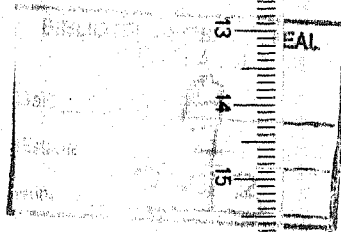
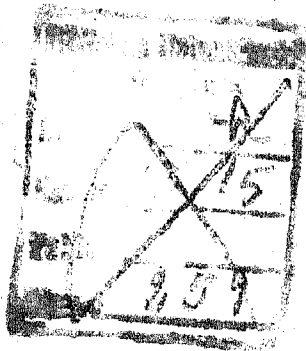

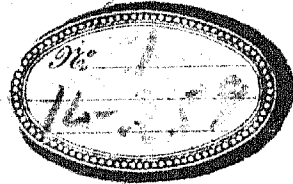
2v: 24

2 400 40 MADE IN SWITZERLAND

Jo. Mattei moraniani

*Ce libris Joannis Bissaigne Sanctorum Celsi et Juliani
de Vice Canonici 1683. —*

ACTA
ECCLESIAE
MEDIOLANENSIS
TRIBVS PARTIBVS
DISTINCTA.

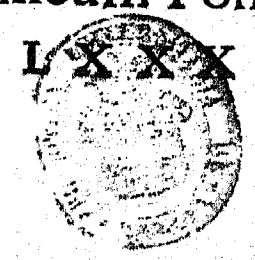
Quibus concilia prouincialia , conciones
synodales , synodi dioecesanæ , instructio-
nes, litteræ pastorales, edicta, regulæ confra-
triarum, formulæ, et alia denique continen-
tur , quæ CAROLVS S. R. E. Cardi-
nalis tit. S. Praxedis, Archiepiscopus egit.

CVM PRIVILEGIO SUMMI PONTIFICIS.

Concessu Superiorum .
MEDIOLANI.

Apud Pacificum Pontium .
M. D. LXXXII.

GREGORIUS PAPA XIII.

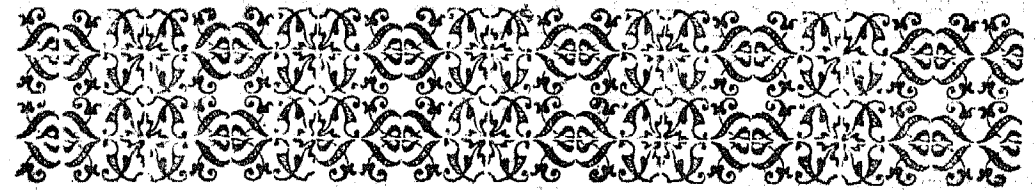
AD FUTUREM rei memoriam. Cum, sicut accepimus, dilectus filius, Magister Petrus Galefinus clericus Anconitanus, noster, et apostolicæ Sedis Notarius, nouum opus hæctenus simul non impressum, uidelicet acta Ecclesiæ Mediolanensis, dilecto filio nostro, Carolo Borromeo, sanctæ Romanæ Ecclesiæ, tituli sanctæ Præxedis Cardinale, Archiepiscopo, ad publicam, et communem omnium studiosorum, et Prælatorum utilitatem imprimere, seu imprimi facere intendat, dubitetq. ne eiusmodi opus ab aliis postmodum sine eius licentia, imprimatur, quod in maximum suum tenderet præiudicium: Nos propterea eius indemnitati consulere uolentes, ac eiusdem Petri precibus nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, eidem Petro, ne præfatum opus postquam per Ordinarios locorum, et Inquisitores hæreticæ prauitatis partium illarum examinatum fuerit, imprimendum per quinque annos, post eiusdem operis impressionem à quocunque, uel quibuscunq. sine ipsius Petri licentia imprimi, aut ab ipsis, uel aliis uendi, seu in eorum apothecis, uel aliàs uenale præterquam à dicto Petro, uel de eius ordine impressum, aut imprimendum teneri possit, auctoritate apostolica tenore præsentium concedimus, et indulgemus. Inhibentes omnibus, et singulis, præsertim Bibliopolis, et librorum impressoribus, sub excommunicationis sententiæ in terris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ mediate, uel immediate subiectis, et etiam quingentorum ducatorum auri Camera apostolicæ applicandorum, et insuper amissionis librorum pœnis, toties quoties contrauentum fuerit, ipso facto, et absque alia declaratione incurrendis, ne intra quinque annos præfatos ab impressione dicti libri respectiue computandos, præfatum opus sine eiusdem Petri expressa licentia, dictis quinque annis durantibus, imprimere, seu ab ipsis, uel aliis, præterquam à dicto Petro impressum, et imprimendum uendere, seu uenale habere, uel proponere, uel illud, ut supra habere audeant. Mandantes uniuersis Episcopis, Archiepiscopis, eorumq. Vicariis in spiritualibus generalibus, et in statu temporali Sanctæ Romanæ Ecclesiæ etiam legatis, et Vicelegatis Sedis apostolicæ, aut ipsius status Gubernatoribus, ut quoties pro ipsius Petri parte fuerint requisiti, uel eorum aliquis fuerit requisitus, eidem Petro efficacis defensionis præsidio assistentes, præmissa ad omnem dicti Petri requisitionem contra inobedientes, et re-

belles per censuras ecclesiasticas sæpius aggrauan. et per alia iuris remedia auctoritate apostolica exequantur, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Non obstantibus constitutionibus, et ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscunque: et insuper quia difficile admodum esset, præsentis litteras ad quodlibet forum deferri. uolumus, et apostolica auctoritate decernimus ipsarum litterarum transcriptis, uel exemplis in ipsis operibus impressis, plenam, et eandem prorsus fidem ubique tam in iudicio, quam extra haberi, quæ presentibus originalibus literis haberetur, si ostenderentur, uel exhiberentur.

Dat. Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris. Die. xxiiii. Februarii. M. D. LXXIX. Pontificatus Nostri Anno Octauo.

Cæ. Glorierius.

P. GALESINIUS.

P. GALESINIUS

PROTONOTARIUS APOSTOLICUS

CLERO, POPULOQUE MEDIOLANENSI.

S. D.

RIBVS partibus nos ea collegimus, quæ admirabili uigilantia, præstantiq. pietatis studio, CAROLVS S. R. E. Cardinalis, et Archiepiscopus, causa uestra egit. Nobis sane uero, ut id actorum opus contexeremus, multi, et ij quidem uiri graues, uichementer auctores fuerunt: sed, ut libere proficamur, in illorum consilio, cohortationibusq. cunctantes nos denique excitauit charitas, qua uos omnes eximie diligimus, et obseruamus. Atque in hanc quidem de nobis opinionem uos etiam atque etiam ualde liber confirmabit: in quem uetera ecclesie Mediolanensis monumenta, iam inde usque ab initio nascentis religionis repetita, ordine retulimus. Vos interea fruimini hac nostra industria: quæ, qualis qualis est, ita gratissima uobis, iucundissimaq. esse debet, ut maxime utilem fore speramus. Neque enim plena solum est officij, studijq. nostri, erga uos: sed referta rebus grauissimis, sane optimo cuique eiusmodi uidetur, qualem plane optare potuistis. Lucubratione namque hac nostra uia cuncta disposuimus, ut, cum CAROLI Archiepiscopi, immortalis uirtute ornatissimi, incredibilem illam, quæ in omnes prouincie Mediolanensis partes late patet, sollicitudinem, et splendorem in Archiepiscopati dignitate, quam sancte, grauiusq. administrat, uno in conspectu intueri possitis; tum etiam simul, et labores, causa uestra potissimum ab eo sæpenumero susceptos, et impressa item illius ueteris christiane discipline uestigia cernatis: cuius officijs, uos, salutis uestræ desiderio incensi, ex illius decretis, atque exemplis, præclara imitatione dignis, uitam omnem conformare debetis in perpetuum. Valete.

ACTORVM PARTES.

P A R S I.

Concilium prouinciale	I.	pag.	2.
Concilium prouinciale	II.		28.
Concilium prouinciale	III.		36.
Concilium prouinciale	IV.		48.
Concilium prouinciale	V.		89.
Concio synodalis	I.		131.
Concio synodalis	II.		132.
Concio synodalis	III.		133.
Concio synodalis	IV.		133.
Concio synodalis	V.		134.

P A R S II.

Synodus diœcesana	I.	137.
Synodus diœcesana	II.	138.
Synodus diœcesana	III.	152.
Synodus diœcesana	III.	155.
Synodus diœcesana	V.	167.
Synodus diœcesana	VI.	171.
Synodus diœcesana	VII.	172.
Synodus diœcesana	VIII.	175.

INSTRVCTIONES VARIAE.	177.
Instruções fabricæ, et supelletilis Ecclesiasticæ.	ibidem.
Instruções prædicationis uerbi Dei.	212.
Institutiones Oblatorum Sancti Ambrosij.	221.
Instruções pro confessarijs.	230.
Instruções pro administratione sanctissimi Sacramenti Eucharistiæ.	236.
Instruções pro Sacramento confirmationis.	240.
Instruções pro initiandis Sacramento ordinis.	241.
Instruções pro celebratione officiorum pro mortuis.	241.
Instruções pro solemnibus processionibus.	242.
Instruções pro litanijs triduanis.	242. et 243.
Instruções pro solemnibus processione sanctissimi Corporis Domini.	243.
Instruções pro oratione quadraginta horarum.	245.
Instruções pro oratione sine intermissione.	245.
Instruções pro benedictione ædium.	245.
Instruções pro celebratione Iubilei anni sancti.	Ibidem.
Instruções caremoniarum ad usum sacerdotum pro sanctissimo sacrificio Missæ.	245. et 246.
Instruções	

Instruções pro usu notitiæ status cleri.	263.
Instruções ad usum conficiendi status animarum.	264.
Instruções ad usum Vicariorum foraneorum.	265.
Regulæ congregationum foraneorum.	269.

P A R S III.

LITTERÆ PASTORALES.	
Litteræ pastorales de oratione uespertina.	271.
Ordo institutæ orationis uespertinæ.	272. et 273.
Litteræ pastorales de oratione sine intermissione.	273.
Ordo eiusdem orationis sine intermissione.	274.
Litteræ pastorales uariæ de supplicatione, et oratione publica.	275. 276.
Litteræ pastorales de Aduentu.	277.
Litteræ pastorales de Septuagesima.	278.
Litteræ pastorales de Iubileo anni sancti.	280.
Litteræ Pontificiæ de Iubileo anni sancti concessæ ciuitati, & diœcesi Mediolanensi.	282.
Instruções, & regulæ ad usum iubilei sancte celebrandi.	285. & sequ.
Litteræ pastorales eiusdem generis.	283.
Litteræ pastorales de septem basilicis stationalibus instar almarum bis Romæ.	287.
Litteræ de gratiarum actione pro septem ecclesijs stationalibus concessis.	291.
Indulgentiæ certis ecclesijs stationalibus Mediolani concessæ instar basilicarum urbis Romæ.	291.
Ecclesiæ stationales uiris separatim constitutæ a foeminis.	292.
Monitiones pastorales, impendente periculo pestis.	294.
Indictio supplicationum, ieiuniorum, pestis tempore.	296.
Liber precum in pestilentia.	298.
Litteræ pastorales de mendicis, in unum locum cogendis.	301.
Litteræ pastorales, de pietatis, deuotionisq. exercitationibus, quarantena tempore.	301.
Litteræ pastorales de quarantena.	302.
Litteræ pastorales de asperione aquæ sanctæ, et benedictione ædium.	303.
Instruções ad usum benedictionis ædium.	303. 304.
Litteræ de barba radenda.	304.
Litteræ pastorales de uisitatione cleri, & populi, ac de præparatione.	305.
Litteræ de ijs, qui contagiosas uestes surripuerint.	307.
Litteræ Pontificiæ de indulgentia, populo Mediolanensi concessæ.	306. 308.
Litteræ pastorales de tribus solemnibus processionibus uoti publici causa.	309.
Litteræ pastorales, de solemnibus officijs, pijsq. suffragijs pro defunctis pestis tempore.	310.
Liber monitionum pastoralium ad populum Mediolanensem.	312.
Litteræ pastorales de processionibus solemnibus pro gratiarum actione peste extincta.	318.
Litteræ pastorales de obitu Serenissimi filij Regis.	318.

Litteræ pastorales, plenæ paternæ obiurgationis, & cohortationis ad tollendas morum corruptelas.		320.
Litteræ pastorales de translatione sacrarum reliquiarum.	321. 322. et seq.	
Litteræ pastorales de translatione sacræ imaginis Beatæ Mariæ Virginis.		325.
Sermo Cardinalis, & Archiepiscopi in exequijs Serenissimæ Reginæ Hispaniarum.		326.
Regulæ confratrarum.		329.
EDICTA VARIA.		
Edictum de Concilio prouinciali.	I.	339.
Edictum de Concilio prouinciali.	II.	339.
Edictum de Concilio prouinciali.	III.	340.
Edictum alterum de Concilio prouinciali.	III.	340.
Prorogatio synodi, et prouincialis, et diœcesanæ.		340.
Edictum de Concilio prouinciali.	IIII.	340.
Edictum de Concilio prouinciali.	V.	341.
Indictio synodi diœcesanæ.	II.	341.
Indictio synodi diœcesanæ.	III.	342.
Indictio synodi diœcesanæ.	IIII.	342.
Prorogationes synodorum diœcesanarum.		343.
Edictum de uisitacione.		343.
Edictum contra concubinos.		343.
Edictum de clericis, habitum clericalem non induentibus.		344.
Edictum de residentia.		344.
Edictum de hæreticis, hæresum nomine suspectis.		344.
Edictum de dierum festorum cultu.		345.
Edictum de sacrosanctis ecclesijs.		346.
Litteræ monitionum de Dominica prima Quadragesimæ.		346.
Edictum, et decretum de Dominica prima Quadragesimæ.		347.
Edictum de obseruantia Quadragesimæ.		347.
Edictum de bibliopolijs, et impressoribus.		348.
Edictum de sacra Ordinatione.		349.
FORMVLAE VARIAE.		350.

CONCI-

C O N C I L I V M
P R O V I N C I A L E
M E D I O L A N E N S E I.

Quod

P I O Q V A R T O, P O N T I F I C E
C A R O L V S B O R R H O M A E V S
S. R. E. PRESB. CARDINALIS TIT. S. PRAXEDIS,
L E G A T V S A D V N I V E R S A M I T A L I A M,
E T A R C H I E P I S C O P V S M E D I O L A N I
H A B V I T

Anno M. D. LXV.

PETRVS GALESINIVS
LECTORI

QVAM præstans, ac singulare sit ad corrigendos morum errores
prouincialium conciliorum remedium; id cum ex iis, quæ, et sum-
mus ille Pontifex Leo Primus, et Nicæni, Antiochæniq. patres ea
dere statuerunt, tum ex eo certe intelligi potest, quod non in Italia
solum, sed in Hispania, Toleti toties, Ilerdæ, Tarraconæ, in Gallijs Aureliæ
sæpe, Rhemis, alijsq. eius prouinciæ, ac Germaniæ item, Britanniaq. locis,
in compluribus Græciæ partibus, et in uniuersa denique Asia, Africa, atque
Europa, eiusmodi prouinciales, recte atque ordine habitæ, synodi fructum,
eumq. maximum, ad Christianæ uitæ disciplinam attulerunt. Idem hoc tem-
pore nobis, DEO iuuante, sperare licet, ad usum reuocata ex Tridentini
concilij decreto, illa, iam diu intermissa, prouincialium synodorum consue-
tudine, Hancq. nobis spem primū affert Mediolanensis synodus, quæ iam
in lucem exit. ac si quæ olim in hac ipsa urbe contra Iouinianum habita sy-
nodus, illius explosa, ac repudiata doctrina, utilis quidem fuit; hæc, ereptis
huius prouinciæ morum erroribus, introductaq. pie uiuendi disciplina,
idem plane efficiet. Tuæ igitur pietatis est, non ea solum animaduerrere,
quæ nos, non multa illa quidem, in indice complexi sumus, sed ea studiose
legere, ac diligenter seruare, quæ in ipsis constitutionibus longe uberiora
continentur; ut ijs atque alijs sanctissimæ uitæ præceptis ipse adiutus, eo pro-
gredi possis, ut præmia illa consequaris, quæ maxima DEVS pollicitus est
iis, qui religiosi sunt, et in pietate excellere uolunt. Huius sane rei cura cum
omnes maxime attingat; est profecto, cur se quisque ualde incitet, ut hæc
christianæ uitæ officia, quæ in catholica repub. esse oportet, cumulatissime
præstet. Quod si quibus sponte currentibus spectatæ etiam Pastorum uirtu-
tes stimulos addunt, eo uehementius contendere illos oportet; quo magis
eorum consilio, doctrina, uitæ exemplo, et alijs rebus omnibus adiuuan-
tur. Vale.

CAROLVS²
BORRHOMÆVS
MISERATIONE DIVINA
S. R. E. Tit. S. Praxedis Presbyter
Cardinalis,

ARCHIEPISCOPVS
MEDIOLANI,

Prouinciæ nostræ fidelibus salutem
in Domino.

QVANTVM mihi onus imponeret Archiepiscopalis officij ra-
tio, cogendi prouincialem synodum, quo die ex grauissimo iusso
sancti Tridentini concilij recognoui, mature ut id munus exequi
possem, uehementer elaborauit. quod et nostræ testantur litteræ,
quibus prouinciæ Episcopos euocauimus; et sciunt graues atque ornatissimi uiri,
qui nostris ea in re studijs, et actionibus interfuerunt. itaque, cum primum
mihi licuit, Mediolanum ueni, quo prouincialibus Episcopis conuocatis,
cognitisq. ab eisdem ijs rebus, quæ in singulis ciuitatibus, ac diocesis cor-
rectionis, aut moderationis indigerent, in synodo de ipsorum Episcoporum
consilio, atque consensu ea statuimus, ac decreuimus, quæ perturbatam
Cleri, ac reliquorum uitæ, et officij disciplinam restituere, uacillantem con-
firmare, conseruatam propagare posse uiderentur. Synodo dimissa, cum à
Pio III. Pont. Max. Romam reuocarer, ne ipso quidem itinere mihi quid-
quam maiori cura fuit, quam ut ea decreta prouinciæ, ut spero, salutaria,
primo quoque tempore peruulgarem. Quam in cogitationem toto animo
incumbentem me, et ipsius PII Pontificis auunculi mei mox consequuta
mors, et deinceps interregni, et pontificiorum comitiorum occupatio, non
iam a studio illa in lucem proferendi, quod, et si grauioribus curis maxime
destinebar, tamen dimittere non poteram; sed ab eorum editione retarda-
uit. sed bene, quod quemadmodum Deum assidue precatus sum, et, ut ita
A 2 fieret,

fieret, pro mea parte contendit, breui, ipsius Dei benignitate singulari, Pius V. Pont. Max. est renunciatus. qui pro summa sua cura, ac solitudine religionis, salutisq. animarum, mihi et facile concessit, ut reuiferem hoc tempore commissum fidei mea gregem; et inflammatum studium meum edendi has constitutiones Prouincia nostra fidelibus pia sane cohortatione magis etiam incendit; et, ut ex ad illos etiam pertinerent, qui alioqui ipsis non tenerentur, litteris suis Apostolicam interposuit auctoritatem. Damus igitur uobis, quae ex praescripto Tridentini concilij ad moderandos mores, corrigendos excessus in prouinciali synodo decreta sunt. eaq. non solum praesentium malorum remedia esse confidimus; sed cautionem quoque fore speramus reliqui temporis uitiorum, et incommodorum. Rogamus uero omnes, et per uiscera misericordiae Christi Domini obsecramus, ut has constitutiones, quanto maximo potestis amore, et pietate amplectamini, legatis, sequamini, totos uos ad earum sententiam, rationemq. accommodetis. immo uero, si quod nostrum esse potest, habito, et, ubi primum facultas fuit, edito hoc prouinciali concilio, meritum id mihi, et pijs ipsis ac prudentibus Patribus, quibus consentientibus, et adiuuantibus haec acta sunt, praeipite. tanto enim maior commendatio est eorum, qui colunt, quam qui tulerunt leges; quanto est obedientia officij praecipione praestantior. Caeteris uero etiam hominibus uestra, uel morum mutatione, uel innocentia, ac pietatis perseuerantia praeuocet; ut isto exemplo ad uirtutis, et officij cultum reliqua etiam prouincia incitentur. Nobis enim, ut in his decretis nihil propositum fuit, nisi Dei gloria, et uestra salus; sic nihil optatius esse potest, quam, ut ita decreta seruentur; ut poenis, quae delinquentibus propositae sunt, nullus locus relinquatur: magisque in agendo uestra religio, ac probitas, quae una, uel maxima uoluptate noster compensabitur labor, quam uestra in decernendo diligentia commendetur. *Valete in Domino.*

Nos

NOS CAROLVS BORRHOMAEVS S. R. E. Tit Sanctae Praxedis Presbyter Cardinalis, ac sanctissimi D. N. Papae, & sanctae Sedis Apostolicae per uniuersam Italiam Legatus de latere, Dei et eiusdem

Apostolicae sedis gratia Archiepiscopus Mediolanensis, de consilio, et assensu Reuerendissimorum DD. Coepiscoporum nostrorum, in Prouinciali synodo Mediolanensi, haec statuimus, & sancimus.

DE PROFESSIONE FIDEI.
et eius tuendae cura.

PRIMA et maxima Pastorum cura uersari debet in ijs, quae ad fidem catholicam, quam sancta Romana Ecclesia colit, et docet, et sine qua impossibile est placere Deo, integre, inuiolateq. conseruandam pertinent: ideo nos hinc potissimum exordium esse duximus, ut, quae ex eodem spiritu est fides, eandem una oris confessione profiteamur.

Sacri igitur Tridentini concilij auctoritate imixti, mandamus, ut omnes ij, qui beneficia ecclesiastica obtinent, uel in posterum obtinebunt; et qui in synodum diocesanam conuenire debent; in ea synodo, quae primo quoque tempore celebrabitur, omnia, et singula a sancto concilio Tridentino definita, et statuta palam recipiant; ueram obedientiam summo Rom. Pontifici respondeant; simulq. haereses omnes publice detestentur, et anathematizent; fidem profitentes eiusdem uerbis, quibus ex formula, a sanctissimo D. N. Pio III. Pont. Max. praescripta, nos et Coepiscopi nostri initio huius sanctae synodi, iurati praestitimus, et professi sumus, etiam si antea in diocesana synodo id officium, ad exequendum iussa Tridentini concilij, quacumque ratione et modo obierint.

Episcopi omnes Prouinciae nostrae constitutionem sanctissimi D. N. Pij III. Pont. Max. de professione fidei faciendam ab ijs, qui de beneficijs curatis, et canonicatibus prouisi sunt, et a docentibus litteras, et a promouendis ad doctorales, uel alios gradus, publicent in suis ciuitatibus, et diocesis intra mensem, et ab omnibus inuiolate seruandam curent: praesertim uero ab ijs, qui cuiuscumque status, conditionis, et dignitatis sint, quouis modo, uel nomine, publice, aut priuatim, domi suae, uel alienae, etiam si pedagogi sint, pueros, adolescentes, aliosue cuiuscumque sexus, et aetatis, quasunque artes litterarias, uel alias liberales, etiam si ipsa prima grammaticae rudimenta, legendo, interpretando, uel repetendo, uel alia quouis ratione, etiam si gratis doceant; quorum etiam omnium mores, antequam ad docendum accedant, probare debebunt, alioquin de ijs poenas, in eadem constitutione propositas, sumant.

Qui uero, ne praedicti huic decreto obtemperant, impedierint; aut huius temeritatis quacumque ratione illis auctores, aut adiutores fuerint; seuerè puniantur.

Ut autem id facilius, ac melius effici possit; studiose inquirant parochi, quinam in suis parochijs eo docendi munere fungantur; et eorum nomina ad Episcopum ad mensem, a die publicationis constitutionis eiusdem numerandum, deferant. Quos uero deinceps eiusmodi cognouerint, primo quoque tempore Episcopo indicent.

Parochi diligenter animaduertant, an in suis parochijs ullus sit, quod ad fidem attinet, prauis opinionibus imbutus, uel eo nomine suspectus; eumq. ad Episcopum, uel Inquisitorem deferant. Moneant praeterea populum, debere omnes, si quos nouerint aliquid fecisse, uel dixisse, quamobrem de huiusmodi peccato in probabilem suspicionem uenerint, statim deferre.

Obseruent etiam eos, qui ex sinibus haereticorum, uel haeresis nomine suspectorum ueniunt; singulorumq. dicta, et facta odorentur; ac de eorum uita consuetudine, et ratione cognoscant. et, si qua de ijs suspicio fuerit, Episcopum, uel Inquisitorem admoneant.

Principes uero, et ciuitatum Magistratus hortamur, ac per uiscera misericordiae Christi Domini obsecramur, ut caeleste lucrum terrenis commodis praeferebant, commercium, et consuetudinem haereticorum, quam fidelibus perniciosam, ac pestiferam esse constat, pro sua pietate, ac studio religionis, e suis urbibus, atque oppidis amouendam, ac tollendam curent.

Prohibeantq. ne sua diuitibus homines, percipiendae etiam linguae causa, aut mercaturae, alioque nomine, in haereticorum locis insituantur, aut commorentur.

Sacro denique Inquisitionis officio in omnibus ex animo faueant, et opitulentur; et, ut eius edicta feruentur, auctoritatem etiam suam rogati interponant.

Cumque eis a sancta Sede Apostolica concessum fuerit, ut causis fidei ad patrocinium catholicae ueritatis adisterent, nihil sibi in illis usurpare, neq. quidquam, quod contra sacros canones sit, attentare uelint.

Episcopi regulas Indicis de libris uetitis, ab ijs, qui illi negotio a sacrosancta Tridentina synodo praefecti fuerunt, ex auctoritate sanctissimi D. N. Pij III. editas, ab omnibus librorum impressoribus, ac bibliopolis, caeterisque omnibus laicis, et ecclesiasticis personis seruari inbeant. Quorum uero librorum purgatio, eiusdem Indicis iussu, faciendam est; eos legi, uendi, aut emi, haberiue omnino uetamus; donec ab ijs, ad quos pertinet, purgati, et probati fuerint.

De abutentibus Sacra Scriptura.

Nefaria est eorum temeritas, qui sacrae scripturae uerbis, uel sententijs, ad iocum, assentationem, contumeliã, superstitionem, impietatem, aut ad quosuis profanos sensus abutuntur. Quamobrem Episcopi in eos, qui in hoc genere deliquerint, ex sacrorum canonum, et Tridentini Concilij decretis grauiter animaduertant. Et, ut detestabilis haec licentia prorsus tollatur, fidelem populum per concionatores, parochos, confessores de huius peccati grauitate frequenter admonendum curabunt.

De ludi Magistris.

Principes, et Magistratus in Domino uehementer hortamur,

mur, ut, nulla sumptus sui habita ratione, publicos lu-
di magistros in urbes, et sue ditionis loca conducant,
non minus fidei, et uitae quam doctrinae, et scientiae lau-
de commendatos. Qui uero litteras docebunt, non so-
lum libros, indice Sanctissimi D. N. Pij, IIII. aucto-
ritate edito, nominatim uetitos, pueris non interpre-
tentur, aut ab illis legi patiantur; sed neque etiam al-
ios, quibus obscena, uel turpia contineantur. Praeci-
pimus etiam, ut bonis moribus, et salutaribus prae-
ceptis eos erudiant: in primisq. in aliqua pia, et christia-
na institutione, si Episcopo uidebitur, exerceant; cæ-
teraq. omnia officia, quae Leo X. in Lateranensi concilio
statuit, praestent. In ijs si deliquerint, pro delicti
genere plectantur.

De fidei initijs à Parocho tradendis.

Parocho singulis dominicis, et alijs festis diebus, qui Ec-
clesiae praecepto agi soleant, pueris singuli in suis pa-
rochijs initia fidei tradant; eosq. ad obedientiam pri-
mum Deo, deinde parentibus praestandam, erudiant;
ac propterea à prandio stata hora, proprio campana
sono, ad id munus assignato, ad Ecclesiam conuocan-
dos curabunt.

De praebenda Theologica.

Quae ecclesiae cathedrales, aut collegiatae in oppidis insi-
gnibus praebendam, aut stipendium quouis nomine
theologiae interpreti assignatum non habent, cum in il-
lis sacrum concilium Tridentinum praebendam, primo
uacaturam, ad hunc usum constituerit, quam ei tan-
tummodo, qui ad hoc munus per se praestandum ido-
neus sit, deferri uoluit; id si adhuc re ipsa effectum
non sit, curent Episcopi, ut quamprimum decreto con-
cilij satisfiat.

De praedicatione uerbi DEI.

Apostoli, in quorum locum Episcopi successerunt, satis
nobis aperuerunt, uerbi Dei praedicationem esse prae-
cipuum illorum munus, qui in Episcopali sede collocan-
tur. Quamobrem nos auctoritatem sacrosancti Tri-
dentini concilij, et ueterum patrum sequuti, in Domi-
no Episcopos hortamur, ut toto peccore in hanc curam
incumbentes, greges sibi commissos ipsimet, praesertim
in Ecclesia sua, uerbo Dei pascant. Quod si leui de cau-
sa, aut quodam animi languore impediti, non fece-
rint, sciant, sibi praetermissi necessarii officij iudici
Deo praecipue rationem esse reddendam. Sin autem se
interdum uere impeditos cognouerint, per uiros ido-
neos, ex praescripto eiusdem concilij deligendos, hoc
munus studiosissime populo praestent. In alijs uero ec-
clesijs parochialibus, uel alijs curam animarum ha-
bentibus, saltem omnibus dominicis, et solemaibus
diebus festis; ieiuniorum autem, Quadragesima, et
Aduentus tempore, quotidie, uel ijs saltem diebus,
quibus Episcopus iusserit, proprio parocho, et Curato,
ones sibi commissas, pro earum sensu et intelligentia,
salutaribus uerbis pascendas mandamus. Si qui autem
propter incertiam id praestare non poterunt; ad

peritos confugiant, quorum auxilium implorantes, uel
homilias sibi praescriptas, uel Latinos sermones aucto-
ris, ab Ecclesia recepti, in uulgarem linguam conuer-
sos, approbatos tamen ab Ordinario, aut memoriter,
aut de scripto pronuncient. Id autem tamdiu fiet, quo-
ad liber Homiliarius ad hunc Curatorum usum Metro-
politani cura prodibit in lucem. Sed, ut norint Epi-
scopi, et eorum industriam, qui doctrina sunt praediti,
et illorum diligentiam, qui aliorum uerbis diuinam
legem enunciant; iubeant, si eis ita uidebitur, ab uno-
quoque Parocho, et Curato unum singulis mensibus, ab
eo habitum in ecclesia, sermonem ad se mitti. Qui ne-
gligentes, aut contumaces fuerint, eos Ordinarij arbi-
trio suo puniant; et praeterea alios deligant, qui eo-
rundem impensa opus illud explere possint donec ipsi
resipiscentes munus suum expleant. Quo etiam modo
illis occurrere poterunt, quos etiam uel peritorum in-
dustria, uel homiliarum libris, uel alia quacumque ra-
tione adiutos, parum proficere; quosue ei muneri mi-
nus aptos esse; uel praedicatione destruere potius,
quam edificare iudicauerint.

Extra urbem uero in uniuersa diocesi, praeter officium,
quod Curati praestabunt, tam multos distribuunt Epi-
scopi concionatores, ut in curatis ecclesijs, quae in fre-
quentioribus locis sita sunt, caterisq. omnibus etiam
non curatis, in quibus ipsi opportunum iudicauerint,
intra cuiusque mensis spatium, saltem semel in aliquo
die festo, Dei uerbum praedicetur. Eos autem ab illis, in
quorum ecclesijs praedicabunt, hospitio recipi uolu-
mus, suppeditatis omnibus rebus, ad eorum uictum
necessarijs, data etiam elemosina aliqua ex fructibus
beneficiorum, uel etiam largitione laicorum, si bene-
ficia tenuiora iudicauerint Episcopi, quam ut id onus
ferre possint; nisi sint, qui iure debeant, uel dare con-
sueuerint.

Ita autem, qui praedicandi officio, aut quacumque ratio-
ne fidelibus christianam doctrinam tradendi munere fun-
guntur, hanc uiam, et rationem in eundem proponimus.
Ut sacram scripturam interpretentur eo sensu; quem
catholica Ecclesia, et consentiens sanctorum patrum
auctoritas comprobauit; neque quidquam ab Ecclesia,
aut a doctoribus Ecclesiae probatis alienum proferant.
Ut, si quando ad auditorum utilitatem utendum erit
allegorijs, eas ex rebus ab Ecclesia scriptis seligant.
Ne certum tempus Antichristi aduentus, et extremi
iudicij die praedicent; cum illud Christi Domini ore te-
statum sit: Non est uestrum nosse tempora, uel mo-
menta. Neue quidquam praeterea futurum ex sacris
litteris diuinare, eiq. euentui certam diem praescribere
audeant. Neque temere, id sibi diuinitus reuelatum es-
se, affirmant. Ne historias ex apocryphis scriptoribus
populo narrent. Neue miracula, quae probata scripto-
ris fide non commenduntur. Si quae tamen auditori-
bus salutaria iudicauerint; ita commemorent, ut a cer-
ta eorum affirmatione absterneant. Ne ineptas et ridi-
culas fabulas recenseant. Neue supernacanca, et pa-
rum fructuosa.

Ne haereticorum opiniones, et argumenta referant apud
impe-

imperitam multitudinem. Quod si alicubi necessi-
tas postularit, ut eorum falsa dogmata accuratius,
ac liberius confutentur, id non longa disputatione,
sed graui redargutione faciant. quod facile assequen-
tur, si catholicam ueritatem exprobrantes, sanctae Ec-
clesiae, conciliorum, et probatae ueteris consuetudinis
auctoritate, ac sanctorum doctorum, quos probat Ec-
clesia, testimonio roborant; et sacrae scripturae locos,
quorum sensus ab illis ad corrumpeudas simplicium
hominum mentes deprauantur, et ex alijs eiusdem scri-
pturae locis, et ex sanctorum patrum sententia fideliter
interpretentur. Sic enim fiet, ut dogmatum per-
ueritas, quae falsa interpretatione nitebatur, catholi-
cae ueritatis ui, et rectae interpretationis pondere cor-
ruat. Ne quid ambiguum, ancepsue loquantur, quod au-
ditoribus uarie intelligendi occasionem praebere possit.
Neue concise, et obscure quidquam exponant, quae ex
re auditorum animi expectatione incerti, et suspensi
relinquantur.

Ne ostentandae doctrinae, et eloquentiae causa, diffici-
les, atque inanes quaestiones, sicut in orationis, et pig-
menta conquirant, unde sui ipsius potius, quam Iesu
Christi praedicatorum esse uideantur. Sed praecipue in
Euangelij, Symboli, Orationis Dominicae, Angelicae
salutationis, Decem praepceptorum, Sacramentorum
Ecclesiae, et sacrorum rituum dilucida explicatione
uersentur. In reprehendis uitijs ita se gerant, ut pie-
tatis, et caritatis studio eos adductos, non hominum,
sed peccatorum odio id facere omnes intelligant. Dili-
gentes, ac uehementes sint in ijs uitijs et peccatis exa-
gitandis, in quibus magis uolutatum populum, aut ad
ea procliuora uident.

In prauas etiam consuetudines inuicantur. Et in eas,
quae et si mala non uidentur, tamen facile peccandi
causam afferunt.

Ne quemquam nominatim, aut tacite illum designan-
tes, in se sententur.

Ne in ordinem illum statum, aut uitae genus ab Eccle-
sia receptum, inuehantur.

Ne Episcopos, aliosque Praelatos, neue ciuiles magi-
stratus cum auditorum offensione asperius obiurgent;
sed pie potius admoneant. Populumq. doceant, prae-
positis suis, etiam discipulis, obedire. Quem etiam sa-
pissime moneant ex Apostoli sententia, ut faciat ob-
secrationes, orationes, postulationes, gratiarum actio-
nes pro omnibus hominibus, qui in sublimitate consti-
tuti sunt; praesertim uero pro ijs, qui peruiuant, qua-
si rationem pro animabus eorum reddituri; ut quie-
tam, et tranquillam uitam gerant in omni pietate, et
castitate.

Ita afflicte studeant auditores, ut sua peccata dolen-
ter defleant; quos interdum, propositis supplicijs aeter-
ni ignis, a flagitijs, et facinoribus deterreant; inter-
dum commemoratis caelestis uitae praemijs, ad uirtutes,
in primis uero ad Dei, et proximi amorem accendant.
Decreta concilij Tridentini, praesertim, quae ad mores
et disciplinam christianam restituendam pertinent,
et has nostras constitutiones populo studiosius inculcet.

Omnes hortatu, et praecipis ad pietatem erudiant; et
quae cuiusque sit propria uirtus, quod officium patris,
filij, uiri, uxoris, domini, serui, laici, clerici, priuati,
magistratus, omnium denique aetatum, generum, or-
dinum partes, et munera assidue commemorent.

Hanc praeterea rationem habeant, ut non solum Dei,
et Ecclesiae praecpta seruanda esse doceant; sed modum
illis tradant, quo ea ex Dei uoluntate seruare oporteat.
Commoneant, ut non solum praecptis seruandis, sed
etiam consilijs amplectendis, ad perfectiorem uitam
in dies magis contendere studeant.

Doceant, quo modo utendum sit bonis animi, corporis,
et externis: Quoue modo secundis, et aduersis rebus;
ut ea sint illis, tamquam instrumenta, ad consequen-
dam uitam caelestem.

Maxime uero caueant, ne, quod praecptis, et hortatu
aedificant, id uita, et moribus destruant; ne, cum alijs
praedicauerint, ipsi reprobi efficiantur. Indulgentias
populo ne publicent, nisi de consensu Episcopi.

Neminem populo paupertatis nomine commendent;
nisi is testimonium ab Episcopo scriptum attulerit.
Neque ei inter concionem permittatur, ut elemosynam
à quoquam petat in ecclesia; sed aut ad fores ecclesiae
stet; aut per eos, qui eam curam susceperint; id nego-
tium ita commode, ac celeriter agatur, ut minime con-
cionem impediatur.

Sacra concio noctu numquam, sed opportuno tempore,
Episcopi praescripto, habeatur.

Dum habetur, nec Missa, aut horae canonicae clara,
aut submissa uoce in ea ecclesia dicantur.

Episcopi ijs diebus, quibus legitime impediti, praedican-
di munus in suis ecclesijs per alios praestabunt, eisdem
sacris concionibus, quantum poterunt, interesse stude-
bunt. Qui uero dignitates, personatus, uel canonica
tus in cathedrali ecclesia obtinent, et alij eiusdem ec-
clesiae clerici, dominicis, ac festis sollempnibus diebus
semper; Quadragesimae autem, et Aduentus tempore
quam saepissime uerbi Dei conciones in eadem ecclesia
audiant. quod officium à ceteris quoque ciuitatis cle-
ricis praestari diligenter curabunt Episcopi; ut ipso-
rum exemplo laici etiam ad audiendum Dei uerbum
studiosius confluant.

Concionis audiendae causa, loca uiuorum, et mulierum,
si fieri potest, Episcopi cura distinguantur, qui ad id
exequendum idoneos aliquot uiros adhibeat; et à se-
cularibus magistratibus, si opus erit, auxilium petat.

Quae seruanda sunt in sacris Imaginibus effigendis.

Cum sacrosancta Tridentina synodus decreuerit, nemi-
ni licere nullo in loco, uel ecclesia, etiam quomodolibet
exempta, ullam insolitam ponere, uel ponendam cur-
uare imaginem, nisi ab Episcopo approbata fuerit,
eiusq. diligentia, et cura commendaret, ut in sacris ef-
figendis imaginibus nihil falsum, nihil profanum, ni-
hil inonestum, nihil praepostere, nihil non recte, atq.
ordine adhiberetur; illud in primis caueant Episcopi,
ne quid pingatur, aut sculpatur, quod ueritati scriptu-
rarum,

rarum, traditionum, aut ecclesiasticarum historiarum aduersetur: ne cuius lectio prohibetur, eius imago populo proponatur.

Historia quoque, quibus neque Ecclesia, neque probati scriptores auctoritate nullā dederunt; sed sola vulgi uana opinione commendantur, effingi prohibeantur. Deinde uniuscuiusque imaginis os, corpus, corporis habitum, et statum, ornatum, et locum inspiciendum curent Episcopi; ut hæc omnia ad prototypi dignitatem, et sanctitatem apta sint, et decora; atque ex imaginis inspectione pietas excitetur; nulla uero turpis cogitationis detur occasio. Hæc, et reliqua huiusmodi ex Tridentini concilij præscripto, ut commodius Episcopi exequantur, conuocent suarum diocesum præfatos, et sculptores; omnesque pariter doceant, a quibus caue re debeant in sacris imaginibus effingendis: curentque ne illi, inconsulto parochio, aliquam sacram imaginem publice, uel priuatim effingant. Quod, si qui deliquerint, puniantur tam ipsi artifices, quam ipsi, quorum sumptibus, uel in usu effictæ erunt imagines.

Parochi uero Episcopo significant, quæ ille indicavit in sacris imaginibus effingendis ad se propter difficultatem deferri debere.

Quod, si quæ iam pictæ imagines, sicut aut simulacra ob artificum temeritatem, aut inscitiam, eiusmodi fortasse fuerint, ut ferenda nullo modo uideantur; ea curent Episcopi, doctorum etiam, et peritorum uirorum consilio adhibito, ut omnino deleantur, uel saltem aliqua ratione corrigantur.

De actionibus, & representationibus sacris.

Quoniam pie introducta consuetudo representandi populo uenerandam Christi Domini passionem, et gloriosam martyrum certamina, aliorumque sanctorum res gestas, hominum peruersitate eo deducta est, ut multis offensionem, multis etiam risui, et despectui sit; ideo statim.

Ut deinceps Saluatoris passio nec in sacro, nec in profano loco agatur; sed doctè, et grauius eatenus a concionatoribus exponatur, ut, qui sunt uberes concionum fructus, pietatem, et lacrymas commoueat auditoribus. quod adiuuabit proposita crucifixi Saluatoris imago, ceterique pijs actus externi, quos Ecclesia probatos esse Episcopus iudicabit. Item sanctorum martyria; et actiones ne agantur; sed ita pie narrentur, ut auditores ad eorum imitationem, uenerationem, et inuocationem excitentur.

De sanctarum reliquiarum ueneratione.

Ut sanctorum Reliquijs, quæ debetur, ueneratio, et cultus adhibeatur, statim; ut in locis honestissimis, ac decoris uasculis, quæ debent, religione afferentur. Cum populo pietatis causa ostendantur, lumina accendantur. Ex oculis uero, et receptaculis, ubi condita sunt, ne educantur.

Ne temere exponantur omnium oculis.

Ne uel questus gratia.

Cetera etiam de Reliquijs, quæ a sacra Tridentina synodo decreta sunt, Episcopus inuolante seruari iubeat.

De Magicis artibus, ueneficijs diuinationibusque; prohibitis.

Magos, et maleficos, qui se ligaturis, nodis, characteribus, uerbis occultis mentes hominum perturbare, morbos inducere, uel expellere, corporum figuram, et constitutionem immutare, uentis tempestatu, aeri, ac mari incantationibus imperare posse sibi persuadent, aut alijs pollicentur; ceterosque omnes, qui quouis artibus magicæ, et ueneficij genere factiones, et fœdera expresse, uel tacite cum demonibus faciunt; Episcopi acriter puniant; et e societate fidelium exterminent.

Deinde omnem diuinationem ex aere, aqua, terra igne ex inanimatis, ex unguibus, et linea mentorum corporis inspectione, ex sortibus, somnijs, mortuis, alijsque rebus, quibus per demonum significationem incerta pro certis affirmantur, futura prædicere, furta, thesauros absconditos commostrare se posse profiterentur, et huius generis reliqua, per quæ curiosorum, et imperitorum hominum mentes facile decipiuntur, coerceant, et eiciant. In eos etiam, qui huiusmodi diuinatores, sortilegos, coniectores, ariolos, et cuiusuis generis magos de aliqua re consuluerint, uel, ut consulerentur, cuique auctores, adiutores, hortatores fuerint, uel eis fidem habuerint; seuerè animaduertant. Si quis etiã annulos, uel aliud ad magicos, uel superstitiosos usus fecerit, aut uiderit; graui pœna afficiatur. Astrologi, qui ex Solis, Lune, et aliorum astrorum motu, figura, et aspectu, de hominum actionibus, quæ a libero uoluntatis arbitrio proficiscuntur, certo aliquid euentuum affirmant, grauius panis plectantur, quæ panis eorum ad eos pertineant, qui ad illos de huiusmodi rebus detulerint. Denique pœnas sumant Episcopi de ijs omnibus, qui in itineris susceptione, aut cuiusuis rei institutione, uel progressionem dies, tempora, et momenta obseruantes, quadrupedum uoces, animum garritum, aut uoluntatem notantes, ex occursum etiam hominum, uel pecudum, suscipiendi operis felicitatem augurantur.

De blasphemia.

Blasphemiam impudentiam, et impietatem eo prolapsa est, ut in ea coercenda uix satis diligentiam adhiberi posse uideatur, itaque sacris canonibus, et Pontificij decretis, maxime uero ijs, quæ Leo Decimus in Lateranensi concilio decreuit, imixta hæc mandamus.

Ut, quicumque Deo palam, seu publice maledixerit, contumeliosusque, aut obscenis uerbis Dominum nostrum Iesum Christum, uel gloriosam Virginem Mariam, eius matrem, expresse blasphemauerit; si clericus sit, primum fructibus unius anni beneficiorum ecclesiasticorum, quacumque habuerit, mulctetur. Si iterum in eo peccarit, eo beneficio: quod habet, priuetur, et, si plura obtineat, eo priuetur, quo Ordinarius priuandus censuerit. Si tertio blasphemauerit, dignitates, ac beneficia omnia, quacumque habuerit, eo ipso amittat, ad eam deinceps retinenda, aut obtinenda inhabilis

sis. Si

CONSTITUTIONVM PARS SECVNDA.

DE IIS, QUAE AD SACRAMENTORUM ADMINISTRATIONEM GENERATIM PERTINENT.

Uo maior, et uberior est sacramentorum fructus, quam ut eius uis explicari facile possit; eo diligentius, et intima animi pietate, et externo cultu, ac ueneratione tractanda, ac percipienda sunt. Quod officium ut omni studio et operatione adiuuemus, præter ea, quæ ad salutarem hanc rationem constituit sacra Tridentina synodus, quæ et Episcopi, et parochi inuolante seruari debebunt; nonnulla etiam ad tollenda incommoda, et abusus, quos in prouincia nostra hominum uel culpa, uel negligentia in sacramentorum administrationem inuexerat, statuenda duximus.

Primum autem magnopere hortamur Episcopos, quorum dioceses inter se implicatae, et confusa sunt, ut communi uoluntate, atque sententia rationem inire studeant, quæ explicari et commodius distingui possint; adhibita etiam, si opus erit, prudentia, ac diligentia uicinijs Episcopi, ut, amice sublatis impedimentis, negotium de communi eorum sententia, sedis Apostolica auctoritate, conficiatur.

Quæ parochiales ecclesie partem habent sui populi extramœnia urbium, uel oppidorum, uel alibi; quo fiat, ut parochus, præsertim nocturno tempore, illis hominibus sacramenta commode administrare non possit; in illis Episcopi aut eam partem commodiori parochia uniant; aut etiam, inuitis rectoribus, ex constitutione Alexandri III. et decreto concilij Tridentini, nouas constituant parochias.

Illis autem sacerdotibus, qui de nouo erunt ecclesijs recenter erectis præficiendi, congruens assignetur portio, arbitrio Episcopi, ex fructibus, ad ecclesiã matricem, quomodocumque pertinentibus; et, si necesse erit, compellant populum ad ea subministranda, quæ sufficiant ad uitam noui rectoris sustentandam.

Quod præterea Tridentina eadem synodo decretum est, ut ecclesiarum rectoribus tot sacerdotes adiungantur, quot, et ad sacramenta parochianis administranda, et ad diuinum cultum satis esse possint; id Episcopi omni diligentia exequantur. Parochiarum distinctio, quæ familijs, non certis finibus, facta est; et parochis ad sacramentorum administrationem, et populo ad illorum susceptionem magnum incommodum asserere solet. quare Episcopi, sublata intra sex menses diuisione parochiarum, per familias facta, eas certis limitibus, terminisque describant.

Cum sacramenta Ecclesie non solum sine simoniae labe, uerum etiam sine auaritia suspitione præbenda sint; caueant omnes, ne in eorum administratione quidquam exigant; aut etiam uerbis, uel signis, directe, uel indirecte petant. Qui secus fecerit, eum, et panis, iure communi

fit. Si uero laicus fuerit; primum, aut etiam secundo, pecunia mulctetur, ex præscripta in eodem concilio ratione. Tertio grauem penitentiam publice agat, eo modo, quo à sacris canonibus præscriptum est.

Qui uero sanctos blasphemauerit, aut in Deum et gloriosam uirginem Matrem maledicta, non tamen palam aut publice, contulerit, mitius aliquanto iudicis arbitrio puniatur.

In foro autem conscientia, ei, qui blasphemiam reus fuerit, grauius pro modo culpe penitentiam cōfessor imponat. Qui blasphemantem audierit, si possit sine periculo, asperius obiurgat; omnino autem intra triduum eius nomen ad iudicem ecclesiasticum, uel secularem deferat. Si plures simul audierint, singuli idem faciant; nisi inter eos conuenierit, ut unus pro omnibus eo fungatur officio. Quod si domini, mercatores, aut artifices, famulos, si iterum in eo genere peccauerint, domo eiciant. Principes autem, et Magistratus per Dei gloriam, quæ blasphemiam maxime uiolat, obsecramus, ut hæc omnia diligentissime seruari studeant, uberrimam pietate a Deo mercedem expectantes, præter decem annorum indulgentiam, quam Leo Decimus in eodem Lateranensi concilio, et ipsis, et iudicibus, et deferentibus largitus est. Quod si seculares iudices, quod minime futurum speramus, blasphemiam conuictos, iustis pœnis non asseceuerint; sciant ipsosdem pœnis quas de fontibus sumere neglexerunt, ex eodem concilio se teneri.

De festorum dierum cultu.

Maximam in eo diligentiam, ac, studium Episcopi ponere debent, ut dies festi pie, sanctèque obseruentur ab omnibus. cum enim ipsi potissimum ad celebrandas Dei, et sanctorum laudes salutiter instituti sint; curadum est etiam diligenter, ut ne ipsi ipsi quisquam ad diuinam offensionem et animæ suæ perniciem abutatur. Prohibeant igitur ipsi ne illiberales artes exerceantur; aut ullum opus fiat eo tempore alienum.

Ne quid ematur, aut uedatur, præter id, quod ad uitam illius diei, uel ad egrorum curationem necessarium sit.

Ne officine, aut omnino, aut aliqua ex parte, aperta habeantur,

Ne fiant mundicie, sed, quæ festo die fieri consueuerint, in antecedentem, uel sequentem diem, qui festus non sit, transferantur.

Qui secus fecerit, seuerè plectatur Episcopi arbitratu. Pro officinis apertis, rebusue uenditis si filius, famulus, ministri deliquerint, etiam pater, dominus, et artifex, panam subeant.

Iis etiam diebus studebunt Episcopi, ne personati homines incedant,

Ne ludi equestres, certamina, aut alia ludicra, et inania spectacula adhibeantur.

Choræ, saltationes in urbibus, suburbij, oppidis, uicis, aut usquam omnino ne agantur.

Doceant uero populum, debere unumquemque, eo potissimum tempore, in diuinis officijs, et concionibus audiendis frequentem esse; ac in precibus, recolendisque Dei maximis beneficijs, assidue uersari.

muni statutis, et alijs arbitrio Episcopi plecti volumus.

Studeant Episcopi, ut in ecclesia sua cathedrali in sacramentorum administratione, in exorcismis fontium, et sponsorum benedictionibus ritus et ceremonie ex more sancte Romanae Ecclesiae adhibeantur.

Omnes vero inferiorum ecclesiarum, quaecumque illae sint, rectores in his omnibus ab observatione cathedralis ecclesiae nulla ex parte discedant. Sacerdotes in sacramentorum administratione semper superpellicem, et stolam adhibeant.

Episcopi in administrandis sacramentis, illorum vim, et usum, pro eorum, qui sumpserint, et adserint, intelligentia, diligenter explicabunt. Idem quoque facient parochi ea ratione, ac sententia, quae in Catechismo, Romae edato auctoritate Sanctissimi. D. N. praescribetur. Interim vero aliquo catholici scriptoris catechismo ab Episcopo deligendo utantur.

Parochi crebris cohortationibus in id maxime incumbant, ut populus, sibi commissus, ad Confessionem, et communionem frequenter, praecipue autem in Natiuitatis Domini, et Pentecostes, ac alijs solennitatibus accedat. Aegrotos vero, etiam non uocati, inuisant, ut ad sacramentorum susceptionem inducant; et eorum animabus, quaecumque ratione possunt, sollicitè consulant.

Si parochi ad aliam ecclesiam transierint, antequam à priore migrent, successori libros tradant, in quibus eorum, qui baptizati, confirmati, matrimonio iuncti fuerint, nomina describi, infra iubemus. Qui secus fecerit, grauissime ab Ordinario puniatur.

Quae pertinent ad Baptismi administrationem.

Nemini liceat quemquam intra domesticos parietes baptizare, sed natum infantem, quorum est ea cura, ante nonum diem ad suscipiendum baptismum in ecclesiam deferendum curent. quod si neglexerint, excommunicationis poenam subeant. Permissa est tamen, si instet periculum, facultas baptizandi in priuatis adibus sacerdoti; uel si is absit, alteri sacris initiato; uel, si non adfuerit, laicis; primo mari, aut demum feminae; qui recte nouerint ueram baptismi formam, Ego te baptizo in nomine patris, et filij, et spiritus sancti. Quibus uerbis nihil prorsus ab ipsis addendum, uel detrahendum esse crebro populū suū parochus admoneat. Quod si domi baptizatus postea uixerit; omnino intra nonum ab ortu diem, uel cum primum per ualitudinem licuerit, eum in ecclesia sistant, ubi si rectam baptismi formam seruata esse constiterit, ei tantum ritus, ac ceremonie baptismi adhibeantur.

Fideles in baptizandis filiis eos potius eligant compadres qui eorum animam consulere quam, qui inopia subuenire possint. Cuius officij sepius eos parochus admonebit. Curabitque, ut compadres tales deligantur, qui fidei, et morum ratione suscipiendum muneri satisfacere possint.

Caueant uero parochi, ne excommunicatos, uel eos, qui eo anno, Paschae tempore, ex praeepto ecclesiae peccata confessi non fuerint, et sanctissimam Eucharistiam

non sumpserint, admittant ad leuandum baptizatum de sacro fonte.

Sacerdos baptizaturus, primum, quam actionem suscipiturus sit, diligenter ipse animaduertat; et ad tanti muneris functionem sancte, grauiterque, accedat, Deinde compadres moneat, ut iocis omnibus, nugisq. semotis, pie, ac religiose, quid agatur, attendant; intelligentes Christos filios spiritualiter generari; tenerique pro suo susceptionis officio, eos catholica fide, et probatis moribus instituere; si pariter id facere omiserint. Detestabilem consuetudinem baptizatos infantes in alta re collocandi, ut muneribus compadrum inde redimantur, Episcopi seuerius uindictabunt. Compadres, et commatres nihil infantibus, quos susceperint, aut eorum parentibus, baptismi tempore, largiantur.

Cum oleum chrismae consecratur; omnino intersint, et qui dignitates, seu personatus obtinent, et canonici, ac reliqui cathedralis ecclesiae clerici; et, quos ex alijs ecclesijs suae ciuitatis et diocesis Episcopus uocandos duxerit.

Caueant parochi, ne sacrum chrisma in baptismo à laicis attingatur. Neque linteola, quibus in baptizatis sacri chrismae unctio extergitur, ad hoc asserent, ut ijs tangenda tradant, quos parentes baptizati sibi compadres, uel commatres fieri cupiunt.

Singulae parochiales ecclesiae singulos fontes habeant; in quibus diligenter toto anno seruetur aqua baptismatis, solenni ritu benedicta.

Parochus librum habeat, diligenterque custodiat, in quo baptizati parentum, et compadrum nomen, cognomen, diemque natiuitatis, ac baptismi, et an ex legitimis nuptijs procreatus sit, describat; et quot annis singulorum annorum scripta eius rationis exemplum det Episcopo, qui id fideliter asseruandum curabit.

Moneant parochi puerperas, ut cum primum post partum domo exierint, mox ad ecclesiam, Deo acturae gratias, accedant, ubi benedictionem a parochio suscipiant.

Quae pertinent ad Sacramenti confirmationis administrationem.

Minori septennio confirmationis sacramentum nemini prebeatur.

Parochi in ecclesia ante denuncient tempus, quo sacrum chrisma ministrandum erit.

Eos, qui confirmandi sint, eius sacramenti uim, ac uirtutem edoceant,

Susceptores in sacramento confirmationis, neque ijs, quos susceperint, neque eorum parentibus quidquam omnino largiantur; ne cuiquam, quod aliquando commissum est, iterandi hoc sacramentum, quod nefas est occasionem prebeat.

Omnem diligentiam adhibeant Episcopi, ut, qua ratione commodius fieri poterit, Parochi describant confirmatos, et compadres: seruatis ceteris omnibus, quae de libro baptizatis describendis praescripsimus.

Quae pertineat ad Sacramentum sanctae Eucharistiae.

Nemo Paschae tempore Eucharistiae sumpcionem ulla de causa

causa differat.

Qui praescripto tempore non communicauerint, eorum nomina parochus ad Episcopum, ad sex dies post octauam Paschae, scripto deferat; expositis etiam causis, quas extra confessionem cognouerit; alioqui pauas det Episcopi arbitratu.

In eos uero omnes Episcopus censuris, et alijs penis acriter animaduertat; ijs exceptis, qui eiusdem Parochi consilio iusta de causa sumpcionem in aliud tempus produxerint.

Huic decreto ne fraudi fieri possit; statuimus, ut si quis ex necessitate, uel alia iusta causa, ab Episcopo, uel proprio parochio comprobanda, extra parochiam suam dicto tempore Eucharistiam sumpserit; parochio suo de eo fidem faciat, sin minus, in eum agatur, ac si non communicasset.

Publici concubinarij, feneratoros, ac blasphemus, et alij eiusmodi facinorosi homines semel ad poenitentiam et Communionem admissi, si post ea eos in eodem luto peccatorum haerere cognitum fuerit, amplius ad sacram Communionem ne recipiantur; nisi postea eos nitam, et mores re ipsa emendasse, parochi perspexerint. Eucharistiae sacramentum, ubi pro ecclesiarum amplitudine commode fieri poterit, maribus seorsum à feminis ministraretur.

Qui sumunt, ut ad Deum tali tempore accedentes decet, demisso habitu, et humili uestitu, poenitentiam et animi submissionem praeseferant.

Sacerdos sanctissimam Eucharistiam ijs, qui raro sumunt, non prius ministrat, quam eos diligentius admonuerit, quanta reuerentia, et humilitate ad tremendum illud sacramentum accedere debeant; quantaq. illis supplicia sint parata, qui indigne suscipiunt.

Adolescentibus, qui tunc primum Eucharistiam sumere uoluerint, parochus non prebeat; nisi eos ante aliquot dies examinerit; et de hi, et ratione sacramenti diligenter instruxerit.

Populo, postquam Eucharistiam sumpserit, uinum calice consecrato, uel alio uase, quod ad sacri calicis formam factum sit, ne prebeatur.

Episcopus diligentissime curet, ut in cathedrali, collegiatis, parochialibus, et alijs quibusuis ecclesijs, ubi sancta Eucharistia custodiri solet, uel debet, in maiori altari collocetur; nisi necessaria, uel graui de causa aliud ei uideatur.

Ante ipsam semper lampas accensa colluscat. Tabernaculum, quo asseruatur, ornatum, et bene septum, ac munitum sit.

Et oratio, quam uocant Quadragesima horarum, coram sanctissimo Sacramento, quo frequentissimus populus conuenire solet, qua pietate, et religione instituta est eadem retineatur, et propagetur, decernimus.

Et Sacramentum in altari, decenter ornato, collocetur, quo tempore, uel letaniae cantentur; uel si temporis ratio patiat, Missa celebretur; neque tamen extra ambitum templi, sacra Eucharistia deferatur; nisi secus uideatur Episcopo.

Nemini autem eo, praeter orantes custodes, huius ora

tionis causa noctu conuenire liceat.

Interdum autem mares, quantum fieri potest, separatim à feminis orent.

Die festo corporis Christi Domini, cum sacrosancta Eucharistia in solenni supplicatione gestatur, si adfuerit Episcopus, is eo ferenda Eucharistiae officio fungatur; si non adfuerit, id munus exequatur solus is presbyter, qui secundum Episcopum pro eius loci consuetudine, honore ceteris praestat nisi ex privilegio, aut consuetudine ad alium presbyterum ea cura pertineat.

Et sanctissima Eucharistia ad aegrotos summa cum religione deferatur; parochi populum sapissime hortentur, ut frequens semper prosequatur.

Quamobrem etiam sodalitates Corporis Christi in parochijs instituant.

Cum uero deferenda erit, tum eum campanae sonitu praemoneant.

Lumina, tintinnabulum, et decorum uasculum, uel etiam decenter contectum, ac praeterea, ubi fieri poterit, umbellam adhibeant.

Duas autem sacrae Eucharistiae particulas deferant; ne, eis ad ecclesiam redeuntibus, populus inane uasculum adoret.

Quae pertinent ad celebrationem Missae.

Procepit sacra Tridentina synodus, ut, quaecumque in missa celebrationem irrepperunt, a tanti sacrificij dignitate aliena, ea Episcopi tollere sedulo studeant.

Quamobrem nos eiusdem concilij decretum exequentes, ut sanctissimum Missae sacrificium, in qua, illa Deo patri placens hostia, Iesus Christus in odorem suauitatis offertur, singulari religione, ac pietate, et a sacerdotibus celebretur, et a populo colatur, haec statuimus. Episcopus nosse studeat omnes, qui in quauis ecclesia Missam celebrare, uel sacerdotem, qui celebret exhibere debeant; cogatq. suo officio satisfacere.

Nemo clericus, uel laicus in suis secularibus ecclesijs, cappellis, uel Oratorijs, quamuis ab Ordinario probatis, etiam si inuispationatus sint, quemquam secularem, uel regularem sacerdotem celebrare patiatur; qui scriptam celebrandi facultatem, singulis sex mensibus renouandam, ab Episcopo non impetrarit.

Quod si quis onus recipiat ad tempus uel perpetuo ibidem celebrandi, uel eisdem locis inferuendi; hunc non generatim, sed nominatim eorum locorum causa eiusmodi facultatem impetrare uolumus. Qui contra praescriptam rationem uel celebrarit, uel, ut celebretur, permisit, grauiter puniatur.

Clericis alienae diocesis rei diuinae faciendae facultatem ne permittat Episcopus; nisi ostendant litteras testimoniales, seu dimissionas Ordinarij sui, duobus tantum mensibus ante, si in provincia, si extra provinciam in Italia, quatuor, sex uero, si extra Italiam datas; uel si ea antiquiores sint, afferant etiam scriptum testimonium de uita, et moribus ab ijs Ordinarijs, in quorum diocesi post illud tempus aliquandiu permanserint.

Sacerdotes, qui publice, et notorie criminosi fuerint, a Missa

a Missæ celebratione arceantur, nisi, emendata uita, sceleris maculam eluerint.

Facultates, cuiuscumque ab Episcopis ad hanc diem concessa, plures Missis eodem die celebrandi, posthac irrita, ac nulla sint.

Nemini sine facultate, ab Ordinario scriptis impetrata, in Oratorijs sodalitatium secularium, quas confraternitates uocant, alijsue ecclesijs, capellis, aut Oratorijs secularibus, quæ parochialis ecclesiæ sinibus continentur, Missam celebrare liceat Dominicis, et reliquis festis diebus; nisi absoluta concione, quæ inter Missam in parochiali ecclesiæ habeatur.

Missæ nec ante auroram, nec post meridiem, nisi ex causa iure permissa celebrentur.

In ecclesijs, ubi plures Missæ celebrari solent, is ordo seruetur, ut pro populi commoditate, prima diluculo, reliquis deinceps debito intervallo distributis, postrema autem, quo tardius liceat, celebretur. Quod si eodem tempore pluribus locis Missa celebranda sit, rationem incant Episcopi, ne sacerdotes inter se, alijs ab alio, perturbentur.

Nullus sacerdos, quemadmodum à Tridentina synodo statutum est, in priuatis ædibus, et omnino extra ecclesiam, et oratoria, quæ diuino tantum cultui dicata, et à locorum Episcopis designata, ac uisitata sint, Missam celebret.

Oratoriorum autem ædificationem, aut usum, ne facile, sed magna de causa permittant idem Episcopi.

In eis autem designandis, uel probandis, hæc seruent.

Ne sint in interiorum ædium partibus, in quibus domini, uel familia frequentius uersentur; sed commo- do, et honesto loco, a cubiculis, triclinijs, et ab aula se parato, ad te mpla formam et regulam propius accedant.

Nec ita angusta sint, ut, qui Missam audierint, ad ostium, aut fenestram stare cogantur; aut denique ibi sacris interesse, ubi promiscue profanum aliquod exerceatur; quod fieri omnino prohibemus.

Cui autem id permissum fuerit, is eo rarijs utatur; ne distracti homines illa commoditate, ecclesiam Dei minus frequentent; quod exemplo etiam noceat alijs.

Ornamenta, et instrumenta altarium pro celebratione Missæ, pura, ac munda sint; præsertim corporalia, ac purificatoria. Quamobrem etiam uino albo, ubi possit, tantummodo ad missæ sacrificium sacerdotes utantur. Calices ex metalli genere, iure permissis, adhibeantur, eoque pretiosiori, quantum per facultates licuerit.

Die sabbati semper Missa de beata Virgine celebretur; nisi diei solemnitas, uel ecclesiæ institutum interdum obstiterit; quo casu eius omnino commemoratio fiat; nisi, et id ecclesiæ instituto impediatur.

Ne plures tribus, uel ad summum quinque, orationes, seu, ut uocant, collectæ dici possint; nisi ubi ecclesiæ institutum aliud postulet.

Tollant Episcopi sumptuosa conuiuia, ludos, choreas, et omne inanimum oblectamentorum genus, cæterosque omnes abusus, qui populi temeritate, aut sacerdotum auaritia in noua, ut uocant, Missæ celebrationem irrepse-

runt; et in eos, qui in hoc genere aliquid peccarint, Episcopus grauiter animaduertat.

Magister ceremoniarum cathedralis ecclesiæ eos, quibus prima Missa celebranda sit, et, qui præterea sacerdotes minus perite celebrant, Missæ ritibus, ac ceremonijs instituat. Qui si huic muneri obeundo uisus par esse non poterit, alijs idoneis sacerdotibus Episcopus eas officij partes deleget. Neque cuiquam primam Missam celebrare liceat, qui ab ijs institutus non sit.

Præcipimus autem, ut sacerdotes in Missæ celebratione ceremonias, à Romana ecclesiæ institutas, ad unguem seruent; neque alias adhibeant.

Ut ab omni indecoro, et absurdo capitis, oris, et reliqui corporis motu abstineant.

Ut, cum, eleuatione peracta, sacra hostia mouenda, uel sumenda erit, ita moueant, ne iterum sustolli uideatur.

Ut præter institutum ecclesiæ Romanæ ijs, quæ secreto, uel quæ palam dicuntur, quidquam addi, uel detrabi non liceat.

Ut quæ palam pronuncianda sunt, distincte, et clara uoce dicant.

Ut secreta, quæ uocantur, secreto etiam pronuncient. Ut neque tardius, neque celerius, quam par sit, uerba proferant.

Ut propter erroris casum, qui in omni Missæ parte grauis, in canone grauior, in ipsa uero consecratione grauissimus est; Missam legant; non memoriter dicant, aut canant.

Ut aperto capite celebrare non audeant.

Ut, quo puriores ad diuinam rem faciendam accedant, saltem singulis hebdomadis peccata sua confiteantur; nisi eos ob mortalis peccati culpam frequentius id facere oportuerit.

Ut, antequam celebrent, se colligant; et orantes mentem in tanti ministerij cogitatione defigant. Quod ut commodius fieri possit; curret Episcopi, ut in singulis cathedralium, collegiarum, et parochialium ecclesiarum sacrarijs singulae cellulae ad hunc sacerdotum orandi, et meditari usum instituantur.

Ut, antequam ad altare accedant, Missam perlegant, et singulas partes ita præparatas, et notatas habeant, ut celebrantes neque errent, neque hereant.

Ut sacris uestibus induti, cum nemine colloquantur; neque loquentibus dent aures, mentemque et oculos ab omnibus amoueant, quibus distrabi possint; neque e sacristia exeant; nisi cum ad altare eundem erit; quod tum grauiter, et modeste fiat.

Ut pileum, birretum, aut subbirretum, chyratbecas, sudariolum, aut quocumque denique huius generis in altare ne ponant.

Ut ibi ne in mora sint sacrificio, cuiusuis expectandi gratia. Neue ob eandem causam, Missa inchoata, subsistant, aut eius initium repetant. Neue, si parochi sint, cuiusquam gratia, metue Missam anticipent, aut differant; sed illam ea potissimum hora celebrent, quæ populo magis accommodata sit. Neue concionem, quam in ea habere debent, ullo modo omitant. Quod, si forte

si forte quisquam imperio quodam, aut contumelia, aut iniuria, aut uic contendit, ut sacerdos quidquam contra, quam hoc decreto sancitum est, faciat; si clericus sit, et beneficium obtineat, eo priuatur; si non habet beneficium, ne habere quidem ad quinquennium possit; si laicus, re ipsa iam tunc excommunicationis penam subeat; neque ad decennium feudi, aut emphyteosis nomine quidquam ab ecclesiæ consecrari possit. Ut, peracta Missa, pro summi beneficii munere Deo gratias agant.

Ne sacerdotes, cum in fine Missæ fuerint, uel eorum ministri, recedant ab altari. Neue uasa, aut linteolos sacros colligant. Ne cuiquam rei tollendæ, uel mouendæ causa manus admoveant.

Ne candelas restinguant: nisi absoluto Euangelio, quod post benedictionem dicitur.

Celebranti sacerdoti unus saltem minister adsistat, isque clericus, ubi possit, et talari ueste, et superpelliceo indutus.

Ministri candelas accendant, missale, et uercolos, et alia, quæ ad Missæ ministerium requiruntur, prius suis locis in altari collocent, quam eos sacerdotes accedat: quem, nisi his omnibus præparatis, confessionem ordiri omnino prohibemus.

Sacerdote rem diuinam faciente, ministri per ecclesiam ne uagentur; neue dent operam colloquutionibus, aut candelis uenditandis; sed composito corpore, nullo gestu, modeste, ut debent, sacerdoti adsisterent inseruiant. Moneant Parochi frequentes patres familias, ut filios, et famulos, quos in bestijs pascendis occupant, saltem diebus festis Missæ inbeant interesse.

Uide ob maritorum mortem, ad summum ne mense amplius sint sine Missæ auditione. qua in re nulla ualeat excusatio cuiusuis consuetudinis, quam irritam decernimus. eas item Episcopi, etiam censuris ecclesiasticis, id facere cogant.

Parochi populum frequentes hortentur, ut in sua parochia festis diebus Missam audire ne omitant. Moneantque eum diligenter, debere in unumquemque, ut a sacra Tridentina synodo traditum est, in parochiam suam, ubi id fieri commode potest, conuenire ad audiendum uerbum Dei.

Fideles, cum Missæ intersunt, eodem uestitu sint, quo in publicum prodire solent, et ita se componant, ut corporis habitu animi religionem præ se fereant.

Ne in foribus ecclesiæ, uel extra subsistant, nisi necessitatis causa.

Aperto capite sint. Et, quo tempore a sacerdote confessio dicitur, et grauiora Missæ mysteria peragantur, sint flexis genibus.

Ne ita prope ad altare accedant, ut indecorum sit, et sacerdos perturbetur.

Ne prius discedant, quam sacerdos Euangelium, quod post benedictionem dicitur, absoluerit.

Quæ pertinent ad sacramenti Penitentiae Administrationem.

Innocentij tertij constitutionem, in generali concilio edi-

tam, qua sancitum est, ut fideles, saltem semel in anno, proprio parochio peccata sua confiteantur, inuoluntate omnes seruent.

Salutarem eiusdem Innocentij constitutionem, eo item concilio latam, nos ad usum reuocantes præcipimus; ut medici ad ægros, in lecto iacentes, adducti, antequam illorum curam suscipiant, eos plane moneant, ut idoneo confessori de eorum peccatis confiteantur. Quibus etiam denuncient, se, nisi id quadridui spatio ad summum præstiterint, eorum curationi desuturos. Parochum etiam curabunt certiorum fieri de eo, qui in eius parochia morbo affectus tenetur; qui pro sui officij munere, statim ægrum conuenire, et cum eo agere debet, ut per hoc sacramentum Deo reconcilietur.

Tubemus autem medicos, ex communicationis pena ijs propõsita, quam iure ipso subeant, si secus fecerint, transactio quadriduo ab illorum curatione omnino abstinerent; nisi certo cognouerint, eos postquam in eam febrem, morbumue inciderunt, confessos esse; aut Episcopo, eique, cui Episcopus eius rei facultatem dederit, aliud ex iusta causa uideatur.

Hortamur denique omnes, quos aliqua de ægrotis cura attingat, ut nullam occasionem omittant inculcandi eis, quæ ad animæ salutem pertineant.

Episcopi in suis cathedralibus ecclesijs, Tridentini concilij auctoritate, penitentiarum intra tres menses insistant cum unione præbendæ, quæ primo quoque tempore uacauerit. Negligentes proxima prouinciali synodo prætermissi officij rationem reddent.

Qui parochialem ecclesiam non obtinent, etiam si regulares fuerint, confessiones ne audiant, quemadmodum statuit Tridentina synodus; nisi Episcopi scripto approbati fuerint. Qui contra fecerit, excommunicationis penam subeat.

In ijs probandis hanc rationem habeant Episcopi, ut pii, bene morati, docti, prudentes, patientes, de animarum salute solliciti, et fideles custodes sint eorum, quæ in confessione dicuntur; prouecta etiam ætate, præsertim illi, quibus confessiones mulierum erunt audienda.

In foribus sacristiæ cuiusuis ecclesiæ, ubi confessiones audiri, et confessores plures esse solent, affigatur tabella, in qua nomina, et cognomina confessorum approbatorum descripta sint.

Iubeat Episcopus clericos frequentes audire magistros, qui casus conscientie in monasterijs, uel ubiuis, eius iussu interpretentur.

Confessores omnes casus, summo Pontifici, et Episcopis quantum ratione seruari, scriptos apud se habeant; ne quid per incuriam sibi facultatis assumant.

Sacerdotes, nisi ex causa necessaria, mulieres ante solis ortum, uel post eius occasum, confitentem ne audiant.

Neue in cellis, sed publice in ecclesijs, in sedibus, in quibus tabella omnino inter confitentem, et confessorem interiecta sit. Huiusmodi autem sedes in ecclesijs ab ijs, ad quos pertinet, constituendas Episcopi quam primum curabunt.

Nec sine causa necessaria in priuatis ædibus cuiusquam

maris, uel famina confessionem audiant.

Parochi, saepe cohortentur, et moneant fideles, ne confessionem, quae Paschae tempore fieri debet, usque ad sanctam hebdomadam differant.

Caueant Curati, ne ijs temporibus, quibus confessiones frequentiores esse solent, praecipue per octo dies ante Natalem Domini, et a Dominica Passionis usque ad Resurrectionis octauam, etiam alio ad funera, et alia sacra officia uocati, illud audiendae confessionis minus in sua ecclesia, sine causa necessaria praetermittant, aut ullo modo differant.

Ad sacramentum poenitentiae, quo a peccatis liberamur, nemo sine debita preparatione accedat, ut in spiritu humilitatis, et amaritudine animae suae, non expectata confessoris interrogatione, ipse peccata sua confiteri possit; cuius tamen diligentia adiuuandus erit; ubi aliqua in parte deficere uidebitur.

Caueant confessores, ne ante debitam satisfactionem illos absoluant, quibus, cum facultas adsit aliena restituentis, uel legata, quae ad pias causas facta sunt, persoluenti, illisque, ut id faceret, superiori confessione praecipue sit, prestare tamen neglexerunt; exceptis ijs, qui periculo se agrotant, quos tamen moneant, ut, quod debent, quamprimum persoluant.

Et quia interdum in falsi testis manu est, ut non solum facultatibus homines, sed etiam existimatione, ac uita spoliuntur; idcirco neminem absoluant, qui falsum testimonium in iudicio, alterius detrimento dixerit; nisi prius dato damno, quatenus id sarciri poterit, et uiolate illius existimationi satisfecerit.

Ne illum quidem absoluant, qui post publicum Episcopi monitum de indicandis rebus amissis, quid de ijs sciat, non indicarit; nisi hoc officium ante persoluerit. Idem omni adhibita diligentia, conscientiam exanimem singulorum, qui senerantur, et qui iniquos contra eum exerceant; neque quemquam in his casibus absoluant; nisi debita restitutio, aut satisfactio ex canonum praescripto prius intercedat.

Ad eorum etiam criminum, quae infra ordine adscribuntur, licentiam rescandam, prohibemus, ne confessores quemquam, ullis ijs criminibus alligatum, absoluant, nisi facultas eis ab Episcopo permessa sit. cuius potestati, et eorum sacerdotum, quos ipse ei muneris praeposuerit, eiusmodi absolutioem, in sua cuique diocesi, referimus.

Raptores uirginum.

Qui moniales uiolarint.

Qui abortum procurarint.

Qui secundo uel propinquiori cognationis gradu incestum admiserint.

Incendiarios, et qui damni, iniuriae uel causa uites, uel arbores alienas incidierint.

Ecclesiam polluentes.

Homicidas uoluntarios.

Qui parentes percusserint.

Qui locis pijs infantem exposuerint, cum habeant, unde ipsos alant, neque eorum locorum damnum resarcierint.

Notarios, qui legata, ad pias causas facta, non denum-

ciarint, ex nostri decreti praescripto.

Qui ad magicas artes, ueneficia, superstitiones, et alia huius generis, Eucharistia, sacrisue rebus abutuntur.

Qui stateras, mensuras, monetasue adulterarint; corruperint.

Confessores canones poenitentiales bene nouerint; et de poenitentia, quam cuique peccato praescripserunt, confidentes admoneant; ut tanto diligentius a peccatis cauere studeant, quanto in poenitentis canonum mitigandis benigniorem in se Ecclesiam experiuntur.

Idem, quemadmodum a sancta Tridentina synodo iussum est, publice peccantibus publicam poenitentiam imponant; neque illud publicae poenitentiae genus, nisi data ab Episcopo facultate, secreta alia poena commutare audeant.

De ieiunio.

Sancta Tridentina synodus pastores omnes hortatur, atque obtestatur, ut omnem adhibeant diligentiam ad fideles cohortandos, ut ea, quae ad domandam carnem conducunt, praesertim ciborum delectum; et ieiunium omni studio amplectantur. Itaque eius nos adcoramiti, et sacrorum canonum decretis immitentes edicimus. Ut omnes carne, ceterisque omnibus, quae a carne trahunt originem, ut ouis, lacte, caseo, butyro, et huiusmodi per totam Quadragesimam abstineant.

Sciuntque singulis Quadragesimae diebus, Dominicis exceptis, ieiunij lege se obstrictos esse. sunt enim illi quadraginta dies, quasi totius anni decima quaedam, quae in oblatione ieiunij, pro fidelium omnium salute, Deo consecratur.

Ut per sacra quattuor anni tempora, uigiliis Natalis Domini, Assumptionis beatissimae uirginis Mariae, beatorum Apostolorum (exceptis Ioannis Euangelistae, et Philippi et Iacobi uirgilis) item diei festi omnium Sanctorum, Natiuitatis Ioannis Baptistae, et beati Laurentij, ieiunium seruent.

Ut triduo etiam Rogationum post Ascensionem Domini, ex ueteri instituto, in Mediolanensi ecclesia ieiunium adhibeatur.

Edicimus praeterea, ut in Prouincia nostra, et proxima quarta feria post Quinquagesimam, omnes Quadragesimalis obseruantiae initium faciant; praeter ciuitatem Mediolanensem, easque diocesis partes, ubi ex Diui Ambrosii instituto diuina officia celebrantur.

Illorum uero damnatam ingluuiem, qui primis quinque Quadragesimae diebus, Romanae Ecclesiae more institutis, Mediolanum se conferunt, patriaricum in ieiunio, et ciborum abstinentia fugientes.

Caueant autem ieiunij cultores, ne, dum uetitis cibis abstinent, aliarum rerum delicias, luxuriamque, confectentur; immo uero moderato cibo, et potu carnis uicta coerceant; ut liberi mentes ad caelestium rerum amorem, et contemplationem erigant; et ad pietatis opera expediti inueniantur.

Ad his autem omnibus eos excipimus, quos uigens necessitas, uel imbecilla aetas a ieiunij lege eximit; eos etiam, qui euidentis morbi, alteriusue iustae causae excusationem

habent; sed horum iudicium Episcopo tantum, uel ijs, quos ei muneris ipse praesecerit, scripto faciendum relinquimus; idque, quod ad morbum attinet, de medici consilio.

Quod autem ex diuinarum litterarum sententia, parum homini prodest, se per ieiunium cibo temperasse, si animus in peccatis sit intemperans; idcirco fideles in ieiunio praecipue studeant, ut, dum caro ab alimentis abstinet, mens pariter a culpa ieiunet; omnesque in Deil audibus, elemosinis, alijsque pijs officijs occupentur. hoc est enim ieiunium, quod se Dominus Esaie ore delegisse testatur.

Quae pertinent ad extremae uictionis administrationem.

Extremae uictionis sacramentum curet parochus, ut aegrotum, dum integris est sensibus, adhibeatur.

Idem cum ad uicendum infirmum accesserit, diligenter eum consoletur, et hortetur, ut bono animo sit; et a curis ac desiderijs huius uitae ad caelestis beatitudinis cogitationem ita erigat; ut abiecto mortis metu, se a Deo in aeternam requiem uocari gaudeat.

Omnes uero, qui adsunt, moneat, ut preces Christo Domino pro eo faciant.

Quae ad sacramenti ordinis administrationem pertinent.

Accurate complexa est tridentina synodus omnem diligentiam rationem, quam in conferendis ordinibus adhibere debeant Episcopi, ut Ecclesia idoneos sacerdotes, et alios ministros habeant. quamobrem eos tantum admonendos duximus, ut idem studium in exequendo praestent, quod in praecipiendo adhibitum esse omnes intelligunt.

Quod a Tridentina synodo sancitum est, ne in conferendis ordinibus Episcopi, et eorum ministri quidquam, etiam sponte, quauis de causa datum, accipiant; id, et ipsi inuoluate seruent; et a suis cubicularijs, ceterisque familiaribus seruandum curent.

Archidiaconus cuiusque cathedralis ecclesiae, si ea ecclesia Archidiaconi habeat, si minus is, qui proximum post Episcopum in ea ecclesia dignitatis gradum obtinet; intra sex menses librum conficiat, in quo diligenter describat clericorum omnium secularium nominata, quo quisque ordinis gradu sit, ac deinceps reliquorum tam secularium, quam regularium, qui clericatum, uel aliquem ex minoribus, maioribusue sacris ordinibus assumpserunt, locum etiam, et tempus.

Quicumque uero posthac in nostra Prouincia a suo Episcopo, uel eius permisso ab alio, etiam extra Prouinciam, in clericalem militiam adscriptus fuerit, uel altioris ordinis gradum ascenderit; ad mensum ex eo die, quo ordinem suscepit, nomen suum in clericorum librum referendum curet.

Eum autem librum idem diligenter custodiat; in quem quidquid singulis annis retulerit, id Episcopo describendum dabit; ut eius libri exemplum etiam in Episcopalis edibus afferretur.

De Seminario Clericorum.

Mandatum est a sacro Tridentino concilio prouincialibus synodis, ut quamprimum in eam curam incumbere uent, ut seminarium clericorum, ubicumque id fieri posset, constitueretur, omnique ratione propagaretur. quamobrem etiam illis facultatem dedit moderandi, et augendi omnia, et singula, quae pijs, et sancti huius operis institutione, et progressum adiuuare possent. Itaque nos prouinciae nostrae statu, et ecclesiarum, ac beneficiorum genere diligenter considerato, duximus ad hanc rationem confugiendum esse, ut detrahamus, quemadmodum iam nunc detrahimus, decimam partem fructuum cuiuslibet mensae Episcopalis, et Capituli, et quarumcumque dignitatum, personatum, officiorum, praebendarum, portionum, abbatiarum, et prioratum cuiuscumque ordinis, etiam regularis, aut qualitatibus, uel conditionibus fuerint; etiam hospitalium, quae dantur in titulum, uel administrationem, iuxta constitutionem concilij Vienensis; et beneficiorum quorumcumque, etiam regularium, etiam si in uispatronatus cuiuscumque fuerint, etiam si exempta, etiam si nullius diocesis, uel alijs ecclesijs, monasterijs, uel hospitalibus, et alijs quibusuis locis pijs, etiam exemptis annexa, et ex fabricis ecclesiarum, et aliorum locorum, etiam ex quibuscumque alijs ecclesiasticis redditibus, seu prouentibus, etiam aliorum collegiorum, in quibus tamen seminaria discentium, uel docentium, ad communem ecclesiae bonorum promouendam actum non habentur; haec enim exempta esse uolumus, praeterquam ratione reddituum, qui superflui essent, ultra conuenientem ipsorum seminariorum sustentationem, seu corporum, uel confraternitatum, quae in nonnullis locis schola appellantur, et omnium monasteriorum, non tamen mendicantium, etiam ex decimis quacumque ratione ad laicos, ex quibus subsidia ecclesiastica solui solent, et milites cuiuscumque militiae, aut ordinis pertinentibus (fratribus sancti Ioannis Hierosolymitani duntaxat exceptis) eamque supra scriptorum fructuum decimam sic detractam seminarijs, singulis prouinciae nostrae diocesis erigendis, seu iam erectis, applicamus, et incorporamus.

Possessores autem huiusmodi beneficiorum ad eandem fructuum decimam non modo pro se, sed pro pensionibus, quae alijs forsan ex dictis fructibus soluant, retinendo tamen pro rata quidquid pro dictis pensionibus illis erit soluendum, omnino tenere uolumus, et mandamus eiusdem Tridentini concilij auctoritate quibusuis, quoad omnia, et singula supra dicta privilegij, et exemptionibus, etiam si singularem derogationem requirerent, consuetudine etiam immemorabili, et quauis appellatione, et allegatione, quae executionem non impediatur, non obstantibus.

Hanc autem fructuum decimam iuxta maiorem singulorum beneficiorum taxationem, quae haecenus facta reperitur, exigi iubemus. Quod si aliqua beneficia non reperiantur taxata; Episcopi de consilio eorum, qui sacrae Tridentinae synodi iussu ad illorum delectum fuerint, ea taxent.

Quam decimam duobus terminis intra sequentem annum M. D. LXXI. et deinceps singulis annis eodem modo solui uolumus. si quis huius anni taxationem a se impositam exigere cepisset, eandem exactio nem prosequatur; deinceps uero hanc exigendi rationem, a nobis præscriptam, seruabit.

Præterea damus auctoritatem singulis prouinciæ nostræ Episcopis, ut de eorum, qui huic muneri præfecti erunt, consilio, et Metropolitanis scripto consensu, possint eam decimam augere, ac perducere usque ad decimam ueri anni redditus, et imminuere uel uniuerse uel sigillatim; atque ipsi etiam beneficijs, quæ tenuiora fuerint, præsertim curatis, totam omnino exactio nem remittere.

Decernimus item, ut Episcopi, ex auctoritate eiusdem concilij Tridentini, intra sex menses ecclesiastica aliquot simplicia beneficia, cuiuscumque qualitatis, et dignitatis fuerint, uel etiam præstimonialia, uel præstimonialia portiones nuncupatas, etiam nondum uacantes, huic collegio, seu seminario applicent, et incorporent; ea uidelicet, quæ illis seminario magis opportuna, et idonea uidebuntur; sine tamen cultus diuini detrimento, et beneficijs obtinentium præiudicio.

Quod, si Episcopi illorum beneficiorum fructus ad id prius opus non satis esse animaduertent, dispiciant, si quæ alia sint, quæ seminario attribui possint. De quibus Metropolitanum admoneat, qui, ut res ex sententia confici possit, a Sanctissimo D. N. opem implorandam, et eius auctoritatem interponendam curabit.

Hæc autem unio beneficiorum ex præscripta concilij Tridentini formula locum habeat, etiam si beneficia sint reseruatæ, uel affecta; nec per resignationes ipsorum beneficiorum uniones, et applicationes suspendi, uel impediri possint; sed omnino quacumque uacatione, etiam si in Curia effectum suum sortiatur, et quacumque constitutione non obstante; succedente uero causa, quo per uniones effectum suum sortientes, uel aliter seminarium ipsum in totum, uel in partem dotatum reperiatur; tunc portio ex singulis beneficijs, ut supra, tractata, et incorporata, ab Episcopo, prout res exegerit, in totum, uel pro parte ad ratam remittatur.

Quæ pertinent ad collationem beneficiorum.

Interdicimus et ipsi, qui ius habent conferendi quæcumque beneficia ecclesiastica, seu eis prouidendi, aut ad ea eligendi, præsentandi, uel nominandi, et eorum ministris cuiusuis generis, ne quidquam per quamuis causam eius rei gratia ab aliquo, cui ecclesiasticum beneficium quauis ratione tribuatur, ne sponte quidem datum, accipiant.

Neque ita detur beneficium cuiquam, ut is ad mutuum eius, qui dederit, uel cuiusuis alterius, postea cedat. Neque in eo dando ulla fructuum pars ab Episcopis, et inferioribus, contra sacrorum canonum instituta, quauis etiam pietatis specie reseruetur.

Qui ex ipsi, quos diximus, secus fecerit; iure ac facultate eligendi, nominandi, uel præsentandi deinceps uti

non possit.

Qui uero beneficium conditionibus eiusmodi acceperit, sciat ex sacrorum canonum decretis, se nullum in eo ius adeptum esse; atque ideo fructus suos non facere; quosue perceperit, sine conscientia labe retinere non posse; ad eorumque restitutionem compellatur.

Omnem item in ceteris pœnis dent, simoniaci a sacris canonibus, et constitutione Sanctissimi D. N. Pij. III. constitutas; et, quæ Episcopi præterea de ipsis sumendas iudicauerint.

Eandem Pij constitutionem Episcopi semper in diæcesana synodo, ac bis quotannis in celebrioribus sue diæcesis oppidis publice recitari iubeant.

Neminem autem uel præsentatum, uel nominatum, uel electum, uel ab inferioribus prouisum prius admittant, aut instituunt Episcopi, quam infra scriptum iusiurandum ab eo exegerint. Ego N. presentatus, uel electus &c. ad beneficium N. iure per sacrosancta Dei Evangelia, quæ meis manibus tango, neque me beneficijs obtinendi causa, aut, ut ad id præsentarer, uel nominarer &c. neque quemquam alium meo nomine, aut consentiente, uel sciente me, quidquam collatori, patrono, seu alij cuiquam ea de causa promississe, aut dedisse, aut compensasse, aut prius datum confirmasse, uel apud quemquam deposuisse.

Neque mutuo dedisse, uel locasse, uel prius mutuo datum, commodatum, locatum, aut quocumque modo debitum remisisse, aut relaxasse.

Nec de domibus, terris, predijs, redditibus eius ecclesiæ, fructibusue, decimis, aut oblationibus eiusdem præteritis, presentibus, ac futuris donationem, remissionem, locationemue fecisse, promississe, aut iniuisse; aut alium, mandante, uel consentiente me, promississe, fecisse, aut iniuisse.

Ita me Deus adiuet, et hæc sancta Dei Evangelia.

Notarijs, scriptoribus, alijsque Episcopi ministri pro omnium opera, sumptu, ac labore, in conscribendis litteris, quibus beneficijs collatio, confirmatio, institutio, prouisio continetur, non plus duobus aueis ad summum persoluantur.

Episcopi munus erit cauere, ne propter iurispatronatus occasionem pluri aliquanto res cui illud ius annexum est, uendatur, aut transferatur; si qui uero nihilominus ita uendiderint, pœnas contra simoniacos editas incurrant.

Ne redimendæ uexationis specie in causis beneficiorum simoniacæ pœnitiones intercedant, nemini licere uolumus, ad redimendam uexationem, ne in casibus quidem iure permissis, pecuniam dare, quidquamue pacisci, aut transigere; nisi Episcopi consensus accesserit: cuius partes erunt, et perspicere diligenter, an subsit aliqua fraus; et, ubi rem fraude careat, et iure permissam esse cognouerit, non denegare ei, qui petierit facultatem se à uexatione liberandi. Qui contra, quam decretum à nobis est, fecerit, Episcopi arbitrio plectatur; et, quod actum fuerit, irritum sit, ac nullum.

Ut omnis ad simoniam aditus intercludatur, statuimus, ut non solum auctores simoniæ, sed eius interuicij, et inter-

interpretes, notarij etiam, qui simoniaca instrumenta conficiunt; ipsi dem pœnis teneantur, quibus addicti sunt ipsi, qui per simoniam contraxerunt.

Iis etiam panis comprehendi uolumus eos, qui scientes inter eos, qui contrahunt, simoniacam pœnitionem intercedere, in eorum gratiam sua beneficia obligant.

Monemus, et obtestamur Episcopos, aliosque, quibus est ius conferendi beneficia, ut familiaribus suis certam mercedem constituent; ne illi hoc subsidio destituti, beneficia ecclesiastica, tamquam suæ operæ, et laboris pretium, præcipue sibi proponant. fraudari tamen ecclesiæ nolumus probatorum hominum ministerio, si qui sint in eorum familia, quorum doctrinæ, et pietati utiliter sacrum munus committi possit.

Qui beneficium ecclesiasticum uacans multis, et ambibitiosis precibus per se, uel per alios petierit, eo factio ita reddatur indignus, ut per biennium in eum neque illud, neque aliud beneficium conferri possit.

Eandem pœnam illis proponimus, qui beneficia ecclesiastica, quæ nondum uacent, postularint; præter eas, quæ a sacris canonibus huic iniquitati constitutæ sunt.

De edicto proponendo in examine eorum, qui præficiendi sunt parochialibus Ecclesijs.

Quia sacrum Tridentinum concilium ad prouinciales synodos illam cognitionem reiecit, an expediat, ut ipsi, qui præficiendi sunt parochialibus ecclesijs, ad examen uocandi sint per edictum; re diligenter considerata, statumus: ut, cum primum Episcopus parochialem ecclesiæ uacare cognouerit, intra triduum ad cathedralis, et uacantis ecclesiæ ianuam publicum edictum per totos decem dies, uel aliud longius tempus, eiusdem Episcopi arbitrio, propositum esse iubeat; quo omnes inuitentur, qui nolent examinari, uel alios examinandos nominare: ut transacto præstituto tempore, examen confici possit: ac deinde orato regi ex ea formula, quæ in dicto concilio præscripta, est idoneus rector præficiatur.

De examine et inquisitione in promouendis ad cathedrales Ecclesijs.

Quoniam statuit sancta Tridentina synodus, ut in prouinciali synodo forma examinis, seu inquisitionis, aut instructionis natalium, uitæ, ætatis, doctrinæ, atque aliarum omnium qualitarum, quæ sacri canones, et ipsa Tridentina synodus in promouendo ad Episcopatum postulant, præscribatur; nos hanc formulam Sanctissimi D. N. arbitrio comprobendam, proponimus.

Cum examen de aliquo ad Episcopatum prouincie nostræ promouendo, faciendum erit, Episcopus, in cuius diæcesi is maiorem eius anni partem uersatus fuerit, mandato à summo Pontifice accepto, ex quinque probatis, et doctis ac iuratis, omni exceptione maioribus testibus, de eius fide, uitæ, et moribus cognoscat in hunc modum.

An sit bonæ existimationis.

An hæresis nomine, aut schismatis suspectus sit.

An hæreticorum libros legerit, habeatue.

An cum hæreticis uersatus fuerit, aut eis aliquomodo fauerit.

An statuto Ecclesiæ tempore confiteatur, et Eucharistiam sumat, ac Missæ intersit.

An sacris ordinibus sit initiatus, et quampridem.

An sit criminosus, uel uitio aut infamia notatus.

An cum aliquo inimicitias gerat capitales, et præsertim in loco Episcopatus.

An filios habeat non legitimos, et cuius ætatis, et quot.

An familiam suam prudenter, et catholice regat.

An bigamus sit.

An excommunicatus, aut suspensus.

An apostata.

An ei publica pœnitentia imposita fuerit.

An aliquando insanierit, aut à demone uexatus fuerit. De natalibus uero, ætate, gradu, et corporis habitu, à duobus, uel tribus testibus fide dignis, uel ex instrumentis publicis hoc modo cognoscat.

An legitimo matrimonio natus sit.

An hæretici filius, ne posue sit.

An trigessimum annum confecerit.

An in uniuersitate studiorum magister, siue doctor, aut licentiatus in sacra theologia, uel iure canonico, merito sit promotus, aut publico alicuius academia testimonio idoneus ad alios docendos ostendatur.

Et, si regularis fuerit, an a superioribus suis religionis similem fidem habeat.

An aliquo uitio, uel insigni deformitate corporis, et in qua parte laboret.

An comitali morbo tentetur.

De doctrina autem sic periculum faciat.

Adhibitis tribus theologiæ, totidemque iuris pontificij peritis, quos, si ibi non fuerint, ex uicinijs locis accersat, promouendum undecumque uocatum interroget. Quid differat inter sacramenta ueteris, et nouæ legis. Quot sint ecclesiæ sacramenta, et quo modo singula nomenclantur.

Quæ sit eorum materia, forma, minister.

Quod officium præbyteri, diaconi, et subdiaconi; quodue minorum ordinum.

Quæ præcepta diuina, quæue consilia Euangelica.

Duos item locos ei proponet interpretandos, alterum ueteris, alterum noui testamenti; a mane ad uesperam dato spatio cogitandi.

Quibus interpretatis, percunctantibus etiam aliquid de iure pontificio, ita respondebit, ut etiam si theologus sit, tamen se iuris canonici in ipsis, quæ ad Episcopi munus pertineant, non omnino rudem esse ostendat.

His confectis, ex formula præscripta à Sanctissimo D. N. coram eodem Episcopo fidei professionem faciat.

Quod, si promouendus in pluribus ciuitatibus, uel diæcesibus proximum triennium moratus fuerit; eius fidem, uitam, et mores illi etiam Episcopi, in quorum locis sex menses manserit, a summo Pontifice admoniti, uel ab eo, qui processum confecerit, rogati, suo testimonio comprobent: idque scriptum ad eundem mittant, à quo processus confectus sit.

Is uero acta hæc omnia in publicum instrumentum relata, ad sanctissimum Romanum Pontificem, ob signata quamprimum mittat.

De uita et honestate Episcoporum, et Clericorum.

Pie, ac sapienter sancta Tridentina synodus, duce Spiritu sancto, ecclesie utilitati consuluit, cum Episcopis, et reliquo clericorum ordini certas officiorum uias, rationesque prescripsit; quibus intelligerent, se, cum in Dei militiam adscripti sunt, non ad commoditates, aut uoluptates, sed ad labores, ac sollicitudines uocatos esse: et in ijs numerari, quos dedit Deus, quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios uero Euangelistas, alios autem Pastores, et doctores, ad consumptionem sanctorum, in opus ministerij, in edificationem Corporis Christi. Quare ipsis diligentissime prouidendum est, ne a recta uiuendi uia, et ab officij sui ratione deflectant; neque quidquam pra se ferant, quod non simplex, castum, integrumque sit; ut modestia, frugalitatis, benignitatis, et, que nos Deo tan- tope commendat, sancta humilitatis, ac uirtutum omnium ceteris exempla præbeant. Est enim uberrima docendi, ac pascendi ratio eorum, qui pietatem, quam profitentur, uita integritate, et innocentia comprobant; et quæcumque uerbis alios docent, ea factis exprimunt suis; non iam, que sua sunt, quærentes, sed, que Iesu Christi. Id autem cum omnium clericorum professio requirat, tum maxime Episcoporum dignitas postulat, qui cum sint mundi lumina, religionis ac pietatis exemplo ceteris præluere debent: neque committere, ut ulla in parte Dei lucem, in ipsis collocatam, proprijs tenebris obscurare uideantur. qua in cogitatione obeundi sui muneris, illam Episcopi perfectam imaginem, digito Dei ab Apostolo descriptam, assidue sibi proponunt: Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem, non uinolentum, non percussorem, sed modestum; non litigiosum, non cupidum, sed domui sue bene prepositum. Hæc autem clericorum, maximeque Episcoporum studia, et officia, si reliquorum oculis, auribusque obseruabuntur; profecto efficient, ut illi glorificantes Patrem, qui in cælis est, magis etiam uita exemplis, quam doctrina præceptis ad imitationem uirtutis incitentur. Itaque nos, qui eo consilio huc conuenimus, ut, que a sacra Tridentina synodo sancita sunt, exequentes, prouincia nostra mores ad optimam christianam religionis disciplinam conformaremus; ecclesiasticis hominibus certas recte, pieque uiuendi formulas constituimus; quas, partim a sacra Tridentina synodo summatim expositas, latius explicauimus; partim haustas ex ueterum canonum fontibus, eiusdem concilij auctoritate reuocauimus ad usum, utilitatemque nostrorum hominum; nonnullis etiam additis, que maxime ad huius temporis statum, rationemque pertinere uidebantur.

De frequenti diuini Sacrificij oblatione.

Cum Pontifices, ut inquit Apostolus, ex hominibus as-

sumpti, pro hominibus constituantur in ijs, que sunt ad Deum, ut offerant dona, et sacrificia pro peccatis; Episcopus Dominicis, et reliquis festis diebus, nisi iure impediatur, Missam celebret.

Tridentini etiam concilij auctoritatem sequenti, præcipimus sacerdotibus reliquis, cuiuscumque gradus, conditionis, et dignitatis illi sint, ut iisdem diebus Missam celebrare ne omittant.

Curatis uero, ut præterea ter in hebdomada, aut eo etiam sapius, quo uel loci consuetudo, uel necessitas crebriorem diuini sacrificij usum postulat. Ceteris etiam clericis; ut singulis mensibus, diaconi quidem, et subdiaconi bis saltem; qui uero in minoribus ordinibus aut etiam clerici tantum sunt; semel sacram Eucharistiam sumant.

Qui sine necessaria causa id facere omiserint; parochus eos sui officij admoneat; et, nisi paruerint, ad episcopum deferat.

De dignitate ab Episcopo retinenda.

Alienum est ualde ab Episcopali dignitate; si Episcopi in consuetudine Principum se deprimant, et abijciant.

Ne igitur principibus accumbentibus stent ipsi.

Ne eo quidem nomine, quod, sumpto à Principibus cibo, Deo gratias agere debeant.

Neque inter missam, pacem, aut missale illis exosculandum præbeant.

Denique seruent cetera omnia, que illis sacra Tridentina synodus ea de re grauissimo decreto præcepit.

Principes autem summo studio cohortamur, ut meminerint Episcopos eos duces esse, quorum cura et uigilantia fideles ad cælorum regnum diriguntur. quamobrem eos, quo debent honore, prosequantur.

Qui clericus Episcopo, uel alij Superiori cuiusuis generis, quem reuereri, et colere debet, maledixerit; Episcopus in eum ex sacris canonibus animaduertat.

De Episcopi uestitu.

Episcopus non profano ornatu, aut apparatu, sed fidei, et uita splendore sibi auctoritatem quæere debet.

Itaque in uestitu sericum non adhibeat.

Non pretiosis pellibus utatur.

Unguenta ne sumat, neque alius odorum suauitates conseruetur.

Sit annulo Episcopali contentus.

Ne mula, aut equo Episcopali stragulum, et ornamentum ex nullito, aut serico, sed ex corio factum, aut lana adhibebit.

Ephippijs, aut calcaribus, aut frenis inauratis non utetur.

Lineam tunicam, quam rochetum appellant, ex decreto Innocentij III. in concilio generali, in ecclesia, et in publico habeat.

Sine talari tunica, que ad collum adstricta sit, ac mozeta, neque e cubiculo exeat; neque quemquam, nisi ex familia, admittat. neque eum uestitum ante noctem; uel, nisi dimissis omnibus, deponat.

Vestes, quibus priuatum utetur, tales omnino sint, ut modestia, et grauitati consulatur.

In iti-

In itinere quoque tam in diocesi, quam extra, eum uestitum habeat, ex quo illum esse Episcopum appareat.

De Episcopi supellestili.

In eius supellestili nihil aureum, aut argenteum sit, præter leuissima, ac tenuissima quedam instrumenta, ad cibum ori adiuuendum comparata.

Nihil auro, argenteo ornatum.

Nihil sericum, aut serico distinctum.

Non colorum uarietas.

Non aulae, aut tapetia.

Nihil acu pictum.

Nihil uarie textum.

Nihil studiosius elaboratum.

Denique non pluris sit artificij, et manu pretium, quam rei necessitas postulet.

Simplici tantum corio, aut panno mensis alique sterneret liceat.

Signa, et tabulis profanarum rerum reijciat.

In edibus duo tantum loca uestiri possint, que attributa sint Episcopo: alter eius ualetudinis causa, alter eorum gratia, qui ad Episcopum conueniunt.

Liceat etiam, et hospitium gratia, qui accipiendi sunt, habere necessarios apparatus, non tamen diuersi generis, nec maioris pretij, quam eos, qui ad ipsius usum conceduntur: ita ut in omnibus humilitas, et modestia Episcopalis luceat.

Equos ne aliat, nisi necessarios.

Domesticam omnem luxuriam, in edificijs extruendis magnificentiam, picturas, et inania ornamenta, ac delicias excludat.

Caveat denique, ne quid in eius domo appareat, quod non simplex, ac purum sit, quod non Dei zelum, et omnium inanum rerum contemptum testetur.

Cum in ijs, que ad priuatum usum, cultumque requiruntur, eam moderationem adhibuerit, ut sordes, et superuacaneum sumptum fugerit; omnem operam, et artificij splendorem ad publicum Dei templorum cultum, et ornamentum conferat.

De Episcopi mensa.

Accumbens Episcopus mensa benedicat.

Et quam decet frugalitatem, et temperantiam adhibeat.

In ea præter primam escam, et unum iuulentum cibum, alterum lacticinium, et duo fructuum genera, unum, aut alterum, uel, ut aliquid consuetudini, et hospitium stomacho indulgeamus, tertium ad summum simplicis obsonij ferculum tantum ei apponi liceat; etiam quorumuis hospitium causa.

Bellaria, placenta, omniaque saccaro artificiose condita, ceteraque escarum lenocinia, exquisita etiam uinorum genera prohibentur.

Adhibeatur uero in eius mensa lectio sacrorum librorum; ut conuiuie non solum corporis cibo, sed etiam epulis animæ recreari possint.

Parasiti, famiones, scurriles ioci, et maledicta non admittantur.

Quemadmodum autem benedictio cibi caput, sic actio gratiarum clausula esse debet; ut Dei laudes; sicuti par est, usquequaque celebrentur; et omnia eius benedicti accepta referantur.

De Episcopi familia.

Episcopus domui ac familie suæ bene præstitus, cureque, ut honestas, decorumque seruetur tam in intimis, quam in externis, qui enim domum suam regere nescit, nec Dei ecclesiam recte gubernabit.

Familia numerus is tantummodo sit, quo simul ecclesie utilitati, et Episcopi necessitati consulatur.

Eum autem uehementer hortamur, ut in familia, quam plurimos possit, habeat clericos, qui non nisi clericali uestitu utantur, et in illis, si commode fieri possit, minimum duos sacris initiatos; et bonæ eximiationis; qui uigilantem, orantem, in opera misericordie inuoluentem; ac diuinarum litterarum mysteria scrutantem Episcopum studiosius attendant; eiusque actionum, et sanctæ conuersationis quasi testes sint, et imitatores. Habeat deinde ecclesiasticam personam; probatam, et probatam, que præfecta sit moribus familie; ac de omnium salute sollicita; spiritualem curam sustineat; eamque bonis, et pijs artibus, ac litteris, præsertim sacris, pro cuiusque sensu, et intelligentia, erudiendam curet.

Familiares arma ne ferant, nisi in itinere, uel necessitatis causa; idque Episcopi arbitratu.

Sericum, aurum, et argentum, colorumque uarietatem omnino excludentes, nigrum tantummodo uel fuscum colorem in uestibus adhibeant. Quibus scissis, aut prætextis ad elegantiam non utantur.

Calcei inaniter non incidantur.

Non sint turgida caligæ, non uirgata, non scæta, aut acu picta; sed simplices, et unius coloris, ac generis. Danique talis sit domesticorum omnium uestitus, ut ex eo etiam appareat, illos esse ministros ministrorum Dei.

De canonicis horis non intermittendis.

Malitia, ac negligentia clericorum, qui, quas debent canonicas horas dicere, omittunt, occurrere cupientes, ex decreto Leonis X. in Lateranensi concilio, mandamus; ut clericus quicumque curatum, uel sine cura ecclesiasticum obtinens beneficium, si post sex menses ab eo die, quo illud obtinuerit, sine iusti impedimenti causa diuinum officium non dixerit; beneficiorum fructus suos non faciat; sed eos, tamquam iniuste perceptos, in eius ecclesia fabricam, uel pauperum elemosynas erogare debeat. Si uero, canonice admonitus, in eadem negligentia, ac malitia perstiterit, beneficio priuetur. Officium autem omittere, ut beneficio priuari possit, is iure dicatur, qui quindecim dierum spatio bis illud omiserit. Quæ pena ab ijs, qui plura obtinent beneficia, toties repetenda est, quoties huius delicti conuicti fuerint. quamquam illud grauius est, quod eos omisso officij rationem Deo reddere oportet. Qui uero, sacris initiati, beneficium ecclesiasticum

non

non habent; si diuinum prætermiserint officium, præter græue peccatum, quod committunt, grauius etiam ab Episcopis in eos animaduertatur.

Qui libri potissimum à clericis legendi.

Clerici, postquam decimum quartum annuum attigerint, ut legem Domini, in cuius sorte sunt, dies noctesque meditari possint, habeant sacrorum librorum si non copiam, certe necessarium delectum; omnino uero Testamentum uetus, et nouum; Catechismum Romæ edendum, cum primum in lucem prodierit; sacrum Tridentinum concilium; Constitutiones hæc nostras, et diocesanas proprii Episcopi; Calendarium festorum dierum, quod Episcopi in sua diocesi singulis annis edendum curabunt.

Parochi uero, ut ecclesiasticos ritus cognoscere, re-cteq; curam animarum ministrare possint, præter eos libros, quos supra diximus, sibi etiam comparent Homiliarium, ab Episcopo eligendum.

Summam Antoninam, uel aliam, ab Episcopo delectam, et, quos præterea ab eis legi Episcopus iusserit. Hortamur autem, ut in lectione Pastoralis sancti Gregorii, et sancti Ioannis Chrysostomi de sacerdotio assidue uersentur.

De clericorum uestitu, et reliqua uitæ moderatione.

Episcopi ex sacri Tridentini concilij auctoritate, per editum, ad mensum ab eis proponendum, moneant omnes, et quascumque ecclesiasticas personas, quæ aut sacris initiatae sint, aut dignitates personatus, officia, beneficiae qualiæcumque ecclesiasticæ, etiam simplicia, obtineant, etiam si studij causa absint, et in gymnasiis publicis, aut ubiuis locorum sint; ut, qui in prouincia manent, ad duos menses, qui uero extra prouincia fines, ij ad quattuor clericalem habitum sumant, ordinis suo ac dignitati congruentem; hac constituta pœna, ut, qui non paruerint, si in sacris ordinibus sunt, ab omni ordinum suorum munere sint suspensi, et beneficiorum suorum omnibus anni unius fructibus iure ipso priuati sint: quos Episcopus pijs locis arbitrio suo attribuet.

Si autem beneficium ecclesiasticum nullum obtinet, alias pœnas luat, Episcopi iudicio.

Si qui autem post mensum, transacto tempore, in edito ad clericalem habitum sumendum præscripto, eum uel non suscepisse, uel susceptum abiicisse conuicti fuerint, officijs, ac beneficijs ecclesiasticis priuentur, et seuerè præterea ab Episcopo puniantur.

Presbyteri, diaconi, subdiaconi, cæterique clerici, clericali tonsura sint insigniti, ad eam formam, quam ratio uniuersiusque ordinis, Episcopi arbitrio postulabit. Ita sint abrafo capillo, ut tonsura conspicua sit omnibus.

Comam uero, et barbam ne studiose nutriant; capillis simplicem cultum adhibeant.

Barba ab superiore labro ita recidatur, ut pili in sacrificio Missæ, Christi Domini corpus, et sanguinem

sumentem non impediunt.

Ne in habitu clericali aut studiosus exquisita cultus elegantia, aut nimis abiecta negligentia, et affectata sordes appareant.

In omni uestitu color tantum niger adhibeatur; nisi fortasse alium colorem requirat dignitatis gradus.

Omnem habitus, et ornamentum nouitatem clerici fugiant.

Ne serico uestimento, aut ornamento domi, aut foris utantur.

Inubemus uero illos laneum; et ei ordinis decorum uestimentum adhibere.

Reticulum, aut subbirretum, ut uocant, ne ferant, nisi ualetudinis causa, et sine redimendis.

Camisas ad collum, et ad manibus crispas, et rugosas, uel artificio elaboratas reiciant.

Collare, quod dicunt, simplex, ac modicè latum bene se reclinetur.

Externa uestis simplex, ac talariis erit, quæ neq; à cœnicibus in tergum reflectatur; sed apto ad collum nodo decentissime annexa sit.

Toga uero, quod mantelletum uocant, aut æquetur tum tunica longitudine; aut nemini permittatur; nisi sit ex numero Prælatorum, quibus ex dignitatis gradu, iudicio Episcopi, debeat.

Interior eiusdem generis ad talos demittatur; quam tamen pro hominum genere proq; loci natura, ac conditione, Ordinariorum arbitrio, in aliquibus moderandam relinquimus.

Pallium, quod Ferrarolum appellant, ne sumant, nisi per pluias; tum uero nec a collo plus duobus digitis emineat, neq; eo sine talari toga uel tunica utantur. Peruntamen, si iter faciendum sit, illis uti liceat habitu contractiore, et ad iter accommodato, sed simplici, et, in quo honestas, et decorum ordinis eluceat.

Turgidis caligis, et dissectis abstineant.

Calceos, et crepidas ad elegantiam non incidant.

Torques, armillas, ac monilia respuant.

Annulum non induant, nisi quibus propter officij munus, aut honoris gradum sit iure concessus. quo loco, et unico, nec magni pretij, contenti sint.

Quæcumq; autem de Episcoporum mensa eiusque benedictione, et cibis, lectione, et gratiarum actione, suppellectili, auro, argento, et serito, cubicularum apparatu, edificiorum magnificentia, supernuacaneis sumptibus, priuata moderatione, templorum cultu, et ornamento, familiae cura, et institutione, eiusque uestibus, eorumque modo, colore, et ornamentis, equorum numero, et, si quæ alia decreta sunt, quæ non sint Episcoporum tantum propria, eadem à clericis quibuscumq; cuiusuis conditionis, ordinis, et dignitatis sint, accurate seruari iubemus; etiam si in alienis adibus, aut cum propinquis habitent.

Meminerint autem in quibusdam, quæ Episcopis permissa, ipsis communia esse possunt, eo maiorem sibi moderationem adhibendam esse, quo dignitatis gradu Episcopis sunt inferiores.

Si quis personatus uestes clericales, aut monachales, uel ad

uel ad eorum formam induerit, et is, qui eas assumpsit, et is, qui accommodarit, graues pœnas subeant.

De clericibus ædibus.

Quoniam non solum malum cauere, uerum etiam omnem mali suspicionem fugere oportet, ne in cuiusquam offensionem incurramus; in ædibus ad canonicorum, aliorumque clericorum domicilium, et usum edificatis, aut alijs, in quibus ipsi habitant, feminas quascumq; etiam quouis sanguinis cognationis, aut affinitatis unculo eis coniunctas habitare prohibemus; nisi Episcopus in alicuius urgenti necessitate, aliter faciendum esse duxerit; cuius conscientiam in hoc ualde oneramus.

Ne parochi, aut omnino clerici, quauis etiam dignitate præditi, ecclesiæ, etiam si commendata sit, ades, aut earum partes in urbe, aut in oppidis positas, in quibus ipsi habitare soleant, aut debeant, ullo modo laico locent; nisi ecclesiæ magna præmatur inopia, et ea domus commode Episcopi iudicio diuidi possit.

Si uero ades extra urbem, et oppida ruri sitæ sint, locandi facultatem habeant; modo earum diuisione eiusdem Episcopi iudicio recte, et commode fieri possit.

Caveat etiam Episcopus, ne in urbe, aut extra, huiusmodi ades, uel aliæ ab ecclesiæ seiuinctæ, uel etiam si patrimonij sint, ac propriae, locentur ijs quorum fidem, uitam, moresue suspectos esse iudicauerit.

Canonici cathedralium, et collegatarum ecclesiarum habitent in canonicalibus ædibus, in quibus commode Episcopi iudicio, commorari possunt: qui inspectis ædibus, si quid reparandum, instituendumue sit ad habitationis commoditatem, pro modo fructuum præbende, ab eo, qui canonicatum obtinet, reparari, ac restitui iubeat. Quo factò, curet, ut in illis ædibus habitent, quibus si abesse, etiam iusta de causa contigerit, nemini præterea, nisi canonicus sit, in eis habitandi facultas concedatur, sine iussu Episcopi.

Quarum adium atrium, ubi claudi potest, una clauē concludatur; quæ a Decano, uel alio, Episcopi, et Capituli arbitratu, asseruetur.

Quota autem hora atrij ianua aperiri, claudire debeat; quidq; ad honeste ibi uiuendum pro loci ratione requiratur, iudicium sit Episcopi.

Rectores parochialium, seu curatarum ecclesiarum, quicumque sint, in earum adibus tantum habitent; ibiq; cibum, et somnum capiant: nisi aliud Episcopus cœnserit ex causa necessaria.

Clerici ne de nocte post primam horam, nisi ex iusta causa, et cum lumine, domo exeant.

De armis, ludis, spectaculis et eiusmodi à Clerico uitandis.

Clericorum arma sunt orationes, et la crymæ. Idcirco edicimus, ne clericus arma cuiusuis generis ad offensionem, uel etiam ad defensionem ferant; exceptis cultellis ad domesticam uitæ usum accommodatis; nisi forte extra ciuitatem suspectis locis iter eis faciendum sit.

Quod si Episcopus probabili, iustaq; de causa id eis permittendum iudicauerit; tunc, scripto impetrata ue

nia, ipsis uti liceat; non tamen publice; nisi rei, aut facti necessitas postulet.

Omnino balista, hastis, et sclopeto, telis, alijsque huius generis instrumentis ipsis interdicimus.

Clerici personati non incedent.

Choreas priuatas, aut publicas non agent, nec spectabunt.

A uenatione abstinebunt.

Fabulis, comædijs, et hastiludijs, alijsue profanis, et inanibus, spectaculis non intererunt; ne aures et oculi, sacris officijs addicti, ludicris, et impuris actionibus, sermonibusq; distracti polluantur. Clericalis ordinis hominibus omni genere saltationis, et ludi, præsertim uero aleæ, et tesserarum, ac talorum interdicimus.

Prohibemus etiam globos, qui malleis ligneis impelluntur: item follis ludum, id est, pilæ maioris.

Nec solum ludere uetamus, sed eos ludorum spectatores esse nolumus; aut quemquam ludentem in ædibus suis permittere.

Si autem ualetudinis interdum causa, parua pila, aut alio non indecoro eiusmodi exercitationis genere uti contigerit; nec publice id faciant; nec pecunia intercedat in ludo, nec quidquam, quod facile pecunia æstimari possit.

Non in comestationibus, et ebrietatibus, sed ut sobrie uiuamus, prædicat Apostolus. Ideo clerici minus honestis conuiujs ne intersint, neue ad bibendum quemquam incitent.

Quod, si interdum solennibus, festis diebus, uel cum sacrorum, aut exequiarum causa in unum congregantur, aliqui sint inuitandi; ne plures sex, et eos clericos, ad suam mensam adhibeant.

Ut flagitij occasionem, quæ in cauponis, et tabernis deesse non solent, clericis adimamus, cauponarum aditu, et usu eis omnino interdicimus; nisi in itinere necessitatis causa, quo loco cum mulieribus ne discumbant.

Monemus autem Episcopos, et uehementer hortamur, ut in singulis eorum ciuitatibus curent parandū unum aut alterum pudicum, et honestum disensorium, quo suarum diocesum clericis rusticis necessitatis causa conuenire liceat; nec in eo hospitio improbis, aut nequam hominibus locus sit; neue feminis ullo modo; sed tantum clerici, ac religiosi uiri, si fieri possit, in eo recipiantur.

De negotijs secularibus à Clerico fugiendis.

Qui Deo militat, implicare se negotijs secularibus prohibetur; idcirco edicimus.

Ne clericus, sacris initiatus, aut ecclesiastico beneficio præditus, coram iudice seculari, aduocati, aut procuratoris nomine causas agat; nisi ab alijs in iudiciū uocatus suam uel ecclesiæ suæ, propinquorum etiam, si necesse erit, et miserabilem personarum causas, ab Episcopo facultate prius scripto concessa, tueatur.

Ne in prophanis negotijs officium tabellionatus exerceat.

Ne artem medendi faciat.

Ne in

Ne in negotiationibus, et mercaturis se interpretem, et meliorem interponat.

Negotiationem etiam omnis generis omnino prohibemus.

Artes uero honestas concedimus, ut aliquid manibus suis lucratur, quo sibi, quæ ad uictum necessaria sunt, comparare possit.

Ne aliena prædia, lucri causa, conducat.

Ne aliorum tutelam aut curam suscipiat.

Ne pro alijs fideiubat.

Ne alicuius Principis, aut alterius negotiorum procurator sit, sine facultate, ab Episcopo prius per litteras impetrata, singulis annis renouanda.

Ne uero parum memor ordinis, ac dignitatis sue, sit in simulatu laicorum, etiam Principum, eorumque, quibusuis alijs obsequijs; nisi cui ex causa, et ad officium, sacerdotali munere non indignum, Episcopus huius rei potestatem ante scripto fecerit. Huiusmodi autem licentia, scripto permisso, quotannis renouentur; alioquin irrita ac nulla sunt.

Ne uero præcursor, aut affecta seminarum, aut eis discumbentibus adsistat, aut ancilletur.

Qui autem huiusmodi secularia negotia exercendi facultatem, seu dispensationem impetrarit, intra duos menses Episcopo exhibeat: qui concessas ante sacri Tridentini concilij confirmationem auctoritate generalis Bullæ Sanctissimi D. N. Pij III. Pont. Max. non admittat.

Quæcumque in hac uniuersa, quæ ad uitam, et honestatem clericorum pertinet, parte, uarijs titulis expressa præcepta continentur; esseiat Episcopus, ut ea omnia ab omnibus, ad quos spectat, diligenter, et inuiolate seruentur.

Qui uero clericus, cuiusuis etiam gradus, ordinis dignitatis, in aliqua re ijs non obtemperarit; is aut saluari penitentia, aut pecunia, aut suspensione ab ordinum munere, et beneficiorum administratione, aut ipsius etiam beneficijs, aut carcere, aut exilio, aut pluribus simul ex ijs pœnis, aut etiam grauioribus pro modo culpa Episcopi arbitrato mulctetur. Qui iterum in eadem re peccarit; duplicata is pœna pro ratione criminis ab eodem plectatur.

De residentia.

Decreuit sacra Tridentina synodus, ut ij, qui non legitime à suis ecclesijs abessent, pro rata temporis absentia, ecclesiarum, quibus præessent, fructus suos non facerent; sed ut in fabricam ecclesie, aut in pauperes loci erogarent. quod si non exequerentur; statuit, ut eorum superiores ecclesiastici, ommissis ab illis huiusmodi officij partes ipsi susciperent.

Si quis igitur provincie nostræ Episcopi post confirmationem concilij Tridentini, in ecclesijs suis ex eiusdem concilij præscripto, non resederunt; neque Metropolitanum, aut eo absente, antiquiorem provincie Episcopum intra mensem docuerit causam suæ absentia, Sanctissimi D. N. uel Metropolitanum, uel antiquioris Episcopi scripto comprobata esse; aut se fructus il-

los, ijs, quibus eiusdem sacri concilij decreto propterea debebant, persoluisse; nos illam ipsam fructuum partem iam nunc Hospitali uniuersiusque ciuitatis, cuius illi sint Episcopi, quod maioribus prematur sumptibus, in usum pauperum loci erogandam assignamus. Et, si id Hospitali intra duos menses eos fructus auctoritate Superioris ecclesiastici non exegerit; alteri Hospitali eiusdem ciuitatis, quod in eorundem fructuum petitione iudicio præuenerit. Quod, si aut nullum in ea sit Hospitali, aut, quæ sint Hospitalia, sex mensibus eos fructus non exegerit, fabricæ ecclesie attribuiamus.

Si qui uero posthac abfuerint, fructus, quos suos non fecerint, iam nunc eisdem locis, qua supra dictum est, ratione adscribimus; nisi ipsi Episcopi intra tres menses à die absentia ijs, quibus ex concilij decreto debent, persoluerint.

Itaque mandamus Hospitalium, et fabricarum ministratoribus, ac procuratoribus, cum denunciatione etiã periculi eorum conscientia, ut totam summam sine ulla uel pacto, uel remissione primo quoque tempore exigant.

Statuimus etiam, ut ex Capitulo singularum cathedralium ecclesiarum tres primi presentes, singulis sex mensibus, Metropolitanum, uel, eo absente, eundem antiquiorem provincie Episcopum certiorum faciant, an eorum Episcopi in suis ecclesijs residerent; et, qui, et quandiu ab eis abfuerint, sin minus, ydem distributum unius mensis fructus suos non faciant.

In reliquis etiam inferioribus curatis beneficijs, si qui post confirmationem concilij abfuerint sine licentia, ab Ordinario scripto permissa, quam ad mensem eidem Ordinario exhibere uolumus, uel non probauerint, se eos fructus, quos pro rata temporis absentia suos non fecerunt ijs, quibus ex eiusdem Tridentini concilij debebantur, soluisse; eos omnes iam nunc rescindendis, et ornandis eorum ecclesijs attributos esse decernimus. Quæ attributionem Episcopi, quorum conscientia hoc onus imponimus, ad sex menses, implorato etiam, si opus sit, Principum, et Magistratum auxilio, omnino exequendam curabunt.

Quod si contigerit eos, qui propter absentiam à suis beneficijs fructus suos non fecerint, ipsis beneficijs postea cessasse, curent Episcopi, ut uel ex fructibus pensionum, si quæ illis, qui cesserint, fuerint reseruatæ; uel ex eorum bonis, cuiuscumque illa generis sint, satisfiat Ecclesie.

Qui, si in his negligentes fuerint, sciât se prima quoque provinciali synodo prætermissi huius officij rationem reddituros esse.

Si quid intercesserit, quamobrem id minus exequi possint, ad Metropolitanum referant; ut ad rem conficiendam ipse quoque suam operam conferat; et in ea auctoritatem Sanctissimi D. N. interponendam curet.

Quoniam uero multorum, beneficia curata obtinentium, ea est contumacia, ut neque decretis Tridentini concilij, neque constitutione Sanctissimi D. N. Pij III. neque Episcoporum edictis monitis, adduci possint, ut beneficiorum suorum residentia presentes satisfaciant;

tisfaciant; statuimus, ut Episcopi, ad mensem edicto proposito inbeant omnes, in eorum ciuitatibus, diocesibusue beneficium eiusmodi in titulum, uel commendam obtinent. si in prouincia illi sunt, ad duos menses, si extra, ad tres; ad eadem beneficia accedere, in ijsq. residere: ea proposita in edicto pœna, ut, qui non paruerint, etiam si præter curatum illud beneficium, dignitates, personatus, aut canonicatus in ecclesijs etiam cathedralibus obtineant, præter pœnas, quæ eodẽ concilio, et Pij III. constitutione contra non residentes propositæ sunt; ordinum suorum munere, officioque suspensi, et eo beneficio iure ipso priuati censeantur.

Transacto tempore in edicto præstituto, Episcopi eos, qui non residerent, propositam priuationis pœnam subiisse declarent.

Interim uero eos fructus, quos suos absentes non faciant, ydem Episcopi suo arbitrio aut ecclesiarum fabricis, aut pauperibus loci adiudicent.

Intra mensem publice edicant Episcopi, ut, quibuscumque studij causa non residendi in beneficijs curatis licentia permessa est, eam suo quisque Episcopo intra spatium trium mensium exhibeat. Qui si illam à die confirmationis sacri concilij Tridentini ad diem regulæ, a Sanctiss. D. N. Pio III. late compererit, nisi, quæ admodum ab ipsa præscribitur, Ordinarij consensus ac cesserit, nullam, et irritam declaret, proptereaque eum, qui huiusmodi facultatem impetrarit, ex decreto concilij Tridentini residere cogat in ipso beneficio.

In ijs autem facultatibus absentia studiorum causa, quæ deinceps conceditur, hæc necessario ponenda sunt. Ut uere in publico, celebriq. gymnasio, Theologia, uel sacris canonibus studeant.

Ut minores sint triginta annis, aut fuerint; cum in publico gymnasio ydem studijs operam dare ceperint, quæ nunc capiunt absoluerent.

Ut illud beneficium, antequam sacrum Tridentinum concilium à Sanctissimo D. N. Pio III. confirmaretur, obtinuerint.

Ut intra annum, ad ordinem saltem subdiaconatus promoueantur.

Ut singulis sex mensibus Episcopo scriptum sui Doctoris exhibeant, quo is ipsos in eo studij genere proficere testetur. quod etiam Episcopus secreto ab alijs cognoscere studeat.

Quod si omnes supra scriptæ conditiones in licentia expressa non fuerint; aut is, qui impetrat, qualitates omnes, quæ in scripta licentia requiruntur, non habeat; aut, quæ ipsi seruanda proponuntur, deinceps non presterit; facultates irritæ, ac nullæ sint; et, qui impetrarit, sciât se fructus suos non fecisse, neque facere; ac pœnis, quæ non residentibus propositæ sunt, teneri.

Concedatur autem ad quinquennium tantum, ab eo die numerandum, quo eum in publico gymnasio Theologia aut sacris canonibus cõstet operam dare cepisse. Quicumque, plures parochiales ecclesias retinentes, intra tempus, à sacro Tridentino concilio præstitutum, non dimiserint, eos Episcopi intra duos menses beneficijs omnibus ecclesiasticis iam ipso iure priuatos ef-

sc declarent.

Fructus uero, et quos ex eodem decreto suos facere non potuerunt, et qui deinceps, quandiu uacauerit ecclesia, percipientur fabricæ uel ornamentis eorundem beneficiorum, uti magis expedire censuerit Episcopus, iam nunc attribuimus; excepta tamen congrua portione, idoneis Vicarijs ab Episcopo assignanda; quos ipse, facta declaratione, statim in illis ecclesijs constituere debebit.

Præterea, qui ecclesiastica quæcumque beneficia obtinēt, in quibus, et si curata non sunt, tamen residere iure, uel consuetudine debent; si muneri suo desuerint, in eos Episcopi, et illis pœnis, quæ à sacro Tridentino concilio statuta sunt, et alijs arbitrio suo seneue agant; fructusque quibus ex eodem concilio mulctandi erunt, pijs locis attribuunt.

Ut autem Episcopi pœnas de contumacibus in hoc genere possint sumere, statuimus, ut in singulis collegiatis, et cathedralibus ecclesijs, singulis tribus mensibus, tres primi ex Capitulo presentes, Canonicoorum, et eorum, qui præpositi ecclesijs, et aliorum, qui in eis huiusmodi beneficia possidentes non residerent, nomina ad Episcopum deferant.

Parochi uero Episcopum admoneant, si qui intra fines sue parochie, eiusmodi habentes beneficia, quæ personalem item residentiam requirant, non residerant.

Vicarij etiam foranei eandem diligentiam adhibeant, si qui curati, in regione, sibi ab Episcopo commissâ, non residerint.

Qui huic officio deerit, scuti Episcopo uidebitur, plectatur.

De diligentia ab Episcopo adhibenda in statu uniuersiusque Parochie cognoscendo.

Summam uim, ac necessitatem habet illa Domini sententia, Speculatorum dedi te domui Israel; et alio item loco, Diligenter agnosce uultum pecoris tui, et considera super greges tuos; ut Episcopi quanta maxima possunt, diligentia obseruent sibi commendatum gregem, neque ab eo unquam oculos deiciant, quid ei opus sit animaduertere, ut ex Prophetæ sententia, confractas partes alligare, infirmas consolidare, ægro tas sanare, abiectas oues reducere, perditas requirere, et recuperare possint.

Quoniam uero lustrare omnia proprijs oculis nequeunt in singulis parochijs deligant certos, ac probatos uiros, qui inuestigent, an populus ambulat in uijs Domini; an aliquid sit, quod Episcopi cognitionem, et medicinam desideret; an aliquid, quod corrigi, et emendari debeat: quæque compererint, fideliter ad Episcopum deferant.

Parochus etiam librum habeat, in quo omnium, qui in eius parochia sunt, nomina, et cognomina quamprimum describat, singulorumque sexum, et ætatem, et statum. In eo deinceps describat, et recenter natos, et mortuos, et in parochiam habitatum uenientes, et inde emigrantes. Quem librum Episcopo, quoties is petierit,

tierit, uel inspiciendum, uel describendum dabit.

Obseruabit etiam suam parochiam nouos inquilinos, de quorum orthodoxa fide, et sacramentorum perceptione, de quibus mulieribus, quas secum habuerint, an matrimonij, cognationis, affinitatis uinculo uere coniunctae sint, an impudicitiae nomine suspectae, ab eo sacerdote, in cuius parochia proxime habitauerint, et a parochiae incolis accurate cognoscet.

Inquirat autem studiose de pauperibus suae parochiae, praesertim puellis nubilibus, de uiduis, orphanis, pupillis, aegrotis, senio confectis, aliisque personis temporali, uel etiam spiritali misericordia indigentibus; quibus, et ipse pro uiribus opitulari, et alios suo exemplo, et hortatu ad id officium incitare studeat.

Praecipue uero de ijs omnibus sepe certiore faciat Episcopum, ut, qui communis eorum pater est, iisdem paternam curam, et pietatem, quacumque poterit ratione, praestet.

Quamobrem etiam Episcopus quotannis per sacra quatuor anni tempora suae ciuitatis parochos adhibebit; et illis de eorum animarum statu, quarum curae praepositi sunt, diligenter interrogatis, omnia commemoret, quae eorum officij munus contineant; eisque et doctoris diligentiam, et pastoris uigilantiam praestabit.

De Vicarijs foraneis constituendis.

Ut Episcopus in urbe etiam externum gregem facilius, quasi praesens intueri, et curare possit; delegat aliquot probatos sacerdotes, quibus singulis, imposito Vicarij foraneis nomine, tribuat certas regiones dioecesis suae. Id autem munus ad Archipresbyteros, Archidiaconos, qui in dioecesi sunt, et Praepositos, aliosue ecclesiastica dignitate praeditos, quos idoneos iudicauerit, potissimum deferet. Sin minus, ad alios Rectores, qui apti sint ad huiusmodi officium.

Hi autem Vicarij regionis, sibi per Episcopum commissae, presbyteros cuiuscumque conditionis, curam animarum habentes, semel singulis mensibus modo in unam, modo in aliam eius regionis parochialem ecclesiam cogant. idque in orbem eodem ordine semper faciant.

Pridie eius diei, quam in unum locum conueniant, peccata sua omnes confiteantur; sequenti die in ea ecclesia, in qua coacti fuerint, Missam singuli celebrent. Tum uniuersi in choro Missam conuentualem pro mortuis, uel de sancto spiritu, solenni more cantent; in qua eorum aliquis, a Vicario prius admonitus, concionem ad populum habeat.

Confectis sacris, et habita processione circa cimiterium, orationibusque consuetis, in domo Rectoris illius ecclesiae, unico tantum ferculo contenti, ea, qua decet modesta, et charitate cibum capiant.

Deinde conferant inter se, quae ad boni pastoris officium, et ad curam animarum recte gerendam pertinent: et consulant de difficultatibus, et incommodis suae parochiae, quorum explicatio, uel remedium, aliorum consilium, et operam requirat. Idem autem Vicarij libellum de casibus conscientiae, Episcopis, ac sedi

Apostolicae reseruatis, Metropolitanis cura edendum, reliquis sacerdotibus legent; et aliquot capita tum harum constitutionum, tum earum, quae in synodo dioecesana decernentur, simulque quidpiam ex probata summa de casibus conscientiae explicabunt.

Praecipue autem de presbyterorum uita, et moribus quarant, et quales se in pastoralibus praebent cura.

An eorum culpa diuinus in ecclesia cultus desideretur. An re ipsa praestentur ea, quae Episcopi, uel alij eorum nomine in ecclesiarum necessitatem, earumue reparationem impendi iusserint.

An libros habeant, quos ex decreto nostro habere debent.

An reliqua in hac synodo decreta seruentur.

De his omnibus, et, si quid proprie mandarit Episcopus, de quibus alijs, quae ad utilitatem animarum Episcopi cognitionem desiderant, ipsi per litteras diligenter certiore faciant.

Quoties in urbem uenerint, primum Episcopum adeant; de quibus eorum statu, qui sibi commissi sunt, accurate doceant.

Curati uero quicumque, etiam si quauis dignitate praediti in ijs, quae ad officium suum spectant, uicarijs, quos diximus, obtemperent.

Quod, si aliqui ad conueniendum negligentes, uel ad mandata eorundem Vicariorum exequenda contumaces fuerint; Episcopi in illos pro modo culpa animaduertant.

Hi autem Vicarij uoluntate Episcopi ab officio amoueri semper possint; ac si male id administrarint, penitent, eiusdem Episcopi iudicio.

De uisitatione.

Inter Episcopalis officij munera, praecipua est, et ad salutem gregis maxime necessaria uisitatio. Ideo moneamus Episcopos omnes, ut singuli ex decreto sacri Tridentini concilij ecclesiam suam, ac dioecesim uisitent intra tempus, ab eodem concilio praestitutum.

Meminerint autem uisitationem ad salutem eorum, qui uisitandi sunt, institutam esse. quamobrem illis maxime propositum esse debet, ut in eis corruptam, orthodoxamque doctrinam, probatam morum disciplinam tueantur, ac restituant.

Uisitationis ordo is adhibebitur, ut primum ciuitatem, deinde dioecesim uisitent; nisi forte aliud Episcopo uideatur. In ciuitate cathedralis ecclesiae primo loco uisitetur; tum singulae collegatae; deinceps parochiales omnes; quo et parochi, et quicumque praeterea sacerdotes, et clerici in parochijs commorantur, euocandi sunt. Scholas, seminaria, sodalitates, Hospitalia, ac caetera pia loca uisitantes, studiose ac diligenter inspicient.

Studebunt, uerbi Dei praedicatione, uehementi cohortatione ad religionem, uitae innocentiam, pacemque et concordiam omnes adhortari.

Si uero priuata admonitione opus esse intelligent, in eam, docendo, arguendo, obsecrando pro rei, persona, ac temporis ratione incumbant.

Confir-

Confirmationis sacramentum, ubi opus erit, ministrabunt.

Omnes ad penitentiam cohortabuntur; et, quos aliquo peccato teneri cognouerint, cuius absolutio Episcopo reseruata sit; eos pie confitentes, et humiliter ueniam petentes, uel ipsi, uel per alios, ad id munus delectos, absoluent.

In singulis locis a uiris etate, usu, et probitate commendatis, de omnibus, subtiliter inquirent, quae eos proficij sui munere scire oportebit.

Ecclesiam, et eius partes omnes inspicient.

An eo cultu, et nitore teneatur, qui domum Dei decet: si quid restituendum, reparandum, reconcinandumue sit; iubeant ab ijs, ad quos pertinet, resarciri. An sanctorum reliquia, tuto, ornate, decenterque condita asseruentur.

An quae de sepulchris, ac caemiterijs a nobis sancita sunt, re ipsa praestentur.

Si consecranda sint altaria, consecrabitur.

Si qua ecclesia aut caemiterium pollutum sit, reconciliabitur.

Uidebunt etiam, an desint uestes, libri, calices, patene, corporalia, et reliqua eius generis instrumenta, et ornamenta, quae ad altaris ministerium, et ad diuina officia sint necessaria.

An illa munda, et purgata seruentur.

An missae, aliaque diuina officia, qua oportet pietate, ac deuotione celebrentur.

An ecclesiae libri, uetera scripta, instrumenta, et priuilegia custodiantur.

An eorum extet ratio, quae in inuentarijs relata sunt. Tum de dignitatibus, canonicis, et alijs ecclesiae ministris querendum erit.

Anrite sint ordinati.

An ordinibus initiati, quos eorum officij munus requirit.

An ecclesiae, beneficia, seu ecclesiastica officia legitime obtineant.

An in ea se quisquam intruserit.

An resileant, et administrationi sacramentorum, et Missarum, diuinarum officiorum celebrationi, et anniversariorum persolutioni, aliisque oneribus, et muneribus satisfaciant.

Quae sit eorum uita, ac morum ratio; qui uestitus; quibuscum uersari soleant; qualis sit eorum familia.

An sordibus, et iliberalibus artibus, et ab eorum gradu alienis, operam dent.

An ecclesiae iura, et honorum ecclesiasticorum possessionem defendant.

An eorum fructus recte dispensent.

An pacem inter se habeant; se in aliorum pacificationem interponant; inimicitiarum, et odiorum causas tollere studeant.

An populus pie uersetur in ecclesia; Missamque et alia diuina officia reuerenter attendat.

In parochijs praeter ea omnia, quae diximus, uideant.

An parochi ex decreto, in hac synodo edito, libros habeant, in quibus baptizatorum, confirmatorum, com-

patrum eorum, qui matrimonio coniunguntur, ac mortuorum nomina, et cognomina describantur.

An rite sacramenta praebentur.

An sacrosanctum Eucharistiae sacramentum, Chrysmata, et reliqua sacra, ea munditia cura, et custodia, qua debent, conseruentur; et suo tempore mutantur.

An Eucharistia pie, et honorifice, prosequente fidelium comitatu, ad aegrotos adferatur.

An legitime matrimonia, et in ecclesia, adhibitis ex decreto Tridentini concilij denunciationibus, debito tempore contrahantur.

An suae curae commissas ecclesias, maxime diebus festis, deserant, ut inferuiant alienis.

An Dei uerbum praedicent, et pueros rudimentis fidei instruant.

An libros, quos nos in hac synodo habendos praescriptimus, habeant.

Denique inspicient, an in populo sint haeretici, usurarij, concubinarij, alijque flagitiosi, et facinorosi homines; qui inimitias gerant; qui Quadragesimam, alia ieiunia, festos dies, et reliquos ecclesiae ritus non seruent; qui que saltem semel in anno peccata sua confessi non sint; aut sanctam Eucharistiam non sumpserint.

An sint, qui legata pia non exequantur.

An domestica disciplina patrumfamilias in educandis liberis diligens, pia, et honesta sit.

Hi exquisitis, cognoscere studeant, quinam ex regularijs, et praedicandi munere fungantur, et fidelium confessiones audiant; an et eorum probata sit doctrina; et probatae doctrinae uita respondeat.

An Hospitalia, et alia pia loca recte administrantur; eorumque bona prudenter, fideliterque in eum usum, cui adiecta sunt, distribuuntur.

An qui in hospitalibus sunt, pie uiuant.

De Scholis, sciant, quos libros discipulis magistri interpretentur; et, an illi officio suo satisfaciant.

An magistris tales sint, et ita admissi, quemadmodum in hac synodo mandauimus: si secus, amoueantur.

De bibliothecis diligenter querant, an in eis sint haeretici libri; aut, qui aliter iure prohibeantur.

Si quid in ijs omnibus tollendum, corrigendumue fuerit, tollent, et corrigent; et ad puniendos delinquentes, censuras, et alia iuris remedia adhibebunt.

Omnes uero summo studio monebunt, et hortabuntur; ut officij sibi commissi munus fideliter, ac diligenter exercent.

Neque solum haec, sed quacumque a Tridentino concilio, et a nobis praecipiantur; et alia multa, quae pro eorum prudentia, ac pietate ad utilitatem, ac salutem populorum, eis in mentem uenire poterunt, exquirent, et exequentur.

Caveant uero, ne legem de uictu, procuratione et muneribus a sacro Tridentino concilio definitam transgant.

Comitatum autem non habeant nisi necessarium; in quo plures omnino ne sint quindecim hominibus, et iumentis duodecim.

Si plures duxerint, alant suis sumptibus. In mensa duotantum fercula afferre liceat.

Quod ad reliqua attinet, decretum, in hac synodo factum,

C. Etum,

Etum, de Episcopalis mensa moderatione seruetur. Si uisitor gradu inferior sit Episcopo, propositam à nobis uisitandi formulam in reliquis omnibus diligenter obseruet; in comitatuq. octo hominibus ad summum, et sex iumentis contentus sit.

Si præter huius decreti præscriptum cuiquam graues fuerint, dupli restitutione teneantur; præterea inferiores, Episcopi arbitrio; Episcopus synodi prouincialis iudicio alias penas subeat. Dent autem operam, ut non solum quam diligentissime, sed etiam quam celerrime uisitacionem conficiant.

De iudiciali foro Episcopi.

Vt à foro Episcopali, quantum fieri potest, auaritia labes amoneatur; et, quam minimis possint incommodis, atque sumptibus causa in eo agatur; nos, præter eam diligentiam, quam in ea re maximam Episcopi, in sua quisque diœcesi, adhibere debent; hæc statuenda censuimus.

De notarijs, et scribis.

Episcopi intra sex menses omnibus notarijs, et scribis sui fori, tam ciuitatis, quam diœcesis, communem taxam præstent, quam pro opere, et officij sui mercede ab unoquoque in singulis causarum generibus pro loci, et cuiuscunque rei, ac personæ conditione exigi liceat. Qui non obtemperarit, in eum uehementer animaduertant.

Singuli collegium notariorum curiæ Episcopalis primo quoque tempore instituendum curent; quod certum numerum pro sua diœcesis conditione contineat.

Collegium statuta, Episcopo probanda, conficiat; officiales deligat, qui iudicent de eorum inter ipsos controuersijs, quæ ad eorundem officium pertineant. In causis autem, quæ inter notarios, et litigatores extiterint, se omnino non interponant, sed eas Episcopi iudicio relinquunt. In alijs uero causis, si cuiquam cum eis in iudicio agere contingat, eorum iura, priuilegiaq. seruentur.

Postulantibus testimonium formulæ curiæ, quam Stylum uocant, de aliqua causa nec detur, nec datum uim habeat, nisi ei maior collegij pars subscripserit. Cuius etiam formulæ exemplum, ab Episcopo approbatum, et subscriptum, publice in collegio afferretur.

Qui in collegium notariorum adscribi uoluerint, eos Episcopus diligenter examine probet; tantum idoneos recipiat.

Excommunicatos, infames, et omnes, qui à testimonio dicendo iure repelluntur, rejiciat.

Eos, qui nigesimum quintum annum non attigerint, quique per quadriennium in notariatus officio integre, periteq. non sint uersati, non admittat.

Probatos prius non recipiat, quam iurauerint Episcopo ea iusiurandi formula, quæ infra scripta est; quam etiã ab ijs, qui in notariorum collegium adscripti iam sunt, ad duos menses præstari iubemus.

Ego N. notarius à Reuerendis. D. N. Episcopo, uel D. N. eius Vicario delectus, nihil uel dedi, uel pollici-

tus sum gratia huius officij obtinendi.

Commisum mihi munus diligenter, ac fideliter exercebo.

A litigatoribus, quorum fuero notarius, uel à quocunque alio eorum nomine, quauis de causa nihil, ne sponte quidem datum, accipiam; præter id, quod Episcopi taxatione præfinitum fuerit.

Nihil agam; neque me, aut quemquam alium interponam, quo mihi ulla causa scribenda committatur.

Non ero promotor, uel procurator in causis, quæ agentur coram Reuerendissimo D. Episcopo, seu eius R. D. Vicario generali, uel aliquo ab eis constituto, seu eorum ministro.

In causis uero, in quibus sum, uel fuero notarius, omnes actus iudiciales substantialiter in manuali, seu memoriali coram Reuerendis. D. Episcopo, seu eius Vicarijs, aut alio ab eis præposito, et, etiam coram ipsis litigatoribus, si expectare uoluerint, conscribam. Conscriptos eos, et instrumenta, et omnia alia, et singula in causis producta, eum Reuerendissimus D. Episcopus, uel alij supradicti, seu litigatores, uel eorum aliquis, petierint; in regeſtum fideliter quam celerrime referam, uel referenda curabo.

Litigatorum postulatu, uel alicuius eorum, in singulis terminis successiue litigatoribus ipsis copiam dabo, cum per Reuerendissimum D. Episcopum, seu alios supradictos decreta fuerit, sine recusatione, et fraude, contentus mercede, Episcopi taxatione præfinita.

Secreta eiusdem officij, et causarum nemini patefaciã, præsertim attestaciones testium, et consilia assessorum, attestacionesq. et sententiã, donec publicatæ, perlatæ, et sententiatæ, et per Reuerendissimum D. Episcopum, seu alios supradictos subscriptæ fuerint.

Constitutionibus, et mandatis Reuerendissimi D. Episcopi obtemperabo.

Instituta quoque officij, et officialium collegij honesta iussa seruabo.

Nec ullo unquam tempore contra faciam, et omnia, et singula supra scripta, omni dolo, et fraude omnino remotis, inuolate præstabo; et ita promitto, et iuro; sic me Deus adiuet, et hæc sancta Dei Euangelia.

Nullus notarius iudicibus Ordinarij delegatis, arbitris, nec arbitratoribus originales processus deferat, sed eorum tantum exempla, et regeſta fideliter collata; nisi alicuius inopia aliud aliquando Episcopo suaderet. In huiusmodi exemplis, seu regeſtis nihil superuacaneum scribant.

Quare nec dies festos, ad substantiam rei non necessarios, apponant.

Nec productarum citationum repetitiones cum inhibitione, uel sine ea, sed illarum executionem tantum, his, uel similibus uerbis adscribant. Eo die, &c. reproducta fuit citatio, de qua supra, quæ fuit executæ, ut supra.

Nec dignitates iudicum, uel litigatorum repetant; sed ponant tantum his, uel huiusmodi uerbis; Reuerendissimus Episcopus. N. Iudex. N. Actor. N. Reus.

Nec in carta bibula scribant, nec ea littera, quæ legi facile

facile non possit; sin minus, male scripta Episcopus notarij impenſa scribi melius iubeat; uel ab ijs, qui regeſtum petierunt, dimidiam tantum partem taxæ, uel maiorem, uel minorem, si ei uidebitur, solui iubeat.

Notarij in litteris dimissorijs, seu testimonialibus, sacri concilij Tridentini decretum seruent; in alijs, quæ mere spirituales sunt, etiam si nullum stipendium eis constitutum sit, nihil omnino accipiant; præter scripturæ mercedem, ab Ordinario statuendam.

Qui notarij contra hæc decreta peccarint, uel alioqui in officio suo deliquerint, eos Episcopi ab officij usu submoueat ad tempus, uel etiam in perpetuum; si id delicti grauitas postularit; et alijs penis suo arbitratu coerceant.

Quæcumque de notarijs sancita sunt, ijs etiam scribas, et cancellarios teneri uolumus.

Pensiones, in cancellarijs Episcoporum assignatas, uel, quæ cuiuscunque soluantur, irritas, et nullas decernimus; nisi quæ iure tolli non possunt.

Cancellarias uero deinceps uendi, locari, uel earum nomine, uel occasione, quouis prætextu cuiuscunque personæ, quidquam solui prohibemus.

Notarij, et, si qui præterea in hoc deliquerint, plectantur amissione officij; et alijs præterea penis Episcopi arbitratu.

De causidicis, aduocatis, & fiscalibus.

Causidici, aduocati, fiscales, ad causas in foro Episcopali ne adhibeantur, priusquam iureiurando Episcopo se obstrinxerint, se nullam causam suscepturos, quam à iustitia, et æquitate alienam existimauerint.

Hortamur etiam Principes, et magistratus ut idem in laicorum causis seruandum curent.

De carceris custodibus, et reis.

Præscribant Episcopi taxam executoribus, uel ministris, et carceris custodibus, ut ab ijs, qui capti, et in carcerem inclusi sunt, pro comprehensione, et carceris commoratione, et uictu id tantummodo exigatur, quod æquitatis, et ciborum pretium postulet. Si qui carcere tenentur, sibi, quæ ad uictum pertinent, ab alijs, quam à custodibus; et ministris carceris suppeditari uoluerint, id eis facere liceat; neque propterea asperius tractentur; aut in deteriora loca compellantur.

Mandent præterea, ut quamcunque pecuniam, uestes, arma, aliasue res secum habeant ijs, qui in carcerem includuntur, tuto loco collocentur, et asseruentur. Qui locus duabus claudatur clauibus, quarum altera apud ianitorum carceris sit, altera apud pauperum procuratorem.

Ex illis autem rebus, quæcumque, et quotcumq. sint, nihil uel ianitori, uel executori, uel ceteris ministris attingere liceat; sed eis, si inde exierint, uel eorum hæredibus, uel illis, quibus à iudice attributa fuerint, integre, et intacta asseruentur.

Qui contra fecerit, duplo mulctetur. Quæ multa ei, cui damnum datum sit, attribuat.

Curent etiam per certos homines, ab eis deligendos, semel

in hebdomada uisitandos eos, qui in carcere tenentur; qui si illos indignos, et acerbis tractare competerint; referant ad Episcopum, qui pro sua prudentia, ac pietate, ne quid iniquius fiat, omnino prouideat.

Designent uero Episcopi aliquos, qui miserabilium personarum causas gratis defendant.

Magnopere autem hortamur laicos magistratus, ut eiusmodi in re eadem ratione utantur.

De ministris Ecclesiæ, et diuinis officijs.

Ne studium, ac pietas eorum, et, qui celebrant, et, qui audiunt diuina officia, perturbetur; neque quisquam alieni muneris partes usurpet; sed suum quisque officium diligenter exequatur; omniaq. ut debent, in Domino Dei ordine fiant; decreto sacri Tridentini concilij obtemperantes, quod in prouincialibus synodis certam diuinis officijs, et ecclesiæ ministris formulam pro cuiuscunque prouinciæ ritu, et moribus præscribi uoluit; hæc statuimus.

Communia de ministris.

Cathedralium; et collegiarum ecclesiarum capitula, quibus ius est creandi cuiuscunque generis officiales, et ministros, in eisdem ecclesijs initio anni semper tres deligant canonicos; quorum munus sit, cum huiusmodi creatio faciendæ erit, prius diligenter de eorum, qui creandi erunt, moribus inquirere; deinde coram Episcopo iurare, eos, quod ipsi sciunt, probos, idoneos, et dignos esse, qui ei muneris præponantur. Quod si aliter officiales creentur, eorum creatio nulla, et irrita sit.

Archidiaconi, Arcipresbyteri, alijque in dignitate ecclesiastica constituti, canonici, et reliqui ecclesiarum ministri in sacris ecclesiæ officijs munus suum ipsi obeant, non per alios exercent.

Singulorum autem munera, atque officia, ad res diuinas obeundas pertinentia, hæc synodo explicanda illa quidem uidebantur; sed, quoniam, quæ ijs de rebus sacrorum canonum legibus olim explicata sunt, ea partim, usu eorum neglecto, obscurata sunt; partim prouaria, et locorum, et temporum ratione iam pene omnino mutata uidentur; non certa quedam præcepta traditi; ac præscribi facile possunt, ad quorum sane rationem omnis uniuscuiusque eorum munerum regula, atque usus dirigeretur; eam ob causam his nostris decretis ea tantum munera præscribenda censuimus, quæ ad ecclesiarum, quæ in nostra prouincia sunt, administrationem hoc tempore pertinere maxime uiderentur. Sed quæcumque alia etiam munera uel communis iure, uel probatis cuiuscunque ecclesiæ constitutionibus, uel dignitatum, personarum, portionum, aliorumue officiorum ecclesiasticorum institutione, ipsi ecclesiæ ministris in officijs diuinis attribuantur; ea omnia magna cura, summaq. diligentia studeant Episcopi ab omnibus seruari: et, quæ antiquata sunt, ad usum reuocari. Nec uero ab ijs præstandis cuiquam se propterea excusare liceat, quod his nostris constitutionibus ex ijs officijs aliqua alijs ministris, uel alio

nomine appellatis, adscripta sint.

Quod si aliqua dignitas, personatus, aut officium in ecclesia fuerit, cui neque ab institutione, neque à iure communi, neque à proprijs constitutionibus, quæ probatae sint, neque his decretis proprium munus in diuinis officijs sit attributum; aut quod sit, non satis constet; Episcopi, duobus adhibitis de Capitulo, quorum alter ab Episcopo, alter à Capitulo deligatur, assignent singulis dignitatibus, et officijs proprium munus, quemadmodum eum sententia sacrorum canonum, et cum propria ecclesie probatis constitutionibus, et cum his sanctionibus pro ratione loci magis congruere iudicabunt.

Cæteris etiam beneficijs, quæcumque iam ab ecclesiasticis officijs immunita reperiuntur, siue canonicatus, siue clericatus, siue etiam simplicium nomine appellantur, ijs Episcopus pristina munera restituat. Ac, si non constat satis, qualia ea essent, pro fructuum ratione onera imponat aut Missas, diuinæq. officia celebrandi, aut si clericatus, simpliciaue beneficia sunt, minorum etiam ordinum functiones obeundi ad diuini cultus propagationem. Nec uero tamen uetamus, quin talia beneficia unire Episcopo liceat ex facultate, sibi communi iure, concilioq. Tridentino permessa.

Ea uero officia, et cætera, quæ in diuinis rebus à nobis hac synodo præcipiuntur; Episcopi, propositis censuris, et alijs pœnis efficient, ut ab omnibus ea ratione, qua dictum est, diligenter præstentur.

Ne multis ecclesie ministris eodem tempore absentibus diuinus cultus deferatur, canonici, et qui præterea choro, uel ecclesie addicti sunt, quo tempore eis à iure communi, uel à sacro Tridentino concilio permittuntur, ut ab ecclesia abesse possint; à Presidente chori, si triduo reuersuri sunt, si diutius absuturi, ab Ordinario facultatem discedendi petant.

Si quid præterea ab eo, qui discessurus est, eius ecclesie constitutiones requirunt; in eo constitutionibus pareat.

Nemini autem ita profit absentia licentia, ut eo tempore distributiones quotidianas percipiat.

Nixi etiam constitutione Bonifacii VIII. et Tridentini concilij auctoritate, decernimus, ut nulla canonicorum aut aliorum pactio, remissio, uel collusio fiat; facta uim habeat; nullumue statutum aut consuetudo, quæcumque illa sit, ualeat, quibus aut absenti quauis de causa eius uel sacre horæ, in qua muneri suo defuerit, aut omnino cuiquam contra, quam iure communi, et eiusdem Tridentini concilij, et his nostris constitutionibus definitum sit, distributiones quotidianas dari possint. Si data fuerint, qui acceperit, suas non faciat, sed eas restituat; quæ iure ipso accrescant alijs inseruientibus, qui huiusmodi pactio, remissioni, collusione, uel præbitioni assensu non fuerint; nisi ex constitutionibus ecclesie probatis, alteri debeantur. Si uero omnes consenserint, usibus ecclesie iam tunc addictæ intelligantur.

Declaramus autem in his excipi eos, qui ob infirmitatem, uel aliam necessitatem, aut manifestam eccle-

sia utilitatem ex ipsa constitutione Bonifacii, aut sacris canonibus, uel Tridentina synodo exculantur.

Efficiant Episcopi intra sex menses, ut in ecclesijs cathedralibus, et collegiatis, in quibus uel nullæ, uel tenuis sunt distributiones quotidianæ, tertia fructuum pars omnium dignitatum, et canonicatum, aliorumq. reddituum, quemadmodum à Tridentino concilio præceptum est, in quotidianas distributiones conuertantur.

De officio eius, qui choro præsidet.

In cathedralibus, et collegiatis ecclesijs, qui choro præsidet, uigilet diligenter, ne quid prætermittatur in diuini officij institutione, uel progressionem, uel in reliquis, quæ ad probatam chori rationem pertinent, et alijs, quæ communibus, uel proprijs constitutionibus, in diuinis officijs obeundi præscribuntur. Neue absurde, indecore, uel præpostere quidquam fiat. Si qui suo officio non satisficiant, eos grauiter, et amanter obiurgent; si non respuerint, iubeat punitorem in libro illos describere, et ad Episcopum deferre, cui dignas pœnas pendant. Sin ipse in suo munere obeundo negligens fuerit; ab Episcopo, uel ab alio, qui ecclesie præsit, puniatur.

Si quæ autem ecclesia non habet, qui huic muneri nominatim præpositus sit, uel si habet, is non adsit in choro, presidentia officio fungatur; qui primo chori loco tunc sedet ex ijs, qui dignitates, aut canonicatus in ea ecclesia obtinent.

De ijs, qui dignitates, personatus, aut canonicatus habent.

Qui dignitates, aut personatus in ecclesijs obtinent, et Canonici nominis, ac institutionis sue memores ea pietate, et assiduitate diuina officia colere debent; ut alij eorum exemplo ad studium, et amorem diuini cultus accendantur.

Itaque auctoritate etiam Tridentini concilij præcipimus, ut, cum in choro psallendum est, ipsi quoque quantum honoris gradu cæteris præstant, tanto studiosius psalmis, hymnis, et canticis una cum alijs modulantes, Dei laudes concelebrent. Cui officio si defuerint, pro absentibus habeantur; et earum horarum, quas ea ratione non obierint, distributionibus mulctentur.

Constituatur ex canonicis sacerdotibus hebdomadarius, qui diebus infra statutis Missam, et Vesperas canat; cui octauo die succedat alius eiusdem ordinis: idque semper, aut in orbem fiat; aut alio modo, pro ecclesie consuetudine. Is, si suo officio defuerit, trium dierum distributionibus careat; quas Episcopus arbitrio suo, uel cæteris, choro operam dantibus, diuidat; uel in locorum piorum usum conferat: tributa tamen aliqua parte canonico, qui collega munus expleuerit. Reliqui canonici decoro cantu antiphonas exordiantur, quas Mansionarius dicitur.

Si celebranti Episcopo, aut alia pontificali exercenti, diligenter non adsisterint, et inseruierint; pœnana subeant, quæ ei uidebitur.

Quibus

Quibus canonicatibus, præbendis, dignitatibus, aut personatibus, et officijs adiunctum est munus aliquod presbyteri, diaconatus, aut subdiaconatus; qui ea obtinent, si, quemadmodum à Tridentino concilio præscriptum est, suo officio per se non fungantur; priuentur eius officij distributionibus, in quo muneri suo defuerint; nisi legitime impediti, imperata licentia ab eo, qui choro præfederit, uel superiore ordinario per alios satisfecerint.

Quibus autem canonicatus, ac portionibus non est annexus ordo presbyteratus, diaconatus, et subdiaconatus, ijs Episcopus, cum consilio capituli, singulis singulos ordines annectat; quemadmodum à Tridentina synodo præscriptum est.

Canonici, quo tempore diuina officia celebrantur, non habeant capitula; nisi fortasse aliter euidenter necessitates postularit. Qui contra fecerint, distributionem nec capiunt eius horæ, in qua id commiserint.

Neque etiam diebus festis capitula habeantur: nisi probabilis causa intercesserit.

De officio magistri Chori, et Cæremoniarum.

Chori, uel cæremoniarum magister, siue alio huiusmodi nomine appelletur, qui diuinis officijs celebrandis tanquam magister est, denunciet officium simplex, uel solenne celebrandum.

Quando de Dominica, de festo, uel de feria.

Quæ antiphonæ, orationes, psalmi, lectiones recitanda, aut canenda.

Quando standum, sedendum, caput submitendum, aut flectenda genua.

Omnem ecclesie ministros sui officij admonet.

Adolescentes, uel rudes, quibus Euangelium, Epistola, uel aliquid eius generis publice recitandum sit, prius in sacristia audiat, et erudiat.

Eum omnes audiant; qui non audierint, ab eo, qui choro præsidet, corripiantur; et, si opus erit, ad Episcopum deferantur.

Tabellam in sacristia assignendam conficiat, in qua præscribat, quid à singulis canonicis, uel alijs beneficiatis in singulis horis per hebdomadam, aut etiam per plures dies recitandum, cantandumue sit. qui, quo tempore, et ordine Missam celebrare, uel horis dicere, aut alia munera obire debeant.

Qui autem, quod ei in tabella præscriptum fuerit, non fecerit; in quam horam peccarit, eius distributiones amittat.

Si magister in officio suo deliquerit, a presidente chori obiurgetur; et ab Ordinario puniatur pro delicti modo. Si in aliqua ecclesia non fuerit huiusmodi officium, Episcopus, Capitulo adhibito, ad id constituat clericum aliquem probatis moribus, et in diuinis officijs exercitatur: cui stipendium det, communibus etiam sumptibus, si opus erit.

In qua uero ecclesia fuerint magister cæremoniarum, et magister chori distincti, suis cuique munus partes ex his regulis Episcopus, de Capituli consilio,

arbitrio suo attribuat.

De officio Sacristæ.

Sacrista habeat custodiam sacrorum uasorum, uestimentorum ecclesiasticorum, et totius thesauri ecclesiastici. Vasorum, uestimentorum, instrumentorum, et ornamentorum, omnium altarium, et reliquorum omnium munditiæ, nitoreq. consulat.

Eiusdem cura sint lumina, cera, et oleum.

Vinum, hostias, candelas, et cereos, cæteraq. e sacristia necessaria ad diuina officia præparet.

Aquam benedictam singulis hebdomadis, uel etiam sapius, si opus erit, ipse renouet; uel ab alijs renouanda curet.

Altare maius, et omnia alia, præcipue diebus festis, decenter ornet.

Hora congrua ipse, uel alius eius uice, campana sonet signum matutini, Missæ, et aliarum horarum canonicarum.

Habeat in sacristia tres tabellas; unam, in qua omnes Missæ, et officia pro mortuis, et reliqua descripta sint, quæ ex imposito onere, ac munere, quacumq. de causa in ea ecclesia celebrari oporteat; alterâ, in qua uniuscuiusque dignitatis, canonicatus, præbendæ, cappellæ, altaris, seu alterius beneficii, et officij eius ecclesie in Missis, et alijs diuinis officijs obeundi debita munera contineantur; tertiam, quam supra diximus, à magistro chori conficiendam esse. Curetq., ut quæ tribus his tabellis præscripta sunt munera, à quibus debet, omnino præstentur.

Eiusdem officium erit operam dare, ut e sacristia sermones de inanius, profanisq. rebus, multoq. magis iurgia, rixæ, et turbæ omnes arceantur.

Laicos ibidem uersari ne patiatur.

Nemini permittat, ut sacris uestibus induatur; nisi tunc, cum ei Missa celebranda sit.

In ijs, qui primo, qui secundo loco, qui deinceps Missam celebrare debeant, ordinem tabulæ seruandum curet.

Si quis autem suo tempore præsto non fuerit; uel ei, quem absens suo nomine substituerit, uel proximo post absentem, suo arbitrio, Missæ locum det.

Duobus autem ad summum, potestatem faciat eodem tempore parandi se ad Missæ celebrationem.

De officio Mansionarij.

Mansionarij, qui chori sunt quasi quadam columna, totum fere horarum, ac diuinorum officiorum pondus sustinentes, munus suum accurate obeant.

Cum oportuerit, ad lectorem accedant; ut antiphonas, responsoria, gradualia, et alia huius generis canant.

Solemnibus festis diebus, et quoties opus erit, pluuialia induant; nisi alij nominatim huic officio præferti sint.

Si muneri suo defuerint, illius horæ, in qua non satisfecerint, distributione priuentur; et alij eius arbitratu, qui choro præsidet, illorum officij partes suscipiant.

C 3 Idem

Idem, ut muneris suo commodius satisfacere possint, ab ijs oneribus liberentur, quibus ad chori utilitatem, magistri ceremoniarum, et eius, qui choro praesit, arbitrio leuandi uidebuntur, neque quo tempore diuina officia in choro fiunt, paruam Missam celebrent; nisi necessitas postularit.

Eisdem Episcopi honestum stipendium constituendum curent. Quod, si illis etiam dantur distributiones, eodem tempore, quo canonici, pro officij, et laboris modo eas percipiant.

Ex Mansionarijs duo in singulas hebdomadas deligantur; idque in orbem fiat; nisi aliud probatus ecclesiam requirat.

Horum alter officium ordiat, et perficiat, consistens in medio choro, uel ad lectorile, quod ab ea parte sit, ubi is fuerit: Missam etiam festis diebus semiduplicibus canat; nisi alij sint ei muneri praepositi.

Alter psalmodum tonum instituat pro tempore, antiphonarum; quae ubi legendae fuerint, ab ipso tantum, uel solum ab alio legantur. Diebus uero festis in decantandis antiphonis, canonicis, et alijs uoce praecat; et, quae cantanda, uel legenda sint, ipsis indicet. Is, antequam officium inchoetur, chororum ingressus, libros praeparet; Missam, psalmos, antiphonas, et alia, quae usus requisierit, inueniat.

Mansionarij in suo munere contumaces, uel negligentes, pro modo culpa, iudicio eius, qui choro praesit, distributionibus careant.

De officio Punctatoris:

Punctatoris creandi mox in omnibus ecclesijs cathedralibus uel collegiatis retineri iubemus.

Is in mensura, uel in aliud certum tempus pro cuiusque ecclesiae consuetudine a Capitulo constitutus, iuret; se in officio suo obeundo fidem, ac diligentiam praestituri. Studiose exploret, et in libro punctationum notet omnes, quicumque ij fuerint, qui sacras horas, et diuina officia non obierint; quique contra, quam his, alijsue constitutionibus praescriptum est, in choro quidquam fecerint. qua in re is nullius non odio, non amore, non spe, non metu moueatur.

Si aliquem iniuria notarit, de suo ei satisfaciat; si uero notandum praetermiserit, de suo item tantundem det, quod in ecclesiae usum conuertatur; et integras unius hebdomadae distributiones amittat.

Libros punctationum diligenter custodiat, et Episcopo, et Capitulo singulis mensibus exhibeat; et, quoties id Episcopus uel Capitulum postularit.

Quo tempore is in officio punctatoris permanerit, sacris horis, et officijs omnibus intersit; nisi absit de eius licentia, qui choro praesidet: quo tempore alium, ab eodem choro praesecto probandum, substituatur, qui suo muneri satisfaciat. Si secus fecerit, pro singulis uicibus unius diei distributionem amittat.

Ut autem hoc officium melius exerceatur, neminiq. aliquid iniuste aut remitti, aut adimi possit; praeter delectum a Capitulo, alter punctator ab Episcopo creetur. Is, supra scripto iureiurando apud Episcopum praestito

altero in libro omnes, qui suo muneri defuerint, notet. Singulis hebdomadis ambo punctatores libros inter se conferant; et si qua in re discreparint, Episcopus, uel eius Vicarius illico omnem eorum controuersiam sine ulla forma iudicij, sublato quocumque etiam appellationis impedimento, dirimant.

Episcopus deligat ad id punctatoris officium, quem uoluerit, idoneum clericum.

Eidem Episcopo facultas sit, de ea cathedrali, uel collegiata ecclesia, in qua punctator creandus sit, omnes, quoscumque libuerit, propositis penis suspensionis a diuinis, et alijs suo arbitrato cogendi, ut id munus suscipiant, et obeant.

De officio thesaurarij.

Thesaurarius Capituli, siue alius quocumque is nomine dicatur, qui quotidianas distributiones partitur, curet ipsis unicuique distribuendas pro rata parte laboris, et officij ex iuris, et harum constitutionum praescripto, et ex ordine librorum punctatoris.

Is distributiones eorum, qui absentia, uel errati causa notati fuerint; ne persoluat; si id fecerit, tantundem de suo det, quod in ecclesiae usum conferatur; et ob eam causam etiam unius mensis distributiones amittat.

De officio custodum.

Custodes ecclesiae, uel quicumque alio nomine id negotium curant, obseruent diligentissime, et clericos, et laicos, contra decorum, et honestatem ecclesiae delinquentes; eosque sui officij moneant; ac si non respiciuerint, ad chori praesectum, uel Episcopum deferant. Omnia, quae ecclesiarum honestati, ornamento, decoro officere possint, prohibeant, et arceant.

Neue quemquam noctu in ecclesia morari sinant. Maxime autem uigilent, ne altaria spoliarentur, aut quidquam ex ecclesia surripiatur.

De functionibus minorum ordinum ad usum reuocandis.

Episcopi ex tridentini concilij praescripto ueteres sacrorum ordinum functiones, quibus in locis intermissa sunt, ad usum reuocandas omni diligentia curent.

Atque ideo, in cathedralibus saltem ecclesijs, sex mensium spatio, singulis minoribus ordinibus instituant aliquos, quibus ex eiusdem concilij formula stipendium attribuant; ut non ea solum munera, quae illis infra praescribimus, in eisdem ecclesijs expleant; uerum etiam caetera, quae sacris antiquorum canonum decretis ad eos pertinere Episcopi cognouerint. ac si quae ita alia ad cuiusque ecclesiae utilitatem, dignitatemue eisdem pro temporis ratione imponenda duxerint.

Quibus sic constitutis, licebit Episcopo ab eorum officiorum, quae ab ijs deinceps praestanda erunt, munere alios liberare, quibus id oneris ex nostris constitutionibus supra impositum est.

De ostiario.

Ostiarius fores ecclesiae custodiat.

Ecclesiam

Ecclesiam suo tempore claudat, et aperiat. Infideles, haereticos, excommunicatos, et alios, quibus iure interdictum est; ab ecclesia arceat, et eiiciat.

Ne populum propius ad sacerdotem, rem diuinam facientem, accedere patiatur. Campanas pulset.

In ecclesia dormientes, uidentes, euentes, deambulantes, colloquentes, aliaue ratione officia diuina perturbantes, et quouis modo indecore atque irreuerenter se habentes, moneat; si pertinaces sint, expellat; aut ad superiorem deferat.

Mendicantes excludat.

Ecclesiam uerendam curet. Bruta denique, canesue expellat. Quidquid in ecclesia dedecet, amoueatur.

De Lectore.

Lector in ecclesia prophetias, quae in Missa legenda sunt; et lectiones pronunciet, quae ex ueteri, et nouo testamento in matutinis dicuntur.

Pueros, si ita Episcopo uideatur, prima fidei rudimenta doceat.

De Exorcista.

Nemo energumens manus imponere, aut causa eijciendi daemones exorcismos legere audeat; nisi exorcista ordine sit initiatus.

Is exorcismos memoria mandare studeat, idque ex libris, Episcopi iudicio comprobatis, et, cum res postulauerit, ut eo munere fungi oporteat, id ne agat; nisi consulto, et consentiente Episcopo.

Episcopus autem nemini, ne sacerdoti quidem permittat, ut id munus exequatur; nisi eius aetatem, et mores probarit.

Cauet etiam, ne intercedat ullus in exorcismis quaestus, uel nulla curiosa percursatio praesertim, quae ad diuinationem pertineat.

De Acolutho.

Acoluthus subdiaconos, et diaconos ad altaris obsequium affectans, eis inseruiat.

Lumina accendat, et deferat. Vireolos uini, et aquae ad Missae sacrificium parat.

Communia de ratione diuinorum officiorum.

Uideant Episcopi, alijs doctis, et pijs uicibus adhibitis, ne quid apocryphum legatur in diuinis officijs, et, quoad eius fieri possit, a communi Romanae Ecclesiae officio ne discedatur.

Diuina officia ex ordine calendarij, et ecclesiae instituto celebrentur: nec ea ratio sine iusta causa mutetur. quamobrem a magistro chori cathedralis ecclesiae, uel alio, cuius id munus sit, edatur singulis annis calendarium dierum festorum; quo singulorum dierum officij ratio praescribatur.

Omnes inferiores ecclesiae, quaecumque ille sint, diuinorum officiorum rationem dirigant ad regulam calenda-

rij cathedralis ecclesiae; neque ab ea discedant. Si quae uero ecclesiae diuinorum officiorum alios ritus habent, Apostolica auctoritate concessos, eis utantur; ueruntamen ea quoque, quae hic de diuinorum officiorum ratione praescribuntur, ubi Apostolica concessionis expressae non aduersentur, inuolante seruent.

In urbibus, oppidis, aut vicis nullum signum communium officiorum catopana detur ante signum cathedralis, uel cuiusque loci matricis ecclesiae, nisi Episcopo aliud uideatur; maxime uero sabbato hebdomadae sanctae, et in Angelica salutatione matutina, ueridiana, et uespertina; qua in re matutinum excipimus, quod non ubique eodem tempore dici soleat.

Horae canonicae omnes quotidie in choro dicantur; quae ratio neque concione, neque solemnibus Missis, neque alia causa impediatur; nisi euidenter necessitas intercesserit, de qua iudicium sit Episcopi.

Nec hora aliqua beatae uirginis, ne in matutino quidem, in choro omittantur; exceptis diebus, et locis, quibus ex ratione officij eas praetermittere licet.

Horae ita commode diuidantur, ut mane aliquod interuallum, si id fieri potest, sine detrimento diuini cultus detur canonicis, et alijs ad studium diuinae scripturae, aut sacrorum canonum.

Chorus ita uel sepiatur, uel constituatur, ut tempore diuinis officijs laicis aditus in eum esse non possit; uel saltem a clericis seiuicti sint.

In choro; uel omnino in ecclesia nemo ministret sine superpelliceo, aut caeteris indumentis, quae pro ratione officij requiruntur.

Superpellicea latis sint manicis, non angustis, instar rocheti.

Candelae et cerei in Missa et alijs diuinis officijs ea exiguitate ne adhibeantur, quae in tanto mysterio dedecet; et adstantibus offensionem adferre possit.

Episcopi ne patiantur circulatorios, circumforaneos, et id fallax hominum genus tempore diuinorum officiorum in foris, et plateis ecclesiarum uersari; ut ne populus, illecebris eorum artificij ab ecclesijs euocatus, salutares cogitationes abijciat.

Curent idem, ut ex eo more pulsandi in tenebris sanctae hebdomadae ad representandam creaturarum rerum perturbationem in passione creatoris, omnis licentia, et indecorus tumultus amoueatur.

De Musica, et cantoribus.

In diuinis officijs, aut omnino in ecclesijs, nec prophana cantica, soniae, nec in sacris canticis molles flexiones, uoces magis gutture oppressae, quam ore expressae, aut denique lasciuia ulla canendi ratio adhibeatur.

Cantus, et soni graues sint, pijs, ac distinctis, et domini Dei, ac diuinis laudibus accommodati: ut simul et uerba intelligantur; et ad pietatem auditores excitentur. Cantores, ubi fieri potest, clerici sint; omnino autem in choro clericalibus uestibus, et superpelliceo utantur. Organo tantum in ecclesia locus sit. tibiae, cornua, et reliqua musica instrumenta excludantur.

Et si in hymnis, psalmis, et canticis, suis uicibus, organo

gana canatur; omnes tamen eorum uersiculi in choro distincte pronuncientur.

Quando, et quo modo ad diuina officia conueniendum.

Cum in ecclesiam ad diuina officia diurna, uel nocturna conueniendum erit, id campana sono significetur; ea interposita mora, quæ omnes facile possint conuenire. Singulis autem, qui dignitates in ecclesia, etiam si præfati sunt, personatus, uel aut canonicatus habent, ceteri uero omnes, qui interesse debent, præparent se ad diuina officia, et maturo ad ecclesiam progrediantur. Ingressi in ecclesiam, factis que ad sanctam Eucharistiam, uel ubi ea non fit, ad altare manus præteritis uersibus in sacristiam proficiantur. Quo loco, uentura altaris uestes, si perpellicum assumant, et reliquum uestitum ad sacrum minus necessarium. Quod, ut seruos Dei decet, tacite, et modeste faciant.

In ingressu chori ad matutinum, et aliis horas, et diuina officia, is ordo seruetur. Præcipuo post ultimum campanæ signum ad rem diuinam faciendam, uniuersis in sacristia paratis, pulsatur paruula campana, qua egressus sacerdotum ad Missas celebrandas significari solet; ut omnes, qui in ecclesia, uel circum eam sunt, diuini officij celebrationem instare intelligant.

Postea omnes, de sacristia ordine procedentes, exeant. Et ubi se ad altare humiliter inclinarent, suum quisque locum in choro adeant.

Ibi flexis genibus, et submissa uoce saltem orationem Dominicam dicant.

Deinde dato signo, uel prænunciato, Pater noster, per hebdomadarium, ad initium officij omnes surgant, et officium inchoentur.

Qui uero in ecclesia, uel circum eam, aut in sacristia fuerit, et eo ordine chorum ingredi neglexerit, dimidia parte distributionem illius horæ priuetur; nisi aliqua de causa, quæ ei, qui choro præsidet, uel Ordinario probetur, impeditus fuerit.

Si quis ausus fuerit inchoare officium, priusquam eo ordine, in chorum conuenerint, et distributionem illius horæ amittat, et gratiori etiam pena ab Episcopo plebatur.

Si quis autem, alijs in choro iam consistentibus, aduenierit, idem institutum seruet, et in sacristia, et in choro.

Si quis non uenerit ad matutinum ante finem capituli de beata Maria Virgine, cum de ipsa officium celebratur; alioqui ante finem psalmi, uenite exultemus; in alijs etiam horis, ante finem primi psalmi, pro absente habeatur; illiusque horæ distributionem careat.

In Missa uero, nisi uenerit ante finem ultimi Kyrie eleison, eandem negligentia penam subeat.

Si quis, cum possit initio officij, uel supplicationum conuenire, aduentum suum in extremum à nobis præfinito temporis punctum de industria distulerit; ab-

sentis loco habeatur.

Quo modo uersandum in choro.

Omnes in choro diuina officia, ut temporis ratio postularit, alternis uocibus canant, recitent, attenteq. audiant.

Id non cursum, non perturbate, non obsecant, sed leniter, distincte, ac studiose faciant.

In choro pro temporis, et officij ratione, ex instituto, et more ecclesie sedent; stent; flectant genua; caput aperiant; et submittant, ceteraq. eius generis adhibeant. Omnes uero æque idem faciant.

In choro etiam in matutino officio, clericali birreto, non pileo utantur; alioqui moueantur à presidente chori, uel ab eo, qui proximo loco sedet: et nisi paruerint, pro absentibus habeantur.

Faceant somnus, risus, ioci, rixæ, colloquia.

Ne uagentur in choro, uel ecclesia.

Neue locum mutant, ne occasione quidem genua flectenti.

Ne in choro, ubi communi officio opera datur, priuatum officium dicant.

Neue litteras, libros, aliaue scripta legant.

Ne exeant, nisi diuino officio confecto, ne causa quidem de communi re agendi; si necessitas non coegerit: tumq. à præfecto uenia petita.

Si, cum diuina celebrantur officia, sacerdoti, uel clerico, uel ministro, interdum per ecclesiam necessario sit incedendum, grauitate, et modeste id faciat. Neque cum ullo sermonem habeat de rebus inanibus.

Qui dignitates, aut personatus habent, canonici, et alij omnes, qui aliquid in his commiserint; si moniti a presidente chori, non respuerint, et horæ illius distributione careant: et pro modo culpæ alias penas dent, Episcopi, aut eius, qui ecclesie præsit, arbitratu.

Quomodo à choro recedendum.

Post diuinum officium in choro flexis genibus submissa uoce saltem orationem Dominicam dicant.

Tum uel surgente, uel signum dante hebdomadario, consurgant omnes.

Et inter se consulutantes, et ordine procedentes, simul exeant; et de more ante altare se inclinent.

Eodemq. ordine ad sacristiam progrediantur; ubi modeste, et quiete superpellicum exuant, non in ecclesia.

Qui secus fecerit, monitus a præfecto chori, nisi respuerit, distributionem illius horæ ne capiat: et ab Ordinario pro modo culpæ plebatur.

De matutino, et prima.

Matutinum officium uel media nocte, uel saltem eo tempore instituat, ut sub ortum solis absolutum sit; uel ea hora, quam Episcopus præscripserit: ea tamen habita ratione ut uere matutinum dici possit; et aliis horæ, Missæ, et officia mature perfici queant. Sed præterea eorum canonicorum, et clericorum commoditati consulatur, qui prope ecclesiam non habitant.

Matutinum uesperi non dicatur; exceptis tamen lie-

bus Oitane festi, et solennis diei Corporis Domini nostri Iesu Christi, ceterisque diebus, quibus ex Romana Ecclesia instituto est permittitur in ijs ecclesijs, ubi hæc consuetudo seruetur.

Matutinum in choro ecclesie celebretur quouis anni tempore.

At si tamen uehementia frigora sint, uel alia ulla iusta causa intercedat; de licentia Episcopi in sacristia, uel honesto alio eius ecclesie loco dici possit.

Prima, oriente Sole, dicatur, uel paulo post, pro consuetudine ecclesie.

De missa solemnî.

Episcopus Missam maiorem, et præsertim, nisi impediatur, paschalis, et alijs maioribus festis diebus cantet.

Diebus uero Dominicis, et festis duplicibus Canonicus hebdomadarius hoc faciat; nisi ijs diebus ij, qui in ecclesia dignitates obtinent, id munus adhibent uel ecclesie instituto, uel Episcopi iussu.

Alijs diebus, nisi de more, uel instituto ecclesie id munus sit canonicorum, quod seruari iubemus. Idem præstabunt Mansionarij, aut alij sacerdotes, ad id designati.

Qui sacerdos Missam solemnem in ecclesia cathedrali uel collegiata celebrare debet, et suo muneri defuerit; nisi legitime impeditus, eius rei facultatem à presidente chori, uel sacristia impetrarit; in singulis uices soluat decem solidos, in usum ecclesie uel sacristie erogandos, arbitrio Episcopi, uel ei dandos, qui illius loco celebravit.

Qui impeditur, quo minus Missam celebrare possit, sacristam moneat in tempore; ut, accepta eius excusatione, curare possit, ut ab alio Missa celebretur.

Episcopo, et ei, qui in ecclesia dignitate præditus sit, et canonico, die festo solemnem Missam celebranti, adsi- stat sacerdos, qui Adsi- stens dicitur, pluuiali indutus. Si adsi- stendi munus nemini attributum est, Episcopus cum Capitulo attribuat; uel certos eligat sacerdotes, qui id in orbem obeant; cuius officij immunes sint, hebdomadary, magister chori, et pueratores.

Diaconus etiam, et subdiaconus eisdem ministrent, sacris uestibus induti.

Alijs uero inferioribus ut ministrent diaconus, et subdiaconus, sacris uestibus induti, in maioribus saltem ecclesijs ubi id fieri poterit, Episcopi curabunt.

Cum Episcopus, ut, quemadmodum admonuit sacra Tridentina synodus, diaconi et subdiaconi, saltem Dominicis, et festis, solennibus diebus, cum altari ministrauerint, sacram Eucharistiam sumant.

Diaconi, uel subdiaconi, qui ex iure, statuto, uel consuetudine, certis diebus altari ministrare debent; si defuerint, eius horæ distributionem ne capiant. Quorum uices subeant ij, quos chori præfectus iusserit, quibus detur aliqua pars distributionis, quæ absentibus est adepta.

Ubi nemini nominatim id munus in ea ecclesia impo-

sectus id negotij dederit, illud suscipiant; dum singulis præbendis propria munera ab Episcopo assignabuntur: uel alij diaconi, et subdiaconi constituentur, qui eo fungantur officio.

Episcopi, quam sapissime possunt, solenni Missæ, ac diuinis officijs intersint. Diebus uero Dominicis, Aduentus, et Quadragesimæ, nisi legitima causa intercesserit; omnino ne desint.

Episcopum ad celebrandam, uel audiendam Missam, ad aliaue diuina officia solennia uenientem, canonici deducant, et reducant.

De ecclesijs et earum cultu.

Ecclesias quascumque siue curatas, siue non curatas, sacella, et oratoria diruta Episcopi ad eum rationem, quæ à sancta Tridentina synodo præscripta est; restituenda, uel alio transferenda curent. Lapides, cæmentum, et omnis materia eorum locorum ad prophana adificia ne adhibeantur; nisi Episcopi auctoritas ex iusta causa intercesserit. Quod enim semel Deo consecratum est, ad priuatos hominum usus transferri non debet.

Altaria etiam, quæ extra ecclesiam, et, quæ sub dio, nec septa, aut munita sunt, Episcopi aut sepienda, si fieri possit, aut demolenda curent.

In ecclesia, præsertim cum diuina celebrantur officia, uel uerbum Dei prædicatur, nemo hæc audeat. Deambulare, nugari, circulos habere, negotijs operam dare.

Cum mulieribus, de quibus suspicio esse possit, colloqui. Altaribus, fontibus baptismi, uel aquæ benedictæ ad hæerere.

In limine, aut ante fores immorari.

Auersum ab Eucharistia sacramento irreuerenter sedere, aut, cum in Missa sustollitur, stare.

Aut quouis modo diuina officia perturbare.

Aut irreuerenter in ecclesia uersari.

Ne clericus, aut alius quouis in ecclesijs, earumue cæmeterio, atrio, uestibulo, aut porticu, foribusue quidquam uenale proponat; ne si ad usum quidem sacrificij, uel ecclesie futurum sit.

Nemini cum uenaticis canibus, uel uolucris in ecclesiam ingredi liceat: neque hastam, uel sclopetos, balistas, aliaue eiusdem generis in eam inferre.

Ne mendici eleemosynæ causa in ecclesijs uagentur, sed extra ianuam consistant.

Qui in horum aliquo deliquerit, à Rectore per se, uel per alium ecclesie ministrum moneatur: nisi paruerit, ab ecclesia expellatur: si id commode fieri non possit, ad Episcopum deferatur; qui in eum suo arbitratu animaduertat: qui etiam Rectorum, et aliorum ecclesie ministrorum huius officij negligentiam coerceat.

Rector cuiusuis ecclesie, pernoctationes, aut nocturnas uigilias in ea posthac nemini permittat.

Sed sub noctis horam ecclesiarum fores claudat.

Neque ullo pacto quemquam præter sacerdotes admittat; nisi nocte Natalis Christi Domini, cum Missa ce-

sa celebratur.

Neue pariat, si fieri possit, populū ad eas excubare. Qui contra fecerit, Episcopi arbitratu puniatur.

Magnopere vero à Principibus petimus, ut, ad rem adiuvandam, suam quoque potestatem conferant.

Sicut ecclesiastica immunitas, Dei præcepto, et canonice sanctionibus constituta, quam diligentissime custodienda est; neque permittendum, ut confugientibus ad ecclesias, et loca sacra aliqua us, contra sacros canones inferatur, ita summopere cavendum, ne facinorosi, nisi necessario ad ea, quasi ad asyllum, in sacrarum constitutionum fraudem se recipiant.

Mandamus igitur omnibus, et singulis clericis, proposita pena excommunicationis, alijsq. arbitrio Episcopi, ut, quoties ab aliquo exule damnato, vel criminoso, qui in loco libero sit, postuletur; usillum in eorum ecclesijs, cœmeterijs, vel domibus recipiant, omnino antequam assentiantur; Ordinarium consulant: et, quidquid ille tali in re censuerit, faciant.

Quod si, clericis minime præmonitis, tales personæ ad huiusmodi loca venerint, idem clerici, eiusdem pœne periculo, Episcopum quamprimum certiores faciant, ut, quidquid ab eo hac in re decretum fuerit, seruent.

Ipse autem Episcopus de his commones factus, considerata personarum, locorum, et temporis conditione, ac facti qualitate, decernet, quod ecclesiæ immunitati, sacrarum locorum honestati, et canonum menti consentaneum iudicabit: ita tamen, ut ecclesiastica immunitas nulla ex parte violetur; neque propterea censetur data facultas aliqua secularibus magistratibus, et potestatibus lodendi immunitatem; aut aliquos de his, quæ diximus, locis extrahendi, contra quam antea in re communi statutum esset.

Ne occisorum cadavera à iudicibus vel notarijs maleficiorum in ecclesijs ullo modo inspiciantur; sed eo illata exportentur; et huiusmodi inquisitiones, et omnia, quæ ad cœdis cognitionem pertinent, à sacris locis rejiciantur.

Nemo uasa, uestes, vel alia ornamenta, sacris addicta, aut omnino quidquam ex sacra suppellectili prophanis hominibus, aut ad prophanum usum commodare audeat. Qui ita commodarit, graviter arbitrio Ordinarij puniatur.

Sacra campanæ usum, qui ad fideles præmonendos, ut ad diuina conveniant officia, est introductus, indignum est, ad convocandos homines ad spectacula suppliciorum adhiberi. Quamobrem Principes, ac magistratus etiam atque etiam hortamur, ut campanis, quæ ecclesiarum usui sunt addictæ, si consecratæ sint, ad pœnarum significationem quemquam uti ne patiantur.

De processionibus, et supplicationibus.

Generales processiones à cathedrali, vel cuiusque loci maiori ecclesia proficiantur; et eodem revertantur; nisi aliud Episcopo videatur.

In ijs supplicationibus generalibus, qui non venerint ante invocationem sanctissimæ Trinitatis, pro absente habeatur; aut alia pœna ab Episcopo plectatur.

Eas canonici, et alij clerici, etiam cuiusvis dignitatis sint, cum superpelliceis, et usitatis alijs sacris uestibus statuto tempore semper obeant.

Præfectis ecclesiarum collegiarum in urbibus præcipimus, ut, cum suis quisque canonicis, et beneficiatis vocatus, superpelliceo, vel alijs sacris uestibus indutus, publicas processiones, prælata cruce, semper obeat. Quibus Episcopus locum arbitrio suo quamprimum assignabit; neque eius rei effectus ulla appellatione retardari possit.

Ad huiusmodi processiones Episcopi, cum eis videbitur, ex Tridentino concilio nocent Regulares omnes, quamvis exemptos.

Si qua controversia sit de prioro loco, ab Episcopo ex auctoritate eiusdem concilij tollatur.

Cruces clerici ferant talari ueste, et superpelliceo induti, ijque eiusmodi sint, ut eam apte, et decore ferre possint. Omnes ordines graviter, et modeste procedant; colloquijsq. exclusis, psalmis, hymnis, et reliquis sacris precibus operam dent.

Nemo ordinem in processione deferat, antequam ad ecclesiam, unde, profecti sunt, redierint.

Laici à clericis, famina à uiri separatim prosequantur.

Videant Episcopi, ut in supplicationibus, et processionibus quibuscumque, præsertim cum sanctissima Eucharistia circumfertur, et cum frequentior populus ad ecclesias indulgentiæ, festi diei, sacre concionis gratia, vel alia de causa convenire solet, eam modestia, et reverentia adhibeatur, quæ pijs, et religiosjs huiusmodi actionibus maxime debetur.

Ne inter uiam inaniter spectandi gratia subsistatur. Ne petulant i facto, dictone cuiquam molestia afferatur.

Ne, quæ nimis deceant, spectacula adhibeantur. Neue atitiones pro soribus adinum, aut in uia represententur.

Qui secus fecerint, senere coerceantur. Episcopi præficient certos uiros, quibus cura sit, ut hæc omnia, quæ de supplicationibus præscripta sunt, seruentur; et, ut res ea, quæ decet, pietate agatur.

Edendi, ac bibendi consuetudinem, securum esculentam, et poculentam deferendi, aut ea uendendi in sacris supplicationibus habendis, uineisq. lustrandis, et suburbanis ecclesijs uisitandis, parochi tollere studeant, fideles sæpius admonentes; præsertim die Dominico, qui proxime sacras Rogationes antecedit; quam dedecet; ubi pijs orationibus mens, et lingua exercenda est; ibi ieiunium, quod ad alliciendam Dei gratiam magnam uim habet, et tantisper seruare non posse.

De funere Episcopi.

Pium sanctorum Patrum institutum ad concelebrandas Episcoporum exequias, iamdiu intermissum, reuocantes, statuimus.

Ut Episcopo mortuo, uel morti proximo, tres primi de Capitulo presentes uicinum Episcopum, uel eo impedito, alium inuitent, qui statim ueniat; ac, si inuim Episcopum inuenerit, accuratissime consoletur; et ea officia

officia præstet, quæ ad animæ salutem tali tempore requiruntur.

Mortuum uero una cum seculari, et regulari clero solenni more ad sepulchrum prosequatur.

Nihil autem Episcopus, pijs huius officij gratia, impensa, uel quouis alio nomine, à quoquam exigat, uel sponte oblatum accipiat.

Eius tamen expectationis causa corpus Antistitis ne amplius quadraginta horis insepultum iaceat.

Interea uero curet Capitulum, ut custodiat, corpus, et circum ipsum frequentes ex clero sint, qui pro eius anima preces Deo faciant.

Eidem Capitulo hoc munus iniungimus, ut primo quoque tempore prouinciales Episcopos omnes de Episcopi morte faciat certiores, qui in ecclesijs cathedralibus Missam solenni cœremonia pro eius anima celebrandam curabunt: et publicis supplicationibus, ac precibus inditis, Deum pie, sancteq. deprecabuntur, ut oratio regi Pastorem dare uelit iuxta cor suum. In exequijs eius plures uiginti quatuor cœreis non accendantur, idque impensa uacantis ecclesiæ, nisi extent defuncti bona; uel alius sit, qui de iure aut consuetudine sumptum facere debeat.

Episcopi negligentia in comprouincialis Episcopi funere à synodo prouinciali, canonicorum, et cleri, a successore Episcopo graviter puniatur.

Sacra Ammiraria pro mortuo Episcopo quotannis fiant in cathedrali ecclesijs; quamdiu proximus eius successor in Episcopatu uixerit, uiuentis Episcopi, et Capituli sumptibus.

De funeribus, et exequijs.

Ut netus Ecclesia institutum mortuorum funus pijs precibus, et officijs solenni more prosequendi multis locis auaritia, ambitione, uel negligentia deprauatum, ad pristinam pietatis rationem reuocemus; clericis quibuscumque cuiusvis dignitatis sint, etiam Canonicis cathedralium, et collegiarum ecclesiarum, caterisq. omnibus hæc seruanda proponimus.

Ante solis ortum, et post occasum, mortuum et efferri, et ad sepulturam recipi prohibemus.

Inter maiores Missæ cœremoniam, mortuorum corpora sepultura causa in ecclesiam ne inferantur.

Singularium cathedralium, collegiarum, et parochialium ecclesiarum clericis, qui in funus uenerint, imatantum suæ ecclesiæ crux præferatur; neque alia in funere deferantur, nisi, quas suus quamque clerus subsequatur. Quod si alij quoque clerici inuitati fuerint, eius rectoris, qui inuitauit, crucem prosequatur.

Ad tollendas controversias, quæ magna populi offensione inter Regulares, qui beneficia curata obtinent, uel in eis curam animarum exercent, et parochos seculares in efferendis mortuis oriuntur; statuimus, ut cum ex parochia, cui secularis sacerdos præsit, mortuus efferatur, ut in parochiali ecclesia sepeliatur, cui Regularis sit præfectus, uel contra, tunc utriusque parochi, superpelliceo, et Stola induti, pares progrediantur. Reliqui uero Regulares eum locum teneant, quem in gene-

ralibus processionibus tenere consueuerunt, non obstante quauis consuetudine, uel pactione, quam inter se fecerint.

Cum mortuus efferendus erit, cuiusvis ecclesiæ clerus, qui uocabitur, in unam proximam mortui adibus ecclesiæ; congruo processioni ordine conueniat; unde omnes ordine prodeuntes, bini canentes psalmos, aliasue sacris preces, mortuum ab eius adibus ad sepulturam comitentur.

Cum ad ecclesiam uenerint, omnes corpus suo item ordine circumstent, instituta officia celebrantes; nec prius discedant, quam corpus in sepulchrum illatum fuerit.

Deinde singularium ecclesiarum clerici eodem ordine, quo uenerant, crucem præferentes, ad ecclesiam suam redeant; nisi aliquando aliud Episcopo iusta de causa uideatur.

Clerici ecclesiæ, in qua mortuus humatur, eius uestes, hereditibus inuitis, ne sumant; sed ijs, ad quos pertinent, reddant.

Candela omnes, cœrei, et quæ intortita uocantur, quæ circum crucem, et cadauer ad ecclesiam adferuntur, et alia, quæ circa pheretrum, et in altaribus, ac reliquis in locis, dum diuina officia in funere celebrantur, hæredum impensa accenduntur, ita Deo oblata esse intelligantur; ut eius ecclesiæ sacristia, in qua mortui corpus humandum erit, continuo addicta sint.

Receptoribus uero illas uendere nullo modo, sed ad Missam, cæteraq. diuina officia celebranda tantummodo uti liceat; nisi in alium ecclesiæ usum Ordinarij licentia conuertantur.

Excipimus autem ea, quæ clericis cuiusvis generis elemosynæ causa dari solent; et, quæ funeralium nomine cathedralibus, et parochialibus ecclesijs ex sacris canonibus debentur; quibus nihil obstat, quominus quartam funeralium, quæ solita esset persolui, ex decreto Tridentini concilij consequi possint.

Si mortuorum hæredes ita se impie gesserint, ut religiosum exequiarum institutum negligentes, Cruci, clericis, et funeri debita lumina adhibere nolint; ab Episcopo ea cogantur comparare, quæ necessaria uidebuntur.

Dent operam Episcopi diligenti cohortatione, ut in singulis parochijs, communibus eorum sumptibus, qui sunt in parochia, comparetur pallium, quod mortuo imponi solet; idque omnibus in funere gratis commo- detur. Quod si parochiani id recusarint, singuli parochi, et alij ecclesiarum curatarum rectores pallium ad huiusmodi usum emanant; pro quo mortuorum hæredes illis minimum aliquid Episcopi arbitratu largiantur. Si uero nobiles homines aureo, uel serico, uel omnino pretioso pallio uti uoluerint, pecunia sua faciendum curent; quod ad eiusmodi cadauerum usum nullo modo in posterum adhibeatur; sed illi ecclesiæ, in qua mortuus sepultus fuerit, illico post sumus acquisitum sit; et in eius ornamenta conuertatur.

Statuat Episcopus in ciuitate, et diocesi sua pro modo laboris, quantum mercedis causa dandum sit curato-

ribus exequiarum, ceterisque qui dant operas in funere, et ipsi, qui campanas pulsant. Quibus etiam, quando in exequiis campanas pulsare debeant, arbitrio suo praescribat.

Miserabiles personae, quibus mortuis aut nihil superest, aut ita parum, ut sua impensa humari non possint, a parochio sumptibus ecclesiae sepeliantur.

Exequiarum, sepulturae, et anniversariorum causa nemini quidquam pacisci, aut exigere liceat, neque etiam petere, uel quid aliud committere, quod simoniae laevis, aut sordida auaritia suspicionem habeat.

Pias tamen consuetudines in his seruari iubemus; cuius rei Episcopus curam suscipiat.

Pia etiam legata exigi uolumus; neque ea, quae elemosynae causa ultro data fuerint, accipi prohibemus.

Nemini quenquam in funere laudare liceat; nisi, et eum, quem laudare uelit, Episcopus dignum censuerit; et laudationem scriptam ante probarit.

Liceat tamen in funere concionem habere, quae tota referatur ad humanam miseriam, fidelium oculis proponendam, omnesque ad uigilandum cohortandos; ne, cum uenerit Dominus hora, qua non putarint, inueniat eos dormientes.

Caueant autem parochi, et alij ecclesiarum rectores, ne, quod pietate adducti suadere debent mortuorum haereditibus, ut amniuersaria officia illorum causa celebranda curent, id cupiditate impulsus, molestius flagitent; quia in re si peccarint, Episcopi arbitrio puniantur.

Quicumque laicus, uel saecularis clericus in ijs deliquerit, quae his decretis praescripta sunt, ab Ordinario loci graui poena afficiatur.

De sepulturis.

Non est ferenda nostri temporis insolentia sepulchrorum, in quibus putida cadauera, tanquam sacrorum corporum reliquia, excelsis, et ornato loco in ecclesiis collocantur, circumque arma, uexilla, trophaea, et alia uictoriae signa, et monumenta suspenduntur: ut iam nondiutina templa, sed castra bellica esse uideantur.

Ambitiosam igitur hanc in mortuorum corporibus decorandis arrogantiam detestantes, et ecclesiarum decori consulentes, eiusmodi sepulchra excelsis locis posita, et ea, quae parietibus inclusa, uel adiuncta etiam in una parietum parte eminent, nisi marmorea, aut aerea sint; siue illis corpora contegantur, siue inania, et ibi tantum honoris causa sint constituta; et eorum omnis generis ornatum et apparatus ad tres menses amoueri, ac tolli omnino iubemus. ossaque ac cineres in sacro loco alius in terram defodi; ita conditos, ut sepulchrum e solo non emineat.

Monemus uero Episcopos, ut morem, multis locis intermissum, mortuos in cimiterijs sepeliendi, restitutum curent; inde submotis, si qui ea usurparint.

Et, si cui locus sepulturae deinceps dabitur in ecclesia, huius tantum detur: et sepulchrum, in quo condetur, opere fornicato cum reliquo ecclesiae pavimento equatum sit.

Haec ut efficiantur, diligenter operam dabunt Episco-

pi, adhibito etiam, si opus erit, magistratuum auxilio.

Quae pertinent ad bonorum, et iurium Ecclesiasticorum conseruationem, rectam administrationem, et dispensationem.

Ecclesiarum res quam plurimae, aut destituta defensoribus, aut etiam ab ijs, quibus earum procuratio credita erat, prodita, ita perierunt, ut monumentis uel intercepitis, uel perditis, nulla spes iam reliqua uideatur illas in ius suum uindictandi. Id ne deinceps accidat; neque quisquam, quod in Christi patrimonio negligentior sit, quam in suo, merito reprehendi possit. statuiamus.

Ut Episcopi, et Capitula tam cathedralium, quam collegiarum ecclesiarum, Hospitalium etiam, ac quorumcumque piorum locorum gubernatores, seu administratores, et alij quicumque, qui beneficia ecclesiastica quacumque cum cura, uel sine cura, quocumque nomine nuncupentur, etiam commendata, nunc obtinent, ab huius decreti editione; qui uero in futurum quomodocumque obtinuerint, ab adeptae possessionis die, quisque intra spatium sex mensium, editis etiam interim publice propositis, omnium, et singulorum bonorum mobilium, et immobilium, iurium, actionum, annuorum censuum, siue reddituum, nominumue debitorum, et aliorum quorumcumque ad eorum ecclesias, uel eorum administrationi commissas, monasteria, uel beneficia, eorumque mensas quocumque iure pertinentium, rationem diligentissime conquirendam, et eorum omnium inuentarium, in quo locorum etiam fines, conditionesque omnes sigillatim describantur, per publicum notarium diligenter conscribendum curent. Episcopus quidem, adhibitis duobus, a Capitulo cathedralis ecclesiae delectis.

Capitulum coram Episcopo, aut alijs praefectis ab eo; alij uero coram fide dignis testibus.

Ex eo inuentario exempla duo, notarij publici auctoritate ad certam eorum fidem munita, conscribantur. quorum alterum Episcopi, et Capitula ecclesiarum cathedralium in archiuiis, quod utriusque commune sit, afferuent; alterum ad Metropolitanum mittant. Praefecti uero, et Capitula ecclesiarum, quae collegiatae sunt, alterum exemplum in communi eorum archiuiis retineant; alterum in archiuiis cathedralis ecclesiae, intra cuius fines sunt, afferuandum tradant.

At uero in quibus ecclesiis uel cathedralibus, uel collegiatis archiuium eiusmodi non sit, ab Episcopo instituantur.

Ceteri autem singuli, qui beneficia quacumque ecclesiastica quouis titulo obtinent, exemplis item duobus eodem modo confectis, unum in ecclesia sua diligenter custodiant; alterum ad cathedralem ecclesiam perpetuo conseruandum mittant: unde, si usus postulabit, exemplum sumere eis liceat gratis.

Archiuia singula duabus clauibus occludantur. In ecclesiis cathedralibus, earum unam Episcopus, alteram Capitulum custodiat: in collegiatis, altera praefectus, alteram Capitulum seruet.

Prate-

Prateea in uisitationibus, eiusmodi inuentaria Episcopi secum adferant; et cum ijs, quae seruant ijs, qui uisitandi sunt, sigillatim conserant: perspiciantque diligenter, ne quid eorum, quae ibi descripta fuerint, desit, quod ecclesia uel minimo detrimento esse possit. Et, si qua forte deerunt, ecclesia restitui, omniaque eius damna sarciri studeant. Ipsa quoque inuentaria, si eis uidebitur, renouari iubeant. Et utique quocumque accessio, uel immutatio facta sit, ea quotannis in inuentaria referatur.

Qui in his, uel negligentia, uel contumacia, uel fraude peccauerint; si Capitula, et alij, beneficia ecclesiastica obtinentes, Episcopi arbitrio; si Episcopus, primae provincialis cuiusque synodi, poenas dabit.

Episcopi intra sex menses uniones perpetuas, etiam ecclesiis iurispatronatus factas, et ipsa patronatus iura ex praescripto Tridentini concilij recognoscant; et traditam eiusdem concilij decretis de illis rationem diligentissime seruent.

Si quae laicis concessa ecclesiarum bona, aliquo modo caduca facta sint: caueant Episcopi, et quicumque beneficia ecclesiastica obtinent, ne poenam caducitatis remittant: nisi seruatis ijs, quae in hoc genere iura praescribunt: si secus fecerint, Episcopi in synodo provinciali poenas dabunt; ceteri ab Episcopo plestantur.

Qui bona ecclesiae feudi nomine obtinent, a successoribus in ea inuestituram intra tempus, a iure praestitutum, renouandam curent; eisdemque fidelitatis iusiurandum dabunt.

Pari etiam ratione haeredes eorum, et inuestituram postulent; et iurent ijs, qui ecclesiae praesuerint.

Qui id facere omiserint, constitutas legibus poenas pendant.

Ne autem res ecclesiasticae cum alijs confundantur, mandamus, ut feudatarij omnes in eiusmodi renouationibus omnia bona, eorumque fines sigillatim, et nominatim publico instrumento describant.

Hanc uero curam praecipuam Ordinariorum esse uolumus, ut illos cogant hac omnia exequi, propositis poenis eorum arbitratu.

Nemini beneficiorum ecclesiasticorum bona proquinquis suis intra tertium gradum in emphyteosim, aut ad cuiusvis temporis spatium, etiam per suppositas personas locare liceat nisi euident, et magna ecclesiae utilitas, iudicio Episcopi praeter alia iuris requisita, aliud postulare uideatur. Si aliter factum fuerit, nulla sit locatio; et, qui locarit, ab Ordinario puniatur.

Ex auctoritate sacri concilij Tridentini negotium damus Episcopis provincia nostra, ut singuli una cum canonico a Capitulo, et altero de clero ab ipsis diligendo recognoscant, etiam ex officio, quascumque locationes bonorum ecclesiasticorum, ad longum tempus a triginta annis factas; et, si eas in damnum ecclesiae, et contra canonicas sanctiones contractas fuisse adiudicauerint; irritas, et nullas declarent.

Nolumus cedentibus, aut decedentibus ijs, qui ecclesiastica obtinent beneficia, illorum fructibus fraudari successores, aut saltem eorum recuperationem litibus,

et controuersis difficilem reddi: qua re fit, ut interim ecclesia debitis muneribus, et officijs destituantur.

Idecirco sancimus, ne ecclesiarum rectores, aut quicumque beneficia ecclesiastica quomodolibet obtinentes, sine Ordinarij licentia, scripto permissa, pendentes beneficiorum fructus quouis praetextu uel causa alienent: nisi uenditionis, uel locationis nomine: et tunc dilata in id tempus pretij, uel mercedis solutione, quo fructus erunt a solo separati.

Quod si secus factum fuerit contractus irritus sit, et nullus; et, qui fecerit, arbitrio Ordinarij poena afficiatur: quam etiam sustineat is, qui eo in suam rem uti uoluerit.

Cum pro cuiusque ecclesiae consuetudine populus ad oblationes inuitatur, id grauiter, et modeste faciendum est. Nec eo uasis, aut sacculi genere pecuniam accipiant, in quo quid quisque dederit, cerni possit; ut fideles pietate adducti, non pudore quodammodo coacti, elemosynam afferant.

Quo cum ad subsidium sacerdotum, uel aliorum pauperum, uel ecclesiarum reparationem, et ornatum sit instituta, eam populus liberaliter praebere debet.

Ne per inscitiam, aut obliuionem id peccatum committatur, ut decime ijs, quibus legitime debentur, uel omnino non soluantur; uel ex parte tantum: ideo mandamus, et parochis, ut inter Missam, et praedicatoribus in concione, primo quoque dominico die Aduentus, et Quadragesimae doceant populum, quid de solutione decimarum sacrum Tridentinum concilium statuerit; uehementerque hortentur, ac moneant, ut debitas decimas integre persoluant, ne propositas ab eadem Tridentina synodo excommunicationis poenas subire cogantur.

Quibus etiam diebus eiusdem Tridentini concilij decretam contra occupantes quouis modo fructus, bona, et iura ecclesiarum, et aliorum piorum locorum, communi lingua populo recitent.

Quia contingit interdum, ut clerus urbanus congregatus, reliquo clero dioecetano non adhibito, aliqua decernat, quae ad clericos uniuersae dioecesis pertineant, magno nonnumquam absentium damno; idcirco nos communi eorum utilitati consulentes, statuiamus, ut clerici, qui extra ciuitatem sunt, cum primum in dioecesanam synodum conuenerint, aliquos eligant, qui urbanae congregationis deliberationibus, quae ad uniuersum clerum spectant, intersint.

Praecipimus etiam clero ciuitatis, ut antequam congregetur, semper eos, qui delecti fuerint, admoneat; ut ad congregationes adesse possint. Si uero non adnuerit, quidquid ibi actum, decretumue sit, externo eius dioecesis clero detrimento esse non possit.

Omnes uero ecclesiasticas personas, et eorum bona, libertatem, commoda, et iura omnia Principibus summopere commendamus, admonentes ecclesiasticam immunitatem, siue ad hominum uitam, siue ad bonorum possessionem, fructusque pertineat: Dei ordinatione, summorum Pontificum decretis, et sanctorum conciliorum auctoritate tributam, nulla ratione uiolandam esse.

D Neque

Neque enim Principes, et magistratus res ecclesiasticas attentare; neque sacros, et religiosos homines ad suum iudicium, potestatemque, removere; neque Deo additis bonis manum injicere, aut ullum onus imponere debent. immo vero meminisse oportet, quas à Deo facultates consequuti sunt, eas ad ipsius Dei gloriam, et honorem, hominumque sacrarum salutem, et incolumitatem conferendas esse; qui pro eorum quiete, ac felicitate Deo preces assidue faciunt.

Cuius officij cum maxime intelligentes fore confidamus, in primis Catholicum, eundemque potentissimum Hispaniarum Regem; et reliquos deinceps provinciarum principes; dubitare non possumus, quin re ipsa efficiant, ut eorum magistratus, et Communitates nihil aduersus immunitatem, et libertatem ecclesiasticam ullo unquam tempore moliantur. quod ita ut fiat, Episcopi pro sui officij munere curare, et eniti debebunt.

Sacra Tridentina synodi decretum sequi monemus omnes, quicumque beneficia ecclesiastica obtinent, ut hospitalitatem benigne exerceant; memores, Christum Dominum in hospitibus recipi; à quo recipiuntur ipsi in aeterna tabernacula.

Hoc autem hospitium alitatis officium eo magis Episcopis colendum est, quod illis eam uirtutem Apostolus in primis amplectendam proposuit.

In hospitalitate autem non is habeatur delectus personarum, ut diuites potissimum inuitentur, qui cum fauore reddant, quod acceperint; sed, cum ecclesiasticarum personarum domum nemini, quantum per facultates licuerit, clausam esse deceat, profecto illis maxime patere debet, qui Dei uoce, sanctorum Patrum cohortationibus, et exemplis, sacrarum conciliorum precepto, et auctoritate nobis commendati sunt.

Et sacrarum canonum decretis statutum est, et sanctissimorum Patrum testimonijs celebratum, quae bona fidelium pietas Deo consecrauit, ea uel illorum necessitatibus honeste subleuandis, qui diuinis dicati obsequijs, Christi ministri, et dispensatores mysteriorum Dei effecti essent; uel ecclesijs resciscendis, earumque ornamentis ad diuinum cultum necessarijs comparandis, uel pauperibus sustentandis addicta esse; si quidem ubi primum ecclesiae bona esse caperunt, eam naturam, et conditionem consequuta sunt, ut in alium, quam in sacrum, et pium usum eorum fructus conuerti nefas esset. Quare cauendum est, ne cupiditate prolapsi, quae radix est omnium malorum, dum uel proprijs, uel propinquorum, et familiarium diuitijs, et honoribus studemus, quae Deo dicata sunt bona et ecclesiae detrimento, et pauperum gemitu, et honorum offensione ad aliorum usum conuertamus. itaque nos sacrarum canonum, et sanctorum Patrum auctoritate innixi, atque ipsi ad ducti, quae sacra Tridentina synodus de officio administrandi bona ecclesiastica significauit, eos omnes, qui ea obtinent, uehementer monemus, ut numeris sui memores, haec, quae sequuntur, diligentissime praestent.

Episcopi, Abbates, Praepositi, parochi, ac ceteri omnes cuiuscumque dignitatis, et gradus ecclesiae, etiam eorum administrationi commissis, ac quacumque be-

neficia ecclesiastica, etiam simplicia; quomodocumque, etiam commendata, in prouincia nostra obtinentes, omni diligentia cognoscere studeant, quibus oneribus eorum ecclesia, et beneficia ex bonorum ecclesiasticorum natura, uel ex illorum, quae obtinent, propria institutione, uel ex conditione Apostolicis litteris in prouisione dictorum beneficiorum eis praescripta, uel alia quacumque eius generis ratione subiaceant, illisque integre satisfaciant. Quod si facere omiserint, sed eos fructus sibi uindicare, uel ad alios transferre ausi fuerint, uel in quem debent usum, non impenderit; se ex sacris canonibus, et sanctorum Patrum sententia, sacrilegij reos esse intelligant; et eorum omnium necessaria restitutione teneri; neque ulla omnino, etiam immemorabili, consuetudine excusari.

Atque ideo, si Metropolitanus tale commiserit, antiquior suffraganeus de eo ad synodum, et synodus ad Sanctissimum D. N. Romanum Pontificem deferat; si Episcopus sit, et ab Archiepiscopo, uel eo absente, ab antiquiore suffraganeo monitus plene non satisfecerit, ad synodum prouincialem, primo quoque tempore celebrandam, per eundem deferatur; ubi, et restituere cogatur; et poenas subeat synodi arbitratu.

Si uero inferiori gradu, quam Episcopus fuerit, quicumque is sit, si ab Ordinario loci monitus non satisfecerit, praeter restitutionem eorum, quibus pia opera defraudauit, per sex menses administratione bonorum ecclesiasticorum prohibeatur. Quod, si iterum in eo peccarit, grauioribus etiam poenis plectatur.

Quo in genere tanto etiam grauius animaduertendum erit in eos, qui beneficia ecclesiastica obtinent commendata, quanto magis ex industria peccasse uidebuntur, si litteris Apostolicis praescriptam legem propositam ante oculos habentes uiolare non ueriti fuerint.

Nouerint etiam ipsi, ad quos scientes huiusmodi fructus, uel aliquid ex illis commodum quouis nomine peruenerit, se eadem restitutionis lege teneri.

Ita uero, qui ecclesijs, et beneficijs ecclesiasticis quacumque obtinent, quorum fructus ad eos, tanquam diuinorum obsequiorum ministros, honeste sustentandos proprie sunt attributi, si ueriores sint, quam ad tuendam uitam, conditionisque suae rationem requiratur; dubitare non debent, ad eum finem hanc copiam illis esse attributam, ut praeter ea, quae ad uitam, et cultum eorum satis essent, suppetere etiam, quibus diuini cultus ornatus, at splendor conseruaretur; et pauperum inopia, et indigentia subleuaretur. quemadmodum etiam Deus plerosque diuitijs cumulauit, ut amicos sibi faciant; à quibus cum defecerint, in aeterna recipiantur tabernacula. Quamobrem per uiscera misericordiae Iesu Christi obtestamur, atque monemus, ut meminerint ea bona non esse sibi credita ad luxum, neque ad augendos consanguineos, sed ad uitam honeste, ut fidelem Dei ministrum, et pietatis christianae magistrum decet, traducendam. Ex eo uero, quod supererit, si necessaria pauperibus alimenta denegarint, intelligant se, quos non pauperum, occidisse; atque ob uiolatam sanctissimae charitatis legem mortale peccatum

catum commississe: quo sibi iram in die irae thesaurizauerunt.

Modum autem, et rationem, qua metiri se pro conditione, et gradu unumquemque oporteat, ad uitam suam, fructibus ecclesiasticis honeste ducendam, eam esse omnes debent intelligere, quae ab ipsis non discrepet, quae in sacris canonibus, et praesertim in his nostris constitutionibus de clericali frugalitate, et modestia statutae sunt.

Quae uero de fructibus ecclesiasticis dicta sunt, eadem etiam de suppellectili omni, ceterisque rebus, quae istisdem fructibus comparata sunt, dicta esse intelligantur. ne quae de domestico ecclesiasticorum hominum cultu, et ornatu per nos in hac synodo decreta sunt, aut ad propriam auaritiam, aut ad propinquorum splendorem statuta esse uideantur.

Quae ad sacramentum Matrimonij pertinent.

Diligentissimi sint Episcopi in ea obseruatione, ne quisquam à regula, quam in celebrando matrimonio seruandam statuit Tridentina synodus, ulla ex parte discedat.

Ne autem matrimoniorum, quae contrahuntur, memoria facile pereat, si quam facultatem Episcopi, aut parochi cuiquam alij sacerdoti, ut in contrahendo matrimonio intersit, concedendam aliquando duxerint, id scripto tantum faciant; eiusque exemplum Episcopi in aliquo libro descriptum diligenter adseruent. Parochi autem in eum librum referant, in quo coniugum et testium nomina ex praescripto Tridentini concilij scribere debent. Quidquid uero eo libro parochi singulis annis scripserint, id in fine anni Episcopo describendum tradant.

Denuntiationes, quae matrimonium antecedere debent, festis illis diebus fiant, qui ecclesiae precepto seruantur. media ea Missa, ad quam frequentior populus conuenire solet, quo id facilius notum omnibus esse possit. si parochus in matrimonio denuntiationes, uel benedictionem sine probabili causa procrastinauerit, cuius iudicium deinde sit Episcopi, ab eo plebatur.

Parochi, cum sponsis benedicendum erit, id, celebrata Missa, cui illi intersint, semper faciant.

Primum autem illum in ecclesia bibendi, et frangendi cyathi, et alia id generis, quae indecore sunt, cum aliqui matrimonio iunguntur, amplius ne adhiberi patiatur.

Episcopi ea, quae de matrimonio Tridentina synodo in reformatione matrimonij, et his nostris constitutionibus decreta sunt, communi lingua diuulganda curent; et omnibus sine diuersione parochijs eorum exempla distribuant: ut illi singulis quibusuis tribus mensibus frequentissimo populo in ecclesijs recitent, nisi aliud Episcopo uideatur.

De Meretricibus, et lenonibus.

Ut meretrices ab honestis mulieribus omnino internoscantur; curent Episcopi, ut aliquem amicum palam induta sint, quo earum turpem conditionem, et uitam

omnes notam habeant.

Neue eisdem liceat, etiam si aduenas sint, in meritorijs tabernis, uel publicis cauponis pernoctare, uel commorari; nisi itineris causa, idque unum diem tantum. Curent etiam in unaquaque ciuitate locum eis assignandum, ab hominum frequentia, et a maioribus ecclesijs remotum, ubi omnes habitent ea lege; ut, si extra eius loci fines domum, eiusue partem conduxerint, uel in quacumque domo quauis de causa amplius unum diem habitauerint, et ipsa, et domini, seu locatores seuerius puniantur. Quam rem quamprimum efficiendam Principes, et magistratus pro sua pietate suscipiant.

Ab ipsis etiam petimus, ut huiusmodi impudicis mulieribus omni gemmarum, auri, argenti, et serici usu interdiciant.

Omnesque, qui lenocinio quaestum faciunt, ex suis finibus exterminent.

De histrionibus, cingaris, tabernis meritorijs, et aleatoribus.

De his etiam principes, et magistratus commonendos esse duximus.

Ut histriones, et mimos, ceterosque circulatores, et eius generis perditos homines e suis finibus eiciant; et in caupones, et alios, quicumque eos receperint, acriter animaduertant.

Ut uagum, et fallax cingarorum genus arceant; nisi certis sedibus collocati, uitam honestis artibus, et in reliquis omnibus, ut christianos homines decet, agere uelint.

Ut ganeas, et tabernas meritorias, omnis nequitiae sentinas, e prouincia tollendas curent.

Quod, si quae ferenda uidebuntur, iubeant neminem in eis hospitio recipi; sed tantum uinum, et edulia uenalia proponi.

Et, quoniam usu compertum est, ex alea ludo, saepe furta, rapinas, fraudes, blasphemias, aliaque id generis flagitia proficisci; prohibeant taxillis, aut alea ludi; et grauius in publicos aleatores, et in eos, qui huiusmodi ludis intersunt, quine domum ad recipiendos ludentes expositam habent, animaduertant.

Maxime uero efficiant, ut bonis artibus uel instituendis, uel renouandis, otia, quantum fieri poterit, e ciuitatibus tollantur.

De immoderatis sumptibus coercendis.

Copiosis, et locupletibus illud semper propositum esse debet sancti Ioannis Apostoli, Si quis habuerit substantiam mundi huius, et uiderit fratrem suum necesse habere, et clausit uiscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo? unde facile intelligunt, quam facultates suas ad pauperum difficultates, et necessitatem subleuandam conferre debeant. Quamobrem magnopere cauendum est, ne subsidia pauperum in superuacuos sumptus, et inanes delicias effundantur.

Proinde admonemus, et enixe hortamur principes, et magistratus, ut effusam impensam, et omnem intem-

perantiam certis legibus coercentes, modum statuant non solum quotidianis epulis atque conuiujs, uerum etiam uestibus, equis, rhedis, famulis alijsq. non necessarijs apparatus; et deniq. omni, et domestico, et externo ornamento, et instrumento moderationem adhibeant. qua pecunia effusione sublata, innumerabilibus malis, quæ inde ortum habent, occurratur.

Quod facilius etiam fiet, si principes ipsi, quorum mores, et uiuendi rationem populi plerumque imitari solent, non modo leges proposuerint; sed etiam, quemadmodum legibus parendum sit, exemplo docuerint.

De usuris.

Vsuram ad perniciem populorum, latius manantem pro nostri muneris cura reprimere cupientes, quadam huius generis delicta ex sacrorum canonum, et probatorum Patrum sententijs delegimus; quæ quoniam frequentius in hac prouincia committi animaduertimus, ea precipue, ac nominatim prohibenda duximus, eo consilio, ut, si quis in alijs etiam eiusdem generis uetitis contractibus deliquerit, pœnas, à iure constitutas, sibi subeundas esse intelligat.

Ex mutuo, uel depositis, etiam apud iudæum factis, nihil præter sortem à quouis homine percipi ex conuento, uel principaliter sperari possit, tametsi pecunia ipsa sint pupillorum, aut niduarum, aut locorum piorum, uel etiam dotales, nisi quatenus id iure nominatim permittatur.

Si quis oblatas re ipsa, loco, et tempore pecunias, etiã dotales, sibi debitas, accipere recusauerit; nihil præter sortem, etiam ratione damni emergentis, uel lucri cessantis, uel ex quacumque alia causa accipere possit.

Ne fiant cambia, cum litteræ ad destinatum locum uere non mittuntur, et ibi non fit solutio, sed uno, et eodem loco pecunia datur, et recipitur, uel quando dantur, et accipiuntur pecunia cum eo pacto, ut habeatur recursus ad domum, uel ad respondendum dantis, aut accipientis, quod pactum uulgo uocatur la ricorsa: atque ita impensa, aut alterius rei onus imponitur.

Ne cui liceat cum altero ita contrahere, ut is totam pecuniam summam ei, qui dederit, soluat; cum ille partim pecunia dederit, partim nominibus, quæ difficile exigi possint, uel in rebus pluris, quam ualeant, estimatis.

Ne cui presentem pecuniam querenti, quidquam carius uendatur, ut statim ab uenditore per se, uel per interpositam personam uilius ematur.

Ne quis rem aliquam, ob dilatam solutionem, carius uendat in isto pretio.

Ne ob anticipatam solutionem res minoris ematur in isto pretio, uel soluatur minus, quam debeatur.

Ne res uendatur, dilata in tempus solutione, ita, ut pretium, quod interim rei accreuerit, uenditori soluantur, si eiusdem periculo non sit diminutio.

Ne res modico pretio pignori detur, uel uendatur pacto redimendi intra certum tempus; ut, si ad dictum tempus res redempta non sit, res libera sit emptoris, uel eius, qui pignori accepit.

Ne frumentum, uinum, oleum, aliudue detur, ut eo, quod

datum est, aliquid amplius exigatur, siue eiusdem generis, siue alterius quomodocumque; etiam si operæ sint.

Ne quis mutuo det frumentum, uel id genus aliud corruptum, ut tantumdem integri carioris reddatur; etiam si restitutio differatur in quocumque tempore debitori commodum.

Ne in societate, in quam alter pecuniam confert, alter operas, lucri distributio constituatur, nisi per quotæ partes.

Nec ultra eas, certa pecuniarum summa, uel quid aliud, conferenti pecuniam, persoluatur.

Neque fiat pactio, ut fors salua sit; fructus uero communiter diuidantur.

In societate animalium, quæ inestimata alicui dantur ad custodiam, siue ut operas præstet, omnes casus, etiam fortuiti, semper sint periculo eius, qui dederit; nisi id alterius socij dolo, uel magna negligentia accidisse constiterit.

Nec fiat pactum, ut fors sit semper salua, etiam ex primis fetibus.

Neue quidpiam certum, præter sortem, ex fructibus animalium quotannis soluatur.

Et in locationibus animalium, quæ sunt certo pretio, si illa absq. dolo, aut negligentia eius, qui conduxit, deteriora fiant, id semper sit damno eius, qui locarit. Si autem animalia dentur estimata, ita, ut fors danti salua sit, nihil omnino percipi possit.

Ne fiant contractus, qui libellarij, seu ficti libellarij dicuntur, ubi non antecedit emptio certa rei immobilis pretio iusto.

Vel ubi uenditor redimere cogatur; uel ubi non possit redimere, nisi post certum tempus.

Vel ubi annuus census, ad cuius solutionem res obligatur, superat estimationem futuam, quos ex ipsa re dominus solet, aut potest percipere.

Et si loco pecuniam uinum, frumentum, uel quid aliud in singulos annos promittatur; illud ad pecuniam, et iusti pretij rationem redigatur pro consuetudine locorum.

Si qui autem in aliquo ex his casibus, aut alijs, qui iustam sapiunt, et à iure, ut iniqui, prohibentur, contraxerint, ipsi contractus, etiam inueiundo muniti, nulli, irriti, et inanes sint. Contrahentes uero, tabelliones, qui instrumenta confecerint, proxenetæ usurarum, aut lucri participes, ministriq. omnes horum scelerum, et panis, iure statutis, et ecclesiasticis censuris puniantur.

Hortamur uero principes, et magistratus, ut ipsi etiam huic pesti, quibus maxime poterunt, remedijs occurrant.

CONSTITUTIONVM
P A R S T E R T I A.D E P I O R V M L O C O R V M
administratione.

VT pia loca omnia fideliter diligenterq. administrantur; quæ sacrum Tridentinum Concilium Episcoporum curæ ac studio maxime commendauit, hæc mandamus, quæ illi ab omnibus seruanda curabunt.

Qui Hospitalia, seu alia pia loca ad peregrinorum, infirmorum, senum, pauperumque usum præcipue instituta, in commendam, administrationem, aut quencumque titulum, aut ecclesijs suis unita, obtinent; domos, et adificia horum locorum ruinosâ, uel disiecta sarciant, et restituant.

Quæ ab alijs occupata, aut amissa, iniuste uel alienata sunt, recuperent.

Impositum illis onus, et officium omnino obeant.

Hospitalitatemq. ex fructibus, illi muneri attributis, re ipsa exerceant.

Cæteraq. omnia præstent, quæ à Viennensi, et Tridentino concilio præscribuntur.

Quod officium si moniti ab ordinario non fecerint, uel per ecclesiasticas censuras, et alia iuris remedia ad sui muneris functionem compellantur; uel eiusdem Tridentini concilij præscripto eos Episcopi ab illa administratione, curæ in perpetuum amoueant.

Quibus nullo modo condonent, aut remittant eos fructus, quos, contra Hospitalium institutionem perceptos, in foro conscientie restituere tenentur.

Qui pecuniam ecclesijs, Confraternitatibus, aut quibuscumque pijs locis debent, illorum procuratores, syndici, ministri esse, aut ullam denique eis officij, aut negotij partem administrare non possint.

Administratores ecclesiastici, uel laici piorum locorum, siue Hospitalia, Montes pietatis, Confraternitates, Misericordie, Charitates, Consortia, Disciplina, siue alio quocumque nomine nuncupata sint, qui nunc sunt, intra tres menses; qui deinceps deligentur, antequam ad administrationem accedant, iurent se fideliter, et accurate munus suum exequuturos.

Fructus, qui pauperibus additi fuerint, ueris pauperibus tantum distribuant, quemadmodum cuiusque inopia, et eius uoluntas, à quo bona illa profecta sunt, postulat.

Qua in re, ne ulla fraus fieri possit, ineatur aliqua ratio, Episcopo probanda, qua ei constare possit, in quas personas fructus illi erogati fuerint.

Quos autem compererit Episcopus, uel inique distribuendo, uel in suum commodum uertendo, uel inutilibus et superuacaneis sumptibus faciendis, male in administratione uersari, eos pro modo culpæ puniat; et ad restitutionem legitime compellat; et ab officio etiam, si ei uidebitur, amoueat.

Quod, si contra, quam à Tridentino concilio decretum est, ne rationem administrationis reddant, tribunal Episcopi declinare uoluerint; ecclesiasticis pœnis ab eodem coerceantur.

Id, qui bona piorum locorum administrant, ea, si immobilia sunt, uel pretiosa mobilia, uendere, permutare, in emphytheosim dare, aut quouis modo alienare, nisi ijs seruatis, quæ à sacris canonibus requiruntur, et ex consensu atque auctoritate Episcopi, nullo modo liceat. Qui contra fecerint, Episcopi arbitrio puniantur; et, quod actum est, irritum, ac nullum sit.

Piorum locorum bona administratorum arbitrio ne locentur; sed publice locanda proponantur, facta omnibus conducendi potestate.

Quos pijs locis aliquid debere constiterit, ijs eorum locorum bona locari ne liceat.

Qui piorum locorum bona conducere uoluerit, det idoneum fideiussorem, cum quo iure agi possit æque, atque cum ipso principali conductore. Aliter facta locatio, et conductio irrita, ac nulla sit.

Vt autem hæc, cæteraq. omnia, quæ Tridentina synodus de Hospitalibus, et alijs pijs locis statuit, facilius Episcopi præstare possint; præcipimus parochijs, ut diligenter singula, quæ in parochijs suis sint Hospitalia, et pia loca, eaq. præsertim, in quibus re ipsa hospitalitas, cæteræque administratorum munera non exercentur; ad Episcopum quamprimum deferant, cuius arbitrio parochi huius officij prætermissi pœnas dabunt.

Rogamus autem principes, et magistratus omnes, ne Episcopos suo officio fungentes, et contra contumaces iure agentes impediunt; sed ea, qua decet pietate, eos omni ope, et auxilio iuuent.

In petendis eleemosynis, Hospitalium, et aliorum locorum piorum nomine, hæc præcipue seruari iubemus.

Vt in illis Hospitalibus, et pijs locis re ipsa, quæ debetur hospitalitas, et pia opera exerceantur; ut ea loca sint in illa diœcesi, in qua eleemosyna petenda sit; neque ea ad utilitatem eiusmodi locorum alienæ diœcesis conuertatur.

Vt, qui petet, sit eiusdem diœcesis.

Sit bonæ estimationis.

Non fuerit ex numero quaestorum, quos damnauit sancta Tridentina synodus.

Illud officium gratis, uel constituta certa mercede, præstet; nec ullo modo particeps sit eleemosynarum.

Ab Episcopo eiusdem diœcesis scriptam licentiam quotannis renouandam, impetrarit.

Qui contra, quam hoc decreto sancitum est, petierit; ab Episcopo grauiter puniatur.

Cui etiam Cura erit, ut quæ eleemosynæ collectæ fuerint, uere in pium tantummodo eorum locorum usum, quorum nomine petita fuerint, conferantur.

In Hospitalibus, pijsq. diuersorij, ubi hospitalitas exercetur, mares cum foeminis, etiam specie matrimonij, nisi id certissime constet, uersari ne liceat; neue ea loca, quæ bonorum subsidio sunt addita, circulatoribus, aleatoribus, nebulonibus, et istiusmodi nequissimis hominibus pateant.

CON-

Mendicij, morbum simulantes moneantur, ut se in aliqua arte potius exercentes, inde sibi honestum uitae subsidium comparent, quam ignavia ac desidia deliti, ostentim, in trivijs, et in templis miserrime mendicent.

Si id recusauerint, curent Episcopi, ut eijciantur; neque illis domorum hospitalium praeerea aditus pateat. Summopere vero hortamur principes, et magistratus, reliquosq. omnes Christi fideles, ut mendicos, uere aegros, unum in locum conducendos, ibiq. elemosynis sustentandos, studiosissime curent.

Penam excommunicationis eo ipso subeundam proponimus notarijs, scribisq. omnibus, qui testamenta, codicillos, aliaque tabulas delegatis ad pias causas, de rebus, quae pro male partis, uel iuxta ablatis, relictae sunt, quas ipsi rogati conscripserint, aut ab alijs scripta apud se habeant; nisi ad tres menses. Episcopo id significauerint. Is uero, qui posthac eius generis negotia scripserint, nisi intra mensem, cuius initium fiat a morte testatoris, eidem Episcopo rem notam fecerint; eamq. particulam de legatis, uel relictae rebus descriptam, et auctoritate publica munitam, debita mercede accepta, illi tradiderint. Quae omnia sic agantur, nisi iustum intercesserit impedimentum; quo sublato, ea, quae supra scripta sunt, notarij exequantur.

Decretum autem hoc nostrum bis quotannis ab omnibus parochijs populo, sibi commissio, recitari uolumus. Curent Episcopi, ut retento pie elemosynae instituto, tolerantur publica illa comestiones, ceteraq. huius generis, quae a sodalitatibus, quas confratrias, uel confraternitates uocant, praesertim intra ambitum ecclesiarum die Pentecostes, et die Canis Domini, ac certis alijs sollemnibus festis diebus, pietatis specie fieri solent, non sine bonorum offensione, proposita poena suo arbitratu.

Episcopi omnem curam, et operam suam conferant ad erigenda, et instituenda ex auctoritate summi Pontificis loca pia, quae Montes pietatis appellantur, in singulis ciuitatibus, et insignioribus oppidis, unde mutuas pecunias pauperes possint accipere.

Eaq. et quae iam constituta sunt, studiose, et fideliter administranda curent.

Principes autem, et magistratus obsecramus, ut ea in re Episcoporum studium, et diligentiam omni ope adiuuent.

Nec in eis quidquam praeter sortem, nisi pro ministris, et alijs necessarijs sumptibus, idq. ex summi Pontificis auctoritate, accipiantur.

De monialibus.

Ut in monasterijs regularium mulierum, quae in religionem Deo se dicantur, et integra conseruetur uetus disciplina, et, si fortasse usquam deprauata est, restituatur; ad eamq. se se ipsae conformantes, in rerum diuinarum contemplatione liberius conquiescant: nos has pie recteq. uiuendi formulas, partim concilij Tridentini decretis traditas, partim pro ratione horum temporum ad prouinciae nostrae utilitatem constitutas, ab omnibus in hac prouincia monialibus, etiam

quae Regularium cura commissae, uel alia quaouis ratione Episcoporum iurisdictioni subiectae non sunt, ex facultate a summo pontifice Pio III. nobis data, seruari omnino iubemus.

De monialium numero.

Ex Tridentini concilij iussu, unicuique monasterio eum Superior monialium numerum constituat, qui pro modo, et facultate loci, et consuetis elemosynis sustentari commode possit; idq. intra annum facere studeat; neque eum numerum, nisi facta monasterio, annua, quae satis sit, fructuum accessione, augeri ullo modo liceat.

Monasteria, in quibus duodecim non sunt, quae professa uel utantur, quaeq. eum numerum proprijs fructibus, aut consuetis elemosynis alere non possunt, transferre, et cum alijs monasterijs eiusdem, aut alterius ordinis unire studeat Episcopus diligenter; uocatis ad id Superioribus regularibus; si modo res agatur eius monasterij, cuius cura ad illos pertineat.

Si uero eiusmodi unio minime expedire uideatur, eum numerum monialium tempore interire, et ad nihilum redigi sinat, adempta omnino illis monialibus facultate recipiendi nouitias.

Earum autem monialium monasteria, et monasteriorum fructus iam nunc alijs monasterijs, aut locis, quibus ex legibus eius ordinis debere uidebuntur, attribuantur.

De praefectis, et alijs ministris monialium.

Episcopi ad duos menses, posteaquam haec constitutiones in lucem editae erunt, Abbatissas, et quascumq. praefectas, quae suum praefecturae officium perpetuum esse profitentur, edicto etiam, si ita iudicauerint, moneant, proposita priuationis poena, quam ipso facto subeant, ut illae iura, sibi a sede Apostolica concessa, ad alterum mensem ipsis, aut eorum uicarijs, ac simul illarum Superioribus, si Regularium cura commissae sunt, exhibeant; ut an recte se habeant, cognosci, et de ijs, si opus erit, ad summum Pontificem referri possit. Quod si eo praescripto tempore non exhibuerint; eo dignitatis gradu illas priuatas Episcopus declaret, detque operam earum Superior, ut aliae in earum locum rite sufficiantur.

Nulla monialis ambiat, aut ullo quouis modo, siue directe, siue indirecte per se, aut per aliam, honores, officia cuiusvis generis sui monasterij querat, hac constituta poena, ut et ipsa, et quae sibi in ea re fauerint, in Capitulo per tres sextas ferias ad pedes singulorum monialium terram deosculantes, suam accusent ambitionem, ipsaq. praeterea, si id officium consequuta erit, eo, ceterisq. muneribus priuetur, Superioris arbitratu.

Singulae, propria uoluntate deposita, et ad obtemperandum paratae, sibiq. Dei gloriam, et communem monasterij utilitatem tantummodo proponentes, ad honores, et officia eas eligent, quae, omni remoto humanae

nitatis affectu, spiritus sancti impulsu, ad id munus magis idoneas esse iudicauerint.

Praefecta, quocumque nomine appelletur, ex Tridentini concilij decreto ne minor quadraginta annis eligatur; quae in uitae honesta laude uixerit octo annis, postquam professa est. Quod, si in eodem monasterio non eiusmodi reperiat, ex alio eiusdem ordinis deligi possit. Sin autem Superiori, qui electioni praest, hoc etiam incommodum esse uideatur, Episcopo, uel alio Superiore consentiente, eligatur ex ijs, quae in eodem monasterio triginta annis maiores natu sint; quae uero annis saltem quinque post professionem recte uixerit. In reliquis constitutiones singulorum ordinum monialium seruentur.

Huiusmodi praefecta, et eius uicaria, Discreta etiam, quae alio nomine matres consilij uocantur, ubi ea a Capitulo eligi consueuerunt, tacitis suffragijs coram Superiore, aut eius ministro eligantur; qui extra monasterium ad cancellos, siue claustrum, ex decreto Tridentini concilij.

Nequaquam autem ad haec officia deligi possint, nisi praefecta duas ex tribus partibus calculorum tulerit, uel suffragijs, uel accessu. Vicaria uero, et Discreta pluribus dimidia parte suffragijs creentur.

In quibus monasterijs plures germanae sorores sunt, si earum una monasterio praeficitur, reliquae sorores, neque uicariae, neque Discretae, neque ianitrices fieri; neque scribae, aut celeraria officio fungi possint.

Minora uero officia, ueluti ianuae, rotae, sermionibus praepositarum, earumque nouitias docent, sacristia praefectarum, et quae ijs praesunt, quae manuum industria se se exercent, illarum praeterea, quae scribae, aut racionatoris munere funguntur, et quae agrorum ministrant, ab eo, qui electioni praest, una cum confessor, praefecta, uicaria, et Discretis pro earum mentis conscientia, quibus opportunum uidebitur, tribuantur. Quo decreto nihil derogatum sit ijs monasterijs, in quibus ad huiusmodi officia Capituli suffragijs moniales deligi solent.

Earum officia, quae electae fuerint, sint duorum annorum, aut, in quibus ea esset consuetudo, ad summum annum. Illis cum persunctae fuerint, tantundem saltem temporis uacent ab officijs; nec in eisdem confirmari possint a monialibus; nisi grauis causa extiterit, iudicio Superioris probata; qui etiam eas ante tempus, officio praesinitum, inde mouere possit, si id male administrant.

Quae delectae fuerint, quemadmodum earum obedientia postulat, officia suscipiant, et eorum munera sine recusatione humiliter exequantur; quae aliter fecerint sine iusta causa, quae Superiori probata sit, iure suffragij priuentur, ut neque ipsae alias eligere, neque ab alijs eligi possint, arbitrio Superioris.

Praefecta monasterij, tamquam communis omnium monialium mater, ipsarum, et corporis, et animae salutem diligentissime consulat; easq. studiose admoneat, ut puro corde sint, nitaeq. integritatem seruent, et ad perfectionem uirtutum omnium contendant; si quidem

quae religionem susceperunt, nisi ad summum illum gradum pro uiribus peruenire conentur, minus sane efficiunt, quam debent, pro uitae, et ordinis instituto, quod profitentur. Meminerit autem sibi reddendam esse rationem iustissimo iudici erratorum, quacumq. moniales eius negligentia, aut culpa admisserint.

In primis uero curet, ut pax, et concordia sororum conseruetur, sublatis, quantum ab ea fieri poterit, omnibus disidij ac discordiae causis, ut, quemadmodum debent, unum corpus, et unus spiritus in carum sponso Iesu Christo, perfecto charitatis nunculo colligatur. Studeat etiam, ut singulae suo munere recte fungantur; neque ulla alterius officium occupet, nisi auxilij causa; idque ipsius iussu, et, ut omnia ordine perficiantur, in primisq. ut silentium horis ac locis praescriptis seruetur. Si uero alicuius importunitas, aut re, aut uerbo, sororum pace perturbata, charitatem uolauit; acerrime ab ipsa praefecta, et, si opus erit, a Superiore etiam monialium puniatur, et eius animi elatio edometur.

Huius autem praefectae, eiusue uicariae, quae, illa absente, eius uim, et locum obtinet, moniales omnes omnino obedientiam, et obseruantiam praestent, quemadmodum earum uotum postulat.

Quae uero eius iussa neglexerit, neque penitentiam sibi impositam adhibere uoluerit, aut superbe, et iniuriose responderit, non habita eius dignitatis ratione, aut contumaciter defendendo, uel excusando, eam impedierit, quominus illas reprehendat, aut castiget, quae aliquid commiserint; ut siue contumaciae, et insolentiae graues poenas pendat, apud Superiorem accusetur ab ijs, quae Discretas appellauimus; quae nisi id fecerint, flagella, disciplinae nomine, sibi semel adhibere, et humi cibum capere cogantur.

Singulis etiam hebdomadis praefecta monialium conuentum, siue Capitulum habeat, corrigendi causa moniales pro erratis, quae ipsae publice, uel in suorum officiorum munere admisserint, quorum ueniam ipse sponte, atque humiliter coram omnibus petant, eisq. penitentiam imponendi, aliaq. adhibendi, quae earum institutis tradita sunt ad piam in humilitate, et sui contemptione continendas, atque ad uirtutes omnes studiose se extendas.

Caveant autem moniales, ne penitentiam, sibi a praefecta impositam, pertinaciter recusent; neue superioris temporis delicta sibi inuicem iniquo animo obijciant. Quae hoc commiserint, ei haec sit poena, ut statim ad singularem monialium pedes terram exosculentur; sibiq. flagella nomine disciplinae adhibeat.

In negotijs paulo grauioribus praefecta nihil decernat; nisi scientibus, et consentientibus maiori ex parte Discretis, seu Matribus consilij.

In ijs uero, quae maioris sunt deliberationis, praefecta uniuersum monialium Capitulum conuocent; idq. ipsi ratum sit, quod maiori monialium parti placuerit. In omnibus autem tacitis suffragijs caueant moniales, ne suffragij pilas, uel calculos inter se tradant in manus. Is, quae id commiserint, ea poena sit, ut priuata

Capitulo neque eligere, neque eligi suffragio possint, arbitrio Superioris.

Ad suffragia autem de quacumque re ferenda non admittantur; nisi quæ triennium post emissam professionem in monasterio fuerint commorata.

Discreta probitate, et prudentia ceteris monialibus antecellant.

Neque sint pauciores quatuor, ubi moniales plures non sint quadraginta; quod si plures sint, saltem sex creentur.

Moniales reliquarum sermonibus audiendis eiusmodi preponantur, quæ etate matura, et spectata probitate sint. Hæc diligenter, fideliterque suo officio fungantur: et ita loquentibus reliquis adsistant, ut, quidquid intus, tum foris dictum, factumve fuerit, ipsæ autem ita secreto profertur, ut eas lateat; aut, quod indignum sit Dei ancillis, dici, aut fieri patientur: in quo si quidquam secus commissum fuerit earum culpa, vel negligentia, gravissima pena sui Superioris arbitrio puniantur.

Novitiarum curam sola magistra electa loco, à ceteris monialibus separato habeat: alia præterea nulla. Hæc novitias in timore, et cultu Dei, et in observatione religionis erudiat: coneturque, et vitæ exemplo, quæ nullam habeat ansam reprehensionis, assiduisque admonitionibus, ita eas instituire in spiritualis, et sanctæ vitæ ratione; ut progredientes, Deo adiutore, perfectæ eius ancillæ possint evadere.

Quæ autem sibi id temere assumpserit, ut aliquam ex novitiis erudiat, ius ei suffragij adimatur; ut neque eligere, neque eligi possit, quandiu Superiori placuerit.

Ianua septorum monasterij die clausa sint una saltem clauis: quæ ab antiquiore ianitrice custodiatur, ut, cum opus fuerit, aperiri possint. Ne quaquam autem aperiantur, nisi duabus ianitricibus presentibus. At noctu duabus clauibus diversis claudantur, quarum altera asseruetur à præfecta, altera vero ab eadem ianitrice antiquiore.

Cum autem ianua aliqua necessaria causa aperiantur, moniales non audeant eo accedere, ut externum quidquam aspiciant, vel cum ullo omnino, aut mare, aut famina colloquantur. Quæ id ausa fuerit, includatur in cellam, ubi tam diu sit, quamdiu Superiori videbitur. qua pœna etiam plectatur ea, quæ ianua preposita est, si aut id permisit, aut eiusmodi petulantiam statim ad Superiorem non detulerit.

Quo tempore mutantur officia; una, aut due moniales maturæ, ac prudentes præficiantur monialium laboribus.

Hæc ad rotam recipiant, quæ elaboranda sunt; ipsæque distribuunt, quæ ad id opus faciendum sunt idoneæ: quibus perfectis, ea ex eadem rota restituant ipsæ, quorum sunt, accepta mercede, semper ea præsentem, quæ rota est preposita.

Nulla præterea quidquam, quod elaborandum sit, ne cognatorum quidem, aut affinium, accipiat. quæ con-

tra fecerit, singulis vicibus sibi flagella disciplina nomine adhibeat eo loco, quo moniales operibus elaborandis exercentur.

Si quæ vel morbo, vel iusta alia causa non impedita, pigritia, vel desidia, aut pertinacia quadam ab huiusmodi laboribus abstinerit; obsonio priuatur totum id tempus, quo labori non incubuerit.

In loco item, ubi moniales in laboribus exercentur, lectio quotidie adhibeatur; quæ absoluta, inter se conferant, quæ audierint, certatimque eiectionibus, ad virtutes consequendas se ipsas cohortentur.

Curet laborum magistra, ne sermones, aut cantus profani, aut à monialium conditione, et instituto abhorrentes, inferantur.

Præfecta, etiam si earum officium sit perpetuum, scribæ, ac reliquæ, quæ monasterij bona quocumque modo administrant, fideliter, et accurate eorum rationem præscriptam habeant.

Singulisque tribus mensibus ad Capitulum summatim referant rationes accepti, et expensi; ut omnes, quo modo se res monasterij habeant, intelligere possint. Verum quotannis rationem rerum omnium, quas administrarint, separatim Superiori reddant, aut eius uicario, ac, si fuerint, monasterij curatoribus deputatis. Quæ autem aut sibi vindicant, aut perperam perdidit monasterij bona, Superioris arbitratu acerrime puniantur.

Ut autem nulla fraudis occasio relinquatur; in singulis monasterijs singule capse constituantur ad hunc usum, ut in illis communis pecunia collocetur: quæ duabus clauibus, ipsæ inter se diversis, clausæ sint; quarum altera à præfecta monasterij, altera à maiori Discreta asseruetur. Nec vero capsula aperiri, aut in ea poni pecunia, aut inde auferri possit; nisi et præfecta, et maior Discreta, et scriba monialis, quæ eius rationem ineat, interfuerint.

Duabus item clauibus, ipsæque diversis, horrei, et eius loci, ubi farina asseruetur, ostia concludantur: quæ singula à singulis matribus, ei officio prepositis, custodiuntur. Ea autem semper adsint, cum triticum, vel farina importatur, vel exportatur.

Præfecta, et moniales bona monasterij alienare, permutare, locare, aut contrahere nullo modo possint: nisi sciente, consentiente, ac præsentem rerum Superiore, aut eius Vicario: seruatis item ceteris, quæ iure seruari debent. Aliter contractus irritus, ac nullus sit.

Neque item edificare, nisi consentientibus Superiore, ac civibus monasterij curatoribus. Qui operam dabunt, ut id quam minimo sumptu, commode, ac decenter fiat.

Quæ preposita sunt curæ ægrotantium, piæ, et misericordes se illis præbeant, quanta maxima possunt et patientia, et diligentia: ac tales se illis præstent, quales ceteras uellent, si ipsæ ægrotarent.

Ægrotis cibis, et medicamenta opportuna à præfecta, et ab electis ad id ministris ita adhibeantur, ut monasterij facultates tulerint.

Præfecta autem charitatis causa eas quotidie uisitet, ut, et

ut, et solatio sit; et melius ab eis cognoscat, ac curet, quæ ipsis sint necessaria.

Si uero aliqua moritur, confessor cum comite, quem Superior approbarit, ingrediatur septa monasterij tunc, cum eius corpus ad sepulturam dandum fuerit: pieque, ac celeriter, quod eo tempore persoluendum sit, officio fungatur.

De puellis ad religionem admittendis.

Cum primum puella ad suscipiendum sacrum habitum offeruntur, monialium præfecta parentes, uel eos, quorum cura commissæ sunt, admoneat excommunicationis, quæ proposita est à sacro Tridentino concilio ipsæ, qui suas puellas, uel alias inuitas eum cogunt suscipere, aut profiteri religionem. Idem ab earum Superiore fiat, cum eius consensus requiratur.

In ipsæ monasterijs, in quibus moniales pauciores sint quinquaginta, due tantum germanæ sorores, aut tres, quæ sint unius generis, ac familiaris, recipi possint.

Ubi uero plures sint quinquaginta monialibus, ibi tres tantummodo sorores, aut quatuor eiusdem familiaris recipi liceat: si ita monialium Capitulo uideatur. Præfecta, et moniales de puella, earum suffragijs ad suscipiendam religionem admittenda, quidquam polliceri, aut Capitulum cogere non audeant; priusquam libero loco ab Episcopo, aut ab eo, cui ipse id munus delegarit, puella secreto examinata, ac probata, facultatem suscipiendi in eo monasterio religionem scripto consequuta fuerit, consentiente etiam illius monasterij Superiore.

Ab ipsæ autem omnibus prius diligenter inquiratur de moribus, uita, etate, quæ maior sit duodecim annis, ac de libera, et pia uoluntate puellæ.

Quæ anno saltem antequam examinetur, et monialium Capitulo admittenda proponatur; propositum religionis suscipiendæ in eo monasterio, et Episcopo, et monialibus, earumque Superiore patefecerit, ut interim huiusmodi inquisitio mature fieri possit. Quo etiam tempore ipso confessori illius monasterij, aut cui Episcopus eiusmodi munus puellas has audiendi commiserit, semel singulis mensibus peccata sua confiteatur, sacrosanctamque sumat Eucharistiam, ac persepe moniales in locis colloquutionum alloquatur; ut ab eorum explorari accuratius, tum admoneri melius possit de omnibus, quæcumque illi agenda, et ferenda erunt religionis causa intra septa monasteriorum; ne nullo inquam tempore conqueri, et inscitiam excusare possit.

De puella admittenda ad suscipiendam religionem, ac mox etiam nouitia ad professionem, ferantur tacita suffragia; ut singule moniales, nullo affectu impedita, libere suæ conscientia possint satisfacere.

Nec uero huiusmodi puella ad religionem, nene nouitia ad professionem recipiatur: nisi duas ex tribus partibus suffragiorum tulerit.

Puellæ ad religionem admissio aliter facta, quam præscriptum sit, irrita sit, et nulla.

Præfecta uero, cuius culpa, uel negligentia id factum

fuerit, ab officij administratione submota, uel etiam ad sex menses eo ipso priuata esse intelligatur.

Præfecta autem statim de suffragiorum exitu Superiorem admoneat: ut in librum, ad huiusmodi usum institutum eius nomen, quæ recepta sit, ab eo referatur.

Cum primum suffragijs Capituli aliqua recepta est, statim omnes uestium delicias, et inanem ornatum deponat: et nigro, uel fusco uestitu, aut albo, ac non ferico induatur ea modestia, et submissione: ut omnes intelligant, eam mundo renunciasse: ut Deo religiose inferuiat. quo uestitu semper utatur; donec in monasterium introeat; et interea à choreis, et spectaculis inanibus abstineat.

Quæ uero eo modo, quo diximus, recepta fuerit, monialium uestibus in monasterio indui non possit: nisi sex mensibus, postquam recepta fuerit, idque concessu Episcopi, et monialium Superioris; quibus liberum sit, uel producere, uel contrahere illud semestre tempus, quemadmodum eis expedire uidebitur.

Tumultus autem euitandi causa, deducatur mane ad monasterium ab intimis propinquis mulieribus, nulla pompa, nulloque inuitatu aliorum; et sola introducatur in ecclesiam interiorem monasterij: Missæque audita, et sumpta communionem, ceterisque solemnibus ceremonijs adhibitis, coram reliquis monialibus, à Superiore, aut monasterij confessore uestiatur, qui illam adeo grauem, sacramque actionem aliquo pio sermone persequatur. Quod etiam in professione seruetur.

Superior, siue confessor hanc cautionem adhibeat, ne puellæ nouitiæ nomen gentilium seminarum imponat; sed sanctarum, quæ ab Ecclesia celebrantur.

Quæ puella postquam monialium uestem suscepit, amplius e monasterij septis exire non possit: nisi fortasse nondum professam peniteret in monasterium introisse. Si uero semel exierit, nulla illi in posterum facultas redeundi concedatur.

Nouitiæ causa ante professionem ex decreto Tridentini concilij nihil monasterio detur, præter id, quod necessarium sit ad uictum, et uestitum eius temporis, quo fuerit in nouitiatu; quod totum representari uolumus, antequam puella in monasterium ingrediatur.

De nouitijs ad professionem recipiendis.

Quoniam ex Tridentini concilij decreto professio ante decimum sextum annum expletum, et ante annum probationis post susceptum habitum facta, nulla est, nullamque parit obligationem; curent Episcopi, ne nouitia ulla ante illam etatem, et tempus ad professionem admittatur.

Præfecta autem monasterio triginta ante diebus Episcopo significet, quo tempore nouitiæ professura sit; ut, uel ipse, uel, si is abest, impediturue, alius, cui ille id negotij dederit, nouitiæ uoluntatem cognoscat: perspiciatque, an eiusmodi conditionibus sit, quas monasterij illius, et ordinis regula postulat: an item monasterium idoneum. Ei denique demonstrat, quam grauis ea res sit, quamue multas res tria illa religionis uota requirant:

vant: ut ea, antequam ad professionem recipiatur, uinculi uim intelligat, quo se obstringi uult.

Si præfecta id facere neglexerit, eiusdem Tridentini concilij decreto ab eius officio tamdiu amoueat, quo ad Episcopo uidebitur.

Novitia ne examinetur intra septa monasterij, sed extra, in publica eius monasterij ecclesia, ut libere et fidenter suam uoluntatem exponere possit.

Quod uero professione facta, eleemosynæ gratia ad professam sustentandam monasterio datur, id quo tempore puella religionis habitum suscipiet, apud uirum, monialibus, et earum Superiori probatum, deponatur; ut nullo impedimento tum monialibus præsto esse possit.

Nulla autem renuntiatio bonis à nouitia fiat; nisi, quemadmodum à concilio Tridentino iussum est, facultate ab Episcopo, uel eius uicario permissa, ad duos proximos menses ante professionem fiat.

Et quoniam, quæ moniales, professione facta, uelum susceperunt, quotidie suæ religionis diuinum officium dicere debent, nulla ad professionem admittatur, quæ congrue legere, et officium dicere nesciat. Id autem experiri debet is, cuius officium est eas examinandi: qui, se præsentem, eam legere iubebit.

Professionis autem, et diei, et anni, quo facta est, in libro, ad eum usum confecto, memoria conseruetur, manu eius monialis, quæ scribæ officio fungitur: adhibita subscriptione eius, quæ professæ sit, si modo scribere sciuerit; et Superioris, qui eam admiserit.

Quo die puella profitetur, uel monialem habitum induit, in foresterijs, adibusq. monialium, ab eius propinquis, et amicis conuiuia ne fiant; neue bellaria dentur.

De diuinis officijs, precationibus, et lectione monialium.

Cum ad sanctimoniales ualde pertineat laudare assidue Deum creatorem, conseruatorem, et redemptorem mundi, eidem gratias agere, et supplicare, ut suam misericordiam omnibus hominibus ad salutem impertiat; idcirco moniales omnes die noctuq. chorum frequentent: sacrisq. officijs distincte, attenteq. ab ipsis, et nocte, et pio animi affectu celebrandis, intersint: illis solum exceptis, quarum præfecta iusti impedimenti excusationem acceperit.

Adsint autem singula initio diuinorum officiorum, congruenti sui ordinis uestitu induta, in suis ac proprijs locis; et usque ad finem persistant: non prius inde discedentes, quam præfecta, aut uice eius alia, discessus significationem fecerit; nisi necessitate aliud postulante, id eadem permisit.

Soni, cantus, qui honesti, et spirituales non sint, colloquia etiam, risus, quidquid præterea indignum est domo Dei, et eius diuina maiestate, cum qua colloquimur in oratione, omnino amoueantur.

Quæcumque autem contra hæc, quæ iussa sunt, aliquid fecerit, præfecta arbitrio pro moda culpa acriter puniatur.

Et, quia mentis oratio tanto præstantior ea, quæ solum ore exprimitur, quanto anima est excellentior corpore; pijs incredibile solatium affert, et fructum; eosque quotidie nouis cumulat numeribus, in Deum quodam modo conuertens: ideo moniales, et uelata, et Conuersæ præter horas canonicas, aliasq. orationes, quas ex officio habere debent, quotidie in chorum uniuersa conuenientes, nisi necessario impediuntur, saltem per horam, mentalem orationem adhibeant: semihora uidelicet post matutinum, itemq. post nonam, aut completorium, sublatis ad Deum mentibus pijs, et salutaribus rebus contemplandis, præsertim uero uitam, doctrinamq. D. N. IESU CHRISTI, atq. eius sancta mysteria studiose meditabuntur, passionem uidelicet, mortem, resurrectionem, ascensum in cælum, extremum aduentum ad iudicium, beatorum gloriam, et damnatorum supplicia; aliaq. eiusmodi, quæ ad Dei gloriam, et propriam proximorumq. salutem pertineant.

Quoniam uero à Tridentina sancta synodo prohibetur, ne in choro, uel monasterij septis, sed in ecclesia publica sanctissimum Christi corpus conseruetur, efficiant Superiores, ut eiusmodi decreto ubiq. obtemperetur. Diebus festis ut otium, à quo mala omnia oriuntur, euitetur; moniales tempus, quod sibi à diuinis officijs, et consuetis orationibus superfuerit, in sacra aliqua lectione consumant, quæ ad Dei et sui ipsius cognitionem eas ducat, uiamq. monstrat perfectionis, et æternæ uitæ, idq. uel separatim, uel coniunctim faciant; cum huiusmodi lectio suauis, et fructuosa sit animarum oblectatio; uita coerceat; ad uirtutes inflammet. contra autem inanum librorum lectio mentes corrumpat.

Quod ne accidat, Superior, aut confessor omnes monasterij libros perspiciat, et recognoscat; singulas moniales in uirtute obedientiæ suos proferre cogens.

De communi uitæ usu, ac de proprietate tollenda.

In omnibus monasterijs, quod ad cibum, potum, somnū, uestitum, ceterasque res attinet, omnes communiter uiuant; ut à sacro Tridentino concilio decretum est: neque quidquam inter eas differat, aut alia alij præferatur, aut post habeatur, quemadmodum uotum paupertatis postulat: ut tuum, et meum, atque omnis priuata rerum possessio, et re, et uerbo omnino tollatur, omnis etiam superuacaneus, et inanis rerum usus.

Neque ulla sit, quæ quidquam possideat, aut adhibeat ut proprium; etiam si ad necessitatem concessum sit. Omnes itaque monasterij prouentus, cuiuscumq. generis sint, eleemosinæ etiam, et quæstus ex laboribus, liuelli præterea, legata, et bona mobilia, et immobilia, quæ testamento relicta, et quæ donationis, uel alia quauis causa obtinuerint, à singulis monialibus ad communem monasterij utilitatem conseruantur. Præfecta uero pro sua prudentia, et humanitate ex illis ipsis bonis eius necessitati porissimum consulat, ad quam pertinerent, nisi oblatet paupertatis uotum.

Vtq.

Vtq. omnis proprietatis occasio tollatur de monasterijs, confessores, ac præfectæ, uoti paupertatis accuratius seruandi gratia, monialibus suadere studebunt; ut curent omnes uestes lineas, laneas, uel pelliceas, aut cuiusuis generis in communi loco asseruandas: duasq. ex monialibus, quo tempore mutantur officia, ijs excutiendis, purgandis, et sarciondis præficiendas: quæ etiam fororibus in singulas hebdomadas pro tempore, et, ut usus feret, eas distribuunt. nullaq. uestes apud se habeat, præter eas, quæ ad quotidianum usum sunt necessaria.

Ægrotarum uero uestes, contagionis nomine suspectæ, separatim custodiantur, aut apud illas ipsas relinquuntur.

Dona, quæ singulis mittantur, ad præfectam adferantur: nec ulla possit illa accipere, aut ad usum adhibere, nisi sciente, et consentiente præfecta. Quæ in id omnino incumbere debet, ut ex monasterio uitium proprietatis, tanquam multorum malorum causam, euellat. Neque cuique permittat, ut pecuniam apud se habeat.

Ter autem in singulos annos, Præfecta una cum Discretis, cellas, et suppellectilem singularum monialium diligenter inquirat; et scrutetur, ne ulla quidquam habeat propriam, aut plus quam quantum ei ad suum usum concessum fuerit.

Quod, si quæ propriam aliquid tenere deprehensa, aut conuicta fuerit; ea biennio actiua, et passiuæ uoce priuata sit ex Tridentini concilij decreto; atque etiam iuxta suæ regulæ, et ordinis constitutiones puniatur. multoq. magis, quæ ex communi, aut ex eo, quod aliquis usus tributum sit, furtim sibi aliquid uindicare.

Si præterea speculum, catellus, unguenta, aut suffimenta, et huiusmodi inanum rerum quidquam apud aliquam reperit fuerit; Superior statim id e monasterio auferendum, et eam apud quam inuentum fuerit, acriter puniendam curabit.

Monialis siue uelata, siue conuersa sit, eleemosynam dare, largiri, aut uendere esculentas res, uestes, aut bona, cuiusuis generis sint; etiam si ad usum ei attributa sint, aut etiam legare omnino non possit. Quæ secus fecerit, uelut ei per mensem adimat; ac ter se uerberibus ad disciplinam affligere cogatur.

In quo tamen integrum sit præfectæ concedere facultatem; cui concedi debere iudicabit, aliquid deuotionis, ac religionis causa, uel aliud exiguum elargiendi propinquis, aut bene merentibus.

Ad sonitum minoris campanæ omnes conueniant ad benedictionem mensæ, quam præfecta, uel uicaria, uel, ipsis absentibus, antiquior Discreta faciat.

Deinde loco, et ordine discumbentes non prius discedant, quam Deo gratiæ acta fuerint. quæ non obedierit, uno die obsonio priuetur: ac postremo loco in mensa sedere cogatur.

Mane, et uespere ad primam, ac secundam mensam aliquis spiritalis liber, qui ad religionem incendat, quotidie legatur, omnibus discumbentibus, cum silen-

tio, et attentione audientibus: ut una cum corpore mens etiam recreetur.

Vniuersa moniales, si fieri possit, uno loco dormiant, à præfecta, aut à uicaria optime concluso; cuius clauus ab ipsa præfecta asseruentur.

Singulæ autem in singulis lectis omnino dormiant, et in singulis etiam cellis; si tanta ibi sit copia cellarum, ut omnes capere possint.

Cellæ uero diu, noctuq. apertæ sint; ut præfecta in singulas horas inspicere eas possit.

Dato autem signo eundi cubitum, locoq. ubi dormitur, clauso, præfecta, aut eius uicaria, aut aliqua ex Discretis, omnes cellas uisitet; ut, an omnes suis dormiant locis, animaduertat.

De clausura, et quæ ad eam tuendam aliqua ratione pertinent.

Monialibus nulla quidem nimia diligentia uideri debet ad eius thesauri custodiam, cuius causa propinquis, rei familiari, ac terrenis omnibus rebus, curisq. renuntiantes, in septa monasterij se incluserunt.

Vt igitur sanctum earum propositum, ea ex parte, quæ diaboli insidijs maxime patet, communiatur, curent Episcopi, ut ad omnes fenestellas, ubi colloquendum sit, duo ferrei clatri, seu cancelli construantur; qui saltem palmo distent, alter ab altero.

Inter uirgas ferreas, quibus singuli cancelli compacti sunt, non plus omnino, quam uncia intersit.

Sint autem uirgæ ita solidæ, ut neque facile frangi, neque flecti possint.

Intimo uero cancello, quo moniales ad colloquendum accedunt, ferrea lamina appingatur, quæ moueri nequeat; sitq. exiguis foraminibus, ad audiendi tantum commoditatem perforata, cui lineus pannus nigri coloris, ligneis tabellis affixus, instar fenestræ, quæ aperiri possit, cum erit colloquendum, apponatur.

In ea lamina fieri possit quadrata fenestellula nouem tantummodo unciarum, cuius clauus à præfecta custodiatur; neque eam fenestellulam aperire liceat, nisi quo tempore colloquendum sit cum Episcopo, uel ordinis Superioribus, aut cum parentibus, et fratribus monialium, et alijs archa propinquitate genere conuictis: aut cum instrumentum aliquod confici, uel sacrum sermonem audiri oporteat.

Quod uero ad huius fenestellæ concessionem attinet, excepta sint monasteria, quorum moniales uel lege, uel consuetudine ab externis hominibus conspici nunquam solent.

Ostia locorum, quæ colloquutioni solum, et intus, et foris sunt attributa, semper clausa sint: quorum clauus sint apud antiquissimam earum monialium, quæ audiendis sermonibus sint præpositæ. nec, nisi cum opus sit longiori colloquutione, aperiuntur. ceterum ianitrices ex clatrata ianna fenestellula, ianna tamen clausa, rotaria ex rota respondebunt pulsantibus.

Loca autem intus, et foris colloquutioni attributa, cum ibi sint, qui loquantur, semper pateant, ut quinam sint, uideri possint.

Ostia,

Ostia, per quæ à septis monasterij in exteriorē ecclesiam patet aditus, ad mensē muro obstruantur. Si quid in hoc præfectæ culpa, uel negligentia commissum fuerit, ea et officio, et uelo Superioris arbitrio priuetur.

Omnēs fenestra, et cancelli, et quicumq. locus, per quem moniales exteriorē ecclesiam introspicere possint, inædificentur, præter fenestram, in qua collocata est rota; et fenestellam ad solum sacrosanctæ Eucharistiæ sumendæ usum constitutam, ac illam fenestram, per quam corpus, et sanguinem Domini nostri Iesu Christi, à sacerdote celebrante elatum, aspicere possint. Ea fenestra perpetuo lineo panno contexta sit, qui tantummodo, cum suscollitur sacrosancta Eucharistia, amoueatur. Fenestræ autem ratio sit eiusmodi, ut sacerdos ex altari moniales intueri nequeat.

Curent Episcopi, et alij Superiores, ne e uicinorum aedibus, quicumque illi sint, monasteria inspiciantur; maxime uero si fratrum cuiusuis ordinis, aut presbyterorum ades illis imminant: quo casu parietes altius tolli, et nouos edificari iubeant eorum sumptibus, quorum Episcopi, et ij, qui monasteriorum curatores sint, interesse iudicauerint, quacumque appellatione remota.

Quamobrem etiam secularium principum auxilium implorent, ut monialibus ab exteriorum hominum aspectu, et auditu libris secure per monasterium ambulare liceat.

Regulares uiri in posterum, ne in ea loca migrent; neue areas, monasterijs monialium proximas, edificandi causa emant: unde monialium aspectus fieri possit. Moniales item monasteriorum edificatione uicina regularium uirorum aedibus, aut ijs locis, unde ipsæ ab illis inspicere possint, in posterum prohibemus.

Aedes proximæ monasterijs sanctimonialium, famosis mulieribus ne locentur.

Neue ibidem spectacula, cantus, saltus, ludj, et huiusmodi profana res, et inanes exercentur; quæ eas à sacro officio auocare, aut ipsis offensionis causam præbere possint.

Quemadmodum à sacro Tridentino Concilio sancitum est, moniali professa nulla ratione e monasterij septis egredi liceat; nisi ex causa legitima, quæ ab Episcopo probata sit.

Huiusmodi uero licentia egrediendi nullo pacto permittatur; nisi id grauissima res, et summa necessitas postularit; neque ijs monialibus, quibus, nisi ex summi Pontificis concessu, egredi fas est. Apostatæ, fugitiuæ, et delicti causa eiectione monasterijs, quæ cum sacro uestitu, aut sine eo uagantur, non sine scandalo religionis, ab Episcopis, ceterisq. eorum Superioribus, petito etiam secularium principum auxilio, ad sua monasteria redire cogantur; ut ibi dignas pœnas pendant suorum scelerum. Quod, si Superioribus in monasteria restitui debere minime uideantur, in earum mulierum numerum, quas Conuertitas nocant, cum bonis, quæ attulerunt ad monasterium, adscribantur. Ea autem bona illis mortuis, priori monasterio re-

situantur.

Si quæ monialis in monasterij septa marem, aut feminam cuiusuis ætatis, conditionisue, etiam matres, aut sorores sint, introduxerit, tribus mensibus in carcerem concludatur; eiq. singulis sextis ferijs ieiunanti nihil præter panem, et aquam ad cibum, et potum adhibeatur; atque ad annum uelum adimat. Eandem pœnam subeant, quæ rotæ, et ianuæ præpositæ fuerint; præfectæ etiam, et quæuis aliæ, quarum consensu id commissum sit.

Quicumque uero clericus, siue secularis, siue regularis, cuiuscumque ordinis, aut laicus cuiuscumque status, dignitatis, gradus, conditionis ipsarum monialium septa interdum, uel noctu introire ausus fuerit, præter excommunicationis pœnam, quam ex concilio Tridentini decreto ipso iure subit; alijs etiam grauissimis pœnis, habitæ personæ, criminisq. ratione, puniatur. Et si ecclesiasticus sit, aut beneficia obtineat, suorum etiam ordinum munere ex Ordinarij uoluntate prohibeatur; suisq. omnibus beneficijs priuetur. Quo decreto excipimus eos, quibus ob necessariam monasterio eorum operam, et industriam Superior septa ingrediendi facultatem, quotannis renouandam, scripto permisit, Is autem meminerit sibi à Tridentino concilio ius ademptum esse eiusmodi facultates concedendi, nisi in casibus necessarijs; ideoq. caueat, ne, quæ intus officia moniales obire possunt, ad ea præstanta externi in septa monasterij introducantur. Atque ut in hac necessitate dignoscenda una eademq. ratio ubique seruetur, et ille facile concedendi usus coercetur; Episcopus adhibitis in consilium omnibus monasteriorum Superioribus, etiam regularibus, statuatur, ac præscribat, quæ opera in monasterijs necessariam externorum ingressum requirant. Quam uero rationem in hac re præscriperit, ea ab omnibus, etiam Regularibus, inuiolate seruetur.

Intra septa monasterij mares, et femina cuiusuis generis, etiam si ipsis monialibus inferuiant, uel sint ætate confecti, nulla de causa pernoctare possint, proposita pœna excommunicationis latæ sententiæ, quam, et is, qui pernoctarit, et præfecta, quæ id permisit, subeat, quibus addantur aliæ pœnæ Superioris arbitratu.

Neue intus in eisdem septis boues, equos, et iumenta cuiusuis generis alant.

Si contra fiet, præfecta tres menses ab officij sui munere amoueatur.

Moniales cum nemine externo omnino colloquantur; nisi ijs licentiam scriptam, et ob signatam à Superiore monasterij, aut ab eo, quem in suo nomine substituerit; atque in cancellaria Episcopali gratis descriptam attulerit. Quæ contra id fecerit, priuetur trium mensium facultate loquendi cum externis omnibus cuiusuis sexus, etiam propinquis: cogaturq. singulis sextis ferijs eius temporis, disciplina nomine, flagella sibi publice adhibere, et orare eo psalmo, Miserere mei Deus. Licentiæ autem, scripto permissæ, accipiantur ab ijs, quæ rotæ sint præpositæ; priusq. ad præfectam deferantur, quam illæ accersantur, quæ scripto nominatæ sint.

Præfecta ubi scriptum legerit, manumq. et signum eius agnouerit, cuius officium sit facultatem colloquendi concedere, benedictione adhibita, permittat ijs, quæ scripto nominantur: ut cum illis tantummodo loquantur, qui nominatim descripti sint: idq. ad communem colloquutionis fenestellam, non ad ianuam, neque in ecclesia, aut alibi, presentibus semper monialibus arbitris ei muneri præfectis. Quæ uero ad colloquendum accesserint, breui finem loquendi faciant: caueantq. ne tempus, quo nihil est pretiosius, inani, aut inuiti sermone consumant.

Non est ferendum, ut moniales, præsertim sacris diebus, aberrantes ab oratione, ceterisq. pijs exercitationibus, sermonibus minime necessarijs tempus consumant. Idcirco, quibus diebus sumitur sacrosancta Eucharistia, et quoties dies festi ex præcepto Ecclesiæ celebrantur, tempore etiam Aduentus, et Quadragesimæ in uigilijs præterea de præcepto, omni denique tempore, cum diuina fiunt officia, moniales cum externo nemine omnino colloqui possint: nisi necessitas ita postulet.

Moniales uero tam quæ audiendis sermonibus præpositæ sunt, quam illæ, quæ loquentur; ne monasterium absurdum, et inanibus rumoribus compleatur, cum nemine omnino communicent, quæ ab externis acceperint: nisi cum præfecta, si eis expedire uidebitur, ut aliqua ad eam referantur.

Vigilent præfectæ, et quæ sermonibus audiendis præpositæ sunt, ne quisquam ad colloquendum cum monialibus accedat, simulato eius nomine, qui scripta licentia nominatur. Quod si id à quoquam commissum fuerit, is ab Episcopo: quæ uero cum eo collocata fuerit, et, quæ scientes permiserint, à suo Superiore, barum constitutionum præscripto, graui pœna eorum arbitratu afficiantur.

Quicumque uero clericus siue secularis, siue regularis, cuiuscumque ordinis, aut laicus cuiuscumque status, dignitatis, gradus, et conditionis ad monialium monasteria accesserit, et cum earum aliqua, non impetrata, ut præscriptum est, colloquendi facultate, sermonem habuerit, grauius puniatur.

Hoc autem edicto neque patres, neque fratres teneri uolumus, quibus non impetrata illa colloquendi facultate, sed seruatæ ceteris regulis, hac ipsa de re latis, cum filiabus, et sororibus tantum colloqui, non tamen septa unquam ingredi licebit.

Nemini omnino neque sacro, neque profano, neque mari, neque femina liceat adire monasteria monialium docendi causa tantum, quem figuratum uocant.

In ijs tamen monasterijs, in quibus non in exteriori ecclesia à secularibus, sed intus à monialibus organo sonatur, permittitur poterit Superior alicui uiro, moribus, et ætate ab Episcopo probato, ut foris ad fenestellam colloquutionis monialem organistriam tantum sonandi artem edoceat, si in eo studij genere plus proficere necesse habeat.

Hæc autem intus, ad ipsam fenestellam discens, commorabitur; cui semper adsistent duæ ex ijs, quæ au-

diendis sermonibus præpositæ sunt.

Quæ contra fecerit, siue præfecta, siue alia, uelo priuetur; alijsq. præterea pœnis afficiatur, arbitratu Superioris.

Organum autem in posterum ne constitutatur; nisi locus, in quo apte locetur, Superioris iudicio ante probetur.

Prohibentur etiam moniales ipsæ intus, aut per alios foris sonare musicis instrumentis, præter organa, et harpichordium, quo ars organo sonandi discitur.

Ne liceat monialibus depositi, aut custodia causa, in monasterio habere pecuniam, gemmas, uestes, aut eius generis res ullas cuiusuis personæ, nec uasa quidem florum, aut fructuum.

Quod, si quæ in presenti habeant, ut omnis incommodi causa tollatur, ad tres menses, quibus debent, ea restituant.

Contumacibus, aut negligentibus pœna sit; præfectis, officij, ceteris, ueli spoliatio.

Moniales, ne animi quidem relaxandi causa, secularium uirili, aut muliebri uestitu utantur; cum dedecet Dei famulas, uestes, ab earum professione alienas, induere. uerum, decore semper seruato omnium, et temporum, et actionum, permittente præfecta, honeste, et quemadmodum sacras Deo uirgines decet, animum remittere licebit.

Moniales etiam ne offulas, aut cetera huiusmodi conficiant donandi gratia, prohibemus; propter temporis iacturam, et sumptum, qui in eas impenditur. Quæ contra decretum aliud commiserit, uel permisit, Superioris arbitratu puniatur; maxime uero in præfectam animaduertatur.

Nulli moniali fas sit ad quemquam secreto litteras scribere, præter Superiorem, et Episcopum, si de aliqua graui re esset admonendus.

Neq. ad se missas litteras aperire, et legere, nisi præfecta prius eas coram uicaria legerit; aut se presente legi iusserit.

Quæ contra hanc legem aut scripserit, aut acceperit litteras; per duos menses e sua cella pedem non efferrat: et singulis sextis ferijs, ita ieiunare cogatur, ut tantum pane, et aqua uescatur. Ac, si ea litteræ suspicionem aliquam criminis habuerint, ea, ad quam scriptæ fuerint, præter prædictam pœnam, sex menses, et facultate loquendi ad fenestellam monialium colloquutionis, et uelo priuetur.

Verum, ne præfecta falli possit, fictis ei litteris ostensis, quæ aliæ sint ab acceptis, et ab illis, per quas responsum est; quæ rotæ præpositæ fuerint, omnes accipient litteras, quæ ad monasterium peruenerint; easq. statim ad præfectam afferent: à qua etiam litteras, à monialibus scriptas, accipient clausas, et obsecuratas coram eadem ipsa. Quas deinceps nuncijs externis tradent,

De conuersis.

Conuersis, minimum quadraginta annos natis, et Superiori probatis, facultas sit exeundi e septis monasterij, pro-

rij, propter negotia monasteria, necessaria; permittente tamen prefecta, quotiescumque exeundum fuerit. Cui etiam liberum sit, eas, si ita videbitur, intra septa semper retinere. quod ut faciat, si modo possit, eam ne hementer cohortamur.

Ad finera autem ne prodeant, nisi qua ordinis sint mendicantium.

Exeuntes uero bina prodeant; neque longius discedant, altera ab altera, quam ut se inuicem aspicere, et audire possint.

Quibus si ex urbe egredi contigerit, semper in eodem lecto somnum capiant.

Caueantq. ne in cuiusquam famosa persona domum introeant, etiam si illa de monasterio bene merita fuerit.

Neue in domicilijs, ubi alia honesta mulieres non habitent, pernoctent.

Neue litteras, aut mandata clam perferant.

Aut quidquam inane monialibus renuncient, quod foris uiderint, aut audierint.

Delinquentibus pena sit carcer, aut etiam grauior atbitratu Superioris.

De puellis secularibus, qua in monasterijs educantur.

Puella seculares cuiusuis generis, conditionis, et etatis, quae in clausura monasterij, educationis, aliaue causa commorantur, post annum e monasterio exire cogantur, nisi omnibus ijs praedita, quae ad suscipiendam religionem, monasterij institutis, Tridentini Concilij, et harum constitutionum decretis requiruntur, monachalem uestem sumere uoluerint. Episcopis tamen facultas permittitur probabili de causa prouidendi tempus suo arbitratu, consentiente Superiore regulari in ijs monasterijs, quae ei subiecta fuerint. In posterum puella, educationis causa, in monasteria ne recipiantur sine licentia, scripto permissa ab Episcopo, ac Superiore regulari, si ei subiectum fuerit monasterium, cui etiam prius accesserit scriptus Metropolitanus consensus.

Hac autem licentia non concedatur puellis, quae habeant, a quibus regi, et educari commode possint; aut ijs, quae decimum annum non compleuerint, aut maioribus quindecim annis.

Quae semel exeunt e monasterio, amplius aut in illud, aut in ullum praeterea aliud admitti non possint; nisi cum moniales fieri uoluerint.

Huiusmodi autem puella nigri tantummodo, aut fusci, uel albi coloris uestes, non sericis, adhibeant. Nullo praeterea exquisito ornamenti genere utantur; ne sint cincinnatae; neue habeant maures, nec monilia; aut eius generis inanes delicias.

Cum propinquis, alijsue externis ne colloquantur; nisi si eisdem seruatis, quae supra de monialibus eo in genere decreta sunt.

Dormiant, cibum capiant, uersenturq. loco separato a monialibus, ijs exceptis, quae ipsis regendis, et instituendis praeposita sunt: cum nullaq. moniali consuetu-

dinem habeant, praeterquam in ecclesia; cum Missa, aut diuina officia celebrantur.

Puellarum alimenti, et educationis causa quotannis monasterio non minus soluantur triginta aureis; cuius pecunia dimidium in singulos sex menses representetur. Quod si ea pecunia per ipsos sex menses non numerata fuerit; puella ad suos remittantur, quos magistratus monasterio omnino satisfacere cogant.

Quaecumq. ex ijs puellis monialis fieri uoluerit, ad propinquos suos mittatur, aut ad eos, qui ipsius curam habent, apud quos saltem per mensem maneat; priusquam ab Episcopo, aut ab eius ministris examinetur. idq. ut facilius, ac melius eius libera uoluntas exquiri, et explorari possit.

Puellas uero, domi sua foris uiuentes, neque litteras, neque ullam omnino artem monialibus docere liceat; ne ad fenestellas quidem, aliane collocutionis loca, quod, si id monialium prefecta quouis modo permiserit, semestri administrandi officio priuetur.

De concionatoribus, confessoribus, uisitatoribus, et capellanis.

Qui monasterijs praesunt, doctos, prudentes, ac pios concionatores adhibeant; qui bis saltem in singulos menses ad cancellos collocutionis monialium, uel ad fenestellas ecclesiae, Dei uerbum praedicent, eoque erudiant in omnibus, quae ad Dei cultum, et sempiternam salutem consequendam pertinent.

Concionatoribus autem ne liceat cum monialibus separatum colloqui; nisi eis a Superiore monasterij licentia permittatur.

Praeficiantur etiam monialibus confessores, et aetate prouecti, et prudentes, et Deum timentes; qui semel saltem in singulos menses audiant peccata monialium: eisque sacrosanctam Eucharistiam administrent: quemadmodum sacrum Tridentinum concilium debere censuit.

Nemo Regularis peccata monialium possit audire; nisi prius a generali Capitulo, aut sui ordinis Generali, aut; eo absente, ab ipsius uicario generali probatus fuerit: cuius rei fidem fecerit Episcopo eius loci, ubi fuerit monasterium, aut eius uicario omnes monialium, et seculares, et regulares confessores, confecto biennio, aut ad summum triennio, mutentur: nisi iusta aliqua, aut necessaria causa Episcopo, aut eius ordinis Generali, si Regularibus subiectum sit monasterium, postulare uideatur, ut illis tempus prorogetur.

Idem monasterij septa ingredi non possint; nisi id eis a Superiore aliqua de causa concessum fuerit; excepta causa administrandi sacramenta aegrotis monialibus, cum graui, et periculoso morbo laborant.

Quo tempore dum intra septa commorantur, eos duo aut tres moniales, quae aetate ceteris praestent, comitentur. Eademq. omnes prosequantur, quicumque septa monasterij introierint, etiam Superiores, ac uisitatores, facta prius significatione sonitu minoris campanae monialibus se recipiendi. Quae consuetudine nisi praefecta seruari, officio moueatur Superioris arbitrio.

Confes-

Confessores in monasteriorum locis, quos foresterias uocant, cibi capiendi causa ne morentur, nisi confessionis tempore.

Neque tum etiam ibi noctu cubent, nisi cum alicui ex monialium numero mors instaret, ut praesto esse possint administrandis sacramentis, et reliquis pietatis officijs; aut cum propinquum monasterio domicilium non habent; ut in multis monasterijs quae sunt in diocesi.

Nemini autem confessori seculari, aut regulari assidue habitare liceat foris in foresterijs, et adibus monialium; aut earum sumptibus ibi uiuere; nec, si in ijs locis dormitur, quae monasterium attingunt, fenestra, aut rota sint. Et, si sunt, statim muro obstruantur; ut nihil a monialibus, quod in eo loco agatur, aut dicatur, aspicere, aut audiri possit.

Clatri lamina, et linea tela fenestellula eius loci, ubi moniales confitentur, ita compacta cohareant, ut remoueri non possint: et inde tantum audiri, aspici autem nullo modo possint.

Qui uero confessores in ijs deliquerint, statim et officio priuentur; et facultas tum adeundi illud monasterium, tum diuina administrandi eis arbitrio Superioris adimatur.

Eandem penam subeant omnes Regulares, et alij cuiusuis generis clerici, qui cibum, aut somnum capient in locis collocutionum, ac foresterijs monialium; aut munera alicui moniali, quae secundo, arctiorine cognationis gradu coniuncta non sit, dederint, aut ab ea acceperint.

Superiores tamen, suo arbitratu, cum illis colloqui, et in foresterijs uesci, et cubare possint, quo tempore uisitant monasteria: si tamen ibi fratrum sui ordinis monasteria non habeant. Quae si sunt, apud eos diuersari debent, neque graues esse monialibus.

Idem pecuniam, munera, aut praemia a monialibus ne accipiant; quo illa aperte intelligant in eiusmodi uisitatione tantummodo ab eis consuli Dei gloriae, et monialium saluti.

Liceat uero ijs Superioribus, qui premuntur inopia, sumptibus monialium uiuere, cum eas uisitant, aut adeunt alia de causa, quae ad ipsarum utilitatem spectet.

Regularibus, qui fratres sint monialium, permissu Superiorum, quemadmodum supra dictum est, semel in singulos annos cum sororibus monialibus tantum colloqui liceat; idque praesentibus ijs quae collocutioni praeposita sunt. quod, si illi aliquos secum adduxerint, ij cum monialibus omnino ne colloquantur, proposita ea pena, quae superius colloquentibus sine licentia est constituta.

Socij confessorum Regularium sint aetate prouecti, et Superiori suo probati. neque cum ulla moniali colloqui possint, nisi cum prefecta, et rota, aut foresteria praeposita; si quid opus sit confessoribus tum, cum peccata audiunt, eiusdem penae periculo.

Praeterea Superiores ex decreto sacri Tridentini concilij quotannis idoneum confessorum extraordinarium monialibus sibi subiectis exhibeant. cui, curent, ut

uniuersa confiteantur; ut, quae huiusmodi indigent medicina propter aliquem occultum animi morbum, neque ipsa eam postulare, aut accipere ab uisitato confessore unquam audent, liberius mederi suis malis possint: ac diaboli laqueos euadere, una cura reliquis confessori nouo sua peccata confitendo.

Sacerdotes, qui in monialium ecclesijs publicis rem diuinam facturi sunt, bene audiant; et bonis moribus sint: et ab eo etiam approbati, qui monasterio praesidet.

Ex quibus, qui a monialibus mercede conducuntur, non ab illis, sed a Superiore, aut eius iussu a confessorum monialium deligantur.

Qui, nisi eis facultas scripto concessa sit, cum monialibus ne colloquantur: nisi cum ijs, quae sacristia praesunt; quibuscum ad rotam ecclesiae quam breuissime loquantur de his tantummodo rebus, quae ad Missae sacrificium sint necessariae.

Ne magnifici, et sumptuosi apparatus fiant, cum dies festus ecclesiae monialium celebratur: sed pijs, ac modesti, et qui religionem, non inanem aliquam speciem praesferant.

Quo non admittantur musici, figuratum cantum, aut quoduis musicum instrumentum adhibentes.

Praefecta monialium neminem ad monasterij famulatum, et procuracionem admittat, cuius etas, et mores earum Superiori probati non sint.

Eiusdem etiam Superioris sit approbatio eorum, qui tum monialibus inserviunt. Quo in numero medici, tonsores, furui, aut pistrino praepositi, ceteriq. omnes intelligantur, quibus in monialium septa introeundum sit.

Qui monasterij res procurant, quotannis suae administrationis rationem reddant ijs, quos diximus; et ad duos menses bonis praedibus caueant cancellarijs Episcoporum, se fideliter rationem reddituros suae administrationis. Quod si facere neglexerint, officio priuati censentur.

In parochialibus ecclesijs, quae monialium monasterijs annexa sunt, perpetui uicarij, ex formula Tridentini concilij praescripta, ab Episcopis constituantur.

De propria regula, et constitutionibus his assiduae legendis.

Quia moniales, quae professae sunt, non solum Dei, et sanctae Ecclesiae praeccepta, quae Christianis omnibus praescripta sunt; sed etiam suae regulae, et ordinis leges, et instituta seruare debent; opera pretium erit, illis suae uocationis, et professionis debitum officium in memoriam quam saepissime reuocare.

Ideo in uirtute sanctae obedientiae praecipimus, ut in singulis monasterijs ab aliqua moniali, ceteris professis audientibus, quotidie legatur saltem caput unum constitutionum regulae, aut ordinis, cui adstricta sunt. Cuius lectionis initium fiat a primo, et ita procedatur ad extremum; ac deinceps ad primum caput redeatur: ut eodem ordine, ac progressionem seruata, nunquam sacrae huius exercitationis usus intermittatur. Praeterea has etiam constitutiones frequenter legi iubemus,

mus, ut crebra salutarium præceptorum commemoratione moniales in obediendo suo munere diligentiores euadant. Quæ in re præfectam mouemus, ut ceteras ad summam legum obseruationem non minus exemplo suo inuitet, quam auctoritate compellat.

Denique præcipitur omnibus monialium confessoribus, ut illis uniuersis semel legant, et explicent omnia hæc decreta: quæ, in uulgarem sermonem conuersa, ad communem prouincie utilitatem primo quoque tempore curabimus edenda: eaque, ut omnino, quemadmodum debent, seruent, uehementer cohortentur.

Quæ moniales a floribus constitutionum, regulæq. uinculis adstrictæ uiuunt; non is est animi nostri sensus, ut ab illis susceptæ uitæ institutis discedant, sed una cum ijs hæc quoque decreta ab illis seruari iubemus.

De Iudæis.

Ut, quantum possumus, Iudæis corrumpendi Christianorum mores, et eis bona per fraudem auferendi occasionem adimamus; ipsosq. ad uiam salutis traducere studentes, ex sacrorum etiam canonum decretis, edicimus;

Ut Iudæi semper, et quocumque iter faciant; uiri pileum, seu birretum crocei coloris; mulieres impostum reliquo capitis integumento, pannum eiusdem coloris ferant.

Ne Christiani ad conuiuia, nuptias, uel dies festos, et synagogas Iudæorum accedant; aut cum eis ludant; uel, quod detestabilius est, choreas cum Iudæis agant.

Ne Iudæis Christiani in famulatu esse possint.

Ne Christiani, si in diem, uel horam, Iudæis operas suas locauerint, apud illos cibum capiant.

Ne Christianæ mulieres, Iudæorum nutrices in eorum domibus esse ullo pacto possint. Nec uero extra eorum domos, nisi cum necessitas, Ordinario probanda, postularit.

Ne Christiani Iudæos medendi causa ad se accersant.

Ne in coniungendis inter se matrimonijs eorum opera utantur.

Ne Christianæ mulieres Iudæas fuci, pigmentorum; aut ornandi se causa adhibeant.

Agros, prædialia ecclesiastica Iudæis locari; uasa, uestes, aliaue sacra, uel ad usum ecclesiæ destinata, uendi, aut pignori dari ne liceat.

Ne in adibus, quæ ecclesiis vicina sint, Iudæi habitent. Et si qui in eis nunc habitant, intra certum tempus omnino migrare cogantur.

Ne Christiani cum Iudæis in diebus festis, emptionis, uenditionis, uel alio nomine contrahere audeant.

Ne tribus ante Pascha diebus Iudæi in publicum prodeant; neque quidquam palam, uel secreto in contemptum Christianæ religionis facere audeant.

Ne dignitatem, uel publicum officium, quod ad Christianos pertinere aliquo modo possit, Iudæi obtineant.

Hæc, et reliqua, quæ de Christianorum cum Iudæis consuetudine sacris canonibus constituntur, curent Episcopi, et principes, ac magistratus, pro sua quisque auctoritate munere, penis contra Christianos, et Iudæos acrioribus constitutis, ut inuiolate seruentur.

Uehementer etiam à principibus petimus, ut in singulis ciuitatibus certum locum constituant, ubi Iudæi separatim à Christianis habitatum conueniant. Et, si quas proprias ades Iudæi in ciuitate habent; intra sex menses eas uere, non autem simulato contractu, Christianis uendi iubeant.

Illud præterea pro sua pietate principes statuere debebunt: ut Iudæi in quibusuis contractibus, et negotijs, quæ cum Christianis habuerint, in libris suis conscribendis, litteris, et lingua uulgari nostra, non autem sermone, aut characteribus hebræis utantur. Si secus fecerint, se uere puniantur: nullumq. inde ius eis esse possit agendi, uel excipiendi.

Omnino denique diligentia illos in eo eriti æquum erit, ut fraudulentam, et insidiosam Iudæorum cum Christianis contrahendi rationem, et eorum facultatibus inhiantem aueritiam comprimant, et coerceant.

Mouemus uero Episcopos, ut ab hominibus pijs ac peritis lingue hebræicæ, et rituum Iudæorum, uel, si huiusmodi non reperiuntur, ab alijs doctis, ac bonis uiris curent fidem, ac doctrinam Christianam Iudæis prædicandam.

Ad eas conciones Iudæi omnes iussi conueniant; sed pueri, ac puellæ seorsim à parentibus, atque alijs maioribus natu, concionatorem audiant: qui ipsos familiariter instituat; et interrogantibus benigne satisfaciat.

In quo signum aliquod conuersionis cognitum fuerit, is ab alijs separetur: et in domum aliquam cathecumenorum, ad id paratam, deducatur; ubi diligentius omnia, quæ scire Christianum oportet, doceatur.

Cathecumeni ne baptizentur, nisi prius diligenter instructi, et examinati fuerint, præsertim si grandiores sint.

Baptizati cura alicuius probi uiri, saltem per annum committantur, qui uitam illorum ijs rationibus regat ac moderetur.

Ut diebus festis Missam, conciones, ac Vesperas obeant. Alijs diebus aliquo officio, quo iustum querere possint, utantur.

Ne cum Iudæis ullam omnino consuetudinem habeant.

Ne cum Christianis, quorum uita flagitiosa sit.

Curet Episcopus, ut Iudæus, qui ad fidem se conuerterit, omnia bona sua habeat: ac si filius familias sit, legitima, et quæcumque alia bonorum pars, ei iure debita, à patre etiam uiuente, detur. uel si mulier fuerit, ei dos à marito restituitur, uel à patre constituitur, unde alii possit, ex præscripto constitutionis Pauli Tertij summi Pontificis: præsertim in ijs, quæ ille statuit de ijs facultatibus; quæ ex iuris comparato sunt.

De penis, et alijs, quæ generatim ad has constitutiones pertinent.

Quibus penis, nostris in hac prouinciali synodo decretis, delicta coercemus, nihil de illis animaduersionibus derogamus, quæ ueteres canones, et sacrum Tridentinum concilium in eadem peccata constituerant. Quare negligentes, uel contumaces, et illis, et ijs penis puniendos decernimus.

Quotiescumque delicti causa clerici multandi sunt, quæ ab illis exigenda erit pecunia, nullo modo ad Episcopum perueniat; in eiusue commoda quantitate conuertatur: sed idem Episcopus parte pecuniæ, quæ tertiam non superet, assignata delatori, reliquam pijs operibus, aut locis, quibus ei uidebitur, omnino attribuat. Quam pecuniam, si qui priorum locorum, aut operum administratores intra mensem ab eo die, quo solui debet, numerandam, non exegerint; ea Seminario iam nunc adiudicata intelligatur.

Notarius autem, qui attributionis instrumenta confecerit, triduo ea de re loca pia, quorum in ereuerit, admoneat. alioqui eis sua pecunia satisfaciat. Multas uero, quæ ob delicta ecclesiastica uel mixta fori, laicis, à iudicibus ecclesiasticis irrogabuntur, ad hunc modum dinidi uolumus. Ut tertia parte pijs locis, aut operibus, eadem, quæ supra diximus, conditione addita, tertia ad fiscum principum secularium pertineat: reliquum accusatori detur.

Quibus uero tum clericis, tum laicis pecuniæ multa imponenda fuerit, si sint soluendo, ne eis penam remittant Episcopi, nisi graui de causa. Quod iudicium eorum conscientie periculo sit: sin inopes sint, pecuniam aliqua alia saluari pena commutent, quæ eius generis sit, ut peccatorum uulnera contrarijs remedijs curentur.

Quidquid consensus, approbationis, sententiæ, uel alio huiusmodi nomine, Episcopi ex facultate, in hac synodo eis permissa, concesserint, et ab ipsis, et ab eorum quibusuis ministris, gratis omnino detur.

Quamcumque facultatem ex decretis, in hac sacra synodo editis, habent Episcopi, eam ipsos per suos uicarios exequi posse uolumus: nisi in ijs, quæ propria ad ordinem Episcopalem pertineant: aut in quibus uicarij à sacris canonibus, aut à concilio Tridentino, uel à nobis expresse exclusi sint.

Si in his decretis, aut alteram Mediolanensis prouincie synodum, uel a difficultas orta fuerit, eius, et omnium, quæ ijs decretis continentur, interpretationem, et explicationem Metropolitanum referamus: salua semper sedis Apostolicæ auctoritate.

Quidquid de sacramentorum administratione, Missæ celebratione, diuinorumq. officiorum modo, et ratione in hac synodo decernimus, id neque ad Mediolanensem ecclesiam, quæ sancti Ambrosij præscripto, et instituto proprios ritus, ac ceremonias habet; neque ad ceteras, quæcumq. eodem iure, ac modo ex antiquissimo tempore sacra facere consueuerunt, in ijs, quæ eius institutis ritibus, et ceremonijs expresse aduersantur, pertinere uolumus. Ceteris uero, et Mediolanensis ecclesiæ, et quæ eiusdem ritibus utuntur, eque teneantur, atque alie, quæ in prouincia nostra sunt, ecclesiæ, Episcopi, duobus adhibitis de Capitulo illius ecclesiæ,

cuius res agitur, quorum alter suo, alter Capituli iudicio deligatur, statuta, constitutiones, privilegia; et indulta ecclesiarum cathedralium, et collegiatarum recognoscens, accurate uideant, an in illis quidquam sit, quod ab ipsis sacri concilij Tridentini decretis sit alienum, ad quorum præscriptum omnia, et ex constitutione Sanctiss. D. N. Pij IIII. et ex eodem concilio corrigant, et emendent. Quod si Episcopo, et canonicis aliqua de ijs acciderit dubitatio, ad Metropolitanum referant: qui à summo Romano Pontifice explicationem eorum postulet, quæ difficultatem habere uidebuntur.

Ut nemini eorum, quæ in hac sancta synodo decreta sunt, ignorantiam excusare liceat; edicimus, ut ex quo primum die edita, in ualuis Metropolitana ecclesiæ proposita fuerint, ad duos menses, omnes se, et his decretis, et, si contra fecerint, penis, quæ eis continentur, teneri intelligant.

Ab eo etiam affixionis die eorum decretorum temporis initium sumendum decernimus, quibus aliquid intra certum tempus præstari iubemus.

Iubeant præterea singuli Episcopi, si eis expedire uidebitur, ea omnia, sua quoque cathedralis ecclesiæ ualuis affigi; et in proxima sua diocesana synodo legi, ac recitari: quo studiosius eorum præcepta omnium animis inculcentur.

Singule etiam cathedrales, et collegiatae, et parochiales ecclesiæ huius prouincie has constitutiones, certo aliquo loco collocatas, perpetuo asseruent. Episcopi singulis quatuor anni temporibus, si id opportunum censuerint, legi iubeant coram se, et canonicis ecclesiæ cathedralis, et collegiatarum omnia ea, quæ de uita, et honestate clericorum; deq. diuinorum officiorum celebratione in hac nostra prouinciali synodo statuta fuerunt: ut ea, crebro repetita, facilius in mores inducantur.

Maximas Deo gratias agere debemus, quod, quæ pro communi prouincie salute hoc tempore statuta uidebantur, ad optatum exitum perducta sint: quod, quæ eiusdem beneficio principes uniuersæ prouincie, et obtigerunt, à quibus omnem operam, auctoritatem, et auxilium in eis exequendis, quæ sancita sunt, in uel optimo sperare, et expectare liceat. Quod ut ex animo, ac summo studio præsent, pro nostris officij munere, eos uel uolenter hortamur, et per uiscera Domini nostri Iesu Christi obsecramus.

Ex præcepto sacri Tridentini concilij collegimus, et cognouimus abusus omnes, qui in indulgentiis ex superstitione, ignorantia irreuerentia, aut quavis causa in prouincia Mediolanensi irreperant; ut Metropolitanus de ijs, ex sententia synodi, ad summum Romanum Pontificem referat: cuius auctoritate, et prudentia constitutis ijs, quæ huic prouincie nostra expedire uidebuntur, fideles salutarem indulgentiarum fructum pie, et sancte percipiant.

Actum est diligenter à nobis ex præscripto sacri Tridentini concilij, quæ ratio iniri posset, ut aliquæ ecclesiæ cathedrales prouincie nostre Mediolanensis, quæ

*rum sunt tennes fructus, ita nouis prouentibus au-
rentur: ut, et ad illarum necessitatem, et ad Episcopa-
lem dignitatem satis essent. Eam autem rationem no-
mine synodi Metropolitanus ad sanctiss. D. N. re-
ferat. Qui cognita rei necessitate, pro sua pruden-
tia, et pietate, et Episcopis, et ecclesiis consulere po-
terit.*

*Quia multa à summo Romano Pontifice, et publicæ to-
tius prouincie Mediolanensis, et priuatæ singularum
ecclesiarum utilitatis causa petenda sunt; decerni-*

*mus, ut, quidquid ab eius sanctitate communibus
nostris, et qui adsunt, prouincialium Episcoporum
litteris postulabitur, id huius synodi nomine, et au-
thoritate ita factum intelligatur, perinde ac si in ses-
sione publice postulatum esset.*

*Omnia, et singula, quæ in hac sacra synodo decreta, a-
ctaq. sunt, quæ debemus obedientia, ac reuerentia, au-
thoritati, ac iudicio sanctæ Romanæ Ecclesiæ, om-
nium ecclesiarum matris, et magistræ, semper emen-
danda, et corrigenda subijcimus.*

L A V S D E O.

Finis Concilij primi.

CONCL

**C O N C I L I V M
P R O V I N C I A L E
M E D I O L A N E N S E II.**

Quod

C A R O L V S B O R R H O M A E V S

**S. R. E. CARDINALIS TIT. S. PRAXEDIS
A R C H I E P I S C O P V S**

Habuit an. a Chr. nat. M. D. LXIX.

Pio Quinto Pontifice.

CAROLVS
BORRHOMAEVS

S. R. E. TIT. S. PRAEEDIS
PRESBYTER CARDINALIS,

DEI ET APOSTOLICAE SEDIS
gratia Archiepiscopus Mediolani.

Vniuersis Prouinciæ nostræ fidelibus salutem in Domino.

SUPERIORI proximo anno prouincialem Synodum, tribus post alteram annis, ex Tridentini concilii præscripto, habuimus. Qua in Synodo de Episcoporum prouinciæ consilio, atque assensu, hæc decreta confecimus, quæ, typis impressa, in lucem emitti iussimus. In iis nihil sane quidem aliud propositum nobis fuit, nisi ut CHRISTI Domini gloriæ in primis seruiremus; et salutem uestræ, quantum in nobis fuit, paterna cura prospiceremus. Quo igitur maximo potestis, et, quo certe debetis, studio pietatis, ea uos suscipite, atque obedientiæ spiritu ita seruate; ut iis pastorum uestrorum uocibus excitati, ad omne Christianæ pietatis officium in dies uos, adiutrice Dei gratia, longius progredientes, tamquam filii lucis, ambuletis, et fructum afferatis in omni iustitia et bonitate. Bene ualere in Domino, à quo uobis precamur pacem, et salutem sempiternam.

IN NO.

PARS
II.
IN NOMINE
SANCTAE, ET
INDIVIDUAE TRINITATIS
PATRIS, ET FILII, ET
SPIRITVS SANCTI.

OS CAROLVS BORRHOMAEVS,
S. R. E. Tit. Sanctæ Præedisi Præ-
sbyter Cardinalis, Dei et Apo-
stolicæ Sedis gratia Archiepisco-
pus Mediolani, de consilio, et
assensu Reuerendiss. Patrû, Coe-

piscoporum nostrorum, in Prouinciali no-
stro concilio Mediolanensi secundo, hæc, quæ
sequuntur, constituimus, ac decernimus.

TITVLVS I.

QVAE AD FIDEM TVENDAM
Sacramenta ministranda, et alia
Pastoralia munera pertinent.

Decretum I.

EPISCOPVS, edicto quotannis publice pro-
posito, omnes et singulos suæ diocesis homines,
etiam quavis dignitate, gradu, honore præditos,
moneat, eidemq. in uirtute sanctæ obedientiæ, ac pe-
na excommunicationis late sententiæ proposita, id
inbeat, ut si eorum quisquam iam scit cuiusuis sectæ
haereticos homines, eorû nomine suspectos, aut infam-
es, aut quouismodo à fide catholica aberrantes, aut
qui uerba haereticalia protulerint, aut qui haereticor-
um libros, scriptante, quæ quouis modo auctoritate
sedis Apostolicæ prohibita sunt, legunt, uel apud se
habent, decem ad summum diebus post edicti promul-
gationem, si uero in posterum sciet, decem diebus, post
quam id norit, illos omnes et singulos, uel ipsi Episco-
po, uel haereticæ prauitatis Inquisitori denunciet.
Parochis autem suis inbeat, ut edictum eiusmodi in
singulos annos semel Quadragesimæ initio, iterum in-
eunte Domini aduentu, publice in sua quisque Paro-
chia, cum in Missâ frequentior populus adest, de scri-
pto ipsi pronuncient, et promulgent.

Decretum II.

Quo studiosus Parochi in eam curam, quæ constitutio-
ne de fide in ijs, a Parocho tradendis, superiori con-
cilio præscripta est: incumbant, id etiam curet Episco-
pus, ut in singulis diocesis suæ oppidis, et uicis doctri-
ne Christianæ sodalitas instituat, quæ in eo mun-
nere ipsos Parochos adiuet. Cuius rei causa libel-
lus, quem unusquisque Episcopus in suæ diocesis scho-
lis, eo nomine institutis, adhibere poterit, iussu nostro
edetur. Quibus autem locis sodalitas eiusmodi insti-
tuta non poterit, in ijs duo, tresue homines saltem deli-
gantur, auctoritate grauiores; qui pro Christiana pie-
tate id sollicitudinis suscipiant, ut pueros, adolescen-

tesue ad parochum inducant, à quo in Ecclesia illi fi-
dei rudimentis imbuantur.

Decretum III.

*Vi detestabile blasphemie scelus, quam diligentissime
feri potest, tollatur; præter ea, quæ superiori concilio
Prouinciali sancita sunt, id Episcopi studeant, ut,
in sua quisque urbe et diocesi, hominum, qui zelo reli-
gionis accensi sint, sodalitates Dei nominis instituât,
præscriptis eidem sodalitati regulis una cum Indul-
gentiis in Bulla expressis, quam se. re. PIVS Quar-
tus eius rei causa confecit.*

Decretum IIII.

*Quæ de quavis scientia problemata, uel axiomata, uel
alia quavis generis publice exercendi ingenij
causa, aliaue ratione proponi solent, curet Episco-
pus, ne in posterum antea proponantur, quam ab ipso,
aut ab ijs, quos huic rei præfecerit, cognitum sit, ni-
hil in ijs subesse, quod doctrina fidei, et pietati Chri-
stiane repugnet.*

Decretum V.

*Summorum Pontificum Bullas, quæ quotannis de qua-
uis causa ab illis edentur, Episcopis duobus saltem
post mensibus, quam illas Romæ editas cognouerit,
in sua diocesi eas potissimum promulgandas curet,
quas promulgari in ijs ipsis iussum erit, tum illas ite-
ras ad Ecclesiæ suæ gubernationem pertinere aliqua
ratione posse iudicabit. Quarum omnium Bullarum
librum confici, et in Episcopali Archiuo asseruari
iubeat. Metropolitanus autem cura sit, eas omnes,
cum primum acceperit, ad singulos prouinciæ Episco-
pos mittere.*

Decretum VI.

*Episcopus, cum ad uisitationis munus sacerdotes ido-
neos adhibere potest, ne alijs inferioris ordinis cleri-
cis utatur.*

Decretum VII.

*Quo magis fideles ad rerum diuinarum cultum excitentur;
Episcopus, non in sacramentorum solum admi-
nistratione, uerum etiam, cum consecrationis, quæ
cuiquam Ecclesiæ, Altariue adhibetur uel benedicen-
dæ Campanæ, uel uelandæ Monialis, uel alterius cu-
iusuis rei consecrandæ munus in conspectu populi ag-
greditur, illius mysterij, quod tractat, uim et rationem
pie explicet.*

Decretum VIII.

*Quæ Ecclesiæ uel cathedrales, uel collegiatae peculiarem
parochiam habent, neque eius parochiæ curatio ad
certas personas ex officio pertinet, in ijs curet Episco-
pus, ut quibus ea ipsa cura committitur, certum sti-
pendium, aut emolumentum ad eorum uitam honeste
sustentandam, ipsius Episcopi arbitrio, à Capitulo,
uel ab ijs, ad quos spectat, attribuantur.*

DE-

Decretum IX.

Cui in Ecclesia cathedrali id numeris datum est, ut oleum, aut chrysmum sacrum Plebanis, alijsque distribuatur; is in librum, eo nomine confectum, illarum Ecclesiarum nomina referat, quibus dedit. Pari ratione Praepositi, Plebanite libro notent eas Ecclesias parochiales, quibus singulis annis sacra olea distribuunt.

Ita vero omnes ne illa alijs deferenda dent, nisi ijs, qui sacris ordinibus initiati sunt. Hoc ipsum etiam seruetur, cum Parochus ad sacrum oleum agris ministrandum accedit, ut ipse scilicet, non laicus homo, illud in itinere deferat.

Decretum X.

Cum id nostra superiori Provinciali Synodo de comparibus prescriptum sit, ut illi tales deligantur, qui suscepti muneris partes explere possint; id autem ipsi prestare non queant, si ne rudimenta quidem fidei norint: idcirco ea cura sit Parochis, ut quos comparata imperitos nouerint, ut Symbolum fidei, sine ea, quae in Symbolo continentur, ignorent, illos eo officio suscipiendi de Baptismo infantes, fungi ne patiantur.

Decretum XI.

Quod superioris concilij Provincialis decreto, de duabus Eucharistiae particulis, ad agrum deferendis, constitutum est; id quoniam non sine difficultate ubique, et semper obseruari potest: ideo ubi Episcopi iudicio, uel loci distantia, uel itineris, temporisue difficultas, uel alia causa impedit, quo minus illud prestari possit, tum licebit sacerdoti, eam sanctissimam Eucharistiae particulam solum deferre, quam aeger percepturus est; ita tamen, ut, cum inde Parochus redit, non superpelliceo, non stola indutus sit, neque tintinabulum pulsatur, neque umbella adhibeatur, extinctis etiam luminibus, non palam uasculum deferatur.

Decretum XII.

Parochi Pascha tempore, sanctissima Eucharistiae sacramentum ijs tantum ministrant, qui non modo tunc in parochia sua finibus habitant; uerum etiam maiorem anni partem, aut sex saltem menses in ea habitauerint: nisi sint, qui paucioribus ante diebus, mensibusue illuc habitauerint uenerint eo animo, ut in ea domicilia habeant; nisi item qui ab Episcopo, proprie Parochi facultatem, scripto concessam, exhibuerint alio loco communicandi; tum praeterea nisi peregrini sint, et aduenae homines, idque in parochia aliqua diocesis; quod si in urbe, tum in cathedrali Ecclesia Eucharistiae sacramentum percipiant. Horum autem peregrinorum, et aduenarum, Eucharistiae sacramentum percipientium, nomina, cognomina, originis, seu domicilij locus uno in libro, fideliter asseruando a Parochi, ante omnia adnotentur. Quare singulis diebus, cum in Pascha Resurrectionis Domini nostri IESU CHRISTI sacramentum Eucharistiae administrant, antequam illud cuiquam probeant, ad popu-

lum conuersi, denuncient, ut si quis eorum, qui adsunt, Parochia sua incola non est, ad suam quisque parochialem Ecclesiam abeat, ubi, quemadmodum canonum sanctionibus iussum est, eo tempore sacram Eucharistiam sumat.

Parochi uero urbani admoneant, atque hortentur crebro eos, qui rus ire sepius solent, ut festis diebus illis solemnibus, nempe die Natali Domini, in Quadragesima, et hebdomada sancta potissimum, Pascha tempore, Ascensionis Domini die, in celebritate Corporis Domini, in die Pentecostes, ruri non habitent, sed in urbe, atque in frequentioribus oppidis; ubi a rusticatione feriat, sacris et diuinis officiis intersint; de uerbo Dei conciones audiant; ceteraque Christianae pietatis munera praestent: quae ab unoquoque Christiano homine debita, solennes, et statim illi dies maxime requirunt.

Decretum XIII.

Qui Pascha tempore Eucharistiae sacramentum non sumperint, si postquam ter aut unica monitione, quae una pro tribus satis sit, etiam generatim moniti, in contumacia perseverauerint: iubeat Episcopus, eos ipsos Ecclesia ingressu, et Ecclesiastica sepultura interdictos, in propria parochiali Ecclesia denuntiari; tum eorum nomina descripta ad cathedralis, et parochialis Ecclesiae ualuas affigi: si uero in contumacia perseverauerint, in eos praeterea, prout iuris est, animaduertat.

Decretum XIII.

Episcopus de uita, et moribus mendicorum uagantium diligenter inquirat; in itaque, aliqua ratione curet omnino, ut sacro Pascha tempore illi communicent.

Decretum XV.

Parochus cum uel sacrosanctam Eucharistiam, uel extremam unctionis sanctum oleum ad agrum defert, in uia septem psalmos ex animo, pieque dicat, uel alias religiofas preces.

Decretum XVI.

Oratio, quae quadragesima horarum dicitur, ne ulla in Ecclesia extra ordinem constituatur, sine Episcopi consensu. Isque eam ita sancte geri curet, ut pie illius instituti ratio exigat.

Decretum XVII.

Quod summus Pontifex PIVS Quintus, propositis excommunicationis, alijsque penis iussit, medicos ab aegrotantis curatione post triduum abstinere, nisi eo tridui spatio, de peccatis suis confessus ille sit; id Episcopus curet quam diligentissime obseruari. Rationemque praeterea aliquam statuatur, qua medicis ipsis facilius exploratum esse possit, agrum peccata sua uere confessum esse.

Decretum XVIII.

Ne Parochi usurarium manifestum, ut Gregorius Decimi con-

mi constitutione sancitum est, etiam si in testamento, aliaue quadam ultima uoluntate ipse mandaret ea restitui, quacumque uisum nomine acceperit, in sepulturam Ecclesiasticam tradant; nisi pro eorum facultatibus, re ipsa illis satisfactum sit, a quibus usuras exegerit; aut si uel absunt, Episcopo, Vicarioque eius, uel Parocho, intra cuius Parochiae fines ille, dum uixerat, habitauit, uel Notario publico de restitutione cautum sit pignoribus, aut idonea sponione facta. Qui uero Parochus id generis hominem sciens sepeliret, is nouerit se excommunicationis pena affectum esse, ex Clementis Quinti constitutione, in concilio Viennensi edita.

Decretum XIX.

Superioris Provincialis concilij constitutione, et si contractus depositi, ex quibus aliquid ultra sortem percipitur, tum rei uenditionis, quae modico precio fit, adhibita redimendi pactione, tum alios praeterea quosdam contractus, ex sacrorum canonum iure, et probatorum Patrum sententijs, tamquam manifeste usurarios improbauimus; tamen quoniam saepe, ficto meriti depositi, et libera emptionis nomine, quasi liciti contractus specie, usura occultantur; idcirco et cum eis, qui eiusmodi contractuum, aliorumque specie, qui ueriti sunt, usuram commiserint, et cum Notarijs, qui scientes rogati conscripserint, prout iuris est, agatur.

Decretum XX.

Quibus ob infirmam ualitudinem, aut ob aliam iustam causam permittitur Quadragesima diebus, carne, aut alijs eo tempore uetitis cibis uesci, eos Parochi pie illud admoneant, ne publice, nec etiam cum domesticis, sed separatim in remotiori adiuu loco, eius generis cibum capiant, ut ob corporis imbecillitatem, aut morbum potius, quo laborant, quam ob ingluuiem facere cognoscantur.

Decretum XXI.

Quo diligentius studeant, qui excommunicationis pena affecti sunt, in sanctae matris Ecclesiae gremium restitui, ac ne alij eorumdem commercio consuetudine per imprudenciam uiantur: nos ueterum canonum auctoritatem sequenti, id iubemus, ut Episcopus, cum excommunicationis sententiam contra aliquem tulcrit, eumque excommunicatum palam denunciari iusserit, eius nomen, et cognomen tum ad cathedralis, et proprie parochialis Ecclesiae ualuas, affigitum descriptum mitti curet Parochis, et urbanis et diocesanis: qui primo saltem cuiusque mensis Dominico die illum populo excommunicatum denuncient; neque hoc agere desistant, quoad ipse Episcopus significauerit, eundem matris Ecclesiae reconciliatum esse. Quod si tres menses excommunicationis uinculo irretitus permanferit; illius nomen, et cognomen Episcopus tum reliquis huius Provinciae Episcopis, tum illis praeterea denunciaret, ac significet, quorum dioceses sibi finitima sunt. Cum autem ille ipse ad matris Ecclesiae gremium re-

dierit, quibus antea illum excommunicatum Episcopus denunciauerat, ijs eundem absolutum quamprimum significet. Quod si quis per annum in excommunicatione permanserit; ad Episcopum Parochus eum deferat, ut contra illum agatur, quemadmodum et canonum iure, et summorum Pontificum sanctionibus decretum est.

Decretum XXII.

Iubeat Episcopus, ut Dominico illo die, qui quatuor tanta ieiunij tempora, quibus ordinis sacramentum ministratur, proxime antecedit, Parochi non solum solemnne illud ieiunium huius rei causa institutum denuncient, uerum etiam in sua unusquisque eorum parochiali Ecclesia supplicationes, litaniisque pie ac religiose uel intus habeat, uel proficiente fidelium multitudine, foris Ecclesiam, sicut moris est, obeat: ut Dei, sanctorumque ope imploret, tum Episcopus in eorum delectu, quibus ordines conferet, spiritus sancti lumine illustretur; tum illi, quibus conferuntur, in uita sanctitate doctrina, religiosisque uirtutibus proficiant.

Decretum XXIII.

Ut quod summus Pontifex PIVS Quintus in explicatione decreti Tridentini, quod est Sessione xxij. cap. 2. constituit, executionem habeat; Episcopus ne clericum ullum regularem, neque secularem, qui regularium more in communi uita disciplina sit, beneficiuque Ecclesiasticum non habeat, ordinibus sacris adscribat, nisi a superiore fide ille attulerit, se religionis, cui adscriptus est, professionem fecisse, iuratusque affirmet, scripto, manu sua subscripto, coram Episcopo se id sponte fecisse, aut ratum habuisse. Illud autem scriptum in Archivio asseruandum Episcopus curet.

Decretum XXIII.

Quicumque aliquem Ecclesiasticum ordinem suscipit, is, ut Tridentino concilio iussum est, certa Ecclesiae adscribatur, in qua functiones, quas ei Episcopus praescripserit, obeat; nec uero alius eidem ordo ante conferatur, quam ipsi Episcopo fidei, testimoniumque ille attulerit, se in Ecclesia, cui adscriptus est, praestitisse praescriptas sibi functiones. Si uero aliqua de causa eodem tempore, ex sacrorum canonum permisso, plures ordines minores clerico Episcopus contulerit; eidem praescribat arbitrato suo functiones, ad unumquemque minorem ordinem, quem ille susceperit, pertinentes.

Decretum XXV.

Illud maxime Episcopus interdicit, ne animarum curatores, qui in haereticorum finibus, uel in locis finitimis habitant; ubi unicuique liberum est publice, et impune haereticorum more uiuere, matrimonij, quod inter Parochia sua; et illorum locorum incolae contrahendum est, secundam denuntiationem faciant; neque eos

que eos matrimonio coniungant, aut denunciationum qua de matrimonio celebrando facta erunt, fidem, ac testimonium ad ea ipsa loca, ubi illud ineundum est, mittant; nisi prius eius, qui in locis haereticorum, aut haereticis nomine suspectis habitat, nomen et cognomen Episcopo denunciarint; ab eoq. impetrarint facultatem, alias denunciations faciendi, matrimonijq. celebrandi, uel fidem denunciationum illuc mittendi, qua eo nomine facta sunt. Quam facultatem Episcopus ne det, nisi prius de fide catholica illius hominis cognouerit, qui ea loca incolit; aut nisi item sibi omnino exploratum sit, matrimonium eiusmodi non contrahi cum haereticis.

Decretum XXVI.

Tridentina constitutio de matrimonijs, qua cum uagabundis hominibus iniri quandoq. solent, seruetur a Parochis uel diligentissimè.

Nec uerò ipsis Parochis facultatem, ut illos uagos homines matrimonio iungant, Episcopus ante det, quò noris, eos et solutos esse, et à catholica communione non alienos.

Matrimonij denunciations à Parochis tum demum fiant, cum uir et mulier, eorumque parentes, uel ij, qui puellae curam habent, id postularint; siq. ambo diuersis in Parochijs habitant: tum in unius et alterius item Parochia fiant. Eas autem denunciations ne ulla quidem ex parte remittere eis liceat, nisi proprii Episcopi concessu, idq. causis iure permissis. Cauent autem Parochi, ne aliena Parochiae sponsum, sponsamue ante matrimonio iungant, quam testimonium ab illius, qui intra Parochia sua fines non habitat, Parocho si eiusdem, uel finitima, aut non nimis longinqua diocesis ille sit, scriptum acceperit; cuius testimonij fide sibi testatum fiat, ex Tridentini concilij praescripto denunciations, quae necessariae sunt, aut Ordinarij sui uoluntate ommissas esse, aut factas quidem, nullumq. legitimum impedimentum ab ullo homine significatum, quo minus tale matrimonium contrahi liceat. Illud uero testimonium si à Parocho alienae diocesis fiet; ab Ordinario loci, aut ab eo, cui hoc ille delegarit, subscriptione, ac sigillo comprobatum sit.

Decretum XXVII.

Qui sponsalitia contraxerint, si una ante coierint, quam coram Parocho, et testibus matrimonium inter eos celebratum sit, illius peccati, quoniam in eo saepe delinquitur, absolutionem Episcopo reseruatam esse uolumus; grauemq. illis penitentiam imponi.

Decretum XXVIII.

Ne Parochus ullo alio loco, quam in Ecclesia ipsa, qua sacramentorum proprius locus est, sponsus matrimonio iungat, nisi ex facultate ab Episcopo permissa. Sponsi autem, cum in Ecclesiam conueniunt, uel ad matrimonium contrahendum, uel ad accipiendam benedictionem, ne Parochus ulla cuiusuis generis musi-

ca instrumenta adserui patiatur. Quod si ab ipso moniti, id facere contempserint; tandiu eis matrimonij celebrationem, aut benedictionem differat, quoad sancte, uti debent, ob id ad Ecclesiam accesserint.

Decretum XXIX.

Concubinarij, legitime admoniti, si concubinas non eiecerint; abduxerintq. se omnino ab earum consuetudine; contra eos Episcopi etiam Tridentini concilij auctoritate, excommunicatione, tum alijs praeterea poenis euerere agat.

TITVLVS II.

QVAE AD MISSAM, DIVINA officia, Ecclesiae cultum, et ad Ecclesiasticos homines spectant.

Decretum I.

Quod patrum decretis, et Tridentino concilio sanctum est, ut ne aliena diocesis clerici absque commendatijs litteris ab ullo Episcopo recipiantur, quo facilius illud executionem habeat; Parochus quisquam, ubi primum cognouerit in Parochia sua Ecclesiasticum hominem alienae diocesis, uel domicilium constituisse, uel apud aliquem diuertisse, uel in caupona hospitio exceptum esse, ut aliquot dies commoretur; quam citissime poterit oculo ad summum dierum spatium, eius nomen, et patriam, si in urbe est, Episcopo, eiusue Vicario; sin autem in diocesi, foraneo Vicario illius regionis denunciet. Eorum autem cuiusque cura sit, illum ad se accersere, mandareq. litteras commendatitias sibi ab eodem ostendi; quas tamen Vicarius foraneus non comprobabit, nisi consulto Episcopo. In ijs autem comprobandis ea seruentur, quae superiori item Prouinciali Synodo hoc de genere constituta sunt.

Decretum II.

Quae Missas celebrandi facultas sexto quoque mense ex superioris concilij decreto renouanda est; ea uel longiori temporis spatio arbitrato Episcopi concedi, uel semel concessa, prorogari possit.

Decretum III.

Ne in Monialium Ecclesijs, ac ne in ijs quidem, quae Episcopi cura subiecta non sunt, seculari cuiquam sacerdoti, etiam si ubique celebrandi facultas generatim, nisi à Sede Apostolica ei data esset, Missa sacrum facere liceat, praeterequam cui nominatim id ab Episcopo concessum est. Qui contra admisserit, à Missae celebratione suspensus sit eiusdem arbitrato.

Decretum IIII.

Ecclesiastica dignitate, aut canonicatu praeditus, si in Ecclesia, ubi eam eumue obtinet, Missas conuenticales pro ratione ipsius aut dignitatis, aut canonicatus ad Episcopi, ex Tridentini concilij auctoritate, praescriptum,

ptum, celebrare contempserit, uel neglexerit; non solum tridui distributionibus, ut superiori Synodo Prouinciali sancitum est, mulctetur, uerum etiam ab ordinis sui munere suspendatur, ipsius Episcopi arbitrato.

Decretum V.

Qui Ecclesiasticum beneficium obtinet, cui id oneris iniunctum est, ut Rector uel toto anno, uel certis diebus Missam celebret; is singulis mensibus saltem semel Missam, qua de defunctis dicitur, pro illis mortuis celebret, qui uel illud dotarint, uel aliquid ei legarint, uel coararint; idq. nisi sapius pro mortuis celebrare debet, uel ex institutione, uel ex alia oneris, si bi iniuncti, ratione.

Decretum VI.

Cum corpus Iesu Christi domini sustollendum est, in Missa conuenticali, et in ea item Missa, qua in unaquaque parochiali Ecclesia a Parocho celebratur, tum signum sono campana detur, cuius soni significatione fideles, qui in Ecclesia Missae sacrificio tunc non interfuerint, admoniti, ad tanti tamq. magni mysterij, ac beneficij recordationem animum excitantes, mente suppliri religiosas preces pie adhibeant.

Decretum VII.

Quae processiones post solemnem illam, quae mane in celebritate Corporis Domini fit, uel eodem die, uel reliquis sequentibus septem diebus obiri solent, ea ne fiant, nisi quibus Ecclesiae Episcopus concesserit; ijsq. facultatem tantum det, ut mane, non a prandio habeantur, nisi temporis iniuria impediret, quo minus mane obiri possent.

Decretum VIII.

Cum primum Metropolitanis litteris concilij Prouincialis celebrandis dies Episcopis significata erit; illud ipsi curent, ut in omnibus et urbis, et diocesis suae parochialibus Ecclesijs, quinta quaque feria, in singulas hebdomadas, quoad illud de more absolutum, ac dimissum erit, Missa de Spiritu sancto celebretur, in Cathedrali autem, et Collegiatis Ecclesijs processionum praeterea minus singulis diebus Dominicis obeatur; ex animoq. preces fiant pro optimo ipsius Concilij euentu. Hoc idem plane seruetur, ubi a proprio Episcopo diocesanae Synodi celebrandae dies indicta erit.

Decretum IX.

Clerus cum in aliquam Ecclesiam uel ad processiones, uel ad stationes obeundas, uel ad sinus conuenerit; illud meminerit se esse in domo Dei sancta, quae domus est orationis. Quare nullus cuiusuis ordinis Clericus, aut sacerdos in Ecclesia deambulet; nec in confabulationibus et congressibus, eo loco indignis, uersetur; sed unusquisq. aut solus, aut comitibus, socijsq. alijs adiunctis, religiosas preces Deo in causa adhibeat, quae obrem Clerus uniuersus conuocatus est.

Cum autem statio celebratur, ne ullus item Clericus

extra Ecclesiam maneat; sed omnes intus sint, omniq. pietatis consensione Deo statas illas preces canant.

Decretum X.

Sexta quaque feria, in singulas hebdomadas, paulo ante horam nonam, signum in unaquaque Ecclesia, campana sono detur, quo fideles admoniti eadem hora IESU CHRISTI Domini passionem omni intima mentis pietate recolant; terq. orationem Dominicam, et salutationem Angelicam ex animo pronunciantes, quadraginta dierum Indulgentiam, quam in sua quisque Episcopus diocesi concedet, consequantur.

Decretum XI.

Episcopi curent, in sua quisque diocesi, ut officia diuina, quae singulis canonicis horis praestari debent, et publice in Ecclesia, et priuatim a singulis sacerdotibus, Clericisue inferioris ordinis, qui illa obire debent, celebrentur, et peragantur ad praescriptam Breuiarij Romani, nuper editi, rationem; nisi tamen Ecclesiae eiusmodi sint, in quibus ex ueteri consuetudine, ut summi Pontificis Pij Quinti litteris, eo nomine cõfessis, cautum est, alius ritus, aliaq. ratio adhibeatur. Si uero secus a quibusdam factum erit, cum isti, ut eisdem summi Pontificis litteris nominatim sancitum est, horarum canonicarum officio, quod debent, non satisfaciant; eos ipsos Episcopi poenis ijs mulctent, quae Lateranensi Concilio, a Leone Decimo, et Prouinciali Synodo superiori, contra Clericos constitutae sunt, qui canonicarum horarum officium intermittunt.

Decretum XII.

In unaquaque Plebe Episcopus duos, unumque saltem Sacerdotem, ecclesiasticorum rituum usum peritum, constituturum curet, qui alios Sacerdotes, et clericos carmoniarum, quae in Missa, et in diuinis officijs rite ob-eundis requiruntur, disciplina instruant diligenter. Qua in re libellus ac missae carmonijs adhibeatur, qui nostra cura conscriptus, in lucem prodibit.

Decretum XIII.

In singulas hebdomadas canonici cuiusuis Ecclesiae Capitulum habeant; in quo cum queratur, an superioris Concilij decreta de diuinorum officiorum ratione seruentur; an si qui item errores in sacrarum caeremoniarum ritu commissi sint; tum legatur pars aliqua earum rerum, quae de uita et honestate clericorum nostris constitutionibus praescripta sunt, uel illarum, quae Catholico Romano, aut alijs item libris expresse ad Christianae pietatis doctrinam, uitaq. ecclesiasticam disciplinam, et rationem pertinent; tum etiam in alijs spiritualis uita exercitationibus ipsi uersentur; idq. omne prout Episcopo, Capituliue Praefecto uisum erit. Quo in Capitulo ne quidquam aliud, quod ad rerum temporalium curam, ac procuracionem pertinet, prius agatur, geraturue, quam ea tractationis ratio habeatur, quae tota in rebus spiritualibus posita sit.

Decretum XIII.

Canonici mortui funus, eiusque, qui eiusdem Ecclesie, in eade, dignitatem obtinebat, Capituli sumptibus a reliquis canonicis fiat; tum pro eius anime salute Missa conuentualis celebretur; et unusquisque item canonicus, ministrerue eiusdem Ecclesie, qui sacerdos sit, Missam itidem pro eo celebret.

Decretum XV.

Parochum urbanum egrotantem et is, qui uicinior est Parochus, et cleri in illa regione, ubi aeger est, Praefectus; diocesanus uero itidem, et uicinior Parochus, et Plebanus, uel Archipresbyter, uel Praepositus in cuius Plebania, uel Archipresbyteratus, Praeposituraeque finibus egrotus habitat, statim inuisant; cum eius aegritudinem, morbumque acceperint; tum post crebro ad eundem ueniant: illaque omnia officia praestent, quae ad anime salutem ei tum maxime necessaria sunt; sacram Eucharistiam, et, cum opus erit, sacrum extremae unctionis oleum idem Parochus uicinior eidem ministrerue; et illius morientis animam Deo religiosis precibus commendat. Eius mortui funus uniuersi illius regionis, in qua ille habitabat, Praeposituraeque, Plebanatus, uel Archipresbyteratus Parochi obeant; nisi foraneus illius regionis Vicarius minorem numerum statuendum censuerit.

Primo item post eius obitum die, eorum unusquisque pro ipsius anime salute Missa sacrificium faciat. Quod si eo die pro mortuis fieri ex Ecclesiae instituto ueritum sit; alio proximo die, quo interdictum non sit, omnino fiat.

Decem praeterea ad summum dierum spatio omnes in Ecclesiam conueniant, quae eis a clericorum regionis Praefecto, aut Vicario foraneo praescribentur. Qua in Ecclesia pro mortuo Rectore Missam conuentualem solemni ritu celebrent: tum supplicationibus, et precibus Deum pro, sancteque orent, ut orato gregi Rectorem dare uelit iuxta cor suum.

Quicunque uero eiusmodi pietatis officia praestiterint, eorum nomine, causaue nihil neque exigant, nec petant.

Is uero, cui uacantis ipsius Parochialis Ecclesiae administratio commissa est, fideles illius Parochiae incolas saepe hortetur, ut omni intima animi pietate a Deo Rectorem precantur, qui illius Ecclesiae curationem gerere recte possit.

Decretum XVI.

Candelae, cereae, et quae intortitia uocantur, in mortui funere adhibita, superioris Concilii decreto Sacristia illius Ecclesiae addita, in qua funus sit, aut mortui corpus in sepulturam traditum est, si quae in Missarum celebratione, et reliquis diuinis eiusdem Ecclesiae officijs supererunt; ea omnia uel ipsius Ecclesiae Rectori, uel is, ad quos ante illius decreti promulgationem eiusmodi candelae, cereaeque pertinebant, in alium eiusdem Ecclesiae usum, uel ad sua etiam uitae sustentationem, arbitrato suo, conuertere liceat.

Decretum XVII.

Quae superiori prouinciali Synodo decreta sunt ad tollendas Rectorum Ecclesiarum in exequijs, et funere praefectiones, et exactiones illicitas, aut quae simoniaca labis, uel sordida auaritia suspicionem afferrent; ea a plerisque in eam partem accipi animaduertimus, ut occasione inde sumpta, Ecclesiae, non seruato piarum consuetudinum usu, debitis eleemosynis defraudentur. Quare Episcopus habita et locorum, et personarum ratione in funeribus, et exequijs, quae pia instituta et consuetudines laudabiles sibi uidebuntur, arbitrato suo seruari iubeat sacrorum canonum auctoritate; contumacesque compellat omni iuris remedio.

Decretum XVIII.

Cum Christiana pietatis rationi illud alienum sit, ad ornatum templorum adhiberi ea, quae non modo religionem non excitant, sed intuentium mentes facile illi-ciuunt in sceleratas, turpesque cogitationes; id propterea, ne quis ad illa ornata peristomatibus, aulisque utatur, quae obscenis figuris intexta sint; neque item pictas imagines, et signa adhibeat, quae uel ethnicorum hominum, uel aliarum rerum, loci sanctitati repugnantium, formam, ac speciem praeseruant.

In omni praeterea publicarum supplicationum, processionumque apparatu, quae obscenarum rerum speciem ostendunt, ea ne adhibeantur.

Decretum XIX.

Quae pallia, aliaque sacra indumenta, Altarium usui ornati addita sunt; ea ad Sedis Episcopi, alteriusque hominis Ecclesiastici, uel laici quauis dignitate praediti apparatus, aut ad funeris, exequiarumque pompam, aut aliarum rerum, quae prophanae sint, usum, siue ornamentum ne adhibeantur.

Decretum XX.

Quae uestes, et ornamenta cuiusuis generis, ad usum sacrum comparata, Ecclesiae instituto benedici debent, ea in Missa sacrificio, ceterisque diuinis officijs ne prius adhibeantur, quam solemnibus precibus ab Episcopo, uel ab alio, qui auctoritatem habeat, benedicta sint.

Decretum XXI.

Libri sacri ueteris, et noui testamenti, uolumina item sanctorum Patrum, nostrae fidei interpretum, tum scripta etiam Ecclesiastica, quibus et res, et uerba diuina consignata sunt, etsi temporis uetustate omnino consumpta, ad rerum tamen uilium ac sordidarum usum ne ullo pacto conuertantur, sed in ignem potius coniciantur.

Decretum XXII.

Illud curet Episcopus, ut ne laicorum hominum aedes in posterum adificentur, quae Ecclesiarum parietes ulla ex parte attingant.

Si quae uero fenestrae, siue Ecclesiasticarum, siue laicarum aedium in ipsis Ecclesiarum parietibus insunt, unde

unde in Ecclesiam conspectus sit; efficiant, ut duobus saltem post huius concilii promulgationem mensibus obstruantur.

Decretum XXIII.

Ne in Ecclesia laici homines de rebus prophanis, aut de ijs, quae ad ipsam Ecclesiam non pertinent, congregationes, concilia, uel quae parlamenta publica dicunt, habeant.

Quae uero Lugdunensi concilio olim a Gregorio Decimo, et nuper a summo Pontifice Pio Quinto ad tollenda in ipsis Ecclesijs colloquia, congressus, deambulationes, et ad eorum cultum sancita sunt; in ijs praestanda Episcopus omnem uel maximam diligentiam adhibeat. Canonicos uero, Ecclesiarumque Rectores, et alios item, ad quos spectat, in munere, quod ad eam curam attinet, obeundo negligentes, uel contumaces poenis afficiat, quas illi eadem summi Pontificis sanctione subeunt.

Si quae praeterea in ijs ipsis exequendis Regulares negligentes esse animaduertit; illos ad eiusdem summi Pontificis in eadem Bulla praescriptum grauissime corripiat.

Decretum XXIII.

Illud interdicit Episcopus ne in illis eleemosynarum oblationibus, quae cuius Ecclesiae sunt musica instrumenta, organo excepto, in Ecclesia adhibeantur, nisi alia fuerint, uel gerantur, quae domo Dei indigna sint. Ne item puellae eleemosynas Ecclesiarum, aut Ecclesiasticorum hominum nomine quaerant, id quod non sine eorum pudicitiae discrimine quibusdam in loca introductionem erat.

Decretum XXV.

Episcopus ipse, tertio quoque mense, saltem, nisi iusta causa impeditus sit; Seminarium uisitet; in eoque uisitationis munere, adhibitis etiam, si modo ei uidebitur, alijs doctis et pijs uiris, tum de magistrorum diligentia, tum de progressibus, quos et in uita disciplina, et in litterarum studijs Seminarij clerus habuerit, accurate inquirat. Idem certas Seminarij clericis constitutiones praescribat; quas frequenti eorum conuentu in singulos menses legere curent; quo saepius repetitae, illorumque mentibus impressae, seruentur diligentius.

Decretum XXVI.

Diaconi, Subdiaconi, et reliqui clerici inferioris ordinis confessionem, et communionem frequentent, ut superiori Synodo Prouinciali praescriptum eis est.

Confiteantur autem ijs tantum sacerdotibus, quos ad audiendas eorum confessiones idoneos Episcopus et in urbe, et diocesi comprobabit; dummodo talis sit numerus eiusmodi sacerdotum, ut confiteri uolentes defectum habeant inter illos. Sacra uero Eucharistiae communionem in propria Parochia uel in alia Ecole-

sia, quam Episcopus statuet, diebus festis percipiant, idque in Missa solemni, si modo eo loco, eoque die celebrabitur.

Illius autem rei fidem, tertio quoque mense, Episcopo exhibebunt.

Decretum XXVII.

Superiori concilio insum est; Canonicos et alios Clericos sacris concionibus interesse, quod cum ab eisdem non ita praestetur, ut debet; poenis propositis id efficiendum censuimus, quod iussu, et cohortationibus non potuit. Quare Canonici cathedralium, tum collegiarum etiam Ecclesiarum, et reliqui praeterea Clerici si tempore concilii superioris constitutione praescripto, non interfuerint sacris concionibus; aut ad eade sacrarum litterarum interpretationes, lectiones non accesserint, quae ipsis Episcopus praescripserit, mulctentur eiusdem Episcopi arbitrato.

Decretum XXVIII.

Curet Episcopus, ut qui Clerici certa Ecclesiae ministerio adscripti non sunt; ijs Dominicis, festisque singulis diebus in Parochiali Ecclesia, in cuius finibus eorum quisque habitat; Ecclesiasticum beneficium obtinet, quod residenti am non requirit, aut in ea, quae Episcopo uidebitur; Rectori operam, atque adiumentum nant ad diuina officia celebranda.

Qui uero certis Ecclesijs adscripti sunt, in ipsis diebus, ad eas conueniant; et in ijs functiones eas praestent, quae unicuique eorum ab Episcopo praescripta erunt. Si tamen ijs diebus aliquando ad diuina officia obcunda, ad funera uel in alias Ecclesias uocabuntur; eo illos accedere permittat Episcopus.

Rector autem, in cuius Ecclesia illi conueniunt, tertio quoque mense Episcopo referat, uel litteris significet, non solum an huic decreto ab illis obtemperetur; uerum etiam an ea praestentur, quae superiori Prouinciali concilio illis praescripta sunt, tum de habitu, tum de tonsura clericali, tum de eorum uita consuetudine.

Decretum XXIX.

Episcopus sacerdotes aliquot uita integritate et scientia probatos in urbe deligat, a quibus Clerici inferioris ordinis, saepe conuocati, uita ecclesiastica moribus instituantur. Eos autem ipsos Clericos uniuersos semel, atque iterum, saltem quotannis Episcopus ad se item conuenire iubeat, ut progressionem intelligat, quas quisque eorum ad litterarum cognitionem, tum ad uita spiritualis disciplinam fecerit.

Decretum XXX.

Ut quae de sacerdotibus conuentibus, in diocesi habendis; semel superiori concilio praescripta sunt, ea, quoad eius fieri potest, recte atque ordine gerantur, haec ei addenda censuimus.

Ne sacerdotum conuentus festis ijs diebus habeantur; quos coli Ecclesiae praepro. institutum est; nec

uero illis diebus, quorum præcipua celebritas in locis agitur, ubi conuentus ipsi diebus futurus esset. Parochus uero Ecclesie, in qua eiusmodi congregatio futura est, die Dominico, qui illam proximè antecedit, eius habende tempus populo significet, eumque hortetur, ut illo ipso die ad Ecclesiam conueniat, tum ut orationum, quæ et pro uiuis, et pro mortuis ibi fiunt, particeps sit, ac indulgentiam dierum quadraginta consequatur, quam ab unoquoque Episcopo in sua diœcesi illis concedendam decernimus, qui diuini officij, tunc celebrandis, intererunt; tum etiã ut sacram concionem audiât, quæ eo tempore in Missa celebratione habeatur.

Quæ uero questionum explanationes singulis mensibus habita in ipsi conuentibus erunt, et si quæ præterea quæstiones in illis ipsis disputationibus incidant, quæ non satis tum explicata sint; eas omnes, litteris consignatas, Vicarij foraneti quamprimum ad Episcopum mittant: cuius iudicio illæ, uel explicata, uel comprobata, in eodem; eius rei nomine confectum, quem Vicarius foranens custodiat, referatur. Ex eorum conuentuum progressu si Vicarij foranensi animaduertent, sacerdotes quosdam ad doctrinæ studia, in quibus maxime uersari debent, desideria quaedam, uel negligentiam adhibere; eos ad Episcopum deferant, cuius auctoritate illorum culpæ, ut opus erit, occurratur. Et autem in ipsi studiorum exercitationibus unusquisque Sacerdos maiores progressus habere possit; in qua Parochia quinque saltem sacerdotes erunt; eos in singulis hebdomadis bis ad priuatas inter se studiorum disceptationes Parochus conuocet; in quibus uel aliquam Catechismi Romani lectionem tractent; uel quæstiones aliquas de conscientia casibus explicent; uel huius, superioris Concilij provincialis, aut diœcesanae Synodi, quam eorum Episcopus habuerit, partem aliquam studiose legant. Quod si ei Parochia prope erit aliquod Regularium Monasterium, ubi aliqua sit, ad sacrarum litterarum, ecclesiasticarumque rerum explanationem aptior, curent etiam illius opera, atque studio adiuuari.

Ad has priuatas sacerdotales studij exercitationes, clericos etiam, qui intra illius Parochia fines habitant, adhibeant; ut eos rerum ecclesiasticarum cognomine instructiores in Ecclesiis habeant. Quicumque uero huic priuato conuentui interesse recusarit; eum Parochus ad Episcopum deferat, qui, quo maximo poterit studio, curet, ut huic decreto obtemperet.

Decretum XXXI.

Ut quod de mantelleti usu alijs provinciali Synodo per nos decretum est, executionem habeat; decernimus, ut ne quiuis alij, nisi Abbates, Referendarij; et Protonotarij eo breuiori utantur, quam tunica talaris interior sit. Metropolitanæ autem nostræ, et aliarum huius Prouinciæ cathedralium Ecclesiarum Canonicis, Prepositis item, et alijs clericis, ecclesiasticis, aut Doctoratus dignitate præditis, exterioris

tunicæ, seu mantelli usum concedimus, quod tamen interiorem tunicam talarem longitudine adæquet. Reliquis autem clericis, qui hoc decreto nominatim expressi non sunt, mantelleti, et mantelli usu interdiciamus.

Decretum XXXII.

Clerici in eo officio ne se exercent, ut ullas mulieres, etiam quauis dignitate illustres, doceant legere, scribere, aut canere, alioque cuiusuis generis musico instrumēto sonare: nisi ipsi sint, quibus etate, moribus, et uita probatis, Episcopi iudicio id permissum est, facultate ab eodem scriptis data. Ne libris item, de musico cantu obscæne, uel parum pudice scriptis, illi utantur.

Decretum XXXIII.

Quoniam superioris concilij constitutione uetitum est, quo tempore uel sacrorum, uel funeris, exequiarum causa in unum Clerici conueniunt, non plures ad mensam, quam sex, eosque clericos adhiberi; id cum multis locis facile præstari non queat, propterea quod Ecclesia sæpe longius inter se distent, graueque sit Clericis, de itinere fessis, mane ad Ecclesiam suam reuerti; ideo liberum sit Parochis tot conuiuias habere, quot sane in mensam adhibere, par esse iudicari; et pro temporis ratione laicum etiam hominem, quem Christiana pietatis studium, et sacerdotali conuictu, consuetudineque dignum uerit, a mensa non excludere; modo ea seruentur, quæ in parochialibus conuentibus, de frugalitate, clericatque modestia nostris constitutionibus præscripta sunt; tum sacra item lectio in mensa perpetuo adhibeatur.

Quod uero de mensa frugalitate, et ferculorum numero alias superiori concilio decretum est, id omnino sic seruetur, ut, etiam si uel uniuersitati, uel cuius alij, pacto consuetudineque, aut ultima quauis uoluntate certis quibusdam diebus cibum a Sacerdotibus parari oporteat; in eo ab illa decreti ratione ne ulla modo discedatur, nec sacra lectio in mensa desit.

Decretum XXXIII.

In quibus Ecclesiarum adibus ad Rectoris usum, et domicilium constituta, et laici præterea, facultate impetrata, habitant, in ipsi ne propter nuptias quidem, saltetur, neque comædiæ aut spectacula agantur.

Decretum XXXV.

Episcopus Clericum alienum, qui in propria diœcesi deliquerit, et ad suam diœcesim confugerit, proprio illius Episcopo petente, et sibi de Clerico, qui deliquit, citatione, et contumacia, aut condemnatione fidentem mittente, comprehendendi, et ad illum mitti curet, idque sumptibus petentis.

Decretum XXXVI.

Qui, impetrata ab Ecclesia descedendi facultate, aliquandiu absuerit, mensis saltem spatium, postquam redierit,

redierit, Episcopum de suo ad Ecclesiam reditu certiore faciat; quod si neglexerit, perinde censeatur, ac si non legitime absuerit.

TITVLVS III.

Quæ ad bona, et iura Ecclesiarum, Piorumque locorum attinent.

Decretum I.

Qui deinceps Ecclesiastici beneficij possessionem adipiscetur; eius beneficij titulum is, etiã ante non monitus, ad mensam Ordinario suo ostendat: quod si secus fecerit, dimidia parte fructuum, et prouentuum unius anni mulctetur, qui ex eo beneficio singulis annis percipiuntur; tum omnibus iuris remedijs titulum exhibere cogatur.

Decretum II.

Caveant Episcopi, ne passim, atque indistincte omnes beneficiorum Ecclesiasticorum cessiones admittant; sed in ipsi solis casibus, qui summi Pontificis Pij Quinti litteris expressi sunt; meminuerintque, excommunicationem, quæ eorundem litterarum sanctione contrahitur, Apostolica Sedi referuari.

Decretum III.

Sacri Tridentini concilij auctoritate, ea cathedralium, et collegiarum ecclesiarum statuta, constitutionesque quascumque, etiam iurisdictione, et quauis auctoritate communitas, consuetudinesque, illas, etiam inmemorabiles, quæ et si minus expressam simoniam, at sordidam tamen auaritiam præ se ferunt, antiquamus, abrogamus, atque rescindimus, quibus illud indultum est, ut qui nuper in Canonicorum capituli, aliorumque ecclesiasticorum hominum Collegium adscriptus, Capituliq. aut Collegij iudicio ad ea canonicalia, aut alia, quæ ad eos pertinent, obeunda minus idoneus comprobatus est; sex tamen mensibus, qui probationum nomine uocantur, Choro inseruire ante debeat, quam distributiones quascumque, etiam quotidianas, percipiat; alijsque canonicis, uel alijs eiusdem Collegij hominibus accrescat, quæ portio sibi, eo temporis spatio inseruienti, iure obuenerit. Illudque in perpetuum iubemus, ut in alicuius Ecclesie canonicorum Capitulum, aliudque Ecclesiasticum Collegium cooptatus, cum admissus, comprobatusque erit ad muneris sui functiones, is statim particeps sit redditus fructuum, quotidianarumque distributionum, quæ ab ipsi, ad quos spectat, eidem præstentur pro ratione Canonicarum horarum, quarum officium deinceps in Ecclesia ille obierit.

Quicumque illas constitutiones, statuta, et consuetudines, hoc decreto abrogatas seruarint; contra eos simoniae penis, quæ cauonum iure et summorum Pontificum constitutionibus statuta sunt, ad Tridentini concilij præscriptum agatur.

Ne huic autem decreto fraus fiat, hoc statuimus, ut quoties is, qui in eiusmodi Collegium cooptandus

erit, eiusdem Collegij Præfectum conuenerit, ad se probandum, huius probati onis examē intra octo dies de eo habeatur; alioquin probationis ius Episcopi sit. Quod si octo illis diebus, habito examine, et probatus non sit, sibi que persuadeat id iniuste factum esse, ad Episcopum confugiat, qui, habitis de eo examinis questionibus, si iniuste repulsam illum tulisse animaduertit; Capitulum Collegiumque compellat ad eum recipiendum.

Decretum IIII.

Quibus in Ecclesiis ea uel constitutio, uel consuetudo est, ut Canonicus nuper creatus, quos fructus præbendæ suæ primo anno percipiet, eos omnes, uel aliquam eorum partem Fabricæ ecclesie, aut Sacristiæ, alijsque pro loco soluat; in posterum illa ita seruetur, ut, si ei præbendæ onus pensionis uel reservationis fructuum omnium, alicuiusque partis eorum impositum est, is pro rata solum fructuum, quos libere percipiet, soluat; fideiussore tamen caueat, se reliquam item fructuum illius præbendæ partem soluturum, quamprimum uel morte, uel concessu, remissionem eius, cui fructus referuari sunt, quibus pensionem obtinet, adipiscetur.

Eam uero fructuum partem, quam soluere debet, ne soluere prius cogatur, quam illorum percipiendorum dies uenerit; sed aut fideiussorem det, se eo ipso tempore statim soluturum; aut Episcopum apud aliquem illos sequestri nomine asseruari curet, donec quod pignus illis locis debeatur, persolutum erit. Curet autem Episcopus, ut fructus, et cuiusuis generis proventus, ad Sacristiam pertinentes, ne in alios sumptus, nisi in ipsius Sacristiæ usum, erogentur; ideoque quotannis cognoscat, quo modo distributi, et quas in res erogati illi sint. Liceat tamen eidem Episcopo de Capituli consilio eos fructus in Fabrica, uel rei alterius, ad eam ipsam Ecclesiam spectantis, usum aliquando conuertere; si modo Sacristiæ minus tunc opus esse iudicari.

Decretum V.

Ne Ecclesiasticorum beneficiorum bona patronis, neque item eis, quorum cessione ea beneficia obtinentur, neque illis præterea, qui primo, secundoque consanguinitatis gradu cum eisdem iuncti sunt, ne per suppositas quidem personas, ac ne ad breue sanè tempus, locari liceat, idque nisi cognita prius ecclesie utilitate Episcopus, data scriptis facultate, concesserit. Quicumque secus fecerit, fructibus unius anni mulctetur, quos ex eorum beneficiorum prædijs bonis capit. Inquirat præterea Episcopus diligenter, an aliqua simoniae labes contracta inter eos sit.

Decretum VI.

Si canonicorum, aliorumque Ecclesiasticorum hominum Collegium, aut Moniales, aut alij quiuis homines, nulla legitima superioris auctoritate, bona Ecclesiastica permutauerint, uel alio quouis pacto alienauerint,

aut in posterum id committent, cogat Episcopus tum eos, qui alienarunt, contra illum agere, qui talia bona detinet, ut ea restituat; tum detinentem compellat, ut ea reddat cum fructibus, non iure perceptis. Quicumque hac in re sibi non obtemperavit, eos anathemate feriat, aut interdicat, ex canonumque sanctione alijs præterea pœnis afficiat; ac permutationem item eam, aliamque quamcunque alienationem irritam, planeque nullam declaret.

Decretum VII.

Bonorum Ecclesiasticorum quavis alienatio, ea lege contracta, ut superioris auctoritate muniatur, si is, cui alienata sunt, antequam contracta alienationi eiusmodi auctoritas accesserit, in eorum possessionem ingressus est, irrita, et nulla ab Episcopo declaretur; et qui ea possidet, a possessione statim amoveatur; et qui præterea alienavit, ex canonij sanctione puniatur.

Decretum VIII.

Ecclesiastica bona, quovis nomine alienata, quacumque ratione ad Ecclesiam redierint, etiam si reliqua Ecclesie bonis incorporata non sint, ne tamen amplius ad longum tempus locentur, neque quovis nomine alienentur, nisi illud vere tunc Ecclesie utilitati aut necessitati sit.

Decretum IX.

Locatio bonorum Ecclesiasticorum, ad longum tempus facta, cum ex Tridentini concilij auctoritate recognoscenda erit, ne Episcopus, qui bona ipsa locavit, quine eius locationis commissarius aut executor fuerit, causam dijudicet, sed huius locationis recognitio ad Episcopum viciniorum pertineat, tum ad eos, qui hic locationis causis recognoscendis in eiusdem Episcopi vicinioris diœcesi præfæti fuerint.

Decretum X.

Et bonorum ecclesiasticorum, quæ vel in emphyteusim tradita, vel ad longum tempus alio quovis nomine data sunt, memoria, quoad eius fieri potest, conservetur; ecclesiasticus quivis homo, cui aliquid in singulos annos eo quovis nomine soluitur, cum primum id exiger, Notarium adhibeat, a quo instrumenti fide testatum fiat, quidquid ab eo, qui solvere debet, ille acceperit; et cuius fundi, vel vineæ, vel prati, vel ædium, aliarumque rerum ecclesiasticarum nomine exegerit, idque nisi qui ea ecclesiastica bona conditionis nomine nunc possidet, illum tamquam directum illorum bonorum dominum Notarij publici fide recognoverit, eadem diligenti, ut supra, descriptione prædiorum adhibita.

Quod si quis Clericus, cuius hoc interest, in huius rei cautione adhibenda negligens erit, dimidia parte fructuum unius anni mulctetur, quos ex eo beneficio consequeretur.

Quæ autem huius rei causa, vel confessiones, vel recognitiones instrumenti fide conficiantur; earum ex-

plum ille Clericus, ad quem spectat, spatio mensis Episcopo tradat, in Archivio asservandum.

Decretum XI.

Vsu et diuturna consuetudine compertum est, quantum ecclesiis detrimenti, damniq. sæpe importet illa prædiorum ecclesiasticorum locatio, quæ ad certum tempus pactionibus ijs iniri solet, ut meliora reddi liceat; ac interdum ea conditione, ut, qui sumptus facti sunt, ne possint, nisi in ipso extrema locationis tempore, recuperari, et qui item conduxerint, eijci, amoveri a possessione ne possint; nisi quidquid in illis melioribus reddendis pecuniæ erogavit, quidquid sumptus fecerint, id omne receperint. Quare nos ecclesiarum utilitati consulentes, et huic rei unde tantum detrimenti, tantumque incommodi ipsis ecclesiis accidere sæpe solet, quantum in nobis est, occurrere volentes, ita statuimus.

Quacumque ecclesiasticorum prædiorum locationes ad certum tempus in posterum eo pacto fient, ut illa meliora reddi liceat, et quidquid in illis sarcinendis, restituendis erogatum sit, id ei, qui conduxit, solvi oporteat; hæc inita locationum pactione, ne ius tribuat faciendi impensas, in quovis edificij genere utiles, nisi eas, quæ maiorem summam non excedant, quam illa sit, quam conductor retinendo singulis annis, quibus firma est locatio, tertiam partem eius, quod locationis nomine solvere debet, recuperare possit. Eam autem ipsam tertiam partem quolibet anno retineat, quoad, quidquid erogavit, ipse recuperet.

Si quæ vero impensas, ad usum necessarium pertinentes, factæ sint, ad quamcumque summam perveniât, tum ob eiusmodi impensas conductor eadem ratione partem tertiam sibi in singulos annos retineat. Sin autem ad sumptus, qui necessario facti sunt, recuperandos non satis fuerit ea tertia pars; ne, completa etiam locationis die, a prædiorum possessionis, qui conduxit, antequam ei satisfactum sit, amoveatur: sed ecclesie Rectori liberum sit, atque integrum, aut comparata aliunde pecuniâ, aliunde quavis ratione ipsa prædia de conductore redimere, aut eadem illi ipsi conductori iterum, consentiente Episcopo, locare; idque tot annis saltem, ut tertiam partem ad minimum in singulos annos eius rei retinendo, quam locationis nomine solvit, id omne, firma adhuc locatione, recuperet, quod ipse erogavit.

Si vero qui his conditionibus conduxerint, tertiam ipsam partem quotannis non retinuerint: ne ius sit eis ab ecclesia, nec a Rectore, qui succedet, partem, quam non retinuerint, repetendi; sed eorum culpæ adscribatur.

In ijs etiam locationibus, quæ a Rectoribus, iam ad tempus, ita inita sunt, ut conductores prædia meliora faciant; huiusque pactionis ius, atque ratione adificia facta, testaq. sunt, vel in posterum conductoris sumptibus meliora reddantur; hos sumptus, quos fecerit conductor, ea ratione recuperet, quæ a nobis hoc decreto præscribitur: nisi id conventum sit, ut bre-

uiori

niori tempore solvantur, quam a nobis statutum est. Quod si is, qui iam conduxit, et prædia meliora fecit, tertiam eam partem retinere nolit; sed una tantum solutione sibi restitui velit id omne, quidquid iam erogavit, partem illam, quam sibi retinere licet, apud hominem aliquem, cui tuto committi possit, quolibet anno deponat, ut sperari aliquando possit, prædia ipsa Ecclesiastica recuperari aliqua ratione posse.

Si vero conductor eam tertiam partem non deposuerit, sed Rectori ecclesie solverit; Rector, qui succedet, illum ab eo repetere possit, aut in rerum, quæ meliores factæ sunt, rationem referre. Rector autem, qui tertiam hanc partem temere receperit, dimidia parte fructuum, quos quolibet anno ex ipso beneficio ecclesiastico percipit, singulis annis mulctetur.

Si qui præterea, ob sumptus in prædijs quibusvis ecclesiasticis factos, creditores sunt; eaq. prædia non ipsi, sed ecclesie Rector quavis ratione possidet, ne ea hypothecæ diutius sint, id quod mutua quadam collusionione aliquando factum est; in hac ipsa re id curet Episcopus, ut eadem tertia partis annua solutione, quidquid in sumptus erogatum est, etiam fructibus sequestri nomine depositis, aut alia ratione, eis restituantur.

Liberum tamen sit Episcopo, in his omnibus, si quando pro beneficij tenuitate, aliunde iusta causa, aliquid minus tertia ea parte præscripta in singulos annos solvi, aut retineri consueverit, id arbitrio suo scriptis cedere.

Vt vero hoc decretum omnibus notum sit, ac plane perspectum, illud nostra auctoritate vulgariter redditum, ab omnibus et singulis urbis, et diœcesis Parochis, festo primo die, postquam ipsi acceperint, publice in eorum ecclesijs legatur, ac populo frequenti recitetur.

Decretum XII.

Quibus Cancellaria Episcopalis munus commissum est, ipsimet in ea officij exercitatione versentur; si negotiorum tamen multitudo postulat, alios, Episcopi iudicio comprobatos, sibi in auxilium adhibere liceat.

Decretum XIII.

Episcopus, qui causis, iure permissis, subsidium charitativum exacturus est, antequam illud sibi persolvat, Clericum, eiusque procuratores, aut negotiorum gestores convocet, eisq. cum causam exponat, quam obrem illud petere atque exigere cogatur, tum humaniter eosdem cohortetur, ut sibi sponte subueniant. Ne vero, maiorem summam sibi solvi curet, aut patiat, quam Benedicti XII. constitutione, cuius initium est, Vas electionis, præscriptum est; idque nisi consuetudinis ratione aliud observatur. Qui contra fecerit, hæc ei pœna sit, ut, et restituat quod perceperit, et aliam præterea pœnam, iure expressam, luat Superiori arbitrato.

Decretum XIII.

Cum primum aliquis huius Provincia Episcopus mortem

obierit, Archidij Episcopalis clavis Notarij publici fide, una Capituli Vicario, altera uni de Capitulo, ad quem vel officij ratione, vel consuetudine pertinet, siq. nemo talis est, alij antiquiori residenti tradatur; ab eisdemq. una et item altera asservetur, quo ad alius Episcopus creabitur, cui illas restituatur, et rationem descriptis, in inventario notatis, eorumque custodia commissis, eidem reddant.

Decretum XV.

Nonnulli homines ad id temeritatis sæpe veniunt, ut Clerici mortui bona inuadant, unaq. cum ijs illa sæpe, quæ etiam ecclesie ministris, in mortui locum succedentibus, debita sunt, et ecclesie item, cui, dum in vita ille esset, inseruierat, bona sacrilege subripiant. Quare pœna excommunicationis late sententiam uetamus, ne Clerici mortui, qui dum uiveret, ecclesiasticum beneficium obtinebat, bona ad ecclesiam eiusdem ministros pertinentia, quisquam temere inuadat, atque auferat.

Decretum XVI.

Heres ultimarumque uoluntatum executor, si quæ piarum causarum nomine legata, relictaque sunt; ea anni spatio ad summum, aut tempore ab ipso testatore præscripto, non præstiterit, ab Episcopo, ut ratio iuris postulat, pœnis, ipso iure constitutis, omnino cogatur piam testatoris uoluntatem explere. Nec uero præscriptum illud, uel a iure, uel a testatore tempus ab Episcopo prerogetur, nisi sibi constiterit, quæ earum causarum nomine relicta, aut legata sunt, uere præstari non potuisse.

Episcopus uero in Parochijs, ubi opus erit, duos probate uitæ homines, pietatis amantes, et auctoritate præditos deligat, quorum opera, studio, atque adiumento ad piorum locorum, piarumque causarum iura persequenda utatur, quoad expedire uisum sibi erit.

Decretum XVII.

Ne Notarij, qui testamenta, codicillos, aliunde tabulas de rebus, quæ piarum causarum nomine legate, relictaque sunt, uel ipsi rogati conscripserunt, uel ab alijs conscriptas apud se habent, magnos nimis labores in ijs omnibus cõquendis sustineant; neque si id quod ipsis superiori concilio præscriptum est, omiserint, excommunicationem, eodem concilio propositam, subeant; idcirco illam sanctionem, piarum causarum nomine a nobis editam, ita interpretamur, ac moderamur, quo faciliore etiam executionem illa habeat. Quicumque Notarij sciunt, se rogatos, testamenta, aliunde ultime uoluntatis tabulas de rebus, piarum causarum nomine relictas, confecisse, nisi sex mensium spatio, postquam testatoris mortem scierint, illa episcopo significarint, quacumque in ipsis tabulis a se conscriptis legata pia facta sint; ijs excommunicationis pœnam ipso iure incurrant.

Qui uero in posterum eius generis tabulas, testamentaque scripserit, eandem pœnam ipso facto sub-

ean,

eant, nisi tribus post mensibus, quam testatoris mortem cognouerint, pia legata, relictæ, Episcopo denunciarent. Hoc autem de sex, et trium mensium spatio decretum uim tantum habere statuimus, cum primum concilium hoc in lucem emissum erit, ac promulgatum.

Ut autem Notariorum, qui iam mortem obierunt, exemplaria, et quæuis alia scripta, quibus res, piarum causarum nomine relictæ, aut legatæ, notata, ac descriptæ sunt, conquiri possint; Episcopus propositis etiam pænis, et censuris, eam, quæ sibi facilius uidebitur, in eam rei perficiendæ rationem. Qui Notarij præterea ex superioris concilij decreto excommunicationem subierunt, Episcopus eos absolutionem humiliter petentes, a censuris absoluat, si modo ipsius episcopi arbitratu ante satisfecerint, ad decreti huius præscriptum.

Decretum XVII.

Prohibeat Episcopus, ne bona, census, prouentus, aliaque eius generis, quæ ad ecclesiarum fabricas quouis ratione pertinent, ab earum Præfatis, aut ministris ad alios usus auertantur, quam institutum est, aut tere debent. Idem præterea ex Tridentini Concilij præscripto fabricarum redditus in usus ecclesiæ necessarios, atque utiles, ut expedire magis uisum fuerit, erogari curet.

Decretum XIX.

Qui bona ecclesiæ, Hospitalium, aliorumque piorum locorum, siue solus, siue una cum alijs administrat; si uel ipse, uel per interpositam personam ea emerit, aut emphyteusis locationis uel nomine conduxerit; ab eo administrationis munere statim amoueat; nec dignus in posterum censatur, cui talium rerum procuratio, administratione demandetur; cum eoque præterea ex iuris præscripto agatur.

Decretum XX.

Episcopus id sedulo prohibeat, ut quæ fabricæ, Hospitalia, Sodalitates, et quæ alia cuiusuis generis pia loca instituta non sunt ad pecuniam mutuo dandam; eorum administratores ne ulla causa specie cuiquam homini, nec etiam uniuersitati loci, aut uicinijs dent mutuo.

Quod si ipsi administratores mutuo, uel dederint, uel, quod grauius est, ab ijs locis sumpserint, ab earum administratione statim amoti sint, indignique censentur, qui per sex annos illorum aliorumque piorum locorum administrationem gerant. Tum etiam illorum Præfatis, quouis nomine uocetur, qui huic rei consenserint; excommunicationis penam subeat.

Decretum XXI.

Ne quisquam, pecuniam apud Montes pietatis deponat, uel eidem mutuo det, ut inde aliquid, ne minimum quidem lucri, aut eius, quod interest, nomine percipiat. Qui uero ex pacto quidquam ea causa

perceperit, quod Montis pietatis pecuniam uel mutui, uel depositi nomine dederit; cum eo tamquam cum usurario homine agatur ad iuris præscriptum. Quæ præterea de Montibus pietatis decreta superiori concilio sunt, ea episcopus obseruari curet, uel diligentissime. Compellatque illorum institutiones sibi ab administratoribus ostendi, atque exhiberi.

Decretum XXII.

Sodalitates quascumque, seu Confratrias, quæ Discipulorum nomine uocantur, episcopus, ut Tridentino concilio iussu est, uisitet; librosque uel constitutionem, uel meditationum, orationumque, si qui in eis extant, studiose recognoscat, ne quid falsum, commentitiumque, aut apochryphum in illis sit; et si quæ inuenierit, quæ emendationem desiderent, illa uel omnino tollere, uel emendare curet.

Efficiat præterea ut confratres, etiam nominatim uocati, ad statas, et solemnes processiones accedant, easque rectè, atque ordine obeant; utque non mercede conducti, sed pietatis gratia flagella sibi adhibeant. Easdem item Confratrias in eam pristinam Discipulorum regulam redigere curet, quæ iussu nostro recognita, et emendata, et huius temporis rationi accommodata; ad communem earum Sodalitatum usum edetur.

Si quæ uero hoc decreto præcepta illi uel contempserint, uel neglexerint; aliaque non obierint, quæ ad eorum Sodalitatis officium pertinent, pro rei grauitate seuerius ab episcopo corripiantur; sin autem emendari nulla alia ratione poterint, eorum Sodalitates extinguantur eiusdem episcopi iudicio.

CAPITA QUÆ AD
AD MONIALES
PERTINENTIA.

Caput I.

Quod de certo Monialium numero singulis Monasterijs constituendo, Tridentina Synodus decreuit; quodque item Summus Pontifex Pius Quintus, de Monialium, etiam earum, quæ Conuersæ dicuntur, clausura, litteris editis, sanxit; id utrumque episcopus, quam diligentissime potest, exequi curet. Quod si aliquid obstiterit, quo minus illud a se præstari queat; ipsum summum Pontificem sex mensium spatio consulat, idque exequatur, quod sibi ea de re ab illo rescriptum erit.

Hancque ipsam in ijs exequendis diligentiam a Regularibus præstari idem sedulo studeat.

Caput II.

Ut Tridentina constitutioni, quæ est de Reformatione Regularium cap. xvi. fraus nulla fiat; illud Episcopus, pæna anathematis et dantibus, et recipientibus proposita, interdicat, ne Moniales a puella, quæ regularem habitum in earum Monasterio suscipiuntur

est,

est, parentibus, uel consanguineis, uel curatoribus, nec uero ab alijs, quibus ipsi ob id sponione caueant, pecuniam mutuo, aut depositi, alioque quouis nomine sumant, antequam illa professionem regularem confecerit.

Episcopus præterea tum impensas æstimet, quæ et in religionis ingressu, et tempore professionis fieri solent pro uestitu, aut pro alijs rebus, ad ipsius puella, uel Monasterij usum commoditatemque pertinentibus; tum pecuniæ etiam summam præscribat, quam puella alimenterum nomine, Monasterio det; nisi census; aut alia bona immobilia, quorum annui fructus, eiusdem iudicio, ad ea alimenta satis sint, Monasterio attribuantur.

Ea autem omnis pecuniæ summa, eo nomine ab Episcopo decreta, ne ipsa apud certum hominem, et uirum bonum deponatur, qui, professione confecta, illam statim Monasterio tradat, ut decretum est superiori concilio.

Caput III.

Facultas superiori concilio permessa, ut Monialis organista, sonandi artem, Episcopi concessu, docere possit, abrogata sit, atque ita, ut nemini, nec uiro, nec famina, etiam cuiusuis Superioris facultate, ad Monasteriorum quoduis accedere fas sit eius rei causa; sed quæ Monialis uel organo sonandi, uel musica artis perita est, alias Moniales instruere poterit.

QUÆ GENERATIM AD HAEC
Decreta pertinent.

Decretum I.

Quæcumque his nostris, alijsque superiori Synodo prouinciali editis constitutionibus, decretisque sancita sunt, ea omnia in sua quisque episcopus diocesi, diligenter obseruet, et ab alijs, quorum interest, seruanda curet omnibus iuris remedijs. Ut autem, quæ in hac Prouinciali Synodo decreta sunt, ad ea præstanda, ulla ignorantia excusatione nemini huius Prouinciæ homini uti liceat; illud edi-

L A V S D E O.

Finis Concilij secundi.

mus, ut quo primum die, in lucem emissa, ad nostræ Metropolitanæ Ecclesiæ ualuas affixa erunt, tunc duorum mensium spatio omnes se et his decretis, et, si contra quidquam admiserint, pænis, ac mulctis, quæ in eis constitutæ sunt, obstrictos esse sciant.

Ab eo etiam affixionis, et promulgationis die tempus eorum decretorum inchoari decernimus, quibus certo præscripto dierum spatio aliquid præstari iussum est.

Unusquisque præterea Episcopus ea omnia in proxima diocesana Synodo legi, ac recitari iubebit, et, si ita expedire censuerit, siue etiam Cathedralis Ecclesiæ ualuas proponi; quo studiosus omnium animis præcepta eorum tradantur.

Singula item et Cathedrales, et collegiatæ, et Parchiales ecclesiæ hæc ipsa decreta, certo loco recodita, perpetuo asseruari curent.

Decretum II.

Si quæ in his decretis difficultas orta ante erit, quam a lia Mediolanensis Prouinciæ Synodus habeatur; eius difficultatis, tum omnium, quæ ipsis decretis tradita sunt, interpretationem, et explicationem nobis reseruamus, salua semper Sedis Apostolicæ auctoritate.

Decretum III.

Qua debemus humilitate, et obedientia, sanctæ Sedis Apostolicæ, omnium ecclesiarum matris, et magistræ iudicio, atque auctoritati omnia, et singula quæcumque in hac Prouinciali Synodo sancita, decreta, atque sunt, semper emendanda, et corrigenda subiicimus.

Decretum IIII.

Quoniam denique ob publicam huius Prouinciæ et priuatim etiam uniuscuiusque ecclesiæ utilitatē a Summo Romano Pontifice multa petenda sunt, decernimus, quidquid ab eo communibus nostris, et qui, ad sunt, episcoporum litteris petetur, illud omne concilij huius nomine, atque auctoritate ita factum intellegi, ac si publice in sessione postulatum esset.

36
C O N C I L I V M
P R O V I N C I A L E
M E D I O L A N E N S E I I I :

Quod

C A R O L V S B O R R H O M A E V S
S. R. E. C A R D I N A L I S T I T. S. P R A X E D I S
A R C H I E P I S C O P V S

Habuit an. a Chr. nat. M. D. LXXIII.

Gregorio XIII. Pont.

CAROLVS
BORRHOMAEVS
S. R. E. TIT. S. PRAXEDIS
PRESBYTER CARDINALIS,

DEI ET APOSTOLICAE SEDIS GRATIA
Archiepiscopus Mediolani.

Vniuersis Prouinciæ nostræ fidelibus salutem in Domino.

PRIORIBVS nostris duobus prouincialibus concilijs, bene iuuante Deo, initia fecimus conformandæ in hac prouincia ecclesiasticæ, christianæq. morum disciplinæ. Quibus sane initijs non solum insistendum nobis est, sed longius progrediendum, ac perpetuò quidem; cum et nullus nobis pastoribus definitus videatur progrediendi terminus, et perennis proposita sit pastoralis officij sollicitudo. Quamobrem pro nostri muneris cura, vt ad opus, quod iam pridem illis concilijs inchoauimus, progressum aliquem faceremus, tertiam Mediolani prouincialem synodum habuimus ad Tridentini decreti præscriptum. qua in synodali tractatione, Dei munere, et gratia, vnde, uelut ex uberrimo fonte, omnis sanctarum actionum ratio manat, nos de Coepiscoporum nostrorum consilio, et assensu, aliqua constituimus, et decreuimus, quibus adiuuari posse censuimus uestras in uia Domini progressiones. Ea igitur ut uobis uniuersis, ac singulis, quorum interest, nota sint, ac peruulgata, in lucem emitti iussimus. In ijs autem sicut paternam nostram erga uos pietatem, et debitam aliquam pastoralis officij religionem animaduertere potestis, ita in iisdem accurate amplectendis præstare uos debetis, quod uestrum est. Quare efficitur, ut, quanto maximo potestis, amoris obedientiæq. studio, illa ipsa non suscipiatis solū; sed feruetis accurate omnino: quo magis in dies, et nostrarū Episcopaliū uigiliarum laborumq. fructus constet in uobis, quibus in Christi uisceribus sollicitè ministramus; et prouincia hæc, salutaribus aucta disciplinæ institutis, fructus afferat uberiores in Domino: a quo uobis assidue precamur Christianarum uirtutum perfectionem, et salutem sempiternam.

IN NOMINE SANCTAE,
ET INDIVIDUAE
TRINITATIS,
PATRIS, ET FILII, ET SPIRITVS
SANCTI.

NOS CAROLVS BORRHOMAEVS, S. R. E. Tit. Sanctæ Praxedis Presbyter Cardinalis, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus Mediolani, de consilio, et assensu Reuerendis. Patrū, Coepiscoporum nostrorum, in Prouinciali nostro concilio Mediolanensi tertio, hæc, quæ sequuntur, constituimus, ac decernimus.

DE FESTORVM DIERVM
CVLTVM.

SACROSANCTA Tridentina synodus cum statuit, fideles religioso festorum dierum cultu abuti non debere ad comestiones, ad luxum, et lasciuiam; tum pastores omnes uehementer in domino obtestata, debitam, sanctamq. eorumdem obseruantiam pastoralis diligentia magnopere commendauit. Quamobrem primo prouinciali concilio de illorum cultu quamuis a nobis sancitum sit: tamē hac constitutione eo ipso de genere diligentius decernendum consueuimus; cum ea sint morum corruptela, et deprauatus usus, ab omni et diuina, et humana lege alienus, ut Deo dicati dies, sanctisq. rerum officijs consecrati, ac spiritus sancti doctrina instituti, tum ad recolenda diuina beneficia, tum ad honores debitas sanctis tribuendos ad eorumq. uite imitationem excitandam, non modo, ut oportet, sancte non colantur; sed, quod grauissimum est, nefarie uiolentur operibus, officijs, rerumq. actionibus, ab eorum cultu, et pietatis Christianæ studio alienis. Itaque in maxima hac offensione, nos sacra illius synodi auctoritate, canonum in re, summorum Pontificum sanctionibus, et Pij Quinti Pontificis constitutione, eo nomine edita, Patrum item institutis, tum ipsis imperatorijs legibus adducti, edicimus, ut ne quid seruilis operis sacris ijs diebus, qui sanctæ matris ecclesiæ instituto, aut uniuscuiusq. loci consuetudine, uotose publico coluntur, fiat; nec quidquam denique, quod in illis agi, geri, fieri non liceat. Et quoniam in ijs, quæ sequuntur, maxime peccatur, hæc nominatim uetamus. Ne ijs diebus nundine, emporia, mercatusue agantur: ne quicquam præterea fiat, exerceaturue; quod ad earum nundinarum, uel mercatus apparatus pertinere, etiam si in diem, proxime sequentem, ille cadant. Ne contractus ulli, cuiusuis generis sint, neue ulla

rerum executiones fiant; nisi cum iure nominatim permittitur. Ne collecta, tale sine in oppidis, pagis, uicis, ut ex deprauata consuetudine quibusdam locis factum est, festis diebus exigantur; præsertim quo tempore, uel sacra fiunt, uel concio habetur, uel processiones, uel alia diuina officia celebrantur; uel scholarū doctrina Christiana exercitationes aguntur. Nec uero ullo præterea unquam die in ecclesia, in cæmeterio, atrioue ecclesiæ illa exigi liceat. Ne libri, imagines, signa, et alia id genus usquā uenalia proponantur, aut circumferantur. Ne quæ ad aleæ lusum pertinent; neque laruæ itidæ, nec uestes ad personatorum hominum usum uendantur, locenturue. Ne quas res, ad uitium necessarias, uendi licet; illa prope ecclesias, in earumue conspectu ueniales proponantur. Neque earum ipsarum rerum; præterquam panis, à Sole, aut pluuia defendendi causa, in foro, locisue publicis tentoria, rastræue sint, quibus illa exponantur. Neque earundem rerum occasione, causauue officina aperte ullo modo sint: sed earum ostium paruulum patens sit licet; reliqua omni parte clausa. Quo in genere præterea Episcopus, illarum rerum uenditioni certam horam, et modum præscribat; ne ex uenditione aliquid existat scandali, offensionisue, aut occasionis, qua distrahantur homines à diuinis officijs. Tonsoribus præterea, pistonibus, sutonibus, calcearijs, alijsq. eiusmodi; et reliquis item opificibus, quibus præscribi oportet, Episcopus certas regulas præscribat, ne deinceps dierum festorum cultum uiolent, in quo maxime peccare plerique solent. Quoniam autem usum iam hac in prouincia nimis corruptum est, deprauatam hæc temporibus, et moribus, ad choreas, tripudia, saltationes, et id genus alia nunquam sere conueniri sine multis, et ijs quidem grauissimis Dei offensionibus; idq. cum ob turpes cogitationes, obscenæ dicta, inhonestas actiones, morum corruptelas, et perniciosas ad omnia opera carnis illecebrias, illis perpetuo coniunctas, tum propter cades, rixas, dissidia, supra, adulteria, aliaq. mala plurima inde consequentia quam sapissime, his tot offensionibus, et peccatorum seminarijs locum dari; ijs præsertim diebus, qui dies propitiacionis sunt; et ijs ipsis diebus fideles, plerosque, nefarijs istis Satanae blanditijs illectos, a diuinis officijs, et religiosis supplicationibus, lectionibusq. sacris abduci, auertiq. rudes à percipiendis fidei rudimentis; aliosq. ab alijs Christianæ pietatis officijs, in quæ eo tempore religiose incumbendū est; abstrahi, et amoueri; hoc certe grauissimum est in conspectu Dei, et ecclesiæ. Quare festis ijs diebus, saltem horis, quibus diuina celebrantur officia, interdiciamus ne saltationes, tripudia, choreæ ducantur, aut fiant. Ne item comediæ, ludi scenici, uel theatrales, ba-tiludia, et alia cuiusuis generis spectacula agantur. Ne circumforanei, circulatores, et id generis nebulones;

lones, præstigijs suis, inaniaq. ea spectacula agant; neque quicquam omnino uendant, ne medicamentum quidem prætextu.

Ut autem hæc omnes de festorum cultu leges ab omnibus seruentur; contra eos, qui non paruerint, Episcopus agat panis, et alijs item remedijs arbitrato suo.

Festis diebus sacrosancto Missæ sacrificio fideles omnes inter sint.

Neque uero excusentur puella nobiles, neque deinceps uidue, ne permissu quidem primi nostri concilij ob recentem mariti mortem, neque ullo alio, cuiusuis consuetudinis, prætextu.

Ut uero ij dies omni pietate, et religiosius colantur; hæc crebro popululum Parochi, et concionatores admoneant, atque hortentur, ut illorum dierum tempus, quod Deo, eiusq. cultui debetur, in ijs actionibus totum consumant, in quibus sancte consumendum est.

Ut concionem mane, et sacram lectionem a prandio, ubi explicari solet, audiant.

Ut diuinis, uesperarum præsertim, officijs præsentibus pie religiosq. adsint.

Ut in Christianæ doctrinæ rudimentis, ac præceptis, uel percipiendis, uel recolendis uersentur.

Ut in operibus etiam, officijsq. pietatis se exercent, agros homines uisitando, morientes pie consolando, et alia eiusmodi præstando.

Ut denique ab illis actionibus, unde omnis peccandi materia, atque occasio existit, feriati, in ea operâ incumbant; ob quæ sunt illi sacri instituti dies.

Episcopi igitur cura sit, uel litaniarum processiones, uel orationis, aliarumq. Christianarum uirtutum exercitationes instituire; in quibus per festos dies occupati fideles, abducant se a prophanis actionibus.

Sicut Principes, et Magistratus, qui gubernationi præ sunt, dignitate præcellunt, ita præluere debent exemplo, quo reliqui incendantur ad perpetuum pie agendi studium. Quamobrem pro muneris sui officio, eos patere cohortando, et admonendo, Episcopus curet; ut ipsi per annum solemnibus diebus, et in quibus potissimum humana redemptionis mysteria peraguntur, in Natiuitate scilicet Domini, die Circumcisionis, et Epiphaniarum, in hebdomada sancta, Pascha resurrectionis, Ascensione, Pentecoste, in solenni die Corporis Domini, ad Cathedralē Ecclesiam conueniant; Episcopaliq. Missæ sacrificio, quod solenni ritu sit, diuinisq. uesperarum officijs intersint. Idem præterea efficiat, cum ob Iubileum, uel ob aliam publicam causam generales processiones, et supplicationes aguntur.

Episcopus in curâ, diligentiaq. adhibeat, ut tum ex Ecclesiæ suæ libris ueteribus, manuq. scriptis, tum ex publicis Ciuitatis scriptis, monumentis, atque aliunde peruestiget, si qui dies sunt, quibus colendis, uel ueteri instituto usuq. uel publico uoto Ciuitatis adstricta est; aut alius item quibus diæcesis suæ locus.

Qua præterea diligentia utatur in conquirendis reliquis, tum uotis, tum piæ consuetudinis institutis. Si quæ uero eiusmodi monumenta compererit; ea diligentius conscripta, in Episcopali Archiuio asseruanda

curet. Certosq. illos dies festos, ijs monumentis notatos, coli, et alia huiusmodi pia instituta præstari iubeat.

Vigilia autem, et festi dies Sanctorum, qui publico Ciuitatis uoto, aut consuetudine coli debent, diæcesanæ synodi constitutione ab episcopo decernantur; et in calendarium quotannis relati, die Dominico, prout uniuersuiusq. eorum Sanctorum festus dies in aliquâ hebdomadam incidit, populo à parochio denuncientur.

Monimenta uero festi diei, uel prout institutorum, quæ in aliquo solo diæcesis oppido, locoq. noti publici, aut consuetudinis ratione seruari oportet, in eius etiam loci parochiali Ecclesia asseruentur: cum autem dies ille festus, uel quo pius institutum seruari debet, incidit; parochi sit, die Dominico, proxime præcedenti, illum populo indicare, ac denunciare.

Prohibeat uero diligenter Episcopus, atque omnino efficiat, ut non modo non saltationes, et choreæ, uerum etiam ne commensationes, in honorem sanctorum ludi, aliæque prophanæ actiones, ab eorum festorum dierum, prout institutorum cultu aliena, ullo quouis modo, etiam illorum prætextu, occasione introductæ, publice ijs ipsis diebus fiant.

Studeat etiam Episcopus, ut quo tempore in Septuagesima, Sexagesima, et Quinquagesima hebdomadis Ecclesiæ mater, et officiorum ritu, et hymnis, canticisq. fidelium mentes ad mæstitiam, atque ad pœnitentiã excitantibus, et omni deniq. tum uestimentorum, tum aliarum rerum apparatu popululum Dei instruit, ac preparat tot ante diebus ad sancte recolendam Christi Domini passionem, et crucem; eo potissimum tempore fideles, sibi in curam traditos, spectacula, ludos scenicos, et alia, quæ gentilitatis speciem præ se ferunt, tunc præsertim morum corruptelis introducta, illa ipsa, tanquam à sanctissimis Ecclesiæ institutis abhorrentia, omnino fugientes, ad pietatis Christianæ studia, et ad orationem attentiores sint, proposita omni Christianarum actionum exercitatione.

Quo religiosius incola uniuersiusque parochia festum diem colant, illius sancti, sanctæque, cuius patrocinio parochialis Ecclesiæ dicata est, cohortationibus agat Parochus, ut prædie eius diei illi sancte ieiunent, animo pie repetentes tum ieiunia, tum religiosas alias eius sanctarum uirtutum exercitationes; quarum meritis in cælum ille uocatus, cum sempiterna gloria perfruatur, pro charitate, qua abundat, eorum, quorum salutis patrocinium suscepit, preces Deo offert, ieiunia item, et lacrymas. Tum idem illos admonere, atque uehementer in Domino cohortari nõ desistat, ut pietatis Christianæ officijs, sanctis operibus, debitaq. ueneratione sancti illius diem festum colant; utq. ab omni serui operi abstinere studeant.

Eodem præterea die sancti, qui parochia patronus est, et custos, quo ad illius imitationem magis fideles inflammentur, id parochus præstet, ut peracta uesperarum officio, cum frequentior in Ecclesia populus adest, aut ipse, aut alius in suggestu, alioq. loco superiori, de libro, quo illius uita, uere expressa, continetur, res eius

eius sancte admirabiliterq. gestas, religiose uere instituta, morum disciplinam, pietatis studia, uirtutes pronunciet.

Quoniam uero sanctissimis summorum Pontificum constitutionibus, et prouincialis Concilij primi nostri decreto sancitum est, ut quæ apocrypha sunt, in Ecclesiæ ne legantur, de uitis sanctorum, qui in unaquaq. huius prouinciæ urbe, diæcesis certis potissimum locis coluntur, liber ab Episcopo conficiatur, doctis, et pijs uiris adhibitis, tum ex probatis auctoribus, tum certis suæ Ecclesiæ scriptis, ac traditionibus.

Sanctorum, qui in Domino dormierunt, sacris sepulcris, et reliquijs colendis, et uenerandis, eo maxime augeatur gloria Dei, quo religiosius illa coluntur. Quo igitur die sancti alicuius dies festus agitur, si in aliqua urbe, diæcesis Ecclesiæ, sancti alicuius corpus reconditum est, sacrae eius membra, uel alio insignes, et qui assertantur: eo die, et significatio detur frequentibus campanarum sonitu; et illa Ecclesiæ locus, ubi ea sunt, sacrarum uestium apparatu, et candelarum lumine ornetur; tum ad maiorem cultum diuina officia solemnius celebrentur.

DE SCHOLIS DOCTRINAE Christianæ.

Quo maior in dies concursus, et progressio fiat ad doctrinæ Christianæ scholas, ad earumq. studium uehementius excitentur iam instituta, et in posterum, Deo iuuante, instituenda eius rei nomine sodalitates: Indulgentiarum, quæ, et à Quinto, et nuper à sanctissimo D. N. Gregorio XII. earum sodalitarum hominibus concessa sunt, domum quotannis per Parochos duobus ante calendas Maij diebus Dominicis proximis promulgetur, cum frequens populus adest. Illis autem constitutis calendis, earum sodalitarum homines, ut Indulgentias consequantur, confessi, sacram Eucharistiam sumant; ac processionem præterea agant solenni ritu. Si uero sapius id promulgari, uel alijs potius certis diebus hæc ab illis agi, Episcopus censuerit; id constituat arbitrato suo.

Quibus in oppidis, uicis, ac locis, quæ ad suam diæcesim pertinent, Episcopus has necessarias doctrinæ Christianæ scholas, et sodalitates, ut altera prouinciali synodo iussu est, non adhuc instituit, illas quæ principum, et quam diligentissime institui curet. Studeat uero quam plurimos cuiusuis conditionis, status, et ætatis homines probatos, tum uirgines, tum famulas, ijs scholis iam institutis, uel instituendis, adscribi, adscriptosq. operam illis nauare, ut concessi Indulgentiarum numeris participes sint.

Eas uero iam institutas, uel in posterum instituendas, scholas, et sodalitates, ad illas præscriptas regulas dirigi curet, quæ in usu nostro ad communem earum usum edentur in lucem.

Scholas præterea quam sapissime uisitari, tum ab earum Præfectis, tum ab alijs etiam iubeat, quibus id negotij dederit. Iique diligenter ei referant, cum de omni

instituta earum ratione, frequentiaq. illorum, qui conueniunt, tum de reliqua earundem, sodalitarum spirituali progressionem. Eisdem, quo plures poterit, constituat Confessarios sacerdotes, et in concionibus habendis exercitatos, quorum, et ministerio adiuuentur, et salutaribus monitis, crebrisq. cohortationibus inflammentur in dies magis, ad illud scholarum, et piarum exercitationum institutum, atque studium.

Si quam aliquando concionem sacram à prandio populo haberi contigerit, ei certa hora ab Episcopo statuatur; ita ut neque concionator a doctrinæ Christianæ scholis, neque hæc ab illo impediatur.

Episcopus præterea eam inerat rationem; ut et in hospitibus, et in alijs pijs locis, ubi plures, uel uirgines, uel famulae curantur, aut aluntur, hoc tradenda doctrinæ Christianæ institutum introducat: quo illi præsentur hoc præterea spirituali cibo.

QUAE AD CONCIONATORES pertinent.

Anniversaria festorum solemniumq. dierum quadam quasi uicissitudine, et statim pro solemnitarum, temporumq. ratione sacris caeremoniarum ritibus Dei Ecclesiæ, à Spiritu sancto instructa redemptionis nostræ mysteria, et sacras alias actiones in anno, tamquam uno libro descriptas, fidelibus proponit; qui si minus ad ea instructi sunt, nec quæ sancte, religiosq. aguntur, intelligunt, non eum fructum, quem alioqui perciperent, capiunt. Quo igitur diligentius illi instruantur, indicesq. magis accendantur ad publicas sacras actiones, et mysteria colenda, quæ statim anni solemnitaribus, et temporibus Ecclesiæ Dei celebrat; Episcopus tum ipse aliquando, tum concionatores, et Parochi certis ijs diebus, quibus illa agi, celebrariue contigerit, popululum doceant cum sacrosanctæ ea mysteria, tum religiosum eorum anniversarium cultum, tum sanctiores statarum in ijs colendis sacrarum caeremoniarum, ac rituum rationes, et significaciones.

Itidem, cum solennes aliqua statim processiones, uel alia supplicationes, aliqua publica causa indicta, aguntur, uel Iubileum, in uniuersa Ecclesiæ indictum, celebratur; conciones ab eisdem habeantur. Quibus præter cetera explicentur causæ, quamobrem aut Iubileum celebratur, aut illæ supplicationes fiunt; tum excitentur, atque admoneantur fideles, quam religiosè incumbendum sit ei sanctæ actioni, quidq. ab illis præstandum, ut illius Iubilei spirituales diuitias ipsi consequantur.

Ut autem religiosa animi præparatione hi solennes dies à fidelibus colantur; non satis illi id esse putent, mysteria illa à se sermonibus, concionibusq. ijs ipsis diebus; quibus celebrantur, explicari, sed festis etiam, aut Dominicis diebus, eas sacras, uel solemnitates, uel actiones proxime præcedentibus, eosdem concionibus instruant, et eorum animos mentesque præparare, atq. inflammare studeant, cum ad omnem religiosum mysteriorum, quæ sancte agentur, cultum, tum maxime, pro solemnitarum ratione, ad pœnitentiæ sa-

cramentum, et ad sacram Eucharistiam sumendam. Id uero etiam seruetur, cum stat a ieiuniorum tempora, aduentus Domini, Septuagesima, et eiusmodi instant.

De sacramento etiam Chriftatis populum instruant in illis Pentecostes diebus, quibus potissimum ab Episcopo id sacramentum solemniter ministrari solet. Parochi autem id omne instruendi populi officium præsent ad præscriptum instructionis, quæ eo nomine cura nostra conficietur ad communem prouincia usum.

Ne patiat Parochus, cuiusvis ordinis regulares in ordinis sui Ecclesiis, intra fines parochie sue sitis, concionem habere, nisi ex scripto testimonio perspexerit, eos, muneris eiusmodi in illis Ecclesiis obeundi causa, se ad Episcopum cum concionandi facultate, quam à Superioribus suis ipsi obtinuerint, contulisse, et benedictionem, ut Tridentino Concilio cautum est, ab eodem petisse: neque itidem in alienis eiusdem parochie Ecclesiis, nisi, ibi concionandi facultatem sibi ab Episcopo litteris concessam, illi ostendant.

Quæ in Concilio prouinciali primo de prædicatione uerbi Dei, et quæcunque item alia concionatoribus à nobis præscripta sunt; ea quo diligentius seruentur, illam cautionem adhibeat unusquisque Episcopus, ut cum eorum cuiquam in sua diocesi concionandi potestatem faciet, uel benedictionem impartiet, illa omnia, et alia eo de genere in nostrâ concionatorum instructionem, ad communem prouincia usum simul redacta, et quæ item Episcopus Ecclesie sue rationibus accommodata, ab illis seruanda censuerit, illis litteris describi iubeat, quibus uel concionandi facultas permittetur, uel præsentationis postulataq. benedictionis testimonium fiet.

Quoniam parochos concionante, nonnulli, parum salutis sue memores cum ad illius concionem conueniunt, sepe discedunt ea non absoluta, ideo debiti in hoc genere officij sui eos crebro Parochus admoneat, prout necessarium esse uiderit. Quod si quos aliquando monitos ex uerbi Dei, uel Parochi concionantis contemptu in contumacia perseuerare animaduertit, illos ad Episcopum deferat, qui pro culpæ gravitate eosdem afficiat, tum alijs penes, tum, si opus est, sacramentorum communionem priuet, ad Cartaginensis Concilij præscriptum.

Parochus, et concionator sepe, prout opus esse animaduertit, illam decem annorum Indulgentiam edicat, ac denunciât, quam Summus Pontifex Leo X. in Lateranensi Concilio toties concessit, quoties aliquem blasphemantem accusarit.

QUÆ AD FIDEI TVENDÆ Studium pertinent.

Quos oportet, sacri Tridentini, prouincialisque nostri concilij primi iussu in diocesana synodo Canones, et Decreta Tridentina recipere, fideique professionem præstare; nisi illos id præstitisse, Episcopus perspexerit:

in ea, quæ proxime futura est, synodo, ab illis præstari iubeat.

In aliquem uero certum librum, qui in Episcopali Archivio afferretur, eos omnes, ac singulos Cancellarius Episcopalis ordine referat, tum qui antea præstiterunt, tum qui in posterum præstabunt in singulis synodis, deinceps sequentibus.

Quicunque litteras, et liberales artes quouis nomine, uel publice, uel priuatim docet, ij, quales quales sint, et reliqui præterea, quibus Pij quarti, Pontificis Max. constitutione, uel eiusdem prouincialis Concilij decreto fidei professionem facere iussum est, trium mensium spatio illam ad formulam ab eodem Pontifice præscriptam, aut iam præstitisse ostendant, aut re ipsa præsentent.

Qui uero in posterum illud legendi, interpretandi, docendiq. munus suscepturi sunt, fidei professionem ad idem præscriptum ante præsentent, quam id suscipiant, exerceant. Hiq. et illi omnes libro notentur.

Parochus ne ullo modo patiat, in sue parochie finibus id, ut supra, munus à quoquam deinceps suscipi, aut iam nunc susceptum exerceri, si is scripto Episcopi testimonio non ostenderit, se fidei professionem præstitisse: immo uero, si ita testatum non fecerit; ei illo munere interdicit, si non paruerit, ad Episcopum deferat, qui in eum, prout iuris est, animaduertat.

Et quoniam ad Christianam pietatem hoc ualde interest, ut instituendo pueritia, atque adolescentie munus committatur uiris, non scientia solum, sed fide, ac moribus, uitaq. probatis: eam ob causam à quo fidei professionem Episcopus recepturus est, ante ab eo cum uita sue rationes perquirat, tum, si quod testimonium fidei, morumq. à probatis uiris habet, afferri iubeat. Quod si ea, uel non afferuntur, uel eiusmodi sunt, quibus ipsius Episcopi conscientie, ac iudicio non satisfiat, id ipsum aliunde Episcopus querat, ab ijs præsertim, apud quos ille diu fuerat; hocq. diligentius inuestiget, si uel e longinquis, uel hæresis nomine suspectis, uel morum corruptela inquinatis locis illum esse, aut uenire animaduertit.

Hoc præterea diligentia adhibeat, ut, posteaquam aliquis, fidei professione ad præscriptum facta, docendi curam susceperit; eius etiam uita, morumq. ratio, et puerorum institutio aliquando obseruetur, idq. in ijs potissimum ludi magistris, qui certa pacta mercede, in disciplinam suam traditos pueros domi educant.

Quorum librorum lectione, explicatone, puerorum, aut adolescentium animi deprauantur, et mores facile corumpuntur, quo in genere ij sunt, qui res obscenas, et turpes continent: eos, ut Indice Tridentino sancitum est, à ludi magistris prælegi, explicari, Episcopus non patiat: ac plane uetet, ab illis quicquam exponi, quod bonis moribus repugnet, quodq. impietatem inducat, ut Lateranensi ultimo Concilio decretum est.

Iubeat Episcopus pueros, adolescentes à ludi magistris Christianæ religionis præcepta, atq. fidei rudimenta doceri, adhibitis ijs solum libris, quos Episcopus ipse

se præscripserit, prout ad illud instituendi munus eos idoneos esse iudicauerit. Dominicis uero, et festis diebus, nullo alio præterea doctrinæ genere illos instruit liceat, quod omne eo ipso Concilio Lateranensi præscriptum est.

Illud etiam eisdem præscribat, ut diebus festis scholæ suæ adolescentes, puerosue, aut ipsi conducant, aut frequentes illos conuenire iubeant ad solenne Missæ conuentualis sacrum, ad uerbi Dei conciones, ad diuina uesperarum officia, ad sacrarum litterarum interpretationes, ad doctrinæ Christianæ scholas, et ad alia denique uitæ spiritualis studia, atque exercitationes.

Hæc omnia an ab ijs præsententur; Episcopus uisitando, aut ipse, aut alius eius nomine inuestiget diligenter, tum, maxime, an libros isti apud se habeant, uel ob fidei doctrinam, uel ob morum institutionem damnatos, improbatosue, tum præterea, an qui in eorum disciplina traditi sunt, honeste educantur.

Profecturus aliquis ad ea loca, ubi et si catholico etiam more à multis uiuitur, impune tamen, et publice ab alijs prædicatur, aut creditur, quod à Romanæ Ecclesie doctrina, et fide alienum est, profectiois scriptum facultatem ab suo Parocho, uel ab eo, quem Episcopus constituerit, ante impetret, quam abeat. Quibus facultatis litteris caueatur, ut et reuersionis tempore, et si diutius illis in locis fuerit, singulis annis testatim faciat, se catholico more, et uiuere: utq. id testimonium scriptum sit ab illius loci, ubi fuerit, Episcopo, aut Parocho, si ibi Parochus est, aut à catholicis uiris, probatis hominibus, illorum locorum incolis. Hocq. is, cui eo proficisci concessum erit, præstet omnino.

Quicunque autem sanctæ Inquisitionis officium, statum, res, et ministros aliquo modo laeserit, uel oларit, contra eum, ut Pij V. Constitutione sancitum est, Episcopus agat ad illius sanctionis præscriptum. Quam grauissimam sanctionem aliquando, cum expedire censuerit, promulgari iubeat.

Ternicioforum, et falsorum librorum cum perpetua quodammodo pestis sit, cui remedium semper afferri oporteat, de ijs sepe, et summorum Pontificum constitutionibus, et sacrarum Canonum iure, cautum est. Postremo autem multa tum Concilij Lateranensis ultimi decreto, tum nuper Tridentino Concilio, et indice utiliter constituta sunt. Quæ ut Episcopi studio à Bibliopoli, Impressoribus, et reliquis item omnibus, quorum interest, diligentius, quam hætenus, factum sit, ubique præsententur; illa fere omnia aliæque nonnulla, eodem spectantia, quæ addenda censuimus, simul complexi, prouinciali hac constitutione toto eo degere sic edicimus, propositis, eodem Lateranensi, et Tridentino tum Concilio, tum indice, et Pij Quarti constitutione de eo indice lata, penes sancitis, et alijs præterea Episcopi arbitratu.

Ut quicunque artem librariam exercet, ab eo ne patiat Episcopus libros uenales proponi, nisi confecto librorum suorum indice, cui ab se, aut ab eo, a quo eam

curam in, recognoscendis libris geris uoluerit, et ab Inquisitore etiam subscriptum sit: neq. facultate sibi ab eisdem non permessa, ullos alios cuiusvis generis libros ille habeat, aut uendat, aut quauis ratione tradat, illo indice non notatos.

Ne loco publico, portorij, mercibusue importandis constituto, libros ministri publici eius loci exportari patiantur, nisi qui illos importarint, aut Bibliopola, aut alij, quorum sunt scriptum, eorundem manu signatim, attulerint, quo exportandi potestas fiat.

Libri, non publico mercium loco expositi, sed aliò in urbem inuecti, ab eo qui inuexit, uel inuehi iusserit, eisdem denuncientur: nec libri a quouis inuecti, uel in urbem introducti, alijs commendantur, aut quauis alia ratione tradantur, antequam bis, qui introduxerit, illis, ad quos recognitio pertinet, indicem eorundem ostenderit, ab eisdemq. item facultatem obtinuerit: idque nisi libri id generis sint, ut eos omnibus permisos esse perspicue constet.

Ne quis opuscula, libros, commentarios, aliæque id generis, quouis titulo, et nomine, quæ manu scripta sunt, euulget; nisi ab Episcopo, aut ab alio eius iussu, et ab Inquisitore recognita sint, atque approbata subscriptionibus.

Ne præterea quis librum, scriptumque cuiusvis generis imprimat, imprimere curet, nisi eisdem, Episcopo, et Inquisitore recognitum, et scripto comprobatum.

Quod recognitionis, et comprobationis scriptum, libri imprimendi principio, recognitorum manu notatum, principio item libri imprimatur.

Libri exemplum auctoris manu, et nomine notatum, ubi primum impressum est, recognitoribus tradatur asseruandum.

Libris impressis, appposito imprimentis nomine, adscribatur item annus, quo impressi sunt.

Libri, quos typis mandari concessum est, in codicem à recognitoribus referantur, notato concessæ facultatis anno, et die, descriptis etiam nominibus eorum, quibus eos imprimendi potestas facta est.

Ne hæreses, ultimamque uoluntatem exequentes, libris, à defuncto relictis, utantur, aut alijs utendos dent, uel uendant, aliæque quauis ratione tradant, antequam illos, aut eorum indicem ipsi Episcopo, et Inquisitori attulerint; facultatemq. obtinuerint.

De Biblijs autem, uulgariter redditis, et de testamento nouo, in uulgarem etiam sermonem conuerso, de libris præterea, qui de rebus inter catholicos, et hæreticos controuersis, communi item lingua conscripti sunt, ea diligens cautio adhibeatur, ut illorum usus ijs tantum concedatur, quibus Episcopus, aut Inquisitor de consilio Parochi, aut Confessarij permittendum iudicarit.

Libri de officio, et precibus uirginis P. Mariæ uulgariter, uel Italice, uel Hispanice, uel Gallice, uel Germanice, uel partim latino, partim uulgari sermone expressi, uenales ne proponantur, neque uendantur. Si qui uero eos adhuc habent, ad sacræ Inquisitionis officium statim deferre compellantur, ut edita

à Pio Quinto, constitutione sancitum est.

Caveat Episcopus, ne libri illi paruuli, quibus preces uariae continentur, falsis, superstitiosisque titulis aspersi, habeantur, aut uendantur, uisi suo, aut Inquisitionis, aliorumque Theologorum, quos huic muneri praefecerit, diligenti studio primum recogniti, et purgati sint.

Adhibeat idem aliquando aliquot suae Ciuitatis peritissimos homines, quorum opera, et studio accurate cognoscatur si qui pestiferi libri sunt, Indice Tridentino non notati, quorum usu, et lectione interdiciendum sit, eiusdem iudicis auctoritate.

Quos libros, id generis cognouerit; ne in urbem, aut in diocesim suam illi inuehantur, caueat quam diligentissime: eorumque nomina cum ad sacrae Romanae Inquisitionis Patres deferenda curet; tum alijs prouincijs Episcopis significet; quo diligentius pesti obstruatur aditus.

Qui per urbes praeterea, uicos, oppida, aliaque loca libros uenales circumferunt, eorum etiam indicem habeat, cui ab Episcopo, et ab Inquisitore, aut ab ijs, quibus librorum recognitio ab illis delegata est, subscriptum sit.

Hos Parochus, in cuius Parochia finibus illi uenales libros exponunt, circumferuntque, de improviso aliquando uisitet. Ac si aut illorum indicem non habere, aut alios praeterea, eo indice non descriptos, uendere, habereque compenderit; tum eos Episcopo, aut Inquisitori denunciet: tum libros omnes sequestri nomine, donec aliter ab eo, cui denunciarit, iussum erit. Si libros, Indice Tridentino damnatos, improbatosque apud eos deprehenderit: illos etiam comprehendendi, aut sponcione saltem facta sibi ab illis cauere curet, ut ad certum diem sistant in iudicio Episcopi, aut Inquisitoris.

QVAE AD SACRAMENTALIA, et sacramenta generatim pertinent.

Christiana pietatis ornamentum, in quo populum fidem gloriam oportet, altare est celestis holocausti, sacrosancta illa arbor Crucis, in qua auctor humanae redemptionis pependit Christus Dominus. Quamobrem ad Christianam religionis gloriam insignis admodum fuit ea ueterum pietas ut Crucis signum non in templis solum, sed domi, forisq. in parietibus, ac uestibulis, passimque in urbe expressum appareret; tanquam et praclarum populi Christiani trophaeum, et clarissimum diuinae misericordiae monumentum, et sempiternum denique testimonium, quo palam fieret, fideles dum inimicis Crucis Christi, Iudeis, Ethnicis, et Haereticis nihil habere commune, sed contra eos omnes libere profiteri, quem colunt, Dominum Iesum, et hunc Crucifixum. Hoc igitur maiorum religioso exemplo, atque instituto, cuius etiam uestigia in hac prouincia aliquot locis perspicere licet, excitatus Episcopus illud curet, ut hoc sacrosanctae Crucis insigne, uel ligno, uel lapide, uel ubi commode per facultates fieri po-

teat, marmore expressum, in urbe, et diocesi sua, ubi triuia frequentiora sunt, publice proponatur, atque erigatur: quo crebrius, perpecta ea sacrae Crucis arbore, fideles sese erigant, tum ad summi mysterij, in ea peracti, gratiam memoriam, tum ad ueram illam gloriam, ad quam Christo duce, populus fidelis, qui populus est acquisitionis, contendere debet.

Quod praeterea alias sancitum est, id pro sacrosanctae Crucis cultu, et ueneratione seruari Episcopus iubeat, ut ne ea humi exprimatur, ne ue sordidis, et aliqua labe inquinatis locis.

Singulis diebus dominicis sacerdos, Missae parochialis sacrum facturus, antequam illud inchoet, aquam sale aspersam benedicendo renouet, eamque, ut moris est, aspergat.

Sanctissimi D. N. Gregorij XIII. Pontificis constitutio, qua, excommunicationis poena proposita, ipso facto incurrenda, interdictum est, ne innocentissimi Agni imagine figurata certa illa forma, et per Romanos Pontifices statis temporibus consecrata, minio, auro, aut ullo colore inficiantur; neque uenales proponantur, promulgetur in Ecclesia eo anno, quo illas consecrari moris est, in pascha; et quoties item Episcopus opus esse censuerit.

Quod pietatis, et Dei honoris causa ab sancta Matre Ecclesia institutum est, ut festo die Purificationis B. Mariae Virginis candelae, et palmae, aut oliuae, prout locorum consuetudo est, dominico die, qui de palmis dicitur, in Ecclesia solenni ritu benedicantur: eaque candelae accensae statim illo tempore processionibus circumferantur, non sine sanctissima mysteriorum significatione; id, ut instituti ratio postulat, ita religiose celebrari debet.

Quamobrem edicimus, ne alio loco, nisi in Ecclesia, neque dum manibus laicorum tenentur, sed constituto loco posita, solemnibus caeremonijs benedicantur; et singulae singulis distributa, tum palmae, tum candelae accensae manibus per eos, qui acceperint, gestentur, ex Ecclesia instituto, dum statim illis diebus processiones, et sacrae aliae actiones habentur. Utque praeterea introducto ei usui occurratur, quo multis locis in hac prouincia fit, ut illae, uel candelae, uel palmae oliuaeque, sacro eo ritu benedictae, non in Ecclesia a quibusdam sumantur, sed ad eos domum deferantur; et, quod grauius est, a laicis quibusdam, quasi tributum quoddam sibi a parochis, uel ab alijs quibusuis debitum, ille elligantur, decernimus, ut saluo, si quod patronus aliquis beneficij habet, illas exigendi iure, ijs solum, qui in Ecclesia intererunt, et illis item tantum tradi liceat, qui ijs ipsis diebus ad illam Ecclesiam conuenire solent; sed non potuerunt, uel quia aegroti, uel alia legitima causa impediti.

Ad preces, quae supra puerperam funduntur, cum post prolem emissam, illa actura gratias, ad Ecclesiam se confert, parochus puerperae domum ne ingrediatur, etiam si mulier ob aduersam ualetudinem Ecclesiam adire nequeat.

Femini praeterea, post puerperium ad Ecclesiam uenientibus, panis benedictus, sub hostiae forma, ne praebatur.

Fons baptismalis, ne usquam in alijs Ecclesijs, quam in parochialibus sit, uel Episcopi concessu in illis locis, ubi propterea quod parochialis Ecclesia longius distat, idem populi commodo magis consulendum esse censuerit.

Ad sacri chrysmatis oleum accipiendum, quotannis ante Pascha mittantur, qui accipiant, ut ueteri canone decretum est.

Sancti item chrysmatis, et sacri cathecumenorum olei uascula, ne alibi, sed in Ecclesia, religiose asseruentur in ciborio, alioque eiusdem Ecclesiae certo constituto loco, quem Episcopus comprobabit.

Sacrum praeterea oleum infirmorum, in Ecclesia itidem custodiatu uase, ab aliorum sacrorum oleorum uasculis distincto; nisi quibus parochis Episcopus propter eorum domicilij a parochiali Ecclesia distantia illud domi tunc aliquando solum asseruari concesserit, cum in parochia finibus grauius aegrotantes habent, quibus usui uenire potest, ut quam celerrime succurrendum sit illius sacramenti administratione.

Atoneat saepe parochus, hocque tum maxime, cum Sacramenta ministrat, ut fideles, quibus ea ministrantur, et qui comites ad Sacramenta, Baptismum, et Confirmationem adhibentur, ense, pugionem, et eiusmodi deponant, memores se in omni spiritu humilitatis sanctaeque pietatis studio adesse oportere sacris illis mysterijs.

DE BAPTISMO INFANTVM expositorum.

Infans expositus, licet appensum collo scriptum habeat, quo ille baptizatus significetur, si tamen, re diligenter perquisita, quemadmodum cathecismo Romano expressum est, adhuc dubium sit eum baptizatum esse, ea conditionis formula baptizetur, si tu es baptizatus, ego te iterum non baptizo, et si nondum baptizatus es, ego te baptizo etc.

DE IIS, QVAE AD SACRAM Eucharistiam pertinent.

Ad saluberrimum illum sacrae Eucharistiae frequenter sumenda usum parochi, ut primo prouinciali Concilio iussum est, et concionatores item, quam sapientissime populum cohortentur, nascentis Ecclesiae institutis atque exemplis, et grauissimorum Patrum uocibus, et uberrima hoc ipso de genere Catechismi Romani doctrina, et sententia denique Tridentinae synodi, quae optaret quidem fideles in singulis Missis, non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiae perceptione communicare.

Quod si quis concionator, etiam regularis, aliquid contra directe, indirecte dixerit, aut concionatus sit; Episcopus, in cuius urbe, diocesiue hoc ille admiserit, ei, tanquam scandalum disseminanti, Tridentinae

eiusdem synodi auctoritate, interdicat praedicatione uerbi Dei. Ad cuius praedicationis munus ne idem restituatur, nisi primum eiusdem Episcopi iudicio satisfecerit eo ipso loco, ubi ea in re scandalum, et offensionem praebuerit.

Itidem pro ratione culpae corripiantur, corriganturque, et satisfacere quoque compellantur, quicumque, uel sermonem habendo, uel colloquendo, hoc in genere offenderint.

Cum nimbis, procellis, turbine, aut grandines impendat; ne sacerdos ad tempestatis procellam arcendam uasculum adhibeat, in quo sanctissimum Euchariisticae sacramentum asseruatur: sed tabernaculum, ubi illud in altare reconditur, patefaciat licet: tumque, in eius conspectu litanias, aliasque religiosas preces, eius rei causa institutas, pie, sanctaeque pronunciet.

Sacerdos, cum Corpus Christi Domini ad agros interdum in urbe, alijsque frequentibus locis defert, non superpelliceo solum, sed pluuiali praeterea indutus incedat, ubi per facultates, et per loci, temporisque rationem commode fieri potest: tum praeterea, ubi etiam potest, aliqui clerici adhibeantur, clericali habitu, et superpelliceo induti, qui comitantes una cum deferente, sanctas, religiosasque preces recitent.

Perfunctus deferendi Sacramenti munere sacerdos, ubi ad ecclesiam redierit, fidelibus, qui in eo deferendo praesentes adfuerant, quam ex illo pietatis officio consequuti sint, indulgentiam denunciet, paucis uerbis eos cohortans, ut in religioso eo instituto sancte perseuerent; tum pronunciata oratione, quae est de sanctissimo Sacramento illos demittat in pace cum benedictione.

Indulgentia autem à Paulo tertio Pontifice Maximo corporis Domini sodalitatibus concessa, saepe promulgetur; crebrisque cohortationibus fideles incenduntur, quo frequentiores ille ubique locorum instituantur; institutaque debitum munus obeant.

Quae praeterea sodalitates eo nomine, ut alias prima prouinciali synodo iussum est, instituta iam sunt, et in posterum instituentur; regulis utantur ad communem illarum huius prouinciae sodalitarum usum nostro iussu edendis. Quibus Episcopus addat, quae pro urbis, diocesisque suae ratione expedire uidebuntur.

Parochus ijs omnibus, qui intra Ecclesiae suae fines habitant, in Pascha sacram Eucharistiam ipse, non sacerdos alius praebet; nisi ob frequentem multitudinem, necesse sit alterum etiam sacerdotem adhibere.

Quicumque in pascha ab diocesi abfuerit, is reuersus, se eo tempore sacram communionem sumpsisse, testatim faciat scripto sacerdotis, à quo sumpsit. Quod testi monij scriptum manu, uel sigillo Ordinarij, aut eius, cui id cura ille dedit, munitum sit: alioquin, ut Ecclesiae praepcepto pareat, confessus in propria parochiali Ecclesia sacram Eucharistiam suscipiat. Quod nisi fecerit, prout iuris est, poena afficiatur.

Ad Communicantium purificationum uasa adhibita, ne alterius rei usui sint; eaque propterea in sacristia seruentur.

DE IIS, QVAE AD POENITENTIAE Sacramentum pertinent.

Qui ad confessarium, etiam regularem, in aliena diocesi commorantem, dedita opera se conferens, peccata sua sit confessus, nisi confessarius ille et ab Episcopo loci, et a consentientis Ordinatio ad confessiones audientibus probatus erit, ei, tanquam inconfesso, parochus Eucharistiae sacramentum ne praebeat: illius praeterea ordinarius, cuius confessionem ille sacerdos confessarius non probatus audierit, ne eum patiat in sua diocesi confessiones per biennium audire, neque ibidem concionari. Quod decretum Quadragesimae initio a parochis promulgetur, quibus locis Episcopo uidebitur.

Episcopus id confessarios sacerdotes interdum admovent, ut, si quando quavis facultate, auctoritateque eis licebit poenitentium uota commutare, ne ea illi commutent, nisi in alia maiora pietatis opera, uel Deo gratiora, uel saltem quae tantum ualeant. Qua in re iudicanda rationem habeant et sumptuum, et laborum, et molestiarum, et omnium denique incommodorum quae poenitentibus perpessus erant, si uotum, quod sancte conceperant, re ipsa praestitissent.

Ne confessarii sacerdotes, cum sibi facultate, uel ex Iubileo, uel ex alijs Apostolicis litteris concessa, poenitentium confessiones audire, eosdemque a peccatis etiam grauioribus, quae admiserunt, et a penis item, ac censuris, quibus irretiti sunt, absoluerent licet, cum eo, qui in irregularitatem incurrit, dispensent, nisi eius rei facultate illis litteris nominatim expressa.

Si poenitentibus poenitentia praescribenda est aliqua pecunia ratione, ne sibi sacerdotes confessarii eam pecuniam, sed locis pijs attribui curent, ut in officia, operam, pietatis erogetur: Neque uero huius pecuniae distribuenda curam ipsi, ullo plane modo, suscipiant.

Neque praeterea sibi dari curent, si quid eleemosynae causa poenitenti erogandum est in Missae sacros faciendos.

Ne confessarii regulares eorum peccatorum, quorum ab solutio Episcopo reseruata est, uinculis irretitos, poenitentes absoluant, quemadmodum a sancta sede Apostolica declaratum est, id eis non licere, quauis priuilegiarum suorum auctoritate.

Confessarijs sacerdotibus praescripta e nostris prouincialibus synodis, instructiones ad prouincia usum, aequae item, quas eisdem, pro urbis, diocesisque, suae rationibus, addi Episcopus censuerit, in litteras includantur, quibus uel probationis testimonium, uel facultas dabitur illius muneris gerendi.

Studeat Episcopus ad sacrorum Canonum, et Tridentini Concilij praescriptum, pro publicorum delictorum grauitatis ratione, et publicam, et solemnem poenitentiam in usum euocare. Quos uero ita solemniter poenitere oportet, mense ante Quadragesimae initium ad se per parochos deferri curet, ut primum inuente Quadragesima, illi poenitentia affici, tum die cana Domi-

ni, Ecclesia reconciliari possint, stato solemni ritu.

Gravissima illa a Pio Quinto summo Pontifice de Medidicis edita constitutio, quotannis semel saltem, de more promulgetur, si id opus esse Episcopus censuerit.

Si quibus Ecclesia ingressu, christianaque sepultura publice interdictum est, quoniam confessi, ut est sancta matris Ecclesiae praecipuum, sacro Paschae tempore corpus Domini non sumpsit, ut eorum interdicti uinculum non relaxetur, nisi primum cauerint, se tempore, eis a parochis praescribendo, et de peccatis confessuros, et sacram Eucharistiam sumpturos esse, et in posterum sancta Ecclesiae praecipuis, et huic praecipue obediens fore, quod est de confessione, et de communionem Paschae tempore sumenda. Parochus deinde populo significet illos ipsos, quos iam interdicti uinculo irretitos denunciari, eodem solutos.

Quo diligentius fideles caueant, ne excommunicationis ullius uinculis irretiantur, hoc parochi sepe praesentent, ut eos sepe doceant, quam grauis excommunicationis poena sit, et quam ualde omni studio cauenda: idque ad praescriptum faciant instructionis, quae cura nostra ad prouincia usum conscribitur. Idem illi efficiant ex praescripta similis instructionis formula ad ea peccata detestanda, quae frequentius a sua parochia hominibus committi animaduertit.

Quacunque excommunicationis sententia, uel a summis Pontificibus, uel Tridentini, aliorumque generalium, et prouincialium Mediolanensium Conciliorum decretis, uel diocesanarum cuiuscumque urbis synodorum constitutionibus latae sunt, quibus ipso facto, uel iure homines irretuntur; haec omnes, summam uulgari sermone expressa, et in tabellam aliquam, ordine relatae, die primo Dominico Quadragesimae in singulis cathedralibus Ecclesijs, de suggestu frequenti populo de scripto legantur, quo fideles meminerint, diligenter ab illis cauendum esse.

Idque etiam fiat in parochialibus illis Ecclesijs singulis, ubi id fieri Episcopus expedire censuerit.

DE IIS, QVAE PERTINENT ad Sacramentum extremae uinctionis.

Parochus in sacramento extremae uinctionis ministrando, ex Cathedris Romani doctrinae agro, ceterisque praesentibus explicet illius uim, et utilitates, tum ad animae salutem, tum etiam ad corporis ualitudinem, sit haec ad aeternam gloriam profutura sit.

Quod Concilio primo decretum est, ut, dum aeger integrus est sensibus extremae uinctionis sacramentum ei ministraretur: si tamen, uel curantium negligentia, uel morbi uel, uel repentino aliquo casu sensum omnem amiserit, ut nihil plane intelligat; illius decreti sententia ueritum non esse declaramus, quin hoc extremae uinctionis sacramentum ei ministrari liceat, si modo adhuc uiuat, et dum usum rationis haberet, pij animi significationem dederit, ut inde iudicari possit, eum hoc sacramentum petiturum, si adhuc integra mente esset.

AD

DE IIS, QVAE PARTIM AD ordinis Sacramentum, partim ad Clericorum honestatem, ac studia pertinent.

Constitutione Pij secundi, Pontificis Max. quicumque clerici sine Canonica dispensatione, extra stata tempora, uel ante legitimam auctoritatem, uel absque dimissoris Ordinarij sui litteris, se ad aliquem sacrum ordinem promoueri fecerint, ab suorum ordinum quos susceperint, executione ipso iure suspensi sunt, sique suspensione durante, illorum ordinum ministerium functionesue obierint, statim irregularitatem subeunt; ob quam, praeter alias poenas, contra istos canonum iure sancitas, beneficijs etiam Ecclesiasticis priuari possunt. Iis igitur poenis ne quis facile illigetur, illa constitutio quotannis, tum in diocesana synodo promulgari, tum pridie illius diei, quo sacra ordinationes habebuntur, edici clericis iubemus, qui initiabuntur.

Infirmi ualitudine, aliand iusta causa impeditus Episcopus, si sbatas sacras ordinationes habere non potest, et aliquem propterea clericum suum ad alium Episcopum mittere uelit, a quo alicui Ecclesiastico ordini adscribitur, testimonialibus litteris, ei datis, haec adscribat, et testata faciat, uita in primis, et morum probitatem, doctrinam, qua idoneus examine habito, indicatus est, ecclesiasticum ordinem, quo est proxime initiatus, tum praeterea natales, aut dispensationem, si quam super illis obtinuerint: si uero maiori ordini adscribendus est, etatem item et titulum, sufficientemque censum beneficij, uel pensionis, uel patrimonij, quod ille habet. Quicumque Clericus non huiusmodi litteras attulerit, quibus ea omnia adscripta testataue fiant; ordini, cui adscribi uult, ne adscribitur, perinde ac si nullas Episcopi sui dimissorias litteras impetrarit.

De confidentijs constitutio, quam summus Pontifex, Pius Quintus tulit, quotannis in Diocesana synodo de scripto recitetur, ac promulgetur, loco illius a Pio Quarto confecta, ea de re sanctionis, qua tota posteriori hac continetur.

Quod ex Concilio Lateranensi ultimo a nobis prouincia li prima synodo contra clericos iussum est, qui Ecclesiastica beneficia obtinentes, canonicarum horarum officium intermiserint; id ex Pij etiam Quinti Pont. Max. constitutione, qua hoc diligentius cautum est, contra eundem Episcopus agat. Ad cuius etiam constitutionis praescriptum eum item mulcet, qui pensionem habens, canonicarum horarum officium de B. Maria Virgine dicere omiserit.

Quod altera prouinciali synodo decretum est, ut clerici, circa Ecclesiae ministerio non additi, festis diebus, in parochialem Ecclesiam, in aliamque Episcopi arbitratu conueniant ad diuina officia celebranda; id praesent omnes diligenter, etiam qui sacerdotes sunt; idque tum maxime in solemni Missa sacro, itidemque in uesperarum officio. Quo praeterea tempore in eadem

Ecclesia sanctissimum Eucharistiae sacramentum, uel in altari adorandum fidelibus publice exponitur, uel inde in tabernaculo reconditur, uel processionis ritu per Ecclesiam circumfertur, adsint, minusque sumus, et operam praestent. Idque omne, nisi aliquando Episcopi concessu eis alio loco tunc ministrare inferuere licuerit.

Ne cuiquam, antequam prima tonsura is initiatur, clericalem habitum sumere liceat, sine Episcopi concessu, eoque scripto dato.

Episcopi, qui aut priuata monitione, aut edicto publice proposito, ut ex Tridentini Concilij auctoritate a nobis prouinciali prima synodo mandatum est, eos non monuerint, qui Ecclesiastica quauis beneficia obtinent, aut sacris ordinibus initiati sunt, ut clericalem habitum induerent; mense post huius concilij promulgationem, propositis edicto etiam publico poenis, quae ipsis concilij sancitae sunt, eos moneant, ut, etiam si extra prouinciam, et in gymnasijs publicis sint, mensis spatium clericales uestes, ordini sui congruentes decenter induant, ac deferant. Quos autem ad id temporis non sumpsisse, aut semel sumptas, deinde abiectis cognouerint, illos poenis in monitione expressis afficiat, eosque iterum monitos, si in contumacia permanserint, beneficijs Ecclesiasticis, quae obtinent, omnino priuent. Episcopi uero, qui iam eos beneficia Ecclesiastica obtinentes, semel, atque iterum monuerint, si ij praescripto tempore clericalem habitum non induerunt, uel indutum deposuerunt: poenam in monitione editam, omnino exequantur; eosque etiam beneficijs ecclesiasticis priuent, aut priuatos declarent.

Ne sacerdos, neque clericus cuiusuis ordinis pro foribus Ecclesiae stet, aut officinas obeat, aut uia incedat, aut extra Ecclesiam exeat, superpelliceo indutus; nisi cum processiones, aut aliud Ecclesiasticum munus, et officium obit, quod superpellicem requirat.

In hortis, aedibus, alijsque Ecclesiarum, aut Ecclesiasticorum hominum locis si signa, imagines, aut picturae sunt, quae procaces, uel ullo alio modo aliquam obscenitatis, turpitudinisue speciem praeserunt, ita reconcinantur, ut offensionem oculis ne praebere possint, aut tollantur, deleantur uel ex omni loco, ubicumque extant; neque in posterum eiusmodi aliquo modo effingantur, aut pingantur.

Et quoniam christianorum hominum mentes facile corrumpuntur, peccandi libidine inflammatae ob rerum turpium atque obscenarum imagines, ideo illas effingi ueritum est Constantinopolitanae synodi canone. itaque curet Episcopus, ut quicumque laici homines id generis imagines habent, uel tabulis, uel parietibus expressas, pro pietatis christiana, cui additi esse debent, studio eas abiciant, uel plane deleant, uel ad honestatem reconcinant.

Qui in aedibus canonicalibus habitat, si foris pernoctauerit, non probata causa ab Episcopo, aut ab eo, cui is id cura dederit, unius diei distributione mulsetur, praeter poenam, qua pro culpa ratione ab ipso Episcopo afficietur, cui decreto ne in his locus sit, qui ab urbe, oppi

Oppidone, ubi canonicale domicilium est, absunt.

Qui in sacerdotio sancto constituti sunt ad offerendum illud Deo acceptabile Corporis Domini sacrificium, sicut eam functionem gerunt, qua nulla maior excogitari potest, ita in omni sacerdotis uita officio sic se gerant, ut morum etiam praestantia, et splendore alios alliciant, atque excitent ad debitum sacerdotio honorem, illis praestandum.

Episcopus autem, cuius in primis est sacerdotalem dignitatem tueri, ut laici homines discant, illos, tanquam parentes, ab ipsis unice in Christo diligere, et colere etiam debere, cum hoc sepe, prout usu uenerit, monendos fideles, sibi commissos, curet; tum efficiat, ut ubicunque uel publico, uel priuato locofint, semper illis à laicalis ordinis uiris debitus tribuatur locus, et honor.

Idem domi praeterea sua ne patiatur sacerdotem ququam abiectionis se gerere, quam sacerdotis dignitas postulat. Sacerdotes uero morbo, senectutisue incommodis affectos, qui sacerdotale munus praestare nequeunt, inopiaque premuntur, in locum aliquem cogi curet, aut alio modo eis consulat, et prouideat: ubi uetus ex fidelium eleemosynis, aliaue ratione suppeditetur, ne ostentatim miserrime mendicent non sine sacri ordinis contumelia.

Et salutaris populo fideli utilitas ex eo existit, cum clerus is est, qui et doctrina, et uita moribus prae luceat. Quare in praecipuis curis Episcopi cum hac esse debeat, eius tum ad studia, tum ad Ecclesiasticam disciplinam cultum progressionem, omni paterna sollicitudine ille adiuuare studcat. Itaque Episcopus, inferioris ordinis clericos adolescentes, qui spem aliquam praebent, posse eos longius progredi ad doctrinam eruditionem, ne patiatur et aetatem, quae ad discendum apta est, frustra consistere; sed in ijs literarum initijs, ac studijs tempus ponere iubeat, quibus aditus eis, et progressio fiat, uel ad Theologiae scientiam, uel ad sacrarum canonum peritiam, ad Ecclesiasticarumque rerum cognitionem.

Parochos uero, et alios prouentiori aetate clericos, qui apti sint, ijs studijs, atque exercitationibus adscribat, ut et in sacrosancti Euangelij sensibus ijs potissimum cognoscendis, ac percipiendis uersentur, qui ad populum Christianae disciplina, moribusque informandum pertinent; et in comparanda etiam doctrina se exerceant, quae in explicandis est conscientiae casuum quaestionibus.

Reliquos autem, de quibus aut ob ingrauescentem aetatem, aut ob ingenij tarditatem, ob aliamque causam, ad literarum doctrinam capessendam exigua progressio nis spes est, in id saltem incumbere iubeat, ut in Romano, uel alio breniori probati auctoris Catechismo, pro eorum ingenij captu, instruantur: ijsque si rudiores, iam olim sacerdotio, alicuius sacro ordini adscripti sint, in sacrificij Missae mysteriorum, et sacrarum rituum, statarumque caerimoniarum cognitione, et in sanctioribus earum significationibus, atque in sui ordinis Ecclesiasticarum functionum disciplina, breui aliqua

institutionis ratione erudiantur.

Hanc autem diligentiam et in urbe, et in dioecesi Episcopus exequatur, tum omni, qua poterit, ratione, tum aut opera publice docentium, theologorumque, seu magistrorum, qui in singulis Cathedralibus, collegiatisque insignium oppidorum Ecclesijs ex Tridentino decreto iam instituti, instituentur sunt, aut adiuuato regularium, in monasterijs sacras literas interpretantiu, siue hoc ipsum munus bonarum artium disciplinis clericis erudiendi suscipientium, aliqua illis studio suo erogata, attributaue elemosyna; uel, si opus erit, ab iisdem etiam clericis, contributa; aut secularium Sacerdotum, quos in sua urbe, dioecesiue, peritiores, probatiorisque habuerit, studio.

Quorum Sacerdotum charitati, ac diligentiae clericos imperitiores, aut singulos, aut complures simul, litteris, et Clericalium uirtutum disciplina instituentos commendabit. Diligentia huius fructus quo uberior existat; is aliquando per annum, doctis adhibitis uiris, illorum singulorum ad studia progressionem, prout expedire existauerit, recognoscat omni paterna sollicitudine, et diligenti ratione, institutus etiam per Sacerdotes homines doctos pro studij ratione, disciplinarum, quibus se eorum quisque dederit, interrogationibus.

Cognoscat etiam aliquando progressum, quem in sacrarum caerimoniarum, rituumque disciplina iudem fecerint; opera adhibita Sacerdotum, ecclesiasticarum caerimoniarum usu peritorum, à quibus eos ex alterius prouincialis synodi decreto instrui iusserit.

Deinde ut non solum in literarum studijs, atque exercitationibus, uerum etiam in disciplina morum officijs clerus se studiosus contineat, indiesque magis ad Clericales uirtutes progrediatur; idem et inferioris ordinis clericos, ut altera prouinciali synodo iussu est, et Sacerdotes praeterea, modo uniuersos, modo partem eorum, modo certos aliquos singulos ad se aliquando conuocet illorumque, uniuersumque, uita rationes, christianarum uirtutum exercitationes, et progressus cognoscat; adhibitis Sacerdotibus, in uita spiritualis, clericaliumque uirtutum disciplina exercitatis.

Conuocato praeterea saepe per annum, ut alia iussu est, ad se Clero, aut ipse, aut Sacerdos aliquis, uir doctus, in Ecclesiastica disciplina uersatus, eius nomine ad illum, remotis laicis, sermones, concionesue habeat de ordinis eorum praestantia, et sanctissimis officijs, de uirtutibus, quibus Clericalis ordinis homines prae lucere debent; de uitijs, quibus in populo offensionem praebere possunt, de omni denique Clericali morum disciplina, uirtutumque perfectione.

Idem quoque praestet pridie eius diei, quo statas sacras ordinationes habebit, conuocatis illa die tum clericis, qui postridie Ecclesiasticis ordinibus ad scribendum erunt, tum alijs, quos de Clero urbano tunc accersendos esse censuerit.

Idque praestet praeter officium, quod ipse Episcopus ex prouincialibus nostris decretis die sequenti praestare debet sermone in explicanda Clero populoque doctrina

na ritum sanctiorique significatione mysteriorum, quae tunc in Ecclesia publice ipse agit.

Cleri autem sui, et doctrinae, et disciplinae ratio omnis, quo sibi explorator sit, singulorum tum sacerdotum, tum inferioris ordinis Clericorum nomina, uita rationem, studia, exercitationes, progressionem, statum omnem denique certo libro notari mandet.

Ne à Dioecesi Clerico cuiquam, neque ab Ecclesia sua residentia alij, Ecclesiasticum beneficium obtinenti, quod quacunque ratione personalis residentiae munus iure, uel consuetudine requirat, studij causa abesse liceat, nisi eius rei facultate litteris ab Episcopo permissa.

Quibus sane litteris haec Episcopus nominatim adiungat ac praescribat ijs, qui ad locum alienae dioecesis studij causa proficiscuntur.

Et et regulas nostro prouinciali primo, et secundo Concilio de habitus ratione, frequentique sacramentorum usu, clericis praescriptas, et reliqua nostris item prouincialibus, ac suis dioecesanis synodis decreta, ad honestam Clericalis uita disciplinam pertinentia, et alia, si qua praeterea sibi eo in genere illi praescribenda uidebuntur, seruet diligenter.

Ut de ijs praescriptis rebus, ab eo praesitis, scriptum testimonium ab Episcopo loci, quo studij causa profectus est; de litterarum autem progressionem ab Doctore, quos audit, ad tempus, primo nostro prouinciali Concilio praescriptum, sibi exhibeat.

Ut dimissorias eiusmodi litteras decem post diebus, quam ad gymnasium locum uenit, eiusdem loci Episcopo exhibeat: de qua exhibitione ad mensis spatium sibi testatum faciat.

In ijs sic praescriptis rebus, si is nulla legitima causa impeditus, defuerit, ne dimissoriae litterae ei suffragentur, sed irritae planae sint, ac nullae.

Quicquid praeterea prouinciali prima synodo de parochis, studij causa litteras dimissorias expetentibus, constitutum est, id etiam omne inuiolate seruetur.

DE IIS, QVAE PERTINENT ad missae sacrificium.

Missae conuenualis sacrum pro diei festi, feriae ratione ne in Cathedralibus, collegiatisque Ecclesijs omittatur, propterea quod eodem die à Capitulo etiam pro mortuis, uel ex decretis nostris prouincialibus, uel ex legatis defunctorum, uel alia de causa fieri debeat: sed tunc, ut Honorij Tertij constitutione cautum est, et semel pro feria festiue diei ratione, Missae conuenualis sacrum fiat, et iterum eodem die pro mortuis. Quod ad Episcopalis ordinis obseruationem in Ecclesia institutum est, id deinceps seruetur, ut quo in altari Episcopus Missae sacrificium fecit, ne illo die in eodem alius quouis sacerdos faciat, nisi illius concessu.

Quod primo prouinciali Concilio interdictum est, ne peregrino Sacerdoti sine dimissorijs, testimonialibusue litteris Missae sacrum facere liceat, id ei uetitum sit, in regularium etiam cuiusuis ordinis Ecclesijs.

Sacerdotem in monialium Ecclesijs, sine Episcopi concessu, Missae sacrum in posterum facientem, propositam altero nostro prouinciali Concilio suspensionis censuram, non ipso facto subire, ut tunc constitutum est, sed ab Episcopo illi infligendam decernimus. In Missae conuenuali sacro introitus, gradualia, offertoria, et alia id generis canantur, quae ecclesia instituta, ad eam sacrificij Missae actionem, quae sit, proprie accommodata sunt.

Si quando autem, quo tempore Sacerdos secreta agit, aliquid canendum uidetur, ne quicquam canatur, quod etiam illi actioni apte conueniens, Episcopo non ante probatum sit. Itidemque quod ad probationem atinet, in alijs diuinis officijs seruetur. Symbolum uero fidei totum à choro, non alternatim organo canatur.

Quod prouinciali primo Concilio à nobis decretum est, ut in Ecclesijs, quae intra parochialis Ecclesiae fines sunt dominicis, et festis diebus Missae sacrum ne fiat, nisi absoluta parochi concione, quae mane inter sacrificium Missae habetur, id seruari iubemus, nisi Parochus ante fieri permittat, certa praescripta hora.

Primam Missam sacerdos celebraturus, à caeremoniarum magistro, ut iussu est primo prouinciali Concilio, institutus sacrarum caeremoniarum disciplina, Missae sacrificium ante se faciat; quam illum Episcopus, aut is, cui ipse id cura dederit, illis rite obeundis caeremonijs satis instructum nouerit, ac probarit.

Ne Patena, cum oblatio fit, sed crux, aut sacra aliqua imago offerentibus fidelibus ad osculum praebatur.

Episcopus efficiat, ut qui publice, notorieque criminosi sunt, sacris ne intersint, ut Tridentino decreto sancitum est; idque uel monendo agat, uel iubeat, à Sacerdotibus Missae sacrum, illis praesentibus, non inchoari, quoad ipsorum admonitu, se inde abduxerint, uel alia quauis ratione seuerius agat, ut illius decreti executioni sit omnino locus: Tum praeterea, nisi uita emendatione suscepta; isti confessi in sacro Pascha sanctissimum Eucharistiae sacramentum susceperint, contra eosdem agatur, pro ut canonico iure in illos agi sancitum est, qui in Pascha non communicant.

Cum audienda Missae rationem populum Parochus docet, quo ex propitiatorio illo sacrificio uberiores ille fructum capere possit, hoc eum saepe admoneat, ut campana signo dato, quo fideles ad Missae sacrum uocentur, se se quisque colligens, si sibi alicuius mortiferi peccati conscius est, summo ex eo dolore affectus, uitaque emendanda certo, stabilique proposito suscepto, supplex à Deo ueniam petat.

Ne uero quis, uel uir, uel mulier, gradibus altaris habeat, aut prope altare sit, dum sacrum fit. Ideo sacerdos celebraturus haerentes inde se longius abduci iubeat, quo celebrante, hoc ministrans Clericus praestet.

Missae ita fideles intersint, ut in omni eius parte genibus flexis sint, nisi cum Euangelium pronuntiatur; quo tempore, stent omnes; ac ne mulieribus etiam, tunc sedere liceat.

DE IIS, QVAE AD DIVINA officia pertinent.

Ne in choro, ecclesia, sacristia, quod ad diuinorum officiorum rationem, ritumque pertinet, quisquam alius iubeat, nisi Chori Praefectus, uel is cui pro officij, quod gerit, ratione id muneris competit, poena ei constituta Episcopi arbitrio.

Que hoc de genere nos primo, et altero prouinciali Concilio statuimus, id prae terea decernimus; Vt quicumque Canonicus hebdomada sua, alio die tempore, quo uel suo nomine, uel hebdomadarij uice, ubi legitime per alium potest obire munus, aliquod officium praestare debeat, in tempore non conuenienter, aut officij sui munus, neque ipse, neque eius nomine, si legitimo impedimento distinetur, alius eius Ecclesiae Canonicus praestiterit; uel Praefectum de impedimento certiore, in tempore non fecerit; aliqua distributionum portione mulsetur, Episcopi arbitrio.

Quo decreto astringi etiam eos omnes uolumus, qui etiam si Canonici non sint, aliquod in Ecclesia munus obire debent.

Feria quinta in caena Domini, singuli, qui in Cathedrali, collegiatae Ecclesia, uel dignitatem, uel canonicatum obtinent, etiam, qui sacerdotalis ordinis sunt, et reliqui item singuli eiusdem ecclesiae Clerici, corpus Domini in solemni Missa sacro, quod illo die in ea ecclesia fiet, sumant. Idque nisi, ex ijs aliqui sint, qui eo ipso die debentur Missae sacri faciendi munus alio loco praestituri sint.

Religiosis christiana pietatis institutis, in usum introductis, cum ad sancte agendi studium, ad iurice in primis Dei gratia, progressio maior indies esse soleat: curet Episcopus, ut singulis sabbatis, sanctissima Virgini, deque Matri Mariae dicatis diebus, stata illa, et solemnis, quae ueteri Ecclesiae instituto, perpetuoque usui de ea dicitur, Antiphona, Salve Regina, uel alia pro ratione temporis, in parochiali, tum urbana, tum diocesana unaquaque ecclesia a Parocho, et reliquis illius parochiae Clericis, quibus a Episcopo iussum erit, sub uesperum ante crepusculum scilicet, pie, religioseque, canatur: conuocatis etiam certo campanae signo fidelibus.

Plena sanctissimis mysterijs cum sit consecratio Episcopi, praeter multa, quae de tempore, loco, et formula eius, patrum institutis praecipia sunt, illud a Felice Quarto Pontifice Max. constitutum etiam est, ut anniuersarius eius consecrationis dies celebraretur.

Quod institutum, iamdiu intermissum, ut in hac prouincia ad usum reuocetur; statuimus, ab unoquoque Episcopo anniuersarium consecrationis suae diem solemni ritu agi.

Si uero in consecrationis diem, festus dies incidit, cuius festi diei officij ex instituto Ecclesiae transferri non liceat, consecrationis celebritas in alium diem transferatur, quo agi liceat.

Sacerdotes uero, quo die eorum unusquisque Sacerdotio initiatus est, illum etiam quotannis recolant Missa

sa sacrificio, et precibus.

Quo die aliqua Ecclesia uel cathedralis, uel collegiata, uel parochialis consecrata est, is singulis annis solemni ritu agatur, et Missae sacrificijs, et diuinis officijs, et decenti illius Ecclesiae ornatu.

Quod si certus consecrationis dies ignoratur, non est tamen de consecratione dubitatio; illius diem certum Episcopus statuatur.

Qui constitutus dies consecrationis Ecclesiae Cathedralis, in Calendarium quotannis referatur, stataque eius celebritas ab uniuerso Clero agatur.

Collegiata uero, et parochialis Ecclesiae dedicationis dies celebretur ab illius Ecclesiae Clero.

Curet autem Episcopus ne eo die, mane saltem, quo tempore diuina fiunt, si Ecclesia parochialis sit, fideles quicumque in illius Ecclesiae, cuius anniuersarius consecrationis dies celebratur, finibus habitant, seruilis operis quicquam faciant: neque tabernaculis, officinasue aperiunt, quo frequentiores conueniant ad illius officij celebritatem.

Postridie illius diei, quo omnium fidelium defunctorum commemoratio fit ex antiquo Ecclesiae instituto, et diuinum officium, et Missae sacrum pro mortuis ritu solemni in Ecclesia cathedrali ab Episcopo, et Capitulo fiat pro sua urbis Episcopis, qui mortem obiierunt. Reliqui praeterea singuli sacerdotes pro ipsa illo ipso die sacrum faciant.

Die proxime sequenti, pro mortuis Canonicis, et alijs de Capitulo Ecclesiae suae a singulis Capitulis, et Cathedralis, et collegiatae Ecclesiae fiat.

Tridentini Concilij auctoritate Episcopus, cum regularibus agat, propositis etiam censuris, et poenis, ut tum in urbe, tum in diocesi, ubicunque ij Monasteria habent, una cum reliquo Clero seculari processiones publicas, ad Tridentini Concilij praescriptam, ipsi obeant, iisque intersint.

Vt uero in diuinorum officiorum cultu committi solent, non in collegiatis solum, sed in alijs etiam, quibusuis Ecclesijs, et alibi occurratur, ubi uel festi diei, uel funeris, uel anniuersariorum, uel processionum, uel aliarum rerum causa plures Clerici conueniunt, Episcopus certas, tabella descriptas eorum omnium leges, quae a Clero in illorum officiorum, et processionum functionibus, aut caueri, aut praestari debent, diligenter praescribat. Quae leges, ut seruentur, ea ineat rationem, ut quibus in Ecclesijs, uel officijs Praefectus est, et Punctator item; hic si in eorum cultu erratur, errata notet; ille errantes mulset: ubi uero non est, cum illa officia, processionesue ibi obiri contigerit, aliquis ex Clero, qui ad ea obeunda conuenienter, certus et punctator sit, qui in eo officiorum cultu errantes notet; et alios Praefectus, cui haec erratorum, ratio, errant tumque multa sit commissa.

DE PAROCHIS.

Quicumque parochiali Ecclesiae praeficiendus erit, is primum Episcopo, ut iam in nonnullis huius prouincia Ecclesijs

Ecclesijs consuetudo est, iuret se sanctae sedi Apostolicae, et Episcopo, eiusque item successoribus obedientem fore.

Tum praeterea se, ad Tridentini Concilij praescriptam rationem, residentem in Ecclesia futurum, quam obtinuerit.

Tum iura etiam illius Ecclesiae se pro uiribus conseruaturum, ac defensurum esse.

Bona denique eiusdem se absque legitima auctoritate non alienaturum; quae uero antea ab ijs, qui illius curam gesserunt, iniuste, uel uendita, uel alio quouis modo alienata sunt, ea, quantum in se est, recuperaturum.

Quicumque Canonicus parochialem Ecclesiam obtinet, etiam si unionis iure, non quidem perpetuo, sed tantum, dum ipse uiuit, canonicatus, uel praebendae, quam obtinet, coniunctam teneat: in ea tamen parochiali Ecclesia, ut Summi Pontificis Pij Quinti constitutio ne sancitum est, resideat: nullique parochiali muneris desit.

Si quis Parochus, etiam urbanus, parochiale domicilium non habet, ubi habitet; intra illius fines domum conducat, quam proxime potest Ecclesiae, cuius curatio praestit; si intra fines domus non est, quam conducere possit, extra, ubi propius Ecclesiae potest, conducat; idque iudicio Episcopi.

Parochus, cui ob imperitiam, aliamque ob causam Sacerdos alius socius, et coadiutor adiunctus est ad parochialem curam gerendam, ipse etiam in propria Ecclesia residens adsit; et officia, quorum munus eis interdicitum non sit, gregi sibi commisso is etiam praestet.

Parochus ne ullum testificationis genus, e libris suis parochialibus descriptum, cuiquam tradat, nisi Episcopi concessu.

Id uero nisi scriptum aliquod sit, quo petenti testificatio fiat de eius aetate, uel natalibus.

Domini diebus, Parochus non solum festos dies populo denunciare; sed etiam illum saepe doceat, quae officia tum in illis, tum in eorum uigilijs colendis ab eo religiose praestari oporteat. Eidem praeterea significet, atque indicat Stationes, et Indulgentias, quae Episcopi iussu promulgandae erunt, et publicam, si quae aliquando ob aliquam causam indicta est, orationem, et processiones, et officia mortuorum in sua parochia li Ecclesia obeunda, si quae eiusmodi in eam hebdomadam inciderint; ut fideles, Parochi sui uoce moniti, aut illis intersint, aut, si minus possunt, sancta sanctorum illorum officiorum significatione campanarum sono, cum iam ante commoniti intelligant, quae preces, quae officia in Ecclesia fiant, ipsi etiam quantum absint, uel domi, uel alio loco, ubicunque sint, pie Deum precantur.

Et quoniam praecipit Apostolus, ut fiant omnium primum obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro Regibus, et omnibus, qui in sublimitate constituti sunt, et quietam, et tranquillam uitam agamus in omni pietate, et castitate; ideo Parochus fideles ijs ipsis Dominicis

diebus hoc moneat; ut antequam ab Ecclesia discedant, pro omnibus infra descriptis, ter orationem Dominicam, et Salutationem Angelicam sancte precando dicant.

Pro fidei Christiana, et sanctae Ecclesiae propagatione, et pro summo Pontifice Romano.

Pro Episcopo suo, et reliquis pastoribus animarum.

Pro Principibus, et Magistratibus.

Pro peccatoribus, ut flagitiorum suorum poenitentes, a Deo ueniam petant, et a male agendo auersi, ambulent in uia Domini.

Vt haeretici redeuntes ad sanitatem, catholicae ecclesiae praecipis erudiantur.

Vt infideles ab impietatis errore liberentur, et Christi Domini fidem amplectantur.

Pro defunctis, praesertim quorum corpora in illa parochiali Ecclesia quiescunt, ut a poenis purgatorij liberentur.

Tum praeterea, si quod malum, uel calamitas impendet, idem faciat. Tum denique si quid est, quod uel Episcopi admonitu, iussuue, uel suae parochiae hominum, aliquo incommodo laborantium, rogatu, uel alia eiusmodi causa, tum maxime sanctis orationibus opus esse animaduertit.

Parochus, in sua quisque parochiali Ecclesia, singulis festis diebus, stata hora, uesperarum officium peragat: idque ea ratione, ut si unum pluresue habeat, quibus adiutoribus utatur, illos officij psalmos, et preces, ut ritus est, canat, sin minus quempiam adiutorem habet, uoce alia, et clara ita recitet, ut ab ijs, qui praesentes in Ecclesia adsunt, exaudiatur.

Id uero caueat, ne quicquam, uel minimum, quod ad statam illius uesperini officij rationem pertineat, ulla causa omittat.

Clericus, quem apud se Parochus habuerit, eiusmodi sit; ut non solum Missae inseruire, sed alia etiam omnia praestare possit, quae ueteri canone decreta sunt.

Tridentini Concilij auctoritate Episcopus regulares, ad quos animarum cura, quouis iure, pertinet, compellat, ut in ecclesijs, in quibus animarum cura exercenda est, Dominicis, et alijs diebus, eodem Concilio praescriptis, sacram concionem habeant: doctrinae Christianae pueris rudimenta tradant; tum alia Parochorum munera praestent.

Cum nullum pietatis officium Parochus in eorum, qui si dei, curaque suae commissi sunt, salute adinuanda praetermittere ullo unquam tempore debeat; tum hoc etiam, audita parochialis cuiuspiam incolae morte, praestet, ut statim psalmum, De profundis sancte dicat, et omni animi pietate et mentis supplicii, orationem, ad hoc officij genus pertinentem, habeat, ut diues in misericordia sua Deus illius animam misereatur, cuius etiam ipse in die in e rationem est redditurus. Vt uero a fidelibus pro mortuo oratio fiat, idem signum det campanae sono, quo significetur, Aue Maria.

DE IIS, QVAE AD CAPITVLVM
pertinent.

In omni clericali conuentu, quem uel publice, uel priuatim Episcopus, aut alij quibus Ecclesiastici homines habuerint, a stata illa oratione, que de spiritu sancto dicitur, aut ab alia, ad congregationis usum accommodata, ille, aut is, qui conuentui præest in initium faciat; neque conuentus dimittatur, nisi perorata ab eodem altera eiusdem generis oratione.

Quo facilius Episcopus in Ecclesia, sibi commissa, et diuinum cultum auerere, et Canonicorum concordiam, mutuamque charitatem conseruare, et canonicam disciplinam tueri possit; singulis mensibus, aut saltem sæpe, in anno, canonicali Capitulo interesse studeat, uel eo loco, ubi haberi solet, uel alio, quo illud is ad se conuocare maluerit: conuocet autem cuiusvis rei causa, ob quam expedire iudicabit. Quo in Capitulo aliquando uideat, an que de diuinorum officiorum cultu præscripta sunt, recte, rite, ordine, atque cum dignitate gerantur.

An item, si que in Capitularium rerum, tum spirituum, tum temporalium tractatione irrepserint, quibus pastorali sua cura consulendum sit.

An inter Canonicos controversiæ sint, an dissidia.

An præscriptæ capitulo leges inuiolate seruentur.

Tum denique moueat, agatur, que, et pro muneris sui officio, et pro rerum agendarum ratione expedire censuerit.

Quod si capitulum exemptum sit, possit Episcopus ex decreto Concilij Tridentini, illud conuocare arbitrio suo, eo solo casu, quando ipse uult aliquid Canonicis proponere in re, que ad suum suorumque commodum non spectat, et tunc in loco illo duntaxat, in quo antea solitum fuit capitulum conuenire.

Canonici ad Capitulum stantis diebus accedant, et alijs inter diebus extra ordinem eo uocati, conueniant omnes; neque cuiquam, illo per Præfectum non dimisso, ante discedere liceat, nisi ex causa Præfecto probata, missionemque ab eodem impetrata. Qui contra fecerit arbitrio Præfecti mulctetur.

Si quis Canonicus in Capitulo non suo loco, et ordine sedere, sententiæ dicere, aut dicentem alium interpellare auserit: hæc ei mulcta sit, quam Præfectus ei irrogarit: et præterea ne ius eidem sit in illo, neque in duobus deinceps sequentibus Capitulis sententiæ dicende.

Neque uero cuiquam locus sit, iocose, et scurriliter in Capitulo loquendi.

Si rixæ, et contumeliæ inter aliquos Canonicos, uel ecclesiæ ministros, altercationesue obortæ sint; eos Præfectus adhibitis, si opus fuerit, alijs duobus, tribusue de Capitulo, statim reconciliare studeat.

Quos tamen, et alios item omnes, qui aliquem eiusmodi ecclesiæ Canonicum, aliumque ministrum, quouis modo, contumeliosis uerbis in Capitulo, aut in ecclesia affecerint; idem et Præceptor Episcopalis, aut eorum alter ad Episcopum referat, qui pro culpa ratione illos,

qui deliquerint, plectat arbitratus suo. Sin autem Præfectus, Præceptorue huic referendi officio defuerit, eiusdem etiam arbitrio puniatur.

Canonicis, quibus in Ecclesiis alia non est eaq. probata consuetudo, hæc sit sedendi, publiceque et collegialiter incedendi præscripta ratio; primum locum post eos, qui in illis aliqua præditi dignitate sunt, teneant Canonici, qui presbyterales; secundum, qui diaconales; tertium, qui subdiaconales præbendas, canonicatusue obtinent.

Qui ordo seruetur, etiam si presbyter Canonicus aliquis præbendam, canonicatusue presbyteralem post obtinuit, quam Diaconus quispiam, aut Subdiaconus Canonicus. Itidem iuris sit Diacono, ratione Subdiaconi. In canonicis autem, presbyterales præbendas obtinentibus, is loco prior sit, qui tempore etiã prior, canonicatus, præbendæ possessionem adeptus est. Hæcque ordinis ratio à Diaconis teneatur, eademque præterea à Subdiaconis.

Ne cui officium quod sibi Capitulum commiserit, recusare liceat, nisi legitima de causa, quæ latius occulte suffragijs Capitulo probetur.

Qui aliter recusarit, quantum pecuniæ caperet, per sex menses ecclesiæ assidue inferniendo, tantundem amittat. Qui uero sibi iniuriam à Capitulo fieri putat; ad Episcopum confugiat, qui rem omnem cognoscat, et de finiat. Vbi autem hoc in genere Episcopus plus iuris habet; ne propterea hoc decreto quicquam ei detractum sit.

Quæcunque aut thesaurarij, aut Custodis, et aliorum id generis officia, muneratæ à Capitulis uel Cathedralis, uel collegiæ ecclesiæ, aut ab alijs, siue Canonicis, siue inferioribus eiusdem ecclesiæ ministris committuntur, ne plus biennio ab illis, quibus illorum cura, procuratio commissa est, geratur, nisi de Episcopi consensu, Capitulum quandoque aliter indicarit. Hoc autem decreto ne quicquam propterea illius ecclesiæ priuilegio, aut probatæ institutioneque consuetudini derogatum sit; quæ à Capitulo ea munerata longiori tempore alteri committere liceat.

Canonici duo à Capitulo constituentur, qui Capitularis Archiuij cura præsent. Hicque singuli claves singulas habeant, inter se differentes, ita ut uui siue altero Archiuium ingrediri non liceat.

In illis autem constitutendis ea ratio ineatur, ut in illa cura gerenda duo semper uersentur, quorum unus, qui biennio gesserit, creato in eius locum altero, ab illius cura munere abeat; alter autem, qui uno solum anno, sicque perpetuo deinceps seruetur.

Archiuij Præfecti scripta omnia, in Archiuium recondita, periculo suo asseruanda, accipiant; idque publici instrumenti testimonio. Si quid uero fortuiti casus acciderit, id obseruetur, quod iure cautum est.

Quam quisque eorum clauem Archiuij habet, eam, et scripta fidei sua commissa, munere sua cura biennialis consuetudine, successori eadem ratione tradat; idque Canonico aliquo presente, à Capitulo deletæ.

Nihil tamen derogatum sit hoc decreto consuetudini illi

illi, si usquam est, ut unus tantum, uel plures Canonici Capitularis Archiuij curam gerant, neque item decreto primi prouincialis nostri Concilij, ut in ijs Archiuijs, quæ communia sunt Episcopo, et Capitulo, altera clauis penes Episcopum custodiatur.

Instrumenta, et reliqua scripta, ad singulas cathedralis, aut collegiæ ecclesiæ præbendas pertinentia, quæ apud unumquemque, qui uel dignitatem, uel canonicatum in ea obtinet, aut in posterum obtinebit, extant, is ea, aut illorum exempla, Notarij testimonio uoborata, in Capituli Archiuium, mensis spatio deferat. Sin autem aliqua, quo tempore id dignitatem, aut canonicatum obtinet, consecratiq. habeant, is suis, eorumque, qui ad id se obtinuerunt, aut alijs iure tenentur, sumptibus illa in Archiuium referat. Quæcunque autem instrumenta, aut scripta, ad præbendam aliquam spectantia, in posterum conficiuntur; Canonicus, uel dignitatem, personatusue obtinens; ad cuius præbendam illa quæcunque ratione attineat, ea, illorumque exempla, publico Notarij testimonio munita, mense, postquam consecrata erunt, in Archiuium deferat.

Quæ autem instrumenta, scriptaque singulorum, qui præcesserunt, Canonico, dignitatusue obtinentium, tempore conscripta, ad eorum præbendas spectantia, Episcopus pro ecclesiæ utilitate exscribenda censuerit, Capituli sumptibus descripta eodem deferantur. Quod si capitalum ad illos, qui ijs successerunt, qui instrumenta illa, aut scripta confici curauerunt, aliqua ratione id pertinere asserat, iudicet Episcopus, cuius sumptibus id præstari debeat. Qui huic decreto, à Capituli præfecto admonitus, non paruerit, arbitrio Episcopi mulctetur, et multatus etiam compellatur id ipsum præstare.

In eo itidem Capituli Archiuium liber unus sit, in quem instrumenta, et scripta cuiusvis generis, quibus singulorum canonicatus, præbendarumque bona, iuraue notata sunt, referantur.

Scripti alicuius exemplar ex Archiuium promi, describere ne liceat, nisi Capituli consensu. Si uero alicuius scripti exemplar aliquando ex scribi oportet; id in Archiuium, si potest, alijs in loco Capituli, aliquo ex Præfecti Archiuij presente, describi liceat, neque ullo alio præterea modo.

De fructibus canonicatus, et præbendarum uacantium à Canonicis, aut à Capitulo recipiendis, constitutio à Pio Quinto, Pontifice Maximo edita, ab ijs, quorum interest, seruetur omnino. Utque in usum, consuetudinemque, introducatur, ac plane seruetur, id Episcopus potius multisie agat. Neque, quo minus id præstetur, nullum obset priuilegium, ullum statutum, neque ulla plane consuetudo, ut ea ipsa constitutione cautum est.

DE IIS, QVAE PERTINENT
ad ornatum et cultum Ec-
clesiarum

Si qua in cathedrali ecclesia Episcopalis cathedra loco

depresso, est, uel ita collocata, ut in populi conspectu non sit; id curet Episcopus, ut quod, et à patribus; et à beatissimo patrono nostro Ambrosio institutum est, et ab Urbano primo Pontifice Max. declaratum, illa ponatur conspicuo, et eminentiori loco, ut inde uelut e throno speculationis suæ, ipse populum inueatur, rursusque ab eodem conspiciatur.

Ne in ecclesia, quæ consecrata sit, nisi Episcopi concessu, edificij forma ab eodem præscripta, quicquid noui edificij fiat; non Capellæ item, non Altaria, ut canonum iure sancitum est.

Quæcunque ad ecclesiarum, Capellarum, Altarium edificationem, et ornatum, ad sacrorum indumentorum, uestimuræ apparatus, ad omnem sacrorum uasorum suppellectilem; et ad alia eius generis pertinent; ea edificentur, construantur, et fiant ad præscriptam formam, quæ instructionibus nostris, eo nomine ad eorum prouinciam usum conficiendis, exprimetur. Id uero omne seruetur, quantum per facultates præstari licet; nisi aliquando Episcopus aliqua de causa aliter censuerit.

Si quæ edes, edificiaue cuiusvis generis à laicis constructa sunt, quæ uel ecclesiæ, uel Oratorijs parietibus continentia, innixaque habeant; quæ auctoritate, quoque iure edificata sint, cognoscat Episcopus: idque sibi ostendi ab eis iubeat, qui edificari curarint. Si quæ autem iure edificata non demonstrarint; ea asportari, amoueri, diruiue mandet; nisi ecclesiæ, cui continentia habent, usui dominorum consensu, attribuenda potius censeat.

Si autem iure constructa sunt, eaq. edificia, aut stabula, aut loca sordido usui accommodata, additæ ad sunt; ea disiectis, et amotis sordibus, ad honestiorem, usum conuerti, Episcopus iubeat: hocque ipsum à Parochis item, et alijs præstari mandet, etiam in edibus Ecclesiasticis.

Neque in posterum à laicis ita edificari, aut edificata ad sordidum usum à quibusuis adhiberi Episcopus permittat.

In atrio uero ecclesiæ nullo modo edificari à laicis ne permittat, ut canonum iure interdictum est.

Gravissimis rationibus hoc Paulus Apostolus monet, ac præcipit, ut mulieres in ecclesiam conueniant uelato capite: hoc ipsum docet Princeps Apostolorum Petrus; cuius etiam iussu sanctissimus Pontifex, qui in eius locum successit, Linus decreto idem sancit. Quare Apostolicis ijs institutis nos aduerti, et animaduertentes præterea, ab antiquis illis sanctissimarum Mulierum exemplis, ueterique bene institutarum Ciuitatum disciplina, atque usui, ab omni denique ratione, ut ab ecclesiæ patribus explicatum est, hoc ualde esse alienum, ut capite aperto illæ incedant; illud admonemus, ut Episcopi, ubicunque est, in suis uel urbibus, uel diocesis, is deprauatis moribus, introductus usus, quo maximo possunt, ac debent, pastoralis sollicitudinis officio illum eripere studentes, hoc in consuetudinem introducere curent, ut uel caput ipsæ induant, idque præsertim cum uel sacras processiones prosequuntur, uel in ecclesiam conueniunt.

Episcopus ex Tridentini decreti iussu, singula monasteria, in quibus non uiget regularis observantia, aliaque Ecclesiastica beneficia, quae commodata sunt, quocumque nomine nuncupata, intra diocesis suae fines posita, quotannis uisitet, idque opportunis omnibus remedijs, facta etiam fructuum, ad illa pertinentium, sequestratione, pronideat, ut quae reconcinnari, aut instaurari oportet, ea omnino uel reconcinnentur, uel restituantur: tum indumenta praeterea, ornamentorum suppellex, et sacra uestes comparantur, ac ministeria, quae ad diuinum cultum spectant, recte, ordine, et cum dignitate in illis praestentur.

DE IIS, QVAE AD BONA ecclesiastica tuenda pertinent.

Episcopus Procuratorem, Aduocatumque constituere, omni ratione curet, qui in bonorum, iuriumque Ecclesiasticorum recuperationem incumbat; ut illis succurratur Ecclesis, quarum Rectores, Administratoresque, aut praeterea inopia non possunt, aut praeterea metu, et opibus aduersariorum illa recuperare non audent, uel alia de causa negligunt.

Horum utriusque ab illis certam mercedem in singulis causis, quas egerit, persolui inbeat; si per ecclesiarum, quarum patrociniis illi suscepere, facultates, Episcopi iudicio, potest: si minus, gratis interea omnia ab uno, et altero item agi curet; ita tamen, ut pro illorum laboris, operaque ratione, causis, in quibus elaborarint, peractis, si quid uel iuris, uel emolumenti ecclesiis illorum opera acquisitum sit, de eo illis arbitrio suo satisfieri mandet. Si uero contra acciderit, uberius illi a Deo, bonorum omnium remuneratore, premium expectent.

Si quis Clericus, aut Sacerdos ulla cuiusuis generis scripta, ad ecclesiae rationes pertinentia occultarit, suppresserit, dolose: id poena afficiatur, quae Agathensis, et Aurelianensis synodis contra Clericos, huius culpe reos, sancita est.

Quod prouinciali secundo Concilio poena excommunicationis proposita contra eos sancimus, qui Ecclesiastici hominis mortui bona, uel temere inuadunt, uel surripiunt, eo decreto illos item astringi uolumus, qui uel nulla inuisione, aut ni facta, ex illius mortui Clericali hominis adibus suppellectilem, remque ullam, seu scripta ad ecclesiam, cui ille Rector praerat, pertinentia, ante asportant, aut euehunt, quam ab illo, cui id cura ab Episcopo commissum est, in indicem relata sint illius mortui bona mobilia, libri, et scripta, ceteraque eius generis, quae in hereditatem caderent. Hoc itidem decretum, ut illud, quotannis de more promulgetur.

Episcopus, ubi Clerici cuiusuis, qui ecclesiasticum beneficium obtinuerit, mortem audierit, eius haeredes compellat, ut quaecumque scripta, instrumentaque, ad illud beneficium pertinentia, quae in mortui Clerici bonis inueniuntur, alteri Clerico, qui in beneficium successerit,

ab eis tradantur gratis, ac ne ullo quidem, uel minimo precio pacto, aut exacto; etiam si clericus, qui decessit, in illorum exemplis describendis aliquid sumptus erogarit.

Decimarum ecclesiasticarum inuestituras, quae Laicis hominibus in perpetuum factae sunt, Episcopus officij sui munere diligenter, accurateque recognoscat. Quod si eas legitima auctoritate minus confirmatas esse compererit; irritas illas, ac plane nullas declaret, et decernat.

Si quibus in locis generatim ab omnibus fructuum, qui ex praedijs colliguntur, decima parochiali ecclesiae soluantur, in ijs, qui spiam sorte est, qui illas exoluere recuset, quoniam sibi persuadet, alicuius priuilegij, aut causa praetextu immunem se esse: huic Episcopus certum breue tempus praescribat, quo praescripto tempore, aut priuilegium exhibeat, aut causam afferat immunitatis suae.

Quod si ille quicquam, quod leue sit, ad illius immunitatis ius tuendum, uel nihil plane attulerit; id Episcopus curet diligentissime, ut is illas quamprimum praestet, quippe cum in decimis, quae eius generis sunt, praescriptioni non sit locus.

Ne cuiquam bona, decimarum iure ecclesiae obstricta, e solo asportare liceat, nisi ad asportationem, aut ad descriptionem uocato Ecclesiae Rectore, Parochoque, cui illa soluantur. Itaque, qui decimas debet, ea bona domum suam, alioque asportaturus, id biduo ante eadem Rectori significet, uel litteris, uel certo nuncio; ut praesens, illis uel asportandis, uel describendis adesse, si uelit, utique possit. Quod si ille tunc aberit, id uni de eius familia nunciandum curet; aut illius ecclesiae, domusque parochialis ualuis scriptum affigi inbeat, quo asportatio ea denunciatur. Quod si diutius illa bona in solo essent, eis detrimentum, damnumque immineret; tum, uel absente Rectore, asportari liceat. Hoc uero nostrum prouinciale decretum habere locum declaramus, quibus in locis non aliter expresse cautum sit aliqua singulari constitutione, aut priuilegio aut conuentione.

De Notarijs, legata pia non denunciatis, decretum, in altera prouinciali synodo editum, et quotannis die Dominico Aduentus ultimo, et Quadragesima secundo, in unaquaque parochiali ecclesia promulgetur.

Quaecumque uero ad pros usus, uel legata, uel relicta, uel donata sunt; ea sibi iam denunciata, aut alio modo cognita, Episcopus trium mensium spatio in librum certum ordine referri curet.

Quo praeterea libro quamprimum eiusdem iussu notentur, quae deinceps quouis modo scierit, ad eos usus legata, donataque.

Testatorum pia uoluntati ne fraus fiat, Episcopalis cura est, quamobrem, quaecumque uel res, uel pecunia, cuiquam sacerdotum conuentui, uel alij cuiquam homini, legata eo nomine est, ut pauperibus in elemosynam conferatur; ea neque tota, nec uero pars cuiquam eiusdem conuentus sacerdoti, neque uniuerso etiam illorum conuentui, nec ab illo sibi ipsi, ne paupertatis quidem causa, uel ulla egestatis specie, distribuatur, nisi huius

rei facultate ab Episcopo, eaque scriptis data.

Quae legati nomine relicta sunt, certo pio usui, ea ne necessitatis quidem causa, nec uero haeredum eius, qui reliquerit, consensu, ad alterius rei, quae aequae item praesit, usum conuertantur: nisi Episcopus, re tota primam cognita, illius conuentionis potestatem fecerit, quae iuris permissu ab eo fieri possit.

DE IIS, QVAE AD MATRIMONIUM sacramentum pertinent.

Religiosam animi preparationem requirit matrimonij ratio, et sanctitas; quam cum minus intelligant laici homines, sit, ut saepe, grauitate in re peccent, quam sanctae iure debent.

Credo igitur cum usu uenerit, Parochus hoc ipsum populum doceat; ad idque adhibeat Catechismi Romani locos, et doctrinam.

Episcopus diligenter perquirat, an in singulis suae Ciuitatis, et diocesis parochialibus ecclesijs Tridentini decreti de matrimonij clandestinis promulgatio facta sit; et, ubi factam esse intellexerit, eius, quae primo in quacumque parochiali ecclesia facta sit, si scripto testatum esse potest, exemplum, manu Notarij signatum, ad se deferri inbeat.

Quod si minus scripto, sed solum testibus probari potest, eo Notario adhibito, examinari mandet. Si uero de promulgatione facile constare non potest, aut illa omnino facta non est: illud decretum duorum mensium spatio in singulis eorum parochialibus ecclesijs, Notario, et testibus adhibitis, promulgari omnino inbeat: et quicquid ad illius decreti promulgati probationem pertineat, id Notarij testimonio munitum, in Episcopali Archivio asseruetur.

Matrimonij denunciations in posterum a Parocho ne fiant, nisi ijs ipsis petentibus, aut consentientibus, de quorum matrimonio contrahendo agitur. Quod si diuersis in parochijs illi habitant, utriusque item Parochus hoc ipsum seruet. Neque matrimonium alter Parochus denunciet, nisi ab altero Parocho certior factus sit de postulatu, aut consensu illius, qui suae est cura subiectus.

Investiget etiam ipse Parochus diligenter, aut alius sacerdos, cui facultas data est in matrimonium iungendi sponsos, an quod denunciaturus est matrimonium, in eo aliquod subsit impedimentum, quo minus contrahi liceat; quod si in aliqua probabili coniectura extiterit, quae existimet illud inire non licere; Episcopum aut consulat, quam ulterius in denunciationsibus progrediat, sponsosque iungat, quos dubitat matrimonio non licere copulari.

Qui falsum aliquod impedimentum malitiose attulerit, quo futurum legitime matrimonium impediatur, si prudens sciensque, hoc fecerit; praeterea alias iuris poenas, ex communicationis etiam poena afficiatur.

Ne parochus matrimonio quempiam iungat, qui illud clam contrahere attentarit sine Episcopi concessu; ut

de eo debitas ante possit sumere poenas ex Concilij Tridentini decreto: id autem, nisi delictum hoc ita est occulte admissum, ut nullum eius rei iudicium legitimum extet.

Ne solennes nuptias liceat celebrari, nisi post diluculum postidie illius diei, qui postremus est temporis, quo Tridentina constitutione nuptiarum celebratas interdicta est.

Quo die de matrimonio contrahendo denunciatio, ultima facta est, ne eo ipso die, nisi impetrata ab Episcopo facultate, illud celebretur; id autem praeterea, si postrema ea denunciatio facta sit pridie illius diei, quo initium est Quadragesimae, uel Aduentus; ac nisi item Parochus populo, antecedente denunciatione, significarit, eo die, quo postrema denunciatio fiet, matrimonium esse contrahendum.

Matrimonium quod in ecclesia celebrari debere sancitum est altera prouinciali synodo, in ea tantum ecclesia celebratur, quae parochialis est.

Celebratur uero mane non a prandio; idque omne, nisi cum Episcopus alio uel loco, uel tempore fieri concesserit.

Si parochus Sacerdotem alium coadiutorem habet, cuius etiam ministerio, facultate eidem Sacerdoti concessa; utitur ad matrimonia contrahenda inter parochiae suae incolae; is illam cautionem adhibeat, ut in libro, qui est de matrimonij, illius nomen, et cognomen, tum praeterea diem, et mensem, et annum notet, quo ille parochialis cura socius, atque coadiutor adiungetur, facultatem a se, uel ab Episcopo consecutus est, matrimonia celebrandi. Ne autem matrimonij celebrandi potestatem Parochus faciat alij Sacerdoti, qui Episcopi iudicio nondum probatus est; ut sacramenta ministret.

Ne patiantur Parochus, quempiam cuiusuis gradus, et conditionis hominem, qui sibi ignotus, in suam parochiam ab aliena diocesi commigrat, cum muliere, quam secum coniugis nomine duxerit, in ea habitare, si modo uel ex infamia, uel alia legitima suspitione, conijcere possit, illam habere in concubinam: nisi Parochus, a cuius parochia discessit, litteris, certo praescripto tempore, testatum ille fecerit, sibi illam legitimo matrimonio iunctam esse. Quod testimonij scriptum ubi attulerit, id in urbe Episcopo, in diocesi Vicario Foraneo exhibeat: qui si probandi uim illud habere perspexerit, a Parocho, in cuius parochia fines is uenit habitaturus, illud, eiusque exemplum in matrimoniorum codice asseruari inbeat.

Si uero Vicarius Foraneus de eo scripto aliquid habet, quod sibi difficultatem, ancipitemque deliberandi curam afferat; illud ad Episcopum quam diligentissime mittat, ut eius iudicio declaretur, an illi fides adhibenda sit.

Sicut uberrimum ab optima institutione premium pater familias capiet, quicumque liberos, familiamque suam ad Dei cultum, et ad pietatis, christianarumque uirtutum disciplinam erudierit: ita quicumque debitum hoc paternae cura officium neglexerit, uel praetermiserit,

is expectet, ut in die Domini sibi durissimum iudicium fiat.

De familiae igitur suae salute in primis sollicitus, tum bonorum operum exemplo, tum crebris cohortationibus se ei magistrum praebeat, ac ducē ad pie, sancteque agendum.

Curet autem, ut nemo quisquam de familia sua sit, qui Christianae fidei rudimentis instructus non sit, siue filij, siue serui, et ancilla, siue alij in famulatu suo. Quam ob causam ad illius scholas, quos de familia sua rudes norit, conuenire iubeat; siq. eam ampliore rem habet, domi etiam instrui studeat. Idq. ad praescriptas interrogaciones paruuli libri, eo nomine editi ad prouinciam usum.

Ut stata hora, datis instituta orationis communis signis campanarum sono, illa omnis certo loco congregata, ad praescriptum temporis spatium, sancte oret, et precetur.

Ut frequenter illa uniuersa confiteatur, et sacram Eucharistiam sumat.

Ut singulis diebus Missae sacrificio intersit; aut saltem in uigilijs, statis ieiuniorum temporibus, Quadragesimae diebus id praestet: estis autem diebus, ut ne quis de sua familia interesse, nilo modo omittat.

Ut festis praeterea diebus ad sacras conciones, lectiones, supplicationes, diuina officia, aliasque pietatis Christianae exercitationes conueniat.

Ut ne quis, ijs sacris diebus opus seruile faciat.

Ut uigilijs, et quatuor temporum, et Quadragesimae, et alia stata ieiunia illi in familia seruent, quibus ecclesiae praecipue insum est.

Quo autem tempore, uel iubileae celebrantur, uel supplicationes publicae processionibus fiunt, familiam saepe moneant, illis sanctis actionibus pie interesse.

Certis item piorum hominum institutis sodalitatibus unumquemque de familia sua adscribi admoeat; quo se quisque ardentiori studio exerceat in operibus pietatis.

Ne patiat in familia esse quempiam, qui blasphemus sit, qui periuurus; qui item corruptis moribus utatur, qui obscane quicquam, uel loquatur, uel agat; qui aleis ludat, qui denique cateris turpis uitae exempli praebear.

De uitae praeterea spiritualis ratione, et pijs exercitationibus, aut de uitis Sanctorum probatos, Sacerdotis confessarij iudicio libros, in quorum lectione familia aliquando uersetur, domum suam introducat, exclusis obscane, turpiter, iocose conscriptis, alijsque id generis libris: nude morum, institutionisque corruptela existere possit.

Ut autem in domestica disciplina, institutionisque officijs illa omnis accuratius se contineat; et eam aliquando paterfamilias recognoscat, inspiciatque in primis, quae uniuersae suae domus Christiana institutio, quique singulorum mores, quae ad pietatis, uitaeque spiritualis progressum.

Quicumque uero mercaturam, artemque aliquam exercent non domi solum, sed in suis officinis, et tabernis

Christianae uitae rationes has operarijs, institutoribus suis constituant.

Has domesticae institutionis regulas Parochus per annum aliquando, prout esse uiderit, frequenti populo explicet: tum sapissime, et publicis sermonibus, et priuatis colloquijs, patresfamilias parochiae suae incolae, id moneat atque hortetur, ut quae eorum propria officia sunt, et munera, in familiae institutione ea praestare uelint paterna cura studio.

Quod cohortationis officium, etiam concionatores, et confessarij Sacerdotes quam frequentissime, prout opportunum esse censuerint, charitatis zelo praestent.

Parochus praeterea, ubi aliquando in artificum, mercatorumque officinis, quae intra fines parochiae suae sunt, ab operarijs, alijsue, qui illic artem exercent, aliquid committi intellexerit, quod deprauata, dissolutaque disciplina sit, quod offensionem in parochia praebat, quodque a Christianae institutionis moribus alienum, ad officinarum dominos admoneat, ut quicquid illis locis corruptelatum, est inde eripiantur.

Una omnium optima indigentia nostra interpres, et conciliatrix eorum, quae necessaria, tum ad animam, tum ad corporis bona a Deo patre expetuntur, est oratio sancta. Cuius studium, ut proprium fidelium est, sic necessarium, atque omnino iussu diuino debitum: id celestis magister, Christus Dominus exemplo docuit, uerbo praecipit, crebris cohortationibus monuit. Eo igitur studio fideles quo uehementius exardescerent, se seq. quotidie singuli certa hora colligentes, id quod Christianarum mentium est, uitaque a se illo die actae ratione inspicerent, malaque actae penitentes, ardentem oratione ueniam precarentur, et Deo gratias agerent de beneficijs, quae acceperint, instituta est in hac prouincia orationis communis exercitatio: quae ad Christianae pietatis progressionem introducta, ut et perpetuo conseruetur, et augetur item, id cum omni studio Episcopus curet, tum propositis spiritualis gratiae muneribus, Sedis Apostolicae benignitate, eius rei causa concessis. Itaque a Parochis suis singulis sanctissimi D. N. Gregorij XII. litteras de indulgentiis, huius prouinciae hominibus concessa, qui in orationis communis instituto se se exercuerint, ter in singulos annos de scripto, uel summatim pronuntiari iubeat, semel ineunte Aduentu, iterum Dominico die Quadragesimae primo, tum solemniter die Pentecostes.

Episcopus praeterea, pro temporum ratione certam horam statuatur, qua, datis huius rei causa campanarum signis, patresfamilias, suae quisque domi, una cum reliqua familia certo loco ad orandum conueniant. Ut autem, qui in eo precandi instituto se exercuerint, Indulgentiae concessae donum consequantur, diem itidem Dominicum Quadragesimae proxime praecedentem, is constituat, quo illi confessi omnes simul sacram Eucharistiam sumant.

Imminentibus uero calamitatibus, quo tempore cum nullum certius praesidium sit, quam illud, ut fideles ad Deum patrem misericordiarum assiduis precibus confugiant, certam aliquam praeterea rationem is diligen-

ter

ter ineat, ut et a Clero, et populo sine intermissione, ac religiosius in orationem incumbatur.

DE IIS, QVAE AD EPISCOPALE FORUM PERTINENT.

Episcopus anni spatio ad summum, fori sui iudicij, causis, et iudicibus, aduocatis, procuratoribus, notarijs, et ministris quibuscunque, etiam infimis, quibus in rebus opus fuerit, certas constituat leges, ad urbis diocesisque suae usum accommodatas. Illisq. omnibus certam etiam taxam praescribat, quam pro sui, uel operis, uel laboris mercede, proque causarum, et iudiciorum ratione exigi ab unoquoque liceat. Quae fori praescriptae leges, atque taxae, in cancellaria publice propositae semper sint, ut notae sint, et peruulgatae omnibus.

Causae, quae decem aureorum nummum summam non excedunt, summarie, simpliciter, ac de plano, sola rei ueritate perspecta, sine forma iudicij cognoscantur, id quod ab huius prouinciae Episcopi agi licet ex facultate a Pio Quinto, Pontifice Maximo, eisdem Episcopis concessa.

Nullum neque munus, neque donum, neque cuiusuis generis xenia, ne esculenta quidem, poculentaque Vicarij ab ijs accipiant, qui coram eis causas uel habent, uel agunt.

Ne pecuniae item quicquam Ordinarius, Delegatusue index accipiat pro recognitione, aut, ut uocant, uisione scripturarum ad causas, quae apud se aguntur, pertinentium.

Pro singulis litteris dimissorijs, quae pro suscipiendis pluribus, omnibusue minoribus, uel etiam maioribus ordinibus concedentur; itemque pro singulis litteris, quibus Notarius testatum faciat, plures, omnesue ordines alieni collatos esse, decimam partem aurei nummi tantum ad summum a Cancellario accipi liceat; ac si ea litterae de uno tantum ordine suscipiendo, uel suscepto essent datae. Idque si modo nullum ei salarium pro officij sui munere exercendo constitutum sit: neque ad Episcopum ex Notarij commodis aliquid emolumentum ex eisdem ordinum collationibus, litterisue dimissorijs, diuicte, uel indiuicte peruenire possit: alio qui gratis omnia dentur, ut est Tridentino Concilio sancitum.

Acta omnia Notarij in codicem, non in pagellas referant, quamuis eas cordula insigant; idque praesent, mensē saltem, postquam rogati illa consecerint.

Certus in Archiuij Episcopali locus constituatur; ubi causarum, ac iudiciorum codices, instrumenta, acta, scriptaue alia, a Cancellario, et Notarijs fori Episcopalis, ad ipsius forum pertinentia, singulis annis consecrata, quotannis recondantur; ita ut inde, cum usu uenerit, promi possit, quicquid in Ecclesiastico foro unquam agitatum erit.

Is certus Archiuij locus duabus clauibus claudatur; quarum unam Episcopus, alteram eius Cancellarius habeat.

Notario autem instrumentorum, quae consecit, exem-

plum, idque sumptibus suis habere, aut retinere liceat.

Si cancellarius, Notariusue aliquis decesserit, uel ab officio se abdicarit, amotusue sit, quacunque ille, uel instrumenta, uel scripta, uel acta eiusmodi consecit, statim Episcopi iussu in eundem locum deferantur. Quod si processus alicuius causae nondum sit completus, et causam, ob quam consecus est, partes prosequantur, eius in Archiuium delatio differri poterit, quo ad causa sit peracta.

Ex Archiuij tabellis, exemplaribusue, si quae unquam acta, aut instrumenta, quae Notarij manu, signoque munita, fidem faciant, exscribi contigerit; is, qui rogatus Notarius illa consecit, si uiuit, ut operis sui emolumentum consequatur, eorum exemplum, modo edi liceat, ipse conficiat, si praesens est: si uero abest, id seruetur, quod iure cautum est: sin autem obiit, id Episcopalis Cancellarius praestet: mercedem autem inde capiant Notarij haeredes, nisi aliter inter Episcopum, et notarios conueniatur.

Testium dicta, et attestaciones, in causis ciuilibus ne scribantur ab alio, quam ab ipso causa Notario, siue actuario, uel ab alio eius nomine. Quae attestaciones ipsi Notario causae, siue actuario consignentur, et asseruntur, ut post in Archiuium una cum toto processu recondantur; ubi custodiuntur aliorum actorum monumenta.

Idem decernitur de instrumentis, actisue dictae causae; quibus decretum iudicis, adscribi contigerit.

In alijs uero omnibus, quibus auctoritas, decretumue Episcopi sit interponendum, Cancellarius tantum notarius adhibeatur.

Vicarius Foraneus, atque alij, quibus Episcopus, processum aliquem, aliunde, seruata iuris formula, cognoscendum, agendumue mandauerit, si in processu conficiendo, Notarium non habent, quem adhibeant, duos sibi morum, uitaeque integritate homines, qui acta conscribant, ad praescriptam iuris formam asciscant. Iisque mercedis taxa maior ea ne sit, quae Notarijs fori praescripta est, sed aut aequalis, aut minor, pro illius loci ratione.

Procurator, qui causam iniquam in foro Ecclesiastico sciens defenderit; quicquid quicquam negauerit, quod uerum scierit, fori Ecclesiastici auditorio adituue interdicatur, nisi is legitime se purgauerit. Qui praeterea in publico concubinato aut adulterio uiuunt, alijsque publice criminosis, a foro Episcopali ita arceantur, ut nec Notarij, nec Procuratoris, nec Aduocati officium, ne in ullo quidem causarum genere, gerant. Inferiores quoque ministri in Christiana uitae officijs contineantur: curentque Episcopi, ut a ganeis, a meretricibus, a ludo cuiusuis generis, ab improbatis quastibus abstinant; ne blasphemii sint, nec uitae moribus reprehendendis. Si quos deliquisse, compertum erit, in eos animaduertatur.

Quotannis fori sui tribunal Episcopus uisitet. Inquiratque an praescripta fori ratio, an praefinita taxa seruetur: tum praeterea, an si quae corruptela, si quicquid abusus irrepserint

reperint; an si quid denique uel institui, uel emendari, oporteat: idq. sollicitè in primis curet, ut eripiantur abusus, tum restituantur quæcumque ad rectam iudiciorum formam attinent.

Episcopus non solum per certos homines, ut primum à nobis constitutum est, sed etiam ipse aliquando in ano carcerem uisitet: in eoque inclusos paterna charitate consoletur, p̄ieq. in Domino adhortetur.

Videat item, ut eis ad corporis sustentationem, et ad iustum patrociniū non desit quicquam; tum in primis non libri spiritualis lectio, non crebra religioforum hominum cohortationes, tum ne denique aliquid ad animæ salutem.

Curet etiam, ut, qui in liberiori custodia sunt, festis saltem, et Dominicis diebus Missæ sacrum audiant, aliquid, ubi fieri potest, ex edificato prope carcerem sacello, tum doctrinæ christianæ rudimentis instituantur. Idq. officium ijs prætereā præstetur, qui in laicalis fori liberiori carcere sunt.

Ut omnes in Pascha confessi sacram. Eucharistiam pie, et salutariter sumant. Quod ut die Natali Domini, et alijs annis ijs redemptionis nostræ sollemnibus, iudicisq. publice iubilis, ac Indulgentijs, faciunt, eosdem cohortetur.

Pupillarum, et iduorum, et egentium hominum cura, Episcopo, communi omnium parenti, sacrosanctis canonum legibus potissimum commendata, et commissæ negligi non debet: ne si lædantur, uociferentur, ad Dominum, qui ex audiet clamorem eorum. quomobrem pro sui muneris officio Episcopus aliquem constituat Ecclesiasticum, uel alium pium hominem, christianæ charitatis operibus, atq. officijs deditum, qui misericordie uiscera indutus, id generis hominum patrociniū in omni cāsa suscipiat. Quod si aliquid iam huic pio op̄i præserti sint, id agat Episcopus, ut ijs munus sibi creditum exequantur quam diligentissime.

Episcopus in urbe sua uiros aliquos, auctoritate præstares, spiritualis uitæ studiosos deligat, quorum adiumento, et opera uti possit, et in ijs cognoscendis, quæ ad Ciuitatis, diocesisque suæ morum institutionem pertinent, et in adiuvandis christianarum uirtutum exercitationibus, et in alijs denique quibus populi sibi commissi progressio fiat ad sancte agendi studium.

Summorum Pontificum constitutionibus promulgandis hæc ratio seruetur, ut si earum peruulgationi præfinitus in illis est modus, is adhibeatur; si uero nullus, ad peruulgationem satis sit affixio, quæ, ut moris est, fiat certis publicis locis.

Cuius affixionis, et peruulgationis relatio, testificatioq. ab eo, qui affixerit, fiat Cancellario fori Episcopalis, cuius sit illam in librum referre.

Episcopus, id quod uel ab initio nascentis ecclesiæ institutum fuit, ut rerum Episcopali studio curaque gestarum monumenta existerent, conquiri diligentissime curet, tum singulorum Episcoporum, qui præcesserunt, nomina, genus, et pastorales eorundem actiones. Quæ omnia litteris consignari, ordineq. conscripta, in librum certum referri curet, ut eorum memoria conseruetur,

quæ ab iisdem, uel acta, uel instituta sunt ad aliquam ecclesiasticæ disciplinæ normam perpetuo usui esse possint, atque adiumento in illa ecclesia bene gerenda.

QVAEDAM, QVAE AD SODALITATES PERTINENT.

Multa mala existunt ex prætermissis, et ualde his temporibus neglecto, fraternæ correctionis officio debito, ac neglectario. quomobrem curat Episcopi, in sua quisque non solum urbe, sed in diocesi etiam, aliquam hominum, qui moribus, uitæque innocentia gratiores sint, sodalitatē constituit, quæ in hoc fraternæ correctionis officium Christiana charitate incumbat: aut hoc ipsum officij munus alteri sodalitati adscribi studeat, quæ id recte præstare possit.

Cui sodalitati certas fraternæ corrigendi regulas præscribant, studio, et opera probatorum Theologorum.

Quo maior in dies ad Christianæ pietatis studium progressus sit fidelium; id curet Episcopus, ut cum disciplinarum penitentiumq. sodalitates, aliasq. eiusmodi frequentes instituat; tum institutas omnino pastorali studio adiuuet, et ad conseruandas illas disciplinæ, ac penitentia rationes, et ad alias excitandas spiritualium uirtutum progressiones. Id quo facilius fiat, ardentiori studio, quotannis aliquando, prout e re esse uiderit, litteras promulgari iubeat, quibus Sanctiss. D. N. Gregorius XIII. præclarum spiritualis Indulgentiæ donum liberaliter in domino illis concessit, qui ijs sodalitatibus adscripti, sibi flagellia, disciplinamq. certis statutis diebus adhibuerint.

Præscribat item diem certum, quo in singulos annos istarum sodalitarum homines, qui in urbe sunt, uno loco omnes; qui in diocesi, omnes item suo quique in oppido, locoque in unum conuenientes, primum contriti, et confessi sacram. Eucharistiam sumant; tum sollemnem processionem agant, perpetua grataque memoria prosequentes concessi sibi spiritualis doni, gratiam.

QVAEDAM, QVAE AD MONIALES, ET ALIOS REGULARES PERTINENT.

Quod Sanctissimus D. N. Gregorius XIII. de monialibus sancit; id Episcopus exequatur quam diligentissime: præsertim quod de certo earum numero constituendo decreuit, quod de eleemosynis præstandis, quod de ostiolo obstruendo, quo aditus in Monasterio patet ad exteriorem Ecclesiam, quod de clausura ab eisdem non uiolanda, et a conuersis etiam seruanda, præscripsit.

Idque omne efficiat omnino, ut exequutionem habeat, cum in Monasterijs, quorum curam gerit, tum in illis Regularium curationi commissis, idq. eiusdem constitutionis auctoritate.

Si quæ autem Moniales, conuersæne nõ ijs paruerint, quæ eadem sanctione de clausura statuta pœna uiolata clausura plectantur.

Quæ

Quæ monialium Monasteria, extra urbis, aut oppidi mœnia sita, Episcopus Tridentini decreti auctoritate, in urbem, uel oppida, quæ frequentiora, et tuta sint, transferri oportere, aut expedire censuerit: ne ea in ecclesijs seculares transferrat, ubi animarum cura geritur.

Puelle, quæ regularem habitum induere uoluerint, uero habitu induantur, antequam confirmationis, Sacramentum susceperint; si facultas sit breui illud suscipiendi.

Qui ordinarius confessor, in aliquo monialium Monasterio constitutus aliquando fuerit, ne idem ad earum confessiones extraordinarie audiendas mittatur; si modo non aliter quandoque Episcopus censuerit.

Confessarij monialium, ab eis, aut singulis, aut uniuersis, aut ab earum Præfata, ne Monasterij quidem nomine, quidquam, etiam minimum, dono accipiant; nisi quid eis annuæ certæ portio Episcopi iussu datur, ad uitæ sustentationem.

Constituit illa, quæ à Pio Quinto, summo Pontifice, interdictum est omnes cuiusvis ordinis mulieres, etiam generis splendore, aut dignitate illustres, monasteria ingredi, quotannis semel, atque adeo sæpius, certis festis diebus, arbitrio Episcopi promulgetur.

QVAE GENERATIM AD HAEC DECRETA, ET AD ALIA PERTINENT.

Quæcumque uel ad Cleri, uel ad populi conformandos mores, ad ecclesiasticamq. omnem disciplinam retinendam provincialibus, aut diocesanis synodis à nobis, aut à Coepiscopis nostris sancita sunt, ex illis eo uerior, Deo iuuante, fructus existet, quo sæpius uel promulgatione, uel certe lectio studio inculcata, ijs notiora fiunt, a quibus illa, et sciri, et animo comprehendere, ipsa præstari oportet.

Episcopus igitur, præter alia, quæ hoc de genere alijs decreta sunt, et Canonis, et Parochis, et reliquis Clericis certum tempus statuatur, quo omnia, quæcumque ijs provincialibus diocesanisq. decretis de ijs constituta sunt, illis legantur; ita ut quæ decretorum partes ad canonicam disciplinam pertinent, Canonici; et quæ causa sua constitutiones latae sunt, Parochi et Clerici itidem, et ij omnes, quæ ad uniuersum Clerum spectant, illas, lectione, repetita, animo comprehendentes, præscriptas numerum suorum partes singuli studiosius exequantur. Si quis autem eorum aliquando Episcopi iussu interrogatus, illas per negligentiam, aliamue culpam ignorauit, pro eius culpa, et personæ ratione illum Episcopus corripiat, aut alijs prætereā cum eodem agat. In Seminario quoque itidem seruetur; ut earum uel institutis, uel monitis, uel præceptis Clerici informetur.

Quæ uero decretorum partes ad Laicos attinent, illas summam uulgari sermone expressas, et certis annis temporibus distributas, prout usu uenerit, à Parochijs denunciari iubeat: quo sæpius inculcata, seruentur diligentius.

Quibus Prouincialium nostrorum Conciliorum est aliquis adscriptus dies, quo uel summorum Pontificum sanctiones, uel Tridentinas, prouincialesue constitutiones promulgari iussu est; illis decretis certum præscriptum diem ad eam promulgationem mutari ab Episcopo liceat, certumq. alium constitui: quo die, singulis annis in sua diocesi id opportunus præstari posse censeat.

Quibus in decretis multis ijs nominatim constituta sunt, qui dignitates, aut canonicatus obtinent, nec certis locis attributa, usui Sacristiæ, aut Fabricæ illorum ecclesiæ ab Episcopo attribuantur. Neque uero eas ad alium usum conuertant, neque easdem remitti, nec prætereā de ijs ipsis, etiam ab uniuerso Capitulo transigi liceat, nisi Episcopi auctoritate.

Quod de sacramentorum administratione, Missæ celebratione, diuinorumq. officiorum modo, et ratione, in hac synodo decreuimus; id neque ad Mediolanensem ecclesiam, quæ Sancti Ambrosii præscripto, et instituto, proprios ritus, et caerimonias habet, neque ad ceteras, quæcumque eodem iure, ac modo ex antiquissimo tempore sacra facere consueuerunt, in ijs, quæ eius institutis, ritibus, et caerimonijs expresse aduersantur, pertinere uolumus. Cæteris uero, et Mediolanensis ecclesiæ, et quæ eiusdem ritibus utuntur, æque teneantur, ac aliæ, quæ in prouincia nostra sunt ecclesiæ.

Si in his decretis, ante alteram Mediolanensis prouinciae synodum ulla difficultas orta erit, eius, et omnium, quæ eisdem decretis continentur interpretatio nem, et explicatio nobis referuamus, salua semper Sedis Apostolicæ auctoritate.

Quæcumque facultatem, ex decretis in hac tertia prouinciali synodo Mediolanensi à nobis editis, habent Episcopi; eam ipsos per suos Vicarios generales exequi posse uolumus; nisi in ijs quæ proprie ad ordinem Episcopalem pertineant; aut in quibus Vicarij a sacris canonibus, aut à Concilio Tridentino, uel à nobis expresse exclusi sunt.

Ut Nemini, eorum, quæ in hac tertia prouinciali nostra synodo à nobis decreta sunt, ignorantiam excusare liceat; edicimus, ut ex quo primum die edita, in ualuis Metropolitana Ecclesiæ proposita fuerint, ad duos menses omnes se, et his decretis, et si contra fecerit, panis, quæ eis continentur, tenevi intelligant. Ab eo etiam affixionis die eorum decretorum temporum initium sumendum decernimus, quibus aliquid intra certum tempus præstari iubemus.

Vnusquisque prætereā Episcopus ea omnia, et singula in proxima diocæsana synodo legi, ac recitari iubebit. Et si ita expedire censuerit, suæ quoque Cathedralis ecclesiæ ualuis proponi: quo studiosius omnium animis eorum præcepta fixa inhaereant.

Singula etiam Cathedrales, et Collegiatae, et parochiales ecclesiæ huius prouinciæ, has nostras constitutiones certo aliquo loco collocatas, perpetuo asseruent. Omnia, et singula, quæ à nobis in hac tertia prouinciali synodo decreta, actaque sunt, quæ debemus obediencia,

tia,

ria, ac reuerentia, auctoritati, ac iudicio sanctæ Romanæ ecclesiæ, omnium ecclesiarum Matris, et magistra semper emendanda, et corrigenda subijcimus. Quia nonnulla à summo Romano Pontifice, et publica totius prouinciæ Mediolanensis, et priuatæ singulorum ecclesiarum utilitatis causa petenda sunt; decernimus, ut quicquid ab eius sanctitate communibus nostris, et, qui adsunt, Coepiscoporum litteris postulabitur, id huius synodi nomine, et auctoritate ita factū intelligatur, perinde ac si in sessione publice postulatum esset.

INDICTIO FUTURI CONCILII Prouincialis quartæ.

Carolus, miseratione diuina Tit. S. Prædix S. R. E. Presbyter Cardinalis, Borromæus nuncupatus, sanctæque Mediolan. Ecclesiæ Archiepiscopus.

Orabus et singulis Reuerendissimis dominis Episcopis, qui hic adsunt, et Synodo prouinciali Mediolanensi, quacunque ratione interesse debent, omnibusq. itē Capitulis, et Ecclesiarum Cathedralium Procuratoribus, qui presentes intersunt, indicimus, significa-

mus, denunciamus, et intimamus proximam sequentem synodum Prouincialem Mediolanensem quartam, Deo omnipotente auctore, et ad eius laudem hac eadem in urbe, hoc ipso loco, Anno 1576. die decimo mensis Maij, qui dies erit feria quinta Dominica secunda post Resurrectionem D. N. Iesu Christi, inchoandam, et celebrandam esse.

Quamobrem eos omnes, et singulos Reuerendissimos dominos Episcopos, qui hic presentes adsunt, monemus, Procuratores uero Ecclesiarum Cathedralium inuitamus, ut eo die ad synodum prouincialem quartam, iuuantem Deo, Mediolani celebrandam, et constituto, hic omnino intersint; nisi diem celebrationis ipsius synodi aliqua ex causa à nobis prorogatum fuisse nostris ad eos datis litteris intellexerint. Quod si ipsorum Reuerendissimorum Episcoporum nostrorum aliquis legitimo tunc detentus erit impedimento, nuntium ad se excusandum, atque ad id impedimentum probandum ad nos mittat, cui etiam facultas ab ipso detur, eam omnia, et singula nomine suo, et ecclesiæ suæ recipiendi, quæ Spiritu sancto duce, in ipsa synodo à nobis de Concilio, et assensu Reuerendissimorum Episcoporum nostrorum decernentur aut constituentur.

L A V S
D E O.

Finis Concilij Tertij.

CONCILIUM PROVINCIALE MEDIOLANENSE IIII.

Quod

CAROLVS S. R. E. CARDINALIS

TIT. S. PRAEDIX
ARCHIEPISCOPVS

Habuit an. a Chr. nat. M. D. LXXIII.
Gregorio XIII. Pont.

M V CAROLVS M O D
S. R. E. TIT. S. PRAXEDIS

PRESBYTER CARDINALIS
DEI ET APOSTOLICAE SEDIS GRATIA

Archiepiscopus Mediolani

uniuersis Prouincia nostra fidelibus, salutem in Domino.

ANNVS ferè quartus est, quo, pro archiepiscopalis muneris nostri ratione, synodum prouincialem quartam, Mediolani, de more habuimus ad sanctionis Tridentinae praescriptum. Decreta porro in ea confecimus: quibus prouincia, nobis commissa, salutare in uia Domini progressionem, quantum in nobis fuit, adiuuare studimus. Sed dimisso Episcoporum, qui in synodo aderant, conuentu, cum diligentia a nobis in eo ponenda esset, ut illa recognita, et disposita quam primum ederentur; tunc illico pestilentiae contagio, quae iam ad aliquot urbes Italiae nobilissimas, permultaque oppida dimanarat, longe, ac late serpens, demum Mediolanum, eiusque dioecesim propè omnem inuasit. Quo afflictissimo tempore, pro officij nostri cura, proque paterna charitate, qua gregem nostrum unice in Christo diligimus, necesse habuimus, multiplicem sollicitudinem suscipere, multos labores subire, ac multas functiones exequi; quae officium maxime impedierunt, quod synodi huius editioni praestandum nobis erat diligenter. Atqui postea uero pestilentia Dei beneficio mirabiliter restincta, occupationes praeterea aliae permultae, ut est cura pastoralis plena, refertaque omni labore, consecutae statim sunt; in ijsque ipsis praeter ceteras haec una longe maxima, maximeque necessaria fuit, quod sollicitudine in primis, atque uigilijs oportuit, et quae christianae uel pietatis, uel disciplinae officia, ac studia pestifero morbo languerant, excitari; aut quae intermissa fuerant, restitui; et omnem denique rem spiritualem, quaecumque damni, detrimenti uel aliquid ob pestem fecerat, quam accuratissime refarciri. Ad quam sane rem uniuersam conficiendam, opus fuit non diligentia solum, sed temporis etiam diuturnitate. His igitur, et alijs item, quae in dies inciderunt, causis, protracta est diutius, quam cupiebamus, haec editio decretorum. Nunc uero ea edimus, et damus uobis: uestrum est ita accipere, ut ad illa ipsa exequenda nusquam desit prompta uestra uoluntas, studium, obedientia, atque omne officium. Hoc planè non optamus solum, sed certe speramus de uobis, qui synodalibus studijs ad omnem bene agendi partem quo frequentius excitati estis, eo splendidius et uirtutum exemplis, et recte factis disciplinam christianae uitae, iam in hac prouincia, Dei dono ac munere, aliqua ex parte florentem, ornetis, abundantes uos in omni opere Domini semper: ita ut de progressionibus uestris gratias perpetuo agamus Deo. Dat. Mediolani, tertio cal. Aprilis. M D L X X X.

P A R S I.
IN NOMINE SANCTAE,
ET INDIVIDVAE
TRINITATIS,
PATRIS, ET FILII, ET SPIRITVS
S A N C T I .

NOS CAROLVS, S. R. E. tit. Sanctae Praxedis presbyter Cardinalis, Dei, et sedis apostolicae gratia Archiepiscopus Mediolani, ad Dei omnipotentis, beataeque Mariae, semper uirginis, ac S. Ambrosii confessoris, patroni nostri, laudem, haec pro christianae morum disciplinae conformatione, qua clerum, populumque fidei nostrae concreditum, praelucere, toris in CHRISTO uisceribus expetimus, de consilio, et assensu Reuerendissimorum DD. Coepiscoporum nostrorum, in Concilio prouinciali Mediolanensi quarto, decernimus, statuimus, ac sancimus.

De fidei Professione.

QUOD ex Pij quarti, Pont. Max. sanctione, in primo, et tertio Concilio prouinciali nostro, de ijs, qui fidei professionem facere debent, de quibus illorum ipsorum uita et moribus, ante inquirendis, et probandis, decretum est: id Episcopus omnino efficiat, ut praestetur: tum compellat praeterea ad idem omnes, ac singulos, sicut etiam a sancta sede apostolica declaratum est, quicumque arithmeticam, et musicam, uel artes cuiusuis generis liberales profitentur. Formula uero, ad cuius praescriptum fidei professionem praestari oportet, pontificia illa sanctione conceptis uerbis tradita, haec sane est. Ego N. firma fide credo, et profiteor omnia, et singula, quae continentur in symbolo fidei, quo sancta Romana ecclesia utitur, uidelicet. Credo in unum Deum patrem omnipotentem, factorem caeli, et terrae, uisibilem omnium et inuisibilem; et in unum Dominum Iesum Christum, filium Dei unigenitum, et ex patre natum ante omnia saecula; Deum de Deo, lumen de lumine; Deum uerum de Deo uero; genitum, non factum, consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt; qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendit de caelis, et incarnatus est de spiritu sancto ex Maria uirgine, et homo factus est; crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus, et sepultus est; et resurrexit tertia die secundum scripturas; et iterum uenturus est cum gloria iudicare uiuos, et mortuos; cuius regni non erit finis. Et in spiritum sanctum Dominum, et uiuificantem, qui ex Patre filioque

procedit; qui cum patre, et filio simul adoratur, et conglorificatur; qui locutus est per Prophetas: Et unam sanctam catholicam, et Apostolicam ecclesiam: Confiteor unum baptismum in remissionem peccatorum, et expecto resurrectionem mortuorum, et uitam uenturi saeculi. Amen.

Apostolicas, et ecclesiasticas traditiones, reliquasque eiusdem ecclesiae obseruationes, et Constitutiones firmissime admitto, et amplector.

Item sacram scripturam iuxta eum sensum, quem tenet, et tenet sancta mater ecclesia, cuius est iudicare de uero sensu, et interpretatione sacrarum scripturarum, admitto; nec eam unquam nisi iuxta unanimum consensum Patrum, accipiam, et interpretabor. Profiteor quoque septem esse uere, et proprie sacramenta nouae legis à Iesu Christo, Domino nostro, instituta, atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis necessaria, scilicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Penitentiam, Extremam unctionem, Ordinem, et Matrimonium, illa gratiam conferre, et ex his Baptismum, Confirmationem, et Ordinem, sine sacrilegio reiterari non posse.

Receptos quoque, et approbatos ecclesiae catholicae ritus, in supradictorum omnium sacramentorum solemnitate administratione recipio, et admitto.

Omnia, et singula, quae de peccato originali, et de iustificatione in sacrosancta Tridentina Synodo definita, et declarata fuerunt, amplector; et recipio.

Profiteor pariter in Missa offerri Deo uerum, proprium, et propiciatorium sacrificium, pro uiuis, et defunctis: atque in sanctissimo Eucharisticae Sacramento esse uere, realiter, et substantialiter corpus, et sanguinem, unum cum anima, et diuinitate Domini nostri, Iesu Christi, fierique conuersionem totius substantiae panis in corpus, et totius substantiae uini in sanguinem, quam conuersionem catholicam ecclesia trās substantiationem appellat.

Fateor etiam sub altera tantum specie, totum, atque integrum Christum, uerumque sacramentum sumi.

Constanter teneo Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragijs iuuari, similiter et sanctos unum cum Christo regnantes, uenerandos, atque inuocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias esse uenerandas.

Firmissime assero, imagines Christi, ac Deiparae semper uirginis, necnon aliorum sanctorum habendas, et retinendas esse, atque eis debitum honorem, ac uenerationem impertiendam.

Indulgentiarum etiam potestatem, à Christo in ecclesia relictam fuisse, illarumque usum christiano populo maxime salutarem esse assero.

Sanctam catholicam, et Apostolicam Romanam ecclesiam, omnium ecclesiarum matrem, et magistram agnosco: Romanoque Pontifici, beati Petri, Apostolorum principis, successori, ac Iesu Christi Vicario, ueram obedientiam spondeo, ac iuro.

Cetera item omnia à sacris canonibus, et oecumenicis Concilijs,

Cōcilij, ac præcipue à sacrosancta Tridentina Synodo tradita, definita, et declarata, indubitanter recipio, atque profiteor: simulq. contraria omnia, atque hæreses quascumque ab ecclesia damnatas, et reiectas, et anathematizatas, ego pariter damno, reijcio, et anathematizo.

Hanc ueram catholicam fidem, extra quam nemo saluus esse potest, quam in præsentis sponte profiteor, et ueraciter teneo, eandem integram, et inuolatam, usque ad extremum uita spiritum, constantissime, Deo iuuante, retinere, et conseruari, atque à meis subditis, uel illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri, et predicari, quantum in me erit, curaturum.

Ego idem. N. spondeo, uoueo, ac iuro. Sic me Deus adiuet, et hæc sancta Dei Euangelia.

Quæ ad sanctorum cultum, sacrorumq. temporum celebritatem pertinent.

De sacris reliquijs, miraculis, et imaginibus.

A Dea, quæ de sacris reliquijs, per nos primi, et tertij Concilij provincialis decretis sancita sunt, hæc pro religiosa, illas et recondendi, et exponendi, et transferendi, et asseruandi ratione, piaq. earundem ueneratione, atque cultu adiungenda consueuimus. Sanctorum corpora, et sacras reliquias, Episcopus à religiosis, peritisq. sacerdotibus, quos eo potissimum nomine deligat, tum in urbe, tum in diocesi sua, quibuscumque in ecclesijs, locisue illa sint, recognosci quamprimum iubeat. Qua in recognitione hæc præsentur.

Primo, ut scripta, tabula, littera, certi annalium codices, aliq. cuiusuis generis monumenta, quæ in ijs ipsis ecclesijs, earumque atrijs, atque adibus, aut alijs locis extant, schedulæq. uasculis, arcibusue sacrarum reliquiarum affixa, incluseue recognoscantur accurate, et diligenter: unde illarum uel translatio, uel collocatio ibi facta, cognosci; aut alia eiusmodi notitia earundem haberi queat. Testes præterea conquirantur, si qui sunt, qui testimonium dent, antiqua, constantisq. traditionis, ex qua certa eorum cognitio constet: aut alia, sicut opus erit, id generis diligentia ad rei perspicuam adhibeatur.

Deinde ut singula ipsæ sacræ reliquiæ, quas extare cōpertum est, re ipsa cernantur; ita tamen, ut, ubi sub altaribus, alijsue subterraneis, eiusmodi locis, corpora sanctorum collocata, reconditaue sunt, nec ostiū, neque fenestra insit, unde inspicere queant, non aperiantur, aut effodiantur; nisi ob causam aliter Episcopus aliquando faciendum censuerit.

Quæ omni recognitione facta, diligentiaq. adhibita, librum præcipuum, certumq. conscribi Episcopus curet; in quo singula, quæ in ecclesijs, et urbis, et diocesis sunt, reliquiæ sacræ recte, atque ordine describantur; notatis etiam diligenter, non solum ijs ipsis ecclesijs, ubi reconduntur, sed scriptis etiam, annalibus, tabu-

lis, alijsue monumentis, de quibus illarum testimoniū constet. Is uero liber in archiuo Episcopali, certo loco custodiat, et asseruetur perpetuo.

In eo item libro recte referantur, si quas deinceps sacras reliquias comperiri, aut aliunde asportari contigerit; ubi primum ab Episcopo illa recognita, et probata sunt. Nec uero sine scripta Episcopi probatione, etiam Regularibus, et alijs exemptis, ullas nouas reliquias euulgari, aut populo exponi, uenerandasue proponi patiatur Episcopus, antequam à se recognita, et probata illa sint. Quæ in probatione seruet is omnino formam, à Tridentino Concilio ea de re prescriptam.

Reliquiæ sanctorum ne in priuatis adibus, neue apud laicos homines, sed in ecclesia, loco conspicuo, bene septo, atque undique ornato collocentur, et asseruentur. Atque ita eo loco decenter, ac pie, uel arcis, uel capsulis, uel uasibus, loculisue recondita, includantur: ut et pro illarum ratione, ac pro ecclesiarum dignitate, et facultatibus, forma, instructionibus nostris præfinita, omni ex parte respondeatur.

Is porro locus duabus saltem clauibus, usq. diuersis, claudatur: quarum unam Episcopus, alteram Rector ecclesiæ, ubi sunt, custodiat diligenter. Ubi uero consuetudinis est, ab uniuersitatibus, sodalitatibusue hominibus, aut à Syndicis, laicis hominibus, clauem etiam teneri; illam tertiam illis permittere poterit Episcopus arbitrati suo.

Liceat tamen aliquando, quibus Episcopus rationabili, et pia causa id concedendum censuerit, asseruari in priuato oratorio, tuto, ornato, ac decenti, eiusdem Episcopi iudicio.

Corpora sanctorum, quæ non sub altari, sed sub ecclesiæ pauimento collocata sunt, nisi decentiori ecclesiæ loco recondenda Episcopus censuerit, saltem crate ferrea polite, ornateq. confecta, ne pedibus eorum locus irreuerentius tractetur, undique sepiantur, atque obtegantur ex instructionum præscripto.

Quæ reliquiæ inscriptionem habent, non uetustate consumptam, sed integram, et ex præscripto instructionum nostrarum confectam, ita ut est, illa inscriptio retineatur, et conseruetur. Quarum uero inscriptiones, aliqua ex parte exese sunt, aut aliàs non ad præscriptum facta, eæ, in charta pergamena recte exarata, renouentur.

Quæ nihil inscriptum habent; sed tamen constat, quorum sanctorum, sanctorumue illa sint; ijs singulis nomina propria inscribantur, ad instructionum præscriptum.

Sanctorum reliquiæ, præsertim insignes, et sacra corpora, sacraq. membra, quæ ex certis monumentis, in ulla quauis ecclesiæ recondi constat, in tabula area, aut marmorea, lapideaque litteris incisa, quod accuratius memoria perpetuo conseruetur, diligenter, ordinatimq. Episcopi cura, describantur: tum præterea in Cappellæ maioris columna, laterem, aut in gremio ecclesiæ, loco aperto, ac perspicuo, ea tabella, parieti calce conglutinata, in omnium conspectu sit.

Scripta,

scripta, tabula, et antiqua monumenta, ad illas spectantia, in earundem ecclesiarum sacristiis, archiuone reponantur, ubi tuto asseruentur.

Uniuscuiusque sancti, sanctæne, cuius corpus, uel sacra reliquiæ, præsertim insignes, asseruentur, uita, aut martyrij historia, ex probatis auctoribus breuiter collecta ab Episcopo ante recognita, et comprobata, in tabellam, aut in aliquem certum codicem, charta pergamena exarata, referatur. Qui codex in ecclesiæ sacristia, certo loco diligenter asseruetur. In illa autem uita breui narratione ex certis monumentis, antiquaque traditione, omniq. alia, quæ constet, ratione, exponatur deinceps, in extrema scilicet parte, ac paucis item uerbis, quo tempore, quoue modo sacræ illæ reliquiæ eò translata, uel recondita sint.

Sacris autem reliquijs, si sanctissimo Eucharistiæ Sacramento non ita prope quidem eæ collocatae sunt, ut illius lampade harum cultum satisfiat; lampas propria assidue præluceat: nisi hanc impensam, nimiam, et ecclesiæ, et populi egestas Episcopi iudicio non patitur. Ceterum corporibus sanctorum, et reliquijs, Episcopi iudicio insignibus, lampas omnino una semper colleat.

Ubi uero plures, aut ex legato, seu alia obligatione, usuue adhibentur, aut pro reliquiarum ratione, uel ecclesiæ amplitudine, facultatibusue adhiberi Episcopus iusserit, id etiam seruetur.

Ne sacræ reliquiæ per laicos, etiam cuiusuis ordinis, dignitatis homines ullo modo tractentur: nec uero tangerentur, cum hoc sacrilegum, ac minus propterea ferendum esse, S. Gregorius Pont. scribat.

Cum uero ab ecclesiastici ordinis hominibus illa cum suis loculis, uasculisue suscipiuntur, ut uel populo ostendantur, uel in altari exponantur, uel in processionibus ferantur; primum illis thurificatio adhibeatur; siq. in uia ferantur, tunc Acolutus sacerdoti, illas ferenti, præeat, qui item thurificet.

Ne passim omni tempore, sed certis tantum festiui diebus celebratibus, utpote in Natiuitate Domini, Epiphonia, Pascha Resurrectionis, Ascensione, Pentecoste, et eiusmodi, festisq. ipso die exponantur, ostendantur, quo illius sancti, cuius reliquiæ sunt, uel ecclesiæ, in qua reconditae sunt, celebritas sollempni, festisq. officio agatur; tum præterea quo die ob aliquam causam Episcopus iusserit, concesseritue. Nullo autem modo unquam illa ab operimentis, aut a uelis uideantur, exponanturue.

Cum in altari autem exponuntur, hæc seruentur.

Primo in illis exponendis, processio per ecclesiam, ubi illa sunt, ab eiusdem clero agatur, certo luminum numero adhibito. Rursus idem præstetur, cum reconduntur.

A sacerdote, qui post Episcopum in illa ecclesia digniorem sacerdotalem locum obtinet, nisi aliquando Episcopus ipse id munus sibi obeundum censuerit, exponantur, et recondantur.

Isq. superpelliceo, et sola, uel pluuiali etiam, pro re-

liquiarum, ecclesiæ ratione, indutus sit.

Dumq. exponuntur, et item cum reconduntur, hymnus, uel de Apostolis, uel de martyribus, uel de confessoribus, uel de uirginibus, canatur, prout sunt sancti sanctorumue reliquiæ, quæ exponuntur; tum antiphona, et alia eiusmodi ad rem accommodata, ultimoq. loco oratio de sanctis illis, si uero sanctus, sanctæne est cuius proprius hymnus, antiphona, oratione extet, illa canantur.

Cum item exponuntur, de stato eo libro, tabellæsupra præscripta, uniuscuiusque martyrij, aut uita historia breuiter explicata, uulgari sermone grauiter in populi frequentia pronuncietur: ad quam rem præterea sacerdotis, de diuinis illorum sanctorum uirtutibus, celestiq. uita, et rebus per eos fortiter, ac mirifice gestis, grauiter, breuiq. tractantis, officium, ubi potest, adhibeatur: quo ardentius populi, sacras reliquias spectantis, animi ad omne pietatis studiū inflammentur.

Dum in altari exposita sunt; candelæ, saltem quatuor, grandiores accensæ ibi colluceant: ad earumq. custodiam adhibeatur, qui semper assistat, unus, duoue, sacris maioribus ordinibus initiati, usq. moribus probati, ac superpelliceo induti.

Horum uero clericorum, non laicorum opera, ministerio adhibito, liceat fidelibus pietatis, et religionis causa, calculorum coronis sacrarum reliquiarum uascula, loculosue attingere, qua hora Episcopus concesserit.

Cum reliquiæ sanctorum non in altari exponuntur, sed è loco superiori, alioque, in quo reconditae sunt, populo ostendantur; omnis eadem ratio plene seruetur, processione excepta.

In quibus autem processionibus illas, uel per ecclesiam, uel extra, portari contigerit; debito cultu, apparatus ferantur ab ijs, qui in sacerdotio constituti, post Episcopum ecclesiastica sacerdotali dignitate, canonicatue alijs in illa ecclesia præstant; nisi Episcopus id munus ipse obeat.

Sacras porro reliquias de uno in alium locum transferri ne liceat, sine iusta, ac legitima causa, et facultate scriptis ab Episcopo permissa.

SICUT sacrarum reliquiarum translationis memoriã, festa sollempniue celebritate fieri, religiosè, iam ferè ab initio usque nascentis ecclesiæ institutum, perpetua ecclesiæ consuetudine sancte retentum est; ita si quando sanctorum corpora, membrane, aut sacras reliquias, Episcopi iudicio insignes, transferri contigerit uel ab uno oppido, urbeue ad aliam, uel in ea ipsa etiam urbe, oppidoque ab una ad aliam ecclesiam; id ritu sollempni religiosoq. cultu præstari oportet.

Itaque hæc decernimus.

Primum aliquot ante diebus, si opus erit, aut certe, omnino pridie illius diei, quo sacræ reliquiæ transferendæ sunt, ab Episcopo, alioque, ubi adhiberi potest, ecclesiastica dignitate prædico, cui nominatim is id munus dederit, accurate, diligenterq. recognoscantur, testibus alijs sacerdotibus grauioribus adhibitis. Quæ

recognitio fiat, ut supra, diligenter conquisito omni monumentorum genere.

Recognitio ubi sunt, ordine componantur; tum in arca duabus saltem, ac diuersis clauibus, quarum altera ab Episcopo, aut ab eo, quem ipse maluerit, asseruetur: inclusaeq. signo Episcopali obsignentur.

Dies translationis, tum in loco, unde transferuntur, tum ad quem transferuntur, tum etiam quibus locis transferendum est, per parochos Episcopi iussu, dominico die, uel festo, proxime precedenti, nuncietur.

Idemq. illis locis iubeatur coli, mane saltem, ut dies festus.

Significetur etiam proximis ante diebus frequenti sono campanarum illius ecclesie, ad quam translatio facienda est.

Prædie uero translationis, uespere significatio celebratis detur, solemnibus campanarum omnium utriusque loci sono.

Eo die ieiunium à clero ecclesie, ad quam transferenda sunt, seruetur: noctuq. item arca cum sacris reliquijs, si commode potest, super altari ecclesie, unde transferenda sunt, si uero non potest, alio decenti loco collocata, et adhibitis præterea ad earum uenerationem sex saltem luminibus, ab eod. clero, et alijs item ecclesiasticis hominibus, quibus Episcopus id iusserit, uigiliae fiant: statoq. tempore nocturna itidem rite de sanctis decantentur, quorum reliquia transferuntur.

Mane quo die transferuntur, processio sollemnis, psalmis, hymnis, et canticis, omniq. prece agatur, ad ecclesiam, in quam translatio fit; ubi iterum illis recognitis, tum de eorum uita, deq. historia sanctarum reliquiarum, olim eo loco reconditarum, de causis ite translationis, ab Episcopo, uel ab alio, eius iussu, sermo apposite habeatur; nisi commodius censuerit Episcopus postea habendum inter Missarum sollemnia: deinde adhibita primum illi thurificatione, clero, et populo ostendantur: ab illisq. uisum debitus cultus, et ueneratio tribuatur.

Transferantur autem incluse in arca, pro earum uatione, proq. ritu ecclesie decenter ornata, et umbella præterea adhibita, ut Episcopus censuerit.

Arca uero humeris portetur à sacerdotibus, qui digniores sint, et in toto clero, et in ea ecclesia, ad quam translatio fit: illiq. uicissim, prout Episcopus iusserit, id onus subeant, sacris uestibus induti, tum capite aperto: præeant uero duo Acoluthi, semper thurificantes.

Clerici præterea aliquot, superpelliceo amicti, qui capite item aperto sint, lumina deferant, hinc inde congruo numero, et ordine accensa: hæc q. præter cereos, quos accensos reliquus etiam clerus, et populus, laicorumq. hominum sodalitates, et ceteri, earum arcæ pie prosequentes, pro sua pietate manibus gestarint. Verum si Episcopus in loco adest; ipse quoque cum sacerdotibus, qui in cathedrali ecclesia, sacerdotali dignitate præditi sint, canonicatibus sacerdotalem habentes, digniores sunt, humeros sacre arcæ portandæ subiciat; idq. saltem paululum, tum initio, tum in fi-

ne processionis, quæ translationis causa agitur. Cum uero arcam non portat, eam proxime subsequatur, reliquo omni clero præeunte.

Vasculo, quod ab uno ferri possit, recondita sacra reliquia, ab sacerdote item portentur, qui dignior est, ceteris etiam seruatis, supra mox præscriptis.

Ubi ad ecclesiam uentum est, in qua collocandæ, recondendæ uel sunt, per Episcopum, aut per alium sacerdotem, eius iussu, Missarum sollemnia celebrentur de sanctis, quorum translatio facta est: idq. sollemni ritu, nisi hora tarditas impediatur.

Peractis Missarum sollemnibus, certo loco bene septo, et clauso, ut ne populus propius accedat, in altari exponantur, ubi per illum diem sint, accensis saltem sex luminibus, et adhibitis ad custodiam duobus sacerdotibus, uel uno saltem, alioq. clerico in sacris ordinibus constituto: quorum sacerdotum cura sit, sacras reliquias custodire, et earum arcam, aut loculos precatorijs fidelium coronis, quæ porrigentur, religiose tangere.

Confecto translationis die, sub occasum solis, constituto loco ab Episcopo, uel alio, quem miserit, cū thurificatione, psalmis, hymnis, canticis, antiphonisue, religiose recondantur.

Translationis tabula, publice a notario confecta, in librum, in sacristia illius ecclesie asseruandum, referantur; tum rei gesta litteræ in ære, uel marmore incise, in eo reliquiarum loco, ad perpetuitatem collocentur.

Corpora sanctorum, sacrae membra, aut insignes sacre reliquia, cum aliunde a loco, longe remoto, transferuntur, si uel nauigio, uel curru uebuntur: illius locus parsue, ubi pro uestione collocantur, pie ornentur, una etiam, uel duabus pluribusue lampadibus accensis. Si ad uestionem iumentum adhibetur, decenter item sternatur.

Quacunque illis transferendis iter sit, per urbes, siue per oppida, obuiam sollemniter procedatur: ita ut psalmis, hymnis, et canticis illas, cum clerus uniuersus, sacris uestibus indutus, religiose excipiat; tum populus item, luminum numero, portarum, et uiarum publicarum apparatu, religioso ornatu, piaq. uenerationis studio, et spiritualis lætitiæ significatione.

Dies translationis in urbe, oppidone, aut saltem in ecclesia, in qua collocantur, ut Episcopus iusserit, annuario canoniarum horarum officio de sanctis celebretur, quorum sacra corpora, reliquiaue, eiusdem Episcopi indicio insignes transferuntur.

Quod officium ut sollemniter præstetur, id prospiciatur, ut dies, quo celebrata translationis agenda est, in feriam certam cadat, quæ sanctorum, quorum reliquia translatae sunt, cultui dicari possit, uniuersæ, uel in ea saltem ecclesia.

Formam a sacra Synodo Tridentina, miraculis nouis approbandis, et nouis reliquijs recipiendis traditam, Episcopi seruent diligenter in omnibus, etiam regularium, et alijs exemptis ecclesijs.

Nec uero patiantur, causa à se non cognita, et scripto pro-

probata, altare propterea erigi, aut imagines ullas extra morem ornari; notaue, aut oblationes suspendi, aut quicquam noui ea in re omnino geri. Sed quia plerumque fit, ut uulgi concursu, populiq. clamore, aliquid pro miraculo, aut sacra reliquia euulgetur; quod re uera non est; studeant hoc summopere: ubi eiusmodi occasio se obtulerit, ut primis illis uulgi clamoribus pie obstant, donec rei ueritas, legitime comprobata, constet. Si quis uero dubius, aut difficilis abusus sit extirpandus, uel omnino aliqua de ijs rebus grauior questio incidat: Episcopus, antequam controuersiam dirimat, Metropolitanam, et prouincialium Episcoporum in Concilio prouinciali sententiam expectet: ita tamen ut, quemadmodum ab eodem Tridentino Concilio præscriptum est, nihil inconsulto sanctissimo Pontifice, nouum, aut in ecclesia hæcenus inusitatum decernatur.

Quod de sacrosanctæ crucis effigie, in Concilio prouinciali tertio, per uos sancitum est; itidem interdictum sit, sacras alias scilicet imagines, ac sanctorum, sanctarumue historias, sacrorumue mysteriorum figuræ, et significationes, in ullo quouis humi strato, pavimento, aut loco sordido, etiam extra ecclesiam, insculpi, pingi, effingere.

Effigies iumentorum, canum, aliorumue brutorum animalium, in ecclesia ne fiant: cum aliquid in honestum, aut prophanium in ea apparere nefas sit, ex Tridentini Concilij sanctione; idq. plane etiam septima Nicæna Synodo æcumenica uetitum sit.

Si uero historia sacra expressio, ex sanctæ ecclesie matris consuetudine, aliter quandoque fieri postulat, hoc sane non uetatur.

Pictoribus, et sculptoribus grauis multa, ac pœna, etiã interdicti ab ecclesia, Episcopi arbitrati, proposita sit; si quid inordinate, aut præpostere, aut tumultuarie accommodatum, si quid profanum, aut inhonestum pinxerint, aut effinxerint, contra eiusdem Concilij Tridentini decretum.

Rektoribus etiam ecclesiarum, qui ullam sacram imaginem insolitam, contraq. illius Concilij sanctionem, suis ecclesijs, etiam exemptis, poni permiserit; pœna, etiam excommunicationis, multaue constituta sit, arbitrati Episcopi, pro ratione culpæ irroganda.

Crucis, et sanctorum imagines sollemniter, stasq. precibus, ex ecclesie ritu benedicantur.

Imaguncula illa paruula, si cili opere effecta, si ita fuso, alioque apparatu concinnatae sint, ut, Episcopi indicio, ueritatem præ se ferre, aut offensionem præbere uideantur, ad altare ne adhibeantur in posterum.

Si quæ sacra tabula, imaginisue picta, nimia uetustate, carie, situ, aut sordibus pene deleta, indecenti aspectu sint; eas Episcopus pia, religiosaq. pictura, ab ijs, quorum interest, renouari iubeat; aut, si id non potest, omnino deleri.

Ne tabula sanctorum imaginibus expressa, uetustate consumpta, in uilem, et sordidum, prophaniumque

usum conuertantur: sed, ut de altaris pallis, ac uelis, temporis usura pene confectis; beati Clementis pont. et martyris decreto sancitum est, in igne conijciantur: tum cineres præterea, ne pedibus inquinentur, in pauimenti fossis collocentur.

Imagines quoque sacre sculptæ, si deformatae sint, amoueantur; et sub pavimento ecclesie, aut saltem sub cœmiterij solo collocentur.

Curet præterea, atque adeo efficiat Episcopus, ut et per se, et per alios, theologiæ scientia peritos, ac illos in primis, qui illius interpretandæ, aut populis docendæ manus; in ulla quauis ecclesia quouis modo sustinent, fidelibus accurate, enucleatq. exponantur; quæcumque et de sanctorum intercessione, inuocatione, atque cultu, et de sacrarum reliquiarum, imaginumq. ueneratione, et de historijs mysteriorum nostræ redemptionis, pictura, aliæ similitudine expressis, eos instrui, doceriq. Tridentina æcumenica Synodus iussit.

De Indulgentiis.

De sanctorum indulgentijs tractatio, prout usu uenerit, accurate in sermonibus item habeatur: ut et earum celestem uim, et pietatis officia, ad illas consequendas necessaria; populus intelligat: seq. propterea, omni intima mentis, animiq. religio, et christiana charitatis actionibus, atque operibus; ad uerimas, salutesq. earum utilitates assequendas diligenter parat.

Id autem omne officium per parochos, et alios, quorum interest, præstari Episcopus iubeat; ijs præsertim instructionibus, quæ eo de genere, nostra in Concilio prouinciali auctoritate confecta, ad communem prouincie huius usum, in lucem emittentur.

Quacunque indulgentiarum, quæ olim, uel nuper, cuius, etiam regularium, aut aliter exemptorum, ecclesie perpetuo concessæ sunt, tabula, scripta, monumenta alia omnis eiusdem generis extant; ea, ubi illa sint, siue in urbe, siue in diocesi, Episcopus studiose conquirenda curet; tum illa conquisita, indeq. summam exscripta, in librum certum; eo nomine confectum, qui in archiuo Episcopali asseruetur, diligenter, recteque referri iubeat.

Quæ præterea indulgentiæ urbis, diocesisq. sue ecclesie in posterum perpetuo, uel ad certum tempus concedentur, ubi primum ad se, aut ad Vicarium Episcopalem, qui illas recognoscit, delatae sunt, eodem, alioque libro notentur, ordineque deinceps describantur.

Singula autem ecclesie, quibus uel concessæ sunt, uel cōcedentur, proprium eiusdem generis codicem, in quo illa exscribantur, accurate confectum, aut tabellam eiusdem generis, in sacristia habeant; illarum exemplari in archiuo, uel in sacristia asseruato.

De Superstitionibus.

Quantum in religione stabilienda, atque augenda laboris ponendum est, tantum in superstitione,

ne, ex hominū mentibus euellenda, cura ac diligentia est impendendum. Quare parochi diligenter ei rei inuigilent; ac si quod superstitionum genus in sua parochia hominibus animaduertant; id semper, ante proximam synodum, tempore, quod Episcopus praestiterit, ad illum in scriptis deferant; ut ei malo occurrere opportune possit.

Confessarij quoque diligentes in eo genere se praestent, inuestigentque: num penitentes aliquod remedium uale tudini, aut uulneribus adhibeant; quod non a medica arte, et cognitione, sed a superstitione proficiatur; tum praeterea, num tempora, aut loca, aut quid eiusmodi, superstitiosa opinione obseruent; et quos ea in re peccata nouerint, grauius obiurgent; et ab eiusmodi uano sensu, atque errore detererere, et auertere, conentur.

De sacris quattuor temporibus.

Sacra quattuor ieiuniorum tempora, ex sancti spiritus doctrina salutariter instituta, sicut olim, et frequentis fidelium conuentu, et solenni celebritate, et religioso supplicationum officio, colebantur: ita ad illorum cultum, pastorali cura eruditus fidelium mentibus; in usum antiquae pietatis, reuocanda sunt. Quare in omni prouincia nostrae ecclesiae, uel cathedrali, uel parochiali, non solum die Dominico, illa tempora praecedenti, sed etiam ubi populus erit frequens, feria quarta, proxime sequenti, eo de genere concionem sacram haberi statuimus: qua fideles excitati, sollemnibus his ferijs, quarta scilicet, sexta, et Sabbato, pro antiquae deuotionis consuetudine, frequentiores Missae sacro, diuinisq. officijs, ut in Moguntino Concilio primo cantum est, intersint: orationes, ieiunia, eleemosynas, ceteraq. pietatis opera praestent: quibus, quo specialibus illa feria praestituta sunt, eo uehementiori christiana uirtutis contentione ad illa paratos esse oportet. Ad quam diligentiam parochi praeterea fidelium charitatem omni religioso proposito ita preparare studeant, ut unanimiter, auxiliante Christo, statarum illarum feriarum solemnitate, religiosa piorum operum sollicitudine celebrates, Sabbato sub uesperum frequentissimi ad ecclesiam, ut pia consuetudinis fuit, conueniant: ubi sanctis precibus, cum pro sacra ordinatione, tum pro his commodis, quae singulorum annorum reuolutione consequimur, omnium bonorum largitori Deo, gratia habeatur, sicut et instituta illorum temporum ratio, et christiana religionis cultus deposcit.

Idem statis ijs temporibus, populo denunciandis, formulam hanc, ex sanctissimi Pontificis, Leonis primi, uerbis conceptam adhibeant: cuius sententiam, etiam uulgari sermone explicent uberi.

Formula denunciationis ieiunij quattuor temporum.

Quod sacrorum temporum ratio, et deuotionis christiana admonet consuetudo, paterna uobis, dilectissimi, sollicitudine denunciamus, mensis. N. sa-

crum celebrandum esse ieiunium, diuinitus inspirata doctrina praecipuum, ac statis mensium curriculum distributum: ut lege abstinentia omnibus adscripta ioporibus, et alijs christiana milita praesidijs, ad mentium nostrarum, corporumq. sanctificatione diuine institutis, stato dierum intervallo, sine cessatione renouatis, nos ardentiori cura, maioriq. studio in salutis cursu progrediamur, quo specialius praestituti sunt dies ad pietatis officia. Quarta igitur, sexta feria, et Sabato ieiunemus: frequentes in cathedrali, parochialiq. ecclesia ad litanias, orationemq. conueniamus; et quo sacris illis ferijs a cibo abstinentiores esse debemus, eo abundantiori eleemosynarum liberalitate erga Christi pauperes effusiores simus: tum Sabbato sub uesperum orationem parochialem communem celebre mus; qua, et pro spe felicitatis aeternae, ad quam per fidem currimus, et pro sacra ordinatione, quam eo die a Reuerendissimo Episcopo haberi solemne est, et pro ijs commodis, quae singulorum annorum reuolutione consequimur, Deo omnipotenti, gratias agamus; aut demq. religiosi supplicationibus oremus, quatenus sanctorum, quorum patrocinia imploramus, iussu agatibus meritis, eius misericordiam in omnibus impetremus, per dominum nostrum Iesum Christum, qui cum patre, etc.

De ferijs.

Quo tempore ad salutem animae toto corde, totaq. mente, atque omni christiana pietatis officio in cunctandum est; in iudiciali foro tunc aditus patefieri non debet ad iudicia, ad lites, et ad causas, quibus saepe distrahantur homines a pietatis officijs: ne aliquando Isaias propheta illis uocibus nos Dominus grauius arguat; Ecce in die Ieiunij uestri inuenitur uoluntas uestra, et omnes debitorum uestros reperitis: ecce ad lites, et contentiones ieiunatis: Quare ne quadragesima, quattuor temporum, et aliorum ieiuniorum diebus, id quod et Liberij pontificis maximi, et Concilij Triburiensis canone sancitum est, in aliquo foro, mane, quo tempore Missae sacro, diuinis officijs, et uerbi Dei praedicatione christianos homines interesse potius oportet, ius dicatur, iudicia exercentur, aut quicquam agatur, quod ad iudicij forensis ordinem pertineat. Id uero pro pastorali gregis Dei cura, quam suscepit Episcopus, ab omnibus praestari quam diligentissime studeat.

Rei ne festis diebus, diuino cultui dicatis, torqueantur; si modo criminis atrocitas aliud non postulet.

Ac ne testes quidem, ijs diebus testimonium dicant, etiam si feriali die iurati id sint, nisi in causis, in quibus licet eisdem diebus ius iurandum illis deferri.

Id omne sane Episcopus, cum in Episcopali foro, tum in secularibus iudicijs caueat, ut seruetur.

De sancto Ambrosio.

De uotione congrua, et debitis honoribus beatus Christi confessor Ambrosius Episcopus, sanctae ecclesiae interpolitanae Mediolanensis pater pariter,

ac patronus, cuius doctrina etiam tota illustratur ecclesia, ut a prouincia nostra fidelibus colatur: eius et diem festum, qui septimo idus Decembris agitur, sicut reliquos dies festos, quos coli praecipuum est, quotannis a clero, populoq. celebrari, et commemoracionem de eo, quibus diebus ex ritu ecclesiae eiusmodi commemoraciones fieri licet, in uesperimo, matutinoq. officio antiphona, et oratione a clero fieri perpetuo, pro sua pietatis studio, Episcopi, omni etiam adhortatione, curent.

De clericorum ad festorum dierum celebritates conuentu.

Ne diebus festis, qui praepro ecclesia, aut consuetudine, uotone coluntur, ad alienam ecclesiam, Missam celebraturus, parochus accedat; nisi ab eo, cui id cura Episcopus dederit, facultatem scripto exatam, impetrarit. Quam facultatem ille tantum ijs det, quos omnibus bene consideratis ad Missarum solemnia, diuinaq. officia in ecclesia, ubi celebritas in urbe, diocesane agitur, rite concelebranda necessarios esse uiderit. Quia in celebritate, cum ab alijs ecclesijs sacerdotes euocandi sunt, ne uero praetextu plures euocentur, quam quattuor, uel sex ad summum: id uero, nisi uel legati pii, uel fundationis iure, aliquando plures adhiberi necessarium sit.

Item diligenter hoc Episcopus caueat, ut si ad celebritatem sacerdotes alij, quam parochi adhiberi possunt, ne parochos a suis ecclesijs auocari; abesse uero ea de causa ijs diebus ullo modo patiatur; si uero aliter fieri non potest, uiciniorebus solum parochis, pauciorumq. populi multitudinem habentibus, eam facultatem permittat. Tu praeterea uideat, ut, qui parochus festo die ad celebritatem euocatus, absaturus est, sacerdotem alium, uel ordinarium, uel conductum habeat: qui illo die Missae sacrificium in ecclesia parochiali faciat; quiq. cetera, ut ipse, si praesens adesset, omnino praestet, ante ab Episcopo in ijs functionibus obeundis probatus.

Si uero sacerdotem eiusmodi quandoque haberi non poterit; festo die celebritatem, ad quam uocatus est, praecedenti, populo suo significet; se ob eam causam in ecclesia parochiali Missam celebraturum non esse; sed in ea, ad cuius celebritatem uocatus est; proinde illum moneat, ut ad eam ipsam ecclesiam, aut aliam propinquiorum, ubi Missae sacrificio interstet, se conferat.

Si autem pro ecclesia, in qua celebritas agitur, amplitudine, et dignitate, aliquando ad solemnitate concelebrandam sacerdotibus pluribus opus esse censuerit; alijs item aliquot sacerdotibus, etiam parochi, hoc det, ut in ecclesijs suis primum sacro peracto, si parochi sint, habita etiam concione, ac alijs praestitis, quae inter Missarum solemnia ab ipsis pro parochialis cura munere praestari debent, tum ad ecclesiam, ubi solemnitas concelebratur, proficiantur, illius rectorum in diuinis concelebrandis officijs adiutori; nec uero desint ecclesiae suae reliquis eo die obeundis parochia-

libus muueribus, et officijs. In euocandis quidem, admittendisue sacerdotibus, et clericis ad dierum festorum celebritates, ratio, atque ordo seruetur, infra in decreto de exequijs, eorundem euocationi praescriptus ad funera concelebranda.

Illi porro omnes, qui euocabuntur, in choro dum diuina officia fiunt, superpelliceo mundo decenter induti, semper adsint.

Nec uero praeter clericum illius ecclesiae, alius sacerdos, clericusue, qui ad celebritatem uocatus non sit, in chorum quouis praetextu asciscatur, recipiaturue: neue eleemosynarum, quae in ea celebritate tributae sunt, aut tribuuntur, particeps ullo modo sit; nec praeterea in mensa excipiat. Neque rursus quisquam a Praeposito, Archipresbytero, parochone missus, plus capiat, quam si proprio solum nomine esset euocatus. Quis uero praeter constitutum numerum, aliquem ascinerit, qui item minime uocatus; qui sine praescripta facultate accesserit; ac rursus, qui admiserit; quiue exceperit, qui denique plus acceperit; multetur arbitratu Episcopi.

De religiosis peregrinationibus.

Vt ex sanctorum patrum institutis fideles prouincia nostrae sanctas peregrinationes suscipiant, salutisq. uberem fructum, diuina auxiliante misericordia, inde capiant: haec illa seruanda proponimus: ac primo ecclesiastici ordinis hominibus; tum laicis item.

Ne quisquam sacerdos, clericusue cuiusuis ordinis, peregrinaturus, itineri, peregrinationis causa, sine litteris dimissorijs, ac testimonialibus Episcopi, se committat, ut canone ueteri sancitum est: tum praeterea nec sine benedictione, quam Episcopus sacerdoti; clericone peregrinaturus statis precibus, libro sacerdotali, ritualiue praescriptis, impartiet.

Iis sane litteris a cancellario ascribantur haec singula capita, sacerdoti, clericone peregrinanti, infra praescripta, quo accuratus ab eo illa seruentur.

Peregrinationis comites, quos sibi adiunxerit, cum in uiam se daturus est, Episcopo, aut Vicario exponat, quorum comitum nomina a cancellario litteris dimissorijs ascribantur.

Si quis item peregrinaturus, ecclesiam parochialem, aut capellam, aliudue cuiusuis nominis beneficium ecclesiasticum obtinet, cui ministerium aliquod debeat; is, ut Episcopus opus esse censuerit, sacerdotem, uel clericum, qui eidem Episcopo, Vicarioque probatus sit, pro ratione ministerij ante substituatur, quae iter suscipiat, ne ecclesia debito ministerio cultuq. careat; cuius rei, per se praestita, testimonium scriptum, aut Episcopo, aut Vicario exhibeat. Ei uero, quem substituerit, aut alij, quem Episcopus maluerit, si aliquot dierum peregrinationem facturum est, uestes sacras, ornamenta, libros, scripta, omnemq. ecclesiasticam suppellectilem committat, indice eorum omnium sigillatim, ac diligenter confecto, eo scilicet praesente, cui hoc

munus Episcopus dederit, ne ex eius absentia aliquod detrimentum ecclesia patiatur.

Deinde is uel sacerdos, uel clericus, antequam peregrinationi se committat, peccata primo confessus; tunc si sacerdos est, Missam sacrificium, quod est pro iter agentibus, offerre; si clericus inferior, sacram Eucharistiam sumere studeat.

In itinere, clericali habitu contractiori ad Conciliorum prescriptum, omnis sacerdos, et clericus, dum peregrinatione est, uti possit epilem autem induat clericalem ordinem congruentem, et a laicali uestitu distinctum. Bonuram clericalem perpetuam habeat.

Ne itineris causa canonicas horas diuini officii preces, aut ita, ac tum etiam studeat de precepto ecclesie seruare seruet, nisi cum legitime excusatus est. Si sacerdos est, ubi probatus fuerit, Missam quotidie celebrare curet: at uero Dominicis, et festis diebus, id facere non omittat. Singulis uero diebus, siue sacerdos, quando ipse non celebrat, siue clericus, aut se sacrificio interesse studeat, non ita, ac tum etiam studeat de precepto ecclesie seruare seruet, nisi cum legitime excusatus est. Mane singulis diebus preter officium diuinum debet, preces etiam illas pie recitare, curet, que itinerarij nomine appellatur.

In omni denique itinere, quod sancto peregrinationis causa suscipit, cum se uis moribus, omnique astione prestare studeat; ut pie, religiosaeque peregrinandi exemplum laicis praebeat, quorum si aliquem socium, et comitem habet, sanctis peregrinationis exercitationibus, atque rebus ad salutem instruere curet.

Hebraeis, et mulieribus comit non se adiungat, neque eodem curru cum eis dem ueretur: neque item eodem nauigio, ut scandalum euitetur, si aliter sibi consulere poterit.

Ne uis etiam se adiungat in uia, nisi necessitas coegerit, qui dum ita faciunt, prophanis cantionibus, cytharis, alijsue musicis instrumentis utuntur.

Abstineat item ipse a prophanis canticis, et colloquijs eiusdem generis, quorum usu, pietatis in peregrinatione suscepta studium refrigescit. Psalmis, hymnis, canticis, precariae corona beate Mariae recitationi, ac rerum diuinarum meditationibus uacet; et spiritualibus item sermonibus, si comites habet, quibuscum loquatur, corporis, uel animi lassitudinem subleuet.

Ne mendicet, ostiatimue uictum quereret, nisi ex noto, uel alia causa, ab Episcopo probata, et facultate nominatim scriptis impetrata.

Cum ad aliquem locum uesperu perueniet, ecclesiam, quae eo loco est, antequam ad hospitium diuertat, religiose adeat, si potest; ubi supplicet litanias, uel alias religiosas preces recitet.

Si apud religiosos homines, uel apud alios uiros honestos diuersari potest, ab hospitibus publicis abstineat. Ad campum uero si diuertere necesse habet; nec una cum eisdem hebraeis, aut mulieribus accumbat in publica hospitio, aut alio omni loco, et tempore. Ante quam discurrat, mensa benedicat: tum pransus, aut canatus gratias agat: et teraq, obseruet, quae de tem-

perantia, frugalitate, et modestia clericali decretis prouincialibus praescripta, accurate praestare debet.

Cum primum ad peregrinationis locum peruenierit, confessorio probato confiteatur, et Missam sacerdos celebrare, et sacram communionem clericus sumere curet: totusque peregrinationi suscepta intentus, non rerum nouarum curiositates, non loci antiquitates, non quicquam aliud, a peregrinandi proposito alienum, confectetur, sed religiosa animi praeparatione ecclesias, sacrasque reliquias, quas potissimum deuotionis, uoluntate causa uisitationum uenit, tum alias etiam sollicitudine uisitet; quae uisitationis sollicitudine, pietatis sibi ardorem excitare studeat, ut maxime potest.

Nec uero ubi sanctam peregrinationem absoluerit, alio longius uagetur.

A peregrinatione reuersus, Episcopum primo, aut parochum cum litteris dimissorijs, quas dedit, conueniat: sanctaeque suae peregrinationis testimonium ab ordinario loci, aut saltem a praefecto ecclesiae afferat, ad quam peregrinationis causa iter suscepit; nisi litteris dimissorijs abus nominatim ab Episcopo exprimat, cuius allato scripto id testatum facere debet.

Laici item antequam peregrinationem suscipiant, suum quique parochum conueniant: a quo sancte peregrinandi consilium capiant; et litteras habeant ab Episcopo canonicas, uel canone expressum est; quarum etiam fide testimonio eis liceat ubique, et cuius confessorio, ab ordinario loci approbato, peccata confiteri. Deinde benedictionem ab eodem parochio petant, qui superpelliceo, et stola indutus; illis bene precetur, et benedicat, stas religiosis precationibus, quae ex ecclesia instituto peregrinis adhibentur.

Peregrinationis uero iter suscipiant, ubi rite confessi, sacram Eucharistiam religiose sumpserint. Peregrinando omnia fugiant, quae deuotionis studium perturbant, aut impediunt: et illa amplectantur, quibus illud excitari solet.

In itinere stas praepropto ecclesiae ieiunia seruent, nisi cum legitime excusari sint.

Singulis diebus Missa sacro interesse studeant: Dominicis uero, et festis ne ullo modo desint, tum sacram communionem sumere curent.

Mane preces, quas itinerarium uocant, pie recitare studeant, qui legere nouerint.

Eleemosynas, si per facultates possunt, largiantur. Instent potissimum orationi: psalmis, hymnis, canticis, precariae corona beate Mariae recitationi; et rerum spiritualium meditationibus, et sermonibus lassitudinem subleuent.

In curru, nauigio, et hospitio, cum hebraeorum maxime, tum mulierum etiam, nisi quas cognatione affinitate uel iustitiae, aut etiam ex familia sua sancta peregrinationis socias habeant, omne consortium uitent, nisi necessitas aliud coegerit. At sane uero in hoc sancto pia peregrinationis proposito, ac studio, ad usum reuocari cupimus, quod olim factum esse ex sacris litteris patrumque monumentis animaduertimus, ut scilicet, qui etiam

etiam eiusdem familiae essent, cum templum, locaque sacra uisitationum irent, uiri a feminis iter separatim facerent.

Abstineant item a prophanis canticis, colloquijs, cytharis, alijsque musicis instrumentis, atque adeo ab eorum societate, qui in itinere ijs, alijsue eius generis actionibus, operam dant, quibus pietatis studium in peregrinatione suscepta languescit.

Ne mendicatum elemosynam quererent, nisi ex noto, uel necessitate, aliaue causa Episcopi litteris, et testimonio probata.

Ad loca, ubi primum uesperu diuertunt, ecclesiam praecandi causa prius adeant, quam in hospitium ueniant, si temporis tarditas, aliudue non impederit.

Ad sacra loca, quae religiose uisitari sunt, cum peruenierint nihil aliud sibi propositum habeant, quam, ut, aut iubileum, indulgentiamue consequantur, aut nota sancte persoluant, sacras reliquias, et sacra loca pie uisitent, ab omni curiositate, peccandi occasione abstinentes.

Itaque primo confessi, cum sacram Eucharistiam sumpserint, tum religiose sanctorum statas ecclesias uisitent; ita ut ex ipsorum locorum admonitione maior affectus in ipsis resurgat ad excitandam pietatem, et sanctorum, quorum auxilium implorant, orationibus adiuuentur.

Reuersa peregrinatione, primo parochum conueniant, a quo benedicantur, adhibitis ex ecclesia instituto praescriptis sanctis orationibus.

De sacris locis eorumque cultu.

De ecclesiarum fabrica.

Nona ecclesia ne edificetur inconsulto Episcopo, et scripta facultate ab eo non impetrata: qui praeter alia, quae in nouis eiusmodi edificationibus requiruntur, uideat in primis diligenter, an situs decens, honestusque sit; an capax populi; an item dissimulatus ab aedibus, ut possit circumdari; curetque omnino ita illam edificari, ne ab antiquo more, probataque traditione discedatur, ut sacerdos, in altari maiori Missam celebrans, orientem spectet.

Cruces, et Christi Domini, in ea affixi, imago ligno, alioque genere, pie, decoreque expressa, sub ipso cappelle maioris fornicato arcu, in omni ecclesia, praesertim parochiali proponatur, apteque collocetur. Vbi autem praedepressiori, humiliorique fornicis structura eo loco poni decere non potest; alia ratione in ipso cappelle maioris ingressu, omnino statuatur.

In uniuersisque item ecclesijs, praesertim parochialibus frontispicio, a superiori scilicet parte ostij maioris, sacrae imagines exprimentur ad praescriptum instructionum, quas de fabrica ecclesiastica edidimus.

Qua in parochiali ecclesia porticus non est, neque item praemopia extrui potest; hoc in ea omnino curetur, ut ante ianuam maiorem uestibulum extruatur, quod duabus tantum columnis, aut pilis aliquantulum ab

ea distantibus, exadificatum, parochio in baptismi administratione, usui esse possit.

Quo in uestibulo nemo tamen consistat ad Missam audiam, qui in ecclesia esse possit.

Nulla in ecclesia fenestra permittatur, e qua foris stas, Missam quis possit spectare.

Fenestrae in ecclesijs, praesertim parochialibus, claustratae existant, nisi praesalte extructae ita sunt, ut sine claustris etiam, ab omni uiolento, aut furtiuo, alioque per eas ingressu tutae admodum sint; uero etiam uel tela saltem muniantur.

Labrum, seu uas aquae benedictae intus in ecclesia, non foris existat; atque ad ostium ecclesiae, a latere uero ingredientis, ubi potest, dextero. E marmore autem, lapideue solido, non lateritio, neque spogioso constet: aspergillumque decens appensum habeat, non spongia, sed e feris confectum: aliaue forma, in earundem instructionum libro demonstrata.

In unaquaque ecclesia, in qua Missa celebratur, sacrarium unum sit, in cappella maiori, aut prope sacristiam, aut in ipsa sacristia, si ecclesia frequens est, opportuno loco extructum. In parochiali uero, praeter illud quod fontis baptismalis usui est, alterum etiam loco eiusmodi; nisi ubi pro reddituum tenuitate, proque exiguitate populi, illud unum satis esse Episcopus censuerit.

In unaquaque item ecclesia parochiali suggestus decenter ad instructionum praescriptum extruatur: unde parochus alioque concionatores sacram concionem, uel lectionem populo frequenti habere possint.

Lampas, quocumque in altari collocata sit, non a latere, sed e regione posita colluceat. E uero autem constet, nisi e ferro, aut stamno constare aliquando necesse sit, ut in locis alpinis accidit, alijsque ubi ob frigoris rigorem utrum frangitur: utraque autem auriscalchi opere omnino decore tegatur.

Frequenter autem abstergantur lampades, ut nitidae, ac perlucidae, et ab omni sorde munda appareant.

De capellis, et altaribus.

Cappellarum, et altarium locus, ne in ulla quauis ecclesia, quouis nomine cuiquam absque Episcopi auctoritate detur.

Altaria omnia amoneantur, quae subter suggestum, aut organum extructa sunt; aut columna, pileue haerentia; aut aduersa altari maiori; aut ecclesia iamuis nimis propinqua: aut alia quauis ratione incommoda, aut periculosa, Episcopi iudicio sunt.

Oblationes autem, et onera, emolumentaque, et inra altarium, quae amouebuntur, ad alia altaria eiusdem Episcopi sententia transferantur.

Nec uero deinceps, in eiusmodi locis, ulla quauis causa, altaria construi Episcopus permittat: neque alio modo liceat.

Altare unumquodque extruatur, aut si iam extructum est, ad rationes infra praescriptas, ex forma, instructionibus constituta, ornatur, et accommodatur, ac reconcinnetur.

Lapidem sit, uel saltem lateritium cum tabula lapidea, si consecrandum est.

Neque in eo fenestella, foramenue ulla ex parte sit; ubi quicquam afferuari, aut recondi possit; nisi forte reliquia sanctorum sint.

Si uero columellis suffultum erit; ne quicquam item subtus ponatur.

Altitudine sit a scabello ligneo, seu bradella altaris, cubitis duobus, et uncis octo: longitudine uero ad minimum cubitis quatuor, latitudine item cubitis duobus.

Scabellum uero ligneum habeat, quod a fronte altaris cubitos saltem duos productum late pateat.

Tegmen omnino habeat, uel fornicatum, uel saltem ex afferibus, aut e tela coerulea, decenter picta, uel e serico, aut panno pretiosiori consecrum; ubi scilicet fornix non est, quae totum altare, ac praeterea sacerdotem celebrantem tegat; aut, si fornix est, ab altari tamen ita distet, ut ea sepe purgari facile, et commode non queat.

Fenestella sit in pariete a parte epistolae constructa, et lapide transversali distincta; ita ut pars superior usui sit ad peluim cum urceolis, dum Missae sacrificium fit, reponendam: inferior ad aquam ablutionis manuum sacerdotis celebrantis proyiciendam.

Ad sit tintinnabulum appensum; uel certe, cum ibi faciendum est Missae sacrificium, e sacristia deferatur.

Septatur omnino altare unumquodque septo ferreo, uel lapideo; aut quibus locis ob inopiam, Episcopus id permittendum censuerit, ligneo; quod septum ab altari, congruo spacio distet, ad instructionum praescriptum. Nec uero illud septum laicus ingrediatur.

Petra sacrata ita mensa altaris inseratur, ut nullum offensionis calicis periculum adeatur: tactu tamen digiti possit dignosci.

Quae quidem petra longitudine ne minor sit unciarum uiginti: latitudine sexdecim.

Habeat unumquodque altare propria indumenta, ac ornamenta, et suppellectilem omnem, decretis prouincia libus, aut nostris etiam instructionibus praescriptam, tum ad eius cultum, et usum, tum ad Missae sacrificium in eo religiose, decoratq. peragendum.

Nec uero quisquam, etiam canonicus, aut alius maiori gradu, dignitate in ecclesia ulla praeditus, excusetur, quo minus altare suum, cappellamue, quam obtinet, instruat, ornetq. ac propriam illis indumentorum, et reliquam omnem suppellectilem comparat ad idem praescriptum; etiam si in eadem ecclesia sit altare, in qua ipse canonicatus, aut dignitatem obtinet; aut etiam eidem canonicatus, uel dignitati, eiusue praebendae, unionis inre, uel alio quouis amexa sit cappella, uel altare illud.

Ad cappellas, et altaria construenda, uel ornanda, uel reconcilianda, uel alijs rebus, tum suppellectili etiam opportuna instruenda, ex praescripto instructionum nostrarum, si redditus, debiti ministerij et aliarum rerum necessariam impensam superabunt; Episcopus totum illud, quod superest, aut partem arbitrarij suo

transferat; nisi aut alij sint, qui iure debeant haec omnia praestare; aut alia Episcopi iudicio opportunior ratio uideatur, unde id fiat, quam ipse iniri iubeat; atque ut id efficiatur quod praescriptum est, omni iuris ratione eos, qui debent, compellat.

Si uero alia ratione id praestari, aut absolui, ac perfici posse Episcopus non uiderit; subtrahat interea per aliquod tempus aliqua ex parte, uel, etiam si opus erit, totum seruitium; redditum uero, uel pecuniam seruitio attributam impensa applicet, quae necessaria est ad illud seruitium, religiose decoratq. explendum.

Episcopali cura diligenter cauendum est, ut, cum altarium, onerum, iuriumq. ad ea pertinentium, tum etiam titularum, qui interdum plures uni solum altari attribuntur, memoriae consultum sit perpetuo, ea enim, quemadmodum saepe euenisse compertum est, et breui, et facile periret, non solum quia ob uarias causas illas aliquando amouentur, transferunturue; uerum quoniam ob accessiones, diminutionesq. ijs aliquando factas, onera etiam eisdem adiuncta, nonnunquam commutantur, et crebro item de ijs ipsis oneribus ab Episcopo interdum ob alias causas, etiam ex decreto Tridentino statutum, decernitur. Quamobrem Episcopus librum, eumq. certum, ac perpetuum, confici; illumq. in archiuo Episcopali, diligenter afferuari mandet. Quo in libro, anni spatio, altarium omnium, quae in singulis urbis, et dioecesis ecclesijs, iurisdictioni sua, aut uisitationi, etiam si quouis modo illa alijs exempta sint, subiectis, collocata sunt, tituli, et emolumenta item, iura, onera, si quae habent, sigillatim ordine, recteq. describantur.

Altaria praeterea omnia, et singula notentur, non solum quae, uel ex hominum memoria, uel ex alijs monumentis, scriptisue ad illa ipsa, iam alijs translata esse, cognosci aliquo modo potest; uerum etiam, quae in posterum, quauis de causa eodem transferuntur, descriptis pariter illorum titulis, iuribus, atque oneribus.

Tum etiam accuratè suo loco notetur, si quid deinceps emolumentum, aut oneris ex legato, alioque nomine accesserit.

Rursum onerum commutationes, diminutionesue, si quae fient, nominatim describantur; ac denique quacumque de ijs ipsis, ob Missarum numerum, obq. elemosinarum tenuitatem, etiam ex decreto Tridentino ab Episcopis, alijsue decerni, statuiq. contigerit. Tum praeterea certi illi dies, quibus eo Tridentino decreto, ob illam causam commemoratio pro mortuis faciendae est, qui eo nomine pia legata reliquerunt. Onera uero hoc libro notata, singula, in tabellam referantur; quae ex decreto prouinciali de ecclesiarum oneribus, in uniuersiusque ecclesiae, illa habentis, sacrificia affigi debet.

Hoc ipso libro altaria etiam singula, quae ex concessa ab Episcopo facultate in posterum extruuntur, cum suis titulis, iuribus, emolumentis, atque oneribus accuratè describantur; facultate etiam illa in eum ipsum librum relata. Ideoq. qui ita extruxerit, et re-

Et

Et ecclesiae cancellario Episcopali, mensis spatio, adificationem iam absolutam denunciet.

De Sepulcris.

NE sepultura locus quouis nomine cuiquam detur: neue sepulcra fiant, construanturue in ulla quauis ecclesia, sine Episcopi concessu, scriptis exarato.

In choro autem, uel cappella maiori, nullo modo.

Nec uero in alijs ecclesiae locis prope altaria, nisi tam longe sepulcra distent, ut sepulcrae os a scabello, seu bradella altaris procul absit, spatio saltem cubitorum trium. Quae autem propius extructa iam sunt, omnino amoueri, obstruine decernimus.

Fornicato opere sepulcra fiant; quaeq. e solo ecclesiae, nullo modo extent, emineantue: sed illud plane adaequant.

Ab utroque ecclesiae latere, dextero scilicet, ac sinistro eo ordine disposita extruantur; ut e regione, sibi singula respondeant.

Operiantur, ne ullo unquam tempore fateant, duplici integumento; quod forma quadrata, e lapide solido sit, ita tamen ut inferius integumentum e rudi, illud autem superius e polito lapide struatur; ecclesiae pavimento aequale, quod item sepulcrali ori undique apte cohaereat.

In quo superiori integumento, ne crux, sacraque alia imago sculptatur.

Nec rursus imago alia, uel littera, aut aliud omnino quicquam, quod extet, atque emineat; neque quod ab Episcopo prius probatum non sit, uel ab eo, cui ille id manus dederit.

Quae sepulcra modo sunt, marmore, uel petra solida, non tecta, nisi uium mensium spatio apte tegantur, humo opplantur, adaequato solo; ac nemo praeterea in illis deinceps sepeliatur.

De Cœmiterijs.

Cœmiteria ut muro, uel alijs tude undique sapiantur, et eorum ingressus beuhs occludantur; curet Episcopus diligenter.

In eorum medio crux firmiter erecta sit; quam aliquo etiam decenti integumento operiri, conueniens erit.

De Campanis.

Prochialis ecclesia, si campanas tres, grandioremscilicet, mediam, et minimam habere non possit, saltem duas, ubi fieri potest, habeat; easq. distincto soni concentu inter se recte consentientes, pro uaria diuinorum officiorum, quae fiunt, ratione, et significatione.

Simplex ecclesia, oratoriumue, unam tantum campanulam habeat, ut Ioannis X X I. Pont. constitutione sancitum est.

Campanis autem ipsis res nulla prophana deinceps insculptatur, inscribaturue, sed crux; et sacra aliqua imago, utpotè sancti patroni ecclesiae, piaue inscriptio.

Neque rursus ea in turrim campanilem sustollantur, antequam ab Episcopo rite precibus, ac benedictione consecratae sint.

De ornatu, decore, ac nitore sacrorum locorum.

NE animalia, pisces grandiores, eorumue membra in ecclesijs appendantur: nisi quae uoti, aut pie significationis causa Episcopus permittenda censuerit.

Consecratae altarium mensae tota, licet aliqua ex parte lateritia sint, tela cerata ita contegantur, ut facile a mensa tela non possit amoueri.

Cum ecclesiae fores patent; tunc altaria singula, et mappis tribus mundis, una oblonga, quae ad imam eorum partem pertingat, duabusq. reliquis breuioribus uestita sint; ita ut gradus etiam ille ligneus, super altari a tergo collocatus, ab indumento nudus non sit, sed mappa munda totus sternatur; et pallio item coloris, quoad eius fieri potest, pro festi dicit, feriaeue ratione decenter eadem ornata, ac tela uiridi, nemappa puluere, aliaue sorde inquinatur, constrata, et praeterea cruce in medio collocata, et candelabris duobus, uno scilicet ab dextera, altero ab sinistra parte posito, instructa, atque ornata semper sint. Idq. quotidie in ecclesijs, quae frequentantur, in ceteris uero ecclesijs, festis saltem diebus.

Tabella secretorum in unoquoque altari sit item, ea tamen ratione, ut peracta Missa, non erecta sit, sed depressa sub tela, mappaeue recondatur.

Quibus in ecclesijs, feria quinta hebdomadae sanctae, sepulcrum ornatur, aut constituitur, ubi Corpus Christi Domini asseruatur, cum illud gloriosum fore, Isaias praedixerit, sicut pretioso ornatu decorari debet; ita in ijs cauendum est, ne prophanus, et parum decens sit ornamentorum apparatus. Ne igitur cubiculis stragula, cortina, conopoea, seu tentoria, ad usum prophanum adhibita, ad illum circumuestiendum, atque exornandum usui sint: nisi ecclesiae oblata, eius iam propria facta, et sacro usui dicata sint.

Idem sancitur de uestibus, et ornamentis, quibus sacrae sanctorum, sanctorumq. imagines induuntur.

Ne ecclesiae, oratoriaeue, situ, puluere, aut alio squallore obsordescant.

Ubi praeterea inter altare maius, et parietem, qui a posteriori eius parte est, locus non multi spatij datur, relinquiturue, quamuis exiguus, qui chororum non capiatur, is etiam locus, ab omni situ, squallore, ac sorde purus, mundusq. conseruetur.

Ne in ecclesia, aut pro foribus eius, neue in oratorijs, alioque sacro loco colligenda elemosynae causa, ne ipsius quidem ecclesiae, aut eius fabricae, rectorisue nomine, capsula, uasculum, mensa, aliudue eius generis, etiam extraordinarie, collocetur; aut iam collocatum in posterum permittatur, nisi Episcopi concessu, litteris exarato: tumq. ei capsulae, uel rei aliae ad id paratae, duae claues apponantur, diuerso fabrilis operis fabricatae; quarum altera teneatur ab eo, quem Episcopus

scopus nominari, altera ab ijs; quorum nomine elemosyna colligetur. Si contra fiet, pœna sit arbitratu Episcopi; tum elemosyna collecta locis pijs addicatur illius item arbitrio.

Si quæ capsa Episcopi concessu in ecclesia constituantur, aut collocabuntur, in quas à fidelibus, ut plerisque, in locis pietatis studio sit, uel frumentum, uel legumina, uel alia quæuis elemosyna nomine, coniciantur: ea ne intra cappellæ, altarisue, quo fidelium, eiusmodi res offerentium, concursus fit, cancellos, aut clathra ferrea ita ponantur, ut ipsis fidelibus, elemosynas collatis, necesse sit cancellos ingredi.

Et et ecclesiarum nitore consulatur, et strepitibus, ac rixis, quæ ex sedium muliebrium, quæ bradellas uocant, in ecclesijs collocatarum situ, existere sœpe solent, occurratur; utq. simul in ijs ecclesijs, quæ præsertim angustæ admodum sunt, populi frequentie spatium maius detur: eæ sedes omnes, ubi constitutæ sunt, amoueantur; nec uerò in posterum ullæ unquam collocentur: communes autem aliquas, easq. humiles, simplici fabrilis opere confectas, modo, et forma in nostrarum instructionum libro præscripta, collocari, constituiq. liceat, concessu Episcopi.

Eaq. sedes communes, aut cõfratriarum, quæ in ecclesijs constitutæ sunt, sumptibus, aut pecunia à populo contributa, fieri poterunt, aut alia quavis ratione, quæ Episcopo potior uidebitur.

Altaria item, sacra tabula, et imagines, ac parietes ipsi perpetuo eniteant: tum fenestra non subobscuræ, sed perlucida sint: pauimentum autem saltem octauo quoque die diligenter uerratur. Hæc omnia præstari cura sit rectoris cuiusuis ecclesiæ.

Adhibeatur item diligentia, et graui pœna multa, agatur, ut et ecclesiæ, et oratorij, et cœmeterij parietes ab urina, alijsue cuiusuis generis sordibus mundi conferuentur.

Arbores, stirpes, aliaq. eiusmodi arbuta, ab ecclesijs, et oratorijs quibusuis remota sint, ut ne radices dilatata parietibus officiant; aut rami diffusi tecta operiant, unde detrimentum ipsis tectis existat. Si qui uero rami eiusmodi tectis iam officiant, amputentur omnino.

Vites præterea, bedera, aliaq. id generis herba, quæ succrescentes exterioribus ecclesiarum, aut oratoriorum parietibus adherant, prorsus conuellantur.

A rubis præterea, et spinis, et alijs id generis, quæ adnasci solent extrinsecus, idem parietes mundi, et cœmeteriorum item, lapidumq. congestu remoti, custodiantur.

Ex cœmeterijs porro uites, arbores frugiferae, et alia etiã infrugifera cuiusuis generis, aut arbuta, stirpesue omnino conuellantur, atque excidantur.

Neue in posterum in his sacris locis quicquam conseruatur, nec uerò seruetur.

Ne senum ex his succidatur, neue herba item uiuifera, quæ bestijs pabulo sit, uel detur. Neue in earum fines res ulla abijciatur, cuius grauis, teterne odor sit; aut aliud quicquam sacris ijs locis inhoneste fiat.

Stabula etiam armentorum, et cuiusuis generis animalium inde procul sint.

In iisdem ne lignorum strues fiat: ne tigna congerantur, ne cœmeteriorum, lapidumue acceruus sit; nec denique quicquam loci illius decori, nitore, ac religioni sanctitatis repugnans.

De prophano usu a sacris locis tollendo.

NE adium, agrorum, rerumq. aliarum eiusmodi, quæ uel locandæ, uel uendendæ proponi, aut proscribi publice solent, neue omnino rei cuiusquam prophana scheda, scriptaue ullis ecclesiarum, oratoriorumue, aut cœmeteriorum foribus, ualuis, parietibusq. aut in quouis sacro loco in posterum affigantur.

Ne item res uenales, in ecclesiarum, et oratoriorum, cœmeteriorumue parietibus appendantur, neque intra loci spatium, quod aqua sacra aspergitur, cum ecclesiæ consecratio fit; aut intra stillicidij fines, aliudue loci maius interuallum, Episcopi iudicio præscribendum.

Neue item officina, tabernæue, quouis materiae genere, etiam tabulis, asseribusue confectæ, uel ipsis parietibus inhærentes, uel in cœmeterijs, sacrisue locis, aut omnino intra illius spacij, aut interualli fines, nullo modo construantur, aut collocentur. Quæ uero iam constructæ, collocatæ sunt, inde quamprimum penitus amoueantur.

Ne ecclesiæ, aut capellæ, aut etiam oratorij, in quo Missæ sacrificium aliquando peragitur, tecta palearum aceruis, neue aliqua lignorum strue onerentur: ne ite a parte superiori, uel cœnaculum, uel cubiculum, uel omnino locum habeant, ubi aut dormiatur, aut habitetur, aut quicquam prophani fiat. Quæ uero loca iam eiusmodi sunt, omnino amoueantur.

Ne frumentum, milium, hordeum, ullumue tritici, aut leguminum genus, ne poma item, ne instrumenta, ad prædiorum rusticorum usum comparata, ne cuiusuis generis supellectilem prophanam, ut ab Innocentio Tertio Pontifice in concilio Lateranensi sancitum est, ne denique quicquam, a domo Dei alienum in ecclesiæ, etiam non consecrata, aut in oratorio, aut in cœmeterio recondi, aut asseruari ab ullo quouis homine liceat. Vt itumq. præterea sit, nisi, cum interdum aliter Episcopus faciendum censuerit, clauem illius ecclesiæ aut oratorij, etiam diocesanæ, ruralisue, laicis hominibus, præsertim uero colonis, uel conductoribus eiusdem ecclesiæ adium, uel prædiorum, committi, aut ab illis custodiri, seruariue.

Ne campanæ in eis conlentur; neue aliquid ferruminetur; neue fabrile quicquam, aut aliud huius generis fiat, nisi quæ ad eiusdem ecclesiæ, aut oratorij usum, ornatumue, alibi fieri non possint.

Ne in cœmeterio frumentum, quasi in arca uentiletur; ne tritura fiat, ne palea frumenta, fruges, expandantur; nec uero telæ, pannus, linei, lincini, aquaue mactati, soli ibidem exponantur. neque in eo fœmina, maresq. colo quicquam neant, neue suant, aut aliud præterea opus faciant, eorum sacrorum locorum ratio

ni

ni alienum.

Ecclesiæ ostia, cœmeteria item, aut rectori, aut etiam alijs usui ne sint; res prophanas, oneratae asportantibus, hacq. et illac per ecclesiæ, sacraque loca, quasi per uiam publicam transseuntibus, cui rei ut plane occurratur, cautionem omnem Episcopus adhibeat.

Ne grammaticæ, humanarumq. litterarum rudimenta, quæ sœpe in anibus gentiliū fabellis traduntur, aut alia omnino litteræ, præter sacras in ecclesiæ, tanquã in ludo litterario, pueris aperto, exponantur; sed rudimenta solum doctrinæ Christianæ, et cetera, quæ in illis scholis pueris tradi consueuerunt.

Si quo tamen in loco ex causis, hoc concilio probatis, parochia permittitur erit alia docere, non netamus; si domus parochialis angustia necessariò postulet, hoc officium ab eo præstari ferialibus diebus in ecclesiæ permissu eiusdem Episcopi.

Quæ permissionis facultas scripto detur; tum præterea locus certus ac, quam longe fieri poterit, ab omni, præsertim maiori, altari remotus, ad id muneris deligatur: extra cuius loci fines pueri ne uagentur; nec uero ob eã causam in ecclesiæ morentur, nisi cum parochus, qui eos in disciplinam suscepit, præsens adest.

De religiosa in sacris locis conuersatione.

NE sacris mysterijs dicata, et a Deo electa, templa sancta pateant iniquitatibus hominum, quo præsertim tempore, peractis diuinis officijs, nemo adest clericus custos, id curet Episcopus, ut ecclesiæ, et urbana, et diocesanæ, certa pro ratione locorum constituta hora, claudantur, et aperiuntur item: Quod si ob causam aliquando diutius, aut per totum diem eas patere oportet, caueat tamen, efficiatq. Episcopus, ut quo tempore patentes sint, atque aperta, custos aliquis clericus adhibeatur, qui semper adsit, et quæ loco illo sacro indigna sunt, ibi peragi prohibeat.

Vbi uetus illa consuetudo, cum ab alijs tum ab sancto Chrysostomo in primis testificata, eaq. non sine aliqua mysterij significatione instituta, ut separatim scilicet in ecclesiâ uiri a mulieribus essent, in prouincia nostra intermissa, aut nulla est; Episcoporum cura plane restituatur, quemadmodum, et adhuc in compluribus eiusdem prouinciæ ecclesijs retinetur, et olim in usu fuisse cognoscitur ex antiquis earundem ecclesiarum exedificationibus; in quibus separationis, ac distinctionis huius uestigia, his etiam temporibus extant. Quæ in consuetudine restituenda modus, et forma illius distinctionis extruenda, mmiendæue per eos, quorum interest, seruetur ad præscriptum instructionum nostrarum, de fabrica Ecclesiastica editarum.

Vniuscuiusque autem ecclesiæ rectoris cura sit, locum in ecclesiâ, ostiaq. pro ingressu, et egressu separata, sexui utriusque assignare, ac propterea quibus in ecclesijs opus est, plura ostia, loco opportuno aperire, ad præscriptum Episcopi, ex instructionibus fabricæ.

Ad loca illa sub gradibus, altariq. maiori extructa, quæ martyria, confessionesue, ab antiquis uocantur, ma-

gna cautio adhibenda est, ne uiri, et fœmina ingrediatur eodem tempore, præsertim in populi frequentia. Quare in illis ecclesijs, in quibus ingressus ad eiusmodi loca, mulieribus omnino interdictus non est, si diuidi commode ea non poterunt, ut uiri a fœminis separatim sint, saltem, quod ad illa attinet, quæ obscuriora, aut non satis ampla sunt, certus dies, certaq. hora ab Episcopo constituantur, qua ad illa alteri sexui separatim pateat ingressus.

Ne quis, ne in atrij quidem ecclesiæ sinibus, ne dum in ecclesiâ, aut cœmeterio rixas, similtates, aliasue quasque res, quæ offensionem, scandalumue pariant, ullo pacto excitet; neue gladium, ut Concilio Triburiensi sancitum est, armaq. stringat, aut ijs quemquã aggrediat. Si quis contrafecerit, postquam spatio, quod ei Episcopus præstituerit, monitus facti sui excusationem; defensionemue iustam nullam attulerit, communionem eiusdem arbitrio priuetur.

Pro foribus, atrione ecclesiæ, præsertim quo tempore sacra, diuinaque, officia celebrantur, ne pila ludatur; aut aliud quicquam fiat, agaturue, unde strepitus, clamoresue excitantur, quibus diuinæ officiorum preces interturbentur. Qui secus fecerit; pœnam, multamue subeat Episcopi arbitrio.

Illud parochus sedulo agat, ut mulieres, lenocinio, meretricio ue quæstui infames, ne domicilium habitent, quod uel ecclesiæ, uel ædibus parochialibus, aut uirorum, mulierumue monasterijs continens, aut prope inhereat.

De ecclesiarum, et altarium consecrationibus, aliarumq. rerum benedictionibus.

Ecclesiæ, saltem parochiales, non consecrata, infra annum in ciuitate, per diocesium uero infra biennium, omnino consecrentur: item parochialium ecclesiarum maiora altaria, quæ consecrata non sunt, quamprimum poterunt.

Cum parochialis ecclesiæ consecranda erit, ieiunium in uigilijs cum supplicationibus populus suæ quisque parochiæ seruet: tum in die etiam ipso, quo consecratio fiet, abstineat ab omni seruili opere; eumq. diem festum colat, et celebret; idq. utrumque propterea à parochia ante denuncietur.

Liber, Episcopo curante, conficiatur: idemq. in archiuiio episcopali asseruetur: in quem ecclesiarum, altarium, cœmeteriorumq. consecrationes, et campanarum benedictiones ordine relata, ad perpetuitatemq. posteris prodita, extent.

In ecclesiâ ite uniuscuiusque sacristia liber eiusmodi sit, aut certe aliud scripti genus, publica auctoritate munitum, de illius ecclesiæ, suiq. cœmeterij, et altarium consecratione, et campanarum benedictione.

Quo firmiter uerò, magisq. perpetuum consecrationis ecclesiarum, et altarium monumentum posteritati prodatur, uniuscuiusque ecclesiæ consecrationis diem, annumq. litteris, etiam in marmore incis, retere notari, tabulamq. marmoream, in qua tota consecra-

K tionis

tionis narratio exaretur, in pariete ab ecclesia fronte, non longe à ianua primaria, loco illustri bene affixam, collocari mandamus. Idem iubetur de altarium maiorum consecratione. Aliorum uero altarium cuiusvis ecclesie consecratio, pictura saltem aliqua, uel alio signo exprimat, uel in altari ipso, uel loco proximo.

Antiquus ille benedictionis edium, quæ uel recenter edificatæ sunt, uel immundis spiritibus, aliæ ratione uexantur, ritus, ubi in usu esse desit, Episcopi cura restituatur. In illa porro benedictione parochus ritum, preces, psalmos, orationes, in libro sacerdotali, ritualiue præscriptas, adhibeat.

De ratione adhibenda in ecclesiis, altaribusq. prophanandis.

Ecclēsia, si quæ aliquando, quauis auctoritate prophananda est, ut ne uario cærimoniarum usu, sed certa, et una eademq. ratione prophanatio fiat, ita, ut infra præscribitur, prophanetur.

Primo si quæ sacræ reliquiæ, corporaue sanctorum in ea reconduntur, aliquot ante prophanationem diebus, diligenter recognita, ad ecclesiam, in quam transferri Episcopo placuerit, rite ex præscripta ratione transferantur. Ad quam sacrarum reliquiarum translationem illius uiciniæ, ecclesiæq. clerus in primis conueniat, in quam deferuntur, conuocato etiam, præsertim eiusdem uiciniæ populo.

Sacræ etiam imagines eò transferantur.

Deinde ecclesie altaria per sacerdotem, cui Episcopus prophanationis facultatem, scripto exaratam, nominatim dederit, hac cærimonia amouebuntur.

Primum aliquantisper, genibus ad altare prophanandū, flexis, tacite orans, orationem dominicam, salutatio nem angelicam, et orationem de sancto dicat, cuius nomine altare illud dicatum est: tum, ubi orauerit, illud ab omni parte detegat; lapidem consecratum ita apte euellat, ut ne confringat; tum manibus suis lauet, atque abstergat; deinde aquam in sacrarium effundat: lapide ita amoto, diligenter, religiosèq. perspicat, si quæ sacræ reliquiæ insunt, quas inuentas certo, honestoq. loculo clausas, atque obsignatas, asseruet; et, ubi Episcopo denunciari, in ecclesia, ad quam translatio fit, ad Episcopi præscriptum recondendas, et asseruandas tradat; tum reliqua altaris pars ab operarijs amoueat. Idq. omne in singulis altaribus amouendis rite seruetur.

Præterea alio post altarium amotionem die, per homines, quos Episcopus adhibere uoluerit, fidelium ossa exhumentur; unoq. loco collecta, reponantur, præsertim eodem sacerdote: qui, antequam exhumationis initium fiat, tacitus item, ut supra, ad altare maius preceatur, cum processione cleri, et populi uiciniæ, infra cuius fines ecclesia prophanata est, ossa efferentur ad locum, ubi reponenda sunt; dumq. efferuntur, ut pro mortuis sit, precum officium dicatur; tum in ecclesie loco, ubi reponentur, uiciniiori pro mortuis itidem Missæ sacrificium fiat.

In ecclesiis autem dirutis, ad usumq. prophanum conuersis, crucis insigne figuratur, ex Tridentini Concilij sanctione, quod signum facile amoueri non queat.

Altaris item unius, quod sine ecclesia prophanandum est, ratio, ut supra, de altaribus in ecclesia prophanandis præscripta seruetur. Cæmisterij præterea prophanandi modus, ut ecclesie, idem teneatur.

De Sacrificia.

Sacrificia unaquæque habeat, que sequuntur.

Primo armarium, uel uestiarium unum, plurauē ad indumenta conseruanda instructa, suis capsulis, aut loculis, alio modo, opereue multipliciter, ordinèq. distincta, pro ecclesie ratione, uel suppellectilis copia. Tum præterea oratorium separatim, quantum possit, loco positum, atque distinctum: ubi possit sacerdos in solitudine se colligere, et orare ante, et post Missæ celebrationem.

Labellum item cum manutergio appenso, ad manus abluendas, et abstergendas.

Tabulam etiam de orationibus, sacro unicuique indumento accommodatis.

Tabellam quoque appensam, ad Concilij primi prouincialis præscriptum, in qua tabella, et Missæ, et anni uersaria singula, ordine notata sint; quæ uel ab uniuerso illius ecclesie cleuo, uel ab unoquoque in singulos dies, hebdomada sue peragi, præstariue debent. Ac reliquas item tabellas, ex instructionum præscripto, aliasue, Episcopi iussu confectas.

Sit in sacristia item tabella, in qua singuli Episcopi, qui ecclesie illi præfuerunt, notata temporum ratione descripti sint; ut frequentius sacerdotes commemorerint pro illis preces, et sacrificia offerre.

Uestes autem sacræ, ceteraq. ornamenta, uolumina item ecclesie usui, ministerioq. addicta, ac reliqua ecclesiastica suppellex, et parochiales item codices in sacristia certis armarijs, recte, atque ordine asseruentur. Nec uero sordibus, situ, squallore, puluereq. obsordescant; sed, quoad eius fieri potest, ab omni sordide, et inquinamento pura omnia, et singula sint, ac integra: ac nullo præterea modo lacera, sed sarta, tecta, nec male compacta.

Baptisterij, sacrarij, tabernaculi, lumule, uestium, aliarumq. eiusmodi rerum forma, instructionum nostrarum libro demonstrata, in omni ecclesie cathedralis sacristia ponatur: ad cuius similitudinem reliqua, quæ in alijs ecclesijs adhibentur, recte confici possint.

In sacristia ipsa silentium seruetur accuratè: neque in eà pateat aditus laicis, nisi necessario.

Caveant ecclesiarum rectores, alijue ministri, ne aula, peristromata, tapetia, aliaq. suppellectilia, et ornamentorum genera ecclesie, aut sacristie addicta, ad domesticum usum ullo modo unquam adhibeant: nec uero alijs utenda dent. Uestes autem sacræ, aliaq. indumenta, Missæ, diuinorumq. officiorum cultui dicata, in uulgus cuiquam exposita ne sint; sed armario, uestiarioq. inclusa, clauæ obseruentur; neque laicorum manibus contrectentur, ut antiquo canone cautum est.

De Bibliotheca.

Sicut in libris sacris, uoluminibusq. sanctorum, et alijs ecclesiasticis cuiusvis generis codicibus, copiose, sumptuoseq. comparandis, diligens fuit accurataq. maiorum industria: ita in ijs ipsis asseruandis, illorum, qui successerunt non negligens studium, nec uero cura minor esse debet: cum ex ijs manu scriptis, rectèq. exaratis uoluminibus, in tanta librorum corruptela, his præsertim temporibus, per hereticos introducta, plurimum adiuuenti rebus ecclesiasticis publicis asseratur, et ad catholicæ doctrinæ ueritatem tuendam, et ad coarguendam illorum, uitiose illa deprauantium, temeritatem.

Bibliotheca igitur ecclesie, ubi ecclesiastica uolumina, aliq. codices sunt, certus locus, ubi nullus constitutus est, in Episcopaliibus, aut in canonicalibus, alijsue ecclesie adibus, curante Episcopo constituatur. Quo in loco armaria aliquot extruantur, eaq. sitti-bis distincta, in quibus codices, et uolumina, quæcunque ibi extant, non aceruati, sed ordine disponantur.

Index præterea fiat, in quo pro disciplinarum genere, aut pro alphabeti ratione, uolumina singula notentur.

Isq. index certo loco in perpetuum asseruetur, notatis etiam deinceps ordine alijs libris, quicumque in posterum eidem bibliotheca, quouis modo accesserint.

Uolumina, quæ pro uetustate, carie, situuè obsordescunt, librario opere poliantur.

Dissoluta, et male compacta, conglutinentur.

Ab operculo nuda, asseribus, coriand, tegantur.

Uetustate, alio modo consumpta, reconcinnentur, et ad perpetuitatem opere recenti, nouisq. librarijs integumentis instaurantur.

Si præterea quo anno unumquodque uolumen manu exaratum sit, animaduerti potest, id etiam breuiter in eo indice notetur; tum præterea quo charactere scriptum, ut ex ijs antiquitas colligi possit, quæ aliquando usui, et utilitati ecclesiasticæ publicæ esset, ad emendatam uoluminum impressionem.

Episcopus, de consilio Capituli, canonicum aliquem, usui peritum, litterarum studiosum, instruendæ, augendæq. bibliothecæ cupidum, constituat: qui illius curæ diligenter præsit. Illius uero officium daret eiusdem Episcopi arbitratu. Si qua tamen in ecclesia probata consuetudinis est, à Capitulo bibliothecarium deligi: ab eodem deligi non uetatur.

Cura uero Episcopi omnino sit, bibliothecam aliquando inuicere; siq. per eum, et per canonicos ratio aliqua iniri potest, quæ, in bibliotheca librorum ecclesiasticorum copia augeatur; id sollicitè curetur, ut eiusmodi librorum apparatus, publicæ Episcopali, canonicali, clericali, commoditati, atque usui consultum sit.

De oratorijs in uia sitis.

Oratoria, ubi Missæ sacrificium non fit, in uijs, et eiusmodi locis posita, altare nullum omnino habeant.

Ualuis, et clauæ ab ostio muniantur. Quæ clauis a parochia custodiat, intra cuius parochiæ fines posita illa sunt.

Extruantur non in campis, sed in uia publica, ut iter facientes, eorum locorum prospectu pie commoti, patulum precando consistant.

Quæ oratoria si ita angusta sunt, ut ne ostij quidem ualuas, intus patentes, capiant, cancellis ligneis à parte anteriori sepiantur.

Et quoniam sacræ imagines, quæ in exteriori pariete oratorij exprimi solent, cum ita expositæ sint, luto, sordene inquinari, uel indecentius, iniuriosiusq. tractari possunt; ne extrinsecus in ipsis oratorij parietibus pingantur; aut alio modo exprimantur; nisi edito loco fiant, ubi ab omni labe integræ conseruentur. In ipsis uero oratorijs intus aliqua omnino sacræ imago sit.

Quorum oratoriorum ostium, si è solido asserere constabit, nec uero cancellis erit compactum; fenestella in eo, ac duæ præterea, in pariete anteriori scilicet, ab utraq. ostij parte sint, clathris ligneis saltem munitæ, ut intro à prætereuntibus possit sacræ ipsa imago inspicere, ac ueneratione coli.

Pila quadam struētilis, in uijs publicis constructa, cū sancta aliqua imagine, uel cruce, edito loco picta, alio modo expressa, a superiori parte tectæ conseruentur, ne corruant.

Cureturg. item, ut aliæ eiusmodi pile ad hominum pietatem excitandam certis congruis locis edificentur.

De Oratione.

Orationis uespertinæ, olim in hac prouincia instituta, signum distinctis campanæ ictibus, ut Episcopus præscripserit, detur. Ubi uero in uicis, et pagis, ob campanæ exiguitatē, sonus ita difficiliter exauditur; non intermissio, sed continenti sono per horæ quadrantem, illius significationem fieri, si ita censuerit, iubeat Episcopus.

Rursus qua in ecclesia parochiali, diæcesis præsertim, ob uacationem, uel ob aliam causam, nullus, uel sacerdos, uel clericus aliquando est, qui huius orationis signum campana det; alia per Episcopum, uel Vicarium foraneum ratio ineatur, qua illius significatio fiat, campana item sono.

Ubi domicilia, inter se proxima, aut continentia sunt; in ecclesia, tum maxime diebus festis, illam a populo fieri conuenientius est: quem frequentem conuenire, omni officio parochus curet.

Ipsæ uero si adesse neglexerit, intermiseritue; mulctetur Episcopi iudicio. Curet autem parochus, ut in ecclesia non tardius multo ducatur, quam ad statam horam, qua sub crepusculum noctis salutationis angelicæ

ca signum datur.

Si ex pagis, et vicis praesertim frequentioribus, in ecclesia parochiali fideles difficiliter conuenire possunt, quoniam ab ea aliquantum illa loca distant; constituat Episcopus ecclesiam, aut cappellam, oratorium-ue illis singulis propinquorem, aut commodiorem; aut denique crucem, sacramue aliam imaginem, in trivio erectam; quod etiam sub dio ad orationem uespertinam conuenire liceat.

Quae orationis ratio in cappella, in oratorio, uel in ecclesia, quae parochialis non est, etiam adhiberi poterit.

Si quando praeterea, alijs etiam diocesis locis, pluuia uis, nives, aliaue temporis grauitas, itinera difficultati adiuncta, difficiliorem fidelium conuentum ad ecclesiam parochialem faciat, ne ob ullam causam a tam salubri orationis instituto, et multiplicibus Apostolica sedis priuilegijs commendato, ullo die populus desistat. Quo in officio in ijs locis adiungetur maxime opera sacerdotum, et clericorum quorumcumque illius pagi, lociue.

At ubi neque his rationibus fieri poterit, ut fideles omnes uniuscuiusque loci in unum conueniant ad hanc orationis communis exercitationem; domi saltem ab unoquoque, qui ad ecclesiam non conuenit, cum familia sua certo loco fiat.

Notint porro fideles, quod etiam concilio Aurelianensi quarto olim iussim est, sibi sapius singulis diebus orandum esse; quod si aliquando frequentius non possunt, saltem non uespere solum, sed etiam mane id a se praestari oportere. Quare Episcopi cura sit, illud uespertinae orationis quotidianae communis usum, mane etiam paulo scilicet ante auroram, aut sub ortum solis, id quod in plerisque huius prouinciae locis iam seruari captum est, ubique locorum cum in urbe, tum in diocesi sua paulatim introduci, atque ea ratione institui, ut uel in ecclesia, uel sine quique domi cum familia certo loco, uel in officinis, tabernisue, uel in ipsis etiam agris, atque adeo in itinere, uel in alijs denique locis, ubicumque, ut illo concilio cautum est, ea matutina hora sunt, et patres fam. et liberi, et famuli, et artifices, opificesue, et opera, institoresue, et ceteri, quicumque sint, siue mares, siue feminae, huius matutinae orationis officio, antequam artificum, negotiorum, remue ullam aggrediantur, precibus, litanis, omniq. oratione, ac toto animo, menteq. uacent, sicq. quotidianarum actionum, operum, et negotiorum iuuantur, a Deo faciant; finemq. itidem.

Nimbis procellisue imminentibus, sicut ecclesiastica consuetudinis est, campanis sonetur, tum ad tempestatem diuina, quae ex solempni prece, sacraque benedictione illis inest, depellendam, tum ad Dei misericordiam implorandam christiana pietatis orationibus: ita fideles, earum sono tunc excitati, in ecclesiam, uel cathedralem, uel parochialem, uel in aliam saltem propinquorem, ad orandum conueniant: si minus possunt, saltem ubicumque sint, siue domi, siue foris, supplices se uerent; tum clerici, psalmis, litanis,

precibus, et orationibus, quae ex ritu sanctae matris ecclesiae ad arcendam tempestatem dicuntur, Dei misericordiam deprecantur.

Parochi uero in primis sit, cum in ecclesia sua hoc officium religiose prestare ad praescriptum libri ritualis, aut sacerdotalis: tum sollicito conuocare clericos, et populum; ut ob eam causam Deum sancte precaturi, ad ecclesiam, frequentes concurrant. Idq. ipsum prout in concionando usu uenerit, aliquando fideles praeternae, diligenterq. monere meminerit.

De uerbi praedicatione.

Verbi Dei praedicatione, tractatione multiplex illa quidem, et magna, nos hoc admonet, ut praeter illa, quae superioribus concilijs nostris prouincialibus, eo de genere constituta sunt, haec etiam pro dignitate rei, proq. utiliori, ac faciliiori illius muneris praestandi ratione decernamus.

Illud proprium, ac peculiare sit, non solum Episcopi, sed etiam parochi, genus docendi, ut, beati Pauli Apostoli exemplo, sigillatim cuiuscumque status homines uterque instruat, et praecipua uirtutum officia demonstrat; modo filios, modo parentes, nunc seruos, nunc dominos, nunc uiros, nunc uxores, nunc senes, nunc inuenes erudiens, ac diligenter, quae cuique propria sunt, praescribens, paterna charitate, et sollicitudine, fideles sibi commissos, a uitijs detereat; tum ad uirtutes accendat, et testimonijs diuinarum litterarum, et sanctorum patrum doctrina, atque exemplis, et sacris ecclesiae traditionibus, et similitudinibus, et sanctioribus etiam figuris.

Quod sane officium, si graui oratione, et ab omni, uel artificij, uel hominis, sua spectantis, suspitione aliena, tractabitur; maiorem inde fructum, iuuante Domino, fore sperandum est. Nec uero minus in publicis sermonibus, quam in priuatis etiam colloquijs, et secretis confessionibus, Apostoli praecipuum uterque implere studeat, arguendo, obsecrando, increpando, in omni patientia, et doctrina.

Id plane sibi proponat, optime nosse, quae in populo uicia, peccataue potissimum euellenda, quae rursus uirtutes in primis disseminanda sint; eoq. intendat maxime omnem uim praedicationis suae. Nec uero semel, atque iterum, sed saepe, prout usu uenerit, in eodem unius, uel uirtutis suadenda, uel uitij detestandi studio uersetur; quoad, quantum in se est, perenni quadam doctrina perseverantia, et perpetua quasi pugna, et contentione, id quod olim sanctissimos Episcopos, Ambrosium, Augustinum, et Chrysostomum fecisse constat, fidelium animos, etiam in male agendo pene obfirmatos, expugnet, deprauatosq. uiuendi mores iam inueteratos, radicitus, iuuante Deo euellat.

Quod ipsum, ut concionator omnis praestet, atque exequatur, cum ad aliquem locum mittitur; tunc, et Episcopus, et loci parochus, et Vicarius foraneus, si ad locum diocesis mittitur, conquistus, collectasq. paulo ante diligenter morum corruptelas, tunc frequentiores eo loci, ubi concio habenda erit, uerbi

Dei

Dei concionatori, tempestiue significabit; rursusque eundem admonet, si quod pietatis opus est, quod in illa parochia locone, eo tempore, uel institui, uel uehementius excitari uelit.

Parochi praeterea, ut, et concionando, et docendo fideles, sibi commissos, salutaribus institutis, sanctaq. disciplina instituire possint; eos sibi libros, cum per facultates possunt, comparare studeant, qui a probatis auctoribus pie, et docte conscripti, uiam et rationes aperiant, partim ad sanctissimam sacrarum litterarum explicationem, optimamq. concionandi normam; partim ad spiritualis uitae institutionem, uirtutumq. christianarum exercitationem, tum denique ad parochialis ecclesiae curam sancte, et religiose gerendam.

Eorum autem in pascendo populo uerbi Dei praedicatione, industria, et doctrina, et in eo genere salutaris progressus, ab Episcopo cognoscatur, uel illis in Episcopales aedes, alioque aliquando coram se ad concionandum euocatis, uel etiam ex sermonibus quos habuerint, aliquando ad ipsum Episcopum missis, ut prouinciali decreto olim sancitum est, uel alia omni ratione, quam inierit idem Episcopus.

Cum uero Episcopi, quod ueteris ecclesiae institutum est, sermonem, sacramue concionem ubique intra Missarum solemnia potissimum haberi, siue ab illo eodem sacerdote, qui Missam tunc celebrat, canitue, siue ab alio habeatur: idq. praeterea, etiam si Missa sacrificium pro mortuis fiat, nisi sermo aliquando episcopi concessu de mortui laudatione in ecclesia habeatur, qui nullo modo, in Missa, sed ea peracta, pronuncietur. Cum uero concionis, sermonisue munus in Missa sacrificio praestatur; id fiat semper statim, postquam euangelium recitatum est, ut ecclesiastici ritus ratio postulat, non in alia Missae parte, alioque tempore.

Episcopus, cum in Missa solempni sacrificio sermonem, aut concionem habet, mitra, Episcopaliq. sacro omni uestitu, quem in Missa adhibet, indutus sit. Cui concionanti, ministri ecclesiastici, sacris uestibus rite induti, septem, ut antiquo canone iussim est, ubi potest, si minus, pauciores ab utroque eius latere assistant.

Adsit etiam, uel dignitate praeditus, uel canonicus, uel alius denique, ad quem ex probato instituto spectat baculi pastoralis sustentatio, pluuiali indutus; qui ante ipsum a latere sinistro baculum manu sustineat.

Si uero sermonem in Missa sacrificio non solempni habet, sacris item uestibus, Missae sacrificio dicatis, utatur: et mitra, et cum baculo item adsit minister. Eiq. assistant praeterea ministri duo ad minimum, superpelliceo, aut, si canonici, uel dignitate praediti sint, suo in chori officijs stato habitu quotidiano induti; nisi pro alicuius, celebratae, solempnisue actionis, ac populi concursus ratione, alijs sacris uestibus eos amictos esse aliquando iusserit.

Id porro muneris obeat, sedens in medio altari, in saldistorio, aut in sede, loco eminentiori collocata, aut

in cathedra Episcopali; aut etiam suggestum, ambonemue ascendat: ubi itidem sedens, et mitra item ornatus, ceterisq. ut supra, adhibitis, commodius a populo conspiciatur, et audiatur.

In alia uero actione, quam in Missa sacrificio, alioque tempore, prout actio solempnis, populique frequentia est, sermonem isdem, ut supra locis, arbitrato suo, habet, pluuiali, et mitra etiam indutus, adhibitis quoque, uel pluribus, uel duobus saltem, qui digniores alijs in ecclesia sint, ubi de more illius ecclesiae Episcopo in sacris actionibus is assistere solent, uel Archidiacono, et altero diacono, qui digniori loco sedet, aut demum duobus, ut Episcopo uidebitur, canonicis diaconis, sacro diaconali amictu uestitis.

Quod si cappa Episcopali, et stola potius, quam pluuiali, et mitra uti maluerit: illi duo assistentes, non sacro diaconali amictu; sed et ipsi, et alij ministri si perpelliceo, alioque sui canonicatus, dignitatisue in chori officijs insigni induantur: adhibeaturq. praeterea, non solum, qui pastoraalem baculum, sed alter etiam qui mitram a dextero latere teneat.

Cum uero sermonem, aut concionem, minus frequentiter populo, aut in actione minus solempni, uel in ecclesia non insigni habebit; poterit rochetto, et mozgeta indutus id praestare, stola etiam adiuncta. Nec uero propterea omittet, quominus si per temporis, et loci opportunitatem liceat, et assistentes, et alios ministros, ut supra, adhibeat, cum insignibus Episcopaliibus. Si quando autem tunc duo illi canonici, cum superpelliceo, uel cum indumento, habitusue canonici non assistent: ecclesiastici tamen ordinis homines aliquot grauiore, praesentes adesse, conueniens erit. Triplex porro haec ratio uel pluuiali, uel cappa Episcopali, uel rochetto, mozgetaq. cum stola utendi, cum sermonem non in Missa sacrificio, sed in alia functione, alioque tempore Episcopus habet, non ita ei praescripta est, quin modò unam, modò alteram, modò tertiam prout maluerit, et temporis, loci, personarumue ratio tulerit, adhibere possit. Nec praeterea prohibetur ex tempore, ut aliquando usu uenerit, ubique etiam sine stola gregem suum uerbo Dei, et salutaribus monitis pascere pro munere suo pastoraali; cuius et dicta, et facta, quasi perpetuam quandam praedicationem ministrare, praerogauit debeant.

Parochi uero, Praepositi, et alij, Episcopo inferiores, cum in altari id munus obibunt; tunc capite aperto stare debebunt ad sacerdotalis libri praescriptum.

Quo autem facilius a frequenti populo audiantur, suggestum eos ascendere opportunius erit; tumq. casulam deponere, si maluerint, licebit: quam statim, sermone habito, ad altare reuersi, induant.

In suggestu concionem, aut sermonem, cum habent, aperto sint capite; et sedeant, aut stent, prout maluerint.

Cum non is sacerdos, qui sacrificium missae facit, sed alius intra Missa celebrationem, sermonem, concionemue habiturus est, is suggestum ascendat; interea uero sacerdos celebrans, loco a laicis segregato, et ab

altari paululum remoto, non extra tamen cappella fines, in qua Missa celebratur, sacris uestibus indutus, cum duobus ministris, scilicet diacono, et subdiacono, si illi in Missa tunc adhibiti sunt, ab utroque latere confidentibus sedebit.

Episcopus, parochusue sacrum euangelium, aut etiam scripturæ sacre partem, coram populo, etiam e loco superiori tractans, collocatum ante se aliquando, cū uiderit expedire, habeat euangelij, aut sacre scripturæ librum: de quo ipse, aut etiam minister, cum Episcopus est, per membra, clausulas, et sententias distinctè eiusdem euangelij, sacre scripturæ uerba pronunciet: quæ ipse scilicet, uel Episcopus, uel parochus concionando, quo ordine leguntur, sigillatim populo explicet.

Minister uerò, in hoc munere legendi, Episcopo Archidiaconus sit, uel diaconus canonicus, aliusue denique, quem Episcopus elegerit; isq. ante illum capite aperto stans, de libro uerba distinctè pronunciet.

Quod à Clemente quinto Pont. Max. in concilio Vniuersali de predicatione uerbi Dei constitutum est, id omnis ecclesiastica ratio suadet ad usum uel reuocari, uel introduci. Qua igitur hora Episcopus, cuius præcipuum munus est predicationis, id officium præstat: ne quis alius, cuiuscunque ordinis est, illa ipsa hora, in ea urbe, oppido, uico, locoque, ubi ille prædicat, etiam in ecclesia regularium, aut aliis exempta, sermonem, concionemue habeat, nisi facultate ab illo impetrata.

Ne parochi, sacerdotesue alij intra Missarum solennia quicquam, quod profanum sit, quodq. ad rerum huiusmodi enunciationem attinet, de altari populo pronuncient, aut enulgent.

Parochis, non idoneis ad munus suum obeundum, in præscendo sibi commissum populum uerbo Dei, coadiutor eo in onere sustinendo, tum toto temporis anno, ut est à Tridentino concilio sancitum, et primo etiam provinciali nostro decretum, tum maxime in Quadragesima detur ab Episcopo: cum ea mercede, aut elemosyna, ad eius sustentationem à parocho persolueda, quæ eidem Episcopo uidebitur congrua.

Populus, et uinersitas detrectans subministrare uictum, ut antea consuevit, concionatori, solitamue elemosynam ad eiusdem uitæ congruam sustentationem, omni iuris ratione, etiam interdicti pœna, ab Episcopo ad id compellatur.

Dum uel Episcopus, uel parochus, uel alius sermonem, concionemue habet; ne eo ipso tempore in ecclesia, ubi habetur, in eiusdem aliquo sacello, aut in alia eiusdem parte, ac ne in ea quidem, quæ subterranea scuroli nomine uocatur, Missæ sacrificium ab ullo quouis sacerdote fiat.

Canonici, et alij item dignitate præditi, ac reliqui præterea, quicunque sint cuiuscunque ecclesiæ clerici, cum in sua ecclesia, concionibus, lectionibusue sacris intersunt, superpellicis, eoque clericali, canonicaliue habitu, quem in choro, canonicarumque horarum officijs obeundis uestiunt, induti omnino sint.

De doctrina christiana.

Vicunque in diœcesis pagis, aut uicis, præsertim frequentioribus, quoniam ab ecclesia parochiali aliquantulum ea loca distent, aliamue ob causam Episcopus expedire censuerit, scholas doctrinæ christiane institui, erigunt, præter eas, quæ parochialis ecclesiæ loco institutæ sunt, Vicarij foranei diligentia, et parochi cura quamprimum illæ instituantur in ecclesia, cappella, oratoriouè illis propinquiori, aut commodiori, tum maxime opera, et adiumento sacerdotum, et clericorum quorumcumque illius pagis, uici, lociue.

Si quando præterea in diœcesi per pluuia uim, niues, aliamue temporis grauitatem, uia, aut itinere difficultati adiunctam, ad eiusmodi scholas in parochiali ecclesia, qui debent, conuenire difficilius possunt; eiusmodi Vicarij, et parochi cura sit, ne tunc in oratorijs, uel cappellis propinquioribus, aut saltem, si id non potest, alio honesto loco, per clericum idoneum, seu per alios scholæ sodales, ut uita, et doctrinæ christiane studio instructiores, aliqua tum tradendæ, tum percipiendæ eiusmodi doctrinæ exercitatio fiat; ne ob ullam causam statis diebus hoc institutum, atque pabuli spiritalis usus illis desit.

Clerici, quicunque Dominicis, festisq. diebus, qua hora in choro diuini officij concelebrandis astricti non sunt, parochum, intra cuius parochia fines habitant, in doctrinæ christiane scholis, ubicunque loci intra fines illius parochiæ constitutis, adiument, idq. in urbe, et diœcesi ad præscriptum eorum, quibus id cura ab Episcopo datum erit.

CONSTITUTIONVM

P A R S S E C V N D A.

Quæ ad sacramentalia, uel ad sacramenta communiter pertinent.

Vnaquæque parochia uascula duo sacrorum oleorum christianis, et cathecumenorum; uascula item duo extrema unctionis habeat: quæ confecta, et ornata sint ad formam in libro instructionum præscriptam. Idq. ut die sacro cœnæ Domini, illa uacua, diligenter ante absterfa, ac bene parata, nec uerò ampullæ, aut alia eiusmodi, ad olea sacra recens consecrata, ferenda adhibeantur; aliaq. rursum retineantur ad asseruandum, quod reliquum est sacrum oleum uetus, quod usui esse possit, si in sua parochiali cura opus esset, dum illa recentia apportantur. Ubi uerò plures parochi, animarumue curatores, aut alij sunt, qui parochialis curæ portionem, uel officium habent, totidem uasa olei sacri infirmorum sint.

Parochus ubi primum olea sacra noua acceperit, uetera statim comburat in lampade, quæ ante sanctissimum sacramentum collucet, bombice in sacrario planè exusto. Uascula autem, ubi anno proximo asserua-

ta sunt, diligenter, politèq. absterfa, accuratè in sacristia conseruet, ut anno sequenti usui sint, quibus asseruantur itidem olea sacra.

Parochi singuli, quattuor ad summum mensium spatio, librum ritualem, sacramentalemue habeant, qui ab Episcopo probatus, in ecclesia cathedrali adhibetur; ut ne, quod provinciali concilio primo cautum est, nulla ex parte inferiores ecclesiæ à cathedrali ea in re discordent. Rituales autem libri, qui ab eo cathedrali dissimiles, ac diuersi erunt, statim Episcopi cura amoueantur.

Sacro oleo deficiente, si tempus non patitur, ut aliunde haberi possit, illa ratio ineatur, canone præscripta, ut, cum oleo consecrato, misceatur non consecratum: id uerò non consecratum, guttatim ita infundatur, ut semper, quod infunditur, minus sit oleo consecrato, quod uel exiguum in uase reliquum est.

Et tabernaculi, ubi sacratissimum corpus Domini asseruatur, et armarij item, ubi sacra olea, statis uasculis inclusa, custodiuntur, et fontis præterea baptismalis, clauis Rector ecclesiæ, animarumue curator, diligenter, cauteq. apud se custodiat: ac ne clerico quidem ministro illas ullo modo committat. Nec uerò prohibetur, quominus easdem muneris alicuius præstandi causa aliquando sacerdoti committat, quem in officij parochialis cura coadiutorem habet.

PRIMO provinciali cœcilio aliqua de exorcistis constitutus, in quibus ad illius muneris rectè gerendi rationem, hæc præterea præscribenda censuimus. Ne igitur sacerdoti, clericone seculari, aut regulari, exorcismum energumens adhibere liceat, nisi is exorcizandi facultatem, scripto exaratum, ab Episcopo impetrarit.

Quam facultatem, ubi quis probatus obtinuerit, hæc quæ mox infra ordine præscribentur, accuratè seruet, atque exequatur.

Antequam exorcizare aliquem aggreditur, perquirat in primis, energumens, energumensue uitam, ac mores; tum exploret actiones; et medicum, si expedire consuerit, consulat, adhibeatue; ut uideat, an, quod ab illo, illaudè agitur, fiat morbi alicuius, aut bilis atræ uis; an uerò spontè, ac dissimulante, an denique demonis, malorumq. spirituum uexatione.

Uideat item, an ille excommunicationis uinculo irretitus unquam fuerit; anq. absolutionem ritè acceperit.

In hoc exorcizandi munere, eiusue occasione, non modo quæstum fugiat; sed ne doni, aut muneris quicquam, uel minimum, capiat.

Ne in ædibus laicalibus, locisue priuatis, sed in ecclesia, loco aperto, et conspicuo; neque in omni quantum ecclesia, sed in ijs solum, quas certas Episcopus statuerit.

Neque in conspectu multitudinis; non remotis tamen arboribus, sed præsentibus uiris honestis atque ætate grauibus, in ijsq. uno saltem, uel duobus ecclesiasticis hominibus.

Mulierem energumens cum exorcismum adhibet;

id præstet, duobus ætate, uitaq. probatis uiris, tum feminis etiam, itidem probatis, præsentibus, ijsq. omnibus, si fieri potest, energumens consanguineis, aut affinibus.

Mares autem alios præsentis adeste, ne omnino patiantur; nisi unum ecclesiastici ordinis hominem.

Ne ante ortum, nec uerò post occasum solis quemquam exorcizet.

Ne duos simul eodem tempore, sed unumquemque sigillatim, ac separatim.

In huius muneris functione, grauitèr, pie, et religiose in primis se gerat.

Quamobrem pridie illius diei, quo alicui exorcismum adhibere inceperit, se ieiunio, et oratione præparare studeat. Tum confessus conscientia ab omni culpa, puua, ac munda, magna cum humilitate, et fide, memor potestatis, quam à Domino accepit, expellendi demones, ad is munus obeundum accedat.

Si sacerdos autem est, antequam exorcismum inchoet, Missa sacrum faciat, si id commode præstare potest.

Energumens uerò exorcismum ne adhibere incipiat, nisi illi primum confessi sint: ad hocq. eos cohortetur; ut omnis ante acta uita peccata diligenti conscientia discussione confiteantur.

Tum sæpe moneat, ut precibus, orationi, et sanctis meditationibus, et pietatis studijs, atque exercitationi se dent; religiosas ecclesias, ubi sanctorum reliquia recondita sint, certis diebus pie uisitent; ieiunia præterea, et in sexta quaque in primis feria, quo die passionis IESU CHRISTI Domini memoria recolitur, religiosè amplectantur.

Caueat, dum exorcizat, ne energumens mulieris capiti, corporiue, nisi cum magna honestate, atque cautione manum adhibeat: neue energumens, energumensue altari imponat; neue quicquam aliud agat, quod offensionem præbeat.

Ne alijs uerò exorcismis, precibus, ritibusq. ad id munus utatur, nisi ad libri, Episcopi iudicio comprobati, rationem præscriptam. Cui nihil ab eo addi, detrahi, aut mutari fas sit.

Præscriptas hæc regulas, quo diligentius seruet; tabella descriptas, eo loco sibi proponat, ubi potissimum id munus geret.

Quæ pertinent ad sacramentum Baptismi.

Fons baptismalis e marmore, aut è solido lapide constitet: qui si præ rimulis, aliamue ratione, eiusmodi est, ut inde aqua sensim effluat; lapis alius bene firmus, solidus, ac tutus quamprimum comparetur. Interea uerò ad aquam baptismalem tutè continentem, dum ille alter paretur, non uas fictile, alteriusue generis, sed æreum, flammæ ab interiori parte illitum, tanta magnitudine, quanta lapidis uacuitas est, ita ponatur, ut intrinsecus illum undique strictim attingens, benèq. compactum, eidem coherescat.

Habeat operimentum, uel ciborium, ad sacra olea tutè, decenterq. conseruanda in eo ipso fonte accommodatum,

datum, nisi ubi ex instructionibus nostris aliter extruendum est. Conopaeo etiam, è tela saltem, operatum sit.

Tabellam habeat item intrinsecus, quæ dimidia tantum aperiat, fontisq. ostium compressè claudens, aquam à puluere, et alijs sordibus cantius tueatur. Quæ tabella in omnibus fontibus sit, in quibus per infusionem baptizatur: in ijs uerò, in quibus immersio adhibetur, si petra ipsa pro eius magnitudine id patietur, sine impedimento immersionis.

Sepiatur omnino unum quodque baptisterium, si ferro, uel lapide, Episcopi iudicio, non poterit, saltem ligneis cancellis. Præterea, si extra fornicatam cappellam, aut parietis concavitatem, hemicycli instar constructam, totum, aut ex parte sit; tum tegmen habeat, quod ex marmore, uel ex asseribus constet, aut saltem è tela decenter picta.

Decet etiam in cappella, aut in pariete proximo s. Ioannis imago, Christum Dominum baptizantis.

In ecclesiâ ingressu collocatus sit fons baptismalis, idq. à sinistra ingredientium parte, nisi quibus in ecclesijs pro sitis ratione illum ab altera parte potius collocandum, Episcopus iudicauerit.

Quæ uerò baptisteria in ecclesijs, cappellisue, eo potissimum nomine extructis, cathedrali, uel collegiatis, uel parochiali ecclesiâ ferè adhaerentibus, extant, illa non amoueantur; sed ecclesiâ, aut cappella, ubi illa sunt, instaurantur, aut reconcinantur: ubi uerò in ecclesijs præsertim insignioribus, non sunt; in posterum, eas uel ecclesias, uel cappellas, adificari, in illisq. baptisterium construere, idem Episcopus curet.

In baptismali fonte, ubi per infusionem baptizatur, id plane caueatur, ut ne aqua, capiti infans infusa, in eundem fontem recidat; sed in sacrarium profuatur: idq. propterea sacrarium è marmore, solidoue lapide prope fontem construatur, ad præscriptum instructionum.

In baptismalis fontis ciborio; mantilia duo, eaq. candida, ab omniq. sordibus munda asseruentur, quæ infantis capiti abstergendo usui sint.

Pluraq. idem in sacristia id generis mantilia, certo loco asseruentur.

Si uerò, uel mantilia, uel sudariola ad eum usum aliquando asseruntur; ea, nisi noua, ne adhibeantur: tamen noua adhibita, ne in prophanum, sed in ecclesiâ usum, cui rectè accommodari possint, conuertantur: alioquin comburantur.

Vetus illa consuetudo, quæ adhuc in compluribus huius provincie locis retenta talis est, ut et sabbato sancto, et sabbato item pentecostes, frequenti sacerdotum conuentu, ac solemnè ritu, cum in cathedrali ecclesiâ, tum in diocesis etiam locis, ecclesijs plebanis, fontis baptismalis benedictio fiat, ubi in provincia nostra hoc tempore non seruatur, omnino introducat; in usumq. ubi intermissa est, reuocetur.

Quibus statim, solemnibusq. sabbatis, ad illius solennis benedictionis officium omnes singuliq. ecclesiarum quarumcumque, quouis etiam dignitatis nomine, ti-

tuloye insignium rectores, quibus animarum curationis munus incumbit, qui in urbe sunt, in cathedrali; qui in diocesi, ad suam quique plebanam ecclesiam, frequentes conueniant.

Si uerò exemptionis nomine, aliaue ratione quis à plebanæ ecclesiæ iure liber, atque immunus sit, non tamen expressè ex privilegio apostolico, huius solennis benedictionis officij concelebrandi causa in eam plebanam ecclesiam conueniat, intra cuius fines habitat, aut cui propior est, ut Episcopus potius censuerit. Nec uerò propterea in ceteris quicquam illius immunitati, libertatiue derogatum sit.

Hoc autem decreto adstrictos non teneri statuimus illarum ecclesiarum, etiam quæ parochiales tantum sunt, rectores, quibus, uel ob locorum longinquitatem, uel ob aliam iustam causam Episcopus facultatem, scripto exaratum, daret fontis baptismalis, in illorum ecclesijs solemniter benedicendi. At uerò ea facultate, ne propterea ecclesiâ plebanæ iuri quicquam præiudicij ullo unquam tempore allatum censeatur.

In ijs porro ecclesijs, quibus hæc baptismalis fontis sollemniter benedicendi potestas aliquando fiet, statim illis duobus sabbatis, is benedictionis ritus celebretur sacerdotibus tribus saltè præsertim, ad illud adhibitis. Id præterea, de tribus scilicet sacerdotibus adhibendis locum in omni ecclesia habeat; si quando per annum in aliqua ecclesia, extra illa statuta duo sabbata, illius fontis aquam baptismalem ob extraordinariâ causam renouari necesse erit.

Ille uerò, ubi nullus fons baptismalis est, introductus in aliquot locis mos aquæ benedicendæ consecrandæ, quo tempore baptismum ministrari oportet, tum baptismum celebrato, in sacrarium proyiciendæ, tollatur in posterum omnino.

Fontis baptismalis, quem statim illis sollemnibus diebus in ecclesia cathedrali consecrari solempne est, consecrandi officium, atque munus, nisi Episcopus legitima causa impeditus sit, ipse obeat.

Videat parochus, ubi primum infans baptismi causa ad se delatus est, an suæ parochiæ sit: quem si aliena esse norit, eum, nisi instante necessitate, ne baptizet: sed ad parochum proprium, à quo baptizetur, deferri iubeat.

Si qui infantes intra alicuius urbanae parochialis ecclesiæ fines à sabbato sancto, usque ad sabbatum in albis, et à sabbato item uigilia pentecostes, usque ad sabbatum proximum nati, baptizandi sunt; ad cathedralem ecclesiam, cui pro obseruatiâ officio, proque ueteris instituti usu, statim illis hebdomadis hoc tribui debet, deferantur; si modo cuiquam, ob mortis periculum, in parochiali ecclesia, quæ propius abest, baptismum statim ministrare necesse non sit.

Baptizatorum uerò eiusmodi nomina, et cetera id generis præscripta, in libro, tum cathedrali, tum propriae parochialis ecclesiæ, ut Tridentino, et provinciali primo Concilio, iussu est, notentur.

Parochus, antequam baptizet, accuratè in primis uideat, an qui adhibendi sunt in baptismum compates, tales

tales sint, quales eos esse debere, Concilijs provincialibus nostris præscriptum est: ac si quos alunde certo non sit, orationem dominicam saltem, salutationem angelicam, et fidei Symbolum tenere, eos experiendo cognoscat. quam ob causam ea doctrina christiana rudimenta sibi ab illis ante recitari mandet.

Baptizandi ritus accuratè seruetur: nec uerò ullo modo confundatur; ita scilicet, ut pro ecclesiâ usu, per Episcopum probato, uel aquæ infusione, uel immersione baptismum ministraretur.

Ad aquam baptismalem infundendam, ne manus, sed uis, quod ob eam causam paratum, in fonte baptismali, eiusue ciborio asseruari debet, adhibeatur.

Parochus, sacerdosue baptizans, caueat, ne ad infantem baptizandum alio christmate utatur, quam eo, quod illo ipso anno consecratum est, ut ueteri canone cautum est.

Curet idem, ut infantibus proprio nomine in baptismum appellandis, ea nomina non imponantur, quæ turpia, aut ridicula sunt, quæne gentilium, atque adeo impiorum, et impiorum hominum memoriam referant, sed illorum, qui ob ueræ pietatis, ac sanctæ religionis, uirtutisq. christiandæ laudem sanctorum numero adscripti sunt: ut et in ipso uitæ ingressu cum ethnicis ne nomen quidem commune, fideles habere uelle protestentur; et ipsi infantes etiam, cum etate processerint, nominum similitudine, ad eorum, a quibus illa accepta sunt, imitationem excitentur; et præterea, quos imitari studeant, eosdem quoque frequentius precantur, ac sperent eos potissimum sibi ad salutem, tum animi, tum corporis aduocatos fore.

Baptizandi formulam ipse non solum, ut primo Concilio provinciali iussu est, populo generalim, sed etiam priuatim ac præcipue obstetricibus, in ecclesia tamen, plane ostendat, ac tradat: quam etiam an ille rectè teneant, aliquando eodem loco accuratè uideat, ac diligenter querat.

Infantis, qui domi ob necessitatem baptizatus est, baptismus in libro baptizatorum à parochio de more referatur; notato patris nomine, et qui domi ad baptismum, et qui in ecclesia ad catechismum, exorcismumq. adhibitus est.

Quod pij instituti, sanctæq. consuetudinis est, id ad usum ubique restitui, introduciue nos in Domino cupientes, monemus à parochio, ubi primum parochiæ suæ pueri in ecclesiam introducuntur, illis pia precatone benedici ad sacerdotalis, ritualisue libri præscriptum.

Hoc autem ut diligentius præstet; aliquando, prout usu uenerit, parochialis suæ Ecclesiæ fideles instituti huius, et consuetudinis admonent.

Græue, atque immane facinus est, infantes per impudenciam illorum suffocari, qui eos, ne annum quidem natos, in cubili, nulla cautione collocant. Qui quoniã neque alia ratione, neque rei grauitate, qua Deus in primis ostenditur, nec uerò immanitate nefaria in officio contineri haeserunt potuerunt, nos tale facinus pœnis coerceri censuimus. Itaque quæcumque mulier,

infantem, anno etatis non expleto, secum in lecto iacentem, non ea cautione tenuerit, quam ab episcopo præscriptam, parochus unusquisque ei sigillatim demonstrarit, excommunicationis pœnam ipso facto subeat: cuius uinculo irretita, non absoluitur, nisi graui, atque insigni imposta pœnitentia, quæ ceteris exemplis sit.

Parochus uerò tum sæpè populum moneat, ne huiusmodi infantes secum in lecto unquam teneant, tum etiam emulget decretum istud, pœnamq. in decreto sanctam.

Quæ pertinent ad sacramentum confirmationis.

Parochi, animarumque curatores, qui in urbe sunt, die dominico, pentecostis solemnitate præcedente, populum doceat, quanto religionis studio suscipiendum sit confirmationis sacramentum, cuius ministrandi solus Episcopus ordinariam potestatem habet.

Videant item, ne quis eorum, qui sibi in curam traditi sunt, illud suscipere negligat.

Quare præmoneant, quod etiam Concilij Formatiensis canone sancitum est, ut quicumque intra parochiæ suæ fines habitant; neque confirmati adhuc sunt, illud omnes suscipiant, qui etate sunt, qua Episcopus eos duxerit esse debere, qui ad hoc sacramentum tunc accedant.

Si quis uerò neglexerit, canonicis subiaceat disciplinis.

E laborent præterea idem, ut, qui adulta etate confirmandi sunt, primò de peccatis confiteantur; tum etiam admoneant, ut ieiuni illud suscipiant, cum mane ministratur.

Reliqua etiam diligenti cohortatione denuncient, quæ ad hoc sacramentum rectè sanctèq. suscipiendum pertinentia, monitionum tabella comprehenduntur, quæ, ad communè provincie usum per nos edetur. Quibus monitionibus, pro ratione locorum suæ diocesis, ab Episcopo addi, tum detrabi: rursusq. easdem mutari liceat.

Quæ cuncta diocesanum item parochi præstabit; ita scilicet, ut singuli parochi uniuscuiusque loci, ubi sacrum Chrisma Episcopus ministraturus est, dominico die, hebdomadam illam proximam, qua ministrabit, antecedente, cum populum omnia, et singula doceant, ac moneant, mox supra parochis, in urbe commorantibus, præscripta: tum etiam præstari curent.

Sacrum autem Chrisma Episcopus, cum id ministrare proprium Episcopalis curæ munus sit, ne siata pentecostis solemnitate id præstare prætermittat, tum ad singulas uniuersæ diocesis partes, parochiasue, et loca, uel infirma, uisitando accurrat, ubi illud ministrari necesse sit.

Caueat porro, ne, cum huius ministratiōnis munus obit, alienæ diocesis hominibus, de iure non exemptis, qui in sua diocesi domicilium iam non constituerint, hoc sacramentum ministret; nisi proprii illorum Episcopi

Episcopi concessu, aut assensu scripto.

Quo igitur tempore ministrat; populum ea ipsa de re parochos praeconare inbeatur.

Quae ad sanctissimum Eucharistiae sacramentum pertinent.

Tabernaculum ligneum, aliaue materia constans in quo sanctissima Eucharistia conseruatur, panis serico intrinsecus circumuestitum undique sit: conopaeum etiam decet pro ecclesiarum facultate, lociq. dignitate contextum; ac bene praeterea, tutoq. clausum, atque ita quoque aptatum, ut inde sanctissimum sacramentum commode deponi possit, neque super altare propterea ascendi necesse sit. Vt acuum etiam sit à reliquijs, uasculo olei infirmorum, atque inani alio uase, ut omnino sacra Eucharistia cum suo uase in eo duntaxat conseruetur; aliud praeterea nihil.

Tabernaculum autem, quod agendis processionibus, uel exponenda sacrae Hostiae usui est, pellucido uitro, uel christallo, undique circumdatum sit; lunulamq. forma, instructionibus supellectilis ecclesiasticae praescripta; huiusmodi habeat, ut aperiri commodè possit, et fragmenta colligi, si quae forte ibi relicta sunt. Ipsa autem lunula saltem cum supposito paruulo scuto, ex argento constet.

Duas pixides unaquaeque parochialis ecclesia saltem habeat, alteram forma maiori ad usum sacrae communionis, populo in ecclesia ministranda; alteram minori, qua sanctissimum sacramentum ad infirmos deferatur. Pro hac pixide ad aegrotos deferenda, sacculus sericeus ab unoquoque dioecesis parochus habeatur ornatus, cum opus erit, adhibendus.

Quinque saltem particulae consecratae seruentur assidue, ubi sanctissimum sacramentum conseruatur; quae octa uo quoque die renouentur.

Idq. fiat ex hostijs, non ante uiginti dies ad summum consecratae.

Parochus autem, cum ad eum frequentissimum sacramentorum usum parochiae suae fideles cohortetur, ut prouinciali tertio Concilio sanciuimus: tum crebris monitis illud, quod Siluerius Pontif. Max. Statuit, in consuetudinem reuocare studeat, ut qui sepius non communicant, singulis saltem dominicis diebus in Quadragesima corpus Domini sumant, ac praeterea diebus dominicis Aduentus.

Cum frequenti populo sanctissima Eucharistia ministratur, licet eius uis, atque uirtus explicetur; non facile tamen tota huius generis explicatio, sermoq. percipi, audiriue ab omnibus potest; nec praeterea omnes administrationis initio interesse solent; id propterea magnopere Episcopus curet, ut, uel per se, uel per alium, in adhortandi munere excitatum, ac probatum, etiam inter communicandum, uerborum pondere, et sententiarum quasi iaculis, opportuna aliqua, et crebra, breuique cohortatione, populum collectus, cum ad frequentem sanctissimi sacramenti sumendi usum excitetur; tum etiam commonefiat, quae periculosum exitio sumq. sit, ad sacram diuini illius

cibi mensam indignè accedere; ac rursus quam ualde admodum in omnes partes utile, ac fructuosum, pabulo illo caelesti salutariter, ac frequenter uti.

Hocq. ipsum omne, die festo, frequentem populi communionem proximè praecedente, aliquando longiori, publica q. concione omnino praestetur.

Quod et Toletano quarto, et Braccarense primo, Concilijs sancitum est, id de sacra communionem ministranda religiosè seruetur; ut diaconis scilicet, et clericis ad altare, aut in choro illa praebatur; populo autem, loco à choro, altariue aliquanto remotiori.

Vt, et quod sacrorum canonum iure statutum est, seruetur, et parochi certam rationem inire eorum possint, qui curae suae commissi, sacram communionem in Pascha resurrectionis Domini sumpserint; ne eo tempore, etiam in ecclesia cathedrali, ijs, qui intra alterius parochiae fines in urbe, aut in dioecesi habitant, sanctissimum Eucharistiae sacramentum ministraretur, nisi aliqui sint, quibus iusta de causa Episcopus, aut proprius eius parochus, facultatem, scripto exaratum, nominatim dederit.

Peregrinis autem, aduenisue hominibus ex secundo Concilij prouincialis praescripto, praeberi, ministrariue liceat.

Ne occasione sacrae communionis, etiam in Pascha ministrata, uel ministranda, elemosyna, peluicula, aut uasculo exposito, ullouè alio modo directè, aut indirectè, queritur.

Cum sacra communio diebus, praesertim solemnioribus, aut frequentiori fidelium multitudini ministratur; ex ueteri instituto antiphona; Dominus dabit benignitatem, et terra nostra dabit fructum suum; et psalmus, Benedixisti domine; et psalmus item, Dominus regit me, etc. et alia in rituali libro praescripta, aut aliàs ab Episcopo praescribenda, à clero canantur, cum id per illius frequentiam fieri potest.

Ad aegrum parochus ipse, nisi in ualitudine aliaue necessaria causa impeditus sit, corpus Domini deferat: si uero aliquando in hoc ministerio necesse habet alio sacerdote uti; ne alio, si potest, utatur, nisi quem, ad confessiones audiendas, concessa scriptis facultate, Episcopus probauerit, idoneumq. iudicauerit; cum sepe contingat, aegrum, cui sanctissimum Corpus Domini defertur, iterum confiteri nelle, propterea quod post peractam confessionem aliquid commiserit, uel ante commissum meminerit.

Aegrotantibus, etiam sine mortis periculo sacra Eucharistia frequentius sumenda desiderio flagrantibus, ijs praesertim, qui dum integra ualitudine sunt, frequentissimi sacramentorum usui, se religiosè, salutariterq. pascunt, ne parochus quantum per alias necessarias in parochiali munere occupationes sibi licet, spiritualem illam consolationem, salutariq. adiuuentum, religiosa praeparatione ab eisdem adhibita, denegat.

Quod de indulgentia à Paulo Tertio Pont. Max. corporis Domini sodalitatibus concessa, saepius promulganda, concilio prouinciali tertio sancitum est, id in ijs sodalitijs praestetur, quibus illa tributa, concessaue est.

Indulgentia

Indulgentia uero à sanctissimo D. N. Gregorio XIII. omnibus, et singulis, quae in hac prouincia instituta, instituendae sunt, corporis Domini sodalitatibus data, cuius concessa indulgentia exemplum typis impressum, in ultima huius libri parte extabit, ubique in illis, sepeq. promulgetur ad excitandos in salutari instituto, eiusq. munere sollicitè obeundo fidelium animos.

ORATIO quadraginta horarum, religiosè instituta, ut perpetuo sanctissime, cum salutariq. animarum fructu retineatur, haec etiam praeter cetera, eo de genere aliàs sancita, constituimus, et decernimus.

Primo in ijs solum ecclesijs siue secularibus, siue regularibus, fiat, celebraturue, in quibus sanctissimum sacramentum asseruatur: nec uero in ijs omnibus, sed in illis tantummodo, quas Episcopus statuerit.

Fiat autem in conspectu sanctissimi sacramenti: quod è tabernaculo expositum, in maiori, alioque, si Episcopus ita censuerit, altari propalam collocetur. Quod ut cum dignitate, decore, religiosèq. agatur, altaris, uel cappellae, ubi exponetur, collocabiturue, ornatus decens sit, ac religiosus.

Cerei praeterea in altari accensi, ad summum decem, minimum uero sex; decenti crassitudine, ac longitudine colluceant: lampades item ne plures, quam duodecim, aut tredecim; nec uero pauciores, quam tres. Licebit tamen Episcopo ob causam permittere, ut maior luminum numerus aliquando adhibeatur.

Orationis initio, cum sanctissimum sacramentum palam proponendum est, primum datis solemniter de more pridie illius diei, uesperis, et iterum eo die paulò ante campanarum signis, praesens adsit, cum sacerdos, pluuiali indutus, qui illud religiosè proponat; tum illius ecclesiae, ubi oratio futura est, aut totius parochiae, si ecclesiae parochialis est, clerus superpelliceo uestitus, qui in hac functione illum adiuet. Si uero, qui conuenerint, clerici; uel parochia, uel ecclesiae pauciores sunt, quem sex; alij alimde euocentur, ut ne eo numero pauciores adsint; huiusq. cum luminibus accensis, tum homines itidem parochiae, in cuius ecclesia finibusue oratio exponitur, praesertim sanctissimi sacramenti sodalitati adscripti.

Processio in exponendo sanctissimo sacramento per ecclesiam agatur litanijs, stansq. antiphonis, precibus, et orationibus, tum cereis accensis: itidemq. in eo reponendo seruetur.

Dum illud in altari propositum est; interdiu clerici duo, superpelliceo induti, capite aperto, ad altare semper assistant: quorum alter diaconus saltem sit, noctu uero saltem unus, isq. in sacro ordine constitutus.

Ad altaris uero, cappellae, ubi proposito sanctissimo sacramento, oratio fit, cancellos affixae sint tabulae precum, et orationum, quae pro temporum, calamitatumq. ratione, orantium usui ex sanctae matris ecclesiae instituto accommodatae, eaq. litteris grandiuiculis exscriptae, loco perspicuo sint.

Ad excitandam praeterea populi, in stata hac oratione

uersantis, pietatem, hoc curetur, ut aliquando, quo praesertim tempore, quaque hora frequens est fidelium ad eam concursus, sermo, isq. breuis, ad pia meditationis studium inflammandum apposite habeatur.

Vt autem ad huius constitutionis praescriptum omnia, quae ad huius statae orationis, usum sanctè retinendū pertinent, decore, rectè, ordinèq. agantur; unicuique urbis regioni ab Episcopo aliquot uiri graues, pietatis, spiritualisq. uitae amantes, et in ijs saltem unus ecclesiastici ordinis, qui alijs praesit, constituantur: qui in sua quique regione orationis huius curam gerant, quo tempore illa celebratur. Eorum praeterea munus erit, cum uidere, ut ad huius sanctionis praescriptam normam illa fiat, celebraturue; tum quibus in ecclesijs proximè ea futura est, illarum ministris ipsam significare, ac praenunciare.

Porrò ad ornatum, atque apparatus huius orationis celebrandae, ne quid ob sumptus necessarios desit; à parochia incolis parochus, in cuius ecclesia illa fiet, adhibitis simul aliquot parochialis uicinia uiris, Episcopo probatis, elemosynam eo nomine queritare, et colligere liceat. Quae elemosyna, si quae unquam ex impensis illis reliqua erit, Episcopi arbitrio in usum, et ornatum, qui ad cultum spectet, sanctissimi sacramenti, erogetur in illa ecclesia, uel in alia, ubi magis necessaria sit.

Nec uero, hoc uel alio praetextu, illo orationis tempore ad elemosynam excipiendam, colligendamue pelues, aut uasa eiusmodi patula, exponantur: sed Episcopi permissu, concessuue capsulas proponi liceat.

Orationis huius curatores uideant, ut per quadraginta ipsas horas continenter fiat; ac ne ad momentum quidem temporis, nec diu, nec noctu intermittatur. Cui rei quo cautius prospiciant; supputata parochialis uicinia incolarum, tum marium, tum faminarum ratione, illisq. in certas ob eam curam classes congruenter distinctis, et dispositis horas statae orationis pro supputatione inita, et populi partitione facta, ita separatim, ordinèq. assignent, ut sua hora classes singulae ad orandum conueniant; et intermissionis nullū spatium relinquatur.

Hoc orationis tempore, in ecclesia, ubi illa celebratur, feminae à maribus separatae; tabulato ad instructionum praescriptum interiecto, aut alio intersepto adhibito, orent.

Ne noctu feminis orandi stata hora aditusue in ecclesia detur.

Quod si noctu orantes deerunt, sanctissimum sacramentum in tabernaculo reponatur.

Quod si forte ex hac, uel alia causa Episcopi iussu aliquando noctu intermitti contigerit; interdiu compensetur continenti orandi spatio.

Cum oratio noctu celebratur; ne propterea ecclesiae ostia pateant; sed clausa, pulsantibus, et ad orandū conuenientibus, etiam singulis, aperiantur.

In ecclesijs monialium, cum oratio hac celebratur, nemo prius noctu in illam ad orandum intrmittatur. *Pe*

rum ibi sanctissimum sacramentum per noctem in tabernaculo maiori repositum, moniales solum ab interiori ecclesia adorantes, nocturno eo tempore per statas horas in oratione perseverent; summo uero mane iterum e tabernaculo illud depromatur.

Præsinito illo quatragesima horarum tempore, nec uero diutius, in ecclesia, ubi concessum est, oratio hæc celebretur. Id uero temporis prorogari ne liceat, nisi Episcopi concessu. Tamen cum noctu terminari contigerit, ad lucem produci eiusdem iussu licebit, si quando huius orationis initium, et finem noctu fieri, minus decenter ille animaduertit.

Per horam, antequam in una ecclesia oratio hæc terminetur, in altera, ubi proximè futura est, de more ritè inchoetur.

Quacunque de loco, ecclesiam, in qua exponenda sit sacra eucharistia pro oratione quatragesima horarum, hac constitutione supra præscripta sunt, aut de alijs ad cultum, et uenerationem sanctissimi sacramenti, aut ad altaris, cappellæ uè, ubi illud palam proponetur, apparatus, atque ornatum pertinentibus, ea cum in ordinario orationis huius instituto, et usû, tum etiam, si quando extraordinariè idem adhiberi petitur, aut concessum erit, inuolâtè, accuratèq. seruentur.

In ecclesia cathedrali, quoties oratio quatragesima horarum, uel inchoatur, uel peracto in alijs ecclesijs illius cursu, in eadem iteratur, alia uè ratione exponitur, indicitur uè; omnis ratio suadet, ut splendidiori luminis apparatu, et maiori cleri frequentia, maioriq. populi concursu habeatur, atque celebretur. Quare illius orationis initio, quod in ea ecclesia fit, rursusq. in eiusdem fine, ut Episcopo uidebitur, cum illius ecclesia clerus, populusq. si quem pro parochia ratione peculiarem habet, tum etiam uniuersus urbis clerus, tam secularis, quam regularis, qui supplicationibus publicis interesse solet, ac sodalitates omnes, et cunctus præterea populus, suis parochialibus sanctoꝝ insignibus distinctus, in illam matricem ecclesiam generatim, uniuersèq. ad orationis celebritatem conueniat.

Sigillatim uero pro uniuscuiusque parochia, uiciniæ uè, in classes distinctæ, ratione, quam Episcopus certam statuerit, inierit uè, idem tum clerus secularis, ac regularis, tum populus statim horis, sibi ordine speciè attributis, ad eam basilicam concurrat, more solemnium processionum, cruce scilicet prælata, et precum, antiphonarum, psalmodiarumq. pio, ac religioso cantu: indeq. quo ordine processerit, eodem piè, deuoteq. redeat.

In solemnibus illa processione, in qua sanctissimum Domini corpus per urbem religioso cultu defertur, ne reliquæ ulla, sed illud solum, ut ueteris instituti, ecclesiarumq. Romanæ matris consuetudinis est, pio, religiosoq. apparatu, solemnèq. celebritate feratur.

Canonici singuli, et qui dignitates obtinent, cum processiones publicas, illam præsertim solemnem, quæ in celebritate sacri diei corporis Domini agitur, atque

aliàs item in portando sanctissimo sacramento singulis mensibus constitutas, obeunt; intortitum accensum in manibus, capite aperto, ferant. Capitulum autem decenti magnitudine, et crassitudine habeat, quot canonicorum numero satis sint.

Reliqui chori ministri cereos item accensos habeant, eosq. forma conuenienti.

Quo autem religiosius prouincia nostræ fideles sanctissimi corporis Christi Domini solemnitatem colant: pietatisq. operibus, quæ sacro illius solemnitatis tempore præstanda sunt, indulgentias à summis Pontificibus, Urbano Quarto, Clemente Quinto, Martino Quinto, item et Eugenio Quarto concessas, consequantur; parochorum cura sit, die Dominico, solemnitatem præcedenti, hæc paterna charitate, grauiq. sermone illos præmonere, atque hortari.

Primo, ut confessi, uel in solemnitate, uel intra octauam, sacram communionem sumant.

Et pro facultatibus elemosynam dent.

Et purè, casteq. in orationibus frequentes, atque assidui sint, in pietatisq. christianæ exercitationibus uersentur.

Et pridie solemnitatis ieiument.

Et, et in solemnitate, et reliquis demceps septè diebus ad uespertinum, et matutinum, aliarumq. canonicarum horarum officium, et Missæ solemnem sacram frequentissimi conueniant, processionemq. solemnem item supplices obeant.

Et q. ad ea christiana pietatis officia fideles magis inflammantur; per eosdem parochos, indulgentiæ, ut infra exponuntur, ab eisdem Pontificibus unicuique uerè penitenti, et confesso datæ, euolgentur.

Ieiunantibus pridie solemnitatis, indulgentia cõcessa annorum centum.

Præsentibus in uesperis primis, indulgentia annorum etiam centum.

Iis, qui in solemnitate Missæ solemnem sacro intererunt, indulgentia annorum totidem.

Qui in matutino aderunt, ijs indulgentia annorum totidem.

Qui in secundis uesperis intererunt, ijs quoque data indulgentia totidem annorum.

Qui primæ, tertiæ, sextæ, nonæ, completorijs officijs aderunt, indulgentia ijs datur quatragesima annorum pro singulis horarum officijs.

Qui intra octauam uespertino, matutinoq. officio, et Missæ solemnem sacro aderunt, indulgentia item datur annorum centum.

Quæ pertinent ad sacramentum penitentia.

Ecclisia parochialis, eiq. item annexa, in qua confessiones audiri aliquando solent, confessionale unum habeat, forma in instructionum libro demonstrata, constructum; duo uero, eadem forma, et modo; ubi quingentarum animarum, et amplius cura geritur. Ecclesia autem, quæ plures habet confessarios, totidem confessionalia, quot confessarios, habeat, siue

sive parochialis illa sit, siue collegiata, siue cathedralis.

In confessionali hæc affixa sint, sacra scilicet imago, litteræ processus die cænæ Domini, quotannis editæ, tabella casuam, quos sibi Episcopus reseruauit, forma absolutionis, et orationes præterea preparatoriae ad sacram confessionem audiendam impressæ.

Ne capsula, loculi uè, colligendæ elemosynæ causa, siue confessarij usui, siue ecclesiæ utilitati ea sit, ac ne obpium quidè ulli aliud opus, loco confessionibus proximo, nedum ipsis confessionibus, affigatur, apponatur uè.

Excommunicationis penam, concilio prouinciali primo sacerdotibus, sine approbationis facultate, ab Episcopo data, penitentia sacramentum ministrantibus propositam, ipso facto eos, qui contrafecerint, subire decernimus, et declaramus.

Confessionis sacre audiendæ munus sacerdotibus regularibus, quamuis ad illud ob peritiam, scientiamq. idoneis, ne committatur; nisi à monasterij præfecto testatum litteris fiat, eos uita disciplina, moribusq. probatos esse; ac dignos propterea quibus id muneris imponatur. Quo in testimonijs genere ipse uideat, ne quid restitendo admittat, quod religiosa conscientia siue fraudi sit, labem uè afferat.

Unusquisque monasterij regularis præfectus bis quotannis, semel scilicet ineunte aduentu, iterum quatragesimæ initio, confessariorum sacerdotum sui monasterij, probatorum, nomina, in folio exscripta, ad Episcopum deferat; ut, cum regulares ex uno in aliud monasterium commigrare frequenter soleant, eamq. ob causam illorū numerus interdum minuat, aliu de ipse Episcopus, alios in eo munere gerendo idoneos, ac probatos opportune habere possit.

Sacerdotum confessariorum, qui probati sint, nomina, in tabella ordine descripta, ad ualvas sacristiæ ecclesiæ, ubi complures illi habitant, affixa in omnium conspectu sint.

Episcopus et in urbe, et quo tempore etiam uisitationem obit, in frequentioribus diæcesanis locis confessarios sacerdotes, etiam regulares, aliquando ad se, tum singulos, tum uniuersos conuocet. Iisq. primò, cū cateras muneris, quod susceperunt, partes, grauitè, accurateq. ostendat; tum præcipuè moneat, quantum, quamq. graue, uel ad salutem, uel ad perniciem animarum onus sustineant; proinde demonstrat item, et quam bene notos casus ipsi habere debeant, in quibus absoluendi auctoritatem nullam habent, et quam studiosè propterea caueant, ne in messe aliena facem ponant, et quam cautè item in penitentium absolutione agant, cum præsertim uel de restitutione, uel de occasione, quibus ad mortalia peccata aditus fit, abiiciendis agitur.

Ne uero facile in eodem peccati genere fideles offendant, hoc etiam illos ipsos confessarios admoneat, quam prudentes, quam cautos, quam diligentes in penitentibus salutaribus imponendis eos esse oporteat: tum præscribere etiam, ut non solum uicia, peccataq. fideles, sed uirtutes, christianæq. uitæ officia, opera,

et actiones, cum christiani nominis splendore congruè suscipiant, ac præstent; maioresq. in uia Domini progressus in singulos dies habeant, proposita unicuique, pro eius ingenio, et conditione, ac statu, bene, sanctèq. agendi ratione.

Demonstret denique, quam sedulè caueant, ut ne eorū dicta sanctarum cohortationum, paternarumq. oburgationum plena, à factis ullo modo dissentiant; ac ne item, audiendis sacris confessionibus, ullam, ne minimam quidem, auaritia in primis, suspicionem præbeant.

Instructiones, ad sacramentorum, et penitentia, et sacre communionis, ministrandorum usum, cultumq. pertinentes, a nobis concilio prouincialis tertij decreto confectas, atque editas, in sua quisque urbe, diæcesiq. Episcopus seruari omni diligentia curet.

Medici quicumque, uel in urbe, uel in diæcesi sunt, duorū mensium spatio per singulos Episcopos, si id ante non præstiterint, iureiurando obstringantur: quo spondeant, se, quod Pij Quinti Pont. Max. sanctione, de medicis edita, præscriptum est, integrè, inuolâtèq. seruaturòs esse. Qui iusiurandum præstiterint; ne excommunicationis pena, concilio prouinciali primò decreta, sed ijs tantum penis, illa Pontificia constitutione sancitis, irretiti teneantur, si contra fecerint.

Nec uero confessarius sacerdos, confitendi tempus ægro tanti proget; nisi primò re cum Episcopo, eorū, cui ille id cura dederit, communicata, prorogationis facultatem, scripto exarata, ab illo impetrarit.

Casus restitutionis rerum, quæ incertum est, quibus restitui debeant, Episcopo demceps reseruati sint.

Confessarius sacerdos, quicumque sit, etiam regularis, ne audita sacra confessionis testimonium scriptum, aut impressum, manu sua, suoq. sigillo signatum, sibi peccata confessis, dare omittat, tum in Pascha, ut parochis, tum ægotationis tempore, ut medicis, quod debent, eos præstitisse, planè constat. Constitutum præterea Paschæ tempore nomina, et cognomina, ut fraudi multiplici occurratur, in librum certum, notato etiam die, et mense referat: quem librum Episcopo petenti, pro debito charitatis studio, non modo non deneget, sed promptè ostendat atque exhibeat, tradat uè; testimonij uero formula certa ab Episcopo præscribatur: cuius exempla, ubi ars impressoria fit, et ubi opus est, typis impressa, quam plurima unicuique sacerdoti confessario tradantur.

Quæ pertinent ad extremam unctionem, et reliqua erga morientes officia.

Quibus parochis concilio prouinciali secundo permissum, domi aliquando habere sanctum oleum in sinu, ijs fenestellam in ipsa domo, loco decenti, ac tuto construant; panno serico circumuestiant; ualuis, et clauè claudant, ut et in honore, et rectè custodiatur.

Parochus extremae unctionis sacramentum sicut his ministrare debet, adultis scilicet, periculosè ægotantibus,

bus, propeq. moribundis, senio confectis, etiam non ægrotis, in diem morituris; ita istis, ne ministret, nepe pueris, rationis usu carentibus, mulieribus in partu laborantibus, ad bellum proficiscentibus, nauigantibus, peregrinantibus, et ijs, qui mox ultimo supplicio mulcandi sunt.

Idem cum pro agris parochialis uiciniæ suæ semper oret, sacrificiumq. offerat; tum si quem ex ijs periculose ægrotare uiderit, hoc curet diligenter, ut die, nocte, ad extremam unctionis sacramentum, ei ministrandum præsto sit, et paratus.

Cum autem is ad agrum, qui à parochiali ecclesia longius abest, grauitèr, ac non sine periculo mortis, febrili, morboque laborantem, sanctissimum corpus Domini defert; ne ubi ad parochiale domicilium ipse redierit, mortem ille prius obeat, quam ad extremam unctionis sacramentum; eidem ministrandum, reuerenti possit; uasculum etiam sacre illius unctionis secum ferat, illam eî, postquam corpus Domini præbuerit, ministraturus: si ita pro morbi ingrauescentis ratione, mortisq. periculo faciendum censuerit.

Id extremam unctionis sacramentum ministraturus, quot commodè potest, presbyteros, et clericos adhibere studeat, superpelliceo indutos; qui ipsum, et ministrantem, et precantem, pietatis, orationisq. studio in eo ministerio adiuent.

Quod si plures habere non potest, unum saltem omnino adhibeat clericum, sibi ministrantem.

Accedat autem, illud ministraturus, stola, et superpelliceo indutus.

Vas sacri olei, ne sinu, brachione comprehensum, sed sacculo serico aptè inclusum, cordula serica à collo pendens, piè, reuerenterq. ferat.

Cum accersitur, prope ægrotantis lectum, mensam paruatam, ubi commodè fieri potest, parari; mappe candida sterni curet, super qua, et uas sit, ubi bombix, seu stappa ad abstergendas unctiones, micaq. panis ad abstersionem digitorum præparata, et uas alterum aque ad manus lauandas, et candela cerea item parua. Qua in mensa uas sacri olei a parte lecto uicini ori ponatur; à laico autem homine ne manu teneatur.

Mulieribus ministraturus, renes ne inungat.

Vbi sacramentum ægro ministrat; dum ille sermonis, et sensuum usum non amisit; cum breuibus, et suauibus, ardentibusq. uerbis excitare ad desiderium uitæ aternæ, et ad spem de diuina misericordia concipiendam, ne opportune desistat; tum, cum prope moribundus est, in illius animæ commendatione, quam maxima potest, itima animi pietate, statas religiosas, sanctasq. preces recitet.

Curetq. toto eo tempore, ut domestici simul omnes, qui adsunt, pro eo Deum piè precentur.

Vbi hoc officium piè, accuratèq. præstiterit, si æger adhuc uiuit, aut animam agit; ne eidem præsens adesse, omniaq. salutaria officia præstare omittat. Si uerò adesse aliquando non potest, uel quia alijs grauitèr ægrotantibus, sacramenta ministrare necesse habet;

uel quia necessarijs parochialis curæ occupationibus alijs impeditur, tunc ea pietatis officia illi à sacerdote, si quis alius eo loco est, sollicitè præstari curet.

Ad quod etiam officium, sibi hoc subsidium, cum opus est, comparet, ut confratris sanctissimi sacramenti, aut doctrinæ christianæ homines aliquos, parochiali sua diligentia, ad consolationis, et spei excitatione officia, aliaq. eiusmodi, instructos adhibeat.

Hoc etiam parochus domesticos, qui ægroti curam habent, moneat, ut ne post extremam quidem unctionis sacramentum, quod ei ipse ministrauerit, corporis curam deserant.

Singulis mensibus, in diocesi unusquisque Vicarius foraneus, et in urbe præfectus regionalis, aut alius, cui id muneris Episcopus dederit, à suæ regionis parochis de illis perquirat, qui obierint; ijsq. animam agentibus, an ipsi præsentibus adsuerint; an curæ, et pietatis officia omnia eidem moribundis præstiterint; tû, ubi opportune in mortuorum agnatos, affinesq. incidit, parochialium sacerdotum debitum officium, ab illis diligentius recognoscat.

Quod si eos negligentiores esse animaduertit, ubi primum illos, ut par est, reprehenderit, tum eorum negligentiam culpamq. ad Episcopum deferat.

Episcopus pro sua uigilanti cura, in urbe, aut alio loco, in quo ipse sit, cum ægros grauitèr laborantes, præsertim uitæ spiritualis amantes, pietatisq. laude insignes, paterna charitate aliquando uisitare studeat; tum Episcopalem benedictionem moribundis imperat.

Hoc officium quoque diligentius, cum potest, sæpe parochis, sacerdotibus, religiosis uiris, ægrotantibus, et moribundis item, præstare idem piè curet.

Parochus uerò fidelibus prope morituris suggerat, ut, ex hoc seculo, antequam migrent, qui præsertim in urbe sunt, aut alio loco, in quo Episcopus sit, ad illum, certum hominem mittant, qui eis Episcopalem benedictionem petat.

Quæ pertinent ad sacramentum ordinis.

Vbi primum Episcopus, aut parochus aliquem norit, qui uel spontè se clericali militiæ adscribi uelit, uel à parentibus adhuc infans destinatur; hoc sedulo curet, ut ille, quò diligentius clericalis disciplina, uitæq. religiosè institutionis primum imbuatur, ecclesiam frequentius adeat; functiones, quas clerici obeunt, cæteraq. id generis ministeria cernat; ipsiq. parochi, uel alij sacerdoti, quem idem Episcopus mauerit, in disciplinam, curamq. traditus, ecclesiasticorum hominum consuetudine utatur. Sicq. multiplici ratione cum paulatim, et clericalis uitæ officijs obeundis, et laboribus suscipiendis, assuescat; tum discat etiam, atque animaduertat, quod uitæ genus, si ordinis sacramento initiari uult, sequi debeat; proindeq. de re tota maturius ante deliberet.

Parochi uerò sit, illiusuè, cuius curæ, Episcopi iussu, traditus est, eum quacunque clericalis uocationis in-

stituitur.

stitutionis uè sunt, aliquando monere, ac docere diligenter.

Vt ad ecclesiæ ministerium complures instituantur, qui ab ineunte pene ætate ad pietatem, uitæq. innocentiam, cum litterarum doctrina coniunctam, accurate instructi, ei sanctè, utiliterq. post inseruiam; illud unusquisque parochus ualde studeat, ut quamplurimos potest pueros, præsertim pauperes, bona indole præditos, qui spem afferant, se sacris initiatos, ecclesiæ ministros utiles fore, ad ecclesiasticam uitam normam accurate erudiat, eosdemq. præterea, cum ante, tum etiam in primis, post susceptam clericalem tonsuram, ac deinceps minoribus ordinibus adscriptos, pro paternæ charitatis studio, optimis moribus, clericali religioni congruentibus, clericaliumq. functionum disciplina bene informet; litterisq. item instruat, eos præsertim, qui ab alijs probatis uiris, artem litterariam profitentibus, ob inopiam, aliamuè causam, commodiùs, diligentiusq. erudiri non possunt.

Eorum autem singulorum mores, studia, litterarumq. progressionem Episcopo parochus aliquando significet; ut suo tempore, uel in seminarium cooptati, uel alia quacunque uia adiuti, pro ætatis ratione, proq. ingenij captu, studijs grauioribus se dedere queant.

Sacre ordinationes, tum statim solum quatuor anni temporibus, nisi ob urgentem causam, illas alio tempore aliquando, facultate à sede Apostolica litteris data, haberi necesse sit, tum in ecclesia cathedrali, ritu solemniori, canonicisq. præsentibus, habeantur. Si uerò quandoque in diocesano loco habentur, in illius loci ecclesia primaria celebrentur, clero eiusdem præsentente, ut decreto Tridentino cautum est.

Sæpe illud, facileq. euenit, ut uel hominis mores mutantur, uel, quod de illius uita minus antea notum, atque exploratum erat, id postea aliquo modo pateat; quo fit, ut, quem Episcopus, superioruè aliquando probauit, dignumq. existimauit, aliquo etiam sacro ordine initiari, illum ipsum post inueniat indignum, neque idoneum esse, cui idem, aut maior ordo conferatur. Quare ut et erroribus, multipliciq. fraudi occurratur; et plane seruentur decreta illa Tridentina, unum, quo uetatur ad superioris ordinis gradum illos ascendere, qui in inferiori aliquandiu, Episcopi iudicio, uersati non sint; quicq. cum ætate, uitæ etiam merito, doctrinaq. maiori non proceperint; alterum, quo cauetur, nemini licere ab alio Episcopo primam tonsuram, aut ordinem aliquè suscipere, nisi eius probitas, et mores, ordinarij sui testimonio, primum commendentur; Episcopus, aliusuè superior, prout pro sua prudentia, pietateq. expedire censuerit, in primis uideat, ne cuiquam ante, quam sacre ordinationis tempus proximè instet, litteras eiusmodi testimoniales, dimissoriasuè, pro ordinibus, ab alio Episcopo suscipiendis, sine necessaria causa unquam concedat. Neque item ijsdem litteris facultatem det, plures ordines suscipiendi, quam illos ipsos tantum, quos uno, eodemq. tempore ab eo suscipi noluerit, ac per sacros canones, conciliaq. licuerit. Præstinet præterea in illis ipsis

certum suscipiendi ordinis, cui quisquam adscribendus est, tempus, mensuram scilicet, uel bimestre, uel longius, ut pro loci distantia, pro alia uè eiusmodi causa opus esse uiderit. Quo præstituto tempore transacto, eas litteras, illo nomine à se concessas, ei in posterum nihil suffragari, nihilq. roboris habere ijsdem litteris declaret: quas etiam cancellario Episcopali ab illo, cui concessæ sunt, reddi decernat.

Nec uerò alienæ diocesis clerico seculari, neque ulli omnino regulari, litterarum auctoritate, quas dimissorias, testimonialesuè hic ab superiore, aut ille ab ordinario suo habet, Episcopus ordinem aliquem, uel minorem, uel maiorem, ac ne primam quidem tonsuram, tempore illarum litterarum præterito, conferat. Quòd si nullum ijsdem litteris spatium temporis præscriptum sit; ne item in sacra ordinatione quemquam promoueat; nisi eas recenter, aut scriptas, aut renouatas, confirmatasuè is afferat; atque ita recenter quidem, ut non amplius duobus, tribusue mensibus ante sacre ordinationis, qua ille proximè initiandus est, tempus data, confirmatauè sint; si modò, aut loci distantia, aut eius, qui ordinem suscepturus est, diuturna ab suo Episcopo, superioreuè absentia, alia uè id generis causa uetustiores litteras, eiusdem Episcopi iudicio, admitti, probari uè non postulet. Id ipsum quoque Episcopus in testimonialibus morum litteris cauebit, quas suæ etiam diocesis clerici, alijsue quicumque eo de genere afferent.

Litteras autem eiusmodi, de moribus testatum facientes, ab aliena diocesis clericis, regularibusue item, qui ab sua diocesi, monasterionè proximè aliquandiu abfuerint, sibi afferri, exhiberi uè curet, non solum ab eorum Episcopo, superioreuè, sed ab illo etiam, apud quem proximè manserint, eiusuè auctoritate scriptas, atque obfirmatas.

Quod idem à suis clericis præstari iubeat, qui in aliena diocesi, aliquo temporis spatio, proxime fuerint. Si uerò qui eo spatio in litteris præfinito, aut si nulli etiam præfinito sit, duobus, aut tribus postdatas, renouatasuè litteras mensibus, ordines non susceperit; tunc litteras illas, uel dimissorias, uel morum testimoniales, eo nomine sibi ab suo ordinario, uel superiore primùm datas, uel recenter confirmatas, renouatasuè, quamprimum per loci distantiam potest, eidem per se, uel alium restituat, reddatue.

Cum autem deinceps ordines suscipere uult, iterum recentes illas ab eo imperet.

Qui item ab suo Episcopo eos suscepturus est, quod ad morum suorum testificationes attinet, à quibus debet, iterum recentes illas ei afferat, exhibeatue.

Si quis una aliqua culpa, impedimento uè, ut infra irretitus tenetur, ne ad sacram ordinationem, contra sacrorum canonum, et contiliorum præscriptum, accedat, ut ne censuras, pœnasuè canonico iure illis, qui tales ad eam accesserint, constitutas, subeat. Rursus diligentiam Episcopus adhibeat, ne fraude, uel dolo quispian sacre ordinationi sese ingerat.

Impedimento irretiti hi sunt.

Minores natu.
Sacramento Chriftatis non confirmati.
Rudes, et ignari.
Criminosi,
Solemniter pœnitentes.
Neophyti.
Ebrietati, et gula dediti.
Impudici.
Lapsi post ordinem susceptum.
Periuri.
Vfurarij manifesti.
Infames.
Ratiocinijs obligati.
Serni.
Corpore uitati.
Insigniter deformes.
Illegitimi nati.
Peregrini, et ignoti.
Bigami.
Irregulares quouis alio modo.
Suspendi.
Interdicti.
Excommunicati.
Amentes.
Morbo caduco laborantes.
Energetici.

Non examinati, et probati.

Subdiaconatum suscepturus, quo diligentius uita perpēdat rationem, cui se, illum suscipiendo, sanctè obstringit; ac proinde re tota accuratius deliberata, puriormente, ardentioriq. animi uoluntate, ad rem tanti momenti accedat, priusquam eo sacro ordine initiatur, aliquem semotum locum adeat, ubi ab omnibus curis, et occupationibus liber, cum omnis ante acta uite sue peccata, diligenti conscientia discussione, ritè confiteatur: tum in salutaribus meditationibus, alijsq. spiritualibus exercitationibus totus uersetur, duce, et moderatore sibi adhibito, religioso uiro, earum usu perito, quem Episcopus in primis probabit.

In illis autem, uel mense, uel longiori, breuioriue tēpore persistat, prout de moderatoris consilio, Episcopus expedire censuerit.

Quas item exercitationes, eodem præscripto, et modo, eo tempore, diaconi, cum ad sacerdotij gradum accessuri sunt, piè ineant, ac præsent.

Nemo titulo seminarij sacris maioribus ordinibus adscribatur, neque titulo item beneficij, aut pensionis, alteriusue cōsuis, quem ei ad uictum, Episcopi iudicio, satis esse non constet.

Qui maioribus ordinibus initiari uolunt, ij, quod Tridentino decreto iussum est, inuolantè planè seruent, ut mense scilicet, aut longiori ante statam sacre ordinationis diem temporis spatium, prout edicto Episcopali præsumitur erit, ad Episcopum se conferat.

Quoniam uerò prima tonsura, ut cathedrisimè etiam Romani literis traditur, ad ordines suscipiendos quadam preparatio ijs est, qui Dei ministerio dicandi sint; permultum propterea refert, omnem in illa conferenda,

et suscipienda, diligentiam studiosè adhiberi. Quamobrem id quoque ab ijs, qui prima tonsura initiandi erunt, omnino seruari, ac præstari decernimus, nisi aliquando Episcopus aliud ob causam faciendum censuerit.

Præstito igitur tempore omnium, ac singulorum, tum qui prima tonsura, tum etiam qui maioribus ordinibus initiandi, ad Episcopum accesserint, nomen, cognomen, parentes, patria, ecclesia parochialis, intra cuius fines quisque ortus, atque illa item, ubi proximè habitavit, rectè notentur Episcopi iussu. Ac præterea beneficium ecclesiasticum, pensionè, aut patrimonium, illiusue generis census, cuius nomine, tituloque quis sacros ordines suscepturus est. Hac uerò ipsa, litteris exarata à parochio, ab eoque, cui Episcopus id negotij dederit, publicè de illis proponitur die festo inter Missarum solemnias in ecclesia, et cathedrali, et propria parochiali, et in illa quoque, in cuius finibus postremò domicilium habuerit, et ubi præterea Episcopus censuerit. Ac quod ad censum attinet, in ea omnino parochiali ecclesia, intra cuius limites maior eius census, siue ecclesiastici, siue alterius generis pars posita est, ut denunciari queat, si quæ uel confictio sufficientis census, uel aliæ fraudes subest, uel aliud, quam obrem illud beneficium aliumue census non pacificè possideat: uel si quæ census illius pars ære alieno, alioue modo obstricta teneatur, unde is, deinde initiatus sacris, non habeat satis unde uiuat, cogaturq. propterea turpiter uictum queritare. Hac adhibita ratione, inquitur diligenter is, cui id muneris Episcopus dederit, de eorum, qui prima tonsura, uel sacris maioribus ordinibus initiandi sunt, natalibus, atate, uita, et moribus, acceteris, quæ oportet, à uiris spectata probitate. Nec uerò is testimonialibus solum, quæ eorundem, qui ordinibus initiandi sunt, nomine fient, uel afferentur, contentus omnino sit; sed aliunde, etiam pro officij sui munere, ea omnia de illis studiosè indagat, ut sibi hoc de genere toto ueritas omni ratione constet.

Quinimo quod ad mores illorum inquirendos attinet, testificatio ab ijs nulla conquiratur, quos sua uita testes ipsi attulerint, nominarintue, si id testimonij genus ab alijs, spectata integritate uiris, rectè haberi queat. Alia præterea omnis diligens cautio, ac ratio in hac ipsa tum indagatiōe, tum testificatione ab eo, quem huic muneri Episcopus constituerit, adhibeat.

Litteræ porro, quibus tota hæc inquisitio, ac testificatio continetur, ad Episcopum rectè obsegnata ab eo mittantur, cui id ille cura mandauit. At uerò, ne propter eiusmodi, aliamue diligentiam, quam pro sui muneris officio Episcopus in eorum, qui ordines suscepturi sunt, natalibus, ac moribus, ceterisq. id genus perquiredis adhibuerit, eorum quisquam excusetur, quominus præscriptas sibi de se, suisq. cōditionibus, qualitatibusue testificationes certas, infra constitutas, afferat.

Quas testificationes afferendi id tempus illis præstitutum

tutum sit, quo examen subituri, ordinis suscipiendicauis, ad Episcopum conuenient. Quod sane tempus, Episcopali etiam edicto, significandum illis, qui in urbe sunt, feriam scilicet secundam hebdomadæ, statam sacre ordinationis diem præcedentis; diæcesanis autem, alijsue ante feriam quantam hebdomada, in quam ipsa sacra ordinatio incidit, constituimus: id uerò, nisi uel pro diæcesi exigua, aut amplioris ratione, uel pro numero eorum, de quorum ægetur promotione, breuius, aut longius conueniendi tempus, edicto suo Episcopus præscribendum censuerit.

Omnis, quicumque uel primam tonsuram, uel ordines minores, maioresue suscepturus est, ea singula, quæ mox infra ordine statuuntur, de se litteris, legitime testata suo Episcopo faciat.

Primò se legitimo matrimonio natum esse; aut ob natalium impedimentum, secum dispensatum esse. Præterea, se; uel origine, uel beneficio ecclesiastico, quod in diæcesi obtinet, uel decemali domicilio, uel alia quauis legitima ratione diæcesanum esse.

Tum à parochio, à ludiq. magistro, ut Tridentina synodus Oecumenica iubet, aut ab eo, quem in quouis studiorum genere audit, aut si in seminario adscriptus est, ab illius rectore, aut ab alijs, quos Episcopus maluerit, obsegnatas litteras, afferat, quibus de uita suæ disciplina, moribusq. testatum fiat.

Doctrinam item christiana scholas se frequentasse, id testimonij afferat, uel à præfecto illarum, in parochiali uicinia sua constituto, uel ab eo, qui omnium id generis scholarum curæ præest.

Hæc præterea testimonia afferat, qui se prima tonsura initiari uult.

Sacro chrisimate confirmatum esse.

In ecclesia frequentius, religiosusq. uersatum esse. Spe esse, se in clericali disciplina permansurum; hoc uerò testimonium à parochio, aut ab eo sacerdote habeat, cui ab Episcopo in disciplinam traditus est, postquam clericali ordinis suscipiendi animum, uoluntatemq. ei patefecit.

Sacram item communionem crebrò per annum sumpsisse.

Licebit tamen Episcopo etiam sine testimonio, tū sumpta communionis, tum frequentate scholæ doctrinæ christiana ob causam admittere.

Qui uerò aliquo minori, maiorine ordine initiandus est, testimonij præterea, quæ mox supra præscripta sunt, afferat etiam de his, quæ sequuntur.

De prima tonsura, aut de ordine, quem proximè suscepit.

De illius ordinis functionibus, à se præstitis; idq. testificationis habeat à præfecto ecclesiæ, cuius adscriptus est. Nec uerò etiam regularis, cuiuscunque ordinis sit, admittatur, qui hoc testimonium non attulerit à suo superiore.

De habitu clericali, ad prouincialium, diæcesanorūq. conciliorum præscriptum, post ordinem proximè susceptum, à se assidue gestato.

Quam testificationem à parochio afferat.

De confessione frequentiori, ex decretorum prouincialium præscripto, cuius rei testimonium obsegnatum ab aliquo confessario sacerdote, probato ad audiendas confessiones clericorum afferat.

De sacra communionem, ut decretis prouincialibus iussum est, crebrius sumpta. Hoc autem testimonium afferat, uel à parochio, uel à præfecto ecclesiæ, in qua adscriptus est, uel ab alio sacerdote, qui Episcopi iussu ministravit.

Qui subdiaconatum, aliumue sacrum ordinem suscepturus est, scripta præterea afferat, quibus præter catechra testetur.

De se, ex præscripta formula, denunciations in ecclesia cathedrali, et in alijs locis, per Episcopum constitutis, publicè die festo inter Missarum solemnias factas esse.

Ætatem item, sanctione Tridentina præscriptam, annos scilicet uiginti duos, si subdiaconatum, uiginti tres, si diaconatum, uiginti quinque attigisse, si sacerdotium suscepturus est.

Censum item, uel ecclesiasticum, uel laicalem, quem, et pacificè possideri, et tantum esse constet, quantum ad uitæ eius sustentandæ usum satis esse Episcopus censuerit, secundum prouincia, uel loci qualitatem. De censu præterea denunciations, præsumitur supra locis, factas esse, atque ad huius concilij præscriptum.

Quicumque uerò subdiaconus, aut sacerdos creandus est, id præter alia testificationis afferat, se spirituales exercitationes, ad decreti, in hoc prouinciali Concilio editi, præscriptum, præstitisse.

Ut et Episcopo, sacram ordinationem habituro, et ijs, qui ordinis sacramento initiandi sunt, satis temporis detur, quo præstare possint; quæcumque, uel sacri Tridentini Concilij decretis, uel nostris etiam prouincialibus constitutionibus, ante statam illius sacre ordinationis tempora, in ijs præsertim, qui maiores ordines suscipiunt, præstari iussum est; primo Episcopus, statim illis temporibus eam de more solemniter celebraturus, duobus ante mensibus, aut amplius, minusue, pro diæcesis amplitudine illius habendæ diem litteris indicat; tum edictum, certa uerborum formula conscriptum, publicè proponi, ecclesiæq. cathedralis ualuis, alijsq., ut consuetudinis est, locis affigi, idemq. præterea à singulis parochis promulgari iubeat. Quo edicto omnes quicumque, uel primam tonsuram, uel ordines minores, maiorine suscepturi sunt, ad sacram ordinationem euocet. Certum præterea, uel menstruum scilicet, uel, quod ad diæcesanos attinet, longius etiã, pro diæcesis amplitudine, spatium præstituatur, quo ad se omnino illi singuli, qui prima tonsura, aut aliquo sacro ordine initiandi sunt, ante statam ordinationis tēpora conueniant.

Certam item diem, sacre ordinationi proximam, edicat, qua primo, qui in urbe sunt; tum rursus alteram, qua diæcesani, qui prima tonsura, aut aliquo ordine initiandi sunt, cum præscripta testimonia afferant, tum stata examina subituri, præsto sint. Reliqua præterea omnia, et singula edicat, et commoneat, quæ uel

à clericis, qui initiandi sunt, uel à parochis, sacra ordinationis causa, præstari debent.

Proximo autem post illam edicti promulgationem die dominico, parochi, qui in urbe sunt, tum uero diocessani ubi primum litteras indictionis diei, sacra ordinationis celebrandæ acceperint, dominico die, proximè sequenti, in sua quique ecclesia illas publice proponant, atque affigant, unà cum edicto, de sacra ordinatione, et Episcopi etiam litteris pastoralibus, ex præscripta formula, per nos edenda; aut alia ratione, argumentone, cum re, quæ sanctè agenda est, consentaneo, prout Episcopus aliquando expedire censuerit.

Quo dominico promulgationis die, ob sacram ordinationem proximè futuram, in singulis ecclesiis parochialibus, ut aliàs decretum est, processio de more agatur, litanis, supplicationibus publicis, quibus uniusquisque secum mente reputans, quàm pauci operarij in messe multa sint, hoc Deum toto corde exoret, ut, qui dominus est messis, ipse mittat operarios in messem suam, ac lumen Episcopo præbeat, ut in ijs deligendis, quos ordinibus adscribat, quos uero Episcopus delegerit, ope diuina illi adiuti, in sanctitate, et utilitate ei seruiant, eiusdem gloriam omnibus in rebus sibi proponentes. Quod, ut eo nomine Deum populus simplex sæpius oret, id illum singulis diebus dominicis per messem ante sacra ordinationis tempus, crebra cohortatione, parochi intra Missarum solemnias præmonent, et dominico die, illam proximè præcedenti, pastorales etiam illas Episcopi litteras descripto accuratè iterum recitent, tum præterea, ad monitione populum ad illud excitent, ut non modo supplicationes ob eam causam, altero Concilio prouinciali decretis, piè, religiosèq. tunc obeat, sed illis ipsis statim, qui sequuntur, sacra ordinationis diebus, frequens in oratione purè, sanctèq. ueretur, ut Dei sanctorumq. ope, pijs fidelium precationibus impetrata, et Episcopus ordines ijs conferat, quos utiles operarios ecclesia Dei postulat, et qui ordines suscipient, in dies progressu maiores habeant, in uitæ, morumq. sanctitate, religione, doctrina, ac prudentia.

Id Episcopus quantum sibi per occupationes Episcopales licet, maxime curet, ut, cum experimentum, examiné de ijs instituitur, qui ordinibus, præsertim maioribus initiandi, quiq. ecclesiis parochialibus præficiendè sunt, ipse præsens in eo examine adsit.

Quicumque ecclesiasticè aliquè ordinè suscepturus est, de eo periculum, experimentumue fiat, non solum in litterarum scientia; uerum etiam in cantus peritia, ad ordinis, quem tunc suscipiet functiones ritè, rectèq. obeiendas necessaria; tum præterea, si sacro ordini adscribendus est, in usu, ac notitia, quàm in recitandis diuini officij horarijs laudibus, precibusq. habeat.

In testimonialibus ordinis, ab unoquoque suscepti, litteris, fiat testificatio etiam ecclesiæ, lociue pijs, cui is tum adscriptus est, ex Tridentino decreto. Nec uero propterea, quominus alij uel ecclesiæ, uel loco pio, eundem etiam postea ab Episcopo adscribi liceat, ueritum sit.

Stata illa temporum interualla, ordinibus, tum minoribus, tum maioribus suscipiendis Concilij Tridentini decreto præscripta, ne facillè, ac passim sine ullo delectu prætermittantur, omittanturue. Quod si de ijs aliquid ab Episcopo remitti, dispensariue contigerit, id in litteris dimissorijs, testimonialibusue ordinum, adscripta etiam dispensationis causa testatum planè fiat.

Clericus, qui ab suo Episcopo litteris testimonialibus, dimissorijsue impetratis, ordinem ab alio Episcopo susceperit; mense post illum susceptum, aut longiori pro loci distantia temporis spatio, in eisdem litteris præscripto, testificationem ordinis, quem susceperit, scriptam suo Episcopo afferat: si uero legitima causa impeditus est, id per alium præstet.

At ubi primum poterit, ipse quoque Episcopum conueniat, ut, et in eorum, qui ordinibus adscripti sunt, librum referatur, et certæ ecclesiæ, si nondum adscriptus est, ex Tridentino Decreto adscribatur.

Et minorum ordinum functiones ad usum reuocentur, et per eos tantum præstentur, exerceanturue, qui in illis constituti, adscriptiue sunt, ad Tridentine constitutionis præscriptum hæc decernimus.

Ubi fabrica ecclesiæ, capitula, monasteria, uniuersitates, confratritæ, collegiæ, item cuiusuis generis, ac, alij præterea quouis homines, laicum custodis, aut monachi, uel alio nomine, certis etiam olim huic muneribus bonis, fructibus, redditibus, aut alijs quouis modo, nomineue, etiam pro libito suo, constituta mercede, habere, adhibereue solent, qui ecclesiam custodiat, aperiat, claudatue, campanas pulset, aliasue huiusmodi ecclesiasticas functiones obeat, aut alius census est, quauis ratione huic sustentationi attributus; eius laici hominis loco clericus deligatur: qui pro ratione ordinis minoris, quos susceperit, earum functionum munus præstet; atque is constitutum illi mercedem, aut attributos fructus, redditusue capiat: qui si satis non sint, illa, uel capitula, uel monasteria, uel collegia, uel alij, ut supra, ad quos ullo modo pertinet, quod deest, supplicent.

In omni uero parochiali ecclesia clericum talem parochus habeat, ut est canoniam iure, et prouincialibus nostris Concilij præscriptum: si autem parochus, præ parochialis ecclesiæ tenui redditu, clericum sibi in altari ministrantem sustentare non potest, neque alij sunt, qui sustentent, populi sit, totam sustentationem, aut partem, quæ deest, ministrare.

Quibus etiam in cappellis, altaribusue quocumque, uel tituli, uel deuotionis et legati nomine Missæ sacrificium sit, in ijs item singulis certè aliquem clericum, qui sacerdoti, Missam celebranti, inferuiat, sustentari iubemus. Quamobrem ubi non confratritæ, scholæ, non monasteria, ecclesiasticæue fabricæ, aut locorum piorum curatores, neque alij sunt, qui hoc clericalis sustentationis munus ibi prestare ultro uelint, aut, qui iure debeant; pro earundem cappellarum, altariumue ratione præstetur, si ex tituli nomine in ijs Missa celebratur, eorum sumptibus, qui titulum gerunt: si

ex

ex legato, cuius certa summa sit, mercede ex eo detracta; si ex deuotione, alioque nomine, illorum impensis id præstetur, quorum nomine illud Missæ sacrificium sit, siue locorum piorum homines illi sint, siue sodalitates, siue uniuersitates, siue priuatus aliquis. Si uero cappellis altaris, aut legati, census usque aded exiguus, ac tenuis est, quo clerici sustentandi onus sustineri non possit, ea ratio ab Episcopo ineatur, ut contributione undique ex ijs cappellis, altaribusue, quæ in eadem ecclesia, uel, si ita necesse sit, etiam quæ in parochiæ finibus sunt, pro ratione reddituum, uel muneris, facta, huic clerici sustentationi satisfiat. Qui clericus omnibus illarum cappellarum, et altarum sacerdotibus in Missæ sacrificio ministret.

Quibus autem clericis, ita, ut supra, prouisum erit, pro ratione minorum ordinum, quos susceperint, ecclesiasticas functiones ijs in ecclesijs, ubi sustentationem capiunt, ipsi præstent. Quibus uero in Ecclesijs tempore ab Episcopo præstituendo non erit constitutus clericus, clericali habitu indutus, qui sacerdoti Missam celebranti ministret, quiq. ecclesiasticas minorum ordinum functiones, illarum ecclesiarum usui, et cultui necessarias, pro ratione ordinis à se suscepti, obeat; in ijs à nullo sacerdote celebretur: nisi rei facultatem ex urgenti causa concedendam Episcopus iudicauerit.

Ne uero laici, uel disciplinatorum confratres, alteriusue cuiusuis confratritæ homines, ne moniales item, ut canone ueritum est, benedictionem, thurificationemue sibi mutuo neque uero alijs, impartiantur.

Clericus, ne sacerdoti in altari ante ministret, quàm in illius ministerij functione ritè instructus sit, et ab eo probatus, qui in urbe, aut etiam in singulis urbis regionibus, et in unaquaque plebe ceremoniarum muneris, ex secundi prouincialis Concilij decreto, præfectus est.

Nec uero etiam ecclesiasticus homo, cantoris, sacristæ, custodis, clerici, in Missæ sacrificio ministrantis, munus, aliamue ecclesiasticam functionem, in quauis ecclesia suscipiat, nisi illius uniuscuiusque muneris in ea ecclesia gerendi, ab Episcopo facultatem scriptam, quotannis renouandam, uita etiam, ac moribus ab eodè probatus, impetrarit. Qui aliter susceperit, obieritue, qui item aliter, quàm præscriptum est, conduxerit, aut receperit; pro modo culpæ arbitrato Episcopi puniatur. De organista item, uel laico, uel ecclesiastico homine idem constitutum, sancitumue sit.

Minorum ordinum functiones, ac munera à singulis clericis, pro eorum, quibus initiati sunt, ordinum ratione præstentur, quæ non solum Concilio nostro prouinciali primo præscripta sunt, uerum etiam cetera, quocumque ex sacrorum canonum legibus, et comprobatis ecclesiasticæ discipline monimentis, et ecclesiarum huius prouincia rationibus, uberius, et copiosius expressa, ordineq. tradita, ad totius prouinciæ usum à nobis edentur.

Idq. præter functiones, quas Episcopus ad eos quauis ratione pertinere decreuerit, uel ad cuiusque ecclesiæ dignitatem, utilitatemue illis imponendas, tribuen-

dasue censuerit, ut est eodem primo Concilio decretum. Tabella uero ex earum omnium functionum præscriptarum ratione, in omni ecclesia cathedrali, collegiata, et parochiali sit: quæ in sacristiæ loco certo, perspicuoq. proponatur, ut clerici adscripti, suas quique functiones nosse, atque exequi ritè possint.

Clericos quoscumque, certæ ecclesiæ, pioque loco adscriptos, si ab Ecclesiâ, cui adscripti sunt, clericali statione, sine Episcopi facultate, eaq. litteris exarata, discesserint, ordinum suorum munere, ex eisdem Concilij Tridentini sanctione, Episcopus interdicit.

Nec uero propterea quidquam derogatum alijs decretis, pæmissis sit, quæ de parochorum, aliorumue curam animarum gerentium, ceterorumq. residentia præstada, uel absentia cauenda, puniendaque, Tridentinis decretis, ac nostris prouincialibus constitutionibus, et edictis, præterea Episcopalis constituta sunt; quinimo illis etiam pænis, mulctisue contra eos agat Episcopus omni iuris ratione.

Episcopus, cum clerum, ut in Concilio prouinciali tertio iussum est, recognoscet, hoc præter cetera uideat, an in alicuius clerici titulo, censuue ecclesiastico, uel etiam laicali, cuius nomine is ordinibus adscriptus est, quicquam inuolutum sit. Siq. uel beneficij ecclesiastici cessionem, uel patrimonij alienationem, uel pensionis extinctionem, aut remissionem factam esse compererit, canonum iure, sanctioneq. Tridentina agat, ut in iudicè recuperetur, restituaturue quod uel cessum, uel alienatum, uel remissum, extinctumue, ipsi clerico præiudicium adfert ad uitæ sustentationem: aut si quid alia ratione, pacto commissum, ac summe est; quod uel decreto Tridentino, ea de re edito, sacris canonibus repugnat, uel fraudem facit: contra quoscumque uero, qui tale quippiam admiserint, idem pænis agat, iure canonico constitutis, iisdemq. ab synodo etiam Tridentina renouatis.

De beneficiorum collatione, ac prouisione.

Quocumque, et ex aminatione, et approbatione, et collatione, prouisionisue ratio, omnisq. alia diligens cautio, in ecclesijs parochialibus, cuiquam ex decreto Tridentino sancita, adhiberi debet; illa ipsa omnis in cappellarijs, ceterisq. beneficijs ecclesiasticis, quocumque nomine nuncupatis, immo uero in ipsis etiam ecclesijs, uel cathedralibus, uel collegiatis portio- nibus, quibus ab institutione, uel consuetudine, alioque quouis iure, et nomine, onus, munusue, animarum curæ, uel exercendæ, uel coadiuuandæ incumbit, aut coniunctum est conferendis, in alioque prouisionis eorum modo, teneatur, ac seruetur omnino.

Quod Tridentinis decretis de eo, qui presentatus est, per Episcopum comprobando, etiam si ad inferiores institutio pertineat, constitutum est; id in beneficijs item, uel simplicibus, uel curatis, uel alijs cuiuscumque generis, in quibus etiam electionis, presentationis, institutionisue ius, monachis, alijsue, cuiuscumque ordinis regularibus, ceterisque, competit, locum habere, Episcopus

Episcopus meminerit. Quare si quæ hæcenus institutio, sine Episcopali comprobatione facta comperitur; eam irritam, inane, ac plane nullam declaret. Ac ne in posterum ita fiat, caueat quam diligentissime.

Pro auctoritate, canonum iure, et à Concilio Tridentino sibi tradita, Episcopus, fridoneos non comperit, à patronis etiam quibuscumque presentatos, ne probet, admittat, neque instituat; nec uero eis ullo quouis nomine prouideat; sed plane illos repellat. Idoneos porro ne censeat, quos experimento examinibus interrogatiobus deligenter factis, et doctrina, et cantus peritia, et alij qualitibus, ad recte riteque obendum muneris, et beneficii, ad quod presentantur, incumbentia, coniunctaue necessarijs, prados esse non uiderit. Neque illos item, quos pro illius beneficii ratione, legitima etate, sacrorum canonum iure, Concilioque Tridentino prescripta, esse, ex legitimo documento, testificationeue non cognouerit.

Fraudes sepe per eos committi animaduersum est; qui mandati litteras Apostolicas, quas uocant de prouidendo in forma, Dignum, impetrant, ad duos, qui illas deinceps exequantur, scriptas, ita, ut, si unus prescripto tempore non exequatur, alter exequi debeat. In enim ab uno, quoniam idonei non sint, reiecti, ad alium tacita, quam tulerint, repulsa, confugientes, beneficii, quod sibi conferri uolunt, collationem non idonei aliquando surripiunt. Quamobrem omnibus, singulisque notarijs, cancellario, actuarijsque prohiberi deinceps sit, ne si eiusmodi delegata executionis acta confecerint, eorum partem, nisi de prioris iudicis exequentis consensu, concessuue, ad canonum prescriptum edant: sed temporis, in mandati litteris prescripti, spatium confecto, acta omnia, et singula ab se ob eam causam conscripta, illis ipsis ad alterum istiusmodi executionis iudicem dent, panis propositis, arbitrati Episcopi irrogandis: ut hic quid à prioris iudice actum, decretumue sit, scire possit, ne in beneficio conferendo surreptio, obreptione indebita insit: indeque propterea littere existant.

Ecclesia parochialis, ne deinceps cuiquam per sex menses commendetur, sed uel titulo conferatur; uel si iuris patronatus est, presentatus, electusue, qui ad illius curam gerendam idoneus, disquisitione de more facta, repertus est, ad Concilij Tridentini prescriptum instituitur.

Interea uero dum uacat, ex eiusdem Concilij decreto, Vicarius constituitur, qui illam regat.

Liber conficiatur, isque in omni Episcopali archiuo asseruetur. In quo libro diæcesanorum beneficiorum cuiusvis generis, cum uacationis certa dies, ratio, modusque describatur, tum collationes, ac prouisiones, ut uocant, quæcumque sint, uel à Summo Pontifice, uel ab Episcopo, uel ab illo quouis alio facta, litterarum, diplomatumue exempla, uel sententiæ summam explicata, prout potius esse Episcopus censuerit, in eundem referantur. Itidem seruetur de litteris ordinum, quibus singuli eiusdem diæcesis clerici iniunguntur.

Capitula uero, et quicumque sint, qui cuiusvis generis dignitates, canonicatus, aut alia quæcumque beneficia obtinent, litteras, diplomata, tabulasue ipsas beneficiorum, quæ quouis etiam unionis iure possident, Episcopo, etiam priuatum postulanti, sine mora exhibeant. E quibus tabulis tum si quid oneris obligationisue illis inesse apparuerit, tum quicquid aliud expedire idem Episcopus censuerit, id distincte, expliciteque, exscribi iubeat.

Hocque omne ut ab ijs, ad quos spectat, plane præstetur, idem omni ratione efficiat.

Nemo, cui beneficium parochiale, alteriusue cuiuscumque generis confertur, approbationis de se, etiam institutis examinibus interrogatiobus, facta, litteras, testimoniumue scriptum exhibere, ab ordinario, cancellario cogatur, cum qui beneficii collaturus, aut cuiusvis prouisionis nomine daturus est, ille ipse ordinarius est, qui eum approbavit.

Ut auaritiam omnis non modo labes, sed suscipio uel minima ab Episcopi domo, atque ab omni etiam ecclesiastico foro tollatur, ne deinceps in beneficijs conferendis, aut quouis prouisione dandis quicquam ullo cuiusvis generis, ne sigilli quidem nomine, accipi, exigere ab ullo liceat; omni prorsus, si qua huic decreto repugnet, consuetudine, et superiorum Conciliorum decreto antiquato, abrogato. Notario tamen, cui prouisionis laboribus certa merces nulla constituta est, aliquid pro opera, quam in litterarum scriptione ponit, accipere liceat, ad taxam ab Episcopo prescriptam: ita tamen ut pro omni uniuscuiusque beneficii collati, uel prouisionis nomine dati, scriptura à se confecta, alioque quouis nomine, uel pretertextu, plus aureo nummo ad summum ne capiat.

Ne pro beneficii ecclesiastici possessione adipiscenda, plus quam par est, impensa quis in compluribus instrumentis, eo nomine conficiendis, uel exscribendis faciat, cuius bona uarijs locis sita sunt; id propterea decernimus et declaramus liberum esse unicuique, cui beneficium aliquod collatum, aut quouis prouisionis nomine datum est, illius solum ecclesie, altarisue, in quo beneficii titulus est, et illorum tantum eiusdem beneficii prædiorum, bonorumue, quæ ipse maluerit, possessionem capere: modò eam capiat, tabulis publicè à notario confectis.

Beneficium etiam simplex obtinenti, quod ad uitæ sustentationem satis est, si alterum simplex, aut ecclesia etiam parochialis, aliudue beneficium cuiusvis generis conferatur, ubi is alterius beneficii, cuiuscumque generis illud sit, possessionem pacificam adeptus est, aut si per eum steterit, quominus duobus mensibus, quos à die, quo alterum collatum est, præstitimus, illam adipiscatur, primum ipso iure uacare censetur: cui uacanti prouideatur, cum ex Tridentini concilij sententia unum, et alterum item ab illo simul retinere nullo modo liceat.

Beneficij quacumque auctoritate deinceps collati, unde satis ad uitam sumitur, possessionem pacificam quis adeptus, si nulla sibi facultate, dispensationeue legitima

legitima concessa, beneficii prioris, quod obtinebat, censum exegerit, ea pœna illi sit, ut quod exegerit illius duplum ad Ecclesie usum restituat, tum alia ratione etiam multetur plebaturne Episcopi arbitrati.

Ut prædiorum ecclesiasticorum conseruationi consulatur, ac simul occupationibus, usurpationibus, alijsque fraudibus occurratur, ne clericus quispiam minori etate, beneficium ecclesiasticum obtinens, cuiquam, etiam quocumque sanguinis cognationisue uinculo, uel arctissimo sibi coniuncto, illius beneficii bonorum administrationem, procurationemue, nisi Episcopi concessu, litteris exarato, committat.

Idem præterea clericus, minor natu, beneficii quod obtinuerit, prædiorum, bonorumue omnium inuentarium ex formula, in Concilio prouinciali primo prescripta, aliquo uiro adhibito, conficiat, quem Episcopus ei constituerit. Alioquin pœnam uat, eiusdem Episcopi arbitrati irrogandam.

Quæ pertinent ad sanctissimum Missæ sacrificium, et diuina officia.

Dum in ecclesia Missæ sacrificium, siue cantu, siue absque cantu Episcopus facit, ne interea ab alio sacerdote in ea fiat, quoad ille, sacro peracto, de more benedixerit, nisi aliquando secus ob urgentem causam permittendum duxerit. Quod institutum, cum Missæ conuentuales ab alijs celebrantur, præsertim festis, solemnibusque ecclesiarum diebus, ubique, tum maxime in oppidis, pagisue in usum introduci idem Episcopus curabit.

Episcopus omnibus, Missam in oratorio priuato celebrandi facultatibus, hæcenus concessis, certos limites, modumque præfinit; ita ut præter causas, quas magnas et urgentes is iudicauerit, in ipsis priuatis oratorijs missam celebrari ex facultatibus illis deinceps non liceat, nisi hoc fuerit à sede Apostolica indultum. Quam moderationem diligenter adhibeat item, si quando in posterum eiusmodi facultatem concedendam censuerit.

Ne in oratorio, ecclesieue, quæ uel nuper extracta est, uel in posterum extruetur, Missæ celebrandæ facultas detur, permittaturue, nisi saluo iure, ac plane sine præiudicio ecclesie parochialis, nisi ob causam Episcopo quandoque aliter uideatur.

Cuiandum est omni diligentia, ut salutarem fructum capiat fidelis populus ex laboribus, et officijs, quæ à parochio diebus dominicis, et festis inter Missarum solennia, aut diuina officia, uel alia quacumque occasione præstari, etiam ex Tridentino Concilio, debent. Quamobrem Concilij etiam Tridentini auctoritate, ut in ecclesiam parochialem frequenter, saltem dominicis, et maioribus festis diebus fideles conueniant, Episcopus eos, quorum pastorem curam gerit, diligenter, ac sæpius moneat. Litteras propterea, eo de genere ab eodem Episcopo edendas, ac etiam instructiones non sine cura, ad communem prouincie usum conficien-

das, sæpe populo, prout usu uenerit, parochus descripto recitabit.

Episcopus in facultate quouis Missarum celebrandarum concedenda, prorogandæue, uideat ne ab ullo sacerdote plus muneris, quam ab eo præstari possit, suscipi concedat; aut permittat; tum maxime perpeditat, si parochus est, qui sibi eam facultatem dari petit; an per hebdomadam possit, et suscipiendo nouo celebrandarum Missarum muneri, et ei, quod in ecclesia parochiali, ex Tridentini, aut primi nostri prouincialis Concilij prescripto, aliadè quacumque obligationis causa iam debet, satisfacere, et alia præterea officia obire; quibus diebus, aut ad festorum celebritatem, aut ad funus, exequiasue euocatum, eò illum conuenire, Missasque celebrare contigerit. Quod si per ipsum hæc omnia, singulaque præstari non posse uiderit, ne potestatem ei faciat noui muneris, eo nomine suscipiendi; nisi ob inopiam in ecclesia parochiali, diebus ferialibus, uarijs aliquanto parochialis muneris nomine, quam Concilio prouinciali primo iussum est, ideoque in alia, uel in eadem ecclesia parochiali, alio nomine per hebdomadam, ijs ipsis, scilicet ferialibus diebus, celebrandi facultatem permitti, necessariam Episcopus duxerit: cuius religiose conscientie id relinquimus.

In litteris concessæ, prorogatæue facultatis suscipiendi, uel retinendi muneris Missam singulis, uel certis, statibus diebus, aut ex certa obligatione celebrandi, exprimentur, et altaris, cappellane, et Ecclesie, ubi illud situm est, nomen, et locus, et eleemosina emolumentum, quod inde capitur, statim item dies, et numerus Missarum, quas ibi celebrare statis illis diebus debet ex onere a testatoribus, alijsue; aut ab Episcopo imposito pro facultate, quam is à iure communi, uel Tridentino Concilio habet. Tum etiam exponatur, si quo alio præterea nomine ipse adstrictus sit, Missam alio loco celebrandi; idque etiam à parochialis cure munere, legati, alteriusue obligationis causa, qua in ecclesia item, et altari, quibus item certis, uel statis diebus illud præstare debeat, et quantum inde emolumentum, eleemosinaue consequatur. Tum postremo certum ei facultati concessæ, uel propagatæ tempus præfinitur. Nec uero in illo celebrationis munere ei perferre liceat, expleto temporis spatio, Episcopi litteris prescripto, nisi facultas iterum confirmata, renouataque sit, aut prorogata ad aliud certum tempus litteris item, et ad prescriptum etiam superiorum Conciliorum nostrorum prouincialium.

Quilibet sacerdos, quod suscipit, muneri Missæ sacrificij faciendi, satisfaciat omnino.

Nec uero cuiquam, qui quotidiano eo munere adstrictus quouis modo est, ne semel quidem in hebdomada, ut alibi Missam celebret, id prætermittere ullo prætertextu liceat, nisi aliquando eius, cui id cura Episcopus dederit, aut, si nemini dederit, rectoris, presbyteriue ecclesie consensu sacerdotem alium ante in locum suum substituerit, qui id præstet, quod in ea ecclesia ipse debet. Sin autem certis hebdomada diebus, sacerdotes complures

plures in eadē ecclesia ob aliquā cuiusvis generis causam, rationē, Missā sacrificiū facere debent; id ut statis, certisq. ijs ipsi diebus illi omnino præsent, curet planē rector ecclesie, aut, si præsertim ecclesia collegiata, uel aliā frequēs est, alius, quem ei cura: Episcopus præfecerit.

Quod si alij item sacerdotes sunt, qui in illa ecclesia, incertis tamē diebus, munus impositum habent Missæ celebrandæ: tunc idem rector, præfectusue, cappellanus sacerdotibus uocatis, req. cum eis tractata, certos unicuique dies præscribat, quibus in ea ecclesia Missā celebrent: ut singulis, si fieri potest, hebdomadæ diebus Missarum celebrationes, recte, atque ordine distributæ, peragantur.

Qui cappellas obtinent, ipsi per se, non alij eorum nomine, Missæ sacrificium, diuinaq. officia, quæ illarum rectoribus præstare debent, in illis celebrent; si modo uel aliud ecclesiasticum beneficium, quod residentia personale munus requirat, non habeant; eoq. impediti, debita ijs cappellis officia gerere non queant; uel eorundem institutione, dotationeue, aut legato, aut donatione, aut facultate ab Episcopo impetrata, in illis obviandis Cappellani officijs aliena opera, ministerio uel uti possint, uel alia quauis ratione, causauē impediti sint.

Singula uerò, ob quæ cappellanus aliquis se à debito cappellani officij munere immunem putet, asserat, quominus per se ipsum præstet, ab Episcopo cognoscatur, ac probentur item.

Quicumque sacerdos in altari certo Missam celebrare debet, si in alio celebrarit; ne, quod debet, præstitisse censetur; nisi Episcopi, alteriusue, cui ille id cura commiserit, iussu, concessu, permissiue aliquando fecerit.

Si eodem tempore, et in eadem ecclesia Missæ plures aliquando, etiam pro mortuis, celebrandæ sunt, in altaribus ita inter se disiunctis celebrentur, ut sacerdos alter ab altero non perturbetur, neque, si fieri potest, audiatur; sed in hac de causa tempus non patietur, eo die Missas omnes, quæ debent, celebrari, in alium potius diem aliquæ differantur, ut huic decreto pareatur, quod ad religiosum cultū illius sanctissimi sacrificij spectat.

Missæ parochialis sacrificium die festo, circiter duabus post solis ortum horis, alijs etiam diebus ea hora, quæ populo uniuerso, pro loci ratione, Episcopi iudicio, magis accommodata erit, in omni ecclesia parochiali celebretur, datis semper ante statim campanæ signis, ijsq. horæ dimidiæ interuallo distinctis, ut in tempore populus conuenire possit.

Si præter parochum alius etiam sacerdos est, qui in ea ecclesia Missæ sacrificium facere debet; id omni die in aurora celebret, ut qui iter facere, uel aliud quicquam, ruri præsertim, agere necesse habent, interesse possint, neque propterea omittant.

Si uero plures sunt sacerdotes, qui ibi, aut in eiusdem parochiæ finibus, Missam celebrent, tunc, ut decretum est prouinciali primo Concilio, unam in aurora, reli-

quas deinceps debito interuallo distributas, postremā uero, quo tardius potest, prout populo comodius erit, celebrent ad præscriptum tabellæ à rectore parochialis ecclesie, uel ab alio conficiendæ, cui Episcopus id munus dederit; nisi dies festus sit, quo, excepta illa prima, quæ in aurora celebratur, nullam omnino celebret ante peractum Missæ parochialis sacrificium, etiam in ecclesijs, cappellis, oratorijsue secularibus, etiam scholarum et confratriarum, etiam laicalium, intra fines uniuscuiusque parochiæ constitutis, nisi parochus ob causam, certa præscripta hora, ante facere concesserit.

Quod si die festo etiā per illud Missæ sacrificium, quod in aurora fit, populus à parochiali Missa auocetur; tunc Episcopus illud, etiam festo die, post Missam parochialem fieri, celebrariue iubeat.

Episcopi uerò facultas, et iudicium sit; id omne, quod ad Missæ celebrandæ horam spectat, pro temporum, locorum, causarumq. ratione aliter statuere; permittere, ac iubere.

Proinde tabella, in qua certa omnis illa celebrationū distributio, dies scilicet, hora, et altare, tum sacerdos, qui celebrare debet, aptè descripta appareat, in sacristia loco conspicuo propostita, atque affixa sit.

Quo citius, atque exploratius Episcopus sciat, eorum, qui sacri faciendi causa aliquid pie, uel legarunt, uel dederunt, uoluntati per illos, quorum interest, uerè satisfactum esse; ac rursus si, quid ea in re neglectum, aut omisum, prætermisumue est; id opportunè ut fiat, prospicere, cauereq. possit; hæc decernimus, ac statuimus.

In unaquaque ecclesia liber deinceps singulis annis, uel alio certo tempore renouandus, perpetuo sit; in quo, et anno, et mense, et die primū notato, unusquisque siue parochus, siue cappellanus, siue alius sacerdos, qui quouis obligationis nomine in ea ecclesia Missæ sacrificium fecerit, in singulos dies, ubi id persecerit, manu sua subscribat; et nominatim breuiter exponat, se illud præstitisse, aut parochialis ecclesie, aut cappelle, legatiue pij, aut anniuersarij, aut sineualis officij nomine. Cui præterea libro singulis diebus subscribat is, quem in qualibet ecclesia Episcopus staturit: qui item, si ipse est, qui Missæ sacrificium eo quouis nomine fecerit, ipse item manu sua subscribat, quoties aliquo eo nomine Missam celebrarit.

Is liber tuto sacristia loco asseruetur.

Quibus uerò locis, ecclesijsue Missæ plures, quam tres quot idie celebrantur, Episcopus præter has cautiones punctatorem etiam secretum, ubi opus esse uiderit, constituere item poterit; idq. secreto etiam, si ita expedire uidebitur, qui iuratus in singulos dies notet, si qui erunt, qui debito Missæ celebrandæ muneri defuerint.

In urbe uerò aliqui ecclesiastici uiri, ab eodem Episcopo probati, in diocesi item, vicarij foranei, alijsue, ab Episcopo etiam constituti, libros, Missarum celebrationibus notandis præscriptos, sæpe etiam de imposito recognoscant: inspicientq. præterea notationes,

nes, per punctatorem occultè factas: ac singulis mensibus, aut tertio quoque mense, cum unoquoque cappellano præstiti muneris sui rationes inibunt; tum etiam illis testimonium scriptum in ita rationis dabunt.

Nec uerò cuiquam cappellano non titulari, qui munus celebrandi certis, statisque diebus, aut ad certum tempus, aut in perpetuum susceperit, quicquam mercedis, eleemosynæ ex legatis pijs, alijsue quauis ratione, à quibusuis soluatur; neque id exigat absque Episcopi, eiusue, cui id cura ille dederit, mandato, eoq. scripto: quod ne detur, nisi pro ratione præstiti muneris, cuius testimonium scriptum ab eo, de quo supra, re ipsa exhibuerit.

Anno autem expleto, uel breuiori temporis spatio, quicquid ob prætermisum celebrandarum Missarum munus, cappellano tribui non debet: id omne fabricæ ecclesie præfectis, aut corporis Domini confratribus, in ea ecclesia constitutis, ubi ille Missarum muneri defuerit, aut alijs depositarijs soluatur, ab Episcopo constitutis: ut quot Missas celebrari ab eo prætermisum est, totidem eo nomine ab alio sacerdote celebrentur: aut ad ipsum in ornamentorum, quæ eidem altaribus, cappellisue usui sint, apparatus erogetur, prout Episcopus expedire existimauerit.

Ut autem et hoc diligentius præstetur, et sacerdotibus consulatur, qui ob Missæ celebrandæ munus susceptū, ac præstitum, eleemosynas sibi debitas, magno cum negocio, sepeq. cum detrimento ab ijs, qui tribuere debent, consequuntur; Episcopus, ubi expedire uiderit, certos aliquos, probatosq. homines depositarios delingat; quorum munus sit, illas exigere, custodire, tum statis temporibus pro ratione supra præscripta, cappellanis sine mora soluere.

Et quoniam qui cappellas, altaria, alijsue beneficia ecclesiastica in titulum obtinent, quibus Missarum munus aliquod incumbit, nō ab hæredibus eorum, qui legata pia reliquerunt, uel ab alijs eiusmodi, sed ipsi per se fructus cappellarum, altariumue suorum exigere solent; cum ijs sequestri ratione, omniq. alio modo Episcopus agat: ut, si muneris suo illi celebrandis Missis defuerint, fructuum restitutio locum habeat, eaq. ad præscriptam, ut supra, rationem, pie, utiliterq. erogetur. Quam sequestri, et multæ rationem omnes adhibere debent, ut opus fuerit, cum cappellanis quoque illis, qui etiam legati nomine, uel alia eiusmodi causa Missas celebrandas ad certum tempus, uel in perpetuum suscipiunt.

Qua in ecclesia, pro frequentiori, qui ob festi diei, indulgentiæue celebritatem, aut ob perpetuum populi, ac præcipuum deuotionis studium sit, ad eam concursu, eleemosyna, et crebrior, et uberior, Missæ celebrandæ nomine datur; in ea ne cuiquam sacerdoti eiusmodi eleemosynam ob Missæ celebrationē, ullo modo, aut prætextu flagitare, ac ne spontè quidem oblatam accipere liceat. Verum unusquisque sacerdos illam in capsula, certo ecclesie loco, aut pro sacristiæ foribus eo nomine collocata, deponendam curet. Cui capsulæ statis illis frequentioris concursus diebus, rector eccle-

sie, alijsue, cuius interest, aut ita, cui Episcopus hoc munus dederit, certum aliquem clericum spectata probitate præficiat; cuius sit illis diebus apud capsulam assidere, tum sigillatim, ordineq. notare, quæ Missarum, aliarumq. precum nomine eleemosyna detur, accipiaturne, ut pro illius notationis ratione rector, aut sacrista, aut ille, quem Episcopus constituerit, sacerdotibus illius ecclesie, alijsue ad diuina officia celebranda, eo celebritatis nomine euocatis, statim præscribat: quid pro eleemosyna oblata unusquisque eorum illis diebus præstare debeat, quo plenius eorum, qui obtulerint, uoluntati satisfiat.

Peractis autem diuinis officijs, quæ eleemosyna eo nomine in capsulam coniecta est; illam idem uel ecclesie rector, uel alius, ut mox supra, sacerdotibus ita distribuat, ut eorum unicuique partem pro ratione ministerij, officijue præstiti, ex Episcopi præscripto, congruam tradat. Quicquid autem supererit, e capsula depromptum, apud uirum probum, quem Episcopus delegerit, deponatur; ut, aut in aliam, quæ in eadem ecclesia fiet, celebrationem Missarum pie conferatur: liceat tamen in alias res erogari, necessariò comparandas ad Missæ sacrificij cultum, decentiè in ea ipsa ecclesia peragendum; si ob ecclesie inopiam ita Episcopus concesserit. Cuius etiam iussu, in tabellam sacristiæ referantur, si quæ commemorationes eo nomine, pro ijs, qui pie contulerunt eleemosynam, deinceps faciendæ erunt ab ijs, qui in ea ecclesia Missæ sacrificiū faciunt.

Qui uerò parochi propè eas ecclesias habitant, ijs iubeat Episcopo, populum, suæ curæ commissum, diebus præsertim, qui proximè præcedunt, illos certos dies frequentioris eleemosynæ, moneant, ut hac constituta eleemosynas eiusmodi recipiendi ratione, quas eleemosynas Missarum celebrationi dare quisque uelit, eas non sacerdotibus, aut clericis tradat, uel alijs, sed in capsulam deferat, eo nomine constitutam.

Missæ initio psalmus, Iudica me Deus, et in fine euangelium sancti Ioannis Euangelistæ, In principio erat etc. dici ne unquam omittatur; nisi cum aliter in Missarum rubricis notatum est. In cæteris item ne quid addatur, nec uerò detrahatur, ac ne quicquam mutetur: sed ad unguem id omne dicatur, quod in Missali nuper Pij V. Pont. Max. iussu edito præscriptum est. Si quem parochum, aliumue sacerdotem Missali Romano, quod item Pij V. Pont. Max. iussu editum est, Episcopus ad Missæ sacrificium deinceps non uti compererit, à Missæ celebrandæ munere illum, arbitrato suo, suspendat: tum pro culpæ, contumaciæue ratione, alijs præterea penis afficiat.

Ut exploratum sit, an sacerdotes statarum ceremoniarum usum, peritiamq. teneant; ipse Episcopus cum aliquando Missæ sacrificio, quod illi faciunt, alios peritos sacerdotes præsertim adesse iubeat; tum aliquando singulos euocet, eorumq. in Missæ sacrificio ritè faciendō exercitationem, ac peritiam per examen, experiendō cognoscat.

Quod prouinciali secundo Concilio iussum est, in Missa conuenire

tonuentuali, et parochiali, cum corpus Domini eleuatur, signum sono campanæ dari; in alijs Missis id ita præstetur, ut tunc paruulum tintinnabulum, aut à lare altaris appensum, aut e sacristia allatum, à clerico ministro, certis distinctis ictibus pulsetur.

Cum sacerdos ad altare accesserit, Missæ sacrificium facturus; clericus, qui tunc illi ministraturus est, ubi alius non sit, qui tunc hoc officium præstare possit, circumspiciat modestè àstantes, et si quempiam animaduertentem, uel feminam incomposito corporis habitu, aut alias contra præscriptas regulas, prouincialibus nostris Concilijs, cum iniuria, uel irreuerentiæ sanctissimi illius sacrificij interesse, moneat grauius; ut opus erit: neque sacerdos ante Missæ initium faciat, quàm omnes, qui adsint, quemadmodum etiam Tridentino Concilio curæ Episcopi commissum est, decenter composito corporis habitu declarauerint, se mente etiam, ac deuoto cordis affectu, non solum corpore adesse. Missa uerò iam inchoata, si quid eiusmodi fiat; hoc idem officium admonendi itidem ille minister clericus præstet modestè, et grauius. Si quis uerò ab ijs de eiusmodi monitis non respuerit, quàm primum eorundem cura deferatur ad Episcopum, ut iure cum eo efficacius agatur.

Clericus sacerdoti, Missam celebranti, ministrans, semper indutus sit superpelliceo puro, et mundo, eoque non lacero, neque ulla alia ratione indecenti: si contra fecerit, tum ipse, tum sacrista, tum ecclesiæ præfectus, tum sacerdos etiam, qui sibi ministrare permisit, plectatur, arbitrato Episcopi.

Hostias pro sacra Eucharistia consocienda non laicus homo, nec uero famina faciat.

Precoeli, qui ad sacrificij usum adhibentur, quo distinctus, atque certis aqua à nino dignosci possit, ne è stanno, argento, alioque metalli genere sint; sed planè, è nitro, eoque perlucido, aut è christallo confecti: itidem operculum oris babeant.

Caueatur, cum in Missæ sacrificio, quod etiam siue cantu sit, Missalis, aut Euangelistarum liber, aut pacis instrumentum cuiquam, uel Principi, uel Magistratu, uel alij ad osculandum præbetur, ne id munus per laicum hominem, sed per clericum præstetur.

Et siuit olim uigilantissimorum, sanctorumque Episcoporum religiosa pietas, ut non modo in solemnioribus anniuersarijs celebratibus, sed ferè in singulis festis, et dominicis, diebus, ijsque præsertim in Aduentu, et Quadragesima solemniter Missæ sacrificium celebrarent. Quod institutum cum refrigeresceret, aliquando Innocentius Tertius, Pont. Max. uehementer doluit. Cui sanè rei, in prouincia, nobis commissa, prospiciendum, atque consulendum est pastorali cura nostra, iam sanctionibus Tridentinis, auxiliante Christo Domino excitata ad reuocandam, restituendamque, ac studiosè retinendam pristina pietatis disciplinam, atque usum. Et si igitur multiplicibus alijs Episcopalis curis, ijsque uarijs, et quæ etiam ad continendos inobedientiæ, disciplinæque Christianæ officijs populos attinent, pluribus hoc tempore Episcopi distinentur; at solemniori-

bus tamen diebus, quibus religionis Christianæ mysteria celebrantur, in diuinis officijs, sacrisque solemniter faciendis, illos frequentius, ac studiosius uersari oportet.

Itaque his solemnibus, festisque diebus infra ordine præscriptis, quibus, et patrum monumentis, et ueteri rituum, ceremoniarumque Romanarum codice, eoque comprobato, et antiqua, religiosaque nonnullarum huius prouinciæ cathedralium consuetudine, ab Episcopis, prout etiam ipsa Christiana religionis mysteria postulant, solemniter fieri traditum est; Missæ sacrificium solemniter, pontificali, ceremoniarum ritu ab eisdem celebretur.

In sanctissima Natiuitate Domini nostri I E S U CHRISTI.

Die solemniter circumcissionis, quæ est octaua Domini.

Die solemniter Epiphaniarum.

Feria quinta in cæna Domini;

Die sanctissimo Paschæ Resurrectionis.

Die sanctissimæ Anthonis.

Die sanctissimo Pentecostes.

Die solemniter sanctissimi corporis CHRISTI Domini.

Die natalis sancti Ioannis Baptistæ.

Die festo SS. Apostolorum Petri, et Pauli.

Die assumptionis beatissimæ semper uirginis Mariæ.

In solemnitate omnium Sanctorum.

Die festo sancti, sancti, cuius nomine ecclesiæ cathedralis dedicata est: et die præterea festo præcipui patroni ciuitatis.

Die consecrationis ecclesiæ anniuersario.

Die item consecrationis suæ anniuersario.

Die primo synodi diocesane,

Diebus statis, quibus sacras ordinationes solennes Episcopus habebit.

Diebus præterea alijs pro consuetudine suæ ecclesiæ, tum alijs item, quibus ex graui præsertim causa Missæ sacrificium solemniter ritu celebrare eorum unusquisque censuerit.

Quo studiosius autem religiosa sua sollicitudine, sanctissimamque pietatis exemplis fidelium animos, atque mentes ad religionis Christianæ officia Episcopi inflamment; hoc etiam pro pastorali officij munere curat, ut quibus diebus Missarum solennia in basilica cathedrali concelebrant; iisdem, quod antiqui instituti, consuetudinisque fuit, et uesperarum officium, et matutinum solemniter ipsi obeant. Tum præterea ijs diebus, ut religiosi cultus exemplo, sic sacra pastorali cõdione, aut sermone intra Missarum solennia fideles sibi commissos pascere nullo modo omittat. Fideles uerò quo magis à pastoribus suis religiosa uitæ exemplis, consilio, spectatisque uirtutibus adiuuantur; eo uehementius se in omnem bene, sanctæque agendi partem excitare, tum cumulatim Christianæ disciplinæ officia præstare eos oportet. Quare festis his diebus, cum frequentissimi ad Missarum Episcopatum solennia conuenire studeant; tum e sacra benedictione Episcopali aliquem salutarem fructum, largiente Domi

Domino, consecuturi, ne ante inde discedant quàm ab Episcopo illam demisso, humilique animo, et genibus flexis de more acceperint. Ut id sane omni studio illi præstent; cum eos crebro præmonere, tum graui sermone cohortari parochi sollicitudine curent.

Missæ sacrificium cum solemniter præterquam pro mortuis, fit, cui Episcopus præsentis adsit, canonici, et aliqua illius ecclesiæ dignitate præditi, quo tempore hymnus, Gloria in excelsis, et symbolum item, et alia eiusmodi canuntur, ad Episcopum ordine ueniat, in cuius conspectu corona facta, tunc simul cum eo singulas illas Missæ partes dicat, pro ceremoniarum ritu, ac ratione.

Quibus in Ecclesijs cathedralibus dum uesperarum, aliarumque canonicarum horarum officia, Missarumque solennia ab Episcopo solemniter fiunt; canonici item, quiq. dignitatem obtinent, plunialia, aliaque sacras uestes pro libri pontificalis Romani ratione non induunt; in ijs ex eiusdem, et aliorum item de ceremonijs ritû conscriptorum, probatorumque librorum præscripto ad usum introducatur, aut inuermisus reuocetur ille, Episcopalis officijs conueniens, plunialia, aut dalmaticas, aliumque sacrum uestitum, utpote planetas, certis statis diebus induendi mos. Itaque ubi illa indumenta totidem non sunt, quot pro induentium numero esse deberent, quàm primò ad officiorum potestatis, sollemnique ritu, ut decet, celebrandorum usum comparentur communi uniuersi Capituli sumptu: nisi iure, aut consuetudine, aliaque ratione à sacristia, uel à fabri ca, uel à singulis canonicis eum sumptum præstare oportere Episcopus cõseruerit; tuncq. à quibus debetur, planè præstetur temporis spatio, quod idè Episcopi præscripserit. In cæteris quoque omnibus, quæ ad ceremoniarum rationem, ritumque pertinent, regula in libro pontificali, ceremoniali, itè probato de diuinis officijs, pro temporum ratione, ritu Romano præscriptæ diligenter, et accuratè omnino seruentur. Id autem omne præstari, atque in usum omnino introduci, Episcopi cura sit.

Peractò Missæ cõuentualis sacrificio, uesperarum officijs in Ecclesijs absolutis, in quibus Episcopus præses aderit, diebus dominicis, ac festis, et alijs item, quibus ex ceremoniarum Romanarum usu, ritumque, moris est, solemniter ipse benedicat. Quod sanè etiam præstet peractis sollemnibus processionibus, alijsque, id generis officijs.

CUM Episcopus statis præscriptis diebus, quibus debet, uel quia abest, uel morbo, aliaque causa occupatus distinetur, Missam, uesperasque, aut alia diuina officia solemniter non celebrat, tunc eius loco hoc præstet, qui in ecclesijs cathedrali primam sacerdotalem dignitatem obtinet. Hic uerò si aliquando abest, aut impeditus est; is, qui post illum sacerdotalem item dignitatem, uel canonicatum obtinens, alijs dignior non impeditus, adest, id munus obeat.

Episcopo, in urbe etiam, extra ecclesiam cathedralem pontificalia munera obeanti, utpote consecranti, uel reconcilianti ecclesias, camiteriaque, aut ordines sacros, aut confirmationis sacramentum, aut sanctissimam Eu-

charistianam frequenti populo ministranti, aut alia huiusmodi munera pontificalia exercenti, cum is iusserit, assistant, infermiant, ministrentque, quicumque ex ijs, qui dignitates obtinent, et de capitulo, ac reliquis ecclesiæ clero eidem, Episcopalia munera in ecclesijs cathedrali exercenti, inferuire, assistere, ministrare uel solent, aut debent.

Archidiaconus, etiam si sit sacerdos, uel præbendam etiam sacerdotalem, præter Archidiaconatum, obtineat, Missæ sacrum solemniter Episcopo celebrante, ut et in Metropolitana, et in alijs huius prouinciæ ecclesijs compluribus moris est, suique muneris, euangelium canat; uel, ubi ex consuetudine id non seruetur, omnino ut Diaconus, diaconalibus uestibus indutus, Episcopo assistat. Archipresbyter autem officio assistentis ad librum seruiat, nisi ex consuetudine Præposito, uel alteri dignitate sacerdotali prædito, id competat. Cui muneris qui sine legitima causa, ab Episcopo approbata, defuerit, distributionibus illius diei, sibi debitis, et grauius ex contumacia eiusdem, Episcopi arbitrato, mulctetur.

Quod religiosi instituti, piaque consuetudinis fuit, et in compluribus adhuc huius prouinciæ ecclesijs aliqua ex parte retinetur, pontificali, libro antiquo traditur, de diaconi, alteriusue ministri, et chori officio in episcopali benedictione, id ad usum ubique reuocari, pastorali cura est, cum præsertim ad inflammandam fidelium pietatem, præparandamque, in ea episcopali benedictione attentionem attineat. Itaque diebus Dominicis festisque, cum episcopus benedictionem de more impartiet, diaconus, uel alius minister, ad quæ de more pertineat, cuius Episcopus iusserit, ad populum conuersus, his cantu solemniter pronuntiandis uocibus præeat. Humiliate uos ad benedictionem. Tum a choro respondeatur. Deo gratias.

In maioribus autem sollemnitatibus aliquando id sollemniter præstetur, ritu scilicet, qui in antiquo libro pontificali ita præscriptus est, ut chorus primò dicat: Princeps ecclesiæ pastor ouilis, tu nos benedicere digneris. Tum diaconus respondeat: Humiliate uos ad benedictionem. Post, clerus humili uoce concinat. Deo gratias semper agamus. Demum episcopus solemniter benedicturus, dicat præscriptas pro temporum ratione orationes, quæ ex libro antiquo pontificali descriptæ, edentur.

QUOD ex Felicio Quarto, Pontificis Maximi, sanctione in concilio prouinciali tertio decretum est, episcoporum prouinciæ consecrationes quotannis solemniter celebrari; id ita deinceps præstari decernimus.

Die anniuersario consecrationis, si Dominicus, uel festus sit, Episcopus solemniter celebrat de eo Dominico, festone die Missam celebret, adiunctis pro se orationibus, in Missali Romano, nuper edito, præscriptis.

Si uerò consecrationis anniuersarius dies in feriam, aut festum simplex cadit, Missæ sacrificium solenne de consecratione, prout in Missali Romano, faciat.

Quo consecrationis die Episcopus exemplum etiam

M sequatur,

sequatur; atque amplectatur, sanctissimorum episcoporum, pontificumque, qui suscepti munera curam, omnia, et sollicitudinem in memoriam reuocantes, anniuersario eo die non solum sacrificio religiosiq. precibus diuinae bonitati gratias agere non destiterunt: sed concionibus, pastorali charitate plenis, clerici populumque, expositis multiplicis suae curae partibus, excitare uoluerunt cum ad opem, sibi à Deo implorandam, tum ad omnia religiosa pietatis officia colenda.

Itaque consecratio Episcopi à sacerdotibus, etiam sacrificijs, et a reliquo clero pijs precibus recolatur: in calendario anniuersario, die suo, notetur: tum populo etiam, ut moris est, denunciatur, ut is quoque sanctius illum diem ueneretur: tum pro charitatis officio, quo erga Episcopum et patrem esse debet, uehementius excitetur ad preces, pro illo pie adhibendas.

QUOD pij religiosiq. instituti in ecclesia fuit, quemadmodum ex sanctorum patrum monumentis, ex antiquo caeremoniali codice accepimus, ut nocte Natalis Domini Missa, quae in aurora celebratur, sicut illa in media nocte, et altera in die ipso Natali caneretur; eadem in omni prouincia nostra cathedrali, et collegiata ecclesia, sub auroram etiam canatur, praesente omni clero, qui diuinis officijs interesse solet, aut debet. Quicumque defuerit, illa distributionis medietate mulctetur, legitimo impedimento cessante, quam proportionabiliter amitteret, si à Missae sacrificio solemni, quod media nocte fit, abesset. Idem quoque praestetur in parochiali quacumque ecclesia, ubi alia die eiusdem diei Missa canuntur.

Quibus diebus, ex Missalis Romani rubricarum praescripto, in ecclesijs, cathedralibus, et collegiatis Missas duas conuentuales celebrari oportet, eae ambae canantur, tum cantu item celebretur, si quae praeterca alia Missa eodem, uel alio die ex consuetudine, legatione pio, aut alio iure ibi cani debet. Quod si Capitulum praestare omiserit, neglexeritue, non solum illius diei, in quo huic muneri defuerit, uerum alterius etiam diei distributionibus mulctetur; et alio die suppleantur omnia.

Diebus Dominicis, festisq. alijs, quibus officium duplex peragitur, canonicus hebdomadarius, dum uesperarum officium obit, celebratue, pluuiale induat; tum etiam duo ecclesiae ministri pluuialibus induti adsint, eaque munera praestent, quae praestari moris est.

Isdem praeterea diebus, diuina singularum horarum canonicarum officia, psalmi scilicet, hymni, antiphonae, responsoria, et reliquae horariae preces, non uerbis recitentur, sed stata modulatione canantur. In matutino tamen officio, et prima, si ita Episcopo uidebitur, praeterquam in anniuersarijs festorum dierum solemnioribus celebratibus, canora, distincta tamen uocum pronuntiatione psalmos dici liceat; at hymni, antiphonae, responsoria, et reliqua eiusmodi, tum praeterea psalmi ad laudes stata omni cantus modulatione omnino pronuntientur.

Vbi uero, uel instituti, uel consuetudinis est, festis diebus, matutini etiam, uel primae psalmos, aut alijs praeterea

serualibus diebus reliquarum horarum psalmos, et omne officium cantu praestari: illud institutum, consuetudinemue perpetuo retineri iubemus. Si uero quid aliquando incidere, quamobrem diuina officia diutius, quem temporis ratio postulat, protraxerint; tum Episcopi concessu, iussuue, horaria sexta, et nona officia, si minus stato cantu possunt, uerbis solum, distincte tamen, et in choro pronuntari, et praestari licebit.

Festis uero, Dominicisq. diebus, et alijs, quibus concio, aut solemnis processio, aut sacra ordinatio habetur, si matutinum officium media nocte non dicatur, ita saltem anticipata Episcopi iudicio hora incipitur, ut et aliarum deinceps horarum officia, et Missae singuli sacerdotes, et Missam conuentualem collegiatim, tempore suo, ex instituto, peragant, et concioni interesse possint.

Quod de Assistente pluuiale induto, in concilio prouinciali primo decretum est, ita dimittat locum habere decernimus, ut Episcopo, et alijs, episcopalibus insignibus utenti, is adhibeatur; alij praeterea nemini.

Dominicis, et festis, et alijs item diebus, quibus officium duplex peragitur, canonici duo, unus, qui diaconale, alter, qui subdiaconale ministerium praestet, canonico sacerdote, Missam conuentualem celebranti, ministrant. Sicubi uero alijs etiam diebus per canonicos id praestari solet, id deinceps etiam seruetur perpetuo. **V**bi uero praepaupertate canonicorum, illis canonicis duobus in Missa conuentualis sacrificio ministrantibus, numerus eorundem, qui in choro adsint, congruus Episcopi iudicio non erit; liceat eidem Episcopo alios duos non canonicos statuere, qui illis duplicis officij diebus, qui tamen ex precepto, consuetudine non coluntur, loco canonicorum, diaconale, et subdiaconale ministerium obeant. Omnino autem diebus etiam serualibus diaconus, et subdiaconus, dalmaticis induti, Missa inseruiant in cathedralibus, et collegiatis ecclesijs quibuscumque, nisi ubi Episcopus consueuerit, ministrorum numerum adeo exiguum esse, ut id fieri non possit. Cuius item Episcopi ius sit decernere, qui munus huiusmodi praestare debeant, si modo illud iam attributum perpetuo ex institutione, uel consuetudine non sit.

Dignitatem obtinenti, et canonico item, et alij cuiumque chori officijs adstricto, almutiam, superpelliceum, cappam, aut aliud canonicale, aut proprium sui ordinis uestimentum, pro temporis, uel diuini officij, quod obit, uel pro sui in ecclesia, cohoroque muneris ratione, non induto, distributio stata canonica hora ne detur, in qua hic, illeue sine eiusmodi indumento adsuerit.

Nei quis canonicus, dignitate praeditus, aut ecclesiae cuiusuis minister, clericusue quicumque, dum horarijs diuinarum precum officijs interest, aut processiones, funera, uel functiones ecclesiasticas obit, superpelliceo, alioque sacro indumento indutus, chirothecis etiam manus induat.

Hora sexta, et nona item officia diuina, ante, aut post Missam conuentualis sacrificium, pro ratione temporis,

et

et officij diuini, ad praescriptum rubricae Missalis Romani celebrentur; nisi aliquando ugens causa incidat, quamobrem illo alio tempore, quam praescriptum est, in choro tamen, celebrari, peragiq. Episcopus iusserit.

Quibus in ecclesijs diuinarum canonicarum horarum officium de beata Maria uirgine recitari, aut solet, aut debet, earum clerici uniuersus illud in choro praesens pariter recitet, atque officium, quod de Domino dicitur; id uero ita, ut singulas horas canonicas unius officij, cum singulis alterius, ex breuiarij Romani praescripto, ordine coniungat.

Quicumque ab unius horae officio de beata Maria abfuerit, distributione illius horae perinde mulctetur, ac si ab horae eiusdem officio, quod de Domino recitatur, abfuerit.

Calendarium, quod ex concilij prouincialis primi decreto pro certa diuini officij recitandi ratione, quotannis edi oportet, si minus constat, a quo confici, edue debet; Episcopus deligat, constituatue, qui hoc praestet, neque id cuiquam recusare liceat. Ita uero, a quo debet, in tempore conficiatur, ut et mense saltem ante Natiuitatem Domini in lucem emissum sit. Ante uero quam prodeat, Episcopo tradatur, qui recognoscat, aut ab aliquibus, quos eius rei peritos delegerit, recognosci iubeat.

DE Sancto, cuius sacrum corpus, aut caput, aut brachium, aut crus, aliaue sacra reliquia, Episcopi iudicio insignes, asseruantur, duplex officium fiat, in ea tantum ecclesia, ubi reconduntur: nec uero in alijs, nisi regulis Breuiarij Romani id praescribitur; aut alia causa grauis Episcopi iudicio insit.

De sanctis item, quorum altaria in aliqua ecclesia sunt, duplex in ea tantum ecclesia fiat; idq. tunc solum, quando scilicet ex antiqua, probataq. consuetudine, uel iusta alia causa Episcopus censuerit faciendum.

De ijs, qui beati dicuntur, neque sedis Apostolicae auctoritate in sanctorum numero adscripti sunt, horarium diuinarum precum officium ne fiat; nisi consulta eadem sede Apostolica, facultateq. litteris pontificijs concessa.

EPiscopus pro temporum ratione, ac uicissitudine certam horam, certumque interuallum pulsandis campanis praescribere curet, quibus diuinarum officiorum significatio detur. Quae certa, interuallisq. distincta pulsationis ratio in tabella edita ordine notetur; ut et urbanis, et diocesanis ecclesijs usui recte accommodata, ubique eadem ad praescriptum eiusdem Episcopi seruetur.

Officia diuina, sicut alia semiduplicia sunt, quaedam duplicia, alia simplicia: ita pro eorum ratione, certa regulam in ijs singulis celebrandis adhiberi oportet. Quare Episcopus duobus de Capitulo, quorum alter ab ipso, alter a Capitulo deligatur, alijsq. ecclesiasticis hominibus rituum scientia, et usu peritis, quos ipse delegerit, in consilium adhibitis, cantus modulationem, luminum numerum, et qualitatem, uestium appa-

tum, campanarum sonum, ministrorumque, rationem pro illorum ritu praescribat, in ijs scilicet, quae adhuc concilijs prouincialibus praescripta non sunt, donec alio tempore in concilio prouinciali certa eorum ratio statuatur, ut et rite, et diuino cultui congruenter omnia praestentur.

Quacumque uero aut in hoc, aut in superioribus concilijs prouincialibus de festis duplicibus seruari iussum est; ea in ecclesijs, ritu Ambrosiano uentibus, cum pro illius ritus ratione nulla sit simplicis, aut semiduplicis, aut duplicis officij distinctio, sed tantum solemnis, aut non solemnis, in festis ijs locum habeant, quae licet ex precepto, consuetudineue non colantur, officio tamen solemni celebrari in calendario, aut breuiarij rubricis praescribentur.

SICUT sancta mater ecclesia pro temporum, officiorumque, ratione, sacrarum uestium apparatus, ornatumque, coloribus distinctum esse uoluit; ita, quemadmodum etiam Missalis Romani rubrica praescribit, in omni ecclesia et altare, et sacerdos celebrans, siq. sollemniter sit, diaconi etiam, et subdiaconi, et alij eiusmodi ministrantes, sacro uestium amictu, ut pro ecclesiarum facultatibus fieri potest, induantur: qui, colore, distinctus, diuinarum officiorum ritui, et temporum rationi conueniat.

Clerici defuncti, qui cantorum in diuinis officijs partes praestent, ita ut laicos homines ad id munus aliquando mercede conduci, adhiberiue necesse sit; tunc non solum in Missa solemni, et diuinis officijs, id quod in compluribus huius prouinciae ecclesijs, usi seruat, sed et in processibus, et in funeralibus, et in alijs ecclesiasticis actionibus, ad quas uel in ecclesia, uel foris adhibentur, cum id minus gerunt, habitu clericali superpelliceoq. decenti, ad conciliorum prouincialium praescriptum utantur: uita praeterea, et moribus ab Episcopo, scripto ante probati sint. Nec uero contra quam praescriptum est, cuiquam laico in ecclesia musici, catorisue munus illis diuinis, ecclesiasticisue officijs, aut in ecclesia, aut foris concelebrandis committatur: nec rursus ille suscipiat, geratue, pennis multisue propositis arbitrato Episcopi.

Eas autem penas luat, tum qui susceperit, tum qui commiserit, dederit, conduxerit, permisitue; quicumque sit, siue Capitulum, siue fabricae administratores, siue rector ecclesiae, sine confratriae praefecti, siue alius quispiam, ad quem id pertineat.

Iduo illo hebdomadae sanctae, quo ex sancta ecclesia Romana consuetudine strepitus, et fragor fieri solet ad significandam in Iesu Christi passione illarum rerum omnium commotionem, is semel tantum post extremam matutini officij orationem adhibeatur, ad rubricam Romanam praescriptum.

Cura uero sit eorum, qui ecclesijs praesunt, canere, ut a populo religiosa pijs, merentisq. animi meditatione, ille fiat.

Refectus chori, ubi ex antiqua, probataq. ecclesia institutione nominatim nemo est, neque alius item, quae huic numeri Episcopus praefecerit, eiusmodi officio

fungatur, ut primo Concilio provinciali cauetur, qui digniori chori loco sedet: id uero, quoad alium ei muneris Episcopus arbitrato suo preposuerit. A quo officio quancumque eum amouere, tum rursus confirmare Episcopo liberum sit. Qui autem ex antiquo probato instituto gerit, si ei cura, ac uigilantia minus aptum, aut negligentem, aut alias non recte, utiliterne munus suum præstante animaduertit, illum amouendi, et eidem muneris, illius loco, alium præsciendi, ius item, et facultas omnis eidem Episcopo libere competat.

De processionibus.

Cum supplicationes publicas, solennesq. fieri oportet; primum earum causa processiones agantur, deinde Missa solemniter celebretur; nisi aliter ob causam Episcopus aliquando iusserit. Clerus etiam regularis, piarumq. confratrum homines, populus denique omnis, cum ad ecclesiam, ubi supplicandi causa statio fiat, processerint, inde ordine item redeant ad ecclesiam, unde discesserint; ut etiam primo Concilio provinciali decretum est, nisi Episcopi præscripto in ecclesia, ad quam uentum est, processio absolueda, et dimittenda sit: tumq. inde ad suas quicque ecclesias, benedictione Episcopali, aut missione de more facta, collegiatim, cruce præcedente abeant licet, peractis ante supplicationum, prout ritus est, solemnibus precibus, atque orationibus.

Quæ uero in hoc supplicationis munere, precum, et orationum officia in ecclesia, ad quam itum est, quacumque illa sit, peragenda sunt; a Capitulo cathedralis, in diocesi autem, a clero primaria secularis ecclesia, non illius, ad quam supplicandi causa processum est, rite præsentur, nisi antiqua consuetudo aliud suaferit.

Missæ item sacrificium, cum ibi faciendum est, illud a Capitulo, clerice cathedralis, et in diocesi, primaria secularis ecclesie solemniter fiat.

Quo tempore reliquus clerus discedat licet, missione solemniter facta, ut in suis quisque ecclesiis conuentualem parocholemue Missam concelebrat: nisi aliter quandoque Episcopus iusserit.

Clero, ad ecclesiam conuenienti, processionis, supplicationis, alteriusue eiusmodi officij causa, locus aliquis ecclesie illius ample quantum potest, patens, constituatur; ubi simul uniuersus, si potest, alioqui collegiatim saltem unusquisque ordo conueniat, et tacite precando consistat, donec illas obeat; ne per ecclesiam uagetur, aut quidquam aliud admittat, quod Concilio provinciali secundo uetitum est.

Clericorum uero sit, hostiarum functiones in ecclesia cathedrali obeuntium, ecclesiasticos homines, supplicationum, processionumque causa in eum certum locum congressos, si quos uagantes, deambulantes, colloquenterne animaduertit, Episcopi auctoritate prohibere; tum etiam contumacium nomina ad eundem deferre.

Consuetudine Episcopus certos homines, qui clerum, ad

supplicationes procedentem, dirigant; tumq. aliquando, cum opus est, eundem subsistere moneant: tum etiã, qui populum in ordine consistere, mulieres uelatas incedere, aliaq. eiusmodi opportune in ipsa etiam uia moneant, præcipiant, atque, ut seruentur, efficiant omni sollicitudine.

In omni processione, in illa præsertim, quæ solemnitate corporis Domini agitur, clerus secularis, superpelliceo mundo, candidoq. indutus, ut adsit, præmoneatur.

Cum ad processionem clerus uocatur, quid psallendū, quid canendumue ei sit, ut opportunum erit, significetur.

Canant omnes: cum uero aliquot canentibus, alijs canere non licet: qui bini incedunt, submissa uoce, psalmum, hymnum, antiphonam, precemue piam, inter se dicant, supplicationi, quæ sit, mysteriue conuenientem.

Clerici omnes seculares, et regulares, et qui in basilica cathedrali dignitates obtinent, bini semper procedant: neque item inter eos nullo modo laici homines quocumque gradu sint, inter se incedant; neque item inter Episcopum, et eosdem laicos locus sit.

Quicumque in processione erratum contra tabellam præscriptam commiserit; pro præscripta ratione punctator sigillatim, nominatimq. illum notet.

Sacrarum imaginum insignia, uexillaue cleri, ne laicus homo in processione præferat: ubi clericus quisquam est, qui hoc munus præstare possit.

In omni ecclesia, unde ad statas processiones clerum, populumq. egredi solenne est, ubi primum procedendi initium sit, campanarum omnium pulsationes solemniter tamdiu adhibeantur, quoad inde clerus uniuersus in processione munere egressus sit. Idemq. cum a processione reditur, præstetur. Idem in ecclesiis fiat, quæ in uicinia sunt, ubi processio agitur.

Musici uero cuiusuis generis instrumentis in processionibus sonari, ne ullo modo permittatur.

In supplicationibus, processionibusue, quæ summi Pontificis, Episcopique iussu in exteriori, aut interiori ecclesie circuitu aguntur, canonicis, et alijs chori ministris, qui distributionum quouis modo participes sunt, tantum ex communi residentia censu distribuatur, quæ tum ipsis dari solet, cum in choro presentes horæ tertiæ officio adsunt. Si uero pro feria, festiq. ratione, quo processio agitur, non in circuitu ecclesie, sed per urbem, oppidumue illa fiat, agaturue; triplum detur. Quæ omnis distributionum portio detur ijs tantumsci licet, qui illas presentes obeunt.

Quod ad alios autem clericos attinet, qui processioni, supplicationiue interesse debent; nec uero distributionum participes sunt, cum ijs Episcopi arbitrato, certis multis pænisue agatur.

Quod in multis huius prouinciæ locis religiosa consuetudinis est, retinere, aut, si ubi non est, introducere Episcopi studeant, ut omnes, tum uires, tum femine sacro solemnitate sanctissimi Corporis Domini, religioseque, die, eam processionis celebritatem non eferentibus,

uestris, neque omnino e superiori loco inspiciant, sed eam prosequantur, omni pietate, religioseq. uenerationis studio.

Idem præterea curent de alijs publicis processionibus, cum illas omnes populum supplicem prosequendo, pie obire institutum sit.

Si quæ elemosynæ, panis, aut uini, aut aliorum ciborum, certo constituto tempore, pijs etiam legati iure, alioque quouis nomine distribui debent; earum distributio, ne processionum supplicationumue tempore fiat: quo minus illa commestationibus, crapulisue occasio præbeat: sed illis peractis id agi liceat.

Nusquisque Episcopus pro solemnium processionum, et eiusmodi actionum ratione decernat, tum qui e clerico, tum quibus diebus, pluuiale illis obeundis induat. Interea uero mos, et usus Metropolitana ecclesie hoc in genere seruetur.

In Missæ etiã solemnium sacrificio, processionibus, et alijs eiusmodi sacris actionibus cautio sit, ut ad ecclesiasticas functiones quas in illis præstari oportet, cuiusmodi sunt, et cum corpus Domini in Missa eleuatur, ce-reorum accensio, et sustentatio, et cleri in processionibus item disponendi, dirigendiq. ratio, et id generis alijs, laicorum hominum opera, ministeriumue ne adhibeatur: sed in ijs, alijsue eiusmodi generis functionibus obeundis præsto sint sacristie custodes, clerici, tum magistri chori, uel ceremoniarum adiutores, alijsq. ecclesiastici ordinis homines, quorum ministerium ecclesiasticarum rerum usui, functioniue addictum est, tum alij item clerici, quibus ea munerata Episcopus assignauit.

De funeribus, et exequijs.

Sicut Episcopus dum in uita est, sanctæ pastorales sollicitudinis studio debet salutem animarum inuigilare, ita illud cum omni ratione coniunctum est, ut, post eius obitum, ecclesiastici ordinis homines, et laici ite, quorum cura, gubernationiq. pastorali præfuit, grata piaq. memoria episcopales uigilias, ac labores, quibus ille in eo uimere gerendo persuasus est, prosequatur, pro illius anima in primis Deum religiose precantes. Quamobrem præter ea, quæ de Episcoporum exequijs primo Concilio provinciali sancta sunt, hoc etiam decernimus, ut parochi, et sacerdotes singuli, tum urbani, tum diocesani, ubi primum de obitu Episcopi sui nunciatum est, nouem singulis post eum nunciatum diebus, quibus per ecclesiasticum officij ritum potest, Missam de mortuis pro illius anima celebrent: aut saltem statim pro defuncto Episcopo orationem dicant, ut in aeterna recipiantur tabernacula. Capituli uero sit, de Episcopi obitu; diocesanos parochos certiores quam primum scire, eosdemq. huius officij monere.

Populus itide pro paterna sollicitudinis, charitatisq. officijs, quæ ille uiuus pro omnium salute præstitit, hoc communi parenti mortuo reddat, ut religiosis precibus, alijsq. pijs suffragijs illius animam adiuuet. Ad quam sane rem suam quisque populum parochus cum uia uenit, ijs præsertim nouem diebus hortetur, ac

curato, ac diligenter.

Ne cuiquam ex ulla cuiusuis ordinis ecclesia mortui cadaver, perpetua sepultura traditum, asportari liceat, nisi facultate ab Episcopo impetrata, eaq. litteris nominatim exarata.

Parochus, intra cuius parochie fines, aliquis alienæ parochie occisus est, eius cadaver libere aliò transferri nullo prætextu prohibeat: nihilq. ea de causa accipiat. Si uero translatio ea cum funere sit, liberum ei sit, uti iure suo.

Funeribus, defunctorum officijs amministratorum concelebrandis, cum rector ecclesie præter clericum ministrum suum, alios etiam sacerdotes, clericosue, quorum ministerio, operaque utatur, accersere, adhibere neccesse habet, hoc ordine, nisi aliud defunctus heredesue illius uoluerint, illos euocet, primo scilicet, si quos habet, illius animarum cura gerenda, quouis modo socios, collegas, adiutoresue, tum illius ecclesie titulares, uel canonicos, uel chori ministros, uel demum cappellanos item, deinde clericos alios ecclesiasticæ functioni, officioque in ea ecclesia addictos, adscriptosue, tum præterea alios, quos mortui heres, aut is, cuius interest, accerseri, euocariue maluerit. Nec uero plures adhiberi ullo prætextu etiam huius decreti liceat, quæ ille uelit, uel sacerdotes, uel alios, etiam clericos tantum, puerosue clericali uestitu indutos, etiam quos illi euocati secum duxerint; neque rursus ad elemosynæ, emolumentum cuiusuis generis, eo nomine percipiendi, partem ullam, neque denique ullum non uocatum admitti.

Illud præpositi, Archipresbyteri, parochi, rectores, et alij quicumque clerici caueant, ne ad funus ducendū, aut officia pro mortuis celebranda alios pro se mittant, emolumentum, aut eius partem ipsi percepturi; neque secum pueros, aut clericos ea spe perducant, mittantue, nisi elemosynæ, quæ illis data erit, participes ipsi sint; nec sane uero illam eius partem ullo quouis prætextu, etiam sponte oblatam, capiant; neque item qui mittuntur, plus capiant, quam si proprio solum nomine uocati essent.

Fueris quicumque euocati sunt, conueniant, ut nulla interposita mora ad illud procedatur.

Capitulum sit, ut ne simplices homines quicquam superstitionis causa apud mortuum in feretro, aut in eius manibus ponant, aut aliud, quod superstitionis specie præferat, aut suspicionem habeat, committant.

Vbi ex nostra in Concilio primo provinciali edita constitutione palli ad cadaveris feretriue tegendi usum, quacumque ratione comparatum est, omnibus illud gratis accommodetur: ubi uero paratum nondum est, parochialis uiciniæ hominum, non ecclesie rectoris sumptibus comparari decernimus.

Si autem neque illi parent, neque mortui heres item, sine pallio cadaver effertur, quousque id præstetur.

Cadaver cum effertur, uia procedatur, quæ a domo ad ecclesiam recta, ac breuis sit: si uero usque adeo breuis, et compendiosa est, ut ordines eorum, qui funus comitantur, intra illius fines contineri non queant, tunc

uia paulo longiori funus ducatur, idq. iussu, concessu-
uè sacerdotis, qui funeri præest.

O Mnes, tum qui dignitates obtinent, tum canonici, etiã
Metropolitane, et cathedralis ecclesie, tum alij præ-
terea quicumque clerici, quibus in funere candelæ, aut
cerei, intortitiãe dantur, eas, eadẽ accensa in funere
manibus ipsi deferant.

S E R mo si quis in funere habeatur, non domi, aut alio
eiusmodi loco, sed in ecclesia habeatur.

N E cenotaphijs, aut, quas uacant, tumbis, pallia alta
rium adhibeantur.

E L E E mosyna, quæ clero ob funus, aut defunctorum
officium datur, ne in ecclesia, cœmiteriõne, aut spectan-
te populo, sed eo remoto, locoq. separato, factis exe-
quijs, officijsue distribuatur.

N e pactioes de funere, aut de exequijs pro mortuo cele-
brandis cum defuncti herede, aut alio, ad quem perti-
neat, a p̄rocho, aliove ea conditione fiant, ut certa ce-
ra pars, quæ exequiarum officijs supererit, ipsi heredi,
aut alteri restituatur.

N e parochi, alijue clerici, neque item exequiarum cu-
ratores, alijue, quicumque in funere operam ponunt,
pignora capiant, quibus sibi caueant de funerali eleem-
osyna, aut de eorum operæ in funere præstitæ mer-
cede.

E C clesia Metropolitana, uel cathedralis, uel collegiatæ
Capitulum, ac singuli de capitulo in funere, funeriue
officio, contenti eleemosyna sint, quæ generatim ipsi
uniuerso Capitulo, aut sigillatim unicuique de Capitu-
lo dari solet.

Idem parochi, rectores, sacristia custodes, et alij cleri-
ci inuolante seruent ad Episcopi præscriptum. Pro
crucibus autem, et quæ circa cadauer, aut cenota-
phium disponuntur, pro campanis item, lampadibus-
ue, aliove prætextu, aut nomine, nihil præterea cap-
piat, exigatue, nec Capitulum, nec quisquam de Capi-
tulo, nec rector, nec sacrista, custos, aliusue clericus,
quicumque, nisi si quid est, quod fabricæ, aut sacristia,
campanarum nomine dari piæ consuetudinis Episco-
pus esse censuerit; idq. uere in eum usum cedat; at pro
crucibus nihil omnino, quouis etiã fabricæ, uel sacri-
stia nomine accipi liceat.

Q V A N tum clericorum usitato nomine dari solet, tan-
tum custodibus, qui in minoribus ordinibus constituti
sunt, detur; si in iacris fuerint, habeant, quantum sa-
cerdotum nomine datur.

Qui uerò custos, uel crucem prætulit, uel campanas
pulsauerit, tunc ille accipiat, quod eo nomine tantum
dari statutum est.

Q V I funeris curacionem aliquam habere solent, ut po-
te antiani, alijq. quocunque nomine uocati, qui item
corpori sepeliendo operam nauant; eos accipere non
uetamus, quod pro officij sui, quod ipsi præstiterint,
opera dari consueuit.

Crucis uero, uel campanarum aliove quouis nomi-
ne, ne ab ijs quidem quicumque in funere, uel funeris,
uel exequiarum causa, exigi, accipere liceat.

Eius uero generis homines, et alij, qui in funus se in-

gerunt, nec quicquam opera ponunt, nihil omnino co-
sequantur.

Q V O D primo Concilio provinciali sancitum est, id ex-
plicatius nunc uetamus, ut ne, scilicet clerici, neue alij
quicumque sint, qui aliquam in funere curam ponunt,
uestes, indumenta, ornamentaue, cadaueri adhibita,
nisi a sponte offerentibus, accipiant, sed gratis, ac sine
mora ijs, ad quos pertineret, omnia plane restituant,
reddantue.

P R O loco, in quẽ mortuus infertur, a nemine, ne sacristia
quidem, aut fabrica ecclesie, aut confraternitatis ali-
cuius, alteriusue pij usus nomine, quicquam prorsus
exigatur: piæ tamen, et laudabiles consuetudines,
ut primo Concilio provinciali iussum est, in hoc etiã
Episcopus seruari iubebit.

C A pitula, canonici, et alij ministri quicumque sint ec-
clesiarum, ne cenotaphij, quod in officijs pro mortuis
ex tabulis struitur, nomine quicquam capiant.

Q V I in funere, officijsue funeralibus, uel exequijs quic-
quam, ut infra, peccarit eius funeris, officijsue funera-
lis omni eleemosyna, emolumentoq. caveat omnino;
pænãq. sit Episcopi arbitrio, tam ei, si acceperit, quam
præfecto, rectoriue, qui dari curarit, consenserit, per-
miseritue.

Quicumque a funere, funeralibusue officijs eiusmodi
abfuerit.

Qui item ante temporis, uel officij punctum, ab Episco-
po præstitutum non adfuerit.

Qui funere, officijsue pro mortuis non peractõ disces-
serit, quod sit, dum corpus sepultura traditur.

Rursus, qui, non peractis funeralibus officijs, discesse-
rit.

Qui item habitu, prout Episcopus præscripserit, non
conuenerit, interfueritue.

Qui contra decretorum provincialium præscriptum
quicquam in illis peccarit.

Qui item alia comiserit ex ijs, ob quæ Episcopi iussu,
pro absente habendus sit.

Qui item funeris, exequiarumue curatores, utpote an-
tiani, uel alio uocati nomine, per se munus sui partes
non obierint.

De distributionibus.

Q Vibus in ecclesijs tertia pars fructum, redditum-
ue dignitatibus, personatibus, officijsq. ob-
uenientium, non dum ex Tridentino decreto in distri-
butiones diuisa est; id Episcopus, ubi expedire censue-
rit, præstet. Diuisione uero facta, quicumque ex Episco-
pi præscripto, functiones, ministeriumq. debitum
quolibet statuto die non expleuerit, distributionem
illius diei amittat, quæ Tridentini Concilij iussu, fa-
brica ecclesie, aut piorum locorum usui, Episcopi ar-
bitratu, attribuitur.

De distributionibus item quotidianis ex tertia illa
parte fructuum, decreto Tridentino præscripta, uel con-
stituendis, uel augendis, ubi nondum illud actum est,
quamprimum Episcopus præstet. Quibus etiã in ec-
clesijs, uel cathedralibus, uel collegiatis, quamuis re-
liquis

liquis diuinis officijs congruus quotidianarum distri-
butionum census assignatus sit, aliquibus tamen ca-
nonicis horis aut ceteris officijs, etiã extraordinarijs,
quauis auctoritate institutis, nulla quotidiana
distributiones adscriptæ attributæue sint, aut si attri-
butæ sint, exigua illa quidẽ, atque usque adeo tenues,
ut uerisimiliter negligantur; in ijs Episcopus uel de
communi residentia, distributionumq. quotidianarum
censu, si amplius sit, certam portionem arbitrio suo con-
gruam, Capituli, ac reliquorum, qui eiusdem census
participes sunt, consensu detrahat, eamq. ipsam stã-
tam unicuique ex illis canonicis horis, officijsue attri-
butæ, adscribatue perpetuo; uel omnino ipse auctori-
tate, et facultate sibi eodem Tridentino Concilio da-
ta, quemadmodum etiã a sancta Sede Apostolica de-
claratum est, decretum itidem illud Tridentinum exe-
quatur, ut scilicet è fructibus, redditibusue cuiusuis
generis, qui dignitatibus, canonicatibus, personati-
bus, alijsue obueniunt, congruam partem, quæ tamen
tertiam non excedat, arbitrio suo statuat; quam, in
quotidianas distributiones conuersam, singulis his di-
uinis officijs, horisue canonicis, quibus nulla, uel tenuis
tributa est, certam distribuendam perpetuo assi-
gnet, ut stata ea, congruaq. portione constituta, uel
adiuncta, illa deinceps uerisimiliter non negligantur.
In distributionum autem tenuitate dignoscenda, ratio
semper habeatur tum canonicorum, tum aliorum
omnium, quibus illas percipiendi, si residentes munus
suum obeant, ius competit: siue illi modo præsentis re-
sidentia munus uere præsent; siue absentes ob legiti-
mam etiã causam impedimentumue, residere, ea ces-
sante, deberent, aut possent.

Parochus uero, qui canonicatum, dignitatemue, ac si-
mul ecclesiam parochialem legitime obtinens, residentem
parochialis munus obit, ut literis Pij Quinti Põ-
t. Max. sancitum est, illius uel dignitatis, uel canoni-
calis præbendæ fructus, redditusue capiat: at tertia
eius partis ne particeps sit, quæ, eiusdẽ Tridentina san-
ctionis auctoritate, in distributiones conuersa, sibi
absenti obuenire non potest, nec debet; sed alijs præsen-
tibus, choriq. officia obeuntibus, accrescat; aut Episco-
pi arbitratu, fabricæ ecclesie, pijsue locis attribua-
tur, ad eiusdem Concilij Tridentini præscriptum.

V T diuinis officijs obeundis, quoad eius fieri potest,
apti, et idonei ministri adscribantur, cum aliqui deinceps
in cathedralibus, aut collegiatis ecclesijs se in ca-
nonicorum residentium collegium cooptari, et ad ius
distributionum percipiendi admitti petunt, hæc seruentur.

Primo, ut ab ea re omnis ambitio absit, qui cooptan-
dus erit; hoc iureiurando obstringatur.

Ego N. Per hæc Sancta Dei Euangelia iuro,
me, neque precibus, neque pretio, neque alia
ratione, egisse; aut alias curasse, quo minus
hoc experimentum integre, fideliterq. fieret;
sic me Deus adiuet, et hæc Sancta Dei Euan-
gelia.

Deinde periculum, experimentumue fiat; an, qui se

cooptari petit, ad omnia ea recte in cantus mo-
dulatione præstanda idoneus sit, quæ aliquo modo,
aut tempore ad eius munus, partesue pertinere possunt,
hocq. pro ratione, et diuersitate presbyteralis, diacona-
lis, et inferioris etiã functionis. Id uero fiet in conuẽ-
tu capitulari, duobus ex Capitulo adhibitis, qui primo
iurati, se nihil fraudis in ea re, sibi commissæ, facturos
esse, hoc præstent: ut ei, de cuius cooptatione agitur,
certos locos, scriptaue, quæ cantu enuncient, primum
assignent; tum propius assistendo uideant, num is mo-
dulatione, aliove modo erret.

De eodem autem approbando postea agetur, resq. oc-
cultis suffragijs permittetur: quibus statim delibere-
tur, ac decernatur.

Cum de mansionarij, aut alterius ecclesie ministri, qui
canonico inferior est, cooptatione agetur; is etiã, præ-
scripta canonicis cooptandis ratione a Capitulo cano-
nicorum probetur. Cui probationi quattuor, plures-
ue, eiusdem ordinis ministri, a præfecto Capituli pe-
ritiores delecti, interesse possint; quorum de eo cooptã-
do sententiam Capituli præfectus rogabit: tum illis
remotis de approbatione, aut reiectione Capitulum
decernet, suffragijs occulte latis.

De eo autem, qui in ecclesia cathedrali post Episcopum,
aut etiã in collegiatis primum dignitatem obtinet,
experimentum, periculumue fiat ab Episcopo solum,
eiusue uicario, adhibito in consilium præfecto chori, et
canonico uno ex Capitulo illius ecclesie; in qua is, de
quo agitur, dignitatem habet, et alijs præterea peri-
tis uiris, quos aliunde adhiberi Episcopus maluerit.
Quibus uero in ecclesijs antiqui, probatiq. instituti
est, de eo etiã a Capitulo examen experimentumue
fieri: id huius decreti auctoritate non abrogetur; sed
Capitulo præscripta supra in canonicis probandis ra-
tio, in ipso etiã probando seruetur.

Si cooptatio, probatione ulla fiet, illis, supra præscri-
ptis rationibus, non seruatis, irrita sit, ac plane nulla.
I N ipso probationis examine, in primis ecclesie magis
minusue insignis, ratio aliqua habeatur.

Non solum de ea facultate periculum fiat, quæ ab ar-
te, et ab ea exercitatione proficiatur, sed de ea quo-
que, quæ est à natura: uidendumq. num cuiquam na-
tura alicui impedimento sit, quo minus obire mune-
ra sua si non perfecte, at saltem aliquo modo possit.
Porro moderatio adhibeatur, ut in ijs quidẽ modula-
tionum generibus, qui cooptari uult, se ex tempore pe-
ritum præbeat, atque exercitatum, quæ in eius officio
frequentiora sunt: quæ uerò rarius incidunt, præstare
quidem aptus sit, sed congruo spatio temporis dato ad
eius generis rationem præuidendam.

Præterea, quibus uniuersa chori psalmodiæ onus su-
stimendum est, in ijs mediocrem peritiam, artisq. co-
gnitionem sufficere, extimari non conuenit: cum ijs
uero, quibus id non incumbit, mitius agi debet, in cho-
ri Magistro perfecta ars, et peritia omnino require-
tur: eademq. distinctio, et ratio habenda est de uoce,
et eiusmodi natura adiumentis.

S I timore, aut aliqua alia perturbatione factum esse
præ-

praefectus suspicatus erit, ut quis minus idoneus visus sit; is ne rejiciatur, sed octo dierum spatium, certa alia dies constituatur, qua rursus periculum fiat: iterum vero id timoris, aut aliud nomen eiusmodi pretendi non possit.

In ijs vero, qui iniuria se repulsam tulisse putabunt, aut amplius octo diebus protrahi erunt; seruetur decretum nostrum, in Concilio provinciali secundo promulgatum.

QUAE cumque, dum alicuius statae horae officium in choro peragitur, Missam celebrando, tunc a choro absuerit; illius horae distributionem, tamquam absens, particeps ne sit, ut a sancta Sede Apostolica declaratum est. Id vero nisi praesentia sacerdotum, qui in ecclesia tunc Missam sacrificium faciunt, necessitas aliquando incidit, ut praefectus canonicum aliquem sacerdotem e choro exire, a statae horae officio abesse, Missam celebrandae causa, iubeat; aut nisi a Sede Apostolica aliter concessum fuerit.

ALII QUAE dignitate praeditus, et canonicus, aliusque quicumque, qui etiam ob causam, ut puta ob lite eiusdem beneficii sui ecclesiastici, sibi illatam, contestatamue, ordinem sacrum; illi ecclesiasticae suae dignitati, canonicatuiue, beneficium annexum, suscipere distulerit; ne distributionum quotidianarum, antequam illum suscipiat, particeps sit, cum debiti sui muneris, cuius causa illa debentur, partes obire, praestare non possit.

CUM et Tridentinis sanctionibus, et nostris etiam provincialibus decretis, multa salutariter de diuinis officijs, functionibusque ecclesiasticis, atque alijs eiusdem generis constituta sint; ut ad eorum praescriptum omnes; singulaque provinciae nostrae canonici, Capitula, et dignitate praediti, reliquique omnes ecclesiarum ministri, chori officijs quocumque iure, nomine, titulo, modoque astricti, se se conforment; diuinaque officia, processiones funerales, et alia, quae ecclesiastici muneris, ecclesiasticarumque functionum sunt, recte obeant; ad eaque non solum constitutis horis, ac praescripto modo conueniant; uerum etiam in ijs ipsis pie deuoteque uersentur, et persistant; suis quoque functionibus, muneribusque satisficiant; tum praeterea ex eorundem decretorum praescripto canonici Capitula habeant; ad ea conueniant item; in illis denique, ut par est, recte uersentur; ac rursus ab omnibus, et singulis erratis, quae notata caueri, sancitum est, prorsus abstinant: triplicem tabellam ordine explicatam, ex decretisque provincialibus breuiter descriptam, et quaecumque in earum unaquaque uel uniuersae, uel sigillatim, aliante ratione praescripta sunt, in excelsisq. usum introduci sancimus.

Tum praeterea eandem, cum de scripto statis quibusdam diebus, frequenti capitulo; et reliquis, quorum interest, legi; pronuntiarique mandamus; tum in omni sacris, etiam parochialium ecclesiarum, certo perspicuo loco, decore affixam, in omnium conspectu proponi, perpetuoque retineri sancimus.

Singulis uero ijs tribus tabellis pro ecclesia, diocesisque

sua rationibus, ab unoquoque provinciae nostrae Episcopo, ex praescriptionibus suis, probatisue ecclesiae statutis, alias praeterea errorum notas, punctationesque, prout oportunitate ipse censuerit, addi perpetuo liceat.

QUOD de punctatorum iureiurando in Concilio provinciali primo sancitum est, id et ab iisdem, et ab unoquoque item punctatore, qui uel festi die, uel funeris, uel anniuersariorum, uel processionum, uel aliorum denique diuinorum officiorum causa, etiam in collegiatis, alijsue ecclesiis, constitutus est, praestetur, non modo, cum punctatoris officium suscipiunt; uerum etiam in publico diocesanae synodi conuentu, qui habebitur, dum ipsi id officium gerunt; quo religiosius unusquisque eorum excitetur ad debitum in munere suo obeundo diligentius officium, cum fidelitate coniunctum, adhibendum. Iurandae formula haec sit.

Ego N. punctatoris officium, quod suscepi per haec sancta Dei euangelia iuratus, sancte, promitto, ac spondeo, me fideliter, et sincere; quantum in me est, executurum. Sic me Deus adiuuet et haec sancta Dei euangelia, uel si iurer super sacras reliquias, Et haec sanctorum pignora.

PUNCTATORIBUS singulis, ubi primum delecti illi sunt, praescripta illa triplex tabella, duobus de capitulo praesentibus, ante legatur, quam iurandum praestent. Siquis autem punctator non iuratus, id munus inierit, aut gesserit, mulctetur pro modo culpa; Episcopi arbitratu.

Uniuscuiusque punctatoribus officium, ac munus deinceps trimestre sit: quod tempus ab Episcopo, et ab Capitulo, suo cuique punctatori, prorogari liceat.

Punctatorum, quos Episcopus, Capitulique, ex praescripto primi provincialis Concilij, constituerit, cura, et officium sit, tum Capituli uniuersi, tum uniuscuiusque dignitate praediti, canonicorum absentiam, et errata notare.

Unusquisque eorum, quod ad notandi rationem attinet, in ijs omnibus, et singulis, quae Conciliorum provincialium, et primi praesertim decretis, eo de genere praescripta sunt, sui muneris curaeque partes praestet.

Accurate in primis, recteque nolet, non eos solum singulos, qui stantis canonicis horis a choro absuerint, uerum etiam unumquemque, contra decretorum provincialium, et tabellarum praescriptum in choro, in processibus, in funeralibus, diuinisque, alijs officijs errantem peccantem.

Absentiae nota, punctatione, qua punctatores utantur, una eademque sit, et aliqua ratione ab ijs notis distincta, quae erratis notandis usui erunt.

Errata singula, in prima tabella descripta, una, eademque punctationis ratione notentur: nisi erratum aliquod eiusmodi sit, ob quod, praeter distributionum mulctam, alia etiam poena arbitratu Episcopi proposita est. Tunc enim huiusmodi erratum sigillatim, accurateque per punctatores notetur; ac de eo hebdomadae, aut mensis ad summum spatium Episcopus certior fiat, qui errati poenam exequatur.

Qui

Quicumque errata in secunda tabella adscripta commiserit, eius errata, prout sunt, enucleate, explicataque, notentur, ut pro culpa ratione, a chori praefecto, ex facultate sibi data, aut ab Episcopo mulctetur, puniaturue. Idem notandis tertia tabella erratis, ad Capitulum pertinentibus, per eisdem seruetur.

Si quod erratum triplici tabella notatum ab ullo quouis, aut etiam ab uniuerso Capitulo, committi, punctator ullus animaduenerit, idemque, sciens libro suo notare praetermisit; pro praetermisso, omissoque cuiuslibet notae, aut punctationis ratione, de suo tantundem det, quod ad Ecclesiam usum conuertatur.

Quae distributiones ab Episcopo, sacristia, aut alij loco pio adiudicentur; tum alia etiam grauiorem poenam, pro culpa ratione, eiusdem Episcopi arbitratu, pendat.

Unusquisque praeterea punctator singulis diebus, cum diuina officia peracta sunt, quos pro absentiae, aut errorum ratione in choro notarit, eos praefecto chori, praesentibus alijs de Capitulo, qui eo loco tunc adfuerint, in sacristia, alioque loco, ubi superpellicea, canonicalesue cappae et induunt, et exiunt, cum primum eod clerus collegiatim a choro redierit, nominet, errataque singula exponat.

Si quis uero exit, qui aliquam absentiam suam, alteriusue facti causam afferat, quam obrem se contra praescriptas regulas quicquam non egisse, admisisse, nec propterea absentiae, ulliusue errati poenam commississe putet: id tunc chori praefecto coram punctatoribus plane significet. Nec uero si punctator contradicat, is cum illo non modo, non contendat, neque uerbum ullum commutat, sed ne respondeat quidem; immo uero statim inde secedat.

Praefectus autem ceteris, praeter punctatorem, semotis, de re tota deliberet; atque, si ita plane rem se habere manifeste compererit, ut nullam uel absentiae, uel errati culpam ille commiserit, illius punctationem in choro notatam, deleri iubeat. Si uero ita sane non constiterit, in librum punctationum omnino referri mandet.

Quod si quae uel difficultas, uel ambiguitas erit; Vicarius Episcopi consulatur, qui totam rem statim sine forma iudicij, libere arbitratu suo statuatur, ut primo Concilio sancitum est.

Si autem haec, notatos, errataque in sacristia, aut alibi canonicis, Capitulae nominandi, seu exponendi ratio, aliquid uel incommodi, uel turbae, uel dissensionis, uel ritae, offensionisue afferat, aut punctatores ipsos ab officij sui libertate deterreat; Episcopo integrum sit, illam omittere, rescindere, atque abrogare, ut magis expedire censuerit.

PUNCTATOR praeterea, qui uel idem, uel alius sit, ab Episcopo constituitur: cuius officium erit singulos mansionarios, cappellanos, sacristas, custodesque, aliosque ecclesiae ministros, chori officijs adstrictos, qui stantis horis ab illis absuerint, quibus contra tabellarum praescripta, aliant, ut supra, errata commiserint, diligenter obseruare; eisdemque in choro quam primum notare. Idem stantis diebus notet, pro absentiae, et errorum, quae in tabellis explicata sunt, ratione, clericos, ec-

clesiasticosque homines, Tridentini, aut provincialis decreti auctoritate, cathedrae, uel collegiatae ecclesiae adscriptos, ut ijs, quantumuis residentiae distributionum, quibus mulctari possint, participes non sint; tamen a chori praefecto salutari aliqua poenitentia afficiantur, ac corrigantur; tum etiam pro culpa, negligentia, erratiue grauitate, Episcopi iudicio plestantur.

Hic item punctator iuret; officium tribus mensibus gerat; absentes, et errantes obseruet, notes; notatosque in sacristia nominet; et statim in libro punctationum seruet; et in suo munere cetera omnia, quae alijs punctatoribus praescripta sunt, praestet.

SINGULIS hebdomadae, ut est primo Concilio provinciali decretum, punctationum suarum libros conferat inter se punctatores illi, quorum alter ab Episcopo, alter a Capitulo, ex eodem provinciali primo Concilio delectus est: ex qua collatione, tum quicquid pro sua quemque personalis in choro residentiae munere praestitisse; tum rursus, pro absentiae, errorumue ratione, quoties officio suo defuisse, diligenti punctationum supputatione facta, constiterit; id firmum ratum, usque adeo sit, ut eo collato in singulas hebdomadas calculo, tribus primis uniuscuiusque mensis diebus, canonicis ministerij, aut operae, quam quis in choro praesens, mense proximo superiori recte, et recte obierit, certa, firmaque supputatio, a praefecto chori, et a punctatoribus constituatur: qui praeterea eo nomine constituta illi supputationi subscribant.

Eam uero cautionem punctatores adhibeant, ut, cum in libris conferendis aliquid compertum esset, quod ullo quouis modo discreparet; antequam illa punctationum, distributionumue supputata ratio constituatur, quae stata, firma; et subscriptione munita sit, Episcopum, aut eius Vicarium consulant: qui ex Concilij provincialis primi decreto, sine ulla forma iudicij, omnem controuersiam dirimat.

Ad certae illius collatae, et constituta supputationis rationem, mense Octobri, alioque, singulis annis, omne, quod ex communi Capituli censu habere quis debet, recte pro uniuscuiusque ecclesiae more supputetur. Cui supputationi, calculo, praefectus Capituli, et alter chori, item punctatores, canonicus Capituli, et si ita Capitulo uidebitur, duo item alij, a Capitulo delecti, praesentes adsint.

In eo omni calculo cautio omnino sit, ut uniuscuique uere detrahatur, quod detrahi par est, pro ratione dierum, et horarum canonicarum, quibus a choro, diuinisque officijs absuerit: nisi illum ijs causis abfuisse contigerit, ob quas Tridentina sanctione, constitutionibusque provincialibus quis, licet absens, in praesentibus tamen censetur.

Tum detrahatur item pro ratione errorum, si quae ille commiserit.

Huius supputationi ita inita, ac detracta, praefectus Capituli, et item chori, et illi duo a Capitulo delecti, ac punctatores item subscribant.

Tabula uero, syngrapha, aut scripta huius sic inita, et subscriptione obsignata supputationis, thesaurario, ca-

nepa-

neparioe Capituli tradantur, ut, quod unicuique debetur statis temporibus, pro illius constituti calculi ratione persoluat. Aut eidem consentienti, quantum quisque pro illius supputationis ratione habere, capere debet; tantumdem cedat è communi residentie censu.

NE Capitulum, aut thesaurarius, canepariusue Capituli, aliisque quicumque, qui distributiones partitur, cuiquam de Capitulo, aliisque chori ministro, etiam, qui presens divina officia obierit, ne eo quidem nomine, quod distributiones iam suas residentie munere ei fecisse constet, ante stata solutionis tempora persoluat, uel eo nomine cessionem alicuius exactionis ante faciat.

Cum uero solutionis stata dies uenerit; ne cuiquam item soluat, cedat, nisi tabellam illam, syngraphamque acceperit, cui à præfeto Capituli, et à præfeto ite chori, et à punctatore etiam Episcopali, et ab altero item Capitulari, et ab alijs præterea duobus subscriptum sit, si quos supputationi Capitulum constituerit; ac præterea, nisi mandatum solutionis, cessionisue à præfeto Capituli acceperit, ab alioque, ad quem de more spectat.

Si uero plus soluerit, uel cefferit, quam supputationis ratio tulerit, aut ante soluerit, cefferit, quam certa illius supputationis syngrapham subscriptione, ut supra, ob signatam acceperit: unius mensis distributionibus, et alijs arbitrato Episcopi multis, sacristie, aut sodalitati, Corporis Domini in ea ecclesia constituta, alijsque pio loco attribuendis, plectatur. Quibus penis, multisue præfetus etiam Capituli, et chori ite, et punctatores, atque ad supputationem ita delecti illi duo Capitulares, qui eiusmodi solutioni, cessionisue ullo modo assenserint, afficiantur.

Quam multam, penamque, eisdem subeant, si alio quouis modo in eo assenserint, ut cuiquam soluantur, cedantur distributio aliqua illorum dierum, aut horarum canonicarum, officiorumque, quibus uel præsens ille in choro non adfuerit, uel erratum huiusmodi in diuinis officijs contraxerit, ut provincialibus decretis, aut præscripto tabellæ, aut alio quocumque iure censi in absentibus debeat.

Qui uero uel ante solutionis, cessionisue, et syngraphæ tempus, uel plusquam sibi debeat, ullo quouis modo, pactone acceperit; is ab Episcopo et restituere cogatur, et triplo multetur, quod locis pijs, eiusdem Episcopi arbitrato, attribuatur.

Si uero ulla cuiusvis generis causa, causamque specie, aut pretextu cuiquam distributiones, aut ab uniuerso Capitulo, aut ab eorum singulis, contra provincialia decreta, et præscripta dari, donari, remitti, aut quavis collusionem concedi contigerit: ne illas quisquam capiat; si perceperit, retinuerit, ne suas faciat; sed restituere cogatur. Capitulo autem, quod tacite, uel expresse ei rei consenserit, pena sit, ut distributiones aliquot Episcopi arbitrato, aut sacristie, aut cõfratriæ, sanctissimi Corporis Domini in ecclesia constituta, aut alijs pijs locis attribuendas, soluat.

HÆC omnis ratio in supputatione, et solutione distributionum Capitularium, supra præscripta, penamque ibidem proposita locum etiam habeant in quouis distributionum censu, qui ad mansionarios, sacristas, custodes, aliosque chori ministros, et inferiores canonicos, quocumque nomine nuncupatos, pertineat. Itidem, ut supra, de eorum ipsorum punctatoribus, thesaurarijs, caneparijsue; si quos à Capitulari censu, thesaurario, caneparioque, et punctatoribus distinctos habuerint, decretum sit. At loco eorum duorum, qui de Capitulo ad supputationem adhibendi sunt, alij itidem duo ex ipsis inferioribus chori ministris, distributionum censum à Capitulari, canonicaliter separatim habentibus, adhibeantur: iij. ab iisdem, ad quos census pertinet, eligantur.

EX punctationum libris, annis singulis expletis, iubeat Episcopus ab eo, cui ipse id cura dederit, diligenter rationem inspicere dierum, quibus unusquisque, uel dignitate præditus, uel canonicus, uel sacrista, uel custos, aliisque ecclesie minister, chori officijs adstrictus, ad illa non conuenient. Qua perspecta, et supputata etiam ratione, si quem diuicijs tribus mensibus à choro absuisse compererit; quamuis in urbe, oppidone, in quo ecclesia est, manserit; illum tanquam absentem, præter distributionis amissionem, fructibus etiam præbendæ, et alijs item penis, pro contumacia grauitate, ex Concilio Tridentini sanctione contra eos, qui amplius trimestri spatio absuerint, edita, multetur.

Quæ pertinent ad Capitula cathedralium, et collegiarum ecclesiarum.

Quorum Capitulum Episcopi concilij provincialibus Mediolanensibus interesse, et constitutiones, decretaque illis concilij edita, seruare solent, aut debent; ea Capitula, siue cathedralium, siue collegiarum ecclesiarum in provincia nostra sunt, etiam si quæ ab Episcopi, Metropolitanique iure, se quocumque modo exempta, sediq. Apostolicæ immediate subiecta esse prætendunt; cum illa, sicut eorumdem Episcopi, ut à sancta sede Apostolica declaratum est; conciliorum provincialium constitutionibus, et sanctionibus, et decretis adstricta sint, illas planè uniuersas, ac singulas amplectantur, suscipiant, seruent, atque obediendo exequantur, tum uniuersæ eadem Capitula, tum sigillatim singuli, quicumque de Capitulo sunt. Idque ut præstetur, efficiat Episcopus omni ratione, omniq. iuris remedio.

Quod si quæ Capitula, aut si qui de Capitulo contra fecerint; ab eorum Episcopis pro modo culpæ, contumaciæque, plectantur. Si quis uero Episcopus id efficere neglexerit, ut ab suis Capitulis, atque ab ijs, qui de Capitulo sunt, singulis, provincialium conciliorum constitutiones, decretaque in executionis usum uerè, ac integrè inducantur; nouit se in proximo concilio provinciali negligentie huius rationem redditum esse.

CVM de rebus patrimonij capitularis, de locationibus, de contractibus, de officijs conferendis, ac de alijs i-

tem

tem, præfeti iudicio grauioribus, in capitulo deliberandum est; earum rerum deliberatio, ac tractatio, tum suffragijs occultis permittatur; tum ille res, quo maturius consuluntur, in uno Capitulo proposita, in alio deliberentur. Si uero res eiusmodi est, quæ diutius differri non patitur; triduo saltem ante, capitulum indicatur; singulisq. canonicis res, et causa significetur, de qua, in eo Capitulo consultatio, ac deliberatio futura est. Quod si præterea res sit eiusmodi, quæ insister, atque urgeat, neque longius ullo modo protrahi debeat, ita ut ne triduo quidem consultatio expectanda sit, tunc Capituli præfeto liberum, et integrum sit breuioris temporis spatio, Capitulum conuocare, modo, ut supra, unicuique de Capitulo, qui non absit, iurari rem iubeat, de qua deliberandum, et consultandum sit.

VBI ex instituto ecclesie cathedralis, uel collegiatae est, qui Cancellarij capitularis officium, munusque gerat, is officio suo, cum in ceteris uerè satisfaciatur, tum in eo etiam, ut eiusmodi capituli acta, et quas uocant, capitulares ordinationes, actionesue in librum certum, notatis singulis diebus, sine mora referat. Qui liber in archiuio capitulari diligenter asseruetur. Vbi uero non est, à Capitulo deligatur unus de Capitulo, qui certa, si opus est, ex Capituli uniuersi censu constituta mercede, id Cancellarij munus per biennium gerat, quo tempore confecto, alter in eius locum eligatur, et itidem deinceps.

Notarij autem officio, atque opera Capitulum in ijs potius actionibus utatur, quæ ad causas, lites, instrumentaue publica consocienda, aut ad alia eiusdem generis pertinent.

Qui notarius eiusmodi instrumentorum exemplum, publica auctoritate roboratum, curante in primis canonico cancellario, in archiuio, ante annum confectum, referat.

QUO inueiando canonici, etiam ex statutis, et constitutionibus ecclesie probatis inter se obstricti, aliare ratione spondent, si nihil quicquam, quod in capitulari, canonicaliter conuentu agitur, patefacturos, aut diuulgaturos esse, decernimus, atque declaramus, eo non obstrictum, aut impeditum quemquam esse, quominus ad Episcopum deferat, si quæ, uel Capituli, uel canonicorum, aliorumque, qui de capitulo sunt, errata sint; quæue emendationem, correctionemue desiderent; atque adeo quocumque eo de genere sibi patefieri, denuntiari: ille insister, tum etiam si quæ alia ab eodem sci vi, cognoscere expedierit, tum ea maxime, quæ superioribus concilij ad Episcopum deferenda esse, decretum est.

NE liceat canonicis, alijsue de Capitulo bona, redditus, et prouentus, aut exactiones, emolumentaue, etiam incerta, ad Capitulum quouis modo spectantia, per se, uel per interpositam personam, ne ad modicum quidem tempus, conducere: alioqui contractus omnes irriti sint, ac nulli; et tam locatores, quam conductores canonici, Episcopi arbitrato, puniantur.

Idem sancimus de eorum propinquis, et consanguineis

secundo, uel arctiori gradu iunctis, nisi, quod ad hos attinget, cognita ecclesie utilitate Episcopus id scripto cefferit. Exactionem tamen decimarum Capituli, etiam ab ijs de Capitulo sumam ad usum cõduci liceat, facultate ab Episcopo data, cum grauis causa urgeat. Ac ades etiam Capitulares habitandi causa.

CVM præbendæ canonicales distinctæ non sint, nisi obtinentium nomine, iij. ubi optionum usus est, modò has, modò illas optant; sæpe fit ut earum bona, prædiciaque confundantur, ac iura propterea aliquando intereant. Quò obrem Episcopus curet, ut quod in nonnullis etiam huius provincie cathedralibus ecclesijs consuetudinis est, non possidentis, sed sancti alicuius nominis, quod earum unicuique de consilio Capituli ecclesie, de cuius præbendis agitur, semel imposuerit, singula distincte appellentur. Hac autem in re hoc caueatur, ut ne, qui eas obtinuerint, titulo sancti, quo illa nominantur, ipsi appellentur: quippe cum ea titulorum ratio, ex instituto, usque amplissimis sanctæ Romanæ ecclesie Cardinalibus presbyteris solum conueniat.

De parochijs, et parochialibus iuribus, ac officijs.

Illud Episcopus sollicitudinis studio exequatur, ut quibus ecclesijs parochialibus, inopia laborantibus, nulla adhuc ratione satis suppeditatum est adiumenti; ijs aut beneficiorum ecclesiasticorum adiunctione, unionem, aut primitiarum, decimarumue attributione, aut parochialis uiciniæ incolarum symbolis, collectisue, aut alia, quæ sibi uidebitur, commodiori ratione omnino succurratur, ad Concilij Tridentini præscriptum.

Quod Concilio Prouinciali tertio de adibus parochie, parochiale domicilium nullum habenti, conducendis, decretum est; idem etiam de socij, adiutorisue, ad munus parochiale ob quamuis causam ei adiuncti, datine habitatione decernimus, et constituimus. Episcopus uero cum ijs, quibuscum oportet, omni iure agat, ut ades ecclesie parochiali, quam maxime potest, uicinas et parochie, et coadiutori etiam, quamprimum illi tradant; aut, si ita opus esse censuerit, edificent: intereaque domicilij conducti pensionem, sumptumque uni, et alteri item suppeditent.

Parochum autem, qui quacumque de causa parochialis curationis socium, uel adiutorem habet, tum ipsam, tum illum item in habitatione parochiali manere, ac residere cogat, et fructum multa, et alijs præterea penis, arbitrato suo irrogandis.

Si uero præ domicilij parochialis angustia unus, et alter item, illius habitatione uti, Episcopi iudicio nullo modo potest; tum eorum alterum, quem ipse Episcopus, proposita sibi maiori illarum animarum utilitate, delegerit, in domo parochiali, alterum in domicilio proximo cõducto, aut tradito habitare, residere Episcopus iubeat; cuius sit efficere, ut id omne, et de domo, eorum alteri tradenda, edificandaue, et de ea interim conducenda, placet à quibus debet, præstetur.

QUAM in ecclesia duo, pluresue parochi in animarum cura

cura

cura gerenda constituti sunt, tum ex parochialibus, uel portionibus, uel functionibus, quas prestare debent, sepe inter eos rixa, contentiones, ac dissidia, et spiritalia populis dāna existant, indeq. populis offensio- num exempla, scandalaq. afferantur; Episcopus, ut huic rei, à parochiali cura aliena, et parochorum disci- plina indigna, occurrat, certos parochialis uiciniæ li- mites pro illorum numero, aedibus, aut uis perpetuo di- stinguat; quos ita distinctos in curam eorum unicui- que, pro limitum distinctione tradat, ita ut intra suos quisque fines parochialem curam gerat.

Si quæ uerò parochialia officia in illa ecclesia obiri oportet: quorum officiorum functiones rectè diuidi nō posse, aut non expedire censuerit, illa ab ijs singulis æquè, communiterue prestari decernat. Distributa au- tem parochialis cura officia, si eorum unus aut impe- ditus est, aut adiutore, adiumentoue ob fidelium, qui suæ curæ sunt, multitudinem, aliamue ob causam o- pus habeat, ab altero, alijsue, sine ulla mora, excep- tione, excusationeue, prout Episcopus uel statuerit, uel iusserit, obeantur item, ac prestentur.

Vbi uerò ea perpetua parochialis curæ partitione mi- nus salutariter prospectum, consultumq. fore idem cō- suerit; eorum unum, morum grauitate, curæq. gerēda peritia, atque usu præstātem, alteri, alijsue præficiat: emolumenta itē extraordinaria, aliaq. id generis, un- de discordiarum semen in illis exiit, in unum, ut nō- nullis locis moris est, collata, certo stato tempore inter eos diuidi iubeat; aut aliqua denique ratione, quam potiore duxerit, obuiā eat istorum, et discordiæ, et negligētiæ, qua fit, ut alter in alterum sepe parochia- lis muneris curam reijciat. Nec uerò ullo unquam mo- do patiatur, permittatur, illos certa quadā hebdoma- darum partitione, aliāue ratione inter se inita, munus Missæ sacrificij in parochiali ecclesia faciendi, aut re- liquas parochialis officij functiones, quæ ab utroque, etiam diebus eisdem utiliter prestari possunt, ita inter se diuidere, ut ab uno tantum eorum, alternatim scilicet, uel per hebdomadas, uel alia temporis uicis- situdine prestentur. Non enim ferendum est, ut cui ec- clesie parochiali complurium sacerdotum, ministro- rumue stipendia, alimentauē olim attributa sunt, quo diligentius, et cautius illorum copia tum diuinorum officiorum cultui, tum alijs ministerijs, ad spiritualem populi curam necessarijs, opportunisue consultum esset; illi aut auaritiæ studio, aut dissidio, negligentiaue du- cti, uel onus sibi impositum minoris, quam par est, aestimantes perinde ei ecclesie deseruiant, ac si non plu- res, uel unus tantum parochus, animarumue cura- tor constitutus in illa esset.

O B L A T I O N V M institutum iam pridem ab aposto- licis usque temporibus, Apostolico etiam canone sac- ritum, sanctissimorumq. Pontificum Melchiodis, Fa- biani, et Gregorij constitutionibus, et conciliorum præterea decretis communitum, quo grauius his tem- poribus à fidei, doctrinæq. catholica hostibus exagi- tatur, et languescente pietatis studio, quo magis à fide- libus negligitur, hoc diligentius seruari, atque ad exe-

cutionis usum, ubi intermissum est, reuocari conuenit, cum præsertim, et ad diuinum cultum illud pertineat, et populis salutare sit, ad expiandaq. peccata utile. Quare Episcopi, in sua quique diocesi, et suis, et concio- natorum sermonibus, et omni alio persuadendi, cohor- tandiq. officio, omniq. iuris ratione illud, ubi est, reti- neri; ac ubi negligitur, restitui studiosè ad sacrorum canonum præscriptum ita curent, ut in solemnitatibus scilicet Domini, diebusq. Dominicis, ac festis item, quos coli, aut præcepti, aut consuetudinise, omnis christianus aliquid, prout pro sua quisque pietate, de- uotioneq. maluerit, Deo offerre procuret, idq. in eccle- sia uel cathedrali, cum ad Missæ sacrificium, quod so- lemniter celebratur, uel in parochiali cum à parochi- conuenerit.

Quo in officio seruetur, ut, quod antiqua ecclesiastica consuetudinis est, primo mares, deinde femina offe- rant.

SAcerdoti, Missam celebranti, oblationis accipiendæ causa ab altari paulum se remouere licet: at inde lon- gè discedere, ac per ecclesiam uagari, eamq. quasi cir- cūire, nullo modo liceat.

QUO gratius autem Deo sit, quod offerunt; ad id pra- standum accedant fideles intima animi pietate, spiri- tuali hilaritate, sancta charitate, omniq. Christiana deuotionis testificatione.

Offerentium autem, prout sancta institutionis est, commemoratio in Missæ sacrificio fit.

Ab ijs uerò oblationes ne accipiantur, ut antiquo et- iam canone ueritum est, qui scilicet inter se iniquo animo dissidentes, inimicitias exercent; qui usuarij, meretrices, sacrilegi, raptores, quiue alio nomine publicè noto rieq. criminosi sunt.

QUICQUID porro oblatum erit, præter illorum dierum oblationes, oblationumue partes, quæ ad Episcopos ipsos iure spectant, quæ ad sacerdotes, uel ad eccle- sias, uel ad ecclesiarum fabricas, uel ad scholas, uel ad eiusmodi pia collegia, episcopali, aut alia legitima auctoritate, concessuue propriæ, ac expressè iam per- tinent, aut in posterum quouis modo, aut iure spectā- bunt; id omne, si in ecclesia cathedrali oblatio fit, in illius ecclesie alteriusue pij loci, aut operis usum, ut Episcopus iusserit, conuertatur; si uerò in parochiali, aliāue ecclesia offeratur, quicquid datum, oblatumue erit, parochi sit, in cuius parochiali, aut in alia eccle- sia, intra parochiæ fines sita, oblatio fiet.

Cappellani uerò, alijsq. sacerdotibus, et alijs item, præter cathedralem, ecclesiis, earumq. fabricis, ac scho- lis, pijsq. eiusmodi collegijs, atque alijs quibusuis, ius parochiale non habentibus, oblationes deinceps inter Missæ sacrum accipere, aut exigere omnino in- terdictum sit: nisi quibus hæc facultas ab Episcopo, a- ut alijs legitime data erit.

Si cum parochi de oblationibus diuidendis quisquam pactiones fecerit, ut sibi, alijsue sacerdoti liceat obla- tiones recipere, contra quam præscriptum est; hæc pactio irrita sit, ac plane nulla; neque propterea aliter quam supra præscriptum est, oblationes alij exigere, ac- cipere

ripere liceat; tum præterea parochus ipse, et alius ecclesie rector, et sacerdos item, alijsue, qui pactum iniierit, quæ pactio cōsensit, grauius puniantur.

QUACUMQUE deinceps oblationes, siue pecunia, siue cereis, siue alio elemosyne genere in Missæ sacrificio à populo fient, ea, et fiat, et a sacerdote accipiantur, dum canitur antiphona, quæ offertorium appellatur. Quod si Missa non conuentualis est, semper tamen, tū etiam fiat, accipiaturue proximè, antequam hostia, et calicis oblatio fiat.

Si quid uerò aliquando non intra Missarum solemnias, sed alio tempore offerri contigerit; curet Episcopus re- stitui sanctum usum, et oblationi illi, et offerentibus benedicendi statuta prece, atque oratione in libro sa- cerdotali, aut rituali præscripta.

Qui uerò oblatiui sunt, Missæ sacrificio, in quo obla- tio fit, et ab initio pie, deuoteq. inserunt: nec uerò in- de abeant, nisi ubi peracto sacrificio benedictionem sa- cerdotalem demum acceperint, quæ in fine Missæ de- more fit.

IDEAT Episcopus, ut elemosynarum, et alius cuiusuis generis pijs oblationibus, quacumque à populis fiant, certam rationem præscribat: qua et mane potius, quā à prandio fiant; et illa non popularibus spectaculis, nō comedationibus, aut tumultibus, non clamoribus, aut prophanis actionibus, quæ uel ullam offensionis specie præbeant, sed precibus, litanijs, hymnis, atque ijs pie- tatis actionibus, officiaue, et quæ respondent ueteri sancti- tati, ac discipline huius instituti.

NE imagines cereæ, uoti causa, ecclesijs, pijsq. locis oblata, uenditari ullo modo possint, ac ne contractæ quidem, etiam uetustate temporis, nisi concessu Episco- pi, in usum ecclesie conuertendæ.

Nec uerò ullis eiusmodi, uel alterius generis oblatio- nes, uel elemosynas, antequam illæ perceptæ sint, uen- di, locari, aut contractus ullos, pactionesue etiam se- cretas eius generis iniri cuiquam, etiam parochi, ullo pacto, modoue liceat, pena graui propostita, Episcopi arbitrio irroganda.

PARochialis cura muneris, atque officia non per alios, sed ipsimet parochi, animarumue curatores obeant, ac prestent; nisi sint, qui aliquando iusta causa ab Episco- po approbata, impediuntur, aut etiam prohibeantur. Si quis non paruerit; tum fructibus beneficij multetur, pro rata temporis, et officij sui prætermis- si, tum alijs etiam penis plectatur, arbitratu Episcopi.

SAcerdotes cappellani, alijsue, quocumque nomine mun- cipati, etiam canonici ecclesie cathedralis, collegia- tiæ, qui uel institutione, uel consuetudine, uel alio iure, parochum, alimue animarum curatorem, in eo- rum uicinis muneris adiunare debent; ab Episcopo in il- lius ecclesie, ubi eiusmodi cura geritur, statione ma- nere, residereq. ac sua munera per se obire cogantur. Quod si per aliquam causam, parochis, aut ijs capella- nis aliquando in debito ecclesie munere præstādo, alio- rum opera uti liceat; hoc eodem residentia personalis iure æque illi astringantur, qui in eorum locum substi-

tuti, ei parochiali, alijsue eiusmodi ecclesie uicariam operam, ministeriumue prestare debent. Nec uerò eorum quemquam facilius, quam ipsos parochos, re- ctore sue ab ecclesie cura, stationeq. parochiali ab- esse, neque rursus ulli suo muneri deesse Episcopus pa- tiatur, cum hi quoque eadem residentia, et muneris sui præstandi lege astricti teneantur.

VS COMPERTUM est, non sine magno detrimento salu- taris animarum gubernationis parochos, diu alia mu- nera quæstus cupiditate, aliāue causa ducti suscipiunt, exercentue, multiplicem illam, et assiduam, quam ani- mabus sibi commissis debent, sollicitudinem, parochia- lesq. curas, et officia sepe intermittere, interdumq. etiam plane deserere, aut certè ita aliquando distra- hi, et auocari, impediunt, ut illa nempe suo tempore, neque, qua debent, ratione, et cura præstent; ac festis præsertim, alijsq. diebus, quas maxime horas et in cō- fessionibus audiendis, et in sacra eucharistia sacramē- to ministrando, et in eorum sacramentorum frequen- ti usu non instituendo, non conseruando solum, sed etiā- augendo, et in pascendis uerbo Dei fidelibus, et in fre- quenti sacrificij Missæ oblatione, et in uesperarum of- ficio canendo, et in christianorum rudimentorum do- ctrina tradenda, et in componendis controuersijs, conciliandisq. suorum populorum inter se animis, et in alijs denique parochialis curæ officijs, ijs opportuno tempore præstandis, ponere debeant; eas horas ob- quæstus studium, aliāue causam traducere, uel ad di- uina officia, canonicasue horarias preces in alia eccle- sia, in qua præsertim iam canonici sunt, obeundas, uel ad musici partes, officiumq. gerendum, uel ad littera- rum ludum exercendum, ac ad disciplinas etiam pro- phanas pueris, adolescentibusue tradendas. Quam- obrem hæc decernimus.

Qui dignitatem, uel canonicatum habet, et parochus etiam est, aut alia quacumque ratione animarum cu- ratione astrictus est, si in aedibus parochialibus nō ha- bitarit, ibi cibum, somnumq. capiendū, ut de parochis, superioribus Concilijs prouincialibus, et in hoc etiam decretū est, aut si officijs supra descriptis, alijsue, quæ tamquam animarum curatores, parochusq. in ecclesia sua parochiali prestare debent, obeundis aliquo modo defuerit, aut ea non statis, et ab Episcopo præscriptis horis, aut non illa, qua ceteri parochi debent, ratione omnino præstiterit: Episcopi arbitratu, et penis pa- rocho iam constitutis, et grauioribus multetur, punia- turue, ex præscripto etiam sanctionis, à Pio Quinto Pont. Max. eo de genere, VII. idus Iulij M. D. LXVIIII. editæ.

Ne item parochus, uel alius quouis nomine gerit, cantoris, aut musici munus, partesue in ecclesia cathedrali, nec uerò in alia suscipiat, exerceatue, nisi aliud ob causam Episco- pus indicauerit.

Neque præterea litterarum ludum domi suæ, alioue loco aperiat exerceatue, nisi ob parochi inopiam ali- quando aliud Episcopus scripto concesserit: qui tamen hoc munus extra parochiæ suæ fines exercēdi, ullo mo-

do facultatem det.

Neque pueros, sibi in disciplinam traditos, certa parte a mercede, domi suæ ullo modo suscipiat, atque alat. At clericis, qui sibi adiumento sint, litteris, disciplinaq. ecclesiastica erudire curet, item pauperes aliquos parochialis curæ suæ pueros, qui ad idem aspirent, quinè aliam nullam facultatem prima ipsa litterarum rudimenta percipiendi habent, si eius rei potestatem scripto exaratum, ab Episcopo habuerit.

C V M omni pietatis ratione coniunctum est, diuinarum precum horaria officia, sicut in cæteris, ita in parochialibus ecclesiis solemniter, anniuersarijs potissimum solemnitatibus concelebrandis, per parochos præstari, cum et id antiqui instituti fuerit, et populum festis illis, præsertim celebritatibus eò conuenire sancitum sit: et ut idem in usum reuocetur, per Episcopos diligenter fideles moueri sacra Tridentina sanctione semel, atque iterum cautum sit. Quare die Natali Domini, festo item circūcisionis, qui est octaua, in Epiphania, Pascha Resurrectionis, Pentecoste, et Ascensione, in Annuntiatione, et Assumptione, Beata Mariæ Virginis, die natali Sancti Ioannis Baptiste, Beatorum Apostolorum, Petri, et Pauli, et in solemnitate omnium Sanctorum ac festo die Sancti, Sanctæ, cuius nomine ecclesia parochialis nuncupatur, a paroco, et Missæ sacrificium, et matutinum, reliquaq. precum diuina officia, in ecclesiis collegiatis sit, solemniter ritum suum, cananturue, in ijs scilicet ecclesiis parochialibus, ubi id decenter præstari posse Episcopus censuerit. Iis uerò ipsis diebus, mox supra præscriptis, singuli sacerdotes, et reliqui inferioris ordinis clerici, in parochialem ecclesiam, intra cuius fines habitant, si eo tempore diuinis officijs in alia ecclesia interesse nõ debent, ad Matutinum, et ad reliqua horaria diuinarum precum officia, Missarumq. solemnia celebranda conueniant.

P A rochi in urbe, et in oppidis, saltem insignioribus, constituti, ut à reliquis sacerdotibus, animarum curam non gerentibus, internoscatur, capitulum, quod est proprium eorum insigne, in humeris ferant, cum domo exeunt, supra exteriorè uestem, cum processiones aliasq. eiusmodi publicas actiones obcunt, supra superpellicem; liceat tamen Episcopo ab hoc decreto eximere, qui in ecclesiis cathedralibus dignitatem, canonicatumue item legitime obtinent, quandiu illam, illumue retinebunt, non autem, si qui deinceps ulla quauis causa, modoue obtinuerint.

P R O locorum, et temporum ratione id ab Episcopo suis dioecesis parochis permitti, concediue liceat, ut Decembri, et Ianuario mensibus, ob dierum breuitatem, itineris difficultati coniunctam, sacerdotales illos conuentus ipsi non habeant, quos primo prouinciali Concilio in singulos menses haberi decreuimus, ita tamen ut alijs deinceps mensibus, quibus commodius haberi poterunt, resarciatur, et præstetur, quicquid intermissum est, frequentioribus conuentibus, et omnia alia diligenti ratione.

Iis autem conuentibus, uel in urbe, uel in dioecesi ha-

bendis, certas regulas, quæ partim in superioribus Concilijs prouincialibus eo de genere decretæ sunt, partim ordine, ac rectè adiungendæ uidebuntur, ad communem prouinciæ usum per nos præscribendas atque edendas, tum parochi, tum alij, ad quos executio spectat, seruent, atque exequantur diligenter.

CONSTITUTIONVM P A R S T E R T I A. D E E P I S C O P I S.

V T, quò spontè nos contendere studemus, eò etiam sanctis legibus, et cohortationibus, quasi stimulis incitati, adiutrice in primis Dei gratia, studiosus properemus, non solum in illis uitæ Episcopalis legibus, quas nobis in Concilio prouinciali primo constituimus, insistere, sed longius in dies nos progredi oportet; cum ijs scilicet nos simus, quibus propòsita Christi Domini uita, nullus definitus sit progrediendi terminus. In hoc igitur Concilio prouinciali quarto hæc etiã illis addenda censuimus.

P R imò Episcopi sibi, et gregi attendentes, in omnibus, ut est Apostoli præceptum, laborent, ac ministerium suum impleant; cunctaq. ad Dei uoluntatem administrare uigilanter studeant, constanti uirtutum Episcopaliu officio.

Sicut autem præstantibus uirtutibus christianis populi, quorum curam gerunt, ab ipsis instituendi sunt; ita optimam illam, quæ in Episcopali animo castissimo, ad diuinamq. suscipiendas illuminationes idoneo, inesse debet, uitæ institutionem, euangelicis litteris explicatam, non uerbis solum declarent, sed sanctissimis factis, è charitatis fonte manantibus, comprobent; exemplisq. uirtutum suarum in omnem sanctam, ueræq. christianæ uitæ usum illos conformare diligenter curent.

In oratione, sanctisq. meditationibus cum eos frequentes esse oporteat; certam sibi horam quotidie sumant, quam in contemplationum diuinarum studio, exercitationeq. attentissimis religiosæ mētis cogitationibus ponant. Qua oratione non sibi ipsis tantum diuini luminis illustrationem deposcant; sed etiam pro fidelibus, suæ curæ commissis, humiles preces fundant, eorū peccata deplorando; pioq. gemitu, et religiosa supplicatione Deum orando, ut disiectis peccatorum nubibus, pluuiam, et rorem suæ diuinæ gratiæ, ac misericordiæ effundat in hereditatem, et agrū ecclesiæ suæ. Domi item suæ, orationis uestertine institutum, introductum retinere studeant, ad quam ipsi, si modo aliquando impediri non sint, conueniant, tum planè familiaria omnia.

Missæ sacrificium frequentius celebrare studeant. Dominicis, uerò, festisq. diebus, ne id præstare omittant, ex Concilio prouincialis primi decreto. Hoc uerò ipsum facere curèt crebrius in ecclesia, quàm in priuatis oratorijs.

Tum

Tum præterea Missæ sacrificium facere studeant, quibus diebus, ecclesiis, altaribus, aut campanis consecrati sunt, aut cunctis, eadè reconciliabunt, et alia eiusdem generis episcopalia munera obibunt; illis præterea diebus, quibus ecclesiastica beneficia conferent, et generalia clericorum, qui initiandi sunt, et confessorian examina habebunt, cæterasq. denique grauioribus consultationes, et deliberationes inibunt.

Cum autem ob causam sacrificium non faciunt, religiosè intersint.

Nec uerè, cum adfuturi sunt, sacerdotem capellanum, sacrificandi causa indutum, ad altare in mora esse uelint, aut expectare patientur, dum ipsi alijs rebus incumbunt. Prius autem sacrum facere, aut impediti ei interesse studeant, quàm alias occupationes, actionesue externas suscipiant, gerantue.

Diuinis laudes, precesq. horarias piè, decorè, studiosè, deuoteq. quantum eis Deus dederit, ac suppliciter recitent; ne uerò quicquam aliud agendo, debitum hoc munus obeant, id pro religionis studio ualdè caueant.

D O minicis uerò, festisq. diebus ne ecclesiæ desint, nisi infirmitate impediti, ad Concilij Aurelianensis præscriptum, atque alijs item diebus, quo frequentius per alias quotidianæ pastoralis sollicitudinis occupationes licebit. Quod si in ecclesia non possunt, impediti; domi tamen diuinum officium non continenter, sed aptis, conuenientibusq. horis recitare studeant. Si uerò ne illis quidem horis licebit aliquando per negotia; uideant, ut præueniendo potius, quàm tardando diuinis laudibus satisfaciant.

C onfessarium secularem, aut regularem deligant, adhibeantue, qui uir sit sacra scientia, prudentia, spectatis moribus, et uitæ sanctitate insignis: cuius etiã studio, et consilio, et precatiois spiritu, in rerum grauiorū deliberationibus aliquando uti possint.

N E omittant etiam sacra theologiæ, sacrorumq. canonum, aliarumq. ecclesiasticarum doctrinarum officio, muneriq. Episcopali propriè congruentium, studijs quotidie statis horis operam dare; quotidieq. aliquid ex sacris biblijs, potissimum Episcopali fidei, religioniq. commissis studiosè legerè; gētiliu autem libris, ut Carthaginensis concilij canone uetitum est, ne operam dent.

O fficij præterea sui esse putent, eos excipere, atque audire, qui ipsos, uel tamquam iudices, uel tamquam parentes, uel consultores, adiutoresue adeunt.

Itaque his peccatis, quæ ad diuinum cultum, religionis officia, et ad animi, spiritusq. pia studia spectant, omnibus aduentibus se faciles, benignosq. præbeant, ita tamen, ut ne à grauitate recedant. In auditorio omnibus satis facere studeant: ac ne infimos homines audire negligant, sed hos uel in primis, cum adsint, ad se accersant.

Expediant statim, quæ rectè possunt: omnibus uel re, uel consilio, uel consolando prodesse studeant.

Quæ ipsi possunt, ac debent, ad spiritualem curationem, et gubernationem, diuinumq. cultum spectantia, hæc per se in primis præstare studeant: cætera, quæ inf-

riora sunt, potius per Vicarios, ministrosue alios exequantur.

Auditorij negotijs postquam satis temporis dederint, tunc à prandio diem etiam distribuunt, ut reliquis conficiendis opera ponatur.

Quicquid autem temporis animi relaxationi aliquando ob ualeitudinem dabitur; id omne, uel in spiritualium librorum lectione studio, uel in consuetudine, et colloquio piorum, et eruditorum hominum, spiritualisq. uitæ amantium ponere studeant.

A nimia laicorum familiaritate meminerint abstinere.

Laicalia conuiuia fugiant.

Lectione in mensa potissimum sit ex sacra scriptura, et pastoralibus libris, ex uitis sanctorum Episcoporum, qui Episcopale munus egregiè gesserant.

D I E autem consecrationis suæ, ut aliàs utiliter in Concilio Oxoniensi sancitum est, formulam illam promissionis suæ, in ipsa consecratione de pontificali libro prolata tam, amnis singulis in mensa legi curent; tum certis etiam alijs solemnibus diebus, ut diligentius præsent, quo crebrius illa lectione quasi moniti, uideant Episcopalis muneris partes.

Tridentini item Concilij decretum in sessione xxxv. editum c. i. et Concilij prouincialis primi sanctionem de uita Episcoporum, et hanc præterea saepe sibi recitari curent, tum maximè aliquando, quibus diebus, unà cum familia omnibus capiunt.

F E stitu utantur, ad Concilij prouincialis primi præscriptum, talari scilicet tunica, collo adstricta, rochetto, et humerali indumento, quam mozetam dicunt, ita ut ne domi quidem, in ullius conspectu, se exponant, nisi eo Episcopali uestitu induti.

Rochetum etiam, et mozetam induant, cum per diocesim iter faciunt: interiore uerò tunicam breuiorem, ac mantellum uiatorium adhibeant, licet.

Anulo autem Episcopali semper utantur, et ubique tum domi, tum foris, tum in sua, tum in aliena dioecesi, ut perpetuè se Ecclesiæ suæ sponso meminerint.

Sexta quaque feria, tum præterea in uigilijs, in aduentu, in quadragesima, uestitum induant nigro colore, ijs diebus exceptis, quibus ex ritu Ecclesiæ nullum masculinæ signum uestibus ostendere debent; alijs autem, nio lacei coloris uestimenta adhibeant.

Cappam Episcopalem, cum in Ecclesiam, uel ad diuina officia, uel ad conciones, uel ad sacras lectiones, uel ad aliàs eiusdem generis actiones accedunt, omnino induant.

F A milia Episcoporum, Ecclesiæ sumptibus sustentata, in domibusq. ministrorum Dei educata, ceteris propòsita esse debet ad imitationem christianarum uirtutum, quam ob rem eiusmodi sit, quæ præluceat uitæ, et morum exemplis.

In ea ne sint rixosi, impudici, blasphemii, factiosi, scurræ.

Ne episcopi consanguinei, nisi eadem uiuendi disciplina, qua ceteri utantur.

Neque item, qui parochialem curam gerunt.

N 2 Neque

Neque rursus, qui alio residentia munere adstricti, illis exceptis, qui licet Episcopo operam nauent, possunt tamen debitas ministerij sui functiones in Ecclesia præstare. Veruntamen ne et facultati detractum ideo sit, qua canonicos duos habere secum Episcopo, per sacros canones licet.

Cubicularij præ ceteris atate sint, moribusq. graues, et boni testimonij. Ad sintq. omnino, ex primi Concilij decreto, Clerici, qui sancta Episcopalis uita, religionisq. actionum sint, non solum testes, sed imitatores etiam, atque adeo eiusmodi denique, qui, ut ad sanctissimum Pontificem Eugenium Tertium S. Bernardus scite scribit his uerbis, præcipitem etiam frenarēt, dormitantiem excitarent: quorumq. libertas excedentem corrigeret, extollentem reprimeret: constantia, et fortitudo nutantem firmaret, erigeret diffidentem; quorumq. sanctitas ad omnia bona incitaret.

Qui Clerici sunt, uel sacris initiati, uel sacerdotes; eorum opera, ne Episcopi utatur ad officij alicuius, quod sacerdotali, clericaliue ordini, minus conueniat, actiones.

NE quispiam de familia ullo unquam die prætermittat rei diuinæ interesse, nisi necessariò impeditus sit.

Iis, qui de familia sunt, præsertim Clericis, certus ieiunij dies in singulas hebdomadas instituatur.

In aduentu item curetur, ut familia ieiunet saltem feria quarta, et sexta.

Ieiunet familia pridie diei consecrationis Episcopi, in uigilijs item sancti cathedralis Ecclesie, ac patroni, ciuitatis, si quando, non huius nomine nuncupatur cathedralis.

Unusquisque de familia, singulis mensibus confessus, sacram eucharistiam sumat una cum reliquis, qui in familia sunt.

In aduentu, ut Syluery pontificis decretum est, et præterea in quadragesima singulis diebus Dominicis, sacram communionem salutariter accipere studeant, clerici præsertim, et uitæ spiritualis studiosiores.

Duobus ante diebus, quam sacra communio fiat, paterna cohortatione ab Episcopo ea de re familia præmoneatur.

Singulis hebdomadis, bis minimum, qui de familia sunt, rudiores, et christiane fidei doctrina, et litteris ab aliquo instruantur, cui id cura Episcopus dedit. Quo loco domestici, et exteri, domi ante cubiculum Episcopi conueniant; eo loco liber, aut de uitis sanctorum, aut de spiritualis uitæ exercitationibus conscriptus, in mensa sit; ut, qui conueniunt, lectioni incumbere possint: nec uerò inanibus consabulationibus se deant.

Dum familia cibum capit, lectio etiam adhibeatur. Ne familia otiosa sit, ne inertia, aut desidia dedita; sed aut in obsequio Episcopi, aut in honestis exercitationibus occupata.

A nugis abstinent, silentium, cum modestia coniungunt, seruare studeat.

Abstineat autem unusquisque, qui in famulatu Episcopi est, cum à flagiosorum hominum consuetudine,

tum à locis, ubi turpiter uiuatur.

Ne quis præterea foris pernoctet.

Ne rerum nouarum curiositates sectetur. Ne, que iocularia sunt, que ridicula, unde cachimi, risusq. solutiores excitantur, loquantur.

Conuiuia publica, comestiones laicales, frequentemq. laicorum hominum consuetudinem uitet. Libros ne habeat de rebus iocosis, scurrilibus, ridiculis, obscænis, impurisq. conscriptos.

SVPER custodia familia Episcopus perpetuò stet, tum etiam bis quotannis uisitet, semel ineunte quadragesima, iterum initio aduentus, eiusq. mores paternè inuestiget, ac uideat, ut uniusquisque religiosa, uitæq. spiritualis institutis congruenter uiuat. Si quos ad christianas uirtutes progredi compereuerit; eorum studia, progressionemque spiritualis uitæ adiumentis exciteb; qui uerò à bene agendi studio auersi sunt, illos moneat, atque obiurget; ac, si contumaces, incorrigibilesq. inuenerit, domo eiciat.

Rursus Episcopus familia sua confessarios sacerdotes, uiros spiritualis uitæ usu exercitatos, constituat: quibus etiam tamquam clericalis discipline, et sanctæ institutionis magistris illa utatur. Episcopo, Missam celebranti, uel audienti frequens familia adsit.

Cum in ecclesia diuina officia ipse accedit, familiam quoque secum ad esse iubeat.

Nihil denique omittat, ut omnes domestici in omni bene, sanctæq. agendi officio se contineant.

FAMILIARUM præterea, cum egrotant, magnam habeat curam.

Prouideat, ut illorum salutis animarum ratio in primis habeatur, tum ualeitudinis recuperationi per medicum consulatur; neque uerò impensis parcatur, ita ut egrotantibus omnia ad conualescendum necessaria supeditentur.

Illos etiam aliquando immisat, tum salutaribus consilijs, et benignitatis officijs consoletur, quod Episcopalis charitatis officium, etiam infimis familiae suæ præstet.

Uniuscuiusque autem de sua familia, rationem in mercede constituenda habeat, pro uirtutum, meritorumq. et pro ecclesiasticorum fructuum dispensationis sibi creditæ ratione.

Ab Episcopali domo absit omnis picturæ ornatus, que prophana sit.

IN atrio Episcopus ordine pingi curet, qui præcesserunt; si minus omnes, eos saltem, qui sanctitatis, aut doctrinæ aut rerum Episcopaliū gestarū laude clari sunt. In cubiculis omnibus reliquisq. domus locis frequentioribus ne desit aliqua imago sacra.

HO spiritio, mensand recipiendis etiam illustribus, et locupletibus hominibus, ne præscriptam Episcopalis frugalitatis normam deserat, ut exemplo suo ipsi quoque hospites incitentur ad frugalem uitæ modum.

LEEMOSYNIS dandis promptus ita sit, ut præter illas, quas per elemosynarium, aliosue largiri solet; etiā, misericordia uisceribus indutus, manu sua in pauperes Episcopali liberalitate conferat.

De uita, et honestate clericorum.

VESTES, quas domi priuatim clericalis ordinis homines induent, eiusmodi sint; qua non colore, non ulla habitus specie à clericali modestia discrepent. Cum in ecclesia uersantur, quo tempore superpellicem induere non debent, ne sint, sine toga exteriori, præsertim horis, quibus diuina celebrantur; aut populus ad ecclesiam accedere solet, nec uerò absque ea, etiam in dioecesi locis prodeant, nisi cum eos pedibus iter facientes, uitæ difficultas, et longitudo aliter cogit. Si quo iter equo faciunt: ne absque uiatoria ueste exteriori equitent, succincta interiori tunica, aut alia cōtractiori, decenter adhibita.

Superpellicem, cum ministerij usus postulat, omnes uentantur, qua non lacera sint, non sordida, non ita elaborata, ut artificij ornatus in humeris nimis appareat. Singuli autem præterea, præsertim, qui in aliquo minorum saltem ordinum suat, proprium superpellicem habeat, quo et in ecclesia, cui adscripti sunt; et alibi, cum ipsos suis fungi muneribus contigerit, uti possint.

Nulli sacerdoti, clericoque annulum, nisi ea dignitate prædito, in qua conferenda ille sibi traditur, gestare liceat; tuncq. unum solum, et digito dexteræ manus quarto. Eum uerò, dum Missa sacrificium facit sacerdos, deponat.

IN omni item incessu, statu, gestu, uultu ordinem suum sacerdos, et clericus profleatur, omni clericalis uitæ actione, religiosi animi mores expriment: qui in ecclesiastici ordinis hominibus e lucere debent.

Ne cum necesse, et cruciamenta, improbis hominibus magistratum iudicio illata, multitudini spectanda proponuntur, ulla modo ecclesiastici ordinis uiri intersint; nisi eorum pia opera, consolandiq. officium usui suum illis sit, qui ad supplicium ducuntur.

Sacerdotem, clericumq. cuiusuis ordinis, in canticis, hymnis, psalmis, ceterisq. ecclesiastici cultus officijs, religiosa modulatione concelebrandis, diuinisq. laudibus sanctè concinendis, ita uersari conuenit, ut uoces sua, sacris dicata, abuti non debeat ad prophanas cantiones, et modulationes, atque ad uoluptarias, delitiosasq. laicorum oblectationes. Quamobrem caueat, ne in nuptialibus, laicalibusue conuiujs, aut mensis, canendo operam suam nauet, ullo quidem, uel cognationis, uel amicitia, familiaritatis, obsequij, alteriusue rei causa, cum præsertim clericalem hominē inter epulas canere, ueteri canone plane interdictum sit.

Omnis etiam sacerdos, clericusue publica conuiuia, et comestiones eiusmodi uitet, quibus sæpe fit, ut contemptum sit, ecclesiastici ministerij dignitas.

ILLUD autem unusquisque clericus sæpe repetat, se non ad inertiam, atque ignauiam, sed ad spiritualis, et ecclesiasticæ militiæ labores uocatum esse.

Sciat propterea id in officio suo positum esse, ut cum uel in officijs diuinis obeundis, uel in frequentandis ecclesijs, quod debet, tempus consumpserit; si quid sibi

reliquum est, id omne non in rerum secularium colloquijs, prophanisq. actionibus, sed in diuinarum litterarum studijs, et in celestium rerum contemplationibus, et sanctis, pijsq. officijs traducat. Quare unusquisque huius prouincie Episcopus, ac alij item, qui illius nomine, atque auctoritate uisitationis munus obibūt, uideant, atque inquirent diligenter, quibus in rebus tempus clerici, anq. in ijs potissimum, quæ ab illis agitur, curariq. debent, qui in Dei cultum se dederunt. Quod si clericos aliquos otiosos esse cōpererint, inuita aliqua ratione, salutaribus eos occupationibus, et ecclesiastico homine dignis incumbere procurent; ac prouideant omnino, ne isti ad suæ salutis discrimen, et aliorum offensionem otio abutantur.

Omnis præterea, et singulos clericalis ordinis homines hoc decreto monitos esse uolumus, ut ad eos se crebro conferant, qui in sacerdotio constituti, in spiritualis uitæ studijs, exercitationibusq. uersati, atque eiusmodi sunt, de quorum consilio uitam ad omnes sanctè, religioseq. agendi rationes instituunt.

Ab illorum autem, qui in uitiorum luto uolutati, se maleficijs pascunt, familiaritate abstinere, cum eos omnes iubemus; tum præcipuè minorum ordinum clericos, qui nondum ætate confirmata sint, neque firmo uirtutum robore muniti, procliuus ad uitia, prolabuntur. At illud non modo prohibemus, sed diuina contestatione obsecramus ecclesiastici ordinis homines, eos præsertim, qui in sacerdotij gradu constituti sunt, quibus animarum curam gerunt, ut quos in uitiorum face uersari animaduertent, caute, et sapienter studeant, à peccatis, flagitijsq. detertere, et ad uirtutem cohortari; eisdemq. in scelerum gurgite laborantibus opem ferre, uerbis, consilijs, exemplis; atque ita quidem, ut dum illos iuuare conantur, ne se familiaritate inquinent.

NE clerici apud se libros habeant, aut legant, quorum lectione bene agendi studium, morum disciplina, et timor, charitasq. Dei languescere possit: quales libri sunt, qui res, uel inanes, uel iocosas, uel scurriles, ridiculasue, uel impuras continent.

Rerum nouarum curiositates fugiant: tum ne, quæ ridicula sunt, unde cachimi, risusq. solutiores existunt, loquantur.

SACERDOS clericusue sacris initiatus, aut ecclesiasticum beneficium obtinens, horarum canonicarum officio cū adstrictus sit, meminerit, se febris, morboe aliquo, uel aduersa ualeitudine leniter aliquando laborantē, non iustam propterea excusationem habere, quamobrem illud intermittat, omittatue. Itaque si quando corporis infirmitate affectus est; ipse pro sua conscientia rectè uideat, quid præstare possit, ac ne omitendo grauitè peccet, et beneficij, si quod habet, fructus suos non faciat.

QUO diligentius cleui in omni ecclesiastica disciplina progressus constet, unusquisque sacerdos, et cuiusuis ordinis clericus, de frequenti sacramentorum usu, de functionibus in ecclesia præstitis, de lectionibus, studiorumq. progressionem, de ceteris exercitationibus, si-

bi præscriptis, testimonium ab ijs singulis, quibus ex præscripto accipere oportuerit, singulis mensibus, uel alio stato tempore, per Episcopum statuendo, afferant; idq. ad constitutam rationem.

A Sacerdotibus, ab ijsq. etiam, qui prouectiori ætate sunt, hoc si numquam per ipsos antea prestitum est, omnino præstari peroptamus, ut cum omnis ante actæ uitæ suæ peccata diligenter, riteq. confiteantur; tum spiritualium exercitationum, prout ijs, qui subdiaconatum, uel diaconatum, uel sacerdotium suscepturi sunt, præscriptum est, studium aliquando suscipiant; quo diligentius in uia salutis sibi prospiciant.

De uisitatione.

Necessarium illud, ac plane debitum uisitandi munus, quod ex sanctione Tridentina præstari oportet, prouincie nostræ Episcopi, ita sollicitè exequantur, ut suæ quique urbis, ac diocesis uisitationem singulis ipsis annis, aut, si per diocesis amplitudinem non possunt, biennio ad summum ipsi per se conficiant. Si uero legitima occupatione, causâ impediri, id muneris aliquando per se ipsos obire nequeunt, Vicarios generales, uisitatoresue alios, huius rei usu peritos, atque idoneos adhibeant, qui uisitationis officium sedulo, ut par est, præscripto tempore exequantur.

Cum uero uisitationis munus ipsi per se obeunt, uel unum, uel duos canonicos, uel alios quoscumque homines ecclesiasticos, quos usui, et adiumento sibi fore uiderint, prout maluerint, secum in ea uisitandi cura adhibeant.

Ne deinceps plures, quam homines decem, et iumenta septem ad summum secum, in uisitando conducant, supputata hoc numero Episcopi etiam persona, ac illius ecclesiastici uiri, quem ex huius concilij decreto Episcopus quisque aliquando præmittet: suis tamen proprijs sumptibus licebit eis plures conducere. At uero, qui Episcopis gradu inferiores sunt, in uisitatione longè pauciores homines, et iumenta adhibeat. Hocq. decreto derogatum sit alteri, in Concilio primo prouinciali edito.

Laciorum hospitia, eoq. magis conuiuia, ut maxime possunt, omnes fugiant; sin autem ad illos diuertere aliquando necesse erit, cum cetera seruent, tum in primis caueant, ut ne extra mense Episcopalis, et clericalis modum, regulasq. in uisitatione præscriptas, quicquam omnino ab hospitibus apperetur, apponatur.

Notarius autem, cancellariusue, ne quicquam pro uisitatione ab ijs, qui uisitantur, ullo quouis nomine exigat, neque ullum doni, etiam pusilli, quocumque modo oblato, genus accipiat, ac ne item pro decretorum, ordinationumue in uisitatione consecrarum actione, uel conscriptione, earumue exemplo, etiam singulis uel ecclesijs, uel clericis, uel alijs, qui uisitantur, iussu uisitantis edito. At pro opera, laboreue, quem alterius, cuius interest, illarum exempla alio deinceps tempore petentis, causa in ijs exscribendis posuerit, mercedem capiat licet, pro taxa, in foro

Episcopali præfixæ, aut præfixendæ ratione.

Episcopi, qui ceteris omnib. sancteq. agendi exemplo præire debent, antequam cleri, populiq. uisitationem ineant, à se, suaq. familia uisitandi initium utiliter faciant; quo reliqui omnes domestica illius uisitationis actione, executioneq. incitati, pastoralia iussa, quæ ipsi uisitando præscripserint, promptius, ac studiosius exequantur.

Diligentiam uero omnem uisitando adhibeant, non modo in ecclesiarum cultu, et ornamento tuendo, augendoque, sed maxime in omni, et cleri, et populi pristina christiana disciplina restituendâ; in utriusque ite moribus cognoscendis, isdemq. deprauatis corrigendis.

In eaq. uel uisitatione, uel morum correctione etiam tamquam sedis apostolica delegati, auctoritate Tridentini Concilij stant, moderentur, puniant, et exquatur ad sacrorum Canonum præscriptum, quæcumque illis ex prudentia sua pro subditorum emendatione, et diocesis suæ utilitate necessaria uidebuntur. In ijs, neque ulla inhibitiio, appellatio, aliudue quicquam impediat, aut retardet executionem eorum, quæ ipsi mandarint, aut iudicarint, decreuerintue.

Foeminarum, ac marium luxu, immoderatoq. uespium sumptu utentium, ornatum illum inanem, ac plane superuacuum, et à christiana uitæ more sane quæ alienum, unde tot malorum seminarium extare, quotidie cernitur, omni episcopalis muneris officio, et auctoritate prohibere, tollere, funditusq. euellere studeant.

Monasteria, regularium uiri, curæ subiecta, quod ad clausuram attinet, diligenter, accurateq. uisitent; loca ipsa introspectent; atque ex superiori etiam parte circumlustrent; et cautè, solerterq. inspiciant prospectus omnes, aditus, et cetera denique omnia, quæ ad clausuram rectè tuendam, ullo quouis modo pertinent.

Hospitalia item, aliæq. pia singula loca, et sodalitia pro auctoritate, facultateue, et canonum iure, et decretis Tridentinis sibi data, in singulos annos uisitent, et quæ laicalia etiam, et merè priuata sunt in ijs, quæ ad obseruandam piam testatorum uoluntatem spectent, uisitando corrigant, et reforment.

Episcopo, ad cuiuscumque loci, uel ecclesiæ parochialis, curatone uisitationem aduentanti, cum illi potissimum, ut uetus canon Concilij Turonensis iubet, qui confirmationis sacramentum ab eo suscepturi sunt, tum præterea reliqui omnes fideles, exceptis tantum ijs, qui morbo, aduersaue ualitudine laborant, sicut in Concilio Rothomagensi cautum est, obuiam ordine prodeant; ac statis hymnorum, psalmodiarumq. precibus, et cum gaudio, timore, summaq. reuerentia illum, tamquam uicem Christi agentem excipiant, prout eodem Rothomagensi Concilio sancitum est, cuius canone excommunicatio illis constituta erat, qui ei muneris desuiserint.

Neque solum quo tempore ille adueniat, sed alijs etiâ diebus, dum uisitatio parochiæ fit, fideles quam frequentissimi adsint; ut ipsi omnes, ac singuli, si quid ad

mau salutem procurandam opus habent, proprio pastori, parentiq. liberè exponant; ei, quæ pro illius officij ratione oportet, interroganti respondeant; illum cõcionantem, monentem, et paternè arguentem, obsecrantem, et increpantem audiant: eiusdè iussa, monita, et decreta suscipiant, atque Dei denique uoluntatem, quam presentes per ipsum auribus percipiunt, non tantum obediendi propensione, sed etiam rectè factis omnino exequantur. Id porro omne, ut fideles diligenter, promptoq. animo præstent, frequentissimiq. in Episcopali uisitatione adsint; parochorum, et aliorum, quorum interest, sacerdotum sit, crebro, prout usu uenerit, intra Missarum solemnias illos docere, cum eas officij partes, quas Episcopo uisitanti ab ipsis præstari conueniat, in uisitationum in primis utilitates, fructusq. saluare.

Tuero ex uisitationum laboribus, quæ uberores fructus existant, ac fidelium animi saluari aliqua præparatione excitati, et susulti, quo promptiores, effectioresq. fiant, cum ad bene agendum, tum ad paternam, et episcopalia iussa, monitaue amplectenda, et exequenda, tum ad omnem denique Christianam uitæ disciplinam, sanctis institutis conformatam, suscipiendam; præterea, ut uisitatio et diligenter, et breuiter, et rectè, denique conficiatur, atque absoluitur; has etiam de præparatione ab ijs præsertim, qui uisitantur, adhibenda, instructiones adiungendas censuimus ijs decretis, quæ hoc ipso de genere in hoc, et in alio nostro prouinciali primo concilio edita sunt. Quibus porro instructionibus pro personarum, temporum, locorumq. suæ diocesis ratione, ab Episcopo addi, detrahique liceat. Primum ubi uisitationis, uel generatim in uniuersa urbe, diocesiue, inchoanda, uel speciatim in aliquo oppido, locoque, aut parochia, præsertim frequentiori, atque insigniori obeunda, certam diem Episcopus stauerit; pastoralibus etiam litteris, eo potissimum nomine, a se consecris, populum præmoneat, atque cohortetur cum ad alia pietatis officia, tum maxime ad peccatorum confessionem, sacram communionem, precesq. pro saluari uisitationis euentu continenter habendas.

Triduo proximo, antequam uniuersa uisitationis initium fiat, in cathedrali ecclesia quadraginta horarum orationem indicat; quam eiusdem uisitationis nomine à clero, et populo, qui in urbe est, frequentiori in ea ipsa ecclesia pie celebrari curet.

Hæc ipsa etiam orationis ratio parochia, alioque ecclesiæ rectore, cuius interest, curante adhibeatur, antequam ecclesiæ parochialis, curatone, aut oppidi, præsertim insignioris, uisitatio ineatur.

Duobus uero, aut pluribus ante constitutum uisitationis tempus diebus Archipresbyterum, aut Archidiaconum, ut in Concilio Rothomagensi cautum est, aut alium ecclesiasticum hominem, quem maluerit Episcopus, præire iubeat, per singula oppida, uicos, parochias, et loca ciuitatis, et diocesis, præsertim frequentiora, insignioraue, quæ ille uisitaturus est. Ille uero iussa præstet; conuocatoq. clero, et populo unicuius-

que loci nunciet Episcopi aduentum, eidemq. aduentanti obuiam, ut iussum est, prodire, ceteraq. in promptu haberi moneat, ac mandet. Pastorales item Episcopi litteras, editas, instructiones, ad uisitationem pertinentes, enunciet, atque euulget. Tum præterea quicquid de leuioribus causis ab eo explicari, agiue Episcopus iusserit, id exequi studeat, ut ne ille ueniens diutius ob eiusmodi causas in uisitationis mora esse necesse habeat.

Paxachus porro, aliusue ecclesiæ rector, uel presbiter, in qua animarum curam gerit, cum uisitandus erit, pastorales Episcopi litteras, uisitationis nomine editas, duobus ante illius aduentum proximis festis diebus, intra Missarum solemnias, cū populi frequentia adest, de scripto recitet.

Idem præstet de literis, quas de confirmationis sacramento ritè, religioseq. suscipiendo, Episcopus, in instructionum, monitionumue nomine ediderit.

Hoc ipsum præterea exequatur de alijs item litteris, editis, et instructionibus, quas ob uisitationem euulgari ille iusserit.

Sacerdotibus quoque et alijs, quorum interest, Episcopales instructionum litteras de scriptis, tabulis, libris, alijsq. rei ecclesiastica monumentis, instrumentis, ceterisq. id generis mature præparandis, quo uisitandi ratio, breuior, explicatioq. sit, significet, et recitet, ac, si opus est, earum exempli ex scribendi copiam illis faciat.

Quam litterarum, edictorumue Episcopaliu euulgationem, recitationemue, et sermone et concione, et monitionibus, et omni alio tum publico, tum priuato cohortationum officio prosequatur, prout expedire animaduertent: quo fidelium animos diligentius præparet, atque excitet ad suscipiendum Episcopalis uisitationis officium uberrimo, ac saluari cum animarum fructu.

Illud porro curet, ut nemo, qui intra parochiæ suæ fines habitat, omnino sit, qui eo uisitationis tempore confessus, sacram communionem non sumat, idq. ab Episcopo ipso, etiam si in alia parochiali ecclesia sumere oporteret, scilicet eo loci, ubi ille mane uisitans, Missæ sacrificium offerat.

Nemo item, qui christumate non ante confirmatus, modo atate, in cõfirmationis litteris Episcopalis præscripta sit, illud ab eodem tunc non accipiat.

Quamobrem tum pridie diei uisitationis, tum maxime ubi Episcopum uisitationis causa iam aduentare cognouerit, certo aliquo, solemnique campanarum sono illius aduentum fidelibus significet, quo frequentius etiam ex agro euocati, omni alia prætermissa actione, conueniant, eiq. tale tamquam necessarium munus obeunti, diligentius præsto sint, quæ debent obseruantia, ac ueneratione.

Studeat item confessorum sacerdotum, qui ad id muneris probati sunt, nisi Episcopi cura præmittantur, copiam necessariam habere, qui biduo, triduoque parochiæ suæ hominum confessiones audiant, aut confessos reconcilient, ut statâ uisitationis, aliaue die, quæ

Episcopus constituerit, preparati sint ad sacram communionem, et ad confirmationem, qui nondum confirmati sunt, ab eo sanctè sumendam.

Ac proterea confessionum causa eo tempore confessionalia multa, ad formulam demonstratam prescriptam confecta, certisq. locis in ecclesia sua decenter collocata, si totidem non sunt, quot necessaria uiderit, alium de habere curet.

Hosias, uinum, uasa, mappas, et alia ad sacram communionis, populo ministranda, usum necessaria, accuratè paret.

Locum item in ecclesia præparet, atque ornent, ubi ab Episcopo confirmationis sacramentum fideles religiosè suscipiant.

Suggestum item decenti ornatu instruat, inde tum ille, aliisque populo sermonem, concionem uel habere possit: tum episcopalia monita de scripto pronuntiare.

Prædiè illius diei, quo Episcopus uisitaturus est, chirographa, schedulas uel in promptu esse curet, eorum, qui confirmationis sacramentum suscepturi sunt, et compatrum, commatrumq. item ex prescripto institutionis litterarum, de confirmationis sacramento promulgatarum.

Omnium, singularumq. rerum, quæ uel consecrandæ, uel benedicendæ sunt, ut pote ecclesiæ, cimiterij, altarium, campanarum, uestium, indumentorum, tabernaculi, calicum, corporaliu, crucum, imaginum, significationem, indicis ordine exaratam, Episcopo ante diem uisitationis ita in tempore det, ut cum de apparatu, tum de certa hora, uel die illas sacras actiones obeundi deliberare possit.

Sacrificiam præterea adornet, atque instruat; in qua ex armarijs expõsita sint sacra indumenta, uestes, palia, uasa, ac reliqua omnia ecclesiastica suppellectilibus instrumenta, atque ornamenta, præter illa, quæ in ecclesiæ, altariumq. apparatu, et usu tunc erunt: eaq. ordine, ac pro colorum ratione distinctè collocata ita appareant, ut eo, et loco, et tempore in uisitando recognosci certè, facileq. ac breui possint.

Certo item, decentiq. sacrifiæ loco libri, ac uolumina ecclesiastica, ut Missalia, Breuiaria, lecti maria, antiphonaria, et alia id generis suis operimentis politè coniecta, in oculis Episcopi appareant.

Tuto item eiusdem loco in promptu sint scripta, monumenta, codices uel, quibus testificatio fiat sacrarum reliquiarum, in ea ecclesia asseruatarum.

Eodem loco tabule item, scriptæ uel indulgentiarum, eidem ecclesiæ concessarum.

Separatim alio sacrifiæ loco, uel in archiuo, si illud à sacrifiæ distinctum sit, in promptu habeat, tabulas, scriptas uel, ac monumenta quauis, pro ratione annorum distinctè notata, quæ ad ecclesiæ, altarium cappellarum uel iura, privilegia, bonaq. testificanda pertineant.

Librum item statutorum, et constitutionum, et tabulam rituum, consuetudinum, si quas peculiare illa ecclesia, eiusque clerici habeat, præsentim in diuinis offi-

cijs, ecclesiasticisq. functionibus.

In promptu præterea, ac parata inuentaria hæc infra ordine præscripta, rectèq. confecta habeat, quibus singulis manu sua subscriptum sit.

Primo inuentarium sacrarum reliquiarum, in sua ecclesia reconditarum, ac simul monumentorum, litterarum uel, illas uerè testificantium.

Alterum in quo descripta sint indulgentiæ omnes, illi ecclesiæ, eiusque cappellis, aut altaribus perpetuè concessæ, aut ad tempus, quod adhuc peractum non sit.

Tertium, in quo sacre uestes, pallia, indumenta, et ornamenta singula; omnia, quæcumque suppellectilibus ecclesiæ sint, rectè, ac distinctè descripta, notata uel appareant.

Quartum in quo libri, scripta uel, littera, ac instrumenta id generis, quibus bona, iura, privilegia ecclesiæ, altarium, cappellarum uel testificata apparent, notata sint.

Quæ inuentaria, quo tempore, et quibus presentibus proximè confecta sint, ex illius descriptione appareat, ut, si ita opus aliquando erit, rectè conseri possint, eademq. exscripta, in uisitationis acta referantur, prout Episcopus censuerit.

Præterea habeat, ac exhibeat indicem dignitatum, canonicatum, portionum, et aliorum id generis titulorum, altarium, cappellarum, et clericatum, quicumque sunt in illa ecclesiæ, cum explicatione eorum census, ac onerum, unicuique adiunctorum, tum etiam fundationum, institutionum uel, et notariorum, qui fundationum tabulas consecerint, tum singulorum, præterea, qui ea altaria, cappellas, portiones, canonicatus, dignitates, aliudue, quouis, etiam ad nutum amouibili, titulo obtinent.

Indicem etiam similem, cum simili explicatione titulorum, et beneficiorum quorumcumque, tum ecclesiarum, tum oratoriorum secularium, etiam campestriu, quæ sita sunt extra illam ecclesiam, intra fines tamè eiusdem parochiæ.

Indicem item scholarum, confratrarum, locorum, operum uel, piorum, quouis modo in ea ecclesiæ institutorum, quo exprimat, et institutio, et institutionis tabule, à quo scilicet notario confecta.

Rursus indicem similem scholarum confratrarum, hospitalium, locorum uel, et operum piorum, quorumcumque, quæ extra illam ecclesiam, intra fines tamè parochiæ sita sunt.

Indicem quoque monasteriorum, prepositurarum, et huiusmodi domu regularium, tam uirorum, etiam si commendatæ sint, quam faminarum, etiam, quæ ab Episcopi iurisdictione immunes sint; quæcumque in illius parochiæ finibus sita sunt.

Præterea item indicem habeat, ac exhibeat, in quo clerici, in sua ecclesiæ finibus habitantes, descripti sint, notatis eorum uniuscuiusque tum nominibus, tum domicilijs, habitationibus uel ecclesiasticis, aut secularibus: hoc item adscripto, an soli, an unà cum alijs, uel ecclesiasticis, uel laicis habitent.

Indicem item puerorum, adolescentium uel, uel ecclesiasticis

sacrificiæ disciplinam ingredientium.

Muscorum item, cantorum, organoq. in quauis ecclesia sonantium.

Laiorum item hominum, si qui sunt, sacerdoti in Missæ sacro, aut in diuinis officijs, funeralibus etiam, et in alijs ecclesiasticis muneribus, operam aliquam præstantes.

Indicem item prædiorum, bonorumq. ecclesiæ suæ; rursusq. fructuum, et censuum, quos inde percipit, et aliorum inde reddituum, ut pote oblationum, elemosynarum, quæ statis quibusdam anni diebus, uel ob solemnitates, uel ob anniuersaria, aliam uel causam fiunt.

Hic rursus alius index adiunctus exhibeatur, usurpationum bonorum, iniuriam illius ecclesiæ, et alienationum præterea triginta ante Tridentini Concilij celebrationem, et confirmationem annis factarum.

Indicem etiam det reddituum, uel ueterum, uel recentium, Capitulo, clerico illius ecclesiæ communium.

Indicem quoque distinctum reddituum, emolumentorum, onerum, et aliarum, ut supra, prescriptarum rerum, quæ ad ecclesias tunc uacantes pertinent, notato etiam tempore, quandiu uacant, et illius item qui earum fructus, uel decimas, uel primitias, uel alios cuiusvis generis redditus exigit, nomine descripto, et auctoritate qua exegit item.

Indicem præterea census ab eo, qui sibi tamquam rectori obuenerit, distincti, ac separati, ut pote illius, qui uel ad fabricam illius ecclesiæ, uel ad luminum, uel ad sacrifiæ, uel alterius eiusmodi rei usum, erogationem uel pertinet.

Prompto item habeat codices parochiales, unum scilicet baptizatorum, alterum eorum, qui matrimonium contraxerint, tertium illorum, qui christiana suscepterint, quartum, quem proximè confecerit, de numero, statuq. animarum.

Regestum etiam, aut exempla constitutionum pontificiarum, ac litterarum pastoralium, aut instructionum id generis, et edictorum, quæcumque ab Episcopo acceperit. In quibus singulis exemplis notatus sit dies, quo illa populo promulgarit, legerit uel.

Præterea item libros, et tabellas singulas, indice sue habeat, ac exhibeat, qui debent in sacrifiæ esse, ex prescripto Conciliorum prouincialium, diocesano, ac instructio.

Si præterea curam, administrationem uel, habet bonorum ecclesiasticorum separatim ab ijs, quæ sibi ad uitam sustentandam usum attributa sunt, aut fructuum uacantiam sibi commendatarum; susceptæ, administratione curæ rationum codicem, in promptu habeat, atque exhibeat.

Separatim uerò in promptu habeat, ut Episcopo tradat, tabulam decretorum prouincialium, diocesano, quæ uel diuinorum officiorum cultu, uel ad parochialis curæ, disciplinæq. christiana rationem pertinentia, nondum in parochiæ suæ finibus executionem

habuerunt, causis, et impedimentis quoque explicatis, cur in executionis usum adhuc inducenda non sint.

Præterea indicem, manu sua confectum, det eorum, qui infra notati sunt, si qui in parochiæ suæ finibus id generis homines extant.

Hæreticorum, heresiæ nomine suspectorum, aut libros hæreticos, prohibitos uel habentium, uel legendum.

Publicè, ut infra, potissimum delinquentium, malefactorum, committentium.

Blasphemantium scilicet.

Superstitione, maleficijs, magicisq. artibus utentium.

Eorum, qui in Pascha confessi, sacram communionem non sumpserint.

Simoniacorum.

Uisuras exercentium.

Concubinariorum, concubinatus uel nomine suspectorum.

Illorum etiam, si qui publicè, notorieq. criminosi, quibus pro Tridentina sanctionis, Concilijq. primi, et tertij prouincialis decretorum ratione, solemniter, uel publicè indicenda sit penitentia; ut, aut tunc ijs Episcopus eam iudicio suo statuatur, aut illos, quos solemniter pro peccati gravitate penitere iussum est, à cellario notatos, ad se ineunte quadragesima uenire iubeat, cuius temporis initio illam de ecclesiæ sanctæ more ipsi subeant ritu solemniter.

Coniugum inter se distinctorum, neque simul habitantium.

Eorum, qui cognatione, affinitate uel iuncti, matrimonium gradu prohibito contraxerint.

In ecclesiæ parum reuerenter, ac non debita ueneratione uersantium.

Illorum, qui diebus festis Missæ sacrificio non interfuerint; aut seruilibus operibus dies festos uolunt, aut chorais, comessationibus, alijsq. eiusmodi actionibus probanare soleant.

Talis, aleæ uel ludentium; aut istis domicilia exponentium.

Libros de rebus obscenis, parumq. honestis conscriptos, obscenasq. item imagines habentium.

Eorum etiam, qui inertia, desidia, otio, uel cauponis, tabernis uel uinarijs, ganeie uel dediti sunt.

Mariu, fornicarumq. uestitum immoderatum induentium, non sine manifesta Dei, hominumq. offensione.

Omnium denique deprauatorum morum, in parochiæ suæ hominibus frequentium, ac publicorum.

Indicem item eorum hominum, intra parochiæ suæ limites habitantium, quibuscum Episcopus uisitans pro uarij uisitationis officijs, aliquando colloqui, agere uel necesse habet. Horum scilicet.

Patrum familias.

Ludi litterarij magistrorum, pædagogorum, musicam etiam, scripturam, arithmeticam, alijsq. artes liberales profitentium.

Mulierum item docentium, puellasq. sibi in disciplinam traditas, domi educantium.

Medicorum, chirurgorum, tonforumq. rem medicam exercentium.

Pictorum, et sculptorum

Bibliopolarum, impressoriamq. facientium.

Ministorum publicorum, ut syndicorum, confratria uniuscuiusque praefectorum, curatorumque, et aliorum id generis.

Notariorum.

Opificum, artificumque in parochia sua frequentiorum.

Hominum, operibus pijs exercendis aptiorum, aut iam deditorum; et eorum, qui uitae spiritualis, disciplinaeque christianae studiose adiumenta subministrare possunt rationibus, parochiae bene instituendae usui necessarijs. Pauperum, viduarum, pupillarum, ceterorumq. uere miserabilium.

Cauponarum, caenacularumque exercentium.

Saltandi, tripudiandiue, ac sonandi in choreis artem profrentium, docentiumque.

Exhibeat ipse ordinum, quibus initiatus est, ac beneficij illius, tum ceterorum etiam, si qua alia obrinet, litteras, tum sacrate scriptas, si quas ab Episcopo, eiusdem ministris habet, uel suo, uel ecclesiae suae nomine, ut puta suscipiendi munus Missarum celebrandarum, audiendi confessiones eorum, qui non sint de sua parochia, cohabitandi cum laicis, uel extra aedes ecclesiasticas, adhibendi feminas sibi inseruientes, locandi laicis domum ecclesiasticam, exponendi capsulam pro eleemosynis, et eiusmodi.

Exhibeat item libros proprios, quos ex decretis prouincialibus, aut ex uisitationum, alicuius Episcopi sui inscriptionibus, habere debet, utpote Breuiarium, Missale, calendarium proximè editum, librum ritualem, seu sacramentorum, homiliarium, psalterium, uolumen biblicum, catechismum Romanum, edices Conciliorum, scilicet Tridentini, prouincialium, et dioecesanorum, quibus in libris inscriptum sit nomen possidentis.

Exhibeat praeterea indicem aliorum librorum, quoscumque impressos, aut manu exaratos habet.

QUOD de sacris reliquijs, indulgentijs, indumentis, ornamentis, suppellectile ecclesiastica, libris scriptis, inuictarij indicibus, fundationum tabulis, redditibus, emolumentis, oneribus, usurpationibus, alienationibusque, titulis etiam beneficiorum, et ordinibus, ac ceteris denique parochiae, rectoriae, aut praefecto ecclesiae, in qua animarum cura geritur, praescriptum est; id omne, et Praepositi, et caonici, et cappellani, etiam mercenarij, et alij dignitatem, canonicatum, altarium, cappellarum, aliorumque beneficiorum titulum obtinentes, aut quouis nomine administrationem, curamque habentes, et rursus fabricarum praefecti, et confratrum, hospitalium, eleemosynarum, locorumque, ac operum piorum quibus curatores, cum uisitandi erunt, praestet; quatenus eo de toto genere constitutum ullo modo pertineat ad eorum dignitates, beneficia, cappellas, et altaria, titulos, et ordines, aut ad fabricas, hospitalia, eleemosynas, pia loca, uel opera, aut etiam ecclesias,

altaria, cappellas eorundem praefectorum, uel curarum administrationi, et procuratori commissas. Parochi sit autem, aut praefecti, rectorisue, ut supra, intra cuius parochiae fines facienda est uisitatio, nisi Episcopus alijs potius id muneris aliquando dederit, illos omnes, et singulos in tempore praemonere, ut praescriptum apparatus conficiant, atque in uisitatione praesentes adsint, tum praescriptam rationem, qua id praestent, diligenter docere.

Episcopus porro, quo uisitationis rationem magis explicatam habeat, nec diutius, quam par est, in mora sit, in omni praescripto apparatu rectè conficiendo ab ijs, quorum interest, pro pietatis suae, pastoralisq. diligentiae studio omnem diligentiam adhibeat.

QUaecumque de praeparatione in Episcopali uisitatione facienda supra praescripta sunt, instructiones eadem ferè omnes adhibenda erunt in alijs uisitationibus, illa tantum praeparatione excepta, quae pertinet ad ea, quae Episcopi tantum, episcopalisue muneris, et uisitationis propria sunt; ut de solemnibus receptione, de christi sacris ministris, et alijs huiusmodi.

QUO uero parochorum, aliorumque sacerdotum in concionibus, uel sermonibus habendis ratio Episcopo exploratior sit, haec praeter alias huius indagatationis constitutas rationes seruare poterit, ut, cum uisitantur, sermonem, conuocato populo, praesenteq. ipso Episcopo singuli in sua Ecclesia, uel, ubi is maluerit, eo de genere, quod idem iusserit, aliquando habeant.

Uisitationis initio, certa christiano more uiuendi regule, ex aecumenica Tridentina synodo, Concilijsque prouincialibus, et dioecesanis, omniq. optima disciplina collecta, uulgari sermone, breuiter explicata, ad communem prouinciae usum per nos edenda, praeter illam decretorum, ad laicos pertinentium, denunciationem, in Concilio prouinciali tertio parochijs praescriptam, de suggestu populo frequentissimo in urbe, et insignioribus locis, ubi Episcopus expedire censuerit, clara uoce legantur; ut omnes intelligant, secumque taciti inquirant, an ad praescriptas leges uitae christianae modum susceperint. Tum ab Episcopo de illis interrogati, uideant sui muneris esse, si quas in uitae institutione executi nondum sint, earum praescriptis, atque institutionibus parere quam primum, et quam diligentissimè, pro salutaris disciplina ratione, atque usu, rectis regulis confirmato.

Ertas pastorales monitiones, unicuique hominum ordini, sexui, etati proprie conuenientes, ex sacrarum litterarum fontibus, sanctorumque patrum disciplina, ex eiusdem Concilij haustas, ad omnium etiam magistratum instructionem, nostra cura communi prouinciae usui conficiendas, unusquisque parochias, cum in fine uisitationis urbis, et uniuscuiusque praesertim insignioris oppidi, tum certis anni solennitatibus, prout Episcopus iusserit, et illis aliquid pro ratione loci, uel addendum, uel detrahendum censuerit, populo descripto recitet, atque euulget; ut fideles non solum uisitationis iussis, decretisque, alijs in omnes bene agendi partes confirmatis, sed sapinus sui quique debiti officij

Epi-

Episcopalis, pastoralibusque uocibus moniti, in dies in uia Domini maiores progressiones habeant.

De Concilio prouinciali.

PRO uincialia Concilia, diuino munere, a sacra Oecumenica synodo Tridentina in usum reuocata. sicut tertio quoque anno ad eiusdem synodi praescriptum conuocari, celebrarique oportet; ita maxime consultum esse debet, ut id ipsum rectè, ordine atque ex utilitate prouinciae praestetur.

Itaque, et pro illorum usu, in perpetuum retinendo, et pro ceteris rationibus, ad eorundem actionem rectè, utiliterque praestandam accomodatis, haec tum auctoritate nostra, tum etiam de consensu patrum sancimus.

Primo singulis prouincialibus Concilijs, tertio quoque anno, ex ipsa Tridentina sanctione celebrandis, quae indicere, conuocare, et celebrare ius Metropolitanum est, nos certam diem in posterum indicimus, decernimus, et statuimus, feriam scilicet quintam, quae a Pascha Resurrectionis Domini sub tertiam dominicam cadit; certumque item locum, nempe nostram ecclesiam, beatae Mariae uirginis nomine nuncupatam.

Hoc autem perpetuae indictionis decreto, constitutione e Metropolitanum iuri derogatum, abrogatum ne sit, quominus constitutum diem, locumque, prout necessitas postularit, uel iusta causa, ratione aliqua ei suaserit, prorogare, accelerare, mutare, ex canonum iure, sanctioneque Tridentina possit; modo intra triennij saltem spatium, ad illius sanctionis praescriptum, semel celebretur.

Neque rursus Metropolitanum legitime impedito, facultati illud conuocandi, eadem Tridentina sanctione coepiscopo antiquiori concessa, detractum sit.

Eius autem constituti conciliaris diei, et loci, atque adeo Concilij prouincialis indictionem omnino, ratam, firmamque esse uolumus, ac sine alia uel litterarum significatione, uel edicti promulgatione; uel ulla alia denunciatione aut nuncio, tantum roboris, et auctoritatis ad Episcopos, et reliquos quosuis omnes, ac singulos, qui in prouinciali Concilio Mediolanensi, quacumque ratione adesse possint, aut debent, quorumque aliquid interest, monendos, et conuocandos, habere hoc decreto sancimus, quantum illa, quae indicendi eiusdem Concilij prouincialis ratio litteris, et nuncio, edictoque publico adhibetur.

Quamobrem propositis penis, canonum iure sancitis, cum uniuersos et singulos Episcopos, tum ceteros omnes qui quouis iure, consuetudine, aliaue, ut supra, ratione, debent, Mediolani in Metropolitana ecclesia praesentes adesse ad eam diem inueniendum, quam tertio saltem quoque anno, prouinciali Concilio de more inueniundo, celebrandoque certam, et statam hac constitutione in perpetuum decreuimus.

Quicumque uero, uel Episcopi, uel alij interesse debent, ne eorum nomine alij, sed ipsi met statam die adsint; nisi necessaria, iustaque causa, quamobrem debitum hoc officium praestare non possint, impediti sint.

Eam porro causam tum Metropolitanum, ut canonum iure cautum est, probent; tum etiam procuratorem eorum, ecclesiasticum hominem, mittant, qui suo nomine suscipiat, recipiatque, quaecumque canonum, Concilijque Tridentini auctoritate, in prouinciali synodo acta, gesta, constituta, decreta, sancitaue erunt. Si quis contrafecerit, aliaue ratione non paruerit, aut contumax erit, ex canonum sanctionibus debitas luat penas.

Quicumque porro ex ijs, quos constituta illa die adesse hoc decreto iussum est, adesse neglexerit, aut praetermiserit, contra eum agatur etiam edicto publico, Metropolitanum, aut alterius ecclesiae, locumque, ubi Concilium habebitur, si mutari quandoque contigerit, ualuis affigendo.

Ad constitutum etiam illud tempus Capitula cathedralium ecclesiarum inuitamus ad Concilium; quibus certos aliquos procuratores, ecclesiastici ordinis homines, mittere licet; qui eorum nomine praesentes in Concilio adsint; ac, si quae erunt, quae referre uelint, ea Metropolitanum in Concilio coram exponant.

T uero omnibus, et singulis alijs, qui uel inuitati, uel alio iure interesse possunt, uel debent, quorumque interest, notior plane sit, atque euulgatior eiusmodi synodi prouincialis indictio; certam illam Concilij inchoandi constitutam diem, ac locum in calendarium, quod eo tertio anno editur, loco suo referri, conciliaremque diem notari; tum in octaua Natalis diei Domini, qui dies est cal. Ianuarij, aut in Epiphania, prout in Ecclesia sua moris est, eiusmodi solemnes promulgationes fieret, intra Missarum solemnia populo frequenti, una cum Pascha Resurrectionis Domini, aliarumque solemnitatum denunciatione de more indici, significari, et denunciari unusquisque Episcopus mandet.

Inbeat etiam ecclesiae suae cathedralis ualuis, alijsque locis, quae uidebuntur, schedulam, grandiusculis litteris exaratam, duobus mensibus ante constitutam diem, adstante frequenti populo affigi, his uerbis.

Concilium prouinciale Mediolanense, per Reuerendissimum Archiepiscopum Decreto edito, et promulgato, indictum, et conuocatum hoc anno, die. mensis N. Deo auxiliante, in Metropolitana Ecclesia de more inchoabitur, et celebrabitur.

Cui schedula manu cancellarij, notarijque Episcopali subscribatur, posito etiam sigillo consueto Episcopali. Conciliarem praeterea hanc actionem singulis tribus proximis ante diem constitutam dominicis diebus per parochos, et concionatores fidelibus denunciari, eosdemque non modo excitari ad frequentius orationis studium, uerum etiam ad id inflammati unusquisque Episcopus curet, ut die dominico, statam Concilij die proximè antecedente, uere penitentes, et confessi, sacram communionem sumant, hoc praecipue precantes, ut qua ad suam, et ad illorum, quorum cura commissi sunt, salutem pertinent, Dei auxiliante misericordia, in Concilio sancta sollicitudine agantur.

Ab eadem tertia dominica ante praesentium Concilij

tem

tempus, et deinceps, quamdiu de more illud absolutum, aut dimissum erit, eadem de causa, ac nomine, quinta quaque feria missæ sacrificium, tum à singulis sacerdotibus, tum solemniter collegiatim, in omni cathedrali, et collegiata ecclesia, de spiritu sancto fiat, prout concilio prouinciali secundo sancitum est; uel ubi solemnioris officij ratio hoc quandoque impediat, saltem commemoratio; tum etiã singulis diebus dominicis, et in illis, et in omnibus parochialibus ecclesiis processio, supplicationesq. litanie, ac preces habeantur.

Ecclesiastici etiã ordinis homines, et quos unã secũ ad Concilium Episcopi conduxerint, et quos Capitula miserint, et testes item synodales, qui conuenerint; ij omnes, et singuli antequam in uiam se dent, peccata confessi, sacerdotes Missæ sacrificium facere, clericis sanctissimam Eucharistiam sumere ne omittant.

Porrò eo religiosius, et frequentius Episcopus unusquisque in oratione, et precibus, et sanctissimis sacrificijs, illo præsertim tempore uersari studebit, quo planius se ad rerum grauium consultationem, et deliberationem uocatum esse uidet.

Quo autem instructior is ad synodaliũ rerum tractationem conueniat; perquirat primò, quæ Tridentina, et prouincialia decreta executus sit, quæ non item. Videat præterea, quæ ab alijs, quorum interest, præstita non sint, quæ non seruentur.

Hæc uerò accuratè inuestiget in primis, an qui uel in re, uel consuetudine, uel alia quauius ratione residere debent, ipsi resideant, anq. residentia munera per eosdem præstentur.

An regulares exequantur, quæ Tridentina constitutione de eis sancita, in defectum Capitulorum generalium in prouinciali Concilio supplenda, prouidenda uel sunt, eiusdem Concilij Tridentini decreto.

Diligentissimè quoque indagat, si quæ superiorum prouincialium synodorum decreta sunt, quæ in sua diocesi executionem non habuerint.

Id denique omni christiana disciplina studio perspiciat, si quæ sunt, quæ pro corrigendis moribus, pro abusibus tollendis, pro controuersis componendis, aut alijs pro uniuersa prouincia ecclesiastica, et christiana morum gubernatione sanctè instituenda, uel restituenda tractari, aut decerni in Concilio oportet.

Quo studiosius autem id omne præstet; paucis ante diebus, quam synodi prouincialis statuta, et indicta dies uenerit, urbis, diocesisq. sua sacerdotes aliquot, pietatis zelo fragrantés, rerumq. ecclesiasticarum peritia, atque usui præditos, ut expedire uidebitur, conuocet; quibuscum agat de ijs singulis conciliarum rerum tractationibus, ac præsertim, quæ ad uitæ christianæ, et ad clericalis disciplinæ instituta interesse possunt. Iis omnibus Episcopus instructus, ubi ad Concilium uenerit, in eo de ijs ordine referat, atque agat; et in primis de diuini cultus obseruantia, tum de cleri sui disciplina, spiritualisq. eiusdem progressionibus, ac de instituti etiam seminarij rationibus, de populi præterea in studijs pietatis exercitatione, et de piorum ho-

minum sollicitatibus, de ecclesiæ denique, diocesisq. sua omni statu. Si quid uerò sit, quod Episcopus utiliter tractari posse censuerit, si Metropolitano per litteras ante significandum erit, id præstet, prout expedire iudicauerit.

In ecclesia uerò, ubi Concilium celebrabitur, quæ etiã ecclesia de more ornatur, ipsis proximis ante Concilij initium diebus, oratio quadraginta horarum instituitur, fiatq. à clero, et à populo frequentissimo pro optimo Concilij successu.

Præterea etiam illius diei, quo futura est prima sessio, Episcopi, quo religiosius rem grauiusnam agant, ieiunium celebrent; et Episcoporum item familia.

Eodem die sub uesperum, solemniter campanæ in ecclesia pulsentur; quod idem fiat pridie illius diei, quo deinceps alia sessio futura est.

Postridie, quæ statuta Concilij dies est, summo mane singuli ecclesiastici homines, qui Concilij causa uenerint, sacerdotes quidem Missæ sacrificium faciant, reliqui uerò clerici, præsertim qui de Episcoporum familia sunt, singuli à suo Episcopo, Missam celebrante sacra communionem sumere studeant.

Hoc deinde frequentius, tum maxime, quo die sessiones habentur, facere salutariter procurent.

In prima sessione, supplicandi causa pro re graui, qua geritur, processio solemniter fiat, conuocato uniuerso clero, seculari, et regulari, post processionem Missæ sacrificium, ut à Metropolitano solet, eo impedire, ab antiquiori prouincia coepiscopo solemniter celebretur; et sermo item latine habeatur de reconciliarijs actionibus, disciplinaq. ecclesiasticæ cultui accomodata. Hæc autem et Missæ, et sermonis officium sequentibus alijs sessionibus præstetur ab alio prouinciae Episcopo, qui à Metropolitano delectus, et inuitatus, id munus susceperit.

In singulis dominicis, et festis diebus, dum Concilium prouinciale habetur, mane saltem cœciliare actiones intermittantur, ut Episcopi Ecclesiæ, et officijs diuinis eo tempore uacare possint.

Episcopi ad rerum, ob quas in Concilium euocati sunt, actionem tota animi cogitatione intenti, sicut illas omni pietate suscipere debent, ita salutaribus consilijs adiuuare summaq. animorum consensione, et concordissima Episcopali uoluntate perficere pie studeant; id maxime spectantes, ut Deo, conscientia sua, religioni, ecclesiarum utilitati, christiane disciplina, animarumq. saluti satisfaciant.

Congregationes generales, quæ statim in singulas hebdomadas habebuntur, significantur, tum campanæ medio sono, per dimidiam horam dato, tum tabellis suo loco de more affixis.

À Concilio autem, ne cuiquam Episcopo abire liceat, nisi si necessaria, iustæ causæ, à Metropolitano cognita, et comprobata, ab eundem facultate scriptis data, ac procuratore ecclesiastico homine constituto, et relicto, qui suo nomine, quæcumque in Concilio acta, decreta uel sunt, recipiat.

Antequam à Concilio discedatur, cum cetera, et ad optimos

mos mores inducendos, et ad ecclesiasticæ disciplinam, usumq. retinendum, atque augendum, et ad Tridentinas, prouincialesq. sanctiones omnino exequendas pertinentia, quam diligentissimè agantur, tum quæcumque in ipsa Tridentina synodo ad Concilium prouinciale referuntur, studiosè tum lectione repetantur tum tractatione in executionis usum inducantur.

Canonica præterea regula Oecumenicis Concilijs, ecclesiasticæq. disciplinae monumentis tradita, quæ Episcopalis, et sacerdotalis uitæ rationem, officia, partesq. maxime attingunt, de scripto legantur, ut canonica auctoritate, iam pridem sancitum est. In ijs potissimum sit constitutio, de uita Episcoporum in Concilio prouinciali primo edita, altera item hoc quarto Concilio promulgata.

Formula etiã promissionum ad interrogationum præscriptum, quas pontificalis liber complexus est, ac si quæ præterea alia erunt, quæ potiora pro ratione temporum Metropolitano uidebuntur.

In ultima autem uniuersusque prouincialis Concilij sessio, dies futuri Concilij, supra præscriptus, Metropolitani iussu, denunciabitur, ut antiqui instituti, et moris est.

Episcopi antequam à Concilio discedant, singuli ordine ad altare manus accedentes, decretis, et constitutionibus, in eodem Concilio confectis, et promulgatis, postquam Metropolitanus subscripserit, ipsi etiã assentiendo de more subscribant.

Unusquisque item procurator Episcopi absentis, antequam abeat, promulgata decreta, sui Episcopi nomine suscipiens, iisdem subscribat; si non fecerit ex communicationis pœnam incurrat.

Absoluto denique, ut moris est, Concilio, et sanctis acclamationibus factis, tunc omnes Episcopi surgentes, cum uenerentia osculum pacis à Metropolitano accipiant, et sibi inuicem dent, cum timore, et amore Dei.

Quodq. sancti osculi significatione ostendunt, id re ipsa præstent, ut coniuuentissimis animis concordiæ uoluntate, et pacis, atque charitatis studio, quæcumque sancita sunt, sollicitè exequendo in eam curam incumbant, ut uniuersa prouincia hæc salutaribus disciplina institutis, ad usum inductis, in omnes bene, pieq. agendi partes aequè conformetur.

II. AC. autem omni constitutione, ne Metropolitanus auctoritati, et facultati ullo modo derogatum sit: qua licet ei omni loco intra prouinciæ fines Concilium prouinciale conuocare, et habere: idemq. in aliud tempus prorogare, mutare, aliã agere, gerere, quæcumque de synodorum prouincialium indictione, celebratione, directione, alijsq. eiusmodi ab eo agi, ius sit.

Quæcumque uerò supra constituta sunt, quæ ad Concilij prouincialis habendi uim, usum, ac rationem quouis modo pertinent, quæq. ad pœnas non convenientibus, uel abeuntibus, alijs uel propositis, spectant; ea omnia, ac singulas, ut mox supra, decreta, ac sancita sunt, locum itidem habere, statuimus, decernimus, et sancimus, in omni etiam Concilio prouinciali in poste-

rum celebrando, si uel constitutam diem accelerari, uel prorogari, uel diem, aut locum mutari, uel alia quauius occasione, uel causa, à Metropolitano, uel antiquiore coepiscopo Concilium indici, conuocari, celebrari uel contigerit.

De synodo diocœsana.

Episcopus ad Tridentini Concilij præscriptum singulis annis, ac item semper sex post prouinciale Concilium mensibus, diocœsanam synodum habeat, pœna proposita, canonum iure, et Tridentino Concilio renouata.

Quare quod in nonnullis huius prouinciæ ecclesijs moris fuit, in prima proxima diocœsana synodo, certum diem synodalem constituat, quo clerus ad illam conueniat. Hic autem dies in singulos etiam annos, cathedrali in ecclesia de suggestu, die Epiphaniarum, uel cal. Ianuarij, ut alios solemnes dies denunciari. consuetudinis est, indictus, calendario etiam adscribitur, quod in singulos annos confici solet. Certum autem illum diem, prout causa postulabit, modo prorogare, modo accelerare, ac mutare Episcopo liceat arbitratu suo. Ita tamen, ut neque sex mensium spatium post celebratum Concilium prouinciale, nec rursus ullus annus prætereat, quo synodum non habeat.

In prima quaque diocœsana synodo decreta, in prouinciali proximo Concilio edita, promulgentur.

Quod officium, ne Episcopus negligat, uel prætermittat, eum hoc admoneamus, ut pœnas meminere, sacris canonibus contra eum sancitas, qui id culpæ, uel negligentia commiserit.

De testibus synodalibus.

Testium synodalium munus, sicubi intermissum est, restituatur; atque non nomine solum, sed certis officij partibus, rectè per eos geratur, quibus in synodo, uel prouinciali, uel diocœsana committetur, hæc de illis eorumq. officio statuimus.

Primo uiri ecclesiastici ætate, moribusq. graues, prudentes, ac uirtutum christianarum studiosi, et spirituales uitæ amantes, in Concilio prouinciali à Metropolitano ex unaquaque diocesi duo saltem in synodo diocœsana, ab Episcopo è diocesi sua septem, plures uel, prout expedire uiderit, testes synodales deligantur. Quo in officio meminerit et Metropolitanus, et Episcopus pœne, in Concilio Lateranensi ab Innocentio iij. sancitæ, si uel ille in Concilio prouinciali, uel hic in diocœsana synodo nullos synodales testes nominarit. Qui à Metropolitano delecti, et nominati sunt in eodem prouinciali Concilio, qui ab Episcopo in ipsa diocœsana synodo, iurati, allatis Sæctorum pignoribus, sanctè spondeant, ex formula uerborum, infra præscripta, muneris sui partes, infra constitutas, se exequuturos esse.

Si uerò à Concilio prouinciali abest, qui à Metropolitano nominatus est, tunc Episcopus, pro cuius ciuitate, uel diocesi ille electus est, unius mensis à fine Concilij spatio, eum ad se litteris accersat; eundemq.

ex ipsa prescripta formula iureiurando obstringat, ac iurisiurandi prestiti testimonium, publica auctoritate munutum, intra alium mensem, ad Metropolitanum omnino mittat.

Quicumque, siue absit, siue presens adsit, testis nominatus, id uel officium suscipere, uel insurandum prestare recusarit; id ut praestet, si provincialis synodi testis est, à Metropolitano; si diocesana, ab Episcopo compellatur; ac propterea si opus uidebitur, cum eo multis etiam, et penis, censurisue agatur.

Iurisiurandi autem formula, ex antiquo canone excepta, quam praestabunt, haec est.

Ego N. testis synodalis à Reuerendissimo Metropolitano, uel, si in diocesana synodo electus est, à Reuerendissimo Episcopo nominatus, promitto, spondeo, et iuro, quod amodo in antea, quicquid noui, aut audiui, aut postmodum inquisiturus sum, quod contra uoluntatem Dei, et rectam christianitatem in diocesi, uel regione mihi commissa, factum sit, uel futurum erit, se in diebus meis euenit, tantum, ut ad meam cognitionem quocumque modo, si sciuero, aut indicatum fuerit mihi, synodalem causam esse, et ad ministerium Reuerendissimi Metropolitanum, aut, si diocesana synodi est, Reuerendissimi Episcopi pertinere, quod ego nec propter timorem, nec propter premium, nec propter parentelam ullatenus calabo Reuerendissimo Metropolitano, aut si synodi est, Reuerendissimo Episcopo, aut eius misso, cui hoc inquirere iusserit, quancumque ex hoc me interrogauerit, sic me Deus adiuet, et haec sanctorum reliquia.

IVrati testes hoc perpetuo meminerint, se non amore non odio, non inuidia, non spe, non metu, non pena non premio, non cognatione, non ulla denique re commoueri, aut impediri debere, quominus liberè, et integre munus suum pro ratione infra prescripta praestent.

Quo igitur tempore hoc munus gesserint, personas discretas interrogando simpliciter, et de plano, absque ulla inuisione sollicite inuestigent, haec quae sequuntur.

Idq. singuli, aut in uniuersa ciuitate, et diocesi, aut in regione, unicuique eorum, potissimum nominatimq. commissa.

An parochi canonici, et alij quicumque ecclesiastici homines, quos residere oportet, praesentes in ecclesiis suis adsint; anq. rursus si praesentes in parochialibus, uel canonicalibus, clericalibusq. aedibus habitent.

An parochi praeterea, alijq. animarum curatores sollicitè, ut debent, fidelium sibi commissorum, salutem inuigilent.

An in sacramentis sanctè ministrandis, in uerbi Dei predicatione, in salutaribus monitis, in rudium, et puerorum ad doctrinam christianam institutione, et in ceteris omnibus cura parochialis officijs, diligentis ueneris partes praestent.

An reliqui, quicumque sint, ecclesiastici ordinis homines, ecclesiae, si quam obtinent, aut in qua dignitatem,

uel canonicatum, uel cappellam, uel ecclesiasticum aliquod munus habent, aut in qua adscripti sunt, oneribus satisfaciant, et praescriptas sibi functiones obeant.

AN ecclesiae sacrae teſtae sint; an ornamentis, et suppellectili ecclesiasticae necessaria, et congrua instructa; an in illis, aut earum coemeterijs atrijsue aliquid incultum sit, quodq. sordibus obsolescat, aut aliquid à religioso cultu, et pietate alienum.

IDEANT item, an populus in uia Domini ambulet; frequentiusq. adsit diuinis officijs, et sacris concionibus; et in ecclesia pie, religiosèq. uersetur; atque dies festos colat.

AN ieiunium quadragesimae, quatuor temporum, stataq. reliqua ecclesiae ieiunia obseruet.

AN eisdem decimas, primitias, aliaq. debita emolumenta, adiumentauè prestare, aut soluere recuset.

AN in populo sacrilegi, blasphemij, concubinarij, adulteri, incestuosi, uirginum raptores, an excommunicati, an haeresis, et magia, superstitionumue nomine suspecti sint.

AN denique alia in eodem morum corruptela, qua correctionem, emendationemue requirant.

DISPICANT item an, quae Romanorum Pontificum constitutionibus, oecumenicis, provincialibus, diocesanisq. synodis, Episcoporumq. edictis, quouis de genere decreta, sancitauè sunt, ab ijs seruentur, quorum interest, siue ecclesiastici, siue laici homines sint.

QUaecumque uerò animaduenerint, quae iam decreta, sancitauè, nullam adhuc, aut non perfectam executionem habuissent; tum quae rursus deprauata, correctionem, uel reformationem desiderent: ea omnia, et singula ordine ad Metropolitanum in Concilio provinciali, si uerò diocesanae synodi testes sunt, ad Episcopum in ipsa synodo referant. Quod officium ut praestent utilius, et rursus ea de causa nullus patiatur impensam, quae necessaria non sit, ratio haec omnino seruetur.

Qui provinciali Concilio à Metropolitano nominati, et constituti sunt testes synodales, ij tribus ante mensibus, quam Concilij proximè futuri stata dies uenerit, quacumque in urbe, diocesiue, ubi id officium praestare debent, animaduenerint, quae reformationem, aut correctionem requirant, ea, in scriptum relata, ad Metropolitanum mittant; testes uerò diocesanae synodi mense saltem, antequam dies synodalis uenerit, id ipsum Episcopo praestent.

Cum uerò provincialis Concilij dies instabit; in unaquaque diocesi, eo nomine electi inter se conueniant, ut eorum unus, quem Metropolitanus maluerit, si tamen id illis, uel cum constituit ad hoc munus, uel potestea litteris significauit, alioquin is, de quo inuest conuenierint, accedat: qui constituta die Concilio praesens adsit; ac si quae interroganda, examinanda, aut cognoscenda ab ipso de ijs quae praescripta sunt, aut de alijs, quae Metropolitanus censuerit, coram fideliter respondeat, summaq. integritate, prout iureiurando sanctè adstrictus est.

Prima

Prima uerò, uel sequenti, si potest, proxima post synodum inchoatam congregatione, aut certe, quam primum potest, referet, et interrogatus respondebit, quod ubi planè prestiterit, discedat licet; neque post illud tempus, nisi Metropolitanus aliter censuerit, sumptus illi pro uictu suppeditetur, sed solum tantum pro uaticum detur, quantum ad redeundum satis sit.

Uaticum autem testis synodali, ad synodum provincialem proficiscenti, et sumptus pro uictu necessarios, quoad diu pro munere commorabitur, suppeditetur aliqua pecuniae contributione, quae satis sit, a clero eius diocesis facta; quae Episcopus efficiat, ut sine mora, impedimentouè omnino persoluatur.

Ad diocesana uerò synodum testibus synodalibus ueniens, nihil neque sumptus, neque uaticum contribuat; nisi sint, qui diocesana synodo interesse non debent, atq. ijs quidem suppeditetur, ad praescriptam provincialibus testibus rationem.

Si testis synodi, uel provincialis, uel diocesanae à suo domicilio ad aliquem locum pro sui muneris functione inuestigaturus accesserit; uictus: expensa, uaticumq. ab ijs detur, quorum causa uenerit, ad idq. dandum Episcopus compellat.

Monitiones.

PERUETUS illud institutum est, tum sanctorum patrum usu, tum ecclesiae auctoritate comprobatum, ut quae sacerdotalem clericalemq. disciplinam officia, ac partes eius maxime attingunt, ea certis monitionibus comprehensa, ab Episcopo in synodis clero proponantur. Cuius instituti ratione, atque exemplo nos adducti, de Episcoporum nostrorum consilio, atque assensu, monitiones, infra ordine praescriptas, edendas censuimus: quibus pro libito suo unusquisque Episcopus addat, et detrahat, prout ecclesiae suae clero pro temporum ratione utile esse uiderit: tum illas in unaquaque diocesana synodo, sessione publica, uniuerso clero de libro accuratè legi, grauiterg. pronunciarimandem; ut, quo saepius repetita, frequentiori studio illa tradita, atque exposita sunt, eo diligentius, ac religiosius sanctis ecclesiasticis disciplinae, uitaq. officijs uniuersus clerus in omnes sese partes conformet.

PRIMO, fratres, et filij in Christo charissimi, memores perpetuo estote uocationis, qua nos dignatus est Dominus noster.

Qua assidua recordatione, memoriaq. excitati, eam uos uirtutem induite, ut uideant alij, quasi lumen aliquod, uestram sanctitatem elucere. Quae si magna in alijs uita christiana instituitur requiritur, certe in uobis, qui mysteriorum Dei ministri, diuinaq. gratia dispensatores estis, maior inesse debet.

Et sicut sacro ordine à reliquis hominibus seruati estis, ita à communis fidelium uita usu seruati, praecipuum quoddam, atque hoc praestantius uiuendi genus sequimini, quo ordinis dignitate praecellit.

Celestem in teris uitam, tamquam Angeli Dei, moribus uestris exprimere usque adeo studete, ut à uobis diuinarum uirtutum exempla ad ceteros emanent.

UNA animi consensione, unoq. spiritu in ijs elaborate, ut et diuino cultui, et caelestium rerum meditationibus, et orationi, et sacrarum, ecclesiasticarumq. litterarum studijs uacetis; tum depositis saecularibus, uanisq. sollicitudinibus ab omni uitio alieni, in uia Domini rectè ambuletis.

CHARITATEM in primis, quae seminarium est omnium uirtutum, omni studio amplectimini.

HUMILITATEM, mansuetudinem, patientiam, iustitiam, temperantiam, officiaq. christiana, pietatis reliqua colite. Quaecumque denique sunt uera, quaecumque pudica, quaecumque sancta, ac religiosa, ea cogitate, eaq. agite.

IRITES sanctorum patrum, quas praecipuas, et quasi hereditarias uobis ad imitationem reliquerunt, non adumbrare solum, sed omnino exprimere certatim contendite.

UTq. illi, sic uos, abstinentia, et ieiunijs dediti, clericalis disciplina, ac uita castissima studiose, tum patris caelestis sitientes, Deo seruite assiduis diuinarum laudum officijs, et in ecclesia, quasi in perpetua uestra sacerdotali, clericali, statione continenter uersamini.

Quaecumque demum de munera uestri partibus, de uita modo, uel pontificum sanctionibus, uel Oecumenicis Concilijs, uel provincialibus, diocesanisq. synodis, uel alia ratione praescripta sunt, ea uos seruate, ac praestate diligenter.

OMNES, qui canonicarum horarum officijs deuoti estis, statas eas preces horarias recitate ad praescriptam calendarij anniuersarij rationem, ac ritum.

Nec uerò negligenter, sed attentè, pie, decore, suppliciq. mente illas dicite.

Studiose propterea legite, quae praesertim à beato Antonino Archiepiscopo conscripta sunt de negligentia in persoluendis horis canonicis, ut qua eo nomine errata sunt, omnino caueatis.

EXPLETIS canonicarum horarum officijs, si quid in illis aut negligentia, aut alia culpa commiseritis, paululum colligentes uos, ueniam à Deo petite.

SI sacerdotes estis, Missa sacrificium saepius facite sanctè, ac religiose.

Ad illud faciendum parate uos omni pietate, in tam alti mysterij meditatione toto animi deserti; et quo purius id faciatis, propriam conscientiam diligenti, accurato, frequentiq. examine discutite; tum singulis saltem hebdomadis, atque adeo saepius, et omnino semper, cum peccati mortalis conscij estis, uni è confessarijs sacerdotibus, ad cleri confessiones audiendas constitutis, confiteamini.

In ea sanctissimi sacrificij actione ab erroribus, uel leuissimis omnino caute.

Quae de illo pie, riteq. celebrando praescripta sunt, ea uos studiose, diligenterg. seruate.

DIACONI, subdiaconi, et clerici inferiorum ordinum, quicumque estis, quae de confitendis saepe peccatis, de communionem frequenter sumenda, uobis iussa sunt, integre, et sanctè omnia, ut debetis, praestate.

O 2 Con

Confessarios sacerdotes per nos uobis constitutos, quos etiam tamquam uita uestra duces, ac magistros elegimus, adite.

ECCLesiastica militiæ omnes uos adscripti estis; ad pietatis, religionisq. exercitationes uos uocatos esse cognoscite.

In omni primis sancta oratione uos assidue exerce; tum in meditationibus, taciteq. piæ orationis studio singulis diebus, certo tēporis spatio, toto castissimi animi sensu incumbite.

Hæc sanctis precibus, præter cetera, supplices præsertim afflictis rei christianæ temporibus, orate patrem misericordiarum, et Deum totius consolationis.

Ut misereatur populi sui.

Ut fidelium animos ad uita fugienda, ad uirtutesq. amplectendos sancti spiritus sui ardore inflammet.

Ut principum, regumq. animis euellantur, si quæ sunt discordiæ semina.

Ut ij una animi consensione Christi regnum propagare studeat, unamq. Dei gloriam, atque ecclesiæ matris defensionem propositam habeant.

Quicquid uero temporis à diuinis officijs, ab orationis contemplationisq. exercitatione, ab ecclesiasticis functionibus, et ab alijs necessarijs actionibus uacuum habetis, non in otio, neque in desidia, nec uero in rerum nouarum curiositatibus illud conterite: sed cum in fortem Domini uocati sitis, in eius lege die, ac nocte meditemini.

Sacrarum igitur litterarum studia diligentius colite, quæ usque adeo complecti debetis, ut qui aspernetur, contra eum dicat Dominus. Quia tu scientiam repulisti, et ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. Frequentes ad statas lectiones, et ad litterarum tractationes uobis præscriptas conuenite.

Attento animo in ijs adeste, atque in dies ad uberio-rem sacrarum studiorum fructum progressionem aliquam habete, ut ad Episcopum aliquando uocati, et diligentia, et doctrinæ testimonium detis.

Si qui estis, qui uel tarditate ingenij, uel ingrauescente etate magnum in litteris progressum habere non potestis, ne desistite tamen primum oratione frequenti intelligentiam uobis necessariam à Deo petere; tum eo diligentius, ad pietatis, modestiæq. studium, ac sanctorum morum disciplinam incumbite; tum sapius sacerdotes peritiores consulite; et ad clericales, sacerdotalesq. exercitationes conuenite; et libentius, et frequentius.

Concionibus etiam, atque lectionibus sacris, quæ in ecclesiis, constitutis diebus, habentur, cum omnes, quicunque estis, tum maxime, quibus potissimum conciliaribus decretis iussus est, quo decet, habitu frequentissimi adesse.

Lectione librorum spiritualium, et clericalium, qui probati sint, animos mentesq. uestras pascite.

Quattuor præsertim locos, ex catechismi Romani doctrina de duodecim fidei articulis, de septem sacramentis, de decem præceptis, de oratione dominica in promptu, atque explicatè habere, omni studio contendite.

Cum ijs, et præceptorum ecclesiæ cognitionem, et precehorarias recitandi peritiam, et ecclesiasticorum rituum, ceremoniarumq. notitiam coniungite.

Pauculos libros, quorum necessarius delectus uobis, decretis, uel prouincialibus, uel diocesanis præscriptus est, habere ne omittite, aut negligite.

Qui pro facultatibus, proq. studiorum ratione plures habere possunt, eorum optamus, et laudamus in ijs comparandis diligentiam.

At libros de rebus iocosis, uiculis, obscenis, inani- bus, ad pœsisq. prophana studium pertinentibus, uulgari, aut latino sermone conscriptos, procul abijcite.

Nec uero musicas cantiones ridicule, uoluptariæ, parumq. pudice exaratas adhibete.

Quotidie aliquid ex sacris biblijs legite; ac, si per ecclesiasticas occupationes licet, qui apti estis, aliquid item ex sanctorum patrum opusculis, Gregorij Magni Pontificis, Cypriani, Ambrosii, Augustini, Chrysostomi, Bernardi, et aliorum, qui sanctitatis, et doctrinæ laude in ecclesia celebrantur.

In ijs ad legendum, sanctissimum patrem, Ambrosium Episcopum uobis potissimum proponite.

Illius præcipue librum de sacerdotali dignitate legite, quo libro ecclesiasticos homines conuocauit de persecta uita institutione.

Libros item officiorum, quos ubi primum Episcopus u factus est, cleri Mediolanensis potissimum causa edidit, in manibus assidue habete.

Hos, atque alios præterea libros de sacerdotali, clericali, uita rationibus, et officijs, de animarum cura, de christiana pietatis studijs, et exercitationibus, de alijsq. eiusdem generis pie confectis, ita legite, ut quicumque ad uitæ sanctæ normam accomodata ex illis animaduertistis, ac didicistis, moribus exprimatis.

Conciliarum item prouincialium, et diocesannorum constitutiones, et decreta non percurrere solum, sed usque adeo studiosè legite, ut, quæ legeritis post etiã taciti uobiscum aliquando mente reputetis, ac uideatis simul, non solum si quicquam est, quod contra illorum præscriptum egeritis, uerum si quid etiam aliud est, quod ex eisdem exequi, præstare ne omiseritis, aut neglexeritis. Quod ut præstetis, curate omnino, atque effcite.

ESTIS, diuina misericordia, in ecclesiastico ordine constituti, ad gloriam Dei conseruandam, propagandamq.: ideo tum ordinis uestri ministerium, quod explere debetis, uidete; tum illius dignitatem, ac decorum seruate.

In incessu, statu, gestu ita uos præbete, ut ab ordinis, quem suscepistis, nomine, et ratione nullo sanè modo discrepetis, proposito uobis beati patris Ambrosii iudicio, qui clero adscribi hominem recusauit, propterea quod eius gestus, et incessus dedeceret.

Habitu non exquisito, non delicato nimis, non serico, ne ornamento quidem: rursus non sordido, non neglecto, sed graui, et talari, atque eiusmodi tum domitium foris pro uniuscuiusque uestrum ordinis, gradusq. ratione utimini, ut à decretis eo de genere editis, nulla

in

in re, uel minima, discedatis.

Coronam, quod insigne est ordinis clericalis, pro ratione ordinis, quo uos singuli initiati estis, latam, et conspicuam deferre.

Parca, et frugali mensa contenti sitis, et suppellectile etiam modesta, ac tenui potius.

Ab omni splendido apparatu, pompaq. seculari abstinete.

Quicumque acu picta, uariè intexta, aulæa item, peristomata reijcite.

Imagines domi non prophanas, sed eas habete, quæ pietatis, et religionis argumentum et adiumentum præbeant.

In omni uita à fastu, luxu, ambitu, ambitione, et à uanitate longè refugite.

Nec uerbis quidem præscriptum uitæ modum peruertite.

Nihil scurriliter, nihil iocose, nihil indecorè, nihil turpiter loquamini.

Ab sint à uobis maledicta, obrektiones, curiositas, lenitas, assentationes, ac nuga.

Temperantia clericalis disciplinam uobis præscriptam in reliquis etiam omnino tenete.

Comestiones, comotationes, conuiuia publica, laicaliaue, tum maxime in quibus mulieres intersunt, euitate.

Hospites excipite: at illis excipiendis intra parsimonia fines uos continete, ita ut clericalis frugalitatis, non sumptuosi conuiuij testes illos habeatis.

Aludis, spectaculis, circulatorumq. atque id genus uilium hominum præstigijs procul estote.

Arma abijcite.

Sic denique cor uestrum corroborate, ut inania spectacula non appetat, à mundi ludis, atque ineptijs abhorreat.

Sensus autem uestrum ita dirigite, ut cum à Deo utiliter dati sint tamquam rationis ministri, ne eos perperam adhibeatis, sicut satellites cupiditatum.

Sit igitur uester oculorum aspectus simplex, et pudicus.

Aurium sensus castus, et prudens: casta mens, casti omnes sensus.

Uita et morum consuetudo casta, et spiritualis.

Ad eorum sacerdotum, qui in eiusmodi uita studijs, ac disciplina exercitati sunt, familiaritatem uos adiungite, ex qua uobis uestra ad sanctè agendum progressiones consent.

Ad castitatem autem conseruandam munite omnem uiam.

Legite propterea sæpe illum beati Cypriani martyris de singularitate clericorum librum, qui uos in hac, ut in alijs instruet uirtutibus.

Suspectarum autem mulierum consortium omnino uitate.

Cum alijs uero quibusuis mulieribus, quamuis uel arctissimo consanguinitatis, uel affinitatis uinculo uobis illæ coniunctæ sint, ne in eisdem domicilijs, adibus simul habitate, nisi cum ex causa alicui uestrum

aliquando episcopi uobis litteris permissum sit.

In famulatu laicorum ne sitis, multo minus feminarum quamuis nobilium.

Ne uero illas musicam, litterasue docete, nisi scripta nominatim facultate ab episcopo permissum cuiquam sit.

Aedes ecclesiasticas ne laicis locate, nisi concessu episcopali.

Ac ne ipsas quidem patrimoniales locatioms ijs date, quorum uita, moresue suspecti sint.

Secularibus uero negotijs, ut est sancti Pauli Apostoli documentum, ne uos implicare.

A cuiusuis generis mercatura quæstiuosa, omni negotiatione, prædiorum conductione, tum alijs, ut prouinciali decreto uobis interdictum est, profusus caute.

Ne pecunia, lucriue audi sitis: nemo potest seruire Deo, et mammonæ: aut enim unum odio habebit, et alterum diliget, aut unum sustinebit, et alterum contemnet, inquit Christus Dominus.

Si qui pauperes estis, ne cupiatis diuites fieri, ut ne incidatis in tentationes multas, et in laqueum diaboli.

Paupertatem uestram ne moleste ferte: paupertatē dilexit, et docuit cælestis magister Christus, qui nascens in præsepio ponitur, et nudus in cruce moritur. Scitote paupertati socias adiungi, sobrietatem, abstinentiam, et reliquas uirtutes, quibus præluere oportet ministros Dei.

Proponite uobis sanctorum ueterum patrum uitam, qui lucrum non spectabant, temporalia non querebant, et nihil ijs tamen deerat; immò in paupertate illis aliquando abundabat, quod alijs erogarent.

Ne igitur quia tenuem redditū habetis, lucrum quaerite, ne quæstum uos appetendo, iniuriam uestro ordini facite, auaritiæ sordibus uolutati.

Non seculi uos mercatores, non mammonæ ministri estis, sed Christi mercatores, nolite thesaurizare uobis thesauros in terra, sed bonorum operum abundantia, cum charitate coniuncta, facite thesauros in caelis.

Studet uos lucrari animas Deo, et cæleste horreum augere.

Exemplo sanctorum uos paupertate, sobrietate, ac parsimonia ita agite, ut non modo à superuacuarum rerum usibus abstinentes, sed uestro etiam defraudantes uictu, ecclesias uestras, et altaria exornetis, facta tecta habeatis, sacra suppellectili instruat. Alienis item necessitatibus subueniatis, et pauperibus opitulemini.

VI uero uberiores ecclesiasticos redditus habetis, ecclesiasticis, et quarum prædijs fructus percipitis, eo magnificentius, et augustius, quo amplioribus donis, bonisue, augustioriq. liberalitate illæ dotatae sunt, illustri structura, præclaro opere reficite, egregijsq. muneribus exornate, tum omni ecclesiastica suppellectilis apparatu instruite.

Christi uisceribus substantiam ecclesiasticam erogate, pauperibus scilicet, peregrinis, uiduis, pupillis, ægrotis, in uincula coniectis, captiuis: quibus egentibus,

et esurientibus cum subuenire possitis, si alimenta necessaria denegatis, uiolata charitatis rei estis in conspectu Domini.

Memores estote eius, quod à sanctissimo patre Ambrosio scriptum est, sua fideles eo animo obtulisse ecclesiam ministris, ut per eorum manus, quorum fidei, atque integritati summa omnia tribuebant, ad pauperes pervenirent.

VOS item alij, quicumque estis, quorum fidei Christi patrimonium propriè ad divini cultus, pauperumq. usum commissum est, caute ne ambitione, aut cupiditate prolapsi in alium, quam cui additum est, conuertatis; idq. propterea sacrilegij rei damnationem aeternam subeat.

Nuersi autem uos, et singuli ecclesiastici ordinis homines, ut summam complectamur, quæ muneris uestri sunt, nobiscum frequenter recolite, ministerium uestrum explete studete, sanctissima studia religionis, et officij uestri rebus alijs potiora ducite.

In rerum diuinarum, sacrarumq. cognitionem omni cura incumbite: quæ diuina, quæ sempiterna sunt, diuinitarum, et honorum, et terrenarum rerum cogitationibus abiectis, amplectamini: restincto cupiditatum ardore integros, castosq. uos seruare; mundi uoluptates, quæ à diuinis præceptis detorquent, declinate: prædiorum ecclesiasticorum, quæ non auaritia præda, sed instrumenta charitati relicta sunt, redditu, et fructibus non abutimini; humilitati studete; charitatis opera præstate; induamini Dominum Iesum Christum: sanctorumq. eius facta imitamini, ut et horum imitatione, et illius in primis diuinis præceptis, insitutiisq. conformati, in uocatione, qua uocati estis, dignè Deo ambuletis; tum uitæ uestre splendore laicis hominibus lumen præferatis ad uitam sanctè instituendam; tum uos repositam uobis insititæ coronam demum percipiat.

OMnes præterea, et singuli, qui huius ecclesie ministerio adscripti aliquo modo estis, et diocesim, et ecclesiam, quas in ea obtinetis, quibusue adscripti estis, stationes uestras, in quibus manendum uobis sit, putate. **I**n illis ipsi residete.

Ecclesiasticas ipsas ades habitate; ibiq. domicilium uestrum uerè constituite, et habete.

Debitis muneribus, atque oneribus satisfacite. Alia item agite, ac præstate ex præscripta conciliariibus decretis fructuosè, salutariisq. residentiæ ratione.

Quicumque item clerici minorum ordinum estis in ecclesiis, quibus adscripti estis, singuli ordinis, quo initiati estis, functiones tali pietate obite, ut digni habeamini, qui deinceps altiorem gradum affectui, sanctæ Dei ecclesie inserviatis.

Nemo autem uestrum, quicumque estis, si alicui functioni estis deputati, ab ecclesiastica statione, personalisq. residentiæ munere discedat, nisi causis per Episcopum probatis, et etiam concessu litteris expresso.

Hæc, quæ communitè, atque uniuersè uos moniti estis, singuli seruare; studiosè ac diligenter.

At præterea sigillatim, nominatimq. uos, qui in cathedra

diuina ecclesia dignitates obtinetis, canonici item tum eiusdem ecclesie, tum reliquarum quarumuis ecclesiarum collegiatarum, uel urbanarum, uel diocesinarum, quicumque sitis, in omni canonice disciplina officio ita agite, ut canonicè, nempe canonum legibus, ad uitæ uestre institutum pertinentibus, et constitutionum prouincialium, diocesinarumq. rationem congruenter uiuatis.

Id primo maxime studete, ut in conspectu Dei omnipotentis, puro corde, et casto corpore ministretis. Tum singuli nos, ordinis dignitati, aut canonicatui annexi, functiones explete; canonicalisq. muneris partes præstate.

Omnes in choro stans horis assistite, et ad Deum pro fidelibus, pias, religiosasq. fundite precatones.

Dum eo loco estis, memores estote ad esse Christum Iesum Dominum, cui seruite cum timore, et tremore. Non pigri, non somnolenti, non oscitantes adestote; non mente uaga, non uagis oculis, non indecenti corporis statu.

Attente, studiosè, ritè, piè, religiosè diuinas laudes concelebrate: et psallite Deo in conspectu angelorum, cantantes in cordibus uestris Domino.

In choro nemo priuatum, nemo tacite officium recitet, sed omnes pariter, quicumque adestis, senes cum iunioribus, laudate nomen Domini in psalmis, bymnis, et canticis,

A quibuscumque colloquijs, et à litterarum, librorum lectionibus, atque ab omni uagatione abstinete.

Pro temporis autem, et officij ratione sedete, state, genua stertite, caput aperite, et inclinate. Accuratè demum omnia obseruate, quæ eo de genere uobis præscripta sunt, ita ut uestro exemplo alijs sacerdotibus, clericisq. et ritè, ritèq. psallendi, et sanctè orandi, et piè agendi animum addatis. In psalmorum autem, canticorum, et hymnorum intelligentiam studiosè incumbite: ut, dum psallitis, pro sensuum sanctissimorum, quos mente concepistis, ratione nos pietatis, deuotionisq. affectum excitetis.

Non ordinario distributionis lucro adducti, sed Dei charitate, religionisq. cultu commoti, diuinis officijs adeste, ut uere, ex animoq. psalmi uerba illa concinatis. *Voluntariè sacrificabo tibi, et confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum est.* Diuinis officijs absolutis, paululum omnes in choro pio orate, inde abeundi signo per præfectum dato, consurgentes quo ordine ad chorum accessistis, eodem in sacrificiam redite, ubi cappas, qui illas induiti estis, et superpellicea sine strepitu ullo, ut susurratone deponite. Canonicales uestros conuentus stans hebdomada diebus capitulariter habete.

O mnes, qui debetis, ad illos conuenite.

Inde ne discedite, nisi missione à Capituli præfecto impetrata.

Singuli ordine, et loco sedete.

Sententiam modestè dicite, et suo quisque loco, non præpostere.

A uerbis scurrilibus abstinete.

In rebus consultandis rixas, inurgia, et contumelias caute.

In initio, et fine uniuersiusque Capituli stans oratio nes dicite.

Priori loco tractanda proponite, quæ ad diuinum cultum, ad spiritualis uitæ progressionem, ad ecclesiasticam disciplinam tuendam; tum quæ ad rerum temporalium gubernationem pertinent, ne negligite.

Cetera hoc de genere toto seruare, quæ prouincialibus constitutionibus uobis præscripta sunt. Omnia in primis agite pace mutua, concordia uoluntate, et charitate fraterna nos inuicè diligite. Canonici erim estis, qui sicut pro collegij ratione ex antiquo instituto una in collegiata ecclesia, unoq. item in canonicali domicilio collocati suistis, ita uno pacis, et charitatis fœdere, unaq. animorum consensione conuictissimi, sicut nascitis ecclesie ministri, quorum erat cor unum, et anima una, experiundo uidete, sicut in psalmo scriptum est, quàm bonum, et quàm iucundum sit, habitare fratres in unum.

Quicumque uerò estis, qui inter canonicos, præpositi, aut Archipresbyteri, aut alterius dignitatis nomen, gradumque obtinetis, sicut honore, et dignitate præstatis; ita uirtutum exemplis, uigilantiq. in uestri muneris, curæque partibus obeundis sollicitudine præluce.

Parochi præterea, et ceteri quicumque estis, etiam præpositi, Archipresbyteri, alijue, qui animarum curam geritis, præter ea, quæ uos cum reliquo clero communia uniuersè monuimus, illa etiam, quæ præcipue de uobis decreta sunt, præstate omni sollicitudine.

In primis oues, uobis concredita, cognoscenda sunt, et appellanda nominata, pasceda, et custodienda item.

Animarum igitur numerum in catalogum redigite ad præscriptam normam.

Eorum, qui baptizantur, qui item confirmantur, et compatrium etiam qui adhibentur, omnia describite. Matrimonia in codicem referte.

Parochiæ uestre incolarum uitam, et mores inuestigate.

Indagate omni studio, si qui hæresis contaminati sint, aut suspecti, aut si qui sint, qui hæreticorum libros habeant, uendant, emant, importent, uel legant, eosq. statim denunciate.

Monete etiam populum, ut id ipsum etiam præstet, ad nostri edicti præscriptum, quod stans temporibus de more promulgate.

Perquirite de dictis, et factis eorum, qui ex hæreticorum finibus ueniunt.

Dispicite, si qui à parochiæ uestre finibus ad loca proficiscantur, ubi impudè prædicatur, quod à catholica fide alienum est; tum etiam an ij professionis facultate impetrata agant ad præscriptum decreti in Concilio prouinciali tertio promulgati. Inuestigate præterea de ijs, qui in uestra parochia docent, eorundemq. mores, uitam, et fidem obseruate, et reliqua de

ijs ipsis præstate, quæ Concilij prouincialibus præscripta, iussu sunt.

Uideate, et caute, ne superstitiones, magicæ cantiones, et eiusmodi diabolicæ superstitiones in populo uestro sint.

Cognoscite publicos peccatores, corruptores aliorum, concubinarios, adulteros, usurarios, blasphemos, et denunciare.

Cognoscite etiam alios populorum corruptores, qui festis diebus non Deo, sed aleis, ludis, choreis, diabolo seruiunt, quiq. festorum dierum cultum, quouis modo uiolant, quales sint, neque obseruant pontificias, neque prouinciales de diebus festis colendis constitutiones, aut edicta episcopalia.

Istos ab ea male agendi corruptela reuocare, ac deterere, omni pietatis officio studete, tum Episcopo etiam, sicut opus erit, significate, ut pro curæ episcopalis officio salutare remedium afferatur.

Rursus agnoscite etiam pauperes, uiduas, pupillos, ceterosq. aliena ope egentes, quibus et salutare consilio, et consolatione, et re subuenite, aut si minus, re partestis, cohortatione alios accendite ad eos subleuandos.

Siq. illorum grauior inopia deposcit, festis etiam diebus à pia fidelium liberalitate aliquid in ecclesia colligendum curate, ut ab Episcopo præscribetur, quod ipsis in eleemosynam conferatur.

Seorsum etiam locupletes parochiæ incolas conuenite, quibus pauperum egestates proponite, et ostendite eis diuitias à Deo propterea etiam esse tributas, ut inopibus succurrant.

Si qui autem potentiorum opibus in causa aliqua oppressi sunt, illos unice, atque intime eorum patrocinio commendate, qui uel ex suscepto officio id præstate debent, uel quibus Episcopus hanc curam dederit.

Pascite in primis populum uobis commissum predicatione uerbi Dei, salutaribus monitis, administratione item sacramentorum, exemplo, et oratione.

In uerbo Dei exponendo planè obseruate, quæ constitutione prouinciali, et alijs concionatoribus, et uobis præscripta sunt.

Pueros festis, dominicisq. diebus, in doctrina christiana rudimentis instruite.

Prouectioris ætatis homines ad eadem intelligenda inuitate.

Patres, Matresq. familias monete, ut filios, filias, ceterosq. quos in familia habent, ad stans doctrinæ christianæ scholas ipsi conducant.

Confratrum, qui ijs scholis adscripti sunt, operam ad hoc institutum adhibete, curateq. ut mutua inter eos charitas, morumq. disciplina conferuetur.

Alios etiam ad tam pium opus amplectendum alacriores reddite, atque excitate tum assiduis uestris cohortationibus, tum promulgatione thesauri spiritualis indulgentiarum, ijs concessi, qui ijs scholis ascribuntur, in illisq. operam nanant.

Ne omittite diebus festis inter Missarum solènia aliquid ex ijs, quæ in Missa leguntur, fidelibus exponere, et

sanctissimi illius sacrificij mysterium aliquod explanare, et aliquando sanctiores illius sacrarum caeremoniarum, rituumq. rationes, et significationes explicare, quo diligentius instructi in dies sacrosancto illi sacrificio religiosius intersint.

Docete item, quomodo fideles signo Missæ celebranda dato, se corde contrito ad eam sanctè audiendam parent.

Curate, atque efficitè perpetuis uestris monitionum officijs, ut in illa uiri aperto capite, mulieres uelato, et in omni eius parte utroque genu flexo, præterquam in euangelio adsint.

Instruite etiam eos, quam religiosè non solum in Missæ sacro, uerum etiam in diuinis alijs officijs uersandum.

Quando standum, quando genua flectenda, quando assurgendum.

Quam ualde, dum illa fiunt, celebranturue, fugienda consabulationes, colloquia, deambulationes, strepitus, clamores, immò uerò immanes cogitationes, quibus à pia meditatione, et mysteriorum, quæ aguntur, contemplatione, religiosaq. oratione animus distrahitur; quam denique studiosè uitanda reliqua omnia ab eorum officiorum sanctitate, et cultu aliena.

Rursus quam sanctè item, quam religiosè, et quam demisso, humiliq. habitu in supplicationibus, litanijs, et stationibus uersandum sit.

Qua reuerentia, quonè pietatis studio in ecclesijs, locisue sacris manendum sit, quæue ab alijs procul abesse debeant, idq. ex sanctionibus pontificijs, constitutionibus, conciliaribus, Episcopalibus præterea editis.

Qua etiam, non solum intima religiosi animi præparatione, sed externa etiam cultus, uestitusq. modestia, humili genuflexione, et armis depositis, ad sanctissimam communionem, tum etiam ad cetera sacramenta accedendum sit.

T *V* m docete, ac monete, quomodo dies festi colendi et sanctificandi sint.

Ostendite indignissimum esse sacris illis diebus, non modo à nefarijs operibus illicitisq. negotijs non abstinere, uerum etiam religionis, ac pietatis opera non prestare omni diligentia.

Ac præterea nefas esse, sacros dies ad maxima Dei beneficia colenda, summasq. ei laudes persoluendas, ac debitum sanctis honorem tribuendum institutos, ad illa traduci, quæ ab eo cultu abhorrent: qualia sunt tripudia, ludi, choreæ, spectacula, quibus, ad turpes illecebras incitantibus salutis humanae hostis, diabolus oblectatur.

D Enunciate item stata sacrorum temporum ieiunia; docete quomodo ieiunandum, quæ peccati grauitas in uiolatis sacris ieiunijs.

Qua præterea christiana pietatis officia in sanctorum uigilijs.

Quam sanctè obseruandum quadragesimale ieiunium. Statis autem solemnibus, uel aduentus, uel septuagesimæ, uel aliorum temporum celebratibus præmo-

nete fideles, atque diligenter ex pastoralium etiam litterarum præscripta recitatione, ac ratione instruite ad sacra illorum temporum mysteria, sanctis pietatis officijs religiose colenda.

V t q. ys omnibus pro temporum, solemnitatunq. ratione illi instrui possint, sæpè monete, ut dominicis, alijsq. festis diebus, quemadmodum sacra Tridentina synodus optat, ad parochialem ecclesiam conueniant.

Qua in re sæpius monitionem pastorem eo de genere frequenti populo legite.

Sæpè autem, ac diligenter eosdem docete, quam assidue orandum sit.

Quomodo et tacita supplicis mentis meditatione, et pijs stas orationibus precandum.

Quam studiosè, ac religiosè suscipiendum uespertina communis orationis institutum, quam diligenter illud semel susceptum, pie retinendum.

Ideoq. cum alias sæpè in anno eam orandi rationem, cum indulgentijs concessis per summa capita explicite: tum præcipue diebus, Concilio prouinciali tertio cõstitutis, in maxima populi frequentia de scripto pronunciate, atque euulgate.

Dominicis diebus instituite populum, et monete, pro quibus oret, ut est in eodem prouinciali Concilio decretum.

Tum præterea quas, singulis hebdomadæ ferijs, præcipuas precatones, christianasq. meditationes, atque in orando executiones sibi propositas in promptu habere possit.

Quam sæpissime uerò sermonibus uestris populo proponite locos perpetuæ christianæ meditationis, de morte, de iudicio, de inferno, de gloria, et de premio paradisi.

Monete præterea sedulo, ac frequentissime patres, matresq. familias, ut liberos, familiamq. suam ad pietatis, christianarumq. uirtutum disciplinam religiosè instruant.

Ad hoc propterea patres familias inducite, ut de uita spiritualis ratione, et pijs exercitationibus libros probatos domi suæ habeant, in quorum lectione uersentur, seseq. ac familiam instruant ad sanctè agendum.

De patrum familias officio, familiæq. institutione, editam in Concilio tertio prouinciali constitutionem in parochiali conuentu legite, singulasq. eius partes explicite.

Tum alia præterea docete, quæ opportuna existimaueritis, quibus illi se, suamq. familiam in christiana uita institutis, ac que exercitationibus conforment. In officinis etiam, et tabernis disciplina, uitaq. christiane rationes obseruate, si quid autem uel ab artificibus, uel ab insitioribus, operarijsue committi animaduertueritis, quod dissolutæ disciplinae sit, id officinarum, tabernarumue dominos grauiter monete, ostenditeq. ea in re officij sui partes.

E stis participes, et socij laborum, curæq. Episcopalis, et in messe Episcopo commissa, operarij estis, elaborate unà cum eo, et contendite, ut populus, cuius cura geritur,

ritur, tamquam purum triticum, auxiliante diuina misericordia, congregetur in horrea caelestia.

Depositum custodi, inquit beatus Apostolus Paulus, id quo uobis singulis dictum esse putate, ut in grege, tamquam deposito fidei, curæq. uestre commisso diligenter custodiendo, ab omniq. peccati labe conseruando, cogitationem, sollicitudinem, curam, studiumq. omne collocetis.

Parochia igitur, unicuique uestrum concedita uiciniam, dum à ceteris uitis omnibus uos singuli sollicitè custodite, tum curate etiam, ne odia, similitates, inimicitias, factiones, remere iurandi, male dicendi, imprecandi prauæ consuetudines, ac ne detractiones quidem in ea sint.

Ac uitia in primis, et peccata, ad quæ populum procliuorem esse animaduertitis, reprehendite, atque exagitate.

Nec uerò dissimulate peccata, sed annunciate populo scelera eius: publice peccantes coram omnibus arguite, ut et alij timorem habeant.

Idq. agite spiritu fortitudinis Domini, et, ut strenui eius milites, bonam militiam militate, nihil plene trepidantes.

Si ab increpatione, uos monet S. Gregorius, retinebitis, quia contra uos odia insurgere reformidatis, non iam Dei lucra, sed uestra queritis.

Non male dicitis, non uexationibus, non calumnijs, non alicuius generis contumelijs illud, uel increpandi, uel palam arguendi officium deserite, modo Christi gloria, et animarum saluti seruiatis.

Rursus non aucupanda hominum gratia studio id agere desistite; seruis Dei non essem, si hominibus placere, inquit Apostolus.

V a uobis tacentibus, aut dissimulantibus, si grex curæ uestre commissus perierit: sanguinem eius de manibus uestris requirer iustus, et omnipotens Deus.

Si igitur peccatur, ne in increpationibus uerba uestra blandientia sint, sed, ut à spiritu sancto scriptum est, stimuli sint, et quasi clauis, in altum defixi.

Instate opportune, importune, priuatis etiam admonitionibus, consilijs, correptionibus, obiurgationibus, ut peccantes, adiuuante diuina gratia, in uiam salutis reuocetis.

In usum etiam sanctè ita reuocate fraternam correctionem, ut non modo mutua christiana charitate uos ipsos corripiatis, sed reliquos item, præsertim parochie incolis id charitatis, et correctionis officium rectè doceatis.

Ad sermonum uerò, admonitionum, correctionum partes explendas, locos uobis comparate, præcipue ex doctrina cathedris Romani, in quo magna cum populorum uestrorum salutari utilitate uersari diligenter potestis.

Neque ad hoc multiplicis uestre ecclesiastica tractationis genus negligite adiumenta, quæ aliunde utiliter capere potestis.

Cetera autem officia, quæ in sacramentorum administratione, in assidua ad frequentem eorum usum co-

hortatione, in agrorum cura, in alijs parochialis muneris functionibus, uobis prouincialibus, diocesanisq. Concilijs præscripta sunt, præstate, atque exequimini accurate, ad earumq. conciliarium constitutionum, decretorumue normam, omni obseruantia atque obedientia studio uos plane conformate.

Quæ uerò decretorum prouincialium, uel diocesano- rum partes ad laicos, eorumq. christianam disciplinam attinent, quo sæpius euulgata, atque inculcata, seruentur diligentius; illas, summatim uulgari sermone expressas, crebro, prout usu uenerit, populis uestris proponite, denunciate, explicite, atque in consuetudinem inducite.

Quæcumq. demique uel ad uos, uel ad laicos, curæ uestre commissos, pertinent, ea decreta, quo maximo potestis, studio, in omni executionem, disciplinamq. usum introduce. Videteq. in primis, ac perpendite, quæ sint, et quæ religiosè muneris uestre partes: cauteq. ut in officijs, et curæ uestre functionibus non modo qui quæ uos non committatis, sed ne omittatis quidem: cum in sacerdotali uita, promeris, quod suscipietis, ratione, tum grauioribus, tum longe plures, quam in ceteris hominibus esse possint, omissionis culpa.

V O S præterea reliqui sacerdotes, quicumque estis, quibus animarum cura non incumbit, cum alia omnia, quæ ecclesiastici ordinis hominibus de diuinorum officiorum cultu, de uitæ honestate, de studijs, et uitæ spiritualis exercitationibus, præscripta, aut monita generatim sunt, tum qua nominatim, sigillatimq. ad præcipuam uestram executionem attinent, præstate omnino.

V O S item reliqui clerici inferiorum ordinum, quæcumque ad uos uel nominatim, uel generatim spectat, agite omnia, sicut clericali uita ratio, canonum, et conciliorum decretis præscripta, postulat.

Christi estis, nempe de sorte Domini, et ipse Dominus fors, pars scilicet uestra, tales præbeete uos, ut et ipsi possideatis Dominum, et possideamini à domino, uereq. dicatis, Dominus pars hereditatis meæ.

Filijs mei nolite negligere: uos elegit Dominus, ut stetis coram eo, et ministretis illi.

Videte igitur, quam ualde intentos uos esse oporteat ministerijs uestris, et quam magna uitæ, morumq. castitate.

Proborum hominum tantum, præcipue sacerdotum, uitæ spiritualis laude præstantium, familiaritate uita mini: ex quorum consuetudine tum fructus uos capiat, tum Episcopus meliorem in dies de uobis opinionem concipiat.

Maiores ueremini, et obseruate: eisdemq. rectè moribus obtemperate.

Præter latinæ linguæ, et litterarum studia, ecclesiastica in primis discipline institutionibus diligenter incumbite.

Sic demum uos moribus, et uitæ modestia probate, ut et à parochis, et à preceptoribus uestris, tum etiam à populo bonum testimonium Episcopus habeat, uosq. dignos

dignos iudicet, quos maioribus ordinibus adscribat. **V**OS uero, qui uel uisitationis munus geritis, uel clericalis disciplina cura quouis nomine praefecti estis, uel in diocesi Praefecti foranei constituti, in explendis muneris, atque officij, uobis commissi, partibus sedulo inuigilate, atque elaborate.

Omnia, quod sustinetis, quam graue sit, quam plenum curis perpendite; tum quam in eo uobis committendo spem, fiduciamque Episcopus habuit, uidete: tum efficit, ut eius expectationi respondeatis uigilantibus uestrarum studijs, assiduaque sollicitudine.

Ecclesias, quae in uniuersiusque uestrum regione sunt, sedulo uisitate: earumque partes singulas inspiciete.

Peruestigate in uniuersiusque parochia finibus, an aliqua publicorum peccatorum labe, an flagitia, quibus episcopali cura Episcopus medeat, necesse sit.

In uerso clero, pro regione commissa, inuigilate diligenter, illudque in primis uidete, ut in disciplina ecclesiastica moribus, institutis, atque officijs se continent, clericisq. moderationis legibus congruenter uiuant. Indecentem eius habitum omnino reuicite; morum, sanctae uitae, sacrarumque litterarum, et institutionis ecclesiasticae studia, si quae in eo languescunt, excitate.

Clerici autem minorum ordinum, in hoc maxime uobis commendati sunt, ut illorum omnes tum in uita moribus, tum in litterarum, ecclesiasticarumque doctrinae studijs progressionem accuratè exploretis, atque, ut maxime potestis, paternis cohortationibus, atque oburgationibus, usque assiduis adiuuetis.

Ecclesiarum item cultum, nitorem, ceteraque eius generis omnia curate uestra diligentia, quae totis in Christo uisceribus ab unoquoque uestrum expetit.

Quaecumque uero, uel provincialium, diocesanarumque, synodorum decretis, uel praecipuis instructionibus, uel uisitationum iussis praescripta sunt, ea omnia, ut re ipsa praesentur studiose perpetuo agite.

Haec omnia, et singula his monitionibus nominatim, sigillatimque expressa, tum cuncta item reliqua, uel concilijs provincialibus, diocesanisque sancita, uel alio modo uobis praescripta, nos omnes, ac singuli, quoru interest, quanto potestis amore, et pietate non amplectimini solum, et legite; sed mente, animoque comprehendite, seruate, omniaque sollicita executione praestate, totosque uos ad cohortationum, admonitionum, decretorum, et constitutionum rationem accomodate. Quod omne, ut faciatis, sicut nos pro episcopalis nostri officij munere uos in hoc diocesano conuentu ex concilio provinciali praescripto commonefecimus: ita etiam unumquemque uestrum, per unigeniti filij Dei aduentum, per eius crucem, perque animarum uestrarum salutem obsecramus, obtestamur, diuinaque contestatione monemus. Rursusque uobis ipsis uniuersis, et singulis edicimus, si quis uestrum constitutionibus, decretisque, uel provincialibus, uel diocesanis, uestra causa editis, non paruerit, contra eum nos acturos esse ecclesiasticis, canonicisque sanctionibus.

Cauete igitur ne quem uobiscum paternè modo agentem, sollicitèque monentem, et in conspectu Dei nos

hoc sacro loco deprecantem, auditis, eundem rursus in hac uita solum culpas uestras animaduertentem, sed in diuino praeterea iudicio easdem accusantem audiat.

At ipse Deus, et pater noster, et Dominus Iesus Christus dirigat uias uestras in omni sancta obedientia; exhortetur corda uestra, et confirmet in omni opere, et sermone bono, ita ut digne ambuletis uocatione, qua uocati estis, per omnia ei placentes; sicque sanctis uestrarum uirtutum progressionibus probati, appareatis ante Deum, et patrem nostrum in aduentu Domini nostri Iesu Christi, cum omnibus sanctis eius. Amen.

De foro episcopali, ecclesiastico.

Excommunicationum, quae, certis monitionibus primò adhibitis, ad finem reuelationis, ut aiunt, pro deperditis, subtractisue rebus ferri solent, litterae curquam, nisi ijs concedantur, qui ob eam causam supplicationis libellum Episcopo obrulerint, eorumque ipsorum tantum rogati, quorum ciuilitèr interest. Qui supplicationis libellus eiusmodi sit, quo et res ipsa, de qua agitur, et eius pretium item nominatim, speciatimque exprimat, nisi ecclesiae loci, uel communitalis, uniuersitatis, collegij, uniuersalisue successoris res sit, cuius certam notitiam illum, illamque non habere uerisimile est: tunc enim supplicantis qualitate in libello expressa rei, de qua queritur, descriptio quaedam generatim fieri poterit, modo ne sit incerta nimis, aut non uerisimilis, sed eiusmodi, quae saltem ostendat rem ipsam, ut est Tridentini Concilij praescriptum, non uulgarem esse: id quod Episcopi concedentis religiosa conscientia, iudicioque, pro ratione rei, et persona relinquatur.

Porro eiusmodi excommunicationum litterae non cedantur, ut infra sancitum est.

Pro re criminosa, quae uel infamia notam inurat.

Pro re non occulta omnino.

Pro re, quae ita iam amissa, aut subtracta est, ut illius memoriam amplius non haberi uerisimile sit.

Neque rursus cuiquam excommunicato, aut manifeste, ac notorie criminoso.

Neque uero contra aliquem, quem pro rebus, quae in monitorijs litteris exprimentur, satis facere non posse constat.

Neque praeterea in loco, ubi eas uerisimile sit negligi, contemniue.

Cum uero pro ratione praescripta aliquando conceduntur, ne tamen in sanctissimis his diebus, in Natiuitate scilicet Domini, Pascha Resurrectionis, Ascensione, Pentecoste, in celebritate sacri corporis Domini, alijsque anniuersarijs solemnioribus diebus, ullo modo promulgentur, nisi Episcopus aliter censuerit.

Si item nihil, quod supra sancitum est, neque aliud quicquam obstat, quominus concedi possint, ne semper tamen dentur, concedanturue, sed tantum cum Episcopus, seruata forma Concilij Tridentini, expedire censuerit. Cui Episcopo soli, neque uero eius uicario,

etiam generali, si modo Episcopus non longius absit, eiusmodi monitoriarum litterarum concessio hoc decreto seruata sit.

His uero litteris monitorijs aliquando datis, ne excommunicationis sententiam Episcopus ferat, nisi de eorum promulgatione locis, et temporibus congruis facta, relationem acceperit, et iterum de re ipsa diligentius, accuratiusque deliberarit, ac grauem praeterea causam censuerit, quam obrem illam ferat.

FORmula certis uerbis concepta, atque explicata conciliari nostra auctoritate, ad huius prouinciae usum in lucem emissa, ab omnibus, et singulis, quorum interest, pro concepta, constitutaque ratione seruentur.

IN omni, et scripto, et actione, qua sigilli episcopalis, inpressionem requirat, Episcopus sigillo sancti patroni ecclesiae, cui praestit, imagine aliqua certa expressa, utatur: quod cum ad illius sancti uiri memoriam, imitationemque excitandam, atque ad ecclesiae ornatum, et splendorem insigne est; tum pietatis rationi conueniens, et cum ecclesiarum bene institutarum usu, consuetudineque consentaneum.

Eius uero sigilli certa forma, imago, uel pro antiquo illius ecclesiae instituto, si id constat, uel, prout Episcopus semel statuerit, perpetuo adhibeatur.

FORI Episcopali cancellarius, ac notarij certos libros habeant, in quibus causarum criminalium actiones, questiones, ac, quos uocant, processus rectè, ordineque describant, nec uero in folijs.

Mercedem praeterea, quam ex uniuersiusque causa, uel ciuilibus, uel criminalibus scriptura, actione, et processu acceperint, cum in libro certo exseribant, ijs ipsis certis diebus singulis, quibus eam mercedem, aut partem acceperint, et mense, annoque notatis; tum in ipsius causa, processusque acti, conscriptique sine adscribant item.

Quod in Concilio provinciali tertio Episcoporum uicarijs ueritum est, ut ne esculenta quidem, poculentane ab litigantibus, alijsue, apud se causas agentibus, dono accipiant, idem cancellario, et notarijs interdictum sit, ab illis saltem accipere, in quorum causis acta conscribunt, notarijque partes agunt.

POEne, et multa omnes, ac singula, cuiusuis generis sint, siue clericorum, siue aliorum quorumcumque, etiam quas ex superiorum conciliorum sanctionibus irrogare contigerit, deinceps piorum locorum, operumue usui uere, atque omnino attribuantur, nulla prorsus parte seruata, aut alij usui attributa.

Rursusque ut attributionis, solutionisque certa, atque explorata ratio constet; Episcopus certum codicem, in quem ea explicite referantur, confici, in archiuoque episcopali asseruari diligenter mandet.

Nec uero uicario, alijsue Episcopalis fori iudici ullam omnino penarum, multarumque partem consequi, habereque, ullo quouis colore liceat.

Quicquid consensus, approbationis, facultatis, licentiaeue, uel alio huiusmodi nomine ex huius, uel superiorum conciliorum provincialium decretis ab Episcopo impetrandum est, eiusue auctoritate concedendum,

id et ab ipso, et ab eius cancellario, et quibusuis ministris gratis omnino semper detur, etiam quod adscriptionem attinet.

Tne ex notariorum imperitia detrimenta, et litium occasiones existant, quod de ijs ipsis, etiam Apostolica, Imperiali, aut Regia auctoritate creatis, Tridentina sanctione decretum est; id Episcopi studiose exequantur, ut eorum peritiam, usumque, etiam examinatione adhibita, perquirant. Quicumque uero notarij, ea per examen disquisitione facta, probati non sint, officij sui in negotijs, litibus, causisque ecclesiasticis, et spiritualibus exercitatione, atque usu per illos, uel perpetuo, uel ad tempus prohibeantur, ad eiusdem Concilij praescriptum.

Quod de pontificiarum constitutionum promulgationis modo, et loco, uel in hoc, uel in alijs concilijs prouincialibus praescriptum est; id non solum in pontificijs constitutionibus, sed etiam in edictis episcopalibus, alijsue scriptis, quae promulgari contigerit, locum habeat, planeque seruetur.

Quo autem studiosius tradantur, et inculcentur, quaecumque illis uel constitutionibus, uel edictis, scriptisue continentur; Episcopus, si ita expedire censuerit, illas ipsas tum constitutiones, tum edicta, uel scripta eiusmodi in cathedrali ecclesia saltem populo frequenti, de scripto primum ita legi curet, ut ne uerbum quidem, nedum pars ulla omittatur. In alijs deinde ecclesijs, ac locis, ubi euulgandas censuerit, illae per capita summatim, uulgarique sermone, prout ille maluerit, explicentur.

CERTOS, statosque dies singulis mensibus, calendarij infra notatos, quibus uel pontificias sanctiones, uel Tridentina decreta, uel prouinciales, diocesanisque constitutiones, aut pastorales litteras populo euulgari, de scriptoque pronuntiari iussum est, Episcopus parochijs praestituat, ut ordine omnia, pro temporum ratione, diligenter promulgata, saepiusque suis certis diebus repetita, accuratim in executionis usum inducantur, ac retineantur.

CVM uel sanctiones pontificias, uel decreta conciliaria, uel litteras, constitutionesue Episcopales, uel aliquid eiusdem generis promulgari, aut populo enunciarum, de scriptoque legi iussum est, ut uberiorum fructum ferant, ac studiosius ad executionis usum illae introducantur; Episcopus concionatores, qui in urbe sunt; parochi uero diocesani, si quos in sua parochialis ecclesiae finibus habent, eos diligenter hoc promouere studeant, ut, quod fidelibus enuncianandum est, idem illi inter concionandum cohortationibus adiuuent.

Hoc uero cohortandi munus ipsi etiam parochi studiosè semper praestent.

LIber fiat, in quo singula diplomata, siue summorum Pontificum, siue Imperatorum, siue Regum, principumque sint, quae ad ecclesiam illius privilegia, iura, aliaue id generis quouis modo pertinent, rectè, atque ordine describantur.

Qui liber in armario, certo archiuo loco, diligenter asseruetur.

Quæ pertinent ad matrimonium.

QUæ à summis pontificibus, constitutiones, litterarum decretales, ad Tridentinorum de matrimonio impedimentis decretorum declarationem editæ sunt, eas cum à ceteris, tum à parochis præcipue non ignorari oportet. Cui rei ut occurramus, illas, typis impressas, una cum hoc libro Concilij provincialis Quarti, in ultima parte edi censuimus.

STatas illas matrimonij denunciations, Tridentina sanctione præscriptas, Episcopus ne facile remittat, si uerò pro sua prætate, ac prudentia earum aliquam quandoque, antequam matrimonium contractum est, omitti censuerit, ac postea, ante consumationem illas planè omnes, aut si minus omnes, saltem duas, aut minimum, unam fieri curet omnino.

Parochus si atas matrimonij denunciations facturus, præter notitiam de illis faciendis sibi datam ab agrariorum curatoribus illorum, de quorum matrimonio agitur, primum à mari, tum à femina exquirat, an matrimonij, quod inter eos tractatur, denunciations fieri placeat. Quam in re caueat, nedum matrimonij denunciandi uoluntatem eorum notam, exploratamque, inuestigando habere uult, ea inuestigatione matrimonij istius, aut sponsalium consensum exquirat.

Itaque de status solum denunciations explicite, ac distinctè, separatimque, ab utroque, perquirat, idque à femina loco honesto, et in propinquorum conspectu, ita tamen, ut ne quisquam audiat, neque ita prope sit, ut illa præ pudore, uel alia causa minus liberè animi sui uoluntatem exprimere audeat.

Nunquam nuptiæ non dextera, sed sinistra manus sponsæ digito, qui annularis dicitur, induatur; dumque induatur, ne à sponso, sed à sacerdote, cuius est benedicere, illa uerba præferantur: In nomine patris, et filij, et spiritus sancti. Amen.

QUæ in nuptiis indecore fiunt, ea ab Episcopis omnino eripi Concilio provinciali primo iussu est.

In his porro ipsi cum potissimum minime ferenda sint illa due, de præuato morum usu, introducta corruptela; una scilicet, cum certa quadam pecunia ab his extorqueatur, qui ex alieno solo, alienarum parochia uxorem ducunt; altera, cum per nicos, et plateas, qua iterum nupta ducitur, clamores, tumultuosque, uoces, à prophano gentiliū more non abhorrentes, ac strepitus hominum, quasi exagitantis secundis nuptiis eduntur; eas sane à Christiana pietatis institutis, atque moribus, et à matrimonij, quod celebratur, sanctitate alienas Episcopus, cum omni alia pastoralis officij sui ratione, tum propositis etiam pacis, censurisque, extirpauit, ac planè funditus tolli curet.

QUibus matrimonij contracti, in uno aliquo ex impedimentis, quibus illud contractum dirimitur, dispensatio à sancta sede Apostolica, aut in foro conscientia, aut in utroque foro delegata est; ij caueant, ut ad litterarum apostolicarum præscriptum, illos, cum quibus dispensari concessum est, matrimonij contrahere cogant.

QUO studiosius populus in officijs Christiana pietatis instituat; ex diuinaque legis præceptis institutum uitæ genus sequatur; id parochus præstet, ut aliquando ineunte præsertim aduentu, et quadragesima, patres familias, sua parochia omnes ad ecclesiam parochialem conuocet, hora, quam commodam is censuerit. Qui in patrum familias conuentu, tum constitutionem, in Concilio tertio provinciali de patrum familias officio, familiaeque, institutione editam, de scripto legat, singulasque eius partes explicet; tum alia præterea doceat, quæ opportuna existauerit, quibus illi se familiamque suam in Christiana uitæ disciplina conforment, ex præscripto etiam regularum, et institutionum, quæ eo nomine auctoritate nostra edentur.

Quæ pertinent ad regulares.

QUOD sacrosancti Tridentini Concilij decreto de interpretatione sacrae scripturae in monachorum monasterijs instituenda sancitum est, id Episcopi omnino efficiant, ut quibus in monasterijs commode præstari potest, ea instituantur, uel si intermissa est, restituantur. Quæ in re præstantia Abbatem, atque alios, quocumque nomine uocatos, qui monasterio præsunt, opportunis iuris remedijs compellant.

SI qua femina, cuiusuis etiam conditionis, dignitatis, gradus, ac generis splendore illustris, uirorum regularium cuiuscumque uel ordinis, uel instituti, claustra ubicumque in illis, etiam prioribus monasterij, conuentus, domusue claustralis porticibus, primariæ eiusdem ianuæ exteriori proximis, contra quam Apostolici summorum Pontificum Pij Quinti, et Gregorij XIII, constitutionibus sancitum est, ingrediatur, pro earum sanctionum iure Episcopus penarum, censurarumque, declaratione, et irrogatione contra illam seuerè agat. Ad priores autem illas claustrum porticibus, exteriorumque ostio uiciniores, ut à sancta sede Apostolica declaratum est, ingressus mulieribus non uetatur, quo tempore in his, cum camiteria, sepulchraeque sint, pro mortuis fiunt, à regularium uniuerso monasterij, domusue illius conuentu supplicationes, processionesue publicae de more aguntur. In claustrorum autem finibus ceptantur horti etiam, ac uiridaria, uineae, et eiusmodi loca, quæ monasterijs, domibusue regularium ita continenter sunt adiuncta, ut ab illis demissis, uel monasterijs ad eos hortos, locaue aditus sit, nulla uia, locorum publico interiecto. Sin autem de claustrorum finibus, circumscriptioe dubitatio, aut difficultas, aliquando existat, per loci ordinarium, adhibitis regularium superioribus, illa explicetur; certaque demum ipsis limitibus, et australibus definitio, circumscriptioe statuatur, ut ne ob uarias eorum superiorum regularium interpretationes occasio præbeatur, quamobrem censurarum uinculis fidelium animo irretiantur.

De monialibus.

Alijs decretis, quæ superioribus concilijs de monialibus constitutum est, hæc, quæ, infra præscripta sunt, adiungenda statuimus.

Monasterium ianuas, per quas ad illius septa aditus pateat, duas habeat, et alias præterea nullas. Quarum duarum ianuarum, una inmentis, curribus, uehicularumque, agendis, altera alijs usibus, et commodis necessarijs inseruiat. Quo autem in monasterio una tantum ad omnem tum actum, tum usum satis esse uidebitur, in eo illa duntaxat una sit.

Ianuæ utraque e duplici asserere, eoque firmo constet, ac sine ulla item sit, ne minima quidem, rimula. Limen e marmore, solidoue lapide habeat, quod strictim ipsi porta coherescat.

Ianuæ curuum, in mentorumue, altera ex asseribus firmis, ad cancelli speciem confecta, in monasterio ipso adiungatur, quæ à prima ianuâ paululum distet, formaque sit in fabrica ecclesiastica instructionibus demonstrata.

Ad ianuam alteram, alijs usibus accommodatam, cui rota, quem turnum uocant, adiungatur, moniales due semper assistant, quæ ianitrices constituentur.

Singulae hæc tres ianuæ clauibus duabus, fabrilis opere inter se diuersis, claudantur, quarum unam, etiâ die, monasterij præfecta, alteram monialis, quæ professione anterior est, apud se perpetuo habeat.

Rota omnes amoueantur, atque obstruantur, ac in posterum ueritate perpetuo sint, præter illam, ianuæ communi adiunctam, et alteram in loco, quem parlatorij uocant, extructam, et tertiam, quæ est in cellula confessionum, et quartam in ecclesia ad sacras uestes, et ornamenta Missæ sacro necessaria e monasterio exponenda accommodatam.

Cibus uero in omni monasterij hospitio, etiam confessionarij, e rota communi exponatur.

Singulis rotis à parte anteriori monasterij uncus firmiter impactus sit, ne prohibito uerti extrinsecus queant.

Si uerò loca, ut dicunt, parlatoria complura erunt, in uno tantum, aut in altero ad summum, superiorum iudicio rota sit.

Rota, quæ in ecclesiam spectat, ualua lignea binae apponatur, altera interiores, quarum clauis à præfecta teneatur, altera exteriores, quarum clauis apud capellanum sit, aliumque, qui superiori uidebitur.

Rotarum altitudo ne maior sit cubito, et uncij octo; latitudo autem cubitalis.

Rota confessionum minor ab omni parte sit dimidia præscripta quantitate.

Nisi la fenestra, præter illas, primo Concilio Provinciali nominatim præscriptas, e monasterio in ecclesiam sacristiam exteriorem spectet, ac ne rima quidem, ne dum foramen ullum in ea extet, unde aspectus, aut collocutio fieri possit.

Fenestra, qua sanctissimæ Eucharistiæ eleuatio proficitur, alius ne pateat cubitis duobus, et uncij duodecim, late uerò, ut altaris latitudo est.

Quæ fenestra claustra ferrea duo, palmi spatio inter se distantia, firmiter confingantur. Virga autem ferrea, quibus claustra compacta sunt, singula inter se distant non amplius uncij tribus.

Sint autem inter se insertæ, ita, ut loco suo dimoueri non queant.

Claudantur autem fenestra ab interiori parte firmis ualuis, sera, et clari, quæ apud præfectam assernetur. Ubi autem illa e latere altaris, ecclesiæ, aut alio loco, etiam superiori, est, unde moniales eos, qui in ecclesia exteriori sunt, spectare possunt, efficiat Episcopus quamprimum, ut super altare, unde Missæ sacrificium moniales intuentur, ad instructionem præscriptam extruatur, laterali illa, aliaue, quacumque sit, penitus obstruata.

Fenestella, ad ecclesiam uersus spectans, per quam moniales sacram Eucharistiam sumunt, ita altè, apertè, struatur, ut sacerdos illam ministrando commodè stet, non genua flectat. Cui fenestellæ extrinsecus ualua lignea præter illas, quæ modo sunt, apponantur, quæ parietem æquent, earumque clauis apud confessionarium perpetuo sit.

Sacrosanctissimum sacramentum ne alibi, quàm in altari maiori assernetur, cui lampas in ecclesia interiori semper præluceat, et in exteriori, cum illius fores patebunt.

Reliquiæ sacra in fenestella recondantur, quæ ad instructionem nostrarum præscriptum, in pariete ecclesiæ interioris exædificata, ab ea tantum parte, quæ ad exteriorem ecclesiam spectat, aperiri possit. Claudatur autem hæc fenestella tribus clauibus, diuerso opere confectis, quarum una apud Episcopum, altera apud confessionarium, tertia apud monasterij præfectam sit.

Fenestella confessionum altè uncias sexdecim, late duodecim, nec uerò amplius pateat; septa autem sit firmis clauibus ferreis ad formæ præscriptæ rationem, et lamina item ferrea bene solida, pariete firmissime agglutinata, et foraminum, instar cicoris tenuium plenum, panno lineo nigro obducta: qui pannus ligneis tabellis sic affigatur, ut non facile amoueatur.

Loca collocutionum interna, parlatoria uulgo uocata, quæ in posterum fient, una eademque spacij circumscriptioe, nullo interiecto pariete, contingantur, et ad formam, qua iam pleraque ex ædificata sunt, modum accomodentur, ubi id non magno incommodo fieri poterit, ut ab eisdem aësculatricibus omnes possint collocutiones exaudiri.

Ne fenestra lamina ferrea, ut primo Concilio provinciali cautum est, unquam aperiatur, nisi per aræ, et ob causam, quam urgentem Episcopus iudicauit.

Ne in locis, ad hospitij usum extructis, quæ foresterie nominantur, ubi interdum ob urgentem necessitatem, aut cibus capitur, aut dormitur, fenestra ulla, ne exigua quidem, insint, quæ in monasterium spectent.

Tecta hospitij, et aliarum, cuiusuis generis domorum, à monasterij tectis, ut separata penitus, ac ualde distincta sint, curetur omnino.

QUibus monasterijs de uicinorum præsertim religiosorum prospectu tollendo ita caueri non potest, sicut Concilio provinciali primo iussu est; eorum fenestra, si lumen excipi aliunde licet, obstruantur; sin minus, ab

illa seruitute defendatur operis structura, in instrumtionibus nostris demonstrata, quæ in porticibus item, quas logias dicunt, ab eadem seruitute tuendis, adhibeatur.

Horti, qui in monasterijs monialium ample nimis patent, quotidianaq. hominū opera, atque cultura opus habent, ubi fieri potest, in angustiōres fines concludantur.

Ne fenestra, in ullo cuiusuis ordinis monialium monasterio, etiam regularium iuri, curæ subiecto, nec ostium ullum, aliudue id generis foramen, unde aliquis extra monasterij claustra prospectus sit, patefiat, aperiaturue sine Episcopi, cui monasteriorum omnium clausura commandata est, concessu. Nec uero id ille permittat, concedatue, nisi ubi locum diligenter inspexerit, et ita fieri necessarium censuerit. Tumq. ad impediendum, arcendumue eum prospectum illa ipsa cautio, supra mox præscripta, adhibeatur.

Ministris, quibus ob necessariam causam monialium septa ingrediendi facultas aliquando datur, illa solum moniales, quas præfecta delegerit, imperent; alia uero præterea nullæ quicquam illis uel iubeant, uel alloquantur.

Moniales cum in eo loco, ubi ab alijs, qui foris sunt, etiā à concionatore, aut à superiore uideri possunt, sermoni; concionine intersunt, omnes facie sint operta, et contecta uelo, usque ad os deducto.

Idem præstent, quæ cuius, etiam medico, aut superiori monasterij septa ingredienti, obuiam prodeunt, uel illum excipiunt, deducuntue.

Procurantur ab Episcopo medici aliquot, quos concessu etiam monasterij superiorum, intra illius septa adhiberi liceat, si quando præter medicum ordinarium, alios etiam morbi grauitas requirit.

In unoquoque monasterio, Episcopi, furnorum, in quibus panis coquatur, usum introducant, ut pistoribus eorumq. ministris ingressus in monasterium prohibeatur omnino. Nec uero uir quisquam ad furnum purgandum, inflammandumue, aut ad aliud quicquam faciendum, quod à monialibus fieri, agere potest, introducat.

Quod in Concilio prouinciali primo, de facultate scripta, ad monialium monasteria accedendi sancitum est; id tum mares, tum feminas, quocumque etiam gradu, dignitate, genereue illustres, inuiolatè seruare decernimus; etiam si pater, mater, fratres, sorores sint monialis, quam uisitatum ueniunt. Idq. omnino ubique præstari cura Episcopi sit.

Causæ necessariæ, ob quas intra septa monasterij ingredi licet, in hac prouinciali synodo, exprimi Concilij decreto, uel explicatæ, uel tamquam nullo modo necessariæ reiectæ, in extrema huius Concilij parte editæ, atque impressæ in singulis monialium monasterijs, etiam regularium curæ subiectis, edicantur, et enuncientur; nec uero ab ijs ullo modo, ullane ratione, ac pretextu discedi liceat.

Fructuum, florumue uasa in monasterijs ullo modo teneantur, eos uel fructus, uel flores uendendi causa.

Offulas, et alia huius generis non modo donandi, ut primo Concilio uetitum est, sed etiam uendendi causa, à moniale, aut monasterio confici ne liceat.

Absineat monialis à muneribus dandis. Eleemosynam uero per rotam, portamue monasterij dari uetitum sit omnino, quoniam inde non leuia pericula, uel damna potius extare compertissimum est: sed quibus monasterijs pro ratione facultatum eleemosynam dare permissum erit ab Episcopo alioque superiore, ab illis detur pecunia, frumentumue, aut aliud eiusmodi pjs aliquibus uiris, præsertim uero locorum piorum curatoribus, qui pauperibus distribuunt alio loco, quam apud monasteria.

Medicamenta, si quæ Episcopus, aut alius superior uendi, aut foras dari permiserit, ab aromataria seniore solum dentur, et ab alia præterea nulla; nec uero priuato, sed monasterij nomine, uendantur, denturue.

Moniali ne liceat ijs, qui extra claustra sunt, uel medicamenta parare, præbereue, uel manum medendi causa admouere, uel remedia exponere, uel aliud quicquam ad rem medicam pertinens exercere.

Camini si quis in priuatis collis extructus est, perpetuo ita obstruatur, ut in eo ignis accendi nullo modo queat.

Cum uel fenestra, uel ostium, uel caminus obstruitur, illius cardines sic euellantur, ut non ad tempus, sed ad perpetuitatem id actum sit. Idem in fenestris, ostijs, et caminis iam obstructis, seruetur.

Communis ille curationis agrotantium locus, quem infirmariam uocat, ubi adhuc exædificatus, extructusue non est, quam citissime potest, constituatur, extruatur, ædificeturue. Extra cuius loci fines monialis agrotans ne cubet; et ualitudine recuperata illic ne diutius moretur deliciarum causa.

Antiquus, et probatus communium dormitionis locorum usus, ubi fieri commodè potest, restituatur, et ad pristinam consuetudinem reuocetur.

Intra monasterij septa a nemini alij, nisi monialibus sepulcrum, aut sacer sepulture locus detur, situe.

Nec uero monialium cadauera extra septa effertur ad sepeliendum.

Ne minem cuiusuis status, uel conditionis hominem, neque laicum, neque ecclesiasticum in ullo quouis monasterio monialium hospitij illis, quas foresterias dicant, excipi, aut ad ea sine in urbe, siue in diocesi diuersari liceat, excepto confessario sacerdote, cui aliquando ob urgentem necessitatem id conceditur. In diocesi uero, monasterij etiam uisitatori, et curatoribus, procuratoribusue, ubi interdum hoc ipsum concedendum necessario, Episcopus censuerit.

Quod de cantu figurato, et musico quouis instrumento, et musicis item die festo ecclesie monialium, in exteriori ecclesia non adhibendis, concilio prouinciali primo sancitum per nos est; id etiam omni alio die, et tempore illis uetitum esse decernimus.

Nec uero quicquam aliud præter Missam in exteriori illarum ecclesia ab alijs canatur; cum uesperarum, et reliquarum canonicarum horarum officia ab ipsi-

monialibus cani possint. **I**n unoquoque monasterio, ubi neque locus communis uestium, neque alter est item, in quo operibus elaborandis moniales exercentur, uterque, quam primum fieri potest, constituatur, construaturue.

Ne monialis, ianiticibus exceptis, alibi, quam loco operibus elaborandis constituto, acu pingat, aliudue quicquam manibus elaboret.

Laborum, operumue magistra librum certum habeat, in quo quicquid ex ijs laboribus lucri, emolumentive capitur, enucleate ita perscribat, ut cerni facile queat, si quid in ea re desideretur.

In operibus uel accipiendis, uel restituendis nulla alia monialis se ingerat, nisi laborum magistra: cui seci aliquando, cum necesse erit, aliquam monialem, operis alicuius conficiendi usu peritiorum, adhibere liceat.

Illud porro, quoad eius fieri potest, cauendum erit, ut in monasterio ne sint multiplicia, diuersiq. generis opera manuum, seu laboraria.

Hoc loco laborum communium, non solum ad concilij primi præscriptum, lectio de uita spiritali adhibeatur, uerum etiam ab omni otioso uerbo abstrineatur.

In loco uestiario indumenta cuiusuis generis, uestesq. omnes afferentur.

Nec in cellulis, alioque loco priuatim, reponatur quicquam, custodiatue, quod eo ipso tempore necessarium non sit.

MONIALIS nummos, ne modicos quidem, apud se quouis nomine ne habeat, neque de præfecta etiam consensu, nisi officij, quod gerit, ratio aliter postulat. Alioquin ut proprietatis rea puniatur. Quam penam, et præfecta, quæ id ullo modo, ulloque pretextu permiserit, et monialis item subeat, quæ rescuerit, nec præfecta bidui spatii, aut, si hæc in culpa sit, superiori quam primum potuerit, non denunciari.

CREtur omnino, ut exquisita illa, ac religiosa communis uitæ ratio, atque usus in monasterio studiose introducatur; utq. spiritalis uitæ, sanctæq. institutionis disciplinam, ac studia moniales sectentur diligenter.

SI N gulis annis, ut primo Concilio iussum est, impensarum, quæ in uitium, aliumq. monasterij usum erogate sunt, rationes per eos, quorū interest, à præfecta repetantur. Quantum uero, et tritici, et uini, et obsonij, et aliarum rerum ad amniensarij uictus sustentationem unicuique monasterio satis esse Episcopus existimarit, id ipse accurate præscribat. In ea autem præscripta dispensatione, administrationeue, si præfecta negligentem se præstiterit, ab officij sui munere suspendatur.

Aes alienum, quod quinquaginta nummum aureorū summam excedat, ne in ullo monasterio contrahatur, sine suorum curatorum permissu, concessuue, qui in magni momenti rebus Episcopum consulant.

Ne secularibus negotijs moniales se implicent; utq. simul multis fraudibus ac detrimentis occurratur, hoc sedulo Episcopus curet, ut illorum prædicia locentur,

idq. sub hasta auctione facta; nisi aliter quandoque expedire censuerit.

Ad tuendam etiam clausuram ea cautio adhibeatur, ut neque triticum, neque alia fruges, neque amona in illis monasterijs, præterquam ad monasterij usum, et necessitatem afferretur.

Monasterij uniuscuiusque curatoribus, procuratoribus, patronis, defensoribus ab Episcopo certæ regulæ præscribantur: ex quibus cognoscant singulas numeris sui partes. Id uero curatores, et id generis ministri ab Episcopo singulis monasterijs, curæ suæ subiectis, illos non habentibus, constituantur: ita tamen, ut eiusdem Episcopi arbitratu à muneris illius cura omnes, et singuli semper amoueri queant.

Bonarum, et iurium omnium, ad monasterium quodcumque, etiam regularibus subiectum, pertinentium, inuentarium, probabiliforma conscriptum, sex mensium spatii, ad archiuum episcopale ab ijs, quorum interest, deferatur, ne fraus ullo modo fiat, numero monialium ab Episcopo præfinito.

Quamobrem si quas etiam alienationes eorum bonorum, iuriumq. fieri deinceps contigerit, de ijs Episcopus certior fiat.

CMPuella monasterium ingredi postulat, ut locum, ubi profiteri cogitet, illa inspiciat; primo studiose, diligenterq. cognoscatur, an uerè id illius propositum sit, anq. illud curiositate tentet; nec propterea per monasteria plura uagari permittatur.

Puella cum ad cetera, tum ad professionem recipiantur, monialium suffragijs occulte laetis. Idq. ipsum ex Concilij prouincialis primi decreto, quod auctoritate litterarum Pij V. Pont. in monasterijs, etiam eorumdem regularium iuri subiectis, locum habet, in monasterijs etiam regularium iuri, curæq. subiectis placere seruetur.

VBI religiosus iste, et uetus moniales solemniter uelanda mos his temporibus antiquatus est, ad pristinum usum, ex ueteri instituto, et ritu reuocetur, dummodo intra monasterium id fiat.

Ne moniali cuiusuis ordinis albas, et uestes, aliaue indumenta, Missæ sacrificij usui dicata, induere liceat.

CONfessarij, et cappellani item sacerdotes monialiū, et ministri præterea, quos illarū curæ Episcopus præfecerit, quicumque sint, ne minus ullum, ne minimum quidem, nec uero esculentæ, poculentæue ab illis ullo nomine, neque publico, neque priuato capiant, accipiantue, pena proposita eiusdem Episcopi arbitratu irroganda. Neque præterea quicquam capiant dono, ea specie, prætextuue datum, quod res eiusmodi sint, quæ ecclesiastico usui inseruiant, qualia sunt corporalia, purificatoria, indumenta cleualia, sacræ imagines, et alia id generis.

Nec uero item aliud, manuum opere elaboratum, artificiosene confectum, ab illis accipiant, ac ne laboreis quidem, opusue, quod in uestibus uel purgandis, uel faciendis, uel reficiendis ponitur.

Cauent item cappellani sacerdotes, ne ab ulla monia-

li priuatiu. sed à Monasterij præfecta, aut ab illa, quæ sacræ præposita est, munus missas celebrandi suscipiat. Cum qua præfecta, præpositæ solum, nec uerò cum alijs monialibus colloquantur, tam de rebus scilicet, quæ ad suum munus solummodo pertinent. Idemq. hoc de genere toto à monialibus seruetur, pœna tum illis, tum cappellanis proposita, Episcopi arbitrio.

Quibus uerò confessarijs, cappellanisue sacerdotibus aliquid annui stipendij ad uitæ sustentandæ usum Episcopi permissu dandum uidebitur; id omnino certa pecunie summa detur, nisi aliquando Episcopus aliter concesserit, nempe loco pecunie uel triticum, uel uinum, uel aliquid eiusmodi dari.

Viri aliquot pij, ydemq. solertes ab Episcopo deligantur, qui, festis præsertim diebus, monialium monasteria, etiam regularium iuris curæ subiecta adeant, forsque undique perspiciant, si quid contra, quam de illis præscriptum est, fiat, agaturue, anq. quisquam sit, qui facultate non impetrata, cum illis colloquatur.

SI quando nouum monialium monasterium construetur, hoc in primis curabitur, ut nulla fenestra, nulla specula aliò, quam intus monasterij septum spectet. Quod septum non simplici pariete, sed ipsis claustris, porticibusue claudatur.

In eius autem septi medio uiridarium magna ex parte constitui poterit.

Ad huius formæ modum monasteria, quæ iam ex ædificata sunt, quoad eius fieri poterit, accomodari, recondemariue, id Episcopo curæ sit.

Quæ ad pia loca pertinent.

Quocumque bona siue mobilia, siue immobilia, iuræ ad ecclesiam, etiam quæ sit iuris patronatus laicorum, quauis ratione pertinentia, à laicis quouis nomine administrantur; de eorum rationibus diligenter conquirendis, et inuentario rectè conscribendo, planè præstetur, quod primo Concilio prouinciali decretum, ac sancitum est de reliquis, alijsue bonis, et iuribus ecclesiasticis.

Quarum rationum, et inuentarij exempla tria, publici notarij testimonio munita, conscribantur, quorū unum apud eos, qui administrant, alterum apud sacerdotem, rectorem ecclesie, afferuetur; tertium ad archiepiiscopale, ubi custodiendum est, afferuetur: quo cautius eorum bonorum, et iurium conseruationi consultum perpetuò sit.

Præfectis, rectoribus, ministris, aut alijs, quocumque nomine nuncupatis, fabricæ ecclesiarum, sodalitatum, scholarum, et hospitalium, piorumq. cuiusuis generis aliorum locorum curatoribus, etiam laicis, hæc, præter illa superioribus concilijs edita, de ijs ipsis decreta præscribenda, et decernenda etiam, censuimus.

Quicumque piorum locorum administrationem, procurationemue suscipiant, geruntue, illud in primis sæpe meminisse debent, se pauperum, pupillarum, uiduarum, senum, cęstare, aut ægritudine laborantium, peregrinorum, et aliorum ul generis hominum, aliena

ope egentium, prout propria uniuscuiusque loci instituta ratio est, curam sustinere, et illam quidem tantum esse, ut, cum potissimum Episcopo, tamquam communi omnium, et eorum præcipue miserabilium bonum parenti, ea sacrosanctis canonum legibus commissa sit; cum quicquid in illos, uel misericordie, uel beneficii, uel operæ, uel officij conferuntur, quicquidue rursus damni, detrimenti, iniuriæue infertur, id omne Christus Dominus sæpe in euangelio demonstrat, in se collatum, aut illatum esse; ac propterea se in die iudicij, prout bene illis factum, aut neglectum, omni summe in eorum necessitatibus subleuandis erit, retributurum. Quare primò ij ualde curent, ut omnibus suscepti numeris partibus satisfaciant: deinde uideant, ut nihil quicquam à cura, quam gerunt, ratione alienum ullo modo pactæue admittant; tum id sollicitè studeant, ut, quæ officia illis pro administrationis susceptæ munere debent, ea obeant, atque ad eò præstent omni piæ charitatis affectu, ob oculos maxime in ijs ipsis proposito semper Christo Domino, cui illis, et alendis, et uestiendis cibum, potum, uestitum, aliamue curam, atque operam ministrant.

Non suis, sed eorum, quorum curam susceperunt, commolis, atque utilitatibus seruiant. Omnibus piè consulant, nec ullam partem pro susceptæ curationis, procurationisue officio negligant. Munus quod gerunt, sæpe sibi proponant eiusmodi esse, in quo non prophanæ cuiusquam administrationis negotijue, sed sanctæ spiritualisq. actionis partes, atque officia, et Deo gratissima charitatis opera exequantur piè, religiosè, et quam diligentissimè.

Cum Capitula, congregationesue habent, tum initio, tum in fine sanctis precibus, et orationibus, in libro officij beatissime Mariæ uirginis, eo nomine præscriptis, utantur.

Cum uerò aliquid aggrediuntur, quod ad curæ suæ rationes pertineat, initium à pia oratione faciant, ut quod inchoatur, bene salutariterq. succedat.

Omnique denique morum grauitate, uitæ integritate, pietatis religione, et spiritualium exercitationum, Episcopo probatarum, quas inter se collegiatim præstent, studijs tales se præbeant, ut eorum locorum rectam administrationem, piæque institutionem non solum conseruent; sed optimis progressionibus, Deo auctore adiuuent, atque amplificent.

Quorum piorum sumptibus gratis aluntur, curanturue, aut ad litterarum, aliarumue artium disciplinam instituantur, ratio postulat, pietatis studijs, atque exercitationibus eos præ ceteris deditos esse, eorumque precibus animas illorum adiuuari, à quibus illud subsidij relictum est, ad eiusmodi pij institutionem.

Quare illud eorum locorum curatores, uel præfectos, ac sacerdotes præsertim, qui in ijs spiritualem curam gerunt, monemus, ut ab ijs, qui ibi aluntur, si legere norint, statas de beata Maria uirgine preces horarias, si uero rudes sint, saltem institutam illam certis salutationis angelicæ calculis orandi rationem, scilicet de beata

beata eadem uirgine coronâ in singulos dies præstari seculo curent.

Qui præterea eleemosynam dant: hoc illos, qui accipiunt, sæpe moneant, ut pro ijs, qui bona reliquerunt, piè precantur. Id uerò præstetur, cum in locis pijs, ubi cumque eleemosynarum distributio sit. Hoc sanè et Episcopo curæ sit item.

Quorum locorum procuratores, ministrisue etiam inferioribus, cauendum est ualde, ne diuitius, quam par est, in curatione, administratione, sibi commissis, persenerant, rerum sibi arrogant imperium. Porro si alijs idonei sunt ad alia munera eorundem locorum gerenda eisdem transferri licebit, nisi ex illis sint, quos superioribus concilijs certo tempore quibusdam muneribus uacare, iussum est. At hoc curetur omnino, ut gestæ procurationis, administrationis muneris rationes sæpe, diligenterq. reddant. Quamobrem formula præscribitur, qua, et diaria, et codices rationum non coniectos, sed ordine, recteq. cōfectos teneant; ut inde facile ducatur omnis explicata ratio, tum accepti, tum expensi.

Episcopus uerò, etiam ex Tridentini Concilij decreto, semel saltem in anno, à quibuscumque, hospitalium, consratriarum, et aliorum quorumcumque piorum locorum, etiam quæ merè laicalia, et priuata sunt, præfectis, curatoribusue rationes administrationis, curæue repetere ne omittant ullo modo.

Decreta, uel, quas uocant, ordinationes, in Capitulo conscriptas, in librum præcipuum, Capitularium ordinationum nomine inscriptum, omnes ac singula à cancellario diligenter, ordineq. referantur. Quibus ordinationibus manu, quorum id muneris est, ante Capitulum proxime futurum subscribatur.

Tum præterea in hoc ipso Capitulo illæ ab eodem cancellario de libro ad uerbum recitentur.

Codex item alius paratur: in quo præcipue notatis singulis diebus ordine exscribantur, quæ in unoquoque præfectorum, administratorumue conuentu, capitulone proponuntur, aut aguntur: quæq. rursus proposita, ac suffragijs permissa, reiecta sunt; ut quæ deliberata, quæue repulsa sint, facile omni tempore ex illius codicis monumentis consicant.

Librū item præcipuum conscribant, et habeant, in quo cum omnia, singulaq. annua legata, tum onera illis adimta ordine, distinctè, enucleateq. perscripta omnino sint. Cuius libri exemplum publici notarij manu, signo, auctoritateq. munitum, in archiepiiscopale, ubi afferuetur, eodem spacio deferant. Quod sanè omne deinceps singulis annis perpetuò præstent, quod ad ea legata, oneraue attinet, quæ ijs deinceps annis fieri contigerit, aut facta locum habere.

Episcopus autem omnes administratores piorum locorum, etiam quouis nomine exemptorum, ac merè laicalium, et priuatarum compellat omnibus iuris remedijs, ad singulorum onerum satisfactionem, ijs ipsis locis incumbendo: neque ullo prætextu pariat, eorum prædicia, bonaue alienari contra summorum pontificū litteras, et sacros canones, et cōcilia etiam prouincia-

lia nostra, aut contra piæ testatorum uoluntatem, qui ea bona, ad certum illum primum usum destinauerunt.

Tabellam item publice propositam, quo loco in Capitulo conuenire solent, perpetuò habeant, in qua pro mensium ratione proq. rerum genere ex norma præscriptæ, ea ipsa et legata, et onera breuiter, dilucideq. notata sint.

Hospitalium locorum, ubi infantes expositi aluntur, curatores, præfectisue caueant, ut illos lactentes nutritibus, quas eo nomine condixerint, plures nō assignent, quam earum unaquaque lacte suo alere possit, ne ob hanc culpam plerisque illorum fame necari cōtingat. Quamobrem, quot ad lactandi usum nutritibus opus habent, toridem sanè sollicitè conquirant, et conducant. Si hæc non possunt, alia omni ratione prospiciant, ut lactentium puerorum uita succurratur.

Ad pia instituta perpetuò retinenda, recteq. exequenda plurimum profut eorum monumentum, ad posteritatem firmiter proditum; Episcopi ea cura sit, ut cum uel in urbe, uel in diocesi locus aliquis pius ex ædificatur, aut instituitur; illius origo, institutum, titulus, et alia eiusdem generis, quæ opportuna censuerit, in marmore, lapideue solido, aut in tabula aenea incisa, loco eiusdem ædificationis illustri collocata, ad perpetuitatem prodita extent, sicut in nonnullis huius prouinciæ locis aliqua huius generis adhuc cernuntur: idq. ipsum præterea in locis pijs, iam ex ædificatis, institutisue, ubi commodè potest, efficit, ac præstari curet.

Uel foundationis iure, uel alio probato instituto hospitales ades, locaue pia aliqua ad pauperes, aut peregrinos, aut senes, certosue alios id generis homines hospitio excipiendos, alendosue extant; Episcopus, cuius potissimum est curare, atque ad eò efficere, ut piæ hominum uoluntates ad eorum præscriptam rectam executionem habeant, uideat, agatq. ut ne ab ijs locis per illorum curatores, præfectos, ministrosue, ij, quorū causa illa ex ædificata, institutaue sunt, repellantur, si illos recipi per facultates licet: ac ne rursus alij hospitio excipiantur, qui excipi non deberent, utq. in ce teris etiam ab hospitalium, piorumue locorum instituto ne discedatur, neque cōtra fiat, quam de illorum curatione, administratione à testatoribus, aut ab alijs, qui illa instituerunt, præscriptum est.

Uel interdum, prout usu uenerit, ab Episcopo moneantur, qui eleemosynam erogare, quouis modo, aut nomine debent, ut sibi in ea erogatione parochi in primis testimonium, consiliumq. adhibere studeant, quo melius consultum sit, ac prospereq. consuetudine sit, cum ille pauperum, et egentium uoluntatem magis exploratam habeat. Tum uerò quibus locis ita opus esse Episcopus censuerit, præsertim ubi comperit in distributionibus eleemosynarum quicquam peccatum esse, uel quia non uere pauperibus distributio fit, uel alijs minus fideliter, uel non ad præscriptum piæ testatorum uoluntatis, cōstituat etiam, uel parochum, uel pios aliquos ex uicinia illa, uel parochia laicos,

quorum testimonio de paupertate illorum, quibus eroganda sunt elemosynae, constet, antequam ab illis, quorum id cura est, distribuatur, vel alias id generis certis regulis, quibus caueatur ab eiusmodi erroribus, in posterum praescribat in distributione seruandas ab illis locis pijs, etiam quae mere laicalia sint, ac priuata, aut quavis ratione ab Episcopo exempta.

IN pauperum delectu egestatis, inopiæq. solim, sed morum etiam, ac uitæ probitatis ratio habeatur. Quo in genere hæc præter cetera de illis inuestigentur, an scilicet doctrinæ, christianæ scholas frequentent; an fidei primæ rudimenta teneant: anq. religiosè, et piè uiuant.

Quæ porro elemosynæ pauperibus, aut singulis etiam siue hominibus siue familijs quavis ratione debentur, ne in alium cuiuscumque rei usum, ac ne in ecclesiæ quidem institutione ornatum eas erogari liceat, nisi et eorum, quorum interest, consensu, et Episcopi præterea concessu, eoque litteris exarato.

Quæcumque item, quæ ad certos pios usus relicta ab alijs etiam, quam à priorum locorum administratoribus persolui, aut præstari debent, in alios etiam similes usus, ne necessitatis quidem prætextu, etiam si testatoris heredes, quicumque sint, ei rei assentiuntur; nisi Episcopus, re perspecta, eam præstiterit facultatem, quæ iure permittenti ab eo dari poterit, illius permutationis causa.

Quæcumque elemosynæ nomine indistincte per capita, familiaeque distribuuntur, ea deinceps in illos tantum, qui in ijs uerè pauperes sunt, conferantur: nisi ex testamento, fundationisue tabulis, aut aliunde legitime Episcopo consiterit, illis etiam, paupertate non laborantibus, indistinctè distribuendas esse.

Qui aliter distribuerit, ei pena sit, dupli restitutio, gravioris arbitrio Episcopi.

VT pijs uniuscuiusque generis distributionibus, quis in urbe, et in diocesi, uel ex ultima uoluntate, uel ex consuetudine, aliæ ratione quis præstare debet, satisfactum esse, Episcopo constet, prout Concilio primo prouinciali per nos decretum est, eam rationem is adhibeat, ubi expedire censuerit, ut quod uel ab uniuersitatibus, uel à sodalitatibus, pijsue locis quibuscumque, etiam mere laicalibus, et priuatis, et exemptis quouis modo, uel à quouis homine elemosynæ nomine, aut alias pice rogandum, distribuendumq. est, quicquid illud sit, adhibitis etiam duobus uiris, per uniuersitates delectis, suo, uel in diocesi uicarij foranei iudicio probatis, et parochio itè in opera pietatis præscripta, erogetur, et conferatur.

Parochus autem in codicem certum referat, quæ eiusmodi distributiones, quo die, et quibus adhibitis factæ sint; eorumq. et testium subscriptionem adhibere curet.

Si uerò uel uniuersitas, uel quispiam se neque hac, neque alia ratione distribuissè, Episcopo legitime ostenderit, ad satisfaciendum ab eodem compellatur.

Parochus, tamquam parochia suæ pauperum pater, sæpè pat. rne, diligenterq. perquirat, primum an si-

quæ in parochialis suæ uiciniæ finibus elemosynæ sint, quæ uel à priorum locorum curatoribus, uel ab aliquo collegio, uniuersitate, uel ab ulla familia, uel à singulis hominibus in pauperum usum, aut sustentationem erogari quouis nomine debeant: præterea uideat, an illarum erogatio fiat in eos ipsos, qui uerè egentes, pauperesq. sunt; anq. etiam, illud, quod, quæleue elemosynæ nomine in illos conferri debet, integre, sincereq. totum conferatur, erogetur, ac distribuatur.

Si quid uerò animaduuerit, cui cautionem, remedium adhiberi oporteat, ad Episcopum quam primum deferat.

Nemo operta, obuolutaq. præ pudore facie elemosynam sine Episcopi, aut si in diocesi, saltem uicarij foranei concessu, eoque scriptis exarato, queritet. Nec uerò eam facultatem cuiquam Episcopus, uicarijue det, nisi illius, et egestatis, et morum, uitæq. rationem, ante planè notam, exploratamq. habuerit.

Primo quoque dominico mensis, alioque die, quem Episcopus statuerit, in omni ecclesia cathedrali, et parochiali, etiam si regularis sit, ut egentium, qui præsertim præ pudore ostentim mendicare, elemosynam queritare non audent, necessitati, pia fidelium liberalitate succurratur a locupletibus parochiæ incolis, ceterisq. ut antiqua consuetudine est, aliquid per eos colligatur, quos huic curæ Episcopus præposuerit.

Quæ elemosynarum collectio, singulis etiam statibus quattuor anni temporibus, quibus in hoc opere misericordie promptius impensiusq. incumbendum est, per eodem fiat.

Dominica uerò proxime procedenti, quo fideles, et in dando effusiuos sint, et parationes ad parochialem ecclesiam cum uoluntarijs oblationibus ueniant, elemosynarum collecta intra Missarum solennia indicatur, sequenti uerborum formula ex sanctissimi Leonis Pontificis sermonibus desumpta.

In eandem uerò sententiam parochus, prout usu uenerit, uerius cum populo aget.

Formûla denunciandi collectas elemosynarum.

Ventura Dominica dies, uel feria quarta quattuor temporum, dilectissimi, collectarum futura est.

Hortor, et moneo charitatem uestram, ut omnes ad ecclesiam parochialem cum uoluntarijs oblationibus elemosynarum conueniat; in quo opere, et si non est omnium equalis facultas, debet esse par pietas.

Itaque et animæ uestræ, et pauperum memores, promptam exhibete largitatem, et pro possibilitate uirium uestrarum spontaneas collectas uestras sollicitè preparate, ut, quicquid nobis de temporalibus facultatibus dempseritis, id multiplicatum in æternæ retributione sumatis, in egentibus pascentes Christum, qui nobis illos tantopere commendauit, ut se in ipsis, et pacisci, et uereri, et suscipi testaretur idem Christus Dominus, qui cura patre, et spiritu sancto uiuit, et regnat in secula seculorum. Amen.

VBI

VBI mendicorum uagantium, et curæ spirituali, et uicini necessario ita consultum non est, ut certo scilicet quodam pio loco collecti, non mendicatum uictum ipsi quererent, sed ex aliena misericordia ibi habeant, unde se sustentent; Episcopus, quod Concilio prouinciali secundo de eorumdem uita, moribusq. præscriptum est, in eo exequendo illam inire rationem curet, ut certo præcipuo libro per singulos parochos illi, si qui eiusmodi intra parochiæ fines sint, tum alij etiã alia ratione accurate, ordineq. describantur.

Hæc uerò sedulo ab iisdem parochis obseruari mandat. Quo, aut unde illi migrent.

Quod uicè christiane institutum teneant.

An fidei rudimenta norint.

An diebus festis saltem Missæ sacrificio intersint.

An sæpe confessi, crebro, etiam per annum, aut certè saltem constituto Pasche tempore, sacram Eucharistiam sumant.

Quos neque libro descriptos, neque in Pascha confessos communicasse ex eo animaduuerint, quod certum chryographum non ostendant, quo se confessos, et sacram communionem sumpsisse testatum faciant, ne pro parochialis ecclesiæ suæ foribus, nec intra parochiæ fines eos mendicare parochi permittant, omnèq. propterea cautionem, quantum in se est, adhibeant.

Quos doctrinæ christianæ uides, mendicos uagantes uiderint, festis diebus statâ hora ad eisdem doctrinæ scholas conuenire diligenter curent, eosdèq. instruat.

Ne ullæ cuiusuis nominis piæ confratriæ instituuntur, eriganturue, neue erectæ, aut institutæ collegij sibi habitum sumant, sine sedis Apostolicæ, uel Episcopi auctoritate, et facultate litteris explicata.

Sodalitates illæ duæ, una uirginum sanctæ Ursulæ, altera uiduaru sanctæ Annæ nomine in aliquot prouincijs huius urbibus pie institutæ, ac religiosi spiritualis discipline regulis conformata, uberrimos, adiuuantes Dei gratia, fructus, et populis, et familijs attulerunt non modo ad retinendum, sed ad excitandum uehementius in summo sexu innocentiæ uitæ omnis christiane pietatis, et charitatis studium.

Quare uniuscuique Episcopus tum in urbe, tum in oppidis diocesis suæ insignibus sodalitates utramque ut opportunum uiderit, quam diligentissime erigi, instituiue curet.

VT odij dissidijs, atque inimicitijs occurratur, rursusq. paci, cuius fideles in primis amantissimi esse debent, tot sanctissimis uinculis inter se iuncti, consulatur, id præter cetera Episcopi paterna sollicitudine curent, in sua quique urbe, et diocesi, aliquam hominum, qui morum grauitate, spectata integritate, et auctoritate præstantiores confratriam, ut in huius prouincijs nonnullis urbibus instituta iam est, instituere: cuius officium sit, discordias flammis restringere, dissidia amouere, concordiam inire; pacemq. inter omnes reconciliare; aut hoc ipsum componenda inter dissidentes pacis officium alteri confratriæ adiungant, quæ reatè, apteq. id ipsum præstare queat.

F I N I S.

Quæ generatim ad has constitutiones pertinent.

His decretis, constitutionibusq. in Concilio prouinciali quarto sancitis, ac promulgatis, quicumque uel uniuersi, uel singuli, quorum interest, non paruerint, aut aliquid contra commiserint, admiserintue; ijs multas, et pœnas luant, ijs ipsis decretis sancitas, ac alias præterea ex ecclesiasticis, conciliaribusq. sanctionibus, et canonum iure præscriptas: compellanturq. præterea ad parendum omnibus iuris remedijs.

Quæcumque etiam de sacramentorum administratione, Missæ sacrificij celebratione, diuinorumq. officiorum modo, et ratione, in hac et superioribus prouincialibus synodis decreuimus, ea planè omnia, et singula ad Metropolitanam etiam, ceterasq. quascumque ecclesijs, ritu Ambrosiano utentes, pertinere sancimus, ac declaramus, nisi si quid eiusmodi erit, quod uel per nos, et deinceps per successores nostros Archiepiscopos, nuntiatim, speciatimq. declaretur, Ambrosianis ipsis ritibus, institutisue expressè aduersari.

Si in his decretis ante alteram Mediolanensium prouincialium synodum ulla difficultas orta erit, eius declaratio nem tum uerò præterea omnium, quæ eisdem decretis continentur, interpretationem, et explicationem uobis, et successoribus nostris Archiepiscopis, perpetuò reseruamus, salua semper sedis Apostolicæ auctoritate.

Quæcumque facultatem ex decretis in hac prouincia li synodo Mediolanensi quarta per nos editis habent Episcopi, eam ipsos per suos uicarios generales exequi posse nolumus, nisi in ijs, quæ propriè ad ordinem episcopalem pertineant, aut in quibus uicarij à sacris canonibus, aut a Concilio Tridentino, uel à nobis expressè exclusi sint.

Vt nemini eorum, quæ in hac quarta prouinciali nostra synodo à nobis decreta sunt, ignorantiam excusare liceat, edicimus, ut ex quo primum die edita in ualuis Metropolitana ecclesiæ proposita fuerint, ad duos menses, omnes se, et his decretis, et si contra fecerint, pœnis quæ eis continentur, teneri intelligant. Ab eo etiam affixionis die, eorum decretorum temporis initium sumendum decernimus, quibus aliquid intra certum tempus præstari iubemus.

Nusquisque præterea Episcopus, ea omnia, et singula in proxima diocesana synodo legi, ac recitari iubebit, et si ita expedire censuerit, suæ quoque cathedralis ecclesiæ ualuis proponi, quo studiosius omnium animis eorum præcepta fixa in habeant.

Singula etiã cathedrales, et collegiata, et parochiales ecclesiæ huius prouinciæ has nostras constitutiones aliquo loco collocatas perpetuo asseruent.

Omnia, et singula, quæ à nobis in hac quarta prouinciali synodo decreta, actaq. sunt, quæ debemus obedientia, ac reuerentia auctoritati, ac iudicio sanctæ Romanæ ecclesiæ, omnium ecclesiarum matris, et magistræ semper emendanda, et corrigenda subijcimus.

EPISCOPI, QUI HVIC SYNODO
prouinciali quartæ, interfuerunt
et subscripserunt.

Nos, CAROLVS S. R. E. Presb. Cardinalis
rit. sanctæ praxedis, Dei, et Apostolicæ Sedis
gratia Archiepiscopus Mediolani, de cõsilio,
et assensu Reuerendissimorum Coepisco-
porum nostrorum, desinientes subscripsimus.

Ego Antonius, Laudæ Episcopus, consentiens
subscripsi.

Ego Dominicus, Episcopus Brixienfis, consen-
tens subscripsi.

Ego N. Episcopus Cremonæ, consentiens sub-
scripsi.

Ego Federicus, Episcopus Bergomensis, cõsen-
tens subscripsi.

Ego F. Dominicus Episcopus Astensis, consen-
tens subscripsi.

Ego F. Benedictus Herba Episcopus Casalensis,
consentens subscripsi.

Ego Guarnerius, Episcopus Alexandrinus, cõ-
sentens subscripsi.

Ego Io. Franciscus Episcopus Vercellensis, con-
sentens subscripsi.

Ego Vincèrius Marinus Episcopus Albensis, con-
sentens subscripsi.

Ego Franciscus Galbianus Episcopus Intimi-
liensis, consentens subscripsi.

Ego Romulus Episcopus Nouariensis, consen-
tens subscripsi.

Ego Lucas Tortus protonotarius Apostolicus I-
V. D. et Vicarius generalis multum Illustris,
et Reuerendissimi D. D. Cæsaris ex Comitibus
Gambaræ Episcopi Dertonæ, eiusdemq.
in hoc specialis procurator eius nomine in-
terfui, et subscripsi, et omnia, et singula in hac
sancta synodo decreta, atque acta edita, et pu-
blicata, eius et ecclesiæ suæ nomine recipio.

Ego Io. Antonius Carr. Archipresb. S. Iuliæ
procurator specialis Illustris, et Reueren-
diss. D. Petri Fauni Episcopi Aquësis eius no-
mine interfui, et subscripsi, et omnia, ac sin-
gula in hac sancta synodo acta, edita, et pu-
blicata, eius, et ecclesiæ suæ nomine recipio.

Ego Benedictus Citadinus Canonicus ecclesiæ
maioris Mediolani, procurator specialis Illu-
stris, et Reuerendiss. D. I. Ambrosii Flisci, Epi-
scopi Saouonensis, eius nomine interfui, et sub-
scripsi, et omnia, ac singula in hac sancta syno-
do acta edita, et publicata, eius, et ecclesiæ
suæ nomine recipio.

INDICTIO
FVTVRI CONCILII
QVINTI PROVINCIALIS.

CAROLVS MISERATIONE DIVINA
Tit. S. Praxedis S. R. E. Presbyter Cardi-
nalis, sanctæq. Mediolan. Ecclesiæ
Archiepiscopus.

OMNIBVS, et singulis Re-
uerendissimis dominis Episco-
pis, qui hic adsunt, et synodo
prouinciali Mediolanensi, qua-
cunque ratione interesse debent, omnibusq.
item Capitulis, et Ecclesiarum Cathedralium
Procuratoribus, indicimus, significamus, de-
nunciamus, et intimamus proximam sequen-
tem synodum prouincialem Mediolanensem
quintam Deo omnipotente auctore, et ad eius
laudem, hac eadem in urbe, hoc ipso loco, An-
no M. D. LXXIX. Die septimo Men-
sis Maij, proxime sequentis, qui dies erit fe-
ria quinta Dominicæ secundæ post Pascha re-
surrectionis D. N. Iesu Christi inchoandâ, et
celebrandam esse. Quamobrem eos omnes, et
singulos Reuerendissimos dominos Episcopos
monemus: Procuratores uero Ecclesiarum Ca-
thedralium inuitamus, ut eo die ad synodum
prouincialem quintam, iuuante Deo, Medio-
lani celebrandam, constituto, hic omnino in-
ter sint, nisi diem celebrationis ipsius synodi ali-
qua ex causa à nobis prorogatum fuisse nostris
ad eos datis litteris intellexerint. Quod si ip-
sorum Reuerendissimorum Episcoporum no-
strorum aliquis legitimo tunc detentus erit im-
pedimento, nuntium, procuratoremue, ad se
excusandum, atque ad id impedimentum pro-
bandum, ad nos mittat, cui etiam facultas ab
ipso detur, ea omnia, et singula, nomine suo, et
Ecclesiæ suæ recipiendi, quæ, Diuina gratia
auxiliante, in ipsa synodo à nobis de consilio,
et assensu Reuerendissimorum Coepiscoporum
nostrorum constituentur, decernentur uè.

L A V S D E O.

89
CONCILIUM
PROVINCIALE
MEDIOLANENSE V.

Quod

CAROLVS S. R. E. CARDINALIS
TIT. S. PRAXEDIS
ARCHIEPISCOPVS.

Habuit an. a Chr. nat. M. D. LXXIX.
Gregorio XIII. Pont.

CAROLVS
S. R. E. TIT. S. PRAXEDIS
BRESBYTER CARDINALIS
DEI ET APOSTOLICAE SEDIS
gratia Archiepiscopus Mediolani

Vniuersis Prouinciæ nostræ fidelibus salutem in Domino.

QVINTAM synodum prouincialem uobis edimus. In ea porro non modo pastorale quoddam desiderium, paternamq. erga uos uoluntatem nostram agnoscere potestis; sed penitus iam perspiciatis officium, operam, atque sollicitudinem, quam ad spiritualia totius prouinciæ commoda conferimus. Agite igitur uos, ut cum ex huius, aliarumq. prouincialium synodorum editione, tum ex omni alia nostra, episcoporumq. uestrorum cura, ac labore, cui et obedientiæ, et pietatis operibus, ac summa bene agendi progressionem respondere debetis, uberrimum salutis fructum reporteris in Domino: a quo uobis omnem cælestis gratiæ cumulum precamur perpetuo.
Dat. Mediolani, Idibus Maii. M. D. LXXX.

IN

IN NOMINE SANCTAE,
ET INDIVIDUAE
TRINITATIS,
PATRIS, ET FILII, ET SPIRITVS
SANCTI. AMEN.

QOSCAROLVS, S. R. E. tit. Sanctæ Praxedis presbyter Cardinalis, Dei, et apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Mediolani, ad Dei omnipotentis, beatæq. Mariæ, semper uirginis, ac S. Ambrosii confessoris, patroni nostri, laudem, hæc pro christianæ morum disciplinæ conformatione, qua clerum, populumq. fidei nostræ concreditum, præluere, totis in CHRISTO uisceribus expetimus, de consilio, et assensu Reuerendissimorum DD. Coepiscoporum nostrorum, in Concilio prouinciali Mediolanensi quinto, decernimus, statuimus, ac sancimus.

Quæ ad fidei tuendæ studium pertinent.

Quoniam in ijs, quæ et ad fidem, et ad pietatem tuendam attinent, omni uigilantissima cura summaq. diligentia pastoribus maxime elaborandum est; nos ueterem sanctorum patrum sacrorumq. conciliorum consuetudinem, et auctoritatem in primis œcumenicæ synodi Tridentinæ secuti, de ijs ipsis multa superioribus nostris Concilijs Prouincialibus constituimus. Sed in eo genere cum nullum tantum studium, quatum certe maximum requiritur, adhiberi possit, illis superiorum conciliorum decretis, adiungenda hæc etiam censuimus.

Nemini, etiam regulari, ne in sui quidem ordinis ecclesia, concionari permittat Episcopus, antequam sibi suoq. Vicario, ille, quicumque concionaturus est, fidei professionem ad sanctionis pontificiæ, quæ Pius Quartus edidit, præscriptam formam præstiterit. Vbi uero semel præstiterit, non opus erit iterum ob eam causam eidem Episcopo præstare: sed satis sit, professionis, ei semel illo nomine præstitæ, testimonium scriptum atque obsignatum asserre, et exhibere. Id omne de confessarijs sacerdotibus sancimus, et decernimus.

Hoc ipsum de medicis, et chyrurgis item cautum sit, qui nisi triu mensium spatio apud Episcopum, aut eius Vicarium, ex illius pontificiæ formulæ præscripta ratione fidem profiteantur, medendi arte ab eodem Episcopo interdiciantur, quoad eam professionem præstiterint.

At uero in posterum quisquam medicus, uel physicus, uel chyrurgus medicinam exercere ne aggrediatur, nisi præstita primum, ut supra, fidei professione.

Aduocati præterea, et procuratores in causis sanctæ

PARS I.

90

Inquisitionis suscipiendis, agendis uel nullum ante aditum, locum uel habeant, quam fidei professionem Episcopo præstiterint.

QVI ecclesiam parochialem, aliud uel beneficium, curam animarum habens, aut canonicatum, aut dignitatem in ecclesia cathedrali, quouis modo obtinuit, nisi is tempore, et loco sanctione Tridentina præstituto, fidei professionem, præstiterit; ne ei Episcopus beneficij ecclesiastici fructus, quos ex eodem Tridentino decreto suos non fecit, aliquo facto remittat, neque ab eodem exigi patiatur; sed, si quos exegerit, illum restituere cogat.

HYIVS prouinciæ principes, et magistratus pro fidei catholice tuendæ officio, proq. pietatis suæ studio sperandum est, ad nunquam permissuros esse, ut in has regiones, eorū ditioni subiectas, ne ad diuersandum quidem itineris gratia, milites à catholice Romanæ ecclesiæ fide dissidentes, ueniant, cum certum, atque plane exploratum sit, nulla alia re Deum grauius offendi, nullaq. ad uehementiorem iram, quam heresum labe prouocari; nihilq. rursus ad prouinciarum, regnorumq. interitum maiores uires habere, quam teterrimam illam pestem. Verum si quando acciderit, quod Deus prohibeat, in eam curam toto animo, omniq. studij pastoralis contentione Episcopus incumbat, atque ad eam elaboret omni ope, ut ne eius morbi contagione oues, Christi sanguine redemptæ, suæq. fidei commissæ ullo modo inficiantur.

Itaque ad diœcesis suæ loca, ubi pestiferos illos homines diuersari contigerit, se in primis ipse conferat; populum fidelem etiam atque etiam diligenter moneat, ut ne eorum mores usquam attendat; ne uerbis mentem, aures uel adhibeat; ne cum eisdem ullo modo uersetur, ne carnis licentiam, et liberam, et saluam uiuendi securitatem, exemplo illorum consecetur; sed in orthodoxa fide, et charitate Christi Domini cum timore, et tremore perseuerans, in sanctæ Romanæ catholice ecclesiæ unitate, et obedientiæ studio, in catholiceq. pietatis officijs se se contineat.

Parochis uero leges præterea præscribat, quas in tanto discrimine omnino sequantur.

Atque in ijs quidem hæc sint.

Ne eos mortuos sacris locis in sepulturam tradant.

Ut animaduertant præterea, si fieri potest, non modo singulis horis, sed singulis etiam momentis, quid ab illis agatur, quid cogitetur, quid struatur in ijs, quæ ad fidem pertinent, longè prospiciant satanæ insidias, et conatum omnem, quantum in se est, sedulo reprimant.

Ut uideant, ne quicquam, uel minimum, unde labes aliqua existere possit, sensim latius dimanet. Quamobrem de quotidiano huius rei statu Episcopum certiorum faciant quam diligentissime.

Nec uero, ea omni diligentia contentus Episcopus, desinat alia subsidia ad tuendum gregem comparare. Proinde cum alios religiosos, prudentesq. uiros ad rem omnem inquirendam mittat; tum acres etiam, piosq. concionatores ad causam communem adiuuandam.

dam.

Magistratibus etiam, et principibus, in re, quæ non religioni solum, sed uniuerso prouinciæ statui periculum certissimum afferre potest, omnem opem, atque auxilium imploret, ut expedire censuerit.

Excommunicationis uerò panam, præter alias, quæ summorum Pontificum canonumque sanctionibus expressè sunt, ipsos factò subeundam proponat, atque edicat ips, qui istiusmodi impijs hominibus cibos uetitos uendiderint, alio modo subministraverint, quibus diebus minime liceat illis uesti. Agat uerò contra illos, qui non paruerint, ad iuris, edictiq. promulgati præscriptum. Omnem denique aliam rationem, quæ potissima sibi uidebitur, oportune, ineat ad eam pestem propulsandam. Et uero id, quod caput est, in tanto salutis periculo assiduis precibus, omniq. supplicatione ad Deum confugiat, ut gragem, sibi in curam traditum, ab omni hæresum fæditate integrum, inuiolatumq. custodiat, et conseruet perpetuo.

DE IVDAEIS concilio prouinciali primo multa cauimus, quibus hæc addenda statuimus, quo diligentius etiam perniciosæ eorum consuetudini, atque diuini cultus offensionibus occurratur.

Quod olim summorum Pontificum constitutionibus, et præsertim Pauli Quarti, et Pij Quinti, qui eiusdem Pauli sanctione litteris xij. Calen Maij MDLXVI. editis renouauit, et auxit, sancitum fuit, de uita, et habitatione Iudeorum, cum ad Christianorum hominum fidei integritatem, et morum puritatem inuendam ualde pertineat; Episcopus, in cuius diœcesi illi uel habitant, uel aliquando diuersantur, singulis annis statâ die eam constitutionem Pij Quinti, quia etiam illa, quæ ab eodem Paulo Quarto iam antea edita erat, continetur, promulget, curetq. omni diligentia, ut in primis tum ex earum constitutionum tum etiam ex Concilii Lateranensis præscripto in ciuitate, opido, pago locouè ubi Iudæi habitant, si complures Synagogas habent, seu domos ad synagogæ officium iam adhibent, tollantur omnino, cessentq. omnes, una tantum excepta, quæ tamen ab ecclesijs fidelium distet. At uerò nouas construere, constituere, aut penitus dirutas reuicere ne patiatur, nec rursus ueteres alius extolli, aut amplificari, aut magnificentius aliquo modo edificari.

Agat etiam cum principibus, si opus erit, ut, quemadmodum olim à nobis decreto prouinciali, et eisdem pontificijs constitutionibus cauetur, sublatis impedimentis, uerò tandem Iudæi omnes in uno, et eodem loco uerbis locisq. ac si ille capax non erit, in duobus, aut tribus, qui inter se continentes sint, et à christiānorum habitationibus seuerè ad præscriptum illarum constitutionum habitent; domicilium uerò non solum proximum, sed ne in conspectu quidem ecclesiæ, oratorijue, quo populus conuenire soleat, constituere, habitare uel illo modo patiatur.

Ut ueres, et fæmine signum semper patens ferant, quo in urbibus, municipijs, locisq. omnibus, atque adeo in itinere dignoscantur ad earum constitutionum

præscriptum.

Qua in re quicquam à nemine concedi, permittit uel lo quouis etiam dispensationis nomine posse illis sanctionibus cautum est.

Ne Dominicis, uel alijs festis diebus, quos coli, et sanctificari, præcepti, consuetudinisue est, Iudæi opus quicquam seruire, mundanumue publicè per se ipsos, seu alios faciant.

Nec uerò fidelis quisquam in eorum synagogis ullo modo, ut eo primo Concilio uetum est, sed neque ullo usquam loco eorundem ceremonijs ritibusue intersit.

DE Iudæis, nuper baptizatis, in Concilio prouinciali primo aliqua constitutum, quibus hæc de illis ipsis, et de alijs etiam neophytis adiungenda decernimus.

Episcopus igitur, in cuius diœcesi Iudæi habitant, cū fieri possit, ut Deo uolente, eorum multi è tenebris ad fidei lumen accedant, illud aliqua ratione curet, ut certa domus, locusue pius, si commode potest, eo potissimum nomine constituatur, ubi illi nuper baptizati, neophytisue alantur, ad uitæq. christianæ usum instituuntur. At uerò si id fieri nullo modo potest, eos, si quos in urbe, diœcesi, habuerit, certe alterius loci pijs congregationi in curam tradat, aut aliquem certum sacerdotem, spectata probitate uirum, spiritualisq. uitæ studiosum, deligat, qui illorum uitam instituat, ac moderetur.

QUO in genere, eius, qui ab ipso Episcopo delectus, eorum cura quouis modo præerit, studio hæc ratio, quæ admodum infra ineatur.

Ut non solum diebus festis, ut alio Concilio cautum est, sed in ferijs etiam singulis, Missæ sacrificio intersint.

Et conciones præterea, sacras lectiones, supplicationes, officiaq. diuina, uesperas præsertim festis diebus obeant: charitatisq. christianæ opera præsent, agrorum publicas hospitaes domos præcipue uisitando.

Ut singulis diebus bis mane, et uesperis, certo breui temporis spatio sancte orant.

Ut cum signum salutationis angelicæ ter in die datur, genua flectant, et attente presentur.

Ut stationes, ecclesiasticæ indulgentiarum frequentent.

Ut octauo quoque die peccata confiteantur, decimoquinto quoque die rursus confessi, sacram communionem sumant.

Ut, quo die sumunt, in sancta oratione, sanctisq. exercitationibus, et charitatis operibus illum totum consumant.

Ut feria sexta, et Sabbato, qui per ætatem, et ualitudinem possunt, ieiunent.

Ut sacra anni tempora, ut potè Aduentus, quadragesima, aliæq. statæ anniuersarie celebritates, cum appropinquant; ad eorum, earumque mysteria instruantur, quo sanctioris uitæ disciplina, et operibus, christiana pietate dignis, sacrarum eorum temporum diuinitate cursum religiosus conficiant.

Abstineant à lautioris, et delicatioris uitæ usu, longeq. diligentius ab improborum hominum consuetudine.

Aliquam quoque cautionem adhibere curet Episcopus, ut hi homines, cum matrimonium ineunt, non inter se contrahant, sed cum ijs, qui a christianis antiquam, perpetuamq. originem ducunt.

Ne inter se item multam consuetudinem habeant, ut Pauli iij. Pont. sanctione cauetur.

Ne ulla in re Mosaycæ legis ritus retineant, aut seferentur.

Hoc in genere si Episcopus negligens erit; sciat se in Concilio prouinciali, re omni diligenter perquisita, rationem redditurum ex eadem potesticia constitutione; quæ quotannis semel, ubi aliquis neophytorum numerus est, in ecclesia cathedrali, collegiatisq. de more promulgetur, certo die, quem idem Episcopus præstituerit.

QUIBUS prouinciæ locis uagum, et fallax cingarorum genus adhuc uersatur, et nondum ex decreto Concilii prouincialis primi, Magistratus opera, atque officio a prouinciæ finibus arcentur, hæc diligentia adhibeatur.

Primo Episcopus, in cuius diœcesi eos morari, aut uagari contigerit, diligenter inquirat, an, ut christianos decet, in omni uita se gerant, anq. sanctæ ecclesiæ institutis, et præceptis pareant.

Rursus an quicquam contra agant, quod schismaticorum morem, usumq. præferat.

An quatuagesimæ tempore, ieiunijq. diebus carne, et cibis uetitia uescantur, an nouis ritibus utantur. Quod si contra ecclesiæ instituta, ritusq. ab illis aliquid agi, geri, fieriue compertum erit, quodq. præsertim eiusmodi sit, quamobrem hæresis nomine suspecti esse possint, in eos Episcopus grauius agat, animaduertat, etiam pro culpæ ratione ad sacrarum canonum pontificiarumq. sanctionum præscriptum.

Si uerò eos ullo alio modo publicè offendere cognitum erit; ab ecclesiâ, diuinorum officiorum tempore eijci inbeatur, quoad emendatâ uitæ explorata testimonia, et exemplauiderit.

QUAM summum in hæresis crimine profligando studium, et cura quàm longè omnium diligentissima Episcopi esse debeat, cum aliorum multorum Pontificum sanctiones iubent, tum uerò et Innocentij Tertij rescriptum, et Martini Quinti consilii tutio, iam pridem edita, ostendant. Quibus constitutionibus tum in uirtute obedientiæ districte, præcipitur, ut quæ eo de genere in illis sancita sunt, ad ea efficaciter exequentur Episcopi per diœceses suas diligenter inuigilent, si canonicam uelint effugere ultionem; tum etiam deponi iubetur ab episcopali officio, si quis eorum super expurgando de sua diœcesi hæreticæ prauitatis fermento negligens fuerit, uel remissus. Proinde in ea perenni sollicitudine, perpetuaq. uigilia Episcopus uersari in primis debet, ut non modo pestilentissimus ille hæresis morbus nusquam in gregem, sibi commissum, irrepas; sed omnis planè suspicio ab eo quam longissi-

mè absit. Si uerò fortasse, quod pro sua pietate, et misericordia Christus Dominus auertat, irrepserit; in eo maxime elaboret omni ope, ut quàm celerrimè depellatur; quicquid ea labe infecti erunt, uel suspecti, cū illis agatur ad canonum, sanctionumq. pontificiarum præscriptum.

ITEM præterea una cum Inquisitore congregationem, quæ certo numero constet, theologorum, et Iurisperitorum hominum instituat, qui ad causarum sanctæ Inquisitionis consultationem adhibeantur.

EA porrò congregatio, ut opus erit, conuocetur, semelq. in singulos menses, atq. adeo crebrius, cum occasio tulerit.

Nec uerò quicquam aliud in ea agatur, geraturue, nisi quod ad eiusdem sanctæ Inquisitionis officium pertinet.

ET quoniam sæpe contingit, causarum Inquisitionis acta, processusue, de quibus deliberandum est, ijs patefieri, explicari, atque communicari oportere, quoru consilio, uel damnationis, uel absolutionis sententiæ ferenda est, quò et accusatorum, denunciantium, testiumq. periculis efficacius occurratur; et in ijs ipsis inquisitionis actis, causisq. cautius agatur; id propterea omnibus singulisq. consultoribus; et ceteris itè, qui in ea congregatione adscribentur, admittenturue, Episcopus, ut Bonifacij octauæ constitutione cautum est, secretum, reuocentiamue indicat.

Atqui ij ipsi porrò statim certa præscripta formula iurati, eidem Episcopo sanctè spondeant, se neque uerbis, neque litteris nec nutu, neque alia cuiuscunque generis significatione, ullouè modo cuiquam patefacturos, aut euulgaturos esse, congregationis, in quam admittuntur, adscribunturue, arcana, nec uerò alia quacumque sint, quæ ullis inquisitionis, uel causis, uel hominibus, uel ipsi congregationi officione præiudicium afferre aliquo modo possint.

Penam uerò excommunicationis latæ sententiæ proponat, atque edicat etiam in congregatione ipsa ex ea Bonifacij constitutione in omnes, et singulos, qui contra indictum secretum, aut iusurandum quicquid patefecerint sine licentia eiusdem Episcopi.

At præterea Notarij sancti officij hoc iurent, quòd nec causarum acta, nec testium nomina, neque testificationes, aliudue quicquam eius generis patefaciēt, aut euulgabunt, antea quàm Iudex patefecerit, euulgariue, aut euulgari iusserit.

De sententijs itidem eorum, qui consultores adhibentur, consultationibus, deliberationibus, actionibusq. congregationis huius id ipsum præstabitur omnino; ac de suo officio in omnibus fideliter exercendo. Si quis eorum quicquam contra ullo pacto fecerit, excommunicationem latæ sententiæ ipse subeat; ac præterea alijs penis pro modo culpæ arbitrio Episcopi plectatur.

Custodes etiam carceris, priusquam suum exerceant officium, iusurandum ad præscriptam formam in Concilio Viennensi præsent, idemq. etiam alij ministri, ad id officium exequentum necessarii.

Q NE

NE inquisitionis causarum acta, breuiter, summamq. descripta, quæ summaria processuum dicunt, nec uerò actorum relationes, nec facti narratio, neque alia quæcumque tam iuris, quam facti itidem explicatio, instructione cuiusvis generis, ad eas causas pertinet, nec denique ullæ scripturæ eiusmodi, quæ uel pro reo, uel contra eum conscribuntur, ullo unquam modo in posterum typis edantur, imprimantur: sed quæcumque acta sint, quæ eas causas attingant; manu scripta, ijs solum, uel iudicibus, uel consultoribus, alijs uel ministris dentur, quibus dari oportet.

IN causis fidei Episcopus, iudexue, cum aduocatus, procurator reo dandus est, eum det, qui probus sit, de legalitate non suspectus; et procurator quidem utriusque iuris peritus, uterque uerò fidei zelator, qui que hæresis nomine nunquam neque suspectus, neque accusatus, neque ea infamia notatus fuerit: id uerò, nisi planè ostenderit, se ex iudicis sententia innocentem esse, et ab omni hæresis labe, suspicionem purum, atque integrum.

Patrocinijs autem in ijs causis suscipiendi facultas eum datur, litteris exarata detur; nec uerò aliter quisquæ suscipiat.

Cui porro datur, is, antea quam patrociniuum suscipiat, iuret, se bene, ac fideliter defensurum, legi iurisq. defensionibus usurum esse, nec dilationibus captiosis, cauillationibusq. causam prorogaturum.

Ubi uerò patrociniuum susceperit, sciat suas partes esse, admonere reum, ut ueritatem confiteatur, penitentiamq. petat pro culpa, si quam habet, eiusq. responsionem curi notificare, intimare.

Meminerit uerò Aduocatus, et procurator itidem nullum unquam patrociniuum neque hæreticis, nec suspectis, neque credentibus, neque fautoribus præstandum esse, ne, prout Innocentijs Tertij sanctio est, ab officio suspensus, perpetuè infamiae subiaceat.

Itaque ubi primum ex causarum actis, aliunde ulla ratione animaduertit, reum, qui delatus est, hæreticum esse, aut eo nomine suspectum, id cum ipsi reo, iudicijq. denunciaret, tum statim illius defensionem deserat. Nec uerò, si quid erit, quod ad sanctum officium pertinens, in eiusdem causa retineri oportet, cuiquam patefaciat, quod eidem officio præiudicium ferat.

LIBRORUM prohibitorum indicem, iussu Tridentini Concilij confectum, iam pridè promulgatum, omnes, singuliq. apud se habere curent, siue theologi, siue iurisconsulti, siue medici, siue aliarum litterarum professores, disciplinarumq. studiosi, et alij item, quicumque librorum numerosam suppellectilem possident. Si quis uerò eorum, qualis, qualis sit, eum non habuerit, tantum absit, ut excusationi legitime locus relinquatur, quod nescierit, illos id generis esse, ut contra eum pro librorum, quos uetitos retinuerit, ratione seuerius agatur ad præscriptum regulæ eiusdem Concilij.

UT fraudi occurratur, quæ plerumque in opere impressorio fit, ea præter ceteras cautio adhibeatur ut liber, ubi primum impressus est, per recognitionis præfectos ante conferatur, quam uenalis officinis, tabernisue li-

brarijs proponatur. Qui liber, ita accuratè collatus auctoris subscriptione signatus, non recognitoribus, ut alio concilio decretum est, sed quò rectius custodiantur, Episcopo tradatur: qui eundem certo loco in archiuo asseruari perpetuo iubeat.

NE litteras grandiosculas, quas initio, uel librorum, uel capitum imprimi moris est, aliquam obscenæ, turpisq. imaginis speciem exprimentes, ad librorum impressionem adhibeant, qui artem impressoriam quouis modo faciunt: cum eiusmodi sint, quæ hominum mentes aliquando fæde, turpiterq. afficiant, et bonos itidem offendant, ut obscenæ scriptæ.

Ad libros uerò, qui de rebus ecclesiasticis, aut spiritualibus conscripti sunt, imprimendos, ne characteribus grandioribus utantur, in quibus expressa appareat alicuius rei profane, ne dum turpis, obscenæque species.

LIBELLORUM famosorum graue facinus, unde alia præterea peccata, et scelera, et mala exoriuntur, ut, quantum in nobis est, è prouincia nostra profiget, statuimus, sancimusq. eos, quicumque sint, qui illos scripserint, ediderint, diuulgauerint, ex communicationis late sententiæ penam statim subire. Si clericus uerò sit, qui tale crimen admiserit, beneficiorum etiam, si quæ habet, amissione mulsetur, præter alias pœnas, eo de genere canonum legibus sanctitas. A qua excommunicationis pœna nemo quisquam, huius criminis reus, absolui possit, nisi fama, et honore, cui iniuriose detractum est, restituito pro arbitratu Episcopi. Id uerò ipsum quanto difficilius est præstari, tanto diligentius, studiosiusq. pro sua quisque conscientie religione ab eo flagitio, scelereq. cauere debet.

EPISCOPI cura sit, tum pueros, adolescentesue, tum doctores, ac Magistros prohibere usu eorum librorum, quos ex decreto concilij III. Prouincialis, quoniam obscenæ contineat, aut bonis moribus repugnent, aut ad impietatem inducant, certo indice nos complectemur.

Quæ ad prædicationem uerbi Dei, et doctrinam Christianam pertinent.

EPISCOPIUS, si uerò, legitimeq. aliquando impeditus, in cathedrali ecclesia prædicationis munus per se ipse præstare non potest, ut certè Concilij Tridentini sanctione, decretisq. prouincialibus debet, id per alios, qui idonei sint, ex eorū decretorum præscripto præstet, impensis scilicet suis, nisi immemorabilis consuetudinis est, eas ipsas impensas ab alijs illo prædicationis nomine fieri.

Episcopi solum sit, abrogatis quibuscumque contrarijs consuetudinibus, et priuilegijs, et in ecclesia cathedrali, et in alijs, non modo iurisdictioni suæ subiectis, sed etiam in exemplis, quæ curatæ sunt, concionatorem libere deligere, atque constituere.

Idemq. ad eum spectet in Regularium etiam ecclesijs, ubi, pro maiore commoditate, consuetudinis, morisq. est, populi, uniuersitatisue, aut p̄ij loci scholæ, aut confratriæ, etiam laicalis sumptibus, uel eleemosi-

nis collectis, uel legato pio, aliunde huiusmodi ratione quotannis certo tempore permissu Episcopi concionem haberi.

Nec uerò illius deligendi, constituendiue ius ulla ratione competat, neque ipsis regularibus, etiam per turrim, neque uniuersitati, neque magistratui, neque loci p̄ij administratoribus confratriæ, scholæue, etiam laicali, nec alij cuiquam laico, etiam si ei eleemosina, alimentauè è publico, aut è confratriæ alioque modo, ut supra, suppeditentur, subministrantur. Quæ ut nihilominus subministrantur, atque adeo persoluantur ab ijs qui solent, aut alia quacunque ratione debent, omni appellatione postposita, Episcopus cogat, ut Concilio prouinciali quarto cautum est.

Nemini autem concionandi facultatem concedat Episcopus, nisi præter alia, uel examine, uel alia ratione pro arbitrio suo illius scientiam, et peritiam in eo munere probarit.

MAGNA in uerbi Dei uis inest ad commouendos animos, si qui audiunt, ita se instituunt, atque adeo parant, ut utiliter audiant. Parochi igitur sæpe morantur, ac doceant, quo scilicet modo fideles saluantes utilitates, spiritualiaq. emolumenta, et fructus uberrimos è sacra concione capiant.

DOCEANT igitur hæc in primis.

Ut cum quis ad uerbi Dei concionem accedit, non concionem probaniam, sed sacram, religiosam, sanctæ discipline institutis elegantiam, atque charitatis studio elaboratam, se audientium putet, proindeq. persuadet, se à Deo, qui concionatoris ore tunc sanè loquitur, salutaribus præceptis, consilijsq. erudiri ad optime agendum.

Ut in ecclesiam ingressus, hæc à Deo precetur, primum sibi peccata remitti, tum etiam sibi aperiri aures cordis, ut audiat, oculosq. mentis, ut uideat, atque adeo ad instituendæ uitæ rationem, et usum accommodet, quæ concionator enunciarit.

Ut firma fixaq. animi deliberatione statuatur, se uelle perficere, atque exequi, quæcumque in ea concione sibi dicta putauit.

Ut quæ e concione audierit, ne planè ad alium quemquam, sed ad se ipsum omnino referat.

Ut animo non uariè distracto, sed collecto, atque attentissimo, concionatorem audiat, tamquam eum, qui Dei uerba, non sua pronunciet.

Ut neque eloquentiam, neque actionem, artemque concionantis spectet, aut admiretur, eiusq. sermonem, tanquam carmine musico, inquit propheta, quod suauis, dulciq. sono canitur, tantum oblectetur, ita ut uerba audiat, et non faciat ea: sed totus in eo sit, ut diuini uerbi spiritum hauriat; quo incensus, quæ audierit, studiose efficiat atque exequatur.

Ut Dei uerba, quæ e concionantis ore exeunt, non solum aurium sensu, sed intelligentia, menteq. ita religiose percipiat, ut animi uoluntatem, ardentemq. affectum simul accendat ad omne sanctè agendi officium. Ut concione absoluta, si modò ibi moraturus non sit, quoad Missæ solemnem sacrificium peragatur, ne tamè

statim de ecclesia abeat, sed in oratione paululum consistat; tum uerbi Dei, quod audierit, præcipua capita, quæ præsertim sibi conueniant, tacita cogitatione secum repetat; rationemq. certam concipiat, atque ineat, qua res, tam salutare uelcè exequi possit.

Ut, de templo à concione, orationeq. egressus, ne de concionante intemperanter loquatur, ne temere iudicet. Ne rursus ad inanes confabulationes, prophanaq. colloquia se conferat, ut ne effluat, quod et audiendo, et meditando, castè, sanctèq. concepit. Immo uero amicis obuiam factus, cum illis salutaria instituta, quæ concionator explicauit, studiose et oportune communicet.

Domum reuersus, familiam item sæpè commonefaciat, quæ de sanctæ uitæ institutione ab eo accepit.

AD salutem cum omnibus fidelibus admodum necessarium sit, christianæ fidei rudimenta scire; tum certè huius in primis prouinciæ populis: qui, hæreticis finitimi, nisi in fidei fundamentis firmi fuerint ac stabiles, summopere uerendum esset, ne forte ab eis in aliquam impietatis, ac nefariæ doctrinæ fraudem, facilius adducerentur. Quamobrem nos multam hætenus diligentiam adhibuimus, ut omnes, ac singulè Christi fideles in fidei christianæ rudimentorum institutione crudirentur: sed cum parum nos bucusque profecisse tanta in re cognouerimus; negotij, periculiq. magnitudine adducti, hæc præterea decernimus.

Primo omnibus, singulisq. animarum curatoribus, et ceteris confessarijs, siue secularibus, siue regularibus, in uirtute sanctæ obedientiæ id præcipimus, ut faciant, antequam confessiones audiant, orationem Dominicam, angelicam salutationem, symbolum fidei, et decem præcepta Dei, quæ decalogo continentur, ut penitentes recitent, ac ipsis audientibus referant. Quarum rerum si quos ignaros, rudesq. offenderint, hanc eorum spiritualem socordiam acriter reprehendant, ostendantq. quam grauis esse debeat illorum conscientia ignoratio rerum, quæ ad salutem tantoperè necessaria sunt. Cum autem eos absoluunt, præter alias penitentias, et actiones satisfactorias, id etiam imponant, ut quattuor hæc saltem potissima doctrinæ christianæ capita in posterum accuratè ediscant, certo illis pro arbitratu suo præfinito congruo tempore, quod tamen ob necessariam aliquam causam semel, aut ad summum iterum prorogari liceat. Eo autem temporis spatio confecto si eadem adhuc illos ignorare uiderint, tunc ne illorum confessionem audiant, nisi consilio, et assensu aut Vicarij Foranei, si diocesani sunt, aut illorum, quos huic curæ in ciuitate Episcopus præfecerit, si in ciuitate uiuunt. Si quæ uerò semel ita admissi ad sacramentum penitentia, eos postea in rudi hac crassaq. ignorantia persistere compertum erit, de ijs ad Episcopum ipsum referatur, antequam amplius admittantur, qui illorum salutem diligentius, et efficacius consulat, ut uiderit in Domino expedire.

Quò facilius porro perniciose huius ignorationis incommodo occurratur, neque aliqua fideles excusatio-

ne suam negligentiam pretebant, illud eisdem animarum curatoribus mandamus, ut die festo, uel inra Missarum solemnibus, uel in Resperis, aut paulo ante, si frequentior tunc fidelium multitudo praesens in ecclesia aderit, clara uoce, ac disertis, distinctisq. uerbis, quae ab omnibus exaudiantur, modò unum, modò alterum, aliquando plura ex ijs praecipuis doctrinae christianae capitibus, prout opportunius sibi uidebitur, recitent, simulq. uniuersos, qui aderunt, hortentur, ut eadem uerba, quibus ipsi praebunt illi simul referant. Et uerò, quo populus doctrinae christianae praecipuis, atque institutis in dies instructior fiat; idem parochi illo tempore nunc unam, nunc alteram eorundem quatuor, illius doctrinae capitum parte studiosè explicent. Quae in re Catechismi Romani, aliorumque probatorum auctorum, qui in hoc genere pie, diligenterq. uersati sunt, doctrinam potissimum sequantur.

Nec uerò propterea, quae nunc decernimus, quicquam detractum; derogatumue sit, quominus tum qui pro captu suo apti sunt maiori eruditioni, aut pro ratione status sui explicatius, et plenius uniuersam doctrinam christianam discere debent, praesent quod debent, tum parochi, alijq. ad quos illam docere spectat, cumulatè praesent quaecumque in hoc genere olim decretum est ab illis praestari debere, et reliquas praeterea omnes sui muneris partes.

Porò confessarij grauissimam poenitentiam imponant, itemq. concionatores diuinam ultionem denunciarent, et partibus familias, et domibus: qui nulla, aut saltem parua diligentia adhibita, omnem rationem non inuicant, ut sui liberi, ac famuli christianam doctrinam uel discant; neque eis, quos in famulatu habent, tantum diebus saltem festis uacui temporis concedunt, quo in ecclesias, aliaue loca pia, ubi ea doctrina traditur, ad illam percipiendam conuenire possint.

I V D I magistri quò commodius praesent, quod ex Concilio Lateranensi in synodo nostra prouinciali tertia eis ad pueros in doctrina, pietateq. christiana rectè instituentos praescriptum est, decernimus tum hanc ipsam decreti partem, tum conscriptum de eadem doctrina libellum cum libris rudimentorum grammaticae coniungi, eisdemq. agglutinari.

Nec uerò id generis libros, quos Episcopus intra suae dioecesis fines, in frequentiori puerorum usu esse animaduertit, talesq. notarit ac declarauerit, decernentur, deinceps sine eò doctrinae christianae libello imprimi, uendi, in usumue puerorum adhiberi liceat. Quò autem exploratiores uita, disciplinaeq. christianae mores magistrorum, praceptorumue sint, eam Episcopus cautionem adhibeat, ut, cum illos moribus probat, huius probationis facultas, litteris exarata, ne diutius cuiquam eorum suffragetur, quam per annum, uel biennium, trienniumue ad summum. Quo tempore confectio, cum Episcopum adierint, qui illam proreget, confirmetue; tunc maxime is de illorum moribus, uita, ac etiam de docendi, instituentiq. rationibus item diligenter perquirat: siq. eos nec praestare quae debent, uel in re aliqua offendere animaduertit; sa-

cultatem ne proreget, neue confirmet, antequam illorum uel negligentiam, uel aliam culpam; emendatam cernat.

Si quae prophana magistri aliquando exponant, omnia ad rectam disciplinam, egregiamq. morum indolem praeclearis interpretationibus traducere studeant; quòd faciliè assequantur, si quid perpetuo in suis explicationibus interponant, quòd ad institutionem, christianae pietatis studijs dignam, pertineat.

Quotidianas ludi exercitationes, ac studia inchoent, et concludant item pia aliqua oratione, et prece, quae antequam absoluantur, pueri è ludo sine uigenti causa ne missi fiant.

Proinde in gymnasio, loco decenti, et perspicuo tabella alicuius sacrae imaginis appendatur, ad quam diebus singulis discipuli statas preces faciant.

Quae ad dies festos, & sacra tempora pertinent.

NE quis diebus Dominicis, festisq. ex urbe, oppido, alioque loco, cum iter futurus est, ante discedat, quam Missa sacrificio interfuerit, nisi ad eum locum proficiscatur, ubi in tempore interesse possit. Ecclesiastici uerò homines, quicumque sint, et ij praesertim, qui diuinorum officiorum celebratibus in choro adesse debent, uideant, atque adeo uideant, ne sacris illis diebus, quos in Dei laudibus, religiosiq. pietatis officijs, et in ecclesia potissimum à clero consueuimus oportet, iter, nisi ob urgentem causam suscipiant: ut hoc etiam eorum exemplo excitati fideles, sacris illis diebus à diuinis officijs opere itinerario non auocentur.

C A L E N D I S Maij, qui dies Sanctorum Apostolorum, Philippi, et Iacobi solemnitate consecratus est, cum prauum usum passim in prouincia nostra retineri ad nos perlatum est; ut incise arbores frondescentes, per urbes, oppida, uicos, et pagos in plateis, ac triuis ludibundo spectaculo erigantur. Id porò graue, atque eiusmodi esse animaduertimus, unde pestiferum quoddam seminarium exsistit non paucorum malorum, cum quidam homines illius ridiculae actionis cupiditate, atque uoluptate prolapsi, Missa sacrificio adesse, eo die festo, perniciose negligant; tum arbores alienas, saepeq. in praedijs ecclesiasticis consistas, suntim per uim, atque iniuriam praecident. Hinc illa manant, conuicia scilicet, rixae, contentiones, iniuria, odia, inimicitiae, et aliquando caedes. Accedit praeterea tum uulgi clamor, tum bellicorum instrumentorum uehemens strepitus, quo diuina officia, sacrae conciones ualde perturbantur, et comestationes deinde, et computationes fiunt, quibus sensum ebrietates, obescendè diffia, inhonestae actiones, perniciose ad omnia opera carnis illecebrae, et alia plurima mala perpetuo coniuncta sunt, non sine nominis christiani iniuria. Nos igitur, et sacrorum canonum iure, et sacrosanctis sanctionibus, et Concilio in primis Tridentini decretis, quibus corruptelae à pietatis christianae usu, et à dierum festorum praesertim cultu

alienas, omni pastoralis uigilantiae officio tolli iussum est, et nostrae etiam cura, officiq. munere adducti, tanta, tamq. publicae offensionis occurrendum censuimus. Quare Episcopus tum panis, quouis iure sancitis, in eos animaduertat, qui in ea occasione diem illum festum uel opere seruili, uel alia actione, illius rationis, sanctitatiq. aliena, uiolant; tum praeterea expositis grauissimis peccatis, et commonstratis detrimentis, ac damnis, quae plurima inde anima, corporiq. eueniunt, fideles, sibi in curam traditos, à re illa perniciose, quae tanquam genitilitiae substitutionis specie quondam exhibet, omni Episcopali cohortatione, et officio reuocare studeat ad omnes partes religiosi cultus, quo eorum Apostolorum dies festus illis calendis coli, sanctificariq. debet. Ac proinde quidem abiectis illis ludibundis spectaculis, quae turbulenta illa praesertim arborum erectione, uoluptario quodam, prophanoq. clamore, ac multiplici strepitu agebantur, fideles pietatis opera diligentius amplexi, cum diem festum de ecclesiae more celebrent hymnis, canticis, supplicationibus, processionibus, alijsq. sancte agendi officijs. Arborum praeterea locò, excitati imitatione sancti illius Apostoli Philippi, qui pro Dei gloria cruci affixus est, sacrosanctam arborem crucis, in qua auctor humanae redemptionis pependit Christus Dominus, tanto religiosius locis conspicuis publice erigant, quanto inuiculus olim prophanas eas arbores frondescentes erexerint.

Atqui in omni re hac efficienda, atque exequenda Episcopus, si quando usui erit, magistratus etiam laicorum auxilium, opemq. implorabit, prout expedire censuerit.

S I C V T in anniuersarijs solemnitatibus sanctioribus celebratibus festiuis canimus laudes, solemnissiq. ecclesiastica celebrantes officia, modulamur organis. pretiosioriq. uestium apparatu induimur; ita diligentes nos domus Dei decorem, et locum habitationis gloriae eius, curare debemus, ut quòd spiritalis letitiae nostrae manifestiora signa demus, diuinorum beneficiorum, quae ijs potissimum solemnitatibus recolimus, memoria excitati, templa etiam ornatiores, quam alijs diebus, appareant, tum ad augustiorem cultum, tum ad fidelium consolationem. Itaque die Natali Domini, et reliquis quattuor deinceps festis diebus, in Ephiphania, Pascha Resurrectionis, in Ascensione, tribus Pentecostes diebus, in solemnitate Corporis Domini, festoq. die sancti patroni, ecclesiarum cathedralium, collegiarum parochialium praesertim insigni, cuet praefectus uniuscuiusque ecclesiae pro locorum ratione, pro facultatibus, ut ianuae, quemadmodum ueteris instituti est, usiq. Romano comprobati, et a beato Hieronymo laudati, frondibus etiam ornentur, prout tempora tulerint; tum parietes interiores, atque intercolumnia, peristromatis, aulais, tapetibus sacrarumq. imaginum tabulis exornata sint. Quo in apparatu, ornatuq. sacrae imagines etiam in ipsis foribus adhibeantur. Insignia uerò, et alia prophana absint.

Q U O S dies festos Episcopus in urbe, dioecesiq. sua coli, sanctificariq. edixerit, ac praeeperit: ij ab uniuersis cuiuscunque ordinis regularibus, quauis ratione exemptis, colantur, sanctificentur, atque obseruentur. Dierum autem festorum, quos in ea urbe, aut dioecesi coli consuetudinis est, ille tabellam conficiendam curet, quam, certo sacrificii loco affixam, iidem etiam regulares habeant.

Ieiunia praeterea, quae certis praecipuis locis, ubi monasteria illi habent, à reliquo clero, populoq. uniuerso obseruari moris, consuetudinisue est, curet episcopus, ut ipsi itidem, sicut ceteri omnes ritè, recteq. colant, celebrent, atque obseruent.

G R A U E est, nec propterea ferendum, ut quibus diebus sancta Ecclesia ad ieiunium, ad poenitentiam, ad omneq. pietatis officium animos fidelium excitare, et accendere studet; in ijs maxime seculi homines operibus satanicis operam nauent.

Quare corruptelam illam, quam in nonnullis prouincijs huius urbibus, locisq. insignibus, deprauato usu adhuc retineri accepimus, ut primis illis sacri quatragesimalis temporis diebus lauatorum hominum effusa simulacra incendantur, inanes nuptiae fingantur, concursationes nocturnae, tumultusq. fiant, radicitus euellere cum maxime cupiamus, hoc decreto ueritum, interdicitumq. sit, ut ne quid tale in posterum, neque quicquam aliud eius generis religioso illo tempore usquam fiat, agatur, committaturue; nec uerò agi, fieri admittitue permittatur; poena ijs omnibus, et singulis, qui contrafecerint, interdicitu proposita, quam eo ipso subeant. Parochus uerò, in cuius parochia finibus id criminis, etiam si à pueris solum, qui tamen doli capaces sint, committi solet, primò in eam curam ipse incumbat omni studio, ut ne offensiones haec, peccataq. id generis fiant. Deinde uerò si occurrere nullo modo poterit, rem omnem in tempore, si in urbe est, ad Episcopum, si in dioecesi, ad Vicarium foraneum deferat; quo uel alijs rationibus, uel grauiori poena eiusdem Episcopi arbitrio, ijs morum erroribus consulatur, ac prouisum sit omnino.

O M N I S sacrorum temporum celebritas, cum ab Episcopo singularem sollicitudinem, tum à populo obseruantiam cultumq. ei solemnitati debitum planè deposcit. Atque in ijs quidem unum est, quòd pie, religiose, sancteq. coli à fidelibus maxime oportet, totum quatragesimale tempus, uirtutum christianarum disciplinae, atque exercitationibus dicatur. Est enim plenum sacris mysterijs, quòdq. non sine misterio magnam illam Pascha resurrectionis Domini celebritatem, qua una omnium solemnitatum dignitas, inquit Leo pontifex, consecrata est, proxime praecedit. Fuit porò ieiunium quatragesimale à Christo Domino dedicatum, et ab Apostolicis usque temporibus in uniuersa ecclesia Dei religiose obseruatum perpetuo: atque ita quidem, ut qui in quatragesima, quemadmodum olim canone Toletano cautum fuit, neglexerit, contempseritue quatragesimalis abstinentiae, ieiunijue disciplinam; prohibitisq. cibis illam uiolarit, is non solum reus censeretur

resurrectionis Dominicae, sed etiam alienus fieret ab eiusdem diei communione, ac praeerea toto illo anno carniū esu abstinere. Quare, ut tempus hoc sacrum tamq. religiosum, in quo colendo, sancteq. obseruando, ueterum pietas mirifice admodum eluxit, à prouincia nostrae fidelibus, maioris obseruantiae studio, abstinentia, ieiunijs, eleemosynarū largitionibus, oratione, continentia, carnis maceratione, omniq. salutaris poenitentiae disciplina colatur; hae, ut infra, sancimus, atque edicimus, praeter ea, quae superioribus concilijs sancita, et constituta sunt.

Quae omnia, et singula, Episcopus curet, ac efficiat, ut uulgari sermone reddita, quotannis die Dominico, quatragesimae initium proximè antecedenti, populo in omni sua diocesi, proponantur, edicantur, ac promulgentur: ita tamen, ut ijs ipsis ab illo pro arbitratu suo addi liceat.

Omnis igitur, quem ugens necessitas, uel imbecillitas à quatragesimali lege non eximit, quocumque etiam gradu, ordine, potestate, dignitateue praeditus sit, carne, ceterisq. omnibus, quae, ut Concilio prouinciali primo cautum est, à carne originem trahunt, ut potè ouis, lacte, caseo, butyro, et alijs id generis, toto quatragesimo tempore, abstineat, ijs exceptis, quos ob iustas causas Episcopus, aut illi, quibus eam curam ipse delegarit, facultate, ut infra, eaq. scripta speciatim excusarint.

Omnis praeterea quicumque sit, qui ieiunij lege astrictus est, singulis quatragesimae diebus, Dominicis exceptis, ieiunium seruet: alioqui enim peccato mortali alligatum se esse nosse debet.

Ne cibi uetiti, ad aegrotantium, imbecilliumq. hominum usum passim uenales publicè exponantur, sed certis tantum constitutis locis.

Ne tabernarum ualuis omnino patentibus, sed magna parte clausis, uendi liceat.

Ne in foro, aut in uia publicè unquam exponantur, ne à rusticis quidem, alijsue cuiusuis generis hominibus.

Neque passim item ab omnibus uendi fas sit, sed ab ijs solū, quibus facultatem, litteris exaratam, Episcopus permisit.

Nec uerò omne carnis genus ab ijs uendi liceat, sed uittulinum, aliudue, quod usui sit aegrotantium corpori.

Neque omnibus uendatur licet, sed ijs solū, qui scriptam ab Episcopo facultatem habuerint. Quae facultas, etiam nullo tempore praesinito, data, tunc plane extincta sit, cum primum causa, ob quam data est, cessarit. At uerò si decem dierum spacio diuturnior causa erit; iterum ea facultas impetretur: alioqui rescissa sit. Idem deinceps decimo saltem quoque die fiat, quandiu opus erit.

Nec uerò sine ea scripta facultate, ac sigillatim nominatimq. data, caupone, tabernarū, et alij, qui tanaculariam faciunt, eos uetitos in quatragesima cibos uendant, uenalesue exponant, etiam hospitibus, peregrinis, uiatoribusue, quales quales sint. Nec ue-

ro eos mensa apponant.

Nec praeterea illos, alio loco coctos, condimentisue apparatus, non modò in caupona, taberna, hospitio uel suo, aut loco, cura sua subiecto, comesse cuiquam permittant, sed ne aliunde quidem apportari, ne dum in mensa apponi patiantur.

QUICUNQUE uerò contra sanctionis huius capita quicumque contra fecerit: is poenis, multisue, in locorum piorum usum erogandis, et censuris, alijsq. canonum iure, et pontificijs constitutionibus, omniq. alio modo contra quatragesimam uiolatores, sancitis poenis, uel alijs, quas pro persona ratione, et culpa, contumaciae uel gravitate Episcopus arbitrati suo irrogandas censuerit, afficiatur.

SACRO praeterea quatragesimae, et aliorum ieiuniorum tempore, quae religiosè olim à christianis hominibus praestita esse, et sanctissimi pontifices, et grauissimi ecclesiae patres, et canonum decreta ostendunt, ut ea pro gloria Christi Domini, proq. studio salutis animarum, in quo quisque, adiutrice Dei gratia, omni sanctorum actionum, spiritualium exercitationum, et salutarium operum, contentione, ut maximè potest, elaborare debet, à fidelibus prouinciae nostrae praestentur, Dominum omnipotentem suppliciter exoramus, et illos omnes uehementissimè cohortamur, ac monemus. Atque ea quidem, haec sunt, ad quae exequenda suum quisque populum parochus, et concionatores item, ut occasio tulerit, omni uerborum uel sanctissima, omniq. uasione accedant.

Primo ijs quatragesimalibus, alijsue ieiunij, poenitentiae, et publicae supplicationis diebus, fideles se uita disciplina seueriori asringant: sanctisq. institutis, et moribus, sacro illi tempore conuenientibus, se, suosq. qui patres sunt, quam rectissime in omnes partes conforment.

Pretiosas uestes non induant, sed amictum, si non humilem, et demissum omnino, at cum poenitentiae, ieiunijq. tempore congruentem.

Simultatem, odium, inimicitias, rixas deponant, pacem cum omnibus concilient.

Carnis uim, impetum, non modò religiosa abstinentiae, ieiunijq. lege, sed cilicio, et uerberationis disciplina coercoant, et humi aliquando cubent, ut à pijs etià laicis factum esse, memoriae proditum est.

Cum autem id olim obseruatum sit, ut per totam quatragesimam ab uxore fideles abstinerent, ad Libertani canonis praescriptum; meminerint, qui matrimonio iuncti sunt, studendum sibi, ut eo sacre tempore, mutuo consensu, diebus saltem Dominicis abstineant, ut hoc de genere sanctissimi pontificis Nicolai primi extat rescriptum.

OMNI tempore à iocis christianum hominem abstinere conuenit, at quatragesimae, ac ieiunij tempore, tandò diligentius, quando frequentius, studiosusq. orationi, abstinentiae, omniq. poenitentiae generi incumbendum est.

est. A iocis igitur, à uerborum scurrilitate, à colloquio inani, otioso, loqueo. cautius à noxio, et criminoso se continere sacro poenitentiae tempore studeat, ut pontificio, apostolicoq. illo rescripto cauetur.

A uenationibus item, ut eodem rescripto continetur, abstineat item, eo ipso quatragesimali tempore, quo neque carne uesci, neque adeo carnalia confectionari licet.

Ciborum quatragesimalium suauitates, ac delicias ne exquirat; nec multiplici epularum apparatu mensam extrinat, sed frugalem parsimoniam adhibeat. Coniuiam autem in quatragesima non condicat, nec uerò apparet, ne dominicis quidem diebus, ut idem Nicolaus pontifex rescribit.

In orationis studio frequentior sit: dolenter peccata, et sua, et aliena lugeat: pro quibus Dei misericordiam omni pietatis, poenitentiaeq. officio imploret.

Eleemosynas, cum per facultates potest, uberioribus pauperibus, egentibusq. in sustentationem conferat; in aliaq. pietatis officia, atque opera liberali charitate erogat.

Oblationes offerat largiores.

Frequentius ad ecclesiam conueniat; psalmis, hymnis, canticis spiritualibus, precumq. diuinis officijs, omni attentione, et religiosa meditatione assistat.

Missae sacrificio quotidie intersit, alia omni negotiatione posthabita.

Diuinis colloquijs, sacrisq. concionibus praesens adsit. Moneatur, ut uita sanctitati ita incumbat, ut singulis dominicis saltè diebus confessus, sacram Eucharistiam sumat, si singulis diebus non potest: id quod olim in consuetudine, usq. fuisse ex eiusdem Nicolai pontificis rescripto, liquidò constat.

AEGROTI, cum per inualerudinem corporis ieiunare non possint, quodam intimo animi dolore, gemituq., ut sanctus Augustinus monet, cibum capiant, pro eo, quod alijs ieiunantibus, ipsi abstinere non possint. Caueant autem, quod alio prouinciali concilio ex eiusdem sancti Augustini sententia cautum est, ne alios suo exemplo ad uiolandum ieiunium prouocent.

NIHIL non aggrediuntur, atque omni actu semper agunt hostes fidei catholicae, ut impietatum suarum uirus disseminent; uenenatasq. suas uoces in omnium aures infundant. Ecclesiae igitur pastoribus omni, quo maximo possunt, studio elaborandum est, ut cum omni tempore, ac diligenter, tum in quatragesima, uerbi Dei praedicatione, tanquam pabulo uita, fideles nutriantur, atque confirmentur.

Quamobrem quod multis huius prouinciae locis, et alijs bene institutis ciuitatibus antiqui, religiosiq. instituti est, ut eo quatragesimali tempore, quo frequentissimi fideles ad praedicationem conueniant, nullae neque tabernae, neque officinae patentis usquam sint, dum concio sacra habetur, id quod sanctissima consuetudinis est, ut perpetuò retineatur, omni officio Episcopi omnino efficiant: ubi uerò hoc ipsum uel intermissum, uel in more positum non est, ut ad usum inducatur, atque adeo restituatur itidè curabunt Episcopi.

PAROCHI hebdomada, quatragesimae initium proximè praecedente, populum, cura sua commissum, ad se conuocent: tū hae cum illo grauiter, sollicitiq. agant, prout antiqui, religiosiq. instituti, et consuetudinis in Ecclesia sancta fuit.

Ut canonica auctoritate reconcilient, si quos in eo dissidentes, scierint, dissensionum semina extirpare studentes.

Concubinarios homines ab illa peccandi libidine, ut maximè possunt, reuocent: proinde sancti ones episcopales, eo de genere hominum editas, cum de scripto legant, tum communi sermone planius explicant. Singulos, denique à christiana uiuendi uia aberrantes, ad semitam iustitiae, et salutis studiosè perducant.

De humilitate, patientia, castitate, benignitate, misericordia, eleemosynis, poenitentia, ceterisq. christiana religionis uirtutibus omnes accuratè commonefaciant, ut Cabilonensis concilij canone piè, utiliterq. cautum est.

Rursus uitia, et crimina, pro quibus homines, sicut eiusdem concilij uerbis expressum est, cum diabolo deputantur, detestanda, fugienda, atque adeò abijcienda omnino illa quidem uent, atque in ijs, quae ab Apostolo, commemorantur; Fornicatio scilicet, immunditia, luxuria, ueneficia, inimicitiae, contentiones, emulationes, irae, rixae, dissensiones, sectae, inuidia, ebrietates, comestiones.

De Votis.

SILVANDO ob calamitatem imminentem, saluam causam, à populo, uel ab uniuersitate, uel a uicinia parochiali uotum Deo fieri deliberandum est, ut de hoc genere toto quam rectissime statuatur, parochus Episcopum, ad quem praesertim in graui, quae ad spirituales res pertineat, deliberatione, confugiendum patres censuerunt, etiam per litteras, ubi opus est, consulat: de cuius sententia formula uoti ritè concipiatur. Si uerò aliquando temporis angustia non patitur, id quod in pesbilitate euenire aliquando solet, ut ille consuli non possit, cum populo agat, ut uotum nuncupetur: at sane quae speciatim ad illius rectè exequendi modum pertinere possunt, eae rationes omnes in ipsa uoti nuncupatione, episcopi sententia, iudicioq. relinquuntur; quod sanctius, religiosusq. uoti nuncupati ratio omnis ad executionis usum perducatur.

Caueat item parochus, rectorue ecclesiae, ut uniuersitatis consensu, atque omni alia opportuna, necessariaq. ratione uotum nuncupetur, ut firmum, ratumq. sit, ac proinde ab uniuersis, quorum interest, piè obseruetur, atque praestetur.

Quò praeterea, et ardentiori pietatis studio ad illud nuncupandum, et uehementiori sollicitudine ad idem ritè exequendum populus incendatur: hoc praeterea parochus curet, ut in uoti nuncupatione stata tum preparationes, tum etiam caeremoniae adhibeantur omni externae pietatis, sanctiq. cultus ratione, et sa-

gnificatione, in eum, qui sequitur, modum.

Primo igitur, ut illius universitatis adulti omnes, quo die notum fiet, antegressa peccatorum confessione, sacram communionem sumant, curet idem parochus omni cohortatione.

Tertia die etiam diei, quo uotum nuncupabitur, sub uesperum campanarum sono signum detur: quo populus excitatus, ad ecclesiam frequens conveniat, ubi postridie illud publice sancteque nuncupet.

Idealet uero, ut in ecclesia parochiali, primariae, ad altare manus nuncupetur.

Ubi populus conuenit, processio uoti causa de more agatur.

Missarum solemnitas, processione peracta, a parcho, rectorie ecclesie eo nomine celebrentur.

In qua Missa celebratione de uoto concio habeatur, ac de eius causis, tum exponantur rationes, quibus sanctissime deuincti, qui nouerint, uotum quam diligentissime prestare debent.

Hinc actioni omnes parochialis uicinia, aut oppidi, lociue sacerdotes, et clerici intersint.

Parochus autem, aliusue sacerdos, qui Missarum solemnitas eo nomine celebrat, cum offerentij tempus est, ab ijs, qui uenerunt nomine delecti erunt, uoti formulam in conspectu Dei descripto sibi rite, distincteque pronunciarum mandet. Quod illi, genibus flexis, supplices presentent. Deinde cum celebrans ipse corpus, et sanguinem Domini in Missa sumserit, tum qui preparati acceperint, eidem sacram communionem ministrabit.

UOTI nuncupati instrumentum, notarij manu confectum, auctoritateque munitum, ad Episcopum mensis saltu spacio afferratur, ut in archiuo episcopali afferretur perpetuo. Cuius instrumenti, etiam exemplum, eiusdem Notarij testificatione, fideque roboratum, in ecclesia illius populi, ueneritatisue, qua uouit, ut diligentissime potest, custodiatur ad perpetuitatem.

Utiq. uoti, cuius executio in perpetuum prestanda sit, monumentum in conspectu omnium extet; idem curet, in tabella lapidea notum, notiq. causam, et conditiones incidi, eandemque loco ecclesie conspicuo, atque illustri collocari, atque parietis agglutinari.

UBI autem, cum uotum nuncupatur, prescripta ratio, ac cereuonia, ob postem, aliamue causam necessariam prestari non possunt; tunc omnino eas prestari curet parochus, ubi primum poterunt.

HANC omnem rationem, tum celebriores etiam ritus, cereuoniaeq. adhiberi, Episcopus curet, si ciuitatis ipsius populus uotum nuncupare deliberarit.

De oratione ante operis inchoationem.

NON decet christianum hominem, opus aliquod ante suscipere, aggrediue, quam Dei auxilium religiosis precibus imploret. Dixit enim Dominus; sine me nihil potestis facere.

Parochus igitur, cuius est populi ad optima quaque instituta erudire, concionator item illum, prout usu uenerit, cohortetur, ac moneat, ut neque publice, neque priuatum quicquam aggrediatur, nisi primo sanctis precibus Deo adhibitis.

Neque cibum sumat, antequam stata prece benedicat. Post cibum item, Domino gratias precatione agat. Id enim a nobis expectat, qui nos pascit Deus, ut pro praestitis ab eo estis illi gratias referamus, et saturati donis ipsius, laudes ei dicamus, inquit sanctissimus pater noster Ambrosius.

De indulgentiis, et sacris reliquijs.

NE cuius rectori ecclesie, etiam exempta, quouis modo, neque ulli ordini regularium, neque cuiquam scholae, confratrie, etiam rosarij, et cruce signatorum, lociue pii collegio, praetextu, causae uel priuilegiarum, etiam antiquorum, uel indulgentiarum: quas, sibi quouis modo concessas, etiam instar ecclesiarum, locorumque piorum, confratriarumue urbis Roma habet, liceat illas ipsas in suis ecclesijs promulgare: sed, ut decreto Tridentino cautum, per Episcopum adhibitis duobus de capitulo, illa quotannis stato tempore publicentur, atque euulgentur.

Eleemosyna item, atque charitatis subsidia, quaecumque eo nomine, occasioneue a fidelibus offeruntur, per eos ipsos colligantur; et ecclesie, lociue, cuius causa indulgentia concessa est, omnino attribuantur, idque gratis ac nulla prorsus mercede.

NE indulgentiarum litterae, inscriptionesue, earum nomine exaratae, eo loco, ubi capsula ad eleemosynam colligendam apparatus est, etiam extra ecclesiam, proponantur, affiganturue, sed uel in altari maiori, uel in alio; ubi indulgentiae causa statio, oratione constituta est. Ad proinde statis ijs diebus, quibus Episcopus indulgentiam promulgandam decreuerit, cum fideles ad eleemosynam ecclesie; locoque pio tribuendam, ubi illius indulgentia celebrata agit, parochus, concionatorue excitabit, doceat simul diligenter, eius consequenda causa non esse necessariam praestitam eleemosynae largitionem; ut celestem eum ecclesie thesaurum, spiritaliaque munera exponi omnes intelligant, non ad quaestum, sed ad peccatorum satisfactionem, et ad pietatis exercitationem.

Si uero aliquando Episcopi concessu capsula, in quam eleemosyna fidelium coniciatur, palam ponitur; intus in ecclesia, loco longe ab altari, ubi indulgentiae statio agit, decore collocetur: de eleemosyna uero seruetur ratio supra prescripta.

NE sacra Reliquia, in ecclesia, eiusue sacristia recondita, e loco, ubi afferuntur, ad egrotos ullo modo exportentur, ne consuetudinis quidem praetextu.

Quae ad sacramentalia, et sacramenta generatim pertinent.

DIE sacro purificationis beatissimae Mariae Virginis, usus, ritusque benedictionis candelarum, cereorum-

cereorumue, cum plenus mysteriorum est, tum salutarium utilitatum: quas non solum ex orationibus, quibus Ecclesia in ea benedictione utitur, sed ex omnium rituali libro probato parochus, concionatorue, eo ipso die fidelibus studiosè exponat, quod religiosus illas et gestent, et habeant.

Nam cum illius benedictionis precatio ad alia multa referatur, tum ad haec in primis.

Ut candelae ualeant ad sanitatem animae, et corporis, terra, marique.

Ut de locis, ubi accenduntur, demon, et quicquid demonis ars molitur, machinaturue, depellatur.

Ut mentes, et corda fidelium, igne, et splendore sancti spiritus accendantur, illustrenturque ac depulsis uitiarum tenebris, uideant quae sint Deo grata, et saluti utilia.

Ut ignis charitatis, cum lumine fidei, in animis accendatur, quo ad lumen aeternum uita caelestis perducatur.

Hac sibi omnia a Christo Domino, qui est Deus uerus, et splendor lucis aeternae, sibi concedi precantur intercessione, et sanctissimis meritis beatae Mariae uirginis, quicunque fideles in illius honorem candelas, quibus benedictionis preces eo die adhibite sunt, deuotè gestant.

SACRORUM cinerum usus in Ecclesia Dei antiquissimus est, ac non solum ad significandam, sed ad excitandam etiam penitentiam introductus. Quare Episcopus, parochus, et concionator die Dominico, qui seriam asperisionis cinerum proximè precedit, populum salutare eas utilitates doceat, quas in eorum benedictione multis orationibus ecclesia petit. Atque haec quidem praeter ceteras sunt.

Ut fideles, qui sacro cinere asperguntur, ad intimam cordis humilitatem adiuuentur.

Ut in eos benedictio caelestis descendat, qua adiuti, uere, intimeque toto animo peccata doleant hoc mente seculum reputantes, ob hominis peccatum terram maledictam fuisse, nosque omnes in cinerem, ac terram redituos.

Ut detur corporis ualutudo ad penitentiam peccatorum peragendam.

Ut anima diuino auxilio protegatur.

Ut a Deo impetremus, quae ad illius uoluntatem petimus.

Ut constanti animo in bene agendo perseueremus.

Hac bona, quae mater ecclesia pro sacrorum cinerum ritu a diuina benignitate precatur, ut pie fideles consequantur, parochus illos eo ipso die moneat, quam religiosa intima animi pietate, quam humili, contritoque corde, quam humili, demissoque uestitu ad eam, actionem conueniant, quamque serio secum statuunt, illos ieiunij dies in amaritudine animae suae traducere ad peccatorum satisfactionem.

HOC asperisionis cinerum ministerium Episcopus studeat potissimum in cathedrali, propriae parochiali

ecclesia ab unoquoque suscipi.

SANCTISSIMI praeterea, et antiquissimi instituti in ecclesia Dei est, die Dominico, Pascha resurrectionis Domini proximè antecedente, ramos palmarum, oliuarum, solemnibus precibus benedici, ac fidelibus tradi, qui gestent, denique religiosè, atque decenter afferunt. Et sicut ritus is, et insignem illum Iesu Christi Domini ingressum ad urbem Hierosolymam, et triumphum illum commemorabilem significat, quem passione, et morte sua superatis hostibus, idem Dominus resurgens reportauit; ita alij etiam mysterijs plenus, a parcho, et a concionatore explicetur, quod ardentius ad religionem illius fideles accensi, spirituales fructus capiant, quos a Deo eis Ecclesia precatur: sicutque hi praesertim.

Ut accipiant mentis, corporisque uim ad salutis, opem, Dei gratiam implorandam.

Ut quemadmodum rami folijs uirent, ita opera nostra, et iustitia, et omni uirtute sancta quam florentissima sint.

Ut, sicut populus hebraeus, Christo ramis obuiam factus, una cum eo Hierosolymam ingressus est, ita nos sanctissimis officijs, atque pijs operibus Domino obuiam procedamus; illiusque uestigia secuti in caelestem patriam eo auctore, et duce recipiamur.

Ut ueluti Christus Dominus de satana hoste cruce sua triumphauit; sic nos quando sepius id misericordiae opus animo ita repetamus, ut Christi amore incendamur ad pugnam, et ad uictoriam de demone, carne, et mundo reportandam.

Ut quocumque hi rami introducentur, eius loci incola benedictionem Dei consequantur, omni que re aduersa propulsata, uirtute altissimi defendantur.

His, et alias salutare utilitates parochus, et concionator fidelibus exponat: ut, qua debet pietate, religiosoque animo sacros ramos capiendo, gestando, et afferuando, ita Dominum precantur, ut et per passionem, mortemque suam, qua demonem fregit, ac superauit, et per misericordiam illam immensam, qua id egit, non solum corpora, a malis tueatur, sed animae gratiam suam caelestem infundat: sicque ipsi multis uirtutibus, bonisque operibus florentes, Christum Dominum sequantur: hostibusque omnibus superatis ad gaudia caelestis Hierosolymae introducantur.

BLN omnes ad candelas, et rursus ad cineres capiendas accedant, ad palmas etiam, ramosque oliuarum suscipiendos.

Sine strepitu, ac tumultu, sed religioso silentio.

Qui extra ordinem acceperint, a ministris eijciantur, neque digni sint, qui sacrorum ramorum tunc participes sint, nisi aliud Episcopus censuerit.

SANCTISSIMI item, ueterisq. instituti est a summo Pontifice formas illas cereas, quas agnos Dei, a signa impressa uocamus, solemnibus benedictionis ritu, multisque religiosis ceremonijs non solum primo, sed septimo quoque pontificatus anno consecrari. In quo consecrationis

secrationis munere, sicut ille Christi Vicarius, cuius oratio tanto maioris est momenti, quanto eius officium in ecclesia sublimius, et cum eodem Christo Domino communius, multa sancte precetur à Deo illis concedi, qui animo pio, deuotoq. eos agnos apud se habuerint: ita à fidelibus magna deuotione iisdem gestandi sunt, ad eosq. usus religiosè adhibendi, ad quos sacre preces, ex ecclesie instituto referuntur. Quare decreto Concilij provincialis tertij, quod ex constitutione sanctissimi Pontificis Gregorij XIII. de illis minio non insciendis cautum est, hæc etiam adiungenda censuimus.

Primo cum illi domi afferantur, ut pia consuetudinis est, loculo decenti recondantur: cum autem collo appensi gestantur; in thecam auream, argenteam, eburneam, christallinamue, aut alterius generis decentis, rectè inclusi sint; ita ut tactu uiolari non possint.

Nec uerò ad ornatum habeant quicquam, quod prophanum sit, quodq. minimè deceat.

Thecarum fabri ne ullo modo eos tangant, attrectent, ne chyrothecis quidem, forcipe, aut ullo alio instrumento: sed ad eos thecis includendos, clericus, in sacris constitutus, adhibeatur.

Ne minimam itè particulam sacre illius cere, è qua agni imago effecta est, in eis includant, quo pluris opus suum uendant; sed ab eo accipiant, qui thecam agni causa faciendam locarint.

Neque autem quisquam sacrum illum agnum anulo gestet; cum ita parum religiosè gestetur, ut aliqua fœditate, turpide tactu uiolari facile queat.

Qui sacros agnos gestant, hoc religiosus caueant, ne quid impurè, turpiterue agant, aut à sacra eiusmodi re alienum.

Nec præterea in agri campum hi agni projiciantur, nec uerò cuiquam arbori affigantur: neque è ramis suspendantur: sed, quod antiqui est instituti, eorum cera adoleatur ad suffumigationem in agris, uineisq. ob imminentem tempestatem, aliasue diabolicas illusiones depellendas.

VETEREM illum adibus, atque adificijs benedicendi morem, ritumq. ex sanctæ ecclesie instituto introductum, ac decreto provinciali, quod in Concilio quarto consecimus, restitutum, ut parochi, et reliqui animarum curatores, ad quos religiosè illius benedictionis munus pertinet, pie, sancteq. obseruent; et laici, quorum adificijs, domicilijsq. benedicendum est, spiritualia inde comoda uberrima in Domino capiant, hæc in illis benedicendis ratio sit.

Primo parochus huius benedictionis munus aggreditur pio uoluntatis proposito, et quo debet, religionis officio.

Prædie autem illius diei, quo benedicendi munus aggreditur, præcipuo sanctæ precatationis studio, et aliquando ieiunio se parare curet.

Quo item die ad benedicendum aggreditur, anteaquã aggrediatur, Missæ sacrificium celebrare studeat: in quo ob hanc causam orationem de spiritu sancto, piè

recitet.

Ne adibus benedicat, ubi aliquis excommunicatus habitet.

Nec uerò illis, quas feneratoribus, meretrices, publici peccatores, manifestoq. criminosis homines incolunt.

Neque ijs item, si quæ aleis, ludisq. uetitis publice expositæ sunt.

Ne noctu, sed interdum benedictionem peragat.

Ritu utatur ad præscriptum formulæ, quæ in libro sacerdotali, ritualiue concepta, extat.

Dum ad benedictionis munus accedit, in eoq. uersatur, superpelliceo, et stola utatur.

Clericus adsit, qui crucem in uia, et in benedictionis ministerio præferat.

Alter item, qui aqua benedictæ uasculum cum aspergillo ferat.

Ceteri Sacerdotes, et clerici, si qui alij adsunt, ordine distincti, bini præcedant, et suo quique superpelliceo de more indui.

Benedictionis huius causa, occasioneue, nihil plane quicquam, uel minimum, neque is, neque sacerdotes, clericique, quos sibi socios, adiutor esue, adiunxerit, petant, exigant, ac ne sponte quidem, ultroq. oblatum, dono uè datum capiant.

In hoc benedictionis officio, ne omitat, ex instructionum præscripto, concilijq. provincialis decreto patresfamilias docere, recteq. erudire ad optimam familiæ educationem. Cuius etiam rei argumentum satis amplum habebit, ex statis illis religiosis precibus, et orationibus, quæ adhibentur.

PATER familias autem, cuius adibus, domicilijsue benedicetur, piè se præparabit ad eam sancto desiderio suscipiendam.

Ideo ante familiam suã rectè recognoscet, monebitq. uniuersos, et singulos, ad præscriptum regularum, quæ de christiana familiæ institutione aditæ sunt.

Amoueri curabit, quæcumque domi sue sunt, christiane familiæ instituto insignia, quæq. Dei oculos offendunt.

Libros de rebus obscenis, turpibus, impudicis, inanis, ac de cantionibus inhonestis, ceterisq. id generis, inflammari curabit.

Libros de uitæ religiosæ, spiritualisq. institutis, atque exercitationibus introducet.

Imagines obscenas, et turpes incendat: prophanas uerò, quæq. ad inanem uoluptatem alluciant, amouere studeat.

Sacras Christi Domini, beatissimæ uirginis Mariæ matris, et Sanctorum præsertim imagines, quos patronos habet, ubique domi sue, locis honestis statuat. Tesseræ, aleas, aleatoriasue tabellas, picasq. ad aleæ ludum pagellas, procul abijcere curet.

Sacram communionem in parochiali ecclesia simul eod die, ut sumant omnes de familia sua, procurat.

Sacerdoti, ad benedictionis munus accedenti, obuiã, uel ad ecclesiam, uel ad primariam adium ianuam simul

mul cum tota familia procedat, eorundemq. benedictionem omni domus loco prosequatur religioso pietatis studio.

Dum sacerdos benedicit, nemo domi, uel in officina, cui benedicatur, quicquam scruiis, mundanæ operis faciat.

NE minoris ordinis clericus, alio, qui maiore ordine initiatus est, præsentem, mensæ benedicat: sed hoc munus sit, uel sacerdotis, uel illius, qui maioris ordinis clericus præsens in mensa adest.

VT sanctissimis Sacramentis debitus religionis cultus, etiam externus ab ijs tribuatur, qui ea suscipiunt, ne Episcopus, parochusue patiat, quemquam ad illa suscipienda accedere, nisi exteriori quoque habitu, uel modestia debitam illis uenerationem, ac reuerentiam præferat.

ILLUD in ceteris parochialis curæ officijs maxime à parochis requiritur ut sanctissima Sacramenta, quæ diuina gratiæ instrumenta, ad sanctificandas animas à Christo Domino instituta sunt, non solum purè, sanctè, religiosè ipsi tractent, uerum etiam ritus, ac ceremonias teneant, atque adhibeant; quæ in illis administrandis sanctæ ecclesie instituto, atque usui comprobata sunt. Et quoniam liber ritualis Sacramentorum, qui una, et eadem certissima caerimoniarum regula constet, quique omni ex parte absolutus sit ad sanctam illam administrationem, in prouincia nostra nullus ferè extat; nos propterea iubemus, librum eo de genere, Reuerendiss. Domini Bolani Episcopi Brixie iussu iam pridem confectum, à uiris peritis, quos delegerimus, primò recognitum, et necessarijs alijs partibus auctum, ab omnibus, ac singulis Sacerdotibus prouinciæ nostræ, qui ritu Romano Sacramenta ministrant, huius decreti provincialis auctoritate, cum primò nostra cura typis in lucem prolatus erit, ad usum recipi, atque adeo introduci, ut in Sacramentorum administratione caerimonijs, et ritibus, eo libro præscriptis, utantur, neque ullis præterea alijs. Id uerò tamdiu, quoad ritualis liber Romanus emittetur.

Quæ ad Baptismum pertinent.

NEMO, nisi parochus, aut is, cui ille, Episcopus uè nominatim concesserit, in Baptismo ministrare solentis caerimonias adhibeat, etiam si ob necessitatem ministrat. Quo in ministerio non alterius cuiusquam, sed albi coloris stola utatur. In Baptismo etiam compater ne sit, qui sacro christmate confirmatus non est. Eademq. de commatre cautio sit. Proinde parochi erit, studiosè de hoc ante perquirere.

Ne præterea compater adhibeatur, neque in confirmationis Sacramento item, qui minor natu sit quatuordecim annis, sed qui maior, uel potius etate sit prouectiori, ut non ore solum, sed animo, atque seruo

ad interrogata, quæ in baptismo fiunt, respondeat, ac planè intelligat suscepti à se muneris partes.

NE ante ortum, nec uerò post occasum solis baptismus in ecclesia ministretur, nisi aliter fieri aliquando temporis ratio, necessitasue cogat.

QUONIAM in baptismo unusquisque piè, ac religiosè pollicetur, operibus satanæ renunciare, eiusq. pompas deserere, id parochus, cum usi uenerit, populū doceat, præsertimq. baptismi tempore premoneat, non solum quomodo, et quàm simplici amictu ad illum infans deferendus sit, sed quàm religiosa in Deum pietate, quàm humili spiritu, et quanta etiam uestitus moderatione compater, commatreue adeste debeant.

Nec uerò ullum uel ornamentum, uel aliud quicquid, quod mundi huius pompam præferat, adhiberi patiat: cum minimè consentaneum sit, in ipso uitæ christiane ingressu statim ijs rebus studeri, quibus potissimum solemnè sponsione renunciat.

IN baptismo parochus, sacerdosue baptizans præsentem adeste non patiat, neque Iudæum, neque denique alium quemquam à fide christiana auersum.

Fideles uerò, qui præsentem adsunt, piè, religiosè, omniq. animi attentione adeste, sæpè moneat, memoriam tacitè, studioseq. repetentes, quæ Deo, cum baptismum ipsi susceperunt, sanctè sponderunt.

SI duo, pluresue infantes offeruntur, qui eodem tempore baptizentur; eorum unicuique catechismum, exorcismum, et reliquas statas caerimonias baptismumq. parochus sigillatim ministrat, atque adhibeat.

Cum duo infantes, mas scilicet, et femina, ad baptismum offeruntur; is ordo seruetur, qui antiquissimi ritus est, ut mas primò, deinde femina ministraretur; nisi necessitas aliter cogit. Idemq. seruetur, si plures offeruntur, partim mares, partem femina.

AD aquam baptismalem, quæ capit i illius infunditur, qui baptizatur, eamue excipiendam, qua Sacerdotis manus sacro oleo illita, abluuntur, peluis ne adhibeatur, quæ ecclesie tantum usui addicta non sit.

LIBRIS ritualibus, canonumq. legibus permulta tradita, atque explicata sunt, quæ in adultis baptizandis adhiberi, ritus postulat. In ijs omnibus Episcopus cum diligens erit, tum magnam in eo curam ponet, ut illis præter doctrinæ christiane rudimenta, quæ necessario scire debent, admissorum scelerum, et male actæ uitæ peniteat, tum ut iisdem in posterum à peccatis omnibus abstinere statuatur. Nix enim ulla alia causa esse potest, quam obrem qui adulti baptismum suscipiunt, non modò ullam in christianis uirtutibus progressionem faciant, sed plerumque flagitijs nefarijs inquinati, præcipites ad perniciem, interitumq. ruant, præter eam unam, quod non ita, ut par esset, affecti ipsi, nec uerò ab alijs exculti, ad tantum sacramentum accedunt.

Quod.

Quod uerò, licet horribile dictu sit, aliquando tamen euenisse compertum est, aliquem scilicet, ad turpem quæstum iterum baptismum suscepisse; id ne unquam porro accidat, Episcopus antequam baptizet, omne diligens studium adhibeat, quo istos homines, uel Iudeos, uel turcas, maurosue, qui baptismum sibi conferri petierint, plane dignoscant, de illorumq. conditione, ac statu omni, quantum licuerit, à probatis uiris accipiat testimonium obsignatum, idemq. exigat omnino.

OBSTETRICES, tribus, post huius decreti promulgationem, mensibus, pœna arbitrarij Episcopi proposita, officium ne præsentent, nisi per Vicarium Foraneum, si in diœcesi sunt, et uerò in urbe per eum, cui Episcopus id curam dederit, scripto probata sint idonea ad sacramentum baptismi, cum necesse erit, ministrandum.

Quæ autem probata est, cum baptizabit, curet, quoad eius fieri poterit, ut duæ saltem mulieres, ac mater præsertim, si potest, testes presentes adsint, quæ in baptizando uerba ab ea prolata audiant.

Parochus uerò, cum perquiret, ex decreto prouinciali, an infans baptizatus sit, diligenter obstetricem, et testes etiam de uerbis prolatis interroget, ut sibi constet, an baptismi forma rectè adhibita sit; an uerò secus, quam ob rem oporteat, infantem à se baptizari.

Quæ ad confirmationis Sacramentum pertinent.

EPISCOPVS non solum sacris, solemnibusq. pentecostes diebus, sed etiam, si ita Ciuitatis suæ ingens frequentia, multitudoq. postularit, et Paschæ Resurrectionis tempore, et in Aduentu sacro Domini, et quoties uisitationem obibat, Sacramentum confirmationis ministrat: et ob eam causam, ut Concilio prouinciali quarto cautum est, ad ministrandum saepe accurret, quibus in locis diœcesis opus erit.

QUOD si quis cum periculose ægrotat, se chrismatis Sacramento confirmatum non esse meminerit; ac propterea id sibi ministrari petat; tunc Episcopus, si eo loci est, ubi ille ægrotat, ut ne sine hoc Sacramento decedat, cum charitate paterna inuisit, et ritè confirmet.

ALIO decreto, quod in Concilio prouinciali primo sancimus, cautum est, ne confirmationis Sacramentum ijs præberetur, qui annis septem minores nati sunt: si tamen Episcopus ob aliquam causam iustam, atque adeo necessariam, paruulo, et infanti, qui non modò eam ætatem expleat, sed ne attingat quidè, ministrandum aliquando censuerit, ne sit ueritum.

Iis uerò minoribus nati, atque adeo paruulis, si quandoque ministrabitur, eorum parentes, uel qui curam gerunt, parochus moneat, ut ætate procedente, illos ea de re certiores faciant: ne parentibus, curatoribusue postea mortuis, ipsi aliquando dubitent, an hoc Sacramentum, quod iterari nefas est, susceperint. Id uerò parochus curet præter eam diligentiam, quæ sibi præ-

scripta est, de confirmatis, eorumq. compatribus in libro certo describentur.

Idem aliquot ante diebus, quam Episcopus ministraturus sit hoc Sacramentum, ut nemo quisquam eorum, qui suæ curæ concrediti sunt, illud suscipere negligat, illis per familias distinctè, rectèq. notet, qui illud nondum susceperint; ac qui ætate sint ab Episcopo præscripta, ordine in ecclesiam uocet ad id ritè, religioseq. suscipiendum.

Eiusdem cura sit, paucis ante diebus, quam Episcopus Sacramentum hoc ministrat, non solum fideles præmonere, quæ Concilio prouinciali quarto præscripta sunt, sed etiam in parochiali ecclesia orationem eo nomine instituire, ut, qui non iam confirmati, ad id accesserint, adiutrice diuina gratia, digni sint, qui Spiritus sancti dona uberrimè recipiant.

Neque hoc quidem is denunciare omittat, ut, qui proximè confirmationem suscepturi sunt, pridie illius diei, quo suscipient, caput lauent, alio modo mundent, capillosq. sibi tonderi curent.

QUI confirmandi sunt, et qui patrum adhibentur, parochus ante uideat, quos rudiores esse suspicabitur, an orationem Dominicam, salutationem Angelicam, et Symbolum norint. Atque ob eam quidem causam Episcopus, illa fidei rudimenta sibi ab illis recitari iubeat. Quam diligentiam idem Episcopus, etiam, ut opus esse uiderit, aliquando præstet per se, uel per alium Sacerdotem, quem in ea re cognoscenda constituerit.

Videat item, ut in quacunque ecclesia confirmationem ministrarit, si pauci sunt, qui suscipiunt, ubi commode fieri potest, ante altare maius decenter exornatum, semper ministret.

PRIMO mares in ecclesia à parte suæ, sœminæ ab altera sint: sicq. separatim distincti, genibus flexis, manibus ante pectus iunctis, suo quique ordine, piè, et religiose orent: in primisq. ab omni strepitu, uociferatione, et inani confabulatione caueant: sed silentio sancto utantur.

Et, quod ueteris ritus est, primum mares, deinde sœminæ confirmantur: nisi aliquando aliter fieri Episcopus censuerit.

HOC Sacramentum Episcopus ministrare studebit hora tertia potissimum, quæ ex antiquo ritu statâ huius Sacramenti hora est.

UT ne sœminis mares, nec uerò, contra, maribus sœminæ, neque senioribus adolescentes, cum minimè hoc per ætatem conueniat, compatres in confirmationis Sacramento adhibeantur; nisi id aliter necessitas aliquando postulet.

QUOD antiqui ritus est, id seruetur, ut compater dextera suscipiat, et teneat, quem in hoc Sacramento ministranti episcopo offert. Si uerò, qui offertur, adulta ætate est, pedem suum super dexterum compatris, qui ipsum offert, ponat: id quod non sine mysterij signi-

gnificatione fit. Quam ob causam, et qui confirmatur, et patrinus tunc coram Episcopo confirmante stet.

DE Sacramento hoc Episcopus ministrat, non modo qui illud suscepturi sunt, quique eos offerunt, sed omnes, quicumque presentes sacro illi ministerio adsunt, sanctè, pièq. orent, ac summa animi attentione spectent, quod in ea solemnij mysterij celebritate peragitur.

Tum uerò mente secum reputent cœlestia illa Spiritus sancti dona, quæ illius sacramenti uirtute fidelibus impartuntur; in primisq. tacita meditatione uideant, quas in illis ipsi progressionem habeant; anq. uitam agant tanta cœlestium donorum ubertate dignam.

CRET etiam episcopus, ac parochus, ut, qui turpe, ridiculumue nomen habet, neque planè conueniens christiano homini, illud mutet, sumatq. in confirmationis Sacramento nomen alicuius, qui uerè pietatis, sanctèq. religionis laude floruit, ut qui hactenus non ad normam Christi Domini uitam instituit, iam abiecto eiusmodi nomine, depositoque ueteri homine, et antiqua socordia, rursusq. nouo, ac sancto suscepto nomine, uirilem in sanctè agendo constantiam perpetuò deinceps præstet.

CONFIRMATI frons, chrismate ab Episcopo illita, primum bombyce diligenter à sacerdote abstergetur: mox à clerico, in sacris constituto, aqua lauetur. Quæ aqua in baptisterij sacrarium projiciatur.

Quæ ad sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum pertinent.

HOC institutum, quod antiquissimi ritus est, sacerdos religiose seruet, ut intra Missarum solemniam, postquam scilicet sanguinem ipse sumpserit; fidelibus, sacram communionem sumpturis, ministrat. Nec uerò tamen illam ministrare ueritum sit, si quando occasio tulerit, ut quis alio tempore, quam in Missa, sumpturus, sit.

Cum autem, per actò Missæ sacrificio, statim eam ministrat, uestibus sacerdotalibus, quibus in Missa usus est, indutus ministrat, casula tantum deposita, et manipulo item. Si uerò non statim, sed alio post tempore, quam in Missa sacrificio, tunc superpelliceo, stolaq. alba, et ubi ritus Ambrosianus est, rubra utatur. Verum pluuiiali Episcopus indutus sit, quando illam non in Missa sacrificio ministrabit.

IS ordo præterea adhibeatur, ut primo ecclesiasticis hominibus, superpelliceo indutis, si uerò sacerdos quis est, stola etiam, quæ signum crucis, ad antiqui canonis præscriptum, in pectore exhibeat: deinde laicis maribus, tum sœminis sacra communio ministratur, loco distinctio, ut in Concilio prouinciali quarto cautum est, eaq. ratione dispositis, ut altari maiori terga ne uertant.

SACERDOS, illam ministraturus, antequam præbeat, uni-

cuique, cui ministrabit, sigillatim illa uerba pronunciet. Corpus Domini nostri IESU CHRISTI custodiat animam tuam in uitam æternam, et qui suscepturus est, prius respondeat, Amen.

Id quod antiquissimi instituti est, nec sine mysterij significatione fieri, sanctissimus pater, et ecclesiæ catholicae Doctor, Ambrosius scribit.

Populus autem ad tabellæ instructionis, quæ propterea in iussu nostro edetur, præscriptum doceatur, quæ ratione sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum religiose, decoreq. percipiatur, ne quid accidat, quod illius augustæ diuinitati, ac sanctitati non conueniat.

LAICI famuli, quicumque regularium monasterijs operam nauant; tametsi in illis habitent, statò Paschæ tempore, in sua quique ecclesia parochiali, sacra communionem sumant.

VERO ad ægros, omni reuerentia, omniq. religiosi cultus studio, atque honorifice, quoad eius fieri potest, afferenda illa sit, neque id noctu commode fieri queat, ueritum propterea sit, ne noctu afferatur, nisi ægri mortis periculum instet.

PAROCHVS, ægroto illam allaturus, accuratè hæc præmoneat; primum ut ægrotantis cubiculum ab omni sordè, omniq. inquinamento purgetur; et amota omni re prophana, pio apparatu, et sacris imaginibus, ubi potest, exornetur; tum præterea mensa, mappanitida, puraq. constricta, cruce, aliaq. effigie sacra, candelabris, et candelis, cereisue saltem binis instructa appareatur, in qua super corporali pixis cum sanctissimo ipso Sacramento collocari possit: sit etiã uas uitreum ad ablutionis usum. Quæ omnia; ut ab ijs, qui ægroti curam habent, parentur, cura sit in primis confratrum sanctissimæ Eucharistiæ. Apud eos uerò, qui præ eorum egestate, inopiaq. id præstare non poterunt, ipsi sodales apparent.

Deinde idem parochus, et uesperis pridie illius diei, quo sacram Eucharistiæ allaturus est, si eo tempore de hoc officio præstando certior est, et tunc item paulò scilicet ante quam afferat, certis campanæ percussionibus confratres sanctissimi Sacramenti, et clericos, et reliquos fideles, præsertim illius parochialis uiciniæ, euocari mundet, qui illud pia ueneratione prosequantur.

Post, ipse, ubi manus lauerit, ad altare genibus flexis, paululum tacitus religiose oret: tum superpelliceo, stola, ac, ut alio Concilio decretum est, pluuiiali, ubi potest, se induat. Sacerdotes uerò ceteri, clericique, qui comitantur, superpellicem adhibeant, si canonicorum capitulum sit, cappam, uel abnutiam, aliudue indumentum, ut illis in choro moris est.

Reliqui fideles bini prosequantur, capite aperto, et quamplurimi candelis accensis: ac primo loco uiri, in quibus scholares sanctissimi Sacramenti præcedant, postremo sœminæ.

OMNES, præsertim ecclesiastici homines, hymnos, R et

et psalmos penitentiales, aliosue intima animi pietate simul cum parcho, sed alternatim pronuntient; atque alij item religiose orent.

CVM quis sacerdoti, sanctissimi corporis Domini sacramentum ad egros ferenti, aut cum eodem inde redeunti, obuiam sit, dum uel equo, uel curru, uel iumento uehitur, ubi primum illum, id ferentem, uiderit, inde statim descendat, humiq; flexis genibus tandem in adoratione permaneat; quoad ille cum sacramento transiit.

At uero omnis, sine sacerdos, siue clericus, siue laicus, quicumque eidem sanctissimo sacramento obuiam fiet, pro christiana religionis cultu, domū usque eius, cui ministrandum est, et ad ecclesiam quoque, quod reditur, pia ueneratione prosequi, et comitari omnino studeat, nisi necessitate, causaue urgenti uehementer impediatur.

Id omne, ut cuiusque fideles studiosē, religiosq; presentent, illos uniusquisque parochus, quam sepius, ac diligentissime commonefaciat.

Familia uero, que domi habitat, ubi egrotus est, sanctissimo sacramento, ad Ecclesiam usque, uel saltem extra ianuam fines obuiam procedat cum cereis accensis, et omni alio interiori, et exteriori, pietatis cultu, depositisq; planē armis.

SACRA communio ad egrotum non deferatur, nisi ad eum, qui uere illam sumpturus est. Si uero aliquando fit, ut, dum ad eum parochus uenit, morbi uel ita affectum illum inueniat, ut eam tunc ministrare ritē nō possit, collocata pixide super corporale in mensa, eo nomine appurata, paululum moretur, dum genibus flexis, una cum ceteris, qui adsunt, ac potissimum cum egrotō ipso sanctē oret: ac postea recessurus, eucharistia pixide inclusa, eidem benedicat. Quod si egrotus ipse id uehementer exoptat, sacramentum aperta etiam pixide, liceat ostendere adorandum.

CVM quis periculosē egrotans, ac etiam penē in extremo spiritu sanctissimam eucharistiam, et sacramentum extremae unctiois suscepit, si postea aliquot dies superstes sacram communionem sibi ministrari petit, eius pio, religiosq; desiderio parochus ne desit, modo ne pro uiatico iterum in eodem morbo praebeat: cum id a sanctis patribus olim fieri consueuisse traditū sit.

REVS, capitis damnatus, quo die pro uiatico sanctissimum corpus Domini sumpsit; Christo Redemptori, qui pro illius etiam anima sanguinem in ara crucis profudit, a pijs iudicibus, magistratibusq; illo ipso sanguine redemptis, tribuatur, ut ne eo die supplicio afficiatur, ut multis locis pie, et laudate consueudinis est.

Quae ad penitentiae Sacramentum pertinent.

VT AD sanctum penitentiae sacramentum fideles sollicitē, diligenterq; accedant; id parochus

praestet, ut in hebdomada, qua quatuagesimam proximē praecedat, ad patrum familias aedes, quae intra parochia sua fines sūt, sigillatim eat; ac uideat accuratē, qui obligatione huius sacramenti suscipiendi, et sacrae Eucharistiae Pascha tempore sumenda deuincti sint, eorumq; nomina rectē describat: ac singulos praeterea, eosq; praesertim, qui per arduū confitentur, moneat, ut ne confessionem deferant in postremos illos quatuagesimae dies, quibus sacerdotes uel ob mysteriorū celebritatem, assidua diuinorum occupatione, ab audiendis confessionibus impediuntur, uel frequenti tunc concursu fidelium defatigati, ita in eo ipso munere praestando fere opprimuntur, ut tantū, tamq; salutare ministerium in confertissima multitudine uix rectē illis praestare queant. Proinde quatuagesimae hebdomadas, pro populo, sibi commissi, ratione sic partiri curet, ut alias huic, alias illi uicinia, familiae, aut partē uiris, adolescentibus, et pueris, partim mulieribus, uirginibus, puellisq; praestinet, quibus ad confitendum distincte, atque in tempore accedant.

NE ijs, quae ad sacerdotes, pro sacrae confessionis ministerio uel examinandos, uel probandos pertinet, ne praesertim, etiam regularis, et exceptus, se in aliena diocesi ullo modo ingerat: sed eam omnem illos examinandi probandiq; curā Episcopo diocesano plane relinquat.

CVM pro temporum uarietate, casuū reservationem ab Episcopo aliquando mutari expediat, quo planius illos casus, ei reseruos, confessarij sacerdotes perpetuō norint: eos Episcopus singulis annis uel in synodo diocesana, uel in eunte Ianuario promulget, ita ut quae illorum casuum promulgatio proximē facta est, uim habeat, quoad altera fiet. Ab ijs uero casibus, proximē promulgatis, si quis confessarius cuiusuis ordinis sine facultate scripta, ab Episcopo data, aliquem absoluerit, attentarit, excommunicationis poenam ipso facto subeat. Si uero ab uno aliquo speciali casu reseruo, et altero itē, aut etiā pluribus absoluerit facultas aliquid sigillatim petetur, uerbo, etiam sine scripto concedi poterit, tum alias etiam, quando Episcopus ita faciendum censuerit.

NE facultatum, priuilegiorumue iure, quae cuicumque, etiam rosarij, et cruce signatorum scholae, confratris, collegio, etiam laicorum, quaeue collegis, confratribusue in eo ascriptis ante, uel post Concilij Tridentini confirmationem, concessa sunt, confessarius, cuiusuis ordinis sit, ab ijs casibus, quos sibi Episcopus in sua Diocesi reseruauerit, penitentes sine illius facultate absoluat. Si contra fecerit, suspensionem a diuinis ipso facto incurrat.

EPISCOPI quoque, quod decentius, atque ad eodē religiosius sacramenti huius administratio fiat, presbyteros confessarios, etiam qui alicuius congregationis clericorum regulariū, alteriusue societatis regularis sint, ad audiendam confessionis officium, ne admittat, neue illam audire, etiam in suis ecclesijs, sine superpelliceo,

et schola partiat. Efficiat uero, ut reliqui regulares, tam monachi, quam mendicantes, in hoc ministerio habitum, uesitumq; adhibeant, quem ex Regula praescripto in choro ad diuina officia celebranda adhibent. In his canonici regulares congregationis lateranensis censeantur, cum ad rochetum; cappam etiam extrinsecus adhibent.

OMNES uero uideant, ne extra ecclesiam, oratoriumue confessionem audiant, praeterquam egrotantium, etiam uirorum, nisi ob urgentem causam.

CONFESSARIIS, quicumque uel secularis, uel regularis sit, non stando, sed in sede, tanquam pro tribunali iudex, sedendo, sacram confessionem audiat penitentium, quales quales sint, etiam in summo aliquo dignitatis gradu constituti. Itidem faciat cum absolutiois sententiam pronunciat. Quod in ecclesia antiqui instituti, ueterisq; consuetudinis est, rectē omnino seruet, ut dum absolutiois formulam, precesq; adiunctas profert, supra caput penitentis manum dexteram eleuet: id quod etiam cum mysterij significatione fit.

IN penitentiae sacramento magna humilitas summe necessaria est. Itaque penitentes cum ad confessarium, qui Christi Domini locum in eo ministerio tenet, accedunt, intimo animi dolore omniq; humilitate, non subiectis puluinaribus, si necesse est aliud non postulat, se se ad illius pedes proyciant, ac prosternant, id quod ab apostolicis usque temporibus in more, usq; positum est, ut se reos agnoscant, atque profiteantur mortis aeternae. Dum confitentur, sint manibus iunctis, digitis paululum erectis, oculis demissis.

QVOD in Concilio provinciali tertio de penitentia et publica, et solemnī, sacrorum canonum iure, et auctoritate synodi Tridentinae auctoritate sancitum est; id ad usum inducatur, uel reuocetur, atque adeo ritē, rectēq; praestetur, prout instructionibus, quae ad communionem totius prouinciae usum iussu nostro edentur, ex canonum fontibus; sanctorum hominum disciplina, ecclesiasticisq; institutis praescriptum erit.

CONFESSARI omnes, qui in urbe sunt, tum aliquando per annum, ut in Concilio provinciali quarto constitutum est, tum praecipue semel hebdomada prima quatuagesimae, iterum aduentu inueniente, ad se Episcopus conuocari curet, cum ijsq; agat, ut eodem Concilio canetur.

Quae pertinent ad Sacramentum extremae unctiois.

NE pueris, qui nondū nullum rationis usum habent, sacramentum extremae unctiois ministraretur. **PAROCHUS**, si per errorem aliud oleum, quam quod infirmorum est, ad egrotum unguendum unquam adhibuerit, etiam si christatis, aut catechumenorum sit, ut

erratum emendet, olei sacri, quod proprium infirmorum est, unctioem eidē adhibeat: tuncq; Sacramenti formam iteret.

AEGER, si dum sacro oleo ungitur, extremum spiritum emisserit, parochus ungere desistat. Si uero aliqua morbi uis de repente illum oppressit, ut dubitetur, uiuus ne sit, an mortuus, ea conditione in unguendo utatur: si es uiuus, per istam sanctam unctioem etc.

NE alius sacerdos, nisi parochus, hoc Sacramentum ministraret. Si porro is impeditus, aut aliis in mora est; morisq; periculum instat; tunc sacerdos alius ministrare licet.

At queat parochus, ne in eo ministrando negligentiam, uel lamus morae culpam contrahat. Alioqui si ad illius ministratioē accesserit, ire neglexerit, cum rationem Deo reddet, tum poena ab Episcopo grauitate plebitur. Is porro ad omnē huius Sacramenti, in tempore administrandi, diligentiam, praeterquam quod praecipue cura sua, quae sancta sollicitudinis plena est, officio ualde admodum perpetuo excitetur; proposito etiam sibi ex eplo sanctissimi Episcopi Malachiae accendatur, qui tam uehementi animi dolore ex eo affectus est, quod culpa sua mulier quaedam, Sacramenti huius gratia fraudata, decesserit, ut tota nocte orando, gemendo, lachrymando consumpsit, lachrymarumq; uel quasi maximo imbri, pro oleo sacro, quod non ministravit, mortuam perfuderit. Mane autem exiit, Domini sanctum, summita uelilla morte, tanquam è somno excitata, se se erigens, sacramentum hoc ab eo accepit; ac deinceps a morbo conualuerit.

QVOD Concilio Agathensi cautum est, id unusquisque parochus praestare curet, ut Missa sacrificio, peracta, si quos in parochiale uicinia egrotos habet, frequenter, atque ad eodē quotidie, quantum per alias suae curae parochialis occupationes potest, inuisat, atque eidem praestet, quae sunt sollicitudinis, numerisq; parochialis officia, prout opus esse uiderit.

VT Episcopo, eiusq; Vicarijs, aut uisitoribus aliquando constet, diligens parochorum in salutaribus illis officijs, quae fidelibus egrotantibus illi debent, cura; eorum unusquisque librum praecipuum habeat, in quo sigillatim, praescribat singulis diebus parochia suae incolas, qui mortem obierint, et quae sacramenta eorū unicuique ministrarit, et praeterea quando commendationis animae officium praestiterit, et quo die hac singula ministrarit.

CONSTITUTIONVM PARS SECVNDA.

De Cura Pestilentiae.

SVperioribus proximis annis funesta pestilentia contagio primum urbes aliquot Italiae celeberrimas, op

pidā per multa, et pagos complures, deinde sensim lōge, lateq. dimanans, Mediolanum, eiusq. diocesim fere omnem, et aliquam provinciam partem ita uehementer inuasit, ut multiplicem, uariamq. stragem ediderit. Quo afflictissimo tempore res multas commiseratione, lachrymis, luctuq. dignas, et aliunde audiuius, et oculis nostris in urbe, diocesiq. Mediolanensi adspeximus. Tanta enim illius uis est, tamq. uehemens, ut cum occulte in omnes partes progrediens, breui momēto temporis, quasi repentino quodam impetu turbidū tempore, homines obruat, teterrimi contagii metu omnes fere consternent. Quamobrem eo pauore animi commoti, atque obstupescēti pleriq. tantum abest, ut officij sui partes fortiter amplectantur, ut, quasi ē mentis suae statu repente dimoti, ne cogitare quidem, ne dum deliberationes, cōsiliaq. suscipere possint, quid in calamitate publica expediat, et quid planē necessarium sit.

Alij uerō eo metu affecti, dum humana prudentia cautionibus se tueri uolunt, eam sibi sollicitudinem qua tota mundana diligentia praesidijs nititur, ita praepostere struunt, ut religiosi, pietatisq. christiana, si omnino non obliuiscuntur, eius tamen officia intermittant. nam saepe fit, ut Missae sacrificio interesse, sacramenta suscipere, ecclesiam frequentare, ad conciones sacras conuenire, supplicationes publicas, publicaeq. orationis munus obire negligant, et quos cognationis gradu coniunctissimos, quosq. charos habent, si quando fortasse in pestiferam labem, aut in suspicionem eius incidunt, non modō illos non curēt, sed etiam ab ijs ipsis lōge, admodum refugiant. Atque haec quidem ipsa animi percussio cum eos inuadit, qui potestate, auctoritate, et opibus praestant, certē multis partibus calamitosior est, quam omnis pestis contagio, cum inde non morā solum aliqua, sed etiam impedimentum non mediocri procuratori, et apparatus remedium afferatur, et alia deinde multa perniciosa damna existant. Immo, quod graue est, inde accidit, ut egentibus aliquando alimenta necessaria non suppedientur; pestiferis plagis medicina non adhibeatur, et subsidia spiritualia, id quod grauissimum est, interdum non ministrentur, ecclesiastica stationes nonnullis in locis deserantur, diuinorum officiorum cultus saepe negligentior sit, pietatisq. christiana exercitationes languescant.

In tanta igitur rerum difficultate pro paterna charitatis studio, proq. Archiepiscopalis officij nostri munere necesse habuimus, multiplicem sollicitudinem suscipere, multos labores subire, multas functiones exequi, quas à pastore gregei sibi commissio, praestari, et christiana charitas, et pastoralis cura ratio efflagitabat. At omni rationi planē consentaneum est, ut, quem admodum parens optime, qui filios unice diligit, cū in praesenti, tum in futurum eis prospicit, ac parat, quae sunt ad uitae cultum necessaria, ita nos paterna charitatis officio adducti, omni praecautioe fidelibus provinciae nostrae, in hoc concilio provinciali quinto consulamus, prouideamusq. deinceps, quae experiendo co-

gnouimus, pestilentia tempore salutaria esse adiumenta. Id uerō etiam maxime faciendum censuimus, cum praesertim subuendum sit, ne aliquando ob eadem Dei offensionem, ob maleq. facta, quorum semina nondum euulsa sunt, iterum illa pestifera labes in provinciam nostram irruat. Atque haec quidem ipsa ob eam praeterea causam praecauere uoluimus, quod cum pestis uis subito irrumpat, atque dimanet, non modō de ijs, quae opportuna sunt, mature deliberandi, consultandiq. tempus relinquit, sed celerrime agendi necessitatem omnem imponit. Accedit etiam, quod illius calamitatis, atque incommodorum recens memoria cum sit, ac recordatio, hoc tempore facilius multo est, quam multis post annis eo de genere adiumenta opportuna excogitare, consiliaq. adhibere, dum praesertim superstitēs adhuc sunt, qui semel pestifera contagionis mala, et detrimenta experti sunt. Est uerō illa item ratio, quod, cum nos in hoc provinciali conuentu, spiritualibus praesidijs, misericordiaeq. operibus, et charitatis fonte manantibus, uiriuersos, et singulos omnis generis, et ordinis homines in pestilentia tempore instruimus; haec tota nostra uel instructio, uel praecautio eō refertur, ut officiorum sanctitate, et operum religione, quasi pro publicae ualeitudinis recuperata munere, grati animi erga Deum testimonia demus, atque afferamus.

Partitio officiorum, quae pestilentia tempore praestanda sunt.

Sunt igitur per multa officia, quae pestilentibus temporibus christiana charitas docet praestanda esse, siue tempus spectetur, quo primum pestis suspicio, periculumue imminet; siue locus inspicitur, in cuius uiscera, illa miserandum in modum se infudit; siue hoc ipsum consideretur, cum scilicet, ea paulatim languescēte non solum spes recuperandae publicae ualeitudinis ostenditur, sed, cum ad omnem à morbo confirmationem maior in dies progressio fiat, demum omnis inde conualescentia existit.

Atque in ijs quidem officijs alia propria uniuscuiusque sunt, ut potē Episcopi, et parochi, et cleri tam saecularis, quam regularis, et magistratus, et patrisfamilias, et omnis denique populi: alia uerō quadam communia, quae eiusmodi sunt, unde illa, quae propriè, praecipueq. à singulis praestanda sunt, proficiuntur, atque emanant.

Officia multiplicis considerationis communia.

In communibus porro officijs, in quorum assidua cogitatione, atque usu omnes se se pie exercebunt, haec sanè erunt.

Primum secum tota mentis cogitatione, totoq. animo reputabunt omnes homines, quae, et quanta pestilentiae uis sit, quam tetra illius contagio, quantas, et quam uarias strages breui edat; quam multas miseras, quamq. horribiles calamitates, rebus publicis im-

portet, quam breui animi consternatione cunctos uel

fortissimos uiros aliquando efficiat; quam ualde ob eam causam formidolosa, quod ita derepente ab hoc saeculo ad tremendum illud Christi Domini iudicium animas abripit.

Deinde attentissima meditatione considerabunt, à quo pestifera illa lues existat, nempe à Deo, cuius uoluntati in primis illam acceptam referent. Dauid enim, optione data trium calamitatum, pestis, faminis, et belli, in ea deliberandi facultate pestilentiam maluit, cum dixerit, malle se in manus Dei, quam hominum incidere.

Tum causas, quamobrem peste Deus mortales affligat, diligenti indagazione perquirent. Atque in ijs quidem causis cum multa alia afferantur, ob quas calamitatibus, miserisq. aduersisq. rebus homines ille dixeret, tamen hoc sibi certo persuadeant, quod à sanctissimis patribus traditum est, cum Dei maiestatem multis hominum peccatis, flagitijsq. laedi, ac uiolari uident, hanc ipsam causam potius esse, cur is calamitates, et plagas infligit, eo tamen consilio, ut in uiam reducat homines, ne, ut ait S. Paulus, cum hoc mundo dammentur.

In eam praeterea cogitationem incumbunt, quam multiplex, quamq. ampla materia, et quasi seges christiana uirtutis, charitatisq. exercendae detur illa tam graui afflictione, grauissimisq. illis, et permultis difficultatibus, quas secum pestilentia inuehit. Quae in cogitatione uideant simul meritorum, quibus adiutrice diuina gratia, ad calum uia munitur, fructus inde extare posse, et amplissimos, et uberimos.

Haec porro per se satis explorata sunt, meditationum, cogitationumq. officia, in quibus pestilenti tempore fideles assidue uersabuntur: sed multa inde consequuntur, quae eo ipso praesertim tempore in omnium animis, mentibusq. perpetuo infixae inherere debent.

Atqui in ijs illud maxime sibi propositum habebunt, quando anima corpori praestat, tantō studiosius animae cura, et sollicitudo; corporis incolūmitati, et studio in periculo praeferenda est, in quo et anima, et corpus eo pestilenti tempore uersatur.

Immo uerō illud pro certo, exploratoq. habeant, à Deo potissimum, et publicam, et priuam singulorum incolūmitatem, prosperamq. corporis ualeitudinem omni pietatis officio implorari oportere: nisi Dominus cuderit ciuitatem, frustra uigilat, qui custodit eam, inquit propheta. Quamobrem sciant, spem omnem irritam, atque inanem esse, quae Dei ope in primis non nititur, sed tota solum uel in humana prudentia, diligentia, aut in rerum copia, atque opibus, aut in corporis robore, et uiribus, aut in alijs id generis praesidijs collocatur.

In animum autem perpetuo inducent, recuperandae et publicae, et priuatae ualeitudinis, incolūmitatisq. et potissimum rationes esse, quae ad Dei gratiam reconciliandam, ad ueram peccatorum penitentiam, ad priuos usus emendandos diligentissime conferuntur. His porro officijs, et rationibus neglectis, aut praetermissis cetera putabunt parum ualere, immo planē

inutilia esse, illa uerō etiam perniciosa admodum remedia, quae secum peccatum coniunctum habent.

Haec omnia cum sibi quisque perpetuo persuasa habeat, tum maxime et priuatis colloquijs, et publicis concionibus non solum Episcopus, sed parochi, et concionatores pro suo quisque munere, in hominum mentibus quam diligentissime inserere studebunt, tamquam semina quaedam officiorum fere omnium christianoꝝ, quae infra explicata, et demonstrata pestilentibus temporibus praestanda sunt.

His porro officijs cogitationum, meditationumq. certarum, quas eo de genere sibi fideles animo rectissime conceperint, instructi, non modō non languescant; sed ualde etiam se excitabunt in omnes partes praestandi christiana charitatis opera.

De praesentia, et constantia, omnium.

Sullo unquam tempore, uel afflictissimo, aut Episcopi sollicitudo, aut sacerdotum ministerium, aut magistratum, decurionum, et aliorum omnium, qui praesertim prudentia, fortitudine, constantia, charitate, alijsq. uirtutibus praestant studio quam diligentissimo opus est; cerie in pestilentia, cuius immamissima uis, repentinaq. impetu cuncta, nisi eorum uirtute fulciantur, breui labuntur, atque ruunt, est maxime necessarium. Itaque ij omnes, singuliq. labēti patriae, et auctoritate, et exemplo, et muneris commissi officio operam necessario tempore ferre studebunt; proinde non modo illam non deserent, ut imperita multitudo aliquando saetitare consuevit, ut potē quae ab omni consilio inops, uulgo consternata, ac sola tantum pestis uoce percussa, lōge refugit, sed in eius custodia, quasiq. uigilia ita permanebunt, ut à rebus, et publicis, et priuatis, quibus eorum potestate, aut officio, uirtuteq. succurrendum est, oculos numquam deiciant.

Nec uerō in tanta omnium perturbatione, ac trepidatione animo demisso, et contracto erunt, sed forti, magno, atque adeo paratissimo ad omnia charitatis officia, et ministeria. Neque propterea in ancipiti deliberatione uersabuntur, aut in quaestionem adducent, quae ipsi officia necessario praestare debeant, quae rursus minus necessaria, quod iure illis praestandis deinceps, sed ardenti dilectionis, et pietatis studio incensi, cuncta potius ijs officijs metientur, quae sibi, in summa ea necessitate, periculose constitutis, praestari ab alijs maxime uelint.

Hanc ipsam porro rationem, atque usum in populis, etiam finitimis peste, aliaue calamitate ob pestē afflictis, subleuandis, et adiuuandis adhibebunt.

Et quoniam cunctis alijs studijs, atque officijs potior, multisq. partibus praestantior est, spiritualis cura, paternaq. charitas, quam Episcopus, parochi, animarum curatores, et sacerdotes, tamquam optimi parentes de filiorum salute solliciti, omni paterno studio conferunt: ideo ipsos in primis admonemus, ut praesentes adsint pestilentiae tempore, quo fideles opus admo-

dum habent, et ipsius Episcopi auxilio, et eorundem parochorum, sacerdotumque ministerio, cum ad cetera omnia charitatis, misericordiaeque opera, atque officia, tum maxime ad spiritualia adiumenta, et ad Deum non solum precibus, sanctissimisque orationibus, sed etiam omni alia ratione placandum.

Quamobrem ob oculos sibi proposito tam magno populi sibi commisi, periculo, paternae charitatis uiscera indutus, constantique illa Episcopalis animi uirtute praeditus, quaecumque pietatis officia a parente optimo, filijs praestari afflictissimo illo tempore oporteat, ea studio, et ministerio suo ita praestabit, ut ad omnia charitatis christiana opera ceteri homines inflammantur, cum maxime singulari, et egregio illo suo exemplo; tum uero etiam pio quodam ardore sanctorum cohortationum, quas ad clerum, ad populum, ad magistratus, decurionesque praesertim adhibebit, ut uniuscuiusque studium, officiumque tum uniuersae, tum singularem excitet, et inflammet, cunctosque in curae suae officijs constantissime contineat.

Parochi autem, animarumque curatores, tantum abest, ut necessario eo tempore populum, cuius curam gerunt, aliquo modo destituant, ut fixa animi deliberatione sibi statuendum putent, omnia proorsus, etiam mortis pericula paratissimo animo subire potius, quam fideles Christi sanguine redemptos, ac sibi praecipue in curam traditos, in summa pene omnium adiumentorum necessitate deserere.

Reliqui etiam Sacerdotes, et clerici, qui ecclesiae stipendio aluntur, ut Dei laudes concelebrent, praesertim pro populo adhibeant, tunc maxime intelligent, sibi in statione, et quasi in perenni uigilia quadam sacerdotali, et clericali manendum esse, cum diuinae irae placatio exoretur oportet supplicationibus, litanijs, sacrificijs, frequenti sacramentorum usu, et alijs christiana religionis ministerijs, quae potissimum sacerdotalis officij sunt.

Populus uero non modo longius a patria, quae una omnes omnium charitates complectitur, non refugiet, sed pra illius amore persistet, hocque unum sibi praescribet, ut ereptis morum erroribus, conuulsisque uiriorum seminibus, unde pestiferam labem, atque exitium comparatum esse existimare debet, criminum, et peccatorum, quaecumque conceperit, admiseritque, uere sanctaeque poeniteat, et uitae emendandae propositum, fixa deliberatione suscipiat. Supplex item quam frequentissime ad Deum confugiat, qui in medio etiam nubis, et afflictionis arcum propitiationis suae ostendit, fune suaque erumna oppressos, suae item diuinae benignitatis ope subleuat.

Episcopi sollicitudo in orationibus publicis.

IAM uero Episcopus, ad quem gregis custodiendi perpetua cura refertur, ut uniuersi populi supplicantis religiosa, solemnique oratione Deum placet, cum primum in locis finitimis pestis grassatur, certas, statasque publicas processiones triduanas non semel, sed

iterum, atque adeo saepius, si opus erit, et in urbe, et in diocesi indicet: quas ieiunio, cleemosyna, sacco, cilicio, omni que maesto, et lugubri amictu, pedibus nudis, capite aperto, omni poenitentiae publica modo, uocibus ex intimo animo ad misericordiam implorationem emissis, gemitu, lacrymis profusis, intentissimo assiduorum precum studio, et omni denique non externo solum, sed interno pietatis religiosa officio sancte agi, atque celebrari studebit.

Ad quas processiones etiam Sanctorum reliquias sacras, praesertim, quae insigniores sunt, uniuerse aliquando adhibebit.

Statam illam, et solemnem orationem quadragesima horarum, religiose celebrabit: ad quam uniuersus clerus, et populus, per certas regiones, et parochias distinctus, ex Concilij provincialis quarti decreto pie, et ordine conueniat. Atque in eius quidem celebrata, quod religiosus omnis clerus, populusque ad publicae precatationis studium excitetur, sermo breuis satis singulis horis habebitur a perito sacerdote, qui orantes uehementius inflammet.

Curabit etiam, ut omnes, et singuli peccata confessi, certo dominico, alioque festo die, sacram communionem sancte sumant.

Statas praeterea processiones, quae speciatim ab uniuerso uniuscuiusque collegiatae ecclesiae clero, etiam regulari, et ab unaquaque ciuitatis, uel diocesis regione in singulas hebdomadas fiant, certo praescripto modo instituet.

Certarum ecclesiarum, in quibus praesertim insignia pietatis, et religionis monumenta extant, uisitacionem constituet, ut ad eas scilicet supplicandi causa, ac studio, uniuscuiusque uicinia parochialis populus collegiatim certis diebus conueniat.

Orationem matutinam, ac uespertinam ardentius excitabit; et uero, ubi intermissa est, restituet quam diligentissime.

Orationem item sine intermissione, ubique, et in urbe, et in diocesi, certa parochialium, collegiatarumque ecclesiarum, ac Monasteriorum praeterea distinctione, indicet, atque statuet.

Litaniarum etiam quotidianarum, quas et domi, et foris certis locis, in ecclesijsque praesertim adhiberi curabit, certam rationem inibit.

Ieiunium, si minus in hebdomada pluribus diebus, at in feria sexta saltem, uel Sabbato, praeter statos uigiliarum dies a populo agi suadebit: alia praeterea uere poenitentiae signa, diuinae misericordiae imploranda studio suscipienda, demonstrabit.

In ijs quaque religiosi adiumentis illud etiam adhibebit, ut uniuscuiusque parochiae adibus, domicilijs, et habitationibus parochi singuli, stata religiosa praerite benedicant ad instructionis, eo de genere, in hoc Concilio editae, praescriptum.

Ut autem denique totius provinciae populi supplicatione etiam adiuuetur, eo necessario tempore litteras de periculo, suspensione pestilentiae ad Metropolitanum, ceterosque provinciae Episcopos celerrime scribet.

Cura

Cura Metropolitanorum, et prouincialium Episcoporum.

Pestilentiae, quae urbi, locoque prouinciali imminet, periculo audit Metropolitanus eam curam, cogitationemque suscipiet, ut non solum in Metropolitana urbe, eiusque diocesi, sed in uniuersa prouincia supplicationem, orationem, et alia pietatis opera indicat litteris, omni cohortatione plenis.

Reliqui prouinciae Episcopi ei, cuius diocesis ex pestis periculo laborat, charitatis officia nauare non differunt.

Illi animum, spiritumque addent, et maiorem officiorum ratione facient, ad episcopalis, paternaeque charitatis partes in pestilentia, si irruerit, exercendas. Quod officium saepius praestabit uicinior Episcopus.

Proposito etiam exemplo sanctissimi Pontificis Cornelij, et beati Cypriani Episcopi, martyrum, quorum alter alteri, in laboribus, et periculis uersanti, lit terras, plenas consolationis scribebat, Episcopum crebris litteris consolabuntur item, et confirmabunt.

Curam etiam aliquam inibunt, ut de illius, et diocesis, et urbis statu certiores aliquando fiant, quo ardentiori studio flagrent subleuandi necessitates.

Studebunt in primis ei opem afferre, tum oratione publicis, supplicationibus, tum etiam eleemosynarum, prout unusquisque poterit, largitionibus.

Omnem etiam praeterea rationem quisque diligentissime exquirat, quae fratris Episcopi, eiusque etiam populi periculo, et difficultatibus, cum eo coniunctis, opportune, ac benigne succurratur.

Id omne pietatis officium Metropolitanus longe flagrantiori studio praestabit, ut eius exemplo, ac documento ceteri prouinciales inflammentur ad rei pia imitationem.

Sollicitudo Episcopi in morum corruptelis eripiendis.

Episcopus praeterea, cuius diocesis in periculo pestis uersatur, tunc in primis accurate inuestiget, quae potissimum corruptela, quae publica peccata sint, et quae scelerata, flagitiosa, quibus Deus maxime offendatur, eiusque ira concitetur. Haec igitur cum funditus conuellere studeat, tum uero ea, quaecumque sint diuino cultui repugnantia.

Ac rursus, omnia pietatis officia in usum ut diligentissime renouentur, sedulo curabit.

Sanctioris disciplinae uicium a se faciet, perinde ac si peccatis suis potissimum pestilentiae, quae populus affligitur, causam dedisset, proinde in eo attente figet oculos, ut accurate perspiciat, quid a se uelit Deus, quid iubeat, quid prohibeat.

Ad normam uoluntatis diuinae omnia sua consilia, omnes cogitationes, omnia opera, et uerba, omnes denique uitae suae rationes conformabit: et officij sui pastoralis momenta diuini iudicij legibus perpendet.

Et sua, et populi peccata pijs, et crebris gemitibus de-

plorabit.

Affidua prece, summaque sanctissimae orationis contentione, diuini luminis illustrationem sibi deposcet, ut omnia uidere, omnibus consulere, esse pro omnibus uehementer sollicitus, et omnia denique, quae ad populi sui curam rectissimam pertinent, circumspicere, et mentis oculos collustrare, necessario tempore possit, supplex perpetuo Deum orabit, ut dissectis peccatorum nubibus, pluuiam, et rorem diuinae suae misericordiae effundat in populum, suae curae commissum.

Cum igitur uita suae rationes diligenter examinabit, cunctaque uidebit, quae a se praestari oportet, ut non modo in graui culpa, sed in nulla quidem, uel minima offensa sit apud Deum; tum familiae instituta, mores, omnemque disciplinam recognoscet; et omnia non tantum uniuersae, sed speciatim, sigillatimque, diligentissime perustrabit.

Tantumque quo ad eius fieri humanitas poterit, aberit, ut quicquam offensionis, culpae in ullo quoquam residere patiatur, ut stanaat potius, quasi nexu disciplinae sanctissimae deuincire omnem familiam, ac domum episcopalem, quae, tamquam officina christianarum uirtutum, ceteris exposita esse debet ad imitationem.

Fori praeterea sui ecclesiastici rationem, atque usum omnem explorabit, hocque attentius, ac diligentius, quod grauiore Dei offensiones ex inique factis, iniquisque iudicijs existere solent.

Peruestigabit etiam, ac dispiciet attentissime ecclesiae suae cathedralis, et cleri illius disciplinam; in qua, si quid uel uniuersae, uel speciatim offendi animaduertit, studiosissime emendabit, et corriget; cum praesertim inde documenta omnia optima institutionis, et normae sumi conueniat.

Ut uero reliquis omnibus, in quibus aliqua offensio subesse possit, prospiciatur, et consulatur, synodum diocesanam, si expedire censuerit, diligentissime habebit, in qua praecavebit, quae opportuna, quae necessaria, quaeque salutaria maxime erunt, pro temporis ratione.

At si minus synodum coget, saltem Vicarios foraneos ob eam ipsam causam euocabit, ut non in urbe solum, sed in omni diocesis parte, etiam atque etiam diligenter, depulsis morum erroribus, profligatis publicis offensionibus, euulsisque malefactorum seminibus, omnis uitae emendatio, et disciplina christiano nomine digna instauratio, atque adeo institutio procuretur.

Hoc idem quod in omnes partes recte, sanctaeque agendi studium uehementius excitetur, cum sacerdotibus confessorijs, et concionatoribus aget quam diligentissime.

Reliquum etiam ciuitatis clerum saecularem, et parochos potissimum saepius conuocabit; quos omnes cum ad uitae innocentiam, tum ad uirtutes, quae in sacerdotali, clericali, ordinis elucere debent, eorumque officia usque adeo excitabit, ut salutaris inde fructus in populum deriuetur.

Praefectos item monasteriorum cuiusuis ordinis, quae in ciuitate sunt, ad se aliquando accerset; quibus cum omni

omni cohortatione, sanctisq. admonitionibus, et ijs quidem frequentibus, ubi opus erit, aget, ut in omni monasterio, tum uirorum, tum etiam faminarum si qua illorum cura commissa sunt, sancte, religioseque uiuatur, quemadmodum ex suscepti ordinis instituto ab ijs fieri oportet, qui in religionem se Deo dicarunt.

Monialium uero, quarum curam gerit, reformationis rationem omnem suscipiet, et exequetur: quod sanctius illa, religionis officis dedit, calamitati publica, et uita meritis, et oratione, precationibusque succurrant.

Itidem agere non desistet cum praefectis, curatoribus, ministrisue locorum piorum, et cum caeteris item piarum confratrarum scholarumue hominibus.

Nec uero peccata, et offensiones publicas dissimulabit, si quas in eo, qui ciuitati praest, in magistratibus, in decurionibusque inesse perspexerit: sed animu ciabit eis errata, in quibus offendunt. Nihil, ad salutem publicam potius esse ostendet, quam ab illis in primis pietatis christiana opera uicem coli, quamq. instituta munus, et officium depulso omnis cupiditatis dominatu, rectissime, atque aequissime omnibus administrari.

Omni etiam officij genere cum eisdem aget, atque hoc sedulo instabit, et urget, ut publica auctoritate, publicoq. decreto, si modò res eiusmodi est, de qua per illos decesserit liceat, tollantur, et radicitus extirpentur, quaecumque sunt, ob qua Deus palam praesertim, ac publice offendatur.

De populi denique uniuersa disciplina conseruanda, et peccatis tollendis, ad qua procliuus, frequentiusue prolabitur, omnem rationem etiam cum sacerdotibus inibit, totus in ea cura desit, ut à Dei offensionibus ad uirtutum christianarum officia illum planè reuocet.

Immodò uero hoc etiam ualde studebit, ut uoluptaria omnes actiones, in quibus uulgi multitudo aliquando uersatur, uani opinione, cum putet, pestilentiam mundanis letitijs facilius cauere, omnino abijciantur, quales sunt saltationes, profanae cantiones, comessationes, crapula, et caetera eius generis: quibus plerumq. multa peccata coniuncta sunt.

Populum quoque inducere procurabit, et ad consuetudinem profusis sumptibus modum, et ad inueteratas malas consuetudines detestandas, atque planè abijciendas.

Id omne non solum cum populo ciuitatis, sed etiam cum dioecetano paterna sollicitudine aget.

Accersit praeterea ad se omnes praefectos uniuersumque collegij, etiam artificum, quorum operam, et diligentiam adhibebit ad rescindendos prauos usus, si qui in eorum collegijs, aut artificijs sunt, unde aliqua Dei offensio existerat.

Patribus familias illud magnopere suadebit, ut aleatorij ludj, imprecationes, blasphemiae, uerba impura, turpia, impudicae choreae, saltationes, pompae luxus, profusa conuiuia, et caetera, que ab intemperantia manant, procul ab omni domo arceantur.

Omnes uero, et urbis, et dioecesis partes cum ipse ac-

currendo inuisset; tum alios probatos, uiros ecclesiasticos ob eam causam nomine suo mittet: et uero qua oportuna sunt, curabit, ac, ut adeo exequatur, ut nulla ex parte optimi parentis, uigilantisque pastoris cura, studium, uel ministerium desereretur.

Singulorum crimina diligentius inuestigabit, qua praesertim cum diutiora sint, ad ira diuinae concitationem plus roboris habent, ut adulteria, concubinitas, usura, nefarii contractus, bonorum ecclesiasticorum usurpationes, res male partae, et alia eiusdem generis, quibus praesens, salutareque remedium accommodabit. Quamobrem unumquemque, quasi somno obliuionis peccatis dormientem, excitabit, ut opus erit, ad penitentiam, ad lachrymas, et flagitiorum detestationem, depulsionemque, ut re ipsa praestet, qua cum disciplina christiana rationibus, et studijs conueniunt.

Pacem, et concordiam inter dissidentes reconciliabit.

Lites componere, controuersias dirimere, cuncta cuiusuis generis dissidia tollere, similitatem, odia restringere, factionum semina conuellere studebit.

Quae male partae sunt, maleque ablata restitui curabit. Omnes denique pastoralis officij, atque auctoritatis nermos eo intendet, ut et offensis publicis sublatis, et disciplina christiana sanctioribus institutis, et omni rectè agendi studio, omni christiana uirtutum usu, et exercitatione ab uniuerso clero, populoque imploretur, atque exoretur misericordia Dei.

Cura in alijs cautionibus tuenda publicae ualeudinis.

IS aliuementis spiritualibus alias cautiones Episcopus adhibebit. Atque in primis quidem edictis Episcopalis, aliaque omni ratione de publica ualeudine tuenda certas rationes inibit, atque edicet, quas cum in locis ecclesiasticis, tum ab hominibus clericalis ordinis, ab alijsque Episcopali iurisdictioni subiectis inuolant ob bonum publicum seruare mandabit. In omni autem deliberatione, et cautione, quam tuenda publicae incolumitatis causa suscipiet, id studebit, ut consultationibus cum magistratu sanitatis habitis, quicquid ipse eo nomine cauerit, cum illius publicis edictis, ad ualeudinis publicae commodum pie, et rectè pertinentibus, non dissentiat, nec discrepet; sed in omni eius generis ratione, qua ad bonum publicum tota refertur, unus idemque sit utriusque consensus, summaque in re adiuuanda publica charitatis conspiratio. Idem praeter ea, qua hac instructione demonstrata sunt, potestatem etiam praefecto regionario, et Vicario foraneo ac alijs uisitoribus faciet, alia non modò generatim, sed speciatim statuendi, atque exequendi, que in pestifera contagione utilia, opportuna, et necessaria illi uiderint ad publicae ualeudinem tuendam, qua ab Episcopalis praescriptis, et regulis non discrepent. Quicquid uero illi agent, opportuneque ac necessario stuent, id quamprimum Episcopo significabunt.

In omni autem re, quam magistratus sanitatis aget, uel cauebit, publica ualeudinis causa, operam dabunt.

bunt, ut diligentem eius cautionem, studiaque imitentur ad Episcopalis regularum praescriptum.

Parochi etiam, caeterique ecclesiastici homines id unum quoque maxime studebunt, ut publicam ualeudinem omni charitatis officio curent, ac praeterea in executionis usum accuratissime perducant, quaecumque non solum hac instructione explicata sunt, sed qua Episcopus hoc ipso de genere, prout opportuna uiderit, publica salutis causa statuerit, et qua item praefectus regionarius, aut Vicarius foraneus, aliusue uisitor muerit, mandatur: immo etiam, si clericalis ordinis homines sunt, qui intra alicuius parochiae fines habitant, illa quoque seruabunt, quaecumque uel ex hac instructione, uel ex episcopi uoluntate, uel alia iusta ratione porochus commonefecerit.

Quae praeterea à magistratibus, decurionibusue ad eam publicae incolumitatis rationem pie ac utiliter consueuerunt, eadem, ut à populo planè seruentur, omni cohortationis officio monebunt.

MA G I S T R A T V S autem, et decuriones, ut eadem publicae ualeudini prospiciatur, et consulatur, cum omnia sapienter, christianaeque pietati congruenter agent, tum ualde cauebunt, qua diuino cultui, et charitatis officijs non impedimentum afferre possint, illa maxime fugienda, suo loco infra demonstramus, ac uerementem in Domino monemus.

Sollicitudo in uniuersumque preparatione spirituali.

EPiscopus in eo praeterea sollicitus erit, ut imminenti illo pestis periculo, confirmationis Sacramentum, quibus per etatem ex doctrina Romani catholismi ministrandum est, ubique ministret: cum illi, si pestis irruet, in eo statu futuri sint, ut periculum mortis non modò in singulas horas, sed in singula momenta pertimescant.

Id etiam sedulo curabit, ut sua quisque conscientia latebris diligentissime, discussis, omnis ante acta uitae peccata confiteatur.

Timetiam, ut ad tam salutare penitentiae Sacramentum omnis frequenter accedat; ita ut cum quis se peccati mortalis lae inquinatum esse conscius erit, eo Sacramento illud expiare quam primum studeat: nec uero ad extremum differat, cum non modò suspicari, sed certè omnino timere possit, ac debeat, si pestis Dei permisso irruerit, illo pestilenti tempore maxima cum difficultate sibi praesto fore subsidia tam corporis, quam animae.

Itidem ad frequentem sanctissimae Eucharistiae usum fideles omni studio accendet, et, ut saltem semel in hebdomada illam sumant.

Ad ea, quibus Dei iram placari, eiusque misericordiam implorari compertum est, pietatis opera, praesertim ad assiduam orationem, ad ieiunium, ad eleemosynam crebro hortetur. Ad cuius largitiones uberioribus populum fidelem ualde etiam incendet, illud singulare exemplum ethnicorum, qui euangelicae lucis expertes, cum in grauissimam pestem olim inciderint, opinione per-

suasi, eam sibi calamitatem inflictam esse, quod nulli pietatis studium, nullumque beneficentiae, liberalitatisque officium egentibus hominibus contulerint, ad eam propulsandam id consilij adhibuerunt, ut eorum domus, officina, tabernae indigentibus, ac pauperibus paterent, qui inde res, quas propterea palam omnibus exposuerant, ad uitae usum necessarias, gratis, libereque sumerent.

Ab omnibus, eo pestis imminenti periculo proposito, domui suae disponi, et consili suadebit, ut scilicet uniusquisque, res alienum, si quod contraxit, rectè dissoluat, nomina quaecumque explicet; lites componat, transigat; testamentum conficiat; nec denique res domesticas contractas, difficultatibusque implicatas relinquat; ne fortasse, si mors, ut in pestilentia euenire solet, continuo oppresserit, sibi liberis, bonisque suis rectè consulere minus possit, indeque propterea uel litium discordiarum inter filios, agnatosue semina, uel aeris alieni soluendi difficultates, traditoresue solutiones, uel controuersiae aliae, et, quod graue est, spiritualia incommoda existant, qua animae saluti detrimentum, perniciem afferrant.

HA E C eadem sanè omnia, et singula officia, in regione, sibi commissae, et praefecti regionarij, et Vicarij foranei, et uisitatores, et parochi in parochijs, uicinijs ex Episcopi instructione, et praescripto pro sua quisque munere praestare, atque exequi studebunt. Haec itidem ipsa pro sui muneris partibus cum in collegijs, confraternitatibusque praefecti, tum in adibus priuatis curabunt diligenti studio, omniq. charitatis contentione.

Preparatio adiuuentorum spiritualium peste imminente.

EPiscopus uero omnia adiuuenta, antequam pestis populum inuadat, diligenter conquirat, et parare studeat, quibus fiat, ut, si pestis ingruerit, ne quid illis populis, quos inuaserit, desit, neque ad animae salutem, neque ad corporis medicamentum, uictum, et curam.

Confessarios, concionatoresque, quorum ministerio, operam necessario eo tempore adiuuetur, aliunde, ut diligentissime potest, ad se accersere, et conducere, tum ad urbem, tum ad dioecesis oppida, et loca praesertim insigniora curabit.

Ac praeter parochorum curam, certos etiam alios sacerdotes undique, quantum poterit, anni pietatis officio conquiret, qui charitatis ardore inflammati, paratissimi sint ad omnia ecclesiastica ministeria, illis praestanda, quos uel pestis morbus, uel suspicio inuaserit.

Iis, et concionatoribus, et confessarijs, et alijs sacerdotibus necessaria alimenta, ut subministrantur, omni ratione curabit.

Alios praeterea clericalis ordinis homines, charitatis studio flagrantem deliget, qui modò, huc, modò illuc uisitando accurrere possint.

Delectum item habebit, aliquorum sacerdotum, atque aliorum, quos potissimum adhibere possit ad curam ecclesiasticorum hominum, pestis morbo, suspicionem laborantium.

Ad omnem porro curam, quod uehementius uniuersis, et singulis pestilentia tempore incenditur, indulgentiam a summo Pontifice ijs procurabit, ut pote. Sacerdotibus, qui peste affectis sacramenta ministrarint.

Medicis, eos curantibus.

Chirurgis, tonsoribus, qui uenam secant, qui uel plagis medicamentum apponunt.

Nutricibus, que infantibus, peste laborantibus, suspectis uel lac præbent.

Obstetricibus, qua mulierum in eo morbo, suspicionem uersantium, partum adiuuant.

Ministris, qui peste egrotantibus assistunt.

Baniis, qui pestifere affectos, suspectos uel ad curandum locum perducunt, ferunt uel.

Illis item, qui peste mortuorum corpora sepeliunt.

Iis denique omnibus, quicumque sint, uel maris, uel femina, qui illorum sustentationi, et curationi aliquo modo seruiunt, qui item eleemosynam, pro facultatum ratione, in eorum adiumentum contulerint.

Facultatem item sibi ab eodem dari curabit, adiuentis ad eam certis privilegijs, pro regularium cuiusuis ordinis opera, ministerione sine ulla mora, aut impeditio superiorum, pestilentia tempore, ut possit.

Ut præterea populis, ubi ad pauperum, pestilentiaq. morbo, si Deus permiserit, laborantium curam, piumq. studium accendatur, et longe lateq. progrediatur, libros, eo de genere grauissime conscriptos, quos necessario eo tempore studiose legat, ad usum proponet, ut pote Gregorij Nazianzeni homilias, sermones duos Gregorij Nysseni de pauperibus subleuantibus, et Cypriani martyris sermonem unum de mortalitate, et alterum item de eleemosyna, atque aliorum præterea patrum libros eiusdem generis.

Ut uero, que ab illis uel tradita, uel præcepta sunt, in more, atque usum afflictissimo præsertim pestilentia tempore inducantur, eos libellos, uulgariter conuersos, exiguoq. uolumine comprehensos, typis impressos, atque editos extare uolumus.

Iis præterea libris alios, de rerum spiritualium officijs, studijsq. rectè conscriptos, prout opus esse uiderit, ad legendum cum ob alios fructus, utilitatesq. adiunger, tum etiam, ut ne populis, propter intermissas magna ex parte, in pestilentia periculis artes, et negotiationes, otio languescens ad turpes, inanescq. uoluptates tempus traducat.

ALIAS uero facultates, quacumque pestis tempore uel necessariae, uel opportuna a summo Pontifice impetranda erunt, ita in tempore diligenter impetrare studebit, ut si peste statim irruente litterarum cursus intercludatur, aut retardetur, ne mora ulla ijs adiumentis interponatur, qua in pestilentia opus esse possunt.

In ijs facultatibus erunt hæc scilicet.

Facultas concedendi plenariam indulgentiam peste laborantibus, confessis, aut contritionis signa ostendentibus.

Facultas concedendi indulgentiam ijs, qui in quotidiana oratione, per septem horas distincta, uersantur.

Facultas, privilegium aliquot altarium, ut cum in eis scilicet sacerdos pro aliquo defuncto Missa sacrificium obtulerit, eius anima suffragetur ad liberationem a penis purgatorij.

Facultas, qua etiam delegari possit, absoluedi scilicet in foro conscientia a peccatis delictis, et censuris, summo pontifici reservatis, etiam in litteris, die cana Domini promulgatis.

Facultas etiam aliqua absoluedi in foro exteriori.

Dispensandi item cum sacerdotibus in quibusdam irregularitatibus, etiam ob mortem secutam contractis, id quod facile euenire pestilentia tempore potest in curatione egrotantium, etiam sine ulla delicti culpa.

Conuertendi etiam alicuius eleemosynæ legatarius, saltem ad tempus, si quando ad pauperum necessitates subleuandas illud expedire uel necessarium censuerit.

Quæ enim ob piam aliquam causam legata, uel relicta sunt, ut uidelicet, uel in diuinum cultum, uel in puellarum nubentium dotem, uel in alium eius generis usum erogentur; ea tunc sæpe expedit ad egentium hominum uictum, et sustentationem conuertere.

Decernendi, statuendique utilitatis publicæ causa quicquid opus erit, atque adeo compellendi etiam, ut ecclesiastici homines ab Episcopali iurisdictione exempti, et regulares etiam, ac locorum præterea piorum, si qua eiusmodi loca, ab Episcopali iurisdictione immunita sunt, præfati, curatores seruient, atque adeo præstent, quæcumque is, ob publicam utilitatem deorsuerit, statueritue, penis etiam, et censuris propositis.

Metropolitano etiam facultatem impetrabit, qua, ubi pestis est, sibi permittitur, ab aliquorum decretorum prouincialium præscriptis rationibus, qua in pestilentia seruari minus possunt, aliquando discedere, ut pote a conditionibus loci, et altaris, in quo Missa celebranda erit, a regulis item, quibus uelatum est, extra sedem confessionalem in ecclesia confessiones audire, et ab institutis etiam celebrandi foraneos conuentus, et ab alijs compluribus eiusmodi decretis prouincialibus, quorum potestatem sibi a Metropolitano fieri opus esse, aut expedire ipse uiderit.

Et quoniam pestis tempore tum in ciuitate difficilis, tum in diocesi difficilior ad episcopum aditus esse potest; id præterea in ijs, que episcopalem auctoritatem requirunt, tunc expedit, ampliores facultates, et parochis, et reliquis confessarijs, sacerdotibus, et uicarijs præsertim foraneis concedi, permittitue.

Itaque pro locorum, personarumq. ratione, proq. pestis, periculosus imminentis, grauitate, liberius, præsertim uicarijs foraneis facultates uarias delegabit;

in quibus erunt hæc.

Facultas absoluedi, etiam in utroque foro, a peccatis, criminibusue, interdicto, et censuris, sibi reservatis, ea adiuncta etiam facultate, ut cui delegarit, is saltem in foro conscientia eandem subdelegare possit.

Permittendi sacram confessionem audire extra ecclesiam sedem, atque adeo etiam feminis extra confessionalem sedem.

Concedendi, ut Missa celebrari possit in omni ecclesia, et altari etiam ligneo, ut in uijs, locisq. eiusmodi; et prorogandi rursus facultatem datam.

Constituendi, et approbandi, etiam sine examine confessarios, etiam qui clericorum confessiones audiant. Intermittendi sacerdotales, clericalesue illos conuentus, singulis mensibus præscriptos.

Præparatio annonæ, et ministrorum ad curationem, et sustentationem publicam.

Nec uero ea præparatio, atque adeo præcautio negligenda est, ut a pestis contagione incolumis, et tuta suppellex uel ecclesie, uel sacristie conseruetur.

Ideo, qua præsertim preciosior est, diligenter seligatur, et loco bene munito, et remotiori cautissime foribus tiam obsignatis, asseruetur. Quo etiam loco monimenta iurium, libri, uolumina, scriptaq. grauiora, qua ad ecclesias pertinent, in armario, aut arca custodiantur diligenter.

OMNI officij genere Episcopus cum Magistratibus, decurionibusue agat, atque adeo omni sollicitudine instabit, ut propius accedente pestilentia periculo, patria, que ex horribili, funestaq. illa contagione, multis, uarijsq. detrimentis affici potest, quam opportunissime, celerrimèq. omni sua ope succurrant.

Uideant in primis, omniq. ratione præcaueant, ut cum in peste difficultas annonæ simul inesse soleat, ne quid ad rei frumentariæ, omnisq. annonæ uertatem desit, ac proinde cautionem diligentissimam adhibeant, ut nemo quisquam sit, qui necessario eo tempore frumentum supprimat; cum præsertim sæpe fiat, ut grauissimo illo tempore, longè plures, quemadmodum usu compertum, litterisq. traditum est, fame necentur, quam pestilentia extinguantur.

Quamobrem omnes, qui opibus circumfluunt, et ipsi magistratus præsertim, qui ciuitati præsunt, propositum sibi aliquando habebunt præclarum illud exemplum sanctissimi Pontificis Gregorij Magni, qui et in peste, et in annonæ caritate apertis publicis horreis frumentaria largitione usus est ad populi laborantis sustentationem.

Rationem præterea Episcopus cum eisdem magistratibus inibit, ut tum ex publico arario, censuue, tum etiã eleemosynis, et omni alia subueniendi uia, multorum inopia, ægestateq. laborantium, uictui necessario succurratur; eo præsertim afflictio tempore, quo præ periculis, et metu, artificia, negotiationes, uindicationes, et questus, mercaturarumq. commercium, agro

rum cultura, et omnes alia cuiuscumque opificij exercitationes languescunt, aut etiam magna ex parte cessant, unde homines sibi uictum parare solent: quod fit, ut innumerabiles homines, qui aliàs ab omni re inopes non sunt, sapissimè ex fame laborent.

Quo in officio omni ita Episcopus se geret, ut cum se eleemosynarum largitionibus, pauperum, miserabiliumq. hominum, uere parentem, pastoremq. ostenderit exemplo etiam suo, non minus, quam cohortationibus, omniq. alio officio ceteros ad illorum sustentationem alliciat, atque inflammet.

Ut uero quod ad sustentationem satis esse possit, omnino procuretur; omnes, et singuli, quibus subueniendum erit, certo libro, rectè, ordineq. describantur. Qua in re monasteriorum, etiam, et piorum collegiorum, tam uerorum quam seminarum, ac pauperum clericorum ratio habebitur, quibus necessario eo tempore aliquid in cleemosynam conferendum erit.

Tantum uero absit, ut inopes, et pauperes, pro quibus etiam Christus Dominus sanguinem profudit, se ciuitate, oppidis, pagisue, ab omni ope destituti, exturbentur, ut non modò aliorum, sed mendicantium etiam ratio habeatur, ea scilicet, ut in unum locum congregentur omnes, ubi cum alimenta corporis, tum maxime omnia adiumenta spiritualia suppeditentur.

Parochi etiam, ubi instituta non est, in sua quisque regione parochiali, confraternitatem scholamue hominum, charitatis nomine, Episcopali auctoritate instituent. Cuius confraternitatis erit, necessario illo tempore, et eleemosynas colligere, et cetera charitatis officia obire, ac præstare, quibus pauperes, et egentissimi homines subleuentur.

Instabit præterea Episcopus, ut iisdem magistratus medicos certos conducant, conscribantue, ac paratos habeant, qui peste laborantes curent.

Chirurgos, tonsoresue certos deligant, qui uenam secant, medicamentaq. apponant.

Medicamenta, resq. ad eorum uictum necessarias parent, ac subministrant.

Familios, famulasq. et alios homines charitate christiana præditos conquirant, qui operam, curationisue sollicitudinem eisdem nauent.

Obstetrices certas habeant, que partum mulierum, peste egrotantium, eoue nomine suspectarum excipiant.

Nutrices item certas ad eorundem liberos lacte alendos.

Caprarum etiam certum aliquem numerum ad lactis eisdem præbendi usum, si quando nutricum copia non datur.

Uespillones item, quos Monattos dicunt, plures conducant, quorum alij illa officia præstent, qua a contagio integra sunt, et ab omni suspicionem uacua: alij sint, qui peste affectis se duces, ac ministros præbeant, qui mortuorum corpora sepeliant, qui infecta domicilia expurgent, et pannos itidem infectos, et alia id generis exequantur.

Præparatio locorum curationis publicæ.

Domos publicas hospitalis, loca complura, ampla, et distincta, quæ, alia scilicet peste affectis, alia eo nomine grauius suspectis, alia minus suspectis, alia conualescentibus usui sint, apparent, necessariaq. suppellectile instruant.

Quæ distincta partim peste tabescentibus, partim suspectis, partim ministris, tum in re cibaria, tum in lectisternijs, tum in pannorum purgatione, et lotione usui sint.

Vestes præterea, et lectisternia ad commutationis usum parent illis, qui, uel à peste conualescentes, confirmatiue, aut à suspitione planè liberi, inde migrant.

Situm etiam tuguriorum ad multiplicem illum usum, deligant, et præsiniant. Qua in re etiam, atque etiam caueant, ne loca, ades, domicilia, arcæ, ac situs ullos, quicumque sint, qui ad ecclesiæ, lociue p̄ cuiuscumque ius pertinent, usurpent, occupent, impediant, aut aliqua seruitute implicent, ne ad breue quidem tempus. Quod si aliquo modo attentent, id ne comittant, Episcopus inhibebit, atque interdicit.

Si uerò nullo modo alimunde situs, loca uel haberi possunt, sed ad eam rem necessario usui ecclesiastica sunt: tunc ei, uel ecclesiæ, uel loco, cuius sunt scriptis publicis, à notario, rectè, ritèq. cõsecris, omnino caueatur, ut quicquid damni, detrimentiue eo nomine fecerit, id resarciatur.

QU I situs amplius sit, ut ægroti à grauius suspectis, hi à leuiter suspectis, qui etiam à conualescentibus separatim, aliquo scilicet interiecto sepimento, habitare possint.

Loco sit non humidus, non uliginosus, sed editiori, et apriore, sicco, et salubri. Propè aquam fluentem sit, non torrentem tamen, unde immundatio, elunitione aliquando extare possit.

Extra urbem, oppidum, pagumue, loco tamen propinquo, et commodo, ut adiumenta ad animæ curationem, et corporis usum, aliaq. charitatis officia, atque subsidia facile, et opportune illis subministrari, ac præstari possint.

Parent item materiam omnem, quæ idonea, quæq. satis sit, ad tuguria, cappellas, et domicilia, in eo situ bene extruenda, ut infra.

In eo situ cum tuguria extruenda erunt, hoc uideant, et studeant.

Vt ita uel densissima palea, uel tabularum scettilium apta inter se commissura struantur, ut ab omni aut pluuia, aut uenti impetu, turbine, iniuriæ temporis tuta sint.

Vt ordine recto collocentur, et, si fieri potest, ab parte anteriori ad septentrionem uersus, uel in alia partem salubrem spectent.

Vt singula, quod magis ab omni uligine, humiditateq. defendantur, exiguo riuiulo cingantur, per quem aqua pluuia ex eorum culmine defluens, alio extra illorum situm deriuetur.

Vt eorum solum, subiectis transuersis lignis, aut tabulis, palea insuper multa stratis, ab humo altius saltem tribus palmis extet.

Domicilia, seu casas extra septa tuguriorum parent ad usum laicorum præsectorum, curatorum, custodum, et ministrorum.

Loca item distincta lauationis, et purgationis uestium, et pannorum cuiuscumque generis.

Habitationem item distinctam, ad eorum usum, qui illis purgandis, abluendisue operam nauabunt.

Suppellectilem etiam necessariam supra demonstratam, necessariaq. instrumenta præparent ad horum locorum publicæ curationis usum.

Prospiciant quoque, ne peste ingrauescente, palea desit, ad quotidianam tuguriorum subministrationem.

IN omni autem domo hospitali, publicæ tuguriorum loco, tum crux alta, curante Episcopo, bene, firmiterq. humi suffixa erigetur loco medio, eoq. editiori, et conspicuo: tum ea in primis ratio habeatur, ut si ibi cappella ex pariete iam non est, ea cum altari ex tabulis scettilibus, et asseribus extruatur.

Immo uerò ubi plures sacerdotes constituendi erunt, si minus totidem cappellæ, at saltem duæ omnino extruantur.

AT Q U E in earum quidem extruentione hæ rationes, mox infra demonstratæ adhibebuntur.

Situ eminentiore struantur, ab omniq. parte conspicuo, ut qui in tuguriolis, cellisue sunt, ab eorum ostio, quoad eius fieri potest, sacerdotem celebrantem prospiciant.

Eo præterea loco sint, si fieri potest, ut qui foris sunt, ministri, famuli, custodesue, Missæ etiam sacrificium aspiciant.

Erunt item forma, quæ quadri speciem exhibeat, longè, latèq. brachia sex, aut minimum quinque patebit. Partes autem à latere ad ingressum cappellæ uersus ampliores etiam sicut licet, usque adeo, ut pars anterior latè patens sit, brachia octo, aut rectè septem.

Tanimentum cappellæ à tuguriorum solo altius extabit brachia quattuor, uel quinque: ad cuius altitudinem ascensus fiet gradibus ligneis, ut sacerdos celebrans à tugurijs paulò remotioribus prospici rectè queat.

Ligna uerò, tignaue, quibus cappellæ structura sustentatur, ita firma, solida, fixa, atque inter se bene, aptèq. compacta erunt, ut uentorum impetu, ac ni non modo non corruat, sed ne labascat quidem.

Ab omni latere cappella fenestram cum ualuis habebit, per quam Missæ sacrificium spectetur, cum sudis, serenumue erit: alioqui ualuis occludetur, ne ex uento, pluuia, iniuriæ temporis aliquid incommodi, indecori, offensionisue accidat. Quæ uerò fenestra à parte posteriori altaris struetur, si quando struatur necessè est, ab altaris superficie extabit altius uno brachio.

Pars anterior illius cappellæ ita extruetur, ut fere clauis, pessulo, rectè, et ualuis bene firmis instruetur, a

fur-

furti, rapinæ, alteriusue iniuriæ periculo tuta sit, quo cautius, sacræ uestes, sacraque uasa ad Missæ cultum pertinentia in cappella seruentur; et sanctissimum etiam Sacramentum, quod ministrandum est, ibidem custodiat.

AT uerò ubi certus sacerdos, qui assidue assistat spirituali tuguriorum curationi, non constituetur, tunc cappella non intra, sed extra eorum fines, loco paulò remotiore, ita procul struetur, ut sacerdos, aliunde accessurus, qui ibi Missæ sacrificium celebret, à contagionis periculo, ac suspitione tutus, pestilentia lege, ab Episcopo præscripta, non debeat statos illos dies separatim ab aliorum uitæ commertio manere.

Vbi sacerdotes constituentur, qui precipue illis tuguriorum loca in cura spirituali inuigilent, domicilium eis parabitur loco finitimo, at segregato aliquantulum à tugurijs, et, ut fieri potest, ab alijs domicilijs incolarum, propè habitantium.

Si uerò tale domicilium, lapidibus extructum inueniri non potest, ex tabulis scettilibus, asseribusue fiet loco non longè à positura cappellæ.

At si quando illud sacerdotum domicilium à finibus tuguriorum aliquantulum aberit, eorum unicuique parabitur etiam propinquiori loco tuguriolum forma decenti, ex tabulis scettilibus, paleisue confectum: ubi interdiu per pluiam maneat, et cibum, ac somnum aliquando capiat, quò diligentiori assiduitate curæ sibi commissæ incumbat.

Domicilium sacerdotale tale omnino erit, ut in eo sacerdos, separatim à clerico habitare possit, itidemq. ab alio sacerdote, si plures ibi constituendi erunt.

Si ad mortuorum sepulturam cæmeterium parochiale, et alia antiqua cæmeteria, locaue sacra, ab Episcopo ad eum usum constituta, satis non fore existimabitur, situs alius parabitur, qui tuguriorum loco finitimus sit, quicq. peste ingrauescente mortuorum numerum capiat; et appositus præterea sit, ut pariete cingi, et ubi aliquando deinceps extrui sacellum commode possit.

Situs hic et ab Episcopo ritè consecrabitur, et firmissima sepe saltem, aut densis asseribus, aut materie undique ita cingetur, ut et lupis, et reliquis bestijs aditus omnino obseruetur.

CAPPella unaquæque, ubi sacerdos constituendus erit, instruetur hac suppellectile, ut potè lapide sacro, calice, patena, cyuce, et alia præterea sacra imagine, candelabris binis, uestium apparatu ad Missæ usum necessario, et mappis item eo numero, ut suo tempore commutari queant.

Habebit præterea uasculum aquæ sanctæ, aspergillum, et tintinnabulum.

Superpellicea etiam numero saltem totidem, quot sacerdotes sunt, et quot item clerici.

Laternas item quattuor cum cereis: quæ ad sanctissimi Sacramenti, cum fertur, cultum adhibebuntur.

Pixis etiam comparabitur, et tabernaculum ligneum, ubi sanctissimum Sacramentum custodiat, et umbel-

la item, quæ saltem exigua, ab uno tantum homine gestetur.

Sacri olei uas etiam sit, ad usum ministranda extreme unctionis.

Libri rituales Sacramentorum totidem, quot sacerdotes.

Hæc porro suppellex etiam, quod ad mappas attinet, conduplicabitur, ubi sacerdotes plures residebunt, prout erit eorum numerus, saltem, quæ attinet ad mappas, et uestes.

Peretrum præterea unum, duo, pluraue.

Pallium etiam præcipuum apparabitur, quod ad effrenda corpora eorum, qui peste mortem obierint, usui erit, et plura item, eaq. loco distincto, et separato ab omni alia suppellectile, asseruabuntur.

Armarium sub altari extructum, ad usum asseruandi suppellectilem sacrarum Missæ uestium.

HOSPITALIBUS domicilijs, locisue tuguriorum, ubi hominum exiguus numerus, peste irruente, collocandus erit, sacerdotem saltem unum Episcopus præficiet: ubi uerò aliqua multitudo, duos, atque, adeo plures pro multiplici uarietate, et multitudine illorum, qui eò perducendi erunt; ut unus peste affectis, pluresue etiam, si quando morientium multitudo plures postulat, alter suspectis, alius minus suspectis, uel conualescentibus, uel ministris, quoque operam spiritualem nauet; eamq. ob causam omnes in locis curationis resideant, assidueq. sint, quibus singuli clerici adiungentur, qui eisdem in Missæ sacrificio, alijsq. functionibus ministrent.

Iis sacerdotibus, et clericis, quæ ad uictum, uestitq. necessaria sunt, suppediuntur à ministris publicis ex eo sumptu, unde alimenta alijs præbentur, qui in eadem hospitali domo, locone sunt.

CU M eisdem magistratibus, et decurionibus Episcopus aget, ut nihil denique in sumptibus faciendis, alijsq. officijs præstandis prætermittant, aut negligant; ut omni externa cura, omniq. externa administratione opportune prospiciant imminentibus necessitatibus. Id porro studium cum laudabile est, ac nomine christiano, et commemorabili pietate dignum, tum planè necessarium.

EPISCOPUS præterea certas domos, aut domicilia, locaue ampla, et à cæteris distincta parari studebit: quæ usui esse possint, aut ecclesiastici ordinis hominibus, qui præsertim collegiatim uiuunt, aut monialibus, aut ijs, qui in hospitalibus curantur, si forte pestis in monasteria, hospitaliaue loca inuaserit.

At quæ domicilia, locaue uel ij omnes, qui in pestem, suspicionemue inciderint, perducantur, asportenturue; uel contra fiat, ut scilicet peste affectis remanentibus, ad illa ipsa domicilia cæteri bene ualentes, et ab omni suspitione liberi, qui sunt eiusdem uel collegij, uel monasterij, uel hospitalis ædis, habitatum ueniant, ne illorum contagione inficiantur.

Officia, ipso pestilentia tempore ministranda, et contans in primis ministratio

Cum pestilens contagio, uel in ciuitatem, uel in aliquam eius partem, uel in diocesim, eiusque locum aliquem se se infuderit, eo diligentior cura, et sollicitudo laboriosior proposita. Episcopo erit, quo grauius, certiusque periculum fidelibus, sua cura commissis, instat.

Parochorum, et sacerdotum, quos conquiserit, sollicitudinem omni cohortatione, omniq. officio, atque imitationis exemplo, quo alijs praebet, ardentius accendet.

Quem uero locum pestis peruaserit, eo quam primum Episcopus certos sacerdotes mittet, qui spirituali curationi incumbat. Cui curationi interea Vicarius foraneus, si locus diocesis sit, prouidebit, dum Episcopus illos mittet.

Magistratum, decurionumque studium, et procurationem, quam pestis periculo imminente paulo ante exercitarat, uehementius eo ipso tempore inflammare non desisset, quo pestifera lues iam serpere incepit.

Populi item charitatem, et pietatem sanctissimis tum orationum, piarumque exercitationum, tum misericordiae operum institutis, eo diligentius, studiosiusque incendet, quod uehementius illum, pestilentiae metu periculum, afflictum, ac penè prostratum cernit.

Quo in genere illam animi consternationem, ac stupiditatem, quasi uecordiam quandam, que ex repentinis illis funestis labis euentibus quam sapissimè accidit, ex hominum mentibus ita euellere studebit, ut et summi, et medijs, et infirmi non modò pra timore partes officij sui non deserant; sed et erga Deum religione, et pietate in patriam, et amore erga suos, et charitate in ciues ualde accensi, in omni fortitudinis, constantiaeque officio se se contineant, atque excitent, non solum ad labores Christi Domini causa necessario tempore, fortiter sustinendos, sed ad pericula etiam subeunda constantissimè. Itaque omnium animos confirmabit non dictis tantum, sed factis, episcopali robore, episcopaliq. uirtute uerè dignis.

Perpetuo igitur huc, atque illuc accurret, afflicti erigent, marentes, maestosque consolabitur, egentes subleuabit, orationis studium excitabit, opera, atque officia pietatis languere non sinet, et omnia denique tuebitur, quibus animi exuscitantur, et maiores fiunt ad omnem sanctarum uirtutum exercitationem.

Parochi autem, et Episcopi praclaro documento, exemploque instructi, et proposita in primis etiam sibi illa immensa charitate, qua animas sibi in curam traditas, Christus Dominus dilexit, preciosoque sanguine, in ara crucis profuso redemit, non modò unquam non erunt in ancipiti deliberatione officiorum, qua eis necessario prestare debeant, sed nihil potius statuent, quam illis in discrimine, calamitateque uersantibus omne spirituale pabulum ministrare, etiam si uita pe-

riculum subeant, memoria, et recordatione ea excitati, quod sibi specialis cura commissa est, illas pascendi. Et uerò meminerint, multò conuenientius, negligens quoddam studiū obijci, quod ipso ad parochiales suos spiritualibus adiuentis necessario tempore subleuandos adhibent, quam quod uito ijs dari solet, qui languescere charitate sunt, nullaque cura ducuntur eosdem adiuuandi rebus ad corporis usum necessarijs. In ea etiam recordatione uersabuntur, magnam sibi oblatam opportunitatem, et accommodatam, cum ad uitam progere profundendam, tum ad operam ei utiliter, necessarioque nauandam, non sine praclara reificatione desiderij, et zeli, quo exardescere debent, salutarum animarum.

In contagionis etiam periculo, quod certè hominum opinione longè minus est, ob oculos sibi ponent, precipuam illam curam, qua suos ministros Deus admirabiliter tuetur, ab omni periculo incolumes conseruat, dum ad diuinam maiestatis gloriam, animarumque salutem procurandam, ministeria sua religiose conserunt. Id quod pestilentiae superiori tempore animaduerti licet, quo per paucos aut ferè nulli animarum curatores, qui, in sua cura bene gerenda officio constantissimi, parochialibus suis peste tabescentibus cum alia sacramenta, tum extremam etiam unctionem ministrarint, mortem obierunt: contra uerò qui à sui ministerij functione longè refugerunt, complures morti erepti fuerunt.

Si rursus contra euenisset, hoc secum statuent, nihil sacerdoti, curam animarum gerenti, optabilius, nihilque ad charitatis meritum fore praestantius, quam pro animarum, qua sibi, suaque fidei concreditae sunt, salute mortem oppetere. Immo uerò non defuerunt sanctissimi uiri, qui scripserunt tale mortis genus, à martyrij gloria non longè admodum abesse.

His, atque aded alijs huius generis comentationibus, et rationibus, qua permulta illa quidem sacrarum litterarum monumentis, exemplisque explicata, parochi, quasi stimulis cura sua incitati, in dies ardentiori zelo se inflammabunt, ad rectè, cumulateque exequendas parochialis sui muneris partes.

AM uerò igitur, et Episcopus pastoralis officij sui religione adductus, et ydem parochi, animarum curatores, muneris suscepti rationibus commoti, studiose, sollicitèque praestabunt, muneris, ministerijque sui officia: ad qua etiam, atque etiam uehementius se se excitabunt, exemplo accensi sanctorum uirorum, Cypriani martyris, Basilij Magni, et Nicolai, Episcoporum, Bernardini Senensis, beatiq. Rochi, quorum omnium mirifica in contagioso morbo cura extitit, et praeterea Augustini sanctissimi epistola, ad Honoratum confcripta, et praclaris item illis Dionysij Alexandrini litteris, ex quibus sacerdotalis, clericalisque officij functiones, quas in grauisima peste sacerdotes, diaconi, et ceteri sunt, à se etiam omni charitatis studio, suscipiendas, praestandasque facile intelligent.

Sed ne longè solum exempla perantur, domi etiam sunt, quorum

documentis homines ecclesiastici ordinis ad omne charitatis officiorum genus in pestifera labe exequendum instruantur. Atque ij quidem sunt, Metropolitanæ ecclesiae Mediolanensis Archiepiscopi duo, omni laude florentes, Benedictus, et Aspertus. Hic in teterrima peste, qua suo tempore omnes Italiae, populumque Mediolanensem praecipue inuaserat, pestilentiae tabescentes perpetuo studio uisitasse, eisque sacramenta omnia ministrasse fertur: idque ipsum officium, eius exemplo, et iussu parochi etiam accurate praestitisse dicuntur. Ille omni Europa, Italia, et urbe, ditioque Mediolanensi praesertim pestilentiae morbo uexata, atque afflicta, cum ea ipsa officia praestitisset, tum cibum etiam, ac uictum tabe languentibus manu sua ministrasse commemoratur.

Populus denique fidelis, ecclesiasticorum hominum studijs, atque exemplis inflammatus, et eiusdem Dionysij praecipuis litteris ammonitus, non afflictione quasi tabescens, sed immenso quodam charitatis christiana, beneuolentiaeque fraternae ardore incensus, patriam non desituet, coniuuicissimos non deseret, fidelium corpora insepulta non proiciet, neque cetera aget, qua à deliberationis christiana officio aliena, olim gentes, à fidei religione auersas in pestilentia egisse, iisdem Dionysij litteris proditum est. Immo is occasionem nactus sanctè exercendi officia charitatis, omnisque religiose uirtutis talem se prestare studebit, quales in teterrima illa peste, quam ipsius item Dionysij litterarum narrat, extitisse dicuntur, qui minimè perterrefacti, illis sedulo infernebant, curationemque omnem ob Christi amorem pro uiribus adhibebant.

Cautiones adhibendae; ne pestis latius serpat.

Vbi pestis contagio aliquam, uel urbis, uel diocesis partem inuadere cepit, eam diligentem cautionem Episcopus adhibebit, primum ut et in parochis, et in omnibus ecclesiastici ordinis hominibus, et in uniuerso populo, pietatis christiana officia, studia, atque exercitationes, non solum aliqua ex parte non minuatur, et languescant, sed quam maximè fieri potest, diligenti sollicitudine augeantur, et sancto religionis zelo ardentius inflammentur.

Deinde hoc sedulo maximè cauebit, ut dum in eo excitaanda pietatis officio, ac studio uersatur, dumque hoc enixè curat, ut celebritate summa, uniuersique populi conuentu, et religioso hominum catu res omnes christiana eo tempore peragatur; at huic necessario in primis studio adiungat etiam omnem sollicitudinem, et cautionem, ne pestilentiae uis latius serpat, sed reprimatur, atque extinguatur.

Et quoniam sanctarum processionum usus afflictissimo quoque tempore, et in pestilentia praesertim, grauissimoque morbo ab ecclesia Dei perpetuo adhibitus est; ideo Episcopus non solum imminete, ut narratum est, sed ingrauescente in dies peste, processiones, et suppli-

cationes solemnes toties instituet, atque aded peraget, quoties opus esse uiderit. Quo in processionum officio praestando, hoc studiosius inhaerebit, quod praeter sanctissimorum patrum Basilij Episcopi, et Mamertij Viennensis documenta, ex quibus eae processiones, quam utiles ad omnem calamitatem propellendam, quam salutare sint, facile intelligi potest, exemplis etiam uehementius inflammare debet duorum sanctissimorum uirorum Gregorij Magni, Pontificis, et Euthichij Constantinopolitani. Hic ubi primum processiones instituit, pestis uis tandè extincta est, dum ille ex hac uita migravit. Ille uerò pontifex Pelagio, pestilentia mortuo, non modò non intermittendas, sed certo distincto fidelium ordine, ac solemnè prece celebrandas illas censuit, non repentina morte deterritus hominum, qui octuaginta cum illo in processione obierant.

Ad quod sanè officium perpetuo retinendū, pieque excitandum apud nos in primis ualere debet uel plurimum hoc etiam praclarum, luculentumque exemplum, quod cum scilicet sexaginta ferè ante hanc tempora annis ciuitas Mediolanensis eo funesta pestis contagio uaria, multiplicique strage diu affecta, atque afflicta, tandem nullo alio remedio sustentaretur, diuinitus liberata est, publicarum processionum, et triduanarum suppliciarum officijs, et ardentissimis pietatis, penitentiaeque studijs, atque operibus.

Et si, inquit Cyprianus martyr sanctissimus, plurimum mens solida est, et anima deuota, qua pestilentiae impetu non mouetur, sed tanquam petra fortis, et stabilis turbidam, uiolentamque eius tempestatem frangit: tamen quia nonnulli, uel pra imbecillitate animi, uel pra dulcedine secularis uitae, ac quadam quasi mollitie minus stare fortiter, nec pectoris sui inuictum robur necessario tempore prestare possunt: ideo ut ijs, qui in peste ualde sibi cauendum putant, ad cautiones descendimus, quas mox infra demonstramus.

Id igitur Episcopus curabit, atque efficiet, ut cum in omni ecclesia, omniq. celebritate, tum in processionibus homines non conferti, non densi simul, et compressi inter se sint, sed ordine distincti, et aliquo intervallo separati, ut contagioni locus non detur.

Qua uerò in ecclesia pluries mane diebus singulis missae sacrificium celebrabitur, hoc cauebit, ut non eodem tempore ad eandem ecclesiam, cum praesertim perangusta est, populus conueniat, sed diuerso tempore tamen, nisi necessaria causa aliter postulet.

Scholae praeterea institutionis christiana, loco aperto, et amplo, ut potè in cemeterio, foro, trivio habebuntur: idem expedire uidetur, cum in orationis communis, aliorumque pietatis officiorum exercitatione, tum in concionibus aliquando.

Ecclesia parochialis si extra illa septa est, quibus hominum, aliunde uenientium, et uiatorum, peregrinorumue aditus, et ingressus pestis temporibus pracludi, atque abstrui solet; parochus si intra illa septa,

uel intra oppidi, lociue mœnia ecclesiam aliam idoneam, et domicilium propinquum, ubi ipse habitet, inuenerit, eod sanctissimum Sacramentum, et curæ parochialis munus de Vicarij Foranei consensu transferat, licebit. At si aliò iustis causis minus expediret, ibi tamen ea parochialia munera geret, ad quæ frequens populi concursus est, qualis est diebus festis missa parochialis celebratio, prædicatio, uesperarum officium, et orationis communis ac rei huiusmodi exercitatio. Id porro omne, episcopi iudicio et uoluntate statuetur.

Eiusdem iudicium erit, si quando pestis uel periculū, uel contagio aliquem locum nexare incipit, an propterea, ut populo locus amplius et commodus detur, altare extra ecclesiæ parietes, aut intra, sed in ipso ianuæ ingressu collocabitur, præsertim cum uel sacerdos, qui celebrat, pestis nomine suspectus admodum sit, et ecclesia per angustia satis, uel contagio ad illius loci complures domos familiasue dimanarit. Quod si Episcopus ita faciendum censuerit, tunc Vicarij Foranei eiusdem concessu Missæ sacrificium in altari portatili, quod ob eas causas intus in ecclesia propè ianuam collocabitur, aliquoties celebrare permittet, idq. præsertim die festo et in ecclesia præsertim, quæ exigua, et angusta ualde est pro ratione multitudinis, quæ consertissimæ eod. ad. Missæ sacrificium uno tempore conueniet. Cum uerò altaris portatilis facultatem dabit, eam cautionem præscribet, ut eo loco, et ita collocetur, ut ab omni uenti temporisue iniuria, ab omniq. rei indecentis, atque offensionem præsentis, periculo.

Parochialibus suis, qui quoniam extra custodiæ fines, et cancellorum septa habitant, suspicionem aliquando maiorem præbent, cum nullus ad eos aditus uiatorū, peregrinorumue præclusus sit; sed ualde apertus, at planè liber, Episcopi concessu et auctoritate ita prospiciet, atque consulet, ut in aliqua propinqua ecclesia, sacellone probato ad Missæ sacrificium conueniant, ubi itidem sermonibus, statim denunciationibus, cohortationibus, scholis christianæ institutionis, festo, solenni, officio uesperarū, processionibus, litanis, orationi communi, et alijs pietatis christianæ exercitationibus intersint.

Quam ob causam eis certum aliquem proprium sacerdotem diocesannum constituet: cuius sustentationi succurratur elemosynis, quas uel ipsi, uel omnes illius parochiæ homines ad eam conferrent, aut certè alia iniuncta eius sustentandi ratione, ut commodius fieri poterit. Sin hac uia non succedet, hanc aliam aggredietur, ut, dum pestilentia suspecto, et periculum est, aliquem sacerdotem cappellanum illius oppidi, lociue, qui idoneus parochialia officia præstet, Episcopi concessu ad illos homines eo potissimum tempore mittet, quo tantum illius ministerio opus est. Si uerò complures parochi sunt, unus aliquis eorum, cuius causa illuc se conferat. Immo si uel unus tantum parochus, animarūq. curator est, eum aliquando cogitationem, atque adeo laborem suscipiet, ut ad parochiales illos suos, cum

per alias curæ occupationes licet, crebrò proficiscatur, ut tum Missæ sacrificium celebret, sermonem habeat, et id generis officia omnibus uniuersè præstet: tum etiã speciatim singulis, quibus opus est, sacramenta ministrat, et alia adiumenta spiritualia præbeat, quæ à se in primis præstari, suscepti officij parochialis munus deposcit.

Sed demum si omni ea ratione, ac uia spiritualibus illorum necessitatibus non satis prospexit, consultūq. esse potest, nullo tamen modo Vicarij Foranei, aut præfectus, aut parochus patietur, parochiales illos, qui uerè pestilentia morbo non laborant, nec uerò certis causis in suspicionem contagij uerè sunt, ecclesiæ parochialis communis, aliarumue, quæ illius membra sunt, aut intra eius fines posita, aditus, et ingressu excludi, atque adeo prohiberi, quod minus sibi missæ sacrificio, sacris concionibus, et ceteris christianæ pietatis actionibus uniuersè intersint, atque præterea uniusquisque speciatim sacramenta ibidem, aliq. spiritualia adiumenta à parochia sumat.

Eam quoque rationem parochus Episcopi concessu imire poterit, ut si quando præsertim, qui extra custodiæ septa habitant, pauciores sunt, quam illi, qui intra eiusdem fines domicilium habent, aliqui cancelli, per quos missæ sacrificium inspicere possit, intus in ecclesia parochiali, si eius amplitudo hoc tulerit; alioquin in ipso uestibulo præstantur, ut distincti, et separati inter se sint, qui intra septa morantur, ab illis qui paritiores foris manent: atque hac quidem necessaria causa parochus permittet eos parochiales extra ecclesiæ ostium missæ sacrificium tunc spectare nullo decreto uel prohibitione, uel diocesano obstante.

Hæc ipsa cancellorum ratio, et uiatorum, et illorum etiam causa adhiberi poterit, qui alienæ curæ homines ad aliquam aliam ecclesiam, Vicarij Foranei iussu conuenient, quod licet fortasse locus ubi habitant, ab omni contagione suspicionem liber sit: tamen ubi ecclesia parochialis sita est, ad quam conuenire debent, locus pestilentia morbo laborat.

Cancellorum etiam sepimento eos quoque parochus separabit; quos ex aliena parochia ad Missæ sacrificium, diuina officia, et concionem accedere animaduertent. Præsertim enim istis, ut maxime potest, admonitioni omni aget, ut ad propriam eorum ecclesiam parochialem conueniant.

His, qui extra præfixos in ecclesia cancellos manent, aquæ sanctæ uas præcipuum ab alio distinctum, ac separato loco collocatum, apparabitur. Quod extra ecclesiam, dum pestis suspicio est, ponatur licet, modo tamen à canibus, alijsq. brutis animantibus, et omni rei indecentis periculo tutum sit, aut inde in ecclesiam locumue tutum asportari possit, Missæ sacrificio, diuinisq. officijs peractis.

Ubi uel uniuersus populus, uel magna pars eius, aut uniuersa uicinia adium suarum exitu prohibetur, Missæ sacrificium in oratorijs, altaribusue, quæ iam parietibus exedificata sunt, quæue tunc ex asseribus in uicinia, foro, uia publica, lociue opportuniore extruatur,

tur, celebrari Episcopus permittet: qui locum, ubi illa firuentur, cum primum inspiciet, arbitraturq. suo deliget, tum cauebit sic extrui, ut supra cautum est, de omni periculo euitando. Hanc porro curam is, cum per alias occupationes non potest, in urbe præfectis regionarijs, alijsue quos maluerit, et in diocesi Vicarijs foraneis relinquit.

In ijs oratorijs altaribusue, atque adeo singulis uicinijs parochus, prout opus erit, statas denuntiationes diernum festorum, uigiliarum, matrimoniorum et rerum aliarum, quas de more enunciare solet, promulgabit, atque edicet, edicine curabit.

Parochus quam sepius parochiales suos, etiam de altari moneat quam grauius peccent, qui præ metu alicuius uel incommodi, uel detrimenti, aut alia causa pestiferam contagiosamq. labem, qua infecti sunt, occulte celant, quamq. exitiosum uitæ suæ detrimentum inferant, propterea quod si ab initio curationi se darent, facilius morbum depellerent; ac rursum quam uehementius alijs moneant, qui ob eam causam, quoniam illos non cauent, se facile contagione inficiunt; et uerò quod maxime omnium interest, certo repentine mortis periculo se se ipsi offerunt, ut ne contritionem quidem, qua sua peccata doleant, animo concipiendi nedum sanctissimæ Sacramenta sumendi spatium, uel exiguum, habeant.

Parochialis uiciniæ, lociue decanis, uel sindicis consulisue id curæ Episcopi nomine commendabit, ut diligenter, uigilantiq. studio singulorum morbum explorent, et si quem in contagionem incidisse compererint, quam primum se, et laicos, etiam eo nomine constitutos, certiores faciat, quibus, ex legibus magistratus sanitatis id denunciare debent.

Id ipsam patres familias monebit, ut hoc itidem de ijs ipsis singulis sedulo præstent, qui in sua familia famulatum sunt.

Populo præterea suadebit, ut omnes, et singuli ualetudinis publicæ zelum studiumq. suscipiant; ita ut si quis aliquem uiciniæ suæ hominem, aliumue ex peste laborare, certo scit, aut probabiliter suspicatur, rem omnem festim et sibi, et laicis illis à magistratu constitutis denunciet. Ad quod sancti officium quod uehementius incitet, certis argumentis demonstrabit, quæ graues penas Deus ab ijs reposcet, quorum negligentia culpæ, tot, tamq. acerba damna, et mala non modo illis, peste tabescentibus, quorum morbum patefacere debuerant, sed alijs etiam singulis, qui contagionem contraxerint, et uniuersitati denique importata sunt.

Aliam præterea rationem omnem idem parochus adhibebit, ut de cuiusq. morbo certior quam primum fiat.

Illud uerò præter cetera populo significabit, sibi ab Episcopo illud præscriptum esse, ut si quem in parochiali uiciniæ ege se habere senserit, illum statim inuocat, quo diligentius in tempore sanctissima Sacramenta ministrat, omneq. aliud adiumentum, cum ad animæ salutem in primis, tum ad corporis etiam

curationem conferat.

Certo libro omnes, et singulos parochiales suos notabit, non modò eos, qui pestilentia suspicionemue laborarint, ac demum liberati fuerint, ubicunque uel domi, uel in locis publicæ curationis degerint, sed illos etiã qui pestifera labe affecti, mortem obierint, ubicunque manserint.

Denique opportune episcopus, tamquam populi pater, ut multis rebus, quæ pestis tempore incommodè, acerbèq. de repente accidunt, paterna cura prospicere possit, per parochos, et alios tum ecclesiasticos homines, quos huic curæ præfecerit, tum per pios etiam laicos sibi nunciari, et significari curet, quæcumque episcopalis officij sollicitudinem, operam, et studium requirunt.

Magistratus porro, et decuriones, ad eas sollicitudines, quas maximas, prudenteq. excogitatas in peste propulsanda ponunt, illam unam maxime omnium necessariam curam adiungent, ut primo pietatis opera, atque officia studeant; tum illa summo opere caueant, quæ pijs officijs, diuino cultui, sanctis charitatis christianæ exercitationibus, et religiosis publicis orationibus aliquo modo uel repugnant, uel certè obstant; cū hæc istiusmodi sint, quæ non imminuant, aut depellant, sed uehementius excitent, prouocentue uim, impetūq. pestilentia. Contra uerò illud certum, atque exploratum est, illam restingui frequenti piorum operum usu, religioso diuinæ charitatis cultu, et publicis supplicationibus, Hoc ex antiquis christianæ religionis exemplis, quæ narrata sunt, planè declaratur. Quamobrem hæc præter cetera uidebunt omni pietatis studio.

Ut in supplicationibus publicis frequentissimè sint.

Ut sanctarum, spiritualiumq. exercitationum studia, atque officia, ne quidquam impediunt.

Ut nihil obstant, quo minus ad Missæ sacrificium fideles conueniant, conciones adeant, processionibus publicis intersint, orationes item publicas obeant, et priuatim quoque precantur.

Nec præterea quidquam impedimenti afferant, quo minus funera ecclesiastico more ducantur, et sepultura locus sacer detur, eiusdemq. item officium peragatur.

Nec uerò prohibeant liberis parentes, uisusq. parentibus liberos, et cognatis cognatos, cum uel pestilentia affecti sunt, uel contagionis nomine suspecti, in seruire: neque publicorum ministrorum suorum, aut eorum, qui oppidorum, uel uniuersitatum administrationi, curationiq. præsent, ministrantibus, aut per terrastrone patientur illos ab ijs pietatis, charitatisq. officijs auocari, abduci, abstrahere.

Ut caueant, ne parochos, animarumq. curatores, et certos illos sacerdotes, qui in publicis curationum locis ad sacramenta ministranda constituantur, aliosue ecclesiastici ordinis homines nullo quouis modo, uel nomine, uel pretextu impediunt, quin, et sacramentorum

administrationem, et debitas muneris parochialis functiones, debitaue curæ officia, tum uniuersè generatimq. populo, tam speciatim singulis, contagione etiã affectis, suspectisue præsent.

H O C item ab illis in Domino uehementer petimus.

Vt ne aditu, exituue oppidorum, pagorum, locorumue eosdem prohibeant, contra ecclesiasticæ libertatis iura, et episcopi præscripta, cui salutem, incolumitatẽq. populi, suæ curæ commissi, non minus sibi, quàm ipsis cordi esse persuasum habere debent. Quo in genere tantò grauius peccarent eo periculoso tempore, quo ecclesiæ ministros huc, atque illuc confestim die, noctuq. in singulas horas, uel in momenta potius ad salutem animarum procurandam accurrere magis necessarium est, quàm alios etiam publicos præfectos, curatoresue ualentudinis corporum, quibus aditus, atque exitus in omnes partes dari, et patere solet.

Vt longè refugiant ab eo detestabili usu, peste affectos, suspectosue, tamquam pro derelicto habitos, abiectione scilicet omni eorum cura, ab urbe, municipio, oppidone inhumanè exturbandi.

Vt ne in ijs ipsis è domicilio ad tuguriola abripiendis plus exquisitæ diligentia adhibeant, quam pro charitatis christianæ ratione adhiberi par est.

Vt ne in illis secludendis, domiq. custodiendis seuerius agant, quàm cum christiana charitate conueniens est. Vt denique in omni cautione nõ magis prudentia suæ, quàm diuino auxilio imitantur.

C V M uerò ex ecclesiasticis monumentis nusquam compertum sit, fidelem populum unius ciuitatis, oppidue uniuersum unquam in pestilentia, ut contagionem euitaret, hoc commississe, ut diuturnio admodum tempore totius ab ecclesiæ conuentu penitus abstineret, eiusq. stationes planè desereret; immo uerò contra perspicere possit, crebrius, ardentiorq. diuina charitatis studio, quàm antea consueuerat, ecclesias frequentare: ob eã causam magistratus diligenter uidebit, ut ne quarantena, quam dicunt, lege, illum uniuersum domo exire prohibeat, quò fiat, ut diutius, quàm religionis pietas postulet, officia prætermittat, quæ in ecclesia Deo prestare debet.

Nam, ut silentio prætereantur difficultates, incommoda, detrimenta, damna, mala, quæ inde multa rei publicæ gubernationi euenire possent, cauendum etiã maximè est, ne, cum populi multitudo sanctarum ceremoniarum, quæ oculorum aspectu cernuntur, usu, et ritu, ad pietatis studium incédatur, si domi reclusa, aliquandiu ad ecclesiam non conueniat, magna ex parte religionis officia non modò in ea inculca sint, sed planè deflorescant.

Quæ quidem ex re longè grauior perniciès pertimescenda est, quam: ex omni uel funestissima pestilentia.

Quare Magistratus de quarantena diligenter accurate, et piè in primis, etiam atque etiam uidebit matura deliberatione, et re omni cum Episcopo communicata, ut non minus animarum pesti, quàm corporum contagioni, quæ infinitis partibus inferior est, rectè prospiciatur.

Quòd si aliquando indicetur, illud maximè præuidendum erit, ne in Adventum, quatragesimam, Solemnitates Domini, sacraque, alia tempora incidat, quibus pro sacrosancta diuinorum officiorum celebritate populi fidelis conuentus in ecclesia, et frequens, et solemnis itidem esse debet, ut solemnia sacra sunt, quæ ex Spiritus Sancti doctrina, religiosi ceremonijs, diuinoq. ritu celebrantur.

Ea præterea ratio ineunda erit, ut speciatim potius, quàm uniuersè, et in summa instanti necessitate quarantena fiat: ita ut uel famina solam cum pueris, uel aliquando uiri, uel unius uiciniæ tantu, quæ grauius è suspitione laborat, homines certo illo temporis spatio, eoq. non diuturniori domi se contineant.

Cautio in sacerdote ministrante.

S I Parochus ob aliam causam, quàm ob ministerij sui parochialis occasionem in pestis suspitionem incidit, plures sane dies domi se continebit, quot, scilicet, pro suspitionis ratione Episcopus boni publici causa statuerit. Quòd uero ad ministeria parochialibus suis præstanda attinet, ea ipsa ratio seruabitur, quæ parochi supra proposita est, si quando ministerij sui occasione in suspitionem incidit.

I D E M parochus, aliusue sacerdos, qui peste laborantium curam gerit, quoties hominem sibi commissum habet, qui in pestilentiam, suspitionemue incidit, ut et nullo loco officijs desit, quæ in eum conferre debet, et quàm cautiissime potest, omne periculum euitet, ubi se ad Dei uoluntatem totum accommodarit, deliberationemq. suscepit mortis in singulas horas obeunda, ut animabus, sibi in curam traditis, ad salutem proficit; præsidium uerò incolumitatis suæ in Dei potissimum custodia posuerit; has etiam cautiones adhibere poterit.

Vt si quando hominis peste affecti, suspectiue confessionem audit, loco audiat, qui aliquantulum à lecto distet. Cum uero sine magno illius incommodo id fieri potest, curet licet, ut ad fenestram, aut ostium, aut in porticum, uestibulumue, aut ad impluuium, aliumue locum apertum accedat, ubi illum cõfitentem audiat, ut cubiculum declinet, in quo contagionis periculum timeri solet.

Vt eadem cautione in sanctissimæ Eucharistiæ ministratione utatur.

Vt alijs remedijs se præmuniat, quæ religiosorum hominum in primis consilio probata, medicorum indicio uim aliquam repellendæ contagionis habent.

Vt dum intra septa curationis publicæ sunt, uestes contrafectiores, aut ita succinctas, quæ infra genua uix protendant, adhibeat.

Vt in ijs ministrationibus non pluuiali, sed solum superpelliceo, et stola utatur.

Sacræ hostiæ particulam unam, aut plures, quæ ad communicantium usum tunc satis erunt, ferre poterit: nec uerò aliam præterea, quæ de more reportetur, dum ad ecclesiam cappellamue redit.

At uerò in omni Sacramento, multoq. magis in sanctissimæ

Etissimæ Eucharistiæ ministratione, cauebit, ut euitandi periculi, uel suspitionis causa, ne quid uel minimu, quod nouum sit, ad ministrationis ritum introducat, neue instrumentum, aliudue quid simile ad ministrationem pro digitis uel adeo in ijs ipsis adhibeat.

Extra domicilij ianuam, aut tuguriorum septa, eos consistere iubebit; qui sanctissimum Sacramentum luminibus prosequuntur, clerico excepto.

Quorum luminum loco aliqua, si fieri potest, per eos accendi mandet, qui intra illud domicilium, eade septa habitant, cum iam suspecti sint.

Sacerdotes, præfecti curationi spirituali hospitalis domus, alteriusue loci, ubi morbo infecti, suspectiue curantur, abstineant ab omni uel consuetudine, uel alio contrahendæ contagionis periculo, quod aliunde existere possit, quàm ex sacris functionibus, et ministerijs, et alijs charitatis officijs, quæ prestanda susceperunt.

Eorum sacerdotum, si plures sunt, unus deligetur, qui ægrotis sacram communionem præbeat, ceteraq. ministeria præstet, quibus obeundis propius accedat necesse est: at uero plures etiam pro multitudine ægrotorum, alius autem qui peste suspectis curam, operaq. suam in ijs ipsis ministerijs naret, alius minus suspectus, et conualescentibus custodibusue, et famulis, ceterisq. ministrabit, qui à suspitione liberi, in hospitalis domus, aut loci tuguriorum finibus extra septa degunt.

In Sacramento autem penitentia ministrando, in sacra concione habenda, in doctrina christiana tradenda, et alijs functionibus, quibus præstandis ad eos peste uel affectos, uel suspectos appropinquare non est necesse, unus, et item alter uicissim, prout inter se conuenierint, aut, prout episcopus maluerit, operam suam curamq. non ægrotis solum, suspectisue narrare poterit, sed ceteris etiam, atque adeo illis, qui rectè ualentes, extra tuguriorum fines collocati constitutiq. sunt ad locorum eorum custodiam, usum, et famulatum.

Cum eorum sacerdotum unus ægrotis curam, ministeriumue nauat, alter ijs, qui tantum in suspectis habentur; caute etiam ijs ambo mutua inter se consuetudine utentur; ne præ suspitione fideles à suscipiendo eorum ministerio auertantur. Atque si in iisdem domicilijs habitant, eorum tamen commercium aliquo interuallo disiunctum erit.

Eorum unusquisque ad Missæ sacrificij usum distinctas sacras uestes, mappas altaris, distinctosue etiã calices, si fieri potest, habebunt.

In cappellis quoque altaribusue distinctis celebrabit. Si uero una tantum cappella est, unumue altare, ne unus alterius indumenta, mappasue adhibeat, tangatue.

Si aliquando uel in Missæ sacrificio, uel in sanctissimæ Eucharistiæ ministratione, cum clericus desit, qui ministrat, alter alteri ministrare necesse habet; utriusque cautio eadem erit.

Cautio in facer dote, qui ministrat.

Parochus, aliusue sacerdos, cum uel peste tabescenti extremam unctionem ministrauerit, uel in eius cubiculo confessionem propius audierit, aut aliud denique egerit, unde apud populum in probabilem pestis suspitionem incidit, tunc aliorum commercium, consuetudineue per aliquos dies abstineat, ne bene ualentibus contagij periculum, aut certe timorem iniiciat. Dum is, tamquam suspectus, domi se continet, si forte acciderit opus esse alicui, itidem suspecto, aut infecto, qui parochia suæ sit, aut alienæ, at curæ suæ commissus, huic ministerium suum, operamue Sacramentis ministrandis præstabit.

Quo tempore ab aliorum commercium abstinet, in parochiali tantum ecclesia aliaue, quam præfectus regionalis, aut vicarius foraneus constituerit, Missam celebrabit, et in eo præterea solum altari, in quo nemo alius sacerdos eo tempore celebrabit.

Quod altare, si fieri potest, cancellis muniatur, quibus populo ingressus præcludatur.

Quo ipso tempore ad Missæ celebrationem uestes sacras, et mappas altaris adhibebit, quæ separatim loco distincto asseruabuntur; nec alijs sacerdotibus tunc usui erunt.

De suggestu, alione eius generis loco, qui à populi frequentia aliquo interuallo disiunctus sit, sermonem, cõcionemue habere poterit.

Confessionem in ecclesia intus, et foris, at in sede confessionali audiet; quæ præter laminam perforatam, aliquid etiam intermedium, interiectumue habeat, opere chartaceo confectum. Extra etiam confessionalem sedem audiat licet, ita tamen, ut confitens ab eo distet tribus, quattuorue cubitis.

Parochialem etiam uiciniam, aliamue curæ suæ commissam, obeat licet, cum uel fumus curare, uel alia parochialia officia prestare necesse habebit.

Alia præterea loca adire poterit, cum peccata confessurus ad alium parochum, confessariumue qui propius absit, se conferat opus est.

At sane expediet eum confessarium ad eum potius in parochia finibus accedere.

Cauebit autem, ne in chorum ecclesie, ubi alij sacerdotes sunt; neque alio item, ubi frequens hominum cõuentus est, proximè ad eos accedat.

Nec uero idem sacerdos extra parochia fines excepta causa, quæ commemorata est, sine Episcopi, aut præfecti regionalis, uicarijue foranei facultate scripta discedet. Neque porro facultas dabitur, nisi cum alijs suspectis sacramenta ministraturus est; aut bene ualentium etiam, adhibita paulo ante demonstrata cautione, confessionem, Episcopi iussu auditurus, aut ad Episcopum res ad curam suam pertinentes relaturus, aut aliquid acturus, quod sua causa agi necesse est.

Quam diu uero ab aliorum consuetudine suspitionis causa abstinet cum domo, aliqua causa, facultatene egredietur; semper, præterquam cum sanctissimam Eucharistiam feret, serulam albi coloris, quattuor cubitis

bitis longam, quod signum suspicionis erit, manu gestabit, ut omnes eius congressum proximumq. accessum cauere possint.

Eo ipso tempore, dum suspectus est, baptismum infusionis, non immersionis ritu, ubi huius ritus consuetudo alijs temporibus est, ministrabit; statas uero baptismi ceremonias ad id tempus differet, quo à suspicionem liber erit: aut alium sacerdotem adhibebit, qui baptismum statas ceremonijs ministrat.

Alterius etiam sacerdotis ministerio utetur, ad sanctissimam Eucharistiam, extremamq. unctionem, parochialibus suis ministrandam pestis suspicionem non laborantibus.

Quamobrem parochus, dum eo loco pestis est, ubi curam gerit, facultas detur, alium sacerdotem substituendi, qui ab ordinis munere non sit suspensus, ut parochialis cura munera obeat. Ne tamen audiendis confessionibus alium sacerdotem substituere possit, quem antea Episcopus non probauerit, nisi huius substitutionis potestatem idem fecisset.

Clericus, famulusue parochi suspecti, aliusue, cuius opera uti uelit, quo tempore ille domi se continet, inde etiam ne ipsi quidem egrediantur ad prescriptum: si quando autem exire necesse habebunt, ferulam de more gestabunt.

Ubi septimus dies aut aliud tempus, ab Episcopo prescriptum, prout uiderit expedire, praeterijt, quo parochus in pestis suspicionem, ob ministerium incidit, neque aliqua parte se lesim sentit, nec uero suspicatur se contagione infectum esse; libere, ut antea, et sine serula omnia loca adire, parochialisq. cura munera obire poterit, nisi aliter Episcopus iusserit. Idem de parochi clerico, famulo, familiae censendum erit; quae ex parochi ob ministerium suspicionem se se domi continuit.

Parochus autem, et sacerdotes, in loco curationis publica contigenti, caueant, ne propius accedant, congreganturue cum ijs, qui à pestis suspicionem liberi sunt: ne alia ratione eis periculum, aut suspicionem contagionis afferant.

Quamobrem et loco, in quo collocati sunt, facultate ab Episcopo, praefectione regionario, aut à Vicario foraneo in dioecesi non impetrata, ne discedant. Nec uero illi, praefectus scilicet regionarius, et Vicarius foraneus, Episcopo inconsulto, deant, nisi ob causam, quae uel ad spirituale ministerium, uel ad publicam curationem spectet: ob quas causas saepe accidit, eos ad alia loca mitti oportere. Cum autem foras quauis causa facultate exeunt, ferulam albam, parochis supra constitutam, gestabunt.

Cautio in homine ecclesiastico, ob aliam causam suspecto, aut peste etiam infecto, adhibenda.

AD tuendam publicam ualeitudinem episcopus eam facultatem parochus dabit, ut non modò ecclesiasticis hominibus, qui in parochiali uicinia habitant, sed etiam socio cura parochialis, et parochus item, proximè habitanti, si quis eorum in pestilentiam, eiusq.

suspicionem incidit, haec, ut infra, praecipere, iubere, uel possit.

Uti scilicet uel infectus, uel suspectus intra domicilium, certi praescripti temporis lege, se contineat, aliorumq. consuetudine abstineat.

Uti neminem alium intro ad se domum recipiat, admittatue.

Uti illius familia hoc ipsum omne itidem praestet.

Hanc eandem potestatem praefectus regionarius cum in reliquos ecclesiasticos homines, tum in parochos ipsos exequetur, non solum si quando eorum quispiam peste afficitur, pestisue suspicionem praebet, uerum etiam alia de causa. Ad cuius rei exequenda usum potius arbitrij sui contra contumaces aget.

Hac ipsa facultas erit etiam uniuscuiusque Vicarij Foranei, cui praeterea laicos homines, cùm ecclesiasticos idoneos non habebit, qui haec exequantur, substituere licebit, si quid praesertim de repente acciderit, quod aliena opera opus habeat.

Eisdem praeterea singulis licebit, etiam laicorum ministrorum custodiam, si ita quandoque expedire censerint, adhibere.

PAROCHVS igitur, ubi primò ecclesiasticus homo in suspicionem pestis incidit, facultate sibi data, ut opus esse uiderit, statim diligenter, et prudenter utetur. Ecclesiae autem uestes, et praecipue, quibus ille propriè utebatur, unde contagium existeret, omni diligentissima cautione, ut nihil plane amittatur, certo loco, ab aliorum consuetudine semoto, reponi, et custodiri curabit. Qui locus bene sepietur, et munitur, et suppellectilis, quae in eo recondetur, index, omnisq. alia opportuna cautio adhibebitur.

Episcopum praeterea, aut praefectum regionarium, aut Vicarium Foraneum de tota re certiore itidem faciet, ut, ubi rem ipsam diligenter cognouerit, nel aliquid aliud, uel id ipsum diligentius statuatur, prout expedire uidebitur.

Rem item omnem curatoribus publica ualeitudinis, in ea uicinia constitutis, quam primum significabit, ut et subministrantur, quae eorum opera, ministerio ei tunc subministrare necesse est, et omnis alia diligens cautio ab illis adhibeatur, quae necessaria esset ad alios homines conquirendos, qui cum eo, alijsue illius familiae, domusue commercium habuissent, aut alio modo eius rei causa suspecti esse possunt.

Si uero parochus est, aut eius clericus, aut familia, domusue, quae in suspicionem incidit; haec ipsa officia socius parochialis cura, si quem habet, alioqui parochus propinquior praestabit.

Uti poterit praefectus regionarius, aut Vicarius foraneus impense admodum, ut et domicilia, et suppellex ecclesiarum, uel ecclesiasticorum hominum quam diligentissimè expurgentur. Ad cuius expurgationis rationem omne exquisiti studij, cautionisq. genus Episcopus adhiberi iubebit, quod ex Magistratus praefecti-

scripto in laicalibus rebus expurgandis adhiberi solet. Et, ubi opus esse censuerit, ad expurgationem eorumdem ministrorum operam utendam curabit.

CVM ex facti, quod euenerit, ratio, dubium exsistit, an quis peste mortuus sit, anue illius suppellex eo nomine suspecta, anue alio genere morbi affectus; tunc parochus medicos in consilium adhibebit, alioque peritos, eosq. potissimum, quos Magistratus cura eiusmodi praefecerit, ut de re tota certius statuatur.

PAROCHVS, aliusue ecclesiastici ordinis homo, qui loca incolit, quorum commercium ob suspicionem causam uetium edicto publico est, ne inde egrediantur, prohibeat parochus foraneus, sicut ceteris eorum locorum incolis prohibitum est; ita tamen, ut certis ijs regulis, et facultatibus, quae ecclesiasticis hominibus peste suspectis, supra constituta sunt, utatur, et fruatur, praesertim, qui animarum curam quouis modo, aut nomine gerit.

HAC omnis cautio tum in sacerdote ministrante, tum in eo, qui ministrat, tum etiam in ecclesiastico homine peste suspecto, quicumque sit, ut diligentissimè adhibeatur, atque seruetur, parochi, ut supra, cura erit, quae sanè cura omnis, cautioq. in urbe ad praefectum regionarium, et in dioecesi ad Vicarium foraneum maxime pertinebit.

Cautio in monasterijs, et collegijs pijs adhibenda.

SI regularium hominum monasterium, aliudue collegium ecclesiasticum, aut domus, ubi collegiatim uiuunt, eadem tota ratio, et cautio, quae mox supra demonstrata est, ab Episcopo, et praefecto regionario, uel Vicario foraneo ipsius Episcopi nomine ita diligenter, ut omnes, qui in eo monasterio, collegione habitant, nisi aliquos solum peste suspectos esse, manifestò constet, ab aliorum hominum consuetudine, commercione abstineant, et intra monasterij, domusue septa se contineant, ad Episcopi praescriptum. Eam uero cautionem inter se adhibebunt, ut alter ab altero ita separatim in consuetudine ueretur, ut ne contagium contrahere possit.

Quamobrem etiam in hortis tuguria serui expediet, uerumne propterea in eorum ecclesia diuina cultus intermittatur: sed diuina officia in choro, ut moris est, obeant, ita tamen, ut ibi alter ab altero separatim aliquo exiguo spatio interiecto sit.

Missas singuli in singulis altaribus distinctis celebrent, sacris adhibitis indumentis, et instrumentis, quae, ex communi sacristia suppellectile sumpta, ad suum quisque usum eo tempore sigillatim, locoq. separato seruabit, et custodiet.

Ne uero illum populo periculum inde existat; à capellis, ubi celebrabitur, et choro aditus ipsius populi secludatur, cancellis ferreis, ligneisque, aut alio eiusmodi sepimento.

At ne, dum se intra Monasterij septa ab aliorum consuetudine abstineat, quicquam ad nihilum eis desit, è publico illo sumptu, qui necessario eo tempore ad pauperum sustentationem constitutus est, eleemosynam, ut opus erit, subministrari, curandum erit.

SI ecclesiasticorum hominum in eodem monasterio, locum collegiatim uiuentium, magnus admodum numerus est, qui pestis nomine suspectus sit, nec uero domus, habitationisue amplitudo eiusmodi est, ut omnes tugurijs etiam extructis commodè separatim habitare possint: expedit, uel eos omnes, qui ex peste, suspicionemue laborant, uel, his relictis, alios rectè ualentes, suspicionemue liberos ad aliam domum, monasteriumue, aut etiam ad plura traduci, quae tamen uacua sint, et ita in illis manent, regularem modestiam, ecclesiasticamq. ordinis sui disciplinam rectè seruare possint.

HAC ipsa cura, et cautio adhibebitur, si quando forasse monialium, in eodem monasterio uiuentium, magnam numerum pestis peruaserit. Sed in earum monasterijs, pestis nomine suspectis, magna ab Episcopo cautio adhibenda erit, ne ex ea occasione intra septa monasterij aditus sit sine necessaria causa.

Nec uero extra clausura septa, finesue egrediendi facultas, nisi urgente, necessariaq. item causa monialibus permittatur.

Si uero aliquando necessitas efflagitat, ut illae intus uisitentur, aut inspiciantur: hoc ne à uiris fiat, sed à feminis honestis, curabit Episcopus.

Hoc ipsum itidem seruabit, si quando monastiorum opera, aut alia eiusmodi necessaria erunt.

De baptismo infanti, peste laboranti, suspecto ministrando.

INFANS nuper natus, peste laborans, aut eo nomine suspectus, quia à matre, pestifero morbo affecta, ortus est, quam primum ob instans mortis periculum à sacerdote, peste laborantium curam gerente, infusionis ritu baptizabitur, alijs statas ceremonijs tunc non adhibitis. Si sacerdos abest, idem confestim ab alio praestabitur, qui praesens baptizandi formam norit; nec uero compater adhibeatur: aut talis, qualis infans est, compater, aut commater asciscetur, nempe ex morbo laborans, aut ex eadem causa origine suspectus, si alij, qui liberi sunt, suspicionem contagionis deterriti, id minus refugerint.

Postea si infans superstes erit, quam primum ab omni suspicionem liber erit, in ecclesiam parochialem suam sacerdoti parochus offerentur, qui ex ecclesia instituto reliquas statas ceremonias ei adhibebit.

Idem in baptismo seruabitur infantum, qui expositi, dubium est, an pestilentia suspecti sint.

Hoc ipsum quoque praestabitur in baptismo infantum, qui non ita manifesto suspecti uidentur, quales ij sunt, qui

qui è mulieribus bene ualentibus, nascuntur, que tamen ex aliqua suspitione uel domi inclusa, uel ad loca publicæ curationis perductæ sunt, quoniam uel loco suspecto fuerunt, uel cum homine suspecto consuetudinem habuerunt.

Sacerdotes locorum curationis publicæ, quibus baptismum ministrarint, eorum, et parentum nomina, et reliqua de more in librum certum referant: quem deinceps à pestifera lue purgatum ad archiuum Episcopi le ferant. Vniuscuiusque autem, quem baptizauerint, baptismum exscriptum proprio etiam eius parochi tradant: quem etiam, cum primum inde illi emittuntur, certiorum faciunt de ceremonijs reliquis, quas non adhibuerint, ut ille in parochiali ecclesia ritè suppleat.

Officia confratrum charitatis, et collectio elemosynarum, ac distributio.

Scholæ charitatis homines parochi, describendis parochia pauperibus, operam nauabunt, quos, semel diligenter descriptos, sæpe generatim recognoscant. Qua in recognitione si quid uel addendum, uel mutandum uiderint, id parochi nuntiabunt, qui in descriptionis libro notabit, quod eo in genere opus erit, et episcopo etiam referet.

Idem singulis diebus sedulo pauperes inuisent, eosque præsertim, qui peste tabescunt, suspectiue sunt.

Si quos inuenerint, qui recentè in morbum inciderint, quine spiritualis alicuius adiuuenti indigeant, de ijs eundem parochum certiorum faciant.

Ipsi uerò sollicito studio in id incumbant, ut quæ ad corporis usum necessaria sunt, pauperibus, pesteq. affectis undique conquirant.

Ut autem omni ex parte cumulatio charitatis subsidia comparent, cum ad episcopum, tum ad præfectos regionarios, uicariosue foraneos, et parochos per fugium sapientissimè habebunt: quorum etiam auctoritate ad omnem elemosynam, pijsq. subsidij conquisitionem, atque apparatus utentur, sæpe etiam magistratum, et decuriones, conuenient, ut opus erit.

Id parochus præter cetera maximè parochiales suos cohortabitur, ut his præsertim pestilentia temporibus, omni commiseratione dignis, quantam maximam per facultates possunt, elemosynam conferant ad subleuandas necessitates, non solum peste laborantium, suspectorumue, sed aliorum etiã omnium, qui rerum inopia premuntur.

Quam ob causam singulis hebdomadis, semel atque adeo sæpius, rariisue, prout necessitas urget, parochialiumq. opes ferunt, uiciniam suam, adhibitis charitatis sodalibus, in omnes partes obibat, omnique studio, et charitatis pia contentione elemosynam, quæ in eorum miserabilium usum erogetur, ab omnibus efflagitabit.

In ecclesia præterea parochiali, in omniq. uicinia parte, præsertim pro foribus eorum, qui peste infecti, suspectiue sunt duabus clauibus, inter se diuersis singu-

las clausas, certoq. signo, quod præcipuum Episcopus constituerit, notatasq. et distinctas publicè proponet, atque affiget: in quas oblatæ elemosynæ eo nomine conijciantur. E clauibus illis duabus unam ipse parochus, et alteram ille ex confratribus charitatis asseruabit, quem Episcopus, præfectusue, uel Vicarius foraneus delegerit.

Si qua in parochiali uicinia cum plures sunt, uel pestifera labe inquinati, uel suspecti, uel alij inopes homines, quibus aliunde non satis succurri possit; parochus ad Episcopum confugiet, cuius cõcessu in finitima etiã uicinia parochiali capsulam elemosynæ proponere, aut alia ratione subsidia charitatis comparare possit ad illorum sustentationem.

Vt autem necessario eo tempore pauperum egestati undique succurratur, eam facultatem, si ita necessitas uerit, episcopus aliquando permittet, ut piorum locorum præfecti, curatoresue elemosynarum, quas certo præscripto tempore dari moris est, distributionem anticipent, ut potè quæ elemosyna semestri, aut longioris temporis spatio in egentium usum erogari consueuerat, ea omnis duobus, tribusue mensibus aut breuiori tempore, prout opus erit, distribuatur.

Ea autem cautio adhibebitur, ut ne elemosynæ distribuendæ ratio, atque usus sine legitima auctoritate, et facultate unquam immuetur, uerbi gratia, quod puellis, uirginibusue nuptui dandis in dotem pia liberalitate erogari solet, aut debet, ne in panis elemosynam, aliudue genus conuertatur.

Nec uerò piorum locorum prædia, aliæ bona immobilia hypothecæ, pignoriue dentur, aut alienentur, contra, ac testatorum uoluntate, canonum iure, pontificijs constitutionibus, et Conciliorum, aut Synodi provincialis nostræ primæ decretis cautum est.

Omni elemosyna, quæ à charitatis confratribus congeritur, de parochi, aut præfecti regionarij, aut Vicarij foranei consilio, et assensu, in eorum hominum usum necessarium erogabitur.

In elemosynæ autem erogatione habebitur ratio cum in primis inopia, paupertatisq. sacerdotum, et monasteriorum cuiusuis generis, et ordinis, tum hospitalium adium, locorumue, quæ intra parochialia uicinia fines sita sunt.

Quibus sacerdotibus, et monasterijs, ex arario etiam publico, aut censu, unde reliqui pauperes sustentantur, neecessaria alimenta subministrari oportebit cum ob alias causas, tum quia publico ecclesiæ nomine religiosi illi homines quotidianis sacrificijs, supplicationibus, diuinorumq. officiorum cultus, et moniales etiã sacra lachrymarum ui, peccatorum deploratione, gemitu, uigilijs, ieiunio, atque assidua oratione, Dei iram afflictissimo illo tempore placare contendunt.

Cautio autem parochus, ne rei cuiusquam, quæ ad corporales quorumuis hominum, etiam peste laborantium, suspectorumue necessitates pertineat, præcipuam curam,

ram, præcipuumq. onus sibi suscipiat, quo retardetur, aut impediatur, quin proprium curæ suæ officium exequatur: quod totum in rerum spiritualium procuratore, atque administratione uersari in primis debet. Ideo ab ordinario munere elemosynæ distribuendæ, subuentioisq. publicæ erogandæ abstinebit.

Si quo autem in loco, et pauperum ingens necessitas, et penuria hominum, ut id muneris reitè, gerere possit, aliquando hoc suadebit: ut istiusmodi pondus ipse suscipiat, ac sustineat, ad Episcopum adibit, cuius facultate illud subeat, ac gerat.

Adhibere autem secum semper studebit pios aliquot parochialis uicinia homines, aut confratres charitatis, quos tum adiutores, tum etiam testes fidelis dispensationis. Hoc etiam ipsum, et præfectus regionarius, et Vicarius foraneus exequi, præstareq. curabunt.

Vt omnis elemosyna, quacumque sit, quæ colligetur, quibus oportet, reitèq. distribuatur, nec uerò impudenter usurpetur, atque absorbeat ab ijs, qui alium de cum habeant, unde uiuant, iniqua illa usurpatione exitum animæ suæ parant, et uita periculum illis præbent, qui summa rerum omnium angustia premuntur; idè regionarius præfectus, Vicarius foraneus, uisitor Episcopalis, et parochus in primis omni opportuna ratione, ubicumque sunt, qui pestis, suspitionisue causa domi inclusi, aut etiam inopia nomine illanetiã pro foribus, aut de fenestris efflagitât, istos, et aliquando populum uniuersum, prout occasio tulerit, id grauitè monebit, docebitq. peccati mortalis uinculo irretitos teneri, si qui sunt, qui consequendæ elemosynæ causam aliquam prætextant, et assimulat, atque adeo, si quam eo nomine, et causâ simulatione consequuntur, planè restituere debent.

Quamobrem grauissimè peccabunt, quicumque elemosynam capient, illis egentibus hominibus solum constitutam, qui aliunde certo reclusionis, alioque præstituto tempore non habent, unde uictum sibi parent: si re uera ipsi in eo paupertatis statu non sunt: nec uerò eam elemosynam sine conscientia offensione, et labe retinere ullo modo poterunt, præsertim, si ipsius elemosynæ curatores aliqua significatione, rationeue præcauerint, se constituisse ijs tantum, qui ea inopia, paupertateue premuntur illam distribuere.

Cura præstandæ, et exercendæ pietatis in locis publicæ curationis, ac domibus occlusis.

In omni trivio crux loco decenti erigetur, ad quam orantes, et precantes spectent.

Ibidem, ad Episcopi præscriptum, altaria extruantur, in quibus Missæ sacrificium offeratur; ita ut qui sacerdos, etiam regularis in illis obtulerit, celebrauerit uel Episcopi iussu, satisfecisse censetur muneris, quo astrictus est, celebrandi in alio cuiusuis ecclesiæ altari.

In cappella domus hospitalis, lociue publicæ curationis perpetuo sanctissimum sacramentum asseruetur; cui lampas accensa præluceat.

In qua cappella sacerdos, qui spirituali curationi præest, aliquando orationem sine intermissione instituet, religiosèq. atque ordine haberi studebit.

Ubi ob pestilentia propagationem, obitumue, uel agritudinem sacerdotum, desunt, qui spiritualem peste languentium, uel suspectorum curam sustineant, gerantue, ut quam diligentissime conquirantur, uicarius foraneus in diœcesi episcopum certiorum celerrimè, et sapientissimè faciet, præfectus, in ciuitate: interea uero eorum curam parochis, alijsue sacerdotibus probatis, qui proximè habitant, magnopere commendabit.

Idem officium præstabit, si quando ob suspitionem pestis in parochi, uel etiam infectionem inciderit, ut scilicet alium sacerdotem in eius locum substituat, qui parochialis curæ partes necessario tempore exequatur, quas ille per suspitionem ijs, qui suspitione carèt, præstare minus potest.

Vt nemo sacerdos est, qui publici tuguriorum loci curationem gerat: hoc saltem curabitur, ut die festo, et in hebdomada etiam certis alijs diebus eo loci, aliquis sacerdos ecclesiæ, aut uiciniæ parochialis Missæ sacrificium in oratorio ob eam causam extra tuguriorum septa extructo offerat. Si uerò ne id quidem fieri potest, quoniam nemo alius sacerdos est, nisi unus tantum parochus, hic ipse aliquando per hebdomadæ eod se conferet ad Missæ sacrum celebrandum.

Ubi in eo tuguriorum loco sacerdotes plures sunt, tum id curabunt, ut omnes quicumque ibi sunt, Missam spectent, audiantue; tum ipsi ob eam causam inter se rationem iuibunt, ut cum præsertim una tantum cappella sit, alius bene mane, alius paulò tardius Missam celebrat; aut certa alia hora commodiore id quisque præstet.

Parochus parochus hoc ualde curabit, ut se quando uel uniuersi ciues, uel aliqua uicinia, familiarè parochialis domo egredi prohibentur; omnes, et singuli, antequam se in suis quisque domicilijs per illud dierum spatium includant, peccata confessi, sacram communionem sumant. Si uerò præ temporis exiguitate id tunc non præstabit, præstent saltem eo ipso in eunte tempore, et deinceps præterea singulis hebdomadis, aut quinto decimo quique die, prout se illis per alias occupationes posse sacramenta ministrare uiderit.

At pro cura suæ ratione, quæ ad agrorum salutem spiritualia adiuuenta spectant, hæc omnibus alijs anteponet.

Certam aliquam christianæ uitæ normam eo tempore, cum populus intra domesticos parietes aliquandiu se continet, pastoralibus litteris Episcopus commostrarit, ut quotidianas habeat pietatis christianæ exercitationes, quibus perpetuum cursum teneat in uia salutis.

Pietatis autem ea officia proponet patribus familiaribus, ut non solum mane, sed uesperis, et meridie, singulisq. horis, ac momentis habeant spirituales exercitationes.

tiones, in quibus omnis familia piè uersetur.

Quamobrem, præter cætera, libros in singulas familias introducendos curabit, non solum eos, quos supra commemorauimus, sed sacrorum bibliorum partem aliquam, ut pote historiam Iob, libros Tobie, epistolam S. Iacobi, et uolumen præterea de uitis sanctorum: è quibus seliget præsertim uitam S. Sebastiani, S. Gregorij Magni, S. Rochi, S. Macarij, S. Eurychij, Patriarchæ Constantinopolitani, S. Nicolai Episcopi, S. Bernardini Senensis, qui omnes pestilentie documenta, et exempla præbuerunt sanctissimarum uirtutum.

Ad alias religiosas orationes introducet certos psalmos, et hos potissimum, nempe psalmum sextum, decimum sextum, uigesimum quartum, trigessimum primum, trigessimum septimum, quinquagesimum, septuagesimum octauum, centesimum primum, centesimum item, et uigesimum nonum.

Stata præterea illa oratio parochi, et sacerdotis, quæ in singulos dies septies certis horis adhibebitur, etiam à custodibus, et ministris instituetur in omnibus tugurijs septis, hospitalibus adibus, singulis familiæ inclusæ domicilijs, omni loco, et publicè, et priuatim.

Quæ oratio ut rectè, religioseq. peragatur, curandum est diligenter ad Episcopi præscriptum.

Itaque orationis huius signum in uniuersis, uel partis populi reclusionem, dabitur campanis primaria ecclesiæ, collegiatarum item tam regularium, quam secularium, si quæ ibi sunt, dabitur. Itidem in ecclesia parochiali fiet, cuius uiciniæ homines, familie uel aliquæ, contagionis nomine suspectæ, domi se continent. Itidem fiet percussione paruulæ campanæ hospitalis, aut alterius loci curationis publicæ.

Signi ratio hæc seruabitur, ut distincto certo temporis spatio, nempe secunda quaque hora, aut longiori, breuiori uel interuallo, prout dies contractiores, uel longiores sunt, septies in die campana pulsetur.

Initio orationis significanda percussio campanarum fiet, ut, de more fit, cum salutationis Angelicæ, quæ Aue Maria dicitur, signum datur; postea continenter per horæ quadrantem, certis campanæ ictibus, breui interuallo distinctis, eiusdem significatio fiet, quæ sono terminabitur, ut oratio uespertina solet. Dum uero campanis pulsatur, litanis, supplicationes uel ad Episcopi præscriptum cõmentur, recitabuntur uel, itant, uel è fenestris, foribus uel ædium ab una parte sint, qui illas præciant, et uicissim ab altera, qui religiosè succinant, et respondeant.

Quod sibi ita præstari non potest, intus in adibus ipsis, loco omnium communi, aut ubi optime potest, statim illis significationis horis præstabitur.

Quam ob causam in unaquaque uicinia, ubi hæc præcatio horaria celebrabitur, unus, plures uel ecclesiastici homines, aut, si tales non adsunt, alij pij uiri, orationis usui instructi, ad fenestram, fores uel ædium adhibebuntur, qui stata quaque hora, quæ significatio fiet, orationis huius institutum, atque usum rectè, riteq. moderentur, et dirigant, et eius studium in horas fere singu-

las ardentius excitabunt.

V rabit præterea parochus, ut diebus saltem festis, ubi sunt, qui bene norint, de beata Maria Virgine officij precum horarium statim illis septem horis distincte recitent,

Sæpe euulgabit, atque edicet, quo fidelium mentes ad huius præcationis usum, studiumq. inflammet, indulgentias eo nomine concessas.

Ac præterea quidem, unicuique parochi, et sacerdoti, breuium illorum librorum, quibus Episcopi iussu certæ preces, et litanis, eius orationis causa editæ continentur, copia fiet, et gratis aliquo modo suppeditabitur, ut parochialibus suis, et alijs, prout usu uenerit, rectè distribuatur.

H I S, atque adeo alijs omnibus pietatis exercitationibus parochus, alijsque sacerdotes, curationi spirituali præfecti, homines, sibi commissos, tempus in domibus oclusis, alijsq. locis tuguriorum salutariter, et religiose consumere studebunt quàm diligentissimè, ut ne otio tabescentes proclinuis prolabantur ad Dei offensiones, et ad turpia flagitia.

Cura disciplinæ morum in eisdem locis.

P arochus, animarumq. curator, et alij item sacerdotes, curæ spirituali in locis præfecti, ubi infecti, suspecti uel morantur, charitate paterna, et diligenti studio uidebunt uitam, mores, pietatem, et religionem non modò eorum, qui pestis morbo suspecti, in hospitalibus publicis domicilijs, aut intra tuguriorum septa, sibi commissi, habitant, et illorum, qui præsertim reclusi, intra parochiæ suæ fines, in priuatis domicilijs manent, sed monachorum, et famularum, et ministrorum, quicumque illis operam nauant, et eorum præterea, qui in illorum custodia collocati sunt.

Mulierum pudicitia, et adolescentum honestati prospiciet, qui intra ea septa, hospitalis uel domos, aut domicilia priuata inclusi, degunt.

Præcipuam autem curam suscipient, et sustinebunt puellarum, uirginum, et famularum, quæ uel parentibus, uel coniugibus mortuis, discrimini, et periculo pudoris, ac pudicitie magis obnoxie, atque exposita sunt.

Eas senioribus feminis, et spectata honestate, pietatisq. studio insignibus, quæ in illis locis morantur, diligentissimè committent, quasiq. in manum tradent, et commendabunt omni charitatis officio.

Pupillarum item, præsertim infantum curam gerent, eamq. potissimum rationem habebunt, ut certo loco separato, dum in publicæ curationis domicilijs, locisue sunt, pie, rectèq. educantur.

C V R A eorumdem erit, hæc etiam, ut, quoad eius fieri potest, à feminis mares ubique separatim degant, præterquam, si qui sint eiusdem familiae.

Curabunt præterea, ut non solum euitanda contagionis, sed honestatis in primis tuenda causa, qui in uno cubi-

cubiculo, tugurioloue degunt, nullum suspectum commercium, consuetudinem uel habeant cum alijs, qui uel sunt diuersæ familiae, uel in alio diuerso tugurio, cubiculo uel manent.

S A E P E fit, ut in ijs curationis publicæ locis non modò palam, sed occultè futuri matrimonij sponiones fiant: ideò Episcopus curabit, ut qui in illis locis, aut paulò postquam inde egressi sunt, matrimonium conficere uolunt, illius statim denunciations cum in ecclesia parochiali, tum ed etiam loci, ubi inclusi pestis causa sunt, aut paulò ante fuerunt.

Ne quid uerò de matrimonio contra agatur, quam Tridentina sanctione præscriptum est, ideò quàm sæpissimè illa in locis publicæ curationis promulgetur, atque exponatur.

Ne præterea puellæ in fraudem inducantur; omnia alia diligens ratio per parochum, sacerdotem uel, qui spirituali curationi præest, adhibebitur.

V B I aliqua uel concubinitus, uel uitæ turpis suspicio suborietur, aut indicium existet, de hac re omni parochus, sacerdos uel, spiritualis curæ præfectus Vicarium foraneum, aut præfectum regionarium, et hi Episcopum certiore statim faciant, ut in tempore, primum re inuestigata, cum remedium opportunum, periculo adhibere possit, tum flagitiosa uitæ, omniq. uitio diffluens, reprimatur, et coerceatur.

I L L A E uerò morum corruptela, quæ in ijs locis magna cum Dei offensione uulgo existere solent, quales sunt, comestiones, exhilarationes, cachinnationes, inhonestæ congressiones, obscæna colloquutiones, detractiones, maledicendi usus, ludificationes, gesticulatioes, lusiones, ludi aleatorij, saltationes, tripudia, crapula, comotationes, congressusq. illi, tot peccatis coniuncti, omnesq. demum turpes actiones, ut tollantur, radicatusq. extirpentur, idem sacerdotes, et priuatis colloquijs, et concionibus, et suasionibus, et cohortationibus, et omni officij genere agent planè diligenter.

Quod si ijs rationibus assequi non poterint, quod ex disciplina christiana usu erit, Episcopum ipsum adhibebunt, qui offensionibus eius generis omni uia occurrat. Quam ob causam, quo diligentius scilicet idem Episcopus nota, atque explorata habeat, quacumque in ijs locis ad morum emendationem, correctionemq. opus erunt; certos etiam aliquos laicos homines, christiane, sanctæq. disciplinæ studiosos, non modò in tuguriorum finibus, hospitalibusq. adibus publicis, sed in omni parochia secreto constituet, qui omnia inhoneste, turpisq. uitæ pericula, flagitiosas actiones, et corruptam unquam eorum disciplinam, qui ibi degunt, prudenti exploratione diligenter indagent: quæq. in offensa esse uiderint, de ijs uel Episcopum ipsum, præfectum uel regionarium, uel Vicarium foraneum, uel parochum, uel sacerdotem etiam curatorem sæpissimè, atque adeo quotidie, si opus erit, certiore facient.

Quæ

Quæ disciplinæ ratio parochi, et sacerdotibus curationis publicæ tenenda sit.

P arochus, et sacerdotes curationis publicæ cum diligentem in alijs morum speculationem, curam, exercitationemq. pietatis adhibuerint; hoc etiam maxime studebunt, ut ipsi piè, sanctèq. uiuendi studio, omniq. religionis officio, atque omni documento, et exemplo ceteris omnibus pralucent, ac summa quidè cautione in eo utantur, ut non modò quicquam non offendant, peccent uel, sed ab omni peccati suspitione planè liberi sint.

Omni igitur intima, et externa pietate in illis publicæ curationis locis seruiant Dei gloria, cuius religiosus cultus perpetuò ob eorum oculos uersari debet.

Studio charitatis, quæ in eorum animis fixa semper inhaereat, agent omnia.

Quo studio ducti, et curæ susceptæ officio commoti, longè ab ijs actionibus refugient, quæ offensionem, aut mali suspitionem parient.

Cauebunt, ne eos, qui pestis suspitione laborant, ad testamenti factionem, aut ad aliud ultimæ uoluntatis genus, ne agnatis quidem illorum flagrantibus, ullo modo inducant, atque impellant: nisi aliquando uel christiana charitas, uel propinquorum status, commiseratione dignus, aliter suaferit; tuncq. si temporis spatium datur, uel ipsam, ut est, cum Episcopo, aut præfecto regionario, aut Vicario suo foraneo communicabunt.

A testamenti, codicillorum, donationis, et alterius id generis ultimæ uoluntatis conscriptione abstinebunt, nisi ugens necessitas aliter deposcat, cum alij scilicet æquè idonei non sint, neque aliunde acciri possint, qui conscribant: tuncq. ut auaritia, et sordidi questus suspitioni occurratur, testes, quoad eius fieri potest, auctoritate, et uitæ moribus insignes adhibebunt.

Idem præstabunt, si quando aliorum pecuniam, suppellectilem uel asseruandi, aut in aliquem usum erogandi, curam suscipiant.

Speculatio in ministris publicæ curationis adhibenda.

P arochus, et sacerdos, qui in hospitalibus, publicis adibus, locisue tuguriorum spirituales curas gerit, hæc diligenti speculatione uidebit.

Primo, ut eorum locorum præfecti, curatores, ceteriq. omnes, qui uel operam uel officium, uel famulatum in illorum hominum curam, subleuationemq. conferunt, ne quid negligant, prætermittant, deserant uel, quod ad operam, curam, officij, ministerijue suspecti partes attinet, ut ne quid præterea committant, quod illis fraudi, et detrimento sit: quoadq. pia sollicitudine, et sincera cura, quam nauare debent, indignum existat.

Quare ipse parochus, sacerdosue præcipua capita, mox in fra demonstrata, in primis animaduertet, in quibus scilicet frequentes eorum offensiones esse solent.

Ut potissimum illi ipsi, quicumque sint, charitatis studio, non negligenti opera, non languescenti ministerio,

T nec

nec uerò immodeste, non petulanter, non proterue, non contumaciter exequantur debiti officij partes.

Vt mulieris morbose, suspectane corpus, aut cadauer dumtaxat inspiciatur, cum necesse maxime est. Et uerò inspectioni necessarij solum ministri intersint, ut potè medicus, chyrurgus, mulier aliqua, et alius pratered nemo.

Vt inspiciendis item marium corporibus ministri tantum adhibeantur, qui uidelicet necessarij sunt.

Vt I debet item parochus, sacerdosue, ut praefecti, uespilones, uicinia curatores, quos antianos dicunt, alijsq. ministri, nihil omnino pecuniae, muneris, doniq. extorqueant, cum uel domicilia clauduntur, uel aperiuntur, uel alia quauis occasione, modoue.

Vt ne pecunia, resq. aliqua, aut supellex peste languentium, uel susceptorum, uel mortuorum diripiatur, dissipeturue unquam, et maxime cum uel domo educitur, uel moriuntur, uel in sepulturam traduntur, uel eorum domicilia purgantur, aut eorum supellex ad loca purgationis exportatur.

Vt qui ad loca publica curationis perducuntur, uehunturue, non uesper, aut sub noctem, sed bene mane, si fieri potest, perducantur, asportenturue, quo sacerdotibus, qui in ijs curationis locis resident, temporis spatium detur audiendi eorum confessiones, et alia, quae domi non susceperant, spiritualia adiuuenta ministrandi, antequam nox aduentet, in qua, ut plerisque accidit, morte eripiantur.

Vt ne eodem curru, uehiculoue mortui simul, et uiui, aut morbo tabescentes una cum his, qui solum suspecti sunt, asportentur, si modò tamen suspecti non illi quidem sunt, qui sua sponte morbo affectis operam, curam, et studium nauent.

Vt haec ipsa cautio, diligensq. distinctio in exportanda, importandaue suppellectile adhibeatur, ut illa scilicet, quae peste languescens est, distincto curru, ac se paratim uehatur, ab ea, quae suspecti hominis est. Ideoq. curandum erit, ut uehicula plura, quae ad eum distinctionis usum satis sint, in tempore apparentur.

Vt ijs, qui ad loca publica curationis, domo abducuntur, temporis spatium detur colligendi pecuniam suam, suppellectilem disponendi, constituendiq. ceteras res domesticas; ita tamen, ut ne diuturnior mora fraudi sit, et detrimento ualetudini publica.

Vt spatium etiam detur colligendi sarcinulas, et aduehendi secum lectum, culcitrae stramentitias, lodices, linteamina, tegetes, storeasue, uestes, et alia id generis usui necessaria. Sin autem ab initio tempus non habuerunt, detur postea, adhibita custodia, ut moris est, et cautio.

Vt euitanda contagionis causa, tuguria morbo languentium, aliquo interiecto sepimento, uerè ab illis seruata sint, quae suspecti habitant. Eadem cautio adhibeatur tuguriis, ubi sunt minus suspecti, ut separentur ab ijs, qui grauissime suspecti sunt. Itidem de conualescentibus.

Vt ordine describantur certo libro quicumque ad loca

publicae curationis abluuntur. Quae descriptionis ratio uniuscuiusque tugurij, cellulaeue numero respondeat, ut singuli à parochis, sacerdotue constituto, medico, chyrurgo, ceterisq. ministris, facile, distinctè inueniantur.

Vt ob eam ipsam causam, quoties quis recens ad loca curationis uenit, aut inde ab it, aut de uno in alterum commigrat; id omne eisdem ministris significetur, et sacerdoti praesertim; ut ministerij sui partes ei praestet.

Vt in uniuscuiusque tugurio, cubiculoue ad lectum sternendum, quoad eius fieri potest, satis palea sit, culcitra item stramentitia, et cento, lodixue.

Vt quibus uel ex morbo laborantibus, uel suspectis, lectis, stramentis laneis, aliaq. suppellectile apparari, et sterni debet, ij pro ratione, statuq. personarum, illud ipsum commodum consequantur, et ministri item publice ad locum curationis constituti.

Vt ijsdem ministris, alijsq. recte ualentibus uictus certa ratione suppeditentur, qui satis sit.

Vt aegrotis item stata hora subministrantur, quibus etiam ratio adhibeatur cibi, qualis sit, et quantus, et quo item modo praebeatur.

Vt medicina, medicamentae in tempore, certisq. praescriptis horis, et ordine apparentur, conscribantur, et praebeantur.

Vt et uestes, et supellex, et tuguria, cubiculaue, quae ex asseribus constructa sunt, ubi peste infecti, suspectiue manserunt, aut mortui sunt, prout opportunitas tulerit, diligenter purgentur. Illa uerò tuguriola, ex paleis inflammantur. Nec uerò usui sint alijs, qui solum suspecti sunt.

Vt ea ipsa tuguriola, cum opus est, palea recenti, cum intrinsecus optimè circumuestiantur, tum extrinsecus recte undique obtegantur, ut ne quando pluuia infuat.

Vt mortuis efferendis, et sepeliendis nihil contra agatur, fiatue, quam de efferendis, sepeliendisque modo, et de loco, ubi sepeliendi sunt, Episcopus statuerit.

Vt uerò haec omnia in executionis usum recte inducantur: parochus, omnisq. alius sacerdos, quicumque intra tuguriis septa curam gerit, praefectus regionarius, et vicarius foraneus, ut diligentissime poterunt, curabunt, crebris cohortationibus, assiduisq. admonitionibus, omni charitate plenis, atque adeo, ubi opus est, reprehensionibus. Et omni praeterea paterno officio cum illis agent, ad quos summa curationis spectat, ut ordine, et quam rectissime cuncta gerantur. Quod si ne his quidem officijs, quicquam adiuuenti ad rem optime administrandam non asserent; perfugium, ut primum possunt, ad Episcopum habebunt, cuius consilio, studio, ope, et auctoritate, etiam apud magistratum, ut opus erit, si quae perperam agantur, ad rectam normam redigantur.

Visitationis officium multiplex.

EA omnia, quae paulò ante, et mox infra demonstrantur, uel ad cautiones, uel ad curas, uel ad pietatis exer-

exercitationes, uel ad hominum mores, uel ad sacerdotum in primis uitae honestatem, et disciplinam pertinent, ut rectam omnem executionem habeant; hoc praefecti regionarij, aut vicarij foranei, aliq. Episcopales uisitatores uidebunt, curabuntq. diligentissime. Quare loca publica curationis frequenter, uel quotidie potius, cum opus erit, uisitant, cunctaq. perspicient, atque explorabunt, tumq. ad peste languentium, susceptorum, aut animae salutem, aut corporis curationem spectant; tum etiam quae de eo genere omni specie, uniusq. conscripta sunt.

Ac si quid uel deesse, uel in aliqua re peccari, offendue uiderint, ad ipsum Episcopum referent: qui de omni cautione, cura, piaq. exercitatione, et disciplina sollicitus, in omni executione, ut opus erit, studiose euigilabit.

ET Episcopus uerò frequens in eo erit, ut uniuersos, et ferè singulos peste uel infectos, uel suspectos inuisit; paterna charitate consoletur: episcopali liberalitate, et elemosyna, quae manu sua praebebit, subleuet; si quos inopia laborantes, uiderit: documenta opportuna det, atque accommodata ad sanctam, et cum Dei uoluntate congruenter uitam agendam, mortemq. fortiter, christianoq. more in Domino obendam.

Crebro item familias, quae domi ob suspicionem se continent, breui sermone alloquetur, et ostendit in primis quae unicuique agenda sint, quae rursus fugienda; saepe praeterea in diocesis loca infecta, suspectaue, excurret, cunctaq. oculis, paterna charitate incensus, lustrabit, ut populo suo afflictio, percussio, et penè prostrato, consolationes, remedia, subsidia, et alia Episcopalis dilectionis officia adhibeat, et praestet.

Non uisitatores solum, sed alios etiam saepe mittet, qui haec eadem officia praestent.

Praefectorum, curatorum et ministrorum publicae curationis operam studiumq. excitabit.

Si quos negligentes, et delinquentes in officio comperit, cum ijs non modò cohortatione, monitione, sed aliquando etiam seueriore obiurgationis acerbitate aget, ut sui quique muneris partes rectè, diligenter, et salutariter exequantur.

Si uerò aliquando monitos obstinate operam dare conauerit, ut contumaciter, maleq. agant; ut isti ab officio suscepto amoueantur, curabit atque efficiet.

Monitorem uitia, quae in eo genere hominum grauisima inesse solent, increpabit acerrimè. Siq. hac uia non succedet, ut in officio rectè agendi se contineant, illam aggredietur, ut magistratus penas reposcant flagitiorum, quae admiserint.

ET quoniam per Episcopales occupationes omnibus locis praesens adesse non potest, eam etiam rationem aliquando imbit, ut ad populos litteras pastorales scribat, quibus illos consoletur, confirmet, et excitet ad optima quaeque, prout occasio tulerit.

Cura spiritualis sigillatim unicuique peste affecto, uel suspecto, à sacerdote adhibenda.

Vbi primum parochus, aliusue certus sacerdos constitutus, aliquem, curae suae commissum, pestilentiae morbo laborare certior factus est; eum, ut celerrimè potest, paterna charitate inuisit, atque in primis diligentissime poenitentiae sacramentum ministrabit, et alia deinceps omnia adiuuenta spiritualia ad animae salutem.

Quamobrem diligenter planè cauebit, ut ne, cum morbi, ex quo aliquis laborat, uis suspicionem pestilentiae praebeat, falsa, inaniqu. spe ductus, eum diutius in uita permansurum, id culpa contrahat, ut absque sacramentis ille discedat. Itaque hoc praesertim nullo modo praetermittet, quin poenitentiae sacramentum, mora non interposita, ministrat.

Sacram autem Eucharistiam, nisi ob uicium, aliudue impedimentum necesse est, aliquid morae interponi; quam primum pro uaticio aegrotanti, etiam si cibum sumperit, omnino ministrabit; nisi manifesto apparet, illum à morbo conualescere: pestilentia enim aegrotas in eo statu uersatur, ut timendum sit, ne, uel ad punctum temporis, mortem obeat.

Quare extrema etiam unctionis sacramentum, sine cunctatione, mora, ei ministrare poterit.

IN sacramento poenitentiae ministrando uidebit, ut facultate, uel Episcopali, uel etiam Pontificia, qua etià à criminibus illis, quae Apostolicis litteris, die canone Domini editis, continentur, absolui permissum erit, prudentissime, atque salutariter utatur.

Denique aegrotanti omnia illa charitatis ministeria, et officia praestabit, quae in extremo uitae spiritu, alijs, curae suae commissis, praestare alijs debet.

At uerò praeterea dum aeger aliquo sensu niget, earum Pontificalium litterarum auctoritate, indulgentiam ei concedet, Episcopiq. nomine benedictionem imperiet.

Consolationes proponet, quibus illum ad bene, sancteque, in Domino moriendum excitet.

Vbi illum obijisse auiderit; eius animae auxilium feret orationibus, precibus, et in primis sanctissimo Missae sacrificio.

EA ipsam diligentiam, quam peste laboranti adhibendam esse, paulò ante demonstratum est, idem parochus, et sacerdos in spirituale adiuuentium illius conferet, qui ex morbi solum suspicionem laborat.

Sed, quod ad sanctissimae communionis ministratio-nem pertinet, dum ille in suspicionem tantum est, semel ab initio eam, non pro uaticio tamen ministrabit, et deinceps aliquoties etiam, atque adeò saepius, aut rarius, pro pietatis studio, quo ille tenetur, proq. curae occupationibus, quibus ipse parochus, uel sacerdos distinctetur.

Et uerò, quamuis paucis ante diebus sacram ei com-

munitionem præbuerit, cum tamen indicium eiusmodi erit, ex quo perspicue manifestum sit, atque adeo certum, pestifera labe illum infectum esse, sanctissimum uaticum, etiam posteaquam cibum egrotans ceperit, sine mora, pro illius præparatione, et statu ministrabit.

Quod sanè omne ut diligentissime præstetur, uidebit Episcopus omni accurata exploratione, et ratione, quam à præfectis regionalibus, et Vicariis foraneis adhiberi mandabit.

Mox item extreme unctionis Sacramentum ministrare poterit, ut paulò ante narratum est.

Cura omnis homini ecclesiastico, peste laboranti, uel suspecto, adhibenda.

Clericalis ordinis homo, cum in pestem, eiusue singulari curam parochus, aliusq. sacerdos, qui in publicæ curationis loco Sacramentis administrandis præfectus erit, suscipiet, atque geret, ita confestim, atque adeo in primis ad spiritualia auxilia, remediaq. confugiens, ut documento, atque exemplo suo pietatem laicorum accendat, quo in genere ei propterea nullo sane loco deerit. Quæ uero ad corporis usum necessaria sunt, ea, qua uia, et ratione supra demonstratum est, satis, abundeque eidem ministrantur. Itaque in parochus, cum opus est, id præcipue studebit, ut cum ipse ad illius usum eleemosynæ aliquid conferat, tum charitatis subsidia ab hominibus tam ecclesiasticis, quam laicis conquirat studiose, ac præterea, si necessitas urget, ab Episcopo item.

De hominis ecclesiastici, pestilentia, aut suspitione parochus urbis præfectum regionarium, eumue, cui tale munus Episcopus commiserit, diæcesanus parochus Vicarium foraneum, ut celerrime potest, et quam diligentissime, certiore faciet, et uero Episcopum uterque, ut et hic, et eorum unusquisque illa præterea opera, atque officia præstare, aliaq. studia ad illius auxilium conferre possit, qua illa temporum ratio suadet, atque deposcit.

Parochus, sacerdosue, qui spirituales curam intra loci publicæ curationis septa administrat, si morbo inficitur, aut aliquam eius suspitionem præbet; ei socius, si quem in cura parochiali habet, omnia sacerdotalia ministeria, et officia præstabit, ordine, qui mox supra expositus est de cura spirituali, unicuique adhibenda. Si uero plures sacerdotes eorum septorum curatores sunt, qui susceptæ curæ munere prior est, ea præstabit, nisi inter illos aliter conuenierit. Vbi autem socius nemo est, aut alius, in partem illius curæ euocatus, ipsi plane officijs, curandum erit, ut parochus, qui proximus est, satisfaciat.

Verum tamen ex peste laboranti parochus, nec curæ socium habenti, Sacramenta, præsertim sanctissimam Euchariistiam, et extremam unctionem, si ille in diæcesi est, ab eius Proposito, alioque, qui plebis totius curæ

præest, si in ciuitate, ab Archipresbytero cathedralis ecclesiæ, uel etiam ab ipso Episcopo, alioque sacerdote, quem sibi adiutorem eo tempore Episcopus assignerit, ubi nullum in mora periculum subsit, ministrari, cum proprium ualde est, et cum charitatis fraternæ officio maxime coniunctum, tum etiam ad parochi languiscentis consolationem longè accommodatissimū. Quod ut in morem, usumque inducatur, et planè præstetur, hoc Episcopus suo in primis exemplo studebit,

Ecclésiasticus homo, morbo affectus, aut suspectus, ut ad loca publicæ curationis perducatur, asporteturue, hoc maxime studeat is, cui Episcopus id curæ dederit, si modò curæ, quam gerit, aut officij, cui præest, ratio, uel atas eius ingrauescens, uel alia eius generis causa aliter non postulet: nam ipsi locis, longè melius, quam domi sue subministrantur, quæcumque tum ad animæ salutem, tum ad corporis curationem necessaria sunt. At qui illius perducendi, asportandique ea ratio adhibeatur, quæ eius statui, et ordinis ecclesiastici dignitati conueniens est.

Ut ne simul cum alijs, ut uulgo fit, et tanquam unus de populo, sed solus, et ut is, cui præ ordinis dignitate honor deferendus est, perducatur.

Ut ne uehiculo, curruue communi asportetur, Tugurium habeat, quàmuis intra aliorum septa collocatum, quò commodius, et medici, et medicamentorum copiam, aliorumque ministrorum operam habeat, at à reliquis tamen opere distinctum, et longius aliquanto separatum.

Diligentiùs instructum sit stercis, tegetibusue, stramentis, lecto, culcitris stramentitijs, culcitris laneis, cervicalibus, linteaminibus, et omni alia necessariis suppellectile.

Is propè habeat famulum, aliumue pium hominem, qui operam ei nauet in rebus, corporis usui necessarijs.

Ministris, qui extra septa famulatum, operamue præbent, unum aliquè habeat, qui præcipue ei uictum, medicamenta, et alias res necessarias opportune exim secus apparet.

Eius cura saltem alicui medico, et chyurgo, alique curatori, aut ministro commendetur diligenter, ac sigillatim.

Sapius et ab Episcopo ipso, et à parochus, et à præfecto, seu Vicario foraneo, et alijs Episcopi etiam nomine uisitetur.

Si aliquando acciderit, Episcopum pestis nomine suspectum fieri, domi se continebit, quandiu expedire censuerit. Dum autem se domi continet, si pro sue speculationis munere, tempore tam necessario, sibi aliquid oculis perustrandum sit, ut opportunius prospiciat, et consulat, in urbe, diæcesue foras prohibet, ut opus erit.

De familia autem sua si quis in pestis suspitionem inciderit, eum seruare iubebit, quæ de parochus, parochiq. familia demonstrata sunt.

Sim

Sim autem pestilentia afficietur, de eius periculo per capitulum, uel duos priores de capitulo certior statim fiet Episcopus, qui propius abest, et Metropolitanus item. Cuius erit, fratrem Episcopum, ita laborantem, omni sollicitudine, et charitatis officio consolari: eiq. salutaria adiumenta, ut accuratissime poterit, adhibere.

At ne Episcopus, si forte in pestilentiam inciderit, uel la ope spirituali in primis destituatur, id sibi subsidij comparabit, anteaquam pestis in diæcesim irrumpat, ut certos sibi sacerdotes, charitatis zelo flagrantes, spiritualisq. uitæ usu peritos, præsertim ex capitulo, conquirat, et parat, qui laboranti ex peste Episcopo, constanter ministrent, quæ ad animæ salutem pertinent. Is uero, dum æger est, se etiam pijs, celestibusque meditationibus consolabitur, dum spiritualium sacerdotum assistentium colloquijs, atque etiam, si per morbi uim licet, lectione aliqua de sanctis, ut pote Cypriano martyre, Bernardino Senensi, et beato Rocho, et alijs, quorum diuina uirtutes in pestilentia eluxerunt.

Neque, dum morbo laborat, ex adibus Episcopali-bus, se aliò conferet, sed in ipsi persistet, ut si forte obeat, clero, et canonicis, præsertim ecclesiæ cathedralis, id, quod sanctissimi Episcopi religiose fecerunt, tum reliquis, etiam extremum sepe spiritum agens, salutaria monita tradat, atque in statione sua Episcopali, quem admodum Episcopum decet, ex hac uita migret ad Dominum.

Erit autem Capituli cathedralis ecclesiæ præ omnibus, dum ille in pestis ægritudine est, supplicationi instare, ac præterea Vicarij generalis, orationem sine intermissione in urbe, diæcesiq. indicere, et habere, ut pro eo, communi omnium parente, precatio assidua, religioaq. ab uniuerso clero, populoque habeatur ad Deum.

Cura adhibenda ubi quis conualefcit à peste, aut ab eius suspitione liberatur.

In eam etiam curam totus incumbet parochus, ut omnes, et singuli, qui à morbo conualescunt, aut à pestis periculo, suspitioneue liberi euadunt, tunc maxime, si x animi deliberatione, propositoque uere noua uita suscepto, et diligentissime, religioseq. discussa conscientia, peccata omnia, quæcumque in antea uita admiserint, probato confessario sacerdoti confiteantur; si quando pestis initio id minus præstiterint.

Ut sanctissimorum Sacramentorum frequentem usum adhibeant.

Ut precatio, et orationis assidua, et frequentis, præsertim matutine, et uespertine usum item, et consuetudinem suscipiant, aut susceptam retineant perpetuo. Ut alia christiana religionis officia, quibus uitæ spiritalis studium exardescit, amplectantur, et colant diligenti exercitatione.

Ut ab omni male agendi consuetudine, ab omniq. peccandi occasione se se abducant; hominum, qui uiciorum, flagitiorumq. impuritate inquinati sunt, commercium, et familiaritatem resugiant; et peccatorum, in quibus

antea prauo quodam usu uersati sunt, seminaria præcidere studeant.

Alia præterea grati animi officia illis commonstrabit, quæ infra, cum de peste extincta agitur, uberius explicata sunt.

Quoniam autem sæpe fit, ut in ipsi puellæ, et uirgines, et mulieres florenti ætate, parentum, aut aliorum, qui proximè propinqui sunt, morte, ab omni ope destitute sint, ac proinde periculum sit, ne ad impudicitiam turpiter prolabantur, ideo parochus si quis in parochiali uicinia habet, aut etiam ex parochia sua in communis curationis hospitali, alioque loco collocatas, illas singulas matronæ honestæ, illis propinquitate, aut uicinia coniunctæ, alijue femine lectissimæ, quo maximo potest, charitatis studio, commendat, ut eas, si necesse est, eleemosynæ etiam largitione subleuet; in omnibusque rebus cum earum curam illa suscipiat; tum maxime, id quod caput est, in timore Dei, sanctæque uitæ ratione easdem instituat, ac præsertim ab omni labe puras, atque integras conseruet.

Atque in omni quidem huius custodia, officijue genere ille ipse parochus curam præcipuam maxime sustinebit. Ideoque ubi primum uel conualuerint, uel à suspitione liberæ erunt, illius cura, et studio in monasterio, locome pio collocabuntur, aut matronæ honestæ famulatui addicentur; aut alia honesta cõditione earum necessitatibus, ac simul pudori prospicietur; et quò rectius, et cautius id omne agatur, ad Episcopum etiam, si opus erit, confugiet.

Puerorum, et adolescentum, qui mortuis parentibus, et propinquis in eodem statu uersantur, et infantum etiam lactentium, et aliorum præterea, qui ab omni re inopes, aliorum auxilio destituuntur, eandem ipsam curam, et sollicitudinem paternam suscipiet, ac sustinebit.

Cura mortuorum.

Hæc pro mortuis pestilenti tempore præstantia Episcopus curabit, eoq. uigilantius, quò grauior culpa multorum in eo charitatis officio aliquando existit.

Si quis igitur peste affectus, eoue nomine suspectus mortem obit, eius corpus ne citius duodecim horis, nec uero tardius quattuor, et uiginti horis, uel eo circiter tempore spatio sepeliatur, postquam obiit.

Noctu ne efferatur, nisi Episcopi concessu scripto aliter aliquando iustis causis permissum sit.

Curru item ne uebatur; nisi præ mortuorum multitudine, aliaue causa secus fiat necesse est.

Ne inumeris unius tantum, tamquam onus gestetur, succolleturue; nec uero nudum, nulloque operimento tectum, etiam si curru feratur, nec alio modo indecenter, atque inhumane.

Porro à duobus efferatur decore binis longurijs, aut hastilibus solidis, beneque firmis, quibus feretrum sustineatur, aut scala decenti, alioque eius generis opere.

Sit autem inclusum in capsam, uel linteamine re-
cte inuolutum; tum pallio præterea, ad hunc usum con-
stituto, corpora operiantur, etiam quando uehiculo
efferuntur.

Ad efferendum uestillones, qui monatti uulgo dicun-
tur, adhibebuntur: qui si minus publico stipendio con-
ducti sunt, curandum erit, ut corporis, et efferendi, et
sepeliendi curam suscipiant, et gerant, qui in ea ipsa
domo, familiarum sunt, in qua erat, qui pestis morbo
obiit; aut illi, qui uel cognatione, uel amore, et chari-
tate coniunctiores, cum eius, pestilentia contagio labo-
rantis, curam præcipuam habuerint et ab illius late-
re non discesserint, mortui etiam funus, et sepulturam
libentius, atque minori periculo curabunt, ac præsta-
bunt, cum officio charitatis adducti, tum etiam quia
nihilominus aliquo temporis spatio ex lege magistra-
tus, qui sanitati præest, seclusi ab aliorum consuetudi-
ne sint oportet.

Funeris stas precibus, et psalmorum, aliarumq. ora-
tionum officio, ut ecclesie ritus est, prosequendi, cele-
brandine munus, ad sacerdotes, locis illis peste labora-
tium constitutos, pertinebit, si qui sunt: alioquin id
officium præstabit una cum clerico proprius mortui
parochus.

At unicuique tamen parochus, animarumue curatori
liberum, integrumq. erit, suis impensis certum alium
sacerdotem una cum clerico constituere: qui parochia-
libus suis, pestilentia mortuis, officium funerale præ-
stet, cum scilicet non in parochiali ecclesia, sed in cæ-
meterijs sepeliantur, quæ præcipue ad sepulturam con-
stitutæ sunt pestis morbo morientium.

Si mortuus aliquid in bonis reliquit; hæredes omnem
et ceræ, et funeris totius impensam facere cogantur pro
illius, qui obiit, dignitate, proq. cleri, quæ ad funus
adhibetur, ratione, ac pro sepultura, quam sibi in ali-
qua certa sede delegit, modo.

Si autem uel in ædibus hospitalibus, uel in ijs locis tu-
guriorū mortem obiit, in earum ædium, locorumue cæ-
meterijs sepeliantur; cuius funeris, sepultureue officium
sacerdotes, et clerici obibunt, qui ibi curam gerunt;
ubi si complures non sunt, is unus tantum, qui est, ad
funus satis erit. Ceræ porro sumptus ab hospitalibus,
eorumue locorum curatoribus fiet: isq. a bonis mor-
tui, si que in illis uel hospitalibus domibus, uel tuguri-
olis relicta sunt, resarciatur.

Ubi nulla alia ratio sumptus sit pro funere defuncti,
ceram in funeris sumptum conferre, et sepulturam in
cæmeterio curare, parochi sit: ut ceteris parochiali-
bus suis, ab omni re inopibus, qui obeunt, itidem præ-
stare debent.

Et campanarum sono, et cruce prælata, et luminibus
accensis, et ceteris ceremonijs, statq. omni ritu eccle-
siastico, et parochi alioque sacerdote, et clerico saltem
uno funus ducatur; etiam si Episcopi concessu, noctu
fiat, et curru item non unus solum, sed plures, peste ex-
tincti, efferantur. Quo in funere idem parochus, aliusue
sacerdos, et clericus superpelliceo induti, cum pro ædium,
alteriusue loci foribus, inde efferantur, tum in uia, tum

loco demum, ubi sepeliuntur, psalmorum, precumq. of-
ficium, ut moris est, pro mortuis præstent.

E domicilio autem, locouè, ubi qui peste mortuus est,
non antea efferetur sepultura causa, quam parochus,
alique illius curæ sacerdotes, de obitu certiores in eo
tempore per uestillones, aliosue ministris fiant; atque
certa sepulture hora constituta, parochus, aut consti-
tutus ille sacerdos aduenit, præsensue aderit: qui ut
in tempore adfit, curet omnino. E loco, unde effertur,
parochus, alijq. clericali ordinis homines, qui funus
obibunt, non ante ad ecclesiam, cæmeteriumue disce-
dent; quæ mortui corpus uestillones feretro, aut curru,
alioque modo efferendū sumpserint; ut illi, quod ritus ec-
clesie sanctæ postulat, stas precibus funus rite ducat.
Funeris, sepultureue causa ne parochus, aliusue sacer-
dos, neque clericus item, plus eleemosynæ, ne sponte
quidem oblatæ, ullo quouis nomine, prætextuue capi-
at, quam uel dare ob funus alio tempore solet, uel
ab Episcopo præscriptum est, aut concessum. Nec ue-
ro emolumentum cuiusquam societatem cum uestilloni-
bus, aliusue funerum curatoribus, ceterisque, id generis
eo nomine ineat: cui rei, alijq. auaritiæ sordibus, atq.
suspicionibus ut occurratur, quicquid fructus, eleemo-
synæ in singulos menses ab exequijs, quæ peste mortuo-
rum nomine fiunt, acceperit; in urbe præfecto regiona-
rio, aut, si in diocesi est, Vicario foraneo singulis item
mensibus scripto significet.

Peste mortui corpus ne extra loci sacri fines sepeli-
atur, ne eo quidem nomine, quod aliquo post tempore ad
locum consecratum transferatur: sed in parochiali
ecclesie, intra cuius fines obiit, cæmeterio humetur:
aut, ubi illud non est, in ea ipsa ecclesia, uel communi
sepulture loco, uel, si consensus ius habentium acce-
perit, priuato. Si uero præ cæmeterij, ecclesieue parochialis
angustia, aut præ mortuorum multitudine, aliud
ab Episcopo cæmeterium uel in uicinia parochialis, uel
in hospitalibus, uel in tuguriorum loco consecratum
est; in eo ipse sepeliatur licet.

In sepeliendi officio ea cautio adhibeatur, ut in cæ-
meterijs, præsertim, quæ in urbe, oppido, aut uico sunt, at-
tius fossæ effodiantur, ubi in sepulturam corpora tra-
duntur, ne inde factor contagiosus exhalet. Earum igitur
altiludo tanta erit, ut supra cadauer terra exte-
alte congesta tres, quattuorue cubitos. Ubi uero se-
pius sepulcrum aperiendum est; eo altius erit et quo-
ties sepelietur, toties terra, aut calx, aut arena con-
ciatur, quæ corpus bene obtegetur. Hæc atque adeo
alia potior ratio adhibebitur ad corporum factoris
uim continendam.

CLericali ordinis homo si forte decedit, eius funus
ab aliquo cleri numero celebretur, et corpus inuis in
ecclesia sepeliatur; si secus fieri non cogit loci longin-
quitatis, ad quem effertur.

IN altariibus priuilegiatis saltem pro ecclesiastici or-
dinis hominibus tot Missæ pro defunctis celebrabun-
tur, quot ex illis peste mortui sunt, ita ut singula Mis-
se

se singulis mortuis applicentur.

SI Episcopum mori contigerit, eius funus, et exequia cu-
rabuntur, et celebrabuntur ad concilij primi, et quarti
prouincialis præscriptum. Pro qua defuncti anima
fiet, ut eodem concilio quarto cautum est. Nec uero
quicquam obstabit, quominus ei defuncto omnia debi-
ta pietatis officia præstentur; hocq. ardentiori chari-
tate, quod paternam illius, accensamq. dilectionem pe-
riculoso illo tempore gregi, sibi commisso, præstitit:
pro quo non modo facultates, sed uitam constantissime
in Domino profudit.

ET quoniã illud in pestilentia quam sepiissime accidit,
ut parentes simul, et liberi, eodem fere tempore obeant,
neque hæredem, successoremue ullum relinquunt; aut,
si quos relinquunt, illi quidem sine cognationis gradu
non arctius coniuncti, aut aliquando, si liberi supersti-
tes sunt, ij uel minores natu, uel sæpe eodem morbo affe-
cti, uel suspecti, ob eamq. causã à ceteris seclusi sint:
quò fit, ut nemo fere sit, qui Missæ sacrificijs, et stas
diuinarum precum officijs, alijq. pietatis operibus
earum animas adiuuare curet. Quamobrem præfe-
ctus regionarius, et Vicarius foraneus in sua quisque
regione, ubi peste laboratur, pro mortuis Missæ solem-
ne sacrificium, præter aliam Missam conuentualem
singulis hebdomadis, quoad pestilentia cessauerit,
feria secunda à clero uniuersiusque collegiatæ cele-
brari iubeat; si modo per diei festi celebritatem, quæ
in illam feriam incidit, id præstari licet.

Hoc idem sacerdotes singuli Missæ sacrificium facient.
In ea ipsa feria, quæ primum in singulos menses inci-
derit, in unaquaque urbis regione, et in singulis dioc-
cesis partibus, quibus Vicarius foraneus præest, ab
omnibus eiusdem regionis, et partium illarum dioc-
sanarum parochis solemne pro mortuis officium, solem-
neq. etiam Missæ sacrificium peragatur: quod si in ea
feria per officij ritum peragi non potest; in alia proxi-
me sequenti præstetur.

Huic autem rei præstandæ modum Episcopus pro dioc-
cesis sue ratione præscribet.

Singulis præterea diebus, præterquam cum pro officij
ratione, aut ob aliam causam nõ potest, sacerdos unus-
quisque in Missæ sacrificio orationem, collectamue
pro mortuis religiose dicat.

Moniales etiã certo hebdomadæ die, ab Episcopo præ-
scripto officium mortuorum recitent.

Singulis quoque diebus dominicis unusquisque paro-
chus, animarumue curator populum intra Missarum
solemnia admonet, ut non modo tunc, cum in Missæ
sacrificio præsens adest, pro mortuis simul precetur, sed
postmodum illius diei, quo pro illis fiet, in ecclesiam ad
diuina officia, solemneq. Missæ sacrificium frequens
conueniat. Qui uero impeditus adest non potest, sal-
tem sel domi uel in officina, tabernaculo, uel ubicum-
que erit, pro eis paululū oret, religionis precibus adhi-
bitis, prout est pietatis sue diligens studium.

Singulis denique dominicis diebus prima hora noctis

certum campanarum signum de more solemne detur,
quo et oratio, quæ tunc à fidelibus pro mortuis facien-
da est, et diuinarum officiorum celebritas, quæ postero
die eorū causa agatur, omnibus uniuersè significetur.

HÆC autem omnis defunctorum animabus pie sus-
fragandi ratio, Episcopo curante, ita inibitur, statue-
turq. in tota diocesi, uel in eius parte, ut pestis se se dif-
fuderit, uel Episcopus idem censuerit.

Hoc ipsum omne ut in suis ecclesijs à regularibus præ-
stetur, omni cohortationis officio ille curabit. Quin
etiam litteris cum Metropolitanis, et alijs prouincie
Episcopis aget, ut par pietatis studium in sua quisque
ecclesia ijs defunctis præstent.

Peste restincta quæ præstanda.

DEI munere, beneficioq. cum primum pestilentie
uis paulatim languescere incipit, in eo potissimū
Episcopi cura uersabitur, ut omni officij genere is po-
pulum excitet, atque inflammet, non modo ad oratio-
nem, obsecrationem, et gratiarum actionem, sicut apo-
stolus monet, sed ad præcipua quædam religionis chri-
stianæ studia, atque adeo opera, quibus diuinum illud
beneficium, ac singulare pia, grataq. memoria prose-
quatur perpetuo.

Primo ut omnes, et singuli ad gratiarum actionem in-
struat, ac pareat; illud curabit, efficietq. ut peccata san-
ctæ confessi, certo religioso die sacram communionem
frequentissimi sumant.

Deinde statam illam orationem quatuoraginta horarū
indiget, et celebrabit religiosissime: ad quam cum po-
pulus, per uicinas parochiales distinctus; certis præsti-
titis horis conueniet in omni illa horaria statione, cõ-
cionantis uel breuissimo sermone incitetur, atque ac-
cendatur ad ea officia, quæ sanctissima ob accepti be-
neficij memoriam præstare quisque debet.

Postea uero supplicationes triduanas indicet: quas
solemni apparatu, et omni religiosorum ordine, et fre-
quentissimo uniuersi populi concursu, et præterea ter-
tio scilicet eorum die, sacra omni pompa sanctarum re-
liquiarum uite religiose, recte, atque ordine celebrari
studebit.

AT que ut rectissimam quidem uiam emendationis,
sanctiorisq. uitæ populus uniuersus suscipiat, ac te-
neat; curabit in primis, ut uicinia parochialis omnis,
et unaquaque familia, si minus id pestis tẽpore fecit,
nunc tandem Dei offensiones, morum corruptelas, præ-
uos usus, quibus antea se se ullo tempore implicuerat,
perpetua deliberatione, perpetuaq. omni detestatio-
ne, pellat, abhorreat, planeq. abijciat.

Certas uero christianæ institutionis regulas unicuique
hominum generi, ordini, et conditioni accommodatas,
Episcopus commonstrabit.

Curabit item hoc diligenter, ut si quæ nota uel publi-
ce, uel priuatim nuncupata sunt, quamprimum et pie,
et religiose, riteq. persoluantur ad præscriptum huius
Concilij.

ut legata, aliove nomine relicta, aut donata, quæcumque in pestilentia p̄i usus causa sunt, recte, seduloq. præstentur.

Ut que vitia, et quas morum corruptelas, dum pestis vis, atque impetus irruerat publice, palamq. populus detestabatur, hoc maxime professus, se illa, tamquam peccatorum seminaria, unde pestilentia extitit, abiecerum: ea plane in perpetuum profligat, eorum malorum fibras, et radices præcidat.

Ut in primis quæ christiana pietatis officia, ac quæ studia pestifero morbo languerunt, diligentius excitentur.

Quamobrem uisitationis munus quamprimum aggredietur diligentissime: in quo munere hoc potissimum studebit, atque exequetur.

Ut ecclesie præsertim parochiales, si quæ ob pestem dāni, detrimentive aliquid fecerunt, resarciantur, et necessaria suppellectile apparatus instruantur.

Ut loca instruantur, charitatisq. opera, et subsidia, si quæ vel neglecta, vel prætermissa, vel intermissa sunt, omnino restituantur, atque excitentur religiosius.

Ut academiæ, scholæ, collegiæ pie instituta renouentur fragrantiori studio.

Ut diuinorum officiorum cultus omni parte floreat.

Ut sacræ conciones, et frequentiores sint, et omni sanctissimo disciplina officio instructiores: itidemq. sacræ lectiones. Quamobrem lectissimos concionatores, undique conducere studebit ad sua diæcesis loca.

Ut in primis doctrinæ christiænæ scholæ studiosus, frequentioriq. multitudine exerceantur.

Ut piorum hominum scholæ frequentissimæ sint, ardentiusq. versentur in omni pie agendi cursu, et progressione.

Ut aliæ piæ confraternitates erigantur, aliæq. item pie instituta opera, exercitationesq. excitentur.

Ut causæ piæ diligentissime explicantur, et si quæ in foro sint, ad exitum perducantur.

Ut omnes denique, et singuli officia, studiaq. sanctæ christiænæ disciplinæ diligentius amplectantur, et colant.

Frequentissimi ad indulgentiarum, et stationum celebratam concurrant.

Ecclesias crebrius religiosusq. frequentent.

Dierum festorum celebritatem ab omni seruili, mandatioq. opere abstinentes, sancte uenerentur, et sanctificent officijs, atque actionibus, cælesti premio dignis.

Ut patres familias omnibus, et singulis, quos in familia, famulatuq. habent, sancte uiuendi leges accuratius tradant ad præscriptum regularum, quas ipse Episcopus eo nomine ediderit.

Quanto autem quisque generis splendore, dignitate, opibus præstat; tanto ardentiori studio omnis pietatis instituta, progressiones, atque officia tueatur.

Ut mercatores, artifices, institutores, et ceteri cuiuscumque officij homines, ministriue, peste restincta, non tam in excitandis industriæ, artisq. suæ studijs, resimendisq. ipsi artificijs diligentes sint, quam solliciti ad-

modum, et studiosi non modo in suscipiendis sancte agendi institutis, sed in reiiciendo omni uitio, quod in artus suæ usu, atque exercitatione aliquando subesse solet: ita ut quæstui salutem animæ in negotiationibus, actionibus, et artificijs planè anteponant.

Monebit præterea crebris sermonibus, in mercatura, quam faciunt, in omniq. commercio nihil fraudis, nihil doli, nihil quæstus nefarij, nihil falsi, nihil peruij committendum concipiendumue esse: ab officinis, et tabernis omnem uiuendi intemperantiam, et turpiter diætorum obscenitatem profligandam esse: à iudiciali foro omnem auaritiam, rapinas, ambitionem, iniquitates, et pupillarum, uiduarum, egentiumq. hominum uexationes exterminari oportere: à priuatorum ædibus intemperantis profusæq. uitæ consuetudinem, ludos aleatorios, immoderatos sumptus, seruatorum reges, conuiuiorum exquisitos apparatus, ingentem uestium pompam, et omnia denique quasi peccatorum seminaria conuellenda: à ciuitate capitales inimicitias, odia, simultates, factiones, improborum hominum cætus, ludos publicos, et spectacula omnia prophana abijcienda.

Hæc enim cū eiusmodi sint, ob quæ Deus iratus pestifero morbo populum conuiderit, ac debilitarit; postquam eius singulari misericordia, donoq. publica ualido recuperata est; sunt omni cura, studioq. emendanda, ne accepto beneficio fideles abutantur ad Dei iræ grauius concitandam.

H A N C uero uisitationem, quæ omnibus officijs communitata esse debet, Episcopus quo studiosius præstet, atque adeo perfectius, alios etiam uisitationis partes adiuuent, atque exequantur.

In qua uisitatione illud etiam curæ erit, ut libri de matrimonio, et baptismis in pestilentia ministratis, proprio parochæ confestim tradantur: qui in codicem parochialem, quæcumque de eo ministrationis genere tractata sunt, referantur ad præscriptum.

Ut item infantibus, in pestilentia natis, quibus ob periculum statim solemnem baptismi caeremoniæ adhibita non sunt, quamprimum illis de more, ritusq. adhibeantur.

ET quoniam sæpe fit, ut, peste depulsa, fames populum adoriatur; ideo etiam cogitationem, et curam Episcopus suscipiet, ut, re cum magistratibus, decurionibusue deliberata, populo in rei frumentariæ caritate, quæ existere possit, aliqua ratione succurratur; ne fame conficiantur, qui pestilentia extincti non sunt.

Uduarum præterea, pupillarum, et pupillarum curam suscipiet, quæ supra demonstrata est.

Sacerdotum, et religiosorum hominum, qui pestis tempore bene pieq. secesserunt, ac pericula non reformidarunt, ut spiritali adiumento ægrotantibus subuenirent, patrociniū, curamq. habebit.

Idem laicis, et mulieribus præsertim, quæ infectis morbo operam nauarunt, ipse præstabit.

P R O his uero, qui pestilentia confecti obierunt, per an-

num post recuperatam publicam ualitudinem omnis diligentia, quæ supra præscripta est, seruetur in eorum animabus suffragandis.

Porò Episcopus cum Metropolitano, is uerò cum prouinciæ Episcopis agat, ut supplicationibus, processionumq. soliditate, et omni pietatis sanctæ officio, ubique in prouincia de recuperata ualitudine Deo gratiæ habeantur.

Rursus Episcopi prouinciæ coepiscopum, cuius diæcesis, urbsue Dei beneficio à peste liberata est, paternam charitate inuisent; eidemq. cum priuatim pio colloquio, tum publice populo sanctissima concione gratulabuntur.

Ut porro singularis beneficij, quod, pestis morbo depulso, à Dei misericordia populus accipit, perpetuo memor sit, id Episcopus omni in primis ratione curabit: ne ob ingrati animi crimen, quod graue est, grauissimasq. Dei offensiones parit, grauiora deinceps mala, perniciosiusq. exitium sentiat: ac propterea grauitate exemplorum, quæ ex sacris utriusque testamenti litteris sumuntur, sæpissime declarabit, quàm ualde oderit Deus ingrati animi crimen.

Itaque id unum studebit, ut populus beneficium agnoscat, et quale sit, et quantum, quamq. omni munere, et dono, non corporali solum, sed spiritali plenum, et cumulatum; ita ut plane ille intelligat, se, peste liberatum, non modo pristina commoda publicæ ualitudinis recuperasse, sed etiam spiritalis utilitates, spiritaliaq. emolumenta, quibus aliquando in pestilentia caruerat magno cum periculo salutis.

Crebro illum excitabit ad sanctarum exercitationum, quibus in pestilentia difficulter utebatur, religiosum studium, ad frequentem sacramentorum usum, ad stationes obcurdas, ad conciones, et lectiones sacræ audiendas, ad dies festos in ecclesijs, pijs orationibus, sanctisq. meditationibus, consimendos. Ad quæ officia ardentius eum incendet, propositis incommodis, difficultatibusq. quibus non sine quadam animi acerbitate, et cruciatu tunc impliciti erant; cum præsertim uel in ipsa media morte non haberent aliquando, unde spiritalibus adiumentis, et consolationibus sustentarentur.

I D studebit, ut pestis extincta beneficium plane agnoscat non ab hominum prudentia, consilio, medicamentorum procuratore existere, sed à Deo in primis, qui mortificat, et uiuificat, deducit ad inferos, et reducit. Itaque insigni illius misericordia factum esse populus sciat, ut, sedatis pestilentie tempestatibus, tranquillitate uitæ perfruat. Alioqui uerendum esset, ne grauius plecteretur, ut olim populus Hæbreus, qui ab Aegypti seruitute Dei ope mirabiliter liberatus, diuinum beneficium grati animi pietate cum non agnouisset, penitus deinde acerbissimis affectus est.

Cum igitur parochi, tum concionatores ob eam causam sæpissime eum monebunt, et locis, quos ex sacrarum litterarum fontibus haurient, suberrime tractatis, ostendent, in rebus prosperis, et ad uoluntatem fluentibus,

arrogantiam, et superbiam fugiendam esse; sed Deo in primis omnium bonorum parenti, et auctori, quicquid prospere, et optime successit, tribuendum esse. Ne dixeritis in corde tuo, fortitudo mea, et robur manus meæ hæc mihi omnia præstiterunt, sed recorderis Domini Dei tui, quod ipse uires tibi præbuerit, inquit ipse Deus.

Id quò grauius in fidelium mentibus inserat, flagitia, et peccata aliquando exagitabunt, quæ populus admiserit, rursusq. Dei beneficia præclare commemorabunt; ita ut is non auditione solum percipiat, sed intimo animi sensu cognoscat, se non meritis suis, sed singulari Dei benignitate à pestilentia liberatum esse.

Cum illis, qui, pestifera ærumma correpti, uitam, moresq. emendarunt, quiq. a Domino castigati, inquit propheta, eruditi sunt ad diuinas iustificationes, ita agent, ut cum emendationem, tum liberationis à peste munus à Deo potissimum agnoscant; ac de uroque beneficio perpetuas ei gratias agant; et cum mortifero morbo iam affecti, eoq. diuinius liberari, omnis male ante actæ uitæ penitentes, uia sancte agendi ingressi sint, in ea longius progrediantur perpetuo, neque eorum penitentia ficta sit, et simulata, uel breuis, quæ solum metu periculi nixa fuerit, quemadmodum de Antiochi, et Esau falsa penitentia litteris diuini proditum est.

Eorum autem mentis cœcitatē grauissimè increpabunt, qui carnis sensu ducti, et mundi illecebris delinuti, quoniam opibus affluunt, cum omnia sibi licere putent, non modo certissimo pestilentie periculo, sed neque recuperatæ ualitudinis beneficio meliores facti sunt: Attrinisti eos, et reuenerunt accipere disciplinam, induauerunt faciem suam super petram, et noluerunt reuerti: de istis ita narrat propheta Hieremias.

I L Los denique, qui peste restincta, obstinato, obfirmatoq. animo sunt ad peccandum, uehementius deterrebit, ut scilicet, quamuis peste liberati sint, grauiora sibi pertimescenda proponant, cum causa etiam adhuc subsit, unde sempiternam plagam accipiant. Recuperatio enim ualitudinis magnam suspicionem, et metum perito medico asserti, qui rursus multa signa uidet, ex quibus animaduertit, causam sublatam non esse morbi, ex quo æger periculose laborauerat.

Istos monebit, etiam si una cum bonis priorumq. operum studiosis uiris, ualitudinis publicæ firmitur beneficio, fore tamen aliquando, ut diuino iudicio ab illis segregati, sempiternæ salutis fructu careant.

Id ipsi præterea quo secundioribus rebus in hac uita utuntur; eo magis illis timendum esse ostendant; certoq. persuadeant nullum denique malum, nullumue flagitium concipi, admittine, de quo Deus penam iustissimam non repositat.

Ac proinde etiam illis metuendum sit, ne sempiternis illis cælestis hereditatis bonis priuentur, qui caducis, et fluxis huius uitæ rebus, et numeribus, donisq. temporaneis aucti sunt.

Ne item cum eleemosynas, orationes, ieiunia, aliæq. pia

pia opera Deus respexerit; eo liberationis beneficio solum illi officia compenseret, tamquam caelesti premio indigna, quod à charitatis fonte non emanarint. Et, quod grauius multo est, illud extimescendum demonstrant, ut ne scilicet, cum illi desperata uita emendatione sint, Deus propterea, peste depulsa, dimiserit eos secundum desideria cordis eorum, illosq. libere, et impune peccare permiserit, ut postea acerbissimis cruciatibus ac sempiternis torqueantur, quippe cum maxime tunc iratus ille sit, cum minime irascitur. Sic enim populo Hebreo iratior fuit, cum iratus non erat amplius: Et requiescet, inquit, indignatio mea in te, et auferetur zelus meus à te, et quiescam, nec irascar amplius, eo quod non fueris recordata dierum adolescentiae tuae, et prouocasti me in omnibus his. Docebunt, nisi ex Dei munere fructum fideles ferant, inde hoc aliquando fore, ut non solum illud amittant, sed eo grauioribus paenis afficiantur, quod se diuino beneficio indignos prebuerint, diuinaq. benignitate abusi sint ad offensiones ipsius Dei, à quo tale munus donumq. acceperunt. Recuperata ualeitudinis beneficium tributum, ob eaq. causam ut spatium datum esse suadebunt, ut illud in penitentiae operibus, et in sanctioris disciplinae rationibus conficiatur. Accendent populum ad omnia pietatis officia, quae memoris gratiq. animi sint. Ut scilicet incrimis sensibus, menteq. humili, et religio sa cum id beneficium à Deo solo exitisse agnoscat, cor omne ad Deum conferat. Praebeat mihi, ille inquit, cor tuum. Ut omni oratione, prece, supplicatione, diuinarum laudum concelebratione gratias Deo agat. Ut tale beneficium liberis commemoret, exteris hominibus, quam singulare fuerit, narret, et omni mutua gratulatione ita prosequatur, ut commemorando, et gratulando se se magis, atque magis accendat ad sanctiora, et diuturniora, uel perpetua potius gratiarum actionis officia. Ut se totum Deo offerat, restinctisq. cupiditatibus, et exultantis animi sensibus repressis, ita se comparet, ut malis omnes res uel amplissimas rejicere, quam à Dei uoluntate, diuiniq. preceptis, et monitis discedere: idq. sibi propositum habeat, quaecumque possidet, cum à Deo habere, tum ad illius gloriam, et ad suam, suorumq. liberorum, agnatorum, propinquorum spiritualem salutem procurandam se libenti animo, libera liq. uoluntate erogaturum. Ac propterea, quae à pestis incendio facultates liberatae sunt, earum partem Deo tribuat decimas, et primitias libentius persoluat: suppellectilem, et ornamenta ecclesiis ad religiosum illius cultum libenter, studio seq. conferat. Ut recuperata publica ualeitudine non omnibus mundi letitijs, ut sit, exulter: sed intelligat, quae fidelis populi letitia in recuperata publica incolumitate esse debeat, quam moderatum gaudium, quam cum uera pietatis officijs coniunctum. Nec uero mundi letitijs elatus, insolentius se extol-

lat; quod una scilicet incolumitate publica, diuitijs, opibus, auri, argenti, rerumq. omnium copia circumfluat: sed haec intime in Domino gaudeat, et laetetur, quod peste, Dei beneficio, depulsa, tot, tantisq. spiritibus commodis, quibus in pestilentia caruerat, libere fruatur. Quod ecclesias frequentet; quod ad supplicationes frequens conueniat, quod processiones solennes obeat; quod in sacris concionibus, rerumq. diuinarum interpretationibus audiendis uersetur; quod frequentis sacramentorum usu se salutariter pascat; haec sane sunt salutaria commoda, ex quibus solidum, perpetuumq. in Domino gaudium capiat. Quam enim consolationem fideles ex Sacramentorum usu percipiant; uel ex hoc uno cognosci potest, quod digni omnium commemoratione est. Fuit Mediolani, dum pestis proximis annis saniebat, in publica hospitali domo. Gregorij homo quidam, qui peste mortuus putabatur, inde igitur ad locum asportatur, unde ceteri mortui ad camiterium esserunt. Eo loci cum in magno cadaverum acerno tota nocte pene sepultus fuisset, mane dum publica curationis sacerdos; qui peste aegrotantibus sanctissimum Eucharistiae Sacramentum ferre consueuerat, illac transiret, ubi ille, cadaveribus pene operatus iacebat; de repente ardenti sumens Eucharistiae desiderio excitatus, se in genua erexit; et, hac diuina occasione exhilaratus, uoce, quam ab illo, animam exhalante, consolatio uix elicuerat, à sacerdote supplex petijt, sibi quoque sanctissimum uaticum dari: quod ubi sacerdos libentissimè ministravit, et ille religiosè, summaq. ueneratione accepit, eodè loco statim in pestis acerbitate cum summo percepti sacri uaticum gaudio ex hac uita migravit. Quem fidelem hoc pij hominis exemplum non afficit. cui non iucunda haec plena consolationis commemoratio?

ITEM propterea, et concionibus, et sermonibus agentibus, ut ualeitudinis publica recuperata minus prosequatur non uoluntate solum obediendi diuinis preceptis, sed operibus, et actionibus sanctissimis, quae in diuini monitis exequendis elucet. Ut gratiarum actio, quae ex sanctissimo omni opere constare debet, in perpetuis bene uiuendi officijs perseueret. Ut haec ipsa à toto populo, non à parte solum celebretur, ita ut alij bene agendo adificent, alij male agendo destruant. Ut haec ipsa non diuisa sit, ut partim scilicet Deo, partim mundo tribuatur; sed omnis ad Dei gloriam referatur. Sacerdotes autem, et curatores animarum in primis sollicitudines suas, et uigilias in eo consument, ut populi sibi, culturq. suae commissi, disciplinam studiose instaurent, quod uberiores fructus, eosq. sempiternae uitae praemio dignos ferant. Tuenda autem recuperata publica ualeitudine uerè lae proponant, à Christo Domino traditam his uerbis: Uade, et noli amplius peccare, ne quid grauius tibi contingat.

Atque

Atque in huius quidem argumenti genere omnem progressionem spiritualem, libro memoriali Mediolanensi uberrime explicatam, excitant summo studio, summa omnis officij contentione, et rationum momentis ex eodem libro depromptis; quem ob eam causam ad omnis eius generis tractationem adhibebunt.

EPISCOPUS autem in uniuersam hanc curam, et sollicitudinem cum perpetuo incumbet: tum curabit, ut perpetuum sit aliquod beneficij huius monumentum. Quam obrem rationem aliquam suscipiet, ut ad colendam eius memoriam, aut ecclesia, altare uel exedificetur, aut hospitalis domus eo nomine struatur, aut annuaria eleemosyna, alteriusue rei pium opus erigatur, aut dies festus aliquis potissimum instituat, quo Missa sollemnis, et supplicatio annuaria celebretur; aut piorum hominum confratria praecipua instituat certis religiosi officij rationibus.

CONSTITUTIONVM P A R S III.

QVAE AD ORDINIS SACRAMENTVM PERTINENT.

De Seminario.

SEMINARIJ institutio quam utilis sit, ac necessaria ad clerici disciplinam in singulis ecclesijs propagandam, cum ex Concilij Tridentini decreto facile intelligi potest, tum ex eo etiam, quod rei illius salutaris ratio, aliquando intermissa, damna, et detrimenta non mediocria rei ecclesiastica attulit. Cum igitur in nonnullis prouincijs nostrae ecclesijs iam omnino, aut aliqua ex parte desitum sit, decimas, fructuumue portiones, quae Concilij prouincialis primi decreto ex sacrosanctae oecumenicae synodi Tridentinae auctoritate ad illius sustentationem constituta sunt, exigis; atque inde in ijs ipsis ecclesijs pene collapsum sit tam salutare institutum; ob eam causam prouinciali hoc decreto id cauemus, ut quae decimarum, fructuumue exactio illo Tridentino prouinciali decreto iam pridem seminarij nomine instituta est; de ea nihil plane quicquam per Episcopos remitti liceat, nisi, ut et iam eo ipso Concilio prouinciali, et nunc hac ipsa sanctione infra cauetur. Quod si haecenus quicquam eo de genere, aut plane totum remissum est, id ad pristinam exactiois rationem reuocari, atque omnino restitui iubemus. Vbi uero nihil unquam eo nomine exactio est; ibi Episcopus mensum duorum spacio exactio ad illius Concilij prouincialis primi praescriptum ita plane instituat, ut dimidiam tamen partem decimae illa non excedat.

Atque eam quidem exactioem, sic praescriptam, tam diu durare decernimus, quoad seminarium eo censu, ijsq. redditibus constitutum, atque auctum erit, quos pro locorum, diocesum, censuum amplitudinis ratio-

ne, singulis prouincijs ecclesijs re maturè deliberata, infra praescriptum, ea tamen lege, ut pro rata parte reddituum, quos iam nunc, aut in posterum beneficiorum accessione, aliaue ratione seminarium possidere, habere contingerit, tantundem de exactioe remittatur ad eiusdem Concilij, et Tridentini, et prouincialis primi praescriptum. Ne uero in posterum aliqua lis, et controuersia ex eo existat, quod sepe dubitatur, cui potissimum seminarium illam praescriptam decimae partem certa quaedam beneficia in sustentationem conferant; de ijs sic decernimus. Beneficia porro, quae diocesis nullius sunt, illam subministrant, et soluant diocesis eius seminarium, intra cuius limites ea olim erant, et censebantur. At uero quae beneficia in hac, et in illa diocesi praedia, bonaue habent, id praescripta decimae dent seminarium diocesis, lociue, ubi sita est primaria ecclesia beneficij, cui ea praedia attributa olim fuerat; etiam si alia ecclesia, quae beneficio illi primario adiuncta est, adificata deinceps sit censu illorum praediorum. Sin autem in ijs praedijs ecclesia antea adificata est, quam illa adipisceretur, posteaq. una cum illis alijs ecclesiae primariae adiuncta est; tunc eius contributio ad seminarium pertineat, in qua praedia una cum ecclesia sita sunt.

Ut autem seminarium, et suis facultatibus perpetuo sustentari possit, et aliquando breui fore speretur, ut ea exactio denique cesset; et Episcopus, Deputatis in consilium adhibitis, decreti Tridentini auctoritate tot beneficia simplicia adiungat, attribuatue, quod, ijs etiam supputatis, qui iam quouis nomine, aut iure eidem attributi sunt, redditibus, summam conficiant annui census, mox infra praescriptam. At cum primum ad eam ipsam summam peruenierit; si quae beneficia, antea quam uacauerint, iure unionis adiuncta sint, neque dum ea adiunctio, unionis suum adhuc sortita sit effectum, illam iam nunc restitutam, ac plane irritam esse declaramus. Atque ut quidem ab eo onere quam citissimè fieri poterit, clerus liberetur, et extimetur; Episcopus caueat, ne beneficia simplicia, qualia sint, quae interea uacare contigerit, cuiquam conferat, alijue usui attribuat; sed quaecumque illa sint, seminarium iure unionis coniungat; nisi fortasse quaedam uel ecclesiae parochiali, quae tenuiori censu est, uel alij ecclesiae, uel loco, operiue pio potius attribuenda, adiungendaue censuerit, pro ratione facultatis sibi canonum iure, Tridentinoq. Concilio datae, ac permixtae. Si contra Episcopus ullo modo fecerit, seminarium detrimento, damnone, quod inde inferetur, de suo primum satisfaciatur: deinde istiusmodi culpae notitiam se in Concilio prouinciali proximo rationem redditurum; tum praeterea illa ipsa beneficiorum collatio, prouisione, quam aliter contra huius decreti praescriptum fecerit, irrita nihilominus statim sit, nullaq. omnino. Censum uero, quem de Reuerendis. Coepiscoporum nostrorum assensu, et consilio unicuique seminarium ecclesiarum prouincijs nostrae, auctoritate huius constitutionis praescribimus, atque aded praescribimus, certa ratio, aestimatione haec sit, infra ordine exscripta.

Me

Metropolitanæ Mediolanensis ecclesiæ Seminarij sit annuus census nummi auri sexies mille.

Derthonensis nummi auri sexcenti.

Laudensis mille.

Aquensis quadrigenti.

Brixienis bis mille.

Cremonensis bis mille item.

Bergomensis mille.

Astensis sexcenti.

Alexandrina quadrigenti.

Vercellensis mille.

Albensis sexcenti.

Vigintimillienis ducenti.

Saonensis trecenti.

Casalensis quingenti.

Vigleuanensis ducenti.

Novariensis mille, et ducenti.

Placentina mille, et quingenti.

IN omni seminarij institutione, cura, atque administratione Episcopus se se rationibus cõformet decreti Tridentini, quod cum in omnibus partibus exequatur, tum in ea maxime, ut certum locum deligat, ubi collegiatim certus puerorum numerus alatur, atque adeo instituat litteris, disciplinisq. ecclesiasticis.

Eligat duorum mensium spacio, qui nondum elegerit, canonicos duos, quorum consilio in ijs utatur, quæ ad puerorum eiusdem seminarij institutionem, disciplinam, moresq. attinent.

Duos item de Capitulo, et duos præterea de clero ciuitatis deligat, quos adhibeat in consilium, consultationemue administrationis, quæ in rebus temporalibus ineunda sit.

Iti porro omnes, ubi semel delecti sunt, ne umquam, nisi ob causam, quæ cum ratione conueniat, eo munere abdicentur.

Meminerit autem Episcopus, sibi Tridentini Concilij decreto omne seminarij administrandi, beneq. gerendi onus impositum esse, quod ipse propterea sustinere, tueriq. debet etiam atque etiam diligenter. Eorum igitur, quos delegerit, consilium sequi cum non cogatur, ubi illorum sententiam de re, quæ in consultationem cadit, audierit, ipse tamen deliberet, statuat, et exequatur, quæcumque pro sua pietate, et prudentia, quæ coram Deo potiora, atque præstantiora esse existimauerit, ad instituti Seminarij optimam tum conseruationem, tum administrationem.

Quotannis apud se rationes administrationis supplicari omnino curet: qua in supplicatione duos à Capitulo, toridemq. à clero ciuitatis ex præscripto Tridentini concilij delectos adhibeat.

Præscriptam fructuum portionem Seminarij causa ipse exigat: si quis eam soluere recusarit, aut longius, quam par est, distulerit; contra illum censuris, et alijs ecclesiasticis pœnis agat, ut planè persoluat, implorato etiam, si ita expedire iudicauerit, magistratus secularis auxilio, ad illius Concilij Tridentini præscriptum. Nec uerò est, cur in ea re optimè exequenda locum uel gratia, uel precibus, uel metui,

uel alij humano affectui unquam relinquat.

De seminarij statu, progressioneq. Episcopus ad Metropolitanum septè, aut sexto quoque mense ad minimum litteras det, quibus si quæ difficultates inciderint; quæ optimum illius institutum impediunt, in primis exponat.

Is uerò ex Concilij Tridentini præscripto, quibus rebus potest, aut debet omnem operam, studium, aliq. omnem rationem adhibeat, ut sublati ijs rebus, quæ difficultatem pariunt, seminarij institutio longè ad optima quæquæ progrediatur.

IS in omni seminario perpetuus usus sit, ut Catechismus Romanus pueris, atque adeo adolescentibus prælegatur, et explicetur quàm diligentissimè.

Nullaq. eius pars prætermittatur, cuius doctrinæ eorum animi non imbuantur, ut fieri potest, omnino maximo studio.

IN omni prouincia seminario, ubi commodè potest, præter cetera, quibus, et ad pietatis exercitacionem, et ad litterarum doctrinam adolescentum animi erudiuntur, studia etiam sacrorum rituum, historiæq. omnis ecclesiasticæ certis statis diebus instituantur, quæ clericali ordinis hominibus maxime accommodata sunt ad optimam religiosæ disciplinæ rationem.

De examinandi ratione.

IN ecclesiæ administratione, ut necessarium, ita multiplex est examinandi de litterarum peritia, et disciplinæ officium: modò namque ab Episcopo, cū ad eorum, qui ordinis sacramento initiandi sunt, tum etiam ad concionatorum, confessorumq. approbationem adhibetur; tum præterea ad indagandam, perspiciendamq. cleri in litterarum studijs rationem, progressionemue, ad aliaq. item multa Episcopo idem adiumento, atque usui est: modo autem non solum illis, qui ecclesijs parochialibus, alijsq. curam animarum habentibus, præficiuntur, illud instituitur, et conficitur, sed de ijs etiam, quibus beneficia ecclesiastica cuiuscumque generis, uel litterarum Apostolicarum, quæ forma, **D I C T V M**, conscribi solent, auctoritate, uel alio iure cõferuntur, quò ad ea præsentationis, nominatio nis, electionisue nomine instituntur. Quamobrem, ut omnis, quæcumque causa suscipitur, hæc examinandi ratio per examinatores, ut fieri potest, quàm rectissimè conficiatur; præter aliqua, quæ præsertim Concilio prouinciali quarto enucleatius decreta sunt, hæc etiam instructiones conficiendas censuimus, quæ partim ad uniuersum hunc examinandi modum pertinent, partim uerò certorum examinum propriae sunt. Atque ijs quidem omnibus pro sua quisque pietate Episcopus, et prudentia alias etiam instructiones adiungat, aut de ijs aliquid remittat licet, prout è suis diuicis rationibus, atque usu esse uiderit.

Quæ instructiones, ut in morem, et usum inducantur, cura sit eiusdem Episcopi, et Vicarij, qui examini præest.

Por-

PORò in primis examinatores in synodo diocesana constituti, cum eorum, qui ecclesijs parochialibus præficiendi sunt, examen ineunt, iurisiurandi, quo publice in synodo, quo primum tempore delecti sunt, se se obstrinxerint, memores uideant, ut omni humana affectione deposita, munus à se susceptum rectè curent, atque administrant, ne quòd sanctè, religioseq. spoponderint, uiolent, ac propterea periuri fiant.

EXaminis causa, occasioneue, nihil quicquam, ne minimum quidem, neque ante, neque uerò post accipiant; alioqui sciant, qui dant, se simoniæ crimen ex sanctione Tridentina subijisse, nec uerò præterea se, neque adeo illos, qui dant, absolui licere, nisi dimissis beneficijs ecclesiasticis, quæcumque obtinent; ac inhabiles item factos se esse, quibus in posterum ea, uel alia conferantur.

De omni uerò culpa, in suscepto munere commissa, ij rationem etiã in Synodo prouinciali reddant, in eaq. grauius auctoritate Tridentini Concilij puniantur. Nec uerò item qui examinatores libere pro arbitrato Episcopi ad alios quocumque nomine, causaue examinandos asciscuntur, examinis occasione umquam quicquam, ne esculenta quidem, poculentaue capiant. Qui contra fecerit, cum indignus deinceps censeatur, qui id muneris gerat, tum alia pana arbitrio Episcopi afficiatur.

OMnes uerò examinatores, quicumque sint, nouerint, sibi munus usque adeo graue committi, ut si negligenter, aut malè se ullo modo gesserint, Deo in primis culpa, in eo munere admissa, exactam rationem reddiduri sint.

Quare non spe, non metu, non præmio, non personarum ratione, nõ aliquo affectu ducti, muneris sibi commissi curam gerant.

PR Oposito sibi in primis timore Dei, ne quemquam, quem indignum norint, probent: rursus quem, experimento, periculouè factò, idoneum, dignumq. comperiant, ne reijciant. Itaque grauius, maturè, prudenter rectèq. tum de probando, tum de reijciendo deliberent.

CV M in locum conuenerint, ubi moris est, clericorum experimentum fieri, priusquam aggrediantur, à stata prece, orationeq. congregationum usui præscripta, quam de libro pronunciet, qui examini præsidet, initium faciant; hoc piè, intimeq. precantes, ut Dei ope in primis illud rectè, prudenter, diuinaq. uoluntati congruenter conficiant.

Ne quempiam, de quo examen, periculumue fiat, examinatore alij collega ulla ratione commendet.

Ne ad alicuius examen accedat, nec uero suffragij ius habeat, nisi Episcopi, Vicarijue iussu ad illud euocatus.

Si quis, quempiam priuatim docuerit, qui examen subiturus est, cum id subibit, ne præsens quidem ille

adsit, ne dum ad examen adhibeatur; sed alius in eius locum, Episcopi, Vicarijue iussu tunc uocetur. Cautio diligens sit, ne alterius nomine quis examen experiatur, experimentumue subeat, quod aliquando factum esse compertum est.

Quæratur item diligenter de ijs, qui ad examen subeundum accesserint, an alias institutis de more examinandi questionibus, experimentum, periculumue sui fecerint, anq. si quid extet, quod de illis compertum, uel deliberatum sit.

NE examinis initium fiat, nisi præsentibus adsint tum Episcopus, uel Vicarius, tum examinatores ex præscripto Concilij Tridentini, ad minimum tres, cum de beneficio curato quauis ratione conferendo examen instituitur. Id quod locum etiam habeat deinceps, cum uel de aliquo maioribus ordinibus initiando, uel de concionatore, confessorique approbando examen conficitur.

CV M quis in examen uenerit, eius uultus, et habitus corporis, et uestitus, et incessus, et gestus, et sermo inspiciatur diligenter.

Si quis uel clericali uestitu deformi ab ordinis ecclesiastici decore, aut disciplina alieno indutus, uel sine congrua pro sui status, et ordinis ratione tonsura accesserit, ne ad ullam examinis, experimentiue rationem ei aditus fiat, nisi decenti ueste amictus, et tonsura præscripta ad illud redierit.

NE de ullo quoque initiando, si modò non aliter Episcopus aliquando censuerit, examen, experimentumue antea fiat, quàm et atis, natalium, aut dispensationis concessæ, beneficij ecclesiastici, uel pensionis, patrimonijue testificationes scriptas, easdemq. à Vicario Episcopali recognitas, illiusq. subscriptione signatas, ac probatas attulerit, exhibueritue: nisi aliquando Episcopus eas post examen exhiberi, recognoscitue iusserit.

Neque item, nisi alias præscriptas decretis prouincialibus, editone Episcopali testificationes dederit.

Nec uerò præterea, nisi de eo à Cancellario Episcopali examinatores audierint, cognouerintue, quæcumque Episcopi iussu inquisitiones de eo factæ, atque ex officio præscriptæ, aliorum litteris significatæ, uel denunciata, uel delata sint. Testificationes uerò omnes, tum ab eo, qui initiandus est, tum ab alio quouis examinis occasione exhibitæ, Cancellario Episcopali restituantur, tradanturue.

Cuius sit illas ipsas in codicem certum, eo nomine confectum, summatim referre, eundemq. in archiuo Episcopali asseruare.

Verùm testificationes et atis, natalium, ac si de eo, qui maioribus ordinibus initiandus est, agitur, patrimonij, beneficijue ecclesiastici idem Cancellarius asseruet; ac litteris publicis, quas de eo, qui ordinem suscepit, conficiet, de illis pro ratione sibi præscripta restatum faciat.

CV M examen initur illius, cui in curam certa ecclesia paro-

parochialis tradenda est, uideant ante examinatores, qui, qualis, et quam numerosus populus sit, cuius parochialem curationem is suscipiet.

Qua sanè re diligenter explorata in examine, quod inibunt, sibi proponant accuratè perspicere, an ad eam curam suscipiendam, gerendamue idoneus omnino ille sit.

HIS omnibus ita præscriptis, examinatores ordine ad interrogationes, quæstionesue ueniant. Atque in examine quidem ea ratio ineatur, ut interrogationes, quæstionesue is examinatus proponat, quem pro uicissitudinis ratione, et pro doctrinae, disciplineue genere, modò hunc, modò illum, in eo ipso examine Episcopus, Vicariusue, examinis præses, interrogari iusserit, ut ne unus alterum uario, multipliciq. interrogationum modo certatim interpellet.

Interrogationum porò, et quæstionum rationem examinatores ita teneant, ut illis inter se sic distributis examinis instituti rationibus, prout oportet, cumulate satisfactum sit; atque eorum unusquisque quo de genere querere instituerit, ita de eo querat, interrogetue, ut, quemadmodum par est, illius generis quæstiones, interrogationesue satis explicatae sint.

Silentio, dum examen habetur, utantur: nec inter se colloquia, confabulationesue habeant: nec mutuas itidem quæstiones, dubiorumq. explicationes sibi proponant; sed ad illius, de cuius doctrina interrogationibus queritur, responsiones attentè, animum attentionis studio eidem addant, ad rectè explicandas propositas sibi quæstiones. Nec uerò examinatore, loco suo interrogantem, alius inturbet: sed unusquisque expectet, dum sibi ordine, pro quæstionis genere, rationeue interrogare contigerit.

In quæstionibus, interrogationibusue proponendis, nò uerbis, non aspectu, non ullo modo seueros, uehementesq. se præbeant; ut, qui examen subeunt, seueritate deterriti, animum ne despondeant, memoriaq. languescant, ac uacillent non sine aliquo dedecore: at benigni, gratiq. animi significatione illos, uel differetes, uel respondentes audiant: nec uerò quibusdam interrogationibus, aliaue ulla ratione interpellent.

Si quid autem uel in differendo, uel in legendo, uel in pronunciando, uel in respondendo eos offendere animadvertent: ne tunc illos doceant, obusgentue, ac ne moneant quidem, nisi quid ad examen rectè institutum perficiendumue pertineat; sed examine peracto eos breui admoneant, doceantue, si quid necessarium illos tunc admonendos, docendosue duxerint.

In omnibus porò, et singulis examinis interrogationibus spectetur non solum uniuscuiusque eorum, qui examinantur, scientia; sed etiam usus, iudicium, ingenij uis, ac solertia.

EX A minis autem omnium ea ratio instituta sit.

Ut primo de toto uitæ statu, genere, patria, domicilioue eius queratur, qui examen subit.

An impedimentum aliquod habeat, quo irretitus, uel

inituari, uel beneficium ecclesiasticum, cuius nomine experimentum sit, uel prædicandi munus, uel confessiones audiendi suscipere, ac exercere non possit. Quo impedimento, si quis etiam occultè illigatus tenetur; id planè Episcopo saltem patefaciat, ne quisquam illegitimè uel inuitetur, uel beneficium consequatur, uel aliud munus suscipiat, geratue.

An in orationis sanctæ studio, usq. uersatus. Quibus meditationibus instructus, Deū tacitus oret. Quæ orationis modus.

Qui illius fructus, quæue utilitates.

Quod, quibusue paribus illa constet.

Quæ regulæ præparationis ad orationem, et cætera multa eiusdem generis, prout prudens, piusq. examinatus pro ratione aut personæ, de qua queritur, aut causæ, ob quam sit examen, opus esse uiderit.

HIS perquisitis, examinatores, ad scientiæ, eruditionisue experimentum descendant. Ut autem ij certam sibi formulam proponant, qua illorum, qui examinantur, et litterarum doctrinam, et uitæ clericalis disciplinam, et rei ecclesiasticæ peritiã experiantur; in omni experimenti, examinisue ratione, sacris biblijs, catechismo Romano in primis; Concilio Tridentino, sacrorum canonum decretis, et alijs pontificijs constitutionibus, synodisq. tum prouincialibus, tum diæcesanis utantur, unde suas interrogationes hauriant, quibus, prout est illorum ingenij captus, explorent eorundem et scientiam, et ecclesiasticarum rerum notitiã, atque usum.

Cautio autem sit, ut si, dum quis interrogatur, ita rudem, atque ignarum se ostendat, qui rerum facilius, minimarumq. nullam scientiam, usumq. teneat, ne aliarum rerum difficultatem interrogationibus tempus conteratur.

Rursus cum quempiam, quanta doctrina, et usu litteratè peritus sit, exploratum erit, non est, cur pluribus interrogationibus secum diutius agatur.

NON C igitur uniuersè infra præscribemus, quæ ad rationem pertinent uniuscuiusque examinis eorum, qui uel ordinis Sacramento inuitantur, uel parochialium ecclesiarum curam, uel alterius beneficii munus suscipiunt, uel sacræ confessionis audiendæ officium sumunt, uel ad Dei prædicationem mittuntur. At uerò speciatim longè plura, atque adeò pauciora, prudentium examinatorum, ac præsertim Episcopi, eiusue, qui examini præst, iudicio relinquuntur, et pro eorum captu, qui ad examen accedunt, et pro ordine, quo quis inuitandus est, et pro ratione locorum, qui mittuntur, et pro genere doctrinae, quam profitentur.

Qui uerò earum rerum, quæ certis interrogationibus demonstratæ, in hac instructione continentur, se minus eruditos esse ostenderint; eos Episcopus admoneant, ut diligenter in posterum in doctrinis incumbant, atque harum ipsarum rerum in primis peritiã, et scientiam percipere studeant; ita, ut cum uisitationis munus, aliaue eorundem studijs, et progressus in litteris recognitio adhi-

adhibebitur rectè, periteq. omni eo doctrina genere instructi comperiantur.

A C primò quidem eum, de quo examen faciendum est, legere examinatores iubeant, quoad experiundo uideant, an ille rectè, explicatq. legat.

Post, si ordinis, aut beneficii, aut recognoscendæ clerici cuiusquam in litterarum studio progressionis causa experimentum sit, grammaticorum more, uerborum constructionem proponant: quo in genere, si quid is errat, labiturue, ita ut ne pro grammaticæ quidem ratione, illorum usum, peritiã teneat, ne propterea eum inturbent, interpellentue, aut impediãt, quominus ad propositum grammaticæ instructionis modum redire possit.

Tum uerborum, quæ legerit, construxeritue, sensum ab eo querant: quem ut rectè eliciat, atque exprimat, quod ei legendum proponunt, eiusmodi sit, quo tota sententia, sensusq. præfectus concludatur, nihilq. in se habeat, quod sub historia intelligentiam cadat, aut ex antecedenti, consequentiue alio capite explicatio existat; deinde ad alia grauiora eius doctrinae, disciplinaeue experimenta examinatores progrediantur.

Q V I primam tonsuram, aut minores, maioresue ordines suscepturi, ad experimentum, examenue accedent, ab unoquoque eorum uniuersè, ac sigillatim queratur præterea, an impedimentis, quæ Concilij prouincialis quarti decreto de inuitandis, commemorata sunt, irretiti teneantur, ut potè an scilicet sint.

Minores natu:

Rudes, et ignari.

Criminosi.

Solemnius penitentes.

Neophyti.

Ebrietati, et gula dediti.

Impudici.

Lapsi post ordinem susceptum.

Periuri.

Vsuarij manifesti.

In fames.

Ratiocinijs obligati.

Serui.

Corpore uitiati.

Insigniter deformes.

Illegitimè nati.

Peregrini, et ignoti.

Bigami.

Irregulares quouis alio modo.

Quo in genere cautio sit, ut præter alia, speciatim perquiratur ab eo.

An stipendium belli fecerit, unde cædes hominum extiterit.

An iudicis criminalis in foro laicali officium gesserit.

An sententiam capitis tulerit.

An criminis, cuius nomine capitis quis damnatus sit; acta, sententiam, testificationesq. dicitur, aut conscripserit.

An in eo procuratoris, aduocatiq. fiscalis munus ad ministrarit, aliaq. exercuerit, unde irregularitatis maculam contraxerit.

An suspensi.

An interdicti.

An excommunicati.

An amentes.

An morbo caduco laborantes.

An energumeni.

An uerò non examinati, et probati.

Exploretur item, an furtim, per saltumue ordinem suscepterit.

I N uestigetur præterea, cum quis ordinem aliquem suscepturus, ad examen uenit, quandiu est, quo alium ordinem suscepit, ut nemini ad altiorem gradum pateat ascensus, nisi in singulis alijs inferioris ordinis gradibus congruo temporis spatio perstiterit ad præscriptum Tridentinae sanctionis.

An uim, et naturam, mysteriaq. ordinis, quem suscepturus est, norit.

An item ritus, et ceremonias, quæ ex libro pontificali adhibentur, cum inuitantur.

An eorum item significationes sanctiores.

An sacrarum uestium, quibus induuntur, mysteria item, et significata.

An functionum notitiã habeat ordinis, quo quisque inuitandus est.

An earum usum, exercitationemq. rectè teneat, cum in litteris, tum etiam in cantu: in quo experimento adhibeantur cantus periti.

H A E C generatim ab omnibus, et singulis explorentur. Nunc præterea sequuntur, quæ sigillatim cuiusque ordinis propria, suo loco præscripta, perquirenda sunt; ita tamen, ut examinatores pro prudentia sua ratione, quæ in ordinis inferioris examine explorationeue requirantur, aliquando etiam perquirant ab ijs, qui superiori ordine inuitantur.

D E ijs, qui prima tonsura inuitandi sunt queratur, et inuestigetur.

Primam, quam ob causam se clericos fieri uelint.

An secularis iudicij nitandi causa inuitari curent.

An contentiosis litibus implicati.

An uixam, simultatemq. exerceant.

Quod item artificium teneant; quauè in arte, quoue in uitæ genere hactenus uersati sint.

An tales sint, qui spem præbeant, ecclesiæ ministros utiles se fore.

A quo sacerdote, sanctioris uitæ magistro, instituti sint ad clericalis uitæ modum.

An legere, et pronunciare, et scribere norint: tum in utroque genere de ijs periculum fiat.

An doctrina christiana præcepta, institutaq. sciãt.

An Episcopi intelligentiam habeant.

Præterea an Sacramentum confirmationis suscepterint.

D E ijs uero, qui in minoribus ordinibus ascribi uolunt,

lunt, queratur, experiundoq. cognoscatur.
An saltem primordia grammaticæ, et linguam latinam intelligant.
An scientiæ spes tales eos ostendat, qui digni sint, ut a maiores ordines aliquando ascendant.

QVI uerò sacris ordinibus, ut potè subdiaconatu, diaconatu, sacerdotio initiandi sunt, cum ornati, excultiq. ijs uirtutibus esse debeant, quæ in clericis inferiorum ordinum requiruntur, sicut ad altiorem ordinis gradum ascendunt; ita uirtutum, et probitatis, et doctrinæ quodam quasi ascensu præstare debent.

Quamobrem hoc in primis examinatores uideant, an qui ordinis sacramento initiantur, per singulos illius gradus, et in uitæ spiritualis disciplina maiorem progressionem fecerint.

An breuiarium, anq. sacra Biblia, an item sanctorum patrum uolumina, Concilium Tridentinum, et prouincialia quoque, Synodos Episcopi diocæsani, catechismus Romanum, rationale diuinorum officiorum, et libros aliquos, de uitæ spiritualis rationibus conscriptos, sui muneris usui accommodatos habeant.

A subdiaconis potissimum de ordinum minorum queratur, et maiorum differentia.

An in minoribus ordinibus probatus sit.

De uoto item continentis, quod subdiaconatus ordini coniunctum est.

De Sacramento etiam doctrina, saltem generatim. Tum eorumdem periculum, experimentumue fiat in officij diuini recitandi ratione.

DI A conorum examen, experimentumue fiat, præterea aliquanto diligentius de sacramentorum doctrina. Experimentum item aliquod fiat in concionibus habendis, ex ratione, concionatorum examini infra præscripta.

AB ijs, qui sacerdotio initiari uolunt; hæc sigillatim studio perquirantur.

An piè, et fideliter in ministerijs antè actis se gesserint.

An spectata pietate, anq. castis moribus.

An præclarum bonorum operum exemplum, et uitæ documenta ab eo expectari possint.

HÆC præterea querantur.

Quid sit Missæ sacrificium.

Qui illius sacrificij effectus.

Quæ eiusdem partes.

Quæ mysteria in eo insint.

Quæ sacrarum uestium significationes.

Quæ in eo officio offerendo requirantur.

Vbi, et quando illud fieri non licet.

Quæ dubia aliquando incidere possunt.

Quæ explicatione opus habeant, ut illud rectè fiat.

TVM experimentum eorum ex præscriptis infra regulis fiat.

An sacræ confessionis aliquam peritiam habeant.

An ad alia item Sacramenta rectè, riteq. ministran-

da idonei sint.

An eorum cognitionem explicatiorem habeant, ex interrogationum præscripto, ut infra de parochia.

An doctrinam item teneant, qua uerbum Dei rectè tractare, concionemue habere possint.

Anq. de re sacra, de christianarum uirtutum officijs, atque de omni re, ad salutem necessaria, aptè populum instruere, aut docere possint.

CV M uerò à cæteris omnibus, ut præscriptum paulò ante est, qui clericali militia adscribuntur, de uitæ spiritualis, sanctiorisq. institutis, atque exercitationibus perquiratur, tum maximè ab ijs, qui uel sacerdotio initiantur, uel parochialem curam suscipiunt, uel sacræ confessionis audiendæ munus sumunt, uel in tractatione uerbi Dei, sacrisq. concionibus uersari uolunt.

A quibus omnibus, et singulis, cum ad examen ueniunt, præter cætera, quæ ad sanctæ spiritualis uitæ usum pertinent, ea maximè explorentur, quæ de oradè modo, deq. omni sanctarum meditationū, celestiumue contemplationum exercitatione ab alijs, qui in eo genere religiose se se exercuerunt, tradita sunt.

DE ijs uerò sacerdotibus, qui ecclesiarum parochialium curationem suscepturi sunt, queratur præterea, experiundoq. cognoscatur in primis.

An apti ad sensus percipiendos, non solum qui ad grammaticæ intelligentiam sumuntur, uerum etiam interiores illos, sanctioresq. tam ad Christi, ecclesiæq. mysteria, et ad spiritualis uitæ modum pertinentes.

An sermones contexere, haberene sciant.

An si quos habuerint, unde sumpserint, aut quam illis cõtendendis, conscribendisue rationem adhibuerint; et uerò si quos apud se conscriptos tunc habeant, eos ostendant, atque tradant.

An in eo genere aliquid ex tempore possint; tunc extemporaneo, breuiq. sermone periculum fiat, quantum concionando ualeant. Atque si translationis quidem uerbi Dei usu peritiorem, parochum ecclesiæ parochialis, quæ committenda est, ratio deposcit; examen aliqua ex parte, quæ potior examinatorum iudicio uidebitur, ineatur ad interrogationum normam, concionatorum examini infra constitutam.

QVA Eratur præterea, an alias umquam animarum curam gesserint; quod si affirmant; tum interrogentur etiam, et ubi gesserint; et cur inde dissecerint.

An intelligant, quanti illud sit, animarum curam suscipere, rursumq. gerere, quæq. partes, ac uirtutes illæ sint, quibus bonum, uigilantem animarum curatorem præditum esse oporteat.

An item norint impedimenta omnia, quorum causa interdictum est, ne quis sacramenta ministraret, et ne quis suscipiat.

An Sacramentorum, præsertim uerò quorum ille minister est, uim, et naturam intelligant; atque hæc sigillatim in primis interrogentur.

Quæ uniuscuiusque sacramentorum materia, quæ for-

forma item.

Quæ eorum efficiens causa, et principalis.

Quæ causa efficiens instrumentalis.

Quæ causa finalis.

Quæ eorum differentia.

Qui effectus, quine fructus.

Qui eorum ritus, quæue caerimonia.

An maximè omnium peritiam teneant audiendæ sacræ confessionis.

Quos huius generis libros, atque adeo summas habeant.

Tum periculum fiat, quàm ualde casuum conscientie usu periti sint, quamq. tum in illis, tum in alijs id generis peritè uersati, præsertimq. in ecclesiasticis constitutionibus, quæ ad rectum uitæ usum, populiq. christiani mores, et uirtutes pertinent.

An nouerint casus, sanctissimo Papæ, et Episcopo item à iure, et ab homine reseruos.

Atque adeo diligentius, prout opus erit, de singulis interrogentur, quæ infra præscribentur rationi examinandi confessarios sacerdotes.

Videant præterea examinatores, an aliquam sacrorum canonum notitiam habeant, et præcipuè quod ad Tridentinum, et prouincialia concilia, synodosq. diocæsanas attinet, an illi hæc norint, quæ se quiuntur.

An scilicet doctrinam de præcipuis christianæ religionis articulis; quos æcumenica illa Synodus Tridentina contra hæreticos definiuit.

An item, quæ de residentia præscripsit.

An quæ etiam de parochis, parochialibusq. ecclesijs, et de diuinorum officiorum cultu, ceterisq. eiusdem generis statuit.

An quæ præterea de clericorum honestate sanciuuit.

An cætera denique, quæ uel ad cleri, uel ad populi disciplinam, uel ad aliarum rerum reformationem constituit, quæ parochi scire, beneq. nosse interfit.

EX prouincialibus concilijs sigillatim querant.

Quæ de clericalis uitæ honestate, et de parochorum officijs constituta sunt.

Quæ item de Sacramentorum recta administratione, quæ de Missæ sacrificio, quæ præterea de diuinis officijs.

Quæ etiam de Sacramentalibus, et quæ de festorum dierum ueneratione, quæ de ecclesiarum cultu, quæ de scholis doctrinæ christianæ, quæ de populi christiana institutione, morumq. disciplina, deq. alijs ad parochialis uitæ munus potissimum pertinentibus, sancita sunt.

EX synodis diocæsanis, eam ipsam, certis capitibus distinctam, examinandi rationem ineant, prout genus decretorum est, quæ in illis Episcopus consecit.

QVI causa beneficij, cuiusuis generis, quod tamen curatum non sit, ad examen accedit, de eo hæc inuestigantur.

An canonicarum bonorum officium ex Breuiarij insti-

tuto, rubricisq. rectè recitare sciat.

An doctrina, disciplinaq. omni instructus, quam ordo deposcit, quo initiari debet, pro beneficij, officij, dignitatisue ratione, cuius causa examen instituitur.

An peritiam itò teneat functionum, quas illius beneficij, dignitatis, munerisue ratio postulat.

An teneat, quæ scitu necessaria sunt ad functiones illas uel ordinis, uel beneficij rectè, riteq. præstandas, etiam quæ ad rectè canendi modum, rationemue pertineant.

AT que hæc quidem sunt, quæ ad examinis instructionem pertinent, eorum, qui aut ordinis Sacramento initiandi sunt, aut ecclesijs parochialibus præficiendi, quibusue beneficia conferenda. Nunc uerò sequitur examinis ratio confessariorum, de quibus præter cætera, quæ cum sacerdotis, et parochi officio, munerue coniuncta ipsis sunt, hæc etiã sigillatim, atque exploratiuè ratione perquirantur.

De Sacramento penitentia necessitate.

Quare institutum sit hoc Sacramentum, et à quo institutum.

Quæ huius Sacramenti materia.

Quæ forma.

Qui illius effectus.

Qui Minister.

Quæ conditiones in eo requirantur.

Quæ regulæ ad dignoscendum, et distinguendum peccatum mortale à ueniali.

Quæ penitentia partes.

Quæ earum partium ratio.

Quid contritio.

Quæ ad ueram contritionem sint necessaria.

Qui contritionis fructus, et utilitas.

Qua quisquam ratione se ad contritionem exercere possit.

Quæ signa sint ueræ contritionis.

PER quiratur item, quæ confessionis, quæ secunda pars penitentia est, natura sit, atque substantia.

An diligenter inquirere sciat, et peccatoris circumstantias, et peccati item.

Quæ mutent speciem peccati, et quæ in confessione explicanda sint.

Quæ restitutionem exposculent, quæ radices, causæue restitutionis.

An dubios, suspectosue contractus norint, aut saltem de ijs dubitationes, et quæstiones instituire, inirene sciant.

Quibus criminibus annexæ sint censure.

An item illarum peritiam, et uim teneant.

An casus, in quibus irregularitatis macula contrahitur.

An saltem in ijs omnibus, et alijs, quæ ad uerum, perfectumue huius sacramenti penitentia ministrum pertinent, sciant dubitare, et nouerint consulere peritos, quomodo agendum sit id, de quo in dubitationem adducunt.

Qui item ritus, et sacræ caerimonia confessionis.

Quæ conditiones ad confessionem uerè pœnitentis necessaria.

Qui ordo confitendi, quando quis statim confiteri debeat, quando item confessionem iterare.

DE satisfactione, quæ tertia pars pœnitentiæ est, quaratur.

Quæ satisfactionis partes.

Quis satisfactionis finis.

Qui fructus, quæue utilitates satisfactionis.

Quæ in satisfactione requirantur.

Qualis, et quanta pœnitentiæ pœnitenti imponi debeat.

An salutares, et conuenientes satisfactiones pro gravitate criminum, et pœnitentiæ facultate iniungere sciant.

An item ex Innocentij Tertij præscripto, more periti medici sciant infundere uinum, et oleum unguentibus sauciati, ac quale debeant prebere remedium, aut consilium.

An præterea canones pœnitentiales rectè teneant.

Quæ differentia sit satisfactionum, pœnitentiæ etc. De absolute indagetur.

Quæ uerborum formula requiratur.

Quæ preces, orationesue præterea adhibeantur.

Quis ordo seruandus in absoluendo, tam à peccatis, quam ab excommunicatione, suspensione.

DE sigillo item confessionis plura quarantur, ac præsertim quæ uis, et quanta sigilli.

Quæ sub illud cadunt.

EX sanctionibus ecclesiasticis, Tridentino Concilio, synodis, tum provincialibus, tum etiam diœcesanis indagetur, quæ in illis constituta ad pœnitentiæ sacramentum pertinent, quæq. de cleri, et populi disciplina, et moribus constituta sunt, ut paulò ante in parochorum examine demonstratum est. Sed hæcenus de ratione interrogationum, quæ examinandis confessarijs sacerdotibus adhibentur.

I A M est locus examinis concionatorum, et sacræ scripturæ interpretum, à quibus hæc quarantur.

Primo de doctrinæ articulis, dogmatibusue, Concilio Tridentino explicatis, ut potè de canone scripturæ, de peccato originali, de iustificatione, de sacramentis, et generatim de sacrificio Missæ, de purgatorio, de inuocatione, et ueneratione sanctorum, de sacræ reliquijs, de imaginibus sanctorum, de indulgentijs, potestate, et auctoritate Papæ, de ieiunijs, de diebus festis, et reliquis multis.

An præterea habeat reliquos theologiæ notos, et tractatos locos.

Quem in scholasticis præsertim auctorem familiarem habeat.

An sæpius sacrorum bibliorum uolumina cum glossa, alioque commentario studiosè euoluerit; anq. in ijs ipsis ita diligenter uersatus, ut inde locos facillè, aptèq. promovere possit ad omne sacræ tractationis genus.

An sanctorum interpretationum usu literate peritus. An ex antecedentibus, et consequentibus uerum scripturæ sensum elicere norit: anq. item ex euangelistis, in eodem narrationis genere uersantibus.

An rursus temerè, pro suoq. libito sacræ scripturam a uero sensu detorqueat.

An tropologicos, moralesue sensus, cum litterali sensu non coherentes, commentetur.

An explicandis parabolis rectum, præcipuumq. rerum sensum spectet, prætermisissis explicationibus, quæ nihil ad propositum faciunt.

An traditionum Apostolicarum, ecclesiasticarumq. notitiam teneat.

An in sanctorum patrum scriptis, atque sermonibus peritè uersatus sit.

Quem item de patribus maxime in concionando sequatur, atque imitetur.

An sacrorum temporum mysteria norit, anue sacrorum rituum significationes habeat.

An rerum, in ecclesia sancta gestarum, et conciliorum præsertim uniuersalium cognitionem teneat.

An sanctorum uitas, historiamq. ueram norit.

An congruam canonum scientiam teneat.

An summorum pontificum iura, atque instituta sciat.

An Conciliorum, provincialium præsertim, et diœcesanorum decreta in promptu habeat, ut in parochorum examine præscriptum est.

An casuum conscientie doctrina instructus sit.

An Theologiæ illius mysticæ, quæ tota in spirituali uitæ consiliis tradendis, quæq. in purgandis affectibus, in reformationeq. interiori uersatur, præcepta atque exercitationes bene norit.

An denique sanctorum meditationum, orationisq. mentalis usum habeat.

An morum doctrinæ, christianæq. disciplinæ locos, non solum ordine collectos, sed rectè notos habeat.

Quos locos teneat, quibus auditorum animi excitantur, uel ad Dei amorem, uel ad celestis patriæ desiderium, uel ad uirtutum studium, uel ad derelictionem scelerum, uel ad misericordiam, uel ad certas præterea affectiones, quæ, ad calum excitata, christianas uirtutes pariunt.

An apti denique sint, atque idonei ad concionem concipiendam, et explicandam, non solum theologiæ locorum tractatione, sed similitudinibus, quæ ab agricultura, uinea, semente, alijsq. rebus ducuntur, quæ sub sensum cadunt, atque intelligentiam, præsertim eorum, etiam rudium, ad quos concio habetur.

An ad concionis ingressum, recta ratione utatur, et ab ijs uitijs resurgat, quæ plerique eo in genere admittunt.

An totam concionem rectè, ordineq. disponat.

An dilucidè, distincteq. enarret.

An bene pronunciet.

An illius uerba pondus habeant, anq. uim item, ut non solum audientium aures attingant, sed animos intus penetrent.

An in tota concione, pro cuiusque rei, de qua agit, ratione,

ne, rectè, aptè, decore, et congruenter agat.

Quo in genere omni, et perquirendo, atque explorando, tum in alijs diligentius indagandis, examinatores, prout occasio tulerit, quàm diligentissimè instructiones adhibebunt, quæ de concionatoribus ad pronunciam uersam usum ex Concilij provincialis auctoritate, iussu nostro editæ sunt.

C V. M. non certæ curæ, alteriusue beneficij, uel officij, muneris, sed doctrinæ tantum, aut in litterarum studijs progressionis recognoscendæ causâ examen alicuius instituitur; diligenti etiam illa, præcipuaq. disquisitione, et interrogationibus, supra uariè descriptis, pro unius cuiusque conditione indagetur illius doctrinæ, et in ministerijs ecclesiasticis peritia, atque usus.

Horum uero classes quattuor saltem, uel etiam plures constitui poterunt, quibus pro peritiæ ratione, experimento illorum factò, adscribantur.

Primæ classi adscribantur, qui et perfecte concionandi peritia, et conscientie casuum explicationibus se tales ostendant, qui alijs multis prodesse, atque præesse possint, proindeq. idonei sint, non modò ad parochi, sed etiam ad Præpositi, Vicarij foranei, uel Visitatoris munus, uel ad pœnitentiariæ etiam, aut doctoralis, aut Theologiæ præbendæ obeundæ officium, dignitatemue, etiam in ecclesia cathedrali assequendâ, atque ad alia id generis.

Secundæ classi erunt adscribendi, qui si minus, ut illi concionari perfecte, at mediocriter, tum etiam de suggesto possint; quiq. in casuum conscientie summis studiosè uersati sint; et uerò catechismi etiam Romani doctrinam diligenter teneant.

Tertiæ erunt classis, qui intelligentiæ tantum assequuntur, ut si minus accurata, doctaq. concione, at sermonem de altari saltem habere, ac Euangelium, prout usu uenerit, enarrare, et explicare possunt; et administrationis Sacramentorum, et casuum conscientie usum ita periti sint, ut, qui frequentius incidere solent, eos aliquo studio adhibito enotare, atque explicare aptè queant.

Quartæ classis, qui si non magno litterarum studio, aliquo tamen usu apti sint ad aliquam Euangelij breuem explicationem, notitiam quandam habent rerum ad docendum populum, quæ saluti necessariæ sunt; et ad Sacramentorum administrationem, casuumq. conscientie explicationem pertinent: ita ut us ob sacerdotum paucitatem, necessariamq. causam, aliquando curatio aliqua spiritualis pro loci ratione præsertim ad tempus committi possit.

In inferiori classe reliqui adscribantur, quorum nulla ratio omnino haberi debeat in curatione animarum committenda, sacramentiq. ministrandi facultate, neque in sermonibus ad populum habendis.

IN omni hac examinandi ratione Cancellarius pro sui officij munere hæc præstet.

Certum librum habeat provisionum ecclesiarum parochialium, aliorumq. beneficiorum, quæ examine adhi-

bito, etiam ex litteris Apostolicis, conferenda sunt. Quo in libro rectè, atque ordine ab eo notentur hæc.

Acta examinis, quæ in singulos dies, prout examinandi occasio tulerit, fiunt.

Dies uacationis certi beneficij, et modus item uacationis, aliaq. id generis.

Dies etiam promulgationis, aut prorogationis edicti, quod de concursu proponi solet; cum beneficij uacationis ratio id postulet, et reliqua etiam, quæ ad promulgationem pertinent.

Nomina quoque examinatorum, quos Episcopus certi illius beneficij uacantis nomine ad examen consociendum nominatim delegerit.

Nomina etiam eorum, qui eo nomine examinandi proponuntur.

Dies præterea, quo quisque examen subiit.

Nomina etiam examinatorum, qui interfuerint.

Approbatio, aut reiectio, quam eorum iudicio singuli tulerint.

Nomen item, et cognomen eius, quem Episcopus tamquam aptiorem, magisq. idoneum delegerit, cui beneficium ab eo conferatur, ad quem spectat.

Cui libro alia præterea adscribat, quæ Episcopus censuerit.

L I brum alterum conficiat, in quo omnes, et singulos, quos uel concionandi, uel confessionis audiendæ, uel sacræ lectionis interpretandæ causa Episcopus adhibito examine uel probat, uel improbat.

In hoc ipso libro notet etiam, et nomina examinatorum, et diem, quo examen confecerint, et causas item repulsæ, si quam aliquis tulerit.

I D ipsum de certo die, examine, probatione, aut reiectione eorum seruet, quorum experimentum sacræ ordinationis causa fit.

T E R tium librum habeat, in quem examina referat, quæ generatim instituantur, atque ad eò conficiuntur ad cleri progressionem in litterarum studijs inuestigandam, atque explorandam.

De initiandis ordinis Sacramento.

I N ijs, quæ æcumnica synodus Tridentina de sacræ ordinatione statuit, uberius etiam provincialium conciliorum decretis explicata, multa sunt, quorum diligens ratio etiam in Regularibus habenda est. atque eorum quidem capita quadam præcipua infra hoc decreto complexi sumus. Videat igitur Episcopus, ut quicquid de ijs ipsis capitibus, uel eodem Tridentino Concilio, uel synodis provincialibus, etiam generatim constitutum est, in illis initiandis quàm diligentissime ab ipso seruetur.

Culpæ, impedimentæ, canonica ordinis suscipiendi quarto Concilio enumerata.

Litteræ testimoniales Superioris.

Testimonium de natalibus, et ætate præscripta Tridentino Concilio.

Testificatio ordinis, proxime suscepti.
 Progressio in ecclesiastica disciplina.
 Testimonium bonum.
 Denunciatio nominis in ecclesia.
 Ascriptio, et ministerium in ecclesia, cui ascriptus est.
 Exercitatio functionum ordinis suscepti.
 Frequentia sacrae communionis.
 Reuerentia, atque obseruantia erga sacerdotes, et Superiores.
 Interuallum anni inter postremum ordinum minorum gradum, et subdiaconatum, ac rursus inter unum, et alterum ex sacris ordinibus, nisi necessitas, aut ecclesiae utilitas iudicio Episcopi aliud postulet.
 Diligens examen Episcopi.
 Litterarum scientia, et cantus peritia, ac alia institutiones ad ordinis suscipiendi functiones rite, recteque obeundas.
 Versus, et peritia recitandi diuinum officium.
 Loco tituli, censusue testificatio praestita professionis regularis, praescripta in Concilio provinciali secundo.

Q V O D de ordine sacro annectendo iam pridem decreto Concilij provincialis primi ex Tridentina synodo constitutum est; id in executionis usum ita ab Episcopo inducatur, ut vel presbyteratus, vel diaconatus, vel subdiaconatus non ipsis quidem canonicis, sed canonicis, et portionibus singulis, quae in cathedrali ecclesia sunt, annectatur: nec uero annexionis decretum locum habeat in illis canonicis, praebendisue, quibus in fundatione iam certus ordo annexus est. Quod autem canonicorum saltem dimidia pars, cautum est, ut sacerdotio, presbyteratusue initiatur, in ea cum dignitates non censeantur, totidem canonicatus sacerdotalis constituti sunt, quot praescriptam illam dimidiam partem saltem conficiant.
 Vbi primum unicuique uel canonicatui, uel portioni sacer aliquis ordo annexus ab Episcopo est, ad eum ordinem suscipiendum canonicus etiam, qui iam illud obtinebat, compellatur.
 Si quis autem monitus, non susceperit, priuatus ab illo declaretur ad eiusdem Tridentini Concilij praescriptum.

S I cui etiam sedis Apostolicae litteris facultas permessa est, sibi licere ordinis Sacramentum ab alio, quam ab Ordinario suo suscipere, is, antequam initiatur, etiam sui ipsius ordinarij litteras obsignatas habeat, quibus uita sua mores, disciplina, probitas et cetera id generis testificata, commendentur.

Q V O D provinciali tertio Concilio decretum est de ratione seruanda in concedendis litteris dimissorijs ab Episcopo impedito suis diocesanis pro ordinibus suscipiendis, id locum etiam habeat Episcopo absente.
 Clericos uero, a diocesi absentes, qui dimissorias litteras petunt, Episcopus ad se, examinis causa euocet; liceat tamen ei aliquando; si hoc minus commodè pra-

stari posse censuerit, ex amen illud speciatim Episcopo delegare, in cuius diocesi illi morantur: at uerò tunc litteras dimissorias ne det, antequam examinis facti litteras ab eo acceperit, cui illud delegauit.

N E Abbates, etiam baculi, et mitra iure utentes, alioque eiusmodi privilegio, et auctoritate conferendi minores ordines, munitos, patiatur Episcopus diocesanus, tonsuram, neque minores ordines, id quod Tridentina synodus uetuit, alijs conferre, quam ijs, qui regulares sunt, et eorum iurisdictioni subiecti, nisi et ipsius Episcopi consensus ante accedat, et illi initiandi a suo Episcopo, uel regulari superiori attulerint litteras dimissorias, non generatim, sed speciatim concessas. Nec uerò quibusuis Abbatibus id permitti liceat, sed ijs tantum, qui sacerdotio initiati sunt, et status benedictionis precibus consecrati.

Q V I sub diaconatus ordini adscriptus est, cum statim lege ascriptus sit, canonicarum horarum officium, ex Breviarij praescripto recitandi; nemo ad eum ordinem capeendum recipiatur, qui in horarij illius officij, cuius lege deuinctus tenetur, rectè, ac rite recitandi usu peritus non sit. Inferioribus uerò ordinibus initiandi, qui nullum beneficium obtinent, uersati sint in beatae Mariae officij recitatione.

Q V O D alio Concilio uetitum est, ne seminarij titulo, clerico cuiquam Episcopus ordinem aliquem sacrum conferat, id decernimus locum habere, nisi cum beneficio, seminario unionis iure adiuncti, usui, et cultui ministerium est ab illo praestandum: tuncq. certus annuus census constituitur, unde qui eo titulo ordinem suscepit, sustentari queat Episcopi iudicio.
 Nec uerò tamen is in illo censu ullum ius habeat, cum primum aliunde habuerit, unde itidem uita sua sustentationi Episcopi iudicio consultum, et prouisum sit. Quod si aliunde ex parte tantum eius sustentationi prouisum sit; tunc extincta censeatur illa census attributio pro tanta parte, quantam ad illam sustentationem aliunde habet.

Pensionis, et patrimonij, quod quis habet, et bonorum item, quae perpetuo etiam eo nomine ab aliquo ei donantur, titulo, Episcopus sacrum aliquem ordinem, alicui, etiam familiari suo, conferre potest. Idq. de familiari etiam si aliena diocesis sit, modo post triennium ab initio familiaritatis, si ecclesiarum suarum uel necessitatem, uel utilitatem hoc flagitare iudicauerit, ut sacris ille initiatur.

At uerò etiam, si quis ei, qui sacris initiandus est, uerè spondeat certa cantione, si quae ad uitae cultum usui necessario sunt, suppeditaturum, saltem donec ei alium de prouisum sit huic, ob sacerdotum penuriam ab Episcopo sacer ordo conferatur. licet, sine alicuius etiam uel beneficij, uel patrimonij titulo.

At uerò haec in primis Episcopus diligentissime uideat, ut pensionem, patrimoniumue illud uerè obtineat, utq. ea donatio, sponsione uerè ac sine fraude, do-

dolone facta sit: eiusq. tabulae ut ritè, et rectè confecta sint; utq. pensio, patrimoniumue, et quae dono data sunt, tantum inde census percipiatur, ut satis esse possit ad illius honestam, uita sustentationem, qua in re omni cognoscenda promulgationes adhibeat, et reliquam diligentiam, quarto provinciali Concilio in hoc genere praescriptam.

V I deat etiam omnino, ut quemcunque eiusmodi titulis ordinauit, etiam familiarem suum, certa illum ecclesia addicat, ubi ordinis suscepti functiones, ac munerata, ut ipsius Concilij decreto cauetur, ipse uerè praestet.

E O sermone, quem pridie illius diei, quo sacra ordinatio celebratur, provinciali decreto haberi institutum est, illud in primis spectetur, ut quae monitiones postero die de libro pontificali leguntur, disertis uerbis, ijsq. uulgariter conceptis explicentur uberius. Vnusquisque porro eorum, qui sacris ordinibus initiabuntur, etiam atque etiam diligenter admoneatur, quot, quamq. sanctum munus suscepturus est.
 Verum eius sermonis uis, in subdiaconis potissimum monendis uerfetur, quo rectius, dum integrum est, deliberare possint, an castitatem, quae perpetua illi ordini est amexa, profiteri uelint, eoque accuratius propterea in graui illa deliberatione uideant, quod Deo auxiliante praestare posse sperent, neque in eo ecclesiastico, spiritualiq. munere suscipiendo quicquam agnatorum, uel huiusmodi aliena uoluntate, sed sua spontanea deliberatione agant, nec uerò in sacri eiusdem ordinis susceptione, uita huius commodum, aut aliud quicquam eiusmodi, sed Dei honorem sibi propositum habeant. Huius generis sermo, a quocumque apposite habetur; uilis ille quidem est, at multis partibus longe utilior erit, atque opportunior, si eundem Episcopus accurate, studioseque habuerit.

Q V I cunque clericus, alicui ecclesiae adscriptus, ubi ordinis, a se suscepti, functiones obeat, memor complurium Sanctorum, qui uel toto uita tempore, uel multis saltem annis, in alicuius etiam minoris ordinis ministerio, munerue religiose uersati, ad altiore se ordinis gradum prouehi passi non sunt, eorum recordatione, exemploque, excitatus illud sedulo curet, atque aded efficiat, ut ordinis, quo proxime initiatus est, praescriptas functiones, non elatè, sed humiliter, non raro, sed frequenter, non negligentia studio, sed accurata, uereque clericali sollicitudine, et disciplina, pie, rectè atque uirtè praestet. Alioquin si in sanctis ijs functionibus negliger, contraque, ac praescriptum est, se gesserit; illud non rit, eo uoluntatis sua testimonio, sibi apud Episcopum aditum pracludere ad altiore gradum ascendendi.

P R AEFECTUS autem, rectorue ecclesiae testimonium de clerico facturus, qui functiones in sua ecclesia obierit, haec testificationis sua litteris speciatim, uereque, exprimat, quas scilicet functiones, et quamdiu, et quàm diligenter, et quàm piè, et quam decenter, rectè, ritèque praestiterit.

E X O R cista munus, cum sit, energumenis manum imponere, a quibus, ut mali spiritus eijciantur, ieiunia, et orationes Christi Domini testimonio adhiberi iuuat; eos porro clericos, qui in exorcistarum numero ascribentur, curet Episcopus in ieiunijs, et orationibus frequentius se exercere.

V T Acoluthi munus, quod praeter ceteras functiones fuit, Episcopum comitari, ad eam ipsam functionem, aliqua ex parte restituatur; curet Episcopus clericos, quos in eo ordine adscripserit, eam in loco, ubi ipse est, aliquando praestare, ut opus esse censuerit, praesertim, cum ad aliquod Episcopale munus obeundum accedit. Siq. complures eiusdem ordinis sunt; rationem certam ineat, ut per regiones distincti, in orbem id muneris praesent.

Quae ad clericorum honestatem attinent.

D E tonsura clericali decretum in Concilio provinciali primo consecimus; sed, ut pro ordinis, quo quisque initiatus est, ratione illam, magnitudine distinctam, conspicue ferat; certam, atque praefinitam illius formam hoc decreto describi placuit; quam omnes ita seruare iubemus ut neque ea minorem, nec uerò etiam maiorem quisquam omnino, Episcopo inferior, gerat, quacumque dignitate ille praeditus sit. Sacerdotalis igitur tonsurae forma, in orbem ducta, latè, et ample pateat uncijs quattuor.
 Diaconalis, uncia una minor.
 Subdiaconalis, aliquanto angustior, quam diaconalis.
 Minorum denique ordinum corona lata sit undique uncijs duabus.
 Vnciae autem mensura est ad praescriptum instructionum fabricae ecclesiasticae.

C L E vicus, qui amictu clericali indutus, incedit, ne in propinquorum, ne parentum quidem, obitu, nehestes lugubres more laicorum induat, gestetq. Neque uerò uestis formam, aut panni genus, quo clerum uniuersum uti moris est, commutet, sed piùm erga propinquos mortuos charitatis studium, officiumque, pra se ferat omni alia ratione, quae cum clericali ordinis decore, dignitateque, omnino conueniat.

Quae in Concilio provinciali primo ijs, qui sacris ordinibus, et sacerdotio initiati sunt, quique ecclesiasticum beneficium obtinent, de secularibus negotijs fugiendis constituta sunt; eadem poenis ijsdem, uel alijs, quas arbitrato suo Episcopus edixerit, irrogaritur, illis praescribimus, qui minorum ordinum clerici sunt, etià si nullum beneficium obtinent, si modò clericalem uestitum deserunt, cum praesertim iam inde usque à teneris annis se religionis, pietatisque, institutis, et disciplinae ecclesiasticae moribus imbuant oportet, qui in sortem Domini uocati sunt. Atque in ijs quidem, quae illis uita anda sunt, haec etiam cautio sit, ne sine Episcopi concessu, eoque, litteris exarato, laicis in seruitute, famulatuue operam nauent. Nec uerò cuiquam clerico

vico eam facultatem det Episcopus in aliqua re inseruendi, quæ clericalis vitæ rationibus, pietatisq. officijs non ad modum conueniat.

Quæ ad beneficiorum collationem attinent.

Cum aliquis examinatur ab aliquo beneficium ecclesiasticum, cui prouidendum sit, de eo experimentum fiat examine non solum in litterarum scientia, sed etiam in cantus peritia, ad illius beneficii functiones ritè, rectè obeundas, tum præterea in usu, ac notitia, quam in recitandis diuini officij horarijs precibus habeat.

V B I primum præbenda, uel theologiae, uel penitentialis uacauerit, etiam si illius conferenda ius ad alium, quam ad Episcopum, præterquam ad sedem Apostolicam pertineat, editum de more proponatur, quo ad concursum euocentur, quicumque sint, qui illius muneris causa examen subire uelint, aliosue nominare, qui subeant; confecto autem constituti temporis spacio, unius cuiusque eorum, qui illo nomine conuenerint, periculum, experimentumue in litteris, ac doctrinis omni uel diligentissima perçussationum, questionumue ratione, fiat; Episcopus, adhibitis sibi pro arbitrio suo alijs peritis, probisq. uiris, tum etiam de illorum uita moribus, etate, gradu, ordine, cæterisq. conditionibus, ad tale munus necessarijs, accuratè perquirat. Tum demum Episcopus ipse solum rebus ijs omnibus accuratè perpensis, maturè in domino deliberet, et liberè deligat, quem pro conscientia suâ religione digniorem, aptioremq. existimet, cui tale munus, tantiq. ponderis rectè committatur. Quæ in deliberatione idem uideat, ut quod præsertim ad penitentiarium attinet, cum peritiam necessariam spectarit, tum maxime uitæ innocentiâ, morum grauitatè, spirituum exercitationum studium, et usum diuturniorem in audiendis confessionibus, exercitatioem prudentiam, cæterasq. religiosæ pietatis uirtutes perpendat. Ei autem, quem potissimum elegerit, nec uerò alij cuiquam conferatur ab eo, cui ius competit, etiam si Capitulum sit.

Quicumque præbendam Theologicam, uel Tridentino decreto, uel alia auctoritate, rationeue institutam, in cathedrali, collegiatisue ecclesijs obtinet, is, et quæ sacrarum lectionum genera, et quibus diebus Episcopus præscripserit, ut interpretationis suæ munere fungatur, accuratè ad illius præscriptum præstet; ita ut etiam si expedire censuerit, et in seminario, et in alijs clericis, sacerdotibusue collegijs doceat: in Basilica uero cathedrali saltem die festo semper sacram scripturam publicè interpretetur, et exponat, nisi aliquando aliud insserit Episcopus.

Idem ab Episcopo, aut ab alio consultus, theologiae questionibus, alijsue eius generis gratis respondeat: cæteraq. denique omnia præstet, quæ pro suscepti muneris ratione ab eo præstari debere idem Episcopus

censuerit.

P E R latum ad nos est, in nonnullis prouinciæ huius ecclesijs clericos aliquos, qui ob beneficia, officiaue, quæ in ijs obtinent, non solum in choro adesse, sed alia ministeria, aliasq. functiones clericales ibi præstare debent, à Capitulis certo illi canonicorum numero adiungi, eamq. ob causam supranumerarios uocari, hocq. ipsum fieri, nulla eis collata præbenda, nulloq. saepe attributo cuiusuis generis emolumento, censuue. ij autem eo solum titulo contenti, cum id sibi sumant, ut inferiora ministeria, quæ antea obire censuerant, præstare planè recusent, hæc sanè incommoda, gratia illa quidem, accidunt, quod et ecclesiæ debitum numerum functionibus fraudantur, et diuinus cultus minuitur, ac labefactatur, et ordo ecclesiasticus, cum unus plurium partes, officiumq. præstare non possit, contra, ac legibus canonum cauetur, non sine magna offensione peruertitur, et perniciosè ambitionis occasio hominibus ecclesiasticis manifestò datur. His porò incommodis, atque adeò malis, decreti huius prouincialis auctoritate occurrendum censuimus.

Itaque si quos aliquando, ut iure permissum est, canonicos supranumerarios creari contigerit; id iustis solum causis, ac uerò necessarijs, ijsdemq. comprobatis, et per uerò quidem fieri statuimus. At uerò qui in ea ipsa ecclesia beneficii, quod ibi obtinet, causam, operam, ministeriumue nauare debet, quod cum canonicali officio, et gradu non conueniat, neque præstari simul possit, supranumerarium fieri, creariue prohibemus. Quicumque uerò ita adscriptus est, ne à muneribus, ministerijsue, quæ priorum beneficiorum nomine in ea ecclesia a se præstari debent, liber, aut immunis ullo modo sit: immò ut illa præstet, et fructuum multa, et omni alio iure, ut canonicis, decretisq. Tridentinis cautum est, Episcopus omninò agat.

V A cante ecclesia parochiali, cuius conferenda ius non ad Episcopum diocesannum, sed ad alium, etiam ab Episcopali iurisdictione exemptum, et regularem iurè spectat, editum de concursu proponat Episcopus diocesannus; et quicumque examen eo nomine subire uolent, ad ipsum conueniant, qui exploratione per examinatores synodales facta, ex probatis digniorem, et magis idoneum deligat, cui uacans illa ecclesia ab illo conferatur, cuius ius est. Si secus fiat, collatio rescissa, nullaq. fit.

Eadem ratio omnis adhibeatur in parochiali ecclesia uacante, quæ iuris patronatus est ecclesiastici, uel mixti, cuius institutio non ad Episcopum diocesannum, sed ad alium quemcumque, etiam exemptum, et regularem item, ut supra, pertinet; ita tamen, ut quem Episcopus diocesannus digniorem elegerit, is à patrono presentetur ei, ad quem spectat institutio. Si uerò ad summum Pontificem institutio spectat, uel quia in mensibus reseruatis uacauit, uel alia causa, tunc Episcopus digniorem eligat, ex præscripto earundem litterarum Pij V. à summo Pontifice instituendum. Interea uerò dum huius generis examina, et approbatio-

nes

nes sunt, et institutio locum habeat; idem Episcopus diocesannus idoneum vicarium, qui onera uacantis illius Ecclesiæ sustineat, attributa ei congrua pro arbitrio suo fructuum portione, constituat, donec ei rector præficiatur.

In ecclesiarum curatarum permutatione, coram Ordinario faciendâ, ne locum habeat, quod primo prouinciali Concilio decretum est de proponendo edicto examinis causa in uacatione ecclesiarum parochialium. Si tamen uel parochialium hominum multitudo ualde inæqualis est, uel qui permutant, quo tempore parochiales illas ecclesias adepti sunt, ex amon præscriptum non subierunt, fiat tunc de illis experimentum examinis, sed absque concursu. Idem examen sine concursu adhibeatur de eo, qui beneficium simplex commutat cum alio, quod curam animarum habeat, si quando eiusmodi permutatio corâ ordinario fieri iure potest.

Q V A M V I S Pij Quinti constitutione, sublata non sit facultas illa, quæ in ecclesijs parochialibus conferendis data est, tum synodo prouinciali addendi, ac detrahendi præscriptæ formæ examinis, tum unicuique Episcopo, si certis quibusdam de causis pro sua conscientia cum deputatorum consilio ita expedire censuerit, loco concursus priuatum aliud examen inuendit: uideat tamen Episcopus, ne facultate sibi data abutatur, neque uerò illam adhibeat ullo modo, nisi opus esse uiderit, certis illis expressis causis.

Quod synodi Tridentinæ auctoritate quarto concilio prouinciali nostro permissum est, simplex beneficium habenti, alterum etiam eiusdem generis, quod personalis residentia munus non requirat, ob honestam illius uitæ sustentationem conferri; id ita locum habeat, ut ne tamen eo prætextu, causæ uita honestè sustentandæ, plura, quam duo, beneficia simplicia uni, eisdemq. conferri liceat, sine cõcessu, permissuue sedis Apostolicæ. Si cappellania etiam simplex, aliudue beneficium, etiam iuris patronatus, ex præscripto erectionis, fundationisue, aut alterius constitutionis certum ordinem, aut alias conditiones requirit in eo, de quo uel collationis, uel institutionis, uel alio nomine prouidendum est illud beneficium; ne Episcopus deinceps, etiam patronorum consensu, permittat, concedatue, ut quisquam sine sedis Apostolicæ dispensatione illud beneficium assequatur, quod uerè eo ordine non sit initiatus, quamuis ætate congrua sit pro illo ordine suscipiendo, neque qui alijs conditionibus præditus non sit, et quas illa uel erectio, uel fundatio, uel constitutio requirit.

Q V I bus in ecclesijs optionis ius est, ubi dimidia pars fructuum præbendæ in illius uacatione, uel sacristiæ, uel fabricæ ecclesiæ soluitur, ea pars pro ratione præbendæ, quæ primo uacauit, soluitur.

Idq. ab omnibus præstetur, qui ordine deinceps singuli occasione illius uacationis uel ad eam ipsam obtinendam optionis iure usi sunt, uel ad alias consequen-

das, quæ occasione optionum successinè uacauerunt, ita ut unusquisque soluat pro rata tantum accessionis reddituum, sibi illo ipso optionis iure facta. Hæc porò solutio, ubi quisque primi anni fructus ex præbenda, quam sibi iam optauit, perceperit, statim ab eo præstetur. Reliqua item, quæ de parte fructuum dimidia persolueda olim decretis prouincialibus constituta sunt, ad eorum præscriptum seruentur.

A V thoritate Concilij Tridentini, et constitutionis, à Pio Quinto, Pont. max. editæ, iam nunc statuta, priuilegia, consuetudines, et illas denique cuiusuis ecclesiæ constitutiones rescindimus, planeq. abrogamus, quibus cautum est, uacantium in ea ecclesia dignitatum, canonicatum, præbendarum, portionum, beneficiorum, atque adeò officiorum fructus, uel distributiones etiam quotidianas, quæ inde primo uacationis anno, aut longiori, breuiorue tempore obuenerint, mensæ Episcopali, uel canonicali, alijsue loco omnes, uel partem aliquam obuenerit, attribuiue, aut in communes usus cedere, aut inter alios canonicos, ministrosue illius, alteriusue ecclesiæ diuidi. Hæc tanquam rescissa, penitusq. sublata eiusdem Pij Pontificis sanctione, declaramus nulla esse, nulliusq. planè roboris. Nec uerò loco eorum fructuum, qui eo nomine, ut supra, attribuebantur, ne consensu quidem Capituli, ab Episcopo statui liceat, ut deinceps, qui illiusmodi dignitates, canonicatus, beneficiaue, qualia qualia sint, consequentur; aliquid, uel minimum, soluant, consequentur in usum sacristiæ, aut fabricæ, aut alterius eiusmodi operis. Quod si post Tridentini Concilij editionem id usquam in prouincia statutum, decretumue ullo modo sit, ne tamen quicquam eo nomine accipi, exigi, aut persolui, ullo pacto, rationeue liceat, quacumque consuetudine, decreto, statuto non obstante; nisi summi Pont. auctoritate munitum, corroboratumue sit.

Quamobrem nec Episcopus, neque Capitulum, collegium, alijsue ecclesiastici ordinis homines, quorum interest, isti fructus, distributionesue, ne ullâ quidem eorum partem, retineant, neue illorum cessionem petant, exigantue, nec aliud quicquam, ne eo quidem nomine quod prædica meliora reddita sint. Neque etiam ab ijs, qui illa beneficia, etiam à sede Apostolica, obtinuerint, insuradum exigant, ut tale quicquam obseruent; neue illis ipsis, qui non paruerint, moram, impedimentumue afferant, quominus illorum possessionem assequantur. Meminerint porò omnes, quicumque contrafecerint, ex illa Pij Quinti sanctione, si Episcopus est, suspensionis, si Capitulum interditi, si alius quisquam, excommunicationis panam statim subire: cuius uinculo tam diu irretitus est, quoad restitutionem primam facta, beneficium relaxationis, absolutionisue à sede Apostolica obtinuerint.

Vbi uerò sex ante Tridentini Concilij editionem mensibus fabricæ, aut sacristiæ, alteriusue pij loci usibus, distributiones eiusmodi, et fructus concessi reperiu-

tur,

tur, eorum pars tantum dimidia eidem, uel sacristia, uel fabrica, uel pio loco attribuat: reliquam autem partem omnem ad illius pontificia sanctionis prescriptum ij capiant, quorum beneficia sunt.

C *M* animarum salutis, uel eiq. spiritualis curam parochi paternam gerant, illis, tanquam parentibus debetur amor, obseruantia, cultus, atque obedientia. Si igitur hoc ipso honore dignantur, illud certè etiam æquissimum est, atque ad eum cum omni ratione coniunctum, ut cum primum eorum aliquis ad ecclesiam, sibi in titulum, curamue tradita, stationem uenerit, aliqua externe obseruantia significatione ab ijs suscipiatur, ad quorum parochialem curam accedit. Quare fideles, ubi primum ab Episcopo litteras formatas acceperint de parcho, qui parochiali eorum ecclesie praefectus fuerit, diem certum statuunt, quo ei aduentanti frequentes ad parochiam fines obuiam facti, eundem, ut moris olim fuit, suscipiant, atque ad ecclesiam deducant, perpetua illum dilectione, amore, obedientia, atque obseruantia prosequentes.

L *IT*TERAE autem formatæ, quas Episcopi nomine cancellarius de parcho conscribat, eiusmodi erunt, quæ à Vicario Foraneo, alioque publice legantur.

F *L*I *I* dilectissimi. *V*estra est parochiali ecclesie parochus praefectus est presbyter. *N*. quem aetate, uita, moribus, doctrina, uirtutum disciplina, prudentia, alijsq. rebus ad istius parochialis curam bene gerendam rationem opportunis, idoneum esse, examine rectè confecto, cognitum est. *V*estra igitur partes sunt, debito honore, ex decreti prouincialis prescripto illum suscipere, neque solum externa quadam obseruantia, sed intimè, utque ex animo illum loco parentis diligere, et colere, praecipisq. eius, atque monitis concordantia uoluntate, libentiq. animo parere. Quod sanè facere cum uestra potissimum intersit, tum quò accuratius faciatis; nos Episcopali nostra auctoritate, paterna charitate, nos uniuersos, et singulos monemus. *V*alete in domino.

Quæ ad diuina officia pertinent.

V *T* passio Christi Domini, Redemptoris à fidelibus in hora redemptionis sue digna ueneratione coleatur, illud in ecclesia sancta perpetuò institutum, religiosiq. usu, ac solempni ritu pie retentum est, ut in feria sexta parasceues, in qua idem Christus Dominus mysterium crucis expleuit, certa stat a hora ab uniuerso clero, et populo, certis peractis precibus, et orationibus adoretur. Sed quoniam factum est, ut in multis prouincijs locis non possit, sicut instituti, ritusq. ueteris est, sed ante statas illas preces ea adoranda proponatur, aut saltem adoratio fiat à multo populo, antea quam ex ritu ecclesie solempniter proponatur, et à clero adoretur: nos, ut, quod non sine mysterij significatione ecclesia instituit, ad statam horam usum, solempnemq. adorationem reuocemus; id statui mus, ut in omni prouincia ecclesia cathedrali sacrosanctæ crucis, per quam redempti sumus, adoratio reli-

giose celebretur, recitatio scilicet de passione Euangelio, et peractis illis statis precibus, et orationibus, ut instituti ratio postulat. Quare unusquisque prouincia Episcopus efficiat, non solum, ut statam ea hora in sua basilica Cathedrali praestetur; sed caueat etiam, ut in omni ecclesia collegiata, et parochiali, in omniq. oratorio societatum, ubi fit ea adoratio, non ante, quam in eadē basilica cathedrali, primariae, si locus dioecesis sit, celebretur.

Nec propterea concionator desistat, quin pro sancta ecclesie usu ad excitandam populi fidelis compunctionem eo sacro die eam de suggestu proponat, et ostendat. Quin etiam curet Episcopus, concionem illam statim post recitatum passionem Domini haberi, nisi aliter aliquando magis expedire censuerit.

Et quoniam sacra ea feria Christus Dominus humiliatus est pro nobis patri, usque ad mortem, mortem autem crucis; illius humilitatis imitatores in sanctissima crucis statam illa adoratione ita esse oportet, ut quod antiqui ritus est, non tantum genibus flexis, sed prostrato humi corpore humiliemur, quò significantius eo corporis habitu fixam, constantemq. animi nostri humilitatem demonstramus; ideo Episcopus curet, ut corporis prostratione, quæ christiana humilitatis index est, ea solempnis adoratio celebretur.

G *R* *A* uia pericula, offensiones, atque adeo sæpè iniurias sanctissimo Missæ sacrificio fieri comperit, quò quidam sacerdotes non semel tantum, sed pluries in die illud offerant. Quod ne in posterum fiat, praeterquam saluari illo die Dominicae Natiuitatis, quo unusquisque sacerdos non sine magna mysteriorum significatione ter celebrare debet, decreti huius auctoritate uetitum sit, ne ob ullam necessariam causam, neque etiam ob parochialis, alteriusue ecclesie egestatem, neque ob sacerdotum penuriam, nec uerò ob locorum distantiam Episcopus cuiquam sacerdoti pluries in die diuinum illud Missæ sacrificium offerendi facultatem det, aut permittat, cum beatus admodum sit ille sacerdos, qui semel tantum in die illud dignè obtulerit. Si quæ uerò eius generis facultas antea uel certo loco, uel sacerdoti data est, eam planè statim rescissam, irritamq. ac nullam omnino esse iam nunc decernimus.

E *P* *I* *S* *C* *O* *P* *U* *S*, in cuius dioecesi ecclesie, locane olim ordinis Humiliatorum extiterunt, ubi Pij Quinti Pontificis constitutione certus sacerdotum numerus praesinitus est, in eo enigilet, ut ne, fratribus illius olim ordinis decedentibus, illæ ecclesie debitis officijs, ac muneribus defraudentur; sed cum eorum aliquis mortem obit, in eius locum sacerdotem alium subrogari curet. At in quibus ecclesijs certus numerus constitutus non est; efficiat, ut quot antea sacerdotes ibi sustentari consueuerant, totidem retineantur. Atque id quidem omne is excquatur pœnis etiam, et censuris arbitrio suo propositis, ut nihil planè pereat, quò earum ecclesiarum cultui debetur.

I *N*

I *N* cappella, canonicatu, alioque beneficio etiam simplici, quò quis unà cum alio incompetibili ex legitima dispensatione iam obtinet, Episcopus constitutus etiam Vicarijs, certaq. fructuum parte attributa, consulat, et prouideat, ut ea beneficia debitis ministerijs, debitoq. cultu non fraudentur.

Idem efficiat si eiusmodi beneficijs quis ob aliud legitimum, etiam absentia, impedimentum munera sua non praestet.

E *P* *I* *S* *C* *O* *P* *U* *S* pro caerimoniarum ratione rituum, cum Missæ conuenuali, aut diuinis chori officijs in basilica cathedrali, uel in alijs collegiatis ecclesijs interest, et itè cum processiones agit, aliaue eiusmodi; adhibeat sibi assistentes duos de Capitulo, qui ei; etiam cum Pontificale officium non celebrat; in omnibus his, alijsq. actionibus assistentium munera omnia praestent.

O *R* *G* *A* *N* *I* *S* *T* *A*, Dominicis, festisq. diebus, Episcopum ad diuina officia aduentantem, ubi primum pro basilicæ foribus est, decora, grauiq. organ modulatione excipiat: neque sonare desistat, quousque ad altare genibus flexis orauerit, locoq. suo sederit.

Idem praestet, cum peractis de more officijs inde discesserit.

Item, dum ille Missæ sacrificium, aut uesperarum officium solempniter celebraturus, alioque pontificali munere persunctorus, uestes sacras induit, nec quicquam canendum à choro est.

Hoc uerò omne agat semper, cum in diuinis officijs, ad quæ Episcopus conuenit, organa pulsanda sunt.

C *H* *O* *R* *I* disciplina, plena religionis est, plena pietatis; ac propterea sanctè ab ijs obseruanda est, qui in eum locum conueniunt ad Dei laudes concelebrandas. Quare praeter illa, quæ in Concilio prouinciali primo, de illius cultu praesinuimus, hæc admonemus, quò religiosius non modò excolatur, sed multis partibus augeatur sancta eiusdem chori institutio.

Primo, ut studio quodam intima pietatis, cuius splendor foris etiam eluceat, unusquisque uel canonicus, uel alius minister, quicumque sit, qui chori officijs astrictus est, ad chori disciplinam se se instruat.

Antea uerò, quam eo conueniat, paululum attentè secum cogitet et loci illius sanctitatem, et conueniendi causam, et diuinarum laudum, quarum munus angelorum est, officia, quæ castissime ab omnibus concelebrari oportet.

Hac ipsa in cogitatione firmiter inherens, ne quicquam quidem mente, animoq. concipiet, ab eius loci religione alienum, ne dum aget, quò Dei oculos offendet.

Paret se propterea etiam, atque etiam diligenter sancta intimi animi meditatione, et religiosa oratione, ut exteriori quoque cultum diuinorum officiorum salutariter exequatur.

Dum superpelliceam, qui amictus ex tela linea candida constat, induit, cogitet, quam personam sustineat,

nempè à sordibus, labeq. puram, qualem uestitus ille indicat.

Cum almutiam pelliceam, quò insigne canonicorum est, humeris, uel brachijs, prout moris est, canonicus imponit, eam cogitationem suscipiat, in se restitutas, ac planè mortuas esse oportere rerum mundanarum affectiones, atque cupiditates, ut eius rei significans est illa animalis intermortui pellex, quæ de more induit.

Si uerò, ut plerisque in ecclesijs instituti, consuetudinisue est; cappam induit, quæ humeros contegit, et brachia quasi deuincit, ex eo amictu intelligat, se repressas, quasq. deuinctas habere oportere appetitiones, ac se totum ad Dei uoluntatem accommodare.

Cum igitur ijs chori uestibus indutus, alium uestitum, quo foris utitur, contegat, sicq. aliam personam habitu gerat; caueat, ne quicquam, etiam in sacristia, agat, admittatue; quò cum actioni non rectè conueniat, ob quam illum habitum induit.

Ne in colloquijs quidem, ab ea actione alienis se occupet: nisi cura praesit, quæ id necessario postulat.

Abstineat autem semper, sed maxime, dum chorū uestibus indutus est, ubi ubi sit, uel in sacristia, uel alio loco, à iocis, à ridiculè dictis, facetijsue, à sachtationibus, à uerbis futilibus, atque inanibus, quæ temerè, et imprudenter effunduntur.

In chorum ne properanter, quasi distributionum quaestu incitatus, accedat, sed graui incessu.

D *V* *M* *Q*. ad chorum procedit, quamquam alij comes adiunctus, at quasi solus accedat, in ea meditatione fixus, ut secum cogitet, se ad chorum, nempè ad sancta sanctorum, ut canone antiquo cautum est, et ad publicæ orationis sacrificium accedere.

C *V* *M* in choro est animum, mentemq. ab omnibus curis, perturbationibus, et cogitationibus à rei, quæ geritur, sanctitate alienis, quoad eius fieri potest, abducat, seseq. totum in Dei cultu colligat.

Illud etiam cogitet, quam ob causam eò se contulerit; tum sibi statuatur, se in conspectu Dei omnipotentis, et in corona innumerabiliū angelorum, et sanctorū esse. Qua in cogitatione uideat, perpetuoq. reputet, se eo loci consistere, ut Deo sanctissimum cultum, uenerationemq. tribuat, atque ab eo, et sibi, et alijs omne bonum deprecetur.

Consideret uerò ipsum Deum, tanquam patrem, et redemptorem amantissimum, optimum, sapientissimū, misericordissimum, quiq. omnia intuens, ubique et semper est.

Tum cordis castitatem, beneq. orandi donum, et gratiā à Deo supplex petat, orationisq. suæ sacrificium simul cum meritis Iesu Christi, et sanctorum, eius praesertim, cuius memoriam ecclesia illo die celebrat, ad gloriam sanctæ, et indiuiduæ Trinitatis, et ad suam, proximorumq. utilitatem dirigat.

C *V* *M* psallendum est, primum psalmi argumentum mente, animoq. concipiat.

Obseruet praeterea, quis in psalmo loquatur, an Deus, an Ecclesia, an penitens, an aspirans ad perfectionem.

Attendat item, ad quem praecipue saluarem asse-

X *E* *t* *u* *m*

Etum psalmus referatur.

Cum ita se religiose paravit, magna animi attentione se ad uerba, sententiaq. psalmi accomodat, ita ut laudet, gemat, extimescat sicut psalmorum uoces indicant: et quod denique ore profert, animo primum concipiat.

Tum uerba singula notet, interpretationem studio assequatur, unde mens, animusq. ad aliquem salutarem affectum incendatur.

Ad uerba etiam adiungat animo cogitationem uel amoris, uel reuerentiae, uel humilitatis. Atque ita quidem affectum aliquem excitet, ut si de uirtute uerba psalmi profert, desiderio accendatur imitationis; si de peccatis, intus doleat; quod in eo statu ipse fuerit; aut certe proximi eius. Et sic de alijs item, quae psalmo significantur.

E **A** **M** porro attentionem initio uniuscuiusq. psalmi, orationis, et aliarum diuini officij partium, tum singularum horarum canonicarum renouare, atque excitare studeat, praesertim dum illa uerba, quae ad sanctae orationis spiritum inflammandum ualent, pronunciat, Deus in adiutorium meum intende, etc.

Idem faciat, cum aliorum se cogitationibus distrahi animaduertit.

In fine etiam uniuscuiusque psalmi se se excitet illis uerbis, Gloria patri etc.

In conclusione item orationum, cum dicitur, Per Dominum nostrum Iesum Christum, spe sancta erga illum, redemptionis nostrae auctorem se se confirmet.

E **T** quoniam attentio ualde admodum excitatur, si qua quisque profert, recte intelligit: ideo in ea potissimum expositione psalmorum assidue uersetur, quae non uaria sit, sed quae tota in excitandis, exercendisq. sanctis affectibus uersetur.

Cum autem magnus psallendi fructus in psalmorum affectibus uersetur, siue quis in choro, siue priuatim, siue submissa, siue alta uoce oret: idcirco certos sibi locos psalmorum praefinat, quibus omnis haec ratio concludatur.

Loci praecipui praeter ceteros hi sunt, unde salutare affectus existunt, laus Dei, memoria bonorum nostrorum, commemoratio nostrae miseriae, et reprehensio male agentium.

Psalmorum uerbis cum Dei bonitas praedicatur, ad illius dilectionem, et ad gratiarum actionem de beneficijs quae a diuina benignitate proficiuntur, se toto animo accendat. Cum illius infinita sapientia, potentia commemoratur; admiratione afficiatur: tum intus imò gratuletur, cum aliquid Dei auxilio bene gestum narratur.

C **M** bonorum memoria, recordatioq. psalmorum uocibus excitatur; desiderium quoddam concipiat illa sibi, et alijs consequendi: tum illa eadem a Deo petat, tum in Deo spem animo capiat fore, ut diuina eius ope, non modo quae bona sunt, quaeq. salutaria, assequatur, sed quae mala, ac quae perniciem afferunt, uitet.

Aliquando etiam intus in Domino gaudeat, se bona, Deo iuuante, adeptum esse, et mala cauisse.

E **X** miseriarum commemoratione timorem concipiat, dolorem, ac humilitatem, cum suas cognoscit infirmitates.

E **X** reprehensione male agentium, agnoscat zelum diuinae uindictae, et indignationem contra nequitiam. Atque ita quidem ex salutaribus his affectibus fructum psallendi uberrimum capiet.

P **E** **R** **O** ratis psalmis, absolutiq. canonicarum horarum officio, paululum tacitus consistat, genibusq. flexis ueniam deprecetur et negligentiae, et distractionis, aliusue culpa, quam in eo precatationis officio admisit: tumq. hoc oret, ut pro Christi totiusq. ecclesiae meritis, orationis suae obsequium, ac ministerium gratum sit, atque acceptum.

In eo psallendi officio, cum ea mentis attentio, et salutaris affectus, tum corporis decens compositio requiratur.

Ideo, praeter ea, quae de genibus flectendis, de capite inclinando, de stando, de sedendo, ac de ceteris partibus in primo Concilio constituta sunt, quaedam etiam in choro cauemus; quae, ut potest minus decenia, et à loci illius cultu aliena, uitari oportet: ea uero tabella descripta sunt, quae cura nostra edetur, ac in singulis sacristijs ecclesiarum, tum cathedralium, tum collegiarum, tum parochialium affixa perpetuo sit. Tum uero etiam haec ipsa monita, alia tabella descripta, atidem in singulis sacristijs habeantur.

L **V** mina duo, candelabris, cereoferarijsue infixae, cum processiones publicae, etiam quae in ecclesiae ambitu, aguntur, ab omni cuiusuis ordinis clero, tam regulari, quam saeculari, ad crucem adhibeantur, quae unicuique Capitulo, clerone de more praesertur.

E **P** **I** **S** **C** **O** pus in cathedrali sua ecclesia, loco, et forma, quae in instructionibus fabricae ecclesiasticae, ex decreto prouinciali editis, praescripta est, sepulchrum Episcopale primo quoque tempore faciendum curet ad communem usum Episcoporum illius ecclesiae. Cuius quidem sepulchri operimento insculpta sit, ita tamen, ut ne è solo aequato extet, mitra, et baculus pastoralis, tantummodo cum his litteris, **S E P U L C H R V M E P I S C O P O R V M. N.** Hoc ipsum unusquisque parochus ad parochorum, et Capitula ad dignitatum, et canonicorum usum itidem praesent.

P **O** stridie illius diei, quo sessio ultima synodi prouincialis habita est, pro omnibus prouinciae Episcopis defunctis, praesertimq. pro ijs, si qui post proximum prouinciale Concilium diem obierint, Missa solemnis à prouinciae Episcopo, cui id muneris Metropolitanus mandarit, canatur: et sermo item latinus appositè habeatur; officiumq. item pro illis à quattuor etiam prouinciae Episcopis iunioribus, ritè mox peragatur ad Pontificalis libri praescriptum.

In

In synodo quoque diocesana die secunda, pro clericis diocesis defunctis oratio, et commemoratio solemniter fiat.

Quae ad distributiones pertinent.

P **A** **E** **N** **I** **T** **E** **N** **T** **I** **A** **R** **I** **V** **S**, tanquam in choro praesens, distributionum particeps sit, quo tempore in audiendis confessionibus uersatur, non eorum solum, qui in casibus, Episcopo reuerentis, peccarint, sed aliorum etiam quorumcumque.

Nec uero illas, quasi praesens, capiat, cum manè aliquando, ante statam diuinorum officiorum horam, quo opportunius penitentibus satisfaciat, eorum confessiones audit, et quo deinceps tempore illa celebrantur, ipse interea Missae sacrificium facit, aut priuatim horarium canonicale officium praestat; etiam si id in fraudem non faciat.

Neque distributiones item illi, quicumque sint percipiant, qui infirmitate, necessitate, aut manifesta ecclesiae utilitate occupati, impeditiue non adsunt in choro, si antea nullo legitimo impedimento distenti, personale canonicatus sui munus obire non consueuerant; hoc enim addendum censuimus decreto, quo in Concilio prouinciali primo hoc ipso de genere cautum est.

Qui peregrinationis causa absunt, ne iure quidem, facultateue statutorum ecclesiae, cui personalis residentiae operam, ministeriumq. debent, distributionum particeps sint. Immo etiam si trium mensium spacio diutius absunt, non propterea excusantur, quominus fructuum praebendae amissione mulcentur, alijsue panis eiusdem Concilij, de diuturniore absentia sancitis.

Qui studiorum causa, quacumque facultate, absunt, ne distributiones quotidianas eo ipso absentiae tempore, nec uero illam praebendae suae partem tertiam, in eius generis distributiones, Tridentini decreti auctoritate, iam conuersam, capiant.

Itidem de quotidianis distributionibus, eaq. tertia parte cautum sit, etiam si à sede Apostolica facultas absentiae ob studia data sit.

Episcopus, quae decreta de tertia fructuum parte in Concilio et primo, et quarto, olim consecimus, ita praestet, ut nec, qui sacris ordinibus initiati non sunt, nec qui distributiones non capiunt, ab illa praescripta tertia parte conferenda liberi, immunefue sint.

Tertia porro partis, quae in distributiones conuertenda est, fructuum estimatio sit, non ueteri taxa, etiam in codices capitulares relata, sed tanti sit, quanti census, redditusue praebendarum, re uera ualet, deductis primo pensionibus, alijsq. oneribus, legitime impostis; pro ratione temporis, quo durauerint.

Cuius tertiae partis percipiendae ius habeant omnes canonici, tum qui praebendam obtinent, tum qui sine illa sunt; dum ij statis diebus suum in ecclesia munus praesentes obierint.

De residentia.

Personalis residentiae munus, ut re uera per eos praestetur, qui illius generis beneficia ecclesiastica

obtinent, omnem rationem, canonum iure, Tridentinisq. sanctionibus praescriptam Episcopus ineat.

A quo munere non excusetur, neque qui beneficium, ecclesiae habet, de cuius titulo adhuc lis, et controversia pendet; nec uero item, qui nondum sacerdotio, aut eo ordine, quem beneficium illud requirit, initiatus est; nec praeterea qui iusta aliqua causa, impedimentoue distinetur.

Nec uero à residentia munere liberi sint, qui tertiam partem fructuum, qui sibi ex dignitatibus obueniebant, quas in ecclesijs cathedralibus obeunt, in distributiones contulerint. Immo uero ij cetera etiam, quae Tridentino decreto in sess. 24. promulgato, ipsis praescripta sunt, praestare ab Episcopo cogantur.

Ne ille quidem excusetur, cuius ecclesia, aut beneficium eiusmodi est, unde omnis, aut certe magna pars fructuum, aliquo modo seruata, ad alium peruenit.

N **E** Episcopus, propterea quod sibi liberum, integrumq. est, facultatem permittere, qua liceat, aliquem ab ecclesia commissa, beneficione personalis residentiae abesse, ea potestate, facultateue deinceps ob cuiusuis generis causam utatur: sed in illa concedenda modus, et rationes adhibeat, concilij Tridentini sanctione praescriptas.

N **E** uel ad seminarij quidem curam, uel ad Vicarij munus, uel ad sanctae etiam Inquisitionis officium, nec uero ad aliud quicquam opera sacerdotis, curam animarum gerentis, Episcopus ita utatur, ut ab ecclesia beneficione, in eius curam tradito, diutius absit, ac muneris debitae residentiae personalis desit.

Ne parochus, animarumue curator ob senectutem, aut ob aduersam ualetudinem, caline grauitatem, aut ob aduersam ualetudinem, caline grauitatem ab eo residentiae munere excusetur. Si uero eius inualetudo id generis est, quae curari possit, atque eo loci, ubi ecclesia parochialis sita est, non datur, et aliunde facultas medici, et medicamentorum, tunc parochus, ex infirmitate illa ualetudine laboranti, Episcopus curarationis causa facultatem dare possit, qua liceat ei tribus, quatuorue mensibus ad summum, loco propinquiori, in quo eiusmodi necessaria non desint, manere, ubi ualetudinem curet. Interea ad illius ecclesiae parochialis curam gerendam Vicarium Episcopus constituat, parochi sumptu.

Nec praeterea simultatis, odijue solum causa parochus ab ecclesia parochialis statione, locoue abesse permittat, ac ne inimicitiarum quidem, quae uel leues, uel fide sint, causa, praetextue. Si uero unquam graues illae erunt, ac uera, ortaeq. posteaquam parochialis cura munus obit, idq. sine culpa parochi, permittere Episcopus poterit, illum inde abesse, locoq. propinquo, ubi tuto sit, morari, eo solum tempore inimicitiarum, non tamen ultra annum, etiam si diuturniores anno sint inimicitiae.

C **V** **M** antea iure canonum, tum nuper Concilij Tridentini decretis, et synodorum prouincialium constitutio

X 2 nibus

nibus iussum est, unumquemque parochum, animarum ue curatorem in ecclesia, sibi commissa, Dominica, alijsq. precipue festis diebus stata hora Missa sacrificium celebrare, sacramentorum administratione, uerbiq. Dei predicatione populum pascere; doctrina christiane rudimenta docere; uespertinas preces, aliaq. diuina officia canere, uel recitare, publicam sepe orationem, ac processiones uarias cum populo suo obire; pacem conciliare, controuersias componere; pauperum, et egentium, miserabiliumq. hominum curam paternam gerere; aliaq. munera studiose, et accurate agere, quae cum parochialis officij ratione coniuncta sunt; tum illis diebus maxime, in quibus populus artibus, operibus, et negotijs mundanis non est distentus, occupatusue, facilius, ac fructuosius prestare possunt.

Quae omnia, prout cautum est, et quemadmodum certe oportet, constituto tempore is parochus exequi nullo modo potest, qui non sine animarum, sibi commissarum, detrimento constitutis illis horis parochiali ecclesiae non inseruit, sed ea relicta ad ecclesiam cathedralem, uel collegiatam, ubi canonicatus, aut aliud residentiæ beneficium iam obtinet, frequenter nimis accurrit, non sine ea auaritia suspicione, et cupiditatis illarum distributionum, quas capiet, propterea quod ibi in diuinis officijs, Missaq. solemniter praesens adsit, festo praesertim die, quo pluribus in ecclesijs uel duplicatae, uel certe maiores, quam alijs diebus dari solent. Quamobrem hoc decreto Episcopus id monemus, ne quem parochum, animarum ue curatorem, qui in cathedrati, collegiatane ecclesia dignitatem, aut canonicatum habeat, aliudue beneficium, aut officium, cui personalis in choro residentiæ onus iniunctum sit, deinceps dominicis, festisue diebus, ecclesiae commissa statione relicta, in choro illius cathedrales, collegiatane praesentem adesse, distributionumq. quotidianarum participem ullo modo, partem fieri patiantur: sed parochiali ecclesiae stantis horis, operam, curam, muneraq. suscepti parochialis officij usque adeo prestare cogant, ut ei nulla stata hora desit, nullumq. officium omnino praetermittat, sua cura, sollicitudineq. commissum.

C C L E S I A parochialis, si eo loco sita est, ubi minor pars hominum parochialium habitet, multoq. plures illi sint, qui extra uerbis, municipij, lociue menia, ubi illa est, domicilium habeant; eo tamen loci parochus in statione parochiali maneat, ubi ecclesia est. Parochialibus uero, qui longius absunt, Episcopi officio, et auctoritate succurratur ad Concilij Tridentini praescriptum.

E P I S C O P I cura sit, iure agere, ut cui parochialis ecclesia, intra diocesis suae fines posita, ab alio inferiore, etiam regulari, qui illius conferenda ius habet; collata est, is in illius statione resideat, personalisq. residentiæ munera praestet. Nec uero id ad illum inferiorem, qui contulit, spectat.

De

De ecclesijs, earum suppellectile, et fructibus.

S A E P E accidit, fontes homines, qui ad ecclesiam, sacraue loca, et alia ecclesiastica immunitatis iure munita, praesertim, ubi primum crimen patrarint, statim confugiunt, non solum a satellitibus magistratum, iudicumue saecularium, sed a consanguineis etiã, et affinibus eorum, quibus caedes, iniuriaue illata est, armatorum quoque hominum collecta manu custodiri, magno cum eo periculo, ut ne grauiora interdum facinora, ac aliquando ecclesiastica immunitatis uiolatio, flagitiaq. turpissima admittantur. Quamobrem ut ijs ipsis offensionibus, et malis, quae inde sepe existunt, occurratur, licere decernimus, iussu Episcopi, ob eam solum causam, ut cognoscatur, an qui tunc ad ecclesiam perfugium habuerit, iure uti possit immunitatis ecclesiasticae; per satellites fori Episcopalis ad carcerem clericalem, uel saecularem, si eo loco clericali carceris custodia tuta non est, eiusdem Episcopi iudicio, inde abduci, tandiuq. Episcopali nomine custodiri, quo ad re perensa ipse Episcopus deliberet. Is uero quamprimum deliberationem ineat; siq. libertate, immunitateue ecclesiastica illum uti, fruiue censuerit, ab omni detrimento, omniq. impensa liberum, atque immunem loco restitui statim mandet, unde abductus est: sin autem secus faciendum duxerit, foro, iudicioq. magistratus saecularis, prout iuris erit, illum relinqui iubeat, ad canonum, et conciliorum, aliarumq. Apostolicarum constitutionum praescriptum.

Interea uero, dum in custodia est, ne cuiquam liceat, de eo quaestiones, examenu instituire, neque adeo contra illius personam quicquam agere, quo praedictum illi eiusue causa afferatur.

Id autem ut ab omnibus inuiolatus seruetur, nec uero huius decreti nomine, praetextuue quicquam contra immunitatem ecclesiasticam a iudice, magistratuue saeculari fiat, geratur, agaturue, omni diligentissima cautione in eo utatur Episcopus, censurasq. etiam proponat arbitrato suo.

V T in omni ecclesia, altari, sacristia, omniq. sacra suppellectile nitor, munditiaq. eluceat, id quod etiam Innocentius Tertius Pontifex in Concilio Lateranensi canit, magna cura, et diligentia a sacerdotibus, clericis, alijsq. ecclesiae ministris adhibenda est. Quamobrem, quae de hoc genere toto, regula, Concilij huius auctoritate, per nos enucleate perscribentur, instar instructionum, ea ab omnibus, et singulis, quorum interest, ubi primum in uulgus edentur, accurato studio seruentur, atque inducantur in usum.

Pulueraria, missalium usui addicta, ne Episcopi quidem, ne dum alterius cuiusquam genibus, cubitisue, ullo loco, nec uero in ecclesia supponantur, neque praeterea ad ullum prophanum usum adhibeantur.

Ac ne ad suggesti quidem ornatum pallia altarium usui sint. Curandum igitur erit, quam citissime, per facultates ecclesiae fieri poterit, ut pro solemnium temporum, festorumq. dierum ratione ornamenta, suggestis ipsis proprie apposita, comparentur.

Q V A E ecclesiae, necesse est restituantur, atque instaurantur; earum omnis census, parsue huic sumptui necessaria, etiam si equitibus ordinis Hierosolymitani obueniret, ab Episcopo sequestri nomine apud uirum bonum deponi iubeatur, qui in illarum instauracione, eiusdem iussu, erogetur.

Quae uero labentes, propeq. cadentes nullum censum habent, unde restituantur; ciuitatis, municipij, lociue, ubi sita sunt, impensis instaurantur Episcopi cohortatione diligenti. Id omne de oratorijs etiam constitutum sit.

Lapides, cameta, tigna, omnisq. materia ecclesiae diruta, prophanataue, ad usum quoque prophanum, non sordidum tamen auerti, adhiberiq. arbitrato Episcopi liceat. Pecunia uero, quae inde colligetur, illius etiam iudicio in sumptus ecclesiae utiles conferatur.

Missarum autem munus, quod in ea iam diruta praestatum erat, nisi Episcopus ad aliam potius legitima facultate transferre censuerit; ad ecclesiam primariam, quam matricem uocant, transferatur, ubi illius, ad quem prophanatae ecclesiae census peruenit, impensis, altare sancti, sanctaeue nomine extruatur, cuius titulo, quae prophanata est, nuncupabatur.

Illius porro coemiterium ad eandem ecclesiam transferatur, ad eundemq. locum ossa mortuorum asportentur.

V T litibus, et controuersijs, quae ubique in hac prouincia permulta, et uariae de fructibus beneficiorum inter heredes sacerdotis, clericue mortui, et illos existere solent, qui in ea beneficia succedunt, plane occurratur, cum in ea, illa Iulij Tertij Pontificis max. constitutio, eo ipso de genere edita, in usum, moremque, indulta nunquam sit, ius commune in toto hoc genere omnino seruari decernimus, sublati quacumque etiã consuetudine, stitiloue etiam quauis Episcopali, Archiepiscopaliue auctoritate confirmato.

Vniversitates, laiciue homines, etiam qui ius patronatus habent, qui bona, censum, iuraue beneficij ecclesiastici, aut loci pii, quocumque modo usurpauerint, aut eorum possessionem detinuerint, anathema, et alias penas subeant decreto Tridentino constitutas, non obstante quocumque antiquo usu, possessioneue. Hoc uero decretum cum illo uulgariter redditum, populo edici, atque promulgari saepe iubemus, quo diligentius tale crimen caueatur.

Quae ad synodum, congregationesq. alias clericales, & uisitacionem attinent.

S I quando Episcopus, iussa, eaq. Metropolitanoprobatas, causa, ad Concilium prouinciale non accesserit, uirum ecclesiasticum mittat, qui non modo legitimum absentiae excusationem, ut canonum iure, Concilijq. prouincialis quarti decreto cautum est, recte afferat, decretaq. suscipiat; sed hoc etiam praestet, ut

ad Metropolitanam interrogatus, rationem diligenter, recteq. reddat omnium, quae ad eius ecclesiae, cuius causa ab Episcopo huius decreti auctoritate mitti debet, rationes attinent.

A D ea uero, quae in Concilio prouinciali quarto de synodi diocesana, ad Tridentini Concilij praescriptum quotannis celebranda, perpetua indictione decreta sunt, haec etiam, quae sequuntur, addenda censuimus; ut cum usui, tum rationi illius, recte, ordineq. habenda prospectum, et consultum sit.

Synodo diocesana uniuersi, et singuli sacerdotes, et clerici cuiuscumque ordinis intersint, quicumque canonum iure, uel ecclesiasticis sanctionibus, uel Tridentino decreto, uel consuetudine, aliaue ratione interesse possunt, aut plane debent.

Adsint uero inter ceteros quicumque beneficium ecclesiasticum, cuius causa, de iure, aut consuetudine adesse debent, in ea diocesi obtinent, cuius synodus celebratur, quamuis in alia domicilium habeant. Atque in ijs quidem, quae ad beneficium illud pertinent, eiusdem synodalibus decretis, iussuq. obtemperent.

A N T E statam synodi diem per mensem, quinta quaque feria in Missa sacrificio, si quatuagesima est, oratio de Spiritu sancto dicatur: alio autem tempore, die eodem Missa celebretur, ceteraq. praestentur, prout secundo prouinciali Concilio sancitum est.

S Y N O dalis haec actio aliquot ante diebus per parochos populo denunciatur, eorumq. uniuscuiusque officium sit, parochialis sua ecclesiae homines docere, tum quam sanctum, salutareq. sit, synodalis diocesanae actionis institutum: tum quam ob causam quotannis ea actio suscipiatur.

Quo de genere editas ab Episcopo litteras, parochus suo quisque populo, cum in Missa parochialis sacrificio is frequens adest, accurate legat: cui muneri adiungat hoc etiam paternae cohortationis officium, quo non modo illum excitet ad frequentius orationis studium, synodalibus illis diebus adhibendum, sed etiam ad id singulos inflammet, ut die Dominico, statam synodalem diem antecedente, uere penitentes, et confessi, sacram communionem sumant; hoc praecipue precantes, ut quae ad eorum salutem pertinent, Dei auxilian te misericordia per Episcopum in synodo diligenter, sancteq. agantur.

Q U O priores autem ecclesiastici ordinis homines, qui in synodo adesse debent, ad eam actionem, quae religiosam animi preparationem ab illis deposcit, conueniant; omnes, et singuli Dominico illo die, synodum praecedente, peccata primum confessi, non solum sacerdotes Missa sacrum faciant, sed reliqui singuli cuiusuis ordinis clerici, sanctissimam Eucharistiam sumant.

A N tequam stata synodi dies ueniat, et in ciuitate ij, quibus id cura Episcopus dederit, et in diocesi Pisanorum foranei, et parochi praeterea, tum urbani, tum diocesani, ut ipsi Episcopo adiumentum afferant, diligenti aliqua earum rerum indagatione, ac relatione, quibus per eum consuli, aut prouideri in synodo praeser-

tim oportebit, hęc que infra generatim, uel uniuersimox prescribentur, sedulo uideant, ac notent, ut ea omnia ad prescriptam ab eo rationem, et normam litteris, tum coram constituto tempore deferant. Idq. omne, præter diligentiam, quam de hoc genere toto, testes synodales ex decreto provinciali adhibere, et præstare debent.

Primo igitur ij omnes pro suorum quique munerum, officiorum ratione, et cura distendant, quę clericis in clericali uita moribus progressos, quę in uita spiritali disciplina, et quam sollicitam in diuinorum officiorum cultu studium; quam diligens in ecclesiasticis functionibus, obeundis sollicitudo, quę etiam, et quam frequens in litterarum exactationibus cura; qui in earum studijs progressus item.

Vicarij autem foranei, et regionarij in ciuitate presbiteri, alijque ecclesiastici homines, quos ob eam causam Episcopus delegerit, exquirant, qui præterea parochorum in primis zelus in animarum salute procuranda, quę in Sacramentis ministrandis sedula diligentia, quam frequens in pacendis uerbo Dei fidelibus officium, quę denique in omnibus parochialis muneris partibus vigilantia, quę assiduitas.

Deinde ij omnes, et singuli pro sui officij munere instigent, quę populi in christiana charitatis operibus exercitatio, quę religiosus sestorum dierum cultus, quę pia in ecclesijs conuersatio, quę in doctrina christiana seholis frequentia: tum de alijs pijs sodalitatibus disquirant tum denique de reliqua omni eiusdem populi disciplina, et in uia Domini progressu.

Poli, uideant, qui singularum ecclesiarum, præsertim parochialium, status; an si qua instauracionem desiderant; an debito cultu fruantur; an sacris uestibus, ornamentis, suppellectilibus ecclesiasticis, ad cultum necessaria, instructi sint; an denique ulla ex parte incultę.

Postremo an si aliqua sunt provincialium, diocesanarumq. synodorum decreta, edicta, uisitacionum prescripta, alięque Episcopalia iussa, quę executionem nõ habeant; quid item impedimenti, aut difficultatis, aut denique cause sit, quã obrem eorum executioni non sit locus.

Id autem omne, quod ad executionem attinet, notent, tum ijdem, uel presbiteri, uel delecti ecclesiastici homines; tum Vicarij foranei, tum parochi, aliq., qui ecclesiastica beneficia obtinent, prout eorum uniuscuiusque in illis exequendis partes sunt.

Cum autem synodalis dies propè adest; Vicarij foranei pridie illius diei adsint summo mane in adibus Episcopalibus: eoq. ipso die quam primum Episcopo nomina, et cognomina tradant, eaq. ordine descripta, sacerdotum, et clericorum singulorum, qui ad synodum conueniunt, ac rursus absentium causas sigillatim item descriptis, quã obrem synodo non adsint. Idq. præter officium legitimę excusationis, quam, qui absunt, Episcopo asserre, et probare debent. Hoc ipsum triduo, uel biduo ante eum synodalem diem, qui ab Episcopo in urbe regionibus sunt presbiteri, aut delecti præ-

stent, de sua quique regionis clericis.

Singuli autem sacerdotes, cateriq. clerici, qui canonicarum horarum officium præstare debent; breuarij, cum ad synodum ueniunt, asserant; quod initio notatum sit nomine, et cognomine possidentis.

I D E M uerò, ne in itinere quidem, quod synodi causa ad ciuitatem facturi sunt, a clericali uita disciplina, sacerdotali morum grauitate, nostris decretis, prescripta, discedant.

Vbi in ciuitatem uenerint, ne ad cauponas, sed ad amicorum, si quos habent, præsertim ecclesiasticorum hospitij inue conuictoria, domicilia diuertant; tumq. deinceps statim ad eum se conferant, quem occasione synodalis illius actionis, clericali hospitij præfectum constituerit Episcopus; eiq. chyrographum dent, quo suum quique nomen inscribant; notentq. hospitij locum, et hospitium, apud quem diuerterint. Si uerò quis neminem certum hominem habet, apud quem diuerteretur; primum eundem præfectum adeat, qui certum ecclesiastici hospitij locum assignabit.

C V M porro clericali ordinis homines omni tempore alios uita exemplo ad uirtutem inflammare debeant, tum maxime cum synodales actiones habentur, ita se gerant, in uerbo, in conuersatione, in charitate, quę admodum Apostolus monet, ut, cum eos posuerit Deus in acquisitione salutis, atque in adificationem, officij sui memores, ambulent dignè Deo, sanctęq. sicut decet, ministros mysteriorum Dei, uiuant. Nec uerò, ut plerique solent, cum in ciuitate sunt, per plateas uagentur, aut præ curiositate hac, atque illac circumcursent; sed ad causam, ob quam conuocati sunt, tota animi cogitatione tunc attenti, in eo uersentur, ut et Episcopo in ea actione puris, castisq. precibus auxilium, et sibi, et populi salutarem inde fructum ferant. Qui sacerdotes sunt singulis diebus, quibus synodalis conuentus habetur, ut iustum est, Missę sacrificium celebrent: reliqui clerici saltem primo die synodi sacrę communionem sumant, idq. summo mane: facientes obsecrationes, orationes, et gratiarum actiones, postulationes pro sancta ecclesia Dei, pro summo Pontifice, pro Principibus christianis, pro uerbis synodali, et aliarum pastoralium actionum fructu.

V T autem Episcopus, synodali actionum officijs, et curis multis tunc occupatus, aliorum ministrorum studio, et opera adiuetur; triduo, aut biduo ante synodi diem, ecclesiasticum hominem, iuris peritum statuat, qui promotoris munus obeat; et unum, duo sine ecclesiastici item ordinis, qui eorum, qui à synodo, cui interest debent, absint, causam, rationemq. absentię eius nomine cognoscant; qui præterea querelas, controuersias, et accusationes eodem nomine audiant, et ipsi Episcopo referant; cui liberum, integrumq. sit, etiam dum synodus habetur, quãdumque libererit, illas sibi aduocare, et alijs etiam delegare.

Que-

Quęcumque porro, uel decreta, uel constitutiones, uel edicta, uel scripta cuiusuis generis in synodo legi, promulgare oportebit: ijs legendis uel Archidiaconum, uel canonicum diaconum sua cathedralis ecclesia constituat, qui id muneris rectè obire possit: si modò is, qui cancellarię Episcopalis officium gerat, canonicus illius ecclesia non sit, aut in ea dignitatem non obtineat. Ad illum enim potius hoc officium pertinere decernimus; quo tunc impedito, ad alium canonicum, quem Episcopus, ut supra, delegerit.

P R I die item illius diei, quo futura est synodus, sub primam horam noctis in omni ecclesia ciuitatis solenni campanarum sono significatio detur, synodi, postero die incobandę.

Post die, quę statuta synodi dies est, summo mane, et ceteris deinceps synodalibus diebus in cathedrali ecclesia certis campanę ictibus ad synodum clerus conuocetur: cuius etiam rei significatio fiat tabella, cura Magistri ceremoniarum publice loco suo affixa, quę synodalis sessionis certa hora indicatur.

Qua hora uniuersi, et singuli, qui in synodo interesse debent, in ecclesia cathedrali, non raptim, sed graui incesu conueniant: ubi conuenerint, loco constituto, superpellicea, quę munda, ac decentia sint, et almurias, cappasue pro ecclesię instituto, et usu induant, qui cumque dignitates, canonicatusue in ecclesia cathedrali obtinent, et qui collegiatis ecclesijs quocumque nomine præpositi sunt: quibus rectè, et decenter induti, inde ad statum sessionalem locum, non turbulenter, sed quietè, et, quoad eius fieri potest, bini ueniant, atque ordine consideant.

N E C uerò quisquam manè, priusquam conueniat, cibum capiat, sed ieiunus adsit.

In loco igitur benedictionis confidentes Domini sacerdotes, et reliqui inferiorum ordinum clerici, ne uocibus obstrepant, ne tumultibus rem synodalem perturbent, ne confabulationibus operam dent; sed hæc omnia, ceteraq. maxime caueant, quę ecclesiasticę discipline, synodalis actionis dignitati, et loci uenerationi non conueniunt.

S I N Odali celebritati triduum ueteri ritu præstitutum est; at pro rerum, quę gerenda sunt, ratione, Episcopus non solum breuiori, sed etiam longiori tempore synodum agat, et synodales actiones tractet licet.

Primo synodi die Episcopus, processione solemmi primum peracta, Missę sacrificium celebret: tum, precibus statis, et carimonijs, ad eiusdem synodi inchoationem à libro Pontificali ritè adhibitis, sermonem clero habeat eo de genere, quod synodalibus tractationibus, et sanctę discipline accommodatum sit.

Quo sermone peracta, Archidiaconus, uel alius Episcopi iussu indicat silentium.

Deinde idem Archidiaconus, uel canonicus diaconus decreta lecturus, ad Episcopum accedat, à quo illa, quę legenda sunt, cum acceperit, de suggestu alta uoce pronunciet.

Decreta, quę initio synodi legat, hæc sunt.

Vnum, monitiones complectens, quę ex hoc ipso decreto, atque alijs provincialium Conciliorum constitutionibus, ac patrum regulis, prout Episcopus maluerit, confecta ad uiuendi modum, celebrandęq. synodi rectam rationem pertineant. In ijs uerò monitionibus illa cohortatio etiam si, ut triduo ieiunio, quem madmodum institutum olim fuit, synodalis triduanæ actio à clero celebretur.

Alterum, quo synodi ministrorum, et iudicum, quę larum, itemq. excusationibus absentię uniuscuiusque audiendis ab Episcopo constitutorum, nomina promulgentur.

Tertium, quo caueatur eorum, qui synodo interesse debent, nomina, rectè, ordineq. scripta, ad Cancellarium Episcopalem deferri.

Quartum, quo caueatur item, si cui in ea synodo contigerit, suo loco non sedere, aut incedere, aut aliud quicquam agere, id propterea nemini ius acquiri, acquisitum esse, neque quicquam de cuiusquam iure, possessioneue detrahi: sed omnia in eo statu permanere, quo antea fuisse compertum erit.

Quintum, quo excommunicationis proposita pena prohibeatur, ne, quo tempore synodus habetur, cuiquam sacerdoti, clericone à ciuitate discedere liceat, nisi missione ab Episcopo impetrata.

Sextum, quo inbeat, si quę publica calamitas, uel ciuitati, uel diocesi, cuius synodus habetur, uel uniuerso populo christiano imminet, aut instat, orationem, in Missa sacrificio, ab omnibus, singulisq. sacerdotibus fieri, precesq. à reliquo clero adhiberi: cum instituti sit, et ritus in eiusmodi synodali conuentu pro publicis rebus supplicationes publicas agi.

His de more promulgatis decretis, nominatim, decorq. uocentur, qui synodo presentes adesse debent, sitq. uocati, singuli respondeant. Adsum.

Vocationis ratio ea sit, ut primò ciuitatis, deinde diocesis clerus uocetur.

Idq. distinctè, sigillatim, et ordine præstetur.

I N hac actione primò hæc legantur.

Decretum Tridentinum professionis fidei in sess.

25. adscriptum, capite 2. cuius initium est. Cogit temporum calamitas etc.

Decretum concilij provincialis primi de professione fidei, quod decretum incipit, sacri etc.

Tum formula professionis fidei ex constitutione Pij Quarti Pont. Max. legatur.

Qua lecta, et fidei professione præstita, eorum nomina, qui præstiterunt, à Cancellario scribantur, et in codicem distinctum referantur.

Decretum Tridentinum de examinatoribus in beneficiorum parochialium cura committenda adhibendis, sess. 24. cap. 18. conscriptum in hæc uerba, Examinatores etc.

Deinde ab Episcopo proponantur examinatores nominatim.

De ijs probandis suffragia rectè ferantur.

Decretum itidem Tridentinum de ijs designandis, qui

bis

bus causa delegentur, pronuncietur *sess. 25. cap. 10.* quod incipit. Quoniam ab malitiosam etc.

Post, eo de genere constitutio Bonifacii Octavi, cuius initium est: statutum etc.

His lectis illi ab Episcopo designentur, ac demum pronuncietur.

IN *sess. 25. cap. 10.* singulis autem ferendis singuli spectent, ut non humanis affectibus obsequantur, sed Deo, et conscientiae satisfaciant, religioni, ecclesiae utilitati, animarumque saluti consulant.

Tum haec promulgentur.

Constitutio *Pij Secundi*, contra clericos edita, qui sine canonica dispensatione, extra stata tempora, ante legitimum aetatem, uel absque dimissionis ordinarij sui litteris, se ad aliquem ordinem promoueri fecerint, ex Concilio provinciali tertio.

Constitutio item *Pij Quinti* de confidentijs, ex eodem Concilio, et illa etiam de canonicarum horarum officio recitando, per eundem edita.

Decretum Tridentinum de residentia item *sess. 23. cap. 1.*

Decretum alterum de residentia, item *sess. 23. capit. 1.* Decreta provincialis Concilij primi de uita, et honestate clericorum.

Decreta Concilij provincialis quarti de honestate clericorum.

Decreta provincialis primi Concilij de diuinis officijs.

Decreta item huius Concilij provincialis quinti de chori disciplina.

Alia denique, uel pontificiae sanctiones, uel provinciales constitutiones, uel decreta dioeclesiana, quae Episcopus legenda censuerit.

HI *S* lectis, praesentatores pronuncietur, ab Episcopo delecti, qui ex decreto Concilij provincialis quarti ibidem iurent.

Deinde testes item synodales, ab Episcopo delecti, renuncietur, qui ad praescriptam formulam, in eo concilio edita, iurati, munus suum obeant. Quo in iurando haec cantio sit, ut mane in sessione per eos praestetur, qui adsunt. Si qui uero absint, Vicario foraneo, in cuius regione illi testes renunciati habitant, id cura delegentur, ut ad formulam praescriptam ab illis iurandam exigat, atque suscipiat.

Id uero iurandum in altari maiori sacris reliquijs, quae loco, ubi afferuntur, accensis luminibus afferantur, decore collocatis sancte praestetur.

Alia praeterea agantur, quae Episcopus agere uel expedire censuerit.

At uero neque sessio secunda dimittatur: nisi primo, ut supra, oratione publica perorata. Tum tertia sessio indicatur.

QUO tertiae sessionis die, demum decreta, si quae Episcopus nona conficienda censuerit, de suggestu promulgentur.

Monitiones ex Concilio provinciali quarto legantur.

Post, certa dies synodi, quae sequenti anno celebrabitur, decreto edito promulgetur.

Tum Episcopus, antequam synodum dimittat, sermonem habeat, paternis monitionibus plenum, et dimissioni accommodatum.

Processio solemnis deinceps ab uniuerso clero agatur.

A qua cum reditum erit, clerus uniuersus, genibus flexis, tacitus per horam dimidiam oret pro rebus publicis, quarum causa oratio Episcopi iussu indicatur. Tum postea acclamationes sancte fiant, ex formula ab Episcopo praescripta.

Acclamationibus factis, omnes sacerdotes, et clerici surgentes, cum uenerentia osculum pacis ab Episcopo accipiant, et sibi inuicem dent, cum timore, et amore Dei. Si uero cleri, qui conuenerint, numerus is est, ut longius hic osculi ritus ducatur, ea ratio ineatur, ut Praepositi, et Archipresbyteri solum ab Episcopo illud accipiant; qui deinceps suo quique clero dent; isque inter se mutuo item.

Quod uero sancti osculi significatione ostendunt, id re ipsa praesent, ut coniunctissimis animis, concordique uoluntate, et pacis, atque charitatis studio, quaecumque lecta, sanctitatis sunt, sollicitè exequantur.

Demum Episcopus clero solemniter benedicat.

Archidiaconus uero praescriptis illis pontificalis libri uerbis synodi dimissionem significet.

PO *S* prima sessionis diem, reliquis deinceps diebus, à canonico, uel ab eo, qui dignitatem obtinet, hebdomadario, Missa solemnis stata hora canatur.

Pluuialia item induantur, qui in cathedrali ecclesia dignitates, aut canonicatus habent, et singuli collegiatae ecclesiae quouis nomine praefecti, peracto scilicet Missae sacrificio, cum initium fit sessionis synodalis. At in Missa etiam solemmibus, cum Episcopus celebrabit.

Mane item singulis sessionis diebus, cum sacrae preces, libro pontificali praescriptae, rite habitae erunt; concio, sermone, ecclesiastica disciplina rationibus accommodatus, ab Episcopo, uel ab alio eius iussu habeatur.

Sessio autem, cum ad horas pomeridianas prorogatur, detur stata hora signum campanae ad illius significationem.

In qua continuata sessione Episcopus amictum etià, albam, stolum, pluuiiale rubri coloris, pectorale, et mitram preciosam induet, duobus de more assistentibus.

Pronuncietque Episcopus initio orationem. Adsumus, uesperis autem, antequam uniuscuiusque diei sessio dimittatur, clerus uniuersus paululù tacitus sancte, religioseque oret pro re, de qua orationem fieri, in eadem, uel in prima sessione indictum est.

Cancellarius autem, à promotore rogatus, omnis quotidianae sessionis, tum matutinae, tum pomeridianae acta publica conscribat, in librumque certum referat.

Peracta demum tota uniuscuiusque diei sessione, Episcopus de more solemniter benedicat.

HI *S* decretis de synodi dioeclesiana habenda ratione, atque

que usu per nos editis, addi atque de his mutari aliquid in ijs, quae, aut ad dirigenda synodi rationem, ordinemue, aut ad decretorum provincialium, aliarumque sanctionum promulgationem pertinent, Episcopo ex causa liceat, prout ex synodi suae dioeclesianae usu esse uidebitur.

QUO diligentius, atque adeo accuratius, et in urbe ijs, quos unicuique regioni Episcopus praesecerit, et in dioecesi Vicarij foranei muneris, atque officij sibi commissi partes exequantur: quo item crebrius, ac uigilantius dioecesis status, cui assidua pastoralis speculatione prospiciendum est, exploratus ipsi Episcopo sit, atque cognitus, cum ex omni alia ratione, tum ex eo, quod illi certo anni tempore, ad ipsum studiose referant, non solum quae de synodo dioeclesiana decreto generatim, uniuersaeque praescripta sunt; uerum etiam quaecumque sigillatim, ac praecipue, pro temporum ratione idem Episcopus illis praescribenda censuerit; in hoc genere ita consultum sit, ut illi in ciuitate, in dioecesi, Vicarij foranei, in sua quique regione commissi, praeter illam in suo munere gerendo curam, suasque frequentiores per annum uisitaciones, praeterea Episcopi, et Episcopaliu uisitatores in uisitando diligentiam, ipsi etiam singulari, accurata, diligentique ratione uisitacionem conceditae sibi regionis cumulatius, exactiusque obeant, à die Sancti Martini, usque ad diem festum ordinationis sancti patris nostri Ambrosii. Si quis uero, uel pro regionis, quae sibi commissae est, magnitudine, uel alia causa ad stata uisitacionis munus longiori tempore opus habeat, ei integrum, ac liberum sit, aliquot ante praescriptum tempus diebus uisitacionis suae initium facere.

Vicarij autem foranei singuli, pro ratione, tum eo decreto generatim praescripta, tum ab Episcopo sigillatim praescribenda, de regione, quae uniuscuiusque eorum Vicariae cura demandata est, ad eundem relaturi, in ciuitatem quotannis hebdomadae ante dominicam in septuagesima penultima, duodecimo scilicet ante eius dominicae celebritatem die summo mane in Episcopales aedes ad illum conueniant. Id uero, nisi aliquando ob temporis, quod inter Epiphaniam, et Septuagesimam incurrit, breuitatem, aut aliam ob causam, eum Vicariorum conuentum, alio commodiori tempore habendum esse, per litteras Episcopales significatum sit.

QUO diligentius uero relationem singuli Vicarij praesentent; id subsidij sibi comparent, ut, antequam stati conuentus dies ueniat, congregationem parochorum suae quique regionis habeant, a quibus quaecumque, uel uniuersae, uel nominatim, praescripta sunt, diligenter animaduertant, et colligant. Parochorum propterea cura sit, certo ante conuentualem diem tempore uidere, atque exquirere suarum parochiarum, parochialiumue hominum statum, uitam, et mores. Si quae uero animaduertent, quibus salutariter consuli, aut prouideri oporteat, ea sigillatim, et ordine descripta,

suo quique Vicario tradant, ut ad constitutum tempus Episcopo referant.

Vicarij à conuentu, qui anniuersarius ipsis Vicarijs stato die indictus est, ad suam quipue ecclesiam redierunt, statim quique suae regionis parochorum congregationem iterum habeant de ijs, quae ab ipsis, uel synodi proximè celebrandae, uel alterius rei causa agi, praestariue monuerit, aut iusserit Episcopus.

Constituti uero in urbe ab Episcopo regionum praefecti, quaecumque ad praescriptam illam rationem eidem referenda sunt, ea tum diligenti stata uisitacionis cura, tum parochorum, quorum pauld ante relationis diem congregationem habebunt, adiumento usi, post referent, quam Vicariorum foraneorum dimissa erit constituta congregatio.

Feria praeterea secunda post octauam Resurrectionis Domini, si dies festus non est, sin minus, proximo primo seriali die, quo solemniter officium non fit, idem tum praefecti regionum in urbe, tum Vicarij foranei congregationem iterum habeant, in qua, et à parochis etiam colligant, et inter se item uideant, si qua reliqua sunt, quae post illum conuentum, qui ante Dominicam in septuagesima habitus est, incidere, quae ite ad Episcopum ante synodi diem referri oporteat: quae sunt de ijs, qui proximo Pascha confessi non communicarint, et de alijs, quae ad eundem deferenda sint. Sin autem aliqua de causa ad constitutam eandem diem synodus non habebitur; ne propterea per illos committatur, quin et praescriptam uisitacionem diligenter obeant; et ante Dominicam Septuagesimae ad Episcopum conueniant, et singula alia praesentent, ut supra, uel illis omnibus uniuersae, uel nominatim, praecipueque Vicarij foraneis constitutum est; et tertia etiam post Pascha Resurrectionis Domini hebdomada ad praescriptum eidem Episcopo, cum praefecti de scripto referant, ac tradant; tum ij Vicarij singula mittant.

Regulares, quicumque sint, qui in quauis ecclesia parochiali, etiam quae in suo Monasterio existit, quae uero eidem adiuncta est, curam animarum gerunt, synodo dioeclesiana interfunt; ad statas illas congregationes, lectionesque, quibus parochos interesse iussum est, conueniant; menstruos item illos parochorum conuentus, quos in dioecesi haberi, decreto canimus, tum ipsi adeant; tum in ecclesijs, ubi animarum curam gerunt, monasterij sumptu habeant, et omnia denique munerata, oneratae parochialia, quae ceteris parochis imposita sunt, praesentent omnino.

Conuentus ecclesiarum, quae regularium monasterijs, etiam ubi abbas generalis domicilium, sedemque ordinis primariam habet, unionis iure adiunctae sunt, Episcopus ex Tridentini Concilij decreto, sessione *VII. cap. VII.* uisitet.

VISITATIONIS munus ad Dei honorem, animarumque salutem utiliter institutum, quo fructuosius pra-

præstetur; maxime uidebitur expedire, ut, antequam ab ecclesia, pious loco, cuius uisitatio agitur, discedatur, decreta, eaq. præsertim, quæ de structura, suppellectilium ecclesiastica, constituta erunt, rectori, alijue, cuius interest, relinquuntur, ut, quam primum fieri potest, diligenter inducantur in executionis usum. Atque in eo quidem genere decretorum, quæ de illius, uel fabrica, uel suppellectilis ratione sunt, cum in instructionibus, ea ipsa de re ex provinciali decreto editis forma præscribat, non multum temporis ponitur. Si quo uero, ut potest de legatis, et alijs eiusmodi causis cognosci oportebit, de ijs, loci etiam uisitatione confecta, statui, decernere poterit: sed curat Episcopus antea omnino, si fieri poterit, decerni, quam ex ipsa plebe, vicarijue regione abeat, si diæcesis locorum uisitatio sit.

Atqui in decretis non erit generatim, sed sigillatim, et, quantum fieri possit, diligenter statuendum, et à quo, et cuius sumptus, et quo temporis spatio quicquam fieri, præstariue oportebit; et quæ præterea pœna negligentibus, aut contumacibus erit irroganda. Et uero si quæ in decretis exequendis difficultas, uel controuersia uidebitur oriri posse; curandum erit, ut plane tollatur. Verùm hac salutari diligentia uideat Episcopus, ne in uisitando tempus, nisi necessario protrahatur ad maiorem cleri, uel populi, uel ecclesiarum sumptum.

Nec propterea tamen ueritum sit, quominus aliquorum decretorum consecutionem, uel editionem differre diutius possit, si ita pro difficultate rei, aliaue ratione opus esse, aut expedire iudicauerit.

Uisitationis autem decretorum exempla semel primum gratis omnino, etiam quod ad scriptionem attinet, edantur ijs singulis, quibus pro executionis usus ed, exhiberiue oportet: iterum etiam, atque adeo sepius itidem gratis, ut supra, edantur; si quæ iam edita sunt, aliquo modo, sine eorum culpa tamen, amissa, deperditæ sunt.

Quæ porro decreta, cum primo eduntur; in libro, bene confecto, accuratè, rectèq. exhibentur. Iſq. liber in sacris ecclesiæ, alione decerni, tutoq. loco asseruetur. Subscribet præterea manu sua iisdem decretis in eo libro Episcopus, uel qui eius nomine uisitauit, uel Cancellarius, uel notarius uisitationis. Eiusdem uero cancellarij erit, publicis tabulis notare, in actaq. uisitationis referre, quo die singula decreta, ordinationesue singule editæ sint.

De Episcopo, Episcopali iurisdictione, et foro.

QUOD de Episcopo hospitio excipiendo Clemens Pontifex, et martyr, Apostolica quadam constitutione scribit, et beatus Ambrosius studiose seruauit; id Episcopi provincie nostræ ad usum reuocare studeant, ut Episcopum, qui aliunde uenerit, benignè hospitio accipiant; cum eoq. agant, ut die festo, si permanserit, sermonem in primis habeat. Est enim, inquit, idem Clemens hospitii hortatio grata, atque

utilis. Hoc præterea, etiam si ille renuat, facere cogant sancta quadam uicarijue, ut populo benedicat.

SI quando contigerit, uel legatum Pontificium, uel Cardinalem S. R. E., uel Metropolitanum huius provincie aduentare, aut diuertere in aliquam provincie diæcesim, aut in ea diutius etiam commorari; tunc Episcopus diæcesanus, cum ei obuiam prodit, aut congressum, colloquiumue cum eo habet, aut denique in eius conspectu præsens sine publicè, siue priuatim adest, ne rochetum detectum ferat, sed superiori ueste cõtegat. Eundem honorem tribuat, deferatue Apostolico sue ecclesiæ uisitori, et illi item, qui in ea regione interuentus Apostolicus est.

SI quando aliquem ex Coepiscopis nostris in belli, famis, pestis, aut alias eiusmodi necessitates, aut difficultates, quas Deus, pro sua pietate prohibeat, publicas, uel priuatas incidere contingat; reliqui provincie nostra Episcopi opem illi afferre ne differant tum oratione, et publicis supplicationibus, tum eleemosynarum, ut quisque poterit, largitione.

Tum omnem etiã aliam rationem quisque ineat, qua fratris Episcopi, ac eius etiam populi laborantis calamitatibus largè, atque opportunè succurratur.

SA cro sancti Concilij Chalcedonensis canon iubet, ab Episcopo æconomum deligi, et constitui, qui ecclesiæ cathedralis prædia, bona, resq. de illius sententia, et arbitrio administraret, ut non modò illa non dissipentur, sed testis sit rectæ administrationis, ac dispensationis. Id ut à provincie nostræ singulis Episcopis seruetur, hoc decreto statuimus, nec uero solum quo diligentius bonorum ecclesiæ rectæ administrationi ad illius Concilij præscriptum consulatur; uerum etiam quo studiosius Episcopus, cum census, suppellectilis, bonorumq. eorum curatorem, administratoremq. habuerit, in rerum spiritualium officijs, quæ Episcopalis muneris propria sunt, ipse omni cogitatione, totoq. animo incubat. Eum uero æconomum, uel, ut alio canone canetur, uicedominum constituat Episcopus, non laicum, neque sibi cognatione, affinitateue, aut fauore coniunctum, sed ecclesiasticum hominem: qui et de clero suo, et uero, si talem, qui idoneus sit, habere potest, diaconatu imitatus sit, quiq. in eo administrationis genere et re etè, et peritè uersari possit.

Cuius administrationis rationes, in codicem certum re etè, ordineq. relatas, tertio quoque anno ad Conciliū provinciale Episcopus asseruat, atque exhibeat, sollicitè pro conscientia sua religione, totius illius dispensationis rationem in eodem Concilio redditurus.

NE prælatus exemptus, etiam si Episcopus sit, in alienam diæcesim, intra cuius fines ecclesiam quomodo-cumque exemptam obtinet, quæ iam inde etiam ab imemorabili usque tempore iurisdictionem spiritualem habet; alium Episcopum inducat, neque ad sacrum oleum consociendum, neque ad christiana ministrandum, neque

neque ad consecrandam ecclesiam, neque ad alia pontificalia munera obeunda, exercendaue: nec uero ipse illa ipsa officia, muneraue ministraret, aut exerceat, si ne Episcopi diæcesani concessu.

Ne item prælatus inferior, etiam exemptus in ecclesia, locone, ubi iurisdictione spirituali utitur, Episcopo extraneo potestatem faciat ministrandi pontificalia munera.

Regulares, quibus ex privilegio ius competit consecratores eligendi, ad quos in iudicium uocetur, quos semel delegerint, ne mutant: eorumq. præterea nomina, mensis, spatij, Episcopo diæcesano significent; alioquin ad Episcopale forum in ius illos uocari liceat.

QUibus in actionibus, aut deliberationibus æconomica synodo Tridentina, aut provincialibus concilijs constitutum est de Capituli, clerice consilio aliquid agendum esse, non propterea tamen illud sequendi necessitatem sibi impositam esse, Episcopus existimet, nisi in ijs tantum, de quibus id speciatim, nominatimq. cautum est.

QUOTIES Episcopus, etiam tamquam sedis Apostolicæ ex decretis Concilij Tridentini delegatus, sententiam in ijs causis tulerit, in quibus ante Concilium, tanquam Ordinarius, eadem iurisdictione, potestateue uti poterat; si ab illius sententia ad Metropolitanum appellatur, non propterea, quia alia sententia tanquam à sedis Apostolicæ delegato pronunciata est, à Metropolitanani iurisdictione subterfugiat, sed appellationis causa cognitio omnis liberè eidem permittatur.

QUOD Concilij Tridentini decretis sancitum est, ut in uisitationis, correctionis, habilitatis, inhabilitatis, et criminum causis ab inrerlocutoria ante definitiuam sententiam, aut ab alio quocumque grauamine ne appellatur, ita omnes, ad quos pertinent, id exequantur, ut non modo appellationi non deferatur; sed neque Metropolitanus, ad quem appellatum est, ante definitiuam sententiam cognitionem grauaminis suscipiat, adhibeatue; ita ut ne simpliciter quidem mandet, acta cause sumptibus appellantis mitti. Vbi uero sententia definitiua est, quæ ad causas uisitationis, et correctionis pertinent, appellari liceat; ita tamen, ut illius executionem non retardet, impediatur appellatio. Quod si de grauamine agitur, quod per appellationem à definitiua reparari nequeat, quale est grauamen indebitæ carcerationis, tunc appellatur licet, et appellationi plane deferatur. Nec uero prohibeatur, quominus acta causa ad iudicem appellationis deferantur. Interea uero idem, cuius causa agitur, in carcere permanserit, quoad causa cognita iudex, ad quem appellatum est, aliter iusserit, decreueritue. Si uero causa correctionis est, ut potest, cum quis iniquè in carcerem se coniecit esse, aut diutius in eo fuisse conueratur, et ad Metropolitanum propterea appellet; de prætenso excessu is cognoscat licet, dummodò quæ

ordinarius iudex decreuerit, eorum executio interea non impediatur.

VT apud iudicem ecclesiasticum omni sinceritate iudicia exerceantur; statuimus, atque edicimus, illum non solum litis principio, sed in omni eius parte, cum expedire censuerit, atque ex officij sui munere, tam ab actore, quam à reo calumnia insurandum exigere posse.

VS I V R A N D V M, sicut uinculum iniquitatis esse non debet; ita eius relaxatio, absolutioe æquè nullum modo est, ut cuiquam præiudicium afferat. Quamobrem ne cuiquam in posterum iniuriandi, quo asstrictus est, relaxatio, absolutioe inquam detur; nisi ad agendum tantum, aliàs ex sacrorum canonum præscripto, at uero nullo modo ad excipiendum, ac præterea, ne ad agendum quidem, posteaquam quis periurium admisit: à quo crimine Episcopus absoluat neminem.

LI T T E R A E monitionum de rebus surreptis, ablatiue, ne deinceps dentur, nisi præscriptis rationibus, quæ partim in concilio provinciali quarto explicata sunt, partim in hoc enucleatus, ut infra præscribuntur.

NO N solum excommunicationis, ut tertio concilio decretum est, sed etiam interdicti, aliarumq. censurarum uim, et potestatem parochus ijs sermonibus, concionibusue aliquando explicet, quos ad populum habet. Et uero publice excommunicatos, interdictosue, qui à sacerdote celebrante, ut ab ecclesia exeat, nominatim moniti permanere auferint, excommunicationis uinculo irretitos esse, neque ab alio, nisi à sede Apostolica solum, absolui posse, ostendat, ut Clementis quinti sanctione cautum est.

IN terdicta, ab Episcopo promulgata, non solum, que uniuersos, sed que singulos etiam attingunt, ab ordine omni regularium in suis ecclesijs, et promulgentur, et seruentur item, ut Tridentinum decretum iubet.

P A R O C H U S cum aliquos, uel excommunicatos, uel interdictos pronunciarit, eorum nomina, cognomina, et diem, quod excommunicati, interdictiue sunt, quam primum ad fori Episcopalis cancellarium deferat.

Hic uero in tabella, eo potissimum nomine confecta, rectè exhibeat, que à parochio acceperit.

Ei præterea tabella, quam in Cancellaria diligenter certo loco asseruet, addat, detrahat, quicquid in dies singulos addi, detrahi, mutariue acciderit.

Item de clericis, qui uel suspensionis censura affecti, uel exilio mulctati sunt, accuratè etiam seruet Cancellarius, notato tempore, quo in ea suspensionis censura, aut in exilio permanere decretum est.

Quo diutius in excommunicationis, interdictiue censura aliquis permanserit; cum absoluitur, eò grauiori penitentia afficiatur.

I U D I C I O R U M, causarumq. forensium, tum etiam omnium litterarum, expeditionum formula, que ad fori Episcopalis

scopalis rationem, rectè instituendam, et tuendam, quæq. ad depravatos usus tollendos pertineat, Concilij huius auctoritate per nos conscripta, cum in lucem emittetur, in omni Episcopali prouincia tribunali accuratè, diligenterq. seruetur.

IL lud præter cætera munus Episcopi est, ut in suo Episcopali foro uniuersis, et singulis ius gratis reddatur. Quamobrem, præter id, quod alio Concilio prouinciali de muneribus, et donis canimus, hoc decreto statuimus, in ordinarijs causis nihil quicquam, uel minimum, ne sportularum quidem nomine, nec à sponte etiam dantibus, aut ullo quouis modo à iudice illius fori accipi licere.

Si quis acceperit, pœnam, lege Iulia reputandarum a nctam, ipso facto subeat.

NE M O quisquam, neque Vicarius, etiam foraneus, neque procurator, aduocatusue fisci Episcopalis, neque auditor, nec uerò alius, qui in familia, famulatuue Episcopi sit, causari, quæ in Episcopali foro aguntur, procuratorem, defensionem, ac patrociniuum, nec nomine, nec re ipsa suscipiat, agatur, præter illas, quas debet pro suscepti officij munere, et quas præterea pias causas Episcopus, ab illo suscipi, agitur iusserit. Nec uerò quisquam eorum patiatur, famulos suos in eo Episcopali foro causas non modò agere, sed ne commendare quidem, minus uerò quicquam, uel minimum operæ ponere, quo præiudicium, damnumue cuiquam inferatur.

Neque præterea ipsi, uel fori Episcopalis ministri, uel Episcopi familiares in causarum commendatione auctoritatem suam imerponant: nisi ij sint, quibus pro muneris sui ratione diligenter curandum est, ut lites, controuersie, et causæ præsertim miserabilium hominum quam celerrimè, et rectissimè in primis definiantur.

IL lud maxime expedit, cum omniq. ratione consentiens admodum est, ut Vicarij Episcopales, quoad eius fieri potest, aliena potius diocesis, quam illius sint, ubi commissum Vicaria curæ, officij munus obire, atque exequi debent. Sæpe enim fit, ut cum iustitia quasi oculis tenebris cognatorum, affiniumue illa innata uis of fundat; tum gratia, metuq. eorum, quibuscum uiuerunt, uiuendumq. deinceps est, etiam boni, constantesq. uiri ab æquitatis norma, rectaq. uia facilius deflectant.

Si præterea id uicarij officium eis committitur, qui in aliqua ecclesia personalis residetia munus sustinet, id incommodi, quod permulti interest, manifestò existit, ut non faciliè, neque cumulatè, uti par est, utriusque muneris partes expleat, atque exequatur. Quare Episcopus, cum alia uia, rationeq. in eo uicario munere sibi, suæque ecclesiæ rectè consulere potest: uideat, ut ne illius generis uiros ad illud adhibeat.

NE Episcopi Vicarius, ministerue, iudicandi officium,

partesq. ab eo commissas, antea aggrediat, suscipiatue, quam eidem iusurandum præstiterit ad formulam conceptam præscriptam.

PI A rum uoluntatum executio, bonorumq. ecclesiasticorum defensio omnis, iure canonum, ecclesiasticisq. constitutionibus, Episcopi curæ, fideiq. commissa est. Quamobrem is uel cathedralis ecclesiæ canonicum, uel alium ecclesiasticum hominem arbitrato suo constituat, qui idoneus earum piarum causarum patrociniuum suscipiat, atque agat.

In eam curam delectus ab Episcopo protector incumbat studio diligenti, ut et uoluntatibus pijs satisfiat, et bona ecclesiæ recuperentur, et locis, operibusue pijs fraus nulla, uel minima, quoad eius fieri potest, adhibeatur.

Præcipue autem in eo enigilet, ut piarum causarum aduocati, et procuratores ne officio usquam desint, quod earum procuratio, ac defensio, ipsis commissis, deponit.

Singulis hebdomadis, semel ad minimum, et procuratorem fisci episcopalis, et illos conuocet, quibuscum deliberationem, rationemq. omnem, ut diligentissimè potest, ineat, tum de pijs legatis exequendis, tum de ecclesiæ bonis recuperandis, atque tuendis.

Quæ uel ab ipsis aduocatis, procuratoribusue, uel ab alijs, quorum interest, in dies singulos, prout usu uenit, exponi solent, ea studiosè attenteq. audiat: si qua uerò cognouerit in eo statu uersari, ut necesse habeant aliquo officio adiuuari, aut tandem ad exitum perduci, is omni studio, etiam pro officij sibi commissi munere, uideat, ac procuret opportuna, ad rem adiuuandam, conficiendamue remedia. Quamobrem, et Vicarium generalem, et aliquando Episcopum, et iudices alios, quibuscum agendum est, toties adeat, quoties adiuuamento opus erit ad causam.

SI T etiam fori Episcopalis carceris protector unus è canonicis ecclesiæ cathedralis, uel alijs ecclesiastici ordinis uir: quem secundo quoque anno, aut breuiori temporis spatio, prout maluerit Episcopus, ei curæ, protectioneue præficiat: rursusq. ab illo munere libere amoueatur, etiam ante præfinitum tempus pro arbitratu suo.

Eius officium erit, exquirere diligenter, ac simul curare, ut aduocatus, procuratorue pauperum, satellites, et custodes carceris muneri suo ne in aliqua re desint, ne quicquam committant, quod ijs, qui in custodia sunt, fraudi, damnoque esse possit.

Inuestiget præterea sollicito, diligentiq. studio, quæ illorum cura adhibeatur, cum in primis ad animæ salutem, tum etiam ad corporis sustentationem: et quæ uerò de toto eo genere in Concilio prouinciali primo, et tertio cantantur, an præstentur quam rectissimè: et quid denique officij erga ipsos singuli ij præstent, quibus commissum est.

Causæ item eorumdem, et quam celerrimè fieri potest, rectè, cum æquitatisq. ratione congruenter definiantur, etiam

etiam atque etiam studiose uideat, ac procuret. Singulis hebdomadis sæpe, uel minimum bis unumquemque, qui in carcere est, inuisat. At si qui sunt, qui arctiori, secretioriue custodia inclusi tenentur, eos item uisitat, sed hoc omne officium, Vicario consentiente, eodemq. presente, aut procuratore fisci Episcopalis, alioque, quem idem Vicarius maluerit; si ita magis expedire cõsuevit, ipse præstet, nec uerò aliàs.

CA R C E R I S item custodes sæpius per hebdomadam adhibeat, quibuscum agat quacumque non solum ad mores corrigendos, sed ad uitam sustentandam, necessitatesq. subleuandas eorum pertineat; qui in uinculis, custodiaue sunt. Ac proinde libenter, benigneq. audiat, quæ quotidie sibi eo de genere, ab illis exponuntur: et quibus opus esse uiderit, ut consulatur, ac prouideatur; in ijs omnes curæ sollicitudinisq. partes, ut oportebit, quam diligentissimè præstet.

Si porò uel uniuersos, uel singulos, qui in carcere sunt, ita se malè gerere perspexerit, ut correctione, monitione uel opus habeant ad morum disciplinam, eos, prout opportunitas tulerit, et monere, et hortari, et obiurgare, et corrumpere ne desinat.

Si uerò alios muneri suo deesse, aut in eo peccare animaduertit, cum illos sui officij, atque adeo errati moneat in primis; tum, si opus erit, ob eam causam Episcopum, aut Vicarium generalem adeat, cuius auctoritate malorum pertinaciæ occurratur.

De procuratore fisci Episcopalis.

E Am curam, atque adeo cogitationem procurator, aduocatusue fisci Episcopalis suscipiat, ut sibi putet procuratoris munus commissum esse in inquirenda ueritate criminis, de quo agitur; idè ne eo unquam abutatur ad innocentes opprimendos, ne ne itè causam, aut occasionem præbeat, ut calumnijs quis uentur, atque exagitetur.

Ne ullam criminis causam suscipiat, procuretue, quæ calumniosam esse nouerit: sed cum, uel calumnia, uel rei delati innocentia constiterit, statim ab ea causa desinat.

Enigilet item unà cum Vicario, ac sine eo etiam, ut collateralis, et satellites, ne quicquam, uel minimum, extorqueant.

T E fles pro informatione curiæ, et sancti officij inquisitionis ipse per se, etiam Vicario non presente, aut de illius tamen mandato excipiat licet. Is præterea, quæ de testibus, etiam ad defensionem causæ adhibitis, insistentur, quæstionibus adesse possit: nec ueritum sit, quin et iudici quæstiones, interrogatue, quæ ad causam pertinent, in mentem reuocet, atque adeo suggerat: et testes etiam ipsos, si modò iudici placuerit, interroget: immo uerò reos item, at ipso tamen iudice presente.

Denuntiationum quoque, quæ de rebus, piè legatis, relictisue, in dies singulos fient, indicem à Cancellario apud se habeat.

De præfecto reformationis tribunalis, et taxarum.

E T I S C O P V S singulis annis, aut secundo quoque anno ecclesiasticum uirum decernat, qui certis illis legibus exequendis præsit, tum prouincialibus, tum episcopalibus; quæ ad rectum fori ecclesiastici usum, rectamq. forensium causarum normam, tum ad certam taxæ rationem, omnemq. denique iudiciorum conformandam disciplinam pertinent.

Is, quæcunque de omni eo genere sancita sunt, omni cautione uideat, ut ab ijs, quorum interest, planè seruentur, et in morem, quam diligentissimè fieri potest, inducantur.

Causarum acta, et codices item, in quos solutiones sigillatim relatæ sunt, de improviso inspiciet, quo facilius comperiat, si quid culpæ in taxæ præscriptæ ratione contrabatur.

Si uerò præ quæstus cupiditate cancellarius, notariusue plus pecuniæ, quam præfinita taxæ ratio postulat, eiusq. tabella ostendit, ab ullo unquam exegerit, id totum eidem restitui inbeat.

Et uero qui in eo genere deliquerint, pœnis etiam illos affici ab Episcopo, Vicarioque procuret. Ad Episcopum præterea illorum nomina deferat, quos in illis exequendis, quæ sibi præscripta sunt, muneri suo deesse aliquo modo animaduertit.

De Cancellario et notarijs.

M A X I M E interest, non modo eum, qui officium tanti ponderis, tamq. ualde cum Episcopali curâ coniunctum, gerit, quale est cancellarij Episcopalis munus, sed illos etiam, qui uel substituti nomine, operam simul in eo ipso munere ponunt, uel in Cancellarij scriptorum numero censentur, cum ab omni alio negotio expeditos esse, quò attentiores sint ad operam, curamq. susceptam, tum maxime uacuos, ac planè liberos ab omni, uel minima suspitione cupiditatis, prauæq. affectiois, ne dum corruptelæ. Quare præter ea, quæ olim hoc de genere, à nobis constituta sunt, hoc decreto etiam uetamus, atque interdiciamus, ne eorum quisquid ab ulla cuiusuis loci, ordinisue uniuersitate, collegio, homineq. ullo, ne diocesis quidem alienæ, qui in foro Episcopali causas, lites, et negotia, cuiuscunque generis sint, duobus ante annis habuit, aut iam nunc habet, aliquod, uel minimum, donum, munusue etiam sponte oblatum, ac ne rem quidem esculentam, quæ statim consumi possit, accipere directe, aut indiretè, ullouè modo possit.

N E præterea in eo foro ecclesiastico, uel in alio, lites, causas, negotiaue cuiuscunque suscipiat, neque agat; nec uerò dispensationes, neque alias eius generis actiones, expeditionesue persequatur, procuretue, nisi officij, quod gerunt, ratio aliter deposcit, aut Episcopus iussit. Qui contra fecerit, à muneri exercitatione suspendatur, atque eo etiam mulctetur, alijsq. pœnis plebetur, arbitrato Episcopi.

NE Episcopus, quicquam, uel sponte oblatum, ne exiguum quidem à secretario, scribisue dono accipi, aut capi ullo nomine patiat, ne occasione quidem litterarum, etiam quas pro officij munere, etiam priuatim, aliquando scribunt.

HEBDO M A D A E dies, antiquato gentium, à fide christiana abhorrentium, more, non stellarum errantium, lunæ, martis, mercurij, iouis, ueneris, et saturni nominibus, sed feriæ appellatione, et distinctione nominari, sanctissimus Pontifex silvester decreto sancit. Quod cum non sine multiplici ratione ab eo institutum sit; id prouinciæ nostræ Episcopi curent, ut omnis ecclesiastica actio, qualis qualis sit, quæ uel in synodis diocesanis, uel sacerdotibus, clericalibusue conuentibus, uel in canonicis capitulis, uel in foro Episcopali, uel ullo alio loco, temporeue celebretur; non dierum, qui illarum stellarum appellationem; adhuc etiam uulgo retinent, nomine, sed feriæ distinctione, et ordine rectè notetur.

C A N C E L L A R I U S, et notarij causarum, tam ciuilium, quam criminalium, acta, gesta, tabulas, instrumentaue, et processus, originales, ne ullo nomine, ne inspicendi quidem tantum causa; usquam exhibeat, nisi in proprio pluteo, aut cancellariæ, archiuiue loco, idq; sine ulla mercede. Illa uero inde alto asportari ne liceat; etiam de eorum, quorum interest, etiam si cui certo homini transferenda, rectè, ac tuto committi possint, præterquam iudici causæ ostendenda. Qui secus fecerit, cum ab Episcopo plectatur graui pena, tum damnum resarciat, etiam si quid quisquam eo nomine fecerit.

Ea cautio Cancellario, et notarijs adhibenda est, ne cuiquam alicuius causæ actorum, attestatorum, sententiæ, ulliusq; scripturæ exemplum edant, facultate scriptæ editionis a notario non data. Qui in eo genere deliquerit, officij amissione multetur, aliaq; pena puniatur, pro Episcopi arbitrio.

De certa taxæ ratione, forensibus tribunalis ecclesiastici actionibus præscribenda, in Concilio etiam prouinciali tertio cauimus: sed quoniam nondum quicquam præstitum est, quod omnibus partibus perfectum sit; sex mensium spatium post synodi huius, prouincialis editionem præstitimus: quo tempore singuli Episcopi prouinciæ causis, negotijs, rebus, et actionibus singulis fori sui, certas taxæ rationes, quæ Metropolitanis probentur, quam rectissime præstituant, ut nulla auaritiæ, cupiditatisue suspicio inde existat. Si qui non fecerint, Metropolitanus ipsius cura sit, intra annum totum id præstare.

P R A E T E R alia, quæ hoc de genere olim, et nunc sancita sunt generatim, uel sigillatim, hoc decreto statuimus, quæ infra ordine sigillatim, quasi in tabella, notantur, ea ipsa singula, tum instrumenta, tum litteras, scriptaue à cancellario gratis, et scribi, et confici, et edi. Id uero omne, ut præstetur, Episcopus omnino efficiat, ac de negligentia, aliaue culpa in Concilio prouinciali

rationem reddat.

Quæ gratis in Cancellaria conficienda sunt, et etiam addenda, quod ad scripturam attinet.

A C T A uisitationis, eorumq; exempla, quæ ijs eduntur, qui uisitando ad præscriptum decreti, hoc Concilio editi.

Facultates, quarum auctoritate Vicarij, ministriq; Episcopales decernuntur.

Litteræ testimoniales, dimissoriae de suscipiendis ordinibus.

Facultas Pontificalia exercendi, quæ Episcopo, alijue aliquando conceduntur.

Attestationes, quibus testatum fit, aliquem idoneum esse, cui beneficium conferatur, quin ad illud instituat, siue ea collatio, institutione Romæ faciendâ sit, siue ab inferiore collatore, siue ab Episcopo.

Rogitus cessionis beneficij liberè coram Ordinario.

Processus, et de natalibus, et ætate, alijue conditionibus eorum, qui initiandi sunt, aut recipiendi in seminarium.

Instrumentum iurisiurandi, quod ab ijs præstandum est, qui beneficia obtinent.

Instrumentum, ac testimonium professionis fidei, quæ à quouis præstandâ sit.

Instrumentum fideiussionis eorum, qui in seminarium recipiuntur.

Mandatum de aliquo recipiendo in seminarium.

Facultas, et probationum omnium, et pertinentium ad receptionem nouitiæ, uel ad professionem præstandam.

Confirmatio Abbatissæ, seu priorissæ.

Facultates quacumque monialibus, earumue Monasterijs conceduntur.

Facultas ingrediendi monasteria.

Facultas accedendi ad monialium loca, colloquutionibus præfinita.

Facultas erectionis, institutionisue confratriæ, scholæue.

Confirmatio regularum alicuius scholæ, confratriæue. Scriptum, quo scilicet certæ ecclesiæ, scholæque quis adscribitur.

Approbatio ludj magistrj.

Litteræ dimissoriae, testimonialesue.

Facultas absentia causa studij.

Facultas eleemosynam colligendi.

Facultas faciendi sepulchrum.

Facultas absoluendi à casibus reseruatjs.

Facultas celebrandi ubique, uel certo loco.

Facultas predicandi.

Facultas audiendi confessiones.

Litteræ indulgentiarum, uel earum summæ.

Testimonium consecrationis, reconciliationis ecclesiæ, camiterij, altarium, et campanarum.

Constitutio coadiutoris.

Reductio Missarum, et de commutatione piorum operum.

Fa-

Facultas abeundi extra fines diocesis, uel peregrinandi.

Litteræ, quæ pro officij munere, quauis de causa ad parochos, Vicarios foraneos, aliosue scribuntur.

Executio litterarum gratiosarum prothonotariatus, et equitum: harum tamen litterarum causa scripturæ merces capiatur, et si quid præterea Episcopus concesserit.

Processus, et acta omnia, quæ conficiuntur ad miraculorum ueritatem perquirendam.

Idem de ijs, quæ cōscribuntur ad sacrarum reliquiarum ueritatem indagandam.

Facultas asportandi cadauer de loco ad locum.

Exempla, editionesue decretorum, ordinationum, Statutorum, præceptorumue, quæ Episcopus, aut eius Vicarius ex officio conferat, seruariq; mandauit.

Constitutio Vicarij in quauis ecclesia ad tempus.

Dispensationes, et processus de defectu natalium, irregularitate, uitio, aut defectu corporis, etiam auctoritate ordinaria.

Instrumenta, et scripta quacumque pro mensa Episcopali, et Capitulo conficiuntur, quæ item seminarij causa fiunt, ita tamen, ut hoc decreto, solutionis immunitate, capitulum, et seminarium dumtaxat fruatur: clerici uero, alijue, ad quorum causam, commodumue illa scripta, instrumentaue intersunt, quiue earum exempla sibi edi petunt, à solutione immunes ne sint.

Litteræ, et expeditiones, quacumque conficiuntur nomine rerum merè spiritualium.

Expeditiones, quacumque pro pauperibus, uel miserabilibus hominibus, de quorum ægestate, aut necessitate Episcopi, aut Vicarij iudicio constet.

Litteræ præterea, et expeditiones omnes aliæ, quas gratis dandas Episcopus censuerit.

Dispensationes, et facultates, quacumque ex decretis, uel prouincialibus, uel diocesanis, aut eorum occasione dantur.

DE emolumentis Cancellariæ Episcopalis, quam Concilio prouinciali primo, uendi, locari, earumue nomine quicquam perfolui, ueritum est, nihil prorsus utilitatis priuatæ ad Episcopum, eiusue mensam, aut Vicarium, neque ad alios, præterquam ad Cancellariam, cancellariumue, ceteros, eiusdem Cancellariæ ministros, perueniat. Qui, aliquid etiam à sponte danti- bus, perceperit; tum in conscientia foro ne suum faciat, sed pauperibus loci, erogare omnino debeat; tum quadruplo multetur, quod uel in ecclesiæ instaurationem, uel in sacristiæ usum erogetur.

Quæ ad matrimonium pertinent.

M A T R I M O N I U M cum sacramentum sit, et maxime liberum; si quæ municipales leges, statuta, decretaque sunt; quibus huic Sacramento, sanctæq; illius libertati contra sacrorum canonum, et Conciliorum præscriptum nullo quomodo pacto impedimentum afferatur; eas irritas, rescissas, ac planè

nullas decernimus, ac declaramus.

Omnibus uero, quacumque etiam dignitate, potestateq; præditis, interdictum iam nunc perpetuo sit, ne earum etiam legum, Statutorum, decretorumue auctoritate, nec uero alia quauis ratione quicquam statuunt, decernant, iubeant, agantue, quo matrimonij libertas ullo pacto, neque directè, nec uero indirectè ledatur.

Qui contra fecerit, penas, et censuras Conciliorum, et canonum iure sancitas ipso facto subeat. Episcopus uero, ubi probabilem pro sua conscientia suspicionem habeat de puellæ minus libera uoluntate, tum exquirat rem diligentissimè; tum præterea, si opus esse censuerit, illam certo loco tuto, ac honesto collocet, ubi illa eidem proferat, et explicet liberius suam uoluntatem, qualis uere sit.

M A T R I M O N I J denunciationes, quas aliquando ab Episcopo remitti constitutione Tridentina permissum est, is uideat, ne ob aliam causam, quam ea ipsa constitutione cauetur, remittat; cum scilicet Ordinarij iudicio uerisimilis suspicio est, matrimonium malitiose impediri posse. At uero si hæc causa non subest, quâ obrem illas remittat, ea certè sola, quod inflat sacri Aduentus, quatuagesimæue tempus, neque necessaria est, nec uero cum ratione consentiens, cum præsertim eo sacro tempore, qui iam matrimonio iuncti sunt, ab illius usui abstinere potius conueniens sit, nedum spon- sos unâ coniungi.

Illas uero ab Episcopo, cum præsens in urbe, uel diocesi adest, solum remitti deinceps liceat, ab alio præterea nemine, ac ne à Vicario quidem Generali.

Matrimonij futuri denunciationibus, in ecclesia de more factis, si fortè hoc accidit, ut illud duorum mensum spacio post non contrahatur, ne idem antea parochus celebret, quam iterum denunciationes ex Concilij Tridentini præscripto, fecerit, edixeritue, si modo aliud Episcopus non concesserit.

P A R O C H U S, quorum matrimonium ex Concilij Tridentini præscripto publicè ter denunciaturus est, eos primùm graui cohortatione diligenter moneat, ut cum ad illud inuendum, ieiunijs, orationibusq; se parent; tum etiam, ut eo ritè celebrato, sacerdotaliq; benedictione à proprio parochio accepta, orationi frequentiori interim uacantes, triduo abstineant pro reuerentia: sicq; contra spirituales nequitas, et carnis procacitatem sanctè muniti, salutem, et gratiam Dei ex eo Sacramento uberiores sibi comparare studeant.

S I qui etate etiam legitima, et parochio præsentem, testibus duobus adhibitis, et notario item, iurati spopoderunt, se matrimonium inuitos, ac deinde non contracto legitime per uerba de presenti matrimonio, copulationem inter se inierunt; eorum matrimonium nullum ab Episcopo declaretur, ac decernatur. Id uero ne accidat, parochus quam sepius populum, ut opus erit, moneat, ad præscriptum Concilij Tridentini.

Eos præterea, qui ita contraxerint, grauitè pro arbitrio

T 2

tratu

tratu suo Episcopus puniat. Quod si ijdem postea de presenti matrimonium contrahere uelint ne prohibeatur, modo seruentur, quæ ad Tridentini Concilij præscriptum seruari oportet, si nullum aliud insit legitimum impedimentum.

Caveat parochus, si quando sponsalibus intererit, ut ne de presenti, sed de futuro matrimonio illa contrahantur, sicq. propterea uerborum formula dilucide concipiatur, ut de eorum sensu nulla deinde quæstio, difficultasue oriatur.

P A rochus, quos sponso experiundo uiderit, doctrinæ christianæ rudimenta planè ignorare, ne matrimonio illos ante iungat, quàm ea item ratione cognorit, didicisse, quæ eo de genere illos planè scire oportet.

Q V I testibus adhibitis, at sine parochio, alioque sacerdote, cui is, uel Ordinarius facultatem dederit, matrimonium de facto contraxerint, ne eos cogi liceat, ut denuo inter se contrahant, nec rursus eo nomine impediri, quominus eorum unusquisque cum alijs libere contrahat, cum illud eorum factum, ne sponsalium quidè, nedum matrimonij uim habeat.

Qui quarto, et quinto affinitatis, consanguinitatisue gradu iuncti sunt, cum inter se matrimonium, non impetrato dispensationis beneficio, libere inire, contrahere possint, ne à parochio, aut ab alio quopiam in posterum impediatur, quominus libere contrahant, seruatis regulis, Tridentina sanctione præscriptis.

Parochus, cum matrimonium celebrare noluerit, moueat contrahentes, propositam esse penam excommunicationis latæ sententiæ, ultra alias pœnas à iure inflictas in eos, qui in gradu prohibito consanguinitatis, uel affinitatis matrimonium contrahere scienter præsumperint, ac eos omni spe consequenda dispensationis carere ex præscripto Concilij Tridentini.

E P I scopus uerò seuerè animaduertat in eos, qui diuino timore postposito in suarum periculum animarum scienter huiusmodi coniugia prohibita, etiam ex causa fornicationis, quod frequentius accidere solet, inire, sub spe forsitan futuræ dispensationis præsumperint; ac statim illos, quos ei constiterit taliter contraxisse, adhibita separatione ex Concilij V iennensis præscripto, excommunicatos publicè tamdiù denunciari inbeat, donec suum humiliter recognoscentes errorem, absolutiois obtinere beneficium mereantur.

Irritum nullumq. ab Episcopo matrimonium declaratur, quod à parochio loci, ubi illud fit, non ab eo, qui parochus proprius est contrahentium, celebratur.

T R I D E N T I N A œcumenica synodus illud Episcopali diligentia quàm diligentissimè commendauit, ut si qua uel hominum uitio, uel temporum iniuria corruptela in nuptijs celebrandis irrepserint, illæ radicitus extirpentur. Atque eo quidem uehementius in eiusmodi curam incumbendum est, quò grauius, atque adeò sæpius in illis peccatur. Quare ad nuptias, matrimoniumq. impedienda, uel dirimenda eò cum uentum

fit, ut ueneficia, fascinoesue homines adhibeant, atque usque adeò frequenter id sceleris committant, ut res plena impietatis, ac propterea grauius detestanda. Itaque, ut à tanto, tamq. nefario crimine, pœna grauitate deterreantur; excommunicationis latæ sententiæ uinculo fascinoes, et uenefici id generis irrenti sint. Quam ipsam penam etiam illos subire decernimus, si qui in illis soluendis uerba improbata, supersticiosa, atque adeò alia, quàm quæ Episcopo primum probata sunt, adhibuerint; cum id non sine diuini cultus offensione maximè faciant.

Q U O etiam genere pœnæ afficiatur, quicumque uel suaserint, uel mandarint, uel consenserint.

N E quis cuiuscumque gradus, conditionisue sit, statis temporibus, quibus nuptiarum solemnitates celebrari interdictum est, domum sponsam traducat, aut nuptialia conuiuia celebret, aliaue eius generis uerita agat.

Qui autem, uel per se, uel alium contra fecerit, aut eius culpæ quouis modo particeps fuerit; is pœnam interdicti ab ingressu ecclesiæ ipso facto incurrat: eamq. penam illum tamdiù sustinere uolumus, quo ad sponsi, Episcopi iussu separati, meritas pœnas, pro eorum conditione dederint, arbitrio eiusdem Episcopi, et interdicto liberari eiusdem iudicio meruerint.

I N dispensationibus matrimonialibus, dotis non competentis causa concessis, si modò eo loci, ubi mulier, de cuius matrimonio agitur, habitat, uirum pari, equaliq. conditione non inueniri uerè constet, qui sibi cognationis, affinitatisue uinculo coniunctus non sit, progrediatur Episcopus ad exequendam eius generis dispensationem, etiã si in locis finitimis aliqui essent, qui nullo gradu cognationis affinitatisue iuncti, eam cum exigua dote in matrimonium ducerent. Satis enim est, in eo municipio, locoue, ubi mulier est, diligentiam matrimonij contrahendi adhibitam esse.

P R O dispensationum matrimonialium executione nihil quicquam prorsus muneris, præmiique, etiam sponte oblato, ac ne pro labore quidem, qui in testibus ea causa examinandis, alijsue testificationibus excipiendis, ponitur, Episcopus, aut Vicarius eius capiat. Notarij uerò pro examine testium, quartam dumtaxat partem aurei ad summum capiant licet.

V B I certus locus meretricum habitationi præsumitur, constitutusq. est, cum extra eius fines eas habitare nõ liceat, si quis cuiquam earum alio, quàm præstituto eo loco, domum, domiciliumue locarit, excommunicationis pœna contra eum a agatur.

Prostitutas feminas, meretricesue in cauponis, diuersorijs, ganeisq. ad quæstum alere, cum id et graui Dei offensione, et magno animarum detrimento, et disciplina christiana iniuria fiat, hoc decreto prohibendum censuimus. Quare ne quisquam uel caupo, uel tabernarius, uel qui caniculariam facit, illas in ipsis

aplis cauponis, ac diuersorijs habeat, alatur ad turpem quæstum.

Qui contra fecerit; post huius decreti promulgationem, in eius parochiali ecclesiâ factam, tamquam is, qui in statu damnationis notoriè uersatur; præmissa monitione, interdicti pœna afficiatur, et alijs præterea etiam grauioribus arbitrato Episcopi.

P A R O chi singuli, quam maximam possunt, in eo sollicitudinem, persuadendiq. studium adhibeant, ut omnem luxum, circinorum ornatum, in aures, quod signum diaboli sanctus Augustinus nominat fucum, et uestes in primis, quas caudatas dicunt, parochiæ suæ mulieres omninò deponant. Qua in re persuadenda argumentorum uim, rationumq. momenta sibi comparent, cum ex sancti Ambrosii, patris nostri, illarum luxum grauius exagitantis, libris, tum ex sancti Chrysostomi, aliorumq. patrum monumentis, in primisq. ex homilia, quam eo de genere grauissimam uir doctissimus, idèq. religiosissimus, Iacobus V itia-cus S. R. E. Cardinalis olim habuit.

Hoc autem omnè usque adeò ab ecclesiâ ueritum esse, ille ipse affirmat, ut si caudatæ ad ecclesiâ accedissent, sacra Communionem interdicerentur.

N V L L A est amplior hereditas, nec præclarior patri monium, quod parentes suis liberis relinquere, neque maius precium, honestioremq. mercedem, quàm domini ijs, qui sibi in seruitute operam dant, pro fidei eorum famulatu tribuere, ac persolvere possunt, quam si effecerint, ut boni christiani euadant, quæ uirtus omni tereno thesauro multo preciosior est cõsenda. Quamobrem qui in aliqua domo, atque familia duces sunt; curabunt diligenter, ut omnes, quicumque suo sub imperio, et ditione uiuunt, ieiunia colant, diuini uerbi prædicationem crebro audiant, Sacramentis frequenter utantur, et omnia demum ueri christiani officia exerceant: famulorum autem domini non solum diebus festis tantum eis liberi temporis concedere current, ut eiusmodi officijs uacare possint, sed crebris itè eos, ac paternis hortationibus excitare non desistant, ne in studio eiusmodi tam salutari, segmiores, neque negligentiores existant: in quo si parentes ipsi, aut domini suo officio in his defuerint; procul dubio expectent fore, sibi ut ante seuerissimum Christi Domini tribunal culpe tribuantur peccata omnia, quæ liberi, uel famuli non commississent, si suas illi partes, in hoc, alijsq. eiusmodi decretis præscriptas, sibiq. maximè debitas præsstitissent. Atque id quidem multò magis timendum illis erit, qui aliquo modo impediuerint, quo minus pia supra scripta, et alia huiusmodi officia persoluantur; contra quos agat Episcopus pro culpa ratione.

H I S temporibus tanta puerorum licentia est, atque adeò effrenata, ut cum peccandi materiam afferat, tum discipline christiana detrimenta importet non leuia: hinc in scholis nimia petulantia, in ecclesijs ir-

uerentia, turbulenta seris concitatio, atque in omni loco sese efferens impudentia, et penè proiecta audacia. Quare Episcopi, qui omnimorum speculationi sanctè inuigilare debent, uideant, ne grauiores offensiones inde existat: proinde et cum magistratibus, decurionibusue agant, ut aliqua inuita ratione ei rei occurrant; et præterea sacerdotes aliquot uitæ probitate, castissimiq. moribus præstantes, alijsq. pios uiros, et salutis animarum zelo accensos deligant: qui pueros in scholis, sæpe inuisant, mores, et uitam eorum perquirant; in Dei timore, officijsq. christiana institutionis illos contineant; idq. omne cum parentibus, magistris, præceptoribusq. agant. Curentq. ut pius aliquis ciuitatis locus, piaue confraternitas id oneris suscipiat, quemadmodum alicubi fit, ut huius generis uagan-tes pueri colligantur, eorumq. effrenatis moribus opportunè consulatur. Quod si hac non successerit, aliam omnem, quæ sibi potior uideatur, rationem inueant, ut puerorum effrenatæ libertati, quæ multa spiritalia in commoda parit, rectissime occurratur.

Nullo uerò modò patiantur, ut huiusmodi pueri ecclesiâ perturbent: quod ea maximè ratione præstabitur, si parentes, uel ij, ad quos id pertinet, liberos suos tenere ætatis apud se teneant, secum ducant, eisq. ostendant, piè, suppliciterq. orare, et sacris interesse.

Quæ ad scholas, confratrias, et ad loca pia pertinent.

N E cuiusuis confratriæ scholæ præfectus in scholæ suæ numero quemquam, doctrinæ christianæ rudem, atque ignarum ascribi permittat, cuiuscumque ætatis, aut conditionis ille sit. Id uerò curæ sit sacerdoti proprio illius scholæ, uel parochio, in cuius finibus est.

N E facinorosi homines, neue turpis uitæ, aut infamiæ la- be notati, in disciplinatum, alteriusue generis confratrijs, ascribantur. Si qui uerò iam ascripti sunt, si moniti, honeste uitæ rationibus se non conformarint, à confratrum numero, Episcopali auctoritate, et cura amoueantur.

N E à disciplinatorum, confratrumue alterius generis præfecto cuiquam, qui in confratria ascribendus sit, amictum, quod insigne confratriæ est, dari liceat, nisi præsentem parochio, alioque sacerdote, qui amictum illum stans precibus benedicat. Quem amictum confratres ne unquam domi, alioque loco, sed in schola asseruent. Qui uerò è confratria aut abibunt, aut eijcentur: illum confratria ipsi dimittant, præfectoq. sine ulla exceptione tradant.

L A I C I confratres cuiuscumque confratriæ, de fidei dogmatibus ne disceptationes, colloquia, sermonesue habeant. Videat præterea Episcopus diligenter, ut in oratorijs suis colloquutiones de ijs tantum rebus instituant, quarum tractatio, et collocutio, laicalis ordinis hominibus conueniat.

N E quicquam, quod uulgari sermone conscriptum sit, in

ulla cuiusvis generis confratria, scholae legi, recitariue liceat, nisi primum ab Episcopo, uel ab eo, cui ille mandavit, recognitum sit, et subscriptione comprobatum.

QUO tempore in basilica cathedrali, ecclesiae parochiali officium uesperarum celebratur, tunc ne in ullis confratriis, scholae oratorij ciuitatis, aut loci illius ab eislem confratribus, recitari liceat officia, sed uel ante, uel post recitentur, ita tamen ut non solum eiusmodi officiorum occasione non diuertantur illi à diuinis officijs publicis; sed nec etiam à scholis doctrinae christianae, in quibus eiusmodi confratres, utiles adiutores, et operarij esse solent.

Disciplinati, confratresue cuiuscumque scholae, cum processiones, supplicationesue colligiatim ipsi agunt, cappellanum, sacerdotemue alium adhibeant: cuius sit, eam religiosam actionem dirigere, nisi cum aliquando sine sacerdote processionis, supplicationisue agenda facultatem à parochia, aut ab Episcopo impetrarint.

NE confratri cuiquam ad confratriam ecclesiam, oratoriumue arma ullius generis ferre liceat, nisi pro dignitatis suae, aut officij, quod gerit, ratione, hoc alicui conueniens sit. Nemini autem unquam, cum confratriam amictum indutus est, id liceat.

NE in confratriarum, scholarumue oratorij, ecclesiisue cadauera, etiam sodalium sepelli liceat, nisi id licet ex certis priuilegijs tabulis, aut probata consuetudine immemorabili usu cõstitit Episcopo. Vbi uerò confratribus ius sepulturae tantum concessum est, alij nemini, neque electionis etiã iure, ibi sepelli liceat, sed ne confratribus quidem ipsis, nisi per sex menses ante obitum in sodalitie ritu adscriptus sit.

NE cuiquam confratrie usquam elemosynam queritare liceat, nisi facultate, quae litteris exarata sit, ab Episcopo impetrata.

NE in ullo disciplinatorum, aliarumue scholarum confratria, officiales, ministrosue creari, aut eligi liceat, nisi uel parochia, uel alio sacerdote ab Episcopo constituto, praesente, si modò aliud Episcopo nõ uideatur.

QUAE cumque et in hoc quinto Concilio, et in alijs superioribus de disciplinatorum scholis, alijsue confratrijs, etiam laicalibus constituta, aut praescripta sunt, ea Episcopus ab illis inuolatur, integreque seruari mandet; etiam si in ecclesijs regularium illa scholae, confraternitatesue erectae sint, exerceanturue, ita ut si quid contra ab eisdem usquam factum erit, id pro culpa modo ab Episcopo grauiter puniatur arbitratu suo.

CHARITATIS, beneficentiaeq. omnibus officijs quae in proximos cõferuntur, magnam caelestis gloriae mercedem propositam esse, sacra littera ostendunt, sed illa maxime Deo grata, atque accepta opera sunt,

quibus benigne fit, ac succurritur egentissimis hominibus, aegrotis, ac peregrinis. Itaque, ut quae ad eam rationem pertinent, legibus, et sanctionibus communita, rectè obseruentur, haec pro pastoralis curae nostrae munere decernimus.

Primò hospitalarius, isue, cui hospitalium adium custodia committitur, uir sit, cuius fides, pietas, uita innocencia, sedulitas, charitas grauium uirorum testimonio commendata sit.

Caueat, ne à quoquam, cum hospitium ingreditur, aut cum inde discedit, quicquam, uel minimum, ac ne spontè quidem oblatum, exigat, petat, accipiatue.

NE cum mendicis, qui ad questum omni simulandi arte utuntur, aliquam turpis lucri passionem, pro ijs recipiendis, ineat.

Curet item, ne quid peregrini, aduenae, pauperesque hospitio excepti, contra christianam pietatem, bonosque mores admittant.

Quinimo certam horam, tum mane, tum uesperis praescribat, quae, ijslibus paruula campana datis, omnes simul aliquantisper orent.

Doctrinae christianae institutionem introducat, quae praesinito aliquo temporis spatio erudiantur.

Si enim ijs ad corporis uictum, curamque benigne suppeditatur, illud etiam maxime curandum est, ut spirituale doctrinae christianae pabulum eisdem tribuatur. **N**E pueros unã cum adolescentioribus, maioribusque, natu in eodem lecto cubare permittat.

Neque item eos, qui integra ualetudine sunt, cum aegrotis, aliquo morbo laborantibus

Qui autem integra sunt ualetudine, ne diutius triduo in hospitio morentur, nisi aliter ex ipsius hospitalis instituto permittatur.

At cum eosdem paucis post diebus redire animaduertit, inuestiget diligenter, quousque iter fecerint: ac sedulo uideat, ne ij modo ad hoc, modò ad illud hospitale domicilium diuertentes, se peregrinos fingant, de urbe, oppidone tamen uerò non exeant, turpi questui, atque etiam aleis, multisque alijs flagitijs operam dantes, quod aliquando euenire compertum est. **S**tudiose Episcopus curet, ut in adibus hospitalibus, quae unionis, ut uocant, iure, alij domui hospitali adiunctae sunt, ubi longo temporis spatio hospitalitas intermissa est, quam primum restituatur, ut iuris est.

Quae ad moniales pertinent.

MEMNERIT Episcopus, se, ut est Bonifacij Octauj Pont. et Concilij Tridentini edita sanctio, diuini iudicij obtestationem, ac maledictionis aeternae exterminationem esse subiturum, si in monialium, etiam quae ab sua iurisdictione liberae, immunesque sunt, clausurae restituenda, atque adeò conseruanda se negligenter gesserit. Quare studiose in eo emigilet pastoralis sollicitudine, ut non modò in monasterijs sua cura, iurique subiectis, uerum in illis, quorum curatiõni regulares cuiusvis ordinis praesunt, illa omni ex parte, ut diligentissime fieri potest, seruetur, propositis etiã Tridentini eiusdem Concilij, et arbitrij sui pænis.

Con-

Contra moniales item, et illas etiam, quarum curam regulares gerunt, si quando è clausura finibus, exierint, facultate à sede Apostolica non impetrata, censuris ecclesiasticis, alijsque iuris remedijs agat, prout è re esse uiderit.

SI quando, moniales, legitima facultate, ad aliquod monasterium transferri contigerit; eam curam, cogitationemque Episcopus suscipiat, ut quo à paucissimis conspiciantur, bene mane, sub auroram scilicet, à uirginitate, morumque honestate grauibus, cognationemque propinquieribus eo deducantur.

Cauent, qui ab Episcopo, superioreue facultatem habent ingrediendi monasterium, ne pro libito intrã eius septa, datae facultatis praetextu ingrediatur, sed tunc solum, cum uigens necessitas deposcet, ut ne ex sanctissimi Pontificis Gregorij XIII. sanctione, excommunicationis poenam statim subeant, à qua, nisi per sedem Apostolicam absolui non possunt.

NE praeterea religiosi hominibus septa monasterij, etiam sua cura commissi ingredi liceat, ne ea quidem causa, ut testamentum, qui in monialium ecclesia uel sepelli, uel anniuersaria quotannis agi uoluerunt, pia uoluntati satisfaciant: sed quae anniuersaria ex testamento debentur, in earum exteriori ecclesia praesentent.

Nec uerò processionis, in solemnitate Corporis Domini agenda causa, confessarius sacerdos, aut alius superior ed ingrediatur, ac ne Episcopus quidem eo nomine, neque alios ingredi patiatur.

Neque item causa uel monialium cubiculis benedicendi, uel ea, locaue monasterij aqua benedicta aspergendi.

Nec etiam cum uestitus sacer puellis tradendus est, uel ille ad professionem admittendus sunt, uel ministrandum Sacramentum confirmationis, Episcopus, superioreue tam regularis, quam secularis, aut confessarius, alijsue ad septa monasterij introeat: sed in ecclesia exteriori, ubi sanctissima Eucharistia Sacramentum ad fenestellam ministratur, hoc illis, uel puellis, uel monialibus in ecclesia interiori manentibus, praesententur.

Neque Missae celebrandae causa, ad interiorem ecclesiam, monasterijue septa, Episcopus, superioreue introeat unquam; nisi tantum, cum praefecta monasterij, aut alia monialis consecranda est; tuncque ne moniales egrediantur, sed is adiunctis etiam, quos ad ministerium cõficiendum necessarios habet, ministris, introeat licet, intus Missam celebret, ritumque consecrandi, adhibeat, ad Pontificalis libri praescriptum.

Monialis ne atramentarium calammum, aliudue cuiusvis generis instrumentum, quod ad scribendum usui sit, in cella, alioque loco priuatim habeat.

Quod si quando scribere necesse habet, id ne faciat, nisi praefecta concessu.

Hac uerò ne facile concedat, permittatur, sed explora-

ta, perspecta, scribendi causa; eaq. graui, et necessaria, facultatem det de atramentario, ceterisque ad scripturam necessarijs accommodet: quae ubi monialis adhibuerit, quamprimum praefecta restituat, simulque rectè ostendat, quaecumque scripserit.

Moniales, libros cuiusvis generis apud se minimè retineant, nisi quos Episcopus, uel is, cui id cura dederit, scripto approbarit.

CVM nouitiae, anteaquam professionem praestet, uoluntatem Episcopus pro facultate, sibi decreto Tridentino data, explorare uolet, hoc agere ei liceat, loco, ubi crates monasterij sunt, nec propterea à septis illa egrediat: nisi causa sit, probabilisue eiusdem Episcopi iudicio suspicio, quamobrem potius esse censuerit, ut alio loco eius uoluntas perquiratur: tuncque, uel in ecclesiam monasterij exteriorem, uel in aliam proximã, prout commodius, decentiusue fieri uiderit, illam perducit iubeat. Quae in ecclesia, praesentibus matronis duabus, atate grauibus, honestis, et nouitiae gradu cognationis, quantum potest, propinquieribus, quas ipsa, aut moniales delegerint, eius animum, uoluntatemque Episcopus rectè indagat, loco paulò remotiori, ita, ut quae adsunt, matrona uidere, non tamen auribus percipere possint indagationem, responsonemue.

VT et in puellis, moniali uestitu induendis, et in admittendis ad professionem nouitijs, unus, idemque ritus ab prouincia Episcopis adhibeatur, cum eius generis regulae uariae illae quidem, ac plane inter se diuersae, dissimilesque sint; liber de eo ritu, huius synodi prouincialis auctoritate per nos edetur, ad cuius praescriptum omnis ea ratio ineatur tum puellas induendi, tum nouitias ad professionem admittendi.

SI quae monialium praefecta, earumque superior regularis uirginem aliquam non explorata per Episcopum illius uoluntate, examinene adhibito, religiosum uestitum suscipere, aut professionem conficere permiserit; ab ipso Episcopo seuera poena aefficiatur.

Quae generatim ad haec decreta, constitutionesue pertinent.

OMNI Episcopalis sollicitudinis officio, studioque uigilanti Episcopi pro sui muneris ratione in eam curam incumbant, ut quaecumque et in superioribus nostris Concilijs, et in hac quinta synodo prouinciali, decreta, constitutaque sunt, diligentem, atque adeò omnem executionem, quem admodum par est, plane habeant. Quicumque uerò uel uniuersi, uel singuli, quorum interest, non paruerint, aut aliquid contra commiserint, admiserintue, ij multas, et poenas liant ijs ipsis decretis sanctitas, tum alias praeterea ecclesiasticis, conciliaribusque sanctionibus, et canonum iure praescriptas. Compellanturque praeterea ab Episcopo ad parendum omnibus iuris remedijs, alijs etiam poenis, et censuris constitutis et irrogatis pro arbitrio suo.

QVAE-

QUAE cumque etiam de sacramentorum administratione, Missae sacrificij celebratione, diuinorumq. officiorum modo, et ratione, in hac, et superioribus prouincialibus synodis decreuimus, ea planè omnia, et singula ad Metropolitanam etiam, ceterasq. quascumque ecclesias, ritu Ambrosiano utentes, pertinere sancimus, ac declaramus: nisi si quid eiusmodi erit, quod uel per nos, uel deinceps per successores nostros, Archiepiscopos nominatim, speciatimq. declaretur, Ambrosianis ipsis ritibus, institutisue expresse aduersari.

SI in his decretis ante alteram Mediolanensis prouinciae synodum ulla difficultas orta erit, eius declarationem, tum uerò præterea omnium, quæ eisdem decretis continentur, interpretationem, et explicationem nobis, et successoribus nostris Archiepiscopis perpetuò reseruamus, salua semper sedis Apostolicæ auctoritate. Quamcumque facultatem ex decretis, in hac prouinciali synodo Mediolanensi quinta per nos editis, habent Episcopi; eam ipsos per suos Vicarios generales euequi posse uolumus, nisi in ijs, quæ propriè ad ordinem Episcopalem pertineant, aut in quibus Vicarij à sacris canonibus, aut à Concilio Tridentino, uel à nobis expresse exclusi sint.

L A V S D E O.

SVBSCRIPTIO EPISCOPORVM.

Nos. CAROLVS S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. sanctæ Praxedis, Dei, et Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Mediolanensis de consilio, et assensu Reuerendissimorum Coepiscoporum nostrorum subscripsimus.

Ego Cæsar Episc. Derton. cõsentiens subscripsi.
Ego Hieronymus Episcopus Lauden. consentiens subscripsi.

Ego Petrus Episcop. Aquen. cõsentiens subscripsi.
Ego Dominicus Episcopus Brixien. consentiens subscripsi.

Ego Nicolaus Episcopus Cremonen. consentiens subscripsi.

Ego Hieronymus Episcopus Bergomi consentiens subscripsi.

Ego P. Dominicus Episcopus Asten. consentiens subscripsi.

Ego Guarnerius Episcopus Alexandrinen. consentiens subscripsi.

Ego Io. Franciscus Episcopus Vercellen. consentiens subscripsi.

Ego Vincētius Episc. Alben. cõsentiens subscripsi.

Ego Franciscus Episcopus Vintimilien. consentiens subscripsi.

Ego Cæsar Episc. Sauonen. cõsentiens subscripsi.

Ego Alexander Episcopus Casalen. consentiens subscripsi.

Ego Alexander Episcopus Vigleuanen. consentiens subscripsi.

Ego P. Cotta Episcopus Nouariæ consentiens subscripsi.

Nemini eorum, quæ in hac quinta prouinciali nostra synodo, à nobis decreta sunt, ignorantiam excusari liceat, edicimus, ut ex quo primum die edita in ualuis Metropolitana ecclesiæ proposita fuerint, ad duos menses, omnes se, et his decretis, et, si contrafecerint, panis, quæ eis continentur, teneri intelligant. Ab eo etiam affixionis die, eorum decretorum temporis initium sumendum decernimus, quibus aliquid intra certum tempus præstari iubemus.

Nusquisque præterea Episcopus ea omnia, et singula in proxima diocesana synodo legi, ac recitari iubebit, et, si ita expedire censuerit, sua quoque cathedralis ecclesiæ ualuis proponi, quò studiosius omnium animis eorum præcepta fixè inhaereant.

Singula etiam cathedrales, et collegiatæ, et parochiales ecclesiæ huius prouinciæ has nostras constitutiones aliquo loco collocatas, perpetuò afferuent.

OMNIA, et singula, quæ à nobis, in hac quinta prouinciali synodo decreta, actaq. sunt, quæ debemus, obedientia, ac reuerentia, auctoritatè, ac iudicio sanctæ Romanæ, Ecclesiæ omnium ecclesiarum matris, et matris, semper emendanda, et corrigenda subiicimus.

FINIS CONCILII QVINTI.

INDICTIO

FVTVRI CONCILII
SEXTI PRONINCIALIS.

CAROLVS MISERATIONE DIVINA TIT. S. Praxedis S. R. E. Presbyter Cardinalis, sanctæq. Mediolan. Ecclesiæ Archiepiscopus.

MNI BVS, et singulis Reuerendissimis dominis Episcopis, qui et hic adsunt, et synodo prouinciali Mediolanensi, quacumque ratione interesse debent, omnibusq. item Capitulis, et Ecclesiarum cathedralium Procuratoribus, indicimus, significamus, denunciamus, et intimamus proximam sequentem synodum Prouincialem Mediolanensem sextam, Deo omnipotente auctore, et ad eius laudem, hac eadem in urbe, hoc ipso loco, Anno M. D. LXXXII. die decimo mensis Maij, proximè sequentis, qui dies erit feria quinta Dominica tertiæ post Pascha Resurrectionis D. N. Iesu Christi inchoandam, et celebrandam esse. Quamobrem eos omnes, et singulos Reuerendissimos dominos Episcopos monemus: Procuratores uero Ecclesiarum cathedralium inuitamus, ut eo die ad synodum Prouincialem sextam, iuuante Deo, Mediolani celebrandam, constituto, hic omnino intersint: nisi diem celebrationis ipsius synodi aliqua ex causa à nobis prorogatum fuisse, nostris ad eos datis litteris intellexerint. Quod si ipsorum Reuerendiss. Episcoporum nostrorum aliquis legitimo tunc detentus erit impedimento, nuncium procuratoremue ad se excusandū, atque ad id impedimentum probandum ad nos mittat: cui etiam facultas ab ipso detur, ea omnia, et singula, nomine suo, et ecclesiæ suæ recipiendi, quæ, diuina gratia auxiliante, in ipsa synodo à nobis de consilio, et assensu Reuerendissimorum Coepiscoporum nostrorum constituentur, decernenturue.

Oratio

O R A T I O
CAROLI CARDINALIS TIT. S. PRAXEDIS
ARCHIEPISCOPI,
IN CONCILIO PRONINCIALI I.
H A B I T A

DE summo erga nos beneficio factum est, Patres Reuerendissimi, ut Tridentinum æcumenicum concilium, triginta ante annis inchoatum, sed uarie intermissum, singulari Pij Quarti, Pont. Max. pietate, ac prudentia reuocatum, insigni frequentissimorum patrum uirtute, atque doctrina, superiore anno mirabiliter absolueretur. Quo in concilio cum omnia præclare constituta sint, quæ ad explicandam fidei ueritatem, et ad restituendam ecclesiasticam disciplinam integritatem pertinebant, diuinitus profecto, Patres, illud decreuistis, ut conciliorum prouincialium, quæ iam diu haberi desierant, usus aliquando renouaretur, ex quo certissimum est, christianam rempublicam uberrimos salutis fructus esse percepturam. Et quidem natura, et ratione ipsa ducimur, ut in grauioribus rebus deliberandis aliorum consilia exquiramus: uel quod cautior deliberatio est, si ad nostrum iudicium multorum sententia acceperit, uel quia apud illos, quibus consulere maxime cupimus, maiorem auctoritatem, et pondus habet consultatio, in quam plures consenserint. Est huius in ecclesia instituti auctor Christus Dominus, magistriq. Apostoli. nam eius certa quidem sane est illa promissio, cum suam opem, suumq. auxilium, se denique ipsum, eiusmodi patrum conuentibus, rite celebratis, pollicetur, et desert. Vbi fuerunt, inquit, duo, uel tres congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum: itemq. Si duo ex uobis consenserint super terram, de omni re, quamcumque petierint, fiet illis a patre meo. Apostoli autem et si doctore spiritu sancto uberem omnium rerum cognitionem singuli acceperant: tamen si quid grauius, publice præsertim, agendum esset; hac consultandi ratione uti consueuerunt, quam ut ceteri etiam conseruarent, lege sanxerunt, ut bis in annos singulos concilia ab Episcopis haberentur. Innumerabiles deinceps sanctiones sunt constitutæ, decretaq. promulgata et ab summis pontificibus, et a concilijs tum æcumenicis, tum prouincialibus de retinenda, aut certe repetenda hac synodorum consuetudine, quemadmodum temporum ratio postulabat. Atque ueram quæ à sanctissimis illis uiris culta, et posteritati ad salutem ecclesiæ tradita ratio est, prouincialium conciliorum, eam nos ad hanc diem pie constanterq. retinuissemus; et quantum illi consilij, et uoluntatis ad proferendum posteris optimum institutum, tantum nos pietatis et diligentia ad tuendum adhibuissemus. Huius enim consuetudinis intermissio, difficile est dictu, quantas calamitates in christianam rempublicam inuexerit. nam iudicij metu sublato, cum præter summum Romanum Pontificem nemo esset, qui a Dominicis gregis pastoribus depositi custodiam, tritici dispensationem, uinæ cultum, et uillicationis suæ functionem recognosceret, sortem cum fenore exigeret, et à singulis grauissimi, multiplicisq. officij, more maiorum, rationem exposceret: tum miserabiliter prolapsa est institutio ecclesiastica disciplina; tum qui alios in officio continere debebant, maxime ipsi ab officij semita declinauerunt. Hic nota sum uobis, Patres, ecclesiæ Dei uulnera, quæ libenter prætereo, quia sine acerbissimo doloris sensu nec à me commemorari, neque à uobis audiri posse existimo. Ergo singulari uirtute, ac prudentia uestra grauissimis malis remedium inuentum est, hac renouatione prouincialium conciliorum: reliquum modò erat, ut sapienter excogitata medicina ægrotis prouincijs salutariter adhiberetur. Cui nos officio pro nostri Metropolitanæ muneris ratione, proq. amore in hanc urbem, quam apud nos, et pietatem parentis, et charitatem filie obtinere libentissime profitemur, si per debitam obedientiam licuisset, primo quoque tempore satisfacere studuissemus. Cum primum igitur huius rei data est facultas, eam illam summo studio amplexi sumus, eo animo, atque consilio, ut, Deo auctore, nobis adiutoribus, obeundi muneris tarditatem actionum grauitate, et diligentia compensemus. Itaque huc omnes conuenimus, ut ex hac quasi specula singularis prouinciæ nostræ partibus circumspèctis, Ezechielis Prophetæ uoce diuina admoniti, quod perijt requiramus, quod abiectum est reducamus, quod contractum est alligemus, quod infirmum est consolidemus, quod pingue et forte custodiamus. Id omne, ut præstare possimus, petendum à Deo in primis est summis precibus, summaq. uitæ integritate et innocentia, atque in proximos charitate, ut nobis suo lumine praluceat, consilia et actiones nostras sua gratia prosequatur. Quemadmodum autem neminem nostrum, ut cuiusque conditio tulit, aut atas, aut labor, aut ualeudo, aut itineris longitudo retardauit, quo minus in hunc locum frequentes ante statutum diem conueniremus, qua in re priuata commoda communi officio posthabuimus: sic ad ipsam consultandi, et decernendi rationem curandum est ut integram optimamq. mentem, ac uoluntatem afferamus, uira publici muneris priuatis commodis anteponamus, eorum utilitati, quibus præsumus, non nostris rationibus seruiamus. Hoc sane enim est, non quæ nostra, sed quæ Dei sunt, querere. Hoc munus pastoris, hoc ducis officium, hæ gubernatoris partes sunt, ut gregi, militibus, naui potissimum prospiciant: nam subditorum salute præfecti incolumitas continetur. Et quia tria præcipue sunt, quæ ex Tridentini Concilij auctoritate in prouincialibus concilijs agi, et confici oportet, ut delicta corrigantur, mores ad optimam disciplinam reuocentur, et tollantur, dirimanturq. controuersia: primum illud erit iaciendum tamquam firmissimum totius ædificij fundamentum, ut

omnibus, et singulis, quæ a Sacro Tridentino concilio definita, ac statuta sunt, palam receptis, detestantes hæreses omnes, quæ a sacris canonibus, concilijsq. œcumenicis, præsertim uerò Tridentino, damnatae sunt, ueram obedientiam summo Romano Pontifici spondeamus, fideiq. sine qua impossibile est placere Deo, ex præscripto eiusdem concilij, ac sanctissimi D. N. ratione et formula profiteamur: et ad eius in prouincia nostra tuendam integritatem, id quod ad hanc diem nobis præstitisse uidetur Dei benignitas, opportuna præsidia, summamq. diligentiam et uigilantiam pro locorum et temporum periculo adhibeamus. Deinde in delictis corrigendis illa nobis inuenda ratio est, ut pro uis et modo morborum, ægrorumq. natura medicinam accommodemus, nunc lenibus admonitionis et obiurgationis remedijs errata castigantes, nunc acriore curatione utentes, denique exulceratis partibus ferrum et ignem admoventes, quemadmodum mali ratio, et contagionis periculum postulabit, memores semper nos esse patres, non dominos. Morum autem disciplinam facile restituemus, si qua ratione, quibus factis primum constituta, diuq. conseruata est, eandem nos in restituenda adhibebimus, illorum uestigia persequentes, qui hanc bonorum amplitudinem nobis, Deo auctore, sua uirtute pepererunt. Proponamus nobis quæso, Patres, illorum uitæ sanctitatem, et in administratione sui officij sapientiam. Erant integri, casti, simplices, modesti, humiles, bene morati, in oratione, et lectioe assidui, sui despicientes, in alienæ salutis cura et cogitatione desixi, consilio, et opera benigni, hospitaliales, in domestico cultu et uictu parci, in alios benefici et liberales. Erant uigilantes super gregibus suis, uineam Domini summa diligentia, et labore colentes, et custodientes. Pascebant assidue oves, sibi commissas, triplici salutis cibo, uerbo, exemplo, et sacramentis, memores quoque, et imitatores summi pastoris Christi, qui pro uniuerso grege suo sanguinem, et uitam profudit, ipsi pro suarum ouium incolumitate quemuis excipere laborem, subire omnes casus, omnem uim, atque iniuriam perferre, denique ut bonus ille pastor euangelicus, animam suam pro ouibus ponere non dubitauit, nullum inde huius uitæ fructum expectantes, ut maximos celestis retributionis fructus consequerentur. Hæc si, ut debemus, Patres, ante oculos habebimus, facile intelligemus, quid in restitutione ecclesiasticæ disciplinae nobis sit hoc tempore agendum. In quo illud etiam animaduertendum erit, ut, quemadmodum in conformanda, et constituenda ecclesiastica ratione Christus Dominus ab ipsis Apostolis, quos christiana uitæ magistræ esse uoluerat, initium fecit: sic nos a nobis ipsis pastoribus, quos uiuendi exempla et præcepta alijs tradere oportet, in conformanda restituendaq. morum disciplina exordiamur. Hæc officia si quo debemus studio præstiterimus, parui profecto negotij erit sedare controuersias, id quod nobis Tridentina synodus faciendum proposuit. Nam sublata cupiditate, quæ est omnium radix, et semen dissensionum, facile præsentis temporis discordias componemus: nullumq. in posterum dissidendi locum cuiquam in prouincia nostra relinuemus. Quare ad piam hanc, necessariamq. muneris nostri curam, ac diligentiam, Patres, totò pectore incumbamus: hoc acceptabili tempore, hac die salutis, quam fecit Dominus, enitamur, ut, quantum consilio, opera, actionibusq. Spiritu Sancto duce, et moderatore possumus, tantum ad constituendam communis prouinciæ incolumitatem asseramus. Amplissima hæc, et nobilissima ciuitas Mediolanensis charitatem et sapientiam uestram implorat: hanc singuli uniuersiusque uestrum greges incredibiliter requirunt, tota prouincia re magis, quam uoce deposcit. Hoc optimus et maximus rex Philippus, in cuius regia dignitate, ut uerbo complectar, sacerdotalem animum licet agnoscere, hoc ceteri huius prouinciæ principes, de populorum salute solliciti, a nobis desiderant, quorum studia, atque officia non uereor ne nobis sanctisq. huius synodi decretis semper adsint, eamq. potestatem, quam a Deo acceperunt, ad Dei et cultum, et uoluntatem libentissime conferant. Postulat sacrosancta Tridentina synodus, ut ne tot, tantiq. labores, a sanctissimis patribus in ea suscepti, breui tempore intereant. Hoc uehementer expectat Pius Pontifex Maximus ex illo præsertim die, quo nos ab administratione consiliorum suorum, et procuratione ecclesiæ ad uos dimisit. Cui date quæso, ut et profectioe nostræ, et uestrorum laborum uberes fructus deferre possim, præclaras scilicet salutaresq. huius concilij actiones. Hoc ipsum exigit uestra uirtus, quam in publico orbis terrarum conuentu spectatam, et cognitam, nunc in uestrorum populorum uita, ac salute tuenda debetis exprimere. Hoc denique flagitat a nobis Christus Iesus, ut constet sibi ratio officij nostri erga oves, quas, precio sanguinis sui redemptas, nostræ fidei prudentiaq. commendauit, et concredidit: ne quando sanguinem illarum de manu nostra requiratur, si, quod Dei benignitas prohibeat, culpa, aut negligentia nostra eas diripi, aut dissipari patiemur.

O R A T I O

Caroli Cardinalis Tit. S. Prædix, et Archiepiscopi,
habita in prouinciali Concilio II.

T si quod, duce spiritu sancto, a Tridentinis patribus decretum est, ut tertio quoque anno prouinciales synodi habeantur, hæc causa, Patres Reuerendissimi, satis explorata est, et ea quidē iustissima, quæ obrem iam, tribus post primum nostrum congressum annis, huc iterum conueniremus: tamen si quis rem ipsam attente intuetur, facile animaduertet, hoc iterati concilij officium non solum Tridentino iussui debitum, uerum etiam et temporum conditioni, et pastorali nostro muneri, et inijs, quæ proximo superiori concilio iecimus, consequens, ac plane necessarium. Iam cognoscitis, iam scitis, quæ in perturbatione Respub. christianæ status uersetur, quàm funestæ hæresum faces infinitis prouincijs

iam

iam diu excitata, quàm turbulenti inde in Gallia motus, quàm multæ strages, quot pugnae editæ sint. quid? quod templa uel augustissima diruta, delubra religiosissimis imaginibus, et signis, et ornamentis spoliata, uasa sacra crepta, reliquæ sanctorum dissipatæ, sacerdotes et religiosi uiri interfecti, sacra uirgines iniurijs tractatæ, diuina polluta, omnia denique prostrata iacent. Quousque tandem irasceris Domine? quousque tandem uineam, quam plantauit dextera tua, et populum Christi Iesu filij tui sanguine expiatum, uidebimus ita crudeliter, ita secedere diripi, uastari, dissipari? quousque cibabis nos pane lacrymarum, potum dabis nobis in lacrymis, et in mensura? Hæc autem mala, quæ pestifera sunt, quæ perniciose, et si a nobis interiecto quodam spatio abesse uidentur, ita tamen undique nos circumstant, et in foribus ipsis prope adsunt, ut in singulas horas, uel momenta potius timendum sit, ne hæc aquarum uis in hanc prouinciã erumpat, totamq. fluctibus suis euertat, nisi Dei ope, et pastorum summa uigilantia occurratur. Verum alia incommoda sunt, et ea quidem non leuia, quæ cum in uisceribus prouinciæ nostræ hæreant, nos ualde admodum commouere debent. nam et si superiori nostro conuentu multa, auctore Deo, decreuimus, multaq. post pastoralibus nostris uigilijs egimus, ut bene constituenda huius prouinciæ signum aliquod sustulisse uideamur: tamen multi adhuc sunt inueterati morum errores, et alia item, quæ a nobis cum emendationem plane desiderant, in ijs corrigendis nostræ curæ, ac sollicitudines hoc tempore euigilare debent. ea est enim horum temporum condicio, ut homines, alij mundi potius, quàm Dei amatores, animum ijs rebus adiungant, quæ ad diuitiarum in primis, et carnis sollicitudinem, curamq. spectant; alios uero alijs illecebris, alijs fallacijs, quasi uinculis quibusdam irretitos teneat perpetuus ille humani generis hostis, qui, tamquam leo rugiens, mortales circumit, quærens quem deuoret. Si denique prouinciã uniuersam lustramus, omnia ad carnis occasionem, reclamante Apostolo, traducta, in eo statu esse cernimus, ut adumbrata quadam, non solida illa, ueræq. pietatis christianæ species retineri uideatur. Hæc mala quidem intestina cum sint, et si illis, quibus finitimas prouincias afflictas diximus genere inferiora, eiusmodi tamen sunt, ex quibus cum argumenti cuiusdam species, uel iudicio, hæreticis subministrari uideatur ad suos tuendos errores: tum etiam, id quod Deus avertat, fieri facile posset, ut hominibus nostris, si in conscientia prauo habitu eos obsordesce patiemur, quasi fores aperirentur, aditusq. patefieret ad nefariam hæresum labem. idq. cum ex multis alijs, peneq. innumerabilibus exemplis, tum uel ex hoc uno potissimum cognosci licet, quod populus israeliticus cum in conuiujs, et comessationibus, uiuendiq. licentia uersaretur, impura conscientia inquinatus, procliuus quidem delapsus est ad perniciosissimum idolorum morbum, hoc ipsum Apostolus Paulus cum animaduertisset, Timotheum discipulum propterea illis uerbis admonuit: Conscientiam bonam habe, quam multi repellentes, in fide naufragauerunt. Unde tandem, Patres, tot ueteres hæreses, quæ olim restinctæ in hæc tempora inciderunt, nisi ex deprauatis, contaminatisq. gentium moribus? ut enim uetus aliquis morbus recrudescit, si recenti uel leuissimo malo corpus afficitur: sic hæresum pestem, quibus iam ecclesia nauis temporibus uexata est, antiquorum patrum uirtutibus, tamquam salutariibus remedijs, olim compressam, nostrorum temporum corruptela, quasi ueterem morbum, iterum ingrauescere uidemus. In hoc igitur rerum discrimine uidete, quanta nobis, qui christiani exercitus antesignani, et animarum medici sumus, necessitas imposita esset, ut, concilium iniremus, quo plures, et ad propulsanda pericula, et ad sananda uulnera, in unum, spiritu sancto duce, conuenientes, a Deo misericordiarum et patre consolationis auxilium facilius implorarem, tum etiã quo cautius res multorum iudicio, et consensu constitutæ essent, eo promptiori animo, propensiori q. ad obediendum uoluntate, ab ijs susciperentur, quorum salutem maxime consulere debemus. Hoc nostrum munus est, hoc nostrum officium, Patres. etenim si in episcopalis dignitatis excelsa sede collocati sumus, tamquam e specula quadam pericula prospicere, et eaq. propellere nos oportet, si quæ ijs imminet, qui in nostra fide, nostraq. cura conuiescunt; si parentes item, filiorum incolumitati paternam curam adhibere; si pastores, ab ouibus, quas sacrosancta sua morte Iesus Christus ex inferi faucibus, atque ore eripuit, nunquam oculos deicere; et si quæ impura uitiorum labe extabescunt, salis acrimonia sanare; si quæ demum in morum tenebris aberrantes sunt, ijs prælucere debemus. nam ut summus ille rerum opifex principio cum calum, quod inuenimur, effecit, stellarum multitudine ornauit, quæ solis splendore illustratæ, in nocte super terram lucent; sic in spirituali huius sæculi renouatione prout in ecclesia, tamquam in quodam cæli firmamento, Prophetas, et Apostolos, Pastores, et Doctores, qui quasi stellæ, sempiterni illius solis Christi Domini lumine illustrati, huic tenebricosi sæculi caligini præsent, et ab humanis mentibus tenebras depellerent quodam illustris, sanctæq. disciplinae splendore. Hos igitur, quos celestis sapientia pastores esse, et in Apostolorum tamquam in parentum locum succedere uoluit; Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, inquit Propheta; quid est, cur eos parentes, eos duces, eos magistræ non imitemur? illi in constituenda nascente tunc christiana Respub. in maximisq. rerum difficultatibus, hac conciliorum ratione usi, cum consusam illam, errorumq. tenebris implicitam mundi faciem, euangelicæ disciplinae lumine illustrarunt; tum ad eam restituendam exemplum nobis præbuerunt, ut in tanta scilicet rerum perturbatione, et in hac tetra peccatorum caligine nos, qui eorum locum tenemus, osq. Domini sumus, et e quorū labijs, tamquam ab Angelis Domini exercituum, populi legem requirunt; a fonte lucis, spiritu sancto, in cuius nomine, hodierno die congressi sumus, saluatares uitæ leges haurientes, doceamus prouinciæ nostræ homines ambulare, ut filios lucis, et asserre fructus lucis in omni iustitia, et bonitate, et ueritate, probantes quid sit beneplacitum Deo, nec communicantes operibus infructuosis tenebrarum. Nec uero exijlimemus Patres, muneris uostri partes omnino expletas a nobis esse in ijs, quæ tribus ante annis hoc ipso in loco multa

con-

constituimus. quoniam, si rem omnem ita spectamus, quemadmodum sane debemus, opus ministerij nostri inchoasse quidem, sed perfecisse certe non uidebimur: at uero est, cur expleamus, ita rerum status postulat, ita saepe multis locis unumquemque nostrum. Apostolus monet: *Vide, inquit, ut ministerium, quod in Domino accepisti, expleas, dedit enim Pastores, et Doctores in consummationem sanctorum, in opus ministerij ad edificationem corporis Christi.* Ergo si ad consummationem, et ad perfectam quandam sanctitatis disciplinam tota ministerij nostri ratio spectat; inanes profecto conatus nostri, frustra que suscepti essent labores, iactis primum illis fundamentis, nisi reliqua, quae ad aedificij extructionem, et consummationem desunt, perfici contendamus omnium summo studio. Nam quo tempore hic primo in concilium conuenimus; populis nostris, tamquam paruulis, aut certe infirmioribus, si praeter lac, escam dedimus; at solidiorem cibum tum praebere uix potuimus; idque Christo Domino magistro, qui multa cum haberet, quae Apostolis diceret, non omnia tamen uno tempore eos docuit, propterea quod ad ea portanda tunc sane essent minus idonei. Et quemadmodum is longo temporis progressu, tum excitatis sanctorum Patrum mentibus, tum sacrosanctis habitis concilijs, ecclesiam suam doctrinae splendore in dies magis, atque magis illustrare noluit, cum uel momento temporis id ipsum praestare potuisset: sic nobis, qui matrem ecclesiam colimus, atque obseruamus, illud ab eius benignitate sperandum est, ut et nunc, et in posterum, prout temporum ratio requirit, ea patefaciat, atque aperiat, quaecumque superioris nostri concilij temporibus non opportuna ipsius Dei spiritus nobis non suggestit, ut illa fidelibus nostris tunc traderemus. Illud praeterea accedit, quod quemadmodum agricolis usa saepe uenit, ut postquam semel agrum bene coluerint, eumque arubis, inuicibusque herbis purgarint, uites putarint, et arbores interlucarint, nisi crebro eandem culturam adhibuerint, aeger, qui illorum studio erituit, horridus, incultusque fiat; sic fideles, qui agriculturalura Dei sunt, ubi nostris uigilijs, ac studijs, quae superiori concilio adhibuimus, ad aliquem nitorem adducti sunt, nisi saepius ad ea, quae post succenerunt, amputanda redeamus, facile ille pristinus cultus temporis progressu horrescit: tum si quae etiam deprauata consuetudo diuturnitate fulcitur, ita alte radices egit; ut, uelut hederam, late sese diffundens, saepe uix, aut ne uix quidem euelli queat. itaque cum in perpetua quadam agri dominici colendi ratione nostrum munus penes totum positum esse debeat, diligentes agricolae unicuique nostrum imitandos Deus apud Hieremiam proponit his uerbis: *Ecce constitui te super gentes, super regna, ut euellas, et destruas, et disperdas, et dissipēs, et aedifices, et plantes.* Quod si fortasse pauca erunt, quae nostris alijs constitutionibus addi oportere uidebuntur, utilitas tamen non parua, neque exiguus fructus ex hoc ipso concilio exisset; si nos superiora decreta in conspectu, quasi in speculo quodam, habentes, contemplabimur, si quae uel nostra, qui iussimus, uel aliorum, quibus iussum est, culpa contracta est in illis exequendis; aut si quae sunt, quae certis quibusdam causis nec per nos, nec uero per illos praestari adhuc licuit: hoc pacto, tū si quid culpa admissum est, quoniam officio nostro ante defuimus, id sedulo emendemus, tum difficultati ratione hoc ipso in loco agitata, et diligenter explicata, adhibeamus, quae opportuna erunt, remedia. Habetis igitur, Patres Reuerendissimi, causas, quare hic iterum conuenimus, tum etiam intelligitis, quam grauis rerum tractatio nobis proposita sit, quae tota ad sananda huius prouinciae uulnera, ad pericula animarum propulsanda, ad dissiptandas morum tenebras, ad agri denique dominici cultum pertinet. idque plane omne, quantum in nobis est, ita praestare debemus, ut primum, quae semel per nos decreta sunt, ea nos quomaximo possimus, et quo certe debemus, studio exequi contendamus: deinde si omni pietate, certa que animi deliberatione, in hoc ipso conuentu supplere studeamus, quaecumque superioris concilij decretis desunt, ad restituendum illum prope deflorescentis christianae pietatis cultum; post si quae uitiorum rixantia tribus ab hinc annis subdolos ille operarius Satanas in hac prouincia conseruit, operam demus, ut eorum stirpes studijs nostris omnino conuellamus. Iam hic, duce spiritu sancto adsumus Reuerendissimi P. P. ut prouinciale nostrum Concilium iterum celebremus. in qua muneris tractatione nos pro rei grauitate animo, menteque reputemus, quae nobis potissimum proposita esse debeant. Ac primum quidem perspicuum est, quam turpe, quam detestabile sit, in eo, quod Christi legatione fungimur, Deique ministri simus, si non Christum ipsum, non quae Dei sunt, sed quae nostra quaeramus. oportet igitur, nos depositis cupiditatum nostrarum perturbationibus, oculisque mentis in caelum coniectis, non utilitates nostras, non commodum, non hominum honores spectemus, non rebus nostris, non popularibus studijs, non laudi, non gloria nostra, sed Christo seruiamus, cui omnem gloriam, omnem laudem, omnem honorem debemus. Neque enim est, cur aut nobis ipsis, aut hominibus placeamus; siquidem quis inde fructus, si nos ipsos amantes, anima nostra iacturam faciamus? ecquae utilitas nobis exisset, si iram Dei nos concitantes, hominum benenolentiam populari quadam indulgentia conciliemus? Audiamus Paulum clamantem: *si hominibus placerem, Christi seruus non essem.* Dissipat autem Deus ossa eorum, qui hominibus placent, inquit Propheta. Ergo ad Dei uoluntatem, tamquam certam normam, consilia, cogitationes, studia, et actiones nostras dirigamus. Deinde hic eo animo, eaque mente adesse debemus, ut non coacti, sed sponte, liberaque uoluntate, non, ut in plerisque actionibus fieri solet, aut consuetudine, aut quadam officij specie, nec fictae, nec simulate, sed uerae, solidaeque rerum agendarum deliberatione rem omnem tractemus, ita, ut non adumbratam quamdam, sed expressam illam discipline christianae formam, afflante spiritu sancto, decretis nostris restituere curemus, quam nascente ecclesia instituit uerus sermo Dei, et efficax penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens usque ad diuisionem animae, ac spiritus compagum quoque, ac medullarum, et discretor cogitationum, et intentionum cordis. nam si uitiorum

semina

semina non funditus tollere studemus, sed satis id esse putamus, ut externa quadam tantum, quae oculis offensio-nem in uulgus praebent, quasi leui manu emendemus; id nobis eueniet, quod agricolis, qui dum herbas inuitiles radicibus euellere negligunt, quaeque solum e terra extant, amputant, ne agrum quidem a stirpibus noxijs purgant, sed etiam quod plane nolunt, id sane efficiunt, ut uberiores paucis post diebus emanent. Nec uero est, cur a muneris nostri ratione deterreamur, uel quia his pastoralibus nostris studijs, actionibusque animos eorum exulcerari uideamus, qui filij sunt perditionis; uel quia populares illae, quibus, quasi ficus folijs deformes, praeniq. mores contegi solent, uoces audiantur. Non ferunt haec tempora ueterum canonum seueritatem; sic iamdiu uiximus, sic uixerunt, ita egerunt, qui atate antecesserunt; uita institutum, nihil est, quod mutemus. At nos haec, atque adeo alia eiusmodi contemnimus, proponamusque nobis ob oculos, libertatem illam spiritus, et uirtutem, qua armati Patres nostri Apostoli, qua muniti Martyres, qua instructi, nostri ordinis sanctissimi homines, Athanasius, Chrysostomus, Ambrosius huius Ecclesiae antistes, qua affecti alij religiosi uiri, apostolico quodam animorum ardore flagrant, nullis non minis, non hominum clamoribus, non furoribus, quasi tribunijs fracti, nec debilitati, pro Dei gloria, pro gregis commissi salute, forti, constantique animo adhibuerunt, illam quasi censoriam uirtutem, acerrimam peccatorum uindictam. Eorum fere exemplo adducti, nos quoque apostolica illa constantia, et euangelica uirtute, quae una nihil est in ecclesiasticis pastoribus illustrius, nihil magis necessarium, sine metu, et constanter certe agamus, atque adeo perficiamus quod Euangelium docet, quod Christus iubet, quod ratio praecipit, quod gregis salus, quod Ecclesiae auctoritas, dignitasque postulat. Nam si contra a nobis fieri, in formidoloso illo Dei iudicio, cum animarum, quae in fidem, et curationem nobis tradita sunt, rationem reddemus: tum aliorum nos accusantium uociferationes, et irati iudicis, nos item acerbe obiurgantis, eas uoces audiemus: si speculatores eratis, cur caeci? si pastores, cur gregem, uobis commissum, errare permisistis? si sal terra, quoniam modo euannistis? si lux eratis, cur sedentibus in tenebris, et umbra mortis non illuxistis? si Apostoli, cur apostolica uirtute non usi, cuncta egistis ad hominum oculos? si os Domini, cur multi? si uos huic oneri impares esse sentiebatis, cur tam ambitiosi? si pares, cur ita desides ita negligentes? nihil nos Prophetarum uoces, nihil Euangelij leges, nihil Apostolorum exempla, nihil pietas, nihil religio, nihil Ecclesiae labentis status, nihil hic formidolosus iudicij dies, nihil praemia, nihil supplicia, atreniq. cruciatus mouerunt? Haec horribiles irati iudicis uoces nobiscum, Patres, animo, menteque reputemus, ut ijs, atque adeo alijs excitati in hac sacrosancta tam grauium rerum tractatione non remisse, non leniter, non timide, non negligenter, non dissimulanter, sed sincere, et constanti sanctaeque sollicitudine, Deum solum spectantes, quod in nostro officio, nostroque munere positum est, agamus, et perficiamus, duce spiritu sancto, omnium actionum, et consiliorum moderatore. Cui gloria sit et bonos sempiternis atate saeculis. Amen.

ORATIO

Caroli Cardinalis Tit. S. Praxedis, et Archiepiscopi,
habita in prouinciali Concilio III.

ERTIO iam ad sumus, Patres sanctissimi, hoc ipso loco, ubi superioribus annis semel atque iterum spiritu sancto duce congressi, in eam curam incubuimus, ut in hac prouincia pastoralibus nostris studijs succurreremus animarum saluti, et opitularem pietatis cultui, iam penes destituenti. Quo in genere et si a nobis uel plurimum elaboratum esse uideatur; tamen si animaduertimus, prouincia huius status, quem uos etiam optime nostis, is est, ut multa adhuc desint ad operis, a nobis inchoati, consummationem et perfectionem. Primum enim superioribus nostris decretis non omnis erepta est morum corruptela, neque plane omnis instituta christiana disciplina ratio, quae nobis, qui adestis, una mecum expetenda est. Deinde, ut est hominum genus, ad carnis sensum procliuē, saepeque praecipit ad peccandi licentiam, alij post priores illos congressus nostros sensim in dies irreperunt morum errores. Praeterea quae olim a nobis sancita sunt, ita se habent, ut uel nostra, uel aliorum culpa illa exequuntur sinus non plane omnia. Si quae autem exequutionem habuerint, uel pauca, uel multa illa sint, uereor, ut libere dicam, ne ea externa potius quadam specie attigerimus, quam intimi animi sensibus, uereque amplexi simus. Atque hic quidem est rerum nostrarum status. Videte igitur quae illa sint, quibus, auctore spiritu sancto, qui spiritus est ueritatis et consilij, hoc ipso conuentu nos tum mente optima, tum salutaribus deliberationibus consulamus oportet; ut aliqua ex parte exsoluamus, quod et Christo domino, et nobis, et clero, et populo nostro debemus. Propositum igitur nobis sit, Patres optimi, magnum quidam esse, ac perfectum, quod praestare debemus: idque nos uix, aut ne uix quidem inchoauimus, ne dum absoluimus, cum certe non licuerit. nam quemadmodum reliquis in rebus nihil potest statim esse perfectum, sed necesse est, ut initium fiat ab aliquo rudimento, atque paulatim ad summum perueniat; ita opus, quod superioribus annis aggressi sumus, non potuit eo tempore statim peruenire ad eam, quam quaerimus et debemus, necessariam perfectionem. Quod si quis nostrum secus fortasse existimat, quoniam in hac prouincia aliquod maius pietatis christiana studium elucere uidet, quam antea solebat, quamque in alijs fortasse quibusdam locis apparet: ne iste plane quidem fallitur, non est enim cur nos uel cum ijs, quae proxime antecesserunt, temporibus, uel cum aliorum, sine mali illi sint, siue aliquo christiana

Z nē

ne uirtutis gradu præditi, factis actiones nostras expendamus: sed comparemus oportet cum ea sancte agendi formula, nobis diuinitus præscripta: quæ si ob oculos uersabitur, facile cernemus, quam longe ab ea distemus. Procul certe absumus, Patres. Est igitur cur properemus, et ita properemus, ut quod semel aggressi sumus, perficiamus, aspicientes in auctorem, et consummatorem operis, nobis commissi, Christum Iesum. Is quid non attigit, quid non egit, quid non perpeffus est, ut quod ei pater cælestis dedit, opus consummaret? quid illa crucis ara, in qua redemptiois mysterium peractum est, loquitur? quæ mens, qui sensus Christi laborum? quorsum illa uerba, Consummatum est; an non operis, quod susceperat, perfectionem? an non consummationem indicant? Num Christi magistri exæpla, num uoces nos commonent? an commouent potius? certe quidem. Ergo pergamus ad consummationem: et quod operi nostro deest, perficiamus, ac ita quidem, ut, cum nos Episcopos Deus dederit ad opus ministerij in consummationem Sanctorum, tamquam angeli eius, et missi in ministerium propter eos, qui hereditatem capiunt salutis, non modo purgemus, et illuminemus, sed perfectos reddamus eos, qui in custodia nostra fidem traditi sunt. Altera præterea causa est, Patres, quam obrem hoc tertio nos conuenire oportuit, nam ea est satanae fraus; ea deprauata hominum natura, ea mundi illecebria, ut, si quid superioribus nostris sanctionibus communiuimus, in altera eiusdem rei parte uiolari soleat ecclesiæ disciplina institutio, ita ut alio rursus opus sit præsidio, quemadmodum enim fluius ab una parte, aggeribus munitus, in alteram sepe erumpit: itidem usu uenit in sanciendo morum legibus. Si qua igitur parte, uel clero, uel populo superioribus rerum sanctionibus obstructus aditus est ad peccandum: alia tamen inuenitur uia, quam præcludamus oportet hoc nostro synodali studio, quod dum in hoc genere multum esse debet, tum plurimum etiam in eo, quod tertio loco a me propositum, iam breui exponam. Scitis, Patres, quæ superioribus concilijs præscriptum nobis de frequenti sacrificij oblatione, de dignitate ab Episcopo retinenda, de suppellectili, fragilitateq. Episcopali, de pastoralibus officijs, de familiae nostræ institutione, de cleri disciplina, de gregia commissi gubernatione: illa omnia ut acta sunt a nobis fortasse diligenter; sic certè nostrum fuit, et est, eadem exequi uel diligentissime: parum est enim optimo consilio discernere; nisi quod decretum est, sedulo præstetur. nam ut scientia debet esse cum uirtute copulata; sic decretorum constitutio, cum executione in primis coniuncta: alioquin paruum affert utilitatem, uel certe nullam. itaque cum operis nostri suscepti ratio conficiatur, et quasi consletur duabus his partibus legum scilicet optimarum et sanctione, et exequutione: in hac nos fideles esse oportet, in illa prudentes: si prudentiam in sanciendo præstitimus, fidem in exequendo præstemus necesse est; ut et prudentes, et fideles serui inueniamur. Exequutio autem nostra omnis sit oportet, Patres, tum perfecta, tum uera: perfecta quidem, ut decreta omnia, uel ad nos, uel ad alios pertinentia, exequamur: exequamur autem uere, non externa sola specie, sed ea fixa animi deliberatione; ut in ueritate nos ambulantes, et ad Dei gloriam, et ad animarum salutem uberrimum fructum afferamus ex ijs rebus, quas solido agendi studio exequimur. Alioqui si contra quicquam agimus, id quoniam non ulla quasi radice fixum hæret, statim diffuit, statim euanescit. Quare agite, Patres sanctissimi, munus nostrum expleamus, ut, quam debemus; sanctam sollicitudinem, quantum in nobis est, præstemus, tum ad operis nostri inchoatam perfectionem, tum ad omnem ecclesiæ disciplinæ rationem in hac prouincia communiendam, tum ad superiorum nostrorum decretorum leges, easq. uere, atque omnino, exequendas. Spiritus autem Dei habitat in nobis, is spiritus ueritatis, quem in Euangelio, quod modò recitatum est, se Dominus missurum esse promisit, mentibusq. nostris lumen præferat, quo omnes numeris nostri pastorales partes dirigamus in perfectionem et in finem, quo spectamus, Christum Iesum. Cui laus et gloria sempiternis ætatum sæculis. Amen.

O R A T I O

Caroli Cardinalis Tit. S. Prædix, et Archiepiscopi,
habita in prouinciali Concilio IIII.

Vonsque tandem Concilia prouincialia, toties conuocata? quorsum et tot constitutiones, et tot decretorum uincula? Vulgaris uox, Patres sanctissimi, ac sicut ne tacita quidem cogitatione religiosa mentis digna, longeq. a sensu Episcopalis uestri animi aliena, ita hominum, uel impiorum est, ecclesiam Dei oppugnatum, uel christianorum, christianam disciplinam abhorrentium, uel impetitorum, planeq. nescientium, quantas uires habeat frequens synodorum actio, atque usus, uel illorum sane, qui angusto paruoq. animo omnia metiuntur. Porro nobis, Patres, est illud certum, atque exploratum, hominem diuina lege, quasi sapimento uallatum, ut est is tum summa nature imbecillitate, tum immensa cupiditate, sepe labi, sepeq. ab officij semita deflectere; proinde plurimis et concilijs, et institutis, et decretis opus esse; quibus, quasi sanctissimis uinculis, ille adstrictus, a recto cursu non declinet; aut aliquando digressus, iisdem adiutus in uiam salutis redeat. Et, quod caput est, ut salutaris huius conciliorum instituti auctor est cælestis magister Christus Dominus; sic Apostoli eo sepiissime usi, lege etiam sanxerunt, ut bis in annos singulos concilia ab Episcopis haberentur. Quod deinceps et innumerabilibus summorum pontificum sanctionibus, et conciliorum tum œumenicorum, tum prouincialium decretis communitum, et frequenti ecclesiæ usu consuetudineq. diu retentum, eiusmodi fuit; quo aditus patefactus est, non modo ad tradendam, uerum etiam ad perpetuo colendam, perpetuisq. progressionibus augendam, omnem ecclesiasticæ disciplinæ rationem. At uero, ubi

id aliquando intermissum, aut plane omissum est, uix dici potest, quot, quamq. graues calamitates rei christiana, publica importate sint. Prope perierat christiana uita institutio, conciderat penè rerum salutarium usus, nulla fere cleri disciplina, quasq. nullum populi in charitatis officijs studium, prolapsus denique miserabilem in modum erat totus ille, ab euangelij luce dimanans, christianarum uirtutum ornatus. Quid? ij, qui alios in officio continere debebant, maxime ipsi a muneris debiti cura deflecterant. Atqui hæc uel una solum recordatio satis nos comonet, at que adeo commouet, ut, in tuendo synodali, Episcopaliq. conuentuum usu, tantum pietatis, constantisq. diligentia ponamus, quantum sanè uoluntatis, et consilij, ad prodendum posteris optimum institutum, sanctissimi illi uiri adhibuerunt. Sacra præterea œumenica Tridentina synodus, salutare illud institutum salutariter ita renouauit, ut, si minus bis, aut semel saltem singulis annis, quemadmodum illi censuerunt, at certe tertio quoque anno prouinciales synodos et conuocari, et celebrari decreuerit. Id sane uero nos bene iuuante Deo; cum semel, iterum, ac tertio executi sumus, est etiam cur idem perpetuo præstemus. Multa, Patres, nostris superioribus concilijs desunt, ad perfectam illam, quam magnopere expetere debemus, populi christiani disciplinam: alia item in eisdem decreta sunt, quæ communi oportet: alioquin operis, a nobis inchoati, acta fundamenta, breui corruerent: alia item abhinc triennio suborta esse possunt corruptelarum semina, quæ nostra cultura conuolanda sunt, tum uirtutum spinæ succrescentes amputandæ. Hæc tria proposita quidem nobis esse debent: sed illud etiam profecto est, ad quod cum semper, tum maxime in hac quarta prouinciali synodo, omnes cogitationes, consilia, studia, conatusq. nostros dirigi admodum cupimus, et a nobis, totis in Christo uisceribus, expetimus; ut decretis, iam sancitis, quæ adhuc executionis operam a nobis postulât, omnino exequendis, certam, explicatamq. rationem ineamus. Quare cum Tridentinae sanctiones, tum superiorum conciliorum constitutiones in conspectu, tanquam in speculo quodam habentes, diligenter uideamus, quæ in executionis munere officia nostra prætermittunt, quæ ita non præstita sunt, ut sane debeamus, pro gloria Dei, proq. populi, nobis commissi, salute. Iam modo est, Patres, ut hoc ipso loco, tanquam in augustissimo theatro; spectemus illas muneris nostri partes, quas clero, quas populo, quas ecclesijs fidei nostre commissis religiosa sollicitudine debemus. Hoc autem cum semper nobis ob oculos uersari debet, tum certa illa, in nostris, et cleri, et populi moribus sancte conformandis deliberatio, quam salutaris conciliorum actio deposcit, perpetuo a nobis afferenda est; maximeq. hoc ipso tempore, tempore autem iubilæi, acceptabili, et hac die salutis, quam fecit Dominus. Iam populi, cælesti eo dono excitati, in officijs atque exercitationibus pietatis religiosius uersantur; certatimq. christianis uirtutibus operam dant: quinimo; qui in inueterata quadam peccandi consuetudine obdurauerant, suscepta aliqua uita emendatione, animum, penè in malè agendo obfirmatum, ad christianarum uirtutum studium flexerunt. Ergo quid nobis, qui populorum patres, qui medici animarum saluti prospicere debemus, in hac ardentissima, piaq. omnium uoluntate agendum erit? an non in omnes episcopalis officij partes nos excitabimus? an diligentiam nostram acuemus? an in spiritualis uitæ disciplina in dies augenda, inuigilabimus? certè quidem. Hoc ipsum sanè non modo postulare, sed flagitare uidetur expectatio populorum: qui, in fide; cura; nostra conuiescentes, ex nostris his Episcopalibus conuentibus, salutare adiumentum se consecuturos esse sperant, et confidunt quidem certè. quid eorum preces? quid oratio? quid frequentior concursus loquitur? quæ mens? qui sensus? quæ cogitatio illorum? Hic, patres sanctissimi, ante oculos ponite ingentem huius prouinciæ hominum multitudinem, suæ salutis studio flagrantem, nostrisq. monitis uehementius excitatam, tum superioribus diebus, tum hoc potissimum tempore, quo in hac salutarium rerum tractatione nos causa sua uersamus, ubique et in urbibus, et in oppidis, et in ipsis uicis frequentissimam, pietatis exercitationibus deditam. Videte sacerdotes pro nobis ad altaria supplices: uidete uniuersum penè populum, piè deprecantem: uidete uirgines, et uiduas, demissè, ac religiose orantes: uidete innumerabiles homines, sacram communionem sumentes; et alios profusis lacrymis, pio gemitu; iteratisq. uocibus, Dei misericordiam, sanctorumq. patrocina imploantes. Considerate animo hanc unam omnium obsecrationem, atque orationem, summa tacita mentis contentione ad caelos usque emissam. Quousque tandem; Pater cælestis, parturimus; neque adhuc tamen parimus? cogitata optima concipimus; at factis non exprimimus. Tu Domine ad rectè agendum nos uocas, atque excitas; at languescimus: præclare aliquando inchoamus; at non perficimus: cælestes illas coronas, gloriæq. sempiternam expetimus; at labores, crucemq. refugimus. Quo tandem tempore serid agemus? quando uerè adiuti, cursum uitæ rectè tenebimus? Respice summe pater; nos omnes pascuae tuæ, non auro, argento, sed pretioso sanguine filij tui redemptas: Tu nos tanquam pretiosum depositum, horum curæ, fideiq. commisisti; tu hos nobis duces, magistros, medicos, pastores, patres constituisti; ac proinde illis, eorumq. dictis audientes nos esse iussisti: tu rursum, illos, ut pote de animabus nostris rationem aliquando reddituros, pro nobis inuigilare noluisse: da, quæsumus, illis; iam causa nostra in Concilio congressis, de salute nostra sollicitis, remq. nostram agentibus, ut te nunquam spectent; non sua, sed quæ IESU CHRISTI sunt, querant; ac suæ et nostræ saluti seruiant: præfer lumen mentibus eorum; ac dirige uoluntates et ad salutaria consilia suscipienda, et ad dandam nobis, plebi tuæ, scientiam salutis, et ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. Sicq. illi sancte agendo, et nos eisdem obediendo, omnes ad cælestem patriam, ad quam uocati sumus, adiutrice tuæ gratia, perueniamus. Hæc, Patres, populi, fidei nostræ commissi, a Deo supplices petunt: hæc eadem rursus nobis proponamus; hæc assidua, paternaq. sollicitudine meditetur, atque procuremus. Hæc sunt animæ, quarum salutem Deus ut procuraret, non angelum,

non archangelum, sed unicum filium CHRISTVM IESVM misit: qui hinc in colum abiens, quam diligentissime earum curam beato Petro, commendauit his, tertio repetitis, uerbis: Simon Ioannis, diligis me plus his? pascere oues meas. Qua uerborum formula etiam unicuique nostrum, qui in sollicitudinis partem uocati sumus, optimam pascendi rationem prescripsit; et charitatem maxime, muneris nostri magistrum, docuit: quam populis, in curam nostram traditis, et frequenti uerbi Dei praedicatione, et salutari sacramentorum administratione, et uita sanctissima exemplis, et episcopali eleemosynarum liberalitate, et sollicita oratione, et missa sacri crebra oblatione, et diuinorum officiorum cultu, et precibus assiduis, et paternis monitis, et pastoralibus correctionibus, et conciliaribus sanctionibus, et omni deniq. officio, cura, perenni, per nos praestari uoluit. Videte igitur, Patres, curam, sollicitudinem, et uigilantiam nostram; quae in grege tanta adhibenda est, quantam sane maximam charitatem CHRISTO deberi, omnes prostitemur. Si diligis me, inquit; pascere oues meas. Hoc sane illustrius uera erga illum dilectionis testimonium datur, quod manus in omni gregis pascendi ratione studium; operaq. collocatur. Certè si CHRISTVM, ut debemus, diligimus; si CHRISTI gloria seruimus; si CHRISTI regni propagationem cupimus; si CHRISTO gratificari uolumus; id praestantissima erga gregem, nobis commissum, charitate, non declarare solum, sed factis comprobare nos oportet. Id sane praestabimus, Patres, si non laboribus deterriti, non difficultatibus labefacti, non sathanæ aduersarij colluctatione fracti, ab instituti operis cursu nunquam desistemus: sed diuini amoris igne accensi, omni uirtutum episcopali studio, eò cum semper tum in conciliaribus actionibus progredi contendemus, ut populum, nobis commissum, et purgemus, et illustremus, et perficiamus; hisq. perpetuis progressionum laboribus introducamus in tabernacula caelestia: idq. munere, et gratia CHRISTI Domini: cui gloria sempiternis atati saeculis. Amen.

O R A T I O

Caroli Cardinalis Tit. S. Praxedis, et Archiepiscopi,
habita in prouinciali Concilio V.

AM ex euangelio, quod modo audistis, Patres Reuerendissimi, optime intelligitis, apostolos à Christo Domino conuocatos, et ad praedicationem regni caelestis missos esse cum potestate sanandi morbos, depellendiq. demones. Sunt etiam nobis ex euangelica illa commemoratione perspecta eius apostolica legationis, apostoliciq. officij leges, quae diuina sapientia praescripta, rursusq. cognitum studium, quod summum in illis exequendis Apostoli magna cum omnium admiratione praestiterunt. Cum autem hoc ipso tempore Clerus, populusq. hic Mediolanensis uos, qui apostolorum successores estis, ex legibus, Christi Domini spiritu in sacro Tridentino concilio decretis, conuocatos, una mecum ad concilium prouinciale quintum concelebrandum conuenisse cernit: is modo illius apostolicae conuocationis, et legationis, quae euangelicis uerbis commemorata est, quasi speciem quandam, ob oculos propositam, intuetur. Christus enim Dominus cum uideret eo tempore turbas, tamquam oues sine pastore, hinc atque illuc uagantes, uariq. disiectas, ac multiplici morborum genere affectas; earum statum pietatis uisceribus miseratus, non satis habuit, se uicos, oppida, omniaq. loca finitima et praedicatione, et sanando peragrare: sed in tanta hominum, undique confluentium, multitudine uoluit etiam alios euangelicae praedicationis, ac morborum curationis socios adhibere. Discipulos igitur orare iussit: duodecim apostolos conuocauit, eosdemq. misit ad illa munera exequenda. Nunc itidem is, qui ab ecclesia suae cura et custodia oculos nunquam deiecit. Erunt, inquit, oculi mei ibi semper, cum e summo caelo, tamquam ex altissima specula, prouincia nostram Mediolanensem, praesertim superiorum annorum pestilentia multis partibus uexatam, misereq. afflictam cernebat, non tam hominum interitum, quam spiritualium rerum detrimentis, atque damnis, quae multa inde consecuta sunt, in tanta iactura illam misericordiae oculis respexit, ac nos, euangelij sui ministros, excitauit, et ad sanctas orationes, precesq. concelebrandas, et ad procuranda synodalibus episcopalibusq. laboribus remedia. Adfuitis, patres sanctissimi, religiosae orationi, quam sine intermissione, hoc sacro loco, in conspectu sacrosancti Clauis Iesu Christi Domini habuimus, ut spiritus sancti lumen imploraremus, quo adiuti, prouincia nostra bene gerenda rationem iniremus, spiritualiaq. damna instauraremus: ob eam ipsam causam, nullus uicus, nullum oppidum, nulla urbs in prouincia est, quae ad preces, et ad penitentiae, sacraeq. Eucharistiae Sacramentum, et ad alia pietatis christiana studia, atque officia excitata non sit uehementer. Iam uero, Patres, hodie, eodem Domini spiritu duces, conuocati, hoc loco adsumus, ut et eidem precationum officio, et alijs synodalibus actionibus operam ministeriumq. nostrum praestemus. Sperandumq. est, Christum Dominum tum preces nostras exauditurum: dixit enim, Si duo ex uobis consenserint super terram de omni re, quamcumque petierint, fiet illis: ita etiam nobis, in salutari hac tractatione uersantibus adfuturum. Vbi, inquit, fuerint, duo uel tres congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum. Omnis porro haec concilij prouincialis actio formam illam, ut diximus, exhibet apostolicae missionis, et legationis. Dum enim nostras, nostrarumq. ecclesiarum res inter nos mutua charitate conferimus, dum de castissimo diuinorum officiorum cultu disquirimus, dum de cleri, populiq. disciplina inuestigamus, dum et nostrorum, et apostolicae uisitationis in primis decretorum executionem inspicimus, dum rerum multarum collapsam pene institutionem ob oculos ponimus, dum de instaurati-

onis modo consultamus, dum constitutiones alias, ad damna resarcienda recte accommodatas, spiritu sancto auctore, consicere studemus, uniuersa haec uia, et ratio eo spectat, ut istis adiumentis, quae a Deo existunt, mens nostra illustretur, charitas in nobis inflammetur, animarum zelus in cordibus nostris exardescat, animorum nostrorum episcopalia illa uis, et ardor magis, atque magis incendatur, et quasi nouus quidam spiritus in nobis, qui decretorum prouincialium uirtute, et auctoritate munimur, excitetur uehementius ad improbos omnes spiritus depellendos, ad uitiorum pestem propulsandam, ad sanandas spirituales agitudines, ad afferendum denique populis, cura nostra commissis, omnem curationem. O salutare episcopali conciliorum labores. Adest nobis Christus Dominus: actionum uestrarum dux est spiritus sanctus: uos morum magistri, uos populorum moderatores, uos sanctarum legum auctores. Sapientia uestra christiana disciplina ratio omnis instauratur; prudentia controversiae sedantur; charitate dissidia tolluntur; studio eriguntur manus remissa; uirtute genua dissoluta roborantur, animisq. uires adduntur. Quid multis? haec conciliorum actio nos ipsos, qui doctoris officio fungimur, qui ecclesiae medici sumus; docet, instruit, reficit, recreat, exsuscitat. Quam misera igitur superiora tempora, quibus tamdiu intermissa sunt multis partibus, penes antiquata concilia prouincialia, et synodi diocesana neglecta. Quo factum est, ut multiplex malorum, quasi sylua extiterit; basilica inculta, ornamenta suppellectilis ecclesiasticae pene nulla, caeremoniarum ritus, et usus uix cognitus, diuinorum officiorum ratio pene perturbata, chori disciplina rescissa, functionum ecclesiasticarum munera contempta, et spreta, stationes sacerdotales, clericalesq. desertae, omnia demum disciplina officia abiecta, ac pene deposita, populi praeterea institutio deprauata, morum corruptela undique oborta, festorum dierum ueneratio multis peccatis uiolata, sacrorum locorum cultus multis partibus lesus, sacerdotalis ordinis dignitas pro nihilo habita, et cuncta demum ad eum statum deducta, ut lacrymis, luctu, commiserationeq. digna essent. Vidimus nos, uidimus prouincia nostrae faciem deformatam, nec plane à collacrymabili illo templi Hierosolymitani aspectu dissimilem: cum scilicet uastatis, et dirutis ab Anthioco rebus omnibus, fortissimus dux Iudas Machabeus templi illius cultum euersum, altare uiolatum, ianuas exustas, et omnia percussa, ac prostrata aspexit: scissisq. uestimentis, capite cineribus asperso, suspirijs, gemitu, luctuosissimisq. uocibus, incredibilem uim lacrymarum in tantis augustissimi templi ruinis profudit. Gratias tibi agimus, optime Deus, cuius diuino munere Tridentinum Concilium miseris his temporibus celebratum est; unde praeter alia, quae reipublica christiana adiumenta subministrata sunt, restitutus est tandem salutaris ille usus synodi, et diocesanae, et prouincialis: cuius institutum auxiliame tua diuina gratia ita suscepimus, ut hodierno die ex Tridentinae sanctionis praescripto iam quinti prouincialis concilij initium faciamus. Non est igitur, Patres, cur nostra hac concione concilij prouincialis necessarium usum, dignitatem, fructus uberrimos, explicemus. Vos ipsi intelligitis sacrosanctam aecumenicam illius concilij auctoritatem, qua nobis insum est, prouinciale concilium tertio saltem quoque anno conuocari: uos ipsi optime meministis, per nos de uestro consilio, et assensu, iam certam diem concilij nostri prouincialis praestitam, perpetuamq. illius indictionem deinceps decreto prouinciali esse communitam. Est uero cur, unde digressi sumus, ad euangelicam commemorationem redeamus, quae tota non solum huius nostri episcopalis congressus, conuentusq. rationem, sed etiam munera, et officia, quae in eo praestare, aut certe spectare debemus, significare, et declarare uidetur. Primum igitur uideamus, Patres, cur Christus Dominus, cum singulos Apostolos ad apostolicae legationis munera instruere, ac mittere posset, omnes simul eam ob causam conuocauit. Qua ex re perspicuum nobis fiet, quare iam ab initio fere nascentis ecclesiae institutum sit, episcopos prouinciae ad Metropolitanum conuenire, prouinciales leges sancire, sancitas, ab omnibus, qui eiusdem prouinciae sunt, suscipi, ac seruari. Vna uero praeter ceteras causa est, ut, qui in uarias, diuersasq. mundi partes ad Euangelij propagationem mittebantur, eorum omnium et una esset doctrina, et unum apostolicum munus, et una apostolicae uita ratio. Quae sane res docet, eiusdem prouinciae episcopos, quamuis distinctis, diuersisq. diocesibus praesint, eodem tamen unius prouinciae quasi nunculo deuinctos, una etiam, eademq. disciplina ecclesiasticae ratione, eidem praescriptis legibus, ac morum regulis fideles, sibi commissos, ad uiam salutis dirigere debere. Id sane ostendunt, atque adeo iubent, sanctissimorum patrum sanctiones, et conciliorum canones, quibus hoc de genere praeter alia illud cautum est, ut ecclesiasticis institutis metropolitanae ecclesiae se se reliquae prouinciales diocesae conforment. Ex hac porro coniunctione, concordiaq. sollicitudine, et coniunctissimo studio maxima commoda, maximaq. adiumenta proficiuntur, non solum ad facilem ecclesiae commissae gubernationem, sed etiam ad omnem populorum in uia Domini progressionem. Hinc enim firmissimum uniuersiusque instituti praesidium, hinc rituum ecclesiasticorum, sanctarumq. consuetudinum perennis conseruatio, hinc disciplina omnis robur perpetuum, hinc rerum salutarium sanctissimum firmamentum, hinc prompta omnium, paratissimaq. ad obediendum uoluntas, hinc praecleara illa bene agendi, recteq. exequendi contentio, et religiosa emulatio. At uero ubi contra res agitur: uix dici potest, quanta inde incommoda, quam multa difficultates emanent. Vos conscij estis, patres, quam uera sint, quae narramus: sed aliqua ex parte ob oculos ea proponamus. Si quis uestrum est, qui in oratione frequens sit, caelestium contemplationum studiosus, in episcopali ecclesiae statione assiduus, episcopali item officijs, studijs, et laboribus totus addictus, abstinentiae, ac ieiunio deditus, hospitalis, pauperum, uiduarum, pupillarum uere pater, et pastor, piorumq. locorum patronus, et sanctorum institutorum sollicitus auctor: rursusq. si alius eiusdem prouinciae Episcopus haec omnia uel remisse agit, uel negligit, uel

quod grauius est, contra facit, uel ab alio Episcopo diligenter acta, minus commendat; certe omnia inde incommode accidunt non sine grauisimo detrimento. Sed locus hic est, Patres, ut accendamus nos ipsos, si attentius res ipsam spectamus. Ille, qui optimi pastoris regulas sibi proposuit, praedicationis munus ad Tridentini Concilij praescriptum perpetuo exequitur. Iste, qui dignitatis episcopalis amplitudinem, non labores, censum, non onus, uita otium, non perpetuam illam sollicitudinem, multis curis implicitam, in animo sibi constituit, uel raro, uel fortasse nunquam uerbi Dei pabulum populo ministrat. Ille synodum dioecesanam anniuersariam de more celebrat: hic ne statas quidem clericorum et sacerdotum congregationes habet, ne dum synodum conuocat: ille uisitationem dioecesanam perenni studio obire contendit: hic gregis sui uultum neque agnoscit, nec uerout ab ouibus agnoscatur, paterna id charitate studet: ille nihil non agit, nihil non attingit, ut morum corruptelas eripiat, ut uicia et peccata corrigat, atque emendet, et quoscumque aberrantes ad uiam salutis reuocet: hic populari opinione cum omnia metiatur, hominibus placere uult, peccata hominum dissimulat, saepeq. causam praebet, quamobrem complures a recta defleant. At uigilantis episcopi sollicitudo in eo etiam uersatur, ut ecclesiarum cultus splendescat; basilicae facta, tecta sint, omni apparatu instructa, omni ornatu, et pretioso opere illustres, in omnes partes eluceant; diuinorum officiorum pietas floreat; caeremoniarum ritus excolatur; chori instructio omnis non modo retineatur, sed plane augeatur; clerus ad sacras doctrinas erudiat, in clericali uita officijs contineatur; sanctissimis legibus, edictis, institutionibus deuinctus, non modo a flagitijs alienus, sed ab omni suspitione integer, purusq. conseruetur. Quam dissimilis uero remissi, negligentisq. pastoris, ac sibi indulgentis ratio, ac forma sit, uos ipsi uidetis. Nulla in eius clero fere disciplina, nulla populi institutio, nulla ecclesiarum instauratio, omnia denique, quae undique praecelara episcopali cura splendescere deberent, in situ, et squallore prope iacent. His tam diuersis studijs, Patres, tantum abest, ut qui accenso studio ad optima quaeque ferebatur, eius industria, et sollicitudo uehementius inflammetur, ut aliquando pene restringatur: sicq. sancta illa emulatio, quae tantopere nobis episcopis expetenda est, et ualet plurimum ad omnem disciplinae propagationem, nulla sit. Accedit etiam aliud in commodum, idq. maximum, quod perspecta hac dissimili pastorum cura, populi episcopi uigilantis dioecesi subiecti, in obediendo contumaciores, et difficiliiores fiunt, pastore, et patri suo detrahunt; eius benefacta saepe iniquius insectantur; monita non audiunt; et, ut est hominum genus procliuē ad quaerendas excusationes in peccatis, alterius remissione, et nimia indulgentia abutuntur ad contumacia sua, et culpa omnis patrociniū. Tanta igitur damna, ac detrimenta rei christianae importari perspiciamus ex illo dissimili spiritu, quem in pastoribus unum, uno charitatis uinculo coniunctum, unoq. sollicitudinis studio incitatum, Christus Dominus esse uoluit. Ad hoc nos Episcopus is instruit, cum apostolis in unum conuocatis, legationem praedicationis Euangelicae, et aegritudinum curationem hodierno euangelio committit, et certas eis uniuersis regulas apostolici illius muneris praescribit. Quamobrem persuasum iam habeamus, Reuerendissimi Patres, non mediocrem utilitatem huius prouincialis Concilij Quinti tractatione nos prouincia nostra, Deo in primis iuuante, allaturos esse, si certam rationem exploratamq. uiam plane iam nunc tandem inierimus, ut coniunctissimis animis, concordissima uoluntate, pari studio, equali zelo, tamquam uno pastorali, episcopaliq. spiritu omnes in eam perpetuam curam incumbamus, ut praescriptas et nobis, et clero, et populo, prouinciaq. nostrae leges, instituta, disciplinamq. omnem exequamur. At tu, Domine Deus omnipotens, qui iussisti, seniores septuaginta de populo à Moysse conuocari ad ostium tabernaculi sederis; illisq. eodem loco commorantibus, adesse, atque unum, eundemq. spiritum largiri dignatus es; quiq. apostolis tuis, in uno loco congregatis, spiritum sanctum tuum misisti, eorum mentes illuminasti, corda usque adeo accendisti, ut incredibili ardore inflammati, cum se diuinae praedicationis legatos agnoscerent, uno ardentissimo studio, iisdem apostolicae disciplinae institutis, toto terrarum orbe, illa legatione tam admirabiliter perfuncti sint: nobis hodie, nomine tuo in unum conuocatis, adesto quaesumus: mentes nostras diuini tui luminis splendore illustra, bonitate sone, sapientia rege, moderare, atque effice, ut nos uno consilio, iisdem uigilantia officijs, iisdem monitis, iisdem exemplis, legationis nostrae etiam munera atque officia exequamur, et ita salutariter exequamur, ut tandem nos, et fideles prouincia nostrae, unum in te effecti, sempiterna illa gloria in te uno Deo perfruamur. Amē.

F I N I S.

A C T O R V M

S. E C C L E S I A E

MEDIOLANENSIS

Pars I I.

S Y N O D I D I O E C E S A N A E

I N S T R U C T I O N E S V A R I A E.

SYNODVS DIOECESANA MEDIOLANENSIS I.

*Carolo Borromæo S. R. E. Cardinale Tit. S. Praxedis
et Archiepiscopo Mediolani
habita*

Anno a Chr. nat. M. D. LXIV. mense Augusto.

VM. primum ad ecclesiæ Mediolanensis gubernacula Carolus Borromæus S. R. E. Cardinalis, Dei et apostolicæ sedis gratia, uocatus est: iam tum sibi in statione et uigilia archiepiscopali perpetuo manendum esse, fixa animi deliberatione constituit. Et quoniam eo tempore à summi Pontificis, Pij Quarti, auunculi sui, qui eum publicis christianæ Reip. negotijs interesse, & grauiissimo officio, ac muneri præesse uoluit, latere discedere non potuit; gregis commissi charitate, et illa sui religiosi animi incitatione inflammatus, in eam rem incubuit omni studio, ut, cum præsens ipse tunc non posset, alicuius spectati, et probati uiri uicaria opera, et diligentia ecclesiam suam administraret. Itaque iam diu sollicitus, quem potissimum in magna bonorum uirorum paucitate deligeret, cui id onus committeret, atque in cuius fide, ac uirtute tranquillo animo conquiesceret: tandem Tridentino Concilio, cuius exitus multis de causis expectandus fuit, absoluto, quem summa cura conquieserat, Deo bene iuante, inuenit. Is uero fuit Nicolaus Ormanettus, Protototarius Apostolicus, uir prudentia, integritateq. præstans, et homo in primis antiquæ disciplinæ usu peritus, atque in uicarij muneris administratione multum, sæpeq. uersatus. Hunc nactus Cardinalis, et Archiepiscopus, Vicarium suum in urbe, diœcesiq. Mediolanensi uniuersa, summa auctoritate creauit. Ormanettus autem, eo suscepto onere, ut Archiepiscopi iussa mandataq. recte exequeretur, cum cetera, cleri, populiq. institutioni, & moribus christianis accommodata, ad illius præscriptum prudenter egit, tum maxime sacrosancta decreta Tridentina ad usum perducere studuit. Quamobrem Synodum diœcesanam, ut eo Tridentino Concilio iussum est, Archiepiscopi mandato et auctoritate conuocauit: sessionibusq. tribus absoluit, quibus hæc gesta, actaq. sunt.

SESSIO I.

PRIMO, precibus peroratis, ceterisq. rite actis ad pontificalis libri præscriptum, litteræ Apostolicæ, à summo Pontifice Pio Quarto editæ de confirmatione, & interpretatione sacri Concilij Tridentini, in frequentissima synodo de loco superiore lectæ sunt summa omnium attentione.

Decretum item Tridentinum, quod in sessione xxiv. cap. i. extat, de eodem loco pronunciatum fuit.

Decretum accessit Vicarij Ormanetti de synodo diœcesana inchoanda, et in singulos annos habenda ex auctoritate eiusdem Tridentini Concilij.

Postea decretum euulgatum est, ac de libro recitatum, quod est in illo ipso Concilio, sessione xxv. cap. i. de recipiendis Tridentinis decretis, ac de fide profitenda. Quibus decretis recitatis atque promulgatis, clerus uniuersus, qui præsens aderat, fidei professionem præstitit ad præscriptum.

SESSIO II.

DIE postero, qui fuit i. Cal. Septembris, sessio altera habita est non mane, sed hora circiter decima nona. Cuius sessionis initio rite facta ex præscripto statarum cerimoniarum, gesta hæc sunt.

Lectum

LECTUM est de loco superiore decretum Tridentinum, sessione xxv. cap. x. de iudici-
bus, quibus causæ delegandæ sunt. Quo
decreto recitato, Iudices Vicarij iussu, or-
dine nominati sunt: de quibus synodus
duodecim delegit.

Deinde pronunciato publice decreto Tri-
dentino de examinato:ibus, multi nomi-
nati propofiti fuerunt, quos octo syno-
dus probauit suffragijs per schedulam oc-
culte latis. Postea examinatores proba-
ti iusturandū præstiterunt ex illo decreto.

His peractis cum aduersaferet, sessio hæc
dimissa est, et sequens indicta ad horam
matutinam.

S E S S I O III.

PRIDIE calendas Septēbris sessio III.
acta est summo mane, primum Missa ce-
lebrata, et precibus rite adhibitis: post
promulgata, et recitata publice fuerunt,
decreta Tridentina, quæ præcipue perti-
nebant ad fundamenta iacienda discipli-
næ, et correctionis morum. Atque hæc
quidem sunt, quæ infra mox ordine no-
tantur.

Decretum de Seminario sess. xxiv. cap.
xix.

Decreta duo de uita, et honestate clero-
rum, unum in sess. xiv. cap. vi. alterum
in sess. xxii. cap. i.

Decretum de dignitatibus ecclesiasticis, sess.
xxiv. cap. xii.

Decretum de vestitu, capite eodem.

Decretum de sacerdotibus illiteratis. sess.
xxi. cap. vi.

Decretum contra concubinos. sess. xxv.
cap. xiv.

Decretum de filijs sacerdotum. sessione ea-
dem cap. xv.

Decreta duo de residentia, unum in sess. vi.
cap. i. alterum in sess. xxiii. cap. i.

Decretum de multitudine beneficiorum.
sess. xxiv. cap. xvii.

Decreta duo de prædicatione, alterum in
sessione v. cap. i. alterum in sess. xxiv.
cap. iv.

Decretum de purgatorio sess. xxv. cap. i.

Decretum de inuocatione, & ueneratione
sanctorum. sess. xxii.

Decretum de euitandis in celebratione Mis-

se. sess. xxii.

Decretum de legatis pijs. sess. xxv. cap. iv.
His decretis ordine euulgatis, ac recitatis,
P. Benedictus Palmius societatis Iesuita-
rum præclarum sermonem habuit de resi-
dentia, et disciplina cleri. Atque hæc qui-
dem mane acta sunt.

Pomeridiana autem sessio eius diei, hora cir-
citer decima nona incepit: in qua gesta
sunt hæc.

Recitatum est publice decretum de confes-
sarijs examinandis. sess. xxiv. cap. xv.

Decretum ita de frugalitate clericali, et di-
spensatione bonorum ecclesiasticorum.
sess. xxv. cap. i.

Decretum de locationibus bonorum eccle-
siasticorum. sess. xxv. cap. xi.

Decretum de uisitatione. sess. xxiv. cap. x.

Decretum de usurpantibus bona ecclesiasti-
ca. sess. xxii. cap. xi.

Decretum contra questuarios sess. xxii. cap. ix.

Decretum de imponenda poenitentia, pecca-
torū grauitati cōgruente. sess. xiv. cap. viii.

Decretum de operibus satisfactionis. sess.
xiv. cap. ix.

Decretum de operibus satisfactionis sess.
xiv. cap. ix.

Decretum contra publice peccantes. sess.
xxiv. cap. xxi.

Decretum de hospitalitate. sess. xxv. cap. ix.

Hic R. D. Ormanettus Vicarius, ut uir erat
prudēs, et in primis antique discipline ma-
gister, grauissimum sermonem habuit eum
de cleri institutione, tum de Tridentinis
decretis uniuersis, quæ aut lecta, aut præ-
poris angustia essent omissa, plane excque-
dis, atque in omnem usum inducendis.

Id quo studiosius fieret, decreto iussit, uniuersos,
singulosq. ecclesiasticos homines, Cō-
cilij Tridentini uolumen sibi comparare,
habere, legereq. accurate: atque adeo in
primis eius decreta exequi. Poenam præ-
terea grauissimam fanciuit contra eos, qui
secus, quam eo decreto cautum esset, fe-
cissent.

Persecutus est etiam alio disertissimo sermo-
ne Palmius Iesuita omnem Tridentini Cō-
cilij disciplinam.

Post de libro Pontificali publice lectæ sunt
clero frequētissimo statæ illæ monitiones.
Quibus lectis rite absoluta, et dimissa sy-
nodus est processione solemnī.

SYNODVS

SYNODVS DIOECESANA
II.

MEDIOLANENSIS.

*Quam Illustrissimus et Reuerendissimus Carolus Borromeus S. R. E.
Presbyter Cardinalis, Tit. S. Praxedis,*

*Dei et Apostolica Sedis gratia Archiepiscopus
Mediolani,*

Habuit anno M. D. LXIIX. die IIII. Augusti.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDVAE TRINITATIS

Patris, et Filij, et Spiritus sancti. Amen.

V Christiana pietas in urbe, et diocesi nostra non conseruetur solum, sed augeatur etiam ijs maxime uirtutibus, quibus Iesus Christus, Dominus noster ab ijs, qui diuino se cultui dederunt, et augeant, et cōseruari uoluit, uitæ innocentia, moribus sanctissimis, et castissimo cultu: illud nos cum omni æquitate coniunctum esse censuimus, ut Mediolanensis hæc nostra Ecclesia, quemadmodum ex sancti Ambrosij institutione proprijs, et quibusdam certis ritibus, moribusq. utitur; ita una cum ijs, quæ prouinciali Concilio a nobis iam sancita sunt, præcipuas Synodales constitutiones haberet, quibus omnibus, uti par est, sese conformando uniuersus huius urbis, diocesisq. nostræ clerus et in diuino cultu, et in ueræ clericalis uirtutis disciplina se pie, sancteq. exerceret. Sed quoniam nondum uisitationem omnem absoluimus, neque per occupationes, quibus multis, ijsq. grauissimis in hoc pastoralis curæ munere distinemur, alia item multa consequi potuimus, quæ ad illas ipsas conficiendas usui erant necessario; id propterea præstare minime nobis licuit, quod uel maxime cupiebamus, et optabamus quidem certe. Sumus tamen eo animo, eaq. mente, id quod etiam nos ualde curabimus, ut, si uita nobis suppetet, proximo sequenti anno, cum primum aliam Synodum habebimus, id ipsum Dei in primis ope, atque auxilio perficiamus cum ad animarum salutem, tum ad diuini cultus, christianæq. pietatis amplificationem. Interea uero hac ipsa nostra diocæsana Synodo primum quæcunque ad Dei omnipotentis cultum, et ad clericorum mores, uitamq. conformandam, prouinciali Concilio, a nobis Coepiscoporum nostrorum assensu constituta sunt; ea uobis, qui huc in Synodum conuenistis, legi et recitari uoluimus; quo illa sæpius repetita, diligentiusq. animis, et mentibus uestris impressa, omnia, ut certe debetis, quo maximo potestis studio, inuiolate, sancteq. obseruetis. Reliqua uero, quæ hoc ipso diocæsano conuentu, a nobis, Tridentini etiam Concilij iussu, moreq. maiorum habito, decernenda et promulganda censuimus, pauca ea quidem sunt, quæ partim ad quarundam prouincialium nostrarum cōstitutionum explicationem, partim ad tollendos quosdam morum errores, habitu prauo introductos, pertinent. Date igitur operam, ut cum hæc ipsa decreta, quæ uobis iam edicimus, promulgamus, atque sancimus, tum illas etiam prouinciales constitutiones omnes in usum et consuetudinem uestram, eorumq. omnium, qui uestre curæ commissi sunt, inducatis; cumq. animarum pastores sitis, et angeli, in luce omnium ita agere studeatis, Iesu Christo Domino ministrantes, ut qui uestram in Ecclesia conuersionem, uestraq. bona opera uiderint, glorificent Deum et patrem Iesu Christi, cui gloria sit et laus sempiternis ætatum sæculis. Amen.

DECRETA

DECRETA EDITA
IN SYNODO DIOECESANA
secunda Mediolanensi.

Decretum I.

Divina res est sacerdotij administratio, cui si tales praesciuntur, qui illud vite sanctitate, doctrina, fide, et prudentia suslinere possint; tanta, tamq. salutariis populo fideli utilitas existere solet, ut omni pietatis studio, totiq. animo, et mente supplicii id sit a Deo Opt. Max. precandum. quamobrem ut ieiunijs, ex sancti spiritus doctrina in Ecclesia Dei institutis per quatuor anni tempora quibus ordinis sacramento initiantur, qui in Dei cultum tradere se nolunt, supplicationes etiam adiungantur, quibus, ac reliquis item pietatis officijs id Dei ope, atque auxilio consequamur, ut optimos in Ecclesia habeamus ministros: illud nos parochis nostris omnibus et urbanis, et dioecesanis iubemus, ut proximo dominico die, ante stata illa quatuor ieiunij tempora, in sua quisque parochiali Ecclesia, supplicationes, litaniasq. vel intus habeat, vel ijs solemnibus ritu dicendis, prosequente populo, Ecclesiam foris obreat; quo magis multiplicatis precibus, Sanctorumq. auxilio implorato, tum nos in eo sacrae administrationis munere adiuti, ecclesiasticos ordines in illos conferamus, qui ad eam ordinum dignitatem, potestateq. recte, et cum Ecclesia utilitate gerendam aptiores erunt; tum illi etiam ipsi, qui sacris primum initiandi sunt, aut ad ulteriores ordinis gradus progressuri, ita a reliquo populo segregati, virtutum quasi gradibus progredientes, pie, atque adeo sancte in eo omnium longe maximo, et praestantissimo sacerdotij ministerio demum se exercent, quemadmodum decet ministros mysteriorum Dei.

Decretum II.

Vrbanius Quartus, et Clemens Quintus Summi Pontifices, unus litteris editis, alter Concilio Vicinensi, Indulgentias multas ijs concessit, qui et in celebritate Corporis Iesu Christi Domini, et singulis septem illis diebus, proxime sequentibus, ad Ecclesias commenerint, divinisq. officijs interfuerint. Nos cum maximopere cupiamus, atque optemus, populum fidei, curaq. nostra commissum, summo illo Indulgentiarum beneficio, pie ac sancte frui posse; neque id ipsum facile illum assequi videamus, nisi de Corpore Domini matutinum officium interdum dicatur; ob eam causam decernimus, ac statuimus, in omnibus et singulis Ecclesiis tum urbanis tum dioecesanis, quae collegiatæ Ecclesiae sunt, matutinum officium, praeter alias canonicas horas, non solum festo ipso die, Corporis Domini, verum etiam singulis deinceps septem diebus interdum dici. Vt autem multis incommodis occurratur, quae ex eo facile existerent si ita sero ha-

rum canonicarum horarum officia praestarentur, ut sub noctem praestari oporteret; idcirco iubemus, his ipsis octo diebus, completorii officium, Matutinumq. deinceps ita dici; ut omne hoc officium ante solis occasum plane absolutum sit.

In reliquis Ecclesiis, ubi ijs ipsis octo diebus, Corporis Domini celebritati dicatis, Completorium solum, non Matutinum officium dicitur; hac ipsa Completorii hora, antequam sol occidat, iudem absoluantur.

Decretum III.

In multis ijs, quae ab sancta Dei Ecclesia pie instituta, temporum nitio sunt in nostra hac urbe, et dioecesi antiquata; litaniae maiores sunt, quas Summus Pontifex, et sanctissimus vir, Gregorius primus iustissima quidem causa, sancte instituit, atque in universa Christiana republica vij. Cal. Maij. qui dies sancto Evangelista Marco dicatus est, eas agi, ac celebrari voluit. Illarum primum usum, in hac nostra Mediolanensi Ecclesia semel introductum, ac diu a maioribus nostris sancte servatum, quibusdam etiam certis statutis eo nomine Ecclesiis, in quibus festo illo sancti Marci die, et stationes essent, et supplicationes haberentur; eum his temporibus cum pene ita intermissum videamus, ut nullum pristinae institutionis uestigium appareat; nos propterea, qui pro cura pastoralis, quam gerimus, auidi, atque appetentes sumus omnis pij instituti in urbe, ac dioecesi nostra retinendi non solum, sed etiam restituendi, et quantum in nobis est amplificandi, illud edicimus, ac iubemus, ut festo eo D. Marci die signo campanae dato, clerus secularis urbanus, qui litanias minores obire solet, ac debet, is uniuersus superpelliceis, et alijs solitis in hoc munere obeundo ornamentis indutus, id quod in ceteris supplicationibus moris est, ad Metropolitanam nostram Ecclesiam conveniat, unde profectus post Missae sacrificium, solemnibus ritu, sanctisq. precibus ad stas eas Ecclesias procedat, quae antiqui auctoris Beroldi libro descriptae sunt; hocq. processionis officio perfunctus, ad eam ipsam Metropolitanam Ecclesiam ordine redeat.

Qui vero sacerdotes eo ipso D. Marci die, nonnullis in Ecclesiis extra Portam Romanam fines, supplicationes quasdam habere solebant, ijs abrogatis, ad has solennes obeundas, quas in pristinum statum restituimus, conveniant, ita ut ceteri omnes.

Clerus autem dioecesanus, in ea quisque Ecclesia, in quam ob litanias minores convenire solet, frequens ad sit ad hoc obeundum christiana pietatis officium; ceteraq., ut in illis solet, in his etiam praestet ea intimi animi pietate religiosiq. precationibus, quibus Deus Opt. Max. placatus, tum in rebus aduersis hunc populum adiuuet, tum maxime ab ijs calamitatibus, ijsq. arumnis perpetuo conseruet, quarum causa ille supplicationes insbituta primum sunt. Volumus autem a parochis, die dominico, qui festum die sancti Marci praecedit, fideles admoneri pie ac diligenter, ut ad has litanias ipsi frequentes accedant.

De-

Decretum IIII.

Dies festus sancti Thomae Aquinatis, qui incidit in Nonas Martij, quo tempore quadragesime ieiunium agitur, ut ritu Ambrosiano, in ita aliqua ratione, pie ac sancte celebrari possit, quemadmodum S. D. N. Pij Quinti Pontificis Maximi constitutione iussum est, eo die celebretur, quem certum nostro Calendario quotannis praescribimus; eiusq. celebritas ita agatur, et officium dicatur, quemadmodum de reliquis quatuor Ecclesiae Doctoribus, ritu Ambrosiano no dici solet.

Cathedra item sancti Petri Apostoli, qua primum Roma sedit, quae ex veteri Ecclesia instituta xv. Cal. Februarij celebrari solebat, intermissa iam diu, quoniam a Paulo Quarto Pontifice Max. sancte renouata est, in hac nostra et urbe, et dioecesi celebretur eo ipso die quotannis ex Calendarij nostri ratione.

Decretum V.

Cum officij Ambrosiani rationem, ac normam uel antiquissimam esse constet, quam ab ipso sancto Ambrosio institutam ac praescriptam, sanctus Eugenius, Episcopus, omni et doctrinae et pietatis ratione retineri studuit, ut etiam conseruata est perpetuo catholicae Ecclesiae consensu; nos propterea, qui Dei, et apostolicae Sedis gratia Mediolanensis Ecclesiae administrationi praesumus, omni ratione curare debemus, ut praesca huius Ecclesiae instituta, ueteresq. ritus, atque adeo ab ipso sancto Ambrosio introducti, retineantur et conseruentur. Hoc igitur tempore cum Breuiarium Romanum, ex sacrosancti Tridentini Concilij decreto restitutum, nuper Pij Quinti Pontificis Maximi iussu in lucem prodierit; eoq. edito ipsius Summi Pontificis litteris interdictum sit, ne reliqua, qualia qualia sunt, Breuiaria, quae ducentis abhinc annis in usum et consuetudinem introducta sunt, ad diuina officia in posterum adhibeantur, illudq. in primis abrogatum sit; quod a Francisco Quignonio, tit. sanctae Crucis in Hierusalem presbytero Cardinale conscriptum fuit; nos propterea, ut et exequamur, quod ab ipso sanctissimo Pontifice pie sancitum est, et antiquos in canonicis horis, et diuinis officijs nostrae Mediolanensis Ecclesiae ritus, totaq. ipsam Ambrosiani Breuiarij rationem conseruemus; illud uniuersis et singulis ijs clericis, qui Ambrosiano more diuina officia obire debent, uel quia ecclesiastica beneficia obtinent, in quibus hoc ipso ritu, moreq. illa dicuntur, uel quia ipsi additi sunt Ecclesiis, eodem Ambrosiano ritu utentibus, uel quia sacris ordinibus initiati, in huius urbis, aut dioecesis clero adscripti sunt, ijs edicimus atque iubemus, ut ne ad illius Quignoniani, sed ad ipsius Ambrosiani Breuiarij praescriptum canonicas horas, et diuina officia deinceps praestent. Quod si secus ab eis factum erit; eas penas illos subire decernimus, quae Lateranensi Concilio a Leone x. Pontifice Max. et prouinciali nostra Synodo con-

tra clericos constituta sunt, qui canonicas horas intermittunt.

Vt uero in illis una, eademq. certissima praescripta ratio seruetur; illi ipsi omnes et singuli octo ad summum post diem Natalem Domini diebus, calendarium habeant, quod anno sequenti accommodatum, nos itaq. auctoritate confectum quotannis in lucem emittetur.

Ne in secularibus ullis Ecclesiis, etiam si clericatus, cappellae sint, quae uel ad ius patronatus, uel ad sodalitatem aliquam pertineant, aut oratoria item sint, siue publica, siue priuata, liceat, nisi facultate scripto a nobis data, quam nulla alia, nisi graui causa concedemus, alio ritu, quam Ambrosiano, Missam aliaue diuina officia dici; modo tamen parochiales Ecclesiae non sint, quae intra suos fines, cappellas, clericatus, oratoriae habeant, in hisq. ipsis ex veteri illarum instituto diuina officia celebrentur alio ritu.

Decretum VI.

Quibus in Ecclesijs Missae complures celebrantur; earum Rectores, sacristae, libro confecto, saccedotum, in eisdem concessu nostro celebrantium, nomina describant, notato etiam nostrarum litterarum die, quarum auctoritate id illis permissum sit. Confecto autem sex mensium spatio, postquam illa littera data sunt, ne celebrare illos patientur, qui eius rei facultatem non renouauerint.

Vtq. facile cognosci liceat, an sacerdotes, qui in ipsis Ecclesijs Missas certo quoda praescripto numero celebrare debent, hoc ipsum munus omnino praestent; ob eam causam, praeter cetera, quae in huius rei diligentia plerisque in in Ecclesijs praescriptum, ipsi etiam Ecclesiarum Rectores, alijue, ad quos hoc sane spectat, librum alterum conficiant, curentq. ut in eo, ipsis praesentibus, eiusmodi sacerdotes, cum ab altari redierint, manu sua, et diem, quo in illis celebrarint, et nomen suum notent.

Si qui uero eas Missas celebrare neglexerint, praetermisserint; eorum nomina eisdem, qui in urbe sunt, ad nos; qui uero in dioecesi, ad Vicarium Foraneum, cui quisque eorum subiectus est, completo mense, tribus post diebus ad summum mensis proxime inuenitis, deferant, ut negligentiae suae debitas penas luant.

Quod si Rectores, sacristae, alijue, ad quos hoc pertinet, in eo negligentes fuerint, quod eo ipso praescripto tempore tales non detulerint; mulctentur his sumptibus, qui satis erunt ad eleemosynam, sacerdotibus totidem Missas celebrantibus distribuendam, quod y sacerdotibus, quorum hoc celebrationis munus intererat, celebrare praetermisserint. Si uero in alijs ipsis rebus, quas supra ediximus, ullam negligentiam admiserint; pena mulctentur arbitratu nostro.

Decretum VII.

Quibus in Ecclesijs, uel quia certi dies festi aguntur, uel quia indulgentiae indictae sunt, uel alia de causa Missae plures celebrantur, quam alijs solent diebus; tunc in ijs ob. Missae celebrationem ne sacer-

A a doti

doti cuiquam eleemosynas flagitare, accipere liceat, etiam si ei ipsi illo nomine quisquam sponte eas offerat; sed is illas in capsula deponendas curet, quæ certo Ecclesiæ loco, aut pro sacristiæ foribus propterea collocata erit. Cui capsula ijs ipsis certis diebus sacrista, Ecclesiæ curator clericum aliquem probatum præficiat: cuius cura sit, et Missarum numerum describere, et notare item quorum nomine, causæ illæ celebrari debeant; ut ex earum rerum notatione, rationeque sacrista, curatorve sacerdotibus statim præscribat, quid pro eleemosyna oblata ipsi singuli præstare debeant ad satisfaciendum uoluntati eorum, qui obtulerint.

Peractis autem sacris, quæ pecunia eam ob causam in capsula deponenda erit; illam sacrista, uel Ecclesiæ curator, ijs sacerdotibus pro rata distribuatur, qui eo die in illis ipsis Ecclesiis celebrarint.

Qui uero sacerdotes prope eas Ecclesias habitant, in quibus uel dies festus agitur, uel indulgentiæ indictæ sunt, uel alia causa plures Missæ celebrantur; ij popululum, suæ curæ commissum, moneant quas eleemosynas Missarum celebrationi dare quisque uelit, eas non sacerdoti ipsi tradat, qui celebraturus est, sed in capsulam deferat, quæ eo nomine constituta erit.

Decretum VII.

Nemo, etiam si parochus sit, neque ullus item quicuis sacerdos, cui etiã nostris litteris in uniuersa urbe, diocesi, nostra Missam celebrare concessum est, in illis quibuslibet monialium Ecclesiis celebret, ne superioris quidem permisso, qui illarum curæ præsit, nisi facta sibi a nobis nominatim huius rei potestate; idque exceptis ijs diebus, cum in ijs ipsis Ecclesiis finis exequiæ fiunt.

Decretum IX.

Ne uestes, ornamenta, aliaue cuiusuis generis indumenta, ad usum sacrum comparata, in sacrosancto Missæ sacrificio et reliquis diuinis officiis adhibeantur, nisi ex Ecclesiæ instituto prius solemniter benedicta sint.

Decretum X.

Quod in parochialibus Ecclesiis et urbanis, et diocesanis fieri solet, ut parochi fidelibus Dominico die denuncient, quæ uigilia, qui dies festi, quæ item ieiunia in hebdomadâ incidant; hoc autem ipsum cum minime consentaneum sit prætermitti, negligentiæ in Ecclesia Metropolitana, reliquarum Ecclesiarum, quæ in nostra urbe et diocesi sunt, matre, in quam uel frequentissimus populus conuenire solet: ideo edicimus ac iubemus, ut in singulos Dominicos dies, unus ex Canonice eiusdem Ecclesiæ minoribus, qui ordinarioli, seu notarij nuncupantur, pronuntiato in solemnibus Missæ Euangelio, uigilias, dies festos, et ieiunia, quæ sequenti hebdomada ex sacrosanctæ Ecclesiæ ritu, atque instituto agi, celebrarique debent, et reliqua item omnia, quæ nostro iussu promulganda erunt,

populo denuncient.

Decretum XI.

In maiori Missa, quæ in nostra Metropolitana, alijsque Collegiatis Ecclesiis, et in ea item Missa, quæ a parochis, alioque eius nomine in Ecclesiis parochialibus quotidie celebratur, cum corpus Iesu Christi Domini substolitur; signum campanæ sono detur, cuius soni significatione, fideles, qui in Ecclesia non adsunt, admoniti, ad tanti, tamque magni mysterij, ac beneficij reuerentiam animum adijcere, atque excitare possint.

Decretum XII.

Parochiales Ecclesiæ extra urbem, quarum parochi sibi persuadent, eas a cuiusuis Præposituræ iure liberarum esse, atque immunes, si id publicis monumentis, aliaue ratione, duobus mensibus testatum non fecerint; intra earum Præposituræ fines esse censentur, quibus Præposituris illæ ipsæ parochiales Ecclesiæ parochialia officia præstant, uel alio quouis tempore præstiterint.

Quod si nulli unquam Præposituræ ea præstiterint; sint eius, quæ propius abest, iuri adiunctæ.

Si uero duæ, tresue Præposituræ paribus inter se interuallis distare uidentur, earum parochialium Ecclesiarum curatores, duobus post huius decreti promulgationem mensibus, dicta ipsis Præpositis die, una cum illis ad nos ueniant, deliberentque ac statuant, nobis presentibus, cui Præposituræ se addicere uelint, quæ quidem re semel deliberata et constituta, Præposituræ, cui se addixerint, id officij, atque obseruationis in posterum præstent, quod ceteræ parochiales Ecclesiæ eidem præstare solent.

Quod autem de Ecclesiis parochialibus constituimus hoc decreto; id etiam ad eas Ecclesias pertinere uolumus, quæ Archipresbyteratus nomine uocantur, etiã si hæc re ipsa collegium habeant.

Ab hoc tamen ipso decreto illas parochiales Ecclesias excludimus, in quibus alius est diuinorum officiorum ritus, atque ille est, qui in Præposituris adhiberi solet: ad quas illæ huius nostri decreti auctoritate solum pertinere aliquo modo possent.

Decretum XIII.

Parochi, ij etiam, qui Archipresbyteri uocantur, alijsque sacerdotes, et reliqui inferiores clerici, in celebritate corporis Iesu Christi Domini, tum in litanijs, et maioribus, et minoribus; ad Præposituram diocesanam, in cuius finibus habitant, quotannis conueniant, et supplicationum, et processionis munus, superpelliceis induti, omnes una obeant; modo tamen eorum Ecclesiæ alium ritum in diuinis officiis non teneant, atque ille ipse est, qui in ipsa Præpositura seruatur. Quod munus si quisquam præstare neglexerit, recusarint: id ei pœnæ sit, ut per annum ab ordinis sui munere amoueatur, aliaque præterea pœna mulctetur arbitratu nostro, idque nisi uel ob itineris difficultatem, uel loci longum interuallum, uel aliam grauem

ob

ob causam sibi facultatem a nobis impetrarit, ut in sua Ecclesia id processionis munus præstet.

Decretum XIII.

Ne parochi laicos homines, aut clericos sacris ordinibus non initiatos mitant, quibus sanctum Oleum et Chrisma ad se deferendum detur.

Decretum XV.

Inter cetera pastoralis curæ officia, illud maxime a parochis requiritur, ut sacramenta, quæ diuina gratiæ instrumenta, ad sanctificandas animas a Christo Domino instituta sunt, non solum pure, sancte, et religiose ipsi tractent; uerum etiam ut ritus, et ceremonias teneant, atque adhibeant, quæ in illis administrandis sanctæ Ecclesiæ instituto, atque usu comprobatae sunt. Quare ut una sit, et eadem certissima rituum, ceremoniarumque regula, quæ in eorum sacramentorum administratione omnes urbis et diocesis nostræ sacerdotes utantur; librum de sacramentorum ritibus, auctoritate nostra, a uiribus grauioribus, et earum rerum usu peritis emendatum, ac restitutum, et a nobis sedulo recognitum, in lucem emitti iussimus. Ad cuius libri præscriptum omnes et singuli sacerdotes, qui in urbe, et diocesi nostra sacramenta Ambrosiano ritu et more ministrant, ita se instituant, ut ceremonijs et ritibus, eo libro traditis, utantur, neque ullis præterea alijs: ideoque mense postquam hic ipse liber editus erit, omnes ij apud se illum habeant.

In quibus parochialibus Ecclesiis intra urbem, Baptismi fons nondum constitutus est, tribus post mensibus, ex præscripto Concilij Prouincialis, et regula Instructionum nostrarum generalium, omnino construatur. Quod si hoc ipso tempore a parochis, aut parochiarum incolis fieri, uel negligatur, uel plane omittatur; ut in ijs Ecclesiis Baptismi sacramentum ministraretur, sed ij, ad quos hæc cura pertinet, in Ecclesiam nostram Metropolitanam, aliamque Ecclesiam, quæ in unaquaque porta eo nomine a nobis constituetur, infantes ad Baptismum suscipiendum deferendos curent.

Decretum XVI.

Id cura sit parochis, et reliquis animarum curatoribus, ut quos compates ita rudes esse animaduertent, qui fidei symbolum, orationem dominicam, et salutationem Angelicam ignorent; eos hoc munus obire ne patiantur. est enim ab omni ratione alienum, ut qui se Deo fidei iussos constituunt, ij res illas nesciant, quibus se alios instructuros esse, sancte pollicentur. deinde uerisimile sit, ut qui in se ipsis hoc neglexerint, idque culpæ admiserint; negligentiores etiã in eo sint, ut alij ijs rebus instructiores fiant, quarum ipsi rudes omnino sunt.

Decretum XVII.

Clericis, qui sacris ordinibus initiati sunt, infantem de sacro Baptismi fonte suscipere ueritum sit. ydemque in Confirmationis sacramento compates ne sint.

Decretum XVII.

Cum ad populi Christiani disciplinam, et religionem conseruandam, sanctissimorum patrum sententijs, et multorum Conciliorum decretis, tum Tridentino Concilio, perpetuoque uniuersæ Ecclesiæ usu, et consuetudine illud obseruatum sit, ut quæ grauiora essent peccata, non a quibusuis sacerdotibus, sed ab Episcopis solum absoluerentur: nos propterea quorundam grauiorum casuum absolutionem nobis reseruauimus, eosque una cum illis, quos Concilio nostro prouinciali nobis item reseruauimus, hoc decreto infra ordine quodam descriptos, explicari et promulgari uoluimus; ne ij, quibus animarum cura commissa est, et alij item, ad quos ut optimos et fideles ministeriorum Dei dispensatores potestas delata est, alios a peccatis absoluerint, ij per imprudentiam extra fines egrediantur permissæ sibi facultatis. Si qui uero confessores quemquam uel his criminibus, quorum absolutionem nobis reseruauimus; uel illis etiam, quorum absolutio Canonum iure, et Apostolica auctoritate Episcopis reseruata est, illigatum absoluerint, nisi facta sibi scriptis huiusce absolutionis potestate, ij excommunicationis pœna afficiantur.

Casus et prouinciali Concilio, et Synodo diocæsana nobis reseruati.

Raptores uirginum.

Qui moniales uiolarint; earumque septa ingressi sint, facultate non impetrata.

Qui abortum procurarint.

Qui secundo, uel propinquiori cognationis gradu in cæstum admiserint.

Incendiarij, et qui damni, iniuriæue causa uites, uel arbores alienas inciderint.

Ecclesiam polluentes.

Homicidæ uoluntarij.

Qui parentes percusserint.

Qui locis pijs infantes exposuerint, cum habeant unde ipsos alant, neque eorum locorum damnum resarciuerint.

Notarij, legata, ad pias causas facta, non denunciante, quemadmodum eis prouinciali Synodo a nobis præscriptum est.

Qui ad magicas artes, ueneficia, supersticiones, et alia huius generis, Euchariſtia, sacrise rebus abutuntur.

Qui duobus post annis, quam piorum legatorum dies uenit, ea pijs locis non persoluerint, aut eis alia ratione non satisfecerint.

Qui stateras; mensuras adulterarint, corripuerint.

Qui clandestina matrimonia contrahere attentauerint, quique eisdem interfuerint.

Qui fidei uinculū, astricti de matrimonio inter se contrahendo, antequam solemnibus ritibus illud ex præscripto Ecclesiæ celebrarent, una coeunt.

Qui hæreticos, hæresisue nomine suspectos, eosue item, qui hæreticorum libros habent, si quos tales sciunt, non denunciant.

Qui ieiunij diebus, alijsue, cum ab Ecclesia ueritum est, nulla

nulla legitima causa, aut facultate non impetrata, carne uescuntur.

Qui uirginem, aliamue cuiusuis generis mulierem, quouis modo compulerint, causis exceptis, a iure permissis, ad habitum cuiusuis religionis suscipiendum, aut ad professionem conficiendam.

Qui item auxilium, consilium studiumue eidem præstiterint; aut quouis modo scientes huic actioni presentes adfuerint, consenserintue.

Qui nulla iusta causa cuiusuis mulieris uoluntatem impedierint, quominus uelum acceperit, uel uotum nuncuparit.

Qui clerici item, quouis ecclesiastica beneficia obtinentes, habitum clericalem non induunt; aut non ijs sacris ordinibus initiati sunt, quos ipsius ecclesiastici beneficii, quod obtinent, ratio requirit.

Qui maiori excommunicationis uinculo illigati tenentur, interdicti sunt, suspensive; idq. siue ab homine, siue a iure.

Ut autem sacerdotes, quibus hoc audiendæ sacræ confessionis munus commissum est, eam ipsam excommunicationis penam, quam mox supra ediximus, uel diligentissime caueant; sciantq. præterea quibus quasi finibus eorum auctoritas contineatur; casus, qui supra notati sunt, tum eos etiam, qui summo Pontifici, et in processu Bullæ, die Cænæ Domini latæ, et Cæno num iure seruati sunt, tum illos præterea, qui ad Episcoporum absolutionem canonicis sanctionibus pertinent, ordine descriptos, notatis etiam locis, unde sumpti sunt, eos iussu nostro collectos, diuulgari iussimus. Quos casus, tabella, libellone expressos, unusquisque confessor apud se habeat, una cum libro etiam canonum penitentialium; quorum cognitio et Canonum iure et nostro prouinciali Concilio eis maxime commendata est, qui in sacris confessionibus audiendis uersantur.

Quos uero casus absolutioni nostræ seruauimus, eos parochi et urbani, et diocesani, in sua quisque parochiali Ecclesia, quotannis Quadragesimæ, et Aduentus initio promulgent; tum, ut qui confessiones audiunt, excommunicationis penam uident, quæ contra facientibus constituta est; tum etiam, ut sciât fideles, quorum peccatorum absolutionem a nobis petant, aut ab ijs, quibus id curæ dederimus.

Decretum. XXI.

Qui excommunicationis uinculo irretiti sunt, ut et ijs pudore affecti, in sanctæ Ecclesiæ gratiâ redire studeant eo diligentius, et alij ne per imprudentiam cum eisdem ullum commercium, consuetudinemue habeant; parochis urbanis cum a nobis, diocesanis uero, cum a Vicario Foraneo, seu Præposito significatum erit, quempiam excommunicationis pœna affectum esse, ipsi quoque eundem in suis Ecclesiis primo quoque mensis die Dominico talem denuncient. Neque hoc agere cessent; eadem constituta die, nisi certiores a nobis, uel ab illis ipsis, quos diximus, facti sunt, illum, peracta penitentia, Ecclesiæ reconcilia-

tum esse.

Hanc præterea diligentiam illi ipsi adhibeant, ut, si qui, suæ curæ commissi, per annum, in excommunicatione, et censuris fuerint, neglexerintq. Ecclesiæ satisfacere; eorum nomina ad nos deferant, ut contra eos agatur, quemadmodum sacri Canones, et summorum Pontificum sanctiones in eos statuerunt, qui per annum in censuris infortunauerint.

Decretum XX.

Quoniam Christiana pietate alienum est, ad ornatum templorum augendum ea adhiberi, que non modo religionem non excitant, sed populari animos ad nefarias cogitationes alliciunt; ideo ne quis illis ornandis peristromata, aulæaq. adhibeat, obscænis figuris contexta; neque item imagines, et signa apponat, quæ uel ethnicorum hominum, uel aliarum rerum, quæ a loci sanctitate aliena sint, speciem referant; cum templa Dei pijs, atque honestis ornamentis illustrari, atque adornari debeant.

Quod de hoc ipso templorum ornatu sancitum est; idem in apparatu, qui in supplicationibus publicis, et die præsertim festo corporis Christi Domini fit, parochi, in sua quisque parochia, uia qua processionis munus obibitur, seruari curabunt.

Decretum XXI.

Quæ intima animi religione et externo pio cultu à maioribus instituta sunt ad exercenda christiana beneficentia, ac pietatis officia; ea, inductis nonnullis morum erroribus, præstari non debent prauo quodam habitu, qui non solum ipsorum maiorum uoluntati alienus sit, sed a re ipsa, quæ sancte geri debet, maxime abhorrens. Quare nos cum multis abhinc annis, non sine magno quodam animi dolore animaduertimus, piam illam Christianæ liberalitatis, elemosynæq. oblationem, quæ ad religiosissimum, augustissimumq. huius urbis templum excitandum, et ad iram Dei placandam olim instituta est, eam ipsam ad quamdam speciem traduci, in qua non ulla modo christiana uirtutis significatio non eluceat, sed res omnis plane spectetur, quæ cum ipsis profanis, et a christiana religione abhorrentibus, gentiliū institutis, et moribus conuenire uideatur: id pastoralis nostri muneris rationi alienum non esse censuimus, ei rei, quantum in nobis est, occurrere, atque ita prospicere, ut conseruata illa, quæ maxime debet, pia admodum, ac liberali in templo Dei excitando, atque ornando beneficentia, cui uel magna cælestis gloriæ merces propostita est, res ipsa non popularibus spectaculis, sed diuinis laudibus, hymnis, atque adeo ijs christiana pietatis actionibus geratur, quæ hominum mentibus non ullam rerum humanarum uoluptatem, sed diuinarum cultum inuicent. Itaque quæ elemosyna ab una quaque huius urbis regione, in singulis portas distributa, fabrica nomine ipsi templo contribui solet; ea non pomeridiano tempore, non sub uesperum, sed mane, omni animi religione, et mente supplici fiat. Eo præterea pro-

processionis ordine præstetur, ut primo pueri, qui in illius portæ, seu regionis parochijs, doctrinæ christiana rudimentis erudiuntur, præeant; deinde ordine procedant homines sodalitatium, quæ disciplinatorum nomine uocantur; post hos clerus uniuersus illius regionis, elemosynam offerentis, isq. et litanijs dicendis, et diuinis laudibus, et hymnis, sanctæ Catholice Ecclesiæ more institutis, id muneris obeat.

populus uero a parochis sepe moneatur, idq. præsertim paucis ante huius muneris functione diebus, quantæ animi religione, quam humili corporis habitu, quæ graui, et moderato incessu, quam recte atque ordine hoc ipsum Christianæ beneficentiæ officium, a maioribus pietatis ergo institutum, obire debeat; ita ut non ulla perturbatione, non concursationibus, non tumultibus, non clamoribus, non profanis spectaculis, actionibusue, non canticis denique, quæ uel turpitudinis, uel offensionis ullam speciem præbeat, id ipsum præstet, sed ita sane, quemadmodum reliqua omnia præstari, atq. solent ac debent, quæ ad Dei laudem referuntur. Videatq. propterea ne, quæ res ad salutem Ciuitatis instituta est, ea ipsa abutatur ad perniciem.

Decretum XXI.

Ne imagines cereæ, uoti causa Ecclesiis, pijsue locis oblata, uenditari ullo modo possint, ac ne contra facta quidem, etiam uetustate temporis, nisi concessu nostro in usum Ecclesiæ conuertendæ sint.

Decretum XXI.

Quæ res eiusmodi sunt, unde in ecclesia Dei offensiones existere facile solent, ijs pastoralis cura occurrendum est diligenter. cum igitur in quibusdam nostræ diocesis regionibus puellæ nobiles, non ulla pene habita uirginalis pudoris ratione, elemosynas Ecclesiarum nomine queritent; idq. fiat non sine quadam offensione, et uirginalis pudicitie discrimine; illud sedulo curent parochi nostræ diocesis, ne quid tale in suis parochijs posthac ulla ratione admittatur.

Decretum XXI.

Non animarum curatores solum, sed cappellani etiam, ac sacerdotes omnes in sacerdotalibus ijs conuentibus adsint, qui de ecclesiasticis disputationibus in singulos menses haberi solent. Qui in urbe sunt, ijs suis quisque portæ, in cuius finibus domicilium habet, conuentui intersint; diocesani uero ad eius Præposituræ conuentum se conferant, quo eorum cuiusque parochus conueniet. At illis, qui animarum curatores non sunt, ne sententiam de ijs rebus dicere liceat, quæ in ipsis Conuentibus agentur; nisi ab eo, qui præerit, sententiam rogati sint.

Reliquis uero omnibus in Conuentu actis, cum liberius parochi de rebus, ad animarum, quæ eorum cuiusque commissæ sunt, curationem pertinentibus, agere uolent; tunc cappellani et reliqui, qui animarum curam non habent, eius, qui Conuentui præest, iussu

discedant.

Hoc decreto Ecclesiarum, quæ in urbe collegiatae sunt, canonicos, nisi parochi sunt, teneri nolumus, cum in ipsis eorum Ecclesiis, certos conuentus constituturi simus inter eos; idq. etiam in quibusdam frequentioribus ecclesiis collegiatis, quæ in diocesi sunt, statuemus.

Decretum XXV.

Si quis animarum curator, qui diocesanis conuentibus interesse debet, die ante, quam conuentus habetur ut Concilij nostri prouincialis decreto editum est, uel eo ipso die mane confessus non erit, huic illius diei Conuentui Vicarius Foraneus interdicat, nulloq. aureo præterea mulctet, quem egentibus hominibus attribuatur in ea parochia, cuius parochus hoc eratum admisserit.

Quo præterea die posthac diocesana Synodi initium fiet, eo ipso die mane omnes et singuli, qui in Synodo adesse debent, uite primum confessi, sacerdotes quidem sacrosanctum Missæ sacrificium offerant; reliqui uero inferiores clerici sanctissimam eucharistiam sumant.

Decretum XXVI.

Ne clericis, qui sacris ordinibus initiati sunt, quouis ecclesiasticum beneficium, idq. etiam nullius curæ, obtinent, ijs amplius octo dies continenter a diocesis nostræ finibus abesse liceat, nisi litteris nostris data ipsis huiusce rei facultate. Nihil tamen propterea ijs derogatum putetur quæ et Tridentino, et prouinciali Concilio, et edito nostro de Curatorum residentia, aut de alijs decreta sunt, qui etiam a beneficijs suis absint.

Decretum XXVI.

Ut quæ nostro prouinciali Concilio sancita sunt, ea non patiamur ullo modo ab ijs negligi, quorum causa illa decreta facta sunt; idcirco clericis, beneficiis ecclesiasticis obtinentibus, alijs item, qui sacris ordinibus initiati, laicis hominibus, quouis gradu dignitateue præditis, in quocunque ullo munere, aut officio obeundo, uel quauis causa illorum domi in urbe forisue operam suam nauant, ijs omnibus et singulis edicimus, ut dimissa hac Synodo, mense post ab illis laicorum adibus abeant, nisi litteris nostris permissum eis erit iusta causa perseuerare.

Si quibus uero huius rei hætenus potestas facta est, id eo ipso præstito tempore nobis denuncient, atque ostendant. Qui contra fecerit; ab ordinis sui munere tam diu amotus ipso iure sit, quoad nobis uidebitur, arbitrariq. nostro præterea mulctetur.

Decretum XXI.

Quicumque in actionibus publicis baculum, ferulamue, aut rem ullam aliam ferre solent, quod sua dignitatis insigne sit; ijs in ijs ipsis publicis munerum functionibus semper insigne tale adhibeant.

Quoniam uero ueteri huius sanctæ Mediolanensis Eccle-

sua usu et consuetudine illud institutum est, ut parochi urbani caputium, quod est eorum insigne, ferant, quo a reliquis, qui animarum curam non habent, interoscantur; idcirco eidem iubemus, ut illud institutum retineant, ita ut, si qui id eorum insigne, cuius extremam partem interiorem fascia, limboque coloris viridis uestiri iubemus, per urbem non induant, mulcta cuique sit, quoties contra fecerit, nummus aureus locis pijs arbitrio nostro attribuendus, quae poena is mulctetur, etiam si comprehensus non esset, modo id testatum fieri alia ratione possit.

Hoc autem decreto teneri volumus, neque Metropolitanae Ecclesiae canonicos ordinarios, neque alios item collegiatarum Ecclesiarum Canonicos, eosque, qui in his ipsis Metropolitanis, collegiatisue Ecclesiis officia obtinent ecclesiastica; idque eo solum tempore, cum ipsi canonici, aut ecclesiastica officia obtinentes, uel processiones, uel alias actiones pro muneris sui ratione collegiatim obeunt.

Decretum xxxix.

Clericis iter habentibus, quamuis uestitu contra-ctiori uti licebit, at decentem tamen illum, atque eiusmodi esse oportet, ex quo eos esse ecclesiastici ordinis homines, agnosci facile possit. Cum uero ij ex oppidis, alijsue nostrae diocesis locis ed uenerint, quo peruenire contendunt, etiam si locus is non sit in nostrae diocesis finibus, talarem togam atque adeo alias uestes ita induant, ut provinciali Concilio, de clericali habitu, nostrisque litteris alijs edictum est. Cum autem uel itinere, uel caeli grauitate, uel capitis morbo, uel per pluias, aliaue causa illos pileo uti oportet; is eiusmodi sit, qui a militaris pilei forma distans, non turbinis speciem praese ferat, sed talis denique sit, qui ordinis clericalis hominem deceat.

Decretum xxx.

Et quoniam provinciali nostro Concilio uetitum est, quo tempore uel sacrorum, uel exequiarum causa in unum clerici congregantur, ad mensam non plures, quam sex, eosque clericos adhiberi, id quoniam non facile in nostrae diocesis locum habere potest, cum ecclesiae fere uniuersae longius inter se distent, graueque esse possit clericis, de itinere fessis, mane eodem die ad ecclesiam suam redire; id propterea licere uolumus parochi tot conuiuias in mensa habere, quot ex Vicarij foranei facultate sibi permissum erit; modo, tamen ne in ijs ipsis nullus homo laicus sit; illudque praeterea seruetur, quod in parochialibus conuentibus de frugali, sacerdotaliq. modestia a nobis praescriptum est; et sacra item lectio in mensa perpetuo adhibeatur.

Decretum xxxi.

Quod provinciali nostro Concilio de Canonicali item adium usu et habitatione decreuimus, id locum etiam habere declaramus in illis Canonicalibus adibus, quae ad Canonicorum domicilium constitutae, uel in emphyteosim datae sunt, uel pigori, hyp-

pothecae tenentur ob sumptus; qui a conductore in illis sarcendis, aut restituendis facti sunt; modo tamen eiusmodi aedes in canonicalis domicilij ambitu sint.

Decretum xxxii.

Quod nostra constitutione, quam provinciali Concilio consecimus de ijs, quae in feretro, et in efferendis mortuis adhibentur, decreuimus; in eo decreto conficiendo animi nostri sensum eum fuisse declaramus, ut nihil eo ipso decreto illis parochialibus Ecclesijs, unde mortui alio efferuntur, ademptum atque detractum esse uelimus de ea canonica portione, quae illis uel iure, uel consuetudine debeatur.

Decretum xxxiii.

Quod de cruce in funere ferenda nostro provinciali Concilio constitutum bis uerbis, ut *ALIAE CRUCES IN FUNERE NON DEFERRANTUR, NISI QUAS SVVS QVAMQVE CLERVS SVBSEQVATVR*; quoniam a plerisque aliquando quaesitum est, an illius decreti auctoritate ecclesijs etiam non collegiatis, sacerdotes tamen et clericos aliquot habentibus, in eo funeris officio cruce propria uti liceat; ne in posterum ea res controuersa sit, neue inde ulla existat quaestio; hoc synodali decreto mentis nostrae sensum ita exprimendum censuimus, ut de Collegiatis solum Ecclesijs, neque de ullis praeterea alijs, illa provinciali nostra constitutione sancitum esse declaremus; idque ita plane a nobis expressum, sine ulla controuersia, seruari iubemus.

Decretum xxxiiii.

Cum ad nos delatum sit, nonnullas moniales, quae conuersae uocantur, in ipsis Monasterijs septis habitantes, quae item professionem consecerunt, eas e Monasterij sui finibus ad funus prodire, idque sit contra summi Pontificis Pij Quinti constitutionem, quae est de clausura Monialium; nos propterea ut huic rei occurramus, illud ijs, ad quos ea funeris cura pertinet, edicimus, ut ne eas in funere esse patiantur, sed in Monasterium ipsas redire curent. Quod si redire neglexerint, recusatintue; illarum nomina ad nos deferant, ut rationem aliquam ineamus de ipsis in Monasterio retinendis et puniendis, id quod ipsius Pontificis constitutione sancitum est.

Parochi praeterea et alij funerum curatores in eo etiam uel summam diligentiam adhibeant, ut ne faminae seculares, monialibus uestibus induta, ad funus prodeant.

Decretum xxxv.

Quam detestabile sit apostatarum genus, ut pote cum homines sint, quos noti fidem, qua se Deo sancte astrinxerunt, uiolare non puduerit; id cum ex patrum sententijs, sacrosanctis Canonum legibus, et summorum Pontificum, Martini Quinti in primis, et Pauli Quarti constitutionibus, tum ex re ipsa, atque exitu intelligi licet: praesertim cum nemo sit, qui ne-

sciat,

sciat, quanta, et quam graua sint Ecclesiae Dei per eos omni tempore importata incommoda. Cumque ad nos perlatum sit, eos plerosque uarijs confictis causis asseuerantes sibi licere, extra Monasteria, quae sui ordinis sunt, degere; hosque ipsos non modo in nostrae et urbis, et diocesis Ecclesijs diuina officia obire; sed etiam, id quod grauissimum est, temeritate quadam adductos, hoc impetrare ausos esse, ut ibi ecclesiastica beneficia, quibus etiam animarum curatio inest, conferantur: nos igitur, ut hanc perniciosam hominum pestem a nostrae diocesis finibus, aliqua inuita ratione, arceamus, uniuersis et singulis, qui habitu ordinis sui deposito, in diocesi nostra extra religionis suae Monasteria uiuunt, hoc edicimus, ut mense post, quam haec decreta in lucem emissa erunt, facultatem nobis ostendant, atque exhibeant, qua sibi licere putent ab ordinis sui Monasterijs abesse. Si qui praeterea ex ijs in nostra Ciuitate, siue diocesi beneficium ecclesiasticum obtinent, eo praescripto tempore illorum etiam beneficiorum, quae obtinent, titulos nobis exhibeant. Qui uero ad constitutam diem hoc non praestiterint; ij omnes, tanquam ueri apostatae, et ordinis sui desertores, a nostrae diocesis finibus, nulla alia lata sententia, statim exulent, et si qui beneficia ecclesiastica obtinent, illis ipso iure priuati sint. Quod si postea in nostrae diocesis finibus comprehendantur, graui illa apostatarum poena afficiantur, quae summorum Pontificum sanctionibus contra eos constituta est.

Decretum xxxvi.

Ecclesiarum rectores ne ecclesiasticorum praediorum arbores cadant, nisi quae caduae sunt; si tamen usu uenerint, ut alias arbores non caduas, uel ad ecclesiam, uel ad ecclesiasticas aedes sarcendas, restituendasue, aut aliam ob causam cadi oporteat, tunc, facultate prius a nobis scripto impetrata, id ipsis fieri liceat.

Decretum xxxvii.

Nemo est, qui nesciat, quam graue peccatum sit, bona cuiusuis generis, fructus, emolumenta, ceteraque eiusmodi, quae Ecclesijs, pijsque locis debentur, per uim, aut fraudem occupare. Ut igitur ab hoc nefario sacrilegio poena grauitate homines deterreantur, et qui sibi huius criminis conscij sunt, quo grauioribus poena uinculis se astrictos uident, maiori cura, maioriq. studio querant salutaris poenitentiae remedia; id parochis nostris negotij, curaeque nostrae provinciali Synodo dedimus, ut grauissimum illud Tridentini Concilij decretum, eo de genere latum, primo quoque dominico die Aduentus et quadragesima, in Missa, cum frequentior est populus, in sua quisque parochia recitet, idque uulgari lingua exprimi uoluimus. Ut autem in eo recitando, ac promulgando una eademque certa sententiae formula adhibeatur; illud ipsum auctoritate nostra uulgariter conuersum, recitari, ac promulgari iubemus.

Hoc idem, quod de Tridentino decreto edicimus, illis ipsis diebus praestari iubemus in Bulla, a Sanctissimo

D. N. Pio quinto, die canae Domini latae, ea parte quae ad hoc occupationis genus pertinet, communi sermone promulganda.

Hoc ipsum seruetur, quod de decimis soluendis Concilio Tridentino grauissime decretum, idem provinciali nostra constitutione promulgari iussum est.

Cum legatum aliquod pijs, uel annuum, uel in perpetuum Ecclesijs, locisue pijs factum est, ut uel Missae celebrentur, uel exequiae etiam anniuersariae fiant; hoc, praeter illud, quod in hac ipsa re etiam a notarijs provinciali Concilio praestari decreuimus, Ecclesiarum, piorumue locorum Rectoribus, administratoribusue edicimus, ut quindecim dierum spatio post facti legati notitiam, id legatum nobis dncunent; ut quod testamento ipse testator fieri uoluit, id nos pro nostra pastoralis muneris cura pie, ut decet, praestari curemus.

Decretum xxxviii.

Vsu et diuturna consuetudine compertum est, quantum Ecclesijs detrimenti, damniq. sepe importet illa praediorum ecclesiasticorum locatio, quae ad certum tempus pactioibus ijs iniri solet, ut facta, testaque ea fieri, melioraque reddi liceat, ac interdum ea conditione, ut qui sumptus facti sunt, ne possint, nisi in ipso extremo locationis tempore, recuperari; et qui item conduxerint, eijci, amouerine a possessione ne possint, nisi quidquid in illis melioribus reddendis pecuniae erogarint, quidquidue sumptus fecerint, id omne receperint. Cum autem qui locarint, ad eos potissimum spectet pro fructuum et emolumentorum, quae inde percipiuntur, ratione, facta illa testaque, facere, ac meliora reddere; ipsi tamen collusione, et simulatione quadam, uili etiam precio locantes, ipsam locationis tempus sensim aliquando tamdiu protrahunt, quoad uiuunt; tum ut ne quidquid impensarum huius rei causa factum est, ipsi soluant; sed ei, qui in eius locum succedet, id oneris relinquunt; tum etiam, ut cum is, qui conduxerit, multum eo nomine insumpserit, non facile possit is, qui illius Ecclesiae rector succedet, ea ipsa praedia recuperare; sed, ne Ecclesia ijs praedijs careat, quae mortui rectoris culpa precio etiam sane uili locata sunt, eam cogatur inire rationem, ut illius Ecclesiae praediorum magna partem alienet; idcirco nos, qui pro nostro pastoralis munere Ecclesiarum utilitati consulere debemus, huic rei, unde tantum detrimenti, tantumque incommodi ipsis Ecclesijs accidere solet, ita occurrendum censuimus.

Quaecumque ecclesiasticorum praediorum locationes in posterum eo pacto fient, ut illa meliora reddi liceat, et quidquid in illis sarcendis, restituendisue erogatum sit, id, ei qui conduxit, solui oporteat; haec inuita locationum pactio, nisi quae emphyteosis nomine contrahitur, ne ius tribuat faciendi impensas, quae in quouis adificij genere, et si utiles, non tamen necessariae sunt. Quod si qui conduxerit, impensas non necessariae in illis, uel faciendis, uel melioribus reddendis erogarint; nulla sibi neque actio, neque exceptio sit; neque item ullo

ullo retinendi iure uti possit; sed locatione confecta, quæ prædia conduxit, libere ecclesiæ restituat, red-datue.

Quod si in locatione nominatim pactio facta sit, ut in ædificijs etiam utiles impensis conductori facere liceat; hæc locationis conventio conductori nullum ius tribuat recuperandi, redimendive ab Ecclesiâ, vel ab eo, qui in Ecclesiæ curationem locatori succedet, quod ipse eo nomine erogavit.

Si vero vel ex ea ipsa uniuersali conuentione, ut præ-dia scilicet, quæ locationi data sunt, meliora reddi liceat, vel ex facultate, qua id nominatim concessum sit, ut ædes sarciri, aut restitui liceat, restitutiones, ædificationes eiusmodi, quæ ad usum necessarium pertineant, factæ sint; tum ob impensas eo nomine factas conductori liceat eius rei, quam locationis nomine quotannis soluere debet, partem tertiam sibi in singulos annos retinere, quoad quidquid necessario erogavit, ipse recuperauerit. Sin autem ad sumptus, qui necessario facti sunt, recuperandos non satis est ea tertia pars, tunc completa etiam locationis die, ne a prædiorum possessione, is, qui conduxit, amoueat; sed Ecclesiæ rectori liberum sit, atque integrum, aut comparata aliunde pecunia, ea ipsa prædia de conductor-re redimere; aut eadem illi ipsi conductori iterum locare, idq. tot annis saltem, ut tertiam partem ad minimum in singulos annos eius rei retinendo, quam locationis nomine soluit, id omne firma adhuc locatione recuperet, quod ipse erogavit; aut eadem prædia alteri locare, a quo locationis etiam nomine tantum pecuniæ accipere possit, quantum ei debetur, qui ante conduxerit; ut hæc pecuniæ summa priori conductori statim attributa, is liberam et uacuum ipsorum prædiorum possessionem Ecclesiæ relinquat. is autem qui ita conduxit, quotannis saltem tertiam partem eius rei, quam locationis nomine debet, retineat, quoad sibi de pecuniâ mutuo data, satisfactum sit.

Si uero qui his conditionibus conduxerint, tertiam partem in singulos annos non retinuerint; ne ius sit eis ab Ecclesiâ, nec a rectore, qui succedet, repetendi; sed eorum culpe adscribatur. Quod si rector partem eam acceptam ferre recusarit, quam sibi conductor eo impensarum nomine retinuerit, hic, qui conduxit, reliquam eius rei partem, quam locationis causa debet, soluere ne cogatur, quoad ille se accepisse legitima probatione fateatur.

Si autem ex pactioe locationis conductori licuerit, alias prædiorum partes, quam ædificia, meliores reddere; eidem ius sit, quidquid in illis melioribus reddendis quotannis insumpserint, id certis illis singulis solutionis diebus, proxime sequentibus, in singulos annos, quibus locatio firma est, pro rata sibi retinere. Quod nisi fecerit, Ecclesiâ, siue qui illius curationi postea præficietur, illos sumptus conductori restituere nullo iure debeat.

Quibus actionibus longius, quam supra præscriptum est, tempus conductori tribuitur in recuperandis sumptibus, quos ipse fecerit; ex ijs nullum eidem ius recuper-

rationis competat contra Ecclesiâ, eumue, qui locatori in eiusdem Ecclesiæ curationem successerit.

Quæ autem locationes ab aliquo Canoniorum Collegio de prædijs ijs fiunt, quæ non ad singulorum præbendas, sed ad uniuersum ipsum Collegium pertinent; eaq. ita fiunt, ut prædia meliora conductori facere liceat; ijs locationibus ita initis, si pecunia certa pacta sit in illis melioribus reddendis, quidquid sumptus eo nomine faciendum erit, primo ipso locationis anno, et reliquis singulis sequentibus annis conductor ita pro rata retineat, ut confecto ipso locationis tempore demum sibi omnino satisfactum sit de sumptibus, quos ea causa fecerit. Sin autem nulla certa pecuniæ pactio ini-ta sit, non ab ipso primo locationis anno, sed ab eo anno, postquam sumptus eo nomine facti sunt, initium faciendo, impensas habita temporis ratione, quo permanebit locatio, pro rata in singulos sequentes annos sibi retineat.

At uero quæ locationes a rectoribus, iâ ad breue tempus ita initæ, contractæ sunt, ut prædia meliora fiant, huiusq. pactioe ni, atque ratione, et ædificia facta, rectoraq. sunt, et prædia item meliora reddita; in his locationibus ita contractis duo, tresue uiri, usu periti a Vicario nostro generali deligantur, quorum iudicio ad sex menses constet, quæ res in prædijs Ecclesiarum locatis meliores reddita, quæue restituitæ sint, et quantum pecuniæ in ijs erogatum sit; quibus rebus melioribus cognitis, ac perspectis, tum Vicarius statuat, quo temporis spatio, firma adhuc locatione, is, qui sumptus fecerit, eos recuperare possit. Si uero qui iam conduxerit, in hisce prædijs aliquid melius in posterum reddiderit sumptibus suis; hos sumptus, quos fecerit, ea ratione recuperet, quæ a nobis hoc decreto præscribitur; nisi id conuentum sit, ut breuiori tempore soluat, quam a nobis statutum est.

Id autem quo facilius præstetur, ipsis beneficiorum ecclesiasticorum rectoribus edicimus, ut quæ locationum pactioe de prædijs ecclesiasticis ita contractæ sunt, ut ea meliora reddi quauis ratione liceret; duobus post huius decreti promulgationem mensibus, earum exemplum nobis plane exhibeant, si modo sumptus eo nomine facti, recuperati non sint; uel illarum pactioe iure est adhuc conductori permissa facultas, illa ipsa meliora reddendi.

Ut uero hoc nostrum decretum omnibus notum sit, ac plane perspectum; illud iussu nostro uulgariter redditum, ab omnibus et singulis nostræ urbis et diocesis parochijs festo primo die, postquam acceperint, publice in Ecclesiâ legi, ac populo frequenti recitari uolumus et iubemus.

Decretum xxxix.

Quoniam in nostra et urbe, et diocesi est quidem canonum rationi alienus admodum, ac plane repugnans usus, ut si forte cuiusuis Ecclesiæ rector mense Augusto, aut post eodem anno moritur, is, qui in eius locum uacanti Ecclesiæ præficiatur, etiam si qui obijt, uel paucos dies Ecclesiæ operam suam nauauerit,

uit, ne ullam quidem partem habeat censuum, fructuum, aut emolumentorum, quæ eo item anno ex illius Ecclesiæ prædijs percipiuntur. Quæ res, iure non introducta, Ecclesijs cum maxime perniciose sit, ijs præsertim, in quibus animarum cura exercetur, quoniam non facile quispiam sacerdos illius Ecclesiæ curationem suscipit, unde ne uictum quidem usque ad sequentis anni initium sperare possit: nos propterea sacrorum canonum auctoritatem sequuti, illud edicimus, ut si post Cal. Augusti Ecclesiæ rector decesserit, is, qui illius Ecclesiæ fructus ad se pertinere asserit, ære alieno, si quod ecclesiâ habet, persoluto, et detractis fructibus, qui ipsius Ecclesiæ rectori, et ministris ad uictum, atque ad reliqua onera præstanda necessarij erunt, quoad alij sequenti anno percipientur, qui ex ijs reliqui fructus erunt, eos solum sibi retineat.

Decretum xli.

Cum sæpe alijs Summorum Pontificum, Gelasij in primis, Nicolai item, et Innocentij Quarti constitutionibus factum sit, ut libri falsi, adulterini, et prauis, ueteratoria quadam malorum hominum arte excogitati, et conscripti in uulgus ne darentur; huic etiam rei, quæ maxime perniciose est, sancte quidem Lateranensi Concilio Leo x. consuluit, grauissima edita constitutione, quæ est de librorum impressione, quæ constitutionem, utpote quæ his temporibus in omnem partem ualde admodum utilis, ac necessaria est, tum Concilio Tridentino, tum Indice librorum, Sedis Apostolicæ auctoritate edito, iussu est uel diligentissime obseruari. Nos igitur eam ipsam constitutionem, et quod ipsius Concilij Tridentini auctoritate, Indicisq. regula sancitum est, nostro ordinario munere, et Sedis Apostolicæ auctoritate exequi cupientes, præsertim cum usu compertum sit, librariorum plerosque, uel cri solum auidos, et appetentes, libros quosdam imprimere, aut impressioni tradere, ac uenales publice habere, quorum lectione homines in maximos et fidei, et morum, et uitæ errores incidunt, has ipsis librarijs, seu librorum impressoribus, ijs item, qui librum aliquem, scriptumue cuiusuis generis aliud imprimendum curant, regulas præscribimus ex eo Lateranensi et Tridentino Concilio, et Indice librorum desumptas, quas ab omnibus et singulis ipsis seruari uolumus, propositis his pænis, quæ iisdem Concilijs, et ipso Indice constitutæ, extrema huius decreti parte expressè continetur. Ne librarius quispiam, seu librorum impressor, aliusue, qui libros, uel alia cuiusuis generis scripta imprimenda curat, eos, eaque typis mandet, aut imprimat; nisi liber, aut scriptum, quod impressioni tradendum est, primo recognitum sit et comprobatum, eidemq. subscriptum a nobis, et ab Inquisitore, aut ab eo, cui id cura datum erit.

Cuius libri, scriptiue recognitio et comprobatio cum diligenter fiet, tum etiam gratis.

Exemplar autem, subscriptionem etiam habeat, quæ ipsius auctoris manu, ac nomine notata sit.

Libri, scriptiue, quod impressum in lucem dabitur, com-

probatio imprimatur, uel initio, uel in fine libri. Libro, scriptiue impresso nomen et cognomen imprimentis appositum sit.

Cum primum autem libri, scriptiue impressio confecta erit; eius nobis exemplar, aut Inquisitori tradatur, aut ei, qui nostra auctoritate eidem subscripserit.

Contra si quis fecerit, ex communicationis pœnam subeat, libris præterea impressis multabitur, qui publice comburentur, per annum item ab imprimendi munere amotus erit, tum centum aureos nummos soluet. quam multam locis pijs et religiosis attribuemus.

Bibliopolis autem in libris tum emendis, tum uendendis ea omnia edicimus, quæ et ipso toto Indice, Sedis Apostolicæ auctoritate edito, et regulis ipsis sancita et præscripta eis sunt; quæ item prouinciali nostra Constitutione de hac ipsa re constituimus. Quæ omnia communi sermone regulis quibusdam expressa, cum et nostra et Inquisitoris auctoritate alijs sibi tradita sint, illa ipsa ab eis diligenter seruari mandamus, propositis pœnis ac multis, quæ ipsa eiusdem Indicis regula constituta, sunt, et alijs præterea pro culpe grauitate nostro, et Inquisitoris arbitratu irrogandis.

Et quoniam hominum animis perniciem et interitum afferunt libri, à pestiferis, et hæreticis hominibus conscripti; nos, qui pro ea pastoralis cura, quam gerimus, animarum saluti consulere, nihilq. sane prætermittere debemus, quod ad eam rem pertineat, Indicem ipsum unâ cum his decretis, in lucem dari uolumus; ut nostri, et urbani, et diocessani animarum curatores unâ apud se habeant, studiosq. legant, nam cum auctorum, quorum libri anathematis pœna prohibiti sunt, nomina, et cognomina, alphabeti litteris descripta, ipso Indice notentur; tum regulæ traduntur quas nosse debent, quibus animarum cura commissa est, ut qui sibi in curam traditi sunt, eos, cum opus erit, ipsi moneant tum de libris cauendis, tum de regulis seruandis.

Quo in officij genere illud ipsis omnibus edicimus, ut si qui in suâ parochiâ sinibus sunt, uel hæredes, uel ultimi marum uoluntatum executores, qui libros habeant a defuncto relictos, illud eos moneant, quod decima regula grauissime sancitum est, ut ne ijs ipsis utantur, aut in alios quauis ratione eos transferant, priusquam uel ipsos, aut eorum Indicem illi, cui id negotij nostra et Inquisitoris auctoritate datum erit, attulerint, ab eoq. ipso eius rei facultatem obtinuerint; idq. nisi manifesto perspicuum sit, libros eius generis esse, ut illi ipsi omnibus permissi sunt.

Hoc in genere ijsdem eo diligentiores erunt, quo maxime nos id cupimus, atque optamus, ut urbs et diocesis nostra omnino libera sit ab ea nefariorum librorum peste, quæ fidelium animis perniciose, et exitiosa est.

Decretum xlii.

Illud sacris Canonibus constitutum est, ut a singulis Parochijs, diocesana Synodo, cathedralici nomine solidi duo exigantur, idq. argumento honoris, qui

qui cathedrali Ecclesie, tanquam matri, a ceteris parochialibus Ecclesiis tribui debet; nos tamen hanc pecunie summulam, quæ superioribus temporibus huic Metropolitana Ecclesie eo nomine debita est, nec perfoluta tamen, eam omnem, etsi iure nostro exigere poteramus, quoniam quod eo nomine solui debet, prescribi non potest, remittimus, ac condonamus ijs ipsis Parochis, qui hoc ipsum cathedralicum prestare debebant. Sed ut in omni re Metropolitana nostra Ecclesia dignitatem et ius retineamus, et, quantum in nobis est, conseruamus; illud uniuersos et singulos Parochos monemus, ut reliquis, quæ, Deo dante, in posterum quottannis habeantur, Synodis auctentatis, hos ipsos duos solidos, quos honoris ergo se Metropolitana Ecclesia iure debere iam sciunt, omnino perfoluant.

Decretum xxxxi.

NE quis clericus sacris ordinibus initiatus, quine beneficium ecclesiasticum obtinet, prestandis ijs, quæ decretis his Synodalibus sancita sunt a nobis, ulla uel excusatione, uel exceptione uti possit, presertim quod ea ipsa ignorarit; nos propterea eorum unicuique edicimus, atque id iubemus, ut mense postquam decreta hæc, typis impressa, in uulgus data erunt, ea quis que apud se habeat, et studiose legat.

Quibus decretis, ita promulgatis, quicquid fieri præstare iussum, aut ueritum est, nisi facultate a nobis, scripto impetrata; his ipsis obtemperatum esse declaramus, si id præcatio nostro generali præstetur, aut eius concessu agatur.

INDEX

LIBRORVM PROHIBITORVM
cum regulis confectis, per Patres a Tridentina Synodo deletos, auctoritate
Pij IIII. Pont. Max. comprobatus.

Pius Papa, IIII. Ad perpetuam rei memoriam.

DOMINICI gregis custodia, Domino disponente, præpositi, uigiliis more pastoris, non desistimus ipsi gregi ab imminentibus periculis, quanta maxima possumus cura, et diligentia, præcauere; ne propter negligentiam nostram pereant oues, quæ pretiosissimo Domini nostri Iesu Christi sanguine sunt redemptæ. Et si autem quæ ad fidei ueritatem patefaciendam, et ad horum temporum hæreses confutandas pertinebant, in æcumenico, et generali Concilio Tridentino, sancti Spiritus assistente gratia nuper adeo enucleata, ac definita fuerunt, ut facile iam sit unicuique sanã Catholicamq. doctrinã a falsã, adulterinãq. interuoscere: tamen cum librorum ab hæreticis editorum lectio non modo simpliciores homines corrumpere soleat, uerum sæpe etiam doctos eruditosq. in uarios errores, et a ueritate fidei Catholicæ alienas opiniones inducere; huic quoque rei

esse duximus prouidentium. Cum autem aptissimum ei malo remedium esse sciremus, si componeretur atque ederetur Index, siue catalogus librorum, qui uel de hæretici sint, uel de hæretica prauitate suspecti, uel certe moribus, et pietati noceant; id negotium ad sacra Tridentinam Synodum reieceramus. Ea uero ex tanta Episcoporum, et aliorum doctissimorum uirorum copia delegit ad eum conficiendum Indicem multos, cum doctrina, tum iudicio insignes Prælatos ex omnibus fere nationibus. Qui quidem non sine maximo labore, plurimisque uigilijs, eum Indicem tandem, Deo iuuante, perfecerunt, adhibitis etiam in consilium lectissimis quibusdam Theologis. Peractio autem Concilio, cum ex ipsius Synodi decreto is Index nobis oblatu fuisset, ut ne ante ederetur, quam a nobis approbatus fuisset. Nos doctissimis quibusdam, probatissimisq. Prælatibus eum accuratissime legendum, examinandumq. tradidimus, et ipsi etiam legimus. Cum igitur eum magno studio, acri iudicio, diuturna cura confectum, et præterea commodissime digestum esse cognouerimus: Nos salutem animarum consulere, eamq. ob causam prouidere cupientes: ne libri, et scripta cuiuscumque generis, quæ in eo improbantur, siue ut hæretica, siue ut de hæretica prauitate suspecta, siue ut pietati, ac morum honestati inutilia, aut aliqua correctione saltem indigentia, posthac a Christi fidelibus legantur: ipsum Indicem, una cum regulis ei præpositis, auctoritate Apostolica, tenore præsentium, approbamus, imprimiq. ac diuulgari, et ab omnibus Vniuersitatibus Catholicis, ac quibuscumque alijs ubique suscipi, easq. regulas obseruari mandamus, atque decernimus: inbibentes omnibus, et singulis, tam Ecclesiasticis personis secularibus, et Regularibus, cuiuscumque gradus, ordinis et dignitatis sint, quam laicis, quocumque honore, ac dignitate præditis, nequis contra earum regularum præscriptum, aut ipsius prohibitionem Indicis libros illos legere, habere uel audeat. Si quis autem aduersus eas regulas, prohibitionemq. fecerit; is quidem, qui hæreticorum libros, uel cuiusuis auctoris scripta propter hæresim, uel falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit habuerit, ipso iure in excommunicationis pœnam incidat, eamq. ob causam in eum tantquam de hæresi suspectum inquiri, et procedi liceat; præter alias pœnas, super hoc ab Apostolica Sede, sacrisq. Canonibus constitutas. Qui autem libros alia de causa prohibitos, legerit, habuerit; præter peccati mortalis reatum Episcoporum arbitrio seuerius nouerit puniendum. Non obstantibus constitutionibus, et ordinationibus Apostolicis contrarijs quibuscumque, aut si quibus communitur, uel diuisim ab eadem sit Sede indultum, ne excommunicari possint per litteras Apostolicas; non facientes plenam, et expressam, ac de uerbo ad uerbum de indulto huiusmodi mentionem. Et hæc autem ad omnium notitiam perueniant, neque quis excusatione ignorantie uti possit; uolumus, et mandamus, ut hæc litteræ per aliquos Curie nostre Cursores in Basilica Vaticana Principis

cipis Apostolorum, et in Ecclesia Lateranensi tunc, cum in eis populus, ut Missarum solemnibus interfit, congregari solet, palam, et clara uoce recitentur, et, postquam recitata fuerint, ad ualuas earum ecclesiarum itemq. Cancellariæ Apostolicæ, et in loco solito Campi Floræ affigantur, ibiq. ut legi, et omnibus immotescere possint, aliquantisper relinquuntur. Cum autem inde amoueantur; earum exempla in iisdem locis affixa remaneant. Nos enim per recitationem hanc, publicationem, et affixionem, omnes, et singulos, qui his litteris comprehenduntur post tres menses, a die publicationis, et affixionis earum, numerandos, uolumus perinde asseruos, et obligatos esse, ac si ipsismet illa edita, lectaq. fuissent. Transumptis quoque earum, quæ manu alicuius publici Notarij scripta, subscriptaue, et sigillo, ac subscriptione alicuius personæ, in dignitate Ecclesiastica constitutæ, munita fuerint, fidem sine ulla dubitatione haberi mandamus, atque decernimus. Dat. Romæ, apud sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris die xxiiij. Martij, M. D. LXIII. Pontificatus Nostri Anno Quinto.

Ant. Florellus, Lauellinus.

P R A E F A T I O I N I N D I C E M
librorum prohibitorum, confectum a Deputatione Tridentinæ Synodi, Reuerendi Patris Fratris Francisci Forerij,
Ordinis fratrum Prædicatorum, Sacre Theologiæ professoris, et eiusdem Deputationis Secretarij.

CVM sancta æcumenica Tridentina Synodus, ijs rationibus adducta, quæ in secunda Sessionis decreto sub Beatissimo Pio IIII. Pontifice Max. explicata sunt, censuisset, ut Patres aliquot, ex omnibus fere nationibus delecti, de librorum censuris quid statuendum esset, diligenter cogitarent: in eam tandem sententiam post diuturnam deliberationem uenerunt, ut indicarent nihil utilius fieri posse, quam si Romanus ille prohibitorum librorum Index, ab Inquisitoribus Romæ postremo confectus, paucis tantum demptis, atque etiam additis, retineretur: quippe qui cum magna maturitate a multis uiris doctis compositus, plurimos comprehendat auctores, atque in ordinem satis commodum digestus esse uideatur. Quoniam uero intelligebant, propterea in aliquibus prouincijs ac locis hætenus eum Indicem receptum non esse, quod in eo quidam libri prohiberentur, quorum lectione uiri docti priuati, magno incommodo afficerentur: atque animaduertentes etiam in eo esse nonnulla parum explicata posita, quæ interpretatione indigerent; re multum diuq. deliberationibus agitata, ac uiris etiã ex omninatione, Theologica facultatis scientissimis, in consilium adhibitis, subiectas Regulas componendas iudicauerunt: ut, quoad eius fieri posset, doctorum hominum commodis, et studijs, salua ueritate, ac religione, prospiceretur. Illud igitur in primis obserua-

re oportet, unamquamque pene alphabeti litteram tres habere Classes. In prima non tam libri, quam librorum scriptores continentur, qui aut hæretici, aut nota hæresis suspecti fuerunt. horum enim catalogum fieri oportuit; ut omnes intelligant, eorum scripta, non edita solum, sed edenda etiam, prohibita esse. Sed illud etiam animaduertendum est; quod licet multi præterea sint, qui iustissimis de causis in hanc Classem referri poterant; Patribus tamen non is fuit animus, aut ad eorum pertinebat institutum, ut eos ad unum perquirerent: sed ijs pene contenti fuere, qui in Romano catalogo descripti sunt, de alijs uero eiusdem generis auctoribus idem ab Ordinarijs, et Inquisitoribus statuendum esse existimarunt. In secundam Classem non auctores, sed libri sunt relati, qui propter doctrinam, quam continent, non sanam, aut suspectam, aut quæ offensionem etiam in moribus tantum fidelibus asserere potest, reijciuntur; etiam si auctores, a quibus prodire, ab Ecclesia nunquam descuerunt. Tertia uero et ultima Classis eos libros complectitur, qui sine scriptoris nomine exierunt in uulgus, et eam doctrinam continent, quam Romana Ecclesia tamquam Catholica fidei, aut morum integritati contrariam, resutandam, ac repellendam esse decernit: non enim omnes libri, qui nomen auctoris non præserunt, damnandos putarunt: quandoquidem sæpe uiros doctos, ac sanctos nouimus, ut Christiana quidem Resp. ex eorum uigilijs fructum caperet, ipsi uero inanem gloriam euitarent, libros optimos sine nomine edidisse, sed eos tantum, qui aut liquido prauam, aut dubiam fidei doctrinam, siue moribus perniciosam cõtinet. At uero qui sint huiusmodi, aut tales censeri debeant, præter eos qui in hoc catalogo descripti sunt, Episcopi, et Inquisitores una cum Theologorum Catholicorum consilio dijudicabunt: sed propter nostrorum temporum malitiam, ne in posterum libri sine nomine auctoris edantur, decreto quartæ Sessionis Tridentini Concilij sub fel. rec. Paulo ij. quod incipit. Sed et Impressoribus, etc. prouisum est.

Regula prima.

Libri omnes, quos ante annum M. D. XV. aut summi Pontifices aut Concilia æcumenica damnauerunt et in hoc Indice non sunt, eodem modo damnati esse censeantur, sicut olim damnati fuerunt.

Regula secunda.

Hæresiarcharum libri, tam eorum, qui post prædictum annum hæreses inuenerunt, uel suscitauerunt, quam qui hæreticorum capita, aut duces sunt, uel fuerunt, quales sunt Lutherus, Zuinglius, Caluinus, Balthasar Pacimontanus, Snuenbfeldius et his similes, cuiusque nominis, tituli, aut argumenti existant, omnino prohibentur. Aliorum autem hæreticorum libri, qui de religione quidem ex professio tractant, omnino damnantur: Qui uero de religione non tractant, a Theologis Catholicis iussu Episcoporum, et Inquisitorum examinati, et approbati permittuntur.

Libri

Libri etiam Catholice conscripti, tam ab illis, qui postea in haeresim lapsi sunt, quam ab illis, qui post lapsum ad Ecclesiam gremium rediere, approbati a facultate Theologica, alicuius Universitatis Catholicae, uel ab Inquisitione generali, permitti poterunt.

Regula tertia.

Versiones scriptorum etiam Ecclesiasticorum, quae haecenus editae sunt a damnatis auctoribus, modo nihil contra sanam doctrinam contineant, permittuntur. Librorum autem ueteris Testamenti uersiones uiris tantum doctis et pijs iudicio Episcopi concedi poterunt; modo huiusmodi uersionibus tanquam elucidationibus uulgatae editionis ad intelligendam sacram Scripturam, non autem tanquam sacro textu utantur. Uersiones uero noui Testamenti, ab auctoribus prima Classis huius Indicis factae, nemini concedantur: quia utilitatis parum, periculi uero plurimum lectoribus ex earum lectione manare solet. Si quae uero annotationes cum huiusmodi, quae permittuntur, uersionibus, uel cum uulgata editione circumferuntur, expunctis locis suspectis a facultate Theologiae alicuius Universitatis Catholicae, aut Inquisitione generali, permitti eisdem poterunt, quibus et uersiones. Quibus conditionibus totum uolumen Bibliorum, quod uulgo Biblia uel atabli dicitur, aut partes eius concedi uiris pijs, et doctis poterunt. Ex Biblijs uero Isidori Clarij Brixiani prologus et prolegomena praecedantur: eius uero textum nemo textum uulgatae editionis esse existimet.

Regula quarta.

Cum experimento manifestum sit, si sacra Biblia uulgari lingua passim sine discrimine permittantur, plus inde, ob hominum temeritatem, detrimenti, quam utilitatis oriri, hac in parte iudicio Episcopi, aut Inquisitionis stetur, ut cum consilio Parochi, uel Confessarij, Bibliorum, a Catholicis auctoribus uerforum, lectionem in uulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint ex huiusmodi lectione non damnatum, sed fidei, atque pietatis augmentum capere posse: quam facultatem in scriptis habeant. Qui autem absque tali facultate ea legere, seu habere praesumpserint, nisi prius Biblijs Ordinario redditis, peccatorum absolutioem percipere non possint. Bibliopola uero, qui praedictam facultatem non habenti, Biblia idiomate uulgari conscripta uendiderint, uel alio quouis modo concesserint, librorum pretium, in usus pios ab Episcopo conuertendum, amittant; alijsq. poenis pro delicti qualitate eiusdem Episcopi arbitrio subiacent. Regulares uero non nisi facultate a Praelatis suis habita, ea legere, aut tenere possunt.

Regula quinta.

Libri illi, qui haereticorum auctorum opera interdum prodeunt, in quibus nulla, aut pauca de suo apponunt, sed aliorum dicta colligunt, huiusmodi sunt Lexica, Concordantiae, Apophthegmata, Similitudi-

nes, Indices, et huiusmodi, si quae habeant admixta, quae expurgatione indigeant, illis Episcopi, et Inquisitionis una cum Theologorum Catholicorum consilio sublatis, aut emendatis, permittantur.

Regula sexta.

Libri uulgari idiomate de controuersis inter Catholicos et haereticos nostri temporis differentes, non passim permittantur; sed idem de ijs seruetur, quod de Biblijs uulgari lingua scriptis statutum est. Qui uero de ratione bene uiuendi, contemplandi, confitendi, ac similibus argumentis uulgari sermone conscripti sunt, si sanam doctrinam contineant, non est cur prohibeantur, sicut nec sermones populares uulgari lingua habiti. Quod si haecenus in aliquo regno, uel prouincia aliqui libri sunt prohibiti, quod nonnulla continerent, quae sine delectu ab omnibus legi non expediat, si eorum auctores Catholici sunt, postquam emendati fuerint, permitti ab Episcopo, et Inquisitore poterunt.

Regula septima.

Libri, qui res lasciuas, seu obscenas ex professo tractant, narrant, aut docent, cum non solum fidei, sed et morum, qui huiusmodi librorum lectione facile corrumpi solent, ratio habenda sit, omnino prohibentur: et qui eos habuerint, seuere ab Episcopis puniantur. Antiqui uero, ab Ethnicis conscripti, propter sermonis elegantiam, et proprietatem permittuntur: nulla tamen ratione pueris praellegendi erunt.

Regula octaua.

Libri, quorum principale argumentum bonum est, in quibus tamen obiter aliqua inserta sunt, quae ad haeresim, seu impietatem, diuinationem, seu superstitionem spectant, a Catholicis Theologis, Inquisitionis generalis auctoritate expurgati, concedi possunt. Idem iudicium sit de prologis, summarijs, seu annotationibus, quae a damnatis auctoribus, libris non damnatis appositae sunt, sed posthac non nisi emendati excudantur.

Regula nona.

Libri omnes, et scripta Geomantiae, Hydromantiae, Aeromantiae, Pyromantiae, Onomantiae, Chyromantiae, Necromantiae, siue in quibus continentur Sortilegia, Veneficia, Auizuria, Auspicia, Incantationes artis Magicae, prorsus reijciuntur. Episcopi uero diligenter prouideant, ne Astrologiae iudiciaria libri, tractatus, indices legantur, uel habeantur, qui de futuris contingentibus successibus, fortunisque casibus, aut ijs actionibus, quae ab humana uoluntate pendent, certo aliquid euenturum affirmare audent. Permittuntur autem iudicia, et naturales obseruationes, quae nauigationis, agriculturae, siue medicae artis inuandae gratia conscripta sunt.

Re-

Regula decima.

In librorum, aliarumue scripturarum impressione seruetur, quod in Concilio Lateranensi, sub Leone Decimo, Sessione decima statutum est. Quare si in alma urbe Roma liber aliquis sit imprimendus, per Vicarium Summi Pontificis, et sacri Palatii Magistrum, uel per personas a Sanctissimo Domino nostro deputandas, prius examinetur. In alijs uero locis ad Episcopum, uel alium habentem scientiam libri, uel scripturae imprimendae, ab eodem Episcopo deputandum, ac Inquisitorem haereticae prauitatis eius Ciuitatis, uel diocesis, in qua impressio fiet, eius approbatio et examen pertineat, et per eorum manum propria subscriptione gratis et sine dilatione imponendam, sub poenis et censuris in eodem Decreto contentis approbetur: hac lege, et conditione addita, ut exemplum libri imprimendi authenticum, et manu auctoris scriptum, apud examinatorem remaneat: eos uero, qui libellos manu scriptos uulgant, nisi ante examinati probatiq. fuerint, eisdem poenis subijci debere iudicauerunt Patres deputati, quibus Impressores: et qui eos habuerint, et legerint, nisi auctores prodiderint, pro auctoribus habeantur. Ipsa uero huiusmodi librorum probatio in scriptis detur, et in fronte libri uel scripti, uel impressi authentice appareat; probatioq. et examen, ac cetera gratis fiant, Praeterea in singulis ciuitatibus, ac diocesis domus uel loci ubi ars impressoria exercetur, et bibliotheca librorum uenaliu[m] sepius uisitentur a personis ad id deputandis ab Episcopo; si uel eius Vicario, atque etiam ab Inquisitore haereticae prauitatis, ut nihil eorum, quae prohibentur, aut imprimantur, aut uendantur, aut habeantur. Omnes uero librarij, et quicumque librorum uenditores habeant in suis bibliothecis indicem librorum uenaliu[m], quos habent, cum subscriptione dictarum personarum; nec alios libros habeant, aut uendant, aut quacumque ratione tradant sine licentia eorundem deputandorum, sub poena amissionis librorum, et alijs arbitrio Episcoporum, uel Inquisitorum imponendis. Emptores uero lectores, uel impressores eorundem arbitrio puniantur. Quod si aliqui libros quoscumque in aliquam ciuitatem introducant; teneantur eisdem personis deputandis renunciare: uel si locus publicus mercibus eiusmodi constitutus sit; ministri publici eius loci praedictis personis significant libros esse adductos. Nemo uero audeat librum, quem ipse uel alius in ciuitatem introduxit, alicui legendum tradere, uel aliqua ratione alienare, aut commodare, nisi ostenso prius libro, et habita licentia a personis deputandis; aut nisi notorie constet; librum iam esse omnibus permissum. Idem quoque seruetur ab haereticis, et executoribus ultimarum uoluntatum, ut libros a defuncto relictos, siue eorum indicem illis personis deputandis asserant, et ab eis licentiam obtineant, priusquam eis utantur, aut in alias personas quacumque ratione eos transferant. In his autem omnibus et singulis poena statuatur uel amissionis librorum, uel

alia, arbitrio eorundem Episcoporum, uel Inquisitorum, pro qualitate contumaciae, uel delicti. Circa uero libros, quos Patres deputati aut examinauerunt, aut expurgauerunt, aut expurgandos tradiderunt, aut certis conditionibus, ut rursus excuderentur, concesserunt: quidquid illos statuisse constiterit, tam bibliopola, quam ceteri obseruent. Liberum tamen sit Episcopis, aut Inquisitoribus generalibus secundum facultatem quam habent, eos etiam libros, qui his regulis permitti uidentur, prohibere, si hoc in suis regnis, aut prouincijs, uel diocesis expedire iudicauerint. Ceterum nomina cum librorum, quia Patribus deputatis purgati sunt, tum eorum, quibus illi hanc prouinciam dederunt, eorundem Deputatorum Secretarius notario sacrae uniuersalis Inquisitionis Romanae descripta sanctissimi Domini nostri iussu tradidit. Ad extremum uero omnibus fidelibus praecipitur, ne quis audeat contra harum Regularum praescriptum, aut huius Indicis prohibitionem libros aliquos legere, aut habere. Quod si quis libros haereticorum, uel cuiusuis auctoris scripta, ob haeresim, uel ob falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, siue habuerit; statim in excommunicationis sententiam incurrat. Qui uero libros alio nomine interdictos legerit, aut habuerit; praeter peccati mortalis reatum, quo, afficitur, iudicio Episcoporum seuere puniatur.

A V C T O R E S P R I M A E
C L A S S I S.

A Bidenus Corallus, alias Huldricus Hutenus.
Achilles Pirminius Gassarius.
Adolphus Clarembach.
Albertus Brandeburgensis.
Albertus Draco.
Alexander Alexius Scotus.
Alexius Brenicerus.
Alphonsus Aemilius Chemnicensis.
Ambrosius Interbocensis.
Ambrosius Moibanus Vratislauiensis.
Andreas Altameri.
Andreas Bondestien Carolo Stadius.
Andreas Cratander.
Andreas Dietherus.
Andreas Fabricius Chimmicensis.
Andreas Fritius Modreuius.
Andreas Hyperius.
Andreas Knopen.
Andreas Musculus.
Andreas Ostander.
Andreas Poach.
Angelus Odonus.
Antonius Anglus, auctor libri de origine Misse.
Antonius Brucciolus.
Antonius Coruinus.
Antonius Oibo.
Antonius Halieus.
Aretius Falinus, qui et Martinus Bucerus.

B b Arnol-

Arnoldus Montani.
Asinius Scoffer.
Arturus Britanus.
Augustinus Maynardus Pedemontanus.

Certorum auctorum libri prohibiti.

IN actis Aeneae Silvii prohibentur ea, quae ipse in Bulla retractationis damnauit.
Alcuni, seu potius Caluini commentarij in libros de Trinitate.

Antonij Francisci Doni litterae.
Antonij de Roselis Aretini tractatus de potestate Imperatoris et Papae, et de Concilijs, quousque expurgatus fuerit.

Augustini de Roma, Nazareni Archiepiscopi, tractatus de Sacramento diuinitatis Iesu Christi et Ecclesiae: item tractatus de Christo capite, et eius in clyto principatu; item tractatus de caritate Christi circa electos, et de eius infinito amore, quousque expurgatus fuerit.

Libri prohibiti, ab incerti nominis auctoribus Compositi.

Acta Hurebergae uidelicet Osiandrisini.

Acta Synodi Bernensis.

Actiones duae Secretarij Pontificij.

Admonitio Ministrorum uerbi Argentinensium.

Aequitatis discussio super consilio de lectorum Cardinalium etc.

Alchimia Purgatorij.

Alchoranus Franciscanorum.

Alchoranus Mahometis, Basileae impressus et similes cum scholijs, et impijs annotationibus, et praefationibus, item in uulgari lingua non nisi ex concessione Inquisitorum haberi possit.

Alphabetum Christianum.

Amica, et humilis, et deuota admonitio.

Anatomia excussa Marcpurgij per Eucharium Ceruicornum.

Anatomia della Messa.

Annotationes in acta concilij Tridentini.

Annotationes in chronica Abbatis Vspersensis.

Anononi cuiusdam liber de repugnancia doctrinae Christianae.

Apologia confessionis Augustanae.

Apologia de doctrina Waldensium.
Apologia contra Hemrricum Ducem.
Apologia Graecorum de igne Purgatorij, etc.

Argyrophylacis, seu Thesaurarij epistola.

Articuli Anabaptistarum Morauia.

Articuli Anabaptistarum Saxoniae.

Articuli a facultate Teologica Parisiensi determinati super materijs fidei nostrae, hodie cotrouersis cum antidoto, auctore, ut creditur, Caluino.

Articuli nouorum Vuormatiae euangelistarum.

Articuli XXXVII plebis Fracfordiensis.

Augustanae confessionis ecclesiarum causa, quare et amplexa sint et retinendam ducant suam doctrinam.

Auctores primae Classis.

Balthesar Hiebmaier.

Balthesar Pacimontanus.

Baptista Lafdestinus.

Bartholomaeus Conformi.

Bartholomaeus Bernardi.

Bartholomaeus Rosinus.

Bartholomaeus Oueslbemerus.

Basilius Cromigenis, alias Vuesselus.

Basilius Ioannes Herolel Acropolitae.

Benedictus Scurmegistus.

Bertoldus Hallerus.

Bernardinus Ocinnus Senensis.

Bernardus Rotmanus.

Benedictus Morgenstern.

Bernardus Zieglerus.

Beuengarius Diaconus Andegauensis.

Bilibaldus Pircaimerus.

Bilicanus Theobaldus.

Blauerus Amrosius.

Bucerus Martinus.

Butgenagius Pomeranus, seu Ioannes Butgenagius Pomeranus.

Brunonis Heidelij Quersurdensis poematum libri septem.

Auctorum incerti nominis libri prohibiti.

Belial, siue de consolatione peccatorum.

Beneficium Christi.

Bernensis disputatio.

Bernensis Reformatio contra Missam.

Breuis et compendiosa instructio de religione Christiana.

Breuis tractatus ad omnes in Christianam libertatem maleuolos.

Auctores primae Classis.

Caelius Horatius Curio.

Caelius Secundus Curio.

Caluinus.

Capito Vuolphangus, Fabricius.

Carolo stadus.

Carolus Molinaeus.

Caspar Cruciger.

Caspar Peucerus Budissinus.

Casparus Tauberus.

Cassander Burgensis.

Charreus Cogelius.

Christianus Beyer.

Christianus Lotichius Heustus.

Christophorus Clarius.

Christoforus Cornerus ex Fagis.

Christoforus Froscouerus.

Christoforus Hegendorphius.

Christoforus Hoffman.

Christoforus Melhoferus.

Christoforus Thrasibulus.

Christoforus Reiter.

Claudius Taurinensis, qui scripsit de imaginibus.

Claudius Senarcleus.

Clemens Mayo.

Conradus Clauserus.

Conradus Cordatus.

Conradus Dasypodius.

Conradus Perc.

Conradus Gesnerus.

Certorum auctorum libri prohibiti.

Baptista Cremensis omnia opera, quamdiu non prodierint emendata.

Bartholomaei Ioannes lib. de aduentu Antichristi.

Benonis lib. de uita Hildebrandi.

Beati Rhenani scholia in Tertullianum.

Bertrami liber, qui inscribitur De corpore et sanguine Christi.

Boccacij Decades, seu nouella centum,

quandiu expurgata ab ijs, quibus rem Patres commiserunt, non prodierint.

Crato Milius.

Cyprianus Leouitius.

Certorum auctorum libri prohibiti.

Capricci del Bottai di Giambattista Gelli, quamdiu emendatus non prodierit.

Chumanni Elinpachij de tabernis montanis chronologia ex sacris litteris.

Cyri Theodori Podromi Epigrammata.

Auctorum incerti nominis libri prohibiti.

Capita fidei christiana contra Papam, et portas inferorum.

Capo sinto.

Carontis et Mercurij Dialogi.

Catalogus Papae et Mosis.

Catalogus testium ueritatis ex sanctis Patribus.

Catechismus Ecclesiae Argētoratēsis.

Catechismus Tubicensis.

Catechismus pro ecclesia Vuirtembergensis.

Catechismus, cui titulus, Qual maniera.

Catechismus, cui titulus est Catechismus maior et minor.

Catechismo, cioe formulario per instituire et ammaestrare i fanciulli nella religione christiana, fatto a modo di Dialogo.

Catechismus paruus pro pueris in scholis nuper auctus.

Catechismus super euāgelium Marci, Catechismus, siue Symboli expositio.

Catechismus siue explicatio Symboli Apostolici.

Catechesis puerorum in fide, litteris, et moribus.

Causa, quare Synodum indictam a Rom. Pontif. Paulo iij. recusarint Principes status, et ciuitates Imperij profitescentes puram et catholicam doctrinam.

Centum et quattuordecim sententiae Patrum de officio uerorum Rectorum Ecclesiae.

Centum grauamina etc.

Christiana institutio.

Christiana schola Epigrammatum libri duo ex uarijs poetis excerpti.

Christiana inuentus crepundia.

Christiana responsio ministrorum Euāgelij Basileae, cur Missam etc.

Ciuitatis Magdeburgensis publicatio

litterarum ad omnes Christi fideles anno 1550.

Clauicula Salomonis.

Collatio diuinorum et Papalium Canonum.

Collectanea demonstrationum ex Prophetis, Apostolis, & doctoribus Ecclesiae, quod Spiritus sanctus a solo Patre procedit.

Colloquium Cochlaei et Lutheri.

Colloquium Marcpurgense.

Colloquium Vuormatiae institutum anno MDXL.

Commentaria Germ. in Cornelium Tacitum.

Commentarius de Angelo Melancthonis.

Commentarius in priorem Timothei epistolam, a uiro summa pietatis conscriptus.

Comedia et Tragedia aliquot ex ueteri Testamento, collectore Ioanne Oporino.

Comediae super questionem, Quae est maior consolatio morientis etc.

Conciliabulum Theologicorum aduersus bonarum litterarum studiosos etc.

Concilium Pisanum, quod uerius conciliabulum dicendum est.

Conciones de decem Praeceptis Dominici.

Concordantiae principum nationis Germanicae de astutijs Christianorum.

Confessio fidei Augustanae.

Confessio fidei Baronum, et Nobilium Bohemiae.

Confessio Saxonica.

Confessio Ecclesiae Tigurinae.

Confessio Vuirtembergensis.

Consutatio determinationis doctorum Parisiensium contra Martinum Lutherum.

Consutatio unius et uiginti propositio- num de differentia legis et Euāgelij.

Congregatio, siue collectio insignium concordantiarum Bibliae.

Coptis Christianus.

Consiglio d'alcuni Vesconi congregati in Bologna.

Contra regulam Minoritarum et uniuersas perditionis sectas.

Contra sanctos Zeylleysten.

Conuentus Augustensis.

Copia d'una lettera scritta alli iij. di Genajo. MDL.

Cordigera nauis conflagratio, Dialogus.

Cymbalum mundi.

Auctores primae Classis.

David Georgius ex Delphis.
David Peiferus Lypsus, uel Pseffinger.

David Schefer.

Didimus Faentinus qui est Melancthon.

Diethelmus cellarius.

Dionysius Melander.

Dominicus caramanius.

Dominicus Melguitius.

Certorum auctorum libri prohibiti.

Dantis Monarchia.

Davidis chytrai liber de auctoritate et certitudine christiana doctrinae, ac ratione discendi Theologiam.

Desiderij Erasmi Roterodami colloquiorum liber. Moria, Lingua, christiani matrimonij institutio, De interdicto esu carnis, eiusdem Paraphrasis in Mattheum, quae a Bernardino Tomitano in Italicam linguam conuersa est, cetera uero opera ipsius, in quibus de religione tractat, tamdiu prohibita sint, quamdiu a facultate Theologica Parisiensi, uel Louaniensi expurgata non fuerint.

Adagia uero ex editione, quam molitur Paulus Manutius, permittentur, interim uero quae iam edita sunt, expunctis locis suspectis iudicio alicuius facultatis Theologicae uniuersitatis Catholicae uel Inquisitionis alicuius generalis, permittantur.

Auctorum incerti nominis libri prohibiti.

Declaratoria del Giubileo.

Decretum Nurembergense, editum anno MDXXIII.

Defensio pro Zuinglio.

Defensio aduersus axioma catholicum, i. criminationem Roberti Episcopi Abrincensis.

Dialogi di Mercurio et Caronte.

Dialogi aduersus Ioannem Eckium.

Dialogus de doctrina Christiana.

Dialogus de morte Iulij. ij. PP. siue IULIUS.

Dialogus Karstans, et Regellians.

Dialogus Murnarus Leniathan.

Dialogus obscurorum uirorum, in quo tres colloquantur Theologi.

Bb 2 Dia-

Dialogus Paradoxos, quo Romani Pontificis orator una cum eo, qui est etc.
Dialogus oratoris Pontificis Romani, et illius qui est Pontifici a confessionibus.
Discorsi sopra i fioretti di S. Francesco.
Disordine della Chiesa.
Disputatio Badensis.
Disputatio Bernensis.
Disputatio Gronicensis cum duabus epistolis.
Disputatio inter Clericum, et militem super potestate Prælati Ecclesie atque Principibus Terrarum commissa; alias Somnium Viridarj.
Disputatio Lyptica inter Martinum, et Hieronymum Emserum.
Diurnale Romanum impressum Lugduni in ædibus Philiberti Roletti, et Bartholomæi Freni.
Doctrina vetus et nova.
Doctrina verissima, sumpta a capit. iij. Epistole ad Romanos, ut consolentur afflictæ conscientia.
Dragale locorum communium.
Due lettere d'un Cortigiano, nelle quali si dimostra che la fede etc.
Due disputatione Herfordianæ. Langi, et Nauclerij.

Auctores primæ classis.
Eobanus Hessus.
 Erasmus Roterodamus. vide supra in littera D.
 Erasmus Benedictus Silesius.
 Erasmus Ebnerus.
 Erasmus Fabius.
 Erasmus Osualdus Srecktenfuchsius.
 Erasmus Rotembucher.
 Erasmus Sarcerius.
 Erasmus Sneppius.
 Euvitius Cordus.
 Euthychius Mion, qui et Musculus.

Auctorum incerti nominis libri prohibiti.
Elementa christiana ad instituendos puevos.
Enarrationes Epistolarum, et evangeliorum.
Enchiridion christianismi.
Enchiridion piarum precatationum.
Epigrammatum libri duo christiane sectæ ex varijs christianis poetis decerpti.
Epistola apologica ad sinceriores

Christianissimi sectatores per Phry siam orientalem etc.
Epistola christiana de cæna Domini.
Epistola de non Apostolicis quorundam moribus, qui in Apostolorum se etc.
Epistola pia et christiana.
Epistola sancto Ytrico adscripta.
Epistola de Magistris Louanien.
Epistola ministri cuiusdam verbi Dei de Ecclesia, clauibus, Sacramentis ueraque ministrorum spiritus electione.
Epistola directa ad pauperem et mendicam ecclesiam Lutheranam.
Epistola et Præfatio in Decalogum.
In Epistolam ad Timotheum cõment.
Epitome ecclesie renouata.
Epitome belli Papistarum contra Germaniã atque patriam ipsam, Cæsare Carolo V. Duce.
Epithome decem præceptorum prout quemque christianum cognoscere decet.
Epitome responsionis ad Martinum Lutherum.
Esdræ lamentationes Petri.
Espositione dell' oratione del signor in uolgare, composta per un Padre non nominato.

Auctores primæ classis.
Fabritius capito Vuolphangus.
 Fabritius Montanus.
 Firmianus chlorus, qui et Yretus.
 Felicianus de ciuitella.
 Felix Malleolus Tigurinus.
 Felix Mansius.
 Franciscus Bettus,
 Franciscus Burgardi.
 Franciscus cotta Lemburgius.
 Franciscus Enzinas.
 Franciscus Kolbius.
 Franciscus Lambertus.
 Franciscus Lamperti.
 Franciscus Lismannus.
 Franciscus Niger Bassanensis.
 Franciscus Portus, Græcus.
 Franciscus Stancarus.
 Fridericus a Dinheim.

Fridericus Jacob,
 Fridericus Myconius.
 Fridericus a Than.
 Fridolinus Bronbach.
 Fridolinus Lindouerus.

Certorum auctorum libri prohibiti:
Fabula Laurentij Abstemij, et Gilberti cognati.
 Francisci Balduini. I. C. constantinus Magnus siue de constantini Imperatoris legibus Ecclesiasticis atque ciuilibus comment.
 Francisci Franchini liber poemati.
 Francisci Trachelai Statij propedemata oratoria.
 Frãncisci Zabarella liber de schismate, atq. eiusdem libri præfationes Argentinae impressæ quãdiu non prodierit expurgatus.
 Friderici Frigosi tractatus de oratione, de Iustificacione, de fide, et operibus, et Præfatio in Epistolã D. Pauli ad Romanos, qui tamen falso illi creditur adscriptus.
 Friderici Furij Geriolani Valentini Bononia, siue de libris sacris in uernaculam linguam conuertendis.

Auctorum incerti nominis libri prohibiti.
 Farago concordantiarum insignium totius Biblie.
 Fasciculus rerum expetendarum, et fugiendarum.
 Forma delle orationi Ecclesiastiche, et il modo di amministrare i sacramenti, et di celebrare il santo matrimonio, auctõr creditur esse Calvinus.
 Francisci nocturna apparitio.
 Fundamentum malorum, et bonorum operum.

Auctores primæ classis.
Galafius, Zuinglij defensor,
 Gaspar Bruschius Egranus.
 Gaspar Ghruerus.
 Gaspar Cruciger.
 Gaspar Gretterus.
 Gaspar Hedio.
 Gaspar Heldelinus.
 Gaspar Hubertinus.
 Gaspar Megander Tigurinus.
 Gaspar Rodolphus.
 Gaspar Schunen Kfeldius.
 Georgius Amildius Mansfelden.

Georgius Battenheimer.
 Georgius Calestinus.
 Georgius Fabritius. Chemuicen.
 Georgius Maior.
 Georgios Neccarus.
 Georgius Perfferer.
 Georgius Ioachimus Rheticus.
 Georgius Rhorarius.
 Georgius Reich.
 Georgius Sabinus.
 Georgius Spalatinus.
 Georgius Volger.
 Gerardus Gheldenhaurius nonioma.
 Gerardus Listrus.
 Gerardus Lorichius Adamarius.
 Gerardus Segarelli Pergamen.
 Gilbertus Cognatus Nozerenus.
 Gorcimianus.
 Gregorius Bruchk.
 Gregorius Caselius.
 Gregorius Giralduus.
 Grynæus Simon.
 Gualterus Tigurinus.
 Gulielmus Aurifex.
 Gulielmus Baxellus.
 Gulielmus Guaphæus, Hagien.
 Gulielmus Postellus Barentonius.
 Gulielmus Sartoris.
 Gulielmus Taiolus. Anglus.
 Gulielmus Tindalus.

Certorum auctorum libri prohibiti.
 Gualteri de Monte electo tractatus super materia concilij Basileensis.
 Georgij Cassandri hymni Ecclesiasticæ Gratia dei, de Monte sancto epistola pia et christiana.
 Oryphy precatationes Dominice.
 Guglielmi Ochani opus nonaginta dierum.
 Item Dialogi, et scripta omnia contra Ioannem. xxij.

Auctorum incerti nominis libri prohibiti.
 Geographia uniuersalis.
 Germanicæ nationis lamentationes.
 Giudicio sopra le lettere di tredeci huomini, stampate l'anno 1555. qual si conoße esser del Vergerio.

Auctores primæ classis.
Hadrianus Iunius.
 Hartmannus Beyer.
 Hartmanus Pallatinus, I. C.
 Heberus.

Hedio Gaspar.
 Holiodorus Alexiacus.
 Helius Pandocheus, qui et Postellus.
 Helius Eobanus Hessus.
 Henricus Y I Y I. Anglus.
 Henricus Bomius.
 Henricus Bullingerus.
 Henricus cornelius Agrippa.
 Henricus ab Enisidel.
 Henricus ab Eppendorff.
 Henricus Lupulus.
 Henricus Pantaleon.
 Henricus Scotus.
 Henricus Stollus.
 Henricus Sudphanus.
 Henricus Ytingerus.
 Henricus Vuelpius Lingen.
 Hermannus Bodius.
 Hermannus Bonus.
 Hermannus Buschius Pasiphilus.
 Hermannus Hessus.
 Hermannus KismuicK.
 Hermannus Italus.
 Hetzerus.
 Hieronymus Bassanus.
 Hieronymus Galathæus.
 Hieronymus cato Pisawien.
 Hieronymus Marius.
 Hieronymus de Praga.
 Hieronymus Kaufcher.
 Hieronymus Sabir de sancto Gallo.
 Hieronymus Sauonen.
 Hieronymus Schiurpff.
 Hieronymus Nicellerius Eriburgen.
 Hieronymus Vuolphius.
 Hiob Gast.
 Hippinus.
 Hortensius Franquillus, alias Hieremias, alias Landus.
 Hugo Latimerus.
 Huldrycus Encastius.
 Huldrycus Huttenus, siue de Vtten.
 Huldrycus Mutius Huguualdus.
 Huldrycus Zuinglius, Toggius.

Certorum auctorum libri prohibiti.
 Henrici Bebelij Iustingensis facetiæ Institutio puerorum, Triumphus Veneris.
 Hieronymi Gebuileri liber de sacri legio, item exhortatio ad sacram communionem.
 Hieronymi Messii discursus, Prouerbia et Prognostica.
 Sermones illi Hieronymi Sauonarolæ Ferrarien. qui olim in Romano In-

dice prohibiti fuerunt, non legantur, donec iuxta censuram Patrum Deputatorum emendati prodeant.
 Hirenai Tripolitani Aphorismi ex Ambrosio, Augustino, Lactantio.
 Hippophyli Melangai Theologia cõpendium. Item expositio in Euangelium D. Matthæi.
 Hugonis Hugaldi epistola.

Auctorum incerti nominis libri prohibiti.
 Henrici Quarti Casaris uita.
 Historia de morte Ioannis Diazij Hispani quem frater eius germanus interfecit.
 Historia de Germanorum origine.
 Historia de ijs, quæ Ioanni Huss. Constantiensi Concilio enenerunt.

AUCTORES PRIMÆ CLASSIS.
Iacobus Bredotus Pludentinus.
 Iacobus a Burgundia, ille qui scripsit Apologiam ad Carolum Casarem.
 Iacobus Hallis.
 Iacobus Imelius.
 Iacobus Kautius.
 Iacobus Kungius.
 Iacobus Micyllus.
 Iacobus Misnensis, alias Iacobellus.
 Iacobus Milchius.
 Iacobus Othierus.
 Iacobus Præpositus, qui scripsit Historiam utriusque captiuitatis propter uerbum Dei.
 Iacobus Schegk.
 Iacobus SchenecK.
 Iacobus Strausz.
 Iacobus Zulgerus.
 Ianus Cornarius.
 Iasparus Bigel.
 Ioachimus Camerarius.
 Ioachimus Leiberus.
 Ioachimus Madeburgius.
 Ioachimus Morlimus.
 Ioachimus Radianus.
 Ioachimus Vuestphalus.
 Ioannes Aepinus.
 Ioannes Agricola Islebius.
 Ioannes Alarco.
 Ioannes Aloysius Pascalis.
 Ioannes Apellus Norimbergen.
 Ioannes Astoc, Anglus.
 Ioannes Assuarhij.
 Ioannes Athanasius Veluanus.

Ioannes Auene Ruubeaquen.
Ioannes Auentinus.
Ioannes Balistarius.
Ioannes Piscatorius.
Ioannes Baptista Vergerius.
Ioannes Blasius.
Ioannes Brentius.
Ioannes Brismanus.
Ioannes Burghenagus Pomeranus.
Ioannes Caluinus.
Ioannes Campanus, qui scripsit contra Trinitatem.
Ioannes canerius.
Ioannes carion.
Ioannes castellanus.
Ioannes comander.
Ioannes Cosmus.
Ioannes czaphko.
Ioannes Decanus Patavien.
Ioannes Denchius.
Ioannes Diazius, ille, cuius mortis historiam scripsit cernarcleni.
Ioannes Doelshobius, velt Kirchenfis.
Ioannes Draco, siue Draconites.
Ioannes Entomius.
Ioannes Fabritius.
Ioannes Foxus.
Ioannes Fran, cotta Lembrugius.
Ioannes Frisius Tigurinus.
Ioannes frederus.
Ioannes frit Lundin.
Ioannes fridericus calesstinus.
Ioannes Functius Norimbergen.
Ioannes Fursteras.
Ioannes Gastius Brisaccen.
Ioannes Gigas Northusianus.
Ioannes Gerardus.
Ioannes Gocchius.
Ioannes Grellus.
Ioannes Halerus Tigurinus.
Ioannes Hanerus.
Ioannes Herold, Acropolita.
Ioannes Hefsius.
Ioannes Heruagius.
Ioannes Homburgus.
Ioannes Hoperus, Anglus.
Ioannes Host.
Ioannes Hufchius.
Ioannes Hospinianus steinianus.
Ioannes Huffs.
Ioannes Hufferus.
Ioannes Huttichius.
Ioann. de Indagine, non ille carthufianus.
Ioannes Knoblauchus.
Ioannes a Lasko Polonus.
Ioannes Kleinann.
Ioannes Laibmann.
Ioannes Leonardus Sertorius.
Ioannes a Leydis.
Ioannes Licaula.
Ioannes Lonicerus.
Ioannes de LMKaueK.
Ioannes Mantelius.
Ioannes Mardeley.
Ioannes Marcellus Regio montan.
Ioannes Marpachius.
Ioannes Matter.
Ioannes Mayre.
Ioannes Meyer.
Ioannes Muchkius.
Ioannes Muslerius.
Ioannes Oecolampadius.
Ioannes Oldencastel Anglus.
Ioannes Oldendorpius.
Ioannes Oporinus.
Ioannes Pffessinger.
Ioannes Philonius Rugo.
Ioannes Philologus.
Ioannes Pistorius a Vuorden.
Ioannes Policarius Cygnus.
Ioannes Polius Vuestphalus.
Ioannes Pomeranus.
Ioannes Postellus.
Ioannes Pupperus Cochianus.
Ioannes Purpwei.
Ioannes Purwei, Anglus.
Ioannes Przibram.
Ioannes Rhellicanus Tigurinus.
Ioannes Rhodophanta.
Ioannes Ribittus.
Ioannes Rielius.
Ioannes Rulbenus.
Ioannes de Rochefort.
Ioannes de Rochefana.
Ioannes Rogors, Anglus.
Ioannes Sagittarius Burdenalen.
Ioannes Saphidus.
Ioannes Sartoris.
Ioannes Sneppius.
Ioannes Scheltling.
Ioannes Schonerus Carolostad.
Ioannes Scopber.
Ioannes Secerius.
Ioannes Sleidanus.
Ioannes Sp amgerbergius.
Ioannes Spinus.
Ioannes Splendianus.
Ioannes Stappitius.
Ioannes Stigelus, uel Stiphelius.
Ioannes Stolsius.
Ioannes Stuch.
Ioannes Sturmius.
Ioannes Stumpf.
Ioannes Trapko.
Ioannes Vingandus.
Ioannes Valdesius.
Ioannes Vanni.
Ioannes Veli Kirchius, siue Veruio.
Ioannes Vjck.
Ioannes de Vuessalia.
Ioannes Vuiclephus.
Ioannes Vitlingius, qui et Brentius.
Ioannes Vuilebrochius Dantiscanus.
Ioannes Vuolphius Tigurinus.
Ioannes de Vuorden.
Ioannes Zuickius.
Iob. Gast.
Iodochus Coch, siue Cocus, qui et Iustus Ionas.
Iodochus Vuillichius.
Ionas qui est Iodocus Cocus.
Ionas Philologus.
Iosephus Grumpeck.
Iosephus Klup.
Iofias Simelerus.
Islebius.
Iulius Casar, P. Caluini interpres.
Iulius Mediolanensis apostata.
Iulius Dominicus Caramannius.
Iustus Menius isenaten.
Iustus, Ionas seu Iodocus Coch, uel Cochus.

Certorum auctorum libri prohibiti.

Iacobi Bophart de studio litterarum, et inuentute erudienda libellus.
Iacobi Brunsuicensis Carhechests puerilis.
Iacobi Fabri commentaria in Euangelia: item in Epistolas D. Pauli item in Epistolas Canonicas: item de tribus Magdalenis: item in psalmos tandiu prohibita sunt, quamdiu ab alicuius Vniuersitatis Catholica facultate Theologica, uel inssu Inquisitionis generalis emendata in lucem prodierint.
Iacobi Otteri sermones: item speculum satuorum.
Iacobi Schepperi Tremoniani Monachia Davidis, et Goliath.
Ioannis Cuspiniiani liber inscriptus, Imp. et Cesarum uita, cum imaginibus ad uiam effigiem expressis, quamdiu expurgatus non fuerit.
Ioannis Fabricij Montani poematum liber.
Ioannis Gertophij, recriminatio aduersus Eduardum Læu, Anglum.
Ioannis Lubicensis, de Antichristi aduentu, et de Messia Iudeorum.

Ioan-

Ioannis Pici, Cartusiensis paraphrases, et annotationes in Psalmos.
Ioannis Reuclini speculum oculare, De Verbo mirifico, Ars Cabalistica.
Ioannis Soteris, liber, siue epigrammata et uarijs auctoribus collecta.
Ioannis Sutel de terribili excidio Hierosolymitarum.
Ioannis Vuunschelburgensis, de signis, et miraculis falsis, et de superstitionibus.
Iuliani Colen. Tractatus de certitudine gratia, Dei, et salutis nostrae.
Incertorum auctorum libri prohibiti.
Imperatorum, et Cesarum uita.
Instructio uisitationis Saxonice.
Interpretatio nominum Caldaorum.
Introductio puerorum.
Iulius Dialogus, alias Aula.

Auctores primæ classis.

Autius.
Knipstro Pomeranus.
Knopper Dellingius.
Kolpeius.

Auctores primæ classis.

Actantius Ragnonus.
Lambertus de Nigro Monte.
Laurentius Humphedrus, Anglus.
Laurentius Czoch.
Laurentius Tubius Pomeranus.
Leonardus Culman.
Leo Iudas.
Leonardus Fuchsius.
Leonardus Iacobus, Northusianus.
Leonardus Strubin.
Leopoldus DicKiis.
Lollardus.
Lucas Lossius.
Lucas ScroteKnsen, Ruubeaquensis.
Lucius Heckerus.
Lucius Pifaus.
Ludouicus ab Eberstbain.
Ludouicus Hetzer.
Lutherus.
Lysmaninus.

Certorum auctorum libri prohibiti.

Laurentij Vallæ de falsa donatione Constantini: item de libero arbitrio: item de uoluptate.

Luca Bettini lib. inscrip. Oracolo della renouatione della Chiesâ.
Lalij Capilupi Cento ex Virgilio non nisi expurgatus legatur.
Luciani Mantuanii annotationes in commetum D. Ioanis Chrysostomi in epistolam ad Romanos.
Luciani Samosatensis Dialogi uidelicet mors peregrini, et Philopatris.
Ludouici Pulcij poemata, nempe Ode, Sonetti, Canzoni.
Ludouici Chalcondylæ Athenien. de origine, et rebus gestis Turcarum libri, decem Comrado Clauserio interprete, cum annotationibus.

Incertorum auctorum libri prohibiti.

Lamentationes Petri, auctore Esdra.
Lamentatio et querimonia Missæ.
Litania Germanorum.
Loci communes de bonis operibus, et de potestate Ecclesiastica.
Loci insignia.
Loci insigniores.
Loci omnium fere capitum Euangeliorum.
Loci utriusque Testamenti.
Luca Christiana.
Ludus Pyramidum.
Libellus aureus, quod idola etc.
Liber inscriptus, An statui et dignitati Ecclesiasticorum magis conducat admittere Synodum nationalem, piam, et liberam, quam decere bello etc.
Liber inscriptus Augustini, et hieronymi Theologia.
Liber inscriptus, Alcuni importanti luoghi tradotti fuor delle Epistole latine di M. Francisco Petrarca etc. con tre sonetti suoi, et XVII. Stanze del Berna auanti il XX. canto etc.
Liber inscriptus, Basiliensis ecclesie cur Missam etc.
Liber inscriptus. Bulla Diaboli etc.
Liber inscriptus Capo finto.
Liber inscriptus, Consilium de emendanda Ecclesia.
Liber inscriptus, Consilium Pauli Tertij datu Imperatori in belgis, cum Eusebij Pamphili pia explanatione.
Liber inscriptus, Cur Ecclesia quatuor Euangelia accepit.
Liber inscriptus, De auctoritate, officio, et potestate Pastorum Eccle-

siasticorum.
Liber inscriptus, De cœna Dominica.
Liber inscriptus, De disciplina puerorum, recteq. formandis eorum studijs et moribus.
Liber inscriptus, dottrina uerissima, tolta dal capitolo quarto a Romani per consolare le afflitte conscientie.
Liber inscriptus, De emendatione, et correctione status Christiani.
Liber inscriptus, Ex uetustissimis orthodoxorum patrum libris etc. De genuino Eucharistiæ negotij intellectu et usu etc.
Liber inscriptus, De falsa religione.
Liber inscriptus, De fatis monarchia Romana, Somnium, Vaticinium Esdræ etc.
Liber inscriptus, De Gratia, et libero eius uelociq. cursu.
Liber inscriptus, Delle statue et immagini.
Liber inscriptus, La forma delle preghiere ecclesiastiche con la maniera di amministrare i sacramenti et celebrare il matrimonio.
Liber inscriptus, Delle commissioni e facultà che Papa Iulio III. ha dato a messer Paulo Odescalco.
Libri hermetis Magi ad Aristoteli.
Liber inscriptus, Illustrissimi et Potentissimi Senatus populiq. Angliæ sententia de eo consilio, quod Paulus Episcopus Rom. etc.
Liber inscriptus, opus Illustr. et Excellentissimi seu Spectabilis uiri Caroli Magni etc. contra Synodum, que in partibus Græciæ pro adorandis imaginibus stolidæ, siue arroganter gesta est.
Liber inscriptus, in orationem dominicam etc.
Liber inscriptus, in orationes Dominicas saluberrimæ et sanctissimæ meditationes ex libro Catholicorum Patrum.
Liber inscriptus, Militantis etc.
Liber inscriptus, De providentia Dei.
Liber inscriptus, De sacerdotio, legibus, et sacrificijs Papæ etc.
Liber inscriptus, De uera differentia Regiæ potestatis, et Ecclesiasticæ.
Liber inscriptus, De uita iuuentutis instituenda, moribus, et studijs corrigendis.
Liber inscriptus, De unitate Ecclesiastica.

Liber

Liber inscriptus, Nicodemus, de passione Christi.
 Liber inscriptus, Lettera de N. ad uno ambasciatore di Papa Iulio. I I I.
 Liber inscriptus, Pontificij oratoris legatio in conuentu Norenbergensi.
 Liber inscriptus, Pauli IIII. Papæ Romani epistola consolatoria et hortatoria ad suos dilectos filios.

AVCTORES PRIMAE
 Clasis.

M Arcellus Palingenius, Stelatus
 Marcus Antonius Caluinus.
 Marcus Antonius Coruinus.
 Marcus Cordelius. Torgensis.
 Marcus Ephesinus.
 Marcus Tilemannus, Hesbusius.
 Marfilus de Padua.
 Martini KO.
 Martinus Borrabus, Stugardian.
 Martinus Bucerus.
 Martinus Freëus.
 Martinus Lutherus.
 Martinus Meglin.
 Martinus Ostermincherus.
 Martinus Vuolphius.
 Mattheus Alberus.
 Mattheus Iudex.
 Mattheus qui, et Assartius Scoffer.
 Mattheus Philargyrus.
 Mattheus Zellius, Kiferpergen.
 Mattheus Zifer.
 Mattheus Flaccus, Illyricus, uel Flaminus.
 Maximilianus Maurus.
 Melanchton.
 Melchior Ambachius.
 Melchior Clinch.
 Melchior Hofmannus.
 Memnon Simon.
 Menardus Moltberus.
 Michael Cellarius.
 Michael de Cefenna.
 Michael Rothingius.
 Michael Seruetus.
 Michael Sellarius.
 Michael Schulteis.
 Michael Toxita.
 Myconius Osualdus.
 Milo Conuerdale. Eboracen.
 Morlinus.
 Muncerus.
 Munsterus.
 Murnerus.
 Musculus.

Certorum auctorum libri
 prohibiti.

Marci Pagani carminum liber, cuius titulus est, Triumpho angelico; et alter, qui dicitur, Sonnetti diuersi di Marco pagano.
 Massuccij Salernitani Nouella.
 Merlini Angli liber obscuratum prædictionum.

Auctorum incerti nominis libri
 prohibiti.

Maniera di tener ad insegnare a figliuoli Christiani.
 Margarita Teologica.
 Matrimonio delli Pretti et delle Monache.
 Medicina animæ.
 Medicina animæ pro sanis simul et agrotis, instante morte.
 Meditationes in oratione Dominicâ.
 Meditationes et preces piæ, admodum utiles, et necessariae, pro formandis tum conscientijs, tum moribus electorum.
 Metaphrasæ epistolarum D. Pauli ad communem ecclesiarum concordiam.
 Methodus in præcipuos scripturæ diuinae locos.
 Methodi sacrae Scripturæ tomi duo.
 Microsynodus Norimbergensis.
 Ministrorum uerbi Argentinesium admonitio ad ministros Helueticos.
 Modo di tener nell insegnare et nel predicare al principio della religione Christiana.
 Modo e nia breue di consolare quelli che stano in pericolo di morte.
 Modus solemniss et authenticus ad inquirendum.

AVCTORES PRIMAE
 Clasis.

N icolaus Amsdorfus.
 Nicolaus Balingius.
 Nicolaus Borbonius, Vandoperanus.
 Nicolaus Bryling.
 Nicolaus de Calabria.
 Nicolaus Galecus.
 Nicolaus Gallastius.
 Nicolaus Gallus.
 Nicolaus Gerbellius.
 Nicolaus Herforde, Anglus.

Nicolaus Krompach.
 Nicolaus Macchiauelli.
 Nicolaus de Pelbrzimou.
 Nicolaus Quodus.
 Nicol. Raduul Palatinus, Vuitien.
 Nicolaus Ridaus.
 Nicolaus Scaubelius.
 Nicolaus Seluecerus.
 Nicolaus Storckius.
 Nicolaus Vdall. Anglus.

Certorum auctorum libri
 prohibiti.

Nicolai Franci Carmina contra Petrum Aretinum.
 Nicolai Clemanis opera illa tantummodo Permitti poterunt, quæ iuxta censuras Patrum deputatorum emendata excudentur.
 Nicolai Rodingi exhortatio ad Germaniam: item prædicationes carmine conscriptæ.
 Nicolai Vuimanni Colymbenses, siue De arte natandi dialogus.

Incertorum auctorum libri
 prohibiti.

Notorie artis opera.
 Nomenclator insignium scripturæ.
 Nota nera Ecclesiæ.

AVCTORES PRIMAE
 Clasis.

O rtholampadius Ioannes.
 Ortholphus Marolt, Francus.
 Oslander Andreas.
 Osualdus Myconius.
 Ottho Bruns felsius.
 Ottho Cerberus, Papergen.
 Ottho Hemrricus.
 Ottho Vinerius.
 Ottho Vuerdmillerus.
 Othonellus Vida.

Certorum auctorum libri
 prohibiti.

Ogerij Dani Fabulæ.
 In Ouidij Metamorphoseos libros commentaria, siue enarrationes Allegoricæ, uel Tropologicæ.

Incertorum auctorum libri
 prohibiti.

Oeconomica Christiana.

Onus

Onus Ecclesiæ.
 Opera diuina della Cristiana uita etc.
 Optima ratio componendæ religionis quæ sit.
 Orandi modus.
 Oratio pro Iulio Secundo Ligure, à quodam Benedicto, et Christiano perscripta.
 Orationes Dominicales Gryphij.

AVCTORES PRIMAE
 Clasis.

P acimontanus, Balthesar.
 Paulus Commodus, Britanus.
 Paulus Constantinus Phrygio.
 Paulus Dasypodius.
 Paulus Eberus.
 Paulus ab Eitzen.
 Paulus Fagius.
 Paulus Scalickius.
 Paulus Ritius, Israelita.
 Pelicanus Conradus.
 Petrus Abailardus.
 Petrus Artopæus.
 Petrus Brubachius.
 Petrus Colinus.
 Petrus Desdrensis.
 Petrus Ferrariens.
 Petrus Ioan. de Villa Seuiatum.
 Petrus Martyr Vermilius.
 Petrus Martyr Verungus.
 Petrus Misen.
 Petrus Molinaus.
 Petrus Ollerius.
 Petrus Paulus Vergerius.
 Petrus Payne Anglus.
 Petrus Sebiuilla.
 Petrus Similerus.
 Petrus Trimorsheim.
 Petrus Viretus.
 Petrus Vualdus.
 Philippus Melanchton.
 Philolertes.
 Philotheus Irenæus, Eupolitanus.
 Pomeranus.

Certorum auctorum libri
 prohibiti.

Pauli Dolsij Psalterium græco carmine uersum, cum præfatione philippi Melanchtonis.
 Petri Aretini omnia opera.
 Petri Lignæi parabole.
 Petri Mosellani, Protegensis, padologia in puerorum usum conscripta.
 Petri de Virea, peregrinatio Hieru-

salem.
 Philippi Catti aduersus Hemrricum Bruumfucensem.
 Pogij Florentini faceria.
 Polydori Vergilij de inuentoribus rerum liber, qui ab hæreticis auctus, et deprauatus est.
 Pompeij Barba liber de secretis naturæ.

Incertorum auctorum libri
 prohibiti.

Paralipomena rerum memorabilium.
 Pasquini et marphorij hymnus in Paulum Tertium.
 Pasquillus Phagins.
 Pasquillus Germanicus.
 Pasquillus proscriptus a Tridentino Concilio.
 Pasquillus semipoeta.
 Pasquillorum tomi duo.
 Pasquilli omnes ex uerbis sacrae scripturæ confecti.
 Pasquilli omnes, omnesq. conscriptio nes; in quibus Deo, aut Sanctis, aut Sacramentis, aut Catholica Ecclesiæ, et eius cultui, aut Apostolicæ Sedi quomodocumque detrabatur.
 Passio Martini Lutheri, secundum Marcellum.
 Phalarismus.
 Phrasæ sacrae Scripturæ, quandiu non fuerint expurgata, atque ab Inquisitoribus generalibus recognita.
 Pia et Cristiana epistola cuiusdam serui Iesu Christi de fide, operibus, et caritate.
 Precautionum aliquot, et piarum meditationem Enchiridion.
 Precautiones Biblicæ.
 Precautiones Christianæ, ad imitationem Psalmorum.
 Precautiones Dominicæ Gryphij.
 Precautiones psalmodum per Ioannem Hoburgium, latinitate donatæ.
 Precedentie all'apologia della confessione Vuirtembergense.
 Processus cõsistorialis martirij Ioan. Huff.
 Psalterium traslationis ueteris cum noua præfatione Martini Lutheri.

AVCTORES PRIMAE
 Clasis.

R ebelesius.
 Raydenus.

Raymundus Neophytus.
 Raphael Musæus.
 Reinhardus Lorichius, Hadamarius.
 Rasodius.
 Rhegins Vrbanus.
 Rellicanus Tigurinus.
 Ricardus Morison, Anglus.
 Ricardus Sanson.
 Ricardus Tauerner.
 Ricardus Thracius de Todynton.
 Ricardus Vuic.
 Robertus Anglus.
 Robertus Bannes.
 Robertus a Mosham.
 Robertus Stephanus.
 Robertus Baus.
 Rod Haial.
 Rodulphus Gualterus, Tigurinus.

Certorum auctorum libri
 prohibiti.

Raymundi de Sabunde, prologus in theologiam naturalem.

Incertorum auctorum libri
 prohibiti.

R atio breuis sacrarum tractandarum concionum.
 Ratio, cur, qui confessionem Augustanam profitentur &c.
 Ratio et methodus consolandi periculose decumbentes etc.
 Receptatio omnium figurarum sacrae scripturæ.
 Reformatio ecclesiæ Coloniensis.
 Regis et Senatus Anglici sententia de Concilio, quod Paulus Episcopus Romanus Mantuæ futurura simulauit.
 Restitutionum doctrine et uitæ Christiane liber per Monasterienses Anabaptistas editus.

AVCTORES PRIMAE
 Clasis.

S apidus poeta.
 Scaplerus.
 Schneppius.
 Sebaldu Hauuenuentius.
 Sebaldu Heyden.
 Sebastianus Castaleon.
 Sebastianus Francus.
 Sebastianus Froschelius.
 Sebastianus Lepulculus.
 Sebastianus Meyer.

Seba-

Sebastianus Munsterus. Seruetus Hispanus. Simon Grineus. Simon Hessus. Simon Muscus. Simon saltzerus. Stephanus Doletus. SuuenKfeldius.

Certorum auctorum libri prohibiti.

Seraphini Firmani apologia: pro Baptista de Crema. Segiberti liber contra Papam Gregorium, et contra epistolam paschalis Papae. Stephanus Quintoniensis Episcopi de uera obedientia.

Incertorum auctorum libri prohibiti.

Scripta quaedam Papae, et Monarchiarum, de Concilio Tridentino. Scholia in epistolam Pauli. III. Pont. Max. Sententia puerilis. Sermones conuiales. Sermones de providentia Dei. Similitudinum et dissimilitudinum liber. Simplissima et breuissima Catechismi expositio. Simplex et succinctus orandi modus. Simulacri, historie, et figure della morte. Somnium et naticinium Esdrae, de fatis Monarchiae Romanae. Speculum caecorum ad cognitionem Euangelicae ueritatis. Suuimenica doctrina. Synnema totius scripturae. Synnema in Smaragdum super Euangelia, et epistolas totius anni, tam separatim, quam una cum ipso auctore impressa. Summarium scripturae. Supplicatio quorundam apud Heluetios, Euangelistarum ad Episcopum Constantiensem. Supputatio annorum mundi. Supplice effortatione di nouo mandata all' inuittissimo Cesare Carlo Quinto. Synorama clarissimorum uirorum, qui Hala conuenerunt, super uer-

bis in Cena Domini. Synodus Marcpurgensis.

AUCTORES PRIMAE CLASSIS.

Theobaldus Gerthachius Billicanus. Theodorus Bibliander. Thomas Blauerus. Thomas Crannerus. Thomas ab Hofen. Thomas Muncerus. Thomas Neogeorgus. Thomas Platterus. Thomas Venatorius. Thomas Vuolphius. Tilemanus Heshusius. Timotheus Neocorus.

Incertorum auctorum libri prohibiti.

Thalmud Hebraeorum, eiusque glossae, annotationes, interpretationes, expositiones omnes: si tamen prodierint sine nomine Thalmud, et sine iniurijs, et calumnijs in religionem Christianam, tolerabuntur. Themata I. I. A. Basileae disputata. Threni Hieremie Mysticati. Tractatus ad omnes in Christianam libertatem maleuolos. Tractatus de redditibus et decimis. Tragodia de libero arbitrio. Trigamus. Trilogium pro Catechistis. Troporum Theologicorum etc. Turricella. Tractatus de uera et pura ecclesia, D. Athanasio falsissime ascriptus. Trattati del beneficio di Christo.

AUCTORES PRIMAE CLASSIS.

Adrianus Ioachimus. Valerius Anselmus Rid. Valerius Philarchus. Varemundus Luitboldus. Velcurio. Vergerius. Victor de Bordenus. Victorinus Strigelius. Vincentius Obsopaus. Vitilingius, sive Brentius. Vitetrus Petrus.

Vitus Theodorus. Vitus Vuisemius. Vtricus Studerius. Vtricus Velenus Minbomienfis. Vtricus de Vtten. Urbanus Rhegius. Vuendelinus ab Helbach. Vuenzelaus linK. Vuesselus, sive Basilius Groniegenfis. Vuilhielmus Radensis. Vuilhielmus Hefemus. Vuigandus Grosher. Vuolphangus Fabritius Capito. Vuolphangus Meusel. Vuolphangus Musculus. Vuolphangus Ruesz. Vuolphangus Rupertus. Vuolphangus Mater. Vuolphangus Vualnerus. Vuolphangus Vuissenburgius. Vuolphalus Ioachimus.

Certorum auctorum libri prohibiti.

Viti Amerbachij antiparadoxa: ut commentaria in Pythagorae et Phocylidis poemata: item historia de sacerdotio Christi.

Incertorum auctorum libri prohibiti.

Valdensium confessio, et apologia fidei ad Ladislaui Regem Hungariae. Varia doctorum, piorumque uirorum de corrupto Ecclesiae statu poemata. Viridarij somnium de potestate Papae, et Principum secularium. Visitatio Saxonica. Vite Patrum cum praefatione Martini Lutheri. Vita et gesta Ildobrandi. Vita Pont. Romanorum, Vuitembergae impressae. Vn briue modo, qual dee tenere ciascu padre. Vnio dissidentium tripartita. Vniuersitatis Vuitembergensis seria actio apud Principem Fridericum. Xystus Betuleius Augustanus.

Zellius Keyserpergensis. Zuinglius.

LIBELLVS CANONVM POENITENTIALIUM ET CASVVM Reservatorum.

PROOEMIUM.

Confessores nosse debent Canones, qui ad satisfactionis, et penitentiae modum pertinent; idque cum ex antiquis plerisque Synodis, tum ex libris perspicui licet, quos eo de genere, patres et latini, et graeci conscripserunt. id autem confessioibus ipsis, pronunciali nostro Concilio, cum iam constituerimus; eo magis ad hanc ipsam opinionem confirmati sumus, ea in primis ratione adducti, quam Catechismi Romani patres pie, ac prudenter tradiderunt, quod penitentes quo magis scelerum suorum grauitatem agnoscant; operis pretium est, eos interdum a confessioibus moneri, ac diligenter quidem, quae penitentiae ratio quibusdam peccatis praescorum Canonum iure praescripta sit. quod sane admonitionis officium ipsi non facile praestabunt, nisi eam Canonum cognitionem assequuti. quare ut haec ipsa notitia ratio omnibus sacerdotibus, qui in audiendis confessionibus uersantur, in promptu facile esse possit; hos de penitentiae canones ex sacerdotali libro, qui Romanae Ecclesiae usu comprobatus est, ordine descriptos, in lucem emitti iussimus eo animo, eoque consilio, ut cum ipsi sacerdotes norint, quanta et cura, et diligentia penitentiae olim indicerentur; id penitentibus etiam, quemadmodum peccati grauitas postulabit, aliquando significant; ut, quanto in penitentibus Canonum mitigandis benigniorem in se Ecclesiam ipsi cognoscunt, atque experiuntur, tanto maiori diligentia et in posterum peccata uitent; et praeterita uehementius desistant.

De penit. modo Synodis, Epistolis, etc.

Presbyteri, etc. de iudic. de iudic. de iudic. de iudic.

Qui scienter contraxerit, coeritue cum duabus sororibus, aut cum matribus, aut sorore, cum matre et filia; quae uero coerit una cum patre et filio, uel duobus fratribus; penitentia ei constituitur octo annis. Qui ignoranter duas sorores, uel matrem et filiam, uel amatam et neptem cognoscit, quarum una ignorat factum alterius, uterque penitens sit septem annis, Si uero scienter, perpetuo careat coniugio. Mulieri, quae partum supponit, quae de alio uiro concipit, penitentia, et satisfactionis modus praescribitur arbitrato prudentis sacerdotis. Sacrilegus chryisma, calicemue sacrum polluens, penitens sit septem annis, et in singulas hebdomadas tribus diebus ieiunus sit a carne et uino. Calans se cognouisse mulierem, quae contrahit cum fratre eius penitens sit septem annis. Solemniter penitens, si postea ad uomitum redierit, penitentiam agat decem annis. Parentes, filiorum sponsalia dirimentes, et filij si consenserint ac post rursus disenserint, communionem priuantur annis tribus. Qui contraxerit cum ea, quam adulterauit, penitens sit quinque annis. Cognoscens uxorem adulteratam ante penitentiam peccatam, penitens sit annis duobus. Sacerdos, qui interese clandestinis desponsationibus, per triennium ab officij sui administratione amouetur. Laico si uult confiteri, confiteturue; in cimiterio sepelietur; oratur pro eo, et datur ei Corpus Christi. Qui clericus praestandis horarum canonicarum officijs a Metropolitana Ecclesia more, et ritu discrepat, idque pra contemptu facit, per sex menses communionem priuatur. Qui dominum, uxoremue interfecerit, nunquam equitet, non ueliculo uebetur, non matrimonio: non contrahet, decem ipsos annos carne non uescetur, uinum non bibet. Qui matrem interfecerit, decem annis penitentiam agat, armis depositis. Qui simplex uotum uiolarit, trium annorum penitentia ei constituitur. Qui blasphemiam in Deum, et B. Virginem, et sanctos publice comiecerit; penitentia agit septem annis ex formula, quae praescripta est a Gregorio Nono. Vnicuique peccatum mortale committenti, nisi delicti grauitas seneriorum ac longioris temporis penitentiam postulet, penitentia constituitur septem annorum. Qui Ecclesiam incenderit; eam restituat, pecuniam det pauperibus; et penitens sit quindecim annis. Qui domum, areamue combusserit, penitentiam agat annis tribus. Sacerdos excommunicatus si celebrat, tribus annis penitens sit, hebdomadisque singulis feria secunda, quarta, et sexta, a uino, et carnibus ieiunet. Sacerdos sacerdotij sui gradu, ordineque in perpetuum amittens, quem degradatum dicunt, si celebrare audeat, priuatur communionem corporis et sanguinis Iesu Christi usque ad ultimum diem, et in excommunicatione est, uaticum tantum in sine sumens.

Episcopus

c. Quid inuisibilis r. q. 1. **Episcopus dissimulans corrigere uenditionem ministeriorum; duobus mensibus; sacerdos hoc agens, quatuor diaconus, tribus; subdiaconus, et alij inferiores, debita excommunicatione afficiuntur sui iudicis arbitrio.**

c. de sent. ex. c. Si quis sacerdos, et c. Nō debet 30. q. 1. **miuste excommunicanti per mensem unum, ingressu Ecclesie interdicitur.**

c. Qui bis de consecr. dist. 4. c. 2. de apostatis. **Sacerdos si fornicatus est cum filia spiritali, aut cum ea, quæ illi confessæ fuerit sua peccata, penitens sit duodecim annis, et in Monasterio Deo seruiat omnibus diebus uitæ suæ: Si Episcopus hoc admisit; penitentiam agat annis quindecim: mulier autem in Monasterium tradatur, ubi perpetuo uiuat.**

c. eos que de consecr. dist. 4. quo in loco ijs penitentia modus prescribitur. c. 1. de fal. apud luonem par. 9. c. 104. c. prædica dum 22. q. 1. **Scienter rebaptizatus, si propter hæresim hoc sceleris admittit, penitentia afficiatur septem annorum, quarta et sexta feria ieiunans, et tribus item quatragesimis pane et aqua. Si uero pro munditia hoc facere putarit; eum peniteat tribus annis. Quod si ignoranter; non peccat, sed ideo non promouendus, licet sit excellens.**

c. 1. de fortiligij. c. 2. de fortiligij. c. Qui diuinationes 26 q. 5. c. Filij 16. q. 7. **Si Episcopus, presbyter, diaconusue sponte est rebaptizatus; quamdiu uiuit, penitens sit. Alij uero clerici, et monachi, et moniales, ab hæreticis uolentes rebaptizari, penitentiam agant duodecim annis.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Qui coactus falsum testimonium dicit, nec mors sequitur, in penitentia sit duobus annis; si sponte, annis quinque.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Qui filium suum opprimit; annis tribus, et uno in pane, et aqua penitens sit.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Adultero, fornicatoriue penitentia constituitur septem annorum.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Qui iniuste quempiam accusat ad mortem, quatragesima dies pane et aqua continenter ieiunabit, et per septem annos penitentiam agat, non aqua tamen et pane, sed arbitrio sacerdotis. Si uero ob eam accusationem, quis membrum perdiderit; accusator ieiunabit quatragesimis tribus pane et aqua.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Sortilegus quatragesima dies in penitentia sit.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Respicens furti in Astrolabio; annis duobus.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Qui ades magi cis cantionibus lustrat; aliudue tale admittit; et qui ei consentit et consulit; penitens sit annis quinque.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Patronus, qui res Ecclesie absunit; per annum excommunicatur.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Qui iurat se ad pacem non redire; per annum penitens sit.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Incendiaris hæc penitentia dabatur, ut Hierosolymis, aut in Hispania per annum in Dei seruitio permaneret. Qui hanc penitentiam remitteret, per annum item ab sui muneris administratione amouebatur.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Qui filiam, sororemue spiritualem in matrimonium ducit; qui item consentit, penitens sit septem annis.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Si gutta sanguinis Christi in terram cadit; sacerdos in penitentia sit quinquaginta diebus; si super Altare, et ad pannum unum transit, diebus duobus; Si usque ad pannos duos, diebus quatuor; si usque ad tres, diebus nouem; si usque ad quatuor, uiginti diebus.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Si incaute dimisit, quamuis nil nefandi acciderit; tribus mensibus a sui muneris administratione amouetur.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Episcopus, qui eadem fecerit, in penitentia sit quindecim annis, deponatur perpetuo peregrinetur; Presbyter annis duodecim, quorum tres ieiunet pane et aqua, et deponatur; Diaconus annis decem, et tribus in pane, et aqua.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Qui homicidium fecerit; penitens sit duobus annis.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Qui casu eadem facit; constituitur ei penitentia quinque annorum.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Qui uero sponte, septem annis penitens sit.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Qui clericum, monachumue, diaconum, subdiaconumue occiderit, perpetuo in Monasterium detrudatur, et publicam penitentiam agat septem annis.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Qui presbyterum, duodecim annis.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Qui coerit contra naturam, aut cum brutis; qui item incestum fecerit; penitens sit amplius quam septem annos; quia clericus deponitur; laicus excommunicatur.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Qui matrimonium contraxerit contra interdictum Ecclesie, per mensem penitens sit, aut arbitrato confessoris.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Confessor qui penitentis peccatum patefacit, in Monasterium detrudatur ad agendam penitentiam.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Qui per ebrietatem Eucharistiam euomit; si laicus est, quatragesima diebus; si clericus, sexaginta; si Episcopus nonaginta diebus; si infirmus penitentiam agat diebus septem.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Qui periurium sciens admisit; quatragesima dies in pane, et aqua, et septem sequentes annos penitens sit; et nunquam sit sine penitentia, interiori scilicet.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Qui coactus periurat, si liber est, quatragesima dies, et septem sequentes annos, si seruus, tres quatragesimas et legitimas ferias penitens sit.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Qui compellit alium, ut falsum iuret; quatragesima dies in pane, et aqua, et septem annos in penitentia sit.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Qui peierat in manu Episcopi, in Cruceue consecrata, tribus annis, si uero in Cruce non consecrata, per annum in penitentia sit. Qui ignoranter, et coactus, tres quatragesimas.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Qui uero necessitate aliqua impulsus, periurium committit; tribus quatragesimis sit in penitentia.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Qui mensuras adulterat; triginta diebus pane, et aqua ieiunet.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Qui inscienter hæretico communionem dat, uel accipit ab eo, per annum penitens sit; si uero scienter, annis quinque; quod si nesciens permittat eum in Ecclesia celebrare, diebus quatragesima; si uero id fecit reuerentiæ causa, annum unum; sin autem ad euertendam fidem, annos decem; sin hæreticus, annos duodecim.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Qui rapuerit, furatusue sit; alteri quadruplum reddet, Ecclesia duplum, et septem annis penitens erit pane, et aqua.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Clerico furi, annorum septem, laico, quinque annorum penitentia constituitur; sin autem uilis est res, pane et aqua per annum penitentiam agat.**

c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur. **Qui in Episcopum, presbyterumue manum iniicit, et Ecclesiam uastat, impugnatue, in Monasterium conclusus perpetuo penitens sit.**

c. 1. de consecr. dist. 4. c. 2. de apostatis. c. 1. de fal. apud luonem par. 9. c. 104. c. prædica dum 22. q. 1. c. 1. de fortiligij. c. 2. de fortiligij. c. Qui diuinationes 26 q. 5. c. Filij 16. q. 7. c. Qui sacramento 22. q. 4. c. Pessimā 23. q. ult. c. Nō oportet 30. q. 3. c. si per negligetiam de consecr. dist. 2. quo in loco a lia, adhuc penitentia genus perinetia, traduntur.

PETRVS GALESINIUS

EX ijs, quæ superius conscripta sunt, facile intelligi licet, penitentias diuersas fuisse pro ratione et temporum, et personarum: quæ omnia enucleate alij perscripserunt, qui in hoc scribendi genere uersati sunt. Quod si qui busdā peccatis certum tempus a canone prescribitur, utpote trium, septem, aut pauciorum annorum, neque uero certa explicatur ratio penitentia, quam quis agere debet; id statuebatur arbitrio sacerdotis confessorij, qui omnia, ad penitendi modum pertinentia, metiri debet, iustitia, prudentia, et pietate. Sacerdos autem confessor cum animaduertet penitentiam per legitimas ferias constitutā esse, sciat hac ratione intelligi, secundam, quartam, et sextam feriam; alij tamen feria secundæ loco sabbatarum ponunt.

Si canone ea indicitur penitentia, ut quis per tres quatragesimas pane, et aqua ieiunet; prima quatragesima intelligenda est ante diem Natalem Domini, altera ante Pascha Resurrectionis, tertia illa est, quæ per xiiij. dies agebatur ante diem festum S. Io. Baptistæ, id quod Concilio Salegustadiensi expressum est. Reliqua, quæ de solemnibus penitentia, et publica, canonum iure traduntur, ea nunc prætermissa sunt, cum id argumenti genus alij tractarint diligenter.

Casus excommunicationis reseruari in processu Bullæ, quæ lata est die cænæ Domini M. D. LXVIII.

HI excommunicationis casus, qui sequuntur, ex Bulla ipsa summam, breuiterque ordine descripti sunt, si tamen casus eiusmodi inciderit, qui dubius sit, et ancipitem absoluedi curam afferat, ut certa sit, et explorata illius ratio, Bulla ipsius et uerba, et sententiam spectari, diligenterque perpendi oportebit.

Ex Bulla.

Hæretici, schismatici, eorum fautores, defensores; qui illos item recipiunt, qui eisdem credunt. Qui ab Apostolica Sedis obedientia recedunt. Qui hæreticorum libros scienter quouis modo legunt, domi suæ habent, imprimunt, uel quoquo modo defendunt. Qui appellant a Papa ad futurum Concilium: quibus hæc de re consilium, auxilium aut fauorem præstant. Piratae, eorum fautores, receptatores; qui item eis auxilium dant, idque scienter. Qui naufragium facientium bona capiunt, accipiuntue, aut ab alijs rapta, acceptaue, capiunt. Qui nouas gabellas, seu pedagia imponunt, uel prohibita exigunt. Qui litteras, et supplicationes apostolicas, siue manu Pontificis, siue eius mandatu signatas, adulterant. Qui equos, arma, ferrum, resque alias omnes prohibitas ad

infidelium regiones, prouinciasue important. Qui ipsos infideles certiores faciunt de rebus ad statum Christianæ religionis pertinentibus: aut qui eis consilium dant. Qui inuadunt, et impediunt eos, qui ad urbem Romam important res ad uictum, et usum Rom. Curia necessarias. Qui perturbant item ne importentur; quibus defendunt. Qui ad Sedem Apostolicam accedentes, et recedentes ab eadem, offendunt. Qui item inuisionem ordinariam delegatamue non habentes, propria temeritate illos ledunt, qui in eadem Curia morantur. Quiq. meditato, et proposita animi deliberatione ipsi iniuriam inferre audent. Quine talia fieri iubent, aut mandant. Qui in S. R. E. Cardinales, Prælatosue, ac Nuncios, manus temere iniiciunt. Qui item Sedis Apostolicæ legatos, ac Nuncios ex urbibus, oppidis, ditionibusque suis eiciunt. Qui præterea hæc ipsa fieri mandat, seu consilium dant, aut auxilium præstant. Qui per se, per aliumue offendunt eos, qui negotiorum suorum causa ad Curiam Romanam confugiunt. Qui item ledunt illos, qui in eadem Curia suas causas agunt, eorumue iudices, aduocatos, procuratores, negotiorumue gestores. Qui prohibent, quo minus litteræ apostolicæ citationes, mandata, et alia eiusmodi, quæ a Sede apostolica emanant, executioni demendantur sine eorum consensu. Qui eorum ipsorum, a Sede Apostolica quouis nomine emanantium executores capiunt, detinent, capiunt, aut detineri mandant. Qui uetant ne litteris et mandatis Sedis Apostolicæ pareatur, nisi impetrato ante eorum concessu. Qui prohibent, ne notarij de earum litterarum, et mandatorum executione instrumenta, actum conficiant, aut confecta eis tradant, quorum interest. Qui quouis modo prohibent, ne qui ob causas suas agendas, aut ob gratias, litterasue impetrandas ad Curiam Romanam confugiant; neue litteras ipsas a Sede Apostolicas impetrent; impetratisue utantur. Quine eas ipsas litteras apud se, aut apud alium retinere audent. Qui homines ecclesiasticos, Ecclesiarum collegia, aut conuentus in fori sui iudicium trahunt, trahunt iuuent, aut quouis modo procurant præter iuris prescriptum. Qui statuta, constitutiones, aut decreta quouis alia faciunt, quibus ecclesiastica libertas quouis modo tollitur, leditur, immuniturue, seu Sedis Apostolicæ iuri quoquo modo præiudicatur. Qui ecclesiastica bona usurpant, surripiunt, et absque Sedis Apostolicæ permisso sequestrant. Qui decimas, aut uectigalia quæcunque hominibus ecclesiasticis imponunt; taliaque ab eis exigunt; exigunt procurant; aut à sponte dantibus accipiunt; aut in eisdem assensum, auxilium, consiliumue præstant.

Qui laici in causis capitalibus, criminalibusue contra homines ecclesiasticos se quouis modo intromittunt.

Officiales laici, et Praelati itē, qui spirituales causas, spiritualibusq. annexas ab ecclesiasticis iudicibus auocāt.

Qui auctoritate laicali litterarum, et mandatorum apostolicorum executionem, causarumue ecclesiasticarū cursum, et eos item impediunt, qui ipsas causas exequi noluerint.

Qui item illarum causarum cognitionem sibi usurparint.

Qui statuunt, compelluntue ut, qui litteras a Sede Apostolica impetrarint, eas reuocent, efficiantq. ut reuocentur; et qui illarum litterarum uirtute censuris irriti sunt, ab eis absoluantur.

Qui peregrinos, religionis causa ad urbem uenientes, in ea morantes, ab eadem discedentes, offendunt: offenditibusue auxilium, consilium, aut fauorem praestant.

Qui terras, seu iura Ecclesiae Romanae quouis modo occupant, uel innadunt, aut occupare, innadere uident.

Quiue occupantibus, uel innadentibus auxilium, fauorem et consilium dant.

Qui bona pallatij Apostolici rapiunt; uel rapta scienter quouis causa tenent.

Qui contra praescriptum Bullae peccantes absolucere temere ausi fuerint.

Alij casus excommunicationis, reseruati summo Pontifici iure Canonum.

Ex decreto, et decretalibus.

Qui suadente diabolo id sacrilegij admittit, ut manus uolentas clerico afferat.

Quiue huic rei consilium dat, aut assentitur.

Clerici, qui scienter et sponte in diuinis participant cum excommunicatis a Papa.

Qui scienter in crimine criminoso communicat cum eo, qui nominatim a Papa excommunicatus est.

Ex sexto decretalium.

Qui nullo Sedis Apostolicae concessu assentiunt nominationi, electioni Senatoris Urbis Romae, aut eius, qui ipsius urbis gubernationi praesse debet.

Ex Clementinis.

Inquisitores, et sanctae Inquisitionis ministri odio, gratia, uel questu, alione commodo ducti, qui in haereticis inquirēdis negligētes sunt, uel falso haeresim imponūt.

Religiosi, qui absoluunt excommunicatos a iure, uel constitutionibus Synodalibus.

Religiosi, qui non impetrata a parochis facultate, sacramenta eucharistica, aut extremae unctionis ministrant.

Religiosi item, qui non eorundem concessu matrimonia solemnizant.

Religiosi et clerici seculares, qui alios inducunt ad uouendum, promittentiumue, ut in suis Ecclesiis sepulturas eligant, uel iam electas ne mutant.

Qui prohibent quominus publice excommunicati, interdictiue de Ecclesia exeant, quo tempore Missa sacrificium fit, si eis a celebrantibus denunciatum sit, ut

de Ecclesia abeant.

Excommunicati, interdictiue publice si a celebrantibus moniti fuerint, ut Ecclesia exeant, idq. facere recusarint, neglexerintue.

Principes et illustres uiri, qui interdicti generalis tempore cogunt aliquem sacerdotem celebrare.

In extrauagantibus.

Qui corpus mortuum in frustra incidunt, et in aqua coquunt, ut ossa separent a carnibus.

Qui interdictū ab apostolica Sede promulgatum uiolāt.

Qui aliquid ex pacto dat, aut recipit pro ingressu religionis.

Qui dant, recipiuntue aliquid simoniace, in ordine suscipiēdo, aut beneficio consequendo, qui proxenetam item fuerint, procuratoreseue ut huiusmodi simonia committatur.

Qui simoniacos, simoniace procuratores, aut proxenetas Summo Pontifici, uel ei non denunciant, cui id negotij ipse delegarit.

Religiosi mendicantes, qui transeunt ad ordinem non mendicantium, facultate a Summo Pontifice non impetrata, praeterquam ad ordinem Carthusiensium.

Qui item eos in suos ordines adscribunt.

Religiosi non mendicantes, qui in ordines suos fratres mendicantes recipiunt, non impetrata nominatim facultate a Sede Apostolica.

Religiosi, qui absoluunt excommunicatos a casibus, et censuris, quae in extrauaganti Xysti IIII. reseruātur, cuius initium est, Et si dominici.

Qui asserere audent, in haeresim, aut peccatum mortale eos incurrere, qui B. Virginem ab originali peccato fuisse praeseruatam dicunt, et contra.

Qui libros item, in quibus hoc asseritur, pro ueris legere, tenere, habereue ausi fuerint.

Qui dant accipiuntue, promittunt, paciscuntue aliquid, ut in curia Romana iustitia, uel gratiam alicuius rei obtineant. Qui item huius criminis reos non denunciant.

Cardinales, qui Sede vacante, constitutioni de electione Rom. Pontificis, praeter simoniam faciendam, contra uenire praesumpserint.

Qui Monasteria ingrediuntur monialium Ordinis Praedicatorum, Franciscanorumue in casibus non concessis.

Qui libellos conficiunt, scriptaue ulla contra fratres Ordinis Praedicatorum, et Franciscanorum.

Qui negant eiusdem ordinis fratribus licere elemosynas quaerere, aut praedicare, aut confessiones audire de facultate Summi Pontificis sine consensu aliorum Praelatorum inferiorum, Rectorum Ecclesiarum aut parochorum.

Qui in Monasterijs, Ecclesiisue suis apostatas detinent eiusdem ordinis, nisi illos eiecerint, ubi ipsis denunciatum erit.

Qui fratres eiusdem ordinis a consortio uniuersitatis Parisiensis reijciunt, qui uolentiam exercent contra loca ipsorum.

Qui

c. Eod. supra. c. Graui Clem. de sent. exco. Bonifacius 4. in extra. de sepul. c. 1. c. Et si dominici in extra. de penit. et remiss. c. Sane in in extra. de simo. Paulus 1. in extra. cum de stabile de simonia. Martinus 4. in extra. de regul. rib. In extra. de si domini. c. i. c. Xylus 4. in extra. Graue n. mis. Bonifacius viij. in extra. de si excom. c. 1. Iulius 2. in extra. c. Cum si diuini. Bonifacius IX. et Eugenius 4. in Pyuille. unius et al. terius ord. Alexander 4. in cord. priuile. Idem Alexander, et Bonifacius IX. in priuile. Idem priuile. In priuile. eiusdem ord. In lib. pp.

penitentiarij et refer. Archiep. Florent. par. 3. tit. 5. c. 30. Leo X. sc. 9. in C6c. Later. Leo X. in Conc. Lateran. sess. 15. Sess. 22. c. 11. Conc. Triid. c. Licet de elect. c. Quonia de of. ordi. nan. c. Clerici Ne clerici uel monachi. c. ult. Ne clerici uel monachi. c. de loca. tio. c. Pro humani de hom. in 6. c. Eos de immuni. tu. Eccl. c. Quam. qua de cen. sua. c. Generali. de elec. c. de uis. it. c. Malieres de elec. in

Qui ad sepulchrum Domini accedūt sine licentia Papae. Cardinales S. R. E. qui aliquid patefaciunt, in concilio ueritum a Papa, unde aliquid prauidicij, uel scandali nascitur.

Qui in sermonibus, et praedicationibus miracula falsa, incertane populo denunciant, qui item prophetias, ex sacra scriptura non desumptas praedicare audent; Ecclesiae Praelatis scandalose detrabunt.

Quicumque per uim, metum, fraudem, aliamue artem, bona, fructus, aut iura Ecclesiarum, locorumue piorum occupat.

Clerici item, qui nefanda huius fraudis, et usurpationis fabricatores, eidemue consentientes fuerint.

Casus excommunicationis, Episcopis iure Canonum reseruati.

Ex decretalibus.

Qui de tertiae partis cardinalium nominatione confusus, Papae sibi nomen usurpat: et qui ipsum recipiunt, et qui a paucioribus, quā a duabus partibus cardinalium electus, gerit se pro Papa, nisi maior concordia intercesserit.

Qui audent affirmare ordinationes ab Octauiano et Guidone factas ratas esse.

Mulieres statum Beghinarum sectantes, uel de nouo assumptas, uel qui eos admittunt; uel qui praebent consilium, auxilium, aut fauorem.

Qui usurpant Episcopatum in ciuitate, diocesiue, ubi populi diuersis lingua utētes, uarios ritus sub una fide habent.

Clerici, monachique, qui accipiunt officium uicecomitis, aut Praepositi secularis, si moniti non respicerint.

Monachi extra claustrum, et alij clerici, quamuis dignitatem, personatum, aut officium obtinentes, et presbyteri, qui leges, uel physicam audiunt, nisi infra duos menses redierint.

Magistri, scholaresue, qui bononia aliorum scholarum hospitium, durante locatione, conducunt, sine eorum consensu.

Ex sexto decretalium.

Qui quempiam christianum per quoddam genus hominum, quos uocant assassinos, interfecerit, interficiue mandauerit, quamuis mors non sequatur: qui eos receperint, defenderint, occultauerintue.

Domini temporales, qui prohibent ne homines sibi subiecti, quippiam uendant, emant, aliane obsequia praestent hominibus ecclesiasticis.

Qui ecclesias, et homines ecclesiasticos compulerint ad pedagia, et guidagia soluenda.

Qui regalia, custodiam, uel titulum aduocationis, defensionisue in locis pijs uacantibus, usurpare conantes, bona ecclesiastica occupant.

Clerici, qui locant domos manifestis usurarijs ad fenus exercendum.

Qui fictione, fraudene utuntur, ut iudex ipse ad mulierem uadat pro testimonio.

Vocati ad dirigendas moniales in electionibus faciendis, neque abstinent ab his, unde in ipsis electionibus discordia oriri, nutritiue possint.

Qui quaslibet personas ecclesiasticas ad quas spectat electio in Monasterijs, pijsue locis, aut eorum item consanguineos, quouis modo offenderint, eo quod eligere noluerit personam, ad cuius electionem inducebatur.

Qui compellunt Praelatos, ecclesiasticosue homines, ut ecclesias suas, earum praedia, iuraue laicis subiiciāt.

Partes, quae procurat, ut de alijs, quam de manifestis iniurijs, seu uiolentis conseruatores se intromittant, uel suam ostendant potestatem ad ea, quae iudicalem indaginem requirunt.

Domini temporales, seu rectores, uel officiales eorum, circa negotium Inquisitionis contra haereticos desicientes, et omnes, qui in hoc dederint consilium, auxilium uel fauorem.

Qui in conclane scriptum, nunciumue cardinali cuiuspiam miserit, aut secreto cum eo loquutus sit.

Domini, Rectores, et alij Magistratus Urbis, oppidum, ubi Pontificis noui creatio tractatur, si diligenter ac inuolabiliter ea non obseruarint, quae sibi eo in negotio commissa sunt, ac si fraudem commiserint.

Qui non impetrata a Summo Pontifice facultate, nouum religionis habitum assumunt, uota nuncupantes, simulq. in communi uiuentes.

Qui reuocationem excommunicationis, suspensionis, interdictiue, aut absolutionem extorquent ei, uel metu.

Doctores, qui leges, aut medicinam docent religiosos, qui deposito suo habitu, non impetrata a superioribus facultate, ad studia publica se contulerunt.

Ex clementinis.

Monachi, qui intra septa Monasterij, sine Abbatis suorum concessu arma tenent.

Religiosi, qui proferunt aliqua, ut audientes deterreant absolutione decimarum.

Qui prohibent sequestrationem beneficij, a Sede apostolica decretam: qui item fructus, sequestri nomine depositos, occupare quouis modo audent.

Qui, postquam moniti fuerint, monialium, canonicorumue secularium uisitatores impediunt.

Religiosi mendicantes, qui immoderate habitacula acquirunt, uel dimittunt, uel transferunt in alios usus.

Officiales communitatum, quiue potestate praediti, usuras quibusdam statutis fouent.

Qui gradibus, consanguinitatis affinitatisue prohibitis, scienter matrimonium contrahunt; uel cum monialibus professis; quiue in religione, aut sacris ordinibus constituti, hoc admittunt.

Qui in cimiterijs, interdicti tempore, in casibus iure non concessis, quoscumque, aut excommunicatos publice, uel nominatim interdictos, aut manifestos usurarios, scienter sepellire audent.

Religiosi, qui administrationem, ecclesiasticae beneficia non obtinent, si decimas Ecclesiis debitas usurpare audent; nisi postquam moniti sunt, intra mensem desistant, et satisfecerint Ecclesiis duorum mensium

c. Si quis suadente 17. q. 4. c. Mulieres de sentent. excomm. c. Significa uit de sen. exc6. c. Nu per de ten. excom. c. Fundamenta de elec. lib. 6. c. Multorū Clem. de haeret. Clem. de Priuile. c. Religiosi. c. Religiosi. Clem. de priuile. c. Cupientes Clem. de pen. c. Grauis Clem. de sent. exc6.

c. Indemnitatibus de elect. c. Sciunt iū de elec. c. Consultissime de reb. Ecc. nō alie. c. Hac cōstitutione de off. de leg. c. Vt Inquisitionis de haereticis. c. Vbi periculum; de elect. c. cod. c. Vnico de relig. domib. c. r. de ijs quae ui uel metu. c. 2. Neclerici, uel monachi. Clem. r. d. stat. mo. c. Cupientes de pen. Clem. r. d. sequestr. c. Attendētes. Clem. de stat. monial. Clem. Cupientes de panis. Clem. de usuris e. r. c. r. Clem. de confan. et affinit. Clem. r. de sepul. Clem. Religiosi de decim.

SYNO D V S
D I O E C E S A N A I I I.

M E D I O L A N E N S I S

H A B I T A

A N N O . M . D . L X X I I .

C A R O L V S B O R R H O M A E V S
S . R . E . T I T . S P R A X E D I S
P r e s b y t e r C a r d i n a l i s ,

D e i , e t A p o s t o l i c a e s e d i s g r a t i a
A r c h i e p i s c o p u s M e d i o l a n i ,

V n i u e r s o n o s t r o C l e r o M e d i o l a n e n s i
s a l u t e m i n D o m i n o .

CVM Romæ anno superiori essemus, indictam a nobis diœcesanam Synodû, quam eo ipso anno habere statueramus, à Vicario nostro Generali Ioanne Baptista Castello, Protonotario Apostolico, nobis absentibus, celebrari iussimus. Is igitur in ea. mandatu nostro, nostraque auctoritate, aliquot decreta confecit; quæ ut exequutionem habeant, nos ea in lucem emitti uoluimus. Quambrem uos quod uestrum est, illa seruate, atque in vsum inducite, quo debetis et diligentia, et obedientia studio. Valere in Domino. Mediolani ex adibus Archiepiscopopalibus, tertio Calendas Maii. M. D LXXIII.

Decretum. I.

QVA in Ecclesia, Sancti alicuius corpus reconditum est; cum eius dies festus agitur, tunc in ea de illo Sancto Missa sacrum ritu solemniter fiat. Locus præterea, ubi eius corpus situm est, decenter ornatur; tum campanarum sono, ut Ecclesia institutum, ac mos est, ea significatio fiat, qua cognosci possit, festum diem in illa Ecclesia

spatio de damnis, que ob id passæ sunt. Religiosi non seruantes interdictum, positum auctoritate Sedis apostolicæ, aut a loci Ordinario. Mulieres statum Begbinarum sectantes, aut nouum suscipiunt; religiosi item qui eis consilium, auxilium, fauorem remue dant.

In extrauagantibus.

QVI Clementinam de declaratione Regulæ Sancti Francisci, glossis interpretantur. Qui perseverant, uel assumunt statum, sectantur fratellorum, Bizochorum, Begbinarum: et Prælati qui eis concedunt. Qui bona ecclesiastica alienant, et alienata recipiunt absque Sedis Apostolicæ auctoritate. Qui impediunt legatos, nunciosue apostolicos ne recipiantur, neque ea faciant, quorum causa missi sunt. Qui librum, aut quamcunque scripturam imprimunt, imprimine curant, nisi prius in urbe per Vicarium, et sacri palatii Magistrum; in alijs uero diœcesibus ab Episcopo alioque perito homine, quem is delegerint, et ab Inquisitore liber, scripturæ comprobata sit.

Ex Concilio Tridentino.

DOMINI temporales, qui pro duellis committendis concedunt loca in ditibus suis, pugnantes ite, patrini, duelli spectatores; qui præterea consilium dant, uel factio, uel iure.

Raptores, qui item auxilium, consiliumue dant. Qui ingrediuntur septa Monasterij non impetrata scriptis ab Episcopo, Superioribusue facultate. Magistratus, qui rogati, auxilium non dant brachij secularis, ut clausura monialium seruetur. Qui homines sibi subiectos, aut alios quosuis quoquomodo cogunt, ut minus libere matrimonium contrahant.

Casus excommunicationis, qui aliquando Summo Pontifici, aliquando Episcopis reseruati sunt.

INQUISITORES, et Commissarij eorum, uel Episcoporum sine capituli, sede vacante, qui pecuniam modis illicitis extorsierint, aut scienter Ecclesie bona fisco, etiã Ecclesie ob delictum clerici adiudicare tētarint. Hic casus, ante satisfactionem, Papæ absolutioni reseruatur, post satisfactionem, Episcoporum absolutioni. Qui effringunt, et spoliunt loca sacra: incendiarij item. Hi casus ante denunciationem Episcopales sunt, post denunciationem uero Papales.

Quicumque licentiam alicui dederit occidendi, capiendi eum, qui excommunicationis sententiam tulerit contra Reges, Principes, Nobiles, eorumue ministros; aut eiusdem bona, suosq. offendendi, et illos item, quorum occasione talis sententia lata est. Hic si duorum mensium spatio resipuerit, eius absolutio Episcopo; sin minus, Papæ reseruatur.

F I N I S .

clesia. celebrari: et omnis denique alius adhibeatur ecclesiastica pietatis ritus ad recolendam Sancti illius memoriam.

Decretum. II.

IN sua parochiali ecclesia dum Parochus concionatur, ne ulli sacerdoti, ac ne ei quidem, qui una cum eodẽ Parocho in illa ipsa ecclesia curam animarum gerit, Missa sacrum facere, aut baptismi, si modo mortis periculum non imminet, sacramentum ministrare liceat.

Decretum. III.

QVI sacerdotes in ecclesia collegiata, uel capellas obtinent, uel eleemosyna nomine statis diebus ibidem Missa sacrum faciunt, qui præterea Clerici eidem ecclesie adscripti sunt; ij una cum eiusdem ecclesie clero publicas supplicationes obeant, nisi sacerdotes ipsi ab eo sint munere immunes, quoniam alteri ecclesie addicti iam sunt. In omnibus item processionibus, ijs solum exceptis, quæ Ambrosianarum litaniarum tempore fiunt, Clerus uniuersus ad libri sacerdotalis, uel alterius, Archiepiscopi arbitrata deligendi, præscriptum, semper aliquid canat, cum ea re conueniens, cuius causa indicta sunt supplicationes.

Decretum. IIII.

SINGULIS diebus festis, qui uel Ecclesie præcepto, uel consuetudine coluntur, in parochiali sua ecclesia Parochus uesperarum officium canat, datis tamen prius stata hora, ut mos est, campanarum signis. Quicumque autem sacerdos in illa ipsa ecclesia quotidie, aut ter, quaterue per hebdomadam Missa sacrum facere debet, illum adiuuet ad id officium præstandû, nisi alterius ecclesie ministerio addictus sit, aut ab Archiepiscopo addicatur. Si uero nemo alius tunc adest, quo adiutore ad canendum utatur, id uesperarum officium non cantu, sed uoce alta, et clara ita recitetur, ut ab ijs, qui presentes adsunt, commode audiri possit. Id præterea officium totum rite sic dicatur, canaturue, ut psalmus nullus, neque quicquam aliud uel la causa omittatur, quod ad illius officij ritum pro festi eius diei ratione institutum sit.

Decretum. V.

IDEM etiam sacerdos, quo tempore in eadem ecclesia sanctissimum Eucharistiæ sacramentum, uel in Altari adorandum proponitur, uel inde in tabernaculo reconditur, uel processionis ritu per ecclesiam circumfertur, modo is alterius ecclesie ministerio addictus non sit, præsens ibidem adsit, munusq. suum, et operam præstet, idq. nisi Archiepiscopi concessu tunc ei alibi ministrare, inferuireq. liceret. Neque tunc mercedis quicquam, aut laboris, aut eleemosyne nomine petat, nisi quidpiam ei dari Archiepiscopus iusserit; uel aliquid mercedis eorum officiorum causa tributum sit, uel certus eo nomine census sit, ijs Ecclesiasticis uiris constitutus, qui ibidem interfuerint.

Quod si tempore, quo Capellanus sacerdos in parochiali Ecclesia, cum illis, ut supra dictum est, adfunctio num functionibus interesse debet, alio euocatus, funeri, exequiisue, aut cultui alicuius diei festi, operam suam nauare uelit, ob eas causas, ab ipsius parochialis Ecclesie officijs ei abesse liceat; modo id iam parocho significauerit, ut alios Ecclesiasticos homines opportune accersere possit, quorum opera, ministerio utatur, ad sacrarum functionum, a quibus ipse absuerit, cultum.

Decretum. VI.

QUIBUS in ecclesijs festo solemnique die Corporis Domini, et reliquis septem deinceps diebus matutinum officium, quod de Corpore Christi Domini nostri dicitur, interdum prioris diœcesanæ Synodi decreto recitari aut cani debet; id absoluto completorio statim dicatur, canaturue, atque adeo in tempore inchoetur, ut totum absoluat ante solis occasum. Quibus autem in Ecclesijs non matutinum, sed completorium solum dicitur; hoc ipsum completorii officium recitetur statim, uesperis absolutis.

Decretum. VII.

QVA in Ecclesia diuinorum officiorum ritus more Ambrosiano adhibetur, si in ea aliqua piorum hominum sodalitas instituta est; ne permittat Parochus illius sodalitatibus homines, etiam eos, quos discipulatos uocant, in ea Ecclesia alio uti ritu, quam Ambrosiano ad recitandas canonicarum horarum preces, et officium.

Decretum. VIII.

FESTO die, Beatæ Mariæ Virginis Purificationis dicato, candelarum, et die Dominico, quæ de Palmis dicitur, Oliuarum benedictio in Ecclesia ipsa solum celebretur, neq. ullo alio præterea loco. Vtroque autem tempore in singulis Ecclesijs, ubi solemniter illa Candelarum, et Oliuarum benedictio facta est, aut in earum ambitu, alibiue processio agatur. Quo in processionis munere Clerus die festo Purificationis candelas, Dominico autem die palmarum oliuas, aut palmas præeundo manibus gestet.

Decretum. IX.

CVM grandines, nimbi, turbines, et alia temporum procella imminet; ad eas tempestates sedandas, uel, ut uocant, signandas, ne Sacerdos uasculum, in quo sanctissimum Christi Domini corpus asseruatur, adhibeat; sed tabernaculum accensis luminibus patefaciat, ut ea nimborum uel imminente rogationes, et preces a Clero populoq. corâ Domino religiose fiat.

Decretum. X.

NULLUS cuiusuis ordinis clericus pro foribus Ecclesie stet, neque per uias, aut uicos incedat, alioque uagetur, ne item ab Ecclesia egrediatur, si perpelliceo indutus, nisi cum processiones, aliudue Ecclesiasticis uiris constitutus, qui ibidem interfuerint.

siasticum munus, et officium obit, quod illud indumentum requirat.

Decretum. xi.

Infans expositus, tamen collo appensum habeat testimonium, quod baptizatus fuerit, si tamen illum baptizatum esse alia ratione non constet, baptizetur, hac tamen uerborum formula; *SITV ES BAPTIZATUS, EGO TE ITERVM NON BAPTIZO, ET SI NONDVM ES BAPTIZATUS, EGO TE BAPTIZO* etc. Quod si in ea testimonij schedula sit nomen ascriptum, quod illi in baptismo impositum esse asseratur, idem ipsi nomen imponatur; conserueturq. etiam illa schedula de collo pendens; ac praterea quo modo, quoue testimonio munitus reperiatur sit, in libro baptizatorum describatur.

Decretum. xii.

Sacerdos, qui infantem ad sacrum baptismi fontem delatum, uere, riteq. baptizatum esse sciens, eum iterum, quod nefas est, baptizare presumpserit, ea etiam conditione, *SI ES BAPTIZATUS, EGO TE ITERVM NON BAPTIZO* etc. prater irregularitatem, quam incurrit, alia praterea graui plebatur pena Archiepiscopi arbitrata.

Decretum. xiii.

Animarum curator, qui baptismi sacramentum infanti ministravit, ad conuiuium ne accedat, quod in adibus parentum infantis, rescens baptizati, ob id paratum erit. Nuptialibus praterea epulis, quae sponforum, quos coniunxerit, quibusue benedixerit, nomine parata erunt, ne intersit; si in eis lusus, chorea, saltationesue agenda sint, aut amatorij, uel lasciuu cantus canendi.

Decretum. xiiii.

Ad preces, quae supra puerperam funduntur, cum post prolem emissam, illa actura gratias ad Ecclesiam se confert, Parochus puerperam domum ne ingrediatur, etiam si mulier ob aduersam ualetudinem Ecclesiam adire nequeat. Feminis praterea, post puerperium ad Ecclesiam uenientibus, panis benedictus sub hostiae forma ne praebeatur.

Decretum. xv.

Quicumque in Dioecesi maiorem anni partem moratus est, si in Pascha sacrosanctum Eucharistiae sacramentum non ab eo Parocho sumpsit, intra cuius parochiae fines id temporis manserit; quamuis se id ab alio Parocho sumpsisse asserat, in eum tamen non secus agatur, ac si ex illius parochiae incolis unus esset, qui totum ibi annum mansisset. Si quis praterea sex tantum mensibus in dioecesi habitauerit; tantundemq. temporis in aliqua urbis parochia moratus, post Pascha ad illam se confert parochiam, in qua sacrum Eucharistiam non sumpsit; hic tridui spatium fidei communionis Parocho exhibeat. Quod

si non praestiterit, perinde habeatur, ac si sacram non sumpsisset communionem.

Decretum. xvi.

Sacerdoti, qui singulis, et festis diebus, et ferijs in anno Missa sacrum pro alio facit, ne maior pecunia summa eleemosynae nomine detur, quam sit libra scilicet imperiales centum, et octuaginta. Neque Sacerdoti cuiquam, qui id Missa sacri faciendi munus per totum annum suscepit, quauis causa, causaeque specie, ac ne sustentationis quidem, aut necessitatis nomine plus petere, exigereue liceat. Ad quam rationis normam cetera dirigantur eleemosynae, ijs Sacerdotibus danda, qui certis anni, aut mensis diebus Missa sacrum fecerint.

Festis autem diebus duplum eleemosynae, quod in ferijs, eo nomine erogandum est, accipi licere uetitum non sit: modo tamen propter hanc dupli rationem non augeatur certa ea centum octuaginta librarum eleemosynae. Sin autem Sacerdos quispiam plus, quam praescriptum est, eleemosynae petet, etiam si quod petierit, non sit assequutus, pena plebatur arbitrata Archiepiscopi.

Decretum. xvii.

Si in eadem Ecclesia, certis hebdomadae diebus complures Sacerdotes Missa sacrum facere aliqua ratione, causaeque debent; is, qui illi Ecclesiae Rector praest, uel, si Ecclesia est collegiata, Sacrista certis eis dies arbitrata suo praescribat; quibus diebus illorum unusquisq. in ea Ecclesia Missa sacrificium faciat. Illudq. Rector, aut Sacrista curet, ut singulis, si fieri potest, diebus Missa totidem, nisi aliter testatorauerit, celebrentur.

Qua praterea Ecclesia ita angusta, atque exigua est, ut uno tempore plures Sacerdotes in ea celebrantes, mutuo se audiant, alterq. alterum facile perturbare impedireue possit; ne eodem tempore plures, quam duo Missa sacrum faciant; unusq. ab altero, quam longe fieri potest, distet: idq. omni tempore, tum maxime seruetur, cum uel exequiae, uel dies festus, uel Indulgentiae in ea Ecclesia celebrabuntur.

Decretum. xviii.

In Collegiata Ecclesia, ubi Dominicis festisq. alijs diebus Missa conuentualis ritu Ambrosiano fieri solet, uetus ille ac perpetuus huius Ecclesiae ritus seruetur, ut eidem Missa sacro adscripta lectio ante Epistolam canatur, et is item, quem uocant, Psalmellus.

Decretum. xix.

In Ecclesijs Collegiatis, aut Parochialibus, Oratorijsue, aut Capellis, quae in illis sitae sunt parochijs, ubi ritu tantum Ambrosiano celebrandum est, Missa sacrum more Romano ne fiat. In ijs uero huius dioecesis locis, ubi ritu solum Romano Missa, aliaq. diuina celebrantur officia, ritu celebrentur non Ambrosiano, sed Romano. Neq. alijs ad ea peragenda,

da, celebrandaue libris quisquam utatur, quam et Breuiario, et Missali, Pij Quinti Pontificis Maximi iussu editis.

Decretum. xx.

Vt Ecclesia Ambrosiana ritus ab uniuersis et singulis eiusdem Ecclesiae Sacerdotibus retineatur, et conseruetur; ne Sacerdos ullus, qui ritu Ambrosiano Missa sacrum facere debet, id per Quadragesimam sextis ferijs, ne in regularium quidem Ecclesijs, faciat, etiam uel funeris, uel exequiarum, uel alterius cuiusuis rei oblata causa. Qui uero Sacerdotes, quamuis Ambrosianae Ecclesiae aliquo modo additi, ritu tamen Romano sacrum facere solent, in Ecclesijs, ubi more Romano sit, ijs interdictum ne sit.

Decretum. xxi.

Qui Cappellas obtinent, non alij eorum nomine, sed ipsi Missas, diuinaq. officia in Capellis celebrent, quae praestare debent illarum Rectores; nisi aliud ecclesiasticum beneficium obtineant, quod residentiam requirat, in eoq. residentes, huic muneri uacare non possint; aut ex earum Capellarum erectione, dotationeue, aut legato, uel donatione, aut facultate ab Archiepiscopo impetrata, etiam per alium, tum muneris explere possint; aut alia sint legitime impediti. Singula autem, ob quae Cappellanus se ab hoc munere immunē asserat, ab Archiepiscopo probentur.

Decretum. xxii.

Si ad Missa sacrum faciendum, ad aliaq. diuina officia peragenda in diei Festi celebritate, aut in funere Sacerdotes alienae Dioecesis conuocandi aliquando sunt; ij solum ad ea diuinorum officiorum ministeria adhibeantur, qui a suo Ordinario testimoniales afferunt litteras, quibus id perspicuum sit, eos a Missa sacro faciendo a diuinorumq. officiorum munere non esse suspensos.

Iidem praterea clericali, et tonsura, et uestitu eo sint, qui reliquis dioecesis huius clericis praescriptus est: ij. ipsi item a Vicario Foraneo, qui illius regionis curam gerit, ante probati sint idonei ad Missa sacrum, et diuina officia ritu Ambrosiano celebranda: si modo in ijs Ecclesijs, ubi tunc celebrandum erit, eo ritu diuina peraguntur officia.

Decretum. xxiii.

Sacerdos, qui singulis diebus in Ecclesia aliqua Missa sacrum facere debet, aliqua tamen causa ratione sibi licere putat, frequentem eam Missa celebrationem semel in hebdomada intermittere: is ne illo in terminationis die Missa sacrificium in alia Ecclesia faciat, nisi prius in locum suum Sacerdotē alium substituerit, qui id praestet, quod ipse in illa Ecclesia debet.

Decretum. xxiiii.

Quibus diebus Parocho extra parochialem suam Ecclesiam Missa sacrum facere permittitur est; in quauis Ecclesia, quae tamen Monialium non sit, ei illis diebus Missam celebrare liceat. Sin autem certis anni temporibus munus ille suscipere uoluerit Missa sacrum in Ecclesia faciendi, ubi eo munere astrictus non tenetur; ne eum ad id illius Ecclesiae Rector, Sa-

cristaue ante recipiat, quam perspexerit ei licere facultate scriptis impetrata, Missa sacrificium in illa Ecclesia facere.

Decretum. xxv.

Cum Tridentini Concilij decreto illud sancitum sit, ut is qui publice, et notorie criminosis est, sacris interesse non permittatur; in eoq. genere etiam sint meretrices illae, quae se publice prostituunt, propterea Sacerdos, Missa sacrum factururus, ubi scierit ibi publicam adesse meretricem, quae sacris interesse uelit, illam admoneat, operamq. det, ut inde se abducatur: quod si noluerit, is Missa sacrum ne inchoet.

Decretum. xxvi.

Vt omnem tollamus dubitationem, quam apud aliquos ortam esse intelleximus, ex Decreto xij. prima Synodi Dioecesanæ Mediolanensis in ea parte, qua habetur, quod pecunia, quae ob sacra peragenda in capsula deposita erit, illam sacrista, uel Ecclesiae Curator, ijs Sacerdotibus pro rata distribuatur, qui eo die in illis ipsis Ecclesijs celebraverint, declaramus sensum illius Decreti, non esse pecuniam, quae pro eleemosyna oblata fuerit, totam inter eos esse diuidendam, qui Missas, aut diuina officia eo die in ipsa Ecclesia celebrauerint; sed eius curam Praefectum eleemosynae de orem tantum inter ipsos, qui celebraverint, Clericos partiri debere congruentem: Atque ideo, quod de eleemosyna distributa supererit, apud uirum idoneum deponi mandamus, ut in aliam Missarum celebrationem distribuatur, aut in alias res, quibus Missa sacrum eodem in templo decentius peragi possit, idq. Archiepiscopi arbitrata.

Decretum. xxvii.

Qui in Pascha se ad sacerdotem regularem, extra Dioecesim commorantem, contulerit, eiq. peccata sua confessus sit: huic, tanquam in confesso, Parochus eo Paschae tempore sacram communionem ne praebet; nisi Sacerdotem illum ad audiendas confessiones ab Archiepiscopo, et ab eo, in cuius Dioecesi moratur, Episcopo, probatum esse perspexerit, idque scriptis, quorum unum Archiepiscopi, alterum illius Episcopi subscriptione, et sigillo munitum sit.

Decretum. xxviii.

Confessarius, seminarum agrotantium confessiones, cuiuscumq. illae fuerint etatis, ne audiat ostio cubiculi, ubi illae decumbunt, penitus clauso.

Decretum. xxix.

Paschae tempore, quot confessarios sacerdotes parochus in audiendis confessionibus adiutores sibi necessarios esse iudicauerit; totidem sibi ad illud sacri ministerium adiuvandum adiungere uetitum non sit, modo ij ad tale munus idonei ante probati sint.

Decretum. xxx.

Parochus, cui ad curam gerendam Sacerdos alius coadiutor datus est, ea etiam adiuncta facultate, ut parochiae suae incolas in matrimonium coniungere possit, eius nomen, cognomen, patriam in matrimoniorum librum referat, notato praterea die, mense, et anno, quo is adiunctus est; quae praterea auctoritas cale-

celebrandi nuptias, uel ab Archiepiscopo, uel a se concessa eidem erit, eam itidem eo libro describat.

Decretum. xxxi.

Denunciationes matrimonij a Parocho ante ne fiant, quam ij, quorum matrimonium denunciandum est, ipsi, si curæ suæ ambo subiecti sunt, et non alij eorum nomine, etiam si illorum parentes sint, aut ipsorum curam gerant, illas denunciations ab ipso Parocho fieri postulent, aut, ut fiant, consentiant.

Quod si diuersis in Parochijs illi habitant, unus, et alter item Parocho hoc ipsum, ut supra, seruet. Nec uero matrimonium alter Parocho denunciet, nisi ab altero Parocho certior factus sit de consensu illius, qui alterius est curæ subiectus.

Decretum. xxxii.

Matrimonij denunciations, quæ diebus festis fieri debent, non ijs solum festis diebus fiant, qui præcepto Ecclesiæ coluntur; sed ijs etiam fieri liceat, qui uniuersali huius Ciuitatis consuetudine seruari solent. Eo autem die, quo postrema fiet Matrimonij contrahendi denuntiatio, matrimonium ne celebretur, nisi is nouissimus dies sit, ante Quadragesimam, aut Aduentus initium. Omnibus autem matrimonij denunciationsibus absolutis, si matrimonium ipsum absque legitima causa intra mensem non contrahatur, Parocho sponso matrimonium ne iungat, antequam eiusdem matrimonij denunciations iterum factæ sint.

Decretum. xxxiii.

Parocho, qui populo matrimonium denunciauerit, quod Parochia suæ incola extra illius fines contraxerit, nullam exhibeat in scriptis fidem, qua se aliquam eius matrimonij denunciationem protulisse significet, quousque eas omnes, quæ faciendæ erunt, denunciations omnino absoluerit.

Decretum. xxxiiii.

Si Parocho, qui matrimonium promulgabit, aliud quod denunciatur impedimentum, quamobrem inter sponso illud contrahi non posse dicatur: is ne ad illius matrimonij celebrationem, neque ad aliam progrediatur denunciationem, etiam si id impedimenti, quod assertur, uel falsum, uel malitiosum sibi uideatur, uel nullius momenti: sed rem, si intra quindecim millia passuum ab urbe abest, ad Archiepiscopum deferat; si uero longius distat, Vicarium foraneum de impedimento, quod proponitur, certiore faciat; neque de eo quicquam ante statuat, quam de eo, quod faciendum sit, responsum acceperit.

Decretum. xxxv.

Cum sponsi benedicendi sunt; utrumque sponsum scilicet, et sponsam Parocho benedicat. Quod in benedicendi munere Missæ sacrum pro sponsis fiat: nisi uel Dominicus, uel Festus alius dies sit, quo die ex ecclesiæ instituto pro eis fieri non liceat. quam ob causam tunc ne Parocho orationem, quam Collegiam uocant, pro eis perorare in Missæ sacro omittat.

Decretum. xxxvi.

Matrimonium ne in alia, quam in Parochiali ea celebretur ecclesia, intra cuius fines ij habitant,

qui nuptias contrahere uolunt, quamobrem sacerdos, cui celebrandi matrimonij ab Archiepiscopo, aut a Parocho auctoritas tributa est, ne sponso ab eorum parochia illius rei causa exire patiat; sed ad parochialem Ecclesiam; in cuius finibus illi domicilium habent, ipse se conferat; eosque ibi matrimonio sancte iungat.

Decretum. xxxvii.

Ne a sponso, neque a propinquis, aut amicis eius, sponsæue, quicquam in Ecclesiæ eidem sponsæ, cum qua matrimonium tunc contractum est, uel contrahetur, dono detur. Nec patiat propterea Parocho illam in aliqua Ecclesiæ parte aut sedere, aut stare ad accipiendâ, quæ ei offerentur, munera.

Decretum. xxxviii.

Parocho alienæ diocesis sponsum, sponsamue matrimonio ne iungat, etiam si is fidem ab suo asserat Ordinario, qua testatum sit, eum nullo detineri impedimento, quin matrimonium cum illa contrahere possit; nisi prius ea fides Mediolani ab Archiepiscopo, in Diocesi uero a Vicario foraneo sit comprobata.

Decretum xxxix.

Canonicus, qui in ædium canonicalium ambitu domicilium habet, in quo honeste habitare potest, in eo habitet, cibum capiat, et dormiat.

Qui non paruerit pro residente non habeatur, nisi Archiepiscopus facultatem ei concesserit alibi commorandi: sin autem idem in residentiū numero nondum est ascriptus, pœnam luat Archiepiscopi arbitratu.

Decretum xl.

Qui dignitatem, Canonicatumue obtinebit, si examine primum habito is probatus est, et idoneus ad id munera indicatus, quod illius dignitatis canonicatusue nomine prestare debet, in capitulum statim adscribatur: adscriptusque residentiæ fructus, ceteraque emolumenta percipiendi ius assequatur, illo abrogato faciendi per hebdomadam de eo periculi usu.

Decretum xli.

Domus, quæ diuersis parochialibus subest Ecclesijs, ei parochiali adiudicetur Ecclesiæ, in cuius parochia est ipsius domus ianua, per quam in eam frequentior est ingressus. Quod si locus, in quo est ianua in utriusque parochia sit finibus; ei subijciatur Parocho, in cuius parochia maior est illius domus pars: si uero domus ipsa æque in utraque sit parochia, ei parochiali addicatur ecclesiæ, quæ ipsi domui propior esse cognoscatur; nisi Archiepiscopo quandoque aliud decernendum aliqua ratione uidebitur.

Decretum xlii.

Quæ ad certos usus pios sunt relicta, in alios etiã similes usus ne conuertantur, ne necessitatis quidem prætextu, etiam si testatoris hæredes ei rei assentiantur; nisi Archiepiscopus, re perspecta, eam præstiterit facultatem, quæ iure permittente, ab eo dari poterit, illius permutationis causa.

Decretum. xliii.

Quæ alicui presbyterorum collegio relicta sunt, ut ab eo pauperibus in Eleemosynam erogentur, ne-

que

que in totum, neque in partem uniuersa illorum conuentui, neque alicui eiusdem consociationis clerico, ne paupertatis quidem prætextu distribuuntur, nisi saccultate scriptis ab Archiepiscopo impetrata.

Decretum xliiii.

Quoniam usu compertum est, parochos plerosque Litaniarum, et Solennitatis Corporis Domini Nostri IESU CHRISTI, tempore absque magno suo, suorumque Parochianorum incommodo ad Præposituras, in quarum finibus habitant, se conferre non posse; ut priori concilio diocesano id ab eis faciendum esse, statutum fuit. Idcirco, ut ijs incommodis de opportuno remedio aliqua ex parte prouideatur, ij tantum parochi illis ipsis diebus ad Præposituras accedent, qui ante decreti illius promulgationem ad eas se tunc conferre solebant; et ij præterea, quibus a Vicario illius regionis singulis annis mandabitur, ut ad eas accedant.

Decretum. xlv.

Ne ulla bonorum ecclesiasticorum locatio fiat, ne ad breuissimum quidem tempus, nisi Notarius rogatus de ea locatione instrumentum confecerit. Locator qui contrafecerit, arbitrio Archiepiscopi plectatur.

Decretum. xlvi.

In eleemosyna pro defunctorum officijs distribuenda, id omnino obseruetur, ut nemini, qui diuis tantummodo Missas in eadem Ecclesiâ, in qua officia sunt, pro mortuis celebrauerit, tantum detur eleemosynæ, ac si tres Missas ibidem dixisset, etiam si in alia Ecclesiâ pro anima eius, pro quo officia habebuntur, se celebrasse asserat; sed tertia eleemosynæ pars ei subtrahatur, quæ unicuique tres Missas in eadem ecclesiâ, tunc celebranti, danda erit. Eleemosyna autem, quæ ipsa officia obeuntibus est distribuenda, in ecclesiâ non detur. Quod si sacerdos, cui ipsius officij onus incumbit, hoc non obseruauerit, ipse duobus mulctetur aureis, quæ multa dimidia eius sit, qui culpam illam Archiepiscopo in urbe, aut Vicario foraneo in diocesi remittat.

Decretum. xlvii.

Nulla eleemosynæ portio, officio pro mortuis adscripta ijs clericis, sacerdotibusue detur, qui Matutino, aut Missæ sacro quod pro mortuis fiet, solum interfuerit; sed ea portio ijs tantum distribuatur, qui non per substitutam personam, sed ipsi in toto, et matutino officio, et in Missæ sacro, interfuerint; idque nisi testatoris uoluntate aliud cauetur. Matutino autem, et Missæ sacro interfuisse censetur is, qui antequam prima pronuncietur lectio in officio adfuerit, in eoque præsens perseverauerit usque in finem Missæ. Si uero quid fortasse, quod differri non patiat, in aliqua Parochia acciderit, eamque ob causam illius Parocho, officio non absoluto, discedere cogatur; huic nihil de eleemosyna detrahatur, quæ ijs singulis distribui debet, qui toti officio interfuerint. Pro mortuis autem officium integrum peragatur, ita ut et tres nocturni, quemadmodum ritus postulat, dicantur; et id omne

reliquum absoluat, quod ad illius officij rationem pertinet.

Decretum. xlviij.

Cum a defuncti hæredibus, uel propinquis parabitur ijs clericis ientaculum, prandiumue, qui ad funus ducendum, aut exequias, uel anniuersaria, pro mortuis celebranda conuenerint, domi tantummodo eius parochi paratur, in cuius ecclesiâ, aut parochia officia diuina pro defunctis fuerint absoluta. Sacerdotibus uero, qui non uocati ad ipsa officia obeunda, uel ad celebrandum pro alicuius diei festi solennitate accesserint, portio nulla detur eleemosynæ illis officijs, seu solennitati addictæ; neque ad ientaculum, prandiumue admittantur, ceteris clericis paratum.

Decretum. xlix.

Animarum curator, cuius parochia incola ad sepulchrum est efferendus, neminem clericum, etiam regularem, nisi is una cum Collegio suo sit, superpelliceum, latus habens manicas, et uestem ad talos usque demissam, non gerentem, funeri interesse patiat.

Decretum. l.

Si ad exequias, funera, aliaque pro mortuis officia in aliqua non parochiali ecclesiâ, etiam si collegiata sit, obeunda alij Sacerdotes sunt accersendi, ad ea in primis uocetur parochus intra cuius parochia limites ipsa est ecclesiâ, in qua pro mortuis officia fiunt. Et tamen ne maior eleemosynæ portio detur, quam ceteris singulis sacerdotibus, qui præsentibus ministerium suum præstiterint.

Decretum. li.

Parocho, qui altaris pallium cuiquam, etiam quauis dignitate prædito, ad funus ducendum, seu ad faciendâs exequias commodauerit, suis sumptibus aliud illi simile comparet, quod pro funeribus commodauerat; idque illius ecclesiæ sit, unde alterum acceperat. Pallium uero, quod funeri, aut exequijs faciendis comodatum erit, ad altaris usum ne amplius adhibeatur, nisi Archiepiscopi concessu.

Decretum. lii.

Decreta, quæ mox infra notata sunt, quotannis in ecclesiâ, cum frequentissimus populus in Missæ sacro præsens adest, de scripto, sermone tamen uulgari summam expressa, legantur, et promulgentur certis ijs infra constitutis diebus.

1 Tridentini Concilij Decretum contra eos, qui clandestinum matrimonium attentauerint, legatur initio Anni, et Calendis Nouembris.

2 Eiusdem Concilij Decretum de ijs, qui non solum decimas, Calendis Maij, et primo Dominico die Septembris.

3 Eiusdem Decretum de usurpantibus bona, et iura ecclesiastica; et pars illa Bullæ, die Cene Domini lata, quæ est contra eosdem, secundo Dominico die Quadragesimæ.

4 Edictum de ijs, qui denunciant Hæreticos, hæreses suspectos, Dominico primo die et Aduentus, et Quadragesimæ.

- 5 Prouincialis secundi Mediolanensis Concilij Decretū de Notarijs, legata pia non denunciandis, Dominico primo die Quadragesimæ.
- 6 Eiusdem de Notarijs et publicis usurarijs, quibus interdicitur est ecclesiastica, et Christiana sepultura, Calendis Ianuarij, et feria secunda post Pentecostem.
- 7 Eiusdem decretum de iniuentibus bona Clerici mortui, feria secunda post diem Dominicum Resurrectionis Domini.
- 8 Eiusdem decretum de melioramentis a conductore bonorum ecclesiasticorum factis, primo die festo, postquā ad manus cuiusque parochi peruenerit, et deinceps singulis annis die Dominico secundo mensis Maij.

F I N I S.

S Y N O D U S
D I O E C E S A N A

MEDIOLANENSIS IIII.

H A B I T A

ANNO. M. D. LXXIII.

Gregorio XIII. Pont.

I N N O M I N E

Sanctæ et indiuiduæ Trinitatis Patris, et Filij,
et Spiritus sancti. Amen.

CAROLVS S. R. E. TIT. S. PRÆXEDIS
Presbyter Cardinalis,

Dei, et Apostolica sedis gratia Archiepiscopus
S. Ecclesiæ Mediolanensis,

Vniuerso Clero nostro salutem in Domino.

DIOECESANAM Synodum, diuina auxiliante gratia, iam quartam Mediolani nuper habuimus: in qua et pro uestra, et pro populi, nobis commissi, Christiana disciplina, nos decreta aliquot confecimus, ac promulgauimus: quæ, nunc ty-

pis impressa in lucem prodire uolumus. Iis in decretis sanciedis si quod sane studium nostrum fuit; profecto idem uos in illis seruandis, atque exequendis usque adeo diligentius præstare oportet; ut, uel ex hoc ipso, quod uno obedientiæ spiritu debetis, officio, in dies magis tum in gloria Dei, tum in salute animarum, procuranda constet fructus synodaliū laborum: Valet in Domino, Mediolani ex ædibus Archiepiscopalis, pridie nonas Maii, anno Iubilei, M. D. LXXV.

Decretum. I.

SACRI diei, quo beatus Ambrosius, singulari Dei munere, et gratia Episcopus populo Mediolanensi datus est, celebritas eo maiorē ab illo cultū deposcit quo plura is beneficia, tanto patrono in tercedente, perpetuis temporibus a Deo

totius cōsolationis, et patre misericordiarum accepit. Quorum nos beneficiorum memoria, et recordatione excitati, proq. animarum salute cupientes, a clero populoq. nobis commissi, debita religionis studia præstari, quo potissimum tempore id omnis pietatis ratio postulat: pridie festi eius diei a fidelibus, ieiunium seruandum declaramus, et decernimus. Quod ex præcepto ieiunium in calendarium perpetuum, eo stato die, adscribitur; tum a parochis, et urbanis, et diæcesanis, Dominico die, proxime præcedenti, populo religiose denunciari mandamus.

Decretum. II.

Parochialis Ecclesiæ festo die, et in diæcesi, et in urbe, prout etiā ex ueteri consuetudine compertum est, illius Parochiæ incolæ ab omni seruili opere absterneant: et reliqua præstent, ut prouincialibus nostris concilijs sancitum est, ad religiosum festi diei cultum. Quo præterea die Parochus, quæ præcipue tertio Prouinciali concilio de uniuscuiusque Parochiæ festo colendo, constituitur, ad excitandam fidelium pietatem accurate exequatur.

Qui item illius parochiæ aduentitij, incolæ, et hospites, peregrinæ sunt, festum eundem diem seruent, Qui in ea parochia habitant, si illo festo die ad opus faciendum aliò dolose, in fraudemue abierint, eos grauius Parochus arguat.

Decretum III.

VT fideles, nostræ cura commissi, quo temporis spacio debent, diebus festis, religiose colendis, ab decretis

opere seruili absterneant, pro urbis, et diæcesis nostræ consuetudine, festi diei initium a media nocte, quæ illius diei celebratam proxime præcedit, fieri; et sequenti itidem media nocte eundem diem terminari, et concludi declaramus, atque decernimus.

Decretum IIII.

Fuit olim tanti apud antiquos patres ille status in Ecclesiam propriam parochialem fidelium conuentus, ut ad hanc disciplinam, populi Christiani institutioni ualde accommodatam, retinendam, certis decretis cautio aliqua adhibita sit. Primo enim hoc iussum est, ut Dominicis, festisq. diebus parochi sacerdotes, antequam Missæ sacrum faciant, plebem interrogent, si alterius Parochiæ fidelis adsit: qui, proprio contempto presbytero, ibi Missam audire uelit, quem si inuenierint, statim inde eiciant; et in Parochialem suam Ecclesiam, ad Missam audiendam, redire compellant. Deinde illud plane ueritum extitit, alienæ parochiæ fidelem a Parocho ad Missam non recipi; nisi in itinere fuerit, et placitum ibi habuerit. Cuius ueteris disciplina restituentæ, in usumq. reuocanda desiderio flagrans, sacra Tridentina Synodus ab Episcopis fideles cum hoc moneui uoluit, ut frequenter ad proprias parochiales Ecclesias, saltem Dominicis diebus, Festisq. maioribus accedant: tum illud etiam diligenter, unumquemque teneri, ubi commode fieri potest, Parochiæ suæ interesse ad audiendum uerbum Dei; ac proinde id præterea statuit, ab animarum curam gerentibus, inter Missarum solemnias, aliquid ex ijs, quæ in Missa leguntur, exponi; et sanctissimi illius sacrificij mysterium aliquod explanari; plebes, sibi commissas, salutaribus uerbis pasci; easdemq. doceri, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem; in lege Domini erudiri; et sacra eloquia illis explanari; tum in unaquaque Ecclesia parochiali pueros fidei rudimentis instrui.

Nos igitur eiusdem Tridentinæ Synodi decretis, et ueteri salutari exemplo adducti, cum populum, curæ nostræ commissum, rebus ad salutem necessarijs instructum, per bona opera ad præmium sempiternum perducere, summopere in Domino cupiamus; ne fructibus ijs careat, quos percipiunt, qui ex sanctorum patrum monitis ad parochialem Ecclesiam frequenter accedunt: hac nostrâ monitione uniuersos, et singulos, nobis in curam traditos, fideles cohortamur, ac per uiscera misericordiæ IESU CHRISTI obsecramus, atque obtestamur, ut quamuis in suis uicinijs, oppidis, et suburbij, oratoria, capellas, aliasue Ecclesias habeant, ubi sanctissimo Missæ sacrificio interesse possint, frequenter Dominicis saltem, alijsq. solennibus festis diebus, ad suam quique parochialem Ecclesiam conueniant: ubi a Parocho, cui eorum cura commissa est, uerbo Dei pascantur, fidei Christianæ rudimentis alijsq. animarum saluti necessarijs præceptis erudiantur; ad sanctissima Sacramenta religiosius percipienda instruantur; ad eorundemq. frequentem usum, ut illa sacra Synodus optat, paternis eius cohortationibus indies magis inflammentur; tum ab eodem item audiant, qui dies festi, si qui in hebdomadam inciderint, colendi; quæ uigilia, ieiuniae seruanda sunt; discant ab ipso item, quæ Christianæ pietatis officia, in illis religiose colendis, præstari oporteat; ac quæ præterea supplicationes, processionesue, aut Stationes, orationes, indulgentiæ, iubileæ indicantur; quæ matrimoniorū denūciationes fiant; quæ item pro ratione temporum, admonitu, iussuue nostro, ad diligentem eorum institutionem promulgentur. His, atque adeo alijs fructibus, qui ex paternis Parochi, uel in cohortando, uel in monendo, officijs existunt, eos carere contingit, qui ad Missæ sacrum ijs diebus in suam parochialem Ecclesiam non conueniunt. Immo uero, quod hoc audiendæ illis diebus Missæ parochialis minus a fidelibus minus diligenter præstatur, et a quibusdam plane negligitur, multa incommoda existunt; hinc sepe fidei articulo, et Dei, sanctæq. matris Ecclesiæ præceptorum, quæ ad salutem consequendam Christianum hominem nosse oportet, in plerisq. imperitia; festorum dierum cultus neglectus; debita Christiana pietatis opera non exculta; non cognita Christiana familiarum institutio; languescens sacerdotum parochorum omne officium, eorum aliquis contemptus; sanctissimorum institutorum, et sacrorum Canonum uiolatus usus; hinc denique in Ecclesijs parochialibus, quæ a maioribus tanto pietatis studio edificatae sunt, instaurandis, ornandis, factis testisq. habendis cura multis ex partibus neglecta; in illisq. nulla, aut pene exigua ecclesiastica ad diuina officia obeunda necessaria suppellex. His tot tantisq. malis, atque incommodis unusquisque occurrere studeat, id diligenter exequendo, quod sanctorum Patrum suadet institutum, quod Tridentina Synodus moneri iubet, quod ex illius iussu nos, de uniuscuiusque uestrum salute solliciti, paternis uocibus cohortamur, et monemus in Domino. Nec uero quemquam aliquod, quod, uel ex parochialis Ecclesiæ aliqua distantia, uel ex pluuia, frigore, aestu, temporumue uicissitudine exiit, incommodum ab hoc officio deterreat: immo uero, ad illud diligentius exequendum, prout in Domino confidimus, se quisque eorum accendat necesse est; qui, salutis suæ memores, huius rei grauitatem, eorum, quæ commemorata sunt, ratione perpendent; quiq. aliquando secum animo reputabunt, non solum parochialem Ecclesiam sibi datam esse, in qua primum baptismo suscepto, Christo Domino renati, alijs Sacramentis aluntur ad perpetuam salutem; sed parochum etiam Sacerdotem sibi loco parentis esse debere, quem diligant, colant, atque obseruent; hoc sibi proponentes, illum pro fidelibus, sibi commissis, apud Deum interueniunt, ac deprecatores esse, diuinæ legis interpretem, dispensatorem mysteriorum Dei, Christianæ uitæ, et morum disciplinæ magistrum, a quo omne petant pie, recteque agendi consilium, ac ministrum denique omnium serue, quæ ad salutem eis necessaria sunt.

Huic autē nostræ monitioni, et si omnes pro præcipua suæ salutis cura audientes esse debent; in primis tamen patres

tres familias, tutores, curatores, ludi magistris, ceterosq. aliorum moderationi, curatione praefectos, cohortamur, diuinaq. contestatione admonemus, ut de sua et aliorum, quorum curam gerunt, salute solliciti, primum ipsi hac nostra monita amplectantur; tum illos etiam crebris cohortationibus, ad illa exequenda inflamment; idq. curent, ut, non solum Missae, et diuinorum officiorum tempore, illi in parochialem Ecclesiam conueniant; uerum etiam, ut institutas in ea doctrinae Christianae scholas, praescriptis illis diebus, frequentent.

Illud norint praeterea uniuersi, cura nostra commissi, fideles, pro modo culpa, nos grauius cum illis acturos esse, qui e frequenti ad parochialem Ecclesiam conuentu, cum tam salutaria in uia Domini adiumenta habere potuerint; ijs neglectis, contemptoq. eo conuentu, illos compertum erit, uel ad fidem necessaria ignorare, uel statuta ieiunia non egisse, uel festorum dierum cultum uiolasse.

Vt autem nostra haec monitio, crebrius repetita, diligentiusq. euulgata, fidelium mentibus, animisq. infixabereat, quo studiosius ipsi, in illius executionem, quemadmodum uehementer in Domino optamus, incumbant; eam, communi sermone explicatam, de uerbo ad uerbum a singulis parochis, quam saepissime populo, sibi commissio, legi, et recitari mandamus.

Decretum. v.

Sacerdotes, et Clerici inferiores, Dominicis, festisq. diebus, qua hora in choro diuinis officijs concelebrandis aduerti non sunt; parochum, intra cuius parochiae fines habitant, in doctrinae Christianae scholis adiuuent; in urbe ad praescriptum eorum, quibus id cura ab Archiepiscopo datum erit, in dioecesi autem Vicariorum foraneorum.

Si quis uero pagus, aut uicus frequens est; ubi, quoniam ab Ecclesia parochiali distet, ab eoq. non longe oratoria, capellae, doctrinae Christianae scholae, Vicarij foranei iudicio, erigi expediat; hoc idem Vicarius iubeat, ut illius pagi, seu uici, seu earum cappellarum Sacerdotes, Clerici, id Christianae doctrinae scholas adiuuant munus, quod in parochiali Ecclesia illis iniunximus, in ipsis capellis, oratorijsue, stato tempore, praesent.

Si quando praeterea in dioecesi, per pluuia uim, nives, aliamque temporis grauitatem, uia, aut itineris difficultati adiunctam, ad eiusmodi scholas in parochiali Ecclesia, qui debent, conuenire difficiliter possunt; illud etiam idem Vicarius procuret, ut tunc in oratorijs, uel capellis propinquiioribus, aut saltem, si id non potest, alio honesto loco, per Clericum idoneum, seu per alios scholae sodales, in uita, et doctrinae Christianae studio instructiores, aliqua tum tradenda, tum percipienda eiusmodi doctrinae exercitatio fiat; ne ob ullam causam statis diebus hoc institutum, atque pabuli spiritualis usus illis desit.

De-

Decretum. vi.

Sicut sanctorum imagines sancte, et deceter exornari postulat Christiana pietatis cultus: ita cauendum summopere est, ne, quod ad ornatum adhibetur, parum conueniat cum illorum sanctitate. Quare quaecunque indumenta, et ornamenta, quouis genere ea sint, quibus illae exornantur, eiusmodi sint, ut nihil in ipsis inepti, nihil prophanum, nihil indecorum, nihil denique inhonestum, aut, quo fidelium mentes, oculiq. offendi possint, conspiciatur, ut etiam Tridentino concilio sancitum est.

Decretum. vii.

Vt Parocho constet, compates fidei rudimenta non ignorare, cum eos ita rudes, Prouinciali concilio, et Synodali decreto illud munus obire ueritum sit; ne, quos aliunde iam certum non scit, fidei inijs instructos esse, ad id officij, munerisue prius is adhibeat, quam sibi illi fidei Symbolum, orationem Dominicam, ut ueteri Canone iussum est, tum etiam Salutationem Angelicam recitarint: interrogatiq. de fidei articulis, ostenderint, se rerum, quas, ad salutem necessarias, scire unumquemque fidelem oportet, notitiam habere.

Decretum. viii.

Cauet Parocho, Sacerdosue baptizans, ne ad infantem baptizandum alio christumate utatur, quam eo, quod illo ipso anno consecratum est; nisi periculo mortis instante.

Decretum. ix.

Tabernaculi, ubi sacratissimum Corpus Domini asseruatur, et armarij item, ubi sacra olea, statis uasculis inclusa, custodiuntur, et fontis item baptismalis clauis Parocho diligenter, cauteq. apud se custodiat: ac ne Clerico quidem ministro illas ullo modo committat.

Decretum. x.

Parocho, cum ad frequentissimum Sacramentorum usum Parochiae suae fideles cohortetur, ut Prouinciali tertio concilio sanciuimus; tum crebris monitis illud, quod Siluerius Pontifex Maximus statuit, in consuetudinem reuocare studeat, ut, qui sapius non communiant, singulis saltem Dominicis diebus in Quadragesima Corpus Domini sumant; ac praeterea diebus Dominicis aduentus.

Decretum. xi.

Ad agrum Parocho ipse, nisi in ualeitudine, aliaue necessaria causa impeditus sit, Corpus Domini deferat: si uero aliquando in hoc ministerio necesse habet alio Sacerdote uti; ne alio utatur, nisi quem, ad confessiones audiendas, concessa scriptis facultate, Archiepiscopus probauerit, idoneumq. iudicauerit; cum saepe contingat, agrum, cui sanctissimum Corpus Domini defertur, iterum confiteri uelle, propterea quod

quod post peractam confessionem aliquid commisserit, uel ante commissum recordatus sit.

Decretum. xii.

NE Parochi, Sacerdotesue alij intra missarum solennia quicquam, quod prophanum sit, quodq. ad rerum eiusmodi enunciationem attineat, de altari populo pronuncient, aut euulgent.

Decretum. xiii.

Quod Prouinciali secundo concilio iussum est, in Missa conuentuali, et parochiali, cum Corpus Domini eleuatur, signum sono campanae dari: in alijs Missis id ita praestetur, ut, tunc paruulum tintinabulum, aut e latere altaris appensum, aut e sacristia allatum, a clerico ministro, certis distinctis ictibus, pulsetur.

Decretum. xiiii.

Pro planius casus, nobis reseruatos, confessarij Sacerdotes perpetuo norint, cum pro temporum uarietate eorum reseruacionem a nobis aliquando mutari expediat; nos, praeter casus, Episcopo canonum iure, consuetudineue reseruatos, et praeter excommunicationes, atque censuras, quae uel a iure, uel ab homine existunt, quas hoc decreto nobis perpetuo reseruamus; eos tantum casus declaramus nobis reseruatos, quos singulis annis in Synodo, aut aliter promulgatos, reseruauerimus: ita tamen, ut quae eorum promulgatio proxime facta est, uim habeat, quoad altera fiet: et sic itidem perpetuo deinceps: A quibus casibus, et censuris, si quis confessarius Sacerdos cuiusuis ordinis, sine facultate scripta, a nobis data, aliquem absoluerit, aut tentarit, excommunicationis poenam, Synodo dioecesana prima constitutam, ipso facto subeat.

Decretum. xv.

Parocho, cum ad agrum, qui a parochiali Ecclesia longius abest, grauitat, ac non sine periculo mortis, febrim, morboque laborantem, sanctissimum Corpus Domini defert; ne, ubi ad parochiale domicilium ipse redierit, mortem ille prius obeat, quam ad extremae unctionis Sacramentum, eidem ministrandum, reuerti possit, uasculum etiam sacrae illius unctionis secum ferat, illam ei, postquam Corpus Domini praebuerit, ministraturus: si ita pro morbi ingravescentis ratione, mortisq. periculo faciendum censuerit.

Vbi Sacramenta agro ministrarit; dum ille sermonis, et sensuum usum non amisit; eum breuibus, et suauibus, ardentibusq. uerbis excitare ad desiderium uitae aeternae, et ad spem de diuina misericordia concipiendam, ne opportune desistat: tum, cum prope moribundus est, in illius animae comendatione, quam maxima potest, intima animi pietate, statas religiosas, sanctasq. preces recitet.

Curetq. toto eo tempore, ut domestici simul omnes, qui adsunt, pro eo Deum pie precantur.

Vbi hoc officium pie, accurateq. praestiterit, si ager

adhuc uiuit, aut animam agit; ne eidem praesens adesse, omniaq. salutaria officia praestare omitat.

Si uero adesse aliquando non potest; uel quia alijs grauiter aegrotantibus, Sacramenta ministrare necesse habet, uel quia necessarijs parochialis cura occupationibus alijs impeditur: tunc ea pietatis officia illi a Sacerdote, si quis alius eo loco est, sollicito praestari curet.

Ad quod etiam officium, sibi hoc subsidium, cum opus est, comparet, ut sodalitates sanctissimi Sacramenti, aut doctrinae Christianae homines aliquos, parochiali sua diligentia, ad consolationis, et spei excitanda officia, aliaq. eiusmodi instructos, adibeat.

Hoc etiam Parocho domesticos, qui argoti curam habent, moncat, ut ne post extremae quidem unctionis Sacramentum, quod ipse ei ministrauerit, corporis curam deserant.

Singulis mensibus unusquisque Vicarius foraneus a sua regionis parochis perquirat, qui obierint, ijsq. animam agentibus, an illi praesentes adfuerint; an cura, et pietatis officia omnia eidem moribundis praestiterint; tum, ubi oportune in mortuorum agnatos, affinesue incidit; parochialium Sacerdotum debitum officium, ab illis diligentius recognoscat.

Quod si eos negligentiores esse animaduertit, ubi primum illos, ut par est reprehenderit, tum eorum negligentiam culpamue ad nos deferat.

Decretum. xvi.

Qua a Summis Pontificibus constitutiones, litteraeue decretales, ad Tridentinorum, quae de matrimonij impedimentis sunt, decretorum declaratione editae sunt; eas cum a ceteris, tum a parochis praecipue non ignorari oportet. Cui rei ut occurramus, huic decretorum libro in fine illas, typis impressas, adiungi censuimus.

Decretum. xvii.

Pro studiosius populus, cura nostra commissus, in officijs Christianae pietatis instituat; ex diuinaq. legis praecipitis institutum uita genus sequatur; id Parocho praestet, ut aliquando, ineunte praesertim Quadragesima, patres familias, qui in parochiali uicinia parochialibus sine finibus sunt, omnes ad Ecclesiam parochialem conuocet, hora, quam commodam is censuerit. Quo in patrum familias conuentu, tum constitutionem nostram, concilio tertio prouinciali de patrum familias officio, familiaeq. institutione editam, de scripto legat: singulasq. eius partes explicet; tum alia praeterea doceat, quae opportuna existimauerit, quibus illi se, familiaeq. suam in Christiana uita disciplina conforment.

Decretum. xviii.

Primo prouinciali concilio aliqua de exorcistis constitutum, in quibus ad illius muneris, recte gerendi, rationem, haec praeterea praescribenda censuimus.

Ne igitur Sacerdoti, Clericoque seculari, aut regulari,

D d exor-

exorcismum energumenis adhibere liceat, nisi is exorcizandi facultatem, scripto exaratam, a nobis impetravit.

Quam facultatem, ubi quis probatus obtinuerit, hac, quæ mox infra ordine præscribentur, accurate seruet atque exequatur.

Ante quam exorcizare aliquem aggreditur, perquirat in primis energumeni, energumene uitæ, ac mores; tum exploret actiones et medicum, si expedire censuerit, consulat, adhibeatque; ut nideat, an quod ab illo illam agit, fiat morbi alicuius, aut bilis atræ uis; an sponte, ac dissimulante; an dæmonis malorumque spirituum uexatione.

Videat item, an ille excommunicationis uinculo irretitus sit, anque absolutio nem accepit.

In religioso hoc exorcizandi munere, eiusue occasione, non modo quæstum fugiat, sed ne doni, aut muneris quicquam, uel minimum, capiat.

Ne in adibus laicalibus, locisue priuatis, sed in Ecclesia, loco aperto, et conspicuo; neque in omni quauis Ecclesia, sed in ijs solum, quas certas Archiepiscopus constituerit.

Neque in conspectu multitudinis; non remotis tamen arbitris, sed presentibus uiris honestis, atque ætate grauib; in ijsq. uno saltem, aut duobus Ecclesiasticis hominibus.

Mulieri autem energumena cum exorcismum adhibet; id præset, duobus ætate, uitæque probatis uiris, tum feminis etiam, itidem probatis, presentibus, ijsq. omnibus, si fieri potest, energumena consanguineis aut affinibus.

Mares autem alios presentes adesse, ne omnino patiatur, nisi unum Ecclesiasticum ordinis hominem.

Ne ante ortum, nec uero post occasum Solis, cuiquam exorcismum adhibeat.

Ne duos simul eodem tempore exorcizet, sed unumquemque sigillatim, ac separatim.

In huius muneris functione, grauitate, pie, et religiose in primis segetat. quamobrem pridie illius diei, quo alicui exorcismum adhibere inciperit, se ieiunio, et oratione præparare studeat. Tum confessus, conscientia ab omni culpa pura, ac munda, magna cum humilitate, et fide, memor potestatis, quam a Domino accepit, expellendi dæmones, ad id munus obeundum accedat.

Si Sacerdos autem est, ne cuiquam ante exorcismum adhibeat, quam Missæ sacrum fecerit.

Energumenis uero exorcismum ne adhibere incipiat; nisi illi primum confessi sint: ad hocque eos cohortetur, ut omnis antea uitæ peccata, diligenti conscientia discussione, confiteatur; tum saepe moneat, ut precibus, orationi, et sanctis meditationibus, et pietatis studijs, atque exercitationi se dent; religiosas Ecclesias, ubi Sanctorum reliquie recondita sint, certis diebus pie uisitent; ieiunia præterea, et in sexta quaque in primis feria, quo die Passionis IESU CHRISTI Domini memoria recolitur, religiose amplectantur.

Caveat, dum exorcizat, ne energumena mulieris caput,

umeros, manumue tangat; neue energumenam, energumenumue altari imponat: neue quicquam agat, quod offensionem præbeat.

Ne alijs uero exorcismis, precibus ritibusque ad id munus utatur, nisi ad libri, iudicio Archiepiscopi comprobati, rationem præscriptam. Cui nihil ab eo addi, detrahi, ac ne mutari quidem quicquam fas sit.

Præscriptas has regulas quo diligentius seruet, tabella descriptas, eo loco sibi proponat, ubi potissimum id munus geret.

Decretum. XIX.

Qui in sortem Domini uocati sunt, diuinarumque rerum ministerio addicti, illorum in Ecclesia Dei status is est, ut, si mori grauitate, uitæque exemplo suâ ipsi dignitatem retineant, magnam afferant auctoritatem ad pie, Christianoque more uiuendum. Rursus, si quicquam, in ullo cuiusuis rei, uel minima, genere offendunt; eorum ordo ita grauitate læditur, ut illum decoris splendorem retinere nequeat, qui ad continendos in officio laicos homines, non solum utilis, sed maxime etiam necessarius esse uidetur. Quare de Clericalis uitæ disciplina, præter cetera, quæ de eo genere per nos sancita sunt, hæc etiam statuimus atque decernimus.

Sacerdotem, Clericumue cuiusuis ordinis in canticis, hymnis, psalmis, ceterisque ecclesiasticis cultus officijs, religiosa modulatione cõcelebrandis, diuinisq. laudibus, sancte concinendis, ita uersari conuenit; ut uoce sua, sacris dicata, abuti non debeat ad prophanas cantiones, et modulationes, atque ad uoluptarias, delitiosas laicorum oblectationes.

Quamobrem cameat, ne in nuptialibus, laicalibusque conuiujs, aut mensis, canendi operam suam nauet, ne ullo quidem, uel cognationis, uel amicitia, familiaritatis, obsequij, alteriusue rei causa: cum præsertim Clericalem hominem inter epulas canere ueteri canone plane interdictum sit.

Omnis etiam Sacerdos, Clericusue publica conuiuia uitet, et cõmessationes eiusmodi: quibus saepe fit, ut contemptui sit ecclesiastici ministerij dignitas.

Ne præterea apud se libros habeat, aut legat, quorum lectio bene agendi studium, morum disciplina, et timor, charitasque Dei languescere possit: quales libri sunt, qui res uel inanes, uel iocosas, uel scurriles, ridiculasue, uel impuras continent.

Ne rerum nouarum curiositates consuetetur. Ne que iocularia sunt, quæ ridicula, unde cachinni, risusque solutiores excitantur, loquatur.

In omni item incessu, statu, gestu, uultu, ordinem suum Sacerdos, et Clericus profiteatur, omni clericalis uitæ actione, religiosi animi mores exprimens: qui in Ecclesiastici ordinis hominibus elucere debent.

In uestitu hæc etiam, præter cetera, quæ per nos sancita sunt, seruet.

Quicumque in Metropolitana nostra Ecclesia, Archiepresbyteratum, Archidiaconatum, Primiceriatum, Præposituram, Decanatum, et Canoniatum, quæ

Ord-

Ordinarias appellant, obtinent; qui item alij in urbe, et in diocesi Mediolanensis Præpositi, et Archiepresbyteri sunt: eos uniuersos, et singulos, eiusmodi mantellum, absque manicis, quod tunicam talarem adæquet, ubique, et semper, nisi itineris causa, et per pluriam, induere, atque adhibere iubemus.

Si qui uero sunt, quibus pro alterius dignitatis ratione mantelletum, aliquantulo tunica talari breuius, adhiberi licet, illos eo uti non uetamus.

Parochi autem, tum urbani, tum diocesani, qui sicut nomine, ita uitæ exemplo, et habitu, paternam quandam grauitatem, et professionem præferre, præsertim in populo suo debent, togam talarem, decore confectam, quæ, ut uetus est in Ecclesia Mediolanensi institutum, propriumque eorundem insigne, et ornamentum, manicis sit late amplis, quæque ad collum apte connectatur, semper induant: quocumque alio gradu, aut dignitate præditi illi sint.

Quod Parochis item urbanis solum de caputio, altera Synodo diocesana, constituimus; idem diocesani Parochis præscribimus.

Vicarijs item Ecclesiarum parochialium perpetuis, in urbe, seu in diocesi constitutis, et de toga parochiali, et de caputio, hoc ipsum statuimus.

Alios autem Sacerdotes, qui ad tempus conducti, aut Cappellani, coadiutorisue nomine, Parochi munus obeunt, non toga eiusmodi parochiali, neque caputio, sed, ut reliquum Clerum; toga, infra præscripta, indui decernimus.

Reliquis autem Clerus, Canonici scilicet quicumque alijque Sacerdotes, et Clerici, toga utantur; quæ non manicis oblongis, neque amplis sit, sed breuibus, et ad manum usque, non admodum anguste, porrectis, et indutis; ijsque ab utroque humero decenter paulo latioribus. In quibus, si qui sunt gradu aliquo ornati; illos uestem adhibere gradui, ex Conciliorum nostrorum præscripto congruentem, permittimus.

De pallio præterea, quod ferraiolum uocant, omnes plane seruent, quod primo Prouinciali concilio per nos sancitum est.

Nec interularum manicis, ad manum reflexis, utantur. Quod de collarum interularum ite simplici præscripsimus, id etiam eiusmodi sit, ut ne ab extrema quidem anteriori parte, quasi rostratum promineat.

Neque cingula, serico, retisue instar contexta, aut e corio confecta adhibeant: neque cingulis sudariola acingant, aut appendant.

Caligarum usu abstineant, quæ nauticarum speciem præ se ferant.

Uestes, quas domi priuatim induent, eiusmodi sint, quæ non colore, non ulla habitus specie a clericali modestia discrepent.

Cum in Ecclesia uersantur, quo tempore superpellicem induere non debent, ne sint sine toga exteriori: nec uero absque ea, etiam in diocesanis locis prodeant, nisi cum eos, pedibus iter facientes, uia difficultas, et longitudo aliter cogit.

Si quo iter equo faciunt; ne absque uiatoria ueste exteriori

ri equitent, succincta interiori tunica, aut alia contractiori, decenter adhibita, ad diocesane primæ nostræ Synodi præscriptum.

Præpositi, et urbani, quibus certum aliud indumenti genus a Sede Apostolica cõcessum non est, et ij diocesani, quorum præpositura capita plebis sunt, tum in Ecclesia diuinis officijs, tum foris processionibus agendis, et in alijs publicis Ecclesiasticis eiusmodi actionibus, nisi cum pro solemnitate ratione sacra alia indumenta adhibenda sunt, cappa semper, quod uetus eorum insigne esse compertum est, eiusmodi utantur: quæ nigro colore sit, tenui eo panno confecta, quem sarzam, aut saiam uulgo uocant, a posteriori parte in longitudinem ducta: quæ decenter inuoluta, et infra sinistrum brachium demissa, teneatur. Circumamicta autem à pectore illa per hyemem sit pelle sciuria, quæ doxiam dicunt: per æstatem serico uiolacei coloris. Cum autem illam induunt, superpelliceo eiusmodi, quod angustis manicis sit, subtus eos tunc uti non uetamus: alio præterea tempore nunquam utantur.

Quam cappam Præpositi urbani nõ in alienis Ecclesijs, sed in suis solum, ac præterea foris, cum aliquod Ecclesiasticæ functionis munus collegiatim cum suo clero obeunt; adhibeant; diocesani in suis item, non in alienis plebibus.

Superpelliceis, cum ministerij usus postulat, omnes utantur, quæ non lacera sint, non sordida, non elaborata nimis, ita ut artificij ornatus in humeris speciosus appareat.

Quibus autem rochetto uti licet, id eiusmodi sit, in quo non ulla artificiosi operis species, neque affectata elegantia ostentetur.

Modestiam uero omnes, cum in omni habitu actioneque præ se ferant; tum in eo etiam, ut ne certo eo nomine, quod proprie Ecclesiarum Præsidibus, Ecclesiasticaque dignitate præditis conuenit, se mutuo, qui non debent, ambitiose appellent.

Decretum. XX.

Sacerdos, Clericusue, sacris initiatus, aut ecclesiasticum beneficium obtinens, ne morbi quidem causa, quo laborat, Canonicarum horarum officium omittat; nisi de consilio confessorij Sacerdotis, et, ubi adhiberi potest, medici item: nisi is ita grauitate morbo laborat, ut plane sentiat se illius grauitate impediri, quod minus statas preces horarias recitare possit.

Decretum. XXI.

Quam supplici autem mente, intimaque animi pietate, Ecclesiastici ordinis homines horarias diuini officij preces dicere debeant; id, et antiquis Patrum institutis cautum est, et Lateranensi concilio Innocentius Tertius Pontifex monuit. Cum enim non tantum pro populo, ut inquit Apostolus, uerum etiam, pro se ipsis, qui circumdati sunt infirmitate, orandum eis sit; id non modo sine intermissione, sed etiam studiose, ac deuote agere debent.

Quare admonemus omnes, et singulos nostræ diocesis, et

D d 2 urbis

urbis Mediolanensis ecclesiasticos homines, ut, cum eiusmodi precum Canonicarum officium priuatim præstant, ne deambulando, aliudue agendo id muneri expleant: in Ecclesiam, si ei domus sit coniuncta, aut saltem domi in locum, quoad fieri potest, precationi aptiorem, se recipiant; ut animo, qui deambulationibus, et aliarum rerum actionibus distrabi quandoque solet, se colligentes, ac pietatis studia accensi, orent spiritu, orent pariter et mente; quodq; ore psallant, item spiritu psallant, et mente in conspectu Domini, a quo uberrimum huius debite pietatis fructum capient.

Decretum. XXII.

Quoniam ad festi diei, alteriusue eiusmodi rei celebritatem, Sacerdotum, et Clericorum concursus in Ecclesia, ubi illa agitur, aliquando ita frequens esse solet, ut ob eorum absentiam debito ministerio et cultu, illis celebritatis diebus, aliquando Ecclesia careant, quibus illi adscripti sunt; nos ut huic rei occurramus, ita decernimus, ut, cum ab una Ecclesia ad alteram, in qua dies festus, aliaque celebritas agitur, Sacerdotes, Clericiue euocandi sunt, ne plures, quam duodecim, aut, si ex causa vicarius foraneus scripto conceperit, ad summum in diocesi sexdecim, ac totidem, etiam in urbe, adhiberi liceat; ijs etiam numeratis, qui eidem Ecclesie, ubi celebritas fit, ministrare solent.

Id autem, nisi maiorem numerum, aliquando adhiberi, vel ex fundatione, vel ex legato præscriptum sit. Illi vero omnes, qui euocabuntur, in choro, dum diuina officia fiunt, superpelliceo mundo decenter induti, adsint; nisi cum in eadem ecclesia Missæ sacrum faciunt. Nec vero alius Sacerdos, Clericusue, qui ad celebritatem uocatus non sit, in chorum quouis prætextu asciscatur, recipiaturne: neue elemosinarum, quæ in illius celebritate tributa sunt, aut tribuantur, particeps ullo modo sit: nec vero in mensa excipiat, ut est etiam in nostra secunda synodo diocesana ueritum.

Quicumque, et qui, præter illum numerum, aliquem ascieuerit, et qui minime uocatus eo accesserit, et qui admitterit, quine exceperit, mulctetur arbitratu nostro.

Qui Sacerdos, Clericusue eam celebritatem agit, eadem proposita pœna in mensæ apparatus, a frugali modestia, conuentibus foraneis per nos prouinciali decreto præscripta, ne ullo pacto discedat; ut prouinciali secundo concilio, et diocesana prima synodo iussum est. Hac uero pœna locum non solum habeat, cum ferula in mensa contra præscriptum apponuntur; sed etiam, si non apponantur, in apparatus tamen iâ sunt.

Coniunia, et prandia, ientaculaue, quas refectioes uocant, quæ Sacerdotibus, et Clericis in urbe ad canendum, aut ad Missæ sacrum, diuinaq; officia concelebranda uocatis, cantoribusue ab ecclesiasticis hominibus apparari consueuerunt, cum sæpe et dictis, et factis intemperanter fiant; hoc decreto uetamus; cum in urbe ijs commodum sit, per actus diuinis officijs, domum ad cibum capiendum redire; sed eorum loco ali-

quid honestæ mercedis, autelemosynæ illis dari censemus.

Quod de maiori clericorum numero adhibendo in prouinciali secundo concilio permixtum est; id tantum in diocesi, ijsq; locis licere declaramus, quæ ita longe inter se disuncta sunt, ut vicarius foraneus ea, uel alia iusta causa, Clericis graue esse censuerit, eo ipsa mane, concelebratis diuinis officijs, illos domum sua reuerti; facultatemq; propterea dederit Rectori Ecclesie, in quam, ob eorum officiorum celebritatem, conuentum est, eosdem prandio excipiendi.

Decretum XXIII.

Vt ex sanctorum patrum institutis fideles, cura nostra commissi, sanctas peregrinationes suscipiant, salutisq; uberiores fructum, diuina auxiliante misericordia, inde capiant; nos pro paterna sollicitudine, qua illis in Domino ministramus, admonenda censuimus, quæ sequuntur: primòq; clericalis ordinis hominibus hæc seruanda proponimus.

Ne cuiquam Sacerdoti, clericoue, cuiusuis ordinis, peregrinaturus, itineri peregrinationis causa, sine litteris nostris dimissorijs, se committat, ut canone ueteri sancitum est.

Deinde is, uel sacerdos, uel clericus, ubi dimissorias litteras impetrarit, antequam peregrinationi se committat; peccata primo confessus, tum, si sacerdos est, Missæ sacrum, quod est pro iter agentibus, faciat; si clericus inferior, sacram Eucharistiam sumat.

Præterea peregrinationis comites, quos sibi adiunxerit, cum in uiam se daturus est, nobis, aut vicario nostra exponat. Quorum comitum nomina à cancellario, litteris dimissorijs adscribi mandamus.

Si quis item peregrinaturus, Ecclesiam parochialem, aut cappellam, aliudue cuiusuis nominis beneficium obtinet, cui ministerium aliquod debeat, sacerdotem, uel clericum, qui nobis, vicarioue nostro probatus sit, pro ratione ministerij, ante substituat, quæ iter suscipiat: ne ecclesia debito ministerio, cultuq; careat: cuius rei, per se præstita, testimonium scriptum, aut nobis, aut vicario nostro exhibeat. Et autem, quæ substituerit, uestes sacras, ornamenta, libros, scripta, omnemq; Ecclesiasticam suppellectilem committat, indice eorum omnium sigillatim, ac diligenter confectò: ne ex eius absentia aliquod detrimentum Ecclesie patiat.

In itinere, clericali habitu contractiori, ad conciliorum nostrorum præscriptum, omnis sacerdos, et clericus peregrinus uti possit.

Pileum autem induat, clericali ordini congruentem, et a laicali distinctum.

Tonsuram clericalem perpetuo habeat. Hebrais, et mulieribus comitem non se adiungat; neque eodem curru cum eis uelatur: neque item, nisi necessitate coactus, eodem nauigio.

Si apud religiosos homines, uel apud alios uiros honestos diuersari potest, ab hospitij publicis abstineat.

Ad camponas uero si diuertere necesse habet, ne una cum eisdem

eisdem Hebrais, aut mulieribus accumbat. In publico hospitio, aut alio omni tempore, et loco, antequam discumbat, mensa benedicat: tum pransus, aut canatus, gratias agat: ceteraq; obseruabit, quæ de temperantia, frugalitate, et modestia clericali, nostris decretis præscripta, accurate præstare debet.

Ne mendicet, ostiatimue uictum quaritet; nisi ex uoto, uel alia causa, nobis probata, et facultate nominatim scriptis impetrata.

Cum ad aliquem locum uesperu perueniet; Ecclesiam, quæ eo loco est, antequam ad hospitium diuertat, religiose adeat, si potest: ubi supplex uel litanias, uel alias religiosas preces recitet.

Ne ijs etiam se adiungat in uia, qui dum iter faciunt, prophanis canticibus, cytharis, alijsue musicis instrumentis utuntur.

Abstineat item ipse, a prophanis canticis, colloquijs eiusdem generis, quorum usu, pietatis, in peregrinatione susceptæ, studium refrigescit: psalmis, hymnis, canticis, rerum diuinarum meditationibus, et spiritualibus sermonibus, si comites habet, quibuscum loquatur, corporis, uel animi lassitudinem subleuet.

Ne itineris causa canonicas horarias diuini officij preces omittat: ac tum etiam stata de præcepto Ecclesie ieiunia seruet; nisi legitime excusatus sit.

Quotidie, si sacerdos est, ubi potest, Missæ sacrum faciat; si minus, Dominicis, et festis diebus id facere nõ omittat. Singulis uero diebus, siue sacerdos, quando ipse non celebrat, siue clericus, Missæ sacro intersit. Mane singulis diebus, priusquam in uiam se det, præter officium diuinum debitum, preces etiam illas pie recitet, quæ itinerarium clericorum appellantur.

In omni denique itinere, quod sanctæ peregrinationis causa suscepit, eum se uita moribus, omniq; actione præstet, ut pie, religioseq; peregrinandi exemplum laicis præbeat. quorum si aliquem socium, et comitem habet, sanctis peregrinationis exercitationibus, atque rebus ad salutem instruat.

Cum ad peregrinationis locum peruenerit, priusquam sancta loca uisitet, confessario probato confiteatur; et Missæ sacrum sacerdos faciat, et sacram communionem clericus sumat. Totusq; susceptæ peregrinationi intentus, non rerum nouarum curiositates, non loci antiquitates, non quicquam aliud, a peregrinandi proposito alienum, conseruetur; sed, religiosa animi præparatione, loca sacra, et sanctorum ecclesias uisitet: quo uisitationis studio charitatis ardorem excitet.

Nec uero, ubi sanctam peregrinationem absoluerit, aliò longius uagetur.

A peregrinatione reuersus, nos primum, aut vicarium nostrum cum litteris dimissorijs, quas ei dedimus, conueniat; sanctæq; suæ peregrinationis testimonium ab ordinario loci, aut saltem a Præfecto Ecclesie afferat, ad quam, peregrinationis causa, iter suscepit; nisi litteris nostris dimissorijs alius nominatim exprimat, cuius allato scripto id testatum facere debet.

Hæc singula capita sacerdoti, clericoue peregrinanti præscripta, quo accuratius ab eo seruentur, litteris dimi-

ssorijs, quas unicuique clericali ordinis homini, peregrinationis causa concedemus, ab Cancellario nostro ascribi iubemus.

Laici etiam, antequam peregrinationem suscipiant, Parochum Sacerdotem conueniant, a quo sancte peregrinandi consilium, capiant; et litteras habeant, ab Archiepiscopo canonicas, ut canone expressum est; quarum etiam fide, testimonio eis liceat ubique, et cuius confessario sacerdoti, ab Ordinario approbato, peccata confiteri.

Deinde benedictionem ab eodem Parocho petant: qui superpelliceo, et stola indutus, illis bene precetur, et benedicat, stans religiosis precationibus, quæ, ex ecclesie instituto, peregrinis adhibentur.

Peregrinationem uero suscipiant, ubi, primo rite confessi sacram Eucharistiam religiose sumpserint.

Peregrinando omnia fugiant, quæ deuotionis studium perturbant, aut impediunt: et illa amplectantur, quibus illud excitari solet.

Insistent potissimum orationi, sanctis meditationibus, pijs colloquijs: elemosinas, si per facultates possunt, largiantur; uitam emendent; morum grauitate, et Christiana pietatis officijs se in omni re conforment.

Ad sacra loca, ubi primum uenerint, nihil aliud sibi propositum habeant, quæ, ut aut iubileum, indulgentiamue consequantur, aut uota sancte persoluant, ab omni curiositate, peccandiq; occasione abstinentes. Itaque primo confessi, cum sacram Eucharistiam sumpserint tum religiose sanctorum statas ecclesias uisitent, ita ut ex ipsorum locorum admonitione maior affectus in ipsis exurgat ad acuendam charitatem: et sanctorum, quorum auxilium implorant, orationibus adiuuentur.

Reuersi à peregrinatione laici, primo parochum sacerdotem, conueniant; a quo pro foribus ecclesie parochialis benedicantur, adhibitis, ex ecclesie instituto præscriptis, sanctis orationibus.

Decretum. XXIII.

DE sacerdotibus confessarijs, quos probatos, et in urbe, et in diocesi, clero nostro constituerimus, hoc decernimus, ut quos scilicet quotannis, ad cleri confessiones audiendas, a nobis delectos, et in tabella notatos, ei significauerimus; eiusdem cleri confessiones audiendi facultas illis sit, quo ad alia eiusmodi significatio anno sequenti per nos fiat.

Decretum. xxv.

Quo diligentius Archiepiscopo cleri in omni ecclesiastica disciplina progressus constet; unusquisque sacerdos, et cuiusuis ordinis clericus de frequenti sacramentorum usu, de functionibus, in ecclesia præstitis, de lectionibus, studiorumq; progressionem, de ceteris exercitationibus, sibi præscriptis, testimonium ab ijs singulis, a quibus ex præscripto accipere oportuerit, singulis mensibus, uel alio stato tempore per Archiepiscopum statuendo, afferant; idq; ad constitutam rationem.

Decretum. xxvi.

Quod de Punctatorum iuueiurando per nos primo provinciali concilio sancitum est; id ab unoquoque punctatore, qui uel festi diei, uel funeris, uel anniuersariorum, uel processionum, uel aliorum denique diuinorum officiorum causa, etiam in Collegiatis, constitutus sit, in publico Synodi diocesanae conuentu, quotannis praestari decernimus: quo religiosius astrictus, debitam in munere suo obeundo diligentiam, cum fidelitate coniunctam, adhibeat.

Decretum. xxvii.

Ex provincialibus constitutionibus, sicut aliquando clerum nostrum urbanum; modo uniuersum, modo partem ad nos conuocare debemus; quo diligentius, et eius in omni ecclesiastica disciplina progressus cognoscamus, et quae ad rei ecclesiasticae discipline pertinentia, pro ratione officij nostri moneamus: ita certos dies, praeterquam quod aliquando per annum, pro ut expedire censuerimus, ad nos accerserimus, ei praescribendos censuramus, quibus tanquam nominatim conuocati singuli, pro ordinum ratione, infra constituta, in Archiepiscopales aedes quotannis ad nos conueniant.

Primo omnibus, et singulis, tum Metropolitanae, tum collegiatarum ecclesiarum, quae in urbe sunt, canonicis diem secundum Ianuarij; parochis urbanis tertium; reliquo uniuerso urbis clero quartum eiusdem mensis diem constituimus: quo praescripto die singuli, prout iussimus, in sacello nostro Archiepiscopali adsint. Sin autem dies Dominicus, aut Epiphania uigilia incurrerit, in qua officium uespertinum soleniter fit; id alio die, proximo seriali praesent, pro ordinis ratione praescripta.

Hebdomada praeterea, quae octauam Corporis Domini sequitur; alia item hebdomada, Aduentum Domini proxime praecedenti, eisdem, ut supra, praescripta ordinum ratione, ad nos conueniant.

Si quo autem die id praestare debent, solemnibus officij, aut festi diei celebritas incidit, id postero seriali, aut non solemnibus die, praesent.

Decretum. xxviii.

Cum minorum ordinum functiones a clericis soliti, pro ordinum, in quibus constituti sunt, ratione praestari debere, Tridentina Synodus sancte decreuit; tum hoc a canonum ratione, ab ecclesiasticaeque discipline instituta, atque optimo usu longe abhorrens est, ea ecclesiasticarum functionum munera, a laicis hominibus aliquando obiri: id circo nos pro nostri pastoralis officij cura huic rei, quantum possumus, aliqua ratione in nostra diocesi promouendum censuimus. Vbi igitur Capitula, monasteria, uniuersitates, sodalitatesue, collegia item cuiusuis generis, ac alij praeterea quouis homines, laicum custodis, aut monachi uel alio nomine, certis etiam olim, huic muneri attributis bonis, fructibus, redditibusue, aut alio quouis modo, no-

minene constituta mercede, habere, adhibere solent, qui ecclesiam uerendam curet, campanas pulset, lumina accendat, ac deferat, aliasue eiusmodi ecclesiasticas functiones obeat; aut alius census est, quauis ratione huic sustentationi attributus; eius laici hominis loco clericus deligatur, qui pro ratione ordinum minorum, quos suscepit, earum functionum munus obeat: atque is constitutam illam mercedem, aut attributos fructus, redditumue capiat: qui, si satis non sit, illa, uel Capitula, uel monasteria uel alij ut supra, ad quos illo modo pertinet, quod deest, suppleat. In Missa etiam sacro, non laicus, sed clericus, qui altari ministrat, semper adhibeatur.

In omni igitur parochiali ecclesia illum talem parochus habeat, ut est provincialibus nostris concilijs praescriptum.

Quibus uero in capellis, altaribusue, quocumque, uel tituli, uel deuotionis, et legati nomine, Missa sacrum fit; certum item aliquem clericum, qui sacerdoti, sacrum facienti, inferuiat, sustentari iubemus: ubi non sodalitates, non ecclesia, ecclesiasticaeue fabrica, aut locorum priorum curatores, neque alij sunt, qui hoc clericalis sustentationis munus ibi praestare uelint; aut, qui iure debeant, pro earundem cappellarum, altariumue ratione praestentur; si ex tituli nomine in ijs sacrum fit, eorum sumptibus, qui titulum gerunt; si ex legato, cuius certa summa sit, mercede ex eo deracta, si ex deuotione, alioque nomine, illorum impensis id praestare mandamus, quorum nomine illud Missa sacrum fit; siue locorum priorum homines illi sint, siue sodalitates, siue uniuersitates, siue priuatus aliquis. Si uero capella, altaris, aut legati census usque adeo exiguus, ac tenuis est, quo clerici sustentandi onus sustentari non possit; ea ratio ineatur, ut contributione undique ex ijs capellis, altaribusue, quae in eadem ecclesia, uel parochiae finibus sunt, facta, huic clerici sustentationi satisfiat. Quod si, ne hac quidem ratione, huic rei consultum esse potest; ij, quorum intere est, ad nos quam primum deferant, ut alia ratione prouideamus.

Sin autem, neque Parochus, praeparochialis ecclesiae teni redditu, clericum, sibi in altari ministrantem, sustinere potest; neque alij sunt, qui sustentent, populi sit, totam sustentationem, aut partem, quae ad eam deest, subministrare.

Quibus autem clericis ita, ut supra prouisum erit, pro ratione minorum ordinum, quos suscepit, ecclesiasticas functiones ijs in ecclesijs, ubi sustentationem capiunt, ipsi praestent. Quibus uero in ecclesijs tribus post huius decreti promulgationem mensibus, clericus eiusmodi non sit, decenti habitu indutus, qui sacerdoti sacrum facienti ministrat, quique ecclesiasticis minorum ordinum functiones, illarum ecclesiarum usui, et cultui necessarias, obeat; in ijs a nullo sacerdote celebretur; nisi huius rei facultatem nominatim, scripto expressam, a nobis impetrarit.

Clericus ne Sacerdoti in altari ante ministrat, quam in illius ministerij functione rite instructus sit, et ab eo probatus, quem in singulis urbis regionibus, et in una-

quaque

quaque plebe eorum muneri, ex secundi provincialis Concilij decreto, praefecimus.

Quicumque autem ecclesiasticum aliquod beneficium clericatus nomine obtinet; is cum caetera munera, eisdem clericatui debita, praestet; tum in ea ecclesia parochiali, in qua, aut intra cuius fines illum clericatum habet, clericum se gerat: et quae clerici functiones sunt, illas, ut par est, obeat. Si uero iustam, legitimamque excusationem habet, quamobrem ibi debita ea munera ipse per se obire non possit; clericum alium clericatus fructibus sustineat, atque adhibeat, qui partes clericalis sui muneris ibidem pie seduloque exequatur.

Nec uero ecclesiasticus homo, Cantoris, Sacristae, Custodis, Clerici, in Missa sacro ministrantis, munus, aliamue ecclesiasticam functionem in quauis ecclesia suscipiat; nisi illius uniuscuiusque muneris, in ea ecclesia gerendi, a nobis facultatem scriptam, quotannis renouandam, uita etiam ac moribus, a nobis probatus, impetrarit. Qui aliter suscepit, obieritue, qui item aliter, quam praescriptum est, conduxerit, aut receperit, pro modo culpae arbitrato nostro multabitur. De organista item, uel laico, uel ecclesiastico homine, idem statuimus.

Decretum. xxix.

Quod provincialis primi Concilij constitutione per nos, ut Cantores Clerici adhibeantur, decretum est; id Praefecti ecclesiarum, Capitula, collegia quocumque, sodalitates, ceterique omnes, ac singuli, ad quos quouis modo spectat, et in Missa sacro, et in funeralibus, et in processionibus, et in diuinis alijs officijs seruent diligenter.

Si uero clerici desint, qui cantorum in illis officijs partes praesent, laici propterea homines, quibusdam in locis, aliquando ad id munus necessario asciscendi uidentur; ne illi conducant, asciscantue, neque conuocent, asciscantue patientur. Nec uero cuiquam laico homini partes, officiumue Cantoris, aut musici in ulla quauis ecclesia, aut in ullis supra praescriptis officijs, suscipere, aut obire liceat; nisi is eius rei facultatem, scripto quotannis renouatam, a nobis, aut ab eis, quibus id cura dederimus, uita, et moribus ante probatus, impetrarit. Quam facultatem qui non habuerit; una cum eo clericalis ordinis homo ne musicis canat.

Dum hoc cantorum officium in ecclesia obeunt, superpelliceo decenti habituque; clericali, ad nostrorum Conciliorum praescriptum utantur; ita ut caligis, camisijs, non ad collum, neque ad manum crispatis, clericali more induti, et uestitu ipso, et uita moribus clericalem modestiam praeseruant.

Ab hoc autem decreto, quod ad clericalem habitum attinet, eos qui non mercedem, uel eleemosynam inde capiunt; sed deuotionis solum studio, aliquando eam in ecclesijs operam nauant, excipimus; modo tamen ipsi quoque uita, et moribus a nobis, uel ab ijs, quos constituerimus, scripto probati sint.

Quicumque contra, quam praescriptum est, laicum hominem ad cantoris, musicine officium adhibuerint, adhi-

berint, aut ascisci permiserint, quique contra item cantoris officium susceperint, obierintue, poenam subeant, nostro arbitrio irrogandam.

Nec uero Regularis, extra suam ecclesiam, ad cantoris officium adhibeatur, nisi de superioris sui concessu, et facultate, a nobis scripto impetrata: et superpelliceo indutus, id munus praestet.

Decretum. xxx.

Quocumque facultas Missae sacrum faciendi, deinceps per nos concedatur, nullius momenti sit, atque omnino rescisa; si qui impetrarit, non exposuerit, quo alio praeterea munere ipse astrictus sit, in sua, aut aliena ecclesia, Missam celebrandi, quouis uel parochialis ecclesia, uel capella, uel legati, alioque nomine; ei quantum item eleemosynae inde quouis nomine capiat: idque omne nominatim, ac sigillatim facultatis litteris expressum sit.

De eleemosynis uero, Missarum celebrationi oblati, in capsula deponendis, pro rationeque distribuendis, in alia Synodo diocesana sancitum est. Sed quoniam saepe fit, ut eleemosyna oblata, quam pro rata, proque praescripta ratione distribui oportet, summa longe maior sit, quam Sacerdotum numerus, qui ex pia offerentium uoluntate, Missae sacrum facere possint; hoc decreto mandamus, si quo die uel praepaupertate Sacerdotum, uel praepaupertate temporis, non potuerint pro uoluntate, et pietate eorum, qui obtulerint, proque suscepto onere Missae celebrari, id alijs diebus omnino ita praestari, ut eleemosyna pro rata ad praescriptum Sacerdotibus distributa, qui eo die Missae sacrum ibi fecerint; reliqua conseruata, in eos Sacerdotes ex constituta ratione conferatur, qui, alio tempore in eandem ecclesiam euocati, Missas celebrarint, ad explendam, atque exequendam eorum, qui eleemosynas dederint, piam uoluntatem.

Decretum. xxxi.

Vbi ad aliquam ecclesiam, publice supplicandi causa, proceditur, ibique supplicatione absoluta processio dimittitur: ne clerus tum a statura ea ecclesia discedat; nisi peractis a cleuo Metropolitanae ecclesiae de more sacrarum precum officijs, atque orationibus.

Decretum. xxxii.

Quod Synodo altera diocesana de oblationibus, quae Metropolitanae nostrae ecclesiae fiunt, per nos praescripta, sancitae sunt; eadem, in omni nostra diocesi, praestari, planeque seruari iubemus, ubicumque oblationes cuiusuis generis ecclesijs fiunt.

Vicarij autem foranei, Rectorisque ecclesiae, cui offertur, cura sit, uidere, ne contra fiat, quam in ea Synodo iussum est.

Decretum. xxxiii.

Ad funerale officium, cui Regularis, pro cura, quam gerit; munere, aut alia quauis ratione interesse non debet, si clerici fuerint seculares, qui satis sint,

sint, ne Regularis aliquis, nisi collegiatim uocetur; cum praesertim eiusmodi officium, quod ritu Ambrosiano fit, aliquando, adhibito diuersi ritus sacerdote, perturbetur.

Si uero Regularis, pro cura parochialis, alteriusue eiusmodi rei ratione interdum, non collegiatim sumus obibit; in eo, ut reliquus clerus, decenti superpelliceo indutus sit. Idem in processionibus, synodis, alijsq. publicis ecclesiasticis functionibus, actionibusue praestet, quas obire debeat.

Decretum. xxxiiii.

Anniuersariae statae exequiae certis constitutis diebus agantur. Si quibus uero diebus agi debent, per sancti alicuius celebritatem, officijue rationem, aut per funerae hominis, proxime defuncti, officium agi non possunt, die proximo praecedenti, quo possunt, agantur, fiantue. Certus praeterea liber conficiatur, quo anniuersariae exequiae illa notentur, quo die in singulos annos et quibus, quotus sacerdotibus adhiberis, celebratae sint.

Quibus pallijs altaria ornantur, ne ad tumulos, quas tumbis uocant, in officijs funeralibus, ulla modo illa adhibeantur.

Decretum. xxxv.

Altaria ubique in omni ecclesia instaurantur. necessarii q. ad eorum cultum, et Missae sacrificium indumentis, atque ornamentis instruantur; cancellis ferreis, aut marmoreis, aut saltem, si minus per facultates fieri potest, ligneis circumseptantur; idq. omne ad praescriptam nostram formam.

Hoc autem per eos praestetur, quibus ex fundatione, alio iure, onus eiusmodi potissimum impositum est. Si nulli is sint, altarium eorundem censu, legatione, sacri in is faciendi causa relicto, fiat.

Si uero satis inde non est, uel nullus census; moneantur, qui in illis aliquod sibi ius esse persuadent, ut praestent, aut suppleant; sine uniuersitates sint, aut sodalitates, sine ecclesia, ecclesiasticae fabricae, uel piorum locorum curatores, sine fundatorum, aut institutorum heredes, successoresue, sine quibus alijs. Sin autem neque is sint, qui hoc praestare debeant, neque qui sponte uelint; tunc id plane fiat eorum impensis, ad quos reliqua instauratio, et ornatus Ecclesiae pertinet. Quod si quatuor post huius synodi promulgationem mensibus minus praestetur, ut praescriptum est; neque sint, qui iure ad id compelli possint; illa altaria amoueri iubemus, eorum iuribus, et oneribus, per nos ad manus, atque altare eiusdem ecclesiae, aut intra parochialis ecclesiae fines positum, translatis; quod debito apparatu, ornatuq. necessario instructum sit; aut commodius pro census ratione instrui possit; idq. nisi, uel huic incommodo, aliter in usu nostro, occurratur; uel hoc magis expedire censuerimus, ut, quorum altarium exiguus census ad id praestandum, et reliqua onera, eiusdem adiuncta, sustinenda, satis non est, eorum oneribus omnino, aut in parte, per aliquod temporis spacium

subleuatis, huic instaurati, apparatu, et ornatu, ad ea numerata pertinenti, satisfieri decernimus.

Decretum. xxxvi.

In ecclesia cum omnia honeste, et secundum ordinem fieri oportere, beatus apostolus Paulus moneat; ea uetus fuit, non sine aliqua multiplici praeterea mysteriorum significatione, consuetudo instituta, ut in templo Dei separatim a feminis uiri essent. Quod institutum, cum ad pietatis Christianae cultum fidelibus professe compertum sit; tum eiusmodi est, quo intermisso, saepe grauium Dei offensionum occasio suborta est. Quare uniuscuiusque ecclesiae Rectoris cura sit, ut illi in parochiali ecclesia, loco a mulieribus distincto, ubi commode fieri potest, semper sint. Quibus uero in ecclesijs, uel stationes fiunt, uel indulgentiae celebrantur, uel dies festus, aliquid aliud agitur, cuius causa frequens populi concursus esse solet, in illis ea separationis, distinctionisue ratio seruetur, ut panno longe per ecclesias obducto, quo partitio fiat, aut alia ratione, nobis probata, in unam partem uiri, in altera feminam ad orandum conueniant.

Decretum. xxxvii.

Arma, uexilla, trophaea, aliaq. uictoriae monumenta, sepulcra, quamuis inania, in sublimi loco collocata, aut e parietibus prominentia, quae ab ecclesijs amoueri decreto prouinciali iussimus, e cimiterijs item, et sacris alijs locis, amoueantur. Nec uero is ipsis locis in posterum exaedificentur, collocentur, affigantur, aut suspendantur.

Decretum. xxxviii.

Decimas, ecclesiasticis hominibus debitas, de quibus suis fructibus, frugibusue, etiam antequam illae ad areas, domumue non asportatae, dum adhuc in fundo, uel in ipsis paleis sunt, exigi licere declaramus ac decernimus. Licere item statuimus, et declaramus, si id illi maluerint; eorundem fructuum, frugumue descriptionem, estimationemq. fieri illos curare, proq. illius estimationis ratione exigere.

Primitias item, quibus in locis ea soluantur, ab hominibus tum nobilibus, tum ignobilibus, et rusticis, hominibus solui debere sancimus, ac iubemus. idq. ad summam, ex communi illius loci consuetudine, diuturnoq. usu comprobata rationem.

Qui uero a decimarum solutione, alicuius uel privilegij, uel causa praetextu, se immunes esse putant: is, ex tertij Concilij decreto, ut certum tempus praescribamus, quo aut privilegium, aut causam afferant immunitatis suae, duorum mensium spacium constitutum: quo praescripto tempore si nihil, quod releuet, attulerint, illas solvendi iure astrictos esse decernimus, nisi aliqua iusta causa, qui causa index fuerit, tempus constitutum prorogandum censuerit.

Idem de eo statuimus, qui a primitiarum solutione immunem se esse putat.

De-

Decretum. xxxix.

Quoniam saepe ob corruptas, imperfectasq. decimarum inuestituras, quae ab ecclesiasticis hominibus fieri solent, passim ipsae decimae malitia hominum, uel ignorantia, supprimuntur, aut amittuntur, uel saltem diminuantur, non sine magno animarum periculo, et ecclesiarum detrimento: idcirco huic rei, occurrere nos cupientes, decernimus in posterum, ecclesiasticis hominibus, ius decimandi habentibus, inuestituras earum facere non licere, nisi et decimarum, quae ecclesiae debentur, expressa quantitate et qualitate, et pacto nominatim, expliciteq. adiuncto, ut ea scilicet decima integra, et in ipsis etiam agris, pro earum modo, ac ratione, in instrumenta inuestiturae describenda, ab conductore, uel emphyteota exigatur; ac etiam alia pacto, eidem instrumento adiecta, ut quicumque decimam soluere recusarint, eorum nomina ipse emphyteota, aut conductor, ecclesiastico homini inuestienti, scriptis statim deferat; ut contra recusantes iure experiri, et agere possit. Si contra, quam praescriptum est, inuestitura contrahitur, nulla sit, nulliusq. uoboris, poena etiam inuestienti arbitrio nostro irroganda.

Id uero, nisi aliter inuestiendi facultas scripto a nobis permissa sit.

Decretum. xl.

Bonorum ecclesiasticorum locatio schedulis, publice de more propositis, semper fiat; nisi eam aliquando secus fieri, facultate scripto a nobis impetrata, permittimus. Sin aliter fiat, nulla locatio sit: et qui secus locauit, poena mulctetur arbitratu nostro.

Decretum. xli.

Saepe fit, ut, qui in ecclesijs dignitates, canonicatusue obtinent, praebendarum suarum, quarum tertia pars, ex Tridentinis decretis in distributiones conuersa est, praedia, bonaue minoris locent, aut minoris locata dissimulent, idq. omne in fraudem, uel Capitulorum, uel piorum locorum, ad quae illis in choro non praesentibus, aut non inseruientibus, ea pars eiusdem Concilij auctoritate pertineret; nos, ut quorum interest, indemnitati consulamus, hoc edicimus, atque decernimus, ut ne praediorum bonorumue, ad eiusmodi dignitates, canonicatusue pertinentium, locatio, et schedulis publice de more propositis, et praeterea, de Capitulorum, locorumue piorum, quorum in ea tertia parte ius est, aut de uirorum ab eis, aut ab Archiepiscopo delectorum, assensu fiat. Si contra locatio fiet, rescissa, irrita ac nulla plane sit; poena itidem ei, qui contra locauit, proposita, arbitrio Archiepiscopi irroganda.

Decretum. xlii.

Vt ecclesiasticorum bonorum conseruationi consulatur, ac simul fraudi occurratur; nos praediorum ecclesiasticorum a parietibus consanguineisq. clericorum,

beneficia ecclesiastica obtinentium, qui minori aetate sunt, administrationem suscipi, geri, eisdemq. per ipsos minores clericos committi interdiximus; nisi et causa ab Archiepiscopo cognita, et facultate, et eodem scriptis impetrata. Alioqui contractus, quicumque, ab illis in ea administratione initi, sint irriti, rescissi, ac nulli omnino; et poena arbitratu eiusdem Archiepiscopi irroganda ei, qui contra administravit, administrationemue suscepit, gesserit, aut qui commiserit.

Decretum. xliii.

Qui locorum piorum sumptibus gratis aluntur, curanturue, aut instruantur ad literarum, aliarumue artium disciplinam: ratio postulat, pietatis studijs, atque exercitationibus, eos praeceteris deditos esse, eorumq. precibus animas illorum curari; a quibus illud subsidij relicto est ad eiusmodi pietatis sustentationem. Quare illud eorum locorum curatores, uel praefectos, ac sacerdotes praesertim, qui in is spirituales curam gerunt, monemus, ut ab is, qui ibi aluntur, si litteras norint, statas de B. Maria Virgine preces horarias; si rudes sint, saltem institutam illam certis salutationum Angelicarum calculis orandi rationem, scilicet de B. eadem Virgine coronam in singulos dies pie praestari, sedulo curent.

Decretum. xliiii.

Vt pijs uniuscuiusque generis distributionibus, quas in diocesi, uel ex ultima uoluntate, uel ex consuetudine, aliante ratione quis praestare debet, satisfactum esse nobis constet, prout prouinciali concilio per nos decretum est, eam rationem praescribimus, ut quod uel ab uniuersitatibus, uel a sodalitijs, uel a quouis alio homine, eleemosynae nomine, aut alias pie in pauperes loci, aut in singulos uniuersitatis homines, aut in familias erogandum, distribuendumue est, quicquid illud sit, adhibitis duobus uiris, per uniuersitates delectis, Ricarij. Foranei nostri iudicio probatis, et parochio, in opera pietatis praescripta erogetur, et conferatur.

Cuius erogationis, et distributionis ratio, tum in praecipuum certum librum referatur, notato die, mense, et anno, eorundemq. subscriptione adhibita. Qui deinceps aliter, quam hoc decreto constitutum est, se distribuuisse asseruerit, cogatur tamen re ipsa ad praescriptum distribuere, nisi integram distributionem praestitisse legitime probabit.

Decretum. xlv.

quod uberius, et distinctius explicatum, in concilium etiam prouinciale quintum, mox supra relatum est.

Magno diuinae misericordiae munere, in usum ex decreto Tridentino reuocata, illa anniuersaria synodi diocesanae actione, qua sanctorum Patrum instituta olim introducta, uberrimos in omni diocesi fructus perpetuo attulit; illud pastoralis sollicitudinis officium nos admonet, ut cum usui, tum rationi illius synodi, in diocesi nostra quotannis celebrandae,

con-

consulamur.

Primo igitur Synodi diœcesanæ, iuuante Domino, quotannis ineunda, de moreq. celebranda, diem certum statuimus, et decernimus, feriam scilicet quartam hebdomadæ, quæ a Pascha Resurrectionis Domini tertia est. Id uero, nisi statam, uel pro dierum festorum in eam feriam, hebdomadamue, incidentium, celebritate, uel pro alia temporum, et causarum ratione, aliquando alio tempore celebrandam esse, Archiepiscopali auctoritate indictum sit.

Eius autem constituta Synodalis diei, atque adeo Synodi diœcesanæ indictionem, quæ deinceps, ex ueteri conciliorum exemplo, in ipsis singulis Synodis ab Archiepiscopo fiet omnino ratam, et firmam esse uolumus, tantumq. roboris habere hoc decreto sancimus, quantum illa Synodi diœcesanæ ratio habet, quæ edito publico adhibetur. Quamobrem propositis penis, canonum iure sancitis, uniuersos, et singulos qui Mediolani, in diœcesi, beneficia cuiusuis generis ecclesiastica, etiam quæ sine ulla cura sunt, obtinent, quiq. sacris item ordinibus initiati sunt, eos præterea omnes, tum sæculares, tum regulares clericos, qui quouis iure, uel consuetudine nostræ diœcesanæ Synodo interesse debent, in Metropolitana nostra ecclesia summo mane, præsentem adesse ad eam diem iubemus, quæ quotannis Synodo ineunda celebrandaq. certam statamq. hac constitutione decernimus, prout in singulis Synodis indicetur.

Nec uero quicumque adesse debent, eorum nomine alij, sed ipsimet adsint, nisi iusta, legitimaue causa impediti sint, quam nobis probent. Qui aberunt, aut alia ratione contumaces erunt, ex canonum sanctionibus debitas subeant penas.

Certam illam Synodi ineunda, atque habenda constitutam diem in Calendarium anniuersarium loco suo referri, Synodalemq. diem notari decernimus, eandemq. diem in Epiphania Domini ab Archidiacono in Metropolitana Ecclesia, cum in Missæ sacro solemnium populus frequens est, post Euangeliij recitationem de suggestu, ut moris est, una cum Paschæ Resurrectionis Domini denunciatione indici, significari, et denunciari iubemus.

Ante statam Synodi diem per mensem, quinta quaque feria in Missæ sacro, si quatragesima est, oratio de Spiritu sancto dicatur; alio autem tempore de eodem Missæ sacrum fiat, ceteraq. præsentur, prout secundo prouinciali Concilio sancitum est.

Synodalem hanc actionem, aliquot ante diebus, per parochos populo denunciari mandamus: eorumq. uniuersiusq. officium sit, parochialis suæ ecclesiæ homines docere, tum quam sanctum, salutareq. sit Synodalis diœcesanæ actionis institutum; tum quam ob causam quotannis ex actio suscipiatur. Quo de genere editas, a nobis litteras, Parochus suo quisque populo, cum in Missæ parochialis sacro is frequens adesset, accurate legat; cui muneri adiungat hoc etiam paternæ cohortationis officium, quo non modo illum excitet ad frequentius orationis studium, Synodalibus illis die-

bus adhibendum, sed etiam ad id singulos inflammet ut die Dominico, statam Synodalem diem antecedente, uere penitentes, et confessi, sacram communionem sumant; hoc præcipue precantes, ut quæ ad eorum salutem pertinent, Dei auxiliante misericordia, per nos in Synodo diligenter sancteq. agantur.

Quo puriores autem ecclesiastici ordinis homines, qui in Synodo adesse debent, ad eam actionem, quæ religiosam animi præparationem ab illis deposcit, conueniant, omnes, et singulos eos, Dominico illo die Synodum præcedente, peccata primum confessos, non solum Sacerdotes Missæ sacrum facere, sed reliquos singulos cuiusuis ordinis clericos sanctissimam Eucharistiam sumere iubemus.

Idemq. omnes ij summo mane, ex decreto primæ Synodi diœcesanæ, præsent.

Antequam statam Synodi dies ueniat; et Mediolani ij, quibus id curæ Archiepiscopus dederit, et in diœcesi Vicarij Foranei, et Parochi præterea, tum urbani, tum diœcesani, ut ipsi Archiepiscopo adiumentum afferant diligenti aliqua earum rerum indagazione, ac relatione, quibus per eum consuli, aut prouideri, in Synodo præsertim oportebit, hæc quæ infra generatim, uel uniuerse mox præscribentur, sedulo uideant, ac notent; ut omnia ad præscriptam ab eo rationem, et normam, tum litteris, tum coram, constituto tempore, deferant.

Primo igitur ij omnes pro suorum quique munerum, officiorumue ratione, et cura dispiciant, quæ clerici sit in clericali uita moribus progressio; quæ in uita spiritali disciplina; et quam sollicitum in diuinorum officiorum cultu studium; quam diligens in ecclesiasticis functionibus obeundis sollicitudo; quæ etiam, et quam frequens in litterarum exercitationibus cura; qui in earum studijs progressus item.

Vicarij autem Foranei, et huius muneris in urbe præfecti exquirant, qui præterea parochorum in primis zelus in animarum salute procuranda; quæ in sacramentis ministrandis sedula diligentia; quam frequens in pascendis uerbo Dei fidelibus officium; quæ denique in omnibus parochialis muneris partibus uigilantia; quæue assiduitas.

Deinde ij omnes, et singuli prosui officij munere inuestigent, quæ populi in christianæ caritatis operibus exercitatio; quam religiosus festorum dierum cultus, quam pia in ecclesiis conuersatio, quæ in doctrina christiana scholis frequentia; tum de alijs pijs sodalitatibus disquirant; tum denique de reliqua omni eiusdem populi disciplina, et in uia Domini progressu.

Post uideant, qui singularum ecclesiarum, præsertim parochialium, status; an si quæ institutionem desiderant, an debito cultu fraudentur; an sacris uestibus, ornamentis, supellestiliq. ecclesiastica, ad cultum necessaria, instructæ sint; an denique ulla ex parte inculte potestremo, an si qua sunt, prouincialium, diœcesanarumq. Synodorum decreta, editæq. uisitatum præscripta, aliaue Archiepiscopalia iussa, quæ executionem non habeant; quæ item impediunt, aut difficultatis, aut

denique

denique causæ sit, quamobrem eorum executioni non sit locus.

Id autem omne, quod ad executionem attinet, notent, tum idem præfecti, tum Vicarij foranei, tum parochi, alijq. qui ecclesiastica beneficia obtinent, prout eorū uniuersiusque in illis exequendis partes sunt.

Cum autem Synodalis dies prope adest, Vicarij foranei, pridie illius diei adsint summo mane in adibus Archiepiscopalis: eoq. ipso die quam primum Archiepiscopo nomina, et cognomina tradant, eaq. ordine descripta, sacerdotum, et clericorum singulorū, qui ad Synodum conueniunt, rursusq. illorum, qui non conueniunt, causis sigillatim item descriptis, quamobrem Synodo non adsint.

Idq. præter officium legitimæ excusationis, quam, qui absint, Archiepiscopo afferre, et probare debent.

Hoc ipsum, triduo ante eum Synodalem diem, qui ab Archiepiscopo in urbe regionibus sunt præfecti, præsent, de sua quique regionis clericis.

Singuli autem Sacerdotes, ceteriq. clerici, qui canonica rum horarum officium præstare debent, Breuiarium, et Calendarium anniuersarium, nuper editum, cum ad Synodum uenerint, afferant; et utrunque initio notatum sit nomine, et cognomine possidentis.

Idem uero, ne in itinere quidem, quod Synodi causa Mediolanum facturi sunt, a clericali uita disciplina, sacerdotali morum grauitate, nostris decretis præscripta, discedant.

Vbi Mediolanum uenerint, ne ad cauponas, sed ad amicorum, si quos habent, præsertim ecclesiasticos homines, necessitudine, familiaritate, aut aliquo hospitij iure coniunctos, domicilia diuertant: tumq. deinceps statim ad eum se conferant, quem clericali hospitij præfectum constituerimus: eiq. chyrographum dent, quo suum quique nomen inscribant; notentq. hospitij locum, et hospitem, apud quem diuerterunt. Si uero quis neminem certum hominem habet, apud quem diuerteret: primo eundem Præfectum adeat, qui certum Ecclesiastici hospitij locum attribuet.

Cum autem clericali ordinis homines omni tempore alios uita exemplo ad uirtutem inflammare debeant; tum maxime, cum Synodales actiones habentur, ita se gerat in uerbo, in conuersatione, in charitate, quemadmodum Apostolus monet, ut, cum eos posuerit Deus in acquisitione salutis, atque in edificationem, officij sui memores, ambulent digne Deo, sancteq. sicut decet ministros mysteriorum Dei, uiuant.

Nec uero, ut plerique solent, cum Mediolani sunt, per plateas uagentur, aut præ curiositate, hac atque illac circumcursent; sed ad causam, ob quam conuocati sunt, tota animi cogitatione tunc attentis, in eo uersentur, ut, et nobis in ea actione, puris, castisq. precibus auxilium et sibi, et populis salutarem inde fructum ferant.

Qui Sacerdotes sunt, singulis diebus, quibus Synodalis conuentus habetur, ut altera Synodo insum est, Missæ sacrificium celebrent, facientes obsecrationes, orationes, et gratiarum actiones, postulationes pro sancta

ecclesia Dei, pro summo Pontifice, pro Catholico Rege nostro, pro uberrimo Synodali, et aliarum nostrarum pastoralium actionum fructu.

Pridie illius diei, quo futura est Synodus, sub primam horam noctis in omni ecclesia Mediolani, solemnem campanarum sono significatio detur Synodi, postero die inchoanda.

Postridie, quæ statam Synodi dies est, summo mane, et cæteris deinceps Synodalibus diebus in Metropolitana Ecclesia, certis campanæ ictibus, ad Synodum clerus conuocetur: cuius etiam rei significatio fiat tabella, cura Magistrum ceremoniarum publice loco suo affixa, quæ Synodalis sessionis certa hora indicatur.

Qua hora uniuersi, et singuli, qui Synodo interesse debent, in ecclesia Metropolitana non raptim, sed graui incessu conueniant: ubi conuenerint, loco constituto, superpellicea, quæ munda, ac decentia sint, aut alias sacras uestes, pro Ecclesiastici beneficij, quod quisque obtinet, ratione, induant; quibus recte, et decenter induti, inde ad statum sessionalem locum, non turbulenter, sed quiete, et, quoad eius fieri potest, bini ueniant, atque ordine consideant.

Nec uero quisquam mane, priusquam conueniat, cibum capiat, sed ieiunus adsit.

In loco igitur benedictionis confidentes Domini Sacerdotes, et reliqui inferiorum ordinum clerici, ne uocibus obstrepant; ne tumultibus rem Synodalem perturbent; ne confabulationibus operam dent: sed hæc omnia, ceteraq. maxime caueant, quæ ecclesiasticæ disciplinæ, Synodalis actionis dignitati, et loci uenerationi non conueniunt.

Cum autem de examinatoribus diœcesanis, ac de iudicibus causarum deligendis agatur, hoc in suffragijs ferendis singuli spectent, ut non humanis affectibus obsequantur; sed Deo, conscientia suæ, religioni, et Ecclesiæ utilitati, animarumq. saluti satisfaciant.

Quo tempore Synodus habetur, ne cuiquam Sacerdoti, clericone Mediolano discedere liceat: nisi missione à nobis impetrata.

Absoluta de more Synodo, et sanctis acclamationibus factis, tunc omnes Sacerdotes, et clerici surgentes, cum reuerentia osculum pacis à nobis accipiant, et sibi inuicem dent, cum timore, et amore Dei. Quodq. sancti osculi significatione ostendunt, id re ipsa præsent, ut coniunctissimis animis, concordiaq. uoluntate, et pacis, atque charitatis studio, quacunque sancita sunt, sollicitè exequantur.

Decretum. XLVI.

Quo diligentius, atque adeo accuratius, et in urbe ij, quos unicuique regioni Archiepiscopus præfecerit, et in diœcesi Vicarij foranei, muneris atque officij, sibi commissi, partes exequantur; quo ite crebrius; ac uigilantius diœcesis status, cui assidua pastoralis speculatione prospiciendum est, exploratus ipsi Archiepiscopo sit, atque cognitus, cum ex omni alia ratione, tum ex eo, quod illi certo anni tempore ad ipsum studiōse referant, non solum quæ de Synodo

do diocesana, decreto generatim uniuersaq. prescripta sunt; uerum etiam quaecumque sigillatim, ac precipue, pro temporum ratione. idem Archiepiscopus illa prescribenda censuerit: nos in hoc genere ita consultum esse uolumus, ut illi Mediolani, in diocesiq. Vicarij foranei, in sua quique regione commissa, praeter illam in suo munere gerendo curam, suasq. frequentiores per annum uisitaciones, praeterq. nostram, et nostrorum generalium uisitorum in uisitando diligentiam, ipsi etiam singulari, accurata diligentiq. ratione uisitacionem concredita sibi regionis cumulatiue exactiusq. obeant; à die sancti Martini, usque ad diem festum Ordinationis sancti Patris nostri Ambrosii. Si quis uero uel pro regionis, quae sibi commissae est, magnitudine, uel alia causa, ad statam uisitacionis munus longiori tempore opus habeat; ei integrum, ac liberum sit, aliquot ante prescriptum tempus diebus uisitacionis suae initium facere.

Vicarij autem foranei singuli, pro ratione, tum eo decreto generatim prescripta, tum ab Archiepiscopo sigillatim prescribenda; de regione, quae uniuscuiusque eorum uicaria cura demandata est, ad eundem relaturi, Mediolanum quotannis in feria tertia hebdomadae, ante dominicam in septuagesima penultima, duo decimo scilicet ante eius dominicam celebritatem die, summo mane in Archiepiscopales aedes ad illum conueniant. Id uero, nisi aliquando ob temporis, quod inter Epiphaniam, et Septuagesimam incurrit, breuitatem, aut aliam ob causam, eum Vicariorum conuentum, alio commodiori tempore habendum esse, per litteras Archiepiscopales significatum sit.

Quo diligentius uero relationem singuli Vicarij praesentent; id subsidij sibi comparent, ut antequam statim conuentus dies ueniat, congregationem parochorum, suae quique regionis habeant: à quibus quaecumque uel uniuersae, uel nominatim prescripta sunt, diligenter animaduertant, et colligant. Parochorum propterea cura sit, certo ante conuentum eum diem tempore, uidere, atque exquirere suarum Parochiarum, Parochialiumue hominum statum, uitam, et mores. Si quae uero animaduertant, quibus salutariter consuli, aut provideri oporteat; ea sigillatim, et ordine descripta, suo quique Vicario, tradant; ut ad constitutum tempus Archiepiscopo referant.

Vbi Mediolano à conuentu, quem anniuersarium ipsi Vicarij statim die indiximus, ad suam quique Ecclesiam redierunt, statim suae quique regionis parochorum congregationem habeant de ijs, quae ab ipsis, uel Synodi proxime celebranda, uel alterius rei causa agi, praestariue monimus, aut iussimus.

Constituti uero in urbe ab Archiepiscopo regionum praesentent, quaecumque ad prescriptam illam rationem eidem referenda sunt; ea tum diligenti statim uisitacionis cura, tum Parochorum, quorum populo ante relationis diem congregationem habebunt, adiumento usi, post referent, quam Vicariorum foraneorum dimissa erit constituta congregatio.

Feria praeterea secunda post octauam Resurrectionis Do-

mini, si dies festus non est, sin minus, proximo primo feriali die, quo solemniter officium non fit, eodem tum praesentent regionum in urbe, tum Vicarij Foranei congregationem iterum habeant: in qua, et à Parochis etiam colligant, et inter se item uideant, si qua reliqua sunt, quae post illum conuentum, qui ante Dominicam in Septuagesima habitus est, inciderint; quae item ad Archiepiscopum ante Synodi diem referri oporteat: qualia sunt de ijs, qui proximo Pascha non confessi sint, neque item communicarint, et de alijs, quae ad eundem deferenda sunt. Sin autem aliqua de causa ad constitutam eam diem, Synodus non habebitur; ne propterea per illos mittatur, quin et prescriptam uisitacionem diligenter obeant; et ante Dominicam Septuagesimam ad Archiepiscopum conueniant, et singula alia praesentent, usupra, uel illis omnibus uniuersae, uel nominatim praecipueq. Vicarij Foraneis constitutum est; et tertia etiam post Pascha Resurrectionis Domini hebdomada ad prescriptum eidem Archiepiscopo tum praesentent de scripto referant, ac tradant; tum eodem Vicarij singula mittant.

Decretum. XLVII.

Sanctorum Patrum institutis Synodi diocesana cum ob eam causam conuocentur, ut, tanquam è specula quadam, singulis diocesis partibus circumspicendis, aliqua in eis ratio inueatur de instituenda, commendandaq. Ecclesiastica disciplina, ac de ijs statuendis, quae ad spiritualem diocesis progressum pertinere uidentur: id propterea canonum iure cautum est, ut uirginitate, moribusq. graues, prudentes, ac uirtutum Christianarum studiosi testes Synodales constituantur, qui ad Episcopum referant, quaecumque à se animaduersa, uel corrigi, uel reformari oportere uideant. Itaque sicut ij utiliter instituti sunt; ita cautio adhibenda est, ut illorum munus, non nomine solum, sed certis officij partibus recte, atque ex canonicis sanctionibus geratur. Quamobrem haec ex Patrum, et canonum institutis, nos de eorundem officio pro diocesis nostrae rationibus, decernimus.

Primo igitur testes Synodales, quibus iuratis id muneris committetur, ut illud recte praesentent, hoc plane perpetuo meminerint, se non amore, non odio, non inuidia, non spe, non metu, non pena, non premio, non cogitatione, nou ulla denique re commoueri, aut impediri debere, quominus statim tempore Archiepiscopo denuncient, ac significant, quaecumque corrigi, emendari, aut reformari uideant, sit uel necessarium.

Inuestigent diligenter, quo tempore hoc munus gesserint, sine ulla tamen inuidia, haec, quae sequuntur, idq. singuli, aut in uniuersa ciuitate, ac diocesi, aut in regione, unicuique eorum praecipue nominatim, ut supra, Archiepiscopo commissa.

An parochi, Sacerdotes, canonici, et alij quicunque ecclesiastici homines, in ijs uita moribus, clericalibusq. officijs, atque institutis se contineant, quae prouincialibus, et diocesis nostrae Synodis prescripta sunt.

An, quos residere oportet, praesentes in ecclesijs suis ad-

sint;

sint; anq. si praesentes, in Parochialibus, uel canonicis clericalibusq. aedibus habitent.

An Parochi praeterea, alijq. animarum curatores solliciti, ut debent, fidelium, sibi commissorum, saluti inuigilent.

An in Sacramentis, sancte ministrandis, in uerbi Dei praedicatione, in salutaribus monitis, in rudium, et puerorum ad doctrinam Christianam institutione, et in ceteris omnibus cura parochialis officijs, diligentis muneris partes praesentent.

An reliqui, quicumque sint, ecclesiastici ordinis homines ecclesiae, si quam obtinent, aut in qua dignitatem, uel canonicatum, uel capellam, uel ecclesiasticum aliquod munus habent, aut in qua adscripti sunt, oneribus satisfaciant; et prescriptas sibi functiones obeant.

An Ecclesiae, quas ij omnes obtinent, sartae, tectaeq. sint: an ornamentis, et suppellectile Ecclesiastica necessaria instructae: an in illis, coemiterijsue aliquid incultum sit, quodq. sordibus obsolescat, an uel aliquid a religioso cultu, et pietate alienum.

Uideant item, an populus in uia Domini ambulet: frequentesq. ad sit diuinis officijs, et sacris concionibus; et in Ecclesia, pie, religiosq. uersetur; atque dies festos colat.

An ieiunium quadragesimae, quatuor temporum, tridui lituarum, stataq. reliqua Ecclesiae ieiunia seruet.

An item Parochi, et Sacerdotes debitum honorem tribuat; anq. eorum monitis pareat.

An eisdem decimas, primitias, aliaq. debita emolumenta, adiuuementaue praestare, aut soluere recuset.

An in populo sacrilegi, blasphemij, concubinarij, adulteri, adulteraeue, incestuosi, uirginum raptores, an excommunicati, an haeresis, magia, superstitionumue nomine suspecti sint.

An denique alia in eodem morum corruptela, quae à nobis correctionem, emendationemue requirant.

Dispiciant etiam diligenter, an quae prouincialibus, diocesisq. nostris Synodis, quouis de genere decreta sancitae sunt, ab ijs seruentur, quorum interest.

Quaecumque uero animaduertent, quae, uel superioribus prouincialibus, diocesisq. concilijs decreta, nullam adhuc executionem habuerint; uel deprauata, correctionem, uel reformationem desiderent; ea omnia, et singula, ordine in litteras relata, diligenterq. obsignata, ad nos duobus saltem mensibus ante mittant, quam Synodalis dies uenerit.

Qua constituta die in Synodo ipsi praesentes adsint: et si qua interroganda, examinanda, aut cognoscenda, ab illis de ijs, quae prescripta sunt, aut de alijs, quae Archiepiscopus censuerit, coram fideliter respondeant, summaq. integritate, prout iureiurando, sancte astricti sunt.

MONITIONES

in concilio etiam prouinciali quarto exscriptae, sed hoc loco ueriores, accommodatioresq. ad usum ecclesiae Mediolanensis.

PERPETUUS illud institutum est, tum sanctorum Patrum usu, tum Ecclesiae auctoritate comproba-

tum, ut, quae Sacerdotalem, clericalemq. disciplinam, officia, ac partes eius maxime attingunt, ea certis monitionibus, iisq. breuibus, comprehensa, ab episcopo in Synodis clero proponantur: quo breuius illa expressa, crebriusq. repetita, diligentius item non solum animis, mentibusq. imprimantur; sed omni perpetuo studio inuiolate seruentur. Cuius salutaris instituti ratione, atque exemplo nos adducti, praecipua quaedam capita, ex pontificum sanctionibus, conciliorum decretis, Patrum sententijs, nostrisq. potissimum prouincialibus, et diocesis Synodis summatim delegimus; quae ad uitam, officijq. Ecclesiastici conformationem pertinentia, uos uniuersos, et singulos, uehementer in Domino monemus.

Primo igitur memores perpetuo estote uocationis, quae uos dignatus est Deus noster.

Qua assidua recordatione, memoriaq. excitati, eam uos uirtutem induite, ut uideant alij, quasi lumen aliquod uestram sanctitatem elucere: quae, si magna in alijs uita christiana institutis requiritur, certe in uobis, qui mysteriorum Dei ministri, diuinaq. gratia dispensatores estis, maior inesse debet.

Et, sicut sacro ordine a reliquis hominibus seiuicti estis, ita à communis fidelium uita usu seiuicti, praecipuum quoddam, atque hoc praestantius uiuendi genus sequimini, quod ordinis dignitate praecellit.

Celeste in terris uita, tanquam Angeli Dei, moribus uestris exprimitur usque adeo studere, ut à uobis diuinarum uirtutum exempla ad ceteros emanent.

Una animi consensione, unaq. spiritu in ijs elaborate, ut et diuino cultui, et caelestium rerum meditationibus, et orationi, et sacrarum, ecclesiasticarumq. litterarum studijs uacetis; tum depositis secularibus, uanisq. sollicitudinibus, et ab omni uitio alieni, in uia Domini recte ambuletis.

Charitatem in primis, quae seminarium est omnium uirtutum, omni studio amplectamini.

Humilitatem, mansuetudinem, patientiam, iustitiam, temperantiam, officiaq. christiana pietatis reliqua colite. Quaecumque denique sunt uera, quaecumque pudica, quaecumque sancta, ac religiosa, ea cogitate, eaq. agite.

Virtutes sancti patris nostri Ambrosii, quas praecipuas, et quasi hereditarias nobis ad imitationem reliquit, non adumbrare solum, sed omnino exprimere, certatim contendite.

Vtq. ille, sic uos abstinentiae, et ieiunij dediti, clericalis disciplina, ac uita castissima studiosi, tum patriae caelestis sitientes, Deo seruite assiduis diuinarum laudum officijs; et in ecclesia, quasi in perpetua uestra Sacerdotali, clericali, statione, continenter uersamini. Cuius rei cum exemplum singulare is dedit, tum clero Mediolanensem praecipua epistola monuit.

Quaecumque demum de muneris uestri partibus, de uita modo, uel pontificum sanctionibus, uel conciliorum concilijs, uel prouincialibus, diocesisq. Synodis nostris prescripta sunt, ea uos inuiolate seruate, ac praestate diligenter.

O Mnes, qui canonicarum horarum officijs deuincti estis, statas eas preces horarias recitate ad præscriptam calendarij aminerarij rationem, ac ritum. Nec uero negligenter, sed attente, pie, decore, supplicij mente illas dicite.

Studiosè propterea legite, quæ præsertim a beato Antonino Archiepiscopo cõscripta sunt de negligentia in persoluendis horis canonicis; ut quæ eo nomine errata sunt, omnino caneatis.

Expletis canonicarum horarum officijs, si quid in illis, aut negligentia, aut alia culpa commiseritis, paululum colligentes uos, ueniam a Deo petite.

QUI Sacerdotes estis, Missa sacrum sæpius facite, sancte, ac religiose.

Ad illud faciendū parate uos omni pietate, in tam alti mysterij meditatione toto animo defixi; ut quæ purius id faciatis, propriam conscientiam diligenti, accurato, frequentiq. examine discutite: tum singulis saltem hebdomadis, atque adeo sæpius, et omnino semper, cum peccati mortalis conscij estis, uni e confessorijs sacerdotibus, quos ad cleri confessiones audiendas constituerimus, confiteamini.

In ea sanctissimi Sacrificij actione ab erroribus, uel leuissimis, omnino caute.

Quæ de illo pie riteq. celebrando præscriptum, ea uos studiosè, diligenterq. seruate.

Diaconi, subdiaconi, et clerici inferiorum ordinum, quicumque estis, quæ de confitendis sæpe peccatis, de communione frequentè sumenda, uobis præcepimus, integre, et sancte omnia, ut debetis, præstate.

Confessarios sacerdotes, per nos uobis cõstitutos, quos etiam, tamquam uitæ uestræ duces, ac magistros elegimus, in sacramentali confessione adhibete.

Eccllesiasticæ militiæ omnes uos adscripti estis, ad pietatis, religionisq. exercitationes uos uocatas esse cognoscite.

In omni in primis sancta oratione uos assidue exercete. Tum in meditationis, taciteq. piæ orationis studio, singulis diebus, certo temporis spatia, tota castissimi animi sensu incumbite.

Hæc sanctis precibus præter cetera, supplices, præsertim afflictis his temporibus, orate patrem misericordiarum, et Deum totius consolationis.

Ut misereatur populi sui.

Ut fidelium animos ad uitia fugienda, ad uirtutesq. amplectendos sancti Spiritus sui ardore inflammet.

Ut de principum, regumq. animis euellatur, si qua sunt, discordiæ semina.

Ut ij, una animi consensione, Christi regnū propagare studeant: unamq. Dei gloriam, atque Ecclesiæ matris defensionem propositam habeant.

Quid uero temporis à diuinis officijs, ab orationis contemplationisq. exercitatione, ab ecclesiasticis functionibus, et ab alijs necessarijs actionibus uacuum habetis; non in otio, neque in desidia, nec uero in rerum nouarum curiositatibus illud conterite: sed cum in sortem Domini uocati sitis, in eius lege die ac nocte meditemini.

Sacrarum igitur litterarum studia diligentius colite:

quæ usque adeo complecti debetis, ut qui aspertur, contra eum dicat Dominus; Quia tu scientiam repulisti, et ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. Frequentes ad statas lectiones, et ad litterarum tractationes uobis præscriptas, conuenite.

Attento animo in ijs adeste: atque in dies ad uberiore sacrorum studiorum fructum progressionem aliquam habete; ut ad nos aliquando uocati, et diligentia, et doctrinæ testimonium detis.

SI qui estis, qui uel tarditate ingenij, uel ingravescente ætate, magnum in litteris progressum habere non potestis; ne desistite tamen primum oratione frequentè intelligentiam, uobis necessariam, à Deo petere; tum eò diligentius ad pietatis modestiæq. studium, et sanctorum morum disciplinam incumbite; tum sæpius sacerdotum peritiores consulite; et ad clericales sacerdotalesq. exercitationes conuenite, et libentius, et frequentius.

Concionibus etiam, atque lectionibus sacris, quæ in ecclesia constitutis diebus habentur, cum omnes, qui tumque estis, tum maxime, quibus potissimum conciliaribus decretis per nos insum est, quo decet habitu, frequentissimi adeste.

Lectione librorum spiritualium, et clericalium, qui probati sint, animos mentesq. uestras pascite.

Quattuor præsertim locos de duodecim fidei articulis, de septem sacramentis, de decem preceptis, de oratione Dominica, in promptu, atque explicite habere, omni studio contendite.

Cum ijs, et præceptorum ecclesiæ cognitionem, et preces horarias recitandi peritiam, et ecclesiasticorum rituum, caerimoniarumq. notitiam coniungite.

Precibus eos libros, quorum necessarium delectum uobis præscriptum, habere ne omittite, aut negligite.

Qui pro facultatibus, proq. studiorum ratione plures habere possunt, eorum optamus, et laudamus in ijs comparandis diligentiam.

At libros de rebus iocosis, ridiculis, obscenis, inanibus, ad poesimq. prophana studium pertinentibus, uulgari, aut latino sermone conscriptos, procul abijcite.

Nec uero musicas cantiones, ridicule, uoluptarie, parumue pudice exaratas, adhibete.

Quotidie aliquid ex sacris Biblijs legite; ac si per ecclesiasticas occupationes licet, qui apti estis, aliquid item de sanctorum Patrum opusculis, Gregorij Magni, pontificis, Cypriani, Augustini, Chrysostomi, Bernardi, et aliorum, qui sanctitatis, et doctrinæ laude in ecclesia celebrantur.

In ijs ad legendum sanctissimum Patrem nostrum, Ambrosium episcopum, uobis potissimum proponite.

Illius præcipue librum, de sacerdotali dignitate, legite: quo libro ecclesiasticos homines comonuit de perfecta uitæ institutione.

Libros item officiorum, quos ubi primum episcopus is factus est, cleri Mediolanensis potissimum causa edidit, in manibus assidue habete.

Hos, atque alios præterea libros de sacerdotalis, clericali, uita rationibus, et officijs, de animarum cura, de Chri-

de Christianæ pietatis studijs, et exercitationibus, de alijsq. eiusdem generis pie confectos ita legite, ut quacumque ad uitæ sanctæ normam accommodata, ex illis animaduertistis, ac didicistis, moribus exprimat.

Conciliorum item nostrorum constitutiones, et decreta non percurrere solum, sed usque adeo studiosè legite, ut quæ legeritis, post etiam taciti uobiscum aliquando mente repuetis, ac uideatis simul, non solum si quicquam est, quod contra illorum præscriptum egeritis, uerum si quid etiam aliud est, quod ex eisdem exequi, præstare uel omiseritis, aut neglexeritis. Quod ut præstetis, curate omnino, atque effcite.

Estis, diuina misericordia, in ecclesiastico ordine constituti ad gloriam Dei conseruandam, propagandamq. cum ordinis uestri ministerium, quod ex plere debetis, uidete; tum illius dignitatem, ac decorum seruate. In incessu, statu, gestu ita uos præbete, ut ab ordinis, quæ suscepistis, nomine, et ratione, nullo sane modo discipetis; proposito uobis beati patris nostri Ambrosii iudicio, qui clero adscribi hominē recusauit, propterea quod eius gestus, et incessus dedeceret.

Habitu non exquisito, non delicato nimis, non serico, ne ornamento quidem, rursus non sordido, non neglecto, sed graui, et talari, atque eiusmodi, tum domi, tum foris pro uniuscuiusque uestrum ordinis, gradusue ratione utamini, ut à decretis nostris, eo de genere editis, nulla in re, uel minima, discedatis.

Coronam, quod insigne est ordinis clericalis, pro ratione ordinis, quo uos singuli initiati estis, latam, conspicuam deferre.

Parca, et frugali mensa contenti sitis, et suppellectili etiam modesta, ac tenui potius.

Ab omni splendido apparatu, pompaq. seculari abstinetis.

Quacumque acupicta, uarie intexta, aulicæ item, peristromata, reijcite.

Imagines domi non prophanas, sed eas habete, quæ pietatis, et religionis argumentum, et adiuuentum præbeant.

In omni uita a fastu, luxu, ambitu, ambitioneue, et à uanitate longe refugite.

Ne uerbis quidē, præscriptum uitæ modū peruertite. Nihil scuriliter, nihil iocose, nihil indecore, nihil iupiter loquamini.

Absint à uobis maledicta, obtrectationes, curiositas, leuitas, assentationes, ac nugæ.

Temperatiæ clericalis disciplinam, uobis præscriptam, in relijs etiam omnino tenete.

Comestiones, compotationes, conuiuia publica, laicaliaue, tum maxime in quibus mulieres interjunt, euitate.

Hospites excipite: at illis excipiendis intra parsimoniam fines uos continete, ita ut clericalis frugalitatis, non sumptuosi conuiuij testes illos habeatis.

A ludis, spectaculis, circulatorum, atque id genus uiliū hominum præstigijs procul estote.

Arma abijcite.

Sic denique cor uestrum corroborate, ut inania spectacula non appetat; à mundi ludis, atque ineptijs abhorreat.

Sensus autem uestrum ita dirigite, ut cum à Deo utiliter dati sint, tamquam rationis ministri, ne eos perperam adhibeatis, sicut satellites cupiditatum.

Sit igitur uester oculorum aspectus simplex, et pudicus. Aurium sensus castus, et prudens: casta mens, casti omnes sensus.

Uita, et morum consuetudo casta, et spiritualis.

Ad eorum sacerdotum, qui in eiusmodi uitæ studijs, ac disciplina exercitati sunt, familiaritatem uos adiungite: ex qua uobis uestræ ad sancte agendum progressionis constent.

Ad castitatem autem cõseruandam munite omnem uia. Legite propterea sæpe illum beati Cypriani Martyris de singularitate clericorum librum, qui uos in hac, ut in alijs instruct uirtutibus.

Suspectarum autē mulierum consortiū omnino uitate. Cū alijs uero quibusuis mulieribus, quauis uel archiesi mo consanguinitatis affinitatisue uinculo uobis illæ coniunctæ sint, ne in eisdem domicilijs, adibusue simul habitate, nisi cum ex causa alicui uestrum aliquando nos scripto concesserimus.

In famulatu laicorum ne sitis; multo minus fœminarum, quamuis nobilium.

Nec uero illas musicas, literasue docete, nisi scripta nominatim facultate, per nos permissum cuiquam sit.

Aedes ecclesiasticas ne laicis locate, nisi cõdõssu nostro.

Ac ne ipsas quidem patrimoniales locationi ijs date, quorum uita, moresue suspecti sint.

Secularibus uero negotijs, ut est sancti Pauli Apostoli præceptum, ne uos implicate.

A cuiusuis generis mercatura, quæ stuofoa omni negotiatione, prædiorum conductione, tum alijs, ut prouinciali decreto uobis interdictum est, prorsus caute.

Ne pecuniæ, lucriue auidi sitis. nemo potest seruire Deo, et mammonæ: aut enim unum odio habebit, et alterum diliget: aut unum sustinebit, et alterum contemnet; inquit Christus Dominus.

Si qui pauperes estis, ne cupiatis diuites fieri; ut ne incidatis in tentationes multas, et in laqueū diaboli.

Paupertatem uestram ne moleste ferre: paupertatem dilexit, et docuit celestis magister Christus, qui nascens in præsepio ponitur, et nudus in cruce moritur.

Scitote paupertati socias adiungi, sobrietatem, abstinentiam, frugalitatem, et reliquas uirtutes: quibus præluere oportet ministros Dei.

Nihil timentibus Deum, sanctumq. eius nomen in uocantibus, deesse potest: multo minus religiosi, et sanctis sacerdotibus.

Proponite uobis sanctorum ueterum patrum uitæ: quæ lucrum non spectabant, temporalia non querebant, et nihil ijs tamen deerat: immo in paupertate illis aliquando abundabat, quod alijs erogarent.

Ne igitur, quia tenuè redditum habetis, lucrum querite: ne quæstuum uos appetendo, iniuriam uestro ordi-

ni facite, auaritia sordibus uolutati.

Nō saeculi nos mercatores, nō māmona ministri estis; sed Christi mercatores, nolite thesaurizare uobis thesauros in terra; sed meritorum abundantia, cum charitate coniuuata, facite thesauros in caelis.

Studete uos lucrari animas Deo, et caeleste horreum augere.

Exemplo Sanctorum, uos paupertate, uita sobrietate, ac parsimonia ita agite, ut non modo à superuacaneorum rerum usibus abstinentes, sed uestro etiam defraudantes uictu, ecclesias uestras, et altaria exornetis; sarta, tecta habeatis; sacra suppellectili instruat. Alienis item necessitatibus subueniatis, et pauperibus opitulemini.

¶ **V** I uero uberiores ecclesiasticos redditus habetis, Ecclesias, è quarum praedijs fructus percipitis, eo magnificentius, et augustius, quo amplioribus donis, bonisue, augustioriq. liberalitate illa dotata sunt, illustri structura, praeclearo opere reficite, egregijsq. numeribus exornate: ut omni ecclesiastica suppellectilis apparatu instruite.

Christi uisceribus substantiam ecclesiasticā erogate, pauperibus scilicet, peregrinis, uiduis, pupillis, ægrotis, in uincula coniectis, captiuis: quibus egentibus, et esurientibus, cum subuenire possitis, si alimenta necessaria denegatis, uiolatae charitatis rei estis in conspectu domini.

Memores estote eius, quod à sanctissimo patre nostro Ambrosio scriptum est, sua fideles eo animo obtulisse ecclesiae ministris, ut per eorum manus, quorum fidei atque integritati summa omnia tribuebant, ad pauperes peruenirent.

¶ **V** O sitem alij, quicumque estis, quorum fidei Christi patrimonium proprie ad diuini cultus, pauperumq. usum commissum est, caute, ne ambitione, aut cupiditate prolapsi, in alium, quam cui addictum est, conuertatis; idq. propterea sacrilegij rei damnationem aeternam subeatis.

¶ **N** uersi autem uos, et singuli, ecclesiastici ordinis homines, ut summatim complectamur, quae muneris uestri sunt, uobiscum frequenter recolite: ministerium uestrum explere studete: sanctissima studia religionis, et officij uestri, rebus alijs potiora ducite: in rerum diuinarum, sacrarumq. cognitionem omni cura incubite: quae diuina, quae sempiterna sunt, diuitiarum, et bonorum, et terrenarum rerum cogitationibus abiecit, amplectamini; restincto cupiditatum ardore integros, castosq. uos seruate: mundi uoluptates, quae à diuinis praecipis detorquent, declinate: praediorum ecclesiasticorum, quae non auaritia praeda, sed instrumenta charitati relicta, sunt, redditu, et fructibus non abutimini, humilitati studete. Charitatis opera praestate; induimini Dominum Iesum Christum; Sanctorumq. eius facta imitamini, ut et horum imitatione, et illius in primis diuinis praecipis, instituisq. conformati, in uocatione, qua uocati estis, digne Deo ambuletis; tum uita uestra splendore laicis hominibus lumen praeratis ad uitam sancte instituendam;

tum uos, repositam uobis, iustitia coronam demum percipiatis.

¶ **O** mnes praeterea, ac singuli, qui huius nostrae ecclesiae ministerio adscripti, aliquo modo estis, diocesim Mediolanensem, et ecclesiam, quas in ea obtinetis, quibusue adscripti estis, stationes uestras, in quibus manendum uobis sit, putate.

In illis ipsi reside te.

Debitis muneribus, atque oneribus satisfacite.

Ecclesiasticas ipsas aedes habitate: ibiq. domicilium uestrum uere constituite, et habete.

¶ **A** lia item agite, ac praestate ex praescripta conciliaribus decretis residentiae ratione.

¶ **Q** uicumque item clerici minorum ordinum estis, in ecclesijs, quibus adscripti estis, singuli ordinis, quo initiat i estis, functiones tali pietate obite, ut digni habeamini, qui deinceps altiorum graduum affectui, sanctae Dei ecclesiae inferuiatis.

¶ **N**emo autem uestrum, quicumque estis, ab ecclesiastica statione, personalisq. residentiae munere discedat, nisi causis per nos probatis, et concessu nostro, litteris expresso.

¶ **H**aec, quae communiter, atque uniuerse uos monuimus, singuli seruate studiose, ac diligenter.

¶ **A** t praeterea sigillatim, nominatimq. uos, qui in Metropolitana ecclesia nostra dignitates obtinetis, canonici item, tum Ordinarij eiusdem nostrae ecclesiae, tum reliquarum, quarumuis ecclesiarum collegiarum, uel urbanarum, uel diaecularum, quicumque sitis, in omni canonicalis disciplinae officio ita agite, ut canonice, nempe canonum legibus, ad uita uestra institutum pertinentibus, et constitutionum uestrarum rationi congruenter uiuatis.

Id primo maxime studete, ut in conspectu Dei omnipotentis, puro corde, et casto corpore ministretis.

Tum singuli uos ordinis, dignitati, aut canonicatui annexi, functiones explete: canonicalisq. muneris partes praestate.

Omnes in choro, statim horis assistite: et ad Deum pro fidelibus pijs religiosisq. fundite preces.

Dum eo loco estis, memores estote adesse Christum Iesum Dominum: cui seruite cum timore, et tremore.

Non pigri, nō somnolenti, non oscitantes adeste: non mente uaga, non uagis oculis, non indecenti corpori sstatu.

Attente, studiose, rite, pie, religiose, diuinas laudes concelebrate: et psallite Deo in conspectu Angelorum, cantantes in cordibus uestris Domino.

In choro nemo priuatim, nemo tacite diuinum officium recitet: sed omnes pariter, quicumque adestis, senes cum iunioribus laudate nomen Domini in psalmis, hymnis, et canticis.

¶ **A** quibuscumque colloquijs, et à litterarum, librorum lectionibus, atque ab omni uagatione abstineate.

¶ **P** ro temporis autem, et officij ratione, sedete, stante genua flectite, caput ape rite, et inclinate.

Accurate demum omnia obseruate, quae eo de genere uobis praescriptum; ita ut uestro exemplo alijs sacerdotibus,

dotibus, clericisq. et recte riteq. psallendi, et sancte orandi, et pie agendi animum addatis.

In psalmodum autem, canticorum, et hymnorum intelligentiam studiose incumbite: ut dum psallitis, pro sensuum sanctissimorum, quos mente concepistis, ratione uos ad omnem pietatis, deuotionisq. affectum excitetis.

¶ **N**on ordinariae distributionis lucro adducti, sed Dei charitate, religionisq. cultu commoti, diuinis officijs adeste; ut uere, ex animoq. psalmi uerba illa concinatis: Voluntarie sacrificabo tibi, et confitebor nomini tuo, quoniam bonum est.

¶ **D**iuinis officijs absolutis, paulum omnes in choro pie orate; inde abeundi signo per praefectum dato, consurgentes, quo ordine ad chororum accessistis, eodem in sacristiam redite; ubi cappas, qui illas induti estis, et superpellicea sine strepitu ullo, et susurratione deponite.

¶ **A** nonicales, uestros coeuentus, statim hebdomadae diebus, capitulariter habete.

Omnes, qui debetis, ad illos conuenite.

Inde ne discedite, nisi missione, à capituli praefecto impetrata.

Singuli ordine, et loco sedete.

Sententiam modeste dicite; et suo quisque loco, non praepostere.

A uerbis scurrilibus abstinete.

In rebus consultandis rixas, iurgia, et contumelias caute.

In initio, et fine uniuscuiusque Capituli statas orationes dicite.

Priore loco tractanda proponite, quae ad diuinum cultum, ad spiritualis uitae progressionem, ad ecclesiasticam disciplinam tuendam; tum quae ad rerum temporalium gubernationem pertinent ne negligite.

Cetera hoc de genere toto seruate, quae nostris constitutionibus uobis praescripta sunt.

Omnia in primis agite pace mutua, cōcordi uoluntate, et charitate; fraterne uos inuicem diligite. Canonici enim estis, qui, sicut, pro collegij ratione, ex antiquo instituto, una in collegiata ecclesia, unoq. item in canonicali domicilio collocati uisistis, ita uno pacis, et charitatis fodere, unaq. animorum consensione, coniunctissime, sicut nascentis ecclesiae ministri, quorum erat cor unum, et anima una, experiundo uidete, sicut in psalmo scriptum est, quam bonum, et quam incundum sit, habitare fratres in unum.

¶ **Q** uicumque uero estis, qui inter canonicos Praepositi, aut Archipresbyteri, aut alterius dignitatis nomen gradumue obtinetis, sicut honore, et dignitate praestatis; ita uirtutum exemplis, uigilantiq. in uestri muneris curaeue partibus obeundis sollicitudine praecurrite.

¶ **P** A R O C H I praeterea, et ceteri, quicumque estis, etiam Praepositi, Archipresbyteri, alijue, qui animarum curam geritis, praeter ea, quae uobis cum reliquo clero communia, uniuerse monuimus, illa etiam, quae praecipue de uobis per nos decreta sunt, praestate omni sollicitudine.

In primis oues, uobis concredita, cognoscenda sunt, et appellanda nominatim, pascenda, et custodienda item.

¶ **A** nimarum igitur numerum in catalogum redigite ad praescriptam normam.

Eorum, qui baptizantur, qui item confirmantur, et compatrum etiam, qui adhibentur, nomina describite. Matrimonia in codicem referte.

¶ **P** arochia uestra incolarum uitam, et mores inuestigate.

¶ **I** ndagate omni studio, si qui haeresi contaminati sint, aut suspecti: aut si qui sint, qui haereticorum libros habent, uedant, emant, importent, uel legant, eosq. statim denunciate.

Monete etiam populum, ut id ipsum etiam praestet ad nostri edicti praescriptum: quod statim temporibus de more promulgate.

¶ **P** erquirite de delictis, et factis eorum, qui ex haereticorum finibus ueniunt.

Dispicite, si qui à parochia uestra finibus ad loca profisciscantur, ubi impune praedicatur, quod à catholica fide alienum est: tum etiam an ij, profectiois facultate impetrata, agant ad praescriptum decreti nostri, in Concilio prouinciali tertio promulgati.

¶ **I** nuestigate praeterea de ijs, qui in uestra parochia docent: eorumdemque mores, uitam, et fidem obseruate: ac reliqua de ijs ipsis praestate, quae nostris Concilijs prouincialibus praescripta, iussae sunt.

¶ **V** idete, et caute, ne superstitiones, magicae cantiones, eiusmodi diabolicae superstitiones in populo uestro sint.

¶ **C** ognoscite publicos peccatores, corruptores aliorum, concubinos, adulteros, usurarios, blasphemos, et denunciate.

¶ **C** ognoscite alios etiam populorum corruptores, qui festis diebus non Deo, sed aleis, ludis, choreis, diabolo seruiunt: quiq. festorum dierum cultum quouis modo uolant, quales quales sint: neque obseruant pontificias, neque nostras de diebus festis colendis constitutiones, aut edicta.

¶ **I** stos ab ea male agendi corruptela reuocare, ac deterre- re omni pietatis officio studete. Tum nobis etiam, sicut opus erit, significate, ut pro curae uestrae officio salutare remedium offeramus.

¶ **R** uer sus agnoscite etiam pauperes, uiduas, pupillos, ceterosq. aliena ope egentes: quibus, et saluari consilio, et consolatione, et re subuenite: aut, si minus re potestis, cohortatione alios accendite ad eos subleuandos.

¶ **S** iq. illorum grauior inopia deposcit, festis etiam diebus, à pia fidelium liberalitate aliquid in ecclesia colligendum curate, ut à nobis praescribetur, quod ipsis in elemosynam conferatur.

¶ **S** eorsum etiā locupletes, parochia incolas conuenite, quibus pauperum egestates proponite, et ostendite, eis diuitias à Deo propterea etiam esse tributas, ut inopibus succurrant.

¶ **S** i qui autem potentiorum opibus in causa aliqua oppressi sunt; illos unice, atque intime eorum patro-

cinio commendate, qui uel ex suscepto officio id præstare debent, uel quibus nos hanc curam dederimus.

Proscite in primis populum, uobis commissum, prædicatione uerbi Dei, salutariis monitis, administratione item sacramentorum, exemplo, et oratione. In uerbo Dei exponendo, plane obseruate, quæ cõstitutione nostra prouinciali, et alijs concionatoribus, et uobis præscriptimus.

Pueros, festis dominicisq. diebus, in doctrina christiana rudimentis instruite.

Prouentioris ætatis homines ad eadem intelligenda inuitate.

Patres, matresq. familias monete, ut filios, filias, ceterosq. quos in familia habent, ad statas doctrinæ christianæ scholas ipsi conducant.

Sodalium, qui ijs scholis adscripti sunt, operam ad hoc institutum adhibete: curateq. ut mutua inter eos charitas, morumq. disciplina conseruetur.

Alios etiã ad tam pium opus amplectendum alacriores reddite, atque excitate tum assiduis uestris cohortationibus, tum promulgatione thesauri spiritualis indulgentiarum, ijs concessi, qui ijs scholis ascribuntur in illisq. operam nauant.

Ne omitite diebus festis inter Missarum solemnias aliquid ex ijs, quæ in Missa leguntur, fidelibus exponere; et sanctissimi illius sacrificij mysterium aliquod explanare: et aliquando sanctiores illius sacrarum ceremoniarum, rituumq. rationes, et significationes explicare, quo diligentius instructi, in dies sacrosancto illi sacrificio religiosius intersint.

Docete itẽ, quo modo fideles, signo Missæ celebrandæ dato, se corde contrito ad eam sancte audiendam parent.

Curate, atque efficitate perpetuis uestris monitionum officijs, ut in illa uiri aperto capite, mulieres uelato, et in omni eius parte, uroque genu flexo, præterquam in euangelio adsint.

Instruite etiã eos, quam religiose non solum in Missæ sacro, uerum etiam in diuinis alijs officijs uersandum. Quando standũ, quando genua flectenda, quando assurgendum.

Quam ualde, dum illa fiunt, celebranturue, fugiende confabulationes, colloquia, deambulationes, strepitus, clamores, immo uero inanes cogitationes, quibus à pia meditatione, et mysteriorum, quæ aguntur, contemplatione religiosaq. oratione animus distrabitur; quam denique studiose uitanda reliqua omnia, ab eorum officiorum sanctitate, et cultu aliena.

Rursus, quam sancte item, quam religiose, et quam demisso, humilique habitu in supplicationibus, litanijs, et stationibus uersandum sit.

Qua reuerentia, quoue pietatis studio in ecclesijs, locisq. sacris manendum sit: quæ ab ijs procul abesse debeant: idq. ex sanctionibus pontificijs, constitutionibus conciliaribus, nostrisq. præterea edito.

Qua etiam, non solũ intima religiosi animi præparatione, sed externa etiam cultus, uestitusq. modestia,

humili genuflexione, et armis depositis, ad sanctissimam communionem, tum etiam ad cetera sacramenta accedendum sit.

TVM docete, ac monete, quo modo dies festi colendi, et sanctificandi sint.

Ostendite, indignissimum esse, sacris illis diebus, non modo à nefarijs operibus, illicitisq. negotijs non abstinere; uerum etiam religionis, ac pietatis opera non præstare omni diligentia.

Ac præterea nefas esse, sacros dies, ad maxima Dei beneficia recolenda, summasq. ei laudes persoluedas ac debitum sanctis honorem tribuendum institutos, ad illa traduci, quæ ab eo cultu abhorrent: qualia sunt tripudia, ludi, choreæ, spectacula, quibus ad turpes illecebras incitantibus, salutis humanæ hostis, diaboli, oblectatur.

Denunciate itẽ stata sacrorum temporum ieiunia: docete quo modo ieiunandum: quæ peccati grauitas in uiolandis sacris ieiunijs.

Quæ præterea christiana pietatis officia in sanctorum uigilijs.

Quam sancte obseruandum Quatagesimale ieiunium.

STatis autem solẽnibus uel Aduenijs, uel Septuagesimæ, uel aliorum temporum celebritatibus præmonete fideles, atque diligenter ex nostrarum etiam litterarum præscripta recitatione, ac ratione instruite ad sacra illorum temporum mysteria, sanctis pietatis officijs religiose colenda.

Vtq. ijs omnibus pro temporum, solẽnitatumq. ratione illi instrui possint, sæpe monete, ut Dominicis alijsq. festis diebus, quemadmodum sacra Tridentina Synodus optat, ad parochialem ecclesiam conueniant.

Qua in re sæpius monitionem nostram, in Synodo diocesana quarta eo de genere editam, frequenti populo legite.

Sæpe autem, ac diligenter eosdem docete, quam assidue orandum sit.

Quo modo, et tacita supplicis mentis meditatione, et pijs stas orationibus precandum.

Quã studiose, et religiose suscipiendum nostrum uesperinæ communis orationis institutum: quam diligenter illud, semel susceptum, pie retinendum.

Ideoq. cum alias sæpe in anno eam orandi rationem, cum indulgentijs concessis, per summa capita explicare: tum præcipue diebus, concilio Prouinciali tertio constitutis, in maxima populi frequentia, de scripto pronunciate, atque enulgate.

Dominicis diebus instruite populum, et monete, pro quibus oret, ut est in eodem Prouinciali concilio per nos decretum.

Tũ præterea, quas singulis hebdomadæ ferijs præcipuas preces, christianasq. meditationes, atque in orando exercitationes, sibi propositas, in promptu habere possit.

Quam sapiissime uero sermonibus uestris populo proponite locos perpetuæ christianæ meditationis, de morte, de iudicio, de inferno, de gloria, et præmio paradisi.

Monete præterea sedulo, ac frequentissime patres, matresq.

tresq. familias, ut liberos, familiamq. suam ad pietatis, christianarumq. uirtutum disciplinam religiose instituant.

Ad hoc propterea patres familias inducite, ut de uitæ spiritualis ratione, et pijs exercitationibus, libros probatos domi suæ habeant; in quorum lectione uersentur, seseq. ac familiam instituant ad sancte agendum.

De patrumfam. officio, familiaq. institutione nostrã, in concilio tertio prouinciali editam, constitutionem in parochiali conuentu, quem præscriptimus, legite, singulasq. eius partes explicite.

Tũ alia præterea docete, quæ opportuna existimaueritis, quibus illi se, suamq. familiam in christiana uitæ institutis, atque exercitationibus conforment.

In officinis etiam, et tabernis, disciplina, uitæq. christiana rationes obseruate: si quid autem, uel ab artificibus, uel ab institutoribus, operarijsue committi animaduertitis, quod dissoluta disciplina sit, id officinarum, tabernarumue dominos grauiter monete: ostenditeq. ea in re officij sui partes.

Estis participes, et socij laborum curæq. nostræ; et in messe, nobis commissa, operarij estis: elaborate una nobiscum, et contendite, ut populum, cuius curam gerimus, tamquam purum triticum, auxiliante diuina misericordia, congregemus in horrea caelestia.

Depositum custodi, inquit beatus Apostolus Paulus: quod uobis singulis dictum esse putate, ut in grege, tamquam deposito, fidei curæq. uestræ commissio, diligenter custodiendo, ab omniq. peccati labe conseruando, cogitationem, sollicitudinem, curam, studiumq. omne collocetis.

Parochia igitur, unicuique uestrum concreditæ, uiciniã cum à ceteris uitijs omnibus uos singuli sollicitè custodite; tum curate etiam, ne odia, similitates, inimicitie, factiones, temere iurandi, male dicendi, imprecandi prauæ consuetudines, ac ne detractiones quidem in ea sint.

At uitia in primis, et peccata, ad quæ populũ procliuorem esse animaduertitis, reprehendite, atque exagitate.

Nec uero dissimulate peccata: sed annunciate populo scelera eius: publice peccantes coram omnibus arguite, ut et alij timorem habeant.

Idq. agite spiritu fortitudinis Domini: et, ut strenui eius milites, bonam militiam militate, nihil plane trepidantes.

Si ab increpatione, uos monet sanctus Gregorius, retinueritis, quia contra uos odia insurgere reformidatis; non iam Dei lucra, sed uestra queritis.

Non maledictis, non hexationibus, nõ calumnijs, non alicuius generis contumelijs illud uel increpandi, uel palam arguendi, officium deserite, modo Christi gloria, et animarum saluti seruiatis.

Rursus nõ aucupandæ hominum gratiæ studio id agere desistite: Seruus Dei non essem, si hominibus placere; inquit Apostolus.

Væ uobis tacentibus, aut dissimulantibus: si grex, curæ

uestra commissus, perierit. Sanguinem eius de manibus uestris requiret iustus, et omnipotens Deus.

Si igitur peccatur; ne in increpationibus uerba uestra blandientia sint: sed, ut à spiritu sancto scriptum est, stimuli sint, et quasi clauis in altum defixi.

Instate opportune, importune, priuatis etiã admonitionibus, consilijs, correptionibus, obiurgationibus, ut peccantes, adiutrice diuina gratia, in uiam salutis reuocetis.

In usum etiam sancte reuocate fraternã correctionem, ut non modo uos mutua christiana charitate, sed clericos minorum ordinum paternis officijs corripatis, ac reliquos item, præsertim parochia uestræ incolas. Ad sermonũ uero, admonitionũ, correptionum partes explendas, locos uobis cõparate, præcipue ex doctrina catechismi Romani: in quo magna cum populorum uestrorum salutari utilitate uersari diligenter potestis.

Neque ad hoc multiplicis uestræ ecclesiasticæ tractationis genus negligite adiumenta, quæ aliunde utiliter capere potestis; præsertim ex grauis, doctiq. episcopi, Augustini Valerij libris, de ecclesiastica dicendi facultate conscriptis.

Cetera autẽ officia, quæ in sacramentorum administratione, in assidua ad frequentem eorum usum cohortatione, in eorum cura, in alijs parochialis numeris functionibus, uobis nostris prouincialibus, diocesansiq. concilijs præscripta sunt, præstate, atque exequimini accurate: ad earumq. conciliarium constitutionum, decretorumue normam omni obseruantia, atque obedientiæ studio nos plane conformate.

Quæ uero decretorum nostrorũ partes ad laicos, eorumq. christianam disciplinam attinent, quo sæpius enulgate, atque inculcate, seruentur diligentius; illas summatim uulgari sermone expressas, crebro, prout usu uenerit, populis uestris proponite, denunciate, explicite, atque in consuetudinem inducite.

Quæcunque denique uel ad uos, uel ad laicos, cura uestræ commissos, pertinent, ea per nos decreta, quo maximo potestis studio, in omnem executionem, disciplinæq. usum introducite. Videteq. in primis, ac perpendite, quæ sint, et quam religiose muneris uestris partes; caneteq. ut in officij, et curæ uestræ functionibus non modo quicquam uos contra committatis, sed ne omittatis quicquam; cum in sacerdotali uita pro muneris, quod sustinetis, ratione tum grauiores, tum longe plures, quã in ceteris hominibus, esse possint omissionis culpa.

Vos præterea reliqui sacerdotes, quicumque estis, quibus animarum cura non incumbit, cum alia omnia, quæ ecclesiastici ordinis hominibus de diuinorum officiorum cultu, de uitæ honestate, de studijs, et uitæ spiritualibus exercitationibus præscripta, aut monita à nobis generatim sunt, tum quæ nominatim, sigillatimq. ad præcipuam uestram executionem attinent, præstate omnino.

Vos item reliqui Clerici inferiorum ordinum, quæcumque ad uos nominatim, uel generalim spectant, agite

agide omnia, sicut clericalis uita ratio, canonum, et nostris conciliaribus decretis praescripta, postulat.

CLerici estis, nempe de sorte Domini, et ipse Dominus fors, pars scilicet uestra: tales praebete uos, ut et ipsi possideatis Dominum: et possideamini a Domino; quereque dicatis, Dominus pars hereditatis meae. Filij mei, nolite negligere: nos elegit Dominus, ut steteris coram eo, et ministreris illi.

Videte igitur quam ualde intentos nos esse oporteat ministerijs uestris; et quam magna uita, morumque castitate.

Proborum hominum tantum, praecipue sacerdotum, uita spiritualis laude praestantium, familiaritate utimini: ex quorum consuetudine, tum fructus uos capiatis, tum nos meliorem in dies de uobis opinionem concipiamus.

Maiores ueremini, et obseruate, eisdemque recte monentibus obtemperate.

Praeter latinam linguam, et litterarum studia, ecclesiastica in primis disciplina institutionibus diligenter incumbite.

Sic demum uos moribus, et uita modestia probate, ut, et a parochis, et a praepositoribus uestris, tum etiam a populo bonum testimonium habeamus: uosque dignos iudicemus, quos maioribus ordinibus adscribamus.

VOS uero, quos regionum urbis praefectos, et in diocesi uicarios foraneos constituimus, in explendis muneris, atque officij, uobis commisi, partibus, sedulo inuigilate, atque elaborate.

Onus, quod sustinetis, quam graue sit, quam plenum curis perpendite: tum, quam in eo, uobis committendo, spem fiduciamque habuimus, uidete; tum efficit, ut expectationi uestra respondeatis uigiliarum uestrarum studijs, assiduaque sollicitudine.

Ecclesias, quae in uniuscuiusque uestrum regione sunt, sedulo uisitate: earumque partes singulas inspice.

Peruestigate in uniuscuiusque parochia finibus, an aliqua publicorum peccatorum labes, an flagitia, quibus pastoralis cura medeamur necesse sit.

In uerso clero, pro regione commissa, inuigilate diligenterque illud in primis uidete, ut in disciplina ecclesiastica moribus, institutis, atque officijs se contineat; clericaliisque moderationis legibus congruenter uiuat. Indecet eius habitum omnino rixite: morum, sanctae uita, sacrarumque litterarum, et institutionis eccle-

siastica studia, si qua in eo laqueantur, excitate. Clericos autem minorum ordinum, in hoc maxime uobis commendamus, ut illorum omnes tum in uita moribus, tum in litterarum ecclesiasticarumque doctrinae studijs progressionem accurate exploretis; atque, ut maxime potestis, paternis cohortationibus atque obiurgationibus, usque assiduis, adiuuetis.

Ecclesiarum item cultum, nitorem, ceteraque eius generis omnia curate, quae a uestra diligentia, quam totis in Christo uisceribus ab unoquoque uestrum expetimus, et Dei gloria, et animarum salus postulatuerit.

Quaecumque uero uel prouincialium, diocesanarumque Synodorum decretis, uel praecipuis instructionibus, uel uisitationum iussis praescripsimus; ea omnia ut re ipsa praestentur studiose perpetuo agite.

HAEC omnia, et singula, his monitionibus nominatim, sigillatimque expressa, tum cuncta item, reliqua uel nostris concilijs prouincialibus, diocesanisque, sancita, uel alio modo uobis praescripta, nos omnes, ac singuli, quorum interest, quanto potestis amore, et pietate non amplectamini solum, et legite; sed mente animoque comprehendite, seruare, omni sollicita executione praestare: totosque uos ad cohortationum, admonitionum, decretorum, et constitutionum uestrarum sententiam, rationemque accommodate. Quod omne ut faciatis, nos per unigeniti filij Dei aduentum, per eius crucem, perque animarum uestrarum salutem obsecramus, obtestamur, diuinaque contestatione moneamus. Rursusque uobis ipsis uniuersis, et singulis edicimus, si quis uestrum constitutionibus decretisque nostris non paruerit, contra eum nos acturos esse ecclesiasticis, canonicisque sanctionibus. Cauete igitur, ne quem, uobiscum paterne modo agentem, sollicitumque monentem, et in conspectu Dei uos, hoc sacro loco, deprecantem auditis: me eundem rursus, non in hac uita solum culpas uestras animaduertentem, sed in diuino praeterea iudicio easdem accusantem audiat. At ipse Deus, et pater noster, et Dominus Iesus Christus dirigat uias uestras in omni sancta obedientia; exhortetur corda uestra, et confirmet in omni opere, et sermone bono: ita ut digne ambuletis uocatione, qua uocati estis, per omnia ei placentes; sicque sanctis uestrarum uirtutum progressionibus probati appareatis ante Deum, et patrem nostrum, in aduentu Domini nostri Iesu Christi, cum omnibus sanctis eius. Amen

Laus Deo.

SYNODVS

SYNODVS
DIOECESANA
MEDIOLANENSIS. V.

Quam Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. S. Praxedis, Archiepiscopus, habuit

An. a Chr. nat. M. D. LXXIIX.

Gregorio XIII. Pontifice.

HAEC Synodus non semel, atque iterum, sed tertio prorogata fuit. Primum enim Archiepiscopus uisitationis Brixienfis, quam sibi summus Pontifex commiserat, et delegauerat, munere, occupationibusque distentus illam, de more indictam, statim die habere non potuit. Deinde concilium prouinciale, prouincialesque actiones impedierunt, quo minus anno sequenti, qui fuit MDLXXVI. illa iterum prorogata, celebraretur. Post, peccatis hominum ita exigentibus, cum pestifera contagio in urbem, et diocesim Mediolanensem se se infunderit; necesse habuit Archiepiscopus, charitatis, curaque suae pastoralis, quam pestis acerbitas summo opere requirebat, officijs occupatus, eam tam diu prorogare, et differre, quoad pestiferum incendium extingueretur. Itaque Dei munere, donec demum anno MDLXXIIX. cum pestis omnino abierit; nihil ille antiquius potiusque habuit, quam primo quoque tempore illam rite celebrare. In qua synodo ita statuit, et sancit,

IN NOMINE

Sanctae, et indiuiduae Trinitatis,
Patris, et Filij, et Spiritus sancti. Amen.

NOS Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis Tit. S. Praxedis, Dei Apostolicaeque sedis gratia Archiepiscopus S. Ecclesiae Mediolanensis, ad Dei omnipotentis, Beatissimae Mariae semper Virginis, et S. Ambrosij, Patris, Patronique nostri, laudem, haec pro Christianae morum disciplina conforma

tionem, qua clerum, populumque fidei nostrae concreditum praelucere, totis in Christo uisceribus expetimus, in nostra synodo diocesana quinta: decernimus, statuinus, ac sancimus.

Decretum I.

BEATISSIMI Martyris Sebastiani, cuius Mediolanensis, cuius dies natalis iam usque a temporibus sanctissimi Patris, et Patroni nostri Ambrosij, sermone etiam eius martyrium celebrantur, a nostris maioribus pie cultus est, diem festum anniuersarium, qui est xij Cal. Februarij, ex uoto ob funesta pestis, quae urbem diocesimque Mediolanensem anno M. D. LXXVI. teterrime inuaserat, contagionem religiose nuncupato; in tabulasque publicas ciuitatis relato, ab uniuerso, et clero, et populo urbis Mediolani, pie item sanctaeque coli, atque obseruari mandamus, ut reliquos Sanctorum festos, solemnesque dies, qui ex praeposito, institutoque ecclesiae coluntur.

Ex eadem praeterea uoti nuncupatione, pridie illius festi diei ieiunium ab eodem clero, populoque Mediolanensi agi, celebrariue praecipimus.

Idem etiam in diocesi a locorum scilicet incolis praestetur; qui eidem beatissimo martyri, alijue sancto, proxima pestilentia temporibus, eius rei uotum fecerunt.

Decretum II.

DIERYM festorum, qui in urbe, diocesi, nostrae Mediolanensi coli, et uigiliarum item, quae ieiunio, abstinentiae obseruari debent, tabula, de qua in diocesana synodo per nos conficienda, concilij prouincialis tertij decreto cautum est, hac ordine praescripta in singulos menses, ab unoquoque parochiano, animumque curatore in illis populo denunciandis seruetur.

Ianuarius.

Octaua Natalis Domini, quae Circumcisio dicitur, calendis.

Epiphania Domini, die 6.

S. Antonij, die 17.

S. Sebastiani, die 20. Mediolani ex uoto publico.

Februarius.

Purificatio Beatissimae Mariae Virginis, die 2.

S. Matthiae Apostoli, die 7.

Martius.

Annuntiatio Beatissimae Mariae Virginis die 25.

Aprilis.

S. Marci Euangelista, die 25.

Maius.

SS. Iacobi, et Philippae Apostolorum, calendis.

Inuentio sanctae Crucis, die 3.

Iunius.

S. Barnabae Apostoli, et primi Episcopi Mediolani, die 21.

SS.

SS. Geruasij, et Protasij martyrum die 19.

Natiuitas S. Ioannis Baptistae, die 24.

SS. Petri, et Pauli Apostolorum, die 29.

Iulius.

S. Iacobi Apostoli, die 25.

Augustus.

S. Laurentij mart. die 10.

Assumptio beatissimae Mariae Virginis, die 15.

S. Bartholomaei Apostoli, die 24.

September.

Natiuitas beatissimae Mariae Virginis, die 8.

S. Matthaei Apost. et Euangelistae, die 21.

S. Michaelis archangeli, die 29.

October.

SS. Simonis, et Iudae Apostolorum, die 28.

November.

Solemnitas omnium Sanctorum, Cal.

S. Martini Episc. et Confes. die 11.

S. Andreae Apost. die 30.

December.

Ordinatio S. Ambrosij Episc. et patroni Med. die 7.

Conceptio beatissimae Mariae Virginis in Urbe Mediolano, die 8.

S. Thomae Apostoli, die 21.

Natiuitas Domini nostri Iesu Christi, die 25.

S. Stephani protomartyris, die 26.

S. Ioannis Apostoli, et Euangelistae, die 27.

SS. Innocentium, die 28.

S. Siluestri Papae, die 31.

Solemnitates et festa mobilia.

Pascha Resurrectionis Domini, cum duobus diebus proxime sequentibus.

Dies festus depositionis S. Ambrosij, qui celebratur in feria quinta, quae Pascha proximè sequitur.

Ascensio Domini nostri Iesu Christi.

Pentecoste cum duobus diebus proximè sequentibus.

Solemnitas Sanctissimi Corporis Domini.

Omnes singulique dies Dominici.

Festum sancti patroni in propria parochia.

Festum sancti in unoquoque loco, ubi coli solet, uel ex probata consuetudine, uel ex uoto.

Tabula uigiliarum, seu ieiuniorum, quae partim ex praecipio Sanctae matris Ecclesiae, aut ex consuetudine huius nostrae Ambrosianae Ecclesiae uoto uel seruantur.

Vigilia Natiuitatis Domini.

Vigilia Pentecostes.

Vigilia Assumptionis beatissimae Mariae Virg.

Vigilia Sanctorum singulorum Apostolorum praeterquam Sanctorum Ioannis Euangelistae, et Pilippi, et Iacobi Apostolorum.

Vigilia festi omnium Sanctorum.

Vigilia Natiuitatis Sancti Iohannis Baptistae.

Vigilia beati Laurentij mart.

Vigilia ordinationis S. Ambrosij Episcopi et Patroni.

Vigilia S. Sebastiani mart. in urbe Mediolano ex uoto publico.

Ieiunium singulis diebus quadragesimae exceptis dominicis.

Ieiunium triduanum in litanijis, quas minores dicunt.

Porro in Vigilijs, quae infra ordine describuntur illud parochi, parochiae suae fideles hortentur, ut quamuis nunc illi ieiunij lege adstricti non sint, ad usum tamen pristinam consuetudinem pro pietatis, deuotionisque studio reuocare studeant, ut ieiument, aut saltem à carnis esu abstineant. atque haec quidem Vigiliae sunt.

Vigilia Epiphaniae.

Vigilia Ascensionis.

Vigilia Sanctissimi Corporis Christi.

Vigilia Sancti Martini Episcopi, et Conf.

Vigilia SS. Mart. Geruasij, et Prothasij.

Vigilia SS. Naboris, et Felicis.

Vigilia SS. Nazarij, et Celsi.

Decretum. III.

DIVINO munere operarij nos in hac uinea colenda constituti, perpetuo, constantique cultura spiritualis studio in id incumbere debemus, ut sanctorum institutorum, sacrorumque rituum disciplina, a beatis mo patre pastoreque nostro, et ecclesiae Doctore Ambrosio salutariter, ac diuinitus introducta, non modò in hac Ambrosiana ecclesia pie sancteque conseruetur, sed etiã si qua illo modo praetermissa est, qua debet religio, in usum, consuetudinemque restituatur. Cum igitur in sanctissimis Ambrosianis institutis unum praeter caetera, temporum uitio, morumque corruptelis, et negligi, et uiolari magno cum animi dolore uidimus, illud sane sit, quod de Dominica, quae in Capite Quadragesimae dicitur, aliãd tum litteris nostris monuimus, atque ediximus, tum edicto etiã sanciuimus; eo ipso de genere, quo diligentius pro archiepiscopalis officij munere, cautum sit in perpetuum, haec ut infra, decernimus, et constituimus, quae planè à clero, et populo, qui Ambrosiana ecclesia nostra institutis religiose adstrictus tenetur, sanctè, inuolanteque seruari in uirtute Sanctae obedientiae praecipimus, iubemus, ac mandamus.

Dominica, quae in Capite Quadragesimae more Ambrosiano dicitur ut reliquae dominicae quadragesimales, seruetur item: ab eaque abstinentiae quadragesimalis initium planè fiat, cum non solum ex sanctissimo patrum testimonio, sed ex sermonibus, et doctrina in primis eiusdem beati Ambrosij, priscisque huius ecclesiae tabulis, atque ex omni rituum certissima ratione, illam in Quadragesimae diebus primam Dominicam et numerari, et esse liquido constet.

Porro de cibis, quae quadragesimali tempore lege ieiunij uetiti sunt, abstineat clerus, et populus omnino, eo die, sicut alijs dominicis quadragesimae diebus. Nuptiarum celebritas dominico illo die ne agatur, ut idem, ut sacrorum canonum iure, Tridentinae Sessione, caeteris quadragesimalibus diebus agi interdictum est.

Quaecumque apostolicis sanctionibus, sacrosanctis canonum decretis, conciliorum constitutionibus de sancta quadragesima cultu religiosaque obseruantia, uel instituta, uel decreta sunt: eadem ad huius dominicae, quae Quadragesimae prima est, cultum pertinere decernimus: ita ut qui hunc diem uiolarit, culpa reus perinde sit, ac si alium quadragesimae diem uiolasset. Quo autem religiosius hac dominica prima quadragesimalis colatur, quo debet, obseruantiae officio; Archidiaconi Metropolitanae nostrae ecclesiae sit, in Epiphaniae solemnitate, ut Paschae celebritatem denunciat, ita, quod etiam de quadragesima denuntiatione antiquo canone institutum est, sic quadragesimalis abstinentiae initium denunciare, in ea ipsa Domini ca scilicet omnino sanctè fieri.

Parochi uerò singuli, tum qui in urbe sunt, tum diocesanij, hoc itidem praestent, ac denuncient in Dominica proxime praecedenti, quae Dominica in quadragesima dicitur. In Calendario demum amiuersario notetur hic dies quadragesimae primus.

Decretum IV.

BARBAE radenda institutum, à patribus in Concilio Carthaginensi sancitum, quodque ex summi Pontificis Gregorij VI litteris longe antiquissimum esse perspeximus, iam olim in omni fere ecclesia, et in nostra hac Ambrosiana, ad haec usque tempora, ut nos uidimus, à plerisque sacerdotibus, antiquae sanctioris disciplinae studiosis conseruatum, ac deinceps nostris litteris per nos ad usum, consuetudinemque reuocatum, ita in perpetuum retineri praecipimus, ac mandamus, ut unusquisque sacerdos, et clericus quocumque gradu, dignitateque praeditus, barbam radat.

Decretum V.

Auxiliante Christo Domino, iam quintam synodum diocesanam hoc sacro loco celebrauimus: at nos consensu estis, multa deesse, ad eorum, quae decretis, et diocesanis, et prouincialibus, praescripta sunt uobis, perfectam executionem. Qua in re, uniuersumque uisitatoris nostri, praesecti regionarij urbis atque singulorum etiam dignitatem, et canonicatum, in basilica nostra Metropolitana, in collegiatisque tum urbis, tum diocesis nostrae Ecclesijs obtinentium, ac Vicariorum foraneorum, et testium synodali, et omnium denique, ac singulorum, non modò sacerdotum, sed clericorum etiam cuiusuis ordinis, quibus ecclesiastica disciplinae leges constitutae sunt, studium, operam, diligentiam, sollicitudinem desideramus, atque requirimus. Proinde non solum monitiones, quas in synodo diocesana quarta contestati nobiscum adhibuimus; et quod diligentius, studiosiusque ad illarum uos praescriptum conformaretis, easdem imprimi mandauimus, sed etiã quorundam decretorum, quorum executionem diligentij studio quamprimum praestare debetis, tabellas aliquot ante mensibus editas, et uobis traditas, iterum uobis uniuersis, et singulis in hoc diocesano conuentu inculcari diligenter iussimus, et mandauimus, uel estur igitur erit, cum tantopere per nos omni officij genere exortati sitis, ad absolutam quandam decretorum omnium executionem, studiosè, accuratè, perpetuaque

sollicitudine agere, curare, atque ad eam perficere, ut unius cuiusque uestrum diligentiam uerè ecclesiasticam commendemus; nec uerò accusemus, aut damnemus negligentiam.

Aliquot selectorum decretorum executio, praecipuo sollicitudinis studio praestanda.

Fenestra, unde extrinsecus Missae sacrum inspicitur, et audiri potest, octo dierum spatio amoueantur, mure obstruantur.

Fenestrae item aliae, unde in ecclesiam introspiciatur. Seruitutes ab omni ecclesia, ad octo item dies amoueantur omnino; ita scilicet, ut ab aedibus clericalibus per eam nulla exportatio, nulla importatio, nullum iter, nullus transitus fiat, non prospectus, nec uero alia eiusmodi seruitus.

De aedificijs laicalibus, ecclesiae parietes attingentibus, praestetur, quod decretis prouincialibus constitutum est. De officinis eidem coniunctis, praestetur itidem, ut mox supra.

De luto, illuuiè, sordibus disijciendis, et amouendis praestetur, et agatur ex decreto concilij prouincialis iij. et ex praescripto instructionum nostrarum.

A locis sordidis cruce, et sacrae imagines, quindecim dierum spatio, amoueantur.

Altaria, cappella maiori aduersa, aut sub ambone, suggestu, aut sub organo, aut ad pilas, collumnaeque collocata, octo dierum spatio amoueantur, ex praescripto uisitationis apostolicae.

Altaria item, in lateribus capellarum posita, ad tres menses amoueantur; in earumque medio extruantur.

Sepulchra lapidea, ex ecclesiae camiterij pavimento indecenter eminentia, octo dierum spatio tollantur.

Sepulchra itidem, operimentum, uisitationis apostolicae decreto praescriptum, non habentia, ad quindecim dies humo oppleantur.

illa item, quorum os bradellae altaris propius est tribus cubitis, ad tres menses obstruantur, humoque iniecta oppleantur.

Itidem de sepulturis fiat, bradellam altaris attingentibus.

Camiteria duorum mensium spatio sepiantur: alioquin ne in ijs, aut in ecclesijs sepeliatur, sed in camiterio propinquiori, quod septum sit.

Crux trium mensium spatio in medio camiterij collocetur. Crucifixi imago in omni ecclesia, ad cappellam maiorem ingressum affigatur.

In frontispicio cuiusuis ecclesiae ex instructionum fabricae ecclesiasticae praescripto, quamprimum fiat.

Suggestus in omni ecclesia parochiali, ex forma, iisdem instructionibus commostrata, struatur.

Altaria portatilla, mensura ampliori, in iisdem instructionibus demonstrata, parentur, et fiant: reliqua, minori mensura, ad constitutum tempus, uisitationis apostolicae decreto infringantur.

Turri campanili, ex earundem instructionum praescripto, ostium cum suis ualuis, clauis, sera, pessulone ad mensè fiat.

Sup-

Suppellex ecclesiastica, duorum mensium spatium, in unaquaque ecclesia, hæc ut infra, paretur,

Purificatoria, numero, et ratione olim præscripta. Corporalia, Superpellicea quattuor; duo scilicet, quæ parochio, rectori ecclesiæ; ac totidem clerico usui sunt. Signacula Missalium. Capsula, quam scatulam dicunt, in qua purificatoria includantur. Capsula item, pro corporalibus. Mappa pro manibus abstergendis. Vas ad usum lauandi corporalia, et alia huiusmodi. Vasculum rotundum pro recondendis hostijs magnis, et alterum item pro paruis. Tabella orationum, ante et post missæ sacrum dicendarum. Tabella secretorum in Missæ sacro. Tabella orationum, quæ à sacerdote dicuntur, cum Missæ sacrum facturus, uestes induit, et exiit.

Quæ in ædificatione, fabricaue cuiusvis ecclesiæ perpetuo caueri, uel curari debent, hæc sunt.

NE in ecclesia quicquam noui ædificij sine concessu nostro, litteris exarato, fiat. Ne item noua ecclesia extruatur. Ne sine concessionis etiam nostræ litteris cappella, altarisue locus detur, neque rursus cappella, altarisue extruatur. Ne præterea, sine facultate a nobis data, et scripto exarata, oratoria, etiam ubi non celebratur, fiant, neque item pilæ struendiles sacrarum imaginum erigantur. Ne sacræ imagines ante apponantur, quam stata prece benedicantur. Ne campanæ ante statam solemnem benedictionem, in turri campanili appendantur. Campanis conslandis caueatur, ex instructionum præscripto, ab inscriptionibus non probatis. Ne in ecclesia sine concessionis nostræ litteris sepulcra struantur, si a uere. Ne in sepulcris item, aut in ecclesia epitaphia, elogia, inscriptiones, aliaue litterarum monumenta, nisi a nobis primum probata, fiant, sculphantur, exarenturue. Curetur, ut cæmeteria usurpata, ex decreto nostro provinciali recuperentur. Sepeliendi in cæmeterijs usus restituatur. Lampas non e latere, sed in medio, altaris sit. Eadẽ ex instructionum præscripto, aurichalco contexta sit.

Quæ ad reliquum ecclesiarum cultum perpetuo curari oportet.

Vt immunda illuuiæ, urinae proiecctio, lutum, et sordes cuiusvis generis, a cæmeterijs, et parietibus ecclesiæ arceantur: arbores, arbuta, stirpes, uires, hedera, rubi, spina, et cætera id generis ab ecclesijs, et oratorijs, procul sint, et amoueantur. A cæmeterijs item quamprimum conuellantur stir-

pes, et arbores etiam infrugifera. A puluere, puluerulatoque, sitis, et ab araneis crebro, et ecclesiæ, et earum partes, et oratoria mundentur, et purgentur: pauimenta item sæpius uerrantur. Capsulæ elemosynariæ in urbe ad mensem unum, in diebus ad duos menses, ex uisitationis apostolicæ præscripto ne sint, sine scripta nostra facultate. Sedilia muliebria, uulgo bradelle, statim amoueantur. Noua, ex instructionum nostrarum modo præscripto, fiant. Profana priuatim propriæque, intus collocata, ex uisitationis apostolicæ decreto, statim attribuantur, atque addicantur. Ne in ecclesijs, cæmeterio, atrio, uestibulo, porticu, foribus, parietibus, stilicidij finibus, res uenales, ne ad ecclesiæ quidem usum, nec uero a clericis ipsis, proponantur, affigantur, apponanturue. Ne laica suppellex frumentum, legumina, fruges, nec uero instrumenta fabrilia in ecclesijs reponantur. Ne ualuis foribusue ecclesiæ, schedulæ, aut scripta rerum profanarum affigantur. Exportatio, et importatio rerum profanarum, iter item, transitusue ad rerum item profanarum usum, tollatur omnino. Vniuersitatum consilia ab ecclesijs prorsus remoueantur. Ad supplicij significationem campanæ ne adhibeantur. Ne in ecclesijs scholæ, præterquam doctrinæ christianæ, absque concessu nostro, litteris exarato, habeantur. De mulieribus bene uelatis, ut edicto nostro cauetur, executio uere, omninoque, sit. Omnis irreuerentia conuersationis, ut Pij Quinti Pont. Max. sanctione, et decretis nostris provincialibus cautum est, prorsus tollatur. Mendici uagantes ab ecclesijs excludantur. Custodes, clerici, et alij ecclesiarum ministri, ad quos pertinet, in admonendis, et deserendis mulieribus, ad præscriptum non uelatis, et uiris item, in Missæ sacro genua non flectentibus, aut in ecclesijs irreuerenter uersantibus, aut mendicis, per ecclesijs uagantibus, officium suum accurate omnino exequantur. Multa exigatur, Pij V. Pont. Max. sanctione rectoribus ecclesiarum, custodibus, et Capitulis propofita, eos corrigere negligentijs, qui in ipsis ecclesijs irreuerenter uersantur. Circulatores, et ludentes pila in plateis ecclesiarum, quo tempore diuina officia in illis celebrantur, multa plestantur. Decretum, concilio provinciali primo editum, de consuegentibus ad ecclesijs, seruetur omnino. Ecclesiarum, et Oratoriorum clauës, si quæ ecclesijs sunt, quæ illas non habeant, octo dierum spatio conficiantur: et in custodiam parochio tradantur; aut, si necesse est, alij item ex concessu Vicarij foranei, non conditori tamen, multa pœnæ cautione facta, si ad profanos usus adhibeantur. Ecclesijs parochiales certis horis ad tabellæ præscriptum claudantur. In oratorijs minoribus latitudine cubitorum VII. longitudine cubitorum decem, Missæ sacrum non fiat.

Altaria singula, cruce in medio collocata, semper ornata sint. Ab uniuscuiusque eorum præterea utroque latere decedente positæ candelabris duobus. uestita item sint mappis mundis tribus: quarum exterior oblonga, ad imam usque altaris partem pertineat: reliquæ duæ breuiiores sint. Gradus quoque ligneus, ab uniuscuiusque altaris tergo collocatus, mappa sternatur. Tela uiridi altaria singula cõsternantur, ne puluere aliane sorde mappa inquinentur. Ornata item sint pallio coloris, cum diei festi feriae ratione congruentis, ex instituto S. Ecclesiæ. Tabellæ secretorum etiã in unoquoque altari apponatur. Quæ tabellæ, peracto Missæ sacrificio, erecta ne stet; sed depressa, sub tela mappane recondatur. Ecclesiarum, quæ frequentantur, altaria singula, cum fores ecclesiæ patent, ipsis ipsis ornamentis semper instructa, atque ornata sint. In reliquis ecclesijs idem diebus saltem festis præstetur. Altare maius decentiori, insigniori, semper ornatum, ac uestitum, instruat. Pluribus lampadibus, cum una tantum accenditur; illa media accendatur. Sacris corporibus sanctorum, et reliquijs insignioribus laps adhibeatur perpetuo.

In diuinis officijs præstentur omnino hæc quæ sequuntur.

Clerici singuli superpellicem habeant, idque ex decretis nostris præscripto, forma decenti. In processionibus modus uersandi, et conueniendi, clerici præscriptus, seruetur accurate. De funeralibus aditæ instructiones, perpetuo diligenti, executionis usu plane seruentur. In festis sanctorum solemnitas officij, ex decretorum nostrorum præscripto peragatur, et cultus item. In Missæ solemnibus sacro, lectio etiam ante epistolam, ut in ecclesijs Metropolitana sit, canatur, ubi ritu Ambrosiano sit. In Missæ sacro, etiam quo tempore sacerdos secreto agit, et in alijs diuinis officijs, cætus a sacra ea actione alieni, neque probati, non adhibeantur, cananturue. Sacra communionis, ministris præbendæ in Missæ solemnibus sacro, institutum seruetur. Idem in feria quinta, dies scilicet cœnæ Domini præstetur. Sacrarum uestium color, pro ratione temporum conueniens, quantum fieri potest, seruetur. Disciplina chori, tum in conueniendo ad diuina officia, tum in conuersando eo loci, tum in recedendo, decretis nostris provincialibus præscripta, inuiolate seruetur. In diuinis officijs extraordinarijs tabellæ, concilio provinciali tertio præscripta, seruetur: cuius rei causa præfectus, et punctator sit. Processionum tabellæ per nos edita in executionis usum inducatur. Clerici certi, deligantur: qui custodum munus, et alias

ecclesiasticas functiones, et officia, ut potè in Missæ sacro ministrandi, et aliq id generis præstent, amotis ab eiusmodi officiorum functione laicis. Ineat ratio, qua prouisum sit sustentationi clericorum: qui in ecclesijs parochiali inopi inserviat, et illorum item, qui in singulis cappellis ministerium nauant, et aliorum præterea, qui minorum ordinum functiones, obeunt. Instruat clericus, in Missæ sacro ministraturus. Superpellicem loco uestis exterioris super tunicam talarum a sacerdote Missæ, sacrum facturo, ubi potest, adhibeatur, antequam reliquis sacris uestibus induatur. Qui Missæ sacro intersunt, si qui sunt qui uel genua ambo non flectunt, uel genibus ita flexis non persistunt, uel altaris gradibus propius accedunt, uel uestitu non congruo, capiteue non detecto adsunt, uel in ecclesijs foribus stant, à sacerdote celebraturo, aut, Missæ sacro inchoato, à clerico ministro moneantur. Ne paupertatis prætextu ad Missæ sacrum conuenire quis omitat. Missæ sacrum ne coram publicè criminosis fiat. In Missæ parochialis sacro, cum Corpus Domini eleuatur, signum campanæ detur semper: in alijs uero Missis tintinabulum pulsetur. Errorum punctationes, peractis diuinis officijs, in sacristia denuncientur, presentibus ecclesiasticis hominibus, qui eo loci aderunt.

De moribus, et studijs cleri hæc, ut infra, omnem executionem habeant.

Cleri familiae delectus, decretis provincialibus præscriptus, et uestitus item ratio seruetur: de armis item non ferendis. De suppellectili, mensæ frugalitate, et de sumptibus superuacaneis, decretis nostris provincialibus pareatur. De recitando diuino officio modus, et decens ratio, decreto nostro demonstrata, in executionis usum inducatur. Superpelliceo clerici, qui scilicet minoribus ordinibus, aut subdiaconatu, diaconatuue initiati sunt, sacram Eucharistiam sumendo se induant. Omnis clerus cõfessarijs sacerdotibus, ad confessiones eorum audiendas delectis, et probatis, peccata confiteantur. Idem præstent clerici inferiores sacerdotibus. Crebro isti ex decretorum nostrorum præscriptis confiteantur, et sacram communionem sumant. Idipsumque præstent in ecclesijs nominatim constituta, et in Missæ solemnibus sacro: testimoniumque huius rei scriptum afferant. Clericalis uestitus, ex cõcessionis nostræ litteris, sumatur. De ijs, quæ infra nominatim, ex decretorum nostrorum præscriptis, recensentur, regulæ, et leges ab uniuersis, et singulis ecclesiasticis hominibus seruentur.

DE tonsura. De interuila. De caligis.

Prou. 3. tit. de orn. eccl. Inf. Fab. eccl. Prou. 3. titu. de orn. eccl.

Pr. 1. de sepul. Prou. eod. uif. ap. inf. Inf. Fab.

Inf. Fab. eccl.

Incl. fa. eccl.

Pr. 1. tit. de cultu.

Pr. 1. tit. de cultu. Prou.

Prou. tit. de cultu. Dec. 4. de cultu. Dec. 1. de cultu. Dec. 2. de cultu. Dec. 3. de cultu. Dec. 4. de cultu. Dec. 5. de cultu. Dec. 6. de cultu. Dec. 7. de cultu. Dec. 8. de cultu. Dec. 9. de cultu. Dec. 10. de cultu.

Bul. eccl.

Pr. 1. tit. de cultu. Prou.

Pr. 1. tit. de cultu. Prou.

Pr. 1. tit. de cultu. Prou.

Pr. 1. tit. de cultu. Prou.

Pr. 1. tit. de cultu. Prou.

Dec. 4. c. 28, Pr. 1. tit. de su. min. ord.

Dec. 4. dec. 28.

Pr. 3. tit. de sac. Miss. de pr. 1.

Pr. 1.

Pr. 3. tit. de Miss. & dec. 2. cap. 25.

Pr. 1. tit. de uit. & hon. cle. & pr. 2.

Pr. 1. tit. c.

Dec. 4. de cr. 2. 1.

Pr. 2. tit. 2. de sac. c. 26.

Pr. 2. tit. 2. ca. 26.

Pr. 3.

Pr. 1. tit. de cler. uest. Prou. 1. & c.

Ff De

Dico. 4. c. 19. Ibidem. Ibidem. Dico. 4. de cr. 19. Pr. 1. ti. de ue. cl. dico. 4. cap. 19. Dico. 2. c. 28. dico. 4. c. 18. Pr. 2. tit. 2. c. 3. r. dig. 4. c. 19. Ibid. et pr. 1. r. d. ue. cl. r. Ibidem. Ibi. & dico. 2. c. 29. Ibidem. Pr. 1. tit. de cler. ue. cl. Pr. 3. ti. de cler. hon. Di. 4. c. 19. Ibidem. Ibidem. Ibidem. Ibid. & pr. 2. ti. 2. c. 32. Dico. 4. c. 19. Ibid. et pr. 1. tit. de arm. et lu. Ibidem. Ibidem. Ibidem. Ibid. et pr. 3. de cle. hon. Pr. 1. ti. de arm. Pr. 2. tit. 2. c. 32. Pr. 1. tit. de neg. leg. Prou. 1. et dig. 2. c. 17. Prou. 3. de hon. cler. Pr. 1. ti. de cler. adib. Ibidem. Ibidem et dico. 2. c. 31. Ibidem. Dico. 2. c. 5. Dico. 4. c. 21. Pr. 3. tit. de c. Pr. 1. titu. qui lib. Ibidem et dico. 4. Dico. 4. de cr. 29. Dico. 4. de cr. 38.

De calceâ.
De ueste interiori.
De ueste exteriori.
De cingulo.
De pallio ferrarolo.
De parochorum uestitu exteriori, de toga scilicet, et caputio.
De canonicorum dignitateq. prædicatorum, Metropolitana ecclesia uestitu exteriori.
De mantelletto breuiori.
De reliqui cleri uestitu exteriori.
De cleri uniuersi uestitu itinerario.
De pileo, reticulo, et subireto.
De torquibus, et amulis non induendis.
De dignitate sacerdotali, et clericali morum splendore tuenda.
De titulo ambitioso.
De incessu; et gestu.
De consuetudine probatorum utenda.
De otio cauendo.
De ridiculis, et obscenis libris abijciendis.
De musica clericorum in laicalibus conuiujs.
De conuiujs, et comessationibus cauendis.
De cauponis.
De choreis, et laruis.
De saltationibus, et ludis.
De comedijs, et spectaculis.
De uenatione.
De pernoctatione, et incessu nocturno.
De armis non ferendis.
De mulieribus non docendis.
De negotijs secularibus fugiendis.
De famulatu, et obsequijs laico non præstandis.
De clericalium adium honestate.
De imaginibus turpibus tollendis.
De clausula adium canonicalium.
De mulieribus in earum habitatione non admittendis.
De canonicalium adium locatione ex præscripto decreti prouincialis, et diocesani.
De clericalium etiam adium locationibus ex eodem prouinciali decreto.
De officio ritu Ambrosiano recitando.
De modo recitandi.
De precibus, congregationis initio, et sine dicendis.
De cleri studiorum ratione, ex regulis concilio prouinciali tertio constitutis, præstanda.
De librorum clericaliū delectu, et apparatu, et lectione.
De parochorum libris.

De bonis ecclesiarum hæc præstentur, ut infra.

Forma in locandis decimis, decreto synodi diocesane IIII. præscripta.
De decimis, et primitijs, etiam à nobilibus soluendis, ex ratione præfinita in synodo diocesana nostra IIII.
Oblationum usus in Missa solemnibus, aut parochialis sacro diebus festis restituatur.
blati o fiat offertorij tempore.

Offerentes Missæ sacro intersint.
Ad oblationem mares, et feminae distincte accedant, mares scilicet primo, deinde feminae.
Oblatio à publice criminosis ne capiatur.
Ne alij eam capiant, quam parochi.
Ne per ecclesiam, accipiendæ oblationis causa, parochus, sacerdosue uage tur.
Ne rursus in oblatione, patena, sed crux manipuli osculanda præbeat.
Oblationum uenditio, et alij contractus id generis prohibentur.
Parochi oblationis lucro cedant, nisi quibus id iure concessum ab Episcopo sit, aut alias legitime.
Caducitatum iura prosequenda.
Bonorum, et iurium uniuscuiusque ecclesiæ, ecclesiasticæ beneficij, aut Capituli, trium mensium spatio, conficiatur ex præscripto concilij prouincialis primi.
De inuadentibus, et asportantibus bona clerici mortui, decreta prouincialia seruentur,
De ecclesiæ item scriptis, instrumentisue à clerici mortui heredibus ecclesiæ tradendis.
De ecclesiarum scriptis occultatis agatur ex decreto prouinciali.
De cautione, syngraphæ solutionum, quæ ex prædij ecclesiasticis, in emphiteosim, aut ad longum tempus locatis sunt, decretum prouinciale seruetur.
De bonorum item deuolutorum alienationibus.
De solutione anticipata.
De arborum incisione cauenda.
De bonorum ecclesiasticorum locatione, propinquis non faciendâ.
Neque præterea patronis, nec cessionarijs, neque coniunctis item.
De bonorum ecclesiasticorum locationibus, cum de melioribus ijs reddendis cautione, formula teneatur, præscripta in Concilio prouinciali secundo, et synodo diocesana secunda.
De bonorum ecclesiasticorum locatione, publico instrumento conficiendâ, et schedulis proscibenda.
De ecclesiæ bonis, quæ laici administrant, instructiones seruentur, uulgariter editæ.

De canonicis hæc, ut infra, præstentur.

Canonicorum a choro absentiam punctatores notent; eorū etiā qui residentie participes nō sunt.
Punctationes autem, anno confecto, nobis tradantur.
Regulæ de capitulis celebrandis.
Quo tempore scilicet Capitula habeantur.
Ut ad ea canonici conueniant.
Ratio seruetur tractationum Capitularium.
Capitulum spirituale in singulas hebdomadas habeatur.
Cancellarius capitularis eligatur, eiusq. officium.
Capitularis archiuij locus statuatur; illiusq. item præfectus.
De fructuum, ad sacristiam pertinentium, ratione et usu, decretum, in prouinciali secundo concilio editum seruetur.
De fructuum præbendalium parte dimidia, aliaq. emolumentum.

Instrumentorum portione soluenda primo anno, quo quis canonicus fit, ratio seruetur, in sanctione Pij V. Põr. Max. et decreto prouinciali præscripta: neque omnino excedatur.
Capitularia bona ne cuiquam de capitulo locentur.
In parochijs, quæ ex instructionum præscriptis hoc ipso tempore præstari debent, hæc sunt.

Tabernaculum maius, serico rubro, si non est, intrinsecus uestiatur, trium mensium spatio.
Conopœum ad illius tabernaculi contegendi usum, duorum mensium spatio.
Tabernaculum item; aut si quod est, ad usum processionem reconcinnetur; duorum mensium spatio.
Lumula illius paretur, duorum mensium spatio, ad formam, in instructionibus præscriptam.
Pixis item, ubi non est, ad menses duos.
Vela decentia ad tegendæ pixidis usum, mensis spatio.
Mappa etiam, seu tobalea communionis populi usui, ad menses duos.
Laterna, ad sacræ Euchariæ comitandæ usum, mensium duorum spatio.
Vasculum cum aspergillo, quo aqua benedicta ad ægros offeratur, mensibus duobus item.
Vasa purificationis forma præfinita, ad mensem.
Vasa tria sacrorum oleorum, inter se distincta, forma in instructionibus demonstrata, unius mensis spatio in urbe, in diocesi uero duorum mensium.
Vas ite alterū, simile ante quadragesimam proximam iuu.
Vas item ex instructionū nostrarū forma, ante calendâs Februarias fiat, ad aquæ baptismalis accipiendæ usum.
Liber distributionis oleorum, duorum mensium spatio, in omni præpositura, ecclesiæ plebana, quæ caput plebis dicitur, duorum mensium spatio paretur. et sit forma præfinita
Confessionalia, modo et forma in instructionibus demonstrata, ad duos item menses construantur: uel quæ extant, ad eandem formam redigantur.
Crucifixus, qui ad ægros deferatur, decenter conficiatur duorum mensium spatio.
Thurribulum, acerra, et cocleare, forma demonstrata, fiat mensibus item duobus.

A Parochis præterea præstentur hæc perpetuo.

Inuestigatio suspectorum de fide.
Observatio uenientium e locis suspectis.
Diligentia, et cautio, cum ijs qui e locis, nomine hæresis suspectis, redeunt, aut ad ea proficiscuntur.
Recognitio de improuiso librorum, qui uenales circumferuntur.
Observatio diei festi sancti Patroni ecclesiæ suæ parochialis; denunciatio item eiusdem, et reliqua decreto concilij prouincialis tertij præscripta.
Instructioni populi de ratione festi diei calendij, et denunciatio item eiusdem festi, dominico die præcedente.
Occupatio pia populi diebus festis.

Instructioni populi ante singulas anniuersarias solemnitates.
Admonitio opportuna, ne qui in urbe habitare solent, diebus solemnibus, et in quadragesima, rus eant, aut ibi morentur.
Restitutio, et conseruatio diligens orationis uespertinæ.
Orationis item matutina institutum, ut scilicet diluculo in diocesi per horæ quadrantem, et in urbe itidem dato campanæ signo è Metropolitana ecclesia, parochi ipsius præsentia in ecclesia, quo tempore oratio fit: eiusdem item crebra cohortatio ad populum de frequentia ad orationem conuentu: admonitio item, ut si quis e populo statura ea hora ad ecclesiam precaturus non conuenit, ubicumque tamen sit, uel domi, uel in officina tabernæ, uel in agro, alioque loco oret facta illius horaria precatationis significatione campanæ sono.
Comonitio item, ut ob procellas nimbosue datis campanæ signis, populus oret, et ad litanias precesq. in parochialem ecclesiam conueniat.
Restitutio ueteris instituti de benedictione peregrinorū, et in itineris susceptione, et in reditu.
Impetratio litterarum testimonialium, etiam in breui peregrinatione, cū admonitione, et præscriptione regularū, quæ in synodo diocesana quarta explicata sunt.
Concio, et sermo intra Missarum solemnitas, lecto scilicet euangelio.
Executio decreti uisitationis Apostolicæ de prædicatione, quæ fit aliquando de libro.
Executio decreti de ijs, qui à parochi concione, non absoluta, discedunt.
Sollicitudo diligens pro festorum dierum cultu, ut scilicet à media nocte præcedenti, usque ad mediam nocte sequentem, festis diebus ab operibus seruilibus, et alijs prohibitis populus abstinere, ex præscripto decretorū nostrorum, et uisitationis Apostolicæ.
Custodia, et exhibitio exempli librorum parochialium de baptizatis scilicet, confirmatis, et matrimonio iunctis.
Celebritas solemnibus benedictionis fontis baptismalis, in ecclesijs plebanis, ex præscripto ordinationis nostræ.
Inuestigatio de qualitatibus patrimoniorum, qui in baptismo adhibentur.
Cautio de nomine infanti imponendo in baptismo.
Euitatio comessationum in baptismo.
Instructioni populi, et obstetricum de forma baptismi.
Institutum benedictionis puerperarum.
Institutum benedictionis puerorum.
Liber de Communionibus peregrinorum, et aduenarum in Pascha.
Monitio, et delatio fidelium, non communicantium in Pascha.
Executio decretorum de arcendis à communionem illis, de quibus in concilijs nostris sancitum est.
Instructioni raro communicantium.
Instructioni primo communicantium.
Instructioni populi in frequenti communione.
Uestitus communicantium modestus.
Armorum depositio in Communionem.

tit. de fest. die. Pro. 3. de cõ. Pr. 2. tit. 1. c. 12.
 Pr. 3. de quæ pert. a matr.
 Dico. 4. ca. 23.
 Vis. Ap. ti. quæ pert. ad cler. Pr. 3. ti. de conc. c. fin.
 Pr. 1. et pr. 3. de fest. Pro. 1.
 Pr. 2. ti. de fac. c. 10. dico. 2. ca. 16. & 4. c. 7. Dico. 4. c. 8. Pr. 1. & dig. 3. c. 13. Pr. 1.
 Pr. 1. ti. de bap. & dig. 3. c. 14. Dig. 4. c. 14. Pr. 2. tit. 2. Pr. 1. t. fac. Euc. pr. 2. c. 13.
 Pr. 1. tit. de fac. Euc. pr. de pœn. ca. 1. & de fac. Misc. Epif.

Pr. 7. d. fac. Euc. *Communio populi inter Missam semper, cum potest.*

Dig. 4. c. 10. *Locus communicantium distinctus, clericorum scilicet, ad altare; laicorum in cappella, choriue ingressu; mulierum in parte paulo remotiori.*

Pr. 3. tit. de Sacramt. *Nulla elemosyna quaritatio tempore comunionis fiat; nullaq. ob eam causam uasorum expositio.*

Prou. 3. & dig. 3. c. 9. Pr. 2. t. 1. c. 15. Dig. 3. dec. 9. & prou. 3. de fac. Euc. Pr. 1. *Communio aegrotis, saepe illam petentibus, ne denegetur.*

Prou. 3. & dig. 3. c. 9. Pr. 2. t. 1. c. 15. Dig. 3. dec. 9. & prou. 3. de fac. Euc. Pr. 1. *Plunialis indultio, ubi potest, in sacra Communione deferenda ad aegrotos.*

Prou. 3. & dig. 3. c. 9. Pr. 2. t. 1. c. 15. Dig. 3. dec. 9. & prou. 3. de fac. Euc. Pr. 1. *Clericorum plurium comitatus.*

Pr. 1. tit. de pe. & Bul. Pij V. Bul. ead. *Preces in uia, dum defertur.*

Bul. ead. *Officium, postquam detulerit.*

Pr. 1. tit. de pe. & Bul. Pij V. Bul. ead. *Executio officij, sanctione Pij Quinti, et decretis provincialibus, sibi prescripti, ut aegroti confiteantur.*

Bul. ead. *Cura ut idem praesent, et aegrotantis familiares, et medici.*

Pr. 1. tit. de pe. & Bul. Pij V. Bul. ead. *Denunciatio eorundem, delatione ad Reuerendissimum Archiepiscopum, ut alijs penis illos afficiat.*

Bul. ead. *Denunciatio item medicorum, nuper aduenientium, nisi iurisiurandi praestiti testimonium exhibeant; praemotio item ne medendi artem interea exercent.*

Pr. 1. *Executio scripti testimonij, de aegroti confessione praestita, antequam medicus curam suscipiat, prescripto tempore elapso.*

Bul. ead. *Executio interdicti contra medicos, integre non seruantes sanctionis illius prescriptum.*

Pr. 3. d. p. c. 1. d. i. c. 3. c. 27. *Executio decreti de ijs, qui extra diocesis fines ad confessarios sacerdotes accedunt.*

Prou. 1. de pen. D. 3. c. 28. *Regula de confessionibus, quo tempore, quo loco, nec uero in priuatis adibus audiendis.*

Pr. 1. ibid. d. i. c. 18. *Cautio de casibus Episcopo, uel summo pontifici reseruatis.*

Pr. 1. ibid. Pr. 3. tit. de pen. *Executio decreti de publica penitentia, non remittenda, nec commutanda.*

Prou. 3. de pen. c. 4. *Executio decreti de ijs Episcopo deferendis, quos solemniter penitere oportet.*

Pr. 1. tit. de praed. uer. Dei. *Decreti executio de pecunia, per penitentes soluenda, attributione uel distributione.*

Pr. 2. tit. 1. c. 9. *Executio decreti de indulgentia, etiam antiqua, non promulganda sine comprobationis nostrae litteris.*

Pr. 2. tit. 2. c. 15. *Stolam, et superpellicem induant Sacerdotes, cum accedunt ad ministrandum sacrum oleum infirmorum.*

Pr. 2. tit. 2. c. 15. *Executio decreti de modo deferendi cum precibus.*

Pr. 2. tit. 2. c. 15. *Apparatus decens fiat in adibus aegroti.*

Pr. 2. tit. 2. c. 15. *Officij executio, parochi, praepositi, uicarij, et praefecti regionarij, erga parochum uicinum aegrotum.*

Pr. 2. tit. 2. c. 15. *Introducitur instituti, de petenda benedictione archiepiscopali, a moribundis, praesertim in urbe, locoue, ubi Archiepiscopus sit.*

Pr. 2. tit. 2. c. 15. *Educatio, et institutio puerorum compleximorum, ad militiam clericalem.*

Pr. 2. tit. 1. c. 22. Pr. 1. *Processio, et supplicatio ante sacram ordinationem.*

Pr. 2. tit. 1. c. 22. Pr. 1. *Residentia parochorum in adibus parochialibus uera, cibum, et somnum ibi capiendos.*

Pr. 2. tit. 2. c. 6. Dig. 2. c. 11. *Instituti introductio de genuflexione, cum signum campanae datur in eleuatione Missae.*

Pr. 2. tit. 2. c. 6. Dig. 2. c. 11. *Executio decretorum de clericorum ministerio, et adiumento, parochis praestando in diuinis.*

Pr. 2. tit. 2. c. 28. *Institutum de processionibus generalibus, mane obambulans,*

ut ea ante Missam sacrum agantur.

Institutum de distinctione populi per parochias in agendis processionibus, oblationibus, et alijs eiusmodi, retineatur in urbe.

Idem seruetur in locis diocesis, cum parochiarum complurium homines conueniunt.

Executio contra mulieres, ut in ecclesijs, et in processionibus uere omninoq. ex prescripto nostro uelata uersentur, et incedant.

Celebratio anniuersariorum statis suis diebus: eorumq. notatio in libro certo.

Executio decreti de elemosyna funeris, officijs peractis, et loco separato, distribuenda.

De mensa in funeribus.

De amissione emolumenti funeralis.

Instructio populi de matrimonij ui, et sanetitate.

Cautio de consensu matrimonij non extorquendo.

Formula executio de concessione facultatis matrimonij celebrandi.

In matrimonio celebrando abusus ille tollatur, quo introductum est, ut candelas sponsi in manibus gestent.

Cautio, et diligentia, de cohabitatoribus suspectis, nomine coniugum.

Instructio dominorum officinarum.

Amotio, aut, emendatio imaginum obscenarum in adibus laicorum.

Supplicationes frequentes, uacante parochiali ecclesia, ex cura uicarij.

Officium cum populo de solutione decimarum.

Instituti introductio de benedicendis oblationibus, quae extra Missam sacrum fiunt, ex prescripto libri sacerdotalis.

Executio decretorum de populi immodestia, et alijs abusus tollendis, in oblationibus: de puellis item mulieribus, quibus, ne ecclesiarum quidem nomine, elemosynam quaritare permittatur.

Decretum indictionis Synodi vi. futurae.

Synodum vi. diocesanam, quam ex sacri Tridentini Concilij decreto, anno sequenti MDLXXVIII. inuante Christo Domino, celebraturi sumus, cum sita ea die, quam in decreto nostro diocesano prescriptum est, habere non possimus, ob concilij provincialis celebritatem: quod per nos indictum, in idem seruetur tempus cadit; eam indicimus futuram esse die duodecimo mensis Iunii, eiusdem anni.

Acclamationes clerici Mediolanensis in synodo Diocesana. v.

DE O patri misericordiarum, et Deo totius consolationis gratia.

Immensa est misericordia tua super nos Domine: qui secundum multitudinem miserationum tuarum consolatus es nos in tribulatione magna. Tibi laus, tibi honor, tibi gloria in seculum, et in aeternum, Beatissimo Gregorio Papae, et Domino nostro, sanctae uniuersalis Ecclesiae Pontifici, cunctarum gentium obe-

IN NOMINE sanctae, et indiuiduae Trinitatis Patris, et Filij, et Spiritus sancti. Amen.

Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. S. Praxedis Archiepiscopus Mediolani.

QUONIAM nihil fere sapius diuinis litteris commendatum est, quam clericalis ordinis hominum uita integritas, innocencia, fides, religio, pietas, uirtutumq. omnium ornamenta, quibus domus Dei potissimum excolitur; ideo nos uniuersos, et singulos monemus, et per uiscera misericordiae Dei nostri obtestamur, ut, cum semper laicis hominibus omni uirtutum splendore praeuiceatis, tum maxime hoc tempore ita uos geratis in uerbo, in conuersatione, in charitate, quemadmodum Apostolus monet, ut, cum uos posuerit Deus in acquisitionem salutis, atque in aedificationem, officij uestri memores, in iustitia, et sanetitate ueritatis uinatis: sicq. abstinentes ab omni specie mali, ambulatis digne Deo, qui uocauit uos in suum regnum, et gloriam.

Affidue, caste, pureq. preces Deo adhibete.

Ad rei grauitatem attenti, cuius causa conuenistis, tota animi cogitatione in eam incumbite.

Ad cauponas ne diuerite.

Nolite per plateas uagari, aut praecuriositate hae, atque illac circumcurfare.

Ad synodalem sessionem, stata hora indicta, sollicitè conuenite.

Nec uero raptim, sed graui incessu.

Ubi conuenistis, loco constituto, superpelliceam munda, ac decencia, aut alias uestes, pro ecclesiastici beneficij ratione induite.

Decenter uos induti, ad statum sessionalem locum non turbulenter, sed quiete accedite.

Bini, quoad eius fieri potest, conuenite.

Ordine considete.

Mane, priusquam conueniatis, cibum ne capite, sed ieiunium adeste.

Ieiunium, quod in ecclesiasticis his actionibus olim institutum fuit, ut seruetis, hoc ualde hortamur in Domino.

In loco autem benedictionis, quod est templum Dei, confidentes, ne nocibus obstrepite.

Ne tumultibus rem synodalem perturbate.

Ne confabulationibus operam date.

Ne cancellis, intra quorum fines sessio diocesana habetur, exite, nisi absoluta sessione, aut necessaria de causa.

Cum autem exire necesse habetis, facultatem à Vicario generali petite: reuersi ad eundem uenite, antequam designato loco consideretis.

Sessione de more absoluta ne raptim item, turbulenterne discedite, sed grauiter, decoroq. incessu.

SYNODVS DIOECESANA MEDIOLANENSIS VI.

A Carolo S. R. E. Card. tit. S. Praxedis Archiepiscopo

Habita an, a Chr. nat. M. D. LXXIX,

DECRETA, quae in hac synodo VI. Archiepiscopus confecit, per pauca admodum sunt: sed synodales actiones fere omnes consumpsit grauisimis concionibus pastoralibus: quibus frequentissimum cleri conuentum uehementer sane accendit cum ad omnem clericalis uitae cultum, tum uero ad sanctoris disciplinae interioris instituta, quae prodesse uidit ad maiores in religiose agendo progressiones. Quae uero litteris mandata, et in hoc synodali coetu acta, de suggestu ut moris est, enunciarum uoluit, haec sunt.

Hæc omnia seruate.

Cauete denique, quæcumque, et ecclesiastica disciplina, et synodalis actionis dignitati, et loci uenerationi minime conueniunt.

Quoniam uero in huius synodi promotione nobis opus est ecclesiastici hominis adiumento, qui promotoris munus obeat; idcirco constituimus, et decernimus in hac nostra synodo diocesana sexta promotorem Reuerendum D. Octavianum Abbatem, I. V. D. Canoniam Ordinarium nostræ Metropolitanæ ecclesiæ.

Si qui autem uestrum sunt, qui alicuius absentiam excusare uelint, Vicarium nostrum generalem adeant, cui illius absentia rationem, et causam afferant, atque probent.

Si qui uerò querelas, uel accusationes contra quempiam dilaturi sunt, Vicarium nostrum in criminalibus conueniant.

Decretum. II.

Vicarij foranei ad Vicecancellarium, eorum nomina, si qui non detulerunt, deserant, qui in sui uicariatus finibus commorantes, in hac synodo presentes adsunt. Syndici quoque portarum itidem præstent; si minus præstiterint, de ijs, qui intra fines portæ suæ habitant, et huic diocesana synodo interesse debent; quò facilius cognosci liceat, qui presentes non adfuerint.

Decretum. III.

Decernimus, si cui contigerit, qui in hanc nostram synodum conuenerit, suo loco non sedere, aut incedere, aut aliud quippiam agere, gerere: id propterea nemini ius acquiri, acquisitum esse, neque quicquam, de cuiusquam iure, possessione uel detractum, sed omnia in eo ipso statu permanere, in quo antequam hæc diocesana synodus haberetur, esse reperiuntur.

Decretum. IIII.

Edicimus quoque ac mandamus, ut in Missa omnes, et singuli sacerdotes, orationem, aut collectam, que pro peccatorum uenia postulanda dicitur, per septem dies deuotè recitent: idemque clerici pia oratione precentur. Quod ut populus etiam deuotè agat, suos quisque parochus Christi fideles diligenter moneat, atque cohortetur.

Decretum. V.

Sacrosancta Tridentina synodo illud grauissime sanctum est, ut quicumque uel hoc tempore, uel in posterum, ecclesiastica beneficia obtinebunt, qui item in diocesana synodum conuenire debent, omnes in ea ipsa synodo, quæ primo quoque tempore celebrabitur, recipiant omnia, et singula, quæcumque eodem Concilio Tridentino decreta, et constituta sunt, reliquaque omnia præstent, quæ in sessione x. v. capite II. enucleate præscripta sunt. Atque id ipsum quidem decretum Tridentinum nos in Synodo prouinciali prima

executi, fidei etiam professionem ex formula præstitimus, quam summus Pontifex Pius quartus, concepit et consecit. Vniuersos igitur et singulos, qui ecclesiastica beneficia obtinent, sacrifue ordinibus initiati sunt, iubemus, ac præcipimus, omnia et singula, que in œcumenica illa sacra synodo decreta ac definita sunt, recipere, fideique professionem ex Pontificia ea formula præstare: si modo aliàs id in synodo nunquam præstiterunt.

Decretum. VI.

Sacro Tridentino Concilio decretum, et constitutum est, quotannis in diocesana synodum ab Episcopis uiros aliquot idoneos referri debere, qui diligenti examinatione ratione de uita, moribus, doctrina eorum querant, qui parochialium ecclesiarum curationi præficiendi sunt. Hoc igitur ipsum decretum nos exequi cupientes, animaduertentesque, præ nostræ diocesis amplitudine maiorem examinatum numerum requiri, præponimus uobis hos uenerabiles uiros uiginti tres, quorum nomina a cancellario de suggestu pronuntiabuntur. Ex ijs porò omnibus illos delegi per nos liceat, qui uobis et satisfaciant, et probati sint: ita scilicet, ut qui dimidiam partem suffragiorum ab ijs, qui ex compromisso uestro delecti sunt ad suffragandum, tulerint, hoc examinandi munus habeant, quousque alia synodus diocesana celebrabitur.

Decretum. VII.

Sacra item œcumenica, et uniuersalis Tridentina synodus iubet, aliquot uiros, eosque tales delegi, quales summus Pontifex Bonifacius octauus sua constitutione præscripsit. Qui et alioquin ad id apti, et idonei constituantur, ut ipsis causæ, ad forum ecclesiasticum pertinentes, in partibus deleganda committantur. Vt igitur illud ipsum Tridentinum decretum nos exequamur, uobis proponimus, ac nominamus hos octo uiros, quibus causæ delegentur; ita ut quatuor ex his, suffragijs uestris pluribus designati, munus habeant eiusmodi causas iudicandi; quoad altera synodus habebitur.

Decretum. VIII.

Vetus est consuetudo, sacrosanctis canonum decretis introducta, et decreto prouinciali communita, ut Synodis singulis diocesanis, uiri aliquot, uita, et moribus graues, ac probati deligantur, qui animaduertant diligenter, an aliquid in urbe, et diocesi sit, quod corrigi, emendariue debeat: ac si quid tale cognouerint, id nobis, uel Vicario nostro generali, aut uisitoribus nostris significant, interrogatiq. de aliqua re, que emendationem requirat, summa integritate referant. Nos propterea uetus illud ac probatissimum institutum, et prouinciale decretum secuti, huic muneri proponimus, ac nominamus hos uiros, quos cancellarius iussu nostro de suggestu, et in urbe, et in diocesi testes synodales pronuntiabit.

Superiora

Superiora proxima decreta sunt in omni synodo quasi solemniter utpote, quæ partim initio synodi, partim in sessione synodali, in qua de examinatore, de iudicibus delegatis, testibusque synodalibus agitur, promulgari de more solent.

Decretum. IX.

Omnes, et singulos sacerdotes, atque clerici, librum Litaniarum, nuper, iussu nostro editum, mensis spatium sibi comparent. Quod ut plane præstetur, id uisitatores nostri, et Vicarij foranei, efficiant omnino. Idem etiam de libro instructionum, iamdiu in lucem edito sancimus. Hoc ipsum constituimus de libro, quem præcipue ad perpetuo retinendam memoriam beneficij, quod in peste, mirabiliter extincta, ciuitas et diocesis Mediolanensis à Dei misericordia accepit, nos consecimus, in lucemque propterea edi iussimus.

Decretum. X.

Iam pridem concilij Tridentini auctoritate, uniuersis singulisque beneficijs ecclesiasticis urbis, et diocesis nostræ Mediolanensis certam fructuum portionem, seminario soluendam, imposuimus. Nunc uero cum et beneficiorum ecclesiasticorum, quæ eidem seminario adiunximus accessione, et alia præterea ratione, illius census auctus sit; æquum esse statuimus, ut in eodem etiam Tridentino, prouinciali que concilio decerneretur, pro ratione accessionis factæ, onere contributionis, ea beneficia, quibus illud impostum fuit, leuare. Itaque de consilio Deputatorum eiusdem seminarij, illam fructuum portionem, quam iam pridem in ipsa seminarij institutione, atque erectione imposuimus, hoc decreto ad mediam illius summæ partem redigimus.

Decretum. XI.

Synodum diocesana septimam, quam ex sacri Tridentini concilij decreto, anno sequenti M. D. LXXX. inuante Christo Domino celebraturi sumus, ad decreti nostri diocesani præscriptum indicimus, et significamus futuram esse eodem anno, die scilicet uigesimo mensis Aprilis.

Acclamationes demum synodales ab uniuerso Clero rite factæ sunt ex solemniter uerborum formula, in synodo quinta paulo ante concepta, et præscripta.

L A V S D E O.

SYNODVS
DIOECESANA
MEDIOLANENSIS VII.

Quam

Carolus S. R. E. Card. Tit. S. Præcedis
Archiepiscopus.

Habuit anno a Chr. nat. M. D. LXXX.

GREGORIO XIII. PONT.

N hac synodo de more promulgata sunt concilia prouincialia duo, nempe quartum, et quintum. Qua in promulgatione synodali pene triduum consumptum est: ideo nullum temporis spatium relictum fuit alijs decretis diocesanis, uel conficiendis, uel euulgandis. Verum Archiepiscopus concionibus, quas quattuor in frequentissimo Cleri synodali conuentu habuit, de toto ecclesiastica disciplina genere ita explicite, atque adeo uberrime disseruit, ut ferme omnium constitutionum synodalarum instar illa esse queant. Et quoniam hac ipsa synodo primum et processionis solemniter, quæ ad sancti Ambrosij patroni basilicam, in synodi celebritate agi solet, et synodalis disciplinae modus præscriptus est certis tabellis: hic apponi eas, non alienum esse iudicauimus.

TABELLA PROCESSIONIS.

Qui crucem in processione fert, clericus superpelliceo indutus, seruet in omnibus decorum tantum illi, quod fidelibus præfert. Apte decorè, ac rectè ferat, Grauitè, religiose incedat, in ea cogitatione fixus, se ferre crucem christi Domini. Clerus ordine sequatur; atque omni reuerentia, religiosaque deuotione ita procedat, ut populo praluceat exemplo sanctissime pietatis. Graui incessu, ac modo progrediatur ad præscriptum præfecti. Clerici omnes bini semper æque procedant: neque inter eos unquam laicus homo interiectus sit. Recta ita incedant, ut, si fieri potest, ne minimum quidem ab ordine discedant.

Cev-

Certum distinctum inter se spatium, nempe circiter decem pedum in procedendo seruent. In uia nunquam subsistant, nisi cum praefecti monitu subsistendum est. Subsistendi, et procedendi significatio, ut opus erit, ordine, et modeste fiat.

Cauendum maxime est, ne ulla ex parte processio interrumpatur, aut impediatur.

Superpelliceo non laceo, non aliqua sorde inquinato, sed mundo, candido, ac plane decenti ad praescriptum induti sint.

Chyrothecas non induant.

Pileum ne gestent.

Flores in manu ne habeant, neque quicquam inane aut indecorum.

Et procedendo, et subsistendo abstineant omnes a confabulatione, colloquio, curiositate, oculorum euagatione.

Cum subsistitur, animo collecto, et ad Deum excitato tacite precentur, attenti ad precatōnis concentum, quem chorus adhibet, aut ad precem, orationemque, quae canitur.

Cum proceditur, omnes canant.

Antiphonas, hymnos, psalmos, ordine canant, ad praescriptum tabella.

Cum uero aliquot canentibus, cani alijs non licet, submissa etiam uoce psalmum, precemue piam inter se dicat.

Cantus solemnes adhibeant.

Carimonijs rite, recte, deuoteque, utantur.

Capite aperto sint, dum in ecclesia proceditur.

Ad altaria etiam in uia, ubi oratur.

In uia, cum sacrae imagines occurrunt, caput aperiāt.

Omnia praeterea in orando, procedendo, consistendo, aut aliquid, ut in processione moris est, agendo, rite faciant ad praescriptum Praefecti, aut Decani processionis, cuius est cauere, ne quid errati committatur.

Preces, et Psalmi in processione solemni.

Hymnus. **V**eni creator, Antiphona. Sacerdotes tui induantur iustitiam.

Psal. 131. Memento domine.

Psal. 86. Fundamenta eius in montibus sanctis.

Psal. 50. Misere mei Deus.

Psal. 66. Deus misereatur nostri.

Psal. 81. Deus stetit in synagoga Deorum.

Psal. 132. Ecce quam bonum.

Psal. 133. Ecce nunc benedicite.

Antiphona. Sacerdotes tui induantur iustitiam, et sancti tui exultent.

Orationes in basilica sancti Ambrosij.

1. Oratio de spiritu sancto.

2. Oratio de sancto Ambrosio.

3. Oratio de sanctis martyribus, Geruasio et Protasio.

4. Oratio pro ecclesia.

5. Oratio pro peccatis.

Tabella disciplinae synodalis.

Clerus, ad synodum conuocatus, secum cogitet, quas ob

causas hac actio anniuersaria celebretur.

Qua in cogitatione uideat, praclaras illas uirtutes, sibi praestandas esse, quae in clero elucere debent.

Religiosam igitur animi preparationem in omni actione synodali adhibeat.

Incessu, statu, sessione, omniq. actu, morum grauitatem praeseruat.

Disquirat etiam atque etiam saepe, ac diligenter, unusquisque omnes uiae suae partes, ac muneris, curatio- nis suae officia, quae sibi uel disciplinae clericalis lege, uel decretis provincialibus, diocesani suae commissi- sa, aut demandata sunt.

Tum uideat, an clericalis institutionis moribus congruenter uiuat.

An spiritualis disciplinae exercitationes obeat.

An in diuinorum officiorum cultu religiose se gerat.

An in ecclesiasticis functionibus obeundis diligens.

An in decretorum executione sollicitus.

An sancto zelo accensus.

Scrutetur denique de se, proposito Dei timore, omnia, et singula, quae aut sua, aut populi commissi, aut ecclesiae in curam tradita causa exequi debet, ita ut syno- dali scrutinio, si quando habebitur, ratione reddat, pro ordinis, aut curationis suae munere, diligentissime.

Hac disquisitione, et preparatione instructus unusquisque cum semper, tum hoc synodali tempore hac praestabit, ut non solum a malo, sed ab omni suspitione, et specie mali abstineat.

Ad carponas non diuertat.

Per plateas non uagetur.

Præ curiositate, hac, atque illac, non concurret.

Immo uero, in uerbo, in conuersatione, in caritate, in iustitia, et in sanctitate studiosè, pieque, uersetur.

Omnes porò et singuli assidue, caste, pureque preces Deo adhibeant.

Deuotè totoque cordis affectu, in omni prece, et sacer- dotes praesertim, in Missa sacrificio, his synodalibus diebus orent.

1 Pro sanctissimo D. N. Gregorio XIII.

2 Pro ecclesiae sanctae tranquillitate.

3 Pro Serenissimo Rege nostro Catholico Philippo.

4 Pro felici, prosperoque successu status, et regni Portu- galiae.

5 Pro sedandis tumultibus Flandriae.

6 Pro electione gubernatoris, quem huic urbi, et ditioni Mediolanensi serenissimus Rex praeficiet.

7 Pro christiana disciplina cleri, et populi conforma- tione, et progressionem, in hac urbe, diocesi, et provin- cia Mediolani.

8 Pro omni ministerio nostro archiepiscopali, praeser- tim in hac synodali tractatione.

9 Pro ministris etiam, quos ad huius ecclesiae, et provin- ciae culturam adhibebimus.

Vniuersi autem, et singuli ad rei grauitatem attenti, cuius causa conuenerunt, tota animi cogitatione in eam incumbant: proinde alijs negotijs ne implicentur.

Ad synodalem sessionem stata hora indicta sollicitè conueniant.

Non

episcopus sanctae Mediolanensis Ecclesiae, hac ut infra monemus, et decernimus.

Multiplex, et graue admodum munus, cum in om- nibus alijs curae archiepiscopalis rationibus, tum uero etiam in omni synodali actione nobis imposi- tum esse agnoscimus. Quod sane, quidem non mo- do pastorali quodam desiderio, aut uoluntatis si- gnificatione, sed studio, officio, atque adeo om- ni opere sancte, religioseq. exequi debemus. Cum autem conscij simus, eam esse humanae conditio- nis nostrae imbecillitatem, ut non simus sufficien- tes, ne cogitare quidem aliquid ex nobis, tam- quam ex nobis, sed sufficientiam omnem, quacum- que sit, à Deo, patre luminum, existere, qui postulan- tibus à se sapientiam dat omnibus affluenter, et non impropereat eis: ideo non uiribus nostris, quae exiguae sane sunt, confisi, sed Dei unius, cuius ministri sumus, ope atque auxilio freti, toto animo, totaque mente sup- plices illud ab eo deprecamur, ut quacumque in hac diocesana synodali actione opportuna sunt, in ijs uel promouendis, uel decernendis, uel exequendis, adesse nobis sancti sui spiritus lumine dignetur.

Monemus praeterea sacerdotes omnes, et singulos, ut et sanctissimis precibus, et Missa sacrificio synodalem hanc nostram actionem, quam hodierno die aggredi- mur, adiuuare studeant, orantes in primis pro optimo eiusdem synodalis actionis successu, ut ciuitas, et dice- cesis hac Mediolanensis, salutaribus adiuta discipli- nae institutis, in dies suffragantibus sanctissimi patris Ambrosij, et beatissimorum martyrum Geruasij, et Protasij patronorum nostrorum, et aliorum sanctorum meritis fructus afferat uberiores in Domino.

Clerici praeterea omnes, et singuli frequentiori oratio- nis studio illud idem pie à Deo precentur.

Quoniam uero nihil sepe sapientius diuinis litteris commen- datum est, quam clericali ordinis hominum uita in- tegras, innocentia, fides, religio, pietas, uirtu- tumque omnium ornamenta, quibus domus Dei potis- simum excolitur: ideo eos uniuersos, et singulos mo- nemus, et per uiscera misericordiae Dei nostri obtesta- mur, ut, cum semper laicis hominibus omni uirtutum splendore prae luceatis, tum maxime hoc tempore ita uos praebatis in uerbo, in conuersatione, in charitate, quemadmodum Apostolus monet, ut, cum uos posue- rit Deus, in acquisitionem salutis, atque in edificatio- nem, officij uestri memores, in iustitia, et sanctitate ueritatis uiuatis: sicque, abstinentes ab omni specie ma- li, ambuletis digne Deo, qui uocauit uos in suum re- gnum, et gloriam.

Assidue, caste, pureque preces Deo adhibite.

Ad rei grauitatem attenti, cuius causa conuenistis, tota animi cogitatione in eam incumbite. Et reli- qua, quae mox in superiori synodo adhibita sunt ad illius celebrandae initium.

Alia item stata decreta, ad omnem synodi in- choandae rationem, usumque accommodata, eodem loco explicata sunt.

De-

Non raptim, sed graui incessu. ubi conuenerunt, loco constituto, in schola uidelicet doctrinae christiana, superpellicea munda, ac decentia, aut alias uestes, pro ecclesiastici beneficij ratione induant.

Capitula uero urbis collegiatim ad sessionem synodalem ueniant, de more processionis cruce praelata.

Decenter autem induti, ad constitutum sessionalem locum, non turbulenter, sed quiete accedant.

Bini, quoad eius fieri potest, conueniant.

Ordine consideant ad praescriptum praefecti, aut magi- stri carimoniarum.

Mane priusquam conueniant, cibum ne capiant, sed ie- iuni adsint.

In loco autem benedictionis, quod est templum Dei, con- sidentes sacerdotes, et clerici ne uocibus obstrepant.

Ne tumultibus rem synodalem perturbent.

Ne confabulationibus operam dent.

Silentio utantur cum semper, tum maxime, cum de suggestu, aliquid edicitur, pronuntiat, aut legitur.

Attentissimo animo sint ad omnem promulgationem, et lectionem.

Omnes, cum stidum est, stent, cum genua flectenda sunt, genua flectant; cum assurgendum, assurgant, itidemque simul praestent in omni carimoniarum actione, ad praescriptum magistri carimoniarum.

Ne quisquam à cancellis, intra quorum fines sessio diocesana habetur, exeat, nisi absoluta sessione, aut necessaria de causa.

Cum autem exire necesse habet, facultatem à Vicario generali, uel ab ijs, qui constituti sunt, petant: reuer- sus, ad eundem ueniat, antequam designato loco consideat.

Sessione de more absoluta, omnes silentio utantur, ne- que quisquam e loco ante discedat, quam Archiepi- scopus è synodo abierit.

Nec uero raptim, turbulente, sed grauitate, deco- roque, incessu.

Capitula uero, et clerici ecclesiarum collegatarum, ut collegiatim conuenerunt, eodem ordine è synodo disce- dant, praelata cruce.

Caveat denique omnes quacumque, et ecclesiastica, discipli- na, et synodalis actionis dignitati, et loci ueneratio- ne minime conueniant.

Procesione recte pieque, acta, et precibus rite per- oratis, et pronuntiatis de libro pontificali, ini- tium synodi factum est his sequentibus decre- tis: quae licet superiori proxima synodo appo- sita sint, uberius tamen, ac significantius in hac explicata fuerunt.

IN NOMINE

sanctae, et indiuiduae Trinitatis

Patris, et Filij, et Spiritus sancti.

Amen.

Nos Carolus S. R. E. presb. Cardinalis tit. sanctae Praxedis, Dei apostolicae sedis gratia Archi-

Decretum. II.

Vobis præterea omnibus, et singulis, qui huic synodo iure interesse debetis, pena excommunicationis propofita, netamus, ut ne uestum aliquis, antequam hæc nostra diœcesana synodus de more absoluta ac dimissa sit, ab urbe Mediolano discedat, facultate sibi à nobis nõ concessa: sed huic synodo, synodalibusq. sessionibus, aut conuentibus quibuscunque, qui indicentur, omnes, et singulos, uos interesse iubemus eadẽ propofita pena.

Decretum III.

Et quoniam ueteris instituti, solemnissq. ritus est, in eiusmodi synodali conuentu pro publicis rebus orationem fieri: ideo in omni prece, et à sacerdotibus præsertim in Missa sacrificio, his synodalibus diebus ad Deum orationem adhiberi edicimus, pro his ut infra, ordine descriptis.

Pro sanctissimo D. N. Gregorio Papa XIII.

Pro sanctæ ecclesiæ tranquillitate.

Pro serenissimo Rege nostro Catholico Philippo.

Pro felici, prosperoq. successu rerum, et status regni Portugallia.

Pro sedandis tumultibus Flandriæ.

Pro christiana disciplina cleri, populiq. conformatione, et progressionem in urbe, diœcesi, et prouincia Mediolani.

Pro ministerio omni Archiepiscopali nostro, præsertim in hac rerum synodali tractatione.

Pro ministris nostris, quos in huius urbis, diœcesis, et prouinciæ nobis commissa culturam adhibemus.

Decretum III.

Edicimus præterea ex decreto concilij nostri prouincialis quinti, cras pro sacerdotibus, et clericis, qui post proximam synodum obierunt, solemnem commemorationem fieri.

Decreti synodalis formula de professione fidei, paulo ante in synodo sexta enucleate præscripta est.

Decretum V.

Ecclésiastica disciplina, et tuendæ, et restituendæ ratio in eo præter cetera posita est, ut personalis uidentia munus ipsi præsentent, qui ecclésiastica beneficia, præsertim cum animarum cura coniuncta, obtinent. Ideo hoc de genere sacra œcumenica synodus Tridentina, decreta duo sancit, unum Paulo Tertio, alterum Pio quinto, Pontificibus maximis. Quæ duo decreta, quo frequentius hominum mentibus infixæ, nulla aut obliuione, aut desuetudine abolerentur, in omni concilio, non solum prouinciali, sed diœcesano promulgari iussit. Quamobrem ea ambo ad Tridentinæ sessionis illius præscriptum in hoc nostro diœcesano conuentu euulgari, et de suggestu prouinciari mandamus.

Decretum. VI.

Sanctio nem à Pio secundo contra clericos editam, qui

sine canonica dispensatione, extra statuta tempora, ante legitimam ætatem, se ad aliquem ordinem prouehi procurauerit, legi uolumus ad præscriptum concilij nostri prouincialis tertij.

Decretum VII.

De confidentijs constitutionem, quum summus Pontifex, Pius Quintus edidit, quot annis in synodo diœcesana de scripto recitari, prouinciali decreto iussum est. Ideo illam à Cancellario de suggestu legi mandamus.

Decretum VIII.

Quales eos esse oporteat, qui diuino cultui, sacrisq. mysterijs consecrati sunt, celestis magister, Christus Dominus docuit illis uerbis: Vos estis sal terra, ac lux mundi. itaque nihil illos agere, nihil gerere, nihilq. præ se ferre oportet, quod non simplex, castum, integrumq. sit, ut modestiæ, morum sanctitatis, ac uirtutum denique omnium ceteris exemplum, quasi lumen aliquod, ipsi præbeant. Quare clericorum animis nihil frequentius infigi oportet, quam canones, decreta, constitutiones, de uita, et honestate eorum sanctitas. Et quoniam eo de genere, in concilio prouinciali primo certas, et explicatas rationes, præscripsimus, illas uobis, in hoc diœcesano conuentu, de uerbo, ad uerbum, publice repeti uolumus, quo diligentius exequamini, quæ ad uestri ordinis dignitatem pertinent.

Primo die synodali sub uesperum oratio mentalis, in quinque partes distributa his uerbis enuntiata,

I.

Fratres charissimi. Toto pio affectu orate pro sanctissimo D. N. Gregorio Papa decimo tertio, ut eum Deus spiritu sancto suo in salutari gratia conseruet, gubernet, dirigat, ac defendat.

II.

Fratres charissimi. Toto cordis affectu orate: ut inclinetur Deus ad preces humilitatis nostræ aures misericordiæ suæ, et in protectione Ecclesiæ suæ sanctæ antiquæ brachij sui operetur miracula: ita ut hostium audacia dextera diuina ausilio prostrata, pacis tranquillitate fruatur: et in laudibus misericordiæ diuinæ, incessabili exultatione lætetur.

III.

Fratres charissimi. Toto cordis affectu orate pro serenissimo nostro Rege Catholico Philippo, ut desideria in eo bona Deus quotidie multiplicet: arma celestia eidem tribuat: quibus protectus, aduersantium conamina confingat, commissaq. culturarum gentium gubernacula, iure pietatis in perpetuum tueatur.

Fra-

IIII.

Fratres charissimi. Toto cordis affectu orate: ut Deus, regnorum omnium protektor, in Portugallia regnum caritatem pacis infundat, celestiq. benedictione prosperum, ac felicem rerum successum dignanter attribuat.

V.

Fratres charissimi. Toto cordis affectu orate: ut hereticorum feritate compressa, Flandriæ status, diuino munere, et pacis, et fidei catholice integritate semper exultet.

Decretum VIII.

Quod antiqui instituti est, id etiam nostris decretis cauimus, concilia prouincialia in synodo diœcesana proxima promulgari, ac legi. Cum igitur nuper concilium prouinciale et quartum, et quintum ediderimus, illud expedire uisum est, ut in hac ipsa synodo septima, quæ utriusque editioni proxima est, unum, et alterum item, de uerbo ad uerbum legatur.

Decretum IX.

Edicimus, et iubemus, omnes, et singulos, qui diuini officij recitandi lege astricti sunt, Breuiarium, et calendarium hodie in sessionem asserre, usq. exhibere, quos recognitioni cleri præfecimus, notato in utriusque initio nomine, et cognomine possidentis.

ALTERO DIE SYNODALI

Oratio mentalis quinquepartita enuntiata his uerbis.

I.

Fratres charissimi. In omni actione nostra induamur iustitia, erigamus igitur animos, et corda nostra deuote ad Deum: et ab eo interna mentis oratione hac religiose precemur. Ut impleamur agnitione uoluntatis eius in omni sapientia, et intellectu spirituali, digneq. ambulemus uocatione, qua uocati sumus: ita ut in omni opere bono nos fructificantes, et crescentes in scientia Dei, quotidie perfectiorem iustitiam esuriamus, et sitiamus.

II.

Fratres charissimi. Toto cordis affectu orate: ut in omnibus operibus Dei ueloces simus: nec fastidiose, sed grauiter, ac strenue in uinea eius laboremus. Scriptum est enim. Maledictus homo, qui facit opus Dei negligenter.

III.

Fratres charissimi. Toto cordis affectu orate: ut spiritu ambulemus: desideria carnis nunquam perficiamus: affectus prauos perpetuo deseramus, semper

mortificationem Iesu Christi in corporibus nostris circumferentes, usque adeo, ut uita eius manifestetur in corporibus nostris.

IV.

Fratres charissimi. Toto cordis affectu orate: ut, quæ sursum sunt, ubi est Christus Dominus, in dextera Dei sedens, queramus et sapiamus: Omnia uerò mundi huius, tanquam stercorea arbitantes, abundemus in diuitijs simplicitatis, bonæq. conscientie, et opibus gratiæ, atque gloriæ nostræ.

V.

Fratres charissimi. Toto cordis affectu orate, ut in omni humilitate, et mansuetudine ambulemus: ut solliciti seruate unitatem spiritus in uinculo pacis, et Christi Domini iugum suauis, et onus leue patienter portantes, demum, hereditemus celestem terram uiuentium, et in multitudine pacis æternæ delectemur.

Demum absoluta est synodalis promulgatio concilij prouincialis quarti: in cuius promulgationis fine cancellarius alta uoce dixit.

CONCILIVM
PROUINCIALE III.

VI quadam ecclésiastica acclamatione à clero uniuerso responsum est: Deo Patri misericordiarum, et Dei totius consolationis gratiæ.

Scrutinium cleri, quod ex ueteri instituto fuit, adhibutum est ad illius recognitionem, hac præscripta tabella.

Præfecti scrutinij, recognitionisue hæc uideant.

An breuiarium.
An calendarium.
An superpellicum ad formam præscriptam, idemq.
An nimis sordidum.
An laceratum.
An aliqua ex parte indecens.
An decenter indutum.
An uestes sordidæ nimis.
An illorum exquisita elegantia.
An uestis sit breuior latari.
An amplexa collo.
An tonsura patens, et lata ad præscriptum forme pro ratione ordinis.
An cingulum coriaceum.
An idem sericum, instar retis.
An barba longa nimis.
An hæc præcisus pilis in labro præsertim superiori.
An caligæ turgidæ.

An

An ea uetito colore.
An parochi capitulum
Quæreant item.
De ritu officij.
De ceremonijs Misse.
De spiritualis uitæ studio, et exercitatione,
De oratione.
De studijs.
De usu et exercitatione decretorum.
Aliquid breuiter perquirant, prout temporis ratio tulerit, et ordo, statusq. persona ecclesiastica proposcerit.

Decreta porro, qua stata sunt, de examinatorsibus, de iudicibus, de testibus synodalibus, explicate tradita sunt mox supra in synodo v. 1.

DIE SYNODALI III.

Concilium prouinciale quintum de more promulgatum est; cui promulgationi clerus synodalis uniuersus acclamauit, ut supra.

Decretum

De indictione synodi VIII. futura.

Auxiliante Dei misericordia, synodum diocesana octauam anno sequenti M. D. LXXXI. die xij. mensis Aprilis, in hac ipsa nostra Metropolitana ecclesia, ad prescriptum Concilij Tridentini de more celebraturi sumus; nisi per nos, aut Archiepiscopali nostra auctoritate aliter indictum erit.

Oratio mentalis quinquepartita ac distincta, his punctis.

I.

Frates charissimi. Toto mentis affectu orate; ut huic urbi, et ditioni Mediolanensi serenissimus Rex gubernatorem constituat: qui sapientia, iustitia, omniq. uirtute præesse, et bonorum operum exemplo proficere indefinenter possit.

II.

Frates charissimi. Toto cordis affectu orate, ut hæc urbis, diocesis, et prouincia, disciplina christiana sepius sata seminibus, uberiores fructus afferat in Domina.

III.

Frates charissimi. Pio inter uos deuotionis, et orationis affectu, orate pro Reuerendissimo Archiepiscopo nostro, ut spiritualibus amplifietur augmentis, et uerbo, atque exemplo, quibus præest, proficiat ad uitam sempiternam.

IIII.

Frates charissimi. Toto cordis affectu orate pro ministris Reuerendissimi Archiepiscopi: quatenus,

dum manus in bonis operibus eleuant, laborum suorum benedictionem a Deo largissimam consequantur.

V.

Frates charissimi. Obsecremus Deum omnipotentem, ut toties, præsertim in hac synodo septima, nos moniti, et ad spiritum sacerdotalem excitati, adiutrice eius diuina gratia, uiam latam, et spatiosam, relinquamus, que ducit ad perditionem, et diuinam uirtutis dextera deducamur in illam angustam, atque arctam semitam spiritualis uitæ, que ducit ad uitam, illamq. uiam usque ad obitum pergamus, quousque ad Christum Dominum perueniamus, qui est nobis uia, ueritas, et uita.

Deinde acclamationes à clero synodali uniuerso recte factæ sunt his uerbis.

Deo patri misericordiarum, et Deo totius consolationis, et gratia.

Immensa est misericordia tua super nos Domine: qui conciliorum exercitationibus rectam iustitiam tuam tramitem, et disciplinam regimen iugiter docere dignatus es. Tibi laus, tibi honor, tibi gloria in seculum, et in æternum.

Beatissimo Gregorio Papa, et Domino nostro sanctæ uniuersalis ecclesiæ Pontifici, cunctarum gentium obedientia, et Christiani nominis in omnem terram propagatio.

Domine Deus sanctissimum patrem gratia tua custodi, ut, eo gubernante, gentes, sancto uera fidei lumine perfusa, in unum ecclesiæ tuæ ouile colligantur.

Reuerendissimo Archiepiscopo nostro salutaris uigilantia.

Omnipotens Deus super antistitem nostrum benedictionum tuarum dona perpetuo multiplicata, serenissimo Regi Philippo, Christianæ religionis defensori, perpetua felicitas.

Æterne Deus catholicum regem nostrum in amore tuo conserua, ut cælesti gratia tua auctus, omni tua benedictione perpetuo dilatetur.

Populo Mediolanensi pax Christi æterna.

Memento Domine Deus, in beneplacito Populi tui: ac perpetuum tuæ benedictionis rorem illi infunde.

Nos Dei uoluntatem expletes, et sanctæ decreta in omni opere bono exequentes, digni reddamus misericordiam, et gratiam magni, et supremi sacerdotis Iesu Christi Dei, intercedente simul beata eius genitrice Virgine Maria, beato Ambrosio confessore, et omnibus sanctis. Amen. Amen.

Acclamationibus factis, Archiepiscopus aliquo temporis spatio, in omni sua diocesi, precationem et orationem ab uniuerso clero, et populo fieri statuit. Quam orationem communi sermone indixit, et unicuique rationi urbis; diocesisq. prescripsit.

Decretum.

Quoniam, censemus, orationem in uniuersa urbe, et diocesi à clero, populoq. festis diebus, pro rebus publi-

publicis, ut temporum ratio tulerit, in uesperis fieri: idcirco tabellam, certis capitibus distinctam, ad cuius prescriptum, usque ad Natiuitatem beatæ Mariæ Virginis, clerus, et populus hora constituta precetur, et oret edi, et promulgari decreuimus in hæc uerba uulgariet concepta.

Puncti dell'Oratione

laquale si farà in tutte le feste diuotamente, sino alla Natiuità della Madonna.

Per la Santità di N. S. Papa Gregorio XIII. che Dio lo conserui, et guidi nel gouerno della Chiesa santa. Per la pace, et tranquillità di tutto il Christianesimo. Per il serenissimo Re nostro catholico Philippo, che Dio le dia gratia, di uincere i nemici della santa sede, et di mantenere i suoi Regni et Stati sempre nella pietà christiana.

Per la Fiandra, che, tolto uia il disturbo, che patisce dalli heretici, ricuperi intieramente la pace, et la diuotione della fede catholica.

Per la uisita, che si farà quest'anno nella diocesi.

Per la riforma, et progresso della disciplina christiana, nella Città, diocesi, et prouincia di Milano.

Per l'Illustrissimo et Reuerendissimo Cardinale, et Arcieuescouo, che Dio gli augumenti largamente le sue gratie, per ben sodisfare al suo ministerio nel gouerno di questa chiesa, et sue attioni.

Per i ministri, et cooperatori tutti, che se impiegano nel medesimo gouerno spirituale di questa diocesi.

Per il clero tutto, che nella uocatione sua ogni giorno facia maggiore frutto, et creschi in spirito di santità, et d'operationi bone à gloria di Dio, à salute dell'anime, et à edificatione della chiesa santa.

L A V S D E O.

SYNODVS DIOECESANA MEDIOLANENSIS, VIII.

A Carolo Cardinale tit. S. Praxedis
Archiepiscopo.

Anno à Christo nat. M. D. LXXXI.
habita

GREGORIO XIII. PONT. MAX.

NE hac synodus celebrior quidem fuit, quam alie superiores, non decretis condendis, sed uis exequendis, que antea concilijs, uel prouincialibus, uel diocesanis, iam pridem cõfecta atque edita sunt. Quam ob causam scrutiny clericalis, quod ex

ueteri instituto in proxima superiori synodo ad usum reuocatum fuit, accuratior saneratio adhibita est. Nam cum dies synodalis certus scrutiny de more constitutus est; tum scrutiny diligentissimi modus introductus est ad perquirendum de concionandi ratione, quam parochi adhiberent, de diuinis officijs, de ministerijs ecclesiasticis, atque de omni denique disciplina cleri. Et uero executio multis partibus quo diligentior esset; litteræ synodales synodo dimissa, ad populos ab Archiepiscopo diligenter scriptæ fuerunt de his rebus, quas exequi, studiose, illi debent. Ad ceteras actiones synodales accessit etiam celebritas translationis sanctorum martyrum Marini, et Leonis, et beati confessoris Arsatij Episcopi: qua frequentissimo synodali cleri conuentu, ac summa populi frequentia, solemnique pompa, ac religioso uiarum apparatu acta est. Ac præterea ad synodi preparationem litteræ de oratione, et precatione præfecti monasteriorum regularium sermone uulgari scriptæ sunt in hanc sententiam,

Carolus S. R. E. Presb. Cardinalis
tit. sanctæ Praxedis
Archiepiscopus
sanctæ Mediolanensis
ecclesiæ.

Reuerendo Padre. Sempre sono à N. S. Dio accette l'orationi, e prieghi fatti con affetto di deuotione, e purità di cuore, et altre debite circostanze, ma quelle nondimeno, che si fanno per publici bisogni spirituali, in un concorso di frequente clero, et popolo, et in occasione massime de riforme, et institui della disciplina ecclesiastica, sogliono inchinare tanto maggiormente la bontà sua diuina ad essaudirci, et mitigare l'ira contra di noi. Hauemo pensato adunque esser molto espediente, che in questa occasione della synodo ottaua, laquale di presente siamo, con l'aiuto de Dio benedetto, per celebrare, si facciamo instanti, et diuote orationi. Et però desideriamo, che V. R. con tutti li religiosi del suo monasterio, in questi tre giorni della detta synodo, aiuti questa nostra attione, cominciando dimane, et facendo calde orationi: nelle quali s'habbi particular memoria di raccomandare à Dio la Santità di N. S. Papa Gregorio XIII. la santa Chiesa, il Re Catholico nostro, et per il buono successo di questa synodo, et per la reforma del clero, et populo di questa Città, e sua prouincia, et per la perseveranza nella pietà et disciplina christiana, et finalmente per il nostro ministerio in questo gouerno spirituale, et tutti i cooperatori nostri in questa ui-

na del Signore, distribuendo in tal modo l'hore fra le persone del suo Monasterio, che si faccia oratione continua, si farà possibile, per questi tre giorni aggringendo anco nella Messa in specie la colletta per il synodo.

Sarà anco contenta V. R. questa sera al segno che si darà in Duomo, far sonare solennemente con un segno longo di campane doppie, et anco dimane alle die ce hore con tutti li frati del Monasterio, ritrovarsi in Duomo per la processione solenne, che si farà per dar principio al synodo. Et la pace del Signor sia con uoi. Dall' Arcieuesconato li xi. d' Aprile. M. D. LXXXI.

Littere quoque eo de genere ad prefectas monialium in eandem sententiam scriptae sunt.

Translationis porro sanctorum, quos mox supra commemorauimus, celebritas solennis in singulis parochijs de more indicta fuit, ac denunciata his uerbis.

Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis
tit. S. Praxedis, Archiepiscopus
S. Ecclesiae Mediolanensis.

Auxiliante Dei misericordia, die decimo quarto huius mensis Aprilis, feria sexta, sanctorum martyrum, Marini, et Leonis, sancti Arsatii Episcopi, et Confessoris, sacri cineres, et ossa, in basilica sancti Stephani Protomartyris, intra sacellum sancti Vincentij olim recondita, processione solenni, ritu celebri, frequentiq. uniuersi cleri, et urbani, et dioecesanii conuentu synodali, pie transferentur. Cuius translationis publicam sollempnemq. processionem, et sanctam celebritatem uniuersis, et singulis sacerdotibus, clericisq. qui ad synodum hanc octauam conuenire debent, et omnibus praeterea singulisq. regularium uerbis ordinibus, disciplinatorum, penitentium, et aliorum pijs confratribus indicimus: ita ut constituta ea die, summo mane, datis eo nomine campanarum signis, ornatiore sacrarum uestium apparatu, crucibus insignioribus, thuribus, acerris, candelabris pretiosioribus, ad celebritatem hanc, in eadem basilica sancti Stephani, collegiatim conueniant; eiusdemq. sollempnis processionis munus pie, rite, statiq. precibus et luminibus obeant. Clerus autem omnis secularis, tam urbanus, quam dioecesanus Missae sollempnibus, in eadem basilica, religiosè intersit. Hanc praeterea sollempnitatem Magistratibus, Decurionibus, Doctorum, Procuratorum, Notariorumq. collegijs et uniuerso populo significamus. Stata igitur die, hora constituta, pietatis omnium est, dum praesertim processio agitur, ab alia omni actione, negotiatione, opere abstinere, frequentes ad celebritatem conuenire. Omnes uero, quicumque sint, collegiatim, aut sigillatim, ordine tamen bini, ut processionis ritus est, sancti parochialis patroni uexillo per parochias distincti, et mu-

lieres etiã bina deinceps eadem distinctione, sicq. omnes ad celebritatis huius contemplationem ex ecclesiae instituto erecti, processionem prosequantur accensis luminibus, pia prece, religiosaq. ueneratione; ut quorum sacras reliquias debito cultu ueneramur interris, eorum meritis intercedentibus gloriam consequamur sempiternam in caelis.

Hanc uerò translationis celebritatem, cras, die Dominico, Parochi singuli urbis in Missa parochiali demore, et ad praescriptum provincialis Concilij, quatti populo enuncient. Dat. Mediolani, ex adibus nostris Archiepiscopalis, die octauo Apr. M. D. LXXXI.

In sollempni autem processione translationis clerus uniuersus cantu sollempni adhibuit hanc precationem.

Hymni, Antiphonae, et Psalmi, in sollempni processione translationis.

SS. Martyrum Marini, et Leonis,
et S. Arsatii ep. et conf.

Hym. **A**eterna Christi munera.
Antiph. **S**ub umbra domini requiescunt iusti, et sicut uitis florebit memoria eorum.
Psalm. Gaudete iusti in Domino. Psalm. 32.
Antiph. Gaudete sancti ante conspectum agni, paratum est uobis regnum ab origine mundi.
Deus noster refugium et uirtus. Psalm. 41.
Antiph. Preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Credidi propter quod locutus sum. Psalm. 115.
Antiph. Sancti tui florebut sicut lilia: et sicut odor libani erunt ante te.
Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo.
Psalm. 14.
Antiph. Iusti et sancti in domino gaudete.
Beati omnes qui timent. Psalm. 127.
Antiph. Gaudete gaudio magno martyres Christi: gaudete et exultate, quia merces uestra magna est in Celis.

Antiphona.

De S. Arsatio Pont. et Confessore.

Statuit illi Dominus testamentum sempiternum: et dedit illi sacerdotium magnum. Sacerdotes domini benedicite domino: serui domini hymnum dicite Deo nostro. Confessor sancte sacerdos magne, beate Arsatii, intercede pro nobis.

In hac synodo, ut in ceteris, de professione fidei, de examinatore, de iudicibus, de testibus synodalibus, de punctatoribus, ceterisq. actum et gestum est. Quo in genere toto decreta illa

la tralatitia promulgata sunt, quae scilicet de una in aliam synodum perpetuo transferri consueuimus ad huiusmodi usum. Sed cleri nominatio diligentius facta est, quam alio tempore: itidemq. scrutinij ratio accuratius inita, ut mox sequitur.

Decretum

De nominatione cleri, et scrutinio
et cathedralico.

Edicimus uocationem cleri, et synodale scrutinium ad praescriptum decreti, in hesternae sessione promulgati. Vocati igitur uniuerse, certo ecclesiae titulo, bini, et ordine ad Illustrissimum Archiepiscopum accedant, et reuerentiam exhibeant, inde ordine etiam ad praefectos scrutinij se conferant. Parochi praeterea ad Oeconomum: cui cathedralicum ex instituto soluant.

T A B V L A S C R V T I N I I S Y N O D A L I S.

Videant sedulo, et grauitè praefecti scrutinij synodalis interrogent, atque adeo sigillatim perquirant haec.

De Vicariis Foraneis.

An à die Sancti Martini usque ad ordinationem Sancti Ambrosij uisitarint.
An congregationem statam habuerint ante septuagesimam.
An congregationem feria 2. post octauam Paschae habuerint de ijs, quae ad Archiepiscopum relatum sunt.
An à parochijs collegerint, quae opus habeant correctione, et reformatione.
An scripta attulerint ex praescripto synodi dioecesanæ IIII.
An orationem instituerint pro synodo.
An per parochos, aliquot ante diebus denunciata sit actio synodi.
An synodalis actionis instructio ad populum.
An populi, praecipuis parochorum admonitionibus excitati, ad frequentius.
An orationis studium,
An ad confessionem.
An ad communionem sumendam die Dominico, synodum precedente.

De praefectis Ecclesiarum.

Ad synodi actionem an debita preparatio.
An quinta quaque feria per mensem, ante statam synodi diem, in Missa oratio de Spiritu Sancto, praeser-

tim in quatragesima.
An Missa de Spiritu Sancto, post quatragesimam eadem feria, post octauam paschae.

In Clero Dioecetano.

Ubi singuli in urbe, huius synodi tempore diuersentur.
An in diuersorio clericorum.
An in hospitij attributis.
An ulli in cauponis.
An in hospitalibus adibus frugalitatem, et clericalem disciplinam teneant, praesertim silentium, et lectionem in Mensa.

In singulis hac uideant.

An Breviarium habeant.
An calendarium huius anni.
An superpellicem ad formam praescriptam.
An idem nimis sordidum.
An supra uestem exteriorem.
An laceratum.
An aliqua ex parte indeces.
An decenter indutum.
An elaboratum nimis: an ornatum nimis artificioso in humeris.
An confusam patentem, et latam ad praescriptum formam pro ratione ordinis.
An comam nutriant.
An barbam rasam, aut ad cutem usque pilis praecisis, praesertim superiori labro.
An togam talarem.
An collo annexam.
An uestes sordidas nimis.
An uestem interiorem, talari breuiorem.
An cingulum instar retis.
An cingulum coriaceum.
An caligas turgidas.
An nauticas.
An uetito colore.
An redimiculum, subiretumue.
An sudarium cingulo appensum.
An uero parochi caputium.
An uestem superiorem latis manicis.
Haec autem, quae sequuntur, generatim, prout temporis ratio tulerit, ordoq. ecclesiasticarum personarum postulabit.
Quae uita ratio, consuetudo, seu conuersatio.
Quae studia.
Quae exercitationes orationis, praesertim mentalis.
Quae peritia, usq. diuini officij recte, pieq. recitandi.
Quae uem peritia sacerdotum in Missa rite celebranda.

De Canonicis hac praesertim.

De eorum residentia.
De Canonicalium adium habitatione.
De disciplina domestica cononicali.
De canonicalis suae uitae institutione.
De chori disciplina.

De psallendi peritia et usu.
De modo celebrandi capitula.
De ratione capitulorum spiritualium.
De reliqua omni tractatione capitulari.

De Parochis hac praesertim.

AN perpetuo et assidue assistant et inuigilet gregi.
Qui eorum zelus in salute fidelium procuranda.
Quae eorum diligentia in sacramentis ministrandis.
Quod studium in uerbi Dei predicatione.
Quae cura erga infirmos.
Quam diligens sollicitudo.
In diuinis officijs.
In funeralibus.
In processionibus.
Quae diligentia in exercitatione populi ad status orationes.
Quam accurata instantia in festorum dierum cultu obseruando.
Quae uigilans eorum cura in scholis doctrinae christiana.
Quae sollicitudo in speculatione populi.
Quae salutaria eorum monita.
Quae uigilantia in reliquis parochialibus muneris partibus.

De clerico parochiali queram item.

De clericis minorum ordinum.

AN instituta uita clericalis teneant.
An officium Beatae Mariae, anue rosarium dicant.
An functiones praescriptas exequantur.
An rite.
An humiliter.
An rite Missae ministrent.
An in ecclesijs praescriptis.
An festis diebus scholas doctrinae Christianae adiuuent.
An hymnos ecclesiae ediscant.
An progressionem in disciplina clericali habeant.

De ecclesijs hac.

Qui ecclesiarum cultus.
Qui earum status.
Quam accurata bonorum, inuimq. ecclesiasticorum conseruatio.
Quae sacristiarum supellex.

De Populo.

Quae populi disciplina.
Quae progressio in uia Domini.
Quae eius frequentia in scholis doctrinae Christianae.
Quam pia eius conuersatio in ecclesijs.
Quam religiosa ieiuniorum obseruatio.
Quam pia, deuotaq. festorum et uigiliarum obseruatio.
An inconfessi.
An excommunicati.
An qui perditie uiuendo, publicam offensionem praebent.
An rursus aliqua praua consuetudinis.
An peccata publica.

Vniuerse accurate inuestigent quam diligens executio decretorum prouincialium, et synodorum dioecesanarum, et edictorum Archiepiscopali, et uisitationum.

Decretum.

Penitentiae clericis impositae
synodali tempore
cauponas frequentantibus.

Aequissimum est, ecclesiasticos homines, qui contra clericalis, et synodalis disciplinae leges, concilijs, et prouincialibus, et dioecesanis sancitas, de suggestuq. in besterna sessione promulgatas, ac in tabella intra septem sessionis synodalis propositas aliquid committunt, subiecere canonica disciplinae et correctioni. Mandamus igitur hos N. N. qui hoc synodali tempore ad cauponas diuerterunt, id quod et decreto prouinciali, et disciplinae synodalis sanctione uetitum est, superpelliceo exutos, ad altare maius genibus flexis psalmos septem penitentiales dicere: et cras, feria sexta ieiunare pane, et aqua: et quicquid pecuniae in dimensu cibo crastinae feriae erogaturi erant, id in elemosynam Christi pauperibus conferre.

De indictione.

Synodi IX. futurae.

Synodum nonam dioecesanam, quam ex sacri Tridentini concilij decreto anno sequenti M. D. LXXXII. iuuante Christo Domino, celebraturi sumus, cum statuta ea die, quam in decreto nostro dioecetano praescripsimus, habere non possimus, ob concilij prouincialis sexti, celebritatem: quod per nos indictum, in idem fere tempus cadit, eam indicimus futuram esse die sexto Iunii, eiusdem anni.

Processione solemniter acta, acclamationibus de more factis, osculo pacis inter se dato, et ceteris ex pontificali libro rite confectis, synodus ita dimissa est.

Auatore Deo, absolutam synodo omnes, et singulos, qui ad hanc synodum nostram octauam conuenerunt, dimittimus in pace ad suas sacerdotales, clericalesue stationes.

Qui uero in besterna sessione, congregationi oblatorum se adscribi petierunt, nobisque se obtulerunt, aut se offerre proposuerunt, cras ad nos in aedes Archiepiscopales ueniant, ut cum eis deliberemus. Vicarijs item foraneis cras etiam audientiam totius diei indicimus, et ijs quoque, qui aliquid habent, quod nobiscum, aut ministris nostris agant. Illis quoque, quibus a uisitatoribus, praefectisque scrutiny iussum est, ad nos uenire.

Dimissa rite synodo, litterae synodales ab Archiepiscopo decretae sunt: quarum una edita fuerunt hoc exemplo.

Carolus

Carolus, Cardinalis, Archiepiscopus.

Pastoralis officij nostri ratio illud a nobis deposcit, ut in synodo dioecetana, quam ex decreto Tridentino quotannis celebramus, non solum cleri, et populi disciplinam quasi e specula quadam Archiepiscopali assidue contemplerur, et cognoscamus; sed etiam in eam curam toto animo, studioq. omni incumbamus, ut decreta prouincialia, et dioecetana eo de genere confecta in executionis usum inducantur. Quare non sine maxima animi molestia intelleximus, quod nobis in hac synodo allatum est, in vicariatus tui cura, populum dies festos, qui ex ritu, et instituto huius ecclesiae Mediolanensis obseruari debent, ut in proxima synodo quinta, decreto in tabula exarata declarauimus, et promulgauimus, minime obseruare; neque adeo interdum ab operibus seruilibus, alijsq. eiusmodi rebus, quae decretis, et edictis nostris prohibentur abstinere; et clerum praeterea sacrorum eorum dierum officium solemne ex decretis nostris, et calendario an-

niuersario non celebrare: et uero in uestitu, atque in chori disciplina ad praescriptum decretorum prouincialium se non gerere. Itaque his nostris litteris synodalibus tibi praescribimus, et iubemus, illud omni opera, cura, studio prouideas, et perficias, ut populus, sicuti in tabella praescriptum est, eos dies festos colat, atque obseruet; et clerus officium solenne ex calendarij ritu, de ijs celebret; et quae de uestitu ratione, choriq. disciplina decretis prouincialibus sancita sunt, pie inuolateq. praestet. In eam sane rem omni sollicitudine atque officio incumbes: nam praeterquam quod, si te negligenter praebueris, eo nomine tamquam negligens seruus a Deo iusto iudice iudicaberis, nobis etiam palam in synodo proxime futura rationem es redditurus. Eamq. ob causam a cancellario nostro hanc culpam notare iussimus, ut quam diligentiam, et sollicitudinem ad eam corrigendam ipse contuleris, suo tempore perspicere queat. Christus Iesus te diuinae gratiae, sanctaeq. charitatis cumulo augeat.

L A V S D E O.

INSTRVCTIONES VARIAE.

INSTRVTIONVM FABRICAE ET SVPELLECTILIS ECCLESIASTICAE LIBRI II.

CAROLVS

S. R. E. Card. tit. S. Praxedis, Archiepiscopus
S. Ecclesiae Mediolanensis;

Clero, populoq. prouinciae nostrae
salutem in Domino.

X decreto, in Concilio prouinciali III. per nos edito, has et fabricae, et supellectilis ecclesiasticae instructiones in lucem damus: in quibus sane cum de sacris adibus, cappellis, altaribus, oratorijs, baptiste-

rijs, sacriarijs, ceterisq. id generis extruendis, tum de uestibus etiam sacris, ornamentis, uasibus, alijsq. ecclesiastico apparatu conficiendo, ea potissimum praescripsimus, quae prouincia nostra ecclesiarum frequentiori usui, et ornatui opportuna, atque accommodata uidimus. Illas autem tum multiplices ecclesiasticae adificationis formas, tum eius item partes, atque ornamentorum species uarias, quae praesertim in nostra hac prouincia uel raro fortasse in usum cadent; uel certe architectonicae artis professorum iudicium, consiliumue necessario requirent, tum immensum praeterea illum pretiosa supellectilis apparatus, consulto praetermissimus. Cum enim in prouinciali illa synodo de coepiscoporum nostrorum consilio opus hoc, nostra cura conficiendum statuerimus: illud tantum spectauimus, ut et adificij, et ornatus, et apparatus ecclesiastici norma, et forma certa, cum rationibusq. patrum conuenienti, per nos com-

Gg 3 mostrata

mostrata, prouinciales nostras eo de genere constitutiones, ac decreta in executionis usum induci sedulo curaremus; et ecclesiarum simul omnium, praeipueq. parochialium, splendore, et cultui in posterum prospiceremus. Atque sicut quidem opus hoc porro necessarium arbitrati sumus; ita multis partibus illud implicatum, et difficile, à nobis desiderare perspeximus tum diuturniorem diligentiam, tum otium plurimum: quo si aliàs caruimus, occupationibus archiepiscopalis uarie distenti, certè his temporibus maximè, quibus, pro eo sanè, quod debemus, necesse habuimus, nostri gregis, pestifera contagionis morbo laborantis, salutis perpetuo inuigilare, succurre-req. omni paterna sollicitudinis officio. Erat igitur, cur, si omnia complecti uoluissimus, instructionum harum nostrarum editionem in aliud tempus longiusq. differremus: sed cum superiores causa, tum in primis debitum studium executionis et prouincialium nostrarum constitutionum, et Apostolica uisitatio- nis, nos eò planè impulerunt, ut ne rem, illarum constitutionum decretorumq. executioni necessariam, diutius prorogarem; cū scilicet et altarium, et baptisterij, et aliarum ecclesiae partium exaedificationes, et suppellectilis apparatus, illis ipsis decretis fieri, praestariue oporteat proratione forma, his nostris instructionibus demonstrata. Quamobrè eas in lucem edimus: in quibus complexi sumus, ut mox narrauimus, quae prouinciae nostrae usui potiora, ac frequentiora animaduertimus. Ad cetera uero, multa illa quidem, quae ab architectonica artis scriptoribus sapienter, copiose, uiliterq. tractata, ad augustissimam cæsacrarum basilicarum, et ad ecclesiasticæ omnis aedificationis splendorem pertinent, ut peritorum architectorum consilium adhiberi oportere censuimus: sic in ijs ipsis antiquam illam, ab apostolicis usque temporibus excitatam, fidelium pietatem ac religionem, quae in ijs aedium sacrarum extructionibus, in admirandoq. sacrae suppellectilis apparatu praclarè eluxit, imitandam proponimus. Porro ingens olim extitit ecclesiarum, et structura, et multitudo, ut uestigia indicant, quae his temporibus cernuntur: ingens praeterea, pretiosaq. admodum sacrarum indumentorum, et uasorum copia. Calices, candelabra, et reliqua eius generis permulta, usui ecclesiastico dicata, aurea, atque argentea, tum uestimenta, uel inaurata, uel auro, argento interlecta, omnemq.

denique ecclesiasticam suppellectilem, non modo Romæ, Hierosolymis, Constantinopoli, sed, quod ad nostram pietatem inflammadam plurimum roboris habere debet. Mediolani tantum fuisse accepimus, ut inde pater, patronusq. noster, sanctissimus Ambrosius, satis habuerit, quo aliquando in summa argentiq. necessitate uel captiuos redimeret, uel pauperes aleret. Libros item, codiceq. sacros inauratos, et purpurâ byssog. uestitos, et auro, argento calatos, ac nonnullos aureis, argenteis litteris, ijsq. uncialibus, scriptos olim fuisse, ab sancto Hieronymo memoria proditum est. Antiqua igitur huius pietatis, religiosaq. liberalitatis, omni perpetua imitatione digna, exemplis nō solum externis, uerum domesticis uos excitati, quacumque nostris his instructionibus de fabrica suppellectileq. ecclesiastica praeferimus, quod plura olim, longeq. maiora eo ipso de genere praestita esse cernitis, eo libentius promptiusq. suscipite; atque usque ad eò exequimini, ut et nos uestrum istud pietatis studium in Domino commendemus, et à Deo, bonorum omnium remuneratore, uos uberrimum, et sempiternum inde praemium capiat. Valeat.

DE SITU ECCLESIAE CAP. I.

ECCLESIA cum aedificanda est, primum Episcopi iudicio, et de architecti, quem uel adhibuerit, probariue, consilio locus huic aedificationi accommodatior eligi debet.

Qua in re ualde spectetur, ut ubicumque illa extruatur, loco editiori aliquanto fiat. Si uero, ubi extruenda est, loci positura plana omnino tota sit; deligatur saltem in ea situs, qui ita extet, ut extructa ecclesia, tribus, aut ad summum quinque gradibus ad eam ascendatur. Sin autem ne hoc quiddam loci natura patiat, cum partem nullam sic extantem, pauloq. eminentiorem habeat, id subsidij comparatur structura basium ecclesiae: quae, in altum ducta, naturalem illam loci plenitiam ita superent, ut ad ecclesiae pavementum illis tribus, uel quinque gradibus ascendatur.

In situ praeterea deligendo, ea etiam cautio adhibenda est, ut, et quo maiori in ueneratione ecclesia habeatur, et, quoad eius fieri potest, ab omni strepitu, unde diuinorum officiorum interurbatio existit, longius absit, illius positura loco sit, qui ab omni luto, caeno, spurcitiâ, ab omniq. sordium genere, à stabulis, cauponis, officinis ferarijs, emporijs, atque ab omni foro uenaliitio procul distet: ac ne e regione quidem istiusmodi locorum prope sit.

Cau-

Cautio item sit, ut situs eiusmodi queratur, ubi ecclesia exaedificari queat, insula instar, nempe ab aliarum aedium parietibus interuallo aliquot passuum, ut infra loco de platea demonstratur, disiuncta, ac separata, quemadmodum antiqui instituti est, ratioq. certe postulat. Id uero, cum ubique, tum in pagis, locisque, ubi aedificia crebra non sunt, comodus agi poterit.

De uicinitate, et coniunctione aedium ecclesiasticarum cum situ ecclesiae.

AT illud tamen ab ecclesiastica aedificationis ratione alienum non est, ut ab aliquo latere domicilia ministrorum ecclesiae, praesertim uero episcopalia, canonicalia, et parochialia sint, non illa quidem habitatio aedificatio, parietibus ecclesiae inhaerentia, sed muris, per illud aedificatio spatium ductis, coniuncta, sacrarumq. aedium situi uicina, ut concilij Carthaginensis canone cautum est.

Ministrorum autem, qui custodes, sacristane dicuntur, habitatio, ut res ecclesiastica, eorum fidei commissae, ab omni sacrilegij, furti, incendijue periculo, tutiores sint, ecclesiae, aut sacristiae adiuncta, locone eiusdem sacristiae superiori, ut in nonnullis ecclesijs est, extrui potest.

Qua in extructione haec uidentur sunt. Primo ut huius habitatio structura ne ecclesiae prospectus impediatur, aut offendatur; neue ecclesiae fenestris, luminibusue obstructur, aut impedimentum afferatur. Deinde ut ne eiusdem habitatio prospectus ullus, aut fenestra fiat, unde in ecclesiam introspectetur. Praeterea ianua ne sit, qua iter, aditusue per ecclesiam pateat, ad quotidianum, priuatumq. rerum domesticarum importandarum, exportandarumue usum; sed quod tantum ad diuina officia, et munera sua obeunda ab illis, in ecclesiam conueniatur.

De area Ecclesiae.

PONDA praeterea cura est, ut ne loco humido, uliginosone area ecclesiae deligatur; nec uero prope colles, aut decliua loca; quo aut torrens, aut alia aqua uis forte defluens, detrimentum aedificio afferre possit. Si quando tamen in cliuo aedificari necesse est; ibi minimum opera planities fiat, quae respondeat magnitudini futurae ecclesiae; à cuius tergo, laterèue, spacium itidem planum cubitorum duodecim, et amplius, pro aedificij ratione intersit ad excisam, praeruptamue rupem; haecq. etiam firmo pariete muniatur, effossis praeterea hinc inde canalibus, per quos aqua, interdum confluens, aliò deriuetur.

De amplitudine situs Ecclesiae.

SITUS praeterea ecclesiae amplitudo ita patens esse debet, ut non solum multitudinem populi, locum incolitis, ubi ecclesiae, uel parochialis, uel collegiatae, uel cathedralis, aedificatio futura est; sed frequentiam etiam hominum, interdum ad solemnitates confluentium, capere queat. Qua in re ratio illa negligenda non est,

ut unicuique homini tantum spacij esse possit, quanta est ab omni parte mensura unius cubiti, et unciarum octo, idq. praeter spacium, quod columnae, pilae, ac parietes capiunt.

DE ECCLESIAE FORMA. Cap. II.

ATque haec quidem breuiter de ecclesiae situ, sequitur illius exaedificandae forma: quae cum multiplex esse possit; ad eam sanè deligendam, pro situs ratione, proq. aedificationis amplitudine, architecti periti consilium Episcopus adhibere debet.

At uero illa huius aedificij ratio, iam inde ab apostolicis ferè usque temporibus ducta potior est, quae crucis formam exhibet, ut plane ex sacris basilicis Romanis maioribus, ad eum modum extructis, perspicitur. Illa porro aedificij rotundi species, olim idolorum templis in usu fuit; sed minus usitata in populo christiano.

Ecclesia igitur omnis, ac illa praesertim, quae insignem structurae speciem requirit, ita exaedificanda potius erit, ut crucis instar sit: quae cum multiplex, tum oblonga esse potest; haec in frequentiori usu, reliquae minus usitatae sunt.

Ea igitur, quae crucis oblongae similitudinem praesertim, aedificatio, ubi potest, in omni ecclesia, uel cathedrali, uel collegiata, uel parochiali, quae extruenda est, seruetur. Vbi uero situs de consilio architecti, aliam potius, quam longam aedificij formam postulat, ad illius praescriptum modum, Episcopi iudicio comprobatum, eiusmodi structura ecclesiae fieri poterit.

De modo ecclesiae edificandae instar crucis.

HAECQ. ipsa Ecclesia, siue unam tantum, siue tres, siue quinque, ut dicunt, naues habitura est, crucis instar, cum alia multiplici ratione, et modo, tum hoc uno constare potest, extructis scilicet extra cappella maioris ingressum duabus ab utroque latere cappellis; quae ad brachiorum similitudinem productae, à toto ecclesiae aedificio, pro amplitudine extent; ac foris aliquantulum, pro architecturae ratione, promineant.

DE PARIETIBVS EXTERIORIBVS et frontispicio. Cap. III.

RELIQUA autem, quae ad structurae genus, ad parietes bene materiatis, eorumq. firmitudinem, incrustationem, tectoriumue opus, aliaq. id generis attinent, pro ecclesiae exaedificandae modo, proq. regionis locine conditione, iudicio Episcopi, ac de architecti consilio diligentius statuentur. Illa tamen ratio in parietibus extrinsecus habeatur, ut qui à latere, et a tergo sunt, in ijs nulla imago exprimat: qui à fronte, eo decentiorem, augustioremq. aspectum praeseruet, quo sacris imaginibus, picturisue, sacrae historiam exprimentibus, ornatiores erunt. In frontispicij igitur pio ornatu, pro structurae ecclesiasticae ratione, proq. aedificij magnitudine, architectus uideat, ut cum nihil

pro-

prophani appareat; tum rursus splendide pro facultatibus exprimat, quod loci sanctitati conueniat. Illud uero præter cætera adhibeatur, ut in uniuscuiusque ecclesiæ, præsertim parochialis, frontispicio, a superiori scilicet parte ostij maioris, extrinsecus pingatur, aut sculpatur decore, religiosæ imagi beatissimæ Mariæ Virginis, Iesum filium in complexu habentis: a cuius latere dextero exprimat effigies sancti, sanctæque, cuius nomine illa ecclesia nuncupatur; a sinistro alia item sancti, uel sanctæ, cui præ ceteris parochiæ illius populus uenerationem tribuit: aut saltem, si totum id triplicis imaginis opus fieri non potest, sancti, sanctæque solius tantum figura fiat, cuius nomine ipsa ecclesia appellatur. Quod si uel annunciationis, uel assumptionis, uel natiuitatis Sanctæ Mariæ titulum, diemue festum ea ecclesia habet; beatissimæ uirginis effigies exprimat, quæ mysterij rationi conueniat. Ut uero à pluuia, et temporis iniuria perpetuo defendatur: id structura opere, solerter prospicere architecti erit.

Cætera porro, quæ aut sculptura, aut pictura opere, alijsq. granibus, ac modestis ornamentis, frontispicij ecclesiæ maiestatem augustam, religiosamq. reddunt, Episcopus, architecto etiam, si opus est, adhibito, uiderit, prout ecclesiastica ædificationis, quæ structuræ ratio poscet.

DE ATRIO PORTICV, ET uestibulo. Cap. III.

Atria præterea in fronte sacræ ædis, pro area ratio ne, proq. ædificij ecclesiastici structura fiet, de architecti consilio, intus ab omni parte porticibus circum, alioq. decenti architectura opere ornatum. Si uero præ situs angustia, aut præ tenui censu, id ædificari non potest; porticus saltem à fronte itidem extruenda curetur. Quæ porticus columnis marmoreis aut pilis lapideis, latericijque erecta, longitudine omnino ecclesiæ latitudinem adæquet. Lata autem, atque alta ita esse debet, ut longitudinis suæ rationi recte conuenienterq. respondeat.

Hac forma in unaquaque ecclesiæ parochiali porticij extare conueniens erit. Si per inopiam ne id quidem præstari potest; hoc saltem prorsus curetur, ut ante ianuam maiorem uestibulum eiusmodi extruatur, quod duabus tantum columnis, uel pilis, aliquantulum ab ea distantibus, extructum forma quadrata sit: tantumq. spacij habeat, ut paulo latius, quam ecclesiæ ianua, pateat.

DE TECTO Cap. V.

Et quoniam tecti magna est habenda ratio, propterea quod omne ædificium tueatur; si quidē eo sublatum, aut male confectum, putrescit materies, labascunt parietes, omnisq. sensim dissoluitur structura; certè in ecclesiæ tegenda, quæ sacris imaginibus, omniq. pio ornatu, et religioso apparatu, ad perpetuitatem extruitur, diligens, ac singularis industria requiritur archi-

tecti. Qui quamcumque tecti, uel displuuiati, uel testudinati, uel laqueati formam, pro ædificij ratione delegerit; uideat in primis, ut et materia lignea fabrilis, nempe, tigna, canterij, templa, afferes, et alia id generis, ex quibus illud constat, et contignatio omnibus one firma sit.

Tegendi autem tecti ratio, cum et pro regionum usu et pro ædificiorum modo diuersa sit, ipse uiderit, quæ ecclesiæ extructioni sit accommodatior. In ecclesiasticis autem, quæ insigni structura exædificantur, et amplo censu sunt, tectis operiendis tegulas, si minus areas, ut olim, at saltem plumbeas, adhiberi conueniet.

Laqueata tecta in ecclesiis construi, cum basilicarum quarundam Romanarum usus docet; tum mysterij significatio suadet: fornicata tamen fieri non alienum erit pro locorum consuetudine, quo tutior ab incendio ædificia sint, qualia sanè fornicato opere tecta, in basilicis urbis, et prouinciæ Mediolanensis insignibus, atque antiquis cernuntur.

Cautio uero in eo adhibenda erit, ut tecti proiectione eiusmodi fiat, qua stillicidia ab imis parietibus arceantur procul sint; idq. aptè, ac decenter, prout certo structura opere potest, fieri architecti cura erit.

Ne item suggrundis ob stillationem diuturnam detrimentum parietes aliquando capiant; eorum fundamenta; ubi primum e terra extare incipiunt, pauimentis lithostratis, bene consolidatis, suggrunda latius aliquando productis, sternantur: tum uero terra congesta inde procul perpetuo amota sit.

Ne præterea ydem possint per pluuiam stillicidijs penetrari: si fortasse aliquando tegulae, imbricesue corrupti fuerint; in illorum summitate, quæ tecti trabibus subiacebit, structura loricaue testacea cum coronis prominentibus adhibeatur, quæ tecti etiam proiectionem adiuuabit.

DE PAVIMENTO Cap. VI.

Atque hæcenus quidem de tecto: nunc sequitur pauimentum, quod in ecclesiis non spicatum, non e laterculis coctilibus, non alio latericio opere, nisi uiriato sit, sed in insigni saltem ecclesiæ, cappellisq. maioribus, et alijs præclaræ structurae, marmore, alioque solido lapide, stratum sit, opere item tessellato, aut scutulato, polite confecto, aut musiuo item. In alijs uero ecclesijs, et cappellis, ubi hoc non potest, silicibus expolitis, uel opere testaceo confectum.

In pauimento, quale quale illud sit, neque pictura, neque sculptura crux exprimat; nec uero præterea alia sacra imago, historiane, ac ne alia item, quæ sacri mysterij typum gerat.

DE OSTIIS. Cap. VII.

De ostijs, et antepagmentis sacrarum ædium, multa à sapientibus architectis præscripta sunt, quæ pro ecclesiæ ædificandæ ratione, proq. structurae modo seruari accuratius debent. Illud uero caueatur, ut à superiori parte, ne illa arcuata sint, cum à portis urbium

urbium dimissilia esse debeant, sed quadrangula, qualia in basilicis antiquioribus conspiciuntur. Nec uero humili structura depressiora sint, sed duplo altiora, ut architectura ratio fert, quam latitudo patet.

Superiori parti coronæ decenti opere adiungi potest, quæ rotundum, instar hemicycli, et scaphæ emineat; ubi sacre imagines, ut supra præscriptum est, sculpatur, aut pingantur, ut in antiquis, usq. insignioribus basilicis Mediolanensibus, perspicitur.

A fronte ecclesiæ ostia extruantur; imparia uero sint, ac plane totidem, quot naues, e quibus ecclesia constat. Media autem nauis, si e pluribus nauibus ecclesia constat, tria ostia, ubi præ amplitudine potest, a fronte habeat; si uero ex una tantum, hæc omnino ostia tria à fronte habeat; nam pluribus ostijs, cum ob alia multa, tum ob uirorum, mulierumq. distinctionem, ad ecclesias ingressum patifieri debere, indicant basilicæ Romanæ.

Ostium medium à ceteris, et laxamento, et ornatu præcipue distingui debet, præsertim in basilica cathedrali; ubi illud sculptura leonum exornari decet exemplo templi Salomonis, qui in basibus illos sculpi iussit, ut præsulum indicaret uigilantiam; idipsumq. in complurium huius Mediolanensis prouinciæ basilicarum cathedralium ianuis, ita extructis, præclare cernitur. Ostiorum ecclesiæ ualua eiusmodi esse debent, quæ non tam ornatum, quam firmitudinem ostentent. Porro è cypresso, aut cedro fieri conueniens esset; si minus, e nucis, ubi potest, fiant, opere sabrili ornata, quod non pictura tenuitatem imitetur, sed sculptura pie expressum, aliquantisper emineat: laminae autem aeneas, quæ insignioris ecclesiæ sunt, uestiri; opereq. sacrarum imaginum celato, ornari conuenientius erit, cum basilicarum Romanarum ualuas non modo aeneas, sed argenteas, argenteue illitas, aliquando extitisse, memoria proditum sit.

Hæc ostiales ualuae, et pessulis, et feris, et clauibus grauiusculis à parte anteriori firmiter munitæ sint: ab exteriori autem parte nullo modo.

Ubi uero id aliquando fieri necesse sit, in unius tantum ianua, quæ a latere maioris ianuae est, ualuis ostiolum paruulum extrui liceat, ysdem instrumentis extrinsecus munitum, firmiterq. compactum.

A tergo autem, nec uero præterea à lateribus ullum ecclesiæ ostium extruatur; nisi quo ingressum fieri necesse est, uel ad sacristiam, uel ad campanile, uel ad cœniterium, uel ad ministrorum ecclesiæ domicilia.

Neque item prope altare ullum, uel e regione eius laterali, alioque eiusmodi loco, qui illud recta spectet; indeq. sacris altaris ministerijs, aut impedimenti, aut irruentibus, perturbationisue periculum aliquando existere possit.

DE FENESTRIS Cap. VIII.

Hæc de ostijs satis sunt, cum alia multa. Architecti periti iudicio relinquuntur: superest de fenestris, quæ pro ratione architecturae, proq. modo, et ma-

gnitudine ædificij in ecclesijs, et in cappellis struantur. Neque est, cur de earum longitudine, ac latitudine quicquam, aut de forma hoc loco multa tradantur; cum potius ab architectonica arte, huius generis præceptio sumenda sit.

Ea autem in sacrarum ædium fenestris forma, uel plurimum seruata est, ut a parte superiori paululum rotunda, à lateribus aliquantulo intrinsecus latiores appareant, quam extrinsecus, prout etiam mysterij ratio, a patribus demonstrata, suadet.

In media ecclesiæ nauis, ubi per tecti eminentioris altitudinem potest, tum in nauibus etiam inferioribus, laterales fenestrae fiunt, eaq. impares ab utroque latere: atque in uniuscuiusque intercolumnij medio ita ordine extructæ, ut recta sibi respondeant, neque à zophoro, epistylione tecti ualde distent.

Unde uero lumen præcipue ecclesiæ, et cappella maior excipiat; fenestra orbicularis, ampla pro modo ecclesiæ, instar oculi, à fronte supra ostium maius extructetur, atque extrinsecus ornatur pro structurae modo.

In alijs nauibus à frontispicio item fiant forma oblonga, architecti iudicio.

Verum, lumen etiam excipi potest ad cappellam, et ecclesiæ usum, è tholo; ex umbilico scilicet fastigiata fornicis, lanternis undique factis.

In cappella maiori, ac præterea in singulis minoribus, pro earum magnitudine, ac modo ab utroque latere, eaq. item fiant, ut utrinque lux præbeat.

Si uero à lateribus lumen excipi nullo modo potest, neque satis est, quod ab orbiculari, alijsue frontispicij fenestris imbibitur, quodue aliunde excipitur; è pariete, qui à tergo cappellæ est, recipiatur.

Cautio autem adhibeatur, ut nullam altaris cuiusuis partem, ne minimam quidem, fenestrae posterioris parietis occupent: tum maximè, ne altare, quod eidem parieti prope sit, recta spectent: aut nullo sanè modo supra altare sint.

Ceterum si aliunde lumen commode et decenter sumi non potest; tunc fenestra, quæ necessario supra altare extruenda est, ab ima parte paulo accliuus foras prominens, opere testaceo, aut tabula solida marmorea, areaque strata, eiusmodi sit, ut aqua foras omnino defluat; intro uero ne gutta quidem penetret.

Cautio item sit, ut, si montoso, alioque loco, ubi uentorum nis maxima esse soleat, ecclesiam exædificari contigerit, ita fenestra undique, a septentrione præsertim, architectura rationibus, fiant, ut à nulla parte ecclesiæ detrimentum, neque periculum sacris ministerijs; neque incommodum fidelibus orantibus existat.

Fenestrae omnino alte, atque ita, extruantur, ut inde, qui foris stat, introspicere non possit. Ubi autem necessario, fenestra minus alta, quam præscribitur, aliquando extruatur necesse esset, quod facile usum nemet in ueteribus ecclesijs, resarciendis, ea munitur uitreis ualuis, quæ nullo modo aperiri possint, ne intro spectetur.

Fenestrae autem omnes, quales quales sint, clauis ferreis,

reis, ubi potest, munitur, adiuncto etiam opere nitreo, et pellucido, neque ulla ex parte picto, nisi imagine tantum sancti, cuius nomine ecclesia, cappellane nuncupatur, ut lumen illustrius, ad illius cappellae, ecclesiae usum excipiat. Sint item extrinsecus filis aereis instar retis undique septa.

Quae operis nitri sapientiae extructio ornatio esse potest, pro aedificij modo. In ecclesijs autem, quibus ob inopiam nitreo opere confici non possunt, sint opere saltem tela instructa.

At e quocumque genere, operere sint, eiusmodi tamen esse debent, ut aperiri, aut amoveri aliquando possint ad omnis vaporis, in ecclesia cappellane ambitu conclusi, exhalationes.

DE ECCLESIAE SCALA ET gradibus. Cap. IX.

Iam vero est, ut de ecclesia scala, et gradibus aliqua instructio fiat, cum ad illam, aedificij loco exedificatam, ascendi necesse sit,

Si igitur loci situs, ubi ecclesia extruenda est, ita e planitie eminent, ut scala, quae pluribus gradibus constet, opus sit; tunc illa pro ecclesia modo late patens, e marmore, aut e solido saltem lapide struatur, gradibus totidem, quot ad ascendendum usum, commoditatemque necessarij sunt. Quae in re videndum est, ut illi, et numero impares existant, et quinto, tertione quoque gradu planum fiat, quod pro ascensus ratione cubitis circiter tribus congruenter pateat.

Si vero pra ascensus altitudine ordines graduum plures statui oporteat, haec etiam ratio habenda est, ut illi quoque numero impares extent.

Gradus autem singuli altitudine sint unciarum octo, latitudine circiter cubitali, aut paulo ampliori pro structurae genere.

DE CAPPELLA MAIORI. Cap. X.

Nunc vero, quoniam quae exposita sunt, omnia seve ad exteriorem ecclesiae fabricam pertinent, sequitur, ut de interiori dicatur. Ac primo quidem loco de cappella, et altari maiori,

Situs igitur huius cappellae in capite ecclesiae, loco eminentiori, e cuius regione ianua primaria sit, deligi debet: eius pars posterior in orientem versus recta spectet, etiam si a tergo illius, domicilia populi sint.

Nec vero ad solstitialem, sed ad equinoctialem orientem omnino uergat.

Si uero positio eiusmodi esse nullo modo potest, episcopi iudicio facultateque ab eo impetrata, ad aliam partem illius exaedificatio uerti poterit: tuncque id saltem curetur, ut ne ad septentrionem, sed ad meridiem versus, si fieri potest, plane spectet.

Porro ad occidentem versus illa extruenda erit, ubi pro ritu ecclesiae a sacerdote, uersa ad populum facie, Missa sacrum in altari maiori fieri solet.

Cappella haec fornicata sit; musivo praeterea opere, aut alia illustri picturae, structurae specie, pro ecclesiae,

qua aedificatur, ratione, ac dignitate, decore ornata. Eius pavementum extruatur, ecclesiae solo altius pro situ loci, proque ratione item ecclesiae: quae si parochialis est, altius uncijs octo ad minimum, aut cubito uno ad summum; si collegiata, uel cathedralis, aut certe parochialis insignis, haec altitudo ne minor sit cubito, nec uero maior cubito itidem, et uncijs praeterea sexdecim. Vbi uero in cappella maiori locus subest, quae Confessio dicitur, ad illius loci altitudinem, huius pavementi, altius extruendi, ratio apte, et decenter referatur.

Gradus ad cappellam maiorem ascensum, e marmore lapideus solido, aut e lateritio opere, ubi nulla copia lapidis, marmorisue est, confecti sint, ijque numero impares, unus scilicet, tres, aut quinque pluresue pro altitudinis ratione.

Quorum singulorum graduum altitudo ne maior sit uncijs octo; latitudo autem, ne minor sexdecim, nec uero maior cubito.

Si pavementi cappellae altitudo paulo minor sit cubito; ad ascensum tres gradus aedificentur, pari altitudine.

Si uero ea altitudo cubitum aliquanto excedit, gradus quinque; si autem illa ob confessionis locum longe maior est, totidem fiant, at impares numero, quot ad ascendendum usum necessarij sunt: ijque, singuli aequali itidem altitudinem habeant pro ratione unciarum, quibus altum est eiusdem cappellae pavementum; sed numquam tamen maiorem illis octo uncijs.

DE ALTARI MAIORI. Cap. XI.

Altare maius, cappella sua loco ita constitui potest, ut ab ipsius altaris gradu infimo usque ad cancellos, quibus illa septa, sepiciendaue est, spatium intersit cubitorum octo, atque ubi potest, ecclesiaeque amplitudo pro decori ratione postulat, etiam plurimum; ut id spatij commodo, usuique sit clero frequenti, ad Missae solemnis sacrum, diuinorumque officiorum celebritatem aliquando conuenienti.

Idque propterea, ubi opus sit, si a tergo cappellae extrinsecus situs est, ubi illius spatium produci possit, usque adeo producat, ut tantum spatij cappellae detur, quantum supra praemonstratum est; si hoc non potest, atque pra loci exiguitate, angustiaque illius altaris cappella non tantum spatij in ecclesijs parochialibus, collegiatisue habet; tunc ille inter altaris imum gradum, et cancellos situs interiectus, spatium esse debet cubitorum ad minimum quattuor; ut saltem in Missa solemnis sacro pro caeremoniarum, quae obuiuae sunt, ratione, spatij locus congruus detur et sacerdoti celebranti, et diacono, et subdiacono, alijsque clericis in eo ministrantibus.

Cui angustiae, breuique, cappella ut ab anteriori parte illud, saltem cubitorum quattuor spatium, interuallumue detur; ea, si opus sit, iniri potest ratio, ut illius planum gradusque eiusmodi sint, reconcinnetur, qui e cappella ipsa extantes, forisque aliquantulum deco-

re prominentes, octanguli, aut sexanguli formam praebent.

Si autem extra illius fines intercolumnia sunt, sique id ecclesiae amplitudo postulat, illud ipsum spatium parari, capere poterit, eiusdem cappellae pariete, usque ad prima illa intercolumnia producto.

Vbi denique pra angustia situs, locique, finibus exiguum, aut nullum fere spatium esse potest; id saltem omnino praestandum est, ut altare parietis, qui ab illius tergo est, propius admoveatur; et a clathris, si illud quattuor cubitorum spatium habere nequit, distet saltem pro situs ratione, quam maxime potest, ita tamen, ut ab ipso etiam pariete procub sit, cubito uno, et dimidio.

Sit autem altare maius a scabelli solo altitudine cubitorum duorum, et unciarum octo, et ad summum decem; longitudine cubitorum quinque, ac plurimum, pro ecclesiae, cappellae magnitudinis ratione; latitudine uero cubitorum duorum, et unciarum duodecim, ac plurimum item pro longitudinis, et situs modo.

De gradibus altaris maioris.

Praeterea si a lateribus, et a fronte spatij satis datur; gradus tres adhibeantur, unus scilicet, quem per se bradella facit, tum alij duo, ipsa bradella inferiores: qui duo, e marmore, solidone lapide fieri debent; aut, si id non potest, e lateritio opere: lateque pateant uncijs ad minimum sexdecim; uiginti uero, si potest, ac plus item, ubi decore pro spatij ratione fieri possit.

Gradus uero tertius, qui ex ipsa bradella existit, e scabellibus tabulis esse debet. Bradella autem a fronte altaris cubitos duos, et a lateribus etiam producta, uncijs sexdecim late pateat, ita ut a tribus partibus illud complectatur.

Altitudo item singulorum graduum, sit uncijs octo. Vbi uero, pro ecclesiae, altarisque maioris amplitudine, gradus plures esse possunt, ibi quinque extrui poterunt latitudine, et altitudine mox praescripta.

De situ imaginis Crucifixi.

Sub ipso autem cappellae maioris fornicato arcu, in omni ecclesia, praesertim parochiali, crucis, et Christi Domini, in ea affixi imago, ligno alioque genere, pie, decoreque expressa, proponatur, apteque colloceatur. Quo loco, si minus recte pro humili arcus, fornicisue depressione, collocari potest; parietis, qui tunc supra ipsum arcum est, extrinsecus inherens, affigatur sub telecto laqueato: aut certe super ianua clathrati cancelli cappella omnino ponatur.

DE CHORO. Cap. XII.

Chori praeterea locus, a populi statione, ut uetus structura, et disciplina ratio ostendit, seclusus, cancellisque septus, cum ad altare maius esse debeat sine ab anteriori parte, ut antiqui instituti est, illud circumdet, sine a posteriori sit, quia uel ecclesiae situs, uel altaris positio, uel regionis consuetudo sic postulat, usque adeo late, longaque, ubi pro situs spatium potest, pateat, etiam in hemicycli, uel in alterius formae, pro ratio-

ne cappellae, ecclesiae, modum architecti iudicio debet, ut et amplitudine, et ornatu item decenti, ecclesiae dignitati, cleri, multitudini apte respondeat.

DE TABERNACULO SANCTISSIMAE Eucharistiae. Cap. XIII.

Quoniam uero ex decreto provinciali tabernaculum sanctissimae Eucharistiae in altari maiori collocari oportet, de eo instructionem aliquam hoc loco fieri conuenit.

Primo illud in ecclesijs insignioribus, ubi potest, e laminis argenteis, aut aeneis, usdemque inauratis, aut e marmore pretiosiori, fieri decens est.

Quod tabernaculi opus, polite elaboratum, et apte, beneque inter se compactum, pijs item mysteriorum passionis Christi Domini imaginibus exculptum, et inaurato artificio certis locis, periti uiri iudicio, decoratum, religiosi, et uenerandi ornatus formam exhibeat. Intrinsecus autem tabulis populis circumamictum esse debet, uel alijs eiusmodi, ut ab humiditate, quae ex metallo marmorisue genere existit, sanctissima Eucharistia illo amictu omnino defendatur.

Vbi tabernaculum eiusmodi non fiat; tunc e tabulis non nucis, uel alijs, quae humiditatem gignunt, sed populis, aut similibus polite elaboratis, et religiosarum, ut supra, imaginum sculptura ornatis, usdemque inauratis, extruatur.

Amplum pro dignitate, et magnitudine, ratione ecclesiae, in cuius altari maiori collocandum est.

Forma, uel octangula, uel sexangula, uel quadrata, uel rotunda, prout decentius, et religiosius accommodata uidebitur ad ecclesiae formam.

In summo tabernaculo sit imago Christi, gloriose resurgentis, uel sacra uulnera exhibentis: uel si in altari exigua alicuius ecclesiae per tabernaculi occupationem congruus locus cruci, quae alias super eo collocaretur, esse non potest, ea pro alia sacra imagine in tabernaculi summitate uel perpetuo affigatur: uel processionum causa aliquando amouenda, decore constituantur, affixa Christi crucifixi sacra effigie.

Bene praeterea idem tabernaculum, super altari basis ornata firmitudine suffultum, aut firmis altaris gradibus, decore confectis, aut angelorum statuis, alijsue suffulcimentis, religiosum ornatum exhibentibus, sustentatum, firmiter fixum habeat; tum bene etiam claemunitum sit.

A summo fronte altaris procul collocatum extet, non minus cubito uno, et uncijs sexdecim, ita ut corporale late expandi, et pixis, cum aliquando usu uenit, commode in altari poni possit; neque rursus a fronte sic distet, ut ad sacram Eucharistiam depromendam, sacerdoti gradu etiam ligneo opus sit; nisi situs, et illius structurae ratio aliud necessario postulet. In insignioribus porro ecclesijs, ubi praesertim a tergo altaris chorus est, proque illarum structurae ratione, eius altaris latitudo ampla admodum est, remotius esse potest: quoniam ab illa chori parte posteriori commode, et decenter ipsa sacra Eucharistia e tabernaculo sumi potest; tuncque.

tuncq. ab eadem chori parte ostiolum alterum præscripta forma fiat.

Atque sub tabernaculo armariolum nullum sit; ac ne asseruandis quidem libris, suppellectileue ecclesiæ locus sit.

Vbi in altari ita, ut supra, collocari, suffulcirine præ illius angustia tabernaculum totum non potest: a tergo suppositis basibus, aut alijs suffulcimentis, bene firmis, illud, aut totum, aut pars nitatur, ea tamen forma, et ratione, ut neque spatium inter altare, et parietem interiectum, quando exiguum est, impediatur, quominus altare circumiri possit.

Panno serico rubri coloris, si ambrosiani ritus ecclesiæ sit; aut albi, si Romani, intus ab omni parte uestitum, atque ornatum sit.

Ostiolum habeat ab anteriori parte ita patens, ut paruum alterum tabernaculum, quod intus in eo includitur, facile commodeq. introducat, et expromatur: ita præterea ad aperiendum accommodatum, ut totum in frontispicio à latere plane hærens, sacerdotis, inde sacram Eucharistiam deponentis, brachium, manumue non impediatur. Sit uero ornatum, sacra Christi Domini Crucifixi, aut resurgentis, aut uulneratum peccus exhibentis, imagine, aut alia pia effigie.

DE CAPPELLIS, ET ALTARIBVS minoribus. Cap. XIII.

Hæc breuiter de altari, et cappella maiori, deq. adiunctis dicta sint, restat separatim alia instructio de cappellis, et altaribus minoribus, præter ea, quæ suo loco demonstrata, maioribus, et minoribus cappellis, altaribusue commuiter conueniunt.

Primum igitur cum altaria plura exædificari oportet, et ecclesiæ, instar crucis extructa, abscede constas, duo quasi brachia habet; tunc a capite unius, et alterius brachij locus apte conueniens erit, ubi altaria duo ædificentur; unum à dextro, alterum à sinistro; si modo spatium sit pro modo latitudinis, infra præfinita. Is locus, si cappella cum altari ibi extruenda est, late patere debet cubitos ad minimum nouem, et uncias octo. Si uero ad hemicycli formam parietis concauitas faciendâ est, cui altari inhæreat, eius loci latitudinem esse oportet cubitorum saltem sex, et unciarum sexdecim.

Quæcumque etiam ecclesiæ, siue tribus nauibus, siue una tantum constat, extra suæ cappellæ maioris situm, ab utriusque lateris capite locum habet, sicut supra mox præfinitum, ita patentem, ubi in uno, et altero item latere, pro modo, formaq. præscripta, cappella, et altare decore, apteq. exædificari possit, aut ad hemicycli saltem speciem parietis concauitas fieri queat, cui altari innixum hæreat; cum in eiusmodi ecclesiæ præter illas duas, quæ à brachijs sunt, aliq. etiam cappellæ cum altaribus extruendæ sunt, in utriusque illius lateris capite exædificari poterunt; nisi illis, quæ in capitibus brachiorum sunt, uicina nimium sint, contra, ac infra præscriptum est.

Quarum cappellarum unaquaque, siue in dextero, si-

ue in sinistro latere, ita extruatur, ut, ubi plures naues sunt, in medio nauis sit, in cuius capite est. Vbi uero ex una solum nauis ecclesiæ constat, in medio parietis spatio struatur, quod inter cappellam maiorem, et angulum ecclesiæ interiectum est, ita tamen, ut hæc à maiori cappella saltem distet cubitis duobus: si modo ædificij ratio pro oneris; quod sustinet, grauitate, structuraq. forma spatium maius non postulet.

Si uero ad hemicycli formam in parietis concauitate altare collocandum est: id etiam in medio illo, uel nauis, uel spatij, ut supra, interiecti fieri debet, sic tamen, ut altari maiori non ualde prope extruatur; quominus sacerdos in uno celebrans, ab alio, qui sacrum in altero facit, impediri perturbariue queat.

Id igitur omne, quod de cappellis, altaribusq. in una, et altero item latere, à capite ecclesiæ extruendis, mox præscriptum est; in ecclesiis locum habere potest, ubi cappella maior extructa, et altare ibi situm, ita existit, ut intus sit spatium cubitorum saltem quattuor.

Quibus uero in ecclesijs præ sitis angustia altare maius cappellam non habet; aut si habet, usque adeo illa exigua est; ut altare in ea extructum, foras in ecclesiam uersus promineat; indeque altaria, quæ à lateribus sunt, facile prospiciantur: tunc ab ijs partibus, lateribusue, quæ ab illarum capite sunt, etiam si spacium pro ædificationis ratione supra præscriptum, apte ampleq. interiectum esset, altaria tamen fieri non debent; tum quia minus decenter extarent; tum quia, dum in uno altari sacerdos sacrum faceret, ob propinquitatem, alterum sacerdotem, in alio celebrantem; impediret, aut inturbaret.

Vbi item altaribus compluribus opus est; illorum ædificationi locus tertius propterea aptus erit, nempe ecclesiæ latus utrumque, unum scilicet, quod ad meridiem, alterum quod ad septentriones uergit.

Quo in utroque latere, cappellæ cum altaribus extrui poterunt, quæ ab ecclesiæ corpore extent, forisq. prominent, sed in illis extruendis ea, infra præscripta, rationes seruari debebunt.

Vt cappellæ, æque inter se distantes, exædificentur; tamq. lato spatio inter unam, et alteram interiecto, ut ab uniuscuiusque cappellæ utroque latere fenestræ extrui possint, unde lumen apte, aperteq. excipiantur.

Si uero ita inter se distantes extrui non possunt, coniunctæ tamen ita fiant, ut, semicirculi, aut semioctanguli forma prominenti spatium in extrema parte inter se præbeant, unde lux à lateribus recipiatur.

Vt in ecclesiæ, quæ nauibus pluribus constat, et conspectu intercolumnij omnino recte sint; ne ipsis columnis, pilisue earum prospectus impediatur.

In ecclesiæ autem, quæ unam tantum nauim habeat, medium plane respiciant, quod inter unum, et alterum arcum, tignumue est, quo tectum opere fornicato, aut laqueato suffulcitur, sustineturue; aut si cappellæ latitudo superet latitudinem eiusmodi spatij, neque illud fieri queat; summitate arcus cappellæ, ad perpendicularium tignum sustineatur.

Cappellæ minores omnes, una eademq. latitudine, longitudine,

rudine, et altitudine constent; ac demum omni ex parte, quoad eius fieri potest, sibi inuicem conueniant. Quæ uero tamen sunt in capite brachiorum ecclesiæ, crucis formam exhibentis, ea pro ratione situs, ut ceteris aliquanto ampliores, sic forma illustriori, etiam esse poterunt; modò inter se illæ, una alteri, omni alia ex parte respondeant.

Ne subter suggestum, unde uel organo sonatur, uel euangelium, epistolæ pronuntiat, aut concio habetur, undene canitur, ullo modo cappellæ minores, altariaue exædificentur.

Ne inter pilam structilem, columnamue, aut arcum, tignumue, quo tectum suffulcitur, in ingressu ecclesiæ primo loco situm, et parietem, qui ab anteriore ecclesiæ parte est, cappella ulla extruatur, nisi illa tantum, quæ in ecclesijs, ubi animarum cura geritur, baptisterij collocandi causa nomine sine altari exædificanda est.

Altaria, cappellæ uero à pariete, qui in frontispicio ecclesiæ et regione altaris maioris est, nullo modo exædificentur, neque item alio in loco, in quo sacerdos celebrans terga uertat cappellæ maiori.

Cappellæ minoris latitudo patens esse poterit cubitis nouem, aut undecim, et amplius, prout est ecclesiæ situs amplitudo: nec uero minor cubitis septem.

Longitudo autem ab ingressu, usque ad parietem, cui altare adhæret, ducta minor cubitis septem esse, non debere uidetur; ut et ministranti clerico spatij satis sit, et ne quicquam de ecclesiæ parte, aut nauis, cancellis occupetur, neque maior item, ut ne populus, qui in Missa sacro præfens adest, cappellarum lateribus impediatur, quominus ab omni serè ecclesiæ parte sacerdotem celebrantem conspiciat. Si uero tantum spatij cappellis minoribus dari non potest; serri poterit etiam longitudo minor, quinque uidelicet cubitorum, et unciam octo. Quæ ratio cum locum plane non habeat in illis cappellis, quæ in capite ecclesiæ à latere cappellæ maioris sunt; ideo illæ longitudine aliquanto maiores permitti poterunt, quàm aliæ.

Si præ sitis angustia quibusdam in ecclesijs cappellæ, quæ præfinito modo formaq. foris omnino emineant, extrui non queunt; extrui poterunt saltem, ut maxime, pro eiusdem situs ratione, foris extare prominerue possunt. Sin autem loci situs is est, ut ædificari non queant, quæ foris, ut præscriptum est, emineant, atque extent; ab ecclesiæ uno, et altero item latere necessaria tantum altaria fieri poterunt, extructis, parietis concauitate, hemicyclis, scaphisue, pro situs lociq. ratione, foras de core prominentibus.

Si uero ne ad hemicycli quidem formam extrui ullo modo possunt; tunc altaria, parieti hærentia, ob causam necessariam tantum fieri poterunt, aut erectis columnis duabus, aut alijs fulcimentis decentibus, intus ab ecclesiæ pariete paululum extantibus, uno à dextero, altero à sinistro latere. Quæ ambæ columnæ inter se a superiori parte opere fornicato, uel eiusmodi, coniunctæ sint, aut hemicyclis pictura saltem ad ornatum speciem decore expressis.

Quæcumque demique altaria, ob causas supra expositas, ijs in locis extruuntur, extructæ sunt; ubi præfinita angustia, cappellæ magnitudine præfinita, ædificari non possunt, ita ut cancellos, clathraue à recto pariete extare, forisq. prominere necesse sit; ea singula in arctum sic redigi poterunt, ut cubitum unum, et uncias sexdecim non excedant; nec uero super ijs gradus ullus adhibeatur, ut, et illa, et cancelli, quàm minime possunt, foris promineant.

Eorundem tamen altarium, cancelli à scabello, seu bradella, cubiti unius, et unciarum saltem octo spatio interiecto figantur, ut id spatij clerico, in Missa sacro ministranti, omnino delur.

Denique si ecclesiæ amplitudo, late patens, id fert, angustior fieri poterit, extructis ab utroque latere cappellis longitudine, et altitudine, ac forma, supra præscripta; cum præ amplitudine ualde patenti, locus earum instructioni, supra præfinita, intus eiusmodi esse possit, ut ecclesiæ altitudinis spatium, inter illas interiectum, congruenter etiam pateat.

Cappellarum minorum pauimentum altius, quàm ecclesiæ solum, octo uncias strui debet; amplius uero aliquando, ut infra, permitti poterit.

Vniuscuiusque cappellæ minoris limen, ubi per facultates fieri potest, e marmore lapideue solido esse debet; ac sexdecim, et ad summum uiginti uncias late pateat; tum eiusmodi sit, ut et ingressus gradum faciat, et ipsum cappellæ solum æquet; isq. unus tantum gradus ad cappellæ ascensum extruatur.

At præter illum liminis gradum, duos alios inferiores pro loci, situsue ratione, et cappellæ amplitudine, ubi maior pluribus gradibus extructa sit, fieri permittuntur: ij. si minus e marmore, at saltem e solido lapide, aut demum e lateribus fiant. Eorum latitudo eadem sit, quæ supra demonstrata est de liminis gradu: de altitudine idem seruetur, quod dictum est de gradibus cappellæ maioris.

Vnaquaque cappella, sicut de maiori dictum est, fornicato opere extruatur.

Altaria in fronte media uniuscuiusque cappellæ construuntur, non a lateribus.

Ea singula minora a scabelli, quam bradellam uocant, solo, superficiene in altitudinem erecta sint cubitis duobus, et uncij; octo.

Longe pateant cubitis quattuor et dimidio: nec uero minus quattuor saltem cubitis.

Lata sint cubitis duobus.

Scabellum, seu bradella altaribus, tabulis, asseribusue ligneis conficitur; latitudineq. sit cubitorum duorum: altitudine unciam octo.

Longius præterea, quàm altare, ita pateat, ut unumquodque eius latus excedat uncias sexdecim, neque uero plus cubito; rursusq. ab utroque latere illud cingat; si modo præ angustia cappellæ hæc latitudo lateralis non impediatur clericum ministrantem: tunc enim non excedat, sed tantum adæquet altare.

COMMUNIA CAPPELLARVM,
altariumue maiorum, et minorum.
Cap. XIII.

DE minoribus cappellis, et altaribus, breui hac in-
structione explicata, sequuntur communia capel-
larum, altariumue maiorum, et minorum, quæ in ex-
structione seruanda sunt.

Altaria non ex opere ligneo, sed ex lapidibus, lateri-
busue extrui debebunt; atque ita undique obstrui, ut
fenestella foramenue, nulla ex parte in ipsis relinqua-
tur, ubi quicquam aseruari, recondiue possit. Nec ue-
ro ideo prohibentur altaria, quæ quattuor pluribusue
lapideis columellis, aut pilastratis angularibus sus-
fulciantur, qualia in prouincia Mediolanensis usu
cernuntur; quin etiam altaria, quamuis muro obstru-
cta, eiusmodi pilastratis ab angulis suffulciri cogruu-
est; ne pars illa, chrismate inuncta, si latericia sit, fa-
cile decrustata collabatur. Neque præterea sub ijs
quicquam omnino reponatur.

Altaria singula, quæ non tota cum sacerdote item cele-
brante opere fornicato, sed tecto laqueato, teguntur,
aut fornice ita alte extructa, ut ea fornix commode
sepiusq. purgari non queat, integumento etiam, quod
capotielo dicunt, operiantur. Idq. uel ex marmore,
solidone lapide, aut etiam lateritio opere, erectis co-
lumnis quattuor, si altare maius est, si mi-
nus lateraleue, duabus aut alijs decentibus fulcimen-
tis, intus ab ecclesiæ pariete paululum distantibus,
uno à dextero, altero à sinistro latere, quæ operimen-
tum sustineant, opere fornicato, aliaue ratione con-
fectum, uel ex tabulis sectilibus, aut e tela cerulea
decenter depicta fieri poterit. Quod e ligno, aut tela
integumentum, cathenis ferreis è tecto, uel e pariete
pendentibus, aut alia firma structura sustineatur.
Hoc autem operimentum cuiusmodi sit; undique ita
latè patere debet, ut altare ipsum, et sacerdos, ibi
Missæ sacrum faciens, omnino contegatur; quo dili-
gentius, et ille, et altare à puluere, omniq. labenti for-
de defendatur.

Sit uero hoc integumentum, usque adeo altari proxi-
mum, ut ab eo aliquantisper pro decori ratione ela-
tum, commode tamen, et facile purgari queat.

De fenestella urceolorum.

Fenestella in pariete, qui à tergo altaris est, a la-
tere, ubi epistola legitur, ornate politèq. fiat; eaq.
ex marmore solidone lapide, ubi potest.

A solo alie extruatur cubitis duobus.

Eius uero latitudo sit uncijs sexdecim, altitudo uigin-
ti quattuor, sitq. distincta marmoreo, lapideoue ope-
re transuerso.

Pars inferior usui sit ad proiciendam aquam ablutio-
nis manuum sacerdotis, sacrum facientis. Ideoq. in
medio foramen exiguum habeat, unde illa defluat in
cisternulam suffosam. Superior uero pars usui erit ad
peluim cum urceolis, dum Missæ sacrum sit, repo-
nendam.

Quoniam uero altare maius, aliquando longe distat à
pariete posteriori, cui sæpe adhaeret chorus; idq. pro-
pterea si loco constituto, fenestella ea collocari ne-
queat; tunc in pariete a latere epistola, uel eius lo-
co prope altare construi; uel etiam remotius uas ali-
quod e solido lapide, decore ornatum poni poterit, in
quod ea aqua infundatur; ita tamen, ut neque impe-
dimentum, neque deformitatem afferat.

De clauo ferreo appendendi birreti.

Claues ferreus, quo birretum sacerdotis celebra-
tis appendatur, aliquo ornamento, præsertim ex
aurichalco, affigatur ab eodem latere epistolæ, prope
eam fenestellam, aut etiam alio congruo eiusmodi
loco, non altius à pavimento cubitis duobus.

De tintinnabulo.

Tintinnabulum paruum unicuique altari a parte,
unde euangelium legitur, parieti laterali affixum
hæreat, appenso funiculo tam longo, quo clericus mi-
nister, cum Corpus Domini eleuatur, uti possit, ad il-
lud certis distinctis ictibus pulsandum. Vbi uero al-
tare sine cappella est, ita ab altari distet, et è pariete,
quantum potest, emineat, ut funiculo ducto altare nõ
impediatur, neque sacerdos inturbetur.

Quod uero attinet ad maius altare; commodius mini-
ster clericus, tintinnabulo gestatorio, e sacristia alla-
to, quam appenso utetur. nihilq. propterea est, cur eo
loco illud appendatur: præsertim in amplioribus ec-
clesijs.

De clathraris cappellarum, et
altarium cancellis.

Ab anteriori uniuscuiusque cappella, etiã maioris,
parte, unde ingressus sit, clathra ferrea, cubitis
tribus alta, in summo gradu cappellæ figantur: nec ue-
ro tamen aliquando altiora prohibentur, ubi præser-
tim hocæpto tutiora, et munitiora esse oportet. Eaq.
omnia, ubi per facultates potest, paruulis pilis, aut
uasculis, ad aliquam speciem decore confectis, in parte
tum ima, tum media, tum summa exornari debebunt.
Si uero cappella, ut aliquanto maior sit, octanguli,
sexanguliue formam exhibet; clathra itidem in eius
summo gradu figantur, quæ ei formæ respondeant.

Ab ima uero parte, per altitudinem circiter cubiti,
opere aliquo artificioso ferreo, illa inter se dæse instrum-
ta sint, ut canibus ingressus nullus sit.

In clathrorum medio ianua, clathrali etiam opere
decenter constituatur, quæ ualuis utrinque et pefulo,
ac sera claudatur.

Vbi uero uis, et copia ferri, quoad cappellarum in-
struendarum usum clathra conflentur, haberi minus
potest, si ibi lapides solidi marmorane apparari que-
ant, e marmore, alioque solido lapide, columellæ ope-
re, quod uocant balustrio, addita coronice, fieri pote-
runt, aliquanto clathris ferreis humiliores, quibus cap-
pellarum pars anterior septa ornetur, atque instruat. Quibus autem in ecclesijs, cappellis, altaribusue præ-
tenui-

tenuitate facultatum, nec clathra ferrea, neque mar-
moreas lapideasue eiusmodi columellas, ad sapiendi,
ornandiq. usum comparari posse Episcopus iudica-
ret; in ijs id opere ligneo polito, ac tornatili præstari,
eiusdem concessu poterit. Cancelli autem lignei de pres-
siores itidem, ac humiliores, quam clathra ferrea ali-
quanto esse debebunt, in quorum summa parte ad or-
natum coronix apponatur.

Vbi cappellæ altarium minorum ample sunt, quæ ali-
quam populi multitudinem, dum Missæ sacrum fit, ca-
pian, quamuis clathra in ingressu habeant, in earum
tamen parte interiori, quæ prope altare est, cancelli ite
lignei, saltem figi debebunt; quibus illud ita sapi-
atur, ut et presentis populi frequentia, paululum à sa-
cerdote, sacrum faciente, seclusa, distare compellatur;
et locus sit clerico ministranti.

De coronice lignea altaris.

Vnicuique scabello etiam maioris altaris, coronix
lignea tribus digitis, nec uero amplius, alta adiun-
gatur; quæ à tribus item partibus illud cingatur, ita ut
à parte anteriori pallij, et a lateribus, mantilium, to-
balearumue extremitas, eiusdem coronicis opere, usque
occulteretur; etiam ubi altaris scabellum à fronte tan-
tum extat.

De instrumento telari altaris.

Ad altare etiam instrumentum adhibeatur, quod
telare dicunt, in quo pallium expasum, paruulisq.
uncijs affixum, ipsi altari accommodetur; idq. e quer-
neis nucisue asseribus sit, tum perpolite confectum,
tum etiam uncijs quattuor latum, atque eiusmodi, quo
altaris mensa ab anteriori parte, rursusq. ab utroque
latere circundetur.

Cuius telaris capita summitatesue parieti affigantur,
immedanturue, cui altari inhaerent.

Fulcimenta item, quibus telare ipsum sustentatur,
ex ijs nucis, seu quernis asseribus duo sint, unum à
dextero, alterum à sinistro altaris cornu anteriori, et
alterutrum uncijs quattuor latitudine esse debet.

Vbi uero altare à pariete remotius est, telare totum
altare undique cingat; ad sintq. duo alia fulcimenta
in cornibus posterioribus altaris, quibus ab ea parte
sustineatur.

A parte etiam superiori, quæ altaris mensam æquat,
idem telare in ipsa superficie aliquot exiguas fossu-
las, tenuiter concavas habeat; ijsq. singulis fossulis
tenues clauiculi, quibus pallij cordula, minutie
annuli annectantur, et ita inserantur, atque infigan-
tur, ut ipsius altaris solum non superent. E quibus
fossulis una omnino fieri debet, quæ in telari ad mediũ
altare sit: reliquæ autem hinc inde binæ, ternæue, uel
plures pro amplitudine altaris, æquali intervallo esse
possunt.

De gradu ligneo à parte posteriori altaris.

Gradus in altaris minoris superficie a parte poste-
riori unus tantum, isq. ligneus adhiberi poterit:

ea longitudine sit, quæ altare æquet; latitudine uncia-
rum octo; altitudine etiam totidem.

In altari maiori ne fiant; nisi cum cubitis tantum duo-
bus, minusue a pariete posteriori illud distat: tuncq.
eiusmodi gradus unus, pluresue decenter adhiberi po-
terunt, ita tamen, ut circuitus altaris sub ea structura
non impediatur.

De mensa altaris maioris.

Altaris maioris, in quacunque uel cathedrali, uel
collegiata, uel parochiali ecclesia, tum etiam mi-
noris, quod consecrandum sit, mensa marmorea, aut e
solido lapide curari debet: et, ubi potest, ita longe, la-
teq. sicut altare, pateat.

Vbi apparari non potest, quæ sit tanta latitudinis, non
tamen late minus patere debet cubito uno, et dimidio;
longitudine uero ipsam altare omnino adæquet; nisi,
ubi pro loci, regionisue situ, ne eiusmodi quidem adhi-
beri possit, cui à fronte agglutinetur; a tergo, quæ parte
deest, suppleri poterit camentario, latericioq. opere.

De fenestella reliquiarum sacrarum
in altari consecrando.

In altaris fronte, tergoe sub ipsa mensa fenestella,
quattuordecim, uel sexdecim uncijs ampla, aut in sti-
pite mensæ illius, pro ratione consecrationis, quæ, li-
bro pontificali præscripta, Episcopus uti maluerit, fos-
sa inftar sepulcri eodem, quo fenestella, sed multo mi-
nori spatio extruenda est; ubi cum illud consecratur,
sacræ reliquæ reconduntur.

Ea uero fenestella ab ostio occludi debeat tabella mar-
morea, lapideae, in qua sculpta sit crucis imago: tñ
nomina, quæ constant, sacrarum reliquiarum, in alta-
ri reconditarum, insculpentur. Vbi uero non fenestel-
la, sed fossa adhibebitur, inscriptio hæc, aut ab aliquo
altaris latere, aut in mensa fiat, litteris incis. Fossa
uero, quæ in mensa est, tabella item marmorea ita fir-
miter, et accurate occludatur, ut nihil omnino su-
peremineat.

De mensa altaris, et tela cerata.

Altaris consecrati mensa, etiam si eius pars, e late-
ribus facta sit, tota tegatur cerata tela: quæ, tela
ri præscripto inclusa, clauis configatur.

Vniuscuiusque altaris, non consecrati, solum, pauimen-
tumue, mensa, ex tabulis sectilibus politè confecta,
atque ad illud contegendum undique ampla, con-
seruatur.

Huic mense, altare portatile apte inseratur, atque ita,
ut inter utrumque mensæ cornu, in medio collocatũ,
ab ipsius fronte nõ longius distet spatio unciarum octo.
Cuius portatilis altaris longitudo non ab uno ad alte-
rum cornu, sed à fronte in posteriorem partem spectet.
Sic uero illud insertum sit, ut e mensæ superficie nix
paululum aliquid extet, quo sacerdotis celebrantis ta-
bæ dignosci possit.

De Lapide altarium portatilium.

Lapis autem altaris portatilis a parte superiori secluram, in planum ductam, quam smissum dicunt, undique habeat. Quæ sectura late pateat medio transuerso digito.

Lapis longe uncias uiginti late sexdecim pateat, præter capsæ dimensionem, cui insertus est.

Capsa eius è nucca omnino tabula sit, crassitudine unciarum circiter duarum, aut plurium pro lapidis crassitudine.

Tabula uero illi, in omni latere intus à summa parte pro lapidis longitudine, et crassitudine concauata, ipsè lapis inseratur, ita ut, illa concauata tabule linea prominentè, eiusdem lapidis sectura operiatur.

In qua capsâ sacrarum reliquiarum recoditarum, quarum nomen constat, inscriptio plane fiat.

Cum uero altare consecratum transferri contigerit, quod ut ne iterum consecrari opus sit, ea transferendi ratio adhiberi poterit, ut primo illud totum asseribus, tabulisq. ligneis rectè, aptèq. conclusum, è loco ita amoueatur accurate, ut stipes, à solo ecclesiæ conuulsus, ne minimum quidem ab altaris mensa disungatur; sed totus affixus ei inhercat, ne consecratio uioletur.

Altaria autem, quæ angustiora, aut breuiora sunt, quàm forma præscripta postulat, latiora, longioraue fieri poterunt, uel lapideis, uel latericij, uel ligneis additamentis, decenter, apteq. confectis, ab eorum lateribus, fronteuè, prout usus tulerit, appositis.

Sin autem humiliora sunt præfinito modo, altiora fieri poterunt, mensa politè atque adeo alte confecta, ut præfinitæ altaris altitudini respondeant: in eaq. mensa lapis consecratus includatur præscripta forma.

DE LOCIS, VASIS, LOCULISVE, quibus sacræ reliquiæ reconduntur.

Cap. XV.

Exposita breui cappellarum, et altarium maiorum, minorumq. instructione, consequens est, ut loca, uascula, loculos, aliaq. eiusmodi commostremus, quibus sacræ reliquiæ reconduntur, aut asseruantur.

Sanctorum igitur corpora, quæcumque recondenda sunt in ecclesia, partem illam subterraneam habente, quæ confessio, uulgo scruolum dicitur; in ea præsertim, et in altariibus ipsis lapideis, aut subter ea, ut antiqui instituti est, pie decenterq. recondantur. Quam ob causam è marmore, uel saltem è solido lapide, arcam, leuigato opere intus expolitam, fieri conueniet: quæ ex operculo eiusdem generis fastigiato constans, sacræq. corpora, bene inclusa, continens, intus, subiusue, in illis firmiter collocetur.

Alio etiam, præter altaria, ecclesiæ loco conspicuo, reponi poterunt: tuncq. arca è marmore pretiosiori extruatur: quæ extrinsecus etiam opere sculptorio elaborata, pio religiosoq. ornatu emineat. Hæc igitur, quatuor, pluribusue, si pro situs ratione commodè potest, collumellis itidem marmoreis, apte confectis, susten-

tata, aut in gremio ecclesiæ, prout loci amplitudo fert, aut in capella insigniori, præterquam in ea, ubi sanctis simæ Eucharistiæ sacramentum asseruatur, decentius collocabitur.

Si in gremio ecclesiæ ponetur, à pariete, omniq. alio opere undique disuncta extet: si uero in aliqua cappella à posteriori eius parte, uel à latere altaris collocari poterit; aut parieti inherens, aut in illius decenti concanitate paululum inclusa, à pauimentoq. cappelle altaris cubitis quattuor extructa, extabit.

Arca uero omnis, quocumque loco conspicuo posita, siue e pauimento, siue è pariete emineat, clatbris ferreis, pro situs ratione, aptè decoreq. muniri debet.

Sin autem non in altari, neque subter, sed alio loco sub pauimento, iam recondita sunt sanctorum corpora; sternatur tamen omnino locus, ac muniatur clatbris ferreis ab omni latere, tum à parte superiori dense confectis.

Ut autem sanctorum corpora, sacræque ossa, incorrupta, atque inuialata, ab omniq. sordè, et puluere pura, tum ab omni ui, ac iniuria perpetuo tuta conseruentur; hæc sane cautio adhibeatur, ut cum arca omnis, uel conspicuo loco, uel in altari subiusue posita, ita extrinsecus inter se solide compacta, et fibulis etiam ferreis, plumboq. ab omni latere conglutinata sit, ut ne rimula quidem appareat: tum præterea in eam alia capsula, uel aurea, uel argentea, stamneæue, eaq. inaurata, firmiter quoque confecta, includatur, in qua sacræ corpora recondantur.

Sint autem, cum in capsula reconduntur, inuoluta, et uestita panno serico, aut pretiosiori uelamine coloris, ad sanctum, sanctamue, cuius sacræ ossa reponuntur, ex ecclesiæ instituto rite accommodati.

Capsula autem, uel theca, uel loculi, uel uascula, cuiusmodi sint, statâ prece, in libro pontificali, ritualiue præscripta, rite prius benedicantur, quàm reliquiæ sacræ in illis includantur.

Qua uero in arca, diuersa sanctorum corpora reponenda sunt, ut, inter se distincta, internoscantur: arca eiusmodi fiat, quæ opere sculptorio, pro sacrarum corporum, sacrarumue reliquiarum numero bipartita, et tripartita sit, aut tabulatis, marmore, aliæque ratione decenter, apteq. diuisa, aut saltem ipsis solum capsulis argenteis, stamneisue distincta.

Tabella item aenea singulis capsulis includatur: in qua incisæ litteræ nomina sanctorum indicent.

Inscriptio præterea in arca lapide incidatur: ex qua sanctorum nomina, et corpora, quo tempore recondita, rursumq. unde translata, et alia id generis, si modo certa sint, perspicuo cognoscantur.

Sanctorum autè capita, quæ à corporibus disuncta sunt, ut aliquando statis diebus pro pietatis studio fidelibus ostendantur, exponanturue; separatim à corporibus, locis infra præscriptis, reponi conueniens erit, inclusa scilicet in theca aurea, aut argentea; uel, ubi præinopia non potest, aenea inaurata, quæ capitis cum collo, dimidiatoq. pectore formam similitudinemq. exhibeant.

Si

Si quæ uero corpora sanctorum, adhuc integra, membrisq. suis omnino coniuncta, uel in altari, uel in arca conspicua reconduntur, ut cerni aliquando possint, ita altare, arcæue struatur, ut a fronte fenestellâ clatbris ferreis, aeneisue munitam, quæ firmis uasculis, ad præscriptam infra rationem, claudatur, ornate confectam habeat, unde inspici queant.

Quibus uero locis sacræ aliqua sanctorum membra, insignesq. sacræ reliquiæ asseruantur; ibi certus locus, in quo illæ decenter, religioseq. recondantur, ad unius, aut alterius formæ, infra primo loco descriptæ, modû, sacrarum Basilicarum Romanarum exemplo, extrui poterit.

De prima forma loci.

In ecclesiæ nauis, quæ ampla sit, à latere euangelij, longeq. à columnis, pilisue naualibus quattuor, aut quinque cubitis, suggestus struatur, magnitudine cubitorum item circiter quinque: itaq. quattuor columnis e marmore, aut è solido lapide confectis, altitudine sex, aut octo cubitorum suffulciatur, et sustentetur. Super suggesti extructione armarium, ubi sacræ reliquiæ reponantur, e marmore, aliæque lapide ornate, et decore fiat: quod intrinsecus tabellis nucis pretiosioribusue undique uestiatur, sericoq. ornatur coloris, ex ritu ecclesiæ sacræ illis reliquijs, quæ recondendæ sunt, accommodati: tum præterea ostiolo constet, quod ualuis, extrinsecus ære intectis, et serico eiusdem coloris intrinsecus ornatis, claudatur: ad quod etiam claudendum pelsuli duo, seræ duæ saltem, clauis totidem, eaq. singula diuerso fabrilis opere, adhibeantur.

À summa columnarum parte, loco suggesti plano podium etiam extruatur cubito uno, et dimidio latum, tanq. longum, prout est eiusdem suggesti longitudo. Quod podium à parte anteriori repagulum habeat; idq. uel ex ære fusili, uel e ferreo: uel e marmore, aliæque solido lapide, uel e ligno, tornatili opere, sit.

Scalas nullas cochlides, aliæque forma habeat; sed ea ligneæ gestatoricæ tunc solum adhibeantur, cum sacræ reliquiæ certis solemnibus diebus, populo ostendantur.

De altera forma loci.

Si quæ uero ecclesiæ, non satis ampla magnitudine, reliquijs insignes, ut supra, habent; in earum serè ipso medio, propius tamen altari maiori, uel apud parietem, qui in capite ecclesiæ extra cappellam maiorem à latere euangelij est, podium extruatur: quod parieti affixum longe, lateq. pateat, ad formæ superioris præscriptum.

In intima parte parietis, cui illud affixum, agglutinatumue est, armarium, in quo illæ asseruentur, è marmore, aliæque solido lapide fiat; tabulis quæneis, aut alterius generis, ad diurnitatem accommodatis, intrinsecus circumuestitum; ac serico item eius coloris, qui ex instituto ecclesiæ cum sanctis, quorum illæ reliquiæ sunt, conueniat, undique ornatum: quod ualuis æratis, et seris duabus, usq. diuersis, ut supra, claudatur.

Huius scala lapidea, ligneæue, qua podium ascendatur, accommodari potest; si modo à posteriori parte armarij fieri commodum sit, ut ecclesiæ spatium non impediatur: alioqui scala gestatoria, ut supra, adhibeatur.

De tertia loci forma.

Forma loci tertia hæc sit: eaq. in ecclesijs, reliquijs sacræ habentibus, ubi nullus locus ad primæ, aut secundæ formæ, supra præscriptæ, modum extructus est, aut extrui potest.

In cappella maiori, intra eius scilicet septa, à parte euangelij, armarium, quod ad altare maius uersus, ubi potest, recta spectet, ita latè longe, altè, profundeq. in ipso pariete concanetur, prout sacrarum reliquiarum, quæ in eo asseruandæ sunt, multitudo, ac magnitudo postulat.

Alte à pauimento cappellæ, ad solum suum usque extructum sit cubitis quattuor; intus tabulis undique sapiatur: tum aliquo panno serico eius coloris, qui sacræ reliquijs conueniat, circumornetur. Bene munitur, et claudatur ualuis, ære extrinsecus munitis, usq. decentibus, seræ solida, dupliciq. clauis, et unaquaque fabrilis opere diuersa. Quo in armario, ita ornate instructo, sacræ reliquiæ, uasculis, loculisue inclusæ, ordine recondantur.

De uasis, et loculis reliquiarum, quæ locis, supra præscriptis, reponendæ sunt.

Vascula, quibus recondantur, ex auro, argento, aut e chrysallo, aut ex aliquo metalli genere sint, eaq. artificio elaborata, atque inaurata, prout illæ insignes sunt, et ecclesiæ, ubi asseruantur, facultates fuerint. Ea totidem sint, quot sane illarum genera, quæ habentur; ut singulæ, binæue, aut plures singulis uasculis distincto ordine separatim asseruantur; singula uel sint, quibus illa uasa integantur, eaq. colore distincta pro sacrarum reliquiarum, quæ in uasculis asseruantur, ratione.

Si uero sacræ reliquiæ eiusmodi sunt, quæ tenues non uascula maiora, sed loculos minores requirunt; ita recondantur.

Tabula scellilis, e nuca, ligneæue alia, et pretiosiori etiam materia, ut potè, e buinea, argenteæue deligatur: quæ fabri opere politè elaborata, tam latè longeq. pateat, ut ad usum, cuius causa paratur, satis esse queat. In ea totidem capsula, seu loculi, usq. singuli trium unciarum mensura concanentur, quot sacræ reliquiæ recondendæ, asseruandæue sunt.

Iti loculi, undique à parte summa paruuli, coronicibus inauratis ornentur.

Hæc tabula, his loculis extructa, opere nitreo operiatur ita, ut singuli loculi uitro pellucido contegantur. Quod uitreum integumentum, coronicis ligneæ inauratæ, uel pretiosioris etiam materiæ ornatu undique munitur: ut fixum, firmumq. habeat.

Singulæ præterea sacræ reliquiæ serico tassetano duplici, ormesimone, aut aliquo serico pretiosiori, auro,

H b 3 argen-

argenteo intexto involuta recondantur, eo distincto serici colore, qui pro sanctæ matris ecclesiæ ritu sanctis, uel apostolis, uel martyribus, uel uirginibus, uel confessoribus, quorum reliquiæ ibi reconduntur, conueniat.

Et in quocumque loculi, armarij, uasculine genere recondite sint: singulæ, quarum nomina constant, inscriptionem, in charta pergamena, patentibus litterulis expressam, earumq. unicuique, uel potius serico, in quo illæ singulæ involuta sunt, affixâ habeant: quæ unicuiusque sancti, sanctæue reliquiæ, quæ in ijs reconduntur, planè significentur.

Si quæ uero ex certis monumentis constat, quorum potissimum sanctorum sint, ita tamen inter se permixtæ apparent, ut diiudicari non queat, quæ præcipue propriæ huius, aut illius sancti sint; ex in uno, eodemque loculo, uasculone recondantur: cui loculo, uasculone singula eorum omnium sanctorum nomina inscribantur, quorum reliquiæ in eo asseruantur. Idem de inscriptione uasculi, loculine, in quo sacræ reliquiæ, quæ in eo asseruantur, inscriptiones quidem habent, at ab illis seiunctas, uariæq. ita permixtas, ut ijs ipsis adhibitis nulla distinctionis ratio iniri possit.

Rursus si quæ sunt, quarum nomina non constant, in loculo uno recondantur, inscriptione etiam hac adiuncta. **RELIQUIÆ SACRÆ, QUARUM NOMINA IGNORANTUR.**

In armarij item, ubi sacræ reliquiæ reconduntur, pariete etiam adiuncto, sanctorum pictura, religiose, decoreq. exprimat, quorum insigniores præsertim reliquiæ in eo recondite, asseruantur.

Fiant uirgæ duæ de ligno eburneo, aut, quod uocant, braxilio, alioque genere decenti, ac tricubiales sint: quæ à summa parte, lamina argentea, exiguisq. uncis binis constet; unde fidelium coronæ precariæ appendantur ad sacræ reliquiæ, uel potius eorum uasâ tangenda. Quacumque denique in ecclesiâ sanctorum reliquiæ, corporaue sunt; in ea loco conspicuo, atque illustri, ut potè in columna cappella maioris à latere euangelij, alioque insigni loco tabula, uel anea, uel marmorea, litteris grandiusculis incisa, firmiter parieti, columnæue agglutinata, collocetur: in qua res tota de reliquijs ibi reconditis, breuiter, summatimq. narretur.

DE SACRIS IMAGINIBVS picturisque. Cap. XVI.

Iam uero de sacris imaginibus, pie, religioseq. exprimendis, cum maxime ex decreto Tridentino, constitutionibusq. provincialibus Episcopus cauere debet; tñ etiam pictoribus, et sculptoribus grauis pœna, multæque proposita est, ut ne ijs exprimendis, à præscriptis regulis discedant. Sancitum præterea est de rectoribus ecclesiarum, si in suis ecclesijs imaginem effingi, ponere permiserint, insolitam, et Tridentini decreti præscriptis rationibus repugnantem.

Quæ in imaginibus sacris cauenda, quæ rursus seruanda sunt.

Primo igitur in ecclesiâ, alioque loco ne imago sacræ exprimat, quæ falsum dogma contineat: quæque, periculosi erroris rudibus occasionem præbeat; quæue sacræ scripturæ, uel traditioni ecclesiæ repugnet: sed quæ ueritati scripturarum, traditionum, ecclesiasticarumue historiæ, matrisq. ecclesiæ consuetudini, et usui conueniat.

Præterea sacris imaginibus pingendis, sculpendisque, sicut nihil falsum, nihil inuertum, apocryphumue, nihil superstitiosum, nihil insolitum, adhiberi debet: ita quicquid prophanum, turpe, uel obscænum, inhonestum, procacitatemue ostentans, omnino caueatur: et quicquid item curiosum, quodq. non ad pietatem homines informet; aut quo fidelium mentes, oculiq. offendi possint, prorsus uitetur item.

In illis autem sicut sancti, cuius imago exprimenda est, similitudo, quoad eius fieri potest, referenda est, ita cautio sit, ut ne alterius hominis uiuentis, uel mortui effigies de industria representetur.

Effigies præterea iumentorum, canum, piscium, aliorumue brutorum animantium in ecclesiâ, alioque sacro loco fieri non debent; nisi historia sacræ expressio, ex matris ecclesiæ consuetudine, aliter quandoque fieri postulat.

De decore sacrarum imaginum.

Sacrarum imaginum expressio tota prototypi dignitati, et sanctitati, apte, ac decore, corporis habitu, statu, et ornatu respondeat.

De insignibus Sanctorum.

Quæ præterea ob significationem rei sacræ, imaginibus sanctorum appinguntur, eiusmodi apponantur, quæ ex ecclesiâ instituto, apte, decoreq. conueniant, ut corona, quæ scuti rotundi instar, sanctorum apponitur; palma in manibus martyrum; mitra, et baculus pastoralis, quæ Episcopis dantur: et alia id generis: tumq. quod proprium est, ac præcipuum in insigni cuiusque sancti.

In quibus omnibus diligentia adhibenda est, ut ex historia ueritate, ecclesiæ usui, et patrum præscripta ratione exprimentur. Videndumq. est ut Christi Domini corona, à coronis sanctorum distinguatur; crucis figura. Hocq. cauendum est item, ut eiusmodi corona nemini apponatur; nisi quos ecclesiâ canonizauit.

De locis picturæ sacræ non conuenientibus.

Nec uero sacræ imago, etiam in ecclesiâ, humi exprimat; neque locis item uliginosis, qua picturæ corruptionem, ac deformitatem aliquo temporis spatio gignunt, effingatur. neque sub fenestris, unde aliqua pluuie gutta stillare possit: neque eo loci, ubi clauis aliquando figendi sunt: neque rursus humi, sordidoque, lutulentoue ullo loco. Quo loco ne historia quidem sancti, sanctæue exprimat: nec uero ulla sacrorum myste-

mysteriorum figura: neque præterea ullus eorundem typus, significatione.

De ritu benedictionis imaginum.

Nec uero loci solum habenda ratio est, sed antiqui ecclesiasticiq. ritus; ut cum scilicet expressæ sunt sanctorum imagines, solemnibus benedictione statisque precibus, pontificali, sacerdotaliue libro præscriptis, consecrentur.

De nominibus Sanctorum aliquando inscribendis.

Nec uero alienum illud est, ut in multitudine sanctorum imaginum, quæ in ecclesijs exprimentur, imaginibus minus notis, nomina sanctorum subscribantur; quod et ueteris consuetudinis est, et sanctus Paulinus illo uersu ostendit.

Martyribus mediam pia nomina signant.

De parergis, et additamentis ornatus causa.

Parerga, ut pote quæ ornatus causa imaginibus pictores sculptoresue addere solent, ne prophana sint, ne uoluptaria, ne deliciosa, ne denique a sacra picturâ abhorrentia, ut deformiter efficta capita humana, quæ Mascharoni uulgo nominant, non auicula, non mare, non prata uiuentia, non alia id generis, quæ ad oblectationem, deliciasq. prospectum, atque ornatum effinguntur; nisi eiusmodi sint, quæ cum historia sacra, quæ exprimitur, uere conueniant: aut tabule notorum, in quibus, et capita, et alia, ut supra, ad eorum explicationem pinguntur.

Ornamenta item, indumentaque alia, quæ sacris imaginibus appinguntur, nihil ineptum, nihil denique habeant, quod nihil, parumue cum sanctitate conueniat.

De tabulis notorum.

Votorum item tabule, donaria, ex cera fusiles imagines, et eiusmodi alia, quæ ad memoriam uel recuperatam ualeitudinis, uel periculi depulsi, uel benefici diuinitus, mirabiliterq. accepti in ecclesijs ex antiquo more institutoq. suscipiendi solent; cum sæpe falso, indecore, turpiter, superstitioseq. effingantur, in ijs ipsis exprimentis cautio sit, supra præscripta.

DE LAMPADIBVS, LAMPADARIÛE. Cap. XVII.

De lampadibus uero, et lampadario pensili, quo illa appensa in conspectu sanctissimi sacramenti, et sacrarum reliquiarum, uel imaginum, susinentur, institutionis locus hic erit.

Primo lampades, pro ecclesiarum ratione, et dignitate, ex argento, aut aurichalco, prout est ecclesiasticæ consuetudinis, esse possunt: sicut etiam ex auro etiam consecras, in basilicis maioribus adhibitas esse animaduertimus, adiuncto, et collocato intus uasculo illo uitreo, ad lychni usum.

At in locis alpinis frigore rigentibus, ubi in hyeme ob-

gelu uasa uitrea sæpe confringuntur; uascula æraria, intus in lampadibus collocata adhiberi licebit.

De forma lampadum.

Lampadum forma, cum multiplex esse possit, prout temporum cursus tulit; nulla quidem improbat, modo ecclesiæ consuetudini conueniat: at illæ tamen forma oblonga, olim usu frequentata ualde probantur; quæ scilicet à summa, imaq. parte ample patent, in medioq. anguste constata, quasi nodo quodam concluduntur; et à summo labio tribus catenulis eiusdem metalli appenduntur.

De Lampadario eiusq. forma.

Lampadarium autem instrumentum, quo lampades pensiles certo numero susinentur, in orbem ductum, et altè paululum extructum instar turris, multis delphinis ad lampadum sustentationem constans, esse potest. Cuius generis lampadaria antiqua fuisse constat, quæ phara caribara nominantur.

Idq. lampadarij genus in ecclesijs insignioribus adhiberi decens erit; præsertim ex aurichalco ornate constructum.

Alterum lampadarium, e paruula trabe, bene firma esse potest, totum artificiose inauratum, et coronicibus decenter ornatum; delphinos etiam, ut ueteris olim usus fuit, ligneos in summa parte ad ornati speciem habere poterit. id autem tanta longitudine sit, quantum lampadum numerus acquirit, quæ ad luminis usum adhibentur.

Tertium lampadarij species adhibetur, quæ trianguli formam exhibet.

Hæc, in usu esse potest, ubi tres lampades pensiles adhibentur.

Lampadario in longitudinem ducto, tres, uel quinque lampades in minoribus ecclesijs affigantur, in maioribus septem, uel tresdecim.

Hæc, ordine recte collocata, dimidio serè cubito inter se distent.

De numero lampadum.

Lampadario in orbem ducto, et instar, turris, columnæue erecto, plures lampades, pro illius fabricæ ratione, affigi possunt.

At in omni lampadario cautio sit, ut lampades impares sint.

De loco lampadarij.

Omne uero lampadarium, ex una etiam lampade constans, non à latere, sed e regione, conspectiue altaris, aut sacrarum reliquiarum, aut sacræ imaginis, ut supra, appensum, et ad præscriptum distans, recte constituat, ductorio funiculo adiuncto.

Tam longe autem appensum, ab altaris scabello distet; ut, si forte aliquando stillans est, non inquinetur olei stilla sacerdos, aut clericus, dum initio missæ uterque in imo scabelli gradu est; rursusq. à pauperculo ecclesiæ in altum non minus septem cubitis ducatur,

tur, amplius uero pro ratione ecclesie.
E lampadibus, cum una solum, quæ colluceat, accedenda est: illa in medio collocata, tantum accendatur.

DE BAPTISTERIO. Cap. XVIII.

HIS omnibus expositis, nunc locus est, ut ad baptisterij rationem, formamque commostrandam transeamus.

Baptisterium igitur cum sacrario in singulis cathedralibus, et item, ut in concilijs nostris provincialibus prescriptum est, parochialibus, atque in alijs etiam quibusvis ecclesijs, ubi, uel animarum cura geritur, uel facultate ab Episcopo, ob causam data, illud constitui concessum est, forma, et modo infra prescripto, pro uniuscuiusque ecclesie ratione, amplitudine extruatur.

De loco, et forma cappellæ Baptisterij.

Primo in unaquaque ecclesia cathedrali, et archiepiscopali, presbyterali, prepositurali, alioque nomine, quæ caput plebis sit, Baptisterij locus, et forma hæc esse potest.

Locus à fronte ecclesie, prout situs fert, distans, ad meridiemque uergens, architecti iudicio, deligatur; quo in loco sancti Ioannis Baptiste nomine sacellum, cappellæ, cuius uacuum sit triginta tribus circiter cubitis, exadificetur insigni structura opere, pro illius ecclesie ratione.

Forma exadificationis rotunda, aut octangula, aut sexangula, aliaue eiusmodi, quæ perfecti circuli fines non egrediatur, adhibenda est: illa uero accommodatior, et decentior, quæ octanguli similitudinem exhibet.

Tectum edificij huius fornicato, concameratone opere sit; ac pro modo formæ eminentius fastigiato, laminisq. plumbeis operto; tum in ipso summo fastigio è tholo constet, unde lux ab omni parte excipiat.

Pauimentum è marmore lapideue solido, et opere tessellato, aut, ubi id non potest, testaceo, saltem fiat: a soloque uia publicæ extet altius gradibus tribus pluriusue; modo ne solo ecclesia altius sit.

Ianua ad occidentem uersus spectet, paruo uestibulo ornata: formaque, ut supra, in ostio ecclesie demonstrata.

Fenestræ plures, pro edificij modo, et architecti periti iudicio; singula autem forma, eidem architecto probata pro ratione edificij.

Aedificij totius altitudo, usque ad summum fastigium ducta, latitudini respondeat, pro operis ratione; idque de consilio item architecti.

De altari Cappellæ Baptisterij.

Altare unum tantum in hoc sacello exadificandum est; cubitis duobus à pariete, ad orientem uersus extructo, distans; si modo amplitudo sacelli tantum spatij ferat: forma autem reliquorum altarium, et modo prescripto fiat, muniatur, septiatur, instruat, at-

que ornatur. Super quo item altari in pariete expressa sit sacra historia sancti Ioannis Baptiste, Christi Dominum baptizantis.

Si uero ne altare quidem prescripta amplitudine, et ratione extrui ullo modo potest; illius saltem loco sit icona, aut pictura sacra, in pariete expressa, sancti Ioannis item Baptiste.

De loco Baptisterij, ubi separatim ab ecclesia extrui non potest.

Vbi preterea sacellum sancti Ioannis Baptiste, ab ecclesia separatim non est, neque item prescriptatibus exadificari potest; tunc in sacello ecclesie Baptisterium forma, infra suo loco demonstrata, fieri poterit, concessu Episcopi.

De distinctione Baptisterij, more Romano, et Ambrosiano.

Sequitur, ut Baptisterij formam demonstremus, quæ sita distinximus, prout baptismini ministrandi nunc usus est. More Romano baptisterium illud diximus, illam scilicet baptisterij formam accommodatam ad baptizandum aqua effusione, cum in ecclesijs fere omnibus, ritu Romano utentibus, ita baptizari moris, et consuetudinis frequentioris hodie sit. Alteram porro formam extructam ad usum baptizandi immersione, appellauimus baptisterium ambrosiano more: ut pote cum hic immersionis usus in ecclesijs ritus ambrosiani seruetur, ac retineatur.

De situ, et forma baptisterij more Romano.

Situs Baptisterij in media cappella esse debet; usque scum late patens cubitos undecim; tum ita profundus, ut à cappella pauimento descendatur tribus saltem gradibus; hocque descensu, et aliquantula profunditate, aliquam sepulcri similitudinem exhibeat. In imo autem graduum descensu spatium uacuum sit: quod per diametrum ample pateat cubitos septem, et uncias sexdecim.

In eo spatio medio uas baptisterij, in quod aqua defluct, ponatur: cuius latitudo uacua per mediam rectam lineam sit cubitis tribus: altitudo duobus. Forma autem sit, uel rotunda, uel octangula, uel alia, quæ cum forma cappellæ conueniat. Conficiatur uero ex uno, si potest, lapide solido marmoreo, uel alterius generis: aut e duabus, pluriusue laminis marmoreis, lapideisue, crassitudine unciarum octo. Eoque laminae solida, nec spongiosa sint; recte, atque apta commissura inter se compactæ, ac firmiter conglutinatæ: intrinsecus preterea opere leuigato; expolite extrinsecus decenter ornatus specie pie exculpta.

Huius uasis fundus sternatur, ac solidetur, si ex uno tantum lapide non constat, scilicet crustis marmoreis, siliceisue apte, ut supra, inter se connextis, bitumineque bene firmatis. Undique item diuexus, ac paululo accliuor sit, exiguos aliquot canaliculos habens: quibus ad foramen, medio situ sub basi columellæ suffosum, aqua deriuetur.

Sub

sub fundo preterea huius uasis cisterna paruula, pro sacrario, loco subterraneo effodiatur: in quam aqua, ex infantis, qui baptizatur, capite dilapsa, confluat. In eiusdem fundi, lociue medio columella marmorea figatur, erigaturque, supposita eius scapo basi triangula, aut quadrangula, sexangulaue, aut alia, quæ uidebitur, forma: eaque polite, et ornato opere decenter elaborata.

In columellæ huius summa parte uas ipsum baptismale, in quo per totum annum baptismalis aqua seruabitur, apte, decenterque collocetur.

Quod uas forma rotunda, uel octangula sit, aliaue eiusmodi, quæ respondeat formæ cappellæ, uasisque inferioris: late autem pateat cubitos duos, profunde autem uncias circiter duodecim, aut paulo amplius, pro orbis, locorumue amplitudine, proque ecclesiarum ratione.

Hoc uas, altius collocatum, illo inferiori esse poterit uncias circiter sexdecim: altitudine scilicet, ab inferioris summo labro ad huius, quod superius est, uasis labri summitatem, perpendiculari ducta.

De cochleari argenteo.

Cochleare argenteum, ad aquam infantis, qui baptizatur, capiti infundendam adhibeatur: idque e superiori uase manubrio, à summa parte paululum adunco, appendatur.

Eiusmodi sit, ab illius ore, e parte sinistra labrum paulo contractius instar paruuli canalis existat: unde in infantis caput aqua tenuiter effundatur.

De situ, et forma Baptisterij more Ambrosiano.

Atque hæc quidem de forma, et situ baptisterij more Romano, nunc sequitur situs, et forma, more Ambrosiano.

Primo situs baptisterij in media, cappella, atque eiusmodi, ut gradibus eo cum descendatur, ad instar sepulchri sit; quemadmodum supra in forma baptisterij Romani, demonstratum est.

Uasis autem baptismalis forma, quam ex antiquis baptisteriorum uestigijs peruerterem esse animaduertimus, hæc ipsis baptisterij extruendis prescripta in eiusmodi ecclesijs, cathedralibus, plebanis, preposituralibus, archiepiscopalisue adhibenda erit.

Uas e marmore, lapideue solido, non spongioso fiat: quod si ex uno tantum integro lapide marmoreo fieri potest, ad baptismalis fontis instar sepulchri, extruendi, usum accommodatius erit; si minus ex uno solo, e duobus; ac si ne ex his quidem, e pluribus lapidibus quadratis, apte inter se compactis bitumineque firmiter consolidatis extrui potest.

Qui lapides crassitudine unciarum octo ab interiori parte leuigato opere expolito; ab exteriori decenter pia sculptura elaborati esse debent.

Forma, ut illud superius more Romano, octangula, aut rotunda, aut alia cum edificij ratione conuenienti. Altitudine ab ima ad summam partem ducta esse

debebit cubitorum duorum.

Latitudine, per uacuum ducta, tricubitali.

Foramine ab ima parte, quæ ad orientem uersus statuatur, triunciali sit: unde, cum aqua baptismalis renouatur, uetus in sacrarium, quod subitus, ut infra demonstratur, instar paruulæ cisternæ extruatur, defluat. Id uero foramen ligno querno, uel fraxineo, eoque arido, stuppæ inuolucris obducto, aut alia firmiter ratione, bene obstruatur.

Fundo solido, integroque constet, si ex uno tantum lapide factum est: si uero e pluribus; fundum habeat, accurato diligentique testaceo opere confectum, et solide ita pauimentatum; ut ne rimula quidem sit, unde aqua sensim effluere ullo modo possit.

Eiusmodi preterea fundus sit, ut totus accliuiter pendeat ad foramen uersus.

In umbilico cappellæ, situsue prescripti, eiusmodi uas, firmiter communitum, statuatur, ut supra.

Cisternula, in quam aqua baptismalis cum renouatur, effluet, à parte orientali pro sacrario suffodiatur in plano, quod circum baptisterij uas est. Quæ cisternula, prope baptismali uasi adherens, ex ostiolo undique cubitali constet; hocque ualuulis sera, ac pessulo firmiter muniatur; tantumque pateat, cum per illud, aperto uasis foramine, aquam effundi opus est.

Communia Baptisterij Romani, et Ambrosiani.

Huius baptisterij Ambrosiani, et Romani, quod ad extruentionem attinet, hæc communia esse possunt, operimentum, seu ciborium, situs spatium, sapimetum, ornatus, tectum, et conopæum, ut mox infra uniuscuiusque forma demonstratur.

De ciborio.

Operimentum igitur, quod ciborium dicunt, et utriusque baptisterij usui accommodatum esse potest, e marmore, lapideue solido in ecclesijs insignioribus fiat: et columellis, pilastrisque angustioribus, ut in intercolumnijs satis commodi spatij detur, altitudine duorum cubitorum suffultum, firma structura nitatur. Quæ columellæ, pilastratone, ubi ritu Romano baptisterium est, uasis inferioris labro summo fixæ collocentur; ubi Ambrosiano, in uasis ipsius baptismalis labro consolidatæ hereant.

In earum columellarum summitate Epistylia, et Zophori ornatus decens, coronique de architecti consilio adhibeatur, tum totum opus operimenti contegatur tecto marmoreo, forma orbiculari, aut pyramidalis: in cuius summa parte statuæ collocentur sancti Ioannis Baptiste, Christum Dominum baptizantis. Spatia autem illa, inter pilastratas interiecta, ualuulis aeneis, aliqua pia historia constatis, ita occludantur; ut, cum usu uenerit, amoueri queant.

De mensa.

Vasi baptisterij, siue Romano siue Ambrosiano more, forma supra prescripta extructi, et ceteris ut, alia

De baptisterio angustiori.

alia forma infra demonstratis, ad baptismalis aqua afferuanda mundiciem, mensa e duabus tabulis nucis constans, fibulijq. ferreis media inter se iuncta: et inter ciborium, uasq. ipsum collocata adhibeatur: qua eiusdem uasis ostium pro illius uasis forma, et modo plane tegatur, et claudatur.

Qua mensa, ubi ritu Ambrosiano mergendo baptizatur, in baptisterijs solum amplioribus locum habeat: ne infantis immersio impediatur: in omnibus autem, ubi ritu Romano baptismus iufusione ministratur, esse potest.

De situ utriusque Baptisterij.

Situs uero utriusque baptisterij, forma eadem sit, qua uas baptismale, et cappella.

Huius situs planum solideatur tessellato opere marmoreo: cingatur columnario opere a summo gradu.

De columnario.

Forma columnarij sit, pro baptisterij adificationis modo.

Constet columnis octo, ordine singulis, aut sexdecim, ordine binis: si sexangula forma, ex columnis sex, aut duodecim, pro formae ratione.

Ornetur, et cingatur a summa parte zophoro, et, coronicibus de architecti consilio.

Operiatur tecto laqueato, aut fornice, aut opere concamerato, arundinibus firmiter contexto, tectorijq. incrustatione, et albarij operis calati, inauratiq. specie exornato.

Interseptum sit etiam hoc columnarium clathrato opere, ab una ad alteram columnam ducto; atque ita omnino, ut de clathratis ferreis cappellarum supra prescriptum est.

De conopœo.

Conopœum ad ciborium totum contegendum adhibeatur: idq. e serico, aut subserico, coloris albi sit, qui color mysterij huius sacramenti rationibus respondet, non tamen e tela decenti eiusdem coloris, uetatur.

De armario sacri chrisimatis etc.

Armarium autem, in quo sacri chrisimatis, et olei catechumenorum uasculum, liber ritualis sacramentorum, mantilia, et reliqua, ad baptismi ministracionem necessaria, reponuntur, ad baptisterij Romano, Ambrosianoue more extructi, usum, in ipsa cappella ab aliquo latere in pariete, aut parieti adhaerens, de consilio architecti fieri poterit; ualuis, sera, et pessulo bene clausum, marmoreoq. opere sculpturae, pijs imaginibus elaborata ornatum: intrinsecus autem partitum, ac decenter distinctum, pro ratione, et usu rerum, quae ibi afferuandae sunt; tum uero tabulis populeis circumamictum, aut alijs eiusmodi, ut ab humiditate, quae ex muro, aut marmore exsistit, omnino defendatur. Panno autem serico albi coloris undique circumuestitum sit.

Vbi uero praesitus angustia, aut praetenuitate facultatum, Sancti Ioannis Baptista sacellum, et baptisterium, ita amplum, atque altum extrui non potest; eadem tamen utriusque seruata forma, angustius fiat, ita ut baptisterium, remoto columnario opere clathris solum ferreis, gradui, quem unum tantum in descensu habeat, affixis cingatur: et tecto sacelli solo operiatur; cum alterum proprium, praedificij humilitate habere non queat. Facultas praeterea operimenti, ciborijue, etiam cum armario coniuncti, ex ligno forma, ut infra demonstrata, construendi erit; ubi marmoreum illud fieri non poterit.

De altera sacelli, situsue, forma, ad utriusque baptisterij, et Romani, et Ambrosiani usum.

In omni ecclesia parochiali, aliaue inferiori, ubi fontem baptismalem constitui concessum sit, intus ad ostium maius, et a latere, ubi euangelium legitur, sacellum, cappellam extruatur, quae instar aliarum cappellarum lateralium sit, quae pro altaribus edificantur.

De illius pavimento, limine, longitudine, latitudine, altitudine, toto denique spacio, fornice, clathris ferreis, alijsue, et ceteris seruentur, quaecumque in alijs cappellis, quae cum altaribus sunt, praescribuntur.

Quibus uero in ecclesijs, praesitus angustia, extrui non potest, quae tanta magnitudinis sit, quantum praesituiimus; ea tamen omnino exaedificetur, quae situs sui spacio, baptisterij saltem opus totum supra demonstratum capiat; tum praeterea aliquantum loci sit sacerdoti, baptismum ministranti, et compatribus.

Si uero ab euangelij parte ad praescriptum cappella haec extrui nullo modo potest; ab altera parte, ubi praefinita forma, et commodius possit, ea exaedificetur arbitrio Episcopi, ut infra exponitur.

Vbi autem per loci angustias, ne ab altera parte, neque hac exigua quidem magnitudine, fieri cappella potest; tunc ab euangelij latere ad ostium paries aliquantum ita concuatur, ut foris etiam ad hemicycli formam, promineat; in qua concuitate baptisterium totum, aut pars apte cohaereat; et clathris ferreis, a tribus partibus sepiatur.

Vbi praeterea neque hac forma extrui potest; ab eo ipso latere, prope parietem illud collocetur; ea tamen adhibita ratione, ut ne uel impediatur, uel occupari a situ ianuae possit, quae ab eo latere fiet: et clathris item, ut supra, muniatur: ita tamen ut inter haec, et ipsum baptisterij opus spacijs tantum intersit, quantum est cubitus, aut paulo amplius pro situs ratione. Illa autem cautio, ne baptisterij situ ianua, quae a latere maioris ostij est, impediatur, adhibenda est, etiam accurate in omni, infra demonstrata, baptisterij forma.

Verum quo maxime, si potest, caueatur, ne baptisterium parieti proximum, adhaereat; cum ecclesia, nullis etiam nauibus,

nauibus constans, ampla tamen est; tunc ad illius ostium, ab eodem euangelij latere, situs, qui ab uno, et altero pariete cubitis duobus, uel pluribus pro spacijs modo, seruata illa, ut mox supra, ratione aequae distet, clathris ferreis, forma quadrata, aut octangula, uel eiusmodi praefiniatur.

In cuius situs medio baptisterij, cuiusmodi forma sit, ita collocetur; ut ab omni clathrorum sepiamento, cubiti unius, et dimidij saltem, si potest, spatio absit. Si uero nauibus, et intercolumnijs, non ualde inter se distantibus, ecclesia extructa est; intra illius tantum intercolumnij, ecclesia ostio maiori proximi, fines, ab eo ipso euangelij latere, aut in eo spatio, quod intercolumnio, et ianua maiori, continetur, baptisterium, praescripto spatio, clathris ferreis concludatur; atque ita, ut is situs conclusus formam quadratam, aut octangulam, aliamue, quae pro loci ratione commodior, decentiorq. uideatur, exhibeat.

Quaecumque uero de forma clathrorum, et altitudine, loco de cappellis supra dicta sunt, eadem in clathris, pro baptisterio, seruanda erunt.

Baptisterium quocumque situ, uel forma in ecclesia constructum, si Episcopi iudicio praetenuitate facultate data ponetur, seruata in ceteris, proxime praescripta ratione.

Baptisterij cappella, seu hemicyclus, seu paries, proxima pictura Sancti Ioannis Baptista ornatur; Christum Dominum baptizantis.

In eiusmodi cappella, aut loco, situ uel baptisterium, ad quod uno pluribusue gradibus descensus fiat, et forma, in ceteris etiam superius demonstrata, ecclesiaeq. uel Romanae, uel Ambrosianae usui accommodata extruatur, si pro facultatum ratione potest: si minus forma sequens formanda est, more Romano.

Forma secunda Baptisterij more Romano.

Vas rotundum, aut alia decenti forma, quae uidebitur, e marmore, alioque solido lapide, per diametrum late cubitis duobus, et dimidio, patens fiat; profundum uncij octo, aut decem ad summum, et in fundo sensim concuatur, cum suis, ut supra, canaliculis. In base, columnae collocabitur; a pavimento autem usque ad labrum uasis non altius cubitis duobus.

In eius medio foramen, digito circiter patens sit: quod per columellam, basemq. usque ad paruulam cisternam, effusa aqua baptismalis excipienda causa suffosam, penetret.

De altero uase.

Praeterea in eiusdem uasis medio, alterum etiam uas marmoreum itidem, forma simili, at amplitudine

minori; ita ut per diametrum cubito uno, et uncij octo, cum ipsius uasis crassitudine, late patens, statuatur.

Idq. uas sustentetur aliquo marmoreo, lapideoque fulcimento, quod in uase inferiori nitatur. Hocq. ipso in uase minori baptismalis aqua afferuetur.

Forma secunda baptisterij more Ambrosiano.

Forma autem baptisterij Ambrosiani secunda, haec erit.

Vas modo, ac forma, ut mox supra more Romano praefinita; fiat: at in medio non perforatum, sed profundius excauatum: nec uero superiori uase, ut illud constet.

Si autem uas ipsum non ex solido lapide factum sit, ita ut aqua sensim disperdatur; in eo inseratur aliud uas stanneum, aereumue stannatum, donec aliud lapideum solidum, nec rimosum, spongiosumue paretur,

De sacrario.

Sacrarium autem ad baptisterij huius, more Ambrosiano extructi, usum fieri potest uno, aut altero modo, infra demonstrato de sacrarijs; ita tamen, ut et baptisterium, et sacrarium intra unius septi fines concludantur.

Communia utriusque secundae baptisterij formae.

Pavimentum autem baptisterij, eiusmodi forma, siue Romano, siue Ambrosiano usu demonstrata sit; etiam in ecclesia ita profunde sternatur; ut si minus tribus gradibus, uno saltem ad baptismum descendatur; quamuis baptisterij uas, columella suffultum, emineat.

Baptisterio, quod extra cappellam, hemicycliue concuuitatem totum, uel ex parte positum est, siue parieti inhareat, siue ab eo distet, fiat tegumentum, aut opere fornicato, quod duabus, pluribusue columnis, ab ipso pariete paululum extantibus, suffulciatur; aut struatur tabulis sectilibus, usque pictura pie ornatis; aut e tela picta fiat. Quod e ligno, aut e tela integumentum, cathenis ferreis e tecto pendentibus, aut alia firma struatur, sustineatur.

De ciborio, et armario.

Ciborium uero, et armarium utriusque commune, eiusmodi fiet.

Pyramidis forma illud extruetur ex tabulis sectilibus nucis, polite elaboratis, et, ubi potest, pictis etiam, atque decore inauratis. Quae tabulae inter se apte commissa, et compactae, omni coassatione cohaereat: eariq. commissurae paruulis, tenuibusq. assulis, coronicibusue recte annexis, ita contegi debent, ut nec puluis, neque ulla alia fordes in baptisterium penetrent.

Id ciborium labro uasis inferioris baptisterij, si Romani moris est, si Ambrosiani, summitate labri ipsius uasis baptismalis, nitatur, atque suffulciatur. A cuius ciborij

ciborij parte superiori, armarium parvulum, asseruandis sacris oleis, alijsq. rebus, ad baptismi ministracionem necessarijs, accommodatum, extrui debet: quod a summo uase distet uncias circiter octo: intrinsecus autē tela serica coloris albi, bene circumuehatur.

De ciborij altera forma.

Ciborij præterea forma altera esse potest: quæ d ligno etiam, ut altera, confecta columellis, et pilastratis ligneis suffulta, eodem modo fiat, quo supra demonstrata est forma ciborij marmorei.

De ualuis ciborij.

Ciborij ualuæ, quacumque forma illud sit, anteriori parietem ecclesie spectare debent: ut et baptizantis sacerdotis facies, et infantis, qui baptizatur, caput ad orientem uersus respiciat. Nec uero intrinsecus, sed extrinsecus illa aperiantur: et ample præterea sint, ut ijs apertis totius baptisterij dimidia pars pateat. Clauæ autem, sera, pessuloq. firmissime claudantur.

De baptisterij forma tertia ex usu Romano tantum.

Alia tertia sequitur baptisterij forma, quæ usui Romano tantum accommodata permitti poterit, ubi Episcopus, præ magna inopia necessario illam concedendam censuerit.

Lapis marmoreus solidus, opere sculptili, eiusmodi apparetur; qui forma onata sit: ac longe cubitos duos, et uncias octo pateat; late cubitum unum, et uncias duodecim.

In quo lapide, uasa duo, eaq. unciarum trium intervallo inter se distincta, scalp pro polite concuuntur; quæ et forma rotunda sint; et eadem altitudine, amplitudineq. item.

Tum columella etiam, ad formæ præscriptæ modum, sub onato lapide statuatur.

E duobus his uasibus unum erit, ad altare maius uergens: in quo aqua baptismalis asseruabitur; alterum, in quo dum baptizatur, aqua eadem effundetur; idq. spectans ad parietem, altari maiori appositum.

Ideoq. in huius fundo paruulus canalis fiat: per quem ad foramen, quod a latere in una parte fodietur, aqua ducatur; indeq. per columellam, intus uacuum penetrans, ad subterraneam paruulam cisternam defluat.

Hoc item baptisterium operimento, ciborij ligno, ex præscripta supra forma, contegatur: armariolo item, ut supra, extructo; et conopæo item adhibito. Hæc de baptisterio, sequitur de sacrario breuis instructio.

De sacrario. Cap. XIX.

Sacrarium igitur præter illud, quod cum baptisterio iunctum est; alterum etiam, quod alijs uisibus in ecclesia esse debet; in omni cathedrali, præpositurali, archiepiscopali, parochiali, et alia quauis ecclesia, in qua Missa aliquando celebratur, extruatur ad u-

nus, uel alterius formæ, quæ sequitur, præscriptæ modum.

Idq. in cappella maiori, si commode potest, neque ulli impedimentum præbet, uel alio ecclesie loco, qui sacristia propior sit, eiusq. usui accommodatior, a populi autem conspectu remotior; uel in ipsa potius sacristia, si hæc ampla sit, ac præsertim si ecclesia frequentior, usq. clerus multus.

Sacrarij prima forma.

Sacrarij prima forma hæc sit, ut uas scilicet e marmore, lapideue solido fiat, instarq. fontis baptismalis concuatur: longe patens sit cubitum unum, late uncias sexdecim: forma rotunda, uel onata, uel quadrata, aliaue, quæ minus situm impediatur.

In medio fundo concavo foramen habeat forma quadrata; quod large ab omni parte pateat uncias circiter quinque.

Suffulciatur columella quadrata, aliaue pro ratione uasis, supposita paruula basi: ita ut ab ecclesia pavimento, usque ad summum eius labrum, altè extructi sit cubitis duobus.

Habeat sub foramine paruulum tubulum aqueductum, in media columella effossum, scalpumue: qui, quadrata etiam forma, ample itidem pateat uncias quinque, ut per eum aqua, cineres, aliaq. id generis, quæ effundentur, aut projicientur, deorsum effluant.

Infra hunc tubulum, aqueductumue cisterna suffodiatur, in quam quacumque effusa, proiectaue erunt, recipiantur.

Id sacrarij integumento operiatur: quod ex tabulis nucis sit, atque eiusmodi, ut a parte superiori sensim leni accliuitate, quasi pyramidis instar, emineat. Claudatur autem firmissime pessulo, sera, et clauæ.

Sacrarij forma secunda.

Altera præterea sacrarij forma hæc erit. Fenestella in pariete, uncias uiginti, uel cubito, prout illius crassitudo est, concava extruatur; quæ cubito et uno, ac paulo amplius late pateat: alta uero sit cubito item uno, et dimidio.

Ab ecclesia pavimento in altitudinem extruatur cubitis circiter duobus.

Cuius fenestellæ solum e solido lapide, eaq. concavo sit, in quo foramen insit, ut supra.

Forma ample quadrata: tum aqueductus, et subtus item suffossa cisternula: ualuis suis, sera, et clauæ occludantur.

De uase aquæ sanctæ. Cap. XX.

Attenus de sacrario; nunc de aquæ sanctæ labro, uasene: quod e marmore, lapideue solido, non spoglio, ac sine rimis sit: columelloq. scapo, decenter elaborato, suffulciatur.

Collocetur non foris, sed intus in ecclesia; ita ut e conspectu ingredientium sit, a latere dextro; ubi potest. Alterumq. collocetur, qua ingrediuntur uiri, alterum qua

qua mulieres.

Parietis non inherens, sed ab eo distans pro situs statio: columella, ut supra, aut pila, basene sustentetur: in qua nihil prophanum appareat.

Aspergillum decens habeat, e labro cathenula appensum. Quod uel ex aurichalco, uel ex ebove, uel e ferro, politè tamen elaborato, uel ex alio genere, quod conueniat, conficiatur: a summa parte non e spongia consistet, sed e setis. E spongia autem esse potest: si in pilula ex argento, aurichalco, aut stamno undique perforata illa includatur; præfixis extrinsecus setis.

DE AMBONIBVS, ET SVGGESTV. Cap. XXI.

Habenda est quoque in ecclesijs insignioribus, ac præsertim in basilicis cathedralibus, ratio ambonum: quos, et magnos, et ornate confectos, et tabulis marmoreis ornatos, extitisse, in basilicis Romanis perspicere licet, et alibi etiam æneis, cæato sacrarum imaginum opere expressis.

De duobus ambonibus.

Item duo pro ecclesiarum magnitudine constitui possunt: unus altius extructus, de quo euangelium; alter de quo epistola, lectioe sacræ scripturæ, in maioribus solemnitatibus pronuncietur. Hicq. paulo depresso sit, quam ille, unde euangelium legitur.

De uno ambone.

Vnus etiam tantum Ambo, ut in multis ecclesijs cernitur, esse potest, qui et euangelij, et epistolæ simul lectioe usui sit: ita tamen ut in eo locus, unde euangelium recitatur, aliquanto eminentior sit; pars uero, unde epistola, aliquo gradu inferior sit.

Infima item pars sub ambone, uel alius locus inferior detur, ubi cantoribus, clericisque spatium sit, unde in solemnitatibus, certisq. diebus, de antiquo ecclesie more statuta cantica, præsertim inter epistolam, et euangelium, canant.

In Ambone, ubi potest, constituantur duo graduum ordines, unus quo sit ascensus ad orientem uersus; alter occidentem spectans, quo fiat descensus.

De situ Ambonum.

Si unus tantum Ambo in ecclesia constituendus sit; is a latere euangelij statuatur. Si duo, unus, unde scilicet epistola legitur, a latere epistolæ; alter uero qui est euangelij, ab euangelij latere constituatur: ita ut diaconus, inde euangelium legens, ad meridionalem ecclesie partem uertatur, ad quam uiri conueniant.

Atque ij quidem e marmore, lapideue alio, confici debent, et ornari præterea aliquo piæ sculpturæ opere. Aut e latericio lapide exædificari possunt, exornari tamen eos decet laminis marmores, lapideisue ornate elaboratis, aut æneis, usq. inauratis: quales hodie etiam uisuntur.

De suggestu.

In unaquaque autē ecclesia parochiali, ubi Ambo constitui non possit; unde et euangelium pronuntiar, et sacra concio haberi possit, suggestus omnino, ex tabulis scætilibus, usq. firmioribus, decenti opere, et forma, ab eodem euangelij latere extruatur; unde, et euangelij lectio, et concio sacra haberi queat.

Illud denique caueatur, ut cum ambonibus, tum suggestus in gremio ecclesie, loco conspicuo, unde uel concionator, uel lector, ab omnibus et conspici, et audiri possit, apte collocati, ab altari maiori, ut pro ecclesie ratione fieri decore potest, non longe admodum sint; quod sacerdoti, ut decretum est, intra Missarum solemniam concionanti, commodiori usui esse queant.

DE CONFSSIONALI. Cap. XXII.

Demonstrata Ambonis, ac suggesti item forma, unde sacra uel lectio uel concio habetur: restat aliqua etiam instructio, operis lignei, ad penitentium confessiones audiendas, recte decenterq. accommodati, quod confessionale appellamus.

De confessionalium numero:

Primo igitur in ecclesia cathedrali confessionalia, totidem construantur, quot, pro iubilei, indulgentiarumue celebritate, aut solemnitate ratione, sacerdotis confessarios constitui, adhiberine opportunum, necessariumue uidebitur.

In singulis item ecclesijs collegiatis, sacralibus, regularibusue totidem etiam, quot sane requiruntur, pro confessariorum sacerdotum ratione, qui in frequentiori populi concursu esse, adhiberine ibi plerumque solent.

In unaquaque præterea parochiali ecclesia statuatur confessionalia duo; ut uiri, quod sæpe non sine irreuerentia loci, sacræq. illius actionis, et offensione piorum cernitur, cum mulieribus ne confuse permixti, neue etiam dense inter se compressi sint, cum ad sacræ confessionem frequens concursus est; sed ita distincti, ut hi in uno, illa in altero confiteantur; quemadmodum in plerisque huius provincie ecclesijs certus ijs ipsis, et distinctus est locus; tum præterea, ubi illud non ex provinciali decreto distingui iustum est, ut unum parochi, alterum confessario alij sacerdoti usui sit; si quem ab Episcopo probatum, ille aliquando, eiusdem concessu, in frequenti confitentium multitudine adhibere necesse habeat.

In qua uero parochiali ecclesia plures parochi, portionarij, alijue sacerdotes, etiam coadiutores sunt, qui confessionis audiende munus exercent; totidem item confessionalia fieri debent, quot sane illi sunt.

Quod uero de duobus confessionalibus, in unaquaque parochiali ecclesia statuendi, supra animaduersum est, id etiam præstandum erit in singulis ecclesijs, quæ licet parochiales non sint; tamen ijs ipsis, aut parochiali quouis iure subiecta, aut annexa, aut adiuncta,

aut intra earum fines constituta sunt: aut eiusmodi sunt, in quibus aut sacerdos quispiam residere, qui idem confessarij munus obeat; aut parochus, quous iure, uel quauis causa debeat, soleatue.

In ecclesiis item non parochialibus, ubi doctrina christiana scholae exercentur, confessionale adhibeatur, unum saltem; uel duo item, si utriusque sexus schola christiana ibi exercentur; uel demum plura etiam, ubi plures confessarios sacerdotes, tempore scholae christianae, adhibentur ex decreto provinciali.

Forma confessionalis.

Forma, ad cuius praescriptum confessionale extruendum erit, haec est, qua seruata, licebit aliqua praeterea ornamenta adhibere, ut pote in anteriori parte coronicae elaboratas, aliudue ornati genus decens. Primo ex tabulis scabellibus, uel nucis, uel certe alterius cuiusvis generis, totum sit; septem scilicet ijs, et a latere utroque, et a tergo, et a parte superiori eiusdem interiectum: a parte anteriori apertum omnino, neque illo modo occludatur.

Habeat tamē, praesertim in frequentioribus ecclesiis, ostium ex crate cancellisue ligneis, inter se unciarum circiter quattuor spatio distantibus cum sera, clauisq. ut cum confessarius in eo non est, ne ibi cum irreuerentia ministerij, quod ibi agitur, laici uaq. et sordidi homines sedeant, otiosue dormitent.

De basi.

Basis huius confessionalis, ubi sacerdotis confessarij, et penitentis pedes innixi habeant, ab ecclesia pavimento alta extet, uncijs ad summum octo; late cubitis duobus; longē cubitis circiter quattuor pateat.

De sede confessarij.

Sedes confessarij in eo sit: quae a basi alta sit cubito, et uncijs circiter tribus; lata a dextera, ad sinistram partem, cubito item, et dimidio; a fronte, ad tergum, uno tantum cubito.

De confessionalis altitudine.

Totius huius confessionalis structurae altitudo, a basi usque ad summum ducta, cubitis quattuor constet.

De assula, in qua confessarius nitatur.

In parte interiori tabulae intermediae inter confessarium, et penitentem, assula item collocetur: in qua ipse confessarius, brachio nixus, hærere possit: eaq. instar repaguli sit, ita ut, et deprimi, et rursus, pro libito, extolli queat.

De scabello penitentis.

Aparte exteriori, penitentis scabellum, ab ima parte latum uncijs quattuordecim, basi immixtum, et tabulae intermediae hærens, accliniterq. ab imo ad summum ascendens, altum a basi extet, cubito, et uncijs uiginti. Cuius summitatis tabella leniter acclinis

fit: in qua penitens manibus supplicibus niti possit, dum in confessione genibus flexis est; eademq. lata uncijs duodecim; longa cubito uno, et dimidio.

De gradu scabelli.

In ima parte habeat hoc scabellum gradum annexum, super quo penitens genua flectat, quod supra basim emineat uncijs octo: late pateat uncijs sexdecim, ea longitudine, qua scabellum.

De fenestella intermedia.

Fenestella in medio tabulae, quae inter confessarium, et penitentem interiecta est, fiat: cuius pars ima emineat supra sedem confessarij cubitum, et uncijs octo: quae uncijs sexdecim alta, duodecim uero lata sit. Haec uero fenestella diuisa sit in spatia paria tria, relictis in ipsa duabus columellis, seu paruis fulcimentis eiusdem tabulae.

Cui fenestellae, a parte penitentis, affigatur lamina ferrea, plena foraminum: quae singula instar ciceris, minuta, paruaq. sint.

Fenestellae praeterea, a parte confessarij, configatur tela tenuis saia, aut multitia, quem buratum dicunt

De imagine crucifixi.

Aparte penitentis, quae exterior est, loco supra fenestellam, crucifixi imago, in charta religiose expressa, apponatur.

De ijs, quae affigenda sunt certis confessionalis tabulis.

Tabula item, inter confessarium, et penitentem interiecta affigatur, ab illius anteriori parte, alia tabula, quae transuersae pateat cubitum unum: ita ut pars paulo maior, ad penitentem uersus: altera ad confessarium uersus spectet.

In huius tabulae parte, quae ad confessarium spectat, intus fixa collocetur, et imago aliqua Christi Domini, aut beatae Mariae uirginis, et sub ea tum oratio illa preparatoria, impressa ad usum confessariorum sacerdotum, cum ad penitentium confessionem audiendam accedunt, tum forma absolutionis.

Alteri etiam tabulae, quae a confessarij altero latere est, neque fenestellam habet, intus, affixae sint litterae processus in caena Domini, prout quotannis a Sanctissimo D. Nostro promulgatae erunt.

In alia tabula, quae a tergo est, canonum penitentia- lium tabella collocetur.

Tabula supra fenestellam, a parte scilicet, confessarij apponatur tabella casuum, quorum absolutionem sibi Episcopus reseruauit: quicq. alio quouis iure, uel eidem, uel summo Romano Pontifici reseruati sint.

De capsulis eleemosinarijs in confessionali non struendis.

Nec in eo confessionali capsula, loculiue ulli omnino colligendae eleemosynae causa, struantur quouis praetextu aut eidem propè affigantur.

De

Confessionalia, quo loco ecclesiae constituenda.

Alatere ecclesiae, extra cappella maioris ambitum, loco aperto, patentiq. confessionalia constituantur: partim a meridionali regione, partim a septentrionali.

In alijs etiam ecclesiae locis, pro ratione amplitudinis, et situs ecclesiae, Episcopi concessu aliquando collocare licebit, ut in cappellis quibusdam, ample patentibus, aut in earum aditu, uel limine, ita ut confessarius intra clathri septa, penitens uero extra sit: quo fiat, ut clathris cappella arceantur, qui inordinate concurrentes ad sacram confessionem, nimisq. prope alium, qui tunc peccata sua confitetur, uel ipsum penitentem, uel confessarium facile interturbant.

De loco confessarij, et penitentis item.

Confessionale in ecclesia si ab euangelij, quod in altari maiori recitatur, latere collocabitur: tunc penitentis scabellum, et fenestella, a dextera confessarij sit, rursusq. ab illius sinistra, cum a latere epistola illud erit: ut et confessarius a parte superiori ecclesiae semper sit; et penitens aspectu sit ad maius altare, caputue ecclesiae uersus.

DE TABVLATO AD VSVM ecclesiae distinguendae.

Cap. XXIII.

Et quoniam, ex instituta antiqua, a beatoq. Chrysostomo testificata consuetudine, et in plerisque huius prouinciae locis olim uisitata, in ecclesia separatim a sacaminis uiri esse debent; forma, et modus distinctionis ecclesiae eiusmodi esse potest.

In ecclesia igitur, insigniori praesertim, a cappella maioris ingressu, usque ad ianuam maiorem, tabulatum, per medium ecclesiae gremium recta ductum, columellis ligneis solidis, quinque cubitorum spatio singulis inter se distantibus, in pavimentoq. firmiter agglutinatis, affigitur: ac si tabulae scabellae, ex quibus compactum est, aliquando amouenda sunt, canalibus paruulis in unaquaque columella ab uno, et altero inter latere excauatis, alioque modo confectis, totum alte committitur. Cuius tabulati altitudo cubitis circiter quinque extruitur.

Ita uero in ianua maior committatur, ut illam mediam diuidat sicq. diuisa, ac distincta, partim uiris, partim mulieribus ad ecclesiam aditum, diuisim, distincteq. faciat.

Sint autem in tabulato ianuae quadam certis locis perspicuis: quae ualuis, et pessulis clausae, tunc solum aperiantur, cum ab una ad alteram partem transitum necessario fieri opus est.

A qua parte autem concio habetur; quo facilius comodijsq. fideles concionatorem conspiciant; tabulatum cum eo tempore demissius aliquanto extare debeat, a summa parte tabulis committatur, quae fibulis ferreis annexa, et hinc inde paruulis pessulis clausae,

cum opus est, aperiri, et demitti possint, eisdem fibulis appensa.

Quibus etiam in ecclesiis, aliquando necesse est, ut cum ab una parte Missa celebratur, qui ab altera sunt, eidem Missae sacro interfint; eadem ratio tabulati demittendi adhiberi poterit.

Fibulae autem ad tabulati demittendi usum, ut genibus flexis fideles, a qua parte sunt, sacerdotem, in altera celebrantem, prospiciant, a pavimento distant cubitis duobus; si ad concionis audiendae usum tantum sint, cubitis tribus.

DE SEDILIBVS MULIEBRIBVS quas bradellas dicunt.

Cap. XXIII.

Quibus in ecclesiis, Episcopus aliquem bradellarum usum permittendum censuerit; earum forma sequens constituetur; quae, in ecclesia a parte mulierum collocata, cum ad sedendum, tum ad genua flectenda illis usui erunt. Pars uero mulierum septentrionalis sit, nisi quibus in ecclesiis, pro ratione situs, aliaue causa, Episcopus aliter statuerit.

Afferes igitur, seu trabes paruulae quereae tres, crassitudine unciarum quinque, longitudine cubitorum trium, et unciarum sexdecim, altitudine unciarum octo, in ecclesia solo recta supposita, tribusq. circiter cubitis singula inter se disiuncta, tabulis scabellibus totidem, cuiusmodi generis sint, ijsq. singulis latitudine unciarum octo, aequali inter se spatio distantibus constituta, una scilicet in medio, reliquae duae in extremitatibus, bradellas humiles, eaq. tripartitas ita constituent; ut inde, cum usu uenerit, ne impedimento sint, amoueri queant. Angustiores uero sint, ubi eas latiores loci situs non requirit. Atque haec quidem forma bradellarum: quae ab ea parte per ecclesiam longitudinem ducta, singula cubito inter se distantes, totidem collocabuntur, quot, pro ecclesiae amplitudine, Episcopus concesserit.

Sint autem procul omnino a cappella altaris maioris, octo circiter cubitis, uel amplius pro ecclesiae ratione; a tabulato intermedio, spatio uia lata quattuor cubitis, pluribusue pro magnitudine ecclesiae; ab altero latere, uia etiam tantidem spatij.

Nec uero propè ulla altaria sint, sed paulo remotiora. In medio autem bradellarum situ uia praeterea transuersalis sit, quae tantumdem pateat.

A parte autem ecclesiae, quae uirorum est, nulla bradella sint, quibus genua flectantur. Si quae uero sedilia conceduntur, ea, e tabulis item scabellibus confecta, forma oblonga sint, neque a tergo habeant longuina: quibus homines ab humeris nitantur: et, uel parietibus harentia, uel intra intercolumnij spatia recta potissimum collocentur.

Et eiusmodi sint, quae geri, amoueriue singula possint, prout usu uenerit: atque ita disponantur, ut ecclesiae impedimento non sint; atque ita etiam, ut, qui sedent, a sanctissimo Sacramento auersi non sint; neque rursus altaribus harent.

DE TURRI CAMPANILI, ET
Campanis. Cap. XXV.

Aque hæc quidem sunt, quæ ad interiorum ecclesie fabricam, usumque pertinent: nunc aliqua sequuntur, quæ adiuncta ecclesie sunt. Ac primo loco de turri campanarum, quam campanilem dicunt. Vbi campanarum causa turris edificanda est, hæc mox infra demonstrata seruari poterunt. Sit turris campanarum, quadrata forma, aut alia, ut pro ratione ecclesie, lociue, architecto videbitur. In alium extruatur, illius iudicio, pro amplitudine item ecclesie.

De tabulatis.

Habeat tabulata, quot idem iudicavit; innum autem fornicatum, reliqua superiora ex assulis firmis constructa, et summum opere item fornicato.

De fenestris.

Fenestras in singulis tabulatis habeat: quæ ab omni parte extructæ, longiusculæ sint; elegantioremq. formam pro structura modo exhibeant. Quæ autem in summo tabulato columellis, aut pilastratis distinctæ, ab omni latere patentiores sint: aut alia forma, de architecti consilio, pro edificij ratione.

De scalis.

Scalas pro edificationis item modo, ubi potest, concubidas, aut alia forma; easq. uel lapideas, uel ligneas: quibus ad campanarum locum ascensus commodus sit, neque periculosus.

De fastigio.

Fastigium non triangulum, sed circulatum, et pyramidale: in cuius summo, ut mysterij ratio postulat, galli effigies, firmissime affixa, crucem erectam sustinere poterit.

De ostio.

Ostium ualuis firmis, pessulis, et claue bene munitum; ut perpetuo clausum esse possit; nisi cum opus est campanis pulsari.

De loco campanilis.

Extruatur autem hæc turris in capite atrij, porticusue, quæ foribus ecclesie proxima est: ubi uero atrium non est; à manu dextera ingredientis, atque ita ab omni alio pariete disiunctum, ut circumiri possit.

De numero campanarum.

Hæc turris, si ecclesie cathedralis est, septem, aut quinque ad minimum campanas; si collegiata tres, grandiore scilicet, mediam, et minimam; si parochialis totidem, aut duas saltem habere debet; easq. distincto quodam soni concentu, inter se recte consentientes, pro uaria diuinorum officiorum, quæ sunt, ratione, ac significatione.

De horologio.

In qua turri præterea horologium, pro edificij forma artificioso opere constructum, collocari conuenit: ita ut horæ cuiusque ratio, intus campanæ sono, foris stellæ effigie, quæ in orbem ducatur, perspicuo loco constituta, significetur.

De altera forma campanilis.

Hæc, supra demonstrata, regulæ, de turris forma, deq. horologio locum habeant in ecclesijs insignioribus. Vbi uero loci situs, et facultatum tenuitas, turrim campanilem tanti sumptus fieri non pariat; in ecclesie angulo, a dextera ingredientis, extra tamen ecclesiam prominens, non longe à ianua extrui potest; forma, quæ de architecti consilio probabitur; ita tamen, ut in ea ostium insit, intus ab ecclesie parte, non foris extructum; et ualuis, seraq. ut supra, munitum.

De pilis lateritijs pro campanili.

Vbi autem ea est facultatum angustia, ut campanarum turris nulla quidem extrui queat; interim, dum facultas sit, pilæ lateritiæ in summo pariete hærentes, easq. arcuatæ fieri possunt, unde campanæ appendantur. Quæ in re uidentur, ut apto loco constituantur; atque ita ut funes earum tractorij, ne in cappella maiori, ullaue alia, aut in medio ecclesie ostio, aut alio eiusmodi loco pendeant: ijdemq. per tubum ligneum, in fornice insertum, ducti, tractiue fornicatum opus, ne sensim diruant.

De Campanarum benedictione, et quæ
ijs conlandis uitanda sunt.

Campanæ uero, neque in turri, neque alio loco collocandæ sunt, nisi primum solemnibus benedictionibus, precumq. ritibus, ex ecclesie instituto consecrata: cuius consecrationis monumentum aliquo loco turris, uel ecclesie, consignetur. Illæ præterea ne rem ullam prophanam insculptam, inscriptamue ullo modo habeant; sed sancti patroni ecclesie, aliamue sacram imaginem, piamq. inscriptionem.

DE SEPULCRIS, ET COEMITERIJS. Cap. XXVI.

Sequitur de sepulcris, et cæmeterijs instructio, quæ eiusmodi est.

Ac primo quidem sicut Episcopus, presbyteros, aliosq. ecclesiasticos homines intus in ecclesia sepeliri canones sanxerunt: ita de eorum sepulcris aliqua instructione cauendum est.

Episcopalis igitur sepulcræ locus in basilica cathedrali pro chori foribus, ingressiue esse potest: ubi si locus decens aliquando non datur; alius deligatur, qui religioso, uenerabiliq. Episcopali nomini, ac dignitati conuenientior sit: non in choro tamen, neque in cappella maiori, sed extra illius fines; in alia ecclesie parte decentiori, atque insigniori.

Sit

Sit ea à ceteris, etiam canonicalibus sepulcris, loco, et insigni præterea aliquo episcopali distincta.

Sepulcræ item sint canonicalia duo, à dextero latere sepulcræ episcopalis; easq. ut supra, aliquo interiecto spatio separata: in quibus et canonici, et capitulari dignitate præditi sepeliuntur.

Totidem præterea à sinistro latere, certo etiam interuallo distincta: in quibus ceteri basilicæ cathedralis sacerdotes, clerici, alijq. ecclesiastici ministri humentur.

In ecclesijs collegiatis sepulcræ tria sunt, ante etiam chororum: aut alio loco, etiam digniori; non in choro tamen, nec uero in cappella maiori, aliaue; unum, in medio situm, in quo Præpositi, uel Archipresbyteri, uel alio nomine rectores earum solum humentur: alterum, in quo canonici; tertium in quo ceteri sacerdotes, clerici, ministriq. earum ecclesiastici.

Præterea in singulis ecclesijs parochialibus etiam duæ sepulcræ sunt, loco, ut supra, demonstrato; una propria parochorum, rectorumue earum; altera clericorum parochialium.

Vbi uel in atrio, uel in porticu, uel in exedris, uel in cæmeterio locus nullus dari potest sepulcris communibus: intus in ecclesie ingressu saltem quattuor eo nomine struantur.

Alia uero sepulcræ, laicorum propria, in ecclesia, sine Episcopi concessu, fieri non debere decretum est. Quæ si fieri, extruiue concessum erit; ne propè altaria, ut Varensi concilio cautum est, struantur, stantue: nisi tamen longe distent, ut sepulcræ os ab eorum scabello, bradellæue procul absit spatio saltem cubitorum trium. Nullo sane modo intra chori, et cappellæ maioris fines; neque rursus intra cappellarum minorum cancellos extruantur, quibus a populo sacerdos celebrans separatur.

Fornicato autem opere fiant: quæq. è solo ecclesie nullo modo extent, emineantue, sed illud plane adæquent. Ab utroque ecclesie latere, ubi fieri permissum erit, dextro scilicet, ac sinistro, eo ordine disposita extruantur, ut è regione sibi singula respondeant.

De duplici integumento sepulcræ.

Operiantur sepulcræ, ne ullo unquam tempore fateant duplici integumento: quod, quadrata, uel alia decenti forma, pro loci ratione è lapide solido sit; ita tamen, ut inter utrumque aliquid spatij relinquatur; et inferius integumentum è rudi, illud superius è polito lapide struatur, ecclesie pavemento æquale; quod sepulcræ ori undique apte cohærescat.

De annulo sepulcri.

Annulus præterea in medio integumento superiori affigatur, ad illius eleuandi usum: ita tamen, ut nihil emineat: sed tantumdem integumento excauetur, quantum annuli crassitudo capiat. Rursus alia etiam ratio prætermittenda non est, ut illud integumentum sustollatur per clauos duos: qui aliqua crassitudine sunt; quiq. ab eiusdem integumento superiori parte,

in utroque latere traiecti, nihil plane extent; ab inferiori autem, paulo oblongiores, quam integumento crassitudo est, singuli ferrum transuersale, firmiter hærens, habeant: quo, dum, fune unicuique clauo adhibita, integumentum eleuatur, sustineri queat.

In superiori porro integumento ne crux, sacraq. alia imago effigiesue sculpatur, aut alio modo exprimat: ut ne pulueris, lutiue sordibus, et sputo inquinetur, ac transeuntium pedibus conculcetur.

Neque uero etiam sculpturæ ornatus, litterarum incisio, aut inscriptio ulla, aliudue quicquam fiat, quod emineat: neque rursus quicquam etiam tessellato opere, etiam si non superemineat, inscribatur, sculpaturue; quod Episcopo ante probatum non sit.

De cæmeterijs.

Cum sepulcris cõiuncta instructio esse debet de cæmeterijs: in quibus mortuos sepeliendi more antiquum, tantopere à patribus comprobatum, in usum, ex decreto concilij prouincialis, per Episcopos nostra prouincia, ubi potest, restitui cupimus.

Cæmeteria igitur, ut animaduerti licet, alia in porticu, atrioque ecclesiarum, à fronte scilicet; alia à tergo, alia à latere septentrionali; alia à meridionali; quædam ab omni illarum parte sunt: nec uero uetitum est, quin adhuc etiam ab eisdem singulis, omnibusue partibus constitui possint.

Porro, quæ à fronte, in atrioque ecclesie extructæ sunt, quamuis ad excitandam, uel charitatis erga mortuos fideles, uel conditionis humanæ memoriam in ipso prospectu hominum sunt; tamen quoniam ob iter, ac tritam uiam, qua transitus per ecclesiam hac, atque illac fit; facilius patent, uel animalibus, uel seruitutibus, uel deambulationibus, congressibus, et alijs hominum actionibus, eo sacro loco indignis, quæ obrem etiam sæpe ob alia, quæ quotidie humanitas incidunt, uiolari contingit; ideo à fronte in atrijs, porticibusue ecclesie, cum ab alio latere fieri possunt, non extrui expedit.

À septentrionali autem ecclesie parte, illorum situs potior deligatur: aut ab eo latere, in quo maxime ædium clericorum transitus quotidianus, fenestrarum prospectus, stillicidiorum etiam proiectura, alienæ eiusmodi seruitutes uitari possunt.

Ampla autem cæmeteria esse debent pro ecclesie, cui adhaerent, situsue spatio, proq. hominum item multitudinem. Forma esse possunt oblonga, aut quadrata, architecti iudicio, ac pro situs modo.

À parietibus nuda esse non debent; sed undique ijs septa. Qui parietes à terra solo alte exadificentur, cubitis circiter septem. Vbi uero tanta parietum altitudine præ loci inopia extrui non possunt; ita saltem alte exadificentur, ut animalibus aditus præcludatur: hæcque altitudo non minor sit cubitis tribus.

Vbi uero præcise rupes erunt, quibus cæmeterij situs concluditur: ea pro sepimento parietum esse poterit. Parietes autem manu facti, extrinsecus albario opere incrustentur; in locis uero insignioribus decens erit, si

intrinsecus ab omni parte porticibus uestiantur, sacrisq. picturis, historijsue ornentur. In ijs porro porticibus sepultura, equali spatio inter se distincta, re eto ordine, ad prescripta forma ratione, fieri possunt. Vbi porticibus cœmeteria non circumuestiuntur; parietes saltem exornari debent aliqua sacra pictura, certis eorum locis expressa.

In medio eorum situ, crux ex aurichalco, aut marmore, aliove lapide confecta, collocetur: qua in columna marmorea, lapideaque, seu in pila structili suffulta, aliquo decenti integumento operiatur, aut è ligno alve erecta, constituatur.

Cappella item paruula, eaq. in orientem uersus, ubi potest, extruatur: in qua preces pro mortuis, aliquando fiunt.

Habeat item uas aqua sancta, forma supra demonstrata, cum aspersorio, non tamen appenso, sed quod amoueri possit, ad aspergendi usum.

De loco offario.

Certus præterea locus intus sit; pariete undique scriptus, et tecto, ac fornice, ubi potest, opertus: isq. in omnium conspectu sit: ubi mortuorum ossa, aliquando effossa, ordine struantur.

De ostijs cœmeterij.

Cœmeterij porro tria ostia à fronte esse possunt; nisi situs ratio eiusmodi est, ut à latere etiam illa fieri necessarium postulet. Si uero cœmeterium, ecclesie ab aliqua parte continens est, ab ea parte ianuam ite habeat, qua ad ecclesiam aditus sit, cum uel diuinorum officiorum pro mortuis, uel processionum causa usum uenerit.

Ab ostij autem maioris, à fronte extructi, summa parte, qua extrinsecus est, sacrosancta crucis imago exprimat, in extremo crucis affixa imagine capitis, aut cranij hominis mortui.

Qua ostia, à quacumque parte sint, firmis ualuis pessulis, et clauis munita, et clausa, ne pateant; nisi cum usus uenerit.

Nulla nites, arbores, arbusta, stirpes cuiusuis generis, modo frugifera, sed qua etiam nullum omnino fructum, baccasque gignunt in ijs esse, aut conseri debent.

Immo ne, ne fanum quidem, herbaue urefscens, qua patulo detur, sit. Absit strues lignorum, ac tignorum; tum omnis aceruus cœmeteriorum, lapidumue; omnis denique res, loci sanctitati, religioni, et decoro repugnans.

DE SACRISTIA.

Cap. XXVII.

DE aedificijs præterea ecclesie adiunctis, sacristie aedificatio una, ac præcipua etiam est: de qua in structiorem hoc loco breuiter contexamus.

Porro sacristia, qua ab antiquis camera aliquando, et secretarium item dicitur, locus scilicet, ubi sacra supellex recõdebatur, in omni cuiusuis generis ecclesia extruatur: qua pro cathedralis, collegiatae, et parochia-

lis ecclesie magnitudine, et pro numero ministrorum, proq. copia sacra suppellectilis, ampla sit, atque eiusmodi, ut paulò longius pateat.

Nec uero improbat, usus duarum sacristiarum in insignioribus, et frequentioribus ecclesijs: quarum una capitulo, et chori suppellectili; altera sacerdotibus cappellanis, et reliquis ecclesie ministris, ac reliqua suppellectili, usui sit.

Ab cappella, altariue maiori tantum intersit, ut sacerdos, Missa sacrum solemniter factururus, cum illis, qui ei ministraturi sunt, inde processionaliter ad altare ordine progredi possit, ut antiqui moris est, cum mysterij significatione.

In ceteris parochialibus, et alijs inferioribus ecclesijs, commodi causa, permitti poterit Episcopi iudicio, ut sacristia à cappella, altariue maiori minus absit; tum uerò curandum erit, ut à domicilio parochi non ualde distet.

De situ sacristie, et fenestris.

Omnis autem sacristia ad orientem, et ad meridiem uersus, quoad eius fieri potest, omnino spectet.

Ita uerò construatur, ut illius substructione, luminibus eiusdem capelle maioris non obstruatur.

Fenestras duas, pluresue habeat, easq. ubi potest, è regione sibi respondentem, ac presertim à dextro, et à sinistro latere; ut, cum habeat, unde aer exeat, eius locus non humidus sit, neque uliginosus; sed si qua uligo est, inde, aliquando patefactis fenestris, foras se det. Quæ fenestra duplicibus clatbris ferreis, uel simplicibus saltem densioribus, et firmioribus sepian tur, et munitur, tum etiam opere uireo, et reti, ut in prescripto fenestrarum ecclesie demonstratum est. Contecta uerò sit opere fornicato, aut saltè laqueato.

De pauimento sacristie.

Pauimentum habeat, non tabulis constructum, sed eiusmodi, quod subtus paruulis fornicibus constans, totum ample fornicatum, ab humo altius aliquanto, ubi potest, præ humiditate extruatur; ne indumenta sacra ab loci, sinusue uliginem putrescant, aut corumpantur. Cui rei quò cautius provideatur; extrinsecus etiam terra congesta, parieti adhaerens, ac stillicidia item, qua humiditatem gignunt, inde procul amoneantur; tum solum præterea exterius statuminetur, ruderibusq. et calce solidetur.

De ostio sacristie.

Ostium sacristie huiusmodi sit, cuius aditus non in cappellam maiorem, nisi in ecclesijs minus insignibus secus permittendum Episcopus duxerit, sed in locum publicum, nempe in graduum ecclesie recta pateat.

Bene autem septum sit firmissimis ualuis, pessulo solido, sera, et clauis itidem firma.

Ostij ualuis, è regione alie ualuis tenuiores, extrinsecus, aut intrinsecus respondeant: qua à parte inferiori tabulis scilicet, à superiori tela confecta, la-

cis

eis aditum, et aspectum in sacristiam præcludant: eaq. pondere graui appenso, per se pessulo; artificiosè confecto, claudantur.

Quibus in ualuis tenuioribus a parte superiori paruulam fenestellam, eamq. clatbratam, extrui non uetatur, quæ, perpetuo intrinsecus clausa, non aperiatur; nisi cum, aliquid e sacristia petentibus, inde responsum datur.

De loco sacre imaginis, et altaris in sacristia.

In omni sacristia, loco magis conspicuo sit sacra icona, tum etiam si amplitudo sacristie patiat, altare, uel mensa, armariumue, quod formam altaris præbeat, instructum cruce, candelabris, mappaq. constructum; apud quod sacerdotes celebraturi sacris uestibus induantur.

De oratorio, aut altari in sacristia.

Si præterea oratorium ab aliqua sacristia parte, siue foris prominens, siue intus, decenti loco, idq. instar paruuli cubiculi, quo sacerdos, Missa sacrum factururus, se recipiat; ibiq. se se colligens; paulisper meditetur, et oret. Proinde tum altare paruum sit, in quo proposita crucifixi effigie, aut alia pia imagine, sancte precetur; tum scabellum, ubi orando genua flectat. Si uerò sacristia ita exigua, et angusta est, ut eiusmodi oratorium habere nullo modo possit; ab aliquo eius latere, quod orationi commodius sit; scabellum saltem, seu bradella, apte loco, tela saltem, uel panno obducto, collocetur; ubi sacerdos genua flectens, oret, affixa in pariete aliqua, ut supra, imagine sacra.

De tabella orationum.

In oratorio quocumque, sit tabella, in qua orationes, ad Missa sacrum præparatoria, descripta sint.

De uase aquario.

Vas præterea aquarium, quod manibus ablueris usui sit, è solido lapide fiat: cui papilla una, aut, prout opus erit, plures infigantur. Ab inferiori parte, sinus aquarius concavus ad excipiendam aquam, qua inde effluit, è lapide item, marmorene solido sit: foramenq. habeat, unde per fistulam aqua in paruulâ cisternam subterraneam, uel aliò deriuetur, ubi commodius sit, illam ab sacristie pariete procul deducere. Vbi uerò redditus exiguus est, pro eo uase aquario, quod è solido marmore prescriptissimus, situla adhiberi poterit appensa, cui papilla affixa instar gallinacei habeat, unde aqua ad ablutionis usum sensim effluat, subiecto, ut supra, sinu aquario.

Sinus autem, et uas aquarium omnino, aut aliqua ex parte in parietis concanitate, qua hemicycli exigui formam præbeat, ornate extructum intus inhæreat; ne, si foris extaret, sacristie situm impediatur.

Ad abstergendas manus linteam, uasi aquario proximum, ab opere instrumentone tornatili pendeat; idq. candidum sit.

De armario sacrorum indumentorum.

Armarium præterea amplum, in quo sacra indumenta asseruentur, ex tabulis nucis conficiatur. A pauimento sacristie alte extructum sit cubitis duobus, et uncis quinque.

Capsulas ductiles habeat, easq. distinctas, ac longe patentes, in quibus, et pro colorum uarietate indumenta sacra expansa, dispartitaq. et ordine asseruentur. Super eo præterea armariola item, aut sub eo loculi ab illarum capsularum latere sint, separatim etiam extructi, ubi sacri calices, patenæ, corporalia, purificatoria, uela, et alia id generis munda recte, atque accommodate recondantur.

Ab altero latere loculi item: in quibus illa, qua abluenda sunt, reponantur.

Claudatur hoc tum armarium, tum armariola ualuis polite, ac distincte confectis, seris, et clauibus item distinctis.

Atque eiusmodi armaria totidem sint, quot multitudine sacra suppellectilis poscit.

De longiurij ad usum exponendi sacras uestes.

Longiuria etiam, polite confecta, funibus ductilibus et trochleis appensa in sacristia sint: quibus sacra indumenta, prout usu uenerit, exponantur, extendanturue.

De armario librario.

Alia præterea armaria, structura, qua ceteris supra prescriptis respondeat, fiant; unum scilicet, in quo libri ecclesiastici, ad psalmodiam, et alium chori, et ecclesie usum pertinentes, apte consumerentur: alterum, in quo iura, instrumenta, et scriptura omnes sint, ad ipsam ecclesiam spectantes; idq. ubi aptius, tutiusq. archiuu ecclesie non habeat: tertium item, si ecclesia parochialis sit, in quo certi libri parochiales, scilicet matrimoniorum, et baptizatorum, confirmatorum, et alia eiusmodi seruentur; tum etiam separato loco littera pontificia, edita episcopalia, littera Episcopi pastorales, qua in dies promulgantur, tum alia scripta, ad ecclesiam, uel animarum, parochiali curæ commissarum, regimen spirituale spectantia.

Hæc tria armaria singula singulis clauibus tutè claudantur. Eorum autem loco, unum solum armarium, locis tamen pro librorum, scripturarumue ratione, intrinsecus apte distinctum, extrui possit: ubi uel codicum, scripturarumue paucitas, uel ecclesie exiguitas, non duo, aut tria, ut supra, requirit.

De uestiario insigniori.

Uestiarium in sacristijs insignioribus ex eodem genere esse potest: in quo pretiosiora indumenta reconduntur. Longitudine sit pro sacristie ratione: altitudine cubitorum circiter septem: profunditate duorum. Pars huius uestiarij inferior, duobus cubitis alta,

alta, capsulis ductilibus, loculisque constet: superior vero à tergo angustius, à fronte aliquanto latius sensim patens, nullis loculis distincta sit: sed tota sine distinctione longe patens, habeat ab uno, et altero latere totidem pro uestiarij profunditate tenues aseres erectos, fibulisque ductilibus annexos, quibus singulis à superiori parte singula longuria, inferiori suffixo fulcimento, sustentata, firmiter hæreant: unde sacra indumenta expansa pendeant.

De armario indumentorum canonicalium.

Si cathedralis, uel collegiata ecclesia sit, habeat præterea armaria pro asseruandis superpelliceis, ceterisque indumentis, quæ canonici, et alij chori ministri in choro adhibere solent; uel eorum loco capsas decet, circum sacrificiam sitas: quæ usui etiam sint ad sedendum Capitulo, cum illud eo loci habetur.

DE LOCO, VBI FERETRA, et cetera id generis asseruentur. Cap. XXVIII.

Locus præterea alius sacrificiæ, aut cæmeterio saltè propior, in omni ecclesia parochiali, et collegiata apte extruatur: in quo feretra, cædelabra ferrea gradiora, cænopathia, uasa olearia: pertica, scala, scopæ, ligones, batilla, sustentacula crucum, instrumenta, ad abstergendi usum accommodata, ceteraque id generis reponantur; ut ecclesia ipsa, et sacrificia tum ab omni indecenti, tum ab omni impedimento plane libera, uacuaque sit. Isque locus ostium habeat, ualuis pessulo, seraq. bene septum.

DE ORATORIO, VBI MISSÆ sacrum aliquando fieri debet. Cap. XXIX.

Conscriptis breuiter instructionibus, et fabrica ecclesiastica, et partium adiunctarum, cõsequens est instructio de oratorijs: quorum unum est, ubi Missæ sacrum aliquando fit; alterum, quod in uis extruitur, ubi non celebratur.

Simplex igitur ecclesia, seu oratorium, eiusmodi sit, ut una tantum nauis constet; cuius longitudo sit non minor cubitis duodecim; latitudo uero decem: et altitudo situs rationi apte conueniat.

Habeat præterea in capite cappellam, quæ, si fieri potest, in orientem uergat, cubitis circiter octo, ampliusue, prout situs ratio fert, late patentem; ea uero longitudo, et altitudo, quæ cū latitudine cõueniat. Ad eius ingressum gradus unus tantum sit, cui ex præscripta forma clathra infigantur.

Cuius altare, panimentum, tectum fornicatum, fenestra, fenestella uiciorum, campanula à latere appensa, et reliqua ita sint, ut de cappellis, altaribusue minoribus, præscriptum est.

Ad altare uero ascensus fiat duorum graduum: quorum unus sit is, quem ipsius altaris scabellum facit. A gradu autem inferiori scabelli, usque ad clathra ima spacium, interuallumne sit saltem cubitorum

duorum.

Fenestra præterea oratorij, in altum ita extructa sit, ut, qui foris stat, inde introspicere non possit. Ianua è regione altaris; fenestra item, quæ in orbem ducta, instar oculi, ex præscripto modo, fiat.

Labrum item aquæ benedictæ, forma constituta, prope ianuam inuis sbatuatur.

Cappellæ maiori adiunctam sacrificiam habeat, quæ, ubi potest, ad meridiem spectet: amplaq. sit pro oratorij magnitudine, et instructa suppellectili, ac ceteris rebus, quæ usui sint, ad præscriptum.

Ab altera parte, quæ sacrificiæ respondeat, paruula turricula, à parochiali omnino dissimilis, fieri potest; sin minus duæ pile lapideæ in pariete summo, iam præscripta ratione, struantur, ubi campana una tantum suffulciatur.

Si oratorium eiusmodi futurum est, ubi plures Missas, eadem pene hora, celebrari oporteat; ab uno, et altero item latere, cappellæ singule, paulum à maiori distantes, forma in ecclesiæ fabrica præscripta, fieri possunt.

Reliquarum etiam partium forma, et ratio, quæ ad oratorium pertinere possunt, sumenda ex ijs, quæ præscripta sunt in ecclesiæ fabrica.

DE ORATORIIS, IN QUIBUS Missa non celebratur. Cap. XXX.

Oratoria porro, ubi Missæ sacrum non fit, quæ in uis extrui solent, extruantur non in campis, sed in uia publica, ut iter facientes, eorum locorum, prospectu pie commoti, paululum precando consistant.

In quibus etiam ex ædificandis, uia locus deligatur paulo editior, et à uehiculorum actu aliquanto remotior, quo melius à luto, aquaque lutulenta defendatur.

Forma quadrata, uel rotunda, uel alia, quæ pro loci ratione decentior uideatur, ornate ex ædificentur, beneque tecta sint, ut sacra imagines à pluuia integræ cõseruentur.

Opere tectorio foris incrustentur; intus uero polite dealbata, crucifixi, aut beatæ Mariæ uirginis, aut sancti, sanctæque alicuius imagine sacra, aut tabula pie expressa, quæ parieti hæreat, exorientur.

Altare nullum omnino habeant.

Singula fenestellulas tres, firmiter clathratas, unde precandi causa introrsum genibus flexis inspiciantur, in parte anteriori habeant, duas hinc inde ab ostio, et in ualuis tertiam.

Si oratoria angusta sunt, in ipsis ualuis una solum fieri apte potest.

Ualuis, et clauæ ab ostio muniantur.

Quæ uero oratoria ita angusta sunt, ut ne ostij quidem ualuis, intus patentes, capiant; ijs nullus ingressus datur; sed cancellis ligneis ab ostij parte sæpiari possunt, reliqua ædificationis ratione ad præscriptum seruata. Si uero pariete à lateribus non sepiantur, cancellis etiam ligneis ab illis partibus claudantur.

Neque alienum esset, logurijs circumsepere, ut equi, iumentaque, a tique bestiarum procul sint.

A rubia,

A rubis, et spinis, alijsque id generis, quæ adnasci solent, ab arboribus itè, stirpibus, alijsque eiusmodi arbutis remota sint; ut ne rami diffusi tecta operiant, unde de trimentum ipsis tectis existat.

Et quoniam sacra imagines, quæ in exteriori pariete oratorij exprimi solent, cum ita expositæ sint, luto sordene inquinari, uel indecentius iniuriosiusue tractari possunt, ne extrinsecus in ipsis Oratorij parietibus pingantur; aut alio modo exprimentur, nisi edito loco fiat, ubi ab omni labe integræ cõseruentur.

DE ECCLESIA MONIALIUM. Cap. XXXI.

Demonstrata forma aliarum ecclesiarum, sequitur instructio ecclesiæ monialium.

Hæc igitur extrui potest, quæ una tantum nauis constet; in orientemque uersus, si pro monasterij situ fieri potest, spectet.

Ampla sit pro situs ratione, tecto fornicato, aut laqueato, ceterisque rebus instructa ad præscriptum.

De altari maiori.

Cappella maior nulla in ea insit: sed paries in transuerso fiat, quo interior ecclesia ab exteriori, ubi sacerdos sacrum facit, diuidatur. Parieti illi, in transuerso ducto, altare imitatur, in eius medio ex ædificatum: quod altitudine, longitudine, et altitudine sit, altari maiori supra præscripta.

Gradus in ascensu altaris tres sint, una cum eo, quem scabellum constituit: singuli autem gradus forma, et modo, supra præsumio. Scabellum uero, seu bradella eiusmodi item, supra in altaris maioris extruente constituta.

De fenestra in altari maiori construenda.

E conspectu altaris in transuerso eo pariete fenestra fiat: unde moniales Missæ sacrum spectent, et audiant.

Quæ fenestra ita, sicut altare, late patens sit, alte ducta, cubitis circiter duobus; cuius ima pars a superficie altaris, pariete alte extructa sit cubito uno, et uncis saltem decem.

Munita sit opere clathrato ferreo, eoque duplici, ac simili, et inter se uncis circiter duodecim distanti.

Vniuersiusque autem clathrati operis cancelli, ita tamen, compacti sint, ut unus ab altero interuallum sit non amplius uncis tribus: atque ita bene septi ut unus ab altero diuelli, disunguere nullo modo facile queat.

Intrinsecus autem ualuis habeat, pessulo, et clauæ munitas: quæ aut à lateribus operiantur, aut trochlea funiculoque tractili sursum ducantur.

Altare concamerato opere contegi poterit, pariete crassiori facto, aut columellis binis, pilisue paululum ab ipso pariete distantibus, erectis: quibus opus fornicati, cameratumne nitatur. Quæ columellæ ab altaris utroque cornu distent cubitis duobus.

Si fornix non sit, integumento ligneo, uel ex panno serico, telaue confecto, eoque apte ornato, quod capon-

celum uocant, operiatur.

De fenestra ad usum exponendi uestes sacras.

In pariete transuerso inter unam, et alteram ecclesiæ interiecto, a parte, quæ monialium sacrificiæ commodior sit, fenestra fiat, rota apte constituta, unde sacra uestes ad Missæ sacri usum exponantur.

Quæ rota, fenestraue à solo panimenti alte extructa sit tribus circiter cubitis. Hæc ipsa rota eiusmodi sit, ut tota pendente sita in hæreat in crassitudine parietis, qui aliquo incrustationis opere crassior propterea fiat.

Munitur ualuis ab uno, et altero latere, quæ binæ sint, una ab interiori monialium parte, altera extrinsecus: et ambæ apte claudantur clauibus.

In huius fenestræ, et rotæ structura, seruentur cetera, infra communiter præscripta rotis consiciendis.

De fenestellula ad usum ministrandæ sacre Communionis.

Ab altera parte altaris, in eodem transuerso pariete, fenestellula alia, sculptorio, inauratoque opere pie ornata, extruatur: unde monialibus sacra communio ministraretur. Cuius fenestellula planum æquale sit, et à panimento ecclesiæ alte ex ædificati cubitis duobus, uncis XVI. Hæc fenestellula late pateat extrinsecus cubitum unum, et uncias duodecim, alte extructa cubitum itidem unum, et uncias XVII. ita ut in primo aspectu latioris, intrinsecus autem angustioris formæ speciem præferat.

Tota autem in ipsa parietis crassitudine inerat, quæ cubitalis sit, ita tamen ut intrinsecus a parte monialium extremi parietis crassitudo, ne latior sit uncis duabus, aut tribus.

Intus uero in eo extremo pariete, spatium insit, cubito uno: in quo spatium fenestellula, altitudine unciarum octo, latitudine sex fiat; unde monialibus sacra Eucharistia præbeatur.

In fenestellula à parte interiori ualuula ferrea, aut aenea sint, polite confecta, quæ pessulo, et clauæ obseruentur: à parte exteriori ualuula paulo maiores, quibus tota fenestellula sepiatur, adiunctis, sera, clauæ, et pessulo.

Sub ipsa fenestellula in panimento ecclesiæ paruulum scabellum collocetur, altitudine unciarum octo: quod tapeto sterni possit; ubi stans sacerdos sacram communionem monialibus ministrat. Hoc autem scabellum modo altius, modo humiliter extrui poterit pro statura sacerdotis ministrantis.

A parte uero interiori, ubi moniales sunt, scabellum alterum non minus duobus cubitis ab omni parte patens, ad quod aliquot gradibus ascendatur, extrui poterit; ita, ut, ibi genibus flexis illa facile fenestellulam, unde sacram communionem sumunt, ore attingant. In ipsius autem fenestellulæ pariete nihil impedimenti subtus ex asibus extruetur, quo propius monialis, sacramentum sumens; ipsi fenestellulæ hæreat.

De

De fenestra sacrarum reliquiarum.

Fenestra præterea alia fiat, quæ à parte superiori fenestellula, unde sacra Eucharistia sumitur, in ecclesia exteriori sit: ubi sacra reliquiæ, si quæ sunt, re-
tine, atque ordine recondantur. Quæ fenestra ab interiori parte altitudinis sit unciarum sexdecim, latitudinis duodecim: munita uerò clathris ferreis, adiu-
cto opere nitreo pellucido, pannoq. serico obducto, et ualuis præterea clausis, ita ut sacras reliquias inspi-
cere, nec uero tangere nullo modo queant.

A parte uero exteriori, quæ in ecclesiam spectat, eius-
modi sit, ubi oculi, uasculæ reliquiarum apte collo-
centur; ualuisq. habeat bene firmas, seris, et pessulis
tribus munitas; quæ tribus etiam clathris, et una-
quæque fabrilis opere diuerso distincta, claudantur.

De fenestra sacri olei infirmorum.

In superiori præterea parte fenestra, ubi rota collo-
cata est, fenestellula pro præscripta formulæ ratione
extruatur: in qua sacrum oleum infirmorum asserue-
tur. Hæc uero fenestellula à parte tantum exterioris
ecclesiæ patefieri queat, alibi firmis ualuis, se-
ra, et clauis. Sin autem nullæ in ea ecclesia reliquiæ
extra altare asseruandæ sunt; hæc in superiori parte
fenestræ fiat, unde sacra communio ministratur.

De gradibus altaris.

Agradu ultimo scabelli altaris, distantes sex cubitis,
tres alij gradus, aut plures, pro situs ratione, de
architecti consilio fiant: per quos ad gremium eccle-
siæ descendatur. Quod aliquanto humilior pauimen-
to erit; ubi altare ex ædificatum est.
In summo gradu clathra ferrea ad præscriptum suspi-
cantur.

Gradus ij singuli ne altiores sint uncijs octo, ne latio-
res nigranti quatuor, in transversumq. ecclesiæ ducti;
aut tam longe patentes, quantum spatij ostium in cla-
thris ferreis capit.

De sacrificia.

In capite ecclesiæ paruula sacrificia, cuius ianna in-
tra clathrorum fines sit, apte extruatur; quæ sacer-
dotibus, sacras uestes exuentibus, usui sit.

Qua in edificatione illud caueatur, ne quicquam ope-
ris, siue fenestra sit, siue rota, aliudue eiusmodi fiat, un-
de in monasteriū monialium prospectus, aut auditus
sit. Idq. propterea, labrum aquarum, quod in sacrificia
exteriori ad usum lauationis manuum extruetur, nul-
lum omnino tubulum, canalemue habeat, per quem
ex interiori monasterij sacrificia aquam excipiat, quæ
eò aliunde imporetur, aut insundatur.

Neue quicquam adificij in superiori parte fiat; quod
ipsis monialibus aditus nullo modo esse possit.

Fiat in ea, et oratorium, et altare unum, quod usui
sit, cum sacerdotes sacris se uestibus induunt, et uascu-
lum præscripta forma ad ablendas manus; idq. ne in
pariete, inter monasterium, et sacrificiam interiecto, et

armarium item, in quo sacra indumenta asseruentur;
et aliud præterea nihil.

De capellis.

In monialium ecclesia capellæ duæ, una à dextro,
altera à sinistro latere, fiant, forma præscripta, eaque
in gremio ecclesiæ, si ibi ob aliquam causam plures
Missas eodem tempore aliquando celebrari necesse est.

De fenestra altaris.

Cautio sit, ut fenestra altaris clathrata ita consti-
tuatur, ne inde in uiam publicam, præsertim ubi
spectacula aguntur, aut multitudinis frequens tran-
situs est, prospici possit. Cui rei ut occurratur, atri-
um paruulum pro foribus ecclesiæ extruendum est: cu-
ius atrij ianua ab aliquo latere sit, quod ipsis foribus
ecclesiæ recta non respondeat; aut certe, si aliud se-
non possit, ipsius ecclesiæ aditus e latere sit: idque ar-
chitecti iudicio pro situs ratione.

De ecclesia interiori.

Ecclisia interior, una tantum nauis constet, sine ullis
capellis: pauimento undique equali sit, neque ab
ulla parte gradibus paulo altior.

Illud uero pauimentum cubito uno, aut uno, et dimi-
dio humilior sit, quam pauimentum, ubi altare ex-
trinsecus collocatum est.

Illud, ubi maxime potest, cauendum est, ne monialium
ecclesia interior prope uias publicas extruatur: quæ si
pro situs ratione exedificetur, aliquando necesse est,
ne à pariete, qui ad uias publicas uergit, fenestræ
fiant; sed lumen excipiantur à parte, quæ monasterium
attingit: contraq. fiat in ecclesia exteriori, cuius fe-
nestræ non à monasterio, sed a uia publica sint.

De turri campanili.

Turris Campanilis, ecclesiæ interiori, monialium
coniuncta esse debet: cuius neque ostium, neque
fenestra, ac ne rima quidem ulla, in ecclesiam exte-
riorem aliqua ex parte spectet. Alte extruatur pro eccle-
siæ ratione, ita tamen, ut humilior, ac depressior exi-
stât quam structuræ forma modusq. postulet.

Primum eius tabulatum fornice bene firmo constet: in
quo, uel ab aliquo latere inesse potest ostiolum angu-
stum, per quod, cum necesse erit, ad summam turrim
ascensus detur: neq. aliunde aditus pateat. At fora-
mina exigua sint: per quæ tractorij campanarum funes
tantum ducant. Ostiolum uero illud ita compactum
sit, ut claudatur pessulis binis, seris binis, clathris
binis, opere fabrilis diuerso. Reliqua superiora tabu-
lata ex materia lignea esse poterunt: lumen excipient
ex fenestriculis exiguis, isdemq. clathratis: summum
uero fenestræ, ut moris est, habebit.

DE MONASTERIO MONIALIUM
CAP. XXXII.

Ecclisiæ monialium adiunctum est illarum mona-
sterium: de quo demum restât, ut instructionem ali-

aliquam breui conscribamus.

Primo monasterij huius situs deligatur, qui ex canonis
Agathensis cautione, procul, ut par est, abest cum à
monachorum, regulariumue monasterijs, tum etiam
a canonicalibus, clericalibusue ædibus, ecclesiis col-
legiatis, à turribus, a mœnibus publicis, propugnaculis,
uallo, arce, et a præaltis adificijs, unde etiam prospe-
ctus intro esse possit. Laicali porro adificio coniun-
ctum, ubi fieri potest, nulla parte sit: sed aliquo inter-
uallo distinctum, ac separatam.

Longe item à plateis, emporijs, omni foro, uiaq. denique,
qua iumenta, currus, uehicula, aliaq. id generis cre-
brius agi duciue solent, et a locis item, ubi multitudi-
nis uel concursatio, uel conuentus, uel strepitus sit.

Rursum cautio etiam sit, ne eius monasterij positio eligatur
in loco abdito, occulto, ualdeq. admodum remo-
to ab hominum frequentia: ne præterea, quod sacra
Tridentina Synodus à monasterij monialium ratione
alienum censuit, extra urbis, oppidi, alteriusue loci
mœnia nullo sane modo.

Loca huius monasterij, omnibus partibus absoluti, de qui-
bus infra sigillatim dicemus, hæc sunt, pro uario usu
distincta. Ac primo quidem inferiora.

Atrium Capituli.

Triclinium, quod Refectorium dicunt.

Cella uinaria.

Coquina.

Locus Calefactionis.

Locus uasis aquarum ad manus ablendas.

Locus Laborum.

Porticus.

Cella interior, et exterior ad colloquutionis usum.

Ianua.

Rota.

Furnus.

Locus lauationis.

Tonsura.

Locus cancellariæ.

Promptuarium

Officina aromatoria.

Loca superiora.

Locus Dormitionis, aut cellæ dormitoria.

Locus scholæ Nouitiarum.

Locus uestiarius.

Horreum.

Loca distincta.

Valitudinarium.

Locus educationis puellarum.

Viridarium.

Carcer, et locus secessionis.

Locus interior, et exterior confessionis.

Diuerforium item exterius colororum aduenientium.

Diuerforium confessarij sacerdotis.

De Atriolo Capituli.

Atriolum, in quo capitularis monialium conuen-
tus habetur, magnum esse debet pro monialium

numero, constitutis ab omni parte sedilibus.

Forma sit non oblonga, nec uerò angusta, sed, quoad
eius fieri potest, quadrata specie potius; ut, quando à
præfecta cohortatio, monitione sit, undique commo-
dius exaudiatur.

Sub obscurum potius esse debet, quam illustre: tum
præterea picturis aliquot, pietatem excitantibus, or-
natum; ab ea præsertim parte, in qua præfecta sedile
collocatum est.

De refectorio, et cella uinaria.

Triclinium, quod Refectorium uocant, loco extrua-
tur, qui cæteris monasterij partibus commodior sit.
Structura ampla fiat, quæ commode capiat non modo
moniales omnes, ab omni parte parietum sedentes, sed
aliquantotiam plures, quas deinceps in monasterium
pro illius amplitudine, facultatumq. ratione recipi
posse uerisimile est.

Habeat à capite ornatum sacrarum imaginum, pie
decoreque pictarum: ab uno etiam latere suggestum,
in medio pariete extructum, unde sacra lectio comode
in omni parte audiatur.

Fenestras item ab utroque latere: unde lux hauriatur.
Cellam præterea uinariam, subtus exædificatam; quæ
fenestras itidem habeat, ordine, recteq. partitas.

Utrique loco, Triclinio scilicet, et cellæ uinariæ, locus
alius prope esse debet, isq. usui præfectæ cellæ uinariæ
ad lagenas, crateras testaceas, uasq. eiusmodi uina-
ria, et aquaria reponenda: aut, si fieri potest, ob eum ip-
sum usum chors paruula cum puteo.

De Coquina.

Coquina positio, ut maxime potest, triclinio prope
sit, ut inde, per fenestram, aut paruulo uestibulo
interiecto, ferula, lance sue exponantur monialibus,
in triclinio ministrantibus.

Eius situs ample patere debet, camino, qui illius ma-
gnitudini pro ratione respondeat, extructo, clibano
item paruo, in quo esculenta couantur.

Huic coquinarie structura loca hæc ad eiusdem usum
adiuncta esse debent, cella, ubi cocti cibi dimensio sit;
cella præparatoria, penurariæ esculenti, obsonijque quoti-
diani: locus ad lances, ollas, uasque escaria lauanda;

et chors præterea, ab alijs separata cum puteo: unde si
aqua tubulis ligneis ductilibus hauritur, adhiberi,
accomodarine poterunt canales plumbei, aut lignei,
alteriusue generis, per quos, prout opus erit, aqua in
locum lauationis, et in coquam ducatur.

Alia item chors extruetur ad gallinarum usum.

De loco lauationis manuum.

Locus uasis, labriue aquarum, ad quem moniales,
antequam mensa benedicant, manus abluturæ con-
ueniunt, a triclinio, et ab atriolo capituli, non longe
extrui debet, ea porro magnitudine, quæ monialium
numero respondeat.

Quo loco malunium, uas scilicet aquarium, uel mar-
moreum, uel æneum, alteriusue generis, in pariete ag-
glu-

glutinatum, totidem papillas habeat, quot eius longitudo requirit: subtus exaedificato præterea sinu aquario concavo et acclivi, unde per foramina aqua, e mal-luio effluens, aliò deriuetur.

De loco calefactionis.

Locus calefactionis, quem hypocaustum dicunt, ca-merata scilicet structura, ubi, igne succeso, moniales per hyemem ad calefaciendum conueniunt, exaedificari potest, non longe a triclinio, et loco lauationis manuum: isq. tantæ magnitudinis esse debet, quanta numerum earum capiat.

Caminum structilem, quaqua uersum late patentem habeat, aut parietem harentem, aut in medio extructum; ut ab omni parte locus sit ad calefaciendum.

De loco laborum.

Loci laborum, quo ad opera, manibus elaboranda, moniales certis horis conueniunt, situs illustris esse debet, nec ab ulla parte subobscurus; ut undique lumen hauriatur, quod in laboribus conficiendis, et in operibus uel contemendis, uel acu pingendis, elaborandisue necessario requiritur.

Sit item per amplius, et structura eiusmodi, qua locus luminosus reddatur.

De porticibus.

Porticus simplices sint, nempe à simplici columnarum, aut pilastrarum ordine constructæ: atque adeo structura omni humili potius, quam magnifica, et sumptuosa: ab omniq. parte ductæ, quadri formam præbeant.

Hæ, ut aliæ supra expositæ adificationes, tecto laqueato, alioque ligneo opere consistere possunt: at ob perpetuitatem, tum etiam ut periculum incendij cautius euitetur, opere fornicato potius fieri debent.

De cellis collocutionis.

Cella collocutionis, et interior, et exterior, loco non semoto, neque abdito, sed publico, perspicuoq. extrui debet, ac prope monasterij ostium auditorij.

Interioris cellæ fenestræ lumen à monasterio intrinsecus excipiant; exterioris uero a parte, quæ extrinsecus est. Porro illa cautio adhibeatur, ut præter unam, pluresue fenestras, ad collocutionem accommodatas, in pariete, inter utramque cellam interiecto, nulla omnino alia insit.

De fenestris collocutionis.

Fenestra collocutionis bene munita sit opere clathrato ferreo duplici, unciarum circiter duodecim, intervallo inter unum, et alterum interiecto. Opus uero clathratum eiusmodi sit, ut spissi clathri, firmiter infixi, inter se singuli, non amplius distent uncijs tribus.

Instruatur præterea lamina ferrea: qua latius paulo, quam fenestra, undique patens, a parte monasterij intus parietem infixa, firmoq. bitumine agglutinata,

clathrato opere interiori adhærescat. Sit uero plena aliquot foraminibus magnitudine ciceris, isdemq. inter se distantibus spatio unciarum circiter trium.

Habeat item fenestellulam, in medio extructam, uncijs sexdecim undique patentem: quæ sera, uetste, et claue claudatur.

Obducatur item fenestra, intrinsecus tela nigri coloris affixa, instrumento telari, quod aperiri queat.

Quibus porro in monasterijs illud ordinis reguleq. institutum est, ut e fenestra collocutionis nullus monialium conspectus detur, in ijs illa fenestra, simplici tantum opere clathrato instructa, et lamina ferrea obducta sit, quæ nullam fenestellulam habeat, et telare eiusmodi, quod non aperiat.

Ubi ob monialium multitudinem duabus, tribusue, aut pluribus ad collocutionem fenestris opus est: eas uno in loco, cellaque, si commodum est, intus extrui expedit ad rationem præscriptam: ita tamen, ut recta, ordineq. longe ductæ, spatium inter se habeant quattuor, uel quinque cubitorum. Distingui tamen, ac separari illa poterunt pariete interiecto, si modò in eo fenestra, aperitur sit, unde monialis, ad clathratam collocutionis fenestram colloquens, ab alijs, quæ in ceteris deinceps fenestris colloquuntur, recte conspiciatur.

Nec uero rota ductilis in ullo collocutionis loco imponatur, constructurue, nisi in uno tantum, nempe in fenestra, ad eam rotæ collocationem potissimum accommodata.

De Ianuis.

Ianua duæ tantum, ut par est, in monasterio struantur; una, quæ auditorij dicitur usui, ad ingressus necessarios, altera ad iumenta, currus, uehiculae agenda. Illa prior loco, non obscuro, neque occulto, sed conspicuo, omnibusq. monasterij partibus commoda, fiat; nec uero ample pateat: ualuis bene firmis, duplici assere confectis, et uetstibus, pessulisue binis et clauibus, sabrili opere inter se differentibus, claudatur. In ijs porro ualuis ostiolum præterea construatur, idemq. firmis ualuis sera, aut uetste, pessulo, claueq. duplici, ac diuersa, munitum; ut ne ob rem minimam ianua grandior aperiat, patefiatue necesse sit.

In his ualuis insit exigua fenestricula, uel orbicularis, uel quadrangula, uel alia quauis forma: nec amplius undique pateat quinque, aut sex uncijs. Muniatur lamina ferrea, minutis foratibus, grano nullij nō maioribus, plena: intrinsecus præterea obtegatur crassa tela, aut tenui tabella: quæ reuolui possit, cum foras prospectatur. Situs autē ianuæ huius is esse debet, ut inde, cum fores aliquando aperiantur, nullus monialibus prospectus in uiam publicam esse possit, sed impediatur, obstruaturue atrio aliquo interiecto: aut ianua a latere aliquo fiat, nōde non recta, eo spectetur, sed in aliquo uetstibuli parietem proximum.

Ianua porro limen è marmore, lapideue solido sit, atque eiusmodi, quod strictim illam attingat.

Antepagamenta item utrumque ianuæ latus firmiter muniant: ab omniq. parte ualuis arctissime cohærescant.

Rimæ

Rimæ præterea tum ianuæ, tum ostioli, ita bene compactæ, commissæque esse debent, ut nullum, ne tenuissimum quidem, conspiciendum insit.

Huic ianuæ proxima esse, struere debet paruula cella: ubi ianitrices opus faciant, indeq. fores pulsantibus præsto sint, ut respondeant.

Proxime item rota constituatur, quæ ad eam ianiticum cellam, aut ad locum proximum spectet.

Ianua altera uehicularis, loco item conspicuo, extruatur, tanta sane magnitudine, quanta usui esse potest ad uehicula, cisia, plaustræ agenda.

Limine lapideo, ut supra, marmoratoue consistere debet, ut ne exigua quidem rei exitus relinquatur. Nul-lum uero ostiolum plane habeat.

Ualuis duplicibus, uetstibus firmissimis, clauisq. duplici, at opere fabrilis distinctarum firmitudine, ut altera, instructa sit. Præterea opus ualuarum duplicatum in uno pariete adhiberi potest, unum scilicet intrinsecus a parte monialium, alterum forinsecus a uia publica.

Ianua hæc ad eam monasterij partem struatur, ubi et lignæ, et cella carbonaria ad coquina usum, et apotheca unaria commode esse possit.

Procul ab hac ianua, quattuor, aut quinque cubitis, intus in monasterio transfenna ex asseribus quereis, roboreisue, ijs singulis, spatio unciarum circiter trium inter se distantibus, aut ex alia firmissima materia, eodem intervallo, conficiatur: quæ usque ad ianua culmen altè ducta, uetstibus suis, sera, et clauibus, bene claudatur.

De rotis.

Rota, uel in ecclesia, uel prope ianuam, uel alio loco ad præscriptum constituta, aut aenea sit, aut lignea, ab omni parte lamnis, quas de tola dicunt, diligenter uestita. Alte pateat cubitum, et uncijs octo; late cubitum item: at ab ore ne latius uncijs sexdecim. Tota denique recte commissa, apteq. compacta sit, ut ne rimula quidem ab ulla omnino parte sit, appareatue, unde foras spectetur.

Intrinsecus a parte monasterij unum ferreum, aut uetstem paruulum, firmiter infixum habeat, quo obfirmetur, ne forinsecus circumagi possit, nisi à monialibus, quæ intus sunt, relaxetur.

Claudatur etiam ab interiori parte, firmis ualuis, uetste, sera, et claue.

De furno.

Furnus a loco cubiculari, quæ dormitoriū uocant, et uestiario, ut longissime, pro situs ratione potest, extruatur, ne ullum incendij periculum inde creetur.

Huic prope struatur farinarium, loco uel superiori, uel inferiori, uel alio quouis commodiori: alter item locus, ubi incernicula, cribra, ceteraq. instrumenta farinaria reponuntur: nisi farinarium eiusmodi sit, quod hæc etiam commode capiat: tertius præterea locus erit panificij, ubi panis scilicet fit, et fermentatur: isq. undique bene conclusus, et conspiciendus. Huic

panificij loco, et puteus, et paruulus furnus cum abeno, coniuncti sint.

In præfurnio foramen cubitale insit: per quod carbonones candentes, omnisue pruna furnaria in fossam, subtus, fornice substructam, demittatur.

A parte superiore furni, paruulum uaporarium, uulgo la stufetta, extruatur: quod multiplici usui esse poterit.

Nec uero in exaedificatione furni, negligenda ratio est loci: ubi ligna arida, aliaq. materia commode esse possit, ad furni calefaciendi usum.

De loco lauationis.

Locus lauationis uiridario, hortisue proximus esse debet ob id commodi, ut, quæ lota, madidae sunt, in ijs loco aprico expandantur, soliq. exponantur. Si horti desunt, structura fiat, ad quam gradibus, scalisue ascendatur: ubi a summo, porticus pensiles sint, longurijs, periculisue rectis, ac transversalibus distincta: unde uestes, stragula, linteamina, et alia lota id generis, quæcumque soli exposita, pendeant, ut assicent. Hæc porro structura loco aprico sit, non sublimis admodum, ut ne inde aliorum extra monasterij fines prospectus fiat. Si quando uero is lauationis locus præ situs angustijs, extrui in plano monasterij non potest, subtus commode extruatur.

Porro lauationis locus ample satis patere debet, pavimento etiam latericio, aliaue materia constratus: habeat puteum, unde tympano, quod rotæ haustoriae genus, la tromba dicunt, aqua hauriatur: habeat item labra aquaria lapidea, furnulos, clibanosue cum abenis. Huic loco substernatur fossa, lacunæ, profunde, ampleq. effossa, in quam aqua diffusa descendat. Huic etiam coniuncta sit cella carbonaria: e qua carbonones promantur ad abena calefacienda.

De tonstrina.

Lauacri loco prope esse conuenit couriceum, nempe tonstrinam: ubi moniales capita lauent. Sit in tonstrina caminus, furnus exiguus, abenum furno impositum, ad lixiuij conficiendi usum, et receptaculum aquæ sordidæ.

De loco Cancellariæ.

Cancellariæ situs deligatur loco monasterij commo-dissimo, et luminoso admodum: quo loco bene materiata cella exaedificetur: ubi præfectæ monialium conueniant ad putandas, subducendasue monasterij rationes.

Sit hæc cella, tabularum constructione, undique cincta, sittybis, armarijs, ac forulis distincta: in quibus codices rationū monasterij, aduersaria, uolumina accepti, et expensi, scripta, instrumenta, actæ publicæ, ad monasterij ius quouis modo pertinentia, accurate asseruari possint; et arcæ item nummaria, aliaq. præterea id generis.

Binis clauibus, seris totidem, uetstibus etiam binis, duplicibus quoque firmissimis foribus claudatur.

K k De

De promptuario.

DE cella penuraria, ad esculentum quotidiani usum ac commodata, diximus: sed habenda etiam ratio est promptuarij, loci scilicet, ubi frugum, leguminum, olei, et aliarum rerum, qua ad annonaria cibaria pertinent, annona reconditur; indeq. rursus prout usu veniunt, promittitur.

Promptuarium hoc extruatur loco semoto: opere tetorio, gypsatone undique dense ita incrustetur, ut nerima quidem usquam appareat; quo cautius muribus, fornicibusque omnis foratus penitus preclusus sit. Habeat capsus, cistis, fiscinas, et uasa quaque repositoria, suis locis distincta.

Claudatur duplici sera, clauaq. diuerso opere cōsecta.

De officina aromatataria.

Monaſterij uſui officina aromatataria, medicamentariarum esse potest: in qua et si non omne medicinae genus afferuatur, ea tamen simplicia medicamentata, quae facile conficiuntur, quaque ad subitanei morbi accessiones depellendas, aut mitigandas ualent, inesse debent.

Huius officinae medicamentaria situs procul sit aliquantulum ab ecclesia, a loco laborum, ab omni denique monasterij parte, quae strepitibus exposita esse non debet; cum haec ob herbarum contusionem, medicamentorum confectionem, multiplicem mortarij situm, frequentemque conuersionem, ab illis uacua non sit.

Loco extruatur non aestuoso, sed subalgido potius. Distincta sit intus afferibus, parietibus agglutinatis, infixisque certo aliquo spatio singulis inter se disiunctis: inter quos transversales tabulae aliquot, firmis fulcrimentis sibi in se infixantur: in quibus tamquam certis repositorijs, uasa quaque aromatataria ordine collocantur.

Huius officinae prope adiuncta sit paruula cella: ubi aquae distillatae, et reliqua uascula unguentaria, medicamentariaue afferuuntur. Haec uero cella suppleat: si quando officina, tabernaque, uasa haec non capit.

Alteri praeterea subfrigida itidem: ubi herbae, uasaque ad distillandi usum reponuntur, et carbonum aliquantulum. In una ex his cellis caminus struatur.

Aquariolum item sit, unde aqua in suffosam lacunam deducatur.

Si praeterea cohortis cum puteo locus dari posset; multum afferret commoditatis: si minus haec aromatatariae officinae structura prope puteum fiat. Atque haec quidem de inferioribus monasterij partibus: nunc ad superiores transeamus.

De superioribus monasterij partibus, ac primum de atrio cubiculari, siue loco dormitionis.

Superiores monasterij partes initio commemorauimus: in his potissimum cautio diligens, certa quoque ratio habenda est atrij cubicularis, quod Dormitorium di-

cunt. Primo igitur eius situs loco deligatur, qui non patiat celi grauitatem; sed ad eam partem uergat, ubi pro climatis ratione, aer non aduersus sit, non crassus, non concretus. Sit uero in primis nulli seruituti expositus, ut aliunde introrsum prospectus detur: aut eius luminibus extrinsecus alia parietis, adificijue substructione officiat: neque rursus inde aliorum prospiciatur.

Atrium cubiculari, prout structura inferioris ratione fert, monialiumque numerus postulat, triplex, aut quadruplex erit, ita ut in omni clauſtri parte unum sit; idque tanta latitudine, et longitudine, quanta est adificatio locorum inferiorum.

Ab unoquoque atrij capite fenestrae grandiores, unde lux hauriatur, struantur, a pavimento praeterea sex, aut septem cubitis. Firmiter uero clathratae sint, et opere praeterea nitro pellucido obductae, operatae: ita tamen ut superior earum pars ad aeris conclusi euaporationem aperiri aliquando possit. Sin autem atrij latere aliqua fenestricula etiam opus est; fiat ab ea parte tantum, quae in claustrum uergit.

Atrium unum quodque, in partes diuisum, exiguis cellis distinguetur: quae singulae, quinque, aut sex cubitis amplae, foreis, dense contextis, aut ielitis, tentoriolisque expansis separabuntur.

Quod si atria dormitionis communia, sicut ita fieri debere, instituti antiqui ratio suadet, non fient; sed propriae cubiculari cellae separatim, distinctaeque extruuntur; et inter se proximae, coniunctaeque esse debebunt, et ordine ab utroque latere ductae, aditu medio interiecto, in quadrum, si fieri potest, desinent. Haec ne amplae sint, sed ab omni parte, cubitorum circiter septem magnitudine, paruulum lectulum capiant. Simpliciter, humiliterque structurae sint, nullaque pictura. Fenestriculam unam tantum habeant singulae; ostiolum item, quod non sera, aut uelate claudatur, sed pelsulo, quod alzapiede dicunt, ualuis ita affixo, ut forinsecus funiculo attracto facile aperiat: caminum uero nullum omnino. Si quando maiori aliquanto amplitudine ea cella struenda erunt; cautio omnino adhibeatur, ut in his spatium detur, quod lectulos tres saltem capiat, uel plures arbitrato superioris; duos autem dumtaxat nullo modo.

Cautio praeterea sit, ut fenestra nulla struatur, unde extra monasterij fines spectetur: si quae uero aut in ulla cella, aut alio loco superiori fiat necesse est, e qua uel in hortos, uel in loca proxima prospectus sit: huius fenestrae antis clathra ferrea undique infigatur firmissime: quibus forinsecus spatium cubiti unius, et dimidij, opponatur transfenna, e marmore, aut e laminis ferreis cōsecta, foraminibusque uncialibus plena, et totam fenestram ab omni parte completens, parieti suffixa, cohaereſcat.

Nulla porro, ne exigua quidem fenestricula, neque in inferioribus, nec in superioribus monasterij partibus extruatur: unde in uiam publicam prospectetur.

Atria denique dormitionis siue communia, siue cellis proprijs distincta, eam se ueluram habere debent, ut

una

una scala tantum, aut duabus ad summum, eò ascendantur: sicque illarum foribus, aditibusque clausis, nullus alius praeterea aditus insit, per quem ad ipsa atria ingressus, ascensusue fiat.

De latrinis.

His dormitionis locis, situ semoto, latrinae proxima ita construantur, ut certa sedilia habeant: quae singula, intermedio aliquo interiecto distincta, secessum exiguum praebent, in quem monialis, se conijciat, ne a ceteris conspiciatur.

Totus uero is latrinarum locus, non modo conclusus, sed bene constipatus esse debet, ut neque conspectus existat, neque teter odor.

De loco scholae Nouitiarum.

Situ, ab atrijs cubicularibus separato, et a monialium frequentia paululum semoto, gynecaeum nouitiarum construat: locus scilicet scholae, ubi illae degant. Qui locus, ample patere debet; tum ad eam partem uergat, quae celi salubritatem habeat: bene uero conclusus, latrinas suas habeat, et ceteras partes, usui necessario accommodatas.

De Vestiario.

Loco aprico extrui debet uestiarium commune, ab utroque latere fenestratum: in quo uestiario lanae uestimenta tantum seruentur.

Undique cinctum sit armarijs altitudine quinque, aut sex cubitorum, ordine praeterea, recteque distinctis: quae singula forulos suos habeant tantae longitudinis, quantum stata longitudo est uestitus monialis.

Pro uestiarij foribus porticus, longe ducta, et aperta sit: ubi forinsecus instrumentis ferreis, parieti certo interuallo suffixis, collocatisque inter unum, alterumque instrumentum longurijs, pectinisque transversalibus uestimenta certo tempore inde pendeant, atque excutiantur.

Huius uestiario cella item uestiaria iuncta esse debet: in qua uestes lintae, omnisque lintae supellex, recondantur: si modo uestiarium, supra demonstratum, eae magnitudine non sit, quae capsas, armariaeue supellectilis lintae distincte capiat. At uero, ubi potest, potius esse debet, ut haec a uestiario distincta sit.

Tertia praeterea cella uestiaria adiungi debet, suis itidem armarijs undique instructa: ubi lodices, culcitrae, ceteraque id generis obstragula, ac uestes pelliceae, distincte, distributaeque reponantur. At cella haec non situ aprico, sed algido potius struenda est.

De granarijs.

Granaria struantur loco, ianna proximo: eorum scala situ conspicuo sint: fores bene firmae, duplici clauſe, sera, et uelate singulae claudantur.

De Valetudinario.

Expositis inferioribus, et superioribus monasterij partibus, reliqua etiam loca, et domicilia sunt,

quae ab illis seiuncta aliquo modo esse debent.

Ac primum quidem de ualetudinario dicimus.

Porro ualetudinarium, locus is scilicet, in quo ualetudinarie, agritudineque affecta, uel conualescentes moniales curantur, extrui debet in situ non interiori monasterij, sed paululo remotiori, quam proxime ianna auditorij, at loco in primis salubri.

Haec ualetudinarij structura partes item habebit tum superiores, tum inferiores, triclinium uidelicet, longe patens cubitis circiter uiginti; late pro ratione longitudinis; coquinam unam, cellam promptuariam unam, cellam lauationis unam, chortem cum suo puteo unam, lignile unum, porticum unam, cellas binas, ternasue inferiores, quae mediocri magnitudine, singulae tres lectos capiant, et caminum praeterea habeant, aut singulae, aut binae. A superiori autem parte cellae cubiculari sint quattuor, aut sex, moderata etiam amplitudine: eaeque item, ut supra, camino instructae sint: habeantque secessum latrinarum paulo supra descriptum.

Ubi praeterea ad ualetudinarij huius usum, locus paruulo uiridario dari potest; bene consultum esset ualetudinarie huic structurae: cuius totus ambitus, ostio tantum constans, foribus unis claudatur.

De loco educationis puellarum.

Quibus in monasterijs puellas, in monialium disciplinam traditas, educari permissum est; sibi certum ijs domicilium construat, ubi distincte a monialibus, alantur: omniaque ab illis, praeter ecclesiam, separata habeant. Id sane domicilium partibus his cōbet, et atrio exiguum cum suo camino, cella penuraria, chorte cum puteo, et parua porticu, lignili, et cubiculis inferioribus binis; a superiori parte, atrio dormitionis, aut aliquot grandioribus, quae singula lectulos tres saltem, quattuorue, aut plures, nec pauciores, capiant. Huius domicilij circuitus, unis tantum foribus continetur.

Viridarij etiam locus, ubi esse potest, commodo erit.

De hortis, uiridarioe monasterij.

Horti monialium ob multa uiolanda clausurae pericula non esse debent uasta amplitudine. Cum enim pra uastitate non facile possint parietibus cingi; id fit, ut in monasterij partes uulgo pateat, et aditus, et prospectus.

Sint igitur spatio centum cubitorum, aut paulo amplius ab omni parte.

Undique parietibus cingantur crassitudine cubiti unius, et unciarum octo; altitudine non minori sexdecim cubitis, eaque a superficie terra ducta.

Nec uero, etiam si horti circumcingi comode, facileque possint, praescriptum cubitorum certum spatium eos excedere conueniens est, ut ne, cum praemagnitudine a monialibus, conuersusue, quae intra monasterij clausurae gunt, coli, conseruare non queant, necesse sit, contra clausurae regulas, rusticos, exterisque operarios ad eorum culturam, conſitionemue introduci.

Ne talea, ne planta aliae, ne uites, ne arbores cuiusuis generis,

K K 2 generis,

generis, prope parietes conserantur intrinsecus, neque uero extrinsecus, nisi interuallo distantes cubitorum ad minimum sex.

Neque in eorum fundo arbores grandiores serantur; sed arbuta humiliora, eaq. rariora.

Nec lignorum strues in ijs fiat, non palea, non fani aceruus.

Non preterea tugurium ullum, non casa quauis, uel humillima, struatur.

Nec semificio, pratoue fundus eorum destinetur: sed perpetuo eiusmodi sit, in quo olera, herbae medicae, et coquinariae, non uoluptariae, serantur.

Si per hortos fossa, canalibusue aquaeductio fit: cautio sit, ut ille aquaeductus firmissime operiatur aliquo lapideo, camentitione opere, ducto ab ore, quo aqua influit, longe cubitos circiter sex, et foris, et intus dimensos: Os uero, per quod ab initio illius lapidei operis cõstitit aqua, et alterum, unde in illius fines effluit, cancellis ferreis, utrinque munitur. Idemq. fiat in extrema ea hortorum parte unde foras erumpit.

Rursus idem aquaeductus sine ulla clatratis cancellis fieri poterit, si totus tanto spatio tegatur, quantus hortorum fundus est, per quem aqua fluit.

Si quam autem deductionem inde fieri opus est, uel ad hortorum irrigationem, uel ad lauatronis usum; riuuli aliquot derivari per minuta foramina poterunt, quo uolunt, rursusq. ad aquaeductum reduci.

De carcere, et loco secessionis.

Monasteria, ut olim etiam habuerunt, carcerem firmum habere debent, in quem, si quae monialis, aliquando a disciplina aberrans, flagitiose egerit, proculpe grauitate detrudatur.

Porrò carcer à uia publica, et ab aedibus item uiciniæ procul erit, sed intima superioris monasterij parte, quae à moniali etiam frequentia, et concursu remotior sit. Bene munitus, bene materiatus, beneq. fornicatus, fenestriculam cubitalem, firmiter clatrata, alte à solo extructam habeat, unde parum luminis excipitur: ostiolum item, binis munitum ualuis, in quibus interioribus fenestellula minima insit, binisq. feris, ac binis uectibus clausum.

Compedes etiam, ut in antiquis etiam regulis cautè est, habeat, et manicas ferreas, quibus uinciantur, cum opus est, in carcerem coniecta.

Nec uero in carcere caminus, neque foramen aliud insit; nisi latrina, angustis tubulis substructa.

Non longe à carcere locus secessionis sit: isq. et liberior, et commodior, quàm structura carceris. Quo in loco moniales, à ceteris semotæ, aliquando salutarem penitentiam ob leuiore culpas peragant.

De loco audiendæ sacræ confessionis.

Atque haecenus quidem de monasterij partibus: nunc sequitur, ut dicamus de locis adiunctis. Est igitur primum habenda ratio loci, in quo moniales cõfitentur. Cuius loci situs, paululo ab ecclesia remotior, cellam alteram, forinsecus iunctam, habere debet, ubi cõfessarius sacerdos earum cõfessiones audiat.

Locus porrò interior, ubi moniales cõfitentur, a parte inferiori sit, ne scala ascensu opus habeant, bene uero pauimentatus sit, aut opere fornicato subtus cõstet, ne humidus uliginosus sit; ab omni item strepitu ualde admodum semotus, atque, adeò undique accommodatus, ut ne monialis cõfittendo audiri à quoquam alio, quàm à cõfessario possit.

Ab omni denique parte spatium habeat cubitorum circiter sex, aut septem.

Cõfessarij sacerdotis item cella, eodem modo, et forma extrinsecus iuncta struatur.

In pariete utriusque loci; cellae communi, fiat ad cõfessionis usum fenestricula altitudine cubitali ad summum; latitudine unciarum circiter sexdecim pro altitudinis ratione. Quae fenestricula, et clatratis ferreis, et lamina ferrea cum suis minutis foraminibus, et tela praterea nigra affixa, bene munita, nullo modo aperiri possit.

Eodem in pariete rota inesse poterit, dimidio minuscula, quàm alia praefinita: haecq. rota ad usum exponendi cõfessario, si quas res necessarias habet. Eademq. rota firmiter beneq. instructa extet, ut de alijs rotis demonstratum est.

De diuerforio cõfessarij.

Exedificetur praterea diuerforium, in situ, intra ianuam exteriorem, uia publica iunctam, et illam interiorem, qua ad claustra aditus sit, interiecto, cellis duabus, una inferiori, altera superiori, constans: quibus cõfessarius sacerdos uti possit, cum pernoctare necesse habet, ut moniali cuiuspiam, periculose aegrotanti, praesto sit, sanctissimorum sacramentorum ministratio. Hoc diuerforium, et caminum, et latrinam, et alia, usui necessario accommodata, habeat, at rotam nullam; nullamq. fenestram omnino, unde uel aspectus, uel collucutio quouis unquam praetextu esse possit. Nec uero plures habeat cellas, praeter illas duas; ut omnis alia conuersationis, aut commercij occasio, ab eo remota, exclusa sit: neque denique ullum praterea locum, uel exiguum.

Ita enim omnino fiet, ut minor, aut nulla cõmoditas occasione relinquatur in eo commorandi, nisi necessaria de causa. Quae ratio locum etiam habeat in diuerforij sequentis aedificatione.

De diuerforio exteriori famulorum, et colonorum, aduentatium.

Diuerforium in eodem intermedio situ, quod aduentantibus colonis, famulisue monialium usui sit, construatur, quod diuerforium cubacula bina, trinaue habeat, at nullam nec rotam, neque colloctionis fenestram.

Neque ab re esset, ut id à monasterij aedificio disiunctum aliquo exiguo spacio sit, ut ne saltem uectis coniungatur.

De domicilio Conuersarum.

Domicilij, extra clausurae fines positi, in quo Conuersae, non professae, habitent, ea ratio in illius aedificatione

haberi debet, ut scilicet intrinsecus à parte monialium, claudatur, aperiaturue. Id uero praestari poterit ratione, infra demonstrata.

In illo ipso intermedio situ, extra clausurae fines, domicilium fiat, quod Conuersas tot capiat, quot ad monasterij usum opus esse uerisimile est.

Habeat haec domicilij habitatio, singulas partes necessarias, locum dormitionis scilicet communem, coquinam, puteum, lignile, et alia item loca, usui necessario opportuna.

Porrò in huius domicilij extructione haec cautio sit, ut ne in parietibus exterioribus, ad uiam publicam spectantibus, fenestra ulla, ac ne foratus quidem exiguus, conspiciantur, uel minimum fiat.

Et deinde una tantum ianua constet: quae prope clausurae monasterij parietem, quicunque ille sit, extruatur. Fiat in eo clausura parietem foratus amplitudine unciarum circiter sex: per quem uectis ligneus eadem crassitudine transmissus, idemq. in transuersum actus, ac paululum in parietem, qui è regione est, iniectus, firmiter illius ianuae ualuas occludat.

In cuius uectis summa parte, quae à monialibus est, clausis, seraq. ita apte accommodata sit, ut intrinsecus moniales facile aperiant, rursusq. claudant.

Si uero ea transuersarij uectis ratione confieri non potest, ut ianua illa occludatur; hoc etiam fieri facile erit, ut uectis, non transuersus, sed reclusa ad ianuam, quae è foratus regione est, ductus à summa parte ualuis innixus, atque oppositus, firme occludat.

In hoc domicilio à latere monasterij fenestricula exigua, quae non amplius undique pateat, quinque, aut sex uncias, munita etiam lamina ferrea, plenaq. minutis foraminibus extruenda est, unde praefecta Conuersas euocet, ac spectet, an domi sint, cum ianua clausa est; tum illa, foras discessura, benedictionem, missionemq. inde ab ea petant.

Cautiones quaedam in tota monasterij aedificatione.

Primò in tota monasterij aedificatione diligens clausura ratio habeatur; ut scilicet illius situs, quantumcumque est, omni ex parte, idoneis beneq. materiatis parietibus concludatur: quorum praterea altitudo sit cubitorum ad minimum uiginti quattuor, exceptis hortorum muris, quorum altitudinem supra demonstrauimus: crassitudo cubitalis, ac paulo etiam maior; at minor certe nullo modo. Porrò à parietibus exterioribus nullius insit caminus, in ijs effusus: at eminens, e superficieq. intrinsecus extans, non uetatur; nulla praterea fenestra, non fenestricula, non conspiciendum, ac ne rimula quidem, unde etiam minutus prospectus sit.

In singulis monasterij partibus, ad communem usum extruendis, ut potè Refectorio, Capituli atrio, Valudinario, Dormitorio, Calefactionis, Lauationisq. manuum, et laborum item loco, atque alijs id generis, tum in primis in ecclesia interioris aedificatione, non negligenda, sed adhibenda ea cautio est, ut singula

eiusmodi loca, ad quae moniales frequentes conuenire solent, ampla structura sint, quae commode capiant non modo omnes, quae iam sunt, sed aliquanto plures, quas etiam deinceps in idem monasterium recipi pro facultatum elemosynarumq. ratione, et accessione, posse uerisimile est.

Illam porrò etiam cautio, uel maxima sit, ut ne in ulla colloquij exteriori cella, nec in ullo uel cõfessarij sacerdotis, uel colonorum; famulorumue aduentantium diuerforio, neque in ulla alia quouis monasterij parte exteriori, aedificationeue, extrinsecus facta, locus superior, quisquã sit, ad quem monialibus aditus detur: nec rursus in ulla monasterij parte interiori, locus ite superior; quo alijs accessus, ingressusue esse ullo modo possit. Est illud pretere caendum, ut quicumque in monasterio sunt aditus, uel tribula, angiportus, aliaq. id generis, ne tenebricosa, ne subobscura sint, sed dilucida, et illustra.

In omni denique, uel anguli, uel aditus, uel scalae, uel atrij monasterij capite, sacra aliqua imago, pie expressa, extet.

CAUTIONES QVAEDAM DE omni Ecclesiastica aedificatione. Cap. XXXIII.

Haec de fabrica exteriori, et interiori ecclesiae, de cõmiterijs, de sacristia, alijsq. partibus, aedificationi ecclesiasticae adiunctis, de ecclesia simplicis, et oratorij extructione, ac rursus de ecclesia, monasterijq. monialium structura, speciatim, supra locis suis, scripsimus. Illud uero generatim ad omnem ecclesiasticam aedificationem attinet, ut scilicet, neque in ecclesia, cappella, altaris, partisue cuiusuis alterius, quae ipsius ecclesiae, usum, decoremue attingat, fabrica, ornatuq. nihil operis, quale quale sit, statuatur, fiat, inscribatur, effingatur, exprimatue quod à christiana pietate, et religione remotum, aut quod profanum, quod deforme, quod uoluptarium, quod turpe, uel obscenum sit: quodue popularem magnificentiam, aut familiarum insignia ostentans, gentilicij operis speciem praebeat.

Non uetatur tamen pro fabricae firmitudine, si ita architectonica ratio aliquando postulat, aliqua structura generis, uel dorici, uel ionici, uel corinthij, uel alterius huiusmodi operis.

Id omne cum fabrica praefecti, architectonice, antequam aedificationis initium fiat, consultò caueant: tum in primis curae episcopalis est uidere, ne quid tale ab ijs in opere ecclesiastico committatur.

Id denique, in huiusce etiam libri conclusione ponimus, ut, cum de dote, uel ecclesiae, uel sacello, uel altari certa constituenda, iure canonum cautum sit; Episcopus priusquam eiusmodi ecclesiastica aedificationis, aut fundationis facultatem det, eo de genere diligenter, consultoq. idonea sponse, publicisq. tabulis caueat, ex eorundem canonum praescripto.

INSTRUCTIONVM SVPELLECTILIS ECCLESIASTICAE.

LIBER II.

SUPERIORI libro modum, formamque exposuimus fabrica ecclesiastica exterioris, atque interioris: nunc sane consequens est alter liber, in quo de ecclesiastica suppellectile dicemus. Ac primo quidem simplicem illius apparatus, sacris ministerijs, atque uniuscuiusque ecclesiae partibus, et pro ministeriorum numero, et pro ecclesiarum etiam ipsarum ratione, ac dignitate congruentem uno in conspectu constituimus. Deinde quoniam pro officiorum item solemnitate, et pro uaria ratione, sacra illam suppellectilem cum multiplicem, uariam, coloribusque distinctam, tum quibusdam stans diebus pretiosior esse conuenit; operae pretium fuit, certis regulis constitutis, ostendere etiam, quae ecclesiastica ea suppellex, rursus duplex, quae item triplex, quae quadruplex, quae quintuplex, quae denique multiplex, pro necessario commutationis usu, lauandi causa esse debeat. Postremo aliquam omnis enumeratae suppellectilis formam commostrare uoluimus, ut apparatus omnis et cum solemnitatum rationibus, rituumque regulis, atque institutis conueniat, et in omni ecclesia, ubi per facultates potest, quo decentior, omni ex parte existat. Iam uero in toto hoc genere initium a basilicae cathedralis suppellectile institutum: tum reliquarum deinceps ecclesiarum, nempe collegiatarum, parochialium, ac simplicium, apparatus ordine prosequimur.

Basilicae igitur cathedralis erit, ut infra demonstratur, suppellex: cuius et si certe aliqua pars communis esse potest solemnium Missarum tum Episcopali, tum aliarum, quae collegiatim celebrantur, et aliorum praeterea diuinorum officiorum; est illud tamen cum omni ratione conuenientius, ut, ubi per facultates potest, in ecclesia cathedrali apparatus sit sacrarum uestium, ornamentorum, et reliquae suppellectilis, usui solum, proprieque additus Missis, diuinis officijs, ceterisque sacris ministerijs, quae ab episcopo peraguntur. Itaque cathedralis haec suppellex distincte exponetur: ac primo sane loco haec episcopali officiorum, deinde illa, quae usui est, cum diuina officia per alios peraguntur.

SVPELLEX

Missarum, diuinorum officiorum, ministeriorumque Episcopali propria.

Suppellex, Episcopali usui solum addita, haec erit, quae infra commostrata, partim ad altaris maioris apparatus attinet; partim praecipua, ac propria est uestium Episcopali, ad Missae sacrificij, et diuinorum officiorum ministeriorumque sacrarum solemnem celebrati-

tem, usumque necessarium; partim ex indumentis est, quibus utuntur, quicumque ecclesiae ministri Episcopo, solemniter celebranti ministrant; partim uero, quae reliqua suppellex est, ex multiplici genere constat, quod infra exponitur titulo suo.

Apparatus altaris maioris,
Episcopo celebrante.

CRUX.
Candelabra septem, cum operculis ternis extensorijs.
Emunctoria duo.
Tabella secretorum una.
Mappa, quas tobaleas dicunt, minores duae.
Mappa, seu tobalea maior, una.
Pallium.
Velamentum ad ornatum frontispicij altaris.
Tela stragula altaris.
Tapetia, seu stragula bradella, et graduum altaris, et plani item, quod a fronte, et ab utroque eius lateris est.

Vestes, indumenta, ornamentaue Episcopalia, Missarum, diuinorum officiorum, ac ministeriorum solemnium usui necessaria.

CALIGARUM par.
Sandaliorum par.
Amictus unus, cum fascia, seu auriphrygio.
Alba, cum suis grammatis, seu auriphrygijs.
Cingulum, seu Zona cum suo succinctorio.
Crux pectoralis, ad collum appendenda.
Stola.
Tunica, quam tunicellam etiam dicunt.
Dalmatica.
Chyrothecarum par.
Planeta.
Subiueia mitralia quattuor.
Mitra pretiosa bina.
Mitra simplices binae.
Annulus episcopalis insignior.
Gremiale.
Baculus pastoralis.
Manipulus.
Pluuiale.
Pectorale ad pluuialis connectendi usum.

Indumenta Ecclesiae ministrorum, Episcopo, solemniter diuina officia celebranti, inferuentium.

Pluuiale sacerdotis, assistentis ad librum.
Tunicella duae, usui duorum assistentium diaconali uestitu.
Amictus, usui diaconi, unus: in ecclesia Metropolitana duo, cum suis fascijs, seu auriphrygijs.
Amictus item, usui subdiaconi, unus: in Metropolitana duo, cum suis fascijs, seu auriphrygijs.
Alba diaconalis, una item: at in Metropolitana

duae,

duae, cum suis grammatis, seu auriphrygijs.
Alba subdiaconalis, una etiam: duae uero in Metropolitana, cum suis grammatis, seu auriphrygijs.
Cingulum diaconale, unum: item in Metropolitana duo.
Cingulum subdiaconale, unum: Metropolitana duo.
Dalmatica diaconalis una: in Metropolitana duo.
Tunicella subdiaconalis una: at in ecclesia Metropolitana duo.
Stola diaconalis, una: at in Metropolitana duo.
Velum subdiaconale ad usum ferendi calicis, patenaeque sustinendae.
Pluuiale, usui sustinentis librum.
Pluuiale praeterea, usui sustinentis candelam accensam.
Pluuiale usui ferentis baculum.
Velum usui capellani, sustinentis mitram.
Vela item, seu continentia, usui ministeriorum portantium indumenta, ornamentaue episcopalia, cum Episcopo scilicet illis uel induitur, uel exiit: eaque duodecim.

Reliqua suppellex, Missae, diuinorum officiorum, aliorumque ministeriorum episcopaliu[m] solemnium usui.

CALIX.
Patera.
Velum calicis.
Corporale.
Sacculus corporalis.
Purificatorium,
Hamula, seu urceoli quattuor.
Peluis urceolorum.
Missalia duo.
Liber Missarum episcopaliu[m], cantus modulatione notatarum.
Signaculum Missalis.
Integumentum Missalis.
Pulvinar Missalis.
Pontificalia duo.
Signacula pontificalium, bina.
Integumentum pontificalis unum.
Instrumenta duo, usui candelae sustinendae, cum suis emunctorijs.
Thuribula bina.
Acerra bina.
Coclearia bina.
Vestitus sedis episcopalis.
Scabella picta, usui assistentium Episcopo.
Faldistorium.
Integumentum faldistorij.
Pulvinaria faldistorij, duo, unum ad sedendi, alterum ad genua flectendi usum.
Abacus.
Mappa abaci.
Candelabra abaci bina.
Sustentacula Mitrarum bina.
Vasa, seu hydris ad ornatum abaci, tria, aut plura.
Urceus magnus, quod bocale dicunt, unus, aut duo.
Peluis magna, una, aut duo.

Mantilia ad usum abstergendi manus, quattuor.
Lectioarium ad usum Missae solennis, in ecclesia Metropolitana.
Integumentum lectioarij.
Epistolarium.
Integumentum epistolarij.
Euangelistarium.
Integumentum euangelistarij.
Integumentum ambonis, uel suggesti.
Integumentum lectorilis.
Vas gestatorium acque benedictae.
Aspergilla duo.
Pannus lineus, seu sabarium ad abstergendum caput baptizati, usui in baptismis solemnibus.
Ampulla christallina balsami, cum cochleari argenteo.
Pellicula item ad usum multiplicis ministerij episcopalis, quattuor sexue.
Forfices ad usum sacrae ordinationis, bini.
Vasa tria usui sacris oleis conficiendis; unum scilicet, in quo sacri chrismatis; alterum in quo sacrae extreme unctionis; tertium in quo cathecumenorum oleum consecratur.
Vascula praeterea sacrarum oleorum ministratoria, totidem.
Vasculum item unum, tripliciter inter se distinctum, usui sacri olei, cathecumenorum scilicet, chrismatis, et infirmorum, in uarijs ministerijs episcopalibus.
Vela tria serica, unum ad usum contegendi uas chrismatis, alia duo ad integenda uasa, unum olei infirmorum, alterum cathecumenorum.
Candelabrum unum } usui sacrae ordinationis
Urceoli etiam } Acolutorum.
Liber exorcismorum, usui sacrae ordinationis exorcistarum.
Liber epistolarij, usui sacrae ordinationis subdiaconorum.
Liber euangelistarij, usui sacrae ordinationis diaconorum.

Suppellex quae Missarum, et officiorum episcopaliu[m] usui proprie, ut supra, addita, pro uarietate colorum quintuplex esse debet.

Cum porro sacras uestes, indumentaue, et altaris, et episcopi celebrantis, et ministeriorum esse debeant coloris, conuenientis officio, et Missae diei, ex instituto sanctae matris ecclesiae, quae coloribus quinque uti consuevit, albo scilicet, rubro, uiolaceo, uiridi, atque nigro; sit, ut pro hac colorum uarietate, in diuinis officijs instituta, quintuplex sit sacrarum uestium, et indumentorum apparatus, supra nominatim expositus. Vestes igitur sacrae, indumenta, ornamentaue, quae ordine infra numerantur, quinque singula esse debent, colore scilicet diuerso; ut pote albo, rubro, uiolaceo, uiridi, et nigro; exceptis quibusdam indumentis, nominatim infra commostratis, quae quadruplicia tantum sunt, quoniam nigro colore non adhibentur.
Pallium altaris.

Velamentum frontispicij altaris.
Caligæ } Hæc indumenta quadruplicia tantum
Sandalia } erunt, quia nigro colore esse non debent.
Auriphrygium, seu fascia amictus.
Grammate, seu auriphrygium albæ.
Stola.
Tunica.
Dalmatica.

Chyrotheca } quarum scilicet paria, quattuor tantum
erunt, quia nigro colore non adhibentur.
Planeta, seu Casula.
Gremiale.
Manipulus.
Pluuiiale.

Pluuiiale assistentis sacerdotis.
Tunicella usui assistentium diaconali uestitu.
Auriphrygium amictus diaconalis unum: in Metro-
politana duo singulorum colorum.
Auriphrygium item amictus subdiaconalis, unum: in
Metropolitana duo singulorum colorum.
Grammate, seu auriphrygium albæ diaconalis, unum: in
Metropolitana duo.
Grammate, seu auriphrygium albæ subdiaconalis, unum:
in Metropolitana duo.

Dalmatica diaconalis una: in Metropolitana due.
Tunicella subdiaconalis, una: in Metropolitana due.
Stola diaconalis una: in Metropolitana due.
Manipulus diaconalis unus: in Metropolitana duo.
Manipulus subdiaconalis unus; in Metropolitana
duo.

Pluuiiale, usui sustentis librum.
Pluuiiale item, usui sustentis baculum episcopalem.
Hoc uero indumentum quadruplex tantum esse debet:
quoniam in officijs pro mortuis non adhibetur ba-
culus.

Pluuiiale præterea, usui sustentis candelam ac-
cesam.

Velum calicis.
Sacculus corporalis.
Signaculum Missalis.
Puluinar Missalis.
Signaculum pontificalis.
Integumentum pontificalis.
Vestitus sedis episcopalis.
Indumentum faldistorij.
Puluinaria faldistorij.
Integumentum lectionarij.
Integumentum epistolarij.
Integumentum euangelistarij.
Integumentum ambonis, uel suggesti.
Integumentum lectorilis.

Supellex indumentorum, quæ e lino, byssoue,
 confecta, ministerijsq. episcopalibus addita,
 & in simplici numeratione supra mox posita,
 ob munditiæ, necessariumq. lauationis usum,
 multiplicia esse oportet, ut infra uberius ex-
 ponitur de supellectile indumentorum lineorum.

Primo igitur altaris indumenta linea, byssinaue, usui
 Missis episcopalibus sunt, quorum tota summa erit
 numero, infra mox notato.
 Mappæ maiores, tres.
 Mappæ minores, sex.

Indumenta linea episcopalia.

Amiclus, octo.
 Alba totidem.
 Corporalia sex cum suis pallis.
 Purificatoria duodecim.
 Mantilia ad usum abstergendi manus numero duode-
 cim.
 Mappæ abaci tres.
 Sabaria ad usum baptismorum solemniū, tria.

Indumenta usui ministrorum,
Episcopo inferuentium.

Amiclus diaconales octo: in ecclesia Metropolita-
 na sexdecim.
 Albæ diaconales totidem: in Metropolitana, ut su-
 pra, sexdecim.
 Amictus subdiaconales octo; in Metropolitana sex-
 decim.
 Albæ subdiaconales octo: in Metropolitana etiam
 sexdecim.

DE SUPELLECTILE

Quæ canonicis, ceterisq. ecclesiæ cathedralis
 ministris, in Missis conuentualibus, diui-
 nisq. officijs usui est.

Exposita supellectile, quæ episcopali usui proprie
 addita est; sequitur, ut dicatur de supellectile,
 quæ canonicis ceterisq. ecclesiæ cathedralis ministris,
 in peragendis diuinis officijs necessaria est. Hæc porro
 ordine distincta, partim ad altaris maioris appara-
 tum; partim ad Missæ conuentualis, et diuinorum of-
 ficiorum usum; partim ad cultum, et ad administrationem
 sacre Eucharistiæ, aliorumq. sacramentorum, partim
 ad alia ecclesiastica ministeria; et alia item specia-
 tim ad funeralia officia; alia denique ad sacristiam
 pertinet. Hic sanè distinctionis modus, in reliqua-
 rum etiam ecclesiarum, prout eam uniuscuiusq. ratio
 tulerit, supellectile commostranda, præficiendaq. ser-
 uabitur. Primo autem loco supellectilis apparatus
 simplex exponetur.

Apparatus Altaris maioris.

Cruce.
 Candelabra sex cum suis operculis extinctorijs
 binis.
 Emunctoria duo.
 Tabella secretorum.
 Mappæ minores, due.
 Mappa maior, una.
 Pallium.
 Velamentum ad ornatum frontispicij Altaris.
 Tela stragula altaris.

Tape-

Tapetum bradellæ altaris.
Tabellæ orationis de Sancto, cuius nomine altare, ca-
pella maior nuncupatur, due; una a dextero, altera à
sinistro latere clathrorum altaris, capellæ, extrin-
secus affigenda.

Tabellæ item due orationum de Sancto, Sanctisue,
quorum insignes reliquæ in eo altari reconditæ sunt.

Supellex ad usum sacrificij Missæ Couen-
tualis, et diuinorum officiorum.

Amiclus sacerdotalis, cum suo auriphrygio, seu
 fascia.
 Alba sacerdotalis, cum suis auriphrygijs, seu gram-
 matis.
 Cingulum sacerdotale.
 Manipulus sacerdotalis.
 Stola sacerdotalis.
 Planeta.
 Pluuiiale.
 Amictus diaconalis, cum auriphrygio, seu fascia.
 Amictus subdiaconalis cum fascia, seu auriphrygio.
 Alba diaconalis, cum suis grammatis, seu auriphry-
 gijs.
 Alba subdiaconalis, cum suis gramulis, seu auri-
 phrygijs.
 Cingulum diaconale.
 Cingulum subdiaconale.
 Dalmatica diaconalis.
 Tunicella subdiaconalis.
 Manipulus diaconalis.
 Stola diaconalis.
 Manipulus subdiaconalis.
 Velum subdiaconale ad usum ferendi calicis, pate-
 nte sustentendæ.

Supellex, quæ sequitur, propria
 Missæ tantum

Calix.
 Patena.
 Velum calicis.
 Corporale, cum palla.
 Sacculus corporalis.
 Purificatorium.
 Hamularum, seu urceolorum, paria duo.
 Pellicula urceolorum.
 Missalia tria.
 Integumentum Missalis.
 Signaculum Missalis.
 Puluinar Missalis.
 Lectorium ad usum Missæ solennis in ecclesia Me-
 tropolitana tantum.
 Integumentum lectionarij.
 Epistolarium.
 Integumentum epistolarij.
 Euangelistarium.
 Integumentum euangelistarij.
 Integumentum ambonis, uel suggesti.
 Cerozata octo, cum suis operculis extinctorijs.

Tabellæ gestatoria pacis offerenda.
Sudariolum ad naues expurgandas, cum opus est, in
Missæ sacro.
Funiculus, cum globulo, unde sudariolum pendeat.
Crepidarum mundarum paria terna.

Supellex, quæ Missæ Conuentualis diuinorum
 officiorum, processionumq. usui
 communis est.

Cruce Capituli
 Thuribula duo
 Acerra bina
 Cochlearia bina.
 Pluuialia tot, quot sanè quidē sunt ecclesiæ canonici,
 et dignitate præditi, et Mansionarij, alijsq. id generis
 ministri, episcopo celebrante.
 Planeta etiam totidem, quot canonici, alijsq. sunt,
 qui sacerdotales præbendas habent, certis statis diebus
 adhibendæ, ex libro ceremoniarum.
 Dalmaticæ diaconales, quot canonici, alijsq. qui dia-
 conales præbendas obtinent.
 Tunicellæ subdiaconales itidem, ut proxime supra.
 Cerozata bina ad usum processionum.
 Cantari item in ecclesia Metropolitana bini.
 Candelabrum cerei paschalis.
 Labarum, seu uexillum, sancti patroni Ciuitatis ad
 usum processionum.
 Crotala, seu crepitacula lignea, tria saltem ad usum
 pulsandi, loco campanarum, in tenebris hebdomadæ
 sanctæ.
 Candelabrum triangulare ad usum sustentendi can-
 delas in tenebris hebdomadæ sanctæ, præterquam in
 Metropolitana.
 Stragulum sedilis, in quo sacerdos Missæ sacrum fa-
 ciens, et ministri aliquando assident.
 Aulea, pannine plures, ad usum ornandæ cappellæ
 maioris, et chori, aut basilicæ, solemniore diebus.
 Lectorilia stataria chori, duo.
 Lectorilia minora gestatoria, tria saltem.
 Integumenta lectorilium statuariorum.
 Integumenta lectorilium gistoriorum.

Libri, seu volumina ad usum diuinorum officio-
 rum, in ecclesia Metropolitana, pro ritus
 Ambrosiani ratione.

Breniaria, forma grandiori, tria saltem.
 Calendaria anniuersaria, seu perpetua, tria item.
 Psalteria præterea cum hymnis, tria saltem.
 Libri de hymnis, musica modulatione notatis, tres
 saltem.
 Antiphonaria de Dominicis, tria.
 Antiphonaria de Sanctis, tria.
 Antiphonaria ferialia, tria.
 Lectoria matutinalia, tria.
 Homiliaria, tria.
 Lectoria, ex libro Genesis, ad officia Quadragesi-
 ma, post horam Tertiam, et Nonam, duo.
 Lectoria item de Exodo, ad officium Dominicarum

Qua-

Quadragesima, post primam Missæ orationem, ex Pro-
uerbijs Salomonis, duo item.
Lectionaria item ex sermonibus sancti Ambrosij, ad
officia Dominicalis Quadragesimæ, duo.
Lectionaria item de vitis Sanctorum, in statibus quibus-
dam vigilijs, duo.
Pontificalia, tria.
Cereimonialia, tria, unum, quod dicitur Romanum,
alterum Ambrosianum, tertium Paridis de Grassis.
Sacramentalia, quatuor.
Proceffionalia, seu libri Litaniarum, proceffionumue,
quinque, pluresue.
Libri ad usum funerum, et officij mortuorum, quin-
que, pluresue item.
Libri catus Ambrosiani, uarietate tonorum distincti,
ad usum lectionum, psalmodum, et id generis alio-
rum, numero tres.
Libri, in quibus hymnus, Gloria in excelsis, Symbolum,
et Sanctus, musicis notis descripta sunt, numero tres.
Libri de ceremonijs Missæ, tres item.
Libri de computo ecclesiastico, duo.

Libri, seu uolumina ad usum diuinorum officio-
rum in alijs ecclesijs cathedralibus.

Breniaria forma ampla, tria.
Calendaria perpetua, tria.
Diurna, aut psalteria cum hymnis, tria. *
Hymnaria, musico cantu exscripta, tria.
Lectionaria, tria matutinalia.
Homiliaria, tria.
Antiphonaria de Dominicis, duo. *
Antiphonaria de Sanctis, duo.
Gradualia de Dominicis, duo.
Gradualia de Sanctis, duo.
Mannalia, duo item. *
Martyrologia itidem duo.
Libri de officio mortuorum, duo etiam.
Ritualia, tria.
Proceffionalia tria, pluraue.
Pontificalia, tria,
Cereimonialia totidem; duo scilicet Romana, tertium
Paridis de Grassis.
Sacerdotalia, duo.
Rationalia diuinorum officiorum, duo item.
Libri de computo ecclesiastico, duo quoque.
Libri præterea, ijq. probati, de musico cantu, modu-
latione diuinorum officiorum, numero tres, plu-
resue.

Supellex quæ ad cultum, et administrationem
sacræ Eucharistiæ, aliorumq. Sacra-
mentorum usui est.

Conopoeum tabernaculi maioris.
Tabernacula paruula duo: alterum altius, at-
que ornatius; alterum minori et altitudine, et ornatu.
Amboq. ad usum exponenda in altari sacræ Eucha-
ristiæ, et in proceffionibus ferenda.
Pixides quatuor: una usui ad conseruandam sanctif-

simam Eucharistiã; altera ad illam, ægris ferendam;
reliquæ duæ, ac plures etiam pro ratione frequentis po-
puli, ad sacram communionem conuenientis, eaq. grã
diores, et ad eum usum, cum scilicet aliquando, eodem
tempore, uiris separatim à feminis sacræ Eucharistiã
ministratur; eodemq. item tempore aliæ hostiæ ad
eiusdem populi communionem consecrandæ sunt.
Vela quatuor, ad usum sacræ Eucharistiæ, quæ in
tabernaculo maiori asseruatur, decenter contegenda.
Vela præterea, duo ad sacræ Eucharistiæ contegenda
usum, cum ad ægrotos scilicet illa fertur.
Velum unum, ad illam, in proceffionibus solemnibus
ferendam.
Umbellæ duæ, una usui cum ad ægrotos sacræ Eucha-
ristiæ deferretur, altera in proceffionibus adhibenda.
Crux, in qua Christi Domini imago affixa pendeat,
eaq. decenter expressa, ad ægrotos sepe ferenda.
Laternæ grandiores, sex, usui sacræ Eucharistiæ ad
ægros ferendæ.
Cereoseraria breuiora, uiginti quatuor, deferendis
luminibus usui, cum sacræ Eucharistiæ fertur.
Tintinnabulum gestatorium unum, cum sacræ Eucha-
ristiæ fertur.
Mappæ, ad apparatus communionis in ecclesia mi-
nistrandæ.
Mappulæ præterea breuiores, subter sanctissimam
Eucharistiã sustinendæ, dum in ecclesia, aut ægrotis
ministratur.
Vasa pro purificatione populi, quatuor, sexue.
Vasa pro uino purificationis, maiora quatuor, ac
minora totidem.
Scamna item oblonga, ad apparatus communionis
populi, sex, pluraue, prout est eius frequentia.
Vasa duo sacrorum oleorum, chrisimatis, cathecume-
norum; eaq. ad usum parochialis curæ, quæ in eccle-
sia cathedrali geritur, cum suis cotylis, et sacculis. Hæc
uerò duplicia sint, ut in Pascha illis uacuis parochus,
animarumue curator, ad olea sacræ, recens consecrata
suscipienda, utatur; aliaq. rursus retineat ad asseruan-
dum, quod reliquum est, sacrum oleum uetus, quo uti
possit, si in parochiali cura opus esset, dum alia uasa
parantur ad recens oleum sacrum recipiendum.
Vasa item duo, olei sacri infirmorum, ob eiusdem
parochialis curæ usum, cum suis cotylis, et sacculis.
Vbi uerò plures parochi, animarumue curatores sunt,
totidem etiam uasa sint instructa, olei sacri.
Pannus lineus, quod sabarium dicitur, ad usum abster-
gendi caput infantum baptizatorum.

Supellex, quæ multis ministerijs sacris
communis est.

Vas unū, usui aquæ Dominicis diebus benedicendæ.
Vasculum gestatorium aquæ benedicendæ.
Aspergillum.
Peluis grandiuscula gestatoria, una saltem, ad usum
lauationis manuum.
Vrcolus ob eundem usum grandiusculus, unus item.
Mantile grandius ad manus abstergendas.

Vasa,

Vasa usui excipiendi oblationes, duo saltem.
Supellicea ad usum uarium ministeriorum sacer-
dotalium.

Supellicea usui clericalium ministeriorum.

Supellex officiorum funeralium propria.

Feretra duo.
Pallia feretralia, duo saltem, unum quo cadauera
contegantur, cum efferuntur, et cænotaphia item; al-
terum, quo eapem cadauera subternantur.
Cænotaphium gestatorium, quæ tumba dicitur, unum.
Basis cænotaphij, una item.
Pannus stragulus eiusdem basis, unus etiam: aut basis
saltem decenter picta.
Cruces, quæ circa cænotaphium collocantur, quatuor.
Scabella, sustentaculauæ crucum, quatuor item.
Candelabra ferrea, octo, aut duodecim, pluraue ex
usu basilicæ cathedralis.

Supellex Sacrifiæ cathedralis.

Instrumenta ferrea bina ad usum conficiendi hostias.
Vasculum unum, pro asseruandis hostijs magnis.
Vasculum item unum, pro hostijs paruis.
Capsula corporalium, bina.
Capsula bina item ubi purificatoria reponuntur.
Sacculus calicis.
Sacculus pixidis.
Theca, calicum, numero tot, quot sunt calices.
Mantile grandius, loco appendendum ubi manus la-
uantur.
Mappa, ad usum altaris sacrifiæ, seu armarij, apud
quod sacerdos uestes sacræ induit.
Tapetia duo saltem, uicissim loco sternenda: ubi sacer-
dos se induit; aut eorum loco clathra lignea.
Crepidarum mundarum paria tria, si quando opus est
calceos luto inquinatos deponi.

TABELLA, de professione fidei.
Tabella de sacris reliquijs, in basilica cathedrali re-
conditis.
Tabella Indulgentiarum, eidem ecclesiæ perpetuo cõ-
cessarum.
Tabella bina de orationibus præparatorijs, ad usum
sacerdotum, qui celebraturi sunt.
Tabella item bina orationum, quas pronunciant sa-
cerdotes, dum sacræ uestes induunt.
Tabella distributionis horarum, pro Missis cele-
brandis.
Tabella præterea, de Missis, commemorationibus,
funeralibus, et alijs eiusmodi officijs: quæ in singulas
hebdomadas, certis statibus diebus, uel ab uniuerso Ca-
pitulo, clerone ecclesiæ, uel ab unoquoque sacerdote
cappellano, in singulis altaribus, capellisue ex funda-
tione, institutione, aut legati, elemosynæ nomine,
aut aliqua alia obligatione præstari debent.
Tabella, quæ dyptica dicitur, de singulis Episcopis, qui
in ecclesia cathedrali, ordine præcesserunt. Pro quibus
Episcopis in Missæ sacro aliquando precandum est.
Tabella proceffionum, una.

Tabella itidem, de titulis, dignitatibus, canonicati-
bus, præbendis, et reliquis beneficijs, officijsue ecclesiæ.
Tabella de Missis, officijsq. diuinis, quæ ab Episcopo
ex decreto provinciali quartò, atque ex consuetudine,
ecclesiæ solemniter peraguntur.

Tabella rursus perpetua de officijs, functionibusue
item perpetuis Archipresbyteri, Archidiaconi, et re-
liquorum singulorum, dignitates, canonicatus, aut alia
beneficia in ecclesia cathedrali obtinentium.

Tabella una, pluresue, perpetuæ item de his officijs,
ut potè.

De officio Præfecti.

De officio Magistri ceremoniarum.

De officio Sacristæ.

De officio Mansionarum.

De officio Magistri chori.

De officio Custodum.

Tabella item, hebdomadaria, horariaue eiusmodi offi-
ciorum.

Tabella præterea de regulis distinctionis officij solen-
nis, et non solennis in ecclesia Metropolitana pro Am-
brosiani instituti ratione; officij item simplicis, semi-
duplicis et duplicis, in alijs ecclesijs cathedralibus pro
Romani ritus usu.

Tabella item de certis statibus horis diuinorum officio-
rum, et pulsationis campanarum.

Tabella colorum: in qua scilicet colores demonstran-
tur, qui singulis diebus, ex sanctæ matris ecclesiæ in-
stituto adhibentur.

Tabella de statutis canonicalibus, capitularibusue.

Tabella triplex regularum de punctationibus.

Tabella de regulis capitulorum, congregationumue ca-
nonicalium, sacerdotium, et clericalium.

Tabella item de functionibus minorum, et maiorum
ordinum.

Tabella clericorum, qui adscripti sunt.

Tabella de ijs, quæcumque ad ecclesiæ cultum, deco-
rem, ac nitorem pertinent.

Tabella denique aliæ, numero plures, quæcumque de
ritu, disciplinaue ecclesiastica edentur.

Tabella statutorum dierum: quibus decreta, uel de ca-
nonicali, uel clericali disciplina, ex constitutione pro-
uinciali, legenda sunt.

Tabella item, instar calendarij, Selectorum decreto-
rum, sanctionū, constitutionumq. tam Pontificalium,
quam Episcopialium, quæ certis anni diebus euulgari
debent.

Tabella etiam regularum de oratione quadragesimæ ho-
rarum.

Tabellæ duæ, pluresue, de diuersis orationibus, pro ua-
rietate temporum, usui fidelium, ad eam orationem
conuenientium.

Tabella etiam de officijs parochialibus.

Tabella itidem una de confessorijs.

Tabellæ duæ excommunicationum: una latino, altera
uulgari sermone explicata.

Tabella una festorum dierum, qui ex præcepto, uel ex
consuetudine, uotoue coluntur.

Liber

LIBER praterea anniuersarius, isq. unus, de sacerdotibus celebrantibus: in quo scilicet libro, sua manu notent, subscribantue sacerdotes, qui singulis diebus in ea ecclesia Missæ sacrum fecerint.

Liber rursus unus, idemq. anniuersarius, de punctationibus sacerdotum, qui non celebrarint.

Liber item anniuersariorum, quæ quotannis celebrata sunt.

Liber unus de distributione sacrorum oleorum.

Liber, siue uolumen unum, constitutionum uariarum pontificalium, quæ in singulos annos editæ sunt, atque edentur in posterum.

Liber item unus, seu uolumen decretorum, edictorum, et aliarum id generis sanctionum Episcopaliū.

Libri quoque, seu volumina frequentia, utpote.

Bibliorum sacrorum uolumen, unum.

Iuris canonici corpus unum.

Concilij Tridentini uolumen unum.

Concilij Prouincialis uniuscuiusque Mediolanensis uolumen unum.

Synodi uniuscuiusque Diœcesanæ uolumen unum.

Liber, seu exemplum unum decretorum uisitacionis Apostolicæ.

Liber etiam unus, harum Instructionum.

Liber historia probatæ de reliquijs sacris, in ecclesia reconditis.

Liber canonum penitentialium.

Libri item Parochiales in Ecclesia cathedrali, hi scilicet.

Liber de Baptizatis.

Liber de Confirmatis.

Liber de Matrimonio iunctis.

Liber de uotis, et pijs consuetudinibus.

Liber de statu animarum.

Liber de distributione eleemosinarum.

Liber de peregrinis paschæ tempore, in ecclesia cathedrali sacram communionem sumentibus.

Liber formularum de denuntiationibus dierum festorum, et cuiuscumque generis, ad parochi munus pertinentis.

Liber, seu uolumina, litterarum, et instructionum pastoralium de solennitatibus, de sacris temporibus, et alijs.

Formæ etiam, seu designationes baptisterij, sacrarij, reliquiarij, et aliarum omnium singularumq. rerum operumue, quæ his duobus instructionum libris commostrata sunt.

Supellex instrumentalis, quæ certo loco, Sacrificiæ proximo, asseruatur.

Tripodes cum suis patellis, uasibus focarijs, numero tres.

Forcipes ferrei, tres item.

Cochlearia ferrea, totidem.

Vasa olearia maiora, tria, ad usum, olei lampadum

recondendi.

Vasa minora, qui gutti dicuntur, totidem, ad illum ipsum usum.

Insundibula, et uasa duo, ad olei, e uase minusculo depromendi, rursusq. in alterum minusculum insundendi usum.

Scopula paruula, ex canulis palustribus ad detersionis usum, numero decem.

Scopæ maiores, numero quinque.

Scala gestatoriæ, numero tres: quorum una altior.

Ligones tres.

Battilla totidem.

Haustilia, seu perticæ quinque.

Longuria totidem, pluraue.

Spongia grandiuscula, quattuor.

Rutra duo.

DE RATIONE MULTIPPLICIS

APPARATVS.

Quoniam uero pro ratione officij diuini, quod modo solennius, modo minus solenniter fit, prout diei uel celebritas, uel commemoratio, uel solennitas, quæ agitur, requirit, illud plane conuenit, ut, sicut ei diei, aut solennitati, officium omni ex parte consentit; ita ex sanctæ matris ecclesiæ usu apparatus respondeat sacrarum uestium, et materia, e qua confecta sint, pretiosiori, et ornatu insigniori, et colore item, qui, ut supra in supellectile, usui episcopali proprie addicta, enucleacius præscriptimus, conuenire debet cum officio, quod agitur. Quare iam commostrato simplicis supellectilis, apparatu, regule tradendæ sunt supellectilis, quæ pro officij usu multiplicanda est. At primò quidem de ea, quæ, si materia, et ornatus spectatur, alia triplex, apparanda est.

Quæ porò supellex esse debet; illius ratio hæc est, ut una sit usui quotidiano; altera usui solenniorum dierum; eaq. et pretiosiori materia, et ornatu insigniori. Res igitur, quæ sub hanc duplicis supellectilis regulâ cadunt, hæc sunt, ut pote.

Enumeratio rerum, quæ duplicantur.

CRUX.

Candelabra sex.

Emuntoria duo.

Tabella secretorum.

Mappa maior.

Mappæ minores.

Tela stragula altaris.

Tapetum bradellæ altaris.

Cingulum sacerdotale.

Cingulum diaconale.

Cingulum subdiaconale.

Hamularum paria duo.

Pellicula urceolorum.

Tabella gestatoriæ pacis offerendæ.

Thuribula duo.

Acerra bina.

Cochlearia bina.

Cereostata

Cereostata bina.

Conopeum tabernaculi maioris.

Umbella processionalis.

Vasculum gestatorium aqua benedictæ.

Aspergillum.

Peluis ad usum lauacionis manuum.

Vreolus grandiusculus.

Supellex rerum, quæ triplices esse debent.

Quæcumque autem res infra demonstratae sunt, hac regula comprehenduntur, ut triplices esse debeant; cum singulas singulis diebus pretiosiori et materia, et ornatu respondere conueniens sit: ita scilicet ut quæ minus pretiosa minusue insignes existunt, usui quotidiano sint: quæ uero aliquando pretiosiores, in festorum dierum officio, quæ denique longe insigniores ei materia, et opere, et ornatu; in solennitatibus, ut par est, maioribus adhibeantur. Atq. hæc quidem sunt.

Pallium.

Velamentum ad ornatum frontispicij altaris.

Amictus sacerdotalis cum fascia.

Alba sacerdotalis cum auripbrygio.

Manipulus sacerdotalis.

Stola sacerdotalis.

Planeta.

Amictus diaconalis cum fascia, seu auripbrygio.

Alba diaconalis, cum grammatis, seu auripbrygijs.

Amictus subdiaconalis cum fascia, seu auripbrygio.

Alba subdiaconalis cum grammatis, seu auripbrygijs.

Dalmatica diaconalis.

Tunicella subdiaconalis.

Stola diaconalis.

Manipulus diaconalis.

Manipulus subdiaconalis.

Velum subdiaconale.

Velum calicis.

Sacculus corporalis.

Integumentum lectonarij, in basilica Metropolitana.

Integumentum ambonis, uel suggesti.

Integumentum Missalis.

Puluar Missalis.

Integumentum lectolium gestatoriū, et statariorū.

Supellex sacrarum uestium, indumentorumue supra nominatim expositorum, quorum apparatus quintuplex esse debet.

Atque hæc quidem res, sigillatim supra enumeratae, sub rationem triplicis supellectilis cadunt: nunc sequitur regula, quæ comprehenduntur indumenta, ornamentaue sacra, quorum, supra expositorum, unusquisque apparatus, tum qui pretiosior, tum rursus qui minus pretiosus, tum item qui quotidianus est, quintuplex requiritur, pro instituta in diuinis officijs colorum uarietate; ita scilicet, ut, quotidiani usus apparatus sit unus albo colore, alter rubro, tertius uiolaceo, quartus uiridi, et quintus nigro. Hæc, item regula sit de apparatu tum solennium dierum uel officiorum, tum solennitatum etiam maiorum, Indumenta uero quin-

tuplicis huius apparatus sunt scilicet.

Pallium.

Velamentum frontispicij altaris.

Auripbrygium amictus sacerdotalis.

Auripbrygium albæ sacerdotalis.

Manipulus sacerdotalis.

Stola sacerdotalis.

Planeta.

Pluuiiale.

Auripbrygium amictus diaconalis.

Auripbrygium item amictus subdiaconalis.

Grammata, seu auripbrygium albæ diaconalis.

Grammata, seu auripbrygium item albæ subdiaconalis.

Dalmatica diaconalis.

Tunicella subdiaconalis.

Stola diaconalis.

Manipulus diaconalis.

Manipulus subdiaconalis.

Velum subdiaconale ad usum feredi calicis, patenæue suslinendæ.

Velum calicis.

Sacculus corporalis.

Signaculum Missalis.

Integumentum Missalis.

Puluar Missalis.

Integumentum lectonarij.

Integumentum epistolarij.

Integumentum euangelistarij.

Integumentum lectolium statariorum.

Integumentum lectolium gestatoriorum.

Integumentum ambonis, uel suggesti.

Pluuialia tot, quot canonici, et dignitate præditi, Mansionarij, aliq. id generis ministri. Sed hæc triplici tantum, colore, scilicet albo, rubro, et uiolaceo.

Planeta etiam totidem, quot canonici, dignitate præditi, aliq. sunt, qui sacerdotales dignitates obtinent: sed triplicis tantum ut supra, colore albo, nigro, et uiolaceo.

Dalmaticæ item, quot canonici, aliq. diaconales præbendas obtinentes, triplici etiam colore, ut supra.

Tunicellæ subdiaconales, itidem, ut supra.

Supellex indumentorum linearum quæ multiplicia esse debent ob commutationis usum, dum partim ea lauuntur.

Indumenta e lino, bysso, cannabiue, confecta, quæ ministerijs ecclesiasticis addicta sunt, cum munda in primis, nitida, candida, ab omniq. labe pura, atque integra non sine mysterij etiam significatione ex patris traditione, esse debeant; ac proinde crebro purgari, lauariq. opus sit; ut, dum lauuntur, quæ sordida sunt, alia nitida non desint ad usum sacrorum ministeriorum; multiplicia, ac plura ob mundiciem retinendam sane quidem illa esse oportet. Ponemus igitur mox infra singula eiusmodi indumenta, eorumq. enumeratorum totam summam.

LI Indu-

Indumenta linea Altaris in Missis
conuentualibus.

Mappa maiores sex.
Mappa minores duodecim.

Indumenta linea sacerdotalia in Missis
conuentualibus.

Amiclus uiginti.
Alba uiginti,
Corporalia decem et octo.
Purificatoria triginta sex.
Mantilia ad usum abstergendi manus in Missa sacro,
uiginti quattuor.
Mantilia, in Sacristia appendenda, ad usum lau-
tionis manuum, duodecim.
Sudariola ad usum purgandi nares, cum opus est in
Missa sacro, triginta.
Funiculi sudariolorum cum globulis, de cem.
Mappa quinque usui altaris, mensaue, ubi sacerdos
sacris uestibus induitur.
Sacculi lintei, usui uniuscuiusque calicis, bini.

Indumenta linea usui ministrorum in Missa
conuentuali inferuentium.

Amiclus diaconales uiginti item.
Alba diaconales totidem.
Amiclus subdiaconales uiginti item.
Alba subdiaconales totidem.

Indumenta linea usui sacrae communionis,
populo in ecclesia ministranda.

Mappa longiores ad sustentanda scaona, numero
decem, plures, paucioresue, pro populi ratione.
Mappa breuiores, subter sanctissimam Eucharistiam
sustinenda, dum sacramentum ministratur, quinque.

Indumenta linea usui uarijs ministerijs.

Superpellicea quattuor, sexue ad uaria sacerdotia
ministeria.
Superpellicea tria, plurane usui clericalium ministe-
riorum.
Sabaria, ad usum abstergendi caput infantum bap-
tizatorum sex, plurane.

DE SUPPELLECTILE ALTARIS
minoris in basilica cathedrali.

Atque hac quidem de suppellectile altaris maio-
ris, et reliquo omni apparatu, mox suis titulis
supra distincte exposito: nunc uero sequitur suppellex
altaris minoris, in cathedrali basilica positi, proprios
annuos redditus, aut censum, aliudue emolumentum
ex legato, aut aliunde habentis, ut ibi Missa sacrum
fiat. Quae porro suppellex uniuscuiusque scilicet alta-
ris minoris apparabitur hac, ut infra.
Cruce una.
Candelabra duo cum suis operculis extinctorijs.
Emunctorium unum.

Altare portatile, cum scilicet altare ipsum conse-
cratum non est.

Tabella secretorum.
Mappa minores, dua.
Mappa maior.

Pallium.
Velamentum frontispicij altaris.
Tela stragulae altaris.
Tabella orationis de Sancto, cuius nomine altare uo-
catur.

Tabella orationum de Sancto, Sanctisue: quorum
insignes reliquiae in eo altari reconduntur.

Amiclus cum fascia, seu auriphrygio.
Alba cum suis grammatis, seu auriphrygijs.
Cingulum.
Manipulus.

Stola.
Planeta.

Calix.
Patena.

Velum calicis.
Sacculi calicis.

Theca calicis.
Corporale cum palla,
Sacculus corporalis.

Capsula bina usui corporaliu.
Purificatorium.

Capsula bina usui purificatoriu.
Vrceolorum parua duo.

Pellicula vrceolorum, una.
Missale unum.

Integumentum missalis.
Signaculum missalis.

Puluinar missalis.
Mantile ad manus abstergendas in Missa sacro.

Sudariolum ad nares expurgandas, cum opus est in
Missa sacro.

Funiculus, cum globulo.
Crepidarum mundarum par.

Cereostata bina.
Opercula eorum resinctoria, totidem.

Tintinabulum gestatorium, si quando, ut supra, altari
appensum non est.

Armarium proprium, aut locus proprius armarij
proprij in sacristia: in quo calix, patena, corporalia,
et purificatoria, et cetera id generis, tum praeterea, in
quo sacra uestes, ornamentaue ad huius altaris usum
reponantur.

Enumeratio rerum: quarum apparatus pro diei
ratione duplex, et pro colorum uarietate
idem quintuplex est.

In hac altaris minoris suppellectile ratio habenda est
rerum tantum, quae pro usu quotidiano, festorumq.
dierum celebritate duplices esse debent, et pro coloru
distinctione, singula praeterea quintuplices. Quae igitur
res duplicantur, ut scilicet ad quotidianum, et
solenius officium adhibeantur, haec sunt.

Pallium.

Supellex usui communi altarum minorum.

In Basilica cathedrali sepe contingit, et canonicos,
et alios sacerdotes, solo deuotionis studio, non ex
aliquo uel pji legati, uel dotis altaris, tituliue onere,
in altario maiori, aut minori, Missa sacrum facere:
quo fit, ut, nisi alia sacrum uestium supellex in sa-
cristia sit, necesse habeant uti sacro uestitu, qui pro-
prie Missa conuentualis cultui additus est; indeq.
eueniat, ut illius uestitus pars, et planeta praesertim
frequenti usu, conteratur; attrituq. laceretur, et cor-
rumpatur: sicq. cum reliquis Missa conuentualis indu-
mentis, cum dalmatica scilicet, et tunicella, quae at-
tritae non sunt, minus decore conueniant. Rursus alta-
re indotatum, in eadem Basilica, ut supra, aliquando
permissum, ut plerumque fit, suppellectilem non habet
necessariam ad Missa sacrum faciendum: sepeq. etiam
hoc accidit, ut quod altare dotatum est, tota illa praes-
cripta suppellectile ob census tenuitatem, aliamue
causam instrui non potest; aut saltem ad eam compa-
randam longius temporis spatium requirit.
Ideo ut huius, et illius altaris ornatum, atque appa-
ratu, ad Missa sacrum necessario, subueniatur; utq.
uestitus, Missa conuentualis usui additus, integer
totus, et inter se congruens, conseruetur, sinuq. eorum
sacerdotum usui provideatur: est sane conueniens in
eadem basilica cathedrali, praeter proprium uniuscu-
iusque altaris apparatus, aliam etiam sacrum
uestium suppellectilem comparari, quae usui communi
sit et illorum canonicorum, sacerdotumue, et altaris
indotati, et dotati etiam, aliqua tamen apparatus
parte egentis.
Haec porro suppellex tanta sit saltem, quanta unicuique
altario minori supra praescribitur.

DE SUPPELLECTILE ECCLESIAE
Collegatae Cap. II.

Iam uero commostrauimus, suppellectilem Basilicae
cathedralis: consequens est ecclesiae collegatae suppel-
lex: quae primo quidem ad altaris maioris usum appa-
rabitur hac, infra nominatum posita.
Apparatus altaris maioris.

CRUX.
Candelabra sex cum operculis extinctorijs binis.
Emunctoria duo.
Tabella secretorum.
Mappa minores dua.
Mappa maior.
Pallium.
Velamentum ad ornatum frontispicij altaris.
Tela stragulae altaris.
Tapetum bradelle altaris.
Tabella orationis de Sancto, cuius nomine altare, ca-
pellae maior nuncupatur.
Tabella item dua orationum de Sancto, Sanctisue,
quorum insignes reliquiae sacrae in eo altari reconditae
sunt, una a dextero, altera a sinistro latere claustru
altaris, cappellae, extrinsecus affigenda:
Ll 2 altaris,

Pallium.
Auriphrygium, seu fascia amictus.
Auriphrygium alba.
Manipulus.
Stola.
Planeta.
Velum calicis.
Sacculus corporalis.
Integumentum missalis.
Puluinar missalis.

Harum sacrum uestium, et indumentorum apparatus
interque, unus scilicet, usus quotidiani, et alter pre-
tiosior solenniorum officiorum, quintuplex esse debet:
ita ut uniuscuiusque apparatus indumenta singula
sint numero quinque, nempe unum colore albo, alteru
rubro, tertium uioleaceo, quartum uiridi, quintum
nigro.

Lineorum indumentorum supellex.

Interea praeterea indumenta, quae ob causas supra in
altari maiori exposita, plura etiam in minori esse
oportet, haec sunt nomina, singulaq. supputata.

Mappa maiores tres.
Mappa minores sex.
Amiclus duodecim.
Alba totidem.
Corporalia quinque.
Purificatoria decem, et octo.
Mantilia minora, ad manus abstergendas in Missa
sacro, sex.
Sudariola ad nares expurgandas, sex.
Funiculi sudariolorum cum globulis, tres.

Supellex altaris minoris, nullo modo dotati,
ab Episcopo tamen ob necessa-
riam causam permissi.

Si quod uero altare minus Episcopus, ob necessarium
usum, ornatumue, aut construendum, aut quod con-
structum est, permittendum censuerit; nec ulla tamen
ratio sit, qua ad illud instruendum, atque ornandum
omnis illa suppellex, mox supra in altari minori demon-
strata, parari possit; aut breui temporis spatio id omne
genus praestari non queat; ut tamen interea, dum
reliqua suppellex apparabitur, oportuno tempore illud
apparatum, ornatumue esse possit; suppellex saltem
exigua infra notata, comparanda erit.

Cruce una.
Candelabra duo.
Pallia saltem quinque, ex diuersis coloribus pro insti-
tuto ecclesiae.
Altare portatile, si altare ipsum consecratum non sit.
Mappa breuiores, tres.
Mappa longiores, dua.
Tabella orationis de Sancto, cuius nomine altare
nuncupatur.
Tabella item orationis de Sancto; cuius reliquiae in-
signes in eo altari reconduntur.

Supellex ad usum sacrificij Missæ conuen-
tualis, et diuinorum officiorum.

Amicus sacerdotalis, cum auriphrygio, seu fascia.
Alba cum auriphrygio, seu grammatis.
Cingulum sacerdotale.
Manipulus sacerdotalis.
Stola sacerdotalis.
Planeta.
Amicus diaconalis cum fascia, seu auriphrygio.
Amicus subdiaconalis cum auriphrygio item.
Alba diaconalis cum auriphrygio, seu grammatis.
Alba subdiaconalis cum auriphrygio, seu grammatis.
Cingulum diaconale.
Cingulum subdiaconale.
Dalmatica diaconalis.
Tunicella subdiaconalis.
Manipulus diaconalis.
Stola diaconalis.
Manipulus subdiaconalis.
Velum subdiaconale, ad usum ferendi calicis, patene-
ne sustinende.
Pluuialia, usui in nesperis solenniorum celebratum,
pro ecclesiarum more, ac ritu.

Supellex, quæ sequitur, propria
Missæ tantum.

Calix.
Patena.
Velum calicis.
Corporale cum palla.
Sacculus corporalis.
Purificatorium.
Hamularum, seu urceolorum, paria duo.
Pellicula urceolorum,
Missalia tria.
Integumentum Missalis.
Signaculum Missalis.
Pulvinar Missalis.
Lectioarium ad usum Missæ solennis, in ecclesijs
collegiatis ritus Ambrosiani.
Integumentum lectioarij.
Epistolarium.
Integumentum epistolarij.
Euangelistarium.
Integumentum euangelistarij.
Integumentum ambonis, uel suggesti.
Cereostata sex cum suis operculis extinctorijs.
Tabella gestatoria pacis offerenda.
Sudarium ad nares expurgandas, cum opus est in
Missæ sacro.
Funiculus cum suis globulis.
Crepidarum mundarum paria tria.

Supellex quæ Missæ conuen-
tualis, diuinorum
officiorum, processionumq. usui
communis est.

C R V X Capituli.

Thuribula bina.
Acceryæ binae.
Cochlearia bina } Ad thurifica-
tionis usum.
Cereostata bina, ad processionis usum.
Opercula totidem ad restringendos cereos.
Cantari bini in ecclesijs ritus Ambrosiani.
Candelabrum cerei Paschalis.
Vexillum, seu labarum Sancti ecclesiæ collegiata: in
qua scilicet animarum cura geritur,
Crotala, seu crepitacula lignea, duo ad usum pulsandi
loco campanarum, in tenebris hebdomadæ sanctæ.
Candelabrum triangulare, usui sustinendi candelas
in tenebris hebdomadæ sanctæ, in ecclesijs ritus
Romani.
Stragulum sedilis, in quo sacerdos, Missæ sacrum
faciens, et ministri aliquando assident.
Aulæa, pannive, ad usum ornandæ capellæ maioris,
chori, aut ecclesiæ, solennioribus festis diebus, si modo
per ecclesiæ facultates potest.
Lectorile statarium chori, grandius, unum, aut duo.
Lectorilia minoræ, gestatoria, duo item.
Integumenta lectorilium statariorum.
Integumenta lectorilium gestatoriorum.

Libri, seu uolumina ad usum diuinorum offi-
ciorum, in ecclesijs colle-
giatis ritus Romani.

Beniaria, forma ampla, duo.
Calendaria perpetua, duo.
Diurna, aut psalteria cum hymnis, duo.
Hymnarium, musico cantu exscripta, duo.
Lectioaria duo matutinalia.
Homiliaria duo matutinalia.
Antiphonaria de Dominicis, duo.
Antiphonaria de Sanctis, duo.
Gradualia de Dominicis, duo.
Gradualia de Sanctis, duo.
Manualia, duo item.
Martyrologia totidem duo.
Libri de officio mortuorum, duo etiam:
Ritualia duo.
Processionalia, duo, plurave.
Pontificalia, duo.
Cæremonialia totidem, unum scilicet Romanum,
alterum Paridis de Grassis.
Sacerdotalia, duo.
Rationalia diuinorum officiorum, duo item.
Libri de computo ecclesiastico, duo quoque.
Libri præterea, hiq. probati de musico cantu, modu-
lationeue diuinorum officiorum, numero duo, pluresue.

Libri seu uolumina ad usum diuinorum officio-
rum in ecclesijs collegiatis
ritus Ambrosiani.

Beniaria duo, forma grandiori.
Calendaria anniuersaria, seu perpetua, duo.
Psalteria cum hymnis, duo.
Libri duo hymnorum, musica modulatione notatorum.

Anti-

Antiphonaria de Dominicis, duo.
Antiphonaria de Sanctis, duo.
Antiphonaria ferialia, duo.
Lectioaria matutinalia, duo.
Homiliaria, duo.
Lectioaria duo, de uitis Sanctorum, de quibus in sta-
tis quibusdam uigilijs nesperæ solennes fiunt.
Pontificalia, duo.
Sacramentalia, duo.
Cæremonialia, duo: unum Ambrosianum, alterum
Romanum.
Processionalia, seu libri litaniarum, et processionum,
duo.
Libri ad usum funerum, et officij mortuorum duo.
Libri duo cantus Ambrosiani, uarietateq. tonorum
distincti, ad usum lectioarium, psalmodiarum, et id ge-
neris aliorum.
Libri duo: in quibus hymnus, Gloria in excelsis, Sym-
bolum, et Sanctus, musicis notis distincta sunt.
Libri cæremonarum Missæ, duo.
Libri de computo ecclesiastico, duo item.

Supellex, quæ ad cultum, et administrationem
sacræ Eucharistiæ aliorumq. Sacra-
mentorum, usui est.

Conopæum tabernaculi maioris.
Tabernacula paruula duo: alterum altius, atque
ornatius; alterum minori, et altitudine, et ornatu.
Amboq. ad usum exponendæ in altari sacræ Eucha-
ristiæ, et in processionibus ferendæ.
Prixiides due, una usui ad conseruandam sanctissimam
Eucharistiã; altera ad illam, in ecclesia ministran-
dam.
Vela tria, ad usum sacræ Eucharistiæ, quæ in taber-
naculo maiori asseruatur, decenter contegendæ.
Velum unum, idq. insignis ad illam in solenniori-
bus ferendam.
Umbella una, pretiosior scilicet, in solennioribus pro-
cessionibus adhibenda.
Mappæ ad apparatus communionis, in ecclesia mi-
nistrandæ.
Mappula præterea breuior, subter sanctissimam Eu-
charistiã sustinenda, dum illa ministratur.
Vasa pro purificatione populi, quattuor, sexue.
Vasa pro uino purificationis maiora, quattuor, ac
minora totidem.
Scamna item oblonga ad apparatus communionis
populi, sex.
Porro in Ecclesia collegiata, ubi animarum cura geritur,
præter supellectilem proxime commostratam, hæc
etiam sit, ut infra notatur.
Prixiides plures, ut in Basilica cathedrali, supra nar-
ratum est.
Umbella altera, qua sacræ Eucharistiæ contegatur, cū
ad egrotos defertur. In locis autem montuosis, ubi per
semitas, angustosq. tramites sanctissima Eucharistiã
aliquando fertur, umbella tertia, angustior sit, atque
eiusmodi, quæ ab uno tantum homine sustineri por-

tariue queat.
Vela præterea, duo, ad sacræ Eucharistiæ contegendæ
usum, cum ad egrotos scilicet illa fertur.
Laternæ grandiores, sex.
Cereoseraria breuiora, uiginti quattuor ferendis lu-
minibus usui, cum sacræ Eucharistiæ fertur.
Tintinnabulum gestatorium, unum, cum sacræ item
Eucharistiæ defertur.
Imago Christi Domini crucifixi una; eaq. decenter
expressa ad infirmos deferenda.
Vasa sacrorum oleum chrismatis, et cathecumenorum,
duo, eaq. duplicata cum suis cotylis, et sacculis.
Vasa olei sacri infirmorum, duo ite, cum suis cotylis,
et sacculis: ubi uerò plures, parochi, animarumue cura
tores sunt, totidem etiam uasa olei sacri.
Vas præterea unum, pro suscipiendâ, deferendaq. aqua
baptismali ab ecclesia cathedrali, uel plebana; si quan-
do, ea ecclesia collegiata foranea caput plebis non est.
Sabarium, seu pannus lineus ad usum scilicet abster-
gendi caput infantum baptizatorum.
In ecclesia autem collegiata, quæ caput plebis est, præter
cetera singula, quæ mox numerata sunt, uasa etiam
tria sint, usui ad sacræ olea ab ecclesia cathedrali
sumenda, tum plebis suæ ecclesijs parochialibus di-
stribuenda.

Supellex quæ multis ministerijs sacris
communis est.

Vas unum, usui aquæ Dominicis diebus benedi-
cendæ.
Vasculum gestatorium aquæ benedictæ.
Aspergillum.
Peluis grandiuscula gestatoria, una saltem, ad usum
lauationis manuum.
Urceolus ob eundem usum grandiusculus, unus item.
Mantile grandius, ad manus abstergendas.
Vasa usui excipiendi oblationes, duo saltem, si colle-
giata curata est.
Superpellicea usui uario sacerdotium ministeriorum.
Superpellicea usui clericalium ministeriorum.

Supellex officiorum funeralium propria.

Feretra, duo.
Pallia feretralia duo saltem; unum, quo cadauera
contegantur, cum efferuntur, et canotaphia item; alte-
rum quo eadem cadauera substernantur.
Canotaphium gestatorium, quæ tumba dicitur, unum.
Basis canotaphij, una item.
Pannus stragulus eiusdem basis, unus etiam, aut basis
saltem decenter picta.
Cruces, quæ circa canotaphium collocantur, quattuor.
Scabella, substentaculæ crucum, quattuor item.
Candelabra ferrea, octo, duodecimue.

Supellex Sacrifiæ collegiata.

Instrumentum ferreum, ad usum conficiendi hostias.
Vasculum unum, pro asseruandis hostijs magnis.
Vasculum item unum, pro hostijs paruis.

Vas usui abstergendi calices, patenas, et lauandi corporalia, ac purificatoria.

Capsula corporalium dua.

Capsula item dua, ubi purificatoria reponuntur.

Sacculus ligneus calicis.

Theca calicum, numero tot, quot sunt calices.

Sacculus pixidis.

Mantile grandius, loco appendendum, ubi manus lauantur.

Mappa ad usum altaris Sacristiae, seu armarij, apud quod sacerdos uestes sacras induit.

Tapetum unum, loco sternendum, ubi sacerdos se induit: aut eius loco, clathra lignea.

Crepidarium mundarum paria tria.

Tabella de sacris reliquijs in ea ecclesia collegiata reconditis.

Tabella Indulgentiarum, eidem ecclesiae perpetuo concessarum.

Tabella bina de orationibus preparatorijs, ad usum sacerdotum, qui celebraturi sunt.

Tabella item bina orationum, quas pronunciant sacerdotes, dum sacras uestes induunt.

Tabella de distributionibus horarum, pro Missis celebrandis.

Tabella praeterea, de Missis, commemorationibus, funeralsibus, et alijs eiusmodi officijs: quae in singulas hebdomadae certis statis diebus, uel ab uniuerso capitulo, clerone ecclesiae, uel ab unoquoque sacerdote cappellano, in singulis altaribus, capellisue ex fundatione, aut legati, eleemosynae nomine, aut aliqua alia obligatione praestari debent.

Tabella, quae dyptica dicitur, de singulis Episcopis, qui in ecclesia cathedrali, ordine praecesserunt. Pro quibus Episcopis in Missa sacro aliquando precandum est.

Tabella processionum una.

Tabella itidem, de titulis, dignitatibus, canonicatibus, praebendis, et reliquis beneficijs, officijsue ecclesiae.

Tabella una, pluresue perpetua de muneribus functionibusue Praepositi, aut Archipresbyteri, aut Decani, aut aliorum, qui in ecclesia collegiata primum locum tenent; et reliquorum etiam singulorum Canonicatus, dignitates, officiaue in eadem ecclesia obtinentium.

Tabella item una, pluresue perpetuae item de his officijs, utpote.

De officio Sacristae.

De officio custodum aliorumue id generis.

Tabella item hebdomadaria, horariaue eiusmodi officiorum.

Tabella una, de distinctione officij simplicis, et duplicis, pro Romani ritus usui: aut solennis, et non solennis pro Ambrosiani instituti ratione.

Tabella de certis statis horis diuinorum officiorum, et pulsationis campanarum.

Tabella colorum: in qua scilicet colores demonstrantur, qui singulis diebus, ex sanctae matris ecclesiae instituto adhibentur.

Tabella de statutis canonicalibus, capitularibusue.

Tabella triplex regularum de punctationibus.

Tabella de regulis capitulorum, congregationumue canonicalium, sacerdotium, et clericalium.

Tabella item de functionibus maiorum, et minorum ordinum.

Tabella clericorum, qui adscripti sunt.

Tabella de ijs, quaecumque ad ecclesiae cultum, decorem, ac nitorem pertinent.

Tabella denique alia numero plures, quaecumque de ritu, disciplinaue ecclesiastica edentur.

Tabella statutorum dierum, quibus decreta, uel de canonicali, uel clericali disciplina, ex constitutione provinciali legenda sunt.

Tabella etiam regularum de oratione quadraginta horarum.

Tabella dua, pluresue de diuersis orationibus, pro uarietate temporum, usui fidelium, ad eam orationem conuenientium.

LIBER praeterea anniuersarius, isq. unus de sacerdotibus celebrantibus: in quo scilicet libro, sua manu notent subscribantue sacerdotes, qui singulis diebus in ea ecclesia Missa sacrum fecerint.

Liber rursus unus, idemq. anniuersarius, de punctationibus sacerdotum, qui non celebrarint.

Liber item anniuersariorum, quae quotannis celebrata sunt.

Liber, seu uolumen unum, constitutionum uariarum pontificalium, quae in singulos annos editae sunt, atque edentur in posterum.

Liber item unus, seu uolumen decretorum, edictorum, et aliarum id generis sanctionum episcopialium.

Libri quoque, seu uolumina sequentia, utpote.

Bibliorum sacrorum uolumen unum.

Iuris canonici corpus unum.

Concilij Tridentini uolumen unum.

Concilij prouincialis uniuscuiusque Mediolanensis uolumen unum.

Synodi uniuscuiusque Diocesanae, uolumen unum.

Liber, seu exemplum unum decretorum uisitationis Apostolicae.

Liber etiam unus harum Instructionum.

Liber historiae probatae de reliquijs sacris, in ecclesia reconditis.

Liber canonum penitentialium.

PORRO si Ecclesia collegiata est, ubi animarum cura geritur, in ea praeter numerum uniuersae suppellectilis, mox supra comostratae, sit etiam haec, ut infra.

Tabella officiorum parochialium.

Tabella festorum dierum, ordine notatorum: qui uel ex praeepto, uel ex consuetudine uotoue coluntur.

Tabella instar calendarij, selectorum decretorum, sanctionum, constitutionumq. tam pontificalium, quam episcopialium, quae certis anni diebus euulgari debent.

Tabella sacerdotum confessoriorum.

Tabella

Tabella bina ex communicationum: una latino, altera uulgari sermone explicata.

Libri praeterea parochiales, utpote hi.

Liber de Baptizatis.

Liber de Confirmatis.

Liber de Matrimonio iunctis.

Liber de uotis, et pijs consuetudinibus, in parochiali uicinia collegiata ecclesiae.

Liber de statu animarum.

Liber de distributione eleemosynarum.

Liber formularum, de denunciationibus dierum festorum, et omnis cuiuscumque generis, ad parochi munus pertinentis.

Liber, seu uolumen litterarum, et instructionum pastoralium, de solennitatibus, de sacris temporibus, et alijs.

In ecclesia porro collegiata, quae caput plebis est, praeter libros, et ceteros uniuscuiusque suppellectilis apparatus, proxime enumeratos, sit etiam.

Liber unus de distributione sacrorum oleorum.

Supellex Instrumentalis, quae certo loco Sacristiae proximo asseruatur.

Tripodes cum suis patellis, uasibusue focarijs, numero dua.

Forcipes ferrei, duo item.

Cochlearia ferrea totidem.

Vasa olearia maiora, duo, ad usum olei lampadarum recondendi.

Vasa minora, qui gutti dicuntur, totidem, ad illum ipsum usum.

Infundibula, et uasa duo ad olei e uase maiusculo depromendi, rursusq. in alterum minusculum infundendi usum.

Scopulae paruulae, ex cannullis palustribus ad deterfionis usum, numero sex.

Scopae maiores, numero quinque.

Scale gestatoriae, numero dua: quarum una altior.

Ligones duo.

Batilla totidem.

Hastilia, seu perticae quinque.

Longuaria totidem, pluraue.

Spongiae grandiusculae, dua.

Rutra duo.

De suppellectile rerum, quae pro solenniorum dierum ratione, usumq. duplicantur.

Commostrato simplicis suppellectilis apparatu, sequitur alius rerum, quae pro ratione supra in suppellectile Basilicae cathedralis explicatae, duplices esse debent, ita scilicet, ut singularum numerus, supra demonstratus, duplicetur necesse sit, cum singulae, quae ad quotidianum usum adhibentur, eadem, et materia, et ornatu insigniores esse debeant in solenniorum dierum celebratibus. Sunt igitur haec, quae numero duplici apparanda sunt.

Cruce.

Candelabra sex.

Emunctoria duo.

Tabella secretorum.

Mappa maior.

Mappae minores.

Tela stragula altaris.

Cingulum sacerdotale.

Cingulum diaconale.

Cingulum subdiaconale.

Hamularum paria duo.

Pellicula urceolorum.

Tabella gestatoria pacis offerenda.

Thuribula duo.

Acerra bina.

Cochlearia bina.

Cereostata bina.

Conopaeum tabernaculi maioris.

Umbella processionalis.

Vasculum gestatorium aquae benedictae.

Aspergillum.

Peluis ad usum lauauationis manuum.

Urceolus grandiusculus.

Supellex rerum, quae triplices esse debent.

Quaecumque autem res infra demonstratae sunt, hac regula comprehenduntur, ut triplices esse debeant, cum singulas singulis diebus, pretiosiori et materia, et ornatu, respondere conueniens sit; ita scilicet, ut quae minus pretiosae, minusue insignes existunt, usui quotidiano sint: quae autem aliquanto pretiosiores, in festorum dierum officio; quae denique longe insigniores et materia, et opere, et ornatu; in solennitatibus maioribus, sicuti par est, adhibeantur. Atque haec quidem sunt.

Pallium.

Velamentum ad ornatum frontispicij altaris.

Amictus sacerdotalis cum fascia, et auriphrygio.

Alba sacerdotalis cum auriphrygio, et grammatis.

Manipulus sacerdotalis.

Stola sacerdotalis.

Planeta.

Amictus diaconalis, cum fascia, seu auriphrygio.

Alba diaconalis cum auriphrygijs.

Amictus subdiaconalis, cum fascia, seu auriphrygio.

Alba subdiaconalis cum auriphrygio seu grammatis.

Dalmatica diaconalis.

Tunicella subdiaconalis.

Stola diaconalis.

Manipulus diaconalis.

Manipulus subdiaconalis.

Velum subdiaconale.

Velum calicis.

Sacculus corporalis.

Integumentum Missalis.

Pulvinar Missalis.

Integumentum lectionarij in ecclesijs collegiatis ritus Ambrosiani.

Inte-

Integumentum euangelistarij.
Integumentum epistolarij.
Integumentum lectorilium gestatoriorum, et statariorum.

Suppellex sacrarum uestium, indumentorumue, quorum apparatus quintuplex esse debet.

A Tque hæc quidem res, sigillatim supra enumerata, sub rationem triplicis suppellectilis cadunt: nunc sequitur regula, qua comprehenduntur indumenta, ornamentaue sacra; quorum, supra expostorum, unusquisque apparatus, et qui pretiosior, et rursus qui minus pretiosus, et item qui quotidianus est, quintuplex requiritur pro instituta in diuinis officijs colorum varietate; ita scilicet, ut quotidiani usus apparatus sit, unus albo colore, alter rubro, tertius uioleaceo, quartus uiridi, et quintus nigro. Hæc. item regula est de apparatu solemnium dierum, uel officiorum, tum solemnium etiam maiorum. Indumenta uero quintuplicis huius apparatus sunt scilicet.

Pallium,
Velamentum frontispicij altaris.
Auriphrygium amictus sacerdotalis.
Auriphrygium albae sacerdotalis.
Manipulus sacerdotalis.
Stola sacerdotalis.
Planeta.
Auriphrygium amictus diaconalis.
Auriphrygium item amictus subdiaconalis.
Auriphrygium albae diaconalis,
Auriphrygium item albae subdiaconalis.
Dalmatica diaconalis.
Tunicella subdiaconalis.
Stola diaconalis.
Manipulus diaconalis.
Manipulus subdiaconalis.
Velum subdiaconale ad usum ferendi calicis, sustinendaue patena.
Velum calicis.
Sacculus corporalis.
Signacula Missalis.
Integumentum Missalis.
Puluar Missalis.
Integumentum lectorarij.
Integumentum epistolarij.
Integumentum euangelistarij.
Integumentum ambonis, uel suggesti.
Integumentum lectorilium.
Pluuialia, usui in uesperis solemniorum celebratum.

Numerus linteorum indumentorum.

Intea præterea indumenta, quæ ob causas, supra in Basilica cathedrali expostas, plura etiam in collegiata ecclesia esse oportet, hæc sunt, quæ omnia supputata, infra numero notantur.

Indumenta altaris.

Mappa maiores sex.
Mappa minores duodecim.

Indumenta linea sacerdotalia in Missis conuentualibus.

Amiclus uiginti.
Alba uiginti.
Corporalia duodecim.
Purificatoria uiginti quattuor.
Mantilia ad usum abstergendi manus in Missa sacro, duodecim.
Mantilia in sacristia ad usum lauationis manuum, octo.
Sudariola ad naues expurgandas, cum opus est, in Missa sacro, duodecim.
Funiculi sudariolorum cum globulis, sex.
Mappa tres ad usum altaris, seu mensæ in sacristia, ubi sacris uestibus sacerdos induitur.
Sacculi singulorum calicum bini.

Indumenta linea ministrorum.

Amiclus diaconales uiginti.
Amictus subdiaconales totidem.
Alba diaconales uiginti.
Alba subdiaconales uiginti.

Indumenta linea ad usum sacræ communionis ministrandæ.

Mappa longiores scannorum, sex, pluresue.
Mappa breuiores subter sanctissimam Eucharistiam sustinenda, tres.

Indumenta linea usui uarijs ministerijs.

Superpellicea sacerdotalia tres, quattuorue.
Superpellicea clericalia, tria, quattuorue.
Sudaria quattuor, pluraue, si collegiata curata est.

De suppellectile altarium minorum collegiatae ecclesiæ.

Singula præterea ecclesiæ collegiatae altaria minora, somnes singulosq. apparatus, unicuique altari minori supra in Basilica cathedrali, ordine nominatim positos, atque enumeratos, habeant ad usum atque ornatum suum.

Suppellex altaris minoris, ob necessariam causam permisi

Altari præterea minori, quamuis indotato, ob necessariam tamen causam ab Episcopo in ecclesia collegiata permissio, suppellex apparetur, ut supra demonstrata est in Basilica cathedrali.

Suppellex communis.

In ecclesia collegiata apparatus præterea communis esse debet usui Missæ sacri, sine cantu faciendi, in altari tam maiori, quam minori: prout et hic ipse apparatus, et quantus esse debeat, supra demonstratur, et præ-

prescribitur in Basilica cathedrali, ob causas eo loci expostas.

DE SUPPELLECTILE ECCLESIAE Parochialis. Cap. III.

Collegiata Ecclesiæ suppellectilem proxime exposuimus: nunc sane locus est eodem ordine dicendi de suppellectile Ecclesiæ parochialis.
Atque primo quidem de apparatu altaris maioris.

Apparatus Altaris maioris.

Cruce.
Candelabra sex cum operculis extinctorijs binis.
Emunctoria duo.
Tabella secretorum.
Mappa minores, binae.
Mappa maior.
Pallium.
Velamentum ad ornatum frontispicij altaris.
Tela stragula altaris.
Tapetum bradellæ altaris.
Tabella orationis de Sancto, cuius nomine Altare, Cappellæ maior nuncupatur.
Tabella item duæ de Sancto, Sancti sue, quorum insignes reliquæ in eo Altari reconditæ sunt.

Suppellex indumentorum parochi ad usum Missæ parochialis sine cantu.

Amiclus cum auriphrygio, seu fascia.
Alba cum auriphrygio, seu grammatis.
Cingulum.
Manipulus.
Stola.
Planeta.

Suppellex indumentorum, quæ communia sunt usui Parochi, & reliquorum Clericorum, nõ solum in solenni Missæ parochialis sacro cum cantu, sed etiam in alijs diuinis officijs ministrantium

Amiclus cum auriphrygio, seu fascia.
Alba cum auriphrygio, seu grammatis.
Cingulum.
Manipulus.
Stola.
Planeta.
Pluuiiale.
Amictus diaconalis, cum auriphrygio, seu fascia.
Amictus subdiaconalis, cum auriphrygio, seu fascia.
Alba diaconalis cum auriphrygio.
Alba subdiaconalis cum auriphrygio.
Cingulum diaconale.
Cingulum subdiaconale.
Dalmatica diaconalis.
Tunicella subdiaconalis.
Manipulus diaconalis.
Stola diaconalis.
Manipulus subdiaconalis.

Velum subdiaconale, ad usum ferendi calicis, patenaue sustinenda.

Supellex reliqua propria Missæ tantum.

Calix.
Patena.
Velum calicis.
Corporale cum palla.
Sacculus corporalis.
Purificatorium.
Hamularum, seu urceolorum paria duo.
Pellicula ureolorum.
Missalia duo.
Integumentum Missalis.
Signaculum Missalis.
Puluar Missalis.
Lectonarium ad usum Missæ solennis in Ecclesijs parochialibus ritus Ambrosiani.
Integumentum lectorarij.
Epistolarium.
Integumentum Epistolarij.
Euangelistarium.
Integumentum Euangelistarij.
Integumentum suggesti.
Cereostata quattuor.
Opercula eorum uestinctoria totidem.
Tabella gestatoria pacis offerenda.
Sudariolum ad naues expurgandas, cum opus est in Missa sacro.
Funiculus cum globulo, unde sudariolum pendeat.
Crepidarum mundarum par unum, si quando opus est, sacerdotem celebraturum, calceos, luto inquinatos deponere.
Tintinnabulum gestatorium, ubi appensum non est.

Supellex quæ Missæ, diuinorum officiorum, processionumq. usui communis est.

Thuribulum. } Ad thurificationem usum.
Acerra. }
Cochlear. }
Cantari bini in ecclesijs ritus Ambrosiani.
Candelabrum cerei paschalis, unum.
Vexillum, seu labarum Sancti patroni parochia in processionibus, oblationibusq. adhibendum.
Crepitacula lignea, bina, ad usum pulsandi in tenebris hebdomadæ sanctæ.
Candelabrum triangulare, ad usum sustinendi candelas in tenebris hebdomadæ sanctæ, in ecclesijs ritus Romani.
Tapetia, aut stragula, ad ornatum sedilis: in quo sacerdos Missæ sacrum solemniter faciens, et ministri aliquando assident.
Aulæ, pamine plures, ad usum ornandæ capellæ, altarisue maioris, aut ecclesiæ, in solemnioribus festis diebus, si modo per ecclesiæ facultates possit.
Lectorile statarum chori, unum.
Lectorilia gestatoria, duo.

Inte-

Integumenta lektorilis statarij .
Integumenta lektorilium gestatoriorum .

Libri, seu volumina diuinorum officiorum in Ecclesia parochiali ritus Romani.

Breniaria duo: quorum alterum ampla forma .
Calendarium perpetuum, unum .
Diurna, aut psalteria cum hymnis .
Hymnarium musico cantu exscriptum, unum, forma ampla .
Homiliarium, unum matutinale .
Antiphonarium de Dominicis, unum .
Antiphonarium de Sanctis, unum .
Graduale de Dominicis, unum .
Graduale de Sanctis, unum .
Martyrologium, unum .
Liber de officio mortuorum, unus .
Rituale, unum .
Processionale, unum .
Pontificale, unum .
Cereemoniale, unum .
Sacerdotale, unum .
Rationale diuinorum officiorum, unum .
Liber de computo ecclesiastico, unus .

Libri, seu volumina ad usum diuinorum officiorum in Ecclesia parochiali ritus Ambrosiani .

Breniaria duo: quorum alterum forma ampla sit, alterum parua .
Calendarium anniuersarium, uel perpetuum, unum .
Psalteria cum hymnis, duo, unum forma grandiori .
Liber hymnorum, musica modulatione notatorum, unus .
Antiphonarium de Dominicis, unum .
Antiphonarium de Sanctis, unum .
Antiphonarium feriale, unum .
Homiliarium, unum .
Lectioarium de uitis Sanctorum, in statis quibusdam uigilijs unum .
Pontificale, unum .
Cereemonialia duo: unum, Ambrosianum, alterum, Romanum .
Sacramentalia seu ritualia, duo .
Processionalia, seu libri litaniarum, et processionum, duo .
Libri ad usum funerum, et officij mortuorum, duo .
Liber cantus, uarietate tonorum distincti, ad usum lectionum, psalmorum, et id generis aliorum, unus .
Liber unus de cantu hymni, Gloria in excelsis, Symboli, et Sanctus .
Liber unus de ceremonijs Missae .
Liber unus de computo ecclesiastico .
Supellex, quae ad cultum, et administrationem sacrae Eucharistiae, aliorumque Sacramentorum usui est .

Conopaeum tabernaculi maioris .
Tabernaculum paruum, ad sacrae Eucharistiae, in

altari exponenda, usum: et in processionibus ferenda .
Pixides duae, una maior, ad sacrae communionis, in ecclesia populo ministranda usum: altera minor, quae ad illum egrotis ferendam, adhibetur .

Ubi uero pro facultatibus potest, tertia praeterea pixis sit, conseruanda sanctissima Eucharistiae usui .
Verum si ecclesiae parochialis frequentia populi magna est, non modo tres pixides, sed plures etiam esse debent, ut supra in Basilica cathedrali narratum est .
Vela duo, ad usum sacrae Eucharistiae, quae in tabernaculo maiori asseruatur, decenter contegendae .
Vela item maiora duo, ad sacrae Eucharistiae usum, cum ad egrotos scilicet illa defertur .
Umbrella, cum sacra Eucharistia ad egrotos fertur .
Altera item pretiosior, ubi pro facultatibus potest, in solemnioribus processionibus, atque officijs adhibenda . In locis autem montuosis tertia angustior, ut in Ecclesia collegiata curata expositum est .

Laterne grandiores, quattuor .
Cereoferaria breuiora, duodecim, plurane deferendis luminibus usui, cum sacra Eucharistia defertur .
Tintinnabulum gestatorium, unum, ad eundem usum .
Mappa ad apparatus communionis, in ecclesia ministranda .

Mappulae praeterea breuiores, subter sanctissimam Eucharistiam sustinenda, dum illa ministratur .

Vasa ad usum purificationis populi, quattuor .
Vasa uinaria, pro uino purificationis, duo .

Scamma item oblonga ad apparatus communionis, quattuor, sexue .

Imago Christi crucifixi gestatoria, ad usum egrotorum, una .

Vasa duo, sacrorum oleorum chrismatis, et cathecumenorum: eaq. duplicia cum suis sacculis, et cotylis ob causam, supra enarratam in supellectili Basilicae cathedralis .

Vasa duo sacri olei infirmorum, cum suis cotylis, et sacculis . Ubi uero plures parochi, animarum curatores sunt, totidem etiam uasa instructa sint olei sacri .
Sabarium, seu pannus lineus pro baptizatorum capite abstergendo .

Vas unum, usui suscipienda, et ferenda, aquae baptismalis ab Ecclesia cathedrali, uel plebana .

Supellex quae multis ministerijs sacris communis est .

Vas unum, usui aquae benedicenda diebus Dominicis .

Vasculum item unum gestatorium, aquae benedictae .
Aspergilla bina: e quibus unum ornatius .

Peluis grandiuscula gestatoria, una, ad usum lauationis manuum .

Urceolus, ob eundem usum, grandiusculus, unus item .
Mantile grandius ad manus abstergendas .

Vasa usui excipiendi oblationes, duo .
Superpellicea usui uario sacerdotalium ministeriorum .

Superpellicea usui ministerijs clericalibus .

Supellex

Supellex, quae officiorum funeralium propria est .

Feretrum unum .
Pallia feretralia, duo; unum quo cadauera contendantur, cum efferuntur, et caenotaphia item; alterum, quo eadem substernantur .
Caenotaphium gestatorium, quae tumba dicitur, unum .
Basis caenotaphij, una item .
Pannus stragulus eiusdem basis, unus etiam: aut basis saltem decenter picta .
Cruces, quae circa caenotaphium collocantur, quattuor .
Scabella, substent aculae crucum, quattuor item .
Candelabra ferrea, octo saltem .

Supellex Sacrificae parochialis .

Vasculum unum, pro asseruandis hostijs magnis .
Vasculum item unum, pro hostijs paruis .

Vas item unum, usui abstergendi calices, patenas, et lauandi corporalia, ac purificatoria .

Capsulae corporalium, duae .
Capsulae item duae: ubi purificatoria reponuntur .

Sacculus calicis .
Theca calicum, numero tot, quot sane sunt calices .

Sacculus pixidis .
Mantile grandius, loco appendendum, ubi lauantur manus .

Mappa ad usum altaris Sacrificae, seu armarij, apud quod sacerdos uestes sacras induit .

Tapetum unum, loco sternendum: ubi se sacerdos celebraturus induit, aut eius loco clathra lignea .

Crepidarium mundarum par .

TABELLA de sacris reliquijs, in ea ecclesia reconditis .

Tabella de Indulgentijs, perpetuo concessis eidem ecclesiae .

Tabella de orationibus, quae preparatorijs dicuntur, ad usum sacerdotis celebraturi .

Tabella orationum, quas pronunciat sacerdos, dum sacras induit uestes .

Tabella item una, distributionis horarum, pro Missis celebrandis, ubi plures illae fiunt .

Tabella praeterea una, de Missis, comemorationibus, funeralibus, et alijs eiusmodi officijs, quae in singulas hebdomadas, certis statis diebus, uel a Parocho, uel ab uniuerso Clero ecclesiae, uel ab unoquoque sacerdote cappellano, in singulis altaribus, cappellisue, ex fundatione, institutione, aut legati, eleemosynae nomine, aliqua alia obligatione praestari debent .

Tabella, quae dyptica dicitur singulorum Episcoporum, qui ordine in ecclesia cathedrali praesenserunt pro quibus quandoque in Missa sacro precandum est .

Tabella de processionibus .

Tabella de capellis, titulis, altaribusue eiusdem ecclesiae .

Tabella officiorum parochialium .

Tabella de distinctione officij simplicis, semiduplicis pro Romani ritus usu; aut solennis, et non solennis,

pro Ambrosiani instituti ratione .
Tabella de certis statis horis diuinorum officiorum, et pulsationis campanarum .

Tabella colorum: in qua scilicet demonstrantur colores, qui singulis diebus, ex sanctae matris ecclesiae instituto pro officij ratione, in sacris indumentis adhibentur .

Tabella regularum, de punctationibus .
Tabella una de regulis congregationum sacerdotaliu, et clericalium .

Tabella clericorum qui adscripti sunt eidem ecclesiae .
Tabella de ijs quae ad ecclesiae cultum, nitorem, decoremue pertinent .

Tabella alia, quaecumque de ritu, disciplinae ecclesiasticae edentur in posterum .

Tabella festorum dierum, ordine notatorum: qui uel ex praecepto, uel ex consuetudine, uotoue coluntur .

Tabella una, instar calendarij, selectorum decretoru, sanctionu, constitutionuq. tam Pontificalium, quam Episcopaliu, quae certis anni diebus euulgari debent .

Tabella regularum de oratione quadraginta horaru .
Tabella bina, de diuersis orationibus, pro uarietate temporum, usui fidelium, ad eam orationem conuenientium .

Tabella sacerdotum confessoriorum .
Tabella duae excommunicationum: una latino, altera uulgari sermone explicata .

Tabella de uotis; pyses uotis loci, oppidinae parochialis .

LI B E R praeterea unus, isq. anniuersarius, de sacerdotibus celebrantibus, in quo scilicet libro, sua manu notent, subscribantue sacerdotes, qui singulis diebus in ea ecclesia Missa sacrum fecerint .

Liber de punctationibus sacerdotum qui non celebrarint .

Liber anniuersariorum, quae quotannis celebrata sunt .

Liber unus de baptizatis .

Liber de confirmatis .

Liber de matrimonio iunctis .

Liber de statu animarum .

Liber distributionis eleemosynarum factae quotannis, adhibito Parocho .

Liber descriptionis bonorum, et iurium ecclesiae .

Libri praeterea sequentes, seu uolumina, utpote .

Bibliorum sacrorum, uolumen unum .
Concilij Tridentini, uolumen unum .

Concilij prouincialis uniuersiusque Mediolanensis, uolumen unum .

Synodi uniuersiusque Diocesana, uolumen unum .
Liber canonum penitentialium .

Liber de uita Sancti patroni parochialis Ecclesiae .
Liber historiae probatae de reliquijs sacris, in ecclesia parochiali reconditis .

Liber, seu uolumen litterarum, et instructionum Pastoralium; de solennitatibus, de sacris temporibus, et alijs item .

Liber

Liber formularum, de denuntiationibus festorum dierum, et omnis uniuscuiusque generis, ad parochi munus pertinentis.

Liber constitutionum uariarum Pontificalium, quae in singulos annos editae sunt, atque edentur in posterum.

Liber, seu volumen edictorum, decretorum, et aliarum id generis sanctionum Episcopali.

Liber, siue exemplum, uisitationis Apostolicae.

Liber harum Instructionum.

Supellex instrumentalis, quae certo loco Sacrificii proximo, asseruatur.

Tripus cum patella, uasene focareo, Forceps ferreus, unus.

Cochlear ferreum, unum.

Vas olearium grandius, unum etiam, ad usum olei lampadum asseruandi.

Guttus, seu uas olearium minusculum, unum item, eidem usui.

Infundibulum unum, et uas ad usum olei, e uase minusculo depromedi, rursusque in alterum minusculum infundedi.

Scopula parua ex cannulis palustribus, ad deterfionis usum, numero quattuor.

Scopae maiores, numero duae.

Scala gestatoria, duae: quarum una humilior.

Ligones duo.

Batilla totidem.

Pertica, seu hastilia, duo.

Longuria totidem, plurae.

Spongia grandiuscula, una.

Rutrum, unum.

De supellectile rerum, quae ad solenniorum dierum rationem usumque pretiosiores cum adhibenda sint, duplices esse debent.

Commostrato simplicis supellectilis apparatu; est praeterea alius, ex his rebus constans, quae duplicentur necesse est, cum singulas, quae usui quotidiano sunt, easdem et materia, et ornatu insigniores adhiberi, solennium dierum celebritas pro officij solennitate postulet. Sunt igitur haec, quae duplici numero apparari debent.

Crux.

Candelabra quattuor, cum suis operculis duobus restinctorijs.

Tabella secretorum.

Mappae minores.

Mappa maior.

Amictus sacerdotalis, cum fascia, seu auriphrygio.

Alba sacerdotalis, cum auriphrygio, seu grammatis.

Stola sacerdotalis.

Planeta sacerdotalis.

Manipulus sacerdotalis.

Cingulum sacerdotales.

Amictus diaconalis cum fascia, seu auriphrygio.

Alba diaconalis cum auriphrygio, seu grammatis.

Stola diaconalis.

Cingulum diaconale.

Dalmatica diaconalis.

Amictus subdiaconalis cum fascia, seu auriphrygio.

Alba subdiaconalis cum auriphrygio, seu grammatis.

Tunicella subdiaconalis,

Cingulum subdiaconale.

Hamularum paria duo.

Pellicula uireolorum, seu hamularum,

Calix.

Parana.

Tabella gestatoria pacis offerenda.

Cereostata bina ad usum processionum.

Cenopaeum tabernaculi maioris.

Tabernaculum paruum, ad usum sacrae Eucharistiae,

in solennioribus diebus ferenda.

Vela ad usum sacrae Eucharistiae contegenda in solennioribus processionibus.

Umbella.

Thuribulum:

Acerra.

Cochlear.

Supellex sacrarum uestium, indumentorumue supra nominatorum, quorum apparatus quintuplex esse debet.

Pro instituta in diuinis officijs colorum uarietate, apparatus singulorum indumentorum, tam ad usum quotidianum, quam ad solennioris officij celebritatem supra expositorum, qua infra nominatim ponuntur, quintuplex esse debet, nempe unus colore albo, alter rubro, tertius uioleaceo, quartus uiridi, quintus nigro. Quae sane indumenta, haec sunt.

Pallium.

Velamentum frontispicij altaris.

Auriphrygium amictus sacerdotalis.

Auriphrygium albae sacerdotalis.

Manipulus sacerdotalis.

Stola sacerdotalis.

Planeta.

Pluuiale.

Auriphrygium amictus diaconalis.

Auriphrygium amictus subdiaconalis.

Auriphrygium albae diaconalis.

Auriphrygium albae subdiaconalis.

Dalmatica diaconalis.

Tunicella subdiaconalis.

Stola diaconalis.

Manipulus diaconalis.

Manipulus subdiaconalis.

Velum subdiaconale ad usum ferendi calicis, substinendae patenae.

Velum calicis.

Sacculus corporalis.

Signaculum Missalis.

Integumentum Missalis.

Puluar Missalis.

Integumentum lectionarij in ecclesijs ritus Ambrosiani.

Integumentum epistolarij.

Integri-

Integumentum euangelistarij.

Integumentum ambonis, uel suggesti.

Integumentum lectorilis.

IN Parochialibus ecclesijs, ubi frequentius Missae conuentualis sacrum fit, rationi conueniens est, apparatus albi, et rubri coloris, non modo pro officiorum ratione, celebritateque duplicem, sed etiam triplicem esse, ut tertia eorum indumentorum supellex sit minus pretiosa, usui Missae conuentualis, per hebdomadam alii quando celebranda.

Numerus indumentorum lineorum.

Intea item indumenta, quae ob causas, supra in basilica cathedrali expositas, plura etiam in parochiali ecclesia esse oportet, haec sunt, quae omnia supputata, infra numero notantur.

Indumenta altaris maioris.

Mappae maiores quatuor.

Mappae minores duodecim.

Indumenta linea sacerdotalia in Missa parochiali sine cantu.

Amiclus duodecim.

Alba duodecim.

Corporalia octo cum pallis.

Purificatoria decem et octo.

Mantilia ad usum abstergendi manus in Missa sacro, octo.

Mantilia in sacristia, ad usum lauauonis manuum, quinque.

Sudariola ad nares expurgandas, cum opus est, in Missa sacro, sex.

Funiculi sudariolorum, cum globulis, tres.

Mappae altaris in sacristia, tres.

Sacculi singulorum calicum bini.

Indumenta linea in Missis cum cantu.

Amiclus sacerdotales, duodecim.

Alba sacerdotales, totidem.

Amictus diaconales, duodecim.

Alba diaconales, totidem.

Amictus subdiaconales, duodecim.

Alba subdiaconales, totidem.

Indumenta linea ad usum sacrae communionis ministrandae.

Mappae longiores scannorum quattuor, plurae.

Mappae breuiiores subter sanctissimam communionem, dum ministratur, sustinendae, tres.

Indumenta linea usui uarijs ministerijs.

Superpellicea sacerdotalia, duo, triaue.

Superpellicea clericalia, duo item, triaue.

Sabaria quattuor.

De supellectile altarium minorum parochialis ecclesiae.

Singula praeterea ecclesiae parochialis altaria minora, omnes singulosque apparatus, unicuique altari

minori supra in Basilica cathedrali, ordine nominatim positos, atque enumeratos, habeant ad usum, atque ornatum suum.

Supellex altaris minoris ob necessariam causam permisi.

Altari praeterea minori, quamuis indotato, ob necessariam tamen causam ab Episcopo in ecclesia parochiali permisso, eadem supellex apparetur, ut supra demonstrata est in basilica cathedrali.

Apparatus Communis.

Apparatus praeterea communem in ecclesia parochiali esse, conueniens est, usui Missae sacri, etiam ab alijs sacerdotibus, sine cantu faciendi: prout et hic ipse apparatus, et quantus item esse debeat, supra demonstratur, atque praescribitur in basilica cathedrali, ob causas eo in loco expositas.

DE SUPPELLECTILE ECCLESIAE

SIMPLICIS, EIUSQUE

SACRISTIAE.

CAP. IIII.

IN Ecclesijs simplicibus, et Oratorijs, ubi Missae sacrum aliquando fit, unicuique altari, non solum maiori, uerum etiam minori, si quod in his est, apparetur, atque sit supellex, supra praescripta usui altaris minoris in Basilica cathedrali, tum praeterea haec, quae ordine infra notata est, uas usui abstersionis calicum, patenarum, et lauauonis corporalium, ac purificatoriorum.

Mantilia longiora, quattuor, apud labrum lauauonis manuum appendenda.

Mappa duae, ad usum altaris sacristiae, seu armarij, apud quod sacerdos sacras uestes induit.

Tapetum, seu clathra lignea, ubi sacerdos sacras uestes induit.

Tabella sacrarum reliquiarum, in ea ecclesia reconditarum.

Tabella item de Indulgentijs, eidem ecclesiae perpetuo concessis.

Tabella orationum: quibus preparatorijs utitur sacerdos celebraturus.

Tabella orationum, ad usum sacerdotis, sacras uestes induentis.

Tabella de Missis, funeralibus, commemorationibus, et alijs officijs.

Tabella colorum: qui in sacris indumentis pro ritu officij singulis diebus adhibentur.

Liber Missarum, in quo scilicet unusquisque sacerdos sua manu notet, et scribat, qui in singulos dies Missae sacrum fecerit.

Liber de caerimonijs Missae.

Liber harum Instructionum.

Vas olearium maius pro oleo lampadis.

M m

V as

Vas minus itidem ad usum infundendi olei in lapadē. Infundibulum, et uas olei, e uase maiusculo excipienda; rursusq. in alterum minusculum infundendi usum. Scopule parua ex cannulis palustribus. Pertica, basilicæ.

DE CONVENIENTIA INDUMENTORUM, et ornamentorum. Cap. V.

Exposuimus apparatus omnem sacræ suppellectilis, tum simplicem, tum triplicem, tum denique quintuplicem, multiplicemue. Cuius uniuersi apparatus uestes, atque indumenta, quoniam quædam non colore solum, sed materia, e qua confecta sunt, conuenire inter se debent; ac rursus alia, quamuis panno materiae ab illis differant, tamen eodem colore, ut illa sint, oportet; tum præterea quædam illorum indumentorum ornamenta sunt, quæ ratio postulat, ut ornatu, materia, colore, et opere, artificiose, ut plurimum inter se singula respondeant: bene est, ut, exposito tam multiplici apparatu, commotremus etiam, quæ sacræ indumenta colore, et materia; ac quæ item colore solum cum illis conuenientia esse debeant; et quæ denique ornamenta materia, colore, et opere, inter se, ut maxime fieri potest, congruere debeant. Atque apparatus quidem, qui eadem materia, eodemq. colore simul constare debet, est sacrarum uestium, atque indumentorum, quæ ordine infra nominatim notantur.

Sacræ uestes, et indumenta eiusdem materiae, et coloris.

Pallium.

Planeta.

Stola sacerdotalis.

Manipulus sacerdotalis.

Pluuiale.

Auriphrygium, seu fascia amictus sacerdotalis, diaconalis, et subdiaconalis.

Grammata, seu auriphrygium albæ sacerdotalis, diaconalis, et subdiaconalis.

Sandalia.

Calige, quas olim hiacinthino colore fuisse proditum est.

Gremiale.

Dalmaticæ diaconales.

Tunicellæ subdiaconales.

Stolæ diaconales.

Manipulus diaconalis.

Manipulus subdiaconalis.

Auriphrygium, seu fascia amictus diaconalis.

Auriphrygium item amictus subdiaconalis.

Sacculus corporaliū.

Puluinar Missalis.

Integumentum Missalis.

Integumenta librorum, euangelistarū, epistolariū, lectionariū.

Integumentum lectorilium statariorum.

Integumentum lectorilium gestatoriorum.

Integumentum ambonis, suggestiue.

Integumentum salfistorij.

Vestes, atque indumenta eiusdem coloris, quo sunt uestes supra enumeratæ, licet e materia diuersa consistant.

Dalmatica.

Tunicella.

Episcopalis.

Chyrotecæ Episcopales.

Velum calicis.

Integumentum sedis Episcopalis.

Velum frontispicii altaris.

Vela, seu continentia subdiaconales.

Indumentorum ornamenta, materia, colore, opere, artificiose inter se; ut maxime potest, conuenientia.

CRuces frontispicii pallij.

Cruces planetæ.

Cruces stolæ sacerdotalis, et diaconalis.

Cruces manipuli sacerdotalis, diaconalis, et subdiaconalis.

Cruces fasciæ amictus.

Auriphrygium pluuiale.

Grammula, et fasciæ dalmaticæ diaconalis.

Grammula, et fasciæ tunicellæ subdiaconalis.

Ornamentum puluinariū Missalis.

Ornamentum sacculi corporaliū.

Ornamentum integumentum codicum.

Laciniæ singulorum integumentorum, et puluinariū conuenire etiam debent cum coloribus ornatus, ita scilicet, ut aurum cum auro, aut argentum cum argento, et sericum cum colore ornatus, pammie conueniat.

PARS SECVNDA.

LIBRI II.

De forma supel.

IAM denique restat altera huius libri pars: in qua suppellectilis omnis, mox supra enumeratæ, rei, ad usum ecclesiasticum pertinentis, forma a nobis exponenda est; ac ita quidem, ut aliquando etiam materia, simul ostendatur, e qua res unaquæque pro præstantiâ ratione conficiatur. Primo igitur loco erit *Cruce*.

De Cruce.

CRucis porro, quæ uel super altari maiori, uel super tabernaculo sanctissimæ Eucharistiæ collocabitur, forma pene quadrangula erit: cuius tamen pars inferior paululum oblonga, in tubulum desinet; ut, cum ad usum processionum, aliarumq. ecclesiasticarum actionū opus erit, a suo possit fulcimento commode eximi. Ea autem magnitudine cruce erit, quæ cum altarij amplitudine, apte decoreq. conueniat.

Ex aureis, aut, si minus per facultates possit, argenteis

reis laminis cruce altarij maioris erit in basilica cathedrali, ecclesijsq. collegiatis: hæc, usui solemniorum dierum, atque officiorum: altera autem ex auri chalco inaurato condecenter calata, elaborataque, alijs diebus adhibenda. Ex hac item materia, uel ex argento, illa etiam erit, quæ in alijs ecclesijs, præsertim parochialibus, super altari maiori collocabitur.

Fulcimentum, quo apte cruce in altario sustineatur, ex auro, aut argento, aut saltem ex aurichalco, aut denique ex ligno inaurato, in ecclesijs scilicet, quarum census tenuis est, eleganter, decoraq. forma confectum, ad congruentem altitudinem surgens, arte, atque apte tubulo infigatur.

Cruce item, quæ in altario minori ponetur, cum fulcimentum, tum forma eadem, aliquantop. minori esse poterit, sed exemptilis esse non debet. Materia si minus aliquando ex aurichalco, pretiosiorue metallo, at ex ligno esse poterit picto, decenterq. inaurato.

Cruce porro Capituli, uel illa, quæ in processionibus, in mortuorum exequijs, alijsq. sacris, et ecclesiasticis actionibus de more præfertur, hæc habere bene firmum, idemq. decenter pictum, cui apte inseratur. Vbi uero, ut in ecclesia Ambrosiana moris est, a Capitulo, alioq. ecclesiastico Collegio, uel a parochis, alijsue animarum curatoribus, cruce forma quadrata, quæ duobus cubitis, paulo amplius alte, lateq. pateat, in illis ecclesiasticis actionibus, sine hæc, sed breui manubrio eiusdem metalli proferris; quidem mos, sane quam uetus, usq. probatus, plane retinendus est.

De Candelabris.

Candelabra altari maiori, quæ etiam aurea olim fuisse animaduertimus, si ex auro per facultates fieri non possunt, saltem ex argento conficiantur ad usum solemniorum officiorum, ita ut et metalli genere, et opere cum cruce congruant. Alia uero, quæ usui quotidiano sunt, ex aurichalco constare poterunt: e quo metallo in omni ecclesia adhiberi conueniens est. Ex ligno autem, opere tornatili confecta, in reliquis altarijs minoribus aliquando permittuntur, si ex aurichalco, pretiosiorue materia per facultates fieri non possunt.

Candelabri basis, quempedam dicunt, rotunda, uel triangularis potius existat, atque, ut maxime fieri potest, cum illa congruens, quæ cruce subiacet. Sic uero undique pateat, firmaq. sit, ut præ cerei grauioris, qui imponetur, pondere, aut longitudine candelabrum non ullo modo corruat.

Eiusdem scapus, opere calato, recte, piæ, decenterq. elaboratus, sensim angustius ascendat in altitudinem, quam altarij, ecclesiæq. ratio requirit. Rursusq. in summitatem circulem, decore patulam, desinat. In qua summitate candelabri acumen teres extet, cui uasculum itidem ex argento, uel aurichalco infigi possit: in quo uasculo cerei inserantur. Et quoniam usu

uenit, ut, quæ candelabra ex auro, argenteue sunt, facile uacillent, atque inclinentur; ac fere etiam particula, ex quibus, simul conglutinatis, illa fabricata sunt, dissoluantur; utile erit, uirgam ferream per totum candelabri scapum transire: quæ uirga, in superiorem partem exiens, locum uasculo præscripto, candelæ infigendæ præbeat.

In parte autem inferiori ita claudatur lamina ferrea, in orbem uersatili, ut particulas omnes, quæ candelabri scapum constituunt, apte constringat, iunctasq. simul, ac rectas planè teneat.

Candelabrum cerei paschalis ex laminis argenteis, aut ex aurichalco, aut saltem, ob ecclesiæ inopiam, e solido ligno, opere tornatili, totumq. inauratum, ac pie ornatum, altitudine constet cubitorum fere quinque.

Basis præterea firmissima suffulciatur; ut, ubi moris est, quemadmodum olim fuit, statis illis diebus in media ecclesia ante altare maius collocetur. Si uero pensile adhibetur, nulla basis opus est.

Cantharus, quod candelabri genus est in ecclesia Ambrosiana, ex auro, uel ex argento, uel ære fusili, aurichalco esse potest, prout ecclesiæ, in qua adhibetur, ratio postulat. Breuior, quam cetera candelabra: ac leuior item: scapo præterea subtiliori constet, quod facilius manu apprehendatur. Base triangulari, et reliquo ornatu sit, qui decentem speciem exhibeat.

Candelabra ad usum processionum, et metallo, et forma existant, ut illa qua usui sunt altaris maioris; sed longitudine aliquanto breuiori, et crassitudine minori item, esse poterunt.

De emunctorio, et operculo.

EMunctorium ex eodem metallo, e quo sunt candelabra: longitudine unciarum duodecim. Operculum ad usum restinguendi cereos e tenui lamina, quam tolā uocāt, constet: forma præterea decenti.

De Tabella secretorum.

Tabella secretorum, non quænea, non nucæ, neque denique e ligno subscuro sit, sed ex abiete, aliæque id generis arbore, albicanti, ne pagina agglutinata obscurecat. Late aliquanto amplius pateat, quam longe: a parte anteriori coronicibus undique decore ornatur. A mensa altaris aliquanto altius sustineri debet aliquo fulcimento, decore confecto, ut secretorum pagina, propius ad oculorum conspectum accedat. Atque hæc quidem usus quotidiani. Illa uero solemniorum dierum, speciosior esse debet, ita ut et coronices auratos, aut præclare pictas, et paginam secretorum, maiusculis litteris impressam, et eius imagines, litterasq. illas grandiores, minio, auroq. splendentes habeat.

De Mappis, tobaleisue altaris.

Mappa, quæ uela, uelaminaue, aut syndones alias dicebantur, supernam altaris partem con-

regentes, è lino, aut, ubi lini copia non est, è canna-
bi sint. At ille pretiosiores, usui solennium dierum,
Episcopaliūq. officiorum, è tela linea item, uel
cannabina, sed longe tenuiori contexta: reliqua usus
quotidiani è tela eiusdem generis, non crassa nimis,
nec uero rudi, sed eiusmodi, qua opere textili, bene,
firmiter, ornatq. confecta sit. Verum nulla porrò
Mappæ altaris ab ulla parte, bombacio, cærulei, al-
teriusue coloris elaborata sint.

Grandiores porrò Mappæ ea sint longitudine, ut ab utro-
que altaris latere profundius circiter, tribus digitis,
quam planum bradellæ demissa sint.

Latitudine uero totam altaris mensam contegant, ac
gradum item, qui super altari est: si modò, in alta-
ri præsertim maiori, ob tabernaculi impedimentum
separatim operiri, obtegiue commodius non sit.

Ea præterea mappæ, quæ minores adhibentur, integræ,
atque, ut olim, eiusmodi existant, quibus tota, inte-
graq. illa superior altaris pars, seu mensa conster-
natur; eaq. inter se distinctæ sint, ac sane separata
omnino.

De Pallijs.

Pallium, seu palla, uestimentum scilicet, quod an-
te altare tenditur suspensum; paulò longius, quam
altare pateat; eoque, altius, ut ab ima parte pau-
lulum sub coronice scabelli eiusdem altaris occul-
tetur.

A superiori parte, palmum à summo distante, laci-
nijs, quas frangias dicunt, auro, sericoue elaboratis
pro colorum ratione, ex ecclesiæ ritu præscripta, or-
netur.

Intrinsicus tela bombicina, aut alia tenui materia
uestiatur, quæ a superiori parte palmo uno excedat,
ut sub mappis reflecti possit.

Instruat etiam à summo intrinsicus paruulis minu-
tisq. annulis æreis, ferreisue, quibus suspendatur,
affixum telari altaris.

Cui pallio, ab exteriori parte, cru. x aut imago San-
cti, Sanctorumue, quorum nomine altare dicatum
est, aut alia sacra effigies, apte, recteq. in medio as-
suatur. Id quod aut iqui instituti esse, ex eo etiam
accepimus, quod Zacharias Pontifex pallam, auro
intextam, Natiuitatis Domini nostri, Iesu Christi
imagine ornatam, beati Petri Apostoli altario ob-
tulit.

Pallium pretiosius, utpote usui solenniorum officio-
rum ac dierum, sit è serico, auro, argentoue intexto,
nempe opere attalico, quod brocatum dicunt, uel acu
decove picto. Illud uero quotidianum ex alio serici
genere, aut subserico. Idq. etiam in ecclesijs permit-
titur: quarum tenuis census ferre non potest illum
pretiosioris pallij sumptum.

Pallia autem, quæ humiliora, aut depressiora iam
extant, quam altaris altitudo requirit, altiora fiant,
in summa parte additamento eiusdè panni, materisue
facto, apteq. connexo: quod laciniæ, quam frangiã
uocant, aut alterius rei ornatu decenti obtegatur.

Quæ uero pallia breuiora sunt, quoniam altaria lon-
gins ducta sunt, ea apte reconcinnari poterunt, aut
produci alijs pro longitudinis altarium ratione addi-
tis, decenterq. annexis, eiusdem, alteriusue panni,
sericis, aut materia fascijs.

De uelamento, seu fascia ad
ornatum altaris.

Velamentum, quod ad ornatum frontispicij alta-
ris in Missæ sacro adhibetur, superioriq. parti
pallij in ipso altari, tanquam frontale quoddam ob-
tenditur, eiusmodi sit, ut demissum usque ad serica
filamenta, quæ pallio assui solent, uel paulo infra
perueniat. Longe præterea pateat, ut adæquet alta-
re, aut paulo amplius. Eius extremitas, quæ in ho-
minum conspectu est, simbria decore exornetur.

E pretiosa tela linea, eaque tenui admodum confe-
ctum, per latitudinem lineis, acu, aliaue ratione
elaboratis, apteq. certo interuallo dispositis, distincte
ornatum appareat.

Pretiosius porrò, quod solennioribus diebus, officijsq.
usui erit, insignis esse debet, auro scilicet, argentoq.
contextum.

De Tela stragula altaris.

Tela stragula altaris, longitudine, ac latitudine
sit, quæ totum illius mensam undique contegat,
et paulo amplius item: lacinijs breuioribus, ab om-
ni parte decore cinctæ.

Colore uiridi sit. Quotidiana è lino, cannabine: il-
la uero usui solennitatum è serico, aut è subserico.

De stragulis Bradellæ, et graduum altaris.

Stragula Bradellæ, et graduum altaris, plani item,
cum opus est, tapetia sint, aut panni lanei, usq. pre-
tiosiores pro solennitatum ratione, proq. ecclesiarum
dignitate.

Late, longe, et ample ita pateant, ut et bradella, et al-
taris gradus eorum operimento consternantur omni-
no, atque adeo amplius, saltem cubito uno.

De caligis Episcopalibus.

Caligæ Episcopales, ita longæ esse debent, ut usq.
ad genua protensa, ligulis in ea parte astringan-
tur; quemadmodum cum misterij significatione con-
ueniens est.

De fandalijs.

Sandalia, calcei scilicet, quibus Episcopus ad Mis-
sæ sacrum, solenniter faciendum utitur, è solea
integra subtus constant, à parte autè n. superiori de-
center ornata: quæ fenestrata etiam superne, olim
fuisse non sine misterij ratione, Innocentius I I I.
Pont. ostendit.

De Amictu:

Amictus, qui quoniam humeris imponitur, super-
humeralis etiam appellatur, eiusmodi, ut olim
fuit,

fuit, esse debet, cui fascia assuatur, quæ tamquam
collare quoddam, circa collum super casulam aptetur.
Simbria porrò fasciæ condecenter exornata sit: cui
præterea tres cruces annectantur, una in medio, et in
utroque capite duæ.

Longa sit fascia hæc cubitum circiter unum, et un-
cias sex: lata uncias circiter septem.

Porrò amictus, è tenui candidaq. tela linea sit: pre-
tiosior è subtiliori.

Longitudine esse debet cubitorum circiter duorum: la-
titudine autem sesquicubitali. In duobus eius angulis
anterioribus assuntur funiculi: qui crucis instar supra
pectus transversi, indeq. in tergum ducti, moxq. reuo-
cati, connectuntur, ut ne suo loco amictus moueatur.
Si uero amictus sine fascia adhibetur; in eius medio
crux unciarum duarum, longe ab extremitate digitis
duobus superne, acu, aliaue ratione affigetur. Extre-
mitates autem amictus, præterquam ex ea parte, quæ
collum ambit, aliquo modesto opere exornantur:
ceteræ eius partes, ut illa superioris, amictus, fasciam
habentis.

De Alba, et auriphrygio, seu grammatis.

Alba, quam candida uestem camisium etiam à co-
lore uocant, è tela tenui, candidaq. sit; illa pre-
tiosior è tenuiori. Longe autem quattuor cubitos pro-
ducta, et succincta, cum a lumbis undique redundet,
tum ad pedes usque pertingat. Late præterea cubi-
tos quattuor, ac paulo amplius, circumquaque pateat.
Manicas habeat longitudine sesquicubitali, latitudine
ab humeris pendè cubitali, quæ usque ad manus sensim,
angustius ducantur.

Coniuncta autem sit non artificioso, sed simplici acus
opere: in extremis uero manicis, et in summa ueste ali-
quid dumtaxat sit, acu paululum, ac tenuiter elabora-
tum. Et ab ima parte aliquantulum reflexum. In ima
parte albæ a fronte, et à tergo, et itidem in extremis
eius manicis, quadra particula, quas grāmatas, seu
auriphrygium appellant, panni serici, qui coloris et
panni eiusdem, ut casula, sit, recte assuantur. Quæ grā-
mata circumquaque simbrijs densis exornata sint.

Ubi uero Alba sine auriphrygio, seu grammatis adhi-
bentur, ample ab ima parte circumquaque pateant
cubitos sexdecim: sicq. paulo, et latiores, et longiores
sint, quam alia grammatis ornata, ut circumplicata,
ac succincta, ad lumbosq. reflexa rugarum, crisparum-
ue decorem exhibeant.

De Cingulo.

Cingulum, quæ Zona ab Innocentio I I I. Pont.
appellatur, ex candido lino, uel cannabi tenui sit
confectum; longitudine cubitorum circiter septem.

Cuius cinguli capita globulis eiusdem materiae inse-
rantur, filamentorum manipulis appensis, quos floc-
cos dicunt.

Cingulum uero Episcopale, a sinistro latere duplex,
ut uocant, succinctorium, seu succingulum, quo scilicet
stola cum cingulo connectitur, habere debet pro-

ratione misterij.

De Stola.

Stola, qui item Orarium, et palla linostina a Damaso
uocatur, extrinsecus materia colore cum planeta con-
gruat: intrinsicus autem tenui serico uestitur eiusdem
coloris item.

Longe cubitis circiter sex, ita ut infra genua produ-
catur: late autem pateat uncias sex; ab utraque autem
extrema parte sensim latiuscule patens lacinijs, seu
frangijs ornatur, quæ longitudine sint unciarum triū:
cui præterea cruces tres annectantur, una in medio,
reliquæ duæ in eius partibus extremis. Vnaquaque
uero crux paruula sit, forma quadrata: quæ ab omni
parte uncias circiter tribus constet.

Stola sacerdotali nihil appendatur: Episcopali uero,
et diaconali ab utraque media eius parte funiculi se-
rici, eodemq. colore, et stocculis laciniatis ornatis an-
nectantur, usq. ad illius recte connectenda usum.

De Tunicella.

Tunica Episcopalis, quam Tunicellam dicunt, è
serico tenuiter contexta esse debet: paululo angus-
tior, et breuior, quam Dalmatica infra descripta.

De Dalmatica.

Dalmatica crucis formam præbere debet, ita ut
non recisis manicis, sed ad manum usque protensa,
eiusdemq. late patentibus, conficiatur.

Episcopalis amplioribus manicis, quam diaconalis, hæc
latioribus; quam subdiaconalis, quæ tunicella uocata,
illas angustiores habere debet.

Ex eadem materia Episcopalis constet, qua Tunicella
Episcopalis.

Longa esse potest cubitis duobus, et uncias sexdecim,
atque eiusmodi, quæ infra genua protendatur, uncias
circiter decem; lata uero a summo, seu ab humeris
cubito uno, et uncias circiter quattuor, ab extremis
oris undique patens cubitis circiter quinque, uel ampli-
us, ut eius latitudo cum misterij significatione con-
ueniat.

Diaconalis uero, et Tunicella subdiaconalis lineis, seu
fasciis coccineis ornatur, a fronte, et à tergo, hinc in-
de à summo, usque ad imum ductis.

Auriphrygio præterea insignitur, nempe quadris par-
ticulis, auriphrygio contextis, inter lineas coccineas
illas in extremitate à tergo, et à fronte assutis.

Extremitates huius uestis omnes, præter eam, quæ cir-
ca collum est, simbria cum modicis filamentis exor-
nantur. Interior autem pars tela eiusdem coloris te-
cta sit.

De Chyrothecis Episcopalibus.

Chyrotheca episcopales contexta esse debent, et cir-
culo aureo insigniter in extrema parte ornata.

De planeta.

Casula, quam alij phelonium, et planetam etiam
ab ampla latitudine dicunt, cubitos tres, et paulo

amplius late patens sit, ita ut ab humeris proiecta, complicationem unius saltem palmi infra utrunque humerum recipere possit. Longe autem cubitos totidem, aut aliquanto longius demissa sit, ut pene ad talos usque pertineat.

Fasciam item latam uncijs octo ad minimum, quæ asuta sit, ab anteriori, et posteriori parte usque ad extremum dependentem habeat: cui altera fascia transversalis in summa prope parte, et a fronte, et a tergo adiuncta, cruce urinque exprimat.

De subireto.

Subiretum mitrale non è serico, sed panno laneo sit: Sidemq. forma rotunda, non quadrata.

De mitra.

Mitra, quæ pretiosior est, è serico, auro intexto, gemmis, et margaritis, ac usq. opere ornata, Episcopalis dignitatis splendorem præsert.

Alteria simplex, è tela lini purissimi, eaq. tenui, et candida conficitur, colore autem albo.

Circulo aureo circumamicta a parte, qua induitur caput: cornua item duo à summo præ se ferens, unum a fronte, alterum a tergo: duas etiam lineas, in humeris pendulas habet: quarum extremitates, seu simbriae lacinijs constant.

De anulo.

Anulus Episcopalis, ex auro puro puto solide conficitur, palam habet cum gemma pretiosiori, in qua nihil sculpti esse debet.

De Gremiali.

Gremiale, longe constet cubitis circiter duobus, late cubito uno tantum, et uncijs item circiter duodecim, intrinsecus tenui serico eiusdem coloris uestitum; undique uero cinetum laciniarum, auro, argenteo intextarum ornatu.

De Baculo Pastoralis.

Baculus pastoralis, à parte ima præacutus, à media totus reclusus, à summa retortus esse debet.

Orario, aut sudario non ornatur, si Episcopalis est: quo insigni Abbatialis ab illo distinguitur.

Longitudine recta est cubitorum trium, et unciarum duodecim: pars uero illius retorta, totidem uncijs, aut paulo altius eminet.

À summa reftitudinis parte, est crassitudine orbiculari, unciarum circiter septem: quæ prope ad imam partem descendens, paulatim diminutam, uncijs quinque constat: in ipsa uero plane ima parte ferro, uel argento, alioue metalli genere præacuitur.

Pars recta baculi integitur laminis solidis argenteis, nulla calatura ornatis: retorta, laminis item argenteis calatura elaboratis, et fabri argentarij iudicio inauratis.

Conneftitur autem cum illa parte recta, aliquo calati argenti opere, certis locis in aurato: quod sex

anguli formam exhibens, sacris imaginibus ornatur.

De Pluuiiali.

Vestis, quæ Pluuiialis uocatur, semicircularemque formam exhibet, ad imos usque talos protenditur, longitudine scilicet cubitorum trium, et unciarum circiter sex constans: et pro semicirculi ratione late patens.

À simbrijs ornatum laciniatura habet: a parte solum anteriori tota ab summo ad extremum usque aperta, hinc, et inde auriphrygio sacris etiam imaginibus intexto decoratur: a posteriori parte insignie quod capucium dicunt, breuibus admodum lacinijs, ornatu uero auriphrygiato, qui anteriori respondeat. À summa uero parte anteriori, tantum fibula inconsecta conneftitur: intrinsecus autem serico tenui, aut panno bombicino eiusdem coloris circumuestitur.

De Pectorali.

Pectorale, ornamentum scilicet illud, quo ante pectus pluuiiale conneftitur, duobus uncinis subiectis, ex argento inaurato constat esse debet, cui lapis aliquis pretiosus inseratur, aut sacra imago.

De uelo subdiaconali.

Velum subdiaconale, fascia scilicet illa, quæ subdiacono usui est ad contegendum calicem, cum illi instructum in altare defert, ex uelo sit, auro, aut argento intextum; a lateribus ornatum simbrijs; à capitibus etiã, filamentis aureis, aut argenteis, aut certe auro; et argento admixto. Longe sit cubitos sex: late uero patens, quanta est ueli propria latitudo.

De Velis ministerialibus.

Vela ministerialia, nempe fascia illa, quæ à collo pendet ministrorum, Mitram, aliaue indumenta Episcopalia ferentium, uel sustentium, longitudine constent cubitorum circiter sex; latitudine tam ampla, quanta est tela, è qua confecta sunt. Confecta autem esse debent è uelo candido bombacino, eoque tenui admodum, à capitibus, filamentis sericeis albis ornata.

De Velo Calicis.

Velum Calicis ab omni parte cubito, et uncijs duodecim, ac paulo amplius late patens sit: ab oris undique opere sericeo, auro, argenteo tenuiter ornatum. Pretiosius autem auro, et argento contextum sit, simbrijs itidem aureis, aut argenteis adhibitis.

De Calice.

Calix, ex auro puto, aut, si præ facultatum tenuitate non potest, ex argento puro puto itidem conficiatur, eoque inaurato ab omni parte interiori, et exteriori: cuius pes ex aurichalco inaurato permitti potest, si præinopia ex auro, argenteo fieri non potest. Qui pes ample pro illius magnitudine, ita pateat, ut firmissime, ubi collocatur, hærens, cadeve

cadere non queat: forma autem, aut octangula, aut sexangula, aut alia eiusmodi sit. In cuius pedis superficie imagines appareant, quæ tamen manum non impediunt, aliqua sacra passionis mysteria significantes: nulla expressa sint signa ad ornatum inanem spectantia. Nodus in medio decore recteque ornatus, nihil, uel minimum, eminens habeat, quod dum calix capitur, incommodè capiatur, aut digiti quicquam lædantur, præsertim quo tempore, in Missæ sacro, ille, indice et pollice coniunctis manu teneatur. Cupa aliquantulum in fundo angusta, sensim usque ad summum labrum latior fiat. Labrum eiusmodi sit, ut neque extrinsecus, neque intrinsecus ullo modo reflectatur.

Calix maior, pretiosior scilicet, ex auro puro puto, et piarum imaginum calatura insigniori, qui ad Missæ sacrum solenniter faciendum adhibeatur, ample in orbem pateat uncijs saltem octodecim: ab imo autem usque ad summum altitudine sit unciarum quattuordecim; ampliori uero etiam in ecclesia cathedrali, collegiata, ac parochiali insigni. Calix minor, qui in Missæ non solennis sacro usui est, amplitudine in orbem ducta unciarum quattuordecim, altitudine duodecim.

De Patena.

Patena eodem auri, aut argenti genere, quo calix est: quæ si argentea est, in aurata undique esse debet, nihil artificiose elaboratum, ac ne circum qui dem, circino profundiuscule ductum, ullo modo habeat.

Labrum extremum circulare, ita tenne admodum, ut adiumentum inde sit, ad sacræ hostiæ fragmenta recte facileq. colligenda.

Illam mediam tenuem concavitatem habeat, quæ amplitudinem labri calicis ferre adæquet.

Patena maior, et pretiosior, quæ calici grandiori conueniat, ample in orbem pateat uncijs triginta octo, uel amplius pro amplitudine calicis: minor uero triginta duas.

De Sacculo Calicis.

Sacculus Calicis, et Patenæ e lino sit, uel ex cannabi late tam patens, longeq. productus, ut minime arte calicem capiat. Ab altera parte clausus erit, et tota tela, quantum lata est, crispata, et in orbiculum consuta, et connexa: aut etiam ita consutus erit, ut duo anguli fiant, sicut communiter sit, tunc enim transversus calix in ipsum sacculum constringendus.

De Theca Calicis.

Theca lignea, ad calicem itidem, una cum sacculo condendum, comparata, simplici opere, nulloq. prophano ornatu, ita conficiatur, ut ad calicem cum patena capiendum apposita sit: operculo etiam adhibito, quo compresse claudatur: intrinsecus lanes panno; aut holoserico, quem nullum dicimus, extrinsecus corio circumuestiatur. Cui etiam linea, siue

cingulum, ex corio ad eam gestandam insertum, adhibeatur.

De Corporali.

Corporale è tela linea pura, et candida sit, ac simplex item; nihilq. elaboratum, et nihil sericum intextum habeat; ab oris autem acus opere simplici punctum solum retortum sit.

Longe autem uncijs triginta ad minus pateat: late totidem, ita uero complicatum, ut nulla eius extremitas appareat.

In Cathedrali, et Collegiatis aliqua corporalia esse debebunt, ampliora pro altaris maioris amplitudine.

De Sacculo Corporalis.

Sacculus corporalis à fronte sit, cruce, uel alia sacra imagine in medio intexta; a tergo etiam ex eodem materia, et colore, intrinsecus uero subserico, aut tela tenui candida circumuestitus: late uero undique pateat circiter dimidio cubito, uel paulo amplius. Ab oris uero inferantur funiculi sericei cum globulo, quo astrictus claudatur.

De Purificatorio.

Purificatorium è tela non crassa admodum, neque tenui nimis, et simplici acus opere confectum, latitudine sit unciarum circiter octodecim ad minimum: longitudine totidem, nec uero minus. Cui purificatorio crux paruula in medio acu appingatur.

De Hamulis.

Hamula, non ex argento, stanno, aurichalco, aliaue metalli genere, sed è cristallo pellucido, non picto, et denique ab omni parte sordibus pura, et suo quæque operculo stanneo, argenteo apte contexta: pretiosiores autem aureo.

De Peluicula.

Peluicula hamularum, è stanno britannico puriori sit: pretiosior, auro, aut argento saltem: opere autem calato, piam speciem exprimente: fundo intrinsecus constet lato, ac plano, neque elaborato, quod firmiter hamule impostæ hæreant.

De Missali.

Missale, opere librario bene, firmiterq. compactum, et conglutinatum, tenuioribus tabellis scissilibus, corio intectis, operiatur. In quo corio nihil prophani elaboratum, impressumue extet, sed crucis insignie, aliaue sancti pia imago. Ad Missalis autem ornatum folia inaurata existant. Pretiosius porro, et operimento præterea coriaceo inaurato, et forma ampliori constet, tum litteris etiam insignioribus impressum.

De Signaculo Missalis.

Signaculum Missalis, cornu transversale, unde funiculi pendent, habeat è sericis filamentis confectum,

Etum, atque ita latum, ut eiusdem Missalis crasitudinem adæquet. Funiculos vero sericos duodenos, colore diverso distinctos pro officij ratione, atque usu: ac luge ita duetos, ut Missalis longitudinem nix quinque uncias excedat. Pretiosius vero signaculum è cornu transversali constet, quod solidum aureum, aut argentum sit, idq. inauratum.

De Integumento Missalis.

Integumentum Missalis ita longe deductum sit, ut ab ima parte, etiam reflexum, octo uncias superet coriaceum Missalis operimentum: a summa vero nihil omnino extet. Late præterea patens, ut ab utroque latere intrinsecus reflecti commode queat. Subuestiatur tela lineæ, aut bombycina, præter partem, quæ infra pendens, eodem panno reflexo, ornatur. Huius integumentum extremitates, quæ Missale a lateribus, et a capite circumdant, lineæ sericæ opere textili, quæ vero ab ima parte, lacinijs sericis ornatur. Pretiosius autem integumentum habeat extremitatum ornatum, et lineæ, et lacinijs auro, argenteo intextis, insigniorem.

De Puluinari Missalis.

Puluinar, quod Missali libro supponitur, plenum sit non pluma, non tomento, lanae concisa; sed lana solida, pilisue cervinis.

Longe patens cubito, et paulo amplius; late uncias circiter decem, et octo; ornatum ab unoquoque angulo lacinijs fibulis: consutum simplici opere: sed partes extremae consute integantur ornamento eiusdem generis, et coloris.

Cui puluinari nihil aliud, ac ne scabellum quidem, subiiciatur; nisi cum sacerdoti, oculorum aspectu laboranti opus est ad Missale alius tollendum. Porro scabellum, puluinari aliquanto angustius, utrinque quattuor baculis, transversaliter inter se exigua lineæ lignæ in medio convexis, firmatur.

De Instrumento candelæ sustinendæ ad officiorum Pontificalium usum.

Instrumentum, quod usui est sustinendæ per cappellanum candelæ in Missis, officijsq. pontificalibus, ex argento; pretiosius ex auro, aut argento in aurato fiat: manubrio longitudinis unciarum quindecim, et à summa parte orbiculo constet: cui mediæ intus lumula infixa inhaereat ad candelæ imponendæ usum.

De Thuribulo, Acerra, et Cochleari.

Thuribulum, acerra, et cochlear, ex aurichalco singula sint artificiose cæata, atque ornata periti artificis iudicio. Pretiosiora autem ex argento, aut ex auro, ubi per facultates fieri possunt.

Quod sane thuribulum, cum quadruplici cathenula, et operculo eiusdem metalli, ubi ritu Romano fit; at Ambrosiano more, cum cathenula triplici, sine operculo, adhibetur. Longitudo porrò cathenularum sit cubitorum duorum, et unciarum circiter duodecim.

De uestitu Sedis Episcopalis.

Sedes Episcopalis, ut ex patrum instituto, collocatur loco conspicuo, atque illustri, ita uestitu decenti pro solennitatum ratione ornari debet. Porro uestitus eius sit è pannis sericis rasis, non uillosis, nec auro, argenteo intextis. Illius gradus tapetibus, pannisue lineis sternuntur.

De Scabellis assistentium Episcopo.

Scabella ministrorum, Episcopo assistentium, et tabellis scabellis populæ, abiegineisue constent; cubito aut paulo amplius alte constructa; tum forma quadrata, quo firmiter hæreant, decore præterea picta.

De Faldistorio.

Faldistorium non amplum, neque alte extructum, ut sedes, cathedraque Episcopalis, sed longe depressius esse debet: nec præterea à tergo, neque à lateribus quicquam habeat, quo sedens Episcopus nitatur. E quaternis lignis nuccis, binis scilicet ab anteriori, totidemque à posteriori parte, inauratis, laminarum, argentearum tegmine ornatis, usque singulis ab omni laterali angulo, formam capitis leonini, paululum prominentis, in summo exhibentibus, decore, apte, firmiterque constans, sedile coriaceum habeat solidum, idemque non pluma, sed tomento, pilisue minutim concisis plenum.

De Integumento Faldistorij.

Integumentum faldistorij, subuestitum esse debet tela bombycina. Ita uero dissectum, ut sedili tantum inherens, à reliquis partibus usque in pavementum desinat.

De Puluinaribus Faldistorij.

Puluinaria faldistorij, unum genus flexionis, alterum sessionis usui, è serico uilloso constent. Eorum longitudo sesquicubitalis erit; latitudo porrò cubitalis.

De Abaco, & cæteris.

Abacus, mensa scilicet illa, in qua uasa magna, ex auro, argenteo uel constata, ad ornatum insignia, et rei diuinæ necessaria, ac uestimenta quadam, Mitraque. atque alia id generis exponuntur, è tabulis scabellis populæ, abiegineisue politè confecta, longe pateat cubitis quinque, paulo amplius pro Ecclesia magnitudine, choriue ratione; late cubitis duobus, et uncias duodecim: atque item extruatur cubitis, et uncias totidem. A tergo autem gradibus duobus, pluribusue constet pro uasorum ratione. Suffulciatur porrò binis, ternisue tripodibus, quæ uicis, aut nucis, ad sustentationis firmitudinem.

Abaci mappa, è lino pretiosiori, bisoue eleganter contexta, ita undique pateat, ut à fronte, et à lateribus ad pavementum usque pertingat: tum à tergo, si fieri potest, abaci gradus apte contegat. Si minus, altera eiusdem generis adhibenda est, quæ gradus sternantur.

Vasa

vasa item, ad abaci ornatum in gradibus exposita, ampullari forma sint, prout in uasis, sacrorum oleorum consecrationi dicatis, demonstratur infra suo loco: altitudine cubitali, aut paulo maiori constent. Quæ uero in medio collocantur, aliquanto altiora esse debent. Ex auro præterea, aut ex argento constentur, in quibus prophana calatura nulla extet, sed pia, ac religiosa.

Pelues aquaria, seu bacilia, quos fontes appellant, ex eodem etiam metallo, eademque calatura, tum amplitudine sesquicubitali, per diametrum ducta. Præterea eiusdem item calaturæ, metalli, ac magnitudinis præterea, cum peluibus aquarijs conuenientis decore.

De Linteo ad usum abstergendi manus.

Linteum, quod manibus abstergendis, in Missæ sacro usui est, ex lino tenui contextum, longitudine bicubitali, latitudine uero sesquicubitali constet: tum præterea uno, et altero capite ornatum lacinijs, et filamentis eiusdem materiæ, et ab extremitatibus lateralibus, acus opere simplici, punctim retortum sit. At illud, quod Missæ Episcopalis usui erit, cum è lino pretiosiori, tum amplitudine maiori, atque ornatu insigniori existere debet.

De Libris, Lectionario, Epistolario, et Euangelistario, eorumque integumentis.

Hii libri, nempe Lectionarius, Epistolarius, et Euangelistarius, et Characteribus litterarum insigniores, et opere librario bene compacti, conglutinati, et decore, firmiterque operati sint ad diuturnitatis usum, tum ita ornati, ut de Missali, demonstratum. Ad ornatum præterea, illud pie accommodatum esset, si sacræ mysteriorum imagines, in ijs libris certo loco impressæ, minio, et auro expolirentur.

Integumentum porrò eorum librorum tale esse debet, quale integumentum Missalis demonstrauimus.

De Integumento Lectorilium, et ambonis.

Integumentum Lectorilis statorij longe protenditur ferè usque ad pavementum: late patet ut lectorilis structura: a parte, qua libri apposti hærent, corio uestitur. Integumentum lectorilis gestatorij latum, ut est pannus, quo uestitur: longum ad pavementum usque suggesti ambonis, ut integumentum longitudine esse debet, quæ est ipsius suggesti opus; latitudine, quæ undique illud totum complectatur.

De Vase gestatorio aquæ benedictæ.

Vas gestatorium aquæ benedictæ, usui officiorum Episcopaliu accommodatum, ex argento, eoque certis partibus inaurato confectum, pie etiam alicuius calaturæ speciem præbeat.

Ex eodem item metallo, non inaurato tamen, eodemque pie opere calatum, adhibeatur in Ecclesijs cathedralibus, collegiatis, et parochialibus item, ceterisque aliqua ratione insignibus: at ex ære, aut aurichalco

constatum, in ecclesijs, census tenuitate laborantibus, permittitur.

De panno ad abstergendum caput baptizati.

Pannus, seu sabarium, quod ad baptizati caput abstergendum adhibetur, è tela byssina, quod pretiosius, usui ministerij Episcopalis est, costare debet; è tela uero lineæ, quod ab alijs, adhibebitur. Erit uero circumquaque apte, decoreque simbriatè è tela uel byssina, uel lintea. Longitudine erit cubitorum trium: latitudine uero tanta, quanta est tela, è qua costat latitudo.

De Vasis sacrorum Oleorum.

Vasa Basilicæ cathedralis, in quibus sacra olea conficiuntur, ex argento, aut saltem è stanno Britannico, eoque puro puto, et pretio siori constentur.

Forma ampullari sint: quæ uentre amplo, et turgido confecta, a summo, usque ad collum, sensim, orbiculari accliuitate, siue ullo calaturæ opere ascendenti, orbiant, pauloque extent, ab extremo in angustum paulatim usque ad pedem deducta, opere sphericali concludantur: cui pes à summa parte angustè, ab imo latius patens, firmissime hæreat.

Geminis ansis constent: quæ calaturæ speciem in ea parte exhibeant, in qua cum uasibus annectuntur.

Operimento integantur semisphericali, quod in fastigio paruulam crucem affixam habeat, ita autem annexum, ut à fibula argentea, flameaue, qua annectitur, totum à tergo pendeat: ut ne eo elato Episcopi consecrantis manus in crucibus, super oleis conficiendis impediatur. A fronte apte, ac firmiter in superiori prope uentris parte, paruulus tubus agglutinatus hæreat, unde oleum defluat. Isque eiusmodi sit, qui ab imo patulus, sensim angustè ascendens, pari cum uasis altitudine, et à summo paululum incuruus ore angustiori extet.

Vasatrua, præscripta forma, conficiantur: unum, in quo sacri chrismatism; alterum, in quo sacræ extremæ unctionis; tertium, in quo cathecumenorum oleum consecretur. Singula uasa distincta sint inscriptione, litteris grandiusculis inauratis expressa.

Singula autem uasa olei, magnitudine sint, quæ cum Basilicæ cathedralis ratione conueniat: sed eiusmodi tamen, quæ in consecrationis ministerio commode et gestari, et tractari possint.

De Velis uasorum sacri olei.

Vela, quæ superiora tria uasa triplicis sacri olei contegant, cum illud die Cæna Domini conficitur, longitudine circiter cubitali sint, latitudine, quanta est ueli, illudque uasis chrismatism è serico albo: reliqua duo ex rubro.

De Vasculis ministratorijs.

Vascula ministratoria totidem sint, quod uasa sacrorum oleorum, inscriptionibus etiam distincta, eadem forma, è stanno, aut argento itidem, nec uero è nitro confecta: eaque longe angustiora; quæ olei pondo, minora duo tantum capiant; à tergo solum ansata.

De

De Forfice, ad usum sacræ ordinationis.

Forfex ex ferro, at certis locis inaurato, conflatus, unciarum duodecim longitudine constet.

De Peluicula, ad uaria ministeria Episcopalia.

Peluicula, usui uariorum Episcopaliū ministeriorum ex argento conflata, profunda concavitate, constet, tum amplitudine sit, unciarum duodecim, per diametrum ducta.

De Libro exorcismorum.

Hic Liber exorcismorum, ut ceteri libri ecclesiastici, opere librario decenter confectus, operimento tegatur, quod supra alijs uoluminibus præscriptum est.

De Cereostatis.

Cereostata, seu cereoferaria, artificiose tornata sint, auro, aut coloribus decore obducta; in superiori parte, qua cereus insignitur. Eorum orbis, ex charta ferrea, idest tola, congruenter pateat, extremitate sursum reflexa, ad guttas capiendas, que ex cereo defluunt.

Alterius uero generis cereoferaria, quas cancellas appellant, infra, ex ligno tornatili sint, supra uero quadrifariam secto, et ad cereos excipiendos apto: ornata uero, ut alia.

De Operculis.

Opercula ex tenui charta ferrea fiant, que infra patulo circuitu sint, supra in acumen desinant: bacillis aptè inserantur, ut per eos cerei, quamuis alte positi, extingui à ministris possint; hec aliqua maiora ad usum maiorum; aliqua uero minora, ad minorum usum conficiantur.

De Labaro, seu Vexillo.

Vexillum Sancti patroni urbis, et opere, et materia, et ornatu insignis sit, quam parochiale, tum amplitudine præterea maiori, que formam sepe quadratam exhibeat.

Vexillum uero parochiale, quod si parum, aut sanon ecclesiastico nomine uocatur, è tela auro, argenteo intexta, uel è serico, firmiter contexto sit. Longe pateat cubitis tribus, et dimidio, latèq. totidem, ita ut formæ quadratæ speciem præbeat. Qua forma insigne illud, angustissimumq. Constantini Imperatoris vexillum, quod Romani labarum dicunt, cruce pretiosa, cuius imago cælitus apparuit, intextum, fuisse ex antiquis monumentis constat. Porro e materia longe pretiosiori fiat, ubi præ parochialis uicinie facultatibus potest.

Imaginem, effigiem Sancti, aut Sanctæ, cuius nomine ecclesia parochialis nuncupatur, depictum, ornatum, aut contextum sit.

Colore præterea, quem sancti, sanctæue, cuius vexillum præfertur, imago pro ecclesiæ ritu deposcit.

Vndique cinctum ornatu laciniarum eiusdem coloris,

cuius vexillum est, permixtis etiam filis, argento, auro intextis.

Appensum præferatur ex hastili ligneo, eoque solido, cui à summa parte crux paruula quadrata præfigatur. Hastile autem uexillo longius sit cubitis circiter duobus: colore item, quo vexillum.

Vexillum uero, quod, dum fæmina in supplicationibus publicis procedunt, pro parochialis uicina distinctione præferunt, et materia, et colore, et imagine, et ornatu sit, ut illud, supra descriptum: at late longèq. constans uno tantum cubito, et hastili breui, ac tenui: cui item crux paruula in summo affigatur.

De Crotalis ligneis.

Crotala ligneæ, quæ ex usu ecclesiæ in hebdomada sancta tenebris adhibentur, ex tabula sectili nucæ, quæneque fiant: longitudine uero sesquicubitali, et latitudine cubitali constent. A summo habeant foramen, per quod manus infertur, lamina ferrea munitum; tum præterea laminas quattuor, quinqueue ab utraque parte affixas, ex ære seu ferro, uel totidem pilas ex ligno, rotundas; fune appensas, sonum ex percussione reddentes.

De stragulo sedilis, sacerdotis.

Stragulum sedilis, in quo sacerdos, Missæ sacrum solemniter faciens, consistet, è panno laneo, aut serico raso, in Basilicis insignioribus. Ita uero late, longèq. pateat, ut à tergo etiam sedile contegens, capite celebrantis paulo altius extet, et infra ad pavementum usque prope pertineat.

De Aulæis.

Aulæa, in ornanda Ecclesia, sine ex corio, sine ex lana constent, ne prophanis imaginibus humanis, aut belluarum picturis, sed religiosis, pijsq. figuris, mysterij sacri historiam significantibus, contexta sint: & ijs potissimum, quæ Christi Domini, uel Sancti, cuius nomine ecclesia, capellæue nuncupatur, res gestas exprimunt.

De lectorilibus.

Lectorilium genera duo; alterum sit, posita columella ligneæ, aut aliquo alio apto fulcramento, cum basi congruente, et decora, aut etiam armario extructo pro recondendis libris ad usum chori: supra quod fulcimentum tabula lata et longa, quantum satis sit ad capiendum apertos libros, declinè positura, collocatur. Aut uero sit tamquam duplicis faciei, ut ab utraque tabulæ, quæ superne in culmen coeant, duobus libris imponendis locum præbeant, e nucleo ligno erit, artificiose exculpto, et alio etiam, præsertim picto, aut inaurato.

Alterum gestatorium magis est, et duplex, cuius partes sunt, ex longis, et angustis asserculis confectæ, per clauum in utraque media parte fixum, quo coniunguntur, in unum coerunt, cum tollitur, et gestatur:

tur: et cum ponitur, ad lectionem supra, et infra deducuntur, supra uero, corio utrinque affixo tenentur, ad libros capiendos apte composito.

Huius quoque ligna ornatu, et artificium desiderant. Hac eadem forma alia etiam lectorilia fiunt, nisi quod plicatilia, ut ita dicam, non sunt, et loco corij lignis tenentur in superiori parte.

Lectorilium integumentis circumstantur sericæ lineæ cum filamentis suis ab utroque quidem capite per uncias tres prolixis, ab alijs autem partibus breuioribus et modicis, telaq. subter recta sint: ita longa uero, et utrinque ad terram usque demittantur: late paulo magis, quam ipsa lectorilia.

De libris, seu uoluminibus ecclesiasticis.

Volumina, diuinorum officiorum usui addicta, ut pote Breuiaria, Lectoraria, et alia id generis, in priori huius libri parte enumerata, plane eiusmodi sint, quale Missale paulo ante demonstrauimus.

De Conopœo.

Conopœum Tabernaculi sanctissimæ Eucharistiæ in ecclesijs ritu Romano, è serico, auro, argenteo intexto, uulgo brocato; uel è tela argentea, aureaue, aut saltem è serico simplici, coloris albi. In ecclesijs, ritu Ambrosiano utentibus, ex eadem materia, at rubri coloris. Ample undique pateat, pro tabernaculi maioris amplitudine; ita ut à summa parte crispatum, in fimbrijs etiam, non angustè, sed longe latius decenter respondeat. Habeat uero, ut moris est, ab extremis partibus ornatum laciniarum, decore contextarum.

Conopœum uero baptisterij è serico albo sit, uel saltem, in ecclesijs scilicet, quarum census tenuis est, è tela lineæ tenui; amplitudine autem, et ornatu ut supra. Appendatur, et annexatur in ciborij summitate, cruci subiecta.

De Tabernaculo paruulo sanctissimæ Eucharistiæ.

Tabernaculum, paruulum sanctissimæ Eucharistiæ, sit ex auro, aut argenteo puro puto, eoque certis locis inaurato; aut saltem ex aurichalco constare debet, quod auri puri specie bene integatur.

Forma rotunda sit, et altitudine cubitali, aut maiori, minorue, pro tabernaculi magni ratione: amplitudine, que hostiam amplam commode capiat.

Distingui debet certis spacijs, intra columellas interiectis: quæ columellæ ornate sabrefactæ, non impares, ne sacræ hostiæ prospectum a latere impari impediatur; sed pares, nempe quattuor, aut sex, aut octo esse possunt: quæ si octo, binæ collocentur.

A summa parte columellarum existere debet ornatus è zophoro corynthio, quod opus fregio uocant, et coronibus constans: ita ut in eo tabernaculi fastigium semisphærale, aut pyramidale nitatur, adiunctis in imâ parte fastigij duabus fibulis, sine uncis, quibus fastigium cum zophoro connectatur, affixa in summo paruula cruce quadrata, aut imagine Christi Domini cruce:

cifixi, uel resurgenti.

Pes, quo tabernaculum huiusmodi sustentatur, in orbem latiuscule ductus, forma sexangula, uel octangula sit, quo firmiter, et decentius hereat. Nodus in medio decore, rectèq. ornatus, nihil uel minimum eminens habeat, quo, dum capitur, incommode capiatur, aut digiti quicquam lædantur. A parte inferiori tabernaculi, lamina orbicularis omnino argentea, atque inaurata; pro illius magnitudine, esse debet: que sensim a lateribus indeq. circum in labijs eminens, fundum constituat; atque eiusmodi, ut, cum usu uenerit, amoueri queat.

In cuius lamina, fundine superiori parte, media affigi debet paruula aurea, uel saltem argentea inaurata, duplex: quæ, breui, tenuiq. suffulcimento sustentata, a fundo paululum extet; tantulo præterea spacio diuisa, quantum sacræ hostiæ crassitudo capit: eo item fabrilis opere confecta, ut una alteri in sustentaculo, firmiter, aptèq. inserta, aliquando disiungi possit: quo accuratius, si que fragmenta hostiæ sacræ in paruulo illius medio spacio, remanserint, colligantur.

A parte autem inferiori lamina hæc paruulo tenuiq. tubo transversali constet, per quem spinula argentea ducta, eam laminam firmiter cum tabernaculo plane connectat.

Tabernaculo, ita constructo, uas forma orbiculari, illius magnitudini apte conueniens, a summa parte clausum, et solidum, ab ima uero apertum è crystallo, aut è vitro pellucido pretiosiori apparari debet: quod intra ipsas tabernaculi columellas inseratur: unde de sacræ hostiæ prospectus esse possit.

De Pixide.

Pixis, que ad sanctissimam Eucharistiæ, rectè pieq. custodiendam adhibetur, ex auro, aut ex argento puro saltem, eoque inaurato, fieri debet.

Quæ pixis tum ex argento sit, si minus ab interiori, et exteriori parte auro non illinitur, saltem ab interiori parte illiniatur.

Cuius pes, ut manu facile, firmiterq. capi queat; altitudine sit sex unciarum.

Nodus in medio decore, rectèq. ornatus, nihil uel minimum eminens habeat, quo, dum pixis capitur, incommode capiatur; aut digiti quicquam lædantur, præsertim quo tempore, inter Missæ sacrum populo sanctissimæ Eucharistiæ ministratur, et illa, indice, et pollice conuulsi, manu tenetur.

Vas, seu cuppa, forma rotunda, aut onata profunda sit, et decenter pro profunditatis ratione ampla, in fundoq. medio paululum aliquid habeat, quod in orbem tenuiter emineat.

In summa pixide circulus tenuis, à labro minimum distans, insit, cui in orbem prominenti operculum innitatur.

Pixidis operculum forma itidem rotunda sit, uel onata, quæ respondeat formæ pixidis; quod in medio instar sere pyramidis extet: ab uno, et altero item latere paruulos, tennesq. uncinos habeat: quibus in circulo

circulo apte includatur. In eius summo crux parvula, aut imago Christi crucifixi, uel, resurgentis infixam habeat. Vbi præ inopia aliud non potest, Episcopi iudicio, operculum, et pixis, ex aurichalco, aut stanno inaurato esse poterit.

De Sacculo Pixidis.

Sacculus, in quem pixis includatur, cum sacra Eucharistia per loca montuosa, præruptosq. colles uia difficili deferatur, e serico uilloso, beneq. contexto sit, colore autem albo, ritu Romano, sed rubro more Ambrosiano. Intrinsecus circumuestitus tela bombycina eiusdem coloris, ut est sacculus. Altior paulo sit pixide, quæ includitur.

Fundum habeat firmiter consutum, bene crispatum, non quadratum, sed rotundum, instar rosæ. A summa parte funiculos sericos, eosq. solidos, certis foraminibus ita insertos habeat, ut cum ducuntur, sacculi os astrictum, bene cohereat. Qui sacculi ita oblongi sint, ut, cum usu uenerit, illis collo appositis, pixis inde pendeat.

De Velis Pixidis.

Vela pixidi, aut tabernaculo minori adhibenda, auro, aut argento sint contexta, uel, quod magis laudabile esset, aurea, aut argentea, fimbrijs circumquaque ex eadem materia adhibitis. Eiusdem uero mensuræ cum ijs uelis erunt, quæ calicibus adhibenda præscriptissimus, uel maiora pro pixidis magnitudine.

Vela maiora ad sanctissimam Eucharistiam deferendam usum auro pariter, aut argento intexta, aut si quis uelit, etiam aurea, aut argentea, lata sint, ut ueli tela, longa cubitis sex.

De Umbellis.

Umbella, una scilicet ad sacra Eucharistia contegendam, altera ad insigniorum processionum officium usui, e serico, aut panno, auro, argenteo uel intexto sint. Umbella autem minus pretiosa e panno subserico, uel saltem e zambelloto confici poterit.

A superiori parte contexta sint tela bombycina: undique uero ornatum habeant duplicium fasciarum, quæ duodecim circiter uncijs longe pendeant: ijsq. fascijs contexta sint ab omni parte fimbriæ filamentis satis prolixis. Porro inter utramque fasciam hastile inseratur: quod panno adaptatum, et annexum, recte extendat latera umbellæ. Cuius umbellæ lateribus singulis, hastilia picta, paribus inter se spacijs disposita, quibus illa tolli, et gestari possit, quattuor plurimæ pro eiusdem umbellæ magnitudine supponantur.

Sint uero umbellæ rubri coloris, ubi ritus Ambrosianus est, at ubi Romanus, albi.

Tertia umbella, quæ adhibenda est, ubi sæpe per semitas, et angustos tramites sanctissima Eucharistia fertur, eiusmodi sit, quæ in orbem ducta, ac non nihil fastigiata, late per diametrum pateat cubitis cir-

citer tribus: fasciola præterea circumdetur, quæ ex eadem materia constans, filamentis appensis circularim pendeat.

Sustentetur uero hastili uno, à cuius summo capite, tamquam à centro quodam, radij quidam lignei exeuntes, umbellam undique fulciant. Sit porro hoc hastile, in media parte ita flexum, ut cum ab eo, qui post sacerdotem incedit, sustineatur, in ipsius tamen sacerdotis caput ample diffundatur.

De Laternis.

Laterna, ad sanctissimi Sacramenti ferendi usum comparentur quattuor: quæ ex ligno inaurato, pictone, aut ex tenuissima saltem lamina ferrea consistunt: in ijsq. fenestellæ apte dispositæ, cornu pellucido clausæ, existant; ferrumq. præterea intrinsecus promineat, cereis inserendis, infingendisue accommodatum. Ut autem alte præferantur, hastilibus longitudine quattuor cubitorum firmiter infixæ habeant.

De Cereostatis breuioribus.

Cereostata breuiora, quæ usui esse possint sacra Eucharistia associandæ, ea forma apparari debent, quæ cereoferarijs longioribus præscripta est: at hæc breuiora esse debent, ut, cum usu uenerit, cereis insertis possint manibus gestari. Colore uel rubro, uel albo, prout ecclesia more utitur Romano, aut Ambrosiano.

De Mappis ad usum sacrae Communionis.

Mappæ, quibus scabella oblonga, ad sacrae communionis, in ecclesia ministrandæ, usum parata, sternuntur, latæ sint non minus cubitis duobus: longæ uero, ut est scabellorum longitudo.

Mappulæ autem breuioribus, quæ ad usum parantur, cum in ecclesia, uel ægrotis sacra Eucharistia ministratur, contextæ sint puro, et tenui textura opere: longe pateant cubitos tres, latæ circiter duos: ac ne extremitates quidem fimbriatas habeant præter capita, quæ certe exornari conuenit.

De Scabellis oblongis.

Scabella oblonga, quæ usui sacrae communionis, fidelibus in ecclesia præbendæ, sunt, altitudine constant cubitorum circiter duorum, latitudine unciarum sexdecim: sintq. condecenter dolata.

De uasis Purificationis.

Vasa, ad purificationis usum parata, caueatur, ne si aurea, aut argentea sint, calicis formam exhibeant: neque uero similia item cyathis uinarijs, e chrystallo saltem conficiantur. Oenophora e stanno parentur, ita ampla, quæ purificationis uinum contineant: urcei item minores.

De Cruce ad ægrotos ferenda.

Cruce quæ ad ægros fertur, ex auro, argenteo, aut aurichalco, e ligno picto, inauratoq. præclare contexta,

contexta, eiusmodi sit, in qua Christi Domini imago decore expressa, pietatem excitet.

De Tabella gestatoria pacis.

Tabella gestatoria pacis, quæ pretiosior est, ex auro, uel argento, minus pretiosa ex aurichalco constata, aliquoq. piæ celaturæ ornatu insignis, imaginem pietatis condecenter, egregieq. expressam, exhibeat: latitudine constet unciarum octo, longitudine duodecim circiter: à tergo manubrium habeat eiusdem metalli.

De superpelliceo.

Superpellicium e tela lini, aut cannabi puri sit, eaq. non rudi, sed candida, non crassiori, sed tenui potius. Manicis ita oblongis, ut crispata usque ad digitos summos pertingant, quæ esse possunt cubitis circiter duobus, uel circa, late autem patentibus in orbem cubitos circiter quattuor.

In ipso ore forma rotunda, potius quam quadrata, latum pro capitis crassitudine.

A pectore nullo modo scissum, aut dissectum.

Longe ductum infra genua, atque adeo fere usque ad crura media.

Late pateat ab extremis oris in ambitum cubitis circiter tredecim uel circa, ab humeris cubitis octo circiter, ita ut apte consutur, et crispatur deceter appareat, pro humerorum latitudine, corporisue crassitudine.

A nulla parte neque nimis, neque affectata artificiosi operis elegantia elaboratum, ab humeris præsertim, non specioso artificij ornatu.

De uasis, instrumentis, quæ in sacrificia reconduntur.

Vasa ad usum aquæ benedicendæ paratur, quod non luteum, non testaceum fictileue sit, sed æreum, stannoq. intrinsecus illitum; binis ansis, et ore patenti ampleq. constans, fundo item paulo, quam os, angustiori; ita tamen, ut firmiter uas habere possit.

Polubrum, uas scilicet lauandis manibus sacerdotis, et uasculum item aquæ infundendæ aptum, cum is extra Missæ sacrum aliqua sacra ministeria obit, condecenter, congruentiq. inter se opere sint, ac magnitudine: ex argento, autem consentur, aut saltem e stanno pretiosiori, tum piæ alicuius celaturæ, aut incrustationis ornatu constant.

Mantilia grandiora, quæ præter ea, quæ in sacrificia appendenda sunt, ad abstergendas manus, extra altaris usum parari debent, filo non crasso nimis intexta, et ab omni parte condecenter exornata sint, tum ab utroque etiam capite filamentis adiunctis. Longe pateant cubitis tribus; late uero, quanta sane est telæ latitudo.

De Vasculis sacrorum oleorum in Plebana ecclesia.

Vascula sacrorum oleorum usui Plebanæ ecclesiæ grandia sint, pro ecclesiarum, quibus distribuenda sunt, numero.

Quæ uascula argentea sint, aut saltem e stanno pretiosiori, litteris, ut infra, inter se distincta: quibus singula sacra olea internoscantur.

Instar phialæ sint, operculoq. duplici integantur, uno, quod in os uasis inseratur, altero, quo uasis collum extrinsecus tegatur: quod utrumque in gyrum oblique torqueatur: ut ijs ita firmiter opertis, oleum sacrum effundi nequeat.

Capsulam habeat, quæ seruandis, portandisq. sacrorum oleorum uasculis usui sit, cum ad ea ab ecclesia cathedrali accipienda, stato paschæ tempore mittetur. Ea capsula e ligno sit, in tresq. partes distincta; ut in singulis partibus unumquodque sacri olei uasculum cum bombacio apte collocetur.

Corio decenti, undique pro integumento muniatur; ornatuq. serico rubro intrinsecus circumuestiatur.

Operculum habeat eiusmodi, quod extrinsecus planum non sit, sed forma paulo eminentiori.

Clauæ, et sera ita claudatur, ut cum ad accipiendam sacra olea portatur, aperta tradita, possit a cathedralis ecclesiæ ministro, postquam is olea tradiderit, claudi digito paululum, a superiori eius parte presso: nec aperiri subinde alia clauæ queat, quam illa ipsa, quæ, apud Præpositum, asseruatur.

De Vasis sacrorum oleorum in Parochiali Ecclesia.

Vascula Parochialis ecclesiæ, ad usum sacra olea seruandi, ubi præ inopia ex argento fieri non possunt, e stanno puro, eoq. nobiliori fient: tum perpolitamundaq. omnino sint.

Tria autem parentur, forma rotunda, atque eiusmodi, quæ inter se nulla plane dissimilitudine sint: atque sic quidem apte coagmentata, coniunctæ, ut trianguli figuram exhibeant.

Iis omnibus uasculis simul contegendis operculum unum solidum adhibeatur, ita contextum, ut et paululum uasculorum contegendo undique capiat, et, cum illa operiuntur, hoc non disjungatur; sed in una parte filum habeat; totumq. uasculorum opus operiatur.

Id operculum, et si totum solidum unumq. est; triplici tamen circulo distinctum, tripliciq. concauitate ab interiori parte constans, rursum ab exteriori paululum eminens, quæ concauitas usui sit ad reponendum bombicem, quo sacrum oleum opertum est; cum illud postea ad ministerium adhibetur, et intrinsecus, et extrinsecus, in unoquoque circulo litteras aperte expressas habeat: quibus uniuscuiusque sacri olei uasculum distincte internoscatur.

In imo uasculo sacrum oleum chrisimatis asseruetur. In altero oleum cathecumenorum.

Operculum uasculi sacri chrisimatis insculpitur his litteris CHR.

Alterum, quo uasculum olei cathecumenorum, insculpitur CATH.

In tertio uase alterum uasculum, quod minusculum sit ex argento, aut stanno, aut e salice, inseratur oper-

culo contectum. In hoc ipso uasculo sal asseruetur, ut, cum sal renouari opus est, hoc exiguum uasculum inde tuto depromatur, ac periculum euitetur sacri olei offundendi, aut sale permiscendi.

Cotyla præterea, quam scatulam dicunt, e nuce aliæ materia solida opere tornatili cum operculo fiat, totumq. corio contegatur, cuius operculum corio item intectum, ornatu aliquo impresso, atque inaurato decoratur.

Tum scatula et operculum a parte interiori aliquo ornameto serico albo uestiatur.

Quæ ita confecta sit, ut paulo depressior sit, quam uasculi altitudo, quo facilius aperiantur, neque necesse sit inde depromi.

Sacculus e serico confectus sit albo colore: si quando usui uenerit, in locis montuosis, facultate ab Episcopo data, baptismum ministrari in alia ecclesia, quam in Parochiali, quæ remotior sit.

De uasculo extremæ unctionis.

Vasculum sacri olei extremæ unctionis, ex argento, aut stanno pretiosiori sit, idq. a reliquis sacrorum oleorum uasculis separatum.

Cui operculum, in medio paulisper concauum affixum ita sit, ut cū uasculū aperietur, nō disiungatur. Eius inscriptio hæc sit, EXT. V. N. C.

Ad hoc uasculum asseruandum scatula item, ut supra, adhibeatur.

Sacculus item sericus coloris uiolacei, cuius forma sit eadem, quæ sacculo præscripto uasis chrisimatis, et sacri olei cathecumenorum constituta est.

Fundum habeat, forma non quadrata, sed rotunda, instar paruulæ rosæ, cordulas item sic oblongas, ut paruocho, animarumue curatori usui esse possit ad uasculum collo appendendum.

De uase ad aquam baptismalem ferendam accommodato.

Vt certum uasculum sit, quo et in urbe e cathedrali, et in dicecesi, e prepositurali plebana ecclesia, in Sabbato sancto, uigiliaq. Pentecostes, ad unamquamque parochialem ecclesiam aqua baptismalis asseratur; parochi singuli phialam paruulam ex argento, aut e stanno pretiosiori, dedita opera confectam, sibi comparent, quæ huic solum, neque alij præterea usui sit.

Hæc porro phiala eiusmodi sit, quæ duas, tresue uncias aquæ capiat: habeat præterea tum operculum, cathenula minuta affixum, quo, in orbem ubique uersatili integatur; tum alterā item cathenulā, operculo uncijs tribus altiorē, quæ illi deferendæ usui esse possit, adiuncta huic cathenulæ cordula sericea, quæ dum asfertur, a collo sacerdotis ferentis pendeat.

De Vasculo, in quo sacra hostia asseruatur.

Vasculum, quod sacris hostijs asseruandis paratur ex operculo constans, forma rotunda sit, ex

argento, aut saltem ex polito ligno tornatili aliæ ue decenti materia decoroq. item ornatu, et opere confectum: intrinsecus uero serico panno uestitum. Late pateat uncias quattuor, pluresue, ut hostiæ inde promi commode possint.

Alterum item uasculum, minoribus hostijs asseruandis paratur, quod ex eadem materia, eodemq. opere, eodemq. ornatu constet, at amplitudine maiore, nempe sex plurimumue unciarum, per diametrum ducta, ut, pro ratione loci, plures hostias capere queat.

De Vase ad usum abstergendi Calices, et lauandi corporalia.

Vas ex aurichalco confectum, aut aneum paratur instar peluis, binis manubrijs constans, atque ab uno labro, ad aliud cubito uno, et uncijs octo, pluribusue, pro ratione ecclesiasticæ suppellectilis, undique amplum, oreq. eminenti, per quod, quasi per canalem, aqua inde paulatim in sacrarium effundi possit. Quod uas usui solum sit abstergendi calices, et lauandi corporalia.

De Capsulis corporalium, et purificatoriorum.

Capsula corporalium, e spetioso ligno, certe condecorate ornato snt, intus uero serico, aut tenui panno lineo circumuestita: forma uero quadrata, Capsule item purificatoriorum, itidem uestitæ, atque expolite.

De tapeto usui sacerdotis, sacras uestes induentis.

Tapetum decens paratur, quo is sacrificiæ locus sternatur, ubi sacerdos, sacrum factururus, se induit. Vbi uero præ inopia non potest, loco tapeti, tabulatum, instar clathrati operis, sit, a pavimento alte extructum uncijs sex; ita tamen exiguis foraminibus quadratis, trium scilicet unciarum tantum, plenum sit, ut stantis sacerdotis pedes non offendat.

De Mantilibus usui abstergendarum manuum.

Mantilia, quæ abstergendis manibus usui in sacrificiis parantur, eo opere, quod Damascenum dicunt, confecta sint; tanta latitudine constent, quanta est propria telæ latitudo; longitudine uero cubitorum octo, aut plurium, pauciorumue pro loci altitudine, depressioneue. Hæc porro mantilia tornatili ligno, quod alte collocatum, beneficio ferri, quo traicitur, circumuoluatur, extensa imponantur. Quorum mantilium capita eatenus demissa sint, ut hominis stantis usui esse possint: fomiculis uero insertis hinc inde colliguntur, ut per tornatile lignū circūduci queat.

De Tabellis, quæ in sacrificiis affiguntur.

Tabellæ, quæ multiplices uariæq. mox supra præscriptæ, in sacrificiis affiguntur, non quernæ, non nucæ, neque denique e ligno subobscuris, sed ex abiete,

abiete, aliæ id generis arbore albicante, ut ne litterarum pagina, quæ illis agglutinabuntur, reddantur obscuriores, sed illustres potius ex albedine ligni, cui affiguntur. Ad quarum tabellarum ornatum coronices ab omni parte adhibeantur; eaq. expolite, aut præclare pictæ, aut etiam inauratæ, pro ratione paginarum, quæ ipsis tabellis affiguntur.

De suppellectile officiorum funeralium.

Cœnotaphia, quas tumbas dicunt, in diuinorum officiorum pro mortuis celebritate adhibenda, aut in arcum, aut in acumen ducta esse possunt.

Sragulum cœnotaphij, ad basim scilicet sternendam, quæ cœnotaphio subiici solet, e panno saltem laneo coloris nigri paratur. Aut uero basis nigro colore pingatur, crucibus etiam, mortuorumq. capitibus albis appictis.

Pallium uel tegendi cadaueris, uel cœnotaphij sternendi usui paratur: hoc cœnotaphij sine cruce; illud uero cadaueris crucem albam in medio habeat. Vtrumque porro sit colore nigro; ac, nisi prætiosius quis malit, e panno serico nilloso, quem uillutum dicunt, aut saltē laneo contextum.

De crucibus cœnotaphij.

Crucis cœnotaphij, ex aurichalco saltem, aut ex ligno etiam, decore picto, conficiantur. Quæ cruce ut recte stent, bases marmoreæ, aut saltem ligneæ, ad eas apte sustentandas parentur, in quarum medio foramen rectum insit quod earum hastile capiat. Sint uero a parte transuersa, latitudinis cubitorum duorum; a recta longitudinis totidem, præter manubrium.

De Candelabris cœnotaphij.

Candelabra cœnotaphij, ex seruo constentur; altitudine constent cubitorum duorum, et dimidij; suffulciantur firma base, quæ instar tripodis, aut alterius firmioris generis sit, ne forte præ pondere et longitudine cereorum facile corruant; orbem præterea e lamina ferrea constatum a superiori parte habeant: cuius orbiculi extremitas sursum reuocata ceram defluentem contineat. Super hoc item orbiculo apex ferreus infixus extet, cui uasculum inferatur, ad cereos excipiendos apte accommodatum.

De alia Suppellectile instrumentali.

Tripus ad thuris adolendi usum, cum Missa, et Vesperæ solenniter fiunt, e patella, aut uase focario constet: in quo ignis prunæ accensa teneatur: e seruo autem, aut ex aurichalco sit. Cui tripodis adiungatur etiam cocleare cum manubrio adunco, et forcipe ad prunam excipiendam.

Vasa, in quibus oleum ad usum lampadum recondetur, e lapide sint, aut e querno saltem ligno; operculis ite constent apte compositis.

Guttus olearius, in quem scilicet e uasibus oleum infunditur, e stanno, aut saltem ex ferrea lamina tenui confectus, ore satis patulo sit; e quo oscillum excitetur rostri instar, per quod tenui fluxione oleum in lampades transeat.

Infundibulum eiusmodi sit, quo oleum ex uasibus lapideis quernisue haustum, in guttum effundatur: cuius infundibili manubrium extremum reflexum sit, ut appendi possit.

C A P V T

Ad duos harum Instructionum libros pertinens.

Hæc de Ecclesiæ fabrica, tum interiori, tum exteriori, ac de suppellectilibus præterea ecclesiasticæ ratione, formaq. duobus harum instructionum libris nos complexi, edimus ad Prouinciæ nostræ usum. In omni autem, ut decretis prouincialibus sancitum est, ecclesiæ, capellæ, altaris, edificijq. alterius ecclesiastici extructione, faciendâ, instaurandâ, resarciendâ, in omni ecclesiastico ornatu, et sacra suppellectilis apparatu, ratione, ac forma etiam, his instructionibus, quocumque modo demonstrata, præfinitaue, ab ijs, quorum interest, Episcopi sui iudicium, et consilium, assensusq. adhibeatur; ut cum omnia, et diuinum cultum pertinentia, illius iudicio dirigantur; tum ipse etiam accurate uideat, ut omnia, et singula, quæ his duobus libris comprehensa, aut demonstrata sunt, quoad eius fieri potest, recte conformentur harum nostrarum Instructionum præscriptis.

Quoniam uero quæ hoc, et illo superiore libro præscripta sunt, præ sumptibus, aliæ difficultate, in unaquaque ecclesia non omnia singulaue, statim, et uno eodemq. tempore præstari fortasse non poterunt: idem Episcopus pro sua prudentia dispiciet, ac statuet, quæ primum, quæ deinde magis necessario paranda, conficiendâ, quæ post item, et quæ ultimo loco pro ecclesiarum ratione, proq. oportunitate, præstanda ordine sint, siue ad fabricam, siue ad suppellectilis modum, usumq. pertineant: ita ut demum, quantum fieri potest, singula Ecclesiæ, Cappellæ, Altaria, et partes etiam singula, edificatæ, restitutæ, instauratæ, instructæ, exornatæq. sint ad harum instructionum præscriptum.

INSTRVCTIONES PRAEDICATIONIS VERBI DEI

CAROLVS S. R. E. TIT. S. PRAXEDIS CARDINALIS

Dei, et Apostolicae sedis gratia

Archiepiscopus Mediolani.

urbis, diocesis, prouinciaeque Mediolanensis

CONCIONATORIBVS

Salutem in Domino.

PRAEDICATIONIS uerbi Dei officium in ecclesia sancta tanti illud sane est, ut ad Dei gloriam, et ad caelestis regni propagationem, et ad animarum salutem plurimum intersit, non solum quales sint, qui praestantissimo illo munere funguntur, uerum etiam qua uia, qua ueritate illud praestent. Quare superioribus annis eo de genere nos decreta aliqua in concilio prouinciali primo confecimus: deinde alia concilio item prouinciali tertio, tum alia etiam quarto adiunximus ad rectam illius sacrae praedicationis disciplinam. Verum quod accuratius, uberiorique spiritali fructu concionatores tantae rei munus ad ministrarent, atque exequerentur; nos de Episcoporum prouincialium, qui praesentes in eo tertio concilio adfuerant, sententia, et assensu, instructionem grauisimam illius functionis, quae uniuersae nostrae prouinciae usui esset, per nos illis edendam decreuimus. Itaque certis regulis, quas partim ex iisdem nostris concilijs, partim ex sapientum uiuorum, sanctorumque hominum disciplina, partim ex optimorum concinatorum usu accepimus, illam, Deo iunante, confecimus: in eaque concinatoris imaginem, si minus omnibus numeris absolutam, perfecteque expressam, at cerre aliquo modo adumbratam, ijs omnibus et singulis proponimus, qui uel pro pastoralis officio, uel pro ratione datae facultatis, munus praedicationis in urbe, diocesi, prouinciaque Mediolanensi nostra obeunt. Multa sunt, quae ad concionandi rectum officium pertinent; sed ea tantum breui com-

plexi sumus, quae oportunitate uidentur, quaeque concionandi rationibus accommodatiora concionatorem adiuuare, atque ad ea in primis instruere possunt, quae proposuimus. Haec enim si ad uim illam diuinam, quam sacrarum litterarum uerbis spiritus sanctus infudit, recte acceperint: uix dici potest, quam facile, caelesti in primis ope, non modo bonorum mentes ad omnem partem pietatis, religionisque inflammentur; uerum etiam malorum, et peccantium durissima corda infringantur, animique hominum sceleratorum, tenebrosa uitiorum nocte circumfusi, suauissima luce ueritatis collustrantur. Huius igitur instructionis regulis cum illi omnes et se, suumque officium, et ceteras actiones conformare debeant; tum uero, ut id ipsum omnino studio iisdem praestent, in sua quisque diocesi Episcopus prouinciae nostrae, decreti etiam prouincialis auctoritate, curabit. Verum, quod instructio haec omnis, ad singulas prouinciae partes rectius accommodata, eodem uberiori pietatis fructum fidelium animis afferat; ab unoquoque prouinciali Episcopo aliquid ei, praeterquam illa, quae decretis nostris prouincialibus speciatim, sigillatimue cauta sunt, addi, detrahi, rursusque mutari liceat, prout ex ecclesiae, diocesisue suae usu uiderit. Et uero nos sicut diligentiam, quam eo in genere Episcopi prouinciae ponent, magno his instructionibus adiumento fore arbitramur: ita non dubitamus, quin ex studio, quo ad eas ipsas exequendas concionatores utentur, spiritalia illa commoda existant, quae uehementer expetimus, cum ad Dei gloriam, tum ad animarum salutem procuranda.

DE

DE IIS, QUIBUS VERBI DEI PRAEDICANDI

MVNVS INCVMBIT.

PRAEDICANDI coram Deo, et Christo Iesu, qui iudicaturus est uiuos, et mortuos, et per aduentum ipsius, et regnum eius, praedica uerbum, inquit sanctissimus Apostolus Paulus in epistola, quam Timotheo Episcopo, et discipulo scribit. Quibus ex uerbis perspicuum plane fit, quod et sacrarum litterarum monumentis perpetuo proditum, et aliorum apostolorum, ueterumque patrum exemplis demonstratum, oecumenica etiam Synodus Tridentina proxime censuit, uerbi Dei praedicationem episcopi esse munus praecipuum, idemque maxime necessarium.

Toto igitur peccatore in eam curam incumbens, gregem sibi commissum, tum per se ipse, tum per alios, uerbo Dei pascat ad illius Tridentinae synodi, et concilio prouincialium praescriptum.

Parochus praeterea, animarumue curator, sollicitudinis pastoralis memor, in cuius sanctae uocatus est, tamquam fidelis operarius, ad messem missus, qui Episcopum opera sua adiuet, eam praecipuam praedicationis uerbi Dei curam, sibi quoque impositam, praestet, atque exequatur ex praescripto item decretorum, et oecumenicae eiusdem Synodi Tridentinae, et prouincialium conciliorum.

Si quis id aliquando praestare non poterit, subsidio omni, quod illis Synodis commostratum est, omnino utatur, ut uerbi Dei pabulum statim diebus nullo modo desit gregi, sibi in curam tradito.

Et uero quamquam Episcopus, assiduis officij sui pastoralis laboribus, muneribusque occupatissimus, saepe ad omnem populum, sibi commissum, concionem habere non potest: tamen tam ueterem, atque adeo ab apostolicis usque temporibus derivatam rationem adhibere studebit, ut diocesis suae populis, a se distantibus, per litteras pastorales aliquando concionetur. Hanc enim concionandi uiam non modo sanctus Paulus Apostolus tenuit, sed etiam ceteri Apostoli, qui per epistolam absentibus praedicarunt. Idem ab antiquis, sanctissimisque patribus facti atque esse constat: quorum animi eo charitatis amore flagrant, ut alij in exilium pulsati, alij in custodiam detrusi, uel alia ratione a grege commisso procul remoti, absentesque, cum coram non possent, epistolarum pastoralium scripturae uterentur ad concionandum. Atque hoc quidem concionis genere Episcopus cum saepe utetur, tum maxime quo tempore solemnes amniuersariae mysteriorum nostrae redemptionis celebritates aguntur.

Cum autem id saepe contingat, ut Episcopus non solum in ecclesia cathedrali, sed in uniuersa diocesi, uerbi diuini ministerium alij deleget: quam diligenter uidebit, cui illius facultatem det, ne tanto

muneri iniuria fiat, neque res sanctissima uioletur; cum praesertim non cuiusuis sit, inquit Nazianzenus de Deo, diuinis rebus disere, concionariue. Non facile igitur illam ei concedet, qui sacros ordines non sit, ut sanctissimi Leonis Pontificis canone constitutum est.

Si quando uero ob iustam, aut necessariam causam diacono permittit, habebit rationem non solum doctrinae, et morum disciplinae, quae duae res in concionatore requiruntur, sed etiam aetatis: quae solida, et confirmata spectari in eo debet, sanctissimi, sapientissimique Pontificis, Gregorij Magni iudicio.

Nullo autem modo concionandi potestatem faciet, permittetue ei, qui diaconus non sit.

Neque item indocto, uel inepto, uel uitioso, uel uitij, criminisue infamia notato: neque secularibus negotijs implicito: quem Nazianzenus in primis ad hoc munus nequaquam idoneum esse existimauit.

Qua in re habenda est etiam ratio corporis. Ideo cui concionandi munus committitur, non erit is turpiter distortus, uel aliqua corporis parte usque adeo deformis, ut, cum a sacris quoque ordinibus suscipiendis canonum iure repellatur, iudicet Episcopus, illius deformitatem id generis esse, ut indecore etiam, ac non sine aliqua inde populi offensione ille praestitutus sit tam graue praedicationis ministerium. Solent enim in concionatore quadam corporis deformitates, praesertim si sint perinsignes, tum offensionem, tum risum afferre.

Regulares porro cuiuscunque ordinis, qui, tamquam Episcopi, parochiae adiutores, in hoc munere uicariae operam nauant, licet ab illis, qui eorum cura praesunt, concionandi facultatem habeant, ne in suis ecclesijs, ut Tridentino concilio sancitum est, concionentur, nisi benedictionem ab Episcopo ante petierint: neque autem ullo sane modo, eo contradicente, repugnantem. In ecclesijs, quae ordinis sui non sunt, nullo praeterea modo, ut eadem Tridentina sanctione cautum est, nisi scripta facultate, ab Episcopo concessa.

Facultatis uero, et benedictionis testimonium, antequam concionandi munus aggrediantur, rectori ecclesiae oppidi, pagi, lociue, ubi concionaturi sunt, exhibeant.

Qui praeterea regulares non sunt, concionandi munere, praeter parochum in ecclesia parochiali, nunquam fungantur sine illa Episcopi facultate scripta.

Nec uero quisquam, ne regularis quidem, etiam in sui ordinis ecclesia ante concionari ingrediatur, quam Episcopo fidei professionem ad sanctionis pontificiae praescriptam formulam praestiterit: aut illius praestitae testimonium obsignatum exhibuerit.

De disciplina uirtutum, et uitae innocentiae concinatoris.

Illud maxime sibi persuadebit, qui concionandi munus suscipit, se, nisi recte, et euangelij, quod praedi-

cat, legibus congruenter uixit, non magnam in audientium animis uim imprimere. Quemadmodum enim in arca testamenti duo illi Cherubim ita collocati erant, ut semper mutuo se aspicerent: ita uita concionantis, doctrina ex altera parte respondere debet, usque adeo ut et uita doctrina collustraret, et doctrinam uisus uita corroboret, uiresque eidem perpetuo addat. Nam de abstinentia, ieiunio, lacrymis, oratione, eleemosyna, patientia, aliaque christiana uirtute cum concionatur; magnum certe pondus, maximumque momentum apud auditores habet, si in omni eius uita uirtus elucet, cuius precepta concionando tradit.

Sciat item se exiguum porro fructum spiritalem fidelibus allaturum, nisi uere, ex animo, totoque spiritu dicat: ita uero dicere is certe potest, qui uere spiritualis est, sanctaeque uita institutis atque usui plane deditus.

Hoc praeterea in animu inducet, se non posse uitiorum, nec uero uirtutum uim, naturamque satis plane ostendere, neque rursus docere, quemadmodum haec amplectenda sunt, et illa fugienda, cum tamen in utroque eo genere officium concionatoris maxime eluceat; nisi depulsis primum uitijs, et mundi huius cupiditatibus abiectis, maximarum uirtutum praesidium, usu, atque exercitatione bene, religiosaeque agendi, sibi comparauerit. Mundari enim prius oportet, quam mundare, inquit beatissimus Pontifex Gregorius Magnus.

Erit igitur concionator singulari uita innocetia, moribus sanctissimis, et diuinis uirtutibus instructus. Dei igitur timore, terrenarum rerum despicientia, animarum salutis zelo, humilitate, mansuetudine, patientia, charitate, ceterisque religiosa disciplina ornamentis bene munitus sit.

Quo de genere toto audiet sanctissimum uirum, Iohannem Chrysostomum, ita monentem: Doctores, concionatorum omnibus debet uirtutibus esse excoltus. Debet enim pauper spiritu esse, ut auaritia studium atque omnem questus cupiditatem libere reprehendat. Debet perpetuo et sua, et aliena peccata lugere, ut eos exagitet, qui, anteaquam peccant, peccare non uerentur; et ubi peccauerint, dolorem non concipiunt scelerum, quae admiserint. Debet esurire, et sitire iustitiam, ut operum bonorum studio languescens, excitet uerbo Dei, et exemplo suo accendat. Debet esse mansuetus, ut ametur potius, quam timeatur. Debet esse misericors erga alios, et seueritatem sibi adhibere. Debet esse mundo corde, ut ne cogitationes quidem inanes, et inutiles huius saeculi suscipiat, ne dum saecularibus negotijs se implicet. Debet esse pacificus, ut populum, quem docet, sollicitus sit seruare unitatem spiritus in uinculo pacis. Debet esse paratus ad omnes res, uel difficilimas, pro gloria Dei, proque ecclesia ferendas non inani quodam animi impetu, sed solida, ueraque constantia, digna martyribus.

Neque sane solum his Chrysostomi monitis se conformabit; sed disciplinam imitabitur aliorum duorum etiam graecorum patrum, qui et sanctitatis, et doctrinae

laude celebrantur, Basilij, et Gregorij Nazianzeni. Hic in libro primo, quem de theologia elucubratus est, ille in epistola, quam de uita solitudine ad eum ipsum scripsit, aliquando docet, qualem eum esse oporteat, qui concionatoris officium, et personam sustinet. At uero uita perfecta, quam optimus quisque concionator instituat, genus potissimum sequetur ad praescriptum Gregorij Magni pontificis: qui cum sepe concionatorem informat, tum uero, et in libro pastoralis, et in moralibus, praesertim libro xxx. cap. xxxi. et libro vi. cap. xxv. alijsque praeterea locis, quibus perspicuum fit, qui uerbi diuini ministerium suscipit, tale se esse debere, qualem se fuisse, sanctus Paulus Apostolus ostendit his uerbis: *Mibi mundus crucifixus est, et ego mundo.*

De scientia concionatoris.

IAM uero concionator, antequam praedicationis officium aggrediatur, in omni sacrae, ecclesiasticaeque doctrinae studijs, ut maxime potest, uersari debet: praesertim si adhibere nullum docendi munus unquam gessit. Habebit omnes theologiae notos, et tractatos locos. Traditionum apostolicarum ecclesiasticarumque notitiam tenere studebit.

In sanctorum patrum scriptis, atque sermonibus perite uersatus erit.

Sanctionum item, spiritualiumque interpretationum usu litterate peritus erit.

Nec uero ignorabit sacros, ecclesiae ritus, qui in sacramentis, in diuinorum officiorum cultu, in tota denique ecclesiastica ratione instituti sunt: eorumque mysteria, et significationes, quibus explicandis mentes fidelium accendantur ad pietatis studium.

Cognoscet item rerum, in ecclesia sancta gestarum, ac memoriae ueteris, et antiquitatis ecclesiasticae ordinem: maxime autem sanctorum patrum historiam, summorumque Pontificum, et Episcoporum, quorum sanctitas praecclare eluxit, uitas.

Tenebit praeterea aliquam ueterum canonum scientiam, summorumque Pontificum descripta iura, atque instituta, et conciliorum decreta.

Theologiae illius, quae tota in spiritualis uita institutis tradendis, quaeque in purgandis affectibus, in reformationeque interiori uersatur, atque ob eam causam mystica, aut therapeutica uocatur, praecipua, atque exercitationes bene norit.

Sanctarum meditationum, orationisque mentalis usum, ac peritiam habebit, ut alios ad caelestium contemplationum studium erudire concionando possit.

Casuum conscientiae doctrina instructus erit. Morum, et uirtutum christianarum locos, non solum ordine collectos, sed recte notos habebit.

Locos item omnes sibi comparabit, quibus auditorum animi commoueri, atque excitari solent ad Dei amorem, ad caelestis patriae desiderium, ad penitentiam, ad scelerum detestationem, ad uirtutum studium, ad metum diuini iudicij, ad spem misericordiae, ad misericordiam,

ricordiam, charitatemque erga proximum, et ad ceteras praeterea affectiones, quae ad caelum excitatae, christianas uirtutes pariunt.

Locos etiam illos tenebit, qui saepissime usu ueniunt, ut pote de diuitiarum et honorum desipientia, de condonandis iniurijs, de rebus aduersis, constanti christianaque animo ferendis, de immoderatis sumptibus, alijsque morum erroribus eripiendis.

Copiosa, quasi supellectile, instructus erit doctrinarum, quibus aliquando utetur, cum opus erit, tum ad coarctandam impiorum hominum audaciam, qui, de fide catholica male sentientes, ecclesiae ueritatem oppugnant; tum ad ecclesiae dogmata, recte pieque commostranda, tum uero ad alia multa eius generis.

Praecepta etiam recte intelliget officiorum, quae magistratum, quae ciuium, quae seniorum, quae adolescentum, quae uiri, quae uxoris, quae parentum, quae liberorum, quae dominorum, quae seruatorum, quae denique praecipua singulorum: ut, si quando usu uenerit, de illis ex praescripto diuinarum litterarum, sanctorumque patrum quam optime concionetur.

Illud denique non parum expediet, si concionator etiam graece, et hebraice nosse studebit: nam harum linguarum peritia cum ad alia multa utilis est, tum maxime et ad eliciendos ex eadem scriptura plures catholicos sensus, et ad explicandas illas sacrarum litterarum uoces, ac dictiones, quae magnam uim, magnamque emphasim habent.

Vim, et copiam habebit similitudinum, quae ab agricultura, uinea, semente, Sole, Luna, alijsque rebus ducuntur, quae sub sensum cadunt, atque intelligentiam, praesertim eorum, etiam rudium, ad quos concio habetur.

Agricolis porro si concionabitur, plurimum ad rem proderunt similitudines, ab agryo, uinea, frumento, uitis, lino, cannabi, arboribus, stirpibus alijsque agriculturae partibus ductae: itidem eueniet, si alterius conditionis auditoribus apte illas ita accommodabit, ut eorum ordo postulabit: qui sane quidem, cum ad certam quandam status sui cognitionem, doctrinamque natura ducantur; tum certe facilius multo trahebuntur, si uel a uita, uel ab artis, uel ab alterius rei, quam profiterentur, genere documenta sumuntur.

Multiplicem etiam, uariamque copiam argumentorum colliget, quae proprie, ac recte accommodetur. Sunt urbani, et rustici; sunt nobiles, et ignobiles: sunt magistratus, et priuati: sunt docti, rursusque imperita multitudo.

Pro audientium igitur genere locos doctrinarum, ex quibus concionem conficiet, non modo distinctos, sed optime explicatos habebit.

Atque in hoc quidem multiplici genere concionator uidebit, ne, quaecumque, ut sanctus Gregorius scite monet, legerit, aut scientia comprehenderit, omnia emunciet, atque effundat: sed delectum habebit, ita ut documenta, alia exponat, alia tacita relinquat, prout locus, ordo, conditioque auditorum deposcit.

Sicut autem rerum, quae supra mox commemorata-

tae sunt, quarumque prior cura esse debet, scientiam tenere concionatorem oportet: ita etiam sibi parare necesse habet bene concionandi modum.

Ex praecipuis igitur rhetoricae ecclesiasticae locos discet, unde concionis exordium, quando eo utendum esse indicauerit, recte ducat, ut ab uitijs exordijs longe refugiat.

Disponenda concionis modum intelliget. Dilucide, distincteque rei enarranda rationem percipiet.

Bene pronuntiandi, decoreque agendi usum tenebit. Verborum pondera, uimque ita habebit, ut audientium animos penetrat.

Quare priusquam, concionandi munus aggrediatur, uires suas bene cognitatas habebit: ut nec materiam, quae ingenij sui uiribus praestet, nec formam dicendi sumat, ad quam appositus nullo modo uideatur.

Ad quam sane rem multum adiumenti hoc affert, si amicum, aut alium adhibebit, praesertim concionandi usu peritum, qui semel, iterum, atque adeo saepius publice concionantem audiat: qui, non ambitiose corrigat, sed libere, priuatim, remotisque, arbitris moeat, si quid in aliqua parte erratum sit.

Ad imitandum etiam sibi constituet aliquem, praedicandi laude florentem.

Quo in genere illud accurate cauebit, ut ne, quod plerique faciunt, lenia quadam, ac saepe etiam uitijsa imitetur, sed illa tantum, quae sapientum iudicio, praecleara, atque egregia in eo potissimum cernuntur. Verum enim uero sicut diligentissime uidere debet, quem concionatoribus, qui nunc sunt, aut certe superioribus temporibus extiterunt, ad imitationem deligat: ita maxime sibi ueteres patres proponat, quorum in dicendo uirtutes sequatur, Gregorij Magni, et Chrysostomi disciplinae moralis copiam, Leonis Magni, et Basilij grauitatem, Nazianzeni uim, Nyseni subtilitatem, Augustini acumen, Ambrosij temperatum dicendi genus, Bernardi dulcem, deuotamque orationem, atque omnino admirabilem, et diuinam eloquentiam sanctissimi Pauli Apostoli: cui uni omnia, quae summi sunt concionatoris, atque adeo oratoris, multis praeclearis exemplis tribuunt doctissimi patres, Augustinus, et Chrysostomus.

In concione autem, quam habiturus est, illud sibi potissimum proponet, in quo omnes nervos, roburque industriae suae adhibeat, et in quo munus suum uersari cognoscat, ut auditorum scilicet animos commoueat: cum praesertim peccent homines, non tam quia uerum ignorent, quam quod male affecti sint.

Dabit igitur operam, ut, quemadmodum per singula corporis membra sanguis diffunditur, ita in omnibus concionis suae partibus, quaedam insint, quae ad commouendum ualeant.

Quare locos omnes optime percipiet sanctarum affectuum, quae mox supra commemoratae sunt.

Postea uero quam ijs doctrinarum ornamentis, Deo bene iuuante, instructus, ad praedicationis functionem,

nem accesserit : hac, quæ sequuntur, omnino curabit, atque exequetur.

De præparatione
quam concionator uniuersæ genera-
timq. adhibebit

ad concionandi munus salutariter
exequendum.

QUOD studiosius, atque adeo religiosius concionator muneri præstantissimi, quod sanctæ, et suscipere, et gerere debet, partes exequatur, illius in primis dignitatem, auctoritatemq. attente cogitabit. Quæ in cogitatione hæc quattuor facile perspiciet. Primum, scilicet ad Dei omnipotentis gloriam, ad animarumq. salutem referri omnem concionandi uim, ac rationem.

Deinde se, qui prædicationis munus aggreditur, ministrum esse, per quem uerbum Dei, ab ipso diuini spiritus fonte ducitur ad fidelium animas, diuinitus irringandas.

Post, res etiam sanctas diuineq. traditas, a se tractari oportere.

Tum præterea id prædicationis munus, quod capescet, non modo sanctissimis, ac diuinis uiris prophetis, Apostolisq. à Deo commissum, sed ab ipso etiam Dei filio, Christo Domino præstitum esse.

Verum quo magis, atque magis se se excitet; uidebit diligenter, quanta, et quam summa difficultas ei proponitur, qui in tanta, tamq. perpetua, et mundi, et Satanae oppugnatione fidelium animas ad uiam Domini reuocare contendit. Atque ipsi quidem sempiternis aduersariis cum ad resistendum se impari esse senserit; non modo illis uirtutum armis, ut ostendimus, se communit, sed assidua prece, et ieiunio frequenti Dei auxilium implorabit, ad impetus hostium adeo impetuosorum repellendos.

Cum autem bene appositèq. dicere, sit omnium iudicio, uel maxime difficile; huius sane rei difficultatem aliquando, ac potius frequenter meditabitur, ut ardentiori studio confugiat ad Deum; qui diuini sui spiritus afflatu, omnia dicendi adiumenta subministrare potest.

Neque porro uiribus suis fidet: sed imbecillitatem suam recte agnoscens, se se coram Deo abiiciet: cuius celesti benignitate ipse, quamuis abiectus, et prædicationis munere indignus, adiuuetur.

Utq. ad omnia sancta studia, quibus inuare possit, uehementius accendatur, secum sæpe reputabit, quam magnum premium consequatur, qui ab errore uicæ suæ peccantem abduxerit. Qui enim conuerti fecerit peccatorem, inquit sanctus Iacobus, ab errore uicæ suæ; saluabit animam eius a morte, et operit multitudinem peccatorum.

Hæc sæpe, pieq. meditat'is, qui celestis doctrinae concionator futurus est, cum uiderit, quanta res sit, quam diuina tota concionandi ratio; tantæ rei quasi horrore quodam perfusus, ad eam suscipiendam, se

diuina in primis ope præparabit, atque muniet.

Hæc igitur supplex continenter petet.

Ut diuino adiumento, propriae laudis, aut gloriosæ non modo studio, sed ne opinione quidem efferatur; nullamq. illius rationem plane habeat.

Et se uehementius in dies inflammet, cum ad præclarâ illam diuinæ gloriæ cupiditatem, tum ad singularem erga proximos charitatem concipiendam. Ad quas res duas potissimum ipse omnes neruos intendet pietatis suæ.

Ubi denique ope diuina, et rei, cuius tractanda munus suscepit, sanctitati, et personæ, quam concionatoris sustinet, dignitati, atque officio respondere possit.

Sibi uero, quam maximam potest, uim in eo adhibebit, ut tota mente, totoq. animo defixus in celesti CHRISTI DOMINI regno propagando, in procurandaq. animarum salute, suorum, et commodorum, et utilitatum obliuiscatur omnino.

His igitur uirtutibus nempe sacris doctrinis, uitæ innocentia, morum sanctitate, et celestium rerum contemplationibus is, qui concionator futurus est, excultus, idoneum se præbebit, ut ad prædicandum missus, populo ualde proficit tribus his, quæ sanctus Bernardus commemorat, uerbo, exemplo, et oratione.

Fugiet autem, tamquam pestem, omnem ambitionem, omnemq. illius suspicionem. Ne loca insigniora, ubi prædicationis suæ semen spargat, ambiat, affectetue, memor CHRISTI DOMINI, quem à patre à cælo demissum ad crudiendum genus humanum, pagos, et uicos, et castella obijisse legimus.

Nunquam in opinionem inducet, maiori, atque nobiliori suggestio se dignum esse. Fuit hæc quondam incredibilis ambitio ethnicorum oratorum. Christianus autem concionator, ab istius ambitionis suspitione alienus esse debet, qui ad prædicandum CHRISTVM crucifixum, non ad sui ingenij ostentationem uocatus est.

De præcipua uitæ ratione
quam scilicet speciatim concionator adhibebit,
ubi concionandi munus suscepit.

QUOD sane uerò iam initio positum est, quodq. S. Augustinus scite præscribit, in illud toto animo, totisq. uiribus, ad intrinsecam diuinam gratiam, concionator, cum concionandi munus suscepit, incumbat, ut uerbis perpetuò æqualem, paremq. uitam agat. Est porro euangelica doctrina, uerbisq. Dei prædicatio, ignis ille semper in altari exardescens: cui perpetua sollicitudine is subministrare debet ligna, nempe optima præclaraq. uitæ suæ sanctissimæ exempla, officia, atque opera uirtutum, quibus corda fidelium accendat ad sancte agendi studium. De diuino illo uiro Ioanne Baptista illud euangelij litteris proditum est, quod lucerna erat ardens, et lucens:

quippe

quippe cum celestem illam doctrinam, quam docuit, uirtutum sanctarum splendore perenni collustrauit. Quare perpetuam sanctissimam uitæ consuetudinem seruabit.

In incessu, statu, accubatione, deiectione uultus, oculorum demissione, capitis inclinatione, genuum inflexione, in omni denique motu corporis tenebit gravitatem, et decorum, a persona, quam sustinet, non alienum.

Erit in omni colloquio grauis, mansuetus, ac salutaris. In habitu, uestituq. religioso, sacerdotale modestus. In uictu temperatus, et parcus: ac ciborum uarietatem fugiens, frugalitatis, abstinentiaq. studiosissimus. Nec uero præ concionum laboribus, aliaue causa, nisi necessaria, id studium remittat: tantum abest, ut a statis ieiunijs se eximat: immo uero illa religiose colat, ut ceteros exemplo suo accendat ad leges abstinentiæ, ieiunijq. recte seruandas.

Si quo autem in loco ubi concionatur, moris est, cibum a fidelibus concionatori opipare, præterq. modum apparari: et uerbis, et ipsa frugalitate, qua perpetuo utetur, omniq. alia ratione ab eo apparatu eos reuocare studebit.

Apud laicos cenare, prandere uel, ut potest, maxime recusabit.

Veniens ad se hominum salutationes quotidianas, atque frequentes, ne patietur.

Familiaritates, et consuetudines laicorum ualde euitabit.

Cum autem eius uita debeat esse specimen uirtutum omnium, non solum, ne peccato, sed etiam, ne exemplo unquam nocebit.

Caveat, quam diligentissime fieri potest, ne cuiquam, etiam arripere uolenti, uel obloquendi, uel male suspicanti quauis de re, quæ reprehendi merito possit, occasionem dicentis, aut factis præbeat, ne eius ministerium, quod sanctum est, uituperetur.

Quare cum cetera, quæ supra præscripta sunt, accurate seruet: tum hæc infra descripta.

In proprio monasterio, qui regularis est, habitet, aut in adibus parochialis, collegiataeue ecclesiæ, ubi concionatur, aut saltem in alijs ecclesiasticis domicilijs, si nullo modo potest, ac distinctis omnino a laicali habitatione.

Ne eò feminas ad colloquium secum ineundam introducat, admittatue.

Ne ad mensam, et conuiuium adhibeat aliquem præsertim laicum, nisi spiritualis, religiosaq. uitæ studiosum.

Ne ostentet, quæ ad propriam laudem referri posse uideantur.

Communi autem utilitati seruiet.

Erit in omnes beneficus: ut quisque adiumento indiget, ita opitulabitur, et consolando, et consulendo, et benigne faciendo.

Nihil, nisi, quod honestum, quod pium, quod religiosum, quod sanctum sit aut admirabitur, aut optabit.

Prædicationis porro nomine, occasioneue concionator regularis eleemosynam nullam paciscetur: si quæ sponte datur, præter illum, quando extra monasterium degit, quotidianum cibum, monasterio ordinis sui eam in commune conferet; aut superiori pro instituti cuiusque ratione, et regula tradet, memor uoti paupertatis, quo astrictus, nihil proprium habere debet: immo illud proprietatis uitium, in homine regulari detestabile fugiet, et corde, et ore, et opere.

Nihil sibi petet, nec uero extorquebit.

Non uestem, non indusiam, non sudariola, non cetera id generis sibi quaeritabit.

Nec ullum præterea munus, etiam cibarium, capiet: nisi ualetudinis imbecillitas aliquid esculentæ, aut poculentæ rei donum requirit.

A superiore autem expectare debet indumenta, et alia necessaria usui uel uitæ, uel studiorum.

Parochus etiam, aliusue, quicumque in sacra prædicationis munere uersatur, itidem recte seruabit.

Omnis denique concionator, quicumque sit, cauebit, ut non solum crimine sed etiam omni uel leuissima suspitione auaritiæ careat: quæ ubi in animum irrepserit, paulatimq. illum occuparit, omnem sancte agendi cursum, atque adeo progressum impedit.

Ne animo quidem appetat, ne dum petat quicquam, quod sibi aliquam cupiditatis notam inurat.

Nullis etiam perturbationibus animi succumbet.

Ne iracundiæ cedet.

Non alij, in eadem urbe, eodemq. oppido concionanti, frequentiore auditorum multitudinem inuidebit. Et uero, quod diligentissime cauere debet, neque aut uerbo, aut facto, aut alio modo ei detrabet.

Auditores ab illo auocare non studebit: sed, ut est apostoli præceptum, honore præueniens, illum diligit, colit, obseruabit.

Nec præterea despondebit animum, si per paucos auditores, ad se conuenire uideat: quoniam summus ille magister uicæ Christus Iesus, cum Dei sapientiam, uitamq. æternam monstraret mundo, paucitate discipulorum contentus fuit: immo aliquando solam mulierem Samaritanam habuit, quæ illum, et de diuino cultu, et de celesti gratia loquentem audiret.

In rebus aduersis omnem animi abiectiōnem uidebit.

Pro gloria Christi, pro salute animarum, in omni oppugnatione, nihil non fortiter, constanterq. agat. Amore Dei inflammatus, non modo probra, conuicia, contumelias patienter ferret, sed mortem ipsam, si opus fuerit, forti, inuictaq. animo subibit. Offeret, commendabit se diuinæ luci, et, præclusis sensibus, in illius infinito amore, immensaq. charitate conquiescet.

Superbiam, fastidium, atque arrogantiam ualde cauebit. Ac propterea illa tantum sola proferre studebit, non quæ, qualis, aut quantus ipse sit, declarent, sed quæ audientibus salutariter profutura sint.

In

In omni denique actione, functioneque uniuerso populo spirituale gaudium, uirtutumque sanctorum exemplum praese feret.

Hæc uero, ut Dei beneficio, donoque recte assequatur; id ualde curabit, ut singulis diebus, matutinas, et ceteras canonicarum horarum preces officiumque rite, distincte, pieque ex instituto, atque ex prescripto regula, quam proficitur, si regularis est, aut si secularis clericus, choro strictus ex illius disciplina, cum potest, in ecclesia, atque in ipso choro una cum ceteris præstet.

Recitato officio, aliquid temporis in diuinarum rerum contemplatione, pioque tacite meditationis studio ponet. Ita enim fiet, ut diuini amoris ardore inflammatus, qui orando, meditandoque maxime exardeat, auditores suos, ad charitatis, quæ seminarium est omnium uirtutum, studium incendat ardentius.

Missæ sacrificium quotidie offerre non prætermittet, nisi legitima causa impediatur. Hoc sanctissimi sacrificij offerendi usum frequenti cum sibi in omnes sancte agendi partes plurimum proderit: tum fideles etiam excitabit, ut sacrificij sanctissimi sint cultores, et diligentiores, et religiosiores.

De præparatione, qua concionator utetur ad singulas conciones.

Primum, cum predicandi munus non humane scientiæ, aut eloquentiæ, sed diuinæ uirtuti, ac spiritus sancti gratiæ inniti, concionator intelligat; diligentiissime sibi cauendum existimabit, ne mortali culpa affectus, spiritum sanctum contristet, et apostolicum opus, atque adeo D. N. Iesu Christi munus attingat. Sed conscientiam ante ab omni peccatorum impuritate penitentia sacramento expurgabit, quam ad uerbi Dei tractationem accedat. Et uero grauissimam illam prophetæ obiurgationem uehementer perueniens ducat: peccatori, dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas; et assumis testamentum meum per os tuum?

Deinde cum concionis, quam proxime habiturus est, causa, se studio dabit, sanctum Thomam Aquinatem, et alios, sanctitatis laude claros uiros, ad imitationem sibi proponet, qui religiosa aliqua præcatione usi sunt, prius quam studijs se dederent.

Post, breui oratione ad Deum usus, id omnino studebit, ut, quod in concione dicturus est, antea bene cognitum habeat: ubi uero ex studio, librorumque tractatione cognouerit, ac perceperit, quod concionaturus est, tum singulas concionis partes, quas animo concepit, etiã atque diligenter, pieque meditabitur. Qua in meditatione ita religiose se se afficere conabitur, ut audientium animos mentesque ad illum ipsum pietatis affectum sancte agendi ardorem, quantum in se est, excitet. Ad se ardenti pietate inflammandum, dum etiam in concionis studio, tractationeque uersatur, Christi Do-

mini, cruci affixi, uel apostoli Pauli prædicantis; ut sanctus Chrysostomus fecisse traditur, imaginem sibi ob oculos ponet: quam tacita meditatione intueatur.

Maximè uero nocte, quæ concionis diem præcedit, eam præparationem adhibebit, ut ardentem Deum oret, omnis sapientiæ, omniumque sanctorum uirtutum auctorem, qui et sibi, et alijs, qui audituri sunt, largiatur, unde diuinus cultus, et salus animarum adiuuetur. Nec porro nostra ætate defuerunt, qui non solum profusis lachrymis, sed cæso etiam uerberibus corpore, id a Deo petere consueuerunt.

Id etiam institutum habebit, ut, ante quam suggestum ascendit, perpetuo sibi proponat concionem eiusmodi, quæ scilicet uel multitudo sit hominum esurientium, cibumque à prædicatione sua expectantium, uel cæcus claudorum, paralyticorum, hydropsi laborantium, mutorum, cæcorum, surdorum, malo demone astuantium, leproforum, ualeitudinis beneficium querentium. Hæc cum spectare debeat, ita in omni concionandi parte se comparet, ut eorum rationibus, salutemque prospiciat, et consulendo, et consolando, et omni officio, præstantique remedio.

Consideret præterea se piscatorem hominum esse: ideo neruos omnes intendere debet, atque adeo expiscari, ut sagenam euangelicam impleat, nempe animas perueniunt, Christo Domino lucrifaciat. quare uideat, ne in prædicationis officio languescat.

Sed ut sanctas commotiones in alijs excitet, tales primum animo suo ipse concipiet, atque in se se exsuscitabit: ita ut quales in aliorum mentes transfundit cupit, ipse illas, animi sui sensibus recte conceptas, quasi spectandas ceteris proponat.

Id assequi studebit primum ardenti præcatione, deinde rei, de qua dicturus est, explorata cognitione, tum uehementi cogitatione, et quasi ob oculos posita specie ipsius rei, quam meditatione concepit, ac præterea attendita lectione loci sacre scripturæ, qui cum re conueniat, quam animo excogitatam habet.

Et quoniam ad commouendos animos parum ualeat concio, alieno labore conscripta: nunquam ad affectionem excogitationem, aliena concionis industria utetur: sed ingenio suo concipiet, ac gignet, quod uehementius primum se, deinde alios afficiat. Disciplina enim cibis, qui populo proponitur, mente propria, quasi stomacho concoctus, uires maiores habet ad omnem sanctam commotionem.

Ne igitur concionator se totum in alienas conciones temere ingurgitet: satius est, eas ex sanctissimorum ecclesiæ doctorum, Gregorij Magni, Ambrosij, Augustini, Chrysostomi, aliorumque patrum homilij, sermonibus, et tractationibus confici, et quasi consilari. Eam quoque præparationem in omni concione, recte explicanda, adhibebit, ut quem deuotionis ardorem ex religiosa diuinarum precum recitatione, sacra celebratione, et pia meditatione, Deo iuuante, conceperit, eundem studiosè curet secum in suggestum deferre.

De

De concionatoris officio in suggestu.

Atque hæc quidem sunt, ad quæ concionator se parat, antequam suggestum ad concionandum ascendat: quem ubi ascendit, illud in primis breui tacita oratione rursus à Deo precabitur, ut sincerum, castumque sit prædicationis suæ studium, ut nemini noxium, ut et sibi, et omnibus in commune salutare. Hocque etiam summa prece tacitus contendet, ut si fortasse in concionando se uel gloria inani, uel alio uitio attentari aliquando contingerit; id, et alia omnia, quæ aliorum, quam ad diuinam gloriam, ad animarumque salutem spectent, Deus diuinæ suæ gratiæ uirtute disijciat, atque plane auertat.

Deinde, quod antiquissimi instituti est, ac non sine mysterio quidem, salutationem angelicam, non festinanter, non canore, sed graui, piaque pronuntiatione, ac genibus flexis, recitabit ad prescriptam uerborum formulam, qua ecclesia sancta utitur: ita ut ne uerbum quidem, uel addat, uel detrahat, uel mutet, quod ab illius instituta ratione diuersum sit.

Si concionatur intra Missarum solemniam, quæ ipse celebrat, salutatione angelica non utetur.

Dum in concione uersatur, sibi ob mentis oculos perpetuo proponet, tamquam in aduerso pariete Christi Dominum, in maiestate indicantem: qui ab se quoque iam iam uillicationis rationem deposcat.

Post concionem uero, prout ratio ualeitudinis tulerit, antequam cibum capiat, paulisper orabit: sicque quos progressus concionando facere cepit, eos orando prosequetur: et sic deinceps adiuuabit perpetuo opere sanctitatis, ac uocis uirtutis.

De ritu concionandi.

Sacram concionem, intra Missarum solemniam, euangelio scilicet recitato, haberi antiqui instituti est. Id igitur seruabitur non solum ab Episcopo, parocho, animarumque curatore, aut sacerdote, Missam celebrante, sed a quocunque alio concionaturo, etiam qui tunc celebrat ibi.

Episcopus in Missæ solemniam sacrificio concionem habebit, mitra, episcopali que sacro omni uestitu indutus.

Ministros, sacris indumentis uestitos, sibi concionanti ab utroque latere assistentes, adhibebit, ex ueteri canone septem, ubi potest: si minus, pauciores.

Ministram præterea, pluuiali indutum: qui à latere sinistro baculum pastorem ante se sustineat.

In Missæ sacrificio non solemniam, cum concionatur, uteretur stola Missæ uestitu, mitra, baculo, et ministris saltem duobus, superpelliceo indutis: qui si canonici sunt, canonici chori uestitu induentur.

In alia actione, quam in Missæ sacrificio, alio tempore, pluuiale, mitram, baculumque adhibebit, et duos, pluresue ministros, sibi assistentes, arbitratus suo, prout actio solemniam, et frequentia populi, et ecclesiæ, ubi concionatur, ratio postulat.

Qua etiam in actione cappam episcopalem, et stolam potius, quam pluuiale, et mitram adhibeat licet, et duos item sibi assistentes superpelliceo, alioque chori habitu indutos, et duos præterea ministros, unum, qui pastorem baculum, et alterum, qui mitram à dextero latere teneat.

In actione minus solemniam, in ecclesiæ non insigni, rocheto, mozeta utetur, stola adiuncta, adhibebit etiam assistentibus, et ministris, ut supra, cum insignibus episcopalibus.

Sed in omni alia functione, præterquam in Missæ sacrificio, triplici hac indumentorum ratione, prout maluerit, utetur, ita ut modò pluuiale, modò cappam episcopalem, modò rochetum mozetaque cum stola induat pro temporis, loci, personarumque ratione.

Si quando ex tempore, usu uenerit, ut concionetur, ubique etiam sine stola gregem suum uerbo Dei, salutaribusque monitis pascat.

In ecclesiæ cum concionatur, id muneris obibat, sedens in medio altari in faldistorio, aut in sede, loco eminentiori collocata, aut in cathedra episcopali: aut etiam suggestum, ambonemue ascendit: ubi itidem sedens concionem habebit, mitra item ceterisque, ut supra, pro ratione adhibebit.

Si in oratorio, alioque loco concionem habebit de suggestu, si nullus est; aut de sede, aliquanto altius collocata, concionabitur.

De libro etiã ubique concionetur licet ad prescriptum concilij prouincialis quarti; ita ut uel ipse, uel Archidiaconus, aliusue, quem maluerit, ei per clausulas sacre scripturæ uerba distincte de libro pronunciet, quæ ipse deinceps ordine sigillatim explicet.

Parochus autem, animarumque curator, qui inter Missarum solemniam concionem habet, aut in altari, ab epistola latere, capite aperto, concionando stabit: aut opportunius suggestum ascendit, ut facilius præsertim cum populus frequens conuenit, ab omnibus exaudiri possit. Quo in loco, capite aperto erit, et stabit, aut sedili inderebit, casula, dum concionatur, indutus, uel exutus, prout maluerit.

Alius uero sacerdos, cum non celebrat, inter Missarum solemniam concionaturus, non in altari, sed de suggestu concionem habebit.

Quod si parochus, animarumque curator, aut alius sacerdos, aliquando intra Missarum solemniam, quæ alter sacerdos celebret, aut alio tempore, quam in Missa concionatur; ad eius muneris functionem superpelliceo, et stola utetur. At uero Regularis, qui parochus non est, stola, et superpellicei loco uestitum adhibebit, qui ex regula prescripto in choro ad diuinorum officiorum celebritatem adhibetur.

Diaconus, si quando ex facultate permissa concionatur, superpelliceo etiam utetur, et stola, in transuersum ducta.

Si præterea parochus, aliusue concionator, in Oratorio, aut Sacello, alibiue concionem habiturus est, ubi suggestus nullus sit: aptiorem, decentioremque locum ibi deliget, unde concionetur.

Poterit

Poterit autem idem parochus aliquando, cum ita expedire uiderit, concionando, libro euangeliorum uti: de quo libro ipse sacra uerba per clausulas, et sententias distincte pronuntiabit: tum ordine sigillatim explicabit.

Quibus temporibus concionandum est.

Predicationis munus nullo, neque tempore, neque loco sibi Christus Dominus praefiniuit: neque Apostoli item, qui omni loco, omni tempore sacrosanctum euangelium disseminarunt. Huncq. praedicandi morem sanctissimi uiri, Dominicus, Franciscus, et Vincencius, secuti sunt: qui uel in ipsis agris, conciones habuisse dicuntur. Cum igitur uel temporis, uel loci opportunitas tulerit, non solum in ecclesia, qui locus praedicationis proprius est, sed ubique, omni tempore sacra concione populus Dei pascendus erit.

Quamobrem Episcopus in primis, oblata sibi occasione, semper, et ubique gregem suum uerbo Dei, salutaribusq. documentis pascet pro munere suo pastoralis: cum eius et dicta, et facta, quasi perpetuam quandam praedicationem ministrare, praebere uideantur.

Omnibus autem saltem Dominicis, et solemnibus diebus festis, in Quatragesimaq. et Aduentu quotidie, aut saltem tribus hebdomada diebus, quemadmodum oecumenica synodus Tridentina sancit, sacras scripturas, diuinamq. legem annuntiabit: et alias, quotiescumque id opportune fieri posse iudicauerit. Idem officium praestabit in sacris quatuor temporibus, scilicet anni solemnitatibus, supplicationibus solemnibus, iubilaei, indulgentiae celebratibus, in synodalibus actionibus, in omni sacramentorum administratione, in omni consecratione, et benedictione solemnium, et in omni denique muneris episcopalis functione, quae misterij, quod agit, explicationem postulare uideatur.

Quo in pascendi munere usque adeo diligens erit, ut si quando episcopum, qui aliunde uenerit, hospitio exceperit, hanc etiam occasionem nactus, cum eo agat, ut concionem populo habeat: id quod ex Clementis Pontificis, et martyris constitutione in concilio prouinciali quinto cautum est.

Parochi uero, omnesq. animarum curatores itidem omnibus Dominicis, et solemnibus diebus festis, et in quatragesima, aduentuq. diebus singulis, aut tribus saltem, quibus episcopus iusserit, ex Tridentina sanctione, et prouinciali decreto, uerbo Dei populum pascant.

Cum item quatuor ieiuniorum tempora, aduentus Domini, septuagesima, et anniesaria Domini solemnitates instant; idq. constitutis aliquot ante diebus, ad praescriptum concilij prouincialis tertij. Idem praestent, quoties sacramenta ministrant, idq. praesertim catechismo Romano.

Idem praestent, quoties sacramenta ministrant, idq. praesertim catechismo Romano.

Idem praestent, quoties sacramenta ministrant, idq. praesertim catechismo Romano.

mationis ab Episcopo ministrandum erit: ac praesertim de eo sacramento; quod populus ad illud religiose suscipiendum instructior accedat.

Id ipsum etiam agere non omittent, cum aliqua stata processione, uel alia supplicatione, ob publicam causam extra ordinem indicta, agentur.

Cum iubilaeum item celebratur. Quo praeterea die, uel exequias agent, uel adium benedictionem, uel alterius rei benedicendae, uel pietatis instituentiae, uel cuiusvis rei agenda, quae parochi, sacerdotisue officium attingat, munus aggredientur.

Nemo autem, praeter parochum, animarumque curatorem, cuiuscunque ordinis sit, aut quocunque loco concionetur, concionem habebit, ut a Clemente quinto pontifice in concilio Viennensi sancitum est, quae hora episcopus in eadem urbe, oppido, locoue concionatur: nisi aliter is concesserit.

Nec uero etiam parochus, quando episcopus ita iusserit. Illud enim episcopo, cui praedicationis munus praecipue incumbit, tribui aequissimum est. Proinde ceteri concionatores, quibus praedicatione delegata est, id etiam non est, cur agere se uent, si in quatragesima, Aduentu Domini, alioque tempore, certos aliquos dies potissimum episcopus aliquando deligat, quibus in ecclesia cathedrali, alioque loco, ubi illi concionentur, oues, sibi commissas, ipsemet pabulo uerbi Dei pascere, aut reficere uelit.

Dum concio habetur, in ecclesia, ubi habetur, missa non celebretur, ne in loco quidem subterraneo, quae confessio dicitur.

Uidebit etiam concionator, ne a prandio, quae hora doctrinae christianae schola habentur, concionetur: neque item, quae hora diuina officia in cathedrali ecclesia, uel parochiali celebrantur, a quibus populus abduci non debet.

Ne noctu unquam concionem habeat: sicubi uero concionem de passione Domini haberi de nocte moris est, in matutinum tempus sextae feriae transferat.

Materia sacrae concionis, unde sumenda.

Primo concionator ita suam instituet concionem, ut ex doctrina constet euangelica: quae ubique gentium, et terrarum, omni creaturae a Christo Domino, et magistro uitae iubetur praedicari. Ita uero constabit, ut ad illam ipsam praclare contexentiam, alia diuinae legis, diuinarumq. litterarum testimonia, sanctorum patrum disciplinas, et exempla, sacras ecclesiae traditiones, sanctiores interpretationes, et totius ecclesiasticae antiquitatis cognitionem recte, appositeq. ut usi uenerit, accomodet.

Euangelica igitur historiae commemorationem nunquam omittet: ut, quod saepe fit, aliud dicendi argumentum non sumat: nisi uel temporis, uel celebritatis, uel officij, quod peragitur, ratio, aliter aliquando deponere uideatur: aut opportunius aliquando censuerit alias Missae partes tractare, ut mox infra.

Epi-

Epistola etiam, quae in Missa ex instituto ecclesiae recitata est, explicationem dilucidam cum euangelij interpretatione interdum coniungat.

Ex una et altera explicatione locos aliquot communes deliget: quibus populum ad Dei charitatem, ad proximi dilectionem, ad uitae christianae instituta, ad pietatis opera, atque officia inflammet.

Proponet item saepius fidelibus, quid eo die ecclesia Dei preceatur, quidq. potissimum oret.

Quamobrem aliquando preces, seu orationes, quae collectae nominantur, praesertim quae primo loco ponuntur, fidelibus accuratè, pieq. exponet. Sacrificij etiam Missae, diuinorumq. officiorum, et anniesariarum solemnitatum, ac temporum mysteria auditoribus diligenter explanabit; ut rite, recteq. instructi, ecclesiae filij a matre, in tanta mysteriorum celebritate non modo operibus non discordent, sed omnem religiosum eorum, quae sancte aguntur, cultum ardentius inflammentur: atque adeo uberiores spiritalem fructum ex rebus diuinis capiant.

Instituta praeterea ecclesiae, sanctasq. consuetudines, ut occasio tulerit, docebit.

Sancti, cuius dies festus agitur, uitam, uere, grauiterq. conscriptam, patrum iudicio comprobata, ut infra praescribitur, commemorare non omittet, aliquo delictu exemplorum, quibus animos conformet in omnes bene, sancteq. agendi partes.

Digredietur interdum, ut et occasio, et argumenti ratio feret, ad symboli, orationis dominicae, salutationis angelicae, decem praceptorum, et sacramentorum explicationem.

In omni porro materia, genere concionis, tractationisue, haec cauebit, ut mox infra.

Ne a ueteri, uulgataq. Bibliorum editione, perpetuo sanctae ecclesiae usu comprobata, proferendis diuinarum litterarum sententijs, discedat, sed illam pro auctoritica habeat, ut decreto Tridentino cauetur. Ad planiorem tamen illius explicationem, uberioremq. uti etiam licebit graeca, et hebraica lectione.

Ne sacram scripturam ad suos sensus contorqueat, contra eum sensum, quem tenuit, et tenet sancta mater ecclesia, aut contra unanimum patrum consensum, ut sapienter eadem Tridentina synodus cauit.

Si quam uero nouam interpretationem, ab ecclesiae sensu, patrumq. sententijs non alienam, quae uel fidei catholicae doctrinam illustret, uel pietatis studium excitet, aliquando asserere cogitat: aliquid breui praefabitur, quod id sibi licere, humiliter praesertim ab episcopo praesente petat.

Subtiliores quaestiones apud imperitam multitudinem ne attingat.

Ne de beatissima Virginis immaculata conceptione disputare ausit, contra praescriptum sanctionis pontificiae Pij Quinti.

Ne hereticorum nomina, portenta illa quidem, et monstra, in uulgo dicat: nisi cum aliquando, et in locis eorum finitimis, ubi ea nota, peruulgataq. sunt, istorum uersaria doctrina exagitanda, et explodenda est.

Ne faciat, ridicule dicta afferat.

Ne res ineptas, uel superuacaneas, uel parum fructuosas afferat, sed eas tantum, quae dignae Dei templo, dignae charitatis moribus, auribus iudicentur.

Ne nouas allegorias commiscatur: sed eas seligat ex receptis ab ecclesia scriptis.

Ne quicquam ab ecclesia, eiusq. institutis, ritibus, consuetudine, perpetuoq. usu alienum, quodq. cum probatis ecclesiae doctoribus, consentiens non sit, proferat.

Ne historias ex apocryphis scriptoribus narret.

Ne uulgaria, ac minus comprobata, cum de sancto concionatur, in medium afferat: sed quae uera, grauiumq. uirorum litteris prodita, fidem augent doctrinae catholicae, atque audientium mentes ad pietatis studium incendunt.

Proinde aliquod peculiare, praecipuumq. donum diuinitus ei datum, exquirat, quod auditoribus enunciet. Neque id omni loco, sed potissimum in extrema parte concionis.

Ne miracula narrent, quae certi auctoris testimonio non commendentur.

Ne incerta, quaeq. speciem falsi praeserunt, commemoret.

Ne futurorum praedicationem sibi sumat.

De extremo iudicij die, et Antichristi aduentu, ita ad populum uerba faciat, ut ea expectatione peccatores terreantur; de tempore autem, quo illud futurum sit, nihil pro certo affirmare audeat.

Ne ex prophanis libris, qui non sine reprehensione ab hominibus religiosis legi posse uidentur, quicquam in medium afferat.

Ethnicorum doctrinam, poetarum uersus, philosophorum disciplinas, quae religioni christiana non alienae, sed accommodatae uidentur, ad utilitatem, et usum renouari, sancti doctores Augustinus, et Hieronymus, alijq. censuerunt. Sed concionator hoc faciat, quam rarissime: neque ubi primo disputationem aliquam aggressus est, sed posteaquam sacrarum litterarum testimonia attulerit. Nec uero, in illis doctrinis longior sit, quam deceat, sed paucis quicquid ab eis afferet, complectatur; atque ita quidem, ut multa cognitionis ostentationem caueat.

Ne patrum sententiam temere unquam refutet: cum autem in medium attulerit, ante sapienter perpendat, praesertim graecorum patrum, quorum interpretatio fidei catholicae hostibus contaminata, aut deprauata est.

Ne singulares quasdam opiniones, quanquam illae quidem in scholis afferuntur, ad concionem adhibeat. Si quando doctrinam scriptoris alienae scholae afferet: de ea honorifice aliquid paucis praefabitur.

Ne doctores, et auctores neotericos, in medium afferat. Ea est enim suggesti auctoritas; ut sacram scripturam in primis, et sanctorum ueterum patrum doctrinam requirat.

Ne sanctorum doctorum prolixas sententias, sed breues latino sermone recitet.

Si eos complures aliquādo nominatim appellare con-
tigerit: primo ueteres, tum ordine deinceps alios; ab
illorum arate recentes nominabit.

Ne prophanum quicquam, ne edicta laicalia, ne cete-
ra id generis de suggestu enunciet.

Ne pauperem quidem, eleemosynæ nomine commen-
det, nisi episcopi eiusue ministrorum auctoritate.

Ne indulgentias item populo promulget, nisi ut per
episcopum iussus erit.

Ne quemquam nominatim insectetur, uel ita uerbis
depingat, ut quo de loquatur, facile possit auditor
animaduertere.

Ne in ordinem ullum, aut statum, aut uitæ genus,
ab ecclesia receptum, inuebatur.

Ne episcopos, aliosue prelatos, nec uero ciuiles ma-
gistratus in concione asperius obiurget, sed, si quan-
do occasio tulerit, pie potius admoneat.

Ne contra reprehendit, id hominum, sed peccatorum
odio, immo pietatis, et charitatis studio ductus
faciat.

Ne uitijs exagilandis, quasi furenter iratus, excan-
descat nimis.

Ne inuidiosa uerba proferat, neue ignominiosa.

Ne obreſationibus, quæ aliquando fiunt, et querimo-
nijs de suggestu respondeat.

Ne de suggestu unquam conquatur, sibi coronam
non adesse frequentium auditorum. Reprehendat ta-
men licet, præsertim parochus, negligentiam popu-
li, si quando non frequens ad concionem conuenit.

Ne aures facile præbeat laicis, clericorum uitæ de-
trahentibus, aut ciuitatis rectorum, præsidumue
culpam aliquam calumniantibus, sed omnia ante di-
ligenter diuq. perpendat, quàm ad reprehensionem
descendat.

Ne statim cum concionari aggressus est, sed postquàm
aliquod concionibus habitis, prudentis, docti, et reli-
giosi concionatoris nomē adeptus est, ad uitia acius
insectanda se conferat.

Sed in eo genere, in omniq. admonitionis, atque ex-
hortationis officio, eam beneuolentiam, et charitatē
auditoribus suis ostendat, atque adeo præstet, qua
parens liberos amplectitur. Assidueq. secum repu-
tet, quod Apostolus scripsit: Filioli, quos iterum par-
turi, donec formetur Christus in uobis.

Peccata studio concionatoris tollenda,
quæ frequentius contra diuinæ legis præ-
cepta comittuntur.

ET quoniam animarum salus in eo posita est, ut po-
pulus fidelis, quæ mala, peccataq. sunt, fugiat: et
rursus quæ bona, uirtutumq. officia, pietatis studio con-
sectetur: ideo hæc genera assidue concionator urgeat,
atq. instet, pro conditione loci, rationeq. personarum,
quibus prædicat.

In uerſe uero peccata omni increpatione exagitet:
cruciatu tormentaq. perennia, ac sempiterna dam-
natorum exaggeret: sæpe mundi res caducas, breuiq.

interituras, et eius infinita incommoda ad omnem
exagitationem studiosè proponat, ac recenseat cala-
mitates.

Atque mala quidem, uitia, ac peccata, quæ concio-
nator tollere studebit, permulta sunt, sed quæ contra
legis diuinæ præcepta committuntur; quæq. eripere
omni perpetuo prædicationis officio contendet, hæc
frequentiora sunt.

Detestabile blasphemia scelus, ac nefaria maledicta
quæ in Deum, sanctosq. conijciuntur.

Superstitiones, auguria, diuinationes, ueneficia, can-
tiones, et cetera id generis, quibus castissimus Dei cul-
tus uiolatur.

Dierum festorum uiolatio.

Immodestus, ac parum pius quorundam accessus ad
ecclesias, indulgentias, stationes, et supplicationes pu-
blicas: quod omni religiosa pietate frequentissimus con-
curſus esse debet ad uberiorem gratiam promerendam.

Impura in illis item, aut in earum atrijs, et cæmite-
rijs conuersatio, ac nequaquam cum pietatis christia-
næ rationibus conueniens, præsertim cum diuina cele-
brantur.

Nefarium rei familiaris, cum alterius iniuria pa-
randæ, atque augendæ studium.

Pæcunia conficiendæ sitis, et omnis denique auaritia.
Tot contractuum genera, quæ excogitata sunt, in frau-
dem legis, omnem usuram prohibentis.

Litium, et controuersiarum immoderatum illud stu-
dium, christianoq. nomine indignum.

Improbitas eorum, qui malas causas defendunt.]

Auaritia, atque negligentia illorum, qui litis longius
ducunt.

Nequitia item illorum, qui litibus, iurgijsq. odia, et
inimicitias alunt.

Malitia præterea quorundam, qui tanquam hirudo li-
tigantium, omni litigandi arte immoderatos sumptus
exhauriunt.

Calumniæ, quæ passim in foro uersantur.

Adulteria, stupra, incesta, fornicationes, operaq.
carnis.

Impia licentia falsi testimonij dicendi, aut falso in-
randi, etiam in re, aut uita cuiuscunque tuenda.

Impurus usus ganeas frequentandi, belluandiq. au-
ditas: atq. omne gula, et uentris explendi uitium.

Nec uero satis putet, uniuerse, generatimq. peccatū,
et uitium reprehendere, sed ad species, præcipuasq.
actiones, quæ prauæ inde existunt, in usiq. sunt, descen-
dat: quod rectius auditores peccata cognoscant, multoq.
cautius fugiant.

Et quoniam plerique sunt, qui certis uulgaribus
argumentationibus, disciplina christiane repugnan-
tibus, utuntur ad peccatorum excusationem, de indu-
stria aliquando, prout usu uenerit, concionator, piè,
docteq. ostendat, quàm magnopere isti, argumenta-
tionis, atque opinionis humanæ errore decepti, a uia
salutis aberrant.

Atque ij quidem, alij sunt, qui honorum studijs, am-
bitioniq. seruiunt, propterea quod, et mundo, et pro-
quinquis

pinquis satisfaciendum putent.

Alij angustam illam uiuendi uiam ad euangelij præ-
scriptum miramine tenent, quia communem uitæ con-
suetudinem amplectendam arbitrantur.

Alij pietatis opera multa aspernantur, quoniam ani-
mularum ea potius esse arbitrantur, quàm uirorum.

Sunt, qui a perfectiori uitæ ratione, atque a frequenti
sacramentorum usu se, atque adeo alios abducent, quod
sine eo diligentiori studio homo salutem consequi
possit.

Sunt item qui peccata excusent adoloscencie nomine,
uel aliam causam prætexunt. Atque ita quidem
multi male agere pergunt, uulgi opinionibus falsis,
ineptisq. argumentationibus ducti, quæ a conciona-
tore coarguendæ, atque refutandæ sunt.

Officium concionatoris
in perpetuo reprehendendis, tollendisq.
prauis consuetudinibus:
unde peccandi semina extant.

Publicorum peccatorum illecebras, quas homines,
deprauata consuetudinis errore decepti, pro nihilo
putant, concionator perpetuo reprehendat, atque in
summum odium abducere contendat, ostendetq. quam
grauiter Deum offendant; quam multa mala, atque
adeo publicæ etiam calamitates, infinitaq. detrimen-
ta inde existant.

Spectacula, ludos, ludicrasq. res id generis, quæ ab
ethnicorum moribus originem ducunt, disciplineq.
christianæ aduersantur, perpetuo detestabitur, exe-
crabitur: demonstrabit in commoda, publica q. ærum-
nas inde in christianum populum dimanare. In quam
sententiam ualde populum confirmabit argumentis,
quæ grauissimi uiri, Tertullianus, Cyprianus martyr,
Saluianus, et Chrysostomus, afferunt.

In eoq. argumenti genere nullum aliud omittet, quo
tanta corruptela radicitus extirpetur.

Choreas, saltationes, ac tripudia, è quibus mortifera
cupiditates excitantur, de suggestu sæpe grauiter repre-
hendet, atque insectabitur.

Scenicæ, personatæque actiones, unde tanquam è quo-
dam seminario, semina malefactorum, ac flagitiorum
pene omnium existunt, quàm à christianæ discipline
officijs abhorrentes, quam ualde cum paganorum in-
stitutis conuenientes, atque diaboli astu inuicta, om-
ni officio à populo christiano exterminandæ sint, qua
maxima potest, religiosa contentione ager.

Omnem in muliebri uestitu luxum, caudatas uestes,
superbum ornatum, deformem illam capitis ornandi
speciem, muliebres fucos, ac pigmenta, ceteraq. ad mol-
litiam, atque adeo ad libidinis incitamentum sæde
excogitata, omni persuasorum uia, et argumentorum
quasi telis oppugnabit: quæ multa subministrant,
magni illi ecclesiæ uiri, Cyprianus martyr, Basilius,
Augustinus, et Ambrosius in primis.

Effusam etiam uirorum impensam, et omnem intem-
perantium, quæ ad barbararum gentium, a fide aliena

rum, similitudinem tam ualde accedit, omni studio
coarguet.

Seruorum, quorum opera nulla est, neque domi, neque
foris, multitudinem inutilem, ac desidem, superuacaneâ
dissuadebit.

Epulas illas sumptuosas, et comestiones immode-
ratas, à frugalitate christiana alienas, omnis intem-
perantiæ, impudiciæ, libidinis, aliorumq. uitiorum
illecebras, arguet, increpabit, atque plane dissuadebit.
Omnem aleam, omnemq. eius generis ludum, unde
iurgijs, furto, maledictis, ac alijs malis, maleficijsq.
quasi fores aperiuntur, grauiter obiurgabit, atque exa-
gitabit.

Eorum peccatum insectabitur, qui ades suas, quasi
ludum aleatorium exponunt.

Multorum otiosam uitam, ac uoluptariam, ita facile
peccatis expositam reprehendet quam sæpissime.

Concionatoris officium
in instituendis fidelibus
ad sanctissimum sacramentorum usum.

Cum autem nihil possit esse populo christiano uti-
lius, quàm scientia, et rectus usus sacramentorum:
quam religiosè, quàm piè, quàm humiliter ad illa ac-
cedendum sit, accurate docebit.

De baptismo cum loquetur, cetera cum exposuerit, quæ
ex catechismo Romano sapienter præscripta sunt,
tum in eo uersabitur, ut deprauatum uitæ morem fide-
lium exagitet: qui, contra, quam in baptismo spodon-
derint, uiuant, et carni, et mundo, pompisq. eius, et Sa-
thana, atque illius operibus: Deo autem mortui sint:
et quàm laboriosa putent, quæ Dei sunt; quàm rursus
facilia, quæ mundi; quæ carnis, quæ Sathana. Quo in
genere omnem concionis suæ uim concionator adhi-
bebit.

Neque præterea omittet, compates docere, ac mone-
re, quàm solliciti esse debeant, ut quos in baptismo sus-
ceperunt fidei christiane rudimentis, sanctarum uirtu-
tum officijs, quibus ad salutem uia munitur, recte
instituant.

De confirmationis sacramento concionē instituet:
in qua diuina illa dona cum commemorauerit, quæ
Deus illis impartitur, qui rite, sancteq. hoc sacra-
mentum suscipiunt: tum ostendet, quàm sollicitè, quan-
taq. religiosi animi præparatione fideles ad id susci-
piendum conuenire debeant.

Exponet item, ad quæ usui sint, ea spiritus sancti mu-
nera.

Arguet, qui negligentes sint, ac plane desides in ijs
accipiendis.

Admonebit, et hortabitur ad illa recte obeunda.

Monebit, ut qui ad hoc sacramentum accedunt, in pri-
mis instructi sint fidei christiane rudimentis, et uir-
tutum christianorum officijs.

Cohortatione item ager, ut, cum hoc sacramentum mi-
nistratur, et pro ijs, qui suscipiunt, et pro illis, qui eos-
dem adducunt, offeruntur, attente, pièq. orent.

Cetera præstabit ex præscripto litterarum episcopali-
palium.

Panitentia, et sanctissima Eucharistia frequentia
esse fructuosissimam, et maxime commendandam, ra-
tionibus multis, et sacra scriptura testimonijs compro-
babit.

Eam consuetudinem concionando inducere studebit,
ut populus, si minus dominico quoque die, saltem
semel in singulis mensibus confiteatur, et sacram
communione sumat. At in quadragesima, et in aduentu,
ut singulis diebus dominicis hoc faciat, id quod anti-
quæ fidelium pietatis est.

De ordinis sacramento cum tempus postulat, aget
quam diligentissime.

Quo in genere cum cetera commemorabit, quæ multa
catechismi Romani litteris prodita sunt, tum cleri-
corum vitæ instituta, muneris sui partes, ac fun-
ctiones.

Quam ab omni labe purus eos esse oporteat.

Quam a perturbationibus animi alienos.

Quam continentem, et quam abstinentem.

Quam castissimis moribus præditos.

Quam spiritualis vitæ studiosos.

Quam omni uirtutum exemplo præstantes.

Quam in primis charitatis, quæ seminarium omnium
uirtutum est, amantes.

Quam diuini cultus zelo accensos.

Quam salutis animarum cupidos, et appetentes.

Quam doctos, omnisque disciplina sanctæ peritos.

Quam liberales eleemosynis dandis, qui præsertim
uberes fructus, ex ecclesiasticis prædijs capiunt.

Quam hospitalitatis item.

Quam benignos salutaribus consilijs dandis.

Quam misericordiosos, ac promptos in omni spiritali dono,
operæque misericordia.

Quam ualde diligentes, et sollicitos, in ordinis sui
functione.

Hæc omnia, longèque plura, prout in Domino expedire
uiderit, pie, doctè, sapienterque, ita explicabit, ut popu-
lus accendatur ad honorem, et obseruantiam, quam
nauare præstareque ipsi debent, qui ecclesiasticis ordini-
bus adscripti sunt.

Quod argumenti genus nactus concionator fideles do-
cebit officia erga clerum.

Ostendetque in primis quam magnus honor tribuendus
sit Episcopo, ut patri, ut Domino, ut pastori, ut spiri-
tualium comodorum auctori, salutemque populi omni
solicitudine procuranti. Quam in sententiam multa
dicet cum ex sacris litteris, tum ex sanctorum patrum
documentis, ex doctrinaque præsertim beatissimi pon-
tificis, et martyris Clementis.

Eius præterea monitis, iussis, edictis, decretorum san-
ctionibus, quam prompta uoluntate, et obsequio pa-
rendum sit, sæpenumero grauiter docebit. Episcopo
enim, inquit diuinus Ignatius martyr, subiecti estis,
uelut Domino. Nam ipse uigilat pro animabus ue-
stris ut qui rationem Deo redditurus sit.

Reueremini, alio loco scribit, Episcopum, sicut Chri-

stum, quemadmodum nobis præceperunt apostoli.
Episcopus enim typum Dei patris omnium gerit.
Sed hæc, et alia id generis concionator e fontibus hau-
riet diuinarum ecclesiasticarumque litterarum.

Quanta sit sacerdotij dignitas demonstrabit: qua reue-
rentia, quo honore populus eos prosequatur, qui sa-
cerdotio initiati sunt.

Parochos præsertim, quam ualde colat, qui curato-
res animarum sunt, qui pastores, qui parentes spiritua-
les, quiq. paterna sollicitudine in populi salute, salu-
taribusque commodis euigilant.

Quam grato propterea animo, quam pia liberalitate,
quam libenter decimas, primitiasque, eis debitas sol-
uat.

Quam paratissima ad obediendum uoluntate eorum
cohortationibus, monitis, præceptisque, obtemperet.

Quam frequenter, cum usu uenerit, eos adeat, a quibus
salutaria consilia petat.

Quam sæpe, præsertim diebus dominicis festisque, ad
parochialem ecclesiam conueniat, ubi salutariter eru-
diatur ad omnem bene, recteque, agendi disciplinam.

Rursus concionando monebit parentes quam dili-
gentem educationem filijs adhibere debeant, quos or-
dini ecclesiastico destinant. Qua in re multa, quæ his
temporibus necessaria sunt, tum ad parentum instru-
ctionem, tum ad filiorum rectam in disciplina clericali
educationem, illos commonefaciet, grauiter, et ac-
curatè.

Populum hortabitur, ut statim illis quatuor anni tem-
poribus, et priuatim in suis quisque adibus, et publice
in ecclesia oret, ad litanias conueniat, Deum preca-
turus pro ijs, qui ordinis sacramento initiantur. Ce-
teraque præstet, ex præscripto litterarum episcopali-
um.

Tractationem de sacramento matrimonij quam
sæpissime suscipiet: cum ad omnem licentiam prolap-
sa sit hominum libido.

Docebit illius sacramenti uim, et sanctitatem.

Monebit, quam religiosa præparatione idem sit in-
eundum.

Hortabitur Tobia exemplo ad orationem, ad ieiuni-
um, tum ad confessionem, et communionem, ante quam ma-
trimonium conficiant.

Instruet in primis fideles, cur nubendum: quo in genere
multa diseret de educatione filiorum.

Commonefaciet etiam, ut, antequam matrimonium
contrahant, recte discant, se filios esse, nempe parenti-
bus obedientes esse, illisque se amorem metum obser-
uantiam, et uenerationem debitam præstare. Quo
fiat, ut cum ex matrimonio liberos susceperint, recte,
sanctèque, educant: alioqui si contra faciat, inde et sibi,
et alijs infesta proles existet.

Admonebit item, ut uideant, cui nubant: à Deo pre-
centur, ut recte nubant: ne tribulationem carnis, quam
habaturi sunt, habeant ad perniciem, sed ad salutem:
nam proprium domum Dei est uxor bona, et prudens.
Ut in re tanta parentum consilium adhibeant: quod
quamuis necessarium non sit, lex tamen naturalis hu-
manaque, suadet, et sacrarum litterarum exempla docet.

Ut

ut considerent ætatem, et mores.

Ut pro dote magna uirtutem putent.

Ut, qui se continere non possunt, melius esse doceat,
ut nubant.

Alia multa speciatim admonebit, prout opportuna
esse uiderit.

Præcipue uero in id incumbet, ut, si quæ morum cor-
ruptelæ, nuptijs celebrandis, ex deprauato usu adhiben-
tur, radicitus extirpentur, præsertim saltationes, cho-
rea, cyathorum confractioes, uocum, à prophanogentilium
more non abhorrentium, strepitus in uijs, plateisq.
ac præterea fascinationes, ueneficiaque, in
ijs impediendis.

De sacramento quoque Extremæ unctiois dicet
accuratè, præsertim cum de morte concionem habet.
Qua in tractatione fideles docebit, ut quando in fe-
brim, morbumue incidunt, ipsi statim tum confessionis,
et sanctissimæ eucharistia sacramenta, tum hoc ex-
tremæ unctiois in tempore petant: et præsertim cum
integra mente sunt.

Docebit uim sacramenti: ex qua consolationem illis
iniiciet: cum uiderint, nullum sibi remedium defuisse,
quod mater ecclesia adhibet ad filiorum salutem.

Ostendet religiosas preces, quæ in eo sacramento pe-
raguntur, salutariter prodesse. Et cetera multa adiun-
get ad sanctam spem excitandam.

De uirtutum officijs bonisque operibus exponendis.

Sicut autem in uitijs dissuadendis, atque exagitantis
non modo uniuersè, sed speciatim singulas partes,
uitiosasque actiones persequi concionator debet: ita
uirtutes, earumque præcipua officia, exponet non modo
in uniuersum, sed sigillatim, ac diligenter.

Quare ad certas species descendet, quæ ad uerum Dei
cultum, quæque ad animarum salutem pertinent. Hocque
diligentius, atque enucleatius præcepta, institutaque
huius generis præcipua tradet, quo negligentius, his
temporibus tractari solent.

Spiritualis uitæ partes, atque officia, quæ ex intima
sanctissimorum uirorum disciplina depromuntur, ex-
ponere studebit præclare, atque usque adeo accurate,
ut nullum spiritualis, sancteque, institutionis locum re-
linquat.

Ad euangelica consilia amplectenda, ad perfectioris
uitæ disciplinam suscipiendam, ad mundi contemptum
audientium animos sæpe impellet: quo studiosius cæ-
lestis, spiritualisque, uitæ instituta amplectantur. At-
que hic quidem amplissimus campus est, in quo sæpe
christiani concionatoris excurret sermo.

Nec prætermittet, auditoribus ad misericordiam, eleemo-
synæque operam perpetuo excitare. Nam hic locus late
patet, pertinetque ad omnes.

Huic consequens est concionari aliquando, de hospita-
litate officijs, de hospitalibus, de societatibus, seu so-
dalitalibus charitatis, atque de omni cura pauperum.
Alter locus etiam, atque is quidem uberrimus est, de

eleemosyna spiritali. Qui locus à concionatore nun-
quam omittatur, cum usu uenerit, ueniet autem sæpissi-
me.

Correctionis igitur fraternæ, quæ ad eleemosynam spiri-
tualis speciem refertur, necessitatem demonstrabit:
corrigeni fraterne modum docebit: præcepta atque
instituta utiliter, prudenterque, tradet.

Ad penitentia exercitationes, corporis macera-
tionem, castigationemque, populum sæpe accendet.

Ad ieiunium, prout uigilia, et aduentus, quadragesi-
maque tempora incidunt, sæpe concionem transferet,
qua et ieiunij necessitatem, et salutes fructus, qui
inde existunt, uberrime exponet.

Et, quod plurimi interest, docebit sancti ieiunij certas
leges, quas religiosi uiri non modo instituerunt, sed
executi sunt diligentissime. Atque in hoc genere uer-
sabitur, et sæpius, atque diligentius, quod grauius ab
omnibus fere peccatur.

Quo autem frequentius, atque adeo studiosius, non
modo sermonibus suis, sed etiam tractationibus ad
pietatis opera, et spiritualis uitæ studia, exercitatio-
nisque, populus excitetur: quam sæpissime concionator
priorum librorum lectionem suadebit, ostendetque, salu-
tares utilitates, quæ inde uberrimè existunt. Contraque
nihil non agat, ut librorum inutilium, atque adeo tur-
pium, quorum studio morum disciplina corrumpitur,
usus omnis plane extinguatur.

Idem aget de turpibus, obscenisque imaginibus, atque
alia ratione improbatis.

Sacras tantum imagines, quæ ad pietatem animos
inflammant, domi, et ubique, haberi debere docebit.
Ethnicorum libri, qui in falsorum deorum commen-
titarumque fabularum commemoratione uersantur,
ut ex omni puerorum schola, litterariaque, infantum
exercitatione tollantur, cum occasio tulerit, concio-
nando suadere ne desistet.

Ad doctrinam christianam institutionem, qua pueris
prima fidei rudimenta traduntur, quam sæpissime
atque maxime populo suadebit, et commendabit. Quò
in genere ostendet, quo nobiliores sunt, in illius doctri-
nae scholas eo frequentiores conuenire debere, et ad
docendum, et ad perdiscendum, quæ in christiana no-
bilitate præstantissima sunt, salutis nostræ necessaria
instituta, ac præcepta.

Nec uero uerbis solum, et cohortatione aget, sed ex-
plo suo accendet.

Ideo eas scholas sæpenumero ipse adibat: suam item
operam illis nauabit, prout Episcopus, episcopalesque
Vicarij eandem ab ipso requisierint.

Porrò illud omnino præcipuum munus suum esse
putabit, uniuersiusque status homines docere, atque
instruere, beati Pauli exemplo, qui excellens, omni-
busque numeris absolutus uniuersarum gentium con-
cionator, omnes ad officij sui functiones erudit.

Monebit igitur sæpissime parentes, liberos, uirum,
uxorem, dominum, seruum, clericum, laicum, priuatim,
magistratum, eius officij, quod cuiusque proprium
erit.

Quae ratione fieri possit, ut bonis animi, corporis, et externis ad consequendam sempiternam beatitudinem utantur.

Qua moderatione prospera; qua patientia rursus aduersa ferre debeant.

De filiorum autem educatione, et totius familiae cura quam diligentissime agat, et crebro item, cum optima hac institutio maximi inter sit ad omnes totius Christianae disciplinae rationes. Quo in officio matrum, ad uanitatem filiarum instrumentum, et dominarum, in pudicitia ancillarum tuenda negligentium, culpas ualde coarguet.

Commendabit, ut supra, obseruantiam, et obedientiam, quae praestanda est pastoribus, et sacerdotibus, ac quae item principibus, et magistratibus, et denique maioribus.

Monebit quam crebro pro illis Deum precantur.

Qua moderatione de eis loquantur, cum in hoc saepissime peccentur.

Rursus magistratus, cum opus est, et alios, qui praesunt, commonefaciet, populi commoda, non sua spectare debere: exemplo, et auctoritate ad ueras uirtutes, ad optimamq. disciplinam illum dirigere: paterno amore eundem amplecti, religionem in primis, iustitiam, clementiam, fortitudinem, et temperantiam in omni uita colere.

Nobiles, humilitatis officia, modestiae partes, ceterasq. uirtutes, quae nobilitatis splendore praeuolent, acurate docebit.

Nullam nobilitatem esse ostendet, quae cum Christiana nobilitate sit conferenda.

Proinde homines, nobiles praesertim, qui ruri habitant, cum aliquando insolentius se gerant, admonebit, quam benigne, quam modeste, cum rusticis, cum pauperibus, cum ceteris inferioris ordinis agant: ac docebit, quam ualde indecorum sit, atque adeo turpe, et christiana nobilitate indignum, imbecilliores iniuriis suis tractare, opibus oppugnare, et, quod flagitiosissimum est, et ad infamiam notam insigne, puellarum pudicitiam attentare.

Ignobiles ad ueram nobilitatem, quae in religionis pietatisq. cultu, et in praecleari humilitatis, patientiae, christianarumq. aliarum uirtutum officijs elucet, uehementer accendet.

Diuites monebit, quomodo ad salutem dirigant diuitiarum usum.

Quo item modo omnia misericordiae opera.

Docebitq. omnes diuites esse, quia participes diuitiarum, et thesaurorum caelestium fecit nos Christus caeli, et terrae rex, et honorum omnium dominus.

Pauperes frequenter ad patientiam cohortabitur: consolatione leniet; atque excitabit ad sanctarum uirtutum copiam, et usum.

Pro hominum denique conditione, uaria salutis praecepta illis tradet: ita ut et rusticis hominibus, et colonis, ceteris cuiusvis ordinis, ac status deesse nolit, neque cohortatione, neque admonitione, neque officio, ad uniuscuiusque institutionem christianam accomodato.

Hac, atque adeo alia multa, ut et locorum, et temporum, et personarum ratio postulabit, sibi ad concionandum pie, prudenterq. concionator comparabit: ad quaem item, sicut expedire uiderit, ab euangelij tractatione oportune, atq. digredietur, cum digressionis locus erit.

Denique id concionator sibi statuet, ad auditorum salutem, quicquid diciturus est, referre. itaque omnia plane cauebit; quaecumque ab eo proposito aliena sint. Quae uero meditati sibi in mentem uenerint, omnia ad eum finem referet.

De ecclesiae institutis, et precandi studio, fidelibus proponendo.

Cum cetera ecclesiae instituta, ut paulo ante commemoratum est, ritusq. pro ratione temporum populo concionator proponet: tum saepe, in omni concione illum docebit, quando, pro quibus, et modo oret.

Ut mane saltem, et uesperis precari ne omittat, ex instituto uesperinae, et matutinae orationis.

Ut stans canonicis horis, cum diuinorum officiorum significatio campanis datur, si minus ad ecclesiam conuenire potest, cum intelligat eo signo se ad orationem uocari, saltem paulum se mente colligens, tacite precetur, uel orationem, salutationemq. angelicam pie attenteq. pronunciet.

Ut signo campanae dato, quo ad Missae sacrum uocatur, paulisper se colligens, mortalis peccati conscius, dolore ex eo affectus, proposito illius confitendi suscepto, simplex a Deo ueniam petat.

Ut, cum datur, et uesperis, et mane, et meridie signum salutationis angelicae, genibus flexis, ubi sit, oret, ut sanctissimi instituti est.

Idem faciat feria sexta ad nonam, cum campana pulsatur ad orandum, et ad passionem Domini paululum pia mentis cogitatione recolendam.

Ut certum diem sumat, quo pro defunctis oret, secundam scilicet quamque feriam.

Ut cum orationis signum campana parochiali datur pro eo, qui nuper ex hac uita migravit, illius animam pia precatione commendat.

Absoluta item concione, praesertim diebus festis, fideles excitabit ad orationem, precesq. adhibendas pro fidei christianae propagatione, pro summo Pontifice Romano, pro episcopis, pro principibus, pro magistratibus, pro emendatione uitae peccatorum, pro extirpatione haereticorum, pro conuersione infidelium, pro auersione calamitatis, si qua impendet, ac denique pro publicis alijs necessitatibus, si qua unquam praecipua sunt: ac pro alijs etiam causis, quas pro temporum uarietate episcopus indixerit, aut significauerit.

Docebit, quomodo oret, pie, attente, perseveranter humiliter, toto spiritu, et quo statu etiam corporis, tam in ecclesia, quam domi, nempe genibus flexis, iunctis manibus, aut erecto, aut prostrato corpore, et capite

pite demisso, aut rursus brachijs expansis instar crucis; sublatis in caelum oculis.

Si quid in eo genere peccatur, ut ab ijs fit, qui unum tantum genu in oratione flectunt, aut certe quicquam id generis committunt, quod precantis pietati non conueniat, id graui sermone coarguet. Oratio enim humilem, et religiosam corporis positionem requirit.

Cura concionatoris in eripiendis corruptelis, instituendis operibus pietatis, in concione accomodanda ad episcopalis gubernationis rationem.

Cum uero ad concionandum aliquod concionator uenerit, uel ab episcopo, uel a paroco, alioque ecclesiae rectore, accurate illius loci morum corruptelas conquiret: quas, ut occasio feret, uerborum uel sententiarum pondere, et in primis sacrarum litterarum testimonijs, exemplisq. constantissime usque adeo exagrababit, ut funditus, quantum in se est, extirpet, Deo bene iuuante.

Eas item consuetudines, quae et si male non uidentur, tamen occasionem praebent peccandi.

Nec uero semel, atque iterum, sed saepenumero, prout usu uenerit, illas ipsas detestabitur.

Immo perenni quadam doctrinae, ardentisq. cohortationis perseverantia, et perpetua quasi contentione, id quod olim sanctissimos uiros, Ambrosium, Augustinum, et Chrysostomum fecisse traditum est, inueteratos male uiuendi mores, deprauatamq. consuetudinem radicitus euellere studebit.

Curabit etiam rursus in omni loco, ubi concionatur, aliquod pietatis opus, ei loco ad pie agendi studium, episcopi iudicio, aptius, conuenientiusq. institui; aut institutum uehementius excitari.

Pia item instituta, religiosasq. consuetudines, quam diligentissime, ac perpetuo retinendas esse, ac si quae uel antiquatae sunt, uel intermissae, ad usum reuocandas ostendet.

Id uero omne persuadere non desistet, quoad rem consecerit, quam salutariter in Domino optat.

Omnem praeterea concionum suarum uim ad episcopalis, pastoralisq. gubernationis rationes accomodabit: episcopi monita, iussa, edicta, decreta, instituta, ac disciplinam omnem, perpetuo comendabit, atque adeo tuebitur, ut et clerus, et populus, concionibus suis bene excitatus, ei obtemperet, pareat omni sanctae obedientiae spiritu.

Sanctae praeterea Inquisitionis perpetuo se studiosissimum praebit: illius officij partes acri defensione tuebitur: illorum, qui praesunt, auctoritari, edictis, decretis, quam diligentissime parendum sit, crebro, ut usu uenerit, praecclare ostendet: populum docebit, quanta unicuique necessitas imposita sit deserendi illorum nomina, qui uel factis, uel dictis, uel alio quouis modo a doctrina catholica aberrant: quique contra sanctiones, decreta, edictaque, eiusdem officij causa, nomine pro-

mulgata, agunt, aut dicunt.

Si uero ipse aliquando, ut euenire potest, uel uerbo uel labetur, errabitue; confestim, nullaq. mora interposita, ex episcopi, Inquisitorisue praescripto, sententiam, aut concionem reuertat, atque ad ueram fidei doctrinamq. orthodoxam dogma reuocet, quicquid fuerit, in quo ab illius doctrina decretis aberrarit.

Idq. non obscure agat, neque aliqua uerborum circuitione: sed apertissime planissimeq. erratum suum emendet: aut sententiam, si ambigue dixerit, explicet ad illorum praescriptum.

Concionator quoque regularis, parochorum curae omnino prodesse studebit: ita scilicet, ut non modo nihil quicquam proferat, quod parochialis curationis officia inturbet, sed omne studium adhibeat, quo populus in omnes parochialis curae partes pie, sancteque conformetur.

Facultate autem, si quae sibi dabitur, uel sacrae confessionis audiendae, uel etiam absoluedi a casibus reseruatis, ita utetur, ut et parochialem utilitatem, et populi disciplinam nusquam ullo modo labefactet, sed communiat omni studio, atque officio.

Quo in genere toto instructionis de ministerio penitentiae, quam accuratissime adhibebit.

Et uero in primis proponet saepe auditoribus concilij Tridentini decreta: ex quo, tamquam de purissimo fonte, hauriet, quae pertinent ad mores omnium ordinum corrigendos, fidem explicandam, et christianam disciplinam restituendam. Conciliorum item prouincialium nostrorum, et episcopaliun synodorum constitutiones, ac decreta non modo ad populi memoriam reuocet: sed docebit, quam utilis eorum executionis usus, quam inde uberrimus fructus: Proinde crebro in hoc officij genus incumbet, ac nullam plane occasionem praetermittet.

De ijs, quae ad formam concionis pertinent.

Materiam concionis cum ex euangelij tractatione, alijsq. locis apte appositis, digressionibusq. concionator sibi parauerit: ita eam disponat, ut oratoria illius concionis partes, quatenus uel euangelij, uel rei alterius, de qua dicitur est, ratio patitur, nulla desiderentur, praesertim, quae illustriores sunt, quaeq. ad commouendum pertinent.

Instruat autem, atque exornet non uerborum, uel leuissimorum, inani sonitu, et sermone nimis elaborato, et pene calamistrato, ac fucato; quo nihil potest esse instructuosius: sed graui plenoq. sanctae doctrinae, ac referto disciplina, quae uere christiana, praeslansq. sit ad salutem.

Ita praeterea, quaecumque ad dicendum pie meditatusest, distincte partiatur, ut auditores omnia, et facile percipiant, et memoria teneant, quod maiorem inde fructum capere queant.

Memoria cuncta ita mandare studeat, ut fugiat tamememoriae ostentatione, ut pote in sententijs quam plurimis pronuntiatis, aut certe rebus permultis recitandis.

ubi ad finem concionis uenerit, breui epilogo sepe uetur, quo partes concionis breuiter repetat.

Tum concionem concludet, more sanctorum patrum, breui precatone, gratiarum actione, et laudibus benignitatis Christi Iesu Domini nostri.

Absoluta concione, paululum de suggestu, uel apud altare genibus flexis tacitus orabit: tum auditores aliquando moneat, ut itidem faciant.

Si apud rudem multitudinem concionatur, orationem dominicam, salutationem angelicam, et symbolum apostolorum a populo una secum pure, ac distincte toto corde pronunciarit; tum Dei misericordiam humiliter uoce implorari, aliquando curet.

De Decoro.

Primo totam concionem accomodabit concionator ad ingenium, conditionemque hominum, apud quos concionaturus est. Nihil enim ineptius, et absurdius dici, fingiue potest, quam, si in pauperrimo pago, apud rusticos, fame, frigoreque confectos, ita concionatur, ut in opiparas epulas, splendidissimas uestes, auro, argento intextas, quas homines indigentissimi ne somniant quidem, perpetuo inuehat.

Concionaturus igitur hæc erunt cogitanda omnia, non solum scilicet auditorum status, sed etiam locus, tempus, res, de qua dicturus est, et personæ suæ auctoritas, et uite genus, ut apte, decore, conuenienter, et cum dignitate concionetur.

Itaque, quæ inuoluta, ut communimus, quæque explicatu difficilia sunt: de ijs apud rudes nullam concionem instituet: nec uero græcæ, hebraicæ, chaldaicæ, Syracæque dictionis uim, quando cum ijsdem aget, interpretari studebit.

At contra, si ad eruditissimam quamque explicationem apti sunt, qui audiunt, nullum genus prætermittet disertæ interpretationis, quam ipse recte norit.

Sed quando non æqualis est omnium conditio, ut diximus, non idem uicæ modus: certe concionis argumentum non dissimile erit a statu eorum qui audiunt. Et uero quemadmodum ab audientium conditione discrepare non debet: ita talem etiam esse conuenit, qualem eorum mores requirunt. Mendaces Cretenses, male bestiae, uentres pigri, inquit sanctus Paulus, omnis porro obiurgatio, uel acerrima, ad eorum emendationem adhibenda fuit. Duri certe obiurgandi sunt, et tractandi durius: at mitius, qui in pestifera uiuendi consuetudine non persflunt. Hoc docet idem sanctissimus pontifex Gregorius exemplo galli; qui, ut media nocte, in arctissimo hominū somno, rauce quodammodo canit, deinde sub auroram suauius cantum emittit: ita concionator homines, in peccatorum quasi somno grauissime dormientes, obiurgationibus acerbis excitet: cum ijs uero, qui in uia uirtutis tamquam uigilantiores facti sunt, cohortationum suauitate alliciat ad omnem in recte, sancteque agendo progressionem.

Neque præterea concio diuersa erit ab euangelij,

quod eo die a populo auditum est, historia: quæ si subministrat genus concionandi de poenitentia, non aliud concionator sumet, quod nullo modo conueniat cum illius die euangelica lectione: nisi aliquando a re propo- sita digrediendi materiam aliquis locus, aut occasio præbeat.

De elocutione concionatoris.

Elocutionis genus exquisitum ne affectet. Fucum omnem fugiat.

Imperita multitudinis consuetudinem loquendi ne sequatur: cum in ea sint multa absurda, multaque indigna concionantis grauitate.

Dicendi forma utatur, cui per artem, atque exercitationem par esse possit.

Verba antiqua, et peregrina fugiat.

Fati, fortunæ, infortunij nomina, aliaque id generis, ab ecclesiæ usu iam pridem explosa, omnino cauebit.

Epithetorum item nimium usum, et poeticum dicendi genus ne confectetur.

Anicularum non adhibeat prouerbia.

Inflata oratione ne utatur, sed graui.

Exordiaturo moderato, et temperato dicendi genere: in quo exordio uidentur similitudines, præsertim poetico more explicatæ.

Vocabulorum frequentem synonymiã omnino caueat: nisi cum unum altero significantius, aut magis proprium fuerit.

Metaphoras, similitudines, et exempla a rebus maxime notis, et insignibus sumat: nam deijcit maiestatem orationis, qui a rebus humilibus similitudines frequenter trahit.

Vim illam dicendi uehementem, et concitatam ne affectet importune: sed ijs præparationis uis, quæ supra commostrata sunt, ad eam spiritus sancti ope, atque auxilio, feratur, ut auditoribus proficit.

Eiusdem rei repetitionem uitet, quoniam molesta est, et affectum restinguit.

Cum de peccatis, ad luxuriam pertinentibus, agit, cautionem adhibeat, ne imprudens in obscæna uerba incidat.

Et uideat in primis, ne loquendo turpes cogitationes iniiciat.

Exclamationes uideat, quo loco adhibeat: ac raro quidem certe.

Adulationis uerba omnino fugiat, cum de magistratibus, aut apud eos uerba facit.

Ambitiosum dicendi genus caueat.

Splendidos titulos, et nomina adiuncta illustra, ut, serenissimus Dauid, plane reijciet.

Honorifica tamen, breuique præfatione eos uiros excipiet, quorum exempla proponit ad imitationem: id quod aliquos antiquos patres, præsertim Gregorium Nazianzenum, facere animaduertimus.

Verba ecclesiastica, et si minus elegantia habent, ne dicere recuset: at prophana, et noua repudiet omnino.

Apostolos, martyres, uirgines, confessores, et qui celesti

celesti gloria perfruuntur, sancti nomine sepe appellet. Diffionem uitet, que indignationem, et fastidium parit, præsertim cum de incommodis suis loquitur.

Attentionem cum petit, ne arroganter faciat: ne uel se magna dicturum, et admirabilia polliceatur.

Ne ambigue loquatur, ut eadem oratio uarium sensum possit asferre.

Ne concise item, ut auditores incerti sint, et animo pendean.

Ne obscure, ut dictum facile percipi non queat.

De uoce, et corporis motu.

DE pronunciatione, gestu, actione, ab antiquis rhetoribus permulta tradita sunt, quæ exquisito quodam studio perinde consecrari, quasi in ijs ipsis bene concionandi finis positus sit, hoc longè alienum esse debet a concionatore uerbi Dei: cum ijs præsertim motus corporis aliquos commostrarint, non modo leues, pueriles, sed plane histronicos, ob eamque rem indignos et persona concionantis, et auctoritate suggesti: qui locus grauissimus est. Quæ igitur de toto illo genere isti præceperunt; eorum tantum, quæ ad grauitatis, decorique laudem insignia sunt, delectum quendam a concionatore haberi conueniens est, ut aliquid etiam adiumenti inde sibi comparet ad fidelium animos inflammandos studio rei, de qua concionem instituit: uocem igitur, et actionem ita temperare concionator conabitur, ut non ex arte petere, sed uere, et ex natura dicere uideatur.

Pro rerum, quas dicit, uarietate, uoce, et gestu uario uti studebit: ne forte res mediocres, aut etiam fortasse leues magna contentione tractet: quasi sola uoce, et gestu uelit persuadere: aut uero quæ magna sunt imminuat: aut cuidam recitanti potius, quam ex animo dicenti similis uideatur.

Ita illud uerbum quoque cauebit, ne uno uocis sono, tota constet oratio; quod satietatem parit.

Vocis mollitiem, uel suauitatem quandam, magnitudinem item ne affectet, ne item in quouis genere nimiam contentionem.

Vt nimiam tarditatem, quasi uerba difficile inueniēs; ita nimiam celeritatem fugiat: non enim proficit oratio ita effusa; sed quasi animos auditorum præteruolat: itaque pro rerum opportunitate, nunc tarde, nunc celeriter eloquatur.

Canoram uocem in exordio, et magnam fugiat; hæc enim, et modestum exordium esse uetat, et reliquæ orationi pronunciantem nocet.

In alijs fortasse imitandis, prudentiam adhibeat, ne uel leuia quædam, aut etiam uitiosa imitentur; aut ea, quæ cum alijs conueniant, a se tamen aliena sunt.

In gestu, et corporis motu tantum item faciat, quantum natura rerum patitur: quod uel ex eo discere potest, si aliquos, recte natura tantum pronunciantes, in communi consuetudine obseruet.

Ita neque eodem gestu semper utetur; neque manu eodem modo composita; neque uno brachio tantum; neque eodem motu corporis, et eadem uultus moderatione.

Non importune suggestum palmis feriat, sed cum rei magnitudo poscit.

Non per suggestum quasi uoluitabit, nunc ex hoc, nunc ex illo angulo profiliens.

Non quasi ex suggesto medium corpus demittet; aut alijs multis moribus utetur, qui aut deformes sunt, aut digladiantis potius, quam dicentis esse uidentur.

Hæc omnia facile cauebit, si christianam modestiam, et grauitatem prædicatoris non obliuiscetur: nihilque audebit, quod supra uires, artem, et exercitationem suam esse suspicetur; quodque ex concepto affectu non proficiscatur.

Sed ut distinctius de pronunciatione præscribatur, quæ in uoce, et corporis motu uersantur, hæc concionator teneat.

In exordio uocem sedatam adhibeat, et quotidiano sermoni proximam.

In narratione uocis uarietate utatur, ut quo quidque pacto gestum sit, ita narrare uideatur. res enim strenue gesta, uocis celeritate, quæ uero dignitatem habet, plenis faucibus, et sedatissima uoce narrandæ sunt.

In cohortatione, quæ in epilogo concionis fit, primo uoce utatur attenuatissima, quæ sit faucibus contractis: deinde clamore leni, non obstepero: mox sono æquabili; ac postremo, uoce celeri.

In conuestione item, quæ pars etiam epilogi est, uocem adhibeat depressam, crebra interualla, longa spatia, et magnas commutationes.

In corporis statu, et motu hæc caueat.

Ne in suggestu unquam corpore imitatur: sed rectus stet, aut sedeat.

Ne deiecto, ne supino, ne præduro, ne in latus inclinato capite sit, sed plane recto.

Ne supercilia contrahat, ne diducat, ne remittat.

Ne nares corrugat, ne moneat, ne instet, ne digito diducat; ne plena manu resupinet.

Ne labra lambat, ne mordeat.

Ne mentum pectori affigat.

Ne humeros attollat, ne rursus contrahat.

Ne brachium, tamquam gladiator, immoderate proyiciat.

Ne leuam manum iactet, nisi raro, et in maximo concionis actu.

Ne manum supra oculos tollat, ne demittat infra pectus.

Ne digitorum gestum indecorum adhibeat, sed decentem, nempe in principijs lenem, et in utramque partem modice prolatum, in narrando paulo productiorem, in reprehendendo acrem, et instantem.

Ne arguens digitorum utatur.

Ne femur feriat, nisi raro, cum indignationem mouere studet.

Ne pedibus supplantat, nisi opportune in summa contentione.

Ne tussiat, ne expuat crebro, nisi necessitate coactus.

Ne in eloquio per nares maiore spiritus parte effundat.

Ne crebro anhelitu iumenta imitari uideatur, onere laborantia.

Hæc atque adeo alia, ut fugiat, in consilium adhibeat prædicationis usu peritos.

INSTITUTIONVM AD OBLATOS S. AMBROSII PERTINENTIVM EPITOME.

CAROLVS S. R. E. PRESB. CARD. TIT. S. PRAXEDIS
Dei, & Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Mediolani Oblatis.

Salutem in Domino.

VNO tandem filij, quas iamdiu à nobis expectasse uos, uel potius expectasse scimus, Congregationis nostræ institutiones in manus uestras aditæ ueniunt.

Prodeunt illæ nunc quidem ex intimis animi nostri sensibus in lucem, in sinumque uestrum recta festinant. Vestra iam interest, promptè eas excipere, libenter amplecti, diligentissime obseruare, atque in eo honore semper habere, quem et earum æquitas cum incredibili Ecclesiæ nostræ utilitate coniuncta, et nostra erga uos pietas, et fides uestra, et uestrum obediendi institutum efflagitare uidetur. Nam labor noster, ac studiū, quod in hisce condendis adhibuimus, irritū plane esset; et uos præterea omni fructu, quem ex illis capere oportet, omnino careretis; Si uos operæ, sollicitudiniq. nostræ, uestris animis, studijsq. uestris, haud respondeatis; hasque nostras, quas uobis in præsentia offerimus institutiones, toto pectore non amplectamini. Quare, ne id accidat unquam; magnopere cauere debetis. Nam ut corporis humani constitutio absque neruis, et compagis uinculorumque adminiculo coherere, uimque suam conseruare non potest; sic societatis huius corpus neque stare, neque contineri ualet sine certis quibusdam institutionum quasi uinculis. Variæ quippe sunt, ac multiplices animorum propensiones, diuersa studia, atque mores. Quamobrem; nisi quibusdam præceptorum sanctionibus collegia connectantur, et ad unum finem dirigantur; ne quamprimum dissoluantur, dirimanturque, periculum est. Illis. n. uoluntatum uarietas, studiorum diuersa ratio, morum dissimilitudo temperatur; dispersa colliguntur; dispersa colliguntur; multa demum unum efficiuntur. Cum omnes autem, qui se in aliquam societatem aggregarunt, magnam adhibere oporteat diligentiam, et curam, ad eius societatis leges cognoscendas, atque obseruandas; rum uos id maxime ac diligentissime facere omnino debetis. Magna enim principiorum

est uis, ac latius emanans, seq. in omnem partem innata quadam facultate diffundens. Atque ut ab radice arbor, et à fonte effluunt riuus; ita suis principijs cætera quoque omnia respondent. Cum igitur huius congregationis uos ipsi primordia, et quasi primitiæ sitis; illud in animum plane inducere debetis, & quasi altius figere, uestrum hoc in genere exemplum plurimum esse momenti, non solum apud præsentis, sed apud posteros etiam habiturum: in eamque propterea toto pectore curam uobis esse incumbendum, ut quam optimum, atque præstantissimum sit exemplum istud uestrum. Vos estis, filij, tanquam Ciuitas in altissimo monte sita, et oculis omnium exposita. In uos præsens hominum ætas, in uos posteri animos, mentesque conuertent. Quapropter cauendum uobis est, ne quid indecorum, ne quid remissum, ne quid ab instituta uitæ ratione alienum in uobis animaduerti ullo unquam tempore possit. Vos estis lucerna Congregationis huius in sublimi candelabro, unde in omnes partes splendor, lumenque diffundatur, accensa. Vos estis sal; quo cæterum hunc Oblatorum in omnem ætatem condiri oportet. Maneat igitur præclaræ mentis uestræ, præstantiumq. actionum splendor in omnem ætatem: uigeat uirtutum uestrarum memoria in omnia secula. Nihil unquam de honesto studio; nihil de præstanti in quouis uirtutis genere contentione remittite. Non quantum profeceritis, sed quantum ab antiquis illis probis huiusce etiam ciuitatis sacerdotibus, quantum ab Apostolis, quantum ab ipso IESU CHRISTO Domino nostro absitis, uobiscum cogitate. Hæc institutionis uestræ regulas in manibus semper, multo autem magis in animis, et in actionis usu habere. Nihil in his temerè, nihil inconsideratè positum est, nihil superuacaneum, nihil inutile. Omnia à nobis diligenter expensa sunt, et cum lectissimis, sapientibusque uiris collata, et quod caput est, magnis ac diurnis precibus, atque etiam lachrymis à Deo postulatæ, et, ut speramus,

ramus, impetrata. Quare, neque quicquam est, quod in his iure contemni possit, aut parui æstimari debeat. Omnia enim tum ad animarum salutem procurandam, tum ad ipsam congregationem conseruandam ita spectant, ut, si quidpiam eorum omittatur; uel uestrum officium cum aliquo animarum dispendio desiderari, uel statum ipsius congregationis damnum facere necesse sit. Sed de his satis. Reliquum iam est, filij, ut uos congregationem istam Oblatorum sancti Ambrosii, quam nos totius Mediolanensis Ecclesiæ causa instituisse scitis, sic complectamini, ut illam et uirtutum uestrarum exemplis foneri, et spiritualibus progressionibus ornari, et benefactis auctiorem, splendidioremque reddi, in eaque amplificanda neque piam uoluntatem, ardensque studium, neque promptam obedientiam, officiumque perfe-

ctum in uobis desiderari cognoscant omnes: uobisque præterea persuadeatis, nos, pro Archiepiscopalis nostri muneris ratione, proq. paterna charitate, qua uos unice in CHRISTO diligimus, uestras in uia Domini progressiones, quantum in nobis est, perpetuò esse adiutores; de uobisq. adeo sollicitos fore, ut, quemadmodum pro Ecclesiæ huius salute non inuigilare solum; sed uitam etiam profunderi, si opus sit, parati sumus; ita nihil incogitatum, nihil intentatum in posterum finis relicturi, quod ad uestras omnium, uestræque congregationis rationes pertinere arbitramur. At uero ut immortalia denique præmia reportetis, abundantioreque indies diuinam gratiam consequamini, Deum orabimus, obsecrabimusque omni assidua prece. Dat. Mediolani, Idib. Septembris. M. D. LXXXI.

INSTITUTIONVM, AD OBLATOS PERTINENTIVM, EPITOMES LIBER PRIMVS. DE SCOPO OBLATORVM, et congregationis illorum fundamentis. Cap. I.

BLATORVM Congregatio cum ex hominibus constet, qui sanctissimo Patri Ambrosio, Ecclesiæ Mediolanensis Antistiti, et Patrono, ulro suaq. sponte sese offerunt; debent illi profecto omnes sibi persuadere, ad multiplicia huius Ecclesiæ munera fungenda, et ad pia, præclaraq. opera præstanda sese uocari. Hos enim Ambrosio Duce milites, qui tam strenue, dum in terris fuit, pro Ecclesiæ Mediolanensi se gessit, illius exemplo labores quosque perferre, difficillima queque superare, omne uirtutum genus complecti, animasq. tandem, omnium sanctarum uirtutum contentione ad CHRISTVM ducere oportet. Quare ita etiam se conformare omnino debent, ut in rebus gerendis, atque in omni uiuendi ratione, sanctum quendam animi ardorem perpetuo sentiant, atque alant. Vim autem istam animi insignem, præclaramq. uirtutem, tum demum assequi se posse confidant, si huius quidem dioecesis animas, quasi fructum esse uberrimi agri, à sanctissimo illo Patre nostro exculti, meminere in primis; tum dies noctesq. secum cogitauerint, agrum hunc à præstantissimo illo uiro diuinis doctrinis, sanctis exemplis, assiduis uigilijs, egregijs meritis, et laboribus summis comparatum fuisse; ac post eum denique Archiepiscopis successoribus, illisq. adeo omnibus, qui in hac cura quouis modo opem ferunt, à Deo, ac Domino Nostro IESU CHRISTO plurimum esse commen-

datum. Hæc si præstiterint; illud etiam plane sequetur, ut eos singulari potius erga animarum salutem pietate, et inflammato diuini cultus desiderio, studioq. obtemperandi ijs, qui in illos diuinam potestatem exercet, atque auctoritatem, huius congregationis susceptum institutum perfecte exequi, quam pernarum metu, cognoscant omnes.

Cum autem huic congregationi huiusmodi sit propositus scopus, atque finis; illud etiam, ut necessario consequens, recipiatur, oportet, eiusdem congregationis homines, Reuerendissimi Archiepiscopi Mediolanensis ecclesiæ ministros omnino esse debere, cui scilicet pastovis, speculatorisq. officium in hac ecclesiæ, eiusdemq. procuratio, atque gubernatio, ut illius animas ad æternæ salutis iter dirigat, commissæ est. Quocirca præcipuum etiam huius congregationis fundamentum, in exquisita, ac plane perfecta erga ipsos Archiepiscopos ecclesiæ Mediolanensis obedientia positum esse debet, ad Dei gloriam, et animarum eiusdem ecclesiæ salutem impensè procurandam, adiuuandamq. et promouendam.

Huiusmodi autem obedientia duabus rebus innitatur oportet, uoto, et constitutionibus: uoto quidem, tanquam forma, uoluntatem perficiente, atque firmante: constitutionibus uero, quasi regula dirigente, uiamq. præmonstrante eorum, quæ amplectenda, et quæ fugienda sunt: de quibus mox agetur, postquam de genere illorum, qui in numerum oblatores recipiendi sunt, et de eorundem conditionibus, muneribusq., cum ordo rerum ita postulare uideatur, pertractatum erit.

De conditionibus eorum, qui in congregationem Oblatorum recipiendi sunt.
Cap. II.

IN Oblatorum congregationem ascribantur, atque admittantur, cum nostra huius, tum alterius etiam cuiusuis

cuiusvis diœcesis homines, qui sacris Ordinibus initiati sunt, uel, si nōdū initiati, ea tamen ætate sunt, et illis cōditionibus præditi, ut, qui illis initiētur, digni, et idonei habeantur. Nisi forte, quod ad ætate attinet, propter alicuius uel insignē animi indolē, uel præstātes animi uirtutes, uitaq. conspicuam probitatem, in hoc immaturioris ætatis non habendam esse rationem, congregationiq. nihilominus eum ascribendum, Reuerendissimus Archiepiscopus censuerit: qui certe tamen decimum sextum annum saltem agat. Neque uerō alicuius receptioni impedimento sit, quod ecclesiasticum beneficium, officium cuiusvis generis ille obtineat; si modō, quod residendi onus coniunctum habet, intra huiusce Diœcesis limites contineatur.

Iam uerō, cum huiusce congregationis actiones præstantissima, atque grauissima sint omnes, utpote quæ animarum fructum, Mediolanensisq. huius ecclesiæ cultū complectuntur; ea sane cura, animaduersionq. à Reuerendissimo Archiepiscopo adhiberi debet, in quo omnis huius rei facultas posita est, ut literaturæ non uulgari exculti, pietate insignes, egregijs moribus, præstantiq. ingenij indole præditi, cæterisq. uirtutibus ornati, cum industria partis, tum diuino munere infusus, eligantur, qui in Oblatorum congregationem sunt cooptandi. Ita. n. fore cum ratione sperandum est, ut, si non omnia instituta congregationis munera, at plura certe ex his singuli illorum recte obeant. Contra uerō reijciantur omnes, tum indocti, tum, quorum ingenium rude, aut impuri, improbiue mores reclamant, tum uerō etiam maxime, qui alio nomine, causæ, sacris canonibus, ab ordine sacro suscipiendo, aut exequendo prohibentur.

Admittantur uerō etiam præter huiusmodi clericos, laici aliqui uiri, et uxorem habentes, et domi suæ conuictores, qui pietate insignes, et ad ea officia præstanda accommodati censeantur, quæ congregationis instituto pro illorum conditione conueniunt. Verum, qua ratione, ac diligentia, cautioneue in hisce omnibus eligendis, ac comprobandis, tum quibus ritibus, et cerimonia in illis ipsis in congregationem recipiendis sit utendum; ex constitutionibus ipsius congregationis petendum erit.

DE FORMA OBLATIONIS. CAP. III.

SED quoniam ex Oblatorum numero non censetur quispiam esse, qui uoto obedientiæ oblationem non confirmauerit; propterea, cum Reuerendissimo Archiepiscopo quis sese offert, tum obedientiæ uotum coram illo nuncupet, oportet, iuxta formulam uerborum, quæ mox præscribetur.

Liberum tamen sit Reuerendissimo Archiepiscopo, sola aliquando oblatione facta, uoti nuncupationem, receptionemq. in aliud tempus, atque adeo in aliquot etiam menses differre, non tamen ultra annum, nisi insignis aliqua causa obstiterit. Immo uerō, si quis absque Reuerendissimi Archiepiscopi facultate, concessuue, uotum intra annum coram Archie-

scopo ipso non fecerit; is à congregatione statim exclusus penitus censeatur.

Voto autem rite nuncupato, atque ab Archiepiscopo recepto, congregationi is ascriptus statim dicatur, sitq. et eius legibus, et institutis addictus perpetuo, et indulgentijs, priuilegijsq. Oblatorum omnibus fruatur.

Sed, quod de oblatione uoto confirmanda præmissum est, id de clericis præsertim intelligatur, cum laicos oblationem uoto confirmare necessarium non sit. Qui quidem laici omnes nullum in congregationibus, conuentibusue Oblatorum locum, quouis nomine, prætextuue habere censendi sunt: tametsi et illi quoque omnes nihilominus omnium congregationis bonorum operum, benefactorum, ac meritorum participes sint. Porro autem ipsa uoti clericorum formula, hoc modo, hisq. uerbis concipi debet.

Ego N. Omnipotenti Deo, et sanctissimo Patri nostro Ambrosio, coram Beatissima Virgine, Dei Matre MARIA, et tota cœlesti curia, ac tibi quoque locum Sanctissimi Patris nostri Ambrosij hic obtinenti, Reuerendissime Domine Pater Archiepiscope, cæterisq. deinceps Archiepiscopis, sanctæ Mediolanensis ecclesiæ successoribus, tuis promitto, spondeo, ac uoueo perpetuam obedientiam in his omnibus, quæ mihi præcipiuntur, ad Dei gloriam, et salutem animarum eiusdem ecclesiæ procurandam, adiuuandam, et promouendam, ad præscriptum institutæ congregationis Oblatorum Sãctissimi Patris nostri Ambrosij: illudq. præterea spondeo, ac uoueo, me in congregatione, et instituto hoc perpetuo uicturum.

Quod si uoto obedientiæ in aliud tempus prorogato, sola fiat oblatio; talis ferme erit oblationis formula, qualis uoti obedientiæ existit, nisi quod in locum horum uerborum, Promitto, spondeo, & uoueo, hoc ipsum uerbum, offero, substitui debet.

Sed quoniam sola uoti nuncupatione clericus quisque Oblatus esse non censetur, nisi uotum quoque ipsum ab Archiepiscopo recipiatur; idcirco receptionis eiusmodi formulam hoc loco præscribere uisum est.

Dominus noster, Iesus Christus, pro cuius amore, et gloriæ propagandæ studio hanc oblationem fecisti, tibi benedicat, et gratia sua perpetuo te custodiat, et sanctissimus Pater Noster Ambrosius, quem præcipuum Patronum elegisti, suis precibus, et meritis, gratiam tibi impetret, qua in huius congregationis instituto uberes fructus, ad Dei gloriam, et animarum salutem proferas Mediolanensi Ecclesiæ. Et Ego tibi benedico, teq. in numerum Oblatorum recipio.

Formula uero oblationis laicorum talis sit.

Ego N. in conspectu Omnipotentis Dei, Gloriosissimæq. semper Virginis Mariæ, necnon Beati Patris nostri Ambrosij, ac totius curiæ cœle-

cœlestis prostratus tibi Reuerendissime Archiepiscope, Pater, et Domine mi, cæterisq. deinceps Archiepiscopis, sanctæ ecclesiæ Mediolanensis successoribus tuis, perpetuam obedientiam offero, tam in iis, quæ ad curam, salutem, spiritualemq. progressum animæ meæ pertinent, quàm in illis etiam, quæ ex congregationis huius institutis per me præstanda erunt, in operibus, officijsq. charitatis in Deum, et misericordiæ in proximos, adhibendis.

Hactenus de conditionibus, et forma oblationis, cum clericorum, tum laicorum.

Sequitur de numeribus utriusque Oblatorum classis.

DE IIS QUAE AB OBLATIS, PRÆSTARI DEBENT. CAP. IIII.

OBLATI clerici iuxta præscriptum Reuerendissimi Archiepiscopi, illiusq. iudicium, quod de unoquoque eorum faciet, prout et occasio postulabit, & uniuersumque ingenium, doctrinam, animiq. instructio, atque uis monstrabit, ab illius iussis nunquam recedentes ita se comparent, ut semper parati sint ad sacras lectiones exercendas, ad concionandum, ad confessiones audiendas, aliaq. catholice ecclesiæ sacramenta ministranda, ad animarum curam suscipiendam, ac gerendam, ad ecclesiasticas functiones quaslibet, cuiuslibet ecclesiæ præstandas, ad pauperes erudiendos, ad clericorum educationem, et institutionem, ad seminariorum, collegiorumq. piorum gubernationem, ac procurationem, aliaue officia in his ipsis locis exequenda, ad uisitationis, Missionisq. munus rectè ac diligenter obeundum, ad quamlibet denique actionem piam promptè administrandam, et ad omne charitatis, et misericordiæ officium piè, studiose, apte, accurateq. obeundum.

Laici uero oblati ea misericordiæ, charitatisq. erga alios munera, sedulo pièq. præstent, quæ congregationis instituto, pro illorum conditione, conueniunt. Grammatici literas gratis pauperes, pueros, et adolentes, doceant: Medici ægrotos curent: Iurisperiti, et Causidici lites dirimant, ac sedent; dissidia tollant; pacem concilient; egentium, Viduarum, Pupillarum, aliorumq. in carceres coniectorum, ac defensoribus destitutorum causas agant, et tueantur; eorundemq. ærummas, ac calamitates diligenti opera, omniq. ratione subleuent: Unusquisque illorum pijs locis charitatis omnia præstent officia: Xenodochiorum ægros inuisant: moribundos, ut piè, christianaq. fide nixi, in Domino moriantur, sedulo cohortentur: eos, qui in carcere detinentur, amanter consolentur: alia denique istiusmodi christiana charitatis, qualiacumque illa sint, exerceant officia.

Quoniam autē inter præcipua huius congregationis munera, ut etiam ex pontificijs literis Gregorij xij. cognoscere licet, clericorum cura, et institutio censetur, eorum præsertim, qui in Seminarijs educantur; quem-

admodum ad eandem quoq. spectat cura, tum Collegij Helueticorum, Rhetorumue, (cuius quidem gubernatio ab Archiepiscopo Mediolanensi, facultate per literas pontificias eiusdem Greg. xij. tradita, pendere perpetuo debet) tum Collegij Borromæi in Ticinensi urbe constructi; unde plures quocumque tempore profecturos esse sperandum est, qui literis ornati, et ecclesiastica disciplina informati, Mediolanensi ecclesiæ inseruiant; idcirco et tota ipsa congregatio uniuersè, et singillatim Oblatorum quilibet, istorum adolescentum, istorumq. collegiorum, aliorumq. præterea, pro Clericorum, laicorumq. institutione, in hac ciuitate, Diœcesiue, eadem deinceps ratione construendorum, procurationem libentissimo animo suscipiant; cum id Reuerendissimus Archiepiscopus huic congregationi tanquam unum ex præcipuis numeribus ad ipsam pertinentibus imponendū statuerit.

Præterea uerō, cum et uisitatio, et missio, præstantissima ac utilissima partes sint omnium huius congregationis functionum, ipsiq. Archiepiscopo acceptissima; propterea, cum Reuerendissimus Archiepiscopus opera Oblatorum uti uoluerit, in Prouincia Mediolanensis, alicuiusue eius partis uisitatione, cum auctoritate etiam apostolica faciendâ, alijsue in functionibus cum Archiepiscopali auctoritate præstandis; uel cum missio item ad Dei cultū, animarumq. salutem procurandam, illis ab eodem præscribetur; tum sedulo, libenterq. suam in his præstent operam. Quamobrem, si forte in Regiones Helueticorum, aut Rhetorum, illisue subiectorum populorum, nonnullos, qui ex eisdem regionibus sint, ab Archiepiscopo aliquando mitti contingat, pro fide catholica, uel seruanda, uel instauranda, aut alia quauis de causa ad ecclesiæ dignitatem spectante; tum uerō uel maxime per summam obedientiam sese promptos ad hæc exequenda exhibeant, omni officio, ac pietate potius studentes, ut his in locis catholicam fidem promoueant, ac tueantur, pestiferamq. hæresim radicatus euellant, si quam ea infectam Prouinciâ, Prouinciâue partem comperiant. Illas enim regiones, Mediolanensis, ecclesiæ Diœcesi finitimas, et coniunctas, à labe hæresim curari, purasq. seruari quam maxime refert, ne ad aliquam ecclesiæ nostræ partem serpat exitiosa eiusmodi lues.

Cæterum, ut alijs etiam in rebus sciant Oblati, quæ uoti obedientiæ facere, quæ ue omittere, ac uitate illos oporteat; hæc quoque sedulo animaduertant.

Nulli Oblatorum liceat, neque beneficium aliquod, siue ecclesiasticum, siue alterius generis sit, accipere, nisi Reuerendissimo Archiepiscopo iubente; neque itē cuiusvis beneficij ratione, quamuis ab alijs uocatus, uel etiam ex decreto ipso Tridentino nominatus ille sit, examini se se hoc nomine subijcere; neque rursus acceptum dimittere, nisi eodem Archiepiscopo consentiente.

Contra uerō, quale quale sit beneficium, quod suscipere iusserit Archiepiscopus; id illi omnes promptè, ac nihil tergiversantes suscipiant, seruatim tamen et

Canonum, et Pontificum, et Conciliorum sanctionibus, quibus et beneficiorum multitudo prohibetur, et de suscipiens probatio cauetur.

Nullus Oblatus ad beneficium, officiumue deferendum, uel dimittendum astringitur, si quod forte illorum aliquis habet, cum uel sese offert, uel uotum obedientia nuncupat, uel in congregationem recipitur.

Quod autem de beneficijs non dimittendis sine consensu Archiepiscopi supra dictum est; id adeo ratum esse debere decernitur, ut etiam, si Oblatorum quispiam cumulatio opera, studiumq. maiora, ad uniuersam Diocesis utilitatem conferendi desiderio accensus, beneficium, officiumue nullum ecclesiasticum, cui uel residendi in choro, uel aliud quodcumque onus sit coniunctum, relinqueret uelit; id nulla ratione facere possit, absque Reuerendissimi Archiepiscopi consensu. Eo enim reuente, libenter retineant Oblati, quod habent; amuente autem, dimittere illis liceat, si placet, seruatis tamen summorum Pontificum, Conciliorumq. sanctionibus, et sacrorum Canonum legibus, de beneficiorum dimissione.

Beneficium, officiumue ecclesiasticum obtinentes, cui residendi onus coniunctum est, (inter hac autem beneficia, quod attinet ad huiusmodi constitutiones, canonicatus etiam omnes esse intelligantur quarumcunque ecclesiarum, in quibus canonici nonnulli in choro conueniant, saltem diebus festis, ad diuina aliqua officia concelebranda) cum in Oblatorum congregationem cooptantur, licet ut ceteri Oblati, Reuerendissimo Archiepiscopo eisdem obedientia uinculo subijciantur; nullis tamen teneantur legibus, aut institutis, quae functiones beneficio, officio, quod habent, debitas, impediunt, atque ne muneri satisfaciant, quod natura illius beneficii, officijue postulat, prohibent.

Porro autem, qui beneficium dimiserint, cum propter huiusmodi beneficii dimissionem soluti sint, liberamque illorum naturam acquisierint, qui nulla residendi necessitate sunt astricti; eorumdem quoque partes, conditionemque sequantur, necesse est.

Si qui rursus Oblati, nulli residendi iure, ecclesia addicti, Reuerendissimo Archiepiscopo iubente, beneficium aliquod ecclesiasticum post susceperint, cui residendi munus debeat; hi quippe, cum in illorum classem, qui residendi uinculo sunt astricti, ascripti iam sint propter beneficii illius adeptionem, eorumdem deinceps conditionem, naturamque sequi debent.

Hac igitur diligentissime, perpetuoque seruent, atque praestent, Oblati, qui se obedientia uoto, Reuerendissimo Archiepiscopo manciparunt.

Verum, si quis perfectionis uitae desiderio incensus, quo suscepti huius instituti studijs, officijs, atque exercitationibus, liberius seipsum dedat, uel paupertatem etiam uouere, uel saltem externorum bonorum quorumcunque, siue laicalium, siue ecclesiasticorum, quae quouis modo, uel in praesentia habet, uel futurum habebit, reddituumque ex bonis illis proficiscens administrationem, et usum omnem, seruato possessionis, ac dominij, ut dicunt, iure, obedientia uo-

to subijcere uelit; et hoc quoque reddituum subiectionis, aut paupertatis uotum, explorata illius mente, planèq. perspecto constantis animi desiderio, uel in ipso uoti obedientia tempore, uel alio deinceps, Archiepiscopus suscipiat. Hisce enim uotis obstricti Oblati, tum faciliorem perfectionis acquirendam uiam ingredi, tum secularibus curis omnibus soluti, uniuersa congregationis spiritalia bona, atque incrementum, liberius atque impensius procurare poterunt.

Si quis igitur paupertatem uouere uoluerit; tunc uoti formula talis sit.

E G O N. Dei benignitate, et misericordia, in sanctissimi Patris nostri Ambrosij Oblatorum numerum adscriptus, perfectionis nunc uitae desiderio ductus, coram diuina Maiestate spò deo, ac uoueo, me ex huiusce congregationis instituto, paupertatem perpetuo seruaturum.

Quod si bonorum tantum subiectionem uouere uoluerit, eadem seruetur uoti formula; nisi quod pro postremis illis uerbis. Spondeo, ac uoueo me ex huiusce congregationis instituto paupertatem perpetuo seruaturum, hac erunt subdenda, Bonorum quorumcunque, siue laicalium, siue ecclesiasticorum, quae aut in praesentia possideo, aut ad me in posterum quouis nomine peruenient ac pertinebunt, fructuumque pariter, atque reddituum ex ijs bonis prouenientium administrationem, curam, & omnem usum, saluo tamen iure possessionis, ac dominij, Reuerendissimi D. Archiepiscopi obedientiae ad huiusce congregationis praescriptum subijcio, addico, et ita uoueo.

De conditionibus ad uotum, cum subiectionis bonorum et fructuum, tum paupertatis, pertinentibus. Cap. V.

V E R V M, quod ad subiectionis bonorum, fructuumque uotum attinet, et illud quoque decernitur, per huiusmodi uotum non prohiberi Oblatos, quominus alia etiam bona, quouis nomine, titulone, ac iure acquirere, et consequi possint, aut quominus, Archiepiscopo iubente, quoduis ecclesiasticum beneficium, siue illud residendi munere obstrictum sit, siue liberum, suscipere, et retinere ualeant; Sed istiusmodi tamen omnia bona, atque beneficia, eorumque fructus omnes eandem sortiri subiectionis legem, quae superioribus imposita est, eodemque teneri uoto.

Qui uero paupertatem uouerunt; illorum uotum in hac congregatione duas habere conditiones annexas declarat: quarum una est, quod, quanquam, qui ita uouent, quominus bona aliqua, siue mobilia, siue immobilia, fructusue eorum, aut quouis modo acquisitos redditus possideant proprio nomine, ut uoti prohibentur; ipsi tamen bonorum omnium, fructuum, ac iurium quorumcunque, quae quouis nomine, titulone ad eos spectare alioqui possunt, non suo quidem proprio, sed

sed congregationis nomine, administrationis capaces censentur: cum praesertim eorum loco ipsa succedat congregatio, cui sane omnia per eos acquisita bona, iuraque, annexa statim intelligantur: quae cum privilegio Sanctissimi D. N. Gregorij XII. omnium legatorum, donationum, dispositionumque omnium quocumque nomine, et a quibusuis pijs hominibus proficiscens capax facta sit; eorum quoque Oblatorum loco, ac nomine, qui paupertatis uoto astricti sunt, succedendi uim habere, subrogataque censei decernitur, quibuscunque bonis, quacumque ratione, iureque, ad illos spectantibus: Altera conditio est, quod uouentes possint absque uoti solutione, uel praerogatione, immo debeant omnino, Archiepiscopo iubente, quodcumque beneficium recipere, quod animarum curam tituli nomine exercendam coniunctam habeat: cum praesertim ea conditione, et eo animo nuncupandum esse eiusmodi uotum, talemque nuncupatum naturam seruare debere sancitur, ut sponte suscipiendi quidem beneficium, ut diximus, facultatem uouenti adimat, eum tamen non impediatur, quin ab Archiepiscopo iussus recipere possit, ac debeat. Ceterum, cum in hosce homines huiusmodi conferentur beneficia; tum uotum paupertatis, quo illi obstringebantur, in uotum subiectionis illico commutatum censeatur, atque homines ipsos eorum ordini ascriptos iam esse, qui fructuum, et bonorum subiectionem, ex congregationis instituto, praestare debent.

Quanquam istis quidem, qui huiusmodi paupertatis uoto tenentur, non sint danda ecclesiastica beneficia sine magna ab Archiepiscopo adhibenda cautione. Cum enim hi quasi fundamenta quaedam, et bases congregationis sint; istos ipsos et in adibus sancti Sepulchri, et in alijs eiusdem generis perpetuo commorari, et ad unumquodque officij genus quocumque tempore; cum in Ciuitate, tum in Diocesi promptè exequendum, liberos esse, et expeditos maximè decet.

De ratione administrationis fructuum, Archiepiscopi obedientiae subiectorum. Cap. VI.

N E Q U E uero fructus Reuerendissimi Archiepiscopi obedientiae subiecti in alium usum impendi, conuertiri debent, quam aut in subleuanda inopia, et indigentia ipsorum Oblatorum, eorumque consanguineorum, uel affinium, aut in ijs rebus iuuandis, ac praestandis, quae ad quoslibet congregationis usus pertinent, aliane pia opera.

De ratione uotorum supra expositorum. Cap. VII.

A T uero duplex uotum supra expositum, siue sit obedientiae tantum, siue subiectionis bonorum, paupertatisue, non solemne, sed simplex et dicatur, et

habeatur, etiam si coram pluribus testibus, publicisq. et solemnibus adhibitis ceremonijs, celebretur.

De facultate, et ratione excludendi Oblatos ad congregationem. Cap. VIII.

Q U E M A D M O D U M uero multiplicibus ministerijs, uarijsque operibus Oblatos, quamplurima pietatis, et charitatis semina spargentes, uberrimosque fructus inde colligentes, et uniuersa Mediolanensi Ecclesiae plurimo adiumento, et congregationi ipsi incredibili ornamento perpetuo fore, et praeterea uniuersae quoque congregationi carissimos futuros esse haud dubium est; ita sane, si quis eorum (quod Deus auertat) sui numeris, et dignitatis oblitus, propriamque et aliorum salutem negligens, atque constitutionibus suae congregationis non parens, sollicitudine, et uitijs se tradiderit, unde alijs quidem scandalo, congregationi uero dedecori sit; hunc a congregatione excludendum esse insiciendum non est. quia ratione enim, tuendi corporis causa, corrupta, morboque, marcescentia membra praecidere, secarique, ali quando oportet; eadem nempe seruanda congregationis gratia, si qui ex Oblatis magnis animi uitijs laborauerint, a Reuerendissimo Archiepiscopo segregandi sunt, et excludendi, uoti uinculo soluti, quod in congregatione nuncuparint, siue illud obedientiae tantum sit, siue etiam paupertatis, uel subiectionis bonorum. Non solum autem hos delictorum gratia, sed bonos etiam interdum iusta aliqua de causa dimittendi facultas apud Archiepiscopum omnino libera sit. quorum tamen nullum missum faciat, nisi uoti cuiuscunque in congregatione emissi uinculo liberatum.

Qui autem exclusi quacumque causa fuerint; hi liberi omnino sint ab omni conscientiae scrupulo, quod ad uota emissa attinet. Neque semel dimissi iterum recipiantur.

Si qui excludendi sunt; ijs plane omnia, quae per illos ad congregationem peruenerunt, bona, restituantur, tum mobilia, quae extant, tum immobilia, si qua uel ab initio secum attulerint, uel per eos quouis nomine acquisita sint; deductis tamen impensis, illa bona meliora reddendi gratia, aut alia huiusmodi ratione, quouis modo factis.

Si quos uero uel paupertatis uoto deninatos, uel ad Titulum mensae communis sacris initiatos, uel certe eidem mensae ascriptos, excludendos esse Reuerendissimus Archiepiscopus censuerit; si ea inopia laborent, ut unde uitam sustentent, non habeant; illorum inopia, priusquam excludantur, consulere debet Reuerendissimus Archiepiscopus, ne illis desint, quae ad uitam sustentandam necessaria sunt: nisi culpam aliquam admiserint, per quam Sacrorum Canonum iure, beneficijs etiam Ecclesiasticis, si quod haberent, multari debuissent.

INSTITUTIONVM, AD
OBLATOS PERTINENTIVM,
EPITOMES

LIBER SECVNDVS.

DE VARIIS OBLATORVM
Domibus, et familijs. Cap. I.

OSTOYAM de uotorum, quæ ab Oblatis fiunt, nuncupaturæ, officiorumque ratione, superiori libro pertractatum fuit; nunc de ædium, familiarumque ipsorum Oblatorum multiplici ratione, in hoc altero libro agendum uidetur.

Harum igitur familiarum domus, aliæ propria, aliæ communes dicuntur. Propriæ illæ sunt, quæ Oblatorum usui solum dicatæ, proprijs illorum institutis reguntur; Vt domus sancti Sepulchri, et aliæ in posterum construendæ, quæ eandem uiuendi ratione, eademque sequentur instituta: quas quidem collegiatis etiam domos in hisce constitutionibus ubique nominari placuit. His communis, certus, stabilisq; ac firmus in perpetuum uictus designatus est. Præter has autem, illæ quoque, in quas Oblatorum nonnulli simul uicturi conueniunt, beneficia obtinentes, quibus residendi onus adiunctum est, propriæ eodem modo habeantur, et proprio nomine conuictorum domus appellentur: quibus tamen neque certus, neque stabilis, perpetuus uictus, ut superioribus, constitutus est. Communes uero dicuntur, ut Seminariorum, ac multiplicis hominum generis collegiorum domus, quas tum Oblati, tum clerici alij communiter studij causa una incolunt, Vt aua in his pro diuersa personarum ratione instituta seruantes.

Vtrum, quoniam Oblati in eiusmodi domos recipi nequaquam omnes possunt, aut propter multitudinem, aut quia propter impedimentum beneficiorum, quibus residendi onus coniunctum est, in domibus ecclesiasticis, quibus inseruiunt, habitare tenentur; horum certe omnium gratia, qui extra dictas domos domicilium habent, ne illis instituendis sua desint auxilia, plura etiam alia nauis in locis constituuntur Oblatorum confortia: quibus singulis præpositi singuli, de quibus infra suo loco dicitur, à Reuerendissimo Archiepiscopo deligendi præerunt.

Quæ igitur ad omnium istiusmodi domorum, et familiarum distinctionem, et propriam Oblatorum in illis uiuendi rationem pertinent; singillatim hoc libro compendebentur. Quæ uero illarum, uniuersæque adeo congregationis procuracionem, gubernacionem, administrationemque complectuntur; ex præscriptionibus, et constitutionibus ipsius congregationis, uberiori sumere oportet: Cum præsertim nihil eorum, quæ ad singulorum Oblatorum institutum pertinent, pars illa contineat: Sed ea tantum tradat, quæ scire illos oportet, qui Oblatorum gubernacioni, eorumque congregationi præsumt.

De Collegiatis domibus. Cap. II.

Oblatorum congregationis in perpetuum quasi basis sit Ecclesia sancti Sepulchri, eiusdemque domus Præpositus, quasi caput: Huic uero Capiti, atque uniuersæ huic Congregationi regendæ, rebusque omnibus, quæ ad illam pertinent, gubernandis, Reuerendissimus Archiepiscopus Ecclesiæ Mediolanensis præsit.

Porro autem Ecclesiam sancti Sepulchri bis potissimum rationibus deligere placuit. Nam et iam pridem à populo Mediolanensi magna ueneratione illa colitur: et in media ciuitate constructa, quasi Umbilicus iacet: et superiorum temporum malitia, cum dilapsa cleri disciplina, deprauatisque populi moribus, raro pietas apparet; tum ueneranda ista ecclesia perpetua pietatis, et religionis semina seruaui: quandoquidem in hanc per pauci recepti sacerdotes, uiri integerrimæ uitæ, salutisq; Animarum studiosissimi, præstantissima pietatis opera indefessi semper cœdiderunt: inter cæteraque institutum scholæ Christianæ celeberrimum in multas partes primi disseminarunt.

Liceat uero semper Reuerendissimo Archiepiscopo alias etiam collegiatis huiusmodi domos, præter illam sancti Sepulchri, huius congregationis quasi membra, et in Ciuitate, et Diœcesi constituere: si modo aliunde certus uictus illis in perpetuum assignetur, qui sustentationi eorum, qui ibidem commoraturi sunt, sufficiat. Sintque, qui illic habitaturi sunt, Oblati, decem, uel octo saltem numero.

Quod si ædes etiam nonnullas, tamquam Oblatorum hospitia, qui ad functiones, pro sui instituti ratione, in Diœcesi præstandas, aliæ de causa mittuntur, constituere decreuerit Archiepiscopus; his et Oblatorum numerum, qui ad illas diuertant, et sumptuum rationem, atque summam, pro sua uoluntate, decernere poterit; prout animarum Diœcesis salutis, et congregationis disciplinæ conseruandæ conducere cognouerit.

Hæc tamen duo Archiepiscopi successores nostri in primis pro prudentiæ suæ ratione diligenter animaduertent: quorum unum est, præstare Oblatorum numerum, redditusque ipsos domus sancti Sepulchri augere, quam plures in ciuitate collegiatis domos ad usum Oblatorum erigere, ac constituere: Alterum uero, neque plures domus sancti Sepulchri, alijsque collegiatis huiusmodi domibus, quam illarum sumptu alij possint, ascribendos esse Oblatos; ne quæ ad uiuendum sunt necessaria, illis desint: neque etiam iusto numero pauciores, ut ad huiusce Ecclesiæ administrationem plures habeantur ministri.

In ædibus igitur sancti Sepulchri, alijsque istiusmodi deinceps erigendis, habitent Oblati omnes, quod residendi munus requirit, non obtinentes. At uero illi omnes excipiantur, qui Reuerendissimi Archiepiscopi iussu, uel apud illos manent, qui, beneficia residendi oneri subiecta habentes, uitam Communiter degunt; uel

in

pijs Collegijs, domibusue Seminariorum, aut alijs etiam locis, in quibus litterarum studijs opera datur, commorantur; uel in diuersas Ciuitatis, Diœcesisue partes missi multiplici Congregationis gerunt munera; aut denique ex causa ab Archiepiscopo probata per facultatem ab eodem scriptis traditam ad breue aliquod tempus absint. Hos quidem enim omnes à domo sancti Sepulchri, alijsque eius generis collegiatis ædibus ob eas causas abesse liceat.

Oblati in ædibus sancti Sepulchri, uel huiusmodi commorantes, uictu communi utantur: præscriptiones eisdem ædibus datas, uiuendi normam, atque rationem complectentes, diligenter custodiant.

Quod si horum alicui patrimonium, beneficiumue Ecclesiasticum simplex, uel quoduis aliud facultatum genus fuerit, unde suppeditari uictus possit, ijs, ut illarum ædium familiam, qua cum una uiuunt, quantum sumptus, qui pro illis fit, requirit, subleuent, iustamque propterea ex facultatum suarum fructibus portionem conferant, magnopere persuasum esse cupimus.

Eorum nemini liceat, in bonorum suorum, aut beneficiorum, aut negotiorum rationibus administrandis, litibus per se aut alijs rebus incumbere, quæ congregationis instituto non conueniant, et spiritualis uitæ progressionem, salutemque aliorum procurandæ officiant. At hæc omnia fiant, (si modo fieri possunt,) uel à congregationis procuratore, uel ab alio, quem ipsi Oblati deligere maluerint: nisi ob iustam aliquam huiusmodi rerum tractandarum facultatem Oblatis ad tempus tradiderit Archiepiscopus.

Sed et illi quoque in illis ipsis collegiatis ædibus Reuerendissimi Archiepiscopi iussu habitare permittantur Oblati, qui residendi muneri alligatum beneficium non habentes, quanquam neque Diaconatus ordinem susceperunt, neque ea ætate sunt, ut suscipere eum liceat; tamen ad diuinum cultum, domesticæ negotia illius Ecclesiæ, domusue collegiatae, necessarij sunt.

Porro autem ex Oblatorum numero, qui beneficium Ecclesiasticum obtinent, residendi munus adiunctum habens, nullus omnino, etiam si bonorum suorum subiectionem Reuerendissimo Archiepiscopo uouerit, domui sancti Sepulchri, aut alijs eiusmodi in posterum constitutendis, neque adiungatur, ascribaturue, neque fructibus earum alatur, neque demum in illis commoretur. At contra, quicumque Oblatorum, neque Ecclesiasticum beneficium obtinent, neque patrimonium, quod ad sumptus necessarios satis sit; ij ad titulum mensæ communis domus sancti Sepulchri, uel aliarum huiusmodi, sacris ordinibus inuicentur: neque inde quoque alatur, nisi illis quidem, Seminariorum sumptu, uel alia ratione promissum fuerit. Quod si illorum uictui tam aliunde quacunque ratione consulti fuerit, uel quantum satis est Archiepiscopi iudicio, uel aliqua ex parte; illinc sane mensæ communi parcentes, ut ex Pontificijs litteris declaratur, uictum capiant.

Communis autem mensæ sumptibus, ut supra traditum est, alantur, non solum qui commemorati sunt, sed

illi etiam maxime, qui uotum paupertatis Archiepiscopo rite nuncuparint: ac illi præterea in uniuersum, qui quauis ratione mensæ illi à Reuerendissimo Archiepiscopo ascripti sunt. Cui quidem Archiepiscopo etiam illos ascribere liceat, qui sacris ordinibus iam initiati aliunde etiam habent, unde uiuunt; si modo beneficio, officione, residendi munus adiunctum habente, careant.

De domibus conuictorum. Cap. III.

UBI CUNQUE in Canonicalibus Ecclesijs tres saltem Oblati beneficium, cui residendi munus sit annexum, habeant, ideoque illic eis habitandum sit; hi ex congregationis instituto. Archiepiscopi iudicio, ad simul uiuendum se conseruant; cum scilicet illic, uel plurimum datur copia domuum, quæ contiguae sint, uel una saltem adeo ampla, ut illos omnes excipere possit.

Hoc idem faciendum erit, si in eodem oppido tres saltem Oblati erunt: nisi eorum cohabitatione, uictusque communi impediatur functiones ad Ecclesias pertinentes, quibus illi ascripti sunt, Reuerendissimus Archiepiscopus iudicauerit.

In omnibus autem Conuictorum domibus, eadem ab ijs omnibus, qui illic degent, uiuendi instituta omnino custodiantur, quæ à familia sancti Sepulchri obseruantur, in ijs scilicet rebus, quæ cum illorum statu, qui residendi munere ascripti sunt, Reuerendissimi Archiepiscopi iudicio conuenire possunt.

De Oblatorum habitatione in Domibus Seminariorum, Collegiorumue Piorum.
Cap. IIII.

OBLATI, quibus locus, ex instituto, in Conuictorum, collegiatisue domibus non relinquitur; omnes, si fieri possit, in Seminarijs, collegijsue pijs educentur, absque tamen congregationis, et collegiatarum eius domum sumptu: et Ecclesiasticis præterea studijs rite instruuntur. Ac ex his quidem, quicumque aut optimis naturæ donis præditi, aut bonis diuinitus infusis donati, eam probitatis, et ingenijs indolem præseferent, cum litteris, tum christiana in primis probitate præstantes eos fore spes iam certa concipiatur; hos omnes, etiam si sacris omnibus ordinibus initiati sint, in Seminarijs diu retinendos, resque eis necessarias suppeditandas, sua Archiepiscopali auctoritate curet Archiepiscopus; ut huic tandem Ecclesiæ, congregationi que ipsi præstantiores, uberiorisque fructus suo tempore afferre possint: neque interea congregationi incommodo, sumptuue sint.

Si cui Oblato beneficium, cui residendi onus sit adiunctum, habenti, à sua ecclesia abesse propter litterarum studia concessum sit; huic in collegijs, domibusue Seminariorum, habitandi locus procuratur, in istaque suorum fructuum portio, pro sui sustentatione, ab hoc ipso conferatur.

Quicumque autem in adibus Seminariorum, collegiorumque degent; prescriptiones, et institutiones, quae in illis seruari solent, quandiu illic degent, custodiant, et illa praeterea omnia, quae Oblatis in domo sancti Sepulchri, alijsue eius generis, uiuentibus praescripta sunt; quatenus Seminariorum, collegiorumque institutis non repugnant.

De Oblatis communis uitae institutum non exercentibus. Cap. V.

SI qui Oblati sint, quibus neque in collegiatis domibus, neque in Conuictorum, aut Seminariorum, Collegiorumque priorum adibus locus sit; ij porro, donec in ea loca mitti possint, alijs honestis locis, Reuerendissimi Archiepiscopi iussu, commorentur: Vbi et literis operam nauent, et certa ecclesiae ascripti functiones sui ordinis praestent, atque in his praeterea rebus operam insumant, quae ad eorum institutum potissimum spectant.

Verum enimvero et illi ipsi, de quibus paulo ante diximus, et alij quoque, qui propter residendi impedimentum, neque in proprijs, neque in communibus Oblatorum domibus degere queunt; in unaquaque Urbis regione, uel in singulis diocesis plebibus, aut in certa quadam Urbis, diocesisue parte, ut res, occasioque feret, Archiepiscopi iudicio delecta, Praepositum consortij Oblatorum eiusdem partis, uel regionis, statim temporibus conueniant, illiusque iussis obtemperent. At uero ille ipse Praepositus sic sui consortij curam gerat, ut tales se praesent Oblati, quantum ad munus instituti exequendum, uiuendi que rationem attinet, ut, quamuis à communi mensa seiuincti sparsim habitent, eorum tamen, qui unà in proprijs communibus adibus uiuunt, disciplinam, pro status ratione, quantum fieri potest, imitari contendant. Praeterea uero, tum hic ipse Praepositus, tum illi Oblati omnes Praeposito sancti Sepulchri subiciantur. Et qui in ciuitate commorantur, semel saltem singulis mensibus Reuerendissimum Archiepiscopum adeant: Praepositum uero sancti Sepulchri semel singulis hebdomadis. Qui uero in diocesi, tertio quoque mense ad Reuerendissimum Archiepiscopum, Praepositumque sancti Sepulchri semel saltem ueniant, nisi aliter iudicauerit Reuerendissimus Archiepiscopus; ut progressus sui, quem aut in studijs literarum, et rerum spiritualium, aut in suorum munerum administratione, animarumque fructu, fecerint, rationem reddant.

De hospitio Oblatorum. Cap. VI.

CVM autem inter ecclesiasticarum uirtutum munerum, non ultimum certe locum hospitalitas obtineat, per quam Antiqui illi Patres, ut ait D. Paulus, Deo placuerunt, Angelis hospitio receptis; si qua iusta de causa, qui in Diocesi morantur, nullog. residendi iure sunt obstricti, Oblati Mediolanum

uenerint; benigno illos omnes hospitio excipiat Dominus sancti Sepulchri. Idemque praestent alia quoque eius generis domus, quae in Diocesi, Deo iuuante, constituantur. Neque enim Oblatorum disciplinae conuenire uidetur, ubi sint tales Aedes constitutae, ad alias diuersi generis, hospitij causa, diuertere.

Sed neque qui Ecclesiasticum beneficium, officiumue personalis residentiae obtinent, ad laicales Domos, hospitij causa, in Urbe diuertant: sed uel in eas Aedes ueniant, quae clericorum causa, Hospitij nomine, nuper constitutae sunt, uel in alias Ecclesiasticorum hominum, praesertim uero Oblatorum, et eorum maxime, qui Conuictores dicuntur. Verum, si quos horum frequentius, diuturniusue in Urbe morari iusta de causa contingat; hi cum Praeposito sancti Sepulchri re communicata, quod ad uictus impensam attinet, quod ab Hospitibus sua causa impenditur, illius iudicio compensent.

De oneribus a congregatione non recipiendis. Cap. VII.

NEQVE onera ulla extrinsecus Oblata, neque bona ullius generis cum oneribus coniuncta, neque quicquam eorum, quae priorum legatorum ratione, atque titulo, ita sunt instituta, ut illis uel perpetua onera, uel etiam ad tempus annexa sint, liceat congregationi, uel congregationis ulli familiae, Praepositoue, uel cuius aliorum, qui congregationi regenda praesunt, absque Reuerendissimi Archiepiscopi consensu accipere.

INSTITUTIONVM AD OBLATOS PERTINENTIVM EPITOMES

LIBERTERTIVS.

DE PIIS EXERCITATIONIBVS singulorum Oblatorum, ad ipsorum disciplinae spiritualis incrementum pertinentibus. Cap. I.

M officium, ad quod Dei benignitate, et munere, Oblati omnes uocati sunt, ad animarum salutem spectet, diuinumque, ac supernaturale sit; iccirco charitatis desiderio, ueraque in Deum pietate accensi, magis ac magis in hac ipsa animarum salute elaborandum esse, quod proculdubio praestantissimum Dei donum est, sibi omnino persuadeant, oportet: atque illis potissimum rationibus se id adepturos confidant, quibus supernaturales, ac infusae uirtutes omnes, quae uera sunt animarum inuandarum instrumenta, impetrari, exorarique.

uarij, à Deo largitore solent, orationibus uidelicet, ieiunijs, uigilijs, sanctarum scripturarum studijs, meditationibus, ipsaque humilitate potissimum.

Cum enim inuare alios, ad christianamque religionem, ac pietatem, uerasque uirtutes dirigere sibi proposuerint Oblati; ipsis quam maxime perfecta in primis animorum suorum institutioni, uitaeque integritati incumbendum est: quae ante omnia alia ecclesiasticis, sacerdotaliq. ordine insignitis hominibus inesse debent. Haec autem perfectio uirtutum omnium ardentissimo studio, et charitate in primis, atque familiaritate, coniunctioneque cum Deo per spirituales exercitationes assiduas comparatur; tum uero etiam recta, atque sincera animi intentione, in rebus, actionibusque omnibus ita obeundis, ut non propria uel affectio, uel utilitas, sed Dei gloria, animarumque salus ubique spectetur, ac praeratur.

Quare sedulo eos operum dare oportet, ut quam diligentissimi sint, non solum in cognoscendis, sed in repellendis etiam prauis omnibus cupiditatibus; tum ijs quidem, quibus ad corporis uoluptates, sensuumque illecebras alliciuntur homines; tum illis quoque, quibus ad uitae commoda, atque ad diuitiarum, opumque amorem, et desiderium trahuntur. Praeterea uero etiam, ut proprii iudicij, propriaque uoluntatis aequi iudices sint ac moderatores.

Porro autem per necessaria quoque censenda est ad institutum scopumque huius congregationis summopere tuendum, perfecta charitas, et animorum coniunctio, tum cum membris alijs, tum cum ipso capite.

Quamobrem inter in primis, et obseruent Praepositum suum, amant eos locum Dei gerentem, illique non solum externa praceptorum executione promptè et nauiter obediant, sed interno etiam animi affectu, ita ut et uoluntatem suam Praepositi uoluntati consentientem perpetuo habeant, et mentem quoque ipsam ita accommodent, et componant, ut toto pectore complectantur, ac probent, quidquid Praepositus probauerit, conuenireque censuerit.

Itaque maleuolas murmurationes, et detractiones omnes, quibus Praepositi auctoritas laedi, ac minui potest, charitasque muua refrigerari, non aliter quam pestem ipsam, congregationumque omnium omnis disciplinae et perfectionis certissimam contaminationem, et extinctionem fugiant.

Temeraria de Fratribus iudicia etiam atque etiam caueant, multoque magis etiam omnem simultatem, ac maleuolentiam, omnemque animi amaritudinem, quae quacumque causa aduersus fratres concipi possit.

His igitur instructi Oblati seipsos primo, ut prius dictum est, in dies magis ac magis in sincera, ac pura illa charitate, qua una permoti sponte suauis huius obedientiae, ac disciplinae iugo, lenique oneri sese submiserunt, perpetuo exercent, gratiamque hanc à Deo singulari munere sibi collatam continui conseruare studeant; atque in hoc spiritu iugiter ita crescere, ut omni terreno, atque humano affectu exuti, in solius Dei desiderio, ac ardentissima in Deum, Diuinamque res omnes

religione, atque reuerentia, se totos occupent.

Dominum in conspectu suo semper habeant, intueanturque, et coram illo ambulent, id est in eius sanctissima uoluntate implenda studiosissime inuigilent.

Externi etiam Diuini cultus, qui interna pietatis indicium est, diligentissimi atque exactissimi obseruatores sint; sibi que persuadeant omnino, pietatem erga Deum fontem uberrimum esse, a quo uirtutes omnes emanant, uimque omnem, et dignitatem haurit animus.

Quamobrem, nisi frustra laborare uelint, atque loco uerarum solidarumque uirtutum, earum umbras atque imagines tantum sectari; in ea una consequenda sibi maxime elaborandum, atque eam continuè ab ipso auctore Deo uotis, et precibus petendam, in animum inducant, oportet.

Sanctissimam uirginem, Dei matrem Mariam, perpetuo pro humano genere intercedentem, atque huius Sanctae Mediolanensis Ecclesiae, cuius ministerijs sese obtulerunt, peculiarem patronam, praecipuo pietatis affectu prosequantur. Cumque illa Mediolanensi populo uaria beneficia à filio suo Domino nostro IESU CHRISTO, saepius aliàs impetrauerit in omnibus periculis, aerumnisque. siue totius ecclesiae, siue congregationis suae; ad haec autem uel maxime in missionibus ab Archiepiscopo imponendis, aliarumque grauium rerum tractationibus; ad illius patrocinium, atque praesidium fidenti animo confugiant.

Meminerint etiam se Beato Patri Nostro Ambrosio Oblatos esse: quam ob causam illius librorum studiosos eos esse decet, illorumque in primis, quos ille ad huius ecclesiae clerum de officijs conscripsit.

Magnam curam, operamque conseruant ad imitationem illarum uirtutum, quas tanquam haereditarias sanctissimus ille Pater posteris reliquit, quare, ut obsequentes filios decet, peculiari quodam ardore animi, atque affectu, illas complectantur.

Ex his praecipua illa sunt, ad ecclesiae gubernationem, atque episcopale onus inuolutus ingressus, quotidiana abstinentia, diuturna et fere assidua in ecclesijs statio, frequentis orationis et meditationis studium, religiosa et laboriosa sanctissimorum sacramentorum ministratio, diligens episcopaliu ecclesiasticarumque functionum exercitatio, in sacris studijs, institutionibusque christianis, quas et sermonibus, et libris confecit, assidui magnique labores, constantia et fortitudo in omnibus, quas a mundo, et Satana illatas pertulit, oppugnationibus, animi mansuetudo cum magnitudine coniuncta aduersus potentium hominum impetum atque furorem, prudentia in rebus gerendis, morum grauitas singularis, disciplina ecclesiastica diligentissimus cultus, pro fide catholica acerrima dimicatio, mira erga sanctam sedem apostolicam obseruantia, magna commiseratio erga pauperes, benignaque largitiones charitas illa sempiterna memoria digna, qua profusis lachrymis peccata aliena defleuit usque adeo, ut animos in male agendo obfirmatos, ad penitentiae lachrymas perduxerit.

Has igitur, et alias uirtutes, quas et operum exemplis, et scriptis

scriptis, sacerdotibus cleroq. Pater Ambrosius reliquit sibi quisque, qui Oblatorum numero ascriptus est, ob oculos ponat; tum videat etiam atque etiam diligenter, ne quam culpæ maculam contrahat, neque quicquam aut cogitet, aut loquatur, aut faciat, quod a sanctissimis illius Patris institutis, consilijs, monitis alienum sit; ne, si quid eiusmodi admiserit, indignum se praebeat singulari illius patrocinio, efficiatque ut quam praestitis semel oblatio, minus ei grata sit.

Omnes præterea, pro status sui ratione, in eam curam incumbant, ut sacrorum canonum, constitutionum pontificiarum, conciliorum, et decretorum ad morum ecclesiasticorum rationem pertinentium non modo notitiam, ac scientiam teneant, sed executionem quoque, atque usum; immo uero istum ipsum præcipue adiungant, tum ad sua, tum ad aliorum uitæ institutionem. Illud etiam præcipue curent, ut cognita perspectaque plane habeant omnia, quaecumque ad huius ecclesiæ ritus, ceremonias, instituta, decreta, constitutiones, atque ad eo institutiones cuiusvis generis pertinent; eaq. ipsa eo maiori studio, libentiusq. seruent, atque exequantur, ut reliquos ecclesiasticos homines suo exemplo trahant, incitentq. uehementer ad eadem rite exequenda.

Prælectionibus sacris, et concionibus, et ecclesiasticis conuentibus, et alijs disciplina ecclesiastica communibus exercitationibus ante alios intersint; nisi ob grauiorem alias occupationes, magisq. necessarias à Reuerendissimo Archiepiscopo aliquando impediantur.

Omnibus etiam Archiepiscopalibus Vicarijs, atque Visitatoribus ante alios promptè omnibus in rebus obediunt, sacerdotesq. omnes reuereantur, seniores præsentim, in primisq. Vicarios Foraneos, Præpositos, et Paroebos; quibus omnibus se se submittant, humilesq. præbeant.

Ecclesiarum præterea, altarium, et omnis sacrae suppellectilis minoris, ornatus, atq. apparatus, studiosi sint. In Diuinis item officijs, ac ministerijs rite pieque celebrandis atque obeundis, decentem cultum, summamq. reuerentiam adhibeant.

In primis autem uitæ innocentiam, ac morum castitatem, integritatemq. summa cura, summoq. studio perpetuo prosequantur.

Vitius, ac uestitus, domesticæque suppellectilis moderationem clericali ordine dignam, concilijs prouincialibus, et diocesanis, alijsq. Archiepiscopalibus institutionibus, et decretis præscriptam exactè custodiant.

Singulis diebus præter consuetas preces, quæ Deo uoce persoluuntur, mane primum, deinde uesper, orationi, quæ solo mentis motu fit, mentalisq. propterea nuncupatur, Oblati omnes, tum clerici, tum laici uacent; uesperiq. præsertim in conscientia penetrabilia accurato seueroque examine introeant, ut eam, si forte inquinata sit, emundent, atque purgent.

Sacerdotes bis saltem singulis hebdomadis, (nisi sæpius etiam id faciendum sit,) peccata, si qua commi-

serint confiteantur; atque ita uiuere studeant, ut quotidie Missæ sacrificium celebrare dignè possint.

Clerici uero, et laici octauo quoque die peccata sua confiteantur, et sanctæ communionis sacramentum sumant: quamquam id sæpius, rariusue facere debebunt, prout Confessarij iudicium illis præscribet.

Confiteantur autem semper eiusdem Congregationis sacerdotibus, à Reuerendissimo Archiepiscopo, uel Præposito sancti Sepulchri constitutis. Quod si illis eiusmodi sacerdotes propter locorum distantiam conuenire difficile graueue fuerit; tum commodiores alios confessores idoneos aliunde illis assignare Archiepiscopo uel Præposito liceat.

Vniuersi autem Oblati, etiam laici, quotannis illis ipsis sacerdotibus, quos idem Præpositus ad hoc munus delegerit, generaliter semel confiteantur, ab eo tempore confessionem huiusmodi inchoantes, qui postremam pariter omnium peccatorum confessionem præstiterunt; nisi de aliquibus interdum aliter censeat Præpositus ex Confessarij consilio. Hac enim ratione in suscepto huius uitæ instituto firmiter confirmabuntur, atque ad Deo inserviendum magis ac magis excitabuntur.

Vitent quoque diligentissime, ne quemquam diligant singulari præ ceteris amoris affectu, qui ut plurimum inordinatus esse solet: sed equali omnes, pro singulorum ratione et statu, charitate prosequantur; illorum tamen familiari potius ac sæpius utentes consuetudine, ex quibus cumulatiorem percipere spirituales utilitates possint.

De exercitationibus ad proximorum salutem iuuandam pertinentibus. Cap. II.

POSTquam autem huiusmodi uirtutibus, tanquam firmis praesidijs, instructi fuerint Oblati; tum uirtutem illam, quæ in huius Congregationis hominibus maxime omnium elucescere debet, quoque in salutis animarum desiderio, atque auxilio in primis posita est, quam maxime excitare, atque exercere debent.

Quamobrem omnes in eam curam incumbant uehementer, ut ad omnia officia rectè obeunda se parent, atque instruant, quibus uia fit ad salutem animarum iuuandam et procurandam. Quanto enim præstantiores in eo genere euadent, tanto melius suscepti instituti, atque uocationis suæ scopum assequentur.

Maximam autem uim ad eum charitatis erga animarum salutem ardorem, non modo in mentibus concipiendâ, sed alendum, fouendumq. habent, quæ subduntur.

Nempe sancta consuetudo, exercitatioq. pia precandi perpetuo retenta, atque adeo in dies aucta; qua ueluti interprete Deum coram familiariter pijs homines alloquuntur. Sic enim diuino spiritu afflari, sætq. salutis animarum desiderio magis accendi solent.

Illuc etiam spectat animo assidue cogitare, quam nobiles sint animæ, et pretiosæ in conspectu Domini; quanta sit earum dignitas, quas proprio sanguine redimere filius

filii Dei non recusauit; quamq. præcellens opus sit, in eo salutari officio Dei cooperatores esse, quo nihil certe in terris maius, aut nobilius, illustriusue excogitari potest.

Ob oculos mentis præterea sempiternam gloriam sibi perpetuo proponat, quam mercedis loco ipsi, qui nauiter munus hoc præstant, præparauit Deus: contra uero uarias penas ipsi constitutas, qui rem tantam contemnant, intueantur.

Sedulo præterea animaduertant, quanta ueteris testamenti literis mandata hominis gratia fecerit Deus: Atq. in eo potissimum cogitationem, mentemq. omnem figant, ut attente considerent aduentum in terras Domini Nostri IESU CHRISTI, FILII DEI, diligenterq. perpendant, dum nobiscum in terris commoratus est, quanta desiderio salutis nostræ accensus fecerit, quantaque perpessus sit: cogitent denique hominum animas, ipso angustissimo CHRISTI SANGVINE redemptas, et ablutas fuisse.

Hæc si cogitent oblatis, iure ac merito sperari debet, talibus cogitationibus, quasi quibusdam facibus animum illorum ita accensum iri, ut nullus uel maximus labor esse possit, quem illi subire recensent, ne pretiosissimi CHRISTI SANGVINIS fructus in ipsis, alijsq. ipsorum negligentia, aut culpa, depereat.

Considerent præterea horribilem animarum stragem, quam generis humani sempiternus hostis Satanas facit; quantam in illis perdendis sollicitudinem adhibeat; quibus utatur ministris; qua alacritate, sollicitudineq. quibus laboribus, et uigilijs, scelesti illi ministri opus urgeant, indefessi, atque assidui, ydemq. perpetui, et obfirmati.

Quare turpissimam rem sese facturos existimare debent IESU CHRISTI ministri, si ita Domini sui uoluntatem, dignitatemq. suam, atque sempiterna premia parumpendunt, uel à christiana charitate tam alios se præbeant, ut à Satana ministris superari se sinant, patianturq.; ut illi maiori studio ad se et alios perdendos, quam ipsi ad suam aliorumq. salutem tuendam incumbant.

Sed illud quoque considerent, quanta, quamq. ampla sit hæc mensis; quanta spiritualium bonorum egestas; quanta salutariter agentium penuria; quam pauci uero ministri, qui sancto desiderio accensi, suis neglectis commodis, terrenisq. utilitatibus, solâ CHRISTI DOMINI NOSTRI gloriam, animarumq. salutem spectent.

Præterea sibi constituant ante oculos, plurimos maximosq. labores, quibus sancti Apostoli pro animarum salute, dum in terris degerent, perfuncti sunt; atque inter hos, sancti Pauli in primis perpetuas uigilias, itinera, conatus, et præclaras contentiones atque actiones. Respiciant innumerabiles Martyres, sanctos Episcopos et sacerdotes; qui sancto animarum amore flagrant, omne laborum periculorumq. genus libentissimo animo subierunt.

Vi autem etiam eorum, qui in misero peccati mortalis

statu perseverant, misereri sciant, nullumq. laborem ad eos tam ingenti miseria liberandos subterfugiant, immo uero libenti animo in hoc maxime laborent; secum ipsi cogitent, quantis in calamitatibus, periculis, horribilibusq. malis uersentur, qui peccato mortali astricti tenentur.

Hæc profecto omnes, in quibus aliqua lux pietatis residet, mouere, et uehementer afficere debent, ad animarum salutem studiose querendam, curandamq.

Porro autem seipsos ad id muneris rectè accurateq. obendum utiles idoneosq. præstabunt, primum quidem, si in uirtutibus illis, de quibus dictum est, adipsiscendis atque exercendis, quibus diuini honoris et gloriae, animarumq. salutis studium acquiritur, et nutritur, maximam operam adhibuerint. Deinde autem, si externis etiam instrumentis, atque subsidijs, quæ non parum hominum salutem iuuant, ut instructi sint, non uulgarem operam dederint. Sed ita tamen, ut per huiusmodi adiumenta, se tantum spiritualis fructus colligere posse sperent, quantum diuinam gratiam iuxta Dei summæ providentiæ ordinem cooperari crediderint; qui bonorum omnium, tam naturalium, quam supernaturalium auctor est, qui que propterea omnia ad suam gloriam uult referri.

Hæc autem, quæ externa subsidia, atque instrumenta uocantur: diuinarum et ecclesiasticarum aliarumq. bonarum litterarum studia sunt, illa nempe, quæ præcipue de rebus illis tractant, quæ ad proximi salutem iuuandam conferunt. Ac propterea omnes huiusmodi studijs pro suo captu grauer incumberent.

In studijs autem, actionibusq. omnibus, mentem ab omni labe puram, integramq. conseruent; eaq. omnia ad Dei gloriam, animarumq. salutem referant; hocq. sanctum propositum quotidie in suis precibus renouent, pieq. Domino offerant, ac commendent.

Meminerint etiam perpetuo obedientiæ, quæ maxime propria est illorum instituti, non minus circa studia ipsa, quam res alias omnes.

Quamobrem prompta, æquabiliq. animi alacritate, in ea studia incumbere semper parati sint, quæ Reuerendissimus Archiepiscopus magis probauerit, idque tã in ipsa studiorum materia capeßenda, quam in eorum ratione præscribenda.

Inter hæc autem instrumenta, de quibus modo diximus, connumeretur etiam uel maxime ratio ac uia Diuini uerbi prædicandis quæ quidem eam uerborum, sententiarumq. grauitatem, eamq. uim spiritus completi debet, quam dignitas, et præstantia huius muneris requirit. Nam huius quidem muneris sine materia, siue finis spectetur; tanta undique dignitas ostenditur, ut non facile aliud excogitari, dicere possit, quod illo præstantius sit, aut altius, aut magnificentius: si quidem omnia christiana religionis mysteria, ac sacramenta, omnes uirtutes, omnia, quæ ad eiusdem religionis fidem, fideiq. fructus spectant, omnia denique, quæ a Deo ad homines proficiuntur, et ad Deum proficiscentes homines iuuant, uerbi diuini nomine continentur. Illud præterea præstat hoc idem

idem munus, ut Dei cognitio in audientium animis indies magis ac magis seratur, longeque propagetur. Quod quidem naturae uniuersae finis est, ad quem condita omnia procreataque sunt, ut scilicet Diuina Maiestatis inexplicabilis amplitudo intelligatur, eaque cognita, ad procreatoris sui gloriam omnia referantur. Huc sane hominum mentes diuini uerbi Praedicatorum conuertente contendunt; hac de causa illorum animas sapientiae luce illustrare nituntur, charitate inflammare, omni animi contentione permouere; ob id in omnem partem audientes impellere conantur, modo diuini iudicij terrore, supplicijque sempiterni magnitudine concutientes, atque exagitantur, modo caelestis praemij spe excitantes, modo diuinae misericordiae fiducia lenientes, semper autem a morte peccati ad uitam spiritualem reuocantes. Hinc fructus ille praestantissimus, salus animarum oritur: qui quidem quanti facendus sit; ex incredibili animarum ipsarum dignitate conijci, intelligiue potest quae si cui forte obscura est, clarissima. IESU CHRISTI uerba perpendat, animam unam toti mundo praferentis. Quid prodest, inquit, homini, si uniuersum mundum lucretur, anima uero sua detrimentum patitur? Eiusdem praeterea res gestas omnes animaduertat. Quid enim aliud ille uoluit, cum de caelo descendit, laboriosissimam uitam in terris duxit, acerbissimam denique mortem subiit, quam hominum animas ab aeterno periculo, et morte liberare? Hic certe laborum omnium susceptorum scopus, hic sanguinis effusio, hic crucis, hic mortis fructus fuit. Eo in opere adiutores ei sunt, qui uerbi Diuini praedicationi operam nauant. Quare, cum eo officio fungantur Diuini uerbi Praedicatorum, quo Christus ipse perfunctus est, ab eodemque praestantissimo munere animarum salus pendeat; illius dignitatem, praestantiamque incuentes Oblati, maxima certe tum uerborum, tum sententiarum grauitate, ut diximus, maximaque uel Spiritus, illud tractare debent, nihil eo neque utilius homini, neque Deo gratius aut acceptius, a quouis homine praestari posse pro certo habentes.

Colloquia insuper, quae in familiari consuetudine sapientis haberi accidunt, de his potissimum, cum occasio dabitur, instituantur, quae ad mores formandos, animarumque institutionem plane christianam pertinent. Fiat autem colloquium eo uerborum sententiarumque pondere, ut hominum mentes ad id, quod quaeritur, impellant, atque accendant.

Sed quamuis omnes quidem in procuranda inuandaque animarum salute studiosi esse debent; nemo tamen, nisi prius re cum Praeposito communicata, quicquam tractet, siue spirituales, siue aliam alteriusque generis curam suscipiat.

Sed haec tenentur quidem de his, quae pro animarum salute Oblatis sunt faciendae. Unum tantum superest praecipendum, ut semel saltem singulis mensibus in Missae sacrificio unusquisque Oblatus Sacerdos pro his, qui de congregatione benemeriti sunt, precetur. Omnes praeterea Sacerdotes huius congregationis, si

quem Oblatorum de uita migrare contingat, Missae sacrificium pro eo celebrent, aut saltem in eo sacrificio precationem adhibeant.

De exercitationibus Oblati uitam communem simul degentium. Cap. III.

HACTENUS dictum est de ratione, qua singuli se exerceant Oblati, ut suam ipsorum primam, deinde aliorum salutem inueniant: deinceps, quo pacto illi se gerant, qui in eisdem aedibus simul commorantur, communique utuntur uictu, agatur.

In aedibus igitur sancti Sepulchri, atque in alijs item eiusdem generis, in quibus simul commorantur Oblati, illi quidem, qui ecclesiasticum beneficium, cui resident adiuunctum est onus, non obtinent, omnes simul diuina officia, precesque horarias in oratorio enunciant; illis tamen exceptis, quibus Praeposito iubente eo tempore in alijs muneribus uersari contingat.

Festis item diebus, cum clericorum, sacerdotumque copia dabitur, et templum amplum adeo fuerit, ut Archiepiscopi iudicio fidelium hominum multitudinem capere possit sine ullo ex loci angustia impedimento Confessionum audiendarum, et sacramenti Communionis ministrandi; tum sacrosancta Missa, tum reliqua diuina officia solemnibus adhibitis ceremonijs canantur. Quibus omnes eiusdem domus Oblati intersint, praeter eos, qui uel in Confessionibus audiendis, aut alijs ministrarijs spiritualibus obeundis occupati, uel domesticis rebus necessarijs, aliaue iusta causa impediti, Praepositi iudicio interesse non poterunt.

Interim uero, dum exiguus adhuc Oblatorum est numerus, neque Ecclesia, ut deest ampla; ad eas Ecclesias se conferant, suas ibi praestantes functiones, ad quas iussu permissiue Reuerendissimi Archiepiscopi eo nomine mittentur.

Sub uesperam quotidie in eodem templo sancti Sepulchri, atque in alijs eiusdem generis domibus Oblatorum, antiphona de beatissima uirgine Maria canatur, pro temporum diuinorumque officiorum ratione; cui quidem orationi omnes eiusdem domus, et Sacerdotes, et Clerici, et Laici adsint.

Illa finita, enuncietur psallenda de beato Ambrosio, patrono huius congregationis, et ciuitatis, una cum oratione de eodem.

In omnibus aedibus, in quibus simul uiuent Oblati, a Praeposito, aut ab eo, cui ille iusserit, frequentes exhortationes apud illos habeantur, qui eiusdem domus sunt; quibus de huius congregationis instituto, scopoque proposito, quam saepissime agatur.

Frequenter autem per singulas hebdomadas, de rebus spiritualibus uicissim fiant colloquia, maxime uero de his rebus, quibus dirigi homines adiuuarique possint ad uitam peccatorum deserendam, et ad christianam perfectionis semitam sequendam; atque de ratione item, qua tentationibus Satanae sit resistendum.

Proponantur etiam in his colloquijs remedia, quae contra singula peccata, uictaque adhiberi oporteat, et rationes pariter,

pariter, quibus prauis animi habitus amoueri, funditusque euelli possint.

De periculis praeterea agatur, quae uitae spiritualis cursum comitantur, impediuntque progressum; de auxilijs ite, quibus illa propulsantur.

Et de ratione pariter, qua instrui homines debeant, ad sanctarum meditationum, orationisque studium.

De ratione quoque subministrandi moribundis adiuueta, ad sanctae, pieque in Domino moriendum deque alijs insuper rebus spiritualibus, quibus, ut Domino recte seruiat, adiuuari proximus potest.

Aliquando etiam, cum Praeposito, uel Praefecto spirituali uisum fuerit, simul conferant Oblati singuli, quid eo die sibi in meditatione, orationeue, maiore cum animi sui uel spiritualique gustu, Dei benignitas communicare, atque largiri dignata fuerit.

Et quoniam sacerdotes in hisce domibus collegiatis degentes, frequentes esse debent in confessionibus populi audiendis; illud quoque custodiant, ut singulis hebdomadis ter inter se de conscientiae casibus disputationes, et consultationes ineant; quibus unus praesit, quem Praepositus delegerit.

Bis saltem singulis hebdomadis, quarta scilicet, sextaque feria, in ecclesia sancti Sepulchri, et in alijs similibus, de rebus spiritualibus publica habeantur colloquia; quibus utriusque sexus homines interesse possint.

Singulis diebus festis sacra uel concio, uel sanctarum scripturarum explanatio in eisdem ecclesijs fiat; cum scilicet copia dabitur Oblatorum, qui huiusmodi muneribus obeundis satisfacere possint.

Oblati, qui in Ciuitate sunt, in aedibus autem uitae communis domicilium non habent, saepius per hebdomadam, tum ad sui consortij Praepositum, tum ad aedes sancti Sepulchri, cum exercitationes spirituales fiunt, accedant.

Qui in diocesi autem habitant, ad eiusmodi exercitationes obeundas, prout Praepositus S. Sepulchri pro locorum propinquitate aut longinquitate censuerit, ad Praepositum se conferant, cuius cura commissum est consortium Oblatorum illius plebis, uicariatusue, aut regionis, in qua illi habitant.

Oblati, qui in Seminarijs educantur, Sacellum habeant proprium, aut adiculam orationi dicatam, quo simul frequentius iussu et cura Praefecti sui spiritualis conueniant; ibique praecipuas quasdam spirituales exercitationes, praeter illas, quae propriae sunt categorum Seminarij clericorum, simul exequantur.

Cum autem Oblatum aliquem de uita discedere contigerit; ad Altare maius sancti Sepulchri pro eius anima, a probatissimis sacerdotibus, iussu Praepositi sancti Sepulchri, primo quoque tempore tres Missae celebrentur.

Quod si is, qui de uita discessit, ex aliqua Oblatorum domo collegiata extiterit; ab eadem familia officium praeterea funebre conuentuale eadem de causa celebretur.

INSTITUTIONVM AD OBLATOS PERTINENTIVM EPITOMES

LIBER QVARTVS.

DE HIS, QVAE AD OBLATORVM missionem pertinent. Cap. I.

Cum in locum aliquem mittentur Oblati; praestantissima istius actionis pondus, et dignitatem animaduertentes, secum ipsi magis ac magis cogitent, oportet, Clericos homines ex omni christianorum numero diuinitus esse

delectos, ut, cum luminis, tum salis facultatem, atque uim erga alios omnes exercentes, caelestis illorum sapientiae luce illustrent, atque tenebris peccatorum ad claritatem Diuinae gratiae euocent, atque deducant; uita uero optime instituta sale condiant, ac diuinis oculis gratos reddant: quod sane ut praestent, perficiantque omnino; singularem quandam gratiam per sacros ordines, Diuina largitate sibi fuisse tributam meminisse debent. Consuevit porro Deus munificentissimus, ac sapientissimus, cum seruum aliquod munus, negotiumue hominibus iniungit, ad illud ipsum transigendum uim quoque propriam singulareque donum impertiri. Mandasse olim Moysi Deum Iudaicae gentis curam, omnium contumacissimae, illique propterea ad hanc prouinciam facile administrandam, mansuetudinem plane singularem addidisse, ex sacris litteris nouimus: sicuti et Iosue aduersus Cananeos summam rei militaris prudentiam, summamque uirtutem: Salomoni sapientiam pene incredibilem, ad gentem sibi creditam regendam: Machabeis animum in impios inuictum. Ita sane hominibus sacro ordine initiatis, una cum onere gratiam, et robur ad onus ferendum necessarium, per Episcopi manus impositionem, Deum tribuere minime est ambigendum. Quare cauendum porro diligenter ipsis est, ne quod Apostolus monet, gratiam sibi a Deo collatam in uacuum accepisse ostendant, illamque inanem reddant; quam Diuino consilio donatam sciunt, ut illam excitantes, summo pereque colentes, atque exercentes perpetuo, suam et aliorum utilitatem, et salutem procurent; tum quidem IESU CHRISTI Domini gloriam praeclearis studijs apud omnes amplificando; tum uero exemplum omnibus quam optimum proponendo, quo mores, uitamque componant: cum illos certe uel ob eam rationem maxime in altissimo dignitatis gradu, quasi in altissimo monte Deus collocauerit, et in conspectu omnium propositos esse uoluerit. Nam, ut Nautae periculosi maris tempestatibus iactati, ad accensas in altis turribus faces iter dirigunt, cursumque contendunt; ita sane homines uarijs infestissimi seculi agitati procellis, in sacerdotum uitam ac

ac mores, tanquam in lumina quædam clarissima, oculos intendunt. At uero, cum huiusmodi uiuendi ratio clericis omnibus debeatur; quonam tandem pacto se gerere debent Oblati, ad clarissimum istius congregationis institutum uocati, maximaque propterea in hominum expectatione positi? Hi certe, cum ante alios ad præclaras actiones in hac Diocesi præcipue præstandas diuinitus uocati censeantur; nisi diligentius, ac studiosius uocationem istam obire assiduis uigilijs, indefessisq. laboribus, se totos in hominum salutem impendere, ceterosq. demum omnibus in rebus singulari studio superare contendant, neque suo muneri, neque diuina uocationi, neque hominum expectationi satisfacisse, sibi omnino persuadeant, oportet. Cum autem in omnibus instituta congregationis functionibus tales se præstare debent; tum maxime in missione omnium præstantissima. Quare, quæ subijciuntur, monita atque præcepta ad missionem pertinentia perspicere diligenter, planeq. custodire debent.

Principio igitur, quemadmodum periti Agricola nihil in uite relinquunt, quod uel uarum ortum impedire, uel progressum remorari, uel maturitati officere, posse censent, sed illud omne amputant, circumciduntq. sic muneris sui obseruantes adeo esse debent Oblati, ut quæ à Diuini nominis propagatione, atque animarum salute aliena sunt, rejiciant prorsus, aboleantq.

Quare illud in primis curent diligenter, ne nulla in cultu ostentatio cernatur, nulla in sermone petulantia, nulla in moribus dissolutio, nulla in uita turpitudine. Illud deinde maxime referre ad dignitatem clericalem conseruandam meminerint, omni loco, omniq. tempore, de rebus spiritualibus sermonem sepe inferre: quod ut copiosius, faciliusq. præsentent, animum diuinarum rerum assidua commentatione pascant, memoriamque sacrarum historiarum commemoratione exercent.

Et quocumq. tandem missi fuerint, uultu ibi, incessu, gestu, uerbis, omni deniq. corporis: atque animi moderatione, eam uiuendi normam præferant, ac seruent, quam et institutum congregationis, et Ecclesiastici ordinis ratio, et exemplum, quod omnibus optimum præbere debent, ad quos mittuntur, ab eis omnino exposcunt. Sciant autem se muneris sui partes eo melius executuros esse, quo plus probata uita exemplo ceteris hominibus præstiterint.

Meminerint uero etiam magni referre ad hominum salutem, Ecclesie sacramentorum administrationem summa cum dignitate tractatam. Cum enim animus noster rerum sensibus subiectarum aspectu primum moneatur, ex his autem ad eorum, quæ sensus effugiunt, supernaturaliaq. dicuntur, considerationem, et amorè homines excitentur, ac traducantur; nihil omnino illis prætermitti debet eorum, quæ ad res sacras cum dignitate, atque amplitudine extrinsecus etiam tractandas, administrandasque spectant.

Ut autem Sanctis Apostolis in huiusmodi missi onis genere unusquisq. Oblatorum magis ac magis pro sua

uirili similis fiat; quò sub oculis hominum uiliora, difficilioraue factu erunt ea, ad quæ obeunda missi fuerint; ac denique quo plus pro animarum salute, et Dei gloria pati illos oportuerit; eo alacriori, fidentioriq. animo, iniunctam missionem amplectantur, exequanturq.

Cæterum, ut pie et laudabiliter se gerant, missionisq. munus, cum opus erit, alacriter suscipiant, diligenterque obeant, ac denique missionis muneri plane, uereq. satisfaciant, Sanctos Apostolos, ac discipulos à CHRISTO DOMINO multoties missos imitari studeant; qui sine ullo humano presidio, subsidio, primum per totam Iudeam missi, diuino auxilio, et benignitate freti, iniunctum munus fortiter præstiterunt; atque eam eiusdem prouidentia, et cura, spem, animique uirtutem conceperunt, ut deinde per totum orbem Christi nomen humanis auxilijs destituti ferre, prædicareq. non dubitauerint.

Horum igitur Sanctorum Apostolorum præclarum exemplum, diuinamque mentem imitati, in eum, qui in CHRISTI IESU nomine illos mittet, omnem tum uiatici, tum cuiusuis alterius rei necessariam curam omnino rejiciant. Si quid tamen sit, quod illum scire, qui mittit, interesse animaduertant; illud eidem, siue Archiepiscopus ipse sit, siue Præpositus sancti Sepulchri, patefacere non omittant.

Auaritiam non solum omnem, sed leuissimam etiam illius suspicionem prorsus fugiant.

Reditibus præterea, fructibusq. beneficiorum Ecclesiasticorum, ad quorum curam aliquo tempore gerendam mittentur, se nullo modo inferant. Sed eo uictu contenti, qui sibi ad Reuerendissimi Archiepiscopi præscriptum assignabitur, uel litteris patentibus, uel alia ratione explicandum, administrationem reddituum illorum Ecclesiasticorum ab illis geri sinant, quibus id muneris incumbit, iniunctumue fuerit.

Nec uero Oblatorum cuiuspiam aut emolumentum aliquod à quoquam, munusue ullum, ne minimum quidem, exiguiq. pretij, aut esculentorum, poculentorumue quippiam, accipere liceat, quacumque causa mittantur, et quacumque sint ea munera, quibus ex instituto congregationis Reuerendissimi Archiepiscopi iussu fungi illos contingat; nisi quid ab eodem Archiepiscopo eisdem dari præscriptum, permissumue fuerit. Neque in Diocesi tantum ista obseruentur, sed in Vrbe quoque, atque in omni prorsus actionum genere, ad quas mittantur.

Quintodecimo saltem die à suo discessu, et de statu suo, et de fructu, quem Dominus per eorum labores donare dignatus sit, Præposito sancti Sepulchri per litteras certiores faciant diligenter: Singulis uero mensibus Reuerendissimum ipsum Archiepiscopum, aut Vicarium eius generalem: sed et citius etiam, si quid forte contingat, aut si quid in mandatis habeat, quod eidem celerius significandum sit.

Præquam autem se itinere committant; patentes litteras Reuerendissimi Archiepiscopi à Præposito sancti Sepulchri accipiant: qui tum litteras illas, tum alia

alia omnia ad missionem necessaria expediri curet, illisque præterea à Cancellario Archiepiscopali indicem plebium, et locorum, quo quisque mittendus est, descriptum accipiens tradat.

Vicarium deinde generalem, Visitatores item generales, ac præterea proprium illius plebis uisitatorem, ad quam mittuntur, si in urbe sint, conueniant, ut, si quid illi forte habeant, quod eis significandum, præcipiendumue sit, ante profectioem accipiant. In discessu demum à Reuerendissimo Archiepiscopo benedictionem petant, illoq. absente, Præposito sancti Sepulchri se sistant, atque exhibeant, illorumq. monita omnia accuratè cognoscant, ac tota mète cõplectantur. Ad Vicarium foraneum statim recta proficiscantur, eique patentes litteras exhibeant.

Ab eodem qua cuique loco ad spiritum auxilium necessaria sint, sciscitentur, cum eodemque conueniant de diebus, statisque horis, quibus in unamquamque illi subditam parochiam uenturi sunt, ut ille interim Parochos suos certiores maturè faciat.

Ut Parochus Dominico die, alioque præcedente festo, populo significet, quo die aduentus Oblatus, pridieq. illius diei eundem populum de illius aduentu, sono campanæ admoneat, demum uero etiam, cum aduentus, statim eodem campanæ signo illius aduentum significet, eademq. ratione ad sacram concionem audiendam, cum tempus aduentus, populum conuocet, diligenter curent.

Festis diebus, quibus frequentior, numerosiorq. populus ad Ecclesiam conuenit, atque spiritualibus rebus maius nactus otium facilius incumbit, uerbum Dei, pro uiribus, diuersis locis, horisq. diuersis prædicent; mane scilicet, uno in loco, cum missa celebratur; a prædicatione, alio in loco, cum rudiores homines fidei Christianæ docentur principia; et uespere, alio rursum loco, ante uel post salutationem Angelicam, ut frequentia populi occasio suadebit. Alijs autem diebus, quibus populi secularibus curis implicati, diutius in Ecclesijs immorari prohibentur; summo mane, priusquam homines ad secularia opera accedant; in una parochiali Ecclesia prædicent; uespere autem illius diei, in altera: nisi forte aliquando propter alicuius loci uberiorem fructum, alicubi diem totum commorari opus esse censuerint. Nullo tamen loco, ultra diem unum, in eius generis missionibus, ulla de causa morentur, nisi Reuerendissimus Archiepiscopus aliter iusserit.

Quibus autem locis Concionis causa occupati non sunt, ibi in audiendis Concionibus, si sacerdotes sint, atque in alijs spiritualibus curis se totos exercent, homines inter se dissentientes conciliando; utrum munde, ac decenter sacra loca, uasque, atque omnis denique supellex Ecclesiastica custodiatur, inspiciendo; rudiores homines in rebus christianis instituyendo; in scholis etiam eorum, qui disciplinati uocantur, et alijs huiusmodi hominum conuentibus, ad uirtutem, religionemq. capeffendam fratres, ac collegas hortando; aliaq. eiusmodi officia præstando, quæ ad animarum salutem procurandam accommodata sunt.

Illam uero potissimum, quæ sequuntur, tum publice, tum priuatim, omni studio procurent.

Ut Doctrina Christiana schola in singulis parochijs instituantur, restituantur, atque ad præscriptum institutionum, ab eavundem Priore generali traditarum augeantur.

Ut quotidiana orationis uespertina usus singulis locis retineatur omnino, et ubi intermissus est, restituatur.

Ut Matutina quoque oratio post auroram statim instituat.

Ut ad Ecclesiam suam omni animi alacritate, et liberalitate bene instruendam, et ornandam, atque augendam Ecclesiasticam suppellectilem populus unusquisque promoueat.

Ut uel tempore sui aduentus, uel proximo die festo post discessum, qui confessi reperuntur, sacram sumant Eucharistiam, idemque deinceps sepius faciant. Quin etiam ad peccatorum omnium totius superioris uitæ uniuersalem confessionem repetendam illos studiose cohortentur; eamque ob causam curent diligenter, ut industria Parochorum, auctoritate uel Vicariorum foraneorum ad ea loca, ad quæ ipsi mox uenturi sunt, uel eodem tempore, uel proximo sequenti die festo, ex uicinis Vicis, oppidisue, probatioribus complures uocentur sacerdotes, quibus operam suam ad audiendas confessiones omni cura, studioq. præstent.

In eam uero etiam curam incumbant, ut, qui sint tum cleri, tum populorum mores, ex probatis uiris diligentissime perquirant, omniaq. notent libello aliquo, quæ emendatione egere uideantur; de quibus mox, cum Reuerendissimo Archiepiscopo, opportuno tempore, agant. Si quid autem eiusmodi offenderint, quod præfens postulet remedium; Reuerendissimum Archiepiscopum, uel eius Vicarium generalem certiores statim faciant.

Qui sacerdotes erunt, quotidie Missæ sacrificium celebrant eo loco, in quo concionem sunt habituri: quam quidem diebus festis post recitatum Euangelium statim habeant; cæteris autem diebus, ante Missam, nisi aliter faciendum præfens populi suaserit utilitas.

Qui uero sacerdotes non erunt; tum à Reuerendissimo Archiepiscopo, uel à Præposito S. Sepulchri, quo die primum ab Vrbe erunt discessuri, tum deinde et singulis diebus festis, et sepe etiam alias per hebdomadam, à Parocho loci, in quo erunt, uel à socio suo sacerdote, cum bini mittentur, Sanctissimam sumant Eucharistiam.

Cum primum ad aliquem locum peruenerint; statim se ad Ecclesiam conseruant, ibiq. ante Sanctissimum Dominici corporis sacramentum, per aliquod temporis spatium, orent; tum ex Parocho, alijsq. Ecclesiasticis, et probis uiris, proprios illius populi mores, et abusus, et deprauatas consuetudines cognoscant, ut suis concionibus uberiores fructus ea ratione incolis pariant. Perpetuo autem apud homines Ecclesiasticos, et Parochos potissimum, hospitentur, uel si Ecclesia uacet, saltem in Ecclesiasticis adibus, si fieri possit. Sicubi autem forte Oblatus aliquis alius domicilium habere

comperiatur, quo ipsi uenerint; apud eum maneat, sacerdotali charitate, frugalitateque, qua excipiuntur, contenti.

Qua de numeribus reijciendis, deq. literis ad Reuerendissimum Archiepiscopum, et ad Praepositum sancti Sepulchri saepius dandis, alijsque multis in missione prestandis praescripta sunt, seruent diligenter; ac praeterea etiam quaecumq. in tertio libro Constitutionum Oblatorum, cum titulo De pijs exercitationibus singulorum Oblatorum ad disciplinae spiritualis incrementum, cum Titulo, De exercitationibus ad proximorum salutem iuuandam, notata reperiuntur.

Illud quoque meminerint Dominica uoce admoniti, ut quamcumque domum ingrediuntur, et pacem illi domui precentur, et pro ratione sua missionis, ut uera pax inibi existat, omni officio efficiant.

Reuersi à missione, Praeposito sancti Sepulchri litteras patentes restituant, ut easdem iterum, cum denuò mittentur, accipiant.

Hac igitur ratione se gerant Oblati, cum alio mittentur, haec omnia seruent diligenter, fideliterq. praestent.

Haec enim Congregationis Oblatorum praestantiora sunt munera, utilioresq. functiones; quare et his potissimum ad Ecclesiae Mediolanensis dignitatem amplificandam, uniuersaque Diocesis utilitatem procurandam, enixè incumbendum est.

In laboribus autem missionum, alijsue alterius generis nauiter suscipiendis, atque exequendis, crebro tum corporis, tum animi uires excitent, spiritualium proximorum memoria; quibus Oblatorum tum ingressum ipsum in congregationem, tum singulos hosce labores Sanctissimus Pontifex Gregorius XIII. summa Charitate susè, latèq. profecutus est.

Atque ea quidem spiritualia praemia, haec plane sunt. Concedit enim Summus Idem Pontifex omnibus quidè primum, et singulis congregationis Oblatis, qui et nunc, et deinceps unquam erunt, qui totius anteaeternae uitae peccata confessi, Sanctissimum Eucharistiae sacramentum sumpserint, plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam et remissionem.

His quoque, qui die festo S. Ambrosij, S. Simpliciani, et Epiphaniae Domini, Missam deuotè celebrauerint; plenariam Indulgentiam.

Praeterea in cuiuslibet ipsorum mortis articulo, nomen IESVS, MARIAE, deuote innocantibus, plenariam Indulgentiam.

Item, quoties sacramenta ministrabunt; Indulgentiam unius anni.

Item, quoties ex missione praedicabunt; Indulgentiam trium annorum.

Item quoties exercitationes, et functiones alias, ad Deicultum, et proximi salutem praestiterint; Indulgentiam unius anni.

Item, quoties ex congregationis Instituto simul congregati collationibus, colloquijsue spiritualibus, aut lectionibus sacris, hortationibusq; aut alijs pijs exercitationibus, per semihora spatium uacauerint, aut ad canendas litanias, aut recitandum Antiphonam BEATAE MARIAE, Salue Regina, uel aliam pro temporis ratione; Indulgentiam centum dierum.

Item, quoties examen conscientiae agent, futura meditationis argumentum accipient, aut rationem perfectae meditationis confessario, aut Praefecto spirituali reddent; Indulgentiam unius anni.

Item, quoties Rosarium BEATAE MARIAE Virginis recitauerint, qui consueuerint saltem singulis Sabbatis, et uigilijs festorum dierum eiusdem MARIAE VIRGINIS illud recitare; Indulgentiam unius etiam anni.

Item, quoties pro Oblato defuncto, ex Instituto Congregationis orabunt; Indulgentiam trium annorum.

Item, quoties peccata confitebuntur, aut Missam celebrauerint; septem annorum Indulgentiam.

Quantum peccet, qui praescriptas constitutiones non seruauerit. Cap. II.

QUOD autem ad harum praescriptionum, Constitutionumq. usum tenendum, ac seruandum attinet, licet ad praeclearam animi institutionem, atq; ad uerae religionis; omniumq. ecclesiasticarum uirtutum consecutionem, progressumq. spiritualem peritiles, atque pernecessariae illa sint; si quem tamen eas aliquando non seruare contigerit, non plus illum tunc peccare declaratur, decerniturq; quam praerogationis ipsius, operisue, in quo peccatum est, ratio alias postularat.

LVS DEO.

RELIQVA
SECVNDAE PARTIS
AD INSTRUCTIONEM ALIQVAM
PERTINENTIA
uulgari sermone conscripta

AVVERTENZE

DI MONSIGNORE ILLVSTRIS CARDINALE DI S. PRAEDEDE

Arciuefcoo di Milano.

Ai Confessori nella Città, et Diocesi sua.

Ccioche li Confessori ministrino il Sacramento della penitenza con quel frutto, ch'esso può fare nelli penitenti, che è la uera emendatione della uita, et non manchino in negotio di tanta importanza, con carico delle proprie con-

scienze, della debita diligenza, come è da temere grandemente, che in questo siano colpeuoli molti, uedendosi uniuersalmente così poca emendatione in quelli, che tanti, et tanti anni sono uenuti à questo Sacramento: habbiamo messo insieme tutti gli ordini, et auuertenze nostre, già in diuerse occasioni sopra questo date, et aggrate alcune, che habbiano giudicato utili, et necessarie à questo effetto. Però li eshortiamo nelle uisitare del nostro Signor GIESV CRISTO, che, come ricerca il debito dell'officio et uocatione loro, in questa materia, et negotio così importante alla salute dell'anime, uogliano con ogni diligenza cooperare, et promouere l'intentione nostra d'incaminare questo popolo, che il Signore ci hà dato à reggere, nella uia della salute.

Niuno sacerdote secolare, ò regolare, s'intrometti à ministrare il Sacramento della penitenza, se non hà l'approuatione, et licenza da noi in scritto, come ordina il Coneilio di Trento, perche altramente incorrerebbe, ipso facto, in scomunicazione per decreto del primo concilio nostro Prouinciale, et consequentemete, celebrando poi, in irregolarità.

Guardisi ciascuno di non ingannarsi in questo, sotto pretesto, che li confitenti siano putti, perche facilmente può accadere, che in molti di loro, quantumche siano di poca età, si trouino peccati mortali.

Ne meno s'inganni, sotto pretesto di necessità, pigliando per necessità ogni sorte d'infermità, ne anco le graui, et pericolose, quando si può hauer ricorso al proprio Curato, ò altro confessore da noi approuato.

Ne si deue intromettere, quatinche hauesse il consenso del Curato di quel penitente, ò de nostri Vicarij foranei, se essi non hauessero spetial facoltà da noi di poter

concedere questa licenza.

Quelli Sacerdoti che harranno licenza da noi di poter confessare, con limitatione di certo tempo, di certo luogo, ouero di certa sorte di persone, auuertiscino di non eccedere la forma della licenza, che gli è stata concessa.

Tutti li Superiori de regolari quanto prima ci daranno la lista de suoi confessori approuati, che di presente sono nella città, et diocesi, col nome et cognome, et patria. Et perche spesso molte occorre, che per le loro obediense si mutano; per tanto daranno à noi la sudetta lista due uolte l'anno, una uolta la prima settimana dell'Aduento, et l'altra la prima di Quaresima.

Ne quelli Confessori, che sono nella diocesi, recusino di esibere à i Curati, ò à i Vicarij foranei di quei luoghi oue stanno, la fede della loro approbatione alle confessioni, ogni uolta che ne faranno richieste.

Nelle Chiese ancora, doue sono piu Confessori, si terrà alla porta della Sacrestia una tauoletta, ò lista de confessori di quella Chiesa, da noi approuati, mutandola di tempo in tempo, secondo che si muteranno essi Confessori.

I Confessori, che haueiranno da noi facoltà di assoluere da censure, et casi reseruari, la usino con moderatione in edificatione, et non in destructione: perciò quando giudicheranno, che ritorni in utile, et aiuto del penitente, incorso in alcun di essi, mandarlo da noi, siano auuertiti à farlo.

Tutti li Confessori, quatinque da noi admessi per idonei, nondimeno per li molti casi, che alla giornata occorrono à i penitenti, che sogliono essere spesso uolte difficili, auertiscino di hauer continuamente per le mani alcuni buoni, et approuati autori di casi di coscienza: et quando essi soli non fossero sufficienti col proprio studio à risoluerli, habbino ricorso à persone piu intelligenti, et uersate in dette materie.

Però sappino, che à questo effetto noi habbiamo dato cura, et carico particolare al Penitentiero maggiore della Chiesa nostra Metropolitana di consultare, et

discutere diligentemente, con theologi, et canonisti, i dubij che in materia de' casi di coscienza occorrono nella nostra diocesi, et dopoi d'hauer partecipato con noi le cose più graui, dar la resolutione di essi à quelli che la ricercheranno.

Essaminino ancora bene le proprie forze, et scienza, et non s'ingeriscano à sentire confessioni di persone, che dubitino che siano inuolti in casi, che non si sappiano essi risolvere.

Habbino buona notizia delle censure, et casi riservati, et particolarmente della Bolla in Cama Domini, et medesimamente leggano spesso li Canon penitentiali, et queste nostre auuertenze.

Conciosia cose che, chi ministra, qual si uoglia Sacramento in peccato mortale, pecca mortalmente, per questo deueno li Confessori diligentemente auuertire di non andare à sentire le confessioni, ritrouandosi in qualche peccato mortale, et molto meno, trouandosi legati in qualche censura Ecclesiastica.

Anzi il zelante Confessore, et desideroso di aiutar l'anime, et d'indirizzarle nelle uirtù chrisiane, et dargli li remedij spirituali per uscir dal peccato, et insegnarli à conoscere le astutie del nemico della nostra salute, et finalmente di spogliare il penitente de l'huomo vecchio, et uestirlo del nouo, et formare in esso un perfetto chrisiano, non si deue contentare di andare ad amministrare questo Sacramento senza peccato mortale, ma conoscendo, che per i sopradetti effetti importa molto praticar prima in se stesso, quel che desidera in altri, perche più moueno gli esempi, che le parole; ne si può bene insegnar ad altri la uirtù che non si hà; per tanto deue hauer grandissimo desiderio della perfettion propria, et escitarsi nelle uirtù necessarie per acquistarla.

Et perche quando si ammettano Regulari alle confessioni; solamente sono essaminati della sufficienza, et dottrina, essendo che per lo più non possiamo noi hauer certa notizia della bontà de i loro costumi: per questo incaricamo la coscienza de i loro superiori, che non ci propongano à questo ministerio, se non persone, che siano di bontà, et uirtù tale, che possano degnamente amministrare questo Sacramento: di che ci saranno fede in scritto, ne senza essa noi gli admitteremo.

Siano pronti à udir le confessioni, et si guardino non solamente di non madare in dietro, per fuggire la fatica, quelli, che uengono per confessarsi, ma ne pur mostrino con cenno, o parole di ascoltarli mal uolentieri: anzi facciano sì, che i loro penitenti sappino, che essi sentono consolatione, et piacere de simili fatiche per beneficio loro.

Per questa causa, et accioche li penitenti non si scusino di non essersi confessati, massime à tempi debiti, per non hauere hauuto commodità di Confessori, auertiscano li Confessori, ancorche altroue siano chiamati à Funerali, et altri officij, di non intermettere, se non per causa necessaria, il confessare nelli tempi, ne i quali sogliono essere più frequenti le confessioni, specialmete

per otto, o più giorni innanzi la Natiuità di N. S. nella Quaresima, massime dal mezzo d'essa, sin à tutta l'ottaua di Pasqua, alcuni giorni à tempo di Giubilei, et altre feste, et solennità, nelle quali ordinariamente il Popolo, d tutto, o parte suole confessarsi.

Desideriamo anco, che li Superiori de Regulari, auertiscano à questo, procurando, che nelli sopradetti tempi siano nelle loro Chiese quel maggior numero di Confessori, dotti, et timorati di Di, et da noi approuati, che sia possibile.

Li Confessori Regulari quando saranno chiamati à confessare infermi, se la necessitá del tempo non persuade altro, s'informino dal proprio Curato dello stato, et conditione dell'infermo, acciò possino attendere diligentemente al scarico delle coscienze di quello, massimamente in quell'ultimo punto, del quale grá demente dipende la salute, o perditione eterna di quell'anima: et se non bauerà hauuto tempo di farlo prima, ueda almeno di farlo dopò essa confessione quanto prima, perche et lui, et il Curato possano meglio soddisfare, ciascuno al loro officio, in aiuto spirituale di quello infermo.

Il Confessore, che harà amministrato il Sacramento della penitenza à qualche infermo, sia pronto à sottoscrivere la fede, secondo la forma stampata d'hauerlo confessato, acciò che li Medici non abandonino la sua cura conforme alla Bolla di Pio Quinto di santa memoria, et al Decreto del primo Concilio nostro Prouinciale; ouero della negligenza loro in sottoscrivere dette fede non piglino occasione di escusarsi dall'osservanza della sopradetta Bolla, et Decreto.

Non confessi in casa di Laici huomini, o donne di qual si uoglia qualità, se non in caso d'infermità, et in tal caso confessando donne, tenga l'uscio aperto, si che possi esser ueduto da quelli, che stanno nella stanza più uicina.

Fuori del caso sodetto, non ascolti mai le confessioni delle donne, ancorche solamente uoleessero reconciliarsi, se non in Chiesa, et nelli confessionali, ne prima che si leui, ne dopò che tramonti il Sole.

In essi confessionali ordinariamente ascoltarà anco le confessioni, de gli huomini che odirà in Chiesa.

Per questo siano in tutte le Chiese confessionali corrispondenti al numero de Confessori, che sogliono esser ordinariamente in ciascuna d'esse, et siano della forma, che habbiamo ordinato uniuersalmente.

Siano posti detti confessionali in luogo della Chiesa, talmente aperto, che da ogni parte si ueggano, et se con questo si può insieme fare, che siano in luogo, doue habbiano qualche riparo, che mentre alcuno si confessa, impedisca gl'altri d'acostarsi troppo uicino al confessionale, si faccia, altramente doue è questo abuso, sarà officio del confessore leuarlo, con fare scostare le genti troppo uicine, prima che si metta a sedere nel confessionale, et anche mentre ascoltarà le confessioni, se l'occasione lo ricercherà.

Deue il confessore talmente ordinare, et regolare la sua intentione in amministrare questo Sacramento, che non

non si muoua per rispetto alcuno temporale, ma per sola gloria di Dio, et desiderio della salute delle anime: per tanto ogni uolta che sarà chiamato, o si metterà à udir le confessioni, alzando la mète al Signor Dio, indirizzi attualmente la sua intentione à questo fine, considerando attentamente che ua à lauare quei penitenti nel pretiosissimo sangue del nostro Saluatore Gesu Christo.

Et perche sono molti pericoli nell'amministrare questo Sacramento, cioè, d'errare nella decisione di casi, et oblihi che occorrono; o di dare il beneficio dell'assolutione à quelli, che ne sono indegni, ouero di restare in qualche modo con l'anima sua macchiata, sentendo molte immonditie d'altri, per tanto non deue mai il sacerdote andare à udir confessioni, che prima con alcuna breue oratione, secondo la commodità, non dimandi lume, et gratia al Signor di non commettere alcun errore, et di lauare talmente le macchie dell'anime d'altri, che non imbratti la sua. Insieme preghi per la uera couersione di quelli, de quali è per odire la confessione: Per questa causa ogni confessore habbia scritto presso di se gli infra scritti uersiculi del Salmo 50. et oratione anticamente usata nella Chiesa, et ne sia anco affissa copia nella S'aristia d'ogni Chiesa, doue siano confessori, et un'altra copia sia affissa dentro alli confessionali, acciò che auanti il confessare li sacerdoti dichino questa, o qualche altra conforme alla diuotione di ciascuno.

Ver. Cor mundum crea in me Deus. Et Spiritum rectum innoua in uisceribus meis.

Ver. Ne proicias me a facie tua. Et Spiritum sanctum tuum ne auferas a me.

Ver. Redde mihi letitiam salutaris tui. Et spiritu principali confirma me.

Ver. Docebo iniquos uias tuas. Et impij ad te conuertentur.

Ver. Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutaris meus. Et exultabit lingua mea in ficitiam tuam. Oratio.

Dominé Deus omnipotens propitius esto mihi peccatori, ut dignè possim tibi gratias agere, qui me indignum propter tuam magnam misericordiam ministrum fecisti officij sacerdotalis, et me exiguum humilemq; mediatorem constituisti ad orandum, et intercedendum ad Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum pro peccatoribus, et ad poenitentiam reuertentibus. Ideoq; dominator dominus, qui omnes homines uis saluos fieri, et ad agnitionem ueritatis uenire, qui non uis mortem peccatorum, sed ut conuertantur, et uiuant, fuscipe orationem meam, quã fundo pro famulis, et famulabus tuis, qui ad poenitentiam uenerunt, ut des illis spiritum compunctionis; resipiscant à Diaboli laqueis, quibus astricti tenentur, ut ad te per dignam satisfactionem reuertantur. Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum &c.

Li Sacerdoti secolari ascoltaranno le confessioni, ancor che de gl'infermi, et nelle case loro, con la cotta et con la stola.

Non ascoltino senza nostra speciale licenza nella Città, o di nostri Vicarij foranei nella diocesi, dopò la Domenica delle Palme, sino à tutto il giorno di Pasqua inclusive, le confessioni, se non di quelli che saranno confessati di poco prima, o almeno dopò la Quinquagesima precedente, eccetto in caso d'infermità, e gl'altri tutti siano rimessi à confessarsi dopò Pasqua dentro dell'ottaua, conforme all'ordine dato da noi alli Curati, per le cause contenute in esso.

Vedendo, che alcuno senza giusta causa lascia il suo ordinario confessore, che era più atto ad aiutarlo nella uia della sua salute, procuri con buon modo di rimandarlo à esso, biasimando questa perniciosa negligenza, che hanno le persone di non eleggere un confessore ordinario spirituale, et intelligente, et la dannosa, et nocua frequente mutatione d'essi, perche, si come li medici corporali, che hanno pratica, et cognitione della natura, et complessione de gli infermi, non si mutano facilmente, perche essi sanno meglio applicare li remedij necessarij al suo male: così li penitenti non deueno lasciare quel medico spirituale, il quale conoscendo li suoi bisogni, gli può applicare più opportuni, et utili remedij. Ma se per qualche buon rispetto admette alla confessione persona, che hauea continuato per alcun tempo à confessarsi con un altro buono, et zelante confessore, sarà molto uile farlo con participatione di esso, o almeno far, che il penitente habbia da lui buona licenza.

Li Confessori, massime quelli che confessano nelle terre della diocesi cerchino d'intendersi bene con li Curati di quei luoghi, doue o per hauer monasterij, o per predicare, o per qualche altra occasione confessano, di modo che non assoluino quelli, che per uiuere scandalosamente, et perseverare nello stato di peccato, o per hauer obligo di soddisfare à penitenze publiche, legati p; et simil cose, non farebbono assolti da i Curati, se prima non satisfacessero à questi loro oblihi: et à questo fine deueno li superiori de regulari spesso uolte ammonire li suoi confessori, essortandoli à questa santa unione in edificatione delle anime, auuertendoli ancora, che occorrendo nella resolutione di qualche caso alcun disparere tra loro, et Curati, si gouernino con tal prudenza, che non uenga à notizia de laici, et ricorrano à noi per la decisione.

Siano auuertiti di non admettere alla confessione quelli, che non uerranno à quella con la debita interiore, et esteriore preparatione, ammonendoli con parole caritative, secondo la capacità di ciascuno, che uadino prima à prepararsi conuenientemente, et poi tornino.

Niun confessore dunque ascolti confessioni di donne, che uengono per confessarsi, con riczi, suco, bellotti, pendenti da orecchie, uani ornamenti, o uesti d'oro, ritagli, ricami, o altri simili sfoggiamenti, et in somma che non siano uestite con habito modesto, et semplice

plice, et che non habbiano il capo uelato condecen-
tamente, ò con uelo che non sia notabilmente traspa-
rente, ò panno di lino, ò lana, ò almeno zendale di co-
lore modesto, come conuiene alla riuerenza che si de-
ue a questo sacramento, et alla cognitione, et con-
tritione, con le quali si deue andare a presentarsi in-
nanzi al tribunale, et giudicio del Signore, et come
rea dimandargli misericordia, et perdono. Il medesimo
si offerui con gli huomini, cioè di non
admettere alla confessione quelli che uengono ue-
stiti con uani ornamenti d'oro, et d'argento, ritagli,
sfoggiamenti di berette, con armi, et altri simili cose.

Ricerchiamo con molto maggior diligenza la pre-
parazione interiore, che è necessaria a quelli, che uen-
gono a questo sacramento. la quale preparazione con-
siste in hauer fatta buona, et diligente essaminatione
di suoi peccati, et procurato d'hauer quel dolore, che
giustamente si deue, con fermo, et risoluto proposito di
satisfare al passato, et emendarsi per l'auenire.

Quelli dunque, ne quali scorgeuano che non uisita tal
preparazione, cercherà con ragioni farli capaci, che tor-
mino et s'apparecchino debitamente.

Li segni, per li quali si potrà da principio conoscere, che
uengono senza debita preparazione sono.

Se uengono alla confessione immediatamente, parten-
dosi da qualche occupatione temporale, senza esser sta-
to per qualche spazio di tempo in oratione, ouero se
si uede, che non hanno alcuna cognitione de i peccati
commessi, ouero se s'è già il confessore certamente, che
tutta uia perseverano in essercitiu illiciti, ò che hanno
in se qualche peccato, ouero occasione manifesta indit-
tina a peccato, ne hanno intentione di lasciarla, ò se
potendo restituir la robba d'altri, non la restituiscono.
Ha però da auuertire il confessore, che quando uede
che li penitenti hanno fatto dal canto loro qualche
diligenza per prepararsi a confessarsi debitamente, et
non dimeno ò per l'incapacità loro, ò per altro non gli
pare, che habbiano la necessaria disposizione, deue sup-
pire esso, procurando d'indurli à la contritione de
suoi peccati, con mostrare la bruttezza della colpa, la
grauità d'essa, per esser contra Dio, l'infinito danno del
l'eterna damnatione che per essa s'incorre, et con questo
ueda d'indurli, et disporli di modo, che di tutti, et cia-
scun peccato mortale sia almeno così attrito, che pos-
sa sicuramente dargli l'assolutione.

Oltre di questo instruirà diligentemente li peniten-
ti secondo il bisogno di ciascuno, et massime quelli, che
di raro si confessano, della disposizione, et modo di con-
fessarsi, particolarmente inculcando l'importanza del-
la integrità della confessione, et delle altre circostan-
ze requisite à essa.

Esanta usanza di far uenire li putti, et putte, quan-
tunche non passino cinque ò sei anni à uno à uno in-
nanzi al confessore, accioche comincino, et à poco à
poco uadino instruendosi, et introducendosi nella co-
gnitione, et poi nell'uso di questo sacramento, deuno
nondimeno i sacerdoti esser auuertiti di non dare l'as-
solutione sacramentale à quelli, ne quali non si uede

materia d'assolutione, ne tanto uso di ragione, che si
possa giudicare, che siano capaci di questo sacramento:
et usaranno particolar diligenza d'instruire li putti, et
putte, come sono arriuati alli sette, ò otto anni, secondo
la capacità loro, della necessitá, et uirtù di questo sa-
cramento, et modo di uenire ad esso.

Ascoltando il confessore le confessioni d'alcuni
putti, ò putte, peruenuti all'età di dieci, in dodici an-
ni, li quali il Confessore conosce, capaci di presto poter
essere habilitati à riceuere la santissima Communion-
e, non lasci, che per negligenza sua, ò de padri, et ma-
dri, procedano più oltre senza godere di questo spiri-
tuale thesoro, ma quanto prima diligentemente li in-
struisca delle cose necessarie, per poter riceuere degna-
mente il santissimo Sacramento, et delli innumerabili
frutti, che da esso si cauano, et con quanta humiltà, ri-
uerenza, et purità di coscienza si deue riceuere. et do-
po hauerli prima confessati tre, ò quattro uolte, ò gli
amministrare lui la Santa Communione, et gli ne faccia
fede da esibire al Curato, perche li admetta poi alla
Communione Paschale, oueramente li faccia la fede,
che sono instruiti, et idonei, per riceuerla, et li rimetta
al Curato.

Nel principio della confessione innanzi che il peni-
tente cominci à dir i suoi peccati, deue il confessore, mas-
sime con persone rozze, ouero che rare uolte si confes-
sano, premettere alcune interrogazioni, per saper me-
glio gouernarsi con lui: et sono le infra scritte.

Prima se non conosce, che il penitente sia di quelli,
che egli ha facultà di poter confessare, lo ricerchi di
ciò, et trouando che non sia, la rimetta à chi lo può
confessare. Et quando sia di quelli, et nondimeno non
habbia cognitione del penitente, lo interroghi del
suo stato, conditione, professione, arte, ò essercitio
che fa.

Gli domanderà quanto tempo è, che non se sia confes-
sato, ricordandogli il grandissimo frutto, che si caua
dal confessarsi spesso.

Se ha fatto la penitenza impostagli, et non se
sa li articoli della fede, et li precetti del Signore,
et della Santa Chiesa: et non sapendoli, si gouernerà
conforme à quello, che si dirà più à basso.

Se ha usato in esaminare la sua coscienza, la debita
diligenza, la quale deue esser tanta, quanta si suol
mettere in negotio importantissimo, essendo ueramen-
te tale andar à questo sacramento. In questa occa-
sione, secondo che uedrà esser bisogno; lo instruirà an-
co, come debba fare l'essamine della coscienza, per
ridursi à memoria tutti li peccati commessi, con le lo-
ro circostanze, cioè che uada tra se stesso discorren-
do la sua uita, prima quanto alla diuersità delle età
cioè pueritia, giouentù, etc. Secondariamente quan-
to alla diuersità de' stati, nelli quali si sia trouato,
come sarebbe, prima che si maritassi, poi nel mari-
monio etc. Terzo, quanto à gli accidenti diuersi di
prosperità, et aduersità, et di sanità, et infermità,
li uarij tempi, li diuersi officij, che ha esercitato, le
compagnie che ha tenuto, li luoghi, paesi, et case,
doue

doue è stato, et ha conuersato, finalmente in tutte
queste cose ricerchi, se ha peccato col cuore, con la lin-
gua, o con l'opere.

L'auisi parimente delle conditioni, che si ricercano
alla buona confessione, dichiarandogli le con la mag-
gior breuità, et facilità, che sia possibile: et potrà ri-
durre à quattro, ò cinque più principali, quelle sedi-
ci, che sogliono metterli Dottori, comprese in que-
sti uersi.

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis.
atq; frequens, nuda et discreta; libes, uerecūda,
Integra, secreta, et lachrymabilis, accelerata,
Fortis, et accusans, et sit parere parata.

Gli dimanderà, se s'è di esser incorso in qualche ca-
so riservato, ouero in qualche scomunica, ouero se
s'è di hauer qual si uoglia altro impedimento, per il
quale egli non lo possa assoluere: et trouando all'ho-
ra, ò nel corso della confessione, tal impedimento, nò
proceda più oltre, ma auisi il penitente, che non può
essere da lui assoluto, et essendo nella Città, che gli è ne-
cessario presentarsi innanzi à noi, ò al Penitenti-
ero maggiore della Chiesa nostra Metropolitana,
o altro, à chi sia da noi data facultà di assoluere in
simile caso; ma quando per qualche rispetto giudicasse
il Confessore, non conuenire che si presenti il peni-
tente, uenga lui per le facultà dal Penitenti-
ero, ò da noi.

Se il penitente è fuori della Città, et il caso è tale, che
possa esser subdelegato il Confessore stesso ad assoluer-
lo dal nostro Vicario foraneo, ò altro delegato da noi
in quelle parti per simile occorrenza de' casi riservati,
procuri la facultà opportuna, altrimente rimetta il pe-
nitente ad essi, eccetto se ne loro anco hauessero da noi
facoltà di tale absolutione de' casi riservati, ò questo
caso non fusse compreso nelle loro facultà, et all' hora
potendo il penitente uenire à Milano, l'efforti à far-
lo, non potendo, pigli da lui licenza di seruire, ò di-
re il detto caso à noi, ò al Penitenti-ero maggiore, per
hauer la potestà di assoluere: et occorrendo per que-
sto di seruire, lo faccia con prudenza, et maggior
cautela, che sarà possibile, accio che il caso non uen-
ga à notitia d'altri: et quando la cosa fusse di tal im-
portanza, che se la lettera si perdesse, ò fusse inter-
cetta, portasse notabile pregiudicio al penitente, lo
faccia uenire in persona à Milano, quando però non
parebbe al Confessore di uenir lui medesimo.

In tali casi sarà bene, che ricorra, ò indirizzi i peni-
tenti più tosto dirittamente al Penitenti-ero maggio-
re, che altroue, perche egli è specialmente deputato
da noi, con ampla facultà ancora di subdelegare al-
tri in tutti i bisogni, che occorreno per l'assolutione
de' casi riservati, et doue anche non potesse lui, ha da
noi ordine di procurar presso à noi, ò doue sia necessa-
rio ogni opportuno aiuto in simili bisogni.

Aduerta, che se trouasse il penitente, legato di qual-
che scomunica, l'instruisca, quanto sia graue la
pena della scomunica, et quanto pericolo sia perse-
uerare in quella, et con quanta diligenza si deue iug-

gire, ilche farà mostrandogli gl'effetti d'essa.

Interroghi, se s'è alcuno heretico, ò sospetto di he-
resia, o altra simile cosa, quale habbia da denuntia-
re per uigore di nostri editti, o d' il Padre Inquisitore:
et trouando che habbia tale obligo, lo faccia satisfar-
e: et se hauesse per colpa sua passato il termine,
che si dà à fare dette denuntie, dopò di hauer hauuto
notitia del heretico, ò sospetto, lo faccia anchora
procurare di hauer licenza di essere assoluto, per non
hauer denuntiato à tempo. Deue fare quelle inter-
rogationi delle confessioni passate, che sono necessa-
rie per conoscere, se fusse incorso in alcun caso, per il
quale fussero state nulle: et però si douessero reitera-
re, come sarebbe, si fosse confessato da chi non haues-
se potestà di assoluerlo, ò da chi non hauesse usata la
forma legitima dell'assolutione, o da sacerdote tan-
to ignorante, che non intendesse; o sapesse le cose, che
son necessarie per amministrare questo sacramento,
o uero s'egli hauesse scientemente taciuto qualche pec-
cato mortale, o diuisa la confessione, dicendo à un
Confessore una parte de' suoi peccati, et un'altro l'al-
tra; ouero se si fusse confessato senza hauer alcun
dolore de' suoi peccati, ò senza proposito di emendarsi,
ouero senza usare diligenza di sorte alcuna per ri-
cordarsi de' peccati.

Et perche per il più si suole usare molta negli-
genza in far le confessioni, com'è si deue, massime
nel tempo, che la persona non uiue in timor di Dio,
et ha pochissima, ò niuna cura dell'anima sua, di mo-
do, che più presto si confessa per una certa usanza,
che per cognitione, ch'egli ha de' suoi peccati, et de-
siderio di emendarsi, et in ogni caso per la grande uti-
lità che è di confessarsi generalmente, massime nel
principio, che l'huomo si risolue di uolersi da douero
emendare, et conuertire à Dio; essortino li Confes-
sori, secondo la qualità delle persone, a luogo, et tem-
po, li penitenti à fare una buona confessione genera-
le, accio che per mezzo di quella rappresentandosi
innanzi à gli occhi tutta la uita passata, si conuertano
con maggior feruore à Dio, et satisfacciano con que-
sta à tutti li defecti, che fussero interuenuti nelle con-
fessioni passate.

Finite le dette interrogazioni, che sono, come pre-
amboli, et preparatorij a la confessione, induca il Con-
fessore in ogni modo il penitente, ch'esso dica prima
tutti li suoi peccati, de quali si ricorda.

Il che fatto, che habbia, et trouando, come per lo più
suole accadere, che il penitente habbia bisogno d'essere
interrogato, accioche per mezzo dell'interrogationi
intenda molte cose, ch'egli si sarà scordato, ò haue-
rà confusamente dette, auertendo in particolare di dom-
dare sempre il numero de' peccati mortali commessi di
modo, che se bene il penitente non li saprà precisamente
riferire, nondimeno li faccia dire poco più, ò manco
quel numero, che pensa essere più appresso alla uerità.
Proceda in queste interrogationi con ordine cominciàn-
do da' gli commandamenti del Signore, a i quali si
bene si possono ridurre tutti li capi, delli quali si deue
inter-

interrogare, nondimeno co' persone, che uengono di raro a questo, è ben discorre ancora per li sette peccati capitali, cinque sentimenti, precetti della chiesa, et opere di misericordia.

Deue essere il Confessore prudente, usando particolar diligenza in domandare di quei peccati; ne i quali gli huomini dello stato, nel quale è il penitente, sogliono per lo più incorrere.

Et nei peccati carnali, insieme con la prudenza, deue usare molta cautela in non cercar altro, quando ha ueramente inteso la specie del peccato, et le circostanze grandemente aggravanti.

Per questa causa il Confessore deue essere instrutto, quali sono le circostanze, che mutano la specie del peccato, o che grandemente l'aggravano, però che queste due sorte di circostanze, necessariamente si deueno esplicare nella confessione; sopra di che ricorrevà alle somme, doue dichiarammo quel uerso.

Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

Sia particolarmente cauto, et auertito del modo, che deue interrogare donne, putti, acciò non gli insegnì quel che non sanno; et si sforzi d'usar parole, che non offendano l'orecchia del penitente, guardandosi mentre, che confessa di non far atto, ne gesto alcuno, per il quale qualche circostanza si potesse accorgere di grauezza di peccato nella persona, che ha innanzi, et anco per non spauentare il penitente, di modo che per questo tacesse qualche altro graue peccato, anzi gli faccia animo a confessare ogni enorme, et brutto peccato.

Il Confessore che ha qualche priuilegio, facoltà, et autorità di commutare li uoti di quelli, che si confessano, non li commutino, se non in altre opere pie, maggiori, et più grate a Dio, o almeno uguali, hauendo diligente risguardo, alle spese fatiche, et altre incommodità, che habbano parito, si hauessero adempiuti i loro uoti.

Si ha facoltà da giubilei, o priuilegi per lettere Apostoliche, di assoluere da peccati, benchè enormi, et pene, et censure Ecclesiastiche, siano auertiti, che non possono però dispensare con quelli, che saranno incorsi in irregolarità, salvo se nelle dette lettere Apostoliche, non si fa di questo espressa mentione.

Acciò che li Confessori siano instrutti di non dare il beneficio dell'assolutione a quelli, che ueramente ne sono indegni, come per in consideratione et negligenza, o altra causa spesso accade, d'onde nasce, che molti perseverano longo tempo nelli medemi peccati con mirabile ruina delle anime loro; per questo habbiamo con il parere de molti Theologi secolari, et regolari di uarie congregazioni, notato qui a basso, quello che si deue osservare da li Confessori in alcuni casi più frequenti; però siano essi auertiti di guouernarsi in assoluere, o no, in questi infra scritti casi, nel modo che si dirà.

Perche dunque ognuno, che sia peruenuto all'uso della ragione, è obligato sotto pena di peccato mortale a sapere tutti quelli articoli del Simbolo Apostolico, che sono solennizzati dalla santa Chiesa, et quali sia-

no, almeno quanto alla sostanza, et li comandamenti di Dio, et della santa Chiesa, che obligano a peccato mortale, et comunemente si sogliono insegnare nelle schole della dottrina Christiana; per questo trouando il Confessore, che il penitente, non sappia le sopradette cose, se non sarà disposto a impararle quanto prima, non deue assoluerlo: ma quando si esibisca pronto di farlo, se altre volte essendo stato ammonito dal Confessore, o sia l'istesso, o altro, o dal suo Curato, in particolare a impararle; (di che auuertisca d'interrogarlo) non ha fatto la debita diligenza per impararle, secondo la sua capacità, differisca l'assolutione, sino a tanto che in qualche modo satisfaccia: ma non essendo stato di ciò auuertito, lo assolua, dandogli prima quella instructione delle sopradette cose, che gli fosse necessaria, per essere allhora capace dell'assolutione.

Trouando Padri, et Madri di famiglia, che non usano diligenza di fare imparar le sopradette cose a quelli, che sono sotto alla lor cura, et non le fanno, o siano figliuoli, et figliuole, o seruitori, et seruitrici, delche auuertiranno d'interrogarli particolarmente; ouero non procurano che offeruino li precetti di Dio Signor nostro, et della santa Chiesa, oueramente, quello che è peggio, gli impediscono ad offeruarli, come fanno quelli, che tengono tanto occupati li seruitori, et seruitrici, che in un certo modo li mettono in necessità di lauorare, per li proprii bisogni, le feste; o che non gli danno tempo, che conforme al precetto della Chiesa possono udir Messa; o che senza sapere, quali della sua famiglia hanno legitimo impedimento, gli danno, o lasciano dare indistintamente da cena in casa sua nel tempo della Quaresima, e nelli altri giorni di digiuno; o gli danno auanti l'hora debita in tali giorni la mattina da desinare; o che non gli ammoniscono, et correggono, quando transgrediscono essi precetti; et quando li seruitori sono incorreggibili, et scandalosi, non gli danno licenza di casa sua.

In tutti questi casi, se non promettono di satisfare realmente a quello che sono tenuti, et d'emendarli della negligenza usata nella cura della sua famiglia nelle sudette cose, non li assoluerà. Ma promettedo di farlo, se non saranno più stati ammoniti dal Confessore, o Curato nel modo che s'è detto di sopra, gli potrà assoluere; Et se sono stati ammoniti più volte, nè si sono in modo alcuno corretti, differisca di dargli l'assolutione, finche habbiano dato principio, et ueri segni, et proua per qualche tempo dell'emendatione.

Il medesimo modo offerui con quelli, che contra la dispositione delli concilij nostri Prouinciali, è particolarmente del terzo, et altri nostri ordini, nelli giorni di festa perseverano in lauorare, et uendere, o fare altre cose proibite nelle sopradette nostre dispositioni, et ordini.

L'istesso offerui con quelle persone, le quali nel superfluo ornato del corpo, et pompe peccano mortalmente.

Et perche sono ridotte le pompe di questi tempi nel maggior colmo, che possono essere, et in buona parte per colpa, et negligenza di Confessori, li quali senza consideratione alcuna, et forse senza farne conscientia alli penitenti gli assolueno, si metteranno distintamente li casi, nelli quali le persone per le superflue pompe, et ornato peccano mortalmente, acciò che poi nell'assoluerle, si veghino secondo gli auuisti dati di sopra.

Quando dunque usano pompe, o si ornano a fine di peccato mortale, peccano mortalmente.

O quando per simili ornamenti transgrediscono, o fanno che altri transgrediscono qualche comandamento di Dio, o della Chiesa, come saria lauorando le feste, o facendo lauorare, o lasciando la Messa, o facendola lasciar per ornarsi, o essendo causa, che il marito, o altri, a quali spetta di mantenerla, spendino più di quello, che portano le sue forze, onde sappia, o deua ragioneuolmente sapere, o dubiti probabilmente, che per questo naschino odij, et disidij in casa, il marito, o altri sudetti blasfemino, facciano guadagni, o contratti illeciti, cessino colpeuolmente da elemosine debite, o da satisfare li legati più, o altri debiti, a quali sono obligati, o ritenghino, o differiscano la mercede debita a gli operarij, o facciano nuoui debiti, che dipoi non possono a suo tempo pagare, dalle quali cose ne segue danno notabile del prossimo, non possono collocare le figliuole in matrimonio, quando sono in età conueniente, ilche suole partorire per lo più grandi inconuenienti; o ne nascano, o siano per nascere altri simili peccati, che si uedono seguire comunemente per le superchie pompe, ornato, nelli quali casi l'usare dette pompe, et ornato, è peccato mortale.

Et perche è quasi impossibile, quando una persona sfoggia più di quel che portano le sue facoltà, che non conosca, o possa, et debba conoscere, che ne seguono, o habbino a seguire simili peccati, si può quasi far uniuersal giudicio, che tali siano in peccato mortale, se dalla diligente discussione, che farà il Confessore col penitente, non gli consterà del contrario, per qualche particolare causa.

Pecca anco la persona mortalmente nel modo dell'ornarsi, quantunque la spesa non passi lo stato, et facoltà sua, come se l'ornato è induttino da se a lasciua, oueramente per commune interpretatione de gli huomini, ouero se quantunque non sia induttino da se, nondimeno s'accorge, o dubita probabilmente, che per occasione di tal modo d'ornamento, non usato comunemente dalle persone probate del suo stato, qualche persona particolare si muoue ad amarla inhonestamente, o si nutrisca in questo peccato, et tuttauia fa niuna, o poca stima della salute spirituale del suo prosimo, qual uede rouinare in questo suo straordinario ornato, et perse uera pure in esso; ouero quando è fatto tal ornamento con intentione di mostrare uarij affetti d'amore inhonesto, et dar segno d'essi con uestire uarij colori, o in altro modo.

Auertisca ancora, che non solo, non si possono assoluere quelli, che ueramente non hanno ferma deliberatione di lasciare il peccato mortale, ma nè anco quelli, che se ben dicono di desiderare di lasciarlo, nondimeno affermano, che gli pare, che non lo lasciaranno: se questi tali non uogliono pigliare quelli rimedij, senza li quali il Confessore giudica, che torneranno al peccato. Si differisca anco l'assolutione, finche si uede qualche emendatione, a quelli che quantunque dichino, et promettono di lasciar il peccato, nondimeno il Confessore giudica probabilmente, che non lo lasciaranno, come sono alcuni huomini, spetialmente gioueni ociosi, che il più del tempo stanno in professione di giochi, crapule, amori, peccati carnali, blasfemie, parole dishoneste, mormorations, odij, detractioni, et uengono solamete gli ultimi giorni di quaresima a confessarsi; et a quelli, che molti anni hanno perseverato, et sono ricaduti nelli medemi peccati, ne hanno fatto diligenza alcuna d'emendarsi.

Non si possono parimente assoluere quelli, che non hanno uera resolutione di lasciare insieme, co' li peccati mortali, le occasioni d'essi.

Et perche è di molta importanza, che li Confessori intendano bene questo, però d' instructione loro s'esplicherà più distesamente.

Chiamansi occasioni di peccato mortale tutte quelle cose, le quali danno causa de peccare, o perche da se stesse sono induttine al peccato; o perche il confitente è solito in quelle talmente a peccare, che ragioneuolmente deue il Confessore giudicare, che per il suo mal habito, nè anco per l'auenire s'asterrà, se in quelle occasioni persevererà.

Nel primo ordine d'occasioni, cioè, quelle, che di sua natura sono induttine al peccato, sono il far professioni di giuoco, di carte, di dadi, ouero tener casa apparecchiata a questo effetto per altri, tener in casa, o a sua requisitione la persona, con la quale si pecca, o in altro modo cohabitare seco, perseverare nelli ragionamenti, sguardi, conuersationi, et altri gesti et pratiche d'amori lasciui.

Essendo dunque inuolto il penitente in alcuna di queste occasioni, o altre a queste simili, se la detta occasione è tale, che sia in essere, come tener la concubina, o simile, non deue il Confessore assoluerlo, se prima attualmente non lascia essa occasione, ne l'altre occasioni, come professione di giuochi, sguardi, conuersationi, gesti etc. se non promette de lasciarla, et quando anco prometta, se hauendo promesso altre volte, nondimeno non si sia emendato, differisca l'assolutione, sin tanto che ueda qualche emendatione.

Et perche può accadere tal caso, che'l penitente con tutti li ricordi, et modi, che gli uengono proposti dal prudente, et zelante Confessore, ueramente non possa lasciare l'occasione senza pericolo, o scandalo, deue il Confessore seruirsi de questi remedij.

Primieramente differisca l'assolutione sin tanto, che ueda certa proua di uera emendatione, et se non potesse differire l'assolutione senza pericolo di qualche infamia del penitente, et ueda in lui tali segni di contritione,

tione, et tal disposizione, et prontezza à riceuere gli remedij, che il Confessore giudicherà necessarij, perche si emendi, deue proporgli quelli, che gli paranno più opportuni et necessarij, come per essempio, ordinarli, che non si troui solo cò la tal persona, assignargli orationi, qualche macerazione della carne, et sopra tutto le frequentì confessioni, et altri simili, quali se esso accetterà, il Confessore potrà assoluerlo.

Et se dopò questa diligenza fatta da lui, ò da altro Confessore precedente, non si sarà emendato, non gli dia l'assoluzione, fin che attualmente non habbia leuata l'occasione, ò non para altramente à noi: dal quale faccia ricorso in tale occasione, conferendo con noi il caso senza scoprire le persone.

Occasioni di peccati mortali nel secondo ordine, cioè per rispetto della persona, sono quelle cose, le quali ben che siano in se lecite, nondimeno ragioneuolmente si giudica, che il confitente tornerà alli medesimi peccati, che già in quelle ha commesso, se in esse persevera, come per il passato ha fatto. Tale à molti sogliono essere, per la corruttela del mondo, la militia, la mercantia, li Magistrati, l'auocare, il procurare, et altri simili essercitij, nelli quali l'huomo, che è abituato à peccare spesso mortalmente in bestemie, furti, ingiusturie, calornie, odij, fraudi, pergiuri, et altre simili offese di Dio, sà che perseverando in tali essercitij, gli occorreranno le medesime occasioni, nè ni è ragione di pensare, ch'egli habbia à essere più forte contra il peccato, che nel passato sia stato, et consequentemente ritornerà à gl'istessi peccati.

Però i tali deuono, come dice Santo Agostino, ò lasciare l'essercitio, ò loro pericoloso, ò almeno non essercitarlo senza licenza, et obediencia d'un buono, et intelligente Sacerdote: il quale non deue assoluere l'huomo in tale stato, se ha opinione ragionevole, che sia per ritornare alli medesimi peccati, quando persevererà nella medesima occasione; però deue far proua della sua emendatione per alcun tempo. Et in questo è d'aprire gli occhi tanto più, quanto che il disetto in questa parte de i Confessori, fa che quasi in tutte le arti, et essercitij regnino molti abusi, et peccati grauisissimi; senza li quali pare per questo, che hoggi di molti non sappino essercitare anco le cose in se stesse giustissime.

Come per essempio, nelli Magistrati, et altri officij si giurano molte cose, che non s'osservano.

Nel consigliare, auocare, et procurare, si serue alla malignità di clienti, et all'ingiustitia contra la propria coscienza.

Nella militia, alle regole del duello, à gli odij, et homicidij, à professione di giuochi, alla blasfemia, alla rapina, alle meretrici.

Nelle mercantie, all'usure, alle fraudi delle robbe, in mischiare, et dare la trista per la buona, ò uendere per più quello, che uale manco, in pergiurare facilissimamente, in fraudare li datij, et altri peccati. Molti artigiani s'occupano così la festa, come lo di

di lauoro, talche mai non si danno al culto diuino, nè ascoltano la parola di Dio, et al medesimo modo occupano la sua famiglia.

Et così trouarà che molti in tali essercitij sono continuamente uiuuti in peccati mortali: li quali non si deuono stimare capaci dell'assoluzione, senza prima usare diligenza di liberarli dalle occasioni, ò fargli più forti.

Anzi usando il Confessore di maggiore diligenza, trouarà forse, che alcuni di questi tali, mai si sono ben confessati: et ritrouando, che ueramente sia così, douerà mostrargli che per ciò deuono, oltre la detta proua di reale emendatione, ò il scostarsi dall'essercitio à lui pericoloso, confessarsi generalmente, et usare rimedij forti per la sua salute.

Molto più douerà esser auuertito il Confessore in quella sorte d'essercitij, et operationi, le quali non hanno seco alcuna necessitá, et utilità: et se non sono in quella prima sorte d'occasioni per se induitue al peccato mortale, et consequentemente da lasciarsi ordinariamente da ogni sorte di persone, nondimeno inclinano al male, et tirano molto facilmente: et spesso uolte l'huomo à diuersi peccati mortali, come sono l'andare à balli, il conuersare con bestemiatore, braui et altre male compagnie, il frequentare le tauerne, l'ociosità, et simili cose; per occasione delle quali, essendo solito l'huomo à peccare mortalmente, non deue essere assoluto, se prima non le rinontia, et prometta d'astenersene, et lasciare realmente detta occasione, Et se pure parerà il Confessore di poter ueramente credere la prima ò seconda uolta alla promessa, che fa il penitente di lasciare la detta occasione, potrà con essa promessa assoluerlo; ma più oltre non lo faccia, anzi differisca l'assoluzione, fin che ueda l'attuale proua, che si sia leuato fuori di questa occasione.

Si guarderà ancora il Confessore di assoluere quelli ch'essercitano contratti nominatamente prohibiti ne i nostri Concilij Prouinciali, ò che altrimente sono manifestamente illeciti, se prima non li rescindono, et fanno la debita satisfatione. Et se li contratti son dubbiosi, prima d'assoluerli, mandino il caso al nostro Penitentiero maggiore, quale harà cura di procurare presso di noi la resolutione: ma in tal caso se il penitente darà sufficiente cautione di stare à quello, che sarà deciso, lo potrà assoluere, et admettere alla comunione.

Ne anco assolua, etiam in vigore di qualche Giubileo, quelli che non hanno notificato quel che fanno di cose, che siano stati ammoniti di notificare per publico Editto, ò Monitoria Papale, ò Archiepiscopale, se prima non fanno tal notificatione, et satisfatione à tutto quello che siano obligati, per il danno, che fusse seguito per non hauere notificato.

Non assolua innanzi la debita restititione, et satisfatione quelli, che hanno di ciò qualche obligo, potendo farlo. Eccettuando quelli, che sono in graue, et pericolosa infirmità, alli quali però commandi, et incarichi, che quanto prima satisfaccino.

Vsato

Vsato che harà il Confessore le sopradette diligenze, se non harà trouato impedimento alcuno, per lo quale debba negare, ò differire l'assoluzione, faccia che il penitente concluda la confessione, chiamandosi in colpa di tutti li peccati, confessati, et d'altri, che con parole, pensieri, opere, et ommissioni ha commesso, de quali non si ricorda.

Il che fatto mostrandogli il Confessore, massime se è persona, che di raro si confessa, la grauità de peccati, discendendo in particolare à quelli, nelli quali trouarà più inuolto il penitente, gli darà quei rimedij contra detti peccati, che gli paranno più spediti: nel che giouerà, che il Confessore habbia familiare quel libretto intitolato, Methodus confessorum, oueramente, Directoriū confessorum.

Di più se sarà dibisogno, gli ordinarà che satisfaccia, restituendo ò robba, ò fama, ò honore, che hauesse tolto al prosimo, et data la salutare penitenza conforme à quello, che à basso si dirà, l'assoluerà.

Se per sorte il penitente fusse incorso in qualche censura, dalla quale egli lo possa assoluere, deue premettere detta assoluzione à quella de peccati; et è bene sempre premetterla ad cautelam, in quanto egli può, et il penitente ne hauesse bisogno.

Similmente se il penitente hauesse qualche caso riservato, non lo assolua, se non ha hauuto facoltà: altramente incorrerà nella scomunica del nostro Sinodo diocesano: Ne li regolari, quantunque godano del privilegio del Maremagnum, ò altri, senza nostra particolare licenza, possono assoluere da detti casi, come la Santità di Papa Gregorio X I I I. di parere della Congregatione di Cardinali interpreti del concilio di Trento ha dichiarato.

Molto meno s'ingerivano d'assoluere da i casi contenuti nella Bolla in Cœna Domini, ne altri riservati alla Sede Apostolica.

Et acciò che tutti della nostra diocesi offeruino la medesima forma d'assoluere, usino la sequente, auuertendo di non lasciare le parole, nelle quali consiste la forma dell'assoluzione, cioè; Ego te absoluo; Terranno adunque questo modo, Misereatur tui omnipotens Deus, et dimissis omnibus peccatis tuis, perducatur ad uitam aeternam. Amen. Indulgentiam, absolutionem, et remissionem omnium peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens, et misericors Dominus. Amen. Dominus noster Iesus Christus te absoluit, et ego auctoritate ipsius absoluo te ab omnium uinculo excommunicationis, suspensionis, et interditi, si quod incurristi quantum possum, et indiges: Deinde Ego te absoluo à peccatis tuis, in nomine Patris, et Filij, et Spiritus sancti. Amen. Passio D. N. Iesu Christi, Merita Beatae Mariae semper Virginis, et omnium Sanctorum, et quicquid boni feceris, et mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum; augmentum gratiae, et premium uitae aeternae. Amen.

Nell'ingingere la satisfatione, et penitenza, deue il Confessore essere circospetto, acciò non le im-

ponga tanto leggiere, che la potestà delle chiavi ne uenga in dispreggio, et che esso non partecipi de peccati d'altri; nè meno tanto graui, ò longhe, che li penitenti ò ricufino d'essergli, ò accetandole, non l'essergli sciano poi intiramente.

Per tanto deue il Confessore sapere li Canon penitentiali, percioche quantunque si possino, et si debbano moderare ad arbitrio di prudente, et discreto Confessore secondo la contritione del penitente, ò la qualità, et diuersità delle persone, et altre circostanze; nondimeno è bene sempre guardare li sodetti Canon, et à quelli, come à regole, conformarsi quanto si giudicará spedito; et quantunque il Confessore non imporrà la penitenza del Canone antico, douerà nondimeno spesso uolte manifestarlo al penitente, per indurlo à maggior contritione, et à eseguire tanto più prontamente la minore Penitenza, che gli sarà stata ingiunta, cauando utilità della benignità, che hoggi usa seco la santa Chiesa in mitigar il rigore dell'antica disciplina Ecclesiastica.

Procuri, che le satisfationi corrispondano à peccati commessi, come, imponendo per li peccati carnali, digiuni, uigilie, peregrinationi, cilicij, et altre simili cose, che possono macerare, et mortificare la carne.

Per il peccato dell'auaritia, oltre le debite restitutioni, imponga, elemosina, conforme alla facoltà di ciascuno.

Alla superbia, et altri peccati spirituali, conuiene l'oratione, con la quale humiliandosi innanzi à Dio, s'acquista forza, et uigore di resistere à simili peccati. Alla negligenza d'imparare le cose Christiane, gl'imponga d'ascoltare le Prediche, et andare, almeno per certo tēpo alle scuole della dottrina Christiana. A gl'indeuoti, et tepidi nelle cose della salute propria, gl'imponga di uisitare, et frequentare le Chiese, diuini officij, et frequentare l'oratione.

Alli blasfematori particolarmente imponga graue penitenza secondo la qualità della colpa, conformandosi alla dispositione di sacri Canon, Decreti di Pontefice, Concilio Lateranense, et ordinatione di nostri Concilij Prouinciali.

Deue però il Confessore usar prudenza, hauendo riguardo alla qualità delle persone, non imponendo elemosine à poveri, nè ordinariamente à quelli, che con le proprie fatiche si guadagnano il uiuere, digiuni; et hauendo il medesimo riguardo nelle altre penitenze.

Auertisca di non assoluere publici, ò scandalosi peccatori senza ingionger loro publica satisfatione, et penitenza proportionata al suo errore, accioche cò la correctione loro sodisfaccino al scandalo dato in conformitá del concilio di Trento, et di quello che s'è ordinato sopra di questo nel primo, ò terzo nostro Concilio Prouinciale: nè commutti dette satisfationi, ò penitenze publiche in altre secrete, senza hauerne da noi espressa facoltà.

Perche sia più libero il Confessore à fare gl'officij, che deue col penitente, et habbia con esso più autoritá

in

in tutte le cose, che gl'ordinarà per la salute d'esso, fugga non solo ogni auaritia, ma anco ogni minima sospitione d'essa.

Particolarmente non dimandi, nè pur con cenni, danari, ò altra cosa nelle confessioni, nè per occasioni d'esse, anzi non solo con le parole, ma più ancora con li fatti dia ogni testimonio d'abborire simili cose.

Ingiongendo penitenza al penitente di far dir Messe, non l'applichi diretta, nè indirettamente, nè a se, nè alla sua Chiesa, ò Monastero.

Il medesimo serui nelle satisfattioni che gli occorrerà far fare per occasioni di debiti incerti, per commutatione di uoti, ò simili altre cose.

Nè meno pigli danari, ò altre cose da restituire, eccetto se la necessità per non scoprire il penitente, lo ricercasse, et in tal caso procuri una polizza di riceuta da colui, à chi ha uera fatta la restituitone, et la consegna al penitente: et in tutto proceda di maniera, che fugga ogni ombra, et apparenza d'auaritia.

Guardisi sopra tutto il Confessore di non scoprire nè con parole, nè con segni in qual si uoglia maniera il peccatore, ò il peccato, ò alcuna delle circostanze della persona, con la quale il peccato è stato commesso; finalmente cosa alcuna sentita in confessione, per la quale si possa in qual si uoglia modo uenire in notizia di qual si uoglia etiam minimo peccato confessato. Et quando gli occorrerà dimandar consiglio per sapere la risoluzione di qualche caso, che gli sia occorso in confessione, sia molto auuertito di farlo con persone, et in modo, che non si possino accorgere quale sia la persona. Et per questo è bene, che in tutto s'astenga di parlar con altri di peccati uditi in confessione, et parlandone per qualche bisogno con l'istesso penitente, non lo faccia senza sua licenza in altro modo, che in atto di confessione sotto il medesimo sigillo.

Essendo il confessore ricercato dal penitente, che gli facci fede d'haucerlo confessato, per poterlo esibire al suo Curato, come douerà far sempre nelle confessioni Paschali, la facci nella forma infra scritta. et perche di queste fedi se ne daranno molte copie in stampa ad ogni confessore, auuertisca esso di tenerle à mano, et di non le dare ad alcuno, se non quelle che sottoscriverà per quelli ch'ha uerà confessato.

La forma della fede sarà questa.

1575. Adì del mese di
Ho ministrato il Sacramento della Penitenza à
habitante nella Parochia di
Scrui nel primo bianco il dì, che si sarà confessato,
nel secondo il mese, nel terzo il nome, et cognome d'esso
penitente, et nel quarto il nome della Parochia dove
habita, nel fine poi il confessore sottoscrui il suo nome,
et cognome, et il titolo del beneficio, ò officio Ecclesiastico,
dal quale più comunemente si denomina, come dire, Rettore,
Vicerettore, Canonico, ò Capellano della chiesa N. ò essendo
regolare habitante nel monastero. N. et tutto ciò che si hà da
scruiere ne i bianchi della detta fede stampata, sia di
mano dell'istesso Confessore, ò almeno il dì et mese, et la
sodetta sottoscrizione.

Sarebbe anco bene che ogni Confessore notasse sopra d'un quinternetto, il nome, et cognome di quelli, à quali ha uerà dato dette fedi sottoscritte, et che conservasse esso quinternetto presso di se, ò dia à noi, ò nella diocesi à nostri Vicarij foranei, fatta l'ottaua di Pasqua, à ciò che meglio possiamo sapere che non sia fatta fraude nelle fedi da qualche inconfesso.

Per maggior istruttione del modo che hanno à tenere li Confessori nell'aiuto dell'anime di quelli, à quali ha ueranno amministrato il Sacramento della penitenza; accioche possino perseverare, et far progresso nella gratia riceuta, habbiamo notato l'infra scritti ricordi.

Deuono li Confessori, conforme all'obbligo di buoni padri spirituali, pigliar special affetto d'istruire, et incaminare nelle uirtù Christiane, et nella uita spirituale tutti i loro penitenti, ma principalmente quelli, da quali saranno stati eletti per padri loro spirituali, alliquali ordinariamente faccino ricorso per confessarsi, et consigliarsi nelli dubij, et occorrenze della loro salute.

Procurino dunque di confirmare in tale stato i loro figliuoli spirituali, che siano ueramente costanti nel proposito di più presto, che offendere la Maestà di Dio mortalmente, perdere non solo la robba, et l'honore, ma ancora la propria uita; et habbino feruente, et uiuo desiderio di conformarsi sempre alla sua santissima uolontà. Per questo gli instruiranno del fine, per il quale è stato creato l'huomo, et tutte l'altre cose, cioè di scriuire, et obedire à Dio in questa uita, et nell'altra goderlo eternamente: et che però loro deuono ha uer animo di adoprare, et lasciare tutte le cose, tanto, quanto li possono seruire à conseguire questo fine, ò impedire da esso; et facciano, che à questo habbiano indirizzato se stessi, et le sue attioni insieme con tutto quello, che hanno in questo modo. Di modo, che nel uiuere, nel uestire, nel conuersare, nel negoziare, et in tutti gli altri essercitij, che faranno, si gouernino di sorte, che tutti gli aiutino à conseguire questo fine: et siano apparecchiati di moderare, et regolare, ò di lasciar qual si uoglia delle suddette cose in quello, che l' suo padre spirituale giudicà esser necessario per la sua salute: il quale considerato lo stato, et qualità di ciascuno gli incamminerà conforme à esso stato al sopradetto fine.

Gli instruiscono del modo di orare, secondo la capacità di ciascuno, accostumando tutti, che faccino ogni giorno almeno due uolte oratione, cioè la mattina quando si leuano, et la sera quando uanno à letto. Oltre l'eshortarli à sentire ogni giorno Messe, et andare le feste à li diuini officij, et particolarmente à quelli, che saranno capaci, così huomini, come donne, insegnare il modo di fare oratione mentale à gl'altri, mostrare, come debbano dire deuotamente il Rosario, ò la Corona, ouer l'officio della Madonna, ouer li sette salmi penitentiali, ò altre simili orationi: inducendo però generalmente tutti i suoi figliuoli spirituali à far l'essamine della coscienza; per il quale

quale sarà à proposito, che pigliano quel tempo della sera, nel quale sono inuitati col segno della campana à far insieme con tutta la famiglia oratione.

Gli eshortino alle frequenti confessioni, et communioni, et uedano di ridurli secondo il consiglio di santo Agostino, che ogni domenica si communicino: et quando trouasse alcuno, che non fosse disposto à far questo, cerchino, di disporlo pian piano; eshortandolo prima à confessarsi, et comunicarsi le feste principali dell'anno, cioè oltre la Pasqua, alla Pentecoste, l'Assontione della Madonna, ogni Santi, il Natale, et la Domenica in capite Quadragesima, per guadagnare l'Indulgenza plenaria, et prepararsi al santo digiuno quadragesimale, et dopo accrescendoli alcuni giorni, lo riduca à confessarsi, et comunicarsi ogni mese; il che fatto c'ha uerà sarà facil cosa di ridurlo alla comunione di ogni otto giorni.

Habbiano particolar cura, che spendano li giorni delle feste in honore, et seruitio del Signore. Per questo gli indurranno à entrare in alcune di quelle compagnie, che hanno per istituto particolare spendere i giorni delle feste in orationi, et essercitij di opere pie, come la scuola della uita Christiana: tengano particolar conto, se sono padri, ò madri di famiglia, che gouernino le loro case à honor di Dio, et particolarmente habbino cura, che i loro figliuoli uadino alla Dottrina Christiana, et di condurgli le feste seco alle Prediche, Vesperij, lettioni sacre, et gl'incaminino su la uia del confessarsi, et comunicarsi spesso.

Procurino, che se hanno moglie, le tirino anch'esse alla frequenza delli Sacramenti, ouero se le figliuole spirituali hanno marito, faccino il medesimo, ricordandoli quello, che san Paolo dice, che'l buon marito molte uolte guadagna la moglie à Christo, et spesso uolte la moglie guadagna il marito.

Faccino comprare à quelli, che fanno leggere, et hanno il modo, alcuni libri spirituali, et deuoti, quali, leggano ò faccino leggere insieme con la sua famiglia la sera massime li giorni delle feste, et à questo effetto sono buone le uite de Santi Padri, il Gerson dell'imitatione di Christo, l'opere di Fra Luigi di Granata, gli essercitij della uita spirituale, et il Rosario di Don Gaspare Loarte, la pratica dell'oratione spirituale del P. F. Matteo Capuccino, et altri simili.

Incolcaranno spesso à i ricchi, che sono dispensatori di Dio delle ricchezze, che hanno, che si bene possono sostentare con esse, et mantenere lo stato, et grado loro, deuono però farlo christiana, et modestamente, si che non solo non spendano in questo più di quello, che portano le sue forze, ma più tosto meno, conforme anche à quello, c' hanno conosciuto, et insegnato fino à i gentili.

Che hanno grande obbligo di fare elemosine, auisandoli, che per non errare in precetto di tanta importanza, si regolino col consiglio di persone spirituali, et intelligenti.

Et finalmente conforme allo stato et conditione di

ciascuno suo figliuolo spirituale, à tutti daranno quelli ricordi, et aiuti, che giudicheranno necessarij, et utili, accio si conservino, et creschino nella uia del Signore.

AGGIUNTA PER I CURATI

alle auuertenze dei Confessori.

AVENDO Noi dato à i nostri Curati, et insieme à gl'altri Confessori della Città, et diocesi nostra, le Auuertenze, communi à questi et à quelli, che ci sono parse utili et necessarie da darli per hora circa l'amministrazione del Sacramento

to della Penitenza; habbiamo ancor uoluto aggiungere alcune altre poche cose nella medesima materia, pertinenti solo à essi Curati, affincche loro, col leggere spesso, et praticar bene le principali communi, et questa poca aggiunta particolare, adempiscano meglio il suo officio.

Il Rettore della Chiesa curata, non s'ingerischi à setire confessioni d'alcun nostro diocesano, che non sia della sua Parochia, et per questo, se non conosce che il penitente sia delli suoi parochiani, lo ricerchi prima di ciò, et trouando che non sia non lo confessi.

Potrà nondimeno il Curato della Città, et anco il Curato fuori nella diocesi, confessare quei diocesani, et altri forasterij, che si ritrouaranno per qual si uoglia causa nella sua Parochia, fuor del tempo della Pasqua.

Potrà ancor quello della diocesi in tempo Paschale confessar quelli d'altra diocesi, che saranno nella sua Parochia, se bene non ni habbino domicilio, quando però non si fossero partiti dalle proprie Parochie, et andati là à posta per questo effetto.

Ma nella Città nel tempo Paschale il Curato solo della nostra Chiesa Metropolitana, ministrerà in essa chiesa li santi Sacramenti alli forastieri che saranno in Milano per passaggio, ò per altra occasione, che non habbino domicilio fermo sotto altra Parochia della Città.

Al tempo della Pasqua il Curato potrà pigliar in aiuto per udir le confessioni, tanti sacerdoti, quanti gli parerà, pur che siano, ò altri Curati, ò altrimenti da Noi approuati in scritto à questo officio d'udir le confessioni, quando l'approuatione sudetta non fosse ristretta, et limitata à certo altro luogo, ò à tempo che già fosse finita.

Nelli casi anco di necessità, ne i quali non si possi ha uer ricorso al proprio Curato, ò al Vicario foraneo nella diocesi, ò al Generale nella Città, perche deputino alcuno; potrà ogni Curato ascoltare le confessioni di quelli che non sono della sua Parochia.

Potrà con licenza, ò commissione scritta dal nostro Vicario generale, ò dal Foraneo nel suo Vicariato,

Ri ascol-

ascoltare le confessioni di qualche popolo, doue sia la cura uacante, ò bisognosa, per l'assenza, ò altro legittimo impedimento del proprio Curato.

Potrà anco ascoltar le confessioni di quelli che li sono stati rimessi da confessare, dal proprio Curato, ò Vicario Foraneo, quando esibiscano la licenza che gliene habbia data in scritto.

Il Sacerdote, ò sia Vicario Foraneo, ò altro ch'habbi alcuna facultà da noi d'assoluere da i casi reseruati, potrà senz'altra licenza confessare quei popoli, ne i quali può nelle occorrenze esercitare questa facultà, ma auuertisca d'usarli solo in bisogni urgenti, et nella sua propria Chiesa, non in quelle d'altri Rettori, se non con buona satisfattione loro, affinche tutto ciò sia à edificatione et non à dissolutione della disciplina, et obediencia de i popoli uerso i suoi Curati.

Deue il Curato esser facile à consentire à i suoi sudditi, de quali non ha sospitione che lo facciano per fuggir il suo giudicio, et per euitar quella penitenza, ò repulsa che fanno di meritare; che possino confessarsi da altri confessori approuati: anzi deue offerire spontaneamente in particolar questa comodità à quelli del suo popolo, che haessero lite, con esso lui, ò haessero hauuto seco qualche disparere, massime se sia stato per altre occasioni, che per hauer fatto seco l'officio debito di Curato, ò di Padre loro spirituale.

Et il Vicario Foraneo nella diocesi supplisca ogni difetto de i Curati in simili materie, facendo dar da loro, ò dando lui medesimo simili licenze, ò consenso di confessarsi da altri che dal Curato, à tutti quelli; ne i quali gli parerà così ispediente.

Auuertiscano però et il Vicario, et il Curato di non dar tal consenso in uniuersale, che possino andar à confessarsi da qual si uoglia Confessore, ma proponendo loro alcuni in particolare delli più buoni, et intelligenti, gl'indirizzi ad essi, ò à quel di loro che sarà con maggior satisfattione del penitente.

Auuertisca il Curato diligentemente à proceder con tanta candidezza nella ministracione del Sacramento della Penitenza, che non solo ui meschij, ma ne anco dia sospitione di meschiar alcun suo particolar interesse in questo ministerio. Però quando habbia alcun del suo popolo che gli fosse debitore, anco liquidamente, anchorche sia per decima, ò primitia, ò cosa simile, et non lo uoleffe satisfare, onde che non potesse con buona coscienza assoluere, più tosto che negargli esso l'assolutione in simile occasione d'interesse suo, lo rimetta ad altro confessore, et ad esso lasci la cura di procedere in ciò seco, secondo gli dettarà la sua coscienza.

Difficilmente si confessa bene, chi, confessandosi di raro, aspetta quelli ultimi giorni della settimana santa, nelli quali, tutti li Curati, et altri Confessori si truouano, più che in tutto il resto dell'anno, occupati, ò nelli officij diuini, ò nell'amministrazione d'altri sacramenti, ò in altri officij spirituali; et in tanto concorso, che si fa all'hora da essi, non possono ben satisfare al debito loro, ne alla discusso-

ne della coscienza de confitenti, ne à gli altri loro bisogni in quella occasione.

Per questo si deue procurare con ogni diligenza che tutti siano confessati prima della Domenica delle Palme, et così preparati à far in sanità speciale quella settimana santa, nella quale li Sacerdoti non habbino da occuparsi in questo, se non per le reconciliazioni. A questo effetto il Curato et particolarmente, et pubblicamente per se stesso, et per li Predicatori spesse uolte nella Settuagesima, con occasione anco della comunione della Domenica in capite Quadregesima, con la quale s'acquista l'Indulgenza Plenaria, et poi anco nelle prime due, ò tre Domeniche di Quaresima, ammonisca il popolo à trouarsi confessato al tempo sudetto della Domenica delle Palme; et il Curato per facilitar questo, potrà ripartire le contrade, ò fiamiglie, et case della sua Parochia, assignando à ciascuna parte distintamente il tempo d'andare à confessarsi, ò pur dare il primo luogo à putti, et putte, il secondo alle donne, et il terzo à gli huomini, di modo tale, che tutti à quel tempo siano confessati. Alche acciò siano più stimolati, laudiamo grandemente l'osservanza dell'uso di questa diocesi, d'astenersi da Carne, Oua, et Latticini, anco dopo la Quaresima, quelli che ancora non sono comunicati, finche habbino riceuuta la santissima comunione; il qual uso procuui il Curato che si offerui anco nell'auuenire; et metta ogni altra diligenza che à lui parerà à proposito, per indurre le persone à satisfare à questa nostra auuertenza; fra li quali mezzi ci piace anco quello, ch'alcuni Curati hanno usato sin qui non distribuire l'Oliua benedetta in quella Domenica delle Palme à chi non s'è confessato.

In ogni caso non ascolti le confessioni nella settimana santa se non come si è detto nelle Auuertenze comuni; et il Vicario Foraneo non usi della facultà che si gli dà iui di dar licenza in questo, se non per cause speciali, et à particolari persone, ne per più che il Lunedì, Martedì, et Mercoledì santo, et con fare, che se gl'aggraua la penitenza per la negligenza d'hauer tardato.

Acciò che il Curato sappi, che tutto il suo popolo sia confessato nel tempo della Pasqua, habbi scritti i nomi di tutti loro per uia d'alfabetto, oltre la descrizione più piena per uia delle contrade, et case, della quale più diffusamente s'è detto nell'Auuertenze pertinenti alla descrizione del Stato delle loro anime; et quando uengono à confessarsi, segni con un punto, ò linea il nome di quello, ò quella che si sarà confessato, ouero quando confessarà habbi preso di se un quinternetto, et come hauerà confessato qualch'uno, scrina sopra d'esso il nome, et cognome del confessato, et della casa doue egli stà.

Et di quelli che si confessaràno da altri confessori, non ammetta alla comunione della Pasqua, alcuno che non habbia esibita in mano d'esso Curato, se de d'esserli confessato da Confessore approuato da Noi, scritta

scritta et sottoscritta nella precisa forma infra scritta, et habbia fatta questa esibitione almeno di tre giorni innanzi la comunione, accioche il Curato, quando ui haesse dubio, possa fra questo tempo chiarirsi se quella fede sia uera, et se il Confessore sia delli approuati: il che potrà conostere dalla Tauola de Confessori approuati da Noi, che si truouano hora in questa diocesi, che sarà, presso gli Sindici nella Città, et in mano delli Vicarij Foranei fuori, oltre il registro uniuersale d'essi Confessori approuati, che sarà presso del nostro Cancelliero, et del Penitenciero maggiore della Chiesa nostra Metropolitana.

La forma della fede sarà questa
1575. Adì del mese di
Ho ministrato il Sacramento della Penitenza à
habitante nella Parochia di

Nel primo bianco di questa fede deuerà esser scritto il dì che si sarà confessato; nel secondo, il mese; nel terzo, il nome et cognome d'esso penitente; et nel quarto, il nome della Parochia doue habita. Nel fine poi si deuerà sottoscrivere il Confessore con il suo nome, et cognome, et titolo del beneficio, ò officio Ecclesiastico, dal quale più comunemente si denomina, come dire, Rettore, Vicerettore, Canonico, ò Capellano della Chiesa N. ò essendo Regolare, habitante nel Monasterio N. et tutto ciò che si deuerà scriuere ne i bianchi della detta fede, douerà essere di mano dell'istesso Confessore, ò almeno, il dì, et mese et la sudetta sottoscrizione.

Sia auuertito il Curato di publicare al popolo due, ò tre feste della Quaresima quest'ordine nostro di douer lui far nota di tutti quelli che si confessaranno da esso Curato, et di non douer ammettere alla santa comunione quelli che, confessandosi da altri, non esibiranno à esso Curato di tre giorni innanzi ad essa santa comunione la fede nel modo sopradetto, d'esserli confessati da Confessore approuato da Noi.

Il Curato poi al più tardi, subito fatta l'Ottava di Pasqua, facci scontro col libro del Stato dell'anime di quelli che hauerà notati che si siano confessati da lui, et anco di quelli che li haueranno presentate le fedi autentiche della forma che habbiamo detto di sopra, d'esserli confessati da altri Confessori approuati da Noi; et se è Curato della Città, per tutta la seconda settimana, et terza nella diocesi, doppo l'Ottava sudetta, habbia dato in man nostra con sue lettere sottoscritte da lui, et sigillate, nota delli nomi, et cognomi di quelli ch'essendo arriuati all'età di

dieci anni, hauerà trouato che non si siano confessati da lui, ò da Confessori approuati da Noi, esprimendo la causa, per la qual siano restati, quando la sappia fuor di confessione.

Questo istesso ordine tutto si offerui intieramente anco nelle Parochie douc sono più Curati.

Per satisfar bene il Curato all'officio suo, non si contenti di quanto gl'habbiamo detto nell'Auuertimenti communi à loro, et à gli altri Confessori, d'instruire il suo popolo delle cose pertinenti à questo Sacramento della Penitenza, ma douerà ancor ragionarne alcuna uolta ne suoi sermoni in Chiesa massime nell'Aduento, et dalla Domenica in Settuagesima fino à mezza la Quaresima; et perche non ne restino priui quei figliuoli che fuori si occupano in pascere bestie, et altri simili essercitij continuamente, offerui il Curato di radunarli à questo effetto nelle feste di Natale, et altre dell'Inuerno, massime sù l'hora della sera, nel qual tempo stanno più a casa, et instruirli anch'essi, ò ciascuno in particolare, ò più insieme, come meglio gli parerà.

Perche una delle principali cure che deue hauer il Curato, è che à gli Infermi siano amministrati li Sacramenti, che sono necessarij al ben morire, delli quali il primo è quello della Penitenza; per tanto oltre à quello che per questa causa è comandato à i Medici per la Bolla di Pio Quinto di santa memoria, et per li Decreti nostri Prouinciali, deue per ogni uia usar grandissima diligenza in saper quando alcuno della sua cura s'ammala; et se bene douerà spesso all'Altare essortargli che subito che alcuno se inferma, gli suoi parenti, ò altri di casa l'auuisino, nondimeno non si deue contentare di questa diligenza, trouandosi per esperienza, che molti sono negligentissimi di chiamarli à tempo che possino legittimamente confessarsi: onde deue egli dimandare spesso se ui sono infermi per la Parochia; et oltre di questo, in ogni modo se instituischino due, ò quattro Infermieri secondo il bisogno delle Parochie, che siano delli Fratelli della compagnia del santissimo Sacramento, ò della Dottrina Christiana, ò di qual si uoglia altra Confraternità, li quali habbino officio di sapere quelli che si ammala nelli loro quartieri, et essercitar uerso di loro la carità in tutto quello che sarà bisogno per aiuto dell'anima, et del corpo, doue possono, massime nelli mali pericoli; et prima d'ogni cosa habbino carico, subito che fanno di qualche ammalato nella Parochia, darne senza dimora auuiso al Curato, il quale sarà diligente in uisitare subito l'ammalato, et indurlo alla Confessione, et ad ogni altra cosa che li bisogna per salute dell'anima sua.

AVVERTENZE

DI MONSIGNORE ILLVSTRISS.

Cardinale di S. Prassede, Arcivescovo
di Milano.

A I CURATI DELLA CITTA, ET
diocesi sua per amministrare il santif-
simo Sacramento dell'E-
ucharista in Chiesa.

N tutti quei casi, ne i quali per le nostre
nove avvertenze di confessori, non deve il
confessore ammettere alla confessione, o
assolvere i penitenti, come per stare in
stato di peccato mortale, o in occasioni
induttive al peccato, o per non soddisfare
a' obblighi, o per altre cose simili, ouero deve differire
l'assoluzione, per ueder prima in loro certi segni di uera
emendatione; non admetta il Curato alla comunione
persone, ch'egli sappia fuor di confessione, che siano pub-
blica o notoriamente in uolte in alcuno delli sudetti
impedimenti, quantunque esibiscano fede da nostri
penitentieri, o da altro confessore approuato, etiam re-
golare che gli habbia ministrato il sacramento della
penitenza; se essi penitenti non gli fanno prima con-
stare, che si siano leuati di detto mal stato et occasione,
et habbiano dato certi et probati segni della sua emen-
datione, et satisfatto a' quel che doueano nel modo,
et forma, che si dice in dette auvertenze. Sarà però
cosa conueniente, che'l Curato auisi questi tali di ciò
prima secretamente, o alla presenza d'una o due per-
sone probate, acciò che non uengano a' riceuere publica
uerrogna, presentandosi alla comunione, la quale de-
ue esser negargli, come s'è detto di sopra massime c'ha-
uerà commodità di farlo, douendo loro presentargli di-
tate di inanzi la fede di essersi confessati, quando si con-
fessino da altri, che dal proprio Curato.

Ma se fosse secreto l'impedimento, et lo sapesse fuor di
confessione faccia seco il medesimo officio et instantia,
cò ogni carità secretamente, perche non uenghino a' rice-
uere la comunione in quel stato; non già glie la neghi,
quando si presentassero pubblicamente a' comunicarsi.
Se anche fusse secreto in modo che lo sapesse solo in
confessione, non deve far seco altro, fuor di confessione
che raccomandarlo a' Dio con oratione, et se si presen-
tasse alla comunione, non può negargliela.

Ma quando il Curato hauesse dubbio se quello impedi-
mento fosse publico, o notorio, o no, se è nella Città ri-
corra al Vicario nostro generale; et se è nella diocesi
al Vicario foraneo, et conferisca seco, et faccia quanto
da lui gli sarà ordinato: et se al Vicario foraneo resta-
rà alcun dubbio, ne dia auiso a' noi.

Non admetta alla comunione alcuno c'habbia com-
messo peccati publici, o notorij, prima che habbia pu-
blicamente satisfatto al scandalo, o mal essem-
pio dato pubblicamente ancor che habbia fede legitima

d'essere assoluto da penitentieri nostri, o altri confessori
etiam regolari.

Ne meno admetta quelli, che fossero obligati secondo
gli ordini del Concilio di Trento, o de nostri Sinodi
Prouinciali, o de sacri Canonici a' far penitenza publi-
ca, ouer anco solenne, per qualche delitto commesso
publicamente in conspetto di molti, d'onde altri fos-
sero commossi, et offesi per il scandalo, douendo simil-
persona fare pubblicamente con degna penitenza secon-
do la qualità della colpa, acciò che rinochino alla ret-
ta uia col testimonio de la sua emendatione, quelli
che col suo essem-
pio hanno prouocati al male, eccetto
però se gli constasse, che questa sorte di penitenza gli
fosse stata commutata da noi in altra.

Quando li putti, o putte, della sua Parochia sono già
peruenuti all'età di diece anni, si che siano vicini ad
habilitarsi presto a' riceuere la santissima comunio-
ne, non lasci che per negligentia sua, o de i Padri, o
madri loro, procedano piu oltre ne gl'anni senza gode-
re di questo spiritual thesoro, come alcune uolte hab-
biamo trouato, che alcuni hanno scorsato con gran tra-
scuagine et crassa ignorantia molti anni: ma quanto
prima diligentemente gli instruisca delle cose neces-
sarie, per poter riceuere degnamente il santissimo Sa-
cramento, et ben instrutti che faranno delli innume-
rabili frutti, che da esso si cauano, et con quanta hu-
miltà, reuerenza, et purità di conscientia si debba rice-
uere, li faccia comunicare: et per questo specialmēte
nella prima settimana di Quaresima, o se meglio gli
parerà, nelle feste di Natale, et altre dell'inuerno,
massime nelle uille per maggior commodità di quei
figliuoli che in altro tempo sono più occupati nelli
pascoli delle bestie, et altri essercitij simili, recognos-
ca dal stato delle anime, et con altri modi, quelli che
saranno peruenuti alla sodetta età, et li chiami a se
separatamente, o molti insieme, et gl'instruisca come è
detto di sopra: sceglia poi quelli che con questa dili-
gentia, o altra che farà, doppo si saranno habilitati a
poter comunicarsi nella Pasqua prossima, quali ad-
metterà, rimettendo gli altri ad altro tempo per far
seco noua diligentia in questo.

Auvertisca di non admettere alcuno alla prima com-
munionem se oltre la sodetta diligente instructione, non
l'hauea confessato tre, o quattro uolte.

Quando però alcuno de i figliuoli della sua parochia
sia solito di confessarsi da alcun altro confessore, ap-
prouato da noi, et gli faccia constare per fede del con-
fessore che esso sia idoneo, et da lui instruito sufficien-
tamente a' riceuere la santissima Comunione, et che
da lui si sia confessato almeno tre, o quattro uolte, et
esso conosca quello per confessore approuato da noi, et
timorato di Dio et pio, lo potrà ammettere alla com-
munionem sopra quel testimonio, se ben non hauea esso
Curato usato le diligentie soprascritte: altrimen-
ti anch'esso facci il suo debito, interroghi il fi-
gliuolo, et riconosca come sia sufficientemente in-
struito, et supplisca quel che bisogna per questo
conto, et poi che li parrà ben instruito gli ministri il
santif-

santissimo Sacramento della Eucharistia, senza che
in tal caso aspetti d'auerlo confessato tre o quattro
uolte, poi che in questo supplisse la fede del confesso-
re. Ma quando gli consti per fede pur del confesso-
re scritta, che gli sia già stata amministrata la pri-
ma comunione da esso confessore, lo potrà anche
lui ammettere nella Pasqua, et in altri tempi doppo.
Dia il Curato questa medema instructione all'adulti an-
co, particolarmente a quelli, che si comunicano di
raro, et uniuersalmente tutto il suo popolo in tutti i
giorni Paschali, et altri, quando comunicherà fre-
quenza di persone.

Il Curato nella Pasqua comunichi non solo quelli, che
in quel tempo si trouarano habitare nella sua paro-
chia, ma quelli ancor, che ui faranno habitati la mag-
gior parte dell'anno, o almeno sei mesi.

In oltre quelli, che ui saranno andati ad habitare, se
ben di pochi giorni, o mesi innanzi, con animo però
di fermarvisi et stanciarui, ouero esibiscano facol-
tà ottenuta in scritto da noi, o dal suo parrocho, di po-
tersi comunicare in altro loco. Di più nella dioce-
si quei uiandanti anche, o forestieri, che per passaggio
ui capitaranno nelli giorni Paschali.

Ma nella Città questi forastieri, o uiandanti si de-
ueranno tutti comunicare solo nella nostra Chiesa
Metropolitana.

Auertirà nondimeno il curato, o sia della diocesi, o
sia della Metropolitana, prima che li comunichi di
notare sopra d'un libro appartato il nome, et cogno-
me, il loco dell'origine, ouero domicilio di quelli uian-
danti et peregrini, che si comunicarono: et con-
serui detto libro presso di se fidelmente, et in oltre
frà 15. giorni, ne dia nota a noi in scritto, sottoscrit-
ta et affirmata di sua mano.

Quando alcuno, che hauesse habitato nella diocesi
sei mesi, et altrettanto nella Città sotto un'altra Pa-
rochia, ritorni doppo Pasqua in quella Parochia, nel-
la quale non si sarà comunicato, esibisca fra tre
giorni a quel curato la fede d'essersi comunicato, et
non lo facendo, esso curato lo reputi, et faccia seco
come con gli altri non comunicati alla Pasqua.

Se alcuno, hauendo dimorato la maggior parte del-
l'anno nella diocesi, non si sarà comunicato la
Pasqua, da quel Curato, nella cui parochia harà di-
morato, quel tempo, benche dica di essersi comuni-
cato altroue, nondimeno si proceda contro di esso, co-
me se fosse uno di quelli, che hauesse habitato tutto
l'anno nella sua parochia.

Non admetta, ne accetti il Curato escusatione alcu-
na di qual si uoglia della sua Parochia, che non sia
comunicato nella sua Chiesa la Pasqua, benche alle
ghi qual si uoglia impedimento, di non hauer potuto
comunicarsi in essa, o hauer hauuto causa legitima
di comunicarsi altroue, et esibisca fede authentica,
o altra probatione d'auerlo fatto, ma lo rimet-
ta a' Milano a' dedurre inanzi a noi le sue ragioni,
assegnandoli dodici, o quindici giorni al più, dentro
il qual termine se non gli esibirà l'admissionem et

approbatione nostra delle sue escusationi, o commif-
sione di soprasedenza, o altro ordine nostro, l'habbi
per non comunicato, et proceda con lui, come con
gli altri non comunicati alla Pasqua.

Il medesimo faccia con ciascuno, che nella Pasqua
si troui absente dalla diocesi, se doppo che sarà ritor-
nato fra 15. di non si confessi et comunichi nella
propria parochia, ouero frà detto termine non gli es-
sibisca lettere nostre, per le quali se gli commetta,
che lo debba ammettere per comunicato, perche hab-
bia esibito a noi fede in scritto del curato, et ordi-
nario del luoco, doue sarà stato in quel tempo Pa-
schale, nel modo, che si ordina nel Concilio nostro
terzo Prouinciale, di essersi all'hora comunicato.

Il curato nella Quaresima alcune uolte, et particolar-
mente nella Domenica delle palme, per se stesso, et per i
predicatori, doue ne sono, auertisca il suo popolo, che
ciascuno uenendo a la comunione Paschale, porti il
bollettino, nel quale sia scritto il suo nome, cognome,
et la casa doue habita, per lasciarlo ad esso curato: et
che altrimenti non sarà adnesso, come in fatto gli or-
diniamo, che senza esso bollettino non admetta alcuno.
Nel tempo poi dell'amministrarsi la santissima Com-
munionem nella Pasqua, deputi persona, della quale si
fidi, et quale doue si può, sia almeno chierico, che con
la cotta prima ch'esso cominci a comunicare, dia
principio a' raccogliere li bollettini da quelli, che si uer-
ranno presentando alla comunione: et cominci a' far
questa raccolta, di modo, che preuenga sempre il sa-
cerdote d'una o due persone, et non più, ad ogni schie-
ra; et nel riceuere ciascun bollettino lo legga subito in
uoce tale, che il sacerdote, et quattro, o cinque delli più
uicini di quella schiera possano sentire; et così letto-
lo, subito l'insilzi, o metta in un sacchetto decente, et così
faccia di mano in mano de gli altri per ordine, et subi-
to finita la comunione, li consegnino tutti in mano al cu-
rato: quale quāto prima li incontri col' stato delle ani-
me, o quintermetto alfabetico d'esse, per uedere chi si sa-
rà comunicato, o no, et conserui li bollettini, per ha-
uerli pronti in mostrargli ad ogni requisitione nostra,
et del Vicario foraneo nella diocesi.

Non potendo il Curato hauer persona ecclesiastica
per questo effetto, pigli qualche scolare, o altra per-
sona diuota, et fida, che sia pratica della parochia;
et quando fosse così picciola et solitaria uilla, che
non si trouasse in persona, che sapesse leggere, o fosse
atta a questo; il curato douerà lui prima hauer fatto
li bollettini, et dato il suo a ciascuno, che lo presen-
ti in quell'atto della Comunione, in mano di chi ha-
uerà lui deputato, dandoglielo spiegato, perche non
gli possa dare dui per uno, seruato nel resto il modo
come di sopra. Et se bene non si potrà leggere al-
l'hora, nondimeno questa diligenza congiunta con
l'occhio del curato nel comunicare, et col' riuedere
poi i bollettini, che saranno stati fatti da lui et scōtra-
re il numero d'essi, cò la nota che deurrà hauer tenuta
del numero di quei bollettini c'hauea dato fuori, po-
trà facilmente assicurarlo che non gli sia fatta fraude,

massimamente in una terra, o uilla picciola.

Il curato il giorno di Pascha, et il Lune et martedì sequenti, per la trina monitione, ammonisca il suo popolo, che tutti debbano essersi comunicati per tutta l'ottava di Pascha; et che tutti quelli, che non si saranno comunicati, passato quel tempo, senza altra monitione, li publicarà per ordine nostro, interdetti dallo ingresso della Chiesa secondo la forma delli sacri Canoni. Et esso Curato faccia anco primatamente per tutta detta ottava, con quelli che haueranno mancato, i debiti officij di Carità, acciò che satisfaccino al loro obligo Christiano; et non satisfacendo, passata l'ottava, nel primo giorno subseguente, et poi anche nella festa prosima publichi interdetti dalla Chiesa quelli, che in effetto non si saranno comunicati, seruando nella publicatione la infra scritta forma.

D'ordine dell' Illustrissimo, et Reuerendissimo S. Cardinale S. Prassede Arcuescono della santa Chiesa di Milano, etc. Si dichiarano interdetti dall'ingresso d'ogni chiesa, et come escommunicati, condannati alla sepultura del Terazzo in euento della morte, senza euidenti segni di penitenza gli infra scritti, per non si esser comunicati nella Pascha di Resurrectione di nostro signor Giesù Christo, prosima passata, come commanda la santa madre Chiesa.

Diamo però facultà al Curato di sopra sedere dell'interdetto per tutta la settimana, che segue, dopo l'ottava di Pasqua, contra alcuni particolari, che parese a lui essere così impediente per qualche buon fine: Et se è curato della diocesi, concediamo che possa soprasedere anco per l'altra subseguente settimana seconda dopo l'ottava, hauendone licenza, o commissione dal Vicario foraneo, di modo tale che chi si comunicerà fra questo termine di soprasedenza, come è detto di sopra, se ben non l'hauerà fatto nel tempo debito, secondo l'ordine della Chiesa, nondimeno si gli farà gratia di non interdirlo, ma ben douerà il Curato in tal caso correggere questa negligenza, o contumacia con qualche penitenza spirituale, a suo arbitrio.

Ma sia auertito il Curato, et Vicario foraneo a non usar questa facultà, se non con gran consideratione, et graui cause.

Et se pur anche fosse alcuno, al quale per grauissima causa giudicasse, che si douesse dare maggiore soprasedenza, n'auisará quanto prima dopo Pasqua, et ci risoluere mo secondo che ci parrá conforme all'honor di Dio, seruitio di quell'anima, et conseruatione della disciplina ecclesiastica.

Non intendiamo già che si proceda all'interditto contra quelli, a quali esso Curato hauesse per rispetti conuenienti commandato di diferire per qualche tempo la comunione per maggior aiuto delle anime, ma di essi subito con sue lettere ci dia nota, et delle cause, perche uoglia che diferiscano, quando le sappia fuor di confessione, et parimente quello che gli occorrerà sopra ciò, acciò che possiamo dargli ordine et il rimedio, che deará usare per salute delle anime loro. Parimente ci dia nota in scritto per tutta la settimana

seconda dopo l'ottava, se è nella Città, et terza, se è nella diocesi di quelli che auerà interdetti, et di quelli anco, con quali hauerà usato della facultà di soprasedere dall'interditto, quando bene hauessero satisfatto nel termine della soprasedenza, et insieme delle cause, quando le sappia fuor di confessione.

Gli interdetti publicamente dallo ingresso della Chiesa, perche confessari, come è precetto della santa madre Chiesa, nella Pasqua non si sono comunicati non si assoluino et liberino dallo interdetto, se prima, oltre la debita satisfattione proporcionata al scandalo che haueranno dato, non lo assicurano di confessarsi et comunicarsi, et essere obediendi per l'auenire alli commandamenti della Chiesa, et specialmente a questo, di confessarsi, et comunicarsi nella Pascha, et dopo che saranno liberati, il Curato publichi al popolo la sua liberatione. Il Curato, douendo ministrare la santissima comunione al Popolo in Chiesa, o sia nella messa, o fuori d'essa, obserui diligentemente il decreto del primo nostro Concilio Prouinciale, di comunicare gli huomini separatamente dalle donne. Il che potrà fare facilmente in alcun de i modi infra scritti.

2. Nel tempo della Pasqua diuidi quelli giorni, ne i quali comunemente si suol comunicare il Popolo, assegnandone alcuno particolarmente per far la comunione de gli huomini, et in quel giorno comunichi gli huomini solamente, et alcuno per far la comunione delle donne, et parimente in quel giorno comunichi solamente le donne, et faccia così a tempo questo assegnamento, che lo publichi in Chiesa nel giorno della Domenica delle palme. Ma se alcuno, come molti sogliono, uorrà comunicarsi più uolte in questo tempo Pascale, et per questo, o, per altra causa particolare desiderará comunicarsi nell'istesso giorno, assegnato per le donne, o, qualche donna nel giorno assegnato per gli huomini, potrà nondimeno ministrargli il santissimo Sacramento doppo la comunione di quelle persone, alle quali sarà assegnato quel giorno.

Potrà anchora senza far la diuisione de gli giorni, quando la comunione, si faccia fuor della messa, elegerne due altari, uno per gli huomini, et l'altro per le donne, le quali siano uno per banda della Chiesa, di modo, che non siano necessitate à incontrarsi le donne con gli huomini nell'andare et ritornare dalla comunione. Et il Curato, cominciando prima dalla parte de gli huomini à riconciliarli, se non saranno riconciliati, poi à comunicarli, come hauerà comunicato un pezzo da quella parte, uada dall'altra parte delle donne, facendo il medesimo, poi ritorni dalla parte de gli huomini, et così à uicenda uenghi a comunicarli tutti senza fare aspettar noiosamente le donne fin al fine. Et doue saranno più Curati in una istessa Chiesa, potrà anche farsi con questa diuisione di altari la comunione nella messa, et uno potrà attendere alla reconciliatione, poi celebrare, et ministrare la comunione dalla parte de gli huomini, et l'altro dalla parte delle donne, et così faccia ogni altro

confessore approbato, che si trouará all'hora in quella Chiesa, quanto ad udir le confessioni, oueramente mutaranno loco alcuna uolta scambievolmente fra loro, per sodisfare a chi da ciascun lato desiderasse confessarsi più da uno che dall'altro. In ogni caso doue sarà alcuno d'essi, che habbi facultà delli casi riservati da noi, passi hora dalla banda de gli huomini, hora da quella delle donne, acciò che, chi hauerà bisogno di lui in questo particolarmente ui possa andare senza dare sospittione alcuna de li confitenti alli circostanti.

Doue sia poco numero di anime, comunichi nell'istesso giorno, prima gli huomini, poi le donne, facendo, che tra tanto, che comunicarà gli huomini, le donne stiano nella parte della Chiesa assegnata loro, così faccia con gli huomini, mentre le donne si comunicaranno.

Questo terzo modo si offerui sempre nelle communioni, che si fanno fra l'anno per qualche solemnità, o, per deuotione, saluo se per la numerosità del Popolo non parese meglio al Curato di seruare il modo di diuidere gli altari, com'è detto di sopra, poi che in simili occasione non si può usare il primo modo di diuidere i giorni.

In quelle Chiese doue alle uolte per qualche impedimento non si potesse seruire d'alcuno delli sodetti modi, si tollera che si mettano due schiere di banche fuori della capella grande, distante l'una dall'altra due, o tre braccia nel medesimo dritto, si che occupino quasi tutto il trauerso della Chiesa, et sia de gli huomini quella schiera, che sarà posta nella parte della Chiesa, assegnata a gli huomini, et delle donne, quella che sarà dalla banda assegnata ad esse donne, facendo che tutti stiano uolti con la faccia uerso la testa della Chiesa, et in questo modo, comunichi prima una schiera di huomini, poi una de donne, et così seguiti alternatamente, finche sarà finita la comunione.

Per ministrare il santissimo Sacramento con decenza, et sicurezza de pericoli, che non cada in terra qualche particola, o fragmento, si proueda in ogni Chiesa Parochiale delle infra scritte cose da gli scolari del Corpus Domini, con l'aiuto, si sarà bisogno, di qualche raccolta di limosina, che si faccia nel popolo di quella Parochia per questo, o contributione del Rettore della Chiesa, secondo che comportará la qualità delli suoi redditi.

Di banche in numero sufficiente per li circoli, o schiere delle communioni più numerose, com'è la Paschale, le quali banche siano alte da terra un braccio, et un quarto.

Di tonaglie, o seruiette, o tele bianche quali siano lunghe, et in numero tale, che sia a sufficienza per coprir tutte le sodette banche, et per potersi mutare, et lauare spesso a i suoi tempi fra l'anno, et siano larghe quant'è l'altezza della tela nostrana, acciò che coprano tutte le banche.

Di quattro almeno, o più seruiette di tela di lino sot-

tili, che siano semplici senza lauoro alcuno nel mezzo, o dalle bande, si ben potranno essere lauorate da i capi, longhe da due o tre braccia, alte quanto è l'altezza della tela nostrana. Queste sono per tenerse sotto la pisfide, et le mani del sacerdote mentre che andarà comunicando li circoli di persone, che saranno dietro alle banche sodette, et potranno anche seruire per tenerse similmente sotto, quando si comunicano gli infermi.

Di 2. scabelli decenti per preparariui sopra le cose necessarie per la purificatione nel luogo istesso, doue staranno le persone deputate a dare la purificatione nelli capi de circoli, o schiere di quelli, che si comunicheranno, come si dirà più a basso.

Di 4. seruiette conuenevoli per poter coprire quelli scabelli.

Di 4. uasi che siano netti et lucenti per gouernare dentro il uino da purificare, et de quattro altri uasi piccioli, per dare a ciascuno la purificatione li quali uasi siano della forma, che se gli darà per ordine nostro. Nè più lasci il curato, che persone particolari facciano portare in i suoi uasi ne bicchieri, ne uino particolare per la sua purificatione. Et parimente di seruiette picciole, almeno quatro, per asciugar la bocca à quelli che si saranno purificati.

Le quali tutte tonaglie, seruiette, uasi grandi et piccioli si lauino spesso, et si conseruino sempre per questo effetto, netti et mondi in sacrestia, ne si adoprinno mai ad uso profano.

Vi siano sempre pronti 6. cerei honoreuoli, per accendere sopra ogni altare, et innanzi al quale si farà la comunione fuori della Messa, per tutto quel tempo, che durará essa comunione et due torchie, o cerei grossi, per portare sempre innanzi al sacerdote, quando farà la comunione, o per mettere delli capi delle schiere, o banche, et circoli delle persone, che si hanno à comunicare, come si dirà qui à basso.

In ogni luoco, doue si ministrará in Chiesa la santissima comunione, ui siano, doue sarà possibile, otto ministri ecclesiastici, li quali con cotta seruino al tempo delle communioni, massime numerose, per fare gli infra scritti officij.

Vno che nella Pasqua, primo che il sacerdote cominci à ministrare la santissima comunione, dia principio à raccogliere li bollettini di quelli, che si presentaranno alla comunione, li legga, et consegna, come è detto al suo luoco.

Vn'altro, doue è uso, che le persone si presentino alla comunione con una candela accesa in mano, che preceda à quello delli bollettini, di due persone per schiera, il quale con una mano uada pigliando le candele, et le eslingua in una cassetta di legno che hauerà nell'altra mano, la quale habbia nel fondo un poco d'acqua, acciò che non faccino fumo. Il quale uso de presentarsi con le candele accese nella comunione, che restano poi alla Chiesa, o al Curato, permettiamo, che si offerui, doue hora si troua, nella comunione sola della Pasqua, et per li misterij santi, che contiene, et per una

una certa ricognitione del Curato, purchè si smorzino, come è detto di sopra, prima che il sacerdote s'accosti à quello, che vuol riceuere la comunione: mà ne gli altri tempi lo proibiamo per le incommodità et pericoli, che, come l'esperienza ci mostra, porta à questa ministracione.

Dui altri, uno de quali stia dalla banda destra del sacerdote, l'altro dalla sinistra, che tenghino sotto la pisdide et le mani di esso, mentre uà comunicando, et sotto il mento di quelli che si comunicano, un panno di lino, accioche non caschi fuor di quel panno particola o frammento alcuno, per qual si uoglia accidente: Et questi col panno sodetto, potranno bastare senza altro apparecchio di banche et sue touaglie quando si facesse nella messa, o fuori di essa, all'altare una comunione di poco numero d'anime commune di dieci, o dodici persone.

Dui altri, i quali tenendo in mano due torze, o cerei grossi accesi, precedano sempre il sacerdote, mentre uà ministrando la santissima Comunione, ouero quando il circolo, o schiere siano breui, stiano genuflessi con tutte due le ginocchia in terra, uno per capo del circolo, o schiere.

Altri dui, i quali stiano uno per banda della chiesa, per dare la purificazione a quelli che si saranno comunicati, et stiano in loco tale, che quelli che pigliaranno la purificazione, non uoltino le spalle al santissimo Sacramento, ne diano impedimento a quelli che uoranno andare a comunicarsi, ne tra loro facciano confusione, ne essi siano impediti in far l'officio loro condecentemente come si conuiene. Et quando sarà tempo che facciano il suo officio, ogn'uno di loro terrà con la man dritta il uase piccolo, nel quale porge la purificazione, et con l'altra mano la seruieta da asciugarsi la bocca quelli che sono purificati, hauendo preparato appresso di se un scabello da un canto coperto d'una touaglia, sopra la quale uà siano li doi uasi grandi, uno col uino, et l'altro con aqua netta, et un altro uase piccolo, perche così si possa dar aqua a chi non foglia mai bere uino, et rinfrescare i uasi piccioli, o mutarli alcuna uolta.

Ma quando il curato per le communioni più numerose giudicasse più impediente per maggior commodità, et manco tumulto, o disturbo far dar la purificazione al popolo prima che si parta dalla istessa banca, doue s'è comunicato, in tal caso l'apparecchio del scabello et altre cose sopradette per essa comunione haurà da essere in un sol loco della Chiesa da un lato dell'altare, inanzi al quale si fa la comunione, et i due ministri per la purificazione non staranno separati al loco designato di sopra, mà tutti due insieme s'aintarranno à dar essa purificazione, tenendo uno dalla man destra il uase picciolo col uino, col quale si habbino a purificare, et dalla sinistra la seruieta, et porgendo à ciascuno comunicato prima esso uase et uino, poi la seruieta d'asciugarsi.

Benche meglio sarà, massime quando si purificaranno donne, che porge il uino da purificarsi, et la ser-

uietta da asciugarsi solo alla prima persona del circolo, et essa poi porge le cose sudette à chi le uiene appresso, et così di mano in mano fino al fine di quel circolo o schiera, doue poi il ministro repigli il uase, et la seruietta, et torni da principio del nouo circolo, l'altro gli anderà appresso sempre con li doi uasi grandi, uno del uino, et l'altro dell'acqua per supplire nel uase picciolo, secondo il bisogno, il uino, et anco l'acqua per rinfrescarlo spesso et, per ogni altro bisogno. Ma in questo caso auertiscano di non dar, ne lasciar pigliar la purificazione ad alcuno se no qualche breue spazio dopò che sarà comunicato come d'un Pater et un' Aue Maria: et per questo non comincino à dar la purificazione al circolo, sino che sarà già comunicato fin à otto persone, et così si uadi sempre porgendo la purificazione dietro al sacerdote, che uà comunicando, con distanza dal uase della purificazione al sacerdote di otto, o più persone.

Doue et quando non si possono hauer chiericio non in tanto numero, o quanto ricercano i bisogni, de quali si è detto di sopra, potranno seruire per necessità in alcune delle cose sodette, o putti con uesti longhe, et cotte condecanti, o in defetto loro alcuni scolari del Corpus Domini, i quali per questi, et molti altri seruiij che potranno far nel portarsi il santissimo Sacramento a gli infermi, prouedano quanto prima di quattro, o sei habiti come quelli delli disciplini, ma senza coperta del capo, et doue si possi di tela san gallo, et color rosso, de quali si uestano quelli Laici scolari, che seruiranno ad alcuno delli sodetti officij.

In ogni caso, doue alcuna uolta non si potesse hauer tutto questo aiuto, quelli dui che riceueranno le candele, et li bollettini di quelli, che si comunicaranno già non saranno di bisogno fuor delle communioni Paschale, si puotrà anche supplire al bisogno di tenere le due torze, o cerei accesi, con mettere le istesse torze, o cerei in candelieri, o cangelle firmate da i lati delle schiere, o circoli di quelli che si comunicheranno, senza che alcuno le tenga in mano, ne anco saranno necessarj quelli dui deputati per la purificazione del popolo, potendosi mettere un solo, o anco niuno quando si dia la purificazione non nelle schiere, ma da i lati doue uadino le persone comunicate, partendosi dalle banche o schiere, oue si fa la comunione, nel qual caso basterà apparecchiare in loco conueniente sopra li scabelli, et touagliole come s'è detto, duoi uasi grandi, l'uno col uino, et l'altro con l'acqua, da purificare, i uasi piccioli per porgere, et riceuerli la detta purificazione, et le seruiete d'asciugarsi, et lasciare che ogn'uno, com'è comunicato uada di mano in mano a purificarsi da se stesso, senza che uà assista alcuno.

Et all'ultimo per necessità si potrebbe anco comunicare con le banche sole, et sue seruiette, o touaglie sopra senza di doi da i lati dal sacerdote che teneffero sotto il panno.

Le persone, quale haueranno a seruire nella comunione delle donne, in portare li ciloftri, o tenere sotto

le seruiette, o in dare la purificazione, quanto più si possi, siano approuate, di buoni costumi, et mature d'anni, o all'incontro di età puerile, et simplici.

Quando occorre al sacerdote di ministrare la comunione fuor della messa ancor che fosse subito formata essa messa, non ministri con gli habiti cò che si trouarà hauer celebrato, ma se ne spoglia, et là ministri uestito solamente di cotta et stuola.

Il curato nella Pasqua egli stesso, et non per altro sacerdote comunichi tutti quelli che habitano nella sua parochia saluo se non fosse necessario per la numerosità del popolo che pigliasse alcuno in aiuto, nel qual caso pigli sacerdote molto pratico, et cognoscente delli huomini della parochia, et aueduto, perche non li sia fatta qualche fraude nell'ordine, che si è dato de i bollettini da presentarsi nell'atto della comunione.

Il Curato occorrendogli ministrare la santissima comunione al popolo fuori della messa, faccia che siano apparecchiate tutte le cose di sopra ordinate, se uà sono persone da reconciliare, uà attenda, et faccia che sopra l'altare siano accesi sei candelotti decenti; et poi prima che uadi all'altare, si laui le mani in sagrestia et si uesti di cotta, et stuola, faccia accendere due torze, o cerei grossi, quali siano portati da doi chierici con cotta, et nell'intrar della capella, nel piede della bradella, nel mezzo dell'altare, faccia à capo scoperto uerso il santissimo Sacramento la debita genuflessione, et quando la pisdide non sia sopra l'altare fuori del mondino, perche hauesse lui, o altro fatto la consecratione delle particole in quella mattina, standoli doi chierici sodetti, uno per banda della bradella, et con tutte due le ginocchia ingenuchiati con le torze, o cerei in mano, apra l'uscio del mondino, et come l'hauerà aperto, faccia di nouo la genuflessione, poi leni fuori del mondino la pisdide, et la ponga così coperta sopra l'altare con il corporale, sotto inui preparato, et steso per questo effetto. Et come ue l'haurà posta, leni alquanto il coperto della pisdide, et riconoscendo con l'occhio le particole che uà sono, la cuopra et faccia un'altra genuflessione.

Habbia per regola generale circa il far le genuflessioni al santissimo Sacramento, che giogendo all'altare, ne faccia una all'ultimo grado, et prima che leni la pisdide fuor del mondino poiche l'ha aperto, un'altra, toltola fuori et scopertala, un'altra, quando l'ha riposta nel mondino, un'altra, et quest'ordine tenga ogni uolta che depona et ripiglia la pisdide sopra l'altare, di far una genuflessione, uolendo scoprir la o lenarla, un'altra uolta hauendola deposta o coperta.

Quando sarà per cominciare a fare la comunione del popolo nella messa, o fuori ritirandosi presso il corno de l'altare dalla banda del Vangelo si uolti con la faccia uerso il popolo, et se non hauerà fatto quella mattina il sermonè o predica, prima in pulpito, ouero al suo tempo nella messa doue habbi detto alcuna cosa al popolo sopra la eccellenza et frutti mirabili di questo santissimo Sacramento, et sopra la preparatione con che si deue riceuere, sarà all'hora questo officio,

hauendo a comunicare più di uinti persone, o in circa, et auuertirà nel fine, che tutti stiano inginocchiati: et si è tempo Paschale, auisará, che se uà è alcuno che non sia di quella parochia, uada alla sua parochia à comunicarsi, come uogliono i sacri Canonici che si faccia nel tempo della Pasqua, poi faccia far al popolo seco insieme il segno della santa Croce, dicendo, In nomine Patris et Filij, et Spiritus sancti.

Amen. Et poi la confessione generale in lingua uolgare, conforme all'uso di questa diocesi, finche ordinaremo altro, nella forma qui prescritta senza diminuir, mutare, o aggergerui parola alcuna.

Io confesso à Dio onnipotente alla B. Maria sempre uergine al B. Michel Archangelo, al B. Giouanbattista, alli santi Apostoli Pietro et Paolo, al B. Ambrosio confessore, a tutti li santi, et a uoi padre, che ho peccato grauemente col pensiero, colla parola, et coll'opera per mia colpa, per mia colpa, per mia grandissima colpa. Perciò prego la B. Vergine Maria, li B. Michel Archangelo, il B. Giouanbattista, li santi Apostoli Pietro et Paolo, il B. Ambrosio confessore, et tutti li santi, et uoi padre che uogliate far oratione per me a Dio Signor nostro.

Fatta la confessione dal popolo nel modo sodetto, esso curato dica, Deo gratias, et seguiti. Misereatur uesfri omnipotens Deus, et dimissis omnibus peccatis nostris, perducatur nos ad uitam aeternam. Resp. Amen. Poi faccia con la man destra il segno della santa Croce sopra il popolo, et dica, Indulgentiam, absolutio-nem et remissionem omnium peccatorum uestrorum tribuat nobis omnipotens et misericors dominus. Resp. Amen.

Detto questo si riuolti all'altare faccia la genuflessione, scuopra con la man destra la pisdide, faccia la genuflessione di nouo, poi pigli con la man sinistra la pisdide, et riuoltandosi al popolo pigli con le due dita della man destra una particola, et la tenghi un poco eleuata sopra la pisdide, et dica al popolo, eleuate la mente uostra con ogni humiltà et deuotione, et dite tre uolte come dirò io. Signor non son degno che entrate nella casa mia, ma solo dite con la uostra parola, et salua sarà l'anima mia.

Come haurà fatto dir seco tre uolte le parole sodette, si parta dall'altar, andandogli innanzi li doi chierici sodetti, et quello che ha da riceuere i bollettini, come s'è detto di sopra al suo loco, et descenda alla schiera, o circolo delle persone che uorrà comunicare: et prima di comunicar ciascuno, faccia con la particola il segno della croce uerso quello che uol comunicare et dica, Corpus domini nostri Iesu Christi custodiat animam tuam in uitam aeternam. Amen. Nel fine delle qual parole gli porge il santissimo Sacramento. Auertisca il Curato di non porgere il santissimo Sacramento à persone che si trouino essere dietro quelli che sono in circolo o schiera, et specialmente che perciò in quell'atto della comunione non possono mettere il capo tanto innanzi, che il mento sia sopra della banca, et gli ministri posino tenerli il panno sotto, come

come s'è ordinato. Et questo per il decoro conueniente, et per il disturbo che si dà da questi tali, a quelli che sono nella schiera, et per euitar il pericolo che non caschi particola, o frammento fuori del detto panno come s'è detto di sopra.

Andando il Curato da un luoco all'altro per qual si voglia occasione con la pisside in mano, doppo che ha uerà cominciato a ministrare il santissimo Sacramento della comunione, tenghi sempre le due dita con le quali si ministra, unite insieme sopra di essa pisside, et sempre che gli occorra riponere la pisside sopra dell'altare, absterga bene le due dita sopra di essa, per farui cader dentro quei fragmenti, ch'esso uedeffe che gli fossero restati attaccati nel ministero della comunione, o sia per far all'hora ablutione d'esse dita, o no, secondo che si dirà più a basso.

Finito c'haurà di comunicare, se ne torni all'altare, et riposta la pisside nell'altare sopra del corporale, la ricuopra con il suo coperchio, di poi faccia la genuflessione.

Et se la comunione se administrerà fra la messa, faccia quello che bisogna sin'al fine della messa, come si dirà nelle auuertenze della messa: ma se è fuor della messa, subito faccia l'ablutione de diti con i quali ha toccato il santissimo Sacramento, con uino sopra il calice, et si asciughi le dita con il purificatore, poi si riuolti al popolo et serua il modo qui prescritto in darli la benedittione. Auertendo se comunicerà, se non huomini, di lasciar nell'oratione quelle parole, et sororibus, et all'incontro, se comunicerà se non donne, di lasciar, Fratribus, et di dirlo in singulare quando comunicasse una sol persona, dica dunque.

Dominus uobiscum. Resp. Et cum spiritu tuo.

Domine sancte pater omnipotens, aeternus Deus, te humiliter deprecamur; ut accipientibus fratribus et sororibus nostris sacrosanctam eucharistiam corporis et sanguinis Domini nostri Iesu Christi fiii tui, et animae et corporis sit salus. Per eundem dominum nostrum etc. Resp. Amen. Vers. Dominus uobiscum. Resp. Et cum spiritu tuo. Kirieeison. Kirieeison, Kirieeison, Versus. Benedicat et exaudiat nos Deus, et nel dirlo segni se stesso poi segue, Resp. Amen. Vers. Procedamus cum pace. Resp. In nomine Christi. Vers. Benedicamus Domino, giungbi le mani insieme. Resp. Deo gratias. Vers. Pax et benedictio Dei patris. Queste parole dicendo, faccia tre segni di Croce al popolo χ omnipotentis, et filij, χ et spiritus χ sancti, descendat super uos, et maneat semper. Resp. Amen.

Il uino dell'ablutione deuerà il Curato se comunicerà fra la messa, sumerlo lui nel modo, che si dirà nelle auuertenze della messa, altrimenti potrà offeruare uno de questi infra scritti modi in farlo sumere. Prima hauendo a comunicare persona che sia in sacris, l'auisi che non si purifichi sin'al fine della comunione, et a questo faccia poi nel fine sumere tutta l'ablutione ch'haurà fatta nel calice; secondo non

hauendo persona in sacris, potrà dar quel medesimo auiso a qualche chierico che se habbia a comunicare offeruando il medesimo, eccetto che noterà l'ablutione del calice in un uase della purificazione et in esso gliela porgerà, et non hauendo chierico potrà dar il medesimo auiso a un laico, facendolo aspettare a purificare, et facendo sumer l'ablutione pur uotata dal calice nel uase come di sopra.

Auertisca anco se andasse in lungo assai la comunione di non lasciar restarli attaccato a le dita quell'humidità, che suole per il frequente toccar il santissimo Sacramento con le dita bagnato ne la bocca di molti che si comunicano, dal che può nascere schiso a gl'altri c'hanno da comunicarsi, o pigliar poi l'ablutione, per la qual causa sarà ispediente andar all'altare, et far l'ablutione una, o due, o più uolte fra mezzo de tutta la comunione, secondo il numero, et tutte le ablutioni si potranno far in un medesimo calice, et darle ad altri a sumer, come si è detto di sopra. Et ritornando a comunicare, non accaderà che faccia di nouo la confessione, ma replicar solamente quelle parole. Signor io non son degno etc. Eccetto se facendosi la comunione fuori della messa non s'interponesse, qualch'altra atione di ascoltare la confessione o reconciliatione d'alcune persone: nel qual caso si laui le mani, et faccia anco dire la confessione nel modo come di sopra.

Auertisca anco, che quando in questa comunione seruasse il secondo modo proposto di sopra, da tenersi in comunicare gli huomini diuisi dalle donne, cioè hauesse apparecchiato a doi altari nel medesimo giorno, in tal caso doppo che habbia prima dato principio alla comunione de gli huomini, et habbia comunicato un pezzo dalla lor parte, uolèdo partire per andare a comunicare un'altro pezzo dalla banda delle donne, deponga sopra l'altare la pisside, et sopra di essa absterga li deti, et la cuopra, et faccia la genuflessione. Poi uadi al corno dell'epistola, et ini faccia l'ablutione delli deti con uino, ouero con uino et acqua, et li asciughi col purificatore, doppo questo riuoltandosi al popolo con la faccia, dica l'oratione.

Domine sancte pater etc. Posta di sopra, et dia la benedittione con la destra a quelli huomini, che si saranno comunicati, poi ripigliando la pisside nella mano sinistra, andará all'altare, innanzi al quale si hà da fare la comunione delle donne, quale sia apparecchiato decentemente, et con corporale et lume, come s'è detto di sopra, Et ini sarà far la confessione alle donne nel modo già detto, et le comunicerà per un pezzo, seruando le medesime regole dette di sopra. Poi tornerà seruando il medesimo ordine dalla parte delli huomini a comunicare un'altro pezzo, et così uada alternando successiuamente sin'al fine, seruando sempre il medesimo modo, nel passare da un'altare all'altro, che s'è detto di sopra. Ma quando partendosi dalla parte de gli huomini, o sia delle donne, per andare a comunicare dall'altra,

tra, bisognasse confessare, et riconciliare qualche persona, in quel caso riponga la pisside sopra dell'altare, et ui attenda. Et come harà finita le confessioni et riconciliationi, si laui le mani, et ritorni con le debite genuflessioni, et lumi a pigliare la pisside, et di nouo faccia dire la confessione, et parole. Signore non son degno etc. come s'è detto di sopra.

Quando anco non s'interponga altro, ma si faccia al medesimo altare la comunione de gli huomini et donne, che è il terzo modo proposto nel principio, per separatione de gli huomini dalle donne, in tal caso non occorrerà far ablutione di diti, nè lauar le mani, ma quando si faccia questa comunione fuori della Messa, et sia numerosa assai, sarà spediante licentiar gli huomini con l'oratione, et benedittione, et nel principio della comunione delle donne fare la confessione, et il resto come di sopra.

Nel fine della comunione fatta l'ablutione con l'ordine detto di sopra, data la benedittione, et riposto il santissimo Sacramento, si laui le mani.

In occasione d'ogni comunione, che si faccia fra l'anno, s'offeruà pur anco l'ordine sopra scritto, saluo che non si pigliaranno bollettini, ne candele da quelli che si comunicano, et se saranno in poco numero, cioè non più di dieci in dodici si potranno comunicare alli gradi dell'altare con il panno tenuto sotto, come s'è già detto, senza fare apparecchio di banche con le touaglie sopra; ma se saranno donne che si comunicano, auertirà il Curato, che ne anco per questa causa si accostino all'altare et suoi gradi, ma descenderà esso un poco, com'è a dire alla bocca della capella grande, o altro simile loco, secondo la qualità del sito della Chiesa, et ini le comunicerà pur co'l panno solo, come si è detto, senza banche, quando non siano più di dieci, o dodici.

In effecutione di quello che già ordinassimo nel Concilio nostro prouinciale, per maggior riuerentia del santissimo Sacramento dell'altare, il Curato alcune uolte, fra l'anno massime nella quadragesima, et specialmente la Domenica delle Palme auertisca il suo popolo per se stesso, et per li predicatori se ne sono, delle cose infra scritte.

Che tutte le donne di qualunque grado, stato, o conditione si siano, uenghino in ogni tempo alla santissima comunione senza rizzzi, fuco, belletto, pendenti d'orecchie, uentagli, ornamenti, o ueste d'oro, ricame, o ritaglio, et altri simil sfoggiamenti, ma ui uenghino con ueste semplici, et con il capo uelato, con panni, o drappi di lino, o altra tela, o zendale di colore modesto, o con uelo non trasparente, et che siano coperte tanto innanzi sopra la faccia, che nell'atto del comunicare non possano uedere in faccia il sacerdote, ma bene possano uedere il santissimo Sacramento, quando egli gli lo porgerà.

Che gli huomini similmente uadino alla santissima comunione uestiti semplicemente, et senza ornamento d'oro, d'argento, ritagli, ricami, sfoggiamenti di berrette, et altri simili uanità, ne habbino, almeno in

quell'atto arme offensue, ne anche defensue scoperte: altrimenti, che non saranno admetti questi, ne quelle alla santissima Comunione, come, così ordiniamo, che non s'admettano in alcun tempo, senza l'habito et modestia, che s'è detto di sopra.

Perche nell'atto di riceuere la santissima Comunione, massime fra persone rozze, o altrimenti poco instrutte, poi sono accascar molti inconuenienti di irriuerenza et indecoro al santissimo Sacramento, però habbiamo uoluto dar al curato i sequenti auertimenti così minuti, de quali ne deurà instruir opportunamente in generale et particolare il suo popolo, anche nell'istesso tempo che ministrerà la santissima comunione secondo che uedrà il bisogno, accioche sappiano con che modestia, et gesto anco esteriore deueno presentarsi a riceuerla.

Che nelle uille, oue è questo abuffo d'andarui alcuni huomini in giubbone, o saglio, si leui, et niuno se non per gran necessità di pouertà ui uada senza cappa, o mantello, o gabbano.

che niuno habbi in quella occasione le mani impeditte di guanti, muffole, facioletto, et altre simil cose.

Che mentre alcuni succedeno a gl'altri ne i circoli per comunicarsi, o uanno a purificarsi, si muouano, non con fretta inordinata, ma con ogni modestia, quiete et riuerenza.

che quando egli se gl'accosta per comunicare, ciascuno ch'è per comunicare si pigli con ambedue le mani estrema parte del panno de lino, per scontro a se tenuto da quelle doi, che s'è detto di sopra, et l'alzi conuenientemente sotto il suo mento per ogni accidente che potesse occorrere.

Che nell'atto del riceuer il santissimo Sacramento, non sporgbi innanti, o ritiri indietro il capo, con una certa fretolosa uehementia, come sogliono molti, con pericolo di qualche inconueniente.

Che nel riceuerlo stia con il uolto alquanto alzato per maggior commodità.

Che apri la bocca cōpetentemēte di modo, che nel porgerli il santissimo Sacramento, il sacerdote nō habbia a scontrar nella barba, nelle labra, o ne deti superiori. Che sporgbi la lingua talmente che la punta d'essa nō esceda li denti inferiori, ma la fermino sopra d'esso. Che doppo di essersi comunicato, abbasfi alquanto il capo, non con fretta, ma riuerentemente, et non prima che il sacerdote, habbia già ritirata a se la mano, con che l'ha comunicato.

Che, come habbia riceuuto la santissima comunione, la ingiottisca con riuerenza, cercando di accostare la lingua al palato di sopra, meno che sia possibile.

Che, doppo che ciascuno haurà riceuuto il santissimo Sacramento, stia nell'istesso loco, meditando per il spatio d'un pater noster, et un' Aue maria, et poi leuandosi in ogni modo uadi a purificarsi al loco che sarà deputato per questo, quando il curato non habbia ordinato di darle la purificatione nell'istesso loco, doue si è comunicato.

Veda di non sputare se non dopo che si sarà purificato per

per mezza hora almeno, et quanto per cattaro, d'altro accidente, gli occorresse necessariamente di sputare prima, ciò faccia in un muro, d'altro loco, che non sij calpestrato, d'in un facciolletto netto, et poi lo brusino, d'almeno, non uolendolo brusciare, lo lauino, et gettano su'l fuoco la lauatura.

Non mangino, prima di mezza hora doppo riceuuta la santissima communione.

Riceuuta la purificazione, si vitirino in qualche loco della chiesa pur uerso l'altare maggiore, et in luoco, doue non impediscano gl'altri, et ui stiano ingnocchiati a far oratione, mentre si uanno comunicando gl'altri tutti.

Che non partano della Chiesa quelli, che sono comunicati, prima che sia finita tutta la messa, nella quale si fa la santissima communione, et quando si faccia fuori della messa, non prima di renderle debite gratie a Dio, et riceuer la beneditione dal sacerdote co l'oratione, che è per dir nel fine d'essa communione.

Con quelli, che sono presenti, stiano tutti con doi genocchi, ingnocchiati con ogni diuotione.

AVVERTIMENTI PER IL Sacramento della Cresima,

DA LEGGERSI DA CIASCUN Curato della Citrà, al suo popolo nell'occasione dell'amministrazione d'esso Sacramento, che farà il Reuerendissimo Arciuescouo.

NEL Sacramento della Chresima fa professione il Christiano d'essere solo dato di CHRISTO, et di combattere fortemente contra li uitij, et peccati; et in segno di questo, il Vescono batte con la mano quello che si Chresima, denotando, che si come dal canto d'IDDIO gli è dato in esso Sacramento forza copiosa, per uincere tutti l'inimici dell'anima, così loro si hanno da preparare a tollerare ingiurie, stenti, et la morte, doue sia il bisogno, per amor di CHRISTO.

Et a questo effetto, chi fa tal professione, è bene che habbia qualche capacità per intender il beneficio, et li doni, et gratie dello Spirito santo, che è per riceuere per mezzo di questo Sacramento, per tanto nessuno si appresenti a riceuerlo, che non sia entrato ne i dodeci anni; quando però non ne habbia dal Reuerendiss. Arciuescouo espressa licenza. Dall'altra parte, chi è arriuato a quell'età, non douerà per nessun modo esser negligente nel uenire a pigliarlo.

Quelli, che hanno da riceuere questo Sacramento, nel quale si conferisce la gratia del Spirito santo, studino di prepararsi diuotamente con digiuni, orationi, et altre buone opere; et sopra tutto siano

contriti, et confessi diligentemente de suoi peccati. Et quando andaranno per riceuerlo, presentino la fede sottoscritta dal Confessore, d'esserli confessati.

4 Quelli, che hanno da combattere con l'arme materiali, massime non essendo esperti in esse, sogliono pigliar un Padrino, che gl'ammaestri; così il Christiano, pigliando questo Sacramento, per entrar nella battaglia spirituale, contra di tutti li nemici dell'anima, piglia un Padrino, che per altro nome, si chiama compare, acciò habbi di lui cura, et protectione, in ammaestrarlo, et aiutarlo: et in segno di questo, il compare nella Chresima tiene, d'ostiene il figliozzo, dando ad intendere, che fino a quell'ora è stato debole, et infermo; ma che per l'auenire serà più galiardo, et bisognando, che lui l'aiuterà.

5 Però auuertiscano li compari, che oltre l'obbligo che hanno con li suoi figliozzi d'insegnarli le cose necessarie, come il Pater noster, l'Aue Maria, il Credo, et i dieci commandamenti, quando non le sapessero, sono etiam obligati a indirizzarli nella uia delle uirtù Christiane con ammonitioni, et buoni essempj.

6 Li compari, et commare contraheno con quello, che tengono alla Cresima, certa parentela spirituale, come nel Battesimo, la qual impedisce il farsi matrimonij trà loro; et essendosi fatti, non uagliano, non ui essendo intrauenuto la dispensatione del santissimo Papa. Et tale parentela spirituale è trà il compare, d'commare; et quello che ui ha tenuto alla Cresima, et suo Padre, et Madre.

7 Non si deue elegger in questo Sacramento, se non un compare, ouero una commare.

8 Non importa che il compare, d'commare, sia parente a quello che ha da esser Chresimato, pur che non gli sia Padre, d'Madre, Marito, d'Moglie.

9 Per maggior conuenienza, et decoro d'honestà, offeruino le donne tenerli alla Chresima sia di loro, et gl'huomini tra loro, et prima si presentino gl'huomini tutti, et poi le donne.

10 Nessuno tenghi altri a Chresima, che non sia Chresimato lui prima; però chi non fusse, si può far prima Cresimare, et subito esser compare, d'commare ad altri.

11 Nessun compare, d'commare tenghi più di duoi, d'tre alla Cresima, in un medesimo dì.

12 Nessuno che sia escommunicato, interdetto, ouero habbia peccati graui, et publici, d'che non sia comunicato alla Pascha prossima passata, ardisca farsi Cresimar lui, d'tener altri a Cresima.

13 Nessuna donna uenghi a riceuere questo Sacramento della Cresima, d'a tenere altri alla Chresima, con uani ornamenti di capo, rizzzi, fucio, belletti, pendenti all'orecchie, d'uesti d'oro, ritagli; ricami, d'altri simili sfoggiamenti. Et in somma sarà uestita con habito modesto, et semplice.

14 Ne parimente si presentino homini per pigliar la sãta Chresima,

AVVERTENZE PER GLI ORDINANDI.

Chresima, d'per esser compari ad altri, che sian uestiti con uani ornamenti, d'oro, et d'argento, ritagli, sfoggiamenti di berrete, con armi, et altre simili cose.

15 Ne alcuno ui uada, come da qualchuno si suole, con incompositione, et longhezza di capelli, che cuoprino la fronte; ne meno con la fronte bagnata di sudore, d'con altra lordezza, onde se impedisca il ministrarseli questo Sacramento d'si faccia con indecenza d'esso.

16 Quelli che sono stati Chresimati una uolta, si guardino di farsi Cresimare un'altra, perche questo è un Sacramento che si riceue una sol uolta, come il Battesimo. quelli però che non si ricordano d'esser Chresimati, hauendo fatto la debita diligenza di saperlo, dal Padre, d'Madre, d'altri che lo potessero sapere, et non trouando alcuna certezza, deueno farsi Chresimare.

17 Ognuno uenghi a Cresimarsi quella mattina, et in quella Chiesa che si è deputata per ministrare in essa questo Sacramento alle persone della sua Porta, ne alcuno s'appresenti a riceuerlo altroue, se per qualche impedimento hauuto, il giorno destinato alla sua Porta, non hauesse hauuto di ciò special licenza dal Reuerendissimo Arciuescouo.

18 Porti ognuno seco scritto in un bollettino, il nome, et cognome loro, delli Padri, et Madri, et Compari, et della Parochia; et diano esso bollettino, prima che pigliano la Chresima, a chi serà deputato per tal'effetto.

19 Auuertisca ciascuno di presentarsi digiuno a questo Sacramento.

20 Mentre si reciteranno le preci spettanti a questo santo Ministero, et s'inuocarà la gratia dello Spirito santo, ciascuno stia diuotamente ingnocchiato, et attendi con quella compositione di corpo, et applicatione di mente che potrà maggiore, alla consideratione di così gran beneficio lasciati dal Signore. Il che parimente farà, mentre si ministrerà esso Sacramento ad altri, maggiormente poi, quando presentatosi auanti al Reuerendissimo Arciuescouo, riceuerà esso questo Sacramento.

21 Nessuno doppo Chresimato si tocchi la fronte, ne anco per farsi il segno della santa Croce, prima che sia rasciugata da uno delli Ministri assistenti.

22 Nessuno Cresimato si parti senza manifesta necessitã, ma aspetti, d'si troui al compimento delle preci, et beneditione che darà il Reuerendissimo Arciuescouo a tutti insieme, nel fine d'essa Chresima.

Vide infra, in parte tertia, edictum de Ordinandis, et cetera quæ eo de genere sequuntur.

AVVERTENZE PER LA celebratione di Feste, Officij, & esseque funerali.

CAROLVS Cardinalis Tit. S. Prædix Archiepiscopus M. D. LXXIII.

Del Prefetto.

ACCIOCHE sia meglio satisfatto alla pia mente di quelli, che hanno lasciato, d'danno alla giornata elemosine per far celebrare officij de morti, et acciò siano detti officij et funerali, et parimente le Feste delle Chiese

se ancora, doue non sono Collegij ordinarij et redditi di residenza, celebrati con diuotione, reuerenza, et edificatione del popolo, rimossi li disordini che ui si fossero introdotti; ordiniamo che in tutti i luoghi doue si fanno detti officij, Feste, et funerali, il più degno sacerdote presente del Capitolo d'alcuna Collegiata, che ui si trouarà quanto alle persone d'esso Capitolo et suoi officiali, quanto poi a gl'altri tutti, il curato, nella cui parochia si fa la Festa, d'l'Officio, et funerali, d'di doue sia il morto, se il corpo si portasse a Chiesa di regolari sia Prefetto in quella Festa, Officij, et funerali, talmente che habbia facultà di comandare al detto Clero, et a ciascuno d'esso, et che da esso Clero gli sia prestata obediencia in tutto quello che ordinarà spettante alla celebratione di detti officij, accioche si faccino cõ ogni decoro, integritã, modestia, et diuotione, et distintamente, et rimossi tutti i mancamenti, d'disordini, che sono notati nelle Tanolette nostre descritte qui a basso, l'una d'alcune regole date in particolare al Prefetto, l'altra delli errori che si hanno da notare dalli Pontatori, et perciò a quelli che non obediranno, et che non si trouaranno presenti, o trouandouisi commetteranno alcuni errori compresi in esse regole, leui l'elemosina che se li doueria per quella Festa, ouer officio, se ui fosse interuenuto, et non hauesse commesso errore. la quale elemosina si dispensi tra gl'altri sacerdoti che interuenendo haueranno seruati gli ordini: et quando per la qualità dell'errore questo gli paia poca dimostratione li inbibisca anco

s f che

che non interuenghino in alcun luogo à Officio, corpo ò Festa per quel tempo che à lui pare, pur che non ecceda un mese. Et auuertisca esso Prefetto, che ha egli da renderci conto non solo d'ogni colpa sua particolare ma d'ogni disordine d'altri, che doppo questo nostro auuiso sentiremo esser passato in simili attioni alla presenza sua, et ch'egli non ne habbi fatto il debito risentimento, et dimostratione conforme à queste nostre auuertenze.

Del Pontatore.

Quanto alli Canonici, et Officiali ordinarij di Choro conuenuti collegiamente, ò sia nella lor istessa Chiesa collegiata, ò in altra Chiesa, doue si faccia officio, ò funerali, sia Pontatore quello che in esso capitolo si trouarà deputato da Noi ordinario Pontatore nella sua Chiesa, et in sua assenza il suo substituto. Quanto poi à gl'altri tutti, facendosi detti officij, funerali, ò Festa in Chiesa collegiata, ò altra doue per il numero grande che u'è di cappellani, ò altro simil proprio clero, sia da Noi stato deputato speciale Pontatore, all'istesso Pontatore d'essa collegiata, ò altra Chiesa, et in sua assenza al suo substituto, tocchi l'officio di Pontatore non solo per rispetto del Clero di quella Chiesa, ma anco per gl'altri Sacerdoti et Chierici che u' siano inuitati. Ma se si faranno in altra Chiesa non collegiata, ne in altra doue sia deputato speciale Pontatore come di sopra, et u' haueranno a interuenire più di sei tra Sacerdoti, et Chierici, in tal caso il Curato, Prefetto, Cappellano, ò altro a chi spetta di far l'inuito per simili occasioni domandi sempre nel numero di quelli, che ha da inuitare, uno de i quattro Pontatori generali deputati da Noi per queste, et simili occasioni straordinarie in quella porta, da mutarsi pur da Noi ogni anno più tosto, ò più tardi, secondo ci parerà espediente. Et quando alcuno delli detti quattro Pontatori essendo inuitato fosse impedito che non potesse andare ò à Festa, ò à Funerali ò à corpo, secondo l'inuito, ne auuisi in tempo chi l'hauerà inuitato, il quale in tal caso domandi uno de gli altri Pontatori dati al Sindico come di sopra.

Questo Pontatore speciale ò generale, et il capitolare rispettuamente, tenghi nota delle assentie, et errori che si commetteranno, come di sopra, à detti Officij funerali, ò Feste secondo la Tauoletta delle pontationi sodetta.

Sia officio di questi Pontatori di prohibire, che non si riceuino, ne diano elemosine à Sacerdoti ò altri Chierici, contra la nota da lor tenuta, ancor che fosse ordinato dal Prefetto, ma chi si essequisca, quanto è detto di sopra.

Tenghino anco in pronto la nota seruata da loro nelle occasioni, come di sopra, per esibircela ogni uolta che

la ricercaremo, et quando non la ricercassimo prima, almeno la presentino senza altro ogni tre mesi in mano del Visitatore della porta, ò altro che da Noi sarà deputato, insieme con la nota delle Feste, Officij, ò funerali à quali rispettuamente sono interuenuti, et del giorno che si sono fatti, et nome di quelli Sacerdoti, et Chierici che u' sono conuenuti, ò per elemosina hauuta, ò per altro obligo, cominciando à Calende d'Aprile per il tempo decorso innanzi, et così poi successiuamente di trimestre in trimestre.

Occorrendo per qualche urgente bisogno che alcuno delli Pontatori fosse forzato partirsi dalle Chiese doue ha uesse à interuenire à Festa, ò à funerali, ò officio, prima del fine d'essa Festa, ò Officio, ò funerali, in tal caso, elegga uno de Sacerdoti presenti in suo luogo, che faccia il suo officio, et consegni a esso Pontatore quanto prima la nota che hauerà fatta perche sicongiunga col rimanente.

Tauola delli errori che si hanno da notare, correggere, et rimediare con l'opera delli Prefetti, et Pontatori soprascritti.

CHI in Choro, et ne i sodetti officij non e nestito di cotta monda, et decete.

Chi non ha la chierica manifesta, et grande proporzionatamente all'ordine,

Chi non hà la sottana longa sin' al collo del piede.

Chi hà le ueste o calze d'altro color che negro.

Chi ha la camicia cò le latughe al collo o alle mani, ouer lauorata esquisitamente.

Chi stando in Choro, o altroue alli sodetti officij tiene il cappello, fuor che per pioggia nella strada.

Chi nel medesimo luogo, o tempo dice l'officio priuatamente.

Chi legge libri, lettere, ouer altre scritture, fuori di quelle che all'hora sono necessarie per la qualita dell'officio che si celebra.

Chi dorme in Choro se auertito da chi gli sede vicino, ò da altro Chierico d'ordine del Prefetto perseverarà, ò tornerà a dormire.

Chi ride, ò parla con chi si sia, eccetto, che parlasse per cagione dell'officio suo ò per risposta necessaria da farsi in qualche urgente caso, mentre che se con laico, ò altra persona di fuori cio si faccia per mezzo del custode della istessa Chiesa, ò altro chierico.

Chi uagabondo in Choro, ò altroue si parte dal luogo ò schiera sua, se non per essequire l'officio suo, ouer per cagione di cedere il luogo al superiore.

Chi essendo spesso auuistato che faccia le cerimonie conuenientemente secondo la forma prescritta di esse, trascura d'obedire all'amonitioni, ò le dispreszza.

Chi dalla parte sua non canta insieme con gl'altri, eccetto che non sia impedito da qualche infermità.

Chi

chi non recita tutto quello che u' recitato.

Chi parte dal Choro, ò dall'officio prima che finiti gli officij.

Chi finiti gl'officij partirà non accompagnandosi con gli altri a due, a due per ordine sin dentro, la Sacrestia, ò doue haueranno d'andare tutti insieme a deporre le cotte.

Chi nelli Officij de funerali non si trouarà auanti che se incominci a leggere la prima elettione, et continuerà sino al fine della Messa.

Chi non starà in piede mentre si leggerà, ò cantarà il Passio.

Chi non starà in ginocchioni mentre si cantavano le Letanie.

Chi non uà alla Chiesa a leuar la croce, ò almeno non si troua sotto la croce quando si leua il corpo del morto.

Chi non accende la cera auanti l'officio s'incominci, et che doppo d'hauerla, l'estingua auanti l'ultimo dell'officio, ouero commette simile altra sordidezza di auaritia.

Chi fa portare la Croce a Chierici, ò ad altri senza sottana, ò cotta comuenevole.

Chi opera Palij d'Altare per coprire il Cataletto, se nò fossero già dismessi da gli Altari, et applicati perpetuamente a quell'uso.

Chi recusa obedire al Prefetto in le cose pertinenti a quell'officio, et a celebrarlo con riuerenza, et decetia, et edificatione del popolo presente.

Tauola di altri errori che pur si hanno da schifare col'opera et uigilanza delli Prefetti.

CHE non si ammettino à simili officij, ò alla participatione dell'elemosine che si danno per questo, Chierici di qual si uoglia sorte, che non habbino fede d'esser descritti nel libro del Stato.

Chi non si ammettino parimente Putti, ò altri Laici, che non siano descritti da Noi, et approbati à ciò in scritto.

Chi non si diano in Chiesa l'elemosine di danari, ò di cera di qual si uoglia Officio, ò Festa, ò Corpo.

Chi nel riceuere, ò dare dette elemosine non si usino atti, ò parole contentiose, ò che mostrino sordida auaritia, ò altrimenti scandalose.

Chi non si augumentino, ò facciano augumentare à se stesso, ò ad altri le solite elemosine senza nostro e refso ordine.

Chi non si scotano, ò riceuano, ò si faccia dare ad altri, ò per se elemosina, che si deue dare ad alcuno, che era inuitato, et poi non u' è uenuto, ò non u' è restato sino al fine ò sia per altro modo indebita, ò sia per se stesso, ò altri.

Chi si dian l'elemosine iniere, non ritenendo per se alcuna cosa, ò sia in quella de Sacerdoti, ò Chierici, ò Putti, ò altri, che in qual si uoglia modo interuenghino in simili occasioni.

Chi nel numero che si ha da inuitare nò si tralasci senza giusta causa d'osservare il debito ordine, cioè di chia

mare prima li Canonici, poi gli officiali titolati di Choro, nel terzo luogo gli Cappellani titolati, et poi gli non titolati di quella Chiesa, poi gli ascritti ad essa, et poi Curati più vicini, eccettuati sempre Custodi, et Chierici di quella Chiesa che si preferirà a tutti.

Chi non se inuiti maggior numero di quel uorrebbero quei del morto, ne se constringano, ò inducano essi direttamente ò indirettamente a questo.

Chi non si sepellisca in Chiesa altroue, che in sepultura fatta in uolta, et che se richiuda bene con la sua pietra.

Chi non si diano elemosine a Sacerdoti, ne da Sacerdoti si riceuano, ò da chi si sia per causa di detti funerali officij, ò Feste, se non doppo finito l'officio, ò funerale, ò Festa, et all'hora anco con l'interuenuto, con senso del Prefetto, et anco insieme del Pontatore, ò per loro ordine commune in scritto, et non altramente.

AVVERTENZE PER LE PROCESSIONI GENERALI.

CAROLVS CARDINALIS TIT. S.
Prædis Archiepiscopus M. D. LXXXI.

LA Domenica, ò altra Festa immediate precedente il giorno della Processione, ciascun curato auuistato al suo popolo del giorno d'essa Processione, et della causa perche si fa, et di qua pigliarà occasione d'effortarlo efficacemente à uolersi trouar presente, et accompagnar detta Processione non meno col corpo, che col spirito, et con un santo desiderio, che Dio per sua bontà essaudisca quelle communi preci, et supplicationi per beneficio publico, et priuato dell'anime, et corpi nostri, et de nostri prosfimi, ricordandoli anco la modestia, diuotione, et ordini, con li quali si deueno accompagnare queste Processioni.

Per questo anco la sera innanzi alla mattina della Processione all'hora, che sonerà il Domo, suoni ciascuna altra Chiesa un segno doppio, con tutte le campane per dar auiso al Popolo della Processione generale della mattina seguente, et inuitarlo, ò ricordarli à conuenirui, et quando occorrerà che si facciano più Processioni per la medesima causa, il medesimo si faccia nell'altre sere sosequenti, che immediatamente procedono i giorni d'esse Processioni.

Ciascuno del Clero, la mattina del giorno della Processione, si troui in Domo subito sentito il segno delle Campane, che si da per questo effetto per conuenir tutti al principio della Processione.

Le croci siano portate da persone atte, et in modo decete, cioè non in spalla ma dinanzi, et si auuertisca di non riporre in luogo alcuno, ma gl'istessi ministri che l'hanno portate le tenghino, fermandosi con esse presso all'ingresso della capella grande.

Servino l'ordini, et luogo à loro deputato, cioè ogni Capitolo delle Chiese Collegiate con quelli, che ancor non sono sacerdoti, et habitano nella Porta d'essa Collegiata, et con gli ascritti à detta Collegiata stiano uniti col Prenoſto, ò Prefetto d'essa Collegiata; auuertendo specialmente li Ecclesiastici di Porta Orientale, che non sono sacerdoti di andare con la Collegiata di san Stefano, et quelli di Porta Ticinese con quella di san Lorenzo.

Gli Parochiani di ciascuna Porta, stiano al luogo de Parochiani con il suo Sindico.

Gli Cappellani si veggano sotto quello, che sarà deputato per guida, et capo nella Porta doue ciascuno d'essi habita.

Le Chiese doue si uà con la Processione siano decentemente ornate, et nell'apparecchio dell'Altare non ui si mettano Calici, ne Patene, ò simili altri uasi, ne Angeli, ò cuscini, mà solo la Croce, ò figure sacre, con sei lumi almeno, che siano decenti.

Habbi ciascuno la sua Cotta monda, decente, et non stracciata, et con le maniche larghe secondo gl'ordini, et tanto lunghe ch'arriuinino sino alla mano; ancorche siano crespe, ne si riuoltino sopra le spalle, et li Reuer. Prenoſti habbino anco la cappa, et la ferola, et li parochi habbino la ueste con le maniche larghe, et il capuccio.

Non portino guanti, ne capello, ne habbino in mano fiori, o altra cosa uana, e indecente.

Nell'entrare, nel stare, et nell'uscire di Chiesa e dauanti a quelli altari, doue si dice qualche oratione per strada, e anco quando s'incontra qualche imagine sacra stiano col capo scoperto, et seruino gl'ordini, e quelle auuertenze, che dal Maestro delle cerimonie, ò da altri da lui deputati saranno date.

Nel principio della processione nella Cathedral, et poi anco nelle altre Chiese; oue occorra al Clero fermarsi in esse per fare alcuna statione ò publica supplicatione ciascuno del clero partendosi di Chiesa per inuiarsi alla processione, faccia riuerenza con genuflectioni prima al santissimo Sacramento posto nell'Altare maggiore, et poi al Reuerendiss. Arcieuescouo.

Il medesimo faranno in ogni occasione, che haueranno di passare auanti à esso Arcieuescouo etiam per la strada. In quei luoghi nondimeno, doue l'Arcieuescouo si trouerà sedere su la Bradella dell'Altare, bastarà, che nell'istesso atto di fare la genuflectione al santissimo Sacramento, uolti ciascuno un poco il capo, anco uerso l'Arcieuescouo nella medesima genuflectione.

Ciascuno Ecclesiastico di qual si voglia grado, dignità, ò conditione che sia nel fare riuerenza all'Arcieuescouo sempre facciano genuflectione con il ginocchio sino terra, eccetto il capitulo, et Ordinarij, del Domo, et Protonotarij quando sono uestiti nell'habito di Protonotario con rocchetto, et mantelletto di sopra qualli fanno riuerenza di capo ben profondo.

Servino tutti sempre in Chiesa, et per strada il debito silenzio, et modestia in ogni cosa.

Vadino à due à due, et fra una coppia, et l'altra ui siano

sei braccia d'intervallo non si accostando, ne si discostando mai più di questo spazio.

Auuertiscano quando di dietro sarà data uoce ò auiso di camminare, ò di fermarsi secondo che portano le occasioni di essequire prontamente l'auiso, et di più auuarsi l'un l'altro, si che l'una coppia auisi subito l'altre uicine, che li precedono, et così di mano in mano.

Il medesimo facendo quando di ciò saranno auuissati dalli Custodi, ò altre persone deputate ad inuiare, et fare camminare le processioni li quali Custodi per questa causa seguiranno le processioni di fuori uia lateralmente à càto al suo Capitolo, et parimente quelli altri deputati à quest'effetto seguiranno à canto à quel Collegio, ò corpo di Clero, al quale saranno assignati. Si suonino le campane piccole, et grosse à doppio in quelle Chiese doue passerà la processione et in quelle doue si farà la Statione, si suonino dal principio, che comincerà à entrare la processione sinche sarà entrato tutto il Clero, et cessino poi per non sturbare l'ufficio, che si celebra, et per la medesima causa non si suonino le campane delle Chiese uicine à i luoghi doue, et mentre si canta, et dice il Mestorum.

In quel procinto, che la processione sta per arriuare in qualche Chiesa non si suonino ne si madino suoni Mestose, in quella Chiesa, et sinche non sarà finita la Statione, et il Clero, et popolo che profeguisse la processione, sia uscito di Chiesa, perche non si diuertisca esso popolo dall'affistere à queste supplicationi, et orationi publiche, et seguirar esse processioni.

Ogn'uno stia unito col suo capo, come di sopra, altrimenti facendosi ricognitione particolari, ò generali, chi non si trouerà al suo luogo, et ordine s'intenderà essere incorso nella pena.

Quando con la processione si ritorna in Domo nessuno si parti sin che non sia entrata tutta la processione, et si sia compito l'ufficio che si fa, et riceuta la benedictione, et dimano in mano che entrano si uadino desferendo dalla porta grande sin al ingresso del choro facendo due ale, incominciando à fermarsi alla porta quelli che sono li primi à entrare, seguendo poi gli altri successiuamente.

Occorrendo qualche pioggia nessun particolare si copri con mantello, ò capello, se non quando, et come gli sarà ordinato come di sopra.

Oltre à tutte queste auuertenze si ricorda che non si madi di osservare tutte l'altre che per conto delle Processioni sono ordinate nel Concilio Provinciale primo, nel titolo de processionibus, et supplicationibus et ne gl'altri ancora.

Auuertenze particolari da offeruarsi per le Litanie triduane oltre l'altre soprascritte.

IL clero di quelle Chiese, nelle quali si entra con la Processione, si troui alla porta con li Piuiali rispettuamente, et con l'Aspersorio, et aqua benedetta à ricenere il Reuerendissimo Arcieuescouo.

Arriuato

Arriuato il Clero nella Chiesa della Statione niuno eschi, sinche si leui il suo ordine, et il suo capo, et quelli che sono prima à entrare incomincino à fermarsi, et seder ne luochi uicini alla porta offeruando sempre in ciò l'ordine c'haueranno dal Maestro delle Cerimonie.

Conuenendoli uscire per alcuna necessità corporale non uada ad altro luogo, che à quello, che sarà deputato presso quella Chiesa per simili bisogni, et ciò con licenza del suo Prefetto della Porta ò Collegiata sua, et non altrimenti, et tornato subito si presenti al detto Prefetto.

Se fosse necessitato partirsi per altra causa non lo faccia senza licenza, del Reuerendissimo Arcieuescouo o suo Vicario o Deputato, et tornato subito si presenti al medesimo.

Niuna persona Ecclesiastica stia fuori della Chiesa, mentre si fa la Statione, et non essendo la Chiesa capace à ricenere tutto il Clero quella parte, che non ui potrà capire stia auanti la porta di essa Chiesa raccolta insieme in silenzio, et deuotione, ingenocchioni ò in piedi secondo l'ufficio, che si farà all'hora se non sarà dato ordine di andare alla Chiesa, doue è la Statione seguente nel qual caso, ui uada solamente quel Collegio, et quella parte di Clero, alla quale sarà specialmente ordinato dal Maestro delle Cerimonie.

Il Clero di Centoferoli, e ciascun capitolo, et Clero di ciascuna porta canti l'Antiphona, et Litanie, secondo l'ordine dato in scritto alli Rogatarij del Clero.

Se in qualche Chiesa collegiata conueiranno Musici per cantare le Litanie, ò altro siano uestiti con habito Ecclesiastico et con le cotte, et cantino le Litanie spedatamente nel modo, che si fa in Domo, dicendo però le Litanie proprie di quella Chiesa, secondo il libro. Nelle Chiese in queste Stationi triduane non si suonino organo per modo alcuno.

Ciascuno Rettore di Chiesa, doue si faranno le sodette Stationi faccia leuar le brelle che sono per Chiesa, et proueda di buon numero di banchi; quali non dovranno esser manco di cento, acciò in ogni modo uene sij per tutto il Clero, et faccia tener le porte delle Chiese serrate, sin alla uenuta del Clero, et habbi cura diligente che non entri pur un secolare prima che sia entrato tutto il Clero, ne lasci, che sia occupato da altri il luogo delli Ecclesiastici, et chi non haurà prouisto à sufficienza, et offeruato come di sopra s'intenda di essere incorso nella pena di sei scudi. Proueda anco di uasi da orinare sin al numero di 12. et li riponerà in luoco commodò per questo effetto più uicino che si possa doue si entra per la Chiesa, et faccia serrare la porta della casa, sin tanto che durarà la Statione acciò non si possa con tale occasione andare in altro luogo che ritornare in Chiesa.

In quelle Chiese doue occorrerà andare à far Stationi; oue non sia Rettore titolare, o mercenario, Collegij ò altri Deputati, che ne habbino cura, il Parochiano di quella uicinanza, doue è la Chiesa sudetta hab-

bia carico di prouedere; altrimenti sia carico di esso di auisare quelli i quali haueranno di fare detta prouisione.

Là doue si suol cantare il Mestorum il Curato parimente di quella uicinanza habbi questa cura di fare che sia preparato condecientemente con banche coperte di panno à sufficienza per il Capitolo del Domo, et alcuni altri, et a parte per li Magistrati secolari della Città che sogliono interuenire à simili processioni, et auisi alle Chiese uicine che non si suonino campane mentre si canta, et si dice il Mestorum.

AVVERTENZE PER LE LITANIE TRIDUANE.

CAROLVS Cardinalis tit. S. Praxedis, et Sanctæ Mediolanen. Ecclesiæ Archiepiscopus.

REueren. Parocho. Nell'occasione di queste sacre Litanie triduane, che la settimana prossima seguente secondo il rito di questa nostra Chiesa celebreremo, uoi di mane nella Messa uostira Parochiale efficacemete amonirete il uostro popolo à farle, et celebrarle con quella pietà, e deuotione, con la quale furono santamente instituite. Gli ricordarete dunque in prima l'obbligo che ciascuno, se non è per l'età, ò per altra legitima causa impedito, hà di digiunare quelli tre giorni.

In oltre per parte nostra l'amonirete, che in ciascuno di quelli tre giorni, per quello spazio di tempo, che dureranno le processioni, si tenghino le botteghe serrate, et ogn'uno si astenghi da opere seruili.

Che tutte le donne nella processione siano uelate nel medesimo modo, come deuono stare in Chiesa per gli ordini nostri.

Di più effortarete i Padri di famiglia, che loro conueghino à queste publiche, e sante Rogationi, e procurino che li loro figliuoli, e gl'altri di casa facciano il medesimo, secondo l'antiqua deuotione di questo popolo.

Che tutti uenghino nel primo giorno d'esse Litanie la mattina, al segno della Campana, nella Chiesa Metropolitana, à ricenere diuotamente le sacre ceneri; et chi pure non fusse à tempo di ricenerele nella sudetta Chiesa, faccia diligenza di ricenerele à san Simpliciano, ò in altre Chiese delle prime stationi, doue quella prima mattina se ministreranno, à chi non l'hà ricenute.

Nel che auuertirete i fedeli, che secondo l'instituto, et rito di questa nostra Chiesa, si deuono pigliar in quel primo giorno d'esse Litanie, et non in altro tempo dell'anno.

Auertirete anco, che ne huomini, ne donne entrino nella Chiesa, doue s'andará processionalmente à far le Litanie, et stationi, prima che sia entrato tutto il Clero, il qual entrará primo, poi gli huomini, et uol-

mamente le donne, secondo l'istituto, et ordine delle processioni, il quale ordine hauanno anche da seruarne nell'andar nelle processioni.

Che parimente gli huomini, e le donne in quelli sacri giorni di rogationi più specialmente fughino il uestir pomposamente, et ogni ornato; et uestino talmente, che mostrino modestia, e santa penitenza secondo che ricerca l'istituto delle Letanie, ammoniscono i santi Padri, unole la pietà christiana, e la Chiesa c'innuita: quale in quelli tre giorni con l'apparato istesso, con il colore delle uesti, ordine di stationi, con la cerimonia delle ceneri, et altri particolari riti, cerca di promuovere la deuotione de fedeli à orationi, astinenze, uigilie, et elemosine, et ad ogni altro santo esercizio di penitenza.

Nel dar questi ricordi al Popolo, oltra che ne hauete graue, e copioso soggetto dall'officio di esse Letanie, potrete auco leggere questa nostra a esso popolo.

E attendete con ogni diligenza et carità christiana, particolarmente in questa occasione, all'effecutione delle auuertenze generali per le processioni, che di nuouo rislampate ui si mandino.

Pregarete poi nelle nostre orationi Dio nostro Signore, che benedichi questa città; e prosperi la sua misericordia sopra di essa, e gli faccia gratia in quei sacri giorni di prepararsi talmente, che possa conseguire in abbondanza i frutti del spirito santo, la cui solennità celebraremo la Domenica seguente. Così faccia la diuina bontà, che siano effauditi i nostri, e nostri prieghi. Dall'Arcinesconato alli 6. di Maggio. M. D. LXXXI.

AVVERTENZE PER LE PROCESSIONI DEL CORPUS DOMINI.

CAROLVS Cardinalis tit. S. Praxedis,
Archiepiscopus.
M. D. LXXIII.

Reuereudo Parocho. Auuicinandosi la solennità del Corpus Domini, douete mostrar al nostro popolo il modo et la deuotione, con quale deue studiare a prepararsi, per celebrarla, cōforme alle santissime ordinationi de i sommi Pontefici Romani, Urbano Quarto, Clemente Quinto, Martino Quinto, et Eugenio Quarto. Però dimane nella uostra Messa Parochiale l'eshortate instantemete, che ciascuno per cōseguire l'Indulgenze concesse in quella solennità, si cōfessi, et chi può faccia elemosine, et attentamente faccia oratione, et altre opere di deuotione, et pietà christiana.

Effortate anco, che il giorno auanti la Solennità, digiuni.

che nella Solennità si communichi.

Che diuotamente ciascuno, et nella Solennità, et ne i giorni dell'ottaua si troui al primo Vespro, al Matutino, et a tutte l'altre Hore, alla Messa solenne, et alla Processione.

Et per accendere tanto più ogn'uno, gli denuntiarete l'infra scritte Indulgenze concesse da li detti Sommi Pontefici a quelli, che ueramente penititi, et confessi faranno le sopradette cose.

A chi starà al primo Vespro della Solennità, cento anni d'Indulgenza.

A chi starà nella Solennità alla Messa solenne, parimente cento anni.

A chi starà al Matutino, similmente cento.

A chi starà al secondo Vespro, ancora cento.

A chi starà a Prima, a Terza, et a Sesta, a Nonna, et a Compieta, quaranta anni d'Indulgenza per ciascun'hora.

A chi starà ne i giorni dell'Ottaua a Matutino, Vespro, Messa, et a gli Officij delle sudette Hore canonice, parimente cento.

A chi digiunerà il giorno auanti la solennità, similmente cento.

Et celebrando in quel sacro giorno la Chiesa così ineffabile misterio, con solennità di processione, deueno li fedeli, raccordandosi dell'immensa carità di GIESV CHRISTO, Redentore nostro, che ci ha dato l'anima sua in prezzo della salute, et il corpo suo in cibo, mostrarci con ogni ueneratione grati per così grande et diuino beneficio. Però et per debito di pietà christiana, et per l'istituto della Solennità istessa, et per conseguire l'Indulgenza, hanno da trouarsi tutti ad accompagnare essa solenne processione. Effortate dunque instantemente quelli della uostra cura, che tutti ui conuenghino; nè stiano alcuni huomini, nè donne, di qualunque età, et grado siano, sù le porte, o alle finestre a uedere. Ma se alcune donne per infirmità, o altra debolezza non potranno accompagnare la processione, ammonitele, et pregatele da parte nostra, che stando alle porte, stiano con ogni humiltà, modestia, riuereanza, senza uanità, nè apparato alcuno, nel tempo, che passerà il Santissimo Sacramento: et non si fermino in a far spettacolo di se al popolo, con dar occasione a molti di peccare, et con poca riuereanza di quella sacra solennità.

Auuisarete parimente, che secondo gli ordini nostri, tutte le donne siano uelate.

Item che nissuno interrompa nella Processione l'ordine del Clero, ne uada confusamente: ma effortate tutti da parte nostra, che dopò il Clero seguitino gli huomini, et dopò loro le donne; et tutti con deuotione, et silentio. Et con questo ui benediciamo. Dall'Arcinesconato il di 5. di Giugno 1574.

AVVERTENZE PER L'ORATIONE DELLE QUARANT'HORE.

M. D. LXXVII.

La santissima oratione ordinaria delle Quarant'hore, principierà nella uostra Chiesa de S. M. la quale oratione farete con ogni diuotione, diligenza, caldezza, et con auuertenze delli ordini infra scritti, fatti da sua Signoria Illustrissima, et Reuerendiss.

CAROLVS

CAROLVS S. R. E. Presb. Cardinalis Tituli sancta Praxedis, Archiepiscopus.

LE Chiese, nelle quali si metterà l'oratione, siano solamente de quelle, nelle quali si suole tenere il santiss. Sacramento.

L'ordine d'essa si stabilisca, mettendosi in ciascuna porta de chiesa in chiesa, secondo il comodo delle strade. Et tal ordine non si muti poi mai, senza espresso ordine nostro in scritto.

I prefetti delle porte si prenderanno cura ordinaria di questa Oratione, ciascun nella sua Porta, oltra il prefetto speciale, deputato da noi alla cura di tutte le orationi publiche, con uedere spesso, se le cose uanno ordinate, et congregare quei, che sono deputati à ciò, per trattare seco, et prouedere à tutto quello che bisogna.

I deputati alla cura di questa Oratione oltra il Prefetto della Porta, et oltra il Prefetto specialmente deputato all'Orationi publiche, faranno il Sindaco dell'i Parochi della porta, et tutti i Priori delle Scuole del Corpus Domini della porta, et i Parochi, quando saranno chiamati dal Prefetto della porta.

Mentre l'oratione ordinaria dura in quella Porta, non se ne metta de straordinaria senza ordine nostro in scritto.

Per far questa Oratione, il santissimo Sacramento si collochi sopra l'Altare Maggiore, et fuori del Tabernacolo maggiore con uno uelo di seta che copri il Tabernacolo piccolo, che ha dentro il santissimo Sacramento: et sia tanto lungo, che faccia due ali dalle parti, cioè sin' alli doi corni dell'Altare, uno dell'Euangelio, l'altro dell'Epistola.

Si ornì il luogo, doue si mette, con religiosa politezza, non usando moschetti, ne altri ornamenti profani, ne razzi con historie, et imagini lasciue, o altrimenti profane. Et s'orni la Capella solamente, et doue si possa commodamente, si facci oscura la detta Capella, si che non habbi altro chiaro, che de i lumi, come si accon ciano i Sepolchri la settimana santa nelle Chiese Romane, per accompagnare il misterio dell'istituto di questa Oratione, et per eccitarsi più a diuotione.

Le candele, o cerei, al più siano diece, almeno sei, di honesta grossezza: et ui siano anco lampadi, che non siano però, più di dodeci, o tredici.

Nella capella, o luoco, doue sarà posto il Santissimo Sacramento, non intreranno dentro i cancelli, i laici.

Mentre che il santissimo Sacramento stà fuori, ui stiano assistenti di giorno doi chierici con le cotte, uno de quali sia Diacono almeno, et di notte uno solo, almeno Subdiacono.

Proueggasi ad ogni modo, che le donne ni facciano oratione separate da gl'huomini, con tele, o altri drappi, finche si pongano le asse.

S'appicchino tauolette in luogo comodo, doue siano scritte uarie orationi, appropriate à uarij bisogni, che uengono, massime al flagello che ci trauglia di presente.

Nel mettere, et leuare dell'Oratione, si suonino le campane: siano un sacerdote co'l puiuale, stola, et uelo sopra le spalle: et insieme tutto il Clero di quella Chiesa, et Parochia, se sarà tale, con le cotte. Et se questo clero non arriuasse, almeno a otto persone con i chierici, se ne inuitino d'altre Chiese, o Parochie, secondo il bisogno, tanto che almeno ui sia il numero sudetto. Vi siano anco i scolari del santissimo Sacramento di quella Parochia, et tutta la uicinanza frequente. Et per questo quando si sonerà per mettere, o leuare l'oratione, subito tutte le botteghe di quella Parochia siano ferrate, et restino chiuse per quello poco spatio, che durerà quella processione, et Litanie, come si dirà qui a basso.

Facciasi processione, et si cantino le Litanie, et sue orationi, con le altre solite cerimonie. E la processione si potrà fare o dentro, o fuori della Chiesa, secondo che sarà grande essa Chiesa, et serà comodo di stendere la Processione. Et si terrà l'ordine che segue.

Nel mettere l'oratione, il sacerdote, stando ingenuocchiatto, incensarà tre uolte il santissimo Sacramento, prima che lo leui fuori del tabernacolo maggiore: poi leuato fuori, si farà con esso la processione, cantandosi l'Antifone appropriate. Qual processione finita, si collocarà esso santiss. Sacramento alla uista del popolo: poi si canteranno le Letanie, preci, et Orationi, ingenuocchione. Nel leuare la detta Oratione, primieramente si cantaranno le medeme Litanie, Preci, et Orationi: di poi finite, il sacerdote inghinocchiato incensarà, come di sopra: doppo quale incensatione, si farà anco, come di sopra, la processione: et finita che sia, il detto sacerdote benedirà il popolo con il tabernacolo minore, doue è il santissimo Sacramento: di poi lo riporrà al loco suo nel tabernacolo maggiore, et l'incensarà, come di sopra; et poi subito chiuderà il detto tabernacolo maggiore.

Nelle chiese, doue sarà l'oratione, per quel spatio di tempo, che si fa, non si celebri Messa, o altri diuini officij, ma si satisfaccia alli oblighi, che ui fossero, nelle Chiese uicine, o altre a giudicio del Prefetto della Porta. Siano però eccettuate le Collegiate secolari, et regolari, doue si potranno dire le solite hore canoniche, et Messa cantata: ma in luoco della Chiesa, più lontano che si possi dall'Altare maggiore, et le Chiese de Monache, nelle quali si puotrà dire una, o due Messe basse per le Monache. Il che si facci in hora di minore frequenza di popolo.

Vi sia sempre in Oratione buon numero di persone, della Parochia specialmente, quando si fa nella Chiesa Parochiale, compartendosi tutte le famiglie, et persone di essa Parochia, secondo l'hore: non assegnandosi però tempo di notte a donne, et a ciascuna hora si diano alcuni botti di campana, per dare auiso a quelli che hanno ad intrare a tale oratione.

L'ora-

ISTRUZIONE A I SACERDOTI.

Per celebrare la santa Messa, secondo il rito Ambrosiano.

DELLA PREPARATIONE INTERIORE.

NANZI che il sacerdote si parli con le uesti sacerdotali, per celebrare il santissimo sacrificio della Messa, deve prima raccogliersi in qualche luogo secreto in oratione, et considerare la grandezza, et importanza del sacrificio che ha d'offerire, et disporfi per offerirlo con quell'attenzione, riuerenza, e purità che così sublime operatione ricerca, et in particolare deve esaminare se stesso come dice san Paolo, acciò che non solo non incorra la colpa di quelli che ardiscono trattare questo santissimo, et diuinissimo misterio con la coscienza immonda, ma possa per diuina misericordia partecipare delle molte gratie apparecchiate a quelli, che degnamente l'offeriscono. Per questo egli ha da considerare che nella celebrazione della santissima Messa è ministro della santa Chiesa della piu alta, e perfetta operatione che ella faccia nel culto diuino, e che giuntamente rappresenta la persona di Christo nostro Signor, et è suo ministro nella maggior cosa che egli oprasse in terra per la salute del huomo, et finalmente che egli esercita la più eccellente attione che far possa un membro del corpo mistico di Santa Chiesa, il cui capo è Christo.

Ricordasi dunque che è ministro della Chiesa, e che in nome di essa si mette come mediatore tra Dio, et gli huomini per reconciliarli con sua maestà, et impetrarli gratia che degnamente assistino al sommo sacrificio della Messa, et partecipino delli frutti di esso, con il mezzo dell'orationi che egli fa in nome della Chiesa per la salute uniuersale de tutti i fidei, uiui, et defonti, con ogni sorte de oratione che a Dio si suol fare, imperoche come mostra santo Agostino nel santissimo sacrificio della Messa si contengono quelli quattro modi di orationi, che san Paolo numera nella prima Epistola a Timoteo, dicendo: *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus.* Le quali orationi essendo formate con lo spirito di Dio dalla santa Chiesa, il sacerdote, che in nome di lei, le porge al Signore deve sforzarsi di rappresentarle col medesimo spirito, con il quale sono state ordinate.

Deue oltre di questo auuertire che egli è ministro d'essa Chiesa in esibire a Dio creator, et Signor nostro quella perfetta adoratione che comunemente è chiamata da Theologi Latria, che principalmente consiste, come santo Agostino insegna, nell'atti interni nelle virtù Theologiche, fede, speranza, et carità, le quali

L'oratione non cessi mai nè di giorno, nè di notte: sia in qual si voglia Chiesa: et doue si uedesse, che non ui fosse modo di continuare così con frequenza di persone, che facciano l'oratione, si tralasci quella Chiesa.

Ancora che la notte si faccia oratione, la Chiesa però non sty aperta, ma ciascuno picchi, et se gl'apra: et potranno tuttauia andare ad orare, non solo quei che seranno nel compartito fatto, ma altri ancora.

Si prouegga anco, che ui si facciano alcuna uolta, secondo che ui si uedrà frequenza di popolo, piu et affettuosi ragionamenti, da persone deputate, et approuate da noi.

Questi ragionamenti siano breui, in modo che non eccedano un quarto d'hora, et siano piu tosto eccitamenti d'oratione, et come ponti di meditatione, che in forma de sermoni, ne di prediche.

Comincisi l'oratione nella Chiesa seguente, un'hora prima che finisca nella precedente, et duri in ciascuno loco il tempo preciso, sollo delle Quarant'hore, et non più oltre, ancor che fosse bisogno leuarla, o metterla di notte.

Non si mettino, ne lasciano fuori bacili per riceuere elemosine; ma più tosto cassette con licenza nostra: delle quali ne terrà una chiave il Curato, et un'altra della Scuola del Corpus Domini, o doue tali non siano; chi serà deputato dal Prefetto della porta, et si spendano i danari come qui à basso.

Se sarà bisogno, se mandino fuori ne i confini soli di quella Parochia, persone atte, da essere elette dal Prefetto, con participatione del Curato, et Priore della Scuola del Corpus Domini di essa Parochia: le quali persone raccolgano elemosine per fare le spese, che bisogneranno al giudicio de medici: et ciò che auanzerà, si spendi pure per uso del santissimo Sacramento in quella Chiesa, con nostra licenza, ouero in soccorrere le Chiese della medema Parochia, o porta, che non haueranno il modo di fare la spesa dell'oratione.

Dat Mediolani, ex aedibus Archiep. die 27. Iunii 1577.

AVVERTENZE PER L'ORATIONE sine intermissione.

Vide infra, in tertia parte, litteras pastorales de instituto orationis uespertinae, et cetera quae sequuntur.

AVVERTENZE PER LA BENEDITIONE delle case.

Vide in parte tertia huius uoluminis, litteras pastorales eo de genere: quas litteras deinde sequitur ordo benedictionis adium.

AVVERTENZE PER IL GIVBILEO dell'anno Santo.

Vide infra, in parte tertia, litteras pastorales de anno Iubilei, et cetera deinceps, quae ordine explicata sunt.

quali in questo santissimo sacrificio si deueno esercitare, et ne gl'atti interiori di core contritto, et humiliato di laude di Dio, et d'attioni di gratie, et finalmente nell'esteriori riuerenge, inchini, genuflessioni, estensioni, e eleuazioni di mani, et d'occhi, e percussioni di petto, le quali attioni tutte nella Messa piu uolte si fanno.

Deue in oltre molto piu attentamente considerarsi il sacerdote, che, come ministro di Christo, et in persona sua non solamente rinnoua la memoria della passione, et morte sua, rappresentando nelle uesti sacerdotali, o nell'altre attioni, che fa nel celebrare, tutto il corso della sacratissima passione del Signore, ma che di piu anchora offerisce quel istesso propitiatorio sacrificio, che esso Signor nostro, et sommo Sacerdote offerse nell'altare della santa Croce, spargendo il suo pretiosissimo sangue, et l'offerisce in quel misterio, et sotto quelle specie, che egli prima della sua morte, nell'ultima cena offerì al Padre eterno, quando diede potestà, et comandò a gl'Apostoli, et a successori loro, che facessero il medesimo. Et questa potestà concessa al Sacerdote di transustanziare il pane, e uino, nel uero, et real corpo, et sangue di Christo, et d'offerirlo in sacrificio, lo fa piu sublime, non solo di tutti gli altri huomini, ma anchora de gl'Angeli del Paradiso, con la qual operatione, ueramente diuina, resta uenerando a essi Angeli, molti de quali, quando celebra, gli assistono con gran riuerenza, et stupore, non solo adorano Christo ini realmente presente; ma ancora, come dice San Gio. Crisostomo, riuerenti, facendo oratione per noi, hauendo il tempo a ciò accommodato, e la sacra oblatione in lor fauori: imperoche, si come gli huomini, quando uogliono mouer gli Principi a misericordia, pongono i rami d'oliva, al qual albero gli ricordano la clementia, così gli Angeli in quel tempo in luogo di rami d'oliva mostrano al Signor il corpo del suo figliuolo, e pregano per tutto il gener humano, quasi dicendo. Per quelli Signor pregamo, che tant'amasti, che per la loro salute moristi, e fosti crocifisso, per quelli supplichiamo, per i quali hai sparso il sangue, e per quelli oriamo, per i quali hai sacrificato il tuo corpo. Tutto questo dice san Crisostomo.

Finalmente consideri il Sacerdote, che nella celebrazione della Messa, come membro di Christo partecipa, e riceue l'hostia, ch'ha sacrificat al Signore; diuentand' albeigo, et habitatione della diuinità, et humanità di Christo Signor nostro.

Questo in breuità, è quel ch'opra, e fa il Sacerdote quando celebra, il che bene inteso, e considerato, bastaria a far conoscere con quanta riuerenza, et purità debba accostarsi a questi si alti et tremidi misterij: nondimeno essendo quest'attioni di tanta importanza, sarà uile considerarla piu particolarmente, per riscaldare, et accendere la tepidità, e freddezza nostra, causata forse per nostra colpa, da quell'istesso, che ci deuria infiammare a maggior diuotione, cioè dall'esserne concessa questa ueramente inestimabil gratia di po-

ter quotidianamente celebrare; conciosia che, si come quanto piu familiarmente un'anima conuersa con Dio, tanto piu cresce in cognitione, et amor uerso di lui, e consequentemente in riuerenza, e diuotione, e filial timore, così quanto piu frequenta con spirito e carità questo altissimo Sacramento, tanto maggiormente cresce in riuerenza, e diuotione uerso quello; ma perche noi per lo piu di stratti in uarie cure, e con la mente occupata in cose terrene celebriamo, et alcuni forse (cosa ueramente horrenda) con la coscienza macchiata, hanno tuttauia ardimento di farlo, per ciò molti restano nell'istessa sua tepidità; et alcuni tuttauia peggiorando incorrono di continuo in maggior peccati.

Per tanto il Sacerdote col maggior raccoglimento, et attentione che gli sarà possibile, domandi al Signor gratia, e giuntamente si sforzi a far tutte queste attioni, ch'interuengon a questo santissimo sacrificio in quel modo, che la grandezza di esso richiede, auuertendo prima con quanta purità et attentione si deue rappresentar' inanzi al diuino conspetto in nome di Santa Chiesa; perche, quantunque i suoi proprii peccati, à benche graui siano, non possono impedire, che le orationi, ch'in nome di essa non siano accette alla diuina Maestà, riguardando il Signore non la persona che porge l'orationi; ma la Santa Chiesa; in cui nome le porge, e per tanto l'essaudisce: nondimeno grauissimamente offende il Signore la profanatione, et temerità del Sacerdote, che essendo inuolto ne peccati, presumi di presentarsi in nome della Chiesa santa, et immacolata, inanzi al santissimo, e purissimo suo conspetto. Et è necessaria in offerir' al Signor queste orationi maggior attentione e riuerenza, che non si ricerca nell'orationi sue particolari, nelle quali però, si come siamo ammoniti nella sacra scrittura, è necessario prepararsi prima di farle, Ante orationem, prepara animam tuam, et noli esse quasi homo, qui tentat Deum, procurando d'hauer l'animo suo priuo di ogni affetto di peccato, e di tener raccolte, et unite le potenze dell'anima in Dio, per tanto deue molto maggiormente procurare di offerire queste orationi, con la debita precedente bona disposizione, e preparatione.

Giouerà ancora a eccitar' nel Sacerdote l'attentione nell'orationi il far con molta riuerenza, e corporal decentia, e maturità l'inclinationi, le genuflessioni, l'estensioni, et eleuazioni di mani, e d'occhi, le benedizioni, e sanuificationi, e tutte l'altre cerimonie esteriori con uina consideratione della presenza di Dio, imperoche facendole senza attentione, e spirito restano l'esteriori cerimonie, come corpo senza anima, delle quali nè il Sacerdote molta utilità spirituale puol cauare, e gli circostanti, uedendo la poca riuerenza, con che egli celebra, uengono a perder la diuotione, che hanno alla Messa, et incorrono in qualche notabili iruenerenza, con le quali uediamo star molti alla presenza di questo tremendo sacrificio.

Da questo potrà comprendere il Sacerdote, con che attentione, riuerenza, e purità debba offerir' il santissimo

tissimo sacrificio, poi che le orationi, et altre ceremonie, che dalla S. Chiesa sono instituite, per prepararsi, e disporfi alla degna oblatione d'esso, la ricercano così grande, il che acciò più distintamente conosca, consideri, che essendo la Religione tra tutte le virtù morali la maggior, e più nobile l'offerir sacrificij alla diuina Maestà, è perfettissima operatione d'essa Religione, nella qual si riconosce Iddio per supremo Signore, dalla cui bontà l'huomo riceue ogni bene, et è liberato da ogni male, et quest' operatione è sempre stata propria di quelli, che per qualche privilegio, o eccellenza di virtù sono stati reputati migliori, e più degni de gl' altri huomini, et così Iddio in ogni legge, e stato ha ricercato grande preparatione in quelli, che gli offeriuano sacrificij. Per questo leggiamo, che accettò il sacrificio d'Abel, e rifiutò quel di Chaim; perche Abel, come testifica S. Gio. nella sua prima Canonica, e S. Paolo nell' Epistola a gl' Hebrei, offeruua con fede, accompagnata da buone opere, il che non faceua Cain, e però nella Gen. è scritto. Respexit Deus ad Abel, et ad munera eius; ad Cain autem, et ad munera eius non respexit; dimostrando in ciò lo Spirito Santo, che prima riguardaua Iddio lo stato delle persone offerenti il sacrificio, et che secondo la qualità d'essa l'accettaua, o rifiutaua. Noè parimete, al qual Iddio rende testimonio, che era huomo giusto, e perfetto, doppo che conobbe il mondo esser con l'acque del Diluuio in un certo modo, come purgato dall'immonditie, e bruttezze de' peccati, per le quali Iddio l'hauua sommerso, offerse sacrificio gratissimo al Signore. Abraamo non prima di essere uscito della terra sua, e sua cognatione e della casa di suo padre, cioè dal confortio e compagnie de' peccatori, et dallo affetto delle cose terrene, et uenuto nella terra, che il Signor gli hauea mostrato, fabricò altari, et offerse sacrificij al Signor, la istessa preparatione, ueggiamo, che offeruorno gli altri Patriarchi, i quali non sacrificauano a Dio, se prima non santificauano se stessi, e tutta la lor famiglia.

Crebbe nella legge di Mosè la perfettione del culto diuino, e però gli sacrificij, da sua diuina Maestà ordinati, in figura del gran sacrificio, che offerse Christo, et offeriamo ancora noi al Padre eterno, ricercauano maggior preparatione, doue che nell' Essodo espressamente Iddio comanda. Sacerdotes, qui accedunt ad Dominum sanctificantur ne percutiat eos, et tante uolte replica, et inculcaua queste parole a i Sacerdoti, Sancti erunt Deo suo, et non poluent nomen eius incensum enim domini est, et panes Dei sui offerent, et ideo sanctificantur. E si comprende la gran purità, et preparatione, che si ricercaua in quelli Sacerdoti per le tante ablutioni, sacre onzioni, purificationi, apparati di uesti, astinenze dal uino, dal non accostarsi, ne toccar morticinij, nè qual si uoglia altra immonditia, e dall' integrità, anchora con perfettione di tutte le membra del corpo, che in loro si ricercaua, cioè, che non fosse nè difetto, nè macchia alcuna in esso, e qualunque questa nettezza, e perfettion fosse esteriore, e

corporale conforme allo stato di quella legge, et capacità di quel popolo: a noi però, che sappiamo tutte queste cose esser state figura della uerità, che noi possediamo manifestamente, dimostrano con quanta monditia, e riuereenza debbiamo offerir questo santo, et uero sacrificio da quelle, figurato, come ben dice San Basilio con queste parole, Moses equidem formam dans his, qui tunc erant ad nostram commonefactionem in lege a Deo data erudit nos, quod tanto magis ipsius est, qui cum macula audet tractare corpus Domini, qui dedit seipsum pro nobis oblationem, et hostiam in odore suauitatis, quantum corpus unigeniti filij Dei excedit arietes, et tauros non in comparationis rationem incomparabilis est enim excellentia. Il che uolse mostrar l'istesso sommo Sacerdote Christo Gesu, quando institui, et offerse questo sacrificio nella cena, che prima lauò i piedi a' suoi Apostoli, e disse: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet, sed est mundus totus: uolendo dimostrare, che tutti quelli, che hanno da offerir il corpo, e sangue suo, non solo deuono essere nell' intentione, e uolontà loro netti, et mondi, ma ancora deuono hauere gli affetti della parte inferior dell' anima, significati per gli piedi, lauati d'ogni poluere di terrena cupidità, et amore, e però, come par che dica San Dioniso Areopagita, il Sacerdote prima di offerir questo purissimo sacrificio, si laua l'estreme parti delle mani, per mostrare, che deue hauer sempre le mani, cioè le operationi nette, e monde; ma quand' hà da sacrificare, deue procurare soma, et estrema nettezza, e purità, hauendo auanti a gli occhi quelle spauentevoli parole dell' Apostolo, Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat, qui enim manducat, et bibit indigne iudicium sibi manducat, et bibit, non dijudicans corpus Domini.

Et se offeriamo a Iddio questo sacrificio in persona, et come Ricarij di Christo sommo Pontefice, è be' ragiò che procuriamo d'imitare quella perfettione, che descrive l' Apostolo nell' Epistola a' gli Hebrei, parlando di esso sommo Sacerdote Christo, Talis decebat, ut nobis esse Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, et excelsior caelis factus. Perche, si come questa potestà di consecrare, et offerir il corpo, e sangue di Christo Saluator nostro, eccede la gratia concessa a' gl' Angeli, come detto habbiamo, così deue esser la sua uita celeste, et angelica, come parimente San Basilio con la dottrina dell' istesso Apostolo c' ammonisce con queste parole, Necessarium est igitur semper quidem, maximè uero in tempore talis, ac tanti misterij seruare praeceptum Apostoli dicentis, has igitur habentes promissiones, charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis, et spiritus, perficientes sanctificationem in timore Domini, nemini dantes ullam offensionem ne ui siueperetur ministerium nostrum, sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros.

Se a questo aggiungera il Sacerdote, che egli come membro di Christo partecipa del corpo, e sangue suo,

la qual participatione ricerca special purità, con santità, come si comprende tanto da quello, che in figura di questo comandaua Dio a' gli Sacerdoti nella legge uecchia, quant' ancora da quello che molto più manifestamente ci dimostra, et insegna il santo Euangelio; molto maggiormente conoscerà l'obbligo, che egli ha da disporfi per offerir a questo santo sacrificio, e parteciparne con ogni santità, Nella legge dunque, dice Iddio queste parole, Loquere ad Aaron, et filios eius, ut caueant ab ijs, quae consecrata sunt filiorum Israel, et non contaminent nomen sanctificationum mihi, quae ipsi offerunt mihi, ego Dominus. di c ad eos, et posteros eorum, omnis homo, qui accesserit de stirpe uestra ad ea, quae consecrata sunt, et quae obtulerunt filij Israel Domino, in quo est immunditia peribit, coram domino, ego Dominus. Sopra le quali parole, dice il medesimo S. Basilio, Tales mina proposita sunt contra eos, qui simpliciter accedunt ad ea, quae ab hominibus sanctificata sunt. Quid uero quis dixerit contra eum, qui in tantum ac tale mysterium audet? quanto enim hic plus templo est, iuxta ipsam domini uocem, tanto grauius, et horribilius est, in inquinamento animae audere contingere corpus Christi, quam attingere arietes, et tauros. L' Euangelio poi c' insegna, che niuno deue intrauenire al celeste conuiuio, senza la ueste nuptiale della carità, e ueramente niuno può essere degno albergo di Christo, amator della Purità, che non sia parimente mondo, e netto, si come per incarnarsi elese il purissimo, e castissimo uentre di Maria Vergine, et doppo la morte, uolse esser inuolto in un lenzuolo mondo, e posto, e collocato in una sepoltura nuoua, così per habitare non uole se non anime, che siano pure, e monde.

Et auenga, che sia impossibile alla nostra imbecillità, et imperfettione, quantunque ui consumassimo tutto il tempo di nostra uita, talmente prepararci; e disporci, che possiamo profumere di esser degni di offerir questo tremendo sacrificio dell' altare, et riceuer la santissima hostia, per il che la Chiesa innanzi, che la riceuiamo, ci fa usar le parole del Centurione, nel le quali confessiamo la nostra indegnità, con tutto ciò, è però obligato ogni uno a' disporfi di maniera, che non senta in se cosa alcuna, per la qual accostandosi a questi diuini misterij incorra nella sententia, ch' è in S. Paolo, data contra quelli, che indegnamente gli partecipano; per questo deue il Sacerdote esaminar bene la propria coscienza, et intentione, et usar alcune considerationi, con le quali possa con maggior fede, amor, riuereenza, diuotione, e frutto, accostarsi al santo Sacramento.

Essamini adunque prima la propria coscienza, conforme al bisogno, e stato suo, usando la diligenza necessaria in cercar s'ha qualche impedimento, per lo qual non sia degno prima d'esserne liberato, offerire questo sacrificio. Tali impedimenti sono prima, le censure Ecclesiastiche, come le scomuniche, suspensioni, irregolarità, et interdetti; ne i quali fosse incorso prima d'hauerne riceuuta legitima assolutione, non

può celebrare senza incorrere grauissima colpa; et doppo il peccato mortale è impedimento, che medesimamente senza esserne prima assoluto, non può il Sacerdote celebrare, acciò non gli intrauenga quel che al superbo Aman accadette, il quale insuperbitosi di essere chiamato al conuito regale della Regina Hester, se ne partì, poi sententiato alla forca; o che non gli siano dette quelle parole; Amice quomodo huc intrasti? non habens uestem nuptialem? o uero che non si uerifichi anco in lui quel detto del Profeta. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, et in retributiones, et in scandalum. Nè si deue contentare il Sacerdote di essere netto, da colpa mortale, ma deue guardarsi da peccati ueniali, et di quelli esaminarsi, et confessarsi, perche se ben da se stessi non rendono l'huomo indegno di questo sacrificio; nondimeno togliano del seruore della carità, et del gusto, et sapore, e consolationi spirituali, che da questo cibo celeste sogliono sentire l'anime da tali peccati, pure; e monde, et è da temere, che facendo poco conto de' simili peccati, et con essi celebrando non incorra in qualche occulto peccato mortale, dal quale i peccati ueniali non estimati dispongano. Et ascolti a questo proposito, quel che dice S. Basilio. Non solum enim horrendam conditionem habent is, qui inquinamento carnis, et spiritus indigne accedit, accedens autem fit reus corporis, et sanguinis Domini, sed etiam qui otiose, et inutiliter manducat, et bibit propterea quod non per memoriam Domini N. Iesu Christi, qui pro nobis mortuus est, et resurrexit manducat, et bibit. Per tanto procuri con molta diligenza la maggior purità di coscienza che egli sarà possibile, mettendo in esaminarla più, o manco tempo, secondo lo stato, et qualità sua, o uero della longhezza del tempo, nel quale non si sarà confessato. Perche maggior diligenza deue metter uno, che ha cura d'anime, o gran famiglia, di modo che gli possono esser imputati molti peccati, che altri per sua colpa commettono, che quello, che non ha altra occupatione, che attende a se stesso; medesimamente maggior diligenza si ricerca da chi sia stato più giorni senza confessarsi, che da quel che due, o tre, o più uolte la settimana suol confessarsi, come si doueria sforzar' ogni Sacerdote di fare.

Nel discutere, et esaminare la sua intentione deue il Sacerdote esser diligente in auuertire, massime se egli celebra per obligo di qualche cappella, o beneficio, o in qual si uoglia modo, che non si muoua per rispetto humano, o di auaritia, o di uanagloria, ouer lo faccia per una certa uergogna, o timore repressibile, o per una certa usanza, et senza spirito, ma procuri prima di celebrare di referre la sua intentione, pretendendo di uoler fare quello, che Christo Gesu Signor nostro, con la santa Chiesa, de quali è ministro, intende, et uole, che egli faccia, cioè di consecrare, et offerire il uero corpo, et sangue di nostro Signore, a gloria, et honore della santissima Trinità, beneficio di S. Chiesa, et aiuto di tutti i fedeli: et in particolare, poi applichi la sua intentione a pregare per quelli

quelli, per i quali è obligato, o per la elemosina ricevuta, o per obligo di Capella, ouero per hauer cura dell'anime loro, et giuntamente le applichi, per i bisogni di S. Chiesa, per le estirpatione delle heresie, et conversioni de gl'infedeli, per i suoi superiori, per li Signori temporali, e quelli che gouernano, per i parenti, benefattori, amici; et nemici, per quelli, che sono in peccato mortale, per i tribulati, e finalmente per tutti i fedeli defonti.

Dipoi dene il Sacerdote con alcuna consideratione eccitare nell'anima sua l'affetto di quelle virtù, che particolarmente si ricercano per offerire, et ricouer degnamente questo santissimo Sacramento, cioè di attuale, et viva fede della reale presenza di Christo, la quale incredibilmente gioua alla riueranza, et attentione di ferma speranza, che per mezzo di questo dono, e gratia, della quale per misericordia di Dio partecipa nel Sacramento, s'ha da unire, et congiungere col suo Signore, stando esso nel Signore, et reciprocamente habitando il Signor in lui, et che sarà per esso, fatto degno di partecipar dell'eterna beatitudine: e ecciti anchor l'affetto di carità, considerando l'immenso amore, col quale il clementissimo nostro Signore, per ultima, et perfettissima dimostrazione della sua eccessiva carità verso di noi, dopo l'hauerla manifestata in tanti altri modi, l'ha dimostrata con questo incomprendibile beneficio, per essersi lasciato in cibo de' suoi fedeli per infiammar i cuori loro, nel suo amore. Doppo ecciti in se l'affetto di profonda humiltà, considerando da una parte l'immensa grandezza, et dignità del contenuto sotto le specie del Sacramento, essendo iui non solo l'amatissimo corpo, e santissima anima di Christo nostro Signore, ma ancora per necessaria concomitantia tutta la santissima Trinità, del che non si puol dir nè pensare cosa maggiore; et dall'altra parte si uolti a considerer la bassezza, et uiltà sua, gli molti suoi peccati, ingratitude, negligenze, tepidità, et la prontezza sua alle uanità, dissolutioni, commodi, et altre cose terrene, et la difficoltà alle virtù, et opere buone, a i ueri, et celesti beni, et particolarmente con la maggior confusione interiore di se stesso, che gli sia possibile, se humily nel cospetto del Signore, per il poco frutto, che questo efficacissimo, e potentissimo cibo opera nell'anima sua, per solo mancamento, et difetto suo. Et per eccitar l'affetto di queste virtù, niuna consideratione è più a proposito, et più efficace, che quella della passione del nostro Saluatore, anzi essendo questo sacrificio memoria, et rappresentatione della sua morte, non può il Sacerdote senza nota di negligenza lasciar di hauerne particolar memoria. Nè solo quando offerisce questo sacrificio, et renoua la memoria della passione del Signore, dene d'essa particolarmente ricordarsi; ma la doueria hauer sempre auanti gli occhi, come dice san Basilio, domandando, Quid est proprium illorum, qui manducant, et bibunt poculum domini? et responde, seruare perpetuam memoriam illius, qui pro nobis mortuus est, et surrexit. Ultimamente per

eccitarsi maggiormente alla diuotione, et per impetrar per se, et per gli altri quelle virtù, o gratie, de quali ha maggior bisogno, dene il Sacerdote, con quel maggior seruor di spirito, che le sarà concesso, formar qualche oratione mentale, piena d'affetto, domandando in essa particolarmente al Signore, quelle virtù, et gratie, delle quali secondo l'occorrenze si sentirà hauer maggior bisogno, o per se, o per altri, e qualunque siano a questo proposito stiate formate da molti santi, et serui del Signore, molte diuotissime orationi, et particolarmente dal nostro santissimo Padre Ambrosio, alcuna delle quali è bene, che il Sacerdote attentamente dica; non dene però lasciare di formarne alcuna con il proprio affetto, secondo la gratia, che il Signore gli darà. Et a questo proposito si può seruire della seruentissima oratione, la quale racconta san Giouani, nel capo decimo settimo, hauer fatto il nostro Signore Giesu Christo, doppo, che nell'ultima cena hebbe offerto se stesso sotto le specie di pane, e di uino, nel modo, che noi l'offeriamo. Et douèdo in breue offerirne nella propria forma del suo santissimo corpo, col spargimento del suo pretiosissimo sangue, sopra l'altare della santissima croce, nella quale oratione si contiene una perfettissima forma d'orare, mostrandosi, et quello, che orando domandar debbiamo, et lo spirito, et affetto, col qual habbiamo a farlo.

Potrà adunque, à imitatione di Christo, con gli occhi del corpo, e della mente eleuati, et fissi nel Signore, con affetto filiale, pregare il celeste padre, che uogli darci questi doni, et gratie, che a' suoi eletti suole comunicare, accio che gli spendiamo in manifestare, et dichiarare a gl'altri la gloria sua, non solo con le parole, ma molto più col splendore delle nostre buone opere, per le quali sia glorificata la sua diuina maestà, et che custodisca noi, e tutti quelli, per i quali siamo obligati pregare, da ogni male, e liberarci dal mondo, e far che, et fra noi stessi, et con sua diuina Maestà tutti siamo una cosa, di modo che, et l'intelletto, et uolontà nostra si conformi sempre col Signore; et finalmente ci conceda quella gloria, che ha apparecchiato inanzi la constitutione nel mondo, a' suoi eletti.

Vsando il Sacerdote il predetto modo di prepararsi per celebrare il santissimo sacrificio della Messa, con l'aiuto di Dio, sentirà crescere continuamente in se quelli doni, e gratie, che si sogliono comunicare a quelli, che degnamente l'offeriscono.

DELLA PREPARATIONE esteriore.

HA VENDO il Sacerdote fatta la debita preparatione interiore, dene anche prepararsi esteriormente. Però auuertirà esser digiuno doppo la mezza notte talmente, che non habbi mangiato, nè beuuto cosa alcuna, ancor che fosse per modo di medicina. Habbia le uesti non sordide, nè macchiate, nè stracciate; ma decentemente monde, longhe sin à i tali, e piedi, e nel resto anche conuenevoli in ogni parte, al grado suo

suo sacerdotale, secondo i decreti Prouinciali, et diocesani; le mani nette, l'onghie tagliate, la chierica patente secondo gl'ordini, et però rinouata almeno ogni quindici di, o in circa. La barba parimenti, et suoi labri superiori, et in ogni parte ben rasa, o tagliata sotto affatto, conforme all'antico instituto di questa chiesa, et però rinouata la rasura ogni quindici di, o la incisione ben sotto, al quanto più spesso. Il caponetto, si che non imbrati l'amitto.

DI ALCUNE CIRCONSTANZE da seruari, toccanti al Sacerdote, à luogo, tempo, ouer modo di celebrare, & à gli astanti.

OLtra questa preparatione interiore, et esteriore, douerà il Sacerdote, che è per celebrar la Messa, auertire, che in ciò concorran tutte l'altre debite circostanze, e specialmente, che non faccia questo officio contra alcuna prohibitione, o impedimento, che ne hauesse dalli sacri Canoni, et constitutioni de sommi Pontefici, o da Concilij, ouero Sinodi prouinciali, o diocesani di questa Metropoli; o per rispetto della persona sua, o del luogo, o del tempo, o del modo, o dell'andatori, et astanti, o di altra circostanza: nè meno tralasci nel far questo ministerio l'osservanza d'ogni regola ecclesiastica circa il tempo, luogo, modo, e persone, et altre cose; per la qual causa si porranno qui hora alcuni capi, à quali specialmente per questo effetto douerà hauer l'occhio.

Quanto alla persona sua, auuertisca, che non haueudo mai più celebrato Messa, dene prima essere instrutto, per conto delle ceremonie della Messa dal maestro di esse cerimonie, o altro deputato per questo, et hauerne la probatione à ciò dall'Arcivescovo, o altro deputato, prima di celebrare essa prima Messa.

Habbia anco l'occhio à celebrare in tutti i giorni, che dene per qual si uoglia obligo, cioè se è parochiano, le feste, e tre giorni della settimana nella chiesa parochiale, et quello di più, che per la qualità, et bisogno del luogo, ouer popolo gli sarà ordinato dal Reuerendissimo Arcivescovo, o suoi ministri.

Se ha oblighi di cappelle, legati, o altre elemosine per questo, adempisca tutti essi oblighi preciosamente, celebrando tutti i giorni, che dene per questa causa senza eccectione.

Se per causa di reductione fatta da Superiori, è obligato à far alcuna commemorazione, ouero à dire collette, lo faccia effettivamente conforme all'obligo.

QUANTO AL LUOGO HABBIA occhio alli capi infra scritti.

Es sendo di diocese forestiera, dene prima hauer le lettere dimissorie perciò, et testimoniali del suo vescouo, et queste deuono esser così di recente fatte, o confirmate, et renouate, che non sia spirato, et passato il termine espresso, et limitato in esse lettere, et con-

firmationi, o rinouationi, ouero essendo le dimissorie senza prescriptione di tempo, deuono esser date, o rinouate così recentemente, che non ecceda lo spazio di duoi mesi, se è della prouincia; et fuori della prouincia, quatro, fuori dell'Italia sei mesi, dal giorno, ch'è uenuto in questa diocese; et se ciò non potesse essere, per hauer egli un pezzo fa niuto, et conuersato fuori, et forse lungi dalla sua diocese, dene almeno hauer in luogo della rinouatione, o confirmatione sudetta, altre testimoniali da gli Ordinarij de' luoghi, doue hauerà uissuto fuori, massime nell'ultimo tempo.

Deuono le dette dimissorie, et testimoniali essere prima riconosciute, et approuate, et ammesse dall'Arcivescovo.

Dene hauer dal medesimo Arcivescovo la licenza scritta, di celebrare in questa diocese.

Quando anco sia di questa diocese, uolendo celebrare in certa chiesa, à nome di certo legato, cappella, o altro simile obligo ordinario di certe Messe tra la settimana, o mese, et anno, dene hauer dall'Arcivescovo, non solo la licenza generale, ma ancho la speciale, di celebrare in quello luogo, Chiesa, et altare, et à conto di qual particolar obligo; et in questa licenza, perche sia ualida, deuono essere espresse le infra scritte circostanze.

S'egli è obligato à celebrare altre Messe, o come Parochiano, o per alcuna cappella, o legato, o per altra causa, et in qual Chiesa, altare, et terra, o luogo.

Quanta elemosina, o emolumento, per qual si uoglia modo ha per conto di quell'obligo, et celebratione.

Quali giorni è obligato à celebrare per quel conto. Il nome della terra, o luogo, et della Chiesa, Cappella, et Altare, doue si concede la licenza di celebrare.

La elemosina, et emolumento, che se gli dà per occasione di questo obligo, che piglia.

Il numero delle Messe, et i giorni, nelli quali ha da celebrare queste Messe.

Il tempo limitato, nel quale ha da durare quella licenza, o confirmatione, ouero renouatione di licenza.

Non dene celebrare in chiesa, o luogo della Diocese di rito differente da quello, quale esso è obligato di offeruare, nè mutare, non ne hauendo legitima facultà.

Non celebri in chiesa, o luogo polluto, prima di esser racconciata, o non essendo prima sacra, auanti di esser rebenedetta.

Nè ancho in chiesa, ouero Altare, ouero ancho in terra, uilla, e luogo che fossero specialmente interdetti.

Nè meno in chiesa, ouero altare, che fossero prohibiti dalla celebratione in essi, anco per qualche ordine, o decreto generale, come per non essere redotto, o accommodato, et ornato, et proueduto alla forma delle Instructioni generali, o per altra causa.

Nè meno in luogo, che ricercasse speciale licenza, oltre le sudette, come se fosse Chiesa di Monache, senza hauer prima essa licenza.

Nè meno in luogo, che ricercasse speciale approuatione,

zione, come se la Chiesa non fosse sacrata, o come oratorio non fosse stato uisitato, et approuato dall' Arcivescovo, et data facoltà di celebrarsi la Messa.

Nè in altare, doue habbia in quello istesso giorno celebrato sopra, alcuno Vescono, non hauendo di ciò la licenza da esso Vescono.

Nè in altare troppo uicino all' altro, doue in uno medesimo tempo si celebra.

Quantunque l' oratorio fosse approuato, deue nondimeno fuggire l' uso di esso troppo frequente, per il quale si deuino le persone dalla Chiesa matrice, contra l' attentione del Concilio Tridentino, o che in altro modo sia proibito per la disposizione de sacri Canonj, et Concilij, et decreti Prouinciali, et diocesani, et altre ordinazioni dell' Arcivescovo, come per la solennità d' alcuni giorni, cioè del Natale, Epifania, o Resurrettione del Signore, et altri simili, quanto a gli Oratorij priuati, o per le conditioni poste nella approuatione, et licenza d' esso Oratorio.

Deue celebrare nell' altare, Chiesa, ouero oratorio istesso, doue ha obligo per la fondatione, o per altro modo di celebrare quella Messa, se di questo non hauesse dispensa, o special facoltà dall' Arcivescovo, o altro deputato da lui, con simile autorità, o altra facoltà legitima.

QUANTO AL TEMPO HABBIA occhio alli capi infra scritti.

CHE non celebri innanzi all' aurora, eccetto nel sacro giorno di Natale di Nostro Signor Gesu Christo, o dopo mezzo giorno, contra la disposizione de sacri Canonj.

Nè in giorno, nel quale per ragione del rito ecclesiastico non gli fosse lecito dir Messa, come a sacerdoti del rito Ambrosiano, nelli Venerdì della Quadragesima, et a altri tutti nel Sabbatho santo, innanzi l' hora determinata.

Che celebri nell' istesso giorno, nel quale è obligato a celebrare quella Messa, o per la fondatione di questo obligo, o per la tauoletta fatta dal Rettore, o Sacerdote della Chiesa, o per altro ordine dato da chi ne ha la facoltà, et cura dall' Arcivescovo.

Che l' hora sia opportuna, cioè quanto alla Messa parochiale circa a due hore di Sole, o altro tempo ordinato dall' Arcivescovo, per meglio commodità de popoli; nell' altre Messe l' hora pur assignata, o sia quella dell' Aurora, o sia altra hora posta in tauoletta, o in altro modo ordinata da chi tiene cura di questo.

Che non celebri nell' istesso tempo, nel quale nell' istessa Chiesa celebra all' hora l' Arcivescovo; se per urgente causa esso non hauesse data di ciò licenza; nè meno, mentre in essa Chiesa si predica dal parrocho, o altro.

Che in giorno di festa non celebri prima di essere finita la predica, o sermone parochiale nella parochia, nella cui Chiesa, o suoi confini, ha da celebrare

questa Messa, quando non habbia di ciò facoltà dall' Arcivescovo, o consenso del parrocho.

QUANTO ALLE PERSONE ASSISTENTI alla Messa, hauea auuertenza ne capi infra scritti.

CHE non celebri alla presenza d' alcuno denotato nominatamente escommunicato, o interdetto, ancor che in altra Chiesa, o parochia, ouero proibito dalla Messa, di ordine dell' Arcivescovo, come pubblica, et notoriamente criminoso, in effecutione del Concilio di Trento.

Che non cominci la Messa, prima, che gli circostanti si siano posti in ginocchione, et talmente composti, come ordina il Concilio di Trento, di habito, et gesto, che diano testimonio di essere presenti, non solo col corpo, ma anchor con l' animo.

DELL' ATTENTIONE NELLA Messa, et continuatione.

L Sacerdote dopo ch' hauea detto, In nomine Patris, et filij, et spiritus sancti, per incominciare la Confessione sarà specialmente auuertito di non attendere ad alcuna altra cosa, nè uoltarà altroue gli occhi, nè meno guarderà ad alcun altro Sacerdote, che celebrasse in altro altare, benchè alzasse il santissimo Sacramento, ma continuamente seguirà la sua Messa, sino al fine.

Non si fermerà ad aspettare alcuno, o tornerà ad incominciare la Messa a istanza di qual si voglia persona, che soprauenisse per udira.

DEL SEGNO DELLA CROCE.

OGNI uolta, che il Sacerdote si farà il segno della Croce, se lo farà dalla fronte al petto, e dalla spalla sinistra alla destra, con la mano destra, e con tutte le dita giunte insieme, e distese uoltando la palma della mano a se, et tenendo la mano sinistra appoggiata sotto al petto. Nè si metterà la mano dritta in mezzo al petto, nè alla bocca, dipoi, che se ha rà fatto il segno della Croce.

Parimente benedicendo il popolo, tenerà la mano sinistra appoggiata al petto; ma benedicendo altra cosa, come l' hostia, o calice, tenerà sempre la mano sinistra in piano sopra l' altare, dal lato sinistro del corporale, talmente però, che sia fuori d' esso corporale.

Benedirà con la mano destra distesa, auuertendo a uoltare sempre il taglio del dito picciolo uerso quella cosa, che benedice.

Auertirà di non fare la Croce in modo di quattro punti, ma in due atti solamete, un dritto, et l' altro trasuersale.

Nella linea dritta distenderà tutta la mano, tenend' anco disteso il dito grosso, per dritto, presso all' altre dita, nella trasuersale la piegerà alquanto.

Fara

Fara la detta croce così acconcia, e distintamente, che non sia, nè troppo presto, nè troppo tardi, nè confusa, nè imperfettamete, o a modo quasi di circolo.

Quando gli accasca massimamente nel canone della Messa haue le braccia distese, o le mani alzate, et disgiunte, et douerà far croci, prima si giungerà le mani innanzi al petto, poi stenderà la mano dritta a farle, mettendo, et tenendo la sinistra, come si è detto, sopra l' altare, al lato sinistro del corporale, ouero al petto, haueudo a benedire se stesso.

DEL MODO DI TENERE le mani.

LE mani nella Messa si tengono alcuna uolta giunte, hora stando il Sacerdote dritto, hor a capo chino, altre uolte aperte, et distese; tal uolta appoggiate di qua, et di là dal libro; altre uolte appoggiate sopra l' Altare, di qua, et di là, dal corporale; alcuna uolta anchora distese sopra la oblata; et per un pezzo si tengono anche il dito grosso, et l' indice congiunti.

DELLE MANI GIUNTE.

QUANDO si giungono, si farà così. Il Sacerdote giungerà le mani innanzi, et appresso al petto in modo, che giustamente s' incontrino le palme, et ugualmete le dita l' un cò l' altro alla pita; qual pita miri in alto; et il dito grosso della mano destra stia sopra l' altro grosso della sinistra, in modo di croce.

Si tengono giunte innanzi al petto, stando il Sacerdote dritto, quando dice l' Antifona, cioè. Introibo ad altare Dei, et il Salmo, Iudica me Deus, insieme col ministro alternatamente, et quando nel fine repete la detta Antifona, et quando dice, Confitemini domino, quoniam bonus; mentre, che anco il ministro dice il confiteor; et mentre, che ascende l' altare, dicendo, Me quoque etc. et sempre andando dal mezzo all' uno, o l' altro corno dell' altare, o da gli corni al mezzo, leggendo l' Ingressa, la Gloria, et nel fine di tutte l' orationi, che si dicono, o con uoce alta, o secrete, cioè nel dire, Per dominum nostrum &c. sin al fine, ouero, Per Christum Dominum &c. ouero, Qui cum patre etc. ouero, In unitate sancti spiritus etc. parimente dicendo la salutatione del popolo, Dominus uobiscum, innanzi il titolo de gl' Euangelij del primo fra la Messa, et del secondo nel fine della Messa, et dicendo l' Euangelio; l' Antifona dopo l' Euangelio, et il Pacem habete, l' Offertorio, il credo, et nel dire quelle parole, Præceptis salutaribus, sino al Pater, et il Confratorio, et quelle parole, Offerte uobis pacem, et il Transitorio, et l' Euangelio nel fine della Messa.

Si tengono le mani giunte innanzi il petto, a capo chino, mentre che l' Sacerdote, dice la Confessione, et il ministro risponde, Misereatur tui etc. et quan-

do dice l' oratione, Rogo te etc. sino a quelle parole, Me quoque audacter etc. et quando dice, Iube Domine benedicere, Dominus sit etc. per pigliar la benedictione innanzi di dir l' Euangelio.

Si tengono poi giunte a capo chino, ma profondamente, et appoggiate allo altare, in modo, che le punta delle dita picciole incontrino nella faccia dell' altare, di sotto della mensa, et con tutte l' altre dita appoggiate sopra l' estremità dell' altare, quando egli dice, Munda cor meum etc. & dopo l' oblatione la prima oratione ad munus oblatum, cioè, Omnipotens sempiternus Deus placabilis etc. et il Sanctus etc. sino al Benedictus, et dalle prime parole del canone. Te igitur, sino a quelle, Vti accepta habeas, et anco quando dice, Supplices te rogamus, sino a quelle, Vt quotquot; et tutte quelle orationi, che si dicono dallo, Offerte uobis pacem, sino a quelle parole, Domine non sum dignus, et poi il Placeat etc.

Dicendo queste due orationi, cioè, Suscipe sancta Trinitas hanc oblationem pro emundatione etc. et, Hanc igitur oblationem, sino alle sue conclusioni, tenerà le mani giunte, ma distese sopra l' oblatione talmente, che il pollice della destra s' incroci sopra il pollice della sinistra, et l' uno, et l' altro sia di sotto le mani.

Nè il salutare il popolo, con il, Dominus uobiscum, sempre, doue però non è espressamente auuertito di far altrimenti, distenderà, et raggiungerà insieme le mani subito, non uelocemente, ma con grauità, stando con il capo dritto: così anco si raggiungeranno nel dire, Vobiscum, dopo haueo detto, Pax Domini etc.

Nel uoler fare il, Memento, per i uiui, o per i morti, giungerà le mani auanti al petto, o alla faccia, così tenendole, mentre che fa il, Memento, cioè; sin che in quello per i uiui dirà, Et omnium circumstantium, et in quello per i morti dirà, Ipsis, et omnibus in Christo quiescentibus, poi le disgiungerà.

DELLE MANI DISGIUNTE.

SI tengono disgiunte innanzi al petto in questa maniera, che le palme non siano riuolte uerso l' altare, o uerso il sacerdote istesso, ma l' una risguardi l' altra, et le punte delle dita siano uolte in su: et siano esse dita, et il pollice, distese l' uno accosto all' altro, senza alcun intervallo, tenendo però congiunti il pollice, et indice a suo tempo. Et siano allargate le mani, l' una dall' altra, et alzate con misura tale, che nè in larghezza, nè in altezza l' estremità delle dita, auanzino la misura delle spalle.

Così si tengono nel dire tutte le collette, sino alla conclusione, et l' oratione seconda, dopo l' oblatione, cioè, Et suscipe sancta Trinitas hanc oblationem, quam tibi offerimus pro regimine etc. et altre seguenti sino all' Offertorio, quando se dicono,

et anchora da quelle parole, Verè quia dignum etc. fin' al Sanctus, et nel canone da quelle parole, In primis quæ tibi offerimus, sino al Memento, per i uiui; et poi subito, doppo da quelle parole. Et omnium circumstantium, sino alle parole, Hanc igitur oblationem, et poi doppo la eleuatione del santissimo Sacramento, dalle parole, Supra quæ propitius, sino al, Supplices te rogamus, et subito disgiungendo le mani, doppo il Memento, per li morti, da quelle parole, Ipsis, et omnibus in Christo etc. sino alla conclusione di quella oratione, et poi detto che habbia, percotendosi il petto. Nobis quoque minimis, et peccatoribus, sino alla conclusione di essa oratione, parimente l'oratione dominicale, Pater noster etc. et il Libera nos quæsumus etc.

Legendo l'Epistola, et il uerso, o altro canto, doppo essa, tenerà le mani disgiunte, et poste una di qua, et l'altra di là dal libro, in modo, che para di tenerlo.

Quando che bisogna far genuflessioni nel mezzo dell'altare, appoggerà in piano la metà delle mani sopra l'altare dall'una parte, et dall'altra del corporale, ma fuori d'esso corporale, di modo, che la distanza dell'una mano all'altra, sia di tre palmi in circa.

Il medemo farà ogni uolta, che hauerà da baciare l'altare.

DEL CONGIONGERE, ET abstergere il pollice, et indice.

LE dita pollice, et indice, dell'una, et l'altra mano si terranno congiunte, doppo, c'ha deposta l'hostia consecrata sopra il corporale, doppo l'eleuatione d'essa per l'adoratione, nè piu si disgiungono sino fatta l'ablutione, eccetto, che nel trattar d'essa hostia.

Tutte le uolte, che ha deposta l'hostia sacra sopra il corporale, doppo hauerla toccata, come doppo hauerla deposta, fatta l'eleuatione per l'adoratione, doppo hauerla rotta, doppo hauerla fonta, et raccolti gli frammenti dalla patena, si abstergerà le dita pollice, et indice, l'un con l'altro sopra il calice, acciò se ui fosse taccato qualche frammento, uadi nel calice.

Sempre, che ha da pigliare il calice, la patena, l'animitta, la pisside, o altro uase, nel qual siano hostie per la comunione, tenerà le sudette dita pollice, et indice, congiunte, et piglierà le cose sudette fra l'indice, et il dito di mezzo.

Nel uoltar le foglie, in quel sudetto tempo, adoprà il dito di mezzo.

DEL BACIARE L'ALTARE.

NEL baciare l'altare, farà in esso il Sacerdote prima la croce, con la mano distesa, et baciàrà esso altare in quel luogo, ma nel tempo, che ha il pollice, et indice congiunti, farà la croce con le tre altre dita seguenti.

L'altare si bacia cinque uolte.

La prima, quando ascende l'altare, innanzi all'Ingressa.

La seconda, quando dice, Vti accepta habeas.

La terza, quando dice. Vt quotquot ex hac altaris participatione.

La quarta, doppo dette l'orationi della pace, prima che dica, Pax recum, quando ui sia persona a chi s'habbi da porger la pace dal ministro.

La quinta, doppo hauer detto, Placeat tibi etc. prima, che si benedica il popolo.

Et tutte le sudette uolte si bacia in mezzo, auanti se, sopra il corporale, il che si dene sempre far con auuertenza di non toccar l'animitta, ch'è sopra il calice, et specialmente l'hostia, quando è sopra il corporale, già consecrata, o da consecrarsi.

DELL'INCHINATIONI DEL CAPO.

Linchino del capo si fa in due maniere, alle uolte molto profondo, di modo, che si piega ancho la schiena, et altre uolte s'inchina solamente il capo.

Il primo d'inchinarsi profondamente, si fa, dicendo il confiteor, et mentre, che il ministro risponde il, Misereatur, et quando il Sacerdote dice l'oratione, Rogo te etc. et nel dire ancho, Munda cor meum, et a quell'oratione, Omnipotens sempiterne Deus, placabilis, et dall'incominciare, Sanctus, sino al Benedictus, et dicendo quelle parole, Supplices te rogamus, sino a quelle, Vt quotquot; e quando dice quel le orationi, che sono dallo, Offerre uobis pacem, sino a quelle parole, Domine non sum dignus, et anche dicendo, Placeat tibi Deus.

Farà parimente inchino di capo alla croce, ancora tutte quelle uolte, che farebbe genuflessioni per esseri il santissimo Sacramento sopra l'altare, cele brandando oue non sia, et che nominerà il santissimo nome di Giesu, o della beata Vergine Maria.

Il secondo d'inchinar solamente il capo, si fa nelle orationi, doue si nomina il santo, del quale si dice la Messa, o si fa commemorazione, o quando si nomina il Papa uiuente, et in alcune parole specialmente notate nel Gloria, et nel Credo; et nel fine di tutte l'orationi, quando si concludono con il, Per dominum nostrum. etc.

In ogni altro luogo, doue trouarà specialmente notato di douer far inchino, se sarà semplicemente auuertito de far inchino de capo, seruarà il secondo modo; et doue si dirà di fare inchino profondo, seruarà il primo.

DELLE GENUFLESSIONI.

FARÀ genuflessione, quando nell'Epistola, dice quelle parole, In nomine Iesu omne genuflectatur. tenendo le mani al libro, come le ha.

Il simile, nel'Euangelio dell'Epifania, quando, dice,

dice. Proclidentes adorauerunt eum.

Parimente in quelle parole dell'Euangelio Inclinato capite emisit spiritum. in qual luogo obseruarà ancor di fare quel poco di dimora in genocchioni, si come è nel Messale espresso.

Il medesimo farà nell'Euangelio di S. Giouanni, In principio, in quelle parole, Verbum caro factum est, et questa genuflessione farà, tenendo le mani giunte, nè uoltandosi col corpo uerso la croce, ma stando così uiolto al dritto del libro, come prima.

Il medemo d'ingnocchiarsi, stando pur con le mani giunte, farà nel simbolo, quando dice, Et incarnatus est, sino a quelle parole, Et homo factus est, inclusive.

Quando dice Messa all'altare, doue è riposto il santissimo Sacramento, farà di più le genuflessioni infra scritte.

Quando il santissimo Sacramento è fuori scoperto. La prima, quando giunge a i gradi dell'altare, auanti, che ascenda ad esso altare.

La seconda, doppo che ha ordinato il Messale, quando è disceso al luogo, doue fa la confessione.

La terza, quando è asceso all'altare doppo fatta la confessione.

La quarta, quando uol' andare a lauar le dita, prima, che consacrì.

La quinta, quando ritorna da lauare.

La sesta, quando uol' andare a leggere il Transitorio.

La settima, quando si uolta a benedire il popolo. L'ultima, quando uol partire dall'altare, et que sta dene fare di sotto all'ultimo grado.

Oltre di queste, farà anco le genuflessioni ordinarie, notate ne i suoi luoghi, che si fanno nel pigliar, o deponer l'hostia sacra, coprir, o scoprire il Calice, come sarà notato particolarmente a suoi luoghi.

A queste s'aggiungono altre, in alcune occasioni, che possono occorrere straordinariamente, come hauendo da uoltare per far sermone, riceuere oblationi, o ministrar la santa Comunione. Nelle quali occasioni, quando si uoltarà dall'altare al popolo, et riuolterassi dal popolo all'altare, farà genuflessioni, quella prima, et questa doppo essersi uoltato.

Quando poi il santissimo Sacramento ui è, ma riposto, et chiuso dentro il Tabernacolo, sarà le medesime genuflessioni, eccetto la quarta, quinta, sesta, et settima.

Nel far le genuflessioni, le farà talmente sempre, che tocchi con il genocchio terra, o sia il piano della bradella dell'altare, et tenerà la metà delle mani appoggiate all'altare, di qua, et di là, fuori del corporale, con distanza di tre palmi in circa, fra l'una, et l'altra.

DELLE PERCUSSIONI DEL PETTO.

Il percotersi il petto si fa in tre tempi, primieramente nel far la confessione si percote tre uolte,

quando si dice, Mea culpa etc. Dipoi in quelle parole, Nobis quoque minimis, et peccatoribus, si percote una uolta. In oltre si percote tre uolte in quelle parole, Domine non sum dignus, che si dicono tre uolte.

Quando si percote nel far la confessione, tenerà la mano sinistra sotto al petto.

Quando si percote ne gl'altri duoi tempi, tenerà la mano appoggiata sopra l'altare.

Doppo la percussione del petto, non metterà la mano alla bocca, come alcuni usano di fare.

Quando il ministro replica poi la confessione, et che in quelle medesime parole si percote, esso Sacerdote non si percoterà, ma starà pure con le mani giunte, et dritto.

Percotendolo poi a quelle parole, Nobis quoque minimis peccatoribus, lo percoterà con le tre dita ultime, et auuertirà di non toccare la pianera con le due dita congiunte, che hanno toccato il santissimo Sacramento. Il medesimo obseruarà nel percoterlo, quando dice tre uolte, Domine non sum dignus etc.

DEL LEGGERE.

LEGGERÀ la Messa nel Messale, nè dirà a mente, se non le cose che è necessario dir così, come i salmo, Iudica me Deus, et tutto il resto, che dice da principio, con la confessione generale, et l'oratione, Rogo te altissime, che dice prima, che egli ascenda all'altare, la benedizione che piglia all'Epistola, et Euangelio, il Munda cor meum, et le orationi, che dice, mentre prepara il Calice con uino, et acqua; le Orationi, quali se dicono nell'offerire l'hostia, et il Calice, il uerso, Lauabo, et gl'altri di quel salmo, sin' al fine; quelle poche parole, che si dicono auanti l'eleuatione dell'hostia, et anche del calice, Eleuatis oculis etc. l'oratione, che si dice, mentre che si leua il calice, Mandans etc. et, Quid retribuam Domino etc. et quell'oratione ancho, che dice doppo la fontione del sangue, nel farsi infondere nel calice la purificatione, et l'ablutione.

Leggerà ben spedito, distinto, puntato, et denotamente, non in fretta, nè piu adagio di quello, che conuiene, nè affettatamente, ma obseruarà mediocrità, et sopra tutto procurerà di legger con diuotione tale, che anche ecciti diuotione in quelli, che l'ascoltano; con pensar sempre al gran misterio, che tratta. Nel leggere, et pronuntiare usarà gesti tali, che non si uegga confusione, mancamento, ne affettazione.

Non aggiongerà etiam per diuotione, ne sinuuirà, nè mutarà cosa alcuna, sì nelle parole, come nelle cerimonie, ma dirà semplicemente la Messa, come è nel Messale, seruate però le regole del calendario, et questa instructione.

Leggerà cō uoce nò molto bassa, nè anche molto eleuata, ma conueniente al decoro di quel sacro ministerio.

Pronunzierà distintamente tutte le parti della Messa, ma le cose, che s'hanno da dir secretamente, leggerà in modo, che i circostanti non le possino udire.

L'altre cose, come l'Ingressa, il Dominus uobiscum, la Gloria, le Collette, l'Epistola, il uerso con l'Alleluia, quando si dice l'Euangelio, il post Euangelio, et oratione sopra il sindone, et poi l'oblation dell'hostia, l'Offertorio, il Credo, l'oratione sopra l'oblata, il Prefatio, il Sanctus, il Confrattorio, il Pater noster, l'oratione, Libera nos quæsumus, con l'altre cose, che seguono sino all'oratione, Pro pace; il Transitorio, l'oratione, Post communionem, con il resto, sino al, Placeat, la benedictione, l'Euangelio di S. Giouanni, In principio etc.

Leggerà anco con uoce alquanto eleuata quelle prime parole. Nobis quoque minimis, et peccatoribus, et quelle, Pax tecum, quando si da la pace, et anchor quelle, Domine non sum dignus, seguitando il resto secretamente.

DELLE ORATIONI, ò Collette.

DOVENDO dire più orationi, ò collette, siano dispari, cioè tre, ò cinque, ò al più sette; non se eccederà questo numero in uerun modo.

Quando anco in festa, nella quale si dene dire un' oratione solamente, occorre per ragione dell' officio, et rito della Chiesa, che sia da far una commemorazione, all' hora saranno due solamente.

Nel dir esse collette si seruarà quest' ordine, che la prima sia sempre quella della Messa, che dice, doppo la quale seguiranno l'altre, che dene dir per ragion dell' officio, et instituto, ò rito della Chiesa, se ce ne sono in quel giorno, come commemorazioni d' Ottave, et de santi, nelle Domeniche, ò feste d' altri santi, de quali dice la Messa, poi le uotue.

Nelle collette uotue fra le commemorazioni de santi, quanto al dir l'una prima dell' altra, si seruarà quest' ordine. La prima sarà della santissima Trinità, ò dello Spirito Santo, ò della Croce, e poi della Madonna, de gli Apostoli, de Martiri, de uergini, de confessori Pontefici, de Dottori, et l'ultima de confessori non Pontefici. Se s'hauerà a far commem. pro Papa, pro Ecclesia, pro Archiepiscopo, pro Imperatore, pro Rege, pro pace, pro bello contra paganos, e altre, per qualunche causa, si farà dopo l'oratione de Santi; ma pero fra queste, se seruarà, che quella, la qual è pro re grauiori, se faccia prima, e così l'altre con quest' ordine. Se si farà commemo. de morti, sarà nel penultimo luogo, Nel concluder l'orationi si seruarà questo modo.

La prima oratione, ò colletta si terminerà sempre con la sua conclusionem. Per dominum nostrum etc. ò altre, come è notato nel Messale. Poi l'altre oratione, ò più, che siano, se finiranno sotto un' altra sola conclusionem. Se nel Messale non sarà no-

tata la conclusionem dell' oratione, se hauerà questo auuertimento, che l' oratione diretta al Padre si concludi, Per dominum nostrum etc. se al Figliuolo, Qui uiuis, et regnas cum Deo patre in unitate Spiritus sancti etc. se nel principio dell' oratione si fa mentione del figliuolo, si dirà, Per eundem etc. Ma se nel fine, si dirà, Qui tecum, et cum spiritu sancto uiuit etc. Et se si fa mentione del Spirito Santo, dirassi, In unitate eiusdem etc.

DEL SERMONE, ET PUBLICATIONI, raccomandazioni de poueri, e confessione generali, et oblationi pubbliche, da farli da Pa- rochi nella Messa.

IL sermone, ò predica fra la Messa, parimente le denuntie, et publicationi, et cose simili, et anco la confessione generale, che si fa fare al popolo da Parochi, si faranno tutte doppo l'Euangelio immediatamente, con questo ordine, che prima sia il sermone, secondo, le denuntiationi, terzo, la confessione generale, l'oblatione poi, ò sia offerta, si farà immediatamente, inanzi, che il sacerdote offerisca l'hostia, et il calice, per il sacrificio della Messa.

DELLA COMMUNIONE DEL popolo, fra la Messa.

HAVENDO il sacerdote da comunicare al tri nella Messa, et non essendoli hostie piccole, per questo già consecrate, ò non essendo a bastanza, se quelli, che s'hanno a comunicare saranno poco numero, come dieci, ouero dodici, nel preparar l'hostia su' l' calice, riuederà anche l'hostie piccole con quella diligenza, che si dice dell' hostia per la Messa al suo luogo, et porterà esse particole da consecrare sopra la patena insieme con l'hostia, quando ua all' altare per celebrare. Ma se sarà maggior numero, preparerà inanti la pisside, con dentro l'hostie, già riuedute con diligenza, come s'è detto, collocandola sopra l'altare coperta, ma senza uelo sopra; accioche il popolo non pensasse, che fossero consecrate, et doue alcuna uolta non fosse pisside, s'adopri in suo luogo un calice, non altro uaso, qual si cuopra con una animetta.

Farà parimente preparar dal ministro le cose necessarie, come banche, et touaglie sopra, panno date ner sotto il mento, uino, uasi, e seruiette per le purificationi, come nelle auuertenze generali, della comunione, si ordina.

Doppo ch'esso sacerdote hauerà collocato il calice sopra l'altare, accommoderà ancho il uaso dell' hostie piccole, coperto, come di sopra, uicino al calice, et sopra la pietra sacra nell' angulo posteriore, dal canto dello Euangelio.

Nel tempo dell' offerire, prima, che pigli la patena in mano con l'hostia grande, se ni è uaso con hostie

per

per comunicare altri, lo scuoprirà; il che potrà fare per piu commodità, con la mano sinistra; et ciò faccia senza mouere il uaso dal suo luogo; et fatta la oblatione lo ricuoprirà, doppo che hauerà riposta la patena sotto il corporale. Ma se non ni sarà uaso appartato, ma pure ni siano alcune poche hostie su la patena da consecrare, la offerirà sopra la patena; et detta la oratione della oblatione, et fatta la croce, come si dice a suo luogo, nello offerire dell' hostia, le riponerà tutte insieme su' l' corporale, nella parte sinistra uerso l'Euangelio: poi con destrezza, con la istessa patena, riponerà l'hostia grande a suo luogo nel mezzo.

Giunto al tempo della consecratione, doppo, che hauerà lauate le mani, se ni sarà uaso con altre hostie che s'habbino da consecrare, lo scuoprirà pur con la mano sinistra, non mouendo il uaso dal suo luogo.

Riposta, che hauerà l'hostia sacra nel suo luogo, doppo l' eleuatione d' essa, prima di far la genuflessione, coprirà con la mano sinistra il uaso delle hostie piccole consecrate, pigliando il coperchio fra l' indice, et medio della mano.

Doppo, che hauerà riceuuto il sangue, coprirà il calice con l' animetta, et lo metterà un poco da canto; poi metterà il uaso, doue sono l'hostie consecrate in mezzo del corporale, et fara genuflessione al santissimo Sacramento, et fattosi un poco in parte, uerso il corno dell' Euangelio, si uolterà al popolo, in modo però, che non uolrà intieramente la schena al santissimo Sacramento; et farà dire la confessione dal ministro, in quell' istesso modo, che sta nella sua regola del seruire alla Messa, et in questa istessa Instruccionem nel principio de l' ordine della Messa, stando egli con le mani giunte, et con il pollice, et indice congiunti.

Detta la confessione dal ministro, dirà, Deo gratias, Misereatur uestri etc. et risposto dal ministro, Amen, dirà, Indulgentiam etc. et ciò dicendo farà il segno della croce sopra quelli, che sono da comunicare, con la mano destra, tenendo sempre con giunte le dita sudette, et mettendo la sinistra al petto.

Ciò fatto, uolterà all' altare nel mezzo, et scoperto la pisside, nella quale saranno l'hostie sacre, con l' indice, et medio della man dritta, farà genuflessione; poi leuato, piglierà essa pisside fra l' indice, et medio della sinistra; et con il pollice, et indice della destra, piglierà un communicchino, alzandolo così un poco di modo, che il popolo lo ueda; et interrogarà loro con queste parole. Creditis hoc esse uerum Christi corpus, quod pro uobis traditum fuit in mortem? ciascun di loro risponderanno insieme, Credo. Di nuouo gli interrogarà, con queste parole, Creditis quicquid credit sancta catholica, et Romana Ecclesia? Risponderà ciascuno, Credo. Dipoi il sacerdote, dirà così, ciascun di uoi dichì dinotamente insieme con esso me queste parole. Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic uerbo, et sanabitur anima mea. Le quali parole il sacerdote repeterà la seconda, e

terza uolta, dipoi accostandosi a loro, e cominciando dalla man dritta loro, che sarà dalla banda dell' Epistola, comunicarà a uno per uno, et porgendo a ciascuno il santissimo Sacramento colla man dritta, farà con esso il segno della croce, et dirà. Corpus Domini nostri Iesu Christi, custodiat animam tuam in uitam æternam, e quell' istesso, che si comunica, auanti che piglia il santissimo Sacramento, risponderà. Amen.

Se farà la comunione del clero, lo comunicarà all' altare; se comunicarà il popolo, lo comunicarà al quanto discosto dall' altare.

Auertira il sacerdote, quando comunica un solo, che quel che ha detto di sopra, nel numero di piu, lo dichì, che conuenghi a uno, come Creditis, dichì, Credis, Pro uobis, pro te, Ciascuno di uoi, dichì, Dite uoi etc.

Finito, che hauerà di comunicare, se hauerà adoperato pisside, e non ni siano restati dentro communicchini, la deponerà sopra l' altare, et scuoprirà il calice, che ha adoperato alla Messa, e farassi infonder dentro il uino dal ministro per la purificatione del Calice, prima, che abstergerui sopra le dita, pollice, et indice; perche se poi ni cadesse qualche frammento taccato, non resti taccato al calice, ma si sumi piu facilmente, poi nettavassi le dita sudette sopra esso calice, l' un con l' altro; et poi pigliarà la pisside, nella quale erano l'hostie consecrate per la comunione del popolo al pomello di mezzo, fra l' indice, et medio della mano sinistra; et tenendolo pendente sopra del calice con le dita pollice, ò indice della man destra, qual gli uerrà piu commodo, mandarà diligentemente nel calice, qual si uoglia frammento, benchè minimo, che sia restato dentro. Poi di posta la pisside da lato, abstergerà un' altra uolta quel dito, che ha doperato con l' altro; et tolto il calice fra l' indice, et medio della man dritta, l' andrà mouendo un poco, di modo, che si fosse qual che frammento taccato dentro, il uino lo leui, et se possi summere. Ma se nella pisside delle hostie per la comunione per il popolo ne saranno restate alcune, subito finita la comunione, deponerà essa pisside su l' altare nel mezzo, et farà una genuflessione, poi la coprirà con il suo coperchio et uelo con l' indice, et medio della man dritta; et fatta un' altra genuflessione, farà l' abluitione delle dita con il calice, come se dice a suo luogo, nell' ordine della Messa.

Habbia in questa occasione auuertenza il sacerdote di non cominciare a dire l' Antifona chiamata, Transitorio, et l' oratione post communionem, prima che habbiano preso la purificatione quelli, che sono comunicati; perche possano star tutti attenti, anco a quelle parti della Messa.

DEL TENERE, ET ADOPERAR fazzoletti, occhiali, et berettini.

PER ogni bisogno, che possa hauer il sacerdote di fazzoletto all' altare, l' habbia decente, et netto; et quando

quando si ueste de i paramenti per dir Messa, se l'ac-
mandarà sotto il cordone dalla mano destra, con un
cordoncello, alla forma delle Istruzioni generali.

Harà quest'auvertenza di tor, quasi come per
usanza di adoperarlo sempre auanti, che laui le dita,
per douere poi far la consecratione.

Se poi mentre, sta con le dita giunte, doppo la con-
secratione, sino alla purificatione glie ne occorreffe
necessità, auvertirà a non toccarlo con le ponte delle
dita congiunte, e lo maneggerà con la mano di modo,
che non separi le dita, pollice, et indice.

Adoprando per necessità occhiali, auvertirà, che
siano tali, che non li caschino facilmente dal naso;
sarà anche bene per questo, accommodarli con un
cordoncello legato alla testa. Et quando non siano così
legati; potendo commodamente senza essi leggere il
canone, per la maggior pratica, che ha in quella
parte della Messa, senza però dirlo a mente, deponerà
per tutto quel tempo gl'occhiali, sin che habbia son-
to il sangue; per fuggire meglio ogni pericolo, ch
cadessero sopra il santissimo Sacramento.

Mettendoli, ò leuandoli, doppo che tiene congiunte
le dita, pollice, et indice, gli pigliarà fra l'indice, et
medio.

Quando li leua et mette giù sopra l'altare, non
gli ponerà su'l corporale.

Chi per bisogno porta il berettino, non lo tenerà
più in capo, doppo, che è giunto all'altare, senza
espressa licenza del Reuerendissimo Arcivescovo in
scritto; ma leuatoselo di capo, lo darà al ministro à
gouernare; et hauendo licenza di tenerlo, lo leuarà
in ogni modo, prima che laui le dita per consecrare,
dandolo al ministro da gouernare suo doppo l'ablu-
tione delle dita, doppo la fontione del santissimo Sa-
cramento.

ORATIONE PER DIR LA MESSA:

IL sacerdote bene preparato interiore, et esterior-
mente secondo le regole date di sopra, et uestito delle
ueste sue communi interiore, et esteriore, tali in ogni
parte, come deue tenere in publico, et come si è detto
di sopra, andarà nella chiesa, dou'è per celebrare,
ouero nella sacrestia di essa.

ORATIONE DA FARSI PRIMA
di dir la Messa.

QUIVI ingenuocchione, se è nella chiesa, inanzi
all'altar maggiore ò altro, più ritirato dalle gen-
ti, secondo la qualità della chiesa, et dell' hora, et sua
dintione; se è nella sacrestia, nell' oratorio di essa,
auanti l'immagine sacra, che sarà in, dirà con uoce
bassa l'infra scritti Salmi con le sue preci, et orationi,
ouero l'oratione di S. Ambrosio ante communionem;
accomodata à ciascun giorno della settimana, come
più à basso si mostra.

Antifona, Ne reminiscaris. Psal. 83:

QVAM amabilia sunt tabernacula tua.
Domine uirtutum.

Concupiscit, et deficit anima mea in atria Do-
mini.

Cor meum, et caro mea exultauerunt in Deum
uiuum.

Etenim passer iuuenit sibi domum; et turtur ni-
dum sibi, ubi reponat pullos suos.

Altaria tua Domine uirtutum; rex meus, et
Deus meus.

Beati, qui habitant in domo tua, in secula seculi
lorum laudabunt te.

Beatus uir, cuius est auxilium abs te, ascensus in
corde eius disposuit, in conualle fletus in lo-
co, quem posuit.

Etenim benedictiones dabit, qui legem dedit;
ambulabunt de uirtute in uirtutem, uidebi-
tur Deus deorum in Sion.

Domine Deus uirtutum exaudi orationem meam,
auribus percipe Deus Iacob.

Protektor noster aspice Deus, respice in faciem
Christi tui.

Quia melior est dies una, in atrijs tuis super
millia.

Elegi abiectus esse in domo Dei, magisquam
habitare in tabernaculis peccatorum.

Quia misericordiam, et ueritatem diligit do-
minus, Deus gratiam, et gloriam dabit.

Dominus non priuabit bonis ambulantes in in-
nocentia.

Domine Deus uirtutum; et beatus homo, qui
sperat in te.

Gloria patri, etc. Sicut erat etc.

PSALMVS 84.

BENEDIXISTI domine terram tuam,
aueritisti captiuitatem Iacob.

Remisisti iniquitatem plebis tuae operuisti om-
nia peccata eorum.

Mitigasti omnem iram tuam, auertisti ab ira in-
dignationis tuae.

Ne in aeternum irascaris nobis, aut extendas
iram tuam à generatione, et progenie.

Deus tu conuertens uiuificabit nos: et plebs tua
latabitur in te.

Ostende nobis domine, misericordiam tuam,
et salutare tuum da nobis.

Audiam quid loquatur in me Dominus Deus:
quoniam loquetur pacem in plebem suam; et
super sanctos suos: et in eos, qui conuertun-
tur, coram ipso.

Veruntamen prope timentes eum salutare ip-
sius: ut inhabitet gloria in terra nostra.

Misericordia, et ueritas obuauerunt sibi: iusti-
tia, et pax complexae sunt se.

Veritas

Veritas de terra orta est, et iustitia de caelo pro-
spexit.

Etenim dominus dabit benignitatem: et terra
nostra dabit fructum suum.

Iustitia ante eum ambulabit: et ponet in uia
gressus suos.

Gloria patri etc. Sicut erat etc.

PSALMVS 85.

INCLINA Domine aurem tuam, et exaudi
me; quoniam egenus, et pauper sum ego.

Custodi animam meam, quoniam sanctus sum;
saluum fac seruum tuum Deus meus speran-
tem in te.

Miserere mihi domine; quoniam ad te cla-
maui tota die.

Letifica animam serui tui; quoniam ad te domi-
ne leuaui animam meam.

Quonia tu domine suauis, ac mitis es; et copio-
sus in misericordia omnibus inuocantibus te.

Auribus percipe domine orationem meam; et
intende uoci deprecationis meae.

In die tribulationis meae clamaui ad te; quo-
niam exaudisti me.

Non est similis tibi in diis domine, et non est
secundum opera tua.

Omnes gentes quascunque fecisti, uenient, et
adorabunt coram te domine.

Et honorificabunt nomen tuum quonia magnus
es tu, et faciens mirabilia tu es Deus solus.

Deduc me domine in uia tua, et ingrediar in
ueritate tua.

Letetur cor meum, ut timeant nomen tuum.

Confitebor tibi domine Deus meus in toto cor-
de meo, et glorificabo nomen tuum in aeternum.

Quia misericordia tua magna est super me, et
eruisti animam meam ex inferno inferiori.

Deus iniusti insurrexerunt super me, et synago-
ga potentium quae serunt animam meam.

Non proposuerunt te in conspectu suo, et tu
domine Deus misericors, et miserator, longan-
imis, et multum misericors, et uerax.

Respice in me, et miserere mei, da potestatem
puero tuo, et saluum fac filium ancillae tuae.

Fac mecum signum in bonum, ut uideant, qui
oderunt me, et confundantur, quoniam tu
domine adiuuisti me, et consolatus es me.

Gloria patri etc. Sicut erat etc.

PSALMVS 115.

CREDIDI propter quod locutus sum,
Ego autem humiliatus sum nimis.

Ego dixi in excessu mentis meae omnis homo
mendax.

Quid retribuam domino, pro omnibus, quae re-
tribuit mihi?

Calicem salutaris accipiam, et nomen domini
inuocabo.

Preciosa in conspectu domini, mors sanctorum
eius.

O domine, ego seruus tuus; ego seruus tuus, et
filius ancillae tuae.

Dirupisti uincula mea, tibi sacrificabo hostiam
laudis.

Vota mea domino reddam, in conspectu omnis
populi eius.

In atrijs domus domini in medio tui Hierusalé.
Gloria patri etc. Sicut erat etc.

P S A L M V S .

DE profundis clamaui ad te domine, do-
mine exaudi uocem meam.

Fiant aures tuae intendentes in uocem oratio-
nis meae.

Si iniquitates obseruaueris domine, domine
quis sustinebit?

Quia apud te propitiatio est, et propter nomen
tuum sustinui te domine.

Sustinuit anima mea in uerbo tuo, sperauit ani-
ma mea in domino.

A uigilia matutina usque ad noctem, speret Israel
in domino.

Quia apud dominum misericordia est, et copio-
sa apud eum redemptio.

Et ipse redimet Israel, ab omnibus iniquitati-
bus eorum.

Gloria patri etc. Sicut erat etc.

A N T I F O N A .

NE reminiscaris domine delicta nostra, uel
parentum nostrorum, neque uindictam su-
mas de peccatis nostris. Kyr. Kyr. Kyr. Pater
noster. Verf. Et ne nos inducas in tentationem.

Resp. Sed libera nos à malo.

Verf. Ego dixi domine miserere mei.

Resp. Sana animam meam, quia peccaui tibi.

Verf. Conuertere domine aliquantulum.

Resp. Et deprecabilis esto super seruos tuos.

Verf. Fiat misericordia tua domine super nos.

Resp. Quemadmodum sperauimus in te.

Verf. Sacerdotes tui induantur iustitiam.

Resp. Et sancti tui exultent.

Verf. Ab occultis meis munda me domine.

Resp. Et ab alienis parce seruo tuo.

Verf. Domine exaudi orationem meam.

Resp. Et clamor meus ad te ueniat.

Verf. Dominus nobiscum.

Resp. Et cum spiritu tuo.

AVRES tuae pietatis, mitissime Deus, in-
clina precibus nostris, et gratia sancti
Spiritus illumina cor nostrum, ut tuis myste-
rijs

rijs digne ministrare, teque æterna charitate diligere mereamur.

DEVS, cui omne cor pater, et omnis uoluntas loquitur, et quem nullum latet secretum; purifica per infusionem sancti Spiritus cogitationes cordis nostri, ut te perfecte diligere, et digne laudare mereamur.

VRE igne sancti Spiritus renes nostros, et cor nostrum domine, ut tibi casto corpore seruiamus, et mundo corde placeamus.

MENTES nostras quæsumus domine, paracletus qui à te procedit illuminet, et inducat in omnem, sicut tuus promisit filius, ueritatem.

Adsit nobis quæsumus domine uirtus Spiritus sancti, quæ, et corda nostra clemèter expurget, et ab omnibus tueatur aduersis.

DEus, qui corda fidelium sancti Spiritus illustratione docuisti, da nobis in eodem spiritu recta sapere, et de eius semper consolatione gaudere.

Conscientias nostras quæsumus domine, uisitando purifica, ut ueniens dominus noster Iesus Christus, filius tuus, paratam in nobis inueniat mansionem. Qui tecum uiuit, et regnat etc.

ORATIONE DI SANTO
AMBROSIO

Partita per tutti i giorni della settimana

NELLA DOMENICA,

SVMMÈ Sacerdos, et uere Pontifex Iesu CHRISTE, qui te obtulisti DEO patri hostiam puram, et immaculatam in ara crucis pro nobis miseris peccatoribus, qui que dedisti nobis carnem tuam ad manducandum, et sanguinem tuum ad bibendum, et posuisti mysterium illud in uirtute spiritus Sancti, dicens; Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis. Rogo te per tuum sanguinem pretiosum, magnum salutis nostræ pretium. Rogo per hæc mirabile, et ineffabilem charitatem, qua nos miseros, et indignos sic amare dignatus es, ut lauares nos a peccatis nostris in sanguine tuo. Doce me seruum tuum indignum, quæ inter cætera dona tua, ad officium sacerdotale uocare dignatus es nullis meis meritis, sed sola dignatione misericordiæ tuæ. Doce me quæso per spiritum sanctum tuum, tantum tractare mysterium ea reuerentia, et honore, eaque deuotione, et timore, quibus oportet, et decet fac me per gratiam tuam semper illud de tæto mysterio credere, et intelligere, dicere, et cogitare, sen-

tere, et firmiter retinere, quod tibi placet, et expedit animæ meæ. Intret spiritus tuus bonus in cor meum, qui sonet ibi sine sono, et sine strepitu uerborum loquatur omnem ueritatem tantorum mysteriorum, Profunda sunt quippe nimis, et sacro tecta uelamine. Propter magnam clementiam tuam Deus cede mihi hodie, et semper missarum solennia puro corde, & pura mente celebrare. Libera cor meum ab immundis, et nefandis, uanis, et obnoxijis cogitationibus. Muni me beatorum Angelorum pia, et fida tutela, atque fortissima custodia, ut hostes omnium bonorum confusi discedant. Per uirtutem tanti mysterij, et per manum sancti angeli tui, repelle à me, et à cunctis seruis suis dirisimum spiritum superbiæ, cœnodoxiæ, inuidiæ, et blasphemiæ, fornicationis, et immunditiæ, dubietatis, et diffidentia. Cōfundantur, qui me persequuntur, pereant illi, qui perdere cuncta festinant.

Nella feria seconda.

REX uirtutum, amator castitatis, et integritatis Deus, cœlesti rore benedictionis tuæ extingue in me, et in corpore meo totum fomitem ardentis libidinis, ut maneat in me tenor totus castitatis animæ, et corporis. Morifica in membris meis carnis stimulos, et omnes libidinis commotiones, et da mihi uerā, et perpetuam castitatem, cum cæteris bonis tuis, quæ tibi placent in ueritate, ut sacrificiū laudis casto corpore, et mundo corde quotidie ualeam tibi offerre. Quanta enim, domine Iesu Christe, cordis contritione, et lachrymarum fonte, quanta reuerentia et tremore, quanta corporis castitate, et animæ puritate, hoc diuinum, et cœleste sacrificium est celebrandum Domine? ubi caro tua in ueritate sumitur, ubi sanguis tuus in ueritate bibitur, ubi summis ima coniunguntur, ubi adest sanctorum præsentia angelorum, ubi tu es sacerdos, et sacrificium mirabiliter, et ineffabiliter constitutus.

Nella feria terza.

QUIS digne hoc celebrare mysterium potest, nisi tu Deus omnipotens offerentem feceris dignum? scio, et uere scio, quod non sum dignus accedere ad tantum mysterium propter nimia peccata mea, et infinitas negligentias meas. sed scio, et ueraciter credo, et ex toto corde meo, et ore confiteor, quia tu potes me facere dignum, qui solus potes mundum facere de immundo conceptum semine, de peccatoribus iustos facis, et sanctos.

Per

Per hanc omnipotentiam tuam te rogo, concede mihi peccatori hoc cœleste sacrificium celebrare cum timore, et tremore, cum cordis puritate, et lachrymarum fonte, cum lætitia spirituali, et cœlesti gaudio sentiat mens mea dulcedinem beatissimæ præsentia tuæ, et excubias sanctorum angelorum tuorum in circuitu meo.

Nella feria quarta.

EGO domine, memor uenerandæ passionis tuæ, accedo ad altare tuum, licet peccator, ut offeram tibi sacrificiū, quod tu instituisti, et offerri præcepisti in commemorationem tui pro salute nostra. Suscipe ergo istud, quæso, summe Deus, dulcissime Iesu CHRISTE pro ecclesia tua sancta, et pro cuncto populo tuo, quem acquisuisti sanguine tuo pretioso. Et quoniam me peccatorem inter te, et eundem populum, medium esse uoluisti, licet in me boni operis testimonium non agnoscas, officium dispensationis credite non recuses, nec per me indignū famulum tuum eorū salutis pereat pretium, pro quibus uictima factus salutaris dignatus es esse redemptio. Profero ergo domine, si dignaris propitius intueri, tribulationes plebium, pericula populorum, captiuorum gemitum, miseriam orphanorum, necessitates peregrinorum; inopiam debilibus, desperationes languentium, defectus senum, suspiria iuuenum, uota uirginum, lamenta uiduarum.

Nella feria quinta.

TV misereris omnium, domine, et nihil odisti eorum quæ fecisti. Memorare quæ sit nostra substantia, quia tu pater noster es, ne irascaris domine, neque multitudinem uiscerum tuorum super nos contineas. Non enim in iustificationibus nostris prosternimus preces nostras ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. Aufer à nobis domine iniquitates nostras, et ignem sancti spiritus in nobis clementer accende. Aufer cor lapideū de carne nostra, et da nobis cor carneū, quod te timeat, diligat, et honorificet, te delectetur, te sequatur, et te perfruatur. Oramus, domine, clementiam tuā, ut sereno uultu familiarum tuam, sacri tui nominis officia præstolantem, aspicere digneris, et ut nullius sit irritum uotum, nullius uacua postulatio, tu nobis preces suggere, quas ipse audire propitius, et exaudire delecteris.

Nella feria sexta.

ROgamus te, sancte pater, pro spiritibus fidelium defunctorum, ut sit illis salus æter-

na, ac perpetua sanitas, gaudium, et refrigerium sempiternum, hoc magnum pietatis sacramentum, Domine Deus meus sit illis hodie magnum, et plenum gaudium de te pane uiuo, et uero, qui de cœlo descendisti, et das uitam mundo. de carne sancta, et benedicta, agni uidelicet immaculati, qui tollis peccatum mundi, ut potati de fonte pietatis tuæ, qui per lanceam militis de latere emanauit, crucifixi domini nostri, et consolati exultent in laude, et gloria tua sancta. Peto domine clementiam tuam, ut descendat super hunc panem, et calicem istum plenitudo tuæ diuinitatis. Descendat etiam domine, illa sancti spiritus tui inuisibilis forma, et incomprehensibilis maiestas, sicut quandam in patrum hostias descendebat, qui, et oblationes nostras corpus, et sanguinem tuum efficiat, et me indignum sacerdotem tuum doceat, tantum tractare mysterium cum cordis puritate, et lachrymarum fonte, cum reuerentia, et tremore, ita ut placide, et benigne sacrificium suscipias de manibus meis ad salutem omnium uiuorum, quam defunctorum. Rogo te domine per ipsum sacrosanctum mysterium corporis, et sanguinis tui, quo quotidie in ecclesia tua pascimur, et potamur, atque unius diuinitatis participes efficimur, quatenus des mihi uirtutes sanctas, quibus repletus, bona conscientia ad altare tuum accedam; ita ut hæc cœlestia sacramenta efficiantur mihi salus, et uita. Tu enim dixisti ore tuo sancto, et benedicto; Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi uita; qui manducat me, uiuit propter me; ipse manet in me, et ego in eo. Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum. Panis dulcissime sana palatū cordis mei, ut sentiam suauitatem amoris tui. Sana ab omni languore, ut nullam præter te sentiat dulcedinem; nullum præter te quærat amorem; nullam præter te amet pulcritudinē. Panis candidissime habens in te omne delectamentum, et omne saporem; qui nos semper reficis, comedit te cor meum; et dulcedine saporis tui repleantur uiscera animæ meæ. Manducat te angelus pleno ore in patria; manducet te peregrinus homo pro modulo suo, ne deficere possit in uia, tali recreatus uiatico.

Nel Sabato.

PANIS sancte, panis uiue, panis pulcher, panis munde, qui descendisti de cœlo, et das uitam mundo, ueni in cor meum, et munda me ab omni inquinamēto carnis, et spiritus. Intra in animā meam; sana, et sanctifica me interiorius, et exteriorius. Esto tutamentū, et perpetua

petna salus corporis, et animæ meæ. Repelle à me insidiantes mihi. Hostes recedat: procul à præsentia tua, ut foris, et intus per te munus recto tramite perueniam ad tuum regnum, ubi non in mytherijs sicut in hoc tempore agitur, sed facie ad faciem te uidebimus, cum tradideris regnū deo patri, et erit Deus omnia in omnibus. Tunc me dete fatiabis fatietate mirifica, ut nec esuriam, nec sitiam in æternum. Qui cum eodem Deo patre, et spiritu sancto uiuis, et regnas in secula seculorum. Amen.

Con queste accompagnerà il Sacerdote quella oratione di più, uocale, o mentale, che li suggerirà la sua deuotione, per non hauer poi à far troppo dimora nel Memento, che si fa nel principio del canone per i uiui, et poi per i morti, se ridurrà à memoria attentamente tutte quelle cose, per le quali uol pregare nella Messa, et con l'intention sua sino dall'hora applicarà diuotamente à quelle cose, ò bisogni il sacrificio della santa Messa, che è per offerire.

Ciò fatto riuoscherà li paramenti, perche non ui manchi cosa alcuna: et siano tutti conformi insieme, et di colore accomodati alla Messa, che è per celebrare, secondo il rito, quale sarà descritto nella taula, posta nel fine di questa instructione.

In questo auuertisca, che doue sarà sacrestia, sepre si pari in essa sacristia, et non all'altare, ancor che fusse capellano di scuole, ò altrimenti destinato dal titolo principale di quella Chiesa.

Poi pigliarà il Messale, trouarà la Messa, che è per dire, la leggerà, e metterà i segnacoli all'orationi, et alli luoghi, doue bisogna.

Di poi lauara le mani, dicendo con uoce bassa l'oratione, che segue.

DA domine uirtutem manibus meis ad abstergendum omnem maculam, ut sine pollutione mentis; et corporis ualeam tibi seruire. Amen.

Prepararà poi il calice, nettandolo di dentro con il purificatorio, qual piegato, poi lo metterà sopra il calice; et sopra il purificatore ponerà la patena, et sopra essa patena l'hostia, qual auuertirà, che sia ben conditionata, non troppo uecchia, non troppo grossa, nè sottile in modo che se gli possa facilmente roper in mano, non rotta, nè con buchi, nè macchiata dentro, et che non habbia sopra, ò attaccati fragmēti, che facilmente possono staccare, nel trattarla con le mani; per la qual causa la nettarà leggermente d'intorno, con due dita: la qual hostia coprirà con l'aninetta, et sopra essa porrà il uelo decente, di poi sopra il uelo metterà la borsa di colore conformi a i paramenti, con i quali deue celebrare; dentro della qual borsa sarà il corporale piegato, netto, et grande, secondo la misura data nell'auuertenze.

Hauendo così disposte, et acconzie le cose sudette, se ha da ordinare alcuna cosa al ministro, ò altri, come d'accender i lumi, preparar gli orzuoli, et acconciare il resto, che bisogna, lo farà; perche non habbia poi à distraersi la mente, con dire, ò ascoltare alcuna cosa, doppo che hauerà cominciato à uestirsi, ò sarà già uestito. Anzi da questo punto innanzi, fin che finita la Messa, sia uestito, et habbia fatto quel spazio di oratione, che le dettarà la sua diuotione di fare doppo la Messa, procurarà con ogni diligenza di tener l'animo raccolto al mistero tremendo, che è per trattare; nè uoltare gli occhi in parte, che gli possa causare alcuna distrattione.

DEL VESTIRSI.

PRIPIERAMENTE sopra le ueste comuni, ouero anco leuata la uesta esteriore, pur che l'interiore sia in effetto longa, et conueniente, come s'è detto, sopra essa sola si uestirà la cotta, doue si possa hauer commodamente; et dirà la seguente oratione.

EXVE me Domine ueterem hominem cum actibus suis; et indue me nouum, qui secundum Deum creatus est in iustitia, et sanctitate ueritatis. Amen.

Poi riuoltate le maniche della cotta sopra le spalle, perche non impediscano, si uestirà il camiso, ponendo prima entro il capo, poi mettendo il braccio destro nella manica destra, et dipoi il sinistro nell'altra, accomodandose alla persona, et dicendo con uoce bassa.

AD ALBAM.

INDVE me domine uestimento salutis, et iustitiæ tunica me ambire dignare. Amen.

Vestitosi il camiso, prenderà il cingolo, quale gli sarà dato da dietro dal ministro, che gli serue alla Messa, et se lo cingerà, et se farà accomodare di maniera il camiso, che penda honestamente, et ugualmente sopra l'estremità delle ueste da ogni banda, et sia alto da terra circa un dito.

Nel prender il Cingolo dirà.

AD CINGVLVM.

PRÆCINGE Domine Cingulo fidei, et uirtute castitatis lumbos mei cordis, et corporis; et extingue in eis humorem libidinis, ut iugiter in eis maneat uigor castitatis. Amen.

Appresso pigliando con ambedue le mani l'amoto baciara la croce, che uè nella sommità, et ponerà sopra la testa; et tirandosi ambedue le cordelle dell'amoto inanti il petto, in modo di croce, prima una dalla sinistra alla destra, et l'altra poi dalla

la destra alla sinistra, con ambedue le mani dietro le reni, et poi legarà d'auanti se, dicendo in quel tempo.

AD AMICTVM.

PONE domine in capite meo galeam salutis ad expugnandas diaboli fraudes. Amē.

Auuertirà d'acconciarelo di maniera, che cuopra i panni auanti la gola, quanto sia possibile.

Poi prenderà il manipulo, et baciara la croce, che è posta nel mezzo, et lo metterà al braccio sinistro, dicendo.

AD MANIPVLVM.

MEEREAR precor domine manipulū portare mente flebili, ut cum exultatione portionem cum iustis accipiam.

Dipoi presa la stola con ambedue le mani, la baciara nel mezzo, et se la metterà al collo; et trauerandola innanzi al petto in modo di croce, metterà la parte, che pende dalla spalla sinistra uerso il braccio destro, e l'altra, che pende dalla destra, uerso il sinistro, le quali legarà al cingolo con l'estreme parti di esso, di modo, che l'estremità della stola siano all'incontro de i ginocchi, et dirà.

AD STOLAM.

STOLA, domine iustitiæ circunda ceruicem meam, et à corruptione peccati meam purifica mentem. Amen.

Metterà poi la pianetta, dicendo.

IVGVM tuum, Domine, suauis est, et onus tuum leue: præsta, ut illud sic portare ualeam, quatenus tuam consequi possim gratiā. Amē.

Et hauendo in capo l'amoto con la gramola, ò ornamento da riuoltare, se lo farà riuoltare decentemente dal ministro, sopra la sommità d'essa pianeta.

Poi farassi uoltar sotto le parti della pianeta, che uengono su le braccia, per la larghezza.

Vestito il Sacerdote de tutti i paramenti, se uè restasse d'apparechiare qualche cosa all'altare, come lumi, orzuoli, ò altro, come s'è detto di sopra, mandarà il ministro a farlo. Et se non fosse anco tempo d'uscire a celebrare, si tratterà orando, et meditando nell'oratorio, che sarà nella sacrestia; nè si partirà sin che non è per andare all'altare.

DELL'ANDAR DEL SACERDOTE all'Altare.

QUANDO il Sacerdote sarà per uscir di Sacristia, per andar a l'Altare, pigliarà con la sinistra al nodo il calice, così preparato, come s'è detto

di sopra, et tenendo la man destra sopra la borsa, che è sopra il calice, andarà col capo coperto all'altare.

Portarà il calice alto ugualmente al petto, et alquanto discosto, andando innanzi il ministro, con le cose, che si diranno nell' instructione per il suo officio; et esso lo seguirà immediatamente.

Andarà con gli occhi bassi, et grauemente, et con il corpo dritto, ne saluterà, ò risaluterà alcuno per la uia, e schiuerà ogni altra distrattione, et ogni occasione di non hauer a mouer nè l'una nè l'altra mano dal calice, che porta all'altare, per il pericolo di qualche accidente, che potrebbe seguir così scàdalo, et offesa del popolo, indecentia del ministerio suo per questo.

Se gli accade passar dinanzi all'altare maggior, farà riueranza alla croce, ò sacra imagine sopra d'essa, pur col capo coperto. Il medesimo offeruerà con l'Arcivescovo.

Doue anco sia il santissimo Sacramento per qual si uolia occasione, nel passar auanti, farà la genuflessione, parimenti col capo coperto, eccetto che passando auanti, oue sia esposto nel Tabernacolo aperto, ò fuori d'esso per l'oratione publica delle quarant'ore, ò simil cosa, ò doue dal Sacerdote, che celebra, s'alzasse all'hora il santissimo Sacramento per l'adoratione del popolo; farà la genuflessione, et adoratione col capo scoperto.

Arriuato, che sarà il Sacerdote all'altare, stando nel mezzo innanzi ad esso, nell'ultimo grado, si scoprirà con la man destra la testa, dando la beretta al ministro, che lo serue, et s'inchinerà facendo graue, et profonda riueranza col capo all' imagine del Crocifisso, che iurà. Ma se ne l'altare sarà il santissimo Sacramento, in luogo d'inchinare il capo, farà la genuflessione. Il che fatto ascenderà al mezzo dell'altare, doue nella parte dell'Euangelio ponerà il calice con la man sinistra, et togliendo il corporale fuori della borsa, con la man destra, riponerà la borsa sopra l'altare con la man sinistra, nella parte dell'Euangelio, al lato della tanoletta de secreti, et appoggiata al grado sopra l'altare. Poi spiegarà il corporale sopra l'altare nel mezzo, assicurandosi bene, se fosse altare portatile, di mettere il corporale sopra di esso, et lascerà uno, ò due dita di spazio fra il corporale, et l'estremità della parte dinanzi de l'altare, uerso se stesso; et sopra esso corporale fermerà il calice con l'altre cose sudette, coperte con il uelo.

Quando per necessaria causa se fosse parato all'altare, et non in sacristia, offeruarà pure le medesime auuertenze nell'acconciare il calice.

Hauendo il Sacerdote fatto questo, s'accostarà alla parte dell'Epistola, et inui apredo il Messale sopra il cuscinetto, di nuouo trouerà la Messa, et riconoscerà li segnali accomodati al suo luogo. Il che fatto descenderà con le mani giunte auanti al petto all'ultimo grado, per incominciar la Messa, et inui farà la debita riueranza alla croce, ò genuflessione al santissimo Sacramento.

DEL PRINCIPIO DELLA MESSA.

POI stando dritto il sacerdote si farà il segno della Croce, dicendo con uoce intelligibile, et chiara; In nomine patris, et filij, et spiritus sancti. Amen. Et gionte le mani innanzi al petto, seguirà, dicendo, l'Antifona, Introibo ad altare Dei. Resp. Ad Deum, qui letificat iuuentutē meā. Da poi stando nel medesimo modo, incomincerà, et seguirà col ministro scambienolmente il Salmo seguente.

Sacerdote.

IVDICA me Deus, et discerne causam meā; de gente non sancta.

Chierico.

Ab homine iniquo, et doloso eripe me.

Sacerdote.

Quia tu es Deus fortitudo mea: quare me repulisti?

Chierico.

Quare tristis incedo dum affligit me inimicus? Emitte lucem tuam, et ueritatem tuam, ipsa me deduxerunt, et adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua.

Sacerdote.

Introibo ad altare Dei, ad Deū qui letificat iuuentutem meam.

Chierico.

Confitebor tibi in cythara Deus, Deus meus, quare tristis es anima mea? et quare conturbas me?

Sacerdote.

Spera in Deum, quoniam confitebor illi, salutare uultus mei, et Deus meus.

Chierico.

Gloria patri, et filio, et spiritui sancto.

Sacerdote.

Sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in sæcula sæculorum.

Chierico.

Amen.

Il qual salmo finito replicherà l'Antifona, Introibo etc. con il ministro, come di sopra. Poi subito soggiognerà il uerso, Confitemini Domino quoniam bonus etc. Resp. Quoniam in seculum misericordia eius.

Poi profondamente inchinato, pur con le mani giunte innanzi al petto, farà la confessione in questo espresso modo.

Confiteor Deo omnipotenti, beatæ Mariæ semper uirgini, beato Michaeli Archangelo, beato Iohanni Baptistæ, sanctis Apostolis, Petro, et Paulo, beato Ambrosio cōfessori, omnibus sanctis, et uobis, fratres, quia peccauimus cogitatione, uerbo, et opere. Quini disgiognerà le mani, mettendo la sinistra sotto al petto, et con la destra si percuoterà il petto tre uolte, dicendo, Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa. Poi rag-

giognerà le mani innanzi al petto, et seguirà. Ideo precor beatam Mariam semper Virginē, beatum Michaelē Archangelum, beatum Iohannē Baptistam, Sanctos Apostolos Petrum, et Paulum, beatum Ambrosium cōfessorem, omnes sanctos, et uos, fratres; orare pro me ad Dominum Deum nostrum. Mentre, che il ministro risponde, Deo gratias, et poi dice il, Misereatur tui, etc. il sacerdote resti pur con le mani giunte, et capo profondamente chino, et nel fine risponderà. Amen. Et all' hora si dirà, et starà poi dritto, mentre che il ministro dice il, Confiteor.

Seguirà poi il sacerdote, stando pur dritto con le mani giunte, innanzi al petto, et dirà. Misereatur uestri omnipotens Deus, etc.

Poi dirà, Indulgentiam absolutionem etc. facendosi il segno della Croce in questo modo; Metterà la mano alla fronte, dicendo, Indulgentiam, poi al petto, et dirà, Absolutionem, poi al lato sinistro, dicendo, Et remissionem, et finalmente al canto dritto, dicendo, Omnium peccatorum nostrorum, nel fine giogendole, dirà, Tribuat nobis omnipotens, et misericors dominus. Resp. Amen.

Dirà poi, Adiutorium nostrum etc. et si farà il segno della croce nel medesimo modo. Resp. Qui fecit cælum, et terram.

Dirà poi, Sit nomē Domini benedictū, gionte le mani. Resp. ex hoc nunc et usq; in sæculū.

DELL'ORATIONE ROGO TE altissime &c.

POI dirà nel medesimo luogo secretamente, stando col capo profondamente chino, et alzati gli occhi uerso la croce, et con le mani giunte, l'oratione, Rogo te etc. sino a quelle parole, Me quoque, et all' hora tenendo pur le mani giunte, ascenderà al mezzo dell' altare, dicendo con gli occhi eleuati, et secretamente, Me quoque etc.

Finita la detta oratione, et arriuato all' altare, farà il segno della croce con la man destra, distesa nel mezzo dell' altare auanti a se, et baciatala, tenendo in tanto la sinistra distesa, et appoggiata sopra l' altare, fuori dal corporale, et gionte le mani farà riuereenza alla croce con inchino di capo, ma essendoui il santissimo Sacramento, farà genuflessione, come s'è detto di sopra nelle regole generali.

DELL'INGRESSA.

DINDI anderà con le mani così giunte al lato dell' Epistola, e poi facendosi il segno della Croce, dirà l'Ingressa con uoce chiara, et con le mani giunte auanti al petto.

In questo lato saluterà il popolo con il Dominus uobiscum, et dirà il, Gloria in excelsis, ne i giorni, ne i quali si douerà dire, et ini starà sin che hauerà detto l'Epistola, et il uersiculo in l'Alleluia.

luia, o canto solo, che si douesse dire per ragion della Messa.

il uerso in Alleluia, o il canto solo, secondo, che sarà notato nel Messale.

DEL GLORIA IN EXCELSIS.

COMINCIERÀ il, Gloria in excelsis, con le mani giunte innanzi al petto, quali disgiognerà, et alzerà un poco, dicendo, in excelsis, et raggiognerà insieme, inchinando il capo uerso la Croce, quando dice, DEO,

Seguirà poi a dirlo tutto, pur con le mani giunte, inchinando il capo anco uerso la croce, quando dice, Adoramus te, Gratias agimus tibi, Iesu Christe, suscipe deprecationem nostram, un'altra uolta, dicendo nel fine Iesu Christe.

Giòto a quell' ultime parole dell' Himo, In gloria dei patris. Amen. Si farà il segno della croce; poi raggiogendo le mani dirà tre uolte, Kir. Kir. Kir.

DELL'ORATIONE SVPER populum.

DETTA la, Gloria, ouero quando non la douerà dire, detto che hauerà la Ingressa, et salutato il popolo, con il Dominus uobiscum, dirà l'oratione Super populum, e terminatala con la sua cōclusione. Per Dominum, etc. o altra come sarà notata.

Se accaderà dire un'altra, o più orationi, offeruarà il modo, et ordine posto di sopra, nella Regola generale delle orationi, et collette.

DELL'EPISTOLA, O LETTIONE.

DETTE l'orationi, et nel fine di esse, di nuouo salutato il popolo, con il, Dominus uobiscum, et Resp. Et cum spiritu tuo, pronunciarà il titolo dell' Epistola, o lettione, tenendo le mani disgiunte, et poste una di quà, et l'altra di là del libro, appoggiate in modo, che paia di tenerlo.

Poi leuando dal libro la man dritta, et facendosi il segno della croce, dirà fra se, con uoce bassa, queste parole, cioè se sarà del testamento uecchio, Prophetica lectio fit nostræ salutis eruditio. In nomine patris, et filij, et spiritus sancti. Amē. Et se del nuouo, Apostolica doctrina repleat nos diuina gratia. In nomine patris, et filij, et spiritus sancti. Amen. Et in l' una, et l'altra lettione, quando dirà, In nomine patris, etc. si farà il segno della croce, come di sopra.

Poi riposta la mano dritta al libro, leggerà l' Epistola, o lettione, tenendo pur sempre di quà, et di là le mani appoggiate al Messale, come s'è detto.

Nel fine della lettione, o epistola, prolungerà un poco la uoce nel proferire l'ultima parola in modo, che dia indicio del fine; dopo il quale riposo, che habbia il ministro, Deo gratias, all' hora il sacerdote stando come prima nel medesimo luogo, et con le mani al Messale, come di sopra, leggerà l' Alleluia, et

DELLE VANGELIO.

LEQVALI cose lette, il sacerdote istesso porterà il Messale aperto, col suo coscino sotto, dall'altra parte dell' Altare, dal lato dell' Euangelio, et mentre che passa il mezzo dell' Altare, inchinerà il capo alla Croce, o farà genuflessione, essendoui il santissimo Sacramento; e da quel lato accommoderà il Messale, fuori del corporale, di modo che la sua parte posteriore risguardi l'angolo del corno posteriore dell' Altare.

Accommodato così il Messale, ritornerà nel mezzo dell' altare, e con le mani giunte auanti il petto, e capo profondamente chino, dirà, Munda cor meum, ac labia mea omnipotens Deus, qui labia Esaiæ Prophetæ calculo mundasti igneo, ita me tua grata miseratione dignare mundare, ut euangelium tuum digne ualeam nuntiare per Christum Dominum nostrum. Amen. Poi fatto inchino alla croce con il capo, ritornerà al libro, et stando uolto uerso esso libro con le mani giunte auanti al petto, et dritto anco con gli piedi, dirà con uoce, che s'intenda, Dominus uobiscum, Resp. Et cum spiritu tuo. Di poi accostando la man sinistra sotto il petto, con le pollice della man destra farà una croce sopra il principio dell' Euangelio, che ha da leggere, dicendo, Lectio, ouero, Initium, doue si deue dire, poi sopra se stesso alla fronte, dicendo, santi, poi alla bocca, dicendo, Euangelij, poi al petto, dicendo; secundum. N. come poi è nel Messale. Resposto dal ministro, Gloria tibi Domine, uoltandosi uerso la Croce, inchinando il capo, et giogendo le mani innanzi al petto, dimanderà la beneditione, dicendo queste parole, Iube Domine benedicere, poi seguirà dicendo la beneditione, Dominus sit in corde meo, et in labijs meis; ut digne, et competenter annunciem Euangelium suum. Amen. facendosi in tanto il segno della croce.

Poi giogendo le mani innanzi al petto, et stando alquanto curuo con la faccia al dritto del libro, reciterà l' Euangelio sin al fine, qual finito, rispondendo il ministro. Laus tibi Christe, il sacerdote alzando un poco il Messale, bacciarà il principio dell' Euangelio, che hauerà letto, non facendo altra Croce sopra, nè dicendo alcune parole.

A questo tempo farà, se hauerà da far, Sermon, Publicationi, Denuncie de matrimony, et poi farà dire la Confession generale al popolo, seruando in ciò le cose notate nel libro Rituale.

DELLI, DOMINVS VOBISCV, Antifona, et orationi super Syndonem.

DETTO l'Euangelio, et baciato, il sacerdote uerrà al mezzo dell' Altare, doue poi hauerà a stare

stare, sin che douera dire il Transitorio, et l'oratione post communionem, eccetto quando ua a lauar le mani, et per questo s'accommoderà il Messale, tirandolo piu appresso, se li pareffe che restasse troppo discosto. Inui stando, et disgiungendo, et raggionendo subito le mani auanti al petto, saluterà il populo con il Dominus uobiscum, rispondendo il ministro, Et cum spiritu tuo: kir. kir. kir.

Poi disgiungendo, et raggionendo subito le mani innanzi al petto, dirà un'altra uolta. Dominus uobiscum. Resp. Et cum spiritu tuo. con le mani parimenti giunte innanzi al petto leggerà l'Antifona, quando sarà segnata nel Messale, che si chiama, Antifona post Euangelium.

Dirà poi la terza uolta, disgiungendo, et raggionendo subito le mani, Dominus uobiscum, Resp. Et cum spiritu tuo. Poi tenedo pur le mani giunte, dirà, Pacem habete. Resp. Ad te Domine, et la quarta uolta disgiungendo, et raggionendo le mani saluterà il populo, col, Dominus uobiscum. Resp. Et cum spiritu tuo. Poi aprendo le mani, dirà l'oratione super syndonem, et hauendone a dir piu d'una, seruerà l'ordine, et modo detto di sopra nelle Regole generali, tenendo le mani distese, et eleuate sin alla conclusione, come s'è detto di sopra, nelle medesime Regole.

DELLOBLATIONE.

DETTA l'oratione super syndonem, se si ha da far' offerta, il Sacerdote all'hora la riceuerà seruando l'ordine dato nel libro Rituale. Poi preparerà l'oblatione della Messa, con l'ordine posto qui di sotto, dicendo ogni cosa secretamente. Leuerà prima il uelo di sopra del calice con ambedue le mani, et lo colocherà piegato dietro di esso calice fuori del corporale, di modo che stia decente et conuenientemente. Di poi collocerà il calice dalla banda dell'Epistola, et leuarà la Palla, o animetta dalla Patena, et ponerà sopra il corporale sul mezzo del lato uerso l'Epistola.

Quando poi uole offerire, piglierà con la man destra la Patena, et aggiongendou subito la man sinistra decentemente, la eleuarà sin al petto, et con gli occhi diuotamente eleuati, drizzando l'intention sua ad offerire per consecrar l'Hostia grande, et altre se n'hauesse poste per communicar o in uaso, o sopra la Patena, farà l'oblatione, dicendo l'oratione che è nel Messale. Suscipe etc.

Nel fine dell'oratione, quando dirà, In nomine patris, et filij, et spiritus sancti, Amen, farà con l'istessa Patena, et Hostia sopra essa, una croce sopra il corporale, senza però toccarlo, et metterà l'Hostia nel luogo, doue hauerà fatta la croce, cioè, circa il mezzo della parte dinanzi di esso corporale.

Fatta l'oblatione del Hostia, il Sacerdote riponerà dalla sua banda destra la Patena, riponendola per la maggior parte sotto il corporale.

Poi preso il calice con la mano sinistra al nodo, lo metterà di dentro col purificatorio, quale riposto disteso, et piegato pur dalla medema parte destra sotto quella parte della Patena, che resta scoperta, se discosterà alquanto col calice dal mezzo dell'Altare, et lo riponerà uerso il lato dell'Epistola, et lo preparerà in questo modo.

Primieramente metterà il uino nel calice, dicendo queste parole.

De latere Christi exiuit sanguis.

Nel metterlo, auertirà di tenere l'orciniolo, uicino assai al calice, et a fonder il uino continuamente non a goccioline nel calice, et non nel mezzo, ma da un canto acciò che non sparga di goccioline esso calice, ne faccia schiuma.

Dipoi benedirà l'acqua, facendo una croce sopra d'essa, e dicendo, Et aqua pariter. In nomine patris, et filij, et spiritus sancti. Amen. et gettone in terra, o nella baciletta alquanto, ne metterà un poco nel calice.

Poi si ritirerà nel mezzo dell'Altare, et stendendo il braccio destro lo prenderà scoperto al nodo, et riportandolo nel mezzo, auanti al petto, raggionerà la sinistra al piede, et così tenendolo, et eleuando gli occhi, et la mente a Dio, l'offerirà con l'altra oratione, che è nel Messale, Suscipe clementissime pater hunc calicem etc.

Auanti che lo deponga in mezzo de l'Altare, farà con esso una croce sopra il corporale, come anche si è detto della Patena, et Hostia, et poi lo coprirà con l'animetta.

DELL'ORATIONE SECRETE doppo l'oblatione.

DEPOSTO il calice nel mezzo dell'Altare, et coperto con l'animetta, il Sacerdote col capo profondamente inchinato, et con le mani giunte dirà secretamente l'oratione, Omnipotens sempiternus Deus placabilis etc. la qual oratione è nel Messale.

Detta, che hauerà questa oratione, si drizzerà, et con le mani alzate, innanzi al petto, et disgiunte, dirà l'altra, Et suscipe sancta Trinitas hanc oblationem quam tibi offerimus pro regimine etc. Et poi in tutte le feste, et giorni, che si dene dire quell'altra, che seguita, Suscipe sancta Trinitas hanc oblationem quam tibi offerimus in memoriam etc. L'altre poi che sono in quell'istesso luogo nel Messale, dirà ad arbitrio suo, stando pur con le mani aperte, et alzate innanzi al petto, et l'ultima, che incomincia, Et suscipe sancta Trinitas hanc oblationem pro emundatione mea, dirà con le mani distese sopra l'oblatione, talmente, che il pollice della destra, s'incruici sopra il pollice della sinistra, et sia l'uno, e l'altro di sotto il resto delle mani.

Quando uorrà dir quelle parole, Benedictio Dei etc.

etc. giungendo le mani, et subito separandole, benedirà l'oblatione, et raggionendo le mani, come prima, distese sopra l'oblatione, finirà l'oratione di essa oblatione, giungendo le mani nel dire: Per Christum dominum nostrum.

DELLOFFERTORIO, ET Symbolo.

DIPOI dirà con le mani giunte l'Antifona, che si chiama, Offertorium, la quale Antifona detta saluterà il populo, col, Dominus uobiscum, et douendo dire, il Credo, aprirà le mani, l'alzerà un poco, et le raggionerà innanzi al petto, et con uoce chiara lo dirà, inchinando il capo al principio, dicendo, Deum, et simile, quando dice, et in Iesum. Quando poi uerrà a dire, Et incarnatus est, farà la genufessione, et starà così genuflesso, sin che hauerà dette quelle parole, Et homo factus est. Poi drizzandosi, seguiterà tenendo tuttauia sempre le mani cogiunte, et parimenti inchinerà il capo, quando dirà, et simul adoratur.

Gionto a quelle parole, Et uitam uenturi, si farà il segno della croce.

DELL'ORATIONE, SUPER OBLATIONE, et del Prefatio.

DETTO il Credo, saluterà il populo, col, Dominus uobiscum, di poi dirà l'oratione, che si chiama Super oblata, laqual oratione finita, et dette le altre, se uene saranno da dire con l'ordine, et modo detto di sopra nelle Regole generali, giunto a quelle parole, Per omnia secula seculorum, metterà le mani in piano sopra l'Altare di qua, et di là dal corporale, et rispondendo Amen, dirà, Dominus uobiscum, e risposto dal ministro, Et cum spiritu tuo, egli soggiognerà, Sursum corda, alzando le mani disgiunte sin al petto, et risposto che gli sia, Habemus ad Dominum, all'hora raggionerà le mani, et inchinerà il capo, dicendo, Gratias agamus Domino, Deo nostro, et risposto agli dal ministro, Dignum, et iustum est, leuate, et stese le mani disgiunte, come prima, egli seguiterà a dire, Vere quia, etc. e finirà il Prefatio nel medesimo modo.

Quando dirà, supplici confessione dicentes, Sanctus, etc. di nuouo giognerà le mani dinanzi al petto, et starà inchinato col capo profondamente, sin che uerrà a dire, Benedictus qui uenit etc. et all'hora drizzatosi, dirà quelle parole, Benedictus qui uenit in nomine domini Osana in excelsis. et nel medesimo tempo si farà il segno della croce, di modo che il prefatio si finisca col farsi la croce.

DEL CANONE.

FINITO il Prefatio, il Sacerdote con le mani giunte, et accostate alla faccia dell'Altare con

le ponte delle dita piccole, alzati gli occhi a Dio, et subito abbassatoli, inclinatoli profondamente, incomincerà il canone, dicendo segretamente, Te igitur etc. come è nel Messale, sino a quelle parole, Rogamus, ac petimus, quali dette, che habbia, si drizzerà, et farà una croce sopra il corporale nel mezzo, et bacierà inui l'altare, poi drizzandosi giognerà le mani insieme, dicendo, Vti accepta habeas, et benedicas, et subito disgiungendole farà tre croci comunemente sopra l'Hostia, et Calice insieme, seguitando a dire, Hæc dona, Hæc munera, Hæc sancta sacrificia illibata, poi seguiterà a dire con le mani separate, et alzate innanzi al petto, sin, al, Memento facendo mentione nominatamente del Papa, et dell'Arcivescouo. Et se sarà sede uacante, non si farà commemoratione se non di quello che uiue.

Quando uol dir il primo Memento, et far memoria delli uiui, per quali ha proposto pregar nella Messa, abbassando le mani, et alzandole subito, le giognerà innanzi al petto, o alla faccia, et starà così un poco quieto, et col capo alquanto basso raccomanderà con la mente, quelle persone, et bisogni, che si ha proposto.

Il che fatta, disgiognerà le mani, et tenendole separate, et alzate innanzi al petto, seguiterà sin a quelle parole, Hanc igitur oblationem.

Quando poi dice, Hanc igitur oblationem etc. tenerà le mani distese sopra l'oblatione, et raggionerà di nuouo le mani, quando dice, Per Christum Dominum nostrum, et seguiterà a dire, Quam oblationem tu Deus etc.

Mentre dice, Benedictam, Ascriptam, Ratam, farà il segno della Croce, tre uolte comunemente sopra l'Hostia, et calice insieme.

Dipoi quando dice, Vt nobis corpus, farà separatamente sopra l'Hostia sola una croce, et quando dice, Et sanguis fiat, ne farà un'altra sopra il calice solo. Fatte le sopradette croci, di nuouo poi raggionendo le mani dirà, Domini nostri Iesu Christi, con inchino di capo.

Poi con le mani giunte al petto, e con gli occhi bassi, s'accosterà al corno dell'Epistola, et inui stando col lato sinistro uolto all'altare, et non con le spalle nè con la faccia, si lauarà l'estremità delle dita, cioè, delli pollici, et indici sopra la baciletta, tenuta dal ministro in mano, fuori dell'Altare, dicendo secretamente. Lauabo inter innocentes manus meas, et circumdabo altare tuum Domine. Vt audiam uocem laudis tue et enarrem uniuersa mirabilia tua. Domine dilexit decorem domus tue, et locum habitationis gloriæ tue. Ne perdidieris cum impiis animam meam. Et cum uiris sanguinum uitam meam. In quorum manibus iniquitates sunt, et dextera eorum repleta est muneribus. Ego autem in innocentia mea ingressus sum, libera me. et miserere mei. Pes meus stetit in uia recta, in Ec-

clefjs Benedicam te domine. Poi inchinando un poco il capo, seguiti a dir, Gloria patri, etc. Dicendo i sudetti uerfi del salmo, et lauatosi le dita, se le asciugherà con la seruetta, apparecchiata dal ministro sopra il corno dell' Altare, a questo effetto.

Ciò fatto, giongerà le mani al petto, et ritornerà al mezzo dell' Altare, et fatto inchino alla croce, dirà segretamente, Qui pridie etc. et poi disgiante le mani, dicendo, Accipiens, piglierà l'Hostia con il pollice, et indice della man destra, et subito aggiongerà li due simili altri diti della sinistra, et così con ambedue le mani tenendo l'Hostia, et stando dritto nel mezzo dell' altare, continuerà a dire, Eleuauit oculos in cœlum ad te Patrem suum omnipotentem. Le quali parole mentre che dice, alzerà gli occhi al cielo, et poi gli abasserà, et dirà, Gratias agens, facendo un poco d'inchino col capo.

Qui tenendo l'Hostia con l'indice, e pollice della mano sinistra solamente, con la destra farà il segno della croce sopra l'Hostia una volta sola, dicendo Benedixit, et aggiongerà poi in tener l'Hostia anco il pollice, et indice della mano destra, seguitando a dire, Fregit deditq. discipulis suis dicens ad eos, Accipite, et manducate, ex hoc oēs, appoggiarassi con li gomiti, et braccia dal cubito abbasso sopra l'altare un poco allargati, et inchinandosi alquanto, e fermato il capo sopra l'Hostia, non però troppo uicino ad essa, con riuerenza proferirà secreta, distinta, continuata, et attentamente le parole della consecratione. HOC EST ENIM CORPVS MEVM, sopra l'Hostia grande con intentione ancora a tutte l'altre, che in hauesse preparate per consecrare.

DELLELEVATIONE DELL' hostia.

FATTA la consecratione, esso Sacerdote tenendo l'hostia sacra, come di sopra, tra le quattro dita sopra il corporale, et tenendo l'altre sei dita distese, et gionte l'uno con l'altro, appoggiati i gomiti, come di sopra, sopra l'Altare, farà genuflessione, et tenendo gli occhi fissi, adorerà reuerentemente l'Hostia sacra.

Poi tenendo fermi li cubiti si leuerà, et fermatosi bene sopra li piedi, all' hora alzerà l'Hostia sacra, tanto in alto, quanto acconciamente può sempre però sopra l'Altare, et corporale; per fuggir ogni pericolo, et indecentia, tenendo le dita sempre nel medesimo modo gionte, et con gli occhi fissi in essa Hostia, la tenerà alquanto così in alto, acciò che il popolo in tato l'adori. Poi abbassando a poco a poco le mani riuerentemente al luogo donde leuò l'Hostia sacra, le uerà la man stanca, et con la destra reponendola sopra il corporale, farà genuflessioni, et adorerà.

Auvertirà, che doppo hauer così riposta non separi più le dita, cioè, l'indici dalli pollici, insin che hauerà fatta l'ablutione delle dita, se non quando uorrà toccare, o pigliar l'Hostia sacra, et nel aster-

gere sopra il calice esse dita, per qualche frammento, che ui fosse attaccato, et hauendo a muouerla, lo farà in maniera, che non para d'alzarla un'altra uolta per l'adoratione del popolo.

Auvertirà anco, che mentre eleua l'Hostia sacra fra la consecratione di essa, et quella del calice, non interponga alcuna parola.

DELLA CONSECRATIONE ET eleuation del Calice.

DIPOI leuerà, et scoprirà il calice, posando l'anima sopra l'Hostia, et aspergerà sopra esso calice le quattro dita, che hanno toccato l'Hostia sacra, et stando dritto dirà, Simili modo postquā cenarū est, accipies calicē, et prēderā il calicē cō ambedue le mani, cioè, con la dritta il nodo, et con l'altra sotto il nodo istesso fra l'indici, et medij, et alzandolo alquanto dall'altare, et ponendolo subito giù, dirà, Eleuauit oculos ad cœlos ad te Deum Patrem suum omnipotentem, et in dir queste parole, alzerà gli occhi al cielo, et poi gli abasserà, et seguitando. Item tibi gratias agens, inchinerà alquanto il capo, et dicendo, benedixit, terrà il calice, cioè il nodo sotto la coppa con la man sinistra, pur fra l'indice, et medio, et con la destra farà il segno della croce sopra di esso.

Qual fatta subito accosterà la destra al calice, di maniera, che con essa tenga il nodo sotto la coppa fra l'indice, et medio, et leuando la sinistra dalla coppa tenga con essa il piede pur fra l'indice, et medio, et così tenendolo seguiterà così a dire, Tradiditq. discipulis suis dicens ad eos, Accipite etc. et appoggiatosi con li gomiti sopra l'Altare, et con il capo inchinato, non però troppo uicino al calice, proferirà con riuerenza, secreta, distinta, continuata, et attentamente le parole della consecratione del Calice.

Hic est enim calix sanguinis mei noui, et æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro uobis, et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Le quali parole dette, rimetterà il calice al suo luogo sopra il corporale, rimouerà le mani, et appoggiate all'altare le tre dita ultime di ciascuna mano, fatta una genuflessione, riuerentemente adorerà il precioso sangue del Signore, e leuatosi ripiglierà il calice scoperto con ambedue le mani, cioè, con la destra il nodo sotto la coppa fra le dite indici, et medio, et con la sinistra il piede fra le sudette dita, et l'alzerà in alto quanto commodamente può, dicendo, Mandans quoque etc. come è nel Messale, tenendolo così alquanto dritto sopra il corporale, et hauendo in esso il calice sempre fissi gli occhi, lo mostrerà al popolo, per adorare.

Fatto questo abbassando a poco, a poco le mani al luogo donde lo leuò, leuerà, quando sarà uicino al corporale, la man stanca, et con la dritta riponerà esso calice riuerentemente sopra il corporale nel luogo suo; poi lo ricoprirà con l'anima, et facendo genuflessione, l'adorerà.

Leuatosi

Leuatosi dipoi il Sacerdote con le mani, et le braccia distese di quà, et di là, a modo di croce, stando nel mezzo dell' Altare, dirà secretamente, Unde et memores etc. Et quando dice questa parola, Offerimus, raggiungerà le mani dinanzi al petto, e disgiogendole subito, metterà la sinistra sopra l'Altare, com'è si detto nelle Regole generali, et stendendo la destra, farà con essa il segno della croce tre uolte comunemente sopra l'Hostia, et calice insieme, mentre che dice, Hostiam puram, Hostiam sanctam, Hostiam immaculatam. Poi quando dice, Hunc panem sanctum uitæ æternæ, ne farà una sopra l'hostia, e l'altra sopra il calice, dicendo. Et calicem salutis perpetuæ, continuerà poi in dire il resto, stando con le mani distese, et eleuate innanzi al petto, e le raggiungerà, inchinandosi profondamente con la testa, quando dice, Supplices te rogamus, etc. sino a quelle parole, Ut quotquot etc. Quini drizzatosi con le mani disgiante, facendo una croce con le tre ultime dita della mano destra sopra il corporale, nel mezzo innanzi a sè, bacierà inui l'Altare. Qual baciato, si drizzerà, raggiante le mani innanzi al petto; poi disgiantele, et poste le tre dita ultime della mano sinistra sopra l'Altare, dicendo, Sacrosanctum corpus, farà il segno della croce, con la man destra sopra l'Hostia una volta sola, et un'altra sopra il calice, dicendo, et sanguinem sumperimus. Poi dicendo, omni benedictione etc. segnerà, posta la mano sinistra di sotto dal petto con la destra, se stesso con il segno della croce.

Quando poi dice il Memento per i morti, dette tutte quelle parole, Memento, etiam Domine, famulorum famularumq. tuarum, qui nos præcesserunt cum signo fidei, et dormiunt in somno pacis, giongerà le mani eleuate innanzi al petto, o sin alla faccia.

In oltre hauerà nel meditare gli occhi aperti, et riuerentemente intenti al santissimo Sacramento.

Continuerà poi il resto con le mani innanzi al petto disgiante, et alzate.

Quando uerrà a quelle parole, Nobis quoque minimis, et peccatoribus, le dirà con uoce un poco alta, et con le tre dita ultime della destra si percuoterà il petto, auuertendo di non toccar le due gionte, et seguitando il resto secretamente, et con le mani disgiante, et alzate al fin, dicendo, Per Christū dominum nostrum, inchinerà alquanto il capo, giongerà le mani, et poi le disgiognerà subito, drizzandosi mentre, che dice, Sanctificas uiuificas benedixis et farà tre uolte la croce comunemente sopra l'Hostia, et calice insieme con la mano destra, tenendo la sinistra sopra l'Altare.

Detto, Et nobis famulis tuis largiter præstas ad augmentum fidei, et remissionem omnium peccatorum nostrorum, scoprirà il calice con la man dritta, pigliando l'anima fra l'indice, et medio, et mettendola su'l corporale, dal can-

to dell' Epistola, farà genuflessione al santissimo Sacramento, dicendo, Et est tibi deo patri omnipotenti.

Leuatosi poi, et presa l'Hostia sacra riuerentemente fra il dito grosso, et l'indice della destra, ponendo la mano sinistra al nodo del calice sotto la coppa, farà con l'Hostia sacra sopra la bocca di esso calice tre uolte il segno della croce da l'un orlo, o labro, a l'altro, dicendo, Ex ipso, et per ipsum, et in ipso omnis honor, uirtus, laus, et gloria.

Fatte queste tre croci, muterà l'Hostia, che teneua da man dritta alla mano stanca, pur fra il pollice, et indice, et piglierà la Patena con l'indice, et medio della man destra, et farà altre tre croci con essa, tenendola dritta in taglio, et non piana sopra l'Hostia, et calice, dicendo, Imperium, Perpetuitas, et Potestas in unitate spiritus sancti.

Poi poserà la Patena a piè del calice, si che l'ultimo labro di essa appoggi un poco sopra esso piede, tenendo come prima, l'Hostia sacra, et alzandola alquanto, dirà con uoce alta, Per infinita secula seculorum. Resp. Amen.

Tenendo l'Hostia sacra sopra la bocca del calice, la diuiderà con riuerenza ugualmente in due parti, dicendo secretamente, Corpus tuum frangitur, Christe, Calix benedicitur, et riponerà sopra la Patena quelle parte, che ha nella destra.

Dipoi di uideudo ancor l'altra parte, dirà, Sanguis tuus sit nobis semper ad uitam, et ad saluandas animas, DEVS noster.

Posta giù anche quella parte, che tiene con la sinistra appresso l'altra parte già riposta sopra la Patena, ponerà dentro al calice con la man dritta, la terza parte dicendo, Commixtio consecrati etc. et aspergasi quella parte delli pollici, et indici, che hanno toccato l'Hostia sacra l'un con l'altro sopra il calice, acciò se ui fosse attaccato qualche frammento, uada nel calice.

Coprirà poi con l'anima il calice, et farà la genuflessione al santissimo Sacramento, et leuatosi, dirà nel Messale l'Antifona, qual si chiama, Confraatorium, con le mani gionte innanzi al petto.

DEL PATER NOSTER, ET ALTRE cose dipoi.

DETTO che hauerà il confrattorio, disgiognerà le mani, et subito le raggiungerà innanzi al petto, dicendo secretamente, Oremus, inchinando un poco il capo al santissimo Sacramento, poi drizzatosi pur con le mani gionte dirà con uoce alta, Præceptis salutaribus moniti, et diuina institutione formati audemus dicere, Quini stenderà et alzerà le mani innanzi al petto, et tenendole così dirà il Pater noster, nel fine del quale ripostogli dal ministro, Sed libera nos a malo, il Sacerdote secretamente dirà, Amen, et con uoce alta seguiterà dicendo, Libera

bera nos quæsumus, etc. Et così dicendo, si farà il segno della croce, posta la man sinistra sopra l'Altare.

Quando che dice, Pax, et comunicatio, si farà parimente il segno della croce posta la man sinistra sopra lo Altare, mettendò la mano dritta alla fronte, quando dice, Pax, al petto, quando dice, et comunicatio, alla spalla sinistra; quando dice, Domini nostri, poi alla dritta, quando dice, I E S U C H R I S T I, Poi giungendo le mani, dirà, sit semper uobiscum, risposto che gli sia, Et cum spiritu tuo, soggiognerà esso, tenendo pur giunte le mani, Offerte uobis pacem. Resp. Deo gratias: et subito dirà secretamente, con le mani giunte, et appoggiate all'Altare, et con il capo profondamente chino, et con gli occhi intenti al santissimo Sacramento l'orazione, Domine Iesu Christe etc. d' l'altra, Pax in celo, che può dire, o lasciare a suo arbitrio.

Quali orationi finite, se hauesse a dar la Pace al ministro, per porgerla ad altri, dirà anco l'orazione seguente, Habere uinculum pacis, etc. Poi farà con le tre dita, che ha di gionte, cioè il medio, et duei seguenti una croce sul corporale, nel mezzo auanti se, et inuolgerà l'altare, tenendo le mani appoggiate nel modo, che le tiene, faccò le genuflessioni, et se s'ha da porgere, come s'è detto, la Pace dirà, Pax tecum, al ministro, baciando in un medesimo tempo la Pace in stromentale, che gli sarà sporta da esso ministro.

Mà se non ha da porgerla Pace ad alcuno, lascerà di dir l'orazione, Habere uinculum pacis etc. et il, Pax tecum, ne farà il bacio del altare, ne quello della Pace.

Poi stando, come prima, inchinato con le mani parimenti giunte, et con gli occhi fissi al santissimo Sacramento, dirà almeno una delle orationi che si deono dire, ante communionem, poste nel Messale.

Poi medesimamente inchinato, percuotendosi il petto con le tre dita di gionte, et auuertendo di non toccare con l'altra due tenendo pur le tre dita della sinistra, appoggiate al altare, dirà con uoce un poco alta, Domine non sum dignus, et appresso secretamente, ut intres sub teetum meum, sed tantum dic uerbo tuo, et sanabitur anima mea.

Detto, et fatto così tre uolte, farà una genuflessione, adorando il santissimo Sacramento, dicendo, Quid retribuam domino, etc. Poi leuatosi piglierà col pollice, et indice della mano dritta le due parti dell'Hostia sacra, dicendo, Panem cælestem etc. et con la mano sinistra fra l'indice, et medio la Patena, sotto essa Hostia, tenendo l'altre dita della mano dritta sotto la Patena, et stando dritto farassi con l'Hostia, et Patena sotto il segno della croce dalla faccia al petto senza però toccarsi, dicendo secretamente, Corpus Domini nostri etc. il che fatto poi riuertente suma quelle due parti del Hostia, senza far altra genuflessione, e giunti il pollice et indice della mano dritta, riponerà la Patena a pie del calice come prima.

Poi farà un pocheto con le mani giunte, et alzate innanzi alla faccia, meditando diuotamente il misterio del santissimo Sacramento, che ha preso, et in tanto deglutendo riuertente, et discretamente esso santiss. Sacramento. Poi scoprendo con la mano destra il calice, farà genuflessione, et leuato dirà, Quid retribuam domino pro omnibus, qui retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, et nomen domini inuocabo, laudans inuocabo uo minum, et ab inimicis, meis saluus ero, et così dicendo, piglierà di nouo la Patena fra l'indice, et medio della mano dritta, et con essa raccoglierà diligentemente li fragmenti del Hostia sacra, se alcuni ne fossero rimasti sopra il corporale, poi tenendo la Patena pendente sopra il calice con l'altra mano, cioè la sinistra, et pur fra l'indice, et medio asstergerà col Pollice o Indice della destra la Patena sopra il calice, di maniera che ogni fragmento, ancorche minimo, che ui fosse sopra, si ponga in esso calice, ponendo poi giù la Patena, asstergerà anche quelle parti delli pollici, et indici che hanno toccato l'Hostia sacra, l'una con l'altra sopra il calice, acciò se ui fosse attaccato qualche fragmento, uada nel calice.

Poi piglierà il calice co l'Indice, et medio della mano dritta sotto il pomo, et segnerà con esso calice dalla faccia al petto, senza toccarsi, posta la sinistra sopra l'altare, et dirà in tanto secretamente, Præta quæso Domine etc. come è nel Messale; et auertendosi il calice alla bocca, et pigliando la Patena con la sinistra pur fra l'Indice, et medio, et tenendola sotto, si mi il prezioso sangue di N. Signore, stando dritto, il che farà con tal destrezza, et accuratezza, che fugga ogni pericolo di spargerlo, et di far strepito indecente con la bocca: et perche niente del sangue resti nel calice, lo tenerà un poco pendente, con la Patena sotto, et uedendo descender qualche gocciola, la suma del calice.

Riceuuto il sangue, deponerà la Patena che tiene da man stanca, et dirà, Quod ore sumpimus etc. et nel medesimo tempo, tenendo con la man destra pur fra l'Indice, et medio il calice al nodo, lo sposterà fuori del corporale uerso il ministro, al corno del Epistola, senza deporlo, et senza mouersi dal mezzo del altare, et se farà infondere dal ministro, un poco di uino, e piegando alquanto il calice in diuerse parti, farà che il uino tocchi, doue ha toccato il sangue santissimo, et s'alcuni s'haueranno a comunicare, cuoprirà il calice, et auanti che si faccia porgere il uino per la purificazione, li comunicherà seruando gli auuertimenti dati di sopra nelle Regole generali della comunione. Mà non essendoui alcuno da comunicare, suma la purificazione per quella parte, et la bra del calice, per le quali ha preso il santissimo Sacramento per purificar meglio esso calice tenendoui sotto la Patena.

Poi deposta la Patena sopra il corporale, et mettendole quattro dita pollici, et indici sopra la bocca del calice, et con l'altre sostenendo esso calice, si accosterà

sterà un poco al corno del epistola, et si farà infondere l'ablutione, lauando le quattro dita sopra di esso calice, et lo riporterà nel medesimo modo in mezzo al suo luogo.

Poi asciugatosi con il purificatorio, tenendolo nella mano sinistra sotto la bocca sumera quel Ablutione, et poi con il purificatorio istesso si asciugherà la bocca, et poi il calice diligentemente.

Poi piegato il purificatorio, lo metterà sopra la bocca del calice, et poi la Patena, et l'aninetta sopra, et poi il uelo, et con la sinistra mettendo il calice, così ordinato fuor del corporale uerso il corno del Euangelio, piegherà il corporale, et messolo nella borsa, lo ponerà con la destra sopra il uelo del calice et con la sinistra riporterà esso calice nel mezzo del altare al loco suo.

DELL'ORATIONE DOPPO LA Comunione.

CIO fatto il Sacerdote, fatta riuerenza con inchino di capo alla croce, ritornerà con le mani giunte al corno del Epistola, doue il ministro douera portar il Messale, mentre ch'egli doppo la comunione attende ad accommodare il calice, et in questo luogo leggerà l'Antifona, che si chiama Transitorio, tenendo le mani giunte, et eleuate innanzi al petto.

Poi di gionte, et raggionte subito, dirà, Dominus uobiscum, et l'orazione post communionem. Essendoui altre collette da dire seruerà l'ordine, et modo che s'è detto nelle Regole generali.

Finite l'orationi, dirà, Dominus uobiscum, di nouo aprendo, et raggiondo le mani, et mentre che il ministro risponde, Et cum spiritu tuo, kir. kir. kir. se n'anderà con le mani giunte nel mezzo del altare, Quini dicendo, Benedicat, et exaudiat nos Deus, posta la mano sinistra sopra l'Altare; se farà con la destra il segno della croce, et risposto dal ministro, Amen. subito raggionterà mani, dicendo, Procedamus cum pace, et risposto gli, In nomine Christi, dirà pur con le mani giunte, Benedicamus Domino, Resp. Deo gratias, esso con le mani giunte, appoggiate al altare et profondamente inchinato, dirà secretamente, Placeat tibi Deus: etc. Cio fatto, mentre che il ministro porterà il Messale dal corno del Epistola, a quello del Euangelio, et fatta la croce nel mezzo del altare fra se, et il calice, bacierà inui l'Altare, et alzando, et giungendo le mani, inchinerà il capo alquanto uerso la croce, dicendo, Benedicat uos omnipotens deus, con uoce alta, et subito facendo genuflessione, se ui fosse il santissimo Sacramento, con le mani giunte insieme, et con gli occhi bassi uerso terra si uolterà al popolo, et lo benedirà con la mano destra, facendo una sol uolta il segno della croce, et non tre, et tenendo la sinistra al petto, et dicendo, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, auuertirà però di offeruar le proprie benedizioni, quando sono poste nel Messale, et dir quelle proprie parole, che

ui sono scritte, seruado nel resto il modo detto di sopra.

Così benedicendo, compirà il circolo, stando però sempre nel mezzo dell'Altare, saluo che si ui fosse il santissimo Sacramento fuori, scoperto sopra l'altare nel uoltarsi a dar la benedittione, accosterà le spalle non al mezzo dell'altare, ma un poco piu uerso il corno del Euangelio, et nel medesimo luogo finirà il circolo.

Poi uolto uerso l'angolo posteriore del corno dell'Euangelio sopra il Messale, che risguardi l'angolo sudetto posteriore, con le mani giunte auanti al petto, dirà con uoce chiara, Dominus uobiscum. Resp. Et cum spiritu tuo, pronuncierà il titolo dell'Euangelio, facendo le medesime Croci con l'istesso ordine al libro, alla fronte, alla bocca, et al petto, qual s'è detto all'Euangelio fra la Messa, e poi leggerà con le mani giunte auanti il petto.

Quando dice quelle parole, Et uerbum caro factum est, farà una genuflessione, stando pur con le mani giunte, et uolto con la faccia, come prima.

Finito l'Euangelio, piglierà il calice nel modo, che lo prese in sagristia, et disceso all'ultimo grado dell'altare, si riuolga, et faccia riuerenza alla croce, profonda, o se ui fosse il santissimo Sacramento, una genuflessione, come si è detto, et facendosi dare la beretta dal ministro, si coprirà, et tornerà alla sagristia senza salutar alcuno, et seruando anche nel resto in ogni cosa la Regola preserita nell'uscire, et andare all'altare, dicendo fra tanto l'Antifona, Tres in camino ignis, et il canticò, Benedicite, col resto.

Gionto in sagristia si suestirà delli paramenti con quest'ordine, cioè, cominciando a leuar la Pianetta, poi la Stola, dipoi il manipolo, poi l'amitto, et dipoi il cordone, et finalmente il camiso.

Aña. Tres in camino ignis.

CANTICVM.

BENEDICITE omnia opera Domini domino.

Benedicite cæli domino.

Benedicite Angeli domini domino.

Benedicite Aquæ omnes, quæ super cælos sunt,

Domino.

Benedicite omnes uirtutes domini, domino.

Benedicite Sol, et Luna domino,

Benedicite stellæ cæli Domino.

Benedicite omnis imber, et ros Domino,

Benedicite omnis spiritus domino.

Benedicite ignis, et æstus domino,

Benedicite noctes, et dies domino.

Benedicite lumen, et tenebræ domino.

Benedicite frigus, et æstas domino.

Benedicite pruina, et nives domino.

Benedicite fulgura, et nubes domino.

Benedicat terra domino.

Benedicite montes, et colles domino.

Benedicite omnia nascentia in terra domino.

Benedicite

Benedicite maria flumina, et fontes Domino.
 Benedicite cæte, et omnia, quæ mouentur in
 aquis, Domino.
 Benedicite uolucres cæli Domino.
 Benedicite bestiæ, et omnia iumenta Domino.
 Benedicite filij hominum Domino.
 Benedicat Israel Domino.
 Benedicite Sacerdotes Domini, Domino.
 Benedicite serui Domini Domino.
 Benedicite spiritus, et animæ iustorum Domino.
 Benedicite sancti, et humiles corde Domino.
 Benedicite Anania, Azaria, Misael Domino.
 Benedicamus Patrem, et filium, et sanctum et
 Spiritum.
 Hymnum dicamus, et super exaltemus eum in
 secula.

PSALMVS.

LAUDATE Deum in sanctis eius, laudate
 eum in firmamento uirtutis eius.
 Laudate eum in potentatibus eius, laudate eum
 secundum multitudinem magnitudinis eius.
 Laudate eum in sono tubæ, laudate eum in Psal-
 terio, et cythara.
 Laudate eum in tympano et choro, laudate eum
 in cordis, et organo.
 Laudate eum in cymbalis bene sonantibus, lau-
 date eum in cymbalis iubilationis, omnis spi-
 ritus laudet Dominum.
 Gloria patri, etc. Sicut erat etc.

ANTIPHONA.

Tres in camino ignis deambulabant, et col-
 laudabant Dominum regem, canentes ex uno
 ore dicentes hymnum deo. Kir. Kir. kir.
 Dominus uobiscum.
 Resp. Et cum spiritu tuo.

ORATIO.

DEVS, qui tribus pueris, in camino ignis
 positis, quæ adesse dignatus es: cui
 facillimum est igneum temperare naturas, et
 extinguere flamarum impetus, eandem Do-
 mine ad protegendas, et liberandas animas
 nostras extende uirtutem tuam.

ORATIO.

ACTIONES nostras, quæsumus Domine,
 aspirando præueni, et adiuuando profe-
 quere, ut cuncta nostra operatio, et oratio a
 te semper incipiat, et per te cæpta finiatur.

ORATIO.

DA nobis quæsumus Domine, uitiorum no-
 strorum flammam extinguere: qui beato

Laurentio tribuisti tormentorum suorum in
 cendia superare. Per dominum nostrum Iesum
 Christum filium tuum, qui tecum, et cum spi-
 ritu sancto, uiuit, et regnat Deus, per omnia
 secula seculorum Amen.

Verf. Dominus uobiscum.

Resp. Et cum spiritu tuo.

kir. Kir. kir.

Benedicat, et exaudiat nos Deus.

Resp. Amen.

Verf. Procedamus cum pace.

Resp. In nomine Christi.

Verf. Benedicamus Domino.

Resp. Deo gratias.

*Sueto che sia il sacerdote, di nuouo si lauarà le
 mani, et posto in ginocchioni, farà un poco d'oratio-
 ne nell' oratorio della Sagristia, ò in chiesa, auanti,
 che si parta, et potrà dir questa speciale oratione di S.
 Thomafo, meditando l'eccellenza di così gran miste-
 rio, et ringraziando Dio benedetto per tanto dono ri-
 ceuuto.*

ORATIO.

GRATIAS tibi ago Domine sancte pater
 omnipotens æterne Deus, qui me pecca-
 torem indignum, famulum tuum, nullis meis
 meritis, sed sola dignatione misericordie
 tuæ satiare dignatus es præioso corpore, &
 sanguine filij tui, Domini nostri Iesu Christi:
 & precor ut hæc sancta communio non sit mi-
 hi reatus ad pœnam, sed intercessio saluta-
 ris ad ueniam, sit mihi, armatura fidei, & scu-
 tum bonæ uoluntatis, sit uitiorum meorum
 euacuatio, concupiscentiæ, & libidinis ex-
 terminatio, charitatis, & patientiæ, humili-
 tatis, et obedientiæ augmentatio, contra
 insidias inimicorum omnium tam uisibiliū,
 quam inuisibiliū firma defensio, mortuum
 meorum tam carnalium, quam spiritualium
 perfecta quietatio, in te uno, ac uero Deo, fir-
 ma adhæsiō, atq; finis mei felix consuma-
 tiō; et precor te ut ad illud ineffabile conui-
 uium me peccatorē perducere digneris, ubi
 tu cum filio tuo, et spiritu sancto, sanctis
 tuis es lux uera, satietas plena, gaudium sem-
 piternum, iocunditas consumata, & felicitas
 perfecta. Per Christum dominum nostrum.
 Amen.

*Hauendo il Sacerdote celebrato Messa, per satis-
 fazione di qual si uoglia obligo di cappella, legato, ò
 funerale, etiam straordinario, ò altro, auuertirà di
 scrivere la celebratione nel libro deputato a questo in
 Sagristia, prima che parta di essa Sagristia, seruando
 in ciò la forma data per li decreti, et ordini ge-
 nerali.*

Auuertirà

*Auuertirà poi anche il Sacerdote di non mangiar
 subito d'hauer celebrato, nè meno sputar, et quando
 fosse necessitato, sputerà in luogo decente.*

*Vederà anco, che fuori di bisogno, non si occupi
 subito in negocij, onde possa facilmente esser distrat-
 to dalla diuotione acquistata nella celebratione del-
 la Messa.*

dal chierico, Et lux perpetua luceat ei, uel eis,
 soggiunge, Anima istius, quero, Anima istorū.
 etc. se la Messa si dirà per più defonti.

*Detto il, Placeat, come di sopra, non da la be-
 neditiōe, ma ua alla parte dell' Euangelio, oue lo
 dice come di sopra.*

INSTRVTTIONE AL CHIERICO,
o Acolutho, che serue alla Messa.

celebrar la Messa.

Per i defonti.

NELLA Messa per i defonti, il sacerdote ser-
 uarà le medesime cerimonie, scritte di sopra,
 eccetto le sequenti.

*Non dice il salmo, Iudica me Deus: ma det-
 ta l'antifona, Introibo ad altare Dei, et risposto
 dal chierico, Ad Deum qui lætificat etc. dice
 Confitemini Domino etc. come di sopra.*

*Nel cominciar l'ingressa, fa il segno della croce
 sopra il Messale, senza toccarlo, dicendo, Requiem
 æternam, etc.*

*Non dice il, Gloria in excelsis, nè meno, Ky-
 rie eleison.*

*Nel dir più orationi, non interpone collette de i
 Santi, ò per i uini, ne per alcuno bisogno, ma tutte
 per i defonti.*

*Non dice al'epistola, Apostolica doctrina, etc.
 ne si fa il segno della croce.*

Non dice, Alleluia.

*Non dice al'euangelio, Iube Domine benedi-
 cere, ne anco, Dominus sit in corde meo, ma
 nel cominciar a dire il titolo del Euangelio, fa la cro-
 ce nel libro, nel fronte, nella bocca, et nel petto co-
 me di sopra, nel fine non bacia il Messale, ma ripo-
 stole dal chierico, Laus tibi Christe, dice l'Anti-
 fona, Requiem sanctam, etc. et poi il, Domi-
 nus uobiscum, con l'oratione, super syndonem,
 senza dire, pacem habete.*

*Nel metter il uino nel calice dice, De latere
 Christi exiuit sanguis, et mettendo l'acqua di-
 ce, Et aqua pariter, senza far il segno di croce
 sopra d'essa.*

Non dice il Credo:

*Non dice il, Gloria, nel fine del salmo, Lauabo.
 Non dice, Offerte uobis pacem, ma in luogo
 suo dice, Agnus Dei, come nel messale tre uolte,
 con le mani giunte, et senza percuotersi il petto.*

*Non dice l'oratione pro pace, cioè, Domine Ie-
 su Christe qui dixisti Apostolis, ma altre che
 seguono, ne da la pace.*

*Detta l'oratione post communionem dice, Domi-
 nus uobiscum, Resp. et cum spiritu tuo, senza
 dire Kyrie eleison.*

*Va nel mezzo del altare, et dice, Requiem æter-
 nam, etc. facendo il segno della croce con la mano de-
 stra stesa sopra l'altare senza toccarlo, et risposto*

LESPERIENZA ci mostra in tutte le cose,
 quanto importi, che colui, quale desidera, inca-
 minarsi a qualche professione, incominci da princi-
 pio a esser diligente, et studioso di far bene quello,
 in che s'incamina, per poter poi far de ad in di me-
 glior progresso. Et se ciò auuiene in ogni honesto ef-
 fercitio, et professione, molto maggiormente deueno
 hauer l'occhio a questo gli figliuoli giouanetti, che
 desiderando d'indirizzarsi al seruitio di Dio, nella ui-
 ta, et professione ecclesiastica, incominciano ad ef-
 fercitarsi nelle prime fontioni di essa. Fra le quali di
 grandissima importanza è il seruire, et ministrare al
 Sacerdote nel santissimo sacrificio della M.E.S.S.A:
 doue ministrando rappresentano gli Angioli, che
 ministrano auanti il conspetto del Saluator nostro
 CHRISTO GIESU.

Quelli adonche, quali si effercitano in questo, per
 sino spesse uolte la dignità di tal officio, et grandez-
 za della sua uocatione, et procurino sopra ogni co-
 sa di farlo, con quella purità d'intentione, et santi-
 tà de costumi in tutta la loro conuersatione, et uita,
 che corrisponda a quello che ricerca così nobil mini-
 stero. Doppo questo, cerchino effercitarlo attualmen-
 te con ogni attentione, et debita diligenza, non solo
 interiormente, ma anche in tutto quello, che tocca
 gl'atti, et gesti esteriori, in modo tale, che, et loro so-
 disfacciano intieramente, quanto sia possibile, al lo-
 ro officio, et diano ferma speranza in questi primi
 essercitij ecclesiastici, di douere andare innanzi feli-
 cemente in questa santa uocatione; e il popolo, da
 quello che uede far a loro, quando si troua a udir
 Messa, resti edificato, et insieme instituito, come
 debba starui con silentio, attentione, diuotione; et co-
 me a suoi tempi deue opportunamente farsi il segno
 della santa croce, inchinarà il capo, stare in genoc-
 chioni, tener le mani giunte, percuotersi il petto, e
 far simili altre atti debite, et conuenienti nell'u-
 dir Messa. A questo effetto dunque offerui diligen-
 temente le auuertenze infra scritte.

AVVERTENZE GENERALI
per l'Acolutho, ò Chierico, che
serue alla Messa.

PER potere, conforme ai decreti del sacro Con-
 cilio di Trento, conuenientemente effercitare tutte
 le fontioni, che occorrono in questo ministerio di ser-
 uire al Sacerdote nella Messa, sarà da procurarsi, che
 sia

sia questo ministro nell'ordine di Acóluto, in tutti i casi al meno, che sia Chierico.

Habbia il detto Acóluto, o Chierico la tonsura in capo, patente un dito, et mezzo in ogni lato, riuata almeno ogni quindici giorni.

Sia uestito di habito clericale, condecete in tutte le cose, conforme a i decreti Prouinciali, et diocesani di questa Metropoli, sino al collo del piede; et specialmente non habbia calce con i cossali borsati, ouero larghi alla marinare, ma semplici, et distese; ne di altro colore, che negro.

Habbia le due uesti, una di sotto, quali sia centa decentemente, et l'altra di sopra, pur negre, et che la giungano tutte due, sino al collo del piede, non affettate, né nane, né stracciate, o sordide, ma decenti, che al collo siano senza riflessione di bauaro, et quella di sopra, serrata alla gola con rampino, et tutte due con le maniche di esse uestite, et nel resto anche alla forma ordinata.

Sia uestito di tutte due queste uesti, tutte le volte che è in publico, o sia in Chiesa, o fuori, eccetto che quando si mette la cotta, se bene farà meglio, che sia sopra tutte due, gli sarà nondimeno lecito auarsi la ueste di sopra, et uestire la cotta sopra quella di sotto.

Et quando gli occorre esser per chiesa in tempo, che non sia bisogno hauer la cotta, sia uestito di tutte due le uesti.

Lauisi le mani, poi metta la cotta.

La cotta sia de tela mediocre, non troppo grossa, o sottile, né con lauori, o altrimenti affettata; sia netta, non stracciata, né con buchi dentro: habbia larghe le maniche, et lunghe secondo la misura data nelle instruzioni generali, cioè almeno di due braccia.

Di essa cotta sia uestito, non solo quando assiste, o serue alla Messa, o ad altri officij diuini, ma anco tutte le volte, che in sagristia aiuta a uestire il sacerdote, ouer in chiesa fa alcuno ministero, se non fosse di notte, o d'altra hora, nella quale fosse serrato ogni adito al popolo in essa chiesa, ouero se non facesse qualche cosa grossa, come faria mutar banchi, bredelle, scale, scopare, tapazzare, o altra simile, et questo fosse fuori del luogo, doue allhora si celebrassero gli officij diuini.

Mentre, ch'è con la cotta stia a capo scoperto, non tenga guanti; né meno la muffola, o manigheti di pelle, quando ministra al Sacerdote.

Faccia la genufessione con il ginocchio destro, ogni uolta, che passa auanti all'altare maggiore, et anco ad altro, doue fosse il santissimo Sacramento.

Il medemo farà all'altare, doue apparecchia. Et questo offeruarà ancho tutte le volte; che passa d'una parte all'altra di detti altari. Quando ancho passerà auanti altri altari di qualche particolar diuotione, farà un profondo inchino.

Farà inchino di capo al Sacerdote ogni uolta, che gli occorrerà fare qualche ministero inanzi a lui, come il porgerle paramenti, orzuoli, seruietta, o si-

mile cosa, o pigliar da lui la beretta, ouero occhiali, o altra cosa.

Nell'occasione della santa Messa, sarà sollecito, et bene auuertito; che si offeruino gli ordini de i Concilij prouinciali, et Sinodi diocesani, et editti Archiepiscopali, accio in attione così santa; et in chiesa si stia, come si conuiene. Et si uedrà cosa inconueniente, et che sia contra gl'ordini dati ne auuiserà quelli, che contrasaranno. Il ch'egli sarà con la modestia, grauità, et humiltà, che conuiene a uno buono Chierico. Et si uedrà cosa graue, come uno notoriamente interdetto, o scomunicato, presente alla Messa, il quale ammonito, non uoglia partire, se il celebrante non sarà intrato nel canone, lo auuiserà, per che cessi. Il medemo farà, quando uedrà notabile irriuerenza, et altro graue scandolo. Quando anco sarà cosa, alla quale egli con auuisarla non possa effettivamente prouedere, ne dia auuiso al prefetto di quella Chiesa, o a quello, che ha cura di prouedere a simili disordini. Et fra l'altre cose offeruarà, et farà, come qui di sotto.

Non permetterà, che laico alcuno entri dentro i cancelli dell'altare; molto meno, che alcuno s'accosti a i gradi d'esso.

Auuiserà, che se stia in ginocchioni, ogni uolta, che cominciata la Messa, uedesse qualcuno che stesse in piede, fuor dell'Euangelio, che si legge fra la Messa, o nel fine d'essa.

Auuiserà anco, che si stia con silenzio, et riuerenza, ogni uolta, che senta, o ueda, che fra la Messa se raggioni, o se stia da qualchuno con poca riuerenza.

Auuertirà parimente le donne, le quali non hanno uelato il capo secondo la forma, a coprirse.

Farà, che nelle chiese, doue è diuisione, gli huomini stiano dalla banda loro, et similmente le donne dalla loro, a udire la Messa. Et doue non fosse, che parimente gli huomini stiano distinti dalle donne, come si conuiene nella chiesa.

Auuertirà similmente, che, quando il Sacerdote ministrerà la santissima Communione, gli huomini s'appresentino prima, et dipoi le donne, distintamente, et con ordine.

Egli poi, mentre che il Sacerdote celebra starà attento, diuoto, et humile.

Non dirà all'hora officio, non leggerà altra cosa, ma sia tutto intento all'attione santa del Sacerdote, et al ministero suo.

Starà sempre, nell'infimo grado dell'altare, ingenuocchiato con ambedue i ginocchi, hora da un lato hora da un altro del Sacerdote, secodo che egli si muta, con la la faccia sempre riuolta alla sacra imagine dell'altare, saluo quando hauerà a leuarsi per far qualche ministero.

Tenerà anco le mani giunte insieme, ogni uolta, che sarà ingenuocchiato, et anco quando sarà in piedi, per udire l'Euangelio.

Starà anco nell'udire l'Euangelio, alquanto chinato, et curuo.

ORDINE

ORDINE DEL'APPARECCHIARE per la Messa.

Apparato dello Altare.

QUANDO ha da preparare l'Altare per la Messa, prepari, et faccia, che ui siano tutte le cose necessarie con questo ordine. Primo, si ha quello di colore, conforme al rito ecclesiastico, secondo la festa, o feria corrente in quel giorno, o Messa uotina, che fosse per celebrarsi all'hora in quell'Altare, come è notato di sotto, nella tabuletta de i colori. Et questo, oltre al colore conueniente, sia anco piu, et meno prezioso, per la possibilità della Chiesa, o altare, secondo, che la festa, ouero officio corrente, sarà piu, o manco solenne.

La pietra sacrata nel mezzo alla misura, et forma dell'Instruzioni; se però l'Altare non è consacrato.

Tre touaglie nette, delle quali le due prime siano almeno grandi, quanto è la mensa dell'Altare, et la terza superiore di tal grandezza, et lunghezza; che pendà dalle parti sino di sotto dell'orto dell'abradella dell'altare.

Un'altra touaglia munda, per coprire il scalino sopra l'altare, doue però ui sia.

Una croce nel mezzo.

Due candelieri almāco, et questi uguali, et conformi, et corrispondenti di fattura; se si può, alla croce.

Due candelie, lunghe conuenientemente, a tal che nelle chiese ancho, et altari piu pueri, non si usino; quando saranno piu corte de cinque diti.

Un'continenza auanti l'Altare conforme di colore alli paramenti, doue si può hauerle.

La tela, che copri l'Altare per conseruar monde le touaglie: la quale tela nell'apparecchiare l'Altare per la Messa, pieghi, et essendo inchiodata, che non si possa leuare, l'accomodi tosti piegato al luogo sopra l'altare, sotto a i candelieri. Et non essendo inchiodata, la leui del tutto, piegandola, e riponendola in qualche luogo, fuori dell'Altare.

Quando sia per apparecchiare l'altare, habbia seco un scopino di piuma, con il quale netti un tratto la touaglia di sopra, et sotto le touaglie l'Altare istesso, quando fa bisogno; per che non ui sia poluere, o altra sordidezza; et netti anco la bradella, o il tapeto di essa, quando ui sia.

ORDINI D'APPARECCHIARE per la Messa, essendo già l'altare parato.

ESSENDO apparecchiato l'altare nel modo sudetto, ui prepari gl'orzoli mondi, con i suoi coperci, l'un con uino, l'altro con acqua, facendo ogni diligenza di hauerle uino bianco, et l'acqua sia munda, et l'uno, et l'altra sia cauata di recente.

Prepari la baciletta sotto gl'orzoli netta, la seruietta per sciugar le mani, grande secondo gl'ordini.

Ponga la baciletta con gl'orzoli nella fenestrela, auuertendo, che sia netta, et monda da poluere, et ragnare.

Ponga la seruietta piegata al suo luogo.

Prepari in luogo uicino all'Altare due scanzelle con le sue torcie, o candelotti dentro; le bacchette con i suoi capelletti; et candelie sottili in terra.

Auuertisca nell'accendere i lumi dell'altare, et delle scanzelle, di farlo con le candellette, che saranno in cima de i capelletti; nell'estinguerli poi non lo faccia con le dita; né con buffarli sopra; né rouersarle ne i candelieri; né in terra; né con cacciarle al muro; ma usi li sudetti capelletti; i quali non leuare; sin che essi lumi non siano bene estinti.

Prepari un modcatore, secondo l'ordine per modcatore, et accommodare i lumi, et auuertisca di non farlo con le dita; né con altro modo di sconueniente.

Prepari un campanello per sonare nel tempo del prefatio, a quelle parole, S V R S I M M O G O R D I U S, al, S A N C T I S, et all'elevatione dell'hostia sacra; et del calice, quando però non sia attaccato uicino all'altare.

Prepari anco, quando ui sia qualcuno da comunicare a quella Messa le cose, che si sono dette nell'auuertenza per la comunione; o di sopra nell'instruzione generale; per la celebratione della Messa.

Apparecchi un uelo; per adoprarlo nel far baciare l'Euangelio; et la pace anco instrumentale, con il suo uelo attaccato, quando quella Messa ui hauesse a essere prelato, o altro, a chi si douesse portare a far baciare.

Hauendo apparecchiato tutte le sudette cose all'altare, ritorni in sacristia, doue lauui un'altra uolta le mani, se sarà bisogno, per hauerle imbrattate.

APPARECCHIO DELLE VESTE sacre.

COLDO CHI poi sopra il lato destro dell'altare, o armario, doue se ha a uestire il Sacerdote per la Messa, cioè alla sua sacristia i paramenti; che bisogna no per questo, con l'ordine infrascritto.

Primo, la Pianetta; la cui ultima parte penda giù un poco nella faccia dell'altare.

Poi sopra di essa la stola, poi il manipolo dipoi l'amitto, et poi il cordone, finalmente il camiso bene ordinato, et non inuilluppato; et poi sopra tutti i sudetti paramenti una cotta netta, doue si possa hauerle comodamente, e un sazzoletto ancora netto, con la sua cordetta, per appenderlo al cordone, secondo la forma.

MODO DI AUIVARE A VESTIRE il Sacerdote.

AUIVARE a uestire il Sacerdote con modestia, humiltà, et riuerenza.

Gli sporga il camiso in modo, che prima metta dentro il capo, poi si uesti la manica dritta, poi la stanca,

X x gli

gli dia poi acconciamente il cordone di dietro; e nell'accommodar le sbrbie del camiso, auvertisca, a farle pendere tutte intorno ugualmente, e che non siano sopra da terra piu di un dito grosso.

Accommodi la stola al sacerdote, quando alle uolte accade, che si rouersi nel metterla.

Accommodi su le braccia la pianeta, piegata di modo, che la bocca di essa sia uerso il petto; e la parte di dietro uerso di sopra; che pigliando la il sacerdote, le metti dentro il capo senza, che habbia di murtarla; e la tiri giù di dietro decentemente; accomodado l'ornameto dell'amitto, sopra di essa pianeta.

Se per qualche accidente non hauesse acceso i lumi, e preparate le cose necessaria, prima di uertarsi il sacerdote le ueste sacre, prepari le sudette cose, auanti che il sacerdote eschi di sacristia per andare all'altare, acciò non habbia poi causa di partirse dall'altare, nè discorrere per Chiesa, et di fare aspettare, esso sacerdote all'altare.

Quando poi sarà tempo, che eschi il sacerdote a celebrare, egli con il capo scoperto, pigli il cospino, e ambedue le mani, appoggiandolo decentemente al petto su il braccio stanco, et sopra d'esso il Messale; nè porti alcun'altra cosa.

Verso della Sacristia, dia segno della Messa, e alcuni borti dal campanello, attaccato fuori della porta di essa Sacristia: il medemo farà, giunto, che sarà nella capella, doue all'hora si ha da celebrare, col campanello, che si sarà attaccato, o che ha uerà portato dalla Sacristia.

Faccia, doue sarà bisogno, dar luogo al sacerdote dalle genti, modestamente, senza strepito, si per riverenza del sacerdote, si ancho perche le ueste sacre di esso sacerdote non s'imbrattino con i piedi di quelli, che saranno ingenocchiati per la uia, doue passa.

Vadi innanzi al sacerdote con gl'occhi bassi, et con modestia.

Nell'andare non ragioni, nè saluti, nè risaluti alcuno.

Passando auanti doue sia il santissimo Sacramento, o senza esso, a l'altare maggiore, faccia la genuflessione.

Giunto all'altare, doue si ha da celebrare, faccia la genuflessione secondo la regola data di sopra.

Iui prenda la beretta, sportale dal sacerdote, et la porti al suo luogo fuori dell'altare, dal lato dell'Epistola.

Poi deponga il Messale al lato dell'Epistola, et iui si fermi, mentre che il sacerdote riconosce i segnali; et sinche descende a cominciar la Messa. All'hora postosi a lato stanco del sacerdote, stia genuflesso, quando deue fare la confessione, con ambedue le genocchia, un poco però dietro a esso, non sopra la bradella, ma da basso, sinche il sacerdote sarà asceto all'altare: all'hora poi egli andará più innanzi nella medema parte ad ingenocchiarsi sopra la bradella; nè si mouerà da quel luogo, sin che il sacerdote non andará

da l'altro canto dell'altare a dire l'Euangelio.

Quando il sacerdote fa il segno della croce, per incominciare la Messa, signifi egli ancora, senza però dire, In nomine patris, etc.

Detto dal sacerdote, In nomine patris, et filij, et spiritus sancti, Resp. Amen.

Detto dal sacerdote, Introibo ad altare Dei.

Resp. Ad Deum qui iustificat iuentutem meam.

Dipoi risponda al sacerdote i uersetti del Salmo, Iudica me Deus, alternatamente, come segue.

Domine Deus, discerne causam meam, de gente non sancta.

Ab homine iniquo, et doloso, eripe me.

Quia tu es Deus, fortitudo mea, quare me reputasti.

Quare tristis incedo, dum affligit me inimicus.

Emittite lucem tuam, et ueritatem tuam, ipse me deduxerunt, et adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua.

Introibo ad altare Dei, ad Deum qui iustificat iuentutem meam.

Confitebor tibi in cythara Deus, Deus meus, quare tristis es anima mea, et quare conturbas me?

Spera in Deum, quoniam confitebor illi, salutare uultus mei, et Deus meus.

Gloria patri, et filio, et spiritui sancto.

Sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in saecula saeculorum.

Amen.

Introibo ad altare Dei.

Ad Deum qui iustificat iuentutem meam.

Confitemini Domino quoniam bonus.

Quoniam in seculum misericordia eius.

Mentre che il sacerdote, nel dir la confessione, nomina, beatae Mariae, et beatam Mariam, et inchina il capo, egli ancho lo inchini, stando nel resto della confessione, mentre che la fa il sacerdote, con il capo dritto; et auertirà a non percuotersi il petto, nè mettersi la mano alla bocca, quando il sacerdote, a quelle parole, Mea culpa, si percuote il petto.

Finito, che ha uerà il sacerdote di dire la confessione, egli dirà, Deo gratias, Misereatur tui omnipotens Deus, et dimissis omnibus peccatis

catis tuis perducatur te ad uitam aeternam.

Risposto dal sacerdote, Amen, egli abbassando il capo stando, come s'è detto, con le mani giunte, replichi la confessione, nel modo infra scritto, inchinando alquanto più il capo, quando dice, quelle due uolte sudette; beatae Mariae, et beatam Mariam.

Confiteor Deo omnipotenti, beate Mariae, et beati Iohanni Baptistae, sanctis Apostolis, Petro, et Paulo, beato Ambrosio confessori, omnibus sanctis, et tibi pater, quini fa inchino al sacerdote, et seguita. quia peccauim, cogitatione, uerbo, et opere: et percuotendosi tre uolte con la mano destra il petto, nè mettendosi poi la mano alla bocca, ma tornandosele aggiogere, insieme seguita a dire; Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa.

Ideo precor beatam Mariam semper Virgine, beatum Michaellem Archangelum, beatum Iohannem Baptistam, Sanctos Apostolos Petrum, et Paulum, beatum Ambrosium confessorem, omnes sanctos, et inchinando il capo dice, et te pater orare pro me ad Dominum Deum nostrum. Risposto dal sacerdote; Deo gratias. et detto il; Misereatur uestri etc. risponderà, Amen. dicendo il sacerdote; Adiutorium nostrum in nomine Domini, anch'egli si fa il segno della croce dalla fronte al petto; e poi risp. Qui fecit caelum, et terram. Detto dal sacerdote; Sit nomen Domini benedictum, Resp. Ex hoc nunc; et usque in saeculum. Quando poi il sacerdote ascende all'altare, egli uada a ingenocchiarsi, pur da quella istessa parte, sopra l'inferior grado dell'altare, doue stia sin al tempo, che si douerà dire l'Euangelio.

Finita l'ingressa, quando il sacerdote, dirà, Dominus uobiscum. Resp. Et cum spiritu tuo. Finita l'oratione; Per omnia saecula saeculorum. Risponda, Amen.

Et se l'sacerdote dirà altr'oratione, come replica, la conclusione, Saecula saeculorum, esso risp. Amen. Detta dal sacerdote l'epistola, Respon. Deo gratias: Quando il sacerdote uada a l'altro canto dell'altare a legger l'Euangelio, se leui, e uada da l'altro lato, d'onde il sacerdote s'è partito; e passando nel mezzo faccia genuflessione, conforme alla regola data e stia poi da basso dell'ultimo grado in piedi, come s'è detto, per scontro al luogo, doue il sacerdote ha detto l'Epistola, uoltato però, come sta il sacerdote sul medemo dritto, nel quale era al corno della bradella; sinche il sacerdote ha uerà finito l'Euangelio. Detto dal sacerdote, Dominus uobiscum; per incominciar l'Euangelio; Resp. Et cum spiritu tuo. Parimente, quando il sacerdote dice, Lectio S. Euangelij secundum N. si farà anch'egli il segno della croce alla fronte, alla bocca, e al petto, con il pollice della mano dritta. Poi respon. Gloria tibi Domine.

Quando il sacerdote nel legger l'Euangelio nomina, IESVS, egli inchini profondamente il capo. Nel

fine dell'Euangelio, risp. Laus tibi Christe, et subito; non partendo però dal luogo; s'ingenocchi sopra l'infimo grado, in quell'istesso loco, doue stana in piede, ma uoltato colla faccia a rimpetto dell'altare. Detto l'euangelio, se il sacerdote farà sermone all'altare, egli starà in piedi dalla parte dell'Euangelio, per fianco, guardando il sacerdote, et ascoltandolo con attenzione. Finito il sermone, dicendo il sacerdote, Dominus uobiscum. Resp. Kyrie eleison. Kyrie eleison.

Nelle Messe pro defunctis, lascerà di dire i Kyrie eleison.

Detto la seconda uolta dal sacerdote, Dominus uobiscum, Resp. Et cum spiritu tuo.

Detto la terza uolta dal sacerdote, Dominus uobiscum, Resp. Et cum spiritu tuo.

Detto dal sacerdote, Pacem habete; risponda, Ad te domine.

Detto l'altra uolta; Dominus uobiscum, risponda, Et cum spiritu tuo.

Poi leuisti, et fatta nell'istesso luogo la genuflessione; come si è detto, uada a pigliar la baciletta con gl'orzoli; non passando sopra la bradella dell'altare, ma di sotto essa; et la prepari in questo modo.

Metta la baciletta con dentro gl'orzoli nell'angolo anteriore d'esso lato de l'Epistola; et egli starà a questo lato, di modo, che risguardi il sacerdote.

Quando uorrà il sacerdote pigliar il uino, gli farà egli inchino col capo; et poi scuopra gl'orzoli. Er mentre che il sacerdote infonde il uino, et acqua nel calice; egli tenga la baciletta sotto a l'uno, e l'altro orzolo, acciò che cadendo qualche gocciola di uino, o acqua; non cada sopra la rouaglia, ma nella istessa baciletta. Et rimettendo gl'orzoli nella baciletta; la ritorni al luogo suo nella fenestrella. Dipoi egli ritornerà a ingenocchiarsi doue era prima, che si leuasse per questo effetto; et quini starà sinche sarà tempo di accender le torze.

Doppo l'oblatione, quando il sacerdote, dirà, Dominus uobiscum, risponda, Et cum spiritu tuo.

Quando il sacerdote dice il; Credo, inchini il capo a quella parola; Deum; poi un'altra uolta, Et in Iesum; quando poi uiene a quelle parole, Et incarnatus est; inchini più profondamente il capo, et stia così chino; sin che il sacerdote ha uerà detto, Et homo factus est. Inchinara anto poi il capo a quelle parole, Simul adoratur.

Finito il Credo, quando il sacerdote replica, Dominus uobiscum, risponda, Et cum spiritu tuo.

Detto dal sacerdote l'oratione dopo il Credo, alla conclusione; Per omnia saecula saeculorum; risponda, Amen.

Al prefatio poi, detto dal sacerdote, Per omnia saecula saeculorum, risponda, Amen.

Dipoi al, Dominus uobiscum, risp. Et cum spiritu tuo.

Poi al, Sursum corda, Resp. Habemus ad Dominum, et suoni quattro, o sei borti di campanello, X x 2 nello,

nello, che sarà inui attaccato, d'c'hauerà portato dal la Sacristia. E il medemo farà al Sanctus, et all'elevatione, come di sotto, si dice.

Al. Gratias agamus, Resp. Dignū, et iustū est.

Doppo il Sanctus, nel principio del canone, uadi ad accender i lumi de le scanzelle, col candelino posto sopra il capelletto della bacchetta, come di sopra. Auertendo di non far cascar cera sopra l'Altare: et accenderà sempre i lumi d'ambidue le scanzelle, i quali tenerà sempre accesi, finche il Sacerdote, non hauerà riceuuto la purificazione, doppo la comunione sua, et di quelli, che si faranno comunicati. Dipoi porti con la destra la baciletta col orzolo de l'acqua, e la seruietta piegata, con la sinistra, al lato dell'Epistola, doue deposto essa baciletta, stesa la seruietta sopra quel lato dell'altare, e leuato il coperchio dall'orzolo, aspetti inui il sacerdote, e preso con la destra esso orzolo, infonda l'acqua sopra i dita d'esso Sacerdote, tenendo con la sinistra la baciletta sotto, acciò dentro d'essa si raccoglie l'acqua della lauatura; di poi uada a notare essa acqua nel buco della fenestrella, doue riposta la baciletta, et orzolo a luogo suo, ritorni a ingenuocchiarsi dal canto dell'Euangelio, sopra la bradella, uicino al Sacerdote.

Quini ingenuocchiato, quando il Sacerdote alzerà la sacra hostia, et il calice, egli con la mano destra alzi la pianeta; e con la mano sinistra, tenendo la cordella del campanello, che sarà attaccato, d' il campanello, c'hauerà portato di Sacristia, suoni sei botte, a duoi, a duoi, d'alquanto alla distesa, che durino dall'adoratione del Sacerdote, sino al deporre del l'Hostia sacra. Et il medemo farà nell'elevatione del calice.

Auertendo di tener gl'occhi fissi al santissimo Sacramento, adorandolo con ogni riuereza.

Deposto, che hauerà il Sacerdote sopra l'Altare il calice, si leui, et faccia la genuflessione al santissimo Sacramento, e uada a riponer la seruietta piegata a luogo suo. Dipoi ritorni a ingenuocchiarsi a l'ultimo grado dell'Altare, dal canto dell'Epistola, stando con diuotione, et con le mani gionte, come di sopra.

Quando il Sacerdote dice quelle parole, Nobis quoque minimis, etc. si percuote il petto, egli ancora se lo percuota una uolta sola.

Detto di poi dal Sacerdote.

Per infinita sæcula sæculorum. Risponda, Amen.

Nel fine del, Pater noster, risponda, Sed libera nos a malo.

Mentre, che'l Sacerdote dice, Libera nos quæsumus, et si fa il segno della croce, anco esso se lo farà.

Quando poi il Sacerdote dice, *M A R I A*, inchini il capo profondamente, et quando dice, *I E S U C H R I S T I* l'inchinerà più profondamente.

Nel fine poi, del, Libera nos, a quelle parole, *Sæcula sæculorum*, risponda, Amen.

Detto dal Sacerdote, Pax et communicatio etc. et si fa il segno della croce, anco egli se lo farà, et risponderà poi, Et cum spiritu tuo.

Detto dal Sacerdote, Offerte nobis pacem, risponda, Deo gratias. Quini se hauerà a dar la pace ad alcun Prelato, d' Signor temporale, si leui in piedi, faccia la genuflessione al santissimo Sacramento, et ascenda all'Altare, et pigli la pace istromentale; la qual tenga con la man destra sopra l'Altare con la faccia di essa uerso il Sacerdote, et doppo che il Sacerdote hauerà baciato l'Altare, et detto, Pax tecum, egli inui così apparecchiato con la pace, gli la porga a baciare, et risponda, Et cum spiritu tuo. Poi facendo la genuflessione al santissimo Sacramento, la porti a chi ha da portarla, et giontoui auanti, non le farà inchino, d' genuflessione all' hora, ma toccando con il uelo tutta la faccia della pace, doue si ha a baciare, baci la parte di esso uelo, che ha toccato la pace, et poi porga con la mano destra essa pace al Prelato, d' Signore, che fosse presente, dicendo; Pax tecum, Poi se sarà Prelato, farà la genuflessione, se sarà Signore temporale, le farà profonde inchino, più, d' meno secondo la qualità della persona. Ilche douerà fare con ciascuno de quelli, a quali hauerà data la pace, se più ne faranno, et a ciascuno dirà, Pax tecum.

Di poi ritorni all'Altare, doue faccia la genuflessione, et deponga sopra di esso la pace al luogo, doue prima la prese, et farà nel partire un'altra genuflessione. Poi ritorni a ingenuocchiarsi, doue prima si leuò, se non fosse tempo de portar da purificare al Sacerdote.

Doppo che il Sacerdote hauerà riceuuto l'hostia sacra, et il calice, portarà la baciletta con li orzoli al lato dell'epistola, come fece prima, et sportole il calice dal Sacerdote, prima che gl'infonda il uino per la purificazione, farà inchino di capo, ilche farà anco doppo che l'hauerà infuso, il medemo seruarà nel dargli l'ablutione delle dita.

Nel infunder il uino per la purificazione, auertisca di farlo adagio, et con modestia, auertendo ad infunderlo nel mezzo del calice fermamente, et tener con due dita l'orzolo, alto dalla bocca del calice almeno quattro dita, affin che'l Sacerdote le possa far cenno, quando ha da cessare d'infondere.

Quando il Sacerdote hauerà da comunicare altri nella Messa, auanti che porta al Sacerdote da purificare, auisarà quelli, i quali s'hanno a comunicare, se sono in habito clericale, che uengano a ingenuocchiarsi ne i gradi dell'Altare, se sono laici, nel grado fuori della ferrata della capella. Et quando sarà comunione numerosa, obseruarà le auuertenze date sopra di ciò.

Ingenocchiati quelli che si uoranno comunicare, anco egli s'ingenuocchiara al lato dell'Epistola, riuolto con la faccia uerso la parte dell'euangelio; doue farà la confessione, dicendo Confiteor deo etc. come di sopra. Et mentre che'l Sacerdote piglia il santissimo

issimo Sacramento, per ministrarlo, egli sporga il panno, da tener sotto la bocca a chi s'ha da comunicare, et in quel mezzo che'l Sacerdote ministra la santissima comunione, porga con la mano destra il uaso da purificare, et la seruietta da sciugar la bocca con la mano sinistra, a quelli che si faranno comunicati. Doppo la purificatione loro, riporti esso uase della purificatione, et seruietta a luogo suo. Poi porga da purificare al Sacerdote, come di sopra.

Data l'ablutione delle dita al Sacerdote, riporti la baciletta con gli orzoli a luogo suo, poi uada a portare il Messale et coscino dalla parte dell'epistola, facendo genuflessione nell'andare, et ritornare per il mezzo dell'altare, auuertendo di passare giù dalla bradella. Ilche fatto, smorzarà i lumi delle scancelle con i suoi capeletti, come di sopra.

Estinti i lumi delle scancelle, uada a ingenuocchiarsi nell'ultimo grado, dalla parte dell'Euangelio, doue stia, sin che il Sacerdote haurà data la benedictione nel fine della Messa.

Detto dal Sacerdote, Dominus uobiscum, auanti l'oratione, Post communionem, risponda, Et cum spiritu tuo.

Finita la conclusionne dell'oratione con il, Sæcula sæculorum, risponda, Amen.

Detto dal Sacerdote nel fine dell'oratione, Dominus uobiscum, risponda, Et cum spiritu tuo, Kyrie eleison, Kyrie eleison, Kyrie eleison. Iquali, Kyrie eleison, lascierà di dire nella Messa, Pro defunctis.

Quando dice il Sacerdote, Benedicat, et exaudi nos Deus, si faccia il segno della croce, et risponda, Amen.

Nella Messa, Pro defunctis, detto dal Sacerdote, Requie æternam, etc. risponda, Et lux perpetua luceat ei; se si celebrerà per più defonti, dirà eis.

Nella medema Messa, quando il Sacerdote dice, Anima iustius, ouero, Anima istorum, etc. risponda, Amen.

Nell'altre Messe, detto dal Sacerdote, Procedamus cum pace, risponda, in nomine Christi.

Poi detto da esso Sacerdote, Benedicamus Domino, risponda, Deo gratias.

Mentre che poi il Sacerdote dice l'oratione, Placeat, etc. egli leuatosi in piedi et fatta la genuflessione come di sopra, uadi a pigliar il Messale cō il coscino et discendēdo dalla bradella, lo porti al lato dell'Euangelio, et nel passare, faccia parimente la genuflessione come di sopra; et pongi il Messale al detto lato dell'euangelio, riuolto in maniera che la metà del Messale, riguardi l'angolo del corno posteriore dell'altare.

Poi collocato così il Messale, egli ritorni al lato dell'Epistola, doue stia giù della bradella, con le mani gionte, et capo chino, come s'è detto di sopra nell'altro euangelio. Et quando il Sacerdote dirà, Dominus uobiscum, auanti l'Euangelio, il titolo d'esso euangelio, et si farà il segno della croce, alla fronte,

alla bocca, et al petto, risponderà anco egli, et farà come si è detto nell'altro euangelio; a quelle parole, Et uerbum caro factum est, farà la genuflessione, come anco fa il Sacerdote.

Nel fine dell'Euangelio, risponda, Deo gratias.

Subito poi fatta la genuflessione all'altare, smorzarà i lumi sopra l'altare, con li capelletti, come di sopra, et prima al lato dell'epistola, e poi a quello dell'Euangelio, facendo la genuflessione, nel passare, come di sopra.

Pigliarà poi il Messale con il coscino, et la beretta del Sacerdote, la quale gli porgerà subito, che'l Sacerdote sarà disceso all'infimo grado dell'altare et habbia fatto la riuereza.

Data la beretta al Sacerdote, farà nel partire la genuflessione all'altare, et non ripigliarà all' hora li orzoli, nè altra cosa, ma ritornerà sino in sacristia, andando innanzi al Sacerdote, et offeruando il modo con che uenne all'Altare, cioè con gli occhi bassi, con il Messale su'l braccio, et col far dar luogo, se bisognerà al Sacerdote, et non salutandolo, nè risaltandolo alcuno.

Arriuato in Sacristia, deponerà il Messale al luogo suo, aiuterà con modestia a suestire il Sacerdote, riporrà le ueste sacre al suo luogo, senza confusione, nè inuiluppo, anzi le riporrà con ordine, che un' altro Sacerdote, che si uogli pagare, per celebrare la Messa, le troni ordinate, cioè Pianeta, stola, manipolo, amitto, cordone, camiso, et poi la cotta, se però il Sacerdote, ilqual ha già celebrato, l'habbia usata.

DELLI DIFETTI CHE POSSONO occorrere nella Messa.

Il Sacerdote, che ha da celebrare, dene con ogni diligenza auertire, che non li manchi alcuna delle cose, che sono necessarie a far il sacramento dell'Eucharistia; perciocche può intrauenire alcun difetto dalla parte della materia che si ha da consacrare, altri dalla parte della forma, che si ha da usare in essa consecratione, et dalla parte del ministro, che ha ciò da operare; et ogni una di queste cose, che patisce difetto alcuno, cioè la materia debita, la forma con l'intentione, et l'ordine Sacerdotale nel Sacerdote, non si faria altrimenti il Sacramento. Et essendoui queste cose predette, benchè ui mancasse ogni altra cosa, ui faria il uero Sacramento. Gli altri difetti, che potessero occorrere, benchè non impediscono la uerità del Sacramento, possono nondimeno intrauenir d' con peccato, d' consandolo.

DELLI DIFETTI DELLA materia.

Dalla parte della materia potrà intrauenir difetto, se ui mancherà alcuna di quelle cose, che ui sono necessarie, perciocche di necessità si ricerca che l'hostia, la qual si ha da consecrare, sia di pane di formento, et il uino di uite, et che questa tal materia

sia nell'atto della consecrazione presente al Sacerdote.

DELLI DIFETTI DEL PANE.

SEL pane non sarà di formento, ouero essendo di formento, sarà misto con grano di altra sorte in tanta quantità, che non si conosca per pane di tal sorte, ouero che in altro modo sia corrotto, non si fa il Sacramento.

Se questo pane sarà fatto con acqua di rose, ouero di altra distillatione, uè dubbio se si può consecrare.

Se il pane si sarà cominciato a corrompere, benché non sia corrotto del tutto, ouero se secondo l'uso della Chiesa latina non sia azimo, si farà il Sacramento, ma il Sacerdote peccerà graueamente.

Se il Sacerdote celebrando, innanzi la consecrazione, auertisca, che l'hostia sia corrotta, ouero che non sia di formento, tolta uia quella ne potrà pigliar un'altra, et di nouo cominciar dal Canone, et seguir la Messa. Et se ciò auertirà doppo la consecrazione, anco doppo c'hauerà sonto quell'hostia, et quel sangue, ne pigliarà un'altra, et comincerà dalla consecrazione, cioè da quelle parole. *QUI PRIDIE* etc. et quãdo anco non hauesse sonto quella prima, la sumerà doppo la consecrazione del corpo, et del sangue, ouero un'altro da sumer, ouero in altro luoco riuerentemente la conferui. Ma se l'haurà suntu, suma tuttauia anco quella, che haurà consecrata, perciò che il precetto della perfezione del Sacramento è di maggior importanza, che non è che sia suntu da chi è digiuno. E però da auertire, che se ciò intrauenga, doppo la suntuione del sangue, si deue di nouo pigliar una noua hostia, et del uino con l'acqua, fatta prima l'oblatione, et seguir tutto il resto, acciò che il Sacramento non rimãga imperfetto, et acciò che si serui il debito ordine.

Se l'hostia consecrata disparirà, ouero per alcun caso, come per uento, ouero per miracolo, ouero che fosse tolta da un sorze, ò da altro animale, et che non si potesse ritrouare; in tal caso se ne deue consecrar un'altra, cominciando da quel luogo. *QUI PRIDIE* etc. fatta prima l'oblatione di quella, et se quell'animale si potrà prendere si deue uccidere, et bruciare, et le ceneri si deueno riponere nel sacrario.

DELLI DIFETTI DEL VINO.

SEL vino sia diuentato del tutto aceto, ouero putrefatto, ouero che sia cauato di agresta, ò di uua non matura, ouero uè sia posto tanta acqua, che il uino sia corrotto, non si fa Sacramento.

Se l'uino harà cominciato a diuentare aceto, ouero corrompersi, ouer fosse alquanto agro, ouero fosse mosto, all'hora cauato dall'uua, ouero non uè fosse posta acqua, ouero fosse mescolato con acqua di rose, ò di altra distillatione, fa il Sacramento, ma il Sacerdote graueamente pecca.

Se il Sacerdote, innanzi la consecrazione del sangue, benché doppo la consecrazione del corpo, auertisca,

che non uè sia, ò uino, ò acqua, nè l'uno, nè l'altro nel calice, deue subito metterui il uino con l'acqua et consecrare, cominciando da quelle parole, *SIMILIMODO* etc.

Se doppo le parole della consecrazione auertirà a nõ uè esser stato posto il uino, ma l'acqua sola deue riuotar fuori l'acqua, et di nouo metterui il uino con l'acqua, et ricominciar dalle parole predette.

Se auertirà questo doppo, c'hauerà suntu il corpo, ouero quell'acqua, pigli un'altra hostia, et il uino nel calice, et consecra ogni cosa, et nel fine li suma, benché habbia prima suntu un'altra hostia, et l'acqua, et questo per seruar la integrità del Sacramento nella celebratione.

Se il Sacerdote si accorgerà innanzi la consecrazione, ò doppo che il uino sia aceto, ò in altro modo corrotto seruarà quanto è detto di sopra, come se si fosse auuto che non uè fosse stato posto uino nel calice, ò acqua sola. Ma se s'accorgerà innanzi la consecrazione non essere stata posta acqua nel uino, subito ue la metti, et dica le parole della consecrazione, ma se ciò auertirà doppo la consecrazione del calice, non ue la debbe metter a modo alcuno, perciò che non è di necessitã del Sacramento.

Se la materia che si douesse metter per rispetto di mancamento ò del pane ò del uino, non si potesse in alcun modo hauere, et ciò intrauenga innanzi la consecrazione del corpo, non si deue proceder più oltre; ma se doppo la consecrazione del corpo, ouero anco del uino, si comprende qualche difetto nell'una, ò nell'altra specie, essendo già una consecrata, all'hora se non si potrà in alcun modo hauere, si deue seguir, et finir la Messa. Ma se aspettando per alquanto si potesse hauere si deue alquanto aspettare, acciò che il sacrificio non rimanghi imperfetto.

DELLI DIFETTI CIRCA la forma.

Possono occorrer ancor alcuni difetti circa la forma, mancando alcuna cosa di quelle, che sono necessarie all'integrità delle parole in essa consecrazione.

Le parole della consecrazione, che sono la forma di questo Sacramento, sono queste.

Hoc est enim corpus meum.

Et queste altre.

Hic est enim Calix sanguinis mei, noui et æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro uobis, et pro multis effundetur, in remissionem peccatorum.

Se alcun dunque minuisce, ò mutasse qualche parte di questa forma della consecrazione del corpo, et del sangue et che per tal mutatione, le parole non significassero

ficassero quell'istesso, non faria altrimenti questo Sacramento. Se aggiungesse alcuna cosa, che non mutasse la significazione, faria ben il Sacramento, ma peccaria grauissimamente.

Se il Sacerdote non si ricorda di hauer detto quelle parole, le quali comunemente si dicono nella consecrazione, non si deue però turbare. Se però ueramente, ò probabilmente li consterà di hauer lasciato alcuna di quelle cose, che sono di necessitã del Sacramento, cioè la forma della consecrazione, ritorni a replicar essa forma, et poi seguiti il resto per ordine. Ma se non saranno di necessitã del Sacramento, procederã di lungo, senza replicarle altrimenti.

DELLI DIFETTI CIRCA il ministro.

POSSONO occorrere alcuni difetti anco da parte del ministro, circa a quelle cose, che si ricercano in lui, come sono prima l'intentione, poi la dispositione dell'anima, et del corpo, delli uestimenti, et del ministerio, quanto a quelle cose, che in lui possono occorrere.

DELLI DIFETTI CIRCA l'intentione.

SE alcuno non ha intentione di consecrare, ma delusoriamente far alcuna cosa, et anco se alcune hostie rimanghino sopra l'altare per dimenticanza, ouero alcuna parte de uino, ò qualche hostia sia nascosta, non hauendo il ministro intentione di consecrare, se non quelle che egli uede.

Et anco se hauerà innanzi a se uneci hostie, et hauerà intentione di consecrare se non dieci, non hauendo determinato quali debbano esser quelle dieci, non consacra altrimenti; perciò che in tal effetto si ricerca l'intentione.

Ma se crederà, che siano dieci, et hauerà intentione di consecrar tutte quelle, c'hauerà innanzi di sè, benché fossero più, saranno tutte consacrate; e perciò il Sacerdote doueria sempre hauer questa intentione, cioè di consecrar tutte quelle, c'hauerà poste innanzi per consecrare.

Se il Sacerdote, credendo d'hauere un'hostia sola, doppo la consecrazione si accorgerà, che saranno due attaccate insieme, nel sumere le sumerà tutte due.

Se s'accorgerà doppo, c'hauerà sonto il corpo, et il sangue, ouero anco doppo l'ablutione, che uè siano restati alcuni fragmenti consecrati, li deue sumere, siano ò piccioli, ò grandi, perche pertengono al medesimo sacrificio. Ma se hauerà lasciata un'hostia integra consecrata, la deue reponer nel tabernacolo con le altre; quando ciò non potesse fare, la deue lasciare sopra l'Altare, coperta decentemente sopra li corporali, all'altro Sacerdote, c'ha da celebrare doppo esso; il qual sumerà essa hostia insieme con quella, che ha da consecrare, ouero nell'una, nè l'altra

di queste cose si possono fare, la deue conseruare decentemente nel calice, ouero sopra la patena, fin a tanto, che si possi reponer nel tabernacolo ouero sia suntu da alcuno. Se non la potrà honestamente conseruare, la potrà sumer egli stesso. Se l'intention non sia attuale nella consecrazione, per l'enagatione della mente, ma uirtuale solamente, andando il Sacerdote all'Altare cõ intentione di far quello che fa la Chiesa, consecrará, e farà il Sacramento, ma deue sempre il Sacerdote procurar d'hauer anco l'intentione attuale.

DELLI DIFETTI DELLA DISPOSITIONE dell'anima.

SE alcuno essendo sussepo, scomunicato, et degradato, celebrará, farà egli certo il Sacramento, ma peccará grauissimamente tanto per rispetto della comunione, qual riceue indegnamente, quanto per l'essecutione de gli ordini, la qual gli è interdotta.

Se alcuno, hauendo copia di Confessore, celebri in peccato mortale, pecca graueamente: et similmente nõ hauendo copia di confessore, se in caso di necessitã celebri in peccato mortale, senza contritione, pecca graueamente: ma non, se hauerà contritione, pure deue quanto può prima confessarsi.

Se nel celebrare il Sacerdote si ricordi di esser in peccato mortale, habbi contritione con proposito di confessarsi, et satisfare.

Se si ricorderà esser scomunicato, ouer sussepo, ouero che il luoco sia interdotta, similmente deue hauer contritione con proposito di dimandar l'assolutione. Ma se ciò si ricordasse innanzi la consecrazione, se non si teme di scandalo, deue lasciar la Messa già incominciata; altrimenti però deue fare, se sarà publicamente scomunicato.

DELLI DIFETTI DELLA DISPOSITIONE del corpo.

SE alcuno doppo la mezza notte nõ sarà digiuno ancor che non hauesse gustata, se non acqua sola, ouer altra beuanda, ò altro cibo, che fosse ancora per modo di medicina, quantunque fosse di pochissima quantità, non potrà quel giorno comunicarsi; ne celebrare.

Ma se innanzi la mezza notte haurà preso cibo, ouero beuanda alcuna; ancor che da poi non hauesse dormito, ne habbia padito, non pecca a comunicarsi, et celebrare, ma faria ben meglio, che per la perturbatione della mente, per la quale si toglie la diuotione, si astenesse alle uolte.

Se qualche reliquie del cibo restate in bocca s'inghiottiranno, non perciò impediscono la comunione, non essendosi aghiottite per modo di cibo, ma per modo di salina. Il che farà il medesimo, se alcuno lauandosi la bocca, non uolendo, aghiottisce qualche goccia di acqua.

Se il Sacerdote celebra piu messe in un giorno, come

me la festa della Natiuità, nell'ultima messa sola si deue pigliar la purificazione.

Se la notte hauerà patita pollutione in sogno, la qual sia causata da qualche precedente inonesto pensiero, il qual sia peccato mortale, ouero gli sia auuenuta per troppo crapula, si deue astener dalla comunione, et celebratione. Et quando anco fosse dubbio, che il precedente pensiero fosse peccato mortale, sarà meglio astenersi, quando non ui sarà caso di necessità.

Ma essendo certo, che in tal pensiero non ui sia stato peccato mortale, ouero ciò non sia auuenuto per alcuna causa tale, ma solamente per natural causa, ouero per diabolica illusione, potrà comunicarsi, e celebrare, saluo se da quella commotione del corpo non fosse successa tanta perturbatione di mente, che giudicasse esser meglio l'astenersi.

DELLI DIFETTI CHE POSSONO occorrere nel ministero.

Possono ancora occorrere delli difetti nel ministero, se alcuna delle cose, che ui si ricercano, ui mancherà com'è, se non si celebrerà nel luogo sacro, ouero deputato dal Vescouo, ò nell'Altar non consecrato, nè coperto con tre touaglie, se non ui sono le candele di cera accese, se non sia il tempo debito da celebrare, il qual è comunemente da l'aurora sino al mezzo giorno. Se il celebrante non hauerà almeno detto il Matutino con le laudi. Se lascerà alcuna delle uesti sacerdotali. Se tali uesti, ouero touaglie non faranno state benedette dal Vescouo, ò da altro che habbi tal potestà.

Se non ui sarà ministro che serui alla Messa, ouero che ui sia, ma che non può seruire, come una donna.

Se non ui sarà calice con la Patena conueniente, la coppa del quale deue essere d'oro, ouer argento, ma non di rame, o di uetro.

Se li corporali non faranno mondi, li quali deueno essere de lino semplice senza alcun ornamento di seta, ne in mezzo, et benedetti dal Vescouo, ò da altro, che habbi potestà intorno à ciò.

Se celebra col capo coperto senza di spensatione.

Se non ui sarà il Messale, quantunque sapesse a mente la Messa, qual uorrà dire.

Se celebrando il Sacerdote fosse uiolata la Chiesa innanzi il Canone, deue lassare la Messa, ma se dopo non si deue lassare.

Se il Sacerdote, innanzi la consecratione si infermasse grauemente, ouero che li uenisse altro accidente, ouero anco che morisse, si lascia la messa, ma se ciò intra uiene doppo la consecratione del corpo, innanzi la consecratione del sangue, ouero anco doppo la consecratione di tutti due, la messa si deue finir per un altro Sacerdote da quel luogo doue l'infermo hauerà lasciato: et se tale non morirà, ma sarà infermo di tal sorte, però che possi comunicarsi, et non ui sia altra hostia consecrata, deuesi diuidere quell'hostia, et dar-

la meza all'infermo, et l'altra sumerla colui che finirà la Messa.

Il Sacerdote hauend' o solamente detta meza la forma della consecratione del corpo, ouero meza la forma della consecratione del sangue, morirà, all'hora similmente un altro sacerdote potrà finir la Messa, et sopra l'hostia medesima, ouero sopra l'istesso calice, replicarà la forma intiera della consecratione, da quelle parole. *QUI PRIDIE QUAM*, etc. et nella consecratione del sangue, et da quell'altre, *SIMILI MODO POST QUAM* etc. ouer potrà anco sopra una noua hostia, et sopra un nouo calice, dire tutta integra la forma della consecratione, et riseruar l'hostia prima fra le reliquie, ouero sumerla doppo l'ablutione del sangue, se li constarà, che non sia consecrata; ma quando di ciò ui fosse dubbio, piu sicuro sarà sumerla doppo la fontione dell'altra; et il simile del sangue, che sarà restato mezo consecrato.

Se alcuno fuori di questi casi di necessità, non sumerà li sacramenti intieramente, peccarà grauissimamente.

Se alcuna mosca, ouer ragno, ò altro cascherà nel calice, innanzi la consecratione, deue il Sacerdote gettare il uino sotto l'altare, et metterne dell'altro nel calice, con un poco d'acqua, et offerirlo, et seguir la Messa.

Ma se ui cascherà dentro dopo la consecratione, mosca, ò alcuna simil cosa, la quale facesse nausea al Sacerdote, la deue cavar fuori, et lauare col uino, e doppo la Messa bruciarla, e le ceneri, et il uino gettar nel sacrario; ma se non li farà nausea, nè ui sarà pericolo alcuno la sumerà insieme col sangue. E se alcuna cosa, ò animale uenenofo cascasse nel sangue, ouero che puocasse il uomito, deue riponer quel uino consecrato in un altro calice, et in quello ponervi del uino con l'acqua di nuono, e consecrarlo; e finita la Messa deue metter una pezza, ouero della stoppa in quel uino riservato, e lasciarla tanto, che tutto il uino sia desiccato, poi bruciarla, et gettarla nel sacrario. Se alcuna cosa uenenata toccherà l'hostia consecrata, all'hora il Sacerdote ne deue consecrar un'altra, et sumerla al modo antedetto, et quella conseruarà nel tabernacolo in luogo separato: et se si hauerà preso quell'animale, l'ucciderà, et bruciarà, come s'è detto di sopra. Se quando il Sacerdote sumi il sangue, rimarrà la particola dell'hostia nel calice, la deue ridure col dito fin' alla bocca del calice, et sumerla innanzi la purificazione, ouer metterà del uino nel calice, e la sumerà.

Se l'hostia si trouarà rotta innanzi la consecratione, se il popolo non se ne accorgerà, la potrà consecrare; ma se ui potesse essere scandalo alcuno, ne deue pigliar un'altra, et offerirla.

Et se sarà fatta l'oblazione di quell'altra, la sumerà doppo l'oblazione.

Se l'hostia apparerà rotta innanzi l'oblazione, se ne deue pigliar un'altra intiera, potendosi però ciò fare senza

TAVOLA DE I COLORI

Secondo le solennità, feste, et ferie che corrono fra l'Anno, à l'uso della Chiesa Ambrosiana.

Del colore bianco.

IL colore bianco s'usa nel tempo, et giorni infra scritti incominciandosi dal primo uesprou, eccetto doue è notato altrimenti

Nella festa Dominica dell' Aduento, nella quale si celebra l'incarnatione di Gesu Christo N. S.

Nella uigilia di Natale alla Messa, et uesprou.

Nel giorno istesso di Natale.

Ne i giorni, che si fa officio dell'ottaua di Natale.

Nella Dominica post natiuitatem.

Nella uigilia dell'Epifania alla Messa, et uesprou.

Nel giorno istesso dell'Epifania.

Nel Giovedì santo, alla Messa, et solamente nella Metropolitana, doue si consecrano gl'ogli.

Nel sabbato santo alla beneditione del cereo, fonti, et al batesimo solenne, et alla Messa, et uesprou.

Nel giorno di Pascha, et nell'ottaua per tutto il sabbato in Albis.

Nella uigilia dell'Ascensione.

Nell'istesso giorno dell'Ascensione.

Ne i giorni seriali, ne i quali si farà officio dell'Ascensione, sin' al sabbato.

Nella Domenica doppo l'Ascensione.

Nel giorno della Transfiguratione del Signore.

In tutte le feste della beatissima uirgine Maria, eccetto nella festa della purificatione quanto alla beneditione, distributione, et processione delle candele.

Nelle Messe anco uotue della Madonna.

Nella solennità di tutti i Santi.

Nella festa di san Michele, et delli Angeli.

Nella festa della Natiuità di san Gio. Battista.

Nella conuersione di san Paolo.

Nella festa dell'una, et l'altra Cattedra di san Pietro.

Nella festa principale di san Giovanni Euangelista, che si celebra a 27. di Decembre.

Nelle feste delle uirgini, che non sono martire.

Nelle feste de Pontefici confessori.

Nelle feste de i Dottori.

Nelle feste de i confessori, non pontefici.

Nelle feste finalmente de tutti i santi, che non sono Martiri.

Nelle feste anniuersarie delle consecrationi delle chiese, in qualunque giorno corrono.

Nella ordinatione di san Giacomo che si celebra alli 29 di Decembre.

Nella ordinatione di S. Ambrosio.

Nelle Messe uotue delle feste nominate di sopra.

Ne i batesimi solenni, che si fanno fuori del sabbato della Pentecoste.

Del

senza scandalo, ouero longa interpositione di tempo.

Se per il freddo, ouero per negligenza l'hostia consecrata sarà cascata nel calice, perciò non si deue reuerare cosa alcuna, ma deue il sacerdote seguir la Messa.

Se nell'inverno, il uino si congelerà nel calice, si deue innolzer il calice in alcun panno caldo, se questo non giouasse, ponerlo in acqua bogliente, pur che non entri nel calice, mentre che si liquefarà.

Se per negligenza cascherà alcuna goccia del sangue di CHRISTO sopra la tauola, lo deue leccar con la lingua, e rader quel pezzo di tauola, tanto che sia leuato uia tutto, et se non sarà tauola, si deue rader il luogo, et abbruciare, et la cenere reponer presso all'altare. Se cascherà sopra la pietra dell'altare, deue il sacerdote sorbire la goccia, et il luogo si deue benissimo lauare, et quelle lauature si gettino nel sacrario. Se sarà spanto sopra le touaglie, e le hauerà trapassate tutte tre, si deueno lauare esse touaglie tre uolte, doue sarà cascata la goccia, tenendo sotto un calice, et quelle lauature si deueno gettar nel sacrario, et quella parte delle touaglie doppo che saranno state lauate, si deue tagliar uia et abbruciare, et quella cenere gettar nel sacrario.

Ma se sarà cascata tal goccia in sul corporale solamente, ouero sopra li paramenti sacerdotali, basterà a lauare bene il luogo, et quelle lauature gettar nel sacrario.

Se per caso cascherà sopra il tapeto, o altri panni, che si mettino sotto li piedi, bisognerà lauare il luogo, et tagliar uia quella parte, et abbruciarla, et metter le ceneri nel sacrario.

Ma se per caso interuenisse, che doppo la consecratione si spandesse tutto il sangue, se ue ne sarà rimasto qualche poco, deue sumerlo; et di quello che sarà spanto, si deue fare, come è stato detto di sopra, ma se non ne sarà rimasto, ponerà di nuono del uino, et dell'acqua nel calice, et lo consecrerà cominciando da quelle parole, *SIMILI MODO POST QUAM* etc. fatta però prima l'oblazione del calice.

Se il sacerdote uomitarà l'hostia consecrata, e le specie di essa apparino intiere, le deue riuerentemente sumere, se non li faranno nausea, perciò che all'hora si deueno separare, et riponerle in qualche luogo sacro. Ma se non ui apparerà specie alcuna, si deue bruciar il uomito, et gettar le ceneri nel sacrario.

Se l'hostia consecrata, ouero qualche particola cascherà in terra, si deue ricogliere con riuerenza, et il luogo doue era cascata, si deue nettare molto bene, et alquanto raderlo, et la poluere, ouero quelle rasure si deueno mettere nel sacrario.

Se cascherà fuori del corporale sopra le touaglie, ò altro sazzuolo, tal touaglia, ouero sazzuolo, si deue molto ben lauare, et le lauature gettarle nel sacrario.

Possono ancora occorrer molti altri difetti nel ministero, se il sacerdote non saprà li riti, et le ceremonie, che si deueno seruire nel celebrare, delli quali si dice nelle Rubriche del Messale.

Del colore Rosso.

IL colore Rosso s'usa ne i tempi, et giorni infra scritti, incominciandosi da i primi uespero, eccetto doue è notato altrimenti.

Nella uigilia della Circoncisione al uespero.

Nella festa istessa della Circoncisione.

Nel sabato in traditione Symboli, alla Messa, et al uespero secondo.

Nella Domenica delle Palme, ouero oliue, eccetto nella benedizione, et processione di dette Oliue, nella quale si usa il pauonazzo, come di sotto.

Nelle ferie della settimana santa, sino alla benedizione del cereo, che si fa nel sabato Santo, esclusiue.

Nella uigilia della Pentecoste, al uespero, et benedizione del fonte, et al battesimo, solemne, et Messa.

Nel giorno della Pentecoste, nelle Domeniche, et in tutte le ferie sequenti, sin al sabato nel uespero auanti la terza Domenica d' Ottobre, che è la Domenica della Dedicazione.

Nella uigilia del, **CORPVS DOMINI** al uespero.

Nella Solennità del, **CORPVS DOMINI**, alla processione, alla messa, et alli officij, et tutta l'ottaua, quando si fa officio dell'ottaua.

Nelle feste di Santa Croce.

Nelle Messe uotiuue de cruce, et de quinq; plagis.

Nella festa della decollatione di S. Gio. Battista.

In tutte le feste dell' Apostoli, et de li Euangelisti, eccetto nella festa principale di San Giovanni Euangelista, et la festa della Conuersione di San Paulo, et delle cathedre di San Pietro, come di sopra.

In tutte le feste de Santi, et delle Sante Martiri, et nella festa de gl' innocenti.

Nelle Messe uotiuue de Spirito Santo.

Nelle Messe uotiuue de Santi nominati di sopra.

Nella celebratione de i Concilij Prouinciali, et de i Sinodi Diocesani, nella Chiesa, però doue se celebrano, et nell' attione conciliare.

Del color Verde.

IL color uerde s'usa ne i tempi, et giorni infra scritti, incominciandosi da i primi uespero, eccetto doue è notato altrimenti.

Nella prima Domenica doppo l' Epifania, et nell' al tre sequenti, et nelle ferie sino a tutto il sabato auanti la Domenica della Settuagesima.

Nella prima Domenica, post **RESURRECTIONEM**, et nelle altre, et nelle ferie sino alla uigilia dell' Ascensione.

Nella prima Domenica doppo quella ch'è della Dedicazione della Chiesa, et nelle altre Domeniche, le quali seguitano, et nelle ferie sino al primo sabato dell' Aduento, al uespero.

Nella festa di Santo Antonio, et similmente d' altri Santi Abbatì.

Nelle Messe uotiuue delle feste soprannominate.

Del color pauonazzo.

IL color Pauonazzo si usa ne i tempi et giorni infra scritti, incominciandosi da i primi uespero, eccetto doue è notato altrimenti.

Nel primo sabato dell' Aduento a uespero, et nelle Domeniche, et ferie dell' Aduento sino al festo sabato al uespero, esclusiue.

Nella settimana auanti la Natiuità di **GIESV CHRISTO** nostro Signore, sino alla uigilia della Natiuità a uespero.

Nella Domenica della Settuagesima, et nelle sequenti, et nelle ferie, sino alla prima Domenica di Quadragesima.

Nelle Domeniche di Quadragesima eccetto quella delle palme.

In tutte le uigilie alla Messa della uigilia, eccetto quelle di sopra nominate.

Nella festa d' una Matrona.

Nella processione della Purificatione.

Nella processione delle palme.

Nelle Messe uotiuue delle feste sopra nominate.

Del color negro.

IL color negro s'usa ne i giorni, et tempi infra scritti. In tutte le ferie di Quadragesima, sino al sabato in traditione symboli esclusiue.

Nel giorno di San Marco all' attione delle Letanie, et Messa di penitenza.

Ne i tre giorni delle Litanie Solenne alle Stationi, et alla Messa.

Nel giorno della Commemorazione de i morti.

Nelle Messe, et officij de morti.

Ne i giorni delle processione che si fanno per affittioni, satisfattioni, et penitenza.

ED A SAPERE PERO, che usare il color pauonazzo in quelli giorni, nelli quali s'usa il negro non è disconueniente.

AVVERTENZE PER H A V E R notitia del Stato del Clero.

CAROLVS Cardinalis tit. S. Praxedis Archiepiscopus. M. D. LXXIII.

NON sia lecito ad alcuno Laico o di qual si voglia età, stato, o conditione uestirsi in habito Ecclesiastico per portarlo ordinariamente o per qual si voglia occasione, anco di seruitio Ecclesiastico ordinario, o straordinario, senza nostra espresa licenza in scritto.

Nissuno Laico, come di sopra, passati due mesi sia ammesso da alcuno Rettore di Chiesa, Sacerdote, Sacrestano, o da altro a chi spetta, a seruire alle Chiese, come

come in portar Croce, Ciloftri, sonar campane, et simil altro seruitio, Ecclesiastico, o sia con habito Ecclesiastico, o senza esso, se prima non sarà da Noi, o da chi ha uera di ciò, facultà da Noi, approbato a questo, et ne esibirà fede, et licenza in scritto nel quale ordine, però non sia compreso chi per qualche urgente bisogno seruisse accidentalmente in simil caso.

Nessuna persona Ecclesiastica, secolare etiã di qual si voglia ordine, grado, dignità, o conditione che sia, passata due mesi possa preualere di qual si voglia nostra licenza data da Noi, o da altro nostro ministro, ancora per lettere priuate a Vicarij foranei, o all' istesse persone Ecclesiastiche, di celebrare Messa, ministrare qual si voglia Sacramento, assolvere da censure, o peccati riservati, predicare, star assente dalla Diocesi, o da suoi beneficij per causa di studio, o per altri suoi negotij, esser promosso ad alcuno ordine, tener dote in casa, habitare in casa di secolari, o con secolari, o tener seco altri, o di qual si voglia altra licenza pertinente alla persona sua: ma s' intendono doppo detto termine di due mesi tutte reuocate. Et quelli che ne otterranno di nuouo, doueranno fra sei giorni doppo la data d' esse, esibire tal licenza al Prefetto, per poter far nota al suo libro, et ottenere da lui la sottoscrizione sopra d' essa licenza in questa forma, **N. Prefectus**. Et passati li sei giorni, la detta licenza, fin tanto che non sarà sottoscritta come di sopra, sia, et s' intenda esser nulla, et di niun ualore; et per tale sia hauuta da ogni persona a chi sia esibita, et si proceda con chi l' ha ottenuta, come se non gli fosse stata concessa. Il medesimo diciamo nelle licenze a Laici per pigliar l' habito, o alcun seruitio Ecclesiastico. Eceettuamo però in questa ordinatione le licenze, che si fanno da nostri Vicarij, etiã foranei, et anco da noi qui per assentie, et altre cofe momentanee, che non durino più di dieci giorni.

Ogni persona Ecclesiastica, come di sopra, habitante nella Città et suoi corpi santi, che mutarà casa, ancorche sia nella medesima parochia, ne dia però sei giorni, auanti che parta, notitia al Rettore della cura, et al Sindaco della Porta; et andando in altra parochia similmente fra sei giorni, dopo che ha pigliata nuoua habitazione, ne dia notitia al Curato, et Sindaco del luogo, doue andrà ad habitare, et ne dia anco particular notitia nel medesimo termine al sudetto Prefetto.

Questa medema notitia al Sindaco della sua Porta, et al Prefetto, come di sopra; sia tenuto di dar il curato, nella cui parochia mutarà casa, o da essa si partirà alcuno del Clero sudetto, et quello doue andrà ad habitare come di sopra, fra termine di sei giorni doppo la notitia, che ha da dal medemo, che mutarà habitazione, o in qual altro si voglia modo della loro partita, o nuoua habitazione rispettuamente come di sopra.

Simil notitia diano al Prefetto, come di sopra, nel medesimo termine li Sindaci delle Porte, nelle quali mutaranno casa, o di doue si partiranno, et doue an-

daranno ad habitare rispettuamente questi tali, come di sopra.

Et in tutti i casi sudetti, si douerà dare detta notitia non solo per quelli, che hanno domicilij fermi in quella parochia, o porta, ma anco di quelli che ancor che siano forastieri, hanno fatto dimora più d' un mēto di continui in quella parochia, o porta.

Nissuno muti, o lasci in tutto o in parte il seruitio della Chiesa, alla quale sarà stato ascritto, per interuenire in essa alli diuini officij, o Messe grandi, et uespero; o essercitij di sioniani di suo ordine. Ne alcuno gli, o muti Capelle non titulari ouero qual si voglia obbligo di celebrare Messa, se non ne ha data notitia otto giorni innanzi al Rettore, o prefetto della Chiesa, doue celebraua, alla quale era stato ascritto, et al Rettore, o Prefetto della Chiesa, alla quale ha uero licenza di transferirsi, et al Rettore di quella, doue uorrà pigliar Capelle come di sopra, o nuouo obbligo di celebrare, et ottenutane da noi la licenza in scritto, sottoscritta anco dal Prefetto, come di sopra.

Li Rettori delle Chiese parimente, dal seruitio delle quali alcun Cappellano come di sopra, o altrimenti ascritto partirà, ouero doue uorrà pigliare, ouero ha da pigliato nuouo obbligo di Messa come di sopra, o doue sarà stato ascritto, ne dia notitia in termine di tre giorni al detto Prefetto.

Chi lascerà, o otterrà alcun beneficio di qual si voglia sorte ancorche, per translatione d' un beneficio ad un altro, ne dia notitia similmente al sopradetto Prefetto, fra sei giorni doppo che ha preso il possesso, si come, fra il medesimo tempo darà all' istesso Prefetto il nome del Notaro, che sarà rogato di queste resignationi o prouisioni.

Simile notitia dia fra un mese al sudetto Prefetto, il Rettore di quella Chiesa, et il Sindaco di quella porta, nella quale esso ha ottenuto il beneficio, o lasciato l' altro, et se il beneficio, che lassarà, o otterrà, ha Chiesa separata dall' altra Chiesa, ne dia nota il Rettore della Chiesa curata, ne confini della quale sarà il beneficio.

Pigliando alcuno l' habito Ecclesiastico con nostra licenza, o ueramente riceuendo la prima tonsura, o qual si voglia ordine Ecclesiastico, similmente ne darà notitia al sopradetto Prefetto, dandoli il giorno, Mese, et Anno, et a qual titolo sarà stato ordinato. Et se fosse stato ordinato da altro che da Noi, con che dimissionaria, o licenza, et questo fra sei giorni doppo che l' ha pigliato, et ordinandosi alcuno fuori della prouincia faccia doppo che sarà tornato a Milano, o nella Diocesi la medesima notificatione fra il medesimo termine; et presenti le lettere testimoniali dell' ordine riceuuto in mano del detto Prefetto, il quale non le admetta prima che siano state iuste, et approbate dal Vicario Generale. Atramente non sia admetto in qual si voglia Chiesa alla funtione di quell' ordine che ha preso, ne ad altro ministero o seruitio Ecclesiastico tra tanto che dal predetto Prefetto si faccia fede che habbia sodisfatto.

Nissuno

Del colore Rosso.

IL colore Rosso s'usa ne i tempi, et giorni infra scritti, incominciandosi da i primi uespero, eccetto doue è notato altrimenti.

Nella uigilia della Circoncisione al uespero.

Nella festa istessa della Circoncisione.

Nel sabato in traditione Symboli, alla Messa, et al uespero secondo.

Nella Domenica delle Palme, ouero oliue, eccetto nella benedictione, et processione di dette Oliue, nella quale si usa il pauonazzo, come di sotto.

Nelle ferie della settimana santa, sino alla benedictione del cereo, che si fa nel sabato Santo, esclusiue.

Nella uigilia della Pentecoste, al uespero, et benedictione del fonte, et al battesimo, solenne, et Messa.

Nel giorno della Pentecoste, nelle Domeniche, et in tutte le ferie sequenti, sin al sabato nel uespero auanti la terza Domenica d' Ottobre, che è la Domenica della Dedicatione.

Nella uigilia del, **CORPVS DOMINI** al uespero.

Nella Solennità del, **CORPVS DOMINI**, alla processione, alla messa, et alli officij, et tutta l'ottava, quando si fa officio dell'ottava.

Nelle feste di Santa Croce.

Nelle Messe notine de cruce, et de quinq; plagis.

Nella festa della decollatione di S. Gio. Battista.

In tutte le feste delli Apostoli, et de li Euangelisti, eccetto nella festa principale di San Giouanni Euangelista, et la festa della Conuersione di San Paulo, et delle cathedre di San Pietro, come di sopra.

In tutte le feste de Santi, et delle Sante Martiri, et nella festa de gl'innocenti.

Nelle Messe notine de spirito Santo.

Nelle Messe notine de Santi nominati di sopra.

Nella celebratione de i Concily Prouinciali, et de i Synodi Diocesani, nella Chiesa, però doue se celebrano, et nell'attione conciliare.

Del color Verde.

IL color uerde s'usa ne i tempi, et giorni infra scritti, incominciandosi da i primi uespero, eccetto doue è notato altrimenti.

Nella prima Domenica doppo l'Epifania, et nell'al tre sequenti, et nelle ferie sino a tutto il sabato auanti la Domenica della Settuagesima.

Nella prima Domenica, post **RESURRECTIONE M**, et nelle altre, et nelle ferie sino alla uigilia dell'Ascensione.

Nella prima Domenica doppo quella ch'è della Dedicatione della Chiesa, et nelle altre Domeniche, le quali seguitano, et nelle ferie sino al primo sabato dell'Aduento, al uespero.

Nella festa di Santo Antonio, et similmente d'altri Santi Abbatì.

Nelle Messe notine delle feste soprannominate.

Del color pauonazzo.

IL color Pauonazzo si usa ne i tempi et giorni infra scritti, incominciandosi da i primi uespero, eccetto doue è notato altrimenti.

Nel primo sabato dell'Aduento a uespero, et nelle Domeniche, et ferie dell'Aduento sino al sexto sabato al uespero, esclusiue.

Nella settimana auanti la Natiuità di **GIESV CHRISTO** nostro Signore, sino alla uigilia della Natiuità a uespero.

Nella Domenica della Settuagesima, et nelle sequenti, et nelle ferie, sino alla prima Domenica di Quadragesima.

Nelle Domeniche di Quadragesima eccetto quella delle palme.

In tutte le uigilie alla Messa della uigilia, eccetto quelle di sopra nominate.

Nella festa d'una Matrona.

Nella processione della Purificatione.

Nella processione delle palme.

Nelle Messe notine delle feste sopra nominate.

Del color negro.

IL color negro s'usa ne i giorni, et tempi infra scritti. In tutte le ferie di Quadragesima, sino al sabato in traditione symboli esclusiue.

Nel giorno di San Marco all'attione delle Letanie, et Messa di penitenza.

Ne i tre giorni delle Litanie Solenne alle stationi, et alla Messa.

Nel giorno della Commemorazione de i morti.

Nelle Messe, et officij de morti.

Ne i giorni delle processione che si fanno per afflittioni, satisfationi, et penitenza.

E DA SAPERE PERO, che usare il color pauonazzo in quelli giorni, nelli quali s'usa il negro non è disconueniente.

AVVERTENZE PER HAVER notitia del Stato del Clero.

CAROLVS Cardinalis tit. S. Praxedis Archiepiscopus. M. D. LXXIII.

NON sia lecito ad alcuno Laico o di qual si voglia età, stato, o conditione uestirsi in habito Ecclesiastico per portarlo ordinariamente o per qual si voglia occasione, anco di seruitio Ecclesiastico ordinario, o straordinario, senza nostra espresa licenza in scritto.

Nissuno Laico, come di sopra, passati due mesi sia admeso da alcuno Rettore di Chiesa, sacerdote, Sacrestano, o da altro a chi spetta, a seruire alle Chiese, come

come in portar Croce, Ciloftri, sonar campane, et simil'altro seruitio, Ecclesiastico, o sia con habito Ecclesiastico, o senza esso, se prima non sarà da Noi, o da chi hauerà di ciò facultà da Noi, approbato a questo, et ne esibirà sede, et licenza in scritto: nel quale ordine però non sia compreso chi per qualche urgente bisogno seruisse accidentalmente in simil'case.

Nessuna persona Ecclesiastica, secolare etia di qual si voglia ordine, grado, dignità, o conditione che sia, passata due mesi si possa preualere di qual si voglia nostra licenza data da Noi, o da altro nostro ministro, ancora per lettere priuate a Vicarij foranei, o all'istesse persone Ecclesiastiche, di celebrare Messa, ministrare qual si voglia Sacramento, assolvere da censure, o peccati riservati, predicare, star assente dalla Diocesi, o da suoi beneficij per causa di studio, o per altri suoi negotij, esser promosso ad alcuno ordine, tener d'ne in casa, habitare in casa di secolari, o con secolari, o tener seco altri, o di qual si voglia altra licenza pertinente alla persona sua: ma s'intendono doppo detto termine di due mesi tutte reuocate. Et quelli che ne ottenneranno di nuouo, doueranno fra sei giorni doppo la data d'esse, esibire tal licenza al Prefetto, per poter far nota al suo libro, et ottenere da lui la sottoscrizione sopra d'essa licenza in questa forma, **N. Praefectus**. Et passati li sei giorni, la detta licenza, fin tanto che non sarà sottoscritta come di sopra, sia, et s'intenda esser nulla, et di niun ualore; et per tale sia hauuta da ogni persona a chi sia esibita, et si proceda con chi l'ha ottenuto, come se non gli fosse stata concessa. Il medesimo diciamo nelle licenze a Laici per pigliar l'habito, o alcun seruitio Ecclesiastico. Eccettuamo però in questa ordinatione le licenze, che si fanno da nostri Vicarij, etia foranei, et anco da noi qui per assentie, et altre cose momentanee, che non durino più di dieci giorni.

Ogni persona Ecclesiastica, come di sopra, habitante nella Città et suoi corpi santi, che mutarà casa, ancorche sia nella medesima parochia, ne dia però sei giorni, auanti che parta, notitia al Rettore della cura, et al Sindico della Porta; et andando in altra parochia similmente fra sei giorni, dopo che harà pigliata nuoua habitatione, ne dia notitia al Curato, et Sindico del luogo, doue andrà ad habitare, et ne dia anco particolar notitia nel medesimo termine al sudetto Prefetto.

Questa medema notitia al Sindico della sua Porta, et al Prefetto, come di sopra; sia tenuto di dar il curato, nella cui parochia mutarà casa, o da essa si partirà alcuno del Clero sudetto, et quello doue andrà ad habitare come di sopra, fra termine di sei giorni doppo la notitia, che harà dal medemo, che mutarà habitatione, o in qual altro si voglia modo della loro partita, o nuoua habitatione rispettuamente come di sopra.

Simil notitia diano al Prefetto, come di sopra, nel medesimo termine li Sindici delle Porte, nelle quali mutarano casa, o di doue si partiranno, et doue an-

daranno ad habitare rispettuamente questi tali come di sopra.

Et in tutti i casi sudetti, si douerà dare detta notitia non solo per quelli, che haranno domicilio fermo in quella parochia, o porta, ma anco di quelli che ancor che siano forastieri, haranno fatto dimora più d'otto di continui in quella parochia, o porta.

Nissuno muti, o lasci in tutto o in parte il seruitio della Chiesa, alla quale sarà stato ascripto, per interuenire in essa alli diuini officij, o Messe grandi, et Resperi, o essercitij di funzioni di suo ordine. Ne lasci i figli, o muti Capelle non titulari, ouero qual si voglia obbligo di celebrare Messa, se non ne harà data notitia otto giorni innanzi al Rettore, o prefetto della Chiesa, doue celebrano, alla quale era stato ascripto, et al Rettore, o Prefetto della Chiesa, alla quale harà hauuto licenza di transferirsi, et al Rettore di quella, doue uorrà pigliar Capelle come di sopra, o nuouo obbligo di celebrare, et ottenutane da noi la licenza in scritto, sottoscritta anco dal Prefetto, come di sopra.

Li Rettori delle Chiese parimente, dal seruitio delle quali alcun Cappellano come di sopra, o altrimenti ascripto partirà, ouero doue uorrà pigliare, ouero harà pigliato nuouo obbligo di Messe come di sopra, o doue sarà stato ascripto, ne dia notitia in termine di tre giorni al detto Prefetto.

Chi lascerà, o otterrà alcun beneficio di qual si voglia fonte ancorche per translatione d'un beneficio ad un altro, ne dia notitia similmente al sopradetto Prefetto fra sei giorni doppo che harà preso il possesso, si come fra il medesimo tempo darà all'istesso Prefetto il nome del Notaro, che sarà rogato di queste resignationi o prouisioni.

Simile notitia dia fra un mese al sudetto Prefetto il Rettore di quella Chiesa, et il Sindico di quella porta, nella quale esso harà ottenuto il beneficio, o lasciato l'altro, et se il beneficio, che lassarà, o otterrà, harà Chiesa separata dall'altra Chiesa, ne dia nota il Rettore della Chiesa curata, ne confini della quale sarà il beneficio.

Pigliando alcuno l'habito Ecclesiastico con nostra licenza, o ueramente riceuendo la prima tonsura, o qual si voglia ordine Ecclesiastico, similmente ne darà notitia al sopradetto Prefetto, dauoli il giorno, Mese, et Anno, et a qual titolo sarà stato ordinato. Et se fosse stato ordinato da altro, che da Noi, con che dimissionaria, o licenza, et questo fra sei giorni doppo che l'harà pigliato, et ordinandosi alcuno fuori della prouincia faccia doppo che sarà tornato a Milano, o nella Diocesi la medesima notificatione fra il medesimo termine; et presenti le lettere testimoniali dell'ordine riceuuto in mano del detto Prefetto, il quale non le admetta prima che siano state iuste, et approbate dal Vicario Generale. Altramente non sia admeso in qual si voglia Chiesa alla funzione di quell'ordine che harà preso, ne ad altro ministero o seruitio Ecclesiastico tra tanto che dal predetto Prefetto si faccia fede che habbia sodisfatto.

Nissuno

Nissuno abbandoni, ò muti le lezioni pubbliche, ò private, scuole della dottrina cristiana, et maestri di lettere, ò di canto, ò congregazioni, et altri essercitij simili; alli quali sia stato ascripto da noi, senza licenza nostra in scritto, et sottoscritto dal sudetto Prefetto come di sopra.

Morendo alcuno Ecclesiastico come di sopra si dia simile notizia dal Curato, doue egli sarà morto, al Sindaco, et da quello doue hauerà il domicilio ultimamente, et hauendo beneficio, da quello sotto la cui parochia haueua beneficio à ciascun Sindaco della porta, ò se il beneficio sarà in Chiesa collegiata, al Rettore d'essa collegiata, et esst. Sindici, et Rettore al Prefetto fra termine di sei giorni doppo la notizia.

Questa medesima notizia si dia nel sudetto modo, quando alcuno del Clero, come di sopra, s' infermasse, et che per l' infermità lunga, ò per qualche accidente di sordità, mancamento di vista, debilitatione di membri, ò altri simili, restassero impediti, ò fosse bisognueole, di sospendergli dal seruitio delle loro Chiese.

Et quando ciò occorresse ad alcuno delli Curati, ò Rettori; il Curato, ò Rettore più uicino sia quello, che ne dia notizia nel modo sudetto.

Tutte le notificazioni sudette si diano da chi si spetta in scritto.

Li Rettori delle chiese parochiali, et Sindici delle porte babbino sempre presso di loro l'Indice, ciascun del suo Clero, cioè il Curato di quelli Ecclesiastici che habitano sotto la sua parochia. Il Sindaco da tutti quelli della sua porta. Il Prefetto d'ogni Chiesa, di tutti quelli che sono beneficiati ò ascripti in essa, aggiungendo, leuando, et mutando di mano in mano secondo che occorrerà farsi alterationi necessarie, ò con ordine nostro.

Tutti gli ordini sopradetti si offeruino anco dal Clero della nostra Diocesi, eccetto però, doue si nominano li Sindici, et Porte, là s'intenda il Vicario foraneo, et suo Vicariato; et doue quelli della Città, deouono fra sei giorni dare le notificazioni; quelli della Diocesi la diano fra dieci giorni, et quelle che uanno al Prefetto, fra uenti giorni.

AVVERTENZE PER FAR IL stato dell'anime.

CAROLVS Cardinalis tit. S. Praxedis Archiepiscopus. M. D. LXXIII.

HABBIAMO più uolte, et nelli Concilij Provinciali, et in altre provisioni ordinato, che ciascun Curato douesse fra certo termine fare il stato di tutte le sue anime, et trouando, che molti hanno pretermesso di farlo, ouero non l'hanno fatto secondo il bisogno, ne uolendo che si differisca più oltre cosa tanto importante, senza la quale oltre a gli altri inconuenienti, possiamo poco assicurarsi di sape-

re quali siano cresmati, ò no, et quelli che nella Pasqua si siano confessati, ò comunicati, ò no, et quali siano peruenuti, ò no, all'età et cognitione nella quale siano habili a detti Sacramenti, di nouo auisiamo a tutti li Curati della Città, et Diocesi, che rimossa ogni escusatione e pretesto, ò babbino fatto, et consegnato detto stato altre uolte, ò non babbino da ridurre nettamente in scritto di presente con l'ordine, et modo che sarà qui a basso, facendone due copie, una che ritenghino presso di loro, l'altra presentino al più tardi prima della festa dell'Ascensione prossima, quelli della Città in mano nostra, ò del nostro Cancelliere Archiepiscopale, et quelli della Diocesi in mano del Vicario foraneo, il qual Vicario la consegnerà poi a noi, ò nostro Cancelliere, come di sopra immantinenti, festa del corpus Domini.

Et questa medesima descriptione, et esibitione di copia, facci ogni anno ciascun Curato, come di sopra, dal giorno di San Martino, sino al principio di Quaresima, et tutto ciò sotto pena ad arbitrio nostro, d'applicarsi a luoghi più nelle quali perueniremo anche quelli che doppo il sudetto tempo uisitati da Visitatori nostri generali, ò anco dalli Vicarij foranei, saranno trouati non hauere presso di se il libro del stato sudetto, ò non hauerlo in quella forma, che se gli ordina.

Lasciamo però in facoltà di ciascun Curato di seruirse del libro di questo stato primo, che darà hora, per due o tre altri anni auenire, hauendo lasciato nel libro suo, et nella copia data a noi spacio tale tra la descriptione di una famiglia all'altra, che ni si possano descriuere tutte quelle mutationi, che trouarà esser fatte d'anno in anno in quella casa ò famiglia: Cò che ogni anno nel sudetto tempo habbia realmentericonosciuto con diligenza di nouo il stato delle sue anime, et aggiunto al suo libro, et anche esibito a noi la nota di quelle mutationi, che saranno fatte, per aggiungersi alla copia del stato, che ci hauerà prima presentato.

Ma in tal caso a questo effetto tenghi un'altro libretto particolare, che sia come giornale; sopra del quale scriua come qui a basso, le mutationi occorrenti alla giornata cioè.

In una parte tutti quelli che nasceranno fra l'anno.

In un'altra parte quelli, che sopraueniranno fra l'anno ad habitare nella parochia.

In un'altra tutti quelli, che si saranno partiti della parochia, per non habitare più in.

In un'altra tutti quelli, che alla giornata moriranno.

In un'altra tutti quelli, che saranno uenuti la prima uolta alla comunione.

In un'altra tutti quelli, che saranno stati dopò Chresmati.

In un'altra tutti quelli, che saranno poi peruenuti all'età delli dieci anni.

Con questo libretto potrà più facilmente ogn'anno al tempo detto di sopra, fare noua recognitione di tutte le sue anime nella quale, scoprendo altre mutationi fatte in esso stato; più di quelle che hauerà notate al giornale deua subito aggiungerne, nota in esso

giornale.

giornale, poi riportare ogni cosa nel libro del suo stato: et quinteretto alfabetico, et poi mandare l'istesso giornale a noi, per riportarlo nella copia del stato, che sarà presso a noi, senza che esso faccia noua fatica d'altra scrittura da darci per questo conto.

Le auuertenze che deua haure ciascun Curato nel descriuere detto stato, saranno queste.

che scriua distintamente le case della sua parochia se è nella Città, ò in terra grossa, a contrada per contrada, ò se le contrade non hanno nome, a quartiere per quartiere, distinguendo esso Curato la parochia in tanti quartieri o parte, con assignare ad ogni quartiere, o parte, il suo nome: le altre case poi scriuerà distintamente a terra per terra, ò membro, nel quale sono, ò a cassina per cassina, nella quale sono comprese, secondo li suoi nomi.

che doue habitano molti pisonanti in una medesima casa, scriua ciascuno d'essi, che sia capo di famiglia, con la sua fameglia, distinto da gl'altri, pur nella medesima casa.

che descriua ciascuno sotto la casa et luoco, doue habitaua lui stesso, et no doue habitaua il padre, madre, ò altri da chi dipenda, ancor che sia nella sua parochia; et se habitaua fuor della parochia sua, lasci che lo scriua quel paroco sotto la cui parochia habitaua.

che se bene si dice qui a basso, che in far questo stato habbi a mettere l'età di quelli che si descriueranno, bastarà però a intender le età delli adulti, come potrà no così di grosso, senza altra sottile inuestigatione, ma si bene usar diligentia in sapere le età delli putti, per esser auertiti di quelli che di tēpo in tēpo peruerà no all'età, et altre habilita delle confessioni, comunione, et anche della cresma, rispetto a gl'ordini nostri.

che a quelli, che saranno da comunione scriua per scontro nel margine.

A quelli che saranno Cresmati.

A quelli che saranno cresmati, et da comunione.

A quelli che moriranno faccia una X.

A quelli che passeranno, ò toccheranno delli dieci anni noterà nel margine un X. che gli sarà segno per sapere, quali secondo l'ordine dato da noi, doueranno ogni anno presentare le fedì di essersi confessati, quando non si confessino dal Curato proprio, et questo medesimo segno, rispetto all'uso c'habbiamo noi di non cresmare quelli, che non arriuanò ancora a toccare di dieci anni, seruirà per raccogliere presto quali esso deuerà far uenire alla Chresma, quando si ministrerà questo Sacramento, et massime in quella parochia, ò doue quelli di quella parochia siano auisati per uenire a riruerlo.

Et sarà auuertito di aggiungere di mano in mano questo X. a tutti quelli, che non hauendo prima, arriuaranno a quella età di tempo in tempo, si come deua anche aggiungere il Ch. a quelli che di tempo in tempo riuerranno la Chresma, et a quelli che uerranno la prima uolta alla comunione il Co. Ne mai leuare lo X. fin tanto che non saranno comunicati, et anche

chresmati, et questo farà non solo nel libro del stato, ma anche nel detto quinteretto.

Et accioche possi il Curato più facilmente far scontro di quelli, che si saranno confessati et comunicati, ò no, et medesimamente delli cresmati, teneranno un'estratto per Alfabeto, dal libro del stato sudetto, scriuendo solamente il nome et cognome di ciascuno, et quando ui fosse più nomi, et cognomi conformi, scriuerà il nome del padre di questi così conformi, ò la casa doue habitano, per discernarli, l'uno dall'altro: col quale estratto potrà poi scontrare quelli che esso hauerà confessato nella Quaresima, ò che nel tempo paschale gli portarono le fedì delle confessioni fatte, da altri confessori approuati da noi, et li bolettini che li saranno stati presentati nella comunione, come più amplamente dell'uno, et l'altro capo si è detto nelle auuertenze della confessione et comunione, et parimente i bolettini, di quelli che alla giornata haueuano riceuuto il sacramento della Chresma, quali bolettini nel tempo della Chresma, ò poco dopò, gli saranno consegnati per ordine nostro.

Auertisca parimente che conforme alli ordini altre uolte date da noi, non si dia fuori ad altra persona, nota di detto stato ne quinteretto, il che si offerui anche dal nostro Cancelliere sotto la medesima pena.

Descriua adunque con queste auuertenze per ordine tutte le persone di ciascuna famiglia, specificando l'età, l'arte, ò professione di ciascuno di loro, et come sia di quella famiglia, cioè se sia figliuolo, fratello, seruo, ò altro, facendo mentione di tutti, con questo ordine cioè.

Prima descriua di chi sia la casa, et in che loco.

Il nome del padre di famiglia.

Della moglie.

Delli figliuoli.

Delli Abiadeghi.

Delli fratelli del padre di fameglia, quando habitino insieme, et sono una medesima fameglia, et in tal caso anco.

Delle moglie de i fratelli.

Delli figliuoli de i fratelli.

Delli Abiadeghi delli fratelli del padre di famiglia.

Delli seruitori, et seruenti.

De alcuni altri che habitassero seco a dozzena, o per altro modo.

La forma della scrittura deua reuscire in questo modo cioè per essempio.

Nella contrada del Maino.

Ouero nella Cassina del pero

Ouero nel luogo de Bruchi.

Nella casa di M. Francesco delli Amici habitaua

Co. Ch. Gio. Antonio di Piatti d'anni 50. Barbiero,

Co. Ch. Margarita sua moglie d'anni 25.

Co. Francesco suo figliuolo d'anni 22. Sartore.

Co. Antonia sua figliuola d'anni 18.

Co. Ch. Georgio fratello di Gio. Antonio sudetto d'anni

40. lignamaro.

Y Y Fran-

Co. Ch. Franceschina sua figliuola d'anni 30.
Ch. Co. Baldeffare suo figliuolo d'anni 12.
x. Ch. Anna sua figliuola anni 10.

Dionisio Abiadegho de Gio. Antonio anni 7.

Catherina Abiadegha ut supra anni 4.

Camillo Abiadegho di Georgio anni 6.

Bianca Abiadegha ut supra anni 3.

x. Co. Pietro di Torri anni 48. Seruo.

co. Ch. Hellena di ruggieri anni 26. Seruenti.

x. Co. Bernardina di scappi anni 25. balia.

Si lascia al Curato di tener quella uia che gli parerà meglio per hauere cognitione uera di questo stato, pur che lo descriua, et consegnasse compitamente nel modo, et tempo soprascritto: et non e dubio alcuno, che quelli ch'attendono col zelo, et diligenza che deuono alla cura delle sue anime, non trouaranno impedimento releuante in hauere certa, et precisa cognitione delle sue anime, per farne questa descrizione, la quale quando bene non se gli ordinasse, di dare nelle mani nostre, pur cognoscono, che gl'è necessaria per fare bene il suo officio nel gouerno di esse anime, onde l'istesso zelo, et carità uerso il suo popolo gli aprirà molti modi di essequire questo ordine nostro, tuttauia per dirgliene alcuno.

Puotrà andare a casa per casa da se, o chiamando seco qualche huomo pio che sia necchio nella parochia et di buona consciencia.

Puotrà anche in casa sua informarsi da diuerse persone delle famiglie, et anime sodette, facendone lista, poi con la lista in mano andare inuestigando di trouarne il conto.

Puotrà quando e per confessare, prima che ascolti le confessioni, farsi dare dalli capi di fameglia nota distinta di tutta la fameglia sua.

Et doue trouarà alcuno veniente, deurà farlo capace di quanto importi questo al buon gouerno spirituale di tutti loro, et in ogni caso da altri. hauer quel lume, che non potrà hauere da quel medesimo, come dalli vicini, da quelli che habitano nel medesimo stallo, o casa, dalli patroni delle case, doue habitano a fitto, da li figliuoli, da li serui, et in somma da chi sarà meglio disposto di dargli questa informazione.

ISTRVTTIONE A I Vicarii Foranei.

CAROLVS Cardinalis Tit. S. Praxedis
Archiepiscopus.

FARETE far in man uostra la professione della fede secondo la forma della Bolla di Papa Pio Quarto, à tutti quelli del nostro Vicariato, i quali hauendo beneficio Ecclesiastico di qual si uoglia sorte, ouero essendo in ordine sacro, non l'hanno fatta nel Sinodo nostro passato Diocesano, o per non esseruisi trouati, o per qual si uoglia altra causa. A si ringerete tutti quelli, quali hanno chiericato,

che, per quanto comporta l'entrata di esso chiericato, mantenghino un chierico che di continuo uadi in habito lungo, et decente, et serua alla Parochiale, dentro i confini della quale sarà il chiericato; et questo chierico si mantenghi sempre, oltra il Chierico che habbiamo comandato in diuerse Parochie che sia mantenuto à spese del proprio Rettore; et doue sarà chiericato così tenue, che non basti per se alla sudetta manutenzione, fate che per il resto il Rettore aiuti, mentre non sia di quelli Rettori, i quali sono stati giuati da noi à mantenerne uno à spese loro. Et se di qua à due mesi prossimi non haueranno così li Rettori, da noi comandati di questo, come li detti possessori di chiericati, prouisto de detti Chierici, trouateli noi, et pagateli dell'entrate de detti Rettori respectiuamente, et delli detti chiericati, i redditi de quali farete sequestrat. di presente per ualermi di quel tanto che sarà bisogno per il mantenimento d'essi chierici. In quelli luoghi poi, oue per non esser chiericato alcuno, et per esser poverissime le Parochie, non si potrà far questa prouisione, almeno come si è ordinato nelle nostre instruttione generali, siano in ogni Parochiale alcune uesticciole, et corte da chierici, le quali se uestano quei figliuoli che seruiranno alle Messe, et à gli altri diuini officij.

Et perche una delle principal cose, nelle quali desideriamo d'esser aiutati da uoi et da tutti li Curati, è questa in procurare che si allieui buon numero de chierici ben instrutti nelle discipline ecclesiastiche, et sani costumi, i quali col tempo habbiano da esser utili in strumenti de Dio nella restauatione spirituale di questa nostra Chiesa di Milano; incarichiamo perciò grandemente uoi et ciascun Curato, ch'ognuno nella sua Parochia studij di introdurre maggior numero de putti, che potrà, nella professione ecclesiastica, hauerdo mira ad eleggere per questo quei figliuoli che uadranno per l'indole sua, et per la educatione, di maggior speranza, et se tra questi saranno molti de poveri, tanto più ci sarà caro. Et se bene alcuna uolta trouarete i padri venienti, o poco disposti à questo, che i suoi figliuoli s'allenino in questa uocatione hauendo loro maggior inclinazione di darli qualche arte per interesse temporale, non mancarete uoi di eshortarueli con molte ragioni, che ui soueneranno facilmente, et inuitarli anco con la speranza, che quando loro saranno incaminati un poco innanzi, saranno ricentati, et educati con paterna carità nel Seminario nostro di Milano. Per il qual fine ciascuno de uoi Curati studiarà allenare questi figliuoli ne i ministerij della Chiesa, insegnandoli à seruire alle Messe, et altri diuini officij con ogni riuerenza et diuotione; ne perdonarete à fatica alcuna della persona uostra medema, per insegnarli non solo à ben leggere et scriuere, ma per introdurli anco ne i principij della grammatica, et altre buone lettere, massime in quei luoghi oue non faranno maestri publici che possano far questo officio così bene come uoi, o forse non uoranno farlo per la pouerta d'essi figliuoli. Sopra tutto poi procurarete

chs

che con la età creschi in loro la modestia et bontà de costumi, come conuiene particolarmente in quelli che caminano in questa uocatione ecclesiastica. Et perche intendiate quanto questa cosa ci sia à cuore; comandiamo à tutti li curati che fra tre mesi ci mandino in scritto il nome, cognome, età, et altre conditioni di quei putti, che nelle loro Parochie haueranno cominciato ad incaminar in questa uia; et di poi almeno di sei in sei mesi ci auuisino con sue lettere di quelli che di più haueranno pur introdotti in questa uocatione, et insieme del progresso che tuttauia faranno, et nelle lettere et ne i costumi; stando auuertiti che come prima alcuni hauerranno età à sufficienza per farsi chierici, li mandino, o conducino essi à Milano nelle quattro tempora, perche li diamo la prima tonsura, et habbiamo occasione di ueder il frutto delle loro fatiche et industria; Dopo che questi haueranno hauuta la prima tonsura, faranno i Curati ogni diligenza che li padri li mantenghino in habito clericale decente sino al tempo, che saranno posti nel Seminario sotto alla nostra particular cura; Nelle quali cose tutte uoi, come Vicario nostro, riscaldarete continuamente i curati, et usarete quella diligenza che ci promettiamo dalla sollicitudine et pietà uostra.

E conuenientissimo che tutti quelli, che in qual si uoglia modo caminano nella uocatione ecclesiastica, poi che essi hanno da esser giudici delle conscienze d'altri, et come guide loro nella uita spirituale, essi anco purghino le conscienze proprie col mezzo della confessione sotto il giudicio et ministerio di persone probatissime et nella scienza, et ne i costumi.

Però saranno descritti nelle annesse ordinationi particolari per il nostro Vicariato, quei sacerdoti, i quali soli, per la cognitione che ne habbiamo, si sono approbati da noi in quella Pieve per udir le confessioni de altri sacerdoti, et chierici. Resta che uoi ne diate notizia al Clero di questa Pieve, et in nome nostro comandiate che nessun altro, fuor che li descritti, s'impacci in questo officio, et ciascuno si elegga fra questi quello che giudicherà più à proposito per beneficio della sua anima; concediamo però che se alcuno si trouarà hauer da celebrare, et non hauer all' hora tempo, o commodità di ricorrere ad alcuno di questi approbati da noi per questo officio, possa confessarsi à qual si uoglia altro sacerdote curato, o altrimenti adnesso alle confessioni da noi, et essi udir la sua confessione: ma ben li aduertirete tutti per parte nostra, che non abusino questa facoltà che li concediamo.

Di più perche non occorra il scandalo, che habbiamo inteso d'alcuni con molta nostra molestia, che celebrando spesse uolte, sono neglissentissimi nel frequentar la santa confessione, li eshortarete in nome nostro con ogni efficacia, che per le uiscere di GIESV CHRISTO, uogliano spesso considerare quanta purità di conscienza ricerca l'altezza del misterio che hā no a trattare, et la dignità dell'hostia che offeriscono nella santa Messa; et per questo siano studiosissimi di mandar si bene con la sacra confessione prima che si

presentino alla sacratissima mensa dell'Altare; et li ricordarete che ogni tre mesi ciascuno di essi ui dia fede in scriptis, di alcuno delli sudetti approbati, che esso sia confessato da lui que trimesstre, almeno ogni settimana come ricorda il Concilio nostro Prouinciale, se la conscienza di qualche peccato mortale non lo haurà necessitato, o il desiderio di caminar innanzi nella uia spirituale, et la debita riuerenza à quel tremendo misterio, non l'haurà persuaso à farlo più spesso; Et uoi mandarete quelle fedì in mano nostra, acciò noi habbiamo cagione di consolarci nel profitto di questo nostro ricordo.

Auertirete anco i sacerdoti, che si castigheranno seuerissimamente, se essendo sani, si confessaranno et riconciliaranno in altro modo, che stando in genocchioni.

Se ui constarà, o sarà significato, che alcun sacerdote, o costituito in ordine sacro, o semplice Chierico, che habbia beneficio di qual si uoglia sorte, uadi in habito laicale, fatene prima processo informatiuo, et mandatelo a noi; et poi se esso personalmente sarà nel uostro Vicariato, fate a lui comandamento che in termine de tre giorni comparisca personalmente auanti il nostro Vicario generale, à ueder si priuar del beneficio, se pur ne haurà, et non ne hauendo, à ueder si punir legitimamente.

Come uedrete, o ui constarà per altro modo legitimamente che alcun Prete, o sia Chierico, del uostro Vicariato habbia portato o porti camiscia con latiche, o al collo, o alle maniche, o calze gonfie, o borsate, o saio, o sottana che non arrini almeno a mezza gamba, o cappello aguzzo, il qual s'intenda proibito per sempre, et anche non aguzzo fuori di occasione ragionevole, o ornamento di ueluto, o di altra seta sopra qual si uoglia sorte di ueste, fateli noi subito un precetto in scritto, o a bocca, presente un testimonio, almeno, che in termine di due giorni ui habbi portato quella camiscia, o altra cosa proibita, come di sopra, sotto pena, oltra la perdita di esse robbe, di altra graue ad arbitrio nostro; Delli quali panni et pene tutte assigniamo un quarto alli delatori, et il resto alla scuola del CORPVS DOMINI di quel luogo, o Parochia, nella quale habitaua quel Prete, o Chierico, o beneficiato che cōtrauenirà come di sopra; ouero ad ornamento di quella chiesa medema ad arbitrio uostro, All'essecutione delle quali pene, procederete etiam con farne fare le pignorationi, se sarà bisogno.

Fate diligenza per saper se nel uostro Vicariato sono sacerdoti, et altri costituiti in ordini sacri, che contra gli ordini dati nel concilio nostro Prouinciale, lascino habitare nelle case loro Ecclesiastiche donne di qual si uoglia sorte, et età, etiam che siano madri, et sorelle loro, o che habitino essi in casa de laici, ancorche paterne, essendoci donne; o che habbino affittate in tutto, o in parte le case della Chiesa senza licenza nostra, o del nostro Vicario generale, data, o rinouata, in scriptis, doppo la celebratione del Sinodo nostro

TY 2

do nostro Diocefano; Et di quelli che trouarete esser incorfi in questa disobedienza, ne darete auiso a noi prima che passi il mese di Genaro prossimo; come farete ancora, se sarà alcuno che desidero licenza per qualch'una delle sodette cose, et presuppoghi hauer causa per la quale ragioneuolmente ci possiamo mouere a concedergliela, dandocene relatione nel tempo sudetto con intiera informatione delle persone, dell'età, et altre circostanze, affinche possiamo noi più sicuramente deliberare quel che sarà più ispediente.

Li Rettori descrivano sopra una tauoletta tutti gli officij, et annuali et altra celebratione di Messe, che per obligo de legati, o per qual si uoglia sorte di lasiti, o de instrummenti, o di consuetudine si deue far nelle Chiese loro a tempo, o in perpetuo; et dichiarino se l'obligo e di Messa quotidiana, o di certi giorni della settimana, o del mese. Et oltre il tenerne essi una copia nella Sacristia sua, conforme al decreto del Concilio nostro Prouinciale, ne consegnino due copie a noi fra un mese, delle quali una mandarete a noi subito, et l'altra tenerete presso di noi; Et astringerete ogni uno che sarà tenuto, alla satisfatione delle Messe, annuali, o altri officij, distributione de l'emo sine, et simili, conforme al obligo. Et se qualch'uno si lamentasse di non poter sodisfare a questi obligi per la tenuità dell'entrate, et perciò ne dimandi diminutione, dite che in questo mezzo adempisca effettivamente quanto è tenuto, ma che metta in scritto una esposizione della diminutione che desiderarebbe, et la dia a noi insieme con due copie autentiche, una della fondatione, o institutione, o legato, o lasito, et l'altra de tutti li beni, redditi, et entrate, accioche da queste possiamo ueder l'obligo et la mente de Testatori, et la necessità di riduzione. Voi hauete che hauerete le dette copie, n'informarete secretamente, se hauendo quella capella, o legato, o lasito, beni immobili, assignati per satisfatione dell'obligo, saranno descritti tutti puntualmente quei beni, la qualità di essi, et la entrata che se ne vuole cauare ogni anno. Et per capelle, o legati, o lasiti, che non hanno simili beni immobili, ma entrata di danari, o altra sorte de frutti, farete la medema diligenza, affinche possiate sapere se ueramente haueranno esibito la quantità, et qualità dell'entrate; perche noi, se uederemo causa ragioneuole di riduzione, non mancaremo di farla, seruata la forma del Concilio Tridentino, doppo che haueremo hauuta la uostra relatione.

Non si mettano in opera tonaglie da altari, camisi, pianete, ne altre simil cose di Chiesa; se prima non saranno benedette secondo l'istituto di santa Chiesa da noi, o da chi hauerà questa facultà in Milano, o nella diocefe.

Non sia più nessuno Sacerdote che si caui la Pianeta, prima che habbi finito del tutto l'Euangelio, che si dice nel fine della Messa.

Per tutto il mese di Genaro prossimo siano fatte

alle cotte le maniche larghe in bocca, almeno due braccia di giro; ma se saran più larghe, sarà anco tanto più conuenueole; et di longhezza almeno arriuinò al nodo della mano. Passato detto termine, tutte le cotte che non saranno accomodate a questo modo, siano da noi leuate senza remissione alli patroni di esse, et donate a qualche Chiesa pouera.

Quei Sacerdoti, o Chierici, che interueniranno a officij diuini, o siano di feste, o di morti, di qual si uoglia sorte, senza chierica manifesta, o con habito indecente, o senza cotta, o con le labre coperte dalla barba, contra il decreto del concilio nostro Prouinciale, non partecipino della limosina, o altro emolumento, che gli si douerebbe per quel officio, ma si dispensi subito senza remissione, et senza dilatione, da uoi, et in uostra assenza dal Curato, doue si farà l'officio, all'altri Sacerdoti et Chierici, che ui saranno interuenuti con habito conueniente.

Ne i funerali non si usino altri pallij communi, che uno deputato per questo effetto dal Curato, il quale sia de i più uili che habbia nella sua Chiesa, et se usi a poueri et richi, a nobili et ignobili indistintamente fin tanto che dalli Communi, o dalle vicinanze, o da altri sarà fatta provisione de pallij noui, quali si usino gratis secondo che ordina il Concilio nostro Prouinciale. Et se questa provisione non sarà fatta fra quattro mesi, ci darete auiso de i luoghi, ne i quali sarà stata questa negligenza.

In tutti gli officij da morto si dicano per ogni modo tutti tre li notturni.

Nessuno Curato si parta fuori della sua cura per starne assente la notte per qual si uoglia occasione, senza licenza uostra in scritto; ne uoi gliela darete mai per giorno di festa, ne quando sapesti che hauessero nelle loro Parochie infermi pericoli della uita, ne per quelli giorni, nelli quali il nostro Concilio Prouinciale prohibisse precipamente l'assentarsi dalla cura, ne per andar fuori della diocefe, ne senza causa ragioneuole, ne per più di tre giorni, perche se haueranno necessità di più longo tempo, la potranno dimandar a noi per se stessi, o per mezzo nostro. Et noi ogni tre mesi scriuerete a noi a chi hauerete concessi tali licenze, et quante uolte, et chi contrauenirà, sia punito in scudi duoi per ogni uolta.

Tutte le uolte che li Curati uengono a Milano, si presentino innanzi di noi, o del nostro Vicario generale; et quando l'un et l'altro di noi fusse impedito, uadino all'Archidiacono del Duomo, o a Pre' Girolamo Rabbia, Ordinario, deputati da noi a questo effetto; accio possiamo intendere, come procedono le cose delle loro cure, si come anco habbiamo ordinato nelle istruzioni nostre generali: il che tanto più douerete fare uoi per esser nostro Vicario.

Auuisarete tutti li Sacerdoti Curati et non curati, et Chierici, che qualunque di loro per tutto il mese di Genaro prossimo non ui mostrerà, o per altro modo ui farà constare, che habbi almeno li libri ordinati nel nostro concilio Prouinciale, et di più le istruzioni

istruzioni nostre generali, et il Sinodo nostro Diocefano, li farete pagare quattro scudi, i quali uoi stesso stenderete tutti in prouederli delli sudetti libri, et de altri, che a uoi pareranno opportuni al bisogno loro. Se però a uoi parerà dar ad alcuno un poco più di tempo per causa della pouertà grande, ce ne contenteremo, pur che non passi tre altri mesi.

Non permettete che in alcun luogo de Chierici secolari se uenire a Messa, eccetto che nelle Parochie, prima che sia finita la Messa Parochiale, se però il Curato non ui consentisse; sotto pena a chi contrauenirà d'ui scudo per uolta; il quale si spenda in beneficio della Parochiale, dentro i confini della quale si sarà contrauenuto.

Farete che quei curati, i quali a uostro giudicio sono atti a esplicare l'Euangelio al suo popolo, et sermonizzare a l'altare, satisfacciano in questo al loro obligo. Et se ogni mese non ui consegnarono uno de suoi sermoni in scriptis, da mandar in mano uostra, come commanda il concilio nostro Prouinciale, li punirete per ogni uolta dopo la seconda ammonitione in due scudi; da spendersi nelle loro Chiese. Gli altri poi che a uostro giudicio, non sono ancora atti a questa, fate per ogni modo che leggano in quel tempo medemo; per spacio almeno d'un terzo di hora, un pezzo del catechismo uolgare in luogo di sermone; et massime in quella parte che è più necessaria, et più facile a la cognitione del popolo, come il simbolo, il Decalogo, et il Pater nostro; uero leggano qualche Homelia di Giouanni del Bene, o di Lodouico Pittorio, sintanto che si farà stampare Homiliario particolare Ambrosiano, auuertendoli che leggano adagio, et preueghino diligentemente quel che haueranno a leggere a l'altare, perche possano poi leggere al popolo intelligibile, et diuotamente.

In tutte le Parochie si attenda dal Rettore, uero curato ad insegnare la dottrina Christiana i giorni di festa; et per questo effetto si instituisca la solita scuola; et astringete tutti li Sacerdoti et Chierici della Parochia sotto le pene che pareremo a uoi, ad aiutar il loro curato in questo officio, quando da lui saranno ricercati. Et quelli che trouano i popoli affatto renitenti a uenire, se ancora non sanno questi primirudimenti necessarij, et condurre i loro figliuoli a questa scuola; dopo hauergli spesse uolte cariteuolmente ammoniti; anche in nome nostro, ne diano auiso a noi; ne permettano i figliuoli alla comunione da principio, se prima non haueranno imparati questi rudimenti.

Ne i giorni di festa medesimamente fate che si dica il Vesprio in tutte le Chiese Parochiali; ancor doue non è solito di dirsi, et anche doue il curato non può hauer Sacerdote, ne Chierico, che l'aiuti nel qual caso procurerà esso Curato d'instituire persone pie de secolari, che l'aiutino. Et si procuri anche introdurre nanti, o dopo il Vesprio, qualche processione; o altre simili diuotioni per occupar il popolo in exercitij spirituali, et denari alla mala trattamen-

ti, et massime dal ballare; et giuocare in quei giorni di festa. Et farete sapere che doue saremo ricercati de doni spirituali di qualche indulgenza a chi interuenirà in queste processioni, ne concederemo.

In effecutione della Bolla di Papa Pio Quarto di felice memoria, et del concilio nostro Prouinciale, farete fare la professione della fede secondo la forma espressa nella stessa Bolla, da tutti quelli Ecclesiastici, et secolari, che tengono scuola di lettere di qual si uoglia sorte nel uostro Vicariato, se non ui consterà che l'habbino fatta nel tempo della uisita in mano nostra; o de nostri Visitatori; et quelli che sono Ecclesiastici, nel Sinodo Diocefano. Se dopo questo tempo uenerà alcuno nouo maestro in qual che parte per insegnare a figliuoli, datecene auiso in termine di otto giorni, mandandoci insieme la informatione che hauerete tolta de i suoi costumi, perche possiamo darui orache di san fare a loro la medesima professione, et dirui quello che ci occorrerà circa loro.

Et perche il concilio Lateranense commanda che i Maestri di scuola siano tenuti a instituire i scolari anche nelle cose pertinenti alla pietà, et diuotione, come ne i precetti diuini, articoli della fede, hymni sacri, salui, et uite de Santi; anzi che ne i giorni di festa niente altro possano insegnarli; se non cose pertinenti a deuotione et pietà Christiana; et di più che si andeno ueni esibitorarli; et sforzarli quanto possono; che non solo uadino alle Messe, ma ancora a l'esperie, et altri diuini officij, prediche, et sermoni, auuertendoli anche che nessuna cosa possino leggerli che sia contra li buoni costumi, o che gli induchi a impietà. Però ricordate spesse uolte a quei Maestri che saranno nel uostro Vicariato, di satisfare al loro obligo; et procurate che secondo la capacità maggior et minor de scolari, gli facciano imparare a memoria prima quei libretti della dottrina Christiana, che si usano comunemente nella nostra diocefe, nelle scuole instituite per questo effetto. Et poi, se ui parerà che essi Maestri siano idonei, et sufficienti a questo, farete che dichiarino a suoi scolari il Catechismo del Padre Canisio, et glielo facciano anche imparare a memoria; et recitare fra loro spesse uolte, massime le feste; le quali feste faranno ogni diligenza i Maestri perche da essi scolari siano tutte spese in diuotione et exercitij spirituali. Doppo bene inteso questo Catechismo, quelli Maestri che ui pareranno affai intelligenti per questo, potrete fare che anche passino alla esplicatione del catechismo Romano, et in quelle parti massime più morali, et facili, come il Decalogo, et oratione Dominica. Et noi ci terrete auuisati della diligenza che faranno li Maestri in tutte queste cose.

Auertirete appresso i tutti questi Maestri non tener libri prohibiti nell'indice; et doppo che li hauerete dato questo auuertimento, uisitate tal uolta a l'improuiso i libri loro, guardando diligentemente se haueranno libri contrarij al detto indice; et trouando ne gli ritenerete appresso di uoi; et ce ne darete auiso.

Auertirete ancora spesso volte li Curati dell' obli-
gato che necessariamente ha ogni persona di denontia-
re, se conosce alcuno che sia heretico, o sospetto di
heresia, acciò siano auuertiti detti Curati, che non
hanno autorità di assolvere quelli, che, sapendo, non
uogliono denontiare tal sorte di persone, et possano
dar spesso anch' essi questo auuiso a suoi popoli. Pro-
curarete poi che in ogni luogo siano ben osservate le
regole dell' Indice de libri prohibiti; il quale è stampa-
to insieme con li decreti del Sinodo nostro Diocesano.
Et sopra tutto siano auuertiti al procedere de fora-
stieri che uerranno nelle Parochie loro, massime di
Conciatetti forastieri, di Francesi, de Resegatti, et
di quelli forastieri che uanno dimandando limosina,
et di Piemontesi che portano ceste al collo con dentro
coltelli, stringhe, et altre simili sorte di robbe da
uendere; et spesso a l'improuiso cercarano con ogni
diligenza nelle ceste loro per uedere se haessero li-
bri prohibiti; et trouandoli, o potendo sapere se
alcuno de questi tali, o altro di qual si voglia sorte
forastiero, o del paese, et parochie loro habbia det-
to, o fatto cosa alcuna contraria, et repugnante alla
fede catholica, ne auuiso subito noi, quando essi
non possino far ritenere questi tali; et noi con pre-
stezza procurarete di farli prendere, o altro rime-
dio come ricercarà il bisogno. Ma quando la cosa
fussere che senza pericolo o di fuga, o di altro simi-
le, portasse dilazione, ne auuiso subito noi con pie-
na instrutione del fatto.

Li curati eshortino gl' inconfessi delle lor cure a
confessarsi, et communicarsi dentro di quindici gior-
ni; et se a qualch' uno parese a noi di dar anco tem-
po infino alla festa prossima della Purificatione per
poter in quel tempo trattar qualche pace, o per
altro simile rispetto, pur che non sia per causa di
concupinato, ce ne rimettiamo a noi; ma passato
il termine prefisso, ordinati alli Curati, che a quelli
che saranno restati per un anno, o per due, di con-
fessarsi, et communicarsi, o che saranno confessati, ma
non communicati; interdicano nominatamente a l'al-
tare in giorno di festa l' ingresso della Chiesa nel modo
che sta nell' alligata copia stampata, et sigillata col no-
stro sigillo. Et morendo questi tali, si sepeliscano al
terracio. Di tutti quelli poi che saranno publicati in
questo modo, farete uene dar nota da i Curati medemi;
la qual nota darete noi alli altri Curati del Vicaria-
to, comandandogli sotto graue pene che li publi-
chino anch' essi nelle loro Chiese, et che siano auuertiti
che non entrino in Chiesa ueruna. Ma essendoui alcu-
no inconfesso, o non communicato di tre anni, senza
altro auuiso, ne interdetto, satelo citar noi subito
nanti al Vicario nostro criminale, con un com-
mandamento delli Stampati, che hora ui si manda. Et a
detto nostro Vicario criminale rimanderete la rela-
zione insieme con la fede del Curato loro, che sia stato
tre Pasque senza comunione. Et se alcuno allegasse
di essersi confessato et communicato fuori della Paro-
chia; et che noi, o li curati per qualche causa habbia

te sospetto non esser uero; non uene portando la legiti-
tima fede, non admettere scusa alcuna, ma si proceda
contra di lui come contra gli altri inconfessi. Et quelli
che hanno habitato nelle Parochie sei mesi continui
dell' anno, siano obligati anch' essi a dar detta fede.
Et tutte queste fedi se portino a curati a noi, perche
facciate diligenza di ueder se sono legitime.

Et acciò che le donne, o putti, non siano necessitati
uenir a Milano per assoluzione de peccati di carne, che
forse commetteranno, et in questo modo scuoprire, o al-
meno entrar in sospetto di hauer fatto alcun peccato
graue et reuiuato. Però ui concediamo facoltà, che
potiate assolvere tutte le donne di qual onche età, et i
putti sin alla età de sedeci anni da ogni e qualunque
peccato di carne, che habbino commesso, ancorche sia
no i reseruato, eccettuate però la madre, che hauesse pec-
cato con il figliuolo, o la figliuola con il padre. Ne
ardite per tale assoluzione pigliar alcuna cosa, ne pic-
cola, ne grande, ancorche ui fosse offerta, o data spon-
taneamente.

Dandou anchor facoltà di potere per alcun caso
particolare de iudetti, dar questa medesima autori-
tà di assolvere le sudette persone, ad alcuni Curati del
nostro Vicariato, secondo che a uoi parerà occorrenza
del caso, parerà esser necessario, o opportuno.

Cercate di sapere se quelli Medici, che si trouano
nel nostro Vicariato, o in uenogno d' altri luoghi a
medicare, seruano l' ordine del Concilio nostro. Prouin-
ciale; in abbandonare gl' infermi dopo il quarto giorno,
che li haueranno uisitati, non si confessando dentro di
quei quattro giorni; et potendo uenire in luce che alcu-
no contra uenghi al' ordine del detto nostro Concilio,
ce ne auuise uere, mandandoci processo informatiuo
quanto prima del nome del medico, dell' infermo, et
di questa contra uentione.

Ogni Curato facci ben capire il suo popolo, che
chi non uole andar a Messa le feste di commanda-
mento, in carrie in peccato mortale; anzi che contra
quelli che lasciaranno di andar a più feste; si procede-
rà con ogni seuerità in conformità de sacri canoni. Et
noi fate che ogni tre mesi li Curati ci mandino in scrit-
to il nome di questi tali, che lasciaranno di andar ad
udir Messa i giorni di festa, et anco di quelli che sa-
pranno in esse feste hauer più uolte lauorato; o fatto
lauorare contra la forma de sacri canoni. Et perche
sarà forse alguno che si uorrà scusare con dire, che ha-
uendo li pascoli lontani dalla terra, gli è necessario
star lui, o lasciar altri alla custodia delle bestie, si au-
uertisca che quel poco di tempo, che uia ad udir la
Messa, non impedisce che non ui resti di giorno assai
per gouernare, et pascolare anche le bestie; et però,
che con questa scusa non sia chi lasci la Messa i gior-
ni di festa, ne permetta che, o figliuoli, o famigli,
o altri la perdano. Ma quando pure in qualche luogo
alpestre, la molta distanza de pascoli, o altra eui-
dente necessitade delle bestie, alcuna uolta ricercasse
altamente, auuertiteli che un uicino de pascoli rac-
comandi per una festa le sue bestie a l' altro uicino,
et

et poi l' altra festa, l' altro uicino raccomandandi le sue a
lui; et uadano procurando con questo, o altro modo,
che ne anche questi curatori de bestie, se sarà pur pos-
sibile, lascino passar due feste che non ascoltino
Messa.

Quando in qualche loco del nostro Vicariato ca-
desse alcuna festa, che sia d' obbligo, o per precepto, o
per consuetudine, in giorno solito di farsi mercato,
fate che quindici giorni innanzi il curato auuisi il po-
polo, che, se non si lasciarà star di far mercato in
quel giorno di festa, noi di ordine nostro farete star
serrate tutte le Chiese del luogo, et le uicine a un mi-
glio per tutto quel giorno intero; et non ui lasciare-
te dir Messa, se non a Chiese serrate, et senza canto
alcuno, o suono di campana, ne entrar alcun laico.
Onde per euitare questo interdetto, et altre pene de-
bite, il Console, et altri principali del luogo, pigliano
cura particolare di non lasciar far il mercato; et noi,
bisognando, dimanderete l' aiuto di cotesto Podesta.
Et acciò che questo ordine si sappia ancora, da quelli
massime che sono soliti frequentar quel mercato, fa-
te che ne i luoghi di quei contorni, doue si faranno
mercato, si attachino tre, o quattro poltie che dica-
no, Nel luogo di _____ non si farà merca-
to uenerdi adì _____ del presente

me se per esser il giorno della festa di S. _____
Et con altro modo ancor, come a uoi parerà bene, fa-
rete che questo ordine nostro uenghi a notizia delle per-
sone, che concorreranno a i mercati. Et quando ue-
diate finalmente, che tutte queste prouisioni non ba-
stino a leuar il mercato per quel giorno di festa, ese-
quirete per ogni modo l' ordine sudetto. Et acciò
che nelle Chiese de frati si serui anco questo inter-
detto, se pure ue ne saranno, li auuise uere di questo
nostro ordine; perche oltre che per il Concilio di Tren-
to sono obligati seruare ancor nelle lor Chiese l' inter-
detti che pongono li vescou, Noi qui in Milano sa-
remo ancora le prouisioni necessarie con i loro supe-
riori; lasciandoli però che detti frati possino celebrare
a beneplacito loro secretamente nella forma sudetta.

Questo medemo ordine seruarete per leuar anco
le fiere che si fanno in giorno di festa.

Prouedete con quel miglior et più ispediente modo
che parerà a noi, che i popoli, quando uanno a deuo-
tioni, come a letanie, processioni, et simili, uadano
senza armi, almeno de asta, et senza archibuggi, et
diuisi li buomini, quanto sia possibile, dalle donne;
et che non si attenda a crapule, o altri disordini, ma
alla diuotione, come ricerca il santo instituto di quel-
l' attione. Et se i popoli, doppo le debite ammoni-
tioni, et altre prouisioni che pareranno a noi, perse-
ueraranno di fare inconuenienti notabili nelle sudet-
te processioni, li Curati li abbandonino, se trouino a
modo alcuno con loro alle dette processioni, pur che no
sia quella del CORPVS DOMINI, o delle letanie
maggiori, o minori, o altre processioni generali co-
mandate da sua Santità, o da noi.

Doppo la debita diligenza, fatta da nostri curati,

et da uoi, con l' aiuto anco de i Magistrati, et padroni
temporali di ciascun luogo, per estripare certi abusi
et disordini frequenti, come il ballare nelle feste, gio-
car in publico, o a giochi illiciti, et conuenire senza
bisogno alle bettole, et hostarie, far opere seruili, o
non andar a Messa le feste comandate, portar ar-
me astate, o archibugi in Chiesa, star fuori della
Chiesa, o sopra la porta di essa, mentre si celebra
la Messa, o altri diuini officij, o partirsene, mentre
si fa il sermone dal proprio Curato, dispensare a non
bisognosi le limosine de paueri, consumar dette limo-
sine, o altri redditi di Hospitali, et altri luoghi pii in
altro uso che in quelli, per i quali sono stati instituiti;
ci darete auuiso del luogo, et persone, ne quali sa-
ranno questi disordini; et delle difficoltà che troua-
rete, acciò noi anco possiamo mettere l' opera nostra
per rimediarui.

Mettete ordine, che non siano admeso a patto al-
cuno, anzi che ui sia subito dato auuiso da curati,
se capitauano nel nostro Vicariato, Questuanti; o
altri che cercano limosina per qual si uoglia luogo,
et sotto qual si uoglia nome et titolo, senza lettere
nostre patenti testimoniali; se bene fossero de Ho-
spitali, et luoghi pii di Milano. Et uoi procurarete
che siano presi per dargli il debito castigo; ouero gli
farete dar signoria di presentarsi innanzi a noi, man-
dandoci processo informatiuo del delitto che haueran-
no commesso, in questuare contra gli ordini del sa-
cro concilio di Trento; ouero, se non potrete all' ho-
ra, almeno ne darete subito auuiso a noi.

Attendete a uedere bene diligentemente tutti li
contratti usurarij del nostro Vicariato, et studiate di
estinguerli di commun consenso delle parti. Et quan-
do ciò non ui riesca, dattene auuiso a noi, affinche pos-
siamo procedere in queste cause per i termini di giu-
stitia; et rimettete a noi anche li querelanti se ue-
ne sono.

Nessun Rettore di qual si uoglia Chiesa la so met-
tere in Chiesa brede lle da nessuna persona, di che con-
dizione stato si uoglia, senza licenza nostra in scrit-
to, sotto pena di diece scudi a esso rettore. Et siano
auuisti li patroni di quelle che hora ui si trouano,
a restringerle fra un mese alla misura data nelle in-
struzioni nostre generali. Altamente siano disfate,
te, et applicate alla Chiesa; et essendoui circa a ciò
fatta qualche difficoltà, datecene auuiso.

Diano i Curati spesso uolte notizia a i Notari del-
l' obli- gato, a che sono astretti dal Concilio nostro Prouin-
ciale, di notificare i legati pii nel spazio di due me-
si; et della pena di escommunicatione inflitta a chi
non lo fa, publicando a l' Altare alcune uolte quel-
l' istesso decreto in lingua uolgare, che è per questo effet-
to nel Sinodo nostro Diocesano.

Vi concediamo purimente autorità di farui ren-
der conto delle amministrazioni de beni d' Hospitali,
Monti di pietà, confraternità, Misericordie, Chari-
tà, consortij, Discipline, Elemosine, scuole, et d' al-
tri luoghi pii, con qual si uoglia nome nominati; et
di

di riceuere da gli amministratori presenti de tutti i sudetti luoghi fra'l termine d'un mese, et da quelli, che per l'auuenire saranno eletti, auanti, ch'entri- no ad amministrar detti beni, il giuramento di esser- cir l'officio loro fedelmente. Et trouando alcuno re- nitente in questo, gli comandarete in scritto, che compara inmanzi a noi, sotto quella pena, che a noi piacerà.

I cappellani tutti, et quelli massime, che hanno cappelle, quali sono, o si pretende che siano iuris pa- tronatus, di qual si uoglia famiglia, mandino a noi copia autentica delle fondazioni, et dotazioni di esse cappelle, et i titoli delle prouisioni in persona loro fra un mese.

In esecuzione del concilio nostro Prouinciale, uo- gliamo, che in questo nostro Vicariato, si constitui- sca l'Archivio delle scritture di tutti i beneficij, et luoghi pii di esso Vicariato. Et però ui commettia- mo, che con quella maggior sollecitudine, et diligen- za che potrete, attendiate a uenir in cognitione pres- so di chi si trouino scritture tali; astringendo i tito- lari a trouarle, et chi ne hauerà notizia, a palesarle; che per questo effetto ui mandiamo le alligate copie di monitorij da far publicare nel Vicariato nostro. Et di quante scritture potrete uenir in cognitione, co- me di fondazioni, a dotazioni, consegne di beni, re- cognitioni, confessioni, o altre di qual si uoglia sor- te, ne mandarete a noi l'inventario col nome di chi le hauerà presso di se.

Non pretèrmettete diligenza alcuna per trouare chi occupa beni, o luelli, o decime, o legati pii, o al- tre ragioni simili di chiese, et luoghi pii, et trouan- done, fatene processo informatiuo, et mandatelo a noi.

In oltre comandiamo a tutti li sudetti capella- ni di cappelle, et altri titolati di qual si uoglia sor- te di beneficio ecclesiastico, quali cappelle, o benefi- cio si pretenda che sia iuris patronatus, che ne a quel- li che pretendono d'esser patroni, ne a massari di essi, ouero a persone da loro supposte, diano ad affitto, o a lauoro, o in qual si uoglia altro modo, i beni di esse cappelle et beneficij, sotto pena della perdita de' frutti di due anni, et d'altre pene ad arbitrio no- stro. Et se già sarà fatta alcuna di queste locationi, subito finita, non si rimoua più.

Parimente comandiamo sotto le medeme pene, che non sia Rettore di qual si uoglia sorte de benefi- cij, o cappelle, che possa ne locare, ne lasciar godere diretta, o indirettamente, sotto qual si uoglia prete- sto, o colore, beni di quel beneficio, o cappella, che gli sarà stata resignata, ne a chi gli hauerà fatta la rife- gna, ne ad alcun parente infino al terzo grado del me- demo, che hauerà refegnato.

Riuedete ogni anno in nome nostro, come coman- da il sacro Concilio di Trento, li conti de tutte le fa- briche de Chiese, Scuole, confraternità, Hospitali, Limosine, Misericordie, et altri luoghi pii, che sotto qual si uoglia nome sono nel nostro Vicariato; et

fatate che in essi si offeruino tutti gli ordini del Con- cilio Tridentino, et nostro Prouinciale; et che simu- tino, secondo il decreto d'esso Concilio, ogni anno li amministratori, et altri ufficiali, riceuendo dalli nuo- ui il giuramento Statuito nel detto Concilio Prouin- ciale; et facendo che alla presenza uostre si renda conto dalli uecchi dell'administratione passata. Nelle qual cose se trouarete renitenza, ce ne darete auui- so, et nondimeno citando a comparire innanti a noi, fra tre giorni, quelli che ricusaranno di mostrarui i conti della amministratione sua, contra quello che comanda il sacro Concilio di Trento; mandandoci anche nel medemo tempo auuiso con uostre lettere del- la loro contumacia.

Attendere con ogni diligenza a far eseguire per tutto il nostro Vicariato le ordinatione della ustra, et di tutte habbiatene copia presso di noi, per poter sapere ciò che si ha da fare. Et perché quando si sono fatte le dette ordinatione, si è sempre inteso che oltre esse, si debbe mandare in esecuzione, an- che quello che habbiamo ordinato nelle nostre in- struzioni generali, auuertirte, che in ogni Chiesa siano poste in esecuzione dette Istruzioni generali, quanto prima sarà possibile. Et fate che ciascuno Curato, Cappellano, o interessato pigli copia da noi fra otto giorni delle ordinationi particolari delle sue Chiese, che hora ui mandiamo, cioè quelle che torca a loro ad eseguire; o far eseguire, o che per altra causa sarà expediente che habbiano presso di se.

Tutte le volte, che hauerete sequestrati frutti, o entrate di qual si uoglia sorte, Ecclesiastiche, prima che ne facciate il relaxo, citate la parte, Ad uiden- dum relaxari etc. Et non state ad aspettare, che di qua ui si mandino sequestri, quando uedrete che il bi- sogno, o occasione, non porti dilatione; Ma in uir- tù delle facultà che ui habbiamo concesse nella paten- te del nostro Vicariato, fate uoi i sequestri, ualendoui delle copie che ui mandiamo stampate. Non uerrete però al relaxo senza prima darne auuiso a noi, o al Vicario nostro generale.

Sempre che ui commetteremo che facciate disfare alcuna Chiesa, o picciola, o grande che sarà, sarete mettere nel mezzo del sito di essa una Croce grande di pietra uiua, o di legno ben forte, accio ui resta del continuo, in segno, che ui sia stata una Chiesa; Ne lasciate che mai se ne disfaccia alcuna, se pri- ma non ne hauerete licentia particolare in scriptis da noi, o dal nostro Vicario generale.

Conseruate registrati in un libro, o custite insieme gli istessi originali delle presenti ordinationi nostre, così generale, come particolari, nel qual libro cur- sarete anco tutti gli Editti, et altri ordini nostri, che alla giornata ui uerranno dalle mani nostre per esser publicati; et insieme ancora tutte le lettere; che da noi, o dal nostro Vicario generale, o da altri no- stri Ministri ui saranno scritte d'ordine nostro, per- che ad ogni bisogno si possono uedere, et uoi le riuer- derete spesse per eseguire quelle cose che saranno re- state

restate adietro; faccdo anche che ciascun Curato hab- bi un libro nel quale tenghi custito le ordinationi par- ticolari della sua Chiesa et cura, et le lettere et ogni altro ordine, che da noi, o da nostri Ministri saranno indirizzate nelle sue mani. I quali libri siano et da noi, et da ogni uno di loro conseruati in luogo conue- niente et sicuro, perche possino seruire per informa- tione delle cose di quelle parte, ne i tempi che hanno da uenire a chi succederà nel uostro officio, o ne i loro beneficij. Dat.

ORDINI

Per le Congregationi Foranee.

PER introdurre più frequenti essercitij de studij nel nostro Clero foraneo, et lenar i disordini et abusi che cominciavano a meschiarsi nelle congrega- zioni foranee, comandate nel concilio nostro Prou- inciale, habbiamo deliberato istituire alcune Con- gregationi particolari, oltre le generali d'ogni mese, et a queste et quelle dar la forma et modo di celebrarsi con questi ordini che seguono.

Qualunque Sacerdote del uostro Vicariato, che senza legitimo impedimento, del quale ui facci con- stare legitivamente, non conuenirà alle congrega- zioni d'ogni mese contra l'ordine datogli nel Decreto 24. del concilio Diocesano, ouer senza uostre speciale licenza, datagli per qualche necessità, se ne partirà prima che da noi sarà licentiata tutta la congrega- zione, se sarà curato, incorra la pena de doi scudi; et non essendo curato, di un scudo per ogni uolta che hauerà fallato, la qual pena ipso facto, sia ap- plicata a beneficio della Chiesa, alla congregazione della quale hauerà mancato di interuenire, et uoi ne sarete l'esecuzione dentro di otto giorni.

Se sarà alcuno de Diaconi, Subdiaconi, et altri chierici, non Sacerdoti, negligente o contumace a gl'ordini nostri in conuenir et restar alle dette congre- gationi, o a quelle delle quali si dirà qui di sotto, dop- po la prima monitione che gli farete, ne darete subito auuiso a noi, et a loro farete precetto di presentarsi innanzi a noi fra tre giorni, per riceuere punitione della loro contumacia. Il medesimo farete con li Sa- cerdoti, i quali doppo hauer una uolta pagata la pe- na pecuniaria, per non esser conuenuto alle congrega- zioni, o partitosene senza licenza, ricaderanno la seconda uolta nella medesima contumacia.

Non si faccino le dette congregazioni in giorni di festa comandata, o della festa principale del luo- gho, doue si farà quel giorno la congregazione.

Il curato della Chiesa, doue la congregazione s'ha- uerà a fare, ne auuiserà la Domenica innanzi al suo popolo, con eshortarlo a trouarsi uolentieri per udi- re le salutari eshortationi al bene, et farsi parteci- pe di quelle orationi per l'anime loro, et de suoi de- fonti, et guadagnar anco l'indulgenza di giorni

quaranta, la quale concediamo a tutti quelli che sa- ranno presenti a tali diuini officij.

Tutti li Sacerdoti et chierici di ciascuna congre- gatione conuenghino in habito e tonsura conueniente, et con le loro cotte; et quelli che non si trouarano im- pediti a celebrare la sua Messa, o per hauerla, l'istesso giorno per bisogno del suo popolo celebrata alla sua Chiesa con licenza uostre, o per altro impedimē- to legitimo; la celebrino nella Chiesa della congre- gatione con quell'ordine fra loro, che da uoi gli sa- rà dato.

Et medesimamente da quello, che ne hauerà hauu- to il carico, si canti la Messa solenne de morti, con le sequenze che cominciano (usque in uita) et altre preci solite; et faccino la processione del cimiterio con l'asperzione solenne; sia però in facultà uostre di far celebrare alcuna uolta la Messa del Spirito san- to, in luogo di quella de morti, come permette il Concilio Prouinciale, pur che in tal caso non lascia- te mai la processione del cimiterio, et le sequenze del (usque in uita) et le Litanie et preci solite per i defonti.

A mezza la Messa solenne nel tempo solito si fa- rà da quello, al quale hauerete dato questa cura un deuoto sermone, nel quale deuerà attendere con ogni affetto ad edificare quel popolo ne i costumi christia- ni, dilatandosi più contra quei peccati, i quali uede- rà esser più frequenti in quel paese, et in particolare eshortandolo efficacemente a congregarsi almeno nel- li santi giorni delle feste alle proprie Chiese, et lascia- re li diabolici abusi de balli, giuochi, tauerne, et com- messationi, et opere seruili, et con spirito deuoto ri- dursi dentro esse Chiese, non sopra le porte, ne meuo con armi hastate, archibusi, o altre simili indecenze ad udi- re li diuini officij, et in particolare la Messa comandata dalla santa Chiesa a tutti i fedeli, et così doppo il desinare al suono della Campana congregarsi alle Chiese ad imparare dal loro curato, et altri de- putati la dottrina Christiana tanto necessaria a tutti li fedeli; et frequentare le sante confessioni, almeno oltra il tempo della Pasqua di Resurrectione coman- dato con strettissimo interdetto dalla santa Chiesa, il tempo della Pasqua del Spirito santo, dell'Assontio- ne della Beata Vergine, et della Natiuità del nostro Signor GIESV CHRISTO. Et chi hauerà a far questo sermone, lo conferisca in scritto con uoi una set- timana innanzi che lo dica.

Finiti li diuini officij conueniranno tutti li Sacerdo- ti in casa del curato di quel luogo, dal quale li sarà dato una sobria refettione; et per ristauo della spe- sa sua, li Sacerdoti non curati, poi che essi non hanno carico di dar la refettione, in giro all'altri pagherà no per ciascuno cinque Soldi per ogni congregazione al Curato, che gli hauerà data la refettione.

Non ammetta esso curato alla detta refettione al- cun laico, sia chi si uoglia.

Non dia il Curato sudetto a patto alcuno in questa refettione più d'un sercolo cotto ad un sol modo, et una

una minestra, et una sola sorte di frutti, sotto pena di tre scudi d'essere subito dati nelle mani vostre per impiegarli in qualche spesa a un commune delle congregazioni, come sarebbe un paramento de morti con le tonicelle, per quando si faranno le congregazioni in luogo doue non ne sono, o altra simil cosa ad arbitrio vostro; et se in spatio di tre giorni non hauerà pagata nelle mani vostre la detta pena, gli farete precetto che in termine di duoi giorni compari auanti di noi; et noi ci darete auviso della contumacia, et del precetto fattogli; nel che se mai ci constasse che hauendo alcuno Curato transgredito l'ordine nostro, uoi non habiate fatta l'essecutione della pena nel tempo statuito, ouero fattoli il precetto sudetto, et à noi inuiata la relatione della sua contumacia, dichiaramo ex nunc, che siate incorso nella pena di sei scudi d'applicarsi al medesimo seruitio.

Nella detta refettione preceda sempre la benedictione del cibo, et seguiti poi il rendimento di gratie, secondo il rito et modo stampato nel fine de Breuarij, o nel Sacramentario, et sempre mentre starete alla mensa senza alcuna interposizione, si legga da uno, che almeno sia chierico, alcuna deuota Homelia, o qualche cosa del Cathichismo uolgare, o altra spirituale lettione, che gli sarà da noi imposta.

Dopo rese le gratie al Signore, subito esclusi tutti, alla presenza solo di persone che siano in sacris, ouero chierici, si legga con attenzione di ciascuno innanzi ogni altro ragionamento, qualche cosa del concilio nostro Prouinciale, massime della seconda parte, et noi o altro per ordine vostro lo dichiari; et il medesimo si faccia all' hora del sinodo nostro Diocesano.

Propongasi poi dal Curato, doue si fa la congregazione, la materia che sarà stata ordinata da noi nella congregazione precedente per trattarsi, et in essa ciascuno parli ordinatamente al suo luogo, quando da noi gli sarà accennato, ne interrompa per modo alcuno il fratello, ne si rimetta nel uoto a quelli che haueranno già detto il loro parere, ancora che in sostanza conuenisse con alcuno de loro; ma dica esplicitamente il suo uoto; o se per la memoria, o per altra causa non può far altrimenti, almeno lo porti scritto di sua mano, et lo reciti de scripto al suo tempo. Dopo li Curati inuitate anco a dar il suo uoto li altri Sacerdoti, quanto cōporterà il tempo; et li altri chierici inferiori solamente staranno ad udire.

Ciascuno d'essi Sacerdoti, a chi occorresse qualche caso di conscienza dubitabile nell'amministrazione della confessione, o de gli altri sacramenti, o del modo et rito dell'officiare, potrà medesimamente proponer lo per instructione sua, et de gl'altri, hauendone però prima impetrata licenza da noi, et secondo haue-

rete giudicato che sia espediente, o no, il parlare all' hora di tal cosa.

Se anco ui sarà alcuna uolta da conferire più confidentemente qualche difficoltà, o casi occorrenti nel gouerno delle cure, li quali non sia espediente, che siano intesi da tutti li Sacerdoti, o quando hauerete da far qualche correctione, o reprehensione ad alcuno di essi Curati, ouero hauerete da intendere da essi concubinati et altri simili disordini, et scandali delle loro cure, et trattate de i remedi, potrete doppo le disputationi, o sia discussioni sudette, mandar fuori tutti li altri, et con li Curati soli trattate quello sarà bisogno.

Doppo finiti essi ragionamenti a bastanza per quanto parerà a uoi, innanzi che licentiate la congregazione, intimarete la conuocatione dell'altra seguente, con dir il giorno et luogo doue ella s'hauerà a celebrare; et similmente nominare quello, che hauerà a cantare la Messa, quello che hauerà a fare il sermone, et anco proporre non solo la materia, ma anco li punti precisi, delli quali si hauerà a ragionare et trattare, et non si proponghino però questioni sottili, o troppo alte, ma solo di casi di conscienza o altre simil cose, che si appartengano all' officio di chi ha cura d'anime.

Nel progresso di queste congregazioni scoprendo in alcuni straordinaria lentezza et negligenza in attendere a i studij, usate diligenza di correggerla, et risvegliar quel Sacerdote con fargli commandamento penale, che da l'una congregazione all'altra ogni mese ui presenti certa parte del Cathichismo uolgare, o della Somma Antonina o altra Somma uolgare, tradotta dal latino per lui, o almeno trascritta di sua propria mano dal uolgare, et questo sin tanto che uenendo esso da noi all'essamine, facciamo esperienza del suo profitto nelle lettere, et gli facciamo remissione di questa sorte d'essercitio.

Di mese in mese, ne darete auviso per vostre lettere di quello hauerete fatto nella congregazione precedente, et ci mandarete in scritto le conclusioni fatte nella congregazione sopra li dubij proposti, li quali terrete anco registrati in un libro presso di noi, in principio del quale scriuerete questa nostra instructione, et occorrendo che nelle cose trattate restasse qualche dubbio, uenite uoi, o fate uenir altro della congregazione quanto prima a rappresentare il tutto a noi.

RICORDI AL POPOLO DE
Milano.

Vide epistolam pastoralem, eo nomine inscriptam, infra in tertia parte loco suo positam.

ACTORVM S. ECCLESIAE MEDIOLANENSIS

Pars III.

LITTERAE PASTORALES.

LIBRI DIVERSI GENERIS.

EDICTA VARIA.

FORMULAE VARIAE.

REGULAE CONFRAIARVM.

FINIS SECVNDAE PARTIS.

LITTERAE PASTORALES DE ORATIONE, ET SUPPLICATIONE,

INSTITVTO DELLA ORATIONE COMMVNE,
Che si ha da fare la sera da ciascuna fameglia.

CARLO CARDINAL BORROMEO, PER LA GRATIA
di Dio, et della santa Sede Apostolica, Arcivescouo della santa Chiesa di Milano,
à i diletti nostri figliuoli in Christo, tutti i fedeli della Città et Diocesi nostra,
Salute nel Signore.

L Sapientia di Dio, Christo Signor
Nostro in tutto il discorso dell'Euan-
gelo santo una delle cose, che co l'essen-
pio suo; et con le parole sommamente
ci commenda, è l'Oratione: l'uso, et
essercitio della quale è tanto proprio
del Christiano, che per essa, sua diuina Maestà ci ha
uoluto far di simili da tutte le nationi del mondo: La
casa mia, disse egli, sarà chiamata casa d'Oratione,
mostrando con queste parole euidentemente, che que-
sta habbia ad essere l'insegna del popolo Christiano,
quale, come casa; et fameglia di Dio, si come uine del
cielo, cid e dell'aiuto di Dio; da cui spera tutti i beni,
cosi deue hauer commercio nel cielo con l'essercitio
santo, et continuo dell'oratione. La onde non può esse-
re se non di grauissima riprensione, anzi di meriteuol
castigo degna la negligenza, che uniuersalmente
usano i fedeli in cosa così propria, così eccellente, così
utile, così douuta, et necessaria al Christianesimo. Sà
per certo il padre nostro Celeste, Dio, padre benignis-
simo il nostro bisogno; conosce, et uede le nostre mis-
erie; mà la bontà et misericordia sua infinita uole ec-
citare il desiderio nostro con l'essercitio dell'Oratione,
madre di tutte le uirtù Christiane. Perciò uole sua
diuina Maestà che sempre habbiamo bisogno della be-
nigna gratia sua; et ben spesso ci lascia cadere in gra-
ui pericoli, et trauagli, acciò per queste uie ci condu-
chi all'officio, che douemo d'essa Santa Oratione: qua-
le per esser principio, progresso, et compimento di tut-
te le uirtù, non è opera alcuna più commendata nella
scrittura, nè neruna più familiare à huomini pij, et
santi, ne alcuna, che piu spesso, con maggior studio,
et piu necessariamente s'habbia da essercitare da i fe-
deli, essendo che l'istessa uerità Christo facci quella
promessa, piena di dolcezza, et consolatione, che con-
seguiremo, et ne soccederà tutto quello, che piamente
orando dimandaremo. Nel quale studio acciò che cia-
scuno si ecciti a maggior progresso, la Santa Madre
Chiesa, quale gouernata dal Spirito di Dio, à certi
interualli d'hore con officij diuini, et religiosi prieghi
publici fa oratione à sua diuina Maestà, dà anco in
ciò segno per ammonire quanto ciascun fedele quasi
d'hora in hora risuegliandosi, et raccogliendosi inse-

stesso, debba raccèdersi con desiderio al spirito dell'O-
ratione. Per il che in ciò se ogni negligenza, per mi-
nima, fu sempre reprobabile, et damenole, hora è
maggiormente, trouandosi la città di Dio, la Chiesa
Santa, in tanti gran bisogni, et oppugnata, et molesta-
ta da gli nimici della croce, Turchi, et Heretici, à qua-
li sono come armi, con che loro ne oppugnano, tante
forti di peccati, infiniti abusi, pessime corruttele, che
sono in molti di noi Christiani, con si poca cognitione
di Dio, et meno desiderio d'emendar la uita, et seruire
à Christo. Onde è giustamente da temere, che il giu-
sto Dio, quale, se bene è padre delle misericordie, è
Dio anco delle uendette, adirato per tante iniquità,
non estenda la mano sua à castigarci acerbamente,
seruendosi de gl'inimici suoi, per castigo del suo popolo,
se da noi non sia con uera conversione; con penitenza
santa, con infocata oratione, con sospiri, et copia di
lacrime estinto il suo furore. A questo mirando la
Santità di N. S. Pio Quinto, come uigilantissimo
Pastore, et pieno di carità paterna, non solo procura,
che con forze humane si resista al commun inimico,
mà molto più fa istanza, che con la commune Ora-
tion di fedeli, et santa conuersione di uita sia da tut-
ti impetrato il diuino aiuto, come sopra di ciò noi hab-
biamo ordine suo particolare. Noi dunque per esse-
quire la santamente di Sua Beatitudine, et desiderosi
sommamente di questo istesso, che la Santità sua desi-
dera, et ordina, considerando anchè, che si come è of-
ficio nostro pacere fra l'altre cose il gregge commesso
alla cura nostra anco con spirito di sante preghiere,
cosi douemo incaminarlo à questo sì saluberrimo, et
necessario pascolo dell'Oratione; per le uiscere della
misericordia di Dio, nelle quali egli hà uisitato noi
descendendo dal cielo, con ogni paterno, et pastorale
affetto ammoniamo, eshortiamo, et preghiamo tutti,
et ciascuno fedeli della nostra Città, et diocesi à ricor-
rere à Dio per tanti, et tanto gran bisogni con ogni
emendatione di uita, humiltà Christiana, diuotione,
et seruore, pregandolo, che con l'occhio pietoso della
sua diuina bontà si degni riguardare il popolo suo, et
cauarlo fuori di sì gran trauagli, et pericoli: dandoli
il spirito suo, il quale lo riformi in tutto, estirpando
l'heresie, togliendo le forze al Turco: acciò che non

aggiunga nuovi danni à tanti che per il passato hà fatti alla pouera Christianità: et dia spirito à Principi Christiani, che si conseruino, et creschino in perpetua pace, et santa unione; acciò preuaglinò talmente, che recuperino i Regni, et i Paesi, che prima erano di Christiani, et massime Terra Santa, doue nacque, uisse, conuersò, patì, morì per noi Christo Signor Nostro, et accioche liberino tante pouere anime, che stanno in così misera seruitù, con grauissimi stenti, et con pericolo continuo di rinnegare la santa fede.

Et perchè Christo dice, che se due di uoi conueranno sopra la terra, oteranno dal mio padre celeste tutto quello, che loro dimanderanno: perchè doue sono due, o tre congregati nel nome mio, io sono in mezzo di loro: però desideramo, che tutti conuenghino insieme à questa santa Oratione, per esser più facilmente effauditi, et tanto più che il bisogno è à tutti commune. Ma perchè non potrebbe tanto popolo raccogliersi tutto insieme in un istesso luogo: procuramo, che almeno conuenghino con una istessa mente, et con un istesso spirito, à far questa Oratione in uno istesso tempo. Onde à questo fine ordinamo, che nella Città di Milano la sera à meza hora di notte in circa, si diano alcuni tocchi di campana nella nostra Chiesa Maggiore, et nell'altare da noi prescritte; et parimente che nella Diocesi si faccia il medesimo da ciascuno Rettore nella sua Chiesa Parochiale, o altrimenti curata, alla medesima hora.

Eshortiamo dunque, et pregamo paternamente nel Signore ogni, et ciascuna persona, che subito, che sentirà questo segno di campana, quale imitarà all'oratione, si ritira ciascuno in casa à farla con la maggior deuotione, che potrà, dandosi fermamente à credere che non può senza notabil mancamento di pietà Christiana in tante hore del giorno non spender qualche poco di tempo in questo di raccogliersi in se stesso, et ritirato dalle occupatione del mondo conuersare con Dio, per salute dell'anima sua.

I padri di famiglia, quali hanno da render conto à Dio non solo delle proprie anime, ma ancora di quelle della famiglia loro, inducano tutti della casa sua à fare questa Oratione santa, di modo che niuno rimanga in casa, che non la faccia, tanto seruitori, et serue, quanto figliuoli, et figliuole, et altri di sua casa.

Se à essi padri di famiglia parerà essediente, la facciano tutti in uno istesso luogo, ouero in un luogo gli huomini, et nell'altro le donne.

Perseueraranno nell'Oratione, sino à tanto, che si dara segno con i medesimi suoni di campana di poterla finire, che sarà un quarto d' hora in circa, doppo che sarà cominciata.

Potranno mentre che staranno in questo Santo esercizio, meditare qualche cosa di Dio, come della Passione di Christo, et altri beneficij riceuuti: della morte, del giuditio, delle pene dell'inferno, della gloria del Paradiso.

Ouero esaminare la loro conscienza intorno à quello, in che quel giorno hanno offeso la Maestà di Dio, di-

mandando perdono delle loro offese, con far proposito fermo di uiuere nell'auenire santamente, et come conuiene alla pietà, et religione Christiana.

Ouero dire alcune Orationi, et Deuotioni, come i Sette Salmi Penitentiali, le Lettanie, la corona, il Rosario, o altre Orationi secondo la deuotione loro.

Et accioche ogni uno, abbracciando questo Santo esercizio, ueramente proprio, et necessario al Christiano, con spirito perseueri, costantemente, si come in Christo, à chi douemo con ogni santità, et Oratione seruire, eshortamo tutti: concediamo per ogni uolta à ciascuna persona, che farà questa santa Oratione nel tempo sopraddetto, quaranta giorni d'indulgenza, essendo però contriti, o se almeno in detta Oratione formaranno la contritione de i loro peccati.

Per tanto ordinamo, et comandiamo à tutti i curati, et vicecurati della Città, et Diocesi nostra, che hauinte che hanno questa nostra paterna, et Pastorale esortatione, et amonitione, subito la publichino, et la legghino alla Messa in maggior frequenza di popolo per tre feste continue; et di più à tendino poi secondo il bisogno à ricordar caldamente questo santo istituto, eshortando i popoli anco con autorità nostra à perseuerare nella santa Oratione, et insieme in correctione di uita; talmente che ne l'una et ne l'altra corrispondino a la professione Christiana, et al nome, che hanno dato nel battesimo à Christo Gesu, nella cui croce fa di mestiere, che noi ci gloriamo. Dat. Mediolani in Palatio Archiepiscopali die V. mensis Aprilis. 1572.

LITTERAE SANCTISSIMI
D. nostri Gregorij Papæ XIII.
de indulgentijs

Orationis Vespertinæ.

CELESTIA arma, quibus inter cetera, dum in hoc seculo nequam peregrinantur Christi fideles, aduersus suæ salutis hostes in colluctatione assidue utendum eis est, preces sunt, et oratio sancta, cuius quidem orationis studium, cum et perpetuum, et proprium, et necessarium eiusdem esse, non solum uerbis, sed exempli sui contestatione docuerit unigenitus Dei filius, Christus, uirtus, et sapientia patris: nos, quæ ad sanctam illam precandi, orandi, exercitacionem pie ac, religiose, inspirante Deo, instituta sunt, in his illos sollicitè uersari, spiritaliqui uirtute longius in dies semper progredi, summopere in Domino cupimus. Quare cum inter alia, quæ ad exercendam populi sui pietatem, sollicitudinis studio, dilectus filius noster Carolus Borromæus tituli S. Prædix S. R. E. presbyter Cardinalis, Ecclesie Mediolanensis Archiepiscopus, utiliter instituit, illud ab eodem nuper introducendum esse acceperimus, ut, singulis diebus, dato certo campanarum signo, patres familias, tum in urbe Mediolano, tum in Diocesi, una cum reliquis, qui de familia sunt, quisque

Littera eadem uulgariter reddite.

GREGORIO PAPA XIII.

A TUTTI I FIDELI CHRISTIANI
della Città, Diocesi, et Prouincia di
Milano salute, et apostolica
beneditione.

quisque donis, ad orandum in locum unum conueniat: salutare hoc institutum, nos illius commendantes charitatem in uobis, ut in consuetudinem, usumque perpetuum recipiatis, per Crucem Christi Domini uos nostra Apostolica auctoritate hortamur. Quo autem ardentiori pietatis zelo, ac frequentissime in ea re, tam religiose instituta, perseueretis; spiritualibus uos gratis prosequi, et Sanctæ Matris Ecclesiæ amplioribus etiam donis, ac thesauris cumulare uoluimus. Itaque de Omnipotentis Dei, cuius Vicarium in terris gerimus, misericordia, et beatorum Petri, et Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus, et singulis utriusque sexus Christianis fidelibus, humiliter, et contrito corde ad Deum conuersis, qui, datis campanæ signis, certo eo temporis spatio, ab eodè Cardinale, et Archiepiscopo, prescripto, aut pro tempore prescribendo, orationi uacauerint, quoties id fecerint, dies centum; qui uero singulis diebus per totam hebdomadam ad prescriptum illud temporis spatium, in ea orandi exercitacione perseuerauerint, ijs annum praterea; qui per mensem, illis annos septem; et totidè quadragenas de iniunctis, uel alias quomodolibet debitis penitentibus, qui autem salutaris huius instituti usum retinuerint, si contriti, et confessi, die Dominico Quadragesimæ proxime præcedente, sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum deuote sumpserint, ijs plenariam omnium, et singulorum peccatorum suorum Indulgentiam; ac plenariam item in articulo mortis, misericorditer in Domino concedimus, et elargimur.

Vtq. ad alias etiam eiusdem Mediolanensis prouinciæ Vrbes, Oppida, Vicos, et loca quæuis, orandi hac instituta exercitacione sancte deriuetur; et que usquæ instituta est, pie retineatur, et conseruetur: nos pro ea, quam gerimus, omnium Ecclesiarum sollicitudine, hanc ipsam Indulgentiam omnibus, et singulis alijs Christianis fidelibus, qui usquam in eadem Prouincia hoc precandi institutum, ab suo Episcopo iam introducendum, uel in posterum introducendum amplexi sunt aut amplectentur, eodem, ut supra, modo in Domino concedimus his litteris; quas sub quibusuis similibus, uel dissimilibus Indulgentiarum renocationibus, suspensionibus, uel derogationibus per nos, seu Sedem Apostolicam, sub quibuscumque tenoribus, et formis, ac cum quibusuis clausulis, et decretis, pro tempore editis, et edendis nullatenus comprehensas, sed semper ab illis exceptas, et quoties illa edentur, in pristino statu esse, et censi, atque eiusdem Christi fidelibus perpetuo suffragari debere decernimus. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die 24. Octob. 1572. Pontificatus Nostri Anno Primo.

Cæ. Glorierius.

LARME celesti, lequali fra l'altre, hanno assiduamente da usare i fedeli Christiani mentre che nella peregrinatione di questo maluagio secolo combattono contra i nemici della lor salute; sono le preghiere, et santa Oratione. Lo studio della quale Oratione consiosache l'Unigenito figliuol di Dio, CHRISTO; uirtù, et sapienza del Padre, non solo con parole, ma anche col testimonio del suo effempio, habbia insegnato esser perpetuo, proprio, et necessario ad essi Christiani: noi grandemente desideriamo da loro nel Signore, che sollecitamente si esercitino, et che sempre di giorno in giorno facciano con uirtù spirituale maggior progresso in quelle cose, che ad essa santa exercitacione di far preghiere, et oratione pia, et religiosamente per diuina inspiratione sono state instituite. Per tanto, consiosache fra l'altre cose, che il diletto figliuol nostro, Carlo Borromeo, del titolo di Santa Prassede della Santa Romana Chiesa Prete Cardinale, et Arcivescovo di Milano ha con sollecito studio utilmente instituito per esercitare la pietà et deuotione del suo popolo, habbiamo inteso esser stato da lui nouamente introdotto, che in ciascun giorno a un determinato segno di campana i Padri di famiglia si nella Città di Milano, come anche nella Diocesi, insieme con tutti gli altri che sono della lor famiglia, ciascuno in casa sua, conuenghino tutti in un luogo a far oratione. Noi lodando questa sua carità uerso di uoi, con la nostra Apostolica auctorità, ni essortiamo per la Croce di Christo, Signor nostro, che uogliate riceuere questo salutare istituto in perpetuo uso, et consuetudine. Et accioche con più ardente zelo di pietà, et frequentissimamente perseueriate in esso sì religioso istituto, habbiamo uoluto concederui gratie spirituali; et arricchirui anche di maggior doni, et Thefori della Santa Madre Chiesa. Per tanto considatici nella misericordia de l'Omnipotente Iddio, del quale noi siamo Vicario in terra, et nell'auctorità de' Beati Pietro, et Paulo suoi Apostoli, a tutti i fedeli Christiani de l'uno, et l'altro sesso, i quali col cuor humile, et contrito conuertiti a Dio, faranno Oratione, quando si darà il segno della campana per quello spatio di tempo che dal detto Cardinale Arcivescovo è stato, ouer per l'auenire sarà determinato, concediamo, et doniamo misericordiosamente nel Signore per ciascuna uolta che ciò faranno, cento giorni delle penitente imposte, o in qual si uoglia altro modo douute: Et un'anno di più a coloro che per tutti i giorni de la settimana in quel

ZZ 2 spatio

spatio di tempo determinato continueranno detto esercizio di oratione: Et a quelli che continueranno per un mese, anni sette, et altre tante quarantene: A quelli poi che hauranno ritenuto l'uso di questo salutare instituto, se contriti, et confessi ricaueranno deuotamente, nella Domenica che immediatamente precede la Quaresima, il santissimo Sacramento dell'Eucharistia, concediamo Indulgenza plenaria de tutti i loro peccati: Et parimente plenaria in articulo mortis.

Et accioche questo esercizio instituito di far oratione s'introduca santamente anche nelle altre Città, Castelli, Borghi, et in qual si uoglia altri luoghi della medesima Prouincia di Milano, et douunque è stato instituito, sia piamente ritenuto, et conseruato: noi per la cura che teniamo di tutte le Chiese, concediamo misericordiosamente nel Signore in uigore delle presenti lettere questa medesima indulgenza nel modo che si è detto di sopra, a tutti gli altri fedeli Christiani che in qual si uoglia luogo in detta Prouincia hanno abbracciato, o abbracciaranno questo instituto di far oratione già introdotto, ouero da introdursi dal suo Vescouo per l'auenire. Le quali lettere dichiariamo che in nessun modo siano comprese sotto qual si uoglia reuocazioni, sospensioni, ouero derogazioni di simili, o de dissimili Indulgenze da noi, o dalla Sede Apostolica per il passato fatte, o da farsi per l'auenire in qual si uoglia forma, et tenore, et con qualunque clausule, et decreti; ma sempre s'intendino eccettuate; et ogni uolta che si faranno tali decreti, o derogazioni, le presenti lettere siano, et parimente s'intendino restare nel pristino stato, et debbiano in perpetuo giouare a i medesimi fedeli Christiani. Dat. in Roma appresso S. Pietro sotto l'Anello del Piscatore il di 23. d' Ottobre 1572. L' Anno primo del Nostro Pontificato.

Ca. Glorierius.

SOMMARIO DELLE SOPRADETTE indulgenze, et modo di conseguirle.

CHI al segno della campana farà oratione per quello spatio di tempo che dall' Illustrissimo Arcivescouo è stato, ouero sarà determinato per l'auenire, per ogni uolta che ciò farà, conseguirà cento giorni d' Indulgenza.

Chi persevererà una settimana intiera in far Oratione ogni giorno nel sudetto spatio di tempo conseguirà di più un' anno d' Indulgenza.

Chi persevererà per un mese continuo, conseguirà di più sette anni, et altre tante quarantene.

Chi persevererà in questo uso, et contrito et confessi si comunicerà nella Domenica che immediatamente precede la Quaresima, conseguirà Indulgenza plenaria de tutti i peccati. Et plenaria ancora in articulo mortis.

L'ORDINE GIÀ DETERMINATO dall' Illustriss. Arcivescouo per la sudetta Oratione; e il seguente.

CHE al segno di campana, quale si darà doppo l'Auemaria circa mezza hora di notte, poco più presto, o più tardi secondo che per la uarietà delle stagioni, sarà ordinato a i Rettori delle Chiese, ogni persona subito che sentirà detto segno si ritiri ciascuno in casa sua a far oratione con la maggior deuotione che potrà; et i padri di famiglia u'induchino tutti, tanto seruitori, et serue; quanto figliuoli, et figliuole, et altri di sua casa; et la facciano tutti in un'istesso luogo, ouero in un luogo gli huomini, et in un altro le donne, come ad essi padri di famiglia parerà più ispediente; et perseverino nell' Oratione. almeno fino a tanto che si darà segno con le medesime campane di poterla finire.

Potranno mentre che staranno in questo santo esercizio; meditare qualche cosa della uita, et Passione di Christo Nostro Signore; della bruttezza del peccato, della morte, del giudicio, delle pene dell' inferno, et della gloria del Paradiso, et per aiuto di queste meditationi; legger anche, o sentir leggere parte di quello spatio di tempo qualche libro, pio et deuoto, approbato da i loro Confessori.

Ouero dire alcune Orationi, et Deuotioni, come i sette Salmi Penitentiali, le Letanie, la corona, il Rosario, o altre Orationi, secondo la deuotione loro.

Potranno ancora esaminar la propria coscienza nel modo infra scritto, cioè.

- 1 Ringratiar Iddio delli beneficij riceuuti generalmente, et specialmente questo di.
- 2 Domandar gratia et uero lume per conoscere, et odiar il peccato.
- 3 Domandar conto all'anima sua di tutto quello, in che hauerà offeso Dio in quel di, in pensieri, parole, opere, et omissioni, et specialmente attendendo a quelli difetti, a i quali è più inclinato.
- 4 Domandar a Dio humilmente perdono d'ogni difetto, che in se hauerà trouato.
- 5 Far una ferma resolutione di guardarsi con l'aiuto diuino per l'auenire, con proposito di confessarsi.

SOMMARIO DELL'INSTITUTO dell' oratione commune della sera.

Del segno della Campana.

NELLA chiesa Cathedrale, et in tutte le Collegiate di Sacerdoti Secolari, o Regolari, et nelle Parochiali della Città, et diocesi ad un' hora di notte, poco più presto, o più tardi, secondo che per la uarietà delle stagioni, sarà ordinato a i Rettori delle Chiese, si suoni la campana maggiore alla lunga per spatio di un, Miserere, accioche in quel tempo ogni uno si possa raccogliere nel luogo suo dell' oratione.

Doppo per un quarto d' hora l' istessa campana si suoni a botti,

botti, mettendosi spatio fra un botto, et l' altro, quanto si mette a dire un Pater noster, et questo sarà il tempo di far l' oratione.

Passato il quarto d' hora parimente si suoni alla lunga, come nel principio, cioè, un Miserere, che sarà il segno di poter far fine all' oratione.

Accioche ben si discerna il segno di questa oratione, hauendosi a suonar campana in qual si uoglia chiesa, o per festa, o predica, o officio, o per altra cosa, cioè si faccia in altro tempo, et non mentre si dà il segno di questa oratione, ne prima, ne doppo, per interuallo d' un quarto d' hora.

Nelle Chiese della città, doue si sentirà la campana della Cathedrale, il sonare per l' oratione si cominci et finisca nel punto istesso, che sentirasi il suono d' essa Cathedrale cominciare, et finire: ma doue non si sentirà, regolarasi col suono d' alcun' altra chiesa, doue s' oda la campana della sodetta Cathedrale.

Nelle Chiese della diocesi sia in facoltà di ciascun vicario foraneo di far suonar detto segno dell' oratione più presto, o più tardi d' un hora di notte come a lui parerà più commo uniuersalmente per i popoli del suo Vicariato: purché non sia prima del tramontar del Sole, ne doppo le due hore di notte.

Del tempo di orare.

LA sera, cominciando a sonar la campana per l' Oratio ne, ciascuno in quel tempo, che da principio suona alla distesa, si raccoglie a far essa Oratione: Et ogni padre di famiglia habbia di ligente cura di fare, che la famiglia sua tutta, i figliuoli, le figliuole, i seruitori, et le serue, et altri di casa tutti insieme si raccogliano in un istesso luogo; o se meglio parerà al padre, o madre di famiglia, gli huomini in un luogo, et le donne appartatamente in un altro: oue con la maggior deuotione, che potranno faranno Oratione almeno per tutto quel tempo, che sonarà la campana a botti, il qual tempo sarà, come s' è detto, il spatio d' un quarto d' hora; et col segno della medema campana, che si darà nell' ultimo alla distesa, la potranno finire.

Essendo incommodo a gli Artigiani, a Maestri, o capi di Botteghe, et a i loro Garzoni, et Lauranti, il raccogliersi ciascun di loro in quel punto della campana alle case, potranno nell' istesse Botteghe, o luogo de lauoreri, raccogliersi, et far inui deuotamente essa Oratione: et sarà cura d' essi Maestri, o capi de fare, che tutti i suoi Lauranti, et Garzoni, che all' hora si troueranno nelle sue Botteghe, o lauorieri, s' occupino in quel quarto d' hora nel fare l' Oratione.

Se alcuno si trouerà nel tempo che si dà segno per l' Oratione, fuor di casa, o in altro modo impedito da poter trouarsi con gli altri della famiglia a far l' Oratione in quel punto della campana, potrà farla solo, o con altri, in ogni luogo, doue si troua.

Si desidera grandemente, che questa commune Oratione sia anco comunemente fatta da tutti in un medesimo tempo, cioè al segno istesso, che s' è detto di sopra, della campana. Tuttavia perche qual si uo-

glia impedimento, che alcuno hauesse in quel tempo, non gli dia occasione di tralasciare questo cotidiano esercizio, o in altro modo di perdere i thesori, et doni spirituali, che uanno accompagnati con esso, si determina per tempo di questa Oratione, non solo tutto quel spatio, che si sonarà la campana, ma anco un' hora doppo, subito finito il suono d' essa campana, pur che si facci questa Oratione, come s' è detto, per un quarto d' hora continuo.

Del modo d' essa Oratione.

IN questa oratione potranno meditare qualche cosa della uita, et passione di CHRISTO Nostro Signor, della bruttezza del peccato, della morte, del giudicio, delle pene dell' Inferno, et della gloria del Paradiso, et per aiuto di queste meditationi, leggere anche, o sentire leggere un capitolo di qualche libro pio, et deuoto, approbato da i loro confessori, o uero dire alcune orationi, et deuotioni, come i sette salmi penitentiali, le letanie, la corona, il rosario, o altre orationi secondo la loro deuotione.

Potranno ancora esaminar la propria coscienza nel modo infra scritto, cioè.

- 1 Ringratiar Iddio delli beneficij riceuuti generalmente, et specialmente questo di.
- 2 Domandar gratia, et uero lume per conoscere, et odiare il peccato.
- 3 Domandar conto all'anima sua di tutto quello, in che haueranno offeso Dio quel di in pensieri, parole, opere, omissioni, specialmente attendendo ciascuno a quelli difetti, a i quali è più inclinato.
- 4 Domandar a Dio humilmente perdono d'ogni difetto, che in se hauerà trouato.
- 5 Far una ferma resolutione di guardarsi con l'aiuto diuino per l'auenire, con proposito di confessarsi.

Dell' Indulgenze.

LA Santità di nostro Signore, Gregorio Papa Decimoterzo, per sue lettere Apostoliche, date in Roma a 23. d' Ottobre 1572. concede in perpetuo a tutti i fedeli Christiani della città, et diocesi di Milano, quali faranno Oratione nel tempo determinato, o che si determinerà in questa città, et Diocesi dall' Illustrissimo, et Reuerendissimo cardinal Borromeo, Arcivescouo, l' infra scritte Indulgenze.

Chi al segno della campana farà Oratione per quello spatio di tempo, che da esso Illustriss. Arcivescouo è stato ouero sarà determinato per l'auenire per ogni uolta che ciò farà, conseguirà cento giorni d' indulgenza.

Chi persevererà una settimana intiera in far Oratione ogni giorno, nel sudetto spatio di tempo, conseguirà di più un' anno d' Indulgenza.

Chi persevererà per un mese continuo, conseguirà di più sette anni, et altre tante quarantene.

Chi persevererà in questo uso, et contrito, et confessi, si comunicerà nella Domenica che immediatamente precede la Quaresima, conseguirà Indulgenza plenaria di tutti i peccati: Et Plenaria ancora in articulo mortis.

In oltre, per ogni uolta, che ciascuno farà questa Oratione, consegnerà Quaranta giorni d'Indulgenza, quale concede in perpetuo il Reuerendiss. Arcieuescouo.

CARLO CARDINAL BORROMEO,
Arcieuescouo della santa Chiesa
di Milano,

A tutti i fedeli della Città, e diocesi nostra
Salute nel Signore.

Dilettissimi figliuoli. Già sono alcuni mesi, ch'oltre l'istituto dell'oratione solita della sera, ordinassimo in questa città, et diocesi un modo d'orare senza intermissione tutto il giorno, per gli urgenti bisogni della Christianità, et in particolare di questa chiesa, et prouincia, et per il nostro Serenissimo Re Catholico, si come all' hora con lettere nostre sopra ciò scritte, vi narrauamo, essortandoui, che a questa oratione doueste conuenire nella uostra Chiesa Parochiale, quando vi toccasse l' hora uostra determinata, secondo il compartimento da noi fatto. Et certo, ch'essendo noi figliuoli di Dio, et l'oratione mezzo potentissimo per farci buoni, et impetrarci ogni gratia dal Celeste padre, et hauendoci il Saluator nostro, Christo Gesu, per le molte necessitade, et pericoli di questa uita, detto, che bisogna fare sempre oratione, ne mai rallentare; pare, che non douessimo mai sentirci stanchi d'essere alla presenza di sua Diuina Maestà, in questo santo et necessario esercizio, anzi recrearci in esso, ch'è il uero solleuamento del Christiano nelle uarie pressure, che sente in questa ualle di lacrime et di miserie. Non di meno hauendo noi perseverato nella sudetta oratione senza intermissione, alcuni mesi, et entrando già l'Inuernata, che seco porta uarie incommodità à la continuatione d'essa, si per la breuità de i giorni, come per altre qualità della stagione, siamo uolontieri condescesi à concederui qualche riposo da questa fatica spirituale, con risoluerci di terminarla, confidati nella carità uostra, che per benche facciamo questa remissione circa al conuenire pubblicamente ad orare senza intermissione, non si rallentará però la particolare deuotione, et sollecitudine uostra nella santa occupatione di fare in ogni modo, come douete, oratione frequente, publica et priuatamente: ateso massime, che non cessano per ciò le necessitade, per le quali u' inuitammo all' hora con instanza all' oratione continoua. Imperoche sono manifestissime le miserie, et afflittioni della Christianità, et le perturbationi, che da Infedeli, et Heretici patisce in ogni parte la santa Chiesa Romana, madre nostra; si ueggono anco pur troppo abondar i peccati nel Popolo Christiano; et noi sapete, quanto innumerabili sono l'occasioni, et i modi, ne i quali in questa nostra Città, et Diocesi si offende Dio nostro Signore, et si prouoca la giusta ira, et i flagelli suoi, che perciò già ci soprastanno, come sene uedono molti segni, i quali ci ammoniscono, quanto grande sia il bisogno di pregare per la riforma, et emendatione de i nostri costumi. In oltre il serenissimo Re Catholico

desidera tuttauia l'aiuto delle nostre orationi, delle quali all' hora ci fece instanza, acciocché drizzil' Onnipotente Dio ogni suo pensiero ad honore, gloria, et seruitio di sua Diuina Maestà, et fauorisca i suoi santi proponimenti, et gli presti insieme forza di mettergli in esecuzione, et dargli ogni perfettione. Si che per tutte queste cause particolarmente u' e grandissima necessitade, et bisogno di continua, et seruente oratione, et di quell'altre parti tutte, che fanno specialmente grata l'oratione nostra all' orecchie di Dio; cioè emendatione di uita, uera penitenza, digiuni, elemosine, et altre buone operationi, fatte con santa sollecitudine. Onde hora, che sete esclusati da questa oratione straordinaria, u' prieghiamo paternamente, quanto possiamo nel Signore, ad esser tanto più diligenti in fare la ordinaria della sera, sin dall' anno passato da noi inuitata per regola, indirizzo, et aiuto importantissimo di tutta la nostra uita, et dalla Santità di nostro Signore, Papa GREGORIO Decimoterzo non solo raccomandata uoi, ma anco fauorita, et accompagnata con la sua efficacissima benedictione, et con concessione di tanto ricchi Theori d'Indulgenze, et gratie spirituali, quante all' hora intendeste per lettere sue Apostoliche. Siate adunque solleciti, amatissimi figliuoli, di conuenir ciascuno di uoi senza fallo à questa oratione della sera; et di far, che u' conuengano i nostri figliuoli, et la famiglia uostra tutta, al tempo, et spatio determinato, non permettendo, ne tollerando, che senza urgente necessitade alcuno d'essi u' manchi, affinche tutti con si poco incomodo, com'è quello di spendere un quarto d' hora il giorno in oratione, habbiano a partecipare de i frutti, et theori spirituali, co i quali questa è accompagnata. Ne u' increzca per quel poco di tempo lasciare, i negotij, i traffichi, gli essercitij, et ogn' altra uostra occupatione, per ritirari à conuersar con Dio, che può, sa, et uole ricompensarui quel tempo più liberalmente, che non possiamo noi immaginarci, et per douer trattar seco il più importante negotio, che sia, cioè la salute dell' anima.

Con questa oratione poi accompagnate emendatione di uita, progressi di uirtù, seruore di deuotione, essercitio nella degna frequenza della santa confessione, et santissima Communione, e carità con tutti i nostri prossimi, et abondanza tale in somma d'ogni buona operatione, che l'orationi nostre con questi aiuti, con forme al bisogno che se ne ha, penetrino uiuamente, et con molta efficacia i cieli; donde ogni di possiamo sentire noi maggior consolatione, et uoi maggior frutto nel Signore, in nome del quale u' benediciamo, pregandoui ad hauer, et fare sempre special memoria di noi nelle uostre orationi. Di Milano, nell' Arcieuescouato, il di 7. di Nouembre. 1573.

AVVERTENZE PER L'ORATIONE
fine intermissione, ordinata da farfi per alcuni giorni in questo Anno 1575.

Ogni Parocho nella Chiesa sua faccia un' hora d'oratione in quel giorno, et hora, che dal maestro delle

delle cerimonie della Chiesa Metropolitana in Milano, et dal Vicario Foraneo nella Diocesi saranno assignati, d' di presente per tutto il tempo, ouero di settimana in settimana innanzi la Domenica, per la settimana seguente, secondo il compartito che gli sarà dato.

Tutto il Clero che habita in quella Parochia, senza fallo conuenga alla detta oratione con le corte, et u' aiuti il Parocho à celebrare la detta oratione, nel modo che si dirà qui a basso. Ma doue nella Città per la gran quantità del popolo accaderà, che nel compartito una Parochia sia da noi diuisa in due, d' più parti, perche ciascuna d'esse faccia la sua hora d'oratione separatamente; deuerà anco il Clero di detta Parochia compartirsi in modo, che ogni hora d'oratione habbia il suo numero conueniente di Clero, per far u' l'offitio sudetto.

Se l' hora di questa oratione in qualche Chiesa cascherà à quel tempo, che se deueno dire i diuini officij; se dichino un poco auanti, d' dipoi, di modo che all' hora deputata se faccia questa oratione.

Nella Chiesa, doue si farà questa oratione, per tutto quel spatio di tempo non se dirà ne Messa, ne alcuno officio diuino, ne se predichi; ne se facci altra cosa, che possa impedire, distrahere, d' diuertire da quella oratione.

Il Curato non solo all' altare, ma in priuato ancora esserti, et riscaldi spesso il suo popolo in questa oratione, et mostri che essendo stata ordinata per cause tanto importanti, et concernenti l'honor di Dio, et il ben pubblico della Christianità, et il particular di questo Popolo, et Prouincia; non deue esser nessuno che fuori di legitimo impedimento, manchi di esser presente à detta oratione; lasciando da parte per quell' hora ogni altra cosa per importante, che sia, per attendere à questa oratione, che toccherà così di raro. Et doue il Curato uede mancamento nel suo popolo in questa parte, procuri di rimediarui, facendone, anche in priuato, caldissimi officij con quelle persone, che giudicherà esser bisogno; perche in effetto tutti conuengano à detta oratione.

Il medesimo Curato habbi una cura d' auisar la Domenica innanzi il suo popolo, del giorno, et del hora della oratione, che toccherà alla sua Parochia la seguente settimana. La sera precedente, al giorno, dell' oratione, doppo il suono dell' Aue Maria, suoni le campane a doppio per mezzo quarto d' hora, per auisar il popolo che il giorno seguente sarà l'oratione alla sua Chiesa. Il giorno poi istesso meza hora innanzi al hora determinata, per congregare il popolo, suoni le campane similmente per spatio di tutta la meza hora: et finito di suonare incomincerà l'oratione in questo modo.

Si metterà fuori su l'altare maggiore il Santiss. Sacramento, con numero conueniente de lumi sopra d'esso altare; cioè che non siano meno di sei, ne più di dieci lumi: incensandolo tre uolte in ginochioni, prima che si ponga fuori del tabernacolo grande; et in quel men-

tre cantandosi l' Antifona del Santiss. Sacramento, posta nella tauoletta.

Poi il Curato istesso, ouero, secondo l'ordine che si darà in Milano dal prefetto della Porta, et nella Diocesi, dal Vicario Foraneo, un altro Sacerdote secolare; d' regolare di quelli che siano a questo effetto approuati da noi, ragioni conforme a i ricordi infra scritti, stando esso in piede, et col capo scoperto, da una parte dell' altare; et il popolo sempre in ginocchi.

Dopò questo stia il Clero, et il popolo in oratione mentale, d' uocale secreta sin presso al fine del hora intiera, computato il quarto d' hora del ragionamento, cauando materia d' orare da quei punti, che il Sacerdote, che hauerà ragionato, hauerà proposti per meditare. Poi si cantino i Salmi, le Letanie, et preci che sono posti nella tauoletta stampata per questa oratione sine intermissione. Auertendosi che quello che guidarà l'offitio, che sarà il più degno Sacerdote di quella Chiesa, doue si fa l' oratione, hauerà da leuar si in piedi. Lui solo, stando il resto del Clero, et popolo in genocchio, quando hauerà da dire il Dominus nobiscum, et da intonare l' Antifona del Benedictus, et quando hauerà da dire l' orationi susseguenti, notate nella detta tauoletta, ma doue sia Diacono, lui si leuerà in piedi per intonare la detta Antifona, e poi s'ingenocchierà. Si auuertisca ancora doue sia la commodità di Clero, che per eccitare maggior deuotione nel popolo sarà bene cantare li Salmi, et le Litanie sudette, con qualche musica intellegibile, et diuota.

Finita con l' orationi sudette l' hora intiera, il Sacerdote più degno, come di sopra è detto, benedica il popolo col Santissimo Sacramento, et lo riponga cantandosi quel che è notato nel fine della sudetta Tauoletta.

Le cause, et bifogni per i quali, si fa questa oratione sine intermissione, sono queste.

PER il felice progresso della uisita, che la Santità di nostro Signore ha mandato di presente a fare di questa città, Diocesi, et Prouincia di Milano, come è grande il fauore, che Dio per mezzo del suo Vicario in terra gli fa in uisitarle. Et in questa occasione si habbia anco special memoria di noi, in quella parte di essa uisita, che ci è commessa da sua Santità in questa Prouincia, accioche il Signore ci conceda di far anco interamente la uolontà sua con ogni diligenza, sincerità, et abundante frutto spirituale nostro, et dell' anime, a beneficio delle quali è ordinata essa uisita. Per questa Città di Milano, et sua Prouincia, accioche anco in ogni altra occasione, Dio per sua misericordia la tenga in sua continua protectione, et la preferui da tutti i mali.

Per riparo a i danni, che patisce da Infedeli la Chiesa santa, et le Prouincie Christiane: quali danni si può temere che per i peccati nostri non uadino ogni di moltiplicando, se Dio non ci soccorre, hauendo da pochi anni in quà l' armata Turchesca depredato tant' anime Christiane, preso regni, destrutto molti sacri Tempj, et

pi, et fatto tante altre ruine. Per le persecuzioni, che patisce da Heretici nella Fiandra; et per i danni che riceue dalli medesimi nella Francia, et in altre Prouincie, con perdita di molte anime, et con dishonore in tanti modi del nome santo di Dio. Conseguentemente per il bisogno, che hanno tutti i Principi Christiani d'esser aiutati da sua Diuina Maestà, per la difesa, conseruatione, et buon gouerno di loro regni, et stati, in tante turbulentie: et per il felice successo delle loro imprese contra gl' inimici della santa fede nostra.

Specialmente per il Serenissimo Re Catholico nostro, il quale in tante parte traouaglia in difesa di santa Chiesa contra gl' Infedeli, et Heretici, acciò che il Signor conserui longamente questo propugnacolo alla religione Christiana, et gli dia fortezza, et vittoria contra detti inimici.

Con questi bisogni s'accompagnano anco i rumori nuouamente suscitari in Genoua, per i quali la Santità di nostro Signore, come padre uniuersale mosso da Carità, et dal debito dell' officio suo, ha mandato Legato suo, l'istesso Decano del sacro collegio dell' Illustriss. Cardinali a procurare de quietarli, et ouviare alli pericoli cosi particolari di quella Nobil. Repub. come uniuersali, che da quei potessero succedere in altre parti; et però deueno anco essi particolarmente esser aiutati, con instanti orationi.

Ricordi, a chi haucrà da fare il ragionamento sudetto, al popolo.

RAGIONI, non in forma di Predica, ma di meditatione pia, et affettuosa, di eccitamento uiuo a questa oratione: ne in esso ragionamento passi al più d'un quarto d' hora.

Proponga distintamente a una per una le cause sudette, per le quali si fa questa oratione.

Discorra con breuità sopra le molte offese, che si fanno a Dio da ogni sorte di persone, et come in molti, et vari modi si contrauiene alli commandamenti d' Iddio, et di santa Chiesa.

Mostri, che li peccati nostri sono quelli che prouocano l'ira di Dio sopra di noi, a flagellarci con le turbulentie, et traouagli che hoggidi sentiamo, et che possiamo di più temere per l'auenire.

Et per meglio aprire la uia alla meditatione, et oratione, et mouer l'affetto, e la speranza in Dio di douer impetrare misericordia da sua Diuina Maestà, proponga da contemplare per quel spatio di tempo, un passo della passione di nostro Signor Gesu Christo, et serui quest' ordine, che pigliando quel passo che parerà a lui, lo diuiderà in duoi, ò tre capi, che seranno come punti, sopra i quali orando haueuà da fermarsi la meditatione, di chi sarà conuenuto a questa oratione: e qui insegnerà come essi debbano congiungere la meditatione di quel passo proposito della passione, con le cause, e bisogni, per i quali si fa l'oratione, come sarebbe hor presentando a sua Diuina Maestà, li meriti della pas-

sione del suo unigenito figliuolo, ò la carità, pazienza, humiltà, e simili uirtù, che si scuoprono in quel mistero; hora eccitando in se stessi la speranza d' impetrare, con le considerationi dell' amore del Signore, mostratoci tanto chiaramente nella sua santissima passione, ò con simili altre considerationi, secondo che la diuina gratia gli anderà somministrando. Nel che potrà seruirsi delle meditationi del Padre Loarte, sopra la passione, ò d' alcune altre simili.

Efforti il Popolo che non solo in quell' hora, che conuenirà per far questa oratione sine intermissione, ma in ogni altra occasione d' orationi particolari, habbia a memoria le cause, et bisogni sudetti, per i quali si fa questa publica oratione.

CAROLVS Cardinalis, Archiepiscopus.

REVERENDO Parocho. Nella uostra Messa parochiale di dimane leggerete al uostro Popolo le incluse lettere nostre, sopra l' Oratione sine intermissione, che straordinariamente si ha da fare dal Clero, et Popolo, et continuare, sin che da noi uisurà dato altr' ordine, per le cause contenute in esse lettere; dandogli ancho notitia del segno, che per ciò da rete con la Campana nel modo infra scritto.

Non mancarete all' hora all' Altare, et poi conuocando i Gentil' huomini, et altri della uostra Parochia farli capaci dell' importanza di questo bisogno, et essortarli a conuenir tutti a questa Oratione, si Huomini, come Donne, et grandi, et piccioli, suor di necessario, et urgente impedimento.

Dimane, et poi ogni Domenica auuisarete tutto il Popolo, del giorno, et dell' hora, che toccherà l' Oratione alla uostra Chiesa la seguente settimana.

La sera precedente al giorno dell' Oratione sonarete la Campana per mezzo quarto d' hora; per auuisar il Popolo, che il giorno seguente sarà l' Oratione alla uostra Chiesa. Il giorno poi istesso mezz' hora innanzi l' hora determinata per congregare il Popolo, sonarete la Campana per spatio di tutta la mezz' hora, et finito di sonare, incominciarete l' Oratione in questo modo.

Prima mettendo fuori il santissimo Sacramento su l' Altare maggiore con lumi conuenienti, et leggendo alta uoce le cause per le quali si fa l' Oratione, acciò che ciascuno l' habbia recentì alla memoria, cantarè le Litanie, et poi le Preci solite col Salmo Miserere mei Deus secundum magnam etc. che è il quinquagesimo Salmo, et il Salmo, Ex audiat te Dominus etc. che è il decimo nono Salmo. Et poi il uersiculo Domine auerte faciem etc. Dominus nobiscum etc. Et poi l' infra scritte Orationi.

Primieramente, Quella del Santo titolare della uostra Chiesa.

- 1 Pro necessitate Ecclesie, Deus refugium.
- 2 Pro Papa, Deus omnium fidelium.
- 3 Pro Pastore, Concede.
- 4 Pro Rege, Quiesumus.

6 A cunctis.

6 De Spiritu sancto, Deus qui corda fidelium etc. Quali Preci, et orationi sono nell' Officio della Madonna riformato. Et dipoi continuate noi, et il Popolo in oratione mentale, o uocale secreta sin al spatio d' un' hora intiera.

Finita l' hora concluderete con la Psallenda, O sacrum conuiuium, et con l' Oratione, Deus qui nobis sub Sacramento etc. benedicendo il Popolo col santissimo Sacramento, et riponendolo.

Auuisarete d' ordine nostro tutto il Clero, che habita nella uostra Parochia, che senza fallo conueniga a detta Oratione con le corte, et ui aiuti a cantar dette Litanie, et Prece etc. Da l' Arcivescouato il 20. di Giugno 1573.

CAROLVS Cardinalis, Archiepiscopus.

PER multiplicare gli aiuti spirituali, doue moltiplicano le occorrenze, et i bisogni della Christianità, in occasione delle persecuzioni, che di presente in diuerse parti patisce la Chiesa S. Romana da Infedeli, et da Heretici, et da mali Christiani, si è deliberato, et concertato, oltre il santo istituto dell' Oratione della sera, di attendere per qualche tempo all' Oratione continua sine intermissione. Della quale ha fatto anco particolare instanza il Serenissimo Re Catholico nostro, conforme al zelo, et gran pietà sua, acciò che per mezzo di questa instante et continua Oratione tanto più facilmente s' impetri da Nostro Sig. Dio, il suo santo aiuto.

Per executione adunque di questa deliberatione, della quale son stati già auisati tutti i Superiori de Regolari da l' Illustriss. et Reuerendiss. Cardinale Borromeo, Arcivescouo di Milano, l'aueranno

del Monasterio di conuenire tutti insieme nella lor chiesa, auanti il santissimo Sacramento, chiuso però il Tabernacolo, et iui per il fine sudetto, permesse le Litanie con le solite Preci, et Orationi, far Oratione mentale, o uocale secreta per spatio d' un' hora. Et questa Oratione la cominceranno a li di al tocco delle hore et per seue rarano in essa per tutta l' hora intiera. Finito poi che sarà il corso di hore, cominciando a numerarle da l' hora sudetta, cioè delle di nuouo torneranno a far un' altra hora di simile Oratione. Et incontrandosi alcuna uolta l' hora dell' Oratione con quella de gl' Officij diuini, non doueranno intermetterla altrimenti, ma anticipare, o differire essi Officij. Et que st' ordine d' ogni hore, una, anderanno continuando finche haueuanno sopra di ciò altro auiso da esso Monsig. Illustriss. Cardinale. Il quale perciò anco nelle uiscere della Misericordia di Dio essorta, et prega efficacemente ciascuna persona, che secondo l' ordine dato, abbracci santamente questo essercitio dell' oratione sine intermissione, pregand' particolarmente per le cose infra scritte, cioè.

Per la tranquillità, et essaltatione di santa Chiesa, au-

mento della fede Cattolica, et estirpatione delle herefie.

Per la riforma de costumi in tutta la Chiesa santa, et particolarmente in questa città, et Prouincia.

Per il Serenissimo Re Catholico nostro, che Dio incamini l' intentione, et attioni sue, et gli dia forza d' eseguire il suo santo seruitio.

CAROLVS Cardinalis, Archiepiscopus.

REVERENDO PAROCHO. Sono tanti, et tali i presentissimi bisogni, et traouagli dell' afflitta Christianità in molte parti, che per se stessi soli deueno a bastanza stimolare ogni animo, ueramente Christiano, e pio, a ricorrere al Signore per mezzo dell' oratione, et d' altri santi essercitij spirituali: parimente le gratie, che Dio benedetto per sua bontà moltiplica sopra di noi, et l' occasioni, che ci manda di poter far frutto nell' anime nostre, deueno anco esse eccitarci a questi medemi officij, per riceuere, et abbracciare con tal disposizione queste misericordie di Dio, che ne resulti in noi il frutto sudetto. Con tutto ciò noi ancora per debito dell' officio, et sollicitudine Nostre Pastorale in tale occasione siamo obligati a risvegliare questo nostro dilettilissimo popolo, a conuertirsi di cuore a Dio, et ad implorare il suo Diuino aiuto per se, et per la Chiesa santa, et non perder per negligenza, ò altra colpa sua il frutto delle gratie, che Dio gli fa: Et però l' inuitiamo, et essortiamo a far di presente con ogni instanza oratione, per le cause che qui à basso si diranno nel modo, et ordine seguente.

Domani dunque alli 29. del presente mese di Maggio, si darà principio ad un' oratione continua delle Quaranta hore innanzi al santiss. Sacramento, nella Chiesa nostra maggiore, la quale però si farà di giorno solamente, et non di notte.

Finita questa delle Quaranta hore, succederà poi immediatamente per qualche tempo, sin che da Noi sia dato altro ordine, un' altra sine intermissione, quale si haueuà a fare di giorno in ciascuna Parochia, et di notte ne i Monasterij d' huomini, e donne regolari, ciascuno nelle loro proprie Chiese, et Monasterij, secondo il compartito fatto da Noi, del quale sarà data notitia d' ordine nostro a ciascun Parocho, et Rettore di Monasterio per la parte, che tocca a loro, di settimana in settimana successiuamente.

Li bisogni, i quali s' hanno specialmente in questa oratione di raccomandare a Dio, si generali, come particolari, sono questi.

Li danni, che patisce da Infedeli la Chiesa santa di Dio, et le Prouincie Christiane: quali danni si puo temere, che per i peccati nostri non uadino ogni di moltiplicando, se Dio non ci soccorre; hauendo da pochi anni in qua l' armata turchesca depredato tante anime Christiane, preso regni, rouinato tanti sacri tempj, et fatto tante altre ruine.

La persecutione, che patisce da Heretici nella Fiandra: et i danni che da i medesimi riceue nella Francia, et in altre

altre Prouincie: con la rovina di tanti anime, et con dishonore in tanti modi del nome santo de Dio. Conseguentemente il bisogno, ch' hanno tutti i Principi Christiani d'esser aiutati con l'oratione de fedeli per la difesa, conseruatione, et buon gouerno di loro Regni, et Stati, in tante turbulentie: et per il felice successo delle loro imprese contra gl' inimici della Santa Fede nostra.

Specialmente si preghi per il Sereniss. Re Catholico nostro, il quale in tante parti trouaglia in difesa de Santa Chiesa contra gl' Infedeli, et Heretici: accioche il Signor conserui longamente questo propugnacolo alla religione Christiana, et gli dia fortezza, et vittoria contra detti inimici.

A questi bisogni s' accompagnano i romori nuouamente suscitati in Genoua, per i quali la Santità di nostro Signore, come Padre uniuersale, mosso da carità, et dal debito dell' officio suo, ha mandato Legato suo l'istesso Decano del sacro Collegio dell' Illustriss. Cardinali a procurar di sedarli, et ouviare alli pericoli, cosi particolari di quella Nobile Republica, come uniuersali, che ne potessero succedere ad altre parti: Et però debbano anco essi particolarmente esser aiutati con feruenti orationi.

Si facci anco oratione speciale per questa città di Milano, et sua Prouincia, accioche Dio per sua misericordia la tenga in sua continua protezione, et la preserui da tutti i mali, et massimamente da i peccati, causa potissima de i flagelli di Dio; et la faccia ogni di crescere nella pietà Christiana.

Molto particolarmente si prieghi per il felice progresso della uisita, che la Santità di nostro Signore ha mandato hora a fare di questa Città, Diocese, et Prouincia; perche in tutti riesca fruttuosa, come e grande il favore, che Dio per mezzo del suo Vicario in terra gli fa in uisitarle.

Nella qual occasione si habbia anco memoria di noi, perche in quella parte di fariche, che ci è commessa da sua Santità nella uisita di questa Prouincia, il Signor ci conceda di far con ogni diligenza, et sincerità interamente la uolontà sua con abondante frutto dell' anime, a beneficio delle quali e ordinata questa uisita.

Queste sono le cose principali, che si hanno d' hauere a cuore, si nella oratione delle Quaranta hore, come nell' altra sine intermissione.

Hora uoi leggendo al Popolo domane nella Messa uostra Parochiale questa nostra lettera, l' effortarete, in conformità d' essa, efficacemente in nome nostro ad abbracciare con seruo di deuotione questo santo essercitio d' oratione per i sudetti bisogni: procurando che tutti si trouino in Duomo l'istesso giorno doppo il Vespero, e la lettione ordinaria, per interuenire alla Processione del santiss. Sacramento, che si farà quiui dentro la Chiesa, dal clero solo del Duomo, per mettere le Quaranta hore, et che poi conuengano con ogni frequenza, huomini, e donne a far la sua hora di statione in esso Duomo, all' hora che uì sarà assignata, et mandata qui inclusa in un polizino a parte, della quale darete

aniso al Popolo, con un segno doppio di campane, che duri per spatio di mezz' hora, la sera innanzi, et un' altro simile l'istesso giorno, che s' hauerà a fare un' hora innanzi l' hora determinata; et uoi, et esso Popolo con uenirete al Duomo in tempo di far quell' hora di statione, che uì toccherà, doppo la quale ciascuno potrà andar a casa sua.

Dato sine alle Quaranta hore, hauerà poi il Popolo da conuenire alla Parochia per far l' oratione sine intermissione, la quale gli toccherà un' hora per ogni settimana, secondo il copartito dell' hore, che hauerete dal nostro maestro di cerimonie di settimana in settimana, della quale hora hauerete a dar segno al Popolo nel modo detta di sopra delle Quaranta hore. Et questa oratione sine intermissione celebrarete nella Chiesa uostra Parochiale, seruando l' ordine, et modo, che uì sarà dato di commissione nostra. Resta che in tutti i sermoni nostri secondo l' occasione, che n' hauerete, non manchiate di riscaldare il Popolo a conuenire ad essa oratione nella propria Parochia per quel breue spatio d' un' hora la settimana; et spesso gli proporrete i bisogni, et cause di detta oratione di sopra narrate, con quelle effortationi di più, che il Signore uì somministrara, il quale uì benedica. Dall' Arciuesconato il 28. di Maggio 1575.

CAROLVS Cardinalis, Archiepiscopus.

PER continuare il rendimento delle gratie, debite a IDDIO da tutti i fedeli, et particolarmente da questa città et stato, per le benedizioni, colle quali egli, come DIO d' ogni consolatione, ci ha favoriti ne i mesi passati; et accioche non guardando a i molti peccati del mondo, che in questo tempo specialmente si commettono, si degni conseruare le gratie che ci ha fatte; nè uogli interrompere il corso di quelle che a la giornata speriamo più oltre dalla sua infinita bontà: fa di bisogno che in questi tempi più che mai ciascun Christiano, riconoscendolo per Padre, et Padre delle misericordie, non cessi di occuparsi sollecitamente in orationi, supplicationi, et altre deuotioni, et simili essercitij santi, piangendo con intimi sospiri et abbondanti lagrime i suoi et gli altrui peccati: Per la qual causa d' ordine di Monsignor Illustrissimo et Reuerendissimo Cardinale BORROMEO, Arciuescono di Milano, col mezzo ancho delle infrastrate gratie spirituali, quali egli concede, si inuitano tutti i fedeli et più a queste sante attioni et essercitij, affine di ringraziare et pregar sua Diuina Maestà, come di sopra.

Si metterà dunque fuori il santissimo Sacramento nelle Chiese infrastrate, doue si faranno le Orationi da la mattina a la sera in tutte le Feste da hoggi innanti infino al primo Lunedì di Quaresima.

P. ORIENTALE.

Nel Duomo.
S. Raffaello.
S. Paolo in Compito.
S. Babilla.
S. Stefano in Brolio.
S. Salvatore.

P. ROMANA.
S. Nazaro in Brolio.
S. Eufemia.
S. Giovanni in Conca.
S. Giovanni Itolano.
S. Satiro.

Chi uisitarà in qual si uolia delli sudetti giorni di Festa il santissimo Sacramento in tre delle Chiese predette, et in deuotamente recitarà una Corona, ouero le Litanie con sue orationi, confesso, o contrito ueramente, conseguirà Quaranta giorni d' Indulgenza.

Chi ne uisitarà più delle tre, recitando come di sopra, Conseguirà cento giorni d' indulgenza.

Li Scolari et altre persone che scambienolmente staranno nelle Chiese in oratione innanzi al santissimo Sacramento, per quel tempo che saranno auuisati da suoi Parochiani, o commesso da suoi Priori, confessi, o contriti ueramente, conseguiranno cento giorni d' Indulgenza.

Tutti quei Disciplini, et altre Scuole che interueranno processionalmente alle orationi sudette nelle Chiese ordinate a loro Priori, conseguiranno in quel di cento giorni d' indulgenza.

Et accio seguano queste deuotioni con maggior riueranza del santiss. Sacramento, et frequenza de fedeli et più, si auuisano tutti li Rettori, et cappellani d' ogn' altra Chiesa fuori delle sudette, che supplito al bisogno delle Chiese loro, si trouino ad aiutar a cantar la Messa, et far le processioni nel ponere, et riponere il santissimo Sacramento, doue et secondo che sarà loro ordinato per il Sindaco de Parochiani di quella Porta. Si auuisano ancora tutti li Curati, che effortino ogni Festa a l' Altare i suoi popoli a conseguire tali indulgenze uisitando il santiss. Sacramento, et pregando N. S. Dio come di sopra. Et che in oltre concertino, che, mutandosi scambienolmente, ne sia sempre buon numero in oratione in quella Chiesa delle sudette, che sarà loro assignata dal Sindaco della porta. Dal Palazzo Archiepiscopale alli 19. di Gennaio. 1582.

Si metterà fuori il santissimo Sacramento nelle Chiese infrastrate, doue si faranno le Orationi da la mattina a la sera in tutte le Feste da hoggi innanti infino al primo Lunedì di Quaresima.

P. ORIENTALE.
Nel Duomo.
S. Raffaello.
S. Paolo in Compito.
S. Babilla.
S. Stefano in Brolio.
S. Salvatore.

P. TICINESE.
S. Lorenzo maggiore.
S. Michele a la Chiesa.
S. Giorgio in Palazzo.
S. Sebastiano.
S. Maria Beltrà.

P. VERCELLINA.
S. Ambrosio Maggiore.
S. Giovanni sopra l' muro.
S. Maria Porta.
S. Vittore al Theatro.
S. Maria Secreta.

P. CVMANA.
S. Carposoro.
S. Marcellino.
S. Tomaso in terra amara.
S. Michele al Gallo.
S. Siluestro.

P. NUOVA.
S. Giouani nelle case rotte.
S. Maria della Scala.
S. Protasio a la Rouere.
S. Anastasia.
S. Andrea.

CAROLVS Cardinalis, Archiepiscopus.

SE con ogni zelo di carità paterna douemo sempre procurar uigilantemente, che i fedeli della Città, et Diocese nostra suggino tutte quelle cose, con le quali si prouoca la giusta ira de l' Onnipotente Dio; tanto più sollecitamente habbiamo ciò da fare in questo tempo, nel quale gli huomini con abusi, et corruete di questo lusingheuo mondo si concitano lo sdegno di sua Diuina Maestà, occupandosi loro in cose, che sono in tutto aliene dall' instituti di Santa Chiesa. La quale, come pia madre, a punto in questi istessi di con ogni studio inuitando i fedeli all' astinenze, a digiuni, a mortificationi, a orationi, et a penitenza, nuole tanti giorni auanti prepararli; a fin che santamente poi celebrino la Passione, et la Croce di CHRISTO Nostro Signore, la quale e gloria, et trionfo de' buoni Christiani. Per la qual cosa noi uosì da la sollicitudine Pastorale, che nelle uiscere di CHRISTO GIESU dobbiamo al nostro gregge, preghiamo, effortiamo, et ammoniamo tutti nel Signore, che in questi tempi più che mai ciascun fedel Christiano uoglia occuparsi sollecitamente in orationi, supplicationi, et altre simili deuotioni, et essercitij santi, piangendo con intimi sospiri et abbondanti lagrime i suoi, et gli altrui peccati, a fine di placar l' ira di Dio benedetto, et impetrar misericordia, et gratia per se, et per gli altri non solo di incarnarsi, ma anche di far ogni di maggior progresso nella uia della salute. Et accioche con maggior studio di carità i fedeli, et più s' accendino a queste sante attioni, et essercitij, concediamo gratie spirituali nel modo che si narra qui di sotto.

P. TICINESE.
S. Lorenzo Maggiore.
S. Michele a la Chiesa.
S. Giorgio in Palazzo.
S. Sebastiano.
S. Maria Beltrado.

P. ROMANA.
S. Nazaro in Brolio.
S. Eufemia.
S. Giovanni in Conca.
S. Giovanni Itolano.
S. Satiro.

P. VERCELLINA.
S. Ambrosio Maggiore.
S. Giouanni sopra il muro.
S. Maria Porta.
S. Vittore al Theatro.
S. Maria Secreta.

P. CVMANA.
S. Carposoro.
S. Marcellino.
S. Tomaso in terra amara.
S. Michele al Gallo.
S. Siluestro.

P. NUOVA.
S. Giouani nelle case rotte.
S. Maria della Scala.
S. Protasio a la Rouere.
S. Anastasia.
S. Andrea.

Chi uisitarà in qual si uoglia delli sudetti giorni di Festa il santissimo Sacramento in tre delle Chiese predette, et in deuotamente recitarà una Corona, ouero le Litanie con sue orationi, confesso, o contrito ueramente, consegnerà Quaranta giorni d'Indulgenza.

Chi ne uisitarà più delle tre, recitando come di sopra, consegnerà cento giorni d'Indulgenza.

Li Scolari et altre persone, che scambievolmente staranno nelle Chiese in oratione innanzi al santissimo Sacramento, per quel tempo che saranno auisati da suoi Parochiani, o commesso da suoi Priori, confessi, o contriti ueramente, consegneranno cento giorni d'Indulgenza.

Tutti quei Disciplini, et altre Scuole che interuennero processionalmente alle orationi sudette nelle Chiese ordinate a loro Priori, consegneranno in quel di cento giorni d'Indulgenza.

Et acciò seguano queste diuotioni con maggior reuerenza del santissimo Sacramento, et frequenza de' fedeli et più, si auisano tutti li Rettori, et Cappellani d'ogni altra Chiesa fuori delle sudette, che supplito al bisogno delle Chiese loro, si trouino ad aiutar a cantar la Messa, et far le processioni nel ponere, et riponere il santissimo Sacramento, doue, et secondo che sarà loro ordinato per il Sindico de' Parochiani di quella Porta.

Si auisano ancora tutti li curati, che essortino ogni Festa a l'Altare i suoi popoli a conseguire tali indulgenze uisitando il santissimo Sacramento, et pregando N. S. Dio come di sopra. Et che in oltre concertino, che, mutandosi scambievolmente, ne sia sempre buon numero in oratione in quella Chiesa delle sudette, che sarà loro assegnata dal Sindico della porta. Dal Palazzo Archiepiscopale alli 21. di Gennaio. 1573.

CAROLVS Cardinalis, Archiepiscopus.

Reuerendo Parocho. Molti essercitij di pietà, et di religione christiana ricerca da i fedeli il sacro tempo della quadragesima, si come ci mostrano le dottrine de' santi padri, et particolarmente ci instruisce il beatissimo padre, et maestro di questa nostra Chiesa, Ambrosio con tanti sermoni, che egli fece sì di questo tempo salutare, come delle opere, nelle quali doueua essere un perpetuo corso, et essercitio de' christiani. Frà queste opere è l'oratione santa, alla quale deuono i fedeli ricorrere tanto più spesso, et con tanto maggior seruuore, quanto più si auicinano i giorni della settimana santa, che ha preso questo nome sì da i misterij grandi, che in quella si celebrano, come dalle opere sante, con le quali l'uomo si deue preparare a santificarsi. Noi perciò habbiamo determinato, che con

l'aiuto, et opera del Reuer. Padre Frà Matbia cappucino predicatore, si faccia a questo tempo nella nostra Chiesa Metropolitana l'oratione delle quaranta hore senza intermissione, ma duplicata, perche meglio si fugga ogni confusione. Alla quale oratione dourà conuenire con diuotione tutto il popolo di Milano distintamente à parochia per parochia nell'hora, et modo per noi stabilito, et assegnato. comincerà questo essercitio santo con la gratia del Signore; per la metà del popolo la Domenica prossima detta di Lazaro à hore 22. et per l'altra metà del popolo si comincerà la Domenica delle palme pure à hore 22. doppo la compieta.

Alla nostra parochia toccherà l'hora per le donne, et l'hora per gli huomini. Voi adunque pregherete per parte nostra li infra scritti gentiluomini a pigliarsi per carità carico di esser con noi, et aiutarci in tutti i bisogni per bene incaminare la buona effecutione di questa oratione nel popolo della nostra parochia, nel modo posto qui di sotto: et però con l'aiuto d'essi quanto prima, dando anco di casa in casa notizia à tutti di questo nostro ordine, prima di sabato imitarate tutti con istanza à comenirvi al tempo deputato senza manco.

Questo istesso officio farcte poi noi di nouo nella Messa parochiale della suddetta Domenica, ragionando col nostro popolo: et quindi gli dimostrarete quanto sia utile, et fruttuosa l'oratione, et quanto sia necessari per li bisogni nostri particolari, et per quelli della santa Chiesa, così aspramente d'ogni intorno traugiata, et come sia cauata questa oratione delle 40. hore dell'antichità, quando la notte i fedeli uegliauano in fare oratione, et cantar salmi; et in specie ordinata per memoria della passione di N. S. et però ella dura quaranta hore come quaranta hore egli stette nella sepoltura. Si ridurranno per ciò à mente in essa oratione con la meditazione la Santissima passione, et per quella pregheranno Dio prima che gli perdoni i lor peccati, et doni gratia di uiuere, et morire, christianamente; dipoi che liberi tutta la Città, diocesi, et prouincia di Milano da peccati abusi, pericoli, et traugli. Di più pregheranno per tutta la santa Chiesa, che Iddio la custodisca da ogni male, et l'accresca in numero, et perfettione, riducendo alla cognitione della uerità, et all'unità, et ubbidienza della Chiesa santa gli heretici ancora, et gli infideli.

All'ultimo raccomandino à Dio il sommo Pontefice Gregorio Papa XII. et noi anco particolar pastor loro, et tutti gli altri uescou, et prelati di santa Chiesa, et specialmente i uescou nostri comprouinciali, et tutti

tutti i Sacerdoti, Curati, et il rimanente del clero, tanto della diocesi, come della prouincia, et il Serenissimo Re nostro Catholico, et tutti i suoi magistrati, et tutti i Principi christiani, che dia loro lume, uolontà, et forza di ben gouernare il popolo christiano, tenendolo in pace col santo timore di Dio.

Quando poi si auicina l'hora assegnata di uenire al Duomo, sarà cura uostra di un'hora innanzi raccorre il popolo nella parochia, eioè gli huomini alla sua hora, et le donne parimente alla sua; et in fatto loro un breue ragionamento sopra la medesima materia, et occasione, li guiderete alla Chiesa Metropolitana sotto la uostra croce, et uessillo parochiale processionalmente, nella qual processione, canteranno salmi, et litanie tutti quelli che saperanno, et gli altri con silentio diranno, ciascheduno per se, la corona, o il rosario della Madonna.

Arriuati alla porta del Duomo terrano tutti silentio, entrati in Chiesa si metteranno a parte in oratione in finche gli altri escano del luogo, deputato specialmente per questa oratione. Come poi entreranno, posti tutti ingenuocchioni, faranno la sua oratione in silentio, et udiranno il sermone, quando si farà. Nel qual sermone saranno auertiti, che quando il Reuer. padre Predicatore gli addimanderà qualche cosa, rispondano tutti forte, et quando dirà che preghino Iddio, dicendo come esso dice, dicano tutti forte come dirà esso, et quando gli ordinerà, che facciano qualche altra cosa di deuotione, facciano quello che esso gli dirà. Finita l'hora, auisati o dal Reuer. Predicatore, o da soprastanti, usciranno del choro, et della Chiesa, et ritorneranno in processione o cantando, o dicendo oratione, come di sopra, alla sua parochia, et poi di la ciascuno a casa sua.

Offeruando tutto questo, sperino, che saranno da Dio opportunamente essauditi, et consolati: il quale come che sempre si mostri uerso di noi misericordiosissimo, nell'oratione in particolare si compiace sopra modo di farne chiaramente conoscere l'incomprensibile carità, et benignità sua: per questa si placa, si è adirato, consola i tribolati, fortifica gli infermi, dà lume per conoscere la uolontà sua santissima, dona forza per esserquirla, et uersa sopra di noi innumerabili, et abundantissime gratie. Christo Giesu Signor nostro benedica noi, et loro. Dall' Arciuesconato alli 27. di Marzo, M. D. LXXXII.

Carolus Cardinalis Archiepiscopus.

PER effecutione dell'ordine dato dalla Santità del Papa a Monsignor Illustriss. et Reuerendiss. Cardinale Borromeo, Arciuescouo di questa città di Milano, sopra il commettere che si facciano orationi al Signor Dio, et altri essercitij particolari di diuotione, et di penitenza per aiuto dell'afflitta Christianità contra il Turco, inimico commune, tutti i Padri del Monastero conueniranno insieme nella Chiesa loro in choro, auanti il santissimo Sacramento,

senza però aprire il tabernacolo, et inui per il fine sudetto faranno oratione mentale, o uocale talmente però sotto uoce che l'una non si senta da l'altra, per spatio d'un'hora. Et questa oratione la cominceranno al tocco delle hore . . . et perseuereranno in essa in fino che sonarà l'altra hora seguente. Et occorrendo questa hora d'oratione in tempo che si haueffero a celebrare gli Officij diuini, non si intermetta altrimenti, ma si anticipino, o prolonghino essi Officij. Finito poi che sarà il corso di 39. hore, cominciando a numerarle dalla hora sudetta, cioè . . . di nouo torneranno a fare un'altra hora di simile oratione; et questo ordine d'ogni 39. hore, una, l'andavamo continuando così finche haueuamo sopra ciò altro auiso dal prefato Monsignor Illustrissimo et Reuerendissimo il quale in nome ancora di sua Santità essorta ciascuno delli Padri, che oltre il conuenire alla sudetta oratione di un'hora, et oltre l'altre sue orationi ordinarie, pigli ancora qualche altro particolare essercitio di digiuni, di discipline, et simili.

Di più, appresso alle letanie ordinarie d'ogni giorno, diran l'oratione contra Paganos, mutando quella parola in Turcas, et insieme l'oratione pro nauigantibus, lequali diranno anco i Sacerdoti nelle loro Messe. Dall' Arciuesconato alli di Settembre 1571.

LETTERA SOPRA l'Aduento.

Carlo Cardinale di S. Prassede, Arciuescouo di Milano, A tutti i fedeli della Città, & Diocesi nostra,

Salute nel Signore.

Diletissimi figliuoli. La cura Pastorale, che Iddio benedetto per sua bontà s'è degnato darci delle anime uostre, ci obbliga in ogni tempo ad essortarui, et ammonirui con paterna carità, et sollecitudine, delle cose che appartengono alla uostra salute; ma più particolarmente ci inuita à fare questo offitio con esso uoi ne i tempi, ne i quali per ammaestramento del Spirito santo la Chiesa catholica, pia madre nostra, nel celebrare i sacri misterij della nostra redentione, et nel fare solenne memoria de i gradi, et infiniti beneficij, che DIO per sua misericordia ci hà fatti, usa con suoi figliuoli una più special diligenza, et studio, in ammaestrarli nella consideratione d'essi, & in eccitarli à ringratiarne sua Diuina Maestà, et a rispondere anche nel resto per questo conto all'obbligo loro. Però entrando noi hora nel sacro Aduento, nel quale la Chiesa santa incomincia à rappresentarci la reconciliatione nostra con DIO per la uenuta di GIESU CHRISTO Signor nostro, in terra; habbiamo uoluto paternamente con questa lettera darui qualche ricordo, per eccitarui a quella diuotione, et studio maggior di pietà, che da uoi essa

A a ricerca

ricerca, mentre con particolari offitij diuini, orationi, et santissimi riti, et sacre cerimonie solennemente celebrando questo tempo, procura di risvegliare, & accendere i suoi fedeli a prepararsi con noua et diligente cura a riceuere il Signore, et far di modo, che resti sempre con loro. Il qual obbligo pare tanto maggiore in noi altri, quanto che non senza misterio, per prouidenza de DIO, et per proprio istituto del Padre nostro, S. Ambrosio, in questa Chiesa s'incomincia a celebrare per alcuni giorni auanti, che non si suole nell'altre chiese, l'Aduento; onde la ragione vuole, che si come noi siamo auuisati, et cominciamo prima de gli altri a far memoria di questa uenuta del Signore al mondo, sia anco maggior l'apparechio, che facciamo per riceuerlo, et ritenerlo nelle stanze de i cuori nostri.

Eccoci, amatissimi figliuoli, quel tempo così celebre, et solenne tempo, come dice lo spirito santo, accettabile, tempo di salute, di pace, et di reconciliazione; tempo, che come sù con tanti sospiri sommamente desiderato da quelli antichi Patriarchi, et santi Profeti, come all'ultimo con allegrezza si grande, ueduto da quel giusto Simeone, come sempre solennemente celebrato dalla santa Chiesa, così ha da esser da noi piamente santificato, con lodare, et ringraziare perpetuamente il Padre eterno della sua infinita misericordia nel misterio di questo tempo, cioè nella uenuta del suo unigenito figliuolo, quale per smisurato amore uerso di noi peccatori, egli mando per liberarci dalla tiramide del Demonio, per inuitarci al cielo, per comunicarci i secreti celesti, per dimostrarci la uerità, per insegnarci i costumi, per seminar in noi le uirtù, per arricchire de i thesori della sua gratia, et per farci figliuoli suoi, heredi et possessori della uita eterna.

Questo misterio mentre ogni anno la Chiesa celebra, ella ci admonisce a tener perpetua memoria di così gran carità usataci dal misericordioso I D D I O; et insieme ci insegna, che la uenuta del Signore non sù solamente per quelli, che auanti; ò che all'ora si trouorno nel mondo, quando egli uenue, ma la uirtù d'essa resta sempre per beneficio di tutti noi ancora, se per mezzo della santa fede, et diuini Sacramenti, uorremo riceuere la gratia che ci ha portata, et secondo quella ordinare la uita nostra sotto la sua obediencia: uole anco che intendiamo, che si come egli uenue una uolta in carne al mondo, così, se per noi non resta, è per uenire ogni hora, anzi in ogni momento ad habitare spiritualmente nell'anime nostre, con abbondanti doni. Però la Chiesa, come madre pia, et zelante della nostra salute, in occasione di questo sacro tempo con himni, Cantici, et altre uoci del spirito santo, et con misteriosi riti ne instruisce, che riconosciamo il beneficio gratamente, et lo riceuiamo fruttuosamente, et che per ciò procuriamo di far alla uenuta del Signore ne i cuori nostri non minor preparatione di quella, che faremmo, s'egli hauesse a uenire di presente al mondo, ne minor di quella, che per ciò fecero già i santi Padri del uecchio testamento, et che co parole,

et esempi loro insegnorno, a noi ancora di fare. Certo, se ben uiuesimo migliaia d'anni, et attendesimo a meditar continuamente il misterio dell'Aduento, et a prepararci, et santificarci diligentissimamente; tutto sarebbe poco in comparatione della grandezza del debito, che habbiamo in questa santa occasione. Hora ci si rapresenta solennemente ogni anno questa memoria, acciò che con diligenza procuriamo di sopplire in un tempo a quello, in che habbiamo ne i passati mancato. Alla quale diligenza ci inuita, et essorta et andio l'istituto proprio di questa nostra Chiesa Ambrosiana, quale con la celebratione dell'Aduento per sei settimane auanti il Natale di Nostro Signore, non solo ci mette innanzi a gli occhi della mente l'essettatione, et apparecchio per la sua uenuta, fattosi nel corso di sei età, che soccessero dalla creatione del mondo fino ad essa, ma anche ci stimola, et ci da commodità di far diligentemente, più che sia possibile, l'apparechio nostro.

Hora acciò che facciate questo apparecchio, et riceuimento con molto frutto dell'anime uostre, prima desideriamo da noi spacialmente in questi sacri giorni, che ogni di; togliendo qualche poco di tempo all'altre occupationi, lo spendiate in meditare sopra il misterio di questo solenne tempo, contemplando piamente, et con attentione, chi è questo che uiene; quanta è la grandezza sua, d'onde uiene; a che luogo, in che modo uiene; chi siamo noi, a quali uiene; quai siano le cause, che l'hanno mosso a uenire; et che cosa egli uenga a fare. In questa consideratione trouarete, che I D D I O eterno, creatore, et Signor nostro per l'infinita bontà sua; et per uno eccesso d'amore uerso noi peccatori, inimici, et rebelli suoi, discese dal Cielo, et presa carne humana, et forma di seruo, uenue già in questa ualle di miserie per la salute nostra, come ci rapresenta hora la santa Chiesa, et per la importanza del misterio, ce lo propone continuamente nel sacro simbolo, con quelle parole: QVI PROPTER NOS HOMINES, ET PROPTER NOSTRAM SALVTEM, DESCENDIT DE COELIS, ET INCARNATUS EST DE SPIRITU SANCTO EX MARIA VIRGINE, ET HOMO FACTUS EST. Questo istesso Signore desidera hora uenire con la sua gratia ne i cuori nostri; pensate uoi, che apparecchio douete fare a così sacro Aduento; come douete ornare la casa dell'anima uostre, acciò che non ui troui cosa, che offenda gli occhi suoi, ma gli piacciate intieramente; come douete aspettarlo co accesi desiderij; come riceuerlo con ogni honore, come ritenerlo, che non si parta più da uoi; come corrispondere, et quanto ui sia possibile, con la gratia sua, rendergli il contraccambio dell'eccessiuo amore, che ui ha portato; finalmente come procurare, che non si uana per uoi la uenuta sua, ma ne cauiate quei frutti gloriosi di uita, ch'egli porta seco.

Sentirete poi le uoci della santa Chiesa, laquale in questo tempo, che s'auuicina la uenuta del Signore, comincia

mincia a introdurre lectioni di profeti, che attesero tanto a manifestarci questa uenuta, et insieme ad essortarci alla bonuersione, et emendatione della uita nostra; si come anco ella hora con dar principio a gli sacri officij, con mutare colore de uesti, et paramenti, con cessare anco da alcuni canti di giubilo, et allegrezza, et alcuni pochi giorni auanti al Natale d'esso Signore, con proporci Antifone, et Responsorij d'officio proprio, che nella nostra Chiesa si dimanda officio; de exceptato, ci inuita, et chiama con instanza a purgare, et mondar sollecitamente le conscienze, a dimandar misericordia de i peccati, et a fare in noi per mezzo della santa penitenza, rinouatione spirituale, et mutatione e principio di uita tale, che ciascuno di noi possi dire col Profeta, Nunc capi, hæc mutatio dextera excelis; et che non si sdegni il signor di uenire a noi, et habitare in noi, con la sua abondante gratia. Quando non fosse per altro, che per piacere a tal hospite, ogni uno si douria sforzare di mondar, et conseruare netta la sua coscienza, et di fare nella uenuta di DIO non manco, anzi più assai di quello, che si faccia quando si riceue qualche Principe terreno; che, come sapete, gli s'apparechiano le stanze, quanto meglio si può, et si fanno per essi gran spese, et molte uolte senza frutto alcuno. Il che non ci auuene con DIO, il quale ci rende sempre con grandissimo guadagno tutto quello, che spendiamo a suo seruitio, et honore; benchè non uoressimo, che hauesti tanto la mira a ciò, quanto a seruirlo et piacerli, riputando questo solo per grandissimo premio. Con tali pensieri, et con tante uoci della santa Chiesa, uogliamo sperar dalla pietà uostre, che non sarà alcuno di uoi, quale non si disponga, a ricorrere hora alla santa confessione, et poi con il consiglio del Confessore, a la santissima Comunione, et così a riceuere il Saluator nostro et con lui a la sua gratia, et doni, che con la uenuta sua ci uol comunicare.

L'altro apparecchio che desideriamo da uoi è qualche digiuno ò del Venerdì, ò del Sabbatho, ò d'altro giorno, ò di più giorni, ò di tutti, secondo la deuotione di ciascuno; che già sù antichamente molto usato dalli fedeli, il digiunare tutto l'Aduento; poichè tutto questo ò come una uigilia del Natale del Signore, laquale non deue parer troppo lunga, considerata la grandezza della festa.

Vi raccomandiamo anco spetialmente l'opere di misericordia, le quali grandemente ci dispongono per riceuere la misericordia di Dio, com'egli dice nell'Euangelio. Il che se ben si deue fare, et ha luogo in ogni tempo; nondimeno è molto proprio di questo, nel quale si rapresenta quella gran misericordia fattaci dal Signore; che uole, che lo imitiamo spetialmente in questa uirtù. La quale tanto più largamente douete hora essercitare, quanto la penuria dell'anno presente è manifesta, la povertà e grande, et molte sono le persone poste in necessità et miseria, così ordinando la diuina prouidenza, non solo per flagello de i peccati nostri, ma anco perche et i poveri nella pazienza, et gli

altri nella misericordia et uso dell'elemosine uerso loro habbino occasione, et modo, mediante la sua gratia, ciascuno di far acquisto dell'anima sua, et della diuina misericordia.

Finalmente come in questo misterio della sua uenuta ha manifestato Dio la gran stima, che fa di noi, et della nostra salute, per la quale è uenuto al mondo, così non è conueniente, che massime essendo egli tutto il uero bene, et thesoro nostra, mostriate uoi nell'istessa occasione far poco conto di lui. Però desideriamo, et vi essortiamo; che come fedeli seruitori uerso il buon patrono, come discepoli amoreuoli uerso il caro maestro, et come ueri figliuoli uerso l'amantissimo padre, non solo l'aspettiate con desiderio, ma andiate ad incontrarlo, con i lumi accesi in mano, come egli ci disse, cioè con una uiaa fede, accompagnata da ardente carità, et dal splendore d'ogni buona operatione.

Uenute poi le sacre feste del suo Natale, tempo, nel quale più espressamente ci si rapresenta la sua uenuta, et però degno di tanto maggior deuotione, seruire, et essercitio d'ogni pietà, pensi ciascuna anima deuota per se stessa, come debba diportarsi seco, et come all'ora accarezzarlo, quando sia già nato in essa spiritualmente con la sua gratia; et quando, come hospite, sia entrato nella stanza sua, in che modo debba procurare d'honorarlo, seruirlo; et uoluntieri lasciar ogni altra compagnia, trattenimento, et occupatione per conuersare con lui santamente, et per frequentar la sua mensa nel la santissima Comunione. Deue in quei sacri giorni più che mai ogni fedele, cercar di spendere il tempo suo utilmente, con darsi più del solito alla seruente oratione, alla lectione de libri deuoti, et spirituali, ad ascoltare le prediche, le sacre lectioni di diuini offitij, ad essercitarsi nelle scuole della dottrina Christiana, et li Padri et Madri de famiglia spetialmente ad instituire i lor figliuoli et altri di casa con l'essempio, et con essortatione a uivere uirtuosamente. Una cosa non possiamo lasciar qui de dirui con gran dolore dell'animo nostro, dilettissimi figliuoli, che al nome, et professione de Christiani, et alla commemoratione di tanti misterij, che in quelle feste spetialmente di Natale la santa Chiesa ci pone auanti a gli occhi, troppo disconuengono quelli giuochi, crapule, dissolutioni, profanità, et tanti peccati, che gli uanno ordinariamente appresso, con quali hoggidi gli huomini carnali pur all'ora piu che mai offendono Dio, et tanto oltre, che di qui pigliano occasione gli inimici della santa fede di dispreggiare con empie biastemme i santi instituti della Chiesa catholica, et colorire ne gli occhi dell'ignoranti le loro pestifere heresie. Onde non è poi marauiglia se Dio in uarij modi ci minaccia, et affligge alla giornata; poichè hormai pare, che non facciamo coto alcuno delle sue sacre feste, ò ci siamo scordati del modo, col quale debbiamo celebrarle santamente, et con frutto. Non mostrano questi, di conoscere, o curare punto la grandezza di questi misterij, ne il fine, per il quale son fatti, che è la propria lor salute; ne la Maestà del Saluator, che sta a scosta nella povertà, et

humiltà del presèpio; ne l'amore eccèssiuo, che l'ha condotto à putir per loro ogni disagio, vituperio, croce, et morte; ne il bisogno, ch'essi hanno della sua uenuta; ne l'istituto, et desiderio della santa Chiesa; ne in somma le ricchezze, la liberalità, et le molte gratie, con le quali à nostro beneficio è accompagnato questo sacro Aduento del Signore. Onde se non saranno essimossi d'alcuna delle sudette considerationi; denerranno almeno commouersi dal timore del gran castigo, dalla giustitia de DIO apparecchiato; à chi fa tanta irreuerenza, per non dir ingiuria, et dispregio al suo figliuolo, et all'honore istesso di sua diuina Maestà, profanando loro sacrilegamente feste tanto principali, et giorni così misteriosi, come son queste dell' Aduento; et Natale del Signore. Deueno essi tremare nella consideratione, et certa aspettatione di quell'altro Aduento, che il medesimo Signore farà in throno di Maestà à giudicare i uiui et i morti, et à rendere à ciascuno secondo le sue operationi, quando loro miseri peccatori, se non hanno fatto penitenza, circondati in ogni parte da angustie, di sopra haranno i cieli chiusi per sempre, et la tremenda presenza dell'irato giudice, da basso le fiamme dell'inferno, et la terra aperta per inghiottirli, d'intorno Dianoli per tormentarli, et dentro di se perpetuo rimorso della propria coscienza; et all'hora non resterà altro per loro, che la piena effecutione, che si farà subito di quella terribile sentenza; *Itē maledicti in ignem aeternum*. Questo ultimo Aduento di CHRISTO Signor nostro, pur in questi istessi tempi procura anco la santa madre Chiesa nelli suoi officij, riti, et cerimonie di ridurre spesso nella memoria nostra; acciò che alla fine, o per un mezzo, o per un altro, ci risoluamo à far frutti degni di penitenza, et così suggerendo l'ira di DIO, riceuere à questi tempi in noi il Signore, et con lui la gratia, et finalmente la gloria eterna.

Vedete hora, amatissimi figliuoli, in qualche parte il gran misterio, che ci si rappresenta in questo sacro tempo dell' Aduento: uedete anco quello, che da noi sollecitamente desidera la santa Chiesa, per riconoscimento, dispositione, et apparecchio nostro alla gran misericordia che IDDIO in esso ci ha fatta, et ci vuole fare. Hauete parimente i ricordi, quali per debito nostro Pastorale al presente habbiamo uoluto con questa nostra lettera darui. Resta che noi diligentemente, et con sollecitudine de ueri, et buoni christiani procuriate di non mancare di quello che bisogna dalla parte nostra, come già uedete esser nostro officio. Et noi con questo speriamo nell'infinita bontà di DIO, che ui darà gratia di far più di quello, che ci occorre per hora ricordarui: così per sua misericordia lo faccia; et di ciò noi continuamente pregandolo, in nome suo ui benediciamo. Dat. di Milano, nell'Arciuescouato, il dì 21. di Nouembre 1573.

LETTERA SOPRA LA SETTAGESIMA.

Carlo Cardinal Borromeo, Arciuescouo della
santa Chiesa di Milano, à tutti i fedeli
della Città et Diocesi nostra,

Salute nel Signore.

HABBIAMO, figliuoli carissimi, con nostra consolatione rese gratie à Dio del frutto, che molti di noi, come intendiamo, hanno cauato dalla lettera, che ui scriuissimo del modo de prepararui per il sacro misterio dell' Aduento del Signore, et di celebrarlo santamente; restiamo però cō gran dolore per quelli, che perseverando nelle tenebre de così uoluntaria ignoranza, non hanno uoluto aprire gli occhi alla luce, che in quelli santi giorni se gli offeruua; et non conoscendo il misterio di tanto gran solemnità, non l'hanno celebrata degnamente. Onde per non mancare à questi di quella instantia, che per la cura Pastorale gli siamo debitori, et per sodisfare al desiderio di quelli, che hanno prodotto frutti di emendatione di uita; et buone opere; habbiamo giudicato esser officio nostro scriuerui quest'altra lettera con l'occasione di questi santi tempi, cioè della settagesima, et de gli altri, che seguono sino à Pasqua, ordinati dalla santa Chiesa, à fine che ci disponiamo, et prepariamo à celebrare di tal maniera la memoria della Passione, et Resurrectione di GIESV CHRISTO Signor nostro, che possiamo riceuere i doni, et gratie spirituali, apparecchiati à quelli, che col debito modo lo fanno. A questo effetto dunque ui proporremo alcuna cosa del misterio di questi santi tempi, et di ciò che douete fare per cauare quel frutto, che pretende da uoi lo Spirito santo.

Hauete à sapere, figliuoli diletissimi, che la Chiesa santa frà l'anno ci mette innanzi à gli occhi in diuersi tempi con uarij instituti, et officij tutto l'ordine, et progresso, che Iddio Signor nostro ha tenuto per saluare il genere humano, et condurlo à quel fine, per il quale è stato creato, che è l'eterna Beatitudine, doue che essendo l'autore, et consumatore, come dice san Paolo, della nostra salute CHRISTO GIESV benedetto, con gran ragione comincia tutti i suoi officij dall' Aduento d'esso, come nell'altra nostra lettera ui habbiamo detto: hora acciò che i fedeli intendano la causa della uenuta sua in terra, et della sua morte, et passione, celebra la Settagesima: nella quale ci rappresenta la caduta nel peccato del nostro padre Adamo, et di tutta la sua posterità, per la quale restò la natura humana spogliata delle gratie, et doni, delli quali era stata uestita, et ornata; et incorse nell'indignatione, et disgratia di Dio. Per il che egli per messe giustamente, che il demonio, quale haueua uinto l'huomo, come ministro della sua giustitia, lo castigasse; et in breue si fattamente preuallesse, che s'usurpò un quasi uniuersale imperio sopra di lui, in-

ducen-

ducendolo con miserabile cecità ad adorare esso per Dio; et precipitandolo continuamente in altri abominabili, et horrendi peccati. Et quantunque non mancasse el Signor Dio di porgerci diuersi mezi per disporlo ad uscire di questa miseria, et specialmente con la legge, che diede à Moise; nondimeno erano così grandi le tenebre dell'ignoranza, et malitia de gli huomini, che poco à niuno frutto ne cauorno, anzi andò crescendo ogni dì più sopra di loro la tirannide, et imperio del Demonio, et del peccato. Da questo calamitoso, et deplorato stato, CHRISTO GIESV Signor nostro ci ha liberati con la sua morte, et passione con tal ordine, che prima ci fa godere della liberatione dal peccato, et damnatione eterna, lasciandoci tutta uia le miserie del corpo, et la rebellione del senso alla ragione, et li pericoli grandi et tentationi, de quali è circondata la uita nostra, mutandole però; perche di pene et effetti, che solamente erano del peccato, le ha conuertite in essercitio, et occasione di uirtù, et di merito; et ci ha dato certa et ferma speranza, che ancora saremo per esso da queste miserie liberati: perche, come dice san Paolo, *Saluatorem expectamus* Dominum nostrum IESVM CHRISTVM; qui reformabit corpus humilitatis nostra, configuratum corpori claritatis sue.

Questo miserabile stato del genere humano dopo la caduta sua nel peccato, rappresenta la santa Chiesa nella Settagesima, et procurando d'indurre i fedeli à compositione, et lagrime, si ueste di uesti lugubri, et lascia alcuni cantici d'allegrezza: legge ne i Diuini officij la sacra Genesi, nella quale è descrittà la caduta dell'huomo; ne senza misterio ci propone questo stato sotto il numero et nome di Settagesima; si perche l'uniuersale calamità, nella quale si ritrouaua tutto il genere humano, fu figurata in quelli settanta anni, che i Giudei per li loro peccati stettero nella dura et crudel seruitù in Babilonia, posti in una estrema miseria; si ancora perche il numero settenario nelle sacre lettere significa, et comprende il corso, et stato trauagliato di questa nostra uita, al quale succede lo stato della perfetta redentione nostra nell'uniuersale resurrettione, significato per l'ottonario numero.

Hora essendo questo il misterio di questo tempo Settagesimale: douemo, conformandoci all'affetto della nostra madre, con lagrime de compositione, et con penitenza, disporci à partecipare delli frutti della morte et resurrettione di CHRISTO nostro Signore. Impero che se bene esso ha operato la nostra salute, et dal canto suo liberato il genere humano della tirannica seruitù del Demonio; nondimeno restiamo ancora in questa ualle di lagrime, lontani dalla patria nostra, con la rebellione, così gliardata della carne, et senso contra lo spirito, combatutti da tanti et così potenti nemici, circondati da tante ruine, et precipiti di peccati, di modo che pare che siamo a punto su le porte dell'inferno, vicini à traboccarui dentro; et inoltre molti sono quelli, che ingrati à questo inestimabile beneficio, et serrando gli occhi à tanta luce, ritornano uoluntaria-

mente à sottomettere il collo al giogo della seruitù Diabolica, elegendo più presto d'esser serui del Demonio, che figliuoli de Dio: pero la Chiesa in tutti gli suoi officij in questo tempo piange l'essilio commune de suoi figliuoli, et s'affligge per la perdita di tanti di loro, quali inuita à penitenza, et à emendatione di uita. *Conuertimini, grida, omnes simul ad Deum mundo corde, et animo in oratione, ieiunijs, et uigilijs multis, fundite preces uestras cum lacrymis*. Oltre di questo soleua già per altri modi, in questo tempo la Chiesa procurare di ridurre i suoi figliuoli à Dio, et ui era per ciò questo ordine, che la settimana innanzi la Quaresima tutti gli Sacerdoti, che haueuano cura d'anime, congregassero i loro popoli, et con autorità Ecclesiastica, riconciliati i discordanti, li confessassero, dando à ciascuno salutare penitenza, conforme à i peccati loro, di modo che tutti fossero preparati à cominciare con frutto il santo digiuno Quadragesimale. Ma quelli, che per i publici loro peccati haueuano bisogno di più graue penitenza, al principio di Quaresima uestiti di sacco, con li piedi nudi, et con i uolti inclinati à terra, publicamente in Chiesa comparuano presente tutto il clero innanzi al Prescouo, il quale diligentemente esaminata le colpe loro, gli assegnaua publica penitenza doppo molte orationi, et lagrime, gettandoli cenere sopra il capo, et coprendogli di cilicio con gemiti, et sospiri, gli denunciua, che si come Adamo era stato scacciato dal Paradiso, così essi erano scacciati per li loro peccati dalla Chiesa, et subito per ordine d'esso Prescouo si scaccianano fuori; et per tutto il tempo della Quadragesima sino al Giouedi santo in quello stato perseverauano.

Questi erano gli essercitij, et occupationi della Chiesa, et de tutti i fedeli in questi tempi, cioè di pianti, lagrime, penitenza, reconciliatione, et altre simili opere per riconciliarsi con Dio, et così essere disposti al digiuno quadragesimale: in luogo delle quali, tanto ha preualso il demonio, che sono introdotte risse, inimicitie, giuochi, balli, comedie, spettacoli, conuiti, crapule, et ogni sorte di dissolutioni, et offese de Dio. Questa è la memoria, diletteissimi, de i ricordi del padre nostro santissimo Ambrosio? non dice egli? *Idoli portio est, inebriare uino mentem, uentrem cibo distendere, saltationibus membra torquere, et ita prauis actibus occupari, ut cogaris ignorare, quod Deus est*. Non dice egli in questo proposito con l'Apostolo san Paolo; *Que portio iustitia cum iniquitate, aut que societas luci cum tenebris, aut que pars fidelium cum infidelium, qui consensus templo Dei cum idolis*? Parui che queste siano opere de figliuoli della Chiesa? non meritano già questo nome. Figliuoli ueramente ingrati uerso la lor madre. Essa piange, loro ridono: la Chiesa geme per li peccati loro, essi trionfano con i spettacoli, con li quali trionfa di loro il Diauolo. La Chiesa attende sollecitamente nelli suoi officij à placare l'ira di Dio, et loro s'accordano con ogni sorte di peccati à pronocarla maggiormente: la Chiesa con ogni stu-

dio cerca di leuare ogni profanità, et gentilità, et loro rinouano l'usanze de gentili, ritrouate da Satanasso sin dal principio del mondo, quando mascheratosi in figura di serpente, ingannò i primi nostri padri: et si come con quella maschera cagionò la caduta miserabile di tutto il genere humano, così adesso si sforza con la uanità et falsità delle maschere precipitare il mondo nella medesima rovina. Et di tal sorte siamo dati in preda alle concupiscentie nostre, et attendiamo a fare la uolontà della carne, che questo pare a punto quel tempo, del quale parla il profeta Esaià, quando dice: *Et uocauit Dominus exercituum in die illa ad fletum; et ad plañctum; ad caluitium; et ad cingulum sacci; et ecce gaudium, et letitia, occidere uitulos, et ingulare arietes, comedere carnes, et bibere uinum, comedamus et bibamus, cras enim moriemur.* Iddio ci ha chiamati a pianti, a lacrime, a uestirci de sacco, et finalmente a far penitenza de peccati nostri, et noi sprezzando le sue uoci, attendiamo a conuiuij, feste, et altri piaceri. Questi hanno con gran ragione a temere, che sprezzando essi la penitenza, alla quale hora Iddio gli inuita, quando uorranno pentirsi, non gli sia concesso tempo, come con spauentevole, ma giusto giudicio, Iddio minaccia a questi tali per l'istesso profeta dicendo: *Et reuelata est in auribus meis uox Domini exercituum, si dimittetur uobis iniquitas hæc, donec moriamini, dicit Dominus exercituum.*

Frà questi, che così poco si curano della salute della propria anima, figliuoli carissimi, non siate in alcun modo uoi, anzi quanto più impazzisce il mondo con ogni sorte di dissolutioni, bagordi, et opere del demonio; tanto maggiormente per obligo di carità insieme con la santa Chiesa compatite alla cecità loro; et con calde, et seruenti orationi pregate il Sig. Dio, che non riguardi alla nostra infinita ingratitude, ma che secondo l'immensa sua misericordia dia a questi meschini, che pur sono nostri fratelli, spirito di compunzione, et a tutti noi insieme uera emendatione di tutti i nostri peccati. Questo è quel tempo, nel quale il Signor nostro nel deserto affisse se stesso per li peccati nostri col digiuno di quaranta giorni, e superò tutte le tentationi del demonio, doue che egli si sforza d'ottenere uittoria almanco nelle membra di CHRISTO, si come uediamo, che in questi tempi gli succede in molti con ruina di tante anime. Per tanto dobbiamo noi, come buoni soldati di CHRISTO, imitare il nostro capitano, et essercitarci in questo tempo specialmente nelli digiuni, orationi, uisitare Chiesa, correre alle prediche, et sacre lectioni, frequentare le confessioni, et prepararsi con questi santi essercitij a ricevere il frutto della santa Quadragesima: et frà i mezzi con i quali hauete da armarui per uincere insieme con Christo, l'inimico nostro, desideriamo, sia questo di ritrouarui con lui il giorno, che la Chiesa ui rappresenta l'istoria euangelica del suo duello col demonio nel deserto, ch'è la Domenica, detta, in capo di quaresima, che sarà l'ultimo di questo mese di Fe-

braro, cioè che in quel giorno u' congiugiate con Christo, riceuendo la santissima Communione; per u' pregamo nel Signore a non mancare per gloria sua, a confusione del demonio, di partecipare di questo solenne conuiuio, al quale già sono alcuni anni, che habbiamo usato d'uitarui, conuiuio tanto più ricco hora in quel giorno, quanto ch'è accompagnato dal liberissimo dono d'Indulgenza plenaria, che N. S. Papa Gregorio XIII. ha specialmente concesso a tutti quelli della città et prouincia di Milano, che riteranno il santo Istituto dell'oratione della sera, et in quel di si comunicheranno. Apparechiateui dunque per tempo a questa santa Communione, con tanto maggior diligenza et deuotione, quanto sono maggiori le distractioni, et più frequenti le occasioni, con le quali procurerà il demonio, di sturbare, o minuire il frutto di questa santa opera, tanto contraria a i suoi disegni. Et per parte di questo apparecchio, oltre l'oratione ordinaria della sera, nella quale douerete in questo tempo più che mai perseverare, pigliarete anco per quelle poche Domeniche, et giorni di festa, che correranno da questo tempo, sin all'hora, quel particolar essercitio d'oratione, processioni, et altre deuotioni, alle quali d'ordine nostro sarete inuitati dal Curato uostro.

Se con questi apparecchi, et disposizione entrarete nella santa quaresima, più ageuolmente et con maggior frutto sarete quelle cose, che da noi ricerca Dio specialmente in quel tempo. Frà le quali cose essendosi strettamente comandato il digiunare ogni di, eccetto le Domeniche, che fuori di legitimo impedimento non si può lasciare senza peccato mortale, donete non solo digiunare uoi in tutti quelli giorni, ma anco prouedere, che senza manco facciano il medemo tutti quelli, che sono nelle famiglie uostre, serui, serue, et figliuoli, che per l'età sono obligati a digiunare, il che douete far uolentieri, et per il frutto dell'obediienza debita a Dio, et alla Chiesa santa, et per tante altre utilità, che porta seco il digiuno; et specialmente per essere questo digiuno quaresimale, come una decima delli giorni dell'anno, che sua Diuina Maesta ricerca da uoi, et per rappresentarui il digiuno de i quaranta giorni, che fece già Christo nostro maestro senza alcun suo bisogno per istituire, et dar essempio a noi.

Siate anco solleciti a le prediche, essendo la parola de Dio tanto necessaria, et tanto raccomandata nella sacra scrittura, et specialmente dicendo il Signore, che quello è di Dio, che sente uolentieri la parola sua, et che non è suo, chi non la sente. Ne temiate che per lasciare gli altri negotij per un' hora, peraiate niente, anzi ui guadagnarete piu, non solamente per esser il frutto spirituale molto maggiore senza comparatione, che il temporale, ma etiamdio perche il Signore uole aiutaru particolarmente anco nelle cose temporali coloro, che per seruitio suo si scomodano in quelle. Sapete bene ch'egli nell'Euangelio dice, *Querite primum regnum Dei, et iustitiam eius, et hæc omnia adiicientur uobis.* Et perche, come dice San Giacomo, non li auditori, ma quelli che fanno l'opere buone,

buone, sono giustificati presso a Dio, non ui douete contentare con andare solamente a la predica, ma procurar de far quel tanto, che si dice, et ui tocca, a ciascuno secondo il stato uostro.

Vi è anche la sacra confessione, che oltre l'essere di tanta importanza per la salute dell'anime, è con così stretto obligo comandato dalla santa Chiesa, che in tal tempo specialmente si faccia, però desideriamo che tutti si preparino ad essa, et la facciano con gran consideratione, et pentimento delli peccati, accio ne possino cauare il debito frutto; non imitando coloro, che essendogli dato tempo tutta la quaresima, anzi tutto l'anno, aspettano a gli ultimi giorni a prepararsi, et la fanno talmente, come se fusse una cosa di poco momento, ne ui considerano, che cosa sia il peccato, quanto dispiaccia a Dio, quanto danno fa all'anima, il castigo che merita, ne quanto bisogna fare per riformar un'anima, che habbia peccato pur una sol uolta mortalmente; di qui si uede in questi poca emendatione di uita, anzi che tornano subito alli medemi peccati, et tal uolta maggiori che prima. Che cosa può essere, Dilettissimi in Christo, di maggiore importanza, che attendere all'anima amalata, o per dir meglio, morta per il peccato, et se tanta diligenza si mette per medicare il corpo quando è amalato, quanta si deue mettere per l'anima: pigliate, Carissimi, pigliate da uero questo santo sacramento, et non con negligenza, ma et a quel tempo, et sempre come cosa, della quale dipende la uostrea felicità eterna.

Hauete, amatissimi figliuoli, quelli ricordi, che habbiamo giudicato douerui dare nell'occasione di questo tempo settuagesimale. Resta hora, che uoi ne facciate frutto, di che con ogni affetto ui preghiamo per quel pretioso sangue di Giesu Redentor nostro, nel quale siamo liberati dal calamitoso stato, che ci rappresenta questo sacro tempo.

Et quelli particolarmente, che chiusero l'orecchie alle cose ricordategli nell'altra lettera nostra dell'Aduento, et hanno seguitato nelle uanità loro, spendendo i giorni della uita, a guisa di quel figliuolo prodigo nella seruitù del Demonio, et uergognosa sodisfattione de gli appetiti loro carnali, nel fango dell'immonditie, non siano più sordi alle uoci di Dio, et della Chiesa santa. Tornate, ui preghiamo figliuoli, al cuore, tornate in uoi medesimi, et alla memoria di quei beni del padre uostro celeste, che così uana, et miseramente hauete dissipati. Non ci date tanta causa di piangere sopra di uoi, nè di desiderare fonti di lagrime a gliocchi nostri sopra i peccati uostri; ne fate che habbiamo, a dir di uoi con l'Apostolo S. Paolo: *Multi ambulanti, quos sepe dicebam uobis, nunc autem et stens dico, inimicos crucis Christi: quorum finis, interitus: quorum Deus uenter est: et gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.* Et poi che ui ha fatto gran misericordia Dio con darui spatio di penitenza sino al punto presente della uita uostrea, non abusate più della sua benignità, ma fate degni frutti d'emendatione, date allegrezza a gli Angeli con la

uera conuersione uostrea, correte con la penitenza alle braccia pietosissime di Christo, che come amoreuolissimo padre uostro, le ha stese in croce per chiamarui, et per riabbracciarui, et è pronto ad accetarui anco di nuouo per cari figliuoli suoi. Altrimenti a uoi come infelici figliuoli del uecchio Adamo, si farà eterno l'essilio dal Cielo, la uostrea parte sarà nel regno di Satanasso, per uoi, se non fate penitenza, non sarà efficace la redentione che ha fatta del genere humano colla sua passione, et resurrettione Christo Giesu.

Voi altri, amatissimi figliuoli, che nel sacro Aduento del Signore, hauete cominciato, o ui sete maggiormente accesi a far frutto nelli misterij, che all'a giornata ci propone la santa Chiesa, fate il medemo in questo della settuagesima: et si come i figliuoli d'Israele, nel loro essilio, posti da canto gl'instrumenti di musica, et uoci d'allegrezza, sedeuano presso li fiumi di Babilonia, sospirando et piangendo nella memoria et desiderio dell'amata Gierusalemme; et a ch'gl'inuitaua a canti et feste, rispondeuano mesti; *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? così uoi, riconoscendo hora insieme con la Chiesa il stato uostro in questo fugace mondo, frà tante afflictioni, pericoli, tentationi, et miserie, sospirate, et piangete nel desiderio della uostrea celeste Gierusalemme, della quale sete ancora essuli.* Et quando il mondo ui inuita a le sue false allegrezze, rispondete, *Quomodo cantabimus in terra aliena? Non uogliate haueuer parte con gli errori del mondo, fuggite da i suoi disordinati conuuii, da i suoi corrotti costumi, dalle compagnie dissolute, et da ogni sua uanità: et se ben col corpo ancor peregrinate nella terra; fate di modo che possiate dire con Paolo santo: *Nostra conuersatio in caelis est.* In cielo siano i uostri desiderij, le speranze, i gusti, et gli affetti tutti: abbracciate i mezzi, che ui habbiamo di sopra proposti, fate instante oratione per uoi, et per quelli altri meschini, et per noi Pastore uostro particolarmente: et sperate che Dio essaudirà le uostre orationi in tutto quello, che sia di gloria sua: et ui farà gratia di ponere fine allo essilio uostro, et di consumare perfettamente la redentione uostrea, conducendoui alla possessione perfetta della celeste patria, il Paradiso. così lo faccia sua Diuina Maesta: et noi in suo nome ui benediciamo. Di Milano, nel Palazzo Archiepiscopale, il di primo di Febraro. 1574.*

LETTERE PASTORALI, ET ALTRE istruzioni per il Santo Giubileo.

Carlo, Cardinal Borromeo, Arcuescouo della santa Chiesa di Milano, a tutti i fedeli della Città, et Diocese nostra, Salute nel Signore.

A uicinandosi, figliuoli dilettissimi, l'anno del santo Giubileo, nel quale per antico instituto, et usanza li sommi Pontefici con la loro soprema, e celeste

celeste potestà aprono l'inesestimabile thesoro spirituale della santa Chiesa, per beneficio e salute dell'anime de fedeli; et habendo la Santità di Nostro Signor Papa Gregorio XIII. con una sua Bolla intitolato detto Giubileo, et ordinato a tutti li Vescovi, che procurino diligentemente, che i loro popoli siano instruiti di tutte quelle cose, che faranno opportune alla preparatione per conseguirlo noi, che per il zelo, che il Signor Dio ci dà, della salute vostra, sogliamo uolentieri abbracciare ogni occasione d'excitarvi et indurvi a quel, che è di vostro spirituale aiuto, et profitto, non potiamo hora in questa così importante, essendovi massime il commandamento di sua Santità, et il debito dell'officio nostro pastorale, mancare di far il medesimo. Onde habbiamo uoluto con questa nostra lettera ammonirvi d'alcune cose, et prima dell'importanza di questo diuino et prezioso thesoro, et insieme con quanta deuotione et desiderio douete in questa occasione abbracciare la peregrinatione di Roma; poi, in che modo prepararvi, et farla, per conseguir esso Giubileo; finalmente, come tutti habbiate a celebrare l'anno santo santamente.

Accioche dunque intendiate, figliuoli in CHRISTO carissimi, che cosa sia questo Giubileo, et che beni in quello s'acquistino, haueate a sapere che lo stato della legge uecchia era figura di quel, che per Christo Giesu Saluatore nostro far si douena nella Chiesa, di modo che le cose, le quali in quella legge esteriormente si faceuano, significauano quel che spiritualmente haueua a operare esso CHRISTO in noi. Hor fra l'altre obseruationi esterne, che quel popolo per diuina ordinatione haueua, era questa, che nel quinquagesimo anno si concedea alli serui total remissione dalla seruitù, et quelli che uenduto haueuano li loro beni, tornauano a ricuperarli: si che ogn'uno tornaua alla sua prima libertà, et a possedere l'antica, e paterna heredità; et chiamauasi detto anno il Giubileo. Era questo Giubileo figura della perfetta liberatione del genere humano, et della restituitone di esso all'antica heredità del Cielo, fatta dal nostro Redentore CHRISTO GIESU benedetto, il quale con i suoi meriti ci l'ha ricuperata, et con la sua morte ha pienamente sodisfatto all'eterno Padre per le iniquità nostre, che ci haueuano di quella priuati, et fattoci ueramente serui del Demonio, et del peccato, et debitori alla diuina giustitia di pene eterne. Questo è il uero Giubileo spirituale, figurato per quello, che obseruauano li Hebrei, come ci mostrò lo Spirito santo, collocando nel quinquagesimo numero, che è numero di piena remissione, quel salmo, *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam: doue il santo Propheta David, pieno di fede et speranza d'impetrar perdono delle sue colpe per CHRISTO, chiede a Dio misericordia, et insieme mostra, e predice, qualmente da esso CHRISTO doueuamo haueere la remissione de nostri peccati. Il quale beneficio è perpetuo nella Chiesa di Dio, di maniera che si puo dire, che li fedeli Christiani hanno continua-*

mente nella presente uita il Giubileo; potendo sempre per i debiti mezzi haueere la remissione de loro peccati. Questi mezzi sono i santi Sacramenti, e specialmente il batteesimo, il quale riceniamo da principio, poi la penitenza. Con questa differenza però, che nel batteesimo ci si dà la remissione plenaria d'ogni colpa e pena, essendo questo Sacramento una totale representatione della morte, et resurrettione di CHRISTO, doue l'huomo intieramente muore alla uita uecchia, et rinasce a una nuoua spirituale. Ma nel Sacramento della penitenza quantunque ci sia concessa la remissione delle colpe, e pene eterne; nondimeno, doppo le colpe remesse restandoci il più delle volte il debito delle pene temporali, si è la necessitá della satisfattione: la quale si deu fare con opere penali, et afflittive, contrarie al diletto, e piacere, che s'è hauito nel peccato; doue che anticamente, quando la pietá Christiana era in maggior feruore, s'usauano nella Chiesa quelle lunghe e seueri penitenze de Canonici penitentiali, et per satisfattione de peccati, et per essere di grandissimo merito et aiuto. L'essercitarsi nell'opere satisfattorie. Hor perche sono pochi, che si sforzino a satisfare, è satisfaccimo condegnamente con opere penitentiali alle colpe commesse, il nostro clementissimo, e benignissimo Redentore con la sua immensa carità ha proueduto a questo bisogno, lascian-do nella sua Chiesa uno inesestimabile thesoro spirituale dell'infiniti meriti della sua morte, e passione, e di quelli della sua beatissima Madre, sempre Vergine MARIA, e di tutti l'Apostoli, Martiri, et Santi del Paradiso. Di quale Theforo, e ricchezze spirituali ha costituito uniuersale dispensatore il principe dell'Apostoli, san Pietro, et i suoi successori, li Pontefici Romani: quali ha lasciato Vicarij suoi in terra, et datoli le chiavi del regno de i Cieli, e piena potestà de ligare, et sciogliere. Cò questa diuina potestà hanno essi sempre aperto, et tuttauia aprono questo grã Theforo, concedendo per ragioneuoli cause in varie occasioni, hora limitata, et ristretta, hora pienissima remissione di tutte le pene, con quali douessimo per i peccati nostri sodisfare, ò in questa uita, ò nel purgatorio. Questa pienissima Indulgenza è concessa a quelli, che l'anno santo uanno a Roma, e ueramente pentiti, e confessati delli loro peccati, iui uisitano de notamente per tanti giorni le Chiese, a ciò deputate. La quale Indulgenza, essendo primieramente de cento in cento anni concessa, fu per la breuità della nostra uita, et altre ragioneuoli cause ridotta alli cinquanta anni, a imitatione del Giubileo antico, et poi dalli cinquanta alli trentatré, et da questo numero ultimamente alli ninticinque, di modo che da uinticinque in uinticinque anni si ri nuoua.

Questo è, figliuoli in CHRISTO amatissimi, il thesoro che ui e proposto: questo è il Giubileo che ui uiene predicato. Considerate dunque con quel maggior lume, che si degnerà concederui la diuina bontà, et esaminare la nostra uita dal principio, che cominciaste ad haueere uso di ragione, sino a questo tempo; et

quar

guardate li molti, anzi innumerabili peccati, che haueete commessi, et ui trouarete piu et piu uolte degni d'esser condannati a gl'eterni tormenti. Dall'altro canto riguardate al bene, che haueete fatto, et uederete quanto sia poco, et quel poco, quanto sia defectoso, et imperfetto. Et quantunque per il Sacramento della penitenza, se pero in quello haueate hauuto la dispositione, che doueuate, ui siano stati remessi li peccati, doue è pero la debita sodisfattione, che haueate fatta? doue li digiuni, la maceratione della carne, la mortificatione de sensi, le larghe elemosine, le continue orationi? Chi è quello, che, come san Gregorio ricerca ne penitenti, per castigarsi d'haueere commesse cose illecite, s'astiene quanto bisogna da quelle, che sono lecite? anzi quante uolte haueete doppo la penitenza, in luogo di satisfare alle colpe passate, commesse dell'altre, et forse molto maggiori? In questa negligenza si uie comunemente hoggi di nel Christianesimo, et in essa molti se ne morono, doue, se pur si trouano in stato di salute, gli conuien satisfare nelle acerbe, dolorose, et lunghe pene del Purgatorio.

Non è dunque, dilettissimi figliuoli, da perdere l'occasione di tanto spiritual guadagno. Non uogliate ui preghiamo, per timore, ò rispetto d'un poco di fatica corporale, priuarvi di tanto bene; considerate la diligenza, et sollicitudine uostre ne gl'acquisti et guadagni terreni, per li quali ui mettete a lunghi, et pericolosi uiaaggi; ne temete disaggi, et incomodi, ne ui spauentate di fatica, che ui si rappresenti. Confondeteui di non far per l'anima uostre quel che fate per il corpo, poi che per ricuere la remissione d'un debito di cose temporali, molti di uoi non temeriano di mettervi etian di maggior uiaaggio di questo, quale ne serue per ricuere la remissione di tanti et tanti debiti spirituali. Douete, figliuoli amatissimi, per questa causa, quale importa tanto alla anima uostre, muouerui con gran desiderio, et pietá ueramente Christiana a fare questo tanto peregrinaggio: a quale ui ha d'accendere anco somamente l'essempio dell'antica deuotione, che in ciò mostrorno li fedeli, et popoli, et principi. Soleuano gia loro con gran religione concorrere in ogni banda a uisitare quei luoghi, doue erano reliquie de Santi, et altre memorie loro. questo concorso era specialmente da tutte le parti del mondo a Roma: doue, essendo stati li beati Apostoli, san Pietro, et san Paolo, et innumerabili Santi di Dio martirizzati, et essendo anco iui li loro sacri corpi, et reliquie; gran moltitudine d'ogni natione andaua, per impetrare le orationi et suffragij loro appresso Dio, et per riuere ancora quelle offe, et membri, che mentre erano in questo mondo uesitue di carne, furono habitacolo, et tempio dello Spirito Santo, et che gloriosi doueranno resuscitare, alla uita immortale; nel che rinouauano la fede et speranza di conseguirla anch'essi; et si eccitauano ad imitare le uirtù delli Santi, uedendo quei corpi, che erano stati macerati et humiliati in questa uita, essere dal Signor ancora in questo mondo remunerati con tanta gloria, che li Re,

et gl'Imperatori prostrati innanzi a le loro ceneri, et gettate le corone per terra, riuerentemente li adorauano. Et quantunque in questi nostri infelici tempi, ne quali le heresie che regnano, impugnano queste sante, et pie opere, il religioso essercito del peregrinare sia assai intepidito; per questo non douete ritirarui, figliuoli carissimi, anzi maggiormente accenderui, essendo a punto questo il tempo, nel quale li ueri catholici, et obediendi figliuoli della Chiesa, deueno mostrare il zelo della fede, e la pietá loro in imitare, e rinouare l'antica deuotione, la quale conoscerete da quello, che san Gioanni Crisostomo dice, parlando delli gloriosi Apostoli et san Pietro, et san Paolo. Per questa causa, dice egli, io amo la Città di Roma, et quantunque per molte altre cause sia degna di laude, cioè per la magnificenza delle fabriche, per l'antiquità, et bellezza sua, per la moltitudine del popolo; per la potenza, et ricchezze, per le sue molte uittorie, et trionfi; nondimeno io non la stimo, ne amo per questo, ma la reputo felice, perche san Paolo, mentre che uisse, fu uerso quella tanto amoreuole, et tanto l'amò, in quella predicò, et finalmente in essa uolse morire. Questa è la causa, che quella Città è più gloriosa di tutte l'altre, et che è di guisa d'un corpo grande, et gagliardo ha due splendenti occhi, cioè li corpi di questi due Apostoli: non così risplende il cielo, quando il Sole sparge li suoi raggi, come risplende la città di Roma, mandando fuori li raggi di quelle due gloriose lampade. Di là Pietro, et Paolo saranno rapiti al cielo; marauigliateui, et stupiteui al gran spettacolo, che uedrà Roma, quando san Pietro, et san Paolo da i suoi sepolchri resuscitati, anderanno incontro al Signore. O che rose manderà a Roma a CHRISTO? con che corone è ornata questa città? di che collane d'oro è ella circondata? per questo celebrò io questa città, non per le gran colonne, et anticaglie, ma per quelle due colonne della Chiesa. Chi mi concederà adesso prostrarmi al corpo di san Paolo, abbracciar il suo sepolcro, uedere la cenere di quel corpo, che portaua in se i segni delle piaghe riceute per CHRISTO? uoria uedere quel sepolcro, nel quale giaciono quelle armi di giustitia, arme di luce, quelle membra, che adesso uiuono, et mentre uiueano in questa uita, erano morte, ma in esse uiuea CHRISTO: che erano crocifisso al mondo, membra di CHRISTO, et di CHRISTO uesitue, tempio dello Spirito Santo, ornate con le piaghe di CHRISTO. Et insieme con questo uedere il corpo di san Pietro, che la carità in uita e morte ha congiunti. Questo contemplaua il beato Crisostomo nella memoria delle reliquie di quelli Santi Apostoli, che gli faceua nascere un grandissimo desiderio di uisitarle. Anzi dice egli altrove, che, se non fosse stato impedito per le molte cure, et occupationi della sua Chiesa, et se gli hauesse seruito la sanità corporale, nessun'altra cosa del mondo, l'haueua tenuto, che non hauesse abbracciato la peregrinatione di Roma, per ueder quelle catene, et pregiomi, nelle quali l'Apostolo

Stolo era stato legato. Così contemplava alle volte con molto affetto le parte del sacro corpo del medesimo Apostolo. Vedere, dice egli, la polvere di quella bocca, per la quale parlò CHRISTO, dalla quale usciva quella voce a Demony spauenteuole; uedere la polvere di quel cuore, dal qual si puo dire, che come da un fonte è uscita in alcun modo la nostra salute; uedere la polvere di quelle mani, che furono per CHRISTO legate, che dauano lo Spirito santo, che hanno scritto quelle santissime epistole; mani che hauendo haunto ardire una uipera di morderle, casedo nel fuoco ardente; uedere la polvere di quelli occhi prima cecati, et che poi riceuettero la uista per la salute del mondo, che meritoria ueder CHRISTO in carne, che non uedeuano le cose terrene, ma le cose celesti et spirituali, et che nelle mezze notti uigilauano per cantar himni a CHRISTO; uedere la polvere di quei piedi, che correndo per il mondo non si straccauano, et che per CHRISTO tante uolte furono atzacati a i ceppi. Con simile affetto, et deuotione donete, Figliuoli diletti, riceuere questa peregrinatione, lasciando ogni sorte di curiosità, et uanità mundana, che per ciò faria peregrinare per il mondo, et non per CHRISTO.

Ne ui deuate solamente contentar di andar a Roma, et uisitare quelle Chiese, et reliquie de Santi, ma a questo douete congiungere uera et perfetta penitenza, di modo che faciate questo uiaaggio in gratia di Dio, et con tal mortificatione della carne, et sensi uostri, che serua anco per la satisfatione delli uostri peccati. Siate dunque auertiti di confessarui prima, et se non haueste altra uolta mai fatto una confessione generale di tutta la uita, per supplire a tutti li difetti, che poteste hauer commesso nelle confessioni passate, et per gli altri molti frutti, che ne risultano, ui effortiamo a farla adesso con occasione di questo anno santo: et poi con riceuere la santissima Communione, et con ogni altra diligenza ui armarate spiritualmente contra tutte le insidie, et tentationi, che ui apparecchiairà il demonio per la strada. Et specialmente nel principio, et progresso tutto di questo uiaaggio, guardateni dalle male compagnie, et accostateni a quelle, la conuersatione de quali sentirete, che ui sia di spirituale aiuto: date bando alle crapule, ebrietà, la sciurie, et altre dissolutiõni, alle mormorationi, et detrattioni, risse: et con santa sobrietà, astinenza, et modestia Christiana in ogni uosttra conuersatione, fate che il uiaaggio sia accompagnato da mortificatione, et castigo d'ogni uosttra sensualità. Vi giouerà parimente in questa peregrinatione dire ogni giorno li sette salmi penitentiali, con le letanie, la Corona, o Rosario della Beata Vergine MARIA, et altre spirituali deuotioni: et sempre arriuati che sarete alle Terre, doue hauerete da riposarui, andar a uisitare la Chiesa, et inui fare l'oratione della sera, conforme alla uosttra buona usanza, domandando particolarmente aiuto, et gratia al Signore per intercessione di quei Santi, a honore de quali le Chiese sono dedica-

te, di continuare il uostro uiaaggio in gratia sua. Auicinandoui in esso uiaaggio a qualche Chiesa insignie di particolar deuotione, come Santa MARTIA de Loreto, et altre, se bene ui bisognasse diuertire un poco dalla uia dritta, et allongare il camino, non douete perdere l'occasione di uisitarle, et inui confessarui et comunicarui di nuouo, et così consolarui, et fortificarui spiritualmente per questa santa peregrinatione. Arriuati poi in Roma, di nuouo confessandoui, et comunicandoui, diuotamente attendete a conseguire il sacro Giubileo, lasciando ogni curiosità, et uanità. Et nel uisitare quei sacri luoghi, che sono per ciò deputati, nell'andare da una Chiesa a un'altra, o da un'Altare a un'altro, per accenderui a maggior carità, et deuotione, meditate quelli uiaaggi, che per noi fece in questo mondo CHRISTO, Redentor nostro, et tutte l'altre fatiche, et tormenti, che sopportò sino alla morte, et insieme quelli dei Santi, de quali uisitate le Chiese, o l'Altari; hora ricordandoui di quel feruore, con che quel Principe dell'Apostoli, san Pietro, sopportò le catene, le peggioni, finalmente i tormenti della croce, che prima pareua fuggire, quando incontrandosi col Signore gli domando, Domine quo uadis? hora considerando anco la carità grande dell'Apostolo san Paolo, che di quella accese, doppo tanti, et sì lunghi uiaaggi, et doppo sì gran fatiche, uenne anco in Roma a essere decapitato per l'Euangelio, et nome di CHRISTO. Riscaldarà anco il Spirito uostro quella ardente prontezza del dileto di scapolo, san Giouanni; quando uedrete il luogo, doue egli fu gittato nell'oglio feruente. Infiammarai nell'amor de Dio quel fuoco di religione Christiana, che ardeua nel cuore di san Lorenzo, quando contemplare le memorie del suo martirio nel luogo, oue sopra le craticole il corpo suo fu arrosito. Con simili meditationi mentre uisitate quei santi luoghi, hauerete occasione di ricordarui de tanti Santi, Martiri, Confessori, Pontefici, et Vergini, considerando la uita, o qualche attione loro particolare, ouero effempio, et martirio, che da noi saprete, o che l'istesse memorie di quei luoghi santi ui mostreranno: et insieme pregarete il Signor Dio, che per intercessione loro ui dia gratia d'imitare le sante opere loro, et d'otterere l'Indulgenza, e perdono, che in essi si concede.

Et perche saranno molti, li quali o per l'età, o per indispositione, o altro legitimo impedimento, non potranno fare questo uiaaggio, et guadagnare questo gran thesoro, effortiamo questi tali a supplire in qualche parte a questo, con essercitarui molto più diligentemente del solito, nell'opere pie, et particolarmente nelli digiuni, elemosine, et orationi, et nel frequentare le Chiese, uisitare gl'infermi, soccorrere a poveri, e massime a quelle persone, le quali, o per loro deuotione, et maggior mortificatione, oueramente per bisogno della loro povertà, anderanno a questo Giubileo, medicando, perciocche per mezzo di questa elemosina, sarete fatti partecipi del guadagno loro spirituale.

Vi ricordiamo anco ad accompagnare con questi offitij una elemosina spirituale, cioè di fare tutto l'anno santo calda oratione per quelle persone, che saranno questa peregrinatione, pregando Dio, che gli doni gratia di farla con tal modo, che ueramente ne riceuino il desiderato frutto: e che, si come Dio molte uolte ha donato la sanità de i corpi, et liberato da uarie et graui infermità, quelli, che con fede, et deuotione si sono accostati a quei sacri luoghi, et sante reliquie, et specialmente del li gloriosi Apostoli, et all'ombra solo de i loro corpi alcuna uolta si sono fatti di questi miracoli, così hora tutti quelli, che li uisitaranno, riceuano intiera, et abbondante sanità del le loro anime; da ogni spirituale infermità; gli siano aperti gli occhi a uedere gli errori passati, la bruttezza; et danni del peccato, la uanità delle speranze di questo mondo, et la grandezza, et eternità de beni dell'altra uita: gli siano aperte l'orecchie a sentire uiuamente le sante inspirationi, et diuine uoci; gli siano risanati, et purificati i sensi interiori a discernere gl'inganni del mondo, ad aborrirne i suoi diletti, et gustare le cose di Dio: siano riscaldati, et liberati da quella freddezza nelle cose spirituali, che comunemente con tanto danno dell'anime si truoua: siano ingagliarditi, et fortificati a deporre tutti li rispetti humani, doue uà l'honore di Dio, la salute, et beneficio della loro anima, et del prossimo. In somma tornino a casa ueramente liberi da ogni seruitù del peccato, et delle proprie passioni, possessori, et padroni di se medesimi, per esser sempre soggietti, et obediendi alla legge di Dio, con tale nouità della uita, che diano largo testimonio di uera gloria, et grandezza a quella alma città, che haueranno uisitata; doue è la cathedra d'ogni uera dottrina, et il magisterio di costumi Christiani; et che scuoprano di ogni parte la uirtù delle sacre, et Apostoliche benedittioni, che ui haueranno riceute.

Effortiamo finalmente tutti, et quelli, che saranno questo uiaaggio, et quelli che non lo potessero fare, che si come quest'anno è chiamato santo, così sia da tutti specialmente santificato: siano sante l'opere, sante le parole, santi i pensieri, desiderij, et proponimenti: in questa santità procurino esser stabiliti et confirmati, in questa cerchino di crescere tuttauia più, attendendo quest'anno specialmente più del solito alle deuotioni, et buone opere.

E se ui fossero alcuni cuori indurati, et innolti nelle inimicitie, et discordie, intenti ad odij, rancori, et a uen dette, questo è anno di Giubileo, et di pienissima remissione; et però accommodatissima occasione, nella quale si spezzino questi cuori duri, si rimettano le ingiurie, si reconcilino gl'inimici, si scordino gli odij, et così ciascuno col perdonare, si disponga a riceuere il largo perdono, che ha di bisogno da Dio per i peccati suoi.

Chi ha oblighi di restituitione, si ricordi, che questo è l'anno del Giubileo, nel quale nel uecchio testamento ogni cosa ritornaua a li suoi antichi possessori, et pa-

droni, et però non stia più incatenato nelle mani del demonio, ma se risolua senza più dimora a restituire a legitimi padroni quel che tiene d'altri, et restituire se medesimo a Dio, uero signor nostro, alla cui seruitù offerisca, et ordini saldamente tutta la uita sua da qui innanzi. Così ciascun padre di famiglia instituisca con ogni diligenza, et procuri che facciano i suoi figliuoli, et altri della casa sua, la quale in questa occasione specialmente riconosca, et purghi con ogni sollicitudine; leui le bestemmie, i giuochi, le detrattioni, le maledicentie, le parole inboneste, l'otio, le crapule, le dissolutiõni, et ogni altra offesa di Dio; et rimetta, et riscaldi, doue sia bisogno, il santo instituto dell'oratione della sera, la frequenza de Sacramenti, et tutti gli altri instituti et buone usanze, che si fossero raffreddati, o tralasciati nella famiglia sua: si moderino le spese superflue, si sbandiscano le pompe, et altre occasioni di peccati.

Così celebraremo tutti santamente l'anno santo, et con la gratia del Signore saremo fatti degni d'andar a godere il perfetto, et eterno Giubileo, cioè la perfettissima liberatione da tutte le miserie di questa presente uita, et la possessione dell'immensi, et eterni beni della celeste nostra heredità del Paradiso. Il che ci conceda Dio benedetto, in nome del quale ui benediciamo. Di Milano, nel Palazzo Archiepiscopale, il dì 10. di Settembre. 1574.

Litteræ Pontificiæ Iubilei.

GREGORIVS PAPA XIII.

VNIVERSIS Christi fidelibus, presentes litteras inspecturis, salutem, et apostolicam benedictionem. Saluator noster, Dominus IESVS CHRISTVS, Dei filius, cuius licet immeriti, uices in terris gerimus, ad hoc nobis ligandi, et soluendi potestatem tradere uoluit, ut super eius gregem excubant es illius salutem paternam incumbamus. Hinc est, quod nos attendentes quamplures personas ciuitatis, et diocesis Mediolanensis ob diuersa impedimenta, seu alias ad hanc aliam urbem nostram pro consequenda Indulgentia anni Iubilei, proximè præteriti, non accessisse, ac propterea ipsarum personarum, et aliorum etiam fidelium animarum, salutem prospicere uolentes, precibus quoque pro parte dilecti filij nostri, Caroli, tituli Sanctæ Praxedis, presbyteri Cardinalis, Ecclesiæ Mediolanensis Archiepiscopi, nobis super hoc humiliter porrectis, inclinari: De omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri, et Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi omnibus, et singulis utriusque sexus Christi fidelibus Ciuitatis, et Diocesis Mediolanensis incolis, et habitatoribus, ac eo tempore accedentibus, uerè penitentibus et confessis, quod quatuor, Metropolitanam uidelicet, et tres Ecclesias per ipsum Cardinalem, et Archiepiscopum, seu eius vicarium generalem deputandas, per quindecim dies continuos, uel interpolatos, quos pro diocesis,

cesanis, pauperibus, infirmis, senibus, pragnantibus, uirginibus, uiduis, et alijs quouis alio legitimo impellimento detentis, ac Capitulis, Congregationibus, tam secularium, quam regularium, Sodalitatibus, Vniuersitatibus item, collegiatim prefatas Ecclesias uisitantibus, atq. alijs etiam ab alias causas, prout dicto Cardinali, et Archiepiscopo uidebitur, ad minorem numerum arbitrio suo reduci, et alibi etiam tam in dicta ciuitate, quam in quibusuis eiusdem Diocesis terris, oppidis, castris, et locis, alias quatuor aut tres, uel duas, aut unam, Ecclesias uisitandas, prout animarum saluti nouerit expedire, dicto arbitrio deputari posse uolumus, deuote, et reuerenter uisitando, et ibi quinquies orationem Dominicam, et toties salutationem Angelicam pro peccatorum suorum remissione recitando, ac pro pace inter christianos Principes conseruanda, et heresum extirpatione, sanctaeque Romanae Ecclesiae exaltatione, pie ad Deum orando, plenariam eiusdem anni Iubilei omnium peccatorum suorum Indulgentiam, et remissionem consequantur perinde, ac si dicto Iubilei anno quatuor Ecclesias Almae Urbis pro consequendo Iubileo huiusmodi deputatas, statutis ad id diebus personaliter uisitassent, et alia ad hoc requisita adimplerissent. Et ad effectum huiusmodi illis, ut Confessores, quos idem Cardinalis, et Archiepiscopus Iubilei huiusmodi causa in Statibus Ecclesiis nominatim delegerit, sibi eligere ualeant, presbyteros seculares, uel cuiusuis ordinis regulares, qui, confessionibus eorum diligenter auditis, eos, et eorum quemlibet a quibusuis peccatis, cri minibus, excessibus, et delictis etiam quantumcunque grauibis, et enormibus, etiam Sedi Apostolicae reseruatis, ac in literis, quae in die Cene Domini legi consueuerunt, contentis, ac censuris, et poenis Ecclesiasticis ad effectum ipsius Iubilei consequendi tantum, iniuncta eis poenitentia saluari absolueri possint; nec non ut illi, qui Romam uenerunt, et Iubileo ipsum quouis modo consecuti sunt, denuo etiam illud iuxta tenorem praesentium consequi ualeant, au thoritate apostolica, harum serie concedimus, et indulgemus. Prater ea ipsi Cardinali, et Archiepiscopo, seu eius Vicario prefato, ut cuiusuis ordinis Monialibus, et Orphanarum, aliarumque mulierum, in communi uiuentium, congregationibus, ad Iubileum intra monasteria, domusue suas consequendum, conditiones, modum, et tempus praescribere: et denique in praemis omnibus, et singulis arbitrio suo facere, ordinare, et prouidere, ac quacumque sibi uisa remedia opportuna adhibere possit, prout animarum saluti expedire iudicauerit, facultatem tribuimus. Praesentibus usque ad Octauam solemnitatis Corporis Domini nostri Iesu Christi, proxime futurae, inclusiue duntaxat ualituris. Dat. Romae apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die 20. Ianuarij 1576. Pontificatus nostri anno quarto.

Cae. Glorierius.

NOS CAROLVS, miseratione diuina, S. R. E. presb. Cardinalis, tit. sanctae Praxedis, Archiepiscopus Mediolani, has Sanctissimi Domini Nostri GREGORII PAPAE XIII. litteras de Iubileo anni sancti omnibus, et singulis, utriusque sexus Christi fidelibus, urbis, diocesisque nostrae Mediolanensis incolis, hucq. pro tempore accedentibus, concesso, prout in ipsis litteris continetur, mandamus, de more solemniter promulgari. Quod autem illa facilius in populi intelligentiam cadant, singulas earum partes, summatim per capita distinctas, uulgari sermone infra explicari iussimus. Ex quarum litterarum praescripto, Iubilei consequendi causa, ecclesias has quatuor, Metropolitanam scilicet unam, alteram sancti Ambrosij maiorem, tertiam sancti Laurentij, ad portam Ticinensem, quartam sancti Simpliciani, ad portam Nouocomensem, a Dominica sexta post Epiphaniam, qui dies erit duodecimus huius mensis Februarij 1576. post processionem solemnem, qua eo die habebitur, uisitandas statuimus, ac deputamus. Reseruamus uero tandiu nobis, quoad in hac Urbe, diocesisque nostra, ex Pontificia concessione, Iubilei celebritas agitur, omnem, ijs ipsis Pontificijs litteris concessam, facultatem, Ecclesias uisitandas, tam in urbe, quam in diocesi, alias quatuor, aut tres, aut duas, aut unam, deputandi; tum alias etiam Ecclesias, ob confessiones audiendas, deligendi; tum, ut illa Ecclesia, deuote, ac reuerenter, quemadmodum ijs ipsis litteris Pontificijs expressum est, a fidelibus uisitentur, alia praescribendi, faciendi, statuendi, ordinandi, prouidendi, ac quacumque nobis uidebitur, opportuna remedia adhibendi, prout animarum saluti expedire censuerimus. Tum reliqua denique agendi, et exequendi, facultatem omnem aliam, eiusdem Pontificijs litteris, nobis attributam, reseruamus. Nec uero Iubilei causa in alijs Ecclesijs, ab alijsue confessarijs sacerdotibus, quam per nos delictis, aut deligendis, confessiones audiri, permixtum esse, uniusquisque norit. In quorum fidem, has manu nostra, nostroque sigillo munitas, Cancellarijque nostri manu signatas, promulgari mandauimus. Dat. ex adibus Archiepiscopalis, calendis Febr. 1576.

Carolus Card. tit. S. Praxedis, Archiep.

S O M M A R I O
del breue sopra scritto, per il Giubileo dell'anno santo, concesso nouamente da sua Santità alla Città di Milano, a preghiere dell' Illustriss. et Reuerendiss. Cardinale di Santa Praxede, Arciuescouo.

CONCEDE Sua Santità l'istesso Giubileo, che fu l'anno santo proximo passato, in Roma. A tutti i fedeli Christiani habitanti nella Città, & Diocese di Milano: et a quelli, che uerranno a pigliarlo nel tempo che durerà.

che

Che ueramente contriti, & confessi, deuotamente & reuerentemente uisitaranno la Chiesa Metropolitana, & tre altre Chiese, che saranno deputate da sua Sig. Illustriss. 6 dal suo Vicario Generale, nella Città di Milano.

Le quali Quattro Chiese debbiano esser, come di sopra, uisitate per Quindici giorni continoui, & interrotti. Da facultà a sua Sig. Illustriss. di poter restringere il numero di essi Quindici giorni, a quel minor numero, che le parerà, secondo la qualità, conditione, et età delle persone: et specialmente per li Diocesani, poveri, infermi, uecchi, Donne grauide, Vergini, Vedoue, et altre persone, legitimamente impedita.

Possa medesimamente dispensare in cid li Capitoli, Congregationi, così Secolari, come Regolari, Compagnie, Vniuersità, che collegiatamente uisitaranno le Chiese deputate.

Possa far l'istesso con altre persone, ancora per altre cause, come a sua Sig. Illustriss. parerà meglio.

Possa ancora sua Sig. Illustriss. concedere il sudetto Giubileo medesimamente altroue, et nella città, et in qual si uoglia Terre, Castella, Ville, et Luochi della Diocese di Milano, a suo arbitrio.

Possa anco si nella Città, come in dette Terre, et Luochi di essa Diocese, diputare altre Quattro Chiese, o tre, o due, o una solamente, da esser uisitate per il detto Giubileo, come meglio parerà a sua S. Illustriss. per salute delle anime.

Quando si uisitaranno le sudette Chiese, ciascuno debbia dire cinque Pater noster, et altre tante Aue Marie: pregando piamente il Signore.

Per la remissione de' suoi peccati.

Per la conseruatione della pace trà li Prencipi Christiani.

Per la estirpatione delle heresie:

Per la exaltatione della santa Romana Chiesa.

A quelli che adempiranno diligentemente le cose sudette, concede sua Santità, che conseguiscano, et guadagnino la indulgenza plenaria del Giubileo dell'anno santo, et la remissione de' tutti i suoi peccati; non altrimenti, che se l'anno santo proximo passato hauessero nelli giorni statuiti a cid, personalmente uisitate le Quattro Chiese del Giubileo in Roma; et hauessero adempito tutte l'altre cose, che intorno a cid si ricercauano, per conseguirlo.

Concede anco facultà a ciascuno, ad effetto di conseguire questo Giubileo, di eleggersi qual si uoglia Confessore delli deputati per causa d'esso Giubileo nominatamente da sua Sig. Illustriss. nelle Chiese a cid determinate.

Concede sua Santità a questi tali Confessori, che saranno deputati da sua Signoria Illustrissima, come di sopra, licenza, et pienissima facultà di assoluere ciascuno penitente, che si confessarà da loro, mentre durerà esso Giubileo, da qualunque peccati, offese, eccessi, et delitti, etiam quantumcunque graui, et enormi. Possano essi Confessori etiam assoluere da i casi riseruari alla sede Apostolica.

Possano medesimamente assoluere da i casi, che si contengono nella Bolla solita leggerfi in die Cene Domini: et da qual si uoglia altre censure, & pene ecclesiastiche, a effetto solamente di conseguire esso Giubileo, impostogli la penitenza salutare.

Il qual Giubileo S. Santità di nuouo lo concede ancora a quelli, che l'anno conseguito, l'anno passato in Roma. Concede ancora S. Santità facultà a S. S. Illustriss. ouero al suo Vic. Generale, di poter prescriuere quel tempo, modo, et conditioni, alle Monache di qual si uoglia ordine, alle Orfane, et altre simili congregationi di Donne, che uiueno insieme, acciò che esse ancora possano medesimamente conseguire il detto Giubileo dentro de' loro Monasterij, et case.

Et finalmente dà, et concede S. Santità piena, et ampla facultà a S. Sig. Illustriss. di potere intorno a cid fare, ordinare, et prouedere in quel modo, et con quei rimedij, che S. Sig. Illustriss. giudicherà opportuni, et espedienti per la salute delle anime.

Concede, che duri questa concessione del Giubileo sin all'Ottaua della festa del Corpus Domini.

Sommario del foderato decreto di Monfig. Illustriss. Cardinale, & Arciuescouo.

PER effecutione delle sudette lettere di Sua Santità, Monsignor Illustrissimo Cardinale, et Arciuescouo, ordina, et commanda, che esse si publicino, secondo l'usanza solemnemente Deputa, ad effetto che si conseguisca il sacro Giubileo, le infra scritte quattro Chiese, cioè.

La Chiesa Metropolitana, cioè il Duomo.

La Chiesa di Santo Ambrosio, Maggiore.

La Chiesa di Santo Lorenzo, a Porta Ticinese.

La Chiesa di S. Simpliciano, fuori di Porta Comasina.

Potrassi cominciar a uisitare le sopra scritte Chiese, per conseguire il Giubileo sudetto, la Domenica sesta dopo la Epiphania, che sarà alli 12. del presente mese di Febraro 1576. doppo la processione solenne, che per cid se farà quel giorno.

Si riserua sua Signoria Illustrissima, finche dura la concessione di detto Giubileo, la facultà, concessale nelle sudette lettere di Nostro Signore, di deputare, ancora in altro loco, così nella Città, come nella Diocese quattro altre Chiese da uisitare, o tre, o due, o una, ad arbitrio di sua Signoria Illustriss. Di deputar' anco altre Chiese per le confessioni.

Et acciò che le dette quattro Chiese, siano con deuotione, et debita reuerenza uisitate, conforme alla continenza delle sudette lettere di sua Santità; si riserua sua Signoria Illustrissima anco facultà di fare, ordinare, prouedere, et usare quei rimedij, che le pareranno opportuni, secondo giudicava espediente per la salute delle anime.

Si riserua medesimamente sua Signoria Illustriss. ogni altra facultà, che le è data da sua Santità nelle medesime lettere, di essequire qualunque altra cosa contenute in esse lettere.

Bbb Et

Et quia, che per conseguire esso Santo Giubileo, non può confessarsi in altre Chiese, ne da altri Confessori, che in quelle, et da quelli, che nominatamente da sua signoria Illustrissima, sono, o saranno espressamente deputati.

Carlo Cardinale di S. Prassede Arcivescovo della Santa Chiesa di Milano, a tutti i fedeli della Città, et diocesi nostra, Salute nel Signore.

E C. G. O. V. I., Dilettissimi figliuoli; il nuovo dono, che si fa la bontà di Dio del sacro Giubileo dell'anno santo. Di nuovo apre hora a noi, nella Città nostra, il Vicario di Dio, in terra quelle porte della divina misericordia, che con tanta allegrezza universale della Chiesa aprì a tutti i fedeli l'anno passato in Roma, quando aprendo i cieli, et insieme largamente la mano a dispensare con ogni pienezza i celesti thesori; et le sue benedizioni apostoliche, si invitò a godere di quelle gratie, et empirsi di celesti, et uere ricchezze, mediante la uera penitenza, et la Santa peregrinatione a quella alma Città. Così liberalmente da sua diuina Maestà ci viene hora, aperto il seno delle sue gratie, et offerti i suoi ricchissimi thesori per mezzo dell'istesso suo Vicario, Nostro Signore, Papa Gregorio XIII. che amplamente concede, come intendete dalle lettere di sua Santità, a tutti i fedeli della città, et diocesi di Milano, et a quelli che ui verranno a quali, adempiranno le cose contenute in esse lettere, la remissione plenaria de tutti i suoi peccati, et il Giubileo dell'anno santo, non altrimenti che se l'anno prossimo passato, che se celebrò detto Giubileo, hauessero nelli giorni statuiti a ciò, personalmente uisitato le quattro Chiese del Giubileo in Roma; et hauessero adempito tutte l'altre cose, che intorno a ciò se ricercauano, per conseguirlo: et a questo effetto, da insieme facoltà ampla a confessori, deputati per ciò specialmente da noi, d'assoluere da tutti i casi riservati, et iudicio nella bolla in cerna Domini. Gran testimonio; carissimi, ueramente è questo dell'immensa carità di Dio uerso di noi, et della misericordia sua uolontà, quale ha, come dice san Paolo, della santificazione nostra: che condescendendo al nostro bisogno, mentre dormiamo nella nostra freddezza, et negligenza, et quel che è peggio, molti nella morte del peccato; ci manda sino a casa, et offerisce, con pochissima fatica nostra, una gratia, et fauor tale, che per farne acquisto, doueremo noi non solamente spendere prontamente alcuni pochi giorni; pellegrinando sino a Roma, ma faticar per questo uolentieri tutto il tempo della uita nostra.

Sapete, quanto habbiamo desiderato l'anno passato, che non fosse alcuno di uoi, il quale, per qual si uoglia occupatione, o impedimento s'iscusasse di far quel santo viaggio di Roma, ma che tutti andaste ad arricchirui spiritualmente; et che faceste questo spetial riconoscimento uerso la Chiesa Santa Romana, comu-

ne Madre nostra; andando in persona a riceuere personalmente, quelle sante benedizioni apostoliche, et a uisitare i sacri corpi de i gloriosi Apostoli san Pietro, et san Paolo, et altre sante Reliquie; a uisitare quelle antiche, et diuote Chiese; quella terra santa, tutta sparsa, et consecrata col sangue d'immumerabili Martiri; doue et per questo, et per molti altri misterii, et deuotissime memorie, et per i fauori speciali, che Dio fa a quel luoco, doue ha collocata immobilmente la cathedra di san Pietro, l'infallibilità della fede catholica, il magisterio de costumi Christiani, pare, che la terra istessa, i muri sacri, gli altari, le Chiese, i cimiterii de Martiri, et ogni cosa spiri deuotione particolare; la quale isperimenta quasi sensibilmente; chi uisita quei santi luoghi, con la disposizione, che dene. Per il che u'habbiamo a ciò molte uolte esortato con parole, eccitato con lettere, et invitato all'ultimo anco con l'essempio del viaggio nostro, riconoscendo nostro obligo d'andarui innanzi, et d'esserui guida anco in così fatta occasione.

Ma poi che, con tutto questo, molti di uoi, o per pigrizia, et freddezza, o per legittimo impedimento, sono restati priui di quel thesoro; saria ueramente troppo colpeuole, et reprehensibile negligenza, et trascuragine, se alcuno hauesse sì poca cura della sua salute, che in questa noua occasione così commoda, che a tutti noi è data, di poter fare il medesimo acquisto del Giubileo santo, restasse d'abbracciare questa diuina misericordia. Onde confidiamo di uoi, che nissuno mancherà hora a se stesso, anzi che tutti ui risolverete di farlo con tal seruire, et diligenza, ch' emè di, et scancelli ogni negligenza passata, et ristori ogni danno, et pregiudicio, che ui fosse risultato, non solo per questo, ma per qual si uoglia altro mancamento di tutta la uita passata.

Non staremo hora a dichiararui longamente la grandezza, et l'importanza di questo diuino thesoro, che ci viene proposto, il bisogno, che n'habbiamo; l'apparecchio, che douete fare; et la disposizione, che douete procurare per conseguirlo, et auarne abondante frutto: poi che facefimo questo officio largamente con lettere nostre all' hora, in esecuzione anco dell'ordine, che ci da ua sopra ciò la Santità di N. S. alle quali lettere, intorno a ciò, ui rimettiamo, che per questa causa sono hora de ordine nostro ristampate, con alcune altre fatiche, che patramo seruire per meglio aiutarui in questo, et eccitarui alla diuota frequentatione di queste Chiese di Milano, che hora hauerete a uisitare, in luoco di quelle di Roma, et molto più alla diuotione di quei Santi, le sacre ossa, et reliquie de quali sono in questa nostra città.

Non possiamo già lasciare con questa occasione, per scarico della nostra coscienza, et molto più per il desiderio, ch' habbiamo della salute uostra, di ricordare, et amonirui a non perdere così rara occasione, com'è questa, di rinouarui spiritualmente, spogliando ui dell'huomo uecchio, et lasciando le corrotele di questo mondo.

Considerate, figliuoli, et uedete il misero, et infelice stato di questo mondo; uedete, ch'egli, a guisa di uecchio, anzi decrepito, non uede, ne discerne le reti, i lacci, et gli inganni Diabolici, de i quali questa uita è piena: onde uà ciecamente inuoluppandosi in mille laberinti, et errori, et traboccando senza ritegno nelle fosse del peccato: E fatto sordo, in udire le uoci, i gridi, che da Dio con uari flagelli, et con altri mezzi, per rinocarlo a i buoni sentieri dalla larga strada, per la quale scorre precipitosamente alla morte eterna. Ha guasto il gusto; non gusta più quello, che gli è salutarifero; ma a guisa d'infermo, s'appiglia al male, et a quelle cose che sono più contrarie alla uita, et salute sua: In tutti i sensi dell'anima ha perso tanto il uigore, che in discernere le cose, troppo facilmente resta ingannato.

Dourebbe caminar dritto, et tener sepre uolta la faccia al cielo, et alle cose superne; ma a guisa di quella donna, che in S. Luca oppressa già molti anni da spirito d'infirmità, non poteua risguardare in alto, per la uecchiaia si è fatto come gobbo, e piegatosi uerso la terra, così disordinatamente con gli affetti suoi; che in essa, come dice il Profeta, ha fermati gli occhi. Onde dourebbe con esso piangere sempre con quelle uoci: Miser factus sum, et curuatus usque in finem. Manca in lui, et si raffredda ogni di più, il calor uitale della carità santa; et si disseca l'humore radicale della diuina gratia; e sfaccia la uirtù; sono deboli i membri alle proprie operationi, officij, et essercitij. Si riempie ogni di più questo uecchio. Adamo di mali humori, i quali sproportionati, et sconcerati fra loro, fanno in tutte le parti di questo corpo una perniciosissima agitatione, et conturbatione.

Uecchio, e decrepito è questo misero Mondo, et per colmo delle sue miserie, è rimbambito, et fatto a guisa di fanciullo picciolo, che, se bene è necessitato da uari accidenti a piangere; nondimeno scioccamente ride, et puerilmente scherza, giuoca, burla, et uine spensierato nelle cose della sua salute; non si ricorda delle cose passate, che lo possono instruire per l'auuenire; non attende alle presenti; non considera, ne preuede i giuditij di Dio, che gli soprastanno in questo secolo, et nell'altro; non pensa alla morte che gli è uicina, ne all'inferno, che sta aperto per ingiottirlo: e poi scordato affatto de la gloria del paradiso, per la quale è creato l'huomo. Quanta ragione in questi tempi ha la sapienza di dar fuori uoci, et gridar nelle piazze, et nelle contradi; Uiquequo paruuli diligitis infantiam, et stulti ea, que sibi sunt noxia, cupiunt, et di minacciare; Auersio paruulorum interficiet eos, et prosperitas stultorum perdet illos.

Questo trouaremo essere lo stato, Dilettissimi figliuoli, di questo miserabil mondo, se con gl'occhi, illuminati dalla fede, mettiamo il cuore a considerarlo. E per non cercar hora l'altre parti del mondo; consideriamo questa nostra Città; consideriamo noi stessi. Ditemi figliuoli, come ui sete spogliati dell'huomo uecchio? sono ancora radicate le bestemmie? et i sper-

giuri? come si conuersa nelle chiese? che pensieri? che parole? che gesti? che atti si fanno ne i luoghi sacri, alla presenza de gli Angeli, de i Santi, et del le loro sacre Reliquie, et imagini, et di Dio stesso nel santissimo Sacramento? come si sta religiosamente ad udire la Santa Messa, le prediche, sacre lettoni, et li diuini officij?

Doue se n'è andato l'istituto dell'oratione della sera? così necessario officio, così santa introductione, fauorita con tante Indulgenze, et gratie spirituali? è già inuecchiata, è raffreddata, è morta nella memoria di molti; e persa in molte case, et famiglie.

Dite, come si celebra santamente il Matrimonio santo? come si seruano i digiuni della Santa Chiesa? come in quei giorni se digiuna da i peccati?

S'io ui dimandassi anco, come si spende il giorno della festa? potreste respondermi con uerità; con molta mia consolatione, che ui sono molti; che in quei giorni si confessano; si comunicano; si danno all'orationi, corrono alle Chiese, a le Messe solenni; a i uespri, et altri diuini officij, alle prediche, alle lettoni sacre, alle scuole della uita Christiana, all'altre opere di carità, et in somma a quegli essercitij, che sono propri del giorno della festa. Siano benedetti questi dal Signore; siano lui glorificato. Ma quanti altri sono, che spendono quei giorni nelle tauerne, nelle crapule, ne i conuitti, ne i giuochi, ne i spettacoli prophani, nelle carnalità, et in ogni dissoluzione.

Le pompe, poi, et gli ornamenti uani, sono talmente accresciuti in questa Città, et moltiplicate le spese superflue; che habbiamo quasi fatte tutte nostre, le foggie pellegrine, et come raccolti in Milano; tutti gli eccessi, intorno a questo, delle Città forastiere. Temo, che si possa, per rispetto de molti, dire a Milano con il profeta Ezechiele; Hæc fuit iniquitas tua, superbia, otium, saturitas panis, et abundantia. Voglia Dio, che non perseveri, et uada tanto oltre questa superbia nostra, che metta giù Dio la longa pazienza, che ha con noi, et sfuoghi l'ira sua con quei castighi, che minaccia per Sophonia Profeta, Visitabo super omnes, qui induti sunt ueste peregrina etc. Mandarò, dice Iddio, se uero castigo sopra tutti quelli, che uesono di foggie nuoue, et forastiere: et per Esaia Profeta contra la uanità, et il sfoggiare delle donne, Pro eo, quod eleuata sunt, dice egli, filia Sion, et ambulauerunt extento collo, et nutibus oculorum, ibant, et plaudebant, ambulabant, et pedibus suis composito gradu incedebant: decalubabit Dominus uerticem filiarum Sion, et Dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet Dominus ornamenta calceamentorum, et lunulas, et torques, et monilia, et armillas, et mitras, et discriminalia, et periscelidas, et murannas, et olfactoriola, et inanes, et annulos, et gemmas in fronte pedentes, et mutatoria, et pallioli, et linteamina, et acus, et specula, et sindones, et uittas, et theuristra. Et erit, pro suauitate odore, foetor; pro zona funiculus, et pro crispanti crine caluitium, et pro fascia pectorali cilicium. Per che le donne, dice il profeta,

sono insuperbite, et se ne uanno con il collo stesso, con gli occhi inmodesti, et altieramente, strascinando, come dice il testo de i settanta, per terra le code delle uesti; il Signore leuarà la loro superbia, gli adornati capelli, le collane, le gorgchiere, collari, le fibbie d'oro, le maniglie, l'ornamenti dal capo, i scriminali, schirie, i pendenti dell'orecchie, l'anelli, le gioie, i uentagli, i profumi, le agucce, i specchi, i fazoletti, i bindelli, le uarie foggie delle uesti, i manti, et uanità di pompe: et in luoco di suauo odore sarà la puzza, et per le cinte le funi, et per i crini crespi la testa senza capelli; et in luoco dell'ornamenta da petto, il cilicio. Che diremo della educatione de' giouani? quando sarà, che non si ueggano in Milano figliuoli, et giouani ociosi, che uengono crescendo ne gli anni, ignoranti affatto delle cose di Dio, senza diuotione, et disciplina; schernitori delli buoni, inimici della correzione, contumaci con li Padri, irreuerenti con gli maggiori, inobedienti à i Sacerdoti, uani nel cuore, sfrenati nella lingua, dissoluti nella conuersatione, et inmodesti ne i costumi? Ma non è marauiglia che ui stiano de tali, poi che si trouano tanti padri, et madri di famiglia, che non hanno la cura, che deuono de i figliuoli, et famiglie, et ui è tal padre di famiglia, che mette maggiore studio in allenare, nodrire, et disciplinare canalli, cani, et ucelli, che non faccia in dare, et procurar à i figliuoli costumi ciuili, et cognitione di Dio, et delle cose Christiane.

Ne meno è marauiglia, poi che ui sono madri, maestre alle figliuole proprie nella scuola della uanità, che gl'insegnano co' l'esempio loro, l'ornarsi, il polirsi, l'esser curioso di uedere, d'esser uedute, il uagar liberamente in publico, l'andar per le contrade, fermarsi alle porte, alle finestre, attendere alle bellezze, et à gli ornamenti del corpo, et non à quelli de l'anima. Il che è pur contra quello che insegnaua il Prencipe de gli Apostoli S. Pietro con queste parole: *Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti uestimentorum cultus, sed qui absconditus est cordis homo incorruptibilitate quieti, et modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples.* Vuole l'Apostolo santo che le donne non affettino l'ornarsi esteriormente con rizzzi, con intornamento d'oro, et gioie alla testa, ne con sfoggiamenti di uesti, ma che la cuoprino, et che s'adornino interiormente, de sincerità, humiltà, obediènza, modestia, costumi santi, et di spirito quieto, et riposato, quale è ricco nel conspetto de Dio. Parimenti l'Apostolo S. Paolo: *Similiter mulieres in habitu ornato cum uerecundia, et sobrietate, ornantes se non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, uel ueste preciosa: sed quod decet mulieres promittentes pietatem per bona opera.* Voglio, dice san Paolo, che le donne uadino con habbito humile, et modesto, ne se ornino con conciatura de capelli, con oro, gioie, perle, et con uesti sontuose: ma con quelle cose, che conuengono à loro, dimostrando diuotione, et pietà con opere buone.

E pur uero, che siamo inueccchiati, et uicini alla morte,

per non dir morti affatto, mentre che siamo auco in tempo di poter, massime col aiuto c' hora ci s' offerisce, tornar a uita, et rinouarsi di questa nostra uecchiaia.

Et chi pud considerate questo miserabile stato del mondo, et nostro particolare senza lagrime, et senza lamenti, simili à quei, che facena Hieremia sopra Gierusalem? *Quomodo obscuratum est aurum; mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij, in capite omnium platearum?* Dirò io come Pastore, che sono di queste anime, con quel gran Pastore nostro, Ambrosio, *Quomodo patienter loquar? pie preteream?* conuenienter desleam? et tuttauia col medesimo Ieremia dimandarò acqua à gli occhi, et fonte di lagrime al cuore per piangere à bastanza sopra la morte, non che uecchiaia, de i miei carissimi figliuoli.

Hor su, dilettissimi, è tempo, è tempo di ricorrere alle confessioni, alla penitenza santa, per resuscitar a uita, per far quella rinouatione spirituale; alla quale siamo opportunamente hora inuitati, et aiutati dal pretioso dono di questo sacro Giubileo, che ci uiene mandato. Figliuoli, ogniuno torni in se medesimo, ogniuno si raccoglie da i negotij, et da ogni altra cosa, per esaminare con molta diligenza, tutta la uita sua passata, et far anco, se attende al consiglio nostro, una confessione generale per assicurarse, quanto sia possibile, d'ogni mancamento essenziale, che hauesse potuto commettere nelle confessioni passate, fatte in tempo, che poco forsi attendeua all'importanza di così gran negotio.

È faticosa la penitenza, ma sono grandi le sue utilità; pare amara la radice, ma sono dolci i suoi frutti; pare duro ad alcuno restituir i mali acquisti, lasciar le pratiche uecchie; scostarsi dalle male compagnie; roper gli habiti uitiosi, et male usanze inueccchiate; ma considerare, che ui ua la uita, et uita tanto incomparabile con quella, che uiuiamo in questo mondo; pensate all'acquisto, che ui s' offerisce di poter fare, cio è di scancellare, non solamente le colpe passate, con la confessione santa, per la quale ui si dà hora amplissima commodità, con la facultà, che in questo Giubileo si concede, d'assoluere, etiamdio da casi riservati; ma per la plenaria Indulgenza del Giubileo, potete esser liberati affatto da ogni obligo di sodisfattione, o pena temporale, ch' habbiate da fare in questa uita, d' doppò nel fuoco del Purgatorio, per qual si uoglia peccato nostro, dal giorno che riceuete il sacro Battesimo sino all' hora presente, come foste hora regenerati nel sacro Battesimo; anzi con tanta miglior conditione nostra, et maggior gratia, et fauore, et merito di maggior grado alla gloria del Paradiso, quanto importano, et la deuotione, e' l' desiderio, con quali farete hora questa rinouatione, et tutti i meriti delle buone operationi, da uoi fatte nel tempo passato in gratia di Dio; che se per hauer uoi doppò peccato mortalmente, erano mortificate, reuiuerranno hora, tornando uoi in gratia di Dio con la penitenza santa. Deponite igitur uos, secundum pristinam conuersationem, ueterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria

deria erroris; renouamini autem spiritu mentis uestra: et induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iustitia, et sanctitate ueritatis. Lasciate; ui dice il spirito santo, secondo la prima conuersatione, l'huomo uecchio, il quale si corrompe secondo i desiderij dell'errore; et renouatiue nel spirito della mente uostrà; et uestiteui dell'huomo nuouo, il quale è creato secondo Dio, in iustitia, et santità. Siano bandite le risse, et contentioni, l'inimicitie, gli odij, et rancori; perdonate le ingiurie, con quel affetto, col qual desideriate, che Dio perdoni a uoi le uostre colpe. Non più crapule, ebbrietà, e disordinati conuitti; non più carnalità, e dissoluti. Lontano sia anco l'ocio, i giuochi, i risi, le leggerezze, i spettacoli profani, et i uani trattenimenti del Mondo. Cessino hormai questi uani ornamenti, et pompe, queste spese superflue, pernitiose alle case, et famiglie, et troppo pregiudiciali all'estreme necessitade i poveri di Christo. Si ponga freno a gli appetiti disordinati de' guadagni, alla cupidità, radice di tanti mali. Si regolino christianamente i contratti, le mercantie, i negotij, si leuino le caullationi, si terminino le liti, siano abhorrite e da chi parla, e da chi ascolta, le bugie, i giuramenti non legittimi, le mormorationi, detrattioni, et ogni parola pregiudicial al prossimo, si moderi la lingua, gli occhi, et tutto l'huomo esteriore, et molto più l'interiore ne gli affetti suoi. In somma spogliamoci dell'huomo uecchio con tutti i suoi atti, et uestiamoci del nuouo, cioè, d'humiltà, di pazienza, di purità, et innocenza, di misericordia, di pietà, d'obediènza, di ferma fede, uina speranza, et ardente charità. Ogniuno si risolua hora di fare un nuouo principio, d'una uita, ueramente degna di Christiano, nella quale perseveri, reformando se stesso, i figliuoli, et tutta la casa sua.

In questo tempo poi specialmente debbiamo tutti attendere a orationi, digiuni, eleemosine, et altre pie opere, spendendo non solamente la festa, ma molta parte de gli altri giorni ancora nelle Chiese, alli diuini officij, alle publiche orationi, alle prediche, alle lettoni, alle sante meditationi, a frequenti confessioni, et communioni, a diuote uisitazioni delle chiese, et sacre Reliquie; con un uiuo desiderio di portar sempre a casa alcuno spetiale, et nuouo frutto per l'anime nostre.

Preghiamo, figliuoli dilettissimi senza intermissione nuouamente in questa occasione, per la prosperità del Sommo Pontefice, et della santa Chiesa, per il buono gouerno di tutti i suoi Prelati, Pastori, et Ministri Ecclesiastici, per il buon successo de tutti i santi desiderij del Re nostro Catholico; per la uera pace di tutti i Prencipi Christiani; per la conuersione de gli infideli, et de gli Heretici; per la Riforma de' costumi in tutto il popolo Christiano.

Preghiamo specialmente per questa Città, et popolo di Milano, che, come gli arbori hora spogliati, fra pochi giorni in questa primavera si rinforzeranno

di uigore, riuestiranno di foglie, produrranno fiori, et finalmente i suoi frutti; così ci doni Dio in questo tempo tal rinouatione spirituale, che uiuificati colla sua gratia, et con essa arricchiti abundantemente, ci riuestiamo di santa conuersatione, ci riempiamo di buono odore nelle opere Christiane, produchiamo ueri frutti di nuoua uita, nuoui pensieri, nuoue parole, nuoue operationi, nuoui sentimenti nelle cose spirituali, con i quali si chiariamo ogni di piu della uanità, et inganni del mondo; ascoltiamo piu uolentieri le parole de Dio, et obediemo piu prontamente alle sue uoci, et inspirationi; gustiamo perfettamente la frequenza delli santissimi Sacramenti; la oratione, et le altre consolationi spirituali in questa uita per gratia, sin che saremo degni finalmente di riceuere dalla liberalità d' Iddio, doppò questa uita, quella rinouatione di gloria, che ci rappresenta, et a che ci inuita, et aiuta questo Giubileo santo. Così ci ne preli gratia Dio, a nome del quale, per questo ui benediciamo con tutto il cuore. Raccomandando noi stessi specialmente in questo tempo alle uostre pie, et deuote orationi. Di Milano, nel Palazzo Archiepiscopale, il di 20. di Genajo 1576.

ORDINI, ET AVVERTIMENTI per pigliar il sacro Giubileo in Milano.

Che comincierà alli 12. del presente mese di Febraro, doppò la processione solenne, che in quel giorno si farà, et durerà sino all'ottaua della solennità del Corpus Domini.

PER ringratiare il Signore Iddio di questa singolare gratia del Giubileo dell'anno santo; et per prepararsi a conseguirlo con diuotione, se faranno questa settimana tre Processioni nella Città, et ciascuna se farà ad alcuna delle Chiese deputate per il Giubileo, cioè Mercordi, che sarà alli otto del presente mese di Febraro, a santo Ambrosio; Venerdì, a san Lorenzo, et Sabato, a san Smpliciano. Si farà ancora per le cause sodette l'oratione di quarant' hore nel Duomo; ma di giorno solamente. Quale oratione se comincerà il Mercordi, doppò che sarà tornato il Clero processionalmente, accompagnando il Corpo di san Mona, Arciuescouo di questa Città; quale con solennità se transferirà quel giorno dalla Chiesa di san Vital al Duomo.

Domenica mattina poi si farà un'altra processione solenne nel dar principio al sacro Giubileo, con che si terminerà la sodetta oratione delle quarant' hore.

Nella Diocesi medesimamente si faranno tre processioni, in tre giorni simili di quella settimana, che ordinarà ciascuno Vicario foraneo, nel suo Vicariato; et queste in tutti quei luoghi di ciascuna Diocesi, doue si è usato di fare processioni per altri Giubilei, o doue parerà ad essi Vicarij.

Però s'effortano tutti, non solo a trouarsi con diuotione à tutte le sodette processioni, ma a digiunare anco i

giorni, che se faranno le tre prime, fra la settimana, il qual digiuno sarà conveniente, che si faccia, e si osservi, che durerà il santo Giubileo; massime ne i giorni, che si uisitaranno le Chiese, per conseguirlo.

D E K. E. poi ciascuna sopra ogni cosa auertire, di seruare diligentemente tutte le condizioni, espresse da sua Santità nelle lettere della concessione d'esso Giubileo; perche non lo conseguirebbe, chi non le osseruasse.

La prima è; di esser ueramente contrito, et confessato; il che ognuno deve fare auanti, che comincia a uisitare le Chiese, per maggior sicurezza di conseguirlo il santo Giubileo.

Per la medesima causa, & alcuno doppo l'essersi confessato; et l'hauer incominciato a uisitare le Chiese, cadesse, il che Dio non permetta, in qualche peccato mortale; deve confessarsi del peccato mortale; et seguirlo di poi il resto de i giorni, che gli mancarano, sino al numero de i giorni, che ha da uisitare le quattro Chiese.

Auertisca ciascuno, conforme alle lettere sodette di sua Santità, di confessarsi da uno de i confessori, nominatamente deputati da Monsignore Illustrissimo Arcivescovo per causa d'esso Giubileo, et anco in quelle Chiese deputate, che qui di sotto si nominano, o se deputaranno per questo da sua Signoria Illustrissima. Nelle quali Chiese a questo effetto sarà posta in publico alle porte della Sacristia la tauoletta d'essi confessori deputati. Et le Chiese nominate, et deputate sono queste.

LE QUATTRO STATIONALI.

La Chiesa Metropolitana, cioè il Duomo,
Santo Ambrosio, maggiore.
San Lorenzo.
San Sempliciano.

OLTRE QUESTE STATIONALI.

La chiesa collegiata di San Nazaro.
La chiesa collegiata di San Stefano.
La chiesa di Santa Maria di Brera.
La Chiesa di San Francesco.
La chiesa di Santa Maria della Rosa.

La seconda conditione è di uisitare le quattro Chiese, deputate da esso Monsignore Illustrissimo Arcivescovo, cioè il Duomo, Santo Ambrosio, San Lorenzo, et San Sempliciano; o altre quattro, o tre, o dua, ouero una, che per qualche causa fossero deputate da esso Monsignore Arcivescovo. Auertisca però ciascuno, che le quattro, o manco, che se hauessero a uisitare, tutte s'hanno a uisitare in uno medesimo giorno.

La terza conditione è, di uisitare le sudette Chiese quindici giorni continui, o interrotti, o quelli di manco a chi per alcuna causa concederà l'Illustrissimo Arcivescovo.

La quarta è, di uisitare le Chiese sodette diuotamente, et riuerentemente.

La quinta è, di dire in ciascuna d'esse Chiese per remissione de i suoi peccati, cinque Pater nostri, et cinque Ave Marie; et di pregare piamente Iddio, per l'uni-

ne fra i Principi Christiani, per l'estirpatione dell'Heresia, et per l'essaltatione della Santa Chiesa Romana.

S'efforta però ogni uno, non solo a confessarsi, ma anco comunicarsi, prima, che si metta in pellegrinaggio, o in viaggio, per uisitare le Chiese, et poi, che haurà finito di uisitarle, far il medesimo, oltre il comunicarsi alcuna uolta, in quel mentre che le uisita, hora in una, hora in un'altra delle Chiese deputate, secondo che sarà mosso dalla sua diuotione.

Tutti in questo pellegrinaggio, o viaggio per uisitare le Chiese del santo Giubileo, procurino di fuggire ogni cosa, che possa impedire l'acquisto di questo thesoro spirituale, o disturbare la deuotione loro; et facciano secondo i ricordi, che hauranno, conforme al decreto del Sinodo diocesano ultimo, dal Curato loro.

Et quelli specialmente, che uerranno di fuori, osservino esso Decreto in pigliare la benedizione nella chiesa parrocchiale da esso Curato; nel partirsi, secondo il rito, et instituto antico della Chiesa, e presentarsi a lui nel ritorno.

Per eccitar in tutti maggior seruire di carità, et deuotione, et per maggior frutto dell'orationi, che si faranno in questa occasione, s'inuita il popolo di ciascuna parrocchia di questa Città, et diocesi, a uisitare queste Chiese, insieme unitamente, et processionalmente; cioè il popolo di ciascuna parrocchia per se, et appartamente, con quell'ordine, et modo deuoto, di che quelli della parrocchia saranno auisati dal loro Curato, per ordine dell'Illustrissimo Arcivescovo.

Et a tutti quelli, che conueniranno processionalmente, con la sua parrocchia, si concede, che possano conseguire il santo Giubileo, uisitando le quattro Chiese, deputate per questo, cinque uolte solamente, cioè per cinque giorni continui, o interrotti.

Et se faranno delle parrocchie fuori della città, lontane più di dieci miglia, che uenghino processionalmente, se gli concede, che possano guadagnare il Giubileo, in tre giorni soli, uisitando insieme, et processionalmente le quattro Chiese. Anzi per maggior comodità loro, et per aiutare la loro diuotione si è data special cura, et ordine di mostrarli prontamente le reliquie, et altre diuotioni, che sono nelle quattro Chiese deputate, nell'altre anco insigne di questa città; et di fare a essi, secondo l'opportunità del tempo, et luoco, in alcuna delle sudette Chiese, qualche breue essortatione, et sermone spirituale.

Si concede la medesima facoltà de i cinque, o tre giorni, rispettivamente, a quelli che saranno restati per qualche impedimento, o causa d'andare processionalmente alle quattro Chiese con gli altri della loro parrocchia, se non andranno insieme con alcun'altra parrocchia per quelle uolte, che haueranno mancato di andare con la sua parrocchia.

S'effortano tutti quei, che uerranno di fuori, che potendo uenir a piedi, guadagnino questo merito di far quella fatica a beneficio de le lor anime; ma in ogni caso tutti e della città, e di fuori, quando uisitaran-

no le quattro Chiese, se ordina, che uadino a piedi, o siano huomini, o donne. Et quelle persone, che per età graue, o per indispositione, o per altro impedimento, et causa non sentissero di poterlo fare; ricorino da Monsignore Illustrissimo Arcivescovo, o dal Penitenciero Maggiore, ordinario nella Chiesa Metropolitana, perche secondo sarà ispediente alla salute delle lor anime, se gli darà opportuna facoltà di conseguire il Giubileo, prouedendosi al loro bisogno.

Tutti gli altri parimente, cioè li Diocesani, li uandanti, e forestieri, le donne grauide, gli infermi, i uecchi et ogni altra persona, o sia nella Città, o nella Diocesi, che hauesse alcuno impedimento in essequire intieramente quello che ordina Sua Santità, per conseguire il Giubileo, quanto al uisitar per quindici giorni le quattro Chiese, già deputate per questo, onde desiderino diminutione, et reductione del numero de i giorni de le Chiese, o deputationi d'altre Chiese, più commode, et uicine in luogo delle quattro deputate, facciano ricorso al suo Parocho, e per mezzo di esso, o per altra uia, se sono nella Città, al Reuer. Penitenciero maggiore, ordinario nella Chiesa Metropolitana; si nella Diocesi, al Vicario loro Foraneo; a i quali si darà da Monsignor Illustrissimo Arcivescovo, in uigor del Breue di S. Santità, opportuna facoltà per consolarli, conforme a quello che si uederà esser ispediente per beneficio delle lor anime, a fine che possano a tutti i modi far questo precioso acquisto. Se ben sono deputate le quattro Chiese da uisitarsi per conseguire il Giubileo, nondimeno si è ordinato, che anco nelle altre Chiese, massime insigne, o per antichità, o per i corpi santi, et reliquie, che ui sono, o per altre particolari deuotioni, siano a certi giorni, et hore, massime nelle feste, poste fuori le reliquie, et mostrate al popolo, quelle che si possono mostrare, et dattoli notizia, et instructione dell'altre deuotioni, che ui sono: onde douranno tutti procurare di uisitar anco quelle sacre reliquie, et sante Chiese.

Questo deiranno far più spetialmente in quelle Chiese, doue in quel giorno fosse la stazione di Roma, per uigor della concessione fatta da N. S. gli anni passati, per fare acquisto anche di quelle indulgenze, et gratie spirituali delle stationi.

Se anco per la uia dell'una è l'altra Chiesa sarà qualche imagine sacra, oratorio, o capella, doue sia alcuna particolar deuotione, procurino disporli tanto meglio all'oratione, che hanno da fare nella Chiesa, che sono per uisitare, con fare in quei luoghi un poco di oratione.

Ciascuno huomo, o donna, nel viaggio, che farà per questo, et nel uisitare le Chiese, o sia solo, o in compagnia d'altri, in tutti i modi procuri far questo viaggio, et peregrinatione in tutte le cose con ogni edificazione, e spetialmente serui modestia, silenzio, e deuotione per la uia, nella quale doua dire corone, litanie, salmi, o altre orationi, o meditar alcuni misterij del Rosario, o altri pertinenti più alla uita, o passione di N. Signore, o all'istorie, et uita di quei Santi,

le cui reliquie, Chiese, et Altari uisitarà.

E perche questa è attione di penitèza, tutti huomini, donne, mettano special studio, più che in ogni altro tempo, di lasciare ogni pompa, et uano ornamento, andando con habito demesso, humile, et semplice, et chi lasciasse anco l'arme, darebbe maggior segno di cuor ueramente contrito, et humiliato.

Niuno stia alle porte, et finestre, ouero alle botteghe, spetialmente nelle strade, per le quali s'andera a queste quattro Chiese, per ueder curiosamente, et uanamente, chi passa, o farsi ueder con disturbo, e distractione di questa spiritual attione.

Le donne di qual si uoglia stato siano, non solo intrando, o stando nelle Chiese, ma ancor per la uia, uadino a queste deuotioni con il capo, et uiso coperto ueramente, con panni, drappi, o ueli non trasparenti, secondo gli ordini dati, le quali se non ubidiranno da qui innanzi si è ordinato, che subito senza altro, siano interdette dall'ingresso della chiesa.

Nelle quattro Chiese del Giubileo, et altre, doue sarà distinto il luoco de gli huomini da quello dalle donne, niuno huomo entri per le porte, ne per qual si uoglia modo uadi, o stia nella parte della chiesa, assignata alle donne. Ne all'incontro, donna per quelle porte, o in quella parte deputata a gli huomini, ancor che fosse per udir Messa, o confessarsi, o comunicarsi; per la qual causa, si è ordinato che nell'una parte, e nell'altra di esse Chiese si celebrino Messe, siano confessori, et Sacerdoti distinti per ministrare la santissima comunione.

Nel resto, anche tanto gli huomini, quanto le donne, seruiranno tutte le regole prescritte nell'Editto nostro circa alla conuersatione delle Chiese, entrandoui, et dimorandoui con quiete, et silenzio, et astenendosi da ogni gesto indeuoto, irreuerente, o altrimenti indegno della santa casa di Dio.

Nelle dette quattro Chiese, niun huomo, o donna porti, o faccia portar da sedere, ne in fatti seda, ne anche stia in piedi fuor del tempo, nel qual si dice l'E-uangelio, eccetto che nel Duomo, doue per rispetto delle prediche, et lettioni, et altri simili occasioni, si darà particolar ordine di quello, che si deua fare; ma tutti stiano inginocchio, con tutte due i genocchi.

Se uisitarà prima il santissimo Sacramento, l'Altare maggiore, e poi quelli altri Altari, et luoghi di ciascuna Chiesa, oue faranno corpi Santi, o sacre reliquie, o doue sarà altra particolar deuotione: et se diranno quelle orationi, che si deueno dir per conseguire il Giubileo, et quelle altre di più uocali, o mentali, che a ciascuno soggerirà la sua deuotione. Poi si esca di Chiesa, et si dia luoco a gli altri; ne per alcuna delle sudette cause sia però lecito a gli huomini andar nella parte della Chiesa assignata alle donne, ne alle donne in quella de gli huomini, se non fosse qualche parrocchia, uenuta massime di fuori da luochi lontani, et che ne ottenesse espressa licenza da Monsig. Illustrissimo Arcivescovo, o da chi hauera in quella Chiesa da lui questa facoltà.

Sarebbe

Sarebbe anco bene, et di edificatione, che ciascuno tenesse se un'istesso ordine, et uia ggio in uisitare le Chiese, per fuggire li rincontri, et refussi delle persone. Il che sarà uisitare prima la Chiesa Maggiore, poi la Chiesa di san Simpliciano, di poi la Chiesa di santo Ambrosio, ultimamente quella di san Lorenzo; Et à chi tornasse piu commodo cominciare dalla seconda alla terza, alla quarta, et poi alla prima; ò altrimenti con questo ordine,

S'ausa, che à detti luoghi, et altari saranno alcune tauolette con una breue nòta, o narratione de i Corpi Santi, e reliquie che sono in quella Chiesa, et con psallende, Antifone, orationi, et letanie, accomodate à quei Santi, et à quella Chiesa secondo il rito Ambrosiano: et uisitaranno anco persone deputate à mostrar quelle reliquie, che si possono scoprire, et instruir il popolo d'esse, et d'altre deuotioni di esse Chiese, pero cerchino con tutti questi mezzi di eccitarsi, et aiutarli alla deuotione.

I Padri di famiglia habbino special cura in questa occasione de i loro figliuoli, et seruitori, conducendo li seco, et aiutandoli in tutto quello, che è bisogno per far questo spirituale acquisto, et pigliar in quest'occasione buono indrizzo à tutta la uita loro per l'auuenire. Il medesimo facciano i capi mastri di bottega, e li suoi garzoni, o seruenti.

Con questa occasione, se repigli, et rimetta in tutte le case l'oratione della sera, doue fosse tralasciata, o rafferdata, et doue non fosse introdotta, ciascun Padre di famiglia, l'introduca: et la sera del Sabbatho, et medesimamente di tutte le feste, potranno conuenire a far detta oratione nella Chiesa loro parochiale; et mentre dura il tempo del Giubileo, nella Città, potranno anco conuenire alla Chiesa Metropolitana, o ad alcuna delle altre tre deputate per il Giubileo, doue se farà questa oratione ogni sera; con una, salue Regina, cantata con particolare solennità, che finirà sempre inanti al segno dell'Aue Maria.

Tutti quelli, che fanno leggere, procurino di prouederli d'alcuni libri spirituali, massime pertinenti alla occasione presente, con consiglio delli Confessori, et specialmente procurino tutti d'hauer le lettere di Monsig. Illustriss. Arcivescouo, scritte al popolo di presente, et quelle che gli scrisse l'anno passato sopra il Giubileo dell'anno santo, insieme con questi auuertimenti, et ordini, et alcune altre simil fattiche, che per ordine di sua Signoria Illustriss. si daranno fuori fra pochi giorni.

Si ricorda a tutti in questa occasione, che oltre gli altri officij, et diligenze di carità, con che si procurerà prouedere opportunamente il bisogno delli forastieri poveri, che uerrano per il Giubileo, siano anche pronti, et solleciti in essercitar l'hospitalità santa nelle case loro, specialmente con quelli, che ne conosceranno essere bisognosi: alli quali non solo diaho cibo corporale, ma insieme edificatione spirituale, con esempio in ogni cosa di uita ueramente christiana.

Se ricorda poi a tutti in questa occasione la santa elemo-

sina; nel quale officio, se le raccomandano i Monasterij di pouere monache, et religiosi, gli hospitali, et altri luochi pii, i poveri, mendicanti, et uergognosi; inoltre à ciascuno, secondo la sua possibiltà, le necessità della sua Chiesa parochiale; che habbia bisogno di ristaurazione, o d'apparamenti sacri; et specialmente con ogni efficacia se raccomanda ogniuno la fabrica della Chiesa collegiata di san Lorenzo, che, per esser Chiesa molto ueneranda, et de diuotione grande per le reliquie, corpi Santi, et indulgenze che ui sono, essendo hora nel stato, che si uede, ricerca da se stessa buono aiuto d'elemosina da quelli, che in questo santo Giubileo la uisitaranno.

Dat. Mediolani, in adibus Archiepiscopalis, die 6. Februarij. 1576.

ORDINI, ET AVVERTIMENTI a i Parochi, per il santo Giubileo.

Carolus Cardinalis Archiepiscopus.

OGN I Parocho, ò Curato legga quanto prima, il Breue di N. S. et il decreto della publicatione di esso, fatto da Noi, con il sommario uolgare. Legga parimente la lettera nostra al popolo, data il primo giorno di Febraio di questo anno 1576. et gli ordini et auuertimenti nostri, stampati a parte sopra di ciò.

Legga spesso uolte le feste in tutto questo tempo, che dura il Giubileo, hor la lettera sodetta, hor alcuna parte dell'altra scritta gl'anni passati, sopra l'anno santo, hora l'auuertimenti, et ordini sodetti, procurandone con ogni diligenza l'osservanza, et l'effecutione, et riscaldandola spesso anche ne i suoi ragionamenti all'Altare.

Faccia, specialmente all'Altare, et in particolare, ogni opportuna diligenza con il suo popolo, accioche tutti quelli, che non haueranno impedimento, uadino seco processionalmente à uisitare le quattro Chiese, per conseguir il Giubileo, notificandoli anche, la gratia, et commodità che habbiamo concessa, a chi ui anderà in questo modo.

In questa processione si seruino le infra-scritte cose.

Vada inanzi un Chierico con ueste et cotta decete, et porti la croce piu honoreuole della sua Chiesa.

Seguitino tutti li Ecclesiastici di quella parochia, i quali non siano canonici, ò beneficiati di choro, ò stipendiati ordinariamente in alcuna collegiata, onde hauesse- ro a trouarsi a simili processioni che facessero le sue collegiate, et questi anco uadano con cotta, et ueste decete.

Nell'ultimo sia esso Parocho, ò Curato, con la cotta similmente.

Poi seguitino tutti gli huomini, fra i quali uadino inanzi le confraternità, et compagnie laicale di quella parochia, prima quelli della dottrina christiana, poi quelli

quelli del santissimo Sacramento, poi l'altre se ui ne sono, uestiti del suo habito quotidiano, ò anco di peregrino, se uengono di fuori, et poi seguiti il restante delli huomini.

seguitino poi le donne con il medesimo ordine.

Il Clero uada sempre cantando deuotamente in canto fermo, oueramente figurato, cioè di falso bordone, ouero recitando semplicemente, secondo che commodamente potrà, binii, cantici, e salmi accomodati alla solennità del Giubileo; ò al tempo di penitenza, ò all'occasione della pellegrinatione, ò uia ggio, che si fa à quelle Chiese, come sono li infra-scritti.

Per il Giubileo.

Cantemus Domino,	Exod. 15.
Iubilate Deo omnis terra.	Salm. 99.
Benedic anima mea Dominum.	Salm. 102.
Venite exultemus Domino, iubilemus, etc.	Sal. 94.
Exultate Deo.	Salm. 80.
Il cantico, Magnificat, il cantico, Benedictus, il cantico, Nunc dimittis. L'binno, Te Deum.	

Per la penitenza.

Sette salmi penitentiali, Le letanie, et preci sequenti, come nell'officio della Madonna, Ambrosiano.

Per il uia ggio.

Qui habitat.	Salm. 90.
Super flumina Babylonis.	Salm. 130.
Dominus regit me.	Salm. 22.
Miserere mei Deus,	Salm. 50.
Dominus illuminatio mea.	Salm. 26.
Leuauit oculos meos.	Salm. 120.
Quemadmodum desiderat.	Salm. 41.
Benedicite omnia opera Domini Domino.	Salm. 3.

Quando saranno uicini alle Chiese, potranno cantar antifone, ò psallende, accomodate al Santo, sotto il cui titolo è la Chiesa; et nella Chiesa poi il Parocho, ò Curato dirà l'oratione accomodata, come di sopra: e questo medesimo si seruara nel uisitare che faranno de gl'altari particolari, et reliquie, et altre diuotioni di ciascuna Chiesa, ualendosi a questo delle tauolette, poste a questo effetto nelle dette Chiese.

Doue non fosse presente il Sacerdote, specialmente deputato in quella Chiesa à questo effetto, douerà esso Parocho leggere al suo popolo la tauoletta, et nota delle reliquie de corpi Santi, et altre diuotioni che sono in quella Chiesa, et dir alcune parole per eccitatione di esso popolo alla diuotione.

Publichi ogni Parocho, ò Curato, di nouo et legghi allo Altare in giorno di festa quanto prima, et poi la prima Domenica di Quadragesima, et la prima Domenica dopo Pasqua l'editto nostro della conuersatione nelle Chiese, et facci osservar inuiolabilmente nella sua Chiesa, specialmente circa il non lasciar entrar laici nel choro Ecclesiastico, ne meno ne i cancelli de gli altari, doue i Sacerdoti celebrano la Messa, ne sopporti che ui si facciano circoli, et colloquij profani, et

molto meno parole, et atti obsceni, ò altre irreuerenze: Facendo ammonire, et ammonendo anco per se stesso i transgressori, et quando non cessino subito da queste irreuerenze, ò tornino à ricaderui, li interdichi subito dall'ingresso della Chiesa, per autorità nostra, laquale con la presente gli concediamo, et facciali uscire prima che si uadi più oltre nelli officij diuini, conforme à quel che ordinano i sacri Canonici, che si offerui con l'interdetti: et se ne dia poi notizia subito al Vicario nostro.

Il medesimo si seruì con le donne, che entrano ò stanno nella Chiesa non uelate intieramente, nel modo da noi ordinato, et tanto più strettamente, poi che già tante uolte sono state ammonite.

Doua anchora all'altare alcuna uolta instruire le donne del modo di uelarsi, che sia intieramente secondo l'ordine nostro, et parimente instruire gl'huomini et ammonirli generalmente, et particolarmente à star in genocchioni à tutta la Messa, che si dice, saluo a l'Euangelio.

Auertisca che nelle Chiese regolari, o secolari, etiam de scuole, o altre, per tutto questo tempo del S. Giubileo, non si publichino, ne mettono fuori, indulgenze plenarie concesse dall'anno passato dal Giubileo in dietro, perche dura ancora la suspensione, et prohibitione.

In effecutione del Decreto del nostro concilio Prouincia le Terzo, con questa occasione introduchi nella Chiesa sua Parochiale l'uso del cantar la Salue, il Sabbatho di sera.

Ecciti con la medesima occasione, il popolo all'istituto dell'oratione della sera, et li giorni di festa per l'auuenire la facci in Chiesa, in hora che finisca auanti l'Aue Maria; facendoui intrauenir il clero della sua Parochia, che non è obligato ad altra Chiesa, et procuri con ogni diligenza di farui conuenire tutto il suo popolo. Dat. Mediolani, in adibus Archiepiscopalis, die 4. mensis Februarij. 1576.

ORDINI, MODO, E CONDIZIONI che deuono offeruar le Monache, per conseguire il santo Giubileo.

P R I M A, deuono, auanti che cominciano à pigliare il santo Giubileo, esser contrite, et confessate da Confessore, dal Reuerendiss. Arcivescouo deputato generalmente per il Giubileo, ò specialmente per loro à questo effetto del Giubileo: e s'alcuna (il che Dio non permetta) doppò ch'hauesse comenciato a pigliarlo, cadesse in peccato mortale, douerà prima di nuouo confessarsi, e poi proseguire a pigliarlo. Secondo, hanno da uisitar con diuotione, e reuerenza processionalmente, cominciando le processioni dal luoco, doue sogliono congregarsi per il loro capitolo, per quindeci giorni continui, o interrotti, quattro altari, cioè il maggiore della sua Chiesa interiore, et tre altri altari, quali acconciarono con decenza nell'istessa Chiesa interiore, ouer ne i chiostri,

ouer

ouer in altri luoghi conuenevoli dentro la clausura, che ordinerà il loro Confessore.

Terzo, A ciascuno delli quattro altari, quando li uisiteranno, diranno cinque Pater noster, et cinque Ave marie, per remissione de i suoi peccati, e pregheranno piamente DIO per l'unione trà i Principi christiani, per l'estirpatione dell'heresie, per l'essaltatione della santa Chiesa Romana.

Quarto, L'inferme che à giudicio del Confessore non possono uscir della cella, o dormitorio, dicano per quindici giorni continui, o interrotti inanzi al loro altarino, ouero ad alcuna sacra Imagine, quattro uolte il giorno, cinque Pater noster, et cinque Ave Marie, et faranno oratione come di sopra, sia nondimeno in facoltà del Confessore, quanto ad esse, et altre inferme, ridurre a meno i giorni, et il numero delli Pater noster, et Ave Marie, et anco mutar affatto, et assignare al tra più breue oratione in luogo delli Pater noster, et Ave Marie, pregando pur per le cause sudette; secondo che giudicasse ispediente per la grauezza del male, tutto ad arbitrio suo. S'ausano nondimeno l'inferme, che rissanandosi a tempo, che duri la facoltà del Giubileo, con tutto ciò facciano intieramente la uisita delli quattro altari, et orationi ordinate, se ben non processionalmente.

Quinto, quelle Monache che per cagione d'offitio, o per altro impedimento, approuato dal Confessore, non potranno andare in processione, uisiteranno per se sole li quattro altari per quindici giorni continui, o interrotti, et faranno l'orationi come di sopra, conseguiranno il Giubileo.

Sesto, Le Nonitte, Conuerse, et giouine secolari, che sono ne i Monasteri, ancor esse essequiscano, et offeruino l'ordine, modo, et conditioni sopra scritte: et così possono conseguire il Giubileo.

Altri auertimenti alle Monache, et altre persone sudette.

O L T R A le sudette cose, per maggior aiuto suo in occasione di far così precioso acquisto, abbraccino prontamente, i mezzi, che se gli proponano qui a basso.

Si desidera affin che con maggior disposizione, e purità di coscienza, e di deuotione, conseguiscano il Giubileo, che facciano una confessione generale.

Mentre andaranno processionalmente, uisitando li quattro altari, cantino, o dichino, Salmi, Letanie, et altre diuotioni, secondo che ordinerà il Confessore.

Ciascuna anco in particolare procuri di far con licenza della Superiore, un'altra uolta la medesima uisita delli quattro altari li quindici giorni.

Mentre durerà il santo Giubileo nella Città, offeruino le cose infra scritte.

Frequentino più specialmente il Sacramento della santissima comunione.

Facciano una uolta l'oratione delle quaranta hore, di uita dol a in giorni, se nella notte fosse incomodo di farla.

Offeruino il silentio piu del solito.

Facciano alcuna disciplina, o digiuno, ouero astinenza straordinaria.

Nessuna uada al Parlatorio senza causa molto necessaria, oltre l'espresa licenza, che sempre e necessaria della Superiore, la quale non la conceda, se non per breuissimo spatio, et anco per tal necessità non s'apra mai il fenestrino della ferrata, se non per cagione di prediche, o instrumenti.

Fughino tutte quelle cose, che possono portar loro distractione, perdimento di tempo, impedimento della loro diuotione, ouer occasione d'offesa di DIO. Preghino DIO instantemente per la Santità di N. S. per Monsignor Illustriss. Arciuescouo, e per la riforma, et la rinouatione spirituale di questa Città, e di tutto il Christianesimo, e specialmente per il profitto spirituale loro, e di tutti l'altre persone poste in stato di religione.

LITTE RAE PASTORALES DE septem basilicis stationibus, de frequentibus, et pio earum usu.

Carlo, Cardinale di S. Prassede, Arciuescouo, al popolo della città, et diocese di Milano, salute nel Signore.

SONO già quattr'anni, figliuoli dilette, che u'impetrammo dalla Santità di N. Signore, Papa Gregorio XIII. il pretioso dono delle Stationi di Roma, distribuite in uarie chiese di questa città, di maniera che con pochissima fatica potete conseguire le istesse Indulgenze, et gratie stationali, che altre uolte, per guadagnarle, ni sarebbe stato necessario pellegrinare infino a Roma. Hora con spiritual nostra allegrezza, et uostra, è segnalatamente stata accresciuta questa gratia, essendosi degnato il medesimo sommo Pontefice, per benignità, et carità sua singolare uerso questo popolo, darci anco, come intendere dalle sue lettere Apostoliche, il tesoro delle indulgenze delle sette chiese di Roma, in altre tante chiese di Milano, delle più insigni, sì per le molte sacre reliquie, che ni sono, come per la particolare, et antica diuotione, che ni ha questo popolo.

Ma perche habbiamo ueduto (il che ci duole intimamente sino all'anima) alcuni di noi andare alle Chiese, et conuersare in esse con poca riuerenza, et stare alli diuini officij, specialmente ne i tempi delle sacre stationi, indulgenze, feste, et altre solennità, senza diuotione, et di maniera tale, che conuertono in occasione di perdizione loro, et d'altri, quel che noi habbiamo procurato per salute, et aiuto spirituale delle anime; Stiamo perciò con molta sollecitudine, come uole il debito della cura nostra Pastorale, tuttauia cercando modo di rimediare, sradicare questo sì graue peccato, et scandolo: il quale potrebbe un giorno fare, che fustemo spogliati di queste segnalate gratie, o perseverando noi in mal riconoscerle, et usarle, pronocare sopra di noi grauissimi flagelli di Dio, Per tal

to oltre le prouisioni, che con publiche auuertenze, et editti nostri facefimo intorno à ciò gli anni passati, per la esecutione de quali habbiamo ultimamente usato altre diligenze, conforme al bisogno; ci è parso ispediente anco cò l'occasione di questa noua gratia, scriuerui la presente nostra paterna lettera, inuitati massimamente da questo sacro tempo del Giubileo del l'anno santo: nel qual tempo si come con molta nostra consolatione, uediamo ogni dì, testimonij della commotion grande, che fa ne i cuori uostri la pietosa mano di Dio, a penitenza, e uera emendatione di uita; così speriamo, che la diuotione, et le calde orationi di molti di uoi ci debbiano impetrare dalla diuina misericordia, trà le altre gratie, questa ancora, che le menti di tutti quelli, che per conto di tai disordini, et peccati, sono stati sin qui nelle tenebre, et duerezza, ricuino hora efficacemente il diuino lume, et si dispongano a riconoscere la grauezza di così fatti errori, et l'obbligo, che ha ogni christiano, di esserne sempre lontanissimo.

Se nelle attioni, et negotij mondani, figliuoli carissimi, gli huomini, che non uiuono a caso, ma si gouernano con giudicio, et prudenza, considerano molto bene quello che fanno, et a che fine lo fanno, per metterui quella diligenza, che la qualità, et importanza loro ricerca; quanto più ragioneuol cosa e, che, quando uoi andate alle chiese, alle stationi, et alle indulgenze, negotij di tanta importanza, considerate che cosa fate, et a che fine la fate: nel che anco ni aiuterà il ricordarui, et considerare quella grande santità, pietà, et disciplina, con le quali soleuano già anticamente esser celebrate dal popolo Christiano queste, et simili altre diuotioni. Soleuano già, ne i primi tempi della santa Chiesa, i fedeli, come buoni soldati di CHRISTO, non stimar fatica, ne disagio del corpo, nel celebrare, et frequentare le sacre stationi: andauano hora ad una, hor a un'altra Chiesa; et ini faceuano le loro stationi, specialmente il giorno di Domenica, Mercordì, et Venerdì, stando lungamente in oratione, di modo che spesso durauano in questo santo essercitio, fin a la sera; anzi indefessamente tal uolta la notte intera negliuano con gran diuotione appresso alle reliquie, et a i sepolchri de santi Martiri; cessauano per quel spatio di tempo da ogni altro loro negotio, et essercitio; si preparauano quasi sempre col digiuno, et con qualche particolare atto d'humiltà, comunicandosi anco santamente, acciò che così le stationi, che faceuano, fussero più solenni, et più fruttuose alle anime loro. Erano queste sante Stationi all'hora in tanta ueneratione, che gl'istessi sommi Pontefici usauano, specialmente nelle Domeniche dell'Aduento, et nelli tempi della Quadragesima, et ne gli altri giorni stationali, d'andare processionalmente con tutto l'clero, et popolo Romano a celebrarle in uarie Chiese, et predicauano ini, dicendo solennemente la Messa, et gli officij diuini. Et san Gregorio, le distribuì ordinatamente ne i giorni, ne i quali hoggi per

lo più le celebriamo. Et acciò che il popolo s'accendesse à conuenirui più frequente, et con la debita riuerenza; deputò non solo cantori, et chierici, con suoi Primicerij, che conuenissero alle stationi, per celebrare i diuini officij; ma anco costituì alcune Chiese, uicine alle stationali, doue il popul tutto si congregasse, per andar processionalmente, et con più diuotione, alle Chiese, doue s'hauuano à fare le sacre stationi; delle quali alcune, cioè le Quadragesimali, dedicò particolarmente alla penitenza; altre, come già si soleua, à celebrare la memoria de santi martiri; et con questo eccitare i fedeli alla diuotione, et imitatione loro. Era pur anco cosa, che eccitaua molta diuotione, et pietà, l'ordine delle processioni, che usaua quel santo Pontefice. Conueniuano da uarie chiese distintamente, tutti i stati de fedeli, processionalmente ad una istessa Chiesa, il Clero, i Monaci, le Vergini, li putti, gli huomini, le uedoue, le maritate, ciascun stato separato dall'altro, con ogni diuotione. Erano alle porte persone graui, le quali escludeuano i scandalosi, et publici peccatori. Entrauano, et stauano nelle Chiese gli huomini, et le donne distinti, et separati. Et ogniuno staua ingenuocchioni, o in piede, con grandissimo silentio, et con ogni attentione all'oratione, che il Sacerdote in nome di tutti faceua. Tale era la pietà, diuotione, et riuerenza in quei primi tempi della Chiesa; perche conosciuano i fedeli, et considerauano, di quanta importanza fosse l'andare alle stationi, l'acquistar l'indulgenze, il uisitar le Chiese, l'accompagnar processioni, et far altre simili opere di pietà christiana.

Sapiate, figliuoli, et considerate molto bene, che l'andare alle indulgenze, è uno andare à partecipare del pretioso sangue di GIESU CHRISTO, nostro Signore, et delle fatiche, passioni, martirio, et meriti de suoi santi, più, et meno, secondo pare al Vicario di Dio in terra, dispensatore di questi tesori della Chiesa santa, di comunicarceli, concedendo più, o meno indulgenze. Il che tutto uà in sodisfatione, et cancellatione del debito di molte pene temporali che ci resta, per lo più, doppo la remissione delle colpe de peccati, per il Sacramento santo della penitenza, da douersi pagare ne gli acerbissimi incendij del Purgatorio. Doue che, chi uà in stato di peccato mortale a queste indulgenze, non le conseguisce.

Si uisitano le Chiese: si uiene alle solennità del Signore, et de suoi Santi, per honorar quei misterij, et reliquie: per partecipare della loro uirtù, et efficacia: per eccitarsi con quelli esempi, per santificar quei giorni: per impetrar, col mezzo di quei santi, perdono delli peccati, et molt'altre gratie da Dio. Si uà alle Chiese, per esser presenti al uenerando, et tremendo sacrificio dell'altare; et partecipare del frutto della morte, et passione di nostro Signore: per sentire la salmodia, et gl'hinni, cantati a lode, et gloria della diuina Messa. Alle chiese uoi andate a presentare le uostre orationi, insieme con quelle di tutta la Chiesa Catholica, offerte da i sacerdoti: andate per sentire la diuina parola:

parola: andate a chiedere l'intercessione de' santi: andate a dimandare misericordia de' vostri peccati, liberatione delle tribulationi, et traugli di questo mondo, aiuto ne' vostri bisogni, vittoria contra le tentationi, et gratia d'acquistar le virtù. Come sarà adunque possibile, se considerate, che andate alla chiesa per tutti questi fini, che habbiamo detto; che in essa non stiate riuerenti, modesti, con silentio, raccolti, et uniti in voi medesimi, attenti, et pronti alle cose, che in essa si fanno, et dicono? et che non seguitate il precetto del Sautio, che dice, Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei? cioè raffrena i tuoi affetti, et guardati di non far cosa contra la santità di quel luogo.

Considerate, che noi entrate innanzi al conspetto di Dio, il quale se bene è da per tutto; particolarmente però e nelle sacre Chiese. Così diceuano i santi padri del testamento uecchio, quando andauano al tempio, che comparuano innanzi alla faccia di Dio: perche in quel tempio soleua Iddio mostrare particolarmente la sua presenza, con segni, et miracoli, et con essaudir quelli, che in esso lo pregauano: quanto maggiormente possiamo noi dire, entrando nelle Chiese, et case di Dio, consacrate con le sante orationi da i vescou, che andiamo innanzi al conspetto del Signore, che compariamo innanzi alla sua faccia, tanto più essendo nelle Chiese la reale, et corporal presenza di N. Signore GIESV CHRISTO, inuisibilmente da una gran multitudin d'Angioli adorato, et glorificato, et quotidianamente offerto all'eterno padre nel santissimo sacrificio della Messa, per li peccati nostri. Vi sono ancora le reliquie de' Santi, le sacre imagini di nostro Signore GIESV CHRISTO, della beatissima sua Madre, et de' Santi: in essa con Salmi, et Hinni si glorifica, et loda Iddio, et si fanno le publiche orationi per tutto'l mondo. Questi sacri luoghi ha eletto Dio, doue più particolarmente essaudisce le orationi de' fedeli: doue ci dona la sua gratia, per mezzo de' sacramenti: doue ci arricchisce di doni spirituali, per mezzo della parola sua santa. In quei sacri luoghi si rappresenta da i Sacerdoti, et ministri Ecclesiastici, la celeste Hierarchia de' beati Angioli, et Santi: iui concorreno i fedeli, ad orare unitamente con una fede, in un spirito, quasi con una istessa bocca, come membri che sono d'un medesimo corpo della santa Chiesa, della quale è capo CHRISTO nostro Signore. Et di quanta importanza siano le orationi, che nella Chiesa si fanno, lo insegna san Giouanni Chriostomo, riprendendo quelli, che finita la predica, si parteno di Chiesa, et non restano alla Messa. Ma, o fredda, dice egli, o magra scusa, che da molti odo allegare; in casa possiamo far oratione, ma non possiamo sentire la predica: inganni te stesso, o huomo; et uui in un grande errore: perche, se bene si deue, et può far oratione anco in casa; non si può però fare così bene, et perfettamente, come in Chiesa; doue sono tanti padri; doue il grido del-

le uoci unite passa insino al cielo: ne tanto uale la oratione, che tu fai solo, quanto quella, che fai in compagnia de' fratelli: perche in questa ci è di più la concordia, l'unione, et congiuntione dell'amore, et carità, a i canti de' Sacerdoti, et le orationi loro: le quali menano seco al cielo quelle de' popoli, più imperfetti; anzi, non solamente ui sono i gridi de' sacerdoti; ma gli Angioli istessi, et gli Arcangeli, iui riuerenti, fanno oratione, hauendo il tempo, a ciò accommodato, et la sacra oblatione in loro favore: perche, si come gli huomini; quando uogliono mouere i Re a far loro qualche gratia, portano i rami d'oliua; col quale arbore gli ricordano la benignità, et la misericordia; così gli Angioli in quel tempo, in uece de' rami d'oliua, mostrano al Signore il corpo del suo figliuolo, et pregano per tutto'l genere humano; et dicono anco; Per quelli, Signore, preghiamo, che tanto amasti; che per la loro salute, moristi, et fosti crocifisso: per questi supplichiamo, per li quali tu hai sparso il tuo sangue: per questi oriamo, per li quali hai sacrificato il tuo corpo. Questo dice il Padre san Giouanni Chriostomo. Onde uedete, con quanta religione, et diuotione, debbate andare, stare, et conuersare nelle Chiese sante; et come debbate conformarui con quello, che diceua il profeta, et Re David: Introibo in domum tuam: adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.

Ma hora, che si fa? come si conuersa nelle Chiese? In luogo di quella antica diuotione, et introdotta in gran parte, irriuerenza, in diuotione, et una colpabilissima negligenza, spetialmente nelle uigilie, che anticamente si faceuano nelle Chiese con tanta religione, hora sono introdotte tante dissoluzioni, anco in questa prouincia di Milano, che si è giudicato maggior honor di Dio, il prohibirle affatto che permettere, che si facessero con tante offese di sua diuina Maestà. Vanno hora alcuni alle Stationi, alle processioni, alle festiuità, et alle indulgenze, per uedere, et essere ueduti. Le contrade, uicine alle Chiese, in queste occasioni tal uolta sono fatte quasi theatri de' uani spettacoli, et d'ogni profanità: si trouano anco di quelli, che non solo nelle strade, ma nelle Chiese istesse a fatica uogliono conoscere separatione de' gli huomini dalle donne, luogo de' laici, distinto da quello de' Sacerdoti, habito di penitenza, o d'oratione, diuerso da quello, che ne i balli, nelle comedie, et nelle scene introdusse già la cieca gentilità.

Hora non s'ode da alcuni quella uoce dell' Apostolo san Paolo, che ci auuisa, quanto sia inconueniente, che l'huomo ori con la testa coperta, però che senza scuoprirsì, et senza inghinocchiarsi in quei tempi, et modi, che uole la Chiesa santa, con non poco dishonore di Dio, et mal essempio, stanno presenti alla santa Messa, a i diuini officij, et alle publiche orationi. Parimente, se bene il principe de' gli Apostoli san Pietro, ci auuisa della decetia, che le donne uadino col capo coperto, quando disse; Quarum non sit extrinsecus capillatura etc. sono però delle donne,

ne, che o non si mettono uelo, o drappo in testa, o se pur lo mettono, e di tal sorte, che non serue tanto per cuoprire, quanto per sfoggiare, et per uanità, per alettar più gli occhi, et i sensi de' gli huomini uani, et sensuali; tal che non attendono in fatti a quello, che con tante ragioni suadeua, et incaricaua l' Apostolo san Paolo; che non douessero le donne presentarsi nella chiesa all' oratione, che non hauessero il capo uelato. Omnis mulier, dice egli; orans, aut prophetans non uelato capite, deturpat caput suum: unum est enim, ac si decaluetur, nam si non uelatur mulier, tondeatur: si uerò turpe est mulieri tonderi, aut decaluaris; uelut caput suum. Et poco di poi soggiunge: Debet mulier uelamen habere super caput suum, et propter Angelos. Et doppo alcune parole, dice anco: Vos ipsi iudicate: decet mulierem non uelatum orare Deum? nec ipsa natura docet uos, quod uir quidem si comam nutriat, ignominia est illi; mulier uerò, si comam nutriat, gloria est illi: quoniam capilli pro uelamine ei dati sunt. si quis autem uideatur contentiosus esse; nos talem consuetudinem non habemus, neque ecclesia Dei: hoc autem precipio etc. Argomentaua l' Apostolo, da quello, che la natura istessa insegna alle donne, di tener coperto il capo: et dalla ignominia, che ne segue, non facendolo: si come già per Isaia Profeta Iddio minacciua, che sarebbe in pena del peccato, et ingratitude loro, dicendo: Decaluetur Dominus ueritatem filiarum Sion, et crimem earum nudabit. Argomentaua parimente dal misterio, il quale, nel cuoprirsì la testa, esse donne, si contiene, significandosi la naturale soggettione loro all' huomo: Et dalla ueneratione anco, et rispetto che si deue a gli Angioli, che così numerosamente sono nelle Chiese, assistendo a CHRISTO, et aiutando le nostre orationi, con offerirle a Dio; et insieme dalla riuerenza, che si deue alla presenza de' Sacerdoti, Angioli di Dio nel ministerio loro; a i quali non uoleua; che le donne col capo scoperto potessero mai dare occasione alcuna pur d'un mal pensiero. Per i quali rispetti tutti, concludeua che le donne douessero cuoprirsì il capo, et lo confermaua, attestando tale essere la consuetudine della Chiesa uniuersale. Ultimamente poi glielo comandaua espressamente. Con tutto ciò nondimeno, pare hoggidi, che in alcune donne non ui sia più memoria di questi auuertimenti, ragioni, et dottrina dell' Apostolo san Paolo: il che si fa con tanto maggior colpa nella nostra Città, quanto che non sono molti anni, che questo istituto dell' andar le donne sempre uelate in capo, era qui in grande osservanza, conforme a quello che tante uolte ci ha predicato, et ammonito il Padre nostro, santo Ambrosio; che non solo nelle Chiese, ma etiandio per le contrade, in publico, debbiano le donne andar uelate, conforme ancora all' antica disciplina Christiana, et a i decreti de' beattissimi Pontefici, et alla dottina di santi Padri.

Nel resto ancora, habbiamo perduto pur troppo di quei buoni instituti, et santi costumi: poca o niuna diffe-

renza facciamo hoggidi dalla casa di Dio, a qual si uoleglia luogo profano: perche nelle Chiese si parla non solamente di nuoue, traffichi, negotij, liti, mercantie, et d'ogni faccenda; ma (quel che non senza grandissimo dolore possiamo ricordare) in esse ben spesso si tratta del modo di espugnar la pudicitia delle honeste donne, anzi non si lascia di molestarle nella istessa Chiesa con sguardi, et parole lasciui: non ui è finalmente cosa profana, et mala, della quale da questi in Chiesa non si parli, et non si cerchi il modo di essequirla. Et che marauiglia e figliuoli, che ciò commetta l' huomo nella chiesa materiale, dedicata al signore, se ardisce profanare l' anima, et il corpo suo, qual san Paolo chiama tempio dello Spirito Santo, lo dedica ben spesso al Demonio? Questa e la causa di tanti mali: di qui nasce, che dishonoriamo Dio nelle sue Chiese; perche dal tempio spirituale delle anime loro l'hanno del tutto escluso. Et come fanno questi conto, di douer essere una di quelle uiue pietre, con le quali s'ha nella eterna gloria a fabricare la celeste Hierusalemme, quel uiuo, et eterno tempio di Dio; se quà giù in terra, del corpo, et anima loro, che sono tempio di Dio, hanno fatto tempio de' Demoni? Quanto sono differenti i costumi nostri, da quella antica pietà, et purità, che desidera in noi la santa Chiesa, et che ci hanno insegnato i nostri maggiori, et a che ci obliga, quando non fosse altro, il nome di Christiano? Non è, carissimi, non e mai tempo di far cose tali, come sono queste; ma molto meno adesso, che regnano tante heresie, contra le quali crediamo noi, et confessiamo con la santa Chiesa madre nostra, che sono ualide, et precise le indulgenze; che sono santi i Sacramenti; che sono degni di rispetto, et di riuerenza i sacri tempj, et Chiese; che sono dallo Spirito Santo i riti ecclesiastici; che nelle buone opere, et non nella uita dissoluta, habbiamo a guadagnarci il Paradiso: et però nella riuerenza, et diuotione a queste cose sante, debbiamo con i fatti confessare la fede nostra, et manifestarci apertamente contrari a gli heretici, et non dar loro, col mal essempio nostro, occasione maggiore di perseverare ne i loro errori, di laceuare con le sue biassteme la santa Chiesa, et di biasimare i suoi sacri riti, et gli essercitij della pietà Christiana.

Sappiamo bene, che questa irriuerenza non nasce de' ma camento di fede; ma nasce però da una colpabilissima inconsideratione, congiunta con negligenza, et poca cura della salute. Non pensiamo che cosa siano indulgenze, o Stationi, et sacre processioni; che cosa sia casa di Dio, et che andiamo a farui: ma con una certa consuetudine andiamo a queste cose, senza alcun spirito, et sentimento; poco o niuna differenza facendo da quei luoghi sacri, et dalle attioni sacre, alle profane.

Certo, et chiaro segno è, per il quale si può conoscere, esser un' anima priua di sentimento delle cose diuine, et non hauere timor di Dio innanzi a gli occhi, et finalmente non hauer pensiero, ne sollicitudine della

propria salute, il star nelle chiese, et sacri tempj di Dio, con poca riuerenza: quanto maggiormente, in esse commetter cose contra l'honor dell'istesso Iddio. Auertite bene a quello, che San Giouani Chriostimo parla, riprendendo grauissimamente quelli, che si fermano in chiesa a uedere le donne. Che fui, o huomo, dice egli, stando in piedi nella Chiesa? stai tu a uedere le donne? non ti spauenti, a far cosa grande ingiuria a Dio? ti pare la Chiesa di manco stima, che la piazza? ti uergogni di esser ueduto in piazza, che tu uadi dietro a loro; nella casa di Dio, doue è gli ti parla, ardisci tu di farci d'in quell'istesso tempo appunto, nel quale dà uoci diuine, tu odi, che deu per ogni modo fuggir tal cosa? Pensa bene, et considera, doue stai: appresso a chi stai; et che sei per inuocare l'aiuto, et misericordia di Dio, con gli Angioli. Vedete anco quel che l'istesso dice, contra quelli, che nelle chiese parlano di cose uane, o negotij secolari, ouero rideno uanamente: E piena, dice egli, la chiesa di riso: se qualcb'uno dice qualche faceta, subito quei, che sono presenii, si riempiono di riso: et quello, che è più di marauigliarsi, e che nell'istesso tempo dell'orazione, molti non lasciano di ridere, et di risguardar da ogni banda, il Diavolo ha legato tutti, tutti possiede; et è padron di tutti: CHRISTO è dishonorato, et sprezzato: non si tiene conto alcuno delle chiese. Non hauete uedito san Paolo, che dice; sia di uoi lontana ogni parola dishonesta, et uana, et che possa muouere a riso: congiunge con le parole dishoneste li motti faceti, che causano riso; et tu nella chiesa osi a ridere? Stà il sacerdote di Dio offerendo le orationi di tutti; et tu, senz'alcun timore, ridi? egli contremore, et riuerenza, offerisce le orationi per te; et tu burli? non consideri la scrittura, che dice, Guai a schernitori? non tremi tutto? non entri in te stesso? Et se per auentura hai da entrare nel palazzo reale; tu rassetti pur le uesti, et accomodi te stesso nell'andare, nel guardare, et in tutte le altre tue operationi: et nella chiesa, che è ueramente la casa reale, et tale, quale è la celeste, tu burli? et quantunche tu no'l uedi; sappi però, che in ogni parte sono gli Angioli presenti innanzi al conspetto del loro Re. Questo mio ragionamento, dice il medesimo santo, appartiene ancora alle donne: Dimmi, o donna, et tu ridi stando in chiesa? sei entrata per confessare i tuoi peccati, per prostrarci nel conspetto di Dio, et dimandargli misericordia, et tu ridi? et come lo potrai tu placare? Et altroue dice: Vedo alcuni nella chiesa star a cianciare, mentre che si dicono i diuini officij; et ancora di quelli, che paiono migliori de gli altri; et non solo mentre si dicono gli officij diuini, ma ancora mentre che il Sacerdote celebra: O prestatione, non sai, che stai in compagnia de gli Angioli? et che con loro canti, et pur ridi? Non sarebbe marauiglia alcuna, che una saetta dal cielo uenisse non solamente sopra di loro, ma anco sopra di noi: perche queste sono propriamente cose degne di saetta: è presente il Re, ti mira l'essercito de gli Angioli; et tu in presenza loro ridi? Ma fin' a quando

riprenderemo noi, et gridaremo contra questi tali? Bisognarebbe scacciarli, di chiesa, come scandalosi, et perniciosi, et pieni d'infiniti mali. Quando s'asseranno dal riso quelli, i quali rideno nella horrenda hora del sacrificio della Messa? quando lascieranno le ciancie quei, che nel tempo del sacrificio, cianciano? non ci basta, che nella mente siamo distratti; mentre che facciamo oratione, che ancora et ridiamo, et burliamo? Tutte queste sono parole espresse di quel gran padre, san Giouani Chriostimo. Simil zelo mostra egli contra quei, che parlano de negotij secolari nelle chiese, con queste parole: Noi la dishonoriamo, dice egli, a questo modo, riempiedola di puzore, mentre che fra noi ragioniamo di cose uane, o de guadagni, o d'altri negotij; douendo noi in essa, a guisa d'Angioli, lodar Iddio, et della chiesa far il cielo: di modo che in essa altro non si uedeffe, che silenzio, et continua oratione. Et altroue, a questo proposito: Nella primitiua chiesa le case erano chiese; adesso habbiam fatto delle chiese, case: all' hora nelle case priuate non si parlaua di cosa alcuna carnale; adesso nelle chiese non si pensa, ne si parla di cosa alcuna spirituale: ma si ragiona di cose della piazza, et de' palazzi: et parlando Iddio, non solamente non l'ascoltate con silenzio; ma sete intenti a cose, del tutto contrarie: et uoleffe Iddio, che parlaste solamente di cose utili, et appartenenti a uoi; et non di cose inutili, che a noi niente appartengono. Per queste cause, amaramente io piango, ne mai farò fine di piangere. Vedete, figliuoli, quanto acerbamente si duole quel santo Padre di quei, che nelle chiese stanno con poca riuerenza; et come efficacemente insieme mostra, che questi tali grauissimamente offendano Dio? ma che direbbe egli, si fosse qui fra noi, et uedeffe i disordini, che nelle chiese hoggi di si commettono? con che lagrime piangerebbe egli il gran dishonore, che in esse si fa alla Maestà di Dio? e come sopportarebbe egli, che nelle chiese entrassero, o stassero quelli, che in essa osano di far atti, o gesti lasciui, et dishonesti; poi che mi nacciauua di scomunicare coloro, che in esse parlauano, o rideuano. Veramente non si può a bastanza detestare così graue irriuerenza, che si ha a quei santi luochi: alle cose sacre, che ui sono; et a i tremendi misterij, che ui si celebrano: Sino alle sepulture, et monumenti, che sono nelle chiese, ci ammoniscono a ricordarsi del fine nostro; a uiuere, et conuersare con timor di Dio; a pregare per quei defonti, che ui sono sepolti: et come si escusarà il Christiano di non hauer sentito tante uoci, et auuisi? Che parte meriterà d'hauer nelle orationi, et sacrificij de sacerdoti colui, il quale si poco riconosce la santità, et dignità del loro ministero? come merita partecipare delle orationi de gli altri; chi apertamente fa professione di disubbarle, ne uole orare per se stesso? Come si fa degno dell'indulgenze, chi non uol metter fine all'offender Dio? che persevera in far poca stima, anzi in conculcare i sacramenti, et i pretiosi meriti di CHRISTO, che in essi ci uengono comunicati; ne uole, con la

ubi-

ubidienza delle sacre constitutioni Ecclesiastiche, riconoscere l'Apostolica autorità, donde ci uengono dispensate queste gratie? A che cosa bauerà rispetto, et riuerenza colui, che punto non teme uiolare i luochi sacri, et consequentemente non ha rispetto alla diuina parola, alle diuine lodi, a i sacri misterij, a i sacramenti, ne al tremendo sacrificio della Messa? Doue conuersarà mai santamente chi non è modesto, et costumato ne' luochi, doue sono le reliquie de' santi, doue gli Angioli, doue è CHRISTO istesso corporalmente, doue Dio mostra in tanti modi la sua grandezza, et gloria? Che frutto, per la sua anima, cauerà dalle altre cose, chi abusa talmente dalle diuine gratie; che ardisce seruirsi delle chiese, delle stationi, delle indulgenze, delle processioni, et delle sante Messe, per instrumento, ouero commodità delle sue lasciuiie, et dissolutioni? Parmi sentire quei lamenti del signore, per Gieremia profeta, dolendosi del popolo d'Israele: Quid est, quod dilectus meus in domo mea facit scelera multa? Quale è la causa, che il mio popolo, al quale ho mostrato tanti segni d'amore, commette nelle casa mia tante sceleratezze? La mia casa, disse il signore, è casa d'oratione; et uoi l'hauete fatta spelunca de ladri, Voi donne, parliamo alle uane, con le pompe, con li ricci, co' i capi scoperti; uoi giuani, con le attioni, et gesti immodesti, et con le dissolutioni, mutate, quanto è in uoi, le chiese, di casa che sono di Dio, et d'oratione, in spelunca, et spelunca de' ladri; poi che con questi mezzj, et con gli altri peccati, che da essi nascono, sete cooperarij del Demonio, in rubbare, et tirare le anime altrui insieme con le uostre all'inferno. Dondesti pur temere quelle minacce, che fa Iddio contra questi, che profanano le chiese sacre, dicendo, per bocca di Ezechiel Profeta: Poluerunt sanctuarium meum, et Sabbata mea profanauerunt: Hac dicit Dominus: lapidentur lapidibus populorum, et confodiamur gladijs eorum: filios, et filias earum interficient, et domos eorum igne succendent. Perciò che, dice egli, hanno profanato le chiese, et le feste mie, li castigarò acerbissimamente: mandarò gente, che le rouini, ammazando loro, et i loro figliuoli, et figliuole, et abbruscando le case loro. Et che altro pensate uoi, che sia la carestia, la peste, le guerre, le saette, i terremoti, le rouine, et i tra-uagli, che Dio ci manda alle uolte, se non un castigo delle profanità, et peccati nostri?

Non è dubio, che fra le molte prerogative, et fauori, con le quali Iddio ha dato, in uarij tempi, special testimonio della particular protectione, et cura, che ha di questa Città, et popolo, non è de' piccioli questo, d'hauerli donato così gran numero de' sacri corpi, de martiri, et altri gloriosi Santi, in moda tale, che forse, da Roma in poi, non cede per tal conto questa ad alcuna altra Città, anzi ci ricorda, et dice il padre nostro Sant' Ambrosio: Agnoscamus, carissimi, circa Ecclesiam nostram, uberoiorem diuinorum munerum largitatem. exultant felices singularum urbium populi, si unius saltem martyris reliquijs mu-

niantur. Ecce nos populos martyrum posidemus. Gaudeat terra nostra, nutrix caelestium militum, et tantarum parens fecunda uirtutum. Riconosciamo, carissimi, l'abbondanza delle diuine gratie, circa la Chiesa nostra. Gioiscono, et si reputano felici i popoli di ciascuna città, se sono fortificati dalle reliquie, almeno d'un solo santo martire. Ecco che noi possediamo moltitudine, et popoli de martiri. Allegrisi la terra nostra, nodrice de' soldati celesti, et feconda madre di tante uirtù. Questi pretiosi pegni dell'amor suo, molti de' quali scuopri particolarmente al tempo del glorioso nostro Pastore, S. Ambrosio, per fauorire la pietà, et meriti di quel buon seruo suo, possiamo credere che ci habbia cōcesso Dio; acciò che siano fra noi, come tesori, et fonti, da i quali scaturiscano ogni dì, a noi gratie di liberatione da tra-uagli, di santità, di uirtù Christiana, et d'ogni dono spirituale, uenerando noi queste sacre reliquie; ricorrendo con fede alla intercessione de' santi, de' quali esse sono; uisitando con religione, et diuotione i sacri luochi, doue sono riposte; procurando d'accendersi ogni dì più alla imitatione delle uirtù, che hanno essercitato in questa uita: nelle quali adoperano per instrumenti queste sacre membra, le quali hora fra noi riposano ne gl'altari, et nelle sante sepulture; per douer poi un giorno gloriosamente risorgere, rinuite con quelle beate anime loro, che già regnano in cielo, cumulando, et empiendo la loro allegrezza, et gloria. Tali sono le speranze, che ci insegnaua san Giouani Chriostimo, a douer hauere nel santo culto delle reliquie sacre, parlando al popolo Antiocheno, sopra le reliquie di S. Ignatio, martire, et Arcuescoco di Antiochia, trasferite di Roma, con queste parole: Non altrimenti, che un tesoro indeficiente, dal quale ogni giorno se ne caua, et mai non manca; così e questo beato Ignatio: il quale benedicendo tutti quei, che a lui uanno, gli rimanda a casa pieni di fiducia, et di molta alacrità, et gran fortezza. Perciò non solamente hoggi, ma ogni giorno corriamo da lui, riceuendone frutti spirituali, poi che ciascuno, che con fede se gli accosta, conseguisce grandi benefici: conciosia che non solamente i corpi de' santi, ma le istesse casse, et depositi sono ripieni di spirituali gratie. Se questo è accaduto in Eliseo, che per hauer toccato un defunto il suo sepolcro, disciolse i legami della morte, et di nuouo ritornò colui in uita; molto maggiormente si farà in questo tempo, nel quale la gratia abonda più copiosa; et maggiore e la forza dello spirito: cioè, che se alcuno con fede toccherà l'archa, ne cauerà gran uirtù. Et per questa causa Iddio ci ha concesso le reliquie de' Santi: acciò per la imitatione loro, ci conduca a se, et siano certi porti, et alleniamento di quei mali, che assiduamente ci affliggono. Per la qual cosa egli diceua; Vi efforto, fratelli, tutti, che se alcuno di uoi è tra-uagliato da infermità dell'animo, o del corpo, o da qualche altra calamità; ricorra qua con fede; et sene ritournerà liberato da tutte quelle cose, con

Ccc grande

grande allegrezza: et con l'aspetto solo, riporterà la coscienza più alleggerita, et più tranquilla: anzi e espediente, che non solamente quei, che sono aggravati da molestie, et travagli, ricorrono all'archa di questo santo; ma quelli, i quali sono in stato tranquillo, et che sono potenti, et in riputatione, et godeno di gran fiducia appresso a Dio. Perciò che uenendo in questo luogo, faranno questi beni più fermi, et più stabili; et colla memoria delle virtù, et delle buone operazioni di questo santo, diuentaranno più humili, ne se insuperbiranno per le loro buone opere. Et non e cosa di poco momento, che quelli, a quali uanno le cose prospere, et felici, le piglino moderatamente, ne si gonfino di superbia. E adunque questo tesoro utile a tutti, et un rifugio salutare, tanto a quelli, che sono travagliati dalle cose dure, et aspre; quanto a quei, che uiueno prosperamente, et felicemente, acciò che lungo tempo godano i loro beni: a quelli, che sono sani; per non incorrere in qualche infermità: a quelli, che sono travagliati dalle infermità; per conseguire la sanità. Le quali cose tutte cōsiderando, frequentiamo con ogni allegrezza questo sacro luogo: acciò che possiamo esser fatti partecipi della patria, et della mensa celeste, cō i Santi, per le preghiere loro, et per gratia, et benignità di N. S. GIESV CHRISTO, sin qui san Giouan Crisostomo.

Hora se noi non riconosciamo gratamente il fauore, che ci ha fatto Dio in darci tanta ricchezza de' corpi Santi, et sacre reliquie, ma lo dishonoriamo con la mala conuersatione nelle sante chiese, et luochi, dove sono sepolte; quanto dobbiamo noi temere, di diuenirne talmente indegni, che permetta l'idio, che siamo un di spogliati di questi pretiosi tesori: si come già habbiamo a dolerci perpetuamente di quella perdita, che facemmo, forse per simil colpa de' padri nostri, de i sacri corpi delli gloriosi tre Magi, che riposauano quì frà noi: o almeno, frà tutte le altre colpe nostre, dobbiamo temere, che non sia grauissima questa, et principalissima per la nostra damnatione; quando questi Santi, nel giorno del giudicio, si leueranno contra di noi, et faranno testimonio à Dio della irriuerenza, et dispreggio, che con questi peccati hauremo fatto à loro, et à Dio insieme, et del poco frutto fatto da noi in tanta occasione di aiutarci, per mezzo delle intercessioni, et della memoria loro, et santa imitatione. Guardiamoci, per le uiscere di GIESV CHRISTO, da i giudicij di Dio. Che, se con tanto zelo; CHRISTO, nel principio della sua predicatione, et nel fine di essa, scacciò quelli che nel portico del tempio uendeano, et comprauano cose appartenenti alli sacrificij; et egli, che con tanta pazienza tollerò di essere crudelmente flagellato, senz'aprir la bocca, adoperò il flagello contra i uiolatori della santità del tempio suo; con molto maggior zelo, et sdegno giustamente castigarà, con ogni seuerità coloro, che hoggi presumono contaminare, et profanar le chiese con le lor immonditie, et abominations de peccati, con tanto dishonore, et irriuerenza di sua diuina Maestà,

et delle cose sue: et se contra di essi egli mostrò il gran zelo, che haueua dell'honore del suo eterno Padre, conforme à quello che l'Euangelista dice, che all'hora si ricordono gli Apostoli di quello, che il Profeta hauea detto di lui: Zelus domus tua comedit me, nel qual proposito scriue ancora San Marco; che non comportaua pure, che si portasse per il tempio cosa alcuna, la qual non fosse per il culto diuino; ben uolse darci ad intendere espressamente, quanto dispiaesse à Dio, et quanto grauemente offendessero sua diuina Maestà, quelli, che à i tempi nostri profanano con dissoluta conuersatione, ouero con attioni mondane, le chiese: essendo pur quel tempio antico, figura delle cose nostre. Sapete, figliuoli, quanto strettamente già ne i tempi antichi, ci habbiano i sacri Canonij, et Concilij, comandato la santità, et modestia nelli luochi sacri: Il sacro Concilio di Trento ci ha espressamente comandato il pigliar le indulgenze con ogni diuotione, conuenire alle chiese, et celebrare le feste, et la memoria de i Santi con ogni riuerenza. Pio quinto di santa memoria ultimamente, con particular Bolla, et constitutione perpetua sopra ciò, ha rinouati gli antichi Canonij, con hauer proposte nuoue pene, et aggravato le conscienze de i Vesconi a correggere così fatti abusi. Noi habbiamo già, con publici Editti nostri, datoni instructione, come douete andare alle processioni, alle sacre stationi, alle indulgenze, et alle chiese in tutte le altre occasioni: u'habbiamo espressamente ricordato di non entrar nel choro de gli Ecclesiastici: ne gli huomini nella parte della Chiesa, deputata alle donne: non passeggiare, non far circoli, non appoggiarsi à gli altari, al uaso dell'acqua santa, ò al fonte battesimale: non fermarsi a quei luochi, ne a le porte, ne altrimenti dirimpetto alle donne: non far strepito, non atti, sguardi, parole, ò segni dishonesti: non ragionamenti di cose oscene, ò negotij seculari: udir la Messa intiera, non starui dentro li cancelli de gli altari; ma fuori, et ingenocchione con tutte due le ginocchia, et gli huomini col capo scoperto, et molte altre cose pertinenti al decoro, et santità de' costumi nelle Chiese, ne i diuini officij, nelle perdonanze, nelle processioni, et altre simili pie attioni.

Non aspettino costoro, i quali si profanamente, et senza riuerenza conuersano nelle chiese, che ad esempio di CHRISTO buon Pastore, et Principe de' pastori, il qual pose mano al flagello contra si fatti profanatori, noi imitando il santo zelo di esso, in cui nome effercitiamo questa cura pastorale, scacciamo col flagello spirituale della scomunica: Anzi, frà l'altre consolations, che da tutti uoi speriamo di riceuere, in occasione di così moltiplicate gratie, che Dio ci fa a tutti, sia una questa; che doppò tante nostre ammonitioni piene di desiderio della salute uostre, hormai tutti pigliate una consuetudine di andar alle stationi, alle indulgenze, alle chiese, alle feste de' Santi, et alle sacre processioni, con quella riuerenza, et diuotione interiore, et esteriore, che Dio ricerca da noi, et che si conuiene alle attioni sante, et spirituali,

come

come sono queste. Ne in questo proposito uogliamo rappresentarui hora altro effempio, che quello istesso, che ogni giorno, nella occasione di questo santo Giubileo, haueate uisto, et uedete, per bontà di Dio, intanti, così gradi, come mezzani, et infimi di questa Città. Haueate pur uisto, figliuoli, et tuttauia uedete, professionalmente andar innanzi il Clero, et religiosi, e molti di essi scalzi, à uisitar le Chiese; seguir gli huomini, secondo l'età, et conditione loro di mano in mano; le donne anch'esse poi con l'istesso ordine; tutti a due a due; cantar insieme Salmi, Litanie, et altre orationi; quei che fanno leggere, con l'ufficiolo in mano; altri con le corone, tutti con diuoto silenzio, et con modestia, attenti alle orationi, et alle meditationi sante; semplicemente, et per il più uestiti di nero, et dimeffi, et quasi tutti senz'arme; molti per le strade anco col capo scoperto, et alcuni co' piedi ignudi; altri in habiti, et altro atto di penitenza; le donne medesimamente senza pompa, et ornamenti uani, coperte talmente il capo, che niuna parte pur della faccia si uedeua; tutte diuote, et molte di esse si sa che sono andate parimente scalze. Haueate, fuor delle processioni ancora, uisto che niuno huomo, ne donna, ni è andata ne in cocchio, ne in carroccia, ne à cavallo, ma tutti a piedi, con la sua famiglia, appartatamente, con tanta sollicitudine, andar non solamente alle chiese del Giubileo, ma ad altre ancora di particolare diuotione, che non aspettando, che uenisse giorno, et che s'aprissero le porte di esse, ni s'apresentauano nell'aurora molto per tempo, diuotamente ingenocchione; haueate uisto entrar poi ciascuno per diuerse porte nelle chiese stationali del Giubileo, separatamente gli huomini dalle donne; starui distintamente separati; et quini far orationi; salmeggiare; cantar litanie; con uoci pie implorare la misericordia di Dio, et la intercessione de' Santi; star in meditatione; uisitar sollecitamente gli altari, le reliquie, et le arche de' corpi Santi; star per buon pezzo ingenocchione, anco mentre ascoltauano la parola di Dio, et mostrar in ciò mirabil attentione, et desiderio d'empirsi di spirito diuino, et accendersi del suo amore; et molti talmente commouersi, che li haueate uisto sospirare, lagrimare, prostrarsi in terra; alzar gli occhi, et le mani al cielo; stendere le braccia; et far altri gesti di santa compuntione, accompagnata da una importunità santa di orationi; tutti quasi a gara, affrettarsi di far toccare le loro corone alle sacre reliquie, et alle arche de' Santi; procurandosi con tal mezzo qualche celeste gratia, et beneditione; et nelle chiese istesse del Giubileo, da ogni banda, frequentarsi le sante confessioni, et le sacre communioni; et d'ogni intorno nelle Chiese, et fuori, darsi con allegria, et caritativa mano le elemosine in quantità.

Questo effempio, figliuoli, è familiare, domestico, et è uostro: et tale, che douerà sempre insegnarui, et ammonire, con che studio di pietà, et diuotione andiate alle indulgenze, stationi, processioni, e Chiese, et come dobbiate riuerentemente starui, et conuersare; et

perpetuamente eccitarui alla diuotione, et riuerenza, che conuiene nelle attioni sante, et nella casa di Dio, et che è necessaria per apparecchiarci a poter entrare, doppò la uita presente, in quella celeste casa, che ci rappresentano quà già le Chiese: done puri, et mondi, insieme con gli Angioli, et Santi, senza intermissione lo laudiamo, riueriamo, et adoriamo per sempre. Di che preghiamo sua diuina Maestà, che a tutti conceda gratia, riempiendoci delle sue celesti beneditioni.

Littere de gratiarum actione pro septem ecclesijs stationalibus concessis.

Carolus, Cardinalis tit. S. Praxedis, Archiepiscopus.

Remer. Paroco. La Santità di N. S. Papa Gregorio XII. con la sua solita carità uerso questo popolo, doppò hauegli concesso gli anni passati le Stationi di Roma in uarie Chiese di questa Città, se è degnata anco dargli perpetuamente il tesoro dell'indulgenze delle sette Chiese di Roma, distribuite in altre tante Chiese di Milano, cioè nella Chiesa maggiore, in Santo Ambrosio, in San Nazaro in Brolio, in San Lorenzo maggiore, in San Stefano in Brolio, in San Smpliciano de Porta Comasina, et in San Vittore ad corpus. Di modo che qualunque uisitarà diuotamente le sodette sette Chiese, conseguirà, leuatone a fatto ogni differenza, tutte l'istesse Indulgenze, et remissioni de peccati, quali conseguirebbe se uisitasse le sette Chiese di Roma. Questa gratia, et dono è si singolare, che bisogna perpetuamente ringratiarne Dio; et insieme usare ogni sollicitudine, che il popolo riconosca, et usi questo dono santamente. Di matina dunque nella nostra Messa parochiale darete questa spirituale consolatione, et buona nuoua al uostro popolo, mostrandogli la singolare gratia, che gli è fatta, et insieme inuitarete tutti per Lunedì, che sarà alli 2. de Luglio, alla processione che si comincerà a le sett' hore, per ringratiare sua Diuina Maestà di questo celeste beneficio, et per dar principio à goderne con il uisitare le sette Chiese. Et acciò che il popolo le uisiti spesso, et diuotamente, in ogni occasione l'infiammarete a questa santa diuotione: et quando ui pareua opportuno, gli legerete, et esplicarete la nostra lettera stampata nel fine del libretto delle Chiese di Milano; qual lettera e del modo di fare le Stationi, et conuersare santamente nelle Chiese.

Auisarete poi per parte nostra in particolare le donne, che oltre che deueranno sempre andare a questa diuotione con habito humile, et demesso, senza pompa e fasto, et con il capo ueramente ben uelato gli ordiniamo anco espressamente, che niuna ui uadi se non a piedi; eccetto se alcuna per legitimo impedimento non ottenesse licenza da noi d'andarui altrimenti. Nel qual caso poi seruarà il modo, che nella detta licenza da noi gli sarà ordinato. Et Dio ui benedichi. Dall' Arcinesonato, il di ultimo di Giugno 1576.

INDVLGENTIAE CERTIS
ecclesijs stationibus Mediolani concessae,
instar Basilicarum urbis Romae.

Carolus Cardinalis Archiepiscopus.

Huendo Pio Papa Quarto di fel. me. con zelo di paterna carità verso questa patria concesso già a una sol Chiesa d'essa l'Indulgenze, e Stationi di Roma, s'è degnata ultimamente la Santità di N. S. Gregorio XIII. per molte cause, che si narrano nella sua Bolla, à maggiore commodità, et beneficio spirituale di tutto questo popolo, distribuire quel gran dono secondo l'uso et modo di Roma in diuerse Chiese di questa città. La onde considerando noi questo così prezioso thesoro, et che già da Santi Pontefici per uniuersal beneficio di tutta la Christianità s'è concesso solo alle Chiese della Città di Roma, et che fu tanto stimato da tutti i fedeli in quei tempi, ne i quali la Christiana pietà, et deuotione più fioriuà, che da tutte le parti del mondo, doue il santissimo nome di Christo Giesù è adorato, con grandissimi disaggi et fatiche per desiderio d'acquistarlo, ui si concorreuà continuamente in gran numero: non possiamo mancare al nostro debito officio Pastorale di ricordarui, et ammonirui à conoscere talmente questa singolarissima gratia, quale per misericordia di Dio n'è stata concessa, che non solamente, il che Dio non uoglia, sprezzandola; ò non abbracciandola con la debita diligenza et pietà, non siamo, come impij, et ingrati nel diuin giuditio più seueramente puniti, et castigati: ma come fedeli, et pij Christiani con seruente, et deuoto affetto mostrādoci grati all'omnipotēte Dio di questa noua misericordia, che ne cōcede, ci disponiamo, et attendiamo à riceuerla santissimamente, et così conseguire abondantissimo frutto, et salute alle anime nostre. E s'effortiamo adunque tutti, si buomini, come donne, et preghiamoui anco per il prezioso sangue del Signor Nostro Giesù Christo, che siate solleciti primieramente di tener mondo le conscienze nostre da ogni immonditia di peccato, per il mezzo del Sacramento della Penitenza, ò almeno con la uera contritione, et pentimento, et proposito di confessarui, accompagnato con la mutatione, et emendatione della uita passata: et così uisitatie ne i suoi giorni l'infrastrate Chiese, doue son sbate deputate l'Indulgenze, et Stationi, con ogni purità di cuore, santa intentione, et humili preghiera: studiando anco d'accompagnarci degiuni, et opere di carità, et misericordia. Ricordiamo parimente, et ammoniamo nel Signore che così nell'andare, come nel tornare dalle sante stationi, tutti lascino da banda li ragionamenti uani, sguardi dishonesti, et qual si uoglia altra cosa che possa offender la Maestà di Dio. Che parimente nissuno si fermi presso la porta della Chiesa; ò nella strada particolarmente, doue sarà il concorso alla Chiesa della statione. Che ciascuna donna di qual si uoglia grado, et condi-

tionē, lasciata ogni uanità nel uestire, et nell'ornato, uada con ogni santa modestia, et honestà, coperta, et uelata in capo, come è insegnato à loro dall'Apostolo S. Paolo, et ordinato parimente per constitutioni di santissimi Pontefici.

Che nelle Chiese stationali, ciascuno conuersi santamente, fuggendo circoli, colloquij, confabulationi; non fermandosi in esse Chiese, se non tanto, quanto uistarà in genocchi onni à far oratione; non appoggiandosi à gl'altari, à i battisterij, ne al uaso dall'acqua santa; non stando in alcun'altro modo irreuerentemente; ma si ricordi, et consideri di stare nella casa di Dio, et alla statione; cioè in luogo santo, doue si sta con uigilanza, et deuotione di sante orationi, et con ogni studio di pietà interiore: et esteriore.

Che in ciascuno deuota, et santamente prieghi per se stesso, et insieme per la Santità di N. S. per l'esaltatione di sãta Chiesa, et in particolare per questa Città, à fine che tuttauia più si ristori, acresca, et risplenda in essa l'osserranza del culto diuino; et il popolo ogni di più uiuamente s'ecceiti all'opere della carità santa Christiana.

LE CHIESE, NELLE QUALI SONO
à certi giorni dell'anno deputate l'Indulgenze, et Stationi conformi à quelle di Roma, sono qui sottoscritte secondo la Bolla di N. S. Gregorio XIII.

STATIONI DELL'ADVENTO.

La prima Domenica dell'Aduento secondo l'uso Romano, che è la terza secondo l'Ambrosiano, è a S. Simpliciano, l'indulgenza, et statione, quale è in Roma a S. Maria maggiore, in quello istesso giorno. La seconda Domenica dell'Aduento, cioè la quarta all'uso Ambrosiano, sarà alla Chiesa maggiore l'indulgenza, et statione di Roma a S. Croce. La terza Domenica, cioè la quinta dell'Aduento, secondo l'istesso rito Ambrosiano, a S. Ambrosio maggiore, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Pietro. Il Mercordi delle quattro tempore dell'Aduento, à S. Maria del Cerchio, l'indulgenza, et stationi di Roma a S. Maria maggiore. Il Venerdì delle quattro tempore dell'Aduento, à S. Nazaro in Brolio l'indulgenza, et statione di Roma a S. Apostolo. Il Sabato delle quattro tempore dell'Aduento, a S. Pietro in Gessate, l'indulgenza, et stationi di Roma a S. Pietro. La Domenica quarta dell'Aduento, che è la sesta, et l'ultima secondo l'uso Ambrosiano, a S. Barnaba, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Apostolo. La Vigilia della Natiuità del Nostro Signore Giesù Christo, alla Chiesa maggiore, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Maria maggiore. La notte della Natiuità di Nostro Signore, alla Chiesa mag-

maggiore, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Maria maggiore nella capella del Presepio. All'Aurora, nella seconda Messa, a S. Anastasia, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Anastasia. Nella terza Messa, nella Chiesa maggiore, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Maria maggiore. Nella festa di S. Stefano, alla Chiesa di S. Stefano in Brolio, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Stefano in caelio monte. Nella festa di S. Giouanni Euangelista, a S. Maria presso S. Celso, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Maria maggiore. Nella festa dell'Immacolata, a S. Vittore ad Corpus, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Paolo.

Stationi dal primo di dell'anno fino a Quaresima.

Nella Circoncisione di Nostro Signore, che è l'Ottaua della Natiuità, a S. Maria della Scala, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Maria Transseuere. Nella Epifania del Signore, a S. Ambrosio, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Pietro. La Domenica della Settuagesima a S. Lorenzo maggiore, l'indulgenza et statione di Roma a S. Lorenzo fuor delle mura. La Domenica della Sessagesima a S. Paolo in Compito, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Paolo. La Domenica della Quinquagesima a S. Pietro in Gessate, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Pietro. Il primo Mercordi doppo la sudetta Domenica che è il primo di de Quaresima secondo il rito Romano, à S. Maria delle Gratie, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Sabina. Il Giouedi a S. Giorgio in Palazzo, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Giorgio. Il Venerdì a S. Fidele, l'indulgenza, et stationi di Roma a S. Giouanni, et Paolo. Il Sabato a S. Carposoro, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Trifone.

Stationi di Quaresima.

La Domenica prima di Quaresima secondo il rito Romano, la quale secondo il rito Ambrosiano si chiama in capite Quadragesime, nella Chiesa maggiore l'indulgenza, et statione di Roma a S. Gio. Laterano. Il Lunedì che secondo il rito Ambrosiano è la feria seconda di Quaresima, a S. Francesco, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Pietro in Vincula. Il Martedì a S. Anastasia, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Anastasia. Il Mercordi a S. Maria Pedone, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Maria maggiore. Il Giouedi a S. Vincenzo in Prato, l'indulgenza, et stationi di Roma a S. Lorenzo in Palsperna. Il Venerdì a S. Nazaro in Brolio, l'indulgenza, et statione di Roma a Santo Apostolo.

Il Sabato a S. Martino ad Corpus, l'indulgenza, et statione di Roma a San Pietro. La Domenica di Samaritana, che è la seconda di Quaresima secondo il rito Romano, à S. Maria di Brera, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Maria in Domenica. Il Lunedì a S. Stefano in Brolio, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Clemente. Il Martedì a S. Valeria, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Balbina. Il Mercordi a S. Maria Falcorina, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Cecilia. Il Giouedi a S. Maria presso S. Calimero, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Maria Transseuere. Il Venerdì a S. Vitale, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Vitale. Il Sabato a S. Marcellino, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Marcellino, et Pietro. La Domenica di Abraham, che è la terza di Quaresima secondo il rito Romano, à S. Maria delle Gratie, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Lorenzo fuor delle mura. Il Lunedì à S. Marco, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Marco. Il Martedì, a S. Eufemia, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Potentiana. Il Mercordi a S. Fidele, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Sisto. Il Giouedi a S. Nabore, et Felice in S. Francesco, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Cosma, et Domiano. Il Venerdì a S. Maria del Soccorso, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Lorenzo in Lucina. Il Sabato a S. Dionisio, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Susana. La Domenica di Ceco, che è la quarta di Quaresima secondo il rito Romano, nella Chiesa maggiore, l'indulgenza et statione di Roma a S. Croce in Hierusalē. Il Lunedì a S. Celso l'indulgenza, et statione di Roma a S. Quattro Coronati. Il Martedì a S. Vitore al Theatro, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Lorenzo in Damaso. Il Mercordi a S. Giouanni in Conca, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Paolo. Il Giouedi a S. Siluestro, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Siluestro. Il Venerdì a S. Calimero, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Eusebio. Il Sabato a S. Maria della Pace, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Nicolo in Carcere. La Domenica di Lazaro, che secondo il rito Romano si dice de Passione, a S. Maria della Passione, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Pietro. Il Lunedì a S. Saviro, l'indulgenza, et stationi di Roma a S. Crisogono. Il Martedì a S. Aquilino presso S. Lorenzo, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Ciriaco. Il Mercordi a S. Eustorgio, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Marcello.

Il Giovedì a s. Protasio ad Monachos, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Apollinare.
 Il Venerdì a s. Stefano in Brolio, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Stefano in celio monte.
 Il Sabato a s. Giovanni Laterano, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Giovanni ante portam Latinam.
 La Domenica delle Palme, nella Chiesa maggiore, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Giovanni Laterano.
 Il Lunedì santo a s. Giovanni del Seminario, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Prassede.
 Il Martedì santo a s. Babilla, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Prisca.
 Il Mercordì santo a s. Maria della Passione, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Maria maggiore.
 Il Giovedì santo nella Chiesa maggiore, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Giovanni Laterano.
 Il Venerdì santo nella Chiesa maggiore, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. croce in Gierusalem.
 Il Sabato santo a s. Sepolchro, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Giovanni Laterano.

Stazioni da Pasqua di Resurrettione fino all'Ortaua della Pentecoste.

La Domenica di Pasqua di Resurrettione a s. Ambrosio, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Maria maggiore.
 Il Lunedì dopo Pasqua a s. Nazaro, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Pietro.
 Il Martedì a s. Maria presso s. Celso, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Paolo.
 Il Mercordì a s. Lorenzo maggiore, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Lorenzo fuor delle mura.
 Il Giovedì a s. Maria del Soccorso, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Apostolo.
 Il Venerdì a s. Maria dell'Incoronata, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Maria Rotonda.
 Il Sabato nella Chiesa maggiore, l'indulgenza, et sta-

zione di Roma a s. Giovanni Laterano.
 La Domenica in Albis depositis a s. Barnaba l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Pancratio.
 Nelle Letanie maggiori, cioè nella festa di s. Marco a s. Vittore ad Corpus, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Pietro.
 Nell'Ascensione del Signore in la Chiesa maggiore, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Pietro.
 Il Lunedì dopo la Domenica dell'Ascensione a s. Ambrosio, nel qual giorno si celebrano le Letanie minori, secondo il rito Ambrosiano, le quali secondo il rito Romano si celebrano innanzi l'Ascensione.
 Il Martedì a s. Nazaro in Brolio.
 Il Mercordì a s. Lorenzo maggiore.
 Nella Vigilia della Pentecoste in la Chiesa maggiore, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Giovanni Laterano.
 La Domenica della Pentecoste a s. Ambrosio, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Pietro.
 Il Lunedì dopo la Pentecoste a s. Maria de gl'Angeli de frati minori, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Pietro in Vincula.
 Il martedì a s. Tomaso in terra amara, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Anastasia.
 Il Mercordì a s. Maria de Servi, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Maria maggiore.
 Il Giovedì a s. Sebastiano, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Lorenzo, fuor delle mura.
 Il Venerdì a s. Nazaro in Brolio, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Apostolo.
 Il Sabato a s. Barnaba, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Pietro.
 Il Mercordì delle quattro tempora di Settembre a s. Maria de i Carmeni, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Maria maggiore.
 Il Venerdì a s. Nazaro in Brolio, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Apostolo.
 Il Sabato a s. Andrea, l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Pietro.

Indulgentiæ stationales viris separatim constitutæ, a foeminis.

Carolus S. R. E. Cardinalis tit. sanctæ Prædixedis Dei, et Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus S. Eccl. Mediolanen.

La Santità di N. S. Gregorio XIII. mosso da paterna charità verso il popolo di Milano, hauendo fino dal primo anno del suo Pontificato, concesso a preghi nostri le stationi secondo l'uso et modo di Roma: in diverse Chiese di Milano, hora ultimamente volendo prouedere alla commodità anco, et deuotione di detto popolo, hà dato autorità et facultà a noi, secondo che ci parerà, di nominare, et deputare, et anco di stabilire per ciascuna statione due Chiese distinte, cioè una per gl'huomini, et l'altra per le donne; et in oltre, se così ci parerà che possiamo mutare, et nominare, o deputare altre in luogo di quelle, che già una uolta hauesimo deputato, cò modo, forma, et ordine, che stabiliremo: però noi per autorità della facultà dataci, accio che ciascuno possa con maggior deuotione, et edificazione de gli altri frequentare le sante stationi, et si rimuoua quanto si può ogni occasione di scandalo, et d'irreuerenza; nominiamo, deputiamo, et ordiniamo, per le stationi, che saranno in quest'anno 1582. l'infrastrate Chiese distinte, cioè alcune per gl'huomini, et alcune per le donne. Onde espressamente comandiamo, che nelle Chiese, doue sarà la statione per le donne, eccetto la Chiesa Metropolitana, et alcun'altra, doue sarà la statione, qui di sotto assignata commune, all'uno, et l'altro di loro, non sia lecito, sotto alcun'pretesto, in quel giorno della statione assignata a gli huomini, di andarui; et all'incontro, doue sarà la statione de gli huomini, non ui vadino le donne.

PER GL'HVOMINI.

A S. Lorenzo maggiore.
 A S. Paolo in Compito.
 A S. Sebastiano.
 A S. Maria delle Grazie.
 A S. Giorgio in Palazzo.
 A S. Carpofo.
 A S. Fidele.
 Alla Chiesa Metropolitana.
 A S. Francesco.
 A S. Ambrogio maggiore.
 A S. Eustorgio.
 A S. Vincenzo in prato.
 A S. Lorenzo maggior.
 A S. Martino ad Corpus.
 A Santa Maria di Brera.
 A S. Stefano in Brolio.
 A S. Sempliciano.
 A S. Calimero.
 A Santa Maria de Servi.
 A S. Marco.
 A S. Francesco.
 A S. Vittore ad Corpus.
 A S. Satiro.
 A Santa Eufemia.
 A S. Alessandro.
 A S. Celso.
 A S. Eustorgio.
 A S. Dionigi.
 Alla Chiesa Metropolitana.
 A S. Antonio.
 A S. Vittore al Theatro.
 A S. Giovanni in Conca.
 A S. Sempliciano.
 A S. Calimero.
 A Santa Maria della Pace.
 A S. Maria de i Carmelitani.
 A S. Vittore a i Capuccini.
 A s. Aquilino presso a s. Lorezo.
 A S. Dionigi.
 A S. Protasio ad Monacos.
 A S. Celso.
 A S. Ambrogio Maggiore.
 Alla Chiesa Metropolitana.
 A S. Lorenzo maggiore.
 A S. Babila.
 A S. Maria della passione.
 Alla Chiesa Metropolitana.
 Alla Chiesa Metropolitana.
 A S. Sepolchro.

GIORNI ET TITOLI delle stationi.

PER LE DONNE

La Domenica della Settuagesima, indulgèza, et stazione di Roma a s. Lorenzo fuor delle mura.
 La domenica della Sestagesima, indulgenza, et stazione di Roma a s. Paolo.
 La Domenica della Quinquagesima indulgenza, et stazione di Roma a s. Pietro.
 Il primo Mercordì dopo la sudetta Domenica, che e il primo giorno di quaresima alla R O M A N A indulgenza et stationi di Roma a santa Sabina.
 Il giouedi indulgenza, et stazione di Roma a s. Giorgio.
 Il uenerdi indulgenza, et stazione di Roma a s. Giovanni et Paolo.
 Il sabbato indulgenza, et stazione di Roma a s. Trifone.
 STATIONI DI QVARESIMA.
 ✠ La Domenica prima, nel qual di comincia la Quaresima all' Ambrosiana indulg. et stazione di Roma a s. Giovanni Laterano.
 Il lunedì indulgenza, et stazione di Roma a s. Pietro in Vincula.
 Il martedì indulgenza, et stazione di Roma a s. Anastasia.
 Il mercordì indulgenza, et stazione di Roma a s. Maria maggiore.
 Il giouedi indulgenza, et stazione di Roma a s. Lorenzo in Palatino.
 Il uenerdi indulgenza, et stazione di Roma a s. Apostoli.
 Il sabbato indulgenza, et stazione di Roma a s. Pietro.
 ✠ La Domenica della Samaritana, che e la seconda di quaresima indulgenza, et stazione di Roma a santa Maria in Dominica.
 Il lunedì indulgenza, et stazione di Roma a s. Clemente.
 Il martedì indulgenza, et stazione di Roma a santa Balbina.
 Il mercordì indulgenza, et stazione di Roma a santa Cecilia.
 Il giouedi stazione, et indulgenza di Roma a santa Maria in Transtevere.
 Il uenerdi stazione, et indulgenza di Roma a s. Vitale.
 Il sabbato indulgenza, et stazione di Roma a s. Pietro et Marcellino.
 ✠ La Domenica di Abraam, che e la terza di quaresima indulgenza, et stazione di Roma a s. Lorenzo fuor delle mura.
 Lunedì indulgenza, et stazione di Roma a s. Marco.
 Il martedì indulgenza, et stazione di Roma a s. Potentiana.
 Il mercordì indulgenza, et stazione di Roma a s. Sisto.
 Il giouedi indulgèza, et stazione di Roma a s. Cosmo et Damiano.
 Il uenerdi indulgenza, et stazione di Roma a s. Lorenzo in Lucina.
 Il sabato indulgenza, et stazione di Roma a santa Sufana.
 ✠ La Domenica del Ceco, che e la quarta di quaresima indulgenza, et stazione di Roma a s. Croce in Hierusalem.
 Il lunedì indulg. et stazione di Roma a s. quattro Coronati.
 Il martedì indulgenza, et stazione di Roma a s. Lorenzo in Damaso.
 Il mercordì indulgenza, et stazione di Roma a s. Paolo.
 Il giouedi indulgenza, et stazione di Roma a s. Siluestro.
 Il uenerdi indulgenza, et stazione di Roma a s. Eusebio.
 Il sabbato indulgenza, et stazione di Roma a s. Nicolò in Carcere.
 ✠ La Domenica di Lazaro, che alla Romana si dice de passione indulgenza, et stazione di Roma a s. Pietro.
 Il Lunedì indulgenza, et stazione di Roma a s. Crisogono.
 Il Martedì indulgenza, et stazione di Roma a s. Ciriaco.
 Il Mercordì indulgenza, et stazione di Roma a s. Marcello.
 Il Giovedì indulgenza, et stazione di Roma a s. Apollinare.
 Il Venerdì indulg. et stazione di Roma a s. Stefano in Celio monte.
 Il Sabato indulg. et stazione di Roma a s. Giovanni ante portam Latinam.
 ✠ La Domenica delle Palme indulgenza, et stazione di Roma a s. Giovanni Laterano.
 Il Lunedì santo indulgenza, et stazione di Roma a s. Prassede.
 Il Martedì santo indulgenza, et stazione di Roma a s. Prisca.
 Il Mercordì santo indulgenza, et stazione di Roma a s. Maria Maggiore.
 Il Giovedì santo indulgenza, et stazione di Roma a s. Giovanni Laterano.
 Il Venerdì santo indulgenza, et stazione di Roma a s. Croce in Hierusalem.
 Il Sabato santo indulgenza, et stazione di Roma a s. Giovanni Laterano.

PER LE DONNE

A S. Stefano in Brolio.
 A S. Nazaro in Brolio.
 A S. Pietro in Gestato.
 A Santa Maria della Pace.
 A S. Barnaba.
 A Santa Maria al Cerchio.
 A S. Eustorgio.
 Alla Chiesa Metropolitana.
 A S. Calimero.
 A S. Dionigi.
 A S. Maria de Carmelitani.
 A S. Giorgio in Palazzo.
 A S. Nazaro in Brolio.
 A S. Eufemia.
 A S. Antonio.
 A Maria della Scala.
 A S. Maria di san Celso.
 A S. Vittore ad Corpus.
 A S. Sempliciano.
 A S. Ambrogio Maggiore.
 A S. Giovanni Laterano.
 A S. Vittore ad Theatrum.
 A S. Aquilino presso S. Lorenzo
 A S. Maria delle Grazie.
 A S. Fidele.
 A S. Francesco.
 A S. Lorenzo maggiore.
 A S. Vittore de Capuccini.
 Alla Chiesa Metropolitana.
 A S. Sebastiano.
 A S. Carpofo.
 A S. Martino ad Corpus.
 A S. Gieronimo.
 A S. Babila.
 A S. Maria de Brera.
 A S. Maria della Passione.
 A S. Satiro.
 A S. Marco.
 A S. Eustorgio.
 A S. Fidele.
 A S. Stefano in Brolio.
 A S. Giovanni in Conca.
 Alla Chiesa Metropolitana.
 A S. Francesco.
 A S. Ambrogio Maggiore.
 A S. Tomaso in terra amara.
 Alla Chiesa Metropolitana.
 Alla Chiesa Metropolitana.
 A S. Lorenzo maggiore.

PER GL' HVONINI.

STATIONI DA PASQUA DI RESURREZIONE fino all'ottava della Pentecoste.

PER LE DONNE.

Alla Chiesa Metropolitana.	L A Domenica di Resurrezione indulgenza, et stazione di Roma a s. Maria maggiore.	Alla Chiesa Metropolitana.
A S. Ambrogio maggiore.	Lunedì dopo Pasqua indulgenza, et stazione di Roma a s. Pietro.	A S. Nazaro in Brolio.
A S. Simpliciano.	Martedì dopo Pasqua indulgenza, et stazione di Roma a san Paolo.	A S. Maria di S. Celso.
A S. Lorenzo maggiore.	Mercordì dopo Pasqua indulgenza, et stazione di Roma a s. Lorenzo fuori delle mura.	A S. Maria della scala.
A S. Angelo.	Giovedì dopo Pasqua indulgenza, et stazione di Roma a ss. Apostoli.	A S. Stefano in Brolio.
A Santa Maria dell'Incoronata.	Venerdì dopo Pasqua indulgenza, et stazione di Roma a s. Maria Rotonda.	A S. Maria de serui.
Alla Chiesa Metropolitana.	Sabato in Albis indulgenza, et stazione di Roma a san Giovanni Laterano.	Alla Chiesa Metropolitana.
Alla Chiesa Metropolitana.	+ La Domenica in Albis depositis indulgenza, et stazione di Roma a s. Pancratio.	Alla Chiesa Metropolitana.
A S. Vittore al Corpo.	Le Letanie maggiori, cioè la festa di s. Marco indulgenza, et stazione di Roma a s. Pietro.	A S. Vittore al corpo.
Alla Chiesa Metropolitana.	L'Ascensione del Signore indulgenza, et stazione di Roma a san Pietro.	Alla Chiesa Metropolitana.
A S. Ambrogio.	Lunedì dopo la Domenica dell'Ascensione, che è il primo giorno delle Litanie Triduate, secondo il rito Ambrosiano.	A S. Ambrogio Maggiore.
A S. Nazaro in Brolio.	Martedì, che è il secondo giorno delle Letanie.	A S. Nazaro in Brolio.
A S. Lorenzo maggiore.	Mercordì, che è il terzo giorno delle Letanie.	A S. Lorenzo maggiore.
Alla Chiesa Metropolitana.	La Vigilia della Pentecoste indulgenza; et stazione di Roma a s. Giovanni Laterano.	Alla Chiesa Metropolitana.
A S. Ambrogio Maggiore.	+ La Domenica della Pentecoste indulgenza, et stazione di Roma a s. Pietro.	A S. Simpliciano.
A S. Nazaro in Brolio.	Lunedì dopo la Pentecoste indulgenza, et stazione di Roma a s. Pietro in Vincula.	A S. Paolo in compito.
A S. Tomaso in terra amara.	Martedì dopo la Pentecoste indulgenza, et stazione di Roma a s. Anastasia.	A S. Lorenzo maggiore.
A S. Vittore ad Corpus.	Mercordì dopo la Pentecoste indulgenza, et stazione di Roma a santa Maria maggiore.	A S. Protasio ad Monachos.
A Santa Maria di s. Celso.	Giovedì dopo la Pentecoste indulgenza, et stazione di Roma a s. Lorenzo fuor delle mura.	A S. Maria delle Gratie.
A S. Pietro in Gessato.	Venerdì dopo la Pentecoste indulgenza, et stazione di Roma a ss. Apostoli.	A S. Nazaro in Brolio.
A S. Barnabà.	Sabato dopo la Pentecoste indulgenza, et stazione di Roma a s. Pietro.	A S. Eustorgio.
Alla Chiesa Metropolitana.	Mercordì delle quattro Tempora di Settembre indulgenza, et stazione di Roma a s. Maria maggiore.	Alla Chiesa Metropolitana.
A S. Nazaro in Brolio.	Venerdì delle quattro Tempora indulgenza, et stazione di Roma a ss. Apostoli.	A S. Ambrogio Maggiore.
Alla Chiesa Metropolitana.	Sabato delle quattro Tempora indulgenza, et stazione di Roma a S. Pietro.	Alla Chiesa Metropolitana.

STATIONI DELL'ADVENTO.

Alla Chiesa Metropolitana.	La prima Domenica dell'Advento secondo l'uso Romano che è la terza secondo l'uso Ambrosiano l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Maria maggiore.	A S. Maria della Scala.
A S. Ambrogio Maggiore.	La seconda Domenica dell'Advento cioè la quarta all'uso Ambrosiano l'indulgenza, et stazione a s. Croce.	Alla Chiesa Metropolitana.
A S. Simpliciano.	La terza Domenica dell'Advento cioè la quinta all'uso Ambrosiano l'indulgenza, et stazione di Roma a s. Pietro.	A S. Nazaro in Brolio.
A S. Maria al Cerchio.	Il Mercordì delle quattro tempora dell'Advento a santa Maria maggiore.	A S. Maria de carmelitani.
A S. Nazaro in Brolio.	Il Venerdì delle quattro tempora in Roma a ss. Apostoli.	A S. Satiro.
A S. Pietro in Gessato.	Il sabato delle quattro tempora in Roma a s. Pietro.	A S. Sepolcro.
A S. Barnabà.	La Domenica quarta che è la festa, et ultima in Roma a ss. Apostoli.	A S. Tomaso in terra amara.
Alla Chiesa Metropolitana.	La uigilia della Natiuità del Nostro Signore in Roma a s. Maria maggiore.	Alla Chiesa Metropolitana.
Alla Chiesa Metropolitana.	La notte della Natiuità del Signore in Roma a santa Maria maggiore al Presepio.	Alla Chiesa Metropolitana.
A S. Anastasia.	Nell'aurora alla seconda Messa in Roma a s. Anastasia.	A S. Maria de Serui.
Alla Chiesa Metropolitana.	Nella terza Messa in Roma a s. Maria maggiore.	Alla Chiesa Metropolitana.
A S. Stefano in Brolio.	Nel giorno di s. Stefano in Roma a s. Stefano in Celio monte.	A S. Stefano in Brolio.
A S. Giovanni in Conca.	Nel giorno di s. Giovanni in Roma a s. Maria maggiore.	A S. Maria de s. Celso.
A S. Vittore ad Corpus.	Nella festa de Innocenti in Roma a s. Paolo.	A S. Lorenzo maggiore.
A S. Maria di s. Celso.	Nella Circoncisione del Signore in Roma a s. Maria Transtevere.	A S. Maria della scala.
A S. Celso.	Nella Epifania in Roma a s. Pietro.	A S. Ambrogio Maggiore.

SPERIAMO, che ogn'uno per la sua pietà abbraccerà quest'ordine, et istituto di andare distintamente, come si è detto, alle stationi, che così già fu uso di fedeli, come alcuni Padri lo mostrano, et santissimi Pontefici Romani, particolarmente Gregorio Primo, et Innocenzo Terzo l'osservorno in stationi, et processioni per cause molto importanti.

Ma se alcuno contrauerà all'ordine dato, incorrerà nella pena, ad arbitrio nostro, secondo la qualità della colpa, et conditione della persona.

Nelle Chiese poi, doue sarà in altri giorni, fuora delle sudette stationi, giubileo, o indulgenza, si serui l'editto nostro già pubblicato alli 8. di Marzo 1578. cioè che la mattina sino al segno del campanone del Duomo possino andare gli Huomini, et le Donne a quella Chiesa della indulgenza: dal campanone sino al mezzo giorno, le Donne solamente: et dal mezzo giorno sino a sera gli huomini, co le eccezioni però che sono espresse nel medesimo editto.

Ammoniamo anco, et esortiamo nel Signore, che tutti osservino i ricordi, ammonizioni, et ordini, che habbiamo sopra di ciò publicati, con lettere nostre pastorali: le quali ogn'uno in occasione di stationi dourà leggere spesso per essequire meglio a beneficio suo spiritualmente le cose paternamente ricordate. Sarà poi cura d'ogni Paroco, secondo, che uedrà il bisogno, publicarle spesso, et ragionarci sopra con ogni studio di promouere la disciplina christiana a gloria di Dio, et salute dell'anime. Datum Mediolani ex aedibus nostris Archiepiscopilibus die 3. Februarij. 1582.

Nno a Chr. nat. M. D. LXXVI. Carolus Cardinalis, Archiepiscopus, pro salute gregis, sibi commissi, cum in eam curam incumberet totis in Christo uisceribus, ut ciuitas, diocesisq. Mediolanensis, ex sancti anni iubei, quod pia paternaq. benignitate summus pontifex Gregorius decimus tertius cōcesserat, religioſa celebritate fructus salutareſ caperet: mox illud, Dei permissu uoluntateq. factum est, ut pestilentia grauis in urbis Mediolani, diocesis, prouinciæq. uiscera se se infulerit. Archiepiscopus igitur, utpote qui paulo ante in iubileo sancte celebrando omnem gregi suo curam, sollicitudinemq. nauauerat, quoniam necessario eo tempore maius sibi onus illius pascendi, regendiq. impositum esse uidit, nullum officium paternæ dilectionis reliquum fecit, nullumq. pietatis munus reliquit, quod eidem non præstiterit summa cum testificatione sanctarum uirtutum suarum. Sed nos equidem id omne in aliam lucubrationem reieciimus: nunc locus est edendi litteras pastorales, quibus in pestilentia populum suum non solum pie paternæq. paut, atque adeo in omni religioſæ pietatis studio continuit, sed illum, pestilenti calamitate afflictum, mirabiliter erexit, atque recreauit.

CAROLVS CARDINALIS TIT. S. Prædix, Archiepiscopus.

Auſi communi a tutto il Clero Secolare, et regolare della Città di Milano per l'orationi da farsi per i sospetti, et pericoli di peste.

Il Capitolo della Chiesa Metropolitana uisiti capitolarmente ogni lunedì mattina la Chiesa maggiore di santo Ambrogio, cantando in le solite Letanie di quella Chiesa, con l'aggiunta d'alcuna delle orationi accomodate per questo bisogno, di che si dirà a basso. Medesimamente il Clero secolare di ciascuna Porta, diuiso in due parti, nel giorno, assignato separatamente a ciascuna parte di esso Clero, pur la mattina uisiti la Chiesa Metropolitana, et in essa il sacro Chiodo, et i Corpi santi, che sono nel Scoriolo.

Il medesimo faccia ciascun Conuento, o Monasterio di huomini regolari nel giorno, et conforme al compartito fatto d'ordine nostro; seruando però ciascuno il suo solito rito d'ufficio Romano, o Ambrosiano.

Il medesimo faccia anco una uolta il mese ciascun Curato con il suo Clero, et popolo; eccetto quelli, che per la picciolezza della Parocchia, et suo popolo, haue-

ranno da noi licenza di non fare questa Processione particolare, ma solo in scontro d'essa, condurre il suo popolo alcuna uolta compartitamente alle Processioni del Clero della Porta.

In tutte queste Processioni si uada, et torni alla sua Chiesa, cantando, o recitando salmi, et antifone di penitenza, et altre deuotioni, secondo l'ordine da noi dato. Et se instruisca, et induca il popolo, che facci il medesimo, almeno in recitare li Sette salmi, o le Letanie, et altre preci, nelle quali ha più pratica, che sono nell'Officiolo della Madonna, o in dire diuotamente la Corona, o altre diuotioni.

Nella Chiesa Metropolitana, et Collegiate secolari, et regolari, ne i giorni di festa, prima che si cominci la solita Processione, et Letanie ordinate per le Lettere della santa memoria di Pio Quinto, et del santissimo Papa Gregorio, sia auſato il popolo da alcun Ministro Ecclesiastico d'ordine del Prefetto di far oratione, fra l'altre cause, specialmente per la liberatione delle Cittadi, et luoghi infetti di peste, et specialmente per la liberatione, et conseruatione di questa Città, et sua Diocesi, da questo male.

Si ante anco raccordati spesse uolte i bisogni publici, per i quali sono state ordinate dette Letanie, et in questo tempo specialmente, se li raccomandano i bisogni

sogni della Fiandra, et i trauagli, che la Francia patisce dalli Heretici.

L'istesso Ministro auuisi, doue sia bisogno, et facci, che tutto il Popolo, che si troua presente in quel tempo, seguiti essa Processione, et assista in genocchio, mentre sciantano le Letanie. Et ad effetto, che non si deuij il Popolo all'hora ad altra cosa, non lasci uscir fuori Sacerdoti à celebrare Messa in quella Chiesa, nel tempo d'essa Processione, et Letanie, ne prima, se non di tanto tempo, che possa esser finita la Messa, prima che cominci essa Processione.

In tutte le Messe basse, et cantate, eccetto quelle de morti, et delle Solemnità grandi, si dicano le due collette del Messale, sotto il titolo, Pro mortalitate hominū, et Pro ciuium salute, ouero essendo qualche impedimento d'altre commemorazioni, almeno una d'esse.

Nel fine anco delle Letanie sudette, fra l'altre orationi, si aggiungino due orationi delle sudette.

Auuisi uarij particolari à i Curati per la medesima causa.

In ogni Parocchia, doue non si sogliano dire collegiatamente le Letanie in choro, le reciti il Parocho in genocchio innanzi l'altare, quando è per cominciar la Messa bassa Parochiale, et quando alcuna uolta egli sia impedito di celebrare, non lasci, potendo, almeno di recitare le Letanie in hora di maggior frequenza di popolo.

Ogni Parocho nella Messa sua ne i giorni di festa, et negli altri giorni, quando sarà per cominciar le Letanie, auuisi il popolo di pregare per i presenti bisogni, nominati di sopra.

Riscaldi l'oratione ordinaria della sera, et in ogni modo, almeno ne i giorni di festa in tutte le Parocchie la faccia fare, comunemente nella Chiesa, ma che sia finita al suono dell'Aue Maria, ò in circa.

Rimetta l'oratione sine intermissione, che tocca à ciascuna Parocchia una uolta la settimana; facendoui conuenire effettivamente tutto il popolo, et spetialmente i capi di casa, et à questo effetto procuri, che stiano chiusi le boteghe della sua Parocchia, per quell'hora in che si farà oratione in essa Parocchia, et per un quarto, o mezz'hora prima, et doppo; nel quale possa no gli huomini raccogliersi all'oratione, et tornare poi alle sue facende, et doue siano botegari, che habbiano l'habitationi in altra Parocchia, si concede, che possano questi conuenire all'orationi della Parocchia, doue si troua la lor botegha, se così gli tornerà più comodo.

À questa oratione, quando il Curato della Città sarà auuisato, che siamo per uenir noi, faccia inuito particolare del suo popolo per parte nostra, mandando à quest'effetto di casa in casa, et procurando spetialmente che non manchi di conuenirui alcun padre, ò madre di famiglia, perche possiamo con quella occasione, et uniuersalmente, et poi anche particolarmente, con alcuni principali della Parocchia, far quelli officij, che

sono bisogno per leuare gli abusi più frequenti di quella Parocchia.

À questa oratione sine intermissione, sempre, et à quella delle 40. hore, nell'hora che saprà douerui essere maggior frequenza di popolo, ò dica esso Curato alcune parole in eccitamento dell'oratione, ò auuisi per questo effetto alcune hore innanzi alcun Padre, ò Sacerdote di quelli, che sono deputati per ciò da noi.

sempre nell'oratione senza intermissione, et in quella ordinaria della sera, quando si farà in Chiesa, et spesso uolte nell'oratione delle quaranta hore ordinaria, sia auuisato il popolo, pregar particolarmente per i presenti bisogni, nominati di sopra.

Ciascun Curato, riformi, et emendi in se stesso, et nella casa sua tutte quelle cose, doue possa essere dishonor di Dio, offesa del suo prossimo ò altro preiudicio della sua anima: Et con l'esempio suo non meno, che colle parole insegni, et muoua il popolo à prepararsi in occasione del presente pericolo, et stare apparecchiato per tutto quello, che piacerà à Dio di far seco.

Tutto questo ricordi, et procuri, che facciano tutti gli Ecclesiastici soggetti alla sua cura.

Alla medema riforma; emendatione, et preparatione efforti con ogni efficacia il suo popolo, et à questo effetto induca a ben confessarsi quanto prima, etiam con confessioni generali, doue ne possa esser bisogno, et con tal diligenza, quale farebano, ò uerebbono hauer fatta, si ueramente si trouassero nel punto della sua morte.

Fra le quali diligenza, si una principalissima di strigarsi ciascuno con la guida, et aiuto, de Sacerdote bene intelligente, et timorato di Dio, da ogni laccio, groppo, ò scropolo di coscienza, nel quale si troui, non solo col leuarsi da i peccati, et dall'occasioni, ma anco con soddisfare realmente à tutti i suoi obblighi, spetialmente de restitutione, ò soddisfazione, che habbia, come di contratti, ò guadagni illeciti, danni dati, di legati pii, et altre cose. Et chi è capo di famiglia, spetialmente curi di leuare dalle case sue effettivamente le pompe, spese superflue, le crapule, li giuochi, et le parole dishoneste, et molto più le bestemie, et tutte le altre dissolutioni, et offese di Dio, et abusi pregiudiciali all'anime. Ricordi anco, che ciascuno a chi s'aspetta, faccia il suo testamento, et altre simili, et opportune dispositioni delle cose sue; non aspettando, che è quando così sia uolontà di Dio, gli soprauenga all'improviso il flagello, con che comincia à castigare i peccati nostri, onde si truoui in quelle angustie, nelle quali è troppo difficile, per non dire impossibile, far bene queste cose per l'importuna, uiolenta, et repentina forza di questo horribile male; et per l'abbandono miserabile, nel quale per il più in questi calamitosi casi, si troua l'huomo, non solo derelitto da suoi medesimi, non che dagli altri, et destituito quasi da tutti i commodi, et bisogni della uita sua corporale; ma, che più importa, poco meno, che priuo de Sacramenti, et de Sacerdoti, che possano con la diligenza, che bisogna ascoltare le loro confessioni, discernere i dubbij, et scropoli delle loro conscienze,

mini-

ministrarli gli altri Sacramenti, et dargli altri aiuti, et consolationi spirituali opportune; onde se ne muora come disperato, et come bestia, con manifesta perdita, et ruina eterna dell'anima sua, et testimonio certo di poca consideratione, et prudenza, anche secondo il modo, et conseguente disordine, in che lasci i figliuoli, le famiglie, et gli altri attinenti è le cose sue.

Con questi primi apparecchi, procuri poi il Curato, che si uadano conseruando in buona dispositione, con straordinaria frequenza di confessioni, et communioni, di orationi, digiuni, procurando quanto può ciascuno à pigliarsi in deuotione, di digiunare ogni settimana, almeno un giorno, cioè il Venerdì in memoria della passione di N. S. GIESV CHRISTO, ò il Sabato in honore della Madonna.

Effortì poi quelli, che possono, à larghe elemosine, massime per li urgenti bisogni, che già per ordine nostro se gli sono raccomandati, et che alla giornata si scopriranno, tuttauia maggiori, in così fatte occasioni: cò i quali mezzi ò si placarà Dio dall'ira sua; et cesserà l'horribil flagello, con che gli ha cominciato à percuoterci, o almeno si riceuerà da noi, con quella prontezza, consolatione, dispositione, et tutto di uera penitenza, che dibisogno per la salute dell'anime nostre. Dall'Arciuescouado il dì 25. d'Agosto 1576.

GREGORIVS PAPA XII.

Vniuersis Christi fidelibus in ciuitate, et diocesi Mediolanensi existentibus, Salutem, et Apostolicam benedictionem.

FACILE experimur omnes in hac uita duo maxime uersari mala, peccatum, et penam. Primum illud, proculdubio debemus nobis ipsis ascribere; alterum Domini Dei nostri iustitia tribuere; sed non ita iustitia, ut non maxima quoque ex parte misericordia. Tum enim maxime medetur Deus, cum sauiat. sic enim efficit, ut in ipsis plagis sentiamus nostram imbecillitatem, humanarumque uerum caducitatem, spei denique in his rebus locatae, et fixae inanitatem, et, quod caput est, diuinam gratiam uim: dum uis curis exsoluit, quibus humi iacentes detinebamur, erigimur ad cogitanda, et optanda summa illa, et sempiterna bona, ad qua sumus ab eodem ipso Deo facti, et uocati. In quo etiam dupliciter exercetur pietas: ea enim ex parte, qua premimur, diuinam opem imploramus, qua uero subleuamur, immensa eiusdem Dei bonitati gratias agimus. Atque, ut quisque debet hoc animo esse in suis malis; sic nemo debet in alienis tantum spectator esse: ea, nihil ad se pertinere existimare, sed perinde ex aliorum, atque ex suis ipsius incommodis, et malis affici; et quacunque ratione possit subuenire, itemque Deo gratias agere; offerri sibi ab eo duplicem facultatem tum pietatis erga ipsum exercenda, tum erga proximum charitatis; summamque eius benignitatem agnoscere, qua nihil patitur mali euenire, unde non so-

leat multa maximaque bona elicere, nosque ad ea inuitare. Exprimat hoc granissimis uerbis Cyprianus in ea pestilentia, qua tum latissime grassabatur, docetque quod cuiusque sit munus, tum eorum, qui morbo ipso correpti iam sunt, tum qui integri a Deo seruantur. Pestis ista, inquit, et lues, quae horribilis, et ferialis uidetur, explorat iustitiam singulorum; et mentes humani generis examinat: an infirmis seruiant sani; an propinqui cognatos pie diligant; an misereantur seruorum languentium domini; an deprecantes aegros non deserant medici; an feroces uolentiam suam comprimant; an rapaces, auaritia sterentis insatiabilem semper ardorem, uel metu mortis extinguant; an ceruicem flectant superbi; an audaciam leniant improbi; an peruentibus caris, uel sic aliquid diuites largiantur, et donent, sine haerede morituri. Ut nihil aliud mortalitas ista contulerit, hoc Christianis, et Dei seruis plurimum praestitit, quod martyrium capimus libenter appetere, dum mortem discimus non timere. Exercitia sunt nobis ista funera; dant animo fortitudinis gloriam; contemptu mortis praeparant ad coronam. Cupimus, filij carissimi, ut monita haec saluberrima, atque ad suam cuiusque conditionem accommodata, uestris animis infixa habeatis: ac si quid istius pestilentiae fuerit, uosque Deus hoc pacto uisitauerit, paretis uos ipsos ad percipiendos uestris diuina misericordia fructus; neque, aut in peccatis iacere, aut agris ulla in re deesse uelitis: ac sic cogitatis, granissimum esse, atque omnicalamitate deterius, nequaquam fieri plagis meliores; aegros autem, et iacentes deserere, ac morbi grauitate, at solitudine ipsa perteritos, stentes circumspetantes, uestram opem implorantes destituere, ab omni humanitate alienissimum esse.

Hortamur igitur nos omnes, quantum possumus, clericos, laicos, uiros, mulieres, quocumque in statu estis, ut pro sua quisque parte, tum aegrorum, tum ceterorum hominum à communi catu propter morbi suspicionem exclusorum, necessitatibus seruiatis; nec tam praclaram facultatem summa à Deo optimo maximo gratia promerenda abijciatis; certumque habeatis uestrum laborem, atque operam, multo magis uestram, quam eorum ipsorum, a quibus morbum propulsabitis, saluti profuturam. Vos enim illis tantum hanc breuem, et fugacem uitam prorogabitis; uobis uero ipsis, ad certissimam sempiternamque felicitatem uiuamunietis. Nec quidquam est, quod contagionis periculum paueatis; sic enim credite, aut nos diuina ope euasuros; aut si uos quoque ad se uocauerit Deus, nihil optabilius esse, quam eius Maiestati inferuentem, acceptissimumque ei uoluntatis sacrificium offerentem, in ipsa contentione, et labore ex his miseris eripi. Facile erit persuadere hoc ipsis, quos Dei charitas incendit; ubi enim illa semel animum occupauerit, nullum est aut laboris, aut periculi, aut tormentorum genus, quod nos terreat; quin ea uoluntate appetimus ipsi, et suauissima ducimus. Ut autem in his pietati, et caritatis operibus alacriores sitis, sum-

D d d ma

ma Dei misericordia confisi, commissimus dispensatio nem preciosissimi thesauri sanguinis Domini Nostri IESU CHRISTI, meritorumq. gloriosissima Virginitatis eius Matris Mariae, Beatissimorumq. Apostolorum Petri, et Pauli, atque omnium Sancto-rum dilecto filio nostro Carolo, tituli sanctae Prae-xedis S. R. E. Presbytero Cardinali, et Pastori uestro: cuius semper experti estis summum CHRIS-TI glorio. colum, uestraq. omnium saluti studium, et in utraq. causa uigilantiam, atque operam singulare. Huic igitur tribuimus potestatem largiendi indulgen-tias, etiam plenarias, arbitrato suo catholicis om-nibus, qui uel morbo ipso correptis, uel suspectis ser-uierint, aliquid eorum fecerint, quae in alijs no-stris litteris, ad eundem Cardinalem datis, continen-tur. Dat. Tusculani sub annulo Piscatoris die 10. Septembris 1576. Pontificatus nostri anno Quinto.

Antonius Buccapadulis.

Le medesime lettere di N. S. Gregorio XIII. fatte uolgari.

GREGORIO PAPA XIII.

A tutti i fedeli della Città, et diocesi di Milano, Salute, et benedictione Apostolica.

FACILMENTE tutti ci auediamo, et prouia-mo in questa uita, tra gli altri esserui duoi mali, il peccato, et la pena. Il primo senza dubio alcuno do-ueno imputare a noi stessi, l'altro attribuire alla giu-stitia del nostro Signore Dio, ma non talmente alla giustitia, che in grandissima parte non l'attribuiamo anco alla sua misericordia. Impercioche Dio mentre ferisce, all' hora massimamente medita: et tutto que-sto fa, accio noi nelle ferite, istesse, ci auediamo della nostra debolezza, et quanto siano caduche le cose di questo mondo, et finalmente quanto sia uana la spe-ranza, che ui si pone, et ui si ferma, et quel che è prin-cipale, la forza della Diuina gratia; mentre che noi sciolti da quelle cure, nelle quali per prima, noi dati alle cose terrene, erauamo inuilupati, ci inalziamo a considerare, et insieme desiderare quei superni, et eter-ni beni: a i quali siamo stati creati, et chiamati dall' istesso Dio. Nel che anco uiene ad essercitarci doppia-mente la pietà: percioche da quella parte, nella quale noi siamo afflitti, ricorriamo, et chiamamo l'aiuto Diuino; dall' altra poi, nella quale ci solleuiamo, rin-gratiamo l'immensa bontà di Dio. Et si come ciascuno due essere di quest' animo, et mostrarsi tale nelle sue auersità; cosi nessuno deue stare solamente a uedere i mali d'altrui, come che a lui non tocchino; ma dolersi, et affliggersi delli altrui non altrimente, che delli suoi proprij incomodi, et flagelli; et in quel miglior mo-do, che può, souenire; et anco ringratiare Dio, che se gli porga da lui doppia occasione, di potere essercita-re si pietà uerso sua Diuina Maestà, si anco carità uer-

so il prossimo; et di conoscer l'immensa sua benignità, la quale non patisce, che uenghi male alcuno, donde non soglia cauare molti, et grandissimi beni, et insie-me a quelli chiamare tutti noi. Il che ci dimostra san Cipriano martire con parole efficacissime, in quella pestilenza, la quale in quel tempo si dilatò tanto; et ci insegna, qual sia l'officio di ciascuno, si di quelli, che sono già infetti di Peste, si anco di quelli, che sono pre-seruati sani da Dio. Questa Peste, dice egli, la quale ci pare piena di spauento, horribile, et fiera, cerca di-ligentemente il debito officio di ciascuno; et ua inue-stigando i cuori de gli huomini; et sta offeruando, se i sani seruono all' infermi; se li parenti amano con uera pietà, i loro congiunti; se i padroni si mostrano compas-sioneuoli uerso i loro seruidori, infermi; se i medici pre-gati dalli ammalati, abandonano la lor cura; se gli huomini bestiali rimettono la loro ferezza; se i rapaci auari ramorzano quell' insatiabile ardore d' auaritia, almeno per timor della morte; se i superbi abas-fano la loro alterezza; se i ribaldi depongono la loro sceleratezza; se i ricchi, che morti i loro figliuoli, pas-saranno da questa uita senza successore, danno, et do-nano uolentieri le loro sustanze. Di maniera che se questa mortalità non ha causato altro; ha fatto que-sto in effetto, che e stato assai Christiani, et serui de Dio, che uolentieri habbiamo incominciato a deside-re il martirio; mentre impariamo a non temere la morte: Sono esserciti di pietà a noi queste cose, non luttu, ne esseque: arrecano gloria di ualore alli ani-mi generosi, et col di spregio della morte, ci prepara-no la corona. Desideriamo dunque, Figliuoli carissi-mi, che questi salutiferi auertimenti, et accomodati alla qualità, et conditione di ciascuno, gl' habbiate fissi, et scolpiti nelli nostri cuori. Et se costì ui è al-cun sospetto di Peste, et che il Signor Dio in tal ma-niera u' habbia uisitato, apparecchiateui prontamen-te a pigliar gli abundantissimi frutti della sua Diui-na misericordia; ne uogliate giacer ne i peccati; ne mancare in alcuna cosa all' infermi, et tenete per cer-to esser granissimo errore, et d' ogni calamità il più abominuole, non diuentar megliori nelli flagelli, et auersità. Il lasciar poi l' infermi, et che ne stan-no mesti, sbigottiti per la grauezza del male, et per esser abbandonati soli, et non souenirli, mentre che, piangendo, ui riguardano, et domandano il uostro aiu-to, questa e cosa crudelissima, et a fatto lontanissi-ma dalla natura humana. Effortiamo dunque tutti uoi, per quanto possiamo, Chierici, Laici, huomi-ni, et donne, di qual si uoglia stato, et conditione, che siate, che ciascuno per la sua parte souenga al-le necessità, et bisogni, si dell' infermi, si delli altri huomini esclusi dal commun consortio, et sequestra-ti per il sospetto di Peste; ne uogliate buttar uia si grande occasione di meritare la somma, et infinita gratia da Dio onnipotente; et habbate per certo, che le uostre fatighe, et tutte le uostre opere, le quale po-nerete in ciò; molto più gioueranno alla nostra salute, che a quelli, da quali hauerete cacciato il male.

Imper-

Impercioche a quelli prorogarete questa breue, et fu-gace uita; et a uoi stessi farete strada per arriuaire a certissima, et sempiterna felicità. Ne ui è occasio-ne alcuna, che noi temiate tal pericolo di contagione, peroche crediate pure, che sia così, o che noi per Di-uino aiuto sarete preseruati, o se pur Dio ui chiama-rà a lui, che non e cosa più desiderabile, che uno ser-uendo a sua Diuina Maestà, et offerendogli l'acettis-simo sacrificio di uolontà, nel istessa pugna, et fatic-a sia tolto, et liberato da queste miserie. Il che age-uol cosa sarà persuadere a quelli, ne i cuori de quali ui e accesa la carità de Dio; la quale doue una uolta fa stanza, non ui è sorte di traualgio, o pericolo, o di tor-menti, che ci atterrischi: anzi che uolontariamente da noi stessi li desideriamo, et gli reputiamo suauis-simi. Et accioche uoi con maggiore protezione ui dia-te a queste opere di carità et pietà; noi confidati nel-l'immensa misericordia de Dio, habbiamo commesso la dispensatione del pretiosissimo thesoro del sangue del nostro Signor GIESU CHRISTO, et de i meriti della gloriosissima Vergine sua madre Maria, et de i beatissimi Apostoli Pietro, et Paulo, et de tutti i Santi, al dilecto figliuol nostro Carlo, Prete Cardinale della santa Chiesa Romana, del titolo di santa Prassede, et nostro Pastore: il cui grandissimo zelo della gloria di CHRISTO, et il studio della nostra salute, et la uigilanza, et l'opera singulare, che egli nell' uno, et l'altro pone, noi continuamente hauete sperimentato. A lui dunque diamo potestà di donare Indulgentie, anco plenarie, secondo l'arbitrio suo, a tutti i catholici, i quali seruiranno alli infermi, o sospetti di peste, o saranno alcuna cosa di quelle, che sono espresse nell' altre nostre lettere, scritte al medesimo Cardinale. Dat. Tusculani sub annulo piscatoris, die 10. Septembris 1576. Pontifica-tus nostri anno Quinto.

INDICTIONE

Di processioni, digiuni, orationi, et indulgenze, concesse per occasione della peste,

CAROLVS S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. San-ctae Prae-xedis, Archiepiscopus sanctae Eccle-siae Mediolanen.

LA Santità di N. S. moua da carità paterna, per eccitare gli fedeli Christiani di questa Città, et diocesi alla souentione, et aiuti spirituali, et corporali di infermi, o sospetti di peste, ha dato a noi fa-coltà in uirtu d' un suo Breue, già publicato, di poter concedere indulgenze, anco plenarie, a coloro che pron-tamente s' impiegheranno in simili opere di carità. Tra i quali aiuti sapendo noi quanto sia de principali la uirtu, et seruente oratione, massime accompagnata dal digiuno, et elemosina, ordiniamo in effecutione della tanta mente di sua Beatitudine, et per autorità, et de-bito dell' officio nostro pastorale le infra scritte cose. Primieramente effortiamo tutti gli habitanti di questa

Città al digiuno di tre giorni, cioè Mercordì, Vener-dì, et Sabbato della prossima settimana, che è la prima d' Ottobre.

Ordiniamo poi che ne gli istessi giorni si facciano pro-cessioni generali, cioè Mercordì a S. Ambrosio, Ven-nerdì a San Nazaro, et Sabbato si uadi a Santa Ma-ria di San Celso, portandosi solennemente tutte le sa-cre reliquie di ciascuna chiesa, doue ne sono. Et, me-ntre che durano le processioni, in ciascuno di quei gior-ni, non si tenghino le boteghe aperte; ne meno si lauori; o faccia opera seruale.

A queste processioni desideriamo, si come effortiamo tutti grandemente nel Signore, che ogn' uno che ragio-neuolmente non sia impedito, frequentemente ui con-uenenga: et cio faccia ciascuno con quella maggior con-tritione, et testimonio anco esteriore di essa, che Dio gli donerà in così straordinario bisogno, cò andar anco a piedi nudi, et con ogni altro modo, et habit o di santa penitenza.

Effortiamo anco tutti a dare, secondo la possibilità sua, una abondante elemosina nelle casse, che a tale effetto saranno preparate nella Chiesa maggiore, et in ciascuna delle sudette, per souentione, et beneficio de gli apestati, o sospetti, o poueri mendicanti, come a noi parerà più expediente.

Con questa preparatione, et aiuto desideriamo, et pre-ghiamo nelle uiscere del Signore tutti, che ueramente contritti, et diligentemente confessati, non solo nelle sudette processioni, ma anco fuori d' esse, in tutta la settimana sollecitamente si occupino almeno la sera, et mattina per buon pezzo in orationi sante, Salui, Preci, Litanie, et altre religiose deuotioni, pregando Dio per la liberatione di questa Città da i preserti pe-ricoli di peste, et contagione, con quel frutto delle ani-me, che hormai con tante uoci, et modi sua diuina Maestà ricerca da noi.

Ultimamente inuitiamo tutti, che la Domenica pros-sima, che sarà la prima d' Ottobre alli 7. nel qual gior-no apunto, pochi anni fa, il Signor Dio miracolosa-mente ci fece quella segnalata gratia della uittoria del-l' armata Christiana contra infedeli, riceuano la san-tissima communion, o nella loro parrocchiale, o in altre Chiese, doue sarà di maggior comodità, et satisfatio-ne alla loro diuotione.

Alle quali cose accio siano maggiormente tutti eccita-ti, anco con arguimenti di doni spirituali, per uigore delle sudette facoltà, concediamo indulgenza, et remis-sione de tutti i peccati a quelli, che in quel giorno, cò-municati saranno qualche opera in seruitio, et aiuto o spirituale, o corporale di detti poueri infermi, o sospet-ti di peste, come a dire, o uisitandogli, o consolandogli, o medicandogli, o facendogli elemosina, o ministran-dogli i Sacramenti, o facendo oratione per loro, o so-uenendogli in altro modo.

Ordiniamo in oltre, et dichiaramo, che chi la prima settimana non so disfaceffe alle dette cose, possa conse-guire la medesima indulgenza plenaria, et remissione di tutti i peccati la settimana seguente, digiunando

però in essa i sudetti tre giorni, et comunicandosi la Domenica seguente, et facendo l'oratione, et opere, come si è detto.

Dichiarano anco che le donne, et altre persone rinchiuse, o altramente impedita a conuenire alla Chiesa alla santa comunione, o che non possano digiunare, conseguiscano la medesima indulgenza plenaria, et remissione di tutti i peccati, pur che adempiscano le altre condizioni, poste di sopra.

Quanto alla diocesi, ordiniamo che si facciano le processioni, di sopra narrate, in quei luoghi, et Chiese, dove ordinerà ciascuno Vicario nostro Foraneo, ne i sudetti giorni immediatamente sequenti la publicatione, fatta in ciascun luogo, di questa nostra concessione: et ogni uno habbia spatio di tre settimane dopo la publicatione sudetta; per potere adempire le cose predette, et conseguire la medesima indulgenza plenaria, et remissione di tutti gli peccati.

Et poiche ciascuno con questi santi essercitij si sarà unito con Dio, uoglia, si come grandemente effortiamo tutti, perseverar nell'oratione, et in opere sante di carità, et pietà Christiana, à fin che cò una perpetua, et in stàte diuotione, in questa calamità, et bisogno publico conseguiamo gratia, et misericordia dalla mano di Dio.

Concediamo poi in uirtù dello sudetto Breue tutte le gratie infra scritte.

Indulgenza de quindici anni.

DIAMO indulgenza di quindici anni per ciascuna uolta à chi si trouarà all'oratione comune della sera, almeno per un quarto d'hora, o nelle case, o alle finestre, porte, o in ogni altro luogo, secondo che in ciascuna parochia sarà da noi ordinato.

La medesima indulgenza diamo a coloro che staranno all'oratione commune, che si farà d'ordine nostro la mattina per tempo, o a mezzo giorno, o in altri hore, secondo la forma che daremo.

Doniamo indulgenza duplicata a tutti quelli, che oltre l'oratione commune della sera, uerrano poi processionalmente al Duomo, o essendo nella Diocesi, alla Chiesa, che deputarà il Vicario nostro foraneo, recitando Letanie, Salmi, et altre deuotioni: o essendo riserati in casa, o nelle capanne, duplicheranno lo spatio dell'oratione commune.

Indulgenza de cento anni.

DIAMO anco indulgenza di cent'anni a qualunque si trouerà all'oratione sine intermissione della sua Parochia, per ogni uolta che ui si trouerà.

Indulgenza Plenaria.

ACHI per una settimana continua interuerrà all'oratione commune della sera, confessandosi, et comunicandosi una uolta nella detta settimana.

A chi continuerà per una settimana ogni di all'oratione della mattina, o altre hore, che secondo i bisogni or-

dineremo, confessato, et comunicato come di sopra. A quelli anco che per una settimana intiera perseveraranno uenire in processione al Duomo ogni sera, et nella Diocesi alla Chiesa che parerà al Vicario foraneo, però come di sopra confessandosi, et comunicandosi.

Tutte le sodette indulgenze concesse per orationi, s'intendono con conditione, che in quella oratione si preghi per gli apestati, o sospetti.

Indulgenza plenaria, per l'altre opere di carità uerso li apestati, o sospetti.

A tutti gli infra scritti concediamo indulgenza plenaria in ciascun giorno, che esserciteranno alcuno de infra scritti officij, o essercitij, pur che siano confessati, o almeno contriti.

A quelli, che amministrano alcun Sacramento a gli apestati, o sospetti in qualunque luogo siano, o in San Gregorio, o nelle capanne, o nelle case.

A Fisici, che uanno à toccare il polso.

Alle comare che aiutano, toccando persone infette, o sospette.

Alle Baile, che allattano creature infette, o sospette.

A Barbieri, che salassano, o medicano toccando l'infermo.

A Seruenti, che assistono à gli infermi da presso, cioè gli brutti.

A i monati, che portano, o conducono a sepellire gli amalati all'hospitale, o alle capanne.

Indulgenza de sette anni.

ATTENTI quelli, che uisiteranno, consoleranno, essorteranno, seruiranno in portare ambasciate, o porteranno uitouaglie, o medicine per ciascuna uolta.

A tutti gli deputati, officiali, et altri, che in qual si uoglia modo s'impiegheranno alla cura, o corporale, o spirituale de apestati, o sospetti.

A tutti quelli, che gli daranno, o procureranno con altri qual si uoglia souentione, et aiuto spirituale, o corporale.

A quelli che continueranno in simili offitij di carità una settimana intiera, nel fine di essa conseguiranno indulgenza plenaria, essendo però confessati, et comunicati. Dat. Mediolani, ex aedibus Archiepiscopalis. die 28. Septembris. M. D. LXXVI.

Ordini d'orationi da continuarsi per i pericoli di peste.

CAROLVS S. R. E. presb. Card. tit. sanctæ Praxedis, Archiepiscopus.

Auisi communi al Clero secolare, et regolare, per l'Oratione da farsi in questi pericoli di Peste.

IL Capitolo della Chiesa Metropolitana ogni Lunedì mattina, uisiterà collegialmente la Chiesa maggior di Santo Ambrogio: doue cantarà le solite Letanie communi

muni, con l'aggiunta di quei Santi, che sono nelle Letanie proprie di quella Chiesa, et con le preci, et salmo 50. Miserere etc. et con alcuna dell'Orationi, accomodate al bisogno, delle quali si dirà à basso.

Medesimamente ogni mattina, il Clero secolare di ciascuna Porta della Città, diuiso in due parti, nel giorno, assegnato à ciascuna parte, pur la mattina uisiterà la Chiesa Metropolitana: et iui sarà oratione primieramente al santissimo Sacramento, di poi al sacro chiodo, et in oltre al luogo de i Corpi Santi, che dicono il scurolo, recitando le Letanie: et altre preci, come di sopra.

Il medesimo farà anco nella Città ciascun Conuento, o Monasterio d'huomini regolari nel giorno, et còforme al compartito fatto d'ordine nostro: seruando però ciascuno il suo solito rito di preci, o d'officio Romano, ouero Ambrosiano.

Pavimente oltre à ciò uisiterà la Chiesa Metropolitana processionalmente una uolta il mese, ciascun Curato della Città, col il suo Clero, et popolo; eccetto quelli Curati, che per la picciolezza della Parochia, et suo popolo, haueranno da noi licenza di non fare questa processione particolare.

Siano accompagnate le processioni sudette dal popolo, secondo la diuotione di ciascuno; et specialmente quelli di ciascun Conuento, o Monasterio, delli suoi diuotij: et quelle d'ogni Porta, dal popolo di quelle Parochie, il cui Clero all'hora sarà nella Processione.

Nella Diocesi anco, se istituiscano, conforme à queste processioni della Città in ciascuna Pieue, o Vicariato, uarie processioni, da farsi in quei giorni, et à quelle Chiese, che ordinarà ciascuno nostro Vicario foraneo nel suo Vicariato. Et particolarmente nel Lunedì, Mercoledì, et Venerdì.

In tutte queste Processioni si uada, et torni alla sua Chiesa, cantando, o recitando salmi, antifone di penitenza, preci, et altre diuotioni, secondo la forma del libretto, hore per ciò stampato d'ordine nostro.

Et s'insinuiscano, et induca il popolo a fare il medesimo, almeno a recitare i sette Salmi, o le Letanie, et altre preci, nelle quali ha piu pratica, che sono nell'Officio della Madonna; o in dire diuotamente la corona, o altre diuotioni.

Nella Chiesa Metropolitana, et collegiate secolari, è regolare, si della Città, come della Diocesi, ne i giorni di festa, prima che si cominci la solita processione, et letanie ordinate per le lettere della santa memoria di Pio V. et del santissimo Papa Gregorio XIII. sia sempre auisato il popolo d'alcun ministro ecclesiastico d'ordine del prefetto di quella Chiesa, di far oratione, fra l'altre cause, specialmente per la liberatione delle Città, et luoghi infetti di peste, et particolarmente per la liberatione, et conseruatione di questa Città, et sua diocesi, da questa pestilenza.

Sianle anco raccordati spesso uolte i bisogni publici, per i quali sono state ordinate dette Letanie; et in questo tempo specialmente se gli raccomandandino i bisogni della Fiandra, et i nauagli, che la Francia pati-

sce dalli Heretici.

Per l'istesso ministro si auisi, doue sia bisogno, et si faccia ad ogni modo, che tutto il popolo, che si troua presente in quel tempo, seguiti detta processione, et stia sempre in ginocchio, mentre si cantano le letanie. Et ad effetto, che all'hora esso popolo non si deui ad altra cosa, non si lascino uscir fuori Sacerdoti a celebrare Messa in quella Chiesa, nel tempo d'essa processione, et letanie; ne prima anco, se non di tanto tempo, che possa esser finita la Messa, auanti che cominciata detta processione.

In tutte le messe basse, et cantate, eccetto quelle per morti, et nelle solennità grandi, se diranno due collette del Messale, l'una sotto il titolo, Pro mortalitate hominum, l'altra, Ad postulanda suffragia sanctorum, che comincia, A cunctis; ouero quella del spirito santo, o essendo qualche impedimento d'altre commemorazioni, almeno quella pro mortalitate hominum. Nel fine anco delle Letanie sodette, fra l'altre orationi, s'aggiungeranno, la oratione sodetta, Pro mortalitate hominum, et quella del spirito santo.

Auisi particolari a i Curati per le medesime orationi.

IN ogni parochia, doue non si sogliono dire collegiatamente le Letanie in choro, le dirà il Parocho inginocchiato innanzi l'altare, quando è per cominciare la Messa bassa Parochiale: et quando alcuna uolta egli sia impedito di celebrare, non lascerà, potendo, almeno di recitare le Letanie in hora di maggior frequenza di popolo. Ogni Parocho nella Messa sua, ne i giorni di festa, et ne gli altri giorni, quando sarà per cominciare le Letanie, auisará il popolo di pregare per i presenti bisogni, detti di sopra.

Riscaldará l'oratione della sera; et in questi tempi pericolosi farà, che non solo nelle feste, ma anco ne i giorni feriali s'introduci a farsi in publico: et che si faccia non solo la sera, ma ancho la mattina, nella aurora. Et farasi in questo modo, cioè, o tutta nella chiesa parochiale; ouero, se così parerà a esso Curato, o, al Prefetto nostro della Porta nella Città, et nella Diocesi al Vicario foraneo, si farà compartitamente in altre, et più Chiese; ouero ne i Corpi, et Contrade pure di quella Parochia, innanzi alle Croci, piantate in quei luoghi, o à qualche altra diuotione di sacre Imagini, che iui siano pinte, o attaccate, o che in quel tempo dell'oratione, se porranno sopra Altari ornati religiosamente. Quali Altari, à giudicio del medesimo Curato, o Prefetto, et Vicario foraneo, se potranno porre in esse contrade: ma solamente poco auanti che si comincia l'oratione: quale finita che sia, se le ueranno subito: eccetto che nelle feste potranno lasciarsi per tutto il giorno.

Auertirà però il Curato, che per conto dell'apparato di questi Altari, o luoghi dell'oratione, o per altra occasione d'essa, non lasci dimandare, o cercare

elemosine per la uicinanza, o fra persone, che conuengono a detta oratione: ne lascerà anco metter fuori in quelli, o altri luoghi, bacilette, bussole, ne altra cosa per questo effetto. Ma se pure alle uolte il Prefetto nostro, o Vicario foraneo giudicherà douer concedere, ordinarà che si faccia tutto ciò con modestia conueniente, et da persone, che esso Curato, o Prefetto, o Vicario foraneo, approuerà; et farassi anco con uasi, o bussole, che si ferrino con due chiani; l'una de quali harà presso di se il Curato, o altro deputato da esso Prefetto nostro nella città, o Vicario foraneo nella diocesi, l'altra il deputato della uicinanza, Parochia, o contrada che in ciascun luogo conuiene ordinariamente all'oratione. Poi quando i detti uasi, o bussole s'apriranno, l'elemosina che si farà raccolta, tutta per ordine del nostro Prefetto, o Vicario foraneo, come di sopra, se distribuisca in uso de i poveri di quella Parochia, massimamente che sono apestati, o sospetti, et per ciò riserrati, o sequestrati.

Se potrà anco nell'istesse contrade diuidere l'oratione per squadre, o per famiglie, et case, anco alle porte, et finestre di ciascuno, secondo che a detto Curato, o Prefetto della porta, o nella Diocesi al Vicario foraneo, parerà expediente, per la moltitudine delle persone, o per il sospetto maggiore, o minore di peste, che sarà in quella parte, o luoco, doue fosse più pericoloso il raccogliersi, et auicinarsi troppo insieme, massime più persone, essendo il luoco angusto, et ristretto; o per intemperie del tempo, come a dire per pioggia, o per altra ragionevole causa.

In questo ultimo modo, potranno quelli, che sono nelle cappanne, o riserrati in casa per questi sospetti, fare insieme l'oratione, stando ciascuno nella sua casa, capanna, o luoco: et questi come più disoccupati, et bisognosi, si procuri che la facciano sette uolte il giorno, ad essempio delle sette hore canonice.

Ma s'auertirà, che quando si farà all'oratione nelle proprie case, o luoghi, stiano, se si può, alcuni più periti, et praticchi nel cantare, nel mezzo, o in luoco tale, doue possano esser meglio uaditi da tutti gli altri, per indirizzar, et sostener gli altri nelle diuotioni, che si cantaranno, o se recitaranno.

Innanzi, o dopo l'oratione si potrà in ciascuna parte fare qualche processione con quelle persone sole dell'oratione, ouero anco con alcuna Scuola, o Compagnia: ma con questa processione però non si esca da quelle contradi, et uicinanze, o contorni uicini, che giudicherà esso Curato, o Prefetto della porta, nella città, et nella diocesi il Vicario foraneo; eccetto che quando quelli della città conuerranno alla Chiesa nostra Metropolitana.

A tutte le orationi, et processioni sudette, procurerà, nella città il prefetto della porta, nella diocesi il Vicario foraneo, che ui si trouino sacerdoti, religiosi, et altre diuote persone, secondo la deputazione, dandoli da loro fatta in quella porta o Vicariato, accio la promouino, et indirizzino: et quando si farà, questi

hora con legger essi, o far legger da altro Chierico, o altro, idoneo a questo, alcuni ponti della passione di nostro Signore, o altra simil cosa dinota, et approuata, hora con dire alcune parole breui, secondo il bisogno, et opportunità, uadano spesso eccitando il popolo alla diuotione, et a chiamare spesso con gemiti, et con uoce alta, misericordia da Iddio.

S'usi in tutte queste orationi, et processioni il libretto dell'Antifona, Salmi, Litanie, et Orationi, dato fuori da noi per occasione di questi pericoli, et sospetti di peste. Il qual Libretto procuri ciascun Prefetto delle porte, Vicario foraneo, Curato, et ciascun Priore delle compagnie, et Scuole, habbino tutte le persone, poste sotto la cura loro, che sanno leggere.

Le donne, in questi Orationi, et Processioni, siano sempre nelle Chiese, et in ogni altro luoco, doue si farà, fuori delle proprie case, et luoghi, bene distinte dalli huomini, et con il capo, e faccia ben uelata: et in ogni modo l'habbino finita, se non più presto, almeno tanto in tempo, che passato un quarto d'hora al più, dopo l'Aue Maria, non ui siano più donne in Chiesa, ne in Processione per le contrade, et altri luoghi pubblici: ma bene nelle sue porte, et finestre, o simili luoghi potranno fare l'oratione, anco un poco più tardi; se non parerà al Prefetto della porta, o del Vicario foraneo, che ui possa esser pericolo di qualche inconuenienza.

Nelle feste si facciano questi essercitij, anco a mezzo giorno, cioè dopo il desinare; et inui s'aggiunga anco insieme l'opera della uita Christiana, quale si faccia ne i medesimi luoghi, doue il Prefetto, o nella Diocesi il Vicario foraneo, giudichi pericolo di contagione, il raccogliersi a i soliti luoghi ristretti nelle Chiese.

Essendosi persone, che fuori anco delle Processioni nel tempo dell'oratione uolessero fare la disciplina; si potrà accommodare in luoco con lampade, o altri lumi, uicino a qualche diuotione, più in mezzo al corso, et contrade, et alle genti, che sia possibile, circondato di tende, o store: nel qual luoco raccolti tutti quelli, che uogliono fare la disciplina, di maniera che non possono esser uisti, la facciano al fine dell'oratione, secondo il modo prescritto nel libro della regola delle discipline.

Ogni Curato, et Rettore di Chiesa, doue sia qualche concorso, procurerà con diligenza di tenere occupato il popolo, tutti i giorni di festa, dopo il desinare, con processioni, Litanie, Preci, Orationi, et altri simili officij: et per mezzo di questi essercitij congiungerà anco il uespri con l'oratione della sera.

Rimetterà ogni Curato l'oratione sine intermissione, che tocca a ciascuna Parochia, nella città una uolta la settimana, et nella diocesi un poco più di raro; facendoui conuenire effettivamente tutto il popolo, et specialmente i capi di casa, et a quest'effetto ordini per parte nostra, et procuri in ogni modo che stiano chiuse le boteghe della sua Parochia,

et

et cessino i lauorieri, et opere simili per quell' hora in che si farà oratione in essa Parochia, et per un quarto, o mezz' hora prima, et dopo; nel quale posano egli huomini raccogliersi all' oratione, et tornare poi alle sue faccende: e doue siano bottegari, che habbino l'habitatione in altra parochia, si concede, che possano questi conuenire all' oratione della Parochia, doue si troua la lor botega, se così gli tornerà più commodo. A quest' oratione, quando il Curato sarà auuisato, che siamo per uenir noi, o essendo della diocesi, il Vicario Foraneo, o altro mandato da noi, faccia inuito particolare del suo popolo per parte nostra, mandando a quest' effetto, si bisogna, di casa in casa, et procurando specialmēte che non manchi di conuenirui alcun padre, o madre di famiglia, perche possiamo con quell' occasione, et uniuersalmente, et poi anche particolarmente, con alcuni principali della Parochia, far quell' officij, che sono bisogno per lenare gli abusi più frequenti di quella Parochia.

A quest' oratione sine intermissione, sempre, et a quella delle 40. hore, nell' hora che saprà il Curato douerui essere maggior frequenza di popolo, o dica esso alcune parole in eccitamento dell' oratione, o auuisi per quest' effetto alcune hore innanzi alcun Padre, o Sacerdote di quelli, che sono deputati perciò da noi nella città, o saranno deputati dal Vicario Foraneo nella diocesi.

Sempre nell' oratione senza intermissione, et in quella ordinaria della sera, quando si farà in Chiesa, et spesso uolte nell' oratione delle quaranta hore ordinaria della città, sia auuisato il popolo; pregar particolarmente per i presenti bisogni, nominati sopra.

Il Curato, per eccitare il suo popolo alle sodette orationi, et diuotioni, publicarà spesso l' indulgenze infra-scritte, che a questo effetto concediamo.

Indulgenza de Quindici anni.

Indulgenza di quindici anni per ciascuna uolta, a chi si trouerà all' oratione commune della sera, almeno per un quarto d' hora, o nelle case, o alle finestre, porte, o in ogni altro luoco, secondo che in ciascuna parochia sarà da noi ordinato, o da nostri deputati: o essendo regulari, nel luoco ordinato da i loro superiori. La medesima indulgenza a coloro, che staranno all' oratione commune, che si farà d' ordine nostro, o de nostri deputati la mattina per tempo, o a mezzo giorno, o in altr' hore, per ciascuna uolta che faranno detta oratione.

La medesima a tutti quelli, che uerranno poi processionalmente al Duomo, o, essendo nella Diocesi, alla Chiesa, che deputara il Vicario nostro foraneo, recitando Letanie, Salmi, et altre diuotioni.

Indulgenza de cento anni.

DIA MO anco indulgenza di cent' anni a qualunque si trouerà all' oratione sine intermissione della sua

parochia, per ogni uolta che ui si trouerà.

Indulgenza Plenaria.

A chi per una settimana continua interuerrà all' oratione commune della sera, confessandosi, et comunicandosi una uolta nella detta settimana.

A chi continuerà per una settimana ogni di all' oratione della mattina, o altre hore, confessato, et comunicato come di sopra.

A quelli anco che per una settimana intiera perseveraranno uenire in processione al Duomo ogni sera, et nella Diocesi alla Chiesa che parerà al Vicario foraneo, però come di sopra confessandosi, et comunicandosi. Tutte le sodette indulgenze, s' intendono concesse con conditioni, che in quella oratione si preghi per gli apestati, o sospetti.

Antiphonæ, psalmi, preces, et orationes, ad usum supplicationum tempore pestis.

CAROLI S. R. E. Presb. Card. S. Prædix,
Archiepiscopi iussu editæ.

Antiphonæ pro arbitrio recitandæ.

Añã. Conuertimini ad me in toto corde uestro, dicit dominus in ieiunio, fletu, et planctu, quia nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur, et uiuat.

Añã. Circumdederunt nos mala, quorum non est numerus: da nobis auxilium de tribulatione, opera manuum tuarum ne despicias Deus.

Añã. Dies tribulationis, et ira inuenerunt nos: confusio, et improprium cecidit super nos, et non sumus obliti te; exurge domine adiuua nos, et libera nos propter nomen tuum.

Añã. Media uita in morte sumus, quem querimus adiutorem, nisi te domine? qui pro peccatis nostris irasceris. Sancte Deus, sancte fortis, sancte misericors, saluator amara morti ne tradas nos.

Añã. Aufer iram tuam a nobis, deprecantibus te: non sustinemus iram gloria tue: sancto Spiritu tuo tu creasti omnia, quia populi tui sumus: et opera manuum tuarum domine libera nos.

Añã. Vide domine afflictionem populi tui, quoniam amara est nimis. Humilitati enim sumus non peccatis nostris: exaudi nos, qui es in caelis, quia est alius præter te domine.

Añã. Peccauimus ante te Deus, ne des nos in opprobrium propter nomen tuum, quia tu es dominus Deus noster, quem propitium expectamus.

Psalmi etiam penitentiales pro arbitrato dici poterunt. Psalmus 6.

Domine ne in ira tua arguas me: neque in furore tuo corripas me.

Miserere mei domine quoniam infirmus sum, sana me domine, quoniam turbata sunt ossa mea: et anima

ma mea turbata est ualde, et tu domine usquequo?
Conuertere domine, et eripe animam meam: salua
me propter misericordiam tuam.

Quoniam nō est in morte qui memor sit tui: in inferno
autem quis confitebitur tibi?

Laborauī in gemitu meo, lauabo per singulas noctes
lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo.
Turbatus est pro ira oculus meus; inueteraui inter
omnes inimicos meos.

Discedite a me omnes, qui operamini iniquitatem:
quoniam exaudiuit dominus uocem fletus mei.

Exaudiuit dominus deprecationem meam: dominus
orationem meam suscepit.

Confundantur, et conturbentur omnes inimici mei:
auertantur retrorsum, et confundantur ualde ue-
lociter.

Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc. Psal. 31.
Eati quorum remissa sunt iniquitates: et quorum
tecta sunt peccata.

Beat us uir cui non imputauit dominus peccatum: nec
est in ore eius dolus.

Quoniam tacui, inueterauerunt ossa mea: dum cla-
marem tota die.

Quoniam die ac nocte grauata est super me ma-
nus tua.

Conuersum sum in ærumna: dum confringitur mihi
spina.

Dilectum meum cognitum tibi feci: et iniustitiam
meam non abscondi.

Dixi, Eloquar aduersum me iniustitiam meam domi-
no: et tu remisisti impietatem cordis mei.

Pro hac orabit ad te omnis sanctus: in tempore op-
portuno.

Veruntamen in diluuiū aquarum multarum: ad illum
non approximabunt.

Tu es mihi refugium a tribulatione: quæ circunde-
dit me.

Exultatio mea: libera me a circumstantibus me.

Intellectum dabo tibi, et instruam te in uia hac, qua
gradieris: firmabo super te oculos meos.

Nolite fieri sicut equus, et mulus, in quibus non est
intellectus.

In freno, et chamo maxillas eorum constringe: qui
non approximant ad te.

Multa flagella peccatorum: sperantes autem in do-
mino misericordia circumdabit.

Letamini in domino, et exultat e iusti: et gloriamini
omnes recti corde.

Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc. Psal. 37.

Domine ne in ira tua arguas me: neque in furore
tuo corripas me.

Quoniam sagitta tua infixæ sunt mihi: et confirma-
sti super me manum tuam.

Nec est sanitas in carne mea a uultu iræ tuæ: et non
est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum.

Quoniam iniquitates meæ superposuerunt caput meū:
et sicut onus graue grauata sunt super me.

Computruerunt et putruerunt liuores mei: a facie in-

spicientia meæ.

Miserijs afflictus sum: et curuatus sum usque in fi-
nem ualde.

Tota die contristatus ingrediebar, quoniam anima
mea completa est illusionibus: et non est sanitas in
carne mea.

Incuruatus sum, et humiliatus sum nimis: rugiebam
a gemitu cordis mei.

Domine ante te omne desiderium meum: et gemitus
meus non est absconditus a te.

Cor meum conturbatum est in me; et dereliquit me
uirtus mea: et lumen oculorum meorum non est
mecum.

Amici mei, et proximi mei aduersum me appropria-
uerunt, et steterunt: et proximi mei longe steterunt.

Et uim faciebant qui querebant animam meam, et
qui inquirebant mala mihi locuti sunt, uanitates et
dolos tota die meditabantur.

Ego autem uelut surdus non audiebam: et sicut mu-
tus qui non aperit os suum.

Factus sum sicut homo non audiens: et non habens in
ore suo increpationes.

Quoniam in te domine speraui: tu exaudies me domi-
ne Deus meus.

Quoniam dixi, Ne aliquando insultent in me inimici
mei: et dum commouerentur pedes mei super me ma-
gna locuti sunt.

Quoniam ego ad flagella paratus sum: et dolor meus
ante me est semper.

Quoniam iniquitatem meam ego pronuntiabo: et
cogitabo pro peccato meo.

Inimici autem mei uiuunt, et confirmati sunt super
me: et multiplicati sunt qui me oderunt inique.

Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi:
quia subsequebar iustitiam.

Ne derelinquas me domine Deus meus: ne disces-
seris a me.

Intende in adiutorium meum: domine Deus salutis
meæ.

Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc. Pal. 50.

Miserere mei Deus: secundum magnam misericor-
diam tuam.

Et secundum multitudinē miserationum tuarum: dele
iniquitatem meam.

Et multum laua me ab iniustitia mea: et a delicto
meo munda me.

Quoniam iniquitatem meam ego agnosco: et delictū
meum contra me est semper.

Tibi soli peccaui, et malum coram te feci: ut iustifi-
ceris in sermonibus tuis, et uincas cum iudicaris.

Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum: et in deli-
ctis peperit me mater mea.

Ecce enim ueritatem dilexisti: in certa et occulta sa-
pientia tua manifestaasti mihi.

Asperges me hyssopo, et mundabor: lauabis me et super
niuem de albor.

Auditui meo dabis gaudiū et lætitiā: et exultabunt
ossa humiliata.

Auerte

Auerte faciem tuam a peccatis meis: et omnes ini-
quitates meas dele.

Cor mundum crea in me Deus: et spiritum rectum in-
noua in uisceribus meis.

Ne proiecias me a facie tua: et spiritum sanctum
tuum ne auferas a me.

Redde mihi lætitiā salutaris tui et spiritu principali
confirma me.

Docebo iniquos uias tuas: et impij ad te conuertentur.
Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meæ: et
exultabit lingua mea iustitiam tuam.

Domine labia mea aperies: et os meum annuntiabit
laudem tuam.

Quoniam si uoluisses sacrificium, dedissem utique:
holocaustis non delectaberis.

Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritū
et humiliatum Deus non spernit.

Benigne fac domine in bona uoluntate tua Sion: ut
edificentur muri Hierusalem.

Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes, et
holocausta tunc incensum super altare tuum uitulos.

Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc. Ps 101.

Domine exaudi orationem meam et clamor meus
ad te perueniat.

Ne auertas faciem tuam a me: in quacunque die
tribulor, inclina aurem tuam ad me.

In quacunque die inuocauero te: cito exaudi me.

Quoniam defecerunt sicut fumus dies mei: et ossa mea
sicut in fraxorio confixa sunt.

Percussus sum, sicut fœnum et aruit cor meum: quo-
niam oblitus sum manducare panem meum.

A uoce gemitus mei: adhesit os meum carni meæ.

Similis factus sum pellicano in solitudine: et factus
sum sicut nycticorax in domicilio.

Vigilaui: et factus sum sicut passer singularis in edi-
ficio.

Tota die exprobrabant me inimici mei: et qui lau-
dabant me, aduersum me iurabant.

Quoniam cinerem sicut panem manducaui: et potum
meum cum fletu miscebam.

A facie iræ tuæ et indignationis tuæ: quoniam extol-
lens elisisti me.

Dies mei sicut umbra declinati sunt: et ego uelut fœ-
num arui.

Tu autem domine in æternum manes: et memoriale
tuum in generatione et progenie.

Tu exurgens misereberis Sion, quoniam tempus mi-
serendi eius: quoniam uenit tempus.

Quoniam beneplacitum habuerunt serui tui lapides
eius: et pulueris eius miserebuntur.

Et timebunt gētes nomen domini: et omnes reges ter-
ræ gloriam tuam.

Quia edificauit dominus Sion: et uidebitur in maie-
state sua.

Et respexit in orationes humilium: et non spreuit
preces eorum.

Scribatur hæc in generatione altera: et plebs quæ crea-
bitur laudabit dominum.

Quoniam prospexit ex alto sancto suo: dominus de
cælo in terram prospexit.

Ut audiret gemitum uinculorum: ut soluat filios
morte afflictorum.

Ut annuntietur in Sion nomen domini: et laus eius
in Hierusalem.

In conueniendo populos in unum: et reges ut seruiant
Domino.

Et respondit illi in uia uirtutis suæ: paucitatem die-
rum meorum annuncia mihi.

Ne educas me in dimidium dierum meorum: in ge-
neratione et generatione anni tui.

Ab initio terram tu fundasti domine: et opera manu-
um tuarum sunt cæli.

Ipsi peribunt, tu autem permanes, et omnes sicut ue-
stimentum ueterascent: et tamquam opertorium mu-
tabis eos, et mutabuntur.

Tu autem idem ipse es: et anni tui non deficient.

Filij seruatorum tuorum habitabunt in ea: et semen
ipsorum in æternum dirigetur.

Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc. Ps 129.

DE profundis clamaui ad te domine: domine exau-
di uocem meam.

Fiant aures tuæ intendentes: in uocem orationis meæ.

Si iniquitates obseruaueris domine: domine qui sub-
stinebit?

Quia apud te propitiatio est: et propter nomen tuum
sustinui te domine.

Sustinuit anima mea in uerbo tuo: sperauit anima
mea in domino.

A uigilia matutina usque in noctem: speret Israel in
domino.

Quia apud dominū misericordia est: et copiosa apud
eum redemptio.

Et ipse redimet Israel ab omnibus iniquitatibus
eorum.

Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc. Ps 142.

Domine exaudi orationem meam: auribus perci-
pe deprecationem meam in ueritate tua.

Exaudi me in tua iustitia: et non intres in iudicium
cum seruo tuo.

Quoniam non iustificabitur: in conspectu tuo omnis
uiuens.

Quia persecutus est inimicus animam meam: humili-
auit in terra uitam meam.

Collocauit me in tenebris sicut mortuos æterni: et an-
xiatus est super me spiritus meus.

In me conturbatum est cor meum, memoratus sum
dierum antiquorum: et meditatus sum in omnibus
operibus tuis, et in factis manuum tuarū meditabor.

Expandi manus meas ad te: anima mea sicut terra
sine aqua tibi.

Velociter exaudi me domine: defecit spiritus meus.

Ne auertes faciem tuam a me: et ero similis descen-
dentibus in lacum.

Auditam mihi fac mane misericordiam tuam: quia
in te speraui domine.

Notam mihi fac domine uiam in qua ambulē: quo-
niam

niam ad te leuau animam meam.
Eripe me de inimicis meis Deus : qui ad te confugi.
Doce me facere uoluntatem tuam : quia tu es Deus meus.
Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.
Propter nomen tuum domine uiuificabis me in tua iustitia : et educes de tribulatione animam meam.
Et in misericordia tua disperdes inimicos meos , et perdes omnes qui tribulant animam meam : quia ego seruus tuus sum.
Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc.

Psalmi sequentes, et Cantica dici etiam poterunt pro libito. Psalmus 94.

Venite exultemus domino : iubilemus Deo saluatri nostro. Praueniamus faciem eius in confessione : et in psalmis iubilemus illi.

Quoniam Deus magnus dominus : et rex magnus super omnes Deos.

Quoniam in manu eius sunt omnes fines terrae : et altitudinis montium ipsius sunt.

Quoniam ipse est mare , et ipse fecit illud : et ardam fundauerunt manus eius.

Venite adoremus et procedamus ante eum : et ploremus coram domino , qui fecit nos.

Quia ipse est dominus Deus noster : nos autem populus eius et oues manus eius.

Hodie si uocem eius audieritis , nolite obdurare corda uestra : sicut in exacerbatione .

Secundum diem tentationis in deserto , ubi tentauerunt me patres uestri : probauerunt et uiderunt opera mea .

Quadraginta annis in sensu sui generationi huic : et dixi , semper hi errant corde .

Ipsi autem non cognouerunt uias meas , quibus iuravi in ira mea : si introibunt in requiem meam .

Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc. Ps. 87.

Domine Deus salutis mea : in die clamaui et notate coram te .

Intret oratio mea in conspectu tuo : inclina aurem tuam ad precem meam domine .

Quia repleta est malis anima mea : et uita mea ad infernum appropriauit .

Aestimatus sum cum descendentibus in lacum : factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber .

Sicut uulnerati dormientes in monumentis quorum non meministi amplius : et ipsi de manu tua expulsi sunt .

Posuerunt me in lacu inferiori : in tenebris , et in umbra mortis .

In me confirmata est ira tua : et omnes elationes tuas super me induxisti .

Elongasti notos meos a me : posuerunt me in abominationem sibi .

Traditus sum , et non egrediebar : oculi mei infirmati sunt pro inopia .

Clamaui ad te dñe : tota die expandi manus meas ad te .

Nunquid mortuis facies mirabilia? aut medici suscitabunt , et confitebuntur tibi ?

Nunquid enarrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam? aut ueritatem tuam in perditione?

Nunquid cognoscetur in tenebris mirabilia tua? aut iustitia tua in terra obliuata .

Et ego domine ad te clamaui : et mane oratio mea proueniet te .

Ut quid domine repulisti animam meam? auertis faciem tuam a me ?

Egenus sum ego , et in laboribus a iuuentute mea : exaltatus autem humiliatus sum , et confusus .

In me pertransierunt ira tua : et terrores tui conturbauerunt me .

Circumdediderunt me sicut aqua tota die : circumdediderunt me simul .

Elongasti a me amicum , et proximum : et notos meos a miseria mea .

Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc. Ps. 90.

Qui habitat in adiutorio altissimi : in protectione Dei caeli commemorabitur .

Dicit domino , Susceptor meus es , et refugium meum : Deus meus , sperabo in eum .

Quoniam ipse liberauit me de laqueo uenientium : et a uerbo aspero .

Scapulis suis obumbravit tibi : et sub pennis eius sperabis .

Sento circumdabit te ueritas eius , non timebit a timore nocturno : et a iaculo uolante per diem .

A negotio per ambulante in tenebris : a ruina et demonio meridiano .

Cadent a latere tuo mille : et dena millia a dextris tuis : ad te autem non approximabunt .

Ueruntamen oculis tuis considerabis : et retributionem peccatorum uidebis .

Quoniam tu es domine spes mea : altissimum posuisti refugium tuum .

Non accedent ad te mala : et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo .

Quoniam angelis suis mandauit de te : ut custodiant te in omnibus uis tuis .

In manibus portabunt te : ne quando offendas ad lapidem pedem tuum .

Super aspidem et basiliscum ambulabis : et conculcabis leonem et draconem .

Quoniam in me sperauit , liberabo eum : protegam eum , quoniam cognouit nomen meum .

Inuocabit me , et ego exaudiam eum : cum ipso sum in tribulatione .

Eripiam eum , et glorificabo eum : longitudine dierum adimplebo eum : et ostendam illi salutari meum .

Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc.

Canticum Iona. 2

Clamaui ad dominum Deum meum in tribulatione mea .

Et exaudiuit de uentre inferni clamorem meum : et exaudiuit uocem meam .

Pro-

proieciisti me in altitudinem cordis maris : et flumina me circumdederunt .

Omnes altitudines tuae : et fluctus tui super me transierunt .

Et ego dixi , expulsus sum ab oculis tuis : forsitan adiciam , ut respiciam ad templum sanctum tuum .

Circumsusa est mihi aqua usque ad animam meam : abyssus circuiuit me postremo .

Ingressum est caput meum in scissuris montium : descendit in terram , cuius uestes sunt continetes aeterni .

Et ascendat de corruptione uita mea : ad te domine Deus meus .

In hoc quod defecit anima mea a me : domini mei memoratus sum .

Et ueniat oratio mea ad templum sanctum tuum : obseruantes uana et falsa , misericordiam suam derelinquerunt .

Ego autem cum uoce confessionis : et supplicationis immolabo tibi .

Quaecumque uoui , reddam tibi : saluatori meo domino .

Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc.

Canticum Ezechiae .

Ego dixi in dimidio dierum meorum : uadam ad portas inferi .

Quasi residuum annorum meorum : dixi , non uidebo dominum Deum in terra uiuentium .

Non aspiciam hominem ultra : et habitatorem quietis .

Generatio mea ablata est : et conuoluta est a me , quasi tabernacula pastorum .

Pracisa est uelut a texente uita mea , dum ordiret , succidit me : de mane usque ad uesperam finies me .

Sperabam usque ad mane : quasi leo , sic contriuit omnia ossa mea .

De mane usque ad uesperam finies me : sicut pullus hirundinis , sic clamabo , meditabor ut columba .

Attenuati sunt oculi mei : suspicientes in excelsis .

Domine uim patior , responde pro me : quid dicam , aut quid respondebit mihi , cum ipse fecerim .

Recogitabo tibi omnes annos meos : in amaritudine animae meae .

Domine si sic uiuitur , et in talibus uita spiritus mei , corripies me , et uiuificabis me : ecce in pace amaritudo mea amarissima .

Tu autem eruisi animam meam , ut non periret : profeciisti post tergum tuum omnia peccata mea .

Quia non infernus confitebitur tibi , neque mors laudabit te : non expectabunt , qui descendunt in lacum , ueritatem tuam .

Uiuens uiuens ipse confitebitur tibi : sicut et ego hodie , pater filijs notam faciet ueritatem tuam .

Domine saluum me fac : et psalmos nostros cantabimus cunctis diebus uita nostra , in domo domini .

Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc.

LITANIE.

Quibus adduntur etiam Sancti , qui sunt in proprijs Litanijs illius Ecclesiae , ubi supplicationes fiunt .

Kyrrie eleison .

Kyrrie eleison .

Domine miserere .

Domine miserere .

Domine miserere .

Christe libera nos .

Saluator libera nos .

Christe libera nos .

Saluator libera nos .

Christe libera nos .

Saluator libera nos .

Christe libera nos .

Saluator libera nos .

Christe libera nos .

Saluator libera nos .

Christe libera nos .

Saluator libera nos .

Christe libera nos .

Saluator libera nos .

Christe libera nos .

Saluator libera nos .

Christe libera nos .

Saluator libera nos .

Christe libera nos .

Saluator libera nos .

Christe libera nos .

Saluator libera nos .

Christe libera nos .

Saluator libera nos .

Christe libera nos .

Saluator libera nos .

Christe libera nos .

Saluator libera nos .

Christe libera nos .

Saluator libera nos .

Christe libera nos .

Saluator libera nos .

Christe libera nos .

Saluator libera nos .

Christe libera nos .

Saluator libera nos .

Christe libera nos .

Saluator libera nos .

Christe libera nos .

Saluator libera nos .

Christe libera nos .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

intercede pro nobis .

Sancte

della Madonna, et di san Rocho, et Domenica prossima legendo questa nostra all' Altare: et poi anco essortate in particolare tutti, massime i Padri di famiglia con l'occasione della cerca, che farete alle case, ricordandoli quanto straordinariamente deue essere abbondante questa souentione, et elemosina, et per la cosa in se stessa, et per l'occasione de i pericoli presenti, et per douer loro molto più uolentieri darà questo modo quello, che darebbono senza dubbio, se questi poveri andassero cotidianamente alle case loro. Et perche la cosa non patisce dilazione, non mancarete poi lunedì prossimo insieme con li detti duoi Gentili huomini deputati, esser da noi, et consignar in mano del Tesoriero, da noi deputato a questa opera, tutte quelle elemosine, polizze, o note di esibitione, o hauerete raccolto.

Auisarete aco il popolo, che si metteranno nelle Chiese principali, et in altri luoghi opportuni, Cassè per lo medesimo effetto, à fin che possano commodamente far anco di più alla giornata in questa opera, quello che Dio l'inspirerà. Et il Signore Dio ui benedica. Dall' Arcivescouato il dì 4 d' Agosto 1576.

Editto Con il quale, se proibiscono Bollettini, Anelli, et simil cose per la peste.

Carolus S. R. E. Presb. Cardinalis tit. S. Praxedis, Archiepiscopus.

EVENUTO à nostra notitia, che certi Bollettini, o Breui, scritti, o stampati in carta, ouer scolpiti in Anelli, et Medaglie, che cominciano con queste parole, Crucem pro nobis subijit, etc. et altri Gaspar fert myrram etc. si uanno spargendo appresso di molti, sotto nome, ch' habino uirtù di preseruar ciascuno, che gli porta adosso dalla peste, quali habbiamo trouati, essere accòpagnati da uarie superstitioni. Però per debito dell' officio nostro, al quale s' aspetta leuare il culto uano, et superstizioso, et conseruare nella sua purità, et amplificare il uero culto Diuino in questa Diocesi nostra, per tenor del presente Editto, proibiamo à ciascuna persona di qual si uoglia stato, grado, et condittione, si huomo, come donna, che non dissemini, o dia ad altri, ne tenghi, o porti adosso, ne usi in qual si uoglia modo i sudetti Bollettini, ouer Breui, o parole scritte, o scolpite, ne meno altre, di qual si uoglia sorte, sotto questo nome di hauer uirtù di preseruar della peste. Dat Mediolani ex Aedibus Archiep. die 7. Septembris 1576.

Litteræ de pietatis deuotionisq. exercitationibus tempore Quarantænæ.

Carolo Cardinale di Santa Prassede, Arcivescouo di Milano.

La sacra scrittura, Dilettissimi figliuoli, ci ammonisce, et insegna in molti modi, ma specialmente

con esempj, in che modo ci deuiamo diportare nelle tribulationi, et flagelli che Iddio ci manda per i peccati nostri, perche ogni uolta che quel antico popolo di Dio era da lui percosso, et afflitto, hor con guerre, et captiuità, hor con peste, et uarie piaghe, ricorruano al Signore con lagrime, et penitenza, et egli li effaudiuo, et liberaua; questo testifica il Profeta Dauid in molti luoghi dicèdo che gridarono al Signore essendo tribulati, et egli gli liberò da le loro necessitã; comè anco dice di se stesso, io hò gridato al Signore essendo tribulato, et mi hà effaudito; et il popolo de Ninie che era gentile, et non conosciua Iddio, à una semplice uoce di Iona Profeta, a loro incognito, che gli denunciò la suersione loro con termine di quaranta giorni se non si emendauano, si uoltò à Dio con dolore, et penitenza tale de suoi peccati, che gli fu perdonato, et scamparono la ruina, che gli soprauaua. Quanto più il popolo Christiano ueramente popolo eletto da Dio, essendo flagellato deue recorrere à lui di tutto cuore, con uere lagrime, et penitenza, et sperar che ne sarà liberato.

Hor chiara cosa è che il Signor è pur troppo prouocato dalli peccati nostri ad esser irato còtra di noi: et hà gran ragione di darci questo castigo per causa d'essi, et per la poca uita christiana, che in questa Città si ritroua in tutti i stati de persone, et per la poca penitenza, che sopra ciò si uede, et mutatione di uita, quali sopra tutto Dio richiede da noi.

Dunque douèdosi far questa quarantena già publicata, per usar tutti i remedij che humanamente si puo, et non mancar della debita prouidenza dal canto di chi gouerna che questo anco uole Iddio, ci è parso nel Signore di auisarui con paterno affetto tutti, tanto del clero come del popolo, che poco giouarebbono queste diligenze humane che fanno per la liberatione di questa Città dal presente flagello, se non placchiamo Iddio sopra i peccati nostri, et se egli non si moue per sua misericordia à uolerli perdonare, et liberare, disponendoci noi dal canto nostro quanto potremo, con la sua Diuina gratia ad essere effauditi.

Per tanto ui essortiamo tutti nel Signore à fare hor mai da uero, et in questa occasione con il cuore ueramente pentito, et humiliato ricorere alla sua immensa Bontà, et con la nouità della uita placare il suo furore: et à ricordarui, che hora è tempo più che mai, di attendere per questa causa ad orationi, digiuni, et elemosine, et altri simili essercitij spirituali: con i quali si procuri d'impetrare questa desiderata gratia della liberatione, poi che cessando l'altre occupationi ui si darà luogo di poterlo meglio fare, et la ragione, et l'urgente bisogno così lo ricerca, et maggiormente il sacro tempo del Aduento di Nostro Signore, nel quale per il più cade questa quarantena, da se ci inuita, et specialmente, essorta à questa sorte d'officij, et à tutte le altre opere buone.

Prima d'òque guardateui, diletti figliuoli, di nõ prouocare in questo tempo maggiormete l'ira de Dio còtra di uoi, col far che l'otio ui sia cagione di non peccati

cati, anzi l'occasione di star riservati in casa, e di non hauer molta occupatione conforme al solito di lauerij, artificioj, et uarie distrattioni di negocij, che comunemente si hanno nel discorrere per la Città ne gli altri tempi, ni ritorni in maggior commodità di occuparui santamente, et ui sia un stimulo di uoltar il cuore uostro à Dio, et far più spesso orationi publicamente, et priuatamente, et essercitarui ne i digiuni, et astinenze, et altre sorte di penitenze, et satisfactioni, che sogliono placare il suo sdegno contra di noi.

Et perche comunemente le persone da se non fanno far debitamente tal preparationi, et la nostra natura svegliata nelle cose spirituali ha di bisogno in ciò di guida; et di qualche eccitamento, per cio per tener la mente più raccolta in Dio, et far più facilmente oratione in tutte le case, ciascun capo di famiglia si essorta à prouedere di alcuni libretti spirituali, se non ne hanno, et se gli hanno adoperargli, et di quei che più aiutano in questi tempi, et sono più atti, à introdurci nell' oratione, et sante meditationi, massime della uita, et passione di Nostro Signor, et delle uite de i Santi. Questi si doueranno leggere hora in presenza de tutta la famiglia, et specialmente al tempo di far l' oratione qualche punto, per dar materia, et aiuto di meglio farla, hora priuatamente da ciascuno che sa leggere per cauare qualche frutto per se stesso, et aiuto spirituale.

Saranno à proposito per questo effetto le meditationi del Padre Gaspar Loarte sopra la Passione et l' instructione per meditare gli misterij del Rosario; et il suo libretto de i Remedij de i peccati, et l'altro detto Còforto de gli affitti, o le meditationi del Granata, et il suo libretto detto Guida de peccatori, o altri simili de i sopradetti autori, o de altri à proposito di questi tempi, che siano probati; Sopra questi, et sopra gli documenti delli Euangelij che correno, et sopra le uite de santi douerebbono esser gli nostri ragionamenti fra il giorno, et la sera, massime gli giorni di festa, per non dar luogo alle mormorationi, parole ociose, et dissolutioni.

Ciascuno per meglio disporli à passar bene questo tempo, per ottenere il fine che si pretende ogni giorno faccia conto, che questa quarantena sia a punto come un altro sacro tempo della quadragesima, et come già Nostro Signore digiunò quaranta giorni nel deserto lontano da ogni conuersatione de gli huomini trattando con Dio solo per mezzo dell' oratione. Così procurate noi padri di famiglia, ciascuno nelle nostre case, che in questo tempo di publica mesistia, et solitudine, non solo ui sia ritiramento dalle conuersationi esteriori di fuori di casa, ma molto più si ritiri ciascuna interiormente, all' oratione, alle sante meditationi, alli esami della conscienza, alla consideratione de gli giudicij di Dio, della propria morte, del giudicio uniuersale, et particolare, delle pene dell' inferno, della gloria del Paradiso, et altre simili, ascoltando con diuotione quello, che in così fatte considerationi ui parlerà Dio al cuore, et determi-

nando con fermo proposito di metterlo in effeautione senza alcun fallo.

Procurate di accòpagnare il digiuno di Christo, cò il nostro digiuno, o almeno con l'astinenza, se non cotidiana in questi quaranta giorni, o in questo prossimo Aduento, almeno di tre giorni la settimana, ricordadoui ogni giorno di quel che faceua Christo Nostro Signore nel deserto, con digiunare, uegliare, dormir per terra, far oratione, et finalmente combattere col nimico, et uincerlo ualorosamente scacciandolo con le parole della sacra scrittura, et con la uirtù diuina. Procurate accompagnarlo iui con la mente, cioe con la consideratione, et con il desiderio, et con la santa imitatione.

Imaginateui che come già anticamente si soleua nel la santa Chiesa dar le quarantene in penitenza delli peccati, imponendosi per quaranta giorni, digiuni, orationi, et simili essercitij, di penitenza, et satisfactione, così il Signor adesso u' imponga questa quarantena, acciò la spendiate nelli sudetti essercitij con ogni diuotione.

Non potrete ogni giorno udir Messa, come sareste in altri tempi, perche le feste sole procureremo si dica a certi luoghi accomodati in ogni contrada, douerete almeno ciascun di uoi udirla con il desiderio, et mentalmente facendouela presente, come se la uedeste, o udisse, et andandoui col spirito, poi che non potrete corporalmente, et standoui attenti per tutto quel tempo, che suol durare, con la debita deuotione, facendo anche qualche meditatione sopra le parti principali d'essa, et similmente potrà far della comunione chi è solito di riceuerla spesso, et hora non potrà così farlo, comunicandosi almeno spiritualmente se ben anche in questa parte procureremo darui alle uolte alcuna commodità, et maggiormente consolarui, con far che potiate riceuer realmente quello santissimo Sacramento, col quale in ogni caso non dubito che tutti ui armarete prima che entrate in questa quarantena.

Di più in questo tempo per placar il Signore, et mouere la misericordia sua uerso di uoi, ricordateui di far misericordia a i prossimi, perche beati i misericordiosi, come dice Christo N. S. che ancor loro conseguiranno misericordia da Iddio; faccia larga limosina chi puo, a i poveri, et specialmente a quelli che d'ordine nostro andaranno cercando alle porte a be neficio dell' Hospitale de mendicanti, o de i poveri Monasterij, massime di Monache, o de i poveri dell' istessa parrocchia; et chi non puo altrimenti almeno gli facci elemosina spirituale, facendo qualche oratione, et pregando per loro, et per tutti i presenti bisogni.

Fra l'altre fruttuose occupationi di questo tempo, come già le Letanie instituite da quel santissimo Pontefice Gregorio Magno furono consacrate con numero settenario misteriosissimo, conforme anche a quello che insegnò il Spirito Santo alla santa Chiesa di fare oratione publica sette uolte il giorno, a essempio di quello che diceua il Re Dauid sette uolte il giorno

no io te dirò le laudi ò Signore; il che non è senza gran misterio, perche in quelle sette hore parò Christo Nostro Signore di uersi, et segnalati tormenti, così ci è parso molto conueniente instituire, che per tutto questo tempo della quarantena sette uolte il giorno si facci oratione in ciascuna casa, et per ricordarlo a ciascuno al suo tempo habbiamo ordinato; che nella Chiesa Metropolitana, et nelle collegiate regulari, et seculari, et parochiale si soni, per le oratione sette uolte tra la notte, et il giorno alle sue hore conuenienti, sonandosi prima tre tocchi al modo delle Aue Maria, et dopo la campana solita dell'oratione della sera per un quarto di hora; nel qual tempo habbiano tutti a dire prima l'Aue Maria, poi le Letanie, et altre preci, et orationi; massime quelle che sono accomodate al presente bisogno, et perciò alli di passati di ordine nostro stampate in un libretto, del quale ogn'uno potrà prouedersi facilmente.

Medesimamente potrà ciascuno meditare sopra le sette uolte principali che Christo Nostro Signore sparse il suo pretioso sangue per nostro amore, come contra gli sette peccati mortali. La prima nella circuncisione contra la lussuria, la seconda al borsò, doue già Adam peccò, contra la gola, la terza nella flagellazione contra l'ira, la quarta nella coronatione, contra la superbia, la quinta nel inchiodar le mani contra l'auaritia, la sesta, nel inchiodar i piedi contra l'acidia, la settima nel aprire del costato contra l'odio, et inuidia: ouero meditare sopra le sette parole che disse Nostro Signore in Croce, o sopra gli sette dolori, che hebbe la gloriosa Vergine Madre di Dio, per il suo Dolcissimo figliuolo, o sopra le sette allegrezze che similmente hebbe di quello, acciò secondo la moltitudine de i dolori del cuor suo, come dice il salmo, le consolatione diuine, la reimpissero d'allegrezza: ouero si potrà meditare sopra le sette petitioni contenute nel Pater noster, considerando parola per parola con affetto, et diuotione, ouero sopra altre cose al miglior modo che ciascu saprà, et lo spirito santo le detterà poi che rapresenta questo numero anco gli sette Doni dello spirito Santo, et i sette Sacramenti della Chiesa, et molti altri misterij.

Tutti in tal tempo di oratione procurino star affacciati alle finestre, o doue si possi, alle porte della casa, per fare l'oratione comunemente ad alta uoce con tutti quelli della sua contrada, uolati uerso l'Altare, o altra diuotione che sarà posta in essa, nella forma, et modo, che saranno auisati dal Parochiano, o altro Sacerdote deputato da noi a questo effetto in quella contrada, o parochia.

Et doue non ci fosse modo, o contrada accommodata per poter far detta oratione in comune, o fusse alcuno impedito talmente che non potesse andare alla finestra, ouero porta, non resti almeno di far questo medesimo, et altre deuote orationi nel istesso tempo dentro la casa, pur con gli altri di casa, ouero anco nella camera sua, o nel letto doue si ritroua.

Parimente al tempo che sonarano le tre solite Aue

Maria, cioè quella del aurora, quella del mezzo giorno, et quella della sera, douerete dire a ciascuna di tre uersetti, con le tre Aue Maria con i quali si guadagna certa indulgenza, et accompagnare quella salutatione della Gloriosa Vergine con l'affetto del cuore, raccomandando caldamente al antica et perpetua protectione sua sopra questa Città li urgenti bisogni, et afflictioni presenti di questo popolo, acciò quella benedetta Madre di Dio interceda per noi, et sia aduocata nostra appresso il suo figliuolo secondo il suo costume, placando l'ira di esso uerso noi miseri peccatori.

Et perche tanto più uolontieri ni habbiate da occupare in questi santi essercitij; tutti quelli che alli segni della campana sodetti faranno oratione per il spacio d'un quarto d'hora, et pregaranno per li infermi o sospetti di peste. Concediamo per l'autorità a noi della Santa Sede Apostolica concessa, sette anni d'indulgenza, et altre tante quarantene per ogni uolta che la faranno, et in capo della settimana hauendo continuato questo essercitio, indulgenza plenaria, essendo confessati, et comunicati, o almeno contriti, quando non possano hauere commodità di Sacerdoti che li confessi, et comunicati.

Questi sono i mezzi, dilettissimi figliuoli, con i quali spero che sarà fruttuosa questa quarantena, et a questo modo facendo dobbiamo sperare che si mouerà la Diuina misericordia, a compassione del suo popolo; uedendolo contritto, et ben disposto, con animo sermissimo di non uolerlo offendere, et cessando i peccati, cesserà insieme il flagello della sua diuina giustitia, che per loro raggione meritamente adopera, et esseròta contra di noi; il che piace alla sua Diuina bontà di concederci a maggior gloria sua, et a questo effetto in nome suo ni benediciamo. Amen. Dat. nel Palazzo Archiepis. di Milano, adi xx. d' Ottobre 1576.

Litteræ de Quarantena.

NON uolendo l'Illustriss. et Reuerendiss. Monsgr. Carolo Cardinal di Santa Prassede Arcieuescovo di Milano, per parte sua lasciar adietro mezo ne diligenza alcuna spettante all'officio suo che possa promouere, o agiutar la salute spirituale, o corporale di questo popolo comesso alla cura sua pastorale, et essendosi con matura consideratione stabilito di far una general, et particular quarantena per aiuto di questo popolo nel flagello di peste col quale ha cominciato il Signore già alcuni mesi sono a uisitar questa Città. Per tãto col presete suo Editto sua Signoria Illustriss. auisa tutte le persone ecclesiastiche di qual si uoglia grado, et conditione, che fra sei giorni prossimi sequenti doppo la publicatione d'esso debbano prouedersi delle cose necessarie al uiuer, et mantenimento loro, et delle loro famiglie, per quaranta giorni quali immediatamente cominceranno a correr finiti gli sei giorni. Comanda poi a tutti gli sudetti, che sotto la pena di 200. scudi, et altre pene più graui secondo la qualità della persona, et della disobediencia di ciascuno, che

per

per tutto lo spatio di detta quarantena non eschino, ne lascino ò facino uscire alcuno seruitore ò altro della sua famiglia, fuori della casa della loro solita habitatione, ne de quelle che da sua S. Illustriss. le saranno designate più uicine ò anesse alle Chiese nelle quali hanno a far il suo seruitio quotidiano del choro, ne meno in esse case ammettano altri senza legitima licenza. Eccetua però dal presente Editto i suoi Vicarij, Prefetti delle porte, Visitatori, et seruitori loro che saranno seco, et gli altri ecclesiastici seculari, et regulari deputati da sua Signoria Illustriss. alla uisita, aiuto, et provisioni opportune della Città ouero diocefe in questi bisogni c'haueranno di ciò patenti in scritto da sua Signoria Illustriss.

Eccetua anco che tutti i Curati della Città, et Vicecurati, et coadiutori loro per l'offitio loro parochiale uerso il suo popolo possano in tutto questo tempo liberamente andar per tutte le loro proprie Parochie, et per quelle che sono raccomandate alla cura loro, et quando saranno per far qualche ministerio ecclesiastico possano anco condur, et hauer seco un custode ouero altro chierico di quelli che saranno descritti nella lista sottoscritta dal Prefetto della porta, che gli serua in quelli ministerij, et offitij Parochiali per i quali officij anco possano uenir a tutte le hore da sua Signoria Illustriss. et suoi Vicarij, et Prefetti delle porte secondo il bisogno.

Eccetua anco gli Ecclesiastici Forensi, che con la fede delli Vicarij Foranei per urgenti bisogni saranno ricorso da sua S. Illustriss. ò suoi Vicarij, et Ministri. Eccetua di più quei Sacerdoti, et altri Ecclesiastici che già da sua Signoria Illustriss. sono deputati, o che si deputeranno per accompagnare i morti alla sepoltura, et anco quelli, che conforme alla tauoletta nella quale d'ordine suo saranno descritti dal Prefetto della porta doueranno andar celebrare Messa, ò altri diuini officij, ò seruire alli celebranti in certe Chiese, ò luoghi fuori delle Chiese deputati da sua Signoria Illustriss. ma questo sia solo per quel tempo, et per quelle occasioni sole nelle quali gli sarà necessario uscir, et star fuori di casa per far gli sudetti officij secondo l'ordine che gli sarà dato.

Eccetua anco da questo quelli che per proueder alle cose quotidiane necessarie al uitto loro, ò de suoi di casa, ò per altro urgente caso saranno necessitati uscir, ò mandare fuori di casa mentre siano descritti dalli Prefetti della porta ò dalli Deputati da sua Signoria Illustriss. a questo effetto in ogni Parochia, et habbiano la licenza scritta da loro secondo la forma da sua Signoria Illustriss. ordinata.

Et a questo effetto comada che ciascuno prefetto delle Chiese collegiate dia in scritto da sua Signoria Illustriss. fra tre giorni prossimi alcune persone della sua collegiata idonee di poter andar alcuna uolta fuori per simili bisogni a seruitio di tutti quelli c'habitaranno nelle case della sua canonica acciò che d'essi se possa far l'electione, et insieme ordinare la licenza opportuna.

Questo offerueranno anco tutti i regulari, et le Monache, et ogn'altro collegio Ecclesiastico, Dat. nel Palazzo Archiepiscopale di Milano il di 18. d' Ottobre 1576.

PRO cura sua officio, proq. temporum ratione, et difficultate Archiepiscopus, de gregis sui salute ualde admodum sollicitus, parochis, animarumq. curatoribus certa pestilentia tēpore officia prescriptis, qua ad parochialis cura recte pieq. gerenda usum pertinent. Atque ab eam causam librum edidit, quem uulgo inscripsit. La pratica de i Curati a tempo della peste. Eius libri capita singula cum in secundam partem Concilij quinti prouincialis relata sint, nihil est, cur hoc loco iterum collocemus.

Populus autem in ades conclusus quarantena tempore, ne ois torpesceret, id prater cetera Archiepiscopus instituit, ut libros, de rebus spiritualibus scriptos, haberet, in quorum lectione, cum certas prescriptas horas precibus, orationiq. dedisset, aliquid temporis poneret. In is libris unum precipue, uulgari sermone edidit, atque inscripsit. Raccolta de uarij ragionamenti di alcuni santi sopra la cura de i poueri, et infermi. Quorum partum sermones quoniam in ea secunda parte concilij quinti ostendit, eos iam huic loco apponere, minus opera pretium esse censuimus.

Litteræ pastorales.

De asperione Aquæ sanctæ et benedictione adium.

Carolus Cardinalis, tit. S. Praxedis, Archiep.

REuerendo Parochio. Essendo noi debitoro a i popoli, di non lasciare occasione, nella quale possiamo distorgli affatto dalle profanità, et ridurli a instituti santi, con i quali s'aiutano nella uia della salute: hora che s'auicina la santissima uigilia del Natale di Nostro Signore Giesu Christo; nella quale con gran misterio, ò uso et rito della Chiesa nostra Ambrogiana, che i Parochi asperghino le case della sua Parrochia con l'acqua santa, ni ammoniamo a fare questo officio con la diuotione, et granità, che ricerca tale attione, quale è religiosa, et piena de misterij: et che in oltre la Domenica prossima, auanti la uigilia, auisate il uostro popolo di questo, con instruirlo, per quanto potrete del misterio, et delle uirtù, che ha l'asperione dell'acqua santa: la quale fra l'altre, che i Padri ne scriuono, ha questa di purgare le case, et i luoghi da ogni malignità, et sporcità de immondij, et cattiuu spiriti: anzi che, come è scritto nell'bi-

storie Ecclesiastiche, con essa hanno i santi Sacerdoti, ne i tempi dell' idolatrie, alcuna volta gettato a terra diuinemente i tempj, l' Altari, le colonne de demonij, et idoli. Et in oltre perche questa azione dell' asperzione, fra l' altro insegna, che'l Christiano debba hauere la uita netta, et monda dalle bruttezze de i peccati, et l' habitazione anco purgata da ogni inhonestà, profanità, et specie d' idolatria; onde e' che la Chiesa nostra a fine d' insegnarci, che con ogni pura santità riceuiamo Nostro Signor Giesu Christo nel suo Natale, usa nella uigilia l' asperzione santa nelle case: però con questa occasione di fare l' asperzione, procurate, che il popolo purghi l' habitazioni da cose, contrarie a questo misterioso rito, et che passano offendere gli occhi de Dio; bruciando ciascuno, et stracciando subito qualunque libro impudico, et madrigali, et canzoni disboneste, leuando anco uia, come s' è ordinato nel nostro Concilio Provinciale terzo, imagine profane, che siano sporche, nude, lasciuie, o de quali si possa dubitare, che causino memoria di cose cattiuue nella mente, gettando anco uia dadi, carte, maschere, et altre cose non conuenienti alla santissima professione del Christiano. Le quali cose tutte essendo frequenti in questa Città, non e' marauiglia, se hora e' flagellata dalla diuina giustitia. Però fate con ogni diligenza, che si leuino affatto tali abusi, quali in un certo modo rappresentano l' antica gentilità, et idolatria: per uicina della quale, et accioche la memoria d' essa fosse del tutto leuata dal mondo; arditamente i santi martiri di Christo, esposero a ogni crudeltà la uita loro.

Dall' altra banda poi procurate co questa occasione dell' asperzione d' indurre in tutte le case l' uso del nasetto dell' aqua santa, che in ogni camera, doue è letto, ne sia al capo del letto decentemente, et sopra tutto l' imagine del Crocifisso, o della Madonna, o di Santo, o Santa, che il Padre, ouer madre di famiglia, o ciascuno hauera in particolare diuotione.

In oltre la Domenica auanti il natale, et fra le feste anco, auisate, et uietate spesse uolte in nome nostro, che in nessun luogo, o casa se giuochi a carte, o a dadi, o ad altra sorte di giuochi, ma che ognuno con ogni maggior studio de diuotione, et santità, et frequenti communioui, attenda a celebrare, et santificare quel santissimo giorno di Natale, pieno di gratia, et il quale porta perdono a tutti i ueri penitenti; et così celebrare anco l' altre feste, che seguono. Et in tutto ciò uoi, et loro usate ogni cura, et diligenza; et ne referirete poi il frutto, che si farà fatto nel popolo: accioche di questo, si succedera, ne habbiamo continuamente nelle nostre humili orationi a ringraziare Dio: et se altrimenti, preghiamo anco sua Diuina Maestà, che per sua misericordia doni a loro spirito di mutatione di uita; et insieme anco noi prouediamo a i disordini loro con ogni officio paterno, et pastorale.

Habbiamo in questa occasione di pestilèza designato rinouare l' uso di benedire solennemente le case: la quale benedittione, parte per noi stessi daremo, parte

col ministerio uostro, nella uostrà Parochia, et di ciò doppo le feste, ne auisaremo a pieno; Tra tanto ricordate da parte nostra al popolo, a ponere straordinaria diligenza, in purgare ciascuno la casa, et famiglia sua, non solo da i sudetti abusi, ma da ogni altra offesa de Dio: et così apparecchiarsi con ogni santificazione, a fin che con quella benedittione, riceuino nelle case, et habitazioni, una perpetua custodia, et protezione de Dio, che difendi per sempre loro, i figliuoli, le case sue, non solo dalla presente peste, ma da ogni altro flagello; et da ogni neffazione de spiriti maligni. In tutto ciò, che ui habbiamo ordinato, fate diligenza tale, che restiamo di uoi consolati nel Signore Giesu Christo: quale ui benedica. Dell' Arcineuato il di 19. di Dicembre 1576.

Auertenze per la Benedittione delle case.

Carolus S. R. E. Cardinalis, tit. Sanctæ Praxedis Archiepiscopus.

PER le benedittioni, quali per instituto della chiesa santa si fanno, et delle case, et altre cose, che sono a seruigio, et uso dell' huomo, deue esser nel Sacerdote, che le benedice, pia intentione, et ne i fedeli, per quali si fanno, diuota preparatione; accio Iddio per la sua infinita bontà conceda, et operi abundantemente in loro, quel che piamente per quelle, si dimanda, et procura.

Però il Sacerdote nella benedittione delle case, che per ordine nostro farà, procurerà di farla con ogni purità di coscienza, et santa intentione, et con pietà diuotione, et grauità.

Procurerà anco di accompagnarla con special oratione, et spesse uolte col digiuno.

Dirà messa nel giorno, che la farà, prima che si metta a farla. Et di giorno non di notte, farà essa benedittione.

Nella Messa, dirà per questo effetto, l' oratione del Spirito Santo. Farà la forma di benedirle, che si e data fuori in stampa di ordine nostro.

In questo tempo, che si hanno a benedir quasi tutte le case, farà ogni Parocho la Domenica auanti, che se commincerà la benedittione delle case della sua parochia, una processione a questo effetto per la uicinanza di detta parochia:

Alla detta processione farà da parte nostra, che i chierici, et persone ecclesiastiche della sua parochia, che non sono all' hora obligate all' officij in choro, nella cathedrale, ouero collegiate, tutti conuenghino, ciascuno con la sua cotta.

Inuitarà anco per questo effetto i padri di famiglia, et tutti quelli della sua parochia, che per questi sospetti di peste non sono impediti, ad uscir di casa.

Con questa occasione conuocarà inanzi, o doppo il uesprio, in quella istessa Domenica i padri di famiglia, come si è ordinato nel Sinodo Diocesano nostro: quar-

to,

Della preparatione del popolo.

Ciascuno padre di famiglia se preparerà a riceuere la benedittione della sua casa con diuotione, et tanto desiderio.

Però, riconoscerà prima, tutta la sua casa, et famiglia: et disporà tutti in occasione di questa benedittione, a confessarsi, et comunicarsi prima santamente.

Sarà bene anco, per eccitare maggior diuotione, che egli insieme con quei della sua famiglia, che possono uscir di casa, il giorno inanzi che riceua la benedittione, uisiti le sette Chiese, o faccia altra simile deuotione.

Riconosciuta la sua famiglia, et la casa, se ui fosse cosa, che offendesse gli occhi de Dio, la leuerà: brucierà i libri lasciu, Madrigali, et Canzone disboneste. In luogo de quelli, introdurrà libri spirituali, che gli consiglierà il suo confessore.

Togliera uia le imagini profane, sporebe, nude, et lasciuie: e ui metterà figure del Crocifisso, della Madonna, de Santi, et Santa che egli, et ciascuno della famiglia, haua in particolare diuotione.

Gettara uia dadi, carte, maschere, et altre simili cose, che non conuenghino all' santissima professione di Christiano.

Nell' occasione di questa benedittione, introdurrà in ciascuna camera, doue sia letto, l' uso del nasetto col l' aqua santa.

Quando il Sacerdote uerra per far la benedittione, gli uerra dalla porta principale, in contro con la sua famiglia; et se bene egli uiene per farla, conuerà alla pietra sua dimandargliela con santo desiderio de con seguirne utilità, et frutto spirituale.

Accompagnerà il Sacerdote, et il clero per tutta la sua casa; insieme con la sua famiglia: quale con ogni riuerèza, et diuotione, farà sempre presente; et stara, secondo l' orationi che se diranno, hora in ginocchioni, hora in piedi diuotamente, et con ordine, le donne con la testa coperta, et gli huomini scoperti; quali doue bisogni, aiuti a salmeggiare, et rispondere al Sacerdote, che benedirà, secondo che ne i fogli stampati per questa benedittione.

Fara, che nella casa, et botteghe di la sua casa, che se benedice, non si lauori, mentre si fa la benedittione.

Preces benedictionis ædium, quæ in libro rituali Ambrosiano explicata sunt.

Litteræ de barba radenda.

Carolus Cardinalis Archiepiscopus Clero.

NON sarà bisogno, dilettissimi fratelli, che io spè di molte parole, ne in persuaderui quel che già così prontamente haueste cominciato ad abbracciare; ne in commendarui l' instituto, che essendo poco meno che perduto quasi in tutte le parti d' Italia, è pur sta-

to, et gli sponerà gli oblihi loro con gli suoi figliuoli, et famiglie, secondo il Decreto del terzo Concilio prouinciale, et insieme gli darà di nuouo quei ricordi che bisognano per riceuere con abbondante frutto questa benedittione nelle loro case, et famiglie.

Questo medemo officio farà piu specialmente, quando si trouarà a benedir alcuna casa, doue sia numero di persone, o famiglia dentro la medesima porta, trattando in questo proposito hora l' Euangelio, hora alcuna oratione de quelle che se recitano in questi officij.

Il Sacerdote farà la benedittione, uestito della cotta, et stola. Se farà portare la croce auanti, et duoi lumi di qua, et di la dalla croce.

Chiamarà il Clero della sua Parochia, che l' accompagnerà in questa azione; ma però chi d' esso in quel tempo non sarà obligato nelle collegiate, o in altre Chiese a gli officij. Et uiascuno di essi che si troui alla detta benedittione con la cotta: canterà o reciterà salmi, et le altre orationi insieme con il Sacerdote, che benedirà, secondo l' officio di questa benedittione.

La benedittione dell' aqua farà nella Chiesa; secondo che mostra la rubrica stampata, o uero nel a casa che si benedirà, quando uorra farla con maggior solemmità.

Niuno, ne Parocho, ne Sacerdote, ne altro per questo officio di benedittione, o per occasione d' essa pigli dono, ne cosa alcuna, per minima che sia.

Ogni Parocho la Domenica auanti nel suo sermone auisi, in qual uicinanza se farà per quella settimana la benedittione.

Non se benedichino case doue sono scōmunicati. Ne meno case di meretrici, o ujurari, o altre persone criminose pubblicamente.

Ne anco case, doue si fa barrataria, o se tengono giuochi prohibiti.

Ne parimente botteghe, doue si fanno carte da giuochare.

Le case, che non sono preparate, o purgate, se condo che si dice nella nostra lettera, che per ciò ultimamente hauemo pubblicata, et si mette breuemente qui di sotto, non se benediranno senza espressa nostra licenza.

Li stalli, et case, doue habitano diuerse famiglie, si benediranno con una sola benedittione, aspergendo però tutti i luochi con la triplicata asperzione.

Le case serate per sospetto de peste, o per assenza de patroni, il Parocho, o altro Sacerdote deputato, aspettarà a benedirle per un mese, o duoi doppo le altre, ma sarà auertito, restandò case da benedire, per non essere hora preparate, et purgate conforme all' auiso nostro, o per le altre cause sodette, a farlo subito che cessi l' impedimento; et durando piu de i duoi mesi sodetti l' impedimento, ne darà auiso a noi.

Notarà ciascuno Parocho, o Sacerdote, in un libro appartato, ciascuna casa, che benedirà, et ui notarà la contrada, doue è, et di chi e, chi ui habita, et insieme il giorno, et il mese di detta benedittione: et poi ne darà copia a noi.

pur stato in qualche modo fra di noi ritenuto: si che si può dire, che non sia cosa forastiera, ma uso, et specialmente vostro, antico, che ni si restituisse, o più tosto si ripara, perche non si perda affatto, l'uso dico, et l'istituto, che le persone Ecclesiastiche, non nutriscono, ma se radino la barba, instituto ueramente accompagnato da misteriose significazione, acciò che intendiamo, et l'eccellenza del stato nostro, quanto sia differente da quello da i Laici, et la singularità di uita, et conuersatione, che dalla loro distinta, ricerca la uocatione nostra; et insieme anco, come dichiara il uenerabile Beda, dell'humiltà santa; et per esser noi ministri de Dio, non ci leniamo in superbia, ma gettiamo uia ogni uana cōsidanza, che haueffimo, per ualore, prudenza, o altra uirtù, che fusse in noi; poi che tutte le uirtù nostre, per molte, et gradi che pareffero, sono spesse uolte mischiate cō difetti, et uiti, et perciò sono poche, et di picciol, o forse di nessuno rilieuo, si se disciueno con l'essamine della diuina giustitia. Fu questo uso de Padri nostri, et quasi sempre perpetuato nella Chiesa, come ci ne fanno testimonio ancora l'antiche pitture, si bene tralasciato poi d'alcuni pochi anni in qua in alcune parti, ma pur ritenuto in Milano da alcuni buoni sacerdoti, amatori di quell'antica disciplina. Et hora che per la uisita, quale con questa peste Dio ci fa, siamo stimolati ad andare sollecitamerē inuestigado, et riformado le uie nostre, et rimettendo i buoni istituti, et usi santi, che si fussero nel longho corso de tempi, o raffreddati, o tralasciati, habbiamo uolti gli occhi ad essequire in questo anco, quel che già gran tempo fa, haueuamo nell'animo, doppi l'haurene ciò comunicato più uolte con prelati, et persone di molta pietà, et dottrina, de rinouare, restituire, et riparare tal'uso. Ma non così tosto si è cominciato a sapere in questo la mente nostra, che molti di noi con l'essecutione del nostro desiderio, hanno intorno a questo preuenuto ogni auiso, et effortatione, anzi hanno con i fatti loro, preuenuto etiamdio l'attione, et essempio nostro, con il quale uoleuamo andarui auanti, per il debito che habbiamo di farlo in ogni buona attione. Non è dunque bisogno di molte persuasioni, ma di compimento al buon principio, che già si è fatto, di questa essecutione: nella quale s'io non sono stato il primo; hō almeno consolatione, come se consola il padre d'essere auanzato nelle cose buone da i figliuoli, d'essere stato peruenuto dall'obediencia, et diligenza uostira in cosa, da me prima desiderata, et deliberata.

Et chi di noi non ha ancora essequito questo, si consoli di non hauere in ciò colpa de negligenza alcuna, facendolo hora subito, che n'è stato auisato dalla uoce, et dall'essempio del suo pastore.

Et che cosa, fratelli, potrà raffreddarui ponto da restituire con molta consolatione, uno uso, tanto antico nella nostra Chiesa, et conueniente al nostro stato? Foris qualche rispetto, o erubescenza de gli huomini mondani, che non pensando alla santità, et auarità di quest'uso, et a i misterij religiosi, che ni so-

no sotto, o se ne faccino beffe, o almeno non lo stimino, quanto deuono? Piacesse a Dio, che si come aliagramente patì Dauid d'essere deriso dalla figliuola di Saul, sua moglie, per honorare Iddio, saltando innanzi all'arca sua; così haueffimo noi per questa uia, con la sua gratia, occasione di meritare alcuna cosa seco, et di scancellare i peccati nostri con la soddisfazione di qualche improprio, che ci donasse egli di patire dalle lingue, o dalla stima de gl'huomini del mondo, per far noi cosa accomodata al stato, et uocatione nostra, et per tale usata da i Padri, et maggiori nostri. Et quanto poco sarebbe questo, a chi ha obligo, come noi habbiamo, di spendere il sangue, et la uita, doue sia bisogno, per amore del Signore; quale per amore nostro ha esinanito se medesimo; et pigliando forma di seruo, ha come diposte tutte le sue grandezze, ha ascolto la sua sapienza nella stultitia della Croce; si è humiliato sino alla morte, così opprobriosa; ha dato per la uita nostra il sangue, la uita sua; et tutto se medesimo per noi ha offerto. Sia uergogna, come diceua il Principe de gli Apostoli, a chi patisce dal mondo, per essere hominida, ladro, maledico, o per altro delitto: a noi deue essere, allegrezza, et consolatione, patire opprobrio, et ingiuria per amor di Christo, et per protestare esteriormente quel che debbiamo hauere nel cuore, et per conformarci di fuori a gl'oblighi interiori della nostra uocatione. Sia benedetto il Signore, quando ci darà, che non solamente, come diceua l'Apostolo, conosciamo le cose de Dio, ma che anco patiamo per lui, in questo tempo specialmente, nel quale sua diuina Maestà scuopre sopra di noi già tanti segni dell'ira sua, che ben si fa intendere, quanto è necessaria in noi l'emendatione di uita, et riforma in tutte le cose; doue anco ci fosse qualche nostra confusione. Ma come ci può essere di confusione un'habito, che più tosto scuopre in qualche parte la grandezza, et grauità del stato, et uocatione nostra, a differenza de gli altri huomini? Forse questa distintione d'habito esteriore differente da i Laici, ci sarà più bassile uili? anzi torna a splendore, et gloria uera nostra tutto quello, che serue a manifestare a noi, ouero a i popoli, la differenza, che è fra il stato loro, et nostro: della quale per tante altre uie procura instruirci lo Spirito Santo.

Per questo, trà l'altre cose, portiamo la corona, o tonsura in capo: per questo sono differente le uesti, et in tante altre cose gli abiti nostri dalli loro: si come hanno d'esser differente, i studi, le conuersationi, le professioni, et ogni essercitio, da che riceuendo il carattere clericale, pigliassimo Dio, per portione, et special heredità nostra, et fussimo tolti fuori dalli altri, et ascritti a questa militia ecclesiastica, perche fussimo popolo peculiare di sua diuina Maestà; consecrato a i ministeri del suo santissimo culto: però non ci offenda l'essere differente da quelli da i quali ci ha Iddio segregati, perche fussimo specialmente suoi.

Ne anco ci paia nuouo, essere in quest'uso, che hora si vi-

si rimetta; differente da molti altri, che sono pure nella uocatione Ecclesiastica: che s'habbiamo uolontieri abbracciato; ancora con Decreti Prouinciali, et approuati dalla Santa Sede Apostolica, l'essere da loro differente in altre cose, come in spogliarsi a fatto dell'uso domestico de l'oro, dell'argento, delle Sere, de gl'ornamenti de i letti, et dell'altre supellettili pretiose; et se con moderare le mense, i cibi, il numero de seruitori, gl'habiti loro; et se nella simplicità et forma dalle uesti Ecclesiastiche, procurando ogni di più moderarci, et restituire l'antichi usi, et istituti di questa nostra Chiesa, non habbiamo hauuto rispetto humano di farci differente in qualche cosa da molti altri ecclesiastici: siaci lecito anco in questa, che pur è parte dell'habito esteriore, essere differente, per conformarci all'istituto antico, non solo di questa nostra Chiesa; ma si può dire, commune, et che pur anche hoggidi uine in tante altre prouincie. Et questo ni basti, perche sappiate, che anche il mondo debbe restare di noi soddisfatto, si pur haueffe a dare orecchia; o curarse di piacere al mondo, chi uole piacere a Christo. Seruus Christi non essem, si hominibus placere, dice l'Apostolo Santo.

Quel poi che più importa, et che principalmente desidero da noi in quest'occasione, fratelli, è che con questa rasura s'accompagni una uera resolutione di mettere in pratica, et essecutione le cose significateci da quest'uso che ripigliamo. Poco ci giouarà essere con l'habito esteriore differente da i laici, si poi non fussimo differente in i costumi delle persone mondane. Sarà di confusione a noi, et non di gloria; ogni testimonio esteriore della dignità della uocatione nostra, sopra i laici, si poi saremo nelle uirtù inferiori a molti di loro. Poco importa la segregatione, et distintione dell'habito, se perseveraremo nelle Pratiche, et conuersationi secularesche; et mondane.

Non sarebbe, fratelli; frutto di rilieuo precidere i peli della barba, et restar pieni d'ansietà, et sollicitudine nelle cure temporali: le quali impediscano i studij, necessarij alla professione nostra, et i ministerij debiti all'anime, che ci sono raccomandate; et c'inuiluppino in mille intrichi; et lacci del Demonio; et finalmente ci sommergano nell'abisso della perdita ne nostra. Queste cure seculari sono quelle, che spesse uolte ci fanno contentibili ne gl'occhi del popolo: questi desiderij terreni ci fanno odiosi al mondo: questa gloria del mondo, da noi affettata, Dio uoglia non si cagione al fine, che perdiamo la uera gloria. Queste amare iudici, dilettissimi fratelli, sono quelle, che poi dilattandosi ne i cuori nostri, spandano i suoi uami; et producono amarissimi frutti di una uita, in tutte le cose indisciplinata; de mali essempj, d'ignoranza, a noi, et a gl'altri troppo pernitiosa, de negligenza, et di sordida auaritia ne i ministerij nostri. Chi da luogo a questi disordinari affetti, non è poi marauigliato si non gusta le cose de Dio; se è arido nell'oratione, indeno nel choro, impatiente a perseverar in Chiesa, ne i diuini officij; et se ha infassidio la parola de

Dio, aborisce il studio delle cose sacre, ua quasi senza apparecchio, et come per usanza al tremendo sacrificio della Messa; et non fa frutto nell'uso de Sacramenti santi. Questo è quello che poi nelle tribulationi communi, et particolari, per ben che ricorriamo a Dio, spesse uolte non ci ascolta, che se bene, per quel che tocca al sacrificio santo della Messa, all'orationi, a gl'offitij, et altre sacre attioni, che facciamo, come ministri publici della Chiesa santa, in persona de Christo sommo Sacerdote, in persona d'essa Chiesa, sua sposa, non possono i nostri ministerij essere da sua diuina Maestà rifiutati; ne possono essere poco accetti i sacrificij, l'orationi, et gli officij nostri: nondimeno resta priua la Chiesa santa, et noi medesimi, et tutti quelli, per i quali offeriamo i sacrificij, et l'orationi, di quel particolar frutto, che risultarebbe dalla special dispositione, et diuotione nostra in quelle sacre attioni. Per rispetto del qual mancamento, quando ci riguarda Dio, quante uolte pensate, fratelli, che, per quello che tocca a questa parte, dica a noi le parole, che già per Esaia Profeta, in occasione de i sacrificij, et oblationi diceua a quel popolo d'Israel: A che fine questi nostri sacrificij? io son pieno, et satio, non gli uoglio. Chi ha cercato queste cose dalle nostre mani? perche entrate nella casa mia? non me offerite più sacrificij in d'arno; l'incenso mi è abominatione; non sopportarò le vostre festiuità; inique sono le vostre congregationi; hō in odio le vostre solemnità, mi son fate moleste queste cose; hō durato fatica a sopportarui; quando haurete stese le vostre mani, io ni uoltarò le spalle; et quando multipli carrete l'orationi, non ui esaudirò. Iddio faccia, fratelli, che non sia mai alcun di noi in colpa tale, che prauochi Dio a così fatte parole, ne a sfuogare sopra di noi l'ira sua col flagello della peste, con che ha cominciato a percotere, et noi Sacerdoti, et il popolo: nella qual peste, mentre soffiene la mano, et ua lentamente, et non perd ci leua affatto d'adosso il flagello; par bene che uogliano scuoprire da un canto, che non uouebbe hauere a uendicarsi delle nostre iniquità, essendo il suo desiderio solamente, che ci emendiamo, et ritorniamo a lui in uerità; et dall'altro canto farci chiari, che sin qui non habbiamo fatto da uero a bastanza, per placarlo. Mi pare, che quando hora a lui ricorriamo, facendo istanza per la liberatione dalla notte delle presenti tribulationi, ci risponda con il medemo Profeta: Si queritis me, querite: cioè, si cercate la mia amicitia, cercatela cō uerità; per i quali ne offerisco; se me cercate con parole, cercate me anco con i fatti; se con l'esteriore, cercate mi anche con l'interiore; se uolete la uita, uogliate l'obediencia de i precetti, per la quale si acquista la uita; se me cercate, cercatime con diligenza, sollicitudine, uero desiderio, et resolutione; et non con doppio cuore, ne zoppigate più in due parti: et noi Sacerdoti, se cercate la grandezza, et l'honore, a quale sete chiamati, cercatela con l'humiltà, con il dispregio del mondo, con la castità de i costumi, con la santità della uita, cō il zelo dell'anime, et dell'honor mio,

et con

et con gli altri mezzi, che sono proprij della uocatione nostra.

Ripigliamo dunque, fratelli, con tutto il cuore, et ristauriamo in effetto l'antico uso nostro di radere la barba con questa uera resolutione, che con deponere la barba, deponiamo insieme hormai ogni ostentatione, et uana confidenza della prudenza, et della fortezza mondana, et ogni stima di noi medesimi, et ogni altra superbia: tagliamo al uiuo le cure terrene; gettiamo uia ogni intrico de negotij secolari; diamo bando intieramente alle spese superflue; et con l'habito, differente da gl'altri, habbiamo sempre una singolar conuersatione di uita, che sia degna del throno, et professione nostra; et con il dispreggio di questo commune ornamento della faccia, rinonciamo a gli ornamenti uani, et alle glorie de gli huomini: et così procuriamo tutti, di renderci ogni di men indegni del ministerio nostro, et specialmente noi Sacerdoti, del tremendo misterio, che trattiamo quotidianamente, del santissimo sacrificio della Messa: il quale se accompagnarremo dalla parte nostra, con questa santa corrispondenza interiore, et esteriore alla nostra uocatione; non arriuano le parole mie ad esplicare, quante grazie impetreremo dalla bontà de Dio a beneficio, et nostro, et di questo popolo, et di tutta la Chiesa santa. Il che per sua misericordia Iddio ci conceda, et con questo ui benediciamo, et preghiamo a uoi, et a noi da sua diuina Maestà ogni benedictione. Dall' Arcivescouato il dì 30. di Decembre 1576.

Littere de uisitazione populi et preparatione.

Carlo Cardinale della S. Chiesa Romana, del titolo di S. Prassede, Arcivescouo, al diletto nostro Clero, et popolo della Città, et diocesi di Milano. Salute, et benedictione dal S. N. GIESU CHRISTO.

COSÌ misericordiosamente sostiene Iddio benedetto la mano del suo flagello, con il quale à i mesi passati cominciò a percuoterci, che ben si uede, che ci da questo spatio di tempo per quella uera penitenza, che egli tanto da noi ricerca, et di che noi habbiamo così gran bisogno: et insieme pare che con la sua infinita bontà uada cercando, come dice per Gieremia Profeta, chi s'interponga a placar l'ira sua, per perdonarci, et intieramente liberarci da i castighi, che giustissimamente ci sono apparecchiati. Non sprezziamo dunque, figliuoli, le ricchezze della sua benignità, et pazienza, et longanimità; ne con la nostra impenitenza, et durezza di cuore andiamo accumulandoci ira per il giorno dell'ira, et manifestatione del giusto giudicio di Dio.

Certa cosa è, carissimi in Christo, che tutti noi, quali ha Iddio sin qui preseruati da questo suo castigo, come già ci disse in San Luca, non dobbiamo pensare, che sia stato cio, perche noi siamo migliori, o

manco peccatori di quelli, che sono stati da questa contagiosa, et funesta peste percosi, ò nelle persone loro, ò ne i suoi; ma che sia piaciuto a Dio per sua misericordia, con l'effempio delle percosse loro eccitar noi a una uera emendatione di uita, et penitenza: la quale se non faremo, habbiamo ueramente da temere; che dalla sua diuina giustitia non uenghi anco sopra di noi tutti, questo, o altro più formidabile, et maggior castigo. E dunque obligo nostro di non abusare di questa gran misericordia de Dio, et di questo spatio, che ci è dato di penitenza; come già inutilmente, anzi ingratamente uerso sua diuina Maestà, habbiamo usato tanti altri beneficij, et grazie riceuute per i tempi passati: ma con molta sollicitudine apparecchiarsi per ogni hora, che a Dio piaccia di chiamare noi ancora se per questa, ò altra uia; et in questo mentre far conto di hauere riceuuto dalla sua diuina bontà di nuouo la uita; et così darci da uero a tale mutatione, et riforma di costumi, che spendiamo tutto quello che ci resta di uita, sia poco, o assai, a gloria di sua diuina Maestà; a edificatione del prossimo, et a salute dell'anime nostre. Ne siamo di quelli, che hanno già cominciato con più dissolutioni, che mai, senza timore de Dio, ne uergogna humana a dare allegrezza, et trionfi nell'inferno a Satana con tal'ingratitude alle grazie, et misericordie, che sua diuina Maestà le ha fatto di conseruargli sin qui da così commune, et manifesto pericolo; senza pure ricordarsi loro, che ancora non siano intieramente liberati da questo flagello; et che quando bene fusse estinta affatto questa peste, restando la radice, che è il peccato, è sufficiente a ogni cenno della diuina uolontà; et giustitia, un solo fazzoletto, una stringa, un strazzo mettere in estrema ruina questa Città, et diocesi, oltre che l'omnipotenza de Dio non è ristretta sì, che non possa castigare la durezza, et dissolutezza loro con mille altri modi, non meno spauentevoli, che questo della peste.

Noi hora, per debito della cura nostra pastorale, habbiamo deliberato rinouare per questo effetto tutte le sollicitudini, et diligenze, facendo conto, come se hoggi cominciassero gli obligi nostri pastorali; et uoi; et hoggi ci fossero intimate quelle uoci, che già Iddio in simile proposito disse a Gieremia Profeta; Ecce constitui te hodie super gentes, et destruas, et disperdas, et dissipas, et edificas, et plantes. Et si come già quel buon Giuda Machabeo, Capitano del popolo hebreo, doppo hauer digiunato, et pianto in cenere, et con cilicio, la solitudine, et ruina di Gierusalem; et del tempio, et l'afflitione de i Sacerdoti; et di tutto quel popolo, quando Dio gli diede animo, e fortezza di uenire a riparare quelle ruine, primieramente hebbe cura di uisitare il tempio, et deputò altri, cioè Sacerdoti di uita innocente, et zelanti della diuina legge, a mondarlo, rinouarlo, et ornarlo; et altri deputò, che resistessero a gl'inimici, che dalla rocca di Gierusalem, et da altre parte faceuano ogni cosa per impedirli: così in questa occasione la prima diligenti-

za nostra sarà di fare la uisita generale di questa Città, et diocesi, compartendo le fatiche, et sollicitudine nostre, et de i Sacerdoti, nostri cooperarij, parte in procurare la restoratione, et l'ornamento; anco de i tempj, et Chiese materiali, et la disciplina insieme de i suoi ministri, et ogni altra cosa, che in esse spetti al culto diuino; parte intorno alla cura spirituale del popolo, per armarlo con sacre benedictioni, et con i santi sacramenti, et con altre arme spirituali contra le tentationi dell'inimico; et anco per leuare, et correggere gli abusi, et peccati; che fanno resistenza, et apportano impedimento alla rinouatione di uita, et all'ornamento, et splendore della disciplina Christiana, et al progresso spirituale dell'anime loro, commesse alla sollicitudine nostra. Et si come anco l'edificio spirituale di questa Città, et diocesi, dato in cura a noi, ha di bisogno, non solo che si leuino uia le cose, che imbrattano; ma anco, che ui si ponghino ornamenti, che l'abbelliscano con ogni santo decoro: così queste nostre diligenze miraranno sì a togliere uia co' l'diuino aiuto l'offese de Dio, communi, et particolari; fradicare i uiti, et a distruggere il regno del Demonio, et del peccato; sì all'incontro a edificare le sante uirtù, a piantare l'amore de Dio, la diuotione, la carità uerso il prossimo, et ogni altra cosa di uera pietà.

Questa è la uera, et necessaria uia, figliuoli, per assicurarci, che ne peste, ne altri flagelli ci facciano realnocumento. Così ci insegnò nostro Signore Giesu Christo, quando hauendo parlato, et piantò sopra le rouine, che doueuan uenire sopra di Gierusalem, intrò subito a uisitare il tempio, et purgarlo da tutte quelle cose, che ui si faceuano, indegne di quel sacro luogo, scoprendoci, che il modo di schiuare i diuini flagelli, è la monditia, et purgatione della casa spirituale di sua diuina Maestà, che sono l'anime de i popoli fedeli; et per il contrario il contaminarle con la bruttezza del peccato, et con i uiti, è quello, che prouoca la giustitia diuina a castigarci. La purgatione spirituale del popolo, delle fameglie, delle case, et finalmente di ciascuna anima dalla sordidezza de i peccati, dalla habitatione de i demonij, et dalla profanatione, che nell'anime fanno le cose mondane, da noi disordinatamente amate, et perciò fatte come idoli de i nostri cuori, questa purgatione, dico, è la principale, che si ha realmente da fare, acciò siamo con l'aiuto de Dio intieramente liberati dalla peste, et custoditi, che non torniamo di poi ad infettarci. Et si come se fanno tante diligenze di abruciare, ò di lauare panni, acciò non ui resti occasione di rinouarsi questo contagioso morbo; et si fanno anco sollecite guardie, perche non entrino dentro apestati, ne pure quei, che possono essere di ciò pur un poco sospetti: così debbiamo con ogni diligente studio, et sollicitudine mondar, et purgare i cuori nostri da i desiderij, dalle parole, dalli mali abiti, et non solo da ogni peste de uiti, et infettione spirituale; ma guardarci anco da ogni sospitione, et occasione di peccare; et deuiamo insieme mettere parimenti guardia a i sensi nostri, a gli occhi, a l'udito, alla bocca, alle mani,

et alla lingua, perche non entri per queste fenestre la morte, et la peste del peccato al cuor nostro.

Già, per prepararui tutti a questa purgatione spirituale, ne i giorni passati auanti la uigilia del santissimo Natale di nostro Signor Giesu Christo, nell'occasione, che per rito sacro di questa nostra Chiesa, i Parochi, et curati doueano aspergere le nostre case d'acqua santa, ricordassimo a loro, che ui ammonissero al l'ora sì di questa mondatione spirituale, significataci per l'asperfione, sì della benedictione, che nell'occasione della uisita, et per i pericoli della peste designauamo fare, delle case nostre. Hora con l'aiuto de Dio la cominceremo a fare, et parte la faremo noi medesimi, parte con l'aiuto d'altri Sacerdoti. E questa benedictione santamente instituta nella Chiesa di Dio, è attione religiosa, piena di pietà, et sante precij, et si fa con l'asperfione dell'acqua santa: la quale frà l'altre uirtù, che i Padri ne scriuono, ha questa di purgare le case, et i luoghi da ogni malignità, et da ogni sporcitia di cattiuu spiriti: anzi che, come è scritto nell'istorie ecclesiastiche, con essa hanno i santi Sacerdoti ne i tempi dell'idolatrie, alcuna uolta gettato a terra diuinemente i tempj, l'altari, le colonne de idoli, et demonij; et anco, come mostra il rito, et le parole della sua benedictione, ha uirtù contra la peste, et altre infermità. Questa attione inoltre, ci insegna, che il Christiano debba hauere la uita netta, et monda dalle bruttezze de i peccati, et l'habitatione anco purgata da ogni inonestà, et profanità. Si che hora, che con questa ui auisiamo della uisita delle nostre Parochie, et della benedictione, et asperfione santa delle nostre case, che siamo per fare; questi officij, et attioni ui ricordano insieme quella purgatione, et santificatione spirituale, che douete fare, et ci confidiamo nel Signore, che farete, sì come con ogni efficacia ui essortiamo a farlo; accioche accompagnando noi così dalla parte nostra, et la uisita delle nostre Parochie, et della benedictione, et asperfione, che faremo, nelle case nostre, Dio benedetto santificchi, et benedichi uoi, e le case vostre talmente; che ne peste, ne demonij, ne altre perturbationi ui molestino più; ma in tutti uoi sia perpetua custodia di Dio; sia ne i mariti, et moglie amor santo, ne i padri santa sollicitudine, ne i figliuoli obediencia, nelle figliuole ogni modestia, ne i seruidori fedeltà, nelle fameglie carità, concordia et pace, ne i frutti della terra abondanza salutare, et in somma ogni benedictione, et gratia temporale, et spirituale di questa uita, fin che nell'altra andiamo poi a godere nel Cielo più piena, et compita benedictione. Se dunque sino ad hora, per auiso de i nostri Curati; non hauete ancora fatto la purgatione spirituale, et purgato le nostre case, per riceuere la benedictione, fatelo hora quanto prima, leuado uia dalle nostre habitationi ogni cosa contraria al misterioso rito dell'asperfione, et benedictione, et che possa offendere gli occhi de Dio; bruciando anco, et stracciando qualunque libro impudico, madrigali, et canzone dishoneste; togliendo

gliendo uia, come si è ordinato nel Concilio nostro Prouinciale, imagini profane, che siano sporebe, nude, lasciuè, o de quali si possa dubitare; che causino memoria di cose cattive; et insieme gettando uia dadi, carte, maschere, et altre simili cose, che rappresentino l'antica gentilità, et idolatria, ne conuenghino alla santissima professione del Christiano.

Disponeteui in oltre santamente alla uisita, con confessarui, et comunicarui, specialmente nel tempo, che uerremo alla Parrocchia di ciascuno di uoi. Et accioche la uisita sia con la gratia de Iddio a perpetuo, et salutare frutto dell'anime; preparatiui, et disponeteui ad aiutarci dalla parte uostra in tutto quello, che sarà espediente, che da uoi con carità sappiamo, per prouedere alla salute dell'anime, et al ristoro di questo edificio spirituale, a noi commesso, si come di tutto ciò che mirarà a questo fine, ne auisaremo più in particolare nelle uostre Parrocchie.

Et sopra ogni cosa si nel principio, si poi successiuamente, mentre che la uisita dura, et più specialmente, quando si farà nella uostre Parrocchia, fate calde, et instanti orationi; a fin che sia fruttuosa la uisita in modo tale, che come pianse Christo nostro Signore sopra di Gierusalem; così non habbiamo a piangere et noi, et uoi insieme in altro tempo, di non hauere conosciuto fruttuosamente il tempo della nostra uisita, fattaci da Dio così segnalatamente, come ha fatto in questi doi anni, con il Giubileo dell'anno santo, con molte altre gratie spirituali, con la uisita Apostolica, fattaci in nome del suo Vicario in terra, et ultimamente con questa peste, et con le fatiche, che noi faremo, della nostra uisita pastorale. Alla quale con l'aiuto de Dio, designando noi attendere subito passato i giorni del Giubileo, ultimamente concesso da sua Santità per cagione spetialmente di questa pestilenza, quale d'ordine nostro si publicarà dimani, perche anche esso sia come una preparatione alla nostra uisita, habbiamo uoluto con questo auiso dare principio in questo giorno, che è il giorno solemne della Purificatione della beatissima madre de Dio, Vergine Maria, speciale protettrice, et aduocata nostra, et di questa Città; giorno, nel quale il Signore del tempio, è presentato nel tempio; giorno pieno di sacre benedizioni, et di misterij, quali tutti ne inuitano, e stimolano a purgatione, et purità di uita, all'humiltà santa, a opere buone, et illustri, accefe di santo, et spirituale zelo; et in somma a fare progresso nella uia del Signore. Doppo questo benedetto, è solemne giorno, entriamo nella Settagesima, che è dimane, di poi nella Sessagesima, Quinquagesima, et Quatragesima, i quali sacri tempi, si come la santa Chiesa celebra singolarmente con riti, ceremonie, et officij, che tutti mirano alla penitenza, et conuersione nostra, per staccarci affatto dalla disolutezza pestifera del mondo; così con maggior studio d'opere pie, et sane attendiamo tutti a una uera mutatione di uita, et purgatione spirituale, per far poi una solennissima Pasqua, piena d'alegrezza nel Signore Gesu Christo: quale ne consoli tutti, custodisca,

et benedichi. Dell' Arciuescouato, il di 2. di Febraro. 1577.

Littera, in forma breuis, Sanctiss. D. N. GREGORII PAPAE XIII. Ad Illustrissimum Cardinalem S. Praxedis, Archiepiscopum Mediolani, scripta, die 12. Martij, 1577. Sacerdotum, peste infectis, eiusq. nomine suspectis ministrantium, causa.

GREGORIVS PAPA XIII.

DI LECTE filij noster salutem, et apostolicam benedictionem. Quo quisque maiora pericula, ut animarum Christi fidelium salutem in urgentissimis necessitatibus consulat, que potissimum tempore pestis illos inuadunt, obire dignoscitur, eo pretiosiora munera, maioreq; prerogatiua conuenit reportare. Cum igitur acceperimus quamplures Sacerdotes, tam seculares, quam regulares, pestilentia morbo infectis, uel alijs de ea suspectis, sacra Eucharistia ac prostrata unctiois Sacramentis, non sine magno obpropinquitate contagionis periculo ministrandis, egregiam operam, te mandante, nauasse; et indies, prout opus esse perspicunt, etiam nauare, proprij corporis incolumitate posthabita, ut fidelium animas Christo lucrifaciant. Nos illorum deuotionem, ac zelum dignis fauoribus prosequentes; Dei omnipotentis misericordia confisi, quibuscumq. Sacerdotibus tam secularibus, quam quorumuis ordinum regularibus, qui de mandato tuo pestilentia morbo infectis, siue de ea suspectis, sacra Eucharistia, ac extrema unctiois Sacramenta ministrauerint, aut in posterum pariter ministrabunt, in articulo mortis contritis, plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam misericorditer in Domino concedimus, et elargimur. Insuperque cupientes, regulares ipsos, qui tam in Sacramentis prateritis, et alijs ministrandis, ceterisq. pijs functionibus peragendis hoc pestilentia tempore, te instante, in seruiuerunt, aut in futurum etiam inseruire contigent, ita ab eorum superioribus recipi, et tractari, ut pro eorum meritis bona inter suos conditionis existant; Circumspectioni tuae, quorumuis ordinum, ac religionum superioribus, ut religiosos huiusmodi bene pioq. religionis usu, et facultate congruenter tractent, admonendi, eis deniq. etiam in uirtute sanctae obedientiae, ac sub excommunicationis, alijsq. Ecclesiasticis sententijs, censuris, et penis, auctoritate nostra ad ipsum mandandi, ac districte precipiendi, liberam facultatem, et auctoritatem concedimus, et elargimur. Non obstantibus in contrarium facientibus quibuscumque. Dat. Romae apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die 12. Martij 1577. Pontificatus Nostri Anno Quinto.

Ca. Glorierius.

Littera

Littera de ijs, qui contagiosas uestes furripuerunt, asportarunt.

Carolus S. R. E. tit. S. Praxedis, presbyter Cardinalis, Dei, et Apostolica Sedis gratia, Archiepiscopus S. Ecclesia Mediolanensis.

Habbiamo uisto con l'esperientia, non senza nostro gran dolore, appresso a gl'altri innumerabili peccati, quali han prouocato l'ira di Dio a mandar sopra questa Città il flagello della peste, la sfrenata, et insatiabil auaritia di molti, quali dimenticati affatto della propria salute, del timor diuino, della carità del prossimo, et dell'obediencia, che deuono a i superiori, non si sono astenuti di robbare, nascondere, e trasportar da un luogo a un altro robbe, o panni amorbati, o sospetti di contagione: onde s'è dato non piccolo impedimento a la total liberatione da questo male: laquale debbiamo sperare dalla diuina misericordia, ogni uolta che ciascuno per la sua parte, si come per ogni rispetto è obligato, attenda a purgare, et conseruar monda l'anima dalla sozzura de peccati, et obedire a gl'ordini, et auuertimenti de superiori fatti, et tante uolte replicati, intorno alla purgatione delle robbe infette, o sospette. Volendo noi dunque per ogni uia procurar di dar rimedio a questa graue offesa di Dio, et del ben publico, per quanto potiamo, et alla nostra pastorale cura si conuiene, principalmente effortiamo, et ammoniamo tutti, così buomini, come donne, di questa Città, et luoghi della Diocesi, ne i quali questo nostro Editto sarà di ordine nostro publicato, che approssimandosi hormai la solennità della Pasqua, nel qual tempo ciascuno Christiano è specialmente obligato di racconciliarsi col suo Redentore, purgando la propria coscienza da qual si uoglia macchia di peccato col mezzo della sacramental confessione, che uoglia disporli, e metter ogni suo studio per far questa attione, con quel maggior dolore, et contritione, dell'offese fatte al Signore, et humiltà, che gli sia possibile col diuino aiuto; et così procurare di placar l'ira diuina, et andarsi disponendo a poter ottenere gratia della commune nostra liberatione del flagello della peste.

Et acciò non si camini in tenebre, ne s'inganni alcuno col far giudicio, che sia cosa leggiera, o di niuna colpa, quel, che in sostanza è più graue, et pernicioso; noi con questo nostro publico Editto dichiariamo, che niuno fin qui ha possuto, et maggiormente non potrà da hora innanzi, contra li precetti, et ordinationi de superiori pigliare, contrattare, robbare, nascondere, trasportare d'un in un altro luogo, ne in qual si uoglia modo, ne sotto qual si uoglia pretesto ingerrirsi a por le mani nelle robbe, o panni, non solo de altri, ma ne anco nelli suoi proprij, che saranno infetti, o sospetti di contagione, senza certezza d'incorrere nella colpa di peccato mortale, il cui frutto e la damnatione eterna. Poiche, come già s'è detto, da questo tal disordine, e dispreggio di pre-

cetti, de i superiori e principalmente di commandamenti diuini, nasce non solamente la manifesta offesa di sua diuina Maestà, ma anco l'ineestimabil danno del prossimo, et ne può risultare l'euidente ruina quasi di tutta la Città, et ui e anco certa coniettura, che tal contagione ogni uolta, che non s'estingua, sia per dilatarsi alle Città, et luoghi conuicini. Oltra che quello, che più importa di tutti i danni corporali, e temporali, non senza somento della solita fraude, et industria del nemico della generatione humana, per simile occasione uediamo tralasciarsi tanti mezzi, pertinenti al diuino culto, et seruiugio di Dio Nostro Signore, et alla salute delle anime, cessando tuttauia il popolo dalli soliti, et necessarij exercitij spirituali, dalle Chiese, dalle prediche, messe, dottrina Christiana, et altre pie, et sane opere.

Et per questo; commandiamo anco a tutti, et a qual si uoglia, così buomini, come donne di questa Città, et diocesi, doue sarà publicato di ordine nostro questo Editto, in uirtù di santa obediencia, et sotto la formidabil pena d'escommunicatione, che niuno contra gl'ordini dell'Eccellentiss. Governatore di questo stato, et delli Magistrati, habbia ardire di tenere in gouerno, o in deposito, di toccare, contrattare, robbare, nascondere, transferire da luogo a luogo, ne in qual si uoglia modo, o sotto qual si uoglia pretesto metter le mani a quelle robbe, o panni, che saranno amorbati, o almeno sospetti di contagione.

Ricordiamo anco a quelli, che in ciò fossero già incorsti, che debbano quanto prima, riconoscendo la grauezza del loro errore, confessarsi del loro peccato, et rendersi obedienti, et pronti ad essequire tutto quello, che intorno a ciò gli sarà imposto dal suo cōfessore.

Ammoniamo parimente tutti i confessori, così secolari, come regolari, che debbano instruire, e render capaci i loro penitenti della qualità di questo peccato, et effortar, anzi commandare a ciascuno, che debba (se desidera esser liberato dalla colpa) sodisfare a quanto è obligato.

A questo medesimo effetto dichiariamo hauer riservato, et riseruiamo di nuouo a noi l'assolutione di quelli; che in ciò contraueniranno.

Et perciò commandiamo a tutti, et a qual si uoglia, Sacerdoti, così secolari, come anco regolari, sotto pena d'escommunicatione lata sententiae, ipso facto incurrenda, che niuno presuma, senza participatione, et licenza nostra, o di alcuno delli Deputati da noi a questo, i nomi de quali saranno descritti qui a basso, di assoluere, doppo la publicatione di questo Editto, alcuno de quelli, che troueranno esser incorsti in simil peccato.

Auertiamo anco tutti i Confessori, così secolari, come regolari, che occorrendole nel trattar questa tal materia alcun dubbio, per il quale non s'assicurino del proprio giudicio, debbano hauer ricorso a noi, o ad alcuno d'essi Deputati sopra ciò da noi, senza però scoprire diretta, ne indirettamente, la persona del penitente, se non fosse con sua espressa

fff licen

licenza, acciò intesa la qualità del fatto, possa darsegli ordine di quel, che debba fare.

In quarum rerum fidem, hoc nostrum Edictum, et nosstra, itemque nostri Cancellarii manu signatum, ac sigillo nostro Archiepiscopali sancti Ambrosii munitum, Ecclesia Metropolitana, adunumque Archiepiscopaliu ualuis publice affigi mandauimus. Datum ex Archiepiscopatu. Die 22. Martij. 1577.

Nel Duomo.

Il Reuer. Ordinario, M. Gieronimo Arabia, Penitentiario maggiore.

Il Reuer. Ordinario, M. Griffidio Roberti, Teologo.
In santo Ambrosio.

Il Reuer. Canonico, M. Theopompo Ferri.
In santo Nazaro.

Il Reuer. Canonico, M. Gio. Francesco Lecamo.
In san Tomaso, a terra amara.

Il Reuer. Preuosto M. Gio. Alberto Besozzi.
In santo Fidele.

Il Reuer. P. Preuosto.
In santa Maria di Breua.

Il Reuer. Padre Rettore.

Il Reuer. P. Parva.
In santa Maria a S. Calimero.

Il Reuer. P. Don Gieronimo Ferri.
Nella Diocesi.

Ciascun Vicario Foraneo, nel suo Vicariato.

Anertimenti di Monfig. Illustriff. Cardinale di S. Prassede, Arciuescouo di Milano, per li Confessori.

Nell'effecutione dell'Editto Archiepiscopale publicato il di 22. di Marzo 1577.

P R I M I E R A M E N T E i Confessori certifichino i suoi penitenti di quel che tante uolte si è a loro ricordato per molte uie, cioè che per impetrar dalla misericordia diuina la totale liberatione da questa peste, fa bisogno attendere sopra ogni cosa a placar l'ira di Dio, specialmente con l'emendatione della uita, rinunciando da douero a tutte le offese di Dio, et dandosi a costumi ueramente Christiani, et procurando tutto questo anco nelli suoi figliuoli, et nella famiglia; et questo è il principal rimedio, senz' il quale debbiamo temere, che poco frutto reale siano per apportare tutte le diligenze della prudenza humana in questo publico bisogno.

Dipoi con ogni prudente diligenza s'affaticino di render capaci i loro penitenti, che si come nelle infectioni, che producono gli peccati nell'anima, il lasciare di palesare al Confessore, è poi col suo aiuto stradicare dal cuore, un solo peccato, ancor c'habbia confessato, è lasciato tutti gli altri, fa il penitente reo della damnatione eterna: così auuiene nella peste corporale, che per molto, che sia purgata una casa, quale sia stata tocca da tal morbo, un minimo pannelto in-

fetto che ui si lasciasse, basterebbe ad infettare non solo quelli dell'istessa casa, ma etiamdio tutto il resto della Città. Onde è manifesto, quanto sia degna di seueru correctione, e castigo non meno temporale, che spirituale qualunque persona, che per sua colpa sia causa di tanto pericolo, et danno.

Anuertiscano poi i suoi penitenti, che i precetti de i Superiori, etiamdio Secolari, secondo quel detto di san Paulo Apostolo, Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit etc. obligano a peccato mortale, quando sono giusti, et le cose sono d'importanza, come questa di non mettere a pericolo se, et gli altri, come si è detto. Però conforme a questo, sforzinsi di far toccare con mani alli penitenti, quali sono incorsi in tale errore, che mentre che non uogliono obedire con effetto al precetto de Superiori, et tor uia ogni occasione, per la quale probabilmente si potesse dubitare di contagione, non sono capaci d'assolutione. E consequentemente sono obligati; se pur desiderano ritornar in gratia d'Iddio, proueder in modo, che si satisfacci al precetto, e si togliantia quel publico pericolo.

Se auuerra che al tempo, che si confessaranno di questo peccato, ui fosse promulgata crida publica, per la quale si concedesse da Magistrati Secolari impunita, e remissione della colpa incorsa per questo tal nascondere di robbe, a quelli, che spontaneamente anderanno a ruelarlo; potranno in tal caso liberamente persuader loro, che uadino quanto prima a manifestare le robbe nascoste, a quei, che sopra cio sono deputati; affine, che possino esser purgate: e poi tornino per ricuere la sacramental assolutione. Ma quando non ui fosse tal facolta concessa in modo che il ruelare non potesse farsi senza manifesto pericolo di riportarne seueru castigo: in tal caso non obligino i suoi penitenti, che uadino a manifestarsi, così subito a Magistrati secolari, ma conferiscano la cosa con noi, ouero con alcuno di quelli, che per questo effetto habbiamo deputati, senza però scoprire diretta, ne indirettamente il penitente, se esso non gl'è ne hauea dato espresso ordine di palesarlo; acciò si possa procurare qualche modo di rimediare all'inconueniente, che potrebbe nascere dalle robbe infette, e nascoste; senza metter il penitente reo di questo per questa uia a pericolo della pena temporale. Et in questo mentre sopra sedano l'assolutione, quale, (come gia s'è detto) in niun modo debbano dare sin a tanto non sara intieramente leuato ogni sospetto, et dubbio che ui fosse per tal causa.

Occorrèdo di trouar alcuno penitente, il quale per il passato hauesse commesso un tal errore de nascondere robbe infette; et poi spontaneamente l'hauesse ruelato a superiori, o per altra strada essendo stato scoperto, siano quelle robbe state purgate da persone publiche a cio deputate: in tal caso si concede facultà di poterlo assoluere, impostali però la penitenza salutare. Auuertendo nondimeno, che si dicesse d'hauea purgato, o bruscato le dette robbe l'istessi padroni senza

senza saputa, ne interuento de publici ministri acciò destinati, ouero si persuadesse per notabile pericolo di pena temporale, o per qualch'altra causa ragionevole, di non esser obligato alla detta reuelatione, in tal caso anche non gli assolino senza participatione, e licenza nostra, o delli sopradetti deputati da noi per tal causa, con gli quali (tacendo il nome de penitenti, o palestandolo, quando da esso penitente gli sia espressamente ordinato di palesarlo, et conferendo la qualità del successo pigliano da essi Deputati resolutione del modo che haueranno a tenere, e come gouernarsi in simile accidente.

Se il penitente non hauea commesso peccato nel nascondere, rubbare, o trasferire robbe infette da luogo, a luogo, ne sue proprie, ne tampoco aliene; ma haura uisto, o sapra chi habbia fatto simile errore, e sapra anco il luogo, oue quelle robbe stanno nascoste, et ueda che'l padrone non si risolve a ruelarle, ne farle purgare dalle persone publiche, a questo effetto deputate dalli Magistrati secolari: in tal caso anche non mettino mano ad assoluerli sin a tanto non haueanno comunicato con noi, ouero con alcuno delli Deputati da noi per questo effetto la qualità del fatto con tacer il nome del penitente, se pur non hauesse da lui hauuto licenza, et ordine espresso di palesarlo, accioche in esso il tutto si possa pigliar quella resolutione, che la qualità del fatto sarà meriteuole. Dat. in adibus Archiepiscopalibus. Die xxij. Martij. 1577.

INDVLGENTIA PLENARIA.

à Santissimo D. N. Gregorio Papa XIII. Omnibus, et singulis urbis, et diocesis, et prouinciae Mediol. fidelibus concessa, ad Dei Misericordiam implorandam pro pestis auersione, et liberatione.

GREGORIUS PAPA XIII.

V N I U E R S I S, et singulis Christi fidelibus, Ciuitatis, Diocesis, et Prouinciae Mediolanensis praesentes litteras inspecturis, salutem, et apostolicam benedictionem. Contemplantes pro nostra pastoralis officij cura, afflictum Christianae Rei publici statum, magnum in primis dolorem accipimus ex calamitate clarissimarum Italiae Ciuitatum, quas nuper Deus pestilentia flagello uisitauit. Sed cum intelligamus patrem misericordiarum non in furore suo uenire ad nos: sed in spiritu lenitatis, ut paterna uirga admonitione et peccatorum somno excitemur, quos enim diligit Dominus castigat, nihil uehementius optamus, quam ut populus Dei ad unicum, et praestantissimum pestis, malorumque omnium remedium, penitentiam nimirum ueret, et ex animo confugiat. Cupientes igitur pro nostro pastoralis officio, animarum salutem fidelium ciuitatis, et diocesis, ac totius prouinciae Mediolanensis quos paternè complectimur in uisceribus Iesu Christi, quantum cum Deo possumus, consulere, et dilecti si-

lij nostri Caroli Cardinalis tituli sanctae Praxedis, Archiepiscopi Mediolani, summum ea in re zelum, piamque sollicitudinem ualde in Domino comprobantes, atque ut fideles ipsi, ad seruentius preces Deo effundendum pro auertenda, et extinguenda peste incitentur, spiritualia de thesauro ecclesiae munera libenter erogamus. Itaque de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri, et Pauli, Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus et singulis utriusque sexus fidelibus praedictis, qui contriti, et confessi quarta, et sexta ferijs, necnon Sabbati die immediate sequentibus, postquam praesentes publicatae fuerint, ieiunauerint, ac tribus processionibus per eundem Carolum Cardinalem in sua Ciuitate, et diocesi, et in alijs a proprijs ordinarijs indicendis, et celebrandis in locis, de ipsa peste non suspectis, deuotè interfuerint; ac pias ad Deum preces pro pestis ab eadem ciuitate, diocesi, et prouincia auersione, et totali liberatione fuderint; aut, si legitimo impedimento decenter interesset, uel processiones in locis suspectis celebrare nequiverint; alia pietatis opera arbitrio dilecti Caroli Cardinalis peregerint; et, ut praesertim, orauerint, plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam, et remissionem misericorditer in Domino concedimus, contrarijs non obstantibus quibuscumque. Praesentibus post praemissa peracta minime ualituris. Dat. Rome apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die 7. Maij 1577. Pontificatus nostri, Anno Quinto.

C. Glorierius.

Summario del sodetto breue.

L A Santità di Nostro Signore, Papa Gregorio Decimoterzo, concede à ogni fedel Christiano della Città, et Diocesi, et Prouincia di Milano, Plenaria Indulgenza, et remissione di tutti i peccati. La qual Indulgenza per conseguire, ordina sua Santità l'infra scritte cose.

- 1 Il confessarsi.
 - 2 Il digiunare il Mercore, Venerdì, et il Sabbato dopo che sarà publicata la detta Indulgenza.
 - 3 Il trouarsi deuotamente presente alle tre processioni, che per ciò saranno ordinate da Monsignore Illustrissimo Arciuescouo nella Città, et Diocesi sua; et nell'altre, di questa prouincia da i proprij uescou, in luochi non sospetti di peste.
 - 4 Il pregare, et fare oratione per l'estintione, et totale liberatione della peste.
- Chi sarà legitimamente impedito, o non potrà conuenire alle processione in luochi sospetti, facendo altre opere pie, che pauerà à Monsignore Illustrissimo Arciuescouo, et pregare, come di sopra, conseguira la medema Indulgenza.

N O I, CARLO, Cardinale di santa Prassede, Arciuescouo della santa Chiesa di Milano, per

esecuzione del sodetto Breue di Nostro Signor, Gregorio, Papa XIII. et per desiderio, quale habbiamo, che tutto il popolo della Città, et diocesi nostra conseguisca la detta Indulgenza Plenaria, et insieme gratia tale dalla misericordiosa mano de Dio, che con l'orationi, prieghi, digiuni, elemosine, et altre opere di pietà christiana, fatte da tutti, se placbi sua Diuina Maestà, et liberi, si sarà così expediente, affatto questa Città, diocesi, et prouincia dalla presente peste, ordiniamo l'infrastrate cose.

Che ciascun Paroco, o Curato, della Città, Domenica mattina, che sarà alli 21. del presente, nella sua Messa Parochiale legghi, et publichi solennemente il sodetto Breue: et insieme auuisi, et instruischi il suo popolo a prepararsi, et disporli santamente, per conseguire la detta Indulgenza Plenaria.

In oltre noi, essendo questa Indulgenza Plenaria, concessa specialmente da sua Santità, a salute, et beneficio commune di questa Città, diocesi, et prouincia, con particolare affetto di carità paterna uerso di detta diocesi, et prouincia, auuisiamo, et essortiamo grandemente in uisceribus Iesu Christi, i Primati, Magistrati, i Padri di familia et la Città tutta, che si come con molte altre diligenze sono stati solliciti per la sanità publica, et commune di questo popolo, nel che commendiamo nel Signore sommamente la loro carità, così hora con l'occasione di questa santa Indulgenza, la procurino finalmente affatto, et ciascuno per il suo officio, con la uera emendatione di ogni abuso, et d'ogni cosa, contraria all'honor di Dio, et con penitenza, quale è unico, et più eccellente rimedio di stradicare totalmente la peste, et ogni male, si come ricorda, et desidera sommamente da tutti la Santità di Nostro Signor nell'istesso Breue di questa santa Indulgenza.

Ordiniamo poi, secondo il Breue di sua Santità, le tre processioni, la prima Mercordi, che sarà alli 24. del presente, alla Chiesa maggiore di Santo Ambrosio, la seconda Venerdì à 26. à S. Laurentio Maggiore, il Sabbatho à 27. à S. Simpliciano; Chiesa, a quale nelle calamità publiche, per antico instituto, specialmente in quel giorno di Sabbatho, consecrato ad honore della beatissima Madre de Dio, questa Città sempre è ricorsa.

A le quali processioni come douerà trouarsi ciascuno, per godere della sodetta gratia, così in ciascuno de i sodetti tre giorni, mentre che quelle duraranno, sarà officio di ciascuno, lasciare i lauorieri, et ogni negotio, tener serrate le botteghe, et mettere da banda ogni altra cosa, che impedisca, et distrahba da questa santa attione.

Ogn'uno conuenghi frequentemente, i collegij nell'ordine suo, et il popolo senza confusione, et ciascuno sotto il consalone della sua parochia: et le donne poi anche esse distintamente.

Ogn'uno con habito demesso, et l'humiltà Christiana, et con ogni diuotione.

Procurerà in oltre ciascun sollicitamente d'essequir

tutto quello, che si commanda nel sodetto Breue di Nostro Signor, per conseguire l'Indulgenza, come per intelligenza, et dispositione de tutti si è detto di sopra uolgarmente nel Sommario: et specialmente attendi tutta la settimana sequente a far instantemente orationi per la totale liberatione di questa Città, diocesi, et prouincia, della peste.

Ne uogliamo restare di ricordare quel che per regole de sanri Padri, sommi Pontefici, et specialmente santo Eusebio, Pontefice, habbiamo, che in tempo di pestilenza la misericordia de Dio s'implora con i digiuni stretti, con l'orationi frequenti; et in oltre con l'elemosine: quali in questa occasione ricordiamo, che ciascuno faccia, secondo la possibilità, et diuotione sua: et particolarmente con ogni maggior efficacia, che possiamo, ui raccomandiamo il far largamente elemosina alla fabrica della Chiesa di S. Lorenzo: a quale desideriamo che in questa, et l'altre occasioni, ogn'uno secondo che potrà faccia oblatione tale, che in rifarla con elemosine, rispondiamo alla pietà de i nostri maggiori, che furono liberalissimi in fabricare da fondamenti, et arricchire le Chiese. La Chiesa di S. Lorenzo, è una dell' antiche di Milano, e una delle sette Chiese, e stata sempre di diuotione a questo popolo, ha molte Indulgenze, e molte reliquie, et corpi santi; chiama da se stessa, essendo nel stato che e, grà de oblatione d'elemosina: si come speriamo dalla carità de tutti, che si farà.

Domenica poi, che sarà alli 28. ciascuno ben confessato, et ben preparato, come si è detto di sopra, pigliarà la santissima Communione, o nella Chiesa Metropolitana, o nella sua Parochia, o in altra Chiesa, che uorrà: et questo sarà mezzo efficacissimo, per presentarsi con abondante frutto l'orationi nostre innanzi a Dio.

Se alcuno sarà legitimamente impedito di non poter uenire alle sodette tre processioni, per conseguire l'Indulgenza plenaria, concediamo per la facultà, che ci ha data sua Santità, che dichi in ciascuno di quei tre giorni tre uolte le Litanie, o tre uolte la Corona della Madonna diuotamente; et eseguisca le altre conditioni ordinate nel Breue.

Ordiniamo poi nella Diocesi, che i nostri Vicarij Foranei, doppo che haranno hauuto la copia stampata del Breue di questa Indulgenza, subito la Domenica sequente la facciano publicare solennemente in ciascuna cura, et Parochia del suo Vicariato, ordinando le tre processioni ne i giorni, come di sopra, secondo il solito; et procurino, che se celebri con ogni diuotione, et pietà, nel modo che habbiamo ordinato.

Doue e impedimento per la peste, di fare le processioni, che si douerebbero fare, ciascuno dirà in ciascuno di quei tre giorni, ordinati per le processioni, tre uolte le Litanie; o la corona della Madonna, come di sopra, et facendo il resto, come se dice nel sommario.

Ordiniamo poi, che la sera auanti di ciascuno giorno delle sodette tre processioni, nella nostra Chiesa Metropolitana,

tropolitana, nelle Chiese collegiate de secolari, et regolari, nelle parochiali se dia segno solenne di campana nella medema hora, che sonarà il Duomo. La mattina poi per tempo, ciascun Paroco, o Curato darà segno al solito; per conuocare, et congregare il suo popolo. Datum ex uico Crescentiaco. Die 16. Iulij 1577.

Litteræ de tribus solemnibus procesionibus uoti publici causa.

Carlo Cardinale del titolo di S. Prassede, Arcivescouo, Al suo diletto popolo della Città, et diocesi di Milano, salute nel Signore.

E Tempo hormai, dilettissimi figliuoli, di uoltarsi da uero a Dio, et mutar in meglio la uita nostra, poiche sinqui non si è fatto, quanto si doueua, con tutto che si chiaramente sua diuina Maestà ha mostrato il sdegno, et l'ira sua contra i peccati nostri. Hauete pur ueduto, che sono innumerabili le diligenze, et rimedij d'ogni sorte sperimentati per la liberatione di questa Città, et di tutto questo contorno, già molto tempo afflitto da pestilenza: et pur così non cessa la mano del Signore: ne è bastato cosa alcuna a liberarci intieramente; anzi uediamo, che tal uolta hoggi di anco si scuoprono con tanta frequenza nuouo accidenti, et casi di questa infirmità, che ci fanno temere, che Dio, giustamente adirato con noi, non sia per rinouarci il castigo con maggior seuerità, che habbi mai fatto; già che tanto poca impressione ha fatto in quelli animi, possiamo dire, ostinati, che ne anco con questo spauenteuole flagello, si sono distolti da i suoi mali habitii, et corrotti costumi, quali hanno contra di noi prouocata la giustitia de Dio.

E pur ragione, che hora almeno sentiamo, quel che in fatti habbiamo mostrato, di non hauer sin qui sentito, che Dio è quello, come dice il profeta, che uccide, et da la uita; serisce, et sana; manda le pestilenze, et le carestie, et le lieua quando le piace; ha in mano la uita, et la morte; la sanità, et l'infirmità. Et se bene in simili case possono gli huomeni usare l'industria, et diligenze humane; et egli non proibisce il ualersi de i mezzi delle seconde cause, da lui ordinate per nostro aiuto, et che ci sono insegnati, e mostrati dall' lume della prudenza, che pure è dono suo: tutta uia uole anco, che intendiamo di non douere fondar, ne appoggiare principalment e in quei mezzi le speranze nostre, ma nel suo diuino aiuto; et che sappiamo, che s'esso, come dice il profeta David, non guarderà la Città, saranno uane le fatiche, et diligenze nostre, pensando noi conseruarla humanamente.

Se questo dunque da uero sentiremo, figliuoli cari, non sarà difficile, che con l'aiuto della diuina gratia, doppo tanti altri rimedij sperimentati, ci uoltiamo di nuouo al Signore con tutto il cuore, et affetto nostro, al modo di quel buou Re Giosafat, che uedendo tutti gli altri aiuti mancare, ricorse a Dio, insegnando a noi

fare il medesimo. Deus noster, cum ignouemus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te. Quando, o Signore, non sappiamo, che altro fare; questo solo rimedio ci resta, che ci uoltiamo a te con tutto il cuore. Questo figliuoli, farà il rimedio, che habbiamo principalmente da usare, di ricorrere alla misericordia de Dio con uera penitenza, et con lenare effettivamente l'abus, et emendare la uita: che così sua diuina Maestà usará clemenza con noi.

A questo anco douerà andare congiunto, fra l'altre opere di pietà christiana, un singular mezzo usato da tutti i santi, et da quelli, che erano in qualche particolare, o uniuersale afflitione, come ci mostra tutta la sacra scrittura, che è l'oratione santa: il cui esercizio, da principio di questo male, fu in noi già così caldo, et frequente, che si puo credere, non hauere hauuto poca parte in ottenere dalla diuina misericordia, che non facesse molto progresso, come meritamente si temeva, questo male; ne ci riducesse a quella estrema ruina, che minacciua, et a quale ha condotto altre Città principali, a noi uicine: talche si in quell'esercizio fossimo con la debita sollecitudine, come doueua, perseverati, haremmo a quest' hora forsi ottenuta l'intiera liberatione. Ma la perseveranza nostra ne i mali habitii, et la negligenza insieme nel continuare l'officio dell'orare, potemo pensare, che ci habbino impedito, et differito la desiderata sanità.

Noi dunque, per eccitare piu che mai, calde et uere orationi in questo publico bisogno; et per ridurre gl'huomeni a uera penitenza, onde ne risulti anco il frutto della total nostra liberatione, se sarà per maggior gloria di sua diuina Maestà; habbiamo giudicato expediente, con l'occasione del giorno, qual sarà alli quindici del presente mese d'Ottobre, deputato a certa esecuzione del publico uoto fatto da tutta questa Città a honore de Dio, et del suo glorioso martire San Sebastiano, celebrare tre solenne processioni, et inuitarui tutti, anco con thesori spirituali alla uera recognitione di noi stessi; accompagnata da diuersi esercizi di penitenza, per impetrare la diuina clemenza, et misericordia.

Concediamo pertanto, per l'auttorità, dataci dalla Santità di N. S. Papa Gregorio XIII. Plenaria Indulgenza, et remissione de tutti i peccati, a ogni fedel christiano della Città, et diocesi nostra di Milano, che ueramente contrito; et confessandosi Mercore, et Venerdì, et il Sabbatho, doppo la publicatione di queste nostre lettere, digiunará; et si troua presente alle tre processioni; che in quell'istessi giorni, si faranno; et la Domenica sequente se comunicará; et deuotamente pregarà il Signor Iddio per la total estintione della peste, et per la sanità dell' infermi, o sospetti di peste. Ordiniamo perciò nella Città la prima processione, Mercordi, che sarà alli 9. del presente alla Chiesa maggior di Santo Ambrosio; la seconda Venerdì alli 11. a San Lorenzo maggiore; La terza alli 12. a San Simpliciano. A qualunque poi, che legitimamente

impedito, non potrà conuenire alle sudette processioni, per la medema autorità dataci, concediamo la medema Indulgenza, se dirà in ciascun di quei tre giorni tre uolte le Litanie, ouero tre uolte la corona della Madonna deuotamente; et essequirà l'altre cose sudette, et pregarà come di sopra. Concediamo parimente la medema Indulgenza a ciascuno, che la settimana seguente, si confessarà, digiunerà, si comunicherà, et farà oratione, come di sopra.

Esfortiamo dunque, et preghiamo tutti nelle uiscere del Signore a non lasciare per negligenza, o colpa sua, di far questo guadagno spirituale, acciò non prouochiamo maggiormente la giustitia de Dio, ma a ricuerlo, et abbracciarlo con tanto maggior apparecchio, et diligenza, quanto maggiore è stata la freddezza passata in fare degni frutti di penitenza, et in perseverare ne i santi essercitij: per mezzo de i quali doueuamo principalmente procurare, et poteuamo confidentemente sperare dal signor Iddio la sanità, et ogn'altra cosa opportuna, et espediente al uero ben nostro.

Questa longa pestilenza, figliuoli, ci douerebbe pure aprire gl'occhi, et farci conoscere il stato nostro, et l'euidente pericolo, nel qual siamo, de i giudicij ancora maggiori de Dio, che meritamente ci soprastanno per i peccati nostri. Ma grande è ueramente la cecità nostra; et grande è stata sin qui la nostra stupidità, et insieme ingratitude, a scordarci così tosto, come molti hanno fatto, per quel che mostra la scorreta uita loro, quei calamitosi spettacoli, et miserie, che pochi mesi auanti habbiamo con i proprij occhi ueduto ogni giorno nelle case, nelle contrade, et in tutte le parti di questa Città, et diocesi; et le ruine irrimediabili di tante famiglie, che restano hogidi disfatte in faccia nostra. Ne uogliamo hora rappresentarui i danni di maggior importanza, cioe l'incomodi, et le difficoltà d'aiuti spirituali, ne i piu estremi bisogni, et l'esilio quasi di tutto questo popolo, per molti mesi, dalle Chiese, doue è special rifugio a i fedeli nelle loro miserie, et consequentemente l'angustia delle Messe, de amministrazioni de Sacramenti, d'instruzione de uita christiana, et l'intermissione di molti altri essercitij spirituali. Et pur tutto questo non ci ha mosso a fare il debito nostro.

Grande ueramente, grande è la negligenza, anzi, per dir più, l'ingratitude nostra, che ne sotto il castigo di così spauentoso flagello; ne doppo il singular beneficio, che per sua infinita bontà il Signore ci ha fatto, di preseruarci sin qui dalle comuni calamità, et pericoli; ne doppo l'esser ridotta questa Città per beneficio de Dio, nel termine, in che hora si troua, tanto differente da quei miserabili principij, et spauentevoli accrescimenti del contagio; ne doppo l'intera liberazione di molti luoghi di questa diocesi, si sia ueduto in noi una uera penitenza, et una salda resolutione uni uersale d'emendare l'offese publiche, et priuate, che si fanno a Dio; et nelle quali stà aco inuolto questo popolo per la maggior parte, senza pensar quasi,

non che deliberare, et essequire con publica autorità, di tagliare le radici, et leuare l'occasione della peste, et sradicare i mali, i danni, et i pregiudicij dell'anime: talche si può temere, che non si uerifichi quel di Hieremia, cioè che la terra tutta non sia distrutta, perche non uic, chi pensa a mutare la uita.

Qual sarà dunque con degna penitenza, figliuoli, a così fatta ingratitude? chi non si uestrà di sacco? chi non digiunerà? chi non si disciplinarà uolontieri? chi non metterà da canto ogni negotio temporale? per occuparsi in scaricare la sua coscienza, et purgarla bene con la santa confessione, et aiuto di quella salutar confusione, che l'huomo sente interiormente per se, et per altri, considerando d'hauere così mal corrisposto sin qui alle uoci, et a i beneficij diuini. Chi temerà far a piedi nudi queste sante processioni chi non s'accenderà di uiuo desiderio di non offender mai più Dio? chi non lascerà per sempre i superflui, pomposi, et superbi uestimenti, et ornamenti? chi non desidererà il medemo in tutti gli altri, chi non farà saldo proponimento di spogliarsi principalmete de quei disordinati affetti; per i quali sin qui si è poco curato dell'anima sua, et dell'honor di Dio, per troppo procurare, et amare senza regola christiana, la robba, i figliuoli, gl'honori, et interessi tutti di questa uita? chi non aprirà largamente le mani all'elemosine in quest'occasione, per scancellare la moltitudine de suoi peccati, hauendola il Signore aperta così liberalmente nella croce santa per questo effetto?

Noi per il desiderio, che teniamo della salute uostra, della sanità publica, et d'ogni uostro bene, et per l'amor, che unicamente ui portiamo nel Signore, quanto più efficacemente potiamo, ui esfortiamo a i sudetti, et simili ussiccij di santa pietà christiana nelle sudette settimane specialmente: et ui ricordiamo in questa occasione, quel che per regola de santi Padri, et sommi Pontefici, et specialmente di santo Eusebio Pontefice, ui habbiamo altre uolte ricordato, che in tempo di pestilenza, per implorare la misericordia di Dio, a i stretti digiuni, et alle frequente orationi, uogliate anco aggiungere l'elemosine; quali ciascun faccia secondo la possibilità, et diuotione sua. Et per inuitarci a ciò, il Mercoledì della processione chi potrà, darà elemosina per l'opra, designata nella Chiesa sotteranea di santo Sepolcro per i sacri misterij della passione di N. S. Il Venerdì per la fabrica di san Lorenzo; il Sabato per aiutare l'Hospedale de i poveri mendicanti, il quale si designa stabilire nella Città perpetuamente.

Ne uogliamo restare di ricordarui anco quel che in giorni de digiuni, et di penitenza, u' insegna, et amonisce il nostro santo padre, et protettore sant' Ambrosio, li cui buoni, et santi instituti doueste ui, come ueri suoi figliuoli, ripigliare, et rinouare ogni di più, che in si fatti giorni la prima cosa, che procuriate, la mattina per tempo ne corriate in Chiesa all'oratione; et pregiate il Signore, con chiedergli perdono de i peccati uostri passati, et gratia d'astenerue

per

per l'auenire. Tutto il giorno, dice egli, spendere in oratione, o lettoni. Chi non sa leggere, uada a trouare qualche huomo spirituale, et pascersi de i suoi ragionamenti. In tai giorni le facende dal mondo non deueno impedire l'occupationi spirituali, et molto meno le delitie, et piaceri di questa uita: ma con l'orationi, i digiuni, l'elemosine, et altre opere di carità si procuri da ciascuno di placare l'ira diuina, et si tratti il negotio tanto importante della salute nostra.

Essendo poi il uoto fatto al gloriosissimo martire san Sebastiano da tutta la Città a beneficio commune, auisiamo, et esfortiamo grandemente in uisceribus Iesu Christi, i Primati, Magistrati, i Patri di famiglia, et tutti, che in quel giorno del uoto, che sarà alli 15. del presente, uenghino personalmente, ciascuno nel suo Collegio, o sotto il suo Confalone a uisitare la Chiesa di quel glorioso Martire, et protettore, et insieme quella sacra reliquia, che del suo corpo si conserua in essa; et assistino a quel che all' hora per essecutione del uoto publico si farà; ma talmente col cuore, et pietà santa accompagnino l'oblatione, et ogni'altra cosa, che perciò doueranno fare, che in tutte le parti corrispondino all' institutione, et fine de i uoti, et oblationi sante: et perciò non solo quelli, che offeriranno i lumi accesi, conforme al uoto, ma tutti gli altri anco, ogni giorno più se uadino preparando, per rappresentarsi nel punto della morte, al conspetto de Dio, et de i Santi, con lucerne ardenti in mano, cioè con opere accompagnate con ardente carità.

Desideriamo, figliuoli, che in quella solenne giornata faciate tutti una perpetua oblatione al Signore, accompagnando uoi col cuore quell' attrone esteriore, et protestando insieme tra uoi stessi di riconoscere Dio ueramente per uostro Signore, et di uoler obedire, et offeruare i suoi santi comandamenti, et per effettuare questo, d'essere prontamente apparecchiati a morire, se bisogna, per gloria sua, a imitatione del glorioso martire san Sebastiano, nostro cittadino. Et con questo santo proposito l'oblatione uostra sia tale, che ciascuno di uoi datosi al Signore, effettivamente renuncij al peccato, al demonio, al mondo, et alla misera seruitù loro; et dimandi insieme gratia a Dio, che pigli il possesso del suo cuore, che rompa ogni sua durezza; lo pieghi alla sua diuina uolontà, lo mondi, santifichi, et rinnoui spiritualmente; et lo reghi, et guidi di maniera che non lo lasci più occupare, ne disordinare da i uarij desiderij del mondo.

Douerà ciascuno in quest' occasione, si come esfortiamo tutti, et speriamo nella loro pietà, far per quanto potrà, larga elemosina, et oblatione, per aiutare la fabrica, che per publico uoto si ha da fare, a honore d'esso glorioso martire san Sebastiano: per il cui patrocinio, et intercessione procura tutta la Città d'essere fauorita dalla diuina misericordia nella presente tribulatione. Il che per sua bontà Dio benedetto ne conceda, si come altre uolte ne fece gratia a l'alma Città di Roma per l'intercessione del medemo beatissimo Martire.

Per essecutione poi di queste nostre lettere, ordiniamo, che ciascun Parocho o Curato, della Città, Domenica mattina, che sarà alli 6. del presente, nella sua Messa parochiale le legghi, et publichi; et insieme auuisi, et instruischi il suo popolo a prepararsi, et disporre santamente, per conseguire la detta indulgenza plenaria.

Ordiniamo in oltre nella diocesi, che i nostri Vicarij Foranei, doppo che haranno hauuta la copia stampata di esse, subito la Domenica seguente le facciano publicare solennemente in ciascuna cura, et Parochia del suo Vicariato, ordinando le tre processioni ne i giorni, come di sopra, secondo il solito; et procurino, che se celebrino con ogni diuotione, et pietà, nel modo che habbiamo ordinato.

Doue è impedimento per la peste, di fare le processioni, che si douerebbero fare, ciascuno dirà in ciascuno di quei tre giorni, ordinati per le processioni, tre uolte le Litanie, o la corona della Madonna, come di sopra, et facendo il resto, come anco di sopra.

Ordiniamo poi, che la sera auanti di ciascuno giorno delle sudette tre processioni, nella nostra Chiesa Metropolitana, nelle Chiese collegiate de secolari, et regolari, nelle parochiali se dia segno solenne di campane nella medema hora, che suonarà il Duomo. La mattina poi per tempo, ciascun Parocho, o Curato darà segno al solito, per conuocare, et congregare il suo popolo sotto il Confalone parochiale, eccetto quelli, che haranno habito di sacco: i quelli andaranno di lungo al Duomo, per accompagnarsi, con le scuole solite di simile habito. Dat. Mediolani, ex edibus Archiepiscopalis, Die 11. Octobris 1577.

Litteræ de solemnibus mortuorum officio pijsq. suffragijs pro defunctis tempore pestis.

Carlo Cardinale del titolo di S. Prassede, Arcieuescouo, Al suo diletto Clero, et popolo della Città, et diocesi di Milano, salute nel Signore.

DI L E T T I S S I M I fratelli, et figliuoli. Si come la Chiesa de Dio, per antichissimo instituto, celebra la festa de tutti i Santi, non solo per procurare con la multiplicità dell'intercessione loro, efficacia maggiore alle sue orationi; ma anco per supplire con quella celebrità uniuersale, al culto, et a gl'honori delle feste de i Santi, che se tralasciano; non potendosi per la loro moltitudine fare particolarmente la festa di ciascuno; et per purgare anche, et emendare le negligenze, che si commettono nelle feste, quali in particolare di questo, e di quel santo facciamo: così per molte ragioni a questa celebrità accoppagna essa Chiesa Santa nel giorno seguente, la commemorazione de tutti i fedeli defonti, con solenni officij, et sacrificij, per dare piu abbondante suffragio d'orationi all'anime, che sono tormentate nelle pene del Purgatorio; et insieme per aiutare, specialmente quelle, che non hanno da altri speciali suffragij; et per supplire insieme in

me in qualche modo, à i difetti, che si commettono ne gl' officij funerali, che particolarmente fra l'anno si fanno.

Per queste medeme ragioni, noi habbiamo instituito particolarmente in questa prouincia un' alto simile officio, a beneficio speciale dell' anime de tutti gli Arcivescovi, nostri predecessori, et de i Vescovi con prouinciali, defonti; et poi un' altro per li Canonici defonti: che sono quei officij funerali, quali habbiamo a questi giorni celebrato solennemente nella Chiesa nostra Metropolitana, et nelle collegiate, doppo il giorno di quella uniuersale commemorazione de morti. Hora l' occasione, et la qualità di questi tempi de pestilenza, con che da poco in quà hà uisitato Dio questa, et altre Città d' Italia, et molte terre, et luochi, ci hà ricordato, che habbiamo a fare per le sudette ragioni un simil officio di pietà, per tante migliaia d' anime de fedeli, i quali, morti in questa peste, hanno urgente bisogno de suffragij. La onde ordiniamo con questa nostra lettera, che per aiuto, et suffragio d' esse anime, nella Città, in ciascuno de i tre giorni, quali seguono immediatamente alla festa prossima di San Martino, cioè il Martedì, Mercoledì, et Giovedì, che sarà alli 12. 13. et 14. del presente mese; et nella diocesi poi in altri tre giorni, che doppo la riceuuta di questa, faranno deputati da ciascuno Vicario Foraneo, si celebri un officio solenne funerale, nelle Chiese, et dal clero, et nel modo, che si dirà qui di sotto.

Per tanto inuitiamo, et essortiamo tutto il popolo à lasciar ogni'altra cosa, et trouarsi presente a i sacrificij, et officij diuini, che per il suffragio di quell' anime si celebreranno solennemente in quei tre giorni: doue ogn' uno dalla parte sua, accompagnerà questa uniuersale commemorazione, con diuote orationi; l' essortiamo anco a digiunare per questo effetto in ciascuno di quei tre giorni; et a fare qualche elemosina; et quelli, che sono in Milano, a uisitare le sette chiese, come ordiniamo in fine di questa lettera: che queste sono di quell' opre, che uanno tanto bene congiunte insieme: et come sono di mirabil soccorso a ciascuno di noi in questa uita; così hanno molta uirtù, et forza per impetrare il sollennamento, et spesso uolte l' intera liberatione di quell' anime de defonti, tormentate nel Purgatorio.

Il tempo, fratelli, et figliuoli, è accommodatissimo a quest' officio, si per la causa sudetta, cioè che la Chiesa Santa in questo tempo, l' ha instituito; come anco specialmente, perche è già, per la gratia de Dio in molti luochi terminata questa pestilenza; et fra noi è anco in tal miglioramento, che possiamo sperare, che la diuina misericordia ui ponga affatto hor mai fine, se così è suo maggior seruitio, et beneficio dell' anime nostre. Ne dourà hauer picciol forza di riscaldarci a quest' officio di charità il giorno istesso di S. Martino, che precederà a questi solenni officij: poi che è giorno molto accommodato a farci largo testimonio, come siano a Dio grandemente accette simili opere di misericordia; et pñ obsequij. Fecela

bontà de Dio all' hora quei dui insigni miracoli; l' uno fù, che l' anima di quel Santo fù riceuuta, et accompagnata alla sua gloria con processione de chori d' Angeli, che furono uditì in quel triumpho miracolosamente da Seuerino Vescovo cantare le diuine laudi. Questo officio di condurre, et accompagnare al cielo l' anime elette de Dio, come fanno molte uolte gl' Angeli, così ci è assai bene rappresentato dalle processioni funerali, con le quali il clero cantando salmi, et deuote preci, suole accompagnare i corpi de i defonti al sacro luoco della sepoltura loro. L' altro miracolo fu, ch' el pastor nostro Sant' Ambrosio, celebrando in Milano la Messa solenne, nel punto istesso, che in Francia si faceuano l' essequie del sacro corpo di S. Martino, fù miracolosamente preso d' un sonno grande, et s' adormendò, appoggiato all' altare, doue con stupore di quelli, ch' erano presenti, per essere cosa così insolita, et misteriosa, uì dimorò per tre bore; all' ultimo svegliato dal diacono, disse all' clero, et popolo; sappiate, che il mio fratello Martino se n' è andato di questa uita; et io hora mi son trouato ad accompagnare il suo funerale, et sacro corpo alla sepoltura: si riscontrò poi in fatto con gl' auisi, che uennero doppo del transito di S. Martino, che ciò era stato nell' istesso tempo, nel qual così misteriosamente il detto santo nostro Pastore, molto congiunto con il beato Martino con ligame di charità Santa, oltre la conformità dell' officio pastorale, astratto dall' officio, et ministerio suo dell' altare, si trouò in Spirito, come raccontò poi, alla celebratione di quelle essequie.

Sono in uero molte le cause, che hanno d' accendere in tutti noi la pietà, et studio, di dare ogni santo aiuto, et suffragio d' orationi, et altre opere pie, a i defonti, specialmente a questi, che sono nella presente pestilenza morti. Fra le quali cause non è picciola questa, il saper noi, quanto impiamente sia quest' officio hoggidi impugnato da i maggior inimici, che habbia la Chiesa de Dio, cioè da gl' heretici: quali spinti da diabolica astutia, et peruersità, sparlano con la loro uenenosa lingua contra questa pietà, che noi per uincolo di charità, et per ogni ragione debbiamo: sforzandosi loro, si potessero disradicarla da i cuori de i fedeli; per farsi strada con questo mezzo, a distruggere insieme, et la disciplina del culto de Dio, et i pñ essercitij delle buone opere, et la riverenza de i popoli uerso de i sacerdoti, et finalmente la religione, et ogni pietà christiana.

Sarà bene, fratelli, et figliuoli; duuo quel cuore, che non se muoua prontamente a soccorrere a quell' anime, quando considererà la grauezza delle pene, che patiscono nel Purgatorio, mentre che si uanno purgando, et satisfacendo nell' acerbissimo incendio, a l' obbligo di quelle pene temporali, de quali restano debitori, doppo la remissione della colpa mortale, et della pena eterna: qual obbligo è così stretto, che non ha d' uscire di la alcun' anima, sinche, non habbia satisfatto intieramente: perche in quella Città del cielo, che

che così misteriosamente se descrive nell' Apocalipse, non entra cosa di quà giú imbrattata.

Quanta, dilettissimi in Christo, è dura pena à quell' anime dilette da Dio, che sono pur certe di hauere una uolta d' arriuare, a godere, et possedere Dio, et le sue ricchezze nel Paradiso, che è cosa desiderabile tanto sopra tutte le ricchezze, honori, et regni del mondo; mentre si uegono ritardare, et impedito dal godimento di tanto bene. Ben debbiamo esser certi, che sia intenso sopra modo il desiderio di possedere Iddio, in quell' anime, che già sono sciolte da i corpi, ne sono da loro grauate, ò impedito: se i santi ancora posti in questa uita sentono così graue afflitione in ogni dimora, che s' interponga d' arriuare a possederlo. Spes, que disperatur, affligit animam. Quel che si spera, quando si disperisce, dise la scrittura, afflige l' anima. Ben deuono spesso uolte in questa sola consideratione dire, quel che soleua dire Agostino Santo. Fecisti nos Domine ad te; inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te. O Signore ci hai creato per te, non è quieto il cuor nostro, fin che non uenga a riposare pienamente in te. Se la longa absentia, che l' amico faccia lontano da l' altro amico, lo contrista tanto; se l' essere bandito dalla cara patria, dalla paterna casa; se l' essere priuo della uisita di padre, et madre, et fratelli, delle possessioni, et heredita paterna; se l' essere condannato, o relegato a certo tempo in alcuni luochi penosi, è cosa ch' affligge tanto: qual sarà l' affetto, de chi sta tuttauia fuori bandito da quella celeste patria, lontano dalla possessione di quella heredita di Christo, priuo per ancora della uisita, et gloria de gl' Angeli, et de gl' altri eletti suoi fratelli, amici, protettori, patri, et in somma del supremo padre suo Iddio, nella cui uisita, et possessione, è ogni suo bene riposto? Deue bene spesso dire ogn' una di loro quel che con gran affetto nel suo salmo cantaua David propheta; Quemadmodum desiderat Cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea te Deus. Situiuit anima mea ad Deum, fontē uiuum, quando ueniam, et apparebo ante faciem Dei. Fuerunt mihi lacryme mea panes dies ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, ubi est Deus tuus? Et suspiraua altre uolte con dire, Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est.

Niuno di noi, dilettissimi in Christo, puo immaginarsi la grandezza del tormento, che sentono l' anime in quel fuoco, che, come dice Sant' Agostino, auanza di gran lunga ogni tormento, sostenuto in questa uita da qual si uoglia, anco martire. Qual elemento opera con maggior uehemenza, del fuoco? et qual fuoco è più uehemente, et ardente di quello del Purgatorio? quale abbrucia l' anime, et i spiriti con una uirtù, et forza soprannaturale. Imperoche essendo esso fuoco corporale, non puo operar nell' anime, se non per uirtù, et efficacia straordinaria, che gli dà Dio, come strumento della sua iustitia, con intensione, et ardor maggiore, ò minore, secondo la qualità, et gradi de i demeriti, et obliighi di ciascuno a quella pena temporale. Questa consideratione anco, che quello sia instrumē-

to della iustitia diuina, gl' aggiunge spauento, perche, come dice l' Apostolo. Horrendum est incidere in manus Dei uiuentis; grande horrore è uenire nelle mani de Dio uiuente. Sentono in questa uita gl' huomini ogni dolore, et ogni offesa, tanto più l' uno dell' altro, quanto sono di complessione più sensitua, et più facile ad apprendere dolori, et offese: l' huomo delicato più di quello ch' è rozzo, et grosso; fra le parti del corpo, più i nervi, et le parti più sensitive, che non fa la carne, et l' altre parti diferente. Niuno stimarà, quanto sia il dolore d' ogni tormento, dato all' anima, ch' è parte dell' huomo così spirituale, et è quella, che dà ogni sentimento al corpo.

È gran tormento solamente pensare, et raccordarsi l' huomo, che con le sue colpe se ha acquistato quei sì intensi dolori. Uorebbero bene hora quei defonti hauer fatto in questa uita, ogni sorte d' aspra penitenteza; uorebbero hauer digiunato; uorebbero hauer fatto largamente dell' elemosine; uorebbero hauere uegliato le notti intiere nell' orationi; uorebbero hauer essercitato tutta la uita loro in peregrinationi sante, et altre fatiche spirituali; uorebbero esser stati diuoti in uisitare le Chiese: ne hauer mai perso occasione alcuna, che hauessero hauuto, d' acquistare qualche santa indulgenza; uorebbero bene all' hora hauer fatto celebrare molte uolte, per sodisfattione de i loro peccati, il sacrificio della Messa santa; uorebbero bene hauere fatto, et adempito i santi uoti; uestite i nudi, pasciuto l' affamati, uisitato l' infermi, alloggiato i pellegrini, consolato gl' affliti, consigliato quei, che n' erano bisognosi, ammaestrato gl' ignoranti; uorebbero bene in somma essersi essercitati in tutte l' altre opere di misericordia, spirituali, et corporali, che sono mezzij, con i quali poteuano in questa uita andare scancellando questi loro debiti.

Hora si trouano in quel luoco, doue non è più tempo, ne facultà di potere nuouamente meritare. Molti forse sono, puoco prouisti d' opre passate, con le quali compensi no il debito, che è grande, et il creditore è giustamente seuro, che glielo fa pagare nell' anima. Sono dunque estremamēte bisognosi, d' essere da noi sostenuti con le nostre sodisfattioni, orationi, digiuni, elemosine, pellegrinationi, indulgenze, opere pie, et specialmente con diuini officij, et Messe: con le quali meritiamo a loro refrigerio ne i loro incendij, et quando anco sullimo noi sacerdoti, quanto si uoglia peccatori, nondimeno offerendo questi diuini officij, et sacrificij, come facciamo in nome della Chiesa Santa, non restano quell' anime senza soccorso, et suffragio.

Chi non si muouerà dunque a compassione loro in tanto bisogno, et bisogno così instante dalla parte loro? chi farà del sordo a quelle uoci lamenteuoli, con le quali possiamo immaginarci di sentirle alcuna uolta dir quelle, ò simil parole di Gieremia propheta? O uos omnes, qui transitis per uiam attendite, et uideate, si est dolor, sicut dolor meus etc. O noi tutti, che passate per la strada, auertite, et considerate, si è dolore tale, come è il dolor mio. De excelsio misit ignem

ACT. ECCL. MED.

ignem in offibus meis etc. Dal cielo ha mandato fuoco nell'offe mie: ouero simile altre parole di David propheta. Circumdederunt me dolores mortis, et pericula inferni inuenerunt me. Mi hanno, dicono, circondato i dolori della morte; et mi hanno trouato i pericoli dell'inferno: Onde mandando sospiri dal più intimo fondo dell'anima al cielo, gridano, De profundis clamaui ad te Domine exaudi uocem meam: ho gridato Signore, dimadoti aiuto, effaudisci tu l'oratione mia.

Habbiamo ueduto alcuna uolta essere acceso il fuoco in una casa, doue sia gran numero di persone talmente circondate d'ardentissime fiamme, che non uisi ha speranza di poter loro uscire da quella casa: imagnifi ciascuno di ueder dietro alcuni de i più cari amici, che habbia, patre, matre, fratelli, sorelle, figliuoli, che con lamentuoli uoce gridano, et scongiurino i suoi, che sono fuori, a dargli soccorso d'acqua prestamente, per estinguere, o allentare almeno quell'ardente fiamma, con parole non dissimile da quelle di Giob, con le quali usa la santa Chiesa d'excitare tutti noi a simili officij uerso i defonti. Misere mini mei, Misere mini mei, saltem uos amici mei, quia manus Domini tetigit me. Habbiate misericordia di me, habbiate misericordia di me, almeno uoi amici miei, per che mi ha toccato la mano del Signore.

Sono in questo stato, dilettissimi fratelli, et figliuoli, molte anime passate dalla presente uita; specialmente in questi tempi di peste, da pochi anni in qua, in Verona, Mansoa, Venetia, Padoa, et ultimamente in Milano, Pavia, Brescia, Vincenza, et in tanti altri luochi, come sapete. La moltitudine, et frequenza quotidiana de i morti, et i repentini casi, non hanno lasciato, che i sacerdoti habbiano fatto con loro tutti quei officij, et dato le quei suffragij, in particolare, che sogliono dare a i defonti in altro tempo. In oltre i figliuoli, mariti, moglie, et parenti non gli e l'hanno procurato, in quello che toccaua a loro, o perche sono morti nel medemo giorno, et hora con essi, come spesse uolte e auenuto; o perche son restati dietro, ma grauemente oppressi dal medemo male, et forsi gli sono andati dietro, morendo anco essi pochi giorni dipoi; o perche almeno sono rimasi, come stupidi, nel dolore, et spauento, de i miserandi spettacoli, che tutti habbiamo ueduto con gli occhi nostri, in quei pestiferi tempi, massime in quella commune grauezza de cuori, che uniuersalmente sen rissimo da principio: onde non hanno hauuta la debita sollecitudine de i suffragij, et soccorso in tempo di così opportuno bisogno. Quall'elemosina dunque sarà più cara a Dio, di quest'elemosina de sacrificij, officij, orationi, elemosine, digiuni, pellegrinationi, tutte ordinate a solleuamento di quell'anime? quali ne sono tato più straordinariamente bisognose, quanto molte di loro forse per le medeme cause, o impedimenti, non solo doppo morte, ma in uita anche, specialmente nell'infirmità loro, et nel ponte della morte, sono stati più abbandonati da parenti, da amici, et da altri, et tal uolta priui de Sacerdoti: onde

hanno fatto il transito loro con minor aiuto de sacramenti, et d'altri officij ecclesiastici, et con minor consolatione spirituale: ne meno hanno pur anco hauuto tempo, ne commodità di fare quei legati, et altre dispositione pie; con le quali bauerebbero desiderato scancellare parte de i suoi debiti con Dio per questo conto. Conuiene dunque, et e debito nostro, che grandemente compatiamo a loro; perche non si possono più da loro aiutare. Super mortuum plora, dice la scrittura, cioe pregando per loro, et dandogli suffragij de sacrificij, de digiuni, et d'elemosine. Panem tuum, et uinum tuum, super sepulturam iusti constitue: di questa pietà uerso i defonti instruiua Tobia suo figliuolo. Dimandano loro questa gratia, quale non hauemo da negargliela, come c'inuita, et amonisce il spirito santo con quelle parole, Mortuo non prohibeas gratiam.

Tutto quello, dilettissimi in Christo, d'officij, opera, tempo, et sostanza nostra, che impiegaremo per questo, ci dara doppio frutto, cioè non solo l'aiuto, che principalmente pretendiamo a quell'anime, ma insieme beneficio a noi medesimi. Queste opere di misericordia, fatte in carità, hanno certa promessa da Christo, di mercede eterna in cielo. Si siamo peccatori, ci aiuteranno a impetrare la remissione de i peccati. Potrà anco essere, come spesse uolte auiene; che Dio le remuner, ancora nella presente uita, con benedittioni, et fauori temporali d'abondanza, di pace, di consolatione, di sanità, et altre simil gratie. Senza dubbio quanto prima saranno liberate quell'anime da i tormenti, et dalla pregione del Purgatorio; bauere-mo noi tato più presto in cielo maggior numero d'intercessori per aiuto nostro. Et ch'isa, si come tanto ama Christo nostro Signore queste opere di misericordia, che in quel ritratto, qual ci diede nell'Euangelo dell'intimo suo giudicio, uolse, che specialmente dall'effecutione, o mancamento di quelle si riconoscesse la sentenza sua di benedittione, et maledittione; così habbia riservato a questa sorte d'officio di pietà, che faremo a i morti di peste, l'intera liberatione di questo popolo da questo resto di male, che ancora lo trauaglia, accioche sia riconosciuta da quest'opra di misericordia specialmente.

Noi in ciò non saremo più longhi; chiara è che tutti ue haucte interesse; chi ui ha parte, chi matre, chi fratelli, chi sorelle, chi figliuoli, chi parenti, chi patroni, chi seruidori. Tutti per il più sono di questa patria, che siamo noi. Siamo poi spiritualmente collegati insieme, per essere regenerati in uno battesimo, figliuoli della medema matre santa Chiesa, allenati, et nutriti nella medesima fede santa, et lege Euangelica, in una medema speranza, sotto un medemo Dio: ci dimandino questi, che sono così strettamente congiunti con noi, questo soccorso; et l'aspettano, si come è debito nostro per amor di carità santa darglielo quanto prima. Et ricordiamoci quella che disse il Signore. Qua mensura mensi fueritis, rimetietur uobis; quel che di pietà usate a gli altri, si usara a uoi. Se fanno

fanno fra l'altre cause, per questa nelle Chiese, ne i cemiterij, et luochi sacri, le sepulture, et i monumenti per questa memoria, et ricordo, che facciamo a i defonti, et gli diamo quei suffragij, quali noi morendo ricordiamo, et desideriamo, che si diano a noi. E poi debito speciale di noi altri, che siamo sacerdoti, di raccomandare a Dio con santi sacrificij di Messe, cō officij diuini, et altre perghiere, l'anime de i defonti, così ne obligano l'istituti santi, così li sacri canoni, così i padri della Chiesa, così la Chiesa santa; et a questo proposito dice Agostino santo: Non sunt pratermittenda supplicationes pro spiritibus mortuorum, quas faciendas pro omnibus in christiana, et catholica societate laudamus. Defunctorum etiam tacitis nominibus eorum, quos sub generali commemoratione suscepit ecclesia, ut quibus ad ista desunt parentes, et filij, aut quicumque cognati, uel amici, ab una eis exhibeatur pia matre communi. Ma hor' tutti, quali se siamo d' ecclesiastici, o laici, deuiamo a i defonti per unione, et carità commune, questo officio d'aiutarli con i nostri suffragij, et come membri insieme sotto il medesimo capo. Si quod solatium charitatis, come scriue San Paulo, si qua societas spiritus, si qua uiscera miserationis, impleamus; di muodo che tutti con un medesimo affetto, con uno medesimo spirito, et con essemplio di carità, facciamo uerso questi defonti, officij di pietà christiana; la quale sia in tutti noi benedetta da Dio, patre delle misericordie, et Dio delle consolationi, Dat. Mediolani, in adibus Archiepiscopalis, die 7. Nouembris. 1577.

Per effecutione di questa nostra lettera, ordiniamo l'infra-crite Chiese, della Città, doue ne i giorni determinati si celebrino solennemente quest'officij de i morti. Lequali Chiese anco habbiamo elette per hauere molte sacre reliquie insigne, et corpi santi.

Nel primo giorno che sarà alli 12. del presente mese.

La chiesa nostra Metropolitana.

Nel secondo, et terzo giorno, cioè alli 13. et 14. del presente mese.

La chiesa collegiata di S. Stephano, in P. Orientale, La chiesa collegiata di S. Nazaro, in porta Romana. La chiesa collegiata di S. Lorenzo maggiore, in porta Ticinese.

La chiesa maggiore di S. Ambrogio, in porta Vecellina.

La chiesa collegiata di S. Thomaso in terra amara, a porta Comasina.

La chiesa collegiata di S. Maria dalla Scala, in porta Nuova.

La chiesa collegiata di S. Giorgio in Pallazzo, nel terzo giorno, cioè alli 14. del presente, in luogo di quella di S. Lorenzo, di porta Ticinese.

Ordiniamo poi, et comandiamo, che ciascuno Capitolo, et clero delle collegiate della Città, conuenghi

processionalmente nella Chiesa Metropolitana, a celebrare solennemente questo officio funerale, che in essa si farà il primo giorno.

Tarimente ordiniamo che ciascuno Parocho, o Curato, Capellano, Chierico, a celebrare solennemente quest'officij, conuenghi il secondo, et terzo giorno nella chiesa collegiata, che habbiamo ordinato, nella sua porta.

In oltre, che ogni Sacerdote della Città, in ciascuno di quei tre giorni dichi la Messa per i morti, et preghi per loro.

Ordiniamo anco, che in ciascuna Chiesa, si Metropolitana, come collegiata, che habbiamo di sopra deputato, ne i giorni, che si celebrano i sodetti officij, si metta fuora una cassa, per riceuere l'elemosine: quali s'hanno, a distribuire, secondo che a noi parerà, che sia più espediente a beneficio di quelle anime.

In oltre ordiniamo, che per dare anco suffragij de san te pellegrinationi, a questi defonti, ciascuno Paroco, o Curato della Città, Venerdì, che sarà alli 15. del presente mese, uadi processionalmente con il suo popolo a uisitare le sette Chiese, pregando per l'anime loro.

Nella diocesi poi, ordiniamo, che in ciascuna pieue, si celebri solennemente in tre giorni continuati, il sodetto officio.

Nel primo giorno se celebrerà, alla Chiesa collegiata, plebana.

Ne i doi giorni, poi sequenti, nelle chiese collegiate di ciascuna pieue, che deputarà il Vicario foraneo. A ciascuno delli quali officij, conuerrano tutti i Preuosti, Parochi, Canonici, Capellani, et Chierici, come di sopra.

Ogni sacerdote, in ciascuno di quei tre giorni, dirà Messa, per i morti, come di sopra.

In ciascuna Chiesa deputata, se metterà fuora, la cassa per l'elemosine, a fine come di sopra.

Libretto de i Ricordi, al popolo della Città et Diocesi di Milano.

Carlo Cardinale di S. Prassede, Arcivescovo, Al suo diletto popolo della città, et diocesi di Milano, Salute nel Signore.

COSI pietosa è stata con noi la mano de Dio nel flagello della pestilenza, con quale ci ha uisitato in questi tempi, che bene possiamo da qui anco intendere, come egli cerchi solo la conuersione, et la uita, non la morte nostra. Appena ha sua diuina Maestà sfoderato la spada dell'ira sua giustissima contra i peccati nostri, che si è ricordato, che siamo pure suo popolo, et suoi figliuoli; et però si sono commosse le uiscere della sua misericordia sopra l'afflitione nostra. Quanta ragione haueua il sato Re, et Profeta David di sperare sempre così fatti testimonij della bontà de Dio, che con dolentissimo affetto de uia speranza, nel mezzo delle sue tribulationi diceua; Nunquid obli-

seri-

uisetur misereri Deus? aut continebit in ira sua misericordias suas? Pero nell'istessa occasione di nouo stabilina il cuore suo, et rinnouaua nel seruitio di Dio i suoi buoni propositi, riconoscendo puramente dalla diuina mano la liberatione sua da ogni afflittione, et calamità; onde soggiogeuua quelle parole; Et dixi, nunc cepi, hæc mutatio dexteræ excelsi.

O figliuoli amatissimi, così special misericordia, che ci ha fatto Dio nella liberatione di questa così gran Città, dalla calamitosa strage, che egli minacciua dal principio di questa peste, non vi pare che meriti, et ricerchi da noi simi le proponimento di una rinouatione di uita, et costumi, confessioni de lodi, et rendimento di gratie à sua diuina Maestà, in recognitione di un tanto beneficio? Fermi pure nel suo cuore, et dichi perpetuamente in questa memoria Milano; questa è stata mutatione della mano destra de Dio excelsi. Adesso faccio conto de incominciare a uiuere al mio Dio, che mi ha di nouo donato la uita; adesso rinuncio per sempre a i peccati, al uecchio Adamo, alla mia licentiosa uita, alle crapule, all'otio, alle superbie, alle disordinate pompe mie, et a tutte l'altre inuechiare male usanze. Hora sia principio a quella uera spirituale rinouatione, alla quale mi ha chiamato, et chiama Dio con tante uoci. Tu Signore, che hai la potenza di rinouare i cieli, et la terra, et tutte le cose, donaci a tutti quel cuore nouo, quel nouo spirito, che per bocca del tuo Propheta ci promettesti; Dabo uobis cor nouum, et spiritum nouum ponam in medio uestri; et dacilo Signore con tanta abbondanza della tua gratia, che produca in noi efficace, et perseverantemente noui proponimenti, noui costumi, noua conuersatione, et finalmente quella rinouatione eterna, che uenne già a portarci nel mondo, il nouo Adamo, Chriſto Gesu, Signor nostro. Con quest' aiuto, quando sia dilatato il cor nostro, non ci pareranno più dure le riforme, ne graue la seruitù tua, ma ci sarà Joane il giogo, et leggiero il peso de i tuoi santi comandamenti.

Questo è l'affetto, figliuoli cari, co'l quale dobbiamo tutti riconoscere gratamete et la sanità, nella quale Dio gratia, siamo doppio così euidente pericolo, et la uita, che doppio così spauentoso principio di morte, ci ha donato Dio, per maggior spatio di penitenza, conforme al bisogno nostro. A questo fine, et con speranza, che quelli anco, che non hanno fatto frutto nel passato flagello, debbano hora farlo nella consideratione di questa liberatione, concessaci tanto fuor di quello, che ci poteua persuadere la ragione humana, habbiamo raccolto alcuni ricordi per il uiuere christiano, communi a ogni stato di persone, et alcuni altri particolari di più per i padri di fameglia, et altri anco per i capi, et mastri di botega, suoi garzoni, et lauoranti; et distinti in tre tauolette stampate, et poi fatole ristampare tutti insieme in un libretto; affinche così nell'uno, et l'altro modo possi ciascuno hauergli, et più pronti alle mani, et quasi sempre auanti a gl'occhi, et consequentemente in

uno certo modo espressi, et più uiui nella memoria, non solo per saperli, ma per praticarli; poiche nell'osservanza, et non nella sola cognitione della uolontà de Dio, consiste il bene della uita nostra.

Sempre, figliuoli, sarebbe stato opportuno questo officio nostro per aiuto della salute nostra, della quale siamo desiderosissimi; ma certamente questo tempo ci è parso opportunissimo per questo anco; perche si come Dio diede già a quel suo antico popolo la legge in tempo, che per la fresca memoria del beneficio, che gli hauea fatto de liberarlo dalla oppressione di Faraone, et dalla seruitù d'Egitto, fosse più disposto a riceuerla, et essequirila: così douendo uoi per la gratia, che la bontà de Dio vi ha concesso, di liberarui da così contagiosa peste, essere molto più pronti, et apparecchiati a uiuere secondo i suoi santi comandamenti; habbiamo uoluto abbracciare questa occasione della dispositione, che per tale beneficio uoi douete hauere, con darui i sopradetti ricordi, pertinenti alla buona osservanza d'essi comandamenti. Il che anco a fare ci ha stimolato non solo il debito della cura nostra paterna, ma anco specialmente l'essempio del padre nostro san' Ambrosio, che, mentre che gouernò questa Chiesa, et con sermoni, et con uarij scritti, et con altri muodi diede a tutto questo popolo, et particolarmente a ciascun stato di persone, istruzioni, regole, et ricordi della disciplina, e uita perfetta Christiana. Vi s'aggiunge poi hora a quest'occasione, quest'altra, che già siamo nelle feste, nelle quali celebra la Chiesa santa, memoria solenne del sacro Natale di Gesu Christo, Signor nostro, et con esso insieme di tutta la pienezza di gratie, et benedittioni, che egli ci ha portato. In così gran liberalità del Signore, come poteuamo noi, suoi ministri, non accendersi a fare a noi figliuoli, tanto da noi paternamente amati, qualche speciale dono spirituale. Vi facciamo dunque per tanti rispetti questo de i ricordi: qual dono è tale, che vi potrà aiutare non solo a spendere utilmente il tempo in queste feste, in luogho delle carte, crapule, et altri trattenimenti perniciosi, con i quali alcuna uolta si sono pur troppo profanati quei sacri giorni; et si è pur troppo prouocata l'ira de Dio sopra di noi; ma anco vi seruirà per spendere fruttuosamente tutta la uita uostra con quella gratitudine, che senza misura douiamo a i singolari beneficij, che sempre, et in questo tempo n'ha fatto la bontà de Dio.

Resta dunque, figliuoli, che uoi, si come con tutto l'affetto vi essortiamo, et preghiamo nel Signore, pigliate, et abbracciate et con tal frutto mettiate in pratica questi nostri ricordi, che l'esecuzione d'essi sia a uoi, et a noi abbondante consolatione. Et tutto questo particolarmente incarichiamo a quelli, che hanno sotto sua cura altri. Però specialmente a uoi padri, et madri di famiglia, et altri capi di casa, botega, et lauorieri, quanto possiamo, efficacemente raccomandiamo la totale, et diligente osservanza d'essi ricordi, di maniera che non solo uoi gli osserviate, et praticiate

chiate accuratamente; ma facciate, che siano da i uostri figliuoli, seruidori, garzoni, fameglia tutta, et da altri, che dipendano da uoi, studiosamente essequiti con frutto. Ne siamo noi, che vi diamo questo carico. Dio istesso ue l'ha dato, quando ui ha comandato l'hauerne cura; et tante uolte ui ha assicurato di douerne uoi rendere stretto conto nel tribunal suo al punto della morte uostra, et nell'estremo giudicio. onde vi diciamo in questo proposito quasi il simile, che già l'Apostolo San Paulo disse a Timoteo suo discepolo, cioè, che vi ricerchiamo inanzi a Dio, quale ha da giudicare i uiui è i morti, che non perdoniate a fatica, ne tralasciate sollecitudine per indurre tutti i uostri alla pratica, et esecuzione di questi nostri ricordi, et d'ogni altri, che tocchino all'osservanza delli precetti de Dio. Instate opportuna, et importunamente, pregate, scongiurate, riprendete, correggete, secondo il bisogno; et doue non gioua la correttione, mandate fuori dalle case, et dalle boteghe uostre i seruidori, garzoni, et lauoranti disciolti, et dissoluti, più tosto, che habbiate uoi a partecipare per la negligenza, o tolleranza uostre, de i peccati loro; et prima che con i suoi corrotti costumi, et male usanze guastino la discipline christiana delle case, o boteghe uostre; et forsi anco co questo siano causa di tirare sopra di uoi, de i figliuoli, et case uostre, quelle maledittioni temporali, et spirituali, che così terribilmente nelle scritture sante Dio minaccia a chi non osserua; ne sia osseruare i suoi santi comandamenti. Per tanto, si come già diceua Iddio a quel suo antico popolo, Ponite hæc uerba mea in cordibus, et in animis uestris, et suspendite ea pro signo in manibus, et inter oculos uestros collocare. Docete filios uestros, ut uerba mea meditentur, quando sederis in domo tua, et ambulaueris in uia, et accubaueris atque surrexeris. Scribes ea super postes, et ianuas domus tue. Così uoi quando sedete al fuoco con i uostri, quando state, o passeggiate per casa, quando leuate la mattina, quando la sera andate a letto, et finalmente sempre, et in ogni luogo, per la buona osservanza de i precetti de Dio, et regola del uiuere Christiano, habbiate a cuore questi ricordi, habbiateli alle mani, insegnateli a i figliuoli uostri; rinouateli spesso alla loro memoria; attaccateli auanti a gl'occhi nelle uostre case, et boteghe. Questa raccolta de ricordi sia il specchio, che se ponghino auanti tutte le uostre donne la mattina, et ogni hora, per riuedere, et polire la faccia dell'anima, et conuersatione loro, per piacere a Dio, et santamente al mondo, in luogho di quei specchi, et di quei pomposi ornamenti, ne i quali alcuna uolta hanno forse molte di loro così inutilmente consumato tant'ore per piacere uanamente al mondo.

Particolarmente poi uoi, che sete padri, et madri, et capi di casa, et fameglia habbiate sempre auanti gl'occhi quello terribile essempio, che habbiamo nella scrittura santa di Heli, quale si bene sentiuua dispacciare della dissoluta uita de i figliuoli suoi, et li riprendeuua spesso uolte, et ammoniuua alla emendatione, nondimeno perche non li correffe efficacemente, hebbe da

Dio quel seouero castigo, che in un medemo di, gli furono amazzati i figliuoli, dissipato l'esercito, con morte di molte migliaia d'huomini; presa l'arca di Dio, cadde esso dalla sua sedia morto, la moglie se disseperse, et morì, restò priua la sua posterità del sacerdotio. Questo essempio sia lume, et stimolo a tutti uoi per assistere con effetto all'obbligo stretto che haueate di tener in disciplina le uostre fameglie, et altri dipendenti da uoi: quali, come speriamo dalla pietà uostre, si indirizzate bene, conforme a quel che nelle tauole de i nostri ricordi ui ne instruiamo; potrete aspettare dal Signore Iddio hora; et per sempre sopra di uoi, et loro larghe benedittioni: le quali ui preghiamo continuoamente da sua diuina Maestà. Dall'Arcieuescouato il di 20. Decembre 1577.

Ricordi di Monsignor Illustrissimo Cardinal di S. Prassede, Arcieuescouo.

Per il uiuere Christiano a ogni stato di persone.

La natura nostra già guasta per il peccato, da se è tanto inchinata al male, che facilmente lasciamo, et si smentichiamo di far bene. Però habbiamo dibisogno de aiuti, et incitamenti al uiuere bene, et di chi continuamente ci l'auuertisca.

A questo seruiranno alcuni ricordi, qui raccolti, accio leggendoli spesso, ciascuno, come in un specchio, ueda in parte la forma della uita christiana, et qualche gli manca, et che douerebbe fare.

Auertimenti generali.

La principal cosa, che si deue procurare, et à che si deue hauer la mira, è la gratia di Dio; senza la quale non si puo uiuere christianamente.

A questo aiuterà l'hauer il timor di Dio che è principio, della nostra salute, et di ogni bene, guardandoci di non far cosa che offenda i purissimi occhi suoi.

Però habbi sempre Iddio auanti à gl'occhi, in conspetto del quale stai, & che di continuo ti uede.

Considera spesso il fine, per il quale tu sei creato, che è d'acquistare la gloria celeste, et che à questo hai da incaminarti, et ti hano da seruire tutte le creature.

Pensa spesso alla morte, et al giudicio stretto di Dio, et à quello, che doppo ha da seguitare.

Habbi zelo dell'honor di Dio, et non solo di offeruar tu con ogni diligenza li suoi santi comandamenti, ma che non sia blasfemato il suo nome, ne fatiogli irreuerenza da altri.

Habbi molta riuerenza à tutte le cose di Dio, et de i suoi Santi, et à tutti li ordini della santa Chiesa, et del tuo Pastore, procurando di offeruargli intieramente.

Habbi molta confidanza nel Signore, che farà sempre tutto quello che sarà per il tuo meglio.

Habbi di continuo l'occhio alla prontezza di Dio, Ggg pen-

pensando che nessuna cosa viene senza sua uolontà, et tutto per cauarne bene.

Essercitati nella cognitione di te stesso, della propria uiltà, bassezza, et miseria, suggerendo li sumi, et la propria reputatione.

Non ti fidar mai del proprio giuditio, et parere, ma rimetti te facilmente al parer d'altri, consigliandoti spesso.

Procura di esser grato a Dio de i tanti beneficij suoi, riconoscendoli, et ringraziandolo, et uiuendo bene per fargli cosa grata.

Non ti curare di piacere a gl'huomini, pur che piacci a Dio, et guarda sempre a quel che sia più a sua gloria, et seruitio.

Il premio d'ogni tua fatica aspettalo da Christo, et non dal Mondo.

Nelle facende, et opere che tu fai, habbi intentione di non uoler fare alcuna cosa, la quale non sia lecita, et di farle tutte per amor del Signore, acciò così tutte siano meritorie.

Conosce, et ripensa, che non ci e maggior ricchezza et tesoro, ne cosa più eccellente, et di maggior frutto, che amare Iddio, et seruirlo, et che tutto il resto passa, come fumo, et ombra.

Obedisci prontamente nelle cose honeste a tutti i tuoi superiori, anchor temporali, et habbi la debita riueranza, et rispetto a loro, et a tutti i tuoi maggiori.

Dal canto tuo procura di mantener la pace, et quiete in casa, quanto e possibile, uiuendo in carità con tutti o maritato che tu sij, o in altro stato, quale si sia.

Procura con la diuina gratia di rasrenar l'ira nelle cose, che accadono alla giornata in casa, o fuori, et di non cominciare a gridare, acciò non prorompi in maggior inconueniente.

Ricordati di sopportare li difetti altrui in casa, et fuori, come tu uouoi da gl'altri esser sopportato.

Ricordati, che sei Cristiano, et che però hai da sopportare patientemente per amor di Christo le ingurie a te fatte, et perdonarle, et rendere bene per male, et pregare per li tuoi inimici.

Nelle tue tribulationi, et cose contrarie ricordati di ricorrere alla oratione, et piglia li flagelli, o communi, o particolari, et ogni cosa auersa dalla mano del Signore.

Maneggia le cose del mondo, come fattor di Dio, et non come padrone assoluto, et usale per necessità, et bisogno, non per piacere, et procura così passare per queste cose temporali, che non perdi le eterne.

Nel principio di ciascuna attione cosa, fatti il segno della santa Croce, confidando molto nella sua uirtù.

Non comincerai negotio alcuno d'importanza, senza far prima oratione, et anco consigliarti col Padre spirituale, o altre persone prudenti, et pie.

Alcuna uolta fra l'anno domanda a qualch'uno, in chi ti confidi, che cosa gli pare di te, et ripensa fra te stesso, se sei su la buona strada della salute.

Vedi di ordinare, et distribuire bene l'hore del

giorno secondo diuerse attioni, come del far oratione, udire Messa, negoziare, mangiare, et così non perderai tempo.

LE biasime, et le parole dishoneste, hanno da esser molto lontane dalla bocca del Cristiano.

Guardati dalla mala usanza di giurar spesso.

Fuggi ogni sorte de superstitioni, et male arti.

Non uoler facilmente giudicare il prossimo, massime la sua intentione, ma habbi gl'occhi a tuoi peccati, et difetti.

Guardati di esser desideroso, o curioso di sapere i fatti altrui, et de ogni nouità, et massime in cose di fede, et di parlare di quello, che tu non sai.

Guardati dal mormorare, et straparlare, et di non togliere mai la fama a nessuno.

Non riportare mai alcuna cosa ad altri, che possa turbare la pace, et quiete loro, o d'altri, et mettere diffensioni.

Guardati dalle parole dissolute, et anco dall'otiose.

Guardati dalle dissolutioni ne gli atti, et ne i gesti, che offendono Dio, et gli huomini, et procura di esser modesto, et composto in tutti li tuoi mouimenti.

Fuggi le cattive compagnie più che la peste, et ogni no che ti dia cattui ricordi, o consigli, o mal essemplio, et così tutte le occasioni, et incitamenti di peccare.

Fuggi li vidotti, et bettole, et barattarie, i banchetti, balli, feste, le maschere, et spettacoli uani, done si offende Dio: et guardati no solo da parteciparne in altro modo, ma anco da esserui presente.

Guardati dallo stare in otio, come uelena dell'anima, ma procura di star occupato in opere pie, o almeno in cose utili.

Vedi che in casa tua non ui sia imagine alcuna profana, et molto meno dishonesta, ne in quadro, ne in muro, o libri, o altre cose, perche a te nuoce, et ad altri da scandalo.

Nel negoziare, uendere, et comprare guardati da ogni sorte d'inganni, falsità, bugie, et giuramenti, et di uolere cosa alcuna di quel d'altri.

Fuggi il maneggiare danari, o beni d'altrui, se puoi, eccetto se non fossi obligato per debito di carità, o altro.

Ne per guadagno, ne per amicitia o amor de parenti, o fauori, ti deui mai muouere a far alcuna cosa, che non sia giusta, et secondo Iddio.

Ti deui guardare nelle prosperità, dalle troppo allegrezze, che fa dimenticare l'anima delle miserie, et pericoli di questa uita. Però ricordati all'hora spesso delle calamità, et uarietà delle cose del mondo, et per questo sarà bene all'hora leggere qualche libro del di spregio, et uanità delle cose humane, come un santo, et dotto huomo nelle sue prosperità soleua leggere le lamentationi di Gieremia Propheta.

Nelle auuersità, non ti perder d'animo, ne ti cōtristare; anzi ti deui allegrare, perche questa è la dritta strada del Paradiso, et uno de i buoni segni, che può bauer l'huomo della sua salute. Ricordati all'hora di legger qualche trattato spirituale delle tribulationi.

Custodia

Custodia del cuore, et di tutto l'huomo.

FA un fermo proposito di non offenderè mai Iddio, massime mortalmente, ma di patir piu tosto ogni male, ancor che fosse la morte, et di fuggire ad ogni tuo potere qualunque peccato, ancor che ueniale.

Attendi alla guardia del cuor tuo, che non ui entri alcun pensiero cattiuo, proponendo ciò spesso, et esaminandoci se manchi.

Quando si muoue in te qualche uitiosa passione, o cattiuo pensiero, cerca dal principio di resistergli, non dandogli luogo, ma scacciandolo, acciò non ti induca al peccato.

Similmente habbi cura de gl'occhi, non alzandoli facilmente, ne guardando fissamente quel che non è lecito desiderare.

Raffrena la lingua tua, et non dir tutto quello, che ti uiene in bocca.

Ricordati, che del continuo siamo tentati, et circondati da i demonij, che stanno per farci preuaricare et però stà sopra di te.

Confessione, et communione.

VEdi di far la prima cosa una buona confessione generale di tutta la uita, se non l'hai fatta mai per principio, et fondamento d'una nuoua, et buona uita.

Elegeti un Confessore dotto, et buono per Padre spirituale, et guida dell'anima tua, al quale deui hauere gran fede, et con lui conferir tutti li dubij, et cose d'importanza, doue esser carico di coscienza, et gouernarti con il suo consiglio.

Confessati spesso uolte, et quanto piu spesso e meglio, o ogni otto giorno, o almeno ogni mese, et di più in tutte le solemnità, et feste principali fra l'anno.

Similmente frequenterai la santissima Communione, et quando non potrai comunicarti, non lasciare almeno di confessarti, per ottenere la gratia, che si da per questo sacramento.

Vedi di non andare mai a dormire con alcun peccato mortale adosso, ma confessatene subito, che puoi, et se non potessi all'hora, procura di hauerne almeno contritione, et dolore, et piangelo amaramente.

Fa ogni settimana, qualche penitenza, come digiuno, disciplina, portare cilicio, dormire duro, et altre cose: ma però con consiglio del Padre spirituale.

Oratione et essercitij spirituali.

HAbbi nella tua camera qualche imagine deuota di Christo, della Madonna, o di qualche santo, che hai più de gl'altri in diuotione.

Douersiti anco in camera tua hauere dell'acqua benedetta, et andando a letto, et leuandoci, intrando, et uscendo di casa signarti con essa contra tutte le insidie del nemico.

Procura di hauere, et portare adosso con fede, diuotione, et riueranza alcuno Agnus Dei.

Habbi particolare diuotione, et riueranza all'Angelo tuo custode.

Hauerai anco alcuno, o alcuni santi per tuoi aduocati, come il Santo, il cui nome ti si è imposto nel sacro Batefimo, et particolarmente piglierai la gloriosa Vergine per tua protettrice, et a lei farai specialmente ricorso in tutti li tuoi bisogni.

Sapendo leggere, dirai l'officio della Madonna, almeno le feste, se non potessi gl'altri giorni, et la corona ogni giorno, o piu spesso che puoi.

Non lasciar mai l'oratione, almeno della mattina, et della sera, ma la farai in tutti i modi, o sia in compagnia de gl'altri della tua uicinanza nella Chiesa, o di quei della tua casa, o bottega, doue ti troui, o sia solo, et quando pure non possi farla a quell'hora che suona per questo la campana, falla ad un'altra, et fara bene, quando sei solo, farla mentale, se la sai fare, altrimenti douerai a quel tempo recitar li sette salmi penitentiali, o le Letanie, o dir la corona, o altre orationi uocali.

Ricordati di pregare non solo per te stesso, ma per tutti li gradi di persone, et massime per l'essaltatione della santa Chiesa, per il santissimo Papa, per il tuo Pastore, per tutti li Presbiteri, per i Principi del Cristianesimo, et specialmente per il tuo Re, et suoi Magistrati, et per le anime de defonti.

Deui esser molto deuoto de i Santi, protettori di questa città, et diocesi, et offeruare le loro feste, et uigilie, et uisitare, et honorare le loro Chiese, et reliquie, massime ne i giorni delle loro feste, o officij solenni.

Tutti li Venerdì, se habiti nella Città, altrimente tutte le uolte, che ui uieni di fuori, procura di uisitare il sacro chiodo di nostro Signore nella Chiesa Metropolitana, et di conseguire molte indulgenze concesse in tutti i giorni a chi fa oratione al santissimo Sacramento in quella Chiesa.

Il Sabato, o sera ti trouerai alla tua parochia, o in detta Chiesa Metropolitana all'hora, che si canta la Salue Regina, ouero altra antiphona della Madonna.

Hauerai gran fede, et diuotione alle indulgenze, procurando di acquistarle, et a i grani benedetti per questo.

Sij diuoto in frequentare ne i suoi giorni le Chiese di questa Città, oue sono le Stationi di Roma, et in uisitare spesso uolte anco le sette Chiese, et non lasciar, che per tua negligenza siano date senza frutto, quanto a te, così rare, et singolari gratie, et commodità spirituali concesse a questa Città, et diocesi.

Habbi particolar diuotione di trouarti a tutte l'attioni sacre publiche, et solenni del luogo, doue stai, ordinarie, et straordinarie, et partecipare tu anchora di quei misterij. Però essedo nella Città, deuerai andare nelle solemnità alla Chiesa cathedrale alla messa et officij pontificali, così anco nelle, quattro tempora a ueder celebrare le sacre ordinationi solennemente dall'Arciescouo, pregando Iddio, che a lui dia lume abundante in attione di tanta importanza, come

me è quella, alla salute di tutto il popolo, et copiosa gratia a quelli che all' hora si promuouono nella sacra ordinatione. Ecciterai anco te medesimo da quelle sacre ceremonie, che uedi usare, alla riueranza, et rispetto, che deuì ad ogni persona Ecclesiastica.

Parimente ti trouerai, quando si celebrano messe, o processioni, per principio, o fine, di concilij, sinodi, o simili altre publiche attioni.

Non mancare anco di andare diuotamente a tutte l'altre processioni generali, ouero particolari della tua parochia, et uicinanza.

Medesimamente a tutte le orationi ordinarie, et straordinarie, o delle quarant' hore, o siano di altra sorte, che sono ordinate nella Chiesa Metropolitana, o nella tua parochia, facendo la tua statione, sempre quando ti toccherà per il compartito, et più tosto di più, che di manco.

Quando si dà il segno per portar il santissimo Sacramento a gl' infermi, non deuì mancare di andar ad accompagnarlo diuotamente con la tua candelà, gloriantoti, et nõ uergognandoti di accompagnare il tuo Signore Re dell' uniuerso. Et per strada pregarai per l' infermo, a chi si porta, et renderai gratia a Dio d' ha uerci fatti degni di così gran dono, cioè di lasciarci se stesso in un tanto Sacramento.

Questo medesimo officio di accompagnar il santissimo Sacramento, doue occorra all' hora portarsi, farai tutte le uolte, che lo incontrì per strada, smontando per questo anco da cavallo, et dal cocchio, et dalla carocchia, se ui fossi.

Quando si suona l' Aue Maria la mattina, et a mezzo giorno, et la sera, dirai tre uolte l' Aue Maria in ginocchione, et insieme quei tre uersetti, quali sono posti nell' esercizio quotidiano stampato nell' officio della Madonna, ricordandoti dell' Incarnatione di Christo Nostro Signore, et della sua passione.

Quando in casa, o in altro luogo, senti suonare per l' eleuatione del Signore nella Messa maggiore deuì ricordarti della eleuatione del Signore in croce, et inginocchiandoti alzar la mente ad adorare il tuo Salvatore, et far un puoco d' oratione, come se tu fossi presente.

Quando si suona a morto, deuì pregare per quel tale, et ricordarti, che ancor tu lo seguirai presto, et però propone di stare apparecchiato.

Quando si suona per la tempesta, oltra il mouerti prontamente a far oratione per quel pericolo, o ricorrendo subito alla Chiesa, o almeno nel luogo, doue all' hora ti ritruoui, deuì pensare quelli tuoni, lampi, et spauento, che sarà nel giorno che uerrà Christo a giudicarti.

Piglia usanza di quelle orationi, che chiamano iaculatorie, dicendo spesso fra il giorno con la mente, ouero anco con la bocca, ma bassamente, quando sij alla presenza d' altri, alcuna breue sentenza de salmi, o parole sacre, o altra breue oratione, che illumini l' intelletto, et renuoni l' affetto tuo in Dio in ogni occasione, che s' appresenti, come a dire, Nel principio

di ogni cosa, Deus in adiutorium meum intende: domine ad adiuuandum me festina. Nelle difficoltà, In te domine speraui, non confundar in aeternum. Nell' nauagli, Saluum me fac domine, quoniam intrauerunt aque usque ad animam meam. Nelle tentationi, Adiuutor meus esto, ne derelinquas me. Considerando la propria infirmità, Miserere mei domine, quoniam infirmus sum. Considerando li proprij peccati, Sana me domine, et sanabor. Desiderando amare il Signore, Diligam te domine fortitudo mea. Nell' li dubij, Deus meus illuminata tenebras meas. Desiderando la perseveranza del ben fare, Deus meus es tu, ne discesseris a me. Et simili altre, delle quali ne sono pieni i Salmi, et i libri della scrittura sacra, et i soliloquij de i santi, come ne potrai essere instrutto dal tuo padre spirituale.

La notte, quando ti svegli, et non puoi dormire, occupa la tua mente in Dio, et in cose spirituali, ne da luoco a i pensieri delle cose del mondo, ma come ti ricorda il tuo padre sant' Ambrosio dirai de i Salmi, et pater noster con diuotione.

Quando uai a letto, pensa che non sarai forsi uiuio la mattina, et quando ti lieui, che forsi non giungerai alla sera, et così starai sopra di te. Negotando, o lauorando, procura di occupar la mente in qualche cosa spirituale, come in quel che faceua, o diceua Christo Nostro Signore o alcun santo, o in salmeggiare, o cantare cose spirituali.

Ogni uolta, che uai, o torni da far qualche cosa, pensa che l' Angelo buono ti accompagna, et sta per aiutarti, et numera i tuoi passi nell' opere buone, ouero imaginati la presenza di Christo N. Sig. et di essere in sua compagnia.

Da ogni cosa, che si fa, occorre, o che uedi, cerca di cauare frutto, et qualche buon senso spirituale, come dal coltinare la terra, con quanta fatica, et diligenza bisogna coltinare la nostra anima, accio renda buon frutto al Signore. Da un bel giorno di sole quanto diletterà il uedere l' eterna luce, poiche questa così valleggia: et da un giorno nuuilo et oscuro, che pena sarà stare in quell' eterne tenebre, poi che così ti attrista un poco di mal tempo: et da un giardino pieno di naghbi fiori, quanto sia bella, et diletta a Dio un' anima ornata di fiori, et uarij colori di uirtù, et quanta sia la sapienza di Dio, poi che tant' arte si uede in un fiore, o una sola foglia, et così farai di tutto il resto.

Essercizio particolare della mattina.

L a mattina quando ti lieui, la prima cosa ricorri a Dio, domandandogli il suo aiuto, et fa oratione auanti che ti occupi la mente in altre cose, et come te ammonisce il tuo padre sant' Ambrosio, ricordati particolarmente di dire, fra l' altre diuote orationi, il credo.

Per far questo bene bisognerebbe esser sollecito, et leuarsi la mattina per tempo, et perciò sbrigarfi la sera da i negotij, et andare a buon' hora a letto.

Subito

Subito deffato, occupa la tua mente in Dio, et pensa che l' Angelo tuo all' hora ti chiama, accio uadi seco a lodare il Signore.

Vestendoti pensa a qualche cosa spirituale, come che nel battesimo fosti uestito di gratia, et che sei pel legirino, et camini, et deuì incaminarti uerso la patria.

Inginocchiato poi nel loco deputato a far oratione, ringratia Dio prima, che ti habbia guardato quella notte, et condotto sin a quell' hora, et poi di tutti i suoi doni.

Pregalo poi, che ti guardi quel giorno, et sempre da ogni peccato, et di non offenderlo mai.

Terzo, che ti dia gratia di far sempre la sua santa uolontà, et di indirizzar ogni tua cosa secondo il beneplacito suo.

Quarto offeriscegli te stesso, et tutto quel che farai, dirai, o penserai con pura intentione, c' habbia ad essere a laude, et gloria sua.

Quinto, raccomandati alla gloriosa Vergine, et all' Angelo tuo custode, et al santo, tuo protettore, et a tutti i santi, et di qualche buona oratione a proposito per questo.

Farai poi per un pezzo oratione mentale, o uocale, o un' hora, o mezza, secondo la commodità, et capacità, che haueuai.

Oratione, et essercizio particolare della sera.

L a sera doppo cena, o qualche altra hora leggi, se sai leggere, un poco di un libro spirituale, o uite de i santi, o altro, et massime del Santo di quel giorno, ripensandoti un poco sopra, o discorrendoti con gl' altri.

Auanti di andare a dormire, inginocchiato, auanti ad una sacra imagine, ringratia primieramente Id-dio de i beneficij riceuuti generalmente, et specialmente quel giorno: et dimanda insieme gratia, et uero lume di conoscere, et odiare il peccato: poi esamina un poco la tua conscienza, sopra quello che hai fatto, detto, et pensato quel giorno: et dimanda a sua diuina Maestà, humilmente perdono, d' ogni offesa, et difetto, che trouerà in te, facendo sermo proposito con l' aiuto de Dio guardartene per l' auenire, et di confessartene.

Spogliandoti, pensa che per il peccato l' uomo e spogliato della gratia, et che bisogna spogliarsi de i mali abiti: o alcun' altra buona cosa, o di qualche oratione.

Modo di orare et conuersare nella Chiesa.

L e tue orationi procura di farle inginocchiato, e con maggior diuotione, che potrai.

In andare al luogo dell' oratione, considera, che il Signore sta inui presente, et riguarda quel che uoi fare: et se lo fai: come si deue.

sentendo sonare alla Messa, o a gl' altri diuini of-

ficij, a i quali sei per andare, alza la mente, a considerare, che hai da andare a fare oratione, et assistere all' oblatione del sacrificio del corpo, et sangue di Christo, N. Signore, per remissione de tuoi peccati, ouero a laudar Dio: et però ui deuì andare con contritione, et diuotione.

All' entrar nella Chiesa, prendendo l' acqua benedetta, alza la mente, et ricordati del sacro fonte del battesimo, et di quello che ui promettesti, et procura lauar l' anima tua dalli peccati, con lagrime, et penitenza; et propone di guardartene nell' auenire.

In Chiesa sta con riueranza, et timor di Dio, sta nel luoco tuo non in quello ne de i chierici, ne deputato ad altro stato di persona: non sedere irriuentermente, con le spalle uoltate al santissimo Sacramento: non t' accostare alli gradi, ne dentro cancelli de gl' altari; fuggi in Chiesa il parlare, et ogni moto, gesto, et atto irriuemente, o indecente.

Sta attento alli officij diuini, et non guardare ad altro, che a quelli santissimi misterij, che inui si fanno, et altre cose diuote.

Sta alla messa bassa sempre inginocchiato, et all' E uangelio in piedi.

Essercizio particolare delle feste, et sacri tempi, et uigilie.

L e feste guardati di non spenderle in uanità, ma in buone opere.

Procura almeno nelle feste, udire la Messa nella tua parochia, come tua propria Chiesa, et inui udire li buoni ammaestramenti, che ti sono dati, et instruirti delle cose che sono di obbligo di saperse per la salute al Christiano, et ripigliar l' antica buona usanza di farui la offerta.

Procura nelle feste di udire il sermo, et li diuini officij.

Procura di udire la predica, et sacra lettione non solo le feste, ma in tutti gl' altri giorni, che puoi haerne, et questo non per curiosità ma per cauarne frutto andando a udirle; doue senti più mouerti, et attendendo sollecitamente a metterle in effecutione.

Quando s' auuicina qualche festa, o solennità de tempi sacri, come di aduento, di settuagesima, di quardagesima, et altri, fa il ricordo dil tuo Padre sant' Ambrosio, che tu ti rinuoui in tutta la uita, et costumi, preparandoti con confessione, communione, et essercitij santi a celebrarla.

Nell' Aduento, se non digiuni tutto quel tempo, come fu già santo instituto, almeno procura di digiunare tre giorni della settimana, cioè il Mercore, Venerdì, et il Sabbato.

Digiunarai anco nella uigilia del santo della tua parochia.

In ogni Domenica dell' Aduento fa quel che ti ricorda un santo Pontefice, cioè che te comunichi santamente: et il medemo studia di fare nelle Domeniche di quardagesima.

Ne i giorni di digiuno, douerai accompagnare il digiuno con più frequente oratione, et con elemosina anco, se tu poi.

Se bene nel digiuno, mangi una sol uolta, non deui però, come ti ricorda san' Agostino, caricare la tavola de troppo uiuande.

Quel che auanzi di spendere quel giorno per la cena, sarà bene di darlo per l'amore de Dio a poveri.

Nelle feste, che son proprie, et particolari in questa Città, et diocefe come di san' Ambrosio, de i santi martiri, Geruasio, Protasio, Nazario, Celso, Nabore, et Felice, ti deni ricordare dell' antica diuotione di questo popolo, che con uigilie, con processioni, orationi più frequenti, et con ogni essercitio santo le celebrava: et con questo essempio, douerai eccitarti al culto di quelle feste con maggior diuotione.

Opere pie.

Diletta di dell' opere di misericordia, di fare elemosina, uisitare gli spedali, carcere, ò infermì, et in ogni modo aiutare i poveri, massime quelli che sono in maggior necessitá.

Cerca d' intrare in qualche scuola pia, ò compagnia d' huomini spirituali; a far qualche opera pia, et occuparti bene, massime le feste.

Sij pronto con quel poco, ò assai, che Dio t'ha dato, di facultá, et doue manchano le facultá, con le fatiche, et proprio sudore ad aiutare le Chiese, et spetialmente la tua parochia, che è tua propria Chiesa, per il suo ornato, et altri bisogni, acciò stiano col decoro, che conuiene alla casa de Dio.

Quádo uedi il tuo prossimo esser in qualche peccato manifesto, ò star per cadere, fagli la debita correctione fraterna, ò ammonitione con carità, et discretione per guadagnarlo.

I nobili, et ricchi, et persone di grado, et Rettori, siano come guide, et essempio de gl' altri, nella buona uita, et in tutte le sorte dell' opere buone.

Se ti senti mosso a fare alcuna santa pellegrinatione, consagliatene con il tuo parochio, et padre spirituale: ne lasciare a modo alcuno di pigliare da esso parochio la beneditione, conforme all' uso antico ecclesiastico.

Se fai uiaggio, usa de dire ogni giorno la matina, auanti che te metti, in camino, quelle breui orationi, prece, che se chiamano l' Itinerario, stampato nell' officio della Madonna.

Per eccitare continuamente il spirito tuo a diuotione, et a studio di eseguire con opere spirituali, quel che con sacri riti, et cerimonie te ammonisce, et insegna la santa madre Chiesa; quádo tu uedi nella Chiesa alcuna cerimonia, ò nelle solennità, ò ne i sacri tempi, ò nell' administratione de i santi Sacramenti, come nel battefimo l' impone al battezzato la ueste, ò drappo bianco, et simile altre; procura d' intendere non per curiositá, ma per cauarne frutto, alcuna cosa di quelle, che sono significate per quelle sacre cerimonie.

Vitto, et Vestito.

Ogni uolta che uai à mensa per mangiare, deui pensare, che ui uai per necessitá, et dir prima la beneditione, quella che è nell' ufficio della Madonna, et doppo render le gratie al Signore, et non la sapèdo; dire un Pater nostro, et un' Aue Maria, et fare il segno della santa croce sopra i cibi, ò la mensa.

Quando ti metti, ò sei a tavola, ricordati, prima che tu cominci a mangiare, il peccato, che per il cibo commessero i nostri primi parenti, che ti farà come un freno all' appetito tuo, et regola a quella attione.

Procura di esser temperato nel mangiare, bere, dormire, et uestire, più presto declinando al poco, che al souerchio.

Guardati dalle pompe, et foggie di uestimenti, et da ogni sorte di uano ornato, ò abbellimento, ò donna, ò huomo, che tu sei.

Ricordi di Monsignore Illustris. Cardinale di S. Prassede, Arciuescouo.

Per li Padri, et Madri di famiglia, et tutti li capi di casa.

Il Padre, et Madre di famiglia, et ciascun capo di casa, habbi ben a memoria l' obbligo, che ha da uiuere i suoi christianamente. Però non solo offerui esso, ma procura, che da i figliuoli, et tutti quelli di casa, o che sono nella sua cura, siano offeruati, per il uiuere christiano, ò lati da noi in commune a ogni stato di persone, et pensi spesso, che n' ha da rendere conto al Signore, anzi che portará la pena de' loro eccessi, non li correggendo opportunamente, et incaminando al bene quanto può: di più nel gouerno, et cura loro, habbi a cuore i capi infra scritti, quali tutti insieme con quelli altri ricordi per il uiuere christiano, che sono dati in commune a ogni stato di persone, leggerá, o farà leggere una uolta al mese alla presenza della sua famiglia.

Numero, et qualità di famiglia.

Riceua, et tenga quel numero solo de seruitori; et simile famiglia, che ha bisogno, et che può commodamente sostentare con l' entrata, et beni suoi, senza far debiti, ne far stentari loro de i suoi donuti stipendij.

Habbia molta cura, quando piglia persone nella casa, o famiglia, acciò non u' intrino blasfematori, concubinarij, huomini dati alle dissolutioni, ne altre persone uitiose ne sospetti della uita loro.

Vigilanza.

Sia uigilante sopra tutto con sollicitudine, uolen do saper, quel che fa ogn' uno, et offeruando tutti i loro andamenti, conuersationi, et pratiche.

Molto

Molto giouerá hauer una persona fidata, et sicura di casa, o della uicinanza, se la famiglia e di poco numero, che sia come cenfore secreto de i costumi che offerui tutti, et gli reuerisca tutti i disordini, e pericoli spirituali, che in loro uede, o intende.

Correttione.

Quando gli uiene detto cosa mala de loro, non sia troppo facile, a credere ogni cosa, che gli uiene alle orecchie, ma prima essamini bene, et ritroui la uerità.

Doue trouerà difetto, ammonisca chi bisogna opportunamente; e gli faccia la debita correctione.

Quelli, che doppo esser ammoniti più uolte di cose importanti, non si emendafero, se sono seruitori, o simili gli mandi uia; se sono figliuoli, gli castighi. Ne comporti in loro biasfema, robamenti, concubinato, o altre dissolutioni di uita, et costumi, o chi non si fosse confessato, et comunicato alla Pasqua di Resurrectione; et chi non sapeffe, ne uollesse imparare la dottrina Christiana, almeno le cose più necessarie.

Cautione, et custodia.

Facci che i figliuoli, et i seruidori, maschi, e femine, dormano di tale modo distinti; e separati, che non ui sia pericolo de inconuenienti alcuno, e proueda che ciascuno habbi il suo letto separato.

Non tengano i maritati li figliuoli, et figliuole a dormire seco ne nella camera, doue dormano essi maritati, et moglie, ma in altro luogo sicuro, e separato, quanto e possibile.

Veda che in casa non ui siano libri cattiuì, o pitture dishoneste, et non si cantino canzoni lasciuie, ma ui siano delle spirituale, et christiane, et si cantino delle laude, et cose diuote.

Per questo, et per ogni altro buon rispetto, douerá uisitare la casa tre, o quattro uolte l' anno alla sprouista, ancor le casse, et altri repositori, della sua famiglia, e purgarla d' ogni uanità.

Vegga che non conuersino i suoi in casa, ne fuori, con male compagnie; et fuggano ogni occasione di peccato.

Che non ui sia alcuno otioso, ma ogn' uno habbi qualche occupatione honesta.

Non comporti alle donne, di star sopra le porte, et alle finestre, ne meno l' imbellettarsi, et altre uanità.

Veda anco, che non uadino le loro donne uagando, ne scorrendo di quà, e di là; ma stiano quiete in casa; et sollecite ciascuna al suo officio et all' opere sante, et pie; et uadino santamente alle loro diuotione.

Che non uadino fuori di casa in quale si uoglia luogo, senza hauer uelato il capo, con drappo de tela, o di uelo non trasparente, in modo tale che siano ben coperti i capelli, et buona parte della faccia, quanto alle uidue, et maritate; ma quanto alle figliuole de

marito, et alle putte tutta la faccia. Il che tanto più haranno da offeruare, quando uanno alle Chiese, Stationi, processioni, et ad altre diuotione.

Non comporti le pompe, et superflui ornamenti tanto nelli maschi, come nelle femine, della sua famiglia.

Amministratone.

Sia lontano da spendere in cani, in caualli superflui, quello, con che puo dare la uita a molti poveri di Christo.

Si guardi dall' altre inuili, et superflue spese, ricordandosi, che se hà delle facultá, ne è amministratore, et che ne hà da rendere conto à Dio.

Faccia uolontieri elemosina à i poveri, et procuri questa uirtù ne i suoi figliuoli, con dare à loro licenza, et commissione di far il medemo officio.

Trattamenti della famiglia.

Vsi carità, et discretione con tutta la famiglia; trattadola, et facèdola trattar bene, et cò amore, et uedendo che non sia straciata nel pagamento de suoi debiti stipendij, ne in altra cosa.

Non dichi parole ingiuriose, ne a figliuoli, ne a qual si uoglia altre persone.

Però si sforzi con la diuina gratia di rafrenar l' ira, et tribulationi nelle cose trauerse, che occorreno alla giornata dentro di casa, ò fuori.

Nel tempo dell' infirmitá de i suoi li efforti alla pazienza, et à cauarne frutto con l' emendatione della uita: et habbia cura, che à tutti i modi, si confessino nel tempo de i tre giorni, prescritto dalla bolla di Pio V. dandone la fede al medico.

Visiti i seruenti infermì, et gli faccia gouernare con carità, non mandandoli allo spedale, poi che in sanità se ne è seruito.

Pace, et concordia.

Procuri di mantener la pace, et quiete in casa, et che ui sia la carità fraterna, non mostrandosi egli parziale di alcuno, et comportádo tutti con pazienza.

Non permettá, che i suoi di casa faccino ingiuria ad alcuno, ne stiano in inimicitia, ò portino odio; ma occorrendo qualche dispartire, ueda de reconciliargli subito ò sia dentro, ò fuori di casa.

Sarà bene, che non si lasci mai portar arme, se non fosse bisogno per difesa, ò per conuenienza necessaria dell' officio loro, ò per altra necessitá manifesta.

Gli efforti spesso a perdonare a chi gl' offende, ò fa ingiuria in parole, ò in fatti, et non fare uendetta, ne stare su gli pontigli del honore mondano.

Essempio.

Dia con parole, et con fatti buon essempio a tutti i suoi, uedendo di non dire, ò fare in presenza lo-

ro cosa, che non conuenghi, onde essi impavino, et pigliano ardimento di far il medemo.

Documenti.

Dia sempre à suoi buoni ammaestramenti, et ricordi, non cessando mai ammonirli, et dirgli la verità, per non contristarli, ò per altri rispetti.

Fra l'altre cose gli ricordi spesso i capi infra scritti, opportunamente secondo il bisogno.

Di non ingannare mai nessuno, ne defraudarlo del suo, et di non toglier in altro modo quel d'altri.

Di non fare fondamento della nobiltà, et grandezza del mondo, mà delle uirtù Christiane, et buona uita, et di non ambire li gradi, et dignità, et la gloria humana.

Di fuggire la superfluità delle cose temporali, et più presto spreggiarle, et hauerele per uili, che esserne ingordi.

Per informar poi, et instruire a poco, a poco, la sua famiglia santamente, douerà fare quel che ben spesso ricorda Sant' Agostino, che tornando dalla predica, ò sacra lettione, insegna, et essequischi quel che ha uà egli all' hora imparato, che tocchi à disciplina de costumi Christiani.

Pietà, et exercitij di oratione, et altre diuotione.

Habbia diuotione à tutte l'usanze della santa Chiesa; et habbia cura, che nella casa sua non se ne perda alcuna.

Però quando nel Natale di nostro Signore, ò in altro tempo solenne, usa la Chiesa d'aspergere le case con l'acqua santa, ueda di non perdere, quella benedizione.

Quando si suole far benedire dal sacerdote i frutti, ò pane, ò altro cibo; serui egli ancora quella buona usanza.

Non ponga nome à suoi figliuoli de gentili, et huomini dannati, mà de santi, acciò gl'habbino ad imitare, et li prendano per loro speciali aduocat.

Non permetti alcuna superstitione; mà facci che in ogni cosa si ricorra a Dio, et in lui si confidi, fuggendo ogni mal' arte.

Gl'insegna buoni costumi, et creanze Christiane, in fatti, et in parole, mettendogli inanzi esempi di pietà Christiana, et non impietà de gentili, et inimici de Dio.

Sia auuertito di fare cresimare tutti al suo tempo, i figliuoli, et la famiglia; si che non resti nessuno in casa che non sia cresimato.

Non uolenti le figliuole à entrare ne i Monasterij, ne meno l'impedischi, ò dissuada i loro figliuoli dal farsi religiosi, quando n'hauessino uolontà.

Habbi cura, che i figliuoli odano la Messa intiera ogni di, s'è possibile, et tutti gl'altri almeno le feste.

Che la festa non siano ociosi, ne uadino uagando;

ma spendano quel sacro giorno, utilmente, et piamente, conforme alli ricordi dati da noi a ogni stato di persone.

Così li conduca al uespere, et diuini officij; et spesso uolte alle stationi, et a uisitare qualche sacre reliquie, et corpi de Santi, alcuna uolta anco à gl'ospedali, et ad altre simile pie occupationi, essercitij, et opere; et la famiglia, hor' in particular, hora tutta unitamente.

Così anco li conduchi, et incamini a frequentare con diuotione tutte le publiche diuotioni, nominate nella tauoletta de i ricordi communi per el uiner Christiano, come gl'officij pontificali, le processioni, et orationi, prediche, et particolarmente, della sua parochia, et oratione delle 40. hore, et altri diuoti instituti.

Habbia in casa torcie, ò candellotti in numero conueniente, perche quando la campana inuita il popolo ad accompagnar il Santissimo Sacramento, che se porta all' infermi, ò in qualche processione, ne siano tutti di casa proueduti, et prontamente chi non è impedito, uadi a seruire con il suo lume al suo Signore in quell' occasione.

Vegga in ogni modo, che tutti di casa sappino la dottrina Christiana, almeno le cose più necessarie; mandandoli, ò conducendoli perciò nelle feste alle scuole di essa, tanto i maschi, quanto le femine, et li gradi; et li piccoli.

Che quelli, che sono in età conueniente, per questo siano diligentemete instrutti per saper ben confessarsi.

Che anco come prima, sono in età, et capacità conueniente, siano instrutti circa la santissima Comunione; ne diseriscano più oltre, à cominciare di ricenerla.

Che pigliano il santo uso di confessarsi, et comunicarsi spesso, conforme alli ricordi dati in comune per il uiuere Christiano: et sarà bene, che la Comunione si facciano al meno una uolta il mese, et nelle solennità da tutta la famiglia insieme, et nella Chiesa parochiale.

Sarebbe di gran giouamento, che si confessasse tutta la famiglia da un medesimo confessore, acciò potesse meglio prouedere alli bisogni spirituali, et incaminarla nella uia de Dio: almeno ueda che s'indirizzino a confessori più qualificati.

Faccia a tutti i modi, che s'offeruino i digiuni comandati dalla Santa Madre Chiesa, la quadragesima, le quattro tempore, et le uigilie, et gl'altre di uoto, ò consuetudine.

Che tutti siano ben instrutti secondo la sua capacità a far orationi, et l'essame della sua coscienza.

Che faccino oratione almeno mattina, et sera, et auati d'andar à dormire l'essamine della sua coscienza.

Per questo, mattina, et sera, al suono della Campana, o almeno in un'altra hora, più a loro commodità si congreghi tutta la sua famiglia a far oratione unitamente, o alla Chiesa, o almeno in casa, auanti a qualche deuota imagine.

Per

Per questo medesimo effetto, et per altro anche in tutti i modi, è bene che in ciascuna casa sia accommodato un oratorio in luogo decente, et appartato, che serua a tutta la casa.

Ogni capo di casa douera aspergere con l'acqua santa tutta la sua famiglia racolta insieme, ò nel fine dell' oratione della sera, ò in altro tempo auanti d'andare à letto, doue poi uadano in silentio a dormire cò la sua beneditione.

Non uadi, ne lasci andare a mensa, che non faccia prima, ò facci fare la beneditione, et doppo, il rendimento di gratie.

Facci leggere qualche libro spirituale alla mensa, si ha, chi lo faccia, ò figliuoli, ò altri mentre si mangia, almeno per un pezzo. Qual libro sia approuato dal proprio parochio, ò confessore.

Ogni sera douera far leggere un poco, di qualche libro spirituale doppo cena, in luogo d'inter tenimento, ò la uita de i santi, massime del santo di quel giorno, et ragionarne insieme un poco sopra, per cauare maggior frutto, con zelo, et cura di acquistar tutti sempre da quelli essempi di santi alcuna uirtù.

La sera auanti le solennità i Capi de casa effortino tutta la famiglia a uiuere bene, et spendere bene quelle feste, et frequentare con frutto i sacramenti, et l' oratione, et le prediche, et sacre lettioni.

SARABENE, che ogni prima dominica, ò altro certo giorno festiuo del mese si congregassero tutti li Padri di famiglia, nella Chiesa parochiale dal suo parochio, a pigliar tutta uia maggior lume, per il buono gouerno delle loro case, et famiglie, oltra al comodo di trattar delle necessità della loro Chiesa, et altri bisogni della parochia: almeno niuno lasci di conuenirui quelle poche uolte, fra l'anno che perciò saranno chiamati, ò auisati dal parochio a ricener quei ricordi, che hauera a darli intorno all' officio loro de Padri di famiglia.

Ricordi di Monsignore Illustriss. Cardinale di S. Prassede, Arciuescouo, Per li Maestri, et capi di Botteghe, et loro Ministri, et Garzoni.

Delle qualità de ministri, garzoni, et lauoranti.

Non tenga il Mastro Capo di Bottega, o di la uore rio, nella sua bottega, o lauorerio, al cun ministro, lauorante, o garzone, che non sia confessato, et comunicato quell' anno, nella Pasqua di Resurrectione. Ne meno alcuno biafematore, concubinario, o altrimenti scandaloso, o che si diletti di consumar nelle tauerne il suo guadagno, facendo patire la propria famiglia, quando non s'emendi, doppo hauergli fatto la debita correctione fraterna.

Similmente non tenga alcun giocatore, de giochi proibiti, tanto più che con essi uà spesso congiunta la biafema, il furto, et molti altri mali.

Habbia cura che tutti quelli, che tiene a suoi ser-

uigi, sappiano la dottrina Christiana, et almeno le cose più necessarie, et non le sapendo, ne uolendole imparare, non gli tenga più nella sua bottega, o lauorerio: ne se ne serui, come di persone, che diano mal indicio de se stessi.

Dell' officio reciproco tra i maestri, et i garzoni.

TRatti i suoi ministri, garzoni, et lauoranti con carità, et paghi ad ogniuno la deuota mercede prontamente, a debiti tempi.

Essi all' incontro siano leali, et fideli alli loro padroni, ò maestri, portandogli il debito honor, et rispetto, et hauendo cura della robba loro, come se fosse sua propria.

Oratione, et altre diuotioni.

SI tenghi in ciascuna bottega un imagine diuota di Nostro Signore Gesu Christo, o della Madonna, o d'alcun altro santo.

La mattina nel primo ingresso della bottega, ciascuno s'ingenocchi innanzi all' imagine sacra, che uide, dicendo un Pater noster, et un' Aue Maria, et il medemo faccia la sera, partendosi dalla bottega.

Tutte l'altre uolte che fra il giorno entra nella bottega, o passa inanzi a quell' imagine sacra, gli facci riueranza.

Quando sonarà l' Aue Maria, tutti s'ingenocchino, et la dicano diuotamente, et a quella de morti preghino per li defonti.

Quando sonarà l' oratione della mattina, o della sera, non potendo all' hora trouarsi alla Chiesa, almeno nella bottega, ò lauorerio, doue si trouano, per quello breue spatio del sono della campana, faccino oratione, recitando le litanie insieme con gl'altri, che sono presenti, ò dicèdo la corona, o in altro modo.

Quando sonarà l' eleuatione della messa maggior nella Chiesa Metropolitana, o altra principal del luogo, doue si trouano, tutti s'ingenocchino, et dal luogo, doue si trouano, adorino Nostro Signore, et faccino un poco d' oratione.

Offeruanza, et culto delle feste.

Niuo lauori, o faccia lauorare in alcuno dell' i giorni di festa sottoscritti, dalla mezza notte precedente, fin all' altra mezza subsequente.

Il resto anche d'essi giorni di feste cerchino di spenderlo in Chiesa con diuotione alli diuini officij, alle prediche, all' indulgenze, alle processioni, et all' orationi publiche, o in altre opere buone a salute dell' anime loro, fuggendo sempre l' otio, et male compagnia.

Ne i giorni di processione generale o particolare, o altri publichi, et solenni officij, alli quali sia stato inuitato il popolo di quel luogo, ouer parochia, nella quale sarà ciascuna bottega, se tenghi chiusa a fatto

fatto quella bottega, sino che siano finite le sudette processioni, et solenni officij.

Medesimaute tutte le volte, che il popolo di quel luogo, o Parochia uniuersalmente sarà inuitato alla Chiesa Metropolitana, o propria sua parochiale, per statione, ordinaria, o straordinaria delle 40. hore, o per la sua hora dell'oratione sine intermissione, o per altra publica oratione, come per principio, o fine de concilij, Visita del Reuerendiss. Arcivescovo, et questo per quel spacio solo di hora, che dura la sudetta oratione, o statione, o altra simile attioni.

Costumi.

Nelle botteghe, o lauorerij non si facciano, ne dicano cose disoneste, tanto meno in occasione di donne, o altri che ui uengano o passano per la strada.

Non si giuochi a modo alcuno.

Non si dichino parole, che infamino alcuno, ne fra loro si dichino ingiurie, o uiuano in discordia, ma siano insieme come buoni fratelli.

Contratti, negotij, et lauorerij.

Tutti esercitino l'opera, et lauorerio suo con sincerità, senza giuramenti, et buggie, o altri inganni, non fraudino alcuno nelli pesi, saggi, et misure, ò in altro modo, et seruiano tanto per se, come per altri il uero, seruando con tutti quell'istesso, che uoriano fosse seruato da gl'altri con loro.

Non facciano stocchi, ne uendano mercantia, se non per quello che è ueramente senza mescolarui robba cattina, ò in altro modo falsificarla.

Non uendano, se non per il giusto prezzo, et il guadagno sia conforme alla qualità della mercantia, et spesso, anzi quando il comprator per simplicità, o errore s'ingannasse in pagar più del debito, essi non pigliano se non l'honesto.

Non facciano in modo alcuno contratti illeciti, ne uendino a termine non conueniente: et esercitino la mercantia honesta, doue ci sia all'aperta il guadagno.

Effecutione di questi ricordi.

I Maestri, è capi, siano essi primi a essequire questi ricordi; et con l'esempio loro, et con parole, et ogni altra sollecitudine, inducano gli altri tutti all'osservanza di essi.

Per memoria di ciascuno, si tenghino questi ricordi affissi nella loro bottega in luogo, che possono essere ueduti, et letti da tutti, et siano una uolta la settimana letti alla presenza de tutti, dal Maestro, et Capo, o da altri, di suo ordine.

FESTE CHE SI HA DA OSSERVARE nella Città, et diocesi di Milano.

Tutte le Domeni che dell'anno.
La Natiuità del Signore.

San Stephano.

San Giouanni Euangelista.

Li Santi Innocenti.

San Siluestro.

L'Ottaua della Natiuità, o la Circoncisione del Nostro Signore.

L'Epiphania.

Sant' Antonio alli 17. di Genaro.

San Sebastiano alli 20. di Genaro.

La purificatione della Madonna a 2. di Febraro.

San Matthia a 7. di Febraro.

L'Annunziatione della Madonna a 25. di Marzo.

La Pascha di Resurrectione con i duoi giorni sequenti.

La festa di Sant' Ambrosio, che si celebra il Giobbia doppo Pasqua.

San Marco Euangelista a 25. d'Aprile.

San Iacomo, et Philippo il primo di Maggio.

L'inuentione della santissima Croce alli 3. di Maggio.

L'Ascensione.

La Pentecoste con i duoi giorni sequenti.

La solennità del Corpus Domini.

San Barnaba Apostolo, et primo Vescouo di Milano, alli 11. di Giugno.

La Natiuità di San Giouanni Battista, alli 24. di Giugno.

San Pietro, et Paolo Apostoli alli 29. di Giugno.

San Iacomo Apostolo alli 25. di Luglio.

San Lorenzo martire alli 10. d'Agosto.

L'Assontione della Madonna alli 15. d'Agosto.

San Bartholomeo a 24. d'Agosto.

La Natiuità della Madonna, alli 8. di Settembre.

San Marco Apostolo, et Euangelista, alli 21. di Settembre.

San Michele Arcangelo a 29. di Settembre.

San Simone, et Giuda Apostoli a 28. d'Ottobre.

La festa de tutti i Santi il primo di Nouembre.

San Martino alli 11. di Nouembre.

Sant' Andrea alli 30. di Nouembre.

L'ordinatione di Sant' Ambrosio alli 7. di Dicembre.

La Concettione della Madonna alli 8. di Dicembre.

San Tomaso Apostolo, alli 21. di Dicembre.

La festa del santo nella sua Parochia.

In ciascun luoco particolare, di piu la festa di quei santi, che in esso luoco si celebra per approuata consuetudine, o per uoto,

De processionibus solennibus pro gratiarum actione peste extincta.

Carolus Cardinalis, Archiepiscopus.

Reuerendo Parocho. Le settimane sequenti si hanno a fare processioni solenni, orationi, et altre attioni publiche, per render gratie a N. S. Dio della estin-

tion della peste, fra le quali attioni, perche una sarà, che tutto il popolo si esciti a pigliare la santissima Communione, però uoi essortarete il popolo della uostra parochia a prepararsi fra tanto diligentemente a confessarsi, per poter poi comunicarsi la Domenica auanti la festa di S. Sebastiano, ò il giorno istesso di quella festa, come più apieno auuideremo tutti nella nostra lettera, che per ciò publicheremo. Tra questo mezzo uoi fate questo officio con ogni uostra sollicitudine. Dallo Arcivescouado alli 4. di Genaro 1578.

Carolus S. R. E. presb. Cardinalis tit. S. Praxedis, et Archiepiscopus S. Ecclesie Mediolanensis.

PER ringratiare Iddio benedetto della gratia, che per sua misericordia ha fatto alla città, et diocesi di Milano, d'hauer liberato l'una, et l'altra dalla peste; ordiniamo, come qui di sotto, per la settimana presente, rimettendoci nel resto del tempo, che segue, a quel che poi auisaremo più pienamente.

Primieramente che nella presente settimana, tutti con la maggior frequenza, che sia possibile, celebriamo santamente tre solenni processioni, una, che sarà dimane, festa di S. Sebastiano, alla chiesa di esso santo, a quale si è fatto il uoto publico; la seconda, che sarà Giobbia alli 23. del medemo mese, alla Chiesa patronale di S. Ambrosio; la terza alli 25. cioè il Sabbatho, si farà con le sacre reliquie per li compiti della Città, et si tornerà alla Chiesa Metropolitana. Alle quali processioni ordiniamo, che se conuenghi per tempo.

Che alla prima, et terza processione il clero secolare, et regolare conuenghi con uestito, et apparato il più pretioso, che habbia.

Che alla terza processione il clero secolare, come regolare, porti ciascuno con ogni maggior ornato, che potrà, le sacre reliquie, quali harà nella sua Chiesa.

Che ogni uno, et del clero, et del popolo, chi potrà, uenghi a quella terza processione con la sua candela accesa in mano, per honorare le sacre reliquie, et per offerirle nella cognitione, et recognitione di questa gratia, acceso di desiderio santo di uiuere, et operare conforme alla disciplina Christiana.

Che per questa settimana, se dichino in ogni Chiesa de secolari, et regolari, la Messa pro gratiarum actione; ò quando non si puo ratione officij, la colletta, ouero l'oratione, che è pro gratiarum actione.

Che nell'oratione della sera, poco auanti il suono dell'Aue Maria, in ciascuna Chiesa collegiata de secolari, et de regolari, et nelle parochiali anco, se canti il, Te Deum, et l'oratione pro gratiarum actione.

Che ciascun chierico, non obligato all'hora al choro in Chiesa collegiata, conuenghi alla sua parochia in quell'hora per aiutare il paroco.

Che ui conuenghi a quest'Oratione anco più frequente il popolo della parochia; però il paroco l'inuitarà da parte nostra.

Che ogni sera se ne dia di questa oratione per redimento di gratie segno solenne di cāpane in ogni Chiesa, doue si farà.

Che ogni sera anco, auanti il giorno di ciascuna processione, in ogni Chiesa tanto di secolari, quanto de regolari, se suoni solennemente con campane, per dare segno della celebrità della processione; questo nell'istesso tempo, che si suonarà nella Chiesa nostra Metropolitana.

Che la mattina della processione, per tempo, in ogni Chiesa parochiale se suoni anco solennemente, per chiamare il popolo a congregarsi sotto il consalone della sua parochia, a fine che conuenghi ordinatamente alle sudette processioni.

In oltre inuitiamo, et essortiamo i primati, magistrati, i collegij, che conuenghino solennemente, et frequentemente a queste processioni, et orationi, che si come nell'afflittione uniuersale con elemosine, et opere di carità, che hanno usato con i poveri, et afflitti, hanno procurato di impetrare questa gratia dal Signore Dio; così hora la conoscano, et riconoscano piamente con ogni attione publica di religioso ringratiamento.

In somma, non sia ueruno, che non uenghi in questa celebrità a ringratiare in quelle sacre supplicationi la bontà de Dio.

Che ogniuno, per occuparsi tutto nel rendere gratie a Dio in queste solenni processioni, et per non distraersi dall'attione, che si fa, dichino l'himi, o salmi, o cantici del libretto, che perciò d'ordine nostro si è stampato.

Doppo il fine della terza processione, ordiniamo che s'incomincia nella nostra Chiesa Metropolitana con processione per la Chiesa solamente, l'oratione delle quarant'hore: alla quale sia presente tutto il clero secolare, et regolare.

A quest'oratione conuerrà il clero secolare di ciascuna porta, et quel di ciascun conuento, ò monasterio regolare, all'hora assignata a ciascuno, secondo il compartito fatto d'ordine nostro.

Alla medesima inoltre, conuerrà nella sua hora, secondo il compartito dato a i parochi, ciascuna parochia, ò uicinanza, cioè il popolo tutto con il clero di essa, che non è obligato al choro nelle collegiate, uenendo, et tornando processionalmente alla Chiesa sua parochiale.

Al terminare d'essa oratione se celebri la processione generale, puoco di fuori della Chiesa. Alla quale processione nell'hora, che s'auisará, conuenghi tutto il clero secolare, et regolare, et il popolo di ciascuna parochia, dietro al suo consalone.

Ordiniamo, che per celebrità di questa sacra attione, s'orni la nostra Chiesa Metropolitana; et le sue porte di festoni. Il medemo si faccia in ciascuna Chiesa, a quale di sopra se è ordinata la processione, et statione.

Che ogni Curato della Città legghi questi nostri ordini dimane, che sarà Domenica, nella sua Messa parochiale.

vochiale; et esorti il popolo da parte nostra a essequire, quanto gli ricordiamo, et ordiniamo.

Et accioche ogniuno anco meglio sappia, quanto in ciò ordiniamo, ò auuertiamo, che s' affigbino questi ordini alle porte della Metropolitana, et delle collegiate.

NELLA DIOCESE poi ordiniamo che si facciano le sodette tre processioni nella prima, ò seconda settimana doppo la riceuuta di questi ordini, et ne i giorni sudetti.

Che il Vicario Foraneo nel suo Vicariato le celebri in quelle Chiese, ch' a lui pavera deputare.

Che nel farle, faccia obseruare, come di sopra, per quel che si puo nel suo Vicariato; procurando sopra tutto, che si facciano con ogni diuotione.

Che a questo effetto procurino i parochi della diocesi preparar tutti i suoi popoli con la santa comunione la Domenica, preuedente alle processioni, come si è fatto qui nella Citta, ò almeno che si comunicino nella Domenica sequente. Dat. Mediolani in adibus Archiep. die 1. Ianuarij. 1578.

Præcationes ad usum gratias Deo agendi pro pestis extinctæ beneficio, adscriptæ sunt libro rituali Ambrosianorum processionum.

Litteræ de obitu filij Regis.

Carlo, Cardinale di S. Prassede, Arcivescovo della Santa Chiesa di Milano. Al suo diletto clero, et popolo, Salute nel Signore.

QUANDO piacque alla bontà de Dio, affinare, et manifestar col' fuoco delle tribolazioni l' eccellente uirtù del suo caro seruo Giob, permettendo, che gli uenessero sopra con furioso impeto tanti, et così strani accidenti; se ben quel Sant'huomo mostrò la debolezza, et infirmità della sua carne, con quelle parole; *Nec fortitudo lapidum fortitudo mea est, nec caro mea aënea est.* nondimeno stette con l' aiuto della Diuina gratia così saldo a quelle percosse, ancorche raddoppiate egli adosso in molti modi, che non habbero forza di farlo peccare pur in una parola, come testifica la scrittura Santa. Anzi egli con singolar fortetza, et pazienza, conformandosi maggiormente alla uolontà di sua diuina Maestà, disse, *Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est; sit nomen Domini benedictum: si bona suscepimus de manu Dei; mala quare non suscipiamus?*

Di più cooperando esso alla diuina mano, con humilitar se stesso, si pose a sedere in un sterquilino, et cominciò mirabilmente a filosofare sopra l' humana miseria, et mortalità, et sopra altissimi misterij, et importantissimi successi della Chiesa Santa, et notabili instrutioni della uita dell' huomo.

Parmi, diletteissimi figliuoli, che ciò sia auuenuto hora in qualche modo al Serenissimo Rè nostro Cattolico: la cui bontà, et Regie, et Christiane uirtù, uolen-

do Dio N. Signore tuttauia più priuare, et manifestare, hà permesso in quest' anno che gli sia soprauenuto dentro il spatio di tre mesi la morte di quattro personaggi, à lui sì strettamente congiunti, i Serenissimi, Rè di Portogallo nipote, Signor Don Giouanni d' Austria fratello, Principe Vincislao nepote, et di poi, del Principe figliuol suo primogenito Ferdinando. In colpi così graui, la Maestà sua à guisa di quel constantissimo, et santo Giob, riconosce humilmente la man di Dio, confessa il sentimento grande, specialmente di quest' ultima percossa, che con la sua grauezza quasi assorbe tutte l' altre; mà tutto ciò con tanto testimonio di fortetza, et uirtù ueramente regia, et christiana, che non risuonano altro le sue uoci in questo proposito, che rendimenti di gratie a Dio, affetto di Orationi sante, compassione alle afflittioni publiche della Chiesa, abborrimento d' ogni diuina offesa, zelo dell' estirpatione de peccati, e scandali, et auerente desiderio, che si faccia la uolontà di Dio, et sia esaltato il suo glorioso nome nelle sue creature. Così sua Maestà fermando la consideratione nelle corruetele del mondo, et miserie, et affissando gli occhi nell' afflittioni della Chiesa, quasi scordata delle proprie, tutta è uolta à uedere, et scuoprire le cause, et procurare i remedij di danni publici. Non potrei in questo esplicarui, come uorrei l' affetto suo, ma uisi manifesti dalle parole sue istesse. Leggete, et udite la lettera, ch' egli scrive, in que' lo proposito, della morte del Serenissimo figliuolo all' Eccellentissimo Governatore di questo Stato. La qual lettera a quest' effetto habbiamo uoluto ponerui qui di sotto tradotta di parola in parola.

Attendete hor uoi, che in ogni picciola auuersità, et disagio prorumpete subito all' impatienze, alle biasime, à mormorare, et lamentarui di Dio Benedetto. Vedete uoi anco, che essendo uisitati dalla mano di sua diuina Maestà, restati tuttauia smemorati di lui, ne cercate soccorfo d' altroue, che dalla prudetza humana, et dal mondo. Ascoltate uoi, che per quanti testimoni habbate dell' ira diuina accesa contra i peccati nostri, non ui mouete però punto, ne aprirete l' orecchie alle sue uoci, ne gli occhi alle sue opere: ne meno pensate al bisogno, che hà il mondo di riforma, et di uera emendatione. Sentite uoi, che uiuete spessierati, et non compatite punto a tante afflittioni, che patisce hoggi di da ogni parte la Santa Chiesa, Madre nostra; et se per i suoi bisogni sete inuitati, et stimolati a far oratione, subito ui stancate, et insatiate, et postponete quest' ufficio ad ogni picciola comodità uosttra, alle mercantie, et alli guadagni temporali. Odite uoi, che uanamente pensate, che l' oratione, et diuotione sia solo di Religiosi, de poueri, de fanciulli, et de semplici, ò delle donne, et non de nobili, et potenti, et di grandi; et che disdica, ne si compatisca la pietà con la nobilità. Siate anco uoi attenti, che ui uergognate di far oratione, et altri essercitij spirituali alla presenza del mondo; et di confessarui bisognoosi grandemente della diuina gratia, et soccorfo.

Tutti

Tutti uoi, qua lunque siate, uenite ad udire, uenite a leggere le parole per hora non mie, ma del Rè uostro. Mettasi prima ciascuno innanzi gli occhi l' importanza, et circostanze di questi accidenti. Vegga la morte del Serenissimo Rè di Portogallo senza successione de figliuoli, accompagnata da tanta strage di essercito christiano per mano, et con trionfo d' empj Macometani. Vegga il Serenissimo don Giouanni, mancato nel maggior bisogno del ualor, et fatiche sue, impiegate perpetuamente contra Turchi, infedeli, et heretici. Veda i pericoli, ne i quali per questa causa è rimasa la Fiandra in tempo di esser sì fieramente assalita, et insidiata da lupi così rapaci. Vegga ciascuno l' indole, la mansuetudine, et semi di pietà, et religione, che così espressamente riluceuano in quegli altri due Principi sopra l' età loro, specialmente nel Serenissimo Principe Ferdinando, figliuolo di sua Maestà, destinato successore di tutte le Potestà, Regni, Principati, et Stati suoi, giurato già da tutti quei Regni di Spagna; et miri ogn' uno quante speranze sono insieme con loro cadute, di nobilissimi frutti al Christianesimo, de singolari essempli a i sudditi, di pace, et quiete a i popoli, di fortissimi sostegni, et presidij alla Santa Chiesa. Vegga finalmente ciascuno il tempo immaturo di tutte queste morti ne gli occhi del Rè Catholico, quasi commun padre a tutti loro; et con queste considerationi attendete tutti insieme, come sua Maestà Catholica parla in questa sua lettera, qui descrittà.

Lettera del Serenissimo Re Cattolico, all' Eccellentissimo Governatore del stato di Milano.

ESSENDO piaciuto a Dio N. Signore di chiamare a se a i 18. del presente mese di Ottobre il Serenissimo Principe Don Ferdinando, mio figliuolo, con sommo dispiacere, et sentimento nostro, per quel, che la buona, et mansuetà natura sua, et i gran segni di uirtù ci prometteuano, oltre all' esser egli primogenito, et tanto amato, et Principe herede, et giurato in questi Regni, ci è parso darui anniso di ciò, et che questo colpo, ancorche tanto sensibile, l' habbiamo riceuuto dalla benedetta mano di Dio con molta conformità alla sua santa uolontà, dandole infinite gratie del fauore, che gli hà fatto di collocarlo in così tenera età, et in stato d' innocentia nel suo celeste Regno; acciò che intendendolo uoi in questo modo, come si deue, christiana, et cattolicamente; prouediate, che non si faccia in cotesto stato ne in generale, ne in particulare dimostratione alcuna di tristezza esteriore, d' honori, di lutto, ne d' a' tra simil cosa; ma in uece di questo, diuote processioni, et orationi publiche, dandogli gratia di questo, et supplicandole con molta humiltà, che plachi l' ira sua, non risguardando le colpe, et offese, che si commettono contra sua diuina Maestà. Et perche questo si faccia più degnamente, et le piaccia di uolger i suoi oc-

chi di misericordia a i travagli, et afflittioni, che patisce la Chiesa sua, et il popolo christiano; procurete per quanto s' appartiene a voi, et a uoi, come a ministro nostro, che cessino i peccati, et gli scandali, con che sua diuina Maestà tanto si offende; acciò che cessando parimente l' ira sua, come effetto di quelli, si faccia con questo la sua santa uolontà, et sia nelle sue creature essaltato et glorificato il glorioso nome suo. Di Madrid. etc.

QUI finisce la lettera del Re nostro, degna ueramente di restare in perpetuo nella memoria, et nel cuore de i magistrati, de i uasalli, et popoli suoi sudditi, et d' ogni altro christiano. Vedete, diletteissime anime, che con le uoci di sua Maestà Catholica sono in parte delineati l' affetto, et i desiderij suoi, pieni di pietà. Vedete l' istanza, de chi ha tanto imperio sopra di uoi, et tanta auctorità di comandarui. Attendete al consiglio, de chi ui è Signore tanto amoreuole, quanto sapete, consiglio tanto più sicuro, quanto più partorito, et nato dalla tribulatione, che suol' hauere così gran forza in aprire gli occhi à gli huomini, et far uedere molte cose, che non così facilmente si scorgono in altri tempi, et occasioni. Qui hauete pur esempio, et documenti propi de Principe Christiano, di conformarsi affatto in tutte le cose alla uolontà di Dio; di scordarsi le percosse proprie, per il sentimento delle comuni afflittioni della Santa Chiesa; di cercare ne i colpi che uengano da Dio la potissima causa delle percosse, cioè i peccati, et di cercarui consequentemente rimedio con l' emendatione, et penitenza: Mirate pure, et considerate qual sia l' arma propria del christiano in tutti i bisogni, l' Oratione Santa, arma formidabile a tutti gli auuersari nostri, potentissima contra tutti i loro insulti, efficace a fermar l' impeto, et giusto furore de i diuini giudici sopra i peccatori, et del mondo, atta a uincere l' istesso Dio, che per questo ce l' ha data; bastate à legargli le mani nel mezzo delle stragi, che tal uolta comincia a far di noi per i nostri demeriti. Et come pensate uoi, figliuoli cari, che hora pia, et sollecitamente esserciti quest' ufficio mattina, et sera, di giorno, et di notte a tutte l' hore quel Principe, Re nostro che ne fa così grand' istanza a uoi, et la riconosce per principalissimo rifugio suo, et del mondo ne i presenti bisogni? O figliuoli, che farete uoi hora? Lasciarete solo il Rè nostro in questo non men publico bisogno, che desiderio suo? Certamente non douerete chiudere le orecchie alle uoci sue, tenendole esso aperte a i uostri ricorsi, et bisogni. E cosa conueniente, che sentiate i colpi, et percosse fatte in queste morti, et perdite de chi con tant' affetto hà sentito le morti, et le stragi uostre nella passata pestilenza, et tuttauia sente per proprij tutti i uostri pericoli, et incomodi. Sarà ben ragione, Figliuoli, et che tutti le sentiamo, et che anco noi in questa occasione filosofiamo christianamente, inuestigando le cause di queste percosse, et morti, et abbracciando

H b b insieme

insieme i remedij accommodati alli comuni mali, si che lasciando a parte per hora l'altre, conosciamo, et confessiamo, che se bene ha uoluto Iddio per mezzo di questa tribolazione prouare, et manifestare la pietà di questo Re suo seruo; può nondimeno essere, che in un medesimo tempo habbia uoluto dall'altro canto, con il medesimo mezzo per i peccati nostri affligger noi nelle afflittioni del Principe, come suol alcuna uolta fare, per la gran communicatione, che ha insieme il Principe con i suoi sudditi.

Voltate, o figliuoli, gli occhi della mente a tanti pubblici peccati, che hoggi di regnano in queste nostre parti. Mirate a i figliuoli, a i seruitori, a i garzoni delle botteghe, alle case, et famiglie uostre. Et più intimamente esaminati ciascuno la sua propria uita, la conuersatione, i suoi officij, i suoi essercitij. Risguardi pur ogn'uno all'arti, et mercantie, alle uendite, compre, a gli altri contratti, a i traffichi, et a i cambi; specialmente uegga ciascuno quello, che si fa nell'hosterie, et bettole; consideri i fini, et modi, con che hoggi di celebra il Matrimonio santo; osservi anco, come si conuersa nella Chiesa, come si uà, all'indulgentie, alle Stationi, et come si spendano da molti i giorni della festa; miri anco quant'otio, et libertà sia nella gioventù; et metta occhio ogn'uno a i uestimenti, alle foggie forestiere, alle sontuose carocchie, alle pompe infinite. O figliuoli, in una consideratione si fatta, noi quanta ragione haueremo di riuoltarsi a Dio, et con intimo dolore, con sospiri, et con ogni altro testimonio, et officio di uera penitenza nell'occasione presente dir ad una uoce, et unanimamēte insieme tutti con Gieremia Profeta. *Veh nobis, quia peccauimus, propterea maerulum factum est cor nostrum, et obtenebrati sunt oculi nostri.* O salutare conoscimento, o santa amaritudine di cuore, o fruttuosi rimorsi. Quante buone resolutioni, et effecutioni son'eglino atti a partorire in noi; da quante ma le occasioni ci allontanano; a quanti peccati metteriano fine; quanti pubblici scandali fariano cessare, quante foggie di uestimenti dismetteriano; a quante superflue pompe dariano bando; quanta mutatione fariano ne i costumi; quanta riforma metterebbono nelle case; quanta disciplina nelle famiglie, quanta pace nel popolo, quanta modestia nelle botteghe, quanta giustitia nelli officij, et quanta regola ne i negotij. Come uederessimo presto moderate le spese, bandite affatto le maschere, i festini, i sontuosi conuitti, i spettacoli profani, et all'incontro frequenza diuota alle Chiese, alle Prediche, Sacre lettioni, Orationi, confessioni, et communioni, et a tutti gli essercitij spirituali. Quanti frutti risulterebbero da una cognitione tale, et da questa salutare tristitia? come s'adempirebbero in uoi tutti quelli buoni effetti, che l'Apostolo Santo scrive che nascono da essa? *Ecce enim, dice egli, hoc ipsum secundum Deum contristari uos, quantam in uobis operatur sollicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed amorem, sed desiderium, sed emulationem, sed uindictam.*

QUESTA eradicatione de gli abusi, et scandali, emendatione de i costumi e il remedio, che così affettuosamente nelle comuni afflittioni desidera il Re nostro; et che ricerca, et commanda, che da i suoi ministri, per quanto aspetti a loro, sia procurato diligentemente.

Abbracciate dunque, figliuoli, seriamente questo rimedio; perche altrimenti habbiamo assai occasione di temere, che l'ira di Dio, sia in modo sopra di noi, che sia la sicura posta alla radice per tagliare gli arbori infruttuosi. Date, date, questa consolatione al Serenissimo Re nostro; datela a noi, che tanto tempo fa ue ne facciamo istanza; datela et a noi medesimi, et a i figliuoli nostri. Date quest'allegrezza a gli Angioli; date questa ubidienza a Dio benedetto, che uole la conuersione uostra.

Sarà questo, anime care, apparecchio accommodatissimo, et degno di questo sacro Aduento del Signore, per ben celebrare il suo Natale, che s'auuicina. Sarà questa utilissima occupatione per le feste, et per il santo tempo Settuagesimale, che sequita. Sia hormai figliuoli, questa la uolta, che fra l'altre cose per sempre stabiliate il buon principio, che si diede pur l'anno passato, a non conoscere ne nome, ne opere, ne tempo di Carneuale, ma tempo tutto cōsecrato a Dio, parte in memoria, et ueneratione de' suoi misteri, et ad honore de' suoi Santi, come son le feste, che s'auuicinano; parte in memoria della nostra cattiuità, et effilio, et de gli amari frutti del peccato, per eccitamento nostro alla penitenza, come e il sacro tempo Settuagesimale, che sequita poco dipoi il Natale. Con questo proposito dunque, et con queste buone deliberationi, et effecutioni, così atte a placare l'ira di Dio, accompagnate insieme, figliuoli miei, gli officij, che tanto specialmente da noi ricerca il Re Cattolico nostro nella sua lettera, cioè di dar gratia a Dio di tutto quello, che è stato sua uolontà in questa morte del Serenissimo figliuolo, et altri suoi attinenti; et insieme di far' instanti Orationi per i pubblici bisogni così urgenti.

A questo fine dunque noi ordiniamo, come qui è basso.

Che si faccia da qui innanzi, per sin che ordineremo altro, continua Oratione publica senza intermissione dal Clero, et popolo di questa Città, et diocesi, nelle Chiese. Curate, innanzi al santissimo Sacramento, secondo il compartito di ciascun' hora, che di ordine nostro si darà a tutti i Rettori. Alla qual Oratione si darà principio hoggi alle 22. hore nella Chiesa nostra Metropolitana, cō una Statione di quaranta hore.

Che si uada Venerdì prossimo, che sarà alli 19. del presente mese, processionalmente col Clero, et popolo della Città, ciascuno sotto il Confalone della sua Parochia, alle sette Chiese; uisitando tante deuote Reliquie, et sacri Corpi de i Santi, protettori, et auuocati nostri in Cielo, et mendicando per mezzo loro abbondanza di quelle gratie, et aiuti, di che siama tanto

tanto bisognosi, presso Dio benedetto. Che il popolo di ciascuna Parochia, della Città di qua a Quadragesima uadi da per se due altre uolte, sotto il Confalone col suo Paroco, ne i giorni, che gli saranno stabiliti dal medesimo Paroco.

Che nel sudetto spacio di tempo, si faccia ogni festa, doppo il Vespro un' hora di Oratione publica, nella Chiesa nostra Metropolitana, et in ciascuna Chiesa Parochiale della Diocesi.

Che nella diocesi, doppo la ricenta di questa nostra lettera, si facciano in ciascuna piene tre solenni processioni ne i giorni, et luochi, che saranno ordinati da i Vicarij nostri foranei.

Che in tutte le Messe si dica l'oratione pro Rege, quando per ragione delle rubriche dell'ufficio si possa.

Che nelle Litanie, le quali si dicono quotidianamente per ordine di sua Santità, s'aggiunga l'oratione dello Spirito Santo, et la sudetta, pro Rege.

Lo scopo di queste orationi sarà.

Per placare l'ira di Dio N. Signore.

Per l'essaltatione del suo Santissimo nome, et uera emendatione nostra.

Per la liberatione de i pericoli, et nauagli di questa Chiesa.

Per la consolatione, conseruatione, et ogni spirituale, et temporale prosperità del Serenissimo Re Cattolico nostro, figli, et Stati suoi.

Per le anime di quei Serenissimi Personaggi Defunti.

RESTA finalmente dirui, figliuoli dilette, che ui riscaldiate nella carità santa in così importante occasione, et che con ogni frequenza, diuotione, et buon ordine conueniate a queste orationi, et essercitij spirituali, et che ui prepariate con sante confessioni, et communioni, frequentate da tutti più del solito, specialmente nelle Domeniche, che correranno in questo spacio di tempo. Non habbiate, figliuoli, rispetto per questa causa, di leuare qualche poco di tempo, a gli officij, et negotij temporali, alle mercantie, all'arti, et essercitij nostri, per spenderlo più fruttuosamente nell'essercitio santo dell'oratione. Rimmerete, et riscaldati in questa occasione l'istituto dell'oratione ordinaria della sera, et della mattina, per uoi, et per le famiglie uostre.

Vi raccomandiamo anco in questo tempo i poueri di Christo, et specialmente i Monasterij bisognosi, perche con l'elemosina ui aiutate a redimere i peccati uostri.

Non lasciate di abbracciare uolontariamente qualche straordinario digiuno, et astinenza specialmente in questo poco tempo, che resta dell'Aduento, et in quel della Settuagesima, tando proprio per ogni essercitio di penitenza.

Con questi mezzi si potrà sperare, amatissimi figliuoli, che si come già Dio raddoppiò al santo Giob con tanta sua gloria, et consolatione i figliuoli, et le prosperità; così, se sarà espediente al suo maggior seruitio, raddoppierà al Serenissimo Re nostro, i figliuoli

li, la felicità, et ricompenserà esso, et noi, et il mondo in tutte queste perdite passate, et consolerà stabilmente tutti. Così si degni sua diuina Maestà di farlo per sua misericordia, et uoi sollecitamente procuratelo per tutte le sante uie. Et con questo ui benediciamo. Dell' Arciuesc. li 13. di Decemb. 1578.

Litteræ, plenæ paternæ obiurgationis, et cohortationis ad tollendas morum corruptelas de libro item memoriali.

Carlo, Cardinale di santa Prassede, Arciuescovo, al popolo della Città, et diocesi di Milano, Salute nel Signore.

DILETTISSIMI Figliuoli. Gran consolatione, nel Signore, sentissimo l'anno passato in quelle solenni Processioni, e publiche orationi, et altre attioni di pietà, con le quali si diede principio a render gratie a DIO, per la miracolosa liberatione fatta di questa Città, et sua diocesi, dal graue flagello della pestilenza, con che hauea cominciato gli anni innanzi a castigare giustamente i peccati nostri; sperando noi, che con quei rendimenti di gratie a DIO, douessero anco alla giornata, andarli congiungendo da tutti noi, in publico, et in priuato, gli altri officij di gratitudine, donuti alla bontà diuina, specialmente in occasione di così segnalato beneficio.

Sopra di questo non mancassimo noi d'effortarmi, et ammonirui con ogni paterno affetto, et con officij particolari, et con molti publici ragionamenti, fatti nella chiesa maggiore, et in altre, in occasione di quelle gratie, et poi per tutte le feste, che corsero da quel tempo, sino al principio di quadragesima. Nel qual tempo si accrebbe grandemente l'allegrezza nostra; uedendo, che, conforme a i ricordi, datui da noi, si erano tralasciate affatto le maschere, i profani spettacoli, et molte dissolutioni, con le quali soleua altre uolte esser profanato quel misterioso tempo. Et di qui pigliassimo certa speranza, che fra gli altri frutti di quella diuina uisitatione, et di quelle nostre poche fatiche, douesse esser questo uno di restar per sempre sbandite da noi, et l'opere, et il nome, et anco la memoria di tutte queste diaboliche inuentioni, troppo aliene et da quel sacro tempo, che la Chiesa celebra, et dalla professione Christiana, come per un'altra lettera pastorale, ne habbiamo ammonito; et tanto conformi con li costumi del paganesimo.

Per aiuto di questi buoni principij, et per debito dell'ufficio nostro, in occasione di beneficio tanto importante, cioè di Milano, si può dire, rinasciuto con questa diuina liberatione, ci risoluessimo all' hora a non contentarci de i ricordi datui in uoce, ma raccogliuerli anco in un breue libretto, almeno alcuni punti di essi più principali, sotto titolo di MEMORIALE; ma non lo dessimo fuori a quel tempo, parendoci, che per all' hora fosse più necessario occuparci in molte altre nostre pastorali sollicitudini con

noi, che in darvi memoria scritta di beneficio così insignie, come quello, che D I O ci hauea fatto pure all' hora, et de gli oblighi nostri per esso, tanto manifesti, et di tutti quegli officij, in somma, che così di recente ui haueuamo ricordato pienamente in uoce.

Ma non ha lasciato I D D I O anco per altri mezzi, di ricordarci, et stimolarci in ogni modo a i debiti officij seco, permettendo in diuerse parti, uarie perturbationi, date alla santa Chiesa, da gli inimici suoi; specialmente ne gli stati della Fiandra, soggetti al Sereniss. Rè Cattolico nostro: in occasione de i quali fossimo dal Sommo Pontefice Gregorio Decimo tertio suo Vicario, inuitati, et eccitati con premio d' indulgenza, et giubileo pienissimo, a uera penitenza, et ad instanti orationi, per quei bisogni, et per gli altri della Santa Chiesa. Nè si fermò quì la diuina prouidenza nel desiderio d' haueu frutti di gratitudine, et emendatione da noi; che ci uisitò all' mesi passati, con la morte quasi in un medesimo tempo del Figliuolo primogenito, et d' un fratello, et due nepoti del Rè nostro Cattolico, personaggi tutti di tanta qualità, et speranza, quanta ogn' uno sà: nella quale occasione, fece instanza il medesimo Rè, con lettere sue, piene di religione, et pietà, che si rimouessero i peccati e scandali, e si attendesse a placar l' ira di D I O, con instanti orationi, e a raccomandargli le afflittioni della S. Chiesa, et la esaltatione del glorioso nome diuino. A questo fine, poco tempo sà, oltre di raccomandare alle orationi di tutti le anime di quei Principi defonti, ordinissimo a i sacerdoti nelle messe particolari orationi per questi pubblici bisogni; instituiamo con solenne processione, una oratione pubblica del Clero, et del popolo, che si facesse giorno, et notte senza intermissione; ni ricordassimo di nuouo con publiche lettere nostre, et con l' istesse lettere del Rè cattolico, l' emendatione de gli abusi, et diuine offese; et ue ne habbiamo poi anco inflato piu uolte in uoce.

O figliuoli, certo, che non era bisogno quì d' altri memoriali, doue continua D I O ammonirvi con i suoi flagelli; risuona penitenza la uoce del suo Vicario in terra; arriua tanto oltre il bisogno della estirpatione de i peccati, che ne siamo instati da Principi temporal; et il Rè nostro Cattolico nel dolor, che sente delle offese, che con i peccati, si fanno a D I O, è come scordato delle sue percosse, e particolari afflittioni, et nella morte di tanti, si può dir, figliuoli, ci fa instanza solo, che si plachi Iddio, che s' emendino gli abusi, che si facciano orationi per la santa Chiesa: et noi ancora, come pastor nostro, ui habbiamo inuitati, e importunati instantemente per tutti i mezzi a questi officij. Questi istessi motiui sono tanti memoriali uiui, usciti dalla bocca di Dio, per chi uol dare orecchie alle sue uoci. Ma, ob ch' io sento D I O lamentarsi per bocca di Gieremia Propheta: Cui loquar? quem contestabor, ut audiat, ecce in circumcisæ sunt aures eorum, non possunt audire.

O Milano, che habbiamo noi ueduto, et che uediamo quotidianamente in questo tempo, in così urgen-

ti bisogni, nel suono di così formidabili uoci, et dopo così recenti uisite, fatte specialmente sopra questo popolo, et in così notabile afflittione del suo religiosissimo Rè? Vediamo, non senza continuo dolor nostro, et lacrime di molti buoni serui di D I O, scordate le riforme, niuno pensiero, non che esecuzione di ueri frutti di penitenza, più dissolutioni, che mai, delli giouani alle Chiese, et per le contrade, oue si ua alle Stationi, Indulgenze, et perdonanze; moltiplicati gli sfoggiamenti, et pompe, niun termine alle crapule, et alle detestabili conuersationi delle bettole, et hosterie; et le Chiese, oue si fa l' oratione, per questi pubblici bisogni, uote di popolo, et neglette: et quel che serue a disuiar affatto, di nuouo introdotte maschere, conuitti, giostre, balli, spettacoli, et tante altre profane inuentioni del demonio, con migliaia di dissolutioni, che ne uanno appresso, in questi tempi specialmente di Settuagesima, Sessagesima, et Quinquagesima, consecrati a pianto, e lutto sopra l' esilio nostro, in questa ualle di miserie; et in giorni di festa, anzi nel medesimo tempo, chenele Chiese, se dicono i diuini officij, et s' è scoperto sopra lo Altare per l' oratione pubblica il santissimo Sacramento, o si porta in processione, uediamo far concorrenza gli spettacoli profani, et quasi sù le porte della Chiesa maggiore, quando suonano le campane, inuitando i fedeli a uedere CHRISTO impiagato, et morto, per i peccati nostri; suonano le trombe, strepitano i tamburri, a disuiar gli huomini dalla Chiesa, dalli diuini officij, et tirargli alle giostre, e spettacoli profani, e ueder crucifiger di nuouo Christo con tanti nuoui peccati.

O figliuoli, doue è l' intelletto? doue è la memoria? dou' è il cuor uostro? siete così fuor di noi? così tosto siete scordati della peste, et poi dalla sanità riceuuta? così poco ui premono i pericoli, et trauagli, che patisce la Fiandra, da perfidi inimici della santa fede cattolica? così poco sentite le perdite del uostro Rè nella morte delle uiscere sue? questi sono i suffraggi, che date all' anime di quei Principi, parte de quali è morta in attuale difesa, et seruitio della religione Christiana? questa è la consolatione dell' emendatione uostre, che date al uostro Rè? questi, sono il sacco, et il cilicio; che adoperate per placar l' ira di D I O? queste sono l' orationi tanto necessarie a publici bisogni? questi sono gli officij, a che ui inuitò a i mesi passati Dio, per mezzo del suo Vicario in terra? questi sono i ricordi, che noi nella nostra lettera uidesimo di celebrare il tempo misterioso della Settuagesima, et il resto che segue? questi sono i frutti delle nostre sollicitudini, che tanti anni continuamente pigliamo per uoi? Non è questa degna corrispondenza alla publicatione, fattasi l' anno passato in quest' istesso tempo, di quella fauorita gratia, fattaci dal Signore, della liberatione dalla peste. Questa non è la ricognitione, che douete dare a Dio, per i suoi beneficij. Queste non sono le promesse, et le proteste, et i uoti fatti da noi ne i calamitosi tempi di quel male.

Questi

Questi non sono l' istituti della disciplina, che ui insegna in tanti modi il padre, e protettore uostro Am brofio santo. Questa non è professione; che conuenza a figliuoli di quel padre, che così grauemente riprende tali dissolutezze: e che così alle uolte si rallegraua d' haueu un popolo buono, et obediante. Sono sforzato a esclamare, et dire a questi tali con Gieremia profeta. Audi popule stulte, qui non habes cor, qui habentes oculos, non uideris, et aures, et non auditis. Me ergo non timebitis? dicit dominus. Attendete uos, che in un certo modo, sete fuora di noi, sete smemorati, scordati, e non haueu cuore: haueu occhi; et non uedete orecchie; e non udite quello, che bisogna per la salute uostre; e non temete Dio: possiamo noi non mandar fuori quelle uoci del Spirito Santo, che tutte mirano a questa uostre, per dir così, insensibilità, e vanità? Usque quo paruuli diligitis infantiam, et stulti ea, quæ sibi sunt noxia cupient, et imprudentes odibunt scientiam? Sino a quanto starete a riconoscerui? sino a quanto seguirate questi nostri desiderij di quelle cose, che ui son così perniciose? Udite, che Dio benedetto ui ammonisce a conuertirui alla sua correctione: Conuertimini ad correptionem meam: aliterment se non obedirete, ui minaccia, che ui uerrà adosso delle rouine all' improvviso, et non ui essaudirà ne i uostri bisogni. Despexistis omne consilium meum et increpationes meas neglexistis. Ego quocumque in interitu uestro ridebo, et subannabo, cum uobis id, quod timebatis, aduenerit; cum irruerit repentina calamitas, et interitus; quasi tempestas ingruerit: quando uenerit super uos tribulatio, et angustia: tunc inuocabunt me, et non exaudiam: manè confurgent, et non inuenient me, eo, quod exosam habuerint disciplinam. Et quel che segue. Udite pur le uoci di Dio, che quando uerranno alla sproquista calamità graui, non ui soccorrerà, e ui dice apertamente la causa, eo, quod exosam habuerint disciplinam. Sete dunque così scordati di noi?

Horà s'è, carissimi figliuoli, che uedo necessario non differir di darui fuori quel nostro libretto, intitolato MEMORIALE; perche possiate haueu innanzi a gli occhi, con che rinouare la memoria de i uostri oblighi con D I O benedetto, in occasione della passata pestilenza, et sua liberatione, et non habiate pretesto di scusa più di uiuere a caso, ne come smemorati, et scordati di quel segnalato beneficio.

Uscirà dunque stampato il Memoriale, et uscirà questa Pasqua, con la diuina gratia; in quel tempo a punto, che molti huomini; come smemorati, et scordati, in un tratto, di esser in quei santi giorni, lauati

da i peccati loro nel pretioso sangue del Sa luator nostro, risanati nelle sue piaghe santissime, uinificati nella sua morte; e seco consèpoliti all' huomo necchio, e conuersi ad una nuoua uita di gratia; subito sogliono così uergognosamente ritornare a peccati, et ricader nel sordido fango delle sue immonditie; e far così mortali recidie. A quel tempo uscirà il Memoriale, il quale non meno ui seruirà a tener memoria di quel grande beneficio della uostre redemptione, et santificatione dell' anima, e delli officij, i quali per ciò douete a Dio, che della liberatione passata della peste, e de gli oblighi uostri di gratitudine per questo conto. Ma perche tra tanto si scaccia qualche ostacolo al principe delle tenebre Satanasso, che par, che in questi giorni habbia preso tanto possesso di quei ciechi huomini, che si gli sono dati in preda, esca in tato questa lettera sola, e faccia quel frutto, che Dio le donerà per sua misericordia, in metter qualche ritegno alla sfrenata relaxatione, che in questo tempo uediamo andar tanto oltre, che ci fa temer d' assai maggior castigo dalla mano di Dio, che non è stata la passata pestilenza, ne l' altre morti seguite, ne le altre presenti tribulationi del christianesimo. Alche non uediamo migliore riparo, che una uia resolutione ne i buoni serui di Dio, et huomini, che siano desiderosi della sua salute, di suggire, e abhorrire tanto questi sciamenti, che ne pure uogliano haueu parte con la sola uista, et ricorrendo alle Chiese, darci con tanto affetto, et ardore alle buone opere, et all' orationi, in questo tempo specialmente, che contrapesino alle dissolutioni di chi ua scorrendo senza ritegno per la uia della perdita one sua, et di molti altri: e così si leghino in qualche modo le mani all' ira di Dio; che si còpiace per sua misericordia, et ci ha donato l' armi dell' oratione a questo fine, che gli facciamo alcuna uolta una santa uiolenza. Douete per questo, figliuoli, essere tanto piu solleciti alla publica oratione delle quaranta hore, che si faua negli ultimi giorni di questa settimana prossima nella Chiesa maggiore, secondo il solito di quei giorni, per terminare così l' oratione senza intermissione; che si cominciò alli giorni passati, non uolendo faticarui più oltre per adesso; se bene ui sia piu che mai bisogno d' oratione, per li medesimi bisogni. Douete anco esser tanto più frequenti, e diuoti alla S. Communione solita nella prima Domenica di quaresima, che sarà a gli otto di Marzo; facendola tutti nelle Parochie uostre, e in altri luoghi di maggior uostre diuotione, ouero anco nella Chiesa maggiore, doue noi l' amministraremo, quella mattina. Così sia pregata la bontà sua diuina empirci tutti delle sue gratie, con una larga benedictione. In Milano, di S. Sepolcro, il dì 22. di Febbrao 1579.

LITTERAE PASTORALES
DE TRANSLATIONE

SACRARVM RELIQUIARVM

Lettera pastorale, sopra la solenne translatione
di S. Simpliciano et altri santiCARLO Cardinale di S. Prassede, et Arcivescovo
al Clero, et popolo della Città, diocesi, et provin-
cia di Milano, gratia, et benedictione
dal Signore

MISERICORDIA, et misericordia Dominus. L'oc-
casione, che di presentè habbiamo, di scriuermi
questa lettera, Dilettissimi in Christo, ci riduce così
nuuamente alla memoria i benefici, et le misericor-
die, che per la sua immensa bontà Iddio ha fatta a
questa città, et prouincia di Milano, che non ci ha
lasciato prendere il principio di essa da altre parole,
che da questo diuino elogio, che gli antichi Profeti,
ripieni di spirito di santa gratitudine usaron: mentre
che intimamente considerauano la moltitudine della
sue innumerabili misericordie, et benedizioni, che
fatti ne rendeano gratie a sua diuina Maestà. L'oc-
casione, perche al presente vi scriuiamo questa lettera
e la solenne translatione delle sacre reliquie del glorio-
so san Simpliciano, Arcivescovo di questa Città, et
insieme de i tresfortissimi, et beatissimi Martiri, Si-
mone, Mattino, et Alessandro, et di alcuni altri
santi, et Confessori, et Arcivescovi pure di Milano.
I meriti di questo gran Pastore, come intenderete, so-
no grandi, marauigliosi, diuinemente testificati, et
altamente commendati, non solamente dal gran Dot-
tore della Chiesa, Agostino beatissimo, ma da i pa-
dri, et vescou del concilio d'Africa, si che uanno ap-
presso in qualche parte, a quelle che celebriamo del
nostro glorioso padrone Ambrosio santo. Sono molti
i benefici, che dalla dottrina, uigilanza, et santità di
questo nostro beato Arcivescovo risultarono già, non
tanto a questa nostra Chiesa, et alla prouincia di Mi-
lano, ma anco uniuersalmente alla grandezza di tut-
to il christianesimo. Et hoggi, poiche doppo tanti me-
riti per gratia di Dio con quei spiriti celesti egli se ne
gode il cielo, più che più ne risultano, et in particolare
et in uniuersale per l'intercessione sua presso l'omni-
potente Dio: poscia che con maggior perfectione di sin-
cera charità, et di ogni uirtù, che conuiene a i santi Con-
fessori, et con più caldi prieghi da aiuto a i bisogni, si
communi della Chiesa tutta, et si a quelli di questa
prouincia, et a gl'altri più particolari. Onde l'attrio-
ne di questa sacra translatione, conforme all'istituto
de i padri, a l'uso, et rito santissimo antico, ha da
essere per questo, et per ogni rispetto solennissima, ac-
cioche diamo sopra tutti gloria, et gratia a Dio, et con
la debita ueneratione, honoriamo gl'istesfi santi, et
consoliamo con l'istessa l'inimici della santa Chie-
sa, et apportiamo consolatione, et letitia alle pro-

uincie catholiche, et a questa nostra singolarmente,
che in ogni tempo, massime quando Ambrosio san-
tissimo la gouernò, piamente si è goduta de i frutti
delle translationi, et corrispondiamo per ciò in qualche
parte alla pietà, et gloria de i nostri maggiori, et con
quest'attione stessa perpetuamete procuriamo l'inter-
cessione de i santi, le cui reliquie si trasferiscono. Ho-
ra in questa medesima occasione et solennità, habbia-
mo speciale, et grande inuito, di contemplare le mi-
sericordie diuine, che in ogni tempo questa prouincia,
et Milano ha riceuuto dalla beneficà, et liberalmano
di sua diuina Maestà. Beneficio e singolare, che quasi
nel principio della predicatione dell'Euangelio la Cit-
tà di Milano, et la prouincia riceuette lume della fe-
de santa. Venne san Barnaba Apostolo a Milano,
et seminata, che hebbe qui la parola di Dio, et ridotto
in gran parte il popolo alla religione christiana, in-
stinu' anco le Città della prouincia de i suoi miserij
santissimi. Dipoi, Nazario, martire gloriosissimo,
da Roma uenne, et in tanti modi, in mezzo di tanti
tormenti con chiariissimi testimonij, et con martirio, si
nobile, sparso il sangue, testificò la fede di Gesù
Christo: confermò, et inanimò marauigliosamente i
due gran martiri, fratelli, cittadini de' primi di Mi-
lano, Protasio, et Genasio santissimi, i quali ambe-
due in quella acerbissima persecutione di Nerone, cru-
delmente tratiati, et ripostarono finalmente coronati
del martirio, et uittoria gloriosa contra i ne-
mici della fede. Misericordia e anco diuina, degna di
contemplatione, et di sempiterna memoria, che in te-
pi si tenebrosi ne diede Iddio successione così illustre di
santi Arcivescovi, Anatalone, dipoi Caio, et di mano
in mano Castritiano, Calimero, Mona, Materno, Eu-
storgio, Miraclete, Protasio, Dionisio, et altri oltre al
numero di trenta: i quali con lo splendore delle sante,
et chiarissime loro uirtù, si come discacciarono da
principio le tenebre delle impietà, così doppo tante
fatiche, nelle quali nolse anco Iddio benedetto, mo-
strare con molti, et gran miracoli la santità loro, chia-
mari al premio del cielo, hanno co i meriti, et prieghi
aiutato in ogni tempo questa prouincia. Fra questi
santi riluce assai il gran zelo, che acceso di charità
diuina, mostrò Anatalone Arcivescovo, quando che
sul bel principio, instrutta la città di Milano ne i mi-
sterij della fede, di qui sen' andò a Bergamo, et di poi
a Brescia, doue con le predicationi, et con esempi di
uirtù apostoliche, seguì marauigliosamente a edifi-
care quella chiesa, che il maestro suo san Barnaba
Apostolo hauea di già principiaa. Er' essendo Milano
metropoli di questa prouincia, attendeano quei santi
Arcivescovi a propagare, et a difender in ogni parte
di essa la religione christiana. Qui marauilmente ri-
splende la bontà di Dio, che in Milano, doue era la
persecutione, et oppugnatione acerbissima, ui fosse
anco come una rocca, et fortezza della difesa della
fede, et doue erano i capi delle persecutioni, Mas-
simo Imperatore, et altri, ui fossero difensori, che
santo gagliardamente sostennero l'impeto di così acer-

be

be pugne. Furono tali Caio, Castritiano, et Calime-
ro; i quali, uno doppo l'altro nella maggior guerra,
che si faceessero alla chiesa santa andarono acquistan-
do a Gesù Christo con la costanza del predicare, et
con santissime uirtù tutte le uicine prouincie: et
Calimero specialmente grandemente allargò la san-
ta fede nella Liguria, et fu così forte, et costante nel-
la gloriosa pugna, che hauuone la uittoria ne ripor-
tò la corona del martirio. Mona poi, Arcivescovo
beattissimo, che gli successe nella crudel guerra, che
sotto gl'Imperatori Antonini s'accese contra i fede-
li, non lasciò indietro occasione, doue con grand'ani-
mo non resistesse a i furiosi assalti de nemici, anzi che
a dispetto loro fece in Milano la diuisione delle pa-
rocchie, et mantenne nella prouincia, et nella Liguria la
religione christiana. E chiarissima poi a tutti la uir-
tù di san Materno, che aiutò marauilmente la chie-
sa santa: ottenne per l'autorità, et santità sua da
Principi di liberamente predicare Gesù Christo: on-
de in poco spazio la fede riceuette in queste parti no-
tabile accrescimento: prouide alla città di Tortona
di Maliodoro vescouo, et essendo succeduto di poi
quelle rabbiose persecutioni di Massimiano, marauil-
mente inanimò i fedeli questo gran vescouo mandò
soldati di Christo qua, et là, particolarmente alla cit-
tà di Como, Carposoro, et Fedele per la propagatio-
ne dell'Euangelio: si che gran numero de martiri ne
acquistò questa prouincia: fra i quali furono illustri
Nazario, Felice, et Vittore; al quale il bon pasto-
re, non guardando a pericolo alcuno prestò il santo
ufficio della sepoltura. Che diremo della uirtù di
Eustorgio, che da sant' Ambrosio uiene commenda-
to dell'animo sua confessione di Christo, che dire-
mo di Miraclete, che dal magno Constantino fu elet-
to fra i giudici di quelle famose controuersie. Afri-
cane, et che cosa di Protasio, che nel concilio Sardice-
se insieme con gli altri catholici vescou difese i de-
creti Niceni, et la causa del grande Athanasio? Ma
infinita su anco la misericordia di Dio in questa, che
alquanti anni dipoi, Constantino Imperatore, che con
tanto furore, et pazzia, fauorua la causa Ariana,
hauendo radunato a Milano da ogni parte del mondo
si gran numero de vescou per scancellare i decreti,
et i dogmi della fede catholica, diuinemente fatti, et
stabiliti in quel gran concilio primo Niceno, et per
condannare insieme Athanasio defensori di essi: a que-
sto conciliabolo, che era la maggior parte de vescou
ui Ariani, per ben che etiandio con tutte le forze
quell'Imperatore lo fauorisse, anzi di più, minac-
casse apertamente a i catholici, pregioni, esilij, et
morte: con tutto ciò si opposero fra gli altri, Dionisio
Arcivescovo di Milano, et Eusebio vescouo di
Vercelli: i quali l'uno con effusione del sangue, et uir-
tà, l'altro col perpetuo esiliou alla morte, diede-
ro resti monio alla fede catholica che diffesero. Et
che più? celeste aiuto fu, et misericordia diuina, che
in tempo così traualgiato, et nello Arianesimo, il po-
polo di Milano; doppo longo contrasto, fra vescou

catholici, et Ariani, fu talmente costante, che gli
auerfari per potenti che fossero per la presenza, et
fauore dell'Imperatore, temendo il zelo santo di po-
polo così pio, non hebbero ardire di seguirle le lo-
ro abominuoli consule nella chiesa, ma per sicurezza
al palazzo imperiale, si ritirarono. Se adunque,
qui ci sono attaccate le pugne contra la santa religio-
ne, ha escitato però la benignità di Dio, in ogni tem-
po, ha uolosi capitani, et ha fatto squadre fermissime
di soldati, che resistessero. Già habbiamo detto di
due, Protasio, et Genasio, fedelissimi martiri, et
di Nazario glorioso, di Nazario, Felice, et Vittore,
coi compagni; ma molti altri martiri restarebbono
ancora a cello, Sebastiano, Vitale, Aquilino, S. Pe-
tro, martire, et altri assai, i quali in Milano, o cit-
tadini di Milano, per la gloria di Dio, hanno combat-
tuto, et combattendo hanno gloriosamente uinto; et
per la uirtù coronati in cielo. hoggi ancora, come
intercessione loro aiutano la città, et la prouincia di
Milano. Non è anco mancata in quelle crudeli per-
secutioni per misericordia di Dio, ne fortezza, ne
costanza singolare nell'istesse doue della prouincia.
Et per lasciare di molte altre, fu di Milano Alexia,
martire gloriosa: fu Sofia con le tre figliuole, cele-
brata di si nobile martirio, anco nella chiesa greca.
Fu di Lodi Sabina, matrona santissima, che se bene
non martire, però con animo uirile, et inuito prou-
ta, et uicina al martirio, per sostentare a quei tem-
pi i christiani, che per la fede si metteuano pregio-
ne, et per sepellire i martiri. Tali anco furono in quei
luochi della prouincia, doue fu la persecutione gra-
uissima, come specialmente nella città di Brescia, la-
quale fra le altre ha martiri insigni, et reliquie de
martiri. Non è quasi alcuno, che non sappia la co-
stantissima fortezza, le perpetue pugne di quei no-
bilissimi martiri, cittadini di Brescia, Giouita, et Fau-
stino, che per la gloria di Dio mostorono le marauil-
lose uirtù loro, et il ualor diuino, non solo a Bre-
scia, ma a Roma a Milano, a Napoli, et quasi a
tutta Italia, celebri sono per le scritture publiche,
et latine, et greche. Chiarissimamente anco si uede
qui la bontà di Dio nella copia delle sacre reliquie,
che sono quasi in ogni luoco, non che nelle Città prin-
cipali della prouincia nostra. Ma tu, Milano, odi
quello, che dice di te, il tuo pastore, Ambrosio san-
to. Agnoscamus, carissimi, circa ecclesiam nostram
uberiorem diuinorum munerum largitatem. Exul-
tant felices singularum urbium populi, si unius sal-
tem martyrijs reliquijs uiuantur: Ecce nos populos
martyrum possidemus. Gaudeat terra nostra, nutritrix
caelestium militum, et tantarum parens fecunda uir-
utum. Recte itaque, et ex debito a filijs parentis
ecclesia horum beatorum martyrum celebrantur insi-
gnia. Riconosciamo, dice egli, figliuoli carissimi, l'ab-
bondanza de i diuini doni, et gratie intorno alla no-
stra chiesa. Gli altri popoli di ciascuna città giubi-
lano, et si reputano felici, se hanno il presidio, et aiuto
delle sante reliquie almeno d'un sol martire. Ecco che
noi

noi abbiamo gran moltitudine, et quasi un popolo di martiri. Giubili la nostra città, generatrice di questi soldati celesti, et madre seconda di virtù così grandi, et diuine. Ragionevolmente adunque, et per debito noi figliuoli celebriamo gli honori, et le grandezze di questi santi martiri. Onde appariscono qui così mirabilmente lumi singolari della immensa bontà di Dio verso di noi. Imperochè sono queste sacrosante reliquie, et copia sì grande di esse, come un'arra, et pegno delle sue diuine misericordie, et de i suffragij insieme di quei santi, le reliquie de i quali possediamo. Non sarà anco questa misericordia diuina? et predicamola etiamdio per segnalata, che la prouincia habbia habuito tanti vescouj santi. Quanti, per lasciar Milano, che già l'habbiamo detto, ne ha la città di Brescia? quanti ne celebra Vercelli? quanti Novara? ha Bassano santissimo, et altri la città di Lodi, ha i suoi Bergamo, a i suoi Tortona: anzi quasi non uè di città di essa, laquale non habbia i suoi. Vi s'aggiunge quest'altra misericordia, che oltre i santi pastori, ha hauuto la prouincia uergini santissime, et i santi confessori, i quali o sono nati, o uenuti d'altronde a illustrarla con chiarissimi essempj di uirtù celesti. Ne accade che diciamo molto di s'atiro santo, fratello del pastore nostro beatissimo Ambrosio; perciocchè ogn'uno quasi sà che si come egli si assimigliò tanto al fratello, etiamdio di faccia istessa, così fu simile a lui di costumi santissimi: ne diremo anco della sorella loro, Marcellina uergine santa, ci bastino solo i testimonij, che le damo ne i suoi libri il beato Ambrosio. Ne meno accade che diciamo di molti altri: ni ricordauemo hora solamente di Martino santo, che di tanti doni, et gratie diuine ornato, con testimonio della chiesa si appareggia a gl' Apostoli, fu in tempi così oscuri a Milano, uisse qui, edificò anco qui, et nella prouincia monasteri, doue con chiari lumi di disciplina così santa illuminò queste parti. Non è anco da tacere di Maurilio santo, cittadino Milanese, discepolo del medemo san Martino, che in tanti modi, et monaco, et Abate, et finalmente Vescouo Andegauense nella Francia, aiutò così diuina mente con la santità sua quella diocese, et paese tutto. All'incontro san Bernardo non uenne a Milano in tempo che questa città, et prouincia hauea bisogno di un si sant'huomo? anzi fu eletto Arcivescouo di Milano. Fu misericordia di Dio, che egli così opportunamente in tante maniere ci aiutasse. Che diremo poi di quest'altra gratia diuina, che si uede manifestamente nella celebratione de concilij fatti a quei tempi nella prouincia nostra così fruttuosamente? La sinodo di Vercelli condannò l'heresia di Berengario: la sinodo di Milano a tempo del grande Ambrosio condannò Gioniniano, et gli altri della sua mala setta: la sinodo parimente di Milano sotto Eusebio Arcivescouo anathematizò quelli empj heretici, che hebbero così nefanda opinione dell'incarnatione di nostro Signore. Ma uè di più, doue appare anco l'immensa bontà di Dio, che ne i sinodi fuori del-

la prouincia sempre concorsero a fauorire, et difendere la causa catholica, i Vescouj di essa. Ambrosio santo fu al sinodo di Aquileia; et con lui Bassano Vescouo di Lodi, Limenio di Vercelli, Superantio di Tortona, et altri contra Palladio, et Secundiano heretici Ariani. Dipoi in un'altro sinodo di Aquileia fu santo Honorato Arcivescouo con alcuni suoi Vescouj prouinciali; doue difesero il gran concilio Calcedonense, alla cui autorità si era a Constantino poli in alcuni capi detratto. Lasciamo di dire con quanta sollicitudine Protasio, come Arcivescouo di Milano, andò in sì lontano paese al concilio Sardicense: come Mansueto parimente Arcivescouo fu per causa de sinodi in Constantinopoli a Roma poi in tempo di Simmaco Pontefice. Sua concilio Laurentio Arcivescouo, Emiliano Vescouo di Vercelli, et altri della prouincia. Ecco di più, che gli Arcivescouj di Milano per professare pubblicamente la fede catholica, et mantenerla ne suoi popoli non mancorono giamai ne i tempi, che fu necessario, scriuere le loro lettere sinodiche, nelle quali esponendo i dogmi della fede, anathematizarono l'heresia di quei tempi. Ci sono boggi l'istesse lettere di santo Ambrosio a Siricio Pontefice, di Martiniano al concilio Efesino, di Eusebio a san Leone Papa, di Mansueto alla sinodo Ecumenica Constantinopolitana. Tutta questa uigilanza Archiepiscopale riconosciamola pure dalla bontà diuina, che anco con questo modo per conseruatione della disciplina, et dottrina santa ha fauorito la prouincia. Vediamo un'altra gratia di Dio benedetto, che in tempo si necessario ci diede Ambrosio per pastore, il quale oltre l'haueue ornata la Chiesa di Milano di riti così pij, et officij diuini, le cui parti poi, come sono binni, antifone, et altri instituiti, si sparsero in ogni banda all'uso di tutta la chiesa, aiutò ancora con ogni sua cura di officio Archiepiscopale non solo la chiesa di Vercelli, et di Brescia, che in questa consacrò Gaudentio Vescouo, et in quella Honorato, due santissimi huomini; ma anco con charità singolare fauori l'altre chiese della prouincia: anzi gran parte d'Italia, che era inuolta nella heresia ariana, egli con sollicitudine marauigliosa ridusse alla fede catholica, della quale fu con le dottrine, et co i fatti perpetuo difensore. Tanto egli fu fermo, et costante a ritenere la religione catholica, et le tradizioni di essa, che, come heredità assai copiosa haueua hauuta da i suoi predecessori Arcivescouj santissimi. Onde a simil proposito così costantemente disse egli: Absit a me, ut tradam Christi hereditatem: absit, ut tradam hereditatem patrum, hoc est hereditatem Dionysij qui in exilio in causa fidei desunctus est, hereditatem Eusebii confessoris, hereditatem Mirocletis, atque reliquorum retro fidelium Episcoporum. In somma esso, le cui lode sono segnalatissimamente celebrate non solo da padri latini, et greci, et specialmente dal gran san Basilio, ma anco da gli inimici stessi, solenne marauigliosamente la religione catholica, et con forza di dottrine, et con costanza fermissima, appoggiata in sante uirtù, con le quali illustrò

strò la chiesa di Dio: et perciò poi per constitutione Apostolica di Bonifacio octaue, fu di essa dichiarato dottore. Considera tu qui Milano un'altro fauore diuino. Sono nella Chiesa catholica quattro dottori principali, de quali due, Ambrosio, et Agostino santi, ha uoluto la bontà diuina, che uno ti sia stato padre, et maestro, l'altro, che è Agostino, il quale fu battezzato qui, alluato, et instruito nella uera fede, sia come figliuolo di questa chiesa Milanese. Ma uediamo pure, che anco in questo rilucono le benedictioni di Dio, quanta parte, et quanti meriti ci n'ha Simpliciano santo, di chi principalmente habbiamo a celebrare la solenne traslatione. Nessuno è, che non sappia quante utilità, et quanti frutti habbia apportato alla chiesa di Dio il grà dottore di essa Agostino. Estinse egli in Africa i Manichei, leuò uia i Donatisti, annullò i Pelagiani heretici, et liberò quelle prouincie da molte herese, confutò Fortunato heresiarca: et per dirlo con poche parole tolse tutti i ueleni somministrati dal demonio contra la purità della religione santa. Onde e, che con le sue dottrine si sono stabiliti, et da i padri, che sono stati dappoi, et da i concilij, et da i theologi, et dalle uniuersità catholiche tanti dogmi della Chiesa. Di tutti questi beneficij, gratia di Dio, ce n'ha buona parte il nostro beatissimo Arcivescouo Simpliciano, che non lasciò giamai sollicitudine alcuna, quando Agostino inuoluppato ne gli intrichi dell'heresia Manichea uenne a Milano, doue oltre l'opra, che uè pose a introdurlo al beato Ambrosio, assiduamente etiamdio attese a questo con ogni altro officio di charità paterna, et con dottrine di ridurlo alla buona, et uera fede. Il che per misericordia diuina successè felicemente. Questo è un merito di Simpliciano santo. Ma forse non minore in qualche parte e quest'altro, che in Roma doue egli era in grande stima per la fama, et delle lettere, et di singular uirtù christiane, oltre l'haueue conuertito gran numero de principali alla religione christiana, ridusse anche, che importò tanto, Vittorino, orator famoso, et colmo di ogni sorte di belle lettere, alla fede, dalla quale era tanto alieno, donde che per l'autorità sua teneua gran parte di Roma seco colligata in false opinioni. Questo fatto fu beneficio quasi uniuersale, perciocchè hebbe così gran forza alla conuersione di tutti, anzi da questo mozzo Agostino si riconobbe, et si conuertì. Gionò in questo modo alla chiesa tutta l'Arcivescouo nostro san Simpliciano: il quale hauendo ancora quasi consummato tutto il tempo nelle lettere, et uedendo, che infiniti huomini importantissimi della santa Trinità, che scrisse il glorioso Agostino, gli scriue a san Simpliciano, che fu dottore, et maestro suo nelle dottrine catholiche. Vediamo qui anco l'eccellenza di questo nostro Arcivescouo, che fu non solamente guida, ma anco in un certo modo maestro di sì gran dottore della chiesa di Dio. Di più faceuasi in Africa concilio di molti Vescouj, si trattauano cose molto importanti alla chiesa: si mandarono per ciò a Siricio Papa Amba-

sciatori da quei padri, fu consultato tutto il negotio insieme con Simpliciano, che particolarmente l'aiutò tanto con la dottrina, et con l'opinione di santità che si hauea di lui. Ma se gli apportò così molti giouamenti alla chiesa tutta, certamente con essempj, et fatti santissimi giouò alla chiesa di Milano, hauendola accresciuta di riti, et officij diuini, et altri ornamenti di pietà christiana, che poco auanti santo Ambrosio hauea instituiti. Parimente con sollecitudine paterna curò le cose della prouincia: di che può rendere testimonio la città di Novara, la quale per opera, et ministero di esse hebbe il suo primo Vescouo san Gaudentio. Grande fu ueramente Simpliciano, perche fu stimato grande da doi gran santi Ambrosio, et Agostino. Fu egli come padre ad Ambrosio, il quale sempre l'honorò, et riuertì da padre, et l'hebbe anco come maestro, consultando seco i maggior dubij, che gli accascassero: anzi essendo egli grauissimamente amalato, et uicino a passare di questa uita, giudicollo degno et gli predisse anco, che gli succederebbe nel gouerno di questa chiesa Metropolitana. Fu parimente ad Agostino et padre, et maestro, come habbiamo detto; et l'aiutò fra le altre cose a instruire nella chiesa Hipponese la disciplina de chierici nella uita commune. Et per lasciare di raccontare ad una per una le marauigliose, et diuine uirtù di Simpliciano santo, diciamole in una parola sola: fu egli buon seruo, et amico di Dio. Conosciamolo da questo, che bene spesso con miracoli la diuina bontà illustrò la santità di esso, et insieme usò con noi per li meriti di un santo pastore sempre molte misericordie. E tempo adunque, che in questa occasione della traslatione, che faremo delle sante reliquie con pia memoria, et con ogni officio di religione, et letitia spirituale, le riconosciamo tutte, et l'antiche, et le moderne, che anco queste sono innumerabili. Ne fa bisogno di raccontarle, perche noi stessi ue le potete ricordare, et noi di già le godete. Non molti anni sono, così miracolosamente fosti liberati dalla peste: hora godete la sanità, questa e misericordia di Dio. Non molto tempo fa, fosti trauiagliati dalla guerra: hauere hora la pace, e beneficio di Dio. Tante uolte hauete sentito una estrema carestia: hora se hauete in qualche abbondanza, e anco questa dalla benigna mano di Dio. Et per li meriti di chi? ueramente de i santi, li quali di già habbiamo raccontati. Le reliquie sacre, che trasferiremo, ci sono come memorie si di queste diuine misericordie, come dell'intercessione loro. L'occasione che hora habbiamo della traslatione, da se stessa ci inuita ad una gratissima memoria. Questa solemnità non e una memoria di gratie, et fauori, che Dio uè fatto a tempo particolarmente di Ambrosio santo, et di san Simpliciano medesimo? che solemnità e questa? grande in tutta la chiesa, et in ogni tempo celebrata, con giubilo publico, et religioso apparato, come un trionfo delle uirtorie, che per diuina bontà hanno riportati i santi da i nemici. Sono nella chiesa di Dio, figliuoli, e bene

pi delle sacre traslationi, et ce ne sono quasi innumerevoli in ogni tempo, et in ogni parte: onde instituito fu diuinemente, che ogni anno se ne facesse celebrazione solenne. Sino dal principio della religione christiana i santiissimi Pontefici Romani, si come ordinarono, che fossero sette notari, onde n'è uenuta poi la dignità del protonotariato, et parimente tanti diaconi, che attendessero a scriuere le cose de i martiri, così hebbero cura, et della sepoltura, et delle traslationi loro, cioè, che fossero i corpi sepolti decentemente, et trasferiti da loci meno decenti; a loci honorati, et celebri: anzi essi medesimi li sepelirono con le mani proprie, et li trasferirono. Cornelio, beatissimo pontefice, et martire, nella maggior persecuzione de quei primi tempi trasferì i santissimi corpi de i principi de gli Apostoli Pietro, et Paolo. Sono piene di queste attioni l'istorie ecclesiastiche Romane. Ma quando la chiesa doppo così crudeli persecuzioni, cominciò in ogni banda a ristorarsi nel suo splendore, furono illustri, frequenti, et celebri, non solamente in Europa, ma anco in Africa, in Asia le traslationi de i santi. Si narra di molte, fra le quali specialmente sono celebrate, quelle di san Babila martire, de i quaranta martiri, di san Gio. Battista precursore di N. Signore, de i santi martiri, Lorenzo, Stefano, Ignatio, et Agnese, di san Giouanni Chriostomo, di san' Andrea Apostolo, di san Luca Euangelista, del glorioso Timotheo, discepolo di san Paolo, de i santi profeti, Zacharia, Michea, et Samuele. Che apparato fu qui? ueramente solenne in ogni cosa, et in questa specialmente: che da terra santa, donde si trasferiuano quelle sacre reliquie, sino quasi a Constantinopoli, da ogni banda, a guisa de sciami d'api, si radunauano tutti i popoli a honorarle con lumi, doni, oblationi, et con ogni dimostrazione, et studio di singolar diuotione. Ma che accade andare, ne in Asia, ne in Africa? Marauigliosa, et degna di eterna memoria fu in Roma la solennità della traslatione di san Gregorio Nazianzeno: la quale, doi anni sono, la santità di N. Signore Gregorio Papa XIII. celebrò con essemplio di singolare pietà, et con apparato, ueramente pontificio. Questo essemplio per se stesso bastarebbe: ma diciamo anco di quelli, che habbiamo qui nella prouincia, et qui in casa nostra. Chi non mouerebbe la lettera, che Pietro Oldradi, Arcivescovo di Milano scrive a Carlo Magno della traslatione del corpo di santo Agostino? Che pietà fu del Re, che con tanta spesa la procurò? Quanto studio, et sollecitudine santa de i vescou della prouincia, che uì concorsero sino a Genua per accompagnarlo? che moltitudine grande di clero? che concorso infinito di popolo? Ma ueniamo a casa nostra. L'inuentione, et la traslatione de i doi gloriosi martiri, Vitale, et Agricola, chi la fece, et celebrò in Bologna? il padre nostro Ambrosio santo. Chi trouò, et trasferì le sacre reliquie, de i beatissimi doi martiri nostri, Nazario, et Celso? il medesimo nostro padre Ambrosio. Chi di uinamente trouò, et trasferì i corpi, de i doi gran mar-

tiri nostri, Protasio, et Gernasio? parimente l'istesso pastor nostro, Ambrosio. Et auanti questo tempo, sino quasi nelle prime persecuzioni, san Materno Arcivescovo trasferì san Vittore martire: et doppo Ambrosio santo i sacri corpi de i tre fortissimi martiri, Sisinio, Martirio, et Alessandro, de i quali anco noi faremo hora la solenne traslatione, da chi furono trasferiti? da Simpliciano beatissimo. Onde se ripensiamo quasi di età in età, trouaremo, quanto siano state frequenti le sacre traslationi qui fra di noi: anzi uederemo questo istituto essere, per dir così, come che hereditario, et propria a noi, poiche oltre la frequenza di esso, n'habbiamo da i libri del padre nostro Ambrosio riti santi, che egli ci ha, come per heredità lasciati. Ripensiamo dunque qui, Milano, et prouincia mia, alla singolar charità di Dio uerso di noi: ricordiamoci insieme la gran letitia, et contento spirituale di Ambrosio santo, che nell'inuentione de i gloriosi corpi de i doi martiri Protasio, et Gernasio, uolse per giubilo, che intimamente ne sentiuano, oltre la lettera, che ne scrisse alla Sorella, con altre lettere comunicarlo a tutti i popoli d'Italia. Mettiamoci hora qui auanti gli occhi il gran numero de vescou, che uì conuennero, l'infinita moltitudine del clero, l'immense concorso de i popoli. Vediammo qui le gratie, che Dio benedetto fece, et in particolare, et in uniuersale, quanti furono liberati da mali spiriti? furono ciechi illuminati, et ogni stropcio risanato, che più? gli Ariani istessi, che andorno per prendere Ambrosio santo, per i grandi miracoli delle sacre reliquie, si tolsero dall'impresa, et si conuertirono; et così a poco cominciò a cessare il furore Ariano, di maniera, che ben disse, santamente gloriandosi il medesimo pastor nostro, Tales ambio defensores. Sono ueramente le sacre reliquie, per usare le parole di Basilio santo, come Torri, anzi fortezze, et presidij firmissimi delle Città, et prouincie doue sono. Saremmo troppo longhi, se in questo gran campo uolesimo discorrere, raccontando gli aiuti spirituali, et temporali, che hora, et sempre hanno hauuto i popoli, i quali merce della bontà di Dio, si sono fortificati di così fermi presidij. Chiarissima cosa è, che le Città, et le prouincie, si sono preseruate da calamità infinite, per le ceneri, sepolcri, et reliquie de santi, le quali hanno esse hauute, et tenute religiosamente. L'Egitto per il sepulcro di Gieremia profeta non restò libero da così horrendi serpi, che lo infestauano? et poiche uì sono scritte autentiche, potremmo dire di molti altri paesi, i quali per questa gratia diuina, che hanno hauuta, et conseruata piamente i corpi gloriosi, et le reliquie de i santi, hanno nelle loro pressure hauuto insieme soccorsi, et sollamenti marauigliosi. Ma lasciamo le prouincie lontane, et le città straniere: non conosci hormai, tu Milano, et tu anco prouincia di Milano, che tante, et tante uolte in pericoli si certi, ne sei stata da Dio liberata con tanta carità per il mezzo delle reliquie de' santi, che tu hai? non conosci

ancora,

ancora, tu Milano, hormai, che doppo tanti altri favori della diuina misericordia, ultimamente fosti liberata dalla peste, per la santissima reliquia, che diuotamente tu conserui, et adori del sacro chiodo di Giesù Christo? Con questo diuino strumento non si fermò, non s'inchiodò la pestilenza, che cinque anni sono così crudelmente di qua, et di là tra scorreua sopra di te? Vedemo pure noi medemi, che, mentre che in quelle solenne processioni con quella santa reliquia, ricorreuano a implorare la misericordia di Dio, fossimo così mirabilmente presto, et quasi all'improvviso liberati, quando che meno l'aspettauamo, essendo già il male fuori sparso da ogni intorno, et di dentro così incrudelito, che humanamente per ogni ragione si hauea più tosto da temere assai peggio. Felici popoli, che hanno questi sacri presidij: beate prouincie, che hanno questi pegni della carità, et che insieme gli fanno religiosamente tenere, et conseruare. Quanti benefici essi hanno, et godono, et quante gratie continuamente ottengono per l'intercessione de' santi, le cui reliquie riueriscono, et honorano? Ha Giesù Christo in tanti modi magnificato i suoi santi: quos enim iustificauit, hos, et magnificauit, dice l'Apostolo san Paolo; gli ha aggranditi con doni di uirtù diuine; gli ha fatti partecipi, et coheredi del cielo; gli ha chiamati, et honorati come amici, et fratelli: onde è che anco ha honorato, come membra sue, le reliquie loro con miracoli, et benefici già diuulgati, et restificate per tutta la chiesa. Quante marauigliose uirtù, et gratie attesta Chriostomo santo delle reliquie del glorioso martire Babila? quanti miracoli delle reliquie, et de sepolcri de gli altri santi si scriuono ne gli annali ecclesiastici? quante gratie di ciò raccontano i padri greci, Nazianzeno, Basilio, et Theodoro? quante parimente ne scriue san Gregorio Papa? quante Agostino glorioso, specialmente delle reliquie del beatissimo protomartire Stefano? ma hora racciamo di infiniti altri, il gran pastore nostro Ambrosio, quanti miracoli predica, che già parte ne habbiamo detto de i sacri corpi di Protasio, et Gernasio martiri? et che diremo noi delle gratie ottenute in ogni tempo al sepulcro del nostro santissimo Arcivescovo Simpliciano? chiara cosa è come ne fanno testimonio illustre le scritte di questa città, che nelle maggiori calamità pubbliche uniuersalmente il clero, et popolo di Milano, hebbe sempre ricorso et alla chiesa, et al sepulcro di esso santo: per le cui intercessioni è stato l'uno, et l'altro consolato con abbondanza di misericordia diuina. Che gratia fu quella che quando più presto era per perdersi, si hebbe con trecento giouani Milanesi, la uittoria, contra lo esercito di Federico Barbarossa Imperadore, inimico capitale di Milano? già è scritto, che essi l'hebbero miracolosamente per aiuto, et intercessione de i tre santi martiri, Sisinio, Martirio, et Alessandro, le cui reliquie sono nella sudetta chiesa di S. Simpliciano, et si hanno hora a trasferire: et di più, che l'hebbero all'instancabile di Maggio, nel giorno a punto, che è la loro

feffa, et nel quale anco noi solennemente; doppo la traslatione riporremo le sacre reliquie loro. Come cascò bene per gratia, et bontà di Dio, che nel giorno di quella gratia, in quell'istesso con quest'attrazione riuiniamo in un certo modo la memoria di quel che noi dobbiamo alla gloria di Dio, et alla ueneratione di quei santi. Habbiamo testimonio da libri et antichi, et moderni, come per memoria di questo beneficio la città di Milano santificaua già quest'istesso giorno. Ma seguitiamo pur noi hora nel nostro proposito: se Iddio ha in ogni tempo honorato le reliquie de i santi suoi, hauendo in ogni loco, et per tutti i secoli, a gloria loro mostrato miracoli donato la sanità a gli huomini, resuscitato anco i morti, et liberato le città, et prouincie da calamità et pericoli; e ben ragioneuole, anzi douuto officio, che la pietà christiana dia questo gran honore alle sacre ceneri, all'ossa, a i corpi, alle reliquie de i santi, ne i quali, e anco Iddio istesso glorificato. Onde è che la chiesa catholica gouernata dallo spirito santo di Dio, ha reso perpetuamente riueranza, et ueneratione alle sacre reliquie loro con uarij officij di religione christiana. Da qui è che le chiese, et gli altari con esse si consacrarono: da qui è che il santissimo sacrificio della Messa sopra esse si celebra: da qui è, che sin da principio dell'Euangelio sono celebrate le loro feste con cantu, digiuni, et uigilie: da qui è, che gli sono sbatte fatte sempre oblationi, doni, uoti, et elemosine da i Re, principi, et popoli, con testimonio perpetuo di gran liberalità christiana: da qui è che in ogni tempo sono a honore loro eretti augustissimi tempj. Confondansi qui l'inimici di Dio, et della chiesa santa, che pur ueggono, et toccano con mano la confusione loro. Si fecero già con la podestà loro edificare grandissimi tempj uespesiani, et Hadriano imperatori, ma doue sono? sono affatto per terra, che non uì è uestigio alcuno di questa impietà loro. Le chiese poi, i tempj, le basiliche de i santi, et delle reliquie loro, come restano perpetuamente illustri? come sono grandi, et ample? come uariamente abbellite di ogni sorte di ornamenti? come spargano da ogni banda splendore in un certo modo di bellezza? Confondansi pur costoro, poi che ueggono, con quanto gran concorso si sono fatte sempre, et si fanno peregrinationi a i luochi, doue le sacre reliquie loro sono riposte: et non solamente una uolta l'anno, o doi, o più uolte si concorre uniuersalmente a i luochi loro, ma quasi sempre ogni giorno. Pensino pure, che già sono condannati, non una uolta sola, ma più, et più uolte: poiche, et nel concilio uniuersale Niceno secondo trecento cinquanta vescou, huomini santissimi, et dottissimi, stabilirono decreti perpetui contro di costoro che oppugnano il santissimo culto delle sacre immagini, et reliquie. Furono di poi in diuersi parti della chiesa catholica fatto in diuerso tempo undici concilij, che dicono et decretano il medesimo. Ultimamente il sacro concilio Tridentino, che cosa parla? che stauisse? non altro che quell'istesso, che religiosamente

famente, con consenso de tutti i padri, et con uso perpetuo uniuersale e stato sempre offeruato intorno a tutto ciò, non solo nella santa chiesa catholica Romana, ma anco nelle particolari, come nella Antiochena, Alessandrina, et Hierosolimitana; nelle quali chiese, et nell'altre ancora, eccetto la Constantinopolitana, sempre e stato offeruato il culto delle sacre immagini, et reliquie. Ma hora noi a confusione loro, in quest' occasione di traslatione, ripensiamo intimamente con profonde meditationi del cor nostro, quanto grande sia la charità di Dio uerso di noi, che ci habbia lasciato questi sacri pegni, et insieme consideriamo la sua diuina prouidenza, che doppo tanti secoli, ci l'habbia conseruato; et che alcuni di essi di lontani paesi ci l'habbia fatti hauere. O che gratitudine hora dobbiamo mostrare con quanto zelo di pietà christiana habbiamo a infiammarci, ripensando noi a quelle antiche deuotioni, che in ciò mostrono i nostri maggiori, et che Ambrosio santo, et tutta la chiesa, madre nostra ci ha insegnato. Ma parmi hora riconoscere in tutti noi ogni gran deuotione, ogni desiderio di auanzare anco noi stessi nell' occasione di questa traslatione: però non accade, che noi siamo più longhi a eccitare lo studio della pietà nostra, ma ui auisaremo hora con le presenti, quel che noi paternamente ui dobbiamo ricordare; et uoi douete essequire, per celebrare insieme quest' azione solennissimamente, come ricerca la gloria di Dio, i meriti de i santi, il uero istesso dell' azione, et come richiede la deuotione, non solo mia particolare, ma l' uniuersale di tutta la città, diocesi, et prouincia di Milano.

Primieramente dunque hauete da sapere, che, come già hauete di sopra inteso, celebraremo questa solenne traslatione a i uinti sette del mese prossimo di Maggio che sarà la Domenica auanti la Pentecoste.

Per la quale sacra azione, habbiamo impetrato dalla Santità di nostro signore una solenne, et plenaria indulgenza, come uedrete dal breue stampato appartamente, acciò anco con questo dono spirituale, uoi tutti inuitati concorriate a questa solennità con la maggior frequenza che sia possibile, et con ogni studio di più feruenti orationi, et diuotione santa.

In oltre, il che etiandio deue eccitare il pio animo, et desiderio nostro, habbiamo inuitato i Reuerendissimi nostri fratelli, i Vescouo della prouincia, acciò che ci aiutino in quest' azione con le orationi, presenza ministero, et frequenza loro, tanto più che la celebraremo a tempo del concilio nostro prouinciale sesto, conforme all' istituto, et uso, che solenne già fu, di fare tali solennità, quando si celebrano i sinodi prouinciali, per maggior concorso di prelati, et di clero.

Habbiamo ancora con lettere particolari procurato col molto Reueren. presidente della congregazione Cassinense di S. Benedetto, che per essere quella chiesa di S. Simpliciano, doue si celebrerà la traslatione congiunta col monasterio di essa congregazione, uo-

glia con buon numero di Abbati, et monaci del medesimo ordine, trouarsi a solennizzare quest' azione insieme co i Reuerendissimi Vescouo di questa prouincia, et col clero di Milano, et col popolo della città, diocesi, et prouincia di Milano. Speriamo, anzi sappiamo certo, che essi, et con la presenza, et con la solita loro pietà, et con ogni studio di santa edificazione, coopereranno insieme con noi in questa azione.

Hora acciò che questa solennità habbia concorso, conforme alle traslationi già fatte, come habbiamo narrato di sopra, a tempo, et di Sant' Ambrosio, et di S. Simpliciano istesso, che con tanto popolo, et clero trasferì i corpi de i medesimi martiri, che trasferiremo noi, se bene questi esempi d' imitatione de uono inanimire tutti uoi a concorrere con ogni maggiore, et diuota frequenza: nondimeno habbiamo uoluto con le presenti inuitarui, et eccitare tanto più la uostra diuotione, per desiderio, che habbiamo, che questa celebrità si honori da uoi, di maniera che christianamente, ne possiate sperare abundanti frutti salutari della misericordia de Dio.

Inuitiamo adunque, con ogni paterno affetto, primieramente l' Eccellentiss. Governatore, l' Illustre Senato, i magistrati, i primati, i collegij, et tutto il popolo de Milano, et piamente ricerchiamo le charità loro, che ripensando in queste occasione alle infinite gratie, et misericordie, che ha per tutti i secoli, per mezzo di queste sacre reliquie, et per l' intercessione de i santi, di chi sono, riceuuta la Città di Milano, uenghino tutti con ogni maggior frequenza, et ciascuno, co' l' suo lume, a dar gratie a Dio de i beneficij per ciò riceuuti, et a honorare le sacre reliquie.

Inuitiamo in oltre, et effortiamo a uenire frequentissimamente i popoli di questa diocesi, et con ogni deuotione, come qui di sotto si espone.

Ordiniamo però, che i parrochi, clero, et i popoli della diocesi, i quali sono vicini alla città da diece, o dodici miglia, uenghino processionalmente, cantando himni, salmi, et preci, secondo il libretto, che per ciò si darà fuori: et uenghino i parrochi, sacerdoti, et chierici, qualunque siano, et frà essi quelli a chi s' aspetta, siano uestiti de i piu pretiosi uestimenti ecclesiastici, che habbiano.

Che i popoli, nella detta processione, uenghino, dicendo anco essi orationi, rosario della Madonna, litanie, et meditando anco l' eccellente uirtù de santi, con fermo proposito, per quanto gli darà la gratia di Dio, de imitarle in qualche parti.

Ammoniamo anco, che tutti, conforme, al breue dell' indulgenza plenaria, concessa in questa solennità ueramente pentiti de i suoi peccati, confessati, et comunicati auanti la detta solenne traslatione, conuenghino.

Esortiamo in oltre specialmente tutto il clero, et popolo della città, et diocesi di Milano, che a questa sacra azione, conuenghino con tal disposizione, et con tali esempi di uirtù christiane, che corrisponda alla disciplina, et all' istituti, che già hebbero in questa azione

azione dai doi suoi pastori santissimi, Ambrosio, et Simpliciano, onde che quelli, che si trouaranno presenti rimanghino edificati del popolo Milanese, a cui Dio benedetto ha fatto in ogni tempo gratie si straordinarie. Ha quest' obbligo Milano di auanzare in ciò gl' altri popoli, a i quali niun modo deue per l' istitutioe sua antica, essere inferiore nell' opere di deuotione, et pietà. Oltre che, come Metropoli ha da dare in ogni uirtù christiana esempio a tutta la prouincia. Il che speriamo dalla bontà, et buona disciplina di buona parte di questo popolo.

Preghiamo anco nel signore i popoli di questa nostra prouincia, et anco i circonuicini, a concorrere a tale solennità, nella quale per officio di pietà i loro maggiori altre uolte hanno fatto col pio loro concorso dimostrazione di deuotione segnalata.

Preghiamo poi, che quelli, i quali non potranno intrauenire, almeno cooperino con noi a questa solennità con orationi diuote, et con desideri santi, che in ciò sia glorificato sopra tutto Iddio benedetto, et ne risultino consolatione, et profitto spirituale.

Per tanto effortiamo li Reuerendi religiosi di fuori, et tutte le Reuerende monache, et altre pie, et deuote persone, che non possono essere presenti a questa solennità, almeno cōcorrano col pensiero, et con le orationi.

Et perche quest' azione richiede preparatione, et esteriore, et interiore a solennizzarla come debiamo, però ricordiamo, ricerchiamo, et ordiniamo, come di sotto.

Che per otto giorni auanti questa solennità la Chiesa nostra Metropolitana, et in ciascun' altra Chiesa tanto de secolari, come de regolari, si nella città, come nella diocesi tutta si dia a certe hore segno di capane solenne, et festino, come si suole nelle maggior celebrità.

Che il medesimo si faccia co' le campane della città. Nella prouincia poi preghiamo i Reuerendissimi Vescouo, che facciano fare il medesimo, almeno per uno, o doi giorni auanti.

Ordiniamo in oltre, che in tutte le chiese parochiali di Milano, et di tutta la diocesi, si faccia oratione del clero, et popolo per tre giorni auanti la detta solennità, cioè la quarta, et sesta feria, et il sabbato della settimana auanti la detta celebrità.

Esortiamo anco, che ogni uolta, che si darà segno di festa per questa traslatione, ciascuno si ecciti a pregare Dio con qualche breue oratione. In oltre in quella medesima settimana, nella feria quarta, sesta, et il sabbato secondo l' istituto antico di queste sacre azioni, con deuoto affetto ciascuno si efforta a digiunare.

Rchiede in oltre questa celebre solennità larghe oblationi, secondo l' antico uso della chiesa: onde noi conforme a quello, et al decreto nostro prouinciale, effortiamo primieramente la magnifica comunità, et i collegij di Milano, et parimente le comunità tutte della diocesi, o almeno le più insigne, et inoltre tutti i padri, et madri di famiglia, a farle talmente, che ogni uno, qualunque sia, offerisca alle sacre reliquie, che si trasferiscono. Desideriamo, anco, che in tutto il popolo di Milano, la sera auanti la detta solennità, su' l' suono dell' A-

ue Maria, o poco dipoi ciascuno capo di famiglia, o capo di casa, secondo la sua possibilità, ponga alle sue fenestre lumi, per significare anco con questo lume esteriore le chiarissime uirtù di quei santi, per i meriti del quali godono la luce eterna.

Et acciò che la mattina sequente, la solennissima processione si celebri deuotamente, et con ogni reuerenza, ciascuno et del clero, et del popolo seruarà gli ordini della tauoletta, che per ciò si darà fuori, et in ciò ubedirà a i deputati della processione.

In oltre ciascuno pregarà secondo la sua deuotione, et in ciò adoprerà il libretto delle preci, che si stapanà: et mediterà anco le uirtù de' santi, hauendo dal medesimo libretto le uite et quasi retratti delle santi uirtù loro.

Preghiamo finalmente tutti Dio, che ci conceda gratia, che in quest' occasione, et sempre riconosciamo i beneficij di sua diuina Maestà, et riconoscendoli, continuamente gli siamo grati, et intieramente con la sua diuina gratia adempiamo il debito nostro.

Et acciò che questo nostro inuito si sappia da tutti, ordiniamo, che questa nostra lettera si legga al solito solennemente nella chiesa nostra Metropolitana in due, o tre feste, che occorreranno, auanti il giorno stabilito di essa traslatione.

Parimente, che i parrochi et della città, et della diocesi, nelle istesse feste, alla Messa, o al uesprio, secondo che ui sarà maggior concorso di popolo, et maggior opportunità, la leggano a i lor popoli distintamente, cō effortarli conforme a quello, che si e detto.

Preghiamo in oltre li Reuerendissimi Vescouo della prouincia, che la facciano anco essi leggere, et pubblicare nella lor chiesa cathedrale, et nelle parochie della città, et diocesi per eccitare in quest' occasione i popoli a concorrere con noi nella celebrità santa.

Tra questo mezzo poi, sino che uerrà il giorno stabilito, attenderà ciascuno a prepararsi, desiderando noi di uederui tutti in quel giorno santamente disposti, si come preghiamo in ogni nostra oratione, benchè debole sia l' onnipotente Iddio, il qual sempre ui benedichi, et ui dia il cumulo d' ogni uera felicità, et gratia celeste. Di Milano a li 8. Maggio 1582.

De translatione sacra imaginis beate Mariæ uirginis, apud uicum Saronium.

Carlo Cardinale di S. Prassede, et Arcuescouo al suo Clero, et popolo della Città, et diocesi di Milano.

Salute nel Signore.

La charità paterna, con la quale unicamente ui amiamo nel Signore, ricerca, che non lasciamo adietro occasione alcuna, nella quale possiamo co' la gratia di Dio accrescere, et eccitare la diuotione uostra. Perché dunque la dominica prossima; che sarà alli diece del presente mese, habbiamo a fare la solenne traslatione della ueneranda, et sacra imagine di S. Maria di Saron; habbiamo uoluto per questa solennità supplicare, et impetrare da sua Santità l' indulgentia plenaria, co-

me vedete qui di sotto; et insieme inuitarui, che concorriate frequentemente, et con ogni deuotione, a conseguire l'indulgenza, et a celebrare la detta solennità, et a honorare quella sacrosanta imagine, la quale e di antichissima deuotione. Di quãta ueneratione, figliuoli, siano le sacre imagini, l'ha mostrato il spirito Santo in ogni tẽpo, et cõ la dottrina de i padri della Chiesa, et con i decreti de santi Concilij, Niceni, Romani, et molti altri sino al Concilio di Trento, et l'uso perpetuo della Chiesa; la quale ammaestrata dal spirito Santo, sin' al tempo de gl' Apostoli, ha insegnato et l'uso, et il culto, et la ueneratione delle sante imagini. Anzi S. Luca Euãgelista dipinse l'immagine della beata Vergine, la quale portata da S. Gregorio Papa in processione in quella gran peste, che fũ a quei tẽpi, in qualunque loco si portaua, miracolosamente la peste si estingueua. Saremmo troppo lunghi, si uolesimo dire quel che i padri santi scriuano de i miracoli, et del culto delle imagini sante, et particolarmente di quelle della santissima Vergine: alle cui imagini perpetuamente, et nell'Asia, et nell'Africa già, et nell'Europa, in tutte le prouincie, et particolarmente in Italia, non solo a Roma, et nella sacra casa di Loreto, ma anco specialmente nella Città, et Diocesi di Milano ha fatto Dio segnalatissime gratie, per essere questa benedetta madre di Dio stata sempre patrona, et perpetua auocata, come dice un gran Põtifice, di questa Città, et Diocesi. Fra l'altre imagine deuote, che habbiamo della santissima Vergine, e questa della Chiesa di Sarone, come ni habbiamo detto. Onde per honorarla, et trasferirla con solennità, come ricerca l'immagine istessa, et richiede la deuotione non solo mia particolare uerso la beatissima Vergine, ma la uniuersale del Clero, et popolo di questa Città, et Diocesi, habbiamo uoluto nel sudetto giorno farne traslatione solenne, con trasferirla del loco, doue hora e posta fuori della Chiesa, dentro dell'istessa in loco più decente. Faremo la processione, che si deuote solenne in questa celebrità, et cantaremo in quella Chiesa la Messa Pontificale solennemente. Et si bene l'Indulgenza Plenaria uideuere spingere a uenire frequentemente: nondimeno noi, che desideriamo, che honoriate questa celebrità con ogni pio studio, et ogni maggior concorso, come e uso di farsi da tutti i fedeli in simili occasioni, habbiamo anco uoluto per le presenti nostre lettere inuitare le charità uostre: et ricordarui, che secondo il pio, et antichissimo uso della Chiesa, richiede anco da noi larghe oblationi: le quali quanto maggiori farrete, tanto più dinoti ui mostrarete alla beatissima Madre di Dio: a cui tant' obli go haueate, et per la cui intercessione douete aspettare da sua diuina maestà larghissima ricompensa. Et accio che questa solenne traslatione riesca con maggior deuotione, ricordiamo, che i popoli più vicini uenghino processionalmente, et che ciascun Vicario Foraneo, et Curati procurino, che le dette processioni si facciano da i popoli secondo i nostri ricordi, cioè con ogni studio di deuotione, et pietà, con modestia christiana, con prece, et orationi sante, et con distinctione de gl'buomini, et

donne. Ricordiamo in oltre, che tutti, i quali uerranno a questa diuotione, et particolarmente quelli del Borgo di Sarone il di auanti della Solennità, che sarà Sabato, si preparino a questa solenne traslatione cõ il digiuno, et con orationi più instanti. Et con questo uenediciamo, pregandoui continuamente dalla bontà di Dio accrescimento ogni di maggiore delle sue gratie celesti. Di Milano alli 6. Settembre 1581.

GREGORIVS PP. XIII. Vniuersis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis, salutem, et apostolicam benedictionem. Ad augendam fidelium religionem, et animarum salutem celestibus Ecclesie thesauris pia charitate intenti; omnibus utriusque sexus Christi fidelibus uere penitentibus, confessis, ac sanctissima communionem refectis, qui Ecclesiam S. Mariæ loci de Serono Mediolan. Diocesis Dominica immediate post festum Natiuitatis eiusdem Beatæ Mariæ de mense Septembris, proxime futura qua quidem Dominica (sicut accepimus) dilectus filius noster Carolus Cardinalis tit. S. Prædix, Archiepiscopus Mediolan. Venerabilem imaginem ipsius Beatæ Mariæ Virginis, que nunc est extra, intra dictam Ecclesiam solemnem cum processione, ac missa, et officio in Pontificalibus, concedente Domino transferre intendit, deuotè uisitauerint, et ibi pro christianorum Principum concordia, heresum extirpatione, sanctæque matris Ecclesie tranquillitate pias ad Deum preces effuderint, Plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam, et remissionem misericorditer in Domino concedimus, et elargimur. Presentibus post dictam Dominicam minimè ualituris. Dat. Romæ sub annulo Piscatoris die 25. Augusti 1581. Pontificatus nostri anno Decimo.

Sommario del sodetto breue.

- 1 Tutti li fedeli dell'uno, e l'altro sesso, quali ueramente pentiti, confessati, e communicati uisitaranno deuotamente la sodetta Chiesa della Madonna di Sarone, dalli uesperi sin' al tramontar del Sole del giorno della traslatione sodetta conseguiranno indulgenza plenaria.
- 2 Facendo inuorazioni a Dio per la pace, et unione tra Principi Christiani, estirpatione dell'herese, et felice stato della santa Chiesa Catholica.

Formula denunciationis de translatione sacrarum reliquiarum.

Carolus S. R. E. presbyter Cardinalis tit. sanctæ Prædix, Archiepiscopus S. Ecclesie Mediolanensis.

Auxiliante Dei misericordia, die decimo quarto huius mensis Aprilis, feria sexta, sanctorum martyrum, Marini, et Leonis, sancti Arsatij Episcopi, et Confessoris, sacri cineres, et ossa,

in

in basilica sancti Stephani Protomartyris, intra sacolum sancti Vincentij olim recondita, processione solemnem, ritu celebri, frequentiq. uniuersi cleri, et urbani, et diocesani conuentu synodali, piè transferentur. Cuius translationis publicam solemnemq. processionem, et sanctam celebritatem uniuersis, et singulis sacerdotibus, clericisq. qui ad synodum hanc octauam conuenire debent, et omnibus præterea singulisq. regularium urbis ordinibus, disciplinatorum, penitentium, et aliorum pijs confratris indicimus: ita ut cõstituta ea die, summo mane, datis eo nomine campanarum signis, ornatiore sacrarum uestium apparatu, crucibus insignioribus, thuribulis, acerris, candelabris pretiosioribus, ad celebritatem hanc, in eadem basilica sancti Stefani, collegiatim conueniant; eiusdemq. solemnem processionem munus, piè, ritè, statiq. precibus et luminibus obeant. Clerus autem omnis secularis, tam urbanus, quam diocesanus Missæ solemnibus, in eadem basilica, religiosè interfit. Hanc præterea solennitatem Magistratibus, Decurionibus, Doctorum, Procuratorum, Notariorumq. collegijs et uniuerso populo significamus. Stata igitur die, hora constituta, pietatis omnium est, dum præsertim processio agitur, ab alia omni actione, negotiatione, opere abstinere, frequentes ad celebritatem conuenire. Omnes uero, quicumque sint, collegiatim, aut sigillatim, ordine tamen bini, ut processionis ritus est, sancti parochialis patconi uexillo per parochias distincti; et mulieres etiam bina deinceps eadem distinctione, sicq. omnes ad celebritatis huius contemplationem ex ecclesia institute erecti, processionem prosequantur accensis luminibus, pia prece, religioaq. ueneratione; ut quorum sacras reliquias debito cultu ueneramur in terris, eorum meritis intercedentibus gloriam consequamur sempiternam in cælis. Hanc uero translationis celebritatem, cras, die Dominico, Parochi singuli urbis in Missa parochiali de more, et ad præscriptum prouincialis Concilij quauis populo enunciet. Dat. Mediolani, ex aedibus nostris Archiepiscopalis, die octauo Aprilis. 1581.

Sermone di Monfig. Illustriss. et Reuerendiss. Cardinale di S. Præfede Arcieuescouo di Milano.

Sopra l'essequie della Sereniss. D. Anna d'Amstria Regina di Spagna. Celebrate nella chiesa Metropolitana di Milano adi 6. Settembre. 1581.

S E R M O N E.

Così nobile confesso et di clero, et di magistrati, così gran frequenza di popolo da ogni banda di questa prouincia hoggi radunato in questo sacro tempio, ha gl'occhi fissi in questa gran machina funerale, riguarda questo solenne apparato. Che sarà di poi? batterà forse pascer gli occhi con questo aspetto, ueder queste statue meste, mirare in questi lumi et ceri accesi, misurare con la uista l'altezza di que-

ste piramidi, marauigliarsi di così artificiosa struttura, leggere curiosamente questi uarij elogij, sentire anco quest'armonia di uoci, et canti lugubri? finirà la cosa in questa sola uista, et officio esteriore senza che altro frutto ne risulti? saremo noi in quest'occasione muti? Iddio in queste istesse cose non parlerà? Non è così, Dilettissimi figliuoli. non sete qui noi insieme raccolti otiosamente, non è indarno così grande apparato, non sono inutili questi tanti lumi, non è di poco momento questa memoria, che ci si rappresenta, non è uano questo spettacolo, che habbiamo innanzi a gli occhi: pio et religioso è questo offsequio, misterioso, et pieni di pietà, et diuotione son questi officij: et quando anco saranno estinti quei lumi accesi; quando sarà sparito quel color nero; quando sarà disfatta questa mole; et ornato; quando saranno finiti questi diuini officij, ne resterà il suo frutto, et doueranno restare anco ne gl'animi nostri impressè non solamente le considerationi, et gli affetti, che procura per tutti questi mezzj eccitare in noi la chiesa santa, ma anco le parole di uita, con le quali Iddio ci ragiona in questo spettacolo di morte. Siamo, figliuoli, qui in questa gran casa di Dio, celebriamo solennemente questi diuini officij, offeriamo il tremendo sacrificio della santissima Messa, facciamo oratione, precì innanzi a Dio per l'anima della Sereniss. Regina nostra catholica. Questa è la cagione di questo nostro mesto concorso, et di tante insegne, et simboli di morte, che ci si rappresentano innanzi. Parla questo color nero, parlano questi lumi, parlano queste figure, et statue, parla questa gran machina, parla mirabilmente la santa chiesa con questo canto mesto, con questi sacri riti, et cerimonie. Uoleua Iddio riuelare al Profeta Giereemia cose grandi et importanti: poteua lo fare in ogni luogo: et nondimeno gli comadò, che andasse alla casa di un uasaro, doue egli parlarebbe. Andò il Profeta, et trouo, che all' hora appunto l'artefice haueua per le mani un uaso di creta, et lo disfaceua, mutandolo ad un tratto in un'altra forma, che più gli pareua. In questo punto Iddio gli parlò così. Nunquid sicut figulus iste, non potero uobis facere, domus Israel? ait Dominus, ecce sicut lutum in manu figuli, sic uos domus Israel in manu mea. Non potrd io, dice il Signore, far di uoi, come questo uasaro. eccomi che si come egli può fare di quel loto ciò che gli piace, così posso io fare di uoi. Veramente, Dilettissimi, la sepoltura è come la bottega del uasaro, et la memoria della morte è la casa, doue si lauora di creta: quiuè la scuola, et academia della uera sapienza; doue suole Iddio insegnare a i suoi, importanti dottrine: quiuè ci fa entrare nella cognitione di noi stessi, et ci fa uedere che siamo affatto poluere, cenere, terra, loto, et fango uile; et che la uita nostra, così facilmente si rompe, come è facilissimo a quello artefice in un momento guastare un uaso. Impariamo consequentemente in questa casa, et scuola, quanto sia grande la uanità del mondo, quanto uane le speranze mondane, et quanto malamente siano impie-

gati i pensieri, i desiderij, che si pongono in esso, et nelle cose sue. O quante altre cose parla Iddio à gli huomini, che lo ascoltano in questa scuola, et casa di laur di creta. Accostiamoci pur noi à questa casa piena di dottrina, et ascoltiamo quello che Dio, il quale anco con tutto questo presente apparato, et spettacolo ci inuita à contemplatione di sapienza christiana, ci vuole hoggi parlare. Due cose, figliuoli, principalmente frà se molto differenti congiunge la santa chiesa in questo officio, et attione funerale: le quali due cose sono mesticia, et consolatione. Imperoche da una parte il color nero, i uestiti lugubri, i canti, et le uoci dolenti della chiesa, tutte queste cose ci inuitano a mesticia: dell'altra parte quest'ordine di lumi innumerabili, tante uoci, et concenti di diuine laudi rappresentano splendor di gloria, danno testimonio di uia speranza, et ci arrecano consolatione christiana. Sarà adunque con l'aiuto dello spirito santo il nostro ragionamento intorno a questi due punti, et mescolato di ambidue questi affetti. Primieramente cagione di mesticia, et lutto in questa morte habbiamo noi, anzi il christianesimo tutto: poiche si è tolto dauanti gli occhi un lucidissimo specchio di uera religione, di pietà, et uirtù christiana, et estinto un lume splendidissimo, che posto in così eccelso, et eminente luogo, mostraua la strada a tutti, ma specialmente a uoi donne, di glorificare il nostro padre celeste: di maniera che particolar cagione haueate uoi di dolore, et rammarico. Era questa Sereniss. Regina tutta data alle opere di misericordia, piena di ardente charità, sollecita ad intercedere presso il Rè suo marito per tutti, pietosa uerso gli afflitti, chariteuo le uerso i poveri, fauoreuole a gli orfani, à pupilli, a uedoue, amatrice de religiosi, benigna, et mansueta uerso ogn'uno. Pi angete adunque o poveri, che ui è mancata così potente auocata, et protettrice: piangete o afflitti, et tribolati nella perdita di così sicuro refugio: piangete orfani la morte di così amoreuole madre: piangete uedoue del presidio perduto. Voi pregioni, che poco innanzi alla sua morte esperimentaste così uiuo testimonio della sua charità, et misericordia nella uostra liberatione, rendete in questa morte almeno grate lagrime per ricognitione di tale beneficio. Correte alla chiesa tutti che sete stati in qualche modo beneficiati da lei, a condolerui dell'aiuto, et solleuamento mancati. Pigliate, o sacerdoti, religiosi, et sacre uergini i celici, spargete il capo di cenere, accompagnate con lagrime et orationi questo transito di chi in uita sua hebbe sempre per uoi, et per li nostri bisogni tanta sollicitudine. Non è conditione, o stato d'huomini, al quale Regina così benigna, et potè non habbia fatto segnalatissimi benefici: onde possiamo immaginarci sentire che ella dica hora col santo Giob. Auris audiens beatificabat me, et oculus uidens testimonium reddebat mihi: eò quod liberafsem pauperem uociferantem, et pupillum cui nò esset adiutor: Benedictio perituri super me ueniebat, et cor uiduæ consolatus sum: Iu-

sticia indutus sum; et uestiui me sicut uentimento, et diademate iudicio meo: oculus fui cæco, et pes claudus: pater eram pauperum. Ogn'uno, diceua Giob, mi chiamaua felice, ogn'uno predicaua i benefici miei: percioche io haueuo aiutato il povero, solleuato l'afflitto, souenuto il pupillo, consolato la uedoua, soccorso a i pericoli di chi era per rouinare, et ero stato guida a ciechi, sostegno, et quasi piede a deboli, et zoppi. Ma noi deuoti popoli nella morte di così gran Regina, dalla cui protectione, congiunta con la pietà del Re nostro Catholico, riceuuate alla giornata inestimabili solleuamenti ne i nostri bisogni, non lasciate frà le altre considerationi di andare temendo, che forse i peccati nostri ci habbiano priui di tanti aiuti: et però in questa consideratione dolendoci de nostri danni, piangiamo anco le colpe nostre, che ne possono essere cagione, et diciamo pure con Gieremia Profeta: Cecidit corona capitis nostri: uæ nobis quia peccauimus. Propterea mœstum factum est cor nostrum: idèò contenebrati sunt oculi nostri. Caduta ci è di testa la corona: quai a noi perche habbiamo peccato. Perciò pieno di mesticia e diuenuto il cor nostro; et sono gli occhi nostri per le lagrime appannati. Cagione adunque uniuersale a tutti ci è di mesticia per il mancamento di questa augustissima Regina: ma particolar causa ne ha la Serenissima casa d'Austria, priuata hora di questo lume, che così chiaramente in tutto il mondo risplendeua, cò forme a quella eccellente pietà, della quale segnalatamente è stata priuilegiata da Dio quella imperial famiglia; che ha prodotto non solo huomini santi, Leopoldo, et altri, ma particolarmente, et in ogni tempo, donne religiosissime, et di illustre santità. In questo commun dolore sopra tutti gl'altri resta afflitto il Rè nostro Catholico: il quale essendole tanto strettamente congiunto col uincolo santo del matrimonio, cò che erano fatti, come dice la scrittura, due in una carne, ha perso quasi una parte di se stesso, et ha sentito ragione uolmente quella acerba separatione, che non poteua farsi giamai da altri, che dalla morte: et resta perciò priuo di quei solleuamenti, che suole apportare al marito la perpetua, et indissolubile compagnia della buona moglie, che questo è uno de i fini giusti del santo matrimonio. Quanto poi era più grande fra di loro in questa congiuntione matrimoniale la conformità de gli animi, del zelo di Dio, della diuotione, della pietà, et delle uirtù heroiche: tanto maggiormente e ragione, che sua Catholica Maestà senta questa separatione. Diceua Ambrosio santo nella morte del suo carissimo fratello Satiro: Bos boue requirit, seq. non totù putat, et frequeti mugitu più testatur affectu, si forte defecerit cū quo ducere collo aratra cōsueuit. Ego te frater nò requirem? aur possum unquā obliuisci tui? cū quò uite huius semper aratra sustinui, qui pio semper sollicitus affectu, latus meū tuo latere sapiebas, charitate, ut frater, cura ut pater, sollicitudine ut senior,

et quel che segue. Puossi di qui ageuolmente comprendere l'affetto, et il sentimento di quel gran santo; il quale auenga che fosse armato di una incredibile, et saldissima constanza d'animo, non potea staccarsi dal cuore l'affanno, che sentiuua della morte del suo caro fratello: ma spinto dal dolore proruppe, quasi che parlasse con lui stesso, in tali parole: Se un buo hauendo perduto il compagno delle fatiche sue, continuamente lo cerca, et con continui mugiti dà segno dell'affetto, che per ciò sente: che deuò far io? non hauo da dolermi della perdita di te fratello? possomi scordare di te, con la cui compagnia sosteneuo soauemente i pesi di questa uita, in cui intieramente mi riposauo: tu congiunto talmente eri meco, che mai ti dipartii dal lato mio, mi eri per charità fratello, per cura padre, per sollicitudine più uecchio, et per riueuenza più giouane: di maniera che da te solo riceueuo officij, et officij diuersi, quanti appena poteuo aspettare da più persone, et congiuntissime. Vedete già l'affetto di quel nostro santo pastore nel sentirsi priuo di un così caro fratello. Più sbretto è il legame matrimoniale di quello de i fratelli, quanto si uoglia amoreuoli insieme, più intima la conuersatione, più indiuidua la uita. E ben ragioneuole adunque, che il Rè nostro Catholico humanamente si rammarichi, et acerbamente si dolga nella morte della Regina sua consorte, nella cui bontà, et uirtù tanto, et ragioneuolmente, si compiacea. Douete, carissimi, in questo luogo compatire al nostro Rè: è officio questo douuto del suddito uerso il suo Principe. Però che si come in un corpo compatisc un membro all'altro, et l'inferiore specialmente al superiore, et più principale; così deuè il popolo al suo Rè. Ilche tanto più douete fare uoi, quanto più la charità, et la pietà del Rè nostro Catholico ui obliga, oltre à quello, à che ui astringe lo stato nostro di essere sudditi à sua Catholica Maestà, sete anco debitori di dare testimonio fuori di questo pio et deuoto affetto nostro con queste publiche attioni. Hora già haueate inteso le cagioni della mesticia et uniuersale, et particolare in questa morte, et come anco debbiamo compatire al nostro Rè: ma non meno siamo anco debitori di qualche officio alla Regina istessa. Horribile, et dolorosa suole essere la morte à gli amatori del mondo: i quali quanto più inordinatamente hanno fissò le radici del cuore, et de i desiderij suoi nelle ricchezze, ne gli honori, nelle speranze di questa uita, et finalmente nella terra: tanto più stimano essi acerba cosa et dura l'esserne staccati dalla morte. Siccome separat amara mors? Dicea quello infelice Re Agab, quando per comandamento di Dio era Samoele per ucciderlo. Fa di ciò testimonio lo spirito santo più chiaramente con queste parole. O mors, quam amara est memoria tua homini, pacem habenti in substantijs suis: uiro quieto, et cuius uia directa sunt in omnibus, et adhuc ualentis accipere cibum. Quanto è noiosa, et dispiaeuole, o mortale tua memoria à un'huomo che tutto si diletta nel-

l'abondanza delle ricchezze, che si riposa, et gode nelle prosperità del mondo. Ma la Sereniss. Regina nostra non ha sentito dolore nella separatione da queste cose per la morte; poiche nella uita non le ha amate. Tanto è il dolore nel perdere le cose; quanto è l'amore nel possederle. Seppe conuersare frà le spine delle ricchezze, senza essere punta dalla sollicitudine di esse: seppe conseruare l'humiltà del cuore in mezzo di tante grandezze regali: seppe talmente uestire l'oro, et l'argento, che non ui fissò punto ne gl'occhi, ne l'affetto: seppe passare di modo in questo splendore esterno, che sempre antepose quelle bellezze interne, lequali dice il principe de gli Apostoli san Pietro essere i ueri ornamenti delle donne, cioè purità di cuore, spirito quieto, humile, modesto, che è così ricco ne gl'occhi di Dio. Non serui quella Maestà all'oro, et all'argento, ma di esso si serui nelle opere di misericordia. In somma uisse talmente nello stato delle sue grandezze et ricchezze regie, che di lei si può dire quel che la scrittura dice di persona santa: Beatus diues, qui inuentus est sine macula, et qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecunia, et thesauris. Beato, dice, quel ricco, il quale possedendo ricchezze grandi, e appresso Dio, et gli huomini e senza macchia, et irreprensibile: et essendo in mezzo delle ricchezze non ui è andato dietro, non ui si è affissato dietro, non ui ha posto il cuore, non ui ha appoggiate le sue speranze. Ne solamente la Regina regolò il suo affetto in queste cose le quali il mondo tanto stima, ma ne anco amò, per dir così, la uita istessa: poiche nella pericolosa infirmità del Re suo marito, mirando più al sostegno, che S. Maestà Catholica da alla religione christiana, in tanti modi; che alla sua medesima uita, domandò gratia instantemente a Dio, che si commutasse il pericolo della morte del marito nella morte sua, per li danni più grandi, et irreprensibili, che da quella uedena risultare, et al seruitio di Dio, et al bisogno del christianesimo. Non fù uana questa oratione, penetrò i cieli; Iddio accettò questa deuota oblatione, rese la sanità al Rè, et chiamò a se con la morte questa benedetta anima. Fù di questo modo impetrata, et desiderata da lei questa morte: caro a Dio questo offsequio: ricompensata a noi questa perdita con la recuperata sanità del Rè catholico. Non amara, non dura morte e per questo rispetto. Ma perche l'huomo naturalmente abborrisce il disfacimento di se stesso: teme la morte, se ne duole, et perche ella è terribile, e officio di humanità il condolerse, et contristarsi in questa occasione. Così hanno fatto quei santi Patriarchi tante uolte nel uecchio testamento; così lo ha insegnato Christo N. S. non biasimando le lagrime di Marta, et di Madalena, et lagrimando esso ancora nella morte di Lazaro loro fratello. Ha testificato egli, che non ripugna questo timore, ne questo dolore alla religione christiana; quado che accostandosi alla sua amarissima passione, et morte, la quale tanto uolontariamente era per

foſtenere a beneficio del mondo, uolſe pure ſentirne grã tritezza, et in quella agonia di morte ſudare ſino al ſangue. Il medefimo perpetuamente ſino dal tempo de gli Apoſtoli con canti, uoci lugubre, et apparati meſti la ſanta chieſa ha inſegnato, et inſegna a ſuoi figliuoli. Queſto iſteſſo hora ci moſtra il funerale apparato, che di preſente habbiamo qui innanzi à gli occhi per la morte della Regina. Ma ne anco queſta è la principal cauſa di queſto frequente conuento, et di queſti celebri officij, ne quello che pretende di operare, et inſieme di inſegnarci, et eſcitare in noi la chieſa ſanta in queſta occaſione. La principal cauſa et fine, Cariffimi, in queſta funerale attione, et in altre ſimili è il ſuffragare alle anime, per cui ſon fatti queſti officij, nel debito, che ſpeſſe volte dopò la remiſſione delle colpe, reſtano debitorici di ſodisfare con la pena temporale alla diuina giuſtitia, et anco per li deſetti più leggieri, che cotidianamente ſi commettono et andio da gli huomini giuſti, i quali ſi hanno da purgare pur col fuoco del purgatorio, perche non entra in quella celeſte patria anima, che non ſia intieramente purgata. Et che ardente fuoco e quello che per diuina uirtù penetra, et tormenta le anime con tanta uehemenza, che in paragone ſuo il fuoco, che habbiamo in queſta uita, dice ſant' Agostino, eſſere come un fuoco dipinto: à queſta pena ſi accompagna quell'altra aſſittione, che ſente l'anima, perche tarda di preſentariſi à uedere, et godere il ſuo Dio, il quale ha amato, et ama, et nel quale è ripoſta tutta la felicità, et gloria ſua. In queſto aſſitto ſtato come penſate, figliuoli, che ſiano deſideroſe quelle anime di eſſere ſollenate, poiche non è più tempo, che eſſe ſi aiutino da loro, ma aſpettano di quaì ſuffragij. Miſeremini mei, miſeremini mei, faltem uos amici mei. Grida in perſona loro la ſanta Chieſa, et chiama ſoccorſo di publici, et priuati officij di orationi, et ſacrificij di elemoſine, di oblationi, de uoti, di ſante peregrinationi, di digiuni, di penitente, di ogni altra pia opera, et eſſercitio di ſatiſfattione. Soccorre anco la chieſa con concheſſione de ſacre indulgenze: adopera tutti i mezzi per ſollenare, et terminare quelle penoſe carceri, et relegationi, et per condurre quelle anime quanto prima alla deſiderata gloria. O quante orecchie di figliuoli, ò di ſucceſſori di heredità ſi trouano ſorde al padre, al fratello, al benefattor loro: troppo ſono crudelmente ingrati all'anima tormentata nelle uiue fiamme, gridando ſpeſſe uolte queſte uoci alle porte de la lor conſcienza con acerbi rimoiſi: Miſeremini mei, miſeremini mei, faltem uos amici mei. Habbiate, habbiate compaſſione di me almeno uoi amici miei; uoi figliuoli, uoi fratelli, uoi parenti, uoi ſucceſſori nelle heredità mie; uoi alleuati, et nutriti; uoi beneficiati da me; uoi congiunti meco di ſangue, di patria, di parentela, et d'amore; uoi compagni miei in una medefima fede, et ſperanza, regenerati in un medefimo batteſimo, nutriti in una iſteſſa comunione di ſacramenti, figliuoli d'un medefimo padre Dio, di una

medefima madre la ſanta chieſa, uoi fratelli, uoi amici in queſto mondo, compatite uoi almeno à queſta mia aſſittione, refrigerate queſti ardori, tem erate queſta fiamma, ſuffragate in tanto biſogno. Sento no coſtoro tali, et ſimili uoci, et nondimeno fanno coſi ſorde le orecchie, che non pagano pure i pij legati laſciati à loro carico, da chi hà laſciato à loro commoſſo ſpeſſe uolte ricche heredità; uanno queſti procrastiando, et diſſerendo da un'anno all'altro ſodisfattioni tanto importanti per ſollenamento di quelle anime: quanto meno aprono la mano à ſuffragare liberalmente, oltra gli oblighi, con larga elemoſina, con fare celebrare Meſſe, officij diuini, et con altre opere di charità. Hanno coſtoro da temer grandemente della ſua condemnatione; poiche da padri in vn ſanto concilio ſono giudicati, non pagando loro i pij legati, come uſurpatore de beni di chieſa, et micidiali di biſognoſi. Non coſi uoi, dilettiſſimi, con la Regina uoſtra, uoi ſudditi, uoi obligati in molti modi alla uirtù, et charità ſua. Soccorrete hoggi ſpecialmente con abbondante lagrime, con deuoti aſſetti, con calde orationi; procurate con ogni ſtudio di pietà, che queſta anima ſe ne uoli preſto al Cielo, doue ſarà grata à queſti officij di miſericordia, et uì impererà alla giornata da Dio molte gratie. Et ſe ella ſoſſe già ſalita, come piamente habbiamo à ſperare per la ſua chriſtiana, et ſanta uita, non ſaranno perduti queſti officij di miſericordia, et oratione noſtre: ſaranno rendimenti di gratie per lei, et ſuffragio ad altri fideli defonti, che hanno di aiuto ancor biſogno, et renderanno finalmente a uoi conueniente frutto, tornandoſene nel ſeno uoſtro, et conuertendoſi in uoſtro beneficio. Ecco il frutto principale, Cariffimi, di queſta funerale attione. Si offeriſce per queſta anima il ſantiffimo ſacrificio della Meſſa: noi concorrete coſi ſequeti alla chieſa per raccomandarla in particolare a queſti Martyri, Confettori, et altri ſanti, le cui memorie, et ſacre reliquie ſono ſpecialmente honorate in queſto tempio, et à i ſacerdoti anco, che qui ſeruono, et miniſtrano à Dio. Di quanta utilità, et di quanto frutto ſia queſta attione, udite Chriſoſtomo Santo, che ue lo dice. Stante enim populo vniuerſo, manus in cœlum extendente, cœtu item ſacerdotali, uerendoq; poſito ſacrificio, quomodo Deum non placaremus pro mortuis orantes? Ritrouandoſi, dice egli, qui preſente tutto il populo, che con le mani alzate al cielo priega, et ancora una congregatione coſi grande de Sacerdoti, et fatto il tremendo ſacrificio, come ſarà poſſibile, che non plachiamo Dio noi pregando per li morti? Tutti queſti lumi, et apparati hanno il ſuo frutto immanzi a Dio in aiutare queſta anima; et come coſe, che toccano al diuino culto, et come elemoſine fatte alla chieſa, et i miniſtri ſuoi, et per queſto mezzo offerite a Dio medefimo. Ma doue laſciamo noi, che come ſiamo huomini compoſti di ſpirito, et di corpo hanno tanta forza queſti canti, et coſe eſteriori in eſcitare i noſtri aſſetti. Queſta machina grande anco, queſto lugubre appara-

to coſi ſtraordinario, queſti oſcuri colori hanno particolar efficacia per commouere maggiormente, et eccitare in noi più multiplicata, et affettuofe orationi. Lo inuito, et apparato celebre fa il concorſo maggiore: queſto multiplica l'oratione, queſto accende la carità, queſto muoue gli aſſetti. E giornata adunque queſta, figliuoli, per fare tutti inſieme una ſanta forza a beneficio di queſta anima alle porte del Paradifo. E giornata anco, nella quale dobbiamo cauare inſieme qualche altro frutto per noi. Queſto funerale ſpettacolo ci è un memoriale et ricordanza della morte. Non coſi neceſſario è il cibo all'huomo, come queſta continua memoria è neceſſaria al chriſtiano. In omnibus operibus tuis, dice lo ſpirito ſanto, memorare nouiſſima tua: in æternum non peccabis. Se in tutte le coſe, che tu, chriſtiano, ò penſi, ò parli, ò fai, ti ricordi che certamente, et ſenza fallo alcuno hai da morire, et che eſſendo di ciò il tempo incerto, puoi à hora per hora morire, et che dipoi ſubito hai da uenire auanti al giuſtiſſimo giudicio di Dio, tu uſerai ogni modo di fugire, et il peccato, et l'occaſione del peccato. Diſſe già quel antico, come ancora ſerine S. Gieronimo, che tutta la uita del ſauio è un continuo penſiero del morire. Certamente queſto penſiero, et meditatione, la qual è di tanta ſapienza, et dottrina, et che apporta ſeco tanti frutti, et utilità ſalutare, deue eſſere propria del chriſtiano: produce grandi, et marauiglioſi frutti. Chi ſta attento in queſta meditatione, non ama il mondo, ne anco le coſe, che ſono nel mondo, dice la ſcrittura: non ſi laſcia trattenerre con le adulationi di coſe mondane; non ſi laſcia pigliare al laccio con l'ingannatrice aſſettione di queſto ſecolo: ma forte, come Sanſone, ſpezza animoſamente i legami di Dalida, di maniera, che non lo trattiene legame alcuno di amore, nè di honore, nè di grandezza, nè di ricchezza, nè di altra coſa per grandiffima, et honoratiſſima che paia in queſto theatro mondano. Vede qualunche ſta ben fiſſo in queſta contemplatione, che ogni coſa mondana ſe ne paſſa in breue, et che ſuaniſce in un punto come il fumo: però egli tratta con queſto mondo, come ſe non lo adoperaffe: et uiue quaſi ſenza aſſettione a queſta uita, come ſe non foſſe, ſecondo il ricordo di Paolo ſanto, anzi ſi dimentica di queſte coſe terrene. Che più? egli fiſſo in quella meditatione di morte, uedendo che il mondo è quello, del quale dice il Profeta: Ogn'uno che ti uedrà, et conoſcerà, fuggirà da te; odia il mondo, che ben è degno di eſſere odiato; perche è uno uagabondo, che guida all'inferno; perche egli è uno ingannatore, che mai dice uerità; perche è un baſiſco crudele, che amazza con la uifſa de i ſuoi fauori, et honori. Per tanto il chriſtiano dato alla meditatione del morire ſi diſcoſta co i penſieri dall'inganneuole, et bugiardo mondo, et non ſi aſſettiona in coſa alcuna di eſſo, mà nell'amor di Dio, et nella ſalute dell'anima ſua. Onde acceto d'amore ſanto, ſoſpira ſpeſſo la ſua miſeria hereditata per il peccato: ſi lamenta di ſe ſteſſo, et delle

ſue negligenze bone ſpeſſo: ſi da continuamente alla oratione, frequenta i ſanti ſacramenti: ſi riduce ſouente à memoria i benefitij riceuuti da Dio: et coſi ogni giorno in queſto penſier ſanto di morire piglia maggiori forze di ottenere con l'iuto di ſua diuina Maieſtà la uittoria di queſto mondo fallace. Queſti et molti altri ſono i frutti della meditatione chriſtiana della morte: fareſſimo troppo lunghi, ſe uoleſſimo dirgli tutti. Vengafi alla pratica, che ſe ne caueranno, et guſtaranno di gran lunga aſſai più: mà ne ſono piene le ſacre lettere, i libri de i padri ſanti, li moſtrano molto bene gli eſſercitij di huomini religioſi, che hanno fatto il corſo aſſiduamente, in queſta meditatione di morte: la quale eſſendo coſi ſalutare, et fruttuoſa, bene ſpeſſo la chieſa guida, et maestra noſtra, ce la propone. A queſto mira l'inſtituto et rito della aſperſione della cenere nel capo de fideli, queſto iſteſſo fra le altre coſe c'è inſignato ne i cimiterij, nelle ſepulture, ne i monumenti, et altre memorie de i defonti, come ci ſignifica il nome iſteſſo de monumento: mà per non andare più di lungo, queſto iſteſſo apparato è ſimbolo che inuita à la meditatione della morte. Hora è conueniente anco, che non finiamo prima che conſideriamo breuenemente in queſta attione alcune altre coſe delle conſolationi chriſtiane, poiche habbiamo ragionato aſſai della meſtitia uniuerſale, et particolare. Sentite queſta mattina nell'epiſtola della ſanta meſſa le parole dell'Apoſtolo ſan Paulo, doue ſi come permette qualche meſtitia nella morte de i noſtri, coſi da regola, et modo, et nõ uole da una doglianza tale ſia diſgiunta mai le conſolationi, che ci da la fede, et ſperanza chriſtiana. Nolumus, dice egli, uos ignorare fratres de dormientibus, ut non contriſtemini, ſicut, et ceteri qui ſpem non habent. Si enim credimus quod Chriſtus mortuus eſt, et reſurrexerit, ita et Deus eos, qui dormierunt per Ieſum adducet cum, eo: et quel che ſeguita. Cõchiude finalmente con queſte parole? Itaque conſolamini inuicem in uerbis iſtis. Non prohibiſce l'Apoſtolo aſſolutamente il contriſtarſi; ma prohibiſce che non ſia queſta meſtitia ne i chriſtiani, come quella de gli huomini, che non hanno ſperanza. Ut non contriſtemini, dice, ſicut ceteri qui ſpem non habent. Vedete appreſſo come chiama i morti dormienti; a i quali ſono ſimili in tre coſe: percioche quelli dormono con ſperanza di releuarſi, coſi il fedele muore colla ſperanza della ſua reſurrettione. Nunquit qui dormit non adiciet, ut reſurgat? dice il ſalmo. Si aſſomiglia anco in queſto, che in quel che dorme, ueglia l'anima. Ego dormio, ut cor meum uigilat. Coſi uiue l'anima anco quando il corpo è morto. Doppo il ſonno l'huomo ſi leua rinforzato, et uigoroso: coſi dopò la morte preſente riſurgeranno finalmente i ſanti co' i corpi glorioſi, et impaſſibili, et adornati di quelle altre glorioſe doti, che ſerine l'Apoſtolo à Corinthij. Seminatur in corruptione; ſurget in corruptione. Seminatur ignobilitate; ſurget in gloria. Seminatur in infirmitate;

tate: surget in uirtute: Seminatur corpus animale: surget corpus spiritale. Questa fede, et speranza l'Apostolo fonda, et appoggia in quell'altro principalissimo articolo della fede nostra, che Christo, signor nostro, e risuscitato. Et perche la resurrettione di quel santissimo corpo, unito personalmente al uerbo della uita, et suo instrumento congiunto, è causa efficiente della nostra resurrettione: però l'Apostolo fa la consequenza, che, come Christo è risuscitato, così noi resusciteremo: et la sua resurrettione è esemplare della nostra; perciò disse egli altroue: Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum: qui reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae. Aspettiamo il saluatore, Giesu Christo Signor nostro, che riformarà, et risusciterà questo nostro corpo conforme al corpo suo glorioso. Vedete anco, come stabilisce poi questa speranza cō quelle efficaci parole: Hoc dicimus uobis in uerbo Domini. Vi diciamo questo nella parola del Signore. Et perche vuole che ci consoliamo nelle parole, che ci ha dette, soggiunge nel fine: Ita que consolamini inuicem in uerbis istis. Si che, dice l'Apostolo, consolateni insieme l'un l'altro in queste parole. Tanti secoli innanzi si consolaua in questa istessa speranza quel santo Giob; le cui parole poco fa udiste nella lettione della santa Messa: Cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec ueniat immutatio mea. Vocabis me, et ego respondebo tibi: operi manuum tuarum porrigens dexteram. In tutti giorni della uita mia, dice egli, aspetto che uenga finalmente quella gloriosa mutatione. Mi chiamerai con quella potente tromba, et io ti risponderò; mi porgerai la mano della tua uirtù, et io mi leuero risuscitato dalla tua potenza. Questo istesso articolo di fede profetisce questa mattina di sua bocca propria il nostro Saluatore nel sacro euangelio. Ego sum resurrexio, et uita: qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, uiuet. Et omnis qui uiuit, et credit in me, non morietur in aeternum. Io sono, dice il Signore, la resurrettione et la uita: qualunche ha uina fede, et speranza in me, ancorche sia morto, uiuerà. Così la santa chiesa fra questi santi, riti, ne i quali uà escitando l'affetto nostro a lutto, et mestitia, accompagna anco molte significazioni, et testimoni di questa fede, et uina speranza. Qui mirano molte noci, et canti della chiesa: qui mirano oltre a quello, che habbiamo mostrato di sopra, quelli innumerabili lumi ardenti d'ogni intorno: cō i quali protestiamo questa fede della resurrettione; et manifestiamo chiaramente questa speranza, che uina questa anima nella diuina gratia, et che si sia appresentata nel suo transitto innanzi a Dio, come quelle uirgine prudenti con le lampidi accese nelle mani, cioè con la fede uina, luminosa, et ardente nelle opere di charità; che in questo sentimento ancora usa la chiesa accompagnar co i lumi in mano i corpi morti alla sepoltura: anzi usa di dare i lumi in mano a quelli che muoiono, per la medesima protesta, et si-

gnificatione. Consoliamoci adunque, carissimi, et fermiamo bene nel cuor nostro questa consolatione, che non senza misterio udi dal cielo san Giouanni quella felice, et lieta uoce. Scribe. Scriui, ritien bene, et nota queste parole. Et quali? Beati mortui qui in Domino moriuntur. A modo iam dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis: opera enim illorum sequuntur illos. Beati sono i morti, che muoiono nel Signore. Già hora, dice lo spirito santo, riposeranno dalle sue fatiche, perche sono accompagnati dalle buone opere loro. Horsù dunque uedoue, pupilli, orfani, affitti, poveri, et miserabili, qualunque siate, quel refugio, quei solleuamenti, che riceneuate, da questa Regina in terra, hora ricenerete dalle sue intercessioni presso à Dio nel cielo più efficacemente. Serenissimo Rè sete rimasto hora uedouo in questa morte, consolateni in queste parole; consolateni in questa uina speranza di riuedere gloriosa in cielo quella, della cui compagnia rimanete al presente priuo in terra. Questa è priuatione di poco tempo: quella consolatione durerà sempiternamente. Voi, Serenissimi figliuoli, rimasi priui di madre in terra, Consolamini inuicem in uerbis istis, consolateni l'un l'altro insieme con queste parole di speranza, che arriuu gloriosa al cielo la madre uostra. Non habiamo qui casa permanente: la sù nella casa nostra celeste la riuedrete: et tanto maggiori anco beneficij ricenerete dalle sue intercessioni in cielo, in luogo di quei frutti, che aspettauate in terra dalle sue materne sollicitudini uerso di uoi. Ma tu, o morte hai preso con le tue fauci questa Regina; te ne uai glorinando, che niuno scampi dalle tue mani, et che la tua spada tagli a filo ugualmente et Prencipi, et Rè, et Imperatori. Che hai fatto? quello più, che hai potuto. Hai posto le mani tanto alto, hai morto, hai dinorato: ma che cosa? dice, il beato Bernardo, certo la carne sola. Questa è conditione de i miseri figliuoli di Adamo. Ma nell'anima non hai che fare: uola al suo creatore, che tanto perpetuamente ha desiderato, che ella ha seruito ne i giorni della sua uita. Ma che? questa istessa carne, questo corpo, il quale hora pare, che tu possedghi, ti sarà leuato di bocca, et di mano, quando tu ultima nemica sarai distrutta, et absorta nella uittoria di Christo. Renderai una uolta questa preda, di che ti uai glorinando. Restituirà quella marina bestia, il profeta, che haueua inghiottito; et tu renderai questa Regina, che ti presumi d'hauere tranghiottita nel tuo uastissimo uentre. Verrà, uerrà l'unigenito figliuolo di Dio con gran potestà, et Maestà a cercar anco questa Regina: et quello istesso corpo, da te impallidito, tutto essangue, et senza uita, et hormai quasi disfatto restituirà alla sua anima, lo empierà di splendore, lo conformerà proportionatamente alla chiarezza del suo gloriosissimo corpo. Tu come resterai all' hora? certo come è scritto in Gieremia, in nouissimo dierum stultia remanebis: et uiuendo questa Regina in eterno, tu morirai in perpetuo. Doue saranno all' hora i tuoi

tuoi trionfi? doue le tue uittorie? doue la forza delle tue armi? In quella estrema giornata alla uoce del figliuolo di Dio, al suono di quella tromba dello Archangelo, spezzeranno le pietre, appriranno le sepolture, renderà il mare tutti i suoi morti, restituirà medesimamente, la terra sino dalle sue uiscere le ceneri, la poluere, et le ossa loro, riuniranno tutti i corpi alle sue anime, et quegli degli amici, et serui di Dio faranno così luminosi, et chiari, che auanzeranno di paragone le stelle, la luna, et il sole istesso. Tu sola morte resterai all' hora per sempre morta. O che uista beata, et gioconda sarà, amatissimi figliuoli, quando i giusti rapiti in aria, et così gloriosamente poi condotti al cielo da Giesu Christo S. nostro, saranno collocati ordinatissimi secondo i suoi gradi, et meriti fra quelle beate schiere, et hierarchie celesti, fra gl' Angeli, fra gl' Archangeli, fra le Virtù, fra le Potestà, fra i Principati, fra le Dominationi, fra i Throni, fra i cherubini, fra i Serafini, et partecipi di quella gloria, sederanno in quelle celesti sedie l'istessi corpi, et quelle carni, che in questa uita furono affitte, et consumate, parte dalle uolontarie macerationi di astinenze, et sante uigilie, parte da i ferri, da i fuochi, et da tanti altri instrumenti di persecutori tormentate, et finalmente tutte dalla morte disfatte, et ridotte à poluere, et cenere, risplenderanno all' hora in sempiterno così gloriosamente. Se solo un sole girando per tutto il mondo, illustra i cieli, serena l'aria, rallegra la terra, consola gli huomini: che farà la uista di tanti luminosi soli? Se in questo tempio istesso, questi frequenti lumi, accesi ordinatamente in questa gran mole funebre, rapiscono talmente gli occhi di tutti, che non fanno quasi leuargli da quella uista: che farà in quel tempio celeste, doue quegli innumerabili gloriosi corpi de gli amici di Dio risplenderanno? O figliuoli, fissate gl'occhi della mente in quella uista beata, mirate quei lumi celesti, attendete a i canti di quelle hierarchie, immaginateui il concerto di quelle uoci angeliche. Questi lumi, che hora uedete in questo sacro tempio, ni rappresentano quelli: e una rassombranza di quella armonia, l'hinni, et salmi, che qui udite, et questi fuochi accesi danno testimonio del trionfo de i giusti nel transitto che fanno di questa uita alla loro gloria eterna. Ma udite Christo santo, che ue lo dice. Dic mihi, quid sibi uolunt istae lampades? nonne sicut athletas eos mortuos producimur? quid etiam hymni? nonne ut Deum glorificemus, et ei gratias agamus, quoniam iam coronauit dicens, quoniam à laboribus liberauit, de seruitute ducens? nonne propter hoc psalmi, et hymni? nonne propter hoc psalmodia? omnia ista gaudierium sunt. Quid psallis in eo tempore? Reuertere anima mea in requiem tuam, et ille ueniente. Che uogliono dire questi lumi? non mostrano, che condiciamo di steccato i morti, come trionfanti? che cosa dicono quelli hinni? non rendiamo noi con essi gratie a Dio, et lo lodiamo, et glorifichiamo, perche già

ha coronato quel che si parte di questa uita, et lo ha liberato da i traugli della seruitù? non si cantano per questo gli hinni, et salmi? non mira a questo l'armonia loro? che canti tu in questa occasione? Ritorna anima mia al tuo riposo: et molti altri salmi simili. O figliuoli nella consideratione, et uista di questi trionfi, et in queste speranze, et consolationi christiane, dite pure dite, che mi può fare la morte? guardimi Iddio dalla prima morte, cioè da quella della colpa, et del peccato, che non temerò di quella morte corporale: uenga pure quando uole, uisero in quella speranza sempre col beato Giob? Scio enim quod redemptor meus uiuit, et in nouissimo die de terra surrecturus sum. Et rursum circundabor pelle mea, et in carne mea uidebo Deum, quem uisurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt, et non alius, reposita est hæc spes mea in sinu meo. So che il mio redentor uiue, et pero io ancora risurgerà in quello estremo giorno, et di nuouo sarò uestito di questa mia pelle, di questa mia carne, Vedrò Dio, et sarò io medesimo, che lo uedrò, et non altri per me: et questi miei occhi uedranno quella santissima humanità del figliuolo di Dio: et ho questa uina, et ferma speranza riposta nel seno del mio cuore. Quanta ragione haueua Giob di desiderare, che fossero scritte queste parole in un libro con una penna di ferro, o in una piastra di piombo, o più tosto con un scarpello scolpire in un sasso uiuo, perche mai si scanzellassero della memoria de gli huomini. Quis mihi tribuat ut scribantur sermones mei, quis mihi det, ut exarentur in libro stylo ferreo, et plumbi lamina uel celte sculpantur in silice. Piaccia a Dio, cari figliuoli, che tutti noi a guisa de questi lumi accesi, et ardenti talmente conuersiamo in questa chiesa militante, che in noi riluca la fede santa, et sia sempre uno ardore continuo di charità, et così glorificando Iddio, siamo degni finalmente di essere ammessi et collocati a glorificarlo in quella chiesa superna, et trionfante con questa anima, per cui hoggi preghiamo: alla quale sia requie in sempiterno, et luce perpetua in tutti i secoli de secoli. Amen.

REGVLAE CONFRATRIARVM.

Regola delle Confraternità de i disciplinati, per decreto del Concilio prouinciale secondo di Milano.

Riformata d'ordine di Monsig. Illustriss. et Reuerendiss. il Cardinale Borromeo Arcieuescovo.

Proemio.

TRA l'altre Confraternità, che nella nostra Diocesi per aiuto dell'anime, non senza instinto del diuino spirito sono state instituite; quella de i Disciplinati è molto pia, et esemplare: doue s'impara, et esser-

essercita la disciplina della Christiana militia, che consiste nell'imitatione della uita di CHRISTO Nostro Signore, il quale, si come dice Isaià, è la disciplina della nostra pace, et ci ha lasciate l'armature per superare li nemici della nostra salute, et insegnata la uia della uera beatitudine, che è il fuggire le mondane delitie, et il fogggiare la carne allo spirito, et sodisfare per li peccati nostri con gli essercitij della penitenza, et mortificatione. Questo ci rappresenta il prespio, doue egli nacque si poueramente. Questo la sua circoncisione, et la fuga in Egitto. Questo il digiunare nel deserto, la perseveranza nell'Oratione, il sudare sangue, i crudeli flagelli, le pungenti spine, et la dura Croce, nella quale uersò il precioso sangue per la nostra redentione. Si deue adunque con ogni studio procurare l'augumento, et conseruatione di questa Confraternità, si che a guisa di scelti soldati sempre uniti col loro capitano perseverino nel combattimento sino all'acquisto della gloriosa uittoria: considerando che se il titolo, che c'hanno eletto non corrispondesse con gli effetti, farebbono degni di reprehensione, et di castigo. Percioche significando questo nome, Disciplinati, quelli, che bene instrutti nella Scuola di CHRISTO, caminano per l'aspra et stretta uia dietro alle uestigie sue, con la uita pura, et immacolata, castigando il corpo, et riducendolo in seruitù, conforme a quello, che faceua l'apostolo san Paolo, com'egli dice, scriuendo alli Corinti; Castigo il corpo mio, et lo sottopongo alla seruitù dello spirito, accioche predicando alli altri, io non sia fatto reprobato; Qual maggior biasimo potrebbe loro auuenire, onde maggior pena merita ssero, che tenere uita incomposta, et dissoluta, et che mentre il capitano combatte spargendo il sangue, et uincendo gli nemici, essi si ne stessero in otio, et in delitie, dandosi nelle mani di quelli? Hor perche ciò non auuenga, et perche questa Confraternità si conserui nella uera et santa disciplina, seguitando la dottrina, et essempio del sapientissimo Maestro, GIESU CHRISTO, habbiamo uoluto riformarla, et stabilirla con certa, et uniforme regola, che aiuti à mantenere più uia, et seruente l'osservanza del loro istituto: la qual regola, uogliamo, sia commune a tutte le Scuole, et Confraternità, che sono, et saranno nell'auuenire, erette, et instituite sotto il nome di Disciplinati nella Città, et Diocesi nostra, si come in uigore del Decreto del Concilio nostro Prouinciale secondo, sarà anco commune a tutte le Scuole simili nella Città, et Diocesi della Prouincia nostra, eccetto se per la qualità de luogbi, et per altre circostanze, non parerà alli Presbiteri nostri Comprovinciali per maggior seruitù di Dio, ciascuno nella sua Città et Diocesi agiongere, leuare, ò mutare in essa alcuna cosa. Per tanto essortiamo, et preghiamo tutti i fratelli nelle uiscere del Salvatore, si sforzino con ogni amore, et diligenza di metterla in esecuzione, facendo sempre fedel seruitù al loro Signore, sotto il cui stendardo in questa Confraternità hanno da essercitare la militia spirituale: si che restando uincitori, possano finalmen-

te insieme col glorioso Apostolo dire; Hò combattuto un buon combattimento, et hò finito il corso, nel resto mi è preparata la corona della giustitia.

Quali forte di persone si debbano riceuere nella Confraternità, quali no. CAP. I.

DOVENDO i Fratelli di questa Confraternità esser uiui membri di CHRISTO, et come figliuoli di luce, produrre frutti di luce, si che nedute le loro buone opere, sia glorificato il celeste padre: si habbia gran risguardo, che non si apra la porta a i figliuoli delle tenebre, che oscurino con tenebrofi costumi il Christiano splendore, che tra di loro si ha sempre da conseruare. Perciò auanti ch'alcuno sia nella compagnia riceuuto, si procuri piena informatione della sua uita, si passata, come presente: Et solo si admettano huomini timorati di Dio, amatori della santa pace solleciti nell'opere di carità, costanti ne i buoni propositi, trattabili, et diligenti offeruatori della Christiana disciplina, ouer almeno desiderosi e ben disposti di esser tali, et che habbiano almeno sedici anni compiti. Heretici, ò sospetti d'heresia, ò che siano stati tali, Homicidiarij, Vsurari, Concubinarij, Bestemmiatori, et altri simili di mala uita, et cattiuo nome, non habbiano luogo nella Compagnia. I minori di sedici anni si potranno introdurre per assuefarli alla diuotione, et indirizzarli nella uia del Signore. Arriuati poi all'età competente, hauendone essi desiderio, et essendo giudicati idonei, si potranno riceuere nel numero de i fratelli.

Del modo di riceuere, et stabilire i Fratelli. CAP. II.

HAUENDOSI da riceuere alcuno, i fratelli principalmente ricorrono all'oratione, et per otto giorni dicendo il Veni creator, et le Litanie, ò altre orationi approuate dalla santa Chiesa, dimanderanno la gratia del Santo Spirito, che illumini i loro cuori a far cosa, che sia a gloria di sua Maestà, et salute commune. Dipoi il Confessore della Confraternità esaminato diligentemente colui che si ha da riceuere, et fattagli uedere la presente Regola, conosciendolo costante, et ben disposto, lo proporrà al Capitolo, doue essendo ballottato, et concorrendo i due terzi in suo fauore, sia riceuuto. Ma prima che sia stabilito, et che possa hauer noce nella Compagnia, si terrà un'anno in proua sotto il gouerno del Maestro che sarà deputato alla cura de noui fratelli: nel qual anno se hauerà dato buon saggio di se, et perseverato con buona edificatione, et osservanza della Regola, et sarà instrutto nella dottrina Christiana, sia scritto nel numero de i stabiliti fratelli. Et accioche tutto proceda con più lume, e più abondante gratia, si il riceuimento, come lo stabilimento si farà in un giorno, de utato alla Communione, secondo si dirà di sotto: nel quale tutti i fratelli insieme col Nouito si comunicheranno,

cheranno, Et si nel riceuere, come nel stabilire s'offeruino le cerimonie poste nel fine di questa Regola: et nell'uno et nell'altro caso si procuri un Sermone da qualche buon Religioso approuato dall'Ordinario.

Dell'habito della Confraternità. Cap. III.

L'HABITO esteriore della confraternità douerà essere segno dell'habito interiore, che deue essere la cordial penitenza, la humiltà, et la mortificatione. Vseranno adunque i fratelli l'habito de gli humili penitenti, cioè il sacco, di tela grossa, et semplice d'una istessa sorte, che cuopra tutto il corpo, secondo il modo già usato, Et su quello in fronte porteranno una crocetta rossa, et nella spalla destra uerso il petto l'immagine del Santo, ò Santa, sotto la cui protezione sarà instituita la Scuola, acciò siano imitatori delle sue uirtù. Si cingeranno con un cingolo di corda con sette nodi, in memoria del pretioso sangue, che sparso il Salvatore nella circoncisione, nell'orto; nella flagellazione alla colonna; nell'incoronatione delle spine; nelle fessure delle mani; in quelle de i piedi; et nell'apertura del costato. Porteranno tal habito nell'andare in processione; nell'accompagnare i fratelli defonti alla sepoltura; in far la disciplina; in pigliare la sacrosanta Eucaristia, et con esso si faranno portare alla sepoltura. Et tutte le uolte che porteranno l'habito, porteranno insieme la disciplina. I noui fratelli sin che non siano stabiliti, non porteranno la Croce rossa, ne l'immagine del Santo su l'habito; acciò siano conosciuti da gli altri stabiliti.

Del Vestire de i Fratelli. Cap. IIII.

NEL uestire de fratelli risplenda la Christiana modestia, conforme allo stato, et conditione di ciascuno. Non portino penne nelle Berrette, ne Calze sfoggiate et uane, et insomma siano alieni da tutte le pompe, et uanità contrarie alla professione Christiana, et alla uita disciplinata. Sia lor proibito il portar Spada, Pugnale, et simili, se non fosse per cagione di uiaggio, ò per altra legitima causa approuata dal Confessore, ò dal Priore: Ma come figliuoli di pace, et soldati di CHRISTO, siano armati dell'armature spirituali, che sono le Christiane uirtù: con le quali si conserua l'anima libera dal peccato, et dell'insidie de nemici.

Delli Essercitij spirituali. Cap. V.

QUANTV NQVE in ogni tempo i fratelli debbono lodare il loro creatore, indirizzando tutti i loro pensieri, et operationi alla gloria di sua Maestà dicendo col Profeta; Benedirò il Signore in ogni tempo, et la sua lode sempre sarà nella bocca mia: Nondimeno questo deueno fare con particolare diuotione ne i giorni festiui: i quali sono stati instituiti, accioche il Christiano, che ne i di seriali si è ritrou-

uato occupato in diuersi negotij, et distratto da cure mondane, raccoglia lo spirito, uagabondo et sparso, nel suo creatore, eccitandosi nella sua santa dilectione, et rendendosi più disposto a riceuere le diuine gratie. Per ciò i fratelli nelle feste di precetto tutti conuerranno insieme ne i loro Oratorij per il sopradetto fine, riducendosi alla memoria i beneficij dalla diuina bontà riceuuti, et in particolare quello della redentione con interno pentimento de loro peccati, et dell'ingratitude usata uerso di quella, proponendosi la uera emendatione di uita con la perseveranza nel suo santo seruitio. Diranno l'Officio della Beata Vergine in tuono diuoto con ordine, et con distinta pronuntia, et con quella attenzione, et reuerenza, che si deue immanzi al diuino conspetto, et della Corte celeste, schiuando ogni atto immodesto, et scacciando dal cuore ogni uano et terreno pensiero, acciò non siano da Dio ripresi con quelle parole, Hic populus labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. La mattina reciteranno il Matutino con le altre Hore sino a Nona inclusue. Dopo desinare, il Vespro, et la Compieta. Ogni prima Domenica del mese, l'Offitio de' morti per li fratelli defonti. Quelli che non sapranno leggere, diranno in uece dell'Offitio della Madonna, una uolta tutto il suo Rosario, et in luogo dell'offitio di morti trentatre Pater, et Aue, in memoria de i trentatre anni, che il Signore conuersò in questa uita. Si stabilisca la mattina un' hora, nella quale i fratelli possano commodamente esserdire l'offitio, et udire la Messa, et la predica, et attendere ad altre buone opere; et il uespro, et la compieta non impedisca l' hora determinata per le Scuole della dottrina Christiana, nelle quali non ricusino di dare con ogni prontezza, et carità quello aiuto, che saranno richiesti dal Priore generale della compagnia, ouero da i loro Curati, come in opera così pia, et accetta a Dio Nostro Signore.

Nell'Oratorio si offerui il santo silentio, massime nell' hora dell'offitio; fuori di quello non si ragioni se no di cose d'edificatione, onde si possino aiutare in spirito, et unirsi più strettamente col Signore, il qual dice, Doue saranno due o tre congregati nel nome mio, quini sarò in mezzo di loro. Però si dia la debita penitenza a chi introdurrà ragionamenti di cose mondane.

Vi sia qualche libro spirituale, come le opere del Granata, Ludouico Pittorio, Gaspar Loarte, et simili altri approuati, et sempre si legga qualche cosa ad utilità, et consolatione de fratelli nel tempo, che auanzerà, secondo che meglio giudicherà il Confessore. Entrando nell'Oratorio, si dica, Pax uobis, et presa l'acqua santa, inginocchiandosi nel mezzo, et detto il Pater, se n'anderà con modestia al suo luogo. Nessuno uscirà fuori dell'Oratorio senza licenza del Priore, ò sottopriore.

Dirà ciascuno ogni giorno diece Pater, et Aue in memoria delle molte, et aspre battiture, che riceuete il Salvatore alla colonna, et cinque in memoria delle cinque

cinque piaghe. *Haranno tutti particolar diuotione al Santo, o alla Santa, nella cui protezione sarà la Compagnia, et così a quel Santo, del quale ciascuno harà il nome, pigliandoli per loro auuocati, et intercessori appresso alla diuina Maestà.*

S'esseranno nell'oratione mētale, come quella, che desta lo spirito, et illumina la mente nel conosciamento di se stesso, et nell'amore del Signore: nel che si faranno da i loro Confessori ammaestrare: col consiglio del quale, et in questo, et nell'altre cose appartenenti alla uita spirituale si gouerneranno.

Offerueranno particolarmente il buono instituto introdotto di far insieme con tutta la sua fameglia l'oratione della sera, che al suono della Campana s'annuncia: nella quale oltre l'Indulgenze, che conseguiranno, sentiranno particolari fauori della diuina gratia, facendola diuotamente, poi che il Signore a quelli che nel suo santo nome sono congregati, promette la sua presenza, et che saranno le loro dimande dall'eterno Padre esaudite.

Non mancheranno parimente (se sarà lor possibile) di udire ogni giorno diuotamente la Messa, nella quale si rappresentano i misterij della passione del Signore, et s'offerisce quel salutar sacrificio, dal quale deriva ogni nostra salute.

Introduciranno anco nelle loro case la santa consuetudine di benedir la Mensa auanti al mangiare, et dopo di render le gratie al Signore de i suoi beneficij, con li quali continuamente ci uisita et ricrea per la sua infinita carità.

Della Confessione, et Communionione. Cap. VI.

IL Sacramento della Penitenza, et quello della sacra Communionione sono le due colonne, che hanno da reggere, et conseruare fermo et stabile l'edificio spirituale di questa confraternità: il primo de quali innalza l'anima dalle tenebre del peccato nella luce della diuina gratia: il secondo la fortifica, et le dà uigore di resistere, sino alla corona, a gli assalti delle tentationi. *Hauerà adunque ciascuna Compagnia un Confessore di dottrina, di religiosi costumi, approuato dall'Ordinario, che sia zelante della salute dell'anime, et sollecito in incaminare per la uia del diuino seruitio; et da lui tutti i fratelli almeno una uolta il mese si confessaranno; et riceueranno la sacrosanta Eucharistia ogni prima Domenica del mese, et nelle feste principali, come nella Natiuità del Signore; nell'Ascensione; nella Pentecoste; nell'Assunzione della Beata Vergine; et nel giorno di tutti i Santi. Procurando di cauare quei diuini thesori, che il Signore conferisce a coloro, che nella Communionione lo riceuono con seruenne spirito, essendo prima ben prouati, et hauendo con l'interno pentimento, et sincera confessione delle lor colpe purificata la coscienza: accioche accostandosi immondi alla mensa de gli Angioli, non siano dal Signore condannati come sacrileghi, et rei del suo sacratissimo corpo. Si come all'incon-*

tro conseruandosi i fratelli puri dal peccato mortale; et fatto l'habito nelle Christiane uirtù, estirpati da loro gl'habiti uitiuosi per mezzo di questi sacramenti, frequentandoli anco più spesso, che non s'è detto, con quella diligente preparatione et purità, che si richiede; tuttauia sentiranno in loro maggior accrescimento della diuina gratia, et più seruire nel ben oprare.

Del celebrare le Feste della Confraternità. Cap. VII.

NEL celebrare le Feste della Compagnia s'attenda con particolare studio a glorificare Dio, più con l'apparato interno, che con l'esterno. Per tanto offerueranno la uigilia col santo digiuno, non essendo impediti, et nel giorno della Festa, oltre all'officio, et altre loro ordinarie diuotioni, adornati della ueste nozziale, et pieni di quel gaudio, che risulta dalla purità dell'anima, et dalla carità, che interiormente lo Spirito santo diffonde ne i cuori, anderanno alla sacra mensa a gustare quanto e soane il Signore, et per maggior aiuto, et consolatione procureremo ui sia anco il cibo della parola di Dio, predicata da uno che sia approuato come di sopra.

Si proibiscono totalmente i conuitti, che già in tali giorni si faceuano, come indecenti, et alieni dalla Christiana disciplina.

L'apparato delle Chiese sia moderato, et tale, che dia diuotione, e non distrazione. Et ciascuna compagnia presenterà all'Ordinario una lista delle spese, che in tali apparati si richiedono, et secondo, che da lui sarà approuata, così secondo quella ogn'anno le compagnie si regoleranno.

Del digiuno, et della disciplina. Cap. VIII.

ESSENDO il Digiuno, et la Disciplina come due freni; co i quali si sbassa la superbia della uita, et si mortifica la uieuezza della sensualità; si che la carne con humile soggectione si rende obediēte allo spirito: i fratelli oltre che saranno diligenti offeruatori de digiuni comandati dalla santa Chiesa, piglieranno ancora in diuotione quello del Venerdì in memoria della passione del Signor Nostro GIESV CHRISTO: *Useranno le discipline fatte di cordelle, et tutte d'una istessa forma: et riducendosi alla memoria i flagelli, co i quali l'istesso nostro Signor legato alla colonna fu battuto per le nostre iniquità, si renderanno pronti, et seruenti nella flagellatione di loro stessi, non solo per li peccati proprij; ma anco per quelli del popolo. Et faranno questo pio essercitio tutte le Domeniche dell'Aduento, et quelle che correranno dalla Settagesima sino alla Domenica dell'Oliue inclusive, et nelle tre Domeniche delle Processioni generali, et il giouedì santo. Et perche sono alcuni giorni, ne i quali regnano più dissolutiōni, et con più scandalosa et mondana libertà s'offende Dio, come nel giorno auanti il primo*

mo della Quaresima, nelle Calende d'Agosto, et in quelle di Maggio: i Fratelli per diuertire l'ira Diuina, et per opporsi al furore dell'inimico Infernale, che con tanti lacci tira l'anime nel suo dominio, ritirati ne i loro Oratorij con le discipline imploreranno la Diuina misericordia per le tante offese, che contro la sua Maestà si commettono in tali giorni. Et perche il Signore benignamente apre le uiscere della sua misericordia al peccatore, che in se stesso castiga le colpe commesse, s'effortano i fratelli per il nome di GIESV CHRISTO ad essercitarsi anco più spesso di quel che s'è detto di sopra, in questa sorte di penitenza si saluifera et propria del loro instituto.

Della limosina. Cap. 9.

SIANO i fratelli elimosinarij, perche la limosina e quella, che non altrimenti smorza i peccati, che l'acqua l'ardente fuoco, et non patisce, che l'anime uadano nelle tenebre. Perciò tutte le uolte, che si congregheranno insieme ne i loro Oratorij, offeriranno nella Cassetta, o Bossola a ciò deputata quel che a ciascuno piacerà nel Signore, si per li bisogni occorrenti della Compagnia, si anco per souenire a i fratelli poveri, o infermi: de quali haueuamo quella cura, che richiede il debito della fraterna Carità.

Delle Processioni. Cap. 10.

OGNI anno nelle tre Domeniche, che immediatamente seguitano dopo l'Ottava di Pasqua, tutti i fratelli di tutte le Compagnie de Disciplini della Città, la mattina per tempo si congregheranno in quella Chiesa, che sarà lor deputata dal Vescouo, doue uita la Messa, et fattosi un breue Sermone a proposito da qualche Religioso approuato, come di sopra, posti tutti in processione sotto i suoi Consaloni, anderanno a uisitare per ciascuna Domenica quelle Chiese, che il Vescouo ordinerà, ritornando sempre al luogo, d'onde si sono partiti, et nell'andare, et ritornare diranno sempre i sette Salmi, et tutte tre le uolte dopo il ritorno congregati tutti in Chiesa, faranno la disciplina. Nelle Terre, et Ville fuori della Città, doue non sarà commodità di far unione di più Compagnie insieme, ciascuna Compagnia farà le tre sopradette Processioni da per se, andando a quelle Chiese, ouero Oratorij, che saranno più commodi, ouero, non ui essendo Chiesa, ne Oratorio commodo, andando intorno alla sua Terra, secondo ordinerà il suo Curato. Le quali Processioni si facciano con intentione di pregare nostro Signore, che estirpi ogni heresia, che conserui in pace i Principi Christiani, et accresca, et esalti la sua santa Fede; che ci conserui i frutti della terra, che difenda, et guardi il popolo da Carestia, Peste, et Guerra. Andando alle altre communi Processioni del Cleuo (al che siano tenuti tutte le uolte che dal Vescouo saranno chiamati) uadano dicendo il loro

Officio della mattina, ouero le Letanie, ouero cantando alcuno Himno, et simili Orationi a proposito della Festa, o de i casi, per li quali si faranno le Processioni, secondo, che sarà ordinato loro dal Vescouo. Et attendano di procedere con modestia, grauità, et diuotione, senza alcun segno d'atto indecente, hauendo auanti a gli occhi la gloria di Dio nostro Signore, et la buona edificazione del prossimo. Circa all'andare auanti, o dietro, offeruino l'ordine, che sarà dato loro dal Vescouo.

Delli Officiali, et prima del Priore, et Sottopriore. Cap. 11.

HAUERÀ ciascuna Compagnia per gouerno un capo, il quale sia chiamato Priore, a cui i fratelli renderanno quella obediēza, et riuerenza che si conuiene. Il suo officio sarà di conseruare la Compagnia insieme unita col uincolo della santa pace, et fraterno amore; di far che si offerui diligentemente la Regola; di tor uia ogni disordine, et confusione. Nel consegnare sia prudente; nel riprendere sedato; nello essortare seruente; nel castigare discreto; nel conuersare modesto, et affabile. Il Sottopriore terrà il luogo del Priore, et amministrerà il suo officio in sua assenza.

Del Maestro de' Nuoui Fratelli. Cap. 12.

IL Maestro de Nuoui haueà cura d'ammaestrare quelli, che nuouamente si riceuono, nella dottrina Christiana, nel dir l'officio, nel canto, et cerimoniae, nell'offeruanza della Regola, et d'indurli a far una Confessione generale; et finalmente con ogni diligenza indirizzarli per la uia delle sante uirtù, et pietà Christiana, essortandoli, et correggendoli con amoreuoli riprensioni, et caritative penitenze, andando egli auanti col suo buono essemplio.

Del Regolatore dell'Officio. Cap. 13.

IL Regolatore dell'Officio haueà cura di compartire ogni mese quelle parti dell'Officio, che in Choro haranno da intonare, cantare, o dire, secondo che a lui piacerà: et che l'Officio si dica correttamente, appuntatamente, et con debito ordine, secondo i tempi, et copie cerimonie: Et di notare quelli che mancheranno di uenire alla Compagnia, ouero che uerranno tardi, et per tale effetto si tenga nell'Oratorio una Taula di legno con li suoi piroli per notar quelli, che mancheranno come di sopra.

Del Sacrestano. Cap. 14.

IL Sacrestano haueà cura della Cera, Oglia, Paramenti, Calici, et d'ogn'altra cosa appartenēte alla Chiesa, ouero Oratorio: d'apparecchiare, ouero di far

K K K appa-

apparecchiare à i suoi tempi le cose, che doueranno apparere nella Festa della Compagnia. Procurerà che la Chiesa sia adornata secondo la forma, et spesa, che sarà prescritta dall'Ordinario, come di sopra. Terrà detta Chiesa, ouero Oratorio ben netti da ogni immondizia. Et sarà altri seruitij per bisogno d'esso Oratorio, ò Chiesa, secondo l'ordine, che sarà à lui dato dal Priore. Nel principio del suo officio riceverà in consegna per inuentario il tutto, e nel fine ne renderà conto, et tal consegna si faccia dal Priore, Sacrestano, et sindici uecchi, et non darà alcuna cosa consegnata in prestito à chi si uoglia senza licenza del Capitolo. Il Priore gli affegni un de' Fratelli, che l'aiuti nel suo officio, se sarà bisogno.

Del Depositario. Cap. XV.

IL Depositario riceverà, et terrà appresso di se in gouerno tutte le limosine, entrate della compagnia, facendo di tutto debita scrittura. Ne sborserà alcun danaro senza un mandato sottoscritto dal Priore, et dal cancelliere. La cassa de' danari hauerà due chiavi diuerse, l'una delle quali terrà appresso di se, l'altra terrà il Priore.

Del Cancelliere. Cap. XVI.

IL cancelliere terrà conto in un libro di tutte l'entrate, et carichi della compagnia; sarà memoria di tutti gl'istrumenti, che alla giornata si faranno in nome di essa; et noterà quelli, che già saranno fatti, et insieme tutte le scritture à lei appartenenti, et ordinationi, che dal Capitolo si faranno, et l'electioni de' gl'Officiali, i nomi, et i cognomi de' i Fratelli, quando entrano nella compagnia, quando si stabiliscono, et quando muoiono. Sarà anco cura del Cancelliere di ricordare à i suoi tempi al Capitolo i carichi della compagnia, acciò non si lascino adietro, ma si eseguiscono, come si deue. Et sarà ben fatto, che ciascuna compagnia habbia una particolar Tauletta, doue ordinatamente siano descritti, et notati tutti i legati et carichi suoi, co' i giorni, ne quali si habbano da eseguire, et con le cose, che si habbano da fare; et tal Tauletta si potrà tenere nel luogo, doue si farà il Capitolo, ò nell'Oratorio attaccata al muro, acciò meglio si possa tenere à memoria da i Fratelli.

Dei Procuratori. Cap. XVII.

LI Procuratori, che potranno essere due ò tre, haueanno cura d'attendere alle liti, et negotij della compagnia, et di spendere per li bisogni, che ordinariamente à quella occorrono: Ma nelle cose straordinarie, et d'importanza non faranno cosa alcuna senza licenza del Capitolo, al quale nel fine del loro officio renderanno conto del maneggio hauuto, et delle spese fatte.

De gl'Infermieri. Cap. XVIII.

SARANNO due Infermieri, pij, et solleciti, l'impresa de quali sarà di uisitare caritatiuamente i Fratelli infermi, et in procurare ò per mezzo della compagnia ò d'altri, che siano con carità souenuti nelle necessitá spirituali et temporali, facendo loro tutti quei seruitij, che in simili casi i buoni, et amoreuoli Fratelli deouono fare. Et particolarmente nel tempo del transito sieno loro assistenti, aiutandoli al ben morire con orationi, et pie effortationi; procurando che a tempo riceuano i Sacramenti della Chiesa, et che essendo loro portata la santissima Eucharistia agli altri Fratelli con l'habito, et con il lume acceso l'accompagnino, cantando il Miserere, et altre Orationi à proposito. Passato l'Inferno di questa uita, sarà da tutti accompagnato alla sepoltura, et diranno poi tre uolte almeno per l'anima sua l'Officio de morti, senza però apparati di tombe funerali, non essendo questo officio loro.

Delli Assistenti al Banco. Cap. XIX.

SARANNO due Fratelli, quali tutte le Feste la mattina, et dopo il desinare mentre dura la congregatione, haueanno da stare assistenti al banco in Chiesa à riceuer le limosine, che saranno offerte, et haueanno custodia della Chiesa, non lasciando entrar nell'Oratorio alcuna Donna, nel qual tempo potranno dire l'Offitio tra loro con uoce bassa, et leggere alcun libro diuoto, acciò suppliscano in Chiesa à quello che fariano nell'Oratorio.

Del tempo, che hanno da durare in officio gl'Officiali, et quali, et quando si hanno da eleggere. Cap. XX.

TUTTI li sudetti Officiali haueanno da durare in officio un'anno, eccetto gli Assistenti al banco, che dureranno un mese solo, et saranno eletti dal Priore. Et chi sarà stato Priore un'anno, non possa esser di nuouo eletto al medesimo officio, se non passati due anni, et il medesimo s'offerui del Sottopriore, il quale però possa esser eletto al fine del suo officio per Priore, se così parerà bene alla compagnia: Ne possa esser eletto alcuno per Priore, se non saprà leggere, et non harà almeno uenticinque anni compiti, et non sarà perseverato con buono effempio nella compagnia quattro anni continui. L'electione del Priore, Sottopriore, et Maestro delli Nuoui si faccia à ballotte, ouero à uoci segrete alla presenza del Confessore della compagnia, ouero d'un altro Sacerdote deputato dal Vescono, et quello sia eletto, che haueà hauuto la maggior parte delle uoci in suo fauore. Gli altri officiali siano eletti all'arbitrio di questi tre, dichiarando, che un parente non possa dar uoce all'altro, et che fra tutti gl'officiali non si possano eleggere più di due, che sieno parenti insieme. Et tale electione si farà nella festa di tutti i Santi, et nella prima Domenica dell'Aduento entreranno tutti in possesso dell'offitio.

Dell'

Dell'auttorità de gl'Officiali. Cap. XXI.

APPRESSO i sopradetti officiali sin che dureranno in officio (eccetto gli Assistenti al banco) sarà tutta l'auttorità, et gouerno della compagnia. Si che essi soli, ò almeno i due terzi di loro potranno trattare, ordinare, et far assolutamente quel tanto che giudicheranno esser in beneficio della compagnia, et non altrimenti. Ma alla electione delli officiali, et al riceuere de' i Fratelli, harà da concorrere l'universal compagnia.

Delle Pene. Cap. XXII.

EPERCHE il timore della pena, suole alle uolte ritrarre gli huomini dal male, et indurli al bene, doue non opra l'amore della uirtù; per prouedere alli disordini, che potriano nascere nelle compagnie, et accioche le buone compagnie non sieno disturbate, e corrote dalli mali Fratelli: si costituiscono l'infra-scritte pene.

Chi subornerà alcuno per far dar la uoce a se, ò ad altri, per la prima uolta sia priuo della uoce attina, et passua per due anni; per la seconda sia cancellato della compagnia.

Chi senza legitima causa, ò senza auisare il Confessore, ouero il Priore, perderà una uolta la solita Communione: faccia la disciplina in presenza de' gl'altri nell'Oratorio, ouero stia fuori dell'Oratorio per un mese all'arbitrio del Priore.

Chi la perderà due uolte continue, se gli raddoppi la pena. Chi la perderà tre uolte, sia cancellato.

Chi porterà pugnale, ò spada senza licenza, sia sospeso dalla compagnia due mesi; se non uorrà deporre l'armi, sia cancellato.

Chi sarà pertinace in non uoler obedire al Priore, ouero gli dirà grate ingiuria, sia cancellato.

Chi bestemmierà Dio, ò la Beata Vergine, ò dirà altra atroce bestemmia, sia cancellato.

Chi porterà odio, ò non uorrà far pace, ouero perdonare, dopò la seconda ammonitione, sia cancellato.

Chi mancherà tre uolte continue di uenire alla compagnia, senza legitimo impedimento, et non haueudo auisato il Priore, sia cancellato.

Chi anderà alle Tauerne senza necessitá, faccia tre discipline nell'Oratorio, ò stia fuori d'esso per un mese, et non si emendando, sia cancellato.

Chi commetterà peccato di fornicatione, ò d'adulterio, ò altro peccato di carne, sia cancellato.

Chi farà giuramento falso in giudicio, sia cancellato.

Chi mouerà lite senza licenza del Confessore, et del Priore, stia fuori della compagnia, sinche l'harà finita, haueudo ragione: haueudo il torto, sia cancellato.

Chi roberà, ò in altro modo darà danno notabile al prossimo, sia cancellato.

Chi senza legitimo impedimento, et senza auisar il Priore, mancherà di uenire alle processioni, stia per un mese di sotto à tutti i Fratelli, ouero faccia una uolta la disciplina in mezzo dell'Oratorio all'arbitrio del

Priore: se mancherà due uolte, gli sia raddoppiata la pena; se tre uolte continue, sia cancellato.

Se alcuna compagnia ricuserà d'andare alle tre processioni generali, et alle altre ordinate dal Vescono, sia punita all'arbitrio d'esso.

Et finalmente chiunque commetterà altro graue errore, sia punito con pena proportionata: è l'auttorità di correggere, et castigare i Fratelli con le sudette, et altre pene, stia presso il Priore solo, ouero in sua assenza al Sottopriore, eccetto che quando si haueà da cancellare alcuno, la cancellatione si faccia col parere è consenso del Capitolo.

Essendo alcuno per sua colpa cancellato dalla compagnia, perda l'habito, et sia applicato alla Scuola; ne sia ammesso in altra; Et quella che contrafarà, sia priua dell'andare alle processioni per un'anno, et tale ammissione sia nulla.

Nessuna compagnia possa di nuouo riceuere chi sarà cancellato, se non passato un'anno; Et se non si uederà in lui manifesta emendatione: et giudicandosi esser bene riceuerlo, sia riceuuto per nuouo.

Finalmente, accioche i presenti ordini non siano posti in obliuione et negletti, ma conseruati nella memoria, et eseguiti; ciascun Fratello ne terrà presso di se una copia, et la leggerà; ouero farà leggere almeno una uolta il mese. Et parimente tutti i Priori almeno quattro uolte l'anno li facciano leggere in presenza di tutte le loro compagnie, insieme col Breue dell'Indulgenze concesse da Papa GREGORIO Decimo Terzo, à queste è simili compagnie; alle quali, si degni il Signore di cōceder gratia d'esser nel numero di quei buoni, et fedel serui, che essendo stati in poche cose fedeli, sono riceuuti nell'eterno gaudio del lor Signore, et costituiti sopra molti beni.

Modo di riceuere i nuoui Fratelli nella Compagnia. Cap. XXIII.

FATTA prima la beneditione dell'habito dal Sacerdote, è dopò celebrata la Messa, è comunicati tutti i Fratelli è fatto il Sermone, il Maestro delli Nuoui pigli per mano il Fratello che uorrà farsi della compagnia, è lo cōduca ad inginocchiarsi innanzi al Sacerdote, il qual interrogando dica à lui.

Sac. Quid queris frater?

Nou. Dei misericordiam, et huius Confraternitatis charitatem.

Sac. Deus misereatur tui, et benedicat te. Et il Choro risponda.

Cho. Ut cognoscas in terra niam tuam, et in omnibus gentibus salutare tuum.

Sac. Dominus custodiat introitum tuum.

Cho. Ex hoc nunc et usque in seculum.

Quiui il Maestro de Nuoui spogli al Fratello la Cappa, et il Sacerdote dica.

Sac. Exuat te Dominus uetere hominē cū actibus suis.

Nou. Et renouetur, qui intus est homo de die in diem. Et mettendogli l'habito della compagnia,

KKK 2 gnia,

gnia, dica il Sacerdote.
 Sac. *Induat te Deus nouum hominem, qui secundum Deū creatus est in iustitia, et sanctitate ueritatis.*
 Nou. *Et ne appareat confusio nuditatis mea. Cingendolo col Cingolo.*
 Sac. *Sint lumbi tui præcincti, et lucerna ardens in manibus tuis.*
 Nou. *Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus, et non est sanitas in carne mea.* Dandogli la Candela accesa.
 Sac. *Illuminet Deus oculos tuos ne unquā obdormias in morte, ne quando dicat inimicus tuus præuolui aduersus eum.*
 Nou. *Dominus illuminatio mea, et salus mea quem timebo?*

Dipoi il Sacerdote orando per lo Nouo dica, Rispondendo il Choro.
 Sac. *Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis.*
 Res. *A templo sancto tuo quod est in Hierusalem. Pater noster.*
 Sac. *Et ne nos inducas in tentationem.*
 Res. *Sed libera nos a malo.*
 Sac. *Dominus uobiscum.*
 Res. *Et cum spiritu tuo.*

F *Ac quesumus Domine famulum tuū N. toto corde semper ad te concurrere, et tibi subdita mente seruire, tuamque misericordiam suppliciter implorare, et tuis iugiter beneficijs gratulari. Per dominum nostrum. etc.* Alia oratio.
F *Amulum tuum quesumus Domine tua semper protectione custodi, ut libera tibi mente deseruiat, et te protegente a malis omnibus sit securus. Per dominum nostrum. etc.* Alia Oratio.

C *Oncede quesumus Domine famulo tuo ueniam peccatorum, et religionis augmentum, atque ut ei tua dona multiplices, sancti N. patrocinia fac adesse, et largire præsidia. Per Dominum nostrum. etc.*
 Detre le Orationi, il Maestro pigli per mano il Nuouo Fratello, et lo meni a dar l'Oscolo della pace a gli altri Fratelli, cominciando da i maggiori. Et in tanto si canti dal Coro il Salmo, *Beatus uir, qui non abiit in consilio impiorum. etc.* Se faranno più Fratelli, si canti il Salmo, *Ecce quam bonum.* Insieme con il Salmo, *Ecce nunc. etc.* Et al fine il Sacerdote dia la benedittione a tutti i Fratelli, dicendo.
 Benedittio Dei Patris omnipotentis, et Filij, et Spiritus sancti descendat super nos, et maneat semper uobiscum. Res. Amen.

Benedictio Vestis.

D *Eus in adiutorium meum intende.*
 Res. *Domine ad adiuuandum me festina. Gloria patri, et filio. etc.* Res. *Sicut erat in principio. etc. Alleluia. Kyrie eleison. Kyrie eleison. Kyrie eleison.* Pater noster.
 Sac. *Et ne nos inducas in tentationem.*
 Res. *Sed libera nos a malo.*

E *go dixi Domine miserere mei.*
 Res. *Sana animam meam quia peccavi tibi.*
 Sac. *Conuertere Domine, aliquantum.*
 Res. *Et deprecabilis esto super seruos tuos.*
 Sac. *Ostende nobis Domine misericordiam tuam.*
 Res. *Et salutare tuum da nobis.*
 Sac. *Dominus uirtutum uobiscum.*
 Res. *Susceptor noster Deus Iacob.*
 Sac. *Domine exaudi orationem nostram.*
 Res. *Et clamor noster ad te perueniat.*
 Sac. *Exurge Christe adiuua nos.*
 Res. *Et libera nos propter nomen tuum.*
 Sac. *Dominus uobiscum.*
 Res. *Et cum spiritu tuo.*

Oratio.

D *omine Iesu Christe, qui tegumen nostræ mortalitatis induere dignatus es, immensam tuam clementiam largitatem suppliciter exoramus; ut hoc indumentum, quod præfens famulus tuus N. in signum penitentia, et mortificationis gerere intendit, ita benedicere, et sanctificare digneris, ut quod exterius figuratur, interius in eius corde tua gratia adimpleatur. Qui cum patre, et filio etc.*

Pro Benedictione Cinguli. Oratio.

O *mnipotens et misericors Deus, qui peccatoribus te querentibus benignus occurris, oramus immensam clementiam tuam, ut hunc cingulum benedicere, et sanctificare digneris: ut quicumque eo præcinctus fuerit in corpore, gratia tua largitatem sentiat in mente. Per dominum nostrum. etc.*

D *ominus uobiscum.*
 Res. *Et cum spiritu tuo. Kyrie eleison. Kyrie eleison. Kyrie eleison.*
 Sac. *Benedicamus Domino.*
 Res. *Deo gratias.*
 Deinde fiat aspersio Aquæ benedicta, et Incensatio.

Modo di stabilire i nuoui Fratelli. Cap. XXIIII.

C *ELEBRATA* la Messa, riceuta la santissima Communione, et fatto il Sermone, s'inginocchino tutti i Fratelli, et inuochino lo Spirito santo dicendo l'Hinno, *Veni creator spiritus. etc.* Dipoi posti a sedere per ordine, il Maestro de Nuoui preso per mano il nuouo Fratello, lo conduca al Sacerdote, e dinanzi a lui lo faccia inginocchiare, il qual interrogando gli dica.

Sac. *Vis in Dei seruitio stabilis esse?*
 Nou. *Volo cum Dei adiutorio, optimum est enim gratia stabilire cor.*
 Qui s'intoni l'Antifona, *Hæc est generatio. Et si canti dal Choro il Salmo. Domini est terra, et plenitudo eius. etc.* Nel fine si dica tutta l'Antifona, *Hæc est generatio querentium Dominum, querentium faciem Dei Iacob.* Et detta, il Sacerdote preso il libro della Regola, lo dia in mano al Nuouo dicendo.

Sac.

Sac. *Lex Dei in corde tuo et non supplantabuntur gressus tui.*
 Nou. *Fiat manus tua Domine super seruum tuum ut saluum me facias quia mandata tua elegi.*
 Mettendoli la Crocetta rossa in fronte.
 Sac. *Qui non baiulat crucem suam, et sequitur Dominum non potest eius esse Discipulus.*
 Nou. *Mibi absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi.*
 Mettendo l'immagine del Santo, o della Santa che ha in protezione la compagnia su l'habito alla spalla dritta.
 Sac. *Protegat te nomen N.*
 Nou. *Et mittat mihi auxiliū de sancto, quoniam adiutor et protector factus est mihi.*

Dando la candela accesa.

Sac. *Lucerna pedibus tuis uerbum Domini et lumen semitis tuis.*
 Nou. *Quoniam tu illuminas lucernam meam domine, Deus meus illumina tenebras meas.*
 Mettendogli la Corona di spine.
 Sac. *Eslo fidelis usque ad mortem, et dabit tibi Deus Coronam uitæ, quia qui perseuerauerit usque in finem hic saluus erit.*
 Nou. *Adiuua me Deus et saluus ero, Deus auxilij mei, et spes mea ne discesseris a me.*

Fatta la coronatione si canti dal Choro il Salmo. *Beatus uir qui timet Dominum. etc.* Ma essendo più d'un nuouo Fratello, si canti il Salmo. *Beati immaculati in uia etc.* E finito il Salmo s'inginocchino tutti, et il Sacerdote orando dica.

S *aluum fac seruum tuum.*
 Res. *Deus meus sperantem in te.*
 Sac. *Mitte eis Domine auxilium de sancto.*
 Res. *Et de Sion tuere nos.*
 Sac. *Eslo ei Domine turris fortitudinis.*
 Res. *A facie inimici.*
 Sac. *Nihil proficiat inimicus in eo.*
 Res. *Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.*
 Sac. *Domine exaudi orationem nostram.*
 Res. *Et clamor noster ad te perueniat.*
 Sac. *Exurge christe adiuua nos.*
 Res. *Et libera nos propter nomen tuum.*
 Sac. *Dominus uobiscum.*
 Res. *Et cum spiritu tuo.*

Oratio.

D *Eus, qui iustificas impium, et non uis mortem peccatorum, maiestatem tuam suppliciter deprecamur; ut famulum tuum N. de tua misericordia confidentem celesti protegas benignus auxilio, et assidua protectione cõserues, ut tibi iugiter famuletur, et nullis tentationibus a te separetur. Per dominum. Oratio.*

O *mnipotens sempiternus Deus miserere famulo tuo N. et dirige eum secundum tuam clementiam in uiam salutis æternæ, ut te donante, tibi placita cupiat, et tota uirtute perficiat. Per dominum. etc.* Oratio.
C *oncede quesumus Domine famulo tuo ueniam peccatorum, et religionis augmentum, atque ut ei tua dona multiplices, sancti N. uel sancte N. patrocinia*

fac adesse, et largire præsidia. Per dominum etc.
 Res. *Dominus uobiscum.*
 Res. *Et cum spiritu tuo. Kyrie el. Kyrie el. Kyrie el.*
 Res. *Benedicamus Domino.*
 Res. *Deo gratias.*
 Dipoi dia la benedittione a tutti i Fratelli.

Modo di fare la Disciplina. Cap. XXV.

A *P P A R E C C H I A T I* i Fratelli con l'habito, et con la disciplina, posti tutti inginocchioni; il Priore, raccontando prima breuemente alcuna cosa della Passione del Signore, per eccitarli a sì pio esercizio, comincerà, dicendo.
 Emendemus in melius quæ ignoranter peccauimus, ne subito præoccupati die mortis, queramus spatium penitentia, et inuenire non possimus.

Attende Domine, et miserere, quia peccauimus tibi. Adiuua nos Deus salutaris noster, et propitius esto peccatis nostris. Et qui comincino tutti a disciplinarti. Et il Priore seguiti dicendo, *Miserere mei Deus. etc.* Et i Fratelli rispondano di mano in mano sin'al fine. Dipoi il Priore seguiti.

D *omine non secundum peccata nostra facias nobis.*
 Res. *Neque secundum iniquitates nostras retribuas nobis.*
 Sac. *Ostende nobis Domine misericordiam tuam.*
 Res. *Et salutare tuum da nobis.*
 Sac. *Domine exaudi orationem nostram.*
 Res. *Et clamor noster ad te perueniat.*

Oratio.

D *Eus, qui culpa offenderis, penitentia placaris, preces nostras propitius respice, et flagella tua iracundia, quæ pro peccatis nostris meremur, auerte. Per dominum nostrum. etc.*
 Sac. *Domine exaudi orationem nostram.*
 Res. *Et clamor noster ad te perueniat. Kyrie el. Kyrie el. Kyrie el.*

B *enedicamus Domino. Res. Deo gratias.*
 Nel far la Disciplina per i Defonti si potrà seruire quest'ordine.

Antifona. *Si iniquitates. Psal. Deprofundis clamauit. etc.* Nel fine. *Si iniquitates obseruaueris. etc.* Pater noster.

E *t ne nos inducas in tentationem.*
 Res. *Sed libera nos a malo.*
 Sac. *Requiem æternam dona eis Domine.*
 Res. *Et lux perpetua luceat eis.*
 Sac. *Non intres in iudicium.*
 Res. *Cum seruis tuis Domine.*
 Sac. *Ne tradas bestijs animas consentium tibi.*
 Res. *Animas pauperum tuorum ne obliuiscaris in finem.*
 Sac. *Domine exaudi orationem nostram.*
 Res. *Et clamor noster ad te perueniat.*

Oratio.

D *Eus uenia largitor, et humanæ salutis amator, quesumus clementiam tuam, ut nostræ congregationis fratres, qui ex hoc saculo transierunt, Beata Maria semper Virgine intercedente cum omnibus sanctis, ad perpetuam beatitudinis consortium peruenire concedas. Per dominum nostrum. etc.* Oratio.

Incлина Domine aurem tuam ad preces nostras, quibus misericordiam tuam suppliciter deprecamur, ut animam famuli tui, quam de hoc saculo migrare iussisti, in pacis ac lucis regione constituas Sanctorum tuorum iubeas esse consortem. Per dominum nostrum, etc. Oratio.

Presta quæsumus Domine animabus famulorum, famularumque tuarum misericordiam sempiternam, ut mortalitatis nexibus expeditas lux eas æterna possideat. Per dominum nostrum, etc.

R. Requiem eternam Dona eis Domine.

R. Et lux perpetua luceat eis.

R. Anima istorum, et omnium fidelium defunctorum per Dei misericordiam requiescant in pace. *R.* Amē.

Ordine di lauare i piedi il Giouedi santo.
Cap. XXVI.

CONGREGATI tutti i Fratelli nell'Oratorio, il Sacerdote, fatto lor prima un breue Sermone a proposito, cominci dipoi l'Euangelio di san Giovanni, Ante diem festum Paschæ, etc. Et lo legga si distantamente, et si adagio, che il Priore possa far a tempo le sue cerimonie: Il quale sentendo dire quelle parole, Surgit a cœna etc. si leuara in piedi; Ponit uestimenta sua etc. si leuara la cappa; Misit aquam in peluim etc. piglierà l'Acqua, et la metterà nel uaso a ciò preparato; Cœpit lauare pedes etc. incomincerà a lauare i piedi a i fratelli, aiutando a rasciugare il Sottopriore: Arriuato il Sacerdote al luogo, oue si legge, Postquam ergo lauauit pedes etc. si fermi sin che sarà finito il lauare de piedi, et in tanto si canti da quelli Fratelli, alli quali sarà stato imposto, l'Hinno infraferito. Finito il lauare de piedi, il Sacerdote seguiti l'Euangelio sino a quelle parole inclusive. Ita et uos faciatis, etc. et dopò che egli barà finito di leggere, i fratelli si mettano l'habito della Compagnia, et facciano la Disciplina.

Hymnus.

IESV dulcis memoria
Dans uera cordi gaudia,
Sed super mel, et omnia
Eius dulcis presentia.
Nil canitur suauius,
Auditur nil incundius,
Nil cogitatur dulcius,
Quam IESVS Dei filius.
IESV spes penitentibus
Quam pius es petentibus,
Quam bonus te querentibus,
Sed quid inuenientibus?
IESV dulcedo cordium
Fons uiuus, lumen mentium
Excedens omne gaudium
Et orane desiderium.

Ne lingua ualet dicere
Nec littera exprimere.
Expertus potest credere
Quid sit IESVM diligere.
IESVM quæram in lectulo
Claufo cordis cubiculo
Priuatim, et in publico
Quæram amore sedulo.
Cum MARIA diluculo
IESVM quæram in tumulto
Clamore cordis quæruo
Mente quæram, non osculo.
Tumbam perfundam fletibus
Replens locum gemitibus
IESV prouoluam pedibus
Strictis hæuens amplexibus.
IESV rex admirabilis
Et triumphator nobilis
Dulcedo ineffabilis
Totus desiderabilis.
Mane nobiscum Domine
Et nos illustra lumine,
Pulsa mentis caligine
Mundum replens dulcedine.
Quando cor nostrum uisitas,
Tunc lucet ei ueritas,
Vile scit mundi uanitas,
Et intus feruet charitas.
Amor IESV dulcissimus
Et uere suauissimus
Plus millies gratissimus
Quam dicere sufficimus.
Hoc probat eius passio
Hoc sanguinis effusio,
Per quam nobis redemptio
Datur, et Dei uisio.
IESVM omnes agnoscite
Amorem eius poscite
IESVM ardentem quærite
Quærendo inardescite.
Sic amantem diligite
Amoris nicem reddite
In hunc odorem currite,
Et uota uotis reddite.
IESVS auctor clementiæ
Totius spes lætitiæ
Dulcoris fons et gratiæ
Veræ cordis delicia.
IESV mi bone sentiam
Amoris tui copiam
Da mihi per presentiam
Tuam uidere gloriam.
Cum digne loqui nequeam,
De te tamen ne sileam
Amor facit ut audeam,
Cum de te solum gaudeam.
Tua IESV dilectio
Grata mentis refectio

Replens

Replens sine fastidio,
Dans famem desiderio.
Qui te gustant esuriunt
Qui bibunt adhuc sitiunt
Desiderare nesciunt
Nisi IESVM, quem diligunt.
Quem tuus amor ebriat,
Nouit quid IESVS sapiat
Quam felix est, quem satiât,
Non est ultra quod cupiat.
IESVS decus angelicum,
In aure dulce canticum,
In ore mel mirificum,
In corde nectâr calicum.
Desidero te millies,
Mi IESV quando uenies,
Quando me latum facies,
Tuo me uultu saties?
Amor tuus continuus,
Mibi languor assiduus,
Mibi IESVS mellifluus,
Fructus uitæ perpetuus.
IESV summa benignitas,
Mira cordis iucunditas,
Incomprehensaq. bonitas
Tua me stringat charitas.
Bonum mihi diligere
IESVM nil ultra querere,
Mibi prorsus deficere,
Ut illi queam uiuere.
O IESV mi dulcissime
Spes suspirantis anima
Te pia quarunt lagryma
Et clamor mentis intima
Quocumque loco fuero
Mecum IESVM desidero,
Quam lætus cum inuenero,
Quam felix cum tenuero.
Tunc amplexus, tunc oscula
Quæ uincunt mellis pocula
Tunc felix CHRISTI copula,
Sed in his parua morula.
Iam quod quæsiui uideo,
Quod concupiui teneo,
Amore IESV languo,
Et corde totus ardeo.
IESVS cum sic diligitur,
Hic amor non extinguitur,
Non tepescit, nec moritur,
Plus crescit et accenditur.
Hic amor ardet inquitur
Dulcescit mirabiliter,
Sapit delectabiliter,
Et delectat feliciter.
Hic amor missus calitus
Hæret cordi medullitus,
Mentem accedit penitus
Hoc delectatur spiritus.

O beatum incendium,
Et ardens desiderium:
O dulce refrigerium
Amare Dei filium.
IESV flos matris uirginis
Amor nostra dulcedinis
Tibi laus honor numinis,
Regnum beatitudinis.
Veni ueni Rex optime
Pater immensæ gloriæ
Affulge menti clarius
Iam expectatus sapius.
Quem prosequamur laudibus
Votis, hymnis, et precibus,
Ut nos donet cœlestibus
Secum perfrui sedibus.
Amen.

Modo d'eleggere gl'Officiali. Cap. XXVII.

DATI prima dal Sacerdote quelli auuertimenti, et fatta quella esortatione a i Fratelli circa l'electione, che gli parrà nel Signore; posti tutti dinotamente inginocchiati, pregando sua Maestà che inspiri loro a far electione conforme alla sua Diuina uolontà, et il Sacerdote incominciando intuonerà, Veni creator spiritus, etc. et il Choro seguendolo finirà tutto. Finito l'Hinno, il Sacerdote dirà.

R. Emitte spiritum tuum, et creabuntur.

R. Et renouabis faciem terra.

R. Memento Congregationis tuæ.

R. Quam possidisti ab initio.

R. Ostende nobis Domine misericordiam tuam.

R. Et salutare tuum da nobis.

R. Domine exaudi orationem nostram.

R. Et clamor noster ad te perueniat.

R. Dominus uobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oratio.

DEus, qui corda fidelium sancti spiritus illustratione docuisti, da nobis in eodem spiritu recta sapere, et de eius semper consolatione gaudere. Per dominum nostrum, etc.

Postò dipoi tutti i Fratelli con silenzio a sedere ciascuno al suo luogo, uadano tutti per ordine a dar la uoce, cominciando da gli ultimi, et uisto il Sacerdote di uolta in uolta quale harà hauuto più uoci, lo publichi. Et fatta l'electione de i tre officiali, cioè Priore, Sottopriore, et Maestro de Nuoui, essi posti in ginocchiati, accetteranno humilmente l'offitio: et il Sacerdote presa la Regola, la darà in mano al Priore; dicendogli,

Sac. Esto fidelis, et prudens in regimine familia, super quam te constituit Dominus, ut supra multa bona te constiuat. Et egli humilmente accertandola, leuando gli occhi, et la mète al Signore dica.

Prio.

Prio. *Adiuua me Domine, et saluus ero, et meditabor in iustificacionibus tuis, Da mihi intellectum, et custodiam legem tuam in toto corde meo.* Dipoi inginocchiato il Sacerdote, et tutti i Fratelli insieme, si dica da lui, et da loro si risponda, come di sopra.

℟. *Benedictus Deus in donis suis.*
℣. *Et sanctus in omnibus operibus suis.*
℟. *Benedicamus Patrem, et Filium cum sancto Spiritu.*
℣. *Laudemus et superexaltemus eum in secula.*
℟. *Magnificate Dominum mecum.*
℣. *Et exaltemus nomen eius in idipsum.*
℟. *Sit nomen Domini benedictum.*
℣. *Ex hoc nunc, et usque in seculum.*
℟. *Domine exaudi orationem nostram.*
℣. *Et clamor noster ad te perueniat.*
℟. *Dominus uobiscum.*
℣. *Et cum spiritu tuo.*

Oratio.

Omnipotens sempiterna Deus miserere famulo tuo, et dirige eum secundum tuam clementiam in uiam salutis aeternae; ut te donante, tibi placita cupiat, et tota uirtute perficiat. Per dominum nostrum etc. Detta l'Oratione, et leuato in piedi il Sacerdote, prenda per mano il Priore, et lo conduca alla Sede Priorale, al quale tutti i Fratelli, cominciando i primi, uadano ad uno, ad uno a dar l'osculo della Pace, cantandosi in tanto il, *Te Deum laudamus*, etc. dopò le quali cose, il Priore al fine dica breuemente alli Fratelli qualche cosa d'edificazione a proposito: Et essendoui tempo, attenda insieme col Sottopriore, et Maestro de Nuoui a fare il resto delli Officiali; non ui essendo tempo, differisca alla Festa seguente.

Modo di fare Oratione in commune.
 Cap. XXVIII.

Dilettissimi in CHRISTO GIESU Padri,
 et Fratelli.

PER CHE in questo diuino Officio non habbiamo lodato il nostro Creatore con quella pura, et dinotata eleuatione di mente, che si deue, pregheremo humilmente la sua infinita misericordia, che si degni di perdonarci tutti gl'errori, che in ciò habbiamo commessi. *Pater noster. et Aue Maria.*

Faremo ancora Oratione per li nostri Fratelli absenti, che il Signore doni loro la sua diuina gratia, si che liberi da i lacci, et impedimenti del mondo, possano con la mente tranquilla caminar nella uia del suo santo seruitio, et esser solleciti a uenire insieme con noi a lodare et glorificare sua Maestà. *Pater noster. et Aue Maria.*

Pregheremo per il prospero, et tranquillo stato della santa Chiesa cattolica, per il Sommo Pontefice, per il Collegio de Cardinali, Presconi, Prelati, et per tutto il Clero, accioche ripieni di carità, et di celeste lumie,

reggano santamente il popolo Christiano; onde segua la salute dell'anime, l'augumento, et essaltatione della Fede. *Pater noster. et Aue Maria.*

Parimente per li Prencipi Christiani, et particolarmente per lo Eccellentissimo nostro N. et sua famiglia, et uniuersalmente per tutti i Magistrati, che il Signore indirizzi la mente loro col suo spirito, et li disponga a reggere con giustitia, et clemenza, et a mantener la pace, et unione in tutti i popoli a lor soggetti. *Pater noster. et Aue Maria.*

Dimanderemo ancora a sua Diuina misericordia la fertilità della terra, la salubrità dell'aria, et l'altre cose necessarie per uso di questa uita in seruitio de sua Maestà. *Pater noster. et Aue Maria.*

Pregheremo appresso per gl'Infermi, Afflitti, Incarcerati, Viandanti, et Peregrini, che il Signore Dio conceda a ciascuno quel che sia a salute dell'anima, et del corpo. *Pater noster. et Aue Maria.*

Faremo finalmente Oratione per l'anime de' fedeli Defonti, et insieme col Profeta diuotamente diremo, Antifona. *Si iniquitates. Psalmus. De profundis clamauit ad te Domine. etc.* Infine, *Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Kyrie eleison. Kyrie eleison. Kyrie eleison.*

℟. *Domine exaudi orationem nostram.*

℣. *Et clamor noster ad te perueniat.*

Oratio.

Fidelium Deus omnium conditor, et redemptor, animabus famulorum, famularumq. tuarum remissionem cunctorum tribue peccatorum; ut indulgentiam, quam semper optauerunt, pijs supplicationibus consequantur. *Per dominum nostrum. etc.*

℟. *Requiem aeternam dona eis Domine.*

℣. *Et lux perpetua luceat eis. Pater noster.*

℟. *Et ne nos inducas in tentationem.*

℣. *Sed libera nos a malo.*

℟. *Diuinum auxilium descendat super nos, et maneat semper nobiscum. ℣. Amen.*

Modo piu breue di far Oratione per breuità di tempo. Cap. XXIX.

Dilettissimi in CHRISTO GIESU Padri,
 et Fratelli.

RICORREREMO alla Maestà diuina pregandola humilmente con tutto il cuore per gl'errori commessi; per lo stato spirituale, et temporale; per li nostri fratelli absenti; per li nostri parenti amici, et benefattori; et per l'anime de' fedeli Defonti, che per sua misericordia conceda a tutti quello, che è salute dell'anima, et del corpo; et a morti la requie sempiterna. Et per esser essauditi, uoltando la nostra intentione alla santissima Trinità, et alla Beata Vergine Maria aduocata nostra, diremo tre uolte il *Pater noster. et l'Aue Maria.*

℟. *Diuinum auxilium descendat super nos, et maneat semper nobiscum. ℣. Amen.*

BREUE DELLE INDVLGENZE concesse dal fantissimo N. S. Gregorio Papa XIIII. alle confraternità de Disciplinati, e de Penitenti, & altre simili Confraternità della Città, Diocese, e Prouincia di Milano.

GREGORIVS PAPA XIIII.
 Ad perpetuam rei memoriam.

ROMANVS Pontifex, cui per beatum Petrum Apostolum Principem in terris a Deo collata est animas ligandi, atque soluendi potestas; ad deuotionem Christi fidelium sua cura commissorum excitandam, eos quandoq. proposita peccatorum suorum remissionem, seu relaxatione ad pia, et meritoria opera exercenda benigne inuitat, ut ipsi se in huiusmodi pijs operibus exercentes, quod suis meritis in Regno caelesti consequi non possunt; Indulgentijs, et remissionibus, uel relaxationibus peccatorum de thesauro Ecclesiae de promptis adiuti feliciter impetrare mereantur. Cum igitur sicut accepimus in Ciuitate, Diocesi, et Prouincia Mediolanensi multis adhuc annis plures Sodalitates, Confraternitates, seu Scholae Penitentiam Disciplinorum, aut alio certo nomine instituta sint, quarum Sodales, et Confratres salutari excitatione certis, statutisq. diebus sibi ipsis separatim, uel communititer flagella adhibere solent; cumq. Sodalitates praedictae, earumq. Leges, et constitutiones in proxima Synodo Mediolanensi; quemadmodum etiã accepimus Dilecti filij nostri. CAROLI Borromei S. R. E. Presbyteri Cardinalis, Archiepiscopi Mediolani, et Prouincialium Episcoporum cura et diligentia ita excolta, et conformata sint, ut uberiores deuotionis fructus ferre in dies possint, Cupientes nos pro nostra pastoralis sollicitudine omnes homines quantum cum Domino possumus his praesertim miseris, afflictisq. temporibus ad penitentiae studium inflammare, et fidelium pietatem spiritualibus Ecclesiae sanctae thesauris, quibus fideliter dispensandis a Diuina clementia praefecti sumus, uehementius excitare, de omnipotentis Dei misericordia, et Beatorum Apostolorum eius Petri, et Pauli auctoritate confisi. Vniuersis, et singulis dictarum Sodalitatum in Ciuitate, et Prouincia Mediolanensi iam erectarum, quaeq. in posterum praedictis alijsue nominibus Apostolica, uel ordinaria auctoritate erigentur Sodalibus, et Confratribus, praefatam consuetudinem se flagellandi retinentibus, et illis qui pro tempore illam amplectentur, cum in praedictis ut supra Confraternitatibus se conscribi fecerint, ac earum habitum deuote acceperint, si contriti, et confessi sacram Eucharistiam sumpserint, Plenariam omnium peccatorum suorum remissionem misericorditer concedimus, et elargimur. Et quoties ad se se flagellis cadendos contriti pariter, et confessi in unum conuenerint, Decem annos, et totidem quadragenas. Cum in

Processionibus in habitu propriae Confraternitatis incesserint Septem annos, et totidem quadragenas. Illis autem, qui in praedictis Confraternitatibus ut supra Apostolica, uel ordinaria auctoritatibus approbati semper perseuerauerint, et se se cadendi pium institutum retinuerint, confessis, et contritis in articulo mortis sanctum IESU nomen ore, uel saltem corde inuocantibus, Plenariam ut supra Indulgentiam et remissionem omnium peccatorum suorum eadem auctoritate in forma Ecclesiae consueti condonamus. Praesentibus, quas sub quibusuis similibus, uel dissimilibus Indulgentiarum reuocationibus, suspensionibus, uel derogationibus per nos, seu Sedem Apostolicam, sub quibusuis tenoribus, et formis, ac cum quibusuis clausulis, et decretis, pro tempore editis, uel edendis, nullatenus comprehendit, sed semper ab illis exceptas, et quoties illa edentur in pristino statu censeri, atque eidem Christi fidelibus suffragari debere decernimus, perpetuo duraturis. Volumus autem ut earumdem praesentium transumptis manu alicuius Notarij publici subscriptis, et Sigillo alicuius in Ecclesiastica dignitate constituti munitis, eadem praesens fides adhibeatur, quae ipsis originalibus litteris adhiberetur, si forent exhibitae, uel ostensa. Dat. Romae apud sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die 12. Decembris. 1572. Pontificatus Nostri Anno Primo.

Ca. Glorierius.

REGOLA DELLA COMPAGNIA Del Corpus Domini, nella Chiesa parrocchiale di N.

CHE la Compagnia elegga un Priore, et un Sottopriore, et un Thesoriere, il quale riceua le limosine che saranno fatte alla Compagnia, et altri suoi redditi di qual si uoglia sorte; et un Cancelliere che scrina l'entrata, et uscita di dette elemosine et redditi. Et tutti questi officij durino per un anno solamente; in capo del quale il Sottopriore succeda al Priore; et il Thesoriere, et Cancelliere rendano conto al Reuer. Curato, et al Priore del loro maneggio, et ne piglino la liberatione.

Ma se in alcuna Parochia fosse carestia di persone atte a qualche uno delli sopradetti officij, in tal caso possa la Compagnia prolungare per un anno solo gli officiali uecchi, o parte di loro; purchè prima habbiano alla presenza del Curato, et d'un altro almeno, deputato a questo dalla Compagnia, saldato i conti, et satisfatto, se si trouerano debitori di cosa alcuna alla detta Compagnia.

Che li Fratelli sieno contenti confessarsi, et comunicarsi una uolta il mese, o almeno le feste principali dell'anno, cioè olera la Pasqua, et il Natale, alla Pentecoste, al Corpus Domini, all'Assonione della Madonna, et alla festa de tutti i Santi.

Che medesimamente sieno contenti di dire ogni giorno, in Chiesa, o in casa, o doue li tornerà commo odo cinque

Pater

Placit, et cinque Ave Marie, in memoria delle cinque piage di nostro Signor GIESV CHRISTO. S' elegga una Domenica del mese, ad arbitrio delli fratelli, nella quale il Curato insieme con loro faccia la processione del santissimo Sacramento dentro la Chiesa, o di fuori intorno a detta Chiesa immediatamente.

Haueranno cura i fratelli di prouedere di tutte le cose necessarie alla custodia, et manutentione continua del santissimo Sacramento sopra l' Altar maggior nella Chiesa parochiale honoreuolmente, et di quello parimente sarà necessario per portarlo nelle processioni, et all' Infermi, con lumi conuenienti, et nel resto con ogni riverenza, conforme in tutto a gli auuertimenti dati nella instruzione generale.

Et a questo effetto potranno li fratelli deputar un huomo fedele della Compagnia, che una volta la settimana uada con una Bossola per la Terra, cercando la limosina. Et per simile bisogno potrà il Reuer. Curato alla messa nella detta Domenica far fare una raccolta, riponendola nella medesima Bossola, la quale starà appresso del Priore serrata con due chiavi diuise, l'una tenuta dal Curato, et l'altra del Theforiere; Et ogni mese potranno aprire la Bossola, facendolo sempre alla presenza d'esso Curato, del Priore, del Cancelliere, et del Theforiere, notando a libro quel che si caueuà, et medesimamente quel che si spende. Et quando le limosine abonderanno, potrà il Sottopriore, il quale haueuà la cura del spendere, con mandato, sottoscritto dal Priore, distribuire alli poveri della Parochia, quel che auanzera dalla cura et manutentione del santissimo Sacramento.

Quando accaderà portare il santissimo Sacramento a qualche Infermo, sieno tutti pronti li fratelli per accompagnarlo riuerentemente, et diuotamente, et haueranno anco cura di mandare innanzi uno de fratelli alla casa dell' Infermo per farla spazzare, et per far preparare quello che fa bisogno per tal caso.

Et per inuitar ciascuno con doni spirituali ad entrare in così santa compagnia, concediamo cento giorni de Indulgenza, a tutti quelli che si faranno scriuere nella compagnia del corpus Domini, et Quaranta giorni, tutte le uolte che li fratelli si comunicheranno, et Quaranta, quando accompagneranno il santissimo Sacramento a gl' infermi, ouer in processione.

Potranno ancora le Donne scriuersi nella medesima compagnia, et haueranno i medesimi priuilegi, et gratie sopradette; e non haueranno altro obbligo, che di confessarsi, e comunicarsi come di sopra, e di accompagnar il santissimo Sacramento, et concorrere alle limosine secondo la lor possibilità.

Dechiarendo finalmente che per l' inosservanza d' alcuna delle cose sopradette, nessuno delli fratelli della compagnia s'intende incorrere in pena di peccato mortale, ne ueniale.

REGOLA DELLA COMPAGNIA Della Charita.

TVTTI gli fratelli, et sorelle, della compagnia per conseruarsi uniti in spirito con GIESV CHRISTO nostro Signore, et fra essi in una charità christiana; nella prima Domenica di ciascun mese, si ritrouino nella chiesa al luogo deputato, contriti et confessati; et col maggior affetto di diuotigne che possono, per riceuer unitamente la santissima Eucharistia, singular fortezza, medicina, et uita dell' anima christiana.

La medesima Domenica, doppo il desinare si faccia la congregazione generale de tutti li fratelli della compagnia senza la presenza delle sorelle, le quali non conueniranno mai se non alla comunione, nel luogo che sarà deputato, per trattar insieme in charità delli bisogni spirituali, et temporali de gli habitanti nella Parochia, et del modo, et uia di prouederui.

In tutte l'altre Domeniche poi si faccia congregazione, et capitolo particolare solamente de gli Officiali eletti dalla compagnia, facendo ciaschedun d'essi relatione di quanta haueuà operato per debito del suo officio; et consultando tutti insieme delle provisioni che s'hanno a fare alli bisogni, et di sordini occorrenti.

In queste congregazioni, et capitoli, il Reuer. Parochiano si sforzerà di ritrouarsi presente quanto più spesso potrà, per proporre a gli officiali quanto gli soccorrerà per beneficio della Parochia; esibendosi anch'egli pronto a far la parte che spetta a lui.

In questi medesimi giorni di capitolo gl'altri fratelli, che haueranno cognitione di qualche particolar bisogno temporale, o spirituale d'alcuno della Parochia, potranno, et doueranno per zelo di charità uenir al capitolo ad auuisarlo alli officiali, acciò ui sia posto rimedio. Et se non pareffe loro per qualche conueniente rispetto di uenir in publico, ne potranno priuatamente auuertir il Parochiano, o il Priore della compagnia.

Quelli che non sono ancora descritti nella compagnia, et desiderano d'entrarvi, potranno in questi giorni di capitolo comparire per farsi scriuere dal cancelliere; ma le donne mandaranno qualcb' uno per esse, che gli dia in nota il lor nome.

Si eleggano del numero delli fratelli per gouerno della compagnia, et per effecutione delli suoi ordini, gl' infrascritti officiali.

Si elegga primamente un Priore, et capo della compagnia, il quale sia presidente nelle congregazioni, et capitoli; et procuri che offeruino gli ordini, et si essequiscano da gli officiali con fedeltà, charità, et diligenza.

Si elegga un Sottopriore per aiuto del Priore, il quale in sua assenza tenga il suo luogo, et faccia il suo officio.

Si elegga un theforiere, il qual riceua, et conserui le elemosine colte, tenendone fedel conto, et l'edia fuori a chi gli sarà commesso dal capitolo; rendendo conto

ogni

ogni tre mesi alli deputati dal capitolo del riceuuto, et del speso.

Si eleggano duoi fratelli, li quali ogni Domenica uadino cercando elemosina con la buffola per la Parochia.

La Buffola sia serrata con due diuise chiavi; l'una delle quali tenga il Parochiano, l'altra il Theforiere; ne si possa aprirla se non il giorno del capitolo alla presenza almeno di doi altri officiali.

Si eleggano quattro Visitatori, li quali habbiano cura d'informarsi delli poveri Infermi, Vergognosi, Vedoue, Pupilli, Orfani, pouere Giouani da marito; et massime di quelle che mancano di buon gouerno; de gl' Incarcerati della Parochia per debiti, o per altra causa; et d'ogni altra persona afflitta, et desolata, et per uisitarli, et consolarli, et anco soccorrerli, secondo che ricercherà il caso, con participatione, et ordinatione del capitolo.

Non possano li Visitatori far elemosina ad alcuno senza commissione del capitolo al quale appartiene determinar la somma che si ha da dare secondo la qualità del bisogno; eccetto in caso di urgente necessità, nel qual caso potranno dare sino alla somma di

per ciascheduna persona bisognosa per una uolta tanto. Et se il caso fusse tanto miserabile che ricercasse subitamente maggior soccorso, col consenso del Reuer. Parochiano, et del Priore potranno donar sino alla somma di

Procurino anco li Visitatori elemosine, et ogn' altra sorte d' aiuto alli bisognosi della Parochia, delli Hospitali, et altri luoghi piu di quel luogo se ne farà, da persone particolari elemosinarie, et in tutti quei modi che sapranno secondo che richiederà il bisogno.

Alli poveri Infermi, oltre il uiuere, prouedano anco di medicine; ma prima sieno certificati che sieno confessati.

Si eleggano anco dal capitolo alcune donne della compagnia mature, et esemplari per far uisitar le Donne inferme, et massime le giouani, et per far con esse delle correctioni fraterne, et altri officij di carità, oue se ne uedrà bisogno per salute dell' anima, et del corpo loro.

Si eleggano duoi fratelli d' autorità et intelligenti, per comporre le discordie, et inimittie, et per accordar le liti fra quelli della Parochia.

Si eleggano tre fratelli sopra intendenti all' opera dell' instruzione de Putti, ne giorni di festa, li quali insieme col Reuer. Parochiano ammoniscano li Padri di fameglia, et li Maestri delle Botteghe, che tenghino buona cura de lor figliuoli, et garzoni allenandoli nel santo timore di Dio; conducendoli seco il giorno di festa alla Messa, et alla Predica et dopo il desinare accompagnandoli, o inuiandoli alla Scuola deputata dell' instruzione christiana; tenendo poi essi sopra intendenti conto di quelli che mancano di uenirui, per auuertir li lor Padri, et Patroni, acciò ui prouedano. Et per tirar piu facilmente i figlioli a detta Scuola, potranno deputare in diuise contrade della Parochia, alcuni Putti de più timorati, dando loro anco qualche premio, li quali uadino ad inuitar gli altri a

l' hora debita, che uengano alla Scuola; et auuertiscano poi li sopra intendenti di quelli che mancheranno. Si eleggano medesimamente dal capitolo alquante Donne pie, et timorate, le quali facciano li medesimi officij per le figliuole femine, et per le serue, acciò tutte sieno instrutte delle cose Christiane necessarie da sapere.

Si elegga anco un Fratello per Cancelliere della Compagnia, il quale scrina in libro quelli che ni uorrano entrare; tenga nota delle elemosine ritrouate di settimana in settimana, faccia li saldi del Theforiere, et scrina tutti gl' atti, et determinationi del capitolo.

Attendasi con ogni uigilanza a tener la Parochia ben purgata, monda da meretrici, et altre persone infami et scandalose, et sopracciò inuigilino il Reuer. Parochiano, Priore, et Sottopriore, li quali o uniti, o separati come meglio lor pareuà quando saranno auuertiti di queste tali persone scostumate, et mal uiuenti, et di qualche scandalo già occorso, o che facilmente potrà occorrere; faranno con esse modestamente, et con charità la correctione fraterna, procurando con ogni industria la loro emendatione, et che si leuino del tutto i scandoli et mali essempli della Parochia; ricorrendo anco secondo il bisogno, all' aiuto del Reuerendissimo Arcivescouo, o de suoi Vicarij.

La electione delle persone alli sudetti officij si farà dal capitolo delli Officiali quindici giorni innanzi il suo fine, et si farà per uia di scrutinio, nominando ciascuno di capitolo, quella o quelle persone che giudicharanno esser piu atte ad essercitarli; ballottandole poi con ballotte segrete ciascheduna da parte, et quelle che haueranno hauuto maggior numero di ballotte, s'intenderanno esser elette a quell' officio.

Il Priore, Sottopriore, Theforiere, et Cancelliere staranno un' anno in officio, potendo esser confirmati per un' altr' anno.

Quelli sopra le paci, et le liti, a beneplacito del Capitolo, et suo.

Gli altri officiali se i mesi, potendo esser confirmati per altrettanto tempo, se se ne contentaranno.

Li Visitatori uecchi non si mutaranno tutti quattro in un tempo, ma due solamente, restando gl' altri due per sei altri mesi, per poter informar li noui del stato della Parochia.

REGOLA DELLA COMPAGNIA di Santa Orfola.

Dell' obbligo dell' osseruanza della Regola.

Cap. I.

INVOCATO lo Spirito santo si per l' ordinatione, quanto per l' osseruanza della presente regola, si dichiara primieramente nessuna delle Vergini, che entrerà in questa compagnia esser obligata all' osseruanza della Regola sotto colpa di peccato mortale, ouer ueniale, se non inquanto come christiana è tenuta. Ma perche chi non sa la legge, non la può osseruar, ogni sorella

forella quando sarà riceuuta nella compagnia, ne terrà una copia continuamente presso di se, leggendone hora una particella, hora un'altra secondo la comodità, che ci alcuna haueerà, talmente che almeno una uolta il mese la legga tutta, o non sapendo leggere, se la faccia leggere.

Dell'oratione, Messa è diuini officij. Cap. II.

La mattina leuando dal letto, fattosi il segno della santa Croce, ringratijno Iddio benedetto, che le ha custodite quella notte, e lo preghino, che quel giorno indirizzi i suoi pensieri, parole, et opere ad honore, e gloria sua secondo il suo beneplacito; Et potranno dire sette Pater noster, e sette Ave Marie per impetrare i sette doni dello Spirito santo. Nel nome del quale incominceranno poi le sue facende.

Auanti il mangiare in luogo della benedictione diranno un Pater noster, et una Ave Maria, segnando la tauola con il segno della Croce: Il simile facciano dopo il mangiare, ringratiando l'infinita bontà di Dio di quel pocho, o assai, che hanno hauuto.

Alla sera auanti, che uadino a letto, esaminino la sua conscienza, se in quel giorno nel pensiero, o nel parlare, o nell'operare hanno offeso la diuina bontà, alla quale con dolore de suoi peccati dimanderanno perdono: dicendo cinque Pater noster, et cinque Ave Marie, a riuerenza delle cinque piaghe del nostro Signor Gesu Christo, quali offeriranno al Padre eterno per remissione de peccati commessi. Poi ringratiandolo di tutti i beneficij riceuuti particolarmente in quel giorno, dicano tre Pater noster: et tre Ave Marie a riuerenza della santissima Trinità, dalla quale habbiamo ogni bene. Ultimamente raccomandandosi al suo Angel, custode, che le custodisca quella notte, dicano un Pater noster, ouero Angele Dei, qui custos es mei, me tibi commissam pietate superna, hac nocte salua rege, et gubernata. Et andando a letto si facciano il segno della Croce, e cerchino di addormentarsi con alcuno santo pensiero.

Cerchino con ogni sollecitudine di imparare a fare oratione mentale, facendosi insegnare dalli suoi confessori, quali spetialmente insegnarano loro fare oratione iaculatoria, alla quale, niuno puo esser tanto occupato, che non possa attendere, et per tal effetto potranno seguirare quell'ordine, che è nel libro chiamato esercizio di uita spirituale di Don Gasparo Loarte, o di qualche altro diuoto libro all'arbitrio de suoi confessori.

Del resto, circa il modo, quantità, et qualità dell'oratione tanto mentale, quanto uocale, ogniuna in particolare si consigli col suo confessore, quale tanto loro ne imponerà, quanto le uedrà esser capaci, et comportare la complessione, pouertà, occupationi, et conditione loro.

Quelle, che potranno, sarà bene, che dicano l'Officio della Madonna, secondo il rito Ambrosiano, almeno le feste, et una uolta la settimana il suo Rosa-

rio, nella quale compagnia essortiamo tutte a farsi scriuere.

Quando accaderà passar di questa uita alcuna delle sorelle, le altre dicano per l'anima sua cinque Pater e cinque Ave Marie per trenta giorni, Il simile facciano morendo alcuno de Priori, ouero alcuno de Governatori, o alcuna delle Governatrici.

Sappino ogni Christiano esser tenuto ogni festa di comandamento di astenersi dal lauorare, e di attendere al culto diuino: E particolarmente esser obligato di sentir la santa Messa, alla quale se ne gli altri giorni le uergini deuono andare, si consiglieranno con li suoi confessori, che daranno loro quella licenza, che ad essi parerà: Considerando prima le loro occupationi, la compagnia, che potranno hauere, il luogo doue potranno andare, et simili altre cose. Il simile s'intende d'altri diuini officij, prediche, e lettioni.

Della Confessione, e Comunione. Cap. III.

Si essortano spetialmente alla frequentatione de Santi Sacramenti, cioè della santa Confessione, e Comunione. Per il che almeno una uolta il mese si confessino, e si comunichino, cioè la prima Domenica del mese. Il simile facciano nelle solennità, massime del nostro Signore, della Madonna, e de i Santi, cioè Natiuità, Circoncisione, Epifania, Ascensione, Pentecoste, Corpus Domini, Natiuità della Madonna, Annunciatione, Purificatione, et Assontione, e la festa di santa Orsola. Quelle che piu spesso lo faranno, siano benedette dal Signore.

Si confessino solamente da quelli confessori che per la lor compagnia saranno deputati, ne li mutino senza legitima causa, e senza licenza del Prior generale.

Quando si uanno a confessare, non ui uadino inconsideratamente ma prima esaminino bene la loro conscienza, chiamando perdono alla diuina Maestà delle sue colpe, nelle loro confessioni siano schiette, e semplici, ruelando al confessore non solo i peccati, ma ancora le tentationi, acciò possano riceuere il rimedio a tempo.

Similmente quando uanno alla santissima Comunione, sieno instrutte della preparatione, meditatione, oratione, e rendimento di gratie, che hanno da fare inanzi, et dopo.

E facciano la comunione sempre con licenza ouero obediencia del suo confessore, al qual rendino poi conto del frutto, et utile, che dalla precedente confessione, e comunione haueeranno cauato, e secondo quello si potranno ammettere piu spesso, e piu raro.

Del uestire loro. Cap. IIII.

Luestire suo sia honesto, e semplice, come conuiene all'honestà uerginale. Per il che da loro sia lontano ogni superfluità, massime di coda lunga, uanità, lauori, ornamento, riccama, guarnicioni, tagliamenti, seta, argento, et oro, liste, bande, e neruetti, diuersità

uerfità di colori, e nuoue foggie, delicatezza, e preciosità, sottigliezza, e trasparenza, et altre simili cose, che possono macchiare la loro conscienza, o del prossimo, o che siano contrarie alla uerginale honestà, e modestia.

Si permette però alle sorelle portare quello habito, che haueeranno, quando entreranno nella compagnia, ma solamente, mentre che esse uesti dureranno, e rimuouendo le predette cose, se si potrà senza troppo detrimento delle uesti.

Circa li colori, si concede loro il bianco, il nero, baretino, taneto scuro, e morello scuro, secondo la possibilità, è diuotione di ciascuna.

Essortiamo però quelle, che s'haueranno a uestir di nuouo, potendo senza disturbo delli suoi di casa, uestirsi di taneto scuro, o di nero.

Li busti delle uesti siano conuenientemente serrati, sino al collo, con il collare senza scarfellini; Ma quelle, che haueeranno il busto scollato, di sopra portino un ueletto, ouero colletto di tela, ouero bombagio, ma che non sia trasparente per niuno modo, e senza alcun lauoro, o crepatura, intendendo il simile delle camise, al collo, et alle maniche.

In testa andando fuori di casa portino un uelo, ouero drappo de tela, o di bombagio, ma che non siano trasparenti; e talmente lunghi, e larghi, che non possano essere facilmente uedute in faccia.

Non portino anelli, pendenti, bindelletti, collane, ancorche habbiano forma di corona, ricci, ne usino belletri, rese, acqua artificata, ne alcun odore, ne portino fiori alcuni.

Per cintura portino un cordoncino del colore della ueste, in segno dell'esteriore mortificatione, et perfetta castità interiore.

Le pantofole, e scarpe, si permettono bianche, o nere; però senza tagliamenti, et honeste.

Del modo Del Conuerfare nel secol. Cap. V.

La conuersatione loro sia tale, e con tali persone; che non apportino loro danno, ma utile, edificatione al prossimo, e buon nome alla compagnia.

Per il che non habbiano pratica con donne di mala uita.

Per alcun modo, ne in secreto, ne in publico riceuano, o ascoltino ambasciate d'huomini, o di donne, ne presenzi, ne bindelletti, ne fiori, ne fauori; similmente esse non mandino simil cose ad altri.

Non uadano a nozze, feste, bauchetti, balli, giostre, torneamenti; ne in mascheua, ne ad altri simili spettacoli di piaceri mondani.

Fuggano lo stare alle finestre, su le porte, a balconi, et in altre uedette, ne sole, ne accompagnate; per molti rispetti.

Accadendo andar fuori di casa, per le strade uadano con gli occhi bassi, coperte, e serrate honestamen-

te, con i suoi drappi, e uadano prestamente non indugiando, ne fermandosi hor qua, hor la, ne stando a mirare curiosamente cosa alcuna, perche in ogni luogo, sono pericoli, insidie, e lacci Diabolici.

Occorrendo, che Padre, o Madre, o altri che le gouernano, le uoleffero indurre a far alcuna delle predette cose, o le uoleffero impedire dall'osservanza della Regola, lo manifestino al suo confessore, quale considerata la cosa maturamente, le consiglierà quanto haueeranno da fare.

Del Digiuno. Cap. VI.

Oltra i digiuni comandati dalla santa madre Chiesa, si essortano che almeno digiunino un giorno della settimana, o il Venere, o il Sabato, et ancora tutte le uigilie della Madonna, e la uigilia di santa Orsola. Però in questo si gouernino secondo il consiglio del suo confessore.

Della Obediencia. Cap. VII.

Escritto ne i Prouerbi che l'huomo obediante porterà la uittoria. E però le uergini desiderose di uincere le diaboliche tentationi, e caminar sicure per la uia del Cielo, abbraccino questa uirtù dell'obediencia, e con quella reggano la uita sua obedendo alli suoi Padri spirituali in ogni cosa, e senza il lor uolere o parer non facendo cosa alcuna.

Si ritrouino sempre alle communioni generali le quali quattro uolte l'anno si fogliono fare cioè il giorno di S. Giovanni dopo il Natale, il giorno di S. Ambrosio dopo Pasqua, il terzo giorno della Pentecoste; et il giorno di S. Orsola, e tutte le uolte che il Prior generale le farà chiamar alle congregationi siano pronte a uenire et essendo legitimanamente impediti, mandino a far sua scusa.

Esequiscano anco quanto sarà loro imposto dalle Governatrici, le quali habbino in luogo di Madri.

In casa sua non manchino parimente di obedir, alli suoi parenti ouer superiori, e seruano uolentieri a tutti nelle cose lecite et honeste, intendendo delli seruitij communi, schiuando più che potranno di andar nelle camere de gli huomini, e massime per seruirli. Essendo occasione di far turbare alcuno per la sua disobediencia, durezza ouer ostinatione, le consiglieranno, massime se sono Superiori a chiamare loro perdonanza.

Non mormorino, quando e comandato loro alcuna cosa, ne stiano a pensare perche non si comandi ad altri, ma habbino a caro di guadagnare quel merito, e si diletino di stare continouamente occupate, o in seruire, o in lauorare, o in leggere, o in orare, acciò trouandole il Demonio occupate, non habbia tempo di tentarle.

Della pouertà. Cap. 8.

LE uirgini ricordenoli della pouertà del loro sposo GIESV CHRISTO, si contentino di quel poco, o assai che la diuina bontà concederà loro. Per ilche per l'ingordigia del guadagno, per nissuno modo lauorino la festa, e se la necessità le stringesse, prendano licenza del confessore.

Non uadano mendicando per la Città, ne con bugie, o simulationi procurino elemosine; ma di tutti i suoi bisogni, ne auuisino le Governatrici.

Accadendo uoglia morir alcuno, che sia tenuto lassare loro alcuna cosa, come Padre, Madre, et altri suoi parenti, ne auuisino i Governatori.

In che si hanno da esercitare le feste. Cap. 9.

Nelli giorni di Festa, oltre l'udir Messa, e Predica, cerchino sempre di occuparsi in exercitij pii, come leggere, meditare, et orare, e specialmente in andare alle Scuole della Dottrina christiana, et iui esercitarsi ad insegnare, o ad imparare ciò che iui se insegna et s'impara.

Et essendo iui, non solo attendano a tal exercitio, ma estendendo la Carità, cerchino sempre di essortare l'altre, a frequentare i santi Sacramenti, et a tirarle in questa compagnia.

Delle inferme. Cap. 10.

Quando se infermaranno, quanto più presto auuisino le Governatrici, et il suo confessore, portando patientemente ogni cosa, come data dalla mano di Dio; stando in ubidienza del Medico, e di chi le gouernerà, ricordando alli suoi di casa, che uenendo a pericolo di morte, non le lassino passare di questa uita senza Confessione, Communionne, e tutti gli ordini della Chiesa, et siano portate alla sepoltura col suo habito.

Delle condizioni, che debbono hauere quelle, che uogliono esser di questa Compagnia.

Cap. 11.

DA quelle, che entrano in questa compagnia si ricerca, che habbino proposito di uerginità, la quale con ogni diligenza, e guardia, cercheranno di custodire ricordandosi, che portano un pretioso thesoro in un uaso di uetro, et una lucerna al uento, et una pretiosa gioia da molti insidiata, e per poter meglio far questo, potranno leggere, o farsi leggere il trattato delle uergini di Dionisio certosino, nouamente tradotto in uolgare, o simili altri. Sappiano però, che tal proposito di uerginità non s'intende esser uoto, ne hauer uirtù di uoto, ne priuato, ne solenne; saluo se elle espressamente non lo facessero, o non l'haessero già fatto.

Et in caso, che alcuna desiderasse di far uoto di uer-

ginità, non sia precipitosa a farlo, sapendo esser meglio non far il uoto, che fatto non seruarlo: Ma prima si consigli col suo confessore, e col Priore generale; et anco con altri Padri spirituali, se così ad essi parerà espediente.

Non si accetteranno adunque in questa compagnia donne maritate, ne uedoue, ne giouani, che si sappia publicamente hauer peccato, ouer che habbiano promesso ad alcui huomo, ouer fatto uoto di religione. Appresso quelle che haueranno Padri, o Madri, o altri Superiori, che le gouernino, non si accetteranno niella compagnia, se prima non haueranno il consentimento, e licenza da essi suoi Parenti, e Superiori; A quali il Priore farà intendere, che le uergini haueranno sempre da star con loro in casa, e da loro doueranno esser pascite, e uestite.

Si ricerca anco dalle uergini, che siano di età almeno di dodeci anni, e quelle che saranno di minore età, benchè non si debbono riceuere nella compagnia, si potranno nondimeno introdurre nelle loro congregazioni per esser ammaestrate a seruire a Dio, in tal sorte di uita. S'auuertisca però, à non riceuerne in troppo numero, acciò non siano di disturbo alle congregazioni, et nissuna di loro sia introdotta, se prima non sarà stata per qualche tempo discepola.

Dello Stabilimento delle Vergini. Cap. 12.

Perseuerando alcuna delle uergini nel buon proposito che hebbe quando entrò nella compagnia, e desiderando di esser stabilita, si auuisi il Vicario dell'Arcieuescouo, il quale esaminato diligentemente il suo desiderio, è trouandola bene qualificata, et instrutta della Regola, et insieme hauuto buona informatione di lei, dia licenza al Priore generale, che la stabilisca con le cerimonie che si ordineranno; Ordinariamente non si stabilisca alcuna, se non sarà di età di sedici anni compiuti, e se non sarà stata un'anno nella Compagnia, il qual tempo sia anco in arbitrio d'esso Vicario di abbreviare, o prolongare secondo che a lui parerà espediente.

Et accioche le uergini piu uolontieri entrino in questa compagnia l'Illustriss. e Reuerendiss. cardinal di Santa Prassede Arcieuescouo nostro dona quaranta giorni d'indulgentia ogni uolta che alcuna si farà scrivere in questa compagnia, e cento ogni uolta che si farà stabilire.

Capitoli del Gouerno, che hanno di hauere i Governatori, e Governatrici della Compagnia di Santa Orfola.

Essendo la Città di Milano molto grande per maggiore commodità, delle uergini, si è pensato esser espediente fondare parecchie compagnie, assignando à ciascuna il suo particular gouerno; per lo quale si eleggerà un numero di buoni sacerdoti, de quali uno sarà Priore Generale, e gli altri saranno Priori particolari di ciascuna compagnia.

Di più

Di più per il gouerno temporale, si eleggerà un numero sufficiente di huomini, e donne da bene, cioè gentili huomini, e gentili donne uedoue, quali distribuiti per ciascuna Compagnia, à guisa di buoni padri, e madri, gouerneranno secondo il suo officio le uergini.

Dell'Vfficio del Priore Generale.

IL Priore generale, con ogni sollecitudine inuigili sopra tutte le Compagnie, è loro Governatore, e Governatrice.

Intenda e procuri, che si facciano alli tempi debiti le congregazioni delle uergini, dando loro il tempo, il modo, la forma, e il luogo di congregarsi, et quello haueranno da fare, quando saranno congregate.

Vna uolta il mese, congreghi tutti i Priori, trattando insieme di ciò sarà espediente per le Compagnie.

Procuri, che qualche uolta per l'anno più che potrà, tutte le compagnie delle uergini congregate insieme, habbiano alcune Prediche della lodeuole uita uerginale, del suo premio, e rimedij per conseruarla, e di altri soggetti per loro accomodati.

Habbia un libro assai grosso, nel quale faccia scriuere le cose d'importanza della Compagnia, insieme con il nome, cognome, habitatione, e Parochia delli Priori, Governatori, Governatrici, e di tutte le uergini; Priuilegi, Heredità, Legati, Instrumenti, e i Notari, che di quelli saranno rogati.

A lui solo spetterà riceuere e stabilire le uergini nella Compagnia, e determinare à qual Scuola le uergini haueranno d'andare le Feste, ma questo lo farà con participatione del Confessore di ciascuna.

Mancando alcuno delli Priori, Governatori, e Governatrici, procuri quanto più presto, si rimetta un'altro, conuocandoli tutti, e proponendoli, ouero facendo loro proporre, chi à tal'Vfficio parerà idoneo.

La elettione del Priore Generale si farà da gli altri Priori, ogni tre anni, e si farà conseruare dall'Arcieuescouo, nel qual tempo, si eleggerà anco un'altro, che sia suo Sottopriore, e sia del numero de gli altri Priori, il qual terrà il suo luogo, essend'egli impedito.

Dell'Officio delli Priori particolari.

Ogni Priore particolare sappia esser eletto à tal officio per aiuto del Priore generale, al quale hauerà da referir le cose d'importanza, per il che poca differenza sarà fra li loro officij.

Habbia ciascun di loro un libro, done scriuano le cose particolari della sua Compagnia, come si è detto di sopra, nell'officio del Priore generale, al quale esibiranno tal libro ogni uolta che gli scriueranno qualche cosa sopra, accioche possa far rapportare il tutto sopra il suo libro.

Del modo di riceuere le Vergini.

Comparendo alcuna uergine, mossa dallo Spirito santo, quale desidera entrare in questa compagnia, il Priore generale esaminato bene il suo desiderio, procederà in questo modo.

Prima pigliarà in nota il suo nome, e cognome, et il nome del Padre, e della Madre, l'habitatione, e Parochia: poi le darà un termine di otto ò diece giorni di tornare da esso, fra tanto pigliarà informatione dal Parochiano, et altri uicini secondo gli parerà, della qualità della giouane, però il tutto con destrezza, e prudenza.

Hauendo tolta la debita informatione, e tornando la uergine, la mandi da un confessore quale gli parerà, auuisandolo prima dell'informatione, che di essa hauerà hauuto, e se gli parerà espediente faccia far con esso una confessione generale; Ma se il Priore hauesse tal informatione, che giudicasse non essere espediente di accettarla nella Compagnia, non resti però del guadagno di quella anima, facendola capitare in mano di un Padre spirituale, non dando però à lei intentione d'accettarla.

Confessata, che sarà la uergine, e perseuerando nel buon proposito, si riceua a proua nella Compagnia, per lo spazio di un'anno, auanti, che sia stabilita; eccetto se altramente parerà al Vicario, come s'è detto nella Regola delle uergini.

Dell'Vfficio delli Governatori

LI Governatori saranno come Padri temporali delle uergini; Per tanto terranno conto se fussi lassato alcuna cosa alla Compagnia adimpiendo in tutto, e per tutto di chi alcuna cosa lasserà.

Habbiano in nota tutti i luoghi pii, che fanno delle elemosine; et il giorno, che le fanno, procurando che le pouere uergini ne siano partecipe.

Accadendo, che alcuna di esse sorelle, ò per esser orfana, ò per altro rispetto non potesse hauere il suo, ò da fratelli, ò da patroni, ò da chi darà loro da lauorare, siano contenti per carità per questa, et altre occorrenze copare per loro in giudicio, ò tentare altro rimedio.

Se per dispositione Diuina, accade che in commune haueranno qualche cosa, ne habbiano buon gouerno; dispensando prudentemente, e fedelmente il tutto, e specialmente in souentione delle sorelle pouere, uecchie, et inferme.

Se fossero due sorelle ò più rimase sole senza Padre, e Madre, et altri Superiori; all'hora per carità sia tolta loro una casa à fitto: et essendo pouere si procuri che sia loro souenuto al meglio, che si potrà, ma se ne sarà rimasa solamente una; all'hora si cerchi di far che alcuna delle altre la uoglia accettare in casa sua, e le sia fatta la souentione, che si potrà.

Sappiano i Governatori, che niuna delle uergini per entrare in questa Compagnia non è priuata, ne s'intende rinuntiar alla heredità paterna, ò materna, ò di altra

robba in qual si uoglia modo à loro pertinente, Perciò essendo auisati del pericolo della morte del Padre, Madre, ò altri parenti delle Vergini uadano à procurare, che sia lassato loro da uiuere, è ciò che di ragione à loro si deue.

Dell'Vfficio delle Governatrici.

L Vfficio delle Governatrici sarà in uigilare sopra i costumi, honestà, è diportamenti delle sorelle, per il che se sarà possibile le uisitaranno tutte ogni quindici giorni; et acciò lo possano fare; ogni uolta habbiano in nota le sue dal Priore.

Visitandole, intendano in che spendono il suo tempo in che modo si diportano, come s'acquistano il uiuere; se in quelle stanze done habitano sono genti di mala sorte, se uì è pericolo alcuno, et il tutto con destrezza, è discretione, auertendo con la sua uisitazione non apportare grauezza, ouero molestia à loro, et alli cohabitanti.

Trouando alcuna necessitá temporale, non potendo proueder loro, lo faranno intendere alli Governatori: Nelle necessitá spirituali, ò pericolo di peccato auiseranno il Priore, ò uero il suo confessore.

Fuggano più, che potranno di mettere alcuna delle Vergini à stare con altri; Dichiarando, che questo sia l'ultimo rimedio di soccorrere alla necessitá loro; la quale, se sarà tanto estrema, che acciò siano costrette, cerchino di allogarla in luogo honesto, è con persone da bene; Alle quali facciano intendere, che è di questa Compagnia, e che loro non mancheranno di uisitarla raccomandandola strettamente, è che occorrendo alcuna cosa, ne siano auisate loro, ò il suo Priore, è che non le uoghiano impedire dall'osservanza della sua Regola quanto sarà possibile.

Cerchino à suo potere di essere presenti quando si faranno le congregazioni delle Vergini.

Ogni mese, ouero ogni due mesi, si facciano portare una fede da ciascuna delle sorelle se si faranno confessate à suoi tempi.

Intendano la causa per la quale alcuna delle uergini non sarà uenuta quando l'altre si faranno congregate.

Auertiscano, che nelle congregazioni delle Vergini non entrino buomini.

Quando saranno auisate, che alcuna delle Vergini sia inferma, quanto più presto la uadano, à uisitare, prouedendo, ò facendo prouedere al suo bisogno, tanto temporale, quanto spirituale, auisandone il suo confessore; E nelle necessitá temporali non potendo à lei prouedere, auisino i Governatori, che dalli luoghi più le procurino qualche sussidio di Medici, medicine, et altre cose necessarie.

Aggouandosi l'infermità, ne auisino il Priore, è si prouegga, che habbia persone spirituali, che le stiano presso confortandola, è se uorà disporre di alcuna cosa, ne siano auisati i Governatori, che mandino ad esecuzione la sua dispositione, è della morte ne auisino tutta la Compagnia:

Finalmente sappiano esser loro come madri, per il che ne habbiano tal cura, come di proprie figliuole; anzi maggiore, essendo loro madri in Christo, è per Christo, del quale queste Vergini sono spose,

Della dispensatione della Regola.

I Priori, è Confessori haueranno potestà, è facultà di dispensare circa la Regola d'esse Vergini, Però il tutto con discretione, è consideratione talmente, che ne per Regola le Vergini siano aggrauate, è patiscano disturbo dalli suoi, ne per tale dispensatione habbiano le altre sorelle occasione di libertá, ò di male esempio.

Bisognando secondo i tempi, è secondo che insegnerà l'esperienza, mutare, et abrogare totalmente alcuna cosa della Regola, ouero aggiungere; ciò farà il Priore generale con gli altri Priori; E (se gli parerà) conuocando altre persone perite di simili governi, dando poi notitia di quanto si concluderà alle Vergini, ò a chi spettarà tal ordine, acciò si offerui, hauendo sempre l'approbatione, ouero confirmatione dell'Ordinario.

Esstratto d'una lettera del P. Francesco Landini, che sta nel Monte uicino a Brescia, scritta

al Reu. P. Frate Franceschino Vidomini, dell'Ordine de Minori,
adi 21. Dicembre. i 566.

LA Compagnia di Santa Orsola in Brescia, contiene il numero di cento trenta Vergini, senza le uedoue, et par che la diuina prouidenza habbia suscitata questa uocatione honorata, per facilitar, et essaltar molte uerginelle, et ricche, è pouere, le quali benchè riuersichano la santa religione, nondimeno non si sentono inclinate à serrarsi con tanta angustia ne claustri, ò legarsi ne uoti, ouero non possono claustrarsi per la pouertá, ò non uogliono per altri buoni rispetti, nondimeno bramano seguir l'Agnello douunque esso uà, et cantare il cantico nuouo, et esser incoronate anch'esse di quella candida ghirlanda dell'aureola. La fondatrice di questa santa compagnia fu una certa Angela, et di nome, et di uita, contadinella di sangue, ma di santità nobile, et famosa. Nacque nel contado di Brescia sopra Salò, et mentre che nel campo l'altre sue Compagne mietitore andauano à merenda, lei si slontanaua all'oratione, et una uolta eleuata in spirito, paruegli aprirsi il cielo, et uscir una processione marauigliosa d'Angeli, et di Verginelle; scambievolmente a duoi à duoi, gli Angeli in uarie sorte di stromenti sonauano, et le Verginelle cantauano, et essa il tuono udì, talmente che lo sapeua cantare, et passando oltre la processione arrivò una Vergine sua sorella, già di buona uita, la qual poco auanti era andata al Paradiso, la qual fermata si con tutta la processione, le predisse, che Dio si uolea seruir di lei; et che essa hauerebbe fatta una compagnia di uergini, la qual si doueua

doueua dilatar, è simil cose. Parlo per uita da parecchie persone serue di Dio, che quasi tutte furono al suo tempo, ne so dir il tutto perche non ho hora comodità d'andare a Brescia a parlar con le donne antiche sue famigliari. Doppo questa uisione se n'andò in Gierusalemme, et diuenuta cieca, fu nel ritorno miracolosamente illuminata, et seguì anco questa marauiglia, che non sapendo lettere, acquistò tanta intelligenza, ch'ella intendeva li nostri Dottori latini, et entrata nella città di Brescia, fu di tanto credito appresso de Bresciani che pareua un'altra Delbora, fino li gran Dottori, et Predicatori se gli inclinavano, et andauano a consigliarsi seco, fu dotata di tanta fede, che se fosse stata persa si sarebbe ritrouata in lei, era di uita pouerissima, et austerissima, et fu ueduta nel tempo dell'oratione col corpo leuata in aere. Cominciò in Brescia questa honorata compagnia di uergini, et fin mentre essa era uiua, ne congregò intorno il numero di cento, preponendo loro per madri delle grandi, et honorate gentildonne di Brescia, et istituendo loro il modo di uiuere con questa regola ch'io mando, approbata hora dalla Sede Apostolica, et da i capi spirituali di Brescia, et ordinò per madre di tutta la compagnia auant il suo felice transitò la Sign. contessa Lucretia, et lasciò il testamento ch'io mando alle Venerande Matrone Governatrici, et i precetti alle Colonelle. Finalmente hauendo fatto molto frutto nella città di Brescia, et hauendo in quella sparso fragantissimo odore, se n'andò alla celeste Patria, et come ho letto in un libro sigillato, et autenticato da i Conservatori Apostolici, è stata quasi reputata Beata dalla città di Brescia, et ho trouato questi uersi sopra l'Arca del suo honorato Sepolcro.

Proposito Martyr, uirgo acibus, ore magistra,
Sic tribus aureolis ANGELA diuesouas.

ANGELA nuper eras morum, vitæq. magistra,
Nunc patria tutrix præsidiumq. ueni.

ANGELA uiua fui, nunc Angela mortua dicor,
Sum tamè angelicis ANGELA iuncta choris.

Vos qui me nostis exemplo uiuite nostro.

Sic facite ut docui, mortua adhuc doceo.

Cõditur hoc tumulo, cui nomen et insup omnis,
Vita fuit superis æquiparanda choris.

ANGELA diuisa est tria p loca, corpus in arca,

Spiritus in cælo, nomen in ore uirum.

ANGELA uirtutum uaria redimita corona,
Hic iacet extremò restituenda die.

Spiritus æthereas penetrauit feruidus arces,
Et summo ingenius astitit ille Deo.

Illa hæc est uirgo quæ morum regula uiua,
Illustrem erexit uirginitate chorum.

Brixia crede mihi, sacrum uenerare sepulchrum,
Nil non sancta Deo proxima uirgo potest.

Dopo il suo benedetto transitò, il Demonio per Diuina permissione perseguitando questa compagnia, la uolse criuellar, ma perche era piantata dal celeste Padre, et era opera di Dio, non potè esser diradicata et dissoluta, imperoche dopo molte tribulationi, è diuenuta più bella, più grande, et più gloriosa, massime poi che la Compagnia si elesse per capo, con l'auttorità del nostro Episcopo il Padre M. Don Francesco che uiue al presente, et hora camina più felicemente, et fruttuosamente, et con maggior odore, et sodisfattione di tutta la Città. Di questa sin' hora se ne sono seruiti tutti li Hospedali di Brescia; di questa se ne seruono le Scuole delle fanciulle dell'institutron Christiana, di questa se ne serue Iddio nella conuersione dell'anime, et à tirar molte case doue loro habitano al seruitio di sua diuina Maestà. E cosa difficile il dar ad intendere il gran bene uniuersale che Dio caua di questa santa Compagnia, in uarie sorti d'opere di pietà, et misericordia: questa frequenta gli santi Sacramenti, le sante orationi, et il culto santo del Signore, in questa rilucono et risplendono gl'ornamenti delle uirtù sante, di pouertá, è d'ubidienza, talmente che ad un cenno il Padre della Compagnia tutte le congrega douunque esso uole. Gran marauiglia è poi questa, non già però incredibile appresso la Diuina onnipotenza, et bontà, la qual con gli insuffi della sua gratia corrisponde alle opere che sono sue, marauiglia dico di tutte le marauiglie, è il ueder questi tre fanciulli, anzi tenere uerginelle non ardere nella fornace di Babilonia, anzi tante Agnese, ouero Agate, in mezzo i Lupanari, et il fuoco rimanere illibate, et intatte. Io dirò solamente questa parola, à tal proposito, che il Padre qual le gouerna, loda molto, et si ritroua grandemente sodisfatto delle uirtù di questo uirgineo, et angelico choro.

EDICTA VARIA

Edictum de Concilio Prouinciali. I.

CAROLVS BORRHOMEVVS S. R. E. TIT. S. PRAXEDIS PRESBYTER
Cardinalis ac S. D. N. Papæ et Sedis Apostolicæ per uniuersam Italiam de latere Legatus,
Dei et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus Mediolanensis.

CVM Pro nostri Archiepiscopalis Officij munere, et antiquorum, et in sacro Tridentino Concilio proxime editorum Canonum obseruatione, ad moderandos mores, corrigendos excessus, controuersias componendas, aliaq. sacris Canonibus permessa, Prouinciale Concilium conuocare debeamus, ut primum necessaria, Sanctæ Ro. et uniuersalis Ecclesiæ negotia, quibus apud Sanctissimum D. N. occupati sumus per debitam obedientiam, intermittere licuit, Reuerendissimos Prouinciæ nostræ Episcopos, ad proximas Idus Octobris per literas nominatim ad singulos scriptas, ad Synodum in nostra Mediolanensi Metropolitana Ecclesia euocauimus. Vt igitur alijs etiam omnibus, qui de iure, uel consuetudine interesse debent, nota sit huius Concilij celebratio, neue cui ignorantiam rei excusare, aut se cōtemptum dicere liceat, Idcirco uniuersis, et singulis prædictis, et alijs qui sua quomodolibet interesse putauerint, etiam exemptis, et nullius Diocesis intra Prouinciæ nostræ limites existentibus, per hoc Edictum, quod in Cathedralis, et aliarum insignium, quæ in singulis Prouinciæ nostræ Diocesis etiam exemptarum, ac uicinarum nullius Diocesis, si quæ sint, locorum, Ecclesiarum ualuis affigi, et promulgari iussimus, Prouincialis Concilij futuram celebrationem significamus, et denunciamus, cum comminatione pœnarum à sacris Canonibus Statutarum. In quorum fidem hoc Edictum confici, et per secretarium nostrum subscribi, et nostri Sigilli impressione muniti uoluimus. Dat. Romæ die 25. Augusti, anno Domini 1565.

Edictum de Concilio Prouinciali II.

In nomine sanctæ, et indiuiduæ Trinitatis, Patris, et filij, et spiritus sancti Amen.

Carolus Borrhomæus S. R. E. tit. S. Praxedis presbyter
Cardinalis, Dei, et Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Mediolani, uniuersis Prouinciæ nostræ fidelibus. Salutem in Domino.

QUOS cœlestis sapientia pastores et esse, et dici uoluit, eorum tanta, tamq. grauis, atque adeo sancta sollicitudo esse debet; ut in ijs, quæ ad castissimum Dei cultum, ad Ecclesiæ auctoritatem, ac dignitatem, et ad cleui, populiq. disciplinam non conseruandam solum, sed augendam etiam pertinent, non uoluntas, non diligentia, non pietas denique illorum

ullo loco desideretur. cum igitur ad morum emendationem, et ad christiana pietatis restitutionem, amplificationemq. Tridentini patres, duce spiritu sancto, optimorum consiliorum auctore, ueterem illam rationem, alijs concilijs decretam, renouandam statuerint, ut tertio quoque anno prouincialis Synodus celebretur; tertiusq. is annus iam abierit, quo primum Mediolani Synodum eiusmodi habuerimus; id propterea nos, qui Dei, et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopalem hanc curam gerimus, pro ea, quam populis, fidei nostræ commissis, debemus, sancta sollicitudine, uoluimus iterum Prouinciæ nostræ Episcopos, litteris unicuique illorum scriptis, in Metropolitana nostra Mediolanensem Ecclesiam ad concilium euocare, huiusq. inchoandi diem certum prescribere, nempe qui erit 24. Aprilis proxime sequentis. Vt autem ceteris omnibus, atque singulis, qui possunt, debentue iure, aut consuetudine, aut priuilegio eidem interesse, peruulgata sit, ac nota huius nostri concilij indictio; neue cuiquam uel rei ignorantia ad excusationem uti, uel se cōtemptum, neglectumue esse, dicere liceat; ijs ipsis uniuersis, ac singulis, tum ceteris, qui sua interesse quauis ratione putarint; tum illis etiam, qui liberi sunt, atque exempti, quique nullius diocesis, intra Prouinciæ nostræ fines continentur, hoc edicto publice proposito, illud idem significamus, indicimus, ac denunciamus; iubemusq. item illos ipsos oēs, et singulos, qui interesse debent, huc in concilium conuenire ad constitutam eam diem, pœnis illis propositis, quæ canonicis sanctionibus decretæ sunt.

Monemus præterea, ac per uiscera IESU CHRISTI Domini hortamur omnes Prouinciæ nostræ fideles, ut assiduis precibus, reliquisq. christiana pietatis officijs a Deo misericordiarum, et patre totius cōsolationis, nobis, negocium tam salutare tractantibus, auxilium implorent; quo facilius nos, eius ope adiuti, in conspectu animi habentes exemplum grauissima et sanctissima disciplina, quacumque ad eam restituendam accommodata, necessariaq. sunt, ea sine ullis hesitationibus decernamus tum ad Dei ipsius gloriam, tum ad eorum, qui in nostra fide, curaq. conquiscent, salutem. In quarum rerum omnium fidem hoc edictum confici, auctoritateq. nostra imprimi, et nostro signo muniti, tum cancellarij nostri manu signatum, in uulgas publice proponi uoluimus. Dat. Mediolani die 16. Martij 1569.

Edictum

Edictum de Concilio Prouinciali. III.

In nomine sanctæ, et indiuiduæ Trinitatis, Patris, et filij, et spiritus sancti Amen.

Carolus Borrhomæus S. R. E. tit. S. Praxedis presbyter
Cardinalis, dei, et Apostolicæ sedis gratia,
Archiepiscopus sanctæ mediolanensis Ecclesiæ, Vniuersis Prouinciæ nostræ fidelibus Salutem in Christo Domino.

DIUINE pietatis abundantia perfectum est, ut cuius disciplina uestigia olim à sanctissimi Patribus pressa non leuiter, sed fixa ad sempiternam rei christiana bene gerenda rationem, uix, in tantis morum erroribus, ulla reliqua usquam apparebant; ea quasi ex tenebris in lucem reuocata sit, grauissimis, et diuinis sacrosancti concilij Tridentini sanctionibus. quibus cum omnes sane quidem obtemperare oporteat; tum eos in primis, quos author uita nostræ, et magister salutis æternæ, Christus Dominus, Episcopos, et Pastores gregis esse uoluit, quem is sanguine suo, in ara crucis profuso, redemit. Itaque Pastoralis curæ nostræ ratio, quæ in Tridentinis illis iussis, ijsq. sanctissime exequendis, uersari debet, nos commouet, atque adeo commouet, ut hoc anno, qui tertius est, quo Mediolani alteram Prouincialem Synodum habuimus, eam ad eiusdem Tridentini concilij præscriptum tertio conuocemus: idq. eo consilio, ut nos, qui Metropolitanico iure Prouinciæ huius curam gerimus, pro debito Archiepiscopalis speculationis nostræ officio, sedulo primum perquiramus, si quæ sunt, quæ Tridentinis decretis, aut eorum auctoritate, canonumq. iure a nobis in una, atque in altera item Synodo ad restituendam pristinam illam Ecclesiasticam disciplinam tampridem sancita, nondum ab ijs, quorum interest, in hac Prouincia præstita sunt; in his exequendis, duce Spiritu sancto, qui Spiritus est intellectus, sapientiæ, et consilij, Pastoralis studio, et diligentia incumbamus: tum præterea uideamus, si quæ alia sunt, quæ, subdolo operario Sathana, morum corruptelis, uel inueterata, uel nuper præuè introducta, ullam emendationem, uel in controuersijs prouincialibus iudicium a nobis desiderent. Quamobrem omnes et singulos huius nostræ Prouinciæ Episcopos, tum litteris eo potissimum nomine, unicuique eorum scriptis, tum hoc etiam publico edicto, ad Prouincialem Synodum Mediolanum conuocamus: cuius etiam Synodi inchoanda certum diem, nempe uigesimū quartum mensis Aprilis, proxime sequentis, quo statuto die Mane in Metropolitana nostra Ecclesia conueniant, præscribimus. Vt autem ceteris omnibus atque singulis, qui possunt, debentue iure, aut consuetudine, aut priuilegio eidem interesse, peruulgata sit, ac nota huius nostræ Prouincialis Synodi tertie indictio, neue cuiquam uel rei ignorantia ad excusationem

uti, uel se cōtemptum, neglectumue esse, dicere liceat; ijs ipsis uniuersis, ac singulis tum ceteris, qui sua interesse quauis ratione putarint, hoc edicto publice proposito, illam eidem significamus, indicimus, ac denunciamus: iubemusq. item illos ipsos omnes et singulos qui interesse debent, huc in Prouincialem Synodum conuenire ad constitutam diem, pœnis illis propositis, quæ canonicis sanctionibus decretæ sunt.

Cuent autem Comprovinciales nostri Episcopi, id quod posteriori Prouinciali Concilio sancitum est, ut, cum primum hoc edictum acceperint, quo Prouincialis Synodi celebranda certa dies indicta est, in omnibus et Urbis, et diocesis suæ parochialibus Ecclesijs, quantaquaque feria, in singulas hebdomadas, quoad illa de more absoluta, ac dimissa erit, Missæ sacrum de Spiritu sancto fiat: In Cathedrali autem, et Colligatis Ecclesijs processionum præterea munus singulis diebus Dominicis obeatur, præcationibus adhibitis pro optimo Conciliarium rerum tractationis euentu.

Omnes præterea Prouinciæ nostræ fideles monemus, et per uiscera misericordiæ Christi Domini hortamur, ut omni pietatis christiana studio, et religiosi præcibus, ijsque assiduis, a Deo consolationis, et misericordiarum Patre, nobis, negocium tam salutare tractantibus, auxilium implorent: quo nos adiuti, in hac tractatione omnia consilia, sermones, et actiones nostras in finem dirigamus, nempe in CHRISTVM IESVM, cui in omni iustitia, et sanctitate seruire debemus. In quarum rerum omnium fidem hoc edictum confici, auctoritateq. nostra imprimi, et nostro signo muniti, tum nostra etiam manu signatum, in uulgas publice proponi, eidemq. a Synodali Secretario nostro subscribi uoluimus. Dat. Mediolani die xx. Februarij M. D. LXXII.

Edictum alterum de Concilio Prouinc. III.
quod ob causas prorogatum fuerat.

In nomine Sanctæ, et indiuiduæ Trinitatis, Patris, et filij, et Spiritus sancti Amen.

Carolus Borrhomæus S. R. E. tit. S. Praxedis Presbyter
Cardinalis, Dei, et Apostolicæ Sedis Gratia,
Archiepiscopus sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ, Vniuersis Prouinciæ nostræ fidelibus Salutem in Christo Domino.

AETERNVS Pontifex, unigenitus Dei filius, Christus Iesus, qui e sinu Patris in terram missus, fidelium animas redemit per effusionem immaculati sanguinis sui, eam nobis, Pastoribus animarum, curam proposuit, ut omni sollicitudine oues, fidei nostræ commissas, a uallibus ad montes, a terrenis scilicet rebus ad cœlestes, ab humanis ad diuinas, a caducis ad æternas reuocare studeamus. Hæc sanctæ cura, plena studij, plena diligentie, refertaq. omni labore, cum in ceteris Pastoralibus muneribus, tum in

ijs

ijs etiam exequendis nos ualde sollicitos habere debet, quibus Tridentina Synodus et ipsi Pastorum officijs, et animarum salutis, et prouinciarum utilitati consultum esse uoluit. In ijs uero cum illa sit prouincialium Synodorum ad usum reuocata ratio; nos superiori anno, qui tertius erat, quo Mediolani alteram prouincialem Synodum habuimus, tertio prouinciae nostrae Episcopos ad concilium conuocauimus. quod quidem concilium, a nobis de more indictum cum ob causas, conciliaribus nostris litteris expressas, celebrare non potuerimus; officij nostri ratio, quae progressionibus suis tota ad praestantissimam illam curam spectare debet, nos commouet, atque adeo commouet, ut, quod proximo superiori anno a nobis intermittere oportuit, id hoc anno omnino praestemus. Quamobrem omnes et singulos huius nostrae Prouinciae Episcopos, tum litteris eo potissimum nomine, unicuique eorum scriptis, tum hoc etiam publico edicto ad prouincialem Synodum Mediolanum conuocamus: cuius etiam Synodi inchoanda certum diem, nempe nonum Aprilis, proxime sequentis, quo statuto die mane in Metropolitanam nostram Ecclesiam conueniant, praescribimus. Et autem ceteris omnibus, atque singulis, qui possunt, debentue iure, aut consuetudine, aut priuilegio eidem interesse, peruulgata sit, ac nota huius nostrae Prouincialis Synodi tertia indictio; ne cuiquam uel rei ignorantia ad excusationem uti, uel se contemptum, neglectumue esse, dicere liceat; ijs ipsis uniuersis, ac singulis, tum ceteris, qui sua interesse quauis ratione putauerint, hoc edicto publice proposito, illam eisdem significamus, indicimus, ac denunciamus: iubemusq. uem illos ipsos omnes et singulos, qui interesse debent, huc in prouincialem Synodum conuenire ad constitutam diem, penes et censuris illis propositis, quae canonicis sanctionibus decretae sunt.

Curent autem prouinciales nostri Episcopi, id quod posteriori prouinciali Concilio sancitum est, ut, cum primum hoc edictum acceperint, quo prouincialis Synodi celebranda certa dies indicta est, in omnibus et urbis, et diocesis suae parochialibus Ecclesijs, quinta quaque feria in singulas hebdomadas, quo ad illa de more absoluta, ac dimissa erit, Missae sacrum de Spiritu sancto fiat: In Cathedrali autem, et collegiatis Ecclesijs processionum praeterea munus singulis diebus Dominicis obeatur, precatationibus adhibitis pro optimo conciliarium rerum tractationis euentu.

Omnes praeterea Prouinciae nostrae fideles id monemus, et per uiscera misericordiae Christi Domini hortamur, ut omni pietatis Christianae studio et religiosis precibus, ijsq. assiduis, a Deo consolationis, et misericordiarum patre, nobis, negotium tam salutare tractantibus, Spiritus sancti lumen implorent; quo lumine adiuti, nos ijs inijs insistentes, quae superioribus annis iecimus, nostris, gregisque nostri gressus dirigamus in uiam salutis aeternae. In quarum rerum omnium fidem hoc edictum confici, auctoritateq. nostra imprimi, et nostro signo muniri, tum nostra etiam

manu signatum, in uulgis publice proponi, eidemq. a Synodali Secretario nostro subscribi uolumus. Dat. Mediolani Die 16. Ianuarij. 1573.

Prorogatio Synodi, et prouincialis, et Dioecesanæ.

Carolus Borromæus, S. R. E. tit. S. Praxedis Presbyter Cardinalis, Dei, et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus S. Mediolanensis Ecclesiae, Vniuersis Prouinciae nostrae fidelibus, Salutem in Domino.

ALIIIS nostris litteris, Edicti nomine inscriptis, Prouincialem Synodum, quam hoc anno die xxiiij. huius mensis Aprilis habere statueramus, paucis ante diebus de more indiximus, Sed cum per inuoluntatem nostram, ut per litteras etiam prouinciae nostrae Episcopis significauimus, id ad constitutam diem praestare nobis non liceat: eam ad diem differimus, et prorogamus, quem illi hoc ipso anno celebranda certum, uolente Deo, praescribemus, atque indicemus alijs nostris litteris.

Dioecesanam praeterea Synodum, quam indiximus ad diem xiiij. huius etiam mensis Aprilis, ob eam ipsam causam differimus, et prorogamus in diem quem alijs nostris litteris certum significabimus, et constituemus arbitratu nostro. In cuius rei fidem has necessarias prorogationis nostrae litteras confici, et publice affigi iussimus. Dat. Mediolani die 9. Aprilis 1572.

Edictum de Concilio Prouinciali. IIII.

In nomine sanctae, et Indiuiduae Trinitatis, Patris, et filij, et Spiritus sancti Amen.

Carolus S. R. E. tit. S. Praxedis presbyter Cardinalis, Dei, et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus sanctae Ecclesiae Mediolanensis, uniuersis Prouinciae nostrae Christi Fidelibus Salutem in Domino.

PRO Archiepiscopalis officij nostri ratione, quae progressionibus suis tota ad optimam Pastoralis muneris curam spectare debet, nos in synodo prouinciali tertia, quam ex praescripto Tridentino, anno M. D. LXXIII. habuimus; decreto edito, Concilium prouinciale quartum indiximus, quod hoc anno, die decimo mensis Maij, auxiliante Dei misericordia, celebraturi sumus. Et autem omnibus, atque singulis, quibuscumque, qui iure, aut consuetudine, aut priuilegio, aut alia quauis ratione Concilij prouincialis nostris interesse possunt, uel debent, hac Synodi quartae prouincialis indictio, plane nota, atque euulgata sit; neue cuiquam uel rei ignorantia ad excusationem uti, uel se contemptum, neglectumue esse dicere liceat; ijs ipsis uniuersis, et singulis, ac ceteris item, qui sua interesse quauis ratione putarint, hoc

hoc edicto publice proposito, eandem quartam prouincialem Synodum, in superiori illo prouinciali tertio Concilio iam, decreto promulgato, indictam, significamus, indicimus, ac denunciamus.

Quamobrem cum uniuersos, et singulos Reuerendissimos Episcopos prouinciae nostrae, tum ceteros quosuis omnes, qui, ut supra, in Synodo Prouinciali Mediolanensi, quacunque ratione interesse debent, praeter illud indictmentis decretum, et litteras nominatim, sigillatimq. eisdem Reuerendissimis Episcopis, per nos scriptas, hoc etiam edicto illud monemus, ut eo ipso, a nobis praescripto, et constituto, decimo mensis Maij, proxime sequentis, die, Mediolanum in Ecclesiam nostram Metropolitanam conueniant; et in concilio, quod illo ipso die, summo mane, iuuante Domino inchoabimus, praesentes ipsi adsint; penes et censuris propositis, Canonum iure sancitis.

Curent uerò singuli prouinciales nostri Episcopi, ut, quod Concilio prouinciali secundo sancitum est, cum primum edictum hoc acceperint, in omnibus et urbis, et diocesis suae ecclesijs parochialibus, quinta quaque feria, in singulas hebdomadas, quoad concilium de more dimissum atque absolutum erit, Missae Sacrum, de Spiritu sancto, fiat: in Cathedrali autem, et Collegiatis Ecclesijs, processionum praeterea munus, singulis diebus Dominicis, intus obeatur; ex animoq. preces fiant, quibus a Deo, totius consolationis, et misericordiarum patre, nobis, tam salutare negotium tractantibus, Spiritus sancti lumen imploretur.

Sciant praeterea uniuersis, et singulis prouinciae nostrae Christi fideles, conciliarem hanc actionem, a nobis indictam, praecipuum quoddam caritatis, et pietatis studium ab ijs ipsis postulare; cum illa omnis eò spectet, ut per nos, illorum gressus dirigantur in uiam salutis. Quare paterna cohortatione eos uehementer in Domino admonemus, ut et sua, et nostra causa, orationis, precumq. Studium, una nobiscum adhibeant: dieq. Dominico, Concilium id prouinciale proxime praecedente, qui dies sextus Maij erit, primum uerè penitentes, et confessi, sacram communionem sumant; hoc pie precantes, ut, adiutrice Dei gratia, nos ea, quae ad nostram, suamq. salutem pertinent, diligenter, sanctaeq. sollicitudine agamus. In quarum rerum fidem, hoc edictum confici, auctoritateq. nostra imprimi, et sancti Ambrosij sigillo Archiepiscopali nostro muniri, tum nostra etiam manu signatum, in uulgis publice proponi, eidemq. a Synodali Secretario nostro subscribi uolumus. Datum Mediolani, in edibus nostris Archiepiscopalibus, Calendis Martij. 1576.

Edictum de Concilio Prouinciali. V.

In nomine sanctae, et indiuiduae Trinitatis, Patris, et filij, et Spiritus sancti Amen.

Carolus S. R. E. tit. S. Praxedis presb. Cardinalis, Dei, et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus sanctae Ecclesiae Mediolanensis uniuersis Prouinciae nostrae fidelibus, Salutem in Domino.

VINEAE Dominicae cultura cum in omni alio pastoralis sollicitudinis officio eniteat, tum ualde etiam in concilijs prouincialibus, ad Tridentinae sanctionis praescriptum tertio quoque anno celebrandis. Nos igitur pro Archiepiscopalis officij nostri cura, quae progressionibus suis tota ad optimam pascendi rationem spectare debet, iam in synodo prouinciali quarta, quam ex illius concilij sanctione anno MDLXXVI. habuimus, decreto promulgato, concilium prouinciale quintum denunciamus, atque indiximus: quod, auxiliante Dei misericordia, hoc anno, die septimo mensis Maij, de more celebraturi sumus, Ea porro indictio, et iure canonum, et decreto Prouinciali communita; licet tantum roboris, uirumq. omnino habeat, quantum illa, quae edicto publico fieri solet: tamen, cum in lucem typis nondum emissa sit; et tempus, atque adeo statuta dies eiusdem concilij quinti, tunc indicti, iam inisset; id propterea, ne cuiquam, quicumque sit, qui concilijs Prouincialibus nostris interesse quacunque ratione potest, ac debet, uel rei ignorantia ad excusationem uti, uel se contemptum, neglectumue esse dicere liceat: nos uniuersis, et singulis, qui iure, aut consuetudine, aut priuilegio, aut electione sua, suorumue predecessorum, aut alia quacunque ratione ad prouinciales nostras synodos conuenire debent, aut possunt, hoc etiam edicto publice proposito, eandem quintam prouincialem synodum, in superiore illo prouinciali concilio quarto, iam indictam, significamus, denunciamus, atque indicimus.

Quamobrem cum uniuersos, et singulos Reuerendissimos Episcopos prouinciae nostrae, tum ceteros omnes, quicumque sint, qui, ut supra, in concilio prouinciali Mediolanensi, quacunque ratione interesse debent, praeter illud indictmentis decretum, et litteras nominatim, sigillatimq. eisdem Reuerendissimis Episcopis per nos scriptas, hoc etiam Archiepiscopali edicto illud monemus, ut eo ipso constituto, septimo mensis Maij, proxime sequentis, die Mediolanum in basilicam nostram Metropolitanam conueniant; et in concilio, quod eo ipso die, summo mane, iuuante Domino, inchoabimus, praesentes ipsi adsint, penes, et censuris, propositis, canonum iure sancitis.

Curent porro singuli prouinciales nostri Episcopi, ut, quod concilio altero Mediolanensi sancitum est, cum primum edictum hoc acceperint, quinta quaque feria Missae sacrum tum a singulis sacerdotibus, tum solemniter

solemniter collegiatim in cathedrali, et collegiatis ecclesijs, de Spiritu sancto celebretur, uel, si pro ratione officij hoc non potest, saltem commemoratio fiat; ac præterea singulis diebus dominicis, et in illis, et in omnibus parochialibus ecclesijs, ad implorandum in ea conciliari tractatione Spiritus sancti lumen, processio, litaniæ, ac preces habeantur. Idq. peragatur, ac præstetur, quoad concilium de more absolutum, et dimissum erit.

Cum autem conciliaris hæc actio, a nobis indicta, præcipuum quoddam charitatis, et pietatis studium, a prouincia nostræ fidelibus postulet; illud etiam curet unusquisque prouinciæ nostræ Episcopus, ut singulis ante concilij diem constitutam dominicis diebus, per parochos, et concionatores excitentur eius rei causa fideles ad frequentius sanctæ orationis studium; ad idq. uehementer omnes inflammentur, ut die dominico, statam concilij diem proxime antecedente, uerè poenitentes, et confessi, sacram communionem sumant, hoc præcipue precantes, ut adiutrice Dei gratia, quæ ad suam, et ad illorum, quorum curæ commissi sunt, salutem pertinet, pia religioaq. sollicitudine in concilio agantur.

Quo religiosius autem ab ijs, qui ad concilium conueniunt, in eam actionem incumbatur; ecclesiastici ordinis homines, et quos unà secum ad synodum prouincialem Episcopi conduxerint, et quos Capitula miserint, et testes synodales, et ceteri tum sacerdotes, tum clerici, quicumque uenerint; ij omnes, et singuli antequam in uiam se dent, peccata confessi, sacerdotes Missæ sacrum celebrare, clerici sanctissimam Eucharistiam sumere ne omittant. In quarum rerum fidem, et testimonium, hoc edictum confici, auctoritateq. nostra imprimi, et sancti Ambrosii sigillo Archiepiscopali nostro muniri, tum nostræ etiam manu signatum, in uulgus publice proponi, eidemq. a Vicecancellario nostro Archiepiscopali subscribi uolumus. Dat. Mediolani, in adibus nostris Archiepiscopali- bus, pridie idus Martij 1579.

Indicendi Concilij prouincialis ratio, formulaq. edicto concepta, in prouincia Mediolanensi usque ad id temporis seruata est, quo primum in synodo prouinciali IV. ad usum decreto reuocatus est uetus ille, canone Toletano olim introductus indictionis synodalis mos, ut, quæ scilicet synodus deinceps futura esset, eius constitutus dies denunciareretur, indicereturq. in synodo, quæ illam ordine sequentem, proxime antecederet. Atque hæc quidem ratio Mediolani, ad consuetudinem reuocata, ita ex decreto prouinciali adhibita est, ut Concilij prouincialis futuri dies, ita in sessione præcedentis concilij ultima indictus, & in calendarium eius anni, in quem illius celebritas caderet, loco suo relatus, de more etiam in basilica Metropolitana, die Epiphaniarum denunciaretur

certis conceptis uerbis, quorum formula infra extat.

Indictio Synodi diocæsanæ I. quam Ormanetus Vicarius habuit, a nobis conquisita diligenter, non inuenta est tamen.

INDICTIO SYNODI DIOECESANÆ. II.

In nomine sanctæ, et Indiuiduæ Trinitatis, Patris, et filij, et spiritus sancti Amen.

Carolus Borromæus, S. R. E. tit. S. Prædixis Presbyter Cardinalis, Dei, et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus S. Mediolanensis Ecclesiæ, Omnibus et singulis Christi fidelibus Ciuitatis, et Diocæsis nostræ Mediolanensis Salutem in Domino.

PASTORVM officium est, quacumque et ad conformandam cleri disciplinam, et ad popularium morum emendationem spectant, ea omnia diligenter, accurateq. uidere; ut ne illis id obijci unquam possit, quod apud Esaiam Deus emulatur, et Dominus ultionum dixit, SPECULATORES CÆCI, etc. Quare nos eo Pastoralis officij spiritu excitati, et si uniuersa diocæsis nostræ uisitationem, iamdiu a nobis inchoatam, ante absolue statueramus, quam diocæsanam Synodum coegissemus: tamen, quoniam ad eam pastoralis speculationis curam, et ad cleri disciplinam non seruandam solum, uerum etiam augendam adiumenti uel plurimum ex Synodaliu reru tractatione adferri animaduertimus, idcirco diocæsanæ Synodi nostræ, quæ ex sacrorum canonum iure, et Tridentini concilij decreto conuocanda est, indictionem, celebrationemue alteram diutius a nobis differri non oportere censuimus. Itaque his nostris litteris, ipsam Synodum ad diem 26. Iunij, proxime sequentis, Deo iuuante, iterum celebrandam indicimus, ac denunciamus. quamobrem uniuersos, et singulos, qui in nostra hac Mediolanensi ciuitate, et diocæsi, beneficia quæuis ecclesiastica, etiam quæ sine ulla cura sunt, obtinent, quiq. sacris item ordinibus initiati sunt, eos præterea omnes tum seculares, tum regulares clericos, qui quouis iure, aut consuetudine nostræ Synodo diocæsanæ interesse debent, monemus in Domino, eisdemq. omnibus, et singulis in uirtute sanctæ obedientiæ, ac pænis sacrorum canonum iure constitutis, iubemus, ut ipsi ea clericalis habitus honestate, quæ nostris prouincialibus concilijs, et superiori diocæsanæ Synodo, nostrisq. item edictis præscripta est, cum superpelliceis etiam mundis, præstituta illa die summo mane ad diocæsanam Synodum, quam in nostra Metropolitana Mediolanensi ecclesia celebrabimus, conueniant: idq. non alij eorum nomine, sed ipsimet,

ipsimet, nisi legitima causa, quam probare debent, impediti sint, præsent. Inde autem, cum conuenierint, ne cuiquam, nisi impetrata a nobis facultate, discedere liceat; ut Dei ope, atque auxilio ea agamus, quæ ad animarum salutem, et diuini cultus incrementum, cleriq. disciplinam pertinere, ac præstare iudicabimus.

Edicimus præterea, id quod nostro prouinciali concilio secundo decretum est, ut post indictæ huius Synodi promulgationem, in omnibus et urbis, et diocæsis nostræ ecclesijs parochialibus, quintaquaque feria, in singulas hebdomadas, quoad ipsa Synodus absoluta, ac dimissa de more erit, Missa de Spiritu sancto celebretur; in Metropolitana autem, et collegiatis processionum etiam munus, singulis dominicis diebus, intus obeatur; ex animoq. preces fiant, quibus a Deo auxilium impetretur pro optimo Synodaliu tractationum euentu.

Monemus item eos omnes et singulos, ut nec etiam initinere, quod Synodi causa huc facturi sunt, neque uero hic item ab ea uiuendi frugalitate, sacerdotali modestia, atque grauitate, quæ prouinciali Concilio priori præcepta est, discedant; sed cum exemplum fidelibus afferant, ut monet Apostolus, in uerbo, in conuersatione, in charitate, in fide, et castitate; tum nobis, hoc negotium tractantibus, a Deo Opt. Max. omni animi pietate, sacrificijs, precibus, ac ieiunijs auxilium implorare studeant. In quarum rerum fidem has litteras nostra, nostrisq. Cancellarij manu signatas confici, sigilloq. nostro muniri, et promulgari, Metropolitanaq. nostræ, et Collegiatarum ecclesiarum, Aediumq. Archiepiscopaliu ualuis publice affigi iussimus. Quam affixionem habere eam uim uolumus, ac si ipsis singulis, quorum interest, ille allata, ac denunciata essent. Dat. Mediolani, in Aedibus Archiepiscopali- bus, Die 23. mensis Maij. 1571.

Indictio Synodi Diocæsanæ. III.

In nomine sanctæ, et indiuiduæ Trinitatis, Patris, et filij, et spiritus sancti Amen.

Carolus Borromæus S. R. E. tit. S. Prædixis presbyter Cardinalis, Dei, et Apostolicæ Sedis gratia, Archiepiscopus sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ, Omnibus, et singulis Christi fidelibus Ciuitatis, et Diocæsis nostræ Mediolanensis Salutem in Domino.

CVRA pastoris cuius ministerio Spiritus sanctus utitur in ciuitate, cui ille præest, pie, sancteq. influenda, spectare in primis debet ad eam accommodatam pascendi rationem, quæ in augendo spiritu posita, ad colles, ad illa scilicet cælestia tabernacula gregem compellit: id quod propheta Micheas diuini-

tus admonuit ijs uerbis, Accedite ad montes æternos. Quo in pascendi genere quoniam præter cetera ualeat multum sancta illa conciliarium rerum tractatio: hoc anno nos, edicto iam promulgato, cum concilium prouinciale, ex Tridentino præscripto, indiximus; tum diocæsanam Synodum, quam anno superiori a nobis indictam, per inualetudinem nostram haberi non licuit, celebrare uolumus. Quamobrem his nostris litteris uniuersos et singulos, qui Mediolani, et in diocæsi nostræ, beneficia quæuis ecclesiastica; etiam quæ sine ulla cura sunt, obtinent, quiq. sacris item ordinibus initiati sunt, eos præterea omnes tum seculares, tum regulares clericos, qui quouis iure, aut consuetudine nostræ Synodo diocæsanæ interesse debent, monemus in Domino, eisdemq. omnibus, et singulis in uirtute sanctæ obedientiæ, ac pænis sacrorum canonum iure constitutis, iubemus, ut ipsi ea clericalis habitus honestate, quæ nostris prouincialibus concilijs, et superiori diocæsanæ Synodo, nostrisq. item edictis præscripta est, cum superpelliceis etiam mundis, die decimo quinto mensis Aprilis, proxime sequentis, quem diem inchoandæ diocæsanæ Synodi certum indicimus, summo mane in nostram Metropolitanam Mediolanensem Ecclesiam conueniant: idq. non alij eorum nomine, sed ipsimet, nisi legitima causa, quam probare debent, impediti sint, præsent: Inde autem, cum conuenierint, ne cuiquam discedere liceat, nisi impetrata a nobis facultate.

Edicimus præterea, id quod nostro prouinciali concilio secundo decretum est, ut post indictæ huius Synodi promulgationem, in omnibus et urbis, et diocæsis nostræ ecclesijs parochialibus, quintaquaque feria, in singulas hebdomadas, quoad ipsa Synodus absoluta, ac dimissa de more erit, in Missa sacro oratio de Spiritu sancto dicatur; in Metropolitana autem, et Collegiatis processionum etiam munus, singulis Dominicis diebus, intus obeatur; ex animoq. preces fiant, quibus a Deo auxilium impetretur pro optimo Synodaliu tractationem euentu.

Monemus item eos omnes et singulos ecclesiastici ordinis homines, ut, nec etiam in itinere, quod Synodi causa huc facturi sunt, neque uero hic item ab ea uiuendi frugalitate, sacerdotali modestia, atque grauitate, quæ prouinciali concilio priori præcepta est, discedant; sed cum exemplum fidelibus afferant, ut monet Apostolus, in uerbo, in conuersatione, in charitate, in fide, et castitate; tum nobis a Deo optimo maximo, omni animi pietate, sacrificijs, precibus, ac ieiunijs auxilium implorare studeant. In quarum rerum fidem has litteras, nostra, nostrisq. Cancellarij manu signatas confici, sigilloq. nostro muniri, et promulgari, Metropolitanaq. nostræ, et Collegiatarum ecclesiarum, Aediumq. Archiepiscopaliu ualuis publice affigi iussimus. Quam affixionem habere eam uim uolumus, ac si ipsis singulis, quorum interest, ille illata, ac denunciata essent. Datum ex Palatio nostro Archiepiscopali Die 8. Martij 1572.

Indictio Synodi diœcesanæ. I III.

In nomine sanctæ, et Individuæ Trinitatis, Patris, et filij, et Spiritus sancti Amen.

Carolus Borromeus, S. R. E. tit. S. Prædixis Presbyter Cardinalis, Dei, et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus S. Mediolanensis Ecclesiæ, Uniuersis, et singulis Christianis fidelibus Ciuitatis, et Diœcesis nostræ, Salutem in Domino.

IESU CHRISTI sanguinem, et uiscera redolens, cura pastoralis, omnes summæ sollicitudinis partes ab ijs summopere deposcit, quos Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei. Id sane nos cum aliquando animo menteq. reputemus; plane equidem agnoscimus hereditatem nostram in cruce eiusdem Christi Domini, et in laboribus plurimis. quare studio perpetuo, uigilijs maximis, perenni diligentia elaborandam nobis est in muneris huius, quod magnum et multiplex sustinemus, perfunctione. Iam hoc anno aliquam uisitationum partem obiuimus: alia sunt, quæ pro nostri officij sollicitudine a nobis prætermitteri non oportet. In ijs potissimum est anniuersaria illam, olim ueterum canonum iure, ac nuper Tridentino decreto constituta, diœcesanæ Synodi conuocatio, atque actio: quam sollicitè amplecti debemus. Quocirca his nostris litteris uniuersos, et singulos, qui Mediolani, et in diœcesi nostrâ, beneficia cuiusuis generis ecclesiastica, etiam quæ sine ulla cura sunt, obtinent; quiq. sacris item ordinibus initiati sunt; eos præterea omnes tum saculares, tum regulares clericos, qui quouis iure, uel consuetudine nostræ Synodo diœcesanæ interesse debent, monemus in Domino; eisdemq. omnibus et singulis in uirtute sanctæ obedientiæ, ac penis sacrorum Canonum iure sancitis, iubemus, atque edicimus, ut ipsi, clericali habitu decenti, nostris provincialibus, et diœcesanis Concilijs, edictisq. præscripto, ac superpelliceis præterea mundis induti, die decimo sexto mensis Nonembrii, proxime sequentis, quem diem inchoandæ diœcesanæ Synodi certum indicimus, summo mane in nostram Metropolitanam Ecclesiam, Mediolanum conueniant; idq. non alij eorum nomine, sed ipsimet, nisi legitima causa, quam nobis probare debent; impediti, omnino præsentent. Inde autem, cum conuenerint, ne cuiquam discedere liceat, nisi missione a nobis imperata.

Edicimus præterea, id quod nostro provinciali Concilio secundo decretum est, ut, post indictæ huius synodi promulgationem, in omnibus et urbis, et diœcesis nostræ ecclesijs parochialibus, quintâ quaque feriâ, in singulas hebdomadas, quoad ipsa Synodus absoluta, ac dimissa de more erit; Missa de Spiritu sancto, aut, si quando officij ratio aliter postulet, oratio de eodem in Missa sacro, quod fit, dicatur. In Metropolitana autem, et Collegiatis ecclesijs processionum etiam munus, singulis Dominicis diebus intus obeatur; ex animoq. preces fiant, quibus a Deo nobis auxilium im-

pletur in illa Synodaliu rerum tractatione.

Et quoniam religiosam animi præparationem hæc Synodalis actio ab ecclesiastici ordinis hominibus potissimum requirit, qui præsentem adesse debent; hoc eos omnes et singulos, quo puriores ad eam conueniat, uehementer in Domino monemus, ut dominico die, qui proxime futuram Synodum antecedit, ij primum peccata confessi, non solum Sacerdotes Missæ sacrum faciant, sed reliqui singuli cuiusuis ordinis clericis sanctissimam Eucharistiam sumant; hocq. idem etiam omnes summo mane præsentent eo ipso die, quo, adiutrice Dei gratia, a nobis Synodi initium fiet. Quo autem sanctius triduanâ illâ Synodales actiones habeantur; illud tum sacerdotes, tum clericos uniuersos, singulosq. magno opere hortamur, ut tribus ipsis stans Synodi diebus ieiunent; cum præsertim omnis illa Synodalis tractatio sub initium aduentus Christi Domini cadat ritu nostræ Mediolanensis ecclesiæ, quo sacri aduentus tempore, cum sicut olim, ita nunc a quibusdam pijs fidelibus ieiunium etiam fiat, tum ab ijs quoque illud fieri æquissimum est, qui abstinentiæ, ieiunij, christianarumq. uirtutum exemplo cæteris præluere debent.

Illud item edicimus, ac iubemus, ut iidem et uniuersi, et singuli, nec etiam in itinere, quod Synodi causa huc facturi sunt, nec uero hic item ab ea clericalis uitæ disciplina, sacerdotali morum grauitate, provincialibus et diœcesanis nostris Synodis præcepta, discedant; sed ita se gerant, in uerbo, in conuersatione, in charitate, quemadmodum Apostolus monet, ut, cum eos posuerit Deus non in iram, sed in acquisitionem salutis; et in edificationem, officij sui memores, ambulent digne Deo, per omnia ei placentes, et quæ edificationis sunt, agentes, ut in illis gloriificetur nomen Domini Iesu Christi.

SCIENT uero urbis, et diœcesis nostræ fideles, Synodalem hanc actionem, a nobis indictam, præcipuum quoddam charitatis studium ab ijs ipsis postulare, quibus in Christo ministramus; cum illa omnis eo pertineat, ut per nos gressus illorum dirigantur in uiam salutis. Quare paterna cohortatione eos uehementer in Domino admonemus, ut et sua, et nostra causa nobiscum orationis studium adhibeant; dieq. Dominico, Synodum præcedente, initio scilicet sacri Aduentus, primum uere penitentes, et confessi, sacram communionem sumant; hoc maxime precantes, ut, Dei auxiliante misericordia, nos ea, quæ ad nostram, eorumq. omnium, qui curæ nostræ commissi sunt, salutem pertinent, diligenter sanctæq. agamus. In quarum rerum fidem has litteras, nostræ, nostrique Cancellarij manu signatas confici, sigilloq. nostro muniri, et promulgari, Metropolitanæq. nostræ, et Collegiatarum Ecclesiarum, Aediuq. Archiepiscopaliu ualuis publice affigi iussimus. Quam affixionem habere eam uim uolumus, ac si ipsis singulis, quorum interest, illæ allatæ, ac denunciatæ essent. Datum ex Palatio nostro Archiepiscopali, Die 18. Septembris. 1574.

Indictio synodi diœcesanæ in posterum facta est non edictis, sed ratione ueteri, quæ, decreta, ac renouata, in constitutionem diœcesanam relata est.

Prorogationes Synodorum Diœcesanarum.

Carolus S. R. E. tit. S. Prædixis presb. Cardinalis, Dei, et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus S. Ecclesiæ Mediolanensis.

Superiori proximo anno Synodum diœcesanam, quæ ex concilij Tridentini præscripto quotannis habere debemus, hoc anno, die 18. mensis Octobris, qui dies est S. Lucæ Euangelistæ, habendam celebrandamque esse, nos in ipso diœcesano conuentu indicimus. Sed cum et uisitatio, in diœcesi nostrâ a Reuerendis. Visitatore Apostolico inchoata, nondum perfecta sit; et nos uisitationis etiam, a Sanctis. D. N. Gregorio XII. nobis delegatæ, occupationibus hoc tempore distineamur; illam differendam esse censuimus, prout his litteris in alium diem, arbitrato nostro statuendum; alijsq. litteris edicendum, differimus, et prorogamus. In cuius rei fidem has, quas edicti publici uim habere uolumus, nostro sigillo obsignatas, Cancellarij. nostri Archiepiscopalis subscriptione munitas, in ualuis Metropolitana nostræ ecclesiæ, adiuq. Archiepiscopaliu; publice proponi, affigi. mandauimus. Datum Bergomi die 9. Septembris 1575.

Prorogationes Synodorum Diœcesanarum.

Carolus S. R. E. tit. S. Prædixis presbyter Cardinalis, Dei, et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus sanctæ Ecclesiæ Mediolanensis.

Synodum diœcesanam, quæ decreto perpetuæ indicationis, in Synodo proxima per nos edito, die 24. mensis Aprilis, hoc anno futura erat; ob pestiferam contagionem, a qua adhuc, peccatis nostris ita exigentibus, hæc Urbs, et diœcesis, adhuc omnino libera non est, in aliam certam diem, arbitrato nostra statuendam, publiceq. indicendam, prorogamus, ac differimus. In cuius rei fidem, has sigillo Archiepiscopali sancti Ambrosij, et Cancellarij nostri subscriptione signatas, Metropolitanæ nostræ Ecclesiæ, adiuq. Archiepiscopaliu ualuis, affigi mandauimus. Dat. Mediolani, in Archiepiscopatu, die 26. Martij 1577.

Prorogatio Synodi Diœcesanæ.

Carolus S. R. E. tit. S. Prædixis Presbyter Cardinalis, Dei, et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus S. Ecclesiæ Mediolanensis.

Synodum diœcesanam, quæ, ex decreto nostro, in synodo proxima superiore indicta, et in Epiphania

Domini, iussu etiam nostro, a Reuerendo Archidiacono in Metropolitana ecclesia solemniter denunciata, et in Calendario adscripta die uigesimo Aprilis, hoc anno futura erat, prorogamus ac differimus ad diem uigesimum sextum mensis Maij, proxime sequentis. In cuius rei fidem has, sigillo Archiepiscopali sancti Ambrosij, et Vicecancellarij subscriptione signatas, Metropolitanæ nostræ ecclesiæ, adiuq. Archiepiscopaliu ualuis, publice affigi iussimus. Dat. Mediolani, Die ultimo Martij. 1580.

Edictum de uisitatione.

Carolus miseracione diuina tit. Sanctæ Prædixis Presb. Cardinalis Borromeus, Archiepiscopus Mediolani.

CVM ad nostri pastoralis officij rationem uisitationis cura ita pertineat, ut ex sacrorum Canonum iure, et Conciliorum decretis prætermitti neque possit, neque debeat: nos illud a nobis debitum munus, omni, qua maxima possumus diligentia, Deo iuuante aggredi, atque perficere cupientes, perutile fore existimauimus, omnibus, et singulis iurisdictionis nostræ fidelibus, cæterisq. quorum id interest, hoc significare; In eam uero curam ita incubemus, ut non ordinaria nostra solum, uerum etiam delegata nobis auctoritate, accurate uisitemus omnes et singulas has Mediolanensis, et Ciuitatis, et Diœcesis Ecclesias, Metropolitanam nostram, collegiatis, earum item capitula, tum personas, curatas præterea Ecclesias, etiam eas, quæ ipsi Metropolitana collegiatis, alijsue Ecclesijs, Monasterijs Collegijs, aut pijs quibusuis locis annexæ sunt. Monasteria item quæ commendata sunt, Abbatia, Prioratus, siue Præpositura, alioque nomine nuncupata, in quibus non uiget regularis obseruantia, cætera quoque beneficia curata, ac non curata, secularia, regularia quouis modo comendata etiam si exempta sint, Ecclesias item quascunq. quauis ratione exemptas, quæue in nullius diœcesis sunt, quibus Metropolitana nostra propior sit, quam alia cathedralis Ecclesia; omnes denique Ecclesias non curatas, capellas, oratoria, hospitalia, collegia quæcunq. confraternitates laicorum, Montes pietatis, piaq. loca omnia. quamuis exempta sint etiam ad laicorum administrationem pertinentia, Moniales etiam quæ Sanctæ Sedi Apostolicæ immediate subiectæ sunt, quæue etiam Sancti Petri, uel Sancti Ioannis capitulorum nomine, uel alio quouis modo nominantur, Monialium item quantumcunque clausuram, Monasteria insuper in quibus cura exercetur animarum, personarum secularium, in ijs quæ ad Sacramentorum administrationem pertinent; omnes denique et quascunq. seculares personas Ecclesiasticas etiam exemptas, et regulares extra Monasterium uitam agentes. Hoc igitur nostro publicè promulgato edicto, omnes, et singulos certiores facere uolumus, nos die uigesimo quinto huius mensis uisi-

tandi initium facere uelle, eo animo, eoq. consilio, ut quantum in nobis est, diuina benignitate adiuti, omni, et diligentia et pietatis, et pastoralis officij studio in ea incumbamus; quæ ad animarum salutem ad cultus diuini rationem, ad Ecclesiarum statum, ad Christianam morum institutionem, ad Cleri, et fidelis populi uitæ atque officij disciplinam spectare, indicabimus. Quare monemus, omnes et singulos, ad quos earum Ecclesiarum, Monasteriorum, et piorum locorum, quæ diximus, cura uel gubernatio, uel administratio, uel Missarum, ac diuinorum officiorum, quæ in ijs præstanda sunt celebratio, aliorumque munerum iunctio pertinet, ut quo die singulas illas Ecclesias, locaq. uisitabimus proferant ac ostendant nobis uel ei, cui tale munus delegauimus, uel Cancellario nostro cuius opera in hoc uisitationis munere utemur, suorum omnium beneficiorum, et sacrorum ordinum titulos, et Ecclesiarum capitulorumue statuta, constitutiones, ac obligationum onera, quæ eis imposita sunt. Inuentarium præterea bonorum mobilium, et immobilium, atque eas res omnes ostendant, quæ ad Ecclesiæ, aut pji loci cultum, apparatus, et ornatum pertinent.

Si quis autem cuiusuis ordinis, aut dignitatis sit aliqua in medium afferre noluerit, quæ ad Dei laudem, Ecclesiarum commodum, et animarum salutem interesse putauerit, eum hortamur in Domino, ut omnia ea nobis uel sermone, uel scripto patefaciat.

Et quoniam ab ijs, quæ alijs præstant, initium sumi debet, primum Metropolitanam nostram Ecclesiam uisitabimus, ad alias deinde Ecclesias, et loca quæ diximus progrediemur, ea seruata ordinis rationi, quæ ad eam rem beneuerendam magis expedire nobis uidebitur.

Itaque monemus, præcipimus, atque citamus capitulum Ecclesiæ nostræ Metropolitanæ, eiusq. Archipresbyterum, Archidiaconum, Primicerium, Prepositum, Decanum, Canonicos, qui ordinarij appellantur, Notarios, Primiceriorum lectores, Mazzeonicos, capellanos, custodes obedientiarum, clericos, ueglones, et ueglonissas, capellanum curatum curam animarum exercentem in parochialibus Ecclesijs Sanctoꝝ Thecla, et Ioannis ad fontes Monasterij Lantasi, et Galdini, Archipresbyterum, item et canonicos Decumanos, scholares, confratres, et beneficiatos officiales, ministros, cæterosq. singulos, qui nostræ Metropolitanæ Ecclesiæ ministrant, uel ministrare debent, ut eo quem ediximus die 25. summo mane omnes ad uisitationem conueniant, ac sui quisque beneficij quod in ea Ecclesia obtinet titulos dispensationem, statuta, constitutiones, ordines, obligationumq. onera nobis, ut supra ediximus exhibeat, in eaq. uisitatione quam statuto iam die aggrediemur, etiam si non eo ipso die absoluerit poterimus, tamdiu adesse pergat, quo ad omnibus ijs, quæ ad eam pertinent, quæq. nos necessaria, et opportuna censuerimus, perfectis, illam omnino absoluerimus.

Et ut hæc nostræ littere Cancellarij nostri manu sub-

scripta, sigilloque nostro signata, quas edicti publici uim, ac testimonium habere decernimus, omnibus ijs, quibus ediximus, ac alijs quorum id interest, et in posterum quauis ratione intererit, notæ, ac manifestæ plane esse possint, uolumus eiusdem nostræ Metropolitanæ Ecclesiæ, et aliarum huius Ciuitatis Ecclesiarum, quæ collegiata sunt, ac Monasteriorum ualuis affigi, ac relinqui eosq. omnes, quos diximus, eisdem ita teneri, ut si illi ipsi personaliter moniti, requisiti, ac citati essent. In quorum testimonium hæc confici signo nostro muniri iussimus. De earum uero affixione, quod quibus noster in hac parte nunciatus ad nos referet, in eo fidem illi omnino habebimus. Dat. ex nostris Archiepiscopalibus adibus die 22. Iunij. 1566.

Edictum contra concubinaros.

Carolus Borromæus miseratione diuina S. R. E. tit. Sanctæ Præxedis Presbyter Cardinalis, Archiepiscopus Mediolanensis.

Pastoralis nostri officij, ac uigilantiæ ratio postulat, ut, qui nostræ curæ traditi sunt, eos, si qui sunt, qui a recta et christiana uiuendi uia aberrantes, in uitiorum sordibus uiuunt, ab ea improbitate ad meliorem uitã, ab iniquitate ad iustitiam, a peccatorum caligine ad lucem filiorum DEI reuocemus. itaque cum ad nos delatum sit, nonnullos huius et ciuitatis et diocesis homines, suæ salutis oblitos, statuto ab Ecclesia tempore non confiteri, neque sanctissimum Eucharistiæ sacramentum sumere, alios in concubinato, aut adulterio uinere; alios etiam a communij consuetudine recessisse, ac sepe eos sui officij monitos, salutaribusq. cohortationibus ad respiciendum excitatos, in carnis operibus, non sine grauissima aliorum offensione, et maxima salutis suæ pernicie, longius progredi: nos propterea pro nostra Pastoralis muneris ratione, ut, quantum in nobis est, oues aberrantes ad ouile compellamus, et in uiam uirtutis, unde digressæ sunt, reuocemus; omnes Mediolanensis huius et ciuitatis et diocesis, tam feminas, quam mares; qui proximo superiori Resurrectionis Domini Pascha confessi non sunt, aut sacrosanctæ Eucharistiæ sacramentum non sumpserunt; quiq. matrimonio coniuncti, sanctissimo hoc neglecto sacramento, communij consuetudinem absque sanctæ Matris Ecclesiæ iudicio, atq. auctoritate dimiserunt, hos omnes, tum concubinaros etiam, ac adulteros, siue laici, siue clerici, cuiusuis etiam dignitatis, sint, uehementer hortamur in Domino, requirimus, ac semel, iterum, et tertio, trinaq. hac monitione præmissa monemus, dantes duos pro primo, duos pro secundo, duos item alios dies pro tertio et peremptorio termino, ut ipsi ad sex continuos dies de suis peccatis confiteantur, confessiq. Eucharistiã sumant; ac qui matrimonio iuncti sunt, a cuius consuetudine, ut dictum est, se abduxerint, ad eam plane redeant; adulterique, concubinarj,

binarij, adulteræ, et concubinae, se ab eâ peccati labe, mutuaq. illa inter se praua consuetudine, ac domicilij etiam usu omnino remoueant. Hæc, omnia in uirtute sanctæ obedientiæ præcipimus, ac mandamus, cum pœna etiam excommunicationis late sententiæ, et aurocentum, ac maioris, minorisue summa, quam arbitrio nostro pro delinquentium condicione reseruamus, eamq. omnem multam domui sanctæ Mariæ, quæ dicitur del Soccorso, adiudicamus; publicæ item penitentiæ, quam ut nobis expedire uidebitur, iniungemus, alijs præterea pœnis, sacro Tridentino concilio, et canonum iure constitutis; quas nulla citatione, nulla declaratione facta, eos oēs et singulos, quos diximus, statim subijisse declaramus, cuiusuis generis, ordinis, gradus et dignitatis illi sint, qui huic saluari nostro edicto non paruerint. Idemq. tibi N. proponimus atq. edicimus. Confecto autem illo sex dierum spatio, contumaces omnes ac singulos monemus, et citamus, ut primo iudicio die, statim sequenti, afferant causam, eamq. interim probent, si quam probabilem habent, uel se habere persuadent, quam obrem eos, uel ipsorum aliquem condemnare, publicare, declarare, etcet. publicaq. penitentia afficere, executionisq. denique mandatum nos relaxare non debeamus, uel Vicarius noster criminalis id efficere non debeat, et alij, quibus nos hoc munus delegabimus. Volumus præterea his nostris litteris eorum unum quemque ita teneri, ut si illi ipsi personaliter moniti et citati essent, etiam si hæc litteræ incuiuslibet ipsorum domicilio relicta et relaxatæ sint ab aliquo, præsertim curiæ nostræ Archiepiscopalis publico nuncio, cui iurato ea de re fidem omnino habebimus. Datum ex nostris Archiepiscopalibus adibus die 21. Augusti 1566.

Edictum de clericis, habitum clericalem non induentibus.

Carolus Borromæus miseratione diuina S. R. E. tit. Sanctæ Præxedis, Presbyter Cardinalis, Archiepiscopus Mediolanensis.

ET si nos ueterum canonum, et Tridentini concilij iussa exequentes, iam pridem publico edicto, quod Vicarius noster generalis die 25. Octobris. 1564. nostro nomine promulgauit nostræ Ciuitatis et Diocesis clericos monuimus, ut habitum et clericalem tonsuram, quæ est spiritualis militiæ insigne, sumerent, ac deserent: animaduertimus tamen nonnullos adhuc contumaces esse. Quam obrem prosequentes nos, quæ prouinciali nostra Mediolanensi Synodo decreuimus, hoc edicto, publice proposito, omnes, et quascunq. Ecclesiasticas personas, quæ aut sacris initiatæ sunt, aut dignitates, personatus, officia, beneficiaue, qualiacunq. etiam simplicia, obtinent, etiam si studij causa absint, et in publicis gymnasijs, aut ubi uis locorum sunt, uehementer hortamur in Domino, ac semel, iterum, et tertio, trinaq. hac monitione præmissa, monemus, ut, qui in pro-

uincia sunt, ad duos menses clericalem habitum sumant, et deserant, ordini suo, ac dignitati congruentem, tonsuramq. clericalem presbyteri tribus digitis, cæteri inferioris ordinis clerici duobus saltem, ex omni parte latam, perspicue gerant: damusq. eis ad id omnino efficiendum, pro primo uiginti dies, pro secundo alios item 20. pro tertio, et peremptorio termino 20. etiam reliquos duorum mensium, quos præscriptimus, dies: qui uero extra prouinciæ fines sunt, illud idem ad tres menses præstent, ijsq. unum pro primo, alterum pro secundo, et tertium mensem, pro tertio, et peremptorio termino assignamus, quod si qui huic nostro edicto non paruerint; si beneficia Ecclesiastica obtinent, aut eorum fructus reseruatos habent, omnibus ijs anni unius fructibus iure ipso priuati sint, quos arbitrato nostro pjs locis aut operibus attribuemus: sin autem beneficij Ecclesiastici nullum obtinent, trium mensium carcere eos multandos declaramus; et qui sacris ordinibus initiati fuerint, etiam ab ordinum suorum munere sint suspensi. Ab eo autem tempore quod et ad tonsuram, et habitum clericalem sumendum hoc edicto præstitimus, post mensem si qui, uel eum non suscepisse, uel susceptum deposuisse conuicti fuerint; eos beneficijs atque officijs Ecclesiasticis omnibus iam nunc, etiam nulla alia declaratione facta, priuatos esse declaramus.

Præterea quoniam quæ nos prouinciali nostra Mediolanensi synodo de clericalium uestium colore, de sericis uestimentis, aut ornamentis, de interiore ueste, de mantelletti longitudine, de pallio quod ferrarolum uocant, de caligis non inflatis, nec disiectis, de camiscijs, ut dicunt, lactucatis, aut arte elaboratis, de annulis, et reliquo denique clericorum uestitu constitutum; ea tunc intelligamus à pluribus negligi, inter alias pœnas, quas de clericis in eo genere contumacibus ex illo nostræ Synodi decreto pro personarum condicione, et modo culpæ arbitrato nostro sumemus, uestimentorum etiam, quibus quisque clericus contra illud decretum usus fuerit, amissionem ei denunciamus, eaq. contumacibus clericis adpeta, pauperibus distribuemus. In quarum rerum fidem hoc edictum confici, et signo nostro munitum, nostriq. Cancellarij manu subscriptum, Metropolitanæ nostræ Ecclesiæ ualuis affigi, alijsq. locis in publicum proponi iussimus. Dat. Mediolani ex adibus nostris Archiepiscopalibus die 24. Decembris. 1566.

Edictum de Residentia:

Carolus Borromæus miseratione diuina S. R. E. tit. Sanctæ Præxedis Presbyter Cardinalis, Archiepiscopus Mediolani.

Quoniam multorum, qui curata cuiusuis generis beneficia, officiaue ecclesiastica, Præposituras, atque alias ecclesiasticas dignitates obtinent, in ijsq. residere iure, uel consuetudine debent, ea est contumacia, ut neque ueterum Canonum, concilijq. Tri-

dentini decretis, nec Pij Quarti, Pontificis Maximi constitutione, nec postremo Sanctissimi D. N. Pij V. iussu, neque edictis praterea, nostro nomine promulgatis, adduci potuerint, ut beneficiorum suorum residentia, quam debent, presentes satisfaciant; cumque id nos pro nostri Archiepiscopalis muneris ratione diutius ferre nullo modo possimus, nec sanè debeamus; ad ultima quidem remedia descendere cogimur.

Quamobrem hoc nostro edicto omnes et singulos, quicumque in nostra Mediolanensi, et ciuitate, et diocesi beneficia eiusmodi in titulum, uel commendam habent, uehementer hortamur in Domino, requirimus, ac semel, iterum, et tertio, hacque trina monitione premissa, monemus, precipimusque, ac mandamus, ut, si in prouincia illi sunt, ad duos menses, quorum 20. dies pro primo, alios deinde 20. pro secundo, tum reliquos 20. pro tertio et peremptorio termino ipsis assignamus; si extra Prouinciam, ad tres, unum pro primo, alterum pro secundo, tertiumque. mensem pro tertio item, et peremptorio termino, ad sua beneficia se conferant, atque in ijs, quemadmodum sacro Tridentino concilio sancitum est, assidue residendo, nusquam inde discedant, nisi a nobis permessa sibi in scripto huiusce rei facultate. Quod si qui salutis sue immemores, hoc ipso tempore, quod ad residendum prescripsimus, ad suorum beneficiorum residentiam non accesserint; aut sine nostra scriptis permessa facultate inde postea discedentes, amplius duobus mensibus, sine continuatis, sine interruptis in anno abfuerint, etiam si eo temporis spacio ipsi in alijs suis beneficijs, canonicatibus, dignitatibusue, etiam si in quacumque cathedrali Ecclesia sint, resederint: eos prater pœnas, quæ et sacrorum Canonum decretis, et eodem concilio, et Pij Quarti Pont. Max. constitutione non residentibus propositæ sunt, ordinum suorum munere, officioque suspensos, ac eisdem curatis beneficijs iure ipso priuatos declaramus. Interim autem fructus, quos absentes suos non faciunt, nec sine conscientia labe retinere possunt, Fabricæ Ecclesiæ, cui quisque præest, et ornamentis, pro rata temporis eorum absentia adiudicamus. a qua pena atque etiam à mortali peccato, quod, ut Tridentino concilio declaratum est, committunt, qui sine nostra scripta facultate absint, ne ij quidem immunes sunt, qui, quoniam a suis ecclesijs absentes apud nos, et à nobis ipsis sæpe uidentur, nostro quasi tacito permisso se abesse existimant. quod a nostri animi sententia longè alienum esse, etiam his literis declaramus.

Edicimus praterea, ac iubemus omnibus, quicumque Ecclesiastica beneficia, curata, uel non curata, in titulum, aut commendam obtinent, quæ tamen personalem residentiam iure, uel consuetudine requirunt, si qua non residendi, studij causa, permessa facultate tueri, ac defendere se posse arbitrantur, quò minus ipsi in suis resideant beneficijs, ut eam ad idem tempus supra respectiue prescriptum, nobis, aut Vicario nostro exhibeant; alioqui sciant nos de eis penas esse sumptuosas; quæ contra non residentes constitutæ sunt.

In quarum rerum fidem hoc edictum confici, signoque nostro signatum, et nostri Cancellarij manu subscriptum, Metropolitana nostra Ecclesiæ ualuis affigi, alijsque locis publice proponi iussimus. Volumusque eo unumquemque ita teneri, ut si ipse personaliter monitus esset ac citatus. Datum Mediolani ex nostris Archiepiscopalibus adibus, die 10. Ianuarij. 1567.

Edictum de hæreticis, hæresumue nomine suspectis, et ijs item denunciandis, qui hæreticorum libros, scripta, aut alia id generis Sedis Apostolicæ auctoritate quouis modo prohibita, legunt, uel apud se habent.

Carolus Borromeus S. R. E. tit. S. Prædixis Presb. Cardinalis, Dei, et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Vniuersis, et singulis urbis et diocesis nostræ fidelibus. Salutem in Domino.

CVM uiam ueritatis, tamquam magistri mendaces, hæretici fugientes, et a corpore CHRISTI, quod est Ecclesia, segregati, iamque serui satanæ facti, nihil non agant, ac moliantur, ut seducant multos, et, ut lupi rapaces, dissipent gregem Domini; contra eos sane quidem omnium communis esse debet uigilantia, quoniam contra communes hostes pro communi salute suscipitur. Quare nos, pastoralis curæ et sollicitudinis spiritu inducti, ut, et quod in nostro munere positum est, agamus; et ceteri a nobis item admoniti, quas CHRISTO Domino, atque ecclesiæ debent, officij partes in re salutari, et plane necessaria non præmittant, ac ne in iudicio CHRISTI rei sint de silentio, etiam si non contaminentur assensu; hoc edicto. quod de hereticis denunciandis promulgandum quotannis, concilij nostri prouincialis secundi decreto constitutum, omnes et singulos huius urbis, diocesisque nostra homines, tum ecclesiasticos, tum laicos, etiam quauis dignitate, gradu, honoreue præditos, monemus, eisdemque in uirtute sanctæ obedientiæ, pœnaque excommunicationis latæ sententiæ proposita, id iubemus, ut si eorum quispiam iam scit cuiusuis sectæ hæreticos, aut hæresis nomine infames, suspectosue homines, aut quouis modo a fide catholica aberrantes, aut eorum sectatores, fautores, defensores, illis credentes, aut quempiam, qui uel hæreticalia uerba protulerit, uel qui hæreticorum libros, scripta, aliaue id generis, Sedis Apostolicæ auctoritate quouis modo prohibita, legit, legeritue, aut apud se habet, habueritue, decem ad summum diebus post edicti huius promulgationem, si uero sciet in posterum, uiginti diebus postquam id norit, illos omnes et singulos, nobis, aut Reuerendo Patri in hoc statu Mediolanensi hæreticæ prauitatis Inquisitori denunciet.

Paro-

Parochis praterea nostris uniuersis ac singulis cum ea omnia, quæ primo prouinciali concilio eisdem hoc de genere prescripta sunt, tum etiam di modo edicimus, atque iubemus, ut edictum hoc, latino, et uulgari sermone expressim, perpetuo bis in singulis annis, semel Quadragesimæ initio, iterum ineunte Domini Aduentis, publice in sua quisque parochiali Ecclesia, cum in Missa frequentior populus adest, de scripto pronuncient, ac promulgent. In quarum rerum fidem edictum hoc, sigillo nostro munitum; et Cancellarij nostri manu signatum, in Metropolitana Ecclesiæ nostræ, adiuuque Archiepiscopali ualuis, et alijs locis, in quibus affigi moris est, publice proponi, et affigi item iussimus. Dat. ex Adibus Archiepiscopalibus die uigesimo Decembris. 1570.

Editto per la offeruanza delle Feste.

Carlo Cardinale Borromeo Arcieuescono,
di Milano.

Molto hà incaricato il sacro Concilio di Trento ogni Prelato à fare, che nella sua Città, et Diocesi li giorni di festa siano celebrati religiosamente, et con diuotione. Parimente Pio Quinto di santa memoria per sue Bolle, rinouando li statuti, et canoni antichi sopra l'offeruanza de le feste, fece alcune prouisioni intorno à questo, et strettamente commando à gli Ordinarij de luoghi, che ne procurassino la diligente effecutione, et per questa causa imponessero pene contra li transgressori ad arbitrio loro.

In conformità et effecutione delle quale cose, nel primo nostro concilio Prouinciale, et poi più ampiamente nel terzo, si sono fatti alcuni Decreti in questa materia, per i quali specialmente, sono stati prohibiti li abusi, et corruttele che in questa Città, et Diocesi erano più frequenti contra l'offeruanza di esse feste, ò di maggior disturbo et impedimento à la loro debita, et conueniente santificatione.

Hora intendiamo con molto dispiacer dell'animo nostro, che in questa città, uarie persone, non ostante questo, perseverano in alcune de li sudetti abusi, et corruttele con pregiudizio non poco dell'honor di Dio, et dell'offeruanza, che deueno à sacri canoni, constitutioni de Sommi Pontefici, et concilij, per autorità de quali habbiamo fatte queste prohibitioni.

Et perche questi publici peccati, massime in cosa, che spetta al culto Diuino, come è questa, sogliono più grauemente prouocare l'ira di Dio sopra de popoli: et in ogni caso è debito dell'officio nostro. Pastorale procurar di leuarli, et far ogni cosa, perche realmente si essequiscano le sudette prouisioni, et ordini: perciò con questo nostro Editto per prima, seconda, et terza et peremptoria monitione, commandiamo tutte le infra-scritte cose, in uirtù di santa obediènza, et sotto pena ad arbitrio nostro, etiandio sino a l'interdetto dall'ingresso della chiesa, secondo la qualità della colpa, et contumacia di ciascuno; alla qual pena siano tenuti

non solo quelli, che immediatamente contraueranno, ma ancora chi sarà contrauenire altri, come i Padri li Figliuoli, li Padroni, et Maestri li loro Seruitori, Garzoni, et Lauoranti, et ogni persona di qual si uoglia stato, conditione, et grado che sia, inuiolabilmente offerui le cose, ordinate da noi nel primo, et terzo Concilio Prouinciale, intorno à l'offeruanza, culto, et santificatione delli giorni di festa.

E l'offeruanza, che, come di sopra, si deue a ciascuno giorno di festa, sia intiera di uentiquattro hore continue, cominciando dalla meza notte precedente il giorno della festa, sino passata l'altra meza notte seguente, come habbiamo dechiarato nel Decreto, fatto da noi ultimamente nel Sinodo Diocesano. Et così ordiniamo douersi offeruare da Carrettieri, Cauallanti, et conduttieri, Barbieri, Sarti, calzolari, et altri Arregiani, e loro Garzoni, Seruitori, ò Lauoranti, et altre persone di qual si uoglia arte, professione, et effercitio che siano.

che specialmente nelli medemi giorni non si mettino fuori in essa città, ne si portino intorno per uendere, ne si uendino effettualmente cose non mangiatue di qual si uoglia sorte che siano, ne anco Libri, Imagini, Pitture, Merzavie minute, Fiori, Pianta, Vccelli, et simili cose.

Non si uenda cosa, che pertenga à giuoco de dadi, ò carte. Non si uendano, ne diano a fitto Mascare, ne uesti ad uso di mascherarsi.

Non si tenghi scuola di scrima, ne di ballare, saltare, et simili cose.

Non essercitino li Ciarlatani, et simili sorte di gente, le sue uane ciancie, ne uendano alcuna cosa, ancor che acque, ò altro, sotto pretesto di uender medicamento.

Non si uendino cose mangiatue, che non sieno necessarie al uitto humano di quel giorno.

In queste anco, che sono necessarie, si seruino le infra-scritte Regole.

Non si mettino, ò tenghino fuori in uendita nelle piazze, che sono auanti alla chiesa nostra maggiore, ne auanti all'altre Chiese.

Ne meno in altro luogo presso ad essa Chiesa maggiore, ne alle altre per braccia 20. ne in modo alcuno, etiandio con qual si uoglia distanza dalla Chiesa, dentro i confini, et territorij delli borghi, terre, et luoghi della Diocesi, ne quali si celebri quel giorno solennemente qualche festa speciale d'essi luoghi.

Ne per uendere esse cose necessarie al uitto, si tenghino in qual si uoglia piazza, contrada, ò altro luogo in publico tende, ò padiglioni, ò rastelli con esse robbe affisse, eccetto che il pane per occasione del sole, ò della pioggia, si possi tener sotto dette tende.

Ne per causa, ò occasione di uendere esse robbe, si tengano le botteghe aperte, ma solo sia lecito a tener aperto l'uscio di dette botteghe.

M m 3 Ne

Ne dette robbe, eccetto medicinali, quantunque minute, si uendino doppo il segno del campanone grosso nella Città, et fuori doppo il segno di campana, che si darà per ordine nostro in quei luoghi, doue sarà bisogno, sino che non sieno passate nel Verno le uentitre hore, nel resto dell'anno finiti, il Vespri, et altri diuini officij, et la lettione sacra nella Chiesa maggiore quanto alla città, et nelle Chiese parochiali quanto alla Diocesi.

I Fornari anco per il medesimo spacio di 24. hore intiere, dalla meza notte prececlere il giorno di festa, alla meza notte sequente, offeruino di non burattare farina, ne cuocere pane, ne far altre simili attioni pertinenti al loro mestiero: et li molinari di non condurre grano al molino, ne farina alli fornari, ne ad altre case particolari, ne picciar mole ne acconciar ruote, ne far altro esercizio simile ne i molini, se non quando per causa di molte feste continuamente successiue l'una a l'altra, o per altro publico bisogno haueranno licenza in scritto dalle persone deputate da noi a questo effetto. In fede delle quali cose habbiamo comandato, che questo nostro Editto, sotto scritto di mano nostra, et del Cancelliere della nostra Corte Archiepiscopale, sia posto in publico, et attaccato alle porte della Chiesa nostra Metropolitana, et del Palazzo Archiepiscopale: et uogliamo che tal affissione habbia quella istessa forza, come se a tutti fosse stato particolarmente intimato, notificato, et presentato. Dat. nel Palazzo nostro Archiepiscopale, il 13. di Nouembre.

1574.

Editto per il conuerfar con riuerenza, et diuotione nelle Chiese.

Carlo Cardinale Borromeo, Arcivescovo di Milano.

F da Gregorio Decimo, Sommo Pontefice, nel Concilio Generale di Lione santamente statuito, che li fedeli entrino in Chiesa con humiltà, et deuotione, la conuersatione loro in esse sia quieta, grata a Dio, et a chi la uede, et considera, non solo sia d'amaestramento, ma di edificazione. che nelle Chiese cessino qual si uoglia consuegli, et publici parlamenti delle Vniuersità, et compagnie. Cessino i uani, et molto più li osceni, et profani colloquij. Cessino le confabulationi di qual si uoglia sorte. Siano finalmente al tutto aliene da esse Chiese qualunque altre cose, che possano sturbare il diuino officio, et offender gl'occhi della Maestà Diuina, accioche doue si ua per dimandar a Dio perdono di peccati, quini non si dia occasione di peccare, ouero non siano altri depresti commettere peccati. A gli Ordinarij de luoghi poi comanda, che facciano offeruare le sudette cose, et con censure Ecclesiastiche per autorità di questo Canone raffrenino le cose di sopra proibite: et aggiunge altre cose appresso in questa materia.

Per questo medesimo rispetto della dignità, et decoro della casa di Dio, et delle cose sante, che in essa si trattano, mosso il Santo Concilio di Trento, comanda a

tutti li Vescou, et Ordinarij de luoghi, che non tollerino che si celebri il Santo sacrificio della Messa, se prima quelli, che ui sono presenti, non sono così decentemente composti, nell'habito del corpo, che per essi diano manifesto segno d'esser iui presenti; non solo col corpo, ma con la mente, et con deuoto affetto del cuore. Comanda di più, che leuino dalle Chiese ogni colloquio uano, ragionamenti profani, passeggiamenti, strepiti, et romori, et ogni attione secolare; si che si conosca, et si possa con uerità dire, che la Chiesa è casa di Dio, et casa di oratione. Et in somma che per l'autorità data da esso Santo Concilio, et ancor come Delegati della Santa Sede Apostolica, prohibiscano, comandino, correggano, et ordinino non solo le cose sudette, ma tutte quelle di più, ch'essi giudicaranno conuenirsi alla riuerenza del Santo sacrificio della Messa, et de i diuini officij, et al decore culto, et decoro delle Chiese. Et che con censure Ecclesiastiche, et altre pene da costituirsi ad arbitrio loro, constrengano il popolo Christiano ad offeruare inuiolabilmente, quanto essi sopra ciò ordinaranno, et comandaranno, non ostante anco qual si uoglia consuetudine.

Volendo similmente Pio Quinto di Santa memoria che li predetti Concilij fossero eseguiti, fra le prime cose, che ordinò, subito affonto al Ponteficato, fu di comandar per lettere sue Apostoliche, publicate sotto il di primo Aprile 1566. innouando la constitutione di Gregorio Decimo, che nelle Chiese entri il popolo fedele con humiltà, et deuotione, et iui stia con silenzio, et iui attenda a deuote orationi; et che tutti con i ginocchi a terra adorino il santissimo Sacramento: quini cessino g' i inhonesti, uani, et profani colloquij, et qualunque altra cosa, che possa portar scandalo, o perturbatione alli diuini officij. Et comanda a gli Ordinarij de luoghi, che facciano offeruare tutte queste cose nelle loro città, et Diocesi.

Propone anco uarie pene a quelli, che contrauenissero, et specialmente contra coloro che nelle Chiese teneffero ragionamenti scurrili, et usassero parole o segni osceni, o faceffero atti inhonesti.

Ordina finalmente uarie diligenze per il medesimo fine del conuerfar santamente nelle Chiese.

Hora noi per l'obedienza, che douemo a queste sante Constitutioni de Sommi Pontefici, et sacri Concilij, et per il debito dell'officio nostro pastorale in cosa, che tanto concerne l'onore di Dio, come questa, habbiamo deliberato mettere con ogni diligenza, in esecuzione le sudette ordinationi, giuntamente con li Decreti delli Concilij nostri Prouinciali, fatti in questa medesima materia: et specialmente rimediare alle graui, et publiche offese, che in questa Città si fanno a Dio, con la mala conuersatione nelle Chiese, et altri luoghi sacri, et nelle sante processioni, massime doue sia maggior concorso di popolo, come a quelle Chiese, doue è l'Oratione delle Quaranta hore, la Statione di Roma, o qualch'altra concessione d'Indulgenza, o dono spirituale, o la festa propria di quella Chiesa, o altra festa solenne

solenne. I quali disordini sono talmente uenuti in colmo, che ci fanno grandemente temere d'alcun seuero flagello di Dio sopra questa Città, se non ui si piglia presto remedio tale, che se ne ueda uera emendatione. Oltre che etiam il sacro Aduento del Signore, nel quale siamo entrati, et la celebratione dell'Anno Santo, che s'auuicina, maggiormente ci stimolano a prouedere senza dimora alli sudetti abusi, et a far che le feste, et le memorie de Santi si celebrino da tutti (come comanda il sacro Concilio di Trento) religiosa et santamente, et che le persone diuote nell'andare, et pigliare le Perdonanze, Stationi, Indulgenze, et altri simili doni spirituali, et nell'intervenire alle sacre processioni, et nel uisitar le Chiese, et sacre reliquie, almeno non riceuano impedimento, o distractione da quelli, che con poco timore di Dio, et in perditione dell'anime loro si danno a simili dissolutioni.

Per tanto per autorità nostra ordinaria, et per quella, che a noi è data dalli sudetti Concilij, et ancor come delegati della Santa Sede Apostolica, con questo nostro Editto per prima, seconda, terza, et peremptoria monitione, comandiamo a ciascuna persona di qual si uoglia grado, stato, o conditione, che sia, tutte l'infrastrate cose, sotto pena ad arbitrio nostro, etian-dio suo all'intenduto dall'ingresso della Chiesa inclusive, et della escommunicatione in sussidio, et altre pene contenute ne i sacri Canoni, et Constitutioni de Sommi Pontefici, secondo la qualità della colpa, et contumacia di ciascuno.

Niuno Laico entri, et stia nel Choro delli Ecclesiastici, si regolari, come secolari, in tempo, che si recitano, o cantano i Diuini officij.

Niuno qual si uoglia ardisca nelle Chiese di questa nostra Città, o Diocesi così regolari, come secolari in alcun tempo passeggiare.

Ne in esse Chiese star fermo in circolo di gente, eccetto per occasione di predica, o lettioni sacre, o altra attione Ecclesiastica.

Ne appoggarsi a gli Altari, o al uaso dell'acqua santa, o al fonte del Battefimo.

Ne sedere irreuerentemente con le spalle uoltate al santissimo Sacramento dell'Altare, o inconuenientemente metterli in faccia alle Donne.

Ne meno far romore, o strepito, o cosa per la qual si disturbino li Diuini officij.

Non far atti, sguardi, parole, o segni dishonesti uerso alcuna Donna, ancorche impudica.

Ne far ragionamenti, o trattati di cose oscene, o profane, o di negocij secolari.

Ne per le cause sudette fermarsi alle porte, ne appresso d'alcuna Chiesa, nella quale sia la Statione, o Indulgenza, o l'Oratione delle Quaranta hore, la festa d'essa Chiesa, o altra simile occasione di concorso di popolo.

Niuna Donna di qual si uoglia stato, grado, et conditione si sia, entri, o stia in Chiesa per alcuna causa, o occasione, ne accompagni le sacre processioni col capo, che non sia coperto di uelo non trasparente, o Zenda-

le, o tela, o altro panno di tal modo, che stiano coperti realmente tutti li capelli.

Niuno stia nelle porte, o fuori, della Chiesa a uedere et udire la Messa, et Diuini officij, se non doue, per la picciolezza della Chiesa, non si potesse in modo alcuno star dentro.

Niuno entri in Chiesa con cani da caccia, ne sparauieri, o altri simili uccelli, ne con archibugi, ne balestre, ne arme d'habita, ne simili, eccetto li Alabardieri de i Magistrati. Ne appoggi le sudette armi alle porte, o a muri de Chiesa; ne le ponga in cimiterij, o in atrij di Chiesa.

Nelle Chiese, nelle quali d'ordine nostro sarà deputato luogo distinto delli huomini, da quello delle donne, niuno huomo passi, ne si fermi nel luogo, deputato alle donne, ne esse donne in quello delli huomini.

Non s'accosti alcuno all'Altare, ne alli gradi d'esso, mentre che si celebra la Messa: anzi in simil caso il Sacerdote, che uorrà celebrare, faccia discostare ogn'uno: et mentre ch'egli celebra, il Chierico faccia il medesimo.

Ad essa Messa uadano, et stiano tutti gli huomini con cappe, o gabbani, o simili uesti di sopra, secondo la loro conditione, eccetto quelli che per povertà non possano prouederse. Et nel resto anco, come comanda il Concilio di Trento, con habito del corpo talmente composto, che mostrino esser presenti a tanto sacrificio, non solamente col corpo, ma con la mente ancora, et con deuoto affetto del cuore.

Stiano a tutta la Messa col capo scoperto, et con ambe le ginocchia inginocchiati, fuori che quando si legge l'Euangelio, che si leuino in piedi, et all'hora non sia lecito ad alcuno il sedere, ne anco alle Donne.

Non si partino dalla Messa prima che sia finito di leggere l'Euangelio, che si legge doppo la Benedictione del Sacerdote, che si da nel fine della Messa.

I poveri mendicanti, et altri ancorche deputati da qual si uoglia Scuola, Hospedale, o luogo pio non uadano per le Chiese, ma stiano alle porte a dimandar l'elemosina.

Nelle Chiese, et ne i loro Cimiterij, et atrij non si facciano cose profane, ne processi, ne se diano sentenze, ne ciuili, ne criminali, ne si facciano contratti di qual si uoglia sorte, ne essationi, ne publici parlamenti, fin dicati, consigli publici, ne gride, ne qual si uoglia altro negotio profano: Ne si tengano cose alcune da uedere, ancorche per causa pia, eccetto però, che fuori di esse Chiese, ne i cimiterij si possano uendere candele, et cere da offerire, et simili cose pertinenti al culto diuino.

Niuno riponga nelle Chiese, o tenga riposto grano, legnami, ne altra cosa profana, et indecente.

Niuno urini, ne getta immonditie in esse Chiese, ne fuori dietro a i muri, ne in atrij d'esse, ne in cimiterij.

Mentre si fanno le processioni, et particolarmente quando si porta il santissimo Sacramento, et doue per qualche Indulgenza, o predica, o festa della Chiesa, o qual si uoglia altra causa è concorso di popolo, si stia, et si uada

suadi in Chiesa, et nelle processioni, con quella riverenza, et modestia, che conviene in così sante, et religiose azioni, offeruando diligentemente tutto quello che in questa parte è stato ordinato ne i nostri Concilij Prouinciali.

Nelle processioni delle letanie, et altre nissuno porti dietro, o metta fuori in quelle strade, et luoghi doue si passa, cosa alcuna da mangiare, ne da bere, o per se, o per uendere ad altri.

Commandiamo ancora a tutti li Capitoli, Rettori, Vicarij, Sacristi, Ostriarij, et altri Custodi della Chiesa Metropolitana, delle Collegiate, et Parochiali, che ammoniscano tutti i presati delinquenti nelle Chiese, et che non permettano, che in esse si facciano le cose di sopra proibite, ouero almeno ne auuertiscano noi, o gli Officiali nostri: nel qual officio, se saranno negligenti, incorrano la pena di pagar duoi Scudi per ciascuna volta, conforme alla Bolla sudetta di Pio Quinto di santa mem.

Ricordiamo anco a Religiosi, ouero Regolari il commandamento, che a loro è fatto nella detta Bolla in uirtù di santa obediènza, di douer departare qualch'uno nelle lor Chiese, che seacci fuori questi tali: Et se saranno in ciò negligenti, vuole che siano grauissimamente ripresi dall'Ordinario, et ricusando essi d'obedire, incorrano in grauissime pene in essa Bolla contenute. Et per questo li ammoniamo; et preghiamo nelle uiscere del Signore, che per riuerenzia, et honore de DIO, et per eseguire il sudetto Concilio di Trento, et Bolla di Pio Quinto, et anco l'altre Bolle del medesimo Pio Quinto di santa mem. di 27. Giugno 1566. Stampate presso il concilio nostro primo Prouinciale, facciano essatissimamente offeruare nelle loro Chiese le sopraddette cose. In jede delle quali cose habbiamo commandato, che questo nostro Editto, sottoscritto di mano nostra, et del Cancelliere della nostra corte Archiepiscopale, sia posto in publico, et attaccato alle porte della chiesa nostra Metropolitana, et del Palazzo Archiepiscopale: et uogliamo che tal affissione habbia quella istessa forza, come se à tutti fusse stato particolarmente intimato, notificato, et presentato. Dat. nel Palazzo nostro Archiepiscopale, il 13. di Nouembre. 1574.

De Dominica I. Quatragefimæ

Carlo, Cardinale di S. Prassede, Arcuescouo, Al suo diletto Clero, et popolo della Città, et Diocese di Milano, Salute nel Signore.

ESSENDO noi, figliuoli diletissimi, per bontà, et misericordia di DIO, operarij nella sua uigna; ci bisogna con ogni assiduità, et uigilanza esercitare la coltura spirituale; acciò che, procurando con perseveranza, et continuo studio, quel che è debito dell'officio nostro, non solamente conseruiamo, ma et andio, quanto sia possibile, restituiamo, doue fusse tralasciata, la disciplina de gl'istituti, et riti santi, introdotta

già dal glorioso padre nostro, et dottore, santo Ambrosio, a gloria del Signore, et a salute dell'anime. Nel che habbiamo sin hora molta cagione di ringraziare la sua diuina bontà, conciosia che, con spirituale consolatione nostra, uediamo nella maggior parte di uoi, deuotione, et prontezza in riceuere uolontieri quel che, secondo l'occasione de' tempi, ni uiene da noi, con paterno affetto, proposto, et ricordato, per salute delle anime uostre.

Et perche da persone religiose, di molta dottrina, et zelanti dell'honore di DIO, siamo piu uolte stati auuertiti, che contra l'istituto, et santo uso già di questa chiesa, per la corruttela del mondo, non è offeruata cō la debita astinenza la Domenica, che segue doppo la quinquagesima, quale propriamente è capo, et principio della santa Quatragefima; hauendo noi sopra di ciò hauuta lunga, et matura consideratione, et insieme consultato diligentemente questo negotio, et in Roma, et in questa città ancora, con diuersi persone dotte, religiose, et di molta prudenza, habbiamo finalmente trouato esser uero quello, di che siamo stati auuertiti; cioè, che secondo l'istituto, et offeruanza di questa chiesa, quella istessa Domenica è propriamente principio dell'astinenza Quatragefimale, et è computata nelli giorni di Quatragefima.

Il che apertamente, consta esser uero, primieramente dalla dottrina, et sermoni di esso dottore, et protettore nostro santo Ambrosio, il quale nel sermone 23. fatto nell'istessa Domenica, scrive; Sanctæ Quatragefimæ rationem, cuius hodie initium celebramus, frequenter edidimus: Vi habbiamo, dice egli, souentemente esposto la ragione della santa Quatragefima; il cui principio facciamo, et celebramo hoggi. Il qual giorno che fusse la Domenica, si uede dal sermone che siegue, cioè 24. doue dice: Retinent adhuc sensus uestri, fratres, nos hoc superiore Dominica prædicasse, quod huius quatragefimæ nostræ figuram illæ quadraginta, et duæ mansiones habuerint: per quas populus Israel exiens de Aegypto, diurno profectu terram promissionis intrauit. Sin hora ni ricordate, fratelli, che la Domenica passata, ni habbiamo predicato, che le quaranta due mansioni, per le quali il popolo d'Israele, doppo lungo uiaaggio, uenne d'Egitto alla terra di promissione, significauano i quaranta due giorni della nostra Quatragefima. Il che tutto esso santo padre, et pastor nostro, con dichiarazione di molti misterij, espose in quella prima Domenica.

Dipoi, essendo la quatragefima, come l'istesso dice di 42. giorni, et questi non senza misterio; necessariamente ne siegue, che quella Domenica uien computata; altrimenti non farebbono 42. com'egli afferma, ma 41. giorni la Quatragefima: se però per farla di 42. non si computasse il giorno di Pasqua: il che farebbe per ogni ragione contrario à quella gran solennità.

Questo istesso, cioè, che in quella Domenica comin-

cia l'astinenza quatragefimale, afferma il medesimo santo padre nostro nel sermone 34. et 35.

In oltre in un libro di molta autorità, chiamato il Micrologo, doue si rende conto de i riti, et solennità de i tempi, si legge, che la detta Domenica, secondo dicono i santi, Ambrosio, et Gregorio, et altri santi Padri, è propriamente principio della Quatragefima. Santo Agostino sente il medesimo, et chiamala la prima Domenica di Quatragefima, come si uede ne i suoi sermoni.

Da molti in somma, frà i quali medesimamente non è di poca autorità il doto padre Alcino, si troua scritto, che innanzi che il Beato Gregorio Papa agguingesse i quattro giorni, cioè il Mercurio, nel quale si comincia la Quatragefima alla Romana, il giouedì, uenerdì, et sabbato, si principiaua ne la Domenica, doppo la quinquagesima, la astinenza quatragefimale.

Questo istituto, et uso fu di tutta la Chiesa santa innanzi à quella ordinatione di San Gregorio.

Et lasciandosi a alcuni canoni, che computano questa Domenica ne i giorni quatragefimale, chiaro è, che nelle scritture delli Arcuescoui, nostri antecessori, et particolarmente in una constitutione di Ottone Arcuescouo, questa Domenica è numerata per la Domenica di Quatragefima.

Oltre di questo, ne i Breuiarij, et libri antichi della nostra Chiesa, è chiamata la Domenica in capite Quatragefimæ: il che dimostra, che da essa si principia l'astinenza quatragefimale: si come anco, secondo l'uso Romano, si dice, la feria quarta, in capite ieiunij; mostrandosi che in quella feria si comincia il digiuno.

Finalmente nella Messa di quel giorno, per la lettione di Esaia profeta, per l'Epistola di San Paolo, et per l'Euangelio santo che si legge, et collette, che si dicono, si celebra il principio dell'astinenza, et digiuno Quatragefimale. Ne gli officij diuini si fa il medesimo, con antifone, responsorij, et uoci, che intonano: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Le quali parole non conuengono alle dissolutioni, che per grande abuso si fanno in quella santa Domenica: nella quale la Chiesa per antico istituto, et uso, con uoci, piene di consolationi spirituali, celebra il principio istesso della Quatragefima.

La onde, figliuoli carissimi, con ogni paterna sollecitudine ni ricordiamo, che, lasciato l'abuso del mondo, con questa occasione del Giubileo dell'anno santo, ripigliate l'istituto, et uso di principiare l'astinenza quatragefimale in quella Domenica, la quale ni è chiaro per la dottrina istessa del glorioso padre, et protettore nostro, santo Ambrosio, et per ogni ragione, che è compresa nel numero de i giorni quatragefimale. Al che confidentemente ni esortiamo; rendendoci sicuri, che senz'altra nostra monitione, o altro più efficace rimedio, che potessimo usare, habbiate da uoi stessi, mossi dalla riuerenzia, et deuotione, che hauete al padre santo Ambrosio, da farlo con ogni prontezza, et

seruarlo perpetuamente; cominciando da questo anno, che, come habbiamo detto, e tempo del Giubileo, nel quale conuiene, lasciato ogni habito di pessime usanze, repigliare instituti santi, et indirizzare i pensieri, la uolontà, et l'attioni a quello che sapete, che piace alla bontà, et giustizia di DIO. Ne uogliamo però anco lasciare, per scarico della coscienza nostra, di ricordarni quel che in questo proposito l'istesso nostro santo Pastore ni dice; che quei giorni quatragefimale, non sono ordinati da gli huomini, ma conseruati da DIO: onde soggiunge. Qui constitutum numerum una die manducando præterit; non ut unius diei uiolator, accusatur, sed ut totius Quatragefimæ transgressor arguitur. Chi non offeruarà, dice egli, un giorno di quei, che sono diuinamente statuti alla santa Quatragefima; non è accusato solamente come uiolatore di un solo giorno, ma come transgressore di tutta la Quatragefima. Si che intendete quel che ni conuiene fare. Sono quei giorni pieni di misterij santi; però con più diligente sollecitudine, non in un solo, ma in tutti intieramente, sin dal principio, che è la Domenica sudetta, douete esercitarvi in astinenze, orationi, et disciplina delle uirtù Christiane; seruando ne gli altri giorni, fuora delle Domeniche, compitamente il digiuno; che, si come i misterij sono maggiori, così l'offeruanza uostre douerà auanzare ogni ordinaria diligenza, et sollecitudine. Commandiamo poi a tutt' il Clero nostro, uniuersalmente, et particolarmente, che nella detta Domenica, la qual si chiama, in capite Quatragefimæ, cominci a principiare con l'astinenza la Quatragefima; et in ciò dia al nostro diletto popolo ogni efficace esempio di fare il medesimo.

Auertisca anco ciascun curato, che ne quest' anno, ne per l'auuenire in tal Domenica, solennizii matrimonio alcuno, ne lasci far nozze, nel medesimo modo, che è proibito ne gli altri giorni di Quatragefima.

Et con questo, il Signor ni benedica tutti, et cumuli delle sue celesti gratie. Di Milano, nell' Arciescouado, il primo di Marzo 1576.

Edictum, et decretum de Dominica prima Quatragefimæ.

Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. S. Prædix, Dei, et Apostolica sedis gratia, Archiepiscopus S. Ecclesie Mediolanensis.

DEssimo a tutti notitia l'anno passato 1576. con una nostra lettera publicata il primo di Marzo, doppo matura consideratione, et consulta fatta si in Roma, come in questa città, con persone dotte, religiose, et di molta prudenza, che il principio della Quatragefima, secondo il nostro istituto, et rito Ambrosiano si è la domenica, che ne i libri ecclesiastici di questa chiesa nostra se chiama, DOMENICA IN CAPITE QUADRAGESIMAE: che è quella, quale immediatamente segue la

la domenica di quinquagesima . Et hora perche niuno, qualunque se sia, sotto la cura nostra pastorale, stia, o metta più per l'auenire in dubbio, se, sia tenuto d'osservare quella domenica, come principio, et giorno ueramente di quadragesima; noi con il presente Editto, più espressamente diciamo, dichiariamo, et in oltre decretiamo, ordiniamo, et comandiamo in virtù di santa obediencia, che tutto il nostro clero, et popolo della Città, et Diocesi di Milano, et qualunque d'esso, per l'auenire offerui perpetuamente quella istessa domenica, non altrimenti, che l'altre domeniche, che seguono, della quadragesima; et come domenica, quale è ueramente la prima quadragesimale . Però tutto quello, che per costituzioni de sommi Pontefici, o per decreti de Concili, o per sacri Canon, o per altre leggi si è comandato della quadragesima, si quanto a i cibi, et alla proibitione delle nozze, come alla santa osservanza nel resto; ordiniamo, et decretiamo, che ciò habbia luogo da osservarse nella sodetta domenica, nel medesimo modo, che s'osserva nell'altre domeniche di quadragesima . In cuius rei fidem hoc edictum, nostra, nostrorum, cancellariorum manu signatum, nostrorum, item sigillo Archiepiscopali sancti Ambrosij munitum, promulgari, et ecclesie Metropolitanae adinquiri. Archiepiscopaliuis publice affigi mandauimus . Dat. Mediolani, in edibus Archiepiscopaliuis, die quinto Februarij .

1577.

Editto per l'osservanza della Quadragesima in esecuzione del Concilio di Trento, Et de i Concilij Prouinciali .

Carolus S. R. E. Presbyter, cardinalis tit. S. Praxedis, Archiepiscopus S. Ecclesie Mediolanensis .

O GNI tempo, et giorno ci mostra i beneficij de DIO; nè è parte alcuna dell'anno, che sia senza qualche sacro misterio; acciò continuamente ringratiamo DIO delle misericordie, et gratie, che ci ha per sua bontà fatto . Ma quando arriuiamo a quei giorni, che sono per i misterij della nostra redentione più celebri, et illustri; tãto più sollicitamente dobbiamo esercitarci nella disciplina delle virtù Christiane; acciòche, si come i misterij istesi si sono per la parte loro maggiori, così noi con l'osservanza nostra auanziamo quel che ordinariamente sogliamo fare . Se dunque ogni solennità di tempo ricerca, et dal Pastore sollicitudine, et da i popoli osservanza, che si deuè alla celebrità di quel solenne misterio: il sacro tempo della quadragesima fra gli altri particolarmente lo ricerca . Fù il digiuno quadragesimale consecrato da CHRISTO, nostro Signore; fu comandato da gli Apostoli; fu sino da quei tempi Apostolici osservato perpetuamente in tutta la Chiesa de DIO . E questo tempo quadragesimale, come una decima di tempo, che con maggior diligenza di opere sante dobbiamo a sua diuina Maestà . E tempo, che pieno di misterij, uà inmanzi immediata-

mente non senza misterio alla gran solennità della Pasqua: per la quale, si come scrive Leone santissimo Pontefice, nella Chiesa santa è consecrata la dignità di tutte le solennità: di maniera che ci inuita à maggior profitti spirituali . Onde è, che già così studiosamente il popolo Christiano si preparaua alla religiosa osservanza di questo tempo . Conueniuua una settimana auanti, che cominciasse la quadragesima, nelle Chiese frequentemente à confessarsi, à pigliar le penitenze: se comunicaua poi nella quadragesima, ogni domenica; et osservauano alcuni quei giorni quadragesimali con digiuno in pane, et aqua; altri in herbe seche, et legumi; et erano alcuni, che usauano cibi sechi solamente, et questi anco in poca quantità . Attendeua ciascuno in quei giorni più diligentemente à correggere i suoi costumi, à deponere gli odij, et inimicitie; à conciliarsi pace con tutti; à reprimere la carne, et à castigarla con i cilicij, con le discipline; et spesso uolte col giacere, et dormire in terra: a far oratione più souentemente à piangere i peccati, à dare dell'elemosine più, che ne gli altri giorni dell'anno . Questi erano gli essercitij dell'antica disciplina Christiana . La onde noi, che unicamente ui amiamo nel Signore, mossi dall'officio nostro, et dalla consideratione di questo sacro tempo, nel quale già si uedena così gran diuotione, et dall'altra banda desiderando, che tempo così religioso, sia in maggior osservanza; et per essequire anco in ciò il decreto del Concilio di Trento, et i concilij nostri Prouinciali, habbiamo uoluto con il presente Editto ordinare, et comandare alcune cose, per prouedere à gli abusi; et insieme alcune altre ricordare, come parte ne ricorda sino a hora il padre, et protettore AMBROSIO santo; à fin che con tali ricordi, eccitiamo anco ogni uo a ripigliare le buone usanze, che già erano in questo popolo . Primieramente dunque per virtù del presente Editto, con forme particolarmente al decreto del Concilio Prouinciale V. comandiamo le cose infra scritte, da osservarsi inuolabilmente nella città, et Diocesi nostra .

Che niuno di qualunque stato, grado, ordine si sia, nella Quadragesima, la quale secondo il rito della nostra Chiesa, comincia nella Domenica, detta in capite Quadragesime, che è la prima Dominica di essa quadragesima, mangi carne di ueruna sorte, ne oue, ne buttiro, latte, formaggio, ne altri cibi, qualunque si siano, uietati nel tempo quadragesimale .

Che conforme all'obbligo, che tutti hanno, sotto pena di peccato mortale, ciascuno in ciascun giorno quadragesimale, fuora delle Domeniche, digiuni, eccettuati quelli che per l'età sono eccettuati da questo obbligo .

Che i cibi uietati non si ponghino in ogni luogo publicamente à uendere per uso d'amalati, e d'infermi, ma solamente in certi luoghi à ciò deputati: che quanto alla carne in Milano sarà la Tanaglia appresso il Verzero: è per la diocesi si faccia medesimamente la deputatione in qualche luogo simile: e ciò quanto à uendere la carne, si comincia seruare il Venerdì immediate precedente la detta prima Domenica .

Che

Che non si uendino i cibi sudetti à bottega tutta aperta, ma la maggior parte serrata .

Che non si ponghino supra publicamente su le piazze à uendere, etiamli ne da contadini, o altri .

Che non sia lecito uendersi, da ogni uno ma solamente da quelli, che haueranno licenza in scritto nella città dal nostro Vicario generale, nella diocesi dal Vicario foraneo .

Che non si uendi ogni sorte di carne, se non di Vitella, o d'altro animale, che à giudicio de medici sia solamente per uso d'infermi .

Che non si uenda à ogni uno, ma solamente chi haura licenza da i Deputati, à ciò, come qui di sotto . La quale licenza se non harà tempo determinato, sia à fatto finita, subito che cessa la causa per la qual è concessa . Ma se la detta causa durarà più di dieci giorni; di mo no si ottenghi la detta licenza, altrimenti s'intenda estinta . Et medesimo si faccia di man in mano almeno ogni dieci giorni fin che sarà bisogno .

Che Hosti, Tauernerj, o altri ch'allogiano, e danno da mangiare, o tengono camere locande, non tenghino, ne uendino, ne mettino fuora à uendere, ne ponghino in tauola, à forastieri, o uiandanti, o ad altri, qualunque siano, carne, laticinij, o altri cibi proibiti nella quadragesima: se non haueranno particolarmente la licenza in scritto dal detto nostro Vicario generale, nella città, nella Diocesi dal Vicario foraneo .

Che nè anco cibi tali, comprati, o portati da altri, li cochino, o acconcino, o in altro modo preparino .

Che nè parimente cotti, o preparati, o acconci, altroue, lascino mangiare nella loro hostaria, albergo, camera locanda, o luogo, che sia sotto la lor cura, senza la sudetta particolare licenza .

Tutte le sopradette cose, et ciascuna d'esse, noi comandiamo sotto le pene, et multe, da applicarsi à luoghi pii, penitenze, et censure, ordinate da i sacri Canon, et concilij, et costituzioni Apostoliche, contra i uiolatori della sacra quadragesima, et altre anco, etiam dell'interdetto dalla Chiesa, et dalla scomunica in sussidio, all'arbitrio nostro, secondo la transgressione, e la grauità della colpa di qualunque contrascesse .

E Sfortiamo poi, et ricordiamo l'infra scritte cose, che altre uolte parti ricordate à questo popolo dal suo Pastore Santo Ambrosio, parte da altri santi Padri, parte da noi ne i nostri concilij Prouinciali, particolarmente nel Quinto, e Sinodi diocesani, hanno à eccitare l'anime de i fedeli, che sono sotto la nostra cura, à maggior profito spirituale, et à salute loro . Che ognuno in questo tempo di quadragesima cerchi di ritirarsi à disciplina più seuera di uita, e conformarsi a instituti, et costumi conuenienti al detto sacro tempo . Che ciascun fuga il uestr di seta, e sontuoso; ma uesca conforme al tempo che è di penitenza, et di digiuno . Che si lasciano à fatto le inimicitie, gli odij, le risse, i rancori, e si habbia pace con tutti .

Che il Christiano procuri di raffrenare gl'appetiti carnali

non solo con stretta astinenza, et digiuno; ma anco con cilicij, et discipline .

I maritati se non tutta la quadragesima, come mostra il canone antico, almeno ne i giorni de Domenica, studino d'astenersi d'accordo, si come ciò piamente ammonisce il santissimo Pontefice Nicolò primo .

In ogni tempo conuene, che il Christiano s'astenghi da burle, et ciencie: ma in tempo della quadragesima tanto più diligentemente hà da farlo, quanto più souente, e studiosamente hà d'attendere all'oratione, all'astinenza, et a ogni sorte di penitenza . Fugirà dunque i solazzi, i ragionamenti uani, et molto più i lasciu, e scandalosi .

Se astenerà dalle caccie, come ben ammonisce quel santo Pontefice, nel detto tempo di quadragesima, nel quale non è lecito mangiare carne, et per ò non conuene cercare carne .

Non cercarà in questo tempo delicatezze de cibi quadragesimali, ne meno empirà la tauola con uarietà de uiuande .

Se guarderà di far coniti, ne anco le domeniche di quadragesima, si come il medesimo Pontefice ammonisce .

Sarà ci alcun più assiduo nell'oratione: con dolore piangerà i suoi, e gl'altrui peccati .

Farà elemosina ciascuno, purchè possi, più largha, e massime il ricco, come ricorda Santo Agostino, quel che col digiuno auanza di non spendere, darà per elemosina a i poveri di Christo .

Più spesso conuerà alla Chiesa: starà a gl'ufficij diuini, alle orationi con ogni attentione, e meditatione santa .

Ogni mattina, cerchi per ogni modo udire la Messa .

Ogn'uno si sforzi di udire la predica, et per questo, tenga la botega serrata a quell'ora .

La mattina, si tenghi questa buona usanza, di non aprire i tribunalli, sino che non è finita la predica .

I lettori, et professori publici, et maestri di Scuola, conduchino i suoi scolari alla predica .

Qualunque in altri tempi suole andare, o stare in uilla nel tempo di quadragesima, procuri di ritirarsi alla città, et alle terre principali, donde sono, per udire le prediche, i diuini officij, et fare altri essercitij spirituali, che ricerca quel sacro tempo .

Ricordiamo in oltre particolarmente all'infermi, come anco habbiamo ordinato nel nostro Concilio Prouinciale secondo, che essendo a loro concessa in scriptis la licenza di mangiare nella quadragesima, carne, ouero, oue, buttiro, e simili cibi; la usino moderatamente, e con pietà Christiana: nè mangino tali cibi in publico, nè alla presenza di tutti i suoi di casa; ma in luogo appartato: et ritirato, e con un dolore intimo prendano così fatto, cibo, puoiche nel tempo che gl'altri digiunano, loro non lo possono fare .

I Medici poi, per quel che tocca a loro, se recordino, che il Christiano ha d'hauer cura del corpo talmente, che maggior conto ha da tenere della salute dell'anima . Però uedano bene, di non partecipare de i peccati d'altri, con la facilità, et larghezza loro nel far fede della necessità de' cibi proibiti .

71.

Ultimamente ogn'uno, attenda con tanta pietà et diligenza alla sanità della vita, che se non ogni giorno, almeno tutte le Domeniche possa santamente Communicarsi: come già fu instituito religioso nella santa Chiesa. Finalmente effortiamo, et amoniamo tutti. che essendo questo tempo quadragesimale, tempo consecrato a digiuno, et tempo di penitenza, ciascuno con l'obbligo, che ha, di astenersi da i cibi uietati, s'astenga insieme da ogni sorte di delitie, et sopra ogni cosa fugga il peccato, e l'occasione di peccare. Il tempo di quadragesima e tempo accettabile, et tempo di salute, che così lo chiama la Chiesa santa. Ciascuno però cerchi con ogni maggior studio di piacere a Dio; di far la sua santissima uolontà; di spogliarsi dei uiti; di far bene; et per ogni u'a esercitarsi, per quanto può, nelle uirtù, et opere christiane: che quell'è il digiuno, che per bocca d'Esaià profeta, Iddio dice, che gl'è accetto; e grato. Speriamo, che ogn'uno in questo tempo, non perderà tempo, ma che attenderà all'accumularsi grazie, e meriti di uita eterna; il che Iddio conceda per sua diuina misericordia. In quarum rerum testificationem hoc edictum manu nostra signatum, et subscriptione Cancellarij nostre ecclesie Mediolanensis, sigilloq. Archiepiscopali S. Ambrosij munitum, publice affigi mandauimus. Illudq. quotannis Dominico die in Quinquagesima, aut alio die festo; Dominicam primam Quadragesime proxime precedente, de more promulgari iubemus. Dat. Mediolani in adibus Archiep. die quarto Februarij 1581.

Deputati a dar le licenze.

Deputiamo nella Città il Reuerendo Canonico Ordinario, Penitentiario della nostra Chiesa Metropolitana a dar licenza, a chi ha u' necessit' di mangiare, come di sopra, cibi prohibiti nella quadragesima. Deputiamo per il medesimo effetto, nella Diocesi ciascun Parochò, nella sua propria parochia. Ordiniamo, che nella Città non si dia la sudetta licenza, a chi non esibirà, nella forma stampata per ordine nostro, la fede del proprio Curato, et anco del Medico; quanto a quelli, che lo possono hauere. Il medesimo, quanto alla fede del Medico, ordiniamo, che si offerui nella Diocesi.

In oltre deputiamo per quelli, che pretendono hauer legitimo impedimento, et causa, de essere excusati dal digiunare, il proprio Parochò ad approuar la causa, et impedimeto loro, et darle la licenza in scriptis, nella qual cosa incarichiamo la coscienza di esso Parochò.

Ordini da offeruarsi da Librari, Stampatori, et altri secondo le Regole, et indice, di libri Prohibiti: intimati, et dati a loro per commissione di Monsig. Illustriss. et Reuerendiss. Cardinal Borromeo, Arcieuescouo, et del Reuer. Padre Inquisitore.

PER essequire quel che altre uolte da Sommi Pontefici, et già da Leone Decimo nel concilio Late-

ranense, et ultimamente per l'Indice di libri prohibiti, et per constitutioni Prouinciali, et Diocesane di Milano, necessariamente si è costituito per ouniare alla peste di libri castini, et perniciosi, si ordina et commanda.

- 1 Che ciascun Libraro uenditor di libri tenghi nelle lor botteghe l'Indice di libri prohibiti, accioche così nel comprare, come nel uendere serui, come deue, inuiolabilmente le regole d'esso Indice: et nelle uisite, che per l'auenire si faranno, et con l'altre diligenze, che si usaranno, non sia trouato colpeuole.
- 2 Che ciaschedun di loro habbia nelle sue botteghe un libro, o inuentario di tutti i libri che hora hanno, et haranno per l'auenire. Qual inuentario sarà da Noi sottoscritto, uisto, et riconosciuto diligentemente, sotto pena di perdere tutti li libri, che non saranno descritti in tal inuentario.
- 3 Che ciascuno d'essi dia in termine d'un mese la copia d'esso Inuentario giusto, in mano Nostra.
- 4 Che nessuno di sopradetti possa uendere o dar in qual si uoglia modo altri libri, eccetto quelli, che saranno notati nel detto loro inuentario.
- 5 Che qualonche di loro ha libri posti de banda per ordine, che noi gli hauemo dato, secondo che hauemo di tempo in tempo uisto i libri, in termine di diece giorni doppo l'intimazione di questi ordini, li mandi alla S. Inquisitione.
- 6 Che Bibie uolgari non si possin uendere, se non a quelli che haranno fede, et testimonio d'integrità et bontà in scriptis dal loro curato, o Confessore, con licenza, et sottoscrizione Nostra.
- 7 Che libri uolgari delle controuersie trà catholici, et heretici non si uendano a ogni persona, ma in ciò si serui l'ordine, che si è detto delle Bibie uolgari.
- 8 Che i Testi canonici di qualonche stampa siano, ancora gl'ultimamente stampati in Venetia, si tenghino nelle librerie, et uendino purgati secondo la censura di Roma.
- 9 Che le lettere, intitolate di diuersi autori non si tenghino et uendino, se non purgate nella maniera, che sarà loro ordinato.
- 10 Che opera ueruna di Simon Simonio ne si tenghi, ne si uenda.
- 11 Che le paraphrasi del Flaminio sopra salmi non si uendino, se non purgate.
- 12 Che gli Adagi d'Erasmo, ultimamente stampati in Parigi, non si tenghino, ne uendino, se non publicati che siano, con la purgatione fatta con l'autorità della santa Sede Apostolica.
- 13 Che il uolume intitolato, Theatrum uitæ humane, non si tenghi, ne uendi, se non con la purgatione, che gli sarà data per ordine della S. Inquisitione.
- 14 Che il libro intitolato, Orthodoxographia Patrum, parimente non si tenghi, et uenda, se non purgato.
- 15 Item il libro, intitolato, la uita della Madonna, non si uendi, se non purgato.
- 16 Parimente che oltre i notati nell'Indice non si possino tenere l'infra scritti libri.

Liber

Liber Petri Pomponatij de incantationibus.
Liber F. Archangeli de Burgonouo, de nomine Iesu, Ferraria impressus, David Chitreus.
Hieronymus Noppus.
Paulus Gazzus.
Petrus Palladius.
I fioretti della Bibia.
Rime del Bruchiello.
Le Satire alla Carlona di Andrea Caluo.
Theoderico Nemien. de schismate.

- 17 Che il libro di questo titolo, Chronologia, authore Gerardo Mercatore, non si tenga ne uenda, se non purgata.
- 18 Che i libri, quali si hanno da purgare, secondo che è notato nell'Indice, non si possino tenere, ne uendere, ne comprare, auanti che siano purgati da quelli, a quali è commessa questa cura da Nostro Signore. Che hauendo Librari tai libri, li consegnino all'ufficio della santa Inquisitione, con la nota, accioche con la purgatione li possino recuperare.
- 19 Che nessun libro, quale si ha seconda l'Indice, o in altro modo da purgare, ancorche l'inscrizione mostrata sia stato purgato, si possi uendere, se quella purgatione non è stata fatta in Roma, o in altro modo approuata per autorità della santa sede Apostolica, ouero se non è approuato o admeso da Noi.
- 20 Che ciascun Libraro, mandando altroue a chiedere libri, faccia due liste, una di quali resti nell'ufficio della santa Inquisitione, et l'altra, sottoscritta però da Noi, mandi a quello, da quale chiede i libri.
- 21 Che se alcun Libraro ricouerà libro, che non sia notato nella lista sottoscrittagli, et quel libro sia cattiuo, o in qualche modo prohibito, sappia prima d'hauer a perdere tutta la quantità, che gli sarà uenuta di tal sorte del libro; dipoi, facendosine inquisitione, se sarà trouato colpeuole, ne sarà castigato secondo meritarà la sua colpa.
- 22 Che, quantunche la lista di libri uenuti sarà sottoscritta da Noi; però i libri nuouì, che non saranno più comparati in questa città, non si uendino, ne si mostrino, ne si ponghino a uendere sù le banche sino a tanto, che non siano reuisti diligentemente da Noi, et che d'essi libri colui, che li harà hauuti, non habbia in scriptis licenza particolare di poterli uendere. La quale licenza si serui.
- 23 Che non si sballino libri prima, che siano uisti da Noi. La lista di quali sarà anche sottoscritta.
- 24 Che uerun Libraro mandi libri fuora, che non mostri la lista a Noi.
- 25 Che nessuno possa comprar libri uecchi, o libraria lasciata da alcun defunto; che l'indice di quelli non si mostri prima a Noi, se però non constasse notoriamente che, quei libri fossero già permessi ad ogni persona.
- 26 Parimente che alcun Libraro uendendo a un altro Libraro la libraria, o somma de libri, mostri a Noi la lista.
- 27 Che heredi, et executori di testamenti, et ultime uolontà diano a Noi l'inuentario de libri lasciati, pri-

ma che loro gli usino o trasferiscino in qual si uoglia modo in altre persone, come si ordina dal Sacro concilio Tridentino nella decima regola dell'Indice.
28 Che Librari parimente de libri uecchi offeruino, come di sopra; et di piu ogni mese mostrino a Noi, i libri, che quel mese haranno comprato.

Ordini per Stampatori.

- 29 CHE nessuno Stampatore, Libraro, o altri che faccino stampar libri o scritti di qualonche altra sorte, li stampi, se prima il libro o la scrittura, che s'ha da stampare non è reuisto, approuato, et sottoscritto da Noi: è notato in uno libro particolarmente a tal effetto deputato.
- 30 L'originale d'esso libro o scrittura, che è per stamparsi habbia ancora la sottoscrizione dell'istesso auttore.
- 31 L'approbatione del libro, o scrittura, che si stamparà, si ponga in principio, o nel fine del libro.
- 32 Nel libro, o scrittura stampata si metta il nome, et cognome del stampatore.
- 33 Finita che sia la stampa del libro, o della scrittura, il suo originale si dia in mano Nostra.
- 34 Che libri, quali hanno da sua Santità priuilegio sotto pena di scomunica, di non stamparsi, se non da quelli, a quali è concesso tal priuilegio, non si stampino da altri, ne uendino si non della stampa di quello, a chi è concesso il priuilegio: se però non constasse, che ad altri fusse concesso di stamparli.
- 35 Che ciascun Libraro, et Stampatore habbia questi Ordini affissi nella sua libreria a fine di hauervi a offeruare diligentemente.
- 36 Qualunche Libraro uenditor di libri, o Stampatore de libri contrasfarà a gli ordini sodetti, cascherà nelle pene ordinate nell'Indice del sacro concilio Tridentino, et altre ad arbitrio di Monsig. Illustriss. Arcieuescouo, et R. P. Inquisitore.

P. Galefmius, Protonotarius Apost. pro Illustriss. et Reuerendiss. D. Cardinali Borromæo Archiepiscopo, et pro Reu. P. Inquisit. Die 23. Decemb. 1572.

Edictum de Sacra ordinatione.

CAROLVS S. R. E. Presb. Card. tit. S. Praxedis, Dei, et Apost. sedis gratia, Archiepiscopus S. Ecclesie Mediolanen.

MAGNA est sacramenti ordinis dignitas, magnaq. huius dignitatis præstantia: ac magni propterea ponderis est, maximiq. momenti sacros ordines, et conferre, et suscipere: id quod cum sepe beatus Apostolus Paulus multis uerbis doceat; tum aliorum etiam Apostolorum exempla monent; tum sacrosanctæ præterea ecclesie instituta plane declarant, quibus cautum est, sacram ordinationem solemniter haberi certis statis quattuor anni temporibus, orationi, et ieiunio consecratis: tum id ipsum item aperte significant san-

N n n Toruna

Horum patrum decreta, et illa quidem multa de eorum, qui ordinis sacramento initiari uolunt, uita, moribus, genere, patria, aetate, institutione, loci educatione, doctrina, instructioneque in lege Dei, et ceteris uirtutibus edita. Cui igitur summa cura, summaque diligentia, ac sollicitudo plena uigilantia, plenaque prudentia adhibenda sit in dispensatione diuinorum munerum, et celestium dignitatum, cuiusmodi sunt in ecclesia clericorum, ecclesiasticorumque hominum munera; nos sacram ordinationem proxime solemniter celebraturi, ut ne ordines aut indignis conferantur, aut uitio suscipientium, dignitas ordinum minuat, hac partim ex sacrorum canonum iure, partim ex pontificum sanctionibus, partim ex patrum regulis, partim ex oecumenica Synodo Tridentina, partim ex nostris prouincialibus Concilijs sumpta, hoc nostro edicto comprehensa, eo de genere toto monemus, statuimus, edicimus, ac promulgamus.

Ac primum quidem denunciamus ab omni sacra ordinationis limine, et ingressu arcendos esse omnes et singulos, canonicis impedimentis irretitos, ueluti minores nati, sacramento christiatis non confirmatos, rudes, et ignaros, criminosos, solemniter penitentes, neophytos, ebrietati et gula deditos, impudicos, lapsos post ordinem susceptum, periuros, usurarios manifestos, infames, ratiocinij obligatos, seruos, corpore uitiatos, insigniter deformes, illegitime natos, peregrinos et ignotos, bigamos, irregulares, quouis alio modo, suspensos, interdictos, excommunicatos, amentos, morbo caduco laborantes, emergunos, non examinatos et probatos, furtim per saltum promotos.

Si quis uero huiusmodi, uel alio quouis impedimento, etiam occulte illigatus teneatur, illud plane nobis saltem patefaciat, antequam se sacris istis clericalis militiae mysterijs obtrudere audeat.

Porro sciat quisque sibi ad examen pro quocunque ordine accipiendo aditum aliter non patere, quam si decenti uestitu clericali indutus, et cum congrua pro sui status, et ordinis ratione corona se se coram examinatoribus sistat.

Scriptas quoque aetatis, natalium, aut dispensationis concessae beneficij ecclesiastici, uel pensionis, patrimonij, uel testificationesque aliquas decretis prouincialibus praescriptas Vicario nostro generali recognoscendas, illiusque subscriptione signandas, ac approbandas quisque initiandus prius exhibeat, quam se examinandum sistat coram examinatore, qui et ipsi quoque a nostro cancellario Archiepiscopali ante omnia de huiusmodi testationibus certi, instructique reddantur.

Quicumque uel tonsura clericali primum initiari, uel ad ordines maiores, stata illa ordinationis die per nos promoueri uolunt, his litteris edicimus, atque significamus, ipsos omnes, et singulos, mense ante statam ordinationis diem, ad nos conuenire; tum sua, suorumque parentum, patriae, parochialisque ecclesiae, in cuius uicinia natus est, et in qua item habitat, nomina, tum praeterea eos scilicet, qui sacrum ordinem suscepturi sunt, beneficium ecclesiasticum pensionemque, aut pa-

trimonium, aut sponsonem uel cautionem, cuius nomine titulae uniusquisque eorum sacro ordine initiandus est, recte, diligenterque singula notata ad R. Canonicum Ordinarium, Cancellarium nostrum Archiepiscopalem afferre.

Omnes uero, tum eos ipsos, tum alios, qui ordinibus etiam minoribus initiari uolunt, si in urbe illi quidem sunt, feria secunda hebdomadae ordinationem proxime praecedentis, si uero dioecani, et alij, qui extra urbem habitant, ante quartam feriam hebdomadae, in quam sacra ordinatio incidit, ad nos examinis causa iterum conuenire, significamus, atque edicimus.

Quo tempore omnis, quicumque uel primam tonsuram, uel ordines minores, maioresue suscepturus est, ea singula, quae mox infra ordine praescribuntur, de se litteris legitime testata nobis faciat.

Primo se legitimo matrimonio natum esse, aut ob natalium impedimentum secum super illo ordine, quem suscepturus est, dispensatum esse.

Praeterea se uel origine, uel beneficio ecclesiastico, quod in dioecesi nostra obtinet, uel decennali domicilio, uel alia ratione dioecesanum esse, aut familiarem nostrum, qui per triennium nobiscum commoratus sit.

Tum a parcho, et ludimagistro, eo ne, quem in quouis studiorum genere audit, aut, si in Seminario adscriptus est, ab illius rectore loco parochi ob signatas litteras afferat, quibus de uita sua disciplina, moribusque testatum fiat.

Doctrinae item Christianae scholas se frequentasse, id testimonij afferat, uel a praefecto illarum, in parochiali uicinia sua constituto, uel ab eo, qui omnium id generis scholarum cura praest.

Haec praeterea testimonia afferet, qui prima tonsura initiari uoluerit.

Se sacro chrismate confirmatum esse.

In ecclesia frequentius, religiosusque uersatum esse. Spe esse, se in clericali ordinis disciplina per mansurum. Hoc uero testimonium a parcho, aut ab eo sacerdote habeat, cui in disciplinam a nobis traditus est, postquam clericali ordinis suscipiendi animum, uoluntatemque nobis patefecit.

Sacram item communionem crebro per annum sumpsisse.

Qui uero aliquo minore, maioreue ordine initiandus est, testimonium praeter ea, quae supra praescripta sunt, afferat, etiam de his, quae sequuntur.

De prima tonsura, ordinem, quem proxime suscepit. De illius ordinis functionibus a se praestitis: idque testificationis habeat a praefecto ecclesiae, cui adscriptus est. In qua uere, ac speciatim exprimat, quas functiones, et quamdiu, et quam diligenter, et quam pie, et quam decenter recte riteque praestiterit.

De habitu clericali ad prouincialium, dioecesanorumque conciliorum praescriptum, post ordinem proxime susceptum, a se continue gestato. Quam testificationem a parcho afferat.

De confessione frequentiori ex decretorum prouincialium praescripto: cuius rei testimonium ob signatum ab ali-

ab aliquo Confessario sacerdote probato, ad audiendas confessiones clericorum habeat.

De sacra communionem, ut decretis prouincialibus iussum est, crebrius sumpta. Hoc autem testatum afferat, uel a parcho, uel a praefecto ecclesiae, in qua adscriptus est, uel ab alio sacerdote, qui iussu nostro ministrarit.

Quicumque prima tonsura initiandus, aut alicui maiorem ordinem adscribendus est, ea praeterea de se nobis testata faciat.

De se ex praescripta formula denuntiationes in ecclesia cathedrali tum in propria parochiali, tum in illa etiam, in cuius finibus postremo domicilio habuit, tum etiam ubi per nos denique iussum erit, publice die festo inter Missarum solemnitas faciat.

Qui sacrum ordinem suscepturus est, praeter cetera testetur. Aetatem, sanctionem Tridentinae praescriptam, annos scilicet uiginti duos, si subdiaconatum; uiginti tres, si diaconatum; uiginti quinque attigisse, si sacerdotium suscepturus est.

Censum item, uel ecclesiasticum, uel laicalem, quem et pacifice possiderit, et tantum esse uere constet, quantum ad uitae eius sustentandam usum satis esse censuerimus, aut census loco sponsonem certa cautione factam ab aliquo, se qua ad uitae cultu usum necessaria sunt, illi qui sacris initiandus est, suppediaturum; saltem donec ei aliunde prouisum sit, eaque donatio, sponsonem uere, ac sine fraude, dolore facta sit, eiusque tabula rite et recte confecta.

De eo autem censu sponsonem factam esse publice die festo denuntiationes inter Missarum solemnitas, tum in cathedrali Ecclesia, tum in propria parochiali, tum in illa etiam, in cuius finibus postremo domicilio habuit, tum denique ubi illas fieri per nos iussum erit, tum omnino in parochiali Ecclesia, intra cuius limites maior erit census sine ecclesiastici, siue alterius generis pars posita est.

Quicumque uero subdiaconus, aut sacerdos creandus est, id praeter alia testificationis afferat, se de peccatis omnis aetate uitae in primis confessum, spirituales exercitationes ad decretum in uisitatione Apostolica editi, et nostrae Synodi prouincialis quarta praescriptum praestitisse, temporis spacio per nos constituto, adhibito sibi duce et moderatore uiro religioso, a nobisque in primis probato.

QUICVNQVE de uestitu ecclesiastico, de frequenti sacramentorum usu, de ecclesiasticis functionibus, de uita morum disciplina, litteras testificationis exhibiturus est, eas recentem datas, aut renouatas confirmatasue afferat, ita scilicet, ut ne uetustiores sint duobus mensibus attestatae ordinationis diem.

Si uero quis a domicilio suo diu absuerit, quamobrem uetustiores testificationis litterae accipi debeant; recentiores simul, a quibus debet, afferat, eo loco datas, ubi proxime moratus est: et si locus extra dioecesim est, ab eiusdem loci Episcopo ob signatas, uel communitas eius auctoritate.

QUI ALIENAE dioecesis est, hac ab ordinario suo habeat.

Litteras dimissorias de ordine suscipiendo.

Litteras testificationis de ordine proxime suscipiendo. Testimonium scriptum de statis denuntiationibus ordinis suscipiendi.

Testimonium de natalibus, aut de dispensatione legitima super defectu natalium.

Testimonium de functionibus praestitis.

Dispensationem super interstitio, si quando scilicet, non confecto illo temporis spacio, quo ex Concilio Tridentino in ordine suscepto uersari debet, ad alium maiorem ordinem pro ecclesiae sua utilitate, ac necessitate Episcopus eum promouendum censuerit.

Testimonium comprobationis scientiae per examen, aut litteras facultatis de examine faciendo.

Testimonium item de uita, et morum honestate.

Testimonium praeterea afferat, qui scilicet ordinem sacrum suscepturus est, de patrimonio, uel de titulo, uel de censu, aut sponsonem cautionem.

Litterae uero dimissoriae de ordine suscipiendo, et testimoniales de praestitis functionibus, et de uita, morumque honestate, ne uetustiores sint, duobus tribusue mensibus, a die sacrae ordinationis supputandis. Si uero alicuius diuturna absentia, antiquiores etiam litteras accipi probariue postulet; recentius datas a quibus debet, inde afferat, ubi proxime commoratus est: siq. extra dioecesis sua fines locus est, illas ab eiusdem loci Episcopo ob signatas, aut eius auctoritate communitas afferat.

REGULARIS, qui ad sacram ordinationem conueniet, primam tonsuram aut ordines suscepturus, caueat ne obstructus sit aliqua culpa, impedimentoque canonico, supra de alijs initiandis demonstrato.

Ipsae quoque mense ante statam ordinationis diem ad nos conueniat, et nomen ceteraque supra de alijs ordinandis praescripta ad Cancellarium Archiepiscopalem deferat.

Testata praeterea haec habeat.

Exercitationem frequentem sancti onum illius ordinis, quem proxime suscepit.

Frequentiore confessionem, et sacram communionem. Progressionem in ecclesiastica disciplina.

Observantiam, et reuerentiam erga sacerdotes et superiores.

Loco tituli, censusue afferat testificationem praestitae professionis regularis.

Testimonium item habeat. De denuntiatione sui nominis publice in ecclesia facta.

De aetate item, ut supra de alijs constitutum est.

De transacto intervallo, post ordinem proxime susceptum a Tridentino Concilio praescripto.

Afferat litteras dimissorias a Superiore de ordine suscipiendo quo eorum quispia initiandus est. Quae litterae ne uetustiores sint, duobus, tribusue mensibus, a die sacrae ordinationis supputandis; nisi ob absentiam Superioris, aliamue causam, eas longiori tempore datas, renouatasue accipi, probariue debere censuerimus.

Testimonium, etiam scriptum a Superiore suo, qui ostendat eum uita, et moribus praeditum esse, qui di-

gnus sit, ut illi ordini adscribatur, quo is initiari uult sit uero hoc testimonium non antiquius duobus mensibus, uti in Superioribus est declaratum.

Si uero diutius à Monasterio absuerit, hoc testatum afferat à Superiore Monasterij, in quo proxime commoratus est.

Testificationem item de ordine, qui proxime precedit, iam suscepto.

Si uero statum tempus, prescriptum à Concilio Tridentino, quod interiectum esse debet inter susceptionem unius, et alterius ordinis, nondum explatum est; tunc à suo Superiore scriptum afferat, quo testatum fiat, utile, ac necessarium Ecclesiae suae, Monasterionem esse, secum dispensari super eo interstitio.

Quod si quis statim die non aduerit, aut quae ex prescriptis ad se pertinent, singula non bene; nec satis testata fecerit, sciat se ab ordinatione, qua statim eo tempore habebitur, exclusum fore.

DOMINICO autem promulgationis huius editi die, ob sacram ordinationem, proximam futuram, in singulis parochialibus ecclesiis processio de more agatur, litanijs, ac supplicationibus publicis, in quibus unusquisque secum mente reputans, quam pauci operarij in messe multa sint; hoc Deum toto corde exoret, ut qui Dominus est messis, ipse mittat operarios in messem suam; lumenque nobis praebet in ijs deligendis, quos ordinibus adscribamus; tum quos elegerimus, ope diuina illi adiuti in sanctitate, et iustitia ei seruiant, eiusdem gloriam omnibus in rebus sibi proponentes. Quod, ut eo nomine Deum populus supplex sapiens oret; id illum singulis diebus Dominicis per mensam ante statam sacrae ordinationis diem crebra cohortatione parochi inter Missarum solennia praemoneant. Dominico praeterea die, illam proximam praecedente, parochiales etiam nostras litteras de scripto accuratè iterum recitent; tum diligenti etiam admonitione populum ad illud excitent, ut non modo supplicationes, ob eam causam nostro Concilio prouinciali secundo decretas, pie religioseque tunc obeat, sed illis ipsis statim, qui sequuntur, sacrae ordinationis diebus frequens, in oratione, pure, sancteque, uersetur; tum qua die sacra ordinatione habebitur, qui in urbe sunt, in Metropolitana ecclesia frequentissimi praesentes adsint, huic orationis

officio studiosus attentus, ut à Deo, Sanctorum ope, ijs fidelium precationibus impetrata, et nos ordines ijs conferamus, quos utiles operarios ecclesia Dei postulat, et qui ordines suscipiunt, in dies progressus maiores in uita, morumque sanctitate, religione, doctrina, atque prudentia faciant; ijsque uirtutibus, adiutrice diuina gratia aucti, cum exemplum pie, sancteque agendi laicis perpetuo praebent, tum Deo in primis, cui in ministerium dicati sunt, grati ministri, pro populo intercedentes, caelestia diuina gratia, misericordiaeque munera uberiora impetrent; ipsique digni sint donis, et priuilegijs, quae singularia, et Deus, et ecclesia ministris suis benigne concessit.

Indictio diei sacrae ordinationis.

Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis tituli sanctae Praxedis, Dei, & Apostolicae sedis gratia, Archiepiscopus S. Ecclesiae Mediolanensis, &c.

Auxiliante Domino Deo, ac Salvatore nostro Iesu Christo; nos, ex sanctae matris Ecclesiae instituto, sacram ordinationem in nostra Metropolitana Ecclesia solenniter celebraturi sumus, proximis statim quatuor temporibus, die scilicet Sabbato mensis N. proxime futuri. Quare editum nostrum de sacra ordinatione editum, ut omnibus, ad quos spectat, notum sit; intra Missarum solennia in nostra Metropolitana Ecclesia, de suggestu, cum nostris pastoralibus, eo de genere editis, et his etiam nostris, indictmentis diei sacrae ordinationis litteris, legi; atque in eius item ualuis, ut moris est, affigi; et quo praeterea peruulgatius sit, a parochis omnibus, et singulis, tam in urbe, quam in dioecesi, die Dominico proximo, postquam has Archiepiscopales litteras acceperint, hoc idem fieri mandamus.

Omnes uero, et singuli, quicumque uel clericali tonsura, uel aliquo ordine initiandi sunt, ut omnia, et singula praesent, atque exequantur, quacumque edito illo nostro de sacra ordinatione, unicuique, pro ordinis suscipiendi ratione, prescripta sunt, his nostris litteris edicimus, atque monemus. Dat. Mediolani, ex adibus nostris Archiepiscopalis, Die

FORMVLAE VARIAE.

Formula edicti de examine eorum, qui Ecclesiae Parochiali praeficiendi sunt.

CAROLVS S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. S. Praxedis, Dei, et Apostolicae Sedis gratia Archiepiscopus S. Ecclesiae Mediolanensis, etc.

Vacante Ecclesia parochiali N. dioecesis nostrae Mediolanensis: nos eo nomine examen, quod ex Tridentina sanctione, prouinciali. decreto nostro

praestari planè debet, à die promulgationis huius editi, usque ad diem decimum proximè sequentem, confecturi sumus, ac deinceps, etiam ex auctoritate apostolica, nobis concessa, quousque eidem uacanti Ecclesiae per nos prouisum erit. Quare omnes ac singulos, qui uel examinari, uel alios examinandos nominare uoluerint, prescripto illo tempore, ad R. Canonicum Ordinarium, et Cancellarium nostrae Ecclesiae Mediolanensis, qui nomina describat, conuenire; tum constituta examinis die, coram nobis, atque examinato-

ribus Synodalibus, per nos eo nomine delectis, adesse, hoc edito significamus, atque edicimus; ut quos, confecto examine, moribus, atate, doctrina, prudentia, alijsque rebus ad curam animarum bene gerendam rationem opportunis, idoneos esse compertum erit, ex ijs nos, quem cateris magis idoneum censuerimus, illum ecclesiae uacantis rectorem, parochumque eligamus, ac praeficiamus. Quod sanè, sicut nos pro eo, quod debemus, integre, sancteque, in Domino praestare cupimus: ita omnes, praecipueque illos, quorum ecclesiae, et curae spirituali per nos consulendum, ac prouidendum est, magnopere hortamur, ac requirimus, ut hanc nostram sollicitudinem, pastoremque studium, omni supplicatione, omniq. intima pietate, ac religiosis precibus, continenter adiuent. Dat. Mediolani, ex adibus Archiepiscopalis, die

Formula facultatis euulgandi nomina eorum qui ordinis Sacramento initiandi sunt.

Carolus S. R. E. Presb. Cardinalis tit. S. Praxedis, Archiepiscopus Mediolani.

Reuerende Dilecte noster. Pro nostra Mediolanensis Ecclesiae utilitate, et necessitate, iam in proxima sacra ordinatione N. promouendum censemus: quemadmodum is in Domino pie expetit. Quamobrem nos fide, prudentia, circumspectioneq. tua confisi, tibi N. his litteris mandamus, ut quam primum, die Dominico, festone intra Missarum solennia, populo frequenti, in ecclesia tua, illius nomen, et cognomen promulges, denuncies, desideriumque pium exponas: deinde tu, etiam absque notario de eius ipsius natalibus; atate, uita, ac moribus diligenter inssu nostro inquiras. Idque utrumque ad prescriptum formulam, et instructionem, per nos editam, a te praestari iubemus. De promulgatione autem, denunciatione, et inquisitione eiusmodi, quam praestitisti, et de eo item, si quid illo nomine, causauit ad te delatum erit, litteras, sigillo tuo obsignatas, ad nos accuratè mittas. Vale in Domino. Dat. Mediolani, ex adibus Archiepiscopalis, Die

Formula concedendi indulgentias.

CAROLVS S. R. E. Presbyter Cardinalis, tit. sanctae Praxedis, Dei, & Apostolicae sedis gratia Archiepiscopus ecclesiae Mediol. Vniuersis Christi fidelibus praesentes litteras inspecturis salutem in Domino. Quanto frequentius fidelium mentes ad opera deuotionis inducimur, tanto salubrius animarum suarum saluti consulimus. Itaque de omnipotentis Dei misericordia confisi, omnibus, et singulis Christianis delibus utriusque sexus uerè penitentibus, et confessis qui Ecclesiam sancti N. à primis uesperis, usque ad occasum Solis eiusdem diei festi deuotè uisitauerint, ibique pias ad Deum praeces pro felici statu sanctae Matris Ecclesiae, ac haeresum extirpatione, et pace inter Principes Christianos effuderint, Centum dies de iniunctis eis, seu quomodolibet debitis penitentibus

misericorditer in Domino relaxamus, praesentibus post dictum diem minime ualituris, quas in huius rei fidem, manu nostra signauimus, sigilloque Archiepiscopali sancti Ambrosij, ac nostri Cancellarij subscriptione muniri iussimus. Dat.

Formula litterarum pro uisitatione Scholarum doctrinae Christianae.

Carolus Cardinalis et Archiepiscopus.

Si come infinitamente à Dio benedetto piace una diligente cura, che sino da i primi anni i fedeli si ammaestrino nel timore santo, et nella uia sua, la quale è la dottrina di Giesù Christo suo figli uolo unigenito: così i Pastori per la cura loro paterna, et per il zelo dell'anime, il quale è sacrificio tanto accetto à sua diuina Maestà, hanno obligo grande di ponere in cid ogni sollicitudine. Onde noi, oltra gl' altri studij, fatiche, et cure, che habbiamo usate nell' insituire, et piantare le schuole della dottrina Christiana, a fine che, con ogni concorso, et frequenza ogn'uno, et particolarmente i figliuoli, s' alleuino costumatamente, et con cognitione, et dottrina di uita christiana, habbiamo anco uoluto elegere uisitatori di dette schuole, non potendo noi per altre occupationi, che ci apporta il carico della sollicitudine Archiepiscopale, attendere continuamente a tal impresa in quel modo, che sommamente desideriamo nel Signore. Per tanto habbiamo eletto uisitatore di dette Schuole nella dioecese nostra, N. operario di esse, nella cui opra ci confidiamo molto. Et perciò per la presente comandiamo à i Reuer. Preuosti, Arcipreti, Parochi, & Curati de i luoghi della nostra dioecese, che diano loro ogni aiuto, et fauore, non solo in piantare, uisitare, et riformare le Schuole della detta dottrina, et fare in esse tutto cid, che sarà bisogno, per aiuto dell' opera, ma ancora in leuare ogni impedimento a fine, che nell' hore assegnate da noi, le dette Schuole siano frequentate da i popoli, à gloria di Dio, et salute dell' anime. Esortiamoque con tutte le uiscere della carità nostra paterna efficacemente ogni fedel Christiano, et particolarmente ciascuno padre di famiglia, che sia sollicito a condurre i putti, et i figliuoli à questo santo essercitio, si d' imparare, come d' insegnare essa Dottrina Christiana. Hauemo questa speranza della pietà, et diligenza di ciascuno, che in cosa tanto necessaria, et utile, non mancherà a se stesso, ne a i figliuoli, ne a i prossimi suoi. Sia dunque la gratia, et pace del Signore con tutti noi: et noi ui diamo la nostra benedictione. Dat. Mediolani, die

Formula facultatis colligendi eleemosynas.

Carolus Cardinalis, et Archiepiscopus.

Dilecto nobis in Christo.

Tibi N. homini laico, cuius uita, et mores, per testificationes nobis factas, probantur, cum pra-

fertim nunquam ipse fueris ex numero quaestorum, quos dñat sancta Tridentina synodus, his nostris literis, elemosynas nomine Ecclesie. N. petendi facultatem damus, his infra per te seruatis conditionibus. Elemosynas solum intra fines parochie Sancti. N. eiusq. uiciniam ostiatim colligas licet. Prae foribus eiusdem ecclesie, in ijs petendis subsistes; nullo modo per ecclesiam uagando procurare, aut colligere eas tibi licebit. Vas illud, quodcumque sit, quo uteris ad elemosynam excipiendam, duabus clauibus claudatur: qua diuerso fabrili opere sint. Earum altera apud. N. a nobis electum, altera uero apud eum, qui pro tempore a nobis deligetur, semper sit. Illud officium gratis, uel constituta certa mercede praestabis. Nec ullo modo elemosynam particeps sis.

Formula facultatis colligendi elemosynam pro confratria sanctissimi Sacramenti.

Carolus Cardinalis, et Archiepiscopus.

Sodalitati sanctissimi Sacramenti, ad usum elemosynam excipiendam, colligendamue capsulam in ecclesia. N. exponendi, collocandue facultatem, his nostris litteris damus, conditionibus seruatis, qua infra praescribuntur.

Capfula sit forma, praefecti nostri iudicio probata. Duabus clauibus, diuerso opere fabrili confectis claudatur.

Earum altera apud. N. a nobis delectum, altera uero apud eum, qui pro tempore a sodalitate deligetur, semper erit.

Loco congruo, eiusdem praefecti nostri iudicio collocetur. Capsula assidat, qui matura aetate, et probatis moribus sit.

Is illud officium gratis praestabit; nec ullo modo elemosynarum particeps sit.

Elemosyna collecta, uere ad pium tantummodo eiusdem sodalitatis usum, cuius nomine petetur, conferatur, ex illius probatorum institutorum praescripto.

Formula facultatis pro officio cantoris.

Carolus Cardinalis, et Archiepiscopus.

Dilecto nobis in Christo.

Tibi. N. homini laico, cuius uita, et mores, per te-stificationes nobis factas, probantur: his nostris litteris permittimus, praec clericorum inopia, cantoris in ecclesiis huius urbis, et diocesis, exceptis illis qua monialium sunt, munus suscipere. Quo munere dum uel intus in ecclesia, uel foris, ob Missa, diuinorum officiorum, funeralium, processionum, aliarumq. ecclesiasticarum actionum celebritatem fungeris; has ecclesiasticas disciplinae leges, tibi praescripsimus.

Vt scilicet clericali habitu, ad nostrorum conciliorum praescriptum, tunc temporis, in illis ecclesiasticis offi-

cijs actionibusue ubique semper utaris. Carnifias non ad collum, nec ad manum crispatas, et caligas item clericali more induas.

Non solum uestitu, sed uita etiam moribus clericalem modestiam praeseres.

Superpelliceum mundum non lacerum, et ad formam, constitutionibus nostris praescriptam induas.

In diuinis officijs ne prophana cantica adhibeas.

In Missa conuentualis sacro, ingressas, gradualia, offertoria, et alia id generis canas, qua ex ecclesie instituto, ad eam sacrificij Missae actionem, qua fit, proprie accommodata sunt.

Si quando autem, quo tempore sacerdos secreta agit, aliquid canendum uidebitur, ne quidquam canas, quod etiam illi actioni apte conueniens, nobis non ante probatum sit.

Itidemq. quod ad probationem attinet, in alijs diuinis officijs serues.

In sacris canticis, molles flexiones, uoces magis gutture oppressas, quam ore expressas, et denique latinam omnem canendi rationem caueas.

Cantibus utaris, qui graues sint, pijs, ac distincti, et domui Dei, diuinisq. laudibus accomodati, ut simul et uerba intelligatur, et ad pietate auditores excitentur.

Qua de modulandi ratione, cantibusue adhibendis, ac disciplina in hoc munere seruanda, prouincialibus, diocesanijsue concilijs, ac tabellis nostris praescribuntur, aut prohibentur, diligenter serues.

Has autem nostras, per tantum tibi suffragari uolumus. Dat. in adibus nostris Archiepiscopalibus. Die . . mense . . anni . .

Formula facultatis ministrandi Sacramentum paenitentiae.

Carolus S. R. E. Card. tit. S. Praxedis, Archiepiscopus Sanctae Ecclesiae Mediolanen.

Dilecto nobis in Christo His nostris litteris Paenitentiae sacramentum in Ecclesia S. N. ministrandi, tibi facultatem concedimus, ac impartimur: illud te admonentes, et hortantes in Domino, ut qua pro recta huius sacramenti administratione, et nostris prouincialibus, ac diocesanis Synodis, et proprio instructionum libello a nobis edito, connotata sunt, diligenter, accurateq. attendas, et obserues. In quorum fidem etc. Dat. Mediolani ex adibus nostris Archiepiscopalibus. Die

Formula litterarum quibus aliquid de sacris reliquijs conceditur Episcopo, qui earum translationi interfuerit.

Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. S. Praxedis Archiepiscopus Mediolani.

Omnino studio instituta amplectimur, qua fidelium pietatem excitant, quaq. ob eam causam sanctissimi

etissimi patres nostri adhibuerunt, et illa quidem praesertim, qua in nostra hac Ecclesia olim usitata fuisse accepimus. Id enim aliquando in more positum fuit, Episcopis, qui translationis celebritati praesentes ad fuissent, aliquid Sacrarum reliquiarum, qua translata essent, pia liberalitate concedi. Nos igitur hoc, quod oblata occasione ad usum renocare studemus, maiorum nostrorum exemplo adducti, ac praeterea Illustris. Reuerendiss. in Christo patris, et D. D. Cardinalis Paleotti, Episcopi Bononiensis qui pro eo, quo tenetur, amplificandae Ecclesiae disciplinae desiderio, ad solemnem S. Simpliciani, aliorumq. sanctorum translationem, quam proxime concelebrauimus, litteris nostris inuitatus, amplissima auctoritate sua, et uirtutum maximarum, qua in eo elucet splendore illam collustrauit, singulari pietate comoti, et ea quoque recordatione, memoriaq. excitati, quod ecclesia Bononiensis, cui ille praest, mutuis praecipue charitatis officijs cum hac nostra Mediolanensi, et olim tempore potissimum Sancti Patris nostri Ambrosij, etiam nunc maxime coniuncta est; in eam deliberationem uenimus, ut eidem religiosissimo Cardinali, pastoriq. uigilantissimo, Bononiam ad Episcopalem stationem suam redeunti, aliquas sacras reliquias sanctorum, qui in hac nostra Mediolanensi Ecclesia praecipue coluntur, nos pie impartiremur. Itaque Sancti Simpliciani Archiepiscopi, et Confessoris dignum unum de Ecclesia eiusdem; Sanctorum etiam Archiepiscoporum, et confessorum, Ioannis Boni, Monae, et Galdini reliquias sacras de basilica Metropolitana, Sancti item Arderici Episcopi, et Confessoris reliquiam de Ecclesia S. Nazarij, et beatorum martyrum Naboris, et Felicis reliquias de Ecclesia sancti Francis, et reliquiam quoque de sacris cineribus sancti Eusebij Archiepiscopi, et confessoris, ex Ecclesia S. Laurentij, ac reliquiam item de dalmatica S. Patris, et Patroni nostri Ambrosij ex basilica Ambrosiana ipsi Illustris. Cardinali Paleoto, Episcopo Bononiensi pia largitione donamus, tradimus, impartimur, et concedimus. In cuius rei fidem, et testimonium has litteras manu nostra, solemniq. sigillo Archiepiscopali S. Ambrosij munitas atque obsignatas fieri iussimus: earumq. monumentum atque exemplum in Cancellaria Archiepiscopali asseruari mandauimus. Dat. Mediolani idibus Iunij. M. D. LXXII.

Formula facultatis pro concionatore.

Carolus Cardinalis, et Archiepiscopus.

Tibi. N. in Ecclesia S. N. tempore sacri Aduentus concionandi potestatem his nostris litteris facimus; illud te admonentes, ut in concionibus tuis rationes serues, quas libello instructionum praedicationis uerbi Dei ex decreto concilij Prouincialis nostri tertij edito, Urbis, diocesis, ac Prouinciae nostrae concionatoribus tradidimus. Dat. Mediolani ex adibus nostris Archiepiscopalibus. Die . . Mensis . . Anno

Formula facultatis, qua permittitur, Ecclesiasticum hominem, uita sustentandae causa, domi habere mulierem senescentem.

Carolus Cardinalis, et Archiepiscopus.

Tibi. N. ob uita sustentandae curam. N. mulierem, atate annorum; . . domi habere licere, his litteris concedimus: quas per annum tantum tibi suffragari uolumus. Dat. ex adibus nostris Archiep. Die.

Formula facultatis, qua permittitur, clericum esse in familia alicuius laici.

CAROLVS cardinalis Archiepiscopus Mediolani etc.

Iustis de de causis, quas a te expositas probauimus, tibi. N. licere uolumus in adibus et familia. N. per annum esse et habitare, et munus liberos eius instituendi exercere, ita tamen, ut a negocijs secularibus, et ab ordinis ecclesiastici dignitate alienis, abstineas; dumq. ibi habitas, te Ecclesia sancti. N. adscribimus; in eaq. ecclesia Dominicis, et festis diebus operam et ministerium tuum in uesperis dicendis, abs te nauari iubemus. Dat. ex adibus Archiepiscopalibus, Die . . Mensis . . Anno . . .

Formula facultatis induendi habitum clericalem.

Carolus Cardinalis, et Archiepiscopus.

Tibi. N. qui e iustis nuptijs, ut nobis legitime constat, natus es, in clericali militia adscribi, in eaq. Deo inseruire cupienti, habitum clericalem, eumq. decentem ad conciliorum nostrorum Prouincialium praescriptum induendi facultatem damus; quo suscepto habitu, ubi primum per examen nostrum idoneus repperis, ad tonsura clericali initiandum aditus tibi fiat. Dat. ex adibus Archiepiscopalibus, Die . . Mensis . . Anno . . .

Formula Acclamationum, In concilio Prouinciali.

Deo patri misericordiarum, et Deo totius consolationis, gratia.

Resp. Immensa est misericordia tua super nos Domine: qui secundum multitudinem miserationum tuarum nos conciliorum prouincialium frequentia, consolari, iugiter dignatus es. Tibi laus, tibi honor, tibi gloria in seculum, et in aeternum.

Beatissimo Gregorio Papae, et Domino nostro, sanctae uniuersalis ecclesiae Pontifici; cunctarum gentium obedientia, et Christiani nominis in omnem terram propagatio.

Resp. Domine Deus, sanctissimum patrem gratia tua custodi,

custodi, ut, eo gubernante, gentes sancto uera fidei lumine persusa, in unum ecclesie tue ouile colligantur.

Patriarchis, Archiepiscopis, et Episcopis omnibus salutaris uigilantia.

Resp. Deus pater luminum, illustra faciem tuam super seruos tuos: accende corda eorum in adificationem corporis tui.

Regi Catholico, et alijs Regibus, Principibusq. christianis, perpetua felicitas.

Resp. Aeterne Deus, Christiana religionis defensoribus, optabile de hostibus crucis filij tui, uictoriam dextera potentia tua semper concede.

Fidelibus prouinciae nostrae, et populo uniuerso Christiano, pax Christi aeterna.

Resp. Memento, Domine Deus, in beneplacito populi tui: et confirma in omni uirtute gressus eius; perpetuumq. tuae benedictionis rorem illi infunde.

Reuerendissimis huius Prouinciae Episcopis, ad ecclesias suas reditus cum spiritali fructu uberrimo.

Resp. Deduc nos Domine, in uiam rectam: et dirige gressus nostros in uiam pacis, et ad dandam scientiam salutis plebi tuae.

Nos, Domine, operarij in messum tuam missi, in omni opere bono, ministerium nostrum explentes, decreta sancta exequentes, digni reddamur misericordia, et gratia magni, et supremi sacerdotis, Iesu Christi Dei, intercedente simul beata eius genitrice uirgine Maria, beato Ambrosio confessoris, atque alijs huius prouinciae Patronis, et omnibus sanctis.

Resp. Amen, Amen.

Formula Acclamationum in Synodo diocesana.

Deo, patri misericordiarum, et Deo totius consolationis, gratia.

Resp. Immensa est misericordia tua super nos Domine: qui conciliorum exercitationibus rectum iustitiae tuae regimen, et disciplinae regimen iugiter docere dignatus es. Tibi laus, tibi honor, tibi gloria in seculum, et in aeternum.

Beatissimo Gregorio Papa, et Domino nostro, sanctae uniuersalis Ecclesiae Pontifici, cunctarum gentium obedientia, et christiani nominis in omnem terram propagatio.

Resp. Domine Deus sanctissimum patrem gratia tua custodi, ut, eo gubernante, gentes sancto uera fidei lumine persusa, in unum Ecclesiae tuae ouile colligantur.

Reuerendissimo Archiepiscopo nostro salutaris uigilantia.

Resp. Omnipotens Deus super antistitem nostrum benedictionum tuarum dona perpetuo multiplica.

serenissimo Regi Philippo, Christianae religioni, defensori, perpetua felicitas.

Resp. Aeterne Deus, catholicum regem nostrum in amore tuo conserua, ut caelesti gratia tua auctus, omni tua benedictione perpetuo dilatetur.

Populo Mediolanensi pax Christi aeterna.

Resp. Memento Domine Deus in beneplacito populi tui: ac perpetuum tuae benedictionis rorem illi infunde.

Nos, Dei uoluntatem explentes, et sancta decreta in omni opere bono exequentes, digni reddamur misericordia, et gratia magni, et supremi sacerdotis, Iesu Christi Dei, intercedente simul beata eius genitrice uirgine Maria, beato Ambrosio confessoris, et omnibus sanctis.

Resp. Amen, Amen.

Formula denunciandae synodi futurae in sessione synodali.

Auxiliante Dei misericordia, synodum diocesana, anno proxime sequenti . . . die . . . mensis N. in hac ipsa nostra Metropolitana Ecclesia de more, celebraturi sumus ad praescriptum sacri aemulicis concilij Tridentini: nisi litteris nostris Archiepiscopali- bus, Archiepiscopaliue nostra auctoritate, aliter constituto tempore denunciabitur, indiceturue.

Formula denuntiationis synodi futurae, per Archidiaconum solemniter die Epiphaniarum.

Hoc anno, Dilectissimi, ad Dei omnipotentis, beataeque Mariae semper uirginis, ac S. Ambrosij, confessoris, et beatorum martyrum, Protasij, et Gervasij, patronorum nostrorum, laudem, Synodus diocesana, die . . . mensis N. adiutrice diuina gratia, celebrabitur. Pij igitur uestris precibus instate, ut, et ciuitas, et diocesis Mediolanensis, salutaribus uita christiana disciplina augeatur: ex usq. fructus suffragantibus eorum Sanctorum patronorum meritis, uberiores indes afferat in Domino. Amen.

Formula denunciandi stata quattuor tempora ut supra in Concilio Prouinciali quarto, tide sacris temporibus.

Formula denunciandi collectas, ut in eodem Concilio.

Formula litterarum pro sacerdote, qui mittitur ad curam Parochialem, supra in Concilio Quinto.

Formula facultatis, Parocho concessae, de scrutinio eius, qui Sacramento ordinis initian- dus est.

N. Archiepiscopus Mediolani.

Reuerende Dilecte nosler. Pro nostra Mediolanensis Ecclesiae auctoritate, et necessitate N. pro mouendum censemus: quemadmodum is in Domino pie expetit. Quamobrem nos fide, prudentia, circum- spectioneq. tua confisi, tibi N. his litteris manda- mus,

mus, ut quamprimum die Dominico, festone intra Missarum solemnias, populo frequenti, in ecclesia tua; illius nomen, et cognomen promulges, denunties, desideriumq. pium exponas: deinde tu, etiam absque notario de eius ipsius natalibus, etate, uita, ac moribus diligenter iussu nostro inquiras. Idq. utrunq. ad praescriptum formulae, et instructionis, per nos editae a te praestari iubemus. De promulgatione autem, denuntiatione, et inquisitione eiusmodi, quam praestitisti, et de eo item, si quid illo nomine, causandae ad te delatum erit, litteras, sigillo tuo obsequatas, ad nos accurate mittas. Vale in domino Dat. Mediolani ex adibus Archiepiscopaliibus. Die . . .

Formula litterarum quibus Episcopi, a concilio prouinciali absentis, excusatio accipitur.

Carolus, Cardinalis, et Archiepiscopus.

Quae scripta ad nos amplitudo tua de causis misit, quamobrem in Synodo nostra prouinciali pro eone, quod debet, interesse hoc tempore non possit, ea quidem omnia nos et accepimus, et cognouimus. Quod igitur ad causas, rationesq. attinet, quibus ad absentiae suae excusationem utitur, cum idonea illa quidem sint, atque iusta, eas auctoritate nostra metropolitana comprobamus. Quam probationem in Synodi prouincialis acta referri mandauimus. Deus Amplitudinem tuam, bene ualentem, gratia suae diuinae donis cumulet. Dat. Mediolani. Die . . . mensis N. Anno . . .

Formula litterarum, quibus Capitula canonicorum Cathedralium ad Concilium prouinciale inuitantur.

Carolus Cardinalis, et Archiepiscopus.

Ex edicto, quod de concilio prouinciali istic promulgari iussimus, certum, ac praefinitum diem, quo illud nos hoc anno habere statuimus, cognoscere potuistis. Quare his litteris uos Mediolanum ad id inuitamus: eoq. praeterea nomine, constituta die certos aliquos procuratores, Ecclesiasticos homines, mittatis licet: qui, si quae erunt, quae ad uos aliqua ratione interesse putatis, ea nobis accurate exponant. Valete in Domino. Dat. Mediolani. Die . . . mensis N. Anno . . .

Formula litterarum de monitionibus, quae episcopis, a Concilio prouinciali absentibus mittuntur.

Carolus Cardinalis, et Archiepiscopus.

Reuerendiss. Domine. De rebus, quae in Synodo prouinciali actae, et decretae sunt, a procuratore, qui nomine suo interfuit, Amplitudo tua co-

gnosces. Pro officij autem metropolitani munere, cum monitiones, easq. scriptis consignatas, prouinciae nostrae Episcopis, qui Synodalibus actionibus interfuerunt, ipsi tradiderimus, easdem etiam, his litteris inclusas, Amplitudini tuae mittimus. Cui a Deo omnem caelestis gratiae cumulum precamur. Dat. Med. Die . . . mensis N. Anno . . .

Formula litterarum quibus concilium Prouinciale mittitur ad Pontificem.

Synodum prouincialem, ex concilij Tridentini praescripto, Mediolani de more habuimus. Decreta porro, quae in ea consecimus, Reuerendo N. procuratori nostro ad Sanctitatem tuam dedimus: cuius auctoritatis, et iudicio illa emendanda nos subiicimus, quae maxima possimus, et debemus, humilitate, atque obedientia. Is uero, qui huius Synodi nostrae actionibus praesens adsuit, primum nostro nomine, Sanctitatis tuae pedes quam humillime osculatus, cum cetera omnia uberius coram exponet, tum pro salutaris prouinciae huius cura, nostris etiam uerbis, ab ea supplex nonnulla petet, quae ut consequamur, nos precibus summis obsecramus Sanctitatem tuam: quam Deus ecclesiae suae incolumem conseruet diu. Mediolani.

Formula litterarum ad episcopos prouinciae de affixione, et promulgatione Concilij prouincialis.

Die Sabbato, qui dies fuit 4. idus Aprilis, decretorum, quae in Synodo prouinciali edidimus, uolumen impressum, ecclesiae metropolitanae ualuis de more affigi, promulgariq. iussimus. cuius sane promulgationis testificationem, a cancellario nostro Archiepiscopali exscribam, atque obsequatam, cum his litteris coniunximus. Typis autem Mediolanensibus edita eorum decretorum uolumina duo, Amplitudini tuae mitto: alia porro quae ad istius cleri usum opus erunt, hic haberi poterunt, ubi pro totius prouinciae ratione in lucem edita sunt quamplurima. De illis autem, in Synodo diocesana, quam Amplitudo tua proxime habitura est, legendis ac promulgandis, sicut non dubitamus, quin ipsa pro sua pastoralis sollicitudine ad prouincialis decreti praescriptum agat: ita speramus fore, ut in us ipsi exequendis omnino adhibeat debitum, et studij, et diligentiae, industriaeq. pastoralis officium. Quod ut plane praestet, per uiscera christi Domini, hortamur Amplitudinem tuam: cui prospera, et salutaria omnia, a Deo precamur. Dat. Mediolani, die . . . mensis N. Anno . . .

Formula litterarum quibus ex causa pro- batur absentia Episcopi.

Carolus, Cardinalis, Archiepiscopus.

Nobis Amplitudo tua Reuerendiss. per litteras exposuit, se ad beatam Mariam Lauretanam eodem sa-

eram, uoti causa, indeq. Romam ad Iubilei anni sancti, qui prope instat, celebritatem breui profecturam esse. Quam ob causam cum ab ista ecclesia, sibi commissa, aliquandiu absutura sit, a nobis hoc petijt, ut sibi per nos a residentia sua personalis munere tamdiu abesse liceat, quoad istam profectioem, peregrinationemue c onsegerit. Nos igitur pro auctoritate nobis, qui Metropolitanam personam sustinemus, decreto Tridentino concessa, istius absentia facultatem Reuerendissima paternitati tuae damus, eiusdemque causam his nostris archiepiscopalibus litteris probamus. In quarum rerum fidem. etc.

Formula alia eiusdem generis.

Carolus Cardinalis, et Archiepiscopus.

Superioribus proximis diebus, necesse habuimus Reuerendiss. D. Hieronymi, Episcopi Laudensis, prouincialis nostri, opera, industria, consilioque, uti, cum ad alia quadam certa grauique negotia, tum uero ad fori metropolitani nostri reformationem. Quamobrem ad nos eum litteris, et nuncijs euocauimus. Cum uero ob eam causam, atque ob inuoluntatem etiam suam ab ecclesia, sibi commissa, statione cum quinquaginta ipsos dies abfuerit: nos et illius absentiam, et absentia causam, harum litterarum auctoritate comprobamus. In cuius rei testificationem his, sigillo Archiepiscopali. S. Ambrosii ob signatis, nos manu etiam nostra subscripsimus. Dat. Mediolani.

Formula litterarum absentia, causae studij.

Carolus Cardinalis, et Archiepiscopus.

Tibi, N. diacono, canonicatum obtinenti in ecclesia sancti N. harum litterarum auctoritate facultatem hanc damus, et concedimus, ut ab ea ecclesia, in qua residere, et cui inservire debes, absis liceat causa studiorum: quibus Papia in gymnasio publico iam annum operam nauas. Hanc uero facultatem per annum item tibi suffragari uolumus his conditionibus: ut decem post diebus, quam illuc ueneris, Reuerendiss. illius ciuitatis episcopum adeas, cui harum nostrarum litterarum exemplar exhibeas, exemplumque tradas. Eisdem praeterea hospitium, hospitij locum, et socios significes, quos ipse probet: neque hospitio, socijsque utare, quos ille non probarit. Quando ibi manseris, ex concilio prouincialis primi nostri praescripto, bis in singulis mensibus, uni ex sacerdotibus, quos tibi illic constituimus, ad sacrae confessionis munus gerendum idoneo, et a Reuerendiss. Episcopo probato, peccata tua confitearis, confessusque sacram communionem sumas. Tonsuram etiam praescripta forma gesses: habitum clericalem, interiore scilicet, atque exteriore uestem, talem nigro colore, non sericam, neque serico contextam, ornatamue, sed plane decentem, qualem clericalis ordinis hominibus,

conciliorum nostrorum prouincialium sanctionibus, et edicto praescripsimus, domi forisque, feras: nec uero caligas turgidas, aut quae nauticarum formam exhibeant, ipse induas: neque item camisis lactucatis ad collum, ad manumque utaris: sed quacunque, et de habitu ratione, et de clericalis uita disciplina, nostris, uel prouincialibus, uel dioecesanis Synodis decreuimus, ea tam uniuerse, quam sigillatim inuoluntate serues, atque adeo exequaris. Denique diebus festis, sollemnibusque, frequenter interis et solemnibus, et uesperarum officio in ecclesia, ubi ex Reuerendiss. Episcopi praescripto, concessuue, pro sacri ordinis, quo proxime initiatus es, ratione functiones obeas. De harum autem litterarum exhibitione, mensis spatio, de singulisque his praescriptis rebus, recte, ut debes, et te praesitis, et de morum item probitate, sexto quoque mense, litteris eiusdem Reuerendiss. Episcopi restatam nobis facias. De tua uero in litteris progressionem, doctoris tui, quem audis, scriptum testimonium, eo ipso semestri spatio, mittas, aut ipse exhibeas. Quod si in ijs, quae tibi nos praescripsimus, tu, nulla legitima causa impeditus, defueris: has nostras litteras tibi nullo modo suffragari declaramus, et plane decernimus. Dat.

Formula litterarum peregrinationis pro ecclesiasticis hominibus.

Carolus tit. Sanctae Praxedis Cardinalis, et Archiepiscopus.

TIBI, N. sanctam peregrinationem Romanam Iubilei causa suscipere cupienti, his nostris litteris facultatem damus, ut ob eam peregrinationem ab ecclesia S. N. cui personalis residentia munus praestare debes, per duos menses, a die . . . mensis N. usque ad diem . . . mensis N. connumerandos, abesse possis. Te autem in Domino monemus, ut, quae peregrinantibus ecclesiastici ordinis hominibus nuper in dioecesana Synodo constituimus, singula, quantum in te est, accurate serues. Primo, ut, antequam discedas, peccata tua confessus, Missa sacrum, quod est pro iter agentibus, facias: his comitibus N. N. quos nobis exposuisti, te adiungas; in ecclesia, in qua Missa sacrum in hebdomada ter faciendi munus tibi iniunctum est, sacerdotem alium, probatum, substituas, qui, dum peregrinando abes, illud praestet. In itinere autem, clericali habitu, quamuis contractiore, decenti tamen, utaris; pileum turbinatum non induas; tonsuram clericalem perpetuo habeas; Hebraeos, ac mulieres, et uoluptarios homines, comites deuites: neque eodem curru cum eisdem utaris; neque nauigio, nisi necessitate coactus: ad cauponas si diuersari contigerit, ne una cum eisdem mensa accumbas; in omni hospicio, antequam discumbas, mensa item benedicas; tum pransus, aut cenatus, gratias agas; cateraque de frugalitate, et temperantia clericali, nostris decretis praescripta, obserues,

serues: ne offiatim, nisi uoti causa, uictum querites; ad aliquem locum uesperis cum perueneris, priusquam ad hospitium diuertas, ad ecclesiam, ubi potes, religiose adeas; ibique, supplex litanias, uel alias religiosas preces recites; ne itineris causa canonicarum horarum officium omittas; idem de statibus ecclesiasticis ieiunijs praestare studeas; quotidie Missa sacrum, ubi potes, facias; si minus, ne Dominicis festisque diebus id facere omittas: quibus autem diebus ipse sacrum facere non potes, eidem saltem interesse ne praetermittas: mane singulis diebus, priusquam uia te committas, praeter diuinum officium debitum, preces etiam illas dicas, quae itinerarium clericorum appellatur: abstineas item, iter faciendo, a prophanis cantionibus, et colloquijs eiusmodi, quorum usu pietatis studium refrigescit: sed psalmis, hymnis, et canticis sacris, animi, et corporis lassitudinem subleues: in omni denique itinere eum te uita moribus perpetuo praestes, ut etiam laicis hominibus, religiose pieque peregrinandi exemplum praebeas. Cum autem ad sanctam urbem perueneris; clericales uestes talares, easque decentes induas; ac de clericalis uestitus, et uita moderatione omnia ad nostrorum conciliorum praescriptum inuoluntate serues; tum quamprimum potes, aut biduo saltem post, Reueren. D. N. Protonotarium Apostolicum, conuenias, cui has nostras dimissorias testimonialesue litteras exhibeas: eique hospitij tui locum, et socios significes: tum praeterea, antequam sanctorum locorum uisitationem in alma urbe Iubilei consequendi gratia aggrediaris, iterum confessorio sacerdoti probato confessus, Missa sacrum facias; totus peregrinationi sanctae, quam suscepisti, intentus, non rerum nouarum curiositates, neque aliud a peregrinandi proposito alienum, confectis; sed religiosa animi preparatione, sanctorum ecclesiarum, et loca sacra uisites. Cum uero ab alma urbe discessurus es, eundem Reueren. D. N. adeas, a quo nobis litteras afferas: nec alio longius uageris: a peregrinatione autem reuersus, nos primum cum litteris dimissorijs, quas tibi dedimus, et cum illis etiam litteris, quas ab eo acceperis, conuenias, ut sanctae peregrinationis tuae testimonium des. His praeterea nostris litteris testatum ceteris fidelibus esse no-

lumus, te, quod nobis significasti, Iubilei causa sanctam hanc peregrinationem suscepisse; nec hoc tempore quod nos scimus, te apud forum nostrum Archiepiscopale, ullo crimine accusatum, delatum, inquisitum, nec condemnatum; neque ullo excommunicatum, censuram alterius ecclesiastica uinculo irretitum esse. In quarum rerum fidem etc. Dat. Mediolani, ex Palatio Archiepiscopali, die . . . Anno . . .

Formula litterarum peregrinationis pro laicis.

Carolus, Cardinalis, Archiepiscopus, Dilectis in Christo N. N.

EXPOSUITIS nobis, uos Iubilei causa ad sanctam urbem, etiam de Parochi uestri consilio, peregrinari uelle; ac propterea ex ueteri Canonum instituto nostras testimoniales litteras expetistis. Nos igitur sanctum animi uestri propositum pietatemque commendantes, et uobis in Domino benedicentes, has testimoniales nostras litteras damus, quarum facultate uobis liceat, ubique cuicumque confessorio sacerdoti probato peccata uestra confiteri. Illud uero uos paterne admonemus, ut priusquam uos in uiam detis, de peccatis uestris confessi, sacram Eucharistiam sumatis; benedictionem etiam, quae religiosis praecationibus ex ecclesia instituto peregrinis adhibetur, a Parocho uestro petatis, et accipiat; peregrinando omnia fugiat, quae deuotionis studium impedire possunt; illa solum amplectamini, quibus uestra pietas excitetur; ac potissimum instetis orationi, sanctis meditationibus, pijs colloquijs; elemosynasque si per facultates potestis, in pauperes conferatis; ab omni denique peccato, atque adeo peccandi occasione abstinentes, religiose sanctorum ecclesiarum, sacraque loca uisitetis, ut peccatorum uestrorum plenissimam indulgentiam cum uita emendatione consequamini. Illud etiam memineritis, ut a sancta peregrinatione reuersi, primo Parochum uestrum conueniatis, qui uobis ex ecclesiae instituto sanctis orationibus benedicat, et a Deo, quae uobis perpetuo salutaria futura sunt, precetur. Dat. Mediolani, ex Palatio Archiepiscopali, die . . . mensis N. Anno . . .

Archiepiscopus, cum Iubilei anni sancti M. D. LXXV. celebritas instaret, quam sanctissimus Pontifex, Gregorius XII. indixerat, in eo maximo opere incubuit, ut populus, sibi commissus, in cuius cura omnes uigilias consumit, cum frequens eo nomine Romam peregrinaretur, tum maxime exempla ceteris praebere sanctae peregrinationis. Quamobrem non solum pie peregrinandi regulas edidit, sed formulam concepti superiorum litterarum, quas canonicas uetus disciplina appellat. Sed ea quidem, cum multae, diuersaeque sint, ut Balsamo, graecus canonum interpretes, docet; alienum censuimus de ijs hoc loco differere. Iam enim satis est, formulam apposuisse, quae, a ueteri canone deducta, nostrorum temporum rationibus, usuique accommodata uideatur.

F I N I S.

L A V S D E O.

M E D I O L A N I.

Ex officina Pacifici Pontij. Anno a Chr. Nat. M. D. XXCII.

